13.1.15.37

VOLVMEN LEGVM

Paruum, quod vocant,

IN QVO HAEC INSVNT.

Tres poſteriores libri Codicis D. IVSTINIANI Sacratiſſimi Principis, eadem cura, qua priores nouem emendati.

Authenticæ ſeu Nouellæ Conſtitutiones eiuſdem Principis: in quas quid operæ ſit impenſum ſequens pagina commonſtrat.

Feudorum libri duo.
Conſtitutiones Friderici II. Imperatoris.
Extrauagantes duæ Henrici VII. Imperatoris.
Tractatus de Pace Conſtantiæ.

Omnia commentarijs Antonij Contij apud Bituriges Iuris profeſſoris ordinarij illuſtrata, & ſedulò recognita.

VENETIIS, M D LXXXI.

131037 2

ANDREAE ALCIATI DE IVSTINIANI NOVELLIS,

ET CVR AVTHENTICA HODIE VOCENTVR,

Ex Parergωn Lib. II. Cap. XLVI. Ratio.

QVVM interrogatus quandoq; eſſem, vnde fieret, vt Conſtitutionum Iuſtiniani Volumen Authentici nomine citaremus, cùm tamen nuſquam appareat hunc ei titulum ab ipſo legislatore pręfixum eſſe: ſic reſpondendum duxi æditum eſſe eum librum à Græco ſermone, & Conſtitutiones eas Græcè νεάρας appellatas fuiſſe. Verùm cùm Aſiatica quadam luxuria diffuſus, prolixitateq; nimia ſcriptus liber eſſet, translatum Latine à Iuliano Patritio & exconſule fuiſſe, ſed compendioſiùs, & ſtylo, vt tum tempora ferebant, non inelegante, qui liber adhuc extat: & Nouellæ titulo circunfertur, dubio procul legitimus Iuſtiniani ipſius partus, quem tamen doctores noſtri vt ſpurium reiecerunt, maluitque Accurſius Barbaram & Bulgari tempore factam translationem interpretari, quòd vberior ei videretur, ideoque Authenticam appellauit, quoniam ex ipſo Græco originali ad literam traducta eſſet. Sanè Authenticon pro re certe fidei poni conſtat, non ſolùm apud Iulianum Paulumque Iuriſconſultum, apud hunc Libr. V. ſententiarum, & cap. 2. de fide inſtrumen. Digeſtis, ſed etiam apud Cicero. epiſtol. ad Atticum lib. 9. & 10. Tametſi Gaza libello de menſibus hanc vocem apud veteres hoc ſenſu non reperiri ſcribat: ſed eos, qui citra mille annos ſcripſiſſe, hac dictione αὐθέντης ve cœpiſſe, vt eum exprimeret, quem Latini authorem dicunt: olim enim idem ſignificat quod αὐτόχειρ, ideſt propria manu aliquid patrans.

TITVLI VOLVMINIS HVIVS ALPHABETICA SERIE DISPOSITI, QVO FACILIVS IN HAC ARTE TYRVNCVLI eos inuenire poſſint: & primò,

TITVLI AVTHENTICORVM, SEV COLLATIONVM.

ADminiſtrationibus, pagi. 236 col. 1.
Adminiſtrãtibus officia in ſacris appellationibus. 102 col. ſecunda
æqualitate dotis, & propter nuptias dona. 259 col. 1
alienatione, & emphyte. 308 c. 2
appellationibus, & intra quæ tempora appellari debeat. 134 c. 1.
apud quos oporteat cauſas dicere. 211 col. 2
appellationibus. 270 col. 2
armis. 227 col. 2
COllatoribus & alijs capitulis, 338 columna 2
conſanguineis, & vterinis fra. 226 columna prima
conſtitutio, quæ de dignitatibus. 215 c. 2
conſtitutionem quæ ex adſcriptitio &c 164 c. 2
conſulibus. 137 c. 2
DEfenſoribus ciuitatum. 77 c. 2
De depoſito & denun. inquilinorum. 229 c. 2
Duobus reis promittendi 264 c. 2
ECcleſiaſticis titulis 328 c. 2
Eccleſiaſticarum rerum alienatione. 149 c. 2
Executoribus, & de ijs qui conueniuntur & reconueniunt. 257 c. 2
Exhibẽdis, & introducẽdis reis. 157 c. 1. & 2
FIdeiuſſoribus & mandatoribus &c. 24 c. 2
filijs ante dotalia inſtrumenta natis. 101 c. 2
HÆc conſtitutio interpretatur priorem conſtitutionẽ. 206 col. 2
Hæc conſtitutio in nouas conſtitutionem. 176 c. 2
hæredibus ab inteſtato venientib⁹. 301 c. 1
hæredibus & Falcidia: & ſi hæres legata ſoluerit. 1 c. 1
IIs qui ingrediuntur ad appellationem 168 c. 2
immenſis donationibus 151 c. 1
In medio litis ñ fieri ſac. ſor. 283 c. 1
Inceſtis & neceſſarijs nuptijs. 72 c. 2
Inſtrumẽtorũ cautela, & fide. 199 c. 1
interdictis collegijs hæreticorum. 337 c. 1
iudicibus, & vt nullatenus cum iuriurando eligatur. 217 c. 2
iuſiurãdum, quod præſtatur ab his. 58 c. 1
iureiurando à moriente præſtito. 151 col. 2
LEnonibus. 76 c. 1
Litigioſis, & decima parte litis. 277 c. 1
MAndatis principum. 83 c. 2
Menſura ordinandorum clericorum. 281 c. 2
Monachis. 28 c. 2
NAuticis vſuris. 286 c. 2
Neque virũ quod &c. 268 c. 1
noui operis nuntiatione maritimi aſpectus. 177 c. 4
non alienandis, aut permutãdis rebus eccleſiaſticis &c. 12 c. 2
non eligendo ſecundo nubẽtes mulieres &c. 14 c. 1
nulli credentẽ agricolę &c. 141 c. 1
nuptijs. 304 c. 2
PRiuilegijs dotis hæreticis mulie. non præſtandis. 285 c. 1
QVæſtore. 212 c. 2
Quibus modis na. filij effi. legi. 189 c. 2
Quibus mod. na. effi. ſui. 241 c. 2
Quomodo oporteat Epiſcopus & cæteros clericos ad ordinationes perduci. 33 c. 2
RApta mulie. quæ raptor. 337 col. 2
referendarijs ſacri palatij. 71 col. 1
reſtitutione fideicõmiſſi. 325 c. 1
reſtitutionibus. 275 c. 2
reſtitut. & ea quæ parit in xj. menſe &c 142 c. 1
SAnctiſſimis Epiſcopis & Deo amabilibus & reuerendiſſimis clericis, & monachis. 342 c. 2
ſcenicas non ſolum fideiuſ. præſtẽt &c 154 c. 2
TAbellionibus. 146 c. 1
Tempore non ſolutæ pecu. ſuper dote. 266 c. 1
teſtibus. 241 c. 2
teſtamentis imperfectis. 271 c. 2
triente & ſemiſſe. 92 c. 1
VT ab illuſtri. & qui ſuper eam dign. ſunt. omnimodo ſuper pecuniarijs 181 c. 2
vt clerici apud proprios epiſcopos &c. 224 c. 2
vt cum de app. cognoſcitur. 195 c. 1
vt clerici qui recedunt, alijs pro eis ſubrogari &c. 167 c. 1
vt defuncti ſeu funera eorum &c. 173 col. 1
vt determinatur ſit numerus clericorum 21 c. 1
vt decætero commutationes eccleſiaſticarum rerum non fiãt. 165 colum. 1
vt diuinę iuſſiones ſubſcr. habeãt 282 c. 2
vt differentes iudices &c. 334 c. 1
vt eccleſia Romana centum annorũ gaudeat præſcriptione. 66 c. 2
vt ea, quę vocantur inſinuatiua &c. 167 c. 1
vt exactione inſtante dotis primę 254 c. 2
vt factæ nouæ conſtitutione &c. 178 c. 1
vt fratrũ filij ſuccedãt &c. 323 c. 1
vt ij, qui obligatas ſe habere perhibent &c. 195 c. 1
vt iudices nõ expectent ſacras iuſ. 316 c. 1
vt iudices ſine quoquo ſuf. fiãt. 55 col. 2
vt in priuatis domibus ſacra myſteria non fiant 172 c. 1
vt immobilia antenuptialis donationis neque hypoth. 175 c. 2
vt liberti decætero aureo non indige annulo. 208 c. 1
vt litigantes iurent in exordio litis. 316 c. 2
vt liceat matri & auiæ. 292 c. 2
vt neq; miles, neq; fœderatus &c. 281 col. 2
vt non fiant pignorationes pro alijs perſonis. 156 c. 1
vt non luxurietur contra naturã. 207 col. 2
vt nullus inuitus agri. teneat eius terram. 140 c. 2
vt nullus fabricet oratorij domus 180 c. 1
vt nulli iud. liceat habere loci ſeruatorem. 327 c. 2
vt omnes obediant iudicib. prouinciarum. 183 c. 2
vt ordinariæ pręfecturę &c. 185 c. 2
vt præponatur nomen imperatoris documentis. 153 c. 1
vt ſine phibitiõe mřes &c. 252 c. 1
vt ſponſalia largitas ſpecialis ſit contractum. 305 c. 1
vſuris nauticis. 336 c. 1

TITVLI TRIVM poſteriorum librorum Codicis.

ADminiſtratione rerum pu. 160 col. 1
Agricol. & cenſi. & co. 211 col. 1
Agrico. & mancipijs dominicis. 144 c. 2

Agen-

agentibus in rebus.174 col.2
Alexandriæ primatibus. 99 col.1
annonis & tributis.17 colū. 1 & 18 col.1
annonis ciuilibus.97 col.2
apochis publicis.24 c.2
apparitoribus præfecti annonæ.220 col.2
apparitoribus magiſtrorum militū. 216 c.1
apparitoribus præfecti vrbi. 216 c.2
apparitoribus comitis Orientis.217 col.2
apparitoribus proconſulis & legati.217 c.2
apparitoribus præfecto. præto. 215 co 2
aquæductu.107 c.1
argenti pretio, quod theſauris infertur.70 c.1
athletis.68.c.2
auri publici perſecutoribus.79 co.2
BAuro coronario.80 col.1
Onis vacantibus.11 c.2
CAnone frumenti. vrbis Romæ 66 c.2
Canone largitionalium titulorum 26 c.2
Capiendis & diſtrahendis pignoribus.24 c.2
Captatione ciuium cenſibus eximē da.115.c.2
Caſtrenſianis & miniſter. 184 col.1
Caſtrenſi peculio militum.196.c.2
Caſtrenſi omnium palatinorum, peculio.188 c.2
Cenſibus & cenſitoribus. 129. co.2
Claſſicis.93.c.1
Colonis paleſtinis.116 col.2
Collatione æris 30 c.2
Collatione donatorum.30 c.1
Collatione patri & emphy. 141 c.2
Collatiōe fundorū fiſcalium. 149 c.1
Collegiatis chartopratis, & numulariis.94 c.1
Colonis illyricanis.127 c.2
Colonis Thracenſibus.127 c.1
Commeatu.206 c.1
Comitibus, qui prouincias regunt. 163 c.1
Comitibus & archiatris ſacri palatij. ibidem.
Comitibus & tribunis ſcholarum. 172 c.1
Comitibus conſiſtorianis.ibid. col.1
Comitibus rei militaris. ibid.col.2
Conditis in publicis horreis. 28 c.2
Conueniēdis fiſci debitoribus. 5 c.1
Conductoribus & procuratoribus prædiorum fiſcalium. 148 col.2
Conſulibus & non ſpargen. ab his pecu. 155 c.1
Cohortalibus principibus cornicularijs ac primipilarijs. 218 c.1
Cupreſſis ex luco Daphnes. &c. 151 col.1
Curſu publico, & angarijs & perangarijs.212 c.1
Curioſis & ſtationarijs. 179 c.2
Curialibus vrbis Romæ.93 c.2
DEbitoribus ciuitatum. 181 c.2
Decanis.185 c.2
Decurionibus,& filijs eorū.31 col.2
decretis decurionum.59 c.2
delatoribus 13.c 2
deſertoribus & occulta. 207 col.2
dignitatibus.151 c.2
diſcuſſoribus.32.c.1
diuerſis prædijs vrbanis & ruſticis 145 c.2
diuerſis officijs & appar. iudicum, &c.221 c.1
domeſticis & protectoribus.163 c.2
EQueſtri dignitate.189 c.1
erogationem militaris annonę 198 c.2
exactoribus tributorum.21 c.2
excoctione, & tranſla. militarium anno.202 c.1
excuſationibus munerum. 59 col.2
excuſationibus artificum. 73 col. 2
executoribus & exactoribus.223 col.2
expenſis ludorum.170 c.2
FAbricenſibus.90 c.1
fide Inſtru.& iu. haſtæ fiſcal. 8 col.1
fiſcalibus vſuris.10 c.2
filijs officialium militarium &c. 209 c.1
fil:jsfa.& quemad.pater pro his tenetur.70 c 2
fugitiuis colonis patri &c. 141 c.2
fundis rei priuatæ, & ſalti. 142 c.2
fundis & ſaltibus rei dñicæ.144 c.1
fundis limitrophis, & terris &. 135 col 1
fundis patrimonialibus ſaltuenſibus.136 c.2
furmento vrbis Conſtantinopolitanæ.97 c.1
frumento Alexandrino.99.c.1
GLadiatoribus.111 co.1
grege dominico. 150 c.2
HIs, qui numero liberorum &c. 65 c.1
his,qui ſe deferunt.16 col.1
his, qui ea publica collatione &c. 79 c.2
his,qui ex publicis rationibus &c. 10 c.1
his, qui non impletis ſtipendis &c. 68.col.2
his,qui ſponte publi. munera ſubeunt.57 c 2
his,qui à principe vac.acceperunt. 58 c.2
his,qui in exilium dati, vel abordi moti ſunt 70 c.1
his,qui ex officio,quod adminiſtrarunt,conueniuntur 105 c.1
honoratorum vehiculis 96 col.1
IMmunitate nemini concedenda. 18 c.1
imponenda lucratiua deſcri. 49 c.2
incolis,& vbi quis domicilium &c. 52 c.2
Iuriſdictionibus. 20 c.2
infamibus.69 c.2
In quibus cauſis coloni dominos accuſare poſſunt. 225 c.2
irenarchis.80 c.1
Iure fiſci.1 col.1
Iure reipublicæ.99 c.2
LEgationibus.72 c.1
locationa prædiorum ciuiliū. 147 c.1
libertini. 69 col.2
littorum & itinerum cuſtodia. 207 col.1
lucris aduocatorum & concuſſione officiorum.225 c.1
MAgiſtris ſacrorum ſcriniorū 161 c.2
mancipijs & colonis patri. & ſal. 140 col.2
maiuma.111 c.1
menſoribus.145 c.2
mendicantibus validis.98 c.1
metropoli Beryto 96 c.1
metallarijs & metallis 89 c.1
metatis, & epidemeticis. 203 col.1
militari veſte.102 c.2
mulieribus & in quo loco munera &c 71 col.2
muneribus patrimoniorum.55.co.2
muneribus & honoribus non continuam. 54 c.2
municipibus & originarijs. 51 co.2
murilegulis, & gynectiarijs. &c. 86 col.2
NAuibus non excuſandis.82 columna.2
nauicularijs ſeu nau. &c. 80 col.2
nautis tyberinis.98 col.2
naufragijs 83 col.2
negotiatores ne militent.191 co. 2
ne fiſcus rem,quam vendidit, euincat.9 col.2
ne operę à collatoribus exigantur. 28 c.1
ne quis liber inuitus actum &c.104 col.2
ne quid oneri publico imponatur. 83 col.2
ne ruſticani ad vllum officium deuocentur 128 c.2
non licere habitatoribus metroco. &c.129 c.1
nulli licere in frenis & equeſtribus &c 91 c.2
numerarijs, & actuarijs &c.209 columna.2
OBlatione votorum. ibi.col. 2
Omni agro deſerto.131 c.2
PAlatinis ſacrarum largitionū. 180 c.2
palatijs,& domibus dñicis. 151 c.1
paſcuis publicis, & priua.136 c.1
pœnis fiſcalibus creditores præferri. 10 col.2
perfectiſſimatus dignitate. 189 c.1
periculo nominatorum. 102 c.2
periculo ſucceſſorū parentis. 71 c.1
periculo eorum. qui pro magiſtratibus interuenerunt. 103 c.2
petitionibus bonorum ſublatis. 15 col.1
piſtoribus.94 col.1
ponderatoribus, & auri illatione. 79 col.1
poſſeſſoribus ad munera nominādis. 74 col.2
præbendo ſalario.51 col.1
prædijs tamiacis.145 col.1
prædijs & omnibus rebus nauicularii.81 col. 2
prędijs decurionū ſine decreto non alienandis.45 col.1

Præfectis prætor, ſiue urb. & magiſtris militum. 157 col. 2
præpoſitis ſacri cubiculi. Ibidem col. 2
præpoſitis laborum. 166 col. 2
præpoſitis agentium in rebus. 185. col. 2
prætoribus, & honore prætoriæ. 155 col. 1
primicerio, & ſecundicerio. 159 colum. 2
primipilo. 225 co. 2
principibus agentium in rebus. 177 col. prima
priuilegijs domus auguſtæ. 150 co. 1
priuilegijs urbis Conſtantinopolit. 75 col. prima
priuilegijs corpora. urbis Romæ. 93 col. 2
priuilegijs eorum, qui in ſacro pal. mili. 186 col. prima
priuilegijs ſcholarum. 186 col. 2
profeſſoribus & medicis. 66 col. pri.
profeſſoribus, qui in urbe Conſtantinopoli. 163 col. 2
proximis ſacrorum ſcriniorum. 167 col. prima
publicæ lætitiæ. 226 col. prima
Quando. & quibus quarta pars debetur. 46 col. 2
Queſtorib. & magiſtris officiorum. 159 col. prima
quemadmodum ciuil. mun. indicuntur 56 col. 2
qui ætate uel profeſſione ſe excuſant. 64 col. prima
qui murbo ſe excuſant. Ibidem. colum. 2
qui militare poſſunt, uel non, &c. 189 col. 1
quo quiſque ordine conueniatur. 103 col. 2
quibus muneribus, vel præſtationibus nemini liceat ſe excuſare. 63 col. prima
quibus ad conditionem prædiorum fiſcalium accedere non licet. 149 col. 1
quibus muneribus excuſentor ij, qui poſt impletam militiam &c. 69 col. 1
Re militari. 192 col. 1
reis poſtulatis. 70 col. 1
Salgamo hoſpitibus non præſtando. 206 col. 1
ſententiis aduerſus fiſcum latis. 18 col. prima & 2
ſi curialis relicta ciuitate. 53 col. 1
ſilentiariis & decurionibus eorum. 164 col. prima
ſi poſt creationem quis deceſſerit. 75 c. 1
ſi propter inimicitias creatio facta ſit. 74 c. 2
ſi liberalitatis Imperialis ſocius ſine herede deceſſerit. 16 c. 2
ſi ſeruus aut libertus ad decurionatum aſpirauerit. 43 col. 2
ſolutionibus, & liberationibus debitorum ciuitatis. 105 c. 2
ſuarijs & ſuſceptoribus vini. 94 col. prima
ſumptus iniuncti muneris &c. 105 c. 1
ſumptuum recuperatione. 75 col. 1
ſuperexactoribus præpoſitis, & archariis. 76 col. prima
ſpectaculis & ſcenicis & lenonibus. 83 col. 2
ſtratoribus. 183 col. 2
ſtudiis liberalibus urbis Romæ. 95 col. 2
Tabulariis, ſcribis &c. 75 col. 1
theſauris. 17 co. prima
Tyronibus. 206 col. 2
Tractatoriis & ſtatiuis. 215 col. 2
Vacatione publici muneris. 58 col. prima
venatione ferarum. 111 col prima
venditione rerum fiſcalium. 9 col. 2
uendendis rebus ciuitatis. 200 col. 2
ueteranis. 208 col. 2
veſtibus holoberis, & auratis, &c. 89 col. prima
veteris numiſmatis prætio. 92 col. 1
ut armorum uſus inſcio princ. interdictus ſit. 111 col. ſecunda
ut dignitatum ordo ſeruetur. 160 c. 2
ut nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſticanos 128 col. prima
ut nemini liceat in emptione ſpecierum &c. 29 col. 2
ut nullus ex uicariis pro alienis uicariorum debitis teneatur. 129. c. 1

TITVLI Feudorum.

Alienatione feudi. 26 col. 1
alienatione paterni feudi. 83. columna prima
allodiis. 92 col. 1
an agnatus, vel filius defuncti &c. 78 col. 1
an apud iudicem, vel curiam domini quæſtio feudi. ibidem c. 2
an ille, qui interfecit fratrem domini ſui, feudum amittat. 72 c. 1
an maritus ſuccedat vxori in beneficio. 23 c. 1
an mutus vel alias imperfectus feu. retineat 71 c. 2
an remoueri debeant teſtes, quia pares eſſe deſierunt. 48 c. 2
apud quem, vel quos controuerſia feudi definiatur. 27 c. 2
Beneficio fratris. & qualiter frater &c. 29 c. 2
Capitulis Corradi. 74 c. 2
Capitaneo, qui curiam vendidit 81 col. 1
Conſuetudine recti feudi. 68 c. 1
Conſtitutiones feudales domini Lotharij &c 26 c. 1
Contentione inter dominum & fidelem. 24 col. 2
Contentione inter me & dominum de portione feudi &c. 25 c. 2
Contentione inter dominum & vaſal. de inueſt. feu. 33 c. 1
Controuerſia feu. apud pares termi. 47 col. 1
Controuerſia inter vaſall. & alium de benefi. 77 c. 1
Controuerſia inter epiſcopum & vaſallum. 48 c. 2
Controuerſia inter dominum & emptorem feudi. 76 c. 1
Controuerſia inter maſculum & fœminam de beneficio. 65 c. 1
Clerico, qui inueſtituram fac. 71 c. 1
Duobus fratribus à Capitaneo inueſtitis 48 col. 1
Eo, qui fecit finē agnat. de feudo paterno. 79 col. 1
eo, qui ſibi vel hæredib. fuit maſculis 47 c. 1
epiſcopum, vel Abbatem, vel Abbatiſſam &c. 21 c 1
Feudi cognitione 36 c. 1
Feudo ſine culpa non amittēdo. 30 col. 1.
feudo non habente propriam feudi naturam. 79 c. 1
feudo marchiæ vel ducatus. 27 c. 1
feudo fœminæ 66 col 2
feudo dato inuicem legis commiſſoriæ. 34 c. 2
feudo guardiæ & caſtaldiæ. 17 col. 2
feudis datis minimis valuaſoribus. 28 c. 1
filijs natis ex matrimonio ad morganaticam contracto. 66 col. pri.
forma fidelitatis. 40 col. 2
fratribus de nouo beneficio inueſtitis. 45 col. 2
His, qui feudū dare poſſunt &c. 15 col. 2
hic finitur lex, deinde conſuetudines regni incipiunt. 64 col 2
Inueſtitura de re aliena facta 42 col. prima
inueſtitura in maritum facta 46 colum. 2
inueſtitura, quam Titius accipit à Sempro 46 col. prima
in quibus cauſis feudum amittatur. 51 col. prima & 2
Lege Corradi. 70. col. prima
Milite uaſallo, qui contumax eſt 40 col. 2
Natura feudi. 22 col. prima
Natura ſucceſſionis feudi. 51 col. 2
nouis feudorum 97 col. 2
noua forma fidelitatis. 41 col. pri.
Pace tenenda, & eius violatoribus. 60 col. 2
pace tenenda inter ſubditos & iuramento firmanda. &c 58 col. prim.
per quos fiat inueſtitura. 38 col. 2
pignori dato feudo 15 col. prima
prohibita feudi alienatione per Lotha. 83 col. 1
prohibita feudi alienatione per Fride 93 col. 1
Qualiter olim poterat feodi. alienari 43 col. 1
qualiter iurare debeat domino uaſallus fidelitatem. 40 co. 2
qualiter dominus proprietate feudi priuetur. 79 col. 1
quæ fuit prima cauſa beneficii amittendi. 52 col. 1
quæ ſint regaliæ. 97 col. 1
Quemadmodum feu. ad filiam pertineat 32 col. 2

quæ

quis dicatur Dux, Comes, Marchio &c. 44 col. prima
qui ſucceſſores feudum dare teneantur. 17 col. 2
qui teſtes ſunt neceſſarij ad nouam inueſtituram probandam. 67 co. 2
qui ſucceſſores teneantur. 24 col. 2
quid iuris ſi poſt alienationem &c. 87 col. 2
quid ſit inueſtitura. 36 col. 2
quid præcedere debeat, an inueſtitura, an fidelitas 40. col. 1
quibus modis feud. conſtitui poteſt 32 col. 2
quibus modis feudum amittatur 28 col. 2
quibus modis feudum amit. 20 co. 1
quo tempore miles inueſtit. petere debeat. 30 col. 2
quot teſtes ſunt neceſſarij ad probandum feudi ingratitudinē. 79 col 2
SI de inueſtitura inter dominum & uaſalium lis oriatur. 32 co. 2
ſi de inueſtitura feudi controuerſia fuerit. 18 col. 1
ſi de feudo uaſallus ab aliquo interpellatus &c. 59 col. 2
ſi de feudo defuncti contentio ſit inter dominum & agnatos uaſalli. 56. col. 1
ſi uaſallus feudo priuetur, cui deferatur. 67 co. 1
ſucceſſione feudi. 22 colum. ſecunda
ſucceſſione fratrum, vel gradibus ſuccedentium in feudo. 44 col. 2
ſtatutis & conſuetudinibus contra libertates eccleſiæ: & immunitatē locorum religioſorum. 99 col. 2
VAſallo decrepitæ ætatis. &c. 76 col. 1
uaſallo milite, qui arma bellica depoſuit. 49 col. 1
uaſallo. qui contra conſtitutionē Lotharij beneficiū alienauit. 72 co. 2
uſu Mediolanenſium ſecundum quoſdam. 35 col. 2

FINIS.

EXTRAVAGANtium conſtitutionum Tituli.

LIber de Pace Conſtantiæ. 125 c. 1
qui ſint rebelles. 119 c. 2
quo modo in læſe maieſtatis crimine procedatur. 101 c. 1

FINIS.

INDEX LEGVM triū poſteriorum librorum Codicis Alphabetico ordine digeſtus.

AB his. de nauicu 81 colum. 1
ab illuſtribus. de excu. mu. 63 c. 1
ab officijs. de palaſa. larg. 181 col. 2
ab honoribus. de mun. & hon. 55. col. 1
abſit. de priuileg. do. Aug. 150 col. 2
actores de exacto. tribu. 22 c. 2
actuarij de eroga. milita. anno. 198 col. 1
actuarios de numera. 210 col. 2
ad collationem. de auro corona. 80 col. 1
ad inferiorum. de spo. pub. 25 col. 2
ad reparationem. de aquæductu. 109 col. 2
ad ſimilitudinem. de pala. ſac. largi. 183 col. prima
ad ſplendidiores. de diuer. offic. 222 col. 1
ad ſubeunda. de decur. 39 col. prim.
ad tēpus. de his qui in exi. 70 col. 1
æs quidē. de anno. & trib. 18. colū. 1
æris pretia. de colla. æris. 30 col 2
æternam. de murileg. 87 col. 2
agentes. 1. decurio. & ita. 180 colum. prima
agentes. ii. decurio. & ſtat. Ibidem. col. 2
agentes. de præpo. agen. in re. 176 col. 1
agentes de prin. age. in re. 177 col. 1
agentium. de diuer. offi. 223 col. 1
agios defun. lim. 135 col. 2
alexandrinis. de decu. 40 col. ſec.
à muneribus. de decu. 33 col. 2
animalium. de cur. pub. 214 col. 2
annonas. de eroga. mili. anno. 199 col. 2
annones. de anno. ciuil. 97 col. 2
au reſpub. de iure reſpub. 99 co. 2
ante. de Caſt. & mi. 184 col. ſecund.
antiquitus. de conſulibus. 155. col. 2
a palatinis de priui. eo. qui in ſa. pa. mili. 185 col. 1
apparitioni. de appa. procon. & lega. 217 col. ſecunda
appatitores. de exacto. tribu. 22. colum. 2
apparitores. de appa. præfect. anno. 220 col. 2
apud eum. de cenſibus. 151 col. 1
apud eos. de debito. ciuita. 102 c. 1
aquarum. de aquæductu. 107 col. 2
archiatri. de profeſſo. & medi. 67 colum. 2
archiatros. de comi. & archia. 163 colum. 1
archiatros. de meta. & epi. 204 col. ſeconda
artifices. de excu. artifi. 73 colum. ſecunda
athletis. de athle. 68 col. 2
auratas. de veſti. holobe. 89 colum. prima
aurum quod de ponderatorib. 89 colum. 1
aurum de ſuſcep. 69 col. 1
auri de fru. vrb. Conſtant. 97 colum. ſecunda
auri de auri. pub. perſecu. 79 colum. ſecunda
BAphij. de murilegu. 86 colum. ſecunda
boetbos. de tabule. 76 col. 1
CAſus qui morbo 65 col. 1
Cauſas in quibus de ſeu. aduer. fiſ. la. 11 c. 2
Caaſatia. de re mill. 192 c. 2
cautiones de ſolu. & libe. debi. ciui. 105 c. 2
Cœuaneorum. de eroga. mili. anno. 198 col. 1
Centum. de anno. ciui. 98 c. 1
Certa forma. de iu. fiſ 2 col. 1
Certę de proxi. ſa. cri. 173 c. 2
Certis dignitatibus. de excu. mu. 60 col. 1
Circenſium. de decurio. 34 colum. ſeconda
Ciues quidem. de inco. 53 c. 2
Ciuilia munera. de mune. pa. 55 colum. 2
Clariſſimis de dignita. 153 c. 2
Claſſem. de claſſicis. 83 c. 1
Clementiæ. de maiuma. 111 col. 1
Codicillis. de perfectiſſima. dig. 189 col. 1
Cognouimus de mauci. & colo. 141 col. 1
Coloni. in qbus cau. colo. do. ac. poſ. 126 col. 1
Colonus. i. de agrico. 119 col. 1
Colonus. 2. de agrico. ibidem.
Colonus de agri. & man. 144 col. 2
Colonos. de collo. Illyri. 128 c. 2
Commoda. de primipillo. 215 colū. ſecunda
Comparationi. de quibus. mu. vel pſta. ſe exeu. 63 c 1
Comperimus. de cur. pub. 214 col. 2
Comperimus de naui. 80 c. 2
Comperimus. de proxi. ſac. feri. 172 col. 2
Conditio. de liberis uit. 69 c. 2
Conductores. de conducto. &c. 148 col. 2
Congruis. de loca prædi. ciui. vel fiſ. 147 c. 2
Conſecratas. de pala. & do. do. 151 colum. 1
Contra. de rzecu & exac. 224 c. 2
Contra de admi. re. pub. 100 c. 2
Contra. de re mili. 193 c. 2
Cornicularij. de appari. præfect. prætor. 216 c. 1
Corporatos. de Alexan. prima. 99 colum. 1
Cruenta. de gladia. 111 c. 2
cubicularios de præpo. ſa. cubi. 158 col. 1
Cuiuſcunque. de fugiti. 141 columna 2
Cum ad feliciſſimam. de qui. mu. vel præſta. ue. lie. ſe exc. 63 columna ſecunda
Cum adoptiuum. de decu. 32 c. 1
Cum ad munus: ſumptus inuuct. mune. 105 c. 1
Cum ad quemlibet. de cōdi. in pub. hor. 29 col. 1
Cum allegat. de caſten. pecu. 197 colum. 1
Cum allegatis. de re mil. 192 colum. prima
Cum antea. de agri 117. co. 1
Cum appellaſſe. de filijsfam. 70 col. ſecunda
Cum auriculari. qui morbo. 65 colū. prima
Cum decurionatus de decur. 32 col. prima

Index legum trium librorum Codicis.

Cum diuus. de omni agro deſer. 131 col. 2
Cum ex ſola. & de primipilo. 126 col. 1
Cum facultates de his qui nume. li. 65 col. 2
Cum filios qui ætate. 64 col. 1
Cum introiſſet de vetera. 208 c. 1
Cum nauarchorũ. de naui. 181 c. 1
Cum neque. de inco. 53 c. 1
Cum nulla. de pa. pub. 136 col. 1
Cum ob prouectæ. de ijs qui nõ imple. ſtip. 168 col. 2
Cum per alias. de colo. Paleſ. 127 c. 1
Cum præſide. de expen. ludo. 107 c. 1
Cũ procuratores de metalla. 85 c. 2
Cum ſatis de agri. 123 c. 1
Cum ſcimus. de agri. 121 c. 2
Cum ſepe. de eroga. mili. anno. 201 col. 2
Cum ſupra. de re mil. 193 c. 1
Cum te biblium. de municip. & ori. 51 c. 2
Cũ te curatorẽ. quemad. ciuili. mu. iudic. 57 c. 1
Cum te & quo quiſque ordi. conuenia. 104 c. 2
Cum te medicũ. de profeſſo. & me. 66 c. 1
Cum te omnibus. quemad. ciui. mu. iudi. 157 c. 1
Cum vos. de legat. 72 c. 2
Cum vos. qui ætate 64 c. 1
Cuncti. de metalla. 85 c. 2
Cunctis. de mendicau. va. 98 col. 2
Cunctos. de meta. & epi. 204 c. 1
Curat. qui milita. poſſ. vel non. 189 co. 2
Curiales. ſi curi. relic. ciui. rus habi. ma. 51 c. 1
Curiales omnium. de decu. 34 c. 2
Curiales, qui. de dec. 39 c. 1
Curiales. de decu. 44 c. 2
Curiales qui. de decu. 37 c. 2
Curiales vendere. de prædijs. decu. 46 c. 1
Curialibus. de decu. 43 c. 2
Curialibus de lucris aduocat. 225 columm. 2
Curioſi. de curi. & ſta. 179 c. 1
Curſum. de cur. pub. 215 c. 2
DEcem. de meta. & epi. 206 columna. 1
decernimus de aquæductu. 110 c. 1
de cubiculis. de priui. eo. qui in ſa. pala. mili. 186 c. 1
decurio. de decu. 18 col. 1
decuriones. de ſilentia. 164 c. 1
decurionibus. ibid. col. 2
defenſionis de iure fiſ. 3 c. 2
defunctorum de re. mil. 192 c. 1
de perſonalibus. 65 col. 2
deſcriptionis. de impo. luc. deſcrip. 49 c. 2
de ſubmerſis de naufra. 84 c. 2
deuotiſſimo. de meta. & epi. 204 columm. 2
diuorum. de meta. & epi. 204 columna 1
definimus de agric. 117 col. 2
diligenter. de aquæduct. 109 c. 2
diſpoſitionem. de collat. donatio. 30 col. 1
diuæ memoriæ. de decu. 43 col. 1
diui patris de loca. prædio. ciui. vel fiſ. 147 c. 1
diu. de ſuſcep. 77 c. 2
diuinam de aquæductu. 110 c. 2
diurnos. de fru. Alex. 99 c. 1
doctitij de decu 42 c. 2
domeſtici. de domeſt. & protecto. 165 c. 2
domini. de agrico. 114 c. 1
dominicos. de agri. & manci. 145 columm. 1
domum de prædijs & omnibus rebus nauicula. 81 c. 2
ducenarij de exac. tri. 21 c. 2
duos. de ſuſcept. 78 c. 2
duplex ratio. de fi. inſtru. 7 c. 2
duumuirum. de decu 40 c. 1
EAm legem. de excu. mu. 62 columm. 2
eam quæ. de mulie. in quo lo. & c. 71 col. 2
edicimus de murileg. 7 c. 1
eius ſummæ. de fiſ. vſur. 10 c. 2
emphyteuticari. de colla. fun. patri 142 c. 1
emphyteuticarios. de mancipijs & colo. 140 c. 2
eorum patrimonia. & iure fiſc. co. 2
eos induſerunt. de decu. 35 co. 1
eos qui. de comi. rei mili. 163 col. 1
eos qui, negotiatio. ne mili. 191 columna 2
eos q de apparito. magiſ. mili. 217 col. 2
eos qui. de comi. qui prouin. reg. 163 c. 2
eos qui. de princ. agen. in re. 178 columna. 2
eos qui de his qui ſpon. mu. ſub. 58 col 1
eos qui de ijs qui nu. lib. 65 columna. 2
eos qui. de fabricen 91 c. 1
eos qui. de diuer. prædijs vrba. & ruſt. 146 c. 1
eos qui de ſpecta. 106 c. 1
eos qui. de aquæduct. 108 c. 1
eos qui. de comi. conſiſtor. 108 colũ. prima
eos qui. de excu. mu. 61 col. 1
equites. de equeſtri. dig. 189 c. 1
equos. de curſu pub. 212 col. 1
etat. de caſt pec. 197 c. 1
eſt verum. de inco. 53 c. 1
æternam. de muti legu. 69 c. 1
etiam hi de excu. mu. 60 c. 1
etiam minores. de mune. pa. 56 col. prima
et ſi duobus. quo quiſque ordi. conue. 101 col. 2
& ſi inſtrumenta. de fi. inſtru. 8 columna 1
euictiones. de curſu pub. 212 c. 2
euictionum. de cur. pub. 213 col. 1
euidenter. de excu. mu 62 c. 2
eum quid de fun rei. priua. 143 columm. 2
eum qui de decu. 41 c. 1
exactores de ſuſcep. 77 c. 2
ex aula de pri. eo. qui in ſa. pa. mi. 186 c. 2
ex agẽtibus. de prin. agen. in re. 178 col. 1
excellentia. de eroga. mi. anno. 168 col. 2
exceptio. de priuileg. do. aug. 150 columm. 2
exceptis de decre. decu. 59 c. 2
exceptores. de numera. 210 col. 1
exemplo. de decu. 37 c. 2
ex eo. de agen. in rebus. 175 c. 1
ex ingenuo. de agri. & man. 145 columm. 1
ex omnibus. de decu. 36 c. 1
expertes. de decu. 32 c. 2
ex varia. de dela. 14 c. 1
FAbricenſes. de decu. 36 c. 2
Fabricenſiũ. de meta. & epi. 204 col. 1
fœnoris. de ijs qui ex offi. quod admi. conue. 105 c. 2
fideiuſſo. de peri. eo. qui promagiſ. &c. 103 c. 2
filiusfa de caſt. pe. 197 c. 1
filium ab. de ijs. qui nume. lib. 65 col. 1
filios in poteſtate. de decu. 32 colũ. ſecunda
filios de muni. & orig 52 c. 1
filios. de filijs offi. 209 c. 1
fiſcum etiam de fiſ. vſur. 11 col. 1
fiſco quidem. de conue. fiſ. debi. 5 col. 1
forma. de vendi. re. fiſ. 9 c. 1
fortiſſimis, de mili. veſte. 203 c. 1
fortiſſimi. de eroga. mi. anno. 198 columm. 2
frumenta. de ſuſcep. 77 c. 2
fruſtra. de re mili. 192 col. 2
fundum. de admi. rerum publi. 100 col. 1
fundi de loca prædio. ciui. vel fiſca. 147 c. 2
fundi. de fun patri. 137 c. 2
fundos. de fun. patri. 138 col. 2
GEnerali lege de decu. 40 columna 2
generali. de tabula. 75 c. 2
glebam. de prætio. & hono. præte. 155 c. 1
grammaticos. de profeſſoribus & medi. 66 c. 1
grammaticos. de profeſſoribus & medi. 68 c. 1
grammaticos. de profeſ. qui in vrbe Conſtan. 263 c. 2
graue eſt. vt nullus ex vica. pro alie. &c. 119 c. 2
grauiſſimæ de cura. pub. 213 columna. 2
grauiſſimum. ne fiſ. rem quam vendit. 9 c. 2
HAc definitione. de omni agro deſer. 134 c. 1
hac in perpetuum. de diuer. præd. ur. & ruſt 146 c. 2
hac lege. de priuile. ſcho. 187 c. 1
hac lege de aquæductu 109 c. 2
hac lege. de meta. & epi. 205 co. 2
hac lege. de proxi. ſa. ſcri. 173 c. 1
hac noſtræ. de præpo. ſa. cu. 158 columna. 1
hac parte. de proxi. ſa. ſcri. 169 columna. 2

has

Hac prouidentiſſima de qui mu. vel præſta. ne. lic. ſe exco. 63 c. 2
hac ſaluberrima. de præpo. agen. in rebus 176 c. 2
hac ſanctione, de diue. off. 222 c. 2
hæredes de omni agro deſer. 132 co. prima
hi penes de agrico. 113. c. 1
hi qui ex. de mu. legu. 88 c. 1
hi qui, de prædijs nauicula. 82 co. 1
hi qui. de conuen. fiſ. debi. 6 col. pri.
hi quibus de fun. patri. 138 c. 2
his noſtræ. de immu. ne conce. 28 col. ſecunda
his incommodo de cur. publi. 214 co. 1
hoc proſpectum de meta. & epidi. 204 c. 2
homilioribus de ſuſcep. 78 c. 2
hydraulæ de excu. mu. 60 col. prima
ID ab vnaquaque de anno. & tri. 20 c. 1
ignominiæ. de his qui non imple. ſtipen. 68 c. 2
ij qui. de fil. officia. 209 c. 1
ij, qui à te, de pericu. nomi. 103 c. 1
ij, quos. de fund. rei priuatæ. 143 c. 1
ij qui de caſtren. & miniſt. 194 co. 2
ij quidem qui mil. poſ. 189 col. 2
ijs ſcholaribus de eroga. mil. anno. 299 c. 2
illud conuenit de excu. mu. 61 co. 1
immunitates de agric. 116 co. 2
in albo. de decu. 33 c. 1
indictiones de anno. & tri. 18. c. 1
inductio de excu. mu. 60 c. 1
in æſtimationem de fru. Alex. 99 co. prima
in excoctione de exco. 202 c. 2
infamia de decu. 33 c. 1
infames de infamibus 69 c. 2
in filijs decu. 57 c. 1
in fiſcalibus de exac. tribu. 23 col. 1
in fraudem de anno. & tribu. 19 col. prima
ingenuæ de murileg. 86 c. 2
in his de prædijs nauicu 81 col. pri.
in his de diuer. offic. 221 col. 2
in illis non licet habita metro. &c. 229. co. 1
in officioſo, de caſtrē. & miniſt. 184 col. 1
in officioſo de app. co. orient. 217 col. 2
in omnibus, de cur. pub. 213 c. 1
in prouincijs de mune. 210 col. pri.
in proconſulari de appa. procon. & le ga. 217 co. 2
in qualibet de meta. & epi. 205 co. 2
in ſacris j. de proxi. ſac. ſacri. 167 c. 2
in ſacris. ij. de proxi. ſac. ſacri. 169 columna. 2
in ſacris. iij. de proxi. ſa. ſcri. 170 columna 2
in ſcrinijs de proxi. ſac. ſcri. 107 columna 2
in ſignis de paſcuis pub. 116 col. pri.
inſtar de iur. fiſ. 1 c. 2
in ſucceſſione de decu. 30 c. 1
intelligis de caſtrenſ. pecu. 197. col. ſecunda
inter chartulas de cō. fiſc. debi. 6 col. ſecunda
inter alias de pala. ſa. largi. 183 co. 2
interualla. de mune. & hono. 55 col. prima
Irenarchæ de irenarchis. 80 col. 1
is cοius de his qui ſe deſe. 16 c. 1
iubemus ſi libe. impera. ſo. ſine hære. deceſ. 26. col. 2
Iubemus de naui. nō excuſan. 83 columna 1
Iubemus de argen. pretio, 81 c. pri.
iubemus de omni agro deſer. 135 col. 1
Iubemus de fun. pat. 139 c. 2
iubemus de dignita. 154 c. 2
iubemus. j. de præpo. ſa. cu. 158 col. ſecunda
Iubemus. ij. de præpo. ſa. cu. 159 col. prima
Iubemus deſilentia. 165 col. prima
iubemus de proxi. ſac. ſacri. 158 col. prima
Iubemus de pala. ſa. largi. 183 col. 2
iubemus. j. de eroga. mil. anno. 199 col. 1
Iubemus. ij. de eroga. mil. anno. 200 co. 1
Iubemus de cur. pub. 215 col. ſecun.
iudices de anno. & tri. 19 c. 2
iudices qui de nauicu. 18 c. 2
iudices de dignita. 153 col. 1
iudicibus, de cur. pub. 213 c. 2
iure prouiſum, de fabricenſ. 91 col. prima
ius caſtrenſis de caſtren. pecu. 197 col. 1
Ius ſenatorum de dignita. 152 col. 2
ius de fun. patri. 138 col. 2
iuſtas etiam de iur. fiſ. 3 c. 1
iuxta de ſuſcep. 77 c. 1
LEge de dome. & proſect. 166 col. 2
lege de eroga. mili. anno. 157 c. 1
lege de curia. vr. Ro 83 c. 2
lenones de ſpectacul. 106 columna ſecunda
libertates de mancip. & colo. 142 col. 1
libertorum de dignita. 153 columna 1
licet indiuiſa de decurio. 33 columna pri.
litibus de agrico. 119 c. 2
loca omnia de loca. prædio. ciui. vel fiſc 147 c. 2
locorum de omni agro deſer. 133 co. ſecunda
loras de murileg. 87 c. 2
MAgiſtros de profeſſ. & me. 87 col. 1
Maioribus honoribus quemadmo. ciui. num. iudic 57 c. 1
maior dignitas. 152 co. 1
manifeſti iuris qui æta. 64 columna ſecunda
matriculam de agen. in re. 175 columna 1
maximarum de excuſat. mu. 61 col. ſecunda
medicos de profeſſo. & medic. 66 col. 2
mediterraneæ de anno. & trib. 19 col. 1
meminimus quando, & qui. quar. part. 47 co. 1
meminimus de prædijs tamia. 145 col. 2
metallarij. de metallis 86 co. 1
metameos de excu. arti. 74 columna prima
militaris de mi. veſte. 205 columna prima
militares de re mi. 194 c. 2
militaribus de decurio. 58 c. 1
milites. j. de re mili. 191 col. 1
milites. ij. de re mili. 194 c. 2
miſſi opinatores de exact. tribu. 23 col. 1
medios de ſuſcep. 78 c. 1
monente de dela. 14 co. 1
monetarios de murileg. 86 columna ſecunda
mulier de agrico. 119 co. 1
mulieres honore, de incol. 54 col. prima
mulieres de dignita 153 c. 2
multi de naui. non excuſan. 82 col. ſecunda
multis de prin. agen. in re. 178 col. ſecunda
muneris publici, de vaca. pub. mu. 59 c. 1
munera quæ de mone. pa. 55 col. 2
muneribus de ſump. recupe. 75. co 1
murileguli. de murileg. 88. c. 1
NAuex de decu. 36 col. 1
nautici de cano. fru. vrb. Ro. 96 c. 2
ne ad diuerſa, de ſilentia. 165 col. prima
ne caſu. diſcuſſio. 31 c. 1
nec infamem, de decu. 33 c. 1
nec intra de profeſſ. & medicis. 66 c. ſecunda
nec ipſi de incol. 52 co. 2
nec protoſtatiæ de munc. pa. 56 col. ſecunda
nec venditio. de prædijs. decu. 45 col. 2
ne cui de commeatu. 165 c. 1
ne diutius de agrico. 121 c. 2
ne diutius de numera. 210 c. 1
negotiantes de excu. mu. 47. c. 2
nemo carcerem de exac. tribu. 21. col. 2
nemo ex. de præto. & hono. prætu. 155 c. 1
nemo iudex de decu. 33 c. 2
nemo poſſeſſorum de anno. & tri. 19 c. 1
nemo vir. de veſti. holobe. 83 col. 1
nemo. j. de cur. quib. 214 c. 2
nemo. ij. de cur. pub. ibidem.
nemo de re mil. 193 c. 2
nemo de dignita. 152 c. 1
nemo de ſpecta. 100 c. 2
nemo de theſau. 17 co. 1
nemo de fun. rei priua. 143 c. 2
nemini de conſulib. 156 c. 1
nemini de numera. 210 c. 2
neminem ex his de decurio. 42 co. ſecunda
neminem de re mili. 194 columna ſecunda
neminem de cano. fru. vrb. Ro. 97 col. 1
neminem de ſuſcep. 77 col. 1

ne per diuerſas, de executo. & exac. 223 c. 2
arpores, de ijs qui nume. 69 columna 2
neque Dorotheum. de decu. 41 co. 2
neque famoſis, de dignit 251 c. 1
neque ſacrum, de cano. larg. titu. 17 c. 2
neque tempore, de mun. pa. 56 c. 1
ne quis ex. dignita. 152 c. 2
ne quis, de decu. 37 co. 2
ne quis ex ne tu. ad illum. obſe. deuo. 118 c. 2
nequis, de ſalga. hoſ. nou præ. 206 col. 1
nihil. ſuperiu dictorum, de ſuperindicto, 21 c. 1
nihil, de pala. ſa. larg. 181 c. 1
nominationum, de decur. 38. c. 1
non aliter. de pa. ſa. larg. 182 c. 2
non alios, quibus muneribus excu. 69 c. 2
non inuidemus, de ſpecta. 106 col. 2
non iniuſta de cou. ſiſ. debi. 5. col. 1
non patimur. de cur. pub. 214 c. 1
non prius, de debito. ciui. 201 c. 2
noſtræ. de decanis, 185 c. 2
non tantum, qui mi. poſſ. vel. non. 189 c. 2
non tibi, de iuco 52 c. 2
non videtur, de mune. patri. 56 col. 1
nulla macula, de delatoribus, 14 columm. 1
nullam de executo. & exacto. 224 col. 1
nullam de nauicular. 8n c. 2
nullus j de ijs qui ex publ. collat. 79 c. 1
nullus. 2. de ijs qui ex public. collat. ibid.
nullus de cohortalibus, 218 c. 1
nullus. de fabricen. 91 c. 1
nullus. i. de diuer. offi. 121 c. 1
nullus ij. ibidem c. 1
nullus qualibet, de decurio. 36 c. 1
nullus vacationem, de ijs qui à pri. vaca. acce. 59 c. 1
nullus ſoluus, de decu 38 c. 2
nulli, de tabular. ſeri. &c. 75 co. 2
nullus de vetera. 209 c. 1
nulli omnium. de tabula. 75 c. 2
nullus, de cur pub. 215 c. 1
nullus, quibus ad conduct. pręd. ſiſc. & 149 c. 1
nullus de cur. pub. 213 c. 2
nullus de pala ſa. larg 181 c. 2
nullus de agri. & manci. 144 c. 2
nullus de tyro. 207 c. 1
nullus, de agen. in re. 174 c. 2
nulli poſt. vac. de condi. in pub. hor. 29 c. 2
nullus equi vexu. de decur. 42 colũ. ſecunda
nulli. nulli. lice. in fre &c. 142 c. 2
nulli ſi. de priua. corpo. 93 columna ſecunda
nulli de numera. 213 c. 1
nulli, de frumen vrb. Conſtant. 97 col. 1
nulli iam, de fun. patri. 139 col. ſecunda
nulli ſalarium, de præb. ſala. 51 col. prima
nulli, de agen. in re. 174 c. 2
nulli. vt armo. vſus &c. 111. c. 2
nulli. de eroga mi. anno. 198 c. 2
nullum de cohor. 220 c. 1
numerarios. de appa. Magiſt. milit. 217 col. 2
numerarios de numera. 209 co. 2
numerarius de ijs qui nume. 65 c. 1
nunquam. de agrico. 112 c. 1
OB metallicum de metal. 85 c. 1
Obſeruare de decu. 32 c. 1
obſiſtere de anno. & tri. 19 c. 2
obtentu de primipilo. 225 c. 2
occidendorum de vena. feta. 111 c. 2
officio de munera. 211 c. 2
officio, de appa. procon. & lega. 217 col. 2
officia de cohortalibus, 218 c. 2
omnis de aquæductu. 108 c. 2
omnem de mili. veſ. 201 c. 2
omnem ſumam de cano. lar. titu. 26 c. 2
omne ſemen. de pe. bo. ſub. 15 col. 2
omnes iudices de dela. 14 co. 2
omnes iudices de decu. 36 c. 2
omnes omnino de indic. 20 c. 2
omnes omnino de decu. 39 c. 2
omnes omnino de anno. & tri. 18 col. 2
omnes qui mili. poſ. vel nõ. 189 co. 2
omnes qui. j de decur. 38 c. 2
omnes qui ij de decur. 39 c. 1
omnes qui de colla. fune. patri. 142 col. 1
omnes de agrico. 116 c. 1
omnes de agrico. 114. c. 1
omnes de meta. & epi. 205 co. 2
omnes de cohortalibus. 218 c. 1
omnes de caſ. omnium pala pe. 188 col. 1
omnes de fundis patri. 138 c. 1
omnes de honora. vehi 56 c. 1
omnes vi dig. or. ſer. 161 c. 1
omnes de anno. & tri. 28 c. 2
omnes de cupreſſis, 151 c. 2
omnes de priu. co. qui in ſa. pala. mi. 186 c. 2
omne de cenſibus. 130. col. 1
omnia quæ de condi. in pub. hor. 29 col. 1
omnia de prin. agen. in rebus. 177 col. 2
omnia de colla. fun. ſiſ. 149 c. 2
omnium prædiorum de omni agro deſer. 134 co. 1
omnibus de fabricen. 90 columna prima
oneri. ne quid one publ. impo. 83 col. 1
operarium ne operæ à co. exi. 28 col. prima
opinatores de exco. & tranſ. mi. anno. 101 c. 1
opinatoribus de eroga. mi. anu. 199 col. 1
oratione de profeſſo. & medi. 66 columna 2
ordinis de decre. decurio. 59 colum. ſecunda.
ordinem de conſulibus. 155 columna 2
ordinariorum de cohor. 219 colum. prima
ordinariorum de col. fun. ſiſca. 148 col. 2
origine de manic. & orig. 51. c. 1
originarios de agrico. 117 col. 1
PAlatini de pala. ſacra lar. 180 co. ſecunda
palatinos de colla. fun. ſiſca. 117 colum. 1
palatinos de pala. ſa. largi. 149 col. 2
pamphilæ de diuer. præd. vrba. & ruſti. 146 c. 1
parhippum de cur. pu. 212 c. 2
particulari de in dic. 21 c. 1
pater ijſium de lega 71 c. 2
patrem emancipato de filijfamil. 70 col. 2
patrimonialis de fun. patri. 137 co. 1
patrimoniales de col. fun. patri 142 col. 1
patrimoniorum de muneri. pat. 56 col. 2
peculiari de proxi. ſac. ſcri. 168 c. 1
per annos de metalla, 85 c. 2
per Bythyniam de im mu. ne. conce. 28 c. 1
per colonum de agrico. 119 c. 1
peræquatores de cenſibus. 130 c. 2
per hanc de numera. 211 c. 2
per id tempus de curio. & ſtat. 180 col 2
per illicitum de cohor. 219 c. 2
per omnes de ſtrato. 183 co 2
per omnes de colla fun. pa. 142 co. 2
per penſa de metalla. 85 c. 1
per ſingulas de diſcuſ. 51 c. 2
per vniuerſam de colo. Thrace. 127 col. 1
placet nullum de excu mu. 47 c. 2
placuit de pala. ſac. larg. 182 c. 2
placuit de colla. fun. patri. 142 c. 1
plebs de capitatione ciuium, 225 co. ſecunda
podagræ, qui mor. 65 c. 1
poeta de profeſſo. & me. 66 c. 2
porcinarij de ſuarijs. 94 c. 1
poſſeſſores, de fun. patri. 139 c. 1
prata. de paſcuis publ. 136 c. 2
præcepit. de cano. lar. tit. 27 c. 1
præcipimus de dignita 153 c. 2
præcipimus de cano. lar. tit. 28 c. 1
præcipua de primicerio 159 c. 2
præclaram de primiceri 160 colum. prima
prædia de loca. prædio. ciui. vel ſiſc. 147 c. 2
præfecturæ de apparito præfe. præ. 216 c. 1
præfectus de appa præfe. anno. 220 col. 2
præfectum de præfec præto. 157 colum. 1
præfectiarios de appa. præfe. prætor. 216 c. 1
præpoſitos de comi. & trib. 162 colum. 2
præſes prouinciæ ſi ſer. aut lib. ad dec. aſpi. 45 c. 1
præſidibus de cura. publ. 212 colum. ſecunda
prætor de appa. præfec. vr. 212 colũ. ſecunda
præter de lucris aduoca. 225 columna 2

primi-

primicerius.de domeſtici. & protector. 166 col. 1
primicerius de menſo. 186 col. 1
primicerium.de fabri. 90 col. 2
principes de prin. agen. in reb. 178 col. 2
priſco de pala.ſac.largit. 18 col. 1
priuatæ rei.de execu.mu.61.c.1
priuatæ. de murilegu. 88 col. 2
priuata de priuileg.do.augu. 150 columm. 1
priuilegio.de decu. 36 col. 1
priuilegio. de iuco 53 col. 2
probari de appar. magiſ. militia. 217 col. 1
probatoris de diuerſis officijs. 222 col. 2
pro biennio.de proxi.ſacr. ſcri. 168 col. 2
pro conſularis.de prin.agen. in reb. 177 col. 2
procuratores.de decu. 36 col. 1
procuratores. de excu.mun 61 c. 1
pro ædibus.de diuerſis prædijs vrb. 145 col. 1
profeſſio. de mun.pa. 56 c. 1
prohibitum.de iure fiſci. 2 col. 2
pro his de naufr. 84 c. 1
pro immunitione. de va.numiſ. pote. 92 col. 1
pro locis.de anno.& tri. 19 col. 1
propoſitus. de grege domi. 150 c. 2
propter de metro. Beryto. 96 c. 1
pro tyronibus. de priuile. do.augu. 15 col. 1
prouidendum.de vetera. 208 c. 2
prouidendum eſt.de decu. 35 co. 1
prouincialium. de erog. mili. 198 columm. 2
prouociæ de mili. veſ. 202 col 2
proximos. 1.de proxi.ſacr. ſcri. 167 col. 1
proximos. 2. de proxi. ſacr.ſcri. 169 col. 2
publici.de cur.publ. 214 c. 1
purpuræ.de veſti.holobe 90 c 1
QVando votis. de obiat. vota. 209 col. 1
quantum ad. de mune.pa. 56 col. 2
quamuis.de ven. rebus ciui. 101 c. 1
quamuis.prouiſum de decu. 31 c. 1
quatuor.de decanis. 185 c. 2
quæcunque.de fi.inſtr. 8 c. 2
quemadmodum de agric. 114 c. 2
qui egros. de omni agro deſer. 133 col. 1
qui aliquem.de murileg. 87 c. 1
qui autem de murileg 89 c. 1
quibus poſt hac.de 131 qui in exi. 70 col. 1
qui conditioni.de 131 qui ſpon. mu. ſub. 58 c. 1
qui contemplatione.de co. rei mili. 162.col. 2
qui contractibus. 4 c. 1
quicquid vltra.de ſuperexact. 24 columm. 2
quicquid pub.lætitiæ. 326 c. 1
quicunque. 1. de omni agro deſert. 132 c. 1
quicunque. 2. de omni agro deſert. ibid. col.
quicunque. 1.de fun.patri. 138 c. 1
quicunque. 2 de fun.patri. 138 c. 1
quicunque 1.de cohorta. 218 c. 2
quicunque. 2.de cohorta. 219 c. 2
quicunque de re mi. 193 c. 1
quicunque.de fun.limi. 135 c. 2
quicunque.de piſtoribus. 94 c. 1
quicunque.commeatu. 206 c. 2
quicunque.de epo.pub. 16 c. 1
quicunque.de prin.agen. in re. 178 col. 2
quicunque.de tab. 75 c. 2
quicunque de fug.col. 141 c. 2
quicunque.de diuer.off. 121 col. 2
quicunque.de feo.rei priua. 145 c. 1
quicunque.de ſuarijs. 94 c. 1
quicunque. de execut. & exact. 225 col. 2
quicunque.de appa. præfect.vrban. 216 c. 2
quidam ignauiæ de decu. 35 c. 2
quidam de pala. ſa. largi. 181 c 2
qui de relicta de decur. 34 c. 1
qui ex de quæſtoribus. 159 c. 1
qui fiſcales de nauicu. 81 c 2
qui fundos.de omni agro deſer. 133 col. 2
qui grauatos.de cenſibus. 130 c. 1
quilibet.de decu. 38 c. 1
qui immunitaté de mu.pa. 55 c. 2
quicunque in officio.de eppa. mag. mili. 217 c. 1
qui nauem.de nautis Tyber. 98.columm. 1
quinque ſummates. de decurio. 41 col. 1
qui numerarij. de munera. 209 columm. 2
qui per poteſtiam.de omni agro deſer. 135 c. 2
qui publ. de 131 qui ſpon.mu. 57 columm. 2
qui relictis de deſer. 208 c. 1
qui ſe ſe.de eppa.magiſtr. milit. 216 col. 2
quiſquis.de cohor 221 c. 1
quiſquis.de præfect.prætor. 157 columm. 2
quiſquis in crimine.de peti. honor. ſub. 15 c. 2
quiſquis de ſpecta. 106 c. 1
quiſquis.de fug colo. 141 c. 2
quiſquis.de omni agro deſer. 132 columm. 2
quiſquis. de agri. 113 c. 1
quiſquis.de cenſi. 130 c. 1
quiſquis.de tyro. 207 c. 2
quiſquis.in qui.cau.cul. do. ac poſſ. 125 c. 2
quis tam. de decurio. 40 columna prime
qui textrini.de murilegul. 87 colū. prima
qui ſub de collegiat. & cher. 94 columm. 2
qui vel.de diuer.officijs. 221 col. ſecunda
qui vulla de omni agro deſer. 132 col. 1
quod ad de murileg. 87 columna prima
quod in libellum. de fi.Inſtrumen. col. 1
quoniam Augerio.de conue. fiſ. debet 5 c. 2
quoniam veredosum. de cu.pu. 213 col. 2
quoniam.de dignita. 132 c. 2
quoniam.de cenſi. 129 col. 2
quoſdam.de metal. 86 c 2
quoties eb de lega. 75 col. 1
quoties de pondera. 79 c. 1
quoties quis.de exac.tri. 22 c. 1
quoties. quo quiſque ordi. conue. 104 c. 1
quoties.de priuile. ſco. 187 c. 2
quoties.de diſcuſſo. 31 c. 1
quoties.de naufra. 83 c. 2
quoties.de egri & manu. 143 c. 2
quoties. vt nemini lice. 10 emp. ſpe. execu. 29 c. 2
quoties.de dignita. 254 c. 1
quoties.de lucris aduocat. 225 c. 1
quotieſcunq;.de decu 37 c. 2
quotieſcunque.de ſuſcep. 77 c. 2
REddatur.de profeſſ.& med. 67 col. 1
rempublicam. de iure reipubl. 100 col. 1
rem ſuam. pœnis fiſcal. credit. præfer. 10 col. 2
rem priuatam.de priui.do.aug. 158 col. 1
reos. de reis poſtula. 70 c. 1
repetita.de erro.mi. anno. 197. columm. 1
res eorum.de capi.& diſtra. pign. 24 col. 2
Reſtaurationi.de diuerſ præ. vrb. & ruſtico. 146 c. 1
retractare oc fiſc. rem quem vendiuin. 10 c. 1
ruta.de omni agro deſer. 134 col. 2
SAcri.de præpoſi. ſac. cubic. &c. 137 c. 1
ſaluberrima. de itl.& itin. cur. 207 col 1
ſancimus.de conſu. 156 c. 2
ſancimus.de excuſ. & exact. 224 columm. 2
ſetis fit.de capi.& diſtra c. pigno. 24 columm. 2
ſciant omnes. de his qui ex public. ra.&c. 10 c 1
ſciant iudices.de his qui ex publ. 80 col. 1
ſcire debet.de bo. vec. 11 c. 2
ſcrinijs de pela.ſa. larg. 181 c. 2
ſcriniarios de numere. 210 col. 2
ſecuritates.de ſuſcep. 78 c. 2
ſecuritatibus de apo pub. 26 col. 2
ſemel.ſecuritatem. de apo. publ. 26 col. 1
ſemel de re mil. 192 c. 2
ſenatores.de incol. 54 c. 1
ſenatorum. de digni. 152 c. 2
ſeptem.de erogat. milit. anno. 199 col. 2
ſerui eique.de egri. & mancip. 144 col. 2
ſeruum domini.de delato. 14 colūna 2.
ſeruos.de agri. 117 c 2
ſeuerem de digni 153 c. 1
ſi ad magiſterium.de decu. 34 c. 1
ſi aliquid de ſuſcep 78 c. 2

ſi ante. Si poſt creatio. quis deceſſe. 75 c. 1
ſi appatitor. de cohos. 218 c. 2
ſi cohortalis. de cohor. 220 c. 1
ſi coloni. de agri. 118 c. 2
ſi cuiuſlibet. vt ne ad ſuum pa. ſuſci. 128 c. 2
ſi cum i genus. ne quis lib. inuitus ac. 105 c. 1
ſi cum te. de decu. 31 c 2
ſicut & honores. de munc. & honor. 54 c. 2
ſicut ſieri de erog. mi. anno. 198 c. 1
ſi decurionum quando & qui. quar. pars. 46 c. 2
ſi de proprio. de pericul. ſucceſſor. 71 col. 2
ſi deſertores. de deſerto. 208 c. 1
ſi diuina. de exact. trib. 24 c. 1
ſi ex cecitate. qui mor. 64 c. 2
ſi ei qui de dela. 13 c. 2
ſi is. qui. de filijsfam. 71 c 1
ſi grauius. de dignita. 154 c. 1
ſi quæ hæreditatis, de venden. reb. ciuili. 102 c. 1
ſi bi. de filijsfa. 55 c. 2
ſi ille qui. de decu. 42 c. 1
ſi in patria. de incol. 53 c 2
ſi in poteſtate. de caſt. pe. 196 c. 1
ſi ipſe de prioribus. ad muni. nun. 74 col. 1
ſi ita quo quiſq; ord. conue. 104 c. 1
ſi liber. de prædijs iamia. 145 c. 1
ſi libertus ſi ſeruus aut liber. ad decu. aſpi 41 c. 1
ſi militiæ. qui militat. poſſ. vel non 189 col. 2
ſi minori. de iure fiſ. 2 c. 1
ſine periculo. de filijsfa. 71 c. 1
ſi per æquato re. de cenſibus. 130 colum. 1
ſi prius quam, de iure fiſ. 1 c. 1
ſi propter. ſi propter inimi. crea. fac. 74 c. 2
ſi qua loca. de fund. & ſaltib. 144 colum. 2
ſi qua. de ſpecta. 206 c. 1
ſi quando præfectus. de diuerſ. offi. 221 col. 1
ſi quando j. de bo. va. 12 c. j
ſi quando 2. ibidem.
ſi quando. de naufr. 83 c. 2
ſi quæ hæreditatis. de vend. reb. 102 col. 1
ſi qui proſcribentes. de fide inſtr. & iur haſtæ ſi. 9 c. 1
ſi quid. de iure reipub. 99 c. 2
ſi quid. de cano. fru. vrb. Ro. 96 col 2
ſi quod extraordinarium. de legat. 73 col. 1
ſi qui de diuer præd. 146 c. 1
ſi qui adſcriptitiæ. de agri. 125 colum 1
ſi qui eorum. ne ru. ad vllum obſe. deuo. 128 c. 2
ſi quis autoritate, de omni agro deſer. 134 c. 2
ſi quis à. de lueris aduo. 215 c. 1
ſi quis ad emphyteuticatio. de com. agr deſer. 131 c. 1
ſi quis ab. de ijs qui ex publ. rat. 10 col. 1
ſi quis conſortium. de fab. 90 col. 2
ſi quis curialem. de curia. vrb. Rom. 93 col. 2
ſi quis curialibus, quãdo & quibus quar. pars. 44 c. 2
ſi quis eum. de municip. & origin. 52 c. 1
ſi qui daphnes. de cupreſſis. 151 c. 1
ſi quis de cætero, de aquæductu. 10 col. 2
ſi quis decurio. de decur. 33 c. 2
ſi quis deſerta. de omni agro deſer. 134 col. 2
ſi quis decurio de decu 35 c. 1
ſi quis decurio. de decu. 40 c. 2
ſi quis decurionum. de præ. decur. 45 col. 2
ſi decurionum conſortio. quando & quibus 46 c. 2
ſi quis domeſticorum. 166 c. 1
ſi quis ex de murile. 88 c. 1
ſi quis forte de de'er. 207 c. 2
ſi quis fundos. de fun pa. 136 c. 2
ſi quis in archiatri. de profeſſ. 67 colum. 2
ſi quis indebitum. vt dig. or. ſer. 160 col. 2
ſi quis naniculam, de murile. 87 c. 2
ſi quis omnium. de fun. & ſal. 144 c. 1
ſi quis per. de eus pub. 213 c. 2
ſi quis per. de aquæductu. 108 c. 2
ſi quis poſt. vt ne ad ſuũ pa. ſuc. &c. 128 col. 1
ſi quis prædium. de agri. 122 c. 2
ſi quis procurationẽ. de dec. 36 c. 2
ſi quis pro. de ſi. inſtr. 7 col. 1
ſi quis ieiuum. qui mil. poſ. vel non 191 col. 1
ſi quis vel de eu. pub. 214 c. 1
ſi quis de mun. & ori. 52 c. 1
ſi quis. de omni agro deſer. 134 c. 1
ſi quis de re mil. 192 c. 2
ſi quis in ſacris de proxi. ſac. ſerin. 170 c. 1
ſi quis, de domeſti. & protecto. 130 col. 1
ſi quis. de meta. & epi. 203 c. 2
ſi quis de caſ. & miniſ. 184 c. 1
ſi quis. de naufra 83 c 2
ſi quis. de cætero. de aquæduc. 85 colum. 1
ſi quis. de commeatu. 106 c. 1
ſi quis à de fun pat. 137 c 2
ſi quod. de legatio. 73 c. 1
ſi quos de decu. 41 c. 1
ſi ſecundum legem. de iure reipubl. 100 col. 1
ſi ſenatus. de digni. 153 c. 1
ſi tunc. de venden. reb. ciui. 100 c 2
ſi ſub pignore. de fiſ. vſur. 81 c. 1
ſi ſucceſſoris. de peri. nomina. 103 col. 1
ſi tempora. de ſi. inſtr. 8 c 1
ſi vacantia. de bo. vac. 13 c. 1
ſiue ex. de exec. & exact. 234 col. 1
ſi vltra. de decur. 33 c. 2
ſi vt proponis. de mini. & orig. 51 col. 2
ſi vt proponis ne quis liber inuitus ac. &c. 104 c. 2
ſi vt. de dignit. 151 c. 2
ſolidos. de ve. numiſmatis. do. 92 col. 1
ſol ita. de cohortalib. 218 c. 1
ſordidorũ munerum. de exec. mun. 62 col. 2
ſpeciebus. de cohor. 175 c. 2
ſtigmata. de fabri. 90 c. 2
ſtipendia. de re mil. 192 c. 1
ſuper creandis. de iure fiſ. 4 c. 2
ſuper. qui mi. poſ. vel non. 190 c. 1
ſuper. de naufra. 84 c. 2
ſuper. de man. & colo. 141 c. 2
ſuſceptores. 1. de ſuſcepto. 76 c. 1
ſuſceptores. 2. 77 c. 1
ſuſceptores. 3. de ſuſceptor. 68 columna 1
TAm collatores. de re mili. 194 col. 1
temperent. de veſti. holobe. 89 colum. 2
tractatores. de tracto. & ſta. 215 colum. 2
tranſmarina. de leg. 72 c. 2
tribuni. de re mi. 193 c. 1
tutelæ ſolicitudo. de excuſ. mun. 60 col. 1
Tyberianus. de fun. limit. 135 c. 1
tyrones. de tyro. 107 c. 1
VAcantia. de bo. vacan. 12 c. 2
vacuatis. de decu. 34 c. 2
veſtera. de veſti holobe. 89 c. 1
venatoribus. de excuſat. muner. 47 col. 2
veteranis. de ijs qui non imple. ſtipen. 60 col. 1.
veterani. de ijs qui ſpon. muner. 45 col. 2
veterani. de uetera 208 c. 2
veterani. de vetera. 208 c. 2
vigeſimo. de erogat. mili. anno. 197 col. 2
viginti de re mi. 192 c. 1
viris. de priui. ſcho 187 c. 1
viris. de magiſ. ſacr. 161 c. 2
viros. de comi. conſi. 163 c. 1
viros. de diuer. offi 222 c. 1
uiros. de pala. ſacra. largi. 183 col. 1
vltra modum. quemad. ciui. mu. indi. 57 col. 1
vnicuique, de proxi. ſacr. ſeri. 108 columna 2
vniuerſis. de fundis rei priua. 140 columna 2
vniuerſi. 2. ibidem. 145 c. 2
vniuerſi defun patri. 138 c. 2
vniuerſi de leg. 72 c. 2
vniuerſos de ve. numi. po. 92 columna prima
vniuerſos. de ſtu. lib. vrb. Rom. 95 col. 1
vniuerſos de decu. 35 c. 2
vnuſquiſque. de ſilentia. 164 c. 1
vorax, de numera 209 c. 2
vrbs de priuilegijs. vt. Conſtan. 96 col. 1
vſus aquæ. de fun. rei pri. 143 c. 2
vſum aquæ. de aquæduc. 108 columna 2
vt agendi. de cur. pu. 213 c. 1
vtilitas de primo pilo. 225. colum. 2
vxorem. de decu. 33 columna 1

Finis indicis legum
trium librorum
Codicis.

INDICES MEMORABILIVM
ET RERVM, ET VERBORVM
in volumen Alphabetica ſerie,

Fideliſſimè digeſti, ita vt facili negotio eorum ſedes obuiæ fiant, idq́, locupletius multò, quàm antehac.

Authenticōn Index.

ABigeus quid ſit. 110 col. 2
abſentibus, an per præſentes præiudicetur. 306 c. 2
abſolui poteſt quis epiſcopo irrequiſito. 225 c. 1
accuſare eſt laudabile. 55 c. 1
aduerſario præſente teſtes debēt pduci. 150 c. 1
ad numeratur quis. 204 c. 1
aenigma quid. 259 col. 2
agricolæ priuilegia. 141 c. 2
alius non poteſt mihi dare, quod ex me non poſſum. 166 c. 2
alienatio minori 25. annis concedi tur. 238 c. 1
alienationis prohibito ultra filium non extenditur. 327 col. 1
Alimenta hincinde in neceſſitatib. filius præſtentur. 296 col. 1
amor furor vehemens dicitur. 157 col. 2
anni dominicæ incarnationis, an ponendi ſunt in inſtrumentis. 153 col. 2
antiquo iuri relinquitur, quod non mutatur. 47 c. 2
angaria quid ſit 89 c. 2
apocha quid ſit. 195 c. 2
apochriſarij qui & vnde. 38 colū. 1 verius in marg.
apoſtata officio curiæ traditur. 348 col. 1
appellare à multis iudicibus, non licet 135 c. 2
appellare, an & quādo & apud quē licet. 271 c. 2
appellare cuilibet licet. 220 c. 1
appellari poteſt bis. 306 c. 2
appellatus à ſententia epiſcopi. 250 col. 1
appellationis tres caſus. 137 c. 1
approbatum nō reprobo. 16 columna 2
arbiter eſt inſtar iudicis. 22 c. 2
arbiter & arbitrator differunt. 334 col. 2
archiuum quid ſit. 78 c. 2
armorum appellatione quid ueniat 229 col. 1
artem non exerceat, qui illam ignorat. 61 col. 2
adſcriptitius non eſt ſeruus. 112 c. 2
adſcriptitius quis dicatur. 112 col. 1
aſſiſterium quid ſit. 40 c. 1
aſſiſteriæ quæ ſunt. 211 c 2
atteſtationes in ſcriptis geri debent. 283 col. 2
auri eſt pretioſius metallū. 312 co. 1
aurum metallorū eſt nobilius. 111 col. 1
auxilio egent, quæ de bono accidūt 12 col. 1
BEllum duo mala infert. 228 column. 1
benefactoribus benefacere tenemus. 14 col. 2
Brephotrophium quid ſit 43 colū. 1
breuiores cauſæ. 185 c. 2
CAlumniatur qui non probat. 317 col. 1
Canones pro legibus obſeruati debent. 319 col. 1
Captiuitas aliquando habet fauorē 174 col. 2
Caput eſt rei principium. 13 c. 1
Chartularij qui. 228 c. 1
Caſtitas fundamētum eſt in ordinādis 32 col. 2
Cauſa minima quæ ſit 136 c. 2
Cauſam appellationis aliam eſſe à prima 160 col. 1
Cenſuales qui dicantur. 88 c. 2
Centeſima à uſura quid ſit. 19 c. 1
Ceſſio in potentiorem facta non tenet. 197 c. 2
Ceſſio quando ſit de fideiuſſori facienda. 25 c. 2
Chartularij & tabelliones qui dicātur. 228 col. 1
Chriſtus propter tria fuit baptizatus 68 c. 1
Κειμηλιαρχεῖον. 120 col. 1
Clericus non debet de vna eccleſia ad aliam tranſire. 23 col. 1
Clericus quando debet gaudere priuilegio clericali. 345 col. 2
Cognatus large quid contineat. 301 col. 1
Collatores qui ſint. 56 col. 1
Colonus inter immobilia computatur. 308 col. 2
Communis vtilitas priuatæ præponitur. 53 col. 2
Comparationi literarum quatenus danda fides. 199 col. 2
Compenſatio inter ſpecies fieri non poteſt. 240 col. 1
Concubinas plures habere non licet 240 col. 1
Conceſſo aliquo, conceditur & illud &c. 109 c. 1
Conſecrare non poteſt, qui nō eſt ſacerdos. 63 col. 1
Conſilium in alterius damnum mutari non debet. 194 c. 1
Conſilium ab uxore nonnunquam ſumi debet 57 c. 2
Conſiſtorium quid ſit. 136 c. 2
Conſpiratio quandoque in bonam partem ſonat. 289 c. 1
Conſuetudo generalis uincit legem. 127 col. 1
Conſuetudine ſit licitū, quod alias illicitum. 81 c. 1
Conſul quis dicitur. 137 c. 2
Conſultatio quid ſit. 219 c. 2
Contractus ſuper libero homine nō ualet 267 c. 1
Contrarium per aliud tollitur. 87 col. 2
Contrariorum eadem eſt diſciplina 130 col. 1
Conuènitur quis etiam inuitus, ubi deliquit. 310 c. 1
Corrigere ſe eſt honeſtius, quam ab alio corripi. 224 c. 1
Corrigere ſeipſum licet. 268 col. 2
Corrigit qui apte aliquid diſponit. 250 col. 2
Corrigi lex in dubio non debet. 236 col. 1
Cruces ubi reponi debeant. 289 c. 2
Culpa alterius non proficit ei, qui cauſam præſtitit. 297 c. 2
DAt qui datū cōfirmat. 112 c. 1.
defenſor ciuitatis, an poſſit in integrum reſtituere. 80 c. 2
delictum eſt maius delinquere in ſe quam in alium. 60 c. 2
delicta puniri reip. intereſt. 86 col. 2
denunciare quis cogitur. 297 c. 1
dictans illicite, puniri debet. 53 co 2
differentia non eſt generis apud Deum. 29 col. 1
dignitas dat fauorē perſonæ. 33 c. 2
dignitas releuat in multis. 242 c. 2
dignitatis fauor extendi debet. 173 col. 2
dilatio data breuiari poteſt. 160 c. 1
diues ſemel ſemper talis præſumendus. 263 c. 1
diuinitate nemo cogitur. 105 c. 1
diuiti plus quam pauperi creditur. 194 c 2
dominus vſque ad quod tempus audiatur contra miſſum in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. 137 c. 1
donatio quingentos aureos excedēs debet inſinuari. 305 c. 1
dos & donatio propter nup. ſm pſonarū merita cōſtituit. 143 c. 2
do. non eſt in bonis patris. 262 c. 2
duobus fides eſt adhibēda. 341 c. 1
ECcleſia in quinque caſibus alienare non poteſt. 321 c. 2
eccleſia mater imperij dicitur. 34 col 1
eccleſia nulli gremium claudit. 208 col. 1
eccleſia proprie locus orandi dicit. 300 col. 1
eccleſia quæ & quando poſſit alienare 46 c. 1
eccleſiæ res pauperum ſunt. 52 c. 2

etio-

Index rerum, & Verborum Voluminis.

effectus debet ceſſare ceſſante cauſa 121 col.2
electus prælatus à ſuperiore ſuo cō-firmatur 52 col.2
epiſcopus abbatem eligit. 33 col.1
epiſcopus leges ſcire debet. 351 c.2
epiſcopus xiiij. conditiones habere debet.34 c.1
eremodicium quid ſit. 187 c 2
euangeliſtæ quibus figuris depin-gantur 68 c.1
exceptiones in ſubiectorum liber-tates inductæ ſunt.266.col.2
exemplo credendum eſt. 224.col.1.
exempla mala à bonis rebus orta ſunt.159.col.1
expenſis mulctatur iniuſte mouens litem.279 c.1
expenſis quando perſonæ parcitur. 225.c.1
expenſæ tribus de cauſis fiunt. 220 col.2
expreſſum plus tacito operatur. 265 col.2

F Actum pro infecto haberi non poteſt 44 col.2
falcidia in multis locum habet.308 col.1
falſitas,veritatis eſt immutatio. 199 col 2
fama confirmat rem,de qua agitur. 244 c.1
felicitas vnius alteri prodeſt. 20 c.2
fœmineo amore, nil eſt fortius 39 col 2
fœnea poſſeſſio,quæ eſt 54 col.2
fictio tantum valet, quantum veri-tas.358 col.1
fideiuſſor pro euictione an ſemper detur.27 c.1
filiorum genera.232 col.2
filius an poſſit aliquo caſu fraudari legitima.94 col. 2
filius an ex delicto patris puniatur. 184 col.1
filius debet ali ſecundum patris fa-cultates.269 c.2
filius præteritus rumpit teſtamen-tum 186 col.1
filiusfa.habet hæredem. 301 col.1.
filij legitimi alios excludunt. 101 col.2
filio quaſi ſpectare videntur bona paterna 72 col.2
filiorū quinque ſunt genera. 232 c.1
filijs dantur,quę non dantur extra neis.48 col.1
finis inſpicitur.122 col. 1
forte,dubitandi eſt particula.41 c.1
forum ex rei perſona metimur. 335 col.1
frequenter fieri.82 c.2
fructus atidi qui ſint.141 col. 1
futura, lex aliquando reſpicit.134 col.2

G Eneraliter prolatum, generalē capit interpretationē.100 c.1
generis appellatione quælibet eius ſpecies continetur.23 col.1
gerotocomium quid ſit 45 col.1
glomarierij ſaltos.145 col.2
græca lingua an ſit elegans. 37 co-lumna.2

H Æres & teſtator finguntur ea dem perſona.152 c.1
hæreticus quis ſit. 275 col.1
honores ianuarij calendis daban-tur.1,8 c.1
honores ſuperioribus deferuntur. ibid.col. 2

I Gnorantia iuris neminem ex-cuſ.135 c.1
ignoto non eſt credendū. 243 col.1
illuſtres quomodo matrimonium contrahant.93 c 1
Immoderata eſt cōtratiandum.114 col.1
Imperium de cœlo pueuit.200 c.1
impenſarum ratione permittitur, quòd alias non 174 columna.1
Imperator pater eſt legis. 199 col.2
impuretur ei. q ſe anguſtat.198 c.1
Inferior , ſuperioris legem tollere non poteſt.319 col.1
ingrediens religionē,ſe & ſua Deo dedicat.356 col.2
Ingreſſus monaſterium, ꝓ mortuo habetur 357 col 2
inimicus capitalis duplex.149 co.2
inimicitia à teſtimonio repellit.249 col.1
Inſtrumenti facto delegati non po-teſt.147 c.1
inuidia maxima inter fratres oritur 123 col.1
Italia prouinciarū domina dicitur. 385 c 1
Italia tributa non ſoluit.90 c.2
iudex non eſt,qui literas neſcit.104 col.2
iudex quibus caſibus ne cognoſcit de cauſa appellationis 225 col. 1
iudex iudicando ſedere debet. 182 col.1
Iudicare,an debeat iudex ſecundum ſuam conſcientiam.85 col.1
Iudicari nō debet de nocte. 219 c.1
Iudicum ordines quot 44 col. 1
iura duo fortiora ſunt vno. 303 c.1
iuratur de calumnia in cauſa appel-lationis.216 col.1
Iurans maligne,peccat.68 col.1
iure eſt potior, tempore prior. 254 col.2
Iureiurando quis obligatur.203 c.2
iuri qualiter poteſt renunciari. 253 col 1
Ius eſt quadruplex 127 col.1
Iuſiurandum, an & quando ſeruan dum ſit.155 col.1
iuſtus ſepties in die peccat 47 col. 1

L Egatum teſtamentū. poteſt per codicillos adimi.226 c.1
legatarius onerabilis.130 col.1
leges ad præterita aliquando tra-huntur.234.col.1
leges non determinat de raro ac-cidentibus.148 col.1
leges propter malos factæ ſunt 240 col.1
leges ſunt ſciētia morali. 104.c.1
leges veteres nouas determinant. 143 col.2
legitimum quandoque pœnam me retur.146 c.1
legum correctio vitanda. 185.col.2
lex ad futura trahitur.185 col.2
lex debet eſſe clara.271 col.1
lex eſt mitior homine.115.col.2
lex eſt iudice mitior.122.col.2
lex futurū tēpus reſpicit. 107 col.2
lex non debet decideri.259.col.2
lex noua veterem interpretatur. 338 col.1
libellus etiam in perſonali actione rē certā continere debet. 279 c 2
libellus tria continere debet. 159 col.2
libertus quas operas patrono præ-ſtet. 209 col.2
liberi oēs erāt à principio. 191 col.1.
libra auri ex lxxij aureis fit.81. c.1
licet quod expreſſe non prohibe-tur 211 col.1
lite pendente ſupplicare non licet. 283 col.1
literati debēt eſſe iudex aduocatus & medicus.218 col.1
lucrari non debet quis cum aliena iactura.155 col.1
ludus ſchacorum non eſt clericis prohibitus 347 col.2
lucubratio. 55 col.2 verius vt in margine.

M Agiſtratus durante officiō cō ueniri non poteſt 335 col.1
magiſtratuum habentiū ordinariā iuriſdictionem quinque genera. 182 col.1
magiſtratuū ordines quot. 126 co.1
maior numerus tranſcendit mino-rem. 316 c.1
maior pars quādo dicatur.260 co.1
mala fides venditoris nocet emp.o-ri. 307 c.1
malum omne facile malitioſus ex-cogitat.159 c.1
mancipiū inter & colonum eſt dif-ferentia. 37 c.1
mandatum principis quid ſit.84 co lum.1
manifeſta probatione non indiget 145 col.2
manus appellatione cætera mēbra veniunt 84 c.2
maritima conſuetudo noſtris non repugnans legibus ſeruat.336 c.1
matrimonium vno tantum ſuper-ſtite pendet.269 col.1
matrimonium fuit à Deo inſtitutū. 104 c.2
matrimonium ſine dote & ſcriptu-ra valet. 294 col. 2
matrimonium poteſt eſſe ſine dote ſed non econtra.112 c.
matrimonium ſoluitur frequētius morte.123 c.1
mechanica ars,quæ dicatur.50 co.1
medium eligendum eſt.100 co.1
medium tenuere beati. ibidem.
mendacium nonnunquam puni-tur. 100 c.1
merum, & miſtum Imperium ma-gnis tantum magiſtratibus com mittuntur.80 c.1
militare pecunia quis dicatur. 262 col.1
militis creatio quomodo fit. 91 co-lum. 2

minor plura ſpecialia habet. 267. col. 2
minores magiſtratus conueniuntur durante offi. 59. col. 2
minores magis puniuntur, quã maiores. 60. col. 1
monachatione non tenente, an res apud monaſteriũ maneat. 31. c. 1
monachatus liberat à poteſtate diaboli. 216 col. 1
monachus, an de veritate dicẽda iurare debeat. 212 col. 2
monachus poteſt teſtificari. 355 c. 1
monachus poteſt conueniri. 211 c 2
monachi quidã ſunt clerici, & quidam non. 35 col. 2
monachũ non facit habitus. 332 c. 1
monaſterium an debeat dño reddere pretium ſerui monaſterium ingredientis. 29 c. 2
monaſterium 43 c. 1
morbus medicina tollitur. 277 c. 1
mors ciuilis non impedit matrimonium. 85. col. 2
mors omnia iura reſoluit. 19. col. 1
mors vltimum ſupplicium dicitur. 208 c. 1
mortuum eſſe. & natum non eſſe paria ſunt. 119 col. 2
mulier auara dicitur. 119 c 2
mulier decem menſes & duos dies poteſt filium portare 143 col. 1
mulier quare nõ nubit ante annũ. 111 col 2
mulieres fauorabiles. 331 col pri.
multitudo confuſionẽ parit. 72 col. prima
mutuanæ cautionis locus. 127 col 2
mutuans eccleſiæ, in eius vtilitatem verſum probare debet. 312 col. 2
N Arata nouitati ſtudet. 14 co. 1
nautica pecunia eius periculo ſit. 141 c. 2
negligentia cuncta lædit. 172 c. pri.
nobilitatur pater per filium &c. 216. c. 2
nobiliores præligi debent 79 c. 1
nomen. facto deficiente, parum prodeſt. 273 c. 1
nomen conſequens eſt rei. 104 c. 2
nomine carens, caret nominis effectu. 242 c. 1
noſocomium quid ſit. 43. col. 1
nouiſſima pęna eſt vltimum ſupplicium. 155 col. 1
nubere eſt conſultius, quam vri. 18 col. 2
nuntius cõmunis multa habet nomina 120 col 2
nuntios legales iudex habere debet. 221. col. 1
nuptiæ inceſtæ & nefariæ differũt. 72. c. 2
O Biatio ad multa valet. 255. c. 2
œconomus quis. 181 col. 2
officium campſorium. 28. col. 1
onus vbi eſt, & emolumentum 58 col. 2 & 82 c. 1
ordinarius an poſſit recuſari. 68. c. 1
ordinarius in ſacris non debet habere vxorem. 154 c. 1
ordo ſcripturæ quandoq; non ſeruatur. 311 c. 1
orphanotrophium quid ſit. 43 columna. 2
P Apa iuriſdictionem temporalẽ imperij non habet. 34 c. 1
Papa tẽporalibus immiſcere ſe non debet. 34 c. 1
pater poteſt legitimè cogi pro filio 187 c. 1
patientia cõſenſui comparatur. 349 c. 1
patronus I alienatione eccleſiaſticarum rerum debet conſentire 388 co. 2
paupertas aliqñ prodeſt. 320 c. 2
peccans mortem æternam expectat. 101 c. 1
pœna eſt delicti merces. 349 col. 1
pœna vnius, multorum eſt terror 87 c. 1
pœnam ſimilem par delictum exigit. 225 c. 1
pœnę ſunt minuendę in dubijs. 51 c 1
pendere, quædam dicuntur. 120 c. 1
periurus a teſtimonio repellitur. 155 c. 1
perſonæ factum, in damnum eccleſiæ non redundat. 312. c. ſecunda
poteſtates terrarum debẽt expellere hæreticos. 33. c 1
pignus plus debito valere debet 161 col 2
Pignori obligatum alienari non poteſt. 120 c. 1
pragmaticæ forma quid eſt. 53 c. 1
pragmatica quomodo fiunt. 188 c. 1
præfecti prętorio priuilegia. 135 c. 1
præiudicium non ſit agere non valenti. 292 c. 1
præſcriptio eſt odioſa. 70 col. 2
præſcriptio contra impuberes non currit. 118 c. 2
præſcriptio temporalis quandoque contra minorem currit. 12 c. 2
præſens aliquando ſuſpenſum eſſe dicitur. 17 col. 1
præſens variè accipi. 25 col. 1
præſumitur ſemel bonus ſemp eſſe bonus, & e contrario. 30 c. 1
præſumptio ex retroactis capitur. 22 col. 2
præſumptionem facit vnus teſtis. 248 c. 1
præſumptione damnatur quis aliquando 249 c. 1
præterita non reſpicit lex. 96 c. 1
præteritus habetur pro exhæredato. 17 col. 2. ſunt tamen hæc diuerſa. 186 c. 1
princeps eſt lex animata in terris. 140 c. 1
princeps omnium pater eſt 270 columna 1.
princeps quandoque directo. adiri debet 59 c 2
principis ſententia eſt lex. 147 c. 1
principis ſententia debet eſſe ſcripta. 283 c 1
priuato datur reſiſtendi facultas. 318 c. 1
priuilegium hæredibus datur, quod defuncto non cõpetebat. 319 c. 2
priuilegium perdit. qui eo abutitur 65 c. 1
priuilegium primum præfertur ſecundo. 255. co. 1
priuilegia antiqua renouari debent 2 co. 2
probandi modi. ſunt quatuor. 242 col. 1
procuratorem conſtituere quis non cogitur. 102 c. 2
promittere & dare in delictis æquiualent. 144 c. 1
proſequi cogitur. qui ſemel voluit 280 c. 1
protocollum, quid ſit 330 c. 1
proximus quis dicatur. 302 c. 1
prochotrophium quid ſit. 45 c. 1
publico iudicio damnatus infamis eſt. 204 c. 1
punitur quis vbi deliquit 610 col. 1
Q Varta an ſtatim poſt ingreſſum põt petere 32 c. 1
quartã ſubſtantię viri quãque habet vxor. 194 col. 1
R Ationes duæ vincunt vnã. 118 col. 1 & 227 co 1
reditus inter immobilia numerantur. 198 col. 2
relicti verbum ad inſtitutionem adaptatur 6 col. 1
Renunciare poſſunt miles & clericus eorum priuilegijs. 160 col. 2
renuncians iuri ſuo, debet illud ſeire. 29 c. 1
reparari debent antiqua reſcripta 171 col. 1
res exigua vſque ad librã auri dicitur. 206 col. 1
res tribus modis peti põt. 139 col. 2
reſcripti forma à iudicibus non debet tranſcendi. 219 col. 2
reſponſio lege non probata non valet. 95. col. 1
reſtitutio natalium plenarie dat ingenuitatem. 191 col. 1
reus actore fauorabilior eſt. 129 c 1
romæ quot nominibus appelletur. 69 col. 2
S Acerdotium eſt dignitas 57 c. 1
ſacra miniſteria in eccleſiis fieri debent. 310 c. 1
ſacramentum honeſtius defertur. 129 c. 2
ſapiens mutat conſilium in melius 104 c 2
Sapienti pauca dicenda ſunt. 226 col. 1
ſatiſdat iterum appellans. 169 col 2
ſcena quid ſit. 155 c 1
ſecreta reuelari. 244 co 2
ſenectus veneranda. 136 c 2
ſententia definitiua aliquãdo ante litis conteſtationem defertur. 261 col. 1
ſententia quãdoque liti non confertur. 136 co. 1
ſententia ſine ſcriptis. quibus caſibus valet. 62 co. 1
ſententiæ cum ſapientium conſilio dentur. 136 co. 1
ſeruus an teſtificetur. 248. c. 1
ſcriptura pro parte tenere poteſt. 290 c. 1
ſcriptura in multis neceſſaria eſt. 193. c. 2

ſcripturæ

ſcripturæ aliquando plus, quam teſti creditur. 162 c. 1
ſcholares iuriſdictioni poteſtatis ſubſunt. 351 col 2
ſcholares in delictis priuilegio non vtuntur. 86 c. 2
ſiliqua quid ſit. 353 c. 2
ſimonia manu, lingua, & obſequio committitur. 35 c. 2
ſolui aliud pro alio inuito poteſt. 27 col. 2
ſolutione quandoque non tollitur obligatio. 161 col. 1
ſubditos ſuos locupletes eſſe vult Imperator. 446 c. 2
ſubſtitutũ qui poſſunt habere. 257 col. 1
ſucceſſio ſequitur votũ naturæ. 248 col. 2
ſucceſſio quandoque fit ad tertium gradum. 116 c. 2
ſuffragium quid ſit. 55 col. 2
ſuſceptum quid ſit. 71 col. 1
ſynodus quid ſit. 181 c. 2
TAbellio, an ſit de numero teſtiũ 201 c. 2
tabellio debet eſſe rogatus, vt inſtrumentum recipiat. 147 c. 1
tabellio delinquens in officio, repelli debet. 219 col. 2
tabelliones delinquentis pœna. 44 col 1
tacens adfirmat. 109 c. 1
tacita quædam inſunt, quæ non expreſſa. 25 ; c. 2
tempus donationis inſpicitur. 322 col 1
tempore prior, potior eſt iure. 254 col 2
temporum tria ſunt genera. 335 colum. 1
teſſera quid ſit. 210 c. 2
teſtatur quis aliquando de alieno. 117 c. 2
teſtamentum, vt rumpatur, duo requiruntur. 272 c. 2
teſtamento infirmato, legata tamen valent. 230 col. 2
teſtamento neceſſaria. 13 c. 2
teſtis cauſam ſui dicti dicere debet. 244 c. 1
teſtis cogitur reddere rationem ſui dicti. 199 c. 2
teſtis de credentia deponere nõ debet. 281 c. 1
teſtis eſt Deus quando iuratur. 194 col. 2
teſtis qualis eſſe debeat. 10 colum. prima
teſtes an debeant eſſe rogati. 202 colum. 2
teſti non digno rogatio credi. 245 colum. 1
teſtes debent contrahentes noſcere, 201 col. 2
teſtes nõ poteſt quis producere poſt didicita teſtificata teſtium aduerſarij. 248 c. 1
teſtium debet refrenari copia. 246 colum. 1
teſtium productio regulariter fit poſt litem conteſtatam. 250 colum. 2
titulus varia ſignificata habet. 318 col. 1
titulum allegare ſufficit. 18 c. 1
tranſigi põt ſuper adulterio. 300 c. 2
tribunal & conſiſtorium differunt. 836 col. 2
turpitudo actionem tollit. 320 col. 1
tutor obligat ad ratiocinia. 196 colum. 2
VAriatio teſtium eſt conſideranda. 196 col. 2
velocitas propter imminens periculum exigitur 78 col. 1
vendere cogit quis ſuã rem. 87 col. 2
venditio rei ciuitatis fit ſ omnium præſentia. 310 col. 1
venditionis nomen alias alienationis ſpecies non cõplectitur 51 c. 1
veniæ facilitas incētiuum tribuit delinquendi. 197 col. 2
verbum generale omnia complectitur. 199 col. 1
verbum ſemel poſitũ, ad diuerſa referri poteſt. 182 col. 1
veritas quid. 199 col. 2
veritatem debet iudex inquirere. 48 col. 1
veritatem ſuper omnia debet, quærere iudex. 146 col. 2
veſte alterius in eius contemptum vtens punitur. 288 col. 1
vicem duorum vnus gerere non poteſt. 22 col. 2
victor victo in expenſis quandoque condemnatur. 81 col. 2
vigilare non debemus nocte in magnis diebus. 55 col. 2
vilis pluſquã nobilis punitur. 73 c. 2
villæ & caſtra ſub ciuitate collectã faciunt. 233 col. 2
vir quis dicatur. 107 col. 2
viros fortes eſſe oportet. 94 c. 1
virtus in neceſſitate comprobatur. 37 c. 1
voci viuæ an plus, quã mortuæ credendum ſit, col. 1
voluntates vltimæ quinque modis fiunt. 13 col. 2
vſumfructum habet pater in aduentitijs filij. 302 col. 2
vtilitatis gratia quædam licet, quæ alias non. 321 col. 1
vxor an eſt domina dotis. 94 c. 2
vxor quandiu maritum militem debeat expectare. 110 c. 1
vxoris caſtigatio viro permiſſa. 299 col. 1
vxorem non ducunt in ſacris poſiti 109 col. 1
Xenodochium quid ſit. 43 co. 1

INDEX RERVM
& verborum in glo. contentorum ſuper tribus vltimis lib.
Codic.

ABſens cauſa ſtudij commeatum habere debet. 173 col. 1
additionem iuris factiq; eſſe. 16 col. 1
aduocatus cum vincit in cauſa, palmam habet. 177 col. 1
aduocatus, tabellionis non debet exercere officium. 13 col. 2
ætatis appellatio quid teneat. 210 c. 1
ærarium quid ſit. 30 c. 1
ætati eſt deferendum. 64 col. 2
æqualitas in iudicijs eſſe debet. 197 col. 1
alimentorum cauſa priuilegiata eſt 192 col. 2
ambaſſiatam i[illegible]citã p ſe aut paliũ imponens punitur. 224 col. 2
angariarũ munus eſt perſonale. 105 col. 1
animalia bruta inter mobilia numerantur. 49 col. 2
anni domini in principio cuiuſlibet contractus debent poni. 76 c. 1
annorum dñi computatio. 20 col. 2
appellatur à diſcuſſoris ſnia 31 c. 1
argumentum à contrario ſenſu valet. 31 c. 1
arma facere, vendere, nec emere priuato licet. 90 c. 1
aſcendere, non deſcendere licitum eſt. 222 c. 1
adſcriptitius & ſeruus in multis differunt. 121 c. 1
Aureus, & ſolidus idem ſunt. 80 colum. 1
aurei lxxij. faciunt libram auri. 77 col. 2
aurum coronarium quid ſit. 80 colum. 1
BAgaſtarij qui dicuntur. 218 c. 1
bellum animæ, corporis perditionem inducit. 226 c. 1
bonorum poſſeſſionem iuris, & facti eſſe. 16 c 1
bonum fuiſſe, hactenus prodeſt. 176 col. 1
CArcer ad hominum cuſtodiam non ad pœnam eſt inductus. 21 col. 2
Caſtrum cuilibet habere nõ permittitur. 835 c. 2
Cenſuales qui dicuntur. 135 col. 2
Circitores qui ſint. 175 c. 1
Citari non debet quis ſine ſcriptis. 188 c. 1
Ciuilis actio criminalem nõ tollit. 24 col. 2
Collectæ à diuitibus, & pauperibus ſecũdum facultates eorum ſunt exigendæ. 25 c. 2
Colonus & inquilinus quomodo differunt. 118 c. 2
Coloni ſunt multiplices. 112 colũ. prima
Conceptionis tempus in partu conſideratur. 124 c. 1
Conceſſum videtur quod non prohibetur. 2 col. 2
Conſentis qui non appellat. 32 colum. 1
Conſiliarij ciuitatis, decuriones dicuntur. 32 c. 2
Conſpiratio, & dolus quandoque in bonam partem ſumitur. 67 colum. 2
Conſuetudo affectum parentelæ auget. 197 c. 1

Conſue-

wōſuetudo dat iuriſdictionem. 232 col. 1
conſuetudo in delinquendo aggrauat pœnam. 105 c. 2
sonſuetudo loci attenditur. 15 c. 2 & 77 c. 2
wonſuetudo non excuſat. 37 c. 2
sunſuetudo regionis in vectigalibus attendenda eſt 22 c. 1
sonſuetudo regionum attenditur. 102 c. 1

D Amnum non videtur nec factum quod non tenet. 66 c. 2
decuriones torqueri non debent. 93 c. 2
defeſſa & non probare, crimen eſt. 24 c. 1
deſerere multis modis dicitur. 13 co lum. 1
deſerere multi prohibentur. 13 c. 1
de gradatur quis dū dignitate ſpoliatur. 187 c. 1
delatoris iniqui pœna, quæ eſt. 14 col. 2
delictum patris, an noceat ad feudum filio iam nato. 44 c. 1
delictum quandoque pecuniariter punitur. 41 c. 1
depoſitio eſt coram iudice profeſſio 122 c. 1
diſcuſſor multis modis dicitur. 30 col. 1
docendo quis edocetur. 73. c. 1
doceri debet publice tantum in regalibus vrbibus. 163 c. 2
doctor aut lector non poteſt legere per ſubſtitutum. 140 c. 2
doctum non facit inductus. 38 c. 2
dolus cum principe committi non poteſt. 228 c. 2
domicilium conſequitur quis ratione dignitatis 54 c. 2
domicilium non facit ſola habitatio. ibi. c. 1
dos non annumeratur inter bona viri. 39 c. 1
duas præbendas habere non licet. 190 c. 2
duella prohibentur. 111 c. 1

E Loquij tuba Tullius. 95 c. 2
epidimetici qui dicuntur. 203 col. 1
epiſcopo nihil derogatur altero in eius epiſcopatu electo 96 c. 1
equus male pabulatus male vadit. 214 c. 1
exactoris officium erat annuum. 23 col. 1
exceptio non numeratæ pecuniæ non ſemper opponitur. 26 c. 1
exemplum non probat, ſed authenticum ſic. 222 c. 2
exilium triplex. 70 c. 1
extaneus quis dicatur. 50 c. 1

F Acto proprio quis contrauenire non debet. 9 c. 2
ficta religio non excuſat 35 c. 2
frater proximus eſt patris agnatus 39 c. 1
filijs aliquid non tanquam hæredibus, ſed vt filijs competit. 170 columna 1.
fiſcus habet ius commune. 2 c. 1
fructus ex beneficio percepti ad hæredes tranſeunt. 95 c. 1
frugum appellatione vindemia continetur. 112 c. 1
furti actio cum ſententia infamat infamia iuris. 152 c. 1

G Enerale vel indefinitum verbū omnia comprehendit. 12 co. prima
geminatio criminis pœnam multiplicat. 160 c. 1
gynæcium quid ſit 68 c. 1
grauatus in vno, in alio releuari debet. 143 col. 1

H Æres quandoque plus priuilegiatus defuncto. 166 c. 2
hypothecaria ſex menſibus tollitur 131 c. 1
honeſte quodam accipiuntur, quæ inhoneſte petuntur. 15 c. 2
honor abſenti confertur. 198 c. 1
honorem vitans ſtultior eſt onus vitante. 88 c. 1

I Aculà piſcatoris minus ledit. 21 c. 1
ignorantiæ probandæ ratio. 150 col. 1
imperator à muneribus quandoque non excuſatur. 60 c. 1
imperator quædam alienare non poteſt. 138 c. 1
imperium eſt æternum. 72 c. 2
indigentibus dandum eſt 226 co. 2
infamia facti à dignitate repellit. 124 co 1
infamis eſt. qui ſponſioni ſuæ contrauenit. 180 c. 1
infamis factus dignitates perdit 189 c. 1
infami non poteſt dari priuilegiū. 33 c. 2
iudæi ex conſuetudine aurum coronarium præſtant 70 c. 1
iudicis defectu licet alieni ſe facere iudicem. 40 c. 2
iuramēto vxoris creditur de bonis viri defuncti 47 c. 2
ius petendi tripertitum eſt 47 co. 1
ius publicū per cōſtitutos in dignitate expediri debet. 151 c. 2

L Audibus non debet extolli malitia 80 c. 1
legatus quis dicatur. 70 c. 1
legati apoſtolici non debent in epiſcoporum domibus hoſpitari. 204 c. 1
legem facere poteſt præfectus. 135 col. 1
leuius portatur, quod à pluribus portatur. 150. c. 1
licentians & licentiatus æque puniuntur. 206 c. 1
logographi qui dicuntur. 75 colū. ſecunda.

M Aiorum delicta celebrari debent. 228 c. 1
maiorum pœna, minorum eſt terror. 15 c. 2
marmor ſaxi appellatione uenit. 86 c. prima
medici ſalaria ex publico habere debent. 67 c. 2
metati, qui dicuntur. 203 c. 1
mœtrocomia quid ſit. 24 c. 1
metroci qui ſunt. 2 c. 2
militia ſimplex non eſt dignitas 148 c. 1
militiarum diuerſi ſunt gradus. 169 col. 1
miſſionum quatuor ſunt genera. 68 col. 2
mora tempore purgatur. 19 c. 2
mores boni omnes diuitias excedunt. 67 c. 2
munera ſunt in multiplici differentia. 55 c. 1
munera ſordida quæ ſint. 62 c. 2
munus patrimonij duplex. 18 col. prima
mutatio nominis eſt permiſſa. 209 col. 1

N Aufragium vnde dicitur. 83 col. 1
nauta quando de naufragio tenetur. 84 c. 2
negligentia iudicis eſt punienda. 20 c. 1
negotiatores militare non debent. 175 c. 1
numerarij qui dicuntur. 209 c. 1

O Bligationis origio potius, quā titulus inſpici debet. 50 co. 2
officium aut dignitatem male ſeruans, eis non iuuatur. 180 c. 2
officia duo non debet quis habere 170 c. 1
officia duo regulariter quis habere non poteſt. 173 c. 1
officialis delictum, dominum punit. 20 c. 1
officiali modum excedenti reſiſti poteſt 224 c. 1
officiali non probanti nō creditur 150 c. 2
officiales maiora mala, quàm alij committunt. 4 c. 1
opiria quid ſit 4 c. 1
ordo conueniendi fiſci debitores. 6 col. 1
ordo in oneribus ſeruandus. 74 c. 2
origo non dicitur patris domicilium. 52 col. 1

P Actum facit, quod conſuetudo facere poteſt. 114 c. 1
Papa in pede oſculari debet. 159 col 1.
parauereda quid ſit. 170 c. 1
partus aliquando ventrem non ſequitur. 118 c. 1
partus ſequitur ventrem. 38 c. 2
partem, retinens, totum retinere videtur. 113 c. 1
patricius nemo fit, niſi alia dignitate præcedente 43 c. 2
patriam ſuam relinquere eſt impium. 51 c. 1
pœna ſatis eſt pœna capitis. 213. c. 1
pœna grauis pro delicto paruo imponitur 159 c. 2
pœne legum differri non debent. 207 c. 2
pœnitentia poſt factum non habet locum. 140 c. 1
penſio eſt in fine anni ſoluēda. 226 c. 1
poſſeſſorium ante petitorium intētari debet 118 c. 2

Praga. aa-

pragmatica ſanctio fit cum procerum conſil. 152 col. 1
præbendas duas habere non licet. 160 col. 1
pretium in venditione, nō in alijs contractibus interuenit. 46 col. 2
prælatus malus bonum ſubditum timet. 181 col. 1
præmium non debet quis pro pœna reportare. 57 c. 2
primicerius, & ſecundicerius, qui ſunt. 160 c. 1
primicerius quatuor priuilegijs donatur. 160 c. 1
princeps eſt in terris lex animata. 3 col. 1
princeps adorari dicitur, alij ſalutari. 164 c. 1
principis ſunt omnia. 183 c. 1
principis officialibus reſiſtere licet. 3 col. 1
principis voluntas lex eſt 42 c. 1
priuilegium amittit, qui eo abutitur. 1 9 col. 1
priuilegium durat etiam finita dignitate. 161 c. 1
priuilegium in quibuſdā ad filios transit. 165 col. 2
priuilegium officialium dignitate finita non perditur. 158 c. 1
priuilegiū patris filio prodeſt. 132 col. 1
priuilegium perſonale, an ad ſucceſſorem transeat. 62 col. 2
priuilegium primum per ſuperueniens non tollitur. 144 col. 1
priuilegia perſonales ſanctiones dicuntur. 147 c. 2
priuilegia veteranorum renouari debent. 125 c. 2
priuilegiatior eſt fiſcus, quam ciuitas. 102 c. 2
procuratoris officium eſt vile. 37 col 1
prohibitum in vno, in alio conceditur 90 c 1
pronuntiari de futuro poteſt. 112 col. 1
protoſtaſiæ munus quid ſit. 59 columna 1
prouincia pro ducatu capitur. 214 col. 2
pudori parcendum eſt. 124 c 2
pugnantes veritatis gratię, athletæ dicuntur 68 c. 1
puniunt quandoque filius ex patris delicto. 121 c. 1
punitur plus ignobilis, quam nobilis pro eodem facto. 128 c. 1
pupillus, eccleſia, reſpublica, quandoque æquiparantur. 11 c. 2
R Euoutiat, qui ſe periculo ſupponit. 150 col. 2
res, quandoq; pretij loco ſuccedit. 197 col. 1
reuerentiam debet minor maiori impendere, & econtra. 181 c. 1
reus quandoque forum actoris ſequitur 84 c. 2
S Altus gomauci, qui dicuntur, 145 c. 2
ſalutare principem cuique non licet. 108 c. 2
ſcire debent omnes, quod ſuum nō eſt, alienum eſſe. 116 c. 2
ſcholaris regus nō poteſt magiſter eſſe. 107 c. 1
ſermonū tres ſunt genera. 167 c. 1
ſententia aduocato fiſci abſente cōtra eum lata non valet. 11 c. 1
ſententia in ſcriptis eſt ferenda, 221 c. 1
ſeruire per ſubſtitutum nemo poteſt. 41 c. 2
ſerui vnde dicuntur. 75 c 2
ſpecialia quinque in debitore ciuitatis notentur. 102 c. 2
ſtuduiſſe diu non ſufficit ſed bene. 168 c. 1
ſuperior inferioris factum confirmat 41 c. 2
ſuperiorem debet accuſare inferior 210 col. 1
ſuper iudictū quid ſit 20 c. 1
T Abelliones & tabellarij, an leges ſcire debeant. 75 c. 2
temporis diuturnitate ius alicui quæritur. 141 c. 2
territorium ciuitatis appellatione venit. 52 c. 1
teſtes aliquando ad probandū non ſufficiunt. 25 c. 2
torneamenta prohibentur. 106 c. 1
treuga quid ſit. 133 c 1
tributa exigere ad quos pertinet, 18 col 2
tributa ſoluere oēs coguntur. 25 c. 1
tributa ſoluit minor. 107 c 2
tributum, & annona in quibus cōſiſtant. 17 c. 2
tutori ſine ſcriptura ſolui poteſt. 105 c. 2
tuus ſum, dominium non importat 126 c. 2
V Agabundos priuilegium perdit. 166 c. 1
vendere ſuam rem quis cogitur. 115 col. 1
ventrem ſequitur proles. 125 c. 2
verbum pro oratione quandoque ponitur. 12 c. 1
veſtium diuerſa genera. 92 col 2
vicarius comitis & duci æquiparatur. 165 c. 2
vſura non accedit pœnæ 10 c. 2
vſurpare in bonam & malam capitur partem. 115 c 2
vxor inter domeſticos & familiares numeratur. 193 c. 1
vxoris bona inter res viri annumerantur. 148 c. 2

INDEX RERUM & verborum in gl. contentorum ſuper libris Feudorum, & Extrauagantium.

A Bſoluimus potius quā condemnamus 65 c. 1
Accuſatore deſiſtente, vel defuncto, poteſt iudex procedere. 116 columna 2
Actio omnis xxx. annorum ſpatio tollitur. 57 col. 2
aduocatus contra dominum cauſas agens, an feudo priuetur. 54 c. 2
æquitas iuris præfertur rigori. 28 col. 1
alienationis appellatione pignus continetur. 50 c. 1
alienationis verbo omnis actus, per quem transfertur dominium, cōtinetur. 73 c. 1
alterius culpa quandoque nocet. 9 columne 2
arma portare & pecuniam optare, non audent ruſtici. 64 c. 1
auditur quis contra propriam ſcripturam. 56 c. 2
B Annitus non habet ſub ſe vaſſallos, ſicut nec excommunicatus. 64 c. 2
C Aſſati. verbum quid importet. 130 col. 1
Cauſam finalem denotat gerundiū poſitum cum accuſatiuo. 102 c. 2
Citari qui poſſint, & quando, & citationis ſummæ capita 5n col. 1
Citatio debet habere cauſam, quare reus citetur. 113 c. 2
Ciuitas ſine epiſcopo eſſe poteſt. 120 col. 1
Ciuitates in multiplici ſunt differentia ibidem.
Confeſſionem non indicis de iure cōi ſola contumacia. 117 col. 1
Conſilij verbum, quando pro neceſſitate ponitur. 29 c. 1
Conſuetudo in feudis leges vincit. 36 col. 1
Conſuetudo longa vim conſtitutionis habet. 122 c 2
Conſuetudines melæ tractu temporis non confirmantur. 27 c. 1
Culpa vaſalli ſuis hæredibus nocet 23 col. 1
Curia vendita, & beneficium ad curiam ſpectans vendi vſ. 8 1 col. 1
D Ebitorum nomina inter immobilia numerantur. 36 c. 3
Deceptio de iure gentium permittitur. 112 col. 2
decretis legis obuiere non poſſunt. 36 col. 1
deterior eſt quandoque conditio filiorum, quam agnatorum. 78 c. 1
dilectio datur pacti ad quærendum aduocatos. 110 c. 1
domeſticæ perſonæ. 42 c. 1
dominium nō transfert, qui in feudum concedit. 38 c. 2
duellum nūquā permittitur. 61 c. 1
E Ccleſia quandoque damnum patitur propter prælati culpam. 75 c. 1
edicta ſunt multiplicia. 50 c. 1
eſſe non videtur, quod parum durat. 22 col. 2
excōmunicati vaſallus à fidelitatis ſacramento eſt abſolutus. 31 c. 2
expreſſe licent. q̄ tacite non. 24 c 2
F Oemina quare feudum retinere non poteſt. 72 c. 1
fœminæ ad feudum aſpirare non poſſunt. 24 c. 1
feriato die an iudex procedere debet. 111 col. 1

feudūm

Index rerum, & Verborum Voluminis.

feudum à fidelitate dicitur 75 col. 1
feudum cum vniuerſitate tranſit 70 col. 2
feudum emi poteſt. 22 col. 2
fidelitas eſt triplex. 105 col. 1
fidelitas cum fama extinguitur & reſtituitur 40 col. 1
fidelitatis forma. 40 co. 1
fieri non dicitur quod cōmode nō fit. 74 col. 2
filius non amitti feudum ab ano acquiſitum propter patris delictū. 59 col. 2
filiorum appellatione nepos continetur. 80 col. 2
filiorum appellatione nepos uenit. 27 col. 1
fiſcus eſt ſucceſſor male acquiſitorum. 94 col. 1
forma fidelitatis quæ ſit. 40 col. 1
frater fratri, filijs non extantibus ſuccedit in feudo. 15 col. 1
furum pœna, & qui ſunt fures & quotuplices 87 col. 1
GEneralis locutio perſonam loquentis non comprehendit. 97 col. 1
generis appellatione quælibet eius ſpecies continetur. 39. col. 1
HÆres mouere nō debet, quod defenctus tacuit. 96 colū. 1
hæredis appellatione continetur tātum filius maſculus. 26 col. 2
hæredi non licet quod defuncto nō licuit. 24 col. 2
Homicida capite punitur. 88 c. 1
INdiuidua hæredibus inſolidū debentur 58 c. 1
infamis procurator eſſe poteſt, non autem teſtes. 114 c. 1
infames & ſerui quandoque ad accuſandum admittuntur. 103 c. 2
infinitas licitum aut illicitum non vitiat. 70 c. 2
ingratitudine amittit quis feudum & redit in ſeruitute. 55 c. 1
ingreſſus monaſterium, rerum ſuarum dñs eſſe non deſinit. 49 c. 2
iniuriam augent locus & perſona. 86 c. 2
inopia pœnam non aufert, ſed auget. 89 c.
inualidum ab initio, ex poſtfacto non conualeſcit. 58 col. 2
inualidum temporis diuturnitate non conualeſcit. 94
italiæ appellatione omnis lingua Latina continetur. 120 c. 2
iudex per inquiſitionem procedens eſt loco accuſatoris. 104 c. 1
iudicis aſſertioni non creditur. 111 col. 2
iurare qñ quis dicatur. 89 c. 2
iuris nō transfert quis plus in aliū quam habeat. 71 c. 1
iniuriarum multiplicitas. 123 c. 2
iuſiurandum loco probationis ſuccedit. 36 c. 2
iuſiurandum quaſi probatio dicitur 34 c. 1
ius naturale vel gentiū non niſi per ſententiam amittitur. 123 c. 2
LEgis forma quæ ſit. 87 c. 1
leges Romanorum conſuetudinem non vincunt. 16 c. 2
legitimum factum per ſuperueniēs turbatur. 22 c. 1
licet antea quod poſtea non licet. 22 c. 2
licet in ſolidum, quod pro parte nō licet. 70 c. 1
licet per alium quod per ſe nō licet 40 c. 1
licitum facit ex illicito perſonarū qualitas & differentia. 33 c. 2
lite non conteſtata quādoque definitiue pronunciatur. 51 c. 1
locus illicitū facit licitum. 20 c. 2
MAſculi melior eſt conditio, quam fœminæ. 23 c. 1
mutari non debent quę interpretationem certam habent. 73 c. 2
NVntium quem eſſe, an credatur ſine literis. 114 c. 1
PActū de futura ſucceſſione feudi, an valeat 57 c. 1
pactum licitū facit, quod alias non liceret 45 c. 2
patris appellatione dimidia continetur 25 c. 2
patientia pro conſenſu habetur. 34 col. 2
pœnę legum ſunt molliendi. 28 co. 2
periurium anceps ſubire quis non debet. 60 c. 2
poſſeſſionem transferendi quinque ſunt caſus 69 c. 1
præconi creditur dicenti aliquid ſe præconizaſſe. 116 c. 1
præſumptionem inducit viſus de poſitio 69 c. 1
priuilegia in corpore iuris inſerta nō reuocātur niſi ſpecialiter fiat de his mentio. 119 c. 2
probationum inopia qui teſtes admittantur. 93 c. 1
prouincię appellatione quid veniat 119 c. 2
proximus eſt quem nemo ſequitur 23 c. 2
publicatio teſtium an requiratur 111 c. 1
puniri quis non debet vltra quam deliquit. 72 c. 2
pubertas in vtroque ſexu. 85. c. 2
REbellem an occultè occidere liceat. 124 c. 1
rebellium pœna. 123 c. 1
receptatores qui ſint, & eorum pœna. 89 c. 1
regum, & principum eſt de cauſis arduis ſumariè cognoſcere. 109 col. 2
regum & iuriſdictionis origo eſt de iure gentium. 123 c. 1
rem ſuam quis niſi à fure condicere non poteſt. 76 c. 1
ruſticus deterioris eſt conditionis quam miles. 63 c. 2
SEruire vaſallus fendo per ſubſtitutum poteſt. 95 c. 1
ſumaria examinatio plenariam nō impedit. 109 c. 2
TEmpus poſt ſcientiam currit. 31 c. 1
temporis tractu inualida quædam validantur. 48 c. 2
teſtium numero non adiecto, duo ſufficiunt. 82 c. 1
VAſallus contra omnes auxiliū domino præſtat. 41 c. 1
vaſallus cōtra ſe dominium iuuare non tenetur 66. c. 1
verba liberam voluntatem importantia. 112 c. 1
veri aiem ce. ans nocere deſiderat. 33 c. 1
violenta præſumptio, an probationem rec piat. 38 c. 1
vniuerſitas in capitalibus, per ſyndicum reſpondet. 117 c. 1
volū ax coacta voluntas eſt. 112 c. 2
voluntas in maleficiis, non exitus reſpicitur. 82 c. 1

FINIS INDICIS Voluminis.

IN NOMINE [a] DOMINI NOSTRI IESV [b] CHRISTI,

LIBER CONSTITVTIONVM appellatarum Authenticorum.

TITVLVS I.

DE HAEREDIBVS [c] & falcidia, [d] [&] ſi heres legi ita ſoluere noluerit.

CONSTITVTIO prima. Nouella prima.

Cōmunis reipublicæ cura occupat principē ad cogitādū pro republica: et ſubiectorū vtilitas, & eorū interpellatio, legis condendæ occaſionē præbent. Liberis & parentibus, interdum etiam fratribus ex neceſſitate debita portio debetur: alijs ex voluntate. Bartol.

Imperator Iuſt. Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo ſacrorum ꝑ Orientē prætoriorum præfecto, iterū exconſuli & patricio.

PROOEMIVM.

Occupatis [f] nobis [g] circa toti[9] Rei [h] publicę [i] curas, & parū nihil [k] eligētib. cogitarſ, ſed q̄ten[9] [l] Perſę qdē ꝯquieſcūt, Vādali [m] [n] verò [o] cū Mauris obediunt, & Carchedonij [p] antiq̄ [q] recipiētes hñt libertatē: quāuis [r] nūc primū ſub Romanorum facti republica, iter ſubiectos habeanſ (qđ nondū

[a] IN NOMINE DOMINI NOSTRI Ieſu Chriſti.] Iuſtinianus opus ſuū laudabile deo attribuit: vt & alias C. de off. pf. ꝑto. Af. l. in noīe dñi. & j. de q̄ſti. in prin. col. 6. & de armis. in prin. col. 6. Ex quo [1] ſequitur bonū principiū, melius medium, & finis deo acceptabilis: vt inf. q̄ōo opor. epi. in prī. colla. 1. non ergo tanquam ipſe ſed tanquam deus facere videtur: [2] vt ff. de acqui. poſ. l. quod meo, & non ſua vice, ſed delegātis. ſ. dei fungitur: vt ff. de off. eius cui man. eſt iuriſ. l. j. in fi. & j. de inſtru. cau. §. quia igitur Imperium. coll. 6.

[b] Ieſu. Hebraice, Latine ſaluator: [3] vt patet in paſſione. & ex ſuperſcriptiōe in cruce facta.

Chriſti. Græce, Latine vncti.

[c] Hæredibus. Non dicas inſtituēdis, ſed ab hæreditate repellendis: niſi votū impleant teſtatoris: vt j. eo. §. ſi q̄s autē nō iplēs. & hęc pars rubri. expedit j. e §. hic nobis vſq; in fi. titu.

[d] Et Falcidia. [4] ſ. hęredi ſeruanda ſi fiat inuentarium: non aliàs: & hæc pars expeditur j. eo. §. hinc nobis. vſque in fi. tit.

[f] Occupatis. ꝑt legi datiuè cū illo verbo incurrūt, qđ ē j. idē ē de illa dictione, eligētib[9]. itē ꝑt ī vi ablatiui abſoluti poni. ſic Iſti. de iu. nat. l pri. vbi dictio vna poni ꝑt nominatiuè & ablatiuè.

[g] Nobi. Nor. ſimilia de occupatione j. de appel. §. t. col. 4. & infra. de tradic §. 1. col. 6. & de quadrien. præſcrip. l ſi in fi.

[h] Reipublicæ. i. totius Imperij. ſic in procem. ff. in pi Inc. Et not. q tribus modis reſpublica dr. Primo Romanorum: vt hic. Item pro ciuitate Romana tm̄: & tunc propriè: vt ff de ver. ſig. l. eum qui. Item ꝑ qualibet ciuitate: & tunc impropriè: vt C. de off. ei[9] qui vicem al. iu. obt. l. t. Ponitur & quarto ꝑ quolibet municipio: vt ff. de pub. & vec. l. ſed & hi §. pe.

[i] Curas & dicitur cura quaſi cor vrens.

[k] Parum nihil. i. modicū eligimus cogitare de ſingulorū vtilitatibus. hæc. n dictio parum. [5] aliq̄d ponit: licet illa dictio nihil, totum videaſ negare, ſed q̄ ſunt vtilia in vniuerſo, eligimus curare, vt ſequitur j. arg. j. de non alie. § quia vero veriſimile. ibi oportet enim &c. col. 2. Vel dic parum nihil [6] . i. parū vel nihil hoc tpe poſſum[9] cogitare de ſingulorū vtilitatibus. Vel dic parum nihil, i. nihil quod ſit parū. Nā curamus alta: vnde appellatio ad eū ſ. principē, non venit niſi ſit cā. xx. lib. auri: vt C. de appel. l. in offerendis. Vel dic parū eligim[9] hoc, ſ. nihil cogitare: ſed ſemꝑ volum[9] cogitare: vt j. vt diui. iuſ. ſubſcrip. hab. in prin. coll. 2. & vt iudi. ſine quoquo ſuff. §. fi. col. 2. in prin. & C. de quadrien. præſc l. fi. §. pe. Vel dic parum, ideſt non ſic. C. de tranſ. l. fratris.

[l] Sed quatenus. repete, eligētibus nobis. & lege duobus modis, vel vt reſpiciat cauſam ꝑteritā, vel præſentē. ſic. ſ. catenus cogitamus ad hunc caſum, quatenus. i. propter quā cogitationem: vt ponaſ quatenus pro q: & ſic tām in ꝑteritū vel ꝑſens notet, nō futurū ſm Azo. Vel meli[9] [7] dic propriè poni vt ſacrū tām notet. & ꝯquieſcūt, ponitur pro ꝯquieſcant, ſcilicet gentes Romani imperij: vt ſequitur. & ſemper ponitur quatenus, pro quòd.

ADDITIO. Qualiter iſta dictio quatenus ſumatur, vide Bar. in l. t. in 9. col. in ver. quarto de aduerbijs ff de condi. & dem. & Bald. in l antiquitas. in t. nota. C. de vſufru.

[m] Vandali. hoſtes fuerunt populi Romani: vt C. de offic. præſe. præt. Afri. leg. quas laudes. in prin.

[n] Vero. vel ſuppleri ne legas: vt ibi. ff. de iuſti. & iu. l. Ius ciuile. §. hoc igitur. vel legas aduerſatiue. q. d. aliæ gentes noſtris cogitatiōibus per ſe quieſcunt, vt ſup. ſed Vandali non per ſe, ſed facto noſtro quia ſubiugauimus eos: vt C. de offi. præfe. præto. Afri. l. quas laudes. vel dic q Perſæ fuit nomen gentis: vnde dicitur Rex Perſarum, & vero, ponitur pro certe.

[o] Et Carchedonij. gentes ſunt, & repete, eligentibus cogitare quatenus Carchedonij &c.

ADDITIO. Carchedonij dixit retento verbo Græco, cum Latinè dicantur Carthaginenſes.

[p] Antiquā. dic q primo fuerunt de Rom Imperio, ſed poſt facti fuerūt ſerui hoſtiū: vt de Africa di: vt C. de off. ꝑt. ꝑt. Afr. l. quas laudes. Vel dic [8] q nunquā fuerūt ſub Rom. Imperio, niſi nūc primū, vt ſequiſ: vñ vocat antiquā libertatē à iure naturali inuētā: vt ff. de nata. re. l. 2 quod eſt vetuſtius: vt inſt. de re. diu. § ſingulorū. Sed q̄ō ꝑ captiuitatē eā receꝑūt[9] imo ꝑdunt: vt inſti. de iu perſo. §. pe. Rñ. amittūt: [q] ſed ex quo deſinūt eſſe rebelles, recipiūt primā libertatē. i. quā de iure naturali hñt, vt dictum eſt: vel quam primo habebant ante captiuitatem.

[r] Quamuis nunc. In q̄buſdā eſt. quā nūc primū &c. & non eſt ibi niſi: & ſubaudi, per q. d. ꝑ hanc libertatē habent quod deus nobis hactenus vel eis non conceſſit: nūc primum ſub Ro. &c. niſi ſic exponas, innuitur q omnes hoſtes antequam capiātur, ſunt ſerui: quod non ſit verū. Item aliàs dicit, quaſi nunc primū &c. & hęc plana, & expone quaſi, ꝑ ſicut. q. d. ita recuperant libertatē, ſicut nouiter nobis adhęrentes [s] hoſtes ſponte retinent, quam habēt. itē aliàs eſt, quā niſi nūc & hāc ego habeo: & eſt bona, hoc modo: quā. ſ. libertatē habent. i. per omnia ſunt liberi, niſi nūc, & c q. d. niſi in hoc, quia erūt inter ſubiectos. Et ſecundum hūc tertium & primū intellectum inferiora verba, quod nōdū &c. ſic expone, quod, ſ. vt ſubiugarentur. & ſub Repub. Rom. pone-

Authent. a ſentur

[1] Vide gl. ſimilē in pē inſti. [2] Hoc verū quo ad tpalia. nō q̄d ad ſpiritualia. Ange. Idē Io. de Pla. & Porcus in pœ. inſti. & deeſt. recte. hoc .n. ſit primū legis caput. Si hæres legata ſoluere noluerit. [3] Similis rō ē l ſcriptio ne lib 12. Digeſt. De reb credi tis. Si certū petaſ &c. Cōn[9].

[4] Quę lata ē ſ Falcidia tribuno plebi. e q̄dā 2. diſti. & Alex in l. t. ad leg. Falci. Contius.

[5] Notabilis glo. ad hoc quòd q̄ aliq̄s dicat parum, vſ duo dicere. videlicet q ha bet. & q modicū Ang.

[6] Iſta & ſequentes expoſitiones placēt Ang. Bar. th oēs approbat. & ēt primā.

[7] Vtraq; placet Bartol. & Ange.

[8] Iſtā tenet. Ang. [9] Idē An. & eſt no. gl. probās quòd ſi re banniuntur, ꝑ reſtitutionē in integrū recuperāt bōa ſi alienata nō ſūt, fruct[9] ēt extātes recupabūt. aliàs non. ſm Aug. [†] al. parū nihil q. d. nō vilibus neq; tenuibus cogitationib[9] occupatis nobis ſed multis iſ q. grauiſſimis. veluti de pace, fędere &c. Cont.

[x] Lege hiſtoriā Antonini de Iuſtiniano impe- rat. 2. vol.

[y] Pro ſeſo legiſ ī manuſcripris. quā niſi legendum ſit. Trani autē, ex noua Græca editione. quę lectio cōfirmaſ ex Agathiali. 5. & Nouel. 28. j. eod. Haloādri editio ſiſt vt hæc eſt corrupta. Trani aūt gētes Pōti ex ſunt. Contius.

[10] Iſtā & ſequētem expoſitionē ſequiſ Aug.

rentur tantum nobis conceſſit deus. ſed ſm mediũ dic. quòd nondum &c. ſcilicet ꝙ recuperarentur.

a Incurrunt &c. q. d. non ſolum noſtræ. ſed etiã ꝓpriæ ſingulorum ſpeciales. vt ĩ. eo. §. ſi vero aet nõ Vel dic ꝙ ſuas proprias appellat priuatorũ ſolicitudines. vt C. de cadu. tol. §. fi.

b Competentem. ſi competenter petatur. quod dic vt ĩ. de man. prin. §. ſi vero. col. j.

c Formam. quandoque generalem, quandoque ſpecialem: vt inſtit. de iura natur. §. plane ex his.

d Quæcunque vero. hic ponitur vero pro ſed, quaſi dicat vere ſingulis damus competentem formam: ſed ne nimiũ grauenturr, hoc oportere putamus & lege ſancita, & tradere ſubiectis per ſe iuuantia, non ſemper &c.

e Frequenti. ſic ff. de legi. & ſenatuſcõ. l. nam ad ea.

f Potiuntur. i. indigent, vel fruuntur. Accur.

g Per partes. Ideſt. per ſingulos homines vel cauſas à quibus conſulimur.

h Auxilio. ſ. noſtro, quod damus per reſcripta.

hactenus, niſi ſub imperio noſtro, dedit Romanis deus) incurrunt [a] et propriæ ſolicitudines noſtris ſubiectis ſemper nuntiantur quarũ quidem ſingulis damus competẽtem [b] formam. [c] Quæcunque [d] vero frequenti [e] quidem potiuntur [f] per partes [g] auxilio, [h] poſsibilia tamen ſunt [i] ſcripta lege, [k] vt cõmunem omnibus præſtent (in quibus opus habent) vtilitatẽ: hæc oportere putauimus & lege ſancire, & tradere ſubiectis per ſe iuuantia, [l] & nõ ſemp iuſsione imperatorum egẽtia. Semper igitur [m] nobis importuni [n] ſunt, alij quidem nos ꝓ legatis relictis nõ tamẽ præbitis [o] adeuntes: [p] alij vero pro libertatibus: [q] alij ob aliud quiddã: [r] qui tranſmittentes [s] quidẽ hæreditates dari [t] quibuſdã aut fieri [u] cõſtituerũt: [x] ideuote [y†] aũt & res adeunt, [z] & eas percipiũt: & quod eſt iuſſum, non faciunt: cũ vtriq; etiã à veteribus [a] legiſlatoribus dictum ſit, competentes [b] deficientium diſpoſitiones, quæcunque non repugnãt legib. omnib⁹ modis impleri. Sed quoniam ita poſitãs leges iam plerumque neglectas [c] inuenimus: reparare [d] eas iudicauimus oportere: & tam viuentibus [e] præbere ex eis cautelam, [a] quàm morientibus [f] hunc exhibere honorem. Primũ itaque [g] illud eſt cogitãdum, quia teſtantibus alijs [h] quidẽ neceſsitatẽ imponit lex diſtribuere

i Poſſibilia tamen ſunt ſ. euenire & frequenter, vt dixerat, nam de his [i] quæ raro accidunt &c. vt ĩ. vt ſine prohi. ma. debi. & credi. §. quia vero frequẽter. col. vij. & ſubaudi, vt & dic, vt ſcripta l. &c. Vel dic quęcunque vero frequenti quidem potiuntur ꝑ partes auxilio, ſ. plerunque, propter ſui frequentiã noſtris indigent reſcriptis: ea tamẽ ſcripta ideſt poſſibilia ſunt: & ſubaudi. vt cõmunẽ ꝓſtent vtilitatẽ omnibus. ſ. caſibus in quib⁹ habent opus: hæc oportere &c. Vel dic tertio, op. pu. & le. ſan. & tra ſub. &c. ideſt ſcripta omnia quęcunque ꝓſtent communem omnibus vtilitatem. lege, i. per aliquam virtutẽ legis, quæ quatuor ſunt: vt ff. de legi. & ſenatuſcon. l. legis virtus. repete. & hæc opor. quęcunq; fre. po. &c. Vel dic, quidem hæc pu & le. &c. quæcunque fre. quidem po. auxilio: poſſibilia tñ ſunt, repete. & pu. & hæc, ſ. lex ſcripta quęcunque præſtent communem vtilitatem omnibus. Poſſibilia, ſcilicet euenire ſecundum primam, & tertiam & quartam expoſitionam ᷊.

k Scripta lege. ſubandi ſecundum primam expoſitionem, & ſecundam ᷊.

l Per ſe iuuantia. ideſt ea quæ per ſe iuuant, vt nõ ſit opus noua impetratione ᷊.

m Semper igitur. quia ſingulorum cauſę cotidie nobis nuntiantur &c.

n Importuni. ideſt valde inſtantes. ſic C. qui po. in pig ha. l. aſſiduis.

o Præbitis. ideſt datis.

p Adeuntes. ſ. nos.

q Pro libertatibus. ſcilicet relictis per fideicommiſſum. non præbitis.

r Ob aliud quiddam. vt per fideicommiſſa. quę nõ ſunt legata ſecundum quoſdam. cũ legata ex teſtamento tantum præſtentur, fideicommiſſa vero etiã ab inteſtato: vt inſti. de fideicommiſ. hæredit. §. præterea. ſed hoc reprobo: [a] quia ſecundum hæc iura ſecundum quæ loquitur, nulla eſt differentia: vt C. communia de le. l. ij. & etiam iure veteri: licet non veteriori: vt ff. de lega. j. leg. ij. Dic ergo pro ꝓpter donationem cauſa mortis quæ differt [1] à legato, vt diximus Inſtit. de dona. §. mortis cauſa. Item propter præceptum quod facit teſtator. interdũ vt fiat monumentũ ab vno de hæredibus: pro quo agitur familiæ erciſcundæ: vt ff. fa. erciſcun. leg. his conſequenter. §. iij. Item propter fideicommiſſum vniuerſale quod differt à legatis: vt not. ff. de leg. j. l. j.

s Tranſmittentes. ideſt morientes: qa ſua bona ad hęredes tranſmittunt.

t Dari. quando in dando conſiſtunt.

u Fieri. quando in faciendo conſiſtunt. vt inſtitu. de leg. §. ſed tale ᷊.

x Conſtituerunt. ſ. ab hæredibus.

y Indeuote. i. nõ ſeruata deuotione naturalis iuris, quod dicit: vbi eſt emolumentũ, ibi ſit onus &c. vt C. de fur. l. fi. §. pe. & ff. de re. iu. l. ſecundum naturã.

z Adeunt. ſ. hæredes.

a A veteribus. ſic ĩ. de nup. §. diſponat. col. iiij. & ff. ad legem. Fal. l. j. reſpon. j. & §. j.

b Cõpetentes aliàs cõpetere. & tunc expone, l. cõpetens eſſe. & eſt oĩs voluntas competens, niſi ſit contra leges vel nouos mores, ſiue turpis: vt ff. de le. j. l. ſi quis inquilinos. §. pe. & fi. & l. ſeq. §. fi. &. de condi. inſti. l quidam. in prin.

c Neglectas. ſ. per deſuetudinem: vt ĩ. de iudi. j. reſpon collat. vj. & in procemio inſtitu. §. igitur. & de iura natu. §. ſed naturalia.

d Reparare. Arg. pro priuilegijs. [4] antiquis & neglectis: vt poſſint & debeant renouari. Item argu. ꝓ inſtrumentis antiquis & fere cõſumptis, vt poſſint & debeant renouari. [ʗ] ſic ĩ. vt ſpon. lar. §. inſuper colla. ix. & ĩ. de quæſto. in princip collat. vj. & ff ad l. Iul. maie l. non contrahit.

e Viuentib⁹. qbus eſt aliquid à teſtantibus relictũ.

f Morientibus. ſ. teſtantibus: vt eorum ſeruetſ volũtas. hæc enim lex neque in paupertatẽ &c. vt infra eod. §. fin. in fin.

g Primum itaque. quia oportet leges antiquas reparare itaque &c.

h Alijs. hoc reſpicit ĩ. alijs aũt &c. ſimilia. temoius reſpect.

* ἀπο-λαύσεως κατὰ μέρος βοα-θείας, ideſt q na gotia ſpeciale qdẽ remediũ admittũt ſed ſi ĩ lege aliqua includant, admunẽ & generalẽ poſſunt vtilitatẽ ꝓbere. Cõr.

i Vide ſcribẽtes in l. nã ad ea. ff. de legi.

† ἀγνωμόνως, ne teſtjma quã quod Haloãder Ipudẽter vertit. fuit n. elegans illia tpibus de uoci & ia denoti hoc ſenſu ſignificatio. l. 8. C. de vecti ga. l. l frau dẽ. & l. me dirteria . . nea. C. de annonis. Contius

à ἀγρά-λεισι.

a Et ita habes ex gl. ꝙ legata particularia ita debent̃ adit̃ hære ditas ab ĩteſtato, ſi cut ex teſtamento ſm Aug. & de hac materia vide in l. cũ quã. C. de fidei.

3 In hoc tñ eſt conformis: qa ſicut ĩ legato donatiõe tranſfeſt: ita in donatiõe cã mortis expreſſa. Aug.

4 Vide. e. cũ dilect⁹. de cõfir. vt. vel inuti.

5 Qñ litera põt legi. ſm Ba. & notari⁹ diligẽs in etat de hoc mentionem. Aug.

quandam partem perſonis quibuſdam, tanquã hoc ſecundum ipſam naturam eis debeatur: quale eſt filijs [a] & nepotib⁹, & patribus [b] atque matribus: interdum verò etiam fratribus [c] & ſi quã [d] hmôi pſonam, aut in ijs, q ex nobis ſũt, [e] aut ex quibus nos ſumus, [f] enumerauerunt leges. [g] Alijs autem nulla conſiſtit neceſsitas [h] partem dare quãlibet ꝓpriæ ſubſtãtię: ſed ſua poteſtas eis [i] largit, [k] ad quoſcunq; teſtór voluerit pferẽda. [l]

CAP. I. Si hæres legata ſoluere noluerit.

Hæres & quilibet oneratus iuſſum teſtatoris adimplere debet, aliàs commodo hæreditario priuatur, niſi lex repræſentet factũ, quod ab ipſo erat faciendum.

His igit̃ [m] à nobis pordinatis, ſãcim⁹ eos q ab aliqb⁹ ſcripti [n] ſunt hæredes, aut meruerũt fidei cõmiſſa, p vniuerſitatẽ [o] forsã, aut p ſpẽm, aut legatũ: [p] neceſsitatẽ habere q̃cũq; teſtator & honorãs [q] eos diſpoſuerit, [r] oĩmodo cõplere, [s] ſi id quod pcipit, [t] legitimũ ſit, [l] aut ſi nõ illud aliqua lex phibeat: vel ſi nõ fiat ab eo qui honoratus eſt, tñ ratum eſſe expreſſe iam demonſtrat [u]

Hæres, cui ex neceſsitate portio legitima debetur, ꝟdemotus oĩ cõmodo hæreditario vltra legitimam priuandus eſt, applicãdo perſonis ſuo ordine enumeratis. Barto.

Si qs aũt nõ iplẽs qd̃ diſpoſitũ ẽ, ſed dũ cõpetat ei [x] q honoratus eſt, qd̃ relictũ eſt, etiã ex decre-

reſpectus eſt inſtit. de act. §. I. in illo verſi. ant eum. & dic alijs, id eſt aliquibus.

[a] Quale eſt filijs. [1] his enim deſcẽdẽtibus natura [2] debetur hæreditas: vt ff. de bo. dam. l. fina. in pri. & ff. vnde lib. l. ſcrip. 10. l. ſi & fuit hæc pars iure iſto quarta eius qd ab inteſtato debetur: vt C. de inoffi. teſt. l. cũ quæritur. & j. e. §. ſi q̃ aũt. ſed hodie [3] tertia vel ſemis ſm numerum liberorum: vt j. de trien. & ſemi. §. 3. niſi in caſu vbi eſt dodrans: vt l naturali cuius dato: vt j. de trien. & ſe. §. excipit. col. iij. & j. vt cum de appe. cog. §. ſi quis autem. col. 8. niſi forte in filio arrogato, cui quarta debetur omnium bonorum, ſecundũ quoſdam, licet plures exiſtant filij ex conſtitutione diui Pij. vt inſtit. de adopt. §. cum autem. & ff. de adopt. l. ſi arrogator pr. Alij quartã eius quod habiturus erat ab inteſtato. & hæc eſt verior.

[b] Patribus. nam & ſi &c. vt ff. de inoffi. teſt. l. nam & ſi. item nũquid hæc quarta q patri debet. eſt auctãt. [4] dic vt j. de trien. & ſe. §. ij col. 3.

[c] Fratribus. vt fratres meus inſtituit turpẽ & notatã pſonam hæredẽ: nõ aliàs: vt C. de inoff. teſt. l. fratres. ſed & tūc ita demũ, ſi nõ ſunt ingrati: non aliàs: vt j. de nupt. §. ingratitudinem. col. iiij.

[d] Si quam. ſupple, & alijs quidem perſonis ſi quã &c. vel dic ſi pro quia & quam, idest aliquã huius.

[e] Ex nobis ſunt. vt deſcendentes.

[f] Sumus. vt aſcendentes.

[g] Leges. nam dicunt ll. oĩbus inferioribus & ſuperioribus aliquid deberi: vt hic. & ff. de inoffi. teſta. l. interdum etiam extraneo quo ad ſanguinẽ: vt patrono cui debetur terna: vt inſtitu. de ſuc. libert. §. ſed noſtra & j. eo. §. non autem.

[h] Neceſsitas etiam inter viuos pacto ſe adſtrinxerint: vt C. de pac. l. fi.

[i] Eis. ſ. teſtatoribus.

[k] Largit. i. relinq. ſuo arbitrio, cui aliqd dimittat.

[l] Proferenda. vt ad extraneum vel coniunctum: vt C. de hære. inſti. l. extraneum. dummodo poſſit ille capere. quod dic vt diximus inſtit. de leg. §. legati.

[m] His igitur. ſimilis continuatio eſt inſti. de inſti. & iur. §. his ergo.

[n] Scripti ſunt. quid ſi noncupatiuè aliquis eſt inſtitutus? Reſpon. idem: vt j. eod. §. pe.

[o] Per vniuerſitatẽ. vt in quota parte hæreditatis cõſiſtente. cũ aũt dicitur in ſpecie, eſt in re certa: vt in fundo. vel domo: vt inſti. de fideicõ. hære. §. nihil aũt. Ac. NOT. Tu dic p ſpeciẽ. i. fideicõmiſſa vniuerſalia vel ſingularia, ſiue ſingulariũ quarundã rerũ. Contrariũ.

[p] Legatum. ſed nunquid legatum eſt aliud a fideicommiſſo ſpeciali iure iſto? Reſpon. non. & quod dicit legatum, dic, idest eo modo, quo conſueuit relinqui legatum: vt C. communia de leg. l. 2.

[q] Et honorãs. pone &, p. i. vt hæc dictio teſtator, & hęc honorãs, ad idẽ ponant. niſi. n. teſtator honoret cõmodo pecuniario, n pôt onerare: vt ff. de le. j. l. plane. rj. § ſi VI pone & p aut: vt ſi i codicil lis aliquẽ honorauerit: vt ff. de ver. ſig. l. ſę pe. Ace NOT. Tu dic honorãs (qd̃ hic i Grę co eſt τιμήσας) .i. q honorauit. ſeu latini carent hic participio. Contrius.

[r] Diſpoſuerit. ſcilicet honorando.

[s] Complere. aliter tamen & aliter nam hęres implet detracta Falcidia, ſi fecerit inuentariũ: [5] vt j. eo. §. hinc nobis. teſti qui honorati debent cõplere: vt inſtit. de ſing. re p fideic. relic. § j. ſed nihilo detracto: vt ff. de leg. ij l. Imperator. & de vulg. ſubſti. l. cohęredi. §. cũ filiæ. licet qdã dicãt cõtra. ar. illius. l. ff. ad leg. Falc. l pęnales §. fi. [6] Sed q eſt ratio ſcd̃m nos q hęres detrahit, reliqui non? Rñ. quia hęredes ſi adeunt (eiqd̃ facerent ſi nihil hęret) nullũ eſſet teſtm̃ t aliàs ſi valeret teſtm̃ t vt C. de fideic. l. eam quã ſed nõ ita reliqui non accipiẽtibus, inſti. ad l. Falc. in prin. & inſti. de fidei. hære. §. reſtitutia. & j. eo. §. hinc nobis Accur.

[t] Si id quod pcipitur quaſi dicat ſemper eſt cõplenda: niſi in iſtis caſib⁹. [7] Primus. qñ quod pcipit. non eſt legitimũ: ſed legitimũ intelligo, ſiue lex expreſſa ſit, ſiue nulla inueniat cõtra. vt ff. ex qb. can. ma. l. nec nõ §. ſed qd̃ eis. & j. eo. §. ſemp. & j de nu. §. diſponat. col. 4. Secũd⁹ eſt, q puniẽ niſi impleat. dũmodo aliqua lex illud nõ demõſtret factũ ꝓpter culpã eius cui debet. puta ſi res perijt, nõ debet propterea hæreditatẽ hæres perdere, cum nõ ſit in mora. Nã eius perijt periculũ cui debetur: vt ff. de ſol. l. qui decem. & de excep. do. l. ſi opera. Tertiũ eſt neceſſariũ, vt hic puniatur, ſi lex nõ demonſtret factũ, quod erat faciendum per hominẽ: vt in fideicõmiſſaria libertate relicta, q repræſentatur p ſenatuſcon ſultũ Rubrianũ & Damaſianũ & Articulianum & Vincianũ: vt ff. de fideicom. li. l. cum vero §. ſobuentũ. & ll. ſeq. & l. ſi tñ. §. ſed & Articuliano. & ff. de manu. l. cũm. §. puellã & C. ſi mã. ita fue. alie. l. ij. & ſic ſm hoc verbũ illud demonſtrat. i. ſi. poſitũ refert ad vtrumq. vltimũ dictũ. Vel dic ſecũdo. q tñ ſunt duo caſus: ſed pr m⁹ diuidit, qñ lex ea pſſe cõtimat. itẽ qñ nõ phibet. & habeas, phibeat. vel ſubaudias. Tertiũ aũt nõ mutat: ſed ſm hoc deeſt hic ille caſus qñ p morã accipiẽtis: niſi dicat ſub tertio cõphẽdi.

[u] Demonſtrat. ſ. l. aliqua. [8] & aliàs eſt, demõſtret.

[x] Cõpetat ei. i. iam ceſſit dies eius relicti. vt poſſit peti: quia purũ eſt: ſecus ſi eſſet in diẽ vel cõditionale, [9] & nõdũ dies vel cõditio extitiſſet: vt C. de cad.

Authen. a 2 tol.

[1] Nã bonorum poſſeſſio ſi liberi ergo hæres. tex. eſt in authẽ. vt hi qui oblig. vt adr. nõ dem⁹. & ibi glo. in verbo, patẽtes. & iſt. de hę redit. quæ ab inteſt. §. ſui. vide plenius Al be. de Roſa. in leg. j. C. ſi minor ab hę redi. ſe ab ſt.

[2] Immo iure ciuili, qd̃ fundatum eſt ſup iſtinctu naturali ſcd̃m Cy. in regula, indulrũ. de re. iu. in 6. & hoc ſentit Bae to. hic.

[3] Totam iſtã glo. ſequit Ang. & oẽs ſcribentes in auth. nouiſſima. C. de inoffi. teſta.

[4] Dic q ſic ſm Ange. hic & ſm. B. B. P. Sal. & ſa. l. auth. nouiſſima. C. de inof. teſt.

[5] Etiã ſi nõ fecerit iuẽtariũ, hæres detrahit Falcidiã de iure can. ſm Pano. & Barba. in c. j. de teſta.

[6] Ibi detrahit ꝓpter præſumptam mẽtem teſtatoris, ſm Batt.

[†] Arg. eſt hic quòd qñ alicui cõmittit aliqd, debet illud legitime facere. & concor. c. cũm q. cũ gl. ſup verbo, ſi tñ idonea. ex tra de elect. vbi moniales cõtulerãt poteſtatẽ eligẽdi abbatiſſam ſuã in epiſcopũ: tenet electio facta per epiſcopũ, ſi tñ idoneam elegerit.

[7] Iſtã gl. ſequitur Batto. & Ange.

[8] Recte. eſt & hoc in Græco exprimit. Contius

[9] Sequit eũ Ange. hoc tamẽ fallit legato annuo alimentorũ, ſm eundẽ Ange.

tol §.in nouiſſimo & §.ſin autem.& ff.de verb.ſign. l.cedere.Acc.Not.Dū cõpetat, male hic tranſlatum, & peius ab Haloandro.pōt ita dici : ſed cõpetens. & debitū iā relictū, totum annū ſoluere diſtulerit, ex quo iudiciali ſententia ſoluere iuſſus eſt. Contius.

ſi ex cõſtitutione diui Pij,& iure naturę debitū poſſit hēre.& idē in ſimilib.q̄ri pt.Et puto in his oībus caſib⁹ vnā quartā ſufficere.vt ĩ.eo.§.ſi q̄s hi.& ff.de inof. teſta l.Papi.§ pe niſi in caſu,vt cū rogat̃ de hr̄ditate reſtituēda filius inſtitut⁹ ſub ꝯditione vel in diē ſ nā ſtatim pōt

to ᵃ iudicis admōit⁹,ᵇ annū totū ᶜ ꝑtraxerit n̄ agēs hoc qđ ꝓceptū ē:ſiq̄dē aliq̄s illorū fuerit,q neceſſario ᵈ ex lege ꝑcipiūt,i plus āt quā qđ lex ei dari vult,ᵉ ſcriptus eſt hr̄s: tm̄ accipiat ſolū, quantū lex ei dari ẽ ȝ quartā ᶠ ab īteſtato ¹ partē cõcedit: ᵍ aliud vero totū auferri. ʰ Et ſi q̄dē ēt alij q̄dā ſcripti ſunt hr̄des accreſcere ⁱ illis ſcdm partē inſtõnis ᵏ q̄ vnicuiq; diſtributa ē. Si vero null⁹ alter ſit heres·aut ſint q̄dē ſcripti q̄dā, nō autē adeant hr̄ditatē: tūc qđ aufert,adijciat̃ alijs rebus: ˡ & licētia ꝓbeat̃ & legatarijs & fideicõmiſſarijs, ᵐ & ſeruis libertate honoratis,

adire, & hæc adquirere: ita vt oīb. modis qđ præceptū eſt ꝑ teſtantē, impleat̃: cautione ⁿ videlicet prius ab eis facta,ſcdm qđ ꝑſonarū ᵒ vel rerū ᵖ recepit modus:q̄a res ᵠ accipiētes, ʳ agunt ˢ in eis q̄ rectè ᵗ voluerūt teſtatores.Si vero null⁹ horū, de quibus teſtamēto memoria facta ē, voluerit adire:hoc eſt,cohęres aut legatari⁹ aut fideicõmiſſari⁹ aut ſeru⁹ libertate honorat⁹: tūc ad alios quos lex ab inteſtato vocat, ᵘ poſt eū quidē, qui ſcript⁹ eſt, & legitima ˣ per hanc ʸ legem parte excluſus, ᶻ deferri res: & ipſos ſimiliter præbentes cautionē, quia com-

ᵃ Decreto.ſ.admonitorio.qđ ē quaſi interlocutoria q̄dā : vt ff. de arbi l.qualem.in ſi. Acc. Not. Decreto iudicis ... aūt de admonitorio edicto ſiue decreto, an de diffinitiua ſententia accipiēdū ¹ Acc. de admonitorio dicitur auctori . forte e pitome Nouellarū. I qua in q̄buſdā exemplarib.legebat̃,monitricē ſnīam.at i emēdatiorib.manuſcriptis legit̃ victricē. q̄ interp̄tationē magis ꝓbo. ſi āt Haloādri de admonitione interpretēt. Vide lector quā periculoſa ſit harū legū tranſlatio ei q̄ ius ciuile p traſennā inſpexerit. Contius.

ᵇ Admonitus ſ. ſemel & ſcđo.ſcdm quoſdā:vt arg ĩ.vt li.ma. & auię.§ tigr in ſua. col.8.& de ec.ti. §. ſi āt q̄ hoc.col 9 & de ſan.epi.§ p̄ſb.āt & diaconis col ea. Sed ego ꝯ. ² nā dico vnā admonitionē ſufficere, vt hic & q̄ dictis. li.bina exigitur.eſt ideo.q̄a maior pœna imponitur,cum incontinenti relictis priuetur:hic poſt annū,vt C.de pœ.l.ſi vindicari.neq;.n. iudicis auctoritas debet eſſe ludibrio : vt ff. de iudi.l.ſi prætor.

ᶜ Annum totum , ſcilicet continuum.

ᵈ Neceſſario.i.q̄b⁹ ea neceſſitate relinq̄t̃vt ĩ.e.§.j.

ᵉ Vult . Scilicet neceſſario.

ᶠ Secūdū quartā.i.quartā illi⁹ partis quā ab inteſtato hēret:vt C.de inof.teſt. l.parentib⁹. & l cū q̄rit̃. ſed hodie eſt ſemis vel triens ſcdm numerū liberorū : vt ĩ.de triēt & ſemiſſe §.1.col.5.Acc. Not. Secundū quartā, κατὰ τὴν τετάρτην noua editione. ſed Haloander ediderat, κατὰ τὴν τρίτην abſurdè, cū quarta primū in trientē verſa ſit per Nouel.18. ex quo & alijs argumentis conſtat,librum quo vſus eſt Haloander, hoīs cuiuſdā priuati fuiſſe, qui liberè verba legū p ſequentes correctarū commutauit. Contius.

ᵍ Concedit.i. præcipit , vel concedit ad minus.

ʰ Auferri.vt ipſo iure ³ eſſe hr̄s deſinat : & alius ipſo iure eē incipiat, vt ĩ.eo § in oīb.Sed quare hoc debitū nō ꝑdit cū defuncto nō obedit ? nā ſi legi nō obedit faciēdo inuētariū,ꝑdit iure inſtitutiōis debitū: vt ĩ.e. § ſi vero nō fecerit. cū mitt⁹ ꝯuenerit agi cū lege, q̄ cū hoīe: vt ff.de arb.l.Celſus?Rn̄. q̄a hoc naturā debet̃:vn̄ immutabile eſt·vt inſt. de iu nat.§. pe. Itē hoc erat debitū ² ēt priuſq̄ moreret̃ teſtator: illud nō.vt ĩ.e.§.1.nō eſt ergo eadē rō: vt C.de cod.l. ſi.ſed de iure inſtitutiōis debitū ꝑdit ſi defuncto nō paret:vt ĩ.e.§.& hoc. Itē nūquid ⁴ fili⁹ poſſet hēre duas quartas aliquo caſu? Rn̄.vt in ſū.hui⁹ ti.§.hic āt q̄rit̃.vt ſi fili⁹ fuerit inſtitut⁹,& l totū reſtituere grauat⁹: an quartā Trebellianicā & quartā iure naturę hēat.vel ſi fuerit legatis onerat⁹: an iure inſtitōnis & iure naturę quartā hēat.vel ſi ē fili⁹ arrogat⁹: an quartas

retinere debitum bonorū ſubſidiū.i.triētē vel ſemiſſē: vt ĩ.de triē.& ſemi.§.1.& 2. col.5. ſed adueniente die pōt hēre Trebellianicam 4. vt C. ad Trebell. l. iubemus.

ⁱ Accreſcere. ſ. ⁸ ſi null⁹ ē ſubſtitut⁹.alias ꝯ:vt ĩ e.§.ſi vero inſtitutio. Sed nunq̄d p̄rio cõſilio q̄ diſiunctiui venidit? Rn̄ ſic. ⁷ ar.C de ca.tol.§.ſi vero q̄ iā. Sed nūq̄d ēt iuſtis?Vt q̄ ſic: vt C.de ca.tol.§.hu ita.Sed ꝯ dico, ⁸ vt ĩ. eo. §.ſi vero nullus . & ff. de acq.hę.l.ſi minor.Ac.

ᵏ Inſtitutionis . vt quem plus amauerit teſtator ⁹ inſtituendo . hōc plus hæc lex diligit adiungendo : vt hic, & ff ad Treb. l.quoties. & inſtitu. de hęr.Inſtit. §.ſi plures : & de vulg. ſubſti § & ſi ex diſpib⁹.

ˡ Alijs rebus.i.habentibus alias res.& ponitur contentum pro continente. Acc.

ᵐ Fideicommiſſarijs ſcdm ordinem poſitum.ĩ. eod. §.etenim in legatarijs.qui eſt contra.

ⁿ Cautione.hæc ēt cautio inter veteri ꝓſtabat̃, vt ff. de leg.3.l.ſi tibi.] ᵒ Perſonarū.vt ſi ſit impoſſibile vel difficile ſatiſdare ꝑ ꝑ paupertatē,remittat̃ ei fideiuſſio, ¹⁰ vt ff.ſi cui pl⁹ quā ꝑ legē Fal.l. cū nō facile.

ᵖ Vel rerū.ſi magnū ſit relictū.ſatiſdet̃ ab eo q̄ pōt aſt cauet̃ Sed cui ꝓſtabit?Rn̄.ijs quorū fieret, vel ſeruo publico. vt iſt de inu.ſti.§.alteri,& ff. rē pu.ſal. fo l.3 & 4.ſ pri.] ᵠ Vna res.hęc ē forma cau. hoī⁹.

ʳ Accipiētes.Not λαβόντες.i.cū acceperint.hic aoriſtus ꝑperā explicatur ambiguitatē parit, vt aliās ſæpe: qđ ſemel atq. iterū admonere ſufficiet. Contius.

ˢ Agunt. ideſt agent & complebunt in eis bonis.

ᵗ Quæ rectè i.legitime:non aūt : vt ĩ.e.§.bis igitur.

ᵘ Vocat,excepto filio exhæredato . quod dic : vt ĩ. eod. §. exhæredatos.

ˣ Poſt eū.hęc poſteritas notat̃ i eo q̄ p⁹ eū cui iđ ablata bōa defert̃ad eos &c. Vel dic q̄ ꝓximior erat iſti tui⁹ : vn̄ q̄ erat poſt eū i gradu admittit̃.p. vertor ē.

ʸ Legitia īmo ex teſtō habebat : ſed ea idē ex l.hēredit:vt hic,& ar.ff.de ver. ſi.l.lege.] ᶻ Per hāc.i.ꝑ hāc conſtitutionem. & habes hoc.ĩ.eod.§. ſi vero nulli. Excluſus.Not.hic demū loc⁹ ē ex quo barbarā & ineptā veteris hui⁹ interp̄tis trāſlationē ꝓbare q̄dā nitūt̃, q̄ παραλειφθέντα verterit excluſū,cū poti⁹ ꝯtriū ſig. nēpe ꝯcluſū.quaſi verū verbū poti⁹ debuerit īterp̄tari..q̄ ſolam.hoc n.vult Iuſt. illū ſola legitia ꝑticula circūſcriptū & circūcluſū, reliqua hr̄ditate ꝑ hāc.l. eē excluſū. nā & paulo poſt i §.iordinatū.iterū repe ſit παραλειφθέντα, & iterū vertit excluſū. Scio Haloandrū hic legere, παρεκκεκλεισμένον, vt ſine periculo poſſit trāſferre excluſū ſed noua Græca editio Hērici Scrigeri doctiſſimi viri, & i eadē mecū Batōis ſchola inſtituti

¹ Et bene Ang.& Io. de Imo. I ca. ſi hr̄des.& ſcribētes i e. nos q̄ de teſta.·deſt partis ab inteſtato debitæ. Contius.

² Immo opīo eſt ſnīa declaratius.Ange.& P.in auth. hoc amplius . C.de fideicom.

³ Quo ad hoc vt ꝑtineat̃ ei relinquere tēpore mortis.aliās ſecus ſcdm Bart. & Ang.

⁴ De hac q̄ōne vide melt⁹ in c. Raynal. cum glo. ſuper verbo, le gitimā.cū de teſta. vbi tenet ꝯ hāc gl.ſ. q̄ duas quartas filius pōt detrahere.

⁵ Iſta verba referēda ſūt ad reſtõnē, nō autem ad inſtitutionē,ſcdm Bar.& iſtā glo. tenet totum mūdus:vt refert Iaſ.in l.filiū quē habēt. C. fa. erci.& idē in ca. Raynu.cū de teſta.

⁶ Iſtā gl. approbat Ang.

⁷ Seq̄t̃ eam Ang. & eſt de mēte Bar.

⁸ Et bene Ange. & de mente Bar.

⁹ Iſta gl. ad hoc alleg. q̄ ill'ā quē teſtator plus diligit,etiam lex,ſcdm B.

¹⁰ vidē Ang. in §.ſ.inſtit.q̄bus man.non licet.& vide ibi eūdē & Pau.

plēt[a] q̄ teſtō cōtinent.[b] Inordinatū vero[c] nihil, neq; cōfuſū[d] nec ī his[e] heri volum⁹: ſed prim⁹[f] ſm ordinē vocat⁹ poſt eū q iā excluſus ē à lege nr̄a, ita vocet prior:[g] deinde q poſt illū ēt ita de cętero, donec vltim⁹ relictꝰ[h] locū faciat ē: alicui exteri[i] veniētiū, & adir̄, & q̄ relicta ſūt, īpler̄: poſt quos ēt fiſcū, ſi voluerit, ponim⁹. Eteni[k] ī legatarijs & fideicommiſſarijs hūc eē volum⁹ ordinē, vt det̄ licētia aditiōis priori p vniuerſitatē fideicōmiſſario: aut multis exiſtētib.[l] maiorē partē habēti:[m] qm̄ & ī ſimilitudinē[n] hęredis conſiſtit: & maxime[o] apud nos, q[p] Trebelliano ſoli dogmati[q] dedim⁹ ī talib. fideicōmiſſis locū: Pegaſiani circuitiōes[r] odio hn̄tes, & expellētes. Si vero āt n̄ fuerit qſpiā p vniuerſitatē honoratus: aut fuerit, ſed noluerit agere qđ iuſſū ē:[s] ad eos q maiorib. ꝓprijs legatis[t] aut fideicommiſſis honorati ſūt, hmōi venir̄ fiduciā,[u] ſic quoq;[x] ſuis dari tp̄s[y] q libertati honorati ſūt & adir̄ & liberis[z] cautū eē, & res pcipere, & cōpler̄ q̄ iuſſa ſūt cū pdicta dudū[a] cautiōe. Si vero nullus fuerit legatariorū vel fideicōmiſſariorū p vniuerſitatē aut p ſpēm maiori parte aut ī legato aut ī fideicōmiſſo honorat⁹, ſed oēs ęqualē[b] habuerit fortunā: tūc ꝓponi qdē ēt ſic p vniuerſitatē fideicōmiſſarios p p dictā iādudū rōnē,[c] aut eū q eis voluerit īplere qđ pceptū ē: reliquos āt legatarios[d] vel fideicōmiſſarios qcūq; nihil alterutros[e] ī hoc qđ relictū ē, antecedūt, ēt oēs, ſi[f] voluerūt, vocari, aut q ex eis voluerit. Si v̄o nullus legatari⁹[g] aut fideicōmiſſarius elegerit hoc agere: dam⁹ ſeruis licentiā libertate honoratis, ſm ordinē denominationis[h] p quā eos dn̄s denominauerit,[i] ſecun-

[Glossa]

...ſtitui, min⁹ mihi ſuſpecta ē q̄ Haloādri. q̄ ī pleriſq; ſine exēplari ſa ancꝫ. in uſ...ſdis. ſane audax fuit. An. Co.

a Complent. i. compebant. ſic tempus pro tempore ponitur: vt C. de legi. & conſtit. l. 2.

b Cōtinent. quis poſt iſtos admittit? Rñ. extranei & poſtea fiſc⁹: vt ĩ. eo. §. proxi. & §. ſi vero.

c Inordinatū vero. hic nota de ordine vt ĩ. eo. §. ſi vero nullus legatarius. Accur.

d Confuſum. nā oē inordinatū eſt cōfuſum: ſed nō cōuertit̄.

e Nec i his. hoc abūdat: vt ff. de dā. inf. l. fluminū. §. j. vel melius, dic inordinatū nihil ī alijs ſ. noīatis ī teſtō, de quibus dicit ĩ. ſtati. §. etenim. Nec in his, ſ. qui veniunt ab inteſtato.

f Sed primus. ſ. in ordine cogitationis.

g Prior. cū effectu, vt illa dictio prim⁹, ordinē cognationis denotet, hęc dictio prior, vocatiōis prioritatē ſignificet. Vel ſm vocat priorē (ſ. pprimū) & vnd, ſ poſt primū: eadē rōne tertius ē prior vl̄ primū poſt ſm & ita d ſingulis.

h Relict⁹. q hæreditatē nō voluit ſubdicta adire cautione.

i Exterius. i. q neq; ſunt noīati ī teſtō, neque ab inteſtato vocant̄: ſed pſus ſunt extranei: vt ĩ. eo. §. ſi vero. Sed quare hi vocant̄? Rñ. forte libertatū ſeruandarū cā: vt inſti. de eo cui li ber. can bo. addi. §. i. C. de teſta. ma. l. vlti.

Sed quare añ fiſcū admittit̄ extraneus? Rñ. fiſcus non volebat vel ignorabat: alias ſic admitteretur vt extrane⁹: vt ff. de fidei. lib. l. 4. §. eadē cōſtitutio. & inſti. de eo cui liber. can. bo. addi. §. & ne huius. Acc.

k Etenim. dixerat ordinē inter eos qui ab inteſtato veniūt: nunc inter noīatos in teſtō & cōtinuat̄ (vel ſilla) litera ſupra proxi. §. inordinatum vero nihil.

l Exiſtentibus generalibus fideicommiſſarijs. Acc.

m Habēti. ſic ff. d pac. l. maiorē & C. q bo. ce. poſ. l. ſi.

Sed nunq̄d in cohēdibus? Rñ. nō: vt ĩ. e. §. ſi quidē.

n Et in ſimilitudinē. i. loco hęredū habentur: vt inſti. de fideicom. hære. §. reſtituta. & § quia hæredes.

o Maxime. nā & idē apud alios, vt ff. de bo. liber. l. ſi nec emp. §. ſi. & ff. quod cum eo. l. ſi filius. §. 1.

p Qui. ſ. Imperator Iuſtinianus.

q Dogmati. i. ſoli doctrinæ. Acc.

NOT. Dogma Græci appellāt Senatuſconſ. qđ verbum hic Accurſiū decepit. Contius.

r Circuitionis. quod dic vt inſtitu. de fideicom. hære §. ſed quia tum præced.

s Qđ iuſſum eſt. ſ. à lege iſta, ſ. nō vult bona ſub dicta cautione. Alij adde exponūt à teſtatore: qđ ver⁹ ē.

t Legatis. ſpecialibus.

u Fiduciā. ſubaudi volumus.

x Sic quoq; ſ. t. rejectis legatarijs q̄a noluēt īplere vel bona accipere ſub dicta cautiōe. & qđ dicit dari tp̄s, ſ. hēditatē adeūdi q̄ ē ablata ei q n̄ vult īplere voluntatē teſtatoris: & nil ſubaudias: & accipe adire, qđ ē ĩ.

y Et liberis. ſ. iam factis ſeruis quondam.

z Liberis cautum eſſe per hanc legem, ſ. vt poſſint adire, vt ſequitur. Acc.

NOT. Lib. cau eſſe verti debuit, & liberos ſecure & ſine dāno eſſe fieri. Contius.

a Dudum. vt ĩ. eod. §. ſi quis autē. in fi.

b Omnes æqualem: nā legatarij & fideicom. ſpeciales inter ſe pares ſunt. Item generales iter ſe pares ſunt: ſed iſti priores, vt ſubijcit: vel tantū habebant in legato ſpeciali quātū erat ī fideicōmiſſo vniuerſali: vt ĩ. ſtatim ibi. reliquos autem &c.

c Iandudū rationē. vt ĩ. e. § etenim. vbi dicit, & in ſimilitudinē cōſiſtit &c. & hoc ſi vniuerſalis obtinet qđ ſequitur.

d Legatarios. & fideicommiſſarios ſpāles.

e Nihil alterutros. ADDITIO. μηδὲ ἐν ἀλλήλοις &c. i. qui ita inuicē æqualiter honorati ſunt vt nemo ex his maius vel dignius legatū habeat, vt in ea hēditate præferri poſſet. Contius.

f Oēs ſi. bene dicit, oēs ſi volūt: q̄a ſi primus nolat⁹ velit alijs pferri, pōt. vt ĩ. ſm Azo arg. pro eo. ff. de hær. inſtitu. l. qui ſoluendo. & ff qui & à qui. l. ſi quis habēs. Sed nos contra 7 vt hic innuitur nec. n. inter hæredes certo quis primo nominatus ſit: vt ſup. eo. § ſi quis autem qđ autē in contrarijs. ll dicitur, locum habet ratione neceſſitatis in ſeruis, vt non fraudentur creditores.

g Legatarius. ſpecialis.

h Ordinē denominationis: vt primo nominatus accipiat hæreditatē cęteris liberis exiſtentibus, ſecundum R. Et ſic no. ordinem ſcripturæ ſeruandum. ſic C. de no. codi. fac. l. in fi. & ff de vſufru. leg. l. quoties. argu. contra inſtitu. de lega. § ante. & ff. de ſolu. leg. nec enim. Sed quid ſi ordo nō appareat? Reſ poteſt dici vt ſorte dirimatur: vt ff. de iud. l. in tribus & l. ſequ. & C. communia de leg. l. ſi duobus. §. ſancimus. Vel dic ſecundum merita cuiuſque eum præcedere: vt ff. de fideicom. lib. l. generaliter. §. quis ergo. Vel melius dic omnes vocandos: vt in legatarijs & alijs. vt ĩ. dictum eſt, cum nō appareat quis debeat admitti vel præferri propter æqualitatem patronum. vt ĩ. prox. dictum eſt.

i Denominauerit. ſ. dominus.

[Additiones]

5 Idē Ange. hic. & vide Fab. & Ang in §. j. in pœmio inſti.

a Extranei dīr illi q bus nil in teſtō relictū ē, ſiue ſint de venientibus ab inteſtato ſiue nō gl. ī auth. hoc amplius. C. de fideicō. q̄ ibi approbat̄ p Sali. Cornetum.

¶ Immo ...ſeus poſt ...poni ex...traneis. Bar. & Angel.

4 Ex hoc no. q vn⁹. §. cōtinua cur ad alium: ſed hoc eſt de bñ eē, nō de neceſſitate. Ia. ſ rub. de ac. & Ang. in prin. inſti.

6 Ideſt ... melt⁹ verti ſſet ſingularibus vel ſpecialib. Cont.

a παρρησίαν poteſtatē, licētiā accipiendę hēditatis.

7 καιρὸν oportunitatē occaſionē adipiſcendæ hoc mō libertatis & hēditatis.

5 Quę cuſtari debēt p l. cū fundus. §. ſeruum. ff. ſi certum peta. & ibi. B. B. P. Alex. & Iaſ.

6 De iſta materia ſimilitudinis vide latiſſime ī c. tranſlato. de conſti. p Feli.

7 Et bene Ang. & eſt de mente Bartoli.

8 Adde tex. in le. necnon. & ibi doct. ff. de ſol. e. cū dilectꝰ. extra de reſcrip. ca. cum. q 40. diſt.

9 Approbat p Barto. & Ang.

dum hoc hahere in alterutros præpoſitionem, Et hæc quidem omnia a ſancimus, vbi neceſſaria b quædam ſubiacet datio in aliquo, cui ex natura debetur quædam ſucceſſio à teſtatore & moriente. Si uero nulla ſub eſt huiuſmodi perſona in inſtitutionibus, c ſed ſpontanea largitas diſpoſitionis à teſtatore fiat, deinde ſcriptus hæres non compleat quod præcipitur, intra prædictum a nobis dudum tē pus, d illum quidem priuari omnibus relictis e nihil penitus neque per Falcidiæ f occaſionem, neque per aliam g cauſam percipere valentem: ſimiliter autem h talia i obtinere: & ſi q dem ſint cohæredes, hos vocari volumus: alio qui ad fideicōmiſſarios, & legatarios, & ſeruos, k & omnes ab inteſtato ſm prius. l à nobis ditū ordinem res venire m vbiq; onere cohærente, n quaten' oporteat cōpleri ea q̄ teſtator ſm legem (ſicut prius diximus o) imperauit. Si vero p inſtitutio etiā ſubſtitutionem habuerit: certū eſt, quia prius ad ſubſtitutum q volentem veniēt omnes res ſm legē complentem, quæ relicta ſunt: r & ſic illo nolente, ſ tunc ad cohæredes, t & legatarios, & ſeruos, & qui ab inteſtato, & qui extra ſunt, & fiſcum, ſecundum à nobis datam u obſeruationem, ea quæ auferuntur, venient. x complētes vbique deficientium legitimas diſpoſitiones propterea nāque etiam ad tantas reſpexim' ſucceſſiones, vt non remaneat ſine aditione y ipſius morientis hæreditas. Exheredatos z autē liberos (ſi iuſte a a pr̄e excluſi ſint, & nihil b ex pa

a Et hæc omnia quæ diximus ab illo. §. ſi quis autem. vſque huc: id eſt vt totum quod eſt vltra debitum naturale ꝯ auferatur.
b Neceſſaria: vt eſt inter aſcendentes & deſcendentes: vt i. eo. §. 1. & inter fratres, quādo turpis pſona inſtituiſ: vt inſti. de inoffi. teſta. §. 1. & C. inoff. teſta. l. fratres. & i. e. § j & inter patronum & libertum vt j. eo. §. non autē. & inſti. de ſucceſ. li. §. ſed noſtra.
c Inſtitutionib. vt quia extraneis.
d Dudum tempus, ſ. annum: vt ſ. eo. §. ſi quis autem. Sed videtur q non vltra ſex menſes expectetur: vt j. de eccle. tit. §. ſi autem legatum coll. 9. Reſp. diſtingue, loco religioſo legetur, vel nō. Primo caſu eſt fauor: vnde inconuenienti: ad duplum tenetur, & elapſis ſex menſibus perdit totum: vt inſti. de act. §. itē mixta & j. de eccle. tit. §. ſi autem legatū. Secundo caſu obtinet quod hic dicit. ſic & aliās eſt fauor: vt inſtitu. de oblig. quæ ex quaſi cōtrac. §. fin.
e Relictis. Nō verbum relicti, adaptatur ad inſtitutionē. ſic C. de ſecun. nup. le. hac edictali. circa princi. & notandum propter hodiernam conſuetudinem ſecundum quam non fit quādoq; inſtitutio: ſed teſtator dicit illa omnia bona mea relinquo. videtur .n. q non valeat teſtamentum in quo non eſt inſtitutio: vt inſti. de leg. §. ante & de teſta. milit. §. planè. ſed quod dicitur ibi de teſtō militis, q non valet teſtm: non eſt ideo, q verbum relinquo, non ſit aptum vel ſufficiens ad inſtitutionem: ſed quia teſtes non fuerunt ibi vocati. Item repete, ſancimus. Sed quid eſt relictū hæredi niſi hæreditas? Rñ. ſit ita: & priuabitur illa: & ſic hæreditas relictū dr. Vnde, & hoc eſt teſtm: illi bona mea relinquo: vt ff. de mili. teſta. l. diuus. & de ſab. exhi. l. t. in fi. Item nūquid fructus, quos medio tpe vſque ad annum habuit, amittat? Rñ. ſic. vt ff. de his qui. vt indig. l. hæredem. & l. eum qui.
f Falcidiæ. 9 quā hēt aliās: vt inſti. ad l. Fal. i pri.
g Aliam cauſam. puta per prælegationem ꝯ.
h Autem. pro ſed. Accur.
i Talia obtinere. ſ. ſancimus: qualia in eo caſu diximus, quando perſona fuit inſtituta, cui fuit neceſſe relinqui hæc. ſ. quæ ſequuntur. Acc.
k Seruos. libertate donatos.
l Prius. vt ſ. e. §. ſi quis autem. & §. ſi vero nullus.
m Venire repete. ſancimus.
n Cohærente ſ cautionis.
o Diximus. vt j. eod. §. his igitur. & §. ſi quis autem. in fi. Accurſius.
p Si vero. iſte. §. cum tribus ſeq. reſpicit tā legitimos hæredes & legatarios, quàm extraneos hæredes.
q Ad ſubſtitutū. ſed nunquid hæc ſubſtitutio vulgaris adita hērditate expirauit: vt C. de impu. & ali. ſubſt. l. poſt aditam. quæ eſt contra? Rñ. quidam dicūt illam corrigi. Alij dicunt hoc ſpeciale vt non expiret. Vel dic ſm Ioan. 4 q non ex vi ſubſtitutiōis admittitur: ſed huius legis beneficio. Accur.
r Nolente. ſ. ſubſtituto. Accur.
ſ Ad cohæredes. immo videtur primo & immediate tranſire ad cohæredes: vt ſ. eo. §. proxi. & §. ſi quis autem. Sed dic 5 q non erat ſubſtitut' aliquis: vnde tranſit ad cohæredes immediate. hic autē erat: vt patet ex illa dictione, vero. & illa etiā quæ ſunt in primo caſu huius §.
t Datam. vt ſ. eo. §. etenim. Accur.
u Venient. ſed nunquid itbeſatur ille à quo res auferunt? Videtur q ſic tantum ſuccu nouæ perſonæ obligatæ: vt inſti. quibus mo. tol. oblig. §. pterea. itē ideo tenebat. quia erat hæres, ſed deſijt eē, cū aliſis factas hæres informidum ſit: vt j. eo. §. in omnibus. ergo deſijt teneri ceſſante cauſa 6 Sed contra videt ſecundum Azo. vt ff. ſo. ma. l. ſi ab hoſtibus. §. ſi vic. & de nego. geſt. l. ſiue hæreditaria. & C. de decu. l. ne quis. lib. x in ſi. prima cū vetior 7 videtur. Item quid ſi nullus vult habere illam hæreditatem à primo vſque ad vltimum: nunquid compellimus hæredem vel alium qui non compleuit voluntatē defuncti, eam aſſumere & dare relicta? Reſpon. ſic. vt cuim hæc regula, quod fauore &c. vt C. de leg. & ob ſti. l. quod fauore. vera eſt: ita & eius ꝯtra. ſ. ſi aliqd in odiū alicuius eſt inductum, non debeat in eius vtilitatem redire: vt ff. de in ieudi. & releg. l. relegatorum. §. fi. & de leg. j. l. ſi ſeruus plurium. §. 2.
x Sine aditione &c. intereſt. n. &c. vt ff de inter. act. l. & quia, & inſti. de bo. poſ. §. quos autem. Acc.
y Exhæredatos ſ cauſa adiecta. aliàs exhēdatio forte non noceret, ſecundum Al. arg. ff. de bo. liber. l. ſi patronus. § ſi quis, immo ſine forte: vt j. vt cum de appel. cog. §. aliud col 8.
a Iuſtè hic exigo iuſtitiā legis & hominis legit, vt recte exhæredetur. 8 ſ nominatim: hoc mō: filius meus Sempronius ſit exhæres. vt inſti. de exhære. li. § 1. & ff. de libe. & poſth. l. 1. 2. & 3. Item ab omnib. hæredibus eiuſdem gradus. vt ff. de lib. & poſth. l. 3. § filius. & C. de lib. præte. l. t. aliàs reſtitui debet et hæreditas: vt ff. de bo. lib. l. patronus. §. ſi quis hois. vt

2 Ita eſt de mente Bart. & Ang.

3 Scilicet ſi pſeuerauerit l cōtumacia vſq; ad ſētentiā. & vide Iaſ. de hoc p Nic. Aug. & Iaſ. in ſti. de ac. § ex male ſ. eij.

Relictū verbū ad inſtitutionē adaptatur.

4 Quid ſit Falcidia. & qd appellatiōe eius veniat, vi de bo. gl. in auth. vn ſi pa sēs. & ibi Bar. C. de inoff. teſ. & eidē in l. 1. ad le. Falc.

De hac Fal. & aliis quartis vide bo. gl. iucle cano. In ca. Raynut. ſup verb. Trebellia nū. extra de teſta.

4 Iſtā ſequuntur Bar & Angel. hic & D. B. P. Salic. Alexā. & Ia. in l. poſt aditā, in glo. all. & ierā bentes in auth. hoc amplius. C. de fidei com.

5 Idē Ange. in contrario. & hic Bar. & idē Ang.

6 Scilicet finali: vt e. cū ceſſāte. de ap. & Angel. in §. 1. inſti. de mili. teſtam.

7 Et bene. Bar.

8 Singu. & ſm Iaſ. in l. inſte. de aēqu poſ. & iſtā p: ā mā expoſitionē ſequitur Angel.

vt q̃a ſit ingratus: & cauſa ingratitudinis exprimatur à teſtatore: & ab hærede probetur: vt. ĩ. vt cũ de appel. cog. §. aliud. & §. ſiue igitur. coll. viij. & C. de inof. teſt. l. omnimodo. l. vl. dic iuſte. i. recte. qđ qualiter fiat vel non dic. vt ff. de lib. & poſtu. l. ſi poſtumus. & ll. ſeq. vſque ad l. Gallus.

oſtus. & hęres hęredis teſtatoris eſt hęres: vt C. de hære. inſti. l. fi. & quod dicit filium agnatũ primũ. & ideo admittendum: verũ eſt non facto teſtamẽto vel eo facto, non tñ adita hæreditate: vt ff. de cõtra tab. l. filium. §. ſed cum exhæredatio. item nunquid

tris e habeant volũtate) non vocamus, neque reſpicim⁹, b licet decies millies c velint. Vna eſt enim legis d intẽtio: vt quæ diſpoſita ſunt à morientibus, impleantur. Eũ enim qui ab ipſo teſtatore propria ſubſtantia pulſus eſt, quomodo erit iuſtum vocare ad res, quarum eum ille per exhęredationem factam in eũ, expreſsim e fieri participẽ noluit? f Si vero g ablatam partem à non complente morientis voluntatem prius deduximus h ad ſubſtitutos, deinde ad cohæredes, & poſt illos ad legatarios & fideicõmiſſarios, nec nõ & ad ſeruos, & ita ad eos qui ab inteſtato vocantur, i & ad extraneos k atque ad fiſcũ venimus: non abſurde hoc factũ eſt, nec inaniter, nec quaſi aliquem lateat l quod decet: ſed ex prouidentia, & ſecundum legem: m vt finitis primum omnibus ſecundum teſtamenta perſonis, deinde abrenũtiantibus, n ita ad eam quæ eſt ab inteſtato vocationem & alios veniremus. In omnibus o autem caſibus, in quib⁹ ſcriptis non complentibus vocamus aut ex teſtamento perſonas, aut ab inteſtato, & cæteros extraneos, & fiſcum: damum omnibus talib⁹ perſonis fieri hæredes p & aditionis aut pro hærede geſtionis habere ius, (hæc enim q legis verba ſunt †) & tãquam hęredes omnia gerere & conuentos & cõuenientes.

a Nihil ex patris. quid ſi aliquid habuit iure prælegati forte, quod eſſe poteſt: vt ff. de inoffic. teſt. l. ſi. Reſpo tunc ſicut quilibet legatarius vel fideicommiſſarius tanq̃ quãtitatis admittit: vt ĩ. eo. §. etenim. & §. ſi vero aut non fuerit. & §. ſi vero nullus. Accur.

b Reſpicimus. quia pro mortuo habetur. vt ff. de coniun. cũ eman. lib. l. j. §. ſi pater. 1 Accurſi.

c Decies millies. ſic ĩ. vt omnes obe. iu. pro. in princi. collat. v. & infra de leno. in princ. coll. iij. & de nupt. §. ſed hæc. collat. iiij.

d Legis. ſ. huius: vt ſupra eodem. §. ſemper. & §. his igit. ſed aliæ multæ hoc volunt. & ſtẽdũt: vt ĩ. de nup. §. diſponat. & ff. ad l. Falcid. le. j. in prin. vnde poteſt dici legis in genere. prima verior eſt.

e Expreſſim. i. nolatim. & hoc exigit, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina, iure iſto: vt C. de li. pręte. l. fi. §. j. olim contra in fœminis, vt inſti. de exhęre li. §. j.

f Noluit. q. d. nullo modo, ſed nunquid quæ dicta ſunt in exhæredato, locum habent in pterito? Rñ. a ſi à patre in cuius eſt poteſtate, eſt pręteritus: ipſo iure non valet teſtamentũ ſiue cauſam præteritionis expreſſit, ſiue nõ: vt C. de lib. præte l ſi §. pe. & inſt. de exhæ. lib. j. rñ. ſi autem ab aliquo de linea materna, ſiue cum cã expreſſa ſiue non, valet teſtamentũ: vt inſti. de exhære. lib. §. pe. & ff. de ɔtab. l. illud. §. ad teſtamenta. Sed hodie cã præteritionis 3 debet inſeri à teſtante, & probari ab hęrede: vt ĩ. cum de appel cog §. aliud. & §. ſiue igitur col. viij. Idẽ de emancipato filio, ſ. q debeat inſeri cauſa præteritionis: vt ĩ. vt cũ de appel. §. ſiue igit. & §. aliud. vnde apparet, q in duobus vltimis caſibus, qñ pręteritur à iure materna, vel à patre emancipatus olim etiã ſine cauſa, hodie vero cum cauſa, locum habet qđ in hoc §. dicitur. Item quare non vocatur exhæredatus inter eos qui nominati fuerunt in teſtamento, cũ ipſe fuerit nominatus? Rñ. 4 fuit nominatus ad damnũ, non ad lucrũ: & hoc modo intellige hũc §. Item nunqd finitis pſonis nominatis in teſtamento vocabit inter eos qui ab inteſtato veniunt, cum & ipſe de illis ſit, & qdẽ primus: vt ff. de ſuis & leg. hær. l. ſi filius? Rñ. non, niſi per querelã: vt C de inoff. teſta. l. ſi hæredũ. Quintiliani. & l. ſiliũ. & ratio eſt: qa videt adhuc teſtm valere: cum lex faciat ẽt alios ab inteſtato venientes hęredes loco repulſi: vt ĩ. e. §. ſi

Inter extraneos proꝑſus admittitur, vel cum fiſco vel etiam poſt? Rñ. quidam 5 non, forte propter pdictas rationes in pximo. §. ſed poteſt contradici, vt non tanquam ipſe, ſed tã quam quilibet extraneus admittatur: vt C. de adopt. leg. ſi pater. §. qui duos. Itẽ quid ſi teſtator vnũ nummum mihi legauit, & hęres inſtitutus nõ compleuit ſuam voluntatem: nunquid occaſione huius nummi totã habeo hæreditatem: & priuabo agnatos qui quaſi ex debito ſperabant: vt ff. pro ſoc l. & quia? Reſpõ. ſic, nam plus me dilexit teſtator, cũ eis nihil, mihi aliquid legauerit: vt inſti. de hære. inſtitu. § ſi plures. & ĩ. eo. §. ſi quis autem. & §. ſi vero aut non.

g Si vero. vero, accipitur pro enim. vel certe. Accur.

h Deduximus. vt ſupra eodem §. ſi vero inſtitutio.

i Vocantur aliás. ſ. tam hic velut ex teſtamẽto admittitur huius l autoritate.

k Et ad extraneos. qui admittuntur cã libertatũ ſeruandarũ. Sed quid ſi nulla libertas eſt relicta? Rñ. adhuc admitti extraneus vt cetera relicta ſoluat. & ſic intellige quod hic & alibi dicitur de extraneo p hanc conſtitutionem. Sed quid ſi nulla ſunt relicta: ſed forte propter timorem creditorum tãtum pcedẽtes extranei noluerunt adire? Rñ. adhuc videtur idẽ, vt habeat locum hęc conſtitutio. arg. inſti. qui ma. non poſ. §. j. Sed cõtra credo, cum propter vltimam voluntatẽ ſeruandam hæc conſtitutio facta fuerit: vt ĩ. pxi. ibi, vna ẽ enim &c. accipient ergo cã creditores, & diſtribuent prout voluerint: vt inſti. de hære. quali. & differen. § j. fiſcus aũt non per hanc l. ſed ſuo iure tanquam vacantem poteſt accipere ſi vult: vt ff. de iure fiſ. l. j. vt tamẽ reſpõdeat creditoribus: vt ff. de iure fiſ. l. nõ poſſunt. 6 Accur.

l Nec quaſi aliquẽ lateat. i. null⁹ ignoret: qa ita decreuit fieri hæc ɔſtitu. & eſt hic verſus interpoſitio.

m Secundum legem ſ. factum eſt hoc. Accur.

n Abrenunciãtibus. ſ. expſſe. Sed qđ ſi nec repudiat neq. accipit? Rñ. 7 inſtãtibus ijs, q cõſequẽter debent admitti, cõpellent intra tres mẽſes eam renũciare: vt C. de iure deli. l. vlt. §. ſimulq; modo. Azo.

o In omnibus. ſcilicet caſibus.

p Fieri hędes. ergo & ille q erat, deſinit: cũ duo ſolidũ ſi pñt eẽ hęr. vt ff. de hæ inſt. l. itẽ qđ Sabin⁹. Ac.

q Hæc. n. interpoſitio eſt, vt demonſtrant hęc verba, adire

f Vide pulcrhè Alber. de Roſ. i d. §. ſi pater & ſeq. Bart. in le. qdã cũ filiũ. de verbo. oblig. ff.

a Idẽ Ba.

3 Iſta glo. eſt ſing. ſm Lat. in authẽ. ex cauſa. de libe. pte.

4 Iſta eſt de mente Bar. & Ange.

5 Idẽ tenẽt B. B. & Sa. in authent. hoc ampli⁹. C. de fideic. quãuis Bar. dicat, q relinquitur arbitrio iudicis.

* poſſunt hæc verba ita ẽt accipi, vt dicat ſe legis eõdem dare auctoritatẽ habere, & hãc cõſtitutionẽ vim legis habere, ideoq. poſſe facere vere hęredẽ, nõ ſolũ vt ptor bonorum poſſeſſorẽ. Contius.

6 Iſta gl. eſt de mente Bart. & Ange. adhoc q bona dicant vacantia qñ hęreditas non aditur.

7 Sequitur eã Barto.

Hæres extraneus, & quilibet honoratus inobediens, oī cōmodo hæreditario priuatur, ſuo ordine applicando perſonis enumeratis, exhæredatis penitus excluſis, vocatis à iure hæredibus effectis.

Hæc quidem etiā antiquiſsime [a] leges ex propria auctoritate ꝯſtabāt: & hęredes faciebant eos qui neq; ſcripti hęredes neque ab inteſtato ad hęreditatem vocabātur. [b] His omnibus, [c] obtinētibus licet nō ab hærede, ſed à legatario aut fideicommiſſario, aut mortis cauſa percipiente, dari aliquid aut fieri teſtator voluerit: [d] eodē ordine in occaſionē ablatarum rerum ſeruando: & inchoante quidem à ſubſtitutis [e] legatarijs: [f] terminăte [g] vero in fiſco. [h] Et nullus [i] hāc legē duram habeat, tanquā relictis priuatus, [k] ſed cō ſiderans [l] quia oībus [†] hominib. terminus [m] vitæ eſt mors: [n] & nō ſolū ab alijs ipſe ſe ꝑcipere cōtempleť, ſed cogitet [o] qa & ipſe alijs moriēs imperabit: & ſi nō huius legis mereať auxiliū, nihil horum quæ cum oī ſtudio diſpoſuerat, ad effectū ꝑducet. [p] Non.n. [q] ijs ꝗ ſub nobis, neq; ꝗ nūc ſolum ſunt hominibus, ſed omni etiam poſt hoc currenti tempori [r] legem ponimus.

Hæres Falc. detrahit de legatis, ſi nihil malignitatis in hæreditate cōmiſit, & inuentariū ſolicitè fecerit tempore & modo ſtatutis: alias ſecꝰ. Ang.

CAP. II. De lege Falcidia.

HINC nobis [s] ingreſſa eſt cura [t] & ꝗdā cōſideratio Falcidiæ [u] legis ꝗ ēt inuitis [x] teſtatoribus, ſi expendantur [y] rès per legata, prębet [z] etiam retinere hæredes quantum eis impleat [a] quartam ſubſtantiæ. Et hic enim repugnare quidam videntur [b] voluntati [c] deficientis, [d] & incumbere legi [e] talia ꝑmittenti. Sancimus igi-

ba, adire & pro hæredē gerere: quæ exponuntur vt inſti. de hære. quali. & diffe. §. ſi.

[a] Antiquiſſimæ. vt illum ꝗ petit ſibi bona dari cā libertatū ſeruandarū: vt ff. de fideicō. liber. l. 4. §. j. vſque in fin. l. & inſtit. de eo cui li. cau. bo. addi. per totū. Item cognati, licet neq. à lege. xij. tab. neq; ex teſtamēto vocentur: tamen admittuntur iure ꝓtorio quod antiquiſſimum eſt: vt inſtit. de ſuc. cog. & ff. vnde cogna. per totum. Itē emancipati: [c] vt inſtitu. de hære. quæ ab inteſt. §. emancipati. Sed hęc non videntur bona exempla de cognatis & filijs emancipatis, cū non ſint hæredes: vt Iſt. de bo. poſ. §. quos autem. Sed dic quòd quo ad effectum hæredes eſt: vt ff. de bon. poſſeſſ hęre. pet. le. j. & de fideicommiſ. hęred. pet. le. ij. ſed & nouæ leges hoc faciunt: vt C. de epiſ. & cle. l. ſi quis ad declinandum. Accurſ.

[b] Vocabantur. innuit ꝙ iſtis duobus modis tantum fiant hæredes. quod verū eſt, vt hic, & inſti. de bono. poſſeſ. §. quos autem.

[c] His omnibus. ſ. vt à nō cōplente auferatur commodū: & ꝙ detur alijs ſecūdum ordinem: vt ſupra. §. ſi quis autem. & §. inordinatum. & §. ſequen.

[d] Voluerit. nam omnes iſtos potuit onerare: vt hic. & in ſtru. de ſing. re. per fideicom. re. in prin.

[e] A ſubſtitutis. ablatiui caſus eſt.

[f] Legatarijs. datiui.

[g] Terminante. i. finiente.

[h] Fiſco. ſ. ponendo. ſed quis admittitur poſt ſubſtitutum legatarios? Reſpō. hæredes, vel alij qui magis fuerunt à teſtatore honorati: vt ī. eo. §. etenim & in ſeq. §. Sed quid ſi habuerit collegatarios & cōiūctos & re & verbo? Reſp. [z] idē quod ĩ. ſ. vt hęredi deſit nec cæteri accreſcit: quia iā erat ſciſſum iuris pęſumptione: vt inſti. de legs. § ſi eadem.

[i] Nullus. ſ. hęres vel alius oneratus, tacitæ enim reſpondet obiectioni.

[k] Priuatus. per hanc l. Accur.

[l] Sed conſiderans. ſic quia &c.

[m] Terminus. licet incertus. vt ff. de condit. & demonſtrat. l. j. Accur.

[n] Mors. ſ. naturalis [†] vt hic, & ĩ. de nup. §. de incep. col. iiij. non ciuilis.

Cogitet. ſic ĩ. vt eum de appel. cog. §. hæc autem di ſpoſuimus. col viij.

[p] Perducet. ſ. quando teſtabitur ipſe. vel ſi habes, perducent, dic. l. hæredes eius.

[q] Non enim. [a] Reſpon. tacitæ obiectioni. Acc.

[r] Tempori. non autem ad præterita tempora trahitur. vt C. de legi. & conſti. l. leges.

[ſ] Hinc nobis. q. d. ex quo de incommodo hęredis vidimus. & de commodo videamus. ſ. l. s Falcidiæ. Accur.

[t] Cura. aliàs hora ideſt caſus vel euentus. vnde illud: Grata ſuperueniet, quæ nō ſperabitur hora. ideſt pars temporis, vel tempus. nam dicitur hora pars temporis ex momentis pluribus cōſtituta: & per tales particulas diuiditur dies & nox: vt ff. de verb. ſignifi. leg. ij. & C. de tranſac. l. non minorem ſecundùm P. nam xxiiij. horæ diem naturalem faciunt. xij. faciunt artificialē: vt ff. de verb. ſignifi. l. ij. §. fin. & de adul. leg. capite. [†] Accurſius.

[u] Falcidiæ dicitur autem Falcidia à falce: quia ſicut falx reſecat: ſic & hęc lex Vel à Falcidio auctore: vt Publiciana à Publicio prætore: vt inſtitut. de actio. §. aliq. Et not. quòd ſuper hac materia primo lex xij. tabu. inuenta eſt, quæ plenum ius tribuit teſtatoribus: vt ff. ad le. Falc. l. j. dic vt ibi. Secundo. lex Furia. & Voconia. Tertio lex Falcidia: quia dictæ duæ leges non erant ſufficientes: vt inſti. ad l. Falci. reſpon. quia Falcidia fuit modificata per Iuſtinianum, vt demum facto inuentario hēret locum: C. de iure deli. l. fina. & iterum plus per eundē fuit modificata, vt ei tantum competat qui non ſubripuerit, & qui ſolennitatē in inuentario adhibuerit vt ſtatim ſequitur. Accur.

[x] Inuitis. hoc eſt verum per l. iſtam Falcidiā, & de iurē veteri: vt hic, & inſti. ad l. Falc. §. j. & ff. ad l. Fal. l. ꝗd de bonis. §. j & §. fin. hodie vero contra: vt ĩ. e. §. ſi vero expreſſim, Sed quomodo etiā iure veteri fiebat ꝯtra voluntatē teſtatoris: vt ī. e. §. ſemꝑ? Rñ. hoc ſit lege permittente, ſ. Falcidia: vt hic dicitur.

[y] Expendanť. ſ. i. totā, vel ita ꝙ nō remaneat hęredi quarta illius partis ex qua fuit inſtit. vt inſti. e. §. j.

[z] Præbet. i. concedit hęredibus vt retineant. Acc.

[a] Impleat. ſiue aliqd deerat. ſiue ſi: vt ĩ. e. §. hoc āt.

[b] Videnť. ſ. hæredes. ſm Azo. ſed nō repugnāt ꝓ ſumptiōe huius, l. ĩ. eo. §. pr. & §. ſi vero ebſunt. in fin.

[c] Voluntati. tacitæ. in expreſſa ſecus: vt infra. § ſi vero expreſſim.

[d] Deficientis. i. morientis teſtatoris.

[e] Legi. ſ. Falcidiæ.

[b] Dic ꝙ differētia agnatiōis & cognatiōis, emācipationis & ſuitatis ab inteſtato eſt ſublata ſm Ang. & vide oēs ſcribētes in l. Gallus. ff. de lib. & poſt. §. & qd ſi tan tū.

[c] Cōcor. textus l §. deincepe. ĩ. de nup. & de pœ. di. 2 & p Archi. in c. placuit. de conſe. diſt. 4.

[a] Idem Barto.

[†] Iſta gl. allegať ꝙ appellatiōe mors

tis ſ dubio venit naturalis & ciuilis. & an hoc ſit verū, ꝙ mors naturalis ꝗ pateſciuiliter, vide ſcri. in le. Galliꝰ. § & qd ſic tam cum ff. de lib. & poſtu.

[a] Faciat argum. ꝯtra §§. q. j. cō ſidimꝰ. & ea ideo. & C. d legib. le. digna vox. cum ibi notat.

[†] Vide gl. in §. rurſus. Inſtitu. de act. & ibi ſcri.

Vultimus

tur (quoniam tuēda nobis † vbique eſt deficiētium voluntas) hæredes ſi voluerint hac vtilitate [a] potiri, puram ſeruare legis poteſtatem: [b] & non per ea que forte ſubripiunt aut malignātur, [c] introducere prētent Falcidiam: cū vtiq; ſi nihil malignati eſſent, non forte [d] competeret. Fiat igitur inuentarium ab hærede metuente ne forte non habeat poſt debita & legata Falcidiam, ſecundum modum & tempora [e] per quę dudum ſanciuimus quādo [f] homines excepimus [g] † ex damno rerum ſuarū, in aditionib[us] ſtatuentes onera vſq; ad ſubſtantiæ relictæ mēſuram: illo adiecto [h] ſolo vt oporteat huiuſmodi hæredem qui non creditorem ſolum, ſed etiam legatarios & fideicommiſſarios veretur, & metuit nō damnificari [i] ſolum, ſed etiam nō lucrari, cōuocare [k] omnes legatarios & fideicommiſſarios, [l] quāticunque in eadem ciuitate ſunt cōſtituti: aut quoſdam pro eis agētes, [m] ſi forte perſonarū natura: [n] aut dignitas, [o] aut qualitas, [p] aut ætas, [q] aut quælibet neceſſitas [r] facultatem eis non dat ad inuētarij præſentiam. Si vero [s] abſunt aliqui, [t] intereſſe teſtes [u] in ipſa ciuitate ſidedignos, & poſſidētes ſubſtātiā, † [x] & optimę opinionis [y] exiſtētes, nō min[us] tres: [z] (tabularijs [a] enim ſolis, quantum ad hoc [b] competit, non credimus) † coram quibus conuenit fieri inuen

[a] Vtilitate. ſ. legis Falcidiæ.
[b] Poteſtatem. aliàs voluntatem.
[c] Malignantur. ſ. deſtruendo. Accu.
[d] Non forte. cum non ſic lege, ſi non ſubripuiſſet, ceſſaret: quia ſufficienter erat ibi pro quarta. & pōt poni exemplum, vt ſi erat patrimonium centum aureorum, l x x v. legauit. hæres ſubtraxit. x x v. & quod dicit, non forte, i. non haberet locū. cum non eſſet neceſſaria. Vel ſi non habes non: dic quòd erat patrimonium. c. legata erant. c. vel nonaginta: ſubtraxit aliquid, prīa. v. nūc non poterit vti Falci. & ſi hoc non feciſſet, potuiſſet. Nam priuilegiū meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: vt hic, & C. de Iudæis, l. Iudæos. in fin. & in decretis xj. q. iij. priuilegium. & quod dicit forte, ſit ſuperfluū. Vnde hoc caſu punitur plus per legem iſtam quàm per leg. C. de iure deliberan. l. ſi. §. illo. ſed ius vetuſtius hoc velle videt: vt ff. ad leg. Falci. l. beneficio. & leg hæreditatum. § fina. Accurſi.
[e] Tempora. per quæ dudum vt ſigno ſanctæ crucis præpoſito [z] incipiat fieri intra xxx. dies ab apertura teſtamenti. & compleat intra duos menſes alios reb[us] & perſonis in præſentia poſitis aliàs intra annum: vt C. de iure delib. l. ſi. §. ſin autem dubius. vſque ad §. & ſi præfatam. Accurtius.
[f] Quando. ſubaudi eo tempore quando &c.
[g] Excepimus. i. deliberauimus.
[h] Adiecto ſolo. ſ. illi conſtitutioni. C. de iure deliberan. l. ſi. per hanc conſtitutionem.
[i] Non damnificari. repete, metuit dico &c.
[k] Conuocare. oportet dico &c. Azo.
[l] Fideicommiſſarios. nunquid etiam creditores? Rſi. q ſic: quia & eorum intereſt: vt j. vt ſpon. larg. §. ad hęc. coll. ix. plus etiam quia damnum euitant: vt C. de iure deliberan. l. ſi. §. licentia.
[m] Agētes. procuratores: ſed qualiter hoc fiet? Rſi. mittat ad domum, vt aut veniat vocatus: aut alium pro ſe mittat: [z] vt ff. q. ex cauſis ma. l. item ait prætor. §. pen. & §. ſi. & C. de auct. præ. l. j. in fin.
[n] Naturā. vt quia mulier, quæ non debuit in iudicio comparere. vt C. de procura. l. maritum: immo punitur vocans: vt C. de offic. diuer. iudi. l. j.
[o] Dignitas. vt ſacerdotij. vt C. de epiſ. & cler. l. omnes. in princ. & ff. de in ius vocan. l. ij.
[p] Qualitas. vt quia valetudine eſt impeditus: vt ff. de iureiuran. l. ad perſonas.
[q] Aetas. vt pupilli & adulti curatores habentes: qa per omnes ſe repręſentant: vt C. de in integ. reſt. mi. l. iij. & C. ſi aduer. rem iudi. l. & cum minores.
[r] Neceſſitas. vt quia captus ſit vel in vinculis, vel latitauerit, vel nudus: vt ſine ſuo dedecore in publico apparere non poſſit: vt ff. ex quibus cau. maio. le. ſuccurritur & l. in eadem.
[s] Si vero abſunt. ſed de qua abſentia hic dicitur? cū multa ſint genera abſentiarum, vt diximus j. de fideiuſſo. §. j. Reſpon. ſi extra ciuitatem, dicitur abſens: vt j. proxi inuuitur.
[t] Aliqui. ſ. ex legatarijs. vel creditoribus. Accur.
[u] Teſtes. oportet repete.
[x] Subſtantiam. aliàs facultatem. id eſt ſubſtantiam: vt in ſtatu. qui manu. non poſſ. §. prçualuiſſe. Vel dic facultatem, id eſt poſſibilitatem dandi aliquid: vt ff. de verb. oblig. l. continu[us]. §. illud. ſed poſſidens ſaeculum habet facultatem, ſed intellige [4] idoneam pro motu iudicis: vt ff. de iure delib. l. j. §. fina. & C. de epiſco. audien. leg. de creationibus. nam facit faculias vt ſibi magis credatur: vt j. de teſtib. §. ſancimus. col. vij. Sed quale erit iudicis arbitriū, vt æſtimet idoneum? Reſpon. vt habeat tantum quantum id ſuper quo poteſt. eſſe [5] quæſtio, vel ſi ſit per iniuncto oneri: vt Iuſtit. de excu. tuto. vel cura. §. item propter paupertatem.
[y] Opinionis. quæ formatur ex bonis moribus: vt ff. de tuto. & cu. da ab his. l. ſcire oportet. §. ſi.
[z] Tres. i. tribus qui hæredem cognoſcant: vt C. de iure deliberan. l. ſcimus. §. ſin autem dubi[us]. & dic vt ibi plene nota. Accur.
[a] Tabularijs. interpoſitio eſt hic verſus. & ponitur hic plurale pro ſingulari. [6] ſic C. de epi. & cle. l. orphanotropos. & C. de his qui in eccle. ma. l. j. & ff. de nego. geſt. l. ait prætor. Sed quid ſi ſint tabelliones tres in confectione inuētarij? Rſi. [7] valet. nā nō ideo minus q ſint tabelliões tres, creditur eis immo pl[us] cum ſint publicæ perſonæ: vt j. de teſti. §. ſancim[us]. coll. vij. & propterea reſoluitur plurale in ſingulare.
[b] Quantum ad hoc ergo è cōtrario ſenſu aliàs ſoli tabellioni credimus, & ſine teſtibus confecto inſtrumento. & eſt pro hoc. C. de donat. l. in donationib[us]. Sed certe [8] non credit ei ſol[us] niſi teſtes adhibuerit ipſe tabellio inſtrumento: vt infra de fide inſtr. §. ſed & ſi inſtrumēta. coll. vj. & qđ in d. l. in donationibus cōtinetur, verum eſt, vt nō ſint neceſſarij cū ſubſcriptionib[us] propria manuſcriptis. tabellio tamē ſcribere dēt eorum nomina, vt dictum eſt. Et quod hic dicit quātum ad hoc: ideo eſt, quia aliàs tabellio & duo teſtes quorū nomina nō ſunt ſcripta. ſufficerent: hic autē exiguntur tres. ſed videtur hæc omnia eſſe correcta: & quod ſemp ſoli tabellioni credatur per ius nouiſſimum: vt j. de fide inſtr. l. ſi vaco neq; annumeratos. Rſi. diſtinguendo [9] tempus quo conheit

† Cōcor. tāos q. dē. ibi, cū ſta ſm voluntatē defuncti cōſiſtere. & c. tua nobis. cū gl. ſuper verbo voluntatem extra de teſta.

Priuilegiū perdit q eo abutit.

[2] Idē ſpē par exe ximus.

[1] Eius rēi omiſſio ſi vitiāt inuētarium Bar. hic. & Alexā. in rub. de ope. no. nū cia. ff.

[3] Dicit Bar. q ad primā decreū ſufficit citatio pcuratoris. ad ſm requiritcitatio dñi: & vltra dicit q inuētarū debet fieri corā iudice.

[9] Idē dicit de clericis qbuſ aunq;, q

larga dñr habere dignitatem. glo. & ibi. doct. in c. vnico de vi & hone. cler. in 6.

[4] Idē Bar. & Angel. hic.

[1] Id eſt ji doneos & locupletes. Cōn[us].

[4] Facit ad hūc text. glo j. l. ca. poſt ceſſionē. circa mediū gl. ibi, nec ſcriptura tabelliōis extra da proba.

[5] Sequuntur Bar. & Ange. & ē ſingu. ſm le. in l. ſi. deiuſſor. ff. q ſatiſda. coga. & idē Bal. I auth. ſed cum teſtator. C. ad leg. Falc.

[6] Vide & hoc ſcrib. in §. j iſti. de iur. pſ.

[7] Sequit eū Bar. & ē ſing. ſm Lud. Ro. in repeti. ſub ti. de arbi.

[8] Idē Ba.

[9] Sequit eū Angel & eſt ſin. ſm Ludo. Ro. in. j j

tariū [a] ita vt ſuperuenientib' [b] legatarijs, & q̄rentibus [c] forſan ſubreptum aliquid rerū, aut nō manifeſtatum: licentia ſit non ſolum per ſeruorū examinationem [d] † cauſam quærere, (nam etiam hoc p̄buimus per prolatam dudum à nobis [e] in ſeruilib' examinationibus obſeruationem) ſed etiam per iuſiurandū hęredis, [f] & iuſiurandum teſtium dicentium ſe & affuiſſe ijs quę geſta ſunt, & vidiſſe [g] quæ tunc agebantur, & in nullo † conſcios eſſe factæ ab hærede malignitatis: ſicq; in ijs quæ relicta ſunt à teſtatoribus, inuenire veritatē: [h] niſi fortè [i] præſentes legatarij omnes, aut quidā, cōteſtatione ſibi p̄miſſa noluerint venire, nec adeſſe inuentario. Tunc enim licētia erit hæredi etiam non aduenientibus legatarijs contentū eſſe teſtium [k] pręſentia & facere deſcriptionē: [l] repoſito [m] ēt ſic legatarijs & iureiurando hæredis, & ſeruorum examinatione: & his omnib' [n] obſeruatis, habere ex Falcidia prēſiduum. [o] Sic enim non videbimus, neque legem ita hactenus approbatam minuere, [p] neque iniuſtitiam facere morienti. Si enim omnino quidem ſibi vult aliquos fieri hæredes, & habere quandam conſolationē [q] ex ſua ſucceſſione, & arbitratur ſufficiētem ſe habere ſubſtātiā, non tamen hoc cauſę veritas oſtēdit: [r] certum eſt, quia non hæc contrarietas erit ſententiæ morientis, ſed ignorantiæ puritas illius. Si vero nō fecerit [ſ] inuentarium ſecundum hāc figuram, ſicut prædiximus, nō retinebit Falcidiam: ſed cōplebit legatarios † & fideicōmiſſarios: licet puræ ſubſtantiæ moriētis tranſcendat menſuram legatorum [t] datio. Et hoc dicimus non noſtram minuentes [u] legem quam poſuimus,

conficit inſtrumentū: & tūc teſtes neceſſarij à parte quo vult aliquid probari ex inſtrumento: vt tunc ſoli iſtrumēto, ſi nō neget' publicū, aliàs ſi neget' publicū, credat' ei cū iuramento tabellionis, & per cōparationem: vt j. de inſtrum. caute. & fide §. ſed & ſi inſtrumenta & §. ſi vero moriant'. & § ſi vero neque tres. ad eſt tribus. Accurſius.

a Inuentarium. i. ſola ſcriptura in qua res inuentæ in hæreditate conſcribuntur: vt ff. de adminiſ. tuto. l. tutor qui repertorium. j. reſpon. Sed nunquid vno cōtextu fieri dēbet? videtur q; ſic, ad inſtar teſtamenti: vt C. de teſta. l. cum antiquitas. Sed contra dicit 1 vt C. de iure delibe. l. ſi. §. ſi nan tē dubins. Item nunquid idem tabellio vſque ad finē debet adhiberi? Et idem in teſtibus quæro. Reſpon. ſic. 2

b Superuenientibus. ideſt redeuntibus.

c Querentibus. pro conquerentibus.

d Examinationem. ſiet per tormenta: vt C. de iu. deli. l. ſi §. licentia.

e A nobis. vt C. de iu. delibe. l. ſi. §. licentia. Vel dic: vt C. de quæſtio. l. 1 & fin.

f Hæredis. qui iurabit nihil malitioſè feciſſe, vt ſequitur.

g Et vidiſſe. No. teſtimonium de auditu non recipi ſecundum noſtra iura: vt hic. & C. de teſti. l. teſtium. niſi in caſu, vt in actione aquæ pluuiæ arcen. & ff. de prob. l. ſi alter. Item no teſtem debere videre, vnde cæcus non admittitur hoc caſu. Nunquid aliàs: dic q; admittitur: 3 cum nō inuenitur prohibitus: vt ff. de teſti. l. 2. Item no. eum debere dicere ſic eſſe, vel non eſſe. non autem de credulitate: 4 vt hic & C. de teſti. l. teſtium. aliter in ſacramento calumniæ: vt C de iur. cal. l. 2 §. q̄d obſeruari. Itē no q; negatiua probatur. quod eſt 5. C. de prob. l. actor. ſed habet ęquipollentiam affirmatiuę. cum. n. 1 iurer ſe ſteriſſe vſq; ad finem inuētarij, & nihil potuiſſe fieri quin ipſe videret: perinde eſt ac ſi affirmatiuā p̄poneret: vt ff. de cod. l. nec codic.

h Veritatem. No. q; iudex debet omnino inquirere veritatem: vt C. de eden. l. is apud quem.

i Niſi forte hoc niſi, refertur. ſ. cum dicit conuocare omnes qui ſunt in ciuitate &c.

k Teſtium. ſ. trium. vt ſ. dixerat. nam videtur repetitum. vt ff. de verb. obli. l. Titia. §. idem reſpondit. Vel dic duorum, in odium non venientium, cum minus non dicitur: vt ff. de teſti l. vbi numerus. &. C. de cad. toll. l. vnica. §. pen.

l Deſcriptionem. i. inuentarium.

m Repoſito. i. remoto. q. d. non iurabit hæres, neq; torquentur ſerui in odiū non venientium, ſm quoſdam. vel melius dic repoſito, ideſt reſeruato, vt nihilominus dicta auxilia ei reſeruentur. Accur.

n His omnibus. ſ. q̄ diximus. ſ. §. hinc nobis. vſq; huc. Acc.

o Præſidium. contra legatarios & fideicommiſſarios. Nunquid contra creditores? Videtur q; ſic: quia ſupra dixerat eū timere legatarios & creditores: & conſequenter de his locutus eſt: & ſic concluditur hic. 6 Item eſt arg. Inſtit. de hæredum. qualita. & diffe. § 1. Item expreſſim ſ. §. ſi vero nō fecerit. In fi. § & hæc videntur per hanc conſtit. ſed per l. C. ſolū habeat hoc 7 vt vltra vires non teneatur creditoribus: vt C. de iure deliberan. l. ſi. §. ſed & ſi præfatam. & poteſt eſſe ratio: quia hic maior ſolēnitas exquiritur in inuentario: vnde maior ſit vtilitas: vt ff. de reg. iur. l. ſm naturā. & inſtit. de legi. patro. tu. § ſi. Sed contraria ſententia vera eſt. 8 & quod dicitur infra eod §. ſi vero, in ſi. expone vt ibi diximus. Item nunquid aduerſus libertates vtetur Falcidia? Rñ. non: vt inſti ad leg. Falci §. cum ratio. & arg. ff. de inoffi. teſta. l. Papinian'. §. ſed an libertates. Accurſius.

p Minuere Immo augere ſ. vt conuocentur teſtes: vt ſupra dictum eſt. ſed & iſtud eſt reſtringere illam legem.

q Conſolationem. ſic ff. de interrogator. actio. l. & quia.

r Oſtendit. nā plus ſępe de facultatibus ſuis, quam in his eſt, homines ſperant argu. ff. qui & à qui. leg. in fraudem. & inſtit. qui manu. non poſſ. §. in fraudem. Accur.

ſ Non fecerit ſic vt ſ. eo. §. ſiat igitur. Accur.

t Legatarium. olim contra. etiam quando non habebat locum Falcidia contra legatarios: vt ff. ad Trebel l. 1. §. ſi is qui, & §. denique. ſed in creditoribus idem, ſcilicet quòd in ſolidum tenebātur etiam vltra vires hæreditatis: vt C. de iu. deliber. l. ſi. §. cum igitur. Accur.

u Minuentes. immo augentes eam firmamus ſtatuendo maiorem pœnam. nam per eam ſolum denegabatur Falcidia cōtra legatarios: hic autem plus dicit: vt in ſolidum teneantur hæredes. ſ. vltra vires: vt hic, & C. de iu. deli. l. ſi. §. ſi verò poſtquam.

Dama-

† διὰ τῶν ἀνακρίσεων βασάνων, i. tormēta. ſic In l. anteceſſor. tranſtulit. Contius.

† Hęc verba ponuntur in gl. in c. bonę memoriæ j. ſup verbo. ſingulares. in perſ. extra de elect.

† ἀσινῆ μένειν, i. ſaluo. & reſeruato.

Qualis debeat eſſe teſtis.

1 Iſta eſt de mente Bar. & Ange.

2 Niſi impedimētū ſuperueniat. Bar. & Ang. & canoniſtę in ca. qm̄ cōtra falſam. de p̄ba. extra.

Veritatē debet iudex Inquirere.

3 Hoc verū ſup actu q alio ſenſu quā viſu pcipitur ſm Ang.

† Hoc verū in his q̄ in verā certitudinē teſtis cadeſ poſſūt: aliàs ſec'. Ang.

† Truſa eſt ſm Angel.

5 Nota q; vbi poſt plures q̄ſtiōes formatas vna cōcluſio ſeq'tur illa concluſio decidit q̄ſtiones pcedētes vniformiter niſi ſit rō quare deciſio ſit dīuerſa. Angel.

7 Immo ēt de iure C. Falcidiā detrahet Bar.

8 Et bene Bar. & eſt de mente Angel.

† πληρώσει τὰς λεγάτα, ideſt implebit integram voluntatē teſtatoris ſine deliberatione Falcidiæ. Contius.

Damnificentur. ſ. facto inuentario.
Creditoribus. ablatiue accipe. & large etiā pro legatarijs: vt & alias. ff. de eſt. obli. l. hæreditariarū. & de ver. ſign. l. creditores. & l. ſi cui.
Lucrari. hoc facit pro eo quod diximus, vt etiam cōtra creditores poſſit vti lege Falcidia: vel vt referatur tantum ad legatarios id qđ de lucro dicitur. Nam qui de damno certant, præferendi ſunt, ſed de ſuo heredes non ſoluunt: vt argu. C. de iure delibe. l. ſina. §. licentia. Item nunquid priuabit debito iure naturæ, ſi nō facit inuentarium ille cui ex neceſſitate relinquitur: vt eſt ſilius. & ſimiles. vt ī. eo. §. primum? Rń. non. Si enim non obedis teſtatori legāti, & legi præcipienti vt ī. § his igitur. & iudici decernenti, vt ī. e. §. ſi quis autem, non punitur. multo minus hic, quando ſoli legi non obedit. præualere enim debent iura potiora & plura, vt C. de edic. diui Adria. tol. l. ſin. & ī. de conſangui. & vter. fratri. § ſi. colle. vj. quod cum non eſt: ergo & hoc non debet perdere. Item quod ī. dictum. eſt, nō perdatur, hic intellige repetitum, vt argu inſtis ad legem Aquil. §. ceterum. licet quidem dicant. cōtra, q: in hoc. §. loquitur indiſtincte, & C. de iure deliberandi. l. ſi. vbi etiam plerumque ſit mentio hui⁹ verbi miſceuerit, quod ad ſilios pertinet, vt inſti. de hær. quali. & diffe. §. teſta. ti. Itē quo, qđ addit hæc cōſtitutio illi. l. l, ſcimus. nā & ibi ſic puniebantur non facto inuentario? Rń. hic teneτur legatarijs: quod non erat ibi: vt hic. & in dicta l. ſi vero poſtquam. item p iſtam vocantur legatarij, per illam nō: vt ī. §. ſi vero abſunt. Itē heredes ſuſcipientes carent toto: ibi puniebanſ in duplum. vt ī. eo. §: ſancimus. & C. de iure deliberandi. dicta l. ſina §. illo. item & quidā caſus ponunſ inf. de hac materia. q nō ponunſ ibi. vt ī. §. ſi vero. & §. nō autē & §. illud. & qđ hic dicit, nō minuetur &c. Reſpond. eſt verum in inuentarij confectione .
Hæc autē dicimus ſ. vt facto inuentario habeat locum. l. Falcidia: vt ī. eodem. §. ſi vero abſunt. in ſine ibi, & hic omnibus &c. Accur.
Hoc egit. i. tantum reliquit, vt nihil apud hæredem remaneat. Accurſius.
Diſpoſuit. nam reliquit, ſed minus Falcidia: ſed ī. nihil dimiſerat. Accurſius.
Errantis. ſæpe enim &c. vt inſti. q manumittere non poſ. §. in fraudem. Accur.
Si vero heredem. cui certam portionem non cogebatur relinquere per legem hanc.
Heredem. penitus extraneum. Sed quid in ſuo vel quaſi: vt in aſcendentib⁹ & patronis & fratrib⁹, Reſpon. in ea grauari non poteſt filij⁹ à patre, vel è contra vt infra. vt cum de appel. cog. §. aliud. & §. hoc quidem co. viij. & ī. de trien. & ſemiſ. §. prohibemus. colla. iij. nec patronus à liberto, vt ī. eod. §. non autem. & inſtitu. de ſuc. libe. §. ſed noſtra. nec frater fratrem turpi perſone inſtituta, vt ſ. eo. §. primū. & C. de inofficio. teſta. l. fratres. & idem in oī perſona. cui neceſſario debetur, vt in coniuge ſuperſtite apud morientem diuitem. vt ī. vt liceat matri & auiæ. §. quia vero legem & c. coll. viij. Accur.

vt nihil de ꝓprio dānificent heredes creditorib. ſed dabit ei pœnā exactio ſuæ malignitatis, cur traſcéderit leges, ex qb⁹ caute oia agēs, nihil poterat dānificari, ſed ex diuerſo ēt q̄ ſunt ex Falcidia lege lucrari. Hæc āt dicim⁹, vbi errās teſtator de ſua ſubſtantia hoc egit: aut fortè cū debuiſſet ēt ampliorem quātitatē hrdi reliquere, pro minore diſpoſuit. etenim ēt hoc errantis ſniæ eſt, & nō puræ & itegræ deſignatiōis. Si vero expſſim deſignauerit ń velle hrdē retinere Falcidiā: neceſſariū eſt teſtatoris valere ſniam, & aut volentē eū parere teſtatori, forſan ēt q̄dam iuſtè & pie relinquenti: lucrū non in ꝑcipiendo ſed ſolummodo piè agendo habentē: & non videri ſine lucro hmōi eſſe hereditatē: aut ſi parere noluerit, eum q̄dem recedere ab huiuſmodi inſtitutione, locū vero fieri (ſicut dudū ꝓdiximus) ſubſtitutis, & coheredibus, & fideicōmiſſarijs, & legatarijs, & ſeruis, & ijs, q ab inteſtato ſunt, & alijs, ſecūdum prius à nobis inuentam in talibus viam.

Cap. III. De legatorum exæquatione.

Hæres ſubſtantiam defuncti ſubtiliter agnoſcens, vni integraliter perſoluens, omnibus alijs in ſolidum ſoluere compellitur, pœnitentia & incōſtantia repulſa: niſi inopinabile emergat damnum tempore inſtantia cauſa ſolutioni ſtatuto: bis obtinentibus in omni vltima volūtate, & perſonis omnib⁹, minoribus duntaxat exceptis. Bar.

NON aūt dabimus licentiam heredi menſuram ſubſtantiæ ſubtiliter agnoſcenti, ſoluere q̄dē mox ab initio qbuſdā integra legata, & ad plenū ſen: ētiā teſtatoris ſeruar, (qđ ēt præcedētium nos dicūt cōſtitutiones) ab aliquibus autē retinere velle: neq;

Sed ſolummodo. olim cōtra, vt ff. ad legem Falcidiā. l. quod de bonis. §. j. & §. ſi Accur.
Pie. ſed hic hodie nō eſt neceſſaria expreſſio vt ī. de eccle. titu. §. ſinantem. colla. ix.
Habentem. ex quo etiam lucro locuples habetur, vt ff. de verborum obli. l. ſi quis. in ſi.
Lucro. ſic ff. de regulis iuris. l. eg ſi in duabus.
Prædiximus. vt ſupra, eodem. §. ſi vero.
Subſtitutis. ſ. hi & coheredes iure cōmuni. alij autem auctoritate huius legis ſpecialiter vocantur. Nunquid idem in Trebelianica quod in iſta, quæ ante inſtitutionis debetur? Reſpon ſic: quia ſimilis eſt effectus quodammodo, vt inſt de fideicō. here. §. ſed quia. & C. de ed leg. Falcidiam, le. ſi vt alleges. eig. contr. C. de eppel. l. præcidimus. in ſi. & C. de teſtam. l. ſancimus.
Non autem. licet hæredi inuentarium facienti demus Falcidiæ commodum, hic autem non dam⁹.
Subtiliter non errando in facto, vt C. eo. l. error.
Quibſdam, forte amicis heredis.
Quod etiam. interpoſitio eſt.
Præcedentium. i. imperatorum, qui fuerunt ante nos. pone exemplum, vt C. ad le. falcidiam l. j. & leg error. Vel dic q erat nō habemus, quæ hic caſum ſic expreſſe ponant. vel ſi habes in litera, præcedentes, dic vt C eo. l. fin.
Retinere. de non ſolutis. Accur.
Velle immo videſ concedi, vt ff. eo. l. quod de bonis. §. nō ideirco. cōtra. ſed dic eā corrigi p iſtam. l.

Vel

Approbaſ p Bar.

Idē Bar. & Angel.

Vnde apoſtol⁹. j. ad Corin. 9. Cū eſſem liber ex oībus omnium me ſeruū feci vt plures lucrifacerem &c.

Iſtā glo. vſq; ad ſi nē ſequū ter Bar. & Ange.

App tobatur per Bar. & eſt de mente Ange.

Sic inve terib. manuſcrip erit & epitome Iuliani antecelloris. Anto. Cōtius.

ἐλάττωμα. Iulianus vetus ſolida Cōu⁹.

Idē Ba. & Angel. hic, & ſecū bēres in l. Marcellus. ff ad Treb.

Sequiſ eā Bart. & eſt de mēte Ang.

Vel diſtingue, an voluit in totum ſoluere, & hoc cõſtituit in animo, vt hic: an nõ, vt ibi. Vel melius & verius hic ſubtiliter agnouit & totum ſoluere incepit, vnde ꝑiudiciũ in reliquis ſibi parauit, vt arg. ff. ad Macedo. l. Iulianus, & C. de fideicõ. l. j. & ij. ſed in contrario nõ ſubtiliter agnouit. Item videtur cõtra. ff. e. l. ſi ex pluribus. Sed hic dicas non eſſe contra: nam nullum ſolidum legatũ fuit ibi ſolutum, vt ex illa litera patet: quia omnes res erãt vnius legatarij.

ex parte qdẽ cõplere teſtatoris ſententiã, ex parte uero eã minuere: ſed omnino nõ errantẽ circa ſubſtantiæ quãtitatem, ſed agnoſcentem, & mox ſequẽtem ſententiã teſtatoris, p oĩa eam ſequi, & non ad peiora pœnitere. neque enim hoc erit curę ſequentis heredis. Sed neq; concedimus eis ab initio ſciẽtibus qdẽ, & incaute ſoluentibus, poſtea lites pcipientibus inferre, & recipere velle ab eis quodcunq; cõtigerit exſoluiſſe eos. Oportet enim ante exactionẽ cogitare, & agere, & non cogitãtem rectè, deinde trãſferri ad indeuotionẽ: niſi forte iuſta qdã cã hoc introduxerit inopinabili quodã ære alieno apparente qd minuat ſubſtãtiã, & locũ receptioni faciat.

CAP. IIII. Vt legata intra annum modis omnibus præſtetur. †

ILLVD quoq; ꝓſpeximus, ne tempus fiat longum in talib. quęſtionib. Nullam enim talium quæſtionum aut litium tranſcendere anni tempus ſancimus: neceſſitatem imponentes: omnino intra annum poſt aditionem & legata ſolui, & quæ à teſtatore ſunt relicta, compleri ſecundum ſui naturã, & omnia agi quæcunq; prius ediximꝰ. Initiũ aũt anno damꝰ. ſicut prius iã diximꝰ, ab admonitiõe ex iudiciali decreto facta. Anno enim per culpã heredis tranſacto, tunc ille qdẽ cadet relictis: alij vero ad hæc venient quos prius vocauimus. Pupillis autem † & minoribus ætate, nihil noſtra præiudi-

a Sententiam. ſ. in ſolutis.
b Eam. ſ. in non ſolutis.
c Agnoſcẽtem. ſ. ſubſtantiam.
d Sentẽtiam. i. voluntatem in nõ ſolutis.
e Teſtatoris. q ſolida voluit pręſtari, vt ff. de dona. inter viri & vxo. l. ſi ſpõſus. §. ſi quis rogatus.
f Sequi. ſubaudi volumus.
g Hoc. ſ. pœnitere.
h Sequentis heredis. ſequentis voluntatem teſtatoris.
i Scientibus. ſ. quãtitatem patrimonij.
k Percipientibus. ſ. legatarijs qui percipiunt legata.
l Inferre. ſ. velle.
m Exſoluiſſe. redarguit enim varietas ſiue particularis approbatio, ſic ff. de admi. tut. l. cum q̃rit. & de bon. lib. l. nõ abſurdũ. & de leg. ij. l. neminẽ. & ad exhi. leg. Celſus. §. item Celſus.
n Exactionem. quam legatarius ad heredem facit.
o Agere. i. Falcidiam retinere.
p Recte. de ſoluendo toto, ac incipiendo.
q Inopinabili. vt quia graue ęs alienum fit, quod latuerat prius, vt inſti. de her. quali. & differ. §. ſciẽdũ eſt. q̃ enim de nouo emergunt, auxilio nouo indigent, vt ff. de interrog. act. l. de ętate. §. ex cauſa. & ff. vt in poſſ. leg. l. plane. & ĩ. de ęquali. do. §. quia vero. colla. vij.
r Receptioni. aliàs retentioni, nam cui damnũ &c. vt ff. de ſuperfic. l. j. §. quod aũt. ſed ſm ea q̃ hic dicũtur, factum cum vno, inter alios faciet ꝑiudiciũ: qd eſſe nõ debet. vt ff. de iureiu. l. quia. & de re iudi. l. ſępe. j. rñ. ſed dic hoc ideo euenire: quia quaſi ex vno fonte, & quaſi vnum factũ videtur: vt C. de duo. re. l. fi. Sed quid ſi partem legati legatario ſoluit: nũquid in reſiduo multo magis ſibi pręiudicat? Rñ. nõ. quia qñ ſolidũ ſoluit vni, vnã voluntatem compleuit in ſolidum. at hic non ſic. pręterea ſi debeatur xx. nomine legati. xv. ſunt debita: & alia. v. indebita, iure Falcidiæ: vnde ſoluta parte in duriore videtur accepiſſe: vt ff. de ſol. l. j. reſiduũ ergo nulla eſt preiudicio. at cũ ſolidum vni ſoluo, ceſſat hæc ratio electionis. item nota quatuor caſus in quibus ceſſat Falcidia hoc iure. Vnus eſt ĩ §. proxi. alius eſt in hoc §. alius. ĩ. de eccl. titu. §. ſin autem. col. 9. alius. ĩ. vt ſpõ.

larg. §. pe. col. ix. eſt & alius. ĩ. eo. §. hinc nobis. eſt & ſextus. ĩ. eo. §. ſi vero non fecerit.

ſ Quæſtionibus. puta agitur pro legato, vel fideicõmiſſo generali, vel ſpeciali ex tempore litis cõteſtatæ vſq; ad annum debet finiri hæc cauſa: quod intelligas continuum. & ita eſt hoc ſpeciale, vt hic duret anno: licet aliàs ciuilis triennio: vt C. de iudic. l. properandum. j. reſpon. criminalia biẽnio durent: vt C. vt intra cert. temp. cri. q. ter. l. fi. ſic eſt etiã aliàs ſpeciale, vt minus triennio durent. ĩ. vt cler. apud ꝓpri. epiſ. §. j. col. vj. & C. vt oẽs iu. tã ciui. quã eccl. l. j. in fin. & ff. de excuſ. tu. l. quinquaginta. & C. de naufr. l. pe. & de dec. l. generaliter. & de aſſe. tol. l. j. & de ædi. pri. l. fi.

t Neceſſitatem. i. aditionem & admonitionem, vt ſequitur ibi, initium autem. & ĩ. eo. §. ſi quis aũt.

u Solui. hic annus cõputatur huic facto. i. ſolutionis ſed ĩ. pro... tñ. iuri, i. inſtantię finiendæ. Sed quid ſi in xj. menſe poſt aditionem & admonitionem fiet cauſa ꝓ legato inchoato? Reſpõ. ſi vult legatarius hoc dicere eũ cecidiſſe a ſuo iure, non agitur cauſa contra eum plus: aliàs põt cauſa durare vſque ad annum: ne quod in odiũ eius eſt inductum, in eius vertatur vtilitatem. vt ff. de inter. & relega. l. relegatorum. in fi.

x Anno. ſ. vtili, qui datur. ſolutioni legati. Accur.
y Diximus vt ĩ. eo. §. ſi quis autem non impleat.
z Decreto per quandam interlocutoriam: quod ꝓcipiat ei vt ſoluat, vel per iudicem, vel ꝑ nuntiũ: vt ff. de arbi. l. quãuis. i. ſi. arg. ĩ. de ſenc. epiſ. §. pe. col. ij. & infra de eccle. titu §. ſi quis autem. col. ia. licet dicatur in nouellis contineri, quod debeat in definitiua dari.
a Relictis. ſ. hæreditate. Accu.
b Et minoribus ætate. ſ. adultis curatores habentibus: vt C. de in integ. reſti. mi. l. ſi curatorẽ. aliàs nõ habet. niſi viam reſtitutionis.
c Nihil. ſ. quo ad effectũ, ꝑiudicat tñ ipſo iure: aliàs nõ eſſet neceſſaria in integrũ reſtitutio, de qua ſequitur vt ff. de min. l. j. cauſę. Et ita erit hoc ſpãle vt ſpãlis ꝓſcriptio currat ꝯ. minoré regulr ꝯ. vt C. in q. cau. in inte. reſ. nõ eſt nec. l. fi. ſic ẽ ſpãle & circa iudicia in ſpacio x. dierũ q danť appellãti: vt ĩ. de ap. & in q. tẽp. §. j. col. 4. Itẽ i iſtãtia cãx: vt C. de iu. l. ꝓperãdũ. i fi. Itẽ i ꝓſcriptione q̃ obeſt minori volẽti accuſare: vt ff. de mi. l. auxiliũ. Itẽ i ꝓſcriptiõe qnquẽnij q̃ obijciť minori ad tuẽdũ ſtatum defuncti: vt C. ne de ſta. def. l. fi. Itẽ i ꝓſcriptione dotis ñ numeratę q̃ obijciť minori, ſuccedẽti alij: vt et nõ reſtituať vltra tpa: vt ĩ. de temp. nõ ſol. pe. ſuper do. §. ſin aũt minor. co. vij.

Præiu-

a Approbatur p Bar. & Angel.

b Sequuntur Barto. & Angel.

† Iulianꝰ epitomator hoc amplius enucleat. vt ſi pro parte ſoluere cœperit, debeat ſm illius partis rõnẽ ſoluere cęteris. Contius.

Auxilio egẽt q̃ de nouo accidunt.

Sequitur hanc glo. Ang. & eſt de mẽte Barto.

Iſta gl. habet locũ in Trebelliani ca. Ange. hic. Ba. & Ang. ĩ gl. fi. § ꝓced.

† In veteri. & epitome Iuliani. Cõ.

‡ Exinde [illegible] ciali definitiua ſententia, vertit Iulia. epitomator. quod nec Accurſiũ latuit, vt hic in gl. ait, Cõ.

† Facit ad hãc. §. gl. ſ. e. auditis. ſup verbo minores. aſi medi. verſic. ſed i qbus caſibus, cętra de reſtitu. ito.

ſ Recte. & hoc in nouellis Lugduni impreſſis an. 1556. cõtinetur in ſcripto. tñ Cuiacij ideſt verbũ definitiuæ. Cõt.

Præſcriptio tpalis qñque cõtra minoré currit.

a Præiudicat.l. In ſpatio illius anni, qui datur ſolutioni. nam per hoc minor & hæres non perdit hęreditatem quo ad effectũ idē dico in illo anno qui datur pro inſtaurãda cauſæ. nã & ſi ſua interatit ſorte litibus nō vexati, qa oportet à capite incipere: teſti

die tollitur: vt ꝟ. vt ſpon. lar. §. quia vero. col. lx.

n Diſpoſitionem. ſ. ſolennem.

o Non ſcriptam. in qua ſufficit conuocatio vij. teſtium. vt in §. de teſta §. ſi.

p Vltima. fiunt enim qnq; modis vltimę voluntates: per teſtamẽtũ ſcriptum. idē nō ſcriptum. vt hic. Item codicillis, in quibus quinque teſtes ſufficiunt. vt inſti. de fideicom. hære. §. fin. Item illa quæ fit à patre inter filios: vt C. de teſt. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. Item voluntas militia, quæ fit etiam corã duobus teſtibus. vt ff. de militari teſta. l. diuus. Item donatio cauſa mortis. vt ff. de dona. cau. mor. l. j.

Capvt eſt in princi pium.

Voluntates vltię quinque modis fiunt.

cat [a] lex. Eſt.n. eis (ſi qdē ſm dictas à nobis cãs) ne lędanť, duplex quoddã ſubſidiũ, & p reſtitutiones, [b] & per viam ꝯ negligētes curatores. Nō aũt excipimus à lege [c] neq; patronatus [d] ſucceſſiones, & ibi enim legitima eis ſeruata parte, quã nos definiuimus, [e] quicquid vltra hanc eis relictum fuerit, & aliqd à libertis petiti fuerint, [f] illi cōplere deinde noluerint: hunc ordinem tenere ſancimus. quē inchoãtes, ſacram noſtram hãc conſtitutionem dixim⁹, [g] ita vt legalis [h] quidē pars maneat apđ eos pura talib⁹: [i] reliqua vero veniat ſm viã à nobis nũc apertã i talib. maxie qm̃ in ipſa de iure patro. poſita à nobis conſtitutione, [k] ad ſimilitudinē penè igenuorũ, ēt libertinitates [l] ordinauimus. Qua vero duplex eſt teſtamētorũ modus, aut in ſcriptã delatus [m] diſpoſitionē, [n] aut in nō ſcriptã [o] volũtatē: hæc oia obtinere ſimiliter, & ſm antiquã obſeruationē & i nō ſcriptis teſtamētis, & ĩ oi vltima [p] voluntate ſancimus, & in oĩ pſona, ſiue priuata, ſiue militari, [q] ſiue ſacerdotali, ſiue iperiali, [r] ſiue alteri⁹ cuiuſlibet. Cōmunē nanq; oĩbus hoĩbus hanc legē ponim⁹. Hæc nos, vt cōmuniter oĩbus proſint hominibus, ſcripſimus: quatenus & viuētes relictis potiant, & deficientes cũ ſecuritate moriant: ſciētes qa lex eis ēt ſepultis miniſtrabit: & q̃cũq; illi diſpoſuerint, ad effectũ ipſa perducet. quamobrē (qm̃ cōmunis hæc utilitas oĩbus eſt hominibus) fiant qdem à tua eminētia hic p̃cepta cunctis declarantia legis virtutē: dirigant aũt & p ꝓuincias in oĩbus gentibus q̃ dudũ fuerũt & nunc à deo p nos ſunt adiectæ principatui Romanorũ. Metropolitani [s] vero iudices hæc ſumētes (ſicut dudũ ſancitum nobis eſt) vnicuique dirigant ciuitati; nulluſq; manebit nō audiens legē, quę neque in paupertate [t] viuere, neque mori in anxietate pmittit. [u] D. [x] cal. Ian. Cōſtantinopoli, Flauio Biliſario viro clariſ. ꝯſule Indict. duodecima.

tinetur intra illũ annũ, vt nō videať cucurriſſe: vt ff de mi. l. in minoribus. & econtra ſi agat idem minor. & petat legatum: cum alius ſit hæres: nam reſtituitur: vt C. de in. l. properandum. in fin.

b Per reſtitutiones. ergo cucurrit. Sed nunquid eligit quam viam prius velit? Videtur quod ſic. C. ſi tu. vel cur. ꝑ totũ qđ verũ credo quò ad annũ q dať ſolutioni, quo ad aliud nō: imò primo ꝯ. tutorē vel curatorē agit: poſtea reſtituitur in ſubſidium. & aſt ratio: quia perditum non eſt ius defendendi vel agendi licet inſtantia perierit: vt C. de in. li. l. properãdum. in fin.

c A lege iſta. id eſt à pęna noſtrę legis.

d Patronatus. id eſt ſi patronus inſtituatur à liberto.

e Definiuimus. l. hodie tertiã, ſi moriatur ſine filijs condito teſtamēto: ſed ab inteſtato totum: ſed iure veteri erat aliter. quod dic vt inſti. de ſucc. liber. à prin. tit. vſque ad §. multis autem. Accu.

f Petiti fuerint. l. liberti petierunt quòd patroni aliquid dēt vel faciant.

g Diximus. vt ꝟ. eo. §. ſi quis autem.

h Legalis. l. l. debita.

i Pura talibus. ſ. pęnis licet de ea nolit præſtare: vt ꝟ. eo. §. ſi. quis antē.

k Cōſtitutiōe ſ. Gręca, q̃ multa cōtinebat, oĩ multo ties ei⁹ memoriã habeam⁹: vt inſt. de ſuc. li. §. ſed noſtra & de ſeruili cog. l prin & de legi. agna ſuc. §. pe.

l Etiam libertinitates l. ęquauimus ſucceſſiones ingenuorum & libertorũ fere. & hoc ideo dicit, quia patroni vſque ad v. gradum, cum agnati vſque ad x. cognati vſque ad vj ſuccedant: vt inſti. de ſuc. lib. §. multis. & de ſuc. cog. §. fin. & alias adijcias differentias, vt in prædi §. multis. diximus.

Teſtamento neceſſaria.

m In ſcrip. delatus: in cuius compoſitione quatuor ſunt neceſſaria: ſ. numerus ſeptē teſtiũ: quòd qlibet ſubſcribat. & q ſint ibi ſigilla ſeptem teſtiũ: vt inſt. de teſt. §. j. & ꝟ. eo. l. ad teſtiũ. §. ſi quis ex teſtibus. & quòd teſtator ꝓpria voce. & manu nomē hędis ſcripſerit: vt C. de teſta. l. iubemus. quod vltimum ho-

q Militari. vt miles hæres inſtitutus poſſit repelli, ſi non obediat defuncto. Item teneatur inſolidum. ſi nō fecerit inuentarium. vnde corrigitur C. de iu. delib. l ſi. § ſi. Nam hunc. §. generaliter intelligo referri ad vtranq; partem huius conſli. vt ſequitur, cōmunem namque &c. Item ſi miles inſtituat hæredem, hæres poſſit retinere Falcidiam, ſi fecerit inuentariũ: vnde corrigitur C. de teſta. mi. l. in teſtamento. & C ad l. Fal l. in teſtamento. Sed quidam dicunt vt Lot. & Ban. quod hæc littera ſit intelligenda. ſtatum i milite inſtitutum, non ante teſtante. primum verius eſt.

r Imperiali. ſiue inſtitutus, ſiue inſtituēs fuerit princeps, vt in milite diximus: ſed hoc ex voluntate, nō neceſſitate, vt C. de legibus & conſtitu lege, digna. & inſtitu. quibus modis teſtamen. infirmen. §. fina.

ſ Metropolitani. ſ. archiepiſ. NOT. Male Acc. de archiepiſcopis. erãt enim metrop. iudices, ſ. q in metropoli ciuitate alicuius prouinciæ iudicabãt, & iſti plerũq; erãt p̃ſides inter⁹ ꝓuinciæ: ſic tex Francorũ leges ſuas Balliuis eorũve legalis deſt. nat. vt hi vicaſſim eas ſingulis ꝓuinciæ ſuæ ciuitatib⁹ dirigãt ſed ēt aũt & iudicãt Balliui i metropolib⁹ ꝓuinciæ ſuę vt Balliu⁹ Aquitanię primę in metropoli Biturigũ, & ſimiliter certi in ſingulis metropolib Conſilus.

t Paupertate. nam concedit retinere Fal.

u Permittit. nam præcipit ſeruari voluntatem morientis. vt ꝟ. eod § ſiquis autem. & §. his igitur.

x Data. ſubſcriptionē hãc reperi in meo veteri manuſcripto.

nuſcripto. Data &c. ſed pro indictione duodecima puto debere legi decimatertia. vt in noua Scrimgeri editione. Nã robur acceperunt Digeſta. 3. cal. Ian. Iuſtin. 3. Conſule, Indictione duodecima, vt ipſe in procemio digeſtorũ ait. Codex autem editus eſt 16. cal. Dec. Iuſtiniano, 4. Conſule. Indictio ergo tũ fuit decimatertia, q̃ & currebat cũ hæc lex edita eſt, vt quę menſe & ſexdecim tũ dieb⁹. poſt editũ codicẽ emiſſa ſit. Iuſtiniani.n. quarto cõſulatui ſucceſſit Beliſarij cõſulatus, vt ex Caſſiodori faſtis & alijs locis notũ ẽ. Anto. Contiut.

† Grecissimus. i. ne mulieres eligãt &c. In Græco ſequitur, & de alijs capitulis. Contius.

TITVLVS II.

DE NON ELIgendo [a] ſecundo nubẽtes mulieres: † & de alienatiõe [b] & lucro antenuptialis donationis, & de ſucceſſionibus [c] earũ filijs ſuis.

Mater filio non ſuccedit in lucro antenuptialis donationis filio ſuperſtite, liberorum electione matri iure prohibita in dicto lucro. Bar.

Imperator Iuſtinian. Auguſt. Hermogeni glorioſiſſ. magiſtro ſacrorũ officiorum, exconſuli & patricio.

PROOEMIVM.

ET ante [a] † nos [d] legiſlatorib. [e] Romanis cõtinuã legislationis occaſionẽ † emergentiũ cauſarũ dabat varietas: & nos oẽm partẽ [f] legiſlationis [g] ordinãtes, [h] reipublicæ cũctã penè [i] correctionẽ, [k] aliqñ quidẽ pro egentiũ interpellationibus, aliqñ verò in iudicialibus quęſtionibus celebrauimus: & multas leges hic ſubiectis noſtris cõſcripſimus: [l] quale [m] eſt quod etiã nunc emergens [n] ad hãc nos vocauit legem. [o] Gregoria [p] .n. ſupplicauit, dicens habuiſſe ſe dudũ virũ, [q] & duos feciſſe filios maſculũ & fęminã, & extuliſſe [r] † quidem maritũ, plurimumque † à filio experta [s] fauorẽ, exiſtimauit oportere, [t] ne relinqueret eum ſine remuneratione, nec extra competẽtem honorem dimitteret. Igitur antenuptialem donationem, licet non veniens ad ſecunda vota, tamen reſtituit, [u] & dedit filio: qui tamen non viuens ei [x] permanſit, ſed abijt ex hominibus [y] antequã ad ſecundas venire vellet nuptias mater: & lex tã antiqua [z] quàm noſtra [a] vocauit ambas, & filiam & matrem ad minoris ſucceſſionem.

Et ſi quidem in prio-

[a] DE NON ELIgendo &c.

[Tribus modis hoc intellige. Primo q̀ illæ duę dictiões. ſ. nu. mu. ſint noĩatiui caſus. & hęc dictio, eligẽdo, cõuertat̃ in verbũ. ſubaudi. eo qđ. q. d. de eo qđ ſecundo nu. mu. nõ eligãt in lucris primi matrimonij vnũ de filijs primi matrimonij: vt ĩ. e. §. pſpeximus. ſimilis eſt hæc oratio in Pſal. in cõuertendo dñs captiuitatẽ Sion. Scđo dic, q̀ illæ duæ dictiones. ſ. nu. mu. ſint accuſatiui caſus, & cõuertantur in nominatiuũ: & verbũ, eligẽdo, cõuertat̃ in verbũ. ſimilis eſt locutio, In conueniẽdo populos in vnũ. i. dũ conueniret populus in vnũ. Vel meli⁹ & planius dic, q̀ hæ dictiones, nu. mu. ſint noĩatiui caſus: & verbũ. eligẽdo ſit gerundiuũ. ſicut eſt: & ſubaudi, habeant poteſtatem. q. d. nu. ſecũdo nu. de nõ eligendo nõ habeant poteſtatẽ. & qđ dixit nu. idẽ dicas in viris ſecũdas accipiẽtib⁹ vxores: vt ĩ. eo § q̃ vero ẽ binubos. & prima pars rubricæ expeditur. ĩ. eo. vſque ad §. hoc autem &c.]

† Simile procemiũ habẽt Nouellæ Theodoſij, & Marciani nouellę. Contius.

† Concor. cum hoc princi. in pœ. li. 6. decre. ibi, & quas hic humana natura &c.

† ἀνορμᾶν.

[b] Alienatione. hæc expeditur. ĩ. e. §. hoc autem. vſq; ad §. eum igitur.

[c] Et de ſucceſſionibus actiue legitur q. d. qualiter mulieres ſuccedent filijs. quod dic, vt ĩ. e. §. cum igitur. vſque ad § aliud vero. Acc.

Natura nouitati ſtudet.

[d] ETſi nos. nõ ſolũ nobis. Nã cotidie natura depꝛoperat nouas inuenire formas. vt C. de vet. iu. enu. l. 2. §. ſed quia.

[e] Legiſlatorib. i. ijs q facicbant leges, vel erãt iperatores. nã ali⁹ ñ poterat poſtquã populus trãſtulit ipꝛiũ in principẽ, vt inſti. de iu. na. §. ſed & qđ pꝛĩcipi. & C. de leg. & cõſti. l. vlt. Ac.

[f] Oẽm partẽ. q. d. ſi in aliqua parte leges latę deſiderarẽt ordinationẽ, modũ vel correctionẽ aliquam ẽt nos fecimus. Vel meli⁹ dic q̀ ipſe ordinauit reſp. Ill. latas antiquas in ſeptẽ partes Digeſtorũ, vt C. de vet. iu. enu. l. 2. §. igitur & ſeq. §. & hoc faciendo corrigebat corrigenda. qđ fecit p C. q̃nq; per interpretationẽ, vt C. qui po. in pig. ha. l. aſſiduis. quandoq; iudicando, vt C. de leg. & conſti. l. ſi.

[g] Legiſlationis. i. cõpoſitionis. Accur.

[h] Ordinantes. ſ. ſub certis titulis & coniunctis, vt ff. de ſtatu ho. l. 1. & 2. Acc.

[i] Pene. & hoc ideo qa & multæ remãſerunt corrigẽdæ in volumine digeſtorum, quæ p hũc librũ corrigit. vł dic ẽm quoſdam q̀ ideo dicit pene, qa q̃nque corrigit ſpõtaneo motu: vt C. de leg. & cõſti. l. leges. Alij dicũt q̀ ideo, qa & alij imperatores aliqua correxerũt. pꝛĩ verior eſt.

[k] Correctionem. per Codicem &c.

[l] Conſcripſimus. q̃ ſunt in C. Acc.

[m] Quale. ſ. negotiũ. iſtud quale, ſcripſit qđ eſt ĩ. aliqñ quidẽ pro egentium &c.

[n] Emergens. ſ. negotium &c.

[o] Legẽ. ſ. cõdendam.

[p] Gregoria. propriũ nomen eſt mulieris. Accurſius.

[q] Virum. primum.

[r] Extuliſſe. i. extra ciuitatem ad ſepeliendũ portaſſe. ſic ĩ. vt exact. inſtan. do §. 1. col. 7. nam in ciuitatibus non erat ius ſepeliendi olim. vt ff. de ſepulc. viol. l. 3 §. diuus. & C. de relig. l. mortuorũ. Alij dicũt extuliſſe. i. ſuſcepiſſe virum, ſ. ẽm: quod nihil eſt, vt ſequitur ibi, licet non veniens &c. argu. pro eis ff. de condi. cum eman. l. ib. l. qui duos. circa prin.

† ἀποβάλλειν proprie ſignificat inuitũ pdidiſſe maritum. Contius.

† Pro q. legẽdum vero, pro Grȩca particula δὲ, & quæ ſequunt, ſic legit Haloander, excepta ſauore, malim tñ ex perta fauorẽ, vt ſ ſcriptis libris q bus Græca reſpondẽt, πειρᾶσαι – τὸ ἔπος...

[t] A filio experta. quia filius magis ſibi ſeruierat quam filia. Accur.

[t] Oportere. Not. nos adſtringi iure naturali benefacere ijs qui bñ faciunt nobis. ſic ff. de pet. hære. l. ſed & ſi § conſuluit. & ff. de fur. l. ſi pignore. §. 1. Acc.

[u] Reſtituit, eo q̀ a patre habuit, & ſuperfluit alterum. & dic q̀ dedit reſerto vſufructu, vt ĩ. ſic n. &c. Accurſ.

[x] Ei. ſ. matri. q. d. nõ ſolũ in vita ſeruiuit matri, ſed ẽt in morte ſeruiuit matri, oĩa bona ſua dimittẽdo ei ab inteſtato: qđ eſt p expreſſo, vt ff. de iure codi. l. cõficiuntur. ĩ. reſp. & ff. de bo. lib. l. 1. in ſi. Azo.

[y] Ex hominibus. aliàs ex oĩbus. q. d. ſeparauit ſe ab hominibus reliquẽdo eos· vt ff. de tab. exhi. l. 3. §. ſi.

[z] Antiqua. vt inſti. ad Tert. §. ſoror. Acc.

[a] Nřa. vt C. ad Tert. l. ſi. Sed quidã dicũt q̀ illã veterẽ non habemus, ſed in d. l. C. dř, q̀ veterũ legũ &c.

a Per-

ribus mater nuptijs permanſiſſet, [a] nulla quęſtio [b] fuerat: ſed illa quidem ad virum deſcendit ſcd̃m, vſumfructum qui fuerat, omnem habens antenuptialis donatiõis: (ſic † enim eam ẽt omnem donauit, [c] vt vſus quidẽ apud eã remaneret, proprietas autẽ fieret [d] apud filiũ) omnẽ [e] vero proprietatem [f] filia percipere minabatur, nõ ſecundũ quãtum hr̃s erat fratris, ſed ſecundũ quantum [g] pr̃ dederat matri, dicens nullam fiduciã habere [h] matrẽ ad ſecunda vota migrantẽ, proprietatẽ habere donationis quacunq; ratione. verum [i] mater [k] nequaquam hoc antenuptialem eſſe donationẽ omnino affirmabat, ſed permixtam [l] iam rebus filij, & tanquam hæreditatis: [l] non adhuc tanquam donationis exiſtẽtis, competere ei [m] ſex vnciarum [n] & proprietatem [o] & vſum [p] habere. Et non ſolũ [q] hoc dubitabat, ſed ẽt de ipſa hęreditate fratris contra eam filia reluctabatẽ, [r] matre quidẽ petẽte eius hæreditatem pro media parte, ſcd̃m quam eam nos ad hæreditatem filij vocauim⁹ [s] vna [t] exiſtẽte ſorore, moriẽte verò † filio, cũ ea [u] vocata: [x] filia [y] vero obtinere hæreditatẽ fratris valde fortiter ex prioribus ſanctionibus [z] inſiſtente, & dicente quia mater ſi quidem ad ſecũdas nuptias non veniſſet, rectè vindicaret [a] hæreditatem [b] filij: venientem [c] verò ad virum alterũ, [d] omnino priuari ijs q̃ ex paterna ſubſtantia filius acquiſiuit: [e] quia ſi poſt ſecundas nuptias filius mortuus eſſet, vnde cunq; [f] acquiſita eſſet ei ſubſtantia, ipſa [g] cẽt domina: [h] hæc conſtitutionibus ambabus volẽtibus q̃ talia decernunt. [i] mater [k] quidè valde crudeliter habere conſtitutiones illas, & dignas † clementia [l] nr̃orum temporũ affirmabat: veruntamẽ [m] vſa eſt à nobis poſita cõſtitutiõe, dicens hanc non ſubdi [n] conſtitutionibus prioribus, [o] atq; matres quidem nondum ad virum ſcd̃m veniẽtes, [*] cũ filijs vocari: [p] vero ſecũdis copulanẽ [q] nuptijs,

a Permanſiſſet. ideſt non perueniſſet. ad ſecundas nuptias. Accur.
b Nulla quæſtio. quin debeat ſuccedere: quia eſt caſus legis, vt C. ad Terty. l. antepen.
c Donauit. ſcilicet filio.
d Fieret. ideſt remaneret. ſic ff. de ſeruit. ruſti. præd. l. ſi vnus. §. fi. & de iud. l. Iulianus. t vel melius ꝓpriè ponitur.
e Omnem. hic eſt allegatio filiæ.
f Proprietatem. ſcilicet antenuptia. donationis, quã mater donauerat filio quò ad proprietatẽ. Accurſius.
g Quantum. ideſt nõ ſolum pro ea parte qua ſucceſſit fratri, ſed in ſolidum. Accurſius.
h Habere. ſcilicet fratrem morientem. q.d. non credidit matrem ſuam nupturã. nam dimiſiſſet tunc donationem propter nupt. ſorori. vel dicas matrem huius mulieris. nam ſi ſciuiſſet, ſcilicet hãc nupturam: nõ dimiſiſſet hãc donationem ei. Vel dic habere, ſ. matrem. q.d. nullam habeat mater ſpem ex donatiõe, ex quo nubit.
i Verum. pro ſed.
k Mater. reſponſio patris.
l Hæreditatis. q.d. non amplius dicetur donatio antenu. ſed ſit hæreditas dicenda eſt. ſic C. de inoffic. teſtamen. l. fin. in fi.
m Ei. i. ſibi matri.
n Vnciarũ tãquam hæredes. ſic C. de inoffi. teſt. l. ſi in fi.
o Proprietatem. pro medietate.
p Et vſum. ideſt vſumfructum. ſ. in totum propter pactum, quod poſuerat in donatione. vt ꝫ. ibi, ſic enim &c. ſed hęc allegatio, i q; videatur facta hæreditati, reprobatur ĩ. eo. §. antenuptiali. vbi videtur, ꝙ totum vſumfructum perdat mater dictæ donationis ſecundo nubens.
q Et non ſolum. hoc ſcilicet quod dictum eſt de donatione iſta.
r Reluctabatur. ſed hæc ſecunda quæſtio ſoluitur ĩ. eodem §. eum igitur.
s Vocauimus. vt inſti. ad Terty. §. Ita tamen t & C. ad Tertyl l. fin.
t Vna. maxime, nam idem ſi eſſent plures ſorores: vt C ad Terty l. ſi.
u Cum ea ſorore.
x Vocata. ſcilicet mater.
y Filia vero. nunc incipit allegatio filiæ.
z Sanctionibus. ſ duabus: quarum vna eſt in C. de ſecundis nup. l. fœminæ. §. ſi. alia eſt in C. ad Tertyl. le. mater. q̃ ſunt priores ad prædic. l. vlt. ĩ. eiuſdem ti. quæ Iuſtiniani eſt & de his dicit in ſequẽ. litera.
a Vendicaret. pro medietate. Acc.
b Hæreditatem filij. vt inſtitu. ad Tertyllian. §. ſed nos. & C. ad Terty. l. mater. j. reſpon.
c Venientem. repete, & dicente filia matrem venientem & cæte.
d Alterum. poſt mortem filij t vt fuit in caſu noſtro.
e Acquiſiuit ſed per patre & filium quarta veniet ad ambos.
f Vndecunque à patre, vel aliunde. Accurſi.
g Ipſa. ſ. filia.
h Domina. hoc in plena proprietate, licet filius primũ ſeruare deberet.
i Decernunt. quarum vna loquitur, ſi mater primo nubat, & poſt moriatur filius: vt C. de ſecund. nup leg. fœminæ. in fin. alia quando poſt mortem filij nubit: vt C. ad Tertyllianum. l. mater. in fine, & infra eod. §. ſi autem dona.
k Mater. allegatio matris: & habet tres rationes, vt ex ſequẽti litera patet.
l Clementia. ſcilicet vt corrigatur. & hac ratiõe prima obtinet hoc mater: vt infra eodẽ § ſi autem. ibi, nequãquã igitur.
m Veruntamen. q.d. licet videatur ſufficere dicta prima ratio, tamen & ſecundam dicit. & l. alleg. vt C. ad Tertyl. l. ſi. j reſpon. & §. i. quam dicit non corrigi per eas quas allegauit filia: cum priores ad poſteriores trahantur, non econtra: vt ff. de leg. & ſenatuſconſ. l. non eſt nouum.
n Subdi. l. corrigi. aliàs ſubdiuidi. & tunc dic. i. determinari. hoc tamen eſt quandoque falſum: vt ff. de l. & ſenatuſ. l. ſed & poſteriores. vt colligimus in qui ſatiſd. cog. l. ſciendum. & infra de exhib. & introd. reis §. ſancimus. col. ſ.
o Prioribus. concludit ex prædictis duabus rationibus.
p Vocari. non obſtante l. C. ad Terty l. mater.
q Copulantur. inuita filia.

† Sic hæc verba per interpoſitionẽ legẽda ſunt vt in noua Græca editione. hic autẽ cõtextus pperã in Haloãdri tranſlatiõe habetur. Contius.

τ Adde tex. in l. intestat. ff. de ouut. ſcno. & l. iubemus. §. ſi. C. de ſac. ſa. eccl.

a Ideſt i ſolidum. Contius.

τ i. cõ hæreditate cõfuſam. Contius.

† προσήκον. cõueniẽs ei eſt &c. Contius.

† χρῆσιν. quamuis apud Græcos generaliẽ: tñ hic ſignificat vſũfructũ, & p totum huius legis cõtextũ: q̃ hic ſemel admonuiſſe ſufficiat. Contius.

a Tex. eſt in §. ſi vero cũ non aſcendẽtibus. ĩ. de hære. q̃ ab inteſt. defe. & in §. cæteras ĩ. vt liceat matri & auiæ. diſſecant tñ vſus & vſusfru. vt ff. de vſu. & habi. l. i. cũ ibi. not.

† Particula verò, abeſt à veteribus libris manuſcriptis. aoriſtus vero τελευτήσαντος, ſic redditus moriẽte, ſenſum reddit obſcurũ: ſenſus ẽ, Iuſtinianũ vocare matrẽ ad ſucceſſionem mortui filij cui vna ſoror ſupereſt, in dimidiam & ſororẽ in aliã dimidiã. Id autẽ conſtituit in l. vlti. C. ad Tertyllia. Hæc autẽ me dictas ſe in ſchola Biturigum ante biẽniũ q̃ Græca iſta cõſtitutio ederet, teſtes ſunt plurimi ſi de digni auditores Ant Con. not.

† ἀνάξιον Græce: vnde hic legendũ eſt indignas. Contius.

† ἰλθόνοι. quæ nondũ ad ſcm virũ vene

Neque

nequaquam. b hic autem c etiam aliquid adeẽ peregrinũ: d ſe enim in filium largitatem conferentem e occaſione electionis, f rurſus de donatione g potiᵉ recepiſſe videri, h quam ſic ſimpliciter lucrum irrationabile habere. Hæc nos diu perſcrutantes, & omnem talium electionum i & hæreditatum k contemplationem cõſiderãtes, oportere credidimus cõmunem ſuper his ſcribere legem, ſecundum quam & pręſens l quæſtio ſuſcepit terminum,

CAP. I. De electione ſublata.

PROSPEXIMVS itaque nõ cõfuſum hoc de electionibus indiſcretũq; reliquere, ſed huiuſmôi dare ordinem cauſæ: matre ſemel ad ſecundas nuptias veniente, vſum m mox tantummodo eius, filiorum proprietate manente, antenuptialis fieri donationis, n & nullam eſſe licentiam o matri alios quidem filiorum eligere, p alios autem exhonorare: quoniam † omnibus ſimul ſecundis nuptijs fecit iniuriam. q Quapropter & in præſenti r proprietas antenuptialis donationis tota ad filiam veniet, vſu s apud matrem donec viuet ſeruando. & ſecundum noſtram conſtitutionem, t ſi quidem mater præmoriatur, filiæ tota antenuptialis donatio competit. u ſi verò filia, x manet quidem apud matrem lucrum ex pacto † y non exiſtentiũ filiorũ, † reliquum verò erit filiæ, & moriens hoc tranſmittet ad ſuos hęredes, q ex lege z vocantur.

a Nequaquã vt dicebat filia per l. fœminæ. §. fi. C. de ſecun. nupt. cui legi Gregoria non reſiſtit, quia nõ loquitur de caſu ſuo.

b Hic autẽ. i. hoc caſu. & hic eſt tertia ratio matris.

c Peregrinũ. i. extraneum. q. d. quædam ratio ſingularis eſt in iſto caſu, per quam ceſſant, quæ dicit filia contra matrem.

d Se enim. ſic continuabis: Bene dico hic aliqd extraneũ. enim. pro quia. quia affirmabat mater. ſ. ſe conferentem largitatem in filium, videri potius rurſus donationem occaſione electionis recepiſſe, quam ſic ſimpliciter habere lucrum irrationabile.

e Conferentem. matrem. & repete, dicit.

f Electionis. nam eligit filium mater, & donationem propter nup. largita fuit ei: vt ſ. §. Gregoria.

g Donationẽ. ante nuptias. Accur.

h Videri. præſumptione naturæ: vt ff. de peti. hæredi. l. ſed & ſi lege §. cõſuluit. & ff. de donat. l. hoc iure. §. pe. & præſumptione iuris: vt ff. mãd. l. ſi vero. §. inde Papinianus.

i Electionum. hoc ad primam quæſtionem refertur. vt ſupra. eodem §. Gregoria. quam ſoluet ſtatim.

k Hæreditatem. hoc ad ſecundam: vt ſ. eo. §. & nõ ſolum quam ſoluet. ĩ. eo. §. eum igitur.

l Præſens. duplex.

m Vſum. i. vſumfructum: vt ĩ. de nup. §. ſi vero expectet. col. iiij. ſic & ĩ. e. § aliud. ibi. ſed diligẽtiã &c.

n Donationis. quod hodie eſt generale in quolibet lucro qđ habet ſuperſtes cõiux ſiue tit. donatio. ſiue legati, ſiue fideicõmiſſi, ſiue alio: vt ĩ. de nupt. §. ſi vero expectet. §. ſi vero ſit ſoboles.

o Et nullam eſſe licentiam. ex hoc. § & § venient. ĩ. de nup. ſumitur auth. lucrum, quæ eſt. C. de ſecũ. nup. poſita ſuper l. fœminę. Accur.

p Eligere. C. de. ſecun. nup l. in quibus. cõtra. ſed illa corrigitur per hãc. Azo. ADDITIO. Dic. q lex cõtraria loquitur qñ proprietas donationis iaſcitur per tranſitum ad ſecũda uota, an poſſit eligere vnum ex filijs, & ibi prouidere de dicta donatione: & ibi text. dicit q ſic, nec hoc reperitur correctũ: licet glo. ibi dubitanter. hic vero loquitur an mater quæ facit iniuriam filijs primi matrimonij per tranſitũ ad ſecũda vota. vt hic dicitur, poſſit prouidere uni ex filijs quibus fecit iniuriã magis quàm prouideat alijs? Et dicitur quòd nõ. & iſta eſt vera ſolutio ſecũdũ Bar.

q Iniuriam. ſic ſ. de ſecun. nup §. venient.

r In præſenti. i. In quæſtione Gregoriæ.

s Vſu. ideſt vſufructu. Accur.

t Conſtitutionem. vt C. de vſufru. l. corruptionem.

u Competit. quia vſufructus extinguitur morte vſufructuarij.

x Filia. ſcilicet moriatur.

y Ex pacto non exiſtentiũ. circa hoc diligenter diſtingue cũ mulier dat dotem, vir autẽ donationem propter nup. aut nullum apponit pactũ de lucrando: & tunc dos mulieri, & donatio marito, vel eorum parentib. reſtituenda eſt matrimonio ſoluto, vt ĩ. de æqua. do. §. j. col. vij. aut apponitur: & tunc aut eſt æquum, aut iniquum. ſi iniquum, maius trahitur ad minus, vt C. de pact. con. l. lege. nullum tamen trahitur ad aliquod, vt ſi in dote ſit pactio: in donatione vero nulla, vt C. de donat. ante nupt. leg. fina. §. finaliter. licet quod nihil eſt, poſſit dici minus, vt ff. de tribu. l. illud. Si æquum, aut ſimpliciter, aut nõ. ſi ſimpliciter: poſta quiſquis morietur, aut lucretur, valet, vt ĩ. de æqua. do. §. j. hic tamen lucrum perdit, ſicut & alia ſi ad ſecũda cõuolet vota, vt ĩ. de nupt. §. ſi vero expectet. colla. iiij. & §. ſi vero ſit. & in hoc §. ſi vero. non ſimpliciter, aut in caſu filiorum exiſtentium, aut non exiſtentium, aut vtriuſque: quia ſi in caſu filiorum, poſita ſi ſint filij, percipiantur lucra, nõ aliàs: valet. idẽ in ſecundo quando non exiſtunt. hoc tamen intereſt, quia primo caſu poteſt perdere qui lucratur propter ſecunda vota: in ſecundo non, ĩ. de nupt. §. ſi vero expectet: ſi autem vtrunque apponitur pactũ: puta ſi erũt filij ex hoc matrimonio, ſuperſtes lucretur totam donationem vel dotem, ſi autẽ nõ erũt, tunc tertiam forte lucretur vel dimidiam: tũc quidem extantibus filijs valet primum pactum: nõ autem ſecundum. Si autem nõ extent, valet ſecundũ, & non primum, & tunc quando extant, ſi conuolet ad ſecunda vota. perdit lucra ratione primi pacti, vt in hoc §. ſed ſi moriãtur omnes, poteſt reuiuiſcere lucrum ratione ſecundi pacti, vt hic. & ĩ. prox. §. & ĩ. eo. §. aliud. ibi. aut ſi omnes &c. & ſic tertiam lucratur, vel dimidiam donat. vt dotem: prout ſecũdo pacto inſertũ fuit. Sed ſi vnus moriatur ex pluribus, puta ex quatuor, vnus tertiã quartæ lucretur: ſi vnus moriatur ex tribus tertiã tertiæ, nõ per hãc auth. ſed per illã. ĩ. de nu. §. quẽ infirmas. & ſemper itelligas q moritur ſine filijs. Si autẽ nõ conuolet, lucretur ſecundum vires pacti, nec perdit nec ſeruat filijs hoc iure, vt ſ. e. §. Gregoria & ĩ. de nup. §. ſi vero, & §. hinc not. ſed hodie & tũc ſeruat filijs totam proprietatẽ, vt ĩ. neq; virum qđ ex do. eſt, col. viij. § j. ſed & illa corrigitur pro parte. nã pro virili parte admittitur mater ad proprietatem cũ filijs, vt amplius ſit ei aliquid q non nubit, quã ei q nubit, vt ĩ. vt fratrum filij. §. fi. colla. ia. Accur.

z Ex lege. i. ad ipſam matrẽ. ſi nemo eſt de inferioribus

ſt. hic interpres, vt iã ſæpius ante monui, ſemper abortiſ[illegible]t, & paulo poſt copulãtur, pro copulata ſunt. Contius.

ſtrdr. Gra.

Facit hoc quod no. Spe. e. ti. ver. porro. & ſeq. bene per vnã column. & Bar. in le. cũ à te. ff. de vi & vi arma.

† χρῆσιν, vſumfructũ. Cõtius

† Conco. c. j. cũ gl. vnica extra de ſecun. nup.

† τὸ ἐκ τῶν ἀπαιδίας συμφώνου αἴσθε.

† Ad marginem Iuliani epitomatoris manu ſcriptũ ita ſcriptũ reperi. hoc pactũ nomitet à Iuſtiniano inuẽtum eſt, quod ita ſit. Si liberi qui ex eo matrimonio nati erũt, poſtea mortui fuerũt, tũ ex portione lucraberis ex dote vel donatione propter nuptias. Contius.

bus, vt ĵ. de hære. ab inteſt. §. j. colla. ix. & nõ ex iſta, vt fratres vel ſorores, vt ĵ. eod. §. antenuptiali. alios autem excludit in hæreditate: ergo & ſ donatione iſta, vt ĵ. proxi. §. ſi. Accur.

a Per alium. cum multi ſint modi alienandi, vt ff. de public. l. 2. & 3.

b Euacuatur. nam ex quo proprietas redit ad filios, patet matrẽ rẽ alienã alienare non poſſe, vt ſ. proxi. §. & ĵ. de nupt. §. ſi vero expectet. colla. quarta. Accu.

c Modis. euacuat̃ re pete, ratione furti.

d Suſpenſo No. q̃d eſſe in pendenti quod etiam præſens eſt. ſic inſtit. quibus modis ius patriæ poteſta. ſol. §. ſi ab hoſtibus. & ff. de vſufru. leg. l. ſed & ſi quis ſtipuletur. §. j. arg. contra. ff. ſi cer. pet. l. itaque. & l. cum ad præſens. & leg. reſpiciendum. & Inſtitu. de ver. obli. §. conditionales. & faciunt hęc ad id quod diximus inſtit. quib. mo ius pa. poteſt ſol. §. ſi ab hoſtibus. Acc.

Præſens aliqñ ſuſpenſum eſſe dicit̃.

e Superſtites. ſcilicet poſt mortem matris: quia tunc vſusfructus redit ad proprietatem. vt ſupra proxi. §. idem ſi aliàs ſit finitus, vt inſtitutio. de vſufruct. §. finitur. & hoc eſt verum per hanc cõſtitutionem, etiam ſi vnus tantũ filius ſuperſit: quia in totum vacuatur alienatio. aliud per aliam authen. vt ĵ. de nupt. §. quoniam infirmas.

f Reſpiciente. ſcilicet lege, ⁊c.

g Si quid egerit. i. alienauerit.

h Omnes. hodie etiam ſi vnus, vt ĵ. de nupt. §. quoniam infirmas.

i Nõ exiſtentiũ. vt ſi fiat pactum liberis extãtibus de tota donatione lucrãda. Itẽ eis non extantibus de tertia. & ſi extant: tũc totum habet ſi nubit ſecundo, & totum perdit ratione proprietatis. ſi moriant̃ omnes filij, lucratur tertiã ſecundum vires pacti, quod eſt factum filijs nõ extantib⁹. vt dixi ſ. proxi. §. in fin.

* Videt̃ aliã legẽ intelligeſ quã pſentẽ, nõ puto tñ eam extaſ. Cõ.

CAP. II. De alienatione dotis aut propter nuptias donationis extraneo facta.

Si lucra antenuptialia trãſiens ad ſecũda vota extraneo donauerit: manet alienatio in ſuſpẽſo: qa præmoriẽte matre filys ſuperſtitibus, alienatio viribus vacuatur. Aug.

Hoc aũt qđ ſit quidem ſemp, expſſim verò nõdũ lege determinatũ eſt, hoc ad meli⁹ incremẽtũ, & interpoſitionẽ damus huic legi. nã ſi ñ filio fortè, ſed alicui ex̃neo mater adhuc ſecundas non expta nuptias, partẽ quãdã antenuptialis donationis, aut aliquam rẽ ex ea, vel totã donet, aut p aliũ a fortè alienet modũ, deinde ad maritum veniat ſm, palã eſt qa ſuperuenientib⁹ ſecundis nuptijs alienatio euacuat̃, b nec hoc oĩbus modis, c ſed in ſuſpẽſo d & alienatio & euacuatio manet. nã ſi manſerint ſupſtites e filij, euacuabit̃ oĩno qđ factũ eſt, lege pprietatem antenuptialis donationis ad filios deducẽte, & nõ reſpiciente f mulierẽ ſi quid egerit g in læſionẽ filiorũ. Si verò pmoriant̃ oẽs h matris filij, erit pactus firmus nõ in totum, ſed ſm pactũ nõ exiſtentiũ i filiorum. qđ nos introduximus k primi, & ſtatuim⁹ nuper de hoc ſcribentes legem l * Et ſm quãdã qdem partem erit pacl⁹ firmus, ſm quandã vero infirm⁹ apparebit: hoc eſt, ſm hoc qdem ꝙ permanet apud matrem occaſione pacti filiorum non exiſtentiũ, valebit: ſm hoc verò ꝙ tranſmittitur ad filij ſucceſſores, infirm⁹ erit: vt ſi mater ſola filio ſuccedẽs inueniat̃, oĩs pactus rurſus firmus erit. Quia verò ꝯ binubos pœnæ cões m & viri ſunt & mulieris: ille n qdem in dote o ad ſecundas veniens nuptias periculũ ſuſtinebit, hęc aũt p in antenuptiali ſeu pp nuptias donatiõe. q Et hæc lex ĩ vtraque ſit poſita pſona, hæc & đ electiõe & de alienatiõe, & de lucro ſanciẽs.

CAP. III. De ſucceſſione ſi filius inteſtatus mortuus fuerit.

Mater filio in bonis oĩb⁹ excepta antenuptiali donatione ſuccedit: nubat ſecundo, vel nõ antiquis cõſtitutionibus nõ obſtãtibus et rationibus pluribus comprobãtibus. Bar.

Cum igitur r reliquũ ſit cogitare de hæreditatib. filiorum, p quo ẽt pſens ẽ dubitatio, s oporter credimus generali lege & pſitem qõnem dimittere & determinare, & ĩ futuro mouendis omnibus t deciſionem dare. Et ſancimus alias res poſt antenuptialem u donationem ad filios veniẽtes, ſi quidem filius maſculus, aut fęmina fortè teſtetur, ſecũdum legem venire ad ſcriptos hæredes: hic matre non prohibita ſcribi à filio hærede, ſed etiam contra teſtamentum ei datis allegationibus, x ſi fortè filius eam prætermiſerit y aut irrationabiliter exhæredatam fecerit. Si verò inteſtatus z deceſſerit, reſeruans illius partem, ſi quidem habuerit filios a pro-

k Nos introduximus. nullus alius Imperator.

l Legem. vt ſ. §. proſpeximus. in fin.

m Communes. ſic. ĵ. de nup. §. ſi vero expectet.

n Ille. ſ. vir.

o Dote. ſ. lucro dotis, quod habebat ex pacto.

p Hæc autem. ſ. fœmina.

q Donatione. ſubaudi, periculum ſuſtinet.

r Cum igitur. quia vidimus de prima parte & ſecunda rubricę, igitur de tertia videamus.

s Dubitatio. vt ſ e. proxi. §. & non ſolũ.

t Omnibus. ſ. ſimilibus quæſtionibus. ſic. ſ ti. j. §. j. Nam de ea dicit̃ ſpecialiter. ĵ. eodem, ⁊c.

u Poſt antenuptialem. i. præter antenupti. dona. nam de ea dicitur ſpecialiter. ĵ. eod. § antenuptiali.

x Allegationibus. ſ quarta iure iſto. vt ſ. titu. j §. ſi quis autem hodie tertiam, vt ĵ. de triẽ. & ſemiſ. §. j. col. ix. ſed quidã intelligunt augmentum in filijs tantum eſſe, & non in aſcendentibus.

Præterit⁹ p exhæredato habetur.

y Prætermiſerit. quod pro exhęredatione habetur, vt inſtitut. de exhær. libe. §. penul.

z Inteſtatus. quod fit ſex modis. quod dic. vt inſti. de hæ. quæ ab inteſtato. j. reſpon.

a Filios. hac appellatione omnes deſcẽdentes continentur. vt ff. de verbo. ſigniſic. l. liberorũ. t licet vulgariter tantũ primo gradu conſtituti contineantur, vt inſtitut. qui dati poſſ. §. ſina ſic accipitur, vt hic, infra, vt exact. inſtan. do. in princ. colla. vij.

t Adde tex. ſ l. q filiab⁹. & l. q quarta §. ſi. & l. liberorũ ff. de leg. j. & Albe. de Roſ. in l. quiſq. verſic. itẽ quærit̃. C. ad le, Iul. maie.

prios, ad filios venire. ſin autem non habuerit quidem filios proprios, ſit fratrum [a] vocatio & matris vna cum fratrib. (ſecundum quod à nobis ſancitum eſt [b]) ad hęreditatem venientis, & eam firmè habẽtis, ſiue ad ſecundas vellet venire nuptias, ſiue nõ. Nec. n. maiores [c] pœnas aduerſus mulieres quæ ad ſecundas veniunt nuptias, facimus: [d] neq; ex hoc eas ad neceſsitatẽ deducim' amaram, & noſtrorum temporũ indignam, vt metu caſtarũ nuptiarũ (licet ſecundæ ſint) ab his quidem abſtineant, & deſcẽdant ad quaſdam interdictas permixtiones, & forſan etiam ad ſeruorum corruptiones: [e] & quoniam non [f] licet legaliter caſtè viuere, [g] contra leges luxurientur. [h] Nequaquam igitur hoc †valere volumus: neque in quinto libro Codicis agnouimus † noſtræ pietatis poſitã cõſtitutionem [i] decernentem de hæreditatib. filiorũ quos matres ad ſecundas nuptias veniẽtes [k] viderũt præobeuntes: [l] neque in ſexto libro eiuſdẽ cõſcriptionis [m] ſub titulo [n] Tertulliani, [o] qui [p] de mulieribus diſputat ſecundis quidẽ nuptijs iunctis, ante ſecundam tamen copulationem filios amittentibus: ſed vocetur ad filij hæreditatẽ modis omnibus mater cũ fratribus, & hanc habeat firmè, [q] nihil ex ſecundis lædenda nuptijs. quod & in ſubiecta quæſtione, [r] quæ legem hanc mouit, obtineat; & mater [s] vna cum filia ſuccedens [t] hanc irrefragabiliter habeat: nihil ex ſpe ſecundarum lædenda nuptiarum, ſed domina eiuſdem hæreditatis cum filio abſolutè [u] cõſiſtẽs. Optimum [x] itaque eſt atq; laudabile, & dignũ oratione, [y] vt mulieres ita ſe honeſte tractent, quatenus quæ ſemel ad virum venerunt, [z] ſeruent inuiolatũ moriẽtiũ thorum: & huiuſmodi † mulierem & miramur pariter & laudamus, & non procul à virginitate [z] ponimus. Sin aũt non valuerit [a] (cũ forſitan & iuuenis [b] hoc non patiatur, [c] nec poſsit contra feruorem [d] naturę reſiſtere [e]) non eſt torquenda propter hoc: nec interdicendæ ſunt ei communes leges: ſed ad viri alterius veniat nuptias honeſte, & omni luxuria abſtineat. & fruatur ſucceſsione filiorum. Sic enim eos [f] adhuc amplius diliget, & nõ quaſi quoſdam odidiles reſpiciet, pœnis ſubdita amaris. Sicut enim patres ſi ad ſecundas veniant nuptias, non fraudamus filiorum ſuorum ſucceſsione, nec quælibet eſt lex aliud tale dicens: ſic neque matres priuabimus filiorũ ſucceſsione, ſi matres ad virum veniant ſecundum, licet ante nuptias ſecundas aut poſt ſecundas filij moriantur. Alioqui ex abſurditate legis, licet præmoriantur filij omnes non relinquentes filios aut nepotes, nihilominus ſupplicium [g] manet: & n ſuccedit eis mater, nec ſi ſine filijs mo-

[a] Fratrum. appellatione fratris & ſoror continetur, vt ſupra eo. §. j. & eſt hoc verum, niſi ſint ingrati: quod eſt tribus ex cauſis, vt inf. de nupt. §. ingratitudinem.

[b] Sancitum eſt. ſcilicet vt cum fratribus vocetur in virilem, cum ſororibus in vnam dimidiam: in altera vero dimidia omnes ſorores, vt C. ad Tertul. l. fin. & inſtitu ad Tertul. § pen. ſed hodie innouatur. nam cum omnibus vocatur in virilem, vt infra, de nuptijs. §. quoniam. & j. de hære. ab inteſta. §. ſi vero cum aſcendentibus. col. ix. Accur.

[c] Maiores. aliàs minores.

[d] Facimus. i. ponimus. ſ. quaſi non venirent.

[e] Seruorum corruptiones. quod valde eſt illicitum, & ideo acrius puniendum, vt C. de mulier. quę ſer. l. j. Accur.

[f] Non licet. ideſt non poſſunt caſte viuere, ſi legaliter viuant, ideſt ſi ſecundo non nubant: & ideo luxuriens: vel dic ſecundo nubẽdo.

[g] Viuere. ſ. ſecundo non nubendo.

[h] Luxurientur. cum ſeruis, vt dixerat: vel etiam mulier cum alia fœmina, vt C. de adul. le. fœdiſſimam. ſic infra vt non luxu. contra natu. col. vj.

[i] Conſtitutionem. vt C. de ſecun. nupt. l. fœminæ. §. ſi.

[k] Venientes. iam enim venerant ad ſecundum virum.

[l] Præobeuntes. i. ante ſe morientes. Accurſius.

[m] Conſcriptionis. ſ. Codicis.

[n] Sub titulo. nota ſufficit allegare titulum. & ſa. ff. de polli ci. l. j. §. ſi quis.

[o] Tertulliani. vt C. ad Tertul. l. mater. Accurſ.

[p] Qui. ſcilicet titulus. Accur.

[q] Firmè. ſuperfluũ eſt dicere illas duas leges hic corrigi, quę tam expreſſe hic corriguntur. ſed videſ quòd illa l. fœminæ. non ſit correcta. Nã & illa permittit matri ſuccedere. Sed dic quòd per illam non habebat firmer ſed cogebatur filio ſuperſtiti dimittere, ſed per hanc conſtitutionem firme habet tam in proprietate, quàm in vſufructu: & tam in paternis quàm in alijs, vt j. de nupt. §. hinc nos, ſed hodie pro parte corriguntur, vt j. de nup. §. hinc, & §. ſeq. Accur.

[r] Quæſtione. vt j. eo. §. non autem.

[s] Mater. Gregoria.

[t] Succedens. ſ. ſola, ſi non ſuperſit filia vel nolit.

[u] Abſolutè. ideſt indubitanter.

[x] Optimum. ſic j. de nu. §. ſoluto.

[y] Ad virum venerunt. i. ſemel habuerunt virum.

[z] Virginitate. differunt enim in cœleſti ordine.

[a] Non valuerit. ſcilicet morientium ſeruare thorum inuiolatum.

[b] Iuuenis. ſic ff. mi da. leg. ſi vero non remunerandi. §. ſi adoleſcens. ſic C. de bo. quæ libe. le. fina. Accurſius.

[c] Non patiatur. aliàs eſt ſine non: & vtrumq; legi poteſt, ſ. non patiatur, & patiatur.

[d] Cõtra feruorem. quod eſſet philoſophię: vt infra quibus mo. nat. eff. leg. §. illud. colla. vj.

[e] Reſiſtere. Melius eſt enim nubere quam vri: vt dicit Paulus.

[f] Eos. ſcilicet filios quos habuerit ex primo matrimonio.

[g] Supplicium. ideſt pœna.

† Verbũ hoc abeſt à veterib. libris, & rectè. Cõ.

† Verbũ ſi agnouimus, hic abũdat, & obſcuritatẽ gignit. Contius.

Titulum allegare ſufficit.

• ἀξιεπευκτὸν, optandũ, dignũ voto. Conti.

† Vnde Paulus. j. ad Ti. c. 5. Viduas honora q; verè viduæ ſunt.

Iuuenes feruori naturæ reſiſtere nõ poſſunt.

Nubere & cõſulitur. quã vri. 1. Cor. 7.

Nuptias,

rianť, ſed inhumanè ab eorű expellitur ſucceſſione, fruſtra quidem pariens, fruſtra ſimul & nutriēs, propter legales nuptias [a] ſubiecta pœnis, & ſuccedent quidem illis aliqui ex longa cognatione, mater autem irrationabiliter expellitur. Quapropter & ipſa ſuccedat filijs, & ſit hæc lex clemens & mitis, matres filijs concilians. Colligentes [b] igitur huius legis partes, ſancimus, quoniam matrem (ſecundum quod iamdudum diximus [c]) aſſimilamus patri in antenuptiali donatione, & ipſam ſuſtinere quidē pœnas, ſicut ſuſtinet pater in dote. [d] in hæreditatem autem filiorum ſine tergiuerſatione veniant & pater & mater ſecundum ſubiectas vtriq; caſui quæſtiones. [e] Proinde quod patres habēt ſiue ad ſecundas venientes nuptias, ſiue nō, hoc etiam matres habeant, voceturque mater ad filij hęreditatem, ſiue iam ad ſecundas venit nuptias, ſiue poſtea veniat.

Mater filio non ſuccedit in lucro antenuptialis donationis ſuperſtite filio, immiſtionis ratione ſublata: his obtinentibus in præteritis caſibus & pendentibus. Barto.

Antenuptiali verò donatione, ad ſecūdum veniens conſortium, neq; ſecundum quantum hæres exiſtet filij, fruatur: [f] ſed hoc filiorum [g] ſit ſolum lucrum, eis à lege datum, & non videatur eſſe pars [h] hæreditatis filij, ſed adhuc antenuptialis donationis non abijciens naturam. Quæ [i] competit tenere etiā circa eas quæ nunc iam ſunt viduatæ mulieres, & ꝓprijs ſucceſſerunt filijs: & quæ nondum ad ſecundas veniunt nuptias, licet poſtea veniant. Quod igiť hic [k] habeť, ſic omni tēpore ſanciať.

CAP. IIII. De adminiſtratione donationis ꝓpter nuptias ſi mulier ad ſecundas nuptias tranſierit.

Mulier ſecundo nubēs donationis proprietatem amittit: & ſi in immobilibus rebus conſiſtit, recipiet eas. ſi vero in mobilibus recipiet cautionē, niſi vir ſubſtantias habeat: his obtinentibus et inpermixtis rebus. Bar.

Aliud verò [l] quiddam occaſione ſecundo nubentium mulierum & antenuptialis donationis adijcere prioribus, bene ſe habere credidimus. Priſcis nanque conſtitutionibus [m] præbentibus electionem mulieri quæ [n] ad ſecunda vota [o] deſcendit, ſi vellet accipere ante nuptias donationem, ſecundum quod ei permittunt pacta, & exponere filijs cautionem: quia moriens hæc reſtitueret: ſiue cum non valet dare cautionem, aut nollet forte, manerent quidem res apud filios antenuptialis donationis: ſoluerent [p] autem ei [q] etiam tertiam partem † centeſimæ [r] vſuræ: nos ex quæſtionū emergentium varietate moti, qm̄ inuenimus minores [s] in hoc periculum patientes, antenuptiali donatione in pecunijs exiſtente: & alios aurum quidem non habentes, coactos autem omnia paterna vendere, quatenus exſolueretur antenuptialis donationis debitū, ad eos vtique ſm̄ legem antenuptiali donatione veniente: [t] propterea iudicauimus oportere hunc dari ordinem cauſæ, vt ſiquis [u] contulerit res [x] ſecundum antenuptialē donationem: ſiquidē omnes immobiles ſint, maneat harum vſus apud matrem: & ipſa [y] eum colligat, & non reſpuat: neque exigat filios pro harum æſtimatione vſuras, ſed & diligentiam earum [z] habeat, ſicut lex iubet [a] vſu [b] quidem exiſtentibus dominis: & cuſtodiat eas, ſecundum leges an-

a Nuptias. quod nō debet eſſe, vt C. de adulte. le. Gracchus. Accurſius.

b Colligentes. Nunc quicquid dixit à §. cū igitur, vſque huc breuiter cōprehendit

c Diximus. vt ſ. eo. §. quia vero.

d In dote. vt quilibet admittatur ſecū do nubens, ſiue vir, ſiue vxor.

e Quæſtione. vt ſi quæratur, an mater ſuccedat filijs? Reſp. ſic: & ſi quæratur an pater? Rñ. etiam ſic.

f Fruatur. ſ. proprietate: ſed vſufruc. ſic. quod dic vt ſ. eod. §. proſpeximus.

g Sed hoc filiorum. quos habuit ex primo matrimonio.

h Pars. nunc caute reſpondet cuidam allegationi quam poſuit ſ. eo. §. veruntñ.

i Quæ. ſcilicet omnia prædicta.

k Hic .i. quod cantum eſt hac l. Accur.

l Aliud. hic eſt expedita rubrica: ſed adhuc ponit duos caſus prçter eum, vt in hoc §. ꝑx. §. illud.

m Conſtitutionib. vt C. de ſecun. nup. l. hac edictali. §. his illud.

n Quæ. ſ. conſtitutio prima.

o Vota. & propter hoc amiſit proprietatē lucri donationis.

Cēteſima vſura.

p Soluerent. filij.

q Ei. mulieri.

r Centeſimæ. eſt autem cēteſima, quæ ſorti in anno æquiparatur: triceſima, q in tribus annis, vt C. de vſur. l. eos.

s Minores. ſiue filios mariti. ſiue nonē qui ſuccedebāt marito.

t Veniente. i. redeunte, vt C. de ſecun. nupt. leg. hac edictali. §. omnibus. q. d. hoc eſſet iniquum, quòd modo filij omnia vēderent pro ea ſcilicet pecunia, quæ etiam ad eos redire debet mortua matre.

u Si quis. ſcilicet maritus.

x Res. ſcilicet in vxorem, & pactum fecerunt de lucranda donatione, ſi ipſe præmoriatur: alias hæc donatio patri mariti reſtituenda eſt. vt ī. de æqua. do. §. j. col. vij. Accur.

y Ipſa eum colligat. quo ad immobilia nil innouatur: quia idem eſſet olim, quod hic dicit. vt C. de ſecund. nup. l. hac edictali §. his illud. Accurſius.

z Earum, alias earum ſcilicet rerum: alias eorum ſcilicet prædiorum.

a Lex iubet. hic eſt ſenſus. hæc mater talem præſtet diligentiam qualem præcepit lex dominis exiſtentibus.

b Vſu. ideſt vſufructu. q. d. fructuarius vtatur

† Ideſt vſurā tricē. nā oēs vſurę quaſi partes ad ſuū aſſem ſic ad centeſimā referūtur. Ignoſcendū ad autē hic Accurſio vt oībus latinis interpretib. cū ait centeſimā vſurā eſſe q̄ ſorti in anno æquat enim ſorti in octoēn annis & quatuor mēſib. hoc ex in cētū mēſibus. Ant. Contius.

vtatur fruatus arbitrio boni viri, vt ff. vſufruc quē. ad. ca. l. j. & inſti. de de vſufru. §. finit. Vel dic ſecūdū Al. qualem lex iubet, vt & modo dixit: vſu. ſ. exiſtente apud matrem, exiſtētibus dominis. ſ. filijs in proprietate. ſed prima magis placet. tra. j. vt exact. inſtant. §. fi. colla. vij. Rñ. ibi fuit parata dare, ſed maritus noluit accipere: quare videt cōditionem imp'eſſe. vt ibi dicitur. & ff. de condi. cau. da. l. iij. §. fi. & ff. de condic. & demon. leg. iure ciuili alij dicūt, nil recipiat, neq; donationis nōie, neque

tiquas a filijs ſuperſtitibus: aut ſi oēs b moriātur, ſēm nr̄am legem c veterē in caſum quidem non exiſtentiū filiorum matri, reliquū verò filiorū hr̄dibus conſeruādū. d Si aūt omnis e fortè conſiſtat in pecunijs, aut alijs mobilibus reb' antenuptialis donatio: tertiā vſurarū partē pcipientē matrē cū cautione iā definita, non exigere à filijs aurum: niſi fortè idonea f ſit viri ſubſtantia, & habeat aurū & argentū & veſtē, & qdquid cō ſcriptū g fuerit matri. tūc. n. electionem matri dabimus, ſiue voluerit res pcipere, & pbere cautionē: ſiue iſtā quam diximus vſurā accipere & ſecundū priores leges, h & ſēm noſtrā. Si verò permixtæ ſint res, & donatio ante nuptias, aliud qdem in pecunijs, aliud verò in immobilibus habeat rebus: immobilia qdem modis omnib. manere apud matrē, vt alimentū habeat inde: porrò de mobilibus hęc valere q̄ ſanciuimus prius, ſi eſſent in rebus mobilibus oia antenuptialis donationis conſiſtentia.

CAP. V. De dote ſcripta & non numerata vel præſtita.

Pactis inter virum & vxorē de lucrādo appoſitis, mulier q̄ nil oīno de dote dedit, nihil de donatione lucrabitur, quæ verò partē dedit partem lucrabitur donatiōis. Bar.

Illud quoq; dudū acerbè quidē ſancitū, k rarò aūt in iudicio examinatum, exiſtimamus oportere clara lege complecti, & tradere vſui, & deducere ad iudicia, p cōi poſitum adiutorio. Si enim coniungant aliqui alterutris cū dotis & antenuptialis donatiōis documentis: l deinde vir quidem antenuptialem pbeat donationē, mulier aūt ſcribat dotē, aut ipſa pbente eam, aut dāte patre, aut quolibet ex̄neo: poſtea appareat matrimonij tpe dos non data marito, ſed ſuſtineat onera m matrimonij, & matrimonium morte n viri ſoluatur: non eſt iuſtū omnino mulierē dotem nō dantem marito, antenuptialē accipere donationē. Si autem non totam dedit dotem: & ipſa pro tāto exigat donationem, in quantū dederit dotē. Aequalitatis † .n. & iuſtitiæ ſumus amatores: quā o in oībus alijs, p & in cōſortijs q volumus obtinere. Quapropter quę mulier nil oino dat, r nil oino percipiat. s q̄ verò minus, quàm profeſſa t eſt, dedit, tan

a Antiquas quò ad hanc: vt C. de ſecun. nup. l. hac edictali. §. his. & §. ſeq.
b Omnes. aliàs nō per hanc conſtitutionem. vt ī. eod. §. hoc autem. ſed corrigit. j. de nupt. §. quoniā infirmas.
c Legem. ſ. hanc. vt ī. eodem. §. proſpeximus.
d Conſeruandum. tale quale accepit, vt j. de nupt. §. & quia parum. in fine. Accurſius.
e Si autem omnis. ex hoc §. colligitur authen. ſed ſi autum quam habet. C. de ſecun. nup. l. hac edictali. Accurſius.
f Idonea. ſic j. de fideiuſ. §. quod autē. coll. i. Accur.
g Conſcriptum nomine donationis antenuptialis. Accur.
h Leges. vt C. de ſec. nup. l. hac edictali. §. his. Accur.
i Noſtram. ſ. hanc præſentem. Acc.
k Sancitum. quod ſancitum non habemus.
l Documentis. Ideſt inſtrumentis. ſic dicta, quia veritatem docent. ſic accipitur j. de fide inſtru. §. in pleriſque locis, coll. 6. nam hinc inde facta erat promiſſio, ſed non donatio.
m Onera. vt alere eā & ſeruientes ei. vt ff. ſolu. matrimo. l. ſi cū. §. ſi autem. quod eſt iniquum, vt ff. de cō di. cau. da. l. ſi donatarius. §. i.
n Morte. quę omnia etiam ſoluit. j. de nupt. §. deinceps.
o Quam. aliàs quandoque, alias quàm. & tunc dic quam. ſ. æqualitatem.
p Alijs. ſ. contractibus & iudicijs, vt ff. de regul. iur. l. non debet. arg. contra. ff. de fer. l. ſi.
q Conſortijs. i. matrimonijs, de quibus agit. & hoc debuit pręmittere. Accu.
r Dat nomine dotis, vel aliud pro ea.
ſ Percipiat. hoc ſic intelligo, ſ. nōie lucri donatiōis propter nup. & hęc eſt mens huius literæ. Sed contra. j. vt exact. inſtant. §. fi. colla. vij. Rñ. ibi fuit parata dare...

Mors oīa ſuia reſoluit.

ēt dotem quā nō dedit. neq; aliquod oīno lucrum. Sed ꝯ eos ē C. de dote cau. l. fi. nam dos. non data recipitur: & reſpondet eam correctam per hanc. Item contra infra, de tempo. non ſolu. pec. § generaliter. Rñ. hanc correctam pallam, vel dicunt hoc verum, niſi præſcriptio temporis interueniat. vt in dictis duabus. le. contrarijs dicitur. Item cōtra. ī. de nupt. §. ſi quis. Rñ. illud propter delictum mariti. Item contra. j. de exhiben. & intro. reis. §. quoniam. col. v. ſed illud pietatis cauſa dicunt. Nam vnius felicitas alteri prodeſt vt C. de nup. l. fina. ſed vtrunque horum duorum contrariorū tempus modificationem hodie. vt j. vt liee. matri & auiæ. §. quia vero legem dudū. coll. viij. Item contra j. de exhiben §. fina. ſed ibi expreſſe voluit relinquere. Item contra. C. vnde vir & vxor. l. j. vbi etiam in totū vxor ſuccedit viro: ibi nō eſt q obijciat hoc mulieri, cū nullus ſit legitimus ſucceſſor. ſic. ff. de inoff. teſt. l. poſtumus. §. ſi quis ex his. Sed qd erit econtra, ſi muliere dāte dotē maritus non det donationē: Rñ. idem, nam æquitatis &c. vt hic dicit. nō tamen dico q teneat maritus vxori ſic dare donationem vt fruat mulier ea: quia enim tantum ſit in donatione quantū in dote, iam non ſeruiret dos onerib. matrimonij: vt j. de ægna. do. §. j coll. vij. Quid ergo prodeſt mulieri? Rñ. deficientibus alijs bonis mariti, has res mulier poterit vindicare: & licet alia ſint obligata, facilè illi iuri hypothecatum poterit renunciare: vt C. ad Velle. l. etiā. & l. iubemus. quod hic non ſit. vt j. vt immo antenup. do. in prin. col. v. Accur.
t Profeſſa. i. quam dare promiſit.

† Cōcor. c. ſi clientulus, de alie. feud. col. x.

Obtulis

tum recipiat ſolum, quã tum obtulit:[a] ſitq; etiã hoc [b] optimũ in pſenti lege incrementum pluri ma decernẽte, quæ ſem per in dubitatione ſunt, vix autem modo ad legiſ lationem deducta. Hanc autem valere volumus legem & in caſu [c] dan te ei principium, & in pendentibus litibus, & in oĩbus decætero prouenientib. Quæ igiť placuerũt nobis tua ſublimi tas operi effectuiq; tradere feſtinet, & manifeſta vniuerſis p pgrãmata [d] propria faciat, quatenus in omnibus ciuitatibus, quas noſtra ditio [e] continet, hęc valeant, & certa omnibus fiant, ſecundum quòd à nobis diſpoſitum eſt. †

TITVLVS III.

VT DETERMINAnatus [a] ſit numerus clericorum ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ, [f] & cęterarum eccleſiarum. [g]

In eccleſia maiori & alijs ſibi adiacentib. & ſubiectis clericorum numerus ſecundum facultates debet eſſe ſtatutus, & debet obſeruari, ne ad inopiam eccleſiæ deducantur.

Impera. Iuſtinianus Auguſtus Epiphanio regiæ huius vrbis archiepiſcopo, & vniuerſi eius tractus † patriarchæ,

DVdum quidem cõi & generali [a] lege & ad tuam [b] beatitudinẽ † & ad reliquos ſanctiſſimos patriarchas [i] ſcripta, de ordinatione venerabiliũ epiſcoporũ, & reuerendiſſimorũ clericorum, nec nõ mulierũ diaconiſſarũ, & vt ñ amplius ſint ab antiqua mẽſura, [k] qui ordinantur, diſpoſuimus: [l] † quod nobis videbatur bene ſe & competenter habere, & regularũ ſacrarum di gnè: [*] præſentem verò legem ſpecialem ad tuã beatitudinem ſcribim⁹, de numero reuerendiſſimorũ clericorum, q in hac vrbe ſũt diſponẽtes. Quia n. † penè nihil im menſum bonum [m] eſt: cõpetens eſt neq; ordinationes q̃ ſup reuerendiſſimis clericis fiũt, aut ſuper reuerendiſſimis diaconiſſis [n] fieri tantas, vt illorũ expenſis ſanctiſſima eccleſia ĩcidat ĩ cauſam mutuorum maximorum, & paulatim ad nouiſſimam inopiã deponatur. Nouimus enim propter huiuſmodi occaſionẽ, huius regiæ ciuitatis ſanctiſſimã maiorem eccleſiam noſtri imperij matrem, [o] debitis inquietari maiorib⁹, & non aliter valentem facere ſingulas erogationes reuerendiſſimis clericis, antequam aurum non parum mutuum ſumat, faciens tam hypothecas quàm pignorum dationes in optimis ſuis prædijs ruſticis & ſuburbanis. Propter hoc igitur perſpeximus noſmetipſos deponere ad huiuſmodi cauſæ inquiſitionem, [p] & agnoſcere quemadmodum prius ſe habuerit, quidque longitudo temporis adinuenerit. Inueſtigantes igitur illud vndique, inuenimus, quoniam ſinguli horum qui ſanctiſſimas eccleſias ædificauerunt in hac feliciſſima ciuitate: non pro ędificio ſolum modo cogitauerunt, ſed etiam vt expenſas † ſufficientes darent à ſe factis venerabilibus: [q] & determinarent quantos [r] quidem competens eſſet presbyteros per vnamquanque eccleſiam, quantos diaconos maſculos atque fœminas, & quantos ſubdiaconos, & rurſus cantores atque lectores & oſtiarios conſtitui: & ſuper hæc etiam oratorij expenſas [*] definierunt: & redditus proprios dederunt ſuffi-

[a] Obtulit. l. dedit.
[b] Etiam hoc. quaſi dicat, non ſolum ſuperior. §. ſed etiã iſte fuit bonum augmẽtũ huic. l. præter rubricam. nam in ea tãtum tria cõtinebanť quæ iam erant expedita ante hunc §. & ſuperiorem.
[c] In caſu. ſcilicet Gregoriæ.
[d] Programmata. programma eſt ſcriptura publica conſilio ſapientis facta, vt patet fere in fine cuiuslibet cõſtitutionis huius libri. & dicť. C. de diuer. reſcri. l. vniuerſa.
[e] Ditio. i. iuriſdictio. ſic inſti. in proœmio. §. 1.

VT DETERMInatus ſit nume. cleri. &c.

[f] Eccleſiæ. Conſtantinopolitanæ ciuitatis. Accur.
[g] Eccleſiarum. ſub dicto patriarchatu conſtitutarum. Et ita eſt hæc lex localis. ſic aliàs ĩ. de eccleſiaſti. rerum immobi. aliena. §. fi. colla. 4. & ĩ. de tabel. §. fi. colla. 4. & econtra quædã valent aliàs, ſed non ibi: vt C. de ijs qui ad eccle confu. le. fin. j. reſpo n.
[h] Vdum. Tuam. loquiť Epiphanio patriarchę almæ vrbis Cõſtantinopolitanæ.
[i] Patriarchas anteceſſores tuos.
[k] Menſura. ſ. nongenti quinquaginta: vt C. de ſacroſanct. eccle. l. non plures.
[l] Diſpoſuimus. in quadam lege Græca: & pars ſententiæ illius eſt in d. leg. C. de ſacroſan. eccle. l. non plures. nam & alia multa in illa cõtinebantur: vt paret in hac littera. illud fatuũ eſt dicere, q loquať hic de illa leg. nõ plures, cum illa non ſit Iuſtiniani.
[m] Bonum. nam omne quod eſt nimium, vertiť in vitiũ: vt hic, & ĩ. de reſc. ſacri pa. § fina. col. 3. & ĩ. de men. nrd. cle. col. ij. in prin. niſi in caſu iſto: & ideo dicit pene, vt imperatorẽ donare eccleſiæ: vt ĩ. de non alienan. § ſi nimus. colla. 2.
[n] Diaconiſſis. ordo eſt mulierũ quæ non poſſunt dicere euangelium. Sed nũquid in illa maiori eccleſia ſtabant mulieres cum maribus? Rñ. non: vt ĩ. de noua. §. cogitandum. col. j. ſed erant monaſteria fœminarum quę recipiebant ſuſtẽtationem à maiori eccleſia: vt ĩ. e. §. in alijs.
[o] Matrem. ſic C. de ſacroſan eccl. l. iubemus. §. 1. in fi.
[p] Inquiſitionem. vt nõ oporteat nos omni die de hoc cogitare. vt ĩ. de hæredi. & Fal. §. 1.
[q] Venerabilibus. ſ. domibus. Accur.
[r] Quantos. i. quot. & ſic dicas inferius.

Ijs.

† Subſcriptionẽ ſic omnem reſtitui ex Nouella de nuptijs coll. 4. ti. 1. §. Hinc nos alia. D. XVII. K. April. Cõſtãtino poli. Beliſario v.C. Cõſ. Nã ſ noua Scri geri editiõe ppetã ſcripſiſ eſt XV. K. Aprilis, cũ ipſe Iuſtinianus vetũ diẽ expreſſerit. Cõti⁹.

* Cõcor. cũ hac rubri. & authẽ. ca. c. quãuis aic. extra de vi. & hon. cleri. &c. cõſtitutus cũ glo. j. extra de reſcrip.

† Pro incluſis, in Græcis eſt œcumenico, qđ in latina trãſlatiõe remoueri potuit. Cõt.

* γενικῷ In Halo. ἐγκυκλίῳ in Scrimgeriana ditione. Cõ.

Hic Epiphanius XV. j. annis pfuit eccleſiæ Cõſtãtinopolitanæ. & Ioanni ſcholaſtico q vnũ annũ præfuit, ſucceſſit: vt Nicephor⁹ ſcribit li. 17. c. 7. Contius.

† In lege Græca de ordinatione epõrũ, q̃ ſi extat ſed ſimilis ad Arrabiũ excuſſa ẽ Gręcè 1 capite codicũ Lugdunẽſiũ. & decani de qbus ait l. non plures. de ſacr. eccl. ñ erãt clerici, ſed miniſtri rei funerariæ. vñ falliť grauiter ea ĩ re Accurſi⁹, & poſt eũ Alciatus ĩ illi⁹ l. nõ plures, explicatione. Contius.

* i. cõuenieret canonibus ſacris.

† Cõco. c. cũ. I multis. de reſcrip. li. 6. l prin. ca.

† Nicephor⁹ ex Procopio narrat ſacrariũ templi Sophię conſtitiſſe quadragis mille argẽti libras. Cõt.

* i. ad te

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cientes ijs a q̃ à ſe conſtituta b ſunt. Si quis autem adiecerit multitudinem nequaquã penitus extendenti ſufficientem, permanſerunt vſque ad multum tempus talia cõſeruata: & donec hoc fuit, donauerunt ſanctiſſimarũ eccleſiarũ domib. quæ ſufficerent. Cum verò Deo amabiles epiſcopi ad aliquorum preces ſemp c reſpicientes, protracti ſunt ad ordinationũ multitudinem: aucta quidem eſt expenſarum quãtitas ad immenſitatẽ multã: creditores autem iam vndiq; d & vſuræ, e & nouiſſima inopia f eſt: neq; creditores inueniunt pp incredulitatẽ g iam cauſæ: † ſed alienationes cũ neceſſitate, h & cõ leges, i & cauſæ indecẽtes, k & neq; ppria dignitate tẽperatæ: vt ex hac nimietate, neq; pdia, l neq; ſuburbana ſufficerẽt hypothecis & pignorib. neq; creditores pp hoc inuenirẽtur: ſed ad inopiã deſcenderent nouiſſimã: & nec ipſis miniſtris emolumẽtum dare ſufficerent: m ſed ad viã oĩum infeliciſſimã cã deſcenderet, quatenus rerũ oĩum creditoribus cederet: quod dicere ẽt piget nos: & quẽadmodũ nõ fiat, pui demus. Nam ſi nõ aliqs ferret libenter eum q vltra ſubſtãtiã ſuã expẽdit, n quõ nõ & de his nobis eſt cogitãdũ? o Non.n. oportet ad menſurã expẽſarũ q̃rere ẽt poſſeſſiones (hoc.n. ſimul ad auaritiã, ipiẽtatẽq; pducit) ſed ex ijs p q̃ ſunt, expẽſas metiri. Quapp cõpetenter ẽt de his ſancim⁹, & immenſitatem excludimus, certæ medicinæ cauſam tradentes.

CAP. I. Vt numerus clericorum, qui nunc eſt, maneat.

Sancimus igitur eos quidẽ qui hactenus ſunt in eadem ſanctiſſima maiore eccleſia, & reliquis q oĩb. venerabilib. domib. reuerendiſſimos clericos, & mulieres diaconiſſas, & oſtiarios manere ĩ quo ſunt ſchemate. r nõ [illegible] minuẽtes, hęc ſancimus: s reliquo verò tpe t nulla fiat ordinatio, donec ad antiquum numerũ inſtitutũ ab ijs qui ſanctiſſimas eccleſias ędificauerũt, reuerendiſſimorũ clericorũ quantitas redigatur. † Sed qm̃ pridem etiã reuerendiſſimorum clericorum ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ regiæ noſtræ ciuitatis determinatus eſt numerus, u & valde breuis erat: vtpote vna * exiſtente ſanctiſſima eccleſia: x poſtea verò & venerabilis domus ſanctæ glorioſęque virginis & Dei genitricis Mariæ iuxta ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ vicinitatem poſita, ædificata eſt à pię memorię Verina, y & veneranda domus ſancti martyris Theodori à Porcatio, † glorioſæ memoriæ dedicata eſt: erat autem & venerabilis domus ſanctæ Helenæ, † quæ ſanctiſſimę maiori eccleſiæ copulata eſt: propterea redigere numerum ad antiquam figurã impoſſibile eſt. Non enim ſufficient tantis eccleſijs z pauci conſiſtentes: a qm̃ b qñ non proprios clericos, neque matres habẽt baſilicas, ſed communes ſunt & ſanctiſſimę maioris eccleſię, & earum oẽs circuneuntes ſm quendam ordinem & circum miniſteria in eis celebrãt: deinde etiam plurima multitudine, & ex antiquis hæreticis ad ſanctiſſimam maiorem eccleſiã deducta gratia quidem magni Dei & Saluatoris Noſtri Ieſu Chriſti, laboribus aut immutationibus noſtris oporteat plures quàm à principio ad præſens officij miniſterium definiri.

CAP. II. De numero vetere clericorum Conſtantinopolitanæ ciuitatis.

QVAPROPTER ſancimus non vltra ſexaginta quidem presbyteros in Sanctiſſima

---

a Ijs. locis venerabilibus.

b Conſtituta. hoc. continuatur. j. & permanſerint &c. & qđ eſt hic in medio, cancellandum eſt. Vel dic, ſi quis autem. ſ. eccleſiæ ædificator, & quod dicit, extendenti non ſufficientem. q. d. plures etiã poſſet pati, quàm habeat. Vel dic, ſi quis autem. ſ. epiſco. & de eo dic vt modo diximus, quia non adiecit vltra modum. & interim ædificator largiebat̃ neceſſaria.

c Semper. ideſt multoties.

d Vndique. ſ. facti ſunt.

e Vſuræ. ſ. auctæ.

f Nouiſſima inopia. & ſubaudi, ſuperueniens emerſa eſt tanta vt &c.

g Incredulitatem. ſ. eandem. ſ. inueniri poſſunt.

h Neceſſitate. ſ. fiunt, cum nõ poſſunt mutuantes creditores inueniri. Accurſi.

i Contra leges. Leonis & aliorum imperatorum, qui fuerũt poſtea: vt C. de ſacro ſan. eccle. l. iubemus. & l. ſancimus. Accu.

k Indecentes. ſ. fiunt cum nõ poſſint creditores inueniri. Accurſius.

l Prædia. ruſtica.

m Sufficerent. ſ. eccleſiæ.

n Expendit. vt quia bonis ei interdicitur, vt ff. de cura. fu. leg. j. Vel dic, vt inſtitu. de [illegible] qui ſunt ſui vel [illegible] iu. §. ſi. prima plæ [illegible]. Accurſius.

o Cogitandum. nobis. ſi enim pro cauſis corporalibus cogitam⁹ &c. vt j. vt cũ de ap. cog. §. ſi vero liber. in fine. col. vij. Accurſius.

p Sed ex ijs. ſ. poſſeſſionibus. Et no. quòd qui hoc ſeruaret, pauper non eſſet.

q Reliquis. aliàs reliquas omnes: & tūc repete in alijs per reliquas omnes venerabiles domus. Accu.

r Schemate. ideſt ordine, ſiue dignitate. Accurſius.

s Sancimus. quæ in hac conſtitu. dicimus.

t Tempore. ſcilicet futuro.

u Numer⁹. noningẽti quinquaginta. vt ſup. in princip. dixit. Accur.

x Eccleſia. ſ. prius ſanctæ Sophiæ. quæ eſt maior eccleſia.

y Verina. proprium nomen. Accurſius.

z Eccleſijs. ſ. tribus

a Conſiſtentes. hic no. quòd vnus vicẽ duorum gerere non poſſit, ſic ff. de pac. l. ſi plures. Item no. q quidam libri non habent plus in hac conſtitutione. & quidam habent tres columnas, ſed non legitur.

b Quoniam. reſpondet tacitè quæ. Illud

---

randas q; det, & ſat tas tectas tuendas. his cõſentanea ſũt q de diuidendis in 4. ptes bonis eccleſiaſticis in varijs ſynodis ſtatuta ſunt: vt Arelatẽſi c. 22. Carthag. c. 7. Antioch. c. 3. & 21. & 22. 24. 25. & Sardicẽſi. c. 1. Cõti.

† διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ πράγματος. non videt̃ ad fidẽ. i. creditũ p̃ ſtem debere, vt Haloãder reſulit. Cõ.

Vicẽ duorũ vn⁹ gerere non poteſt.

† Nam & diuiſio pbendarũ cõe illo Tu tonẽſi phibetur. c. minorib. ex. de pbẽdis. Cõti.

* Addendũ, & ſola. & paulo poſt ſanctiſſima, addẽdum maiore.

* Sic appellabat̃ Leonis Imperatoris vxor. Contius.

† Sphoratio habet noua Græca editio. Contius.

† Legẽdũ Irenes. Socrates. in lib. 1. tripart. hiſtor. ait Cõſtãtinũ duas ędificaſſe eccleſias: quarũ vnã noiauit Irenẽ, aliam vero appellauit Apoſtolorum. Contius.

a Illud quoq;. Not. q̄ nō debet clericus tranſire de vna eccleſia ad aliam. quod non ſeruatur.
b Cōtradicere. No. arg. pro epiſcopo vel p̄lato. q̄ liceat ei reclamare literis domini papæ. vt C. ſi contra ius vel vtili. pub. l. & ſi legibus. ſed poteſt dici, q̄ hic non à principe, ſed ab alio nomine principis erant miſſæ. ſi autem conſtat literas eſſe principis, recipiendę ſunt. ſed ſecunda iuſſio debet expectari: vt C de man. prin. l. j. & ī. de man. princ. §. deinde competēs. col. j.

De ſide-

ſanctiſsima maiorē eccleſia eſſe: diaconos autē maſculos centum, & quadragita fœminas: ſubdiaconos verò nonaginta: lectores aūt cētū & decē, cātores vigintiquinque: ita vt ſit oīs numerus reuerēdiſſimorū clericorū ſanctiſſimę maioris eccleſiæ in quadringētis viginti qnq;, & ſ̄. cētū exiſtentibus ijs q̄ vocant̄ oſtiarij. In ſanctiſsima ſiq̄dē maiori eccleſia huius feliciſſimæ nr̄æ ciuitatis tres venerabiles domos vnitas ei, tanta clericorū ſit multitudo: nullo q̄dē horū q̄ nūc ſunt excludēdo: licet multo pluriū ſit numerus ab ijs qui nobis nūc determinati ſūt: nullo autē decætero adijciēdo in vnoquoq; ordine ijs q̄ nūc ſūt: donec ad hūc numerū menſura redigat̄.

CAP. III. Ne liceat clericis de minore eccleſia in maiorem per patrocinium tranſire.

ILLVD quoq; a adijciendū eſt, vt quod hactenꝰ nō decenter fiebat, nequaquā in republica geraꝛ̄, i. multos reuerendiſſimorum clericorū dedignari quidem in ijs in quibus ordinati ſunt ſanctiſſimis eccleſijs. aut hic, aut in ꝓuincijs deſeruire: ad ſanctiſſimā verò matrem eccleſiā & venerabilem clerū eius p̄ patrocinium quodlibet accedere:† quod de cętero fieri ꝓhibemus. nā ſi ſuper venerabilibus monaſterijs ꝓhibemus ex alio monaſterio ad aliud trāſmigrare: multo magis neq; reuerendiſsimis clericis hoc permittamꝰ lucri & negotiationis habere hmōi horū deſideriū iudicātes. Si verò & aliqñ talē quādā migrationē tua beatitudo aut per tempora imperiū fieri perſpexerit: nō aliter hoc agi, antequā ad p̄dictū à nobis numerū cā redigat̄, vt migratio ī officiū deficiētis fiat & nō ſ. numerū aliq̄d oīno excedat̄. hoc enim nulla machinatiōe, neq; ex aliquo mō fieri ſinimꝰ. Et hęc q̄dē de ſāctiſima maiore eccleſia.

† Accurſius ait ſi ſeruari: ſed tñ idē cauſū fuit Nicæno concilio. c. 16. Antiocheno & Meldenſi: vt 7. q. 1. abūde docet Gratianus. Contius.

CAP. IIII. De clericorum multitudine non facienda.

IN alijs aūt oībus eccleſijs, quarū expenſas ſanctiſſima maior eccleſia facit, ſancimꝰ nūc quidem exiſtentes manere ſimiliter eos ēt ſub ſchemate: decætero verò nullū ordinari, antequā ad eū qui vocat̄ ſtatutus vniuſcuiuſq; eccleſię (quod antiquitus ordinatum eſt ab ædificatoribus eccleſiarū) p̄sbyterorū, diaconorū maſculorū atq; fœminarum, & ſubdiaconorū, atq; lectorum, nec non cātorū & oſtiariorū numerus redigat̄, & nullus in medio penitus adijciat̄. Noſq; ipſi cauemus tale aliquid agere: & ordinandos abbreuiamꝰ: nulluſq; noſtrorū iudicū tale aliquid agat nr̄am formidās legē: & licētia ſit beatiſsimo archiepiſcopo & patriarchæ huius regiæ ciuitatis ordinationi cōtradicere: b licet iuſsio de palatio veniat. Nā & qui p̄cipit, & cui pręcipitur, ſub eccleſiaſtica mulcta erūt, ſi tale aliquid egerint. Sed neq; in alijs eccleſijs quæcūque emolumentū & expenſas habēt à ſanctiſsima maiore eccleſia, incompetens eſt multitudinem inire ordinādorū eius: neque tranſcendere decætero cōſtitutam à principio etiam ſuper illis menſuram: ne forſan omnes etiā qui eas cōſequūtur, in multitudinem incidentes immēſam, & accedentes ſibimet piè agentibus quæſtus diuidentes, & exinde vſq; ad menſurā eorum non ſufficientes, in maximam anguſtiā incidāt. Si verò vltra menſurā definitā ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ ſiue aliarum eccleſiarum ordinetur qui per tempora fuerit ſāctiſſimæ maioris eccleſiæ ſanctiſſimus epiſcopus, & venerabilis eiuſdem eccleſiæ œconomi erogationē eccleſiaſticis præbuerint quæſtibus: ipſi quoque de ſua & propria facultate p̄beant expenſam, & qui hæc expendere eos permiſerit beatiſsimus patriarcha. Sciāt enim, quia ſi quid tale egerint, licentiam damus & ſanctiſsimis patriarchis qui poſt tale aliq̄d agentes fuerint, & poſteriorib. œconomis, & oībus reliquis reuerendiſſimis clericis talia perſcrutari, & facta prohibere, & indicare imperio: vt illud cognoſcēs p̄cipiāt ex ſubſtantia hæc agētium œconomorum, aut ēt permittentis archiepiſcopi hoc ſarciri ſanctiſsimæ eccleſiæ. Quapropter ne rurſus forte fiat talis aliqua rei confuſio atque tumultus: cauſa ad menſuram à principio conſtitutā redacta, tunc ordinare liceat: ita tantum vt non tranſcendatur definita menſura, neque numerus tranſeatur, aut fiat quędam circa hoc calliditas. Non enim † illud patimur omnino fieri, vt dicatur quia licentia erit ordinare quidem, non tamen emolumenta prębere. hoc enim eſt rurſus ad cōfuſionem efficientium, & immenſam adiectionem ſecūda collegia conſtituentiū, deinde etiam plurimas habebit cauſas circumuentionis, vt alias ſibimet vias auaritiæ inueniant & pro alimentorum expenſis.

† Cōcor. cum hoc tex. gloſ. quarta in c. cum M. extra de conſtitu.

Et hoc igiẗ agi penit⁹, ẽt ſub mulcta, q̃ vocaẗ eccleſiaſtica, prohibem⁹: maximã vtilitatẽ hãc eſſe putantes, vt ſanctiſſima maior eccleſia neq; debitis ſubijciaẗ, neq; anguſtietur perpetuo ędificio, ſed ſemper abundet.

CAP. V. Vt reliqua pars redditruũ eccleſiaſticorum detur pauperibus, & ſimilibus perſonis.

Sicut.n. de his expenſam determinauimus, ita cõgruet ꝓ tpe ſanctiſſimũ patriarcha & reuerendiſſimos œconomos conſiderare vt aliæ expenſæ q́ fiunt ex eccleſiaſticis q̃ſtibus, circa pios erogentur actus, & Deo placentes: & illis hęc miniſtrentur, q ꝓ veritate egẽt, & nõ hñt aliunde alimẽtorũ occaſionem. Hoc.n. dñm Deũ placat: & nõ i patrocinijs & ſtudijs hominũ eccleſiaſticas expẽſas hominib. locupletib. diſtribuant, & iõ inopes neceſſaria nõ mereanẗ. Sciant aũt Deo amabiles œconomi, & qui nũc, & ꝑ tpa futuri ſunt: qa ſi quid ꝑter hæc egerint: & diuinis ſupplicijs ſubiacebũt, & ex ſua ſubſtantia indemnitatẽ ſanctiſſimę ꝓcurabũt eccleſiæ. Beatitudinẽ igiẗ tuã q̃ ab initio & ex infantili penė ętate in ſacro ordine † & ſchemate * ſanctiſſimã ordinauit eccleſiã, ex ſacrato vtiq; genere deſcendentis, hæc cuſtodire continuė ſancimus: ſcientem quia non minor nobis cura eſt horũ ꝑ ſãctiſſimis eccleſijs ꝓſunt, quã ipſius aiæ. †

TITVLVS IIII.

DE FIDEIVSSORIB. & mandatorib. & ſponſorib⁹, & ſolutionibus.

Reo abſente primò fideiuſſor eſt cõueniẽdus, dilatiõe ſibi ſtatuta ad reũ repræſentãdum, lege antiqua non obſtante. Bar.

Imp. Iuſt. Au. Io. glorioſiſſ. ſacrorum ꝑto. ꝑfect.

Legẽ antiquã, [a] poſitã quidem olim, [b] vſu verò (neſcimus quemadmodũ) non approbatã, [c] per cauſas aũt ſemper exquiſitas [d] atq; neceſſarias apparente, [e] rurſus aduocare, † & ad rempublicam reducere, bene ſe habere putauimus: nõ ſimpliciter eã ſicut iacebat ponentes, (erat [f] .n. quędã eius [g] pars oĩno non diſcreta [h]) ſed cum cõpetenti & Deo placito diſtribuentes augmento. [i]

CAP. I. Vt creditores primo loco ꝯueniant principalem.

Si quis igitur * [k] credi derit, [l] & fideiuſſorẽ [m] aut mandatorem aut ſponſorem † acceperit: is non primum aduerſus mandatorem, aut fideiuſſorem, aut ſponſorem accedat: [n] neque negligens, debitoris interceſſoribus moleſtus

a Legem antiquã. quam habemus. C. de fideiuſſo. l. non recte. q̃ hic corrigitur: & noua ei adijcitur: & ptn parte ſeruaẗ, vt qdã dicunt. q̃d nihil eſt: ſed dic ꝙ erat q̃dã lex q̃ dun dicebat. Primũ, vt ꝑſente vtroq, re⁹ primn ſit ꝯueniendus: & in hoc hñ, vt ĩ. eo. §. antiqua ſiquidẽ. Secũdũ ꝙ abſentia reo nõ dabaẗ ſpacium fideiuſſori ad producẽdum reum: & in hoc male dicebat: vt ĩ. e. §. ſi vero fideiuſſor. ibi, non enim &c. & fuit hæc lex antiqor q̃ illa. C. eo. l. non recte. vel quàm aliæ q̃ tractant de eadẽ materia vt patet. ĩ. ꝓx.

b Olim. ſ. ſancimus. & accipitur ex ſequẽti verbo, naſcimur. ſic ff. de tu. & cra. diſt. l. prima. §. nune tractemus.

c Non approbatam. idest reprobatam ꝑ cõſuetudinem ei cõtrariam: vt ff. de legibus, & ſenatuſconſ. l. de quibus. §. fin & ĩ. de quæſto. §. ſi vero coll. 6.

d Exquiſitas. ſ. plerunque in iudicijs neceſſario examinatas. nam & hodie pleræque cauſæ ſunt de ſimili materia.

e Apparentẽ. ſ. fortè volem. vel dic apparet. i. ad memoriam reducitur, & deploratur, vt facit vxor de marito bono mortuo, cum minus bono ſit coniuncta.

f Erat enim interpoſitio eſt.

g Eius. ſ. antiquæ legis.

h Non diſcreta, vt ſupra eodem in principio diximus.

i Augmento. nam cum duo tantum capitula in ea continebantur, in hac conſtitutiõe infinita ſunt, vt ĩ. eo per totum.

k Si quis igitur. quia legem antiquã volumus reformare, igitur.

l Crediderit. ſ. mutuãdo aurũ vt ſequitur. Sed quid ſi in alio conſtat mutuum q̃ ꝙ pondere, numero, menſura ꝯſiſtit: vt ff. ſi cer. pe. l. 2. Vel quid ſi ali⁹ cõtractus ſit, vbi poſſit fideiuſſor accedere: vt ff. e. l. j. Rñ. ſemper locũ habet quod hic dr: vt ĩ. eo. §. non ſolum. & §. abſoluiẽ. & §. ſimiliter & ff. ſi cer. pet. l. t.

m Fideiuſſorem. Not. differentiã inter iſtos. nã fideiuſſor & ante obligationem, & poſt accipi poteſt: vt Inſtitu. eo. §. 2. Mandator tantum ante: niſi in caſu: vt ff. mãda. l. ſi vero non re. §. ſi poſt. & §. plane. & §. cũ quis. Spõſor. qui ſponte ſine rogamine pro alio intercedit: quia & ipſe habet actionem mãdati, vt ff. mã. l. ſi ꝓ te. alias eſt. l. q pariẗ licet M dixit ſponſorẽ ꝓ cõſtituente ſe, debere poſitũ eſſe: & in his tribus locũ habet hæc conſtitutio. Idẽ dico de conſtituente. q iñ poſt obligatiõnẽ accipiẗ: vt ff. de cõſti. pe. l. j. ad inſtar fideiuſſoris, vt C. de cõſti. pe. l. fi. Quid ſ expromiſſorẽ q. ſ. ꝓmittit alio non obligato ptn⁹ quo obligatur: vel ẽt nunc liberante eum. vt ff. de dol. l. & eleganter. §. ſeruũ pactionis. Rñ. nõ habet locũ hęc conſtitutio: cũ nõ poſſit dici ꝯ eũ ꝯ quem agere nõ poteſt, eſſe negligens. vt C. de an. excep. l. 1. §. fi. item quid ſi principaliter ſe cõſtituit debitorem, vt fit tota die? Reſp. refert an nouerit alterius obligatiõ, quod fieret ſecundum vetera iura, ſemper mutata perſona, vt ff. de act. & oblig. l. obligationum fere. §. fi. & inſtitu. qui mo. tol. oblig. §. pręterea hodie hoc expreſſo. ſi aliàs, vt C. de noua. l. fin. & tunc non habet locũ hæc conſtitutio ratione dicta in ſuperiori. q an verò non fiat. & tunc locũ habet: cũ eadẽ ſit ratio huius & fideiuſſoris, vt ff. de ver. oblig. l. à Titio. in fi. & ff. ad l. Aquil. l. illud. Item æquitatis ſumus amatores, vt ĩ tit. 2. § fin. & C. de conſti. pe. l. fi. hæc gl. locum habet quando vnus poſt alium obligator.

n Accedat. hic corrigitur qd eſt in C. e. l. nõ recte. & l. mater & l. ſi aliena. q̃ oẽs leges dicunt idem. Vlumn quære hic quod dixi ĩ. de duob. re. coll. 7. § 1 ſic non-

† Relud al. gradu.

* Merito hoc laudat, cũ in No. 6. veteri aliquẽ mox ex laico fieri clericum Continua

† In noua editione Græca & vetuſto manuſcriꝑ pro ſequĩtur: Dat. XV II. Cal. Apri. Beliſario. V. C. Co. ſed cum legẽ dum XV. vt ſit vel ſaltem bĩ duo ſuperiore Nouella recẽtior. Cõt.

* Quę lex an extet ĩ digeſtis valde dubium eſt. Continua.

† eliàs reuocare.

* Iſte §. poniẗ ꝓ authẽ. ſu ꝑ l. nõ recte. C. de fideiuſ. & mã. & ſcripſi ꝑſente ẽt vtroq;. & cõcor. cũ hoc. §. j. in gl. j. extra eod. titu.

† Spõſorẽ, potuit interpres tenere vocẽ Græcã antiphonetã, ſiue & ꝓprie tam dicim⁹, ad verbũ aũt ſonat antiphoneta, qd Gallicẽ

fit: a ſed veniat b primũ ad eũ q aurũ accipit, debitumq; cõtraxit: & ſiqd inde receperit, c ab alijs abſtineat. Quid enim ei d ĩ extraneis e erit, à debitore cõpleto? f Si verò nõ valuerit g à debitore recipere aut in partẽ, aut in totũ: ſm qd ab eo nõ potuerit accipere, ſm hoc ad fideiuſſorem, aut ſpõſorem, aut mãdatorẽ veniat, & ab illo quod reliquũ eſt ſumat: h & ſi q dẽ pſentes i ei k conſiſtãt ambo, & pricipalis, † & interceſſor * & fideiuſſor, & mãdator, & ſpõſor: hoc oĩ ſeruetur l modo. Si verò interceſſor, aut † fideiuſſor, aut mandator, aut qui ſponſioni ſe ſubieccerit, adſit: principalẽ verò abeſſe m cõtigerit: acerbum n eſt creditorẽ mittere alicubi, o* cũ poſſit mox interceſſorẽ, aut fideiuſſorẽ, aut mandatorem, aut ſpõſorẽ exigere. Sed & hoc qdẽ curãdũ eſt à nobis poſſibili mõ: non. n. erat quoddã hic p antiq legi q datũ p ſanatione remediũ. * cũ vtiq; Papinianus † maxim⁹ fuerit p hoc primit⁹ itroduxit. pbet * r igit s interceſſorẽ, aut ſpõſorẽ, aut mãdatorẽ: & cauſæ pſidens iudex det tẽpus t interceſſori (idem eſt dicere, ſpõſori & mãdatori) volenti principalẽ deducere: quatenus ille prius u ſuſtineat cõuentionem: & ſi ipſe in vltimũ ſubſidiũ reſeruet: ſitq; ſolatio interceſſori aut ſpõſori, & mãdatori ĩ hoc x quoque iudex. fideiuſſorib⁹ .n. & talib. y pdeſſe ſancitũ eſt, † vt illo z deducto, a interim ꝯuentiõe liberent b p eo ĩ moleſtia fuerunt. Si verò tps in hoc idultũ exceſſerit, (cõuenit c nãq; ẽ tps definire iudicãtẽ) tũc fideiuſſor, aut mãdator, aut ſpõſor exequat litem, & debitũ exigat ꝯ eũ d pro quo fideiuſſit, aut p quo mãdatũ ſcripſit, aut ſponſionẽ ſuſcepit: à creditoribus actionib⁹ ſibi ceſſis.

CAP. II. Vt creditor pri⁹ pricipalẽ & fideiuſſores excutiat actiõe ĩ pſonã, q̃ ĩ rẽ experiat aduerſ⁹ exneos pignorũ detẽtores.

Hypothecaria actio contra extraneos pignorum poſſeſſores inteẽtari nõ debet, niſi pri⁹ reorũ & fideiuſſorũ oĩbus facultatib⁹ excuſſis, his obtinẽtibus & in omnibus creditoribus & ſucceſſorib⁹. Bar.

SED neq; ad res debitorum e quę ab alijs de-

nunquid huius legis beneficio renũciari poteſt? Rñ. ſic, vt C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. arg. cõtra. ĩ. de duo rea. §. 1.

a Moleſtus ſit. petendo ab eis vt ſoluatur. Accur.

b Veniat. ſ. creditor

c Receperit. quod ſibi debetur.

d Quid enim ei. ſ. creditori.

e Extraneis. i. fideiuſſoribus.

f Completo. ideſt ſatisfacto. q. d. nihil. Accur.

g Valuerit. ſcilicet creditor.

h Sumat. Quid ſi pignus habeat a debitore? Vidatur quòd primo debeat illud vendere: vt hic colligitur. ſed quia graue eſt etiam pignus vendi propter ſubhaſtationes quę fiunt: vt C. de iur. dom. impe. l. fin. dico contra, vt ſ. eod. l. inter eos. §. creditor. Nec dico eam correctam, licet dicant quidam ſ. per iſtam: cum leges vatetes inquantũ poſſumus tolerare debeamus vt ĩ. qui. mod. nat. effi. sui. §. tribus. col. vij.

i Præſentes. præſens reſpectu abſẽtis multis modis dicitur. Primo, quando ſe adinuicem audire poſſunt: vt in ſtipulationibus accipitur, vt ff. de verbo. oblig. l. 1. j. rñ. & inſt. de inuti. ſtipul. §. itẽ verborum. Secundo, quando quis eſt in eadem prouincia: ut cum de præſcript. inter præſentes agitur, ut C. de præſcriptio. long. temp. l. fin. Tertio cum eſt in iudicio: ut in productiõe teſtiũ, quæ debet fieri præſente altera parte, ut C. de teſtib. l. ſi quando, & ĩ da teſti. §. pen. coll. vij. Quarto, ſi eſt domi. cuius nomine volo nuntiare opus nouũ. vt ff. de dam. infec. l. iiij. §. abeſſe & ff. qd vi aut clã. l. aut q aliter. §. 1. Quinto, vt ſi eſt in hortis, ẽt cũ tractamus de pcuratore cõſtituendo, vt ff. de pc. l. præſent. & l. & qui. Sexto modo accipio hic, ſi eſt ẽt in eodẽ territorio: vt facile poſſit citari: vt arg. ff. de iuriſ. om. iu. l. vlti. licet quidã dicant eũ in iudicio debere eſſe præſentem, vt ĩ. de teſti. §. pe.

k Ei. ſ. creditori. Accur.

l Seruetur. vt prius conueniatur principalis quàm acceſſorius.

m Abeſſe quod dic vt modo diximus.

n Acerbum durum & crudele. Al.

o Alicubi. extra territorium ius dicentis: vel forte etiam intra, dummodo extra iudicium: quod dic vt ſupra. §. 1. diximus.

p Hic. i. in iſto caſu.

q Antiquæ legi. i. ab antiqua lege, cuius mentionem habuimus ſ. e. in prin.

s Introduxit. in ſimili caſu, ut dilatione reo data abſenti & fideiuſſori. licet præſenti dari debeat, ut ff. eo. l. ſi teſtamento. §. ſi.

r Probet igitur. vulgariter dicit. quaſi dicat. experiat, an poſſit repræſentare reũ, vel non.

t Det tempus. ſcilicet ſex menſium, ſecũdum quoſdam. ut C. eo. le. ſancimus. uel melius pro arbitrio iudicis: ut ff. de iur. delibe. l. 1. in fin. quod erit in xx miliaribus diurnis. ut ff. ſi quis cau. l. i. uel erit arbitrium ſecundum continentiam prouinciarum, ut ĩ. ut omnes oba. iu. §. ſi uero aliter. col. v. & C. de dila. l. 1.

u Prius. hoc dicit Azo uerum, quando negat ſe fideiuſſiſſe. quod nihil eſt: imò etiam cum conſtet, ut hic. & ĩ de duo. re. in prin. col. uii.

x In hoc. ideſt in dilatione quam eis dat ad repræſentandum reum.

y Talibus. ſ. mandatoribus, & ſponſoribus, & ſimilibus. vt ſ. eo §. j.

z Vt illo. ſcilicet prine.

a Deducto. ſcilicet ad iudicium.

b Liberentur. fideiuſſores.

c Conuenit. inter poſitio eſt.

d Contra eum. ſcilicet reum principalem pro quo &c. & hoc dico, actionibus ceſſis. nam fideiuſſores ipſi exigent, dummodo & ipſi prius ſoluant. vt ff de ſolut. leg. Stichum §. pe. vel contra eum fideiuſſorem. ſ. debitum dico ab eo pro quo &c. & hoc dico actionibus ceſſis. ſic ſunt ablatiui abſoluti. Et eſt facienda ceſſio ante ſolutionem, vel tunc, vel parum poſtea, vel multum poſtea, hoc tamẽ acto tunc in ſolutione, vt poſtea fiat: vt ff. de ſol. l. Modeſtinus.

e Debitorum. ideſt ad res quæ fuerunt quondã debitoris: nunc autem alienatæ ſunt. vnde tranſit dominiũ, licet cum ſua cã: vt ff. de acqui. re. dom. l. traditio

Dicimus reſpõdit. contrà Alciat. lib. 1. parerg. c. 2. tribuentem veterẽ interpretẽ q ſponſorẽ veteri qd verbũ ſignificat eũ qui ſpõte pro alio pmittit. vt Feſt⁹ ex Verrio docet. Iulianus aũt epitomator ſẽper periphraſticos vertit eum q p alio pecuniã cõſtituit. Cõ. * ἀντιφωνητής

l. cum ei à debitore ſatiſfactũ ſit. ſententia. n. potiꝰ ſpectãda, quàm verba. Cõ.

† aliàs & principalis & fideiuſſori hoc omni &c.

* Incluſũ deeſt.

† Deeſt.

s Cõcor. clem. dudũ. in gl. ſup verbo, pſcta n. vbi ẽs p do. cardi. de ſepulturis.

† ἀναχωρῶ i. alio.

† Legẽdũ antiqua lege.

† ἐμβῆθον compẽdiũ. Contius.

In noua Græca editione legit παρακατόθε ſe puto librarii errore ſed caui eſſe legendũq;

παρέγγυος. Cont.

* ἐγγυη- τὴν, i. cõdncat, denũtiet, indicet & hi⁹ voces.

† Legẽdũ ſanctũ ẽ. vt in veteribus, pro eo qd in Græco habetur. ἐκτεῖος Contius

ditio.& ff.de cootrahe.emp.le.alleratio.Sed quid ſi depoſuit vel cõmodauit: Rñ.apud eundem videntur eſſe:ut ff.cõmo.l.rei.& ff. depoſi. l.licet. & de verb. ſign.le.penes.

ᵃ Veniat prius.ſ.creditor per hypothecariã actionẽ.

vel alienaoerũt: At hic.In tertio dic ꝙ primo ad res debitorum agitur: vt hic, licet olim ſemper eſſet in electione creditoris iam io primo, vt C.eo.l.ooo rectè qoi in ſecuodo vel tertio caſu, vt C.de pig.leg. perſecutione. Azo.

tinenẽ † veniat pri⁹, ᵃ antequã tranſeat viã ᵇ ſup perſonalibus ꝯ mãdatores & fideiuſſores, & ſpõſores: ſicq; ad res veniẽs pricipalis debitoris ſiue ᶜ ab alio detineanẽ, & detinẽtes eas ꝯueniẽs, ſi neq; inde habuerit ſatiſfactionẽ: tũc veniat aduerſus res ᵈ fideiuſſorũ, & mãdatorũ, & ſpõſorũ: idẽ ẽ ᵉ dicere, vel ſi quoſdã habuerit ᶠ hoĩes ᵍ ipſi ʰ ſibimet obligatos, ⁱ & q hypothecarijs ᵏ actioib. ſibi teneri poſſint. Cõtra principales tñ exiſtentes apud eos res, ſiue perſonalib. ſiue hypothecarijs, mox ſiue ambab⁹ vti voluerit: oẽm ei dam⁹ licẽtiã q̃ dudũ a nobis data eſt, ˡ & viã & ordinẽ in alijs ꝑſonis caſibuſq; ſanctã. Et nõ ſolũ hoc ĩ creditoribus ᵐ dicimus: ſed etiã ſi quis emerit aliqd ab aliquo, deinde acceperit eũ quẽ vocant cõfirmatorẽ, ⁿ & moueatẽ in aliquo venditionis cõuentio ᵒ ꝯ venditorem facta: non aduerſus confirmatorẽ mox emptor accedat, neq; tenentẽ ᵖ aliquid rerũ venditoris, ſed aduerſus vẽditorem prius: & ſic ad confirmatorem, & tertio loco cõtra detentorem: eadẽ ẽt hic ᵠ exiſtente diuiſione ſuper pñtibus & abſentibus, quã ʳ dudũ in fideiuſſoribus & mandatoribus & ſponſorib⁹ ac creditoribus cauſã debitorum ſanciuimus: ˢ ſimiliter obtinente etiam in alijs ᵗ ꝯctibus ᵘ in quibus fideiuſſores aliq, aut mandatores, aut ſponſores accipiunẽ: & in ipſis principalibus ex vtroq; ˣ & in hæredibus eorũ, & ſucceſſorib. antiqua ſiquidẽ lex hæc valeat rurſus, ʸ & cũ hmõi iuſtitia atque diuiſione nr̃os ſubiectos foueat.

CAP. III. De ſolutionibus. Vt debitore aurum aut pecuniam numeratam non habente, addicanẽ creditori rẽs eius.

Creditor, qui à debitore debitum recipere nõ valet, cõpellitur in ſolutum res eius immobiles meliores recipere, ſubtili earũ æſtimatione facta, ſufficienti pro euictione præſtita cautela, quã debitori poſſibile eſt præſtare emptore nullo apparẽte, argentariorum ſponſionibus in ſuo ſtatu manentibus. Har.

Quod aũt ᶻ decætero humanis auxiliaẽ curis: ᵃ licet quibuſdã creditoribus nõ fortè ſit gratũ, à nobis tñ pp clemẽtiã ſãcitẽ. Si quis.n. mutuauerit ᵃ aurũ, debitoris ſubſtãtię credẽs: at ille ad reſtitutionẽ auri nõ ſit idone⁹, ſubſtãtiã aũt ĩmobilẽ habeat: verũ creditor ardeat ᵇ aurũ oĩmod q̃ rẽs, illi verò nõ ſit facile, neq; vlla mobilis ᶜ ſubſtã

ᵇ Perſonalibus. ſ. actionibus. Sed contra infra.de liti. §.ad hoc. B. & Al. dicunt hoc corrigit. Ir.dicit quòd ibi debitor idemque venditor tenebatur adhuc. Alij dicunt, ꝙ ibi habebat cauſam à debitore, contra quem dicunt agi poſſe etiam prius. ſed io. contrar ꝙ dolus auctoris nõ nocet emptori. vt ff. de do. except. leg. apud Celſum. §. ſi cũ legitima Alij dicunt quòd illud locum habet excuſſis prius bonis debitoris: vt hic. Vel melius illud io expreſſo: hoc io tacito pignore: vt hic, cum hoc etiam iure veteri erat: vt ff de iure fiſci. leg. Moſchis. vel dic aliter, ſecundum Azo. & Ioan. vt io ſumma de pig. §.damus.

ᶜ Siue. ſunt duæ partes: vt pro &. q. d. & ſi ꝑ quamois &c. ſic ĩ.de duo.reis.§.j. col.vij.

ᵈ Res. ab eis vel ab alio poſſeſſas.

ᵉ Idem eſt quod in interceſſoribus eſt dictum.

ᶠ Habuerit.credi tor.

ᵍ Homioes.ſimiles ſupradictis: vt conſtitutores.

ʰ Ipſi. ſ.creditores.

ⁱ Obligatos. ex coo ſtituta pecunia.

ᵏ Hypothecarijs. quid ſi reali puta hypothecaria tenetur fideiuſſor, cũ perſonali ſit præſcriptum. Reſpond. idem quod hic dicitur, vnde diſtingue, quia ꝑlatio fit pſooaliũ actionũ ad perſooales. Itẽ ꝑſonaliũ ad reales. Itẽ realium ad reales. De primo dic qualiter reus priuſquã fideiuſſor ꝯueniatur: vt §.j.ĩ.eo. In ſecũdo dic ꝙ perſonales realibus præferuntur: vt hic. niſi in caſu quando idem debitor teoet res, vt ĩ.pro xi.noo ita in fideiuſſore cõuento perſonali. nam licet teoeat res, nõ poteſt creditor eligere, cum prius oportеat eum redire ad res debitorũ, quas ipſi tenẽt

ˡ Data eſt. vt C. de act & obli.l. fin. quæ l.hic corrigitur niſi in hoc caſu: vt ĩ. diſtioximus modo.

ᵐ Et non ſolũ hoc io creditoribus. ſtrictè pro mutuatorib⁹ ſic C. de proba.l.j.alitèr largè, vt ff.ſi certum peta. l.j.

ⁿ Confirmatorem. Not.eundem dici fideiuſſorem, cũ cuilibet contractui accedere poſſit: vt ff.eo l.j.idem & confirmator: quia venditionẽ ſiue contractum confirmat, vt inſtit.e. in prin.& de repli. §. ſi. idem actor ſeruus dicitẽ: vt ff. de euictio. la.illud.

ᵒ Conuentio. i. agatur ex aliquo pacto io venditione appoſito io præiudicium venditoris, quod vẽditor noo ſeruat.

ᵖ Tenentem repete aduerſus. Azo.

ᵠ Eadem etiã hic. Ideſt io dicto caſu venditionis.

ʳ Quam. ſcilicet diuiſionem.

ˢ Sancimus. ĩ. eod. §.j & ij.

ᵗ In alijs. à mutuo & venditione.

ᵘ Contractibus. vel quaſi: vt inſt. de obl. ex quaſi cõtractu. in princip. & de act. §. j.Azo.

ˣ Ex vtroque. ſ. latere, i.creditorum & debitorum, & ex hoc corpore colligiẽ qdam membrũ illius authen. quam habemus C. de fideiuſſo. leg. præſente &c. ibi, abſque.

ʸ Ruſus. repete valeat.

ᶻ Quod autem. nnoc de ſecunda parte rubricæ.

ᵃ Curis. ſcilicet debitoris.

ᵇ Ardeat.i. ardenter cupiat, ſicut & illud, Corydon ardebat Alexim. ideſt ardeoter amabat.

ᶜ Mobilis. tunc.n. forſan æſtimationẽ auri præſtãdo in rebus mobilibus quæ in regione illa frequẽtabatur, liberatur: vt C de do. l.ſi quis argẽtũ. io prin. & maxime ſi ex ea re creditor dãnũ non patiaẽ, vt ff. de ſol,

ᵃ καθ' ἑ-ξῆς ματω malui.ſ.ẽ vertere poſſidenẽ pro ſnia ſubiecta, ad excludẽdos da poſitari-os & ſimiles, q etiã primũ cõuenire poterãt. Cõ.

ᵇ ἐναγχεῖν antequã pficiſcaẽ & experiatur &c. Contins.

ⁿ βεβαιω-τὴν ad verbum ſooat confirmatorẽ: ſicq. & Iulianus epitumator vertit quãuis autẽ hũc cõfirmatorẽ ſcribat Vlpia. vulgo uocari auctorẽ ſm l. 4. ff. de euict. ooũ ideo tñ Haloãder uerteẽ debuit auctorẽ ſm aliter. n. Græci, aliter Latini accipiunt: quod C.Apud Latinos uendi tor eſt primus auctor, & ſimpliciter dicẽ auctor. l. j.C.de periculo rei uẽ. & actio de euictione appellaẽ auctoritas l.ult.ff.de euict io. Ant. Cõt.

de ſol.l.Paulus.ſm Al.Vel melius dic, q ſi haberet mobilem ſubſtãtiã, veriſimile eſt q cito venderet. & ſic ſolueret, vt ff.de acqui.poſ.le. ſi rem mobilẽ.

a Subſtantia.repete ſic.

b Damus.i.concedimus. ſic inſtit.de liberti.§.fin.

c Sed ſi nec.iſtud nec, duo importat,ſ. & non.q d. creditor non vult accipere. & in hoc aduerſatur hæc dictio ſed, ad ſuperiorem caſum. Itẽ & aliũ non permittit.ſ. emere hoc diuulgante: vt ſubijcit quoniam &c.

d Subiacent.i.bona debitoris, vel rem illam quam vendere vult, dicit obligatã ſibi vel alij.

e Dari.ſ.in ſolutũ.

f Cautela.ſ. pro euictione.

g Dare poſſit.ſ.pignori: quod tutius eſt: vt inſtitu.de ob. quæ ex delict.§ furti. vel ſi hoc nõ poteſt, fideiuſſor dabitur: licet aliàs pro euictione non detur: niſi immineat euictio in limine contractus. vt C de euic. l.ſi poſt.& ff.de euic. l.illud. vel ſi hoc nõ poteſt iuratoriam faciat cautionem. vt inſtitu.de ſatiſd. §. ſed hodie.& ĩ.de nup.§. quod vero ſequitur. Sed nunquid hodie ſemper dabitur fideiuſſor à quolibet venditore pro euictione ſi dari poteſt? quidam dicunt quòd ſic per leg. iſtam. & quod dicitur ff. de euict.leg. j.illud dicunt eſſe correctum. Sed dic quòd hic caſus eſt ſpecialis.& in alijs erit hæc ſpecialitas. ſic & alias cum imminet euictio in limine contractus: ſicut nunc diximus: vt ff.de peric. & com mo.rei ven l.pe § fi. & C.de euic.l.ſi poſt. Item alias vbi eſt ex con ſuetudine: vt ff. de euict.l. ſi fundus. Accurſi.

Cõcor. q vſas extra de dona. inter virum & vxo.

Fideiuſſor pro euictione no ſemp dat.

tia: a dam' b creditori licentiã volẽti imobiles res accipere pro auro. Sed ſi nec c qſpiã emptor imobiliũ eius rerũ adſit, creditore frequẽter etiã diuulgante, quoniã ſubiacẽt d debitoris res, & ob hoc terrente adire volentes emptionẽ, tunc in hac quidem feliciſſima ciuitate glorioſiſſimæ noſtræ reipublicæ iudices ſecundũ vnicuique cõceſſam à lege & à nobis iuriſdictionẽ: in prouinciis aũt gẽtiũ pſides pparent ſubtili æſtimatione facta rerum debitoris dari e ſm quantitatẽ debiti poſſeſsionẽ imobilẽ creditoribus cũ tali cautela, f cũ qua debitor dare poſſit. g Rerũ vero datio ſit hmõi: q̃cunque qdem meliora ſunt, dentur creditori: h q̃ vero deteriora, apud debitorẽ poſt debiti ſolutionẽ maneant. Etenim non erit iuſtum, dantẽ quidẽ aurũ, recipere autem aurum non valentem, ſed coactũ i ſuſcipere poſſeſſionẽ inmobilẽ k vel l non meliora rerũ debitoris pcipere: & p hoc habere cõſolationem: qa ſi aurum non recipit, aut aliquid rerũ quæ portari poſſunt, tñ licet ei poſſeſſionem non inutilem habere. ſed hoc quidem fit clementia quadã clara legis. Agnoſcant aũt creditores, quia & ſi hanc non ſcripſiſſem legem: neceſsitatis tamen ratio ad hanc cauſam perduceret. m Si enim non ſit idoneus pecuniarum debitor, nec vllus emptor ſit: nihil aliud factur' erat quàm proprijs bonis cedere, n & rurſus res ad creditorem meritò venirent aurum percipere non valentẽ. Quãobrem quod cum iniuria & effectu acerbo o perduceret creditorem & debitorem: hoc nos clementer ſimul & legaliter decidentes, & infelicibus debitoribus auxiliamur, p & acerbi creditoribus non apparebimus, dari cauſam eis deputantes, ad quam ſi permanerent inobedientes, tamen modis omnibus aduenirent. q Si itaq; creditor paratus eſt præparare quendam emptorem, neceſſitatem habere debitorem hoc agere, r præbentem huiuſmodi cautionem arbitrio iudicantis, s qualem omnimodo eſt dare poſſibile, vndique. n. ita creditoribus prouidẽdũ eſt, vt non debitores grauent. Et abſolutè t creditorẽ ponim' antiquas ſequẽtes u leges, x oẽm q actionẽ habere contra aliquem põt, licet nõ ſit mutuum geſtũ, ſed alter quidã contractus conſiſtat: argentariorũ y quippe ſponſionibus propter

quæcũque pecunia conſiſtat mutuum, cũ poſſibile ſit ex omni pecunia fieri, id eſt cõparari aurum: vt C.de conſti. pec.l.2.Azo.

i Coactũ. Not. q aliud pro alio ſoluit inuito: ſic C.de don.l.ſi quis argentum.in prin.& ff.de leg.j.l.ſi domus §.qui confitet. & ff.de re iudi.l.miles.& ĩ.de ali.& emphy.§.ſi vero ſm prædictum.& ff.de rei vindi.l.qui reſtituere regulariter autem contra. ff. ſi cer.pe.l.ij.§.mutui datio. & inſtit.quib.mod.toi.obli.§.j.Azo.

Solui aliud pro alio inuito põt.

k Immobilem.ſ.in ſolutum.

l Vel.pro etiã. Acc.

m Perduceret. ſcilicet eos.

n Cedere. nec enim in carcerem detruderet; ex quo cedit bonis ſuis: vt C.qui bo. ced.poſſ.l.j.niſi dolo ſè diſſipauit: vt. ff. q in frau.cre. leg. fina. §.fina.

o Acerbo.l.cum ceſſione bonorum terribili. Accur.

p Auxiliamur. dũ aliud pro alio patimur ſolui. Accurſius.

q Aduenirent. ſ. creditores: quia bonis ſuis cederent debitores. Accur.

r Hoc agere. hoc eſt vendere: & ſic nota quẽ inuitũ rem ſuam vendere. ſic inſti. de ijs q ſunt ſui vel ali. iur.§.ſi & C.de ſer.cõmuni.ma.l.j.& ff.de relig.& ſump.fu.l.ſi quis.& ff cõmuni diui.l.cõmuni diuidũdo.§ fin.& ff. de iure do l. cum in fundo. §.pe.& C. de fideicõ. lib l. ſi rem donatã. ſecundum Al. regulariter contra. vt C. de iure delibe. leg. nec emere.

Vendere cogit quis rem ſuã.

s Iudicantis. quod dic vt ſ. §.quod autẽ diximus.

t Et abſolute. hic §.communis eſt ad totum hunc titulũ. ſic & aliàs: vt inſtit. de iure natu. §.ſi. & inſt.de ſeruili cog §. peo.& §.ſi.

* Decretero.

h Dentur creditori.ĩ.de alie.& emphy. §. quod autẽ pbet.col.ix.contra.ſed illud fauore loci venerabilis. vel quia hoc erat pcioſi' metallũ: vt ĩ.de cõſul. §.itaq:. ibi, argentũ vero &c.col iiij.Ideo melior res debitoris reddat, ar.ff.ma.l.ſi vero nõ renumerãdi. §.idẽ Papinia.Sed prima verior eſt. nã idẽ credo, ſi 1

u Sequentes nos.ſ.Accur.

x Leges.vt ff.ſi certum peta.l.j.& de verb.ſig.l.creditores.l.ſi cui.Accu.

y Argentariorũ.argẽtarius eſt q pponebat auctoritate publica pro argẽto dãdo & recipiẽdo: ad cui' fidẽ velut ad fidẽ tabellionis recurrit. idẽ nũmularijs q

vtilitatem ꝯhentium in ordine moderno [a] durãtibus. Quæ igitur à nobis pro cautela ſubiectorum ſancita ſunt, cognoſcens tua eminentia, [b] ſolennibus programmatibus & hic & in omni ditione fieri manifeſta procuret, vt ẽt inter gentes agnoſcant ſubiecti quanta fuerit nobis pro illorum vtilitate prouidẽtia. Dat. XII. Cal. Iul. Conſtantinopoli. Beliſario viceconſule. CCLI.

TITVLVS V.
DE MONACHIS.

Volens monaſteriũ conſtruere, nõ põt priuſquã ab epiſcopo loci licentiã obtineat: qua petita, epiſcopus extenſis in cœlum manibus locũ debet cõſecrare: & tunc fundamentum iaci debet. Ang.

Impera. Iuſtin. Auguſt. Epiphanio ſanct. & beatiſ. huius Regiæ vrbis Archiepo, eiuſq; vniuerſi tractus * Patriarchæ.

Conuerſationis † monachalis vita ſic eſt honeſta, ſic commendare nouit Deo ad hoc venientem [d] hominem, vt omnem quidem humanã eius maculã [e] detergat, † purum [f] aũt declaret, [g] ac rõnabili naturæ decentem [h] & plurima ſm mentẽ [i] operantem, & humanis cogitationib. celſiorẽ. [k] Si quis igitur futurus eſt monachus perfectus, indiget & diuinorum eloquiorum eruditione, [l] & cõuerſationis integritate, vt tanta dignus factus ſit mutatione. [m] Credimus igitur & nos [n] explanare quod agendum eſt ab eis, & decertatores [o] eos veros ad ſacram viam conſtituere: & ita nobis intentio pręſentis ẽ legis, vt poſt illa [p] quæ de ſanctiſſimis epiſcopis ſanciuimus, & quæ de reuerendiſſimis clericis diſpoſuimus: [q] neq; qđ monaſticum eſt, extra quod cõpetit, [r] relinquamus.

CAP. I. De monaſteriorum ædificatione.

Illud igitur ante alia dicendum eſt, vt oi tẽpore & in oi terra ſi quis ædificare venerabile monaſteriũ voluerit: nõ prius licentiam eſſe hoc agendi, [s] ꝙ Deo amabilem locorum epiſcopum aduocet: at ille [t] manus extendat ad cœlũ, & per orationẽ locũ conſecret Deo, figens in eo ſalutis noſtræ ſignum † (dicimus autem adorandam & honorãdam verè crucem) * ſicque inchoet ędificiũ: bonum vtique

allenam pecuniam ſic tenebãt publica auctoritate: vt ff. de eden. l. quædam. §. nummularios. Accur.

[a] Moderno. ſ. huius cõſtitutionis ſecundum quoſdam, vt idem ſit in eis ſicut in alijs acceſſorijs, vt poſt principalem conuenlantur acceſſorij argentarij: ſed malè. Dic ergo ſi argẽtarius hñs meum argentum (& idem in nummulariis dicas) det mihi alium argentarium ſponſorem: potero conuenire prius quẽ volam. & ſic bene ponit durantibus in ordine moderno. ſ. codicis: vt C. ed. l. non rectè. non veteri ante codicem per l. antiquam: vt ¶. eod. in princip. ſi enim eſſet idem tur quod in alijs. ſ. in acceſſoribus ſupradictis: malè diceret durantibus. Itẽ ſi diceret de iure veteri primo. ſ. legis antiquæ ante codicem: malè diceret moderno: Vel pone caſum, vt quia cãpſor meus alijs ſpopondit pro me. poterit ẽt prius conueniri inte medio ſ. codicis, vt dictum eſt: & hoc propter vtilitatem &c. ſcilicet vt facile quilibet apud eos deponat. nam eorum officium habet publicã auctoritatem vel curam: vt ff. de eden. l. argentarius. §. j. Azo.

[b] Tua eminentia. o Ioannes præfecte prætorio.

DE MONACHIS.

[c] Conuerſationis monachalis. Horum triplex eſt cõditio: vt infra eodem. §. cogitandum.

[d] Venientem. ad cõuerſationem monachalem.

[e] Maculam detergat. i. purget. ſ. à peccato: vt ¶. eo §. ſi vero intra. in ſi. non ergo ingratitudinem filij deleret, licet ſit macula: vt C. de inof. teſt. l. fratres. de iure canonum ſecus. 19. q. vlt. c. non liceat. nec infamiã facti vel iuris. licet ẽt ſit ille macula: vt C. de inſa. l. aotepe. Sed eſt ſi eſt gratus, non idẽ efficitur ingratus, quia monaſterium intrat: vt ¶. de ſan. epiſ. §. nulli. & §. interdicimus. col. 9. & C. de epiſ. & cle. l. deo nobis. §. hoc etiam. Azo.

[f] Purum. à peccato.

[g] Declaret. hoc verbũ regit oẽs ſequẽtes accuſatiuos.

[h] Decentẽ. ergo qui nõ facit decẽtia rõnabili naturæ. id eſt homini qui eſt animal rationale mortale, non decet, vt dicatur homo, ſed beſtia.

[i] Secundũ mentẽ. i. animã, q à mente diuina deſcẽdit. Vel dic ſecundum rationem infuſam menti à deo.

[k] Celſiorem. nam erit in vita contemplatiua. quæ eſt celſior ſiue altior quàm actiua. Acc.

[l] Eruditione. nõ tñ exigit ꝙ ſit ſummus theologus, ſed ꝙ in fide non erret, & literas ſciat vt ſit monachus clericus. aliàs poteſt eſſe monachus, ſed non clericus: vt C. de epiſ. & cle. l. generaliter.

[m] Mutatione q ſit cum labore: vt ¶. e. §. ſancimus. nunquid ergo erit capite minutus? Rñ. ſic: vt iſti. de cap. de. in pri. Itẽ nunqd actiones primo in eũ & ſibi competẽtes extinguunt? & nunqd poſtea reſtituuntur ex illo edicto de cap. de. vt ff. de cap. de. l. 2. Reſp. quidam dicunt vtrunque verum: vt ff. de capi. de. l. e. tutelas. §. iniuriarum. Sed poteſt dici eas nõ extingui, cũ poſſit adhuc cõueniri: & ꝑ ebba reſ vel ꝑ aliũ reſponſalẽ reſpondebit: vt ¶ apud quos opor. cau. dice. col. 6. & ibi plenius dicemus.

[n] Et nos. Sed quid ad principem de ſpiritualibus tractare? Rñ. vt dicetur. ¶. tit. j. in prin.

[o] Et decertatores. ſ. ieiunijs & orationibus contra diabolũ. & expone decertatores. i. bellatores.

[p] Vt poſt illa. hic collige continuationem huius conſtitutionis.

[q] Diſpoſuimus. quas conſtitutiones non habemus. nem de ea quæ eſt. ¶. de ſan. epiſ. non dicit, cum illã poſuimus poſt iſtam. vt C. de no. co. fa. l t. nec de illa quæ eſt. ¶. e. vt deter. ſit. quia ibi nõ dr de epiſcopis. Itẽ nec de illa quæ eſt ¶. ti. t. quia eſt & illa poſt iſtã. vel dic ꝙ dicit de illa ¶. vt deter. &c. qa de clericis & epis ſit mentio ibi in ſi. primę col.

[r] Competit. i. extra monaſticam vitam.

[s] Agendi. l. monaſterium ædificandi.

[t] Ille. ſcilicet epiſcopus.

Ponens.

† In nona Græca editione ſic legitur pro Ieluſ. D. XVII. Cal. Apri. Iudictio. XIII. Fauio Beliſario. V. Clariſſi. Cnſ. ſed puto legẽ dũ XIIII. Calẽ. &c. Flauio &c. Contiue.

Officium cãpſorũ eſt publicum.

* Leg. ꝑ iuelus. & œcumenico.

† Similis ferè ꝑfatio ſit in Nouel. 133. ſm ordinem Haloan.

* Cõcor. gl. vnica ante fin. verſi. & ingreſſus in c. vlt. extra de ſi. ꝑſb. vide tñ glo. in c. ſi. de deputati, ſup verbo notionis: du in. vbi videt diſtinguer qualis ſit irregularitas: & q tollatur per ingreſſũ religiõis Dicit hoc verum de irregularitate q ſ hitur defectu natalium. Sĩ aũt eẽt irregularitas ꝯtcta ꝑpter bigamiã vel homicidiũ, talis irregularitas non tollitur per ingreſſũ religiõis: vt ibidẽ dicit.

† σύμβολον. Græ. * προσκυνητὸν καὶ τίμιον ἐν τοῖς σταυρόν.

quoddam hoc & decēs fundamentum ponēs, a Hoc itaque principium piç venerabilium monaſteriorum fabricæ fiat.

CAP. II. De monachiſmum profitentibus nō ſtatim veſtiendis.

Hinc autem nobis ēt de ſingulis monachis cogitandű eſt, quo cōueniat fieri modo: b & vtrum liberos ſolum, an ēt fortè ſeruos, eo ꝙ oēs ſimiliter c diuina ſuſceperit gratia, ꝑdicans palā, qa quantű ad dei cultű non eſt maſculus d neq; fœmina, neq; liber, neq; ſeruus: omnes e .n. in Chriſto vnam mercedem percipere. Sācimus ergo ſacras ſequentes regulas, f eos qui ſingularem g conuerſationem profitenť non prōptè h mox à reuerendiſſimis prælibus venerabilium monaſteriorű habitű percipere monachalem: ſed ꝑ triennium totum (ſiue liberi fortè ſint, ſiue ſerui) † tolerare nōdű monaſticű habitű promerētes: ſed tōſura i & veſte eorű, q laici vocanť, k vti, & manere diuina addiſcentes eloquia: & reuerendiſſimos eorű abbates regrere eos, ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, & vñ eis deſideriű vitç ſingularis acceſſerit: & diſcētes ab eis: qa nulla maligna occaſio ad hoc eos induxit: & habere eos l iter eos qui adhuc docenť, m atq; monenť: & experimento n ꝑcipere eorű tolerantiam & honeſtatē. non .n. o facilis eſt vitæ hominű mutatio, ſed cű animæ p fit labore.

CAP. III. Vt poſt triennium monachiſmum profeſſi ſiue liberi, ſiue ſerui veſtiantur.

Et dum triennio toto ita permanſerint, optimos ſemetipſos & tolerabiles alijs monachis & ꝑſuli demonſtrantes, hos monaſticā promereri veſtem q atq; tonſurā: r & ſiue liberi ſint, ſine calumnia permanere: ſiue ſerui, penitus non inquietari migrantes s ad cōmunem oīum (dicimus aűt cçleſtē) dñm: & arripiātur in libertatē. Nā ſi in multis caſib. ēt ex lege t hoc fit, & talis q̄dā libertas datur: qűo, u nō ꝑualebit diuina gr̄a talib. eos abſoluere vinculis? Si verò intra trienniű venerit qſpiā, & aliquē horű qui ꝯuerſationē profeſſi ſunt, trahere tanquā ſeruű voluerit: hoc q x nobis nuꝑ x ex Lycia y nűciauit Zoſimus deo amabilis vir famoſiſſimus z in cōuerſatione, & ꝓpe viceſimű & centeſimű ætatis agens annum: pollens aűt & animi virtutib⁹ & corporis operationib⁹, tanta quçdam in eo gr̄a dei floret. Si quis igitur (ſicut ꝑdiximus) intra trienniű veniat aliquē in ſeruitutē trahens volentiű & perdurantiű a vt fierēt monachi, & dicat qm̄ arripuit quaſdā res, & ꝓpterea recurrit ad monaſteriű: ſancimus eű nō promptè agere, ſed primo probare b ꝑ veritate: qa ſer-

a Ponens. ſicut etiam in cōſtitutione cuiuslibet eccleſiæ: aliter facta non eſt eccleſia, ſed ſpelunca illicita dicitur: vt ĩ. de eccl. titul. §. ſi quis autem. & ĩ. vt qui. fabr. ora. do. j. reſpon colla. v.

b Fieri modo. ſ. monachos.

c Similiter. id eſt æqualiter.

d Non eſt maſculus. hoc intelligunt quidam ſic, vt monachus nō ſit liber, vel ſeruus, vel maſculus vel fœmina, cű mortuus ſit: vt ĩ. eo. § ſi autem vxorē. ſed illud quo ad dotē vel donationē verű eſt, vt ibidem diciť. vt ĩ. de nu. §. ꝑ occaſionē. col. iiij. Dic ergo, non eſt liber &c. i. non eſt differentia hominű inter iſta genera quò ad gratiā dei ſuſcipiendā: ſed quò ad alia differentia eſt inter mares & fœminas: vt ff. de ſta. ho. l. in multis & inter liberos & ſeruos.

e Cű ſint ſpecies oppoſitæ: vt inſtit. de lib. §. j. Itē ſeruus factus monachus recedens redditur dño cű rebus: vt ĩ. eo. §. ſi vero ſeruitij. ſed liber recedēs res monaſterio dimittit: vt ĩ. e. §. ſi q: aűt ſemel. Itē i ordinatione clerici eſt differentia: quod dic vt ĩ. de ſanc. epiſc. §. adſcriptitior. & §. ſic ſeruus. colla ix.

f Omnes. Sic etiam in alio omnes pares ſunt: vt ff. de accuſa. le. hos accuſare. in fi.

g Sequētes regulas. ſic ĩ. titu. j. §. j.

h Singularem. monaſticam. nam etiam monachus à monos qđ eſt vnus, dicitur, quaſi ſolus: & achos quod eſt triſtis: a vt C. de epiſc. & cler. l. decernimus.

h Non promptè. hoc ſi dubia eſt eius conditio. alias ſi certa, ſtatim poteſt fieri monachus. & imponi cuculla: vt ĩ. de ſanc. epiſ. §. ſi qs aűt. ſed & ſi eſt dubia, in laico ignoto trienniű: in noto bienniű: in clerico ignoto bienniű: in noto aűt annus expectatur de iure canonum.

i Tonſura. ſ. rotunda ſine corona: quia illa confert ordinem ſecundum quoſdam: quod non credo.

k Vocantur. ſ. vulgariter, vt in eccleſijs.

l Habere ens. repete, & ſanctiſſimos reuerēdiſſimos abbates requirere &c.

m Adhuc. docenť q nouitij appellanť.

n Experimento. ſic inſtitu. in proœ. §. cumque.

o Non enim. interpoſitio eſt, vt in infinitis locis in hoc volumine: vt ĩ. eod §. ſi quis autem monaſticam.

p Cum animæ. i. animatu corporis. nā anima gaudet, & nō patitur laborem in hoc. ſic C. de ſacroſan. eccl. l. ſancimus. in fine.

q Veſtem. ſ. cucullam & ſcapularium.

r Tonſuram. ſ. cű corona.

s Migrantes. ſerui dico migrantes. i. accedentes.

t Ex lege. vt C. cő. de ma. le. ti. & C. pro quibus cauſis ſer. acci. li. per totum titu. & C. de Lati. lib. tol. per totum. & C. qui mili. poſ. vel non, le. ſup ſeruis. Sed nunquid monaſterium precium talis ſerui reddet domino? Videtur ꝙ ſic: vt C. pro quibus cau. ſer. l. fin. ſed contra dico: quia imputo domino quare tantum tardauerit.

u Quomodo ſic inſtit. quib. modis ius pa. pot. ſol. §. filius. ſic ĩ conſti. quæ de dig. in prin.

x Hoc quod nobis nuper. hæc eſt interpoſitio vſque illuc, ſi quis igitur.

y Ex Lycia. nomen ꝓprium prouinciæ.

z Famoſiſſimus. abbas fuit ſanctiſſim⁹: vt dicitur in decreto.

a Et perdurantium. ſcilicet probatione.

b Probarē. Nota quia dominus probat, ergo ſeruus eſt in poſſeſſione libertatis: vt C vbi cauſā ſtatus agi l. j. & ff. de li. cau. l. liberis. §. ñ. Sed nunquid dolo malo aűt in

Differētia nō eſt generis apud deű. Galat. j.

Sic etiā dicit beatus Amb. ſ vita beatorű martyrű Vitalis & Agricolæ.

Huic articulo derogat Nouel. 123. q ꝑmittit liberű ſtatű veſtiri. Cő uus.

Vnde Chryſoſtomus ſuꝑ epiſtolam ad Hebræos. Qui monachű ꝑficeris, q crucifixus es: qui debes legere, ideſt

De hoc vide ſ ca.

ad apoſto l. eű, cű gl. ſuis, extra de regul. & tráſeű. ad religi. vbi tex. & gl. & mul ta cōcor. ad hoc.

An monaſterium debeat reddere dño ꝓciű ſerui monaſterium ingredientis.

Zoſim⁹ vir ſanct⁹ tpe Anaſtaſij imperatoris refert ab Euagrio lib. 4. c. 7. & Nicephoro li. 17. eccle. hiſtoriæ. c. 4. Con.

uus eſt, & ꝓ furto forſan aut vita maligna, aut vitijs [a] peſſimis fugerit q̄-dē pp ſuum vitium, [b] ad monaſteriū aūt venerit. & ſiquidē verax oſtendaẽ, & apparuerit [c] pp eiuſmodi cām monaſticā ſimulans [d] conuerſationē, aut pp turpitudinē vitæ fortè diffugiēs, [e] & nō pro veritate ſanctimoniæ habitū concupiſcens, hunc reddi dño cū quibus [f] forſan abripuit, ſi tñ hęres ēt ī monaſterio fuerint: eum vero q dñs approbaẽ, dare ei [g] iuſiurandū: quia nihil mali ei faciet, & ſuſcipere atq; eū reducere domū. Si vero is qdē q dicit ſe dñm eſſe, nihil tale ꝓbauerit, & appareat is, q in talib. accuſaẽ, ex ipſa ↄuerſatione honeſtus ac mitis, & forſan teſtimoniū [h] habeat aliorū, ꝙ etiā apud dñm conſiſtēs diſciplinatus fuerit, & honeſtatis amator: [i] & ſi nondū fortè cōpletū eſt triennij tempus, attamen etiā ſic maneat in venerabili monaſterio, trahentiū aſperitate liberatus. Triēnij verò ſemel expleto tpe, iudicatus qa monaſtica dignus eſt honeſtate: maneat in monaſterio. Nequaquā.n. damus licentiam vlli penitus perſcrutari q̄ eius [k] ſunt: ſed ſiue liber, ſiue ſeruus ſit, manere eū in conuerſatione volumus: nam & ſi vitium [l] in priori ab eo forte geſtū eſt vita [m] (humana [n] enim natura quodāmodo labitur ad delicta) attñ ſufficit ad mediocrē [o] purgationē peccatorū & ad virtutis augmētū, triennalis tpis teſtimonium, ea verò quę rapta ſunt, ēt ſi apud quoſcūq; inueniaẽ, modis oībus reddanẽ priſco [p] dño.

CAP. III. de ſeruo monacho in aliā vitæ figuram tranſeunte, retrahendo in ſeruitutem.

Si vero ſeruitij neceſſitatem effugiens [q] tentauerit [r] monaſterium quidē derelinquere, aliā autem vitæ ſectari figuram: [s] licētiam damus domino & trahere eum: & probanti fortunam, [t] inter ſeruos, habere. [u] non.n. iniuriam patietur tantam ad verum ſeruitium tractus, [x] quantū ipſe iniuriatus [y] eſt Dei culturā refugiēs. Et hæc quidē de fortuna [z] horū q inter monachos ꝓfiteri volūt, ſancimus.

CAP. IIII. Vt monachi cōiter habitent & dormiant.

Cogitandum verò eſt, quomodo ipſos habitantes & degentes, monaſticæ philoſophiæ certatores [a] dignos eſſe oſtendamus. Volumus.n. nullū monaſteriū ſub ditione noſtra conſtitutū, ſiue plurimorū hominū eſt, ſiue paucorū: monachos qui ibi ſunt, diuiſos ab alterutris eſſe, & proprijs habitationibus vti: ſed cōiter quidem eos comedere ſancimus: dormire verò omnes in cōmuni: vnoquoq; quidē in propria quadam ſtratura [b] iacente, in domo verò vna collocatos: aut ſi fortè nō ſufficit ad multitudinē monachorū domus vna, in duas forſan aut plures, non tñ ſeorſum & apud ſemetipſos, ſed in communi teſtes [c] alterutris ſint honeſtatis & caſtitatis: & neque ipſum ſomnum deſidioſum habeant

In poſſeſſione : ergo eſt pro eo ac ſi in poſſeſſione ſeruitutis eſſet: vt C. de proba. l. vis eius. & ff. de lib. cau. l. quod autem. quare dic q. hic eſt fauor religionis vt ipſe non probet, licet dolo malo ſit in poſſeſſione libertatis: alias vt dictum eſt, eſſet contra.

[a] Vitiis. vt quia ad vxorem alterius acceſſit : vel ſimile. Accurſius.

[b] Propter ſuum vitium. ſcilicet ſtatim à domino, vt non verberaretur: & poſtea ad monaſterium otioſè iuit: vt ſequitur. aliàs ſi ſtatim ad monaſterium iret, redderetur domino: vt C. de ijs qui ad eccle. confu. l. præſenti. § fin.

[c] Apparuerit. propter probationem illius.

[d] Simulans. tanquam liber : cum ſit ſeruus. vel melius ſimulat ſe velle fieri monachum. eum ſolum voluerit euitare pœnam.

[e] Diffugiens. ſcilicet ad monaſterium vt euitet pœnam illius delicti. nam aliàs interficit ſe quis quandoque propter conſcientiam delicti: vt ff. de bo. eor. q ſibi mor. l. finali.

[f] Cum quibus. ſ. rebus.

[g] Dare ei. ſ. abbatis vel dic ſeruo: vel impersonaliter: non curo: vt j. de man. princi. §. ſed neque. col. ix.

[h] Teſtimonium. ſ. bonū : vt vulgariter dr j. e. §. cogitādum.

[i] Amator. nā ſi prius tūc bon⁹ fuit. & nūc bonus p̄ſumit̃: ſic & econtra : vt ff. de re mili. le. non omnes. §. à barbaris. & ff. de acco. l. ſi cui. §. eiſdē.

Prēſumitur ſemel bonus ſēper eē bonus : & econtra.

[k] Eius. ſcilicet ſerui, an ſit liber necne. Accur.

[l] Et ſi vitium. id eſt peccatum, vt furtum vel ſimile: vt j. eo. §. j. Accur.

[m] Vita. id eſt antequam eſſet monach⁹ Accur.

[n] Humana. interpoſitio eſt Accur.

[o] Mediocrem. aliàs meliorem. Accurſi.

[p] Priſco. id eſt antiquo Accur.

[q] Effugiens. prius tamen iuit ad monaſterium.

[r] Tentauerit. ſcilicet poſtea.

[s] Figuram quantū-que vitam faciat.

[t] Fortunam. i. ſeruitutem.

[u] Habere. ſed nonne iam erat liber propter monachationem ? Respond. ſic, : ſed tanquam per ingratitudinem in ſeruitutē reducitur: vt C. de li. & eo. li. l. j. Qualiter ergo probabit eū ſeruū, cum conſtet eū liberum. Reſpon. probabit eum prius fuiſſe ſeruum ſuum, vt tunc ſibi competat occaſione ingratitudinis actio. Si autem curialis fuiſſet, ſuæ curiæ redditur: vt j. eo. §. ſi vero relinquens. Si autem eſt prorſus liber, res perdit ſuas, & primo monaſterio applicantur, & ipſe in aliud monaſterium detruditur: vt dicemus. j. e. § ſi vero relinquēs vt & ibi dices.

Secus tamē eſt ſi ſeruus ꝓmoueaẽ ad ſacros ordines contra voluntatem domini ſui, vt in ca. j. & 2. extra de ſer. non ordi.

[x] Tractus. i. ad veram ſeruitutem primi domini.

[y] Iniuriatus. ſ. deo.

[z] De fortuna. i. conditione.

[a] Certatores. ſic. j. eo. j. reſpon.

[b] Stratura. locus qdā vilis ad iacendū diſpoſitus : vt ff. de verbo. ſig. l. in ſtratu.

[c] Teſtes. nudo verbo, non dico coram deo: licet quidā contradicant : quia ſibi nullū latet ſecretū. Sed nūquid aliàs in iudicio poteſt eſſe teſtis ? Rñ. ſic, [a] cum non

[a] Secus adr videẽ iure canonū vt extra ne cleri. vł mo. p totum.

beant, [a] ſed meditantes bonũ ornatũ, pp increpa tionẽ reſpiciẽtiũ: niſi tñ [b] qdã eorũ i cõtẽplatio ne & pfectione degẽtes, vitã remotam habeãt in hoſpitio (quos vocare anachoretas, [c] .i. diſcedentes, & heſychaſtas, [d] .i. quieſcentes, conſueuerunt, tãquam à communione ad meliora exceptos) alioqui alios qbuſcunq; inter multitudinẽ conuerſatio eſt, in ijs q̃ vocantur cœnobia, i. in communi vita eſſe volumus. ſic enim zelus [e] eis ad virtutem creſcit, & maximè iuuenibus ſi cũ ſenioribus conſtituãtur. fiet.n. ſeniorum conuerſatio iuuẽtutis educatio perfecta: [f] & ſic ſint in cœnobijs ſuo proprio abbati [g] obedientes, & traditam ſibi conuerſationem [h] inculpabiliter obſeruantes.

CAP. V. De monacho qui monaſterium dimiſerit.

Conſtitutus in minoribus ordinibus ſi vxorẽ acceperit, de clero eſt expellendus. Angel.

Si qs autẽ forte ſemel dedicatus, ſchemateq; [i] potitus, deinde à monaſterio diſcedere voluerit, & priuatam ſortasſis eligere vitã: ipſe quidem ſciat quã pro hoc dabit deo ſatisfactionẽ: res aũt quaſcũq; habuerit dũ in monaſteriũ intrabat, eas dñij eſſe monaſterij: & nihil [k] penitus eijciat.

CAP. VI. De viro vel muliere qui queve ſolitariam vitam appetit.

Illud † quoq; decernimus: qui in monaſteriũ introire voluerit, antequam monaſterium ingrediatur, licentiã habere, ſuis vti, quo voluerit modo. [l] Ingredientem namq; ſimul ſequuntur oĩno res: licet non expſſim, qui ĩtroduxerit eas, dixerit: & non erit dñs [m] earum vlterius [n] vllo modo. Si verò filios habuerit: ſiquidem cõtigerit iam eum res aliquas donaſſe eis, aut per ante nuptialem [o] donationem, aut per dotis occaſionẽ cõtuliſſe, & faciũt hæc quartã ab inteſtato eius ſubſtantiæ: nullũ in reliqs reb. habeãt participiũ filij. ſin autẽ nihil eis donauerit, aut min⁹ quarta: [p] poſtq̃ abrenuntiãs [q] cõuerſatus fuerit iter monachos, nihilominus

non ſit prohibitus. vt ff. de teſti. l. j. nec obſtat quòd dicatur mortuus: quia quò ad matrimonium verũ eſt: vt j. e. §. ſi aũt vxorem. imo ideo magis ei credit, & magis punitetur ſi falſum inueniret dixiſſe. ar. C. de epiſ. & cler. l. presbyteri. Item nũquid pro monaſterio vel contra põt ferre teſtimonium? Videt q̃ nõ: vt ff. de in ius vocan. l. ſed ſi. §. qui manumittit. & ff. de re. diul. l. in tan cum. §. vniuerſitatis. & ff. quod cuiuſ. vniuer. l. ſicut. Sed credo contra, cum non ſit prohibitus: vt ff. de teſti. l. j. Item nunqd in cauſa alterius monachi? Rñ. q̃ ſic, eadẽ ratione: quia & cauſam poteſt habere: vt j. apud quos opor. in patre licet tanquã amico aliquãtulum minor fides habeatur: vt C. de teſti. l. eos. & ff. de teſtib. l. iij. Idem de conuerſo, idẽ de monacha: vt j. eo. § pe. & j. tit. j § quanta igitur.

[a] Habeant. alias habeatur.

[b] Niſi tamen. bene dixi eos ſimul eſſe, niſi &c.

[c] Anachoretas. Græcè, Latinè eremita ſiue extraneus, vel ab alijs diſcedens, vt ſequitur.

[d] Heſychaſtas. Græcè: alias vt in nouellis.

[e] Zelus. ideſt amor erga deum, alias pro inuidia dicitur. vnde illud: Zelus dom⁹ tuæ comedit me. & alias, Zelo zelatus ſum &c. Pſal. 68. 3. Reg. 19.

[f] Perfecta. Vnde illud: Mores à conuincto formantur: vt ff. de ædi. edic. l. ædiles.

[g] Abbati. vel priori.

[h] Conuerſationem. ideſt regulam.

[i] Schemateque. i. ordine vel habitu monachi: & ita poſt triennium.

[k] Et nihil. idem in alijs clericis q bona inferunt in eccleſiam: vt C. e. ſ. de epiſ & cler. l. deo nobis. §. huius. Quid ſi non tenuit monachatio, nũquid res in monaſterio remaneant? Reſpo. diſtingue: aut & monachatio, & rerũ oblatio expreſſe vtriq. factũ fuit quo caſu cum vnũ ea altero non pendeat, licet vnũ non valeat, alterũ valet, vt ff de eo quod cer. lo. l. cen tum. Si autẽ monachatio tantum facta fuit, & ſic p conſequens tacitã oblatio: vt j. pxi. § ſublato principali nõ remanet acceſſoriũ: vt ff. ſi quis cau. l. 2. j. rñ arg. ff. de ſer. ruſti. pd. l. iij & C. ſi pen. app. mors liter uc. l. iij. & C. ſi reus vel accu. l. j. Item nunquid cani Monachatione nõ tenente an res apud monaſterium maneant.

terum nomine monaſterium conuenit? Videtur q̃ non tanquam ſucceſſor, vt ff. de iur. do. l. mulier bona. & inſti. de adquiſi. p arro. §. ſi. ſed ratione poſſeſſionis rei venditæ vel hypothecæ ſic: vel alijs quę ratione poſſeſſionis dant: perſonalibus autẽ idẽ monachus conuenit: vt j. apud quos opor. mo. cauſas. col. vj. vel dic vt no. in authen. ingreſſi. C. de epiſco. & cler.

[l] Volueris mõ. poterit ergo ſibi vel vſuſfruct⁹ noĩe vel pprietatis aliqd ſeruare: vt hic. ſed ↄtradico: nã nihil retinere poteſt, vt ſequit. & qđ hic dicit, verũ eſt in alios, & nõ in ſe. Sed nunquid iureiurando rumpit teſtamentũ? Rñ. ſic duabus rõnibus: qa capite minut⁹ eſt, vt inſt. qui. mo. teſt. infir. §. non tñ & ĵ. eo. §. j. & qa quaſi filius ſibi agnaſcitur. ſ. monaſteriũ: vt j. de ſanc. epiſ. §. ſed hoc præſenti. Quare dic quòd alia voluntas hæc fuerit, & non teſtamẽtum. vel aliquid monaſterio relinquatur, vt non videatur præteritus poſthumus: vt inſtitu. de exhæred. lib. §. 2. † Cõcor. c. in pſentia. extra de pbube.

[m] Non erit dominus. ſed videt quòd ſit. nam adhuc poſtea diſponit ſi prius non diſpoſuerat: vt j. de ſanctiſ. epiſ. §. ſi qua mulier. colla. ix. Sed dic q̃ non ideo eſt dominus. nã & de alienis aliquis quandoque teſtatur: vt inſtitu. de pupil. ſubſti. § j. & C. de ſecun. nup. l. fœminæ. §. fina. Vel dic vt ibi dicemus. Item quid ſi cauſa oratonis vel probationis? Reſpõ. nõ habet locũ quod hic dicitur: ſed ita demum, ſi ſeculo renuntiauerit, vt j. eodẽ. §. ſi vero relinquens. Item quid ſi eccleſiam ſecularem vel capellam, vel plebem, vel ſimilem intret? Reſpõ. tenet propria & adquirit, & teſtatur in his, vt j. de ſanc. epiſc. §. presbyteros autem. Idem de epiſcop. vt j. de eccle. titu. §. interdicimus. coll. ix. Ac. u.

[n] Vlterius. i. à tpe ingreſſus. vel dic ex tpe huius legis. vt j. hæc con. interpre conſt. de his &c. colla. vj.

[o] Ante nuptialem. quas filijs dederat vt donarẽt vxori. & idem de dote quam dat filiæ. vt det marito: vel etiam ipſe pater dat. Accur.

[p] Minus quarta quod hic de quarta dicitur, hodie correctum eſt: vt j. de trien. & ſemiſ. §. j. coll. tertia.

[q] Abrenuncians. ſeculo & proprijs.

Filijs

quarta debeat filijs, [a] aut ſupplementū, ſi contingit eos iā aliquid accepiſſe, aut ēt quatenus totum [b] eis detur. [c] Si autē vxorem habēs, deinde eā relinquens, [d] in monaſteriū ingrediat: & dos mulieri ſeruet, & ex morte pactum: [e] (qđ in alia nr̄a ſanciuim⁹ cōſtitutione [f]) oībus [g] q̄ ſup monachis de his dicta ſunt, & in mulierib⁹ in monaſterium ingredientibus, valituris.

CAP. VII. De monacho monaſteriū dimittente.

Si vero relinquens monaſteriū ad quandam veniat militiā, aut ad aliam vitę figurā: ſubſtantia ei⁹ ēt ſic in monaſterio (ſm qđ à nobis prius dictum eſt [h]) remanente, ipſe inter officiales [i] clariſſimi ꝓuinciæ iudicis ſtatuetur: [k] & hūc habebit mutationis fructū, [l] vt q ſacrum miniſteriū deſpexerit, tribunalis terreni obſeruet ſeruitium.

CAP. VIII. De monacho qui de vno ad aliud monaſterium tranſit.

Si vero relinquens monaſterium in quo ꝯuerſationē habuerit, ad aliđ tranſeat monaſteriū: ēt ſic quidē eius ſubſtantia maneat, & vindicetur à priori [m] monaſterio vbi abrenuncians hanc reliquit. Cōpetens aūt eſt reuerēdiſſimos abbates n̄ ſuſcipe eū, [n] q hoc egit. Erronea nāq; talis eſt vita monaſtica, nullaten⁹ tolerantiæ proxima, neq; conſtantis & perſiſtentis aīę, ſed iudiciū habentis circūlatę, [o] & aliūde alia [p] reqrentis. [q] ea pp ēt hoc ꝓhibeāt deo amabiles epi & archimādritę [r] nuncupati, monaſticā honeſtatē ſm regulas [s] ſacras conſeruantes.

CAP. IX. Ne monachi vxorem ducant aut concubinam.

Si quis aūt [t] monaſticā ꝓfitētiū [u] cōuerſationē meruit clerici [x] ordinationē: maneat ēt ſic [y] purā ſeruans cōuerſationē, q ſi facti clerici abutant [z] fiducia, [a] & ad nuptias venire pſumant: qppe [b] in tali gradu conſtitut⁹ inter clericos, q ei vxorē ducere pmittat: [c] (dicim⁹ aūt gradū cantorū, aut lectorū: [d] alijs [e] .n. oīb. [f] nuptias ſm ſacras regulas penit⁹ iterdicimus, aut cōcubinas [g] habere, aut luxurijs tradere vitā) excludatur modis oīb. à clero tanquam priorē conuerſationem & ſolitariam cōfundēs [h]

Quarta an ſtati poſt ingreſſum pōt peti.

[a] Filijs hic ſubdiuidit. an: &c.

[b] Totum. quando nihil dederat eis.

[c] Detur. Sed an quod debetur .ſ. quarta, ſtatim poſt ingreſſum peti poteſt? videtur q non, vt C. de dona. inter vi. & vxor. l. res. in fi. ſed cōtradicas: q a filij fame perirent, quod præcauendū eſt: vt C. de alen. libe. ꝑ totum. & quia ꝑ mortuo eſt iam: vt j̄ pro xi. §. & j̄. de nupt. §. ſecūdum occaſionē. col. iiij. & j̄. vt lice. ma. & auię. §. quia vero ex conſenſu. col. viij. & ſunt hęc vera quando volens quis monachus efficitur: aliàs ſi inuitus efficit monachus, alię duæ partes deſcendentib. tertia monaſterio: vel ſi non habet deſcēdēteſ. tertia aſcēdentib. duæ monaſterio dantur: vt j̄. vt nulli iudi. §. adulteram. & §. quia vero. & § adulteria. col. ix. & infra ut lice. ma. & auię. §. quia vero ex conſenſu.

[d] Eam relinquens. ꝑ certo ponit q poteſt dimittere eā. qđ verū eſt ſm leges. ſed ſm canones non poteſt, ſi cognouit illā carnaliter: niſi & illa voueat caſtitatē: ſi aūt non cognouerit, poteſt: vt extra de cō uer. con. c. ex publico. Accur.

[e] Ex morte pactū. vt ſi fecerat pactū mulier de donatione lucranda tota vel pro aliqua parte ſi pmoriatur maritus: vt ſupra, de non alien. §. hoc autem. non lucratur: quia pro mortuo habetur: vt j̄. de nupt. §. ſecundum occaſionem. Accurſius.

[f] Conſtitutione. vt C. de epiſc. & cler. l. deo nobis. §. ſponſa. & § hoc etiam.

[g] Omnibus. facit j̄. titu. j. §. quarta. ſic & infra eodem. §. penulti.

[h] Dictum eſt. vt ſ. eo. §. ſi quis autem forte.

[i] Officiales. erat autem officium multiplex miniſtrās præſidi, & oneroſum: vnde etiā ſiue remiſſiōe naturalitatis fiebat. ſi quis fili⁹ naturalis curiæ accederet, & pſidi ſeruiret: vt inſtit. de nupt §. fin. & j. quibus mo. nat. effi. ſui. §. ſi qs igit fuerit. colla vij. ex his officialibus interdum accōmodabat defenſori præſes: vt j̄. de defen. ciuit §. nulla. col. j.

[k] Statuetur. hoc ſi prius fuerat officialis, aliàs ſit ſeru⁹, domino. vt ſ. eo. §. ſi vero ſeruitij. liber in aliud monaſterium cum rebus poſt exitū quæſitis mittetur. vt j̄ de ſan epiſ. §. ſi monachus. colla. ix.

[l] Fructum. i. damnum & ſic ironicè loquitur.

[m] A priori. hoc eſt verum de acquiſitis ante exitum, aliàs contra: vt ſ. §. proxi. diximus.

[n] Non ſuſcipere eum. niſi voluntate abbatis prioris monaſterij, & epiſcopi. nam epiſcopus mittit eum in aliud monaſterium: vt j̄. de ſan. epiſco. §. ſi monachus.

[o] Circumlatæ. id eſt iudicium vagum.

[p] Alia. quàm quæ habebat in primo monaſterio.

[q] Requirentis. ſcilicet animæ.

[r] Archimandritæ. archos princeps: mandrita, magiſter: inde archimandrita, id eſt princeps magiſtrorū. hoc eſt abbates vel priores monachorum.

De hoc verbo vide 1. q. 7. c. diſpēſationes.

[s] Regulas ſic. j̄. tit. j. §. 1.

[t] Profitentium. i. eligentium.

[u] Conuerſationē, aliàs conuerſionem.

[x] Clerici. in minoribus ordinibus.

[y] Etiam ſic. quaſi dicat, ac ſi iam eſſet in gradu altiori clericatus prouectus.

[z] Abutantur. ex eo q erat clericus in minoribus ordinibus conſtitutus, erat fiducia. id eſt ſpes aſcēdendi ad maiores: q a ſępe abutitur accipiendo vxorem: & ideo ad maiores nō aſcendet.

[a] Fiducia. ex his. n. quæ gerit in minori ordine. præſumimus q mal⁹ erit clericus in maiori. ſic & econtra eſt bona ſpes quādoque: vt inſti. in pœmiu. in fin.

Hoc capitulum obſeruatiōe dignū ē. nā ēt ante q̄ clericis plenius indiceretur cœlibat⁹. hoc tamē in monachis obtinebat: vt ex hiſtoria tripertita & Iuſtino martyre cognoſcit. Contius.

Præſumptio ex retro acta capitur.

[b] Quippe. interpoſitio eſt vſque ibi, excludatur &c.

[c] Permittat. ſ. aliàs ſi nō eſſet monachus, vt in quatuor minoribus ordinibus conſtitutus: vt j̄. tit. j. §. neque autem. qui ſtatim ſequitur.

[d] Lectorum. qui ſunt in minoribus ordinibus cōſtituti.

[e] Alijs. in maioribus ordinibus conſtitutis.

[f] Omnibus. etiam ſi non ſint monachi.

[g] Concubinas. ſic infra, de ſan. epiſcopis. §. presbyteris collat. ix.

[h] Confundens. confundere enim bonam & malam vitam vult.

Dudum.

vitam: & priuatus ſit de cętero: ad militiam quidem; aut ad aliud officiũ venire non pſumens, niſi voluerit dudum a à nobis interminatis ſubiacere pęnis: ipſe aũt apud ſemetipſum degens, & agnoſcens qualem pro hoc daturus ſit magno Deo b ſatisfactionem.

CAP. X. De electione & creatione abbatis, & vt conſtitutio ſit cõis tam monachis quàm ſanctimonialibus.

Abbas eligendus & ordinãdus eſt optimus meritis & virtute, & non ex ordine vel tempore, his obtinentibus generaliter in omnibus. Bart.

Ordinatione verò abbatũ ſi qñ contigerit egere monaſteriũ: c abbatem non p ordinẽ d reuerendiſſimorũ fieri monachorũ, nec oĩno e eũ q poſt primum eſt, mox abbatẽ fieri: nec qui poſt illum ſecundus eſt, neq; tertiũ, aut reliquos (hoc qđ etiã alia lex nr̃a f dicit) ſed Deo amabilẽ locorũ epm g percurrere quidem ꝯſequenter per oẽs (non.n. h exhonorandũ i eſt oĩno tp̃s, k & ex eo ordo) & eum q apparuerit prius optimꝰ † inter monachos conſtitutus, & dignus præſulatu l eorum, hunc eligere, eo ꝙ humana natura talis eſt, m ꝙ neq; oẽs p ordinẽ inter ſummos, n neq; rurſus oẽs inter nouiſſimos conſtituti quidẽ ſint. ſed procedat qdem ſm gradum o pcedentis p inſpectio: q verò prior mox inter numeratos optimus apparuerit, is abbas ſit, & ordinẽ ſimul & virtutem ſuffragãtem q habens. Oportet.n. eos q diſcernunt qđ melius r eſt, à peiore, aliud quidẽ ad regendum dimittere, s aliud verò inclinari t iubere, & paulatim p eruditionẽ hoc ẽt ad meliꝰ accedere. Quæcunq; u tñ à nobis in oĩbus quæ prius x & q̃ nunc prolata ſunt, ſacris nr̃is conſtitutionibus, ſunt ſancita de clericis, aut monachis, aut monaſterijs, hæc cõia ponimus & in maſculis & ĩ fœminis y & monaſterijs & aſceterijs: z non diſcernentes quantũ ad iſtos maſculũ aut fœminã: eo ꝙ ſicut pdiximus, a vnum oĩa in Chriſto conſiſtãt. Hæc igitur oĩa ſanctiſſimi patriarchæ ſub ſe cõſtitutis Deo amabilibus metropolitis b manifeſta faciãt: at illi ſubiectis ſibi Deo amabilibꝰ epis declarent: & illi monaſterijs Dei ſub ſua ordinatione conſtitutis cognita faciant: quatenus p oĩa dñi cultura maneat vndique incorrupta. Imminebunt.n. maximæ pęnę iſta trãſgredientibus, dicimus autem de cœlo: quas neceſſe eſt rectorũ c dogmatum contemptoribus imminere. Et nr̃æ ſiquidem reipublicæ iudices ſi hæc eis nuncientur: omnibus ſtudeant modis ea q̃ ſacris regulis continenť, quas nr̃a ſequiť lex, d ad effectũ perduci procurare. Nã nec illos deſerit pęna hęc negligentes, quapropter ſequentẽ e hęc tua; ſanctitatẽ decet oĩbus ſub ſe poſitis ſanctiſſimis metropolitanis hæc facere manifeſta. Datum 13. f Cal. April. Conſtant. Beliſario. V. C. Cos.

† al. xlj. al. xvj. vt in nouis Scrimgerianis. Contius.

TITVLVS VI.

QVOMODO OPORTEAT epiſcopos g & cæteros clericos h ad ordina-

Authen. C

a Dudum. In Græca conſtitutione quam non habemus.

b Deo. ſic ĩ. eod. §. ſi quis autem forte ſemel. Acc.

c Monaſteriũ. ſubaudi fieri volumus: i. ꝙ repete. fieri volumꝰ abbatem non per ordinem.

d Per ordinẽ. aliud in defenſore ciuitatis: vt ĩ. de defen. ciuita. §. interim. coll. 3. Acc.

e Nec omnino. Arg. contra ĩ. de hære. & Falci. §. inordinatũ. Accu.

f Lex noſtra. Græca, quam nõ habemus: nec.n. de illa quæ eſt ĩ. de ſan. epiſ. §. iubemus. dicit, quæ eſt poſt illam, cũ poſtea inueniamus eam: vt C. de no. Co. fa. §. fin.

Ep̃s abbatẽ eligit. g Epiſcopum. No. ꝙ per hanc conſtitutionem ep̃s eligit abbatem, ſed hoc corrigitur: quia monachi eligunt. & ep̃s ordinat: vt ĩ. de ſan. epi. §. iubemus.

h Nõ n. interpoſitio eſt vſq; ibi, & cũ &c.

i Exhonorandum. i. honorandum.

k Tp̃s. Nu argu. pro nouis doctorib. ſic C. de offic. rec. prouin. l. potioris. arg. ꝯ. ff. de mun. & ho. l. ſemper & C. de poſtul. l. prouidendum. & ff. de ſi de inſt. l. ſi & ĩ. eo. §. cogitandum. & ff. ſi cer. pet. l. cũ quid. in fi.

l Præſulatu. i. dignus ꝙ ſit abbas.

† Cõcor. ca. 2. cum glo. ſuper verbo, ſanctiores. ex era de offic. cuſto. m Talis ẽ. vt oẽs homines ſint æquales, vt ſubijcit. Accur.

n Summos. vt C. de vet. iur. enu. l. 2. Acc.

o Secundum gradũ. ſ. honorũ, non tẽporis: vt ĩ. proxi. dixit.

p Præcedentis. ſ. epi Accu.

q Suffragãtẽ. i. adiuuantem. Et ſic nota ꝙ dat fauorem pſonæ auctoritas dignitatis, ſic ff. de ſena. l. fina. Dignitas dat fauorẽ pſonæ.

r Quod melius. ſic ĩ. qui. b. mo natu. eff. ſui. §. 1. col. 7.

s Dimittere. ſic ff. lo ca. l. in naue. in fi. ſic ff. de mun. & hon. l. reſcripto.

t Inclinari. i. obedire.

u Quæcunque. nunc dicit, quæ dixit ĩ. in monachis, habeant locum in monachabus: & vltimo dicit quod archiepiſcopi debent hæc oĩa manifeſta facere epis ſub ſe poſitis. Acc.

x Prius. vt C. de epi. & cleri. l. fi.

y In fœminis. ĩ. eo. §. omnibus.

z Aſceterijs. ab aſſiſtendo dr̃, quod multum ſtatur ibi ad orandum: vt in luco vbi ſit corpꝰ ſanctũ.

a Prædiximus. vt ĩ. eod. §. hinc autem.

b Metropolitis. i. archiepiſcopis: alĩs metropolitanis.

c Rectorum. neutri generis.

d Sequitur lex. ſic ĩ. vt cleri. apud pprios epi. §. ſi. culla. 6. & ĩ. de eccl. ti. §. r. j. reſp. coll. 9.

e Sequentem. ſ. nos.

f Tuam ò Epiphani. vt ĩ. eo. in prin.

g QVOMODO oporteat epiſcopos &c. De monachis dictũ eſt. ex quibus fiunt epiſcopi: quare videamus de epis. vt ĩ. eo. §. igitur ordinãdus. & de hoc dicit ĩ eo. vſque ad §. illud etiam.

h Clericos. hoc eſpe dicitur. ĩ. eo §. hoc aũt de Deo. & §. ſed neque, & §. quanta.

De expenſis, hoc dicetur ĩ eo. §. ſed neq; effuſas.
Maxima. verè eſt maxima: qa ex his duobus totus regitur mũdus. vnde illud: Ecce gladij duo hic. ſm vnum intellectũ. Alij dicunt q duo teſtã ſignificãt. beat. ff. de pac l. ſi plures. ſed licet ſolutio facti ad nos nõ pertineat, ſoluimus. q de iure non valuit illis collatio ſiue donatio, vt ĩ. eo. ti §. igitur. & C. de leg. & cõſti. l. digna. in fi. & inſti. qui. mo teſta. infir. §. fi. nec ob. ĩ. ti. 1. in prin. quia auxit honorem eccleſiæ quantum in eo fuit Cõſtantinus: vel in alijs, non autē in iuriſdictione: quia ſic poſſet totum imperium perire, vt dictum eſt.

dinationes perduci: & de expenſis ecclesiarum.

Adminiſtrationes & iuriſdictiões Papæ, et principis diſtincta ſunt. Epiſcopus ordinandus eſt honeſtus, & gloria fruens, bene eruditus, verbo et opere, & corporis ſapientia, contradictore nullo apparente, vel repulſo. Bartol.

Imperator Iuſtinianus A. Epiphanio archiepiſcopo & Patriarchæ Cõſtantinopolitano.

Maxima quidem in omnibus ſunt dona Dei, à ſuperna collata clementia, ſacerdotiũ & imperiũ: illud quidē diuinis miniſtrãs: hoc aũt humanis pſidens ac diligentiã exhibens, ex vno eodēq; principio vtraq; procedentia humanã exornãt vitã. Ideoq; nihil ſic erit ſtudioſũ imperatoribus, ſicut ſacerdotũ honeſtas: cum vtiq; & pro illis ipſi ſemper Deo ſupplicent. Nã ſi hoc quidē inculpabile ſit vndique, & apud Deũ fiducia plenũ: imperiũ autē rectè & cõpetenter exornet traditã ſibi rempublicã: erit cõſonãtia quædam bona, omne quicquid vtile eſt humano conferens generi. Nos igitur maximam habemus ſollicitudinē circa vera Dei dogmata, & circa ſacerdotum honeſtatem, quã illis obtinentibus credimus, quia per eã maxima nobis dona dabuntur à Deo, & ea quæ ſunt, firma habebimus: & quæ nondũ hactenus venerunt, acquiremus. Bene aũt vniuerſa geruntur & cõpetenter, ſi rei principiũ fiat decens, & amabile Deo. Hoc aũt futurũ eſſe credimus, ſi ſacrarũ regularũ obſeruatio cuſtodiatur, quã iuſti & laudandi & adorandi inſpectores & miniſtri Dei verbi tradiderũt apoſtoli, & ſãcti patres cuſtodierũt, & explanauerũt.

CAP. I. De epiſcopi ordinandi moribus, vita & honeſtate.

Sancimus igitur ſacras per omnia ſequentes regulas, dum quiſpiam ſequenti omni tēpore ad ordinationem epiſcopatus adducitur, conſiderari prius eius vitam ſecundum ſanctũ apoſtolum, ſi honeſta & inculpabilis, & vndique irreprehenſibilis ſit, & in bonis teſtimoniũ habeat: & ſacer-

imperiũ. Immo Popu. Ro. vĩ eſſe imperiũ: vt in ſtitu. de iu. nat. §. ſed & quod principi Rñd. & illud Dei diſpoſitione factum fuit, ſine quo factum eſt nihil: vt dr in euangel. & ĩ. de ſi. inſti. §. qa igitur. in prin. col. 6.

Illud. ſacerdotiũ.

Hoc aũt. ſ. imperiũ.

Vtraq;. ſ. dona & ſacerdotium & imperiũ. Cur ergo mater Iperij dr eccleſia: vt ĩ. vt deter. ſit nu. cl. §. j. cum magis ſoror ſit, vt hie? Reſp. illud dr ratione dignitatis. ſ. q res diuinæ digniores ſunt, vt C. de vet. iu. enu. l. 2. §. ſed quia: idem iũ principium habent, vt hie: & ideo parum differunt: vt ĩ. ti. r. §. ſinimus.

Exornant. i. cum honore gubernant. Accurſius.

Sic erit. i. eſſe debebit.

Pro illis. ſ. Imperatoribus.

Ipſi. ſ. ſacerdotes.

Si hoc. ſ. ſacerdotium.

Imperium. i. Imperator.

Exornet. i. cũ honore gubernet.

Conferens generi. ergo apparet q nec Papa Itpalibus, nec Imperator in ſpiritualibus ſe debeant Imiſcere. Nũquid habet ergo Papa tpalē iuriſdictionē in ijs quæ ſunt imperij. quod Conſtantinus Imperator donauit Silueſtro Papæ? Videtur q ſic: licet immenſa fuerit donatio. ĩ. tit. j. §. ſinimus. pterea quod vult princeps. hoc eſt lex, vt ff de conſt. prin. l r. Item ſicut patrimonialia, ita imperialia donare põt cum nulla ſit differentia, vt C. de quadri. præſcri. l. fi. in prin. econtra vĩ q non: quia tunc nõ eſſet Auguſtus dictus: vt in rubr. procemij inſti. item imperare nõ potuit pati. i Imperatori venienti poſt ſe. vt ff de arbi. l. nam magiſtratus. & ff. ad Treb. l. ille à quo. §. tempeſtiuum. item ne turbetur opus Dei ſi clerici intromittant ſe in tpalib⁹. vt C. de epiſ & cler. l. placet. item ne vnus duorum officium ha-

Quam. ſ. honeſtatem.

Illis. ſ. ſacerdotib.

Bene autem. ſic ff. de orig. iur. l. r.

Deo. ſic ĩ. de armis. in prin.

Et ſancti. ſequētes apoſtolos.

Sancimus ad quid pro Deo intromittit ſe imperator de ſpiritualibus vel eccleſiaſticis, cum ſciat ad ſe non pertinere? vt ĩ. j. eñ. dic q non inueniendo de nouo vel conſtituendo ponit, ſed recitando ſacras regulas, contra quas ſi quis fecerit, imponit pœnas, vt ĩ eo. §. ſi vel dic, q auctoritate Papæ facit. Vel dic hoc faciendo ſtatum reipu. tuet eum intereſſit reip. eſſe ſacerdotes honeſtos, à quibus pœnitentiam peccatorũ petamus: vt C. de ſum. Tri. l. ſi. & eccleſias, de quarum conſtitutione. ĩ. ti. j. § illud igitur. dixit, nã in eis veniã petimus peccatorũ: vt ĩ. vt lice ma. & aui. § qa vero. coll. 8.

Regulas. ſic ĩ. n. j. §. ſi vero relinquens. & §. ſi.

Adducitur. Nota quaſi per vim. nã inuitatus fugit: vt C. de epiſco. & cler. l. ſi quenquam. velle tamen debet: vt ĩ. eodem. § ſed etiam, ſic licet coact⁹: vt ff. quod met. cau. l. ſi mulier. § pen. vnde quidam dicerat: nolens volo, volens nolo.

Apoſtolum. qui dicit epiſcopum eſſe debere bonæ vitæ & opinionis, q dicit ſiij capitula circa epiſcopum conſideranda. primum oportet eum eſſe ſine crimine, vnius vxoris virum, non vinolentum, prudentem, modeſtum, ornatum. hoſpitalem, pudicũ, doctorem, non percuſſorem. non litigioſum, non cupidum, domui ſuæ bene præpoſitum, nõ neophytũ.

Bonis. ſcilicet factis.

Teſtimonium. i. deſt famam bonã: quæ valet multum

Luc. 22.

In libris meis manuſcriptis leg. ſ in hoib⁹, rectè. & ſm græca q habent ἐν ἀνθρώποις. Contius.

ὑπηρετοῦσα.

Facit. e. nouit. cũ glo. ſuper vet. nſam in princi. ibi, imperiũ. n extra de iudi.

ἐπιστατοῦσα. Papa tpalib. immiſcere ſe ſi debet.

Papa iuriſdictionem temporalē imperij non habet.

Cõcor. c. in noſe. 23. diſti.

ἀντίστασις καὶ ὑπηρέτας &c quib. et verbis vſus eſt D. Lucas I pfatione Euangelij ſui. Cont.

Epi 14. cõditiones habere debet.

dotem decens. [a]

CAP. II. Cuius fortunæ eẽ dẽat ordinãdus eṗs.

Et neq; ex officiali [b] aut ex curiali veniat fortuna: niſi tñ ex nouella ætate (ſm quod iá diſpoſitũ [c] eſt) in monaſterio conſtitutus, fortuna liberetur: quartam [d] tñ prius ſubſtãtię reddens curię.

CAP. III. Vt nemo repẽte ex ſeculari & priuata vita fiat epiſcop⁹.

Neque.n. [f] idiota, [e] neq; ex ijs q vocanť laici [g] exiſtẽs, ita mox ad epiſcopatũ aſcendat: nec imaginariã [g] ſuſcipiat ordinationẽ, tanquã mõ qdẽ idiota, mox aũt clericus, deinde paruũ aliquod tẽpus præteriẽs, [h] epiſcopus appareat.

CAP. IIII. Vt epiſcopus ordinetur, qui vxorem non habuerit: aut ſi habuerit, eam virginẽ habuerit, ñ viduã, neq; repudiatã aut ſeparatã.

Et neq; vxori alię [i] copulat⁹, ſed aut in virginitate degens [k] à principio, aut vxorẽ qdem habens [l] ex virginitate, aut ad eum venientẽ, [l] & nõ viduã, neq; ſeiunctã [m] à viro, neq; cõcubinã.

CAP. V. Vt ordinandus eṗs nec liberos legitimos habeat nec naturales. Iul. epitomator.

Neque filios [n] aut nepotes habẽs [o] neq; cognitos [o] legi, neq; illi [p] odibiles. [q] alioq; q ṗter hoc aliqd agit: & ipſe cadet ſacerdotio: & q eum ordinat, foris epiſcopatũ ſectabitur, hanc legem offendens.

CAP. VI De ſacerdotio p pecuniã ñ ambiẽdo.

Sed neq; pecunijs [r] oportere emere ſacerdotiũ ei pmittimus: ſolũ vero eũ reſpicere dñi Dei culturam volumus: & non plurimis humanis cogitationibus diſtrahi.

CAP. VII. Ne ordinandus eṗs ſit ineruditus.

Sed neq; [t] ineruditꝰ exiſtẽs ſacrorũ dogmatũ ad epiſcopatũ accedat.

CAP. VIII. Vt ordinãdꝰ añ ĩ clero vel monaſtica vita vixerit ſex mẽſibus.

Prius aũt aut monaſticã vitã pfeſſ⁹, aut in clero cõſtitut⁹ nõ min⁹ mẽſib. ſex, vxori tñ nõ cohęrẽs, [u] aut filios aut nepotes habens. Hoc.n. oĩmodo ſup Deo amabilib. eṗis q̃rim⁹: ſicut ẽt pri⁹ duab. nr̃is ſacris cõſtitutionib. [x] hoc ſancitũ eſt: p quas dudũ cohærẽtes vxorib. nõ pſcrutamur, oẽ pteritũ relinquẽtes, decetero aũt nulli permittentes à poſitiõe legis [y] vxorẽ hñti, talem imponi ordinationẽ: q̃ legẽ [z] ẽt nũc renouam⁹: ne forte ſi pter hoc aliqd fiat: & ipſe cadat ſacerdotio, & ordinãtẽ ſimiliter [b] excludi pcuret. Igiť ordinãdꝰ eṗs, aut ex monachis, aut ex clericis [c] ſit, ẽt ĩ hmõi vita teſtimonij bõi, vita bon⁹ & honeſt⁹, & gloria fruens bona: & hoc fundamẽtũ põtificatus deponens ſuæ aĩæ.

CAP. IX. Vt ordinandus legat ſacros canones.

Epiſcopus ordinãdus eſt nõ priuſquã coram eo ſacra legantur regulæ: & reſponderit ſe velle eas ſeruare. Bartolus.

Sed ẽt ſic eũ ↄſtitutũ, [d] & ad eṗatũ pparatũ, cõpetẽs ẽ, venerabiles & vndiq; pbatas legere regulas añ ordinationẽ, q̃s recta & ĩuiolata nr̃a ſuſcipit fides, & catholica Dei apoſtolicaq; diſpoſuit & tradidit ecc̃ła [e] & dum ex frequenti [f] earũ lectione tranſierit qui ad ordinationẽ deducit, tũc is qui ordinationẽ

Authen. C 2

[glosses, inner column]

...ri: vt ſ. de mon. §. cogitãdũ. & ff. de quęſti. l. de minore. §. pe. & j. de armis. §. hanc igitur. coll. vj.

[a] Decens. ſ. teſtimonium & bona fama.

[b] Ex officiali. multa ſunt huiuſmodi officia: vt dixi. ſ. ti. j. §. ſi vero reliquẽs.

[c] Diſpoſitũ. ſ. in Græca conſtitutione. etiam dimus tñ eam idem dixiſſe quod dr j. de ſan. epiſ. coll. ix. § curialem. ſ. q. xv. ſi. ſte terit in monaſterio à iuuẽtute: vt hic. & j. de ſanc. epiſ. §. ſed neque curialem.

[d] Quartam. hodie tñ ſibi quartã tenet: tres vero partes curiæ dimittit, vt j. de ſan. epiſc. §. curialẽ.

[e] Idiota. q neſcit literas. NOT. Immo q priuatã vitam degit, nulli officio vel ciuili vel eccleſiaſtico adſtrictus. nã oẽs clerici certũ & publicũ munus hẽre intelligũť. Cõ.

[f] Laici. ſed hodie cõtra ſi neceſſe ſit laicũ ordinari: vt j. de ſan. epiſc. §. damus, quod iure canonum correctum eſt: vt ibi not.

[g] Nec imaginariã. i. nõ ſufficit ſimulatũ honorẽ clericatus habuiſſe, ſm Azon. vel imaginariã, i. momẽtaniã, nã reijciť, cum laicus inuenitur, ſtatim ſic ff. de manumiſſ. l. i. §. j.

[h] Præteriẽs. ſ. tẽpus.

[i] Aliæ. Aliãs alienę.

[k] Degẽs. eligẽd⁹ eṗs ẽ.

[l] Venientẽ. ſ. vxorẽ.

[m] Seiunctam. i. ſeparatam à viro primo per diuortium.

[n] Nepotes habens. j. e. §. ſed neq; ineruditꝰ. l. ſi §. j. Sol. vt ibi.

[o] Cognitos. ſ. q ex vxore ſũt: ſed tñ fuerat vidua, vel nõ virgo: vñ pitat impedimentum ↄmotionis.

[p] Illi. ſ. legi.

[q] Odibiles. q incestuoſi: vt j. q. mo. naſu. eff. ſui. §. ſi. col. 7.

[r] Pecunijs. idẽ ſi pcibus. idẽ ſi obſequio alio. nã mao. ligna ob ſequo cõmittiť ſimonia: vt in decre. i. q.

...i. ſunt nonnulli.

[t] Sacrorũ dogmatũ. q nõ ſolũ literas ſcire debet: vt ſ. e. §. neque ex idiota. ſed ẽt decreta & theologiã ſcire debet: vt hic dr.

[u] Vxori. tñ nõ cohærẽs. donec cõuerſatur in monaſterio: & cũ ordinať: vt j. e. §. pri⁹ aũt nõ nocet habuiſſe: vt ſ. §. & neq; vxori. Vel dic. vxor pſẽs nõ nocet, vt ibi, niſi vidua, vel alio viro cõiũcta olim: vt hic, & j. ſtatim. & hoc valet ſcd̃m canones: vt hic. & j. de ſan. epiſ. in prin. col. ix.

[x] Cõſtitutiõib. Grecis

[y] Cohærẽtes. vt ante l. iſtam, nã ad præterita nõ trahitur vt C. de leg. & conſti. l. leges & j. de nupt. §. j. in ſi. coll. 4.

[y] Legis. ſ. huius. Ac.

[z] Habenti. ſ. §. j. Sol. vt ſ eo. §. qñ.

[a] Legẽ. i. qd̃ dicebat modo. ſ. e. §. q nõ debeant vxorem habere. renouat in hoc ↄfirmando &c.

[b] Igitur. q multa honeſta in epiſcopo requiruntur ergo ex monachis & c. breuiter repetit ſ. dicta.

[c] Aut ex clericis. ſ. alijs. nam ẽt monachi qñq; ſunt clerici: & illos oportet literas ſcire: vt ĩ. tit. i. in pri. ſi alij non ſunt, & iſti etiam illiterati eſſe poſſunt monachi: vt C. de epiſco. & cle. l generaliter. ſed ex literatis eſt epiſcopus eligendus, vt ſ. eo § neq; ex idiota.

[d] Conſtitutũ. ſ. habilem per iam dicta.

[e] Eccleſia. Forte pſalmum illum, Quicunque vult &c.

[f] Ex frequẽti. ſic C. de emẽ. iuſt. e. l. j. ĩ ſi. ...

[marginal notes]

Pro.n.c. legiť etiã in manoſcriptis recte. & o. diſtinctũ caput à ſuperiore. Contius.

Habẽs, ... vetti debuit, q habuit. alioq abſurdũ ſequereť, Iuſtinianũ permittere vxoré tẽpore eṗatus: quã hic interdicit. Contius.

Idẽ Iuſtinianus in Græca ad Atrabiũ cõſtitutiõe (q in Lugdu. codicibus impreſſa ẽ) cõſtituerat, hæc (vt ait) de eṗ, oẽ con tẽpris paotribus Christi .... nimiũ incubant, & in pprios liberos facultates eccleſiæ trãsferẽt. Paulus tñ 1. ad Tim. 3. probat

eũ q habet filios ſubditos cũ oĩ caſtitate. nec tñ ob id arguẽdus eſt Iuſtin. qui p varietate tẽporũ aliud iure ſtatuerit. quod quidẽ & à Romanis archiepiſcopis receptum fuit. c. de Syracuſanæ. diſti. 28 & cap. Cariſſimus. diſtin. 61. Contius.

Cõcõ. c. ſtita eſt. & c. j. extra de ſimo.

Idẽ iam poſitum fuit in c. 4. & 5. Cõ.

Monachi quidã ſũt clerici, & quidã nõ.

impoſiturus eſt,[a] interroget[a] eũ,ſi ſufficiens eſt cuſtodire & agere q̃ ſacræ regulę ſancierunt.[b] Et ſiqdem ille declarauerit & dixerit præcepta ſacrarum regularum non ſe valere ſeruare, nullo modo ei ordinationem ĩponi. ſi vero ſuſceperit, & dixerit quia quantum hoĩ eſt poſſibile,complebit[c] hæc q̃ his cõtinentur,tũc monere eũ,& dicere, q̃a niſi hæc obſeruauerit, & Deo alienus erit, & cadet à iam dato honore:& neq; ciuiles leges delictum inultum relinquent: eo q̀ à ꝓcedentib.nos imperatoribus[d] & à nobis[e] ipſis recte dictũ eſt oportere ſacras regulas ꝓ legib.valere.[f] & ſi etiã ſic permanſerit cãm amplectens:tũc ſup his ꝓfeſſionibus vnumquẽq;[g] ſacrã ſuſcipere epiſcopat⁹ ordinationẽ.

Epiſcopus per pecuniã ordinatus dignitatẽ amittit ambitam et habitam, et ẽt ordinator, & quilibet alius ſuffragator & dignitatem ſuam amittit, & pecuniam reddit in duplum.

Et hanc[h] non pecunijs emere, neq; ꝑ rerũ aliquarum dationẽ ſuſcipere, ſed purã ꝑcipere, & ſine mercede, & tanquã Deo datã. nam ſi ẽt alia oia habeat vtilia quę prius à nobis dicta ſunt, pecunijs aũt vel rebus videatur epiſcopatum ẽt emiſſe, ſciat ſe & ab epiſcopatu caſurũ, & hoc munus retributurũ ordinãti: vt ille[k] epiſcopatũ amittat, & à clero cadat, & vtriq; cã talem pręſtet retributionem,[h] vt & hic quidem nõ adipiſcatur,quę ſperabat,ille autem ẽt q̃ habebat, amittat: veruntñ pecunijs ac reb.datis occaſione ordinationis,ſanctiſſimę aſſignandis eccleſię,[i] ſiue epiſcopus ſit accipiens, & propterea ſacerdotio cadens: ſiue ẽt quilibet alius in clero conſtitutorum. Nam & illi ęquam imponimus pęnã: vt ab ordine quẽ inter ſacerdotes habuerit, cadat, & reddat aurum, aut res q̃ ordinationis occaſione datę ſunt,iniuriam paſſę quantũ ad ipſum eccleſiæ. Si quis aũt extraneorum ſit, & non in clero ꝯſtitutus, qui aurum aut rem aliquam propter patrocinium ordinationis accepit:& maximè[k] ſi adminiſtrationem aliquam gerat: habebit quidem ipſe à Deo pœnam,[l] & ſuccedent ei de cœlo ſupplicia. veruntamen etiam illud quod datum eſt,totum ablatum ab eo ſanctiſſimæ eccleſiæ omnibus reddatur[m] modis in duplum.[n] Inſuper[o] etiam ſi quam adminiſtrationem[p] habet, ea cadat, & perpetuo exilio condemnetur. Illud quoque ſciat aperte qui pecunijs aut rebus alijs emerit præſulatum: quia ſi prius diaconus aut preſbyter ſit,deinde per ſuffragium[q] ad ſacerdotium[r] veniat: non ſolum cadat epiſcopatu, ſed nec prior ei relinquetur ordo preſbyterij forſitan, aut diaconatus. Amittit etenim etiam illud, vtpote decẽtiam indigne[s] concupiſcens: & omni ſacerdotali excluditur ordine. Oportet autem in ipſo ordinationis tempore eum qui imponit eam,[t] illi coram omni fideli populo ſanctiſſimæ eccleſiæ hæc omnia prædicere, vt agnoſcens[u] eũ omnia quæ prius dicta ſunt nobis habere, ad ſacram eum[x] deducat ordinationem:[y] vt etiam ille coram omnibus hæc audiens, non ſolum habeat Dei timorem, ſed etiam coram omnibus denunciationem & profeſſionem erubeſcat.

CAP. X. Si quis ordinationi epiſcopi contradixerit.

Epiſcopus ordinandus eſt contradictore nullo apparente, vel repulſo: alias ordinatio facta non valet. Bart.

Si quis autẽ[†] talis quidem eſſe putetur, & ad epiſcopatus ordinationẽ[z] tranſeat, illi-

---

[a] Interroget. No. hic q̀ ille qui ſuo iuri renunciat, debet illud ſcire: aliàs non videtur renunciare. ſic ff. de tranſa. l. qui cum tutoribus. §. reſpon & §. fi. & ff. de inoff. teſta. l. mater. & prodeſt mulierib. Velleiano renunciãtibus: quod fieri poteſt à ſciente: vt dictum eſt: vt ff. ad Velleia. l. fi. in fi. & C. de pact. l. pe.

[b] Sancierunt. ſunt enim. xij. præcepta apoſtolicæ regulæ. vt in decretis.

[c] Complebit. & hoc poſt multas coactiones, vt C. de epiſc. & cle. l. ſi quemquam.

[d] imperatoribus. vt C. de epiſ. & cler. l. cum clericis §. pen.

[e] Et à nobis. ſic ĩ. tit. j. §. fi & ĩ. eo. §. 1.

[f] Vnumque nq;. ſ. ordinandum.

[g] Ille. qui ordinauit per pecuniam.

[h] Retributionem. ironice loquitur. ſic ff. de dam infec. l. ex damni §. quoties. & C. de inoff. teſta. leg. fratres.

[i] Eccleſiæ. cui iniuriabatur emendo eã vt ſequitur. ſed qua actione? R ſi. cõdictione ex hac lege, vt ff. de condi. ex lege. l. 1.

[k] Maximè. quia cũ eis plurimum honoris datur, magis puniũtur, ſi tales inueniuntur in crimine: vt C. de epiſco. & cle. l. presbyteri. Idem ergo & ſi non ſit ĩ dignitate: licet decr. videatur dicere q̀ tũc tñ ſit ſimonia, qñ ipſis electoribus datur: vt extra de elec. c. cum nobis.

[l] Pœnam ſ. expectet à Deo.

[m] Reddatur. i. dec.

[n] Duplum. ſ. conditione ex lege.

[o] Inſuper. ſic ĩ. de ſan. epiſ §. præ omnibus colla 9.

[p] Adminiſtrationẽ. ideſt ſecularem dignitatem.

[q] Per ſuffragium. i. pecunijs, quę ꝓſtant ſuffragium.

[r] Sacerdotium. ideſt dignitatem.

[s] Indigne. priuilegium enim meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. ſic C. de Iudæ. l. Iudæos. & ff. de iu. immun. l. 1. & ff. de vulg. ſubſ. l. ex facto. in fi.

[t] Eam. ſ. ordinationem.

[u] Agnoſcens. Scilicet ordinator.

[x] Eum. ordinandũ.

[y] Ordinationem. ſic ĩ. eo §. hęc autem de Deo.

[z] Epiſcopat⁹ ordinationẽ. aliàs ordines.

[a] Tranſeat. non tñ adhuc tranſiuit.

Renũciãs iuri ſuo debet illud ſcire.

[†] Cõcor. c. viti. in fi. cũ glo. fin. extra de ſecun. nup. & c. 1. de nou. ope. nun. & l. oĩ. & l. priuilegia. C. de ſac. ſan eccle. Cõti.

[†] Hic §. ꝑtineat ad c. 6. de ſimonia. & lõga quaſi periſſologia eadẽ fere hic repetit Iuſtinianus. Contin.

[†] Cõcor. c. vt priuilegia, poſt princip. extra de priui.

[†] Cõcor. fere. c. 1. ind. diſt. 21. ex cõci lin Chalcedonẽſ. 4. Cõtinu.

contradicat autem aliqs, atque dicat conſcium ſe eſſe alicuius illicitorum a eius non prius mereatur epatus ordinationem q̄ examinatio q̄rimoniarium fiat, b & appareat vndiq; innoxius. Quod ſi etiam c poſt huiuſmodi ꝯdictionem non paſſus is qui ordinationem facit, legitimam examinationẽ imponi cauſæ, currat ad ordinationẽ: ſciat, qđ ab eo fit, d pro nihilo eſſe, ſed & is qui ꝯ legem facitꝰ, cadat ſacerdotio: & qui ſine probatione impo nit ordinationem, & ipſe quidem ſimiliter cadet ſe de ſacerdotali: e reus autem erit Deo, qui præci pue omniũ f quęrit ſuorum. ſacerdotum puritatẽ. Si tñ is qui ordinationi ꝯtradicit, aut examinatione facta probetur calumniator, g aut in ipſo principio, neque in examinatione perſiſtere confidat: ſegreget illũ in perpetuũ à ſacra cõione is qui ordinationem facere vult: vt non ipſa falſitas impunita h ſit. Sicut i enim bonam gloriam in eo qui ordinandus eſt, quęrimus: ita ẽt calumnia in eo qui fruſtra accuſauit, punimus. Si verò nemo accuſauerit oĩno, aut in totum k denuncians examinationem non faciat, aut facta examinatione demõſtrare (ſicut prædiximus) non valuerit accuſationẽ veram: tunc oportet eum qui per tot vias inculpabilis apparuerit, accedere ad venturam ordinationem. Qui enim ita ordinatur, ex hoc multa & meliora cognoſcit præceptorum, & non incurrit l ad vitam impœnitam, m huiuſmodi eruditis animo, verbo, & opere corporis, & ſapientia.

CAP. XI. Ne epiſcopus vltra annum extra eccleſiam ſuã degat.

Et illud etiam definimus, vt nemo Deo amabilium epiſcoporum foris n † à ſua eccleſia plꝰ q̄ per totum annum deeſſe audeat: niſi hoc per imperialem fiat † iuſſionem: (tunc enim ſolum o erit inculpabile) † ſacratiſſimos patriarchas p vniuſcuiuſque dięceſeos q compellentes r Deo amabiles epiſcopos ſuis inhærere ſanctiſſimis eccleſijs: & non longo itinere ſeparari, neque in peregrinis demorari velle, neque ſanctiſſimas eccleſias negligere, neque annum excedere, quem & ipſum s propter miſericordiam t cõſtituimus. Si verò vltra annum errauerit & dereliquerit, & non ad epiſcopatum remeauerit proprium, neq; imperialis aliqua eum (ſicut prędiximus) detineat iuſſio: tunc ſiquidẽ ſit metropolita, circa eccleſiaſticam diſpoſitionem ſegregatum, regionis illius patriarcha reuocet quidem cum legitimis u inclamationibus, ſeruans vbique ſacrarum regularum obſeruationem. x Si verò maneat per omnia inobediens, expellatur à ſacro epiſcoporum choro, & alium introducat y huiuſmodi & reuerentia & verecundia & honeſtate dignum. Si verò non metropolita, ſed aliorum epiſcoporum aliquis ſit, qui errauerit, hæc omnia à z metropolita fiant. Nemo enim eorum talem ſuſcipiat occaſionem, ſi dixerint propterea proprias derelinquere eccleſias, propterea quod litium cauſas, a aut aliarum rerum propriarum, aut ad ſacras eccleſias reſpicientium b circumluſtrant, & hic conſtituti c adhærent, aut in alijs veniant locis. Hoc enim nõ habet decentem rationem, vt cum multitudine, quam neceſſe eſt epiſcopum habere, mi-

a Illicitorum. quæ numerata ſunt ſ. de ſimonia, & de alijs.
b Fiat. ſ. intra tres menſes quod dic. vt j. de ſan. epiſ. §. ſi qs autem ante.
c Quod ſi etiã. arg. C. de ap. l. nominationes. ſic ff. de reb. eo. qui ſub tut. l. magis. §. ſi ęs alienum. & j. eo. §. hæc auté de Deo.
d Fit. epiſcopus.
e Sacerdotali. i. epiſcopali.
f Omnium. l. inter omnes. nihil enim &c. vt j eo. ti. §. neque autem.
g Calumniator. ſed nonne eo ipſo q nõ probat. calũniator videtur? Reſp. quidam q non, vt ff. ad Turp. l. j. § ſed lo. cõtra. ex eo enim eſt calumniator, q nõ ꝓbat, vt ff. de adul. de iud. l. 2. & quod in d. l. ad Turpi. l. dẽ. loquitur ſi ſuas ſuorumq; iniurias exequatur, vt C. de calum. l. mater.
h Impunita. nec ẽt aliud maleficiũ, vt ff. ad l. Aq. l. ita vulneratus. in ſi.
i Sicut. vt C. de cal. l. fina.
k Aut in totũ. l. ex toto, aliàs aut totũ. & tunc habet locũ hæc gl. j. ex toto vel in totum nõ faciat examinationem deinde &c.
l Et non incurrit. i. non præcurrit. vel nimiũ cito non currit, vt hęc præpoſitio in, augeat: ſic ff. de lib. & poſthu. l. Gallus. §. ille.
m Impunitã. i. non punitam pro puniẽdam, ſic C. de ijs qui no. infa. l. ſi Poſidonium. q. d. non puniendam: quia bonã vitã facit. & no. hic q virtus in neceſſitate cõprobatꝰ.
n Foris. ſic j. vt nulli iud. ſab. oia. do. §. illud. coll. v. ſic j. de ſan. epiſ. §. interdicimus. col. 9.
o Tunc enim ſolũ. item & quãdo cauſa ſit neceſſaria, cũ

Virtus in neceſſitate cõprobatur.

cũm literis ſui ſuperioris: vt j. eo. §. nõ aliter. & j. de ſan. epiſ. §. interdicimus. col. 9.
p Patriarchas. repete definimus.
q Diœceſeos. i. patriarchatus.
r Compellentes. ſ. vt compellant.
s Et ipſum. ſ. annũ.
t Propter miſericordiam. vt non cõpellatꝰ ſemper. q. d. ſtare domi.
u Legitimis. forte ſpacio 30. dierũ inter vnamquãq; denunciationẽ: vt j. de litigio. §. omnẽ. & §. interdicimus. col. 9.
x Obſeruationẽ. vt nõ turpiter citetur, vel capiatur.
y Introducat. ſ. patriarcha.
z Hæc oĩa. ſ. quæ dixi de patriarcha erit ea apponendam pœnam.
a Litium cauſa hoc eſt propter q &c. vꝰ ſi habet cauſas litiũ &c. dic propter cauſas: aliàs cauſa. & ſemper regit dictionem litium.
b Reſpicientium. ſ. rerum &c. Acc.
c Et hic conſtituti. in

Hoc ad ſimilitudinẽ quodãmodo ciuilis magiſtratꝰ ẽ introductum, cui nec vnã quidẽ no ctẽ licebat abnoctare. l. illud de off. pſi dis.

Arg. eſt hic q. ſi quis eſt ĩ legationẽ regia: nõ tenetꝰ cõparare corã legato apoſtolico. de hoc vide in c. ꝯ pateti. cũ gl. 2. ex de app.

Hodie poſt Nouel. 123. §. interdicimus. nõ erit inculpabile. in ꝯcilio vero Sardicẽſi. c. 15. non licet vltra tres hebdomadas abeſſe at Grego. duos mẽſes indulget. 7 q. 1. c. præſentium. Contius.

niſteria [a] luſtrēt [b] peregre, & expendant, & neque vllum ſanctiſsimis eccleſijs lucrũ, neque vllum præbere iuuamen, neq; ſecundũ qđ decet ſacerdotē, proprium habere habitum. Præſertim ſi q̄dam ſint lites forte ſanctiſsimis eccleſijs propter quas has occaſiones afferunt: hoc per eos qui ſub ipſo ſunt religioſos clericos, aut apocriſarios [c] aut œconomos [d] mouere, [e] & petitiones [f] non ad imperium dirigere: [g] impetrare [h] autem ſperata, propterea [i] ſancimus ſi qñ pp eccleſiaſticam occaſionē inciderit neceſsitas, [k] hanc [l] aut p eos qui res agunt ſacrarũ eccleſiarũ, (quos apocriſarios vocant) aut p aliquos clericos huc deſtinatos, aut œconomos ſuos, notam imperio [m] facere, aut noſtris adminiſtratoribus, vt impetrēt quod competens eſt: & nõ hoc Deo amabilibus epiſcopis erroris & abſentię, & ſanctiſſimis eccleſijs læſionis occaſionem [n] fieri, tam in prouincia eccleſiaſticarum rerũ per abſentiam eorum neglectarum, quàm ēt hic expēſis multis ab ipſis factis, necnon in peregre habitatione non habili conſtituta, & vndiq; [o] cām [p] nullum iuuamen, magis aũt læſionem [q] eccleſijs ſanctiſsimis inferentem.

CAP. XII. Ne epiſcopi ad comitatũ principis accedant abſq; ſyſtaticis literis.

NON aũt aliter Deo aliquem amabilium epiſcoporũ præſumere dirigere [r] ſe ad hanc feliciſſimam ciuitatem, priuſquàm (ſiquidem quis epiſcopus ſit) literas acceperit proprij metropolitæ ad imperium: [†] & quæ ſecundum diuinas regulas pbabilia [†] vocantur, teſtimoniũ perhibentia neceſsitatis eius [s] pſentię. Si verò metropolita ſit qui proficiſci vult: literas ſumat eiuſdē diœceſeos patriarchæ, eius pſentiam neceſſariam eſſe dicentes: & ſic oportere Imperatorē iubere hunc præſentari: & non temere & ſine conſcientia metropolitarum aut patriarcharũ proficiſci: pro eo, ꝙ hoc diuinis interdictũ eſt regulis, vt huc aduenientes, non præſumant per ſemetipſos ſe prius pnunciare ad imperium: ſed primitus aut ad Deo amabilem patriarchā [t] proficiſci, aut ad vniuſcuiuſque diœceſeos, [u] ex qua ſunt, [x] apocriſarios: [y] & cũ ipſis conferant cauſas, propter quas venerũt, & ingredi ad imperiũ eius, & deinceps imperiali perfrui aſpectu. mox quam imperanti aſtiterint, liceat qdē petētib⁹ epiſcopis, aut p eos, qui vocantur referendarij. [z] ſanctiſſimę maioris eccleſiæ, aut per religioſos apocriſario cuiuſque diœceſeos ſanctiſſimorum patriarcharum ſuggerere [a] ſe imperio, & promereri reſponſum celeriter: ita vt ſi aut iuſta ab imperio petierit, hęc accipiāt: aut ſi non iuſta quærunt, velociter reuertantur, vnde profecti ſunt.

Clericus ordinandus eſt boni teſtimonij vir, literas omnino ſciens: concurrentibus quibuſdam quæ in epiſcopi ordinatione ſta-

in hac vrbe Conſtantinopolitana, vbi habitabant Imperatores tempore Conſtantini, qui illam ciuitatem ɔſtruxit.

a Miniſteria. i. miniſteriales vel ſeruientes epiſcopi iacētes tanquam beſtiæ. vel dic miniſteria diuina quæ in eccleſia eſſe debent, nũc peregrinantur: qđ eſſe non debet. vt hic, & j. vt ele. apud pprī. epiſc §. 1. col. 6.

b Luſtrent. Intra cubile feræ, quinquennia luſtra fuere.

c Apocriſarios. Ab apo quod eſt ſupra: & criſis iudicium, quaſi conſtitutos ſuper iudicio agendo: vel dic, chryſos aurum. inde Ioannes Chryſoſtomus. inde apochryſarius. i. theſaurarius.

d Oeconomos. [†] œconom⁹ eſt cui res eccleſiaſtica gubernanda mãdatur ab epiſcopo, vt C. de ſa. ſan. ecc. l. iubemus. circa prin. & de epi. & cle. l. omnes qui. §. hoc proculdubio.

[†] Facit c. Imperatorū. extra de iur. caiũ. vbi ponit definitionē œconomi.

e Mouere. ſ. apud iudices ordinarios: & cõmunes. l. iudices q ſunt boni & optimi. Accur.

f Et petitiones. i. libellos petitorios in quibus petitur. Acc.

g Dirigere. ſ. directo: vt j. de mand. prin. §. deinde. colla. 3. & ff. de app. l. imperator.

h Impetrare. ſ. à dictis ordinarijs iudicibus.

i Propterea. ex quo ad eos hæc negotia remittimus.

k Neceſſitas. pp quam oporteat huc venire, puta pp confirmationem alicuius priuilegij vel impetrationē, quod neceſſe eſt per principem fieri, non per aliũ: vel propter aliquod aliud propter quod oportet principem adiri.

l Hanc. ſ. neceſſitatem.

m Imperio. Ideſt, Imperatori.

n Occaſionem. Nō. duplicem læſionē: vt ſubijcit iam in prouincia &c.

o Et vndique. ſubaudi fieri. Acc.

p Cauſam. ideſt abſentiam.

q Læſionē. Propter expenſas.

r Dirigere. ſ. ſemetipſum: vt ſequitur, vt differat à ſuperio ri pximè dicto, vbi conceſſit mitti. Accurſius.

s Eius. Scilicet archiepiſcopi. vt hic, & infra de ſan. epiſco. §. interdicimus. col. 9.

t Patriarcham. Scilicet Conſtantinopolitanum.

u Diœceſeos. quod nos territorium dicim⁹ a ſcilicet vbi habetur iuriſdictio in temporalibus: vt ff. de iuriſdictione omni. iudi. l. finali. & de verb. ſignific. l. pupillus. §. territorium. Hinc dicitur diœceſis in genere fœminino vbi eſt iuriſdictio in ſpiritualibus: vt hic innuitur.

x Ex qua ſunt. nam ſi eſt epiſcopus, & mittitur ad ciuitatem Conſtantinopolitanā, & ibi ſit apocriſarius ſui metropolitæ ob cauſam iſtam forte vel aliā, vel metropolita ſit: & ſit ibi apocriſari⁹ ſui patriarchæ ob hanc vel aliam cauſam, vel ſibi vel patriarchæ illius ciuitatis pri⁹ ſe debet pſentare, & cauſas cõferre, vt hic. Sed hodie ad ſolũ patriarcham videtur, quòd debeat ire, vt j. de ſan. epiſ. §. interdicimus. col. 9.

y Apocriſarios, ſi eos ſecũ duxerunt.

z Referendarij. [†] qui ſtāt in curia vt præſtent aduocationem venientibus, vt dicta eorum referant: vt j. de referē. per totum tit.

a Suggerere. i. negotia ſua dicere.

[†] *Βασιλεῖαν* ad imperialem maieſtatem. Contius.

[†] *συστατικὰ* . i. commendatitiæ & ſũt de genere epiſtolarum formatarũ, de q b. in concilio Nicæno actum fuit. Contius.

[†] An ciuitas & diœceſis ſint idē, vide I c. Rodolphus. I gl. vnica. in princ. extra de reſcrip.

[†] Qui ſint referendarij, vide in Specu. de ſupplica. §. 1. poſt princ.

a Hæc

tuta ſunt: Bartolus. q

HAEC aũt a de Deo amabilibus epis ſcdm diuinas cõſtituentes b regulas, & religioſos clericos c cum multa fieri inquiſitione ſcdm diuinas regulas, & boni teſtimonij viros ordinari ſancimus literas oino ſcientes, & eruditos, conſtitutos. d Literas n. ignorantes oino nolumus neq; vnũ ordinem e ſuſcipere, clericorũ videlicet, pſbyterorũ & diaconorũ, tam ſacras orationes docentiũ, f quàm eccleſiarum & canonũ legentiũ libros: ordinationẽ ſine querela & inculpabilẽ & ſine aliqua contradictione & datione pecuniarũ aut rerũ ſuſcipientes. g Neq; autẽ eos volumus oino officiales, aut curiales cõſtitutos ſuſcipere ordinationẽ, niſi ſcdm leges quas ſup his poſuimus pridem, h quas & hic nunc confirmamus: ipſos aũt ordinatos ſacra pcepta in cõſpectu totius populi ſuſcipere, propter has ipſas cauſas, pp̃ter quas hoc ipſum agi ẽt ſup Deo amabilib. epiſcopis ſanciuimus. i Neque k autem ſecundas habentem aut eũ qui habuerit nuptias, ordinari in diaconum l aut pbyterum, neque ſi mulieri coniungatur ſeiunctæ m & proprium virum derelinquenti, n ſed neq; ſi concubinam habeat, ſed & ipſam vxorem, ſi cum caſtitate o & ex virginitate ſit. Nihil enim ſic in ſacris ordinationibus diligimus, quã cum caſtitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum, qui vel fuerit vel ſit, & ipſam p caſtitatem q eligentem, primum r principium & fundamẽtum manifeſtũ ſcdm diuinas regulas & reſi duæ virtutis cõſtitutam. s Si autem aliquis preſbyter aut diaconus aut ſubdiaconus poſtea ducat vxorem aut concubinam, aut palam, aut occulte: ſacro ſtatim cadat s ordine, & deinceps idiota t ſit. Quod ſi & lector u ſecundam ducat vxorem propter quædam, x & hoc forſan irrecuſabili neceſſitate, nullatenus ad altiorem accedat gradum, neq; perfruatur gradu maiori in ſacerdotio: maneat autem in eodem gradu perpetuo: ſed non ad tertias veniat nuptias: ſatis eſt enim ſi ad ſecundas. Si verò aliquid tale egerit, & ad ſecundas veniens nuptias, ad maiorem gradum venire feſtinauerit: exinde idiota erit & laicus, omnino ſacro miniſterio cadens. y Pudicè etenim nobis per oĩa pertinet viuere. Si n. tales conſtituti ij, qui in clero adducuntur, ordinentur: facilis eis ad epiſcopatum aſcenſus erit: & ex multis z bonis viris facilius inuenientur qui adducãtur ad primũ a gradũ ſacerdotij digni.

CAP. XIIII. De diaconiſſis minorib⁹ 50. annis nõ ordinãdis.

Diaconiſſa ordinari debet ætatis quinquaginta annorum, & non minoris: niſi ex neceſſitate imminente pudicitiam & caſtitatem ſeruare compellatur. Bar.

QVANTA b igitur ſuper venerabiles clericos à nobis dicta c ſunt, hæc etiam ſuper Deo amabilibus Diaconiſſis d agi volumus: vt neque ipſæ citra ob-

a Nunc autẽ de Deo, quæ dicta ſunt ſ.

b Conſtituentes. ſ. nos.

c Clericos. ſ. exteros. nã & epiſcopi eleriet ſũt, vt ſ. eo. §. igitur. Et no. q. fere eadẽ hic exiguntur, q̃ in ordinatione epi: vt hic. & ſ. eo. §. 1. vſq; ad §. illud.

d Conſtitutos. de Theologia. Accurſ.

e Neque vnum ordinẽ. ſ. nolumus illiteratos eſſe, nedũ plures. hoc tñ fallit ſi de literatura habere non poteſt.

f Docentium. i. docere debentiũ. q. d. qui hæc debeant facere, nõ debent eſſe illiterati in aliquo ordine.

g Suſcipiẽtes. ſ. nos ordinationem &c.

h Pudem. i. prius: vt ſ. e. §. & neque ex officiali. Accur.

i Sanciuimus. vt ſ. eo. §. illud. in fi.

k Neque. ſic j. de ſanc. epi. §. clericos. coll. ix.

l Diaconum. idem in ſubdiacono, vt j. hoc §.

m Seiunctę. ſcilicet quãdoque idest viduę. quid ſi virgini fuit coniunctus? Rñ. poteſt eſſe clericus, dummodo voueat caſtitatem: non aliàs, vt j. de ſanc. epiſ. §. clericos. & in auth. vt lic. ma. & auię. §. qa vero. colla. viij. & j. ſtatim. §. penul.

n Derelinquenti. morte viri. vl repudio: multo min⁹ ſi adhuc iunctam alij habeat. Accur.

o Caſtitate præterita, vt modo dixit, & pſenti quã vouere debet: vt modo diximus. ſic j. de leno. §. pe. coll. 3.

p Ipſam. ſ. mulierẽ.

q Caſtitatem. ſic j. de lenonib⁹. § pen.

r Conſtitutã. ſ. caſtitatẽ. nam eſt fundamentum aliarũ virtutum quę in ordinãdo requiruntur: q̃ multæ ſunt: vt ſ. proxi. §. & hoc. §.

s Cadat. No. q. tam ſi principiũ impediens & poſt ſuperueniens deſtruit. ar. cõtra inſti. de le. §. ſi quis debitori.

t Idiota. i. eo loco quo ſunt idiotæ.

u Lector. q. d. caret beneficio clericalis vt hoc. §.

x Propter quædã. ſ. q̃ inuitant hominem ad matrimoniũ, & quaſi neceſſitatẽ imponũt, vt ſequitur vt dilectio filiorum procreandorum: quod vtile eſt: vt ff. de bo. dã. l. fi. §. fina. Vel q̃ iuuenis eſt: vñ ferunt naturę reſiſtere nõ poteſt, vt j. pxi. §. & ſ. de nõ elig. §. cũ igitur. vel. ſinautẽ. Vel qa amore pulchræ fœminę detinetur: quo nil ẽ vehementius: vt j. quib. mo. na. effi. legi. §. illud. colla. vj. vel qa amore eius ẽ ebriatus p artẽ forte magicam: vt quia vino bacchatur: vt inſti. de ſuc. ſub. q. ſi. p bonorum venditionẽ. §. fina.

y Cadens & nihilo minus curiæ ciuitatis dabitur cum ſua ſubſtãtia tota, vt j. eo. §. ſemel. & j. de ſan. epiſcop. §. ſed neque curialem.

z Ex multis. ſubaudi autem, ſi nõ eſt in textu.

a Ad primum, id eſt ſummum, ſ. epiſcopatum.

b Quanta. i. quæ vel quę iuta. Accur.

c Dicta. vt ſ. eo. per totum.

d Diaconiſſis. ordo erat monacharũ quæ habebant quandam prærogatiuam non tamẽ cantabãt euan-

Caſtitas fundamẽtũ eſt in ordinandis.

† Conceſſ. e. cũm matrimonij. in gl. vlti. in prin. i. bi, Eſt illa extra de proba. Et habetur ecclesiaſtici ca. 26. vbi dr. oĩs põderatio ſi eſt digna cõtinẽtie animæ.

† i. priuatus, & laicus ſiue ſecularis. Contius.

Fœmineo amore nil eſt fortius.

obſeruantiam [a] ſiant: ſed primum quidem eis ætatem neque nouellam eſſe, neque creſcentem, neque ex hac [b] ad delinquendū ſalientem: ſed ſup mediam conſtitutas ætatem, & circa quinquaginta [c] † annos ſecundum diuinas regulas agētes: ſicque ſacram ꝑmereri ordinationem, & aut virgines conſtitutas, aut vni' viri quæ fuerunt vxores. Non. n. permittimus neq; ſecundas contrahentibus nuptias, neq; vitam non habentibus (vt diximus) irreprehenſibilem, [d] ſed nec ſuſpectam, oīno ad ſacrum venire miniſteriū, & adorandis miniſtrare baptiſmatibus, & alijs adeſſe ſecretis q̄ in venerabilibus miniſterijs per eas [e] rite agunt'. Si verò quędā neceſſitas [f] fiat, & minorē [g] hac ætate quā dicimus, ordinari diaconiſſam contigerit: liceat [h] eā in aliquod venerabiliū aſceteriorū ordinari, & in illo habitare. Nequaquam viris admixta conſtituta ſit: neq; ſuo arbitrio habitās: ſed vitæ ſeparatæ [i] & mediocris, & à conueniente multitudine [k] bonum teſtimoniū [l] habēs. Volumus aūt & ipſas q̄ ad ordinationē ꝑducuntur diaconiſſas, ſiue ex viduitate, ſiue ex virginitate, non cum aliquo cohærentes aut cognatorum, aut eorū quos appellant dilectos (talib. n. nominib. vtentes, maligna ſuſpicione ſuā replēt vitā) ſed aut ſolæ habitēt, aūt cū parētib. ſolis & filijs, aut verè fratribus aut ijs cohærere, de quibus ſi qs ſuſpicari [m] aliqd ꝑſum pſerit malignū, ipſe inſipiēs ſimul & impius forſan putabitur. Et dicat' tale aliqd de aliqua earum q̄ in diaconiſſarum ordinationem ingredi vult, ꝗ alicui cohæſerit ſub imagine qdem bonæ appellationis, maligna verò ſuſpicione: non oportet hmōi mulierem perduci omnino ad ordinationem diaconię [n]. Nā ſi ordinet', & tale aliquid egerit, & cohæſerit alicui cum ꝑdicto noīe aut ſchemate, [o] cadet qdē à diaconia: & ipſa & ille ſubiecti erunt huic legi & reliqs [p] q̄ corruptores puniunt. Oportet. n. oēs q̄ ordinantur venerabiles diaconiſſas, tpe ordinationis & moneri, & ſacrorum audire [q] mandatorum præcepta coram reliquis [r] q̄ dudum ſunt venerabiles diaconiſſæ: vt & ipſæ Dei timorem habeant, & adhærentem ſacris mandatis fiduciā: timere aūt & cōfundi ſacro cadere ordine: ſcituras ꝗ ſi præſumpſerint aut erubeſcentes [s] ordinationem, aut derelinquentes [t] ſacrum miniſterium ad nuptias venerint, aut aliā omnino elegerint vitam: ipſæ qdem obligatæ efficientur morti: [u] & ſubſtantia earum applicabitur ſanctiſſimis eccleſijs aut monaſterijs in quibus ſunt. Qui verò eas aut vxores accipere, aūt corrūpere pſumpſerint: † obnoxij quidē & ipſi gladio erunt: ſubſtantia aūt eorum applicabitur fiſco. Si enim in antiquis legibus virginibus illis [x] quæ in eorū errorem vocabantur, [y] mortis incūbebat damnum corruptis: quomodo nō magis nos in ijs q̄ à Deo glorificantur, definimus pudicitiam † (q̄ quāmaximè [z] mulieres exornat) cōſeruari volentes: cōpetens [a] venerabilibus diaconiſſis, vt qd decet naturæ, cuſtodiant: & quod debetur ſacerdotio, [b] conſeruēt?

CAP. XV. De clericis in alia vitæ forma tranſeuntibus.

Clericus ordinem ſuſceptum relinquere non debet. Bartolus.

SEMEL aūt [c] ſecūdum hoc factos diaconos aut presbyteros, nullo modo derelinquere ſacerdotium. Quod non ſolum in

---

† Atqui Paulus Apoſtolus ſexaginta exigit, vñ qdā emēdandā dixerūt leg. nullā. C. de epiſ & cle. Sed illa præcepta polluunt ꝓ tporū varietate mutari. nam & ex concilio Chalcedonenſi 40. anni tm̄ reqrunt', male aūt Azo diaconiſſas hic vocat monachas. Cōt.

euangeliū. ſed aliās ſacerdoti miniſtrabant, vt ſter mates ſunt primicerij & cantores, & alij ordines.

[a] Obſeruantiam. ſ. ſupradictam.

[b] Ex hac. ſ. ætate.

[c] Quinquaginta. ſic C. de epiſ. & cler. l. nullam.

[d] Irreprehenſibilē. idest valde reprehēſibilem. ſic ī. eo. § ſi vero nemo t ſi. §. & ſubaudi hic tantū. Accur.

[e] Per eas. ſcilicet diaconiſſas.

[f] Neceſſitas. ſic C. q & aduer. quos l. j. ſic ff. de decu. l. generaliter §. ſpurios. ad idē. ff. de mu. & hon. l. ad rem.

[g] Et minorem. ſ. quinquaginta annis. quod hodie indiſtinctè fieri poteſt, dum modo. xl. an. habeat vt ī. de ſanct. epiſ. §. diaconiſſam.

[h] Liceat. i. licitum ſit epiſcopo.

[i] Separatæ. à viris.

[k] Multitudine. ſ. monachatum.

[l] Teſtimonium. i. famam. quod dic vt ī. eod. tit. §. j.

[m] Suſpicari. ſic C. de epiſ. & cler. l. eū q. & ī de ſan. epiſ. §. presbyteris. & §. ſi quis. col. ix. Accurſ.

[n] Diaconiæ. idest diaconiſſæ.

[o] Schemate. i. ordine vel figura.

[p] Et reliquis. ſ. legibus vel pœnis, vt C. de rapt. vir. l. vnica. & C. de epi. & cler. l. ſi qs nō dicam. & l. pe. & inſti. de pub. iu. §. item lex.

[q] Audire. ſcilicet diaconiſſas.

[r] Coram reliquis. vt ſit ordinatione clericorū: vt ī. e. §. hæc autem de Deo.

[s] Reliquis. ſ. eō cōuocatis.

[t] Aut erubeſcentes qa verecundabant' portare velum.

[u] Aut derelinquentes. ob aliā cauſam quamlibet: vel ſine cauſa, vt ſequitur.

[x] Morti. ſ. animę.

nō ſciat quale Deo &c. vt ī. titu. j. §. qa autē ſemel. aliàs ſi verò reliqueas. & §. ſi quis autē monaſticam. Alij dicunt eam vltimo ſupplicio damnandam, vt hic: licet monach' ſic recedens non puniat' in perſona, ſed mittit' in aliud monaſteriū: vt inf. de ſanct. epiſc. §. ſi monachus.

[y] Vocabant'. erant enim quædam mulieres diaconiſſę vel virgines nominatę, quaſi Dianæ ſocię, vt in fabulis legit'.

[z] Maxime i. valde, ſic ī. de mand. prī. §. ſi tibi.

[a] Competens. i. qd̄ competit.

[b] Debetur ſacerdotio ſ. honeſtas.

[c] Semel autem. redit ad maſculos.

Fortè

† Idem cauet' in l. Si qs nō dicam. C. de epiſcopis, quam quidā improbe interpretatus eſt de inultis tū nō accipiēdam. Cōt.

* i. Veſtalibus. Cō.

† Habet' Eccleſiaſtici 26.

presbytero & diacono ſãcimus, ſed etiam ſi ſubdiaconus aut fortè [a] lector [b] fiat aliquis, hunc relinquere priſtinũ ſchema, & ad alterã migrare vitã: ſcientẽ q́a ſi tale aliq̃d egerit (ſm qđ à nobis iã ſancitũ [c] eſt) aut in curiã cũ ſubſtantia, aut ſub inopia [d] degens ad officialem † deponetur fortunam.

TERTIA PARS legis.

CAP. XVI. De expẽſis eccleſiarũ, & clericorũ multitudine nõ facienda.

Eccleſiarum omniũ antiquus numerus ſeruari debet, & vltra numerũ conſtitutum permanere non debent: & in eorum locũ alij creandi non ſunt, donec ad antiquam perueniatur menſuram. Ang.

Sed neq; effuſas competit fieri decætero reuerendiſſimorum clericorũ ordinationes. quod. n. hactenus geſtum eſt, licet corrigi oporteret, at tamen pp tẽpus ſinimus: [e] decætero autẽ non propter hoc [f] fieri, neq; ad damnũ ſanctiſſimarum eccleſiarum venire ſancimus. Quæcunq; igitur oportebat de tali modo i ſanctiſſima maiore eccleſia huius noſtræ regiæ ciuitatis, & ſub ea conſtitutis ſanctiſſimis eccleſijs, & alijs quæ hic ſunt, fieri, hac ſpeciali lege [g] complexi ſumus. in omnibus aũt quę foris ſunt [h] locis ſancimus, ſi quis eũ cõſtituerit ab initio & ædificauerit eccleſiam, definiuit ordinationũ menſuram, tãquam ſecundũ eam expenſas conſtituens: non prius ordinari quemquã in eadem eccleſia, niſi ad numerũ à principio definitũ eius mẽſura redigat. [i] Si verò hoc nõ fecerit, [k] ipſa verò ciuitatis eccleſia [l] miniſtrat emolumẽta [m] & ſibi & alijs eccleſijs: tũc nõ prõptũ [n] ſit augere illi clericos, neq; pp aliquas fortè cõpaſſiones [o] aut beneficia ex hoc eã ſumptib. ꝑgrauare (non ſunt. n. hęc pia, [p] neq; ſacerdotib. digna) ſed ex quibus dñs dederit Deus, ex ijs q̃ poſſibilia ſunt adminiſtrare, aut antiquã cõſeruare cõſuetudinẽ, nihil penitus innouantem. Vñ cõpetit Deo amabiles patriarchas & metropolitas huius habere prouidẽtiã: & eos q̃dẽ q hactenus ſunt, ſinere in ſchemate in quo ſunt clericos: metiri vero vniuſcuiuſq; eccleſiæ virtutem, & ita ipſos quoq; ſanctiſſimos patriarchas ſub ſe cõſtitutas eccleſias ordinare, & metropolitas hoc ipſum à ſanctiſſimis patriarchis cõmonitos facere, illos autẽ alios oẽs ſub ſe poſitos epiſcopos ad menſurã hãc deducere: & ſtudere nõ vltra expẽſas facere clericorũ ordinatiões. ſcimus. n. quantæ [q] ſanctiſſimæ eccleſiæ pp hanc ordinationẽ: & alterius expenſę effuſionẽ, inopes [r] factæ ſunt. Et q̃a aliquas earũ vix quidẽ, tñ liberauimus: q̃dã verò adhuc oneratæ iacent, ex tali releuari anguſtia non valentes: ideo hoc prouideant ſanctiſſimi patriarchæ & metropolitæ, & reliqui Deo amabiles epiſcopi, vt & nos quę ab eis agunt̃ diſcentes approbemus eos qui noſtram legẽ in literis poſitam, apud ſemetipſos oſtenderunt operibus adimpleri. Quæ igitur [s] à nobis ſancita ſunt, & ſacrum ordinem ſtatumque cuſtodiunt ſm ſacrarum regularum obſeruationem & virtutem, decætero cõſeruent perpetuò integra & ſanctiſſimi patriarchæ vniuſcuiuſq; dięceſis, & Deo amabiles metropolitæ, & reliqui reuerendiſſimi epiſcopi atq; clerici, vbique Dei culturam & ſacram diſciplinam cuſtodientes inuiolatam, pœna imminente hæc præuaricanti, quo penitus alienus ſit à Deo, & impoſito ſibi ſacerdotij ordine. [t] Nã velut indignus hoc excluditur. Licentiam verò vniuerſis [u] damus, cuiuſcunque ſunt officij vel conuerſationis, reſpicientibus aliquid horum pręuaricari, nunciare nobis, & ad imperium quod ſemper eſt: [x] vt nos qui hęc ſecundum ſacrarum regularum explanationem apoſtolicamque traditionem conſtituimus, decentem etiam indignationem præuaricantibus inferamus, etiam his videlicet quæ ſancita ſunt [y] a nobis de

Forte. dubitãdi eſt particula

[a] Fortè. Sub dubio forte, reſpondent ſępe periti, & ſuperfluit vt hic, & j. titu. 1. §. quia vero veriſimile eſt.

[b] Lector. ſed nunquid idem in alijs ſ minoribus ordinibus poſitis quod in lectore? Reſp. ſic: cũ eadem ſit ratio, vt ff. ad legem Aquil. leg. illud.

† ταξεω-τιαν. Iulianus epitomator in latina epitome retinuit verbũ Græcũ Taxeotiam.

[c] Sancitum eſt. in Græco. Acc.

[d] Sub inopia. Ideſt quia non habẽt ſubſtantiam.

[e] Sinimus ſic ſ. eo. §. ſed neq; ierudit⁹.

[f] Non propter hoc. ſ. q̃ retro ſit factũ.

Contine.

[g] Leges. vt; ſ. vt determi. ſit num. cler.

[h] Foris ſunt. i. extra hanc vrbem.

[i] Redigatur. nam plures fortè reperiũtur.

[k] Non fecerit. neq; expenſas cõſtituit: neque numerũ clericorum conſtituit.

[l] Eccleſia. ſ. maior.

[m] Emolumenta ſ. neceſſaria.

[n] Non promptũ. i. non prompte.

[o] Compaſſiões. puta clerico pauperi, cui eſt cõpatiendũ.

[p] Hęc pia. hic ſume prouerbium: nõ eſt eleemoſyna, vnũ altare tegere, & alterum detegere.

[q] Scimus enim quãtæ. ideſt quot.

[r] Inopes. ſic ſ. vt deter. ſit num. cle.

[s] Quę igit. pro. vt.

[t] Ordine repete, ſit alienus.

[u] Vniuerſis. forte & ſeruis hoc caſu. ſic alias. C. de preci. impe. off. l. 1. & forte ſine inſcriptione & ſolẽnitate actionis, cum ſuam iniuriã quilibet proſequat̃. nam quod in diuinã religionem &c. vt C. de hær. & Mani. l. 4.

[x] Semper eſt. ſic j. vt præpo. no. impe. du. coll. 5.

[y] Sancita ſunt, ſ. in Græca conſtitu. nec. n. dicit de illa quæ eſt j. de eccle. tit. §. ſi autem. coll. 9. q̃a illa poſt iſtã eſt: ſed fortè idem dicebat Græca quod dicit illa Latina.

Illarum.

hæreditatibus Deo amabilium epiſcoporum, cuſtodiendis. Sanctiſſimi ſiquidē Patriarchæ vniuſcuiuſque diœceſis † hęc proponāt in eccleſijs ſub ſe conſtitutis, & manifeſta faciant Deo amabilibus metropolitis quæ à nobis conſtituta ſunt. Illi quoque rurſus etiam ipſi proponant ea in metropolitana ſanctiſſima eccleſia: & conſtitutis ſub ſe epiſcopis hæc manifeſta faciant illorum a vero ſinguli in propria eccleſia hæc proponant, vt nullus nr̄æ reip. ignoret quæ à nobis ad honorē & ad augmentum magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti diſpoſita ſunt. Inſuper ſequens hæc tua b ſanctitas oīb⁹ qui ſub ea ſunt metropolitis ſanctiſſimis hæc faciat manifeſta vniuerſo tempore cōtrahenda. c Scripta d exemplaria Sanctiſſimo Archiepiſcopo Alexandriæ [Epiphanio:] * Sanctiſſimo Archiepiſcopo Theopolitano [ſcripta exemplaria] ſanctiſſimo epiſcopo Hieroſolimorū [ſcripta exemplaria] Ioāni viro glorioſiſſimo præfecto ſacrorum prætoriorum ſecūdo † exconſuli, & patricio: Dominico glorioſiſſimo prǽfecto ꝓtoriorū Illyrici: cui * ēt hoc adiectum eſt: * Et tua quoq; celſitudo hæc ſciens, vna cum ſemper ſuſcepturis ſedem tuam hæc ſeruare feſtinet: & ſi denunciatum fuerit aliquod tale delictum, ꝓhibeat, & maximè quęcunque in ordinationibus curialiū vel officialiū interdicta ſunt. Nunciet aūt ēt nobis: vt decens ſuper eis imponaſ correctio. Vtaſ quoq; ꝑceptis ad clariſſimos prouinciarū iudices: vt & ipſi q̄ fiunt inſpiciētes, nō ꝑmittāt aliqd extra hoc qd' à nobis cōſtitutū eſt, fieri, imminebit .n. eis pœna quinq; librarū auri, ſiq de & ipſi ꝓuaricari vidētes nō denūciauerit aut ſedi tuæ, aut imperio: vt vndiq; decens ornatus ordinatiōis gradui cōſeruetur. Scripta cū adiectione dn̄ica. † D. † K. Ap. Conſtantinopoli. Biliſario V. C. Conſ.

TITVLVS I.

DE NON ALIENANDIS AVT permutādis rebus eccleſiaſticis immobilibus, aut in ſpecialē hypothecā dādis creditorib. ſed ſufficere gn̄ales hypothecas.

Res immobiles eccleſiæ maioris vrbis Conſtantinopolitanæ, & eccleſiarum ſuæ diœceſis alienari generaliter prohibentur: omni fraude & circunuentione remota. Bart.

Imp. Iuſtinia. A. Epiphanio ſanctiſſimo, & beatiſſimo archiepiſcopo felicis huius ciuitatis, & œcumenico Patriarchę, [& Patriarchæ Conſtantinopolitano.]

PRAEFATIO.

VNā intētionē hanc ſemꝑ proponim⁹, g oē qcqd prius iperfectū, aut cōfuſum videbaſ, hoc & expurgare, & ꝑfectū ex imꝑfecto declarare, qd' ēt in oī legiſlatiōe faciētes, credim⁹ oportere & in alienationib. q̄ fiūt ſuꝑ ſacris h reb⁹ vna cōplecti lege, i q̄ priores oēs & renouet k & emēdet, l & qd deeſt adijciat, m qd' ſupfluū ē, abſcindat n A Leone ſi qdē bonę memoriæ (q poſt Cōſtātinū pię memorię, Chriſtianę fidei īter Imperatores principatū auxit, o & ꝯſtituit ſacrarū eccleſiarum honorē & diſciplinā) ſcripta lex p ē de alienationib. eccleſiaſticis, cōcluſa q i ſola huius feliciſſimę ciuitatis ſanctiſſima maiore eccleſia. Et laudamus plurima hui⁹ legis, cū oī vehemētia & Dei cultura poſita: ſed eo ꝙ non gn̄aliter poſita ſit in oīb⁹, q egere ēt eā quadā correctiōe r credim⁹. Ab Anaſtaſio quoque pię memorię ſcripta q̄dā de talib. s lex eſt, t neq; ſimilis priori, u & oīno min⁹ x, habens. Effuſa namq;, & ꝑ loca foris y po-

a Illorum. ſ. epiſcoporum.
b Tua. Epiphani.
c Contrahenda. i. tenenda.
d Scripta. hęc conſtitutio iſtis pſonis fuit miſſa.
e Adiectū eſt. plus quā alijs, qbus fuit miſſa: & hęc eſt adiectio vſque in fi.
† Adiectione dominica. i. cū annis domini: tñ non habemus cos. Accur.

DE NON ALIE nandis aut permutandis. re. ecc. &c.

Vt in ſpecie repete, & de non &c. & expeditur hac pars infra eo. § ſi vero creditor. & §. ſi enim.

g Nā intētionē. proponim⁹ ſic ꝭ. ē. qd ſi elig. l pri. hc ꝭ. ti. 2. l pri.
h Sup ſacris. i. quaſi ſacris.
i Lege. ſ. iſta. Accu.
k Renouet. vt in lege Leonis, quę confirmatur: vt ꝭ. eo. §. vult enim.
l Emendet. vt ꝭ. eo. §. Anaſtaſius & §. ſi nimus. in fi.
m Adijciat. vt ꝭ. e. §. ab Anaſtaſio. & §. quia verò Leonis.
n Abſcindat. ſunt autem aliæ. ſ. Leonis & Anaſtaſij ſuperfluę, ex quo iſta. ſ. Iuſtiniani generaliter omnia cōprehēdit.
o Auxit. Hic nota arg. ad queſtionem quam diximus ꝭ. ti. l. in prin.
p Lex. vt C. de ſac. ſan. eccle. l. iubemus licet quidam dicant quòd eam non habemus.
q In omnibus. ſ. terris: quia localis eſt. vñ fit generalis: vt ꝭ. eo. § nos igitur. itē in contractibus: qa non in pignore nec in contractu emphyteutis licuit: ſed per hanc ſupplet. vt ꝭ. eodē. §. quia verò Leonis.
r Correctione. not. corrigi ex eo, quod ſuppletur. ſic ff. ad l. Rho. de iact. l. ſi. §. j. & fin.
s De talibus. ſ. rebus eccleſiaſticis immobilibus non alienandis.
t Lex eſt. apud Græcos.
u Priori. ſ. legi Leonis: nam generalior eſt quàm illa: vt ꝭ. ſequitur.
x Minus in perfectione, plus tamen quam lex Leonis.
y Foris. ſcilicet extra Conſtantinopolitanam ci-

* Decem ſim vocat, vt & notitiam vtriuſque imperij, ob vnius epi locū aut poſitionē, ſed multarum ꝓuinciarū collectionē: aliter atq; hodie hoc verbo vtimur. hic ēt colligere licet alios eſſe patriarchas, alios metropolitanos, alios epos quā diuiſione pietiq; tu iſi doro repꝑhendunt. Contius.
* Diuinat Accurſi⁹. ſignificāt aūt ea verba Imperatorē hunc legi ſubſcripſiſſe. Contius.
* Pro incluſo in noua editiōe Græca eſt. Ephremio.
* Petro. additur in noua.
* Sequentia verba deſunt in noua Græca editiōe: vñ liquet nō dū eā eſſe ꝑfectam, nec tā integrā ſane, quàm ea erat vnde vulgaris trāſlatio ſumpta ē. Contius.

† Sic in meo manuſcripto atque: reſecti⁹ (vt puto) quā qđ in noua Græca editiōe additur, 17. K Apr. Cōs.

ſita, nihilominus manſit imperfecta, eo quòd ad ſolum ſacerdotium & diœceſim reſpiciat conſtitutam ſub beatiſsimo patriarcha huius regiæ & felicißimę ciuitatis: [a] alias autem non perſcrutata [b] ſedes: [c] cũ vtique dignam correctione eſſe eam arbitrabatur: [d] propter quã occaſionem alia quidem corrigebat, alia verò incompoſita relinquebat. Quamobrem eam quoque vocare [e] decætero ſancimus, vtpote imperfectam, & loco circunclusam, & non generalẽ inter leges exiſtentem, neq; aliquid ſtudioſum introducentem. Hæc ergo nos omnia emendantes, vnam exiſtimamus oportere legiſlationem imponere oibus [f] ſanctiſſimarum eccleſiarũ, xenodochiorum, [g] & noſocomiorum, [h] † & monaſteriorum, [i] & brephotrophiorum, [k] & gerontocomiorum, [l] & totius ſacrati [m] collegij rebus, & hanc legem Leonis piæ memoriæ conſtitutioni adijcere: prius breuiter eius legiſlationem exponentes: ſicque omne quod reliquum eſt, intexentes. Vult enim illa [n] neque Deo amabilem archiepiſcopũ & patriarcham huius felicißimæ ciuitatis, ſeu ſanctißimæ maioris eccleſiæ, neque œconomũ vendere, aut donare, aut aliter alienare rem immobilem, domum forſan, aut agrum, aut colonum, [o] aut mãcipia ruſtica, aut ciuiles annonas [p] (nam [q] & hæc [r] inter immobilia ſunt numeranda) [s] quę cõpetunt Conſtantinopolitanæ ſanctißimæ maiori eccleſiæ: ſed neque pro vlla compenſatione aut alia qualibet circunuentione tale aliqd agi: & interminatur [t] emptori quidem rei reſtitutionem, vt reddat per tempora œconomo [u] rerum ſanctißimæ eccleſiæ rem quam ipſe perceperit, cum omni medij temporis [x] fructu, & alijs lucris: caſu imminẽte preciorũ [y] ei q tale aliqd accipere aut cõparare pſumpſerit: cũ etiam hoc quidem quod contra leges actum eſt, ita ponat, [z] acſi neque principio geſtum ſit.

ſinitatem, quod nõ erat in lege Leonis, vt C. de ſac. ſan. eccle. l. iubemus. ȷ. reſpon.

[a] Ciuitatis. Conſtantinopolis.

[b] Perſcrutata. ſ. lege Anaſtaſiana.

[c] Sedes. i. alia loca præterquã in vrbe Conſtantin. & eius diœceſi.

[d] Arbitrabatur. In hoc credidit Anaſtaſius Leonẽ corrigere dicendo generalius, & non fecit, vt ſequit. ſed Iuſtinian' hoc fecit p hanc conſtitutionem, vt ȷ. eod. §. nos igit. & ȷ. eo. §. penul.

[e] Vacare. i. neceſſaria nõ eſſe hęc oĩa. ſ. à Leone & ab Anaſtaſio dicta, qđ facimus addẽdo, vt ȷ. eo. §. i ſi. ſic & alias corrigit lex diſtinguẽdo, vt ff. ad. l. Rhod. de iact. l. ſi. ȷ. reſp. & §. j. & §. ſi.

[f] Omnibus. accipe rebus, quod eſt infra. Accurſius.

[g] Xenodochiorũ. loc' eſt vbi peregrina ſuſcipiuntur: vt hoſpitale S. Ioãnis.

[h] Noſocomiorũ. locus vbi ægroti curantur.

[i] Monaſteriorũ. locus vbi monachi ſimul conuerſantur, vt ȷ. de mo. §. hinc nos.

[k] Brephotrophiorũ. locus vbi infantes aluntur.

[l] Gerontocomiorũ. locus vbi pauperes & pp̃ter ſenectutẽ infirmi curantur.

[m] Et toti' ſacrati. ſ. reb' cuiuslibet alterius loci ſacri, vt prochotrophiũ: de quo habetur mẽtio ȷ. eo §. nos igitur. & eſt loc' in quo pauperes & infirmi homines paſcũtur. Itẽ orphanotrophiũ. i. locus in quo orphani vtroque parente carentes paſcuntur. Item aſceterium, locus in quo fęminæ debilitant ſuſtentatrices habitant. & probant hæ expoſitiões in nouellis eo. ti. Idem dicas in quaiibet eccleſia ſeculari, vt ȷ. e. §. nos igitur. & § pen.

[n] Vult enim illa. ſ. lex Leonis.

[o] Colonum. ſed quæ eſt differentia inter hunc. ſ. colonũ, & mancipium? Rñ. hic loquit' de adſcriptitijs vel originarijs vel ſimilibus, & q à ſolo nõ poſſũt ſeparari. nec ſine eo alienari: vt C. de agri. & cẽſi. l. ij. & l. quẽadmodum. & ff. de i. j. l. ſi quis inquilinos. ȷ. rñ. at mancipiũ dr̃ ſeruus ab hoſtibus captus, vt inſtitu. de iur. perſo. §. serui. qui & ſuper poſſeſſionibus ponitur & inſcribit', & ab eis nõ poterit ſeparari, cum immobilis cẽſeatur, vt ff. de diuer. & temporal. præſcript. l. iij. Vel dic de adſcriptitio ibi dici. & hæc eſt verior.

[p] Ciuiles annonas. ſ. reddit' à fiſco percipiẽdus ſingulis annis, vt C. de ſac. ec. l. priuilegia. vel ab alia eccleſia: vt ſupra vt deter. ſit nu. cle. vel a priuato: vt ȷ. tit. j. §. ſed neque eſſuſas.

[q] Nam. interpoſitio. ſic ȷ. eod. §. nos igitur.

[r] Hęc. ſ. hæc tria, colonus & mancipiũ, & ciuilis annona.

[s] Numeranda. licet nõ ſint immobilia. Sed qñ i actione cõpetenti eccleſię pro qualibet re, nunquid poterit cedi vel alienari? Rñ. ſi, de in. deli. l. ait p̃tor. §. quid ſit. licet poſſit diſtingui, vtrũ p mobili vel immobili re cõpeteret, vt primo caſu valeat, ſecundo non.

[t] Interminat'. i. ſic dicendo minatur.

[u] Oeconomo. ſed nũqd idẽ admittit' ad vindicandũ q alienauerit? Vi q non, cũ nõ debeat ȝ ſuũ factũ venire. vt ff. de adop. l. poſt mortẽ. & ff. de ſe. ruſt. p̃di. l. p fundũ. Econtra q ſic, cũ hoc factũ nullũ ſit, vt hic, & C. de agri. & cẽ. l. quẽadmodũ. & C. de ii. can. l. j. qđ vltimũ credo verius. nã & marit' reuocat qđ donauit vxori, vt ff. de do. inter vir. & vxo. l. ſi ſponſus. §. ſi. Sed nũqd œconomus ipſo iure erat priuat' ab adminiſtratiõe, quomodo ergo vẽdicat: vt C. eođ. lege iubem'. §. œconom'? Rñ dic qđ ſi ipſo iure, ſed p ſniam priuãdũ. & ante ſniam reuocat: cũ ſtatũ nõ mutauerit. ſic ff. de lega. iij. l. j. §. hi. Alij dicũt quod ipſo iure & tunc dicas eum admitti ad vendicandũ poſt reſtitutionem in prælatura, non prius: vt argu. inſtitu. de ſuſpe. tu. §. ſi quis.

[x] Temporis. à tempore venditionis, donec redeat ad eccleſiam.

[y] Preciorum. ſcilicet quantum eſt contra eccleſiam: ſed contra œconomum habet: vt infra eodẽ. § ſi quis igitur. quid mert? hoc iure communi eſt. vt C. de fur. l. inciuilem rem, & C. de rei vendi. l. I. & l. mancipium.

[z] Ponat. ſ. lex Leonis: vt C. de ſac. ſanc. eccle. l. iubemus. ſic. C. de legi. & conſti. l. non dubium.

Xenodochium.

Noſocomium.

Monaſterium.

Brephotrophiũ.

Gerõtocomium.

† Et prochiorũ, addit' in Græco.

Prochotrophiũ.

Orphanotrophiũ.

Aſceterium.

Differencia inter mancipiũ & colonum.

Hæc

a Hæc.ſ.ſtatuta à Leone &c.
b Præuaricantē i.alienant,& ſic facit ꝯ hanc legem.
c Lucratus.vt precium rei.
d Excludit.ſ.per ſentētiam,non ipſo iure: vt ſupra proxi.diximus.
e Dat.ſ.lex Leonis. Accur.

…tione voluntatis, etiam ſi merū imperium non habeant: vt ꝟ.de defen.ci.§.nulle. Sed non ne tantum magiſtri cenſus hæc auctoritas datur: vt C.de teſta. l.conſulta? Reſpon. illud in teſtamentis tñ dicit, idē in regia vrbe tantum: & in alijs locis obtinet, quod dictum eſt.

Oeconomū vero hæc a præuaricantem, b dare quidem de ſuo ſanctiſſimæ eccleſiæ iubet oē, qc quid ex ea cauſa lucratus c eſt, aut ſanctiſsimam eccleſiam damnificauit. Super hoc aūt etiā excludit d eum officio œconomi, & dat e actionē ſanctiſsimæ eccleſię non ꝯ ſolos Deo amabiles œconomos, ſed ēt ꝯ ſucceſſores eorum: ſiue ipſi f hoc alienauerint, ſiue pro tpe Deo amabilis eps, g aut aliquis aliorū clericorū h videntes i alienantem, k taciturnitate degeneri l & ſine libertate m paſsi ſunt: & multò potius ſi cōſentientes n & videntes tale aliquid per miſerunt, & non cām ꝑhibuerūt. Ad hoc aūt & tabellionē: q talia conficit inſtrumenta, perpetuo tradet o exilio: nullam ei clementiā, neque reuerſionem p participans: q ipſos quoque r maximos iudices qui ad hæc accedunt, & miniſtrant s talibus cauſis, t aut confici apud ſemetipſos monumēta u pro cōfirmatione taliū donationū, aut aliorū actuum patiunē: & cingulo & dignitate & ſubſtātia interminat x excludere. Hoc igitur y increpans vehemēter, ꝑmittit z rei eccleſiaſticæ vſum, aut qui vocatur vſusfructus, ſub

certo quodam tpe, aut etiam vſque ad vitam ꝑcipientis dare ſanctiſsimam maiorē eccleſiam, ſub hac tñ definitione, vt is, qui hanc accepit munificētiam, eiuſdem quantitatis recompenſet rē ſanctiſsimæ maiori eccleſiæ ſub proprietatis ratione, ex qua poſſit eūdem redditū ſāctiſsima eccleſia habere, quantū ille ex vſu accepit: poſt percipientis vtique mortem, aut definitum tps, vſu a videlicet & vſuſfructu dato b eccleſiaſticæ rei, ad ſanctiſsimā maiorem eccleſiam redeunte, & vſu donatæ rei c cum proprietate d ſanctiſsimæ eccleſiæ e faciendo. talē nāque ꝯtū ſine periculo f eſſe ponit lex. g Si vero minus fuerit, quā quod datur à ſanctiſsima eccleſia, illud, quod compenſatur ei, cuius mox quidē percipiet h proprietatem, ſperat aūt & vſum accipere, infirmum contractum & pro non facto i ponit: datque licentiā vendicationis, k vtpote circumuentione contra ius ſanctiſsimæ eccleſiæ facta. Lex l itaque talia ſub breuitate m decernit, & mulctam imponit: & vſque ad res ſanctiſsimæ eccleſiæ n ſta: ſolummodo: & omnem quidem perimit circumuentionem, quam prædiximus: non

f Siue ipſi.ſ.œconomi.
g Epiſcop⁹.ſ.alienauerit.
h Clericorū.ſ.alienauerit, tepere, aut videntem &c.
i Videntes.ſ.œconomi, & ſubaudi. aut &c.
k Alienantē.ſ. epiſcopū vel aliū clericum &c.
l Degeneri.ſ. dedecora & meticuloſa. nam genus clericorū audax debet eſſe cum defendatur lege Dei, q dicit, nolite tāgere Chriſtos meos.i. ſacerdotes. ymò ſecuti ſunt ex hoc. ſic iuſtitu. de ret.diui.§.ſacræ.Ac.
m Libertate.i. timidi erāt, vt ſeruitnō audaces, vt liberi.
n Conſentientes.ſ. expreſſe: vt differat à ſuperiori reſpōſo.
o Tradat.ſ.lex Leonis
p Reuerſionem. ſic & alias tabellio qui in ſuo officio delinquit perpetuo illud ꝓhibetur exercerai: vt C.d ſuſcept.& ar ca.l.ſi aliq d.lib.x. interdum ad tps: vt C.de nu.& ae.l.j.in fi.lib.xij. ſic & in ꝓlato: vt ꝟ.§.ꝑxi.ſic & in tutore: vt inſti. de ſuſpe.tu. p to:d.
q Participās. ſed nū qd imperator poſſet, ſi metuerit l integrum hodie reſtituere? Vī q nō: vt ꝟ.eo.§. qa vero veriſimile. ibi, oporte bit enim &c. ſed tñ dico ꝯ cum Leo nō potuerit ſequētibus imperatoribus præiudicare: vt C. de leg.& conſt. l.digna. & ff.de na.te.l.quætus.dommodo dixeris non obſtāre lege Leonis: vt ff. de lega.iij.l.ſi quis.in prin.
r Ipſos quoque.q.d. non ſolū minores & ordinarij, ſed etiam maiores: cū ſint quatuor ordines. vt diximus ꝟ.vt ab illuſt. & qui ſu.eā ſunt.§.j. apud quos poſſunt fieri oēs donationes & oia q ſunt de iuriſdi…

f Miniſtrāt.ſ. auctoritatem ſuā quantū eſt ad donationē q inſinuationē deſiderat, ſi maior eſt qngētorū ſolidorū: vt inſti. de dona.§.aliq quādo vero ad alios ꝯt⁹ miniſtrāt.i.miniſteriū ꝓbent. ſ.docendo fieri ꝯtū: vt ꝟ.eod.§. hæc igitur omnia.
t Cauſis. l.contractibus.
u Munimenta.i.inſtrumenta.
x Interminat.ſ.lex Leonis.
y Hoc igitur.ſ. alienationes eccleſiaſticarum immobiliū rerum: vt ꝟ. eod.§. vult.
z Permittit.ſ. d. l. Leonis.vt C. de ſac. ſan eccl.l. iubem⁹. §.fine.
a Vſu.i. in cōceſſione vſus ſeu vſuſfructus.
b Dato ſ.illi cū quo ſic permittit eccleſia: vt ꝟ eo.§.ſi quis autem voluerit.
c Donatæ rei.i.recōpēſatæ ipſi eccleſiæ.
d Cum ꝓprietate. quā à principio debet habere eccleſia: vt in fi.huius.§.
e Eccleſiæ.ſ. remanente &c.
f Periculo.ſ.pœnarū prædictarum &c.
g Lex.ſ.Leonis.
h Percipiet.ſ.eccleſia.
i Pro nō facto quātum eſt de iure: vt C. de legi.& cō.l.nō dubium.ſed factum ipſum ꝓ infecto haberi non poteſt: vt ꝟ.de æqua. do §. q igitur. col. vij.& ff. de cap.l.in bello. §.factæ.& ff.de acq. poſ. l. j.§. adipiſcimur.
k Vendicationis.ſcilicet œconomo pro tempore: vt ſupra eodem §.vult enim &c.
l Lex.ſcilicet Leonis.
m Breuitate.nō q ipſa breuiter dicat: ſed quia nos breuiter eam retulimus.
n Eccleſiæ.ſ.Conſtantinopoli.vt in prin. ſui patet.

Cōcor. 12.q.2 & in c ſoli tæ, ex de maior. & obedi. Pſal. 104.

Tebellio ſuis delinquēs pœna.

a Cōcor. ca vt noſtrum, cū gl.ſi.extra de appel.

l nſut-

[a] Inſurgentium. ſcilicet hominum contra eam vel in fraudem eius.
[b] Valuit. cum diuinare non potuit: vt ff. man. l. ſi fideiuſſor. in prin. & ideo non peccauit lex Leonis: vt C. de teſta. l. iubemus. in fi.

[u] Anaſtaſius ſ. loquens in eodem caſu in quo ſuperior §. ſcilicet in emphyteuſi.
[x] Geſta. i. vt ea quæ geruntur ex hoc contractu emphyteutico, in monumentis fiant, i. in ſcripturis, ſic accipitur ff. de probatio. l. Celſus.

tamen retinere calliditatem poſtea inſurgentium [a] valuit. [b] Quidā [c] n. dudū hoc quod vocat̃ colonariū ius (colonariū ius eſt, veluti ſi domū valentem centū ſolidos, & p̄ſtantē penſionē ſolidos decem accipiat qs ab eccleſia, & det ꝓ ea ſolidos cētū, ſeu amplius, aut certe minus: & quaſi iā de ꝓpria [d] agrauet ſe dare ſingulis annis quaſi penſionis nomine ſolidos tres. iſte [e] aūt appellat̃ parœcus, [f] ſed ipſam domū ſub tam parua penſiōe in perpetuum & ipſe & heredes eius poſſidebāt) adinuenientes, neq; noſtris legibus neq; aliæ [g] cuiuſdā oium [h] notum, circūuentionem nō paruā meditati ſunt contra legem, perpetuas penè [i] cogitantes alienationes, quod [k] nos decætero agi ꝓhibemus, & ꝓ eo ipſo cōſcripſim⁹ [l] legem. [m] Dudū [n] aūt & ad ēphyteuſim reſpexerunt, [o] imminuerūt [p] plurimā quantitatem veri reddit⁹ illi q emphyteuſim accipiunt p̄ſtantes [q] ijs q rebus pridē ſanctiſsimæ maioris eccleſiæ p̄ſidebant. ideo ꝙ nos i quadā cōſtitutionū [r] nr̃arū definiuimus qdem vſq; ad perſonas tres emphyteuſim fieri, accipiētis, & duorū ſucceſſorū aliorum: hoc ēt ſup rebus ſanctiſſimę maioris eccleſię fieri permittimus: non aūt vltra ſextā partē releuari emphyteuſim ꝑcipientibus propter fortuitos caſus [s] ſancientes. Quia verò [t] didicim⁹ ſic eſtuſè & impiè ab aliquibus fieri documenta, vt neq; ſexta relinquatur ſanctiſſimæ eccleſiæ pars, reliquis oībus emphyteuſim accipientib. donatis: Anaſtaſius [u] autem piæ memoriæ geſta [x] monumentorū cōſtituens [y] fieri ſup alienationib. ſicut etiā huius [z] rei [a] fieret [b] tempus, [*] & emphyteuſim ſtatuens, ſine geſtis qdem vſq; ad ſolā vitam accipientis emphyteuſim: cū geſtis aūt i perpetuū eā extendens, [c] neq; perfectā fecit, neq; vtilē [d] legē, & vndiq; iperfectā, vſq; ad ſolā diœceſim Patriarchicæ ſedis huius feliciſſimæ ciuitatis (ſicut prædiximus) [e] legiſlationem ſtatuens.

CAP. I. De rebus ad venerabilia loca pertinentibus non alienandis.

Nulla eccleſia vbicūque ſita vel aliquod monaſterium vel aſceteriū vel quiuis alius pius locus rem immobilem alienare poteſt, nec ſpecialiter pignori obligare. Angelus.

Nos igit̃ [f] [†] (iā. n. [g] ad legē veniendū eſt) ſancimus, [h] neq; ſanctiſſimā huius fęliciſſimę [i] ciuitatis maiorē eccleſiā, [k] neq; ſub ea ꝯſtitutas eccleſias quarū ipſa ꝓrogationē [l] ſuſcepit, (ſicut ea Anaſtaſius piæ memoriæ iterp̄tatus [m] eſt) neq;

[*] Incluſa verba à verbo colonariū vſq; ad verbū adinuenientes, deſunt in noua Græca editione: videntur q; irrepſiſſe ex interp̄tis alicuius adiectiōe. Contius.

[†] Parœc⁹ qs dicat̃. vide Alc. lib. præt. j. in hac ipſa dictiōe, vbi cū nō recte hāc dictionē iterp̄tari p̄ſpicies, vt paricha⁹ dicatur ἀπὸ τῶ παρέχειν quaſi à p̄bēda penſione. ſed nec cū eo velim legere parochū. manifeſta. n. eſt Græci verbi παρρησιάζ ſignificatio ꝓ colono. Accu. aūt cū in manuſcri pto legeret parichus. multo ſtulti⁹ à pariē ſo deduxit. Contius.

[c] Quidam. ſic conſtrue: quidam ſcilicet homines dudum hoc quod vocatur colonarium ius. adnenientes: colonarium ius dico neque noſtris legibus, neque &c. & procedit vſq; ad ver. illum. quod nos &c. & poſtea accepit. colonarium ius eſt. &c. quia interpoſitio eſt.
[d] De propria. ſcilicet domo.
[e] Iſte. ſcilicet qui ſic accipit.
[f] Parœcus. [†] idest penſionator. a pariare, quod eſt ſoluere: vt ff. de lia. libe. l. antepe. §. penul. & §. fi. vel dicitur à pari: qa domino per omnia ferè par eſt.
[g] Aliæ. ſ. legi.
[h] Omnium. vel imperatorum vel iuriſconſultorum.
[i] Pene. hoc ideo, quia penſionem aliquam percipiat.
[k] Quod. ſ. huiuſmodi contractum.
[l] Conſcripſimus. ſed per conſuetudinem derogatur huic §. & fit emphyteuſis per hunc. §.
[m] Legem. ſ. iſtam.
[n] Dudum. & hic & ſuperior articulus i l. adijcitur Leonis: quia ibi non ſunt.
[o] Reſpexerunt. ſ. œconomi, cum homines ad malitiam dediti nihil eſt qd non inueniant vt j. vt hi qui ob. ſe ha. phi. re. mi. j. ſi. eo. v.
[p] imminuerunt. ſ. præſtationes œconomi vt ſequitur. Azo.
[q] Præſtante. idest dantes œconomi in emphyteuſim.
[r] Conſtitutionem. quā non habemus.
[s] Caſus. qui imminent emphyteutæ, niſi ſit totius rei interitus: vt inſt. loca. §. adeo. quod non eſt in ſimplici colono: vt ff. loca. l. ſi fundem.
[t] Verò. pro certè.

[y] Conſtituens. ſ. in lege quam habuim⁹ in memoria. j. eo. §. ab Anaſtaſio. in fin. huius §.
[z] Huius. ſ. eccleſiæ.
[a] Rei. ſcilicet eccleſiaſticæ.
[b] Fieret. emphyteuticus contractus. Accurſius.
[c] Extendens. ſcilicet Anaſtaſius.
[d] Neque vtilem. & ideo corrigitur. infra eodem. §. ſancimus, in fin. §.
[e] Prædiximus. ſ. eodem. §. j.
[f] Nos igitur. quia legē Leonis iam breuiter tetulimus, & duos caſus ſuperuenientes determinauimus: vt j eo. §. vult. & §. lex. & §. dudū. igitur ad legē veniamus quam facere ꝓpoſuimus. vt ſ. eod. j. reſpon.
[g] Iam enim. interpoſitio eſt hic ver. ſic j eo. §. vt autem. ibi. quod enim &c. Accurſius.
[h] Sancimus. ex hoc §. & §. ſe. & §. finalmus. ibi, quod actio &c. & j de ali. & emphy § & hoc, & ſup ipſis collige quod eſt C. de ſacroſan. eccle. authent. hoc ius. in prin. Accu.
[i] Fœliciſſimæ, ſcilicet Conſtantinopolitanæ. vbi hæc lex fiebat. ſed qualiter ibi fiebat cum in veteri Roma habeant fieri vt infra. vt eccle. Roma. col. ſecunda, in prin. Reſpond. illud fuit ante tempora Conſtantini. vt diximus ſup. quomodo opor. epiſco. in princi & §. ſi vero metropolita.
[k] Eccleſiam. ſubaudi, habere licentiam: vt in fine huius § & ſic ad inteꝛiora ſemper repete illud. Azo.
[l] Prærogationem. idest diſpendia.
[m] Interpretatus. vt ſupra eodem. §. j.

[*] ſic vt etiam huius rei tēpus adijceretur.

[†] Facit ad hūc. § gl. in c. audi tis. ſuper verbo minoris poſt princ. extra de reſti. in integ. & ē ſituatus iſte §. ſup l. vlt. C. de ſacroſanct. eccle. & 12. q. 2 §. hoc ius porrectū

Exiſtentes.

a Exiſtentes. vt ſanctæ Mariæ & ſanctæ Theodoræ, & aliarum: vt ſ. vt deter ſit nume. in medio ti.
b Metropolitas. i. archiepiſcopos.
c Ipſe. ſcilicet patriarcha.
d Complexiue. i. generaliter ſancimus.
e Xenodochũ. hæc verba expone vt ſ. e. §. hæc igitur.
f Huiuſmodi. ſ. immobile: niſi in caſib. vi vt ppter debitum qđ alias ſolui nõ va let: vt j. de ali. & emphy. §. & hoc etiam inſuper. Item in emphyteuſi, vt j. eod. §. ẽphyteuſis. & §. ſeq. & j. de alie. & emph. §. licentiam. Item pmutat cũ alia eccleſia: vt j. conſli. quę ex adſcri. § fi. Itẽ cũ principe: vt j. e. § ſioi m⁹. Itẽ pp on⁹ fiſca le: vt j de ec. re. Ino. ali. §. ſancimus igit. Itẽ in redẽptiõe captiuorũ vt j. de ali. & emph. §. ſanctiſſima vero. Sed econtra eccleſia in quinq; caſibus omnino phibetur & in his caſibus, vt notauimus. j. de alie & emph. §. ea colla. ix Sed quid de mobilibus? Rñd. poſſunt alienari cũ non inueniat̃ phibitũ: vt ff. ex quib. ca. ma. l. nec nõ §. quod eis. niſi ſint ſacra cir ca altare neceſſaria, quæ alienari nõ poſſunt; vt inſt. de re. di. §. nullius & C. de ſa. ſan eccl. l. ſancimus. niſi propter captiuorum redemptionem: vt j. de ali. & emph. §. de ſacris. & §. ſi vero propter. Item quę ſunt ſuperflua: & tunc etiam propter debitum, non ſolum propter redemptioné captiuorum: vt j. de alie & emph. §. ſi vero ſunt plura.
g Specialis. hic no. q vbicunq; dicitur in hac conſtitutione de prohibitione ſpecialis pignoris, illud ſit correctum per l. j. de ali. & emph. §. hoc enĩ. Vel dic illud ſpeciale cauſa neceſſitatis propter quã ceſſat omnis lex: vt ff. de offi. proconſ. l. j. generalis autẽ obligatio permittitur: vt j. eo §. ſi enim.
h Tradere credi. ſed nunquid ſine traditione ſpeciale pignus facere poterit. ff. de pig. ac. l. j. Videt̃ q ſic: vt hic & j. eo §. ſi autem creditor. nam ibi dicit accipere, & §. ſi enim. in fi, & §. ſinimus. ibi, ſed neq; dationem &c. ſed hic legibus large ponitur verbũ date ſic ff. de pig. ac. l. ſi conuenerit §. ſi quis. Quare dicat q nec ſic fieri poteſt obl. per iſtam cõſti. vt ſ. j. reſpon. ſed generalis obligatio fieri poteſt. ſ. ſine traditione, cũ dicat in ſub. hypotheca: vt ff. de pig. act. l. ſi rem. §. proprie. ſed quæ eſt ratio? Reſpon. Ea plus iuris cõſtituitur creditori per ſpeciale pignus quàm per generale: cum mancipia generaliter obligata manumittamus, non ſi ſpecialiter: vt ff. de manu. l. iij. & C. de ſer. pig. da. ma. l. iij.

omnes eccleſias in hac feliciſſima exiſtẽtes [a] ciuitate, aut circa eius cõfinia, neque ſub patriarchica ſede huius feliciſſimæ ciuitatis cõſtitutas, [b] quarum metropolitas ipſe [c] ordinat, neq; aliũ vllũ vndiq; patriarcham, neque epiſcopum, (dicimus autem & eos qui in Oriente, & qui in Illyrico, inſuper & in Aegypto, & in Lycaonia atque in Lycia, & eos qui in Aphricana prouincia ſunt, complexiue [d] dicendũ, per oẽs quæcũque nřę ſunt terræ, necnon in Occidente ſunt Deo amabiles epiſcopos ab ipſa ſeniori Roma vſque ad Oceanũ conſiſtẽtium ſanctiſſimarum orthodoxarum eccleſiarũ) neque aliquam xenodochũ, [e] aut prochotrophũ, aut noſocomũ, aut orphanotrophũ, aut brephotrophũ, aut gerontocomũ, aut monaſterij virorũ vel mulierum abbatem vel abbatiſſam, [f] aut quemlibet omnino præſidẽtẽ venerabilibus collegijs, licentiam habere alienare rem imobilem, aut in domibus aut in agris, aut in hortis, aut omnino in huiuſmodi, neq; ruſticum mancipiũ, neque ciuilẽ annonam: nec p ſpecialis [g] pignoris occaſionẽ tradere [h] creditoribus Alienationis [i] autem nomen generalius ideo poſuimus, vt prohibeamus & venditionem & donationem & commutationem & in perpetuum [k] extenſam emphyteuſim, quæ non procul [l] ab alienatione cõſiſtit. Sed omnes vbique ſacerdotes ab huiuſmodi alienatione prohibemus, ſubditos pœnis quibus Leonis piæ memoriæ [m] vſa eſt conſtitutio. [n] Illam namque per omnia valere & ratam eſſe ſancimus. propterea [o] hanc propoſuimus & protulimus, & non paterna voce [p] legẽ cõſcripſimus, ſed hac cõi & Græca, vt omnibus ſit nota, propter facilem interpretationẽ. [q] Quod itaque iam præterijt, relinquimus, [r] nam tanta documenta tempore longo facta nunc commouere, multæ erit tergiuerſatiõis. [s]

i Alienationis. vt C. de re. ali. non alie. l. fi. ſic ff. de ſta. libe. l. ſtatuliberi. §. fina.
k Et in perpetuum. Hic not. q vbicunq; in hac conſtitutione fit mentio de perpetua emphyteuſi prohibenda, illud corrigitur. vt j. de alie. & emph. §. licentiam. Vel dic, ibi conceditur in perpetuum. id eſt quandiu redditus præſtetur. & ita hic, & inſtit. loca. §. adeo. Vel dic fieri in perpetuum, id eſt in tertiam generationem: vt j. eodem. §. emphyteuſim. prila rector.
l Non procul. i. nõ multum.
m Conſtitutio. vt j. eo. §. vult enim.
n Illam. ſ. legem Leonis. ſecur.
o Propterea. ſ. vt p hiberemus omnes ſacerdotes: vt dixerat, non vt confirmaret. ſ. legem Leonis: qa & ſine hac erat confirmata j. eo. & ſic non refertur ad proximũ dictum.
p Voce. ſ. Latina: ſed in Græca quæ eſt magis communis vt hic dicitur. nam Græcam ſciunt Græci. Item Latinos oportet ſcire propter interpretationem & tranſlationem: vt patet p multas leges tranſlatas: vt ff. de excu. tut. l. j. & de iu. l. patr. & finium reg. l. fi. & aliæ infinitæ. Sed econtra linguam noſtram Græci vilipendunt nec eã ſcire volunt: vnde tantum nobis eſt cõmunis. præterea. vt legitur in diuinis, quando Hebraica lingua transferebatur in Latinam, prius in Græcã transferebatur, vt facilius ex ea ſumeretur in Latinã: ſicut & de obligatione iuriſgentium, quę tollitur per acceptilationem per quoddam medium: vt inſtit. q. mod. tolli. obli. §. ij. Et no. quod hæc lex ſic loquit̃ hic, ac ſi adhuc non eſſet tranſlata in Latinũ: & facit Imperator mentionẽ tranſlationis. vel ideo eſt communis: quia fiebat Conſtantinopoli.
q Itaque. inceptiue non illatiue ponitur.
r Documenta. i. inſtrumenta facta de alienationibus rerum eccleſiaſticarum.
s Tergiuerſationis. ſic C. de teſt. l. Iubemus. §. pe. ſic j. eod. §. fi. & C. de cad. tol. §. fi. ſic. j. de referen. §. fin. eul.

t Concor. extra de re. eccleſi non alie. & 12 q. 3. p totum.

† ἡγέμενον ἢ ἀρχιμάνδριταν archimãdritam vł archimãdritiſſam vetus Iulianus. Contius.

† πολιτικαὶ σιτήσεις, panes ciuiles vertit Iulianus. Contius.

† Cõcor. ca. nulli liceat. nomen alienationis largiſſime ponit̃ extra de re. eccle. ali. vel nõ. cũ glo. ſuper verb. alienationis.

Græca lingua an ſit cõmunis.

Quapropter quæ vſque huc hactenus extãt, propriũ habeãt ſchema. a deceterò autẽ omnem alienationem interdicimus, prædictas b eis pœnas imponentes.

CAP. II. De principe qui rem immobilẽ venerabili loco dederit.

Exceptio confirmat regulam in non exceptis. Bar.

† Vt autem lex ad c humanę naturę varietatem & quod d ſemper venit, moderata, per oĩa immota ꝑmaneat (quid enim e erit ſtabile inter homines, f & ita immobile, vt nullam patiatur mutationẽ: cùm omnis noſter ſtatus ſub perpetuo motu conſiſtat?) neceſſariũ exiſtimauim^9, quaſdam exceptiones dare legi cum multis vigilijs & ſubtilitate adinuentas: vt eas habens in auxilio g lex nequaquã moueatur. h

Principi permutare licet cum eccleſia pro re meliori vel æquali, vtilitate reipublicæ exigente, et pragmatica forma præcedente: omni alia alienatione prohibita. Bartol.

Sinimus igitur i imperio, † ſi qua cõis commoditas eſt, & ad vtilitatem reipublicæ k reſpiciens, & poſſeſsionẽ exigens talis l alicuius ĩmobilis rei, qualẽ propoſuimus: hoc enim ſanctiſsimis eccleſijs & reliquis venerabilibus domibus & collegijs percipere licere, vndiq; ſacris domibus indemnitate m ſeruata, & recompenſam dari eis ab eo, n q percepit, æqua aut ẽt maiore, q̃ data eſt. Quid o .n. cauſetur Imperator ne meliora det? cui plurima dedit Deus habere & multorum dominum eſſe, & facile dare, & maximè in ſanctisſimis eccleſijs, in qua optima menſura eſt donatarum eis rerum immẽſitas. p Vnde ſi quid tale fiat, & pragmatica q præceſſerit forma r pręcipiẽs s imperio t aliquid dare talium rerum, & recompenſauerit mox rem meliorem & vberiorem & vtiliorem: ſit ea permutatio firma: u & ij, qui præſident x domib^9, quarum eſt quod alienatur, & qui talibus adminiſtrant literis, y ſine querela vndiq; ſint, nullam metuentes pœnarũ, quę à Leone piæ memoriæ interminantur, & à nobis firmatæ z ſunt: vtique cum nec † multum a differant ab alterutro ſacerdotium & imperium, & res ſacræ à communibus & publicis: quando b omnis ſanctisſimis eccleſijs abundantia & ſtatus ex imperialibus munificentijs perpetuò præbeatur. Alterutris itaque compenſantes c quæ decet, non ab aliquibus iure culpabuntur. Aliam verò d omnem ſiue ad imperium ipſum, ſiue ad aliam quancunq; pſonam factã, ſiue venditionẽ, ſiue donationẽ, ſiue

---

colla. iij. ſic C. de legi. & con. l. leges

Schema. i. ordinem vel figuram ſecundùm Albat.

a Prædictas, ſupra §. vlt. Azo.

b Ad. ideſt contra.

c Quod. ſcilicet veritas.

d Quid .n. iſti tres verſus ſunt interpoſitio vſque illuc, neceſſarium &c.

e Inter homines. vnde dicitur: Iuſtus ſeptie. in die cadit. ſic C. de vete. iu. enu. l. ij §. ſed quia. ſic. ĩ. de conſan. & vte. fra. in prin col. vj aliud eſt i diuina natura, vt inſt. de iuſti. & iu. j. reſp. & de iur. nat. §. ſed naturalia.

f In auxilio. immo vt ad deſtructionem. nam falſa efficit lex. vt ff. de reg. i. acto. l. j. ita & vitioſa. vt ff. de regu. iur. l. j. in fi. contra. ſed illud eſt quo ad exceptionem quę remota eſt à regula, ſed ipſa lex vel regula firmatur quæ remanet, vt hic dicit.

h Moueatur. ſic ĩ e. §. quia vero veriſimile. ibi. oportebit &c. Accur.

i Sinimus igitur. i. permittimus quia exceptiones facimus à l. quæ prohibet alienationem rerum eccleſiaſticarum, ergo hæc eſt prima per legem iſtam.

k Reipublicæ. quia publica vtilitas eſt præferenda priuatæ, vt hic. & ff. ꝓ ſocio. l. actione. §. Labeo. & C. de cadu. tollen §. penul. & ĩ. vt omnes obe iu. prouin. §. arripiat. col. v.

l Talis. ſ. eccleſiæ alicuius.

m Indemnitate ſeruata. ſic ĩ. conſtitutio, quæ ex adſcri. & lib § fi.

n Ab eo. Imperatore.

o Quid. q. d bene debet dare etiam maiorem rem.

p Immenſitas. ĩ. vt deter. iti nu. cler. §. j. §. Sol. vt ibi.

q Pragmatica. ſcriptura facta cum conſilio procerum.

r Forma. ſ. pragmatica.

s Præcipiẽs. ſ. eccleſiæ.

t Imperio. i. Imperatori.

Firma. nũq̃d ergo ſimiliter à priuato. i. eccleſia ſiet poſt ĩmẽſa donatio ſine inſinuatione? Quidam dicũt q ſic: vt hic. & C. de ſa. ſan eccl. l. illud. not ĩ. cũ .n. nõ inueniam^9 ea ꝓ ſſum hic vel alibi, ſtabit i ſuo ſtatu, vt vltra quingentos ſolidos fiat inſinuatio vt inſt. de do. §. & cũ retro. & C. de don. l. pe. i fi. qđ .n. nõ mutat. veteri iuri relinq̃t, vt C de ap. l. præcipimus §. fin. in fi. & C. de teſta. l. ſi emur. & qđ hic dr̃, eſt ſpãle in principe: vt arg. ĩ. eo. j. reſ. & ĩ. quo opor. epi. j. reſ. vel dici põt hic non dici q Imperator donet ſine inſinuatione: imo fieri vř. ex quo fit pragmatica forma q̃ eſt ſcriptura publica. vt ĩ. e. §. qa vero veriſimile. & ſic de inte cõi vř fieri hæc donatio.

x Præſident. vt præfati.

y Litteris. vt tabelliones & iudices: vt ĩ. eod. §. ad hæc. & §. aliquid.

z Firmatę. vt ĩ. eo. §. alienationis. ibi, illa &c.

a Nec multũ. differũt .n. in vſuc. ſtennij: qa res fiſcales nõ vſucap unt vt inſti. de vſuca. §. res fiſcales ſed res eccl'iæ ſic, vt ĩ. hæc cõſti. inter. & c. col vj. ſm Ala. ſed nõ valet: qa hæc cõſtitutio non cogitauit de illa inferiori ſed differũt. qa vnũ facere, alterũ humanit ꝓuidet, vt ĩ. quo opor epiſ. j. reſ ſimilitudinem adr habẽt. nã vtruſque res inter iſto adhuc centũ annis præſcribunt: vt hic. & C. de ſac. ſan. eccle. l. fin. licet poſt hanc legem ſit correctũ quo ad eccleſiã vt ĩ. de ecc. tit. §. pro temporalibus.

b Quando. pro qa.

c Compenſantes ſcilicet eccleſia & imperator.

d Aliam vero. quàm ſupradictam permutationem in qua tria fuerunt neceſſaria: & quòd ſeruaretur illæſa eccleſia: & q eſſet publica vtilitas: & heret pragmatica forma: vt ſupra proximè.

Perpetuam.

Iuſtus ſeptie i die peccat.

† l. Imperatori. Contius.

Antiquo iuri relinquitur, qđ non mutatur.

† Cõcor. ex. ſolitæ. extra, de maio. & obed.

permutationem, ſiue em phyteuſim perpetuã, a oino perimim^9: ſed neq; dationẽ cuiuſdã pignoris b in re immobili factã occaſione mutuorũ fieri ſinimus. Et hęc valere volum^9 in oi eccleſia, omnique monaſterio, & noſocomio, & xenodochio, & brephotrophio & aſceterio & gerõtocomio, & oĩ abſolutè collegio qđ actio pia c conſtituit: nullo penitus horum d aliqđ accipere ab eis e valente. Vñ neq; cõſtitutione f Anaſtaſij diuæ memorię vlterius opus erit, neq; ſm illam faciendi decreti memoratæ obſeruationis. ipſa .n. rei principia g perimẽtes, & ꝓhibentes qđ fit, nequaquã perſcrutatione deinceps ĩdigebim^9.

CAP. III. Quomodo emphyteuſis eccleſiaſticarum rerum contra hi permittitur.

Eccleſiarum et locorum venerabiliũ res ĩ emphyteuſim dari poſſunt in ꝑſonã accipientis, & duorum ſucceſſorum: videlicet filiorum et nepotum, & viri & vxoris, ſi de eis ſpecialiter dictũ fuerit, aliter non. Bartol.

Emphyteuſim autem ſiue in ſanctiſſima maiore eccleſia, ſiue in oĩbus reliquis adorandis domibus fieri ſinimus: & in accipiẽtis ꝑſona, & in duobus h eiuſdem perſonę hr̃dibus deinceps, filijs i tantũ ſolis maſculis, aut fœminis, aut nepotibus vtriuſq; naturæ, aut vxore, aut viro: ſi hoc videlicet de vxore, aut viro expreſſim nominetur. alioqui non tranſire ad aliquem alterũ hæredẽ, ſed vſq; ad ſolam vitam percipientium ſtandũ: niſi filios, aut nepotes habuerint. Aliter k aũt penitus emphyteuſim agi eccleſiaſticæ cuiuſdam, aut prochij rei immobilis, aut mãcipij ruſtici, et ciuilis annonæ nullo ꝑmittimus mõ: neq; quod fit, habere aliquod penitus robur ſinimus.

Eccleſiarũ res penſionẽ eandẽ reddentes in emphyteuſim dari poſſunt pro eadem penſione, quãta ab initio fuit ſtatuta, diminuta ad plus in ſextam partem: penſione verò ob cladẽ minuta, pro extante penſione in emphyteuſim dari debent, & ſi res ſit precioſa paruam aut nullam reddẽs penſionem, re ſubtiliter æſtimata, penſio conſtitui debet, qua in xx. annis faciat æſtimationem. Bartolus.

Quia verò Leonis quidem piæ memorię cõſtitutio ſub nulla l penitus deminutiõe dari rem eccleſiaſticã ſanciuit: nos aũt in alia cõſtitutiõe m à nobis ſcripta ſextã accipi ſolũ ſuꝑ emphyteuſim ſãciuimus: huiuſmodi quendã deminutiõis rei n dam^9 ordinem, vt q̃ratur cũ omni veritate & ſubtilitate penſio eorũ, quę dantur, tanta, o quanta ab initio fuit, qñ ad ſanctiſſimã venit eccleſiã: & deĩ emphyteuſis talibus ꝑſonis, quales dudũ diximus. p Tũc .n. ſextã q ei partem r cũ ſcrupuloſitate imputandã s cõcedimus. Si verò minui cõtigerit ꝑ quãdã cladẽ t pẽſionẽ, aut u in toto: tũc cõſtãtem penſionem accipiat, x qui

a Perpetuam. ī. de ali. & emphy. §. licentiam. ī. Solu. vt diximus. ī. eo. §. alienationis.
b Cuiuſdam pignoris ī. de ali. & emph. §. hoc etiam inſup. ſ prin. col. 9 ī. Solu. vt dixim^9 eo. §. nos igitur. in fi. Acc.
c Actio pia. i. intentio. vel dic. i. act^9 pi^9.
d Horum. ſ. emptorum ab eccleſia, vel donatorum, & ſimilium.
e Ab eis. ſ. locis.
f Conſtitutione. cuius memoriam fecit ī. eo. § ab Anaſtaſio. & § Anaſtaſius.
g Principia. ſic ff. de aqua plu. arcen. l. ſed interdũ. ſic ff. qđ vi aut clam. l. nam origo.
h Duobus. immo in perpetuum: ſed dic vt ī. eo. §. alienatiõis.
i Filijs. No. filijs dari quędã, q̃ non dantur extraneis hęredibus. Sic in priuilegio hypothecarũ qñ ſuccedunt matri: vt C. q po. in pig. l. fi. ſic ſ priuilegijs. ne dñet vir inſolidũ: vt ff. ſo. mat l. maritum. & l. ei. ſic ff. ad Treb l. ex facto. § fi. ſic C de in offi. teſtam. l. ſcimus. in fi. l.

Filijs dantur, quæ non dantur extraneis.

k Aliter. q̃ nunc diximus.
l Sub nulla non ſub vlla: quia nihil dicit de hoc. vel dic ꝙ eo ipſo ꝙ gñaliter alienare prohibuit, ꝙ & hãc prohibuit. ſ. emphyteuſim.
m Cõſtitutiona. de qua memoriã habuimus. ī. eo §. dudum.
n Rei. i. mercedis. ſ. q̃ põt haberi ea re ſi locaretur annuatim.
o Tãta. forte qñ res venit ad eccleſiam, reddebat ſingulis annis decem, & nunc tantundem reddit.
p Diximus. ī. eod. §. dudum. & §. proxi.
q Sextam. ad plus.
r Partem. accipe verbum ī. concedimus, i. remittimus.
s Imputandã. i. compenſandam cũ ſcrupuloſitate: nam quia interdũ emphyteuta damnum ſentit, vel ꝑꝑ tẽpeſtatẽ: vt ff. loc. l. ex conducto. §. 1. vel ꝑꝑ rei interitũ particularem: vt C. de iu. emph. l. 1. df fieri q̃dã cõpenſatio: vt hic, & ī. eod. §. dudum.
t Cladem. quia fundus ꝓ parte chaſmate perijt: vt ff. de mino. l. verũ. §. pen. vel quia arbores ſunt vẽto dirutę, vel domus exuſta: vt inſtit. de ī. ben. emp. § cũ antẽ.
u Aut. hoc eſt de reſponſione.
x Accipiat. vt ſi noĩe pẽſionis reddantur. v. & nunc quinque reddat, & nõ minuat: immò potius dimittat, vt ſequitur. Et vt hæc plenè intelligãtur, diſtingue, aut res quę datur in emphyt. eſt tantæ penſionis quantæ erat tunc cum ad eccleſiam peruenit: aut maioris, aut minoris, aut fere nullius, aut prorſus nullius. Primo caſu fit deminutio in 6. parte ſup. eo. dudum. & ī. proxim. §. & ī. de alie. & emphy. §. 1. in princ. & §. quæcunque col la. 9. in ſecundo fit deminutio ſiſt, vt puta in ſextam partẽ: ſed habetur reſpect^9 quãdo ad eccleſiam permanit: ne quod fauore eius inductum eſt, contra eam interpretemur: vt ff. de legi. & ſenatuſcon l. nulla. & C. de leg. & con. l. qđ fauore. In tertio, qñ eſt minoris, quàm quando peruenit ad eccleſiam, puta in dimidia, vel circa: tunc idem accipiat pro ea penſione quæ nunc eſt: aut dimittat, vt hic. Vbi autẽ parum minus, vel et eſſet parum plus: tunc credo idẽ quod in primo caſu. nam propter nimiam rẽ à iure non recedo: vt ff. de in inte. reſti. l. ſcio. In quarto. ſ. quando fere nullius eſt, vt quia ruinoſa eſſet, tunc aut ſolue-
te

emphyteuſim ſubire vult: aut nec accipiat penitus: cum liceat a conducere b potius quàm tales deminutiones in emphyteuſim celebrare. Si verò alicuius eccleſiaſtici prædij ſuburbani † emphyteuſis detur: qualia plurima maximè in hac nouimus feliciſſima cõſiſtere ciuitate, multo quidẽ digna precio, c paruas verò reddẽtia pẽſiones d aut nihil penſionum omnino: nõ ex redditibus e metiri emphyteuſim, ſed æſtimari ſuburbanum ſubtiliter, f & reputari ex precio collecto redditus poſſibiles in viginti annis † computari: g & in redditibus ex hoc computatis agi emphyteuſim, non perpetuo, ſed in eum q percipit, & duas ex eo ſucceſſiones, & viro & vxori ſicut prædiximus h faciendam. i

Emphyteuta ſi canonem non ſoluerit per bienniũ, cadit à iure ſuo, & reddere rem compellitur, et penſionem pro tempore præterito ſoluere, & dãnum emendare: nulla pro melioratione retentione competente. Bar.

Scire aũt emphyteutas conuenit, quia ſi biennio cõtinuo non exſoluerint emphyteuticũ canonẽ, k (hoc enim l tempus pro triennio aliorũ hominum m ſufficere ad caſum n eccleſiaſticarũ, aut ptochicarum emphyteuſim pro non ſoluto canone ponim') fient oĩno extranei emphytheumatis: & volentibus præpoſitis ſacrarũ domuũ licebit prædia, aut domos defendere, o nullam metuẽtibus meliorationum p † redditionem, ſed ſi quidẽ deterius fecerit q prædiũ r ſuburbanum aut domũ, qui empyteuſim percepit: cogi eum de ſuo diligentiã ac reſtitutionẽ s priſci ſtat' facere, & obligatũ eſſe ad hoc ipſũ, & hæredes eius & ſucceſſores, eiuſq; res, inſuper & debitos omnes reditus t ſine dilatione exigi.

Res immobiles eccleſiarum alienari prohibentur ĩ quãcunq; perſonã: ſiue ſint integræ, ſiue ruinoſæ: niſi ĩ empyteuſim à iure permiſſam: rerum æſtimatione ſubtiliter facta per architectos, reuolutione ſiue machinatione remota. Bart.

Quod autem dictum eſt u à nobis, vt nullius immobilis rei eccleſiaſticæ aut ptochicæ alienatio ſit permiſſa: ad nullam noſtræ reipublicæ perſonam ſancimus valere, x non ſolum ſuper conſtantibus domibus & ſuburbanis & hortis & agris, ſed etiam ſuper ruinis, ſiue ex igne, ſiue ex terræmotu, ſiue ex alia qualibet cauſa y ruina ſit: ſed etiam z in ijs, quæ omnino deſtructa ſunt, & in pauimen-

be vult ſtatim: & tunc ſit deminutio in tertiam partem ab ea penſione, quæ poterat colligi adhuc re exiſtente in ſuo ſtatu. Aut ſoluere decimum re refecta. & ſic nulla ſit diminutio præſentis mercedis immo medietatẽ eius penſionis, quæ adijcieruĩ ex rei ædificatione. debet adijcere. vt ĩ. de alien. & emphyt. §. ſi verò quædam. Sed quidã dixerunt non eſſe faciendam differẽtiam inter dicta dum modo capitula: cũ in eodem caſu intelligerent quod hic di. vt ĩ. de alienatione & emphy. §. ſi verò quædam, & illum §. hunc ſupplere dixerunt: quod nõ credo. In quinto caſu dico q prout põt. qualicunq; penſione debet locare. ſ. in emphy. œconomus: vt ĩ. de alien. & emphy. §. j. in fin. Addo etiã ſextum membrũ, qñ tanta eſt nunc, quanta prius: ſed parum eſt reſpectu æſtimationis rei, vt merito: & tunc dic, vt ĩ eo. §. ſi. & hæc omnia æſtimant' per architectos: vt ĩ eo. §. quod aũt.

a Cum liceat. i. magis licitum eſt ſic locare ad annos, q̃ penſionem deminuere: licet ſit ſecurius: licet eẽ qñq; ſit, quia melius eſt. &c. vt ĩ. de tabu. & vi proto. di. §. nos aũt. in fi.

b Conducere. i. locare.

c Digna precio. ſ. prædia.

d Penſiones. vt ſunt turres.

e Nõ ex redditibus. licet hoc fiat aliàs: vt ſ. eo. § proxi.

f Subtiliter per architectos: vt ĩ. eod. §. quod autem.

g Computari. q. d. talis detur penſio, q collecta vſque ad viginti annos contineat penſionem vel æſtimationem rei, hic & econtra in venditione rei eccleſiaſticæ quãque ſumit' precium ex penſione. vt ĩ. de alien & emphy. §. ex hoc aũt cõcedimus. Accur.

h Prædiximus. vt ĩ. eo. §. emphyteuſim.

i Faciendam. immo perpetuam: ſed dic, vt ĩ. eodem. §. alienationis.

k Canonem. ſ. ſolitam mercedem.

l Hoc. n. interpretatio eſt vſq; illuc. fieri.

m Hominũ. nam in priuata emphyteuſi per triennium expectatur vt C. de iure emphy. l. ij. §. h. ſed in eccleſiaſtica biennium: vt hic. & ĩ. de alienat. & emphy. §. ſi vero quis. Sed in ſimplici colono indiſtincte biennium expectatur: vt ff. lo. & cõdu. l. quæro. §. inter locatorem. & l. cum domus horreorum.

n Ad caſum. i. ad remiſſionem.

o Defendere. ſ. vindicando vel condicendo ex l. l. iſta.

p Meliorationum. quæ Græcè emponemata dicuntur: vt C. de iure emphy. l. ij & inde dicitur emphyteuſis. i. contractus meliorationis.

q Fecerit. ſ. dolo vel culpa lata vel leui, quæ veniunt in omnibus cõtractibus qui gratia vtriuſque partis fiunt: vt ff. de re. iu. l. cõtractus. & ff. commo. l. ſi vt certo §. nunc. ad inſtar .n. fructuarij bona fide vtet' vt ff. vſufru. quemadmo. caue. l. j.

r Prædium. ſcilicet ruſticum.

s Ad reſtitutionem. ideſt diligentem reſtitutionem.

t Oẽs redditus. ratione præteriti temporis tantum: vt ĩ. de ali. & emphy. §. ſi vero quis. Sed contra ĩ. eo. §. ſi vero ĩ perpetuã emphy. Rñ. ibi contractus ab initio nõ tenuit: ſed vbi tenuit, obtinet quod hic dicitur: vt ĩ. de alien. & emphyt. §. ſi vero præter.

u Quod autem dictũ eſt, vt ſ. eo. §. nos igitur.

x Valere. ſ. alienationem, cõtra enim videbatur ex eo quòd Imperatori eſt licitum: vt ſ. eo. § finimus. & ſuæ familiæ licitum videtur: vt inſtitu. de vſu & ha. § ij. cum & aliàs dicat. q ſit pars ſui corporis vt C. ad l. Iul. ma. l. quiſquis in princ.

y Qualibet cauſa. vt vetuſtate vel chaſmate: vt ff de mino. l. verum. §. penul.

z Sed. q. d. non ſolum ſuper ruinis, ſed etiam. &c.

Authen.

† [illegible] proaſtij vertit Iulianus retento eodẽ verbo: quod mirat' Alciatus lib. j. prætermiſſorũ: cũ dicere potuerit ſuburbani. Contius.

† Cõcor. gl. 2. in c. cum ĩam. poſt me. tbi. qñq; cõſideret'. extra. de teſt.

† ἐμπονημάτων emponemata vocat Iulianus retento Græco vocabulo Contius.

to iacent, [e] ſiue etiam in puris ruinis nullũ ædificium habentibus, neq; materiam iacentẽ. Non .n. in illis alienationẽ fieri permittimus, niſi in ſola emphyteuſi temporali [b] ſm quod dudum à nobis dictũ eſt, & in tribus perſonis talibus quales prædiximus, [c] vt neque [d] vlla circunſcriptio in rẽ eccleſiaſticam in talibus fiat: duob. p tẽpora primatibus mechanicis, [e] aut architectis, ſiue [f] in hac regia & maxima ciuitate vna cũ Deo amabilibus œconomis, & quinq; reuerendisſimis presbyteris, & duobus diaconis, præſente quoque Deo amabili epo: ſiue ẽt in prouincia duobus inſignibus [g] mechanicis, aut architectis, aut ẽt vno (ſi vnum ſolũ ciuitas habeat) interueniẽtib⁹, in illis locis ſacroſanctis euãgelijs [h] poſitis definiatẽ ab architectis, quãtũ cõpetat pro hoc ſolui ſanctiſſimæ eccleſię ſm modũ emphyteuſis: [i] & in his [k] emphyteuticam [l] conſcriptionẽ in eo celebrari ſecundũ figurã pri⁹ dictã: [m] illũ [n] verò & ædificare, & vti materiebus, ſi materias habeat, & trãſmittere emphyteuſim vſque ad duas [o] ſucceſſiones (ſicut dictum eſt [p]) & ſic reuerti poſt trium perſonarum mortem ad ſanctiſſimã eccleſiã, aut venerabilẽ domum, ex qua facta eſt emphyteuſis, & etiam valere talem ꝯctum, vtpote præſenti non repugnantem legi. Neque illud quod hactenus ꝯ tales ꝯctus [q] agebatur, [r] valere permittendũ eſt de adiectione: vt ſi vel duorũ hr̃dum cõpleatur tẽpus, licentia [s] ſit eis qui poſt illum [t] ſunt, in emphyteuſim dare id, vnde agitur, & ſemper eos præponi alijs. [u] In hoc [x] enim nihil aliud eſt, quàm per reuolutionem perpetuas eis emphyteuſeis, [y] magis autem priuationes eccleſiaſticarum agi rerum. Sed & ſi quid factum eſt tale, [z] nullam neceſſitatem eſſe reuerendisſimis œconomis duobus hæredibus ceſſantibus cæteris tradere. [a]

CAP. IIII. Quomodo vſusfructus rerum ad ſancta loca pertinentium conſtituatur.

Res eccleſiæ concedi poteſt ad tempus accipere volenti ad vſumfructum, re alia eiuſdẽ redditus in eius compenſationem eccleſiæ donata, vt tempore finito vtraque res pleno iure ad eccleſiam redeat. Bartolus.

SI quis autem voluerit accipere ſecundum rationem vſus, aut qui vocatur vſusfruct⁹, rem eccleſiaſticam aut ſanctisſimæ maioris eccleſiæ, aut alterius cuiuſlibet [b] quæ in omni noſtra ditione ſunt poſitæ, aut ptochiorum, omnino percipiat hoc & ſecũdum prędictam obſeruationem, & ſecundum formam conſtitutionis Leonis [c] pię memoriæ: vt iſte locuples exiſtens, & ſubſtantiæ immobilis dominus, aliam mox rem ſecũdum proprietatis ius [d] compenſet [e] ſanctisſimę eccleſiæ, aut venerabili domui

[c] Iacent. quia totum eſt deſtructũ, ſed nõ eſt exportata ruina: ſed in ſequenti caſu eſt exportata. arg. ff. de dã. infe. l. prætor. §. ſi. & l. ſeq.

[b] Temporali. Immo perpetua hodie: ſed dic, vt ĩ. eo §. alienationis.

[c] Prædiximus. vt ſ. eo. §. emphyteuſim.

[d] Vt neque. hic poteſt eſſe §. & dic neque, pro & non: ac ſi dicas, & vt non &c.

[e] Mechanicis. ſ. interuenientibus: quod verbum eſt ĩ. Et no. ꝙ hoc nomẽ mechanicus, generali⁹ nomen eſt, quàm architectus. nam mechanica eſt ſcientia adulterina, ſiue non liberalis, vt pelliparıorũ, fabrorũ, & ſimiliũ. Ide mechanici, id eſt magiſtri harũ artiũ: ſed architectus magiſter tectorum vel domuũ tm̃ dr̃, & maior, ab erchos, quod eſt princeps, & tectũ: quaſi dicas: princeps magiſtrorum tectorum vel domuũ. per quos iſtæ ruinæ æſtimantur, vt non decipiatur eccleſia.

Mechenica ars quę dicatur.

[f] Siue. hoc ſiue, reſpicit ĩ. aliud ſiue &c. quod eſt remotum: ſicut ff. de in rem verſo. l. 4. §. ſiue.

[g] Inſignibus. ſcilicet maximis.

[h] Euangelijs. ſ. corã præſide, ſm R. quod nihil eſt. immo corã his: non tñ tengent. ſic C. de iudi. l. rẽ nõ nouam. & ĩ. de ſanc. epiſ. §. nulli vero.

[i] Modum emphyteuſis. ſ. deſignatum ſ. eo. §. quia vero. & §. ſi vero.

[k] In his. ſ. domib⁹.

[l] Emphyteuticã cõſcriptionẽ ſ. ſcripturã p tabellionẽ factã 7. teſtib. adhibitis: vt modo numerauit. ſic & aliàs eſt neceſſaria ſcriptura: vt ĩ. de alie. & emphyt. & hoc ẽt regulariter ꝯ: vt C. de pact. l. pactum.

[m] Dictam. vt ſ. eod. §. quia vero Leonis. & §. ſi vero.

[n] Illum. ſ. emphyteutam.

[o] Dues. immo in perpetuum: vt ĩ. de ali. & emphy. §. licentiã. ſed dic, vt ſ. e. §. alienationis.

[p] Dictũ eſt. vt ſ. eo. §. emphyteuſim.

[q] Contractus. aliàs contra tales leges habebantur contractus &c.

[r] Agebatur. ſ. per pactum.

[s] Licentia. i. neceſſitas imponatur. ſ. prælatis, & ita hęc dictio importat neceſſitatẽ vt in ſequenti litera patet. ſic ff. de minor. l. ẽt ei. §. Imperator. & ff. de ſolu. l. ſi quis ſeruũ. in verbo ſufficit.

[t] Illum. i. in ijs, qui ſunt vltra tertiã generationem.

[u] Alijs. ſ. extraneis ſic & alias. C. de ꝯhẽ. emp. l. dudum.

[x] In hoc. ſcilicet pacto, vel tali facto promiſſo.

[y] Emphyteuſeis. accuſatiuus eſt pluralis numeri.

[z] Tale. ſcilicet pactũ, vt eis, & non alijs detur.

[a] Tradere. cũ n ſit ꝯ legẽ iſtam, nõ valet: vt C. de pact. l. pacta. ſed cũ hodie fiat perpetua & hoc pactum credo valere, vt ĩ de alie. & emph. §. licentiam. niſi in maiori eccleſia Conſtanti. ciuitatis, & quibuſdã eccleſijs ſub ea poſitis: vt ĩ. de alie. & emphy. §).

[b] Cuiuſlibet. domus venerabilis. Accurſius.

[c] Leonis: vt C. de ſacroſan eccleſ. l. iubemus. §. ſi.

[d] Ius. ſ. vſufructu remanente apud eum.

[e] Cõpenſet. Improprie ponitur ſm Al. qa inter ſpẽs fieri nõ põt cõpenſatio: vt in ſti. de actio. §. in bonæ fidei. Nec obſt. C. de cõpenſ. l. ſi. in pri. quia actiones reales tunc compenſantur cũ rebus peremptis, vt veniatur ad æſtimationem: quod ſit

Cõpenſatio inter ſpẽs fieri non põt.

domui, ex qua hic percepit tantos & tales frequentes redditus, quantos aut quales habet. qđ dat [a] ita, vt poſt eius obitũ eccleſiaſtica aut ꝓchica res reuertatur ad venerabilē domũ cũ vſu q datus eſt, non tranſcendente tēpus vitæ ꝑcipientis. Accipiat [b] aũt ſimiliter ēt rei in cõpenſationem datæ [c] & [d] vſum: quatenus [e] ſit poſt ꝑcipiētis obitũ, aut tēpus in quo donatio vſus cõuenit, non tranſcē dens videlicet ꝑcipientis vitã, vtrumq; [f] ex toto & ſm proprietatem, & ſm vſum apud ſanctiſſimã eccleſiã [g] remãſurũ

C A P. V. Quibus pœnis ſubiaceãt q alienatiões ꝑdictarũ rerum fecerint.

Oeconomi res eccleſiarũ in caſibus prohibitis alienantes, pœna legis Leonis afficiũtur, & emptor precium amittit, & rem cum fructibus reddit. Item donatarius rē donatam cum fructibus reddere cõpellitur. Bar.

QVIA verò Leonis piæ memoriæ cõſtitutio pœnas penè [h] ſolũmodo in vēditionē decreuit, nos aũt interdicim⁹ [k] nõ venditiones ſed ēt donatiões & ꝑmutatiões [l] & ꝑpetuas emphyteuſes & pignorũ dationes in reb⁹ immobilibus: [m] videmus aũt quoſdã ſic amatores ꝑiculi cõſtitutos, vt ꝓſumant ad ea q̃ interdicta ſunt, accedere, & circunuentionē facere legibus ex voluntate & ꝓſumptione quam habēt, & quæ oĩbus modis interdicta ſunt, & forſitan deducunt homines ad mortē, [n] qui hoc agunt: ꝓpterea neceſſarium exiſtimauimus in vnoquoq; ꝯ̈ctu ēt certã ſtatuere poenã: his quippe poenis q̃ poſitæ ſunt aduerſus ęconomos ex cõſtitutione ꝓdicta piæ memoriæ Leonis, ſimiliter & nunc iminentibus ęconomo, aut xenodocho aut noſocomo, aut brephotropho, aut abbati, aut abbatiſſæ monaſterij, aut aſceterij, ſm qđ prius diſpoſitum eſt. [o] Si quis igitur emere præſumpſerit rē eccleſiaſticam, aut ꝓchicam: cadat quidem mox [p] precio: exigatur aũt res quã accepit, cum oĩ medij temporis incremento: & contra ſanctiſſimam quidem eccleſiam, aut venerabilem domum nullam oĩno habeat actionem: [†] contra venerabiles verò ęconomos [q] aut qui omnino vendiderunt, in proprijs eorũ [r] ſubſtantijs ex cõtractu [s] habeat actionem; vt metu ſuæ ſubſtantiæ, & ſi [t] non propter Dei timorem, tñ ſegniores circa venditionem fiant.

Si quis aũt per donationem accipere ꝓſumpſerit rem eccleſiaſticã aut ꝓchicam: & ipſo quod datũ eſt, omnino cadat: & aliud tantũdem ex ſua ſubſtantia repenſet [u] ſanctiſſimæ eccleſiæ: aut venerabili domui ex qua hoc ſuſcepit, vt quã viſus eſt agere cõtra eam nouitatē, hanc ſibimet in proprijs exhibens, ſuam ſentiat malignitatem. Si autem permutatio in quibuſdam perſonis fiat præter ſolum Imperium, ſicut prędiximus. [y] & qui permutationem acce

fit quandoque. vt ff. de rei vindi. l. qui reſtituere.

[a] Quod datur. ſ. ab eccleſia modo: & improprie ponitur verbum date, cũ dominium nõ tranſeat: vt hic. & i. eo. §. hoc igitur. & j. de alien. & emph. §. ſi vero quis. aliàs proprie accipit cum dominium trãſit: vt inſtit. de act. §. ſic itaque. Vel dic ꝓprie ꝙ vſusfructus tranſit. & eius poſſeſſio: vt ff. de acquir. poſſ. l. naturaliter. & prout de facto res trãſit vł de iure quo ad vſumfructum, eatenus poſtea ad eccleſiam redit, vt ſequitur.

[b] Accipiat. ſ. venerabilis domus.

[c] Datę. ſ. à fructuario eccleſiæ ab initio cuius etiam medio tempore habet vſumfructum.

[d] Et. pro etiam.

[e] Quatenus. ideſt in quantum.

[f] Vtrumque. ſ. qđ datum fuit fructuario. & qđ ipſe dedit eccleſiæ.

[g] Eccleſiam remanſurum. defectiua eſt, & ideo ſubaudi, decurrere.

[h] Penè. ideſt fere. Accur.

[i] In venditione. qđ nomen non ad omnem alienationem pertinet vt ff. de ſtat. lib. l. ſtatuliberi. in fine. vnde non continet emphyteuſim, nec etiam pignoris dationem: ſed hæc conſtit. ſic: quia non procul ab alienatiõe conſiſtit: vt i. eodem §. alienationis. propter hoc dixit hic penè.

[k] Interdicimus. vt i. eo. §. nos igitur.

[l] Donatiões. de his primis dixit ēt Leo: ſed de duobus ſequētibus non.

[m] Immobilibus. ſ. prohiberi.

[n] Ad mortem. ſcilicet, ad quam deducũtur tabelliones q deportantur: quæ eſt mors ciuilis: vt i. eo. §. ad hoc & ff. de contra tab. le. j. §. filium. itē œconomis & magiſtri & magni iudices pœnam patiunt: licet nõ mortem: vt i. e § œconomum. & §. ipſos. nam & hic dicit, forſitan.

[o] Diſpoſitum eſt. vt i. eo. §. vl. Accur. ſi.

[p] Mox. i. ſtatim.

[q] Oeconomus. ſic ff. ſi cer. pet. l. ciuitas.

[r] Eorum. ſ. œconomorum.

[s] Contractu. ſed qualiter ex inutili contractu agitur: vt C. de leg. & conſtitu. l. non dubium? Rñd. inutilis eſt in fauorē eccleſiæ, vt poſſit vindicare: ſed in odium œconomi valet, vt teneat: Vel dic ex inutili contractu agi: vt aliàs ff. de ac empt. l. ex empto. §. ijs q. & de contrahen. empt. leg. ſed Celſus. & de pign. act. l. ſolutum. § j. item nonne œconomus poterit agentē exceptione excludere: vt C de libe. cauſa leg. ſi is. & ff. ſolu. mat. l. viro. & l. cum mulier. & quia potior eſt cõditio poſſidentis in talibus: vt ff. de condic. ob tur. l. ij. & l. ob turpem l Reſpon. dic emptorē bona fide emiſſe: nec ſibi nocet iuris ignorantia in dãno vertẽdo: vt ff. de iu. & fac. igno. l. error. l ſi. Vel dic ꝙ œconomus tãquam ſuam vendebat, vt inueniret emptorem: vt C de bo. ma. l. j.

[t] Etſi. i. quamuis.

[u] Repenſet. vt C. de do. leg. nec ignorans. contra. ff. de regul. iuris. l. donari. Sed hoc eſt ſpeciale propter delictum ſuum: vel aliàs in odium malæ fidei poſſeſſoris: vt ff. ad le. Aquil. le. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi oliuam. & inſt. de re. di. §. ex diuerſo.

[x] Prædiximus. vt i. §. eo. finimus.

Amittat.

[†] Gl ſi. in ca. ad audictiam. extra. de reb. eccle. alie. intelligit, ꝙ iſti emptores rerum eccleſiæ habeãt actioné cõtra œconomũ ad pretiũ repetẽdum ſi ſint bonæ fidei emptores aliàs non vt avj q. iij. §. põe. verſi. vniuerſis.

Venditionis nomé aliàs alienationis ſpecies nõ cõplectitur.

pit, ſubiaceat pęnæ & datã ſibi rẽ amittat, [a] & recurrat rurſus hęc ad venerabilẽ domum, vñ ꝓgreſſa eſt: & qđ ꝓ cõpenſatione dedit, maneat apud venerabilẽ domum: & qui acceſſerit ad cãm legi ꝯ̃riam, cadat vtroq; iuſtè, & ſm hoc pœnæ ſubdatur, ſm qđ & proprijs cadet, & quod ſperauit, non adquiſiuit, etiã actione ei ſeruata in propria ſubſtantia eorũ, [b] qui contractum cum eo celebrauerunt.

Contentus debet eſſe creditor generaliter hypotheca in re eccleſiaſtica, & nulliꝰ ſpeciale pignus accipere. Ang.

Si autem creditor in pignore corporali [c] elegerit accipere rem immobilem eccleſiaſticam aut ptochicam, in domibus forſan, aut ſuburbanis, [d] aut agris, aut hortis, aut ciuilibus panibus aut ruſticis mancipijs, & dederit aurũ: [e] ab hoc [f] cadat creditor, & habeat lucrũ [g] quæ mutuum accepit ſanctiſſima eccleſia, aut venerabilis domus, qđ mutuatum eſt aurũ: & hic ꝯ̃ celebrantem mutuũ œconomũ, aut xenodochũ, aut brephotrophum, aut pręſulem monaſterij, [h] aut aſceterij, aut aliorũ venerabiliũ collegiorũ, creditori actione manẽte: his omnibus ẽt in abbatiſſis, muliebriũ aſceteriorum aut monaſteriorũ valentibus. Si n. [i] omnino ſanctiſſimis eccleſijs, aut alijs venerabilibus domibus crediti opus fiat, aut [k] ĩ ſola neceſſariã videlicet & ineuitabilem occaſionẽ, [l] & præter quam non poterit quod imminet, adimpleri: aut in aliã cãm vtiliſſimam ſanctiſſimæ eccleſiæ conſiſtentem: [m] licebit præpoſitis earum [n] vſq; ad generalem [o] hypothecam ſtare: & nullũ ſpeciale [p] pignus creditoribꝰ ꝓbere.

CAP. VII. Quibus pœnis ſubiaceant qui perpetuam emphyteuſim contraxerint.

Suſcipiens ab eccleſia in emphyteuſim perpetuã, vel tẽporalem cõtra huius legis diſpoſitionẽ, cadit ab emphyteuſi: & tenetur ad canonis præſtationem, ac ſi emphyteuſi teneret: & datum per eũ remanet eccleſiæ. An.

Si verò in perpetuã qſpiam emphyteuſim accipere ꝓſumpſerit qđ non licet, aut temporalẽ quidem, non tñ ſm huius noſtræ legis obſeruationem: [q] ẽt ſic cadat quidem de emphyteuſi: & quod datum eſt, maneat apud venerabilẽ domũ. Debet autẽ continuo & poſt caſum emphyteumatis, quantum futurus [r] erat, ſoluere, ſi ſecundũ legẽ ſubijſſet emphyteuſim: nihil apud eum remanente ex rebus pauperum, [s] quæ fruſtra per emphyteuſim datæ ſunt. Hæc igitur omnia cuſtodiantur prędictis [t] ſubiecta penis: neque tabellionibus præſumentibus inſtrumentis talibus miniſtrare, ſed metuentibus vſq; ad exilium, & vt nunquã reuertantur, nec ſi ſacra [u] hoc prębeat forma: neq; iudicib. [x] vel dictare talia inſtrumenta ꝓſumẽtibus, vel facta ſuſcipere, & geſtis monumentorum ea firmare: nec etiã ipſi & cinguli & dignitatis & ſubſtantiæ caſum ſecundũ Leonis conſtitutionem ſuſtineant. [y]

Eccleſiæ res ſunt pauperũ.

[a] Amittat. impropriè tñ, cum non trãſierit dominium: vt ff. de reg. iu. l. non videtur rem amittere. ſecundùm Alb. P.

[b] Subſtantia eorum .ſ. œconomorũ & ſimilium. arg. ĩ. proxi. & § ſi quis igitur. & hoc erat dictum in l. Leonis de permutatione.

[c] Corporali. ideſt ſpeciali.

[d] Suburbanis. i. hortis iuxta vrbem.

[e] Aurum. vel etiam aliud, vt ĩ. de fideiu. §. 1.

[f] Ab hoc. ſ. auro qđ mutuauerat eccleſię.

[g] Habeat lucrum. Sed quomodo eccleſia locupletatur cum alterius iactura in omnibus his caſibus, vt ff. de condi. indeb. l. nam natural Hierũ. non fit cum iniuria imò iure, & ex culpa eius qui accipit, vt ff. de reg. iu. l. qđ quis.

[h] Præſulem monaſterij. ſed quomodo tenentur, cum nihil habeant, vt ĩ. de mona. §. illud. nam ina nis eſt actio &c. vt ff. de dol. l. nam is. Rñ. quidam, quia affines & cõſanguinei eorũ tenentur pro eis. qđ nihil eſt: cum alius pro eo non debet exigi: vt j. vt non fiant pig. §. 1. coll. v. & C. de pœ. l. ſancimꝰ. Vel dic, q hic loquitur quando hic habebat adhuc bona: quia nõ diuiſerat inter filios: vt j. de ſan. epiſ. §. ſi qua mulier. Vel dic tertio q hæc conſtit. loquitur de his monachis vel abbatibꝰ qui ante conſt. illam de mona. intrabant monaſteriũ, qui non perdebant propterea rerum ſuarum dominium vt j. hæc con. inter prio. con. de ijs qui ingre. mo. col. 6. Al. dicit q de eo qđ acquiſiuit ex genere coniuncto vſque ad quartum gradum, vt j. de ec. tit. §. interdicimus. col. 9. & j. de ſan. epiſ. §. ſi quis contra aliquem. ſed hoc in epiſcopo non monacho poſſet habere locum. Alij dicũt q quidã ſunt abbates laici, non monachi: vt Petragoricenſes & ſancti Frontonis qui habent propria. Sed tertia opi. verior eſt.

[i] Si enim, vere non debet rem immobilem pignori dare.

[k] Aut oput. dico, aut &c.

[l] Occaſionem. puta vt ſoluat debitum vſurarum.

[m] Conſiſtentem. vt in emendis bobus pro laborerio terræ eccleſiæ, vel alia iuſta cauſa.

[n] Earum. eccleſiarum.

[o] Ad generalem. ſic dicendo: omnia bona eccleſiæ tibi obligo. Sed nunquid eſt plus quàm ſpeciale? Reſpon. non: vt diximus ĩ. eo. §. nos igit. in fine.

[p] Speciale. ſed hodie contra: vt j. de ali. & emphy. §. hoc etiam. col. 9. ſed dic vt ĩ. eo. §. alienationis.

[q] Obſeruationem. quam habuimus ĩ. eo. §. emphyteuſim. & §. quia vero.

[r] Futurus. etiam pro futuro tempore, quia contractus non valuit: quod dic, vt ĩ. eo. § ſcire autem.

[s] Pauperum. i. ex rebus ipſis eccleſiæ. & no. res eccleſiarum, pauperum eſſe.

[t] Prædictis. vt ĩ. eo. §. vult enim. cũ ſeq. vſque ad §. hæc igit. ĩ. eo. §. quia vero. vſque huc.

[u] Sacra. l. conceſſio facta à principe. ſic j. §. q̃a vero veriſimile.

[x] Iudicibus. ſic C. de decu. l. omnes.

[y] Suſtineant. vt ĩ. eo. §. ipſos.

Eos.

a Eos. ſcilicet œconomos.
b Legem. vt C. de ſacroſan eccle. l. ſancimus.
c Conflant. i. conquaſſant & liqueſaciunt.
d Aut. cum aſpiratione haud, ponit̃ pro non. ſi aũt eſt ſine aſpiratione. debet ſubijci maiori.

bere. etiam ſi habet reſcriptum &c.
t Monaſterijs. ad oẽs hos ablatiuos repete ḡ, qđ ẽ ſ.
u Quæſtori. nam ſine iſto q̃ſtore nullum reſcriptũ pôt aliei ſeu impetrari vt ĩ. vt diuinæ iuſſiones ſub ſcriptionẽ habeant glorioſiſſ. q̃ſtoris. in pri. colla 8.

e Sacras ſic ĩ. de alien. & emphy. §. de ſacris. §. ſanctiſſimas.
f Diximus. ſ. eo. & C. de ſacroſan. eccl. l. ſancimus. & legit̃ in ſtit. de re. diui. §. nullius. & §. ſacræ. Accu.
g Animæ. i. animata corpora. & ſic ponit̃ ptentũ pro ptinẽte.

Cõcor. cũ toto §. iſto ca. j. cũ ſuis gl. extra de pigno.

h Horum. ſic ĩ. de eccle. tit. § ſi aũt proſedẽpi ione coll. ix.
i Poſſeſſio. i. ex qua præſtaret̃ ciuilis panis: vel die ipſa poſſeſſiõ talis præſtationis annuæ.
k Lex. ſ. Leonis: vt ſ. eo. § vult enim &c.

Pragmatica forma.

l Pragmaticas formas. i. noſtrũ reſcriptũ cũ conſilio procerũ factum. Accur.
m Aliquid. i. amere rem eccleſiæ.
n Permittẽtes. pragmaticas formas.
o Prohibemus. ſ. recitare aeqrere tale reſcriptũ & ẽt ſi aeqratur, prohibemus vti eo, vt ſequit̃, & ſancimus &c.
p Quempiam. i. talẽ aliquem &c.
q Proferre. Sed nunquid tenetur. l. Corne. de falſis, ex eo capite, ſi qs ſcienter vtit̃ illicito inſtrũ: vt C. ſi reus vel accuſ. l. iij. & ff. ad le. Corne de fal. l. falſi. §. j. ? Rñd. non, duab. rõnib. & qa pœnæ ſunt minuẽdæ in dubijs: & vnde ſufficit pœna huius legis: vt ff de pę. l. interptatione. & qa nõ vl falsũ. qđ veritatis primordio adiuuat̃: vt ff de leg. ij. l. cũ filius § hæres. vbi aũt eſſet falſum reſcriptũ. locũ haberet pœna legis Corn argu. C. ad l. Corne. de fal. l. maiorem. & ff de fal. l. ſi q̃ pœna aſt ff. ad leg. Corne. de fal l. j. § fin.

Pœnæ ſũt minuẽdæ ĩ dubijs.

r Typum. i. reſcriptum tale &c.
s Compendium. i. non poteſt contra-

CAP. VIII. De non alienandis ſacris vaſis.

Iiſdẽ pœnis † ſeruãdis ẽt aduerſus eos, a q ſacra vaſa ɔ̃ nr̃am legẽ b aut pignori dãt, aut vẽdũt, aut cõflãt c pp alienationẽ. nã & illos ęqua, aut d maiori pœna dignos eſſe sãcimus, quãto ẽt circa ſacras e res & Deo dicatas præſumpſerunt impiè agere: niſi tñ aliquid tale fiat, qđ diximus, f circa redemptioné captiuorũ, vbi animæ g hominum h liberantur à mortibus & vinculis inanimatorũ vẽditione vaſorum. Simili quippe obſeruatione & ſuper alienatione ciuiliũ panũ cuſtodienda, ſicut ſępe diximus, eo ꝙ tales panes non ſolũ in hac felicisſima ciuitate, ſed etiam in magna Alexandria & in Theopoli eẽ didicimus. forſitan aũt tale quid & in alijs prouincijs qbuſ dam eſt. Si enim etiã alibi huiuſmodi quædã ſit poſſeſſio, i & ĩ illa lex k ſeruetur, & ſuam obſeruationem extendat.

CAP. IX. De eo qui p pragmaticantem eccleſiæ comparauerit.

Regulariter res immobiles eccleſiarum alienari prohibentur omni priuilegio ceſſante, omni compulſione & violentia prohibitis. Item eccleſiarum & monaſteriorum penitus alienatio interdicitur. Bartol.

QVIA verò veriſimile eſt quẽpiã ẽt in circũuentionẽ huius legis tentare pragmaticas nr̃as formas l accipere tale aliqd m ei agere permittentes: n & hoc prohibemus o in omni perſona maiore, vel minore, ſiue in cingulo ɔſtituta, ſiue horũ, q circa nos ſunt, ſiue aliorum quiſpiã inter populos habitãtiũ: & ſancimus nulli penit' licẽtiã eſſe, talẽ quẽpiã p pragmaticũ ꝓferre q typum, r neq; ex hoc accipere aliquod de sãctiſſimis eccleſijs cõpẽdiũ, s aut monaſterijs, t aut prochijs, aut alijs venerabilib. collegijs, imobiliũ rerũ. Sed & glorioſiſsimo q̃ſtori u pęnã imminere centũ librarũ auri, ſi qd tale dictauerit: x ſimul & ſuſcipiẽtib. inſinuationẽ talis cuiuſpiã ſacræ formæ glorioſiſſimis iudicib. y aut alijs qbuſdã eandẽ z iminere pœnã: & tabelliones ſuccumbere Leonis pię memoriæ ɔſtitutioni, a ſi egerit tale aliqđ iſtrumẽtũ: & Deo amabiles ep̃os aut venerabiles œconomos ſine periculo refutare hmõi ſacras pragmaticas formas: magis autẽ cũ piculo b ſuſcipere & agnoſcere: qa circa ipm ſacerdotiũ piculũ ſuſtinebũt, ſi negligentes has leges, c q̃ ita fiunt pragmaticas ſequantur formas. Oportet enim ea, q̃ cõiter & generaliter in oĩum vtilitatẽ d ſanciũtur, potius valere: e quã ea, q̃ circa aliquos f ſtudent agi ad corruptionẽ cõium legũ. His ſolis videlicet conducendis: & emphyteuſi g dandis,

Authen.

x Dictauerit. No. puniri illicitè dictantem: vt hic & ff. de iniu. l. lex Cornelia. §. ſi quis librum, & inſtitu. de iniur. §. t.

Dictãs illicitè puniri debet.

y Iudicibus. alijs à quæſtore. Sed eſt cõtra ĩ. de mãda. prin. § deinde, in ſi colla. iij. Solu ibi nõ ſuſcepit prima vice: ideo non punitur, ſicut & hic non puniretur: ſed poſtquam imperator ſibi ſecunda vice præcepit: & ſic Al. vnde bñ tenet ſi tertium nõ expectauit, præceptum. quia tunc vt inobediens punitur, vt ff. de re iu. l. contumacia. §. contumax.

r Cõcor. c. ſi qñ. extra de reſcriptis.

z Eandem. i. ſimilẽ: vt centum lib. auri.
a Conſtitutioni. vt C. de ſacroſan. eccle. l. iubemus §. ad hæc.
b Periculo. ſ. amiſſionis ſacerdotij: vt ſequitur.
c Has leges quæ ita ſunt, ſcilicet vt prohibeant alienationẽ rerum eccleſiaſticarum: vt ſupra eo. §. nos. & vt C. de ſacroſan. eccl. l. iubemus. §. ad hæc. & ſa. ad huuc. §. ĩ. in medio. li. non ſic. ſa. for. in prin. col. viij. & C. de preci. impe. offe. l. reſcripta & C. qui militare non poſſ. l. eis. & C. de peti. bo ſub. l. j. & ij. & C. ſi nupt. ex re. pe. l. j. & C. ſi ĩ ius vel vti. pub. l. n.
d Vtilitatẽ. nam cõmaniter intereſt eccleſias eſſe, vt in eis petamus veniam peccatorum. vt ĩ vt lic. mat. & auiæ. §. quia vero.
e Valere. Hic no. publicam & communem vtilitatem præferri priuatæ. ſic ff. pro ſocio. l. actione. §. Labeo. & C. de cadu. tol. §. fin.

Cõis vtilitas priuatæ præponitur.

f Aliquos. œconomos.
g Emphyteuſi. aliàs emphyteuſis: & tũc

d 3 ſub-

rebus, quaſcunq; putant tali aliquo egere. [a]

CAP. X. De adminiſtratore qui rem eccleſiæ alienauit.

SI tñ voluerint quædam ſub propria gubernatione habere deo amabiles œconomi, aut aliorũ præſules collegiorũ: nulli eorũ, qui in potẽtatu [b] ſunt, neq; ſecundũ ſacrã pragmaticã formã licentiã eſſe cogere eos, aut ꝑ conductionẽ, aut ꝑ emphyteuſim hæc tradere ei qui hoc agit: & ſacrilegij ſubiacere pœnę [c] & oĩb9 multis, [d] q̃ hac nr̃a [e] lege ſacra continenẽ, & ſupplicijs.

CAP. XI. De monaſterijs non alienandis.

QVIA vero cognouimus aliqđ peſsimũ delictũ factũ & apud Alexãdrinos, & apud Aegyptios, iã aũt & in alijs q̃buſdã imperij locis quoſdã [f] p̃ſumere ipſa venerabilia monaſteria [g] vẽdere, ant permutare, aut donare, (in qb9 & altare collocatũ eſt, & ſacrũ exhibitũ miniſteriũ, quale moris eſt in ſanctiſsimis eccleſijs celebrari, ſacris q̃ppe lectis ſcripturis, & ſacroſancta & ineffabili cõione tradita, & monaſtica illic facta habitatione) ita vt hæc mutarenẽ ex ſacro & Deo amabili ſchemate, ad priuatã [h] mãſionẽ & ſtatũ: hæc oĩno decætero fieri ꝓhibemus, [i] nulli [k] hoĩum ꝑmittẽtes hoc delinquere, ſed ẽ: factum [l] infirmũ oĩb9 declaramus modis, & p̃ciorũ caſum [m] imponim9 accipiẽtibus: vẽditorẽ [n] quoq; dãnificamus & rei caſu, & ꝑcij amiſsione, ſãctiſsimę eccl'iæ ei9 loci & venerabilibus monaſterijs hoc tribuentes: quatenus ipſi prouideant, vt quod malè alienatum eſt, [o] rurſus ad monaſticam reuocent figuram: neq; hypotheca ſuper his valente, ſed etiam ipſa in firmanda, [p] & rurſus ſacro monaſterio aſsignanda.

CAP. XII. Si ſterilis ager ad eccleſiam peruenerit.

Sicut dãnoſa rei eccleſiaſticæ immobilis alienatio prohibetur, ita & poſſeſſionis inutilis & damnoſa eccleſiæ inhibita eſt conceſſio. Angel.

SICVT autem dãmnoſas alienationes prohibemus, ſic & damnoſas poſſeſsiones interdicimus. [q] multæ enim apud nos motę ſunt quęſtiones, vbi quidã min9 [r] idonea [s] p̃dia donauerũt ſãctiſsimis eccleſijs, aut venerabilib. domib. aut ẽt vendiderunt tanq̃ idonea: cũ vtiq; ſterilia à principio eſsent, & hoc venerabilib. domib. nocuerunt. [t] Interdicim9 [✝] igiẽ rectorib. venerabiliũ domorũ tale aliqđ agere, aut certè cognoſcere: [u] q̃a ſi nõ cũ oĩ ſubtilitate fecerint cõtract9, ſed fœnea [x] quædam poſſeſsio, aut damnoſa [y] detur eccleſijs, aut monaſterijs aut xenodochijs, aut noſocomijs, aut alijs venerabilibus collegijs, contractus quidem pro non facto erit: & recipiet oĩno qui dat, quod per circũuentionem & fallaciam datũ eſt: œconomus aũt, qui tale aliquid egerit, aut abbas, aut xenodochus, aut noſocomus, aut prochotrophus, aut orphanotrophus, aut gerontocomus, de ſuo [z] ei qui dedit ſaluabit ex hoc damnum. Si verò ſic cauſa figuretur, vt etiam aliquod aurum pro hoc [a] detur: [b] & hoc lucrabitur quidem venerabilis

ſubandi nomine.
[a] Tali aliquo egere. ſi eſt in litera tali aliquo egere. ſ. vt deẽ in emphyteuſim, plana eſt. ſi eſt tale aliquid agere: tunc dic. i. quas putant. ſ. prælati. i. agentes tale aliqđ in emphyteuſim.
[b] In potentatu. maximè, idẽ eſt. n. quolibet alio: vt C. de actio. & obli. l. ſicut. ſed de his maior erat timor, cũ pares potẽtioribus eſſe nõ poſſimus: vt ff. de all. iu. l. iij. & iſti volebãt ſine reſcripto cogere eccleſiam: vt diſtetar à ſuperiori.
[c] Pœnæ. quæ q̃ſq; capitalis eſt pro qualitate ſacrilegij: vt ff. ad l. Iul. pecu. l. ſacrilegij. & l. ſacrilegi.
[d] Multis. i. pęnis. nã certæ ſunt: ſed multa dr̃ incerta pęna ꝑ morũ iudicis: vt ff. de verbo. ſig. l. ſi qua pœna.
[e] Hac nr̃a. vt ĩ. eo §. vult. & §. ſeq. vſq; ad § hoc igitur.
[f] Quoſdã. ſubaudi. ſ.
[g] Monaſteria. i. ipſã eccleſiam, vt ſeq̃ẽ: vt ĩ. de ali. & emphy. §. q̃m. colla. ix.
[h] Ad priuatam. i. ad formam non ſacrã: tñ tamẽ ſemꝑ remanet ſacra: vt ff. de re. diui. l. in tantũ. §. ſacræ & inſtitut. de re. diui. §. ſacræ. niſi in caſu: vt ff. de relig. l. cum loca.
[i] Prohibemus. ſic ĩ. eo. §. ſemel.
[k] Nulli. Sed nunqđ fit cõtractus taliũ inter ignorantes. vt ff. de cõtr. empt. l. liberi. & l. Celſus & Rñd. ſic: vt obligentur cõtrahentes, non vt dñium tranſferatẽ: vt ff. de cõtrahen. emp. l. ſi in emptione. §. j. & inſti. de inuti. ſtip. §. j. & ff. de verb. obl. l. inter ſtipulantem. §. ſacram.
[l] Factũ. i. quatenus de facto proceſſit: nã fieri non põt cũ effectu: vt diximus.
[m] Caſum. i. amiſſionem.
[n] Venditorem. i. emptorẽ: vt. ff. de actio. empt. l. veteres. aliàs venditionem. & tũc planum eſt.
[o] Alienatum eſt. de ſolo facto.
[p] Infirmanda. ſic C. de leg. & conſtitu. l. non dubium.
[q] Interdicimus. ſ. eccleſiæ acquiri à principio.
[r] Minus. i. parum.
[s] Idonea. Quid ſi nõ ſint idonea? Dic q̃ non prodeſt donanti eccleſiæ: vt ĩ. eo. l. q̃a verò Leonis. Acc.
[t] Nocuerunt. ꝑ onus fiſcalium, vel publicas functiones, vel angarias ipſis p̃dijs impoſitas ſm Al.
[u] Cognoſcere. i. recipere à donatoribus, vel venditoribus, vel legantibus, vel dic. aut cognoſcere. i. cognoſcant, quia ſubibunt pœnas.
[x] Fœnea: ſterilis, vt dicunt quidem. Vel dic, q̃ tantũ herbam fert. & illã malã: vt vt quidam agri faciunt, vt ff. de ædili. edi. l. etiam. & C. de ædil. actio. l. ſi prædium.
[y] Damnoſa. ſ. nomine fiſcalium.
[z] De ſuo. ſed qualiter, cũ nihil habeat? Dic vt ĩ eod. §. ſi aũt creditor.
[a] Pro hoc. i. pro hac ſterili poſſ. quia forte non fuit poſſeſſio data eccleſiæ. ſed aurum, vt eã colerent.
[b] Def. eccleſiæ ab eo q̃ dat ſterilẽ poſſeſſionẽ: cũ eccleſia aliàs nollet recipere. Vel dic, q̃ alius mandato œco-

Fœnea poſſeſſio.

[✝] Hic §. ponitẽ C. de ſac. ſã. ec. ſup. l. vlt. & incipit, ſicut alienatio. & x. q. ij. §. ſicut autem.

rabilis domus q̃ fœneũ aliquod acceperit. qui verò aurum dedit, habebit ꝯ eum [a] qui ꝯtractum celebrauit, ex hoc actionẽ: ſicut prædiximus. [b]

EPILOGVS.

Hæc oĩno à nobis ſuper eccleſiaſticarum, aut oĩno ptochicarum rerum alienatione poſita ſit lex. Leonis quidẽ piæ memoriæ ſequens conſtitutionẽ, & non aliud [c] quidem curans, aliud autẽ incuratũ relinquẽs: ſed in oĩ terra quã Romanorũ continet lex, & catholicę eccleſię ſanctio, hęc extendatur, & determinet quæ ſua ſunt, & valeat ꝑpetua & cuſtodita & à ſanctiſsimis patriarchis vniuſcuiuſq; diœceceſis, & à Deo amabilibus metropolitis, & ab alijs epiſcopis, & clericis, & œconomis, & abbatibus, & xenodochis, & noſocomis, & brephotrophis, & gerontocomis, [d] & orphanotrophis, & oĩbus ſimiliter rectoribus aliquorum ſanctorum collegiorũ, omnibus imponẽs proprium robur, & licentiã ꝑbens volenti denunciare [e] q̃ delinquuntur. Laudabilis [f] .n. hmõi eſt, & calũniatoris [g] effugiet nomen, q cãm ꝯ leges factam redarguit, auctor pietatis & vtilitatis ſacris domibus factus. Seruabunt autem eam [h] nihilominus & [i] noſtræ reipub. iudices maiores & minores, ciuiles & militares, & pręcipuè p oẽs diœceſes conſtituti glorioſiſsimi ꝑfecti ſacrorũ prætoriorum, & medias [k] habentes adminiſtrationes, quos ſpectabiles vocant: dicimus aũt augustales, & proconſulares, & ſpectabiles comites, & alios Oriẽtis, & q poſt illos ſunt magiſtratus, hoc eſt prouinciarũ cõſules, ſiue pręſides cõſtituti: atq; defenſores ciuitatũ. & ſimiliter oẽ ciuile & militare & publicũ auxiliũ, hãc nr̃am legem tanquã in cõi vtilitate, & pro totius terræ pietate poſitam ſeruet: & præuaricatores [l] ſubdat [m] pœnis quas primitus diximus. Si quid aũt de cõductionibus eccleſiaſticarũ rerũ aut in alijs capitulis ſancimus, aut à prioribus noſtris ſancitum eſt: maneat hoc in propria firmitate: neq; ex pręſenti ſacra noſtra conſtitutione nouandũ. alia .n. omnia maneree in proprijs terminis. niſi tñ [n] aliquid de ijs habeat q̃ hic conſtituimus: cũ ſufficiat pro oĩbus hæc lex ſuper id quod à Leone piæ memoriæ factum eſt, omne aduerſus ptochicas res auferre alienationis occaſionem. Tua [o] igitur beatitudo, & qui poſt illã [p] in pontificalibus ſedibus fuerint, quæ à nobis diſpoſita ſunt, operi effectuiq; tradere feſtinet. Diuinitas te ſeruet per multos annos, ſancte ac religioſiſſime pater. D. XVIII. * Calen. Maij, Beliſario. V. C. Conſ.

TITVLVS II. NOVELLA VIII.

VT IVDICES [q] SINE QVOQVO ſuffragio [r] δῶρος † fiant.

Dignitates & adminiſtrationes gratis cõferre debent, nihilo ſuffragiorum nomine dato: aliàs omnia mala ſequuntur; cum à radice procedat auaritia, quæ mater eſt omniũ malorũ: antiquo iure penitus ſublato. h. d. Bart.

Imper. Iuſtinianus Augu. Ioanni pręte. pto. iterum exconſul, & patricio.

PRAEFATIO.

OMnes nobis dies ac noctes contingit cum oĩ lucubratione [s] & cogitatione degere, ſemper volentibus vt aliquid vtile, & placens Deo à nobis collatoribus * prębeatur, & non in vano vigilias ducimus, ſed in hmõi [t] eas [u] expendimus conſilia, pernoctantes, † & noctibus ſub æqualitate dierum vtentes: [x] vt noſtri ſubiecti ſub omni quiete conſiſtãt, ſollicitudine liberati, nobis in noſmetipſos

---

[Left gloss:]

ro œconomi dedit illi q dedit illã ſterilẽ poſſeſſionẽ eccleſiæ.

[a] Contra eum. ſ. cõtra œconomum.

[b] Prædiximus. et ſ. eo. §. ſi quis. & fa ad hunc §. j. de alien. & emph §. ſi vero quædam. col. 9.

[c] Et non aliud. hoc dicit pp Anaſtaſiũ q hęc fecit, vt ſ. eo. §. 1.

[d] Gerontocomis. hæc verba expone. vt ſ. eo. §. hæc ergo.

[e] Denũciare. ſ. pri n cipi. vt in nouel. eo. ti. eal ꝑſidi ꝓuinciæ vel epõ. vt C. de epiſ. & cle. l. nulli.

Accuſare eſt laudabile. [f] Laudabilis. Not. laudabile & vtile accuſare, ſic. C. de epiſ. & cle. l. ſi qs i hoc. & l. nulli. in fi. & C. loc. & cõduc. l. fi. & C. de male. & ma. l. 3. & C. ad le. Iul. repe. l. iubemus. & C. de ijs qui ſe deferunt. l. 1. arg. contra. ff. de iure fiſ. l. 2. §. 1. reſpon. 2.

[g] Calumniatoris. no. quam ſine metu calumniatorem accuſare. ſic C. de adulte. l. quamuis. ſed generaliter contra, vt C. de accu. l. fin. & ſup. quomodo opor. epiſ. § ſi quis autem.

[h] Seruabunt autem eam. ſ. conſtitutionẽ iſtam.

[i] Et. pro etiam.

[k] Medias. hic nota de ordine magiſtratuum. quod dic, et ſ. vt ab illuſt. & qui ſ. eos ſunt, dicemus.

[l] Præuaricatores. i. qui cõtra hoc faciũt.

[m] Subdat. ſ. ciuile auxilium.

[n] Niſi tñ. no. nil corrigi. niſi expreſſe inueniatur correctum. ſic C. de appel. l. præcipimus. & j. quibus mod. na. eff. ſui. §. tribus. coll. 7.

[o] Tua. loq̃r archiepiſcopo, et ſ. e. in prin.

[p] Illam. ſ. tuam beatitudinem.

VT IVDICES ſine quoquo ſuffrag. fiãt &c.

[q] Vt iudices. ſ. præſides. aliàs ꝓcõſules, vel rectores ꝓuinciarũ.

[Right gloss:]

[r] Suffragio. i. ſine aliquo dato noĩe ſuffragij. vt j. §. hæc. oia.

[s] OMnes. Lucubratione. i. nocturna vigilia. vñ dr̃ q luna hẽt radios lugubres. ſimila verbum inſtitut. de leg. §. 2.

[t] Hmõi. ſ. vtilitatib. collatorum. Accurſi.

[u] Eas. ſ. vigilias noſtras. Acc.

[x] Vtentes. mirabile hic colligit, q qñ magni dies ſunt, nõ debem⁹ tñ vigilare de nocte quantum quãdo ſunt parui dies qđ ego male ſeruo.

[Outer margin:]

Suffragiũ

Vigilare nõ debemus nocte in magnis diebus.

* Sic in oĩb. meis manuſcriptis, at in noua editione eſt 17. Calen. Maij. Contius.

† δῶρος datione, ſed p ſuffragio. Contius.

* ὀνηαδ... est ad verbũ ſubiectis, ſed ſi male collatorib⁹.

† Cõcor. ca. bonæ memoriæ cũ gl. ſup verbo, generale. ex de poſtu. plat. & in gloſ. 1. in proę. dec. in me. ibi & noctes ducit inſõnes. & i ꝓę. lib. 6. decre. ibi, & noctes qñq; trãſimus inſomnes. & in c. eccleſia veſtra. cũ gl. ſuper verbo, vigilijs. extra de elect.

pro oĩbus [a] cogitationem ſuſcipientibus. per oẽm nanq; curioſitatẽ & inquiſitionem ſubtilem diſcurrimus, illa agere quærentes, quæ vtilitatẽ nr̃is ſubiectis introducẽdo, oĩ eos onere liberẽt, & omni dãno extrinſec⁹ illato, citra publicum [b] cenſum, † & iuſtam, legitimamque collationẽ. Inuenimus.n. plurimã ĩgreſſam cauſis [c] iniuſtitiam: & hanc non olim, ſed ex quibuſdam temporibus violenter acceſſiſſe, & omnes noſtros ſubiectos ad inopiã compuliſſe, vt ad nouiſſimã ipſi penuriam deuenire fluctuarentur, [d] & neq; conſueta & legitima tributa, & pro veritate pias [e] functiones ſm publicũ cenſum poſſint ſine maxima neceſſitate [f] ꝑſoluere. Quomodo [g] .n. valerent collatores, [h] cum ex aliquo tempore [i] imperatores † ſemper aliquid lucrari ex ꝓuentu iudicum cogitarent, [k] & meritò hos ſequerẽtur etiam glorioſiſſimi p̃fecti, ex hac iniuſtitia, & damnis extrinſecus [l] illatis, ſolennibus [m] pijs collationibus ſufficere? [n] Cogitatio igitur nobis facta eſt, quod agentes [o] omnia quæcunq; in noſtris prouincijs ſunt, vno actu [p] cõmuni ad meliora migraremus: [q] Hoc.n. omnino euẽturum credimus, [r] ſi præſides [s] gentiũ quicunque ciuiles adminiſtrationes prouinciarum habent, puris procuremus vti manibus, [t] & ab omni abſtinere acceptione pro illis, ſolis contentos eis quę à fiſco dantur. quod non aliter [u] fiet, niſi & ipſi cingula [x] ſine mercede percipiant, nihil omnino dãtes nec occaſione ſuffragiorum, [y] neq; ijs qui cingula habent, [z] † nec alij hominum vlli. Conſiderauimus enim quia licet quæſtus immodicus [a] imminuitur imperio, attamen noſtri ſubiecti incrementum maximum percipient, ſi indemnes à iudicibus conſeruentur: & imperium † & fiſcus abũdabit vtens ſubiectis locupletibus: [b] & vno hoc introducto ordine, plurima rerum & innumera erit vbertas. An certè non omnibus manifeſtum eſt, quoniam qui aurum dat, & ita adminiſtrationem emit: non dat hoc ſolum [c] quantum occaſione adinuentum [d] eſt ſuffragiorum, ſed & aliud extrinſecus addit amplius occaſione commodi adminiſtrationem aut dantibus, aut ſpondentibus? & ſic vno principio illicito [e] dato, plurimas neceſſe eſt manus circumire eum qui donationem facit: & hoc non de ſuo fortè præbere, ſed mutuatum, & vt mutuare [f] poſſit, damnificatum: [g] † & computare apud ſe, quia conuenit eum tantum ex prouincia percipere, quantumlibet quidem ei, debita ſortis, & vſuras, & damna-

[a] Pro omnibus. ſ. ſubiectis. ſic ĩ. eo. §. fi. in fi.
[b] Citra publicum. ſic ĩ. de man. princi. §. 2.
[c] Cauſis. ſ. electionum iudicum.
[d] Fluctuarentur. i. fluẽdo ſiue facile venire cogerentur.
[e] Pias huius pietatis ratio eſt ĩ. eod. §. oportet.
[f] Neceſſitate. i. difficultate.
[g] Quomodo. hanc literam interrogatiuè lege vſq; illuc. cogitatio &c. & ex hac admiratione vel interrogatione infert ſequens illatio, igitur &c.
[h] Collatores. illi dicuntur collatores, q cõferunt annalia tributa: & ita in toto hoc titulo accipitur, & ĩ. de collato col. 9.
[i] Ex aliquo tẽpore. quia. ſ. nũq hoc fuit inchoatum: vt ſ. in pr in. huius §.
[k] Cogitarent. hoc eſt dicere, quando Imperatores aliquẽ iudicem proponebãt in aliquo loco, aliqd ab eo ſperabãt & habebant: & idẽ faciebant præfecti: quod erat damnum ſubiectorum: licet videat extrinſecus vel à remotis eſſe: vt ſequitũ quia à collatoribus quod ſic dabat, poſtea extorquebatur: vt ĩ. eod. §. an certe. Accurſius.
[l] Extrinſecus. quæ habebit per iudicem recuperare volentem quæ dedit. Acc.
[m] Solennibus. ſ. fiſcalibus.
[n] Sufficere. nam nihil eſt adeo magnũ. quod ſi per plures diuidatur partes, non fiat quaſi nihil: vt ĩ. de natu. in cuſtam depu i. reſpon.
[o] Agentes. ſ. nos.
[p] Vno actu. idest hac l. quæ erit communis.
[q] Migraremus. i. aliquid quod eſſet cõiter vtile, faceremus per l. iſtam, cum talibus maximè intendamus: vt ſ. de hære. & Fal. §. i. & C. de cad. tol. §. fi.
[r] Credimus. q hic actus communiter vtilis erit.
[s] Præſides generaliter hic accipe: vt ĩ. e. §. hæc ſt oĩa. & ff. de offi. præſ. l. i. Acc.
[t] Manibus. ſ. q nihil ꝑperã vel ꝑ pecuniam faciãt. ſic ĩ. de man. prin §. i. col. 3.
[u] Quod non aliter. ſ. vt ipſi puris vtantur manibus.
[x] Cingula. i. dignitatem illã vel adminiſtrationẽ ſic dictã. qa forte aliqd ei cingebat cũ eligeret. ſic ff. de mili. teſta. l. vlti.
[y] Suffragiorum. & ſubaudi, nihil debẽt dare neque his &c. Azo.
[z] Habenti. i. debent dare dignitatẽ. Azo.
[a] Immodicus. i. non modicus, ſed magn⁹ ꝑp depauperationẽ collectarum, niſi hęc lex fieret. vñ ob hoc ipſum facere debemus legem iſtam: attamen & alia vtilitas eſt: & ſic duæ vtilitates proueniunt: qa & imperiũ abundabit &c. vt ſtatim dicit, & collatores ñ vexabuntur. Vel dic, imminuerẽt ex hac conſtitutione: quia nil dabũt amodo iudices imperatori pro adminiſtrationibus.
[b] Locupletibus. nota hic q imperator ſtudet vt ſubiecti ſint locupletes: ſicut & aſt intereſt reipu. &c. vt Inſti. de ijs qui ſunt ſui vel alie. iur. §. pe. ſiẽ aliud no. q index debet curare vt ſit rerũ vbertas. ſic ff. de offi. pręſe. vrb. l. i. § cura carnis. ar. cõtra. C. de Iudæ l nemo.
[c] Solum. i. tantam quantitatem. Accur.
[d] Adinuentũ. de iure: vt ĩ. vt. proxi.
[e] Illicito. No. q pręcedente vno malo ſequitur & aliud, ſic ff. de rei v. n. l. ex diuerſo. §. i. ſic prouerbiũ, cui aduenit vnũ, nõ aduenit ſolum. vnde & canon: Quæ malo inchoata ſunt principio, vix eſt vt bono peragantur exitu: vt j. q j c. principatus.
[f] Mutuare. i. vt poſſit habere mutuum.
[g] Damnificatum. ſupra, in vſuris & expenſis. Accurſius.

[a] δημοσίαν ἀπογραφήν. publicã deſcriptionẽ vertit Haloander.

Collatores.

[b] Incluſa ſic interpretanda, ἔκ τινων χρόνων βασιλεύσαντες q quibuſdã abhinc annis imperanerũt. intelligit autẽ Anaſtaſiũ & Zenonem quẽ Suidas refert oẽs magiſtratus vendidiſſe licitatori ꝑ Sebaſtiaunũ p̃fectũ ſuum ad dixiſſe. Contius.

[a] τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν idest qui magiſtratus habent. Contius.

[b] Hæc verba recitantur in gl. vnica in c. cũ eccleſiaſticæ. ex de excep. poſt pri. gl. ibi, & iperiũ & fiſcus.

Subditos ſuos locupletes eſſe vult imperator.

[c] ζημιούμενον vno affectum. Contius.

Prouerbium.

Largio-

pro ipſo mutuo: computabit autem & in medio expenſas largiores [a] † iam & iudicem, [b] vel qui circa ipſum ſunt degentes: [c] & quendam etiam ſibimet recondere quæſtum in tempore ſequenti, in quo fortè non adminiſtrabit. Quapropter eius quod ab eó datum eſt, triplum, magis aũt, ſi oportet verius dici, decuplũ erit, quod à ſubiectis noſtris exigitur: & ex hoc etiam fiſcus imminuitur. nam ea quæ oportebat in fiſcum inferri, eo quòd adminiſtrationem habet puris vtẽtem manibus: hoc ad propriam [d] vtilitatem redigens qui adminiſtrationẽ habet & inopem faciens nobis collatorem, inopiam illius [e] quæ [f] ꝑ ipſum [g] agitur, nobis [h] reputat. [i] & quanta [k] impiè talia fiunt, ad horum furtorum meritò relata occaſionem. Adminiſtrationes nanque habentes prouinciales, ad hãc acceptionem [l] reſpicientes, multos quidem reorum dimittunt, vendentes eis delictum: [m] plurimos aũt innoxiorũ cõdemnant, vt noxiis præſtent: & hoc non ſolũ in pecuniarijs cauſis agitur ſed & in criminalibus, vbi de anima [n] eſt periculum. fugiunt æquè [o] ex ꝓuincijs, & confluũt huc [p] oẽs ĩgemiſcẽtes, ſacerdotes, [q] & curiales, & officiales, & poſſeſſores, & populi, & agricolæ, iudicũ furta meritò & iniuſtitias accuſantes. & hæc non ſunt ſola, ſed etiam ciuitatũ ſeditiones, [r] & publicæ [s] turbæ plerunque fiunt atque ſedantur. [t] & omnino vna quædam eſt hæc omnium occaſio † malorum; & accipere ſuffragium à iudicibus, totius nequitiæ eſt principium, & terminus. eſt quoque hoc ſacrorum [u] eloquiorum mirabile & verum, quòd auaritia omniũ ſit mater malorum, maxime quando non priuatorum, ſed iudicum inhæret animabus. Quis enim ſine periculo non furetur, qui non latrocinabitur ſine reatu ad adminiſtratorẽ [x] reſpiciẽs? Illum nanque videns [y] omnia auro vendentem, [z] & præſumẽs [a] quia quicquid egerit illicitum, hoc pecunias dando redimet: hinc [b] homicidium, & adulteriũ, & inuaſiones, vulnera, & raptus virginum, & commerciorũ [c] confuſio, & contemptus legum & iudicũ, omnibus [d] hæc venalia ꝓpoſita eſſe putantibus, tanquam aliquod optimorũ mãcipiorum. [e] Sed neq; ſufficiens conſiderare & exponere quanta ex furto prouincialium iudicum fiunt peſſima: nullo eos [f] præſumente [g] cum fiducia redarguere, cum illi [h] repente [i] ſe emiſſe cingula [k] pronuntient. [l]

CAP. I. De magiſtratib. ſine ſuffragij datione creandis.

Hæc [m] autem omnia apud nos cogitantes, & hic [n] quoque participem conſilij ſumentes eam quæ à Deo data eſt nobis reuerendiſſimã coniugem, [o] & tuæ [p] celſitudini cauſam communicantes, & quędam ẽt à tuo ſumentes conſilio, [q] ad hanc ſacrã venimus legẽ: ꝑ quã ſancimus, neq; proconſulariam [r]

[a] Largiores. nam largius expẽdit, qui ſperat ſibi aliquam dignitatem euenire: vt hic, & ff. de pet. hær. l. ſed & ſi. §. ſi quis re ſua.
[b] Iudicem. i. aſſeſſorem, quem ſecum habet vt iudicet: vt hic, & ĩ. de iudi. § 1. quẽ precib. & precio debet allicere: vt hic, & C. de aſſeſ. l. 1.
[c] Degẽtes vt pro milite quẽ ſecum ducit vel alia familia.
[d] Ad propriam. qđ nõ debet eſſe, vt priuata vtilitas publicę præferatur: vt ĩ. tit. 1. § quia vero veriſimile. Azo.
[e] Illius. ſcilicet collatoris.
[f] Quæ. ſ. inopia.
[g] Ipſum. ſcilicet præfidem.
[h] Nobis. eo ꝙ accipimus pretium ab eis. Accur.
[i] Reputat. præſes.
[k] Et quanta. q. d. dinumerari non poſſunt.
[l] Acceptionem. aliàs exceptionem & aliàs acceptionem.
[m] Delictum. l. pœnam delicti.
[n] De anima. i. de animato corpore. ſic ĩ. tit. proxi. §. ijſdem pœnis.
[o] Aequè. ideſt æqualiter.
[p] Huc. ſcilicet Conſtantinopoli.
[q] Sacerdotes. aliàs presbyteros accipe, vel vtrumque: quod eſt verius.
[r] Seditiones. quæ. ſ. ſeditiones, vt non fiant, iudices debent prouidere: vt ĩ de man. prin. §. deinde. coll. 3.
[s] Publicæ. non ꝙ publica fiant auctoritate: ſed quia publice patent.
[t] Sedantur. l. ad concordiam reducitur dictę turbe propter timorẽ mali iudicis.
[u] Eloquiorum. not. arg. ꝙ poſſunt diuinæ auctoritates in cauſis allegari tanquam leges. ſic ſup. quomodo opor. epi. §. quarta. circa prin.
[x] Adminiſtratorem. ſcilicet malum. nam malus iudex abſoluit omnes per pecuniam.
[y] Videns. l. delinquens. Accur.
[z] Vendentem. ſcilicet iudicem.
[a] Præſumens. ſ. delinquens.
[b] Hinc. l. occaſione accepta ex iſtis.
[c] Commerciorum. ideſt contractuum, vt inſtit. de inuti. ſtipu. §. 1. Acc.
[d] Omnibus. delinquentibus.
[e] Mancipiorum. q. d. ſicut ſeruus vel alia res eſt vẽdibilis. ſic pœnæ delictorũ.
[f] Nullo eos. præſides.
[g] Præſumente. ſcilicet vel priuato, vel præfecto, vel etiam imperatore, vt ĩ. eo. §. itaque. in fi.
[h] Illi. ſ. præſides.
[i] Repente. ideſt redarguenter.
[k] Cingula. ideſt dignitates.
[l] Pronuncient. loco exceptionis.
[m] Hæc. ſcilicet maleficia. Accur.
[n] Hic. i. ad iſtam faciendam legem.
[o] Reuerendiſſimam coniugem. Theodoram nomine. vt infra, iuſiurandum qđ præ. Et no. quòd conſilium ab vxore ſumendum eſt. vnde Cato dixit a ſeruia conſiliũ exigendum.
[p] Tuæ. Ioannis præfecto prætorio loquitur. vt ſ. in prin.
[q] Conſilio. quia iam nobis circa hæc aliqua conſuluiſti.
[r] Proconſularia n. proconſules ſunt ꝙ longe à Roma aliquã ꝓuinciã regũt. & erat de cõſulibus Romanis.

Cicero in Verrẽ. In nr̃a repu. inq̃t, ſolẽt ij q ꝑ largitionẽ magiſtratũ adepti ſunt, dare operã vt illã lacunam rei familiaris expleant.

Sapientiſſimè Iuſtinianus calliditati quorundã nundinatorum occurrit, q parum honeſtã quidem fatentur magiſtratuũ vẽditionẽ, ſed vtilẽ tñ, & ex ea re multã pecuniã ad principẽ ꝑuenire, q bellicis rebus ita neceſſaria eſt vt corpori nerui. Cõtra n. docet imperatorem multo minorem pecuniã ex ea re principi obuenire, q̃ ex gratuita magiſtratuũ creatione. Cõtius.

Sacerdotium eſt dignitas.

Concor. glo. ſuper verbo, oriunt. i. e. nã cõcupiſcentiam. extra de conſti. & gl. in pç. decr. ſup verbo, cupiditas. eſt n. auaritia idolorũ ſeruitus: vt ſ ca. auaritiæ. extra de præbẽ. & digna.

Luc. 12. 1. Corint. 6. & 10. & 2. Cori. 4. Ephes. 4. & 5. 1. Tim. 6. Heb. 13. Contius.

Sic Plato lib. 12. de legib' canit. Cõtius.

vllam, neq; hactenus vocatã vicariã neq; comitem Oriẽtis, neq; aliam quãlibet adminiſtrationẽ, neq; ꝓcõſularẽ, neq; ꝑſidalem (quas conſiliarias & correctiuas [a] vocant) quarũ expꝛ́ſsim meminit ſubiecta huic ſacræ legi nr̃æ deſcriptio, [b] quaſq; [c] ſolas [d] ſub hac lege dicimus, dare aliqđ ſuffragium: neq; [†] pro adminiſtratiõe quãlibet donationem, [e] neq; iudici vlli, neq; horũ, q circa adminiſtrationẽ ſunt, alicui, neq; alteri p occaſionem patrocinij: ſed gratis qdẽ ſumere adminiſtratiões: pauca verò ꝑbere [f] occaſione eorũ, q̃ ꝓ cingulis dãtur ſingulis codicillis [g] & chartis. [h] Nã & ſubiecimus deſcriptionẽ huic ſacrę noſtræ legi declarãte qd cõpetat vnamquãq; adminiſtrationẽ noſtrã præbere in ſacro laterculo, [i] aut in foro tuæ [k] celſitudinis occaſione codicillorũ aut præceptorum: vnde & illud abbreuiatum eſt, ne [l] præſtet illi [m] maximum damnum.

CAP. II. De vicario Aſianæ & Prçſide Phrygię in comitis Phrygię Pacatianæ nomen tranſlatis.

Duabus ꝓuinciis ſub vno comite & vno diſtrictu cõſtitutis, idẽ ſalariũ debetur ꝓ vna, qđ olim ꝑſtabatur pro vtraq; cum periculo functionũ publicarũ, vno tamen noĩe comitis nuncupando. Bar.

Illud [n] tñ decernimus, oportere vicariũ Aſianę, q eſt quoq; iudex Pacatianæ Phrygię, nõ vlterius qdẽ ita nũcupari, [o] ſed decætero comitẽ Phrygię Pacatianę nominari: & percipere de fiſco, q̃ ẽt nunc occaſione annonarum [p] & capitũ [q] [†] pro vtraque adminiſtratione percipiebat, nihil horum imminuto: non autem duobus officijs [r] vti: ſed permiſtũ & iudicis & vicarij vnũ eſſe, comitianũ [s] exiſtens: & nominando [t] periculo functionum publicarum, & ei, & oĩbus [u] ſimiliter imminente [x] vtpote vno officio conſtituto, nõ diuidẽdo penitus, ſed ꝑ vnã continuationẽ militantibus vniuerſis. qđ [y] accipiet tñ ꝓꝑ duplex periculũ, [z] annonas, & capita: q̃ vtrunq; pridem percipiebat officiũ: [a] nõ tñ in altera quadã adminiſtratione pridem quidem vicariũ, nunc autẽ ſpectabilem comitẽ quẽ in Pacatiana [b] Phrygia, non habentem penitus vllum participium in alijs Aſianæ ꝓuinciæ diœceſibus. [*] ſed habentẽ quidẽ ſpectabilis comitis Pacatianæ Phrygiæ cognominationem, contentum verò in ſola Pacatiana (ſicut prædiximus) Phrygia.

CAP. III. De vicario Ponticę ſublato, & in comitis Galatiæ primæ nomen tranſlato.

Hoc aũt ipſum & in alterutro [c] pridẽ vicario definim⁹: dicimus aũt eũ q eſt in Pontica diœceſi: vt nõ duo ꝯſiſtãt decętero: ſed vnus comes quidẽ Galatię primę [†] nominandus, & habiturus ẽt ſup milites ꝑtãtẽ, ſicut habet & nũc, & vtriuſq; cinguli percepturũ annonas, nõ tñ foris primã Galatiã. nullã etenim ei aliã penitus dam⁹ habere ꝑtãtẽ in vlla Pontica regione, ſed i ſola Galatia prima, officio quidẽ miſcendo, & ſ͠m vnã (ſicut dictũ eſt) intelligendo & numerãdo cõiunctionem, comitiano exiſtente & nominando: nulloq; penitus eorum ad alios habẽte aliquam dr̃iam

nis electus, quaſi conſul procul miſſus, vt patet ex ſignificatione vocabuli, cui eſt ſeruiẽdum. vt inſtit. de do. §. eſt & aliud. Azo.

[a] Correctiuas. iſti ſunt in italia, vt ff. de off. pręſi. l. ex oib.

[b] Deſcriptio. vt j. proxima conſti. ſcriptum eſt.

[c] Quaſque. ſ. adminiſtrationes.

[d] Solas .i. eas ſolas comprehendimus q in prox. §. connumerantur.

[e] Donationem. ſ. dare ∽.

[f] Præbeta. ſcilicet ſancimus.

[g] Codicillis. quædã paruæ expenſę ſunt, quę tabellionibus ꝓ ſcriptura & ſimilibus dantur, & hæ declarantur. j. ei. proxi. vt hic ſequitur.

[h] Chartis. ſ. dantur.

[i] Laterculo. ideſt in camera vel ſcrinio.

[k] Tuæ. o præfecte prætorio.

[l] Ne. dare dico, ne exeat.

[m] Illi. ſ. adminiſtrationem ſuſcipienti.

[n] Illud. hic §. & §. ſequẽ. hoc adũ. & aliu. §. hoc autem. qui poſtea ſequitur, ad eandem ſunt ſnſam, vt duæ prouinciæ habẽtes prius duas cõſulares, amodo vnam habeant, vt fecerunt Bononienſes quãdo elegerunt poteſtates per villas.

[o] Ita nuncupari. ſ. vicarium Aſianæ prouinciæ.

[p] Annonarum. vt ꝓ fundis collatorum.

[q] Capitum. vt pro bobus & alijs animalibus, arg. j. de man. princi. §. coges. col. ȝ. Vel dic ꝙ capitatio dicitur à capite militũ quibus datur, vt C. de eroga. mili anno. leg. fi. lib. xij. & C. de exac. & tranſ. mi. an. l. fi. eod. lib.

[r] Officijs ſ. vicarij & iudicis. aliàs ſic. C. de prox. ſacro. ſcri. l. hac parte. in fine lib. xij. & ff. de pact. l. ſi plures.

[s] Comitianum. i. comite ſic dictum ∽.

[t] Nominando. hoc comite. i. eligẽdo i vt hic.

[u] Omnibus. qui ſacum ſunt, vt j. §. hoc autem. in fine ∽.

[x] Imminente. ſic j. proxi. §.

[y] Quod. pro ſed.

[z] Periculum. forte & pro fiſcalium exactione, & pro ciuili ſiue publica diſciplina, vt j. §. hoc autem ipſum. vel propter duas ſollicitudines. ſ. vtriuſque prouinciæ: vt vbi eſt onus, ibi ſit emolumentũ, vt inſtit. de legi. pat. tut. § fi.

[a] Officium. i. vterque officialium: alterum eorum dico pridem ∽.

[b] In Pacatiana. quãtum ad nomen: ſed vtrunque ſimul gerer officium. Vel certe poſſunt intelligi iſti tres §§. vt vnam tantum de duob. debeant habere adminiſtrationem: licet ſalarium ſuſcipiant tantum quantum pro vtraque prius percipiebant: licet aliter dixerim in princ. huius. §.

[a] In alterutro. i altero vicario. nam j. prox. § dicit de vno: & hic vocabatur vicarius tantum: erat tñ & comes, vt ſequit. ſic ponitur hoc verbum. ff. de pact. l. reſcriptum. §. ſi pacto.

Loci

[†] Hinc licet aiaduertere qd nouum Iuſtinia. ſtatuat. Nã in l. vt C. ad l. Iul. repetundarũ Theodoſius qdẽ pro adeptione magiſtratus oĩm dationẽ ꝓhibuit, ſed idem ſuffragij noĩe dari imò & cõdici aliqd ꝑmiſit. l. j. C. de ſuff. at hoc ẽt Iuſtin. ꝓhiber. Cont.

[†] ἀκτίτων legit Haloãder qđ recti⁹ puto quã lectionẽ nouæ editionis Scrimgerianæ. ἀκτιτατιόνων, ἐπικοινωνιῶν καὶ συντελειῶν. & quã vectio, capitorũ. Capita ãt appellanſ ꝓbola iumẽtorũ. q̃ magiſtratib. in ꝓuincia dabanſ, quę Gallicę linguæ ſoragia appellantur.

Cice. ad Atti. li. 5. epiſt. 16. & vlt. Sed in inquit nõ modo nos fœnũ aut quod l. iul dari ſolet non accipere, ſed ne ligna qdẽ &c. illam ãt definitionẽ capitũ innuimus apud Marcellinum lib. 22. hiſtoriarũ. Contius.

[*] Legẽdũ diœceſeos ꝓuincijs &c. erant aũt decẽ prouinciæ in diœceſi Aſiana, vt liquet ex notitia vtriuſque imperij. Contius.

[†] Quæ ſ ꝓuincia Ponticæ diœceſeos q ſubeſt P.P. Oriẽtis. Cõti⁹.

ſed vnū eſſe officiū ſub vno iudice vnius prouincię præſule: oī ſimili officio vna cū ſuo iudice circa fiſcalia periculum ſuſtinente.

CAP. IIII. Vt nulli iudicium liceat mittere vicarios.

Regulariter nulli iudici licet per prouincias loci ſeruatores mittere.

NVLLI quoq; iudici penit[9] cōcedim[9], neq; ciuili neq; militari, mittere p ciuitates ꝓuincię, qb[9] pſidet, eos q vocant loci ſeruatores; [a] † ſciētibus qa ſi quid tale fecerint, ipſi cadent adminiſtratione, pſumētes alios in ſuū officium eleuare.

C A P. V. Vt comitis Orientis & pſidis Antiochiæ offm miſceat.

HOC aūt ipm [b] dicim[9] & in clariſſimo comite Orientis, & clariſſimo iudice. & illic. n. vnā adminiſtrationē vtranq; facimus, habentē quidē & ſpectabilis comitis Orientis nomen: officio verò vno pſidēte, comitiano [c] exiſtēte & noiando, & primæ ſoli[9] Syriæ, & Cyrenēſis † pſidēte, & vtriuſq; adminiſtrationis annonas habente. æqualē nāq; vicarijs illū ponimus, vt & ipſe cū ſubiecto ſibi officio periculū habeat & pro fiſcaliū exactione, & pro ciuili & publica diſciplina.

CAP. VI. Vt oēs priuati pſidib. ſubiaceāt, & exſecutores quoq; vrbis Conſtantinopolitanæ.

Iudices, qui prouincias regūt, iuriſdictionem à lege habent in priuatos ī pecuniariis & criminalibus cauſis omnibus: & in milites in fiſcalibus et criminalibus cauſis, & etiā in officiales et iudices, q de principis curia emanant, & poteſtatem habent de eis ad principem referendi. Bar.

VOLVMVS aūt oībus iudicib[9] noſtrarum prouinciarū oēs ſubdi: priuatos [d] quidē ſecūdū q cinguli propriū præmiū [e] eſt in oībus cauſis & vniuerſis pecuniarijs & criminalib[9] occaſionib. [f] Qui verò ī militijs conſtituti ſunt: etiā iſtos nihilominus occaſione fiſcaliū [g] & criminaliū [h] ſubdi oīb[9] eis [i] modis. Sed ēt eos q hinc [k] deſcendunt, & ex quo libet foro, [l] q quaſcunq; exequunt [m] ſententias: licet [n] prouinciarū iudicibus [o] non ſinere amplius aliqd q̄ ſacra [p] nr̄a cōſtitutione diſpoſitū eſt, pcipere ſportularū, ſciētibus, qa ſi hoc neglexerint, oē dānum ex hoc nr̄is collatorib. illarū ipſi [q] pſoluēt. Dam[9] aūt licentiā eis, [r] & referre de eo nonſolū ad iudices à qb. ſunt miſſi, ſed ēt ad noſmetipſos: [s] vt nos hanc agnoſcentes cām cōpetēter exequamur. Si aūt ipſi aliquos [t] inuenerint p p diginitatis & cinguli ſupciliū nr̄is collatorib. violētias irrogātes licētiā eis dam[9] ēt examinare [u] violētias, & reos inuēctos priuare cingulo: & noſtrū ordinē ī ꝓuincijs adimplere: hoc qđ ēt veterib. dictū eſt legib. Sicut n. eos oī iniuſto [x] lucro ꝓhibemus: ita ēt purè cingulis vtentes, omni honore [y] & reuerentia & honeſtate frui ſancimus.

CAP. VII. De iureiurando à præſidibus præſtando, q pecuniam nec noie quidem ſuffragij dederint.

Adminiſtratores iuſiurandū præſtare debent: vt in litera dicitur: & maximè iudices: & eorum officiales, ſi deliquerint, pœna hac lege ſtatuta puniuntur. Bar.

SI C igit à nobis ſingulis diſcretis, ꝯuenit eū, q ſic acceperit adminiſtrationē, cū Dei [z] memoria corā nobis: aut ſi nō vacat, [a] corā tua [b] celſitudine, & qui tuā rexerint ſedē, & qui ſemp fuerit glorioſiſſimo comite ſacrarū noſtrarum largitionum, & glorioſiſſimo quæſtore ſacri noſtri palatij, & glorioſiſſimo comite vbique ſacrarum noſtrarū priuatarū rerum, præſente quoque, & per tempora

[a] Loci. ſeruatores. i. vicarios: vt in nouel. e. ti. & probaſ ghali[9]. ſ. vt nulli iudic. in prin. Sed vr oū abſit, q poſſit delegare: vt ff. de offic. eius cui mā. eſt iuriſ. l. j. j. rñ. & ij rñ. ꝯ. Sed ſolue vt j. de mā. pri. §. eos

[b] Hoc aūt ipſum. ſ. qđ diximus. l §. illud. & §. hoc aūt. & q mādo fuit ppoſit[9]. ſ. nulli, melius poſtea ſtetiſſet.

[c] Comitiano. à comite ſic deriuatū. Acc.

[d] Priuatos. i. oēs priuatos hoīes. Idē ī militib. & alijs: vt ſ. §. qđ aūt. & j. proxi. §. & facit ad hunc §. C. l qb. cau min. fo. prę. vel nō poſ. l. j. & C. vbi q's decu. vel co. l. j. & C. vbi ſe. vel cſa. l. j.

[e] Præmiū no. pmiū dignitatis vt habeat ſubditos.

[f] Occaſionib. i. accuſationibus.

[g] Fiſcaliū cāſ. Acc.

[h] Criminaliū cāſ.

[i] Eis. ſ. iudicibus.

[k] Hinc. i. à nr̄a curia.

[l] Foro. cū multiplex ſit ibi forum: vt j. de man. prin. §. ſed neq; ex magiſtr. t. & §. deinde competens.

[m] Exequuntur. i. ſerunt.

[n] Licet. i. licitū eſt iudices prouinciæ non ſinere percipere eos, q hinc deſcendunt.

[o] Iudicib. delegatis. vt ſubijcit. à qb. &c.

[p] Sacra ſ. Greca, nec . n. dicit de illa j. de iudi §. ne autē. licet fortè cautum fuerit, vt ibi dicitur. Accu.

[q] Ipſi. ſ. præſides vel proconſules.

[r] Eis. ſ. collatorib[9].

[s] Ad noſmetipſos. hic no. ſpāle. q directo pōt recurri ad principē. aliàs ꝯ: vt j. de man princ. §. ſit · i · l. coll. j. & ff. de appe. l. imperator. j. reſpō.

[t] Aliquos iudices ſ. hinc deſcendētes, vel alios habentes dignitatem aliquam.

[u] Examinare No. q durāte officio hi minores magiſtratus cōueniunt. vt ff. de in iu. l. nam magiſtratus, aliud in ordinarijs: vt ff. de iudi. l. pars. & de in ius vocan. l. ij. Accur.

[x] Iniuſto. i. turpibus exactionibus.

[y] Honore. ſic j. eo. §. illud.

[z] Cum Dei. Not. per Deū [t] debere iurari, nō aliàs: vt hic. & j. in ſuia. qđ pręſt. col. ij. ſterdū tñ & altare iurat, ſi hoc placeat partib. vt ff. da tutoru rā. l. j. l ſi. & l. 4. & 5.

[a] Vacat. ſ. nr̄a pñtia: q a alijs occupat: vt j. de appell. §. 2. coll. iiij. & ī. de hęre. & Fal. j. reſpon.

[b] Tua. ò pfecte, cui hæc ꝯſtitutio dirigit vt j. tit. proxi. & repete hic, coram. Azo. Dare.

† Vicarios vertit Iulianus recte. ſic enim & Dionyſi[9] exigu[9] hoc vocabulum in ꝯcilijs poſitū ſemp interpretatus eſt. Contius.

† .ἀυρμυνικῶν, ſed potius legēdum ἀυριανῶν. vt & Iulian[9] vertit. ē aūt Cyrrheſtica regio in Antiochiæ tractu, vt ait Plin. lib. 6. c. 8. Contius.

Princeps quāq; directo adiri dabet.

Minores magiſtratus ꝯueniunt durāte officio.

[t] Cōcor. capit. & ſi Chriſt[9] p totū c. extra de iureiur.

pora magnificentisſimo chartulario ſacrorũ noſtrorum cubiculorum, q codicillis his apud nos miniſtrat, iuſiurandũ dare, a nihil penitus, nec quodlibet ſe præbere, b neq; occaſione ſuffragij, neque patrocinij, & neque promittere, & neq; de ꝓuincia, profiteri diligere, neque glorioſisſimis præfectis, neq; alijs cingula habentibus, neque eis qui circa eos cõſtituti ſunt, nec alteri cuilibet per occaſionem patrocinij: ſed ſicut c ſine ſuffragio accepit adminiſtrationẽ, à publico percepturus annonas (has enim d ſolas accipere eũ ſinimus) ſic eã puris cuſtodire manibus e Deo & nobis pro ea redditurus rationem. Sciat enim tua celſitudo, & qui poſt te eaſdem cõſcenderint ſedes: f quia ſiue ipſi præſumpſerint accipere quicquam ab ijs qui ad prædictas adminiſtrationes accedunt, ſiue proceres ipſi, ſiue etiam officium tuum, † vltra ea quæ occaſione conſuetudinum g à nobis eis definita ſunt: quæ ſcilicet ſufficere ſola putantes, dari decreuimus: h nõ in paruis i pęnam fieri: ſed maximi quidem iudices accipere aliquid præſumẽtes ab ijs qui ad adminiſtrationẽ accedunt, ac etiã permittentes ſuũ officiũ tale aliquid agere, & nuntiatũ non emẽdantes: k non ſolũ quadruplum reddent totius quãtum perceperunt, l ſed etiam magnam indignationẽ ſuſtinebunt, m & cinguli periculũ formidabunt: & qui circa eos ſunt, & obediens eis officium, ſi amplius aliqd quàm à nobis cõceſſum eſt, n tentauerint accipere, ipſi quoq; ſubijciẽtur damnis quadruplæ redditionis, & cadẽt etiam ſubſtantia & cingulo: inſuper & ſupplicijs ſubiacebunt quę cõgruũt o delictis eorum.

CAP. VIII. Vt pręſides tributorũ exactioni diligenter incumbat.

Adminiſtratores ꝓuinciarum ipſi & eorum aſſeſſores, & qui circa eos ſunt, iuſtitiam in publicis, & priuatis cauſis debent ſeruare: & deuotos paternè tractare. & indeuotos punire. Part.

Eos autem, qui ita ſine mercede ſumunt adminiſtrationes, præ omnib⁹ ſtudiũ habere decet fiſcalia vigilanter inſpicere: & indeuotos quidem & egentes p neceſsitate, cũ omni exigere fortitudine, i nullo flexos, neque pro hoc ipſo lucrum aliquod omnino conſiderãtes: deuotis autem paternè q ſe exhibere: deinde noſtros ſubiectos reſeruare vndique ſine violẽtia: nihil ab vllo eorum percipientes: ſed ęqui ſint in iudicijs: æqui verò in publicis diſciplinis: exſequentes quoque delicta, innoxios quidem vndique cuſtodientes eos qui puri ſunt: reis autem pęnam imponentes r ſecundum legem: & ita prę ſidentes collatoribus, tanquam patres filijs: † diligentes quidem eos qui ſunt innocentes: qui verò rei monſtrantur, caſtigantes ac punientes, omnemque iuſtitiam in publicis & priuatis documentis eis ſeruantes: & non ipſi ſoli hoc agentes, ſed etiam ſemper conſiliarium talem ſumentes, & qui circa eos ſunt omnes: vt non videantur illi s quidem velut innoxij eſſe: per alios autem delinquant atque ſurentur: hoc quod magis t turpe eſt, vt & participes iniuſtitiarum ſumant, u Ideo-

a Dare. i iurare hæc quæ ſequuntur ſtatim. & alia quędam vt ĩ iuſiuran. quod pręc. Accur.

b Præbere. i. præbuiſſe vel præbiturum. abuſum enim tempus eſt: & vtrunque ſignificat. & ſic in eo qui de calum. iurat vt ĩ. vt lit. iurent. in prin colla. ix.

Matt. 10. c Sed ſicut. vnde illud, qđ gratis accepiſtis, gratis date ⁊c.

d Has enim. interpoſitio eſt Accur.

e Manibus. facit ad hoc. §. C. ad leg. Iul. repet. l. ſi. ſic ĩ. de mãdatis prin. §. i.

f Sedes. i. q fuerint poſtea in ea dignitate. Accur.

g Conſuetudinum. ſic ĩ. de ſanc. epiſ. §. pro cõſuetudinibus. col. ix. Ac.

h Decreuimus. vt ĩ. ti. proxi.

i Non in paruis. i. non imponet parua pœna, ſed magna. vel dic non ſolũ paruis hominibus erit pęna delinquentib. vt ĩ. eo §. ſi quis aũt. ſed etiam iſti magni puniunt: licet nõ in tantum. quod eſt generale, vt ſemper minores amplius in ſimili delicto puniantur: vt ff. de incend. rui. naufra. l. Pedius. & hoc colligitur ex hoc §. & ꝓſato §. ſi qs aũt. ĩ. eo. niſi in caſu, vt ff. de pœ. l. qdã. ſed quidã dicunt, ꝗ etiã iſti verberantur, ſicut & minores, vt ĩ. e. §. ſi quis autem. & ſupplent hunc §. per illum: qđ nõ credo,

k Non emendãtes. ſed qđo põt pœnitere, cum iam ad actũ peruenerit? Dic hoc ſpeciale: aliàs cõiter diſtingueretur: aut peruenisſet ad actũ, aut non. in primo, ſi fuit conſummatum, non licet pœnitere. ſi non fuit, licet: vt ff. de fal. l. qui falſã. niſi in caſu læſæ maieſtatis. vt C. ad leg. Iul. maie. l. quiſquis. Si verò ad nullum actũ peruenerit tunc nõ punitur, vt ff. de pœ. l. cogitationis.

l Perceperunt. ꝑfecti.

m Suſtinebũt. ſ. pręfecti.

n Conceſſum eſt. vt ĩ. tit. proxi.

o Congruunt. forte in exilium dãtur. vt C. ſi cer. peta. l. quiſquis. vel dic pro motu iudicis, vt hic hſ.

p Egentes. egẽt. n. vt eis neceſsitas imponatur, adeo ſunt deſides. & ſic ponitur ĩ. tit. i. iuſiurã. quod præſtatur.

q Paternè. facit ad hæc ĩ. eo. §. ex diuerſo. & ĩ. de man. prin. § ꝗ ſi delinquentes. in ſi. col. iij. & ĩ. iuſiuran. quod præ. §. pen. col. ij. & ĩ. de dã ſẽ. c. i. §. ſi qua. col. iij.

r Imponentes. ſubaudi ſuppliciũ. Acc.

s Illi. i. iudices.

t Quod magis. No. maius eſſe delictum, delinquere in alium quàm in ſe, vt hic. & colligitur ex duab. legib. ff. de ijs q not. infa. l. athletas. §. Põponius & l. imperator. & eſt verum: q a & ipſe peccat, & aliũ facit delinquere. vnde verſus.

Peccando peccata docens hic peccat & in ſe ⁊c.

Qui reus eſt. & in hos quos facit eſſe reos.

u Sumant. in loco aſſeſ-

Debent in magiſtratu ꝓſtare factũ ſuo rũ, vt ait Cicero epiſt. i. ad Q. Fratrẽ. & vt Caſſiodor⁹ li. ii. varia. e. 8 Nõ ſolum nfas ſed & officij innoxias cuſtodimus manus. Aliuq. inutilẽ bonũ eſt iudicẽ nõ accipere, & multis accipiẽdi licẽtiã pręburiſſe. Idẽ & ſenatuſcon ſulto cautum fuiſſe tradit Cor. Tacitus lib. 4. Contius.

Delictum eſt maius delinquere i aliũ, quã in ſe.

† Extat hæc ſnia apud Demoſthenẽ & Xenophontẽ & l. 4. C. de defen. & ĩ. in formula iuriſiurandi: & in Nouella. de mã. prin. c. 9. Sic & Caſſiodor⁹ cũ eẽt ꝓfect⁹ ꝓtorio, edixit. Vos ad oĩa. in quit, iuſta eſtote deuoti, vt me ꝓuinciatũ patre faciatis ẽt qua iudicem. Contius.

que [a] licebit tuæ celſitudini honeſtiorũ quoſdã ad adminiſtrationes dirigere, & ſcientium tributa fiſcalia: curialiũ [b] quippe & aliarũ pſonarum experimentum ſuidantiũ bonum, & ad magiſtratus opportunorũ. Quis.n.nõ diligat eũ, & honeſtate ɔpleri magna putet, ſi noſtro decreto iudicioq; tui culminis ad cingulũ veniat, teſtimoniũ quidem habens quia ſit optimus, gratis vero eũ ſuſcipiens: non vacans oĩno per prouincias populi priuati, nec quemadmodũ qđ dedit congreget, nec vñ colligat aurũ: ſed vt hoc ſolũ habeat ſtudiũ, Deo nobiſq; ſemetipſum cõmẽdare, & gloria frui optima, & recõpenſationem ſperare præcipuam. [c]

Adminiſtratores in officio, vel actione eius delinquentes & officio durante pœna à lege ſtatuta puniendi ſunt: licentia data prouincialibus eorum delicta epiſcopo vel archiepiſcopo nũciandi: vt p eos relatione ad pricipẽ facta, in locis vbi fecerunt iniuſtitiam, puniãtur: vt eorũ pœnæ ſint alijs in exemplum. Bart.

Si quis aũt præter hoc aliquid egerit, & donec in adminiſtratione eſt iudex, furti reus appareat, & probetur, aut aurũ dans vt accipiat adminiſtrationẽ, aut accipiẽs ex adminiſtratione, (vtrunq; .n. ſimiliter [d] noxiũ eſt) ſciat, quia et confiſcationem & exilium ſuſtinebit, & in corpus verbera atq; ſupplicium. Ipſum quoq; q acceperit ab eo, (ſicut prædiximus [e]) malis ſubijciemus maximis. puras.n. exigim' eẽ ꝓuincialib' iudicib. manus: vt collatores cuſtodiamus. & iſtæ quidẽ tã ex legibus quã ex adminiſtrationib' [f] imminebunt pęnę ijs q in prędictis adminiſtrationibus ſunt, ſi tale aliquid egerint. Damus aũt ꝓuincialibus licentiã, ſi qd apud prouinciã iniuſtum, qui adminiſtrationẽ habet, egerit: vel ſi damnis aliquib. aut calumnijs ſubdat noſtros collatores: vt Deo amabiles epiſcopi [g] & prouincię primates preces ad nos dirigant, exponentes cingulũ habentis [h] delicta. nos.n. hæc agnoſcentes dirigemus [i] in prouinciã hoc examinaturũ: quatenus ipſe vbi iniuſtitiam fecit, illic [k] quoque pœnas ſubeat delictorũ: vt neq; alter quiſquã tale aliqd agere pręſumat, ad exẽplum [l] reſpiciens.

CAP. IX. Vt præſides remaneant in prouincia quinquaginta diebus.

Adminiſtrator in prouincia officio finito quinquaginta diebus debet commorari redditurus omnibus rationem. & ſi ante fugerit, ab omnibus capi poteſt: epiſcopo cauſas ex non ſcripto examinandi neceſſitate imminente. Bart.

Et Neceſſitatem habente eo qui adminiſtrationem rexit, ſecundũ priores conſtitutiones, [m] dum depoſuerit faſces, [n] per dies quinquaginta in prouincia commorari, publice ſe monſtrantem, & ab omnibus ſuſcipiẽtem conuentiones. ſi tñ antequam compleantur quinquaginta dies, fugiens capiatur velut aliquod inhoneſtiſſimorum mancipiorum: damus licẽtiam collatoribus detinere [o] eũ in prouincia: & omne qđ dederunt ei occaſione furti, [p] hoc exigere, præſente [q] tamen

aſſeſſorũ & ſociorũ.
[a] Ideoque. quia tot bona hẽt facere pſes.
[b] Curialium.q.d. iſti & illi qui eliguntur, erant de curia, & idõ magis experti.
[c] Præcipuam ? interrogatiue lege.
[d] Similiter. i. vtrunque ſimile ẽ delictũ. ergo pari pœna puniendũ. vt C. de epi. & cler. l. ſi quenquã. in ſi.
[e] Prędiximus. ſed nõ tantũ, vt diximus. ſ. §. ſic igitur. in ſi. §. & de illo fit mẽtio hic.
[f] Ex adminiſtrationibus. i. adminiſtratoribus ſuperioribus.
[g] Epiſcopi. facit ad hoc infra, vt diſ. iud. colla. 9.
[h] Habentis. ergo durante officio conuenitur hic ordinarius in his caſib'. nec mirum, quia corã principe hoc fit: vnde nõ eſt cõtra. ff de in ius voc. l. 2. & ff de iudi. l. pars. eſt & alia ratio: quia illæ ll. loquuntur quando ex alia cauſa conuenit, non ratione officij. nam de eo etiam durante officio poſſet conuenire: vt C. ad l. Iul repe. l. iubemus.
[i] Dirigemus. ſcilicet nuper.
[k] Illic. vbi no quem puniri vbi deliquit. ſic j. vt omnes obe. iu. prouin. §. ſi igit. col. 5 & ff. de re mi. l. iij. j. reſp. & ff. de accu. l ſi cui §. idem Imperator. & l ſi.
[l] Exemplum. ſic C. ad leg. Iuliam repe. leg. 2. & C. de fot. l. ſi quis.
[m] Priores conſtitutiones. C. vt omnes tam ci. quàm mil. iu. l. j. fa. ad hoc j eo. §. oportebit. & j. de colla. §. ſuper hoc. col. 9. & j. de admi. §. j. j. rñ. & §. ſancimus. collatio. 7.
[n] Faſces, ideſt dignitates.
[o] Detinere. hic collige, q licet alicui capere debitorem fugientem. facit ad hoc. C. vbi de cri. agi opor. l. 2. ſic j. vt nulli iudi. §. ſi vero q. r. coll. 9. & q in frau. c. l. ait prętor. § ſi debitorẽ. & C. vt neminĩ li. ſine iud. l. 2. at. j. C. de iudæ. l. nullus.
[p] Furti. i. tanquã ſit manifeſtus, in quadruplũ teneatur, & l quinquaginta lib. auri damnetur ipſi principi. item tẽpus augetur: quia per ſex mẽſes amodo ſtabit: vt hic, & C vt omnes tam ci. quàm mi. l. j: § q ſi quis. & §. ipſe autem. item & alias tres patitur pœnas. ſ. eo. §. ſi quis aũt. in prin. ſi autẽ durante adminiſtratiõe fugerit, crimine læſæ maieſta. tenet pter ſ. dicta: vt j de admi. §. 2.
[q] Præſente. ſed nunquid ſolus epiſcopus hic cognoſcit? Reſpõ. quidam, nõ, ſed princeps, vel ab eo delegatus. ſed epiſcop' etiã ſecũ: vt ſ. proximo. §. vel meli' dic q durante officio ẽt pñs collatores querelam deferre de his trib' ſ. d furto, ſ. de accepto, & dato occaſione adminiſtrandis. & tũc ſolus prĩceps vel ei' delegatus põt cognoſcere ad inſtantiã epiſcopi, & collatorum, vt ſ prox. § & ſic intelligit prox. §. ſed ſinito officio de oĩb' delictis poteſt cognoſcere etiã epiſcopus: [1] vt in hoc. §. quod intelligo idem & ſi non fuerit & hoc per conſtitutionẽ iſtã. per aliã vero ẽt durante officio: & de omnibus cognoſcit epiſcopus: vt j. vt diffe. iudi. §. ſi th.

Puniturqs vbi deliquit.

[a] Vide abba. l c. cum non ab homine. extra de iudi.

[1] Cõtor. ca. t. 2. j. & 4. extra, de fo. compe.

Deo amabili ep̃o & cãm ex nõ ſcripto [a] examinãte, donec reddat omne quicquid furatus oſten- [b] ditur, ſed etiã [c] ipſos prouinciales, ſi ſenſerint adminiſtratorum furtum, licentiam habere, magis aũt neceſſitatem, hęc referre nobis: vt cognoſcẽtes, q̃a oĩno auro vẽdidit iuſtitiã, p̃dictis eũ ſubijciamus penis. ſẽper quod ẽt cęleſtib⁹ ſupplicijs reus erit, tranſcendens iuſiurandum [d] in quo acceperit adminiſtrationem. Si autem voluerit ex quacũq; cã non completis quinquaginta dieb⁹ ex ꝓuincia ſugere: tunc cõprehenſus vbicũque degere videt̃, reuocabitur quidem in prouinciã, ĩ qua adminiſtrabat: omne vero quod inuent⁹ fuerit accepiſſe reſtituat in quadruplum.

C A P. X. Vt omnes prouinciales p̃ſidib. ſuis debitũ honorẽ & ſolitas acclamatiões deferãt.

Subditi iudicibus nullam debẽt inferre iniuriã, ſed fauorem, niſi in eorũ deliquerint officio pœna mortis imminente: & iudici iuſtitiam omnibus debent ſeruare: & ſuperior inferioribus oppreſſionem inferre non debet. Bar.

I L L V D videlicet obſeruandũ, nullã eſſe nr̃is ſubiectis licẽtiam in alio quodam p̃ter furtũ [e] hoc circa iudices agere. Nõ.n.ſi videat̃ vehemẽtiſſimus indeuotis pp fiſcaliũ exactionẽ, aut pp delictorũ exſecutionẽm, dabimus ſubiectis agere aliq̃d aduerſus eũ. Ex diuerſo autẽ ẽt pœnis eos oĩum amariſſimis [f] ſubiugamus, ſi eos q̃ puris vſi ſunt manibus, & fiſcaliũ exactionẽ cũ oĩ detulerit ſubtilitate, poſtea [g] deponentes adminiſtrationẽ iniuriari p̃ſumpſerint, & nõ cũ oĩ fauore poſt legitimũ tẽpus prouincias relinquẽtes deduxerint. Oportet enim eos, q̃ poſt hãc legẽ noſtrã faciẽdi ſunt, clariſſimos ſubiectarũ ꝓuinciarũ iudices, conſiderare quãta q̃dẽ p̃fruent̃ gloria tales apparentes: [h] quãtis † autem ſint incurſuri difficultatibus, legem hãc ſoluere quantum ad ſe [i] præſumentes. Erit enim abſurdũ, ſi eos quidem q̃ in vilibus capiunt̃ furtis, ipſi [k] torquebũt, & nõ primitus quieſcãt, donec reddant furta: ipſi aũt innoxij [l] mãſerint in maximis cõſtituti furtis: & neq; apud ſubiectos erubeſcẽtes exẽplũ, [m] cũ liceat eis honeſtis & liberis [n] & vndiq; laudãdis oſtendi, [o] & a nobis habere teſtimonium & ſpẽ. [p] Nõ ſinimus aũt nec ſpectabilib. iudicib. nec alteri alicui quamlibet eis oppreſſionem aut iniuſtitiam inferre, aut ciuilibus omnino cauſis [q] communicare, & nos eis [r] honeſtatẽ ſeruemus, & illi [s] puritatẽ nobis deuotionẽq; reſtituãt. Sciant.n.oẽs ſubiecti, quia propter eorum vtilitatem, & vndique eorum indemnitatẽ, & vt per oẽm agant̃ quietem, & nõ cogãtur ꝓuincias relinquere, & in peregrinis affligi: ꝓpterea p̃ſentem legẽ ſcripſimus. Deo eam vouẽtes, & præſentibus venerabilibus, [t] maximè eius [u] communionis, quę [x] feſtiuis † diebus [y] vt omnibus liceat patres [z] ſuſcipere magis iudices, quàm fures &

Et ſic no. epiſcopum cognoſcere: vt hic, & j. vt cle. apud pro. epiſco. § j. nec mirũ i q̃a ordinatius eſt: vt C. de epiſ. aud. l. epiſcopale. interdum tamẽ vnà cum præſide, vt ſi crimen canonicũ laico inferatur. vt j. de man. ptin. §. oportet. colla. iij. Item q̃ſi præſes ſuſpect⁹ habetur: vt. j. vt differen. iu. §. ſi vero. col. ix.

[a] Ex non ſcripto. i. ſine libello, ſm Alb. & ſine actis. Item & ſẽtẽtia lata ſine ſcriptis: quod eſt ſpeciale: ſicut ſunt alij quatuor caſus: vt j. de mã. pri §. ſit tibi. vbi ſunt duo. quartus eſt j. vt cle. apud ꝓ. epi. circa principi. vt q̃ñ ep̃s inter clericos cognoſcit. itẽ q̃ñ inter laicũ cõueniẽtẽ clericũ. & ipſum clericũ i vt j. cle. apud ꝓpr. epiſcop. circa princ. collatio. vj. & quãdo eſt cauſa vilis & parua. item quando viliũ perſonarum: vt j. de man. princ. §. ſit tibi. ſed iure communi libelli⁹ eſt neceſſarius ĩ ſcriptis vt j. de exhi §. Sãcimus. coll. v. & ſñia ĩ ſcriptis dãda ẽ: vt C. de ſenẽt. ex breui. reci. l. fin. Acc.

[b] Oſtenditur. vel per teſtes, vel etiam per ſolum ſacramentum agentis ſm Az. vt j. de coll. §. ſuper hoc. col. ix. Accu.

[c] Sed etiam. non ſolum apud epiſcopũ.

[d] Iuſiurãdũ. facit ad hoc C. de iureiur. l. ij

[e] Præter furtum. & præterquam ſi aliq̃d accipiat vel det pro adminiſtratiõe: vt ſ. e §. ſi quis autem. & intellige hunc §. durãte officio. vt ſ. ꝓx. §. dixim⁹. & mãifeſtè ex ipſa littera colligit̃.

[f] Amariſſimis. mortis ergo. vel dic q̃ pęna parricidij. & quia in loco filiorũ ſunt collatores, quos quaſi occidit: vt ſ. eod. §. cot. & q̃a illa eſt omnium pœnarum maior: vt inſtit. de pub. iudi. §. itẽ lex Pomp.

& §. alia demum.

[g] Poſtea. collige hũc §. loq̃ durãte officio.

[h] Apparentes. ſ. innocentes.

[i] Ad ſe. ſic ſ. quomodo opor. epiſc. §. igitur. & ff. de dona. inter virũ & vxo. l. ſi ſocer.

[k] Ipſi. iudices.

[l] Innoxij. i. ſine pęna.

[m] Exemplum. Vnde Cato: Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum. facit ad hoc j. de ſanctiſ. epiſco. in princi. col. ix. & ff de eden. leg. ſi quis ex. § fin.

[n] Et liberis. ſcilicet à furto.

[o] Oſtendi. apud epiſcopum, vel principem. vt ſequitur. Vel dic ipſis collatoribus finito officio, vt ſ. §. neceſſitatem.

[p] Spem. percipiendi aliquam dignitatem, vt inſtit. in pœ. in fine. ſecũdũ Azo.

[q] Ciuilibus omnino cauſis. i in aliqua ciuili cauſa contra eos iudices agere durante adminiſtratione, vt ſ. in princi. huius. §. Sed contra. j. vt diffe. iudi §. ſi vero. col ix. Solu. vt ibi

[r] Eis. ſ. iudicibus.

[s] Illi. iudices.

[t] Venerabilibus. ſ. epiſcopis, de quibus eſt habita mentio ſ. eo. §. neceſſitatem.

[u] Eius. ſ. Dei.

[x] Quæ. ſ. lex.

[y] eſtiuis diebus. ſubaudi poterit exerceri: quia cõtra peſſimos latrones exercetur, vt modo dixi, & C. de fer. l. prouinciarum. vel q̃a celeritatem deſiderat, vt ff. de dam. infect. l. j.

[z] Patres. ſic ſ. eo. §. cot. ſic j. iuſiur. quod præſta. col. ij.

Neceſ-

† Legẽdũ forte, quãtas autem ſint incurſuri difficultates,

† Legẽdũ ex vete. maxime ei⁹ cõmunionisq; feſtiuitatis diebus, intelliget aũt diẽ paſchæ. Cõt.

ſolicitatores, & eorum ſubſtantijs inſidiantes. Cportet [a] quoq; vos † noſtros ſubiectos ſcientes quantam veſtri poſuimus prouidentiã, cũ oĩ deuotione, publica ſine imminutione tributa ꝑſoluere: & neq; adminiſtratorũ egere neceſſitate, [a] ſed ita deuotos voſmetipſos ꝓbere, vt nobiſmetipſis oñdaẽ operib[9], qa & ipſis [b] pro hmõi clementia [c] propriã nobis deuotionẽ reſtituetis: & meritò habebitis omnem à iudicibus occaſionẽ deuotionis, fauorẽ & prouidentiã: illud ſcientes, qa iudicib. imminet vndiq; fiſcaliũ periculũ. [d] & manifeſtũ eſt, qa ꝓprio ſuo periculo adminiſtrationes aſſumunt: & vos hæc agnoſcentes, & oĩ modo euitare indeuotionem, [e] & nolite veſtras voluntates ita ꝓbere inobediẽtes, quaten[9] eorũ præſidũ egeatis vehementia, quam neceſſariũ eſt eos aſſumere ꝑꝑ ineuitabilẽ fiſcaliũ exactionẽ: ſcientibus vobis noſtris ſubiectis, qa militares expenſę, & hoſtiũ incurſiones multa egent diligentia, [f] & nõ pñt citra pecunias hæc agi, cã videlicet nullam recipiente dilationẽ neq; nobis concedentibus deſpici Romanorũ terram deminutã, q & Libyã oẽm reparauimus, [g] & Vandalos in ſeruitutem redegim[9], & plurima adhuc, & maiora horũ ſperam[9] à Deo percipere & agere: ꝓ quib[9] cõpetens eſt fiſcalia tributa ſine imminutione & deuotè, & ſm definita exigit tpa. Quapꝑ ſi vos quidẽ deuotè occurratis iudicibus, illi verò facilem & ꝓparatã fiſcalium illationem in vos exhibuerint, & iudicũ laudabimus ſtudiũ, & veſtrã approbabimus voluntatem, & vndiq; [h] vna q̃dam erit optima conſonaq; præſidentium, & quibus pręſident, cõgruẽtia magna.

CAP. XI. Vt omnes Deo gratias agant huius legis latæ gratia.

Itaque Deo & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto omnes ſimiliter offerant hymnos [i] pro hac lege, quæ eis dabit & patriãs habitare caute, & proprias facultates habere firmiſſimè, & iudicum frui iuſtitia. Nam & nos ꝑpea eam poſuimus, vt & iuſtitiam, q̃ in lege eſt, valeamus dño Deo vouere, & noſmetipſos & noſtrum commendare imperium: & non videamur deſpicere homines oppreſſos quos nobis tradidit Deus, vt eis per omnia parcam[9], eius ſequentes benignitatẽ. [k] Ideoq; quantum ad nos [l] conſecreẽ hęc lex Deo: eo ꝙ nihil in mentem nr̃am veniens boni pro tuitione ſubiectorum relinquimus. Volentes.n. inhoneſta hæc & ſeruilia furta perimere, & noſtros ſubiectos in quiete à prouincialibus iudicibus cõſeruari: propterea feſtinauimus gratis adminiſtrationes eis [m] dare: vt nec ipſis liceat delinquere, & abripere ſubiectis, quorum cauſa † omnem perferimus laborem, dedignãtes [n] imitari eos qui ante nos imperauerunt, † qui [o] pecunijs ordinabant adminiſtrationes, ſibimetipſis auferentes licentiam adminiſtratoribus nocentibus increpandi † iuſtè, & [o] ipſi [p] ea quę percipiebant, celando, iuſti putati & proprios collatores propter hoc [q] abripere à malis iudicibus non valentes: vnde nec ipſis iudicibus increpare poterant agere caſtè, [o] occaſione prædictæ cauſæ. Nos autem ſufficientẽ imperio quæſtum [r] eſſe putamus, vt collatores ſola fiſcalia conferant tributa, & nihil aliud extrinſecus quæratur, quod ſubiectis omnem commoueat vitam.

CAP. XII. Vt omnimodam iuriſdictionem præſides habeant.

Iudices iuriſdictionem habent aduerſus omnes omni priuilegio ceſſante. Bart.

Quod autem primitus à nobis dictum eſt: [s] adhuc maiori opere, & ſubtiliori cõplecti exiſtimauimus legiſlatione, [t] quatenus noſtra intentio oĩbus fiat aperta. Sancimus.n. clariſſimos ſubiectarũ prouinciarum adminiſtratores citra [u] oẽ factos pecuniarũ ſuffragiũ, & ab his dato iureiurando, memores habere, & hanc à nobis licentiam, [x] vt nulla ſit vlli apud eos [y] penitus fori pſcriptio, [z] neque

---

† Digreſſio & cohortatio ad ꝓuinciales.

† Facit c. cũ inſtantia. l pri. extra de cenſi.

Conſecrare nõ põt q non eſt ſacerdos.

[a] Neceſſitate. q. d. ſpõte agatis qđ tandẽ ex neceſſitate faceretis. ſic ĩ. de fideiuſ. §. quod autem. col. j.

[b] Ipſis. ſ. operibus.

[c] Clementia. i. per hoc ꝙ fecimus legẽ iſtam.

[d] Periculũ. quia de hoc iuratoriam præſtat cautionem, vt ĩ. eod. §. tua quippe. & ĩ. iuſiuran. quod præſta. §. i.

[e] Indeuotionẽ. nolite ꝓbere, vt ſubijcit.

[f] Diligentia. vt inſtitu. in proœm. circa prin.

[g] Reparauimus. i. recuperauimus.

[h] Vndiq;. ſic ĩ. quomodo opor. epiſco. j. reſpon.

[i] Hymnus. i. gratias. ſic ĩ ti. proxi.

[k] Benignitatẽ. quia in ſola clemẽtia poſſumus eſſe pares Deo, vt C de nup. l. imperiales.

[l] Quantum ad nos. nam verè conſecrare non põt, cũ non ſit ſacerdos. vt inſtit. de re. diui. §. ſacræ. Acc.

[m] Eis. aliàs eas.

[n] Dedignantes. ſ. in hoc. in alijs aũt imitatur, vt C. de legib. & con. l. digna. ſic inſtitu. de hęre. qualit. & diffe. §. pen.

[o] Qui. ſ. imperatores.

[p] Et ipſi. ſ. imperatores.

[q] Propter hoc. ꝙ acceperint aliquid, vt ĩ. eo §. cogitatio. l ſi. & quia erant participes in ſimili delicto, vt ĩ. eo. §. ſi quis aũt. vnde nil poterãt adiuicẽ opponere, vt C. de liberali cau. l. ſi filium.

[r] Quæſtum. quia ſibi plura dedit De[9]. vt ĩ. de ſi ali. §. ſinim[9].

[s] Dictum eſt. vt ĩ. e. §. volumus.

[t] Legiſlatione. ſ. iſti[9] vt ſubijcit.

[u] Citra. i. ſine. aliàs eẽt mala grãmatica. aliàs eſt in litera, citra omne ſuffragiũ.

[x] Licentiã. ſ. q̃ ſeq̃ſ.

[y] Eis. magiſtros militum puta.

[z] Præſcriptio. in ſequentibus.

† Cõcor. text. i cle. 2. ſ pnu c. de re iud.

† Tacitè accuſat Zenonẽ & Anaſtaſium & c. de quib. dixi ſ. ca. j. Conti[9].

† ἐπιτιμᾶν. retinuit conſtructionẽ Græcã datiui.

† Pen in cluſis vertit Haloã der, digni ꝑfectũ q bus ꝑꝑ turpiter acceptam pecuniã capita ob uoluerentur pallio. ſed q̃d hic de obuolutione pallij agiſ? itaque ſic malle i & digni qui ob acceptã pecuniã pudore ſuffundentur. Contius.

† σωφρονεῖν. temperanter ſe habeř. Contius.

neque in ijs, quæ cõmittunt ab aliquibus violentijs, neque in criminibus, a & quę hinc oriũtur læſionibus, neque in ſeditionibus publicis, neque in publicorum tributorum exactionibus: ſed oẽs ſimiliter ſubiacere horũ i iuriſdictioni, nõ expectantium neque pręcepta ſuſcipere à iudicibus, c quibus ſubiecti d ſunt, neque nunciare ad eos: e ſed contentos eſſe hac noſtra lege, per quam f omnem eis poteſtatem præbemus g & ipſi omnem h licentiã habentes i penitus i prædictis cauſis k neque priuilegio l vti quolibet, neque ex hoc m ſibimet imperare: vt delinquant innoxiè. Non.n. n qui omni abſtinẽt acceptione iudices, aliud qddam Dei et legis noſtro que præponent timori: ſed ad illum reſpicientes ſeruabunt ſubiectis iuſtitiam, oĩa ſecundum noſtras iudicantes & agentes leges. Quia enim milites & hmõi in prouincijs o cõſtitutos eis ſubijcimus: neque in hoc egebunt p̃cepto cuiuſpiã p proprio aut à nobis, aut à noſtris iudicibus: ſed pręſenti lege vtentur, & hãc q eis r oſtendent, s vt auxilient t eis vtentibus iudiciali fiducia. ſcientibus, quia niſi hæc egerint, & emolumentorum & militiæ ſuſtinebunt caſum, & in corp9 periculum patientur: u vt nobis x nullo alio penitus opus ſit iudice, & aut y latronum inſecutores, † aut appellatos uiolẽtiarũ inhibitores, z magis autẽ fures, † aut violentos mittere, occaſione quidẽ quaſi rationabili vtentes, ipſos autem omnium peſſima facietes. Cũ enim iudices prouinciarũ vniuſcuiuſque maximorum iudicũ cõpleant officium, z & pro omni alio cingulo, p uincijs ſufficiãt, & ad ea q̃ ex nr̃is legibus ſuper eis decreta ſunt: quis pręſumat aut fori præſcriptione, aut huiuſmodi aliquo apud eos vti? a

CAP. XIII. De latrũculatoribus & viocolytis & aphopliſtis. †

Nemini licet loci ſeruatores, vel ſimiles in prouinciã deſtinare, vel ob hoc habere: & iudices iuſiurandũ & cautionẽ debent præſtare. Barto.

INTERDICIMVS aũt & glorioſiſſimo magiſtro militum Orientis, & oĩbus noſtris iudicibus, aut latronum inſectatores, b aut violentiarũ ihibibitores. c aut armatos, † aut aliquos ta'es d deſtinare in prouincias. Sciãt enim q ad hoc inſtituti, poſt hanc noſtrã legem pręſumpſerint: e quoniã capti f ab his noſtris iudicibus prouinciarum, & in vincula redigentur, & ad nos cauſa nunciata, g à nobis ſummum periculum ſuſtinebunt: & qui huiuſmodi eis præcepta tradiderint, triginta librarum auri ſuſtinebunt pœnam: & maiorem inſuper ac vehementiorẽ noſtram indignationem experientur. Oportebit igitur iudices prouinciarum tanquam promeritos h à nobis poteſtatem, ſic cauſis vti, vt iuſtè & legitimè ſint omni-

a In criminibus. ſed nonne violentia eſt crimen publicũ, ſiue ſit publica, ſiue priuata, vt ff. de publi. iudi. l. j. Rñd. eſt, ſed crimẽ hic p maiori crimine ponitur: vt C. de cuſt. reo. l. ij. & ff. de re mil. l. i. j rñ.
b Horũ ſ p̃ſidũ. præſidũ dico, non expectantium.
c A iudicibus pota à magiſtro militũ, ſi forte erant milites iſti, q deliquerunt.
d Subiecti. ſ. illi qui delinquunt.
e Ad eos. magiſtros militũ puta. Accur.
f Per quã. ſ. hanc l. nr̃am, vt ſequitur.
g Præbemus. ergo nõ poterit alteri delegare: vt ff. de offic. eius cui mand. eſt iur. l. j. j. rñ. Accur.
h Omnem. niſi in caſu: vt j̃. eo §. inter dicimus.
i Habentes. p̃ſides.
k Cauſis. proximè nominatis.
l Priuilegio. ſ. à lege indulto: vt quia ſit ſcholaris qui habet priuilegiũ magiſtri: vt in proœ. dig. in ñ. vel clericus, q habet epĩ: vt C. de epiſco. & cle. l. oẽs. vel militis q corã magiſtro militũ conuenit: vt C. de tot om. iu. l. magiſteriæ. Sed nũqd à principe põt habere? Rñ. ſic, ſi dicat: non obſtante hac l. vt ff. de legat. iij. l. ſi quis. in prin. & non aliàs: vt C. de p̃ci. impe. offer. l. reſcripta. & T. de nõ ali. § quia vero veti ſimile. i ſi. & hic ſubijcit. Alij tñ intelligunt hunc §. in priuilegijs q̃ iuris corpore non ſunt clauſa: vt in reſcripto, & ſimilib. nam ſi eſt à lege indultum, non tollit ſm eos. Et eſt p̃ceptor meus in hac ſententia. ſed B fuit in prima: quod plene diximus j̃. vt oẽs obe. . in. §. ſi quis igitur. col. v.
m Neque ex hoc ſ. priuilegio ſi .n. priuilegiũ ſibi valeret. ſecure delinqueret, &

† λαφυ-διώκται. .i. ſpoliatores vel exarmatores. Cõti.
z βιοκω-λύται.
† λωπο-δύται, à ἀποπλι-ſται.

Inde naſceret malũ, vnde bona oriri deberent: quod eſſe nõ debet: vt C. vnde vi. l. meminerint. & de indi. vidu. l. 2.
o Non o. ſic C. de iuramẽ calum. l. ij. in ſi. §. honorem tenus.
o Prouincijs. aliàs prouinciæ.
p Cuiuſpiam. magiſtri militũ forte, vel alterius, de quo vt.
q Et hanc. ſ. legem.
r Eis. ſubiectis.
s Oſtẽdẽt. ſ. Præſides.
t Auxilientur. ſ. l. iſta. ſic j̃. de man. princ. §. patrocinia. col. iij.
u Patiẽtur ſic T. eod. §. ſi quis autem.
x Vt nobis bene dico vt vtiliter ibi maneat: vt per hæc non egeamus dare eis aliquem adiutorẽ, qui non iuuaret, immo impediret eũ, inuando malos homines: vt dũ haberent nomen adiutoris, ipſi magis eſſent fures & mali. vt j̃. §. proxi. & § interdicimus.
y Et aut. repete. opus ſit: & accipe verbum mittere, quod eſt j̃.
z Officium. ideſt, omnia poteſt præter per hanc. l quæ poſſunt varij magiſtratus Romæ: vt ff. de offic. præſid. l. illicitas. §. qui vniuerſas. & l. ex omnibus. & l. ſed licet.
a Vti. quaſi dicat nullus.
b Inſectatores. qui. ita nominarentur: magis autem eſſent fures: vt T dici.
c Inhibitores. q. & ipſi forte pecuniã acciperent pro ſceleribus occultandis.
d Tales. q bona præſumptione mittentur.
e Præſumpſerint. ſ. illuc ire vel mittere.
f Capti. i. miſſi.
g Nunciata. permittit ergo relatio in iſtis miſſis à magiſtro militum vel alio: aliàs contra: vt infra vt iudi. non expec. ſa. ſuſ. §. j. col. ix.
h Prometitos. qui meruerunt hanc dignitatẽ in habere.
Metuendi

† Sic. n. vocat Iulian9 epitomator: vt & 1 ſuperiore capite expoſui. Cont.

† ἀ… exarmatores. Cont.

legitimè ſint omnibus metuēdi: a ſcientes, q ſi data à nobis adminiſtratione, b male & indignè abutantur c à nobis cōceſſa ſibi licentia: ſubiacebunt ſuppliciis quæ primit[d] dixim[9], & donec adminiſtrationes habent, hæc e perſerētes, f & dū eas depoſuerint maiori g adhuc experientur h periculo. Non enim i eis damus licētiam, antequam legitimum quinquagīta dierum compleat tempus, à prouinciis, in quibus adminiſtrauerint, diſcedere, aut per occaſionē reuocatoriæ, k aut per occaſionem fugę: l aut per aliam quamlibet cauſam: m ſcientibus (ſicut prædiximus) ſiue ad hanc veniant feliciſſimam ciuitatem, ſiue in quancunque regionem, ad prouinciam denuo reuocati, cui præfuerūt, pœnas ſuſtinebunt oēs quas prius diximus. n

CAP. XIIII. Quomodo aut apud quē iurare debent magiſtrat[9], & deexigēda ab his cautiōe.

Iuſiurandum verò dabunt hoc quidem, quod ſuperius diximus. o Si verò aliquibus in prouincijs p exiſtentibus mittantur ſinguli codicilli, q & coram Deo amabili epiſcopo metropolitano, & qui in eis primates ſunt, iuſiurandum ſubibunt, & ita ſinguli ſuſcipient actiones, r tua ſ quippe celſitudine prouidente, ſiue ī hac maxima ciuitate pceperit aliquis adminiſtrationem, ſiue ī prouincia ei codicilli ſ eius tranſmittant à tua t celſitudine: vt ipſe u qui accepit, x cautionem y faciat fiſco de tributorū inculpabili exactione, ſicut ipſe purè pbauerit. Poſita ſit autē lex hæc à nobis ī omnibus adminiſtratiōibus à nobis nominandis, z & ex pręſenti tēpore ſine ſuffragio percipiēdis. Nā q pręceſſerunt pridē poſitis ſubiaceāt legibus: nulla pęna horū, quę ī hac noſtra lege determinata sūt, īminēte hacten[9] adminiſtrationes habentibus: niſi tamē & ipſi poſt inſinuationem hui[9] legis noſtrę furari a capiant. Hęc igit tua celſitudo vniuerſa cognoſcens, in oībus gentib[9] ſub ſe cōſtitutis fieri manifeſta procuret, ſolenniter pceptis vtens apud oēs prouinciarū pſides, vt ipſi cognoſcentes, nrm circa ſubiectos ſtudium, & quantā habem[9] circa ordinationem iudicū voluntatē, cōſiderent quāta eis bona participātur, neq; imperij medelæ pro eorum b felicitate parcentes. Datum † Beliſario præfecto. xvj. Calendas Maij.

Notitiam horum, quæ ab vna quaque adminiſtratione debent præberi, demonſtrat hæc lex, pœnā contra facientibus ſtatuens. h. d. B.

SCriptum c eſt exemplar edicti Conſtātinopolitanis, habens ita.

QVantam d ſubiectorum † poſuimus puidentiā oſtendit à nobis nup poſita lex quam ad glorioſiſſimos noſtros præfectos ſcripſimus. Sed competens eſt & voſipſos ſcire noſtram prouidentiam, quam circa omnes homines habemus, & propterea legem ipſam & in edictis propoſuimus figuratā, vt & vos domino deo ac ſaluatori nro Ieſu Chriſto iuſtè referatis hymnos, & noſtro imperio, quia omnem pro veſtra vtilitate perferimus laborem.

Notitia eorum, quæ ab vnaquaque ſubditarum adminiſtrationem debent præberi circa conſuetudinem quantitatis ab iis, qui adminiſtrationes habent: nullo præ-

Priuilegiū pdit, q eo abutitur.

a Metuendi. ſic ff. de off. pcō. l. obſeruare.
b Adminiſtratione. ablatiui abſoluti.
c Abutantur. No. priuilegium debet perdere, qui abutit eo: vt hic, & C. de iudi. l. Iudæos.
d Primitut. vt ſ. eo. §. ſi quis autem.
e Hæc. i. has pœnas.
f Perferentes. f. in tribus caſib. vt diximus ſ. eo. §. neceſſitatem.
g Maiori. j. de admini. §. 2. col. vij. cōtra Sol. Ibi in fuga loquitur, vbi magis punit durante adminiſtratione, q ſi poſtea fugiat. hic aūt ex delicto prius cōmiſſo punit. & poſtea plus poterit puniri, cū ſit dignitate exutus: vt ff. de incē rui. nau. l. Pedius. & de pęnis. l. in ſeruorum.
h Experient. f. i. experiri poterunt, ſi accuſent. ſic ff. de ſtatuli. l. Labeo. & ff. ad leg. Iul. repe. l. antepe.
i Non n. bene dico eū poſſe puniri, poſtea. non enim &c.
k Reuocatoriæ. i. reuocationis: & ita adiectiuū reſoluitur in ſubſtantiuū. Azo. qa dicit ſe reuocatum à ſuis.
l Fugę quā nō exprimit, licet in corde gerat.
m Cām. vt occaſione rei familiaris.
n Diximus. vt ſ. e. §. neceſſitatem.
o Diximus. vt ſ. e. §. ſic igit. qđ iurm dabitur Romæ vel Cōſtātinopoli, ſi ibi fuerit electus: aliàs iurabit in prouincia, in qua eſt & hæc ſunt vera ſcđm id tpś qn pricepe eligebat hmōi poteſtates. Sed nunquid eū tenēt hodie ī ſuis ciuitatibus. i. in his vnde debent eſſe poteſtates. habebit locū hæc cōſtitutio? Rńd. ſic. vt argu. ff de pub. iudi. l. ordo & ff. de neg geſt. l. actio.
p In prouincijs. aliquibus.
q Codicilli. i. literæ cōtinentes pręſidatus illius prouinciæ.
r Actiones. i. actus. ſic ſ. de non alt. §. ſinimus. in ſi.
ſ Codicilli. expone vt ſ proxi.
t Tua. ò præfecte.
u Ipſe. tu, ſubaudi.
x Accepit. ſ. adminiſtrationem.
y Cautionem. non qđ ſine fideiuſſore vt q ſic: vt C. de ver. ſig. l. ſācimus. ſed tū ɔdicimus. nā dari debet fideiuſſor de fideli exactione tributorum: vt j̄ ut. iuſiur. qđ pręſ & ff. ad muni cip l. quoties. §. pen. & l. liberius. §. fin. & C. de bo. vacan. l. fin. & de cano. largi. l. fi. li. x. & ſ. e. §. oportet.
z Nominandis. vt j̄. titu. proxi. & ſ. eo § hæc aūt ola. Vel dic, noiandis. i. eligēdis. ſic accipit verbū C. de decu. l. nolationū.
a Furari. ſic j̄. de inceſt. nup. §. ij. & iij.
b Eorū ſ. ſubditorū.
c SCriptum. Inutilis conſtitutio. hac conſtitutione declarat. qđ debeat dare ex conſuetudine quilibet electus, ſicut & promiſerat dicere ſ. titu. j. §. hæc ola. nec eſt legenda.
d QVantam. verba edicti sūt iſta. Pro

† Dat. xvij. Cal. Maij Cōſtātinopoli. Beliſario V. C. cōſule. ſic ī noua editione Scrimgeriana, & veteribus manuſcripts. malè apud Haloādrum. xvij. Cal. Aprilis, cū hęc lex ante Paſcha lata ſit, nunquā autē tā tēpeſtiuè & præmaturè ia dies celebret. Cōt.

† Quantū hæc particula ī noua & Haloādrina editione ſcribitur poſt exēplar miſſum epis. Contius.

† In hac authē. potes videre quanta fuerit potentia Iuſtiniani imperatoris. q tot & tā nobiles. puincias ſub imperio ſuo gubernabat.

a Pro metropoli. poteſtas archiepiſcopalis ciuitatis, vt eſt ciuitas Berytus & Tyrus: vt C. de metropol. Beryt. l. 1. lib xj. arg. contra j. de defen. ciui. §. denuo. collat. 4.

b Volo l. qđ volam, dabitur mihi.

a SCriptum. cõſtitutio inutilis. hęc conſtitutio exemplũ quoddã eſt cõtinens quæ

ſumẽte extra ea quæ ſub ſcripta ſũt, nequaquã requirere amplius aliqd.

A ſpectabili comite Orientis ſic. in ſacro cubiculo ſolidos. lxiij. primicerio clariſsimorũ tribunorũ notariorũ cum quatuor ſcriniarijs ſacri laterculi ſolidos numero. l. eius adiutori ſolidos iij. officio glorioſiſsimorũ præfectorũ prætoriorũ ſoli. lxxx. A ꝓconſule Aſiæ ita in ſacro nr̃o cubiculo ſoli. nu. xiij primicerio clariſsimorũ tribunorum notariorũ cum quatuor ſcriniarijs ſacri laterculi ſoli. nu. xl. eius adiutori ſoli. nu. iij. officio glorioſiſsimorum p̃fectorũ prætoriorũ ſoli. nu. lxxx. A ſpectabili comite Phrygiæ Pacatianæ chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli nu. ix. primicerio clariſimorum tribunorũ notariorũ ſoli. nu. xxiiij. eius adiutori ſoli. nu. iij. officio glorioſiſſimorũ præfectorum prætorio ſol. nu. lxxx. A ſpectabili comite Galatię primæ ſpectabilibus chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli. nu. ix. primicerio clariſſimorũ tribunorũ notariorũ ſoli. nu. xxiij. eius adiutori ſoli. nu. ij. officio glorioſiſsimorum præfectorũ prætoriorum ſoli. nu. l. A vicario Longi muri † chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli. n. ix. primicerio clariſsimorũ tribunorũ notario ſoli. n. xxiiij. eius adiutori ſoli. nu. 3. officio glorioſiſsimorum præfectorum prætoriorum ſoli. nu. xl. & quæcunque adminiſtrationes cõſulares ve ſunt. ix. A iudice a Paleſtinæ ſpectabilibus chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli. ix. primicerio clariſsimorum tribunorum notariorũ ſoli. xxiij. eius adiutori ſoli. 3. officio glorioſiſsimorũ præfectorum prætoriorũ ſoli. n. xl. A p̃ſide Palæſtinæ ſecundæ vt ſupra. A præſide Phœnices maritimę ſic vt ſupra. A iudice ſecundæ Syrię ſpectabilib. chartularijs trib. ſacri cubiculi ſol. n. ix primicerio clariſs. tribunorũ notar. ſol. nu. xxiiij. eius adiutori ſoli. nu. iij. officio glorioſiſ. prę fectorũ p̃torio. ſol. n. xl. A p̃ſide Theodoriadis &c. vt s̃. A p̃ſide Oſroenæ &c. vt s̃. A p̃ſide Ciliciæ primę &c. vt s̃. A iudi. Cypri ſpectabilib. chartularijs trib. ſacri cubiculi ſol. n. ix. primicerio clariſsim. tribunorũ notario. ſoli. nu. xxiiij. eius adiutori ſoli. nu. 3. officio glorioſis p̃fecto. p̃torio. ſoli. xl. A iudice Pamphylię ſpectabilib⁹ chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli. nu. ix. primicerio clariſsimorum tribunorũ notariorum ſoli. uu. xxiiij. eius adiutori ſoli. nu. 3. officio glorioſiſsimorum præfectorum prætoriorum ſoli. nu. xi. A præſide Bithyniæ ſic vt ſupra A præſide Helencoponti ſic vt ſupra. A præſide Lydiæ ſic vt ſupra. A p̃ſide Phrygię ſalutaris. A præſide Piſidię. A præſide Lycaoniæ &c. A p̃ſide nouæ Iuſtinianæ &c. A iudice Armeniæ ſecundæ ſpectabilibus chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli. nu. ix. primicerio clariſsimorum tribunorum notariorum ſoli. nu. xxiiij. eius adiutori ſoli. nu. 3. officio glorioſis. pręfectorum p̃toriorum ſoli. n. xl. A iudice Armeniæ maioris, ita vt s̃. A iudi. Cappadociæ primæ, ita vt s̃. A iudice Cappad. 2. ita vt s̃. A iudice Helleſponti, ita vt s̃. A iudi. Thraciæ, ita vt s̃. A iud. Europæ, ita vt s̃. A p̃ſide Rhodopæ &c. A p̃ſide Aimimõtis &c. A iu. Cariæ, ita vt s̃. A iud. Lyciæ, ita vt s̃. A iudice Auguſtianæ, a ita vt s̃. & quæcunque admiſtrõnes pręſidales, ſiue correctiuæ ſunt. A iudice Libyæ ſuperioris ſpectabilibus chartularijs tribus ſacri cubiculi ſoli. nu. ix. primicerio clariſsimorum tribunorum notariũ ſoli. num. xxxvj. A iudice Aegypti primæ, ita vt s̃. A iudice Aegypti ſecundæ, ita vt s̃ A iud. Niceæ † ſecundæ, ita vt s̃. A iudice Palæſtinæ tertiæ, ita vt s̃. A iudice Arabiæ, ita vt s̃. A iud. Euphrateſiæ, ita vt s̃. A iud. Meſopotamiæ, ita vt s̃. A iudice Ciliciæ ij. ita vt s̃. A iudi. Armenię j. ita vt s̃. A iud. Galatiæ 2 ita vt s̃. A iud. Onoriadis, ita vt s̃. A iudice inſularũ, ita vt s̃. A iudice Myſiæ ſecũdæ, ita vt s̃. A iudice Scythiæ, ita vt s̃. Pro vniuſcuiuſq; ciuitatis defenſore, ſi qdẽ ſit metropolis, ꝓ metropoli a à p̃tore glorioſiſsimorũ p̃fectorũ p̃toriorũ dãdi ſũt ſol. nu. 3. ſi verò alterius ciuitatis, ſol. iij. & vltra hæc nihil. Nec. n. defẽſores vel dare iudicib. nec alteri cuiquã, nec accipere volum⁹. niſi q̃dã ſint, cũ ab eis volo; b p̃ſideant cõſuetudines: ſciẽtib. eis, qa ſi nũtiet nr̃æ poteſtati de aliquo eorũ, qa præuaricaẽ, q̃ à nobis ſãcita ſunt: & qđ receperint, quadruplũ reddẽt: & officio ſoluto: exiliũ habitabũt cõtinuũ: cum ẽt prouinciarũ iudices ſi hoc neglexerint, & defenſores ſinant rapere: non modicã & ipſi ſuſtinebũt pœnam. D. XVII. Cal. Maij, Cõſtãtin. Beliſario V.C. Conſule.

Iudices & ciuitatum defenſores pro adminiſtratione, nec dare, nec recipere licet à ſub ditis ex adminiſtratione, niſi in defectum ſui ſalarij, iureiurando ab eis præſtando, pœna contra facientibus imminente. Bartol.

SCriptum c eſt exemplar huius Domnico glorioſiſsimo pręfecto apud Illyricum

† μακρῦ τείχους erat longus mur⁹ diuidens Perſas ab imperio Romano. Contius.

a ἄρχοντος: pręſide & ſic in ſequentib. Contius.

a Auguſtianicæ.

† Pro incluſ. leg. Auguſtanicæ. Cõt.

Hęc verba deſunt in

omnibus Græcis editionib. Contius.

quæ fuerunt in illa. vt iudi. ſine quoquo ſuffr. & quædam continet plus de admonitionibus quas facere debent epiſcopi. & præfecti. & præſides poſtquā iurauerūt: vt j.eo. ſicut enim ſi qs mitteret epiſtolā ſecretam. & quandam apertam: ita hæc eſt aperta reſpectu ſuperioris.

a Auaritiā. q̃ eſt radix oium malorū: vt ſup. vt iud. ſine quoquo ſuff. §. an certè. & pōt hic notari, vt hic lex ſit correcta: vt ff. de offic. procō. l. ſolent. §. fina. nam hic non permittitur aliquo modo accipere eſculentum, dummodo habeat ſalariū ex quo ſibi ſatisfieri poteſt. vt ſtatim ſequit. idē dico de illa. ff. de offi. p̄c. l. plebiſcito.

Studuimus legem. vt ȝ. vt iudi. ſine quoquo ſuffra.

b Plenā. aliàs pęnā.

Iuſiurandum

ricum prætoriū. Sed ita quidē adiectionib. iuſiurandum ſubeāt, ſm proprium de hoc facto inditum ſacramentū, cuius exēplar ēt directū eſt tuæ celſitudini. Qui vero administrationes ſuſcipiūt à tua celſitundine, directos hinc eis à nobis codicillos ſuſcipiant p̄ſente deo amabili ciuitatis in qua degūt epō, & alijs q̨ in ciuitate ſunt, ī iudicio tuæ celſitudinis congregatis, & officio oi tuo, coram quibus ēt codicillos accipiant, & iurēt prædictum iuſiurandū. & maxime hoc pręcipimus corā curialib. agi, quos cōpetēs ē magna frui & à tua celſitudine, & qui idem ferēt cingulum. Optima aūt erit prouidētia & ſtudium, vt & nihil ab his tu lucreris oino, neque permittas eos ab vllo lædi. Eos. n. qui hanc nitūtur iniquitatē, quatenus & feliciſſimo nr̄o vtantur exercitu, & reliquas curiales adimpleant functiones: quia nō oportet talia attentari ſolatia, vt poſſit referri ad tantā tarditatem. nihil. n. nobis tam commendat tuā celſitudinem, qūo circa curiales vniuſcuiuſque ciuitatis prouidētia, quam pręberi volumus iſtis & à tua celſitudine, & à cinguli ſemper ſucceſſoribus. Quapropter dum codicillos dederis adminiſtrationes accipiētibus à te, aut p̄ſente, hoc eis tuā denuntiare volumus ſedem, vt curialibus oēm ferant fauorē, nihil penitus ab eis accipiētes. Prohibeatur aūt & ab alijs eis afferri damna: & agnoſcant per te quia ſi p̄ter hoc aliquid egerint, pœnis ſubiacebunt grauiſſimis. Sicut. n. curialibus parcere te volumus, ita & defenſorū caſtigare & retinere auaritiā [a] ſancimus, & ab eis pręſumere accipere à noſtris ſubiectis, niſi ſm quod eis adminiſtrat reſpublica: aut ſi non eſt aliquod eis publicum ſolatium, quantū inculpabilis antiquitas definiuit: vt a ſpontaneis ipſis magis quàm ab inuitis accipiāt, & hoc parum, & quantū eis ad mediocrem ſufficit vitæ gubernationem. Sciant enim quia ſi citra hæc aliquid acceperint: nō ſolum quadrupli ſubiacebunt poenæ, ſed etiam exilium habitabunt continuum: prius eis plagis corporeis infligendis.

Edictum ſcriptū in omni terra Deo amabilibus Archiepiſcopis & Sanctiſſimis Patriarchis.

TRaditæ [†] à nobis Deo reipublicæ curā habentes, & in omni iuſtitia viuere noſtros ſubiectos ſtudentes ſubiectam legē conſcripſimus: quā & tuę ſanctitati, & per cā omnibus qui tuæ prouinciæ ſunt, facere manifeſtā, bene habere putauimus. Tuæ igitur ſit reuerentiæ & cęterorū hęc cuſtodire: & ſi quid tranſcendatur à iudicibus, ad nos referre: vt nihil contemnatur horū quæ ſanctè & iuſtè à nobis ſancita ſunt. Sic enim nos quidem noſtrorum ſubiectorum miſerati, qm̄ ſ. fiſcaliū functionum exactionem ēt maximas ſuſtinēt ex furto iudicū violentias propter factas prouinciarū venditiones, hæc auferre per ſubiectam ſtuduimus legem. [b] Vos autem ſi negligentes non referatis a nobis quidē conſecratam dn̄o Deo: rationem reddetis apud eū pro aliorum iniuſtitia, ſi quod nō agnoſcentibus nobis damnum apud vos hominib. inferatur. ſed oportet præſentes vos prouincijs, & pro eis ac reliquis deteſtantes, manifeſtos nobis facere & rectos iudices, & trāſcendentes hāc legem noſtram: quatenus vtroſq; cognoſcentes, hos quidem puniamus, illis autem repenſemus. Cumque lex publicè propoſita fuerit & omnibus manifeſta: tunc intus recondatur in ſanctiſſima eccleſia cum ſacris vaſis: vtpote & ipſa dedicata Deo, & ad ſalutem ab eo factorum hominum ſcripta. Facietis autem melius, & illic habitantibus vniuerſis hominibus vtilius, ſi eam inſculpentes aut tabulis, aut lapidibus, in porticibus ſanctiſſimæ eccleſiæ deſcribatis, plenam [c] præbentes omnibus horum quæ ſancita ſunt, lectionem atque poſſeſſionem.

† Hæc verba ſtatim poſt legem ſuperiorem ſubſequūtur. Cont.

Cap. II. De defenſoribus ciuitatum.

SI vero pro iudicū puritate hanc habuimus p̄uidētiā: palā eſt quia multo magis defenſoribus nō permiſimus nec quicquā accipere, nec dare. Dabunt. n. conceſſis ſibi p̄ceptis in foro glorioſiſſimorū pręfectorum (ſi quidem maiores ſint ciuitates) ſolidos. 4. ſi vero minores ſint, ſolidos iij. & vltra hęc nihil. Accipient autem nihil ab vllo, ſi aliquis ex fiſco ſolennis eis quæſtus erit. aut ſi nihil ex fiſco percipiunt: nihil vltra, quam ſacra noſtra ſtatutum eſt conſtitutione, percipiant: alioquin, ſi quid accipere capiantur, aut ipſi, aut qui vocantur eorum chartula-

IVSIVRANDVM QVOD PRAES. &c.

Hac conſtitutio adijcit, & diligenter comprehendit ſacramentum quod debet facere quilibet adminiſtrator: vt ſupra, vt in § quo. ſuffr. § ſic igitur.

a Adminiſtrationem. quamlibet: vt ʒ. vt indi. ſi. quoquo ſuffra §. hæc autem omnia.

b Iuro Ego. Hic no. primo ut ſubſtantiã ſacramenti vſque illuc, puram conſcientiam &c. ibi autẽ incipiunt capitula quæ durãt vſque ad. §. fi. poſtea aũt pœnas dicit quas vult ſubire ſi cõtra fecerit: & hæc tria continentur in hac conſtitutione. Accur.

c Chriſtum. per hoc verbum & ſequẽs ſacramentum, quod dicit de virgine, excludit Iudæos ab his adminiſtrationibus, vel poteſtatibus. arg. C. de ſumma trinita. l. 1. Nam Chriſtus, vt dicitur in decre. pp tria fuit baptizatus: propter exemplum, vt nos faceremus idem. Item propter cõmendationem ſuæ humanitatis. Item propter vim regeneratiuam conferendam aquis, quam non habent Iudæi in ſe: vt in decre. dicitur de conſe. di. 4. ca. ſi baptizata. & c. nunquã. in hoc enim nomine Chriſtus, tria continentur. ſ. qui, & à quo, & de quo, i. tres perſonæ: pater vngens, filius vnctus, Spiritus Sanctus vnctio: vt in decre. de conſec. diſt. 4. c. à quodam.

Chriſtus propter tria fuit baptizatus.

In noua Scrimgeriana editione nõ eſt hic noua conſtitutio, aut ſeparata à ſuperiore.

tularij, aut alter quiſpiã qui circa eos ſunt: illi quadruplum reſtituent qđ acceperũt, & hac ſollicitudine repellẽtur: inſup exilio perpetuo mulctabuntur: & in corpore caſtigati, reddẽt prouinciam viris bonis pro malis defendendam. Mentiri autem & in hoc cuſtodes nos inhibentes, & qui preces hic agunt, & inſinuantes: vt neq; lateat aliqd horũ q̃ delinquuntur, neq; latendo ſit impunitum: ſed omnis æquitas atque iuſtitia noſtris ſubiectis floreat. Si vero etiam hactenus iudices non poſt inſinuationem huius legis omni abſtineant furto: ſciãt & ipſi huius legis pœnę ſe eſſe ſubiectos.

TITVLVS III.

IVSIVRANDVM quod præſtatur ab his qui adminiſtrationem a accipiunt.

Sacramenti ſubſtãtiam docet iuriſq; iurãdi formam demonſtrat, & pœnam oſtendit hac conſtitutio. Bart.

Iuro ego b per Deum omnipotentem, & filiũ eius vnigenitum, dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ, & Spiritũ ſanctũ, & ſanctã glorioſam Dei genitricẽ & ſemp virginẽ Mariã, & p quatuor d Euangelia quæ in manib' meis teneo, e & per ſanctos Archangelos Michaelẽ & Gabrielem, puram cõſcientiam germanumq; f ſeruitiũ me ſeruaturũ ſacratiſſimis noſtris dominis g Iuſtiniano & Theodoræ coniugi eius, occaſione traditæ mihi ab eorũ pietate adminiſtrationis: & oẽm laborẽ ac ſudorẽ cũ h fauore ſine dolo, & ſine arte i quacunq; ſuſpicio in cõmiſſa mihi ab eis adminiſtratione de eorũ imperio atq; republica: & cõmunicator ſum ſanctiſſimę Dei catholicæ k & apoſtolicæ l eccleſiæ, & nullo mõ vel tpe aduerſabor ei: nec alium quemcunq; permitto m quantum poſſibilitatem habeo. Iuro quoque idẽ iuſiurandũ: n quia nulli penitus neq; dedi neque dabo o occaſionẽ dati mihi cinguli, p neq; occaſiõe patrocinij, neq; promiſi, neq; profeſſus ſum de prouincia mittere, neq; mittam, neq; oc

ſecundo ſic interpretatur, vt iuramẽtum factum ſuper quolibet libro valeat: vt ff. de leg. & ſenatuſcõſ. l. ſi de interpretatione.

e Teneo. Nõ q; tangere debet. & eſt verum, niſi in caſibus: vt in iudice iudicante. vt C. de iudi. l. rẽ nõ nouã. Item in epiſcopo teſtificante: vt ʒ. de ſanctiſſimis epiſcopis. §. nulli. colla. 9 Item in alienatione rem eccleſiaſticam, vel dando eam in emphyteuſim: vt ſupra, de non alie. §. quod autem à nobis dictum. ibi. vt neque.

f Germanum. Germanus frater, germana ſoror dicitur, quaſi ex eodem germine natus vel nata. & hic facit ſe patrem: quod eſt verum quo ad quid: & cum vterque ad ſtatũ imperij ſtudeat: vt ſupra, vt iudices ſine quoquo ſuffragio. §. oportet. ſed ſubijcit ſeruitium per quod reddit ſe ſuuiſcibilem.

g Dominis. Hic no. quòd genus maſculinum concipit fœmininum. ſic ff. de leg. 3. l. qui duos. & ff. de pact. leg. tres fratres. ſed non econtra. vt ff. de leg. 2. l. tria ſcriptum, de quo plene dic vt ff. de verbo. ſigni. l. 1.

h Et omnem. ſcilicet iuro me præſtaturum. repe. e.

i Arte. id eſt deceptione. vnde Cato: Sic ars deluditur arte.

k Catholicæ. id eſt vniuerſalis.

l Apoſtolicæ. id eſt Romanæ, quæ fuit ab Apoſtolo Petro fundata: vt ʒ. titu. proxi. §. ſi.

m Permitto. id eſt permittam. ſic enim

d Quatuor. i. à quatuor euangeliſtis facta & compoſita. ſ. Matthæo, Marco, Luca, & Ioanne: qui ſuis figuris pinguntur: vt hoc verſu continetur: Eſt homo Matthæus, Marcuſque Leo, vitulus Lucas, pingitur Aquila Ioannes. Hi enim quatuor omnia euangelia fecerunt, & nõ ſunt plura, licet diuiſim legantur in eccleſia. Sed quid ſi ſuper vnum librum tantum, vel quid ſi ſuper alium? Videtur non valere. vt hic. ſed ꝯ eſt: quia habetur reſpectus ad vera euangelia. Item mens deferentis eſt cõſideranda, vbi iurãs vellet malignari: vt in decre. 22 q. 5. quacunque arte. & facit ad hoc verſus. Fallit iurantem iuratio facta per artẽ. & repete ſemper, ad omnes hos accuſatiuos. Itẽ con

Euangeliſtæ quibus figuris pinguntur.

Iurãs maligne peccat.

eſt modus loquendi Theutonicorum: vnde ex tunc patet quòd ex eis Theutonicis erat Imperator vſque ad hoc tempus: quod tamen dicemus Infra, vt præpo. nom. impera. coll. quinta. Nota tamen hic quòd poteſtates terrarum debent expellere hæreticos de ſuis locis, per l. iſtam, & C. de ſumma Trinitate. l. prima. in fine. & in conſtitutione, Frederici. ad decorem. §. ſecundo. quæ eſt C. de hæreti. l. Gazaros. Accur.

Poteſtates terrarũ debẽt expellere hæreticos.

n Idem iuſiurandum, repete, per.

o Dabo. facit. ʒ. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. ſic igitur. & C. ad leg. iul. repe. l. ſancimus. Accus.

p Cinguli, i. dignitatis.

Suffra-

a Suffragij.i.pro ſuffragio præſtando corã domino Imperatore pro dignitate habenda. Accur.
b Famoſiſſimis. hic in bona parte accipitur. aliàs in mala: vt cum dicitur famoſus latro: vt ff. de pę.l.capitalium.§.famoſos. & §.fi.

n Agn i agam. ſcommem iuſtitiam.
o Aſſidentẽ. ſic ĩ.vt nulli iu.§.qm vero.co.ix. Azo.
p Et circa me. ſcilicet ſunt.
q Delinquant. quia turpius eſt: vt ſud. ſine quoquo ſuffra.§.cos.

caſione dñici ſuffragij, ᵃ neque famoſiſsimis ᵇ præfectis adminiſtrationẽ habentibus, neq; ijs, qui circa eos ſunt, neq; alij hominũ vlli: ſed ſicut ſine ſuffragio percepi ᶜ cingulũ, ſic et purẽ me exhibebo circa ſubiectos pijſsimorũ noſtrorum dñorum, ᵈ cõtentus ijs, quæ ſtatutæ ſunt mihi de fiſco annonis. ᵉ Et primũ oẽ habebo ſtudium, vt fiſcalia ᶠ vigilanter inſpiciã: & indeuotos quidem & indigẽtes ᵍ neceſsitate, cum oi exigam vehementia, nequaquam ſubinclinatus, ʰ neque ob hoc lucrũ ipſum conſiderans, aut per gratiam ⁱ vel odium exigẽs aliquem, vltra quàm ᵏ competit. aut cõcedam alicui. deuotos aũt paternè tractabo, & ſubiectos piiſsimorum nrorum dñorũ illæſos vndique, quantũ poſsibilitatẽ ˡ habeo, cuſtodiam. Et æquus in cauſis vtrique parti, & in publicis diſciplinis ero: nulliq; parti citra, q̃ iuſtum e ı, præſtabo: ſed exequar vniuerſa delicta, & oẽm ęquitatem ſeruabo, ſm quod mihi viſum ᵐ † fuerit iuſtum: & eos quidẽ, qui innoxij ſunt, vndique innoxios illęſolq; conſeruabo, noxijs aũt imponam ſupplicium ſm legem, & oẽm iuſtitiam (ſicut iam dictum eſt) in publicis & priuatis contractibus eis ſeruabo: & ſi compercro fiſcum iniuſtitiam pati, nõ ego ſolum hoc ago, ⁿ † ſed etiam mihi ſemper aſsidentem ᵒ talem ſtudebo aſſumere, & circa me ᵖ oẽs: vt non ego purus quidẽ ſim: qui verò circa me ſunt, furentur, & delinquant. ᑫ Si quis aũt inueniatᷣ circa me talis: quod ſit ab eo, me ſanare, ʳ & eum expellere. Si verò non hæc oĩa ita ſeruauero: recipiã hic ˢ & in futuro ſeculo in terribili iudicio magni Dei dñi & ſaluatoris nři Ieſu Chriſti: & habeam partem cũ Iuda, ᵗ & lepra Giezi, ᵘ ˣ & tremore Cain: ˣ † inſuper & pœnis quę lege eorum ʸ pietatis cõtinentur, ero ſubiectus. Scriptum eſt exemplar huius Dominico glorioſiſsimo per Illyricũ prætoriorum præfecto.

TITVLVS IIII.

VT ECCLESIA Romana centum annorum gaudeat pręſcriptione.

Eccleſia Romana cum eccleſijs ſibi ſubiectis centenaria gaudet præſcriptione in contractibus, cauſis, rebus, et actionibus omnibus. Bar.

Impe. Iuſtinianus A. Ioãni beatiſsimo, ac ſanctiſsimo archiepõ, & patriarchę veteris Romę. †

VT legũ originẽ ᵃ anterio ᵃ Roma ſortita eſt, ita & ſummi Pontificatus apicem apud eam eſſe

Authen.

c Percepi. quodcũq; vt ĩ. vt iud. ſine quo quo ſuffra.§. hæc aũt omnia.
d Dñorum. ſ. imperatoris & vxoris: & cõcipit hic maſculinũ fœmininũ: vt ĩ. dixi.
e Annonis. vt tamẽ eſculentũ & poculẽtum poſſit accipere: vt ff. de offi. procon. l.ſolent. §. fina. & de officio præſi. l. plebiſcito. Sed illæ poſſunt dici correctæ, qñ habet ſufficiẽs ſalariũ, vt diximus. ĩ. ti. proxi. circa princ.
f Fiſcalia. ſ. tributa.
g Indigentes. i. quib. ex neceſſitate iponitᷣ neceſſitas: vt ĩ. vt iudi. ſine quoquo ſuffr. § eos.
h Subinclinatus. i. flexus in aliquo.
i Per grãm. ſic ĩ. de ſan. epiſ. in prin. col. ix. & C. de bon. auct. iu. poſ. l. fi. & ĩ. de alie. & emphy. §. ſi qs adt. colla. ix.
k Citra quàm. i. aliter quã deceat. aliàs vltra quàm: & tunc idem ſonat.
l Poſſibilitatem ſed nũquid bene põt, vt ĩ. vt iu. ſine quo ſuf. §. qđ aũt. circa fi §. & ĩ de man. prin. §. patrocinia. Quare ergo reddit ſe ſuſpectum? Rñ. loqᷣ hic de potẽtia tributa à na. i. à iur vt ĩ. qñ opor. epiſc. § igitur.
m Viſũ. excepto defenſore q̃ int. oia ſeacturum ſm legẽ: vt ĩ. de defenſ. ciuita. § iuſiurandum. col. 3. ſecundùm Hu. Vel. qđ eſt verũ, i. dẽ in quolibet, vt ſm legẽ iudicare debeat, vt ĩ. de iud. §. ois au ſẽ. co. vj. nec obſt qđ hic dĩ: quia & poſtea ſubdit ſm. l. omnẽ. & facit ad l. iſtam. ĩ. vt iud. non expe. ſa. iuſ. §. j. col. ix. & C. de iudi. l. rem nõ nouam. & ĩ. vt d. ſ. iu. § ſi iſt. col. ea. & C. de iud. l. placuit.

† Cõtrariũ hr ca. j. ex. de cõſtitu. ſed vide ibi glo. hoc declarantem. vide gl. i c. j. ſuper verbo canones. ex. de off. iu. or. ad quã cõiter canoniſtæ, de hac materia ſecus ſunt.

e Me ſanare. ſ. intro.
ſ Hic. ſ. talionem in hoc ſeculo ppter eu piditatem.
t Cum Iuda. ſ. In inferno: vt ſicut ille pp cupiditatẽ xxx argẽteorum fuit damnatus, ſic & iſte.
u Et lepra Giezi. Giezi ſeruus fuit Eliſæi prophetæ. Naamã leproſus quidã acceſſit ad prophetã, vt liberaret eum à lepra: qđ fecit gratis. in receſſu illius liberati ſeruus prophetæ ꝯ voluntatẽ dñi cucurrit poſt eũ: vt referret ex xl. oneribus camelorũ, q habebat, dũo ſua duo mutatoria veſtimentorũ, qđ eũ dñs ſciuit. leprã liberati cõuertit in ſeruũ Giezi tmo ipe vitę ſuę ꝑpter cupiditatem. ſic erit de hoc iudice. Accur.
x Tremore Cain. vt ſicut ille ſemper tremuit, & timuit, poſtquã interfecerat fratrem ſuum: ſic iſte.
y Eorũ ſ. dñi imperatoris, & ſuę vxoris.

VT ECCLESIA Romana ſſei annorum gaudeat pręſcriptione.

VT legum originẽ. Verũ eſt apud Latinos, ſed nõ apud Gręcos: imo Roma ab eis habuit: vt ff. de orig. iu. l. ij §. j. & inſti. de iure natu. §. & nõ ineleganter. Accur.
a Anterior. Roma multa ſortitᷣ noĩa: vt dñs Al. hic notauit. nam dĩ anterior, vt hic. Vetus: vt C. de vete iur. enu. l. ij. §. pe. Splendidiſſima: vt C. de vete. iur. enu. l. ij. §. quæ oĩa. æterna: vt C. de priui. corpo. vr. Ro. lib. xj. & de ſuer. l. j. eod. lib. Regia, vt inſtitu. de ſatiſd. §. fi. Antiqua, inclyta, al-

e 3 mas

† aliàs agĩ, vt non ſit opus Acc. ſcholio.

† Hř. de Iuda. Ma. 27. ca & i Actib. Apoſtolorũ c. j. in littera c.

4. Reg. 5.

† Gen. 4.

Roma quot nominibus appellatᷣ.

ma: vt C. de reſ. in integ. reſti. l. fi. & C. vbi ſe. vel cla. l. j. & iij. Sacratiſſima: vt C. de dona. l. in hac. Feliciſſima: vt j. de leno colla. iij. in pri. & j. de tabu. & j. de eccl. re. ſmo. ali. §. fi. col. iiij. Senior. vt C. de adop. l. arrogationes. Florentiſſima. Maxima. vt j. de exhę. & inter. §. ſi verò magna, co. v. Regia: vt j. quib. mo. na. effi. ſui. §. ſi quis igit. col. vij. & eſt hoc nomen anterior reſpectiuū. nā eſt ſecunda Roma, vt Conſtantinopolis. q̃ vr̃ habere eadē priuilegia oīa q̃ vet⁹ hēt vt C. de priuile. vrb. Cō. l. j. lib. xj. niſi in quibuſdam. nā vet⁹ habet primā ſedē eccleſiarū: ſecunda hēt ſecundā: vt j. de ecc. titu. §. j. col. ix. Item originē legū hēt vet⁹ & non noua. vt hic. Item fontē ſacerdotij hēt vetus, & non noua: vt hic. Item vetus Roma caput eſt orbis terrarū. & imperator ibi creat. nō in noua: vt C. de conſuli. & non ſpar. l. nemini. §. qm̃. lib. xij. & C. de vete. iur. enu. l. j. § pe. Itē priuilegiū qđ hēt vetus Roma in p̃ſcrip. cētū annorum. nō habet noua: vt patet hic i rub.

alienet eccleſia, nō dat vēdicatio œconomo: ſed hoc vſque ad c. annos. & ideo dixit maximè: vt hic & j. de non alie. §. vult enim illa.

k Læſionem. i. propriæ rei amiſſionem.

l Debeatur. ſ. actione perſonali.

eſſe nemo [a] eſt qui dubitet. Vnde & nos neceſſarium duximus patriam [b] legum, fontē ſacerdotij, ſpāli nr̄i numinis lege illuſtrare: vt ex hac [c] in vniuerſas eccleſias catholicas, quę vſque ad Oceanū [d] poſitæ ſunt, ſaluberrimæ legis vigor extendatur: & ſit totius Occidentis, necnon & Oriētis, vbi poſſeſſiones ſitæ inueniuntur ad eccleſias noſtras [e] ſiue nunc pertinentes, ſeu poſtea eis acquirendæ, lex propria ad honorem Dei conſecrata. [f] Cum enim antiqua [g] iura. xxx. annorum metis temporales exceptiones concludebant, & ſi hypoteheca fuerat, paulo longiora [h] eis ſpacia condonabat: nos ſacroſanctas eccleſias huiuſmodi quidem curriculis temporum nullatenus excludi concedimus, maximè [i] in his rebus in quibus vel læſionem [k] ſuſtinuerint, vel quicquam debeatur: [l] ſed centum [†] tantummodo annorum [m] lapſu temporalem [n] exceptionem eis opponi ſancimus: vt maneant per totum prædictum tempus integra iura eccleſiaſtica, & non poſſit eis alia præter centum annorum obuiare exceptio: cum hoc tempus vitæ longæui hominis plerunque, [o] finis eſſe dignoſcatur. Habeat itaque ſanctitas tua hanc legem catholicis totius occidentis eccleſijs pro futuram, & in Orientales partes propagādam, in quibus aliquid ſacroſanctæ poſſident eccleſiæ: vt ſit Deo omnipotenti dignum donarium [p] diuinarum rerum tuitio: nec iniquis [q] hominibus impium remaneat præſidium, [r] & tutus peccandi locus etiam ſcientibus relinquatur: ſed ille ſeruetur innocens, qui re vera innoxius [s] ſit: nec improba [t] temporis allegatione ſeſe tueatur tempus pro puritate [u] prætendens. Quod igitur noſtra æternitas ad omnipotentis Dei ho

a Nemo. qui talibus intendat.

b Patriam ſ. ipſam Romam.

c Ex hac. ſ. Roma. i. eccleſia Romana.

d Ad Oceanum. i. Occidentem.

e Noſtras. i. ſ nr̄a ꝓtectione poſitas, ſicut oīa ſunt: vt C. de quadr. p̃ſc. l. fi. in pri. Ac.

f Conſecrata ſic ſ. vt iudi. ſine quo ſuf. §. itaque.

g Antiqua. ſ. codicis quæ ſunt antiqua reſpectu iſtarum legum: vt C. de pręſcrip. xxx an. ſicut. & l. omnes. & l. cum notiſſimi. Nam iure digeſtorum nō inuenitur de hac præſcriptione. xxx. vel. xl anno. ſed prędicta l. ſicut, primo dicit de iſta materia. nec ob. C. de confſſi. pec. l. 2. quia ibi ſit mentio de his præſcriptionibus: quia nouior eſt quam illa ſicut l. cēt cum ſit Iuſtiniani. Accur.

h Longiora ſ. xl. an. ſi contra principalē debitorem intenditur, ſi contra alium ſine titulo poſſidentem. xxx. an. vt C. de præſ. xxx. an. l. cū notiſſimi. & de annna exce. l. j. Sed & ſi tit. quis extraneus poſſidet. cū mobilis eſt, p triēniū: immobilis per decē, vel viginti annos præſcrib. ſ vt C. ſi aduer. cre. l. j. & ij. & ſic patet quod hypothecaria habet quatuor metas. Accu.

i Maximè quare dicit maximè cū nihil habet aliud niſi quod ſuum eſt. & hic ſpecialiter dicit læſionē: vel quod ei debetur p ſonali actiona: vt hic dicit. vel quicquā &c. Reſp. imo vt ſi quam rē immobilē

m Annorum. ſed hodie vr̃ q᷑ xl. ann. vt j. de ec. titu. §. pro temporalibus: & j. hæc cōſtitu. interpre. §. j. col. vj. quæ ſunt ꝟ. Solu. dicūt qdā, q᷑ hic gñalr loq̃t i oī eccleſia poſita ſub Roma. eccleſia i prout generaliter dicit & generaliter in oībus dignoſcit corrigi p illas: & in hoc ſententia eſt Placē. Ioā. & Azo ſed Al. dicit t q᷑ hæc generaliter loquitur: & in vna ſpecie aliarū tantū derogatur. ſ. in rebus eccleſiarū aliarum quā Romanę. & ſt. dicit idem: q̃ ſententia nobis placet. Nam & iure canonico comprobatur vt extra de præſcripti. c. cū nobis. quod imitari debem⁹: vt j. de eccle. tit. §. j. col. ix. & j. qđo opor. epiſc. §. fin. Verum p nouiſſimas decret. Innocentij oīs pręſcriptio tollitur: quod. ſ. iure canonicum iure naturali firmat: vt ff. de reg. iur. l. iure naturę.

n Temporalē. aliàs ſpiritualem, nā aliàs non habet locū talis præſcriptio, niſi quibuſdam priuilegijs loco ſit conceſſum: vt eccleſię Nonantulanę cōceſſum eſt hodie.

o Plerunq. q᷑ quiſq; viuit aliqs vltra. vt Noë & Zozimus Abbas. vt j. de mona §. hinc nobis, ver. ſi vero, & facit ad hoc. C. de ſacroſa. & ff. de vſufru l. an vſusfructu. & j. hæc conſtitu. inter. conſti. §. fi. col. vj.

p Donarium idest, donum.

q Iniquis alias iniquis: alias impijs.

r Præſidium. i. auxilium pręſcriptionis. & no. præſcriptionem eſſe odioſam. — Præſcriptio eſt odioſa.

ſ Innoxius. facit j. titu. j. §. æquus. & j. vt iudi. ſine quoquo ſuf §. cos. & C. de pœ. l. ſancimus. & j. de inceſt. nu. in prin. col. j.

t Improba. iure naturali inſpecto: vt ff. de cond. indebi. l. nam hoc natura. ſed iure ciuili comprobat: licet nō hoc caſu a nodo: vt ff. de vſucap. l. j. & ff. p ſocio l. fina.

u Tempus pro puritate. No. hic arg pro M. vt præſcriptione [s] dominiū directū quæratur. nā ſic non eſt hic pro veritate, & eſt ſpeciale alias ergo eſt ſic p eo. C. de præſcri. xxx. an l. ſi quis emptionis, in prin. & ff. de vſuca. l. eum qui. Sed nos ꝯtra. vt de pa. l. tradi.

[†] Eſt tū caſus in quo præſcribitur ꝯ eccleſiā Romanā quadraginta ann. vt in c. j. §. ſi poſt moeſtē. ex̃. de p̃ſcr. li. vj. & cōcor. cum hoc text. c. cū nobis. cū glo. ſuper verbo legali. extra de p̃ſcrip. &c. ſi diligenti. in eod. titu.

[s] Idē tenet Inno. I. c. cęterū ſ gl paratu. extra. de iudi.

norem, venerãdę [a] ſedi ſummi Apoſtoli Petri [b] dedicauit: hoc habeant oẽs terræ, omnes inſulæ totius Occidẽtis, quę vſque ad ipſos Oceani receſſus extenduntur, nři Imperij [c] prouidentiã per hoc in æternum. Reminiſcẽtes [d] † huius legis prærogatiuã, (ſicut ſuprà dictũ eſt) nõ ſolũ in Occidẽtalib. partibus Romanæ eccleſiæ cõdonamus, ſed ẽt in Orientalibus partib. in quib. eccleſiaſticæ vrbis Romæ poſſeſſiones ſunt, vel poſtea fuerint, ſoĩbus iudicibus maioribus & minoribus qui Chriſtiani & orthodoxi ſunt, vel poſtea fuerint, hanc noſtrã conſtitutionẽ ſeruantib. nihilominus hmõi legis temeratoribus poſt cæleſtes pœnas, ẽt legitimũ ſemper vigorem pertimeſcentibus, & pœnam quinquaginta librarum auri formidantibus. hac lege nõ ſolum in poſtea emergẽtibus cauſis ſuũ tenorẽ exercente, ſed ẽt in ijs, q̃ iam ſunt deductæ in iudiciũ. Sanctitas itaq; tua præſentem nřę manſuetudinis legẽ pijſſimam, ſiue ſacroſanctã oblationẽ, quã Deo dedicamus, accipiens, intra † ſacratiſſima vaſa reponat, & à nobis ſeruandã, & omnes eccleſiaſticas poſſeſſiones ſeruaturã. Dat. Conſtantinopol. vj. * Calend. Maij, Beliſario V. C. Coſ.

TITVLVS V.

DE REFERENDArijs ſacri palatij.

Numerus referendariorum in octonario numero dẽt terminari aliàs vltra hunc numerum iã conſtitutis in ſuo ſtatu manentibus. Barto.

Imper. Iuſtinian. Auguſ. Hermogeni glorioſiſſimo ſacrorum officiorũ magiſtro, exconſuli & patricio.

Cum alijs omnibus quæ In ordinem perduximus competentẽ, neq; ea q̃ de ſpectabilibus noſtris referẽdarijs [f] ſunt, foras relinquere exiſtimauimus à noſtra prouidentia: & tanto magis, quanto nobis vtiliores [g] cõſtituti ſunt. primum [h] quidem eos in multitudine conſtitutos, nos vtpote multos p eos audiuimus ſingulorum facile petitiones dicentes plures eſſe, [i] quàm dudum fecimus: ſed apparuerunt quidam noſtram largitatem in immenſum vocãtes, & multos [k] quidem nobis ſupplicantes introducẽtes: multis autem petitionibus vſi, ita ſemper adiectiones in immenſum [l] incompetens, cauſam ſic perduxerunt honeſtam. nil enim petentibus factum eſt finitũm, donec [m] in quatuor & decem eorum numerus exiret. Propterea igitur, vtpote cauſa forſan à nobis honorata, [n] deinde in multitudinem effuſa, ne propria imminuatur honeſtate, præuidimus certa eorum numerum comprehendere menſura: non vt quæ ſunt auferamus eis conceſſa (nec enim hoc imperialis eſt maieſtatis proprium) [o] ſed vt omnium placentium nobis & honeſte miniſtrantium, foras aliquos ex his conſtituamus à noſtro miniſterio, nullo omnino concedimus modo: ſed manere quidem eos ſancimus ſecundum figuram, qua ſunt: neminem tamen omninò adijci, donec in octo viros perueniat numerus: vt hi perpetuè ſint octo conſtituti: [p] numero quidem hoc per nullum modum, aut tempus au-

traditionibus & no. inſti. de vſucap. §. j.

[a] Venerandæ. ſ. ẽt ad honorem. Azo.

[b] Petri. per hoc dicunt quidam, q̃ hæc lex nõ eſt generalis: quod falſum eſt, vt ſ. diximus eo. titu. Sed poſſent ipſi reſpondere, vt quod dicit hic ſtatim de alijs terris, habeat locum ſi ſint ſpecialiter ſub Roma. eccl. & de ſuo orto, vt eſt Ferraria & Marchia, & aliæ ſimiles. nã remotarũ eccleſiarũ qñq; maior eccleſia procurationẽ ſumit; vt ſ. vt deter. ſit nume. cler. & j̃ de ali. & emph. §. ſ. coll. 9. qua rñ tatione non moueor.

[c] Imperij. idest legis huius.

[d] Reminiſcentes. i. epilogantes.

DE REFERENDArijs ſacri palatij.

[e] Cum alijs. Sed vbi ſũt hæc q̃ in ordinẽ cõpetentem perduximus? Reſpõ. vt j̃. vt deter ſit num. cler. & ſ. quo opor. epiſcopos. §. ſed neque.

[f] Referendarijs. ſunt autẽ referendarij qui ſunt aduocati in curia principis, dicti ex eo q̃ referũt vices hominum coram principe: vt ſ. quomodo opor. epiſ. §. non aliter in fi. §. & j̃. ſtatim ſubijcit. & j̃. vt lite. au. §. pen. col. 9.

[g] Vtiliores. ſed in quo? Rñ. vt cum honeſtate & curialiter proponant: vt ff. de poſtulan. l. j. j. reſpõ. & ſ. quomodo opor. epiſ. §. nõ aliter. in fi.

[h] Primum. i. à principio: & breuiter tria not. tempora. primo erant octo tantum: ſed imperator ad quorundam ſupplicationem duos vel tres cõſtituit: & ſic dicit j̃. q̃ dicit eſſe plures quam prius cõſtituerit. Tertium eſt, q̃ ceſſiam in infinitum procedebat, quando vſque ad xiiij. vel plures erant. & hæc ſequuntur.

[i] Plures eſſe. ſubaudi, etiam. & tamen quia non erant infiniti, audiuimus eos, vt per multos & melius etiam &c.

[k] Multos. ſubaudi, per. Accur.

[l] Immenſum. nam omne immẽſum incompetens eſt: [s] vt ſ. vt deter. ſit num. cle. in prin.

[m] Donec. i. non ceſſauerunt inſtare donec &c. & facit ad huiuſmodi preces ſ. vi deter. ſit num. cleri. §. j. l ſi & C. de pe. bo. ſub. l i.

[n] Honorata. puta in duos vel tres. Azo.

[o] Proprium. quinimo vt illæſa beneficia conſetuẽtur: vt j̃. cõſti quæ de dign. §. illud. & facit ad hoc. C. de aduoca. di. iudi. l. iubemur. & j̃. de meulu. or. ele. col. col. 9. & C. de ſacroſ. eccle. l. non plures, & ſup. vt deter. ſit nu. cle. & C. qui milit. non poſ. l. eis quidẽ.

[p] Conſtituti. ſcilicet ſint.

† Aliàs, In æternũ reminiſcentes. Huiuſmodi autem legis &c.

[r] Referẽdarij qui ſint, vide in ſpe. de ſupplica. §. i. in med.

† In quibuſdam exẽ. legitur intra ſacratiſſima va. re. & à nob. ſer. & in oẽs eccl poſſ. ſeruituram.

* In manuſcripto meo ẽ 17. Cal. Maij. Cõ.

[s] Cõcor. text. in c. venerabilis. extra de dol. & con. & in Clemẽ. diſpendioſam titu. de iudi.

a Träſcendere.q.d.circa qualitates augmentũ recipiãt,hoc eſt bonitatẽ,vt dicit, nõ circa numerũ.Azo.

b Neque nõ.interdici aliquid peti. ſic ſup. de non alt.§.quia vero veriſimile.& C.vt lite pen.l. fina.& C. de pe.bon.ſub.l.prima.& 2.lib. 10.

c Iuſtitia.quę eſt maior inter cæteras virtutes: vt j.vt omnes obe.iud.l prin.coi.ſ.

d Apparere.neutraliter. q.d.ad maioritatem honoris volumus apparere.

Honeſtũ . vnde dicitur: Vbi eſt multitudo, ibi eſt cõfuſio.

Multitudo cõfuſionẽ parit.

f In paucis.q.d.nolite cõfidere in multitudine. nam pauci ſunt ſ. referendarij. etiam inter multos per quos vita ſaluatur, i. hominum ſubſtantiæ, ex quibus viuunt & ipſæ pſonæ: vt j.quibus mo.nat. effi.legi. § quiſquis. & C.de aduoc.diu iu dic.i.aduocati.& hoc ſecundum virtutem. nam clamando quilibet eſſe poſſet bonus. vnde Cato: Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis.quę verba licet ad referendarios aptare timur, ad quodlibet factum bonum poſſent aptari, Illud nõ placet dicere, vt hæc litera ſm animã intelligatur: licet etiã tunc eſſet verum. vnde illud, Multi ſunt vocati, pauci verò electi. nam ſecũdum hoc non ſic bene referretur ad ſupradicta. & facit ad hunc §. j. vt decer. ſit nu. cler.in prin. & ff. de condi. inſti.l.filius. & ff.de verb.oblig. l. continuus. §. itẽ qui inſulã. & in dec.diſt. 93.c.tales.

† Cõcor. dat cum hoc textu in pę.decre.cũ gl. ſup verbo, inſtitia.

† Cõcor. c. 2.cũ gl. ſup verbo, multis.in fin. de reſcri. lib.6.

Matt. 20. & 22.

g Promiſimus.i. impoſuimus.

h Et patribus.no.filius pſumit bonus pp patrẽ. qd mitl? imo & rõne nationis pſumitur bonus,vel malus: vt ff de ædilitio edic.l qđ ſi nolit.§.q mancipia.

i In eos.ſ.indigẽtes.

k Auxilium.ſcilicet implorandum p indigẽtibus. Et not.hic eẽ laudabile pauperes adiuuare: vt C.qñ imper. iter pup.& vid.l.1.& C.de epi.& cle.l.orphanotrophos.

ĉto, feſtinantib.aũt ipſis ppetuė inuicẽ trãſcẽdere a circa nos & imperiũ cura & deuotiõe:nemine licẽtiã hñte, neq; petere aliqd deinceps tale:ſed ſciente, q neq; b ĩpetrabit petita: pro eadẽ aũt petitione nõ ſolũ obligatus erit pœnę auri libr.x.ſed ẽt propria ſpoliabit militia. Volumus .n.eos in menſura quidẽ vſq; ad dictũ numerum cõtineri,iuſtitia c verò & alijs virtutib⁹ augeri, & ad maius apparere. d Multitudo. n. numeroſa nihil hẽt honeſtum. e † qm in paucis f ex multis quæ ſm virtutẽ eſt vita ſaluat. Maneãt igitur ſecundũ qđ pdiximus, nunc in eadẽ figura. Hęc aũt tua eminẽtia cognoſcẽs cuſtodiat, vt nullo tpe tranſgrediatur aliqd eorũ quę à nobis ſancita ſunt: ſed eos,q pter hoc aliquid agunt, interminatã exigi pœnam, quã eis promiſim⁹: g q̃ nec repeti licet, nec reddi poſſibile eſt. Sitq; & hęc lex noſtra multitudinẽ quidẽ expellens, introducẽs verò virtutẽ, quæ non in multis apparet: & præcipuè ĩ viris pcedat ex patribus h quidẽ bonis, ſuã aũt vitã conſtituentes tã in petitionib. indigentiũ, quã ad noſtrũ in eos i auxiliũ. k Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacrã legẽ manifeſtata ſunt: tua eminentia opi effectuiq; tradere feſtinet. Dat. Idib. Maij. †

l DE INCESTIS ET NEFARIIS nuptijs.

Pro inceſtis. Leges.vt C.de inceſt. nupt. l.ſi quis inceſti.

m Quæ, ſcilicet leges.

Conſt.i.Beliſ.V. C.Conſ.

Deeſt hic Nouel XI.vt & ĩ oĩbus Græcis editiõib. Titul. eius in Scrimgeriana editiõe tantũ ſupereſt in hãc ſnĩam.

Vt quę circa Viminacium ſunt eccleſię, ſub pprio archiepõ ſint, non aũt amplius ſint ſub Archiepõ Theſſalonicæ.

At illam integram reperi in veteri quodam libro manuſcripto.vbi inſcribitur: De priuilegijs archiepiſcopi Iuſtinianæ primæ.

Hanc aũt (vt promiſi) in decima collatione adſcribã.

TITVLVS VI. Nou.xiij.
DE INCESTIS † & nefarijs nuptijs.

Maſculi & mulieres illicitas contrahentes nuptias, pœna hic ſtatuta ſunt puniendi: ſubſtãtia eorũ liberis extantibus applicanda, vel fiſco. R.

Imp.Iuſti. Aug. Floro glorioſiſs.comiti vbicunque † priuatarum ſacrarum rerum priuatarum.

PRo inceſtis dudum nuptijs ſcriptas ab imperatoribus leges l nõ pfectè ſe hẽre iudicamus: quæ m eos quidẽ qui inceſtis copulant nuptijs, impunitos ſinunt; ex his aũt procedentẽ ſobolẽ, vtiq; iculpabilẽ exiſtentẽ, priuant n rebus pñis: vt neceſſitas ſit eos qdẽ q peccãt, ſine reatu o eſſe: eos aũt qui innoxij ſunt, tanquã peccantes puniri. p

CAP.I. De inceſtis & nefarijs nuptijs.

Sancimus igitur decętero, ſi qs illicitas q et cõ

n Priuant. quod cõtingit ex eo. quia cũ oĩa bona patri auferebant, magis filio auferri videbant, cuius quaſi iam erant: vt inſti.de her. qual. & diffe. § ſui. ſ. propter votũ patris: vt ff.de lib. & poſthu.l. in ſuis. & ff.vnde liberi.l.ſcripto. in fi.

o Reatu.i. ſine pœna reatus.

p Puniri. qđ non debet eſſe: vt C.de pœ. l.ſancimus.& vt j.vt iud.ſine quoquo ſuffra. § eos. & j.iuſiu. §.& equ⁹.& j. de nũ da.pri.§. oportet.i fi.

q Illicitas. hoc generale nomen eſt quocũque modo ſint nuptiæ ꝯ.legẽ: licet non ſint ꝯtra naturæ. ſed inti.nefariæ vero inter aſcendẽtes & deſcendentes, inceſtæ autem inter collaterales & affines: vt in ſtit. de nupt. §.ergo. & ff. de ritu nupt.l. quin etiam. & ff. de adult. l. ſi adulteriũ. 1. reſp. licet lex qñque promiſcuè vtatur. & ſecũdum hoc reprobo hic opinionem Mar. qui dicit tit. iſtum habere locum tũ, quando erant nefarię vel inceſtę: ſed hæc litera dicit plus.ſ quocunque modo illicitæ. nec ob. rubri. huius titu. quam pro ſe inducit. nam plerunq; generalior eſt textus quã rubr. vt j. vt eccle. Ro. &c. nam de alijs ibi loquitur. & econtra rubri. generalior eſt textu: vt patet C.de tel.& ſump. fun. nam licet in ru. dicat de luſuin tex. tamen non dicit. vnde non eſt bona ſua argumentatio: licet noſter fuerit cõcinis, ſ. Florentinus. pro nobis aũt hęc eſt litera ſ.illicitas: vt inſti. de nup.§.ſi aduers⁹.& ff.de adul.l. ſi adulteriũ.§.ſtu prũ. in fi. §. Quocunq; igitur mõ matrimoniũ illicitum

† xvilj. Cal.Maij. in meo manuſcripto, & in noua editione Gręca xvij. Cal.Maij, Conuus,

Filio quaſi ſpectare videnť bona paterna.

Nuptiæ inceſtę & nefariæ differũt.

† De hac rub. vide 35.q.1. & 36.q.1.& 3.quaſi p totum.

† ἀπαγοραχῶ:

trarias naturæ (quas lex iceſtas & nefandas, & dānatas vocat) ɔ̄xerit [a] nuptias : ſiqdē non habuerit filios ex priorib. legitimis & inculpabilibꝰ ſibi ɔ̄ctis nuptijs, mox ei ſuarū rerū caſum imminere: [b] ſimul āt & eis q̄ noīe dotis [c] data ſūt ei, nullo potiri: [d] ſed oīa ęrario [e] aſſignari : eo ꝙ dū licuerit [f] nuptias facere legitimas, ɔ̄ leges amauerit : & confuderit quidē ſobolem, [g] † nocuerit autē & generi: [h] egerit vero quæ impia ſunt & ſceleſta, & talia concupierit, qualia plurima ēt irrationabilia admonent [i] † animalia: ſitq; ei pœna nō confiſcatio ſolū, ſed ēt cinguli [k] priuatio, & exiliū: [l] & ſi vilis [m] fuerit, ēt corporis caſtigatio, [n] quatenꝰ diſcat caſte viuere, & īTra naturā ſe continere: nō autē delectari & amare vltra terminū traditū nobis à natura, ēt his legibꝰ repugnare. Muliere quoq;, ſi legē [o] ſciens [p] hāc qdē neglexerit, inceſtis aūt ſemetipſam tradiderit nuptijs, ſub eadem cōſtituēda pœna. [q] ſi vero cōtigerit ex prioribus nuptijs inculpabilib. filios eſſe ei, aut nepotes fortè, aut vlterius: paternā mox [r] illa accipiāt ſucceſſionē, ſuę qdē poteſtatis pr̄is ſupplicio [s] factū: paſcentes [t] autē eū, [u] & alia neceſſaria [x] pbentes. Nā licet legū contemptor & impius ſit, tamen pater eſt.

¶ γένας emina vertit Haloander. Contius.

¶ Legē ſū amouent .i. auerſātur, ἀποστρέφονται. Contius.

chū eſt, quod eſt aliij. modis, vt diximus inſti. eod. §. ſunt & aliæ. ſemper locum habet hic titu.

[a] Cōtraxerit. de facto. ſic C. ad leg. Iul. l. aum. Acc.

[b] Imminere. Sed nūquid ipſo iure, vel per ſententiam? Reſpon. ſatis credo ipſo iure: quia dicit, mox. ſententia vero non poſſet ita mox dari, ſed tractum & cum deliberatiōe fertur: vt C. de ſen. ex breui. reci. l. 2. & ideo ſtatim cum erit tale matrimonium contractum à ſcientibus, ipſo iure dominiū pdit ſuarum rerum & facit ꝓ hoc ꝟ. de rap. mulie. quæ propri. rap. nub. ꝟ ſancimus. col. 9. & C. ad leg. Iul. maieſt. l. fin. & ff. de publi. l. commiſſa. & C. loca. l. fi. & ꝟ. de liti. §. ſi vero apud. in fin. col. 8. Sed quidam dicunt ſententiam neceſſariā, & legitime rem probari debere antequam dominium rerum perdatur. & eſt pro eis. ff. de in. ſiſ. l. eius. qui. j. reſpon. & C. de hæret. & ma. l. quicunque. §. quod ſi fecerit. & ff. ad Sil. leg. neceſſarios. C. de apo. l. 1. & ꝟ. vt lit. in rent. §. illo col. 9. Sed reſpōderi poteſt his ll. quia non eſt in eis tam horrendum delictum: vt hic, & ſup. proxi. & ꝟ. proxime dicitur. Sed ad quid hoc proderit, quod bona non auferantur niſi lata ſententia? Reſpond. quo ad fructus medij tēporis: vt ff. de ijs qui. vt indig. l. eum qui. Accur.

[c] Nomine dotis. vere autem non eſt dos, cum nec ſit matrimonium, vt inſti. eo. § ſi aduerſus.

[d] Potiri. id eſt vti.

[e] Aerario. i. camera fiſci. ſed vr̄ etiam ꝙ filijs non extantibus non ſint danda fiſco, ſed conſanguineis eius. vt ꝟ. de mā. prin. §. oportet. & inf. vt nulli iudi. §. fi. col. 9. ꝟ. Sol. quidam dicunt corrigi per illam de man. princi. & illam per aliam, vt nulli iud. Alij dicunt hoc ſpeciale, ſicut in crimine læſæ maieſta. dicit alia vt nulli iudi. Alij dicūt hoc eſſe intelligendū cū nec filij ſunt, nec alij ɔ̄ſanguinei: & ita ſm illas. vel dic qd eſt verius, vt ibi diximꝰ. ſ. vt nulli iudicū.

[f] Licuerit. ex hoc verbo colligo, ꝙ hęc auth. loquit̃ de eo q ſciens tale fecit matrimoniū, ex eo quod poſtea dicit de pęna exilij. q̄ nō dolo delinquēti imponit̃ & ex eo qd poſtea dicit, mulierem quoque & ſi ſciens [o] &c. Et vt oīa ſint tibi clara, diſtingue: Aut ille qui dr̄ puniendus, ſciuit factū. ſ. conſanguineā, & ius, ſ. non licere ſibi de iure talem habere: aut ignorauit vtrunq; : aut ſciuit ius, ſed ignorauit factū, aut ɔ̄. primo caſu conſtat eū puniendū: vt hic. Item ſecundo cōſtat ꝙ nō: vt hic. In tertio cōſtat ſimiliter ꝙ non, niſi ſit paruus error. vt C. eo. l. qui contra. & C. de in integ. reſt. mi. l. tutela. ſed in quarto dico quaſi idem quantū ad pœnam ex hoc ti. cū non ſit in dolo etiam qui in iure errat: et ff de peti. hęr. l. ſed & ſi. §. ſcire, & in damno vitando iuris error non nocet: vt ff. de iur. & fac. ign. l. error. & l. iuris ignorantia. quaſi ideo dixi: quia ſi in iure ciuili errauit, vt quia adoptiua ſororē accepit, prorſus excuſetur. nec ob. C. de interdi. matri. l. 1. quia ibi ciſ accepit, quare pręſumitur ſciens: vt ff. de ri. nupt. l. ſi. Si vero iure gētiū, ratione ætatis iuuatur: vel ſi dimiſit eam antequam accuſetur: & tunc ipſo iure. Si vero nō dimiſit, punitur, licet parum: vt ff. ad leg. Iul. de adul. l. ſi adulterium. §. ſtuprum. & §. nonnunquam. & §. fratres. & §. ijdem Pollioni. & §. inceſtum autem. Et hæc in maſculo: ſed fœminæ ſemper pœna huius tituli excuſantur quacunq; iuris ignorantia, vt hic. Sed in pœna adulterij non excuſantur quacunq; iuris ignorantia maſculus vel fœmina: vt ff. de adulte. l. ſi adulterium. §. fratres. in fine.

¶ Cōcor. ca. cū ſm leges. in princi. de hær. li 6. cum ſuis concor.

[g] Sobolem. ſ. natam ex huiuſmodi nupt. illicitis. nam nec filius dicitur, nec alēdus eſt à patre. & omni beneficio excluditur: vt infr. qui. mo. natu. effi. ſui. §. fina. Accurſius.

[h] Generi. id eſt conſanguineis ſuis. nam aliquem eſſe malum, dedecus eſt parentum: vt hic, & ff de lib. cau. l. 1. §. fi. & l. 2. & l. 3. & ff. de appell. l. non tantum.

[i] Admonent. id eſt faciunt.

[k] Cinguli. dignitatis ſi quam habet. Acc.

[l] Exilium. i. relegatio in inſulam, vt puto: licet alia duo genera ſint exilij: vt ff. de interdi. & re. l. exiliū. Sed tunc quomodo poſſet caſte viuere, vt ſequitur? Rn̄. quia vxorem primam poteſt retinere, vel nouā accipere: vt ff. de bo. dam. l. 4.

[m] Vilis. no. magis puniri vilem quàm nobilem: vt ff. de incen. rui. nau. l. Pedius. & ff de pę. l. capitaliū. §. venenarij. & l. ſi quis aliquid. §. quod ergo. qd plene diximus. ꝟ. vt iudi. ſine quoquo ſuff. §. ſic igitur. in fi. Et facit etiam ad hoc. ff. de iniur. l. fi. & C. quæ res exe. non poſ. l. fi. & C. de plag. l. fi.

Vilis plꝰ quam nobilis punitur.

[n] Caſtigatio. aliās verberatio.

[o] Legem. ſ. tale matrimonium prohibentem.

[p] Sciens. ſemper tamen præſumo ꝙ ignoret. niſi cōtra probetur. in viro e contra. ff. de ius. & facti igno. l. regula. quod poteſt vir probare ratione ætatis, vel ratione ruſticitatis: et in prædicta l. dicitur. & C. de teſta. l. fi. Accur.

[q] Pœna. congruenta tamen mulieri. Accur.

[r] Mox. id eſt ſtatim.

[s] Supplicio. id eſt in pęnam patris, quæ magna eſt: vt hic. & ff. de lega. 1. l. filiuſfamilias. §. ſecundum vulgaram.

[t] Paſcentes. ſcilicet filij.

[u] Eum. ſcilicet patrem.

[x] Alia neceſſaria. ad veſtitum. Et facit ad hoc. infra qui. mo. na. eff. ſui. §. penult. & ff. ad Treb. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. & l. Imperator. in fin. C. de aliē. iū.

l. t.

ȷ.ι.Sed quomodo paſcent eum in exilio poſitū? Rñ. bene, mittendo ſibi neceſſaria. nam etiam eo captiuo ab hoſtibus, illuc ſunt ſibi neceſſaria mittenda: vt ȷ̄. vt cum de appell. cog. §. ſi vnum de prædictis.

pilijs exiſtentibus inculpabilibus. & hic accipe, vt prætermiſſum non prætereat &c. & quod dicit in ſequenti caſu. ſi vero &c. loquitur quando nō ſunt ſoli huiuſmodi filij. & hoc ſecundum primā poſitionē caſus. ſecundū aliā planus eſt hic caſus, & differt à ſequenti

CAP. II. Intra quod tēpus huic conſtitutioni locus ſit, & quid inceſtuoſi filij iuris habeāt in bonis patris.

Pœna legis huius in nuptiis futuris obtinet, & nō in præteritis ante hāc legem diſſolutis, nec etiā in poſtea diſſolutis intra biennium. In nuptijs verò vltra biennium durātibus ſub eadem æqualitate, & pœna per omnia locum habet. Bar.

Et hoc quidē ſequens tēpus habeat poſt pſentem noſtrā cōſtitutionē currens: nullo contriſtādo ſi caſte vixerit. licebit .n. nihil peccātes ſub hac lege nō ſubdi. Quod vero iā tranſactum ª eſt, nec oīno relinqmus innoxiū: nec ᵇ omnibus modis ſub acerbam indignationē ſubmittimus: ſed ſi quæ inceſtæ factæ ſunt nuptiæ: ſi quidē cōtigerit eas quolibet modo diſſolui, ᶜ ſine reatu ᵈ ſint. Si vero hęc noſtra lex inuenerit aliquē poſt tales ᵉ nuptias, ᶠ licentiam ille habeat, ex quo oībus iſinuata eſt, ᵍ intra duos annos ſic ſibi copulatā dimittere coniugem, non reuerſuram vlterius ad eū: neq; ſeparatā quidē figuraliter, ʰ pro veritate vero coniunctam. forſan .n. ſic prioribus ⁱ ſatisfaciat, ſola quarta ᵏ eius ſubſtantiæ parte ad fiſcū deferenda, & ad filios ˡ oīs alia ſubſtātia· quā eis ᵐ tanquā innoxijs concedimus: ⁿ vt ſi quidē ſoli, ᵒ & nō cum alijs, & ipſi legitimi ſint, & ex alijs nuptijs inculpabilib. exiſtentibus: non priuentur paterna ſucceſſione: niſi iuſte ᵖ eos odio habēs pater pp aliam quandam legitimam offenſionem à ſua excludat ſucceſſione. Si vero etiam nuptiæ ſint aliæ prius factæ, & non offendentes legem, & ſi filij inde oriantur: tres q. dem partes hæreditatis vndique inculpabilibus & innoxijs relinqui filijs niſi aliquid oſtēdat aliud quod eos indignos patris ſecūdum legem ſucceſſiōe demōſtret. quartam vero filijs iniuriam ᑫ quidem paſſis, innoxijs tamen, relinquere liceat, ʳ & ipſis inculpabilibus per omnia alia circa patrem viſis, ſcilicet, & percepta ex paterna ſubſtantia quarta parte, quam fiſco dari pręcipimus. ˢ Damus autem eis ᵗ nō ex teſtamēto ſolo, ſed etiam ab inteſtato genitorum ſecūdum prius à nobis dictum modum fieri hæredes: hoc eodem ᵘ valēte ſi etiam poſtquā prius dimiſerit cōiugem inceſtè ſibi commiſſam vel copulatam, alteram duxerit ſm legē vxorē, filijs ei & ex priore ˣ exiſtētib⁹, & poſtea ex legitima procreatis. ſic. n. prius tempus ʸ clementiæ ᶻ vincimus, dote quippe pcedenti ª mulieri dāda. Si aūt vxorem non dimi-

ª Tranſactum. ſ. ante legem iſtam.

ᵇ Innoxium. i. ſine pœna. Et facit ad hoc ȷ̄. vt iud. ſine quoquo ſuffra. in ſi. & ȷ̄. ῾c. proxi.

ᶜ Diſſolui. ſ. ante legem iſtam.

ᵈ Reatu. i. ſine pœna reatus. quid enim peccauit antiquitas &c. vt C. de teſta. l. in benius. §. pe.

ᵉ Poſt tales: id eſt poſt ſe.

ᶠ Nuptias. ſcilicet ſecundas.

ᵍ Inſinuata eſt. i. ex quo in notitiam peruenit. Sed nunquid à tēpore duorum menſium hic bienniū cōputatur: vt ȷ̄. vt fact. no. con? Reſpon. nō, vt hic, & ȷ̄. eo. ſi autem.

ʰ Figuraliter. nam non debet fingere ſe dimittere, & pro veritate tenere.

ⁱ Priorib⁹. ſ. nup. vel delictis. Acc.

ᵏ Quarta hoc quod de quarta dicit. Credo correctum: vt ȷ̄. de mād. prin. §. oportet. & ȷ̄. vt nul. iudi. §. fina. col. 9. & ſic dicas vbicumque. ſ. in hac conſtitutione fit de ea mentio, ſcilicet reſiduam totam partem, & hoc ſecundū vtrumq; caſum, ſed ſolue vt ȷ̄. §. ι.

ˡ Ad filios. ſed de quibus filijs hic loquitur? Reſpon. de ijs qui nati ſunt ex hoc inceſto cōiugio, ante tempora tamen huius l. vel poſt intra duos annos. vel poteſt intelligi de legitimis ex priori legitimo matrimonio. & hoc vſque ad illum ver. etiam &c. & ſecundum vtrumque caſum poteſt literam concordare, vt ſtatim nota.

ᵐ Eis. ſ. inceſtuoſis ſecundum primum: vel legitimis ſecundum alium.

ⁿ Concedimus. hic accipe, & ipſi legitimi ſint, quod eſt infra. ſi quidem ſoli, & non cum alijs, ſubaudi natis ex nuptijs exiſtentibus inculpabilibus.

ᵒ quia hic ſunt ſoli legitimi ſine huiuſmodi filijs inceſtuoſis: ſed in ſequenti ſunt cum illis, ſ. inceſtuoſis Accur.

ᵒ Soli. ſ. inceſtuoſi. & non cum alijs, ſ. legitimis. ſm primū. Vel dic ſoli. ſ. legitimi, & non cum alijs. ſ. inceſtuoſis ſm. 2. caſum. & quod dicit nō cum alijs. ſubaudi. ſint, vt ipſi pro legitimis habeantur ſecundum primum. vel proprie ſecundum alium.

ᵖ Iuſte ex cauſis determinatis. ȷ̄. vt cum de appe. §. cauſas. collatio. octaua. Accurſius.

ᑫ Iniuriam. i. damnum à nobis qui eos cum alijs non admittimus æqualiter.

ʳ Liceat. ſcilicet patri.

ˢ Præcipimus, quod eſt correctum: vt proximè diximus.

ᵗ Eis. i. tam filijs legitimis quàm inceſtuoſis.

ᵘ Eodem. ſcilicet quod dictum eſt ex naturalibus id eſt inceſtuoſis exiſtētibus, & legitimis primis. hoc idem fit ſi poſtea ſint legitimi, & prius huiuſmodi naturales. Vel ſecundò poteſt intelligi hic. §. quod dictū eſt naturalibus exiſtentib. & legitimis pri⁹. hoc idem & qñ prius & poſtea eſſent legitimi: & ſecundum vtrumque apta literā. Accurſius.

ˣ Ex priore. ſ. inceſta ſm primum caſum: vel legitima ſecundum alium. Acc.

ʸ Prius tempus. id eſt naturales cum legitimis: vel legitimos primos cum vltimis, ſecundū aliam expoſitionem. Accurſius.

ᶻ Clementiæ. i. clementer. Accurſius.

ª Præcedenti. prædicta, vt ſupra eo. §.

ˢ Præſenti.

Lex.

ſerit intra duos annos ex quo lex [a] fuerit publicè inſinuata, & ipſe cadat ſua ſubſtantia, & mulier dote, & ſupradicta fiat pœna. tales quoque filij nihil ex paterna [b] ſubſtantia habebunt, neq; ex materna dote. Sed ſi qui fuerint ex prioribus nuptijs innoxij filij ei procreati: illi res accipiant (poſt quartã quippe partem, q̃ ad fiſcũ deferẽ) q̃ ſuæ poteſtatis effecti, & patrẽ alentes, & aliã ei præbentes ſufficientẽ ſanationẽ, ſicut p̃diximus: [c] dote ẽt hic inceſtæ coniugis ſub fiſco facienda. Si verò filij non ſint ex prioribus inculpabilib. nuptijs hoc agenti procreati: tunc totius eius ſubſtantiæ dñs erit fiſc⁹. hæc. n. ẽt in poſtea nubentibus inceſtè ſancimus, [d] ſub æqualitate p oĩa ponentes eũ, q nõ dimittit itra p̃dictũ à nobis tẽpus inceſtã coniugẽ, cũ eo q poſt hãc noſtrã legẽ inceſtas & odibiles quaſdam nuptias eliget.

CAP. III. De naturalibus liberis ante dotalia inſtrumenta natis.

Liberi naturales per matrimonium legitimantur in omni caſu, & quò ad omnia. Barto.

Dubitatũ [e] itaq; in quibuſdã gentibus ẽt aliquid de legitimis filijs ex nrã cõſtitutione factis, exiſtimauimus [f] rectè ſe habere nos tanquã legis patres [g] & adijcere ei, & ſoluere dubitationẽ. etenim cũ tali intellectu ab initio legẽ [h] poſuimus. nã & ſi legitimorum quiſquã ſit pater, & abeunte eius vxore [i] ex hominibus, legitimè tranſigente [k] habuerit: quandã cõſuetudinẽ ad aliã mulierẽ, quam licebat ẽt legitimè [l] ducere vxorẽ, [m] & fuerint ei filij ante dotalia documenta, ſi tamẽ ea [n] fecit, aut etiã poſtea, vel ẽt ſoli maneant ante dotalia filij, ſecundis [o] aũt non procreatis, aut etiã poſtquã nati ſunt, morientib. exiſtimauerũt quidã non poſſe ſecũdos [p] eſſe legitimos: qm̃ præexiſtant ex priori ꝯiuge alij legitimi & proprij filij, qđ nullam rectam & conſequentẽ habet ꝯſonãtia. Si enim hm̃õi filios nos legitimos & proprios demonſtrauimus, [q] dotalium documentorũ contenti ꝯfectione. [r] legitimi verò ẽt primi [s] ꝯſtituti ſunt in oĩb. legitimus ẽt pr̃ moriẽ & ijs, q ex prima fuerunt, & q de ſecunda, [t] licet ante dotalia documẽta procreati ſunt, & nullus poſt eos poſt documentũ dotis natus eſt, aut ẽt natus & mortuus: & licentiã lex ei [u] p̃ſtat quo vult teſtari modo ĩ ſuã ſobolẽ, vt tñ nõ offendat in aliquo leges, [x] q̃ menſura certa ſucceſſionis oẽs filios vocant. Venient igiẽ ẽt ab inteſtato & ex teſtamento (ſicut & pr̃ & lex pmittit) proprij exiſtentes atque legitimi alterutriſque ſuccedent. Quid enim [y] aliud decernimus: cũ ſufficiat legitima & ſuorum appellatio ſub poteſtate eos oſtẽdere, & dare ẽt ꝯ teſtamentum, quæ [z] leges præbent, & oĩa habere, quæcunq; hm̃õi appellationem decent? [a] Tua igiẽ eminentia, q̃ placuerũt nobis, & p hãc legẽ declarata ſunt, agnoſcens, operi effectuiq; tradere feſtinet, præcepto vtens apud gentiũ præſides: vt & qui foris [b] ſunt homines agnoſcant, quia ſobolis innoxiæ & puræ curam habuerimus, & alienigenas [c] atque noſtris odibiles legibus auerſamur copulationes. Datum VI. Idus Octobris Conſtantinop. Beliſario viro clariſſimo Conſu. indictione XIIII.

Deeſt hic Nouel. XIII. de prætoribus populi, ſiue nocturn præfectis: quam poſt omnes vulgatas authenticas reperies colla. 10. Contius.

---

a Lex. ſ. iſta.
b Ex paterna. vt ĩ. qui. mo. na. effi. le. §. ſi. col. vj.
c Prædiximus. vt ſ. eo. §. ij.
d Sancimus, vt ſ. eo. § j. hæc paritas. fallit in quarta, quã habet fiſcus: quã nõ habet, ſi poſt hanc legẽ quis talem ꝯhit inceſtũ. Et eſt ratio, quia hic vltio alio relenari. i. biẽnio, quod dat ei. quare ecõtra grauet in hoc: vt argu. ff. de iureiu. l. eum qui, in princ.
e Dubitatũ. eſt ſubau. vel dic. dubitatũ poni neutraliter.
f Exiſtimauimus. ſubaudi: & ideo exiſtimauimus &c.
g Patres. No imperatorẽ vocari patrẽ legis: vnde & leges ſũt ei ſubiectæ: vt ĩ. de cõſu. in ſi. & ĩ. vt ij. qui obliga. ſe habe. perhib. §. ſi.
h Legem. ſ. ex qua oritũ dicta dubitatio: vt C. de nat. li. l. cum quis.
i Ex hominibus. ſimilis oratio eſt ſ. de non ali. §. j. Accur.
k Tranſigente. i. ſeparante. ſ. matrimoniũ per diuortium.
l Legitime ſ. vt lex conceditĩ. de nupt. §. ſi igitur. & C. de diuor. l. conſenſu.
m Vxorem facit ad hoc ĩ. de trien & ſemiſ. § ſi. & ĩ. vt libe. decre §. ſi quis autẽ.
n Ea ſ. documẽta dotalia. q. d. & eam poſtea accipit in vxorẽ.
o Secũdis. i. poſt matrimonium. Accur.
p Secundos. ſ. natos ex concubina.
q Demõſtrauimus. ſ. ſi eam acceperit in vxorem.
r Confectione. quod eſt neceſſe quantum ad legitimationẽ filiorum: non quoad matrimoniũ: vt ff. de reg. iur. l. nuptias. ſed P. ẽt ad matrimoniũ dicebat hæc duo neceſſaria ſ. dotẽ cõſtitui & fieri inſtrumentũ. ar. p eo. inſt. de hæred. quæ ab inteſt. §. j. & ſi.
ſ Primi. ſ. nati ex cõcubina. quam poſtea duxit in vxorẽ tanq̃ primi: & expone verò, pro certè. Accur.
t De ſecunda. ſic ĩ. de filijs ante do. inſtru. natis. Accur.
u Ei patri tales habenti filios.
x Leges vocant. ſ. in quarta: vt C. de inof. teſt. l. cum quæritur. & l. parentibus. & in ſti. de inoffi. teſt. § ſi.
y Quid enim. ſit hic mentio de eo, quod eſt ĩ. de triẽ. & ſemiſ. §. fin.
z Quæ. ea ſubaudi.
a Decent. vt querelam inoffi. teſt. & bo. poſ ꝯtabu. ſm̃ Al. vt inſtitu. de exhæreda. li. §. noſtra.
b Foris. i. extra Conſtantinopolitanã ciuitatem. Accur.
c Alienigenas i. alienas à iure. Accur.

Imperator eſt pater legis.

TITVLVS I.

DE LENONIBVS.

Lenones mulierum hac lege eſſe prohibentur, pœna contra facientibus imminente. Bar.

Imp. Iuſtinianus A. Cōſtantinopolitanis.

COLLATIO III.

T Antiqs [a] legibus, [b] & dudum [c] imperantibus [d] ſatis odibile viſum eſt, eſſe lenonum cauſam [e] & nomen, intantū vt etiam plurimæ contra talia delinquentes ſcriberentur leges. [f] Nos aūt dudū poſita contra eos, qui ſic impiè agunt, ſupplicia auximus: [g] & ſi quid relictum eſt a noſtris ꝓdeceſſoribus, ēt hoc per alias correxim' leges: [h] & nuper interpellatione nobis facta rerum impiarum pro talibus negotijs in hac maxima ciuitate cōmiſſis, cauſam nō deſpeximus. Agnouim' enim quoſdā viuere quidem illicitè: ex cauſis aūt crudelibus & odioſis occaſionē ſibimet nefandorū inuenire lucrorū, & circūire prouincias & loca plurima, & iuuēculas miſerādas decipere, promittentes calceamēta, & veſtimenta quædā, & his [i] venari [k] eas & deducere ad hanc feliciſſimam ciuitatē [l] & habere conſtitutas ī ſuis habitationibus: & cibū eis miſerādum [m] dare, & veſtes: & deinceps tradere ad luxuriā eas volentibus: & omnem quæſtum miſerabilē ex corpore earum accedentē ipſos accipe, & celebrare cōſcriptiones, [n] qa ipſę vſq; ad tēpus quod eis placuerit, obſeruabūt impiam & ſceleſtā hāc functionē implētes. Quaſdā [o] verò earum etiā fideiuſſores expetere: & intantum procedere illicitam actionem, vt in omni penè, & ī hac regia ciuitate, & ī tranſmarinis eius locis, & (quod deteri' eſt) iuxta ſacratiſſima loca & venerabiles domos ſint tales habitatiōes: & cauſę ſic impiæ & iniquæ ſub noſtris temporibus præſumantur: ita vt etiam quoſdā miſerantes earum, & abducere tali opatione crebrò volentes, & ad legitimum deducere matrimonium non ſinerent. [p] Aliquos autem ſic ſceleſtos exiſtere, vt puellas nec decimum [q] agentes annum ad periculoſam deponerent corruptionem: & quoſdam [r] aurum dantes non parum, vix inde redemiſſe miſeras, & nuptijs copulaſſe caſtis. Eſſe etiam decies [s] mille modos, [t] quos nullus præualeret ſermonibus comprehendere: cum ad infinitam crudelitatem deductum ſit tale malum: ita vt primum quidem in vltimis partibus ciuitatis eſſet, [u] nunc autem & ipſa [x] & quæ circa eam ſunt, omnia [y] plena talium ſint malorum. Hoc igitur dudum quidem aliquis nobis ſecretè denuntiauit: deinde etiam nuper magnificentiſſimi prætores à nobis talia inquirere præcepti, hæc eadem ad nos retulerunt: moxque audiuimus & iudicauimus oportere Deo huiuſmodi commendare cauſam, & velociter liberare tali ſcelere ciuitatem. Sancimus igitur, omnes quidem, ſecundum quod poſſunt, caſtitatem agere, quæ etiam ſola Deo cum fiducia potis eſt hominum animas præſentare. [†] Quia verò plurima ſunt humana: [z] cum arte & dolo & neceſſitate, [a] qualibet talium ad luxuriam deduci omnibus prohibemus [b] modis, & nulli fiduciam eſſe paſcere meretricem, & in domo habere mulieres, aut publicè proſtituere ad luxuriam, & pro alio quodam negotio [c] talia mercari: neque conſcriptiones [d] ſuper hoc percipere, neque fideiuſſores exigere: [e] nec tale aliquid agere, quod cogat miſeras & inuitas ſuam caſtitatem confundere: neque ſperare [f] quia licebit decætero eis veſtium datione aut ornamentorum forſan aut alimēti decipere, vt etiam inuitæ ſuſtineant. [g]

Non

DE LENONIBVS.

a T antiquis. vt ff. de infa. l. 2. §. q lenocinij. & l. athletas. §. qui lenocinij. & ff. de adult. l. j. §. lenocinij. & §. qui hæc.
b Legibus. ſ. digeſtorum.
c Dudum. in C.
d Imperantibus. vt C. de adul. l. de crimine. §. fi. & l. ita nobis pudor.
e Cauſam. ſ. odibilē.
f Leges. ſ. quas modo diximus. Accur.
g Auximus. ſcilicet in Græco.
h Leges quas nō habemus.
i His. veſtimentis, & ſimilibus.
k Venari. i. decipere: ſicut venatores eſca oſtenſa decipiunt aues.
l Ciuitatem. ſ. Conſtantinopolitanam.
m Miſerandum. i. miſerum.
n Conſcriptiones. i. cautionem quę ſeq̃.
o Quaſdam. i. à quibuſdam.
p Non ſinerent. ſ. lenones.
q Decimum. qui ē in lege Iul. de adul. tenetur: vt ff. de adul. l. io ter liberas.
r Et quoſdā. ſ. alios bonos homines.
ſ Decies. ſic ī. de her. & Falcid. §. & hęc oīa quidem. col. j.
t Modos. ſ. agnouimus quod eſt ſupra.
u Eſſet. ſ. iſtud malū.
x Ipſa. ſ. ciuitas. Al.
y Omnia. loca
z Humana. i. labilia & prona.
a Neceſſitate. ſ quando deſunt eis neceſſaria: vel neceſſitate adulationum, nā vt dicunt. pecuniam voluit homo, cedum cor mulieris.
b Prohibem'. facit ī. de mina. §. ſi qs igit.
c Negotio. vt qa eā camerariam dicit: vt C. ad le. Iul. de adul. l. quæ adulterium.
d Conſcriptiones. i. cautiones quas dabant iſtæ fœminę ne recederent.
e Exigere. nec etiam iuſiurandum: i. vt ī. ſcenicas &c.
f Sperare. ſ. lenones.
g Suſtineant. q. d. nō damus repetitionē quia cū illæ reddere non poſſent, ſuſtinerēt potius ſe ꝓſtitui.
g Suſtineant. ſcilicet proſtitui

† Cōcor. gl. in pœ. decte. ſup verbo. pudicos. in pi. & gl. ī c. cū clam. ſuper verbo priuileg. ī pri. extra, de proba.

Nō.n. pmittimus qcquā fieri tale: [a] ſed ēt nunc oīa talia breuiter cōpetēti cura diſpoſuim⁹, ſtatuentes ēt reddi eis oēm quā contigerit cautionē occaſione ſceleris huius exponi: & neq; permittimus ſceleſtos lenones ſi qd dederunt eis, hoc ab eis auferre: [b] ſed ēt ipſos lenones iubemus ex hāc fieri feliciſſimā ciuitatē, tāquā peſtiferos, & cōmunes caſtitatis vaſtatores factos, & liberas ancillasq; reqrentes & deducentes ad hmōi neceſſitatē, & decipientes, & habentes educatas ad vniuerſam cōfuſionem. Præconizamus [c] itaq; q̄ ſi qs decætero pſumpſerit inuitā [d] puellam aſſumere, & hēre ad neceſſitatē nutritā, & fornicationis ſibi deferētē q̄ſtum: hunc neceſſe eſſe à ſpectabilib. ptorib. populi huius feliciſſimæ ciuitatis cōprehēſum, oīa nouiſſima [e] ſuſtinere ſupplicia. Si.n. pecuniariorū eos [f] furtorū & latrociniorum emendatores [g] elegimus: [h] qūo nō multo magis caſtitatis furtū & latrocinium eos coercere pmittimus? Si quis aūt patiatur in ſua domo quendā lenonem & hmōi ppoſitū operationis habere, & hæc denūtiata cognoſcens, non ex domo ſua expulerit: ſciat ſe & decē librarum auri ſuſtinere pœnam, & citra [i] ipſam pditurū habitationē. Si qs aūt cōſcriptionē [k] decætero ī talib. pſumpſerit, [l] aut fideiuſſorem acceperit: ſciat nullam quidē ſe vtilitatem huiuſmodi fideiuſſionis aut conſcriptionis habere. etenim fideiuſſor [m] quidē obligatus nō erit, [n] cōſcriptio [o] vero oīno inualida manebit: & ipſe ſe (ſicut pdiximus [p]) in corpore ſuppliciū ſuſtinebit: & à magna hac lōgiſſimè ciuitate expelletur: [q] Mulieres itaque caſtè quidem viuere volumus [r] & oramus: [s] non autē inuitas ad luxurioſam vitam deduci: nec impie agere cogi. omnino.n. lenocinium & fieri prohibemus, & factum punimus, præcipuè quidem in hac feliciſſima ciuitate, & in eius circuitu: nihilominus aūt & in locis foris poſitis omnib⁹, [t] & q̄ ab initio noſtrę ſunt reipublicæ: & quæ nūc à dn̄o Deo donata ſunt nobis: & maximè in illis: eo q̄ Dei dona quæ circa noſtram fecit rempublicam, volumus conſeruari pura ab oī tali neceſſitate: & domini Dei circa nos munera eſſe & permanere digna. Credimus enim in domino Deo etiam ex hoc noſtro circa caſtitatem ſtudio, magnum fieri noſtrę reipublicæ incrementū; Deo nobis omnia proſpera per talia opera conferente. Quatenus ergo vos primi [u] noſtri ciues caſta hac noſtra fruamini diſpoſitione, propterea hac ſacratiſſima prædicatione vtimur, vt ſciatis noſtrum circa vos ſtudium, circa caſtitatem atq; pietatem labores noſtros, per quos in omnibus bonis cuſtodiri noſtram rempublicam ſperamus.

Scriptum exemplar glorioſiſſimo magiſtro, in quo adiectum eſt.

Vt ergo omnibus hæc manifeſta fiant in noſtra habitantibus republica, tua ſublimitas hanc noſtram ſuſcipiens ſacram legem, in omni ditione pręceptis proprijs eā vniuerſis ciuitatibus noſtris inſinuet, & non ſolum in hac feliciſſima ciuitate, ſed etiam in prouinciarum cuſtodiatur locis, domino omnium Deo pro alio quodāmodo in odorem ſuauitatis oblata. [x] Lata [y] Conſtantinopolitanis ciuibus noſtris. Da. Calen. Decēb. Conſtantinopoli. Beliſario V. C. Coſ.

TITVLVS II.
DE DEFENSORIBVS CIVITATVM.

Defenſores ciuitatum debent eligi honeſti viri, fide digni, & ciuitatum nobiliores & per circulum præſtito iureiurando ab electoribus, antiqua ſolennitate ſeruata. Bar.

proſtitui per hmōi ſuaſiones. Azo.

[a] Tale. i. huiuſmodi ſuaſiones.

[b] Auferre. ſic ff. de condic. ob tur. cau. l. idem. § ſed quod meretrici. Acc.

[c] Præconizamus. i. præconia & alta & publica voce præcipimus.

[d] Inuitam. maxime. nam idē ſi volūt ſm Ala. vt argu. C. de epiſco. & cler. l. raptores in fi. & C. de rap. virgi. l. 1. in fi.

[e] Nouiſſima. vt occidatur, vt ff. de pœ. l. vltimum.

[f] Eos. prætores.

[g] Emēdatores. i. correctores puniēdo eos melius. Acc.

[h] Elegimus. non q̄ de hoc habeamus legem.

[i] Habitationem. ff de peti. hæredit. l. ancillarum. §. fi. contra. Solu. illa corrigitur. vel verius ꝫ licet veniat in hæreditatis petitionem talis penſio, tamen punitur qui ſic exigit & locat & facit ad hoc. C. de fal. mo. l. 1.

[k] Conſcriptionem. i. cautionem.

[l] Præſumpſerit. f. accipere. Accur.

[m] Fideiuſſor. qui pmittat, ſe curaturū quòd illa patietur ſe proſtitui: aliàs ſi pmitteret eam paſſuram, nec iure communi valeret: vt inſti. de inuti. ſtipul. §. verſa vice.

[n] Non erit. cum effectu.

[o] Conſcriptio. i. cautio. Azo.

[p] Prædiximus. ſ. modo proxi.

[q] Expellentur. ponēdo in bannum ſi nō inueniatur. nam inuentus ponitur ad mortem: vt ſupra.

[r] Volumus. ſic ſup. de non eligen. §. cum igitur.

[s] Oramus. i. deprecamur. vt caſte viuāt.

[t] Omnibus. ergo & in Bononia: ſed tamen non videmus eam ibi ſeruari. Acc.

[u] Vos primi. loquitur Conſtantinopolitanis quibus primū præcepit eā ſeruari.

[x] Oblata: Græcū eſt, Latinè Conſtantinopolitanis. & hoc etiā aliàs eſt in litera.

[y] Propoſita. i. manuſcripto. hęc autē verba deſunt in noua editiōe Græca. Cont.

[•] Et dicatū. vocabulū Græcū retinere potois quo vſus eſt Cicero 13. epi. Eodem fere ſenſu accipiunt ſyndici. l. vlt. ff. de mune. Alci. lib. 1. parergo. sol. 3.

[•] In vetuſtis exemp. circa ipſam periclitaturū habitat &c.

DE DEFENSORIBUS CIUITATŪ.

Nisi

Imper. Iuſtin. Aug. Ioanni glorioſiſſimo præfecto prætoriorũ iterum exconſuli & Patricio.

NIſi a velociter reuocemus b curã defenſorum per competens officium. c nec ipſam vlterius antiquorũ nominũ habebimus d veritatem. alijs ſi quidẽ alia data ſunt ab antiquitate e nomina ſignificatiua à parte rerũ: f hoc autem defenſorum nomen pure demõſtrat antiquitatem aliquos præpoſuiſſe rebus, quatenus ex omni eas g iniuſtitia vindicarent, liberas h quidem: & propter hoc paterna i voce defenſores eos vocamus, quatenus eripiãt à malis iniuſtitiam patientes. k Nunc autem hoc defenſorum nomen valde cõculcatum eſt multis l noſtræ reipublicæ partibus: & ita contemptum, m vt in iniuria quidem potius quàm in qualibet iaceat n honeſtate. o ſi quidem fiunt p viri q quidam obſcuri, r † decreta s vero ſuper eis miſericordia t magis quam electione u cõficiuntur. quibus enim nõ eſt victus & vita ſufficiens, iſti defenſorũ emẽdicantes ordinationem, ad hanc accedunt curã: & pro alio quodã luſu, x iudicum ſubiacẽt voluntatibus. Denique remouent y eos quando voluerint, aut nihil aut paruiſſimum z delinquentes, & alios in illorum prouehunt officiũ, quaſi a loci ſeruatores eos defenſorum facientes, & hoc in anno frequenter in pluribus hominibus agẽtes, vt & officiales, & ciuitatum iudices, & harum habitatores in nouiſſimo contemptu defenſores habeãt. Quę verò agũtur ab eis, ad inſtar non actorum b ſunt. ſi enim imperauerint c prouinciarum iudices, nequaquam præſumunt quædam geſta monumentorum conficere apud ſemetipſos per omnia ſeruientes eis defenſores, & illorum nutibus intendentes ſolis. Si vero quædam conficiantur, primũ quidem etiã hæc venundant, d deinde cum nullum habeant archiuum, † e in quo geſta apud ſe reponant, deperit quod conficitur, & nequaquã inuenies apud eos pluriũ temporum poni f monumentum vllum penitus: ſed ad hęredes g eorum, aut alias ſucceſſiones his monumentis egẽtes, geſta quærunt: & horum quæ quidem inueniuntur, nulla fide ſunt digna: h alia vero etiam pereunt, & in tantum cadunt, vt in ſimilitudine non actorum ſint. Nos igitur quoniam de iudicibus bene diſpoſuimus, i & maiores poteſtates k eorum l in gentibus fecimus, & procul m ab eis eſt imperfectio ciuitatum: propterea credimus oportere etiam

a NIſi velociter. ſicut aliàs propter imminens damnum exigitur velocitas: ita hic, vt homines liberentur à malis cito: vt ff. de dam. infe. l. 1.

b Reuocemus. nã cum fuerint olim ad opprobriũ, ponemus eos ad honorem, &c.

c Officium. ſ. eis aſſignãdum: quod iniunget: j. eo §. nulla. vſque ad § ſi.

d Habebimus. id eſt non ſeruabimus ſignificationem huius nominis antiqui defenſor, quod tacere debemus: vt inſti. de do. §. eſt & aliud. & C. de epiſ. & cle. l. decernimus.

e Ab antiquitate. i. ab antiquis ſapientibus.

f Rerum. vt eſt hoc nomen defenſor: vt ſequitur, & ſimilia: vt vetus, quia firmus vt petra.

g Ex. res. Accuſa.

h Liberas. ſ. res.

i Paterna. i. Græca: quam linguam ſecuti ſunt noſtri prædeceſſores. ſic ſ. de nõ alie. §. alienabunt. & j. vt fa. no. cõſt. § j. in fi. col. 9.

k Patientes ſ. homines.

l Multis. ſubaudi, l. ...

m Contemptum. ſ. nomen defenſoris. i. ipſe defenſor.

n Iaceat. ſ. hoc nomen defenſor.

o Honeſtate. vt capitanei. i. proceres, & pauperes quaſi capu dicantur.

p Fiunt. ſ. defenſores.

q Viri. aliàs viris.

r Obſcuri. i. viles & infimi & imperiti: vt j. quib. mo. na. eff. legi. §. quiſque. col. 6.

s Decreta. i. confirmationes. Nã vt electus prælatus confirmatur à maiori: ſic et defenſor eligebatur à præſide, & confirmabatur à præfecto: vt ſequitur.

t Miſericordia. ſ. propter paupertatem electorum magis confirmabant eorum electio, vt ſequitur quàm propter bonitatem. Azo.

u Electione. tunc. n. fit electio in bonitate, cum ex bonis eligitur præcipuus: quod hic non erat.

x Luſu. non etiam expreſſe petebant: ſed aliàs applaudebant præſidibus, vt defenſores crearentur. qui iudices dicuntur: vt j. eo §. nos autem, &c.

y Remouent. ſ. præſides. Accur.

z Paruiſſimum. accipiunt enim occaſionẽ, vt fecit lupus agno de turbatione aquæ.

a Quaſi. hoc eſt dicere, loco defenſorũ faciũt loci ſeruatores: quod eſt prohibitũ: vt ſ. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. nulli. & j. vt nulli iudi. j. ſi. col. 9. aliàs dic. loci, & defenſores, & tunc eſt plana.

b Nõ actorũ. cum. n. eis parua habeatur dignitas, per cõſequẽs nulla eorũ ſcripturæ eſt fides habenda: vt ff. de eden. l. ſi quis. §. j. Accur.

c Imperauerint. ſ. ne fiant monumenta.

d Venundant. quaſi dicat, pro pecuniã aliquid ſcribũt & tenent, vt habeant quod dẽt præſidi, vt nõ remoueat eos: vt ſ. vt iudices ſine quoquo ſuffrag. §. an certe, &c.

e Archiuũ. locus eſt vbi acta publica reponunt, vt hic, & ff. de pœnis. l. moris. §. ſolet, & j. eo. § præceptor. & j. de his qui ingre. ad ap. §. pe. col. 5. Sed aliàs dicitur locus vbi vaſa ſacra reponuntur, vt j. qui. mo. na. eff. legi. §. iſtud. in fi. col. 6.

f Poni. i. poſitum.

g Ad hæredes. i. ab hęredibus quærunt qui indigent, vel ab alijs ſucceſſoribus. Vel dic quod hoc verbum quærũt, regit duos diuerſos accuſatiuos.

h Digna. propter rationem quam diximus, ſupra eo. § j.

i Diſpoſuimus. vt ſ. vt iud. ſine quoquo ſuf. § illud videlicet.

k Poteſtates. id eſt dignitates.

l Eorum. præſidum.

m Procul. Nam maioribus habẽt intendere, ſcilicet toll pro-

Velocitas propter imminẽs periculũ exigitur.

† Cõcor. c. ſtatuimus j gl. 2. poſt principium ibi, & rõ ſtipendiorum.

Electus prælatus, à ſuperiore ſuo confirmatur.

† ἀρχεῖον. Græ. i. Archiuũ quid ſit.

prouinciæ & ideo non poſſunt vni ciuitati tantum proſpicere, ſic ĩ de hære. & Falcid. j. reſpon.

[a] De defenſoribus. ſuperior ergo illa conſtitutio de præſidibus tñ dicit. hæc autẽ de defenſoribus ciuitatũ: ſed illa, ſcriptũ exemplar, cõis eſt, vt patet ĩ fi.

[b] Congruẽtia. ſic ĩ. quo opor. epiſc. j. reſ.

[c] Sumant. ex hoc vſ, q olim non poterãt iudicare: ſed q̃ de voluntaria iuriſdictione erãt, faciebant. & ſcribebant corã eis acta, vt dicũt qdã. Sed certè & ante l. iſtã poterãt iudicare: vt C. eo. l. j. quare dic. ſumant officiũ iudicis, & honorẽ & ſtatum iudicis, quẽ pdiderãt: & qd in viro alio poſſint iudicare: vt patet j. eo. §. nulla. quod prius nõ poterãt inuito pſide: vt ĩ. proxi. §. qd ẽt eſt proprium iudicis in inuitum dare iudiciũ: vt ff. de ver. obli. l. in te: ſtipulantem § 1.

[d] Præcedentiũ. ſ. ante tpa huius legis.

[e] Quanto. ſi ergo, vt hic dr, alius p p meã diſcretionẽ apparet maior multo magis ego: vt C. de poſtu. l. prouidendum.

[f] Honeſtior. nõ loqr de honeſtate ad animã: ſed ad honorẽ ſeculi, ſic iſti. de pu. iu. §. itẽ lex.

de defenſoribus [a] conſtituere, ſic enim ſic congruentia [b] vtilis, ſi iudicum ſumãt [c] officiũ, ciuitatum defenſores: & prouinciæ præſes videbitur quidem iudex iudicum potius eſſe, & ex hoc honeſtior præcedentium [d] apparere. Quãto [e] enĩ quilibet præeſt melioribus, tanto maior ipſe & honeſtior [f] eſt.

CAP. I. Vt nulli incolarum liceat defenſoris officium reſpuere.

Interim [g] illud ſciendum eſt prius, vt nulli hominum ſit licentia defenſoris ordinationẽ declinare: [h] ſed inuicem vniuerſi nobiliores [i] ciuitatem habitatores hoc miniſteriũ eis [k] adimpleant, [l] hoc enim & in prioribus temporibus valuiſſe & in republica geſtũ didicimus. Nulli, nec ſi honoratus ſit magnificentiſſimorũ illuſtrium dignitate, hoc declinare concedimus: nec ſi militiã habeat honeſtã: neq; ſi pferat priuilegium [m] ſuũ ex diuinis formis vel ſi pragmatici ſint collati: [n] ſed ſm circulum [o] habitatorib. ciuitatis, quorũ aliquarũ eſt, hoc implentibus. [p] & dum circulus expletur, [q] rurſus [r] reuertentibus ad ſollicitudinem, & ciuitati p prædictã curam miniſtrantibus: vt in vnaquaque ciuitate defenſor iudex [s] potius q̃ defenſor eſſe videatur: decreto [u] quidem cum iureiurando facto oĩum poſſeſſorũ [x] in illa ciuitate conſiſtentiũ, ſed non in hac vrbe [y] degentium.

CAP. II. Vt iurẽt defenſores ſecũdũ formam in anterioribus legibus definitam.

Defenſor ciuitatis iuſiurandum pſtare debet, biennio ſolum ad miniſtraturus: cõfirmandus à præfecto & remouendus voluntariam exercens iuriſdictionem, & non cauſas meri vel mixti imperij, præſide non valẽte iuriſdictionẽ eius impedire. Bar.

Iuſiurandum vero præbens, [z] quòd oĩa ſecũdũ legem [a] ac ius agat, & omniũ cõmuniter: cõfirmãdus autẽ ſicut nũc [b] ex præcepto glorioſiſſimorum noſtrorum præfectorum, in biennio [c] vero adminiſtrans ſolo, & remouendus [d] á cura: non habente licentiam clariſſimo prouinciæ iudice remouendi [e] eum: ſed ſi quid videatur agere non rectè, nunciate ad glorioſiſſimos noſtros præfectos, vt inde ei fiat curæ priuatio, vnde etiam datur. [f]

[g] Interim. i. antequã ad eius officiũ perueniam⁹: qd dicet j. e. § nulla. vſq; ad §. ſi prius. dicit de electione eius interim.

[h] Declinare. i. ille q eligit nõ põt recuſare. vt hodie fit Bon. in officialib. alſ punit in v. lib. auri: & nihilominus cõpellit. vt j. e. §. ſi qua vero. Azo.

[i] Nobiliores. No nobiliores debere eligi. ſic j. e § fi. & ĩ. & de referen. §. fi.

[k] Eis. ſ. ciuitatib. vt repẽdant pmiũ habitationis: vt j. § pen.

[l] Adimpleant. niſi appellarent: vt diximus j. eod. §. penul.

[m] Priuilegium. ſ. vt non cõpellatur eſſe defenſor qd priuilegiũ hẽbat in ſecreto: vt differat à caſu ſequẽti.

[n] Sint collati. ſ. codicilli. i. priuilegiũ aliquod q non compellatur eſſe defenſor. quod habuit cũ conſilio procerum: vt C. de leg. & conſtit. l. 2. & ĩ. de nõ ali. §. quia veriſimile. col. 1.

[o] Circulum. fiebat enim quidam circulus hominum & ex his duo quærebant e[g]teros pferendo bonitatem ſingulorum. vt meliorem eligerent: qd habebat locũ, cũ pauci homines erant per ciuitates. hodie aũt nõ ſic. qa difficile eſt cõuocare ſic oẽs bonos hoĩes de ciuitate: ſed qdã eligunt, quorũ factum oẽs alij tenent: vt iſti. de iure nat. §. ſenatuſc. & ff. de re. iur. l. aliud. §. j. & ff. ad municip. l. quod maior. Item ex conſuetudine etiam ad octo eſt reducta electio: vt fit Bononiæ.

[p] Hoc implentibus. ſubau. aliquibus, puta duobus. Azo.

[q] Expleuit. vt quia totum circulum illi duo quæſierunt.

[r] Reuertentibus. ad inuicem.

[s] Iudex. velut pater enim eſſe debet: vt C. eo. l. iiij & ĩ. vt in. ſine quoquo ſuff. §. eos autẽ. & ĩ. iuſiur. §. deuoto. aũt &c.

Defenſor. qualis antea erat vt ĩ. eod. j. reſpon.

[u] Decreto. i. electione. alias electionem.

[x] Poſſeſſorũ. omnes enim qui poſſidebãt in illa ciuitate debebãt intereſſe electioni & iurare, vt dicitur dummodo. & ibi habitẽt. vt ſequitur. Et ſic eſt arg. ad electionẽ canonicorũ, quã faciunt irregulares ab ſentibus.

[y] Vrbe. idem credo, etſi aliàs habitent.

[z] Prębens. ſ. ipſe defenſor futurus.

[a] Legem. ad hoc ſolus defenſor adſtringitur, ſecundũ quoſdam. Alij verò, vt eia videtur iurant: vt ĩ. iuſiuran. §. & æquus. Sed contra eſt: vt ibi diximus.

[b] Sicut nunc. nam & ante hanc l. confirmabãtur a præfecto: vt ĩ. eo. in prin. & C. eo. l. j.

[c] In biennio. olim vſque ad quinquennium: vt C. eo. l. iiij.

[d] Remouendus. poſt biennium, niſi in caſu: vt j. eo. § fi. in fi. Accurſius.

[e] Remouendi. præfectus maior eſt præſide: pręſes maior eſt defenſore. cum ergo defenſor creatur a pfecto per confirmationem, nõ poterit eum remouere præſes. vt argu. ff. de diuer. & tempo. præſcri. l. de acceſſionibus.

[f] Datur. ex confirmatione, quod dic vt j. quib. mo. natu. effic. leg. §. liceat, coll. vj. ſic & alias ff. de verbo. ſignifica. l. lege.

Faclt ad hunc §. c. quod in dubijs. cũ gl. i. in pri. extra. de renũ.

Legẽdũ ſanciendum eſt, ναμοθετα ϖθον. Contius.

Incolę, οιχήτορσι

Nobiliores pſeligi debent.

Sic ẽt q̃libet plãtus eccl'ię collegiatę ẽ iudex ordinatus in plebe ſua: vt ex de off. iu. c. cum ab eccl'iarũ. cum gl. j. in fi.

Et ſic ẽ hic ar. q iudex det iudicare ſecũdũ allegata, & pbata, & nõ ſm cõſciẽtiã, de hoc vide in c. 1. ĩ gl. ſup ver. canones. ex. de off. or. vbi de hoc meliot glo. iuris canonici.

Admi-

Nulla exiſtente licentia adminiſtratori, a aut ipſis defenſoribus vices agentes b defenſorē facere: ſed ēt hoc omnibus eis interdicim⁹ modis. c Sed neque ꝓprias vices agētes per ciuitates clariſſimos iudices deſtinare, niſi ipſos defenſores, quos iudicū officiū complere in ciuitatibus volumus: ipſos quoq; ī omnibus diligētiā adhibere ciuitatibus, ī quibus ſunt.

CAP. III. Vt omnia monumēta apud defenſores inſinuentur.

ET agi apud defenſores teſtamētorū īſinuatiōes d & donationum, e & quidquid aliud f eſt monumentorū propriū: nō valēte clariſsimo prouinciæ iudice prohibere quod agēdū eſt, aut ꝑcipere, quia nō velit aliqd agi, aut actū nō edi. Nō. n. hmōi alicui⁹ ei oīno poteſtatē dam⁹, abſurdiſſimū exiſtimātes neceſſarijs reb⁹ cedere homines propter iudicū g fortè irrationabiles motus, h atq; pręceptiones, ſed ēt agere quęcūq; voluerit i & edere: & licet qđ agitur, tangat k prouinciæ præſidē, aut quēlibet potentū, l neq; hoc ꝓhibere. Oportet. n. ſic agere eos, q ī adminiſtrationibus m ſunt, aut ī qualibet poteſtate, nō vt prohibeant quędā fieri contra ſe geſta: ſed ita īculpabilē ſuū præbeāt modū, vt nulli det tēpus querimoniarū aduers⁹ eos: & ſiue affuerit n ciuitatib⁹ iudex, ſiue nō: nequaquā prohibeat quiſpiā o agere apud defenſores quædā monumenta in qbuſcunq; voluerit, p præter illa ſola, q̄ iuriſdictione q egēt: & ex ipſa iudicū auctoritate pēdent. r

CAP. IIII. Vt defenſores exactores tributorum adiuuent, & exceptorē vnū duoſque cohortales habeant.

Defenſor publica exigere debet tributa, & īordinatè agētes videre, & publicum remouere tumultū: et officiales prouinciæ debēt ei auxiliū impartiri, & ex ꝓuinciali curia vnū exceptorē & duos officiales habere. B.

Deinde eos, qui publicas exactiones habent, ciuitatum defenſoribus omnibus auxiliari modis, & ſi opus fuerit, occaſione cōtemptus contumaciæ tributariorum s monumenta conficere: & hæc fieri velociter iubemus, & intereſſe, vt inordinatè agentes t videant, u & his ipſis teſtimoniū perhibere, vel publicum remouere tumultū, x & abſolutè iudicū obtinere ordinē, & maximè qn̄ abſunt: y & officiales prouincię qcunq; in ciuitate ſunt illa ī qua defenſor eſt obedire illi, & adiuuare: vt abſentib. pręſidib. gē. iū, nihil videat deeſſe ciuitatib. ſub illorū pręſētia. z Ex ꝓuinciali a āt officio habere & exceptorē b eis adminiſtrantē, & duos officiales, c qui ea quæ ab eis decernuntur, adimpleant.

CAP. V. Vt intra ſummam 300. aureorum iudicent.

---

a Adminiſtratori. Ideſt, præſidi.

b Vices agentes. i. vicarios. Al.

c Modis hoc interdictū non obſeruant quidem poteſtates Bononiæ. qui duas ſimul & plures recipiunt poteſtarias vicario poſito. Accur.

d Inſinuationes. Romæ verò apud magiſtrū cenſus: vt C. de teſta. l. conſulta.

e Donationū. vt C. de do. l. in hac. & hoc ſi erat vltra quingentos ſolidos, nō aliàs: vt inſti. de do. § alię.

f Et qcqd aliud. qđ nō ptineat ad voluntariam iuriſdōnē, aliàs nō: vt ī fine huius §. ſicut ſunt manumiſſiones, emancipationes, & adoptiones: vt ff. de offi procon. l. 2. §. reſpon.

g Iudicū. i. pſidum.

h Motus. aliàs nutus.

i Voluerit. ſ. aliqs coram defenſore: aliàs voluerint. ſ. defenſores.

k Tāgat. Dico ad pecuniariā qſtiō, non q tangat eū potentē rōne iuriſdōnis: vt ſūt cāæ de mero vel mixto impe. vt ī fi. hui⁹ §.

l Potentū. i. qui habent merū imperiū.

m Adminiſtrationibus. ſ. maioribus, qui habent merū imꝑiū.

n Affuerit. i. pſens fuerit. ſ. pſes: ſcribit. n. per dt. vel per. ff. non per bf.

o Quiſpiā. ſ. priuat⁹.

p Voluerit. hoc generale dictum ſtatim reſtringitur.

q Iuriſdictione. maiori, vt merū impiū vel mixtū. qđ maioribus tm̄ cōpetit. vt ff. de offi pſi. l. illicitas. § q vniuerſas. & de iuriſdi. oīum iudi. l. magiſtratibus. & C. eo. l. defēſores nihil. & hoc idē ſtatim innuit, & ex ipſa iud. &c. eſt. n. quaſi expoſitio. Hoc. n. nomen iuriſdictio, r qnq; ponit (vt hic) pro mero vel mixto impio. vt ff de offi. ei⁹ cui mā. eſt iuriſ l. j. ibi: iuriſdictionē ſuā &c. nā niſi ſic ibi accipiat, non eſſarent qui ſic dicunt, vt ibi dt, qnq. pro eo qđ lucę magiſtratus cōpetit: vt ff. de iur. om. iudic. l. imperiū. & ff. de offi cio ei⁹ cui man. eſt iur. l. j. §. fi. & ſm hoc pōt delegari. hic aūt ſm primum modū accipit, & defin. ſ. iuriſdictio eſt poteſtas de publico itroducta cū neceſſitate iuris dicendi. & equitatis ſtatuendæ. & dī à iure, & dictione. q. de iure poteſtas. Diuiditur aūt ſic: aliàs merū imperiū, aliàs mixtū aliàs ſtat in ſuo nole. ſic ff. de adn. l. j. Sed nunquid in integrū reſtitutionē dare pōt? Rñ iure veteri non: vt ff. ad munici p. l. ea quæ. §. j. Sed hodie ꝫ: cum enim poſſit delegare ſpecialiter & generaliter. vt C. vbi & ap ud quem. l. fin. in fi. ergo cōpetit iure magiſtra t⁹: vt ff. de offic. eius cui māda. eſt iuriſdi. l. j. §. quę verò. aliàs verò, quę ſunt de mero vel mixto imperio, nō pōt facere: vt hic dt. Sed ꝫ ſeruatū ex conſuetudine: tū quia quibuſdā ciuitatibus hoc conceſſum eſt à principib⁹ qñque, vt à Federico Lombardis.

r Pēdēt. puta cauſa liberali. Al. vt C. de pedane. iudi. l. 3. Acc.

s Tributariorum. i. eorum qui ſoluerūt tributa. Al.

t Agentes. i. eos qui inordinatè agunt.

u Videant. ſ. defenſores.

x Tumultum. ſic ī. eo. ij. §. deinde.

y Abſunt. ſ. præſides. vt ſubijcit.

z Pręſentia. l. ex quo defenſores ſunt præſentes.

a Ex prouinciali. i. ex curia pręſidis prouincię.

b Exceptorem. i. notarium vel ſcriptorē: ſic dictus, quia hominū dicta excipit. i. recipit. Sed hodie vī q duos debent habere: vt ī. de iudi. §. nullo. Vel dic q hūc habet à præſide: aliū habet de ſuo.

c Officiales. qui vicem exſecutorum tenent. vt ſequitur. Accurſius.

Et in

Merū & mixtū imperiū magnis tāū magiſtratib⁹ ꝯpetit.

r De iuriſdictiōe vide multa p Abbatē in c. qđ ſe. apo. extra de offi. ordi.

a Hic colligūt eos nō hre iuriſdōnē, qđ quęd modū intelligēdū ſit, ex cōmētariis meis ad has nouellas Deo fauente repeti poterit. nam hæc ſubſeciua interualla vix patiuntur has notas capiunt. Contius. An defenſor ciuitatis poſſit ī integrū reſtituere.

b Exceptorē tū ꝓpriè vocāt eū, q qđ ali⁹ dicat, ſcribit. qđ ſi faciet citiſſimè, dīcit notis excipere. autore Budæo.

Defenſores iudicare debent in pecuniariis cauſis vſque ad aureos trecentos cõuentione in vetito examine prohibita; appellatione ad pſide permiſſa: & in curia circa pſonã defenſoris ab officialibus vetita, ſucceſſorib' electione mandata. Bar.

Et iudicare [a] in cauſis omnibus pecuniarijs vſque ad aureos trecentos: [b] nõ valentib. nris ſubiectis trahere [c] ſibimet obligatos ad clariſſimos puinciarũ iudices, ſi vſq; ad pdictã trecẽtorum quantitatẽ lis conſiſtat. Sed neque pro hoc ipſo actores ampli' æſtimare litem, vt cõterant reos, & non ciuitatis defenſori, ſed puinciæ deferãt iudici. Sed ſi qd tale egerint, & ſententia [d] manifeſtet minorẽ eſſe litem trecentorũ aureorũ, & ſtudio auctam, vt apud [e] prouincialẽ iudicẽ, & non ciuitatis defenſorem examinaretur: ſolũ actorẽ omni litis [f] ſubdi diſpendio: & à defenſoribus [g] appellationes ad ipſos fieri iudices. [h] Si verò egerint aliquid iniurioſum circa defenſores officiales: tunc prouinciarũ pſides vlciſci & caſtigare officiales poſſint. Licẽtiam enim damus defenſoribus, ſi hoc neglexerint gẽtiũ pſides, ſedis tuæ [i] eminẽtiæ huc nunciare: vt inde det auxilium eis, & vindicta cõpetens, & re vera defenſores eos [k] eſſe ꝯ deliquentes, hñtes iudiciariæ claritatis & honeſtatis imitationem.

CAP. VI. Quo ordine & tempore creentur.

Et ſi cadere [l] contigerit ciuitatis defenſorẽ: mox ad alium deferri decretum, [m] q ex circulo vocat, cũ dudũ dicto [n] iureiurando, & ſuſcipere qdẽ mox curã: decretũ verò nũciare & confirmari à tuo culmine: & nequaquam defenſoribus vices agentes (ſicut prædiximus) [o] dari: ne rurſus priori cõfuſioni demus quaſi rationabilem [p] occaſionem. Præcepta [q] verò faciat tua eminentia per vnam quamque prouinciam, vt in ciuitatibus habitatio quædã publica diſtribuat, in qua conueniens eſt defenſores monumenta [r] recondere, eligendo quendam [s] in prouincia, q horũ habeat cuſtodiam: quaten' incorrupta maneant hæc, & velociter inueniantur [t] à requirentibus, & ſit apud eos archiuum: [u] & quod hactenus prætermiſſum eſt in ciuitatibus, emendetur. Quia verò etiã [x] defenſores ciuitatũ extra oẽ cõmodũ fiunt, [y] & pro decretis eorum, ſi quidem ciuitates maiores [z] ſunt, quatuor ſolummodo dabuntur aurei foro tuæ ſublimitatis: ſi verò minores, [a] tres: ſicut iamdudum noſtris conſtitutum [b] eſt legibus. ſi verò quædam ſalaria habent publica, etiam hæc ſecundum conſuetudinem percipient. [c]

CAP. VII. Qualem aut quantum coercitionem habeant.

Defenſores leuia crimina audient, & caſtigationi competenti tradent: & vltra biennium defenſoris officium minimè durat: niſi tota ciuitas nullo reluctante elegerit eum. Bart.

AVDIENT quoque leuiora crimina, & caſtigationi competenti contradent: & eos qui in maiorib' capiuntur, detrudent in carcerem, & mittent [d] ad prouinciæ præ-

Auth. f ſidem.

[a] Et iudicare ſubaudi volumus. quod & ad ſuperiora verba multa ſubauditur. [b] Ad aureos trecentos ſed olim vſq. ad quinquaginta tm. vñ corrigit. C eo. l. j hæc aũt ſũma ccc põt extẽdi vſq. ad cc & quinquaginta li. cũ lxxij. aurei faciãt. librã auri, poſito q libra auri valeat. lx. lib. Boñ. vt C. de ſuſce. & arc. l. quotieſcunq;. lib. x. qd ergo vltra eſt, nõ cõpetit tute magiſtratui. pſes ergo delegare nõ põt p l. iſtã, niſi ꝯtingat eũ abeſſe: vt ff. de offi. at' cui mã. eſt iur. l. ij. §. j. vel pp multitudinẽ cãrum: vt C. de peda. iu. l. ij. [c] Trahere. ergo non põt recuſari: qd eſt mirũ, cũ ſit ordinarius: [i] ſed epũs põt adiungi: vt j. vt diff. iu. §. ſi verò contigerit. col ix. licet M. ꝯdixerit. ſ. q ordinarius poſſit recuſari. argu. pro eo. C. de iuriſdic. om. iud. l. nemo. [d] Sententia. ſ. pſidis. [e] Apud. qa maior ſũma pe ehat, cũ eſt agitata: vt ff de iur. om. iud. l. cũ q̃dã. in fi. [f] Omni litis. no hic ſpecialiſſimum, q victor victo damnat in expenſis. ſed regulariter eſt ꝯ: vt C. de iud. l. properandũ § ſin autẽ. & j. de iudi. §. oportet. coll. vj. Sed nunquid & hic pdit litẽ: vt C. de plus pe. l. j R ñ. non: qa delinqt tm in plus petendo: non autem cautè exegit, vt ibi. [g] A defenſoribus. ſ. iudicantibus de ſumma eis pmiſſa. ſ. ccc. ſol. vt ſ. proxi. [h] iudices. i. pſides. & ſubaudi, volum': nã eũ maior ſit eo: vt ſ. §. nos igit. & j. eo. §. ſi verò ẽt appellatio rectè dirigit, vt j de appel & intra quæ tẽp. § fi. col. viij. [i] Tuæ ò præfectè. [k] Eos. ſ pſides. [l] Cadere. vel moriẽs vel quia finitum ſit biennium. [m] Decretũ. de ſuſcipiendo hoc munere Al. [n] Dicto. vt ſ. eo §. interim. & §. iuſſu. [o] Prædiximus. vt ſ. eo. §. nulla. [p] Rationabilẽ. aliàs eſt quãlibet rõnabilem. & aliàs quaſi rõnabilem. [q] Præcepta. publica, vt ſ palatio communitatis, & camera maſſariæ. [r] Monumenta. i. publicas ſcripturas. [s] Quendam. q vulgo Maſſari' vocatur Bononiæ, aliàs Camerlingus. ſed ſ iure ædiles vocant: vt ff. de orig. iu. l. ij. §. itẽque vt eſſent. [t] Inueniat. ſ. monumenta prædicta. [u] Archiuũ. hoc expone vt ſ. eo. §. 1. [x] Quia verò ẽt. q. d. non ſolũ pſides maiores: vt ſ. vt iudi ſine quoquo ſuffra. §. hæc aũt oĩa. [y] Fiunt. quantũ eſt à ſubiectis. ſed à principe vel communi ciuitatis põt habere: vt ſubijcit. [z] Maiores. vt Florentia. [a] Minores. vt Piſtorium. [b] Cõſtitutum. vt ſ. ſcriptũ eſt exemplar. [c] Percipient. not. cõſuetudo facit licitũ, quod aliàs eſt illicitum, vt hic & de ſãc. epiſ. §. pro conſuetudinibus. col. ix argu. ꝯ j. vt nul. iu § 1. [d] Mittent facit ad hoc

Præd. ſecù. Haloãder autẽ vertit iuſ facere: qd aliud ſignificat & nõ ſine cõtrouerſia eſt: vt ante dixi. Cont.

Ordinari' an poſſit recuſari. Sec' de iure can. vt c. cum ſpãli. ex. de appel.

Victor victo in expenſis qñ q; ꝯdẽnatur.

Cõſuetudine fit licitũ. aliàs illicitũ.

ſidem. ſic enim fruetur ciuitas vnaquæq; a. cura iudiciali: & omnis gẽs ſub maiori conſtituta iudice, b maiorem ſentiet prouidentiam: & reſcindentur c plurimæ iudicum curæ, cum ciuitatum defenſores in ſemetipſis eas imponunt, & leuigant præſidum quas pro omnibus nominibus habent ſollicitudines, ipſi d particulariter remouentes e ea quæ vim patientibus inferuntur, aut dubitationes ſoluentes, & honeſtos (ſicut ſæpe dictum eſt) f eos qui in adminiſtrationibus g ſunt demonſtrantes. Si verò etiam detineãtur h ab aliquibus publicæ functiones: gentiũ præſides defenſoribus imperabũt contra detentores exactiones: vt & ſecundum hoc eos adiuuent.

Si qua verò i defenſoris præter hæc fiat ordinatio, aut renuerit aliquis defenſoris officiũ in ſemetipſum veniens, ſiue dignitatis, ſiue militię, ſiue priuilegij ſiue alteriùs cuiuſpiã occaſione: iſte quinque librarũ auri ſubiectus pœnę, & ſic poſt eius exactionem ad opera k ciuitatis pficiẽtem cogatur l defenſoris implere ſollicitudinem. Cõuenit enim vnumquemq; nobilium ſemper functionem agere ciuitatum quas inhabitat, & hanc eis m cõferre habitationis repenſationem.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram inſinuata ſunt legem, tua ſublimitas in prouincijs, quibus præeſt, facere manifeſta per programmata propria ſtudeat: n quatenus cognoſcant omnes, quia & maximorum, o & mediocrium, & paruulorum nobis cura eſt: & nihil eſt tale, o quod à noſtra ſolicitudine p remoueamus. Partem verò faciat tua eminentiã ſuorum q præceptorum: vt ex hoc iam gentium præſides præparẽt ſecundũ vnamquãq; ciuitatẽ eos, qui bonæ opinionis r ſunt, nominari defenſores ſecũdũ circulum, (ſicut iam dictũ eſt) s & decreta fieri communia t cum iureiurãdo in eis habito, u & deſcribere prędictum circulum, & ita per biennium ſubintrare curam eos qui ſubſequuntur: x † & ſi exciderit quiſpiam ex eis alium introduci: ſemper quidem decreto cũ iureiurando faciendo: ipſoque dum futurus fuerit curã ſuſcipere, definitum iuſiurandũ ſubeunte, & electione eius facienda à Deo amabili epiſcopo, & venerabili clero, & alijs in ciuitate bonæ opinioni ſtudentibus. quod etiam nunc mox fieri conuenit, omnibus (ſicut dictum eſt) ſecundum hanc noſtram generalem procedentibus legem. Nunc autem y defenſores exiſtentes, ſi quidem placiti videantur, etiã ipſos inſcribi circulo, & biennio complere curam. & ſi quidem iam biennium in ea cura habent, remoueri defenſoris ſolicitudine: niſi tamen voluerint communi decreto teneri eos altero biennio in eodem officio. Si verò nondum biennium impleuerint, digni verò videantur communicare circulo: impleant reliquum tempus, vltra quod nullus ciuitatem defendat: ſed vſque ad hoc ſolum ſtet tempus: niſi cuncta ciuitas reluctante nullo elegerit eum: & hoc facto, alio biennio ſuſcipiat ſolicitudinem, & modis z omnibus deponatur, & tunc rurſus a fiat, quando ipſe eum circulus ad hunc adduxerit ordinem, ne frequentia b ordinationis, & continuatione curæ, & per quandam machinationem illud ſemper renouando, fiat aliquibus infinita prædicta

hoc C. de defen. ciui. l. nihil. & l. defenſores ciuitatum. & ff. de offic. proconſ. l. ſi quid.

a Vnequæque. aliàs vnaquaque.

b Iudice. vt præſide: & ſic no. ar. pro doctorib. antiquis ꝯ nouos. ſed ꝯ eos eſt manifeſtè, ſi bene intelligatur: nã non ſunt maiores in ſolertia: vt C. de offi. recto. puin. l. potioris.

c Reſcindẽtur. i. decidẽtur minima maleficia. ſ. per defenſorem.

d Ipſi. defenſores.

e Remouẽtes. ſ. decidendo lites iſtas.

f Dictum eſt vt ſ. eo. §. nos igitur.

g In adminiſtrationib. ſ. maioribus: nã quanto &c. vt ſ. eo. §. nos igitur.

h Detineatur. ab aliquibus tributarijs.

i Si qua vero. dignitatis occaſione: vt ſubijcit.

k Ad opera. i. ad adminiſtrationem.

l Cogatur captis pignorib. ad inſtar tutoris: vt ff. de mune. & ho. l. ſi quis. & inſti. de ſatiſd. tut. §. fi. niſi appellet: vt C. de appel. l. ij qui. & facit ad hoc. C. de decu. l. nulli.

m Eis ſ. ciuitatibus. nam vbi emolumentum &c. vt inſti. de legi. pat. tu. §. j. & C. de cad. to §. p ſecũ.

Emolumentum et debet vbi eſt onus.

n Maximorũ. no. in concionando præponi maiores minorib. vt diximus inſtit. de bo. poſ. §. aliam.

o Tale. ſ. impedimẽtum.

p Solicitudine. l. à lagis huius compoſitione.

q Suorum. nam & alia multa mãdabis eis pro nobis.

r Bonę opinionis. idem in teſtibus: vt ſ. de teſt. §. ſancimus aũt. & facit ad hoc. ſ. de armis §. hanc igitur. coll. 6.

ſ Dictũ eſt vt ſ. eod. § interim. & nota ꝙ hic repetit breuiter quaſi oĩa ſ. dicta. ſic facere debet aduocati in fine ſui dicti. ſic ſ. vt eccl. Ro. ibi, hoc in æternum reminiſcentes.

t Cõia. ab omnibus nobilibus.

u Habito. tam ab aligentibus, quàm ab electo.

x Subſequuntur. i. q poſt hãc legẽ eligenꝰ.

y Nunc aũt. i. tempore huius factæ conſtitutionis.

z Modis. & ſi oẽs cõſentirent in ꝯtrium.

a Rurſus. q. d. tũc pmittiꝰ ſupradicta electio, qñ bona fide facit circulum, & non inſtructè, vt iterum eligeretur.

b Frequẽtia. c No. frequẽter fieri qđ fit bis. ſic C. de epi. aud. l. nemo. in fi. & ſ. de non alt. §. neque. & C. de dona. l. ſi quis. De

c De hoc verbo frequenter. vide gloſ. verſi frequẽter. ꝙ eſt glo. 2. in c. monaſteria, extra, de vi. & ho. cleri. vbi vult. ꝙ frequẽtia cauſaꝰ ex duab. vicibus.

† Ex Accur. ſcholio legendũ vñ. ſubſequenꝰ.

gubernatio. His oībus valituris in omne tēpus: qm̄ cum toto hoc ſtudio & vigilantia & dn̄i Dei intuitu adinuenimus, & noſtris ſubiectis contulimus. Dat. Rom. Idibus † Auguſt. aut conſulari. Beliſa. Viceconſ.

TITVLVS III.

DE MENSVRA ordinādorum clericorū.

Numerus clericorū antiquus debet ſeruari, & nullo caſu augeri: et in defunctorū loco nullus debet ſubſtitui donec ad antiquū numerū perueniatur, manentib. antea ordinatis in eo in quo sūt ſchemate. Sed ſi in vna eccleſia, in qua clericus moritur, deminuta eſt clericorum multitudo, et in alia eccleſia ſuperabundat, debet eligi & aſſumi clericus ex ea eccleſia, & ad aliā tranſferri: & non noua ordinatione creari. Bart.

Idem Imper. Anthemio * ſanctiſſimo & beatiſſimo Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, & vniuerſi eius tractus Patriarchæ.

Legem nuper ſcripſimus [a] de mēſura ordinationum, & vt non cōpeteret effuſas eas eſſe, neque in ſanctiſſima maiore eccleſia huius feliciſſimæ ciuitatis, [b] neq; in alijs: [c] quā ēt firmā eſſe, & valere ſm oēm ſuā [d] volumus virtutē. Qnia verò intentio nobis eſt abbreuiare quidē ordinatiōes, huic aūt ſanctiſſimę maiori eccleclesiæ excellentē expenſam ad mediocrem quandā atq; portabilē ſtatū quærere quantitatē, quatenus multitudo ei expēſarū minuatur: pp hoc oēm circumeuntes viam, ad præſentē venimus legē: nihil quidē aliud exiſtentē à priore, [e] ſed ex eius [f] procedentē voluntate, adhuc [g] aūt amplius ſanctiſſimæ maiori eccleſiæ prodeſſe valentē. Sancimus .n. ſi in quibuſdam ſanctiſſimarū eccleſiarū (quarum ipſa ſanctiſſima maior eccleſia gubernationē & expenſas ſuſcepit) contigerit aut presbyterum, aut diaconū, aut lectorem, aut cantorem mori, non alium mox extrinſecus introduci, ſed conſiderare quanta tunc eſt mēſura ibidem miniſtrantiū reuerendiſſimorum clericorum. Et ſiquidem nondū clericorum minuta menſura eſt, ſed adhuc abūdant quantum ad id qđ ſuperius [h] definiuimus, & eum qui vocať ſtatutus, [i] nullam fieri pro eo ordinationem, donec numerus in remedio ipſo reſtituať. [k] Si verò [l] deminuta multitudo eſt, vt neceſſitas ſit, ne deſit ſtatutus numerus, aliū pro moriente introduci clericum: cōſiderare beatitudinē tuā, ſi quis eſt in alijs eccleſiijs citra ſanctiſſimā maiorem eccleſiam, ex abundanti eiuſdem ordinis clericus: & exinde reſtituere aliū, & non nouam facere ordinationem. Sic.n. dū ex eo qđ plus eſt, [m] ſemp hoc qđ fuit, [n] impleť: bona & Deo amabilis imponitur cāæ menſura: & ſic ſanctiſſima maior eccleſia paulatim debitis liberabitur. Alioqui ſi quid defuerit quidem, compleatur introductionibus extraneis: quod verò plus eſt, non minuatur: plurimum & indefinitū tranſiet tempus, donec oē quod plus eſt, minuatur. Tua igiť beatitudo eaq̄ pp ſanctiſſimarum eccleſiarum vtilitatem rectè nobis placuerunt, operi effectuiq; ꝯdere feſtinet. Etenim ſi quid fiat præter hoc: ſcire neceſſe eſt, eum qui ꝯ hanc noſtram legem ſuſcipere ordinationem p̄ſumpſerit, nihil hinc vtilitatis habiturū, neq; reputabiť à reuerendiſſimis œconomis in hac parte facta ſanctiſſimę maiori eccleſiæ expēſa: ſed ipſi ex hoc cognoſcent damnum, à ſemetipſis hunc ſuæ negligentiæ recipientes fructum. Dat. Idibus † Auguſt. Conſtantinop. poſt conſulatum Beliſarij V.C.

TITVLVS IIII.

DE MANDATIS PRINCIPVM. †

Adminiſtratores mundas debent ſeruare manus, & fiſcalia tributa vigilanter inſpicere & exigere, & pacem ciuitatibus dare, & ſeditiones prohibere. Bart.

Imper. Iuſtin. Auguſ. Triboniano quæſtori ſacri noſtri palatij exconſulſ.

Ex libris [o] antiquis, qui iura Romani nois continebant, non ignorat tua ſublimitas, [p] quanta

Authen. f 2

DE MENSVRA ordinandorum [a] clericorum.

Legē. Scripſim⁹. vt ꝭ. vt deter. ſit numerus clerico.
[b] Ciuitatis aľs vrbis.
[c] Alijs.ſ. ſibi adiacētibus: vt ꝭ. vt deter. ſit num. cle. idē tñ facit & de alijs eccleſijs, licet hic de illis nō dicat: vt ꝭ. quo. oportet epiſc. §. ſed neq;.
[d] Suā. non aliās. Ac.
[e] Priore.i.ſi hāte alliqd quod ꝯ priorem.
[f] Eius. ſ. prioris.
[g] Adhuc. ſed in quo hæc prodeſt, ad quod illa nō profiet Rñ in eo q̄ hic dicit. qñ deficit numerus ī vna, q̄ debet ſumi ex alia vbi numerus ſuperabundat: vt ī. §. ſ. ibi, ſi vero deminuta, qđ non dicitur ſuperiori conſtitutione.
[h] Superius, vt ꝭ. vt deter. ſit nu. cle. Acc.
[i] Statutus. ſ. modus.
[k] Reſtituatur. facit ad hoc. ꝭ. de referen. §. 2. & C. de ſacroſan. eccle. l. non plures, & ꝭ. quomodo oportet epiſ. §. ſed neque.
[l] Si vero. nunc incipit adijcere ſuperiori conſti. illi. ſ. vt deter. ſit num. cler.
[m] Pl⁹ ē.ī alia eccľia.
[n] Defuit. alibi. Acc.

DE MANDATIS principum.

[o] Ex libris. quos non habem⁹.
[p] Tua ſublimitas. loqť Tribo. q̄ſtori, cui mittitur & datur hec ꝯſt. vt ī. §. j. ibi, illuſt.

Man

† In mea editione habetur, 16. Calē. Auguſt. Ego autē exiſtimo legendū, poſt ea poſt cōſulatū Beliſarij. V. C. Conſulis. q̄ illa verba deprauata. aut ꝯſulari, ꝑpoſita id ſignificare videanť, & id ordo ſuperiorū Nouellarū exigat, ne hęc ſit illis tēpore prior, hoc ēt idicat ſequens Nouella ad Anthemiū ſcripta, q̄ Epiphanio poſt cōſulatū Beliſarij ſucceſſit. Contius.

* Hic à Trapezūta tranſlatus fuit ī ſedē Conſtātinopolitanā. Niceph. lib. 1. c. 7. Cō

† XVIII. Cal. Aug. in Scrimgeriana. ſed in ea puto emēdandum vt legať. poſt cōſulatum Beliſarij, vt hic, & Anthemij Archiepiſcopi noua ordinatio id ſuadeat, vt antea admonui Contius.

† Eadem eſt Latina īſcriptio in noua Scrimgeriana editione Gręca. vnde mirū eſt Haloandrū eā voluiſſe immutare, & inſcribere præcepta pręſidum. Contius.

ta ꝺ mād.pri- [a] legūlato res ĩ ſuo quoq; [b] vol.cō ſcripſerūt.Quia [c] igiť no bis reparātib. oēm vetuſtatē iā depditā ac deminutā,placuit [d] ēt oīb.iudicib.nr̄is,[e] q minores vł medias [f] adminiſtrōnes gerūt,ſiue iter correcto.[g] ꝯſulares,ſiue iter ſpectabiles ordinenť, n̄ ſolū codicil. [h] p̄ſtare,ſed ēt mādata dare,quib⁹ inſpectis oia gubernare laudabiliter poſſint:iō librū mandatorū cōpoſuimus, qui ſubter [i] p vtrāq; linguā annex⁹ ē: vt deť admiſtōrib. nr̄is ẜm locorū qualitatē,ĩ qb.Ro.vel Græca līgua frequētať,ſcire eorū ſanctionē : vt nihil ex his audeāt p̄terire,ſed ſaluber. diſpoſitiones nr̄as obſeruātes, in ppetuum nr̄as ꝓuincias,nroq; imperio ſubiectos gubernare feſtinent. Illuſtris igiť auctoritas [k] tua ad quā q̄ſtoria ptinet cēſura,eadē mādata & in libris legū trāſcribi,[l] & in ſacro laterculo [m] deponi p̄cipiat:quatenus ex his vnā cū codicillis [n] ſuſcipiendis,adminiſtōres queadmodū poſſit reip.ſubuenire,n̄ ignorēt. D. XVI. Cal. Maij poſt cōſula. Beliſarij V.C. Conſulis. ✝

IAm qdē in ḡnali nr̄æ pietatis lege [o] oīa declarata ſunt, ĩ qb.conueniēs ē admiſtōes accipiētes eas gubernař, memorātes[p] iuſſu.qꝺ ſup his p̄ ſtať. Neceſſariū tn̄ exiſtimauim⁹ ēt nūc pcipiēti tibi [q] adminiſtōnē,[r] deſignare qꝺ à genitorib⁹ [s] reip.nr̄ę adinuētū ē: q ad adminiſtōnes directis [t] certa p̄cepta dabāt [u] mādata pricipū ea vocātes, ẜm q̄ oporteret eos gubernař adminiſtratiōes.

CAP. I. Vt gratis creati magiſtratus , gratuitas quoque manus ſeruent erga Deum, Imperatorem ,& legem. Cōtius.

Oportet [x] igiť te purè ſumere adminiſt. & [y] ſine oī ſuffragio,[z] p̄ oīb.alijs mūdas [a] ſeruare Deo nobisq; & legi man⁹,& nullū cōtingere lucrū, [b] neque maius, neq; minus, neq; captioſum qddā ꝯ ſubiectos facere negotiatione:[c] ſed cōtentū eſſe ſolis à fiſco tibi miniſtratis, [d] & tā p te,q̄ p eos q circa te ſunt, purū eis vndiq; ſeruare [e] ius:& feſtinare. [f] Primū quidem fiſcalia tributa exigi vigilanter, nihil deminuens circa publicam curā requirere, ne fortè fiſcus īde minuať, & ſaluare [g] ei vndiq; q̄ ꝓpria ſūt. Sicut.n. priuatos in iuſtitiā paſſos adiuuamus, ſic & publicū illæſum manere volum⁹. Collatores nāq;

a Mādatis princ. Eſt aūt mandatū principis ꝯ cōſtō q̄dā ꝯtinēs p̄cepta de laudabiliter ꝓuincia gubernāda. ſed P. dicebat q̄ nō erat ꝯſtō: cū tāquā oppoſita mādato qn̄q; inueniať conſtō: vt ff de col illi.l.ij.j. tn̄ & C. de ince.nup.l.q ꝯ legē.ſed certē cōſtō genus eſt ꝛ mandati ſpēs eſt cōtinēs hm̄ōi p̄cepta tn̄ q̄ diaim⁹ :& ita ĩ hoc tit accipiť. Aliàs dř mandatū qꝺlibet pricipis p̄ceptū. p ea celſitudinē.& ſic accipiť C.e.ti. aliàs dř rogat⁹ qdā: & ita accipiť ff. man.l.i. & per totū.

b Volumine ꝯſcripſerūt.trāſportādo & eliciēdo de antiqs libris. Et ſic no.ĩ.laudabilē eſſe, & licitū hoc faceř. nec mirū: q a q ñ ſubtiliter fcm̄ emēdat &c. laudabilior ē eo q pri⁹ iuenit: vt C. de ve.iur. enu.l. i.§. oīs eni. & fa. ad hoc inſt.ĩ ꝓę.§. igiť.

ADDITIO. Volumine ꝯſcripſerūt.velut ĩ l. 9. de of.p̄ ꝓuinciarū ĩ vlterinte familiaritatē ꝓuinciales admittūt & l.j.de off.p̄. A. Mādatis p̄fecti Ægypti ꝯtineť, vt ſi prius deponat ipeiū . quā Alexādriā ingreſſ⁹ ſit ſucceſſor ei⁹. & l.15. de pęn. Mādatis principalib.q̄ p̄ſidib.dāť, caueť, ne qs ppetuis vinculis dāneť. Itē l. 2.de ijs q.vt idig. Mādatis contineť, ne qs ducat vxorē ĩ ea prouincia ĩ qua offm̄ gerit. Itē l.aliū. de ver. ſig. Magiſtratus ſolos & p̄ſides ꝓuinciarū poſſe multam dicere mādatis pmiſſū eſt. Itē l. 30.de pęn. & v. de requi.re.l.4.§.j. & §.non ſi.ad l.iul. pecu.l.3. de of.p̄ſi.l. 6.de of. ꝓcō l.j.de re ſta.mil.& alijs locis. Itē Tertull. ad Scapulā p̄ſidē Carthaginis q tū ſæuiebat ĩ Chriſtianos, ſcribit mādatis principi ꝯtineri, ne quis ſine accuſatore damnetur , & vt iudices confeſſos damnent ĩ negantes ad tormenta reuocent. Contius.

c Quia.qm̄ alij ſcripſerunt de man.prin.igitur,&c.

d Placuit. nobis.

e Nr̄is.ſ.codicillos p̄ſtař,& mādata dař accipe.qꝺ ē ĩ.

f Mediat. ſunt autem quinq. genera magiſtratuū : vt dicemus ĩ. vt ab illuſtribus, & qui ſup &c.

g Correctores.ſ.de Italia,ſed præſi.in prouincia.

h Codicillos.i.literas dignitatis.

i Subter.i.ĩ. ē ſcriptū p linguā Latinā & Græcā,ſed tm̄ Latinā habemus, vt ĩ.eo.§.prox.vſq; in fi. huius conſtitutionis quia nec Græca eſt neceſſaria nobis, ſed tn̄ illa idē dicit & hn̄t eā Græci,vt ſubijcit ſtatī.

k Auctoritas tua . o Triboniane,.

l Tranſcribi. ſ. vt hæc conſti. ſit de corpore iuris.

m Laterculo loc⁹ vbi leges & cōſt. reponūtur. dictus ſacer, quia leg. ſacræ ſunt : vt C. de .ll. & cōſti. l. leges ſacratiſſimæ .

n Codicillis .i.cū dignitate, quę p codicillos demonſtratur.

o Lege. vt ĩ. vt iudi. ſine quoquo ſuf.§ fi.

p Memorantes ſ. in eadem l.§.ſic igiť. & ĩ. iuſſu. qꝺ p̄ſtať &c.

q Tibi. Triboniano.

ADDITIO. Falliť Ac. nā ḡnaliter alloquiť Iuſt. vnumquēq;: cui ad magiſtratū veniēti dabitur hui⁹ libelli exēplar . Contius.

r Adminiſtrationē. q̄ſtoriā. ſ. vt ā. dictū eſt,& dř inſti. in ꝓę. §. cunq̄ue hoc Deo.

ſ Genito. q. d. & nři priores faciebant: vt ĩ. eo. j. reſpon.

t Dire. ideſt miſſis.

u Dabant. vt ne quis munus vel talia ſumeret, niſi eſculentū & poculentū: vt ff. da offi. procō. l. ſolent. §. fi & ff. de of. p̄ſ.l. plebiſcito. & hoc ipſum hodie altier eſt: vt ĩ. ſcriptū exēplar. Acc.

x Oportet hic incipit liber mandatorū in lingua Latina.

y Et. pro ideſt.

z Suffragio.i ſine aliquo dato nōle ſuffragij: vt ĩ. vt iudi. ſine quoq. ſuff.§. hæc oīa.

a Mundas . ab omni munere. ẜm Al.

b . Lucrum. ĩ. de in. §. ne aut.ꝯ ſed ibi in iudice delegato loquitur. at hic in ordinarijs. & facit ad hoc finis illius §. & ĩ. vt iud. ſine quoq. ſuff. § illud & ĩ. iuſiu. qꝺ p̄ſtā. § primum.

c Negotiatione. i. p aliquem modum negociandi: vt C. de contra. iudi. l.i. & ff. de contrahen. empt l.non licet.

d Miniſtratis. ſ annonis vel ſalarijs.

e Seruare repete, oportet te. & facit ad hoc ĩ. Iuſiur. qꝺ pręſta. §. pe. & ĩ. vt iud. ſine quoq. ſuff. §. eos aūt.

f Feſtinatur .repete oportet. & eſt hic aliud capitulū, licet ĩ §. ſit tibi. hoc innuat. & primum pro vno: qꝺ eſt verum : quia & ſub vno §. ſunt: & quia vtrunque pecuniarium commodum reſpicit.

g Saluare. ſcilicet oportet te,.

Mādatū Papæ qn̄ habeat eum ſolę. vide p In no. in ca. cū ex literis . extra de in inte. reſtit.

✝ Hactenus p̄ceſſit epiſtola ad Tribonianū, q̄ Latino ſermone primū cōſcripta ē: ideoq; in Scrimgeriana editione deeſt: poſtea ſequiť libellus ſeu breuis mādatorū: cuius hoc ē initiū in eadē Scrimgeriana editione: In nomine Dn̄i Ieſu Chriſti Dei noſtri Imperator Cæſar Fla. Iuſti. Alamanicus Gothic⁹ Frācīſc⁹ Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus African⁹, pi⁹ felix glorioſus victor triūphator ſemp adorādus Auguſtus. Iā qdē &c.

Alia

omni alia [a] calumnia liberi conſeruati, facilè & in promptu ſoluent tributa: & q infinita pri° [b] dãtes, manebãt dñtes adhuc fiſcalia: ex nũc ipſis fiſcalib. exſoluẽtes liberabũt facilè ſe à tributis.

CAP. II. Mandatorum. Vt caueant magiſtratus ne q̃ ſeditiones excitentur, & quieti publicæ omniũ ordinum inuigilent.

Deinde [c] ꝯueniẽs eſt te ꝓuidere, vt nulli populi ciuitatũ alterutris [d] ſeditiones faciãt, ſed oẽm pacẽ [e] eſſe Dei ciuitatib°, dum æquitas ẽt hinc [f] nr̃is ſubiectis ſeruat̃, [g] & neq; lucri, neq; paſſionis [h] † alicui° cã ad aliquã partiũ declinatur. [i]

CAP. III. Vt breuiores & viliores cãæ ſine ſcripto decidantur, & ſportularum modus ſeruet̃.

Iudices lites cũ oĩ æquitate audire debẽt: et breues lites et viliũ perſonarũ ex nõ ſcripto cognoſcere, et iudicare et prouidere, ne occaſiõe iudicialium expenſarum dãnificentur ſubditi: et ne ſubditi propter ipſorum negligentiam, ad principis accedant curiam. Bart.

Sit tibi quoq; tertiũ [k] ſtudiũ, lites cũ oĩ ęquitate [l] audire, & oẽs q̃dẽ breuiores, [m] & q̃cunq; maximè viliũ [n] ſunt, ex non ſcripto [o] decidere, & iudicare, & liberare oẽs alterna ꝯtẽtione, † & nõ ꝑmitteṙ [p] nihil [q] vltra q̃ ꝯtinet̃ ſacra [r] & nr̃a conſtitutione, occaſione cãliũ [s] expẽſarũ dãnificari, [t] ſi tñ ſufficiẽtes in datione ꝯſiſtãt. alioq̃ ẽt gratis [u] lites audire, & nõ ꝑmittere [x] ex negligentia de ꝓuincia alicui° præſidis quẽquã ad hanc currere feliciſſimã ciuitatem, & nobis moleſtũ eſſe. Scito namq; q̃a ſiq̃s veniat, & aditionẽ nobis faciat, [y] & à nobis interrogat° ſi [z] prius te adijt, deinde te dicat adijſſe, & q̃d iuſtũ eſt nõ impetraſſe, & hoc verũ inueniam°, i te ĩdignationẽ ꝯuertem°. [a] Si verò cũ te ñ adierit venire ad hãc regiã ꝓſũpſerit ciuitatẽ, & remittem° eũ cũ oĩ correctione, & riſum non dabimus. [b]

CAP. IIII. Ne ꝓſides ꝑmittant exſecutores aut magiſterianos aliq̃d formarũ & portuũ cã exiget̃.

Adminiſtratores ꝓuidere debẽt ne iudices et officiales de principis curia veniẽtes lędãt ſubiectos: et eos punire debẽt: et ꝓcepta cõtra ius, vel vtilitatẽ publicã nõ ſuſcipet̃: niſi ſecũda iuſſio emanauerit: et ꝓ vbertate neceſſariorũ & operũ ciuitatũ diligentiã oẽm adhibere, et delinquentes caſtigare cõpetẽti, vel decẽti pœna, oĩ priuilegio ceſſãte, et ꝓuideṙ ne officiales ſubiectos iniurijs afficiãt: et malos expellere. Bar.

Deinde competens eſt te ẽt hinc [c] venientes,

[a] Alia. ergo vr̃: ꝙ exactio tributorum eſt calumnioſa: quod falſum eſt: ſed certè non implicat. ſic & aliàs, Crucifixus eſt Chriſtus, & alij duo nequam. quod dic, vt no. j̄. vt defun. ſeu fu. §. j. col. v. Accurſ.

[b] Prius dantes. i. illi qui ante legem iſtam ſuo tempore non ſoluebant tributa: immo in futuro tēpe remanebãt ad ſoluẽdum, hodie ſuo tẽpore ſoluent.

[c] Deinde. ſ. iij. ꝓcepto.

[d] Alterutris. i. edinuicem.

[e] Pacem. No. poteſtates terrarum teneri ad faciendum pacem fieri, vt dicit, & ẽ ad hoc ff. de offi. pręſi. l. ꝯgruit. & C. de his q ad eccl. cõfu. l. denũciamus. & ff. de vſufru. l. ſi cui. §. 2. & j̄. de pa. tenẽ. quaſi per totum tit. qui eſt in vſibus feudorum.

[f] Hinc. i. ex hac l. vel ꝓpoſito, ex pace.

[g] Seruatur. & equitas inter hoĩes, ed quã ęquitatẽ tenet̃ ꝓſes: vt ſ. inſti. q̃d ꝓſta. §. & primũ. & §. ęqui°.

[h] Paſſionis. i. damni imminẽtis. & nõ debet compati iniquis hoĩb. qn eos puniat.

[i] Declinatur. ſ. ęquitas: vt ſ. inſti. quod pręſta. §. & primum.

[k] Tertiũ. melius dixiſſet quartũ, cũ tria iam dixit. ſed dic vt diximus ſ. §. oportet.

[l] Æquitate. hoc facit pro M. q dicebat ſcḋm æquitatẽ, & conſciẽtiã iudicandũ. & eſt pro eo C. de iud. l. placuit. & ff. ſi reg. l. ſi ĩterruptiõe, in ſi. & ff. de fer. l. 2. in ſi. Sed Io. ſ. nam ſcḋm allegata dicit, & dicimus iudicandũ: vt ff. de off. ꝓſid. l. illicitas. §. veritas. ibi. & ideo & c. & q̃d ſuis legib. dr̃ ſcḋm Mar. ẽ verũ, qñ vt iudex habet cõſcientiã: ſ q̃a ſuã cõſcientiã vel ęquitatẽ non hẽt vt priuatus, ſed qñ hẽt vt priuat°, tũc ñ dẽt ius dicere, vt C. de leg. & cõſti. l. 1. & j̄. de rap. vlt. j. rñ. co. 9.

[m] Breuiores. quidã dicunt breuiores. ſine breues quinquaginta aureo. vt C. de defen. ciui. l. 1. alij duorum aureo. vt ff. de dolo. l. ſi oleũ. §. ſi. & l. ſeq. alij quinque aureo. vt ff. de bon. dam. l. diuus. vel verius centum aureo. vt j̄. de iud. §. ne autem. & j̄. proxi. ſequitur.

[n] Vilium. ſ. pſonarũ, & pauperũ hoĩum. & q̃d dicit maximè, abundat. ſicut & aliàs ff de leg. j. l. 3. l. cũ quis decedẽs. § nuptura. in ſi. & ita diligẽter no. duo capitula. & qñ cã breuis, & qñ viliũ pſonarũ. licet cã ñ ſit breuis. & ſic ſufficit alterũ. Sed alij ponũt ꝓ vno caſu: & q̃d dicit viliũ, exponũt. ſ. terũ vt de fœno, vel palea: & tunc maximè non abundat.

[o] Ex nõ ſcripto. i. ſine libello: & licet ſñia nõ det̃ in ſcriptis, valet tñ, aliàs ſecus vt C. de ſen. ex breu. l. ſi. ſũt & alij caſus, quos dic, vt ſ. vt iu. ſine quo. ſu. §. neceſſitatẽ. & facit ad hoc C. ḋ prin. ſch. l. j. §. ſi.

[p] Et ñ ꝑmittere. cautè accedit ed eliũ c.

[q] Nihil. aliàs nõ eſt illa nihil, & tũc plana, ſi aũt habeas: dic ꝙ negatio, q̃ icludit̃, ſit ſupflua: & poſitũ q̃d ſeq̃. remanet. nã tñ valet nihil, quã tñ ſi aliq̃d, ſic aliàs abũdat: vt ſ. de heret. & Falc. § inordinatum.

[r] Sacra. quã nõ habem°: ſed plerũq; ſit ei° memoria: vt ſ. vt iu. ſine quoq. ſuf. §. volum°. & j̄. vt lit. iur. §. & hoc. coll. 9. & j̄. vt diff. iu. §. ſi & fortè eret ei° ſũia talis, vt duos aureos ꝑ ptĩ. & duos in ſine eccipere iudex ꝓ cã: vt j̄. de iudi. §. ne autem.

[s] Cauſaliũ q̃e ꝓ cã ſiũt: hoc ẽ ip̃e ſportulę, q̃ iudicib. ꝓſtabãt.

[t] Damnificari. i. litigantes.

[u] Gratis. [t] nã rõne pſonarũ vel rerũ q̃dã ſiũt gratis, q̃ aſs ñ fierẽt: & facit ad hoc j̄. vt cleri. apud propri. epiſ. §. 1. coll 6 & C. de epi. & cle. l. nulli. & de epi. aud. l. de creatiõib. & C. de no pt. l. ſi furioſi. i ſi. & j̄. de iud. §. ne aũt. Acc.

[x] Et nõ permittere. ſcilicet oportet.

[y] Faciat. pp aliquã cãm, quã cũ alio hẽt.

[z] Si. i. an.

[a] Cõuertemus. i. ſeuerius vindicabim°. ſic iſti. de ijs q ſunt ſui, vel alie. iur. §. ſi. Al.

[b] Non debimus. facit ed hoc ff. de appel. l. imperator. & j̄. de cap. §. ſi. & j̄. vt diffe. iudi §. ſi quis. & ſ. quomodo opor. epiſ. §. illud.

[c]. Hinc. ideſt à noſtra curia.

† aliàs captionis.

Iudicare an debeat iudex ſcḋm conſcientiã.

[a] Hoĩes.

[b] Cõcor. c. cõquerẽte cũ glo. 1. poſt pri cap. ex. de off. lu. or. & cle. diſpẽdioſã. de iud. & c. ſinẽ liti b°. ex. de dolo, & contum.

[t] Cõco. c. cũ ab omni, cũ gl. ſup verbo expenſas, i medio. ibi, ſ. mo ſi pauperes. ex. de vita & hon. cler.

a Magiſteriano. genera erant magiſtratuum, q̄ magiſtri militum vel ſimilium dicebantur.
b Superexigere. i. exigere vltra id, quod ipſe præſes exigit. ſic ſ. vt iudi. ſine quoquo ſuf. hāc. §. volum⁹.
c Sed ſi quis ſ. noſtrorum ſubiectorum.
d Adierit. ſ. te.

l. ſicut ſacriſicia, & l. 3. Et hoc eſt ꝯ miſeros ꝓlatos. q̄ timent ſn ſib literas dñi Papæ, vt nō audeant re. lamare: quod facere non debēt: vt hic dr. & j̄. vt nul. iudi. §. & hæc verò iubemus. coll. ix. & C. ſi ꝯ ius vel vti. pub. l. & ſi nō cognitio. nec ꝑ hoc deſeruiūt legi, imo ſeruiūt, & ꝑ ꝑ hoc Papæ, vel princ. vt C. de app. l. ſi. in ſi.

e Queſtus. i. cōqueſt⁹ damnū illatū ab aliquo à curia veniēte.
f Procurari. ſ. per te oportet. Ac.
g Cuiuſcunque. i. à quocūque, qui ſit in aliquo foro noſtræ curiæ tranſmiſſa.
h Diriguntur. i. dirigi ꝯſueuerūt & debent.
i Formarū aquæ cauſæ: formabatur enim locus, per quē aqua, vt ſubijcit, vel aliqd vtile reipublicæ ducebatur: vl̄ ſiebat. ſic & j̄. de eccle. tit. § ad hoc ſancimus & C. de ſacr. ſan. eccl. l. ad inſtructiones.
ADDITIO In Græco ē ἰλλιον ὕδατος. formarū aquæ ſcitiſſimè. Sic. n. apud Caſſiodorū vocat comes formarū. i. q reficiendis aquæductiū. ꝓpoſi ſus⁹ ē li. 7. variar. c. 9. ſic eius formas vocat idē Caſſiod. li. 3 c. 38. iſta qb. aqua docit. ſic ēt noiantſn l. j. C. de aquæd. li. 11. Miror ergo Haloād hoc verbo neglecto tráſtuliſſe aquædu. Cōti⁹.
k Domuum cōferri forte volebat. vt deſtrueretur domus in publico facta, in qua deſtruenda expenſæ ſunt neceſſariæ: vt ff. quod vi aut clam. l. competit. §. fin. & de oper. no. nun. l. ſi.
l Nros ſubiectos accipe principiū, & oportet te, ſubaudi, nec permittere alieni, &c. damnificare &c.
m Nec ꝑ talē. abūdat hic negatio, ſic ſ. c. §. ſit tibi. Vl̄ dic, nec ꝑ aliā, nec per iſtam, vt ſic ad diuerſa referātur. ſic ſ. de hæte. & Falc. d. §. ordinatum.
n Ipſe. ſubaudi tu.

ſiue ex magiſteriano [a] ſiue ex quolibet foro, nō permittere lædere, nec ſupexigere [b] ſubiectos nros. Sed ſi quis [c] adierit, [d] tale aliquid queſtus: [e] hoc & exequi, & indemnitatem ei procurari, † [f] & neque permittere alicui proferenti præcepta cuiuſcūq; [g] fori, hæc videlicet quæ ſolenniter diriguntur, [h] formarū aquæ cauſa, [i] & portuum, & itinerū ſternendorum, & imaginum, & murorū, & domuum [k] deſtructionis tanquam in publico factæ, & aliorū taliū dānificare nros ſubiectos. [l] Nō enim volumus, nec per talē [m] cauſam vllum eis inferri damnū. Ipſe [n] verò oīum horum [o] prouidebis ſine damno oī [p] geſtum. [q] Si quis autē, cui tale aliquid iuſſum eſt, [r] veniat: oīno non reſpicias eū, niſi ſacram noſtram pragmaticam oſtendat † formā pro hoc ſcriptā. tūc ſuſcipiēs [s] qdē talē formā, nō aūt aliqd agēs ex ea ante, quā ad nos nūciās [t] ſecūdā ꝓceptionem noſtram ſuſcipias.

CAP. V. Vt victui neceſſaria procurent, & curam ſartorum tectorū murorum publicorūq; operum habeant.

Sed etiam pro vbertate [u] neceſſariorum & operum [x] ciuitatum diligentiam habebis, procurās ex ciuilibus [y] pecunijs partes. † [z] quæ [a] valde neceſſariæ ſunt operum facere, [b] & pontiū ſimiliter, & viarum & portuū, in quibus oīno ſunt locis prouinciæ cui ꝓſides, [c] portuūq; & murorum curā habebis: & quicquid oīno eſt publico & ciuitatib⁹ vtile, & cogitabis, & facies, & nūciabis. Habebis aūt obediētes tibi, & qui in prouincia ſunt, milites, in quibus eorū opus habueris ad miniſteriū iuſtū. Qđ ſi delinquētes inueneris [d] ſub oī caſtigatione decēti iſup ex emolumentis [e] eorum ſatiſfieri læſis [f] procurabis.

CAP. VI. Vt nullis priuilegijs aut prærogatiuis excuſent rei criminū, ſed ſola innocentia.

NON permittas priuilegiis aliquibus vti nocentes: [g] ſed illud ſolum eis in auxilium obſeruabis, vt vndiq; puri horum quæ eis inferunt, innoxij videant. [h] Homicidia autē, & adulteria, virginumq; direptiones, & inuaſiones, [i] & oppreſſiones, ita cum vehementia corrige, puniens [k] delinquentes ſecūdum noſtras leges, [l] vt paulatim ſuppli-

u Vbertare. i. ad hoc vt i neceſſarijs ſit vbertas: qđ facere tene tur. vt ſ. vt iudi. ſine quoquo ſuf. §. j.
x Et operū hoc ad inferiora reſpicit & facit ad hāc ff. de offi. ꝓcō. l. ſi in aliquam.
y Ex ciuilibus. aliaa ex cuiuslibet.
z Partes. ſ. operū, qđ ſequitur.
a Quæ. ſ. opera, &c. vel dic ptes. ſ. reipu.
b Facere. ea q̄ ſunt neceſſaria ſic inſtitu. in proœ. in fin. licet hoc malè ſeruetur.
c Præſides. verbū eſt, non nomen hic.
d Inueneris. ꝓdictos milites.
e Emolumētis. i. bonis, & eis deficiētib. ex ſalarijs: vt C. đ ex ſecutione rei iudicatę. l. ſtipendia.
f Læſis. prouincialib.
g Vti nocētes. & ſic non vtent ſcholares priuilegijs i delictis licet Fridericus imp. gñalr eis cōceſſit. magiſtris & ſcholares illis priuilegijs, quā tū ad delicta tendūt, vterūt, cū ꝑ magiſtrū vel epm nō poterant plene puniri delicta, qđ publicè intereſt: vt ff. de fideiuſſ. l. ſi à reo. §. ſi. & ff. ad l. Aq. l. ita vulnerat⁹. & ſic redimus ad hoc ius. & facit ad hoc, vt ſ. vt iudic. ſine quoquo ſuf. §. qđ aūt. & C. vbi de crim. agi opor. l. j. & 2 & j̄. vt oēs obed. iudi. § 2. colla. v. Ac.
h Videant. ſ. ſola ipunitas eis ꝓdeſt, ſic ſ. đ def. ci. § nulla in.
i Inuaſiones. ſ. terū imobiliū. & apprehēſiões mobiliū puniet ꝑ ꝯſti. ſi qs i tātū: vel ꝑ iterdictū vnde vi, & ꝑ act. vi bo. rap. qn ſūt mobilia: vt inſti. vi bo. rap. § pe. & C. vnde vi. l. ſi qr in tātū. & ff. de vi & vi arma. l. j. j. tā.

† Procurari.

† Facit ad hoc c. porro. cū glo. j. ex. de priuil.

† In Græco eſt πατέρας, vñ legendū eſt patres, vt & Iulianus in epitome legit. quos aūt pres intelligit? Senatores ſ. decoriones &c. Contius.

Scholares in delictis priuilegio ſ vtuntur.

Delicta puniri, publicè intereſt.

o Horum. ſcilicet portuum & cæterorum.
p Omni. quantum ad collatores. Ac.
q Geſtum. ideſt gerendum.
r Iuſſum eſt. vt ipſe dicit: qa miſſus ſit ad reficienda, vel facienda ſupradicta.
s Suſcipiens. ſ. tu. Sed contra ſ. de non alie. §. qa vero veriſimile. So. vt ibi. ſed illa cauſa ē fauorabilior.
t Nuncians. illam primam formam: vt C. de paga.

k Puniens. cum etiam meriū habeat impenſū, vt ff. de offic. præſi. l. illicitas. §. qui vniuerſas.
l Noſtras leges. vt homicidam ſecundum legem Corneliam de ſic. vt ff. ad legem Corneliam de ſic. l. iij. §. pe. adulterium ꝑ le. Iul. de adulter. cuius pœna eſt: vt

eſt, vt C ad l. Iul. de adul. l. quãuis. in ſi. captores vero, vt C. de rap. virg l. j. Acc.
a Suppliciũ. ſic collige, vt aliorũ ſuppliciũ alios ſaluos faciat, vt C. ad leg. Iul. repe. l. t. Sic impunitas alicuorũ multos aliis tradit morti & exitio. vnde dicis decretũ: multos tradit exitio, q liberat mulctum exitia cogitantẽ. ſ. occaſionaliter, vt 23. q. 4 eſt iniuſta. Et ẽ ibi arg. q hoc ipſo q qs parcit malo, intelligitur nocere bono, vt 23. q. 4. c. ſi is q placatus.
b Precipuẽ facit ad hoc ĩ de quæſtore §. maximè. & ĩ. de iudi §. is qui.
c Talẽ facis. ff. de of. pręſi. l. obſeruãdũ, & ĩ. vt iudi. ſine quoquo ſuff. §. eos, & ff. de off. proconſ. l. nec quicquã §. circa aduocatos. Acc.
d Sed neq;. Pone caſum ſic. Quidã timẽs vexationẽ alicuiꝰ cõfugit ad eccleſiã: petit à ꝑſide, vt ꝑmittatei ſecuritatẽ i rebus & pſona. nunquid hoc debet fieri? Rñ. nõ prõpiè. i. paſſim, vel ſine delectu concedendũ. nã in quibuſdam non datur: vt ĩ. proxi. § & ſup hoc ſit dãda, vel nõ ſit qdã examinatio mediocris, i. ſemiplena, vel ſummatim. & ſi appareat dãda. vltra 30. dies non datr: vel ſi data fuerit, nõ ptendit vltra: & medio tpe deducit in ius. ſ. & ↄnenit. & ſõdẽnat. & ita hęc ſuus vera, ſi teuſsies ſecuritati. aliàs nõ, ſed reſtituit ſacris locis, vt terminu. & cũ debita loci reuerẽtia exigit, loquit aũt de ſecuritatis promiſſione, q dr iuſiurandũ & cõſiſtit verbis tm non q corporaliter tangatur euãgelia, vt & alias. C. ſi mi. ſe ma dixe l. ſi alterius. & forte de ea loquit. C. de his qui ad eccl. cõfu. l. ſi. & q ſit ſic caſus ponẽdꝰ, & litera exponẽda, probatur ex ſequenti. §. in nouella eo tis. Acc.
e Verba. Mirabiliter gloſſat & concordat canon, ſit ſermo tuꝰ,

Pœna vnius multorũ eſt terror.

† πάρεδρον, vt etc. cõſiliariũ, vt & Iulianus. Haloander autẽ aſſeſſorẽ. Contius.

Matth. 5.

† λόγον fidem publicã ver.

cium a eos omnes faciat ſaluos.

CAP. VIII. Vt cohortales in officio cõtineãt.

Præcipue b verò officiales tuos retinebis, ñ pmittens ſubiectos nr̃os ipellere: neq; vt illi officiales videant qdẽ ſubiecti tibi, ꝓ veritate autẽ tuæ pręſint voluntati.

CAP. VIII. Vt conſiliarium probum & innocentem ſibi adſciſcant.

FESTINABIS ẽt cõſiliariũ † & quicunq; fuerit circa te aſſumere virũ optimũ, & purũ vndiq;, & cõtentũ ijs q̃ à fiſco dantur. & ſi qd pter ſpẽ acceſſerit, & nõ ineneris eũ cuſtodiẽtẽ tibi fidem iuſtã: illũ qdẽ expelles: alio verò vteris cõſiliario, legẽ & iuſtitiã cum puris ſeruante manibus.

CAP. IX. Vt in deuotos paterno ſe affectu exhibeãt, indeuotis autem maximo ſint terrori.

Talem c verò prębebis temetipſum oibꝰ & publicè, & priuatim, vt terribilis qdẽ ſis delinquẽtib. & indeuotis circa fiſcalia: mãſuetiſſimus ãt & mitis oibꝰ placidis & deuotis, & paternam eis exhibens prouidentiam.

C. X. De fide publica aut ſecuritate nõ paſsĩ dãda.

Fidantia in cauſis ciuilibus dãda non eſt vltra xxx. dierum inducias: interim cõuentione admiſſa & ſecuritate ſeruata ſed delinquentibus in tributarijs non eſt dãda fidantia. Barto.

Sed neq; d hæc, q̃ dñr verba, e † i. iuſiurãdũ prõptè dare feſtines, † aut ampliꝰ f tẽpus: ſed & cũ examinatiõe in tpe mediocri, & nõ trãſcẽdẽte trigita dierũ inducias, ne ex hoc īfinitę ſint hominib. adinuicẽ cõtẽtiones. g Si verò ẽt aliqd ſub nuncupato verbo h feceris: deide aliqs adierit aduerſus i eũ deduces k qdẽ eũ, cuſtodiẽs datũ ei verbũ: l & examinibus negotiũ, verbo vbiq; ſeruato, & ſi ẽt cõtra eũ ſnia neceſſaria ſit, cõdẽnabis eũ: & duorũ ꝓpones electionẽ, vtrũ velit dato verbo abſolutè abrenũciare, & agere q̃ iudicata ſunt, an non. Certè ſi hoc non: m ſacris eũ terminis reſtitues & ibi exſecutionem infeseries temperatè, n & cũ debita venerabilibus locis reuerentia.

CAP. XI. Vt termini ſanctorum homicidis &c. non proſint.

Neque autẽ homicidis, neq; adulteris, neq; virginũ raptoribus delinquẽtibꝰ terminorũ † cuſtodies o cautelã: ſed ẽt inde extrahes, & ſuppliciũ eis iferes. Nõ. n. talia delinquẽtibus parcere cõpetit, ſed hoc patiẽtibꝰ p vt nõ talia à pſumptoribus patiant. Deinde tẽploiũ cautela nõ nocentibus ſed læſis datur à lege: & non erit poſſibile vtrunque tueri cautela ſacrorum locorum, & lædentem, & læſum. q

CAP. XII. Vt tributa ẽt in eccleſijs exigantur.

Publicorum verò tributorum exactiones eriã

eſt. eſt: non, nõ: qd amplius eſt, à malo. i à malitia hominum inuentum: vt 2. q. v. ſi quis ꝑiby iet. Acc.
f Amplius. i. amplum ſiue magnum.
g Contentiones nã cũ interim nõ poſſit cõdemnati, pates q retardat factũ agentis contra eum: quod diu eſſe nõ debet Ac.
h Verbo i. habita cau ſæ cognitione: vt ĩ. dixi, ſecuritatem ei dederis.
i Aduerſus eũ. conueniendo eum ciuiliter. aliàs. n. ſi criminaliter, non valet datum verbum, vt ĩ. proxi. §.
k Deduces. ſ. in publicum.
l Verbum. hoc ſemper ponitur pro ſecuritate. Acc.
m Si hoc non. ſ. fecerit. i. hoc verbo dato abſolutè non renuntiauerit, & nõ egerit q̃ iudicata ſũt aliàs.
n Temperatè. faciẽdo miſſionẽ in poſſeſſionẽ pro mẽſura declarati debiti. & hoc ante litis conteſta. vt ĩ. de exhib. & intro. reis. §. ſi vero. colla. v. C. de ijs q ad ecc. cõfu. l. ſi. § 4. Si vero iam lite conteſ. aufugit, ſnia definitiua dari poterit, ſine in tpe qñ erat ſub dato verbo, vt hic fuit: ſiue vbicunque ſit i C. de iudi. l. properãdũ §. cum autem. & miſſio ſunt fieri in poſſeſſione terũ primo mobiliũ, poſtea immobiliũ, & tertio nominũ: vt ff. de re iudic. l. à diuo Pio. Accus.
o Neq; cuſtodies. i. neq; dabis: & ſi dederis, non ſerues, neq; pmittis cõtra te legẽ vel iuſtitiã innocare, quã contẽpſit: vt ff. de mino. l. auxiliũ. § ſi. & quod his ſpecialibus caſibus dẽ, idẽ dicas, ſi ꝓ quocunque maleficio fugeris, vt ſubijcit, & ĩ. de mona. §. ſi vero.
p Hoc patientibus. repete, parcere conuenit.
q Læſum. nã vbi eſt vnũ de contrarijs, ꝑ conſequens tollitur reliquum. ſic inſtitut. de rus. i. reſpõ. & ff. de inſtitu. l. ſed & ſi pupillus. §. ſi.

tit Iulianus, & Haloãder ſecuritatis ꝓmiſſiones. Contius.

† Cõcor. cap. & ſi Chriſtus de iureiurã. extra.

† Τῶν ὅρων. ſic ẽt terminos vertit Iulianus. Contius.

Contrarium, per aliud tollitur.

intra tēpla decenter fieri ꝓcurabis: qm̄ fiſcaliū rō & militib. & priuatis, ipſiſq; tēplis, & cūctę reip. vtilis neceſſaria eſt: Auxiliabunt̃ aūt tibi ad hoc ēt Deo amabiles eccleſiarū defenſores, & ęconomi: nullū horū, q fiſcalia tributa exigūt, abripiētes exactioni, ſed neq; pmittētes violentū aut ſeditioſum aliqd pati exactionē inferentes: ſcientes qa ſi qd tale geſſerit, de ſuo ſatisfacere fiſco cogent̃. [a]

CAP. XIII. Vt cogāt exactores tributorū in apochis ſuis exprimere quātitatē zygocephalorum.

Exactor tributorū ſcripturā de ſuſcepto clarā facere debet: & tributarius ad ſolutionem tributorum ſtatim debet compelli: & rerum ceſſantiū in ſolutione tributorum venditio fieri debet periculo venditoris. Bartol.

Coges āt [b] publicos exactores [c] in ſuis de ſuſceptis [d] manifeſta facere oia in qb. [e] ea dederūt, [f] zygocephalorū, [g] aut iugorū, [h] aut iugaliarū, aut quolibet [i] mō per regiones nūcupant̃: & p q. b. hęc & q̄libet [k] ꝑdus [l] exigunt̃, & datorū quantitatem, [m] ſiue in ſpeciebus, ſiue in auro. Et interminaberis [n] eis & magnum damnū, & manus amputationem, [o] ſi hoc qđ ꝑcipit̃ qdem ſp, vſq; nunc aūt cuſtoditū [†] eſt, nō deinceps oib. modis ſeruēt. Si verò (vt aſſolet) declinationē [p] inueniāt aliquā, dicētes [q] nō poſſe iugorū poni quātitatē: maximè qdem eos malignari putam᷒: ſed tñ nihil hinc lędat̃ fiſcus, nec collatores fiſc᷒. n. ſine ꝑiudicio oia ſua ꝑcipiat, [r] & ſolēniter celebrata ſuſcepta ꝑcipiat: ijs q hęc exſoluerint, nihil exigendi amplius. Cū verò in nullo lędat̃, & ſm conſuetudinem qdem tributa ſoluant̃ ab eis, & inferantur fiſco. Nunciet̃ aūt ad glorioſiſſimos nr̄os ꝑfectos de iſtis primitijs cogendis cenſualib. [s] nuncupatas [t] expoſitiōes ſubtiliter dare, vt ex hoc fiat cāæ dijudicatio: & ſic interim ſm conſuetudinē quidem datis [u] fiſcalib. inculpabiliter inferēdis. [x] Quod autem in ijs, quę dubitatur, glorioſiſſimi noſtri præfecti iudicauerint, in ijs quæ mouentur, hęc valere: [y] neceſ-

[a] Cogent̃. ſ. illi, qui lęſionem exactoribus inferunt ſiue de ipſis clericis, ſiue de alijs. Et facit ad hoc. C. de epiſc. aud. l. addictos & ī. vt li. ma. & auię. §. pen. col. 9. & ī. de coll. §. nulli. Et vt hęc mā plenius intelligas, diſtingue in fugiēte, an ſit liber, vel ſeruus: & qđ liber ſubdiſtingue ipſi eria. nam ſeruus vel qa dn̄s nimiū ſeueruſ eſt in eum, fugit: tunc cōpellitur eum bonis ɔditiōibus vēdere: vt inſtit. de ijs qui ſunt ſui vel alie. iu. §. ſi. vel ꝑp maleficiū: & tunc dn̄o reſtituitur: nec eſt ei danda ſecuritas, niſi modicū erit maleficiū, & tunc tn̄ dāda erit ſecuritas: & dn̄o reſtituit̃, vt C. de ijs q ad eccl. cōfu. l. ſi ſeruus. & l. fina. §. ſi. & ī. de ſan. epi. §. ſi quis aūt. col. 9. aut ob bonam ɔſcientiā, vt qa monachus fieri vult: & hoc caſu dn̄o reſtituitur ante trienniū veniendi, data ab eo ſecuritate q̄ ſuū ſeruū ob hoc nō puniet: vt ī. de mona. §. ſi vero libra. & ī. de ſan. epiſ. §. ſi quis aūt ad monaſticā. In libero aūt dic, q̄ aut ꝑp maleficiū: & tunc ſerua qđ in §. neq; aūt. dr̄ aut ꝑp functionē vitandā: tūc ſerua hunc. §. publicorū &c. aut ob aliā cām, puta ciuilē: & tunc ſerua ī. § ſed neq; & hoc in catholico. In hęretico autē vel Iudæo tenemini ſi cuſtodiuntur, niſi ad fidem redeat, vt C. de ijs qa d eccl. ɔfu. l. 1.

[b] Coges aūt. o præſes.

[c] Publicos exactores. qui de publico mittunt̃, vt publica exigāt tributa vnà cū ꝑſide, vel defenſore: vt ī. de deſt. ci. § deide.

[d] Suſceptis. dr̄ autē ſuſceptum ſcriptura in qua ſcribuntur ea quæ ſuſcipiunt exactores tributorum, vel œconomi eccleſiarū nomine penſionum pro locationib. factis ab illis prælatis: quæ penſiones appellant̃ debita fiſcalia: & ipſis ſoluētibus dat̃. vt ī. de eccl. rer immo. alie §. ſi. nam cū iſti publici exactores ſoluebant fiſco, recipiebant chartā confeſſionis ſoluti: & in hac ſcribebant̃ hæc omnia: vt C. de fi inſtru. l. plures. & ī. vt hi qui obli. ſe ha. perhi. res mi. §. 1. colla. 6.

[e] In quibus. i. pro quib. ea tributa dederūt ſubiecti.

[f] Ea dederunt. ſ. quæ dederunt.

[g] Zygocephalorum. zygos iugum, cephas caput. inde dicitur zygocephalum animal portans iugum, vt bos vel bubulus, vt puto. ADDITIO. Zygocephalorum, quaſi dicas iugocapitum, quaſi iugatorum capitum. Intelligit autẽ iugerum, quia tantam quantitatem iugata capita duorum boum vno die arabant. Idem etiam exigit. l. 1. C. de apochis. Contius.

[h] Aut iugorum. nam & pro animali, & pro iugo aliquid ſoluebatur Romanis olim, & ꝓ corrigijs iugorum. l. de mulis: vt ff de ædil. edic. l. ædiles. §. 2. & §. forte iugum. Accurſ.

[i] Quolibet. repete, ea, quæ quolibet &c.

[k] Quælibet. alia ſimilia: vt ī. de coll. in princi coll 9.

[l] Prædijs. i. poſſeſſionibus prædiorū, vel pro quibus hæc & quælibet alia ſimilia exigant.

[m] Quantitate. repete, facere in ſuſceptis manifeſta omnia, in quibus &c.

[n] Interminaberis. i. interdicendo minaberis.

[o] Manus amputationem. hoc imponitur publico executori, q nō ſcribit ē. dicta: q pœna eſt hodie generalis cuiuſcunq. debet incidi aliquod membrum ꝑ legē, vt ī. vt null. iudicum. §. pe.

[p] Declinationē. qa aliquis dicit ſe non debere ſoluere, vel aliqui &c.

[q] Dicentes. Ipſi exactores.

[r] Percipiat. nota ſiſcū ſeruari in quaſi poſſeſſione accipiendi, ſine ꝑiudicio tn̄ exactorum & collatorū: & faciat ad hoc ff. de publicanis & vectigal. l. ſi publicanus. §. in omnibus.

[s] Cenſualibus. i. exactorib. ſic dicti, quia cenſuales tacitū leri pluraſ: vt diximus ī. in princip. huius. §. ADDITIO. αντιστήριον. habet editio Scrimgeriana. Secundum quam vertendum fuit cenſitores, ideſt qui cenſui faciendo præſunt. ſed Haloandrinus, κηνσουαλίων, ideſt cenſualium. Cenſuales autem ſunt tabularij ſiue ſcribæ cenſuali miniſterio mancipati. l. ſecunda. C. de tabularijs hologra-phis, ideſt cenſualibus ſcribis. libro 10. Decurio autem qui huic miniſterio mancipabatur, amittebat penitus ordinis ſui dignitatem. dicta l. 2. de tabularijs. Contius.

[t] Nuncupatas. ideſt prædicta relata, quòd illi nolunt ſoluere: & quare.

[u] Datis. ſ. interim.

[x] Inferendis. ſ. fiſco ab exactoribus.

[y] Hoc valere. hoc eſt verum, qñ eſt quæſtio de ijs q ſol-

[†] Vt deeſſe verbū chirographis vel epiſtolis, vt voluerit periphraſticos vertere verbū apocharū qđ erat in Græco. eſt. n. apocha breue ſcriptū qđ exactor dat collatori, quo cōfitet̃ ſe tributū ab eo ſuſcepiſſe. Contius. Suſceptū quid ſit.

[†] Significāt zygocephala iunctorū capita in iugo illigata. hic idē ponūtur ꝑ eo qđ iuncti boues vno die exarāte pñt: vt iugorum appellatio apud Varronē, & alios.

[†] Iugalium.

[†] Incuſtoditū.

Man᷒ appellatiōe mēbra cętera veniunt.

[†] ἰσθί-ταιν. Bud. ait eē deſignationes. male adi Haloander vertit regeſta. Contius.

ſitatẽ [a] habẽtib. exactori b[9] poſt cognitã veritatẽ ſu p his q̃ſtionib. & ĩ illis de cetero quãtitatẽ zygoce phalorũ & aliorũ omniũ deſcribere, ſm̃ quod à nobis iã ordinatũ [b] eſt.

CAP. XIIII. Vt ſine vllo fiſci periculo liceat cenſualia prædia alienare.

Non permittas itaq; curialib. [c] aut cẽſualib. [d] dũ vẽdita sũt p̃dia eorũ, aut ĩ alias pſonas [e] mutaſ poſſeſsio, tergiuerſationib. vti q̃buſdã, & nõ trãsferri à venditorib. ad ẽptores p̃dia [f] ſed coges eos oĩno facerẽ mutatiões ſine dãno. [g] Si verò dixerit min[9] idoneos eẽ ẽptores, & ꝓpterea nõ [a] fieri migrationẽ: hoc ipsũ examinabis [i] ſine quolibet dãno: & ſi q̃dẽ idonei fuerint ẽptores, coges fiſcaliũ p̃ſules [k] oĩb. modis & ſine quolibet dãno celebrare trãſpoſitionẽ. [l] Si verò ꝑ veritate [m] eos ĩueneris ñ ſatis idoneos, coges venditores hoc ipsũ ꝓfiteri ad geſta: quia ꝑiculo eorũ tranſpoſitio fit fiſcaliũ tributorũ ĩ eos [n] q ab ipſis emũt [o] hoc q̃d et in Oriẽte nouimus in multis fieri gentibus. Sic. n. neq; fiſco nocebiſ, & fiſcalia tributa à poſſeſſorib. inferenſ. Vt aut, alij q̃dem ſint poſſeſſores alij verò collatores. Oportet enim maximè contra poſſeſſores fieri collationes: ſed non contra non detinentes, neq; poſſidentes terras. [p]

CAP. XV. De profectionibus p̃ſidũ, ne prouinciales angarijs &c. vexent, nec vicarios in ciuitatibus conſtituant.

Iudices & milites ſiue de vna prouincia ad prouinciam aliam proficiſcantur, ſiue ciuitates ſuæ prouinciæ circumeant: non debent tributa gratis expẽdere: nec angariis affligere collatores: ſed ſuo ſalario viuere: nec debent iudices cuiuſcũq; ſint dignitatis loci ſeruatores mittere.

Illud tñ te volum[9] noſſe, q̃a ſi q̃ñ p̃ceperim[9] ad alias fortè ꝓficiſci te ꝓuincias: cõpetẽs ẽ cõtẽtũ te ijs, q̃ d̃ fiſco largiunſ, [q] & ñ gratis expẽdere: neq; nr̃os ſubiectos atterere: ſed ex q̃b[r] ĩ ꝓuincia cõſiſtens expẽdebas, ex his ipſis & ad alias ꝓficiſcẽs regiões facere expenſas. neq; angarijs [s] collatores affligentẽ, neq; te [t], neq; obediens tibi officiũ: ſed ꝓprijs q̃dẽ ſubiugalibus [u] ꝓpriaq; expenſa agere iter: hoc ipſo cuſtodiẽdo vel ſi ñ vltra termĩos properes ꝓuĩciæ, ſed pp quãdã occaſionẽ neceſſariã [x] circũeas ciuitates. Eos aũt q vocãtur loci ſeruatores, daſ iudices. ĩ ciuitatib[9] ꝓuĩciæ cui p̃ſidẽt (licet ſpectabiles viri, vel cla. vĩ p̃ſides ſĩt) oĩb. interdicimodis. ſed neq; ſi milites [z] aliq ſequãſ [y] te, neq; illos gratis ꝑmittas expendere, ſed ex ꝓprijs emolumẽtis. Si verò nõ hoc egerit, ſed ex tributis expẽderint: & angarias acceperint: [y] oẽ quicq̃d dãnificabunſ ſubiecti, hoc ex eorũ emolumentis [a] exigẽtes, [b] proprio piculo [c] læſis ſeruabis.

CAP. XVI. Vt præſes oblatas ſibi de religione iuſsiones contemnat.

Præſes ꝑmittere non debet occaſione religionis ꝓuinciã cõmoueri: & ſi cõtra laicum crimen canonicum moueatur: cum epiſcopo iudex laicus cognoſcere debet, & decidere. B.

Neque occaſione religionum, hæreſumq; quæſtionis permittas alicui [d] prouinciam commouere, aut aliter quandam præ-

ſoluũtur ad mẽſurã, & in alijs, exceptis dubitationibus ſup tributis metallorum exigendis: q̃a tũc ad comitẽ ſacrarũ largitionũ recurriſ. vt j. de coll. §. eos autem.

[a] Neceſſitatẽ. nam appellari nõ põt ab eius ſententia: vt ff. de offic. p̃ræto. l. 1. §. his cunabulis.

[b] Ordinatum. vt ſ. in prin. huius §.

[c] Curialib. q p̃ſtabant aliq̃d noĩe penſionũ quas habebãt.

[d] Cenſualib. q cenſum in auro vel argẽto vel ſimilibus pendebãt: vt C. ſi ꝓpter publ. penſita. l. fi.

[e] Alias pſonas. quã emptores: vt q̃a donant, vel alio titulo trãsferunt: vt C. ſine cen. vel re. l. fi.

[f] Prędia. ſine onere.

[g] Dãno. fiſco inferendo. nã à poſſidẽte ſemꝑ tributa pſoluẽtur. licet illi aĩr pacti fuerint: vt hic, & ff. de pact. l. ius publicũ & l. inter. ſed quã uĩ eſt inter ſe, valent illa pacta vt agant vĩ pſcriptis verbis, vel alijs actionib[9]: vt ff. de pac. l. epiſtola. §. 2.

[h] Non. ſ. velle.

[i] Examinabis. ſ. diſtiguẽdo. vt ſubijcit.

[k] Præſules. præſules appellat primos tributarios.

[l] Trãſpoſitionẽ. aliàs trãſmigrationẽ.

[m] Si vero pro veritate. hinc ſumiſ auth. q eſt in C. ſine cen. vel rel. l. 2.

[n] Eos. emptores.

[o] Emunt. nec min[9] à poſſidentibus exigetur, quaſi res debeat magis quàm pſona, vt ſubijcit: & ff de pu. l. ĩperatores ſic & aliàs ĩnĩa p̃dio daſ: vt ff. de neg. geſt. l. q aliena. §. fi. & ne dico non eſſe correctam. l. C. ſine cenſu. l. pen. & ff. de pac. le. inter. ſed nunq̃d in Italia hæc locũ habent? Quidã dicunt q̃ non: q̃a tributa & cẽſus ſoli ꝓuinciales ſoluunt: vt C. de epiſ. & cler. l. de his. & ff. de cenſi.

l. j. §. fi. Alij q̃ ſic: vt C. de vſuca. transfor. l. j. & inſt. de re. diui. §. ꝑ traditionẽ. & C. ſine cen. vel. re. l. fin. Prima verior eſt. nec obſtãt duę primæ leges: q̃a in dominio trãſferẽdo dicit non eſſe differentiã vt in cẽſu. item nec tertia, quia de prouincialibus tantum loquiſ.

[p] Terras. niſi in ea ſu propoſito.

[q] Largiunſ. ſ. ſalario.

[r] Ex q̃bus. pecunijs.

[s] Angarijs. [t] eſt aũt angaria opa pſonæ tñ. parangaria vero opa cũ ſumptibus vt colligiſ. C. de epiſco. & cle. l. j. §. ad perangariam.

Angaros verbũ Perſicũ ſignificat vim & compulſionem ſubitaneam. Contin.

[u] Subiugalib[9]. i. ſi aliq̃d p boues vĩ p aliũ aĩal, q̃d portet iugũ, faciat deferri, vt vinũ, vel panẽ: hęc ſuis ſumptibus faciat.

[x] Neceſſariã. vt fortè ſedet tumultũ in ciuitatibus: vt ſ. de defen. ciu. § nullam. & §. deinde.

[y] Interdicimus. facit ad hoc ſ. vt iudices ſine quoquo ſuff. §. nulli, & j. vt nulli iudi. j. reſpon. col. 12. & ſ de dece. §. nulla.

[y] Sequanſ. iſti q de legantur. Accur.

[z] Acceperint. milites q ſequunſ p̃ſidẽ.

[a] Emolumentis. i. ſtipẽdijs. & facit ad hoc ſ. prox. §. illud. & ff de offi. præſi. l. illicitas. §. illicita. & §. nequid.

[b] Exiſtens. ſ. tu.

[c] Periculo. i. ſi non feceris de burſa militũ, facias de tua.

[d] Alicui. ſcilicet epiſcopo, vel abbati, a vel alij ſimili per

Ceſuales qui dicantur.

[f] i. emptorib. l. imperatores. ff. de vectigalibus. Con.

[t] Quid ſignificent hæ duæ dictiões. angaria & perãgaria declarat Alciatus in l. hæc nia, de p̃poſitis ſacri cubiculi. libr. 12. Codicis.

[†] Cõcor. c. inter cetera. cum gl. ſup verbo, ſubminiſtrẽt. extra de of. iudi. concor. & cũ hoc. §. ea. eũ abol. cũ gl. ſup verbo, expenſas. poſt me. vel ordinarius &c. extra de vita & hone. cl. vbi dicit, q̃ ordinarius nũquã debet habere expenſas.

ceptionē a iniūgi ꝓuinciæ cui pſides. ipſe verò videbis, cū cōpetēti vtilitate fiſcalib. & q̄ alia ſūt pſcrutari: & nō permittere aliqd ꝯ noſtras fieri ꝓceptiones occaſiōe religionū. Si vero a canonicū b ſit, qđ q̄rit: vnà cum metropolita prouinciæ hoc diſponere c decernere, ſiue ipſi dubitēt, ſiue alij qdā: & cāç dare Deo amabilē & decibilē terminū: q & decēter orthodoxā d cuſtodiat fidē, & indēnitatē ꝓcuret fiſcalibus, & noſtros ſub iectos ſeruet inuiolatos.

CAP. XVI. De capitali crimine damnatis, vt bona eorum non publicentur, ſed propinquis relinquantur.

Delinquentium bona publicari nō debent, ſed generi relinqui. Bar.

Oportet autē te & in hoc oēm ponere ꝓuidētiā, cū aliquis dignus apparuerit pęna, illū qdem punire, res aūt ei' nō cōtingere, ſed ſinere eas generi & legi e ſcđm illū ordinē. Nō. n. res ſunt q̄ delinquūt, ſed q res poſſidēt: at illi f reciprocāt ordinē: eos qdē q digni ſunt pęna, dimittūt, g illorū aūt auferūt res, alios ꝓ illis punientes, quos lex forte ad illorum vocauit ſucceſſionem.

CAP. XVIII. De iniuſtis patrocinijs prohibendis & continendis.

Patrocinia iuſtè debent præſtari, et ſalaria licita percipi. & hoc pertinet ad officium præſidis. Pa.

Patrocinia h quoq; iniuſta, q̄ cognoſcimus in nr̄is ꝓuincijs fieri, oīb'. corrigere modis, ñ ſinēs vlli aliorū vitas i ī ſe ſuſcipe, nō ampliare ſibi ꝑdia nullo mō ei k cōpetētia, nō ī aliorū læſionē l ꝑmittere patrociniū, ñ quēadmodū fraudāt fiſcū, m ſuā virtutē obijcere. n Neq; ſit tibi o cura, cuiuſlibet ſint hęc p agētes dñij. q ſufficit. n. per oīa tibi ad pfectā fortitudinē, & lex, & ī pij fauor.

CAP. XIX. De alienis colonis & capite cenſitis, vt nemo eos ſuſcipere audeat.

Null' agricolas alienos ſuſcipere vel occultare debet in eadem vel aliena prouincia: et præſes ꝓuincialiteris publicis deſtinatis eos debet ad ſuā prouinciā reuocare. Ba.

Sed ēt ſuſcipientes alienos agricolas r ſic odio habebis, ſic cōpelles cito s reddere qđ ſuſcipiunt male, vt ſi plurimū t mā

perſonæ. ſed hoc durū vĩ, cū aliàs ſtā honorem epiſcopus habuerit, vt ēt Deo dixerit eū cōmunicare. vt ī. quo opor epiſ §. illud. in fi. §. ſed dic reſtringendum hunc. §. ad talia, ſi dicat epiſcopus vel abbas, ꝙ talis ſit conuerſus. vel monachus, vel quia dicat pratocaros: quaſi iam ipſe quā eius res ſint monaſterij: vt ī. de mon. §. illud & ideo exemptæ ab hmōi collationibus: vt ī. de ſan epiſ. §. ſi qn. col 9. & in conſtitu. Friderici §. t. vel aus œconomus: vt C. de de epiſ. & cle. l. s. hęc ergo cauſa per præſidem cognoſcitur: vt hic. ſed quæſtio hæc ſit vna cum epiſco. vt ī § proxi.

a Si vero hoc refertur ad id quod dicit, hæreſum que &c.

b Canonicum. vt de articulis fidei, q ſunt C. de ſum. tri. l. fi. vel ſimonia à laico commiſſa. vt ī. qđo opor. epi. § ſi q̄s adū. Aliud ſi clerico obijcit: vt ī. vt cler. apud ꝓpri. epi con. §. fi. contra.

c Diſponere. repete prouidebis, quod eſt ī. proxi.

d Orthodoxam. ſ ſi vult conuerti & eſſe bonus. aliàs vt infamis, & Deo & alijs pœnis qbus hęretici ſunt ſuppoſiti. & hic etiā: vt C. de ſum. trini & fide cath. l. 1. & de hære. l. 3. de ſimonia autē punit, vt ī. qđo opor. epiſc. §. & hanc non pecunijs.

e Generi & legi. ſ. agnatis & cognatis, ex lege vocatſ ſcđm Al. vt ī. de hære. ab inteſt §. ſi igitur. Sed ſi dicas toti generi. i. agnatis vſq; ad a. gradū; cognatis vſq; ad 7. vt Inſtitut. de ſucceſ. cogna. §. fi. tūc etiā contra ī. vt nulli. iud §. fi. item qualitercunq; dicas, erit contra. ī. de inceſt. nup. §. 1. ſed ſolue vtroq; obiecto: vt ibi de inceſt. nup. diximus. Accur.

f Illi. ſ. præſides. Accur.

g Dimittunt. quod fieri non debet: vt diximus ī. de inceſt. nup. 1. reſpon.

h Patrocinia quoque iniuſta. quæ fiunt facta ceſſione in potentiorem. C. ne li. poten tio. l. t. vel aliàs aſſumpto patrocinio potentis.

i Vitas. ſ. iniuſte, vt dictum eſt. & ad hoc etiam. C. de aduo. di. iud. l. aduocati.

k Ei. ſ. clientulo & hoc exaudi iniuſtè: vt ſi fiat pactum lite pendente. vt C. de poſtulan. l. quiſquis. §. præterea. vel etiam ſi prius fiat: ſi non eſt facta ſeriptura de hoc. vt C. de ſuſſr. l. 1.

l Læſionē. ſ. iniuſtè: vt q̄a videat ſe iniuſtā cām fouere: vt C. de iudi. l. rē nō nouā. §. patroni. quod tñ licet lege caueat. & ēt vt iurent, vt ibi. dī: tñ ꝯſuetudine non habet ſcđm Bul. qđ eſt verū: q in hac parte vincit legē vt ff. de legi & ſenatuſconſul. l. de quib. & ff. com. ꝓd. l. venditor. §. ſi conſtat. & ff. ad Rhod. de iac. l. leg. Accurſ.

m Fiſcū. hoc. ſ. intellige, vt dictū eſt ꝓxi. ſ. iniuſte. Ideò autem ſpecialiter eo ponit, ne videaſ neglectū, quod ſpecialius erat cōprehendendum: vt ff. de iniur. l. item apud Labeonē. §. hoc edictū. Vel dic ꝙ loquitur de eo q aduocatus fuerat fiſci. qui ꝯ eum in ea cā eē nō debet: vt C. de aduoca. fiſ. l. j. & j. niſi in caſu: vt ff. de poſtulan. l. fi.

n Obijcere. l. promittere clientulo.

o Tibi. ſ præſidi. Accurſius.

p Hæc. ſ. ſupradicta.

q Dominij. i. potentiæ. & facit ad hoc ī. qđo opor. epiſ. §. qđ adū. in fine. §. & C. ne lice. po. l 1. & ī. vt iudi. ſine quoquo ſuff. §. quod autem. In fi.

r Agricolas. loquitſ (vt puto) de oī laboratore. ſiue adſcriptitio, ſiue nō, eum ꝑ omnē exactio ceſſet tributorum, terra nō afferente fructū ſuū: cumq; quilibet recipiens teneatur: vt in fin. huius. § & facit ad hoc. C. de agrico. & cenſi. l. omnes. li. 11. & infra. vt nulli iu. §. ſi vero quis. col. 9. & C. ne rei domini. vel temp. l. t. & C. vbi cau. fiſ. l. j. & C. vbi q̄s dec. vel coho. l. t. & in conſtitu. Frid. §. fi. Et ſic no. ꝙ poteſtas vindicat ciuem ſuum, vel comitiuum. vt dictum eſt: licet hæc in Italia non videantur habere locum, quæ tributa non præſtat: vt diximus. ī. eo §. nō permittat. Sed certe ob alia poterat reuocare, vt ſubeat. ſ. onera ciuitatis: vt C de decu. l. nullus qualibet. Itē cōuenit vnum quemq: &c. vt ī. de defen. ciui. §. ſi qua vero, & facit ad hoc ff. de rei vind. l. t. ſed in nouel. de adſcriptitijs tantum loquitur hic §.

s Cito. intra xx. dies forte ſecundùm R. vt & ff. de ſerui. fug. l. t. §. 1. & ī. eo. §. ſed neque.

t Plurimum. i. multum.

Inobedientes.

a Iuſſionem.

a Hoc tē pore Iuſtinian ſa uebat Anthemio Eutychianiſtæ, ꝓ cuius hæreſeos inquiſitione, frequētes legatos mittebat pontifex Roman', mult'q. ea occaſione vexabanſ. Niceph. li. eccleſiaſti. hiſtor. Contius.

p Cōcor. §. q. §. e. iudicet.

a Ꝫ ſupꝫ §. r. Iulian' vectis colonos ſine capite cēſitos & adſcriptitios. Cēſiti aūt dicebanſ. quia vnà cum ipſa terra incēſū referebanſ, & ꝓ eorum capitibus tributum pēdebaſ, & pro tri nis qdē viris, quaternis āt mulieribus vni' capitis tributū ſoluebaſ. l. cū antea. C. de agricol. & cēſus. Cōt.

ſerint inobedièftes, [a] oē quicquid in onus [b] prouinciæ eſt, [c] illorum [d] poſſeſſionibus imponas. Si verò ī alijs prouincijs agricolæ dicātur eſſe cōſtituti, literis vteris publicis ad ꝓuinciarū præſides, vt in eas fugientes, agricolas cōfitentes, [e] aut cōuictos tradant poſſeſſionibus: & reuocentē ad ꝓuinciā cui pſides: & inobedientes vehementer corripies minus idoneorū adiectiōe. [f] † Cōpetens.n. eſt, talia ſtudentē, hinc onus & rerū diminutionē i ſua facultate cognoſcere: vt minoratus cognoſcat, quantū eſt lædere & delinquere in alios. Sed hoc ipſum age, ſiue pdia poſſidētes in prouincia ſint, [g] ſiue aliquorū alijs cōpetētium gubernatores ſint. Oportet etenim & poſſeſſores [h] illa ſolū habere q̄ eis dat lex, & gubernatores [i] alienarū illis pesſe ſolūmodo, q̄ p conductionem, aut aliū legitimū eis fuit tradita modū: extraneis [k] aūt abſtinere: & nō ꝓuidere qdē alijs, [l] lędere verò alios, [m] & ſibimet lucrū impiū ex hoc acquirere.

CAP. XX De titulis affixis alienis prædijs.

Nullus titulos prædiis alienis aut ergaſteriis imponere dēt: nec quis arma deferre, nec populū ī turbas ſollicitare. B.

Titulos [n] autem imponere prædijs alienis, aut ergaſterijs [o] in ciuitatibus conſtitutis, & ſuperſcribere ſua vocabula, ita pſumētibus periculoſum eſſe ſcias, vt agnoſcant, qa hæc agentes ipſis ſuā ſubſtantiā applicabunt fiſco. Si enim cām ſoli imperio & fiſco delatā tentauerit aliquis arripere, in ſuis agnoſcat expermientū: [p] & ſuis [q] reb⁹ titulis impoſitis publicis, fiat alijs exemplū [r] abſtinentiæ: q ijdē implicanē malis, ſimilibus ſubdendis pœnis. Hæc igiē oīa [s] obſerua, [t] ſciēs nr̄am circa te voluntatē atq; ſententiā, qualis qdē erit [u] delinquēte te, qualis aūt ꝓbata, [x] & nr̄a ſequente præcepta, ac legis.

CAP. XXI. Quid primū facere debeant pſides cū ꝓuinciā igrediunē.

Mox autem vt ingredieris [y] prouinciā, cōuocatis oībus in metropoli cōſtitutis (dicimus aūt Deo amabili epō, & venerabili clero, & nobilibus ciuitatis) iſinuabis hæc nr̄a ſacra pręcepta ſub geſtorū inſinuatione: & propones exēplar eorū publicè, non ſolū in metropoli, ſed etiā in alijs prouinciæ ciuitatibus, trāſmittens ea p officiales tuos ſine dāno: [z] vt oēs cognoſcāt in quibus [a] ſuſcepiſti cingulū, & videant ſi hoc conſeruas, & nr̄o dignū temetipſum oſtendis iudicio. hæc enim ꝯſeruata apud te faciūt pſentē [b] tibi cingulū diuturniorem, & glorioſiorem. †

CAP. XXII. De armis interdicendis.

SI QVIDEM [c]

[a] Inobedientes. nolentes reddere agricolas, quos ſuſceperunt.
[b] Onus. ideſt damnum.
[c] Eſt. ob hoc, quòd non redduntur.
[d] Illius. ſcilicet qui ſuſcepit. aliàs illorum.
[e] Confitentes. ſpōte.
[f] Adiectione. ſiue in eo in quo illi fugientes minus idonei inueniunē, hoc adiiciāē illis q eos recipiunt: ſic & aliàs ff. de vet. obl. l. decē. & ff. ſi cer. pet. l. fina.
[g] In ꝓuincia ſint. i. ſiue illi poſſideant. i. habeant pdia aliqua in ſuo dñio, ſiue nō: ſed cōducta, vel pcario, i qb. pdijs recepeſ ſūt ſ. dictas pſonas.
[h] Poſſeſſores. i. dños qui fuerant coloni. vel ipſis rectorib. ꝓuinciarū qui protinus liberi, q poſſeſſores dicunē dñi rōne iuriſdōnis, vt alias dē quit iut poſſidere: vt ff. de pet. hęre. l. regſt.
[i] Gubernatores. vt caſtaldi.
[k] Extraneis. i. rebus ad ſe non pertinentibus. Accurſius.
[l] Alijs. vt dñis pdiorum quorū ſunt conductores.
[m] Alios. dños poſſeſſionū, vnde prędictę perſonæ fugiunt.
[n] Titulos. † i. ſcripturas quaſdā i qb. continetē q hoc prædium tit ialis hoīs: quaſi aliqd priuilegiū ante alios hoīes habeat. ſic & alias titul⁹ ꝓ priuilegio ponitē: vt ī de ecc. titu. coll. ix. Vel vexillum aliqd erat. Et vt plenè hęc itelligaē diſtingue. aut iponit pdio aliēo nomē ſuū, aut alienum alieno, aut alienum ſuo, aut ſuū ſuo. Primo caſu, ſi eſt plebeius dānaē ad mortē: nō plebei⁹ in metallum dānaē, & oīa ſua cōfiſcanē: vt hic & C. vt nemo priua. tit. præ ſuis vē ali. l. ij. & idē dicas i ſecundo caſu qn alienū alieno: licet nō tā tus videaē exceſſus. Si verò alienū ſuo, pdit illud & alia oīa bona ſua danē ia fiſcū. & afficitur in metallum: vt C. de ijs quę pœ no. l. j. Sed in quarto caſu, vbi ſuum ſuo, prędiū illud amittit vt C. vt nemo priua. l. t.
[o] Ergaſterijs. i. hortia vacantib⁹ in ciuitate: vē diuſtationibus: vt ī. de ali. & emphy §. j.
[p] Experimentum. i. damnum. Accur.
[q] Suis. quondam. nā modo ſunt confiſcata. Sed contra ī. eo. §. oportet ſed hoc ī grauioribus, illud in leuioribus. Hodie verò dic vt diximus ī. de inceſt. nup. §. j. Acc.
[r] Exemplum. Felix quem faciūt aliena pericula cautum. & alibi: Caſus demētis correctio fit ſapientis.
[s] Hæc igitur omnia. quæ in hac conſtitutione dicta ſunt.
[t] Obſerua. tu præſes.
[u] Erit. voluntas noſtra.
[x] Probato. ſ. te.
[y] Ingredieris. aliàs ingrediens.
[z] Damno. i. expenſatum. q d. cum paruo ſumptu.
[a] In quib. i. cū quibus mandatis.
[b] Præſentē. Nota malam grammaticā. i. præſens: & ſic dicas de alijs duabus partibus hic poſitis.
[c] Si quidem. i. certè. Hic not. adhuc duo præcepta. vt hic. & §. ſequen. Et eſt notabile. q qui miles non eſt, non militet: vt hic. & C. qui mil. nō poſſ. l. iij. & 4. & l. pe. lib xij. pter angarios, qui poterunt militare in oī militia præterquā armata: vt C. nego. ne mili. l. j. lib xij. Fit autē miles per ſolennitatem quandam: vt puta p examinationē: vt C. qui milit. non poſſ. l. j. & ſacramentū præſtationē, quod morté non euitet rei pub. cauſa: vt ff. ex quibus cau. ma. l. penltem per cotis additionem: vt de milit. teſt. l. filiusfamilias. Item ſtigma. i. nota publica debet brachijs imponi, vt recognoſcantur: vt C de fabric. l. iij. lib xj & vltimus in numero aliorū debet ſcribi: vt ff. de mili. teſta. l. ex eo. & talibus militibus

† Additione.

† Quib. mo. dē titul⁹, vide l. gl. c. & de of. archiepi. & & in c. du dū ij ex. de elect. Batto.

Autē nunē exerceat qui illam ignorat.

† Legendū certè, faciūt pſens tibi cingulū diuturnū ut & glorioſiut. vt bñ ſuſpicaē Accu. Nā cingulus nō dicim⁹, ſed cingulū.

tibus priuilegia militaria dantur, non alijs. vt ff. de mili. teſta. l. fi.
a Super alia. i. ſuper alia prædicta.
b Cum alijs. apparuit. Azo.
c Quatenus. repete, prouidebis, & ſubaudi, quatenus debeas. Accur.

y Aliquid. repete quatenus, quod eſt ſ.
a Adinuenire. ſic ſ. vt factæ uo. conſti. col. v.
a Priora. ſ. malè poſita. nam noſtras non piget leges emendare. vt ſ. vt fra ſil. j. rh. coll. ix. aliàs contra. vt ſ. quib. mo. natu. eſſi. ſui. §. tribus. coll. vij.

ſuper alia, a neque armis vti non militantem permittes aliquem. Hæc te & Deo & legibus, & nobis cariſsimũ conſtituunt. Sed & illud prouidebis, vt ſi quis eorũ qui populum in turbas ſollicitare tentant, aliquãdo ab hac magna ciuitate fugerit, aut ſolus, aut cũ alijs, b & venerit in ꝓuinciam cui præes, quatenus c inueſtigare de hoc, & examinare cum omni ſubtilitate & cautela cures, & vbi conſtiterit, d nunciare e hoc f ſi fortè dignæ inquiſitione g ſint perſonę, & adduci ad hanc felicisſimam ciuitatem, & pœnas ſuſtentare, quas lex de talibus h conſtituit. Datum Cal. †Maij Conſtantinop. Beliſario viceconſule. LXXIII.

TITVLVS V.

DE TRIENTE ET ſemiſſe, i & ſucceſsionibus k filiorũ & nepotũ naturalium: & collationibus, l vel diſtributionibus, m necnon & litterarũ n, aut numerationum atque rerum ex quibus detinent in ficiationibus.

Liberis à parentibus triens aut ſemis ſecundum liberorum numerũ quo quo relictis tit. debetur, antiqua lege ceſſante, his obtinentibus in omnibus, quib' quarta portio per legem de inofficioſo teſtamento debetur, exceptis liberis curialium, quibus nouem vnciæ debentur. ſed liberi à parentibus vſufructus portionis debitæ defraudari non poſſunt. Bart.

Imperator Iuſtinianus Auguſtus Ioanni glorioſiſsimo præfecto ſacrorum per Orientem prætoriorum, iterum ex conſuli & patricio.

PRAEFATIO.

IAm quidẽ, o † magnæ huic, & vt ita quis dicat, bene à Deo conſtitutę reipublicæ (dicimus Romanorũ) p plurima de teſtamentis diſpoſita ſunt, & pleni legũ codices q de talibus conſiſtunt, & nõ ſolũ ſapientes antiq hæc ſcripſerunt, r aut priorum poteſtas imperatorum, s ſed ẽt à nobis t iam nõ aliquo priorum principũ minus legiſlationis prolatione prolati u ſunt. Deũ verò ſemper cõſiderantes, x & & quaten us ei placidi videamur, & aliqd bonorum dignũ in nobis agamus: nitimur aliqd y ad inuenire z ſẽper & naturæ conſequens, & qđ poſſit priora a corrigere. Frequẽter igiť & alia vice mirati ſumus, quõ legitimis & beneuolis b filijs, quib. c agunt gratias parentes, quibuſque quod relinquitur, iam ẽt debitum vocant: d ſolum triuncium e definierunt f † ex neceſsitate g relinqui: reliquũ verò iacet in voluntate parentum: & capiunt qdem cognati oĩa, h & extranei, i vel k cũ libertate ſerui. l filij verò licet multi cõ ſiſtant:

d Conſtiterit. ſubaudi, tibi. aſa cõſtitutos.
e Nũciare. ſ. ad nos, vel committere ⁊c.
f Hoc. ſ. debes examinare. ſi forte & c. Ac.
g Inquiſitione. quia non confiteant. nam tunc nullæ partes eſſent iudicis i cognoſcendo: vt arg. ff. ad l. Aquil. l. proinde. & C. quorum appel. l. 2.
h Talibus. ſ. hominibus vel delictis.

DE TRIENTE & ſemiſſe. &c.
i De triente. hoc expeditur ſ. vſq; ad illum §. neque illo.
k Succeſſionib. hoc dř in §. cõſideremus.
l Et collationib. hoc dicitur ſ eo. § illud.
m Diſtributionib. hoc ſ. eod. §. qđ ſępe.
n Necnon & litterarum. hoc ſ. eo. §. ſtudium. & §. illud quoque ⁊c.
o IAm qui dem. Ex pricipio hoc⁹ cõſtitutionis vſque ad §. neque illo. ſumitur auth nouiſſima. quę eſt ſignata. C. de inoffi. teſta. l. cũ quæritur.
p Dicimus Romanorũ. ſuperfluè dř: cum Romanorũ tantum dicať reſpub. vt ff. de verb. ſig. l. eũ qui. ſed impropriè ẽt ciuitatis dicitur reſpub. vt ff. de publi. l. ſed & hi §. j.
q Codices i. libri. nã codex gňaliter oĩs liber dicitur.
r Scripſerunt. ſ. de teſtamentis. vt ff. de teſtamẽ. & ſeq. ti. vſq; ad titu. de bon poſſ.
s Imperatorũ. vt C. de teſta. mili. l. 4. & abinde vſq; ad tractatum pręſcriptionũ.
t A nobis. vt patet in finibus dictorũ titulorũ Codicis, vbi leges Iuſtiniani sũt.
u Prolati. ſ. legũ Codicis.
x Cõſiderãtes. ſ. nos

b Beneuolis. vt q ſi grati ſunt. & obſequioſi erga parentes. ſi enim eſſent ingrati, nec olim nec hodie eſt neceſſe aliqd eis relinqui: vt ſ. de immẽ. don. in filios. col. vij. §. fin.
c Quibus. ſ. filijs.
d Debitum vocãt. ſ. iuriſconſulti, & imperatores. Et hoc naturæ inſtinctu: vt ff. vnde libe. l. ſcriptum. in fi. & C. de codic. l. fi. & ff. de bo. dam. l. fi. in prin. Imò etiam non ſolum eis debitum dicitur, ſed etiã domini dicuntur viuo patre: vt inſtit. de hęre. quali. & diffe. §. ſui. & ff. de liber. & poſthu. l. in ſuis. & eſt ratio, cum vnũ & idem eſſe pręſumãtur. vt C. de im pub. & alijs ſub. l. fi. & inſti. de inuti. ſtipu. §. ei qui. & §. poſt mortem ⁊c.
e Triunciam. i. tres vncias.
f Definierunt. ſ. iuriſconſulti, vt C. de inoffi. teſt. l. cũ quæritur. & l. parẽtibus. & ff. de inoffi. teſta l. Papi. § qm aũt. & inſti. de inoffi. teſt. §. fi.
g Ex neceſſitate. ſ. cõſecutiua, nã niſi hæc faciant, rũpetur teſt. per querelam inoffi cioſi. ſic inſtit. de exhe. li. §. poſthomorũ. & ff. de iniuſt. rup. l. poſthumorum. in fi. hodie verò ad ſupplementũ agiť, ſi aliqd relinquitur: vt C. de inoffici. teſta. l. omni modo.
h Omnia. ſ. quę ſuperſunt. ſ. dodrantẽ.
i Extranei. ſ. inſtituti.
k Vel. pro etiam ⁊c.
l Serui. ſ. inſtituti non aliàs. niſi in caſu quando hæres volun

† Hęc lex vndecim hẽt capita. Cont.

† Cõcor. gl. in c. paſtoralis. ſup verſi. Lucio. in medio. ex de decimis.

† Cal. In noua editione. Contius.
† Legẽd. ſ. pinclaſis poſt cõſulatũ Beliſarij V.C. cos. vt aurea notani. Cont.

† Scripſi ſ lib. ſubſeciuarũ: j. nõ eſſe ſine qõue quis hũc quadrantẽ ptim⁹ ſoeuerit. Eqdẽ poſtea legi apud Nicephori. li. 3. eccl. hiſt. c. 3 t. à D. Mar. fuiſſe definitũ, ſed exiſtimo id potiꝰ tralatitiè ab eo cõſtitutũ, q̃ nouę, cũ eiꝰ origo ex multis argu. vetuſtior ſit. Ex lege ãt Falci. iſto doctũ aſſarẽtib. minimè adſtipulor. Contius.

voluntatē defuncti nō cōplet, & alij non ſunt teſtō nominati, qui veliot: vt ſ.de hęr. & Fal. §. ſi vero aūt.
a Erunt poſt parentis obitum.
b Idonei. nā ſuſtentabat eos, quod facere debebat ol ſi filius fuiſſet opifex. s vnde poſſit viuere. vt ff. de libe. agnoſc. l. ſi quis ali. §. filius. & §. non tantum.
c Hæc. quia datur patum filijs.
d Legem. quę de iſta crudelitate loquebat.
e Deſpicere. i. prætere ire, quin augeamus illam quartam. Acc.
f Relinqui ſ. volumus.
g Tertiā. ſ. partem.
h Numerum. ſ. quatuor filiorū, vel pauciorum. Acc.
i Sexūcium. i. ſex vncias, vt dicitur hic, Accur.
k Debetur. ſ. Inſtinctu naturæ, vt diximus ſ. §. proxi. nō vi pacti, alioquin æs alienū non detrahe rur, qđ fit, vt ff. de inof. teſt. l. Papi. § quarta. Si aūt minus hēt, tunc agit ad ſupplementū, vt C. de inof. teſ. l. ſcimus. ſi aūt nihil, tūc exhæredatus agit querela. Præteritus ſi eſt emācipat*, per contra tabulat. Vel ſi ſuus eſt, dicis etiam ipſo iure nullū. vt inſti. de exhęr. lib. in princi. & C. de lib. præte. l. ſi.
l Et hoc. ſ. quod dixi ex æquo inter eos fieri diuiſionem: nō fit interdum quo ad effectū, dum in ipſa diuiſione liceat contrahentibus decipere ſe inter ſe ipſa, vt ſequit. vt ff. de mio. l. in cauſæ. §. pe. & lo ea. l. item ſi. §. quemadmodum. Acc

1 Et honeſte poſſet exercere artem ſuā. aliās ſecus. Petrus, Barto. & Alexan. in §. hic alle.

2 Cōcor. c. Raynutio gl. ſup verbo Trebellianū, poſt princ. ibi, & hęc hodie. ex de teſt.

ſiſtāt: ēt ſi nihil offenderint parētes, ↄfūdunt, & triūciū diuidūt ſolū: vel ſi. 10. fortè amplius fuerīt, paupes erūt a filij: donec vixerit pr̄es, idōei. b
CAP. I. de legitima portiōe liberis relinquēda, .i. triēte ſi intra quaternarium numerū conſiſtant: aut ſemiſſe, ſi qua ternariū num. exced. it.
Hæc c nos mouerūt corrigere legē, d & nō eam deſpicere e ſemp erubeſcētes: taliq; mō determinare cām, vt ſi qdē vnius eſt filij pr̄ aut mater, aut duorū vel triū, vel quatuor: nō triunciū eis relinqui f ſolū, ſed ēt tertiā g † ꝓprię ſubſtantię partē: hoc eſt vncias quatuor: & hāc eſſe definitā mēſurā vſq; ad p̄dictum numerū. h Si verò vltra quatuor habuerint filios mediā totius ſubſtantiæ relinqui partē: vt ſexūciū i ſit omnino qđ debet: k ſingulis ex ęquo quadriū. vel ſexunc. diuidendo. & hoc l nō ſub iniuſta circunſtācia rerū (forſan. n. ob hoc ēt alij iniuſtitiā patiunt, & alijs qdē meliora, alijs vero deteriora percipiētib. m) ſed qđ ↄtigerit n vnūquęq; p oia ęquū eē in qualitate o & quātitate, p ſiue qs illud inſtōnis mō, ſiue p legati, idē eſt dicere, et ſi p fideicōmiſſi, relīquat q occaſionē. licebit. n. ei reliquū oc̄tūc. r forte aut ſexū. hēre: & largiri ſicut voluerit filijs ipſis, aut cuilibet extraneorū: & natura s prīo curata ↄpetēter, ſic ad ex̄neas largitates accedere: t hoc obſeruādo in oib. u pſonis ī quib. ab initio antiquæ quartæ rō de inoſſiſo lege decreta eſt.
CA. II. Vt legitima portio filiorū curialiū ſit dodrans, ratio aūt diuerſitatis eſt, ꝙ cum ſint grauiſſima curiæ onera, pluribus eis bonis opus eſt ad ea ſuſtinenda.
Excipiatur x aūt à nobis de curialibus nuper poſita lex, y quæ filijs aut curialib. z aut filiabus curialibus nubētib. nouiūciū oīno dari vult reliquo triūcio à parētib. ſm pātem diſpenſando, omnib. alijs de inofficioſo poſitis legibus, & præcipuè noſtris in ſua virtute manere ...

m Percipientibus ex ipſa diuiſione.
n Contigerit. ſ. iure ſucceſſionis, licet nonnūquam diſpar ſit emolumentū in æqualiter facta diuiſiōe.
o In qualitate. prout melius poſſunt bona fide, vbi res hæreditariæ in ſpecie ſunt.
p Quantitate. vbi ſunt res hæreditariæ in quantitatibus, vt ff. de ver. ob. l ſtipulationum.
q Relinquat. not. non intereſſe quo titulo vel iure filij hęc habeāt Sed ſ. vt ī vt cū de app. cog. §. aliud. col. 8. nam tantum iure inſtitutionis debetur, vt ibi dicitur Sed ſolue vt ibi.
r Octuncium. vbi fuerint quatuor vel pauciores, vel ſexūciū vbi fuerint vltra quatuor. Sed qđ ſi ſint vltra quatuor, puta decem & quatuor tm̄, vel pauciores ex his exhęredat vel præterit nunquid triētem vel ſemiſſem eis dabit ſuæ partis? Rn̄. ſemiſſem cū pp numerum & ſua legitima: ſit deminuta:

3 In tertilli ge qn in-

qđ hęc conſtit. velle vr̄. nā & aliàs dr̄ nihil eſſe adeo magnum, quin fiat inſenſibile, ſi per plures partes diuidatur. vt ī. de na. lib. in curia § depu. in prin.
s Naturali. i. filij qui naturaliter procreant: ſiue in re naturali. vt ī. e §. oeq; illo & inſti. de iure na. §. j.
t Accedere. i. licebit patri date in extraneos: nō aūt prius. & facit ad hoc ſ. de nō elig. §. cum igitur. in fi. §. Accur.
u Hoc obſeruando ī omnibus. ſ. filijs & nepotibus & cæteris inferioribus, cū his oibus detur iure veteri querela. vt ff. de inoff. teſt. l. i. & l. nō enim. Sed nūquid in ſuperioribus quarta debita olim augebat per hanc legem? Rn̄. quidam ꝙ non: vt ī. e. §. prohibem*. in fi. §. & in nouel. co. tit. Item quia non inuenitur expreſſe dictū: ergo in ſua manet vetuſtate: vt C. de ap. l. p̄cipim*. in fi. Sed ſ. eſt. vt puto 4 nam hæc ſunt verba generalia ī oibus pſonis &c. ergo gnāliter intelligenda: vt ff. de alea luſu. l. t. §. pe. & ff. de ſer. vr. p̄. l. ſi ſeruitus. in fi. cōſtat aūt patrē & cęteros ſuperiores olim habuiſſe hoc ius ī filiorum teſtamenta, vt filij habeant ſ. eos: vt ff. de inof teſta. l. i. & l. nā & ſi. & Inſtit. de inoff. teſt. in prio ergo hodie illud ius augeť, vt hic manifeſte dicit. Itē nunquid aliæ quartæ 5 per hāc cōſtitutionem augenť, vt in Trebellianica, & iure inſtitutiōis, & conſtitutione diui Pij in bonis arrogatoria: vt ff. de inof. teſta. l. Papi. § ſi quis ea his? Rn̄. non puto 6 cum hoc non velit hæc conſtit. dicere, argu. C. de teſta. l. ſancimus. & C. de ap. l præcipimus. in fi.
x Excipiatur. ſcilicet de prædictis. in §. proxi. ſup. Accurſius.
y Lex. † quam non habemus: ſed eius ſententia eſt ī. en quibus mo. na. effi. ſui. §. ſi quis autem. colla. 7. Accurſius.
z Curialibus. ſ. viris. ſed hoc non vr̄ locum poſſe habere, vbi duo ſunt filij, ſ. curialis & non curialis, vel ambo curiales, vel filiæ nuptæ curialibus. ſi. n. curiali dederit nouem vncias, nō remanent alijs niſi tres: cū ſ dictum ſit. ꝙ præteritus vel exhæredatus vnus, vel duo, vel tres debeāt habere quatuor vncias? Reſpon. tradendo generalem regulam, & in computatione Falcidiæ & in oibus ſimilibus, ꝙ vbi plures ſunt, nec quantitatē lex definiuit: faciet ſingu-

iuſte ſunt exhęredati: ſec* ſi iuſte. Iac. de Bel. & Bal. in auth. nouiſſima. C. de inoffi. teſtam.

3 Via reperit. ſm Ia. de Bel.

4 Idē Iac. de Bel. & Ang ſ. de heredi & Fal. I pri.

5 De materia q̄ tractatū vide ſm cano. bo. glo. in c. Raynutius. ſup verbo, Trebellianū. extra de teſta.

6 Idem Bar. Iac. de Bel. & Ang.

† Scilicet Græca in tit. C. qn̄ & quibus quarta pars.

tute ſeruādis, [a] & de ingratis [b] filijs, & de naturalib. [c] prꝫter ſolā quantitatem quam ad pſens auximus [d] ſm omnes prædictas definitiones.

CAP. III. Si liberis ſuis pater nudā proprietatem, & vxori vſumfructum omnē reliquerit.

Prohibemus autem & illud graue exiſtens, & habēs quidem aliquam legalem occaſionem, [e] in duram [f] tamen incidens crudelitatem & amaritudinē. Nouim⁹.n. aliqua teſtamenta ſm q̄ morietes, ñ paternè, nec vt viros [g] oportebat, ſed nimis molli: eratq; remiſſe fecerūt iſtitutiōes, vxorib. ſi qdē illis oēm reliquerūt ſuarū rerū vſumfructū, filijs aūt ,pprietatē nudam. Quamobrē arbitror ſtudiū eē hmōi teſtamētis, [i] vxores ēt ,pprietatē acquirere, [k] filijs forte fame peremptis. Vnde [l] .n. & in medio gubernēt, & cotidianū habeāt cibū, nihil eis derelicto, vxoris ira, forſan & irrationabili, intercedēte, q̄ eis ēt cotidianā gubernationē abripiat? Nō licebit igiť decætero vlli oīno filios habēti, [m] tale aliqd agere: ſed modis oībus eis huius legitimæ partis, quā nūc deputauimus, & vſumfructū inſup & ,pprietatē relinquat, [n] ſi vult filiorū nō repēte fame morientiū, ſed viuere valentiū vocari pr̄. Et hæc oīa dicim⁹ nō i patre ſolo, ſed & in matre, & auo, & ,pauo, & adiūctis vnicuiq; fœminarū perſonis, ideſt auia & proauia, ſiue paternæ ſiue maternæ ſint.

CAP. IIII. Quemadmodum liberi ab inteſtato per fœmi. ſexū deſcēd. ſuccedere debeant.

Nepos ex filio vel filia, auo vel auia ita ſuccedit ī ea parte, qua mater vel pr̄ ſuccederēt: et hoc locū habet in nepotibus filiorū legitimorū, ſiue interuenerint inſtrumēta dotalia, ſiue nō. Ang.

Neque illo [o] † quēadmodū ab iteſtato liberi p fœmininū ſexū deſcēdētes, parētib. ſuis ſuccedere debeāt decætero ſeruādo i nepotib. & ,pnepotib. nō ſuis, & ſub poteſtate [p] cōſtitutis, min⁹ tertia parte eos habere, quam [q] eorum parenti-

ſingulis decreſcit pro rata portiōe, ſicut & accreſcit vt ff. de hęred. inſtituen l. interdum. §. ſed ſi aliter. & §. ſed ſi exceſſerit. & inſtit. de hęre. inſtituen. §. ſi plures. Vel meli⁹, quilibet debet habere nonā vnciā, ideſt tres partes eius partis quā habere debet ab inteſtato, qn ſunt omnes curiales. vel filiæ curialibus nuptæ: aliàs non curiales ſemiuncium vel quadriunciū. & ſecundum hæc omnia plana ſunt. Alij dicunt [ſ] q hic erat tantum vnus curialis vnde habens nōiuncium, vel ſi erat filia curiali nupta, ſola erat: quod recidit in idem. Sed hoc plus contra dicebāt: quia ſi legitimi eſſent, & huius filij curiæ dati cum illis: tunc non poteſt habere plus curiæ datus, quàm legitimus: vt j. quib. mod. na. effi. ſui. §. ſi quis igitur & § quoniam variè, & § ſi quis autem. licet forte poſſet dici, q ſuperiora habent locum quando omnes ſunt legitimi: ſed quidam erant curiæ obligati, alij non. Accurſius.

[a] Seruandis. immo videntur omnes correctę quod dic, vt j. vt cum de appel. cogno. § aliud.

[b] De ingratis. vt ī. de hęre. & Fal. §. exhæredatos.

[c] Naturalibus. vt C. de natu. lib. per totum. ſed quædam ex illis corrigētur aliàs: vt j. quib. mo. natu. effi. ſui.

[d] Auximus. vt proxi. §. Accurſius.

[e] Occaſionem nam quia conceditur à lege relinquere vxori vſumf. rerum ſuarum, ſumebat occaſionem vt etiā ſic auferret illum vſumfructū filijs de legitima. ſic aliàs, vt ī. vt indi. ſi. quo. ſuffr. §. deinde ſi volumus. & §. an certe, &c.

[f] In duram. i. magnam. duæ partes ſunt.

[g] Nec vt viros. No. viros debere eſſe fortes & robuſtos, ſic j. de nup. § per occaſionem, &c.

[h] Nudam. & etiam forte non totam, &c.

[i] Teſtamentis. i. teſtatoribus: vel ſubaudi, in.

[k] Acquirere. quod ſtudere videntur parentes totū vſumfr. filijs adimentes.

[l] Vnde. interrogatiue lege, &c.

[m] Filios habenti. hic eſt argu. ſolis liberis auctam eſſe portionem ſecundùm Alb. quod diximus. ī. plene. §. hæc nos. in ſi.

[n] Relinquat. hoc eſt eſſe in oī quarta. ff. ad l. Fal. l. quod de bonis. §. fructus. & ff. ad Treb. l. mulier. §. ſi hæres. Et facit ad hunc §. C. de inoffi. teſta. l. quoniā in prioribus. Sed contra eſt. ff. de vſufru. leg. l. vxori meę. ſed hęc corrigitur: [1] vt ar. C. de inoffi teſ. l. ſcimus, §. cū autē. vel ibi ſi recte inſpiciatur, nō grauat q̄a olim recti p̄prietatem habet: qđ plus eſt, arg. inſti. per quas perſo. no. acqui. §. hoc quoq;. Itē contra ff. de inof. teſta. l. Papinianus. §. quarta aūt. Sed qđ ibi dicit, in libertatibus eum grauari, vt tantū minorē quarta habeat: dico correctū p hoc qđ hic dr̄, cū in nullo poſſit grauari. Sed nunqd pōt aliquo caſu filius fraudari? Reſpō. ſic, ſm ioā. vt ſi habeat tm̄ ſeruos, q. bus relīq̄t libertates, q̄ cōpetunt: licet ēt abſtineat filius ſi eſt i poteſtate patris: vt ff. de fid eicō. lib. l. cū quaſi. §. ſed & ſi quis, & ff. de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. quarta. in ſi. §.

[o] Neq; illo. ex hoc. §. ſumpta eſt authen. q̄ tertiæ portionis, quæ eſt poſita. C. de colla ſuper. l. illam. Accurſius.

[p] Et ſub poteſtate. repete, non: & tunc plana. vel dic nō ſuis & ſuis qui diuerſimode ſuccedebant, vt ſequitur, ſi tamē ſunt ex filio nati, nō autem ex filia nati. dicuntur in poteſtate: vt inſtit. de pa. po. §. pe. & §. ſi. Et caueas tibi, q̄a in duobus tantum caſibus hic §. loquiť in nepote vel nepte ex filia ſi moritur maſcul⁹, vbi ſuccederet vnà cum auunculis vel materteris cū deminutione tertiæ portionis ſuę. Item ſi fœmina moritur, de cuius ſucceſſione agitur, tūc nepos ex maſculo vel fœmina cum dicta deminutione ſuccedit cū patruis, & hoc ſubijcit in hoc § & dicitur C. de collat. l. illā. & de ſuis & legi. l. ſi defunctus. & inſti. de hære quæ ab inteſta. defe. §. diui. q̄ hodie nō diſtinguūtur, vt hic dicitur, quia omnes dicti nepotes habebunt integram portionem, quam erat habiturus pater vel mater. Sed nunquid dictæ. ll. corrigūtur p l. inſti. de hære. quæ ab inteſta. §. ſi. Quidam dicūt q ſic, vnde hęc auth. nō corrigit eū iam correctū inueniat. nos dicimus, q dictus §. loquiť in quodā alio caſu. & quadā alia parte q̄ dabať agnatis ex cōſtitutiōe Archadij: & illud corrigiť: vt ibi pater. & C. de ſuis & legi. l. ſi. vnde hic §. corrigit [2] dictas leges.

[q] Quam. ſ. tertiam partem. Accur.

[s] Et melius Iac. de Bel. hic. Fulgo. & Ioan in auth. nouiſſima. C. de inoffi. teſta.

[1] Idem Iaco. de Bel. & gl. in authē. nouiſſima. de inoffi. teſta. C.

† Incluſa erant miniatis literis ſcripta. vt ſignificarē īſcriptionē huius quarti capitis p̄ſentis legis. quā paulatim nō diſcernētes librarij cœperūt cū ipſo textu confundere, &c.

[2] Approbatur per Iaco. de Bel.

Exci-

bus viuētibus oportebat relinquere teſtatores. Non enim excipimus. a vlterius b nepotes qui ex filio paternis auis accreſcunt: vt illi quidem integram accipiant partem, quantam eorum acciperet pater viuens: nepotes autem ab auo per mediā filiam venientes, aut auia paterna c vel materna, minus tertia accipiant. ſed vnum ordinem in omnibus ponimus nepotibus & pronepotibus non ferentes fœminam d à maſculo in talibus minui. Neque enim maſculus ipſe i ſe, neque fœmina ſolum ad natiuitatis propagationem ſufficiens eſt: ſed ſicut vtrunque eorum coaptauit Deus ad generationis e opus, ita etiā nos eandem vtriſque ſeruamus æqualitatem. f

CAP. V. De dotalibus inſtrumentis non compoſitis.

Sed nec vſque in hoc ſtatuimus legem. Hæc enim dicimus & in illis filijs qui ex nuptijs ſunt legitimis, licet non ſint ſecutæ nuptias dotes, ſed affectus g indubitatus & manifeſtus inter coniuges exiſtens filios præſtet eſſe legitimos. Dotem etenim celebrāt nuptiæ: nuptias autem dotes non faciunt, h ſed coniunctorum affectus. Hoc idem obtineat & in ijs, qui ex poſteriori affectu cum dotibus ſecundum noſtras conſtitutiones i legitimi fiunt. & hęc ſit ſanctio legitimæ ſoboli.

CAP. VI. De cōcubinis & naturalibus liberis quomodo hi ab inteſtato ſuccedant.

Conſideremus autem aliquid ad ſolam naturā clemens. Multi nanq; moleſti ſūt nobis ſemp, preceſque crebræ, k & flentes filij. Et ſemper equidem clemens aliqd definimus: ſed quia non hoc cū lege agimus, erubeſcimus: l ideoq; cauſæ ēt legē adijciētes, ipſi qdē populos m remouebimus: dabimus autē omnibus habere ex lege remediū. Quia enim teſtari naturalium filiorū patribus ēt ipſi n dedimus, o legitima quidē exiſtēte prole, vſque ad vnam ſolā vnciam, quā habebunt vna cū matre (hoc quod ēt prius fuit) filijs aūt nō exiſtentibus legitimis, vſque ad medietatē totius ſubſtātiæ: hoc dicunt à nobis poſitæ leges, p non in teſtamentis ſolū patribus cōcedentes hoc agere, ſed ēt alijs munificentijs, q quas & ſuperſtites donāt. Pſens r autē lex de ijs, s quæ ab inteſtato ſunt, t loquitur, & noui aliquid introducit. Nunc enim ſi quis moriens legitima ſibi penitus ſobole non exiſtente (filiorum dicimus aut nepotum, aut ceteræ ſucceſsionis) neque vxore legitima, u proinde moriatur non diſpoſita ſubſtantia, & veniat cognatio x forſan, aut certè manumiſſor y bonorum poſſeſsionem z mouens, & inſurgens, aut etiam noſtrum ærarium (nec etiam illi quantum ad hoc parcimus) ſit autem ei domi donec viuit, libera mulier in habitu concubinæ cum eo degens, & filij ex ea (talibus a enim ſolis hęc ſancimus, vbi omnīno indubitatæ ſunt ſiue cōcubinæ b in domo habitæ, ſiue c naturalium ibidem proles) d & nutrimentum damus eis, & inteſtato parentibus morientibus duas habere vncias e paternæ ſubſtantiæ, cum matre partiēdas, quātūcūq; fuerint filij, ita vt, p portione vnius filij mr accipiat. f Et hæc ſi di

a Excipimus. i. ſeparamus. Accur.
b Vlterius. i. amodo per hanc legem.
c Paterna. de cuius ſucceſſione nūc agit. & cautè not. hęc duo capitula, vt modo diximus.
d Fœminā. i. natū ex fœmina vel ēt maſculo, cū de ſucceſſione fœminę tractatur.
e Generationis facit inſtitu. de exhæ. libe. § noſtra. & C. de ſuis & legit. l. lege xij. ta. & C. de lib. præte. vel exhæ. l. ſi Accur.
f Aequalitatem. ſ. in iure ſucceſſionis.
g Sed affectus. facit ſ. de nup. §. nuptias. & ff. de regu. iu. l. nuptias.
h Non faciunt. facit C. de do. ante nupt. l. fi. & de iure dot. l. 3. in hoc caſu tñ exigit dos & mrimoniū vt j. vt li. ma & auiæ. §. qa verò dudum diximus.
i Conſtitutiones. vt C. de nat. libe. l. cum quis, & l. nuper.
k Crebræ. facit ad hoc. C. qui potio. in pig hab. l. fi. i prin. & ſ. de hær. & Fal. i pri.
l Erubſcimus. not. nō valere rōnē: q lege non probatur.
m Populos. i. multitudinē, quæ tota die nos interpellat.
n Ipſi. r. i nā lib. filijs i. ad eorū vtilitatem.
o Dedimus. i. ꝯceſſimꝰ. ſic inſti. de lib. §. fi.
p Leges poſi. æ. ſ. in v. lib. C. in tit. de na. lib. l. j. & ij. alias eſt l. humanitatis.
q Munificentijs. vt p donationē, vel cauſa mortis, vel inter viuos, vel dotis, vel donatiōis pp nuptias, vt C. de na. lib. l. humanitatis. Sed hęc hodie ex teſtamento aliter ſunt: vt j. qui. mo. nat. effi. ſui. §. ne igitur. & §. ſi vero filios. col. vij. Acc.
r Præſens. ſ. lex.
s De ijs. ſ. ſucceſsionibus.
t Sunt. i. deferunt.
u Legitima. qa hæc nocerent: ſed ipſa nō ſuccederet, niſi i ſubſidiū: vt C. vnde vir & vxor. l. j. & his caſibus, vbi filij hmōi naturales repellunt, ali debent arbitrio boni viri: vt j. q. mo. na. effi. ſui. §. ſi qs igit. circa fi. & addas, vt ibi.
x Cognatio. i. cognati.
y Manumiſſor. i. patronus. Accur.
z Poſſeſſionem. ſ. ꝯ tabu. vt inſti. de ſuc. lib. §. 1.
a Talib. iterpoſitin ē.
b Concubinæ. adhærens quis. Accur.
c Siue. pro &. nec n. cōcubinā dico ſuccedere ab inteſtato: qa nec vxor ſuccederet, niſi i ſubſidiū, qd ēēt iā neceſſe, ſi legeres disiunctiue. i Leges ergo copulatiue.
d Proles. ſit. ſ. & ex illa filius.
e Vncias. ex hac litera ſumpta eſt authē. q eſt. C. de natu. libe. l. humanitatis. q incipit ibi, licet pr &c. Accurſius.
f Accipiat. & ſic mater admittitur in virilem.
g Et hæc. ſ quæ dicta ſūt ſ. hoc §. i. vt filii naturales ſuccedāt patri inteſtato mortuo in duas vncias. Sed hic non imponimus iſtā pęnam filius naturalibus. ſ. vt ſuccedant patri

i Iſta gl. eſt ſingu. ſm Bal. ſ ca. p inas de maio. & obe. & laco. i authen. pterea. C. vn vir & vx. ad hoc, q cōcubina nō ſuccedit ſuo cōcubinato ēt in ſubſidiū licet vxor ſuccedat viro p ti. vnde vir & vxo.

cimus, a ſi vni concubinæ cohabitauerit, & filios ex ea habuerit: aut prædecedente † concubina morte forſan, aut diuiſione, filij domi ſint. tunc enim damus eis ab inteſtato duarum vnciarum ſucceſſionem. Si autem confuſa concupiſcentia ita fiat, vt alias ſuperinducat priori concubinas, & multitudinem habeat concubinarum fornicantium (ſic b enim dicere melius eſt) & ex eis filios faciens moriatur multas ſimul relinquens concubinas: odibilis quidem nobis eſt iſte, qui talis eſt: procul autem omnibus modis ab hac lege expellatur. Sicut enim quis legitimæ vxori coniunctus c alias ſuperinducere non poterit matrimonio conſiſtente, & ex eis legitimè filios procreare: ſic neque poſt cognitam (quemadmodum diximus) concubinam, & ex illa filios, dabimus, d ſi aliud opus libidinis egerit, etiam hoc ad ſucceſſionem eius introduci, ſi mortuus fuerit inteſtatus. Nam ſi hoc non conſtituimus, indiſcretæ erunt mulieres quem e magis, aut quem minus amauerit: f indiſcreti g etiam filij, & nos † non præbemus luxuriantibus, ſed caſtè viuentibus legem. Non autẽ diſtinguimus de filijs, ſiue maſculi, ſiue fœminæ ſint. Sicut enim natura nihil circa hoc arte ratiocinatur: ita nec nos alteram in maſculis, & alteram in fœminis ſecũdum hoc ponimus legem. Valebit itaque hæc lex h nobis in futuris, & maximè omnium i hæc: k quoniam earum, quæ dudũ non rectè tenebant, plurima, & emendauit & explanauit, l & quod præterijt, m non poteſt ab ea, quæ nondum erat, regulæ ſubijci. Hæc n à nobis de prædictis ſucceſſionibus ſunt ſancita.

CAP. VII. De collationibus.

Collatio datorum ab inteſtato & ex teſtamento fieri debet, niſi expreſſim aliud dictum ſit, omnibus quæ prius de collatione dicta ſunt, cõfirmatis. Bartolus.

Illud o quoque bene ſe habere credimus hac lege complecti. prioribus enim legibus volentibus ĩ collationibus, ſi quidem ſine teſtamento morerentur parentes, collationes ſecundum earum p virtutem fieri: ſi verò teſtati nihil dicẽtes q de eis, r locum non fieri collationibus, ſed res habere p dotẽ fortè, aut alio modo ditas: & quæ ſunt relicta, s defendere. t Nos ſancimus, non eſſe oĩno u talem x opinionẽ: ſed ſiue quiſpiam inteſtatus y moriatur, ſiue teſtatus, qm̃ incertum eſt, ne forſan oblitus z datorum, an præ tumultu mortis anguſtiatus, a huius non eſt b memoratus: omnino c

patri ſ aliquo ſ. q̃ñ pater plures habuit cõcubinas.
a Dicimus. ideſt habent locum.
b Sic. interpoſitio. Accur.
c Alias. ſ. vxores.
d Dabimus i. concedemus: & tepete. non. Azo.
e Quem. aliàs, quã.
f Amauerint. ſ. homines: ſi habes, quã. ſi habes, quẽ antanatint: dic ſ. mulieres.
g Indiſcreti. ſ. erunt & filij. Nam tot erũt concubinæ. & filij ex eis, vt neſciret pater eorũ qui nati eſſent ex vna, & qui ex alia. Ac.
h Hæc lex. ſ. tota vſque ad prin.
i Omnium. ſ. aliarũ legum tractantiũ de hac materia.
k Hæc. ſ. noſtra lex valebit.
l Explanauit. ſ. hæc noſtra lex.
m Et quod p̃terijt. q. d. non habeat locũ in præteritis & facit. C. de teſt. l. iubemus. & ĩ. vt iudi. ſine quoquo ſuffr. §. ſi & ĩ. de admi. offi. §. fi. col. 3.
n Hæc. quæ dicta sũt ſ. vt filij naturales ſuccedant patri inteſtato mortuo. in duas vncias.
o Illud. hinc eſt ſupra auth. poſita. C. de col. ſuper l. j. aliàs incipit, ex teſtamento &c. Ac.
p Secundum earũ ſ. legũ quę mulτæ sũt: vt C. de collat. l. ij. & iij. & 4. & v. & fere oẽs leges illius tit. ſed ſi teſtãs faciebat, nõ fiebat collatio: vt ſubijcit. & C. de col. l. j & l. filiã. & C. cõtra vtriuſque iudi. l. fi. j. reſpon.
q Dicẽtes ſ. parẽtes.
r Eis. ſ. collationib.
s Relicta. ſ. in teſtamento, vt quia eſt inſtitutus hęs cũ alijs ſuis fratribus.
t Defendere. puta patrem ſuam hæreditatis.
u Omnino. ſ. nobis.
x Talẽ. qualis dicta eſt ſ. in caſu q̃ñ ex teſtamẽto quis decedit.
y Inteſtatus. qđ fit ſex modis: vt diximᵘ inſti. de hære quæ ab inteſt j. th.
z Oblitus per longitudinẽ tpis, pp quã addenit oblitio. † vt diximus inſt. de vſuc. §. quod autem. Acc.
a Anguſtiatus. nec eſt ei imputandum quare ſeanguſtiauerit: licet aliàs interdũ imputetur. vt ff. ſi quis cau l. 2. §. pe. quia mors inopinate venit: vt ff. de cõdi & dem. l. j. & facit ad hoc C. qui inſt. ſa. poſ. l. hac conſultiſſima § at cum. & C. de pec. eius qui li. me. l. j. Accur.
b Huius non eſt. ſ. donationis. Accur.
c Omnino ſed cum donatio alia ſit ſimplex. vt puta donatio inter viuos: alia ob cauſã aliquã, vt dos, donatio propter nuptias, vel propter militiam, vel ſimiliaſ vt ff de donatio. l. j. de quibus donationibus inquiũt hic! Reſpondeo ſm Ioan. de omnibus. nam omnia conferuntur ſecundum eum: quia verba generalia ſunt omnino &c. & ſ. dicit. datorũ &c nec diſtinguit qualiter data: ergo generaliter eſt intelligenda: vt ff. de ſer. vr. pręd. l. ſi ſecutiᵘ & ff. de alea. l. j. §. peu item cũ dos quæ de bonis patris deceſſit, conferatᶜ: vt ff. de col dotis. l ſi & ff. ad l. Falci l. pater. multo magis in ſimplici donatione, quæ in bonis patris remã ſit, vt C de inof do. l. ij. ſed M. & Lo. & B. contra. 1 Dicunt .n. in donatione ſimplici collationẽ non faciendã: ſed in iis q̃ ob cãm fiunt, idẽ dicunt qđ Io. ſed ĩ ſimplici concedunt fieri in duobus caſibus: vt quando pater hoc expreſſit: vt hic probatur: & C. de inoffic. teſta. l. ſi quãdo. §. 2. Itẽ q̃ñ vni ob cãm donauerat, alteri ſimpliciter: tunc enim ne emergat inęqualitas etiã ſimplex donatio confertur, vt C. de col.

† Wiſenbaceſche cũ prędeceſſerit. Contius.

† Cõcor. gl. in c in p̃ntia ſup verbo. publicas. extra. de probat.

1 Sequitᶜ hanc glo. Ang. hic.

† Ex hoc § ẽ tracta auché. ſituata ſup l. ſ. C. de col. & incipit, ex teſtamẽto.

a Approbatᶜ p Iac. de Bel. & Ange.

† Hãc quoq; ſniam ego tanq̃ veriſſimã ꝓbo ſolũ .n. Iuſtinianᵘ hũc articulũ correxit, quo ex teſtamento ſucceſſio nullã admittebat collationẽ, qa tacitè videbatᶜ remiſſa collatio q̃ nola tim nõ erat ĩpatas voluitq; 3tię obiectura locũ eſſe: sõ videri teſtatorẽ voluiſſe collationi locum eſſe. quia nolatim eã ſierι non va tuit. cęterũ circa articulũ q̃ res ꝯfert debeãt, q̃ nõ debeant, nihil mutauit. Cõuᵘ.

col. l. pen. & hoc in his vbi fit collatio, hoc eſt in profectitijs: non autẽ in aduentitijs iure iſto. vt C. de col. l. fi. ſiue ſui ſuis: ſiue ſui emãcipatis ſiue cõ ſi ãt emãcipatis emãcipati, tũc nullo mõ. Idẽ qñ ſunt nec ſui, nec emãcipati, vt nepotes ex filio: vt C. de col. l. ſi emancipati, & qđ dixi emancipati ſuo conferre: intellige in ijs, q ipſe mortis patris habebant, nõ q poſtea quęſierunt. vt C. de col. nec emancipati, & l. ea demum. & hoc inter ſe, extraneis autem cohęredibus nullo mõ. † vt C. cõtra verſuſ. in l. fi.

eſſe collationes, & exinde æqualitatem, ſecundum qđ olim diſpoſitũ eſt, [a] niſi expreſſim deſignauerit ipſe velle nõ fieri collationẽ: ſed habere [b] eũ qui cogitur [c] ex lege conferre, & quod iã datũ eſt, [d] & ex iure teſtamenti: [e] oĩbus, quæ prius de collationibus à nobis ſancita [f] ſunt, in ſua virtute manentib⁹, † ſi res ſuas pater inter liberos diſtribuere velit.

CAP. VIII. De his qui res ſuas filijs diſtribuere volunt.

Diuiſio bonorum à parente inter liberos facta non aliter valet, niſi in teſtamento fuerit facta, vel in alia ſcriptura parentum, vel liberorum omnium ſubſcriptionem continente. Bart.

Et quod ſæpe nobis iudicantibus placuit, neceſſarium credimus nũc partem fieri præſentis legis. Frequẽter enim quidem plurimorum filiorum [g] cõſtituti patres, deinde putãtes mox ſubſtantiã diuidere, vt a fraterno certamine eos pręſeruent: ad maiores adhuc & ſæuiores eos contentiones adducunt. [h] Cum enim oporteret, ſi hoc vellent, [i] aut apertè omnia diuidere in teſtamentis ſuis: aut [k] ſi non hoc vellent, partes facere, & eas ſubſcribere, & ſic indubitatam dare filijs diuiſionem: At [l] illi non hoc faciunt, ſed partem quidẽ aliquam per ſe ipſi ſcribunt, & neque hanc continuè, ſed fortè interſcriptã alteri⁹ cuiuſpiã literis, [m] & in deſcriptione abiecta, [n] & nulla cuſtodia digna poſita: reſidua verò pars nequaquã illorũ eſt manus, ſed ſubſcriptoris cuiuſpiam fortè corrupti, aut cuiuſcunq;: & hinc [o] illis litiũ occaſiones decies millies, [p] † verum hæc voluntate geſta ſint patris, an alicuius artificis [q] operarij certaminis & contentionis, & ad fauorem partis alicuius ſcribẽtis. Hęc [r] nos moleſtare decætero noſtros ſubiectos nolentes, ſancimus, ſi qs voluerit ſuas res ſi ijs, aut diuidere, aut omnes, aut etiam aliquas fortè relinquere pcipuas: has maximè quidem, ſi poſſibile eſt, dicat in teſtamento, [s] & indubitatam det filijs hinc vtilitatem. Si autem hoc non [t] agat propter aliquas neceſſitates, [u] q plurimę circum aſſiſtũt hominibus: licet tamen deſcriptiones [x] facere rerũ quas partiri voluerit: & ſubſcribere omnibus [y] aut ipſum, aut filios vniuerſos ſubſcribere [z] præparare, inter quos res diuidet, & ex hoc cauſæ dare indubitatam fidem. & quod ſecundum hanc fit ſpeciẽ, ratũ ſit atque firmum, [a]

[a] Diſpoſitum eſt. ſ. eo inteſtato moriente. alias. n. olim non fiebat collatio & ita non erat hic æqualitas. & facit ad æqualitatem. ſ. de nõ eli. §. fi. & C. de iud. l. placuit. & ſ. vt exac. inſtando. §. fi. coll. 7.

[b] Sed habere. repete voluerit.

[c] Cogitur. aliàs, niſi teſtator dixiſſet, q non conferret.

[d] Datum eſt. à patre ei, iure donationis puta, vel alio titulo datum. Accur.

[e] Teſtamenti. puta eam partem ex qua eſt inſtitutus.

[f] Sancita. quæ non ſ. dicuntur ijs, quæ hic ſtatuuntur: vt ſ. in princi huius. §. ſic ſ. in fi. j. reſp.

[g] Filiorum. & duorum: vt ff. de teſti. l. vbi. ſed hæc dictio plurimorũ, tres exigit ad minus. Idẽ tñ credo in duob. Acc.

[h] Adducunt. quia magis dolet, ſi fratri aliquid vltra partẽ datur, q̃ etiam ſi extraneo: vt C. de bo. quæ libe. l. cũ opor. §. 1.

[i] Vellent. ſ. fraterno certamine eos liberare.

[k] Aut. pro ſaltem.

[l] At. hæc aduerſatio ſuperflua eſt pp præcedens, cum.

[m] Literis. datiui eſt caſus.

[n] Abiecta. i. vili ſcriptura.

[o] Et hinc. i. ex tali ſubſcriptione.

[p] Decies millies. ſ. orta ſunt. & facit ad hoc verbum ſ. de hære. & Falc. § exhęredatos.

[q] Artificis. i. præbentis operam certamini arte & calliditate ſua. & not. hic diligenter argumentum

in tabellione. qui recipit teſtes, vt ſuſpectus dari nõ debeat. Item & in iudice cui cauſa committitur. & facit C. de iudi. l. apertiſſimi. & ſubijcit hic.

[r] Hæc. quæ modo dicta ſunt, & ſcripta ſunt: vt C. fa. erc. l. fi. & facit C. e. l. filij. in fi. l. & l. ſi cogitatio.

[s] In teſtamento. ſ. in præſentia teſtium ſeptẽ fit, ſiue in ſcriptis, ſiue nuncupatiuum ſit: vt inſtit. de teſta. §. 1. & fi. Acc.

[t] Hoc non. ſ. teſtamentum.

[u] Neceſſitates. vel ꝓ occupationes mortis: vt ſ. proxi. §. vel quia teſtes ſeptẽ haberi non poteſt propter hominum raritatem: vt C. de teſt. l. fi. & inſti. de codicil. § 3. Si autem ſit iuſta neceſſitas, qua impeditus facere teſtm, quæ multæ ſunt, vt diximus. inſti. qui teſta. fa. poſ. §. fin. tunc nec codicillos poteſt facere, nec aliam legitimam voluntatẽ: vt ff. de iu. cod. l. 1. §. furioſus.

[x] Deſcriptiones. manu vnius, aut plurium.

[y] Omnibus. ſcilicet patribus.

[z] Subſcribere. q. d. aut ipſe ſcribat, aut filios ſcribere faciat: & ſic habet tres vias. Et habent locum qñ in ſcriptura vult facere ſuam voluntatem: aliàs etiam ſine huiuſmodi ſubſcriptione facere poteſt: dummodo coram teſtibus etiam duob⁹: vt C. fam. erci. l. fi. & ff de milit. teſtam. l. Lucius. Sed M. dixit q non poteſt hodie, niſi cum huiuſmodi ſubſcriptione, q hic dicitur. & dictam l. dicit eſſe correctam: vt ſ. de teſta. imperfe. in princ. coll. 8. Et habent hęc locũ cum de prælegationibus quæritur, ſi verò de teſtamento inter eos habito quæratur, dic vt ſ. de teſta. imper. §. 1.

[a] Firmum. inter liberos pręter communem obſeruationem diſpoſitio ita demum valet, ſi rerũ quas teſtator dimiſit, ſequitur ſubſcriptio, vel ipſius parentis, vel omniũ liberorũ inter quos partitio deſignatur. Sed quid ſi decẽ habet filios, & quibuſdã prælegat non-

† Quãuis Rap. ful. l. ſi emãcipati. C. de col. dicat ibi gl. ſingu. ad hoc, qđ extrane⁹ ſuccedẽs cũ filio, nihil conferre tenetur. hæc gl. eſt ſimilis & l. fi. hic all.

† Qđ ſequitur, ſi res ſuas &c. & vetuſtis exẽpla. ſi habetur.

† iſta gl. ſin ſ.n Bal. in e. qm ʒ falſam. col. 3. extra, de proba.

† μυρίας ad verbũ expreſſit. Halo. aũs vertit mille. Contius.

† Idẽ ſa. & eſt de mẽte omnium.

quid & filij ſubſcribent, quibus non prælegatur? Reſp. fieri quia eos tangit, vt C. de auth. præ. l. fi. & ĩ. vt ſpon. largi. §. ad hoc. col. 9.

a Cautela. i. firmitate.

b Si vero. ex hoc. §. ſumitur auth. ſi mõ. C. fa. er. Ac.

pitur. Item qđ dicit actor. i. reus qui in ꝓbāda ſolutione eſt actor: vt C. de proba. l. t. & ĩ. vocat eũ reum ibi. ſacramẽto rei &c. & quod dicit in vtroq; caſu. i. ſiue in primo vbi actor protulit literas rei: ſiue in ſecundo vbi reus protulit literas actoris. Vel dici põt.

aliaque cautela [a] non indigens. Si vero [b] aliquis hoc non egerit, [c] ſed diſperſam (ſicut plerumque) ſine teſtimonio ſubſcriptionem fecerit: ſciat nihil hinc filijs ſeſe præbiturum vtilitatis: ſed quaſi nihil ſit factum, diuident ſubſtantiam filij, incertas & plerumque ſine teſtimonio conſcriptiones non ſequentes: neq; iudicibus cauſæ (quos iudices familiæ erciſcundæ leges appellant) has ſequi cogendis. Oportet enim ꝓuidere ſubtiliter cautelę filiorum, & non aliud quidẽ [d] minuere, aliud ſub errore relinquere quod difficilium, inſuper & inſolubilium, crebro etiam crimina ferentium cauſarum occaſionem præſtat. De ſucceſſionibus itaque & collationibus & alijs, quę prędicta ſunt, vſque in hoc ſancitum ſit.

CAP. IX. De eo qui chirographum ſuum, aut pecuniam numeratam inficiatur.

Lex Aquilia & eius diſpoſitio, qua cautum eſt, vt negans damnetur in duplum, confirmatur, & ad eundem ordinem plures ſunt actiones inductæ. Ang.

Studium verò maleuolentiæ, [e] quod fit ab aliquibus, neceſſariam nobis fecit plebis denuo legiſlationem [f] approbare, quam per quãdam ſuorum protulit [g] tribunorũ, & quę Aquiliæ nuncupatione ab illo ſuſcepit: ſecundum quã [h] pro abnegatione duplicib. [i] ſubdebat ex actionibus maleuolentes, & abnegare tentantes: vbi etiam aliæ quædam actiones [k] ad eundem captatæ ſunt ordinẽ. [l] Sed paulatim [m] mutata clementia ablata eſt, quæ conſueuit iniquorũ enutrire maleuolentiam. quamobrem ẽt nobis neceſſariũ viſum eſt indecentes & turpes abnegationes prædictæ pęnæ ſubijcere. Si enim [n] ꝓtulerit aliquis [o] ſcripturam, alter [p] autem eã negauerit, cum hæc [q] literas eius habeat ita vt neceſſitatem patiatur actor cauſas pati circa probationem eius, [r] aut litera [s] quidem ſuſcipiat, dicat autem non ſolutum debitum ſibi, & probauerit hoc legitimis modis actor: condemnationem aduerſus eum duplicem [t] in vtroque caſu fieri ſancimus: non quia à maioribus [u] legibus delectamur, ſed quia [x] lites eorum minores efficimus: quatenus timore pœnæ citius dicant, quod confiteri competit. In talibus itaq; omnibus modis condemnationẽ hoc fieri volumus modo: [x] & ſi præter hæc egerit, [y] iudicem ſcire, quia tranſcendens legem ipſe tenebitur [a] his pœnis. Hæc autem dicimus, niſi probationibus actor abrenuncians, ſacramento rei, [a] nunc vſq; ad negationem factam ſolui voluerit. [b] Si enim tale aliquid egerit: ſi-

c Egerit. i. nullã eorũ ĩ. dictarũ viã elegerit.

d Aliud quidem. ſic ĩ. de non alie. §. fi.

a Studiũ verò maleuolentiæ. i. negationis. & ex hoc §. ſumit auth. ꝯ qui propriã. q̃ eſt poſita in l. cũ ſidẽ. C. de non nu. pe. Ac.

f Denuo legiſlationem. i. iterũ approbare leg. Aq. latã à plebeijs, Aquilio rogãte ſiue interrogante plebẽ, vt ſubijcitur vt ff. ad l. Aquil. l. t. & inſti. ad l. Aq. §. cæterũ.

g Protulit. ſ. plebs.

h Secundũ quã. ſ. legem Aquiliam.

i Duplicibus. nã ex inficiatiõe creſcit in duplũ condẽnatio. vt hic, & C. ad l. Aqui. l. ꝯ negantẽ. & ff. ad l. Aqui. l. inde Neratius. §. hæc actio.

k Actiones. vt vtilis Aquilia cũ dat damni de corpore in nõ corpus: & e ꝯ de non corpore i corpus. Itẽ i factũ ſubſidiaria legis Aqlię qñ dat dãnũ de nõ corpore in non corpus. vt Inſti. ad l. Aquil. §. pe. & §. fi. & ff. de dolo. l. & eleganter. §. idẽ Labeo. Itẽ actio pro legato. ſ. ex teſtõ. q̃ datur venerabili loco: vt inſtit. de act. §. item mixta.

l Ordinẽ. ſ. vt creſcat ex inficiatione.

m Sed paulatim. q. d. prius nõ puniebantur adeo iudices erãt clementes: poſtea ſuperuenientibus dictis legibus extenuata fuit paulũ clemẽtia, & tũc talẽ maleuolentiã. i. malã volũtatẽ homines tradiderũt obliuioni: quare & in pñti caſu idẽ ꝯſtituẽdũ eſt. Ac.

n Aliquis. ſ. actor.

o Alter. ſ. reus.

p Hæc. ſ. ſcriptura. Accur.

q Eius. ſ. rei. Accur.

r Aut literas. nunc cõuertit caſũ in actore negante & reo ꝓferẽte. & qđ dicit nõ ſolutũ: propriè accipitur.

vt iota litera. & ĩ. & ĩ. vſq; ad §. ſi autem loquitur in actore proferente, & reo negante: & quod ſequitur. ſolutum. dic. i. numeratum. Item qđ dicit, actor. propr. ẽ ponitur. Itẽ q̃ dicit, vtroq; caſu, dic i. ſiue reus literas ſuas & poſtea numerationẽ negauerit, ſiue factã iñ in ſcripturam confiteatur, ſed numerationem neget: vt hic innuitur.

ſ Duplicẽ. ſ. vt vnũ ſimplum ſit pœna: aliud ſit rei reſtitutio, vt ĩ eodem. §. ſi autẽ. Sed actor vĩ in plus puniri. ſ. vt eorum duplum ſit pœna, vt ĩ. eo. §. ſi autẽ. ſed expone iſtud, vt ibi diximus.

t A maioribus. i. nõ ſumimus delectationem legum à maioribus. i. antiquis, qui fecerunt legem Aqu. & alias ei ſimiles.

u Sed quia. ſidet in citra obiectioni. Accurſius.

x Modo. ſcilicet duplicem.

y Egerit. ſ. aliud.

a Tenebitur. nam ſa cit litem ſuam, vt ff. de va. cog. l fi.

a Sacramento rei, quem ĩ. nominauit actorem. ſecundũ primũ intellectum huius. §.

b Voluerit. ſ. actor deferens ei ſacramẽtum: & ille non rutet, ſed confiteatur. Et ſic no. hic. ꝙ parcitur ſponte confitẽti. r hic ff. de ali. iu. l. 3. §. ſi. & C. de plus pet. l. 3 & ĩ. vt li. iu. §. ſi q̃s. col. 9 & C. ad leg. Iul.

e Hic locus cogit me adaptare, deci pl mihi viſos oẽs præceptores meos qui à Gallo Aquilio Ciceronis col lega latã et hanc l. aſſerunt. nam nec Gal. Aquilius Tribunũ plebis fuiſſe vnquã legi, & cũ plebiſcitũ vocetur, oportere ẽ ad illa ipa referre quibus añ legem Hortenſiam plebs ſeparatim à patribus propria ſibi iura ſciſcebat. quã meã opi. Theophili paraphraſis Inſtit. de l. Aquilia multum adiuuat. Contius.

t Concor. c. pen. § ſi. &. extra. de hæret.

k ſcitum vel rogationem mallem vertere, quũuis in Græco ſit νόμος. Contius.

quidẽ mox ab initio poſt abnegationẽ intulerit [a] iuſiurandũ, & ille [b] cõtinuo confeſſus fuerit: quod in negationẽ deductũ erit quantum ad duplum. † Si vero lõgiori facta lite, tunc actor inferat ſacramentum, at ille [c] etiam ſi quod infertur, profiteatur: de dupli quidem eum eximimus pœna, omnes verò [d] expenſas [e] quæ vſq; tunc factæ ſunt propter probationes, actori, iureiurando eius definitas, exoluere eum qui ab initio quidem negauit, poſtea vero confeſſus eſt, iubemus. Si quis autẽ [f] adnumerationem in ſe factam pecuniarum negans, poſtea vtatur [g] ſolutionibus à ſe factis: tali homini nullã vtilitatem horũ, q̃ vere ſoluta ſunt, eſſe ſancimus: ſed totum eum debitũ [h] exigi præcipimus, & hanc ſolam ſuſtinere negationis pœnam: hoc quod etiam quidam ante nos imperator conſtituit: [i] nullo iudicantium neq; in hoc flectendo, [k] ſed integritatem legis cuſtodiente. Si aũt & reus proferat literas actoris. [l] deinde ille [m] eas neget, at ille ꝓbet eas: non ſolũ illud repetetur, de quo negatio fuit, ſed & tantum aliud adijciet. Hic quoq; de iuriſiurandi datione ſimiliter [n] & in actore introducat rõ. Si vero lis agatur ꝑ curatorẽ † forte conſtitutas ꝑſonas, q̃ curatores reſpiciunt, hmõi negationis pœnam, q̃n in ipſorum curatorum fuerit literis, non aduerſus eos, quorũ ſunt curatores, [o] ſed aduerſus [p] eos ferri, q turpẽ & indecentem hanc negationẽ fecerunt. Si vero aliud condemnationis augmẽtũ aut in duplum, aut in triplum, aut in quadruplũ ab antiquis legib. [q] aut principũ introductũ eſt conſtitutionibus: [r] maneat quidem illud ſecundum propriam formam, ſicut nos illud in noſtris inſtitutis & digeſtis [s] & conſtitutionum libro ſancimus: hoc autẽ [t] nunc augmẽtum priorum ſit.

CA. X. De improbis poſſeſſorũ exceptionibus.

Poſſeſſor qui rẽ eius eſſe, de quo actor affirmat, negauit: & poſt probationem actor confitetur, ad exceptionem decurrens prius res poſſeſſione priuatur, quam de iure ſuo audiatur. Bar.

Illud quoque in iudicijs arbitramur oportere melius [u] quam omnes añ nos determinare & conſtituere. Si quis enim conuẽtus [x] fuerit res habere alterius: ille vero dicat res non eſſe illius de quo dicit actor: & cogatur, qui actionem infert, aut documentis, aut teſtib. aut alijs vti labori-

Bal. mã l. quiſquis. §. fi. & C. de iis, qui ſe defe. l. ꝑll. x. argu. contra. ff. s de fur. l. qui ea mente & ff. vi bo. rap. l. pe. item no. ſi releuas me in vno onere ꝓbandi, & ego te debeo in alio releuare t. in pœna dupli. ſic ff. de iureiur. l. eum qui. j. reſpon.

[a] Intulerit. ſ. actor.

[b] Et ille. ſ. reus.

[c] Ille. ſ. actor vel creditor ſecundũ primum intellectum. vel dic reus ſecundum alium intellectum.

[d] Omnes vero. nũc conuertit caſum: & dic vero, pro ſed. itẽ quod dicit actor. i. reus ſiue debitor, qui defert actori, vt hoc differat à caſu præcedenti. vel dic retento primo caſu. ſ. actore deferente: & omnia pone proprie. & in hoc differt à ſuperiori: quia in ſuperiori ab initio fuit confeſſus reus, qñ nullas actor fecerat expenſas: hic autem quando dudũ poſtea. vnde reſtituuntur huiuſmodi expẽſæ actori, vt ſubijcit.

[e] Expenſas. ſic C. de iud. l. ſancimus.

[f] Si quis autem. ſ. debitor. Accur.

[g] Poſtea vtatur. i. poſtquam actor probauerit ſe mutuaſſe, vult hoc conuincere ſi dicit ſe ſoluiſſe, non ꝓdeſt ei, etiam ſi verũ dicat, vt ſubijcit: & facit j. vt ij q obliga phi. res mi. §. ſi vero: & eſt hoc ꝓpter eius mendaciũ qd eſt puniendum. vt j. eo. §. illud aliàs contra: vt ff. de regu. iur. l. bona fides. Sed nõne actor eſt in dolo, qui petit quod iam ſibi ſolutũ eſt? vnde potius deberet eſſe conditio conuenti, vt ff. ne quis eum l. j. in fin. & l. 2. Reſpon. actorem bona fide agentem agere pri⁹ & poſtea. aliàs repellit, vt dictũ eſt.

[h] Debitum. i. tantum quantum erat prius debitum, quod vere tamen ſolutum fuit. Sed qua actione Petitur hoc ſecundo? Reſpõ. per condictionem ex hac l. quia antiqua actio ſublata eſt ſolutione: vt inſti. t. quibus modis tol. obl. j. reſpon.

[i] Conſtituit. vt Zeno, vt C. loca. l. conductores, vel Archadius. [k] vt C. vnde vi. l. non ab re.

[k] Flectendo. ſic C. ad l. Iul. de vi pu. l. ſeruos.

[l] Actoris. in quib⁹ actor fuit cõfeſſus ſibi ſolutũ. q apocha vocat. vt ff. de adm. tut. l. Lucius §. intelx. Ac.

[m] Ille. ſ. debitor. & redit ad caſum illum quẽ habuimus. ſ. §. ſi enim protulerit &c. ſecundũ primũ intellectum, quẽ ibi dedimus.

[n] Similiter. vt ſ. §. hoc aũt dicimus &c.

[o] Curatores. i. pſonæ procuratorũ reſpiciunt curatores. vt idem in eis quod in curatoribus ſeruetur. Accurſius.

[p] Eos. ſ. tutores vel procuratores & curatores, & facit ad hoc C. de ſer. fugi. le. quicunque. §. in minorum. & C. vnde vi. l. meminerint. & C. de fal. mo. leg. j. in fin. & ff. quod quiſq; iur. leg. iij. § j. & ff. ſi quis ius dic. leg. j. §. ſi procurator. & j. vt li. tig. iurent. §. in cauſis. col. ix. Sed quid ſi literas eius cuius negotium gerit negat? Reſpon. [?] non tenetur gerens negans. cum nec alienas literas poſſit cognoſcere vt ſuas: imo etiam quandoq; vix ſuas: cum aliter iuuenis, aliter ſenex ſcribat: vt j. de fide inſtru. §. 2.

[q] Legibus. vt inſti. de act. §. omnes.

[r] Conſtitutionibus. ſcilicet in duplum: vt C. vnde vi. l. ſi qs in tantam. & le non ab re. §. fi. & C. finiũ regun. leg. n conſtituit. item tripli & quadrupli: vt inſtit. de act. §. tripli. & §. quadrupli.

[s] Et digeſtis. in ff. multæ actiones inueniuntur in duplũ: vt ſerui corrupti. Item in quadruplũ: vt furti manifeſti, & quod metus cauſa: vt ff. de ſer. cor. leg. j. & quod metus cau. leg. ſi cum ex. §. ij. Accur.

[t] Hoc autem. quod hoc § dictum eſt.

[u] Melius. cõmendat ſe ſic & aliàs inſti. de hær. quali. & differẽ. § n. Accur.

[x] Conuentus. ſ. rei ven. & quod ſubijcit alterius. ſ. agentis. item. & hypothecaria. & quod ſubijcit, alterius, dic, i. eius quem dicebat actor obligaſſe q̃ hẽt neceſſe [y] probare qui agit. ſ. q debitor fuerit dñs tempore

Auth.

g 2

† Ibi delictum fuit conſumatũ, hic nõ: nec inciderat in pœnã: q̃a pœnituit antequã partẽ aggrauaret in ꝓbatione. Angelus hic poſt Bart. ĩ contrario.

† In vetuſto, ſine periculo dupli erit quod tñ in idem recidit.

† Imo vtriuſq; legis auctor eſt Zeno, niſi error ſit ĩ codice impreſſo.

† reſoluitur. Iulianus vertit, tutores vel curatores tectã. Cõ

Idẽ la. ĩ Bel. hic & Angel.

† Illud ꝗ eſt verum generaliter ſecũ Bart. in l. cũ res. C. ſi res alie. pign. data ſit. & iaſ. in §. item Seruiana. col. 57. inſtit. de actionib.

bus, vt oſtendat res illius eſſe, poſtea vero eis qui ſemper abnegauerat [a] illius hoc non fuiſſe, vti voluerit illius iure, & dicere quia ex hypotheca aut alijs cauſis [b] in illã perſonam relatis, ꝓpinquior eſt, quàm ille, qui cãm mouet: aliæ qdem ſententiæ vacent, q̃ priorib. [c] nr̃is placuerunt: mediocris aũt quædã & clemens & ipſi cauſæ cõueniẽs pœna abnegantibus inferatur. pro abnegatione nanq; circa hoc & actoris [d] laborib. dũ adhuc cauſa dicitur, ad actorem transferatur rerum de quib. eſt q̃ſtio facta, poſſeſsio: [e] licentiam habente eo qui hãc reddet, ſi qua iura habeat ex illa pſona de qua prius negationẽ [f] paſſus eſt: competentia ſibi hæc ꝓponere, & legũ [g] iuſtitiam ꝓmereri, pœna in ſola tranſlatione poſſeſsionis conſtituta. Hæc à nobis pro ſucceſſionib. & collationib. & diſtributionib. & litigantiũ cautela, & vt multitudo litium minuatˀ, & inuẽta ſunt & ſancita: & de cætero tenebunt: quatenus & ſucceſsiones [h] agnoſcãt, & collationes [i] nõ ignorent, ſed circa diſtributiones [k] nõ reſultent. & neq; petulantes [l] ſuarũ literarũ abnegationibus inſiliãt [m] malignari volentes, neq; annumeratiões abnegẽt neq; poſtea forsã ſolutionibus vtanˀ, neq; res ex quib. detinẽt [n] abnegẽt perſonis: ſed mediocres & mites ex cauſis oſtẽſi, mediocri [o] etiam potiantur iudicio.

CAP. XI. Quomodo concubinę ſeruilis conditionis conſtitutæ, legitimæ vxores fiunt.

Liberi ex cõcubina libera, uel liberta, vel ãcilla

tempore obligationis: vt ff. de pig. & l. q̃ nõ dũ. §. quod dicitˀ. & ff. de proba. l. ante omnia. & ſm verũ que horum modorũ hãc literam proſequeretur. & facit. ff. de rei vind. l. ſi. Sed contra in eo. titu. l. officiũ. in princ. Sol. ibi talis opponebatur exceptio quæ nõ erat contraria ijs quæ pri⁹ dixerat ipſe re⁹. Item tertio poteſt poni in eo qui agit nomine procuratorio. Itẽ, quod plus eſt ꝑ intelligi hic. §. de qualiber actione in rem per quam directũ dominiũ vel quaſi petitur: quia iſta verba sũt generalia. & ideo generaliter intelligẽda: vt ff. de ſer. vrb. præd. l. ſi ſeruit⁹. qualis eſt Publiciana, & rei vendicatio vtilis, & petitio hæreditatis directa & vtilis. & in ſimilibus: vt ſi ago in rem, vel Publicianã: & negas me dominũ, vel me emiſſe à non domino: & hoc à me probato dicis te à me emiſſe: & me dominum fuiſſe. vel dicis auctorem meum dominum fuiſſe: vt abſoluaris à public. ana. Item quid de ſimplici poſſeſſione que interdictũ petitˀ p ꝯdictionẽ: vt ff. de cõd. inde. l. indebiti. §. ſed & ſi nummi, & de triti. l. ij: & idem vbicunq; petitˀ poſſeſſio quocũque iure. licet enim perſonaliter agatur, res tamen. id eſt poſſeſſio petitur, vt quaſi in rem vel ad rem agitur, & dici poteſt idem. nam & rei vindicatio ratione poſſeſſionis datur: vt C. de ali. iu. mu. cauſa fa. l. j. Sed quidam dicũt hunc. §. in hypothecaria tantum loqui, quam ſecundus creditor intentat contra primum: ſed contra eos eſt in nouellis cod. titu. l. ſi quis rerum detentator. Accu.

Et ſic negãs punitˀ in tranſlatiõe poſſeſſionis vt hic. Sic & de iure canonico negãs punitˀ, vt in ca. vlti. cũ gl. ſi. extra de ſolu.

a Abnegauerat. ſ. dicẽdo illius &c. ne vna negatio ſuperfluat, aliter ponitur pro ſimplici negatione. vt ff. de in diẽ addi. l. vbi. & ff. ſi vſuſfru pe. l. vlt. j. rñ.

b Alijs cauſis. hoc eſt contra eos qui faciunt loqui in hypothecaria tantum.

c Prioribus. ar. ſimile. ff. de pig. l. ſi ſuperatus. & ff. de reg. iu. l. inuito. §. cui. Accus.

d Et actoris. repete, pro.

Mẽdaciũ nõ vbiq; punitur.

e Poſſeſſio. Not. pœnam imponi propter mendaciũ de tranſlatiõe poſſeſſionis ſic ſ. prox. § & ff. de rei vin. l. fin. & inſtit. de fideicõmiſ. hære. §. fin & ff. de iureiu. l. eum, & C. loca. l. conductores. & C. vnde vi. l. non ab re. Accur.

f Negationem. i. pœnam negationis.

g Et legum. i. legis ĩm iuſtitiam. ſic. ff. de acquiren. poſ. l. ſi rẽ. in ſi. Sed qualis erit hæc iuſtitia, q̃ admittis hominẽ tã varia dicentem? Nam primo non illius eſſe dicebat, cuius nunc eſſe dicit: vnde videtur repelli tanquam ſibi cõtrarius: vt C. de fur. l. j. & ff. de peti. hær. l. vj. Sed dic eũ ſatis punitũ. Itẽ in alio iudicio admittitˀ: licet dicat contraria ijs q̃ dixerat in priore iudicio: vt ff. de inoffi. teſt. l. Papinian⁹. §. ſed nec impuberis. nam quædam alio iudicio fieri poſſunt, quæ illo eodem fieri nõ poſſunt: vt productio teſtium, q̃ nõ poteſt fieri poſt publicationẽ: fit tñ in alio iudicio, puta appellationis: vt j. de teſti. §. & quia. co. vij. & C. de temp. app. l. per hãc. & C. de appe. l. eos. §. antep. Sed quo iure fiet hæc tranſlatio, ſ. poſſeſſionis? Rñ. per officium iudicis, cum iam ꝓbationibus præſtitis, & ſup principali facto lite cõteſtata, hæc petatˀ. nam ea quæ poſt cõtingunt, ad eius officium pertinent: vt ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. itẽ ſciendum quod officiũ ſibi cõpetit auctoritate huius legis. nõ ergo datur ſentẽtia in q̃ſtione principali, ne abſorbeatur ius conuẽti. Item quid ſi in rẽ ago, & dicat ſe non poſſidere: nunqd lis conteſtabitˀ, & iurabitur de calũnia ſuper tranſlatione poſſeſſionis: vt ff. de rei vin. l. ſi in rem? Reſpon. ſic quia prius non erat iuratum in actione in rem, nec lis conteſtata. nam illa quæſtio ſ. an poſſideat: fit ante lis conteſt. vt ff. de inter. act. l. qui ſeruum. § in iure. Vnde dic ibi de calũ. iurari: & lite. cont. & omnia procedere. ſicut moris eſt in cauſis. at hic in caſu iſto non fiunt [s] hæc, cum ſit cauſa inchoata: ſed per officium iudicis hæc expediuntur: vt dictũ eſt. Licet autem dicam litem debere conteſtari: eo ipſo tamẽ ꝙ fuit facta interrogatio, an poſſideas vel non, dico cõteſtari litem ſuper iudicio poſſeſſionis: vt C. de lis. conteſta. l. j. non autem ſuper iudicio in rem, cum nõ fuerit ille animus, immo magis euitare, vt dicemus j. de exhiben. & intro §. Inſcepto vero. colla. v. Sed nunquid dabitur libellus ſuper hoc poſt dictam conteſtationem? Rñ. hic nõ. ꝑ auth. offeratˀ. Sed op. ergo cõteſtatio nulla eſt: cum præcedere debeat libellus? Reſpon. hic non fuit petitus. Vel ſpeciale eſt hic propter negotij naturam.

s Iſta gl. eſt ſingu. ſ. j. hal. in l. ſi. C. de execu. rei iudi. & la. in §. olim. inſtitu. de actio.

h Succeſsiones. i. poſteri cognoſcant patres, vel econtra poſteri cognoſcãt & habeant ſucceſſiones maiorũ, de quo habuimus ſ. e. §. j. & ij & §. cõſideremus.

i Collationes. vt ſ. eo. §. illud.

k Diſtributiones. vt ſ. eo. §. & quod ſæpe. Accur.

l Petulantes. i. callide extorquentes, vt C. de mo. multa. l. fina. aliàs petulantes, i. ſuperbi vel turpes, ſeu malæ opinionis, ſecundùm Azo.

m Inſiliant. i. inſultum faciant agendo & reſpondendo: vt ſ. eo. §. ſtudium.

Medium eligendũ eſt.

n Res detinent. vt ſupra eo. §. prox.

o Mediocri. Not. medium eligendũ. i. menſuratam vitam

poſtea nummiſſa nati, nuptijs, et nuptialibus documentis interuenientibus, legitimi efficiuntur: ſiue alij nati fuerint, et viuunt: ſiue nati mortui ſunt, ſiue nulli nati ſunt poſtea. B.

Quod aũt ab aliquib. malignè dubitatur, in quibuſdam nr̃is conſtitutionibus, [a] & in iudicijs quidē plurimis motum eſt: cũ ſit iuſtum vlterius non q̃ri, pñti ↄiungimus legi. Conſtituentib. n. nobis, vt ſi quis reſpexerit aliquã mulierē clemēs, & hanc ſortiat̃ [b] abſq; dotalib. documentis, deinde faciat filios: poſtea verò maritalē ad eã receperit affectum, & ſcripſerit hmõi inſtrumenta, & fecerit filios: nõ ſolũ eos q poſt hoc nati fuerint filij, ſed ēt priores eſſe legitimos, & pp circumuenientium, & malignè interpretantiũ calliditatem, ēt jam aliã ſcribētibus cõſtitutionē: [c] quia hæc volumus tenere, licet ſecundi non ſint nati poſt dotē filij, aut exiſtētes moriant̃: adiuenerũt quidã etiã aliam dubitationē, non recipientes [d] hęc tenere ĩ ijs, qui liber tabus copulant̃: cũ vtiq; rectè conijcientibus [e] nr̃am intentionē, ēt hoc fuerit jam ſancitũ. Si. n. ad libertam nõ omnino [f] nuptiæ prohibentur: certũ fuit, [g] quia ēt in illis hęc tenere volum⁹. Sed qm̃ vtiq; hoc dubitatũ eſt: ſancimus, ſi quis vxorē non habens legitimã, aut filios legitimos, [h] † ad ancillam propriã habuerit quandam meliorem ſñiam, & filios ꝓtulerit ex ea in ſeruitute conſtituta: poſtea verò libertate honorauerit [i] & ancillam & natos, & ius eis aureorum petierit annulorum † & regenerationis, & inter ingenuos ſm̃ iuſtos reduxerit modos, & nuptias conſumauerit, poſtea verò nuptialia conſcripſerit documenta, & aut fuerint filij poſtea, aut nõ fuerint (vtroſque [k] noſtræ conſtitutionis [l] amplectimur caſus) ſit & vxor legitima, & filij ſub poteſtate [m] ipſius, & ſui & ab inteſtato hæredes genitori (dicimus autē eos, qui ante nuptias nati ſunt) vias per quas ad ingenuitatem, ſecundum quod prædictum eſt, veniãt, celebratione poſtea dotalium, ius legitimorum eis præbentes. Tua igitur excellentia, q̃ bene nobis & ſanctè viſa ſunt, & pro noſtrorum quiete adinuenta, omnibus gentib. quibus præs, per præcepta propria faciat manifeſta: vt agnoſcant, quia nulla maxima cura, per quam ſemper aliquid adijcit Deus noſtris ſceptris, extra nos conſiſtit pro eorum ſollicitudine & prouidentia. Datum Cal. Maij † Conſtantin. poſt conſulatum Beliſarij. † V.C.Cos.

TITVLVS VI.

DE FILIIS ANTE DOTALIA inſtrumenta natis.

Conſtitutio noua ad interpretationem antiquarum inducta, in eiſdem caſibus locũ habet, in quibus interpretatis legibus locus eſt: & ideo in caſibus pendentibus locum habet ſententia, vel tranſactione nondum finitis. B.

Imperator Iuſtin. Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo ſacrorum per Oriētem prętoriorum præfecto, iterum exconſuli & patricio.

PRAEFATIO.

PEruenit ad nos dubitationē variã qbuſdã incidiſſe, ſi qđ ſancitũ eſt à nobis de filijs procreatis añ dotiũ celebrationē, poſtea dotibus factis: nõ ēt in p̃teritũ feratur in ijs, q̃ nõ decreto, aut tranſactione ſunt terminatę qõnib⁹. Nobis vtiq; cũ particulariter poneremus leges, exp̃ſſim in j. conſtit. [n] q̃ hoc ſanciuit memorãtib⁹, vt ſiue ſuperſint eis matres, ſiue defunctæ ſint, nõdũ tñ hmõi qõnes aut ſñijs, aut trãſactionib. ſuſceperunt terminũ: oĩno ita iudicari ſit nr̃a lex, quã cõplentes, ēt ſecundã poſuimus legem, [o] eādē valere ſanciētes, ēt ſi nõ poſt dotes procreentur

vrũ ſic j. vt oẽs obe. ind. §. 1. colla 5.

[a] Conſtitutionib. vt C. de nat. lib. l. cũ qs. & l nuper. Acc.

[b] Sortiatur. ſ. in concubinam.

[c] Conſtitutionem. ſ. illam. nuper t vt C. de natu. lib. l. nuper.

[d] Recipiētes. ſ. vt p̃dicti filij ſint legitimi, factis ēt dotalib. inſtrumentis.

[e] Conijcientib. i. cõſiderantibus, vel intuentibus. Acc.

[f] Nõ oĩno. i. non omnimodo prohibet̃: quia tñ cũ ijs q ſunt in magna dignitate: vt C. de inceſt. nup. l. humilē. Sed hodie cum oĩb. põt dotalib. inſtrumētis cõfectis: vt j. vt lib. dece. §. ſi qs autem.

[g] Certum fuit. i. certum eſſe debuit.

Filij legitimi alios excludũt. [h] Filios legitimos. Not. q̃ filij legitimi excludunt alios. Sed j §. de inceſt. nup. §. dubitarũ. Sol. ibi l liberta ↄcubina: hic in ancilla loquit̃. licet poſtea manumiſſa ſit: ſed hoc corrigit̃: nã hodie diſtinguit̃ ſm̃ M vt j. vt lib. de ce. §. ſi quis aũt. Et facit ad hũc §. inſtit. de ſer. cogna. in prin. & j q. mo. nat. eff. ſui. §. illud & inſti. de hęre. q̃ ab inte. §. j & j. tit. proxi. Acc.

[i] Honorauerit. qđ & ſi non feciſſet. tñ p̃ſumeret̃: vt C cõia de manum. ſ. l. ſi

[k] Vtroſque. interpoſitio eſt Acc.

[l] Nr̃æ cõſtõnis. vt C. de nat. lib l. cũ quis.

[m] Sub poteſtate. ob latione curiæ: vt j. quib. mod. na eff ſui §. ſi quis: & § ſed ita que. coll. 7.

DE FILIIS ANTE dotal. &c.

De filijs ante dotalia, ĩ matrimonium natis eſt mens huius conſtitutionis: quod voluit lex illa, cum quis, & l. nuper, poſita in C de natu. li. & ad futuras cõtinentiones et præteritas referri, quæ non ſunt trãſactione vel ſententia

† Sic & in editione Scrimgeriana. Haloan. antè editio tam Græca q̃ Latina carret his verb. non rectè.

ſopita: vt inf. eo. Acc.

[n] Peruenit. In pria conſtitutiōe. vt C. de na. libe. l. cum quis.

[o] Legem. vt C. de natu. lib. l. nuper.

Adiecto.

† Qđ hodie ipſo iure competit abſque petitione. Noue. 78. §. vlt. vers. eo.

† Mar. in etimgeriana editione, & meo manuſcripto.

† Sic rectius puto q̃, quod in editione Scrim. Beliſa. cõſulatus adſcribit hæc cõſtitutio. Contius.

a Adiecimus. aliàs .n. ad futura tm̃ negotia traherent, vt C. de legi. & conſtit. l. leges.
b Tertiã. cõſtõnẽ: vt ſ. de inceſ. nup §. fin.
c Conſtõne. quã mõ vltimò nominauim.
d Quod huius. ſ. tertiæ & ſecundæ. Acc.
e Hoc. ſ. de præterito tempore. Accur.
f Superflua. facit. C. de vet. iu. enu. l. j. ibi, melius eſt pauca &c. & inſti. in proœ. ibi, & cum ſacratiſſimas &c. & ſ. de referen. ibi, multitudo enim.
g Sit locus. no. mirabile verbum.

h DE ADMINIſtrãtib. officia in ſacris appel.

Hanc non lego.

i Am q. dẽ. Legẽ vt C. de tẽp. appel. l. fi. Et

tur filij, aut procreati moriantur, nihilominus & ante dotes natos legitimos eẽ: & i hãc quoq; ſcd̃am nr̃am conſtõnẽ ſimiliter adiecimus, [a] oportere eius legislationẽ & ad ſeniora referri tẽpora: exceptis illis cauſis, quas aut iudicialis ſn̄ia, aut tranſactio terminauit. Sed qm̃ quidã poſt has nr̃as claras leges audaci mente nr̃am pſumpſerũt male interpretari legiſlationẽ & ſenſum: tertiam [b] coacti ſumus exponere cõſtõnẽ, per quã iuſſim', ſi quis legitimã vxorem hñs, & legitimos ex ea filios: deinde ea moriẽte, aut mr̃imonio repudio ſoluto, habuerit filios ex aliqua ad quã nuptię nõ interdicunt: poſtquã verò hi nati ſunt, dotalia cõfecerit in eam documenta: ltios ẽt ita ei natos filios exiſtere. Sed quia in ipſa nr̃a ꝯſtõne [c] nõ adiecimus aperte valere hmõi legiſlationẽ ẽt in illis quorũ patres adhuc ſuperſunt, aut defuncti quidẽ ſunt, contentio aũt neque iudiciali ſn̄ia, neq; amicabili interuentione deciſa eſt: hinc quidam arbitrati ſunt nos nullatenus velle ea q̃ in memoratis cõtinent legiſlationib. de filijs qui añ celebrationẽ dotiũ nati ſunt, valere ẽt in illis qui añ hmõi legiſlationẽ nati ſunt, & maxime eo ꝙ huius [d] pars in prima & ſecũda conſtitutione poſita ablata ſit à nobis in Codicis cõpoſitione. Quod abſurdè arbitrati ſunt. Iuſtiſſimè nanq; & primę & ſecundæ hoc [e] ſubtraximus cõſtõni, & tertię nõ adiecimus. in particularibus nanq; poſitis legiſlationib. neceſſariũ erat fortè hãc accipere in p̃terito legiſlationis relationẽ: in oĩ verò coaceruatione legũ Codicis cognominis nr̃i rectè abſcindere talia ꝓpoſuimus: quatenus nõ multitudo ſuꝑflua [f] in Codice ſcriberetur. Tertia verò cõſtitutione nõ adiecimus aliqd de tẽporibus: cũ oĩbus manifeſtũ ſit oportere ea, q̃ adiecta ſunt, per interpretationẽ in illis valere, in quib. interpretatis legib. ſit locus. [g] Quia verò † oĩno emerſerunt quidam, & de ſic manifeſtis ſe dubitare cõtendentes, vel errantes: hãc adiecimus legem, ſancientes in p̃dictis tribus conſtitutionibus factã à nobis legiſlationẽ valere, in quib. ẽt expreſſim primæ poſitæ à nobis legi adſcripſimus, hoc eſt, ſiue ſupereſſe contigerit talium filiorum patres, ſiue mori: nondum verò hmõi negotio, aut decreto, aut tranſactione finis acceptus eſt: ſm̃ hæc tales cauſæ ad leges à nobis poſitas deducantur: exceptis illis negotijs, quæ cõtigit ante leges à nobis poſitas, aut decreto iudicũ, aut tranſactione determinari. Quę igitur nobis placuerunt, & p̃nte ſacra declarata ſunt lege, tua ſublimitas manifeſta omnibus facere ſtudeat. Dat. xv. Cal. Auguſt. [a] Conſtan. poſt conſulatum Beliſarij. V. C.

† Caput cõſtõnis, c. vlt. Nouel. 12. ad præterita nondum iudicata, aut tranſacta. Cõ.

a xvj. edi. Scrimge.

TITVLVS VII.

DE ADMINISTRANTIBVS officia [a] in ſacris appellationibus. [h]

Iudices appellationum & eorum officiales in cauſis appellationum, in quibus officiũ eſt commune, in iudicio ſimul examinationem facere debẽt et geſtis participare. Bar.

Imp. Iuſti. A. Io. glorioſiſ. ſacrorum prætoriorum pręfecto, iterum exconſuli & patricio.

a Aprilis in Scrimge & meo manuſcripto. cetera congruunt.
a Legẽdũ officijs.

PRAEFATIO.

IAm quidem † [i] ſacram fecimus legem [i] de appellationibus, eloquentẽ, quem oportet ſeruari modum ſuper eis, & vnde ad quos fieri appellationes quaſq; deceat: quã tam ad tuam celſitudinem, quã ad glorioſiſſimũ miſimus quæſtorem. Quia verò plurima facta eſt dubitatio de adminiſtrantibus eis officijs: cum ij, qui ex ſacro quidem epiſtolarum ſcrinio ſunt ſpectabilium iudicum, vindicarent ſibi appellationis miniſterium: qui verò ex ſede tuæ ſunt celſitudinis, maximè dicerent ſe lædi, ſi mutato ſchemate, nequaquam ſoli appellationibus miniſtrarent ijs, quæ à clariſſimis prouinciarum iudicibus veniunt ad ſolum tuum iudicium (ſicut prius erat dum in diuino quidem ipſe audires conſiſtorio, miniſtraret verò officium tuum) ſed propter ſpectabilium ſchema, in ordine ſacri auditorij negotio moto, & pariter audiente tua celſitudine cum glorioſiſſimo noſtro quæſtore, vtriuſque partis totum ſibimet applicarent: congregatis apud tuam celſitudinem & glorioſiſſimum noſtrum quæſtorem ſæpius & ijs, qui ex ſacris ſcrinijs appellationibus miniſtrant, & qui ex tuæ ſedis celſitudine & officio nouiſſimè ad quandam formam cauſa perducta eſt, quam ex non ſcripto ad nos deduxiſtis. Cauſa verò nobis non

† Hęc lex vetus eſt, nec in ea perpe-

a Et in vnlus. vt §. vt iudi. ſine quoquo ſuff. §. illud. & §. hoc quoque. in fine. Acc.
b Quoniam dum nihil. Nota vbi legē correctam non inuenimus expreſſe, anti quę dimittimus figuræ. ſic C. de teſt. l. ſancimus. & C. de appel. l. præcipimus.

incōgrua viſa placuit: & iterim qm̄ Paphlagonia & Honoria diuiſę prius i iudices duos, i vnū eūdē que reductæ ſunt ꝑtoris nomē ſuſcipiētē: hoc indubitate placuit ſchema tuo competere cingulo. hoc idē & in duobus ali quando poſitis, hoc eſt, D 8 Helleſponto, & Ponto Polemoniaco. Nam & illic duob. conſtitutis prius iudicib. nūc autē vno moderatore facto, & decorato etiā ipſo ſpectabiliū dignitate, rurſus hoc proueniebat: & ad tuū ſolūmodo iudiciū ferri appellationum lites oportebat, ſm terminum tamen conſtitutionis de appellationibus.

CAP. I. Vt ſola cohors PP. miniſtret in eius appellat.

Cōplacuit igit̃ ſimul ijs quidē officijs vtriuſque adminiſtratiōis, ſimul aū: vobis ambob. inſup & nobis rectè ſe habere viſum eſt, ſolū officium tuæ celſitudinis talib. miniſtrare appellatiōib. ſicut & prius fuit, & in ſchemate ſacri auditorij dicant̃, & adſit glorioſiſſimus noſter quæſtor, & particeps ſit geſtorū. CAP. II. Sed ēt qm̄ primæ Cappadociæ præſes prius ad tuū cingulū reſpiciebat ſolum, & tibi appellatiōes ferebant̃: nūc aūt in ſpectabilis ꝓconſulis figurā mutatus eſt: nihilominus cōpetens eſt, & illā adminiſtrationē appellationē ſuſcipientē & mittentē, hic litē ſm nr̃am ſacram conſtitutionē in ordine ſacri noſtri auditorij eam examinari: præſente quoque glorioſiſſimo nr̃o queſtore, & pariter audiente negotiū, ſolo officio miniſtrante tuo. qm̄ & prius hoc ſolitum erat. nā etſi ſpectabilis comes domuū permixtus eſt, tn̄ neq; pridem multæ q̄dā mouebant̃ cauſę apud eum, neque ex iudicio eius ferebantur aliqua penè appellatio hic. Nunc autē q̄ circa ęrarij diſpēſationem ſunt, & alijs hęc quibuſdā tradidimus, & non oportet ob hoc minui ſedem tuam, ſed ſimiliter tuum miniſtrare officium ſolum hic delatis negotijs.

CAP. III. Hoc ipſū ēt in Armeniæ ꝓconſule, qm̄ prius adminiſtrationē eā ordinariā faciētes, & nūc nihil ei addētes, i ꝓcōſulis figuram mutauimus. Et enim inde venientib. litibus tuę celſitudinis miniſtrabit officium: lite qdē in ordine ſacri auditorij (ſicut prædiximus) mouenda apud eos, apud aūt ambos vos examināda: nihilominus autem officio tuo miniſtrante cauſę. ſicut prius fuit, dū ſolum adminiſtrationis ordinariæ haberet ſchema maiore ordine ſuſcepto.

CAP. IIII. Qm̄ Laycaoniā & Piſidam, & Iſauriā ſub iudicib. primitus conſtitutas, & appellationes deſtinātes ad ſedē tuā, nūc decorari prætorū cingulo cōtingit, licet videat̃ quodammodo ꝑmiſtū quoddā ei etiam militare officium, qm̄ prius & dux in vtraq; harum prouinciarū fuit: neceſſario nobis ſe hēre placuit ꝑꝑ nouitatē ſoli ſedi tuæ & glorioſiſſ. q̄ſtori tradere appellationū examinationē: cedere quoq; clemētius tuo officio, vt ijs q̄ ſup hoc aguntur, miniſtrent. vn̄ ſiue aliquid factū eſt tale prius, ſiue ēt poſtea fiat: eundem ordinem cauſæ imponi ſancimus.

CAP. V. Quia vero duæ fuerūt miniſtōnes puræ & comitis Orientis, & iudicis primæ Syriæ: & ciuiles quidem huius adminiſtōis appellatiōes ad tuā referebant̃ ſedē, officio adminiſtrāte ſolūmodo tuo: comitis autē Oriētis, vtpote ſpectabilis, in ſacrarum auditionū figura ad ſedē tuam & glorioſiſſimi q̄ſtoris veniebat, ſolis qui ex ſacris ſunt ſcrinijs miniſtrantibus. CAP. VI. Sed hoc in hac parte nobis bene ſe hēre viſum eſt, in hac videlicet adminiſtratione cōmune dare miniſteriū, & ijs q ex ſacrarū epiſtolarū ſcrinio ſūt, & qui ex officio tuæ celſitudinis. qd̄. n. prius duorū vicariorū fuit Pontica & Aſia, & oīno innouatū eſt, & in vnius a adminiſtrationem ſolius ꝓuinciæ mutatū (dicimus aūt aliud Galatiæ, aliud autē Phrygiæ Pacatianæ) veniat quidē tā ad tuā celſitudinē, quàm ad glorioſiſſimū q̄ſtorē: ſolū aūt mō miniſteriū ſuſcipiat officiū ſedis tuæ. CAP. VII. Illud tn̄ ſancimus, vt ex adminiſtrationibus nūc a nobis adinuētis & mutātib. antiquum ſchema, ſiue hoc ipſū ſm naturā ꝓpriæ iudicet adminiſtōnis, ſiue ēt ex delegatiōe nr̄a: idē ſeruet̃ ſchema, & ibi ſolū adminiſtrare officiū tuæ celſitudinis ſancimus. CA. VIII. Similiter ſiue ex delegatione, ſiue ex cinguli natura appellatio veniat, officiū tuæ celſitudinis miniſtrare appellationib. ſancim⁹: ſiue etiā ex delegatione nr̄a, ſimiliter officij erit tui. CAP. IX. In quib. autē cōe (dicimus & tuorū officiorū, & ſacri ſcrinij) miniſterium ſimiliter cōmune ſeruamus, ſiue ex delegatiōe, ſiue (ſm qd̄ diſpoſitū eſt) in iudicio fiat examinatio. Sup illis tn̄ litib. quas nō ſpectabiles iudices iudicāt, ſed aduocati ſolū, referat̃ negotiū tā ad ſedē tuā, quàm ad glorioſiſſimū q̄ſtorē, deuotiſſimis libellēſibus miniſtrātib. eis: quoniam dū nihil b omnino ſuper iſtis innouatum ſit, antiquam ſeruamus

figuram, ſicut ẽt in alijs omnib. nõ innouatis antiqua miniſteria manere in ſemetipſis diſpoſuimus, nulla nouitate faciẽda. accedẽs namq; nouatio aliter quodã modo oportere fieri ẽt miniſtrãtium oſtendit figura. CA. X. Quę igiẽ placuerũt nobis, & p hanc ſacrã declarata ſunt legẽ: tua celſitudo omnibus faciat manifeſta edictis deſtinatis à ſe: vt omnes cognoſcant, quæ nobis ſunt placita. D. Idibus. Maij Conſtantinop. Beliſario. V.C.Coſ. Hic deſider.tur Nouella cõſtitutio de Armenijs, quã nos in vetere manuſcripto repertã, in collationem decimam ſuo ordine reiecimus. Cont.

TITVLVS I.

DE NVPTIIS.

Conſtitutio ad futura trahitur: in præteritis autẽ vetera iura ſeruãtur. Item diſpoſitio vltima voluntatis, q legibus nõ repugnat, pro lege ſeruatur: & nuptias conſenſus facit dotalium inſtrumentorum augmento nõ egens. Bart.

Idem Imp. Ioanni glorioſiſ. ſacrorũ p Orientẽ ptoriorum præfecto, itẽ exconſuli & patricio.

COLLATIO IIII.

PRAEFATIO.

Plurimæ quidẽ iam variæque poſitæ ſunt leges à nobis a vnicuique parti prius à nobis ſancitorũ, aut diſpoſitorũ qdẽ, viſorũ aũt nobis habere non rectè, ad meliora dãtes b viã, & exponentes ſubiectis quo competat degere c mõ. hoc aũt qđ nũc à nobis d ſic, lex qđã eſt cõis oib. e & propria rebus cõpetentẽ ordinẽ ponẽs. Si.n. matrimoniũ ſic eſt honeſtũ, f vt humano generi videaẽ immortalitatẽ g artificioſè introducere, & ex filiorũ procreatione renouata genera manẽt: iugiter Dei clemẽtia, quãtũ eſt poſſibile, nr̃æ imortalitatẽ h donãte naturæ, rectẽ nobis ſtudiũ eſt de nuptijs. Alia nanq; oia q ſancita i ſunt à nobis, nõ oibus competunt nec hoibus nec rebus nec tẽporib. ſtudiũ vero nuptiarũ totius eſt (vt ita dicaẽ) humanę ſobolis: ex quo k ẽt renouaẽ l ſolo m & ampliori n quàm alia ſollicitudine dignũ eſt. Anuqtas equidẽ nõ ſatis aliqd de priorib. ſed ſecũdis plerutabaẽ nuptijs ſed licebat & pãtrib. & matrib. & ad plures venire nuptias, & lucro nullo priuari: & cã erat in ſimplicitate conſulã. Maioris o aũt Theodoſij tpib. amplior ſollicitudo facta eſt circa hu' rei p tractatũ, donec circũueniẽs p cęteros imperatores, in Leonẽ piæ memoriæ puenit, virũ q fortiter atq; viriliter ẽt de illis plerũq; ſentiẽtẽ. Nos aũt in cõſtitutionũ cõpoſitione multa qdẽ & alia de illis decreuimus: r exiſtimauimus aũt oportere nũc cõſilijs pfectiorib. cãm cõſiderãtes ẽt qdã corrigere non aliorũ ſolũmodo, ſed ẽt quæ à nobiſipſis ſancita ſunt. Nõ.n. erubeſcimus s ſiqd melius ẽt horũ q ipſi t prius diximus adinuenianius, hoc ſancire, † & cõpetẽtẽ priorib. iponere correctionẽ, nec ab alijs expectare u corrigi legẽ. Duo igitur a hęc præmittantur huic legi: & pri-

DE NVPTIIS.

a Plurimę. leges à nobis. quas fecimus, ſ. per hoc volumen.

b Dantes. leges dico dantes viam ijs quę nos videmus ſe non recte habere.

c Degere. Not. legẽ eſſe moralem ſciam 2. ſie &. inſtit. quibus mo. teſt. in fi. §. fi.

d A nobis. i. hæc conſtit.

e Oibus. ſ. hoibus.

f Honeſtũ. & vtile.

g Immortalitatem. ideſt indiuiduitatẽ ex artificio iuris ciuilis, nam continet matrimonium indiuiduam conſuetudinẽ vitæ: vt inſti. de pa. po. j. reſpon. ſecundũ quoſdam. Vel dic melius, vt puto, immortalitatem. i. infinitatem t vt ſ. occaſione matrimoniorum genus humanum perſeueret. liberis eternitatẽ ſemper replentibus: vt ſubijcit hic, & ff. ſol. matri. l. j. & ff. de bo dam. l. cum ratio. § pen. & ex hoc idem genus humanum eſt hodie, qđ retro fuit à mille annis, vt ff. de iudi. l. pponebaẽ. & ff. de leg j. l. ſi grege. j. reſpo. & l. ſi ita legatum. §. ſi domus.

h Noſtræ immortalitatem. hic ſupponit p genere oium, & ſi pro ſe tantũ. i. ppter noſtram mortalitatẽ vitandam, ne moriaẽ ſ. genus humanum, ſcđm Azo. Vel dic. q dicit de ſe, qui eſt immortalis quoad imperium: vt §. quomodo opor. epiſ. §. pen.

i Sancita ſunt q.d. alię leges à nobis vel ab alijs factę non ita prouident generaliter humano generi ſicut hæc de nup. & ideo ampliori ſollicitudine de his dicit, vt ſubijcit.

k Ex quo ſ. ſtudio.

l Renouatur ſ. genus humanum.

m Solo. ſ. ſtudio nuptiarum. Accur.

n Ampliori. tum. q à Deo fuit matrimonium factum inter Adã & Euã: tum qa principiũ eſt & fũdamẽtũ humani generis: vt hic, vel humani ſtatus: vt ff. de iuſti. iu. leg. j. tũ qa homo eſt digniſſima creaturarũ: vt ff. de ędil edic. l. iuſtiſſime. tum qa omnia alia ſunt hominum gratia parata: vt ff. de vſur. le. in pecudum. & inſti. de iure natu. §. hnã.

o Maioris. ſ. primi. nam duo fuerũt. primus qui fecit illam l. C. de ſecun. nupt. l. generaliter. de qua hic loquiẽ. & quod ſequitur, per cęteros imperatores. i. p ſ n Theodoſium: vt C. de ſecun. nupt l. cum alijs. q autem ſic fuerit, probatur j. eo. §. nec illud, & forte de alijs legibus illius titu. licet ſint primo poſitę in ordine, quã ſupradictæ, loquitur hic. nam interdum quod primo eſt compoſitũ, vltimũ eſt poſitum in ordine: vt patet. C. de iudi. l. ꝓperandum. in prin. C. vt intra certum tẽpus. l. fi.

p Huius. rei. ſ. ſecundorum nuptiarum.

q Virum. vt C. de ſecun nupt. l. hac edictali. Et nota quod nomen conſequens eſt rei: vt ſubijcit. & inſti. de don. § eſt & aliud. nam leo fortiſſimus eſt beſtiarum.

r Decreuimus. vt C. de ſecun. nup. l. ante pu. & le. fi.

s Erubeſcimus. No. ſapiẽtis eſt in melius mutare cõſilium: vt dicit Salomõ: vt hic, & j. vt fra. fil. j. j. reſpon colla. ix.

t Quę ipſi. ſ. nos.

u Duo igitur. ſ. quæ ſequuntur

Léges ſũt ſcientia moralis.

g In Scrigeriana edi. XV. Ca. April. C. PP. C. Beliſa. V. V.C. ſic & in vno ex meis manuſcriptis. in alio verò meo manuſcripto eſt Appione. V. C. Conſu. le. qđ potius videẽ ꝓbandũ. Cũ enim hac lege mẽtio fiat Nouell. 28. 30. 31. &c. apparet hãc ꝓ prio loco ẽa trãſpoſitã. Cõt. περὶ δευτέρων γαμέντων. i. de repetẽtib. nuptias: ſed iſt vulgatã inſcriptionẽ retinere mali qm & ſic inſcripſit Iulianus, & nõ minus de pri ...uis, quã de ſecundis nuptijs tractaẽ. Cõt.

Matrimoniũ fuit à Deo inſtitutum.

Sapiẽs mutat cõſiliũ in meli'.

t Vetua exẽplas legit, iacere, quaſi reparare dicas vel caſtigare.

u Cõcor. c. ab excõmunicato. cũ gl. j. extra de reſcrip. &

ſequentū: quia cōſilijs prouectioribus cauſam cōſiderantes ęſtimauimus quædam oportere corrigere: igitur &c. ſecundū m Az. Et not. q̄. hic non incipit adhuc, ſed incipiet. j. eo §. nuptias. ſed hęc acceſſoria & præfationes ſunt quæ pręſtāt faciliorem intellectum ſequentium: vt ff. de orig. iu. l. j.

autem xij. modis: de quo dic vt diximus inſti. q. teſtamen. face. poſ. §. fin.

t In ſuis. qui largiuntur: vt j. eo. §. ſed hęc. Azo.

u Vt dignum eſt. i. ſm leges & bonos mores: aliàs non valeret: vt probauimus inſti. de leg. §. ij. Accu.

mum illud, vt oīa q̄dem quæcunq; in prioribus ſancita ſunt, ſiue à nobis, ſiue à priorib. nr̄is, hæc valeant ſingula ſm propria tp̄a, nō habentia vllā ex p̄ſenti lege nouitatē: ſed & in ſuis caſibus valitura atq; tractanda: & ſuos euētus ex ijs quæ iā poſitę ſunt legibus expectantia: & nihil communicanti præſenti legi. Præſentem vero legem ex nunc valere volumus in omnibus futuris caſibus, & in omnibus poſtea nuptijs, ſiue prioribus ſiue deinceps, & in poſteris aut futuris ſiue nuptialibus lucris † ſiue ſucceſſionibus quæ ex filijs ſunt. etenim quod quidem oē iam præceſsit, conſcriptis relinquimus legibus. quod vero futurū eſt, p̄ p̄ſentem munimus legē. Vnde ſiue ſecundæ puenerint nuptię, ſiue parentib. ſucceſsiones ex prioris matrimonij filijs, ſiue lucra ex dotib. aut antenuptialib. donationib. aut ex alia cā: ſiue exiſtentib. ex ſecundo matrimonio filijs, ſiue ēt non: in priorib. tēporib. hæc ſeruentur ſm ſua ſingula tempora, & fruant tam viri quam mulieres prioris legiſlatione, ſiue ad alias venerint nuptias, ſiue ēt vſq; ad priores ſteterint, ſiue ſucceſſerint filijs, ſiue aliqd oīum † egerint, priores ſequentes leges. Illis enim credentes, & ita contrahentes nullus culpabit quare non futurum ſciuerunt, & hoc quod videbatur quidem & tractabat omnibus modis, crediderūt: qd vero nondū factū erat, non formidauerunt. Vnde illa q̄dē oīa maneant ſuū ſeruantia ordinē: deinceps vero temp' i poſteriorib. pariēdis caſib. in vna ad hæc oīa hac lege poſita atq; collecta reſpiciat quæcunq; de futuris (ſicut dictū eſt) nuptijs cōpetunt valere. Vnū itaq; hoc præmittat legi: ſm vero illud, vt oia q̄cunq; ex hodierna die teſtator diſpoſuerit de talibus, ſiue vir ſiue mulier conſiſtat, hęc valeāt. Diſponat itaq; vnuſquiſq; in ſuis vt dignū eſt: & ſit lex eius voluntas: ſicut & antiquiſsima nobis lex & prima penè reip. Romanorum diſponēs ait (dicimus autem duodecim tabularum) ſm antiquā & patriam linguam ita dicens: Vti legaſsit quiſq; de ſua re, ita ius eſto. nullo valente citra illius voluntatem, nec ſi ſacram impetret formam, nec ſi quiſpiam aliud omniū aliquid aliter diſponere malit. Si vero nihil teſtator dixe-

a Primum. ſm erit longe. j. hac col. ibi, ſm vero illud &c.

b Prioribus. ſ. temporibus.

c Propria tempora. ſ. ante. leg. iſtam: vt ſubijcit.

d Ex præſenti lege. aliàs præſenti legi.

e Siue prioribus. i. primo contractis poſt hanc l. vel, i. priorib. poſt primas. ſic ponitur j. de hære. & Fal. §. inordinatum.

f Et in poſteris. i. primo naſcituris poſt hanc. l. vel futuris. i. deinceps poſt primos. nec enim in ijs qui tunc erant, haberet locum, vt ſubijcit.

g Aut. pro &.

h Futuris. ſ. volumus valere.

i Lucris. vel alunde, vt j. e. §. & quoniā

k Prouenerint. ſ. ante hanc. l.

l Steterint. quod eſt beatum, vt j. eo. §. ſoluto.

m Illis enim. ſ. antiquis legibus.

n Formidauerunt. nec. n. peccauit antiquitas, ſi non diuinauit. vt C. de teſt. l. iubemus. in fin. & ff. man. l. ſi fideiuſſor.

o Deinceps. i. futurum tempus conſideret in hac l. vt ſubijcit, quę eſt generalis. vt j. eo §. ſi.

p itaque hoc. q. d. diximus de primo in princ. huius. §. & nūc dicit de ſecundo, qd̄ huic legi præmittit. Accur.

q Siue vir. vt ſi dicat vir, nolo q̄ vxor mea amittat proprietatē eorum quæ lucratur à me, licet conuolet ad ſecundas nuptias. Idem econtra dicat vxor de marito: aliàs perderet quilibet, niſi hæredi cantur: vt eo. §. ſi verò expectet.

r Diſponat itaque. Quia dixi valere quod teſtator diſponit de his. itaque &c. Accur.

s Vnuſquiſque. qui aliàs poteſt teſtari: impeditur

t Pene. ideo dicit penè, quia aliæ leges fuerant ante l. xij. tabularum: vt ff. de ori gi. iu. l. ij. j. reſpō. & §. primo.

y Patriam linguam. ſic j. de non alie. §. alienationes.

z Dicens. ſ. lex. xij. tab. vt ff. ad l. Falcid. l. j. in princ. & in inſti. ad l. Fal. in princ. & facit. C. de ſacroſan. eccl. leg. j. & j. de hære. & Fal. §. exhæredator. Accur.

a Valente. ſcilicet diſponere &c.

b Illius. ſ. teſtatoris.

c Formam. i. principis reſcriptum. volūtas enim &c. vt C. de teſta. l. omnium &c.

d Quiſpiam. repete impetret aliud. Accurſius.

e Aliud. ſ. priuilegiū inquam pragmaticū à principe vel ab alio impetret.

f Omnium. i. aliqd quod fit in mundo: quiſpiam dico &c.

g Aliquid. id eſt grauium &c.

h Malit. i. magis velit diſponere aliqd aliter quàm defunctus præceperit. Sed à quo alio pōt fieri impetratio quàm à principe? Reſpō. à ſenatorib. qui ſimilē habent poteſtatem: vt ff. de le. & ſenatuſ con. l. nō ambigitur. & ff. de poſtulan. l. j. §. de qua. Item à præfecto prętorio, qui & legem facit. vt C. de offi. præfecti prætorio. l. formam &c.

i Si vero nihil. Notres caſus: & in duobus locum habet hęc conſtitutio: & in tertio non. Primus, quādo nil dixit: vt quia inteſtatus mortuus eſt. Sco indus eſt, quā do aliquid dixit præter legem, non contra, ſed illud dictum nō tāgit cōſtitutionē hāc ſed aliud, vt de inſtituenda hærede vel alio facto qd̄ nō eſt ꝯ hāc legē: & his & ſuperiori caſu locū habet lex iſta. Itē & illa volūtas ſeruatur, niſi contra alias vniuerſales ſpeciales. etiam

† c. graue gerimus. ea gl. ſuper parte eo. tit.

† Vetus exemplar addit has duas particulas, vt alunde, quas de ſuo adijcere videt Accurſius ex §. qm̄. j. eo.

† Oīno.

† Cōcor. c. tua nos. iuncta gl. 2. circa princ. extra de teſta.

etiam ſit lege: vt ſubijcit. Aut dixit aliq̃d quod eſt contra ſubſtantiam huius conſtitutionis: & tūc ceſſat hæc cōſtitutio, & ſeruatur voluntas. vt ī. eo. §. j.

a Diſpoſuerit. aliquid quod &c.

b In breui. Nota. de quo intendit tractare tota hæc conſtitutio.

l Solutionem. Sed nunquid dicitur res indiuidua? vt inſtit. de pa. pot. in prin. Reſpon. verum eſt quantum ad affectum. nam huius debent eſſe propoſiti vt nunquam diuidantur. ſic & aliàs dicitur Auguſtus, & iuſtitia conſtans, vt inſtit. de iuſtit. & iure. §. reſpon.

rit, aut diſpoſuerit a qđ nō iā poſitis & valentib. ꝓoccupatū ſit legib⁹, nec aliq̃d cōtra vniuerſales leges ordinauerit: tūc ex nobis lex poſita ſit, oīa quātum eſt hominis poſſibile comprehendens, b & tranſiens in breui, quę in priorib. erant corrigens nuptijs, & quę in ſecūdis nuptijs, & in ſucceſsionib. & in ſolutionibus nuptiarum ſiue ex morte, ſiue ex ſeparatione: & q̃ ante luctuoſum tēpus ſunt, & poſt illud. & vnā quandā cōtinuationē faciēs totius huius conſcriptiōis atq; legiſlationis: olim qdē inchoatā, ex qnq; verò ꝑcipuè & quinquaginta & centū annis frequētius motā, † & particulariter collectā ſimul, & paulatim colligatā ad ſemetipſam & cohærētē cōfuſam in plurimis, & quadā ſemp egentē correctione, puramque & conſonam ſibi omnino declaratam.

CA. I. Quæ res cōſtituat nuptias, quæ diſſoluat.

Nuptias itaque affectus c alternus d facit dotaliū e n̄ egēs augmē to. cū. n. f ſemel cōuenerit ſub puro g nuptiali affectu, ſine ēt oblatiōe dotis & ꝑꝑ nuptias donatiōis: oportet cām h oīno ſeq ēt ſolutionē i aut īnoxiā, k aut cū pœna: qm̄ eorū q̄ ī hoībus ſubſequunt̄, l qcq̄d ligat̄, ſolubile eſt. m Vt aūt ēt ſup īdotatis m̄rimōijs diſtractiōe n facta, pœna merito ſubſequatur hoc nos adiuenim⁹ o primi.

CAP. II. De diuortijs bona gratia factis, & alijs modis.

Matrimonia contracta publicè distrahūtur. ſ. ex cōſenſu mutuo: & ex cauſa cōuerſionis, & ex viri vel mulieris impotentia quadam, quæ valet per triennium expectari. Angelus.

Diſtrahuntur itaque p in vita q contrahentium matrimonia. Alia qdē conſentiente vtraq; parte. ꝓ qbus nihil hic r dicendū eſt, pactis cām ſicut vtriſque placuerit, gubernātib. s Alia vero ꝑ occaſionē t rationabilē, q̄ ēt u bona gratia vocat. Alia vero citra oēm cām. x Alia quoque cū cauſa y rationabili. z

Secundū occaſionem itaque inculpabilem, a. qn̄ conuerſationē † altera eligit pars, ad meliorem migrans vitam, &

c Affectus. facit. ff. de reg. iuris. l. nuptias. Et hoc ſi interueniāt verba de pſenti: vt hæc: vis eſſe vxor mea? r̄ſideat, volo & econtra illa interroget. ſec⁹ ſi de futuro, voles eſſe vxor mea? nam erit vxor tunc demum quando ducetur ad domum mariti. vt ff. de rit. nupt. l. mulierē. & leg. j. Quid ſi vadat ſponſus ad domum ſponſæ, cum per verba futuri temporis fuit celebratū matrimonium? Reſp. non idcirco minus firmū matrimoniū: vt ff. de don. inter vir. & vx. l. cum hic ſtatus. § ſi mulier. & de rit. nup. l. mulierem. quia hoc tacito fit: vnde non curatur à legiſlatoribus: vt ī. vt matres debi. § 1. & ff. de leg. & ſenatuſc. l. nam ad ea. Item domus mariti eſt domicilium vxoris: ſed non econtra: vt ff. ad mun. l. ſi § 2. & ff. de iudi. l. exigere. In caſu tamen illo & quandoque hoc fit, vt maritus ducatur ab vxore: vt C. ſolu. matr. l. ſi ignorās. & hoc ſm̄ Ioannem. Sed P. ſemper exigebat ductionem in domū mariti, licet ſint verba de præſenti: & ad hanc legem ſic reſpondet: ſolo cōſenſu. i. ēt ſine feſtiuitate & ſolēnitate inſtrumentorum. & annulorū datione, & alijs pompis matrimoniū poteſt fieri. vt C. e. l. ſi donationum. Item an inter abſentes? videtur quòd non: quia eſt actus legitimus. Sed cōtra eſt etiam, quod aliàs dicitur de cōtractu qui conſenſu fit, vt venditio & ſimiles, qui etiam inter abſentes fiunt. vt ff. de act. & obligatio. l. conſenſu. quod dic vt ff. de ſpon. l. ſufficit. Ac.

† Intelligi tēpus qđ inter ceſſit inter ī fœmine C. de ſecū dis nup. data Syagrio & Eutherio Coſſ. anno Chri 381. & hāc legē datā poſt eōtu latā Beliſarii āno Chri 536. qđ qdem tēpus. exacte eſt annorū. 55. Contius.

d Alternus. i. amborum viri & mulieris.

e Dotalium. ſ. inſtrumentorum: vt nec dos, nec dotale inſtrumentū ſit neceſſarium. idē dico & de do. propter nup. vt hic, & ī. de trien. & ſemiſ. §. neq; illo. hoc tamen fallit, vt dicimus. ī. vt li. ma. & auiæ. §. quia vero dudum. col. viij.

f Enim. ideſt certe.

g Sub puro. i. ſine dote & propter nup donatione.

h Cauſam. hoc eſt matrimonium.

k Innoxiam. ſ. ſine pœna. Accur.

l Subſequuntur. i. contrahuntur & aguntur.

m Solubile eſt. nec mirum, cum omnis noſter ſtatus ſub perpetuo motu cōſiſtat, vt ī. de non alie. §. vt autem lex. Ac.

n Diſtractione. i. diuortio. Ac.

o Adinueniamus. vt C. de rep. l. ſi. vſq; ad illum. §. inter culpas & eius tenorem habebimus ī. eod. §. ſic itaque.

p Diſtrahūtur itaq;. qa oportet ſeq cām omnino & ſolutionē innoxiam. aut cū pœna ſm̄ Al. itaq; &c. Et nota quatuor eſſe modos diſiungendi, licet vnus ſit modus contrahendi, ſcilicet cōſenſu. vt ſupra proxi. §.

q In vita. nam qn̄ morte alterius dirimitur, dicet. ī. eod. §. deinceps.

r Nihil hic. nec alibi quod modo ꝓponat, ſed tamen alibi hoc dicitur, vbi corrigitur quod hic dr̄, in hoc ti. vt li. ma. & auiæ § quia vero ex conſenſu.

s Gubernantibus. i. ex quo diſponunt de principali. i. de diuortio cōſenſu faciēdo, veriſimile ē, q̄ de dote diſponāt, & dona. propter nup. Sed qd ſi nihil dixerunt? Reſpon. ſi dixerunt in contrahendo matrimonio aliquid in hunc caſum, idem erit: aliàs dos ad mulierem, donatio propter nup. ad maritum redibit: vt ī. eodem §. per occaſionem.

† conuerſionem.

t Per occaſionem. de hoc capite dicitur. ī. proxi. vſque ad §. mitiores.

u Quę etiam. vt eadem iura ſeruentur quando bona gratia dicitur dirimi: vt ī. proxi. tit. & C. de rep. l. ſi conſtante. Ac.

x Citra omnem cauſam. de quibus dicitur. ī. eo. §. ſi vero altera. Ac

y Cum cauſa. alia quàm ſupradicta ibi, alia vero &c. Ac.

z Rationabili. de quibus dicitur. ī. eo. §. mitiores.

a Secundū inculpabilē ſ. diſtrahūtur matrimonia.

Conuer-

caſtitate cõuerſationē a cõcupiſcens: tunc enim lex alia b noſtra dicit licentiam c eſſe viro & mulieri ad meliora migranti, tranſigere matrimonium, & abſcedere, quodam breui d dimiſſo & oblato ei, qui relinquitur. quodcunq; enim pacti fuerint contrahentes ex morte fieri lucrũ, e hoc habere oportet eum qui dimittit ab altero, ſiue vir, ſiue mulier ſit, eo q̃ & iſte quantum ad matrimoniũ videtur mori, aliud ꝑ alio vitę eligens iter. Per occaſionem f † quoque neceſſariam & non irrationabilem diſtrahit matrimonium: quando aliquis impotens fuerit coire mulieri, & agere quæ à natura viris data ſunt: ſi biennium quidem ſecundum de hoc à nobis pridem ſcriptam g legem tranſcurrat ex nuptiarum h tempore: ille verò quia pro veritate eſt vir, non oſtēdat. i licebit enim mulieri aut eius parentibus diſiungere matrimonium, & mittere repudium k vel l ſi noluerit hoc maritus. & hic ſi quidem omnino data dos ſit, ſequitur mulierem: & reddit hanc vir, ſi contingit eã accipi: propter nuptias autem ſeu ante nuptias donatio manet apud virum, nihil de ſuo damnificandum. Hanc itaque legem corrigimus breui quadam adiectione. non enim biennium numerari ſolum ex ipſo tempore copulationis, ſed triennium volumus. Edocti namque ſumus m ex ijs, quæ ante † hæc prouenerunt, quoſdam amplius quàm biennium temporis non valentes, poſtea potentes oſtenſos miniſtrare filiorum procreationi.

Matrimonium captiuitate alterutrius nõ diſſoluitur, niſi incertũ ſit viuere perſonam, quæ ab hoſtibus capta eſt: quia tunc perſona, quæ in ciuitate remanſit, libere poſt quinquennium nubere poterit: dote & donatione ad vnũquenque redeunte. Bario.

Sed etiam n captiuitatis caſus talis eſt, quale eſt bona o gratia diſtrahere matrimoniũ ſiue enim contingat tale infortunium viro, muliere in republica p manente: ſiue rurſus mulier quidem in captiuitatem ducatur, maneat autē vir in republica: ſcrupuloſa quidem & ſubtilis ratio q tranſigit r nuptias: (ſeruitute namque ſemel ſuperueniente alteri perſonę, ſ fortunæ inæqualitas t æqualitatē ex nuptijs manere non ſinit u) attamen humanius talia cõtemplantes, donec quidem eſt manifeſtum ſupereſſe aut virum, aut vxorem, x manere inſoluta matrimonia ſinimus: & non venient ad ſecundas nuptias neque mulieres, neque viri, niſi voluerint videri auſu temerario hoc egiſſe, & pœnis ſuccumbere, illum quidem ante nuptias donationis dicimus exactioni, illam verò dotis. Si verò incertum ſit, vtrum ſupereſt, an non, quæ ad hoſtes perſona deuenit: tunc quinquennium y † expectandum eſt, ſiue à viro,

a Conuerſationē. vel monachalē: vel quia ſit conuerſus: ita q̃ ſeculo renunciet. vt ĩ. de mo. §. illud. & §. ſi autem. coll. I.

b Lex alia. Græca, de qua habetur mẽtio. C. de epi. & cle. l. fi. in fi. j. reſp. Accur.

c Licentiã. Hoc de iure ci. ſed iure canonum diſtinguit̃: vt ſi cognouerunt ſe carnaliter. nõ poſſit vn⁹ alterũ dimittere. niſi voueat caſtitatē, q in ſeculo remanet: ſi autē non cognouerint, tũc ſeruat̃ qđ hic dr: vt extra qui vn. mo. conuer. poſſ.

d Breui. i. libello repudij ſm Al. ſed hodie ẽt ſine eo: vt C. de ſan. epi. l. §. ſi vero conſtante. & in nouel. eo. ti.

† Facit ad hunc §. c. propoſuiſti. cũ glo. j ex̃. de ꝓba. c. laudabilē. de frig. & malefi.

e Lucrũ. Not. ſi paciſcor de aliquo in caſum eius, ſiue ciuilis ſiue naturalis mors aduenerit, locũ hẽt pactũ: vt hic. & C. de epiſ. & cle. l. fin. in fi. j. reſp. & ĩ. de ſan. epiſco. §. ſponſalib. col. 9. Sed ↄ̃. ff. de ver. obl. l. ex ea parte. §. 1. Solu. ibi. de deportato: hic de monacho. Itē contra ff. de donat. inter vir. & vxo. l. cum hic ſtatus. §. ſi donator. ſed ibi ſeruus fuit: hic monachus vel cõuerſus. Et hoc eſt verũ, qđ ciuiliter mortuus habeat̃ ꝓ mortuo quantũ ad matrimonia: ſed quãtum ad alia non: ſed hoc valet: quia & deportatus põt habere vxorē: de quo dr̃ in d. l. ex parte. & ff. de bo. dam. l. 4. Sed nõ hoc eſt verũ: quia quo ad q̃dã hic non eſt mortuus. vnde põt eſſe teſtis: cũ non ſit prohibitũ: vt ff. de teſti. l. t. & dixim⁹ ĩ. de mona. §. cogitandum.

Mors ciuilis non impedit matrimoniũ, & pleraq; alia.

f Per occaſionē. q. d. non ſolum in ſuperiori proximo caſu. ſed ẽt in iſto & ſequẽti ſed ẽt capit. &c.

g Scriptam. vt C. de repu. l. in cauſis.

† Inter hæc.

h Ex nuptiarum. l. ex quo incepit habere vſum ad eam.

i Oſtendat. i. viri potentiam non exercet in veritate. tñ vir eſt. Nam & pupillus eſt vir & ſenex: vt ff. de leg. 3. l. ſeruis. Sed q̃dam dicunt pupillũ nõ eſſe virum, nec nimium ſenem: ſed ↄ̃ eſt: vt l. prædicta.

Vir quis dicatur.

k Repudium. ſed in nouellis eo. tit. hr̃, q̃ ſine repudio poteſt eam dimittere: ſed intelligo. i. ſine pœna repudij.

l Vel. pro ẽt, ſed qd eſt ſi mulier fuit impotens? R̃ñ. idem cũ ſit eadē rõ. vt ff. ad l. Aquil. l. illud. & facit ĩ. vt li. ma. & auiæ § prædictas.

m Nanque ſumus. aliàs ſumus.

n Sed ẽt. non ſolum prædicti duo.

o Eſt bona. vt ſubijcit. ſicut ibi nihil ꝑdit̃, nec dos, nec donatio propter nupt. ita nec hic.

p In republica. i. in ciuitate.

q Subtilis ratio. quę ratio ſtatim ſequit̃, ſeruitute &c.

r Tranſigit. i. diſſoluitur.

ſ Perſonæ. viri vel vxoris.

t Inæqualitas. quia alter horum ſeruus, ſ. qui eſt captus: vel liber. ſcilicet qui remanſerit.

u Nõ ſinit. C. de nu. l. fi. in prin. & ĩ. eod. §. ſi vero ab initio. Accur.

x Vxorem. ſ. in captiuitate.

y Tunc quinquennium, ſcilicet ex eo tempore computandum. ex quo cœpit eſſe incertum. nam hic articulus tũc, extremitatem ſignat, vt ff. de vulgar. ſubſtitu.

† Iure cano. expectatur. donec fuerit certificatum de morte: vt extra, de ſponſa. & matri. ca. in pñua.

ſtitutione.& ff de cõd.& dem.l.4.§.ſi.& ſic puto cor rigi qđ dr ff. de diuor. & repu.l vxores. in eo q dr computandũ quinquenniũ ex tẽpore captiuitatis. vel dic hanc intelligi ſm illam, vt ex tẽpore captiuitatis cõputet: vt arg. ĩ.de le.& ſenatuſ.l.ſed & poſteriores. lıẽ hodie vr, q perpetuo debeant expectare.vt ĩ.vt lic. mat.& auiæ §.qđ au tẽ. ſed ibi loquit in eo qui eſt in militia, hic de capto, qui etiã ſeruus eſt, vt inſti.de iu.per.ſ.§ pe. nam & hæc cõſtitutio inter hos duos. ſ.militẽ & captiuũ. differentiã facit. vt hic. & ĩ eo. §.nouimus autem.

nuus, vt inſti de inge. in prin. quare hic ponit libertinos? Reſp. hic fuit ſeruus filius, & pater manumiſſus: aliàs eſſet ɔ̃ ĩ.eo.§. Vel dic occaſione patris & filii licet ingenuo hæc macula irrogatur, vt ĩ. vt omnes obe.iudi.§.1.col.5.

viro, ſiue à muliere: poſt quod ſiue manifeſtũ de morte fiat, ſiue incertũ maneat: nubere licebit ſine periculo. Hoc enim [a] & in nuncupatis bona gratia tranſactionib[9], à præcedentibus [b] connumeratum eſt. nos quoque in hoc caſu conſentimus, vt hic [c] neq; repudio fiat opus, ita pſonis diſtantibus ab alterutris, & nullus ex hoc [d] lucrabitur, neque vir dotem, neque mulier antenuptialem donationẽ: ſed vnuſquiſque in ſuis manebit.

Matrimonium non diſſoluitur alterutro in metallum dãnato: quia nemo bene natus ex ſupplicio fit ſeruus. Bartol.

Quod aũt prius ex legum ſeueritate introductum eſt, nos clementi ceſsione [e] † reſoluimus. Si.n.ex decreto [f] iudiciali in metallum aliquis, aut vir, aut mulier dari iuſſus eſſet (quale nunc eſt in compromiſſo [g] † & in appellato Gypſo, [h]) ſeruitus [i] quidem erat & ab antiquis legiſlatoribus [k]. ſancita, & ex ſupplicio [l] illata: ſeparabatur verò matrimoniũ, ſupplicio poſſidente damnatum, ſibiq; [m] ſeruientẽ. nos aũt hoc curauimus: & nullum ab initio bene natorum [n] ex ſupplicio permittim[9] fieri ſeruum. Neq;.n.mutamus nos formam liberam in ſeruilem ſtatum: qui ẽt dudum ſeruientium manumiſſores eſſe feſtinauimus. [o] Maneat igit mr̃imoniũ hoc nihil ex tali decreto læſum, vtpote inter pſonas liberas [p] conſiſtens.

Coniuge alicuius in ſeruitutem redacta, nuptiæ diſſoluuntur: nuptiæ autem cum ſeruo domino ignorante contractæ nullæ sũt ab ipſo initio: ideo diſſolui poſſunt. Nuptiæ verò cũ ſeruo vel ancilla contractæ domino expreſſè vel tacitè conſentiente, vel cum ſeruo à domino eo languẽte derelicto valent: nec diſſoluuntur. Bart.

Si verò decretum iudiciale libertum [q] aut libertam, [r] aut horum filios [s] in ſeruitutẽ redigat: conſtat quidẽ ab initio matrimonium, poſtea verò apparens ſeruitus ſeparat eos ab inuicem, tanquam morte ſecuta: quoniã præcedentes nos dicunt ſuperuenientem [t] ſeruitutem [u] non procul à morte differre, idcirco hoc quidem quod proprium eſt, vnuſquiſque [x] recipiat: placitũ verò ſolũ, quod ex morte eſt, liberis acqrat: reliqua verò veniant ad eum qui redigitur in ſeruitutem. Si verò ab initio putauerit aliquis liberæ iungi perſonæ, illa verò famula [y] poſtea declaretur exiſtens: non dicimus ſolui matrimonium, ſed ab ipſo initio neque matrimonium fieri, ſecundum prius à nobis dictã cauſam, [z] propter inæqualitatis fortunam: vnde neque lucrum ex matrimonio contemplandum eſt, neque aliquid

[a] Hoc enim.i, diuortij genus.
[b] A pcedentibus ſapientibus. vt ff de diuor.l.vxores & ff.ſo. ma.l. ſi ab hoſtibus
[c] Hic.i.hoc caſu Ac.
[d] Ex hoc.ſ.diuortio.
[e] Ceſſione.l.deciſiõe.
[f] Ex decreto. i. ſnia iudicis. q adũ iniam dare poſſint ſũi quæruot iſm q hoc pħt, vt diximus inſt.qui. mod.ius pa.po.ſol.§. cum autem.Acc
[g] In cõpromiſſo. ars in propriè miſſo.
[h] Gypſo. loca erant ſic dicta.
[i] Seruitus.ſ. pœnæ.
[k] Legiſlatoribus. vt C.de bo.poſ. l.in metallũ & ff.de interd. & releg.l 4. & inſtit. quib.mod.ius pa po. ſol.§.cum autem.
[l] Ex ſupplicio. i.ex pœna.
[m] Sib.q;. ſ. ſupplicio. nõ adũ ſeruus ſiſci, vt ff. de iis, quæ p nõ ſcrip. l. 4.§.1ſi.
[n] Bene natorũ.i.ingenuorum.
[o] Feſtinamus. Vbi feſtinauit? Rñ.vt inſti.de liberti. § ſi. & C. de La. lib. tol. l.1. per totũ & ĩ.de mona.§.hinc.ſed & ĩ.feſtinauit, vt ĩ. q.mo. na.effi.leg.§.2.col.6.
[p] Liberas. cũ ſint ingenui, non ſunt facti ſerui pœnæ per metallum. Acc.
[q] Libertum .qui vxorem habebat.
[r] Libertam quæ virum habebat.
[s] Filios . qui vxores habebant. Sed cum filius liberti ſit inge-

[t] Superuenientem. occaſione iudiciarij ſupplicij, vt dictũ ẽ § vel qa reuocet in ſeruitutẽ ex ingratitudine, vt C de lib.& eo. lib. l. 2. Et facit ad hoc ff de reg.iu l.ſeruitus, & ff.de do.inter vir.& vxo.l.cum hic ſtatus.§.ſi donator & ff. de condi.& dem.l.intercidit. in ſi & ff.de ritu nupt. l.in eo iure.in ſi. Sed hic §. hodie correct[9] eſt ſm Io cũ eiuſdẽ ſint hodie iuris liberti vt ingenui: vt in auth.vt liber.dece.§.illud.vel æquiparant ibi liberti ingenuis in dignitati ns ad quas prius nõ perueniebant olim liberti p l.viſelliam, vt C. ad legem Viſell. l. 1. ſed hodie ſic, vt dictum eſt.
[u] Seruitutem.ſ.pœnæ.
[x] Vnuſquiſque.ſ.in ciuitate manens.i.liber, vt ſi ẽ mulier, q in ciuitate remanet, dotẽ habeat. ſi vir, q in ciuitate remanet, & ille donationẽ pp nup.recipiat: qa ſua ẽ, vt dicit. itẽ & plus habet, qui in ciuitate remanet. ſ. pactũ ex morte: quia liber remanet, vt ſequit: licet reliqua ſubſtãtia ad fiſcum veniat, vel principẽ. vt ſubijcit. ſed hodie dño reſeruat, vt ĩ.vt nulli iudi.§.ſi. itẽ ad eũ qui i ſeruitutẽ reuocat ex ingratitudine, vt ff. de interdi.& releg.l. non ſolum.in ſi.
[y] Famula.i.ſerua.
[z] Dictam cauſam. hanc ſcilicet propter inæqualitatẽ &c. vt ĩ.eo.§.ſed ẽt. & C.ſo. ma.l. ſi ignorãs.& ff. de

† Hic. §. tollit ſeruitutẽ pœnæ itaq; corrigit. §. pœnæ. inſti.qui. mod. ius pa. po. ſo. Contius.

† Sãctione.

† Proconeſo. legẽ dũ. ẽ autẽ inſula Proponiidis ante Cyzicum. q & Elaphonneſus dicebat. Pli. li.5.c.vlt. Contius.

† Ex hoc loco ſumit auth. quę eſt ſuper l. vxoris. C. de repu.& ibi. incipit, ſed hodie nemo.

† Cõcor, cũ hoc §. c.2.ex. de ɔiug. ſer. ad quem ti. eſt pro materia huius §. recurrendũ: quia in matrimonijs ɔhendis præualet ius canonicũ. cũ agitur de periculo animarũ.

ſic teſta.tuto.l.ſi quis tutorem. ⁓

a Puram.i. ſimplicem redditionem ſine lucro.

b Per congruas actiones. i. ꝑ cõdictionẽ ob cãm q a ob cauſam.i. ob matrimonium datum, & non eſt ſecuta, vt C.de condi.ob cau. da.l.j. & ff.de condic.ſi. cauſa.l.fin.

C.de lat.lib.tol.§.ſed ſcimus.& hic. in ſecundo poſſunt occupari, cum pro derelicto ſint habiti, vt ff. pro derelic.l.j. in fine. Alij dicunt indiſtincte ſerua ri hoc authenticũ, quicqd leges veteres dicãt, vt ſit liber, ſiue ſit lãguẽs, ſiue nõ. vt hic, & C.de iſa.l.j.ll. x. Tertij diſtinguũt, an ipſe gerit ſe ꝓ libero. quo caſu ſerua qđ dicit̃ hic, & C.de iſa. l.j. aut non gerit. & tũc ſerua quod dicit̃ ff pro derelict. l.fi.& facit ff.de ſtipula. ſeruo. l.qui ſeru⁹. quod verius videtur. Accu.

aliquid tale, ſed puram a rerum competentium per congruas actiones b redditionem. Hoc autẽ decernimus: & tale non eſſe dicimus matrimonium, ſi cauſam animus incertus c diſponat ſolum, neque conſenſu d domini neque malignitate e eius, neque aliqua neglientia f coniuncta. Nam ſi tradiderit tanquam liberam ſuam ancillam dominus: ille autem liber exiſtens, & credens g tradenti hanc accipit forſan etiam dotalib. celebratis documẽtis, aut neque celebratis quidem, eius autem h voluntate cauſam gubernante: non erit iuſtum, tale non conſtare matrimonium: ſed tacitam libertatem ſequi, ſiue virũ, i ſiue mulierẽ. k Cũ tale aliquid à dño fit: ſancimus & rapi talẽ virum aut fœminã ad ingenuitatem, & cauſam tanquã ſuper liberis & ingenuis iudicari. Si verò ipſe quidem nõ celebrauerit nuptias alterius l perſonę dñs, ſciat autem quod agitur, & ex ſtudio m taceat, vt poſtea cauſam ſarciat n alteri coniunctorũ: vlciſcimur huiuſmodi, o ſi aperta probetur nequitia: & priuam⁹ dominum ita malignè cogitantem: ſitq; rurſus hoc etiam p matrimonium, tanquã ſi conſenſiſſet dñs ab initio: & ille quidẽ cadat dominio, ad ingenuitatẽ verò ſeruilis perſona rapiat: hoc ipſo eueniente effectu, ſiue conſenſit, q ſiue malignatus r eſt dominus. Palam itaq; eſt, quia etiam filij ex talibus nuptijs, liberi & ingenui ſecundum hãc noſtram erunt legem. Et multo potius hæc valeant, s ſi cõtigerit dudũ ſeruũ aut ancillã ſeu lãguentes dereliquiſſe, t ſeu ẽt contẽpſiſſe u eos, aut etiam amiſiſſe ſuper dominio aduerſus eos voluntatem. Illi nanq; vtpote iam conſtituti liberi, & ſerui ꝓ derelicto titulũ ſui, x & non aliorum exiſtentes, non in poſterum inquietabuntur ab ijs qui poſſidere eos olim odio habuerũt.

Deportatio non ſoluit matrimonium. Barto.

Deportatio y tñ in quã migrauit vir vel vxor, & antiqua ignis & aquę interdictio (quam aquæ & ignis interdictionẽ vocãt nrę leges) z nõ ſoluit a matrimonia. hęc enim & ſacratiſſimo pridem placuit Conſtantino b clemens quædam cauſa, & à nobis quidem probata eſt, c præſenti d vero non copulata legi. vnde neq; effectus cauſæ dicendi ſunt, cum in ſuo maneat e ordine.

Milite ad militiã accedente, vxor ſi literas ſoſpitatis eius nõ acceperit: & eũ pro veritate à duce belli mortuum eſſe audierit, & per. x. ann. expectauerit: & à principe gratiam impetrauerit: licitè cũ alio nuptias cõtrahere poterit. Barto.

f Nouimus aũt & huius nſæ feliciſsimę f

c Incertis.i. qñ ignorans accepit, & dominus neſciebat quod ageret. aut enim ita eſt. aut dominus manifeſte tradit: aut tacite ex ſtudio: & ex his duob. vltimis caſibus ſit libera, vt hic & j. ꝓxim. ſubijcit.

d Conſenſu. expreſſo, vt j. proxi. reſpõ. Accur.

e Malignitate. i. taciturnitate ex ſtudio vt j ij. reſpon. Accu.

f Negligentia. ſ. domini. vel dic accipiẽtis eam in vxorem. nam tunc nõ debuit circũſcribi... vt C. de act.em.l.i.

g Credens. hanc eſſe liberam, aliàs non eſſet deceptus.

h Eius autem. ſ. dñi.

i Virum. ſ. ſeruum.

k Mulierem. ancillã. ſed contra. j eo.§. adſcriptitio. Sed aliud in adſcriptitio: quia per eum terra deſereret, vt ſ. de men. pri. §. ſed neque. ⁓

l Alterius. ſ. ancillę, vel ſerui ſui.

m Ex ſtudio. ſ. dolo malo. Al.

n Sarciat. i. litem inferat.

o Huiuſmodi. ſ. talia.

Tacens affirmat.

p Hoc etiam. nõ ſolum ſuperiori caſu vbi dominus expreſſe dedit.

q Cõſenſit. expreſſe.

r Malignatus eſt. ſ. tacẽdo. & ſic nota tacentem affirmare ſic aliàs ff. de dolo.l. i. § dolum autem. & C. ſi aduer. cre. pig. da. ſit.l.2.

s Hęc valeãt. ſ. vt ſit matrimoniũ, & liberi ingenui, vt ſup. §. proxi. in fi.

t Dereliquiſſe. deijciendo extra domũ.

u Contempſiſſe nõ præbẽdo curam ei. ſuper hoc triplex eſt opin. In quidã enim diſtinguũt, vt Al. inter languentes & nõ languentes. primo caſu liberi efficiunt̃, vt

a Sui. ſ. iuris. No. aliquem eſſe ſuum ſuus. ſed ꝯ ff. ad le. Aquil. l. liber homo. ſed hic dic hoc abnegatiue dici. i. non alieni. ſic. ff. de dona. l. non debet in fi.l. Vel dic ſecundum illum titu. qui dicit̃ ꝓ ſuo, quẽ habemus. ff. pro ſuo.

y Deportatio eſt. n. aliud deportatio, & aliud interdictio, vt inſtitu. de capit. deminutio. §. media.

z Noſtrę leges. vt ff. de pœnis. l. ij & C.de rep. l. j & inſti. de ca. demi. §. media.

a Non ſoluit. cum libertatem retineat. quamuis ciuitatem amittat. & hoc ẽ qđ lex dicit, minima capitis deminutio: vt hic, & ff. de boni. dã. leg. 4.

b Conſtantino. vt C. de donatio. inter virum & vxorem leg. res vxoris. non enim dicit de l. j. C. de repu dijs. qa ille eſt Alex.

c Probata eſt. ſ. hic, & eo ipſo quòd in C. eam poſuimus.

d Præſenti. i. huic. licet tenorem aliarũ legum tractantiũ de diſſolutiõe matrimonij hac conſtitutiõe poſuerit ſ. & j. etiam tñ non poſuit, qr nõ ſoluit̃ matrimoniũ, & qa non ſoluit̃ nec effect⁹ cauſæ eſt dicẽdus, cum nulla ſit cauſa. Accur.

e Maneat. ſ. matrimonium. aliàs manant. ſ. coniuges.

f Feliciſſimæ. i. Conſtantinopoleos.

Legem.

ciuitatis cõditorẽ diuæ memoriæ (dicimus Conſtantinum) ſcripſiſſe legẽ [a] ſm quã ſi qs impeditus [b] fuerit, & tacuerit ad vxorẽ p quadriennium, & nullũ ei fiat ab illo ſignũ ei[c] circa eã[d] affectus: tunc licentia ſit mulieri ad ſecundas nuptias veniendi, offerẽti prius libellum militiæ principi, [e] & hoc ipſũ teſtificanti. & ſi hoc fiat, īculpabiliter mulier ad virũ alterũ tranſiet, & nõ damnificabit̃ qdem dote. non tamen antenuptialẽ donationem lucrabit̃. Hoc itaq; ſacratiſſimus Cõſtantinus.[f] Vehementer aũt nobis immaturẽ habere illa cõſtĩ videt̃. actibus.n. bellicis occupato marito, vxoris priuationẽ inferre non minor eſt pœna, quàm ab hoſtib. capi.[g] Ideoque non prius veniat ad virum ſcdm hmõi mulier, quã[h] legiſlator iſte ꝓpoſuit, quã decenij[i] tranſeat tẽpus: & hæc[k] importuna qdẽ ſit viro mittẽs lr̃as, aut p aliquos verbis vtens ad eũ: ille verò aut apertè renuat nuptias eius, aut abſolutè contineat: tũc quoq; libellũ offerat aut glorioſiſſimo magiſtro militũ, aut ſpectabili duci, aut clariſſimo tribuno, ſub quib. ipſe eſt miles. tunc.n. licentiã dam⁹ & preces porrigere Imperatori, & inde hoc ꝓmereri. Sciat aũt, qa ſi citra hoc aliqd egerit tanquam temerariè nubens legitimis pœnis[l] ſubiacebit.

Viro atq; vxori ex cauſis enumeratis matrimonium diſſoluere permittitur, ei tantũmodo pœna imminẽte, qui diſſolutionis cauſam præbuit. Barto.

Mitiores[m] itaq; nuptiarũ ſolutiones, tãquã generali quadã ratione ſub bona gratia factis diſiunctionib. ſciendum eſt tales eſſe quodammodo,[n] ceteræ[o] verò cãm q̃runt inſpicere,[p] aut à viro, aut ab vxore factã, vt dãnificent temerariũ[q] in caſu[r] eorũ quę ab eo data ſũt: dotis dicim⁹, aut pp nuptias donationis. Sed harũ cãrum antiqores qdẽ faciebãt plurimos diuerſoſq; tractatus: Theodoſius aũt iunior alias quidẽ cãs deinde ſumens, alias[ſ] aũt & ipſe adinueniens, de repudijs ſcripſit conſtitutionem:[t] à nobis aũt & aliæ quędam adinuentæ[u] ſunt cauſæ, quas rectè hrẽ pſpeximus ad culpam referri eius, qui ſuccubuerit. Si igit̃ ſcdm Theodoſij piæ memoriæ conſtitutionem valuerit mulier oſtendere maritũ aut adulterio delinquentẽ, aut reum homicidij, aut veneficij, aut ſeditionibus occupatũ, aut (quod peſſimũ omnium peccatorum eſt) cõmunicantem delicto (dicimus aũt machinatum aliquid contra ipſum imperium) aut condemnatum falſitatis, aut ſepulcra effodientem, aut ex aliqua ſacrarum domuum aliquid rapuiſſe, aut latrocinij ſectantem vitam, aut latrocinantes ſuſcipientem,[x] aut vnum eorũ, q appellantur abigei,[y] (quib. eſt cura alienis inſidiari animalib. aut iumentis, & ea tranſponere alibi) aut probet plagiarium eſſe, aut ita luxurioſè viuentem, vt inſpiciente vxore cum alijs corrumpatur (quod maximè mulieres nuptas, vtpote circa cubile ſtimulatas exaſperat, & præcipuè caſtas, aut ſi inſidias ſe paſſam à viro probet circa ipſam ſalutem, aut venenis, aut gladio, aut per alium aliquem talem modum (multæ nanque[z] hominibus ad maliciã viæ ſunt) aut etiam ſi flagellis[a] ſuper ea[b] vtatur. Si igitur mulier tale aliquid oſtendere potuerit, licentiam ei dat lex[c] repudio vti, & nuptijs abſtinere, dotemque percipere & antenuptialem donationem totam, non ſolum ſi omnes ſimul probauerit cauſas, ſed etiam ſi ſecundam, ſeu vnam. Et rur-

Vxor quã diu maritum militẽ debet expectar.

Abigeus quis ſit.

Cõcor. in proœ. Clemẽ. & Geneſis c. vj. ibi. videns autẽ Deus, q multa malitia hominum eſſet in terra &c.

a Legem. vt C. de repu. l. vxor. Accur.
b Impedit⁹. ſ. militia.
c Eius. ſ. viri.
d Eam. ſ. vxorem.
e Principi. q. ipſa ſic facere velit. Accu.
f Conſtantinus. ſ. ſtatuit. Azo.
g Capi. ſ. maritum.
h Quam ſ. mulierẽ. aliàs qualem.
i Decennij. ſed hoc corrigitur, cũ teneatur expectare quãdiu ipſe ſteterit, vt j̃. vt lic. matri & auiæ. §. quod autẽ. colla. ix.
k Et hæc ſ. licentia maritandi, licet ſciat maritum viuere: ſed hoc corrigit̃, vt no. j̃.
l Legitimis pœnis. quib⁹ ſubiacent quę male diriment primum matrimoniũ. j̃. eo. § ſi vero altera.
m Mitiores. hucuſque de vno genere ſolutionis dixit: nũc de alio incipit. Et dic mitiores quã aliæ duæ q̃ ſequunt̃. nã ſ. dictæ duę fuerũt ſine pœna: hæ q̃ ſequunt̃ cũ pœna & ſine pœna.
n Quodammodo. quales diximus.
o Cæteræ. diſſolutiones.
p Quærunt inſpicere antequam fiant ſ. licitæ, i. ſine pœna.
q Temerariũ. temerariũ vocat virum, q repudiat vxorẽ ſine cauſa, & idem econtra in vxore: deinde vt amittat dotẽ vel donationem propter nuptias.
r In caſu. id eſt amiſſione.
ſ Aliat. ſ. cauſas.
t Conſtitutionem. vt C. de repu. l. conſenſu.
u Adinuentæ. vt C. de repu. l. pen. & fin.
x Suſcipientem. ſiue quibus ſuſcipientibus latro diutius latere non poteſt, vt ff. de of. pręſi. l congruit.
y Abigei. no. quis ſit abigeus, melius quàm in alia lege inueniatur.
z Multæ nanque. interpoſitio eſt ſic j̃. vt hi qui ob. in prin. col. vj. & facit. ff. de rei vend. l. in fundo.

a Flagellis. hoc quod de flagellis dicitur, hodie ſpecialiter eſt correctum, vt j̃. vt lic. ma. & auię. §. ſi qs autem propriã. colla. ix. nã verberabat ipſam maritus.
b Ea ſ. vxore Accu.
c Dat lex. ſ. Theodoſij. & hæc. ſed hodie quædã ex his cauſis remanent, aliæ temeratæ ſunt & correctæ, idem dicas econtrà ſi marit⁹ vxorem velit repellere. vt j̃. ꝑ xi. nam quædã ex illis cauſis correctæ ſunt, & remanent aliæ, vt j̃. vt li. ma. & auiæ. § quia verò plurimas.

ſus [a] licētiā dat viro mulierē abijcere, ſi adulterā īueniat, aut venēficā, aut delinquentē homicidiū, aut plagiariā, aut ſepulcrorum violatricem, aut ſacrilegam [b] exiſtētem, aut fauentem latronibꝰ, aut viro neſciente, vel ēt prohibente gaudentem conuiuijs aliorum nihil ſibi competentium, [c] vel etiam inuito viro citra rationabilē cauſam foris pernoctantem, aut extra eius voluntatē circenſibus congaudentē, & ſpectaculis inhærentem, aut theatris aduenientem (dicimus autē vbi ſcena & talia ſunt, aut ēt vbi beſtijs aduerſus hoīes pugna [d] eſt) aut inſidias ſibi [e] faciētem ex venenis, aut gladio, aut alio factas modo, ex quibus circa vitā periculum eſt, aut etiam conſciam [f] tyrannidē [g] meditantibus, [h] aut falſitatis ream conſtitutā, aut audaces eius manes inferentē ſibi: [i] .ſ. tali aliquo facto dat lex [k] hæc, viro abijcere mulierem, ſi vel vnam horū, [l] & ſolam probauerit cauſam: & lucrari quidē dotem, antenuptialem verò habere donationem.

Uxor diuortium ſine cauſa fecerit, vel diuortij cauſam præbuerit, pœnas legitimas patietur: & ante quinquennium nuptias contrahere non poterit: aliàs aũt ante annum tantum non licet propter ſobolis confuſionem: viro autem in omni caſu quandocunque nuptias contrahere permittitur. Bartol.

Si verò [m] altera harum perſonarū irrationabiliter repudium miſerit, & hoc ipſum [n] ſoluendi matrimonium ſine ratione: ſubdita [o] erit dudum à nobis dictis pœnis. [p] Inſuper [q] etiam vxor rea omnino ex memoratis cauſis pro irrationabilis repudij miſſione facta, & in quinquennium totum ad ſecundū venire prohibetur matrimonium, & ante quinquenniū nuptias nō eſſe ſine reatu, neque legitimas vocari: ſed omnis volens adeat, [r] & accuſet factum tanquam contra legem [s] præſumptum. Si verò etiam rationabiliter mulier repudium miſerit, [t] & in certaminibus [u] vicerit: aut vir irrationabiliter eā abijciens ſubiacuerit [x] pœnis: lucretur [y] quidē lucra primitus dictat [z] erubeſcat autē ante annū completū ad ſecunda vota venire. Qđ non obſeruādum nobis eſt in viro irrationabiliter [a] obtinente talia lucra: cum & non obtinenti [b] ēt repente nuptias facere licet: qm̄ nulla circa ſobolis confuſionem [c] rationabilis eſt ſuſpicio, quod in mulieribus ante anni completionē rectè prohibetur: & tanta eſt prohibitio ex hoc, [d] quia licet bona gratia diſſolui matrimonium contingat [e] conſtitutione, in annum prohibitio ſecundarum nuptiarum tamen etiam ſic ab Anaſtaſio piæ memoriæ mulieribus inſtituta eſt.

[a] Et rurſus. ideſt contra.
[b] Sacrilegam. ſacrilegus dicitur ille, qui rem ſacrā de loco ſacro aufert, vt no. ff. ad le. Iul. pecu. l. diuus.
[c] Competentium. ideſt nulla affinitate, vel neceſſitate coniunctorum.
[d] Pugna. ſic C. de re pu. l. cōſenſu. ſic ff. de pœnis l. aut facta. § ſi.
[e] Sibi. ſ. viro.
[f] Conſciā. vxorem.
[g] Tyrannidem. i. ꝯ legem imperialem.
[h] Meditantibus. i. cogitantibus.
[i] Sibi. ſ. marito.
[k] Dat lex. i. cōcedit lex Theodoſij: vt C. de repu. l. conſenſu.
[l] Horū. aliàs harum.
[m] Si verò. hucuſq; dixit, qñ cū cā dimittit vnus alterū. nūc autem qñ ſine cauſa.
[n] Et hoc ipſū. ſ. repudiū miſerit cā ſubaudi ſoluēdi &c. Ac.
[o] Subdita. ſ. dicta perſona. Accur.
[p] Dictis pœnis. ſ. amiſſionis dotis, & ante nup. donationis, & in hac pœna æquales ſunt ambo.
[q] Inſuper. nunc aliā pœnā imponit fœminæ repudianti quam ad alia, q̄ viro. ſ. vt matrimonium intra quinquennium ꝯtctū ipſo iure non valeat. Itē & infamis ſit: vt C. de repu. l. cōſenſu. §. hæc verba.
[r] Volens adeat. ſ. iudicē, nā hæc actio eſt popularis, vt hic dicit & ſa. ī. de nō alt. § ſi col. 2. & C. de epi. & cle. l. ſi quis in hoc.
[s] Tanquā ꝯ legē. i. ſi eam accuſaret aliqd quod eēt ꝯ l. ſed hæc pœna expectationis quinquēnij hodie mutatur, vt ī. vt liceat ma. & auię. §. quia vero econtra. colla. 8.
[t] Miſerit. ſ. mulier, ſi non habes. ſed ego non habeo.
[u] In certaminib. i. in iudicio ꝯ maritū.
[x] Subiacuerit. iuſtè eū repulſum probās p aliquas de illis cauſis q̄s habuimꝰ ſ. §. minores. & §. rurſus.
[y] Lucret. ſ. mulier.
[z] Primitus dictā ſ. donationem propter nuptias, vt ſ. §. minores. in ſi.
[a] Irrationabiliter. qđ fit in duobꝰ caſib. qñ vir repellitur ab vxore. & quando repellit. vt inpr. in. huius §. & ī. proxim.
[b] Cum & non obtinēti. ſ. marito non rōnabiliter talia lucra, quod fit duob. modis, & tunc luciat vxor, vt qñ iuſtè dimittit ab vxore, & qñ iniuſtè dimittit eam, vt ī. §. proxi.
[c] Confuſionem. q. d. hæc ratio in muliere locum habet, & ideo ante annum non nubit, vt dixerat: ſed in viro ceſſat: nā nō portat maſculus filiū in ventre vt fœmina, & ideo in ea poſſet oriri dubiū, an eſſet ex primo, vel ſecundo marito. quid ſi ediderit priꝰ forte elapſis duob menſib. vel qđ ſi elapſis 8. vel 7. mēſibus nubat, qñ iā certū eſt ex primo amodo eā filiū nō habituram? Rñd. mulier nubere pōt ceſſante rōne ſupradicta, vt hic, & ī. §. ſi quis n. in ſi §. lo. ꝯ: quia eſt & alia rō: ne qđ magnè fecerit erga primū virū, vt ī. de reſti. & ea quæ pa. in ſi. coll. 4. nam plerunque vbi ſunt duę rōnes: licet vna tollat. ſi alia remanet, ꝑ cōſequens ēt prima remanet, vt ſi duo ſūt ſerui frater & ſoror: donec ſunt i ſeruitute, duo ſunt impedimenta ad matrimonium. ſeruitus, & cognatio naturalis: ſ eis manumiſſis ceſſat vna rō, remanet altera: & ideo & ius remanet, vt non poſſint iungi, vt in inſtit. de nupt. §. illud. & hoc dixi ī. de reſti. & ea quæ pa. in ſi. Acc.
[d] Ex hoc. i. ſanguinis cōfuſione, & facit ff. de vē. inſpi. l. 1. §. ſed & ſi ſeruus.
[e] Matrimonium. ſic conſtrue: licet bona &c. tñ ſic inſtituta eſt mulieribus prohibitio in annum ſecūdarum nuptia. conſtitutione ex Anaſtaſio piæ memoriæ, q eſt in Græco.

Mulier quare nō nubit ante annū. hoc de iure can eſt correctū, vt ex. de ſec. nupt. ca. cū ſm apoſtolū.

Rationes duæ vincūt vnā.

[t] Cōtor. e. cū æterni. ex. de re iu. l ſi. xiij. dal. c. 1.

Tres

Vir uxori mittere poteſt repudiũ, ſi ſtudioſe facit abortũ, vel ſi vadit ad cõe lauacrum cũ viris, vel ſi malitioſe viueret, vel loquatur cũ alio ſe velle nuptias contrahere: & tres cauſæ per Iuſtinianum interdicũtur, & etiam vir dotem lucratur: et mulier ſuſtinet pœnas Theodoſij. An.

Has itaque cauſas nobis Theodoſius explanauit: nos autem ex veteribus ſumẽtes, & alias adiecimus tres. [a] Si enim mulier tanta teneat̃ nequitia, vt ẽt ex ſtudio abortũ faciat, virumq; contriſtet, & priuet ſpe filiorum: [b] vel tanta libido eſt, vt ẽt cũ viris voluptatis occaſione lauet̃, aut ẽt dum adhuc cõſtat matrimonium cum viro, ad alios de nuptijs ſuis loquatur, licentia datur à nobis viris mittere eis [c] repudia, & lucrari dotes, & antenuptiales habere donationes, vtpote etiã his cauſis rationabiliter ſoluere valentib. matrimoniũ, & ſub eundẽ deferentibus [d] ordinem, ſub quẽ & pœnas Theodoſij diuinæ memoriæ definiuit conſtitutio.

Mulier libera adſcriptitio alieno non nubit, etiã poſſeſſore conſentiente: ſed ſi eo neſciente fecit, caſtigari poteſt per poſſeſſorem et iudicem loci: nec matrimonium tenet, nec dotis vel donationis datio. Angel.

Adſcriptitio [e] autem alieno nubere liberã nõ licet, neque ignorante, neq; ſciente, [f] neque conſentiente poſſeſſore: ſed licet aliquid tale ab adſcriptitio geratur, licebit domino & ipſi per ſe & per prouinciæ iudicẽ [g] caſtigare plagis [h] mediocribus hoc [i] agentem adſcriptitium, & abſtrahere ab ea, quæ fruſtra ei coniuncta eſt. vnde neque nuptiæ ſunt quod factum eſt, nec oblatio dotis, nec antenuptialis donatiõis, ſed pura facti mali correctio. [k]

Ex cauſis ſupradictis matrimonium ſoluitur etiam viro et uxore viuentibus. et ſi culpa viri matrimonium diſſoluatur, cum uxor indotata eſt, quartam partẽ uxor lucratur, dum tamen centum libras dicta portio non excedat. Ange.

Sic itaque [l] matrimonia diſſoluuntur viuentibus adhuc ijs, qui ea contraxerũt: & pecuniariæ pœnæ circa dotẽ & ſponſalitiã conſiſtunt donationem. Sed à nobis aliquid etiam aliud adinuentum [m] eſt, vt etiam indotata matrimonia irrationabilibus factis diuiſionibus caſtigationi tradantur competenti. [n] Si quis enim duxerit vxorem, aut etiam mulier ad virum veniat, nuptiali quidem aſſumpta voluntate atque ſententia, [o] non tamen ſecuta dote, aut ſponſalitia largitate (vbi quoque præſumptiuè [p] fieri ſolutiones contingebat, nullo ex hoc contra temerarium [q] ſequente periculo [r]) conſtitutionem [s] ſcripſimus dicentem. Si quis ſub poteſtate [t] conſtitutam mulierem voluntate parentum, aut ẽt ſuæ poteſtatis fortè ducat vxorem, neque dote oblata, neque inſtrumentis dotalibus factis: nuptiæ quidem ſunt, [u] licet dotalia inſtrumenta non ſint conſcripta: vt nõ ob hoc vir (quod in multis nouimus factum) expellat domo vxorem ſine vlla prius dictarum [x] rõnabilium cauſarum, quas & Theodoſius, [y] &

Adſcriptitius quis dicatur.

Adſcriptitius non eſt ſeru'.

Specu. in ti. de lib. conc. §. nũc dicendum. verſi. 24.

a Tres vt C. de repu. l. ſi. §. iter culpas. ſed & aliqua de his abſcindetur, vt j. vt liceat matri & auiæ § qa vero plurimas.

b Libido. i. luxuria.

c Eis. ſ. mulieribus.

d Deferentibus. ſ. matrimonij diſſolut. ordinem.

e Adſcriptitio. ideo ſic dicitur, quia ſolo inſcribit ſe. & p ſcripturam cõfitetur ſe illi ſolo velle eẽ adſcriptitiũ. vt C. de agri. & cenſit. l. cum ſcimus. lib. 11.

f Sciente. ſed aliud in ſeruo vel ancilla qñ dñs ſcit eũ vel eã liberæ iungi pſonæ, vt j. eo. §. ſi vero ab. ſ & eſt ratio, ne terra ab hmõi colono deferat̃: vt j. de mã. prin §. ſed neq; coll. j. & C. de agri. & cẽſi. l. quiſq. lib. 11. nã & aliàs inter ſeruũ & adſcriptitiũ eſt differẽtia. vt j̃ de ſan epiſco § ſi ſeruus. & §. adſcriptitio. col. 9. & per hoc põt colligi ſm Ioan q adſcriptitius nõ eſt ſeruus, licet cuidam ſit ſeruitio adſcriptus, vt dicimus inſti. de iure perſo. in prin

g Iudicem qd eſt ciuilius, vt C. de pig l. Accur.

h Plagis. i. verberib.

i Hoc. quod j dicit̃.

k Correctio. i. res q̃dã pure correctibilis. Sed nunqd e contra eſt idẽ vt adſcriptitia libero iungi non poſſit? Rñ. non. quia nõ ibi eſt ille timor, vt terra à poſſeſſorib. deſeratur, cũ mris ſtatus cõſideret̃, vt j. q̃ ſti. q̃ ex adſcrip. & li. l pri. ſñ. 2. col. 5. & C. de agri. & cenſ. l. ſi. li. 11. & facit ad hũc §. C. de epi. & cle. l. qſqs. & l. iubemus & C. de agri. & cen. l. oẽ diuinus. & eo. li. 11. vt iu. ſiue quoquo ſuſt. §. eos aũ qui. coll. 2. & j. vt lice. ma. & aui. §. is quoque, coll. 8.

l Sic itaq. inceptiuũ eſt, non dilatiuũ, & circa tertiũ & quartum modum diiungendi. vt j. eo. §. militores. & §. ſi vero alterã. nõ adt circa pmũ & ſecũdũ. vt j. eod. §. diſtrahant̃ & §§ ſequentibus. vſq; ad §. militores. Accur.

m Adinuentũ. priuſquã ab alio, vt C. de repu. l. ſi. culus. ſ. legis ſtatim ſubijcie ſolam. & facit j. eo. §. nuptias. 10 ſi. §.

n Competenti. ſ. in pecunia. non in corpore, vt j̃ proxi. §.

o Sola. i. voluntate vel affectu. aliàs ſola multis modis accipitur, vt dicim' inſti. qui. non eſt permiſ. fac. teſta §. præterea.

p Præſumptiuè. i. pſumptuoſum & ſuperbum verbũ erat ſic ſoluere. Vel dic melius, qa pſumit̃ q eã dimitteret facilius, cũ dotẽ nõ habeat, vt pbant ſequentia, vt j qui. mo. natu. effi. legi. § qm. col. 6.

q Temerariũ. i. qa iniuſtẽ diſſoluebat̃ &c.

r Sequẽte periculo. i. per leges.

s Conſtitutionẽ. vt C. de repu l. ſi. vſque ad § inter culpas.

t Sub poteſtate. i. ſiliamfamilias.

u Nuptię ſunt: quia matrimoniũ ſine dote, ſed nõ e contra eſſe põt, vt j. de ſi. ieo. & lem. §. neq; illo col. 3. & ff. de iu. do l 2.

x Dictarũ. vt ſ. §. militores. & §. has itaq;.

y Theodoſius. ſ. enumerauit, vt ſtatim colligit̃: eaſdẽ. n. poſuit Theodoſius. vt C. de repu. l. conſenſu.

Enume-

quaſque & nos enumerauimus. [a] Si quid autem tale fiat, & aut ſine cauſa eam abijciat domo, aut etiam ipſe rationabilē cauſam præſtet, vt mulier ſeparetur ab eius matrimonio: quartam partem propriæ ſubſtantiæ cogatur exſoluere ei: vſq; ad quadringentas quidē auri libras ſubſtantiam habens centum libris damnificabitur, hoc eſt quarta ſubſtātię parte: minorem [b] autem adhuc [c] in quātum quartæ facit quantitas. Si vero etiam maiorem prædictæ quadringentarum auri librarum quantitatis ſubſtantiam habeat: nō amplius centū auri damnificetur libris. ad maximā [d] nāque plerunque reſpicientes dotem, legem hanc ſcripſimus: ſubſtantiam illam meritò ſecundum noſtras leges exiſtimantes eſſe, quæ pura debitis [e] videatur. Ratio quoque ex ipſis cauſis ꝓ cautione [f] procedat.

Si vxoris indotatæ culpa matrimonium diſſoluitur, priuatur quarta parte ſuæ ſubſtantiæ, exemplo viri: & per quinquennium à nuptiis abſtinet: & ſi ex cauſa iuſta, tūc abſtinet per annum, & non punitur. Angel.

Et ſi mulier [g] per culpam propriam ſeparetur à viro indotata exiſtens, aut etiam mittat ei ſine aliqua cauſa rōnabili repudium, ijſdē in omnibus ſubiaceat pœnis. [h] & ſiquidem per culpam eius matrimonium ſoluatur, quinquennium [i] obſeruandum eſt mulieri, & ſecundis nō copulabitur nuptijs. Si verò per cauſam vel culpā mariti, aut ēt bona gratia diſtrahaẗ, merito & hic [k] annū cuſtodiat, [l] pp ſeminis [m] cōfuſionem, vt per omnia nobis lex perfecta [n] ſit.

Filius vel filia in parentū præiudiciū non mittit repudium ipſum. Ange.

Eſt quoque quoddam & aliud à nobis pijſſimū ſimul & gratum adinuētum, vbi etiam repudijs miſſis nuptiæ [o] conſiſtunt adhuc. eorū nāq;, q ſub ptāte ſunt, calliditates circa parentes habitas ꝓhibemus, qm̄ quoſdā inuenimus ex ſtudio repudia ſcribere feſtinātes, & mittere [p] ſuis vxoribus, aut ēt ex diuerſo, [q] & nulla rōnabili penitus exiſtente cā ſoluere matrimonia, vt eorum parētes ſubiaceant exactioni dotis, aut ſponſalitiæ largitatis, quaſi ſoluto mr̄imonio, & ipſi q dē forſan latenter [r] miſcēnẗ alterutris, [s] diſcedunt aūt parentes dānificati, & hāc ſuæ ad filios humanitatis habentes [t] recōpenſationē. Ideoq; legē ſcripſimus, [u] volētē [x] neq; ſub ptāte ↄſtitutos, neq; emancipatos filios, neq; maſculos, neq; fœminas poſſe diſtrahere mr̄imonia in ſuorū læſionē patrū, aut matrū q dotes, aut antenuptiales donationes obtulerunt, [y] aut ſuſceperūt ſoli [z] aut ēt cū filijs: ſed ſicut ī ↄ̈ctu nuptiarū expectam⁹ patrū cōſenſum, [a] ita neq; tranſigere mr̄imonia finim⁹ ī parentū lęſionē [b] citra illorū voluntatē: ſed ſi mittaẗ repudium, competere ↄ̈ eos [c] exactionem pęnarum non ſinimus, ſiue ipſi dederunt hoc, vel ſuſceperunt, ſiue etiam cum alijs ſuſceperunt. Non enim habet rationem, parentem quidem citra voluntatem filij non poſſe [c] tranſigere [e] matrimonium

[a] Enumerauimus. vt in C. de repu. l. pe. in fin.
[b] Minorem. ſ. ſubſtantiā habens, q̃ ſit. cccc. lib. auri.
[c] Adhuc. ſ. tantum damnificabitur. Ac.
[d] Ad maximā. id eſt dicere pp illos, q reſpiciunt maximè dotem, quam poſſunt à ſecunda vxore habere, ſic dr in epiſtolis ad Hebræos, vel Corinthios: vl̃ ſimilia.
[e] Puta debitis. i. aere alieno deducto ſm leges ēt antiq̃s: vt hic, & ff. de verbo. ſig. l. ſubſignatum. §. bonā. & ff de col. bo. l. cū emācipatı. in fi. j. eū. & inſtit. ad leg. Falc. §. cum autem.
[f] Pro cautione. q. d. non eſt cauendū mulieri in hūc caſum, vel viro à muliere: quia ratio erit loco cautionis. Accur.
[g] Et ſi mulier. nunc ponit ↄ̈, ſ. qñ ꝑ culpam vxoris hoc fit.
[h] Pœnis. quibus & marit⁹ ſubiaceret, ſi aſſer ī ſimili delicto, de quo dictum eſt ſ. proxi. Accur.
[i] Quinquenium. vt ī. eodem. §. ſi vero altera.
[k] Hic i. hoc caſu.
[l] Cuſtodiat. ſ. mulier.
[m] Propter ſeminis. hic dic, vt ī eo. §. ſi vero altera. ī fine diximus.
[n] Perfecta. ſed tñ pro parte corrigiẗ qđ de quarta dr per hoc quod eſt j̄. vt li. ma. & auiz. §. quia vero. col. viij. & ſa ad hūc §. j̄. vt nulli iudi. §. ſi. col. ix. & j̄ de exhi. & introd. reis §. qm̄. colla. v. & j̄. vt fra. ſi. §. ſi. col. ix. & j̄, quib. mo. natu. effi legi. §. qm̄. colla. vj. & eod. §. ſoluto. in ſi.
[o] Nuptiæ. quia ſictitiè repudium eſt miſſum.
[p] Mittere. ſ. repudia. Accur.
[q] Ex diuerſo. ſ. quia mulier dabat repudium viro.
[r] Latenter ſic C. de repu. l. dubium. ſic à §. ſ. de inceſt. nup. §. a. in fi. ſic. C. plus valere quod agitur.
[s] Alterutris. i. vnus & alter. Accus.
[t] Habentes. ironia eſt. q. d. talem gratiā habebant parentes de beneficio. ſic & aliàs ironica eſt oratio: vt ff. de dā. infe. l. ea damni. §. 1. & C. de inof. teſt. l. fratres.
[u] Scripſimus. in Græco. vel extrauagante. vel de hac eadē dicit. ſed & iure veteri hoc erat: vt ff. de repu. l. ſi filia. & ſol. ma. l. filię.
[x] Volentem. legem dico.
[y] Obtulerunt. qūo hoc? Rñ. qa pares dedit dotē, vel donationem pp nuptias obtulit pro filio vel filia: & in caſu mortis pactus eſt, non diuortij, & diuertunt. vt ſic ceſſet pactum: vt ff. ſolut. ma. l. filiæ. & l. ſi cum dotem. Item quod dicis ſuſceperunt, planum eſt: quia nemo inter eos reddere compelleretur.
[z] Soli. quibus caſibus in ſolidum obligantur parentes, vt ff. ſolu. mat. l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. vſque ad finem legis.
[a] Conſenſum. vt in ſtit. de nup. in prin. & C. eo. l. nec filiorū.
[b] Læſionē. ſoluitne quidē. vt ſubijcit: ſed pater non lęditus, vt ff. de repu. l. ſi filia.
[c] Eos. ſ. parentes.
[d] Non poſſe. vt ff. de lib. exhib. l. 1. §. ſi. Accur.
[e] Tranſigere. i. ſeparare.

Marcus

Auth. h

a Marcus iſte C. de rep. l. diſcretis.
b Secutus eſt recitando Marci ſententiam, vt prædi cta. l. dicitur. C. de repu. quæ Diocletiani eſt. Accur.
c Terminus. i. finis.
d Diſiunctionum. i. ſeparationum matrimonij. Al. & incipit hic tracta-t⁹ ĩ. e. §. diſtrahunt.
e Deinceps. hocuſq; de diſiunctionib. factis vtraqoe parte vi uente. nunc qñ altera mortua. ſicut pol licitus eſt in iſtis, vt ĩ. eo. §. nuptias. & ĩ. proxi. §. in fi.
f Oia. ſ. exigo. & que litaté ſm hãc legem.
g Similiter. ſicut & matrimoniũ. nam & mãdatũ, vt ff. de mã. l. inter cãs. § prin. Itẽ ſocietaté: vt ff. pro ſo. l. adeo. § prin. Itẽ ſeruitutes pſonales, vt vſus & vſusfruct⁹, vt inſti. de vſufru. §. finitur, & de vſu & ha bi. io prin. Acc.
h Fine. i. morte.
i Contrahentib. ſ. ſit lucrum. Al.
k Inæqualibus pactis i. pacta de lucrãdo ſint ęqualia, licet obligatiões ſint inęquales. qd vltimum corrigit. nam quo ad oia debet eẽ æqualitas hodie, vt ĩ. de æquali. do §. 1. col 7.
l Conſcripſit. C. de pact. conuen. tã ſuper dote. l. ex morte. Acc.
m Ordinauimus. vt C. de pac. conuẽ. l. lege. & eius ſnia hic ſubijcitur.
n Minus. ſ. q̃ quãtitaté, vt ſi vnus de tertia pte, alter de quarta lucrãda pactũ fecit de lucrãdo, ſi alter ꝑ moriat, vt ſubijcit.
o Immoderationes. Not. aduerſandũ eſſe ĩmoderationi. ſic. C. de dona. ante nup. l. cum multæ. in fi. & ĩ. qũo opor epi. §. ſed neq; effuſas. & ĩ. de refeẽ. § multitudo. ĩ. vt determ. ſit nu. In prin. col. 1. Vñ verſus: Vis ſine mẽſura durabit regia cura.

Immoderationi ẽ ꝯtrandũ.

p In partibus. ſ. quotis, licet vera quantitas ſit inæqualis, vt ſubijcit.
q Prædictis ſ. ꝑ morté, vel viri, vl̃ vxoris, vt ĩ. proxi. §. & in nouellis co. ti. nec. n. di cit ſi alijs modis ſoluatur matrimoniũ, quib. ſolui põt, vt ĩ. eo. § diſtrãhunt. ſed licet hic nõ dicat, e cõ quid tñ idẽ eſt? Reſp. ſic, quocũq; modo ſoluatur, vt ĩ. eo. § qoia verò lucra. & ĩ. vt fra. ſi.
r Perdurare. i. ad ſecundũ non venire. & ſic lege ſtatim literã ſequentẽ. ſimilis ẽ lectio aliàs ꝑ abnegationẽ, vt ff. de dolo. l. non debet. in fi. Acc.

moniũ: filijs aũt ꝑmittere forſan & ĩ minori ętate cõſtitutis, neq; qđ vtile ſit ſciẽtibus, citra patrũ volũtatẽ ſoluere mři moniũ, & ex hoc parentes lędere. Hoc aũt bñ q̇dẽ inchoãs philoſophiſſimus ſanciuit Marcus: a Diocletianus aũt hũc ſecutus eſt: b nos autẽ ſimiliter approbauim⁹. ſitque termin⁹ c nobis hic diſiũctionũ, d q̃ ſuperſtitibus ꝯhentibus ſiunt.

Inæqualitas in quantitate dotis et donationis propter nuptias permittitur in qualitate et quantitate prohibetur: in æqualibus aũt pactis, quia maius trahitur ad min⁹. B.

Deinceps e autẽ matrimoniorũ terminũ, q̃ oia f ſimiliter g ſoluit, expectat mors. Vnde ſiue morte viri ſoluat ma trimonium, ſiue fine h mulieris, lucrũ ſit viro q̇dẽ in dote, ſm quod nuptialium inſtrorum continet pacto, mulieri verò ex nuptiali donatione, ſicut & ibi cõuenerit à principio ꝯhentib. i nõ ꝓhibẽdis q̇dẽ inęqualibus ſm quantitatẽ oblationib⁹: ꝓhibẽdis aũt inæqualibus k pactis: hoc qđ fortiſſimus q̇dem Leo in ſuis cõſcripſit l legib⁹, nos aũt hoc ſumẽtes, ad huc clarius ordinauim⁹. m Si. n. alter q̇dẽ ampli⁹, alter verò minus n in lucro paciſcatur: incertum erit quale oportet eẽ qđ teneat, vtrũ qđ plus, an quod minus, dubitatione ex vtroq; ſitr inſurgẽte. Vñ nobis placuit imo derationes o aduerſanti b⁹, ad min⁹ ꝑtrahere, qđ in pacto plus eſt, & non alij q̇dẽ licere tertiã: alij aũt forſan quartam lucri paciſci: ſed ſi quid tale ſiat, quarta in vtroq; percipienda, & deinceps ſimiliter in partibus: p nõ tamen in conſtituta ex vtroque quantitate.

CAP. III. Si ſoluto matrimonio ſuperſtes coniunx ad ſecundas non tranſierit nuptias.

Si parens ſoluto matrimonio ad ſecũdas perue nerit nup. licentiã habet oẽ lucrum proueniẽs ex primo matrimonio alienandi: ſed ſi nõ alienauerit, filijs reſeruare præſumitur eis inſtitutis ſolis, vel cum extraneis præteritis vel exhæredatis, iuſtè quidem penitus ex cluſis mortuorum portionibus ipſorum filijs trãſmiſſis. Bart.

Soluto igitur matrimonio ſm ꝑdictas q oẽs diſiunctiones, felix quidẽ & beatũ eſt vtriq; ꝯhentiũ perdurare r in priori coniugio, & non procreatã ſobolẽ ſequentib⁹ matrimonijs forſitan cõtriſtare. & ſi hoc egerint, & in prioribus ſteterint nuptijs: & habebunt quidẽ ꝓpria, s hoc eſt dotẽ q̇dem mulier: ſpõſalitiã vero largitatem vir: nihil perſcrutãtib. nobis hoc, qđ ſup ſecũdis t eſt nuptijs. Percipiẽt autem lucra, u vir quidem ex dote: mulier aũt ex antenuptiali donatiõe. † & erũt hæc eis ꝓpria, nihil penè ab alia eorum dña x

s Propria. No. arg. q dña ſit vxor dotis cõſtante matrimonio: qđ tñ falſum eſt, vt inſti. qui. alie. licet. § prin. & quod hic dr, eſt ꝑ ſpem. Item & hic iam erat premortous maritus.

Vxor eſt domina dotis.

t Super ſecundis. q̇ materia ſecũdarum nuptiarum expedietur ĩ. eo §. primæ.
u Lucra. ſ. ſm pacta ſuper his habita, vel aliter venientia. Ac.
x Dña. hæc dictio differẽtia, eſt neutri generis, & numeri pluralis, & caſus accuſatiui. q. d. hæc lucra non differũt ab alijs bonis lucratis. nam ſicut in alijs põt libere facere qđ vult: ita in his lucris, vt ſubijcit, & hoc circa alia lucra præter circa lucrum dotis & ante nupt. do. licet hæc lřa aſt velle videatur. ſ. vt l iſtis ſit idem, quod in alijs lucris: cum indiſtinctè loquatus. Iſta. n. duo licet ratione ꝓprietatis lucrent ad preſens, & rõne vſuſfructus: tñ debẽt ſeruari filijs eius matrimonij, cuius hæc fuit dos, vel ante nupt dona. etiã iure veteri, vt C. de ſec. nup. l. cum alijs. & iure iſto, vt ĩ. eo. §. oẽ illud. & iure nouiori, vt ĩ. neq; virum, qđ ex do. coll. 8. In alijs ergo lucris, vt in legatis & fideic. & do na. dat hæc libera ad miniſtratio, vt ſeqt. Sed ſm hoc quãrum eſt ĩ dote & añ nupt. don. ĩ pari iure eſt ꝑſona. q̃ trãſit ad iterũ matrimonium: quia ſibi retinet plenum vſufructum, dõnec viuit, vt ĩ. eod. §. ſi verò expectet. & ea quæ non tranſit, vt

† Hic in editione Græca, & Latina Halo. ꝑpetã interferebatur pars No. 127. vt fratrũ filij, ſed hoc ſublatũ à ſcholari illi⁹ libri poſſeſſore, vt qa hic locus erat correctus ꝑ nou. 48 & ea no. 98. rurſũ per Nou. 117. bis primo ſtatim obiãtis haberes quid nouiſſimo iure ſeqnẽdũ eſſet. Cõt.

poſſeßione. a vnde do nec vixerint, b omnem licentiã habebunt alienationis ſuper his, ſicut in alijs ꝗ de ſuo ab initio habuerunt. c Si verò ẽt moriant: d liceat eis & legatis & fideicommiſsis res has in alios migrare. e talem quippe alienationem pmiſimus nos conſtitutionem f pro his conſcribentes.

Si verò filios ex vna parte ſcripſerit hęredes, extraneos aũt ex alia: maneant aũt tales res, aut ẽt quædam earum non alienatæ: nõ ob hoc alienatę g eſſe videbunt, q̃m aliquis ẽt alter ſcriptus eſt hæres: ſed maneãt ẽt hæc filijs. Nõ.n. ſi ſcripſerit oẽs filios hæredes ex inæqualib. partib. has ſecundum hæreditarias accipient portiones: ſed ex æquo h diuident ẽm numerum ſuũ: ſicut ẽt ſi nullum eorũ ſcripſerit hæredem, ſed extraneos oẽs i eis per alios modos ſatisfactione habita percipient eas, cum vtiq; non ſint hæredes parentum. Placuit.n. nobis per præſumptionem, quia pater dũ non viuens alienauerit, aut expreſſim obligauerit k aliquid harum rerum, aut moriens non expreſsim l in aliũ eas tranſpoſuerit, voluerit magis ſeruare filijs, tanquã ex cã illorũ ſibimet acquiſitas, & non ad extraneos deducere. & dabunt hæc filijs honore præcipuo ex noſtra lege, m licet non fiant hæredes aut patris, aut matris, aut vtriuſque: vel ſi quidam eorum fiant hæredes, alij uerò repudiẽt. hoc enim nobis rectius quàm prioribus. n placuit habere. Vnde ſi præmium eſt ex lege deſcendens o in eos: nulla adiectione neque turbetur, neque minuatur, niſi forte cauſam ipſi dent filij ſuæ deminutionis. Si quis enim ex eis ingratus videtur, præmium hoc filijs damus nihil tale agentibus; vt & alios corripiamus parentes honorare, & ad fratrum exẽplum reſpicere. p Vnde ſi tantum infortunium filiorum ſit ſobolis, vt omnes ingrati ſint. ad hæredes veniẽt hæc defuncti, q tanquam illius ſubſtantiæ conſtituta: non valentibus filijs ex parentibus à ſe exhonorato præmium habere: quod nos eis ꝓpter hanc cauſam r nõ damus.

Portio filiorum mortuorum ad quos deuenerunt lucra nuptialia, vel dotes patris, vel matris, tranſmittitur ad eorum filios hæredes: aliàs accreſcit fratribus eorũ. Angel.

Si verò filiorum alij quidem inter viuos ſint, alij vero defuncti quidẽ ſint, filios autem relinquant: defuncti portionem illius damus filijs, ſi hæredes ſint patris: alioq ad fratres deducimus. Et ideo legem noſtrã pſicientes, volumus hæc valere non ſuper dote ſo-

Auth.

vt dictum eſt, quod non debet eſſe, & ideo dictũ ius immutatur, vt hodie tantũ habeat pſona. ꝗ tranſit ad ſm matrimonium, quãtum vni filiorũ ſeruat. i. virilẽ habet in dote. ſiue in do. ꝓpter nupt. vt ĩ. vt frat. fil. §. ſi col. ix. de qua virili facit quicquid vult. ſi autẽ nihil diſponat. videt filijs ex honoratis ſeruare. vt C de ſecun. nupt. lege. hac edictali. §. ſi. & ĩ. hoc §. ibi, placuit enim &c. vel dic quod verius eſt, vt diximus ſ. eo. §. nec illud. in ſi. illius notulæ, ſed in eo qđ dicit &c.

a Poſſeſſione. i. nihil ferẽs ab alijs. vel dic poſſeſſione. i. à bonis à ſe poſſeſſis.

b Vixerint. iſti inſtantes.

c Habuerunt. ſ. habent licentiã alienationis. & facit. ff. re. amo. l. non enim. & C. de inde. l. nemo.

d Moriantur. ſ. perſonę lucrantes.

e Migrare. i. transferre. ſic & ponitur. ff. de migran. per totum titulum.

f Conſtitutionem. cuius tenor hic recitatur: vt C. de ſecun. nup. l. ſi quis prioris. §. j. & § certum. & §. tale.

g Non ob hoc alienatæ. hoc eſt verum quantum eſt in præiudicium filiorũ: vere tñ alienat q in aliũ iure inſtitutionis. vel ſimili mõ ſua bona tranſmittit: vt ff. de ali. iud. l. ex hoc edicto. § alienare. & inſtitu. de hęr. inſtit. §. ſed neq;. & no. q in hoc corrigitur lex vetus quæ dicebat fieri alienationem etiam in præiudicium filiorum. ſiue in parte, ſiue in totũ extranei ſint hæredes: vt C. de ſecun. nupt. l. ſi quis prioris. § certum. qđ & ĩ. ſtatim plenius dicetur.

h Sed ex æquo ſa. ff. de ope. lib. l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. & C. commu. vtri. iudi. l. fin. §. ſi autẽ. & C de bo. ma. l. e. a. in fin. & C. de bo. quę libe. l. cũ oportet. §. ſub hac. & §. ſi m. ſ.

i Extraneos omnes. & nõ filios ex anteriori matrimonio. ſed eis ſ. filijs. alijs modis ſatisfiecit: vt per legatũ & fideic. vt ſubicit, vt & ſ. de triẽ. & ſemiſ. §. j. co. 3. ſed hodie iure inſtitutionis oportet eis ſatisfieri. vt ĩ. vt cũ de ap. cog. §. aliud. co. viij.

k Non obligauerit. aliàs ſine non. & nõ q obligando videtur auferre. ſed contra, inſtit. de leg. §. ſi rem ſuã. verſi. idẽ reſcripſerunt. ſed ibi datũ ſiue relictum iam erat. & ab homine: hic nõ erat datum adhuc, ſed erat ſpes: & ex hac lege pẽdebat hæc ſpes: quare mitius cũ lege quàm cum homine agitur. vt ff. de arbitr. l. Celſus. Item & facilius impeditur faciendum quàm factum: † vt ff. de inof. teſta. l. Papini. §. ſi conditione.

† Cõcor. c. rurſus. circa fin. extra qui cleri. vel vouent. ma. contrahere poſſunt.

l Non expreſſim. nota plus valere expreſſa ſpecialiter, quã generaliter. ſic. ff. ſi quis cau. l. ſed & ſi. § quæſitum. & ff. de iniur. l. itẽ apud Labeonẽ. §. hoc edictũ.

m Ex noſtra lege. ſ. iſta præſenti. nam non dicit de illa. ſi quis Prioris. §. 1. & 3. C. de ſecũdis nuptijs. tũ pro parte hæc corrigit illã. ſ. in eo q dicebat generaliter facta inſtitutione fieri alienationem.

n Prioribus. vt Leoni, qui de hoc tractauit, vt C. de ſec. nup. l. hac edictali. §. ſi. & Theodoſio, vt C. de ſecun. nup. l. generaliter. in fine.

o Deſcendens. ſ. qđ ſeruatur hoc cõmodo filiorũ. nã &c. & facit optime ĩ. cõſti. quæ de dign. §. illud.

p Reſpicere. vt inducamus eos per pœnam. nam vnius pœna metus eſt multorũ: vt C. ad l. Iul. re. l. 1. facit. ff. depo. l. bona fides. & ff de man. prin. §. non permittat. Accur.

q Defuncti. ſ. patris. alij dicũt ſ. filij, hoc eſt nepotes. ſed prima verior eſt.

r Hanc cauſam. ſ. qua exhonorauit parentem. & facit ſup. de hæredi. & Falci. §. exhæredatos. & infra. de immen. do- in fi.

lum, neq; ſuper ſponſalitia largitate: ſed et ſuper indotatis matrimonijs: ex conſtitutione nr̃a introductis lucris. nam & illud, niſi ad ſecundas veniãt nuptias parẽtes, ſed ſeruẽt, [a] erit filiorũ quo dudum diximus modo.

CAP. IIII. de ſecundis nuptijs: & ſi mulier poſt mortem mariti annum expectauerit.

Si vir intra annũ ad ſecunda vota tranſierit nõ procreatis filijs ex primo matrimonio, ab oĩ pœna liber eſt: mulier aũt ſi intra annũ ad ſecunda vota tranſierit, pœnis hic inſertis punitur. Angel.

Primæ ſiquidẽ nuptiæ, & hinc [b] lucra & obſeruationes, vſq; ad hoc [c] diſpoſitæ ſint. Si qui verò priorib. non contenti nuptijs, ẽt ad ſecundas venerint: neceſſe eſt legi hos [d] ſe ſupponere, aut ſine filijs exiſtẽtes ex prioribus, ex ſecundis autẽ filios habentes: aut etiã ex diuerſo ſine filijs quidẽ ex ſecundis, parentes aũt ex primis: aut ſine filijs ex ambob. [e] aut parentes ex vtroq;. Si igiť ſine filijs manſerint ex prioribus, aut ẽt ex ambabus nuptijs, [f] nulla perſcrutatio circa ſecundas eſt: ſed viri quidẽ ibunt omnino [g] omni obſeruatione liberi: mulieribus [h] aũt ſolũmodo ĩminebit metus, vt nõ ante annale tempus ad ſecundum veniãt matrimonium: aut ſciant, q̃a ſi q̃d tale geſſerint, & [i] immaturas ꝯxerint nuptias, ſubibunt pœnas; alias [k] quidem ſi ſine filijs ex prioribus ſit matrimonijs: maiores [l] autem ſi etiã, filij ſint. Si .n. non ſoboles, [m] infamia mox ſequetur, & [n] erit oĩno mulier ꝑ nuptiarum feſtinationẽ [o] infamis, & neq; percipiet aliquid horum q̃ à priore relicta ſunt ei cõſortio, neq; fruetur ſponſalitia largitate, neq; marito [p] ſecundarum nuptiarum vltra tertiã ſuæ ſubſtantiæ offeret partẽ, ſed neq; extrinſecus ſentiet largitatem, neq; percipiet penitus ab vllo extraneorum, non hæreditatem, non fideicommiſſum, non legatũ, nõ mortis cauſa donationẽ, ſed hæc veniant aut maneãt apud hr̃des ſcriptos defuncti, aut cohæredes eius, [q] ſi poterat hæres eſſe, [r] vtpote ea nullã vtilitatem habente. Sed ſi ſcripti & alij ſint [s] hæredes, ſiue etiam ab inteſtato vocentur, ad illos venient, quæ tali mulieri derelicta ſunt. non enim fiſcus hæc vindicabit, (ne aliquo modo videamur talia corripientes, fiſci prouidere vtilitati) ſed illa quidem quæ extrinſec' ei derelicta ſunt, ad alios venient, quæ verò à priore marito ſunt ab ea ſublata, venient ad decem [t] perſonas relinquentis iure cognationis, quæ edicto continentur, hoc eſt aſcendentes & deſcendentes, & ex latere vſque ad ſecundum gradum, gradibus in ſuo ſeruandis ordine. [u] Quibus non exiſtentibus, ad ærarium venient. [x] Sed neque longius hæreditas ab inteſtato propriorum eius [y] veniet [z] cognatorum, ſed vſque ad tertium [a] gradum inſpiciendum vndique ſtabit ſolum ſucceſſio eius: longius autem exiſtentes, [b] alios habebunt [c] hæredes, & quę præ alijs [d] ei pœnis infertur, dicimus autem infamiam, ſi quidẽ ſine filijs ex prioribus fuerit nuptijs, ſolui [e] Imperatoris literis iubentibus. Si verò ei filij fuerint cuiuſcumque [f] ſexus, licebit quidem ei [g] Imperatori pro infamia ſupplicare, non tamen [h] vtilitatem aliquam

in fi. & ff. de mino. l. auxilium. in fi.

[a] Seruent. ſ. primas nuptias, i. nõ veniãt ad ſecundas.

[b] Et hinc. ſ. ex primis nuptijs.

[c] Ad hoc. i. vſque ad hunc. §. Acc.

[d] Legi hos. ſ. inſerere huic legi. Acc.

[e] Ex ambobus. ſ. matrimonijs.

[f] Nuptijs. ſ. manſerit aliqui ſine filijs.

[g] Omnino. i. irruenti nenti. vt ĩ. eo. §. ſi vero. & ſine metu amiſſionis lucrorum, vt ĩ. e. §. ſi ṽo expectet.

[h] Mulierib. nubentibus ſecundo. & nõ habentibus filios ex primis nuptijs.

[i] Et. pro quia, quia geſſerunt.

[k] Alias. ſ. pœnas ſubibunt.

[l] Maiores. nã tũc nõ remittiť ei infamia de facili. vt in hoc. §. ibi, & quæ præ alijs.

[m] Soboles. ex primis nuptijs. Acc.

[n] Et. pro ideſt.

[o] Nuptiarum feſtinationem. cũ tenet matrimonium, vt ĩ. de teſti. & ea. § vnũ.

[p] Neque marito. ſed q̃ pœna eſt hoc nõ dare? Rñ. magna. quia per hoc viliorẽ maritum habet, vt ĩ. eod. §. ſi enim. Sed nunquid alij de ſuis rebus dare poterit? Rñ. ſic. cũ non inueniatur contrarium.

[q] Cohæredes eius. ſ. mulieris.

[r] Hæres eſſe. ſ. niſi nupſiſſet intra tempus luct', erat enim inſtituta.

[s] Sit. ſ relicta vxori.

[t] Ad decem. ſ. patris & matris & aui & auiæ. itẽ filij & filiæ ex priore ſorte mariti nepotis & neptis fratris & ſororis, quę continentur edicto prætoris: vt ſubijcit & probatur inſti. de bo. poſ. §. tertia.

[u] Ordine. vt primo deſcendentes, ſecundo aſcendentes, tertio collaterales: vt ĩ. de hęre. ab inteſt. §. 9. colla. 9. Verũ dic, q̃ frater & ſoror cum in eodem ſint gradu cum auo & auia, cũ eis pariter vocanť: vt C. de ſec. nupt. l. s. §. his etiam. ibi, quanquam & hic &c.

[x] Venient. ſ. bona.

[y] Eius. ſ. mulieris.

[z] Veniet. ſ. ad iſtam mulierem.

[a] Ad tertium. Nota hic mirabilem modum ſuccedendi. nã nec vſq; ad decimũ, nec vſq; ad ſeptimũ gradum: ſed duntaxat vſque ad tertiũ gradum ſit ſucceſſio, vt ĩ. vt nulli iudi. §. ſi. col. 9. aliàs contra, vt inſtitu. de ſucceſſ. cog. § ſi.

[b] Exiſtẽtes. ſ. cognati Acc.

[c] Alios. habebunt. q. d. non hanc mulierem. quæ ſic nubere feſtinauit. vt hic, & C. de ſec. nupt. l. 1. §. eadem. Acc.

[d] Præ alijs. i. antè alios.

[e] Solui. i. diſſolui ab infamia.

[f] Cuiuſcunque. i. ſiue maſculi, ſiue fœminæ.

[g] Ei. ſ. mulieri. Acc.

[h] Non tamen. & ita in hoc maiorem pœnam patitur, q̃ſ habet filios, quàm quando non habet. vt in prin. huius. §.

Donare

reſcriptorum habere. Si tñ voluerit ex Imperio habere vtilitatẽ, & alijs liberari pœnis, ex priore matrimonio filijs mediã ſuæ ſubſtantiæ donare [a] portionẽ purè, & ſine oĩ conditione, & neq; vſum retinere, ſed oĩs ſubſtantiæ quã habuerit qñ ad ſecundas veniebat nuptias, mediam (ſicut diximus) cedẽs partem prius procreatis filijs. Et diuident hæc filij oẽs ex æquo: & filios quidem habentes, ad ſuos tranſmittent filios (oportet.n. aliquid ẽt veterib. [b] adijci legibus) ſi vero non habuerint [c] defuncti filios: defunctorũ portiones accipient omnino ꝓ portione eorũ fratres. ſi verò oẽs [d] defuncti ſint: habeat conſolationẽ ſuę infelicitatis mater, vt ea rurſus recipiat. [e] & hoc dicimus, ſi inteſtati moriantur filij. non.n. in ijs quæ ſemel facta ſunt, ꝓhibemus eos teſtamenta conſcribere, aut ad ſuperſtites quo volunt hoc modo diſponere. Igitur imminentes pœnæ ante luctus nubẽtib. tempus, tales quodãmodo ſunt: & tres pro his [f] conſtitutiones prius ſcriptas, vna quadã hac interpoſitione [g] hęc nobis lex cõpetenti ꝓtulit adiectiõe:

CAP. V. Si mulier ad ſecundas nuptias poſt annum luctus tranſierit, & de lucro dotis & ante nuptias donationis.

Tranſiens ad ſecunda vota poſt tempora luctus, nullas pœnas patitur, ſi ex primo matrimonio ſoboles nulla ſupereſt: ea verò exiſtente priuatur dominio omnis largitionis, quam conſecutus fuerit à coniuge: et ipſam tenetur filijs primi matrimonij reſeruare, ſolo vſufructu penes nubentem remanente in diem vitæ ſuæ duntaxat. Angel.

Si verò expectet [h] qdẽ tp̃s mulier, & propterea effugiat ṕdictas [i] pęnas: ad ſecundũ vero veniat matrimoniũ, priores negligens nuptias: ſi quidẽ nõ habeat filios, dicat̃ [k] ẽt denuo, ſine piculo eſt totũ ex hoc. [l] Si vero ſit ſoboles, & filios ex hoc exhonoratos viderit: tũc oĩ largitate à viro [m] ad eã veniente, eam ſ̃m ꝓprietatis priuat partem, ſolum ei derelinquens vſumfructũ Et hęc ſancita ſunt ẽt ſuper antenuptiali donatiõe, & ſup oĩ largitate, [n] ſiue cum viueret, à viro [o] ad eam venientę, aut etiã ex teſtõ, aut mortis cã donatiõe, ſiue inſtitutionis ſit pars, ſiue legatum, ſiue fideicommiſſum. Et generaliter dicendum eſt, ꝙ oĩs eã deſerit ꝓprietatis modus in ijs q̃ à priori viro in eam venerunt: & filij eã percipiẽt, & ꝓprietatis erũt dñi ſ̃m tempus mox quo mater coniuncta eſt [p] alij viro. & hęc cõis mulieris & viri [q] multa ſit poſita. nã ſi & ille filios habẽs, ſecũdã eis ſupinduxerit vxorẽ: ñ ex dote fruẽt̃ lucris ſ̃m ꝓprietatis rõnem. nã largitatẽ aliã à muliere pcipiẽs, hãc habebit firmã: ꝓterq̃ ꝙ licet vti & frui [s] donec aduixerit ſolũ. & ij quoq; filij licet ſub poteſtate ꝯſtituti ſint, ſed tñ dñi ſ̃m ꝓprietatẽ taliũ erũt veniẽtiũ mox i eos ſimul cũ ſcđę vxoris cõiũ

Auth.

a Donare portionẽ. ſ. non differat.
b Etiã veteribus. vt C. de ſec. nupt. l. 1. & 2. vbi dicitur fieri remiſſionem infamiæ gratis & non gratis. Itẽ qualiter hæc donatio ad filios perueniat, & inter eos diuidatur, non dicitur, ſed hic adijcit.
c Habuerint. ſ. aliq ex iſtis filijs quibus mulier nubens ante annũ debet ſeruare dimidiam omnium ſuorum bonorum.
d Si vero omnes. ſ. filij.
e Recipiat. ſ. hoc totũ quod donauit ante partẽ: reliqua vero ſubſtantia filij venit ad matrẽ vna cũ alijs legitimis, vt cũ fratribus & conſanguineis ex parte tantum, vt C. ad Tertullianũ. l. ſi quis. & lege, ſi qua. ſed hodie mater talibus pręfertur, q ſunt cõiuncti ex altero parente tantũ: vt ĩ. de hæredib. ab inteſt. §. ſi igitur defunctus. colla. 9.
f Et tres pro his. q ſunt C. ex quib. cauſis infa. irroga. l. decreto, & C. de ſecun. nup. l. 1. & C. ad Tertull. l. ſi qua mulier. eſt & quarta quæ dicit de hac materia. C. de ſec nup. l. 2.
g Interpoſitiõe. q̃ eſt in toto §. iſto: primę ſi quidẽ &c. vſq; huc & no. ꝙ eaſdẽ pęnas: quas patit̃ hæc mulier nubẽs ĩtra tp̃s luctꝰ patit̃ & ille q̃ deſerta libertorũ tutela ꝯ ſacramẽtũ. & añ eiꝰ rõnẽ redditã trãſierit ad aliud mrĩmoniũ, vt ĩ. e. §. ſi ſic tutelam. & C. ad Tertul. l. oẽm. Itẽ & ille q̃ parit intra tempꝰ luctus, vt in vndecimo mẽſe, vt ĩ. de reſti. & ea q̃ pa. §. ſi. colla. 4. Item & ea q̃ intra idem tempus, ſ. annũ patit̃ ſtuprũ: quia plꝰ habet luxuria, quã caſtitas: vt ĩ. eadẽ cõſtitutione de reſtit. & ea q̃ pa. §. ſi. q̃que aũt & poſtponunt nimia feſtina-

tio. ſ. qñ per culpam mulieris factum eſt diuortiũ, qđ dic vt ĩ. eo §. ſi verò altera.
h Si vero expectet. ſ. differat nubere vſque ad annum. Acc.
i Prædictas. vt ĩ. §. 1. vſque huc. Acc.
k Dicatur ẽt denuo. nã iam dictum eſt ſemel: vt ĩ. p̃oxi. §. ſi igitur.
l Ex hoc. i. ex ſecundis nup. Acc.
m A viro. ſ. primo.
n Omni largitate. hic ſuppletur quod ſemiplene dicitur ĩ. de nõ elig. §. hic aũt. collat. 1. nam ibi de dote & donatione tantum: non aũt alijs lucris, vt hic dicit, & ſtatim latius expedit.
o A viro. ſ. primo.
p Coniuncta eſt alij. ſ. viro ſecundo. & hoc idem videtur p l. C. vt C. de ſecund. nupt. l. fœminæ. in prin. & § 1. ꝙ de plano continetur, & eius ſententia hic recitatur. ſed P. dixit, ꝙ p prædictam l. proprietatem habet plenã, vnde & de ea teſtari poteſt. vt ĩ. eo §. pen. Sed certe hæc nõ eſt bona ratio. nam & de alienis quis quandoq; teſtatur: vt pater de bonis filij, vt inſti. de pupilla. ſubſti. § non ſolum. in princ. Itẽ monachus de rebus monaſterij qñ ipſe eas contulit. vt ĩ. de ſanct. epiſco. §. ſi qua mulier. coll. 9 hodie autem planum eſt, quia tantũ vſumfructũ habet: vt hic, & ĩ. de non eligen. § hoc autem. coll. 1. & pro his rebus cauebit mater filijs. quod dic, vt ĩ. de nõ eligen. §. aliud ea. col. ſed pater forte non: qa inter patrem & filium nõ poteſt eſſe cautio. vt ff. ad Trebel. leg. Imperator.
q Et viri. ſ. trãſeũtis ad ſecũde vota. & fa. C. de ſecũdis nupt. l. generaliter. in prin.
s Frui. ſ. his largitatibus. Accur.

ctione. Et non diſcernimus de dote, & ante nuptias donatione, vtrũ ipſi [a] hãc dederint pro ſe ꝯhẽtes, an aliqui alij pro eis hoc egerit, ſiue ex genere,[b] ſiue ẽt extrinſec⁹, licet [c] videaĩ quodãmodo cõprehẽſa & antenuptialis donatio in dote. *Lucra à coniuge primo venientia, mulier vel vir ad ſecunda vota trãſiẽs non alienat, nec obligat. quod ſi fecerit, filijs datur ea vendicandi poteſtas, et eorum ſucceſſori: niſi excluſi ſint præſcriptione xxx. annor. quæ eis non currit, ſi ſint aliene poteſtatis, et minores ætate pupillari.* Ange.

Sed quod ſancitum eſt ſuper lucris hinc [d] venientibus ad nubẽtes, ẽt ſic ratũ ſit, [e] & ita certa taliũ [f] lex [g] eis erit cauens, vt neq; alienatione vllam pmittat parentib. ĩ talib. neq; hypothecã, ſed vel ſi quid egerit parentes, mox eorũ [h] obligat [i] eis [k] ſubſtantiam: non vt prohibeat [l] eos [m] aliqđ [n] agere in ijs, q̃ voluerint. erubeſcit [o] .n. lex caſtigatores filios genitorib⁹ ſtatuere. Illos quidẽ erubeſcit: [o] interminatur aũt accipiẽtib⁹ tanquã nihil eis, qđ acci piunt, proſit. & ſciant ex hac nr̃a lege, quia vel ſi quam à talibus parentib. comparationẽ fecerint, vel ſi acceperint donationem, vel ſiquid oĩum egerint: tale erit, quale nec geſtũ, nec ſcriptum, [p] quod factum eſt. Vindicabunt. n. ea oĩno filij hæredesq; eorũ, & ſucceſſores ab hr̃dibus illorũ & ſucceſſoribus, non aliter excludendi, niſi tricennale tranſeat tp̃s, & detentatio dños accipiẽtes conſtituat: [q] incipiẽte filijs tpe currere ex quo ſuæ poteſtatis apparuerint [r] exiſtentes, [s] aut maiores facti: [t] niſi tamen aliqua impubes [u] ætas adiuuet adhuc.

Lucra prædicta inter filios primi matrimonij æqualiter diuiduntur, & inter filios filiorum pro hæreditarijs portionibus: ita tamen, vt non plus capiant, quam caperet pater eorum, ſi viueret. Angelus.

Venient autẽ talia lucra [x] ad filios omnes ex prioribus offenſos nuptijs. [y] Non enim permittimus parentibus, nõ rectè introductã [z] electionem [a] in eos, neque alij quidem filiorũ dare, alium verò exhonorare. omnes enim ſecundis ſimiliter [b] exhonorati sũt nuptijs. Sed quẽadmodũ oĩum filio-

[a] Ipſi. ſ. viri, vel mulieres. Accur.
[b] Ex genere. ſ. qui dederunt, vel fuerunt.
[c] Licet. q. d. ſimilitudine facta per hoc quod dixit in dote, poterat intelligi & in donatiõe, ſed maluit expreſſã dicere, ne videatur neglexiſſe, vt ff. de iniu. l. item apud. §. hoc edictum.

[a] Aliqua impubes. ſed nũquid ſunt plures ætates ĩpuberis? Reſp. ſunt, vt quinto anno & ſexto, & ſic de ſingulis temporibus: ꝯ quam ætatem non currit præſcriptio aliqua: imò & ſi ꝯ prædeceſſorem fuerit inchoata, tñ interim debet retardari: vt hic, & C. de pſ. 30. vel xl. an. l. ſicut. ſed ꝯ adultũ tria gña ſunt pſcriptiõis: aut xxx. ann. vel maior, & iſtæ currunt: ſed reſtituitur. aut aliæ ĩferiores: & iſtæ ipſo iure non currunt: vt C. in quib. cau. in inte. reſt. non eſt neceſſ. l. fi. & hoc extra iudicium. in iudicio autẽ currũt, ſed reſtituit̃ vt trienniũ ad inſtãtiã eãdẽ: vt C. de iud. l. ppetuã dũ ĩ fi. itẽ anni ad inſtãtiã eãdẽ, vt ĩ. đ hę. & fal. §. pupillus, col. r. hęc viſa iã ĩ pupillis q̃ in adultis locũ habet vt patet ex lege ad hoc ĩducta. Ac.

[d] Hinc. i. ex matrimonio.
[e] Ratum ſit. vt ad ſecunda vota trãſiens amittat lucrum: vt in prin. huius. §.
[f] Talium. ſ. rerum lucratarum.
[g] Lex. ſ. iſta.
[h] Eorũ ſ. parentũ. R.
[i] Obligat. hoc p tacitã hypothecã. & facit C. de bon. quæ lib. l. cum oportet. §. fi. & C. de bo. mat. l. 1.
[k] Eis. ſ. filijs.
[l] Prohibeat. ſ. filius. & ſic mutat numerũ, cũ vſq; hoc ĩ plurali, nunc in ſingulari loquatur.
[m] Eos. ſ. parentes.
[n] Aliquid. qđ pertineat ad cauſam vſuſfructus ſecũdũ quoſdã: immò ẽt nec qđ ad proprietatẽ pertinet, vt ſtatim ſubijcit. & in nouel. eo ti.
[o] Erubeſcit. facit ad hoc C. de bo. quæ li. l. cum oportet. § non autem, & l. fina. §. filij autem. & ff. de arbi. l. qualem. §. tio. & C. de obſe. l. 3. in fi. & ff. de accuſa. l hirũ § 1. & C. de ſecũ. nup l. ſi quis §. fina. Arg. ꝯ. ff. de ꝯdic. cau. da. l. 3. §. ſi quis quaſi. & ff. de tut. & cur. ſu. l. j. in fi. Acc.
[p] Nec ſcriptũ. niſi ſi illis conſenſit maior xxv. ann. ff. de pig. l. fideiuſſor. §. pater. vel etiam minor, ſi iurauit de pace tenẽda: vt ĩ de pa. teoen. §. ſi col. 9.

C8co. c. ad aures. extra, de præſcrip.
[q] Conſtituat. l. effectum domioij rit ul buat. nam dominus nemo [t] fit per præſcriptionem ſed per vſucapionem tantum. Bul. vt C. de pac. l. traditionibus ſed M. contra: nam & vſucapione & præſcriptione dominium quæri dicebat: vt hic, & ff. de vſuca. l. eum qui. quod dic vt plenè diximus, inſtit. de vſucap. §. 2.
[r] Apparuerint. vel emãcipatione, vel morte patris, vel alijs modis, non autem prius: vt hic. & C. de an. exce. l. 1. in fi. C. de bo. quæ lib. l. quæcunque. §. fina.
[s] Exiſtentes morte parentis.
[t] Facti. ſ. emancipatione. Al.

[s] Tal a lucra. quæ perdit parens tranſiens ad ſecundum matrimonium, ratione proprietatis. ſ. vt ĩ. proxi. §.
[y] Prioribus nuptijs. Sed quid ſi ad tertiũ matrimonium tranſijt? Reſpon. lucra primi matrimonij primis redduntur filijs: & ſecundi lucra redduntur ſecundis, vt inf. eodem. §. oec illud.
[z] Introductam. ſcilicet de iure antiquo ante hæc iura, vt C. de ſecun. nup. l. generaliter. §. diuidendi. & l. in quibus. in fi. quæ lex hic corrigitur. Vel dic non rectè introductam, idest non rectè introducẽdam & ſic tempus ponitur pro tempore, vt ff. de legat. tertio. leg. etiam. & C. de legi. & conſtit. l. prima.
[a] Electionem. ſcilicet vt vnum eligant, cui hæc conſeruent lucra. hoc enim fieri non poteſt, vt hic, & ſup. de nõ eligen. § proſpeximus.
[b] Similiter. idest inæqualiter filijs præmorientibus: & ſic not. quòd filiusfamilias habet hæredem: vt hoc §. & infra, de hæredi. quæ ab inteſtato §. primo. colla. 9. olim vero iure peculij pater omnia occupabat: vt ff de caſtren. pecu. l. 2. Vel dic hoc referri ad aliũ caſum. ſcilicet quando filij erant emancipati: vt ita hæc lex hoc nouum nõ inducat: vt filij hæredem habeant, ſed illa ĩ. de hęre. quæ ab inteſt.

rũ ſimiliter hr̃des exiſtũt parẽtes, & non alij quidẽ ſuccedũt, alij verò non, cur non ſimiliter & ipſi [a] oĩb. ex æquo quãtũ ad hoc cõferãt, [b] ſed alios qdẽ eligãt, alios verò deſpiciãt? Ideoq; ẽm portionem vnuſquiſq; hoc lucretur: & ſi habeat filios, ad eos [c] hæc trãſmittat: illi verò [d] hæc inter alterutros partiant: [e] ipſi [f] qdẽ ẽm mẽſurã [g] quãti cõſiſtãt, non in [h] patris trãſcẽdẽtes portionem.

CAP. VI. De lucro dotis & ante nuptias donationis ex pacto non exiſtentium liberorum. vide ſupra No. 2 cap. 2.

Si filij primi matrimonij patri ſupuixerint, omnis alienatio facta de lucris per patrem, ex toto infirmatur. Ange.

Quoniam infirmas declarauimus [i] alienationes à parẽtib. ſup talib. [k] factas: ſubtiliorẽ iponere cõuenit cauſæ ordinẽ. Si enim oẽs ſupſint filij ex priorib. nati nuptijs, & p̃ moriatur eis parẽs: infirma oĩno manebit alienatio, ẽm qđ prius à nobis dictũ eſt. [l] Si verò moriãtur oẽs, & rurſus ad orbitatẽ cã veniat: tũc ex affectu ratũ erit [m] qđ alienatum eſt. Quis enim hoc ẽt infringat filijs, quibus videlicet ſolis hoc ſeruauim⁹ non exiſtentibus? Sed hic qdam nobis pridem ingreſſus eſt ſenſus ſubtilis & ſollicitus, & medium vtrorunque [n] caſuum pertractans. Quia enim omnibus quidem exiſtẽtibus [o] filijs & præmoriente genitore, nulla relinquebatur pars eis ex [p] lucratis rebus: oĩno autem morientibus, totũ in eos [q] reuertebatur: cogitauimus medium quẽdam cauſæ ordinem inuenire. vnde ſi pluribus exiſtentibus filijs moriatur vnus: ſi quidẽ habet filios, ad illos ferri hæreditatem: hoc quod ſæpe diximus. [r] Si verò non habeat filios: [s] nõ oĩno ad fratres totum venire: ſed quantum ex pacto nõ exiſtentium filiorum acquirebatur generanti, hoc eũ lucrari: reliquũ vero concedere in filij venire ſucceſſores, ſiue fratres ſint, ſiue extranei fortè (quod maximè [t] in matre contingit) ſiue diſponant [u] ſuas ſubſtantias, ſiue etiam inteſtati moriantur. [x]

inteſt. §. j. & facit ad hoc inſt. de legi. pa. tut. & ff. de regu. iur. l. ſecũ naturã. & C. de cadu. tol. §. p ſecũ.
a Ipſi. parentes.
b Conferant. alijs ſuis.
c Ad eos ſ. filios lucrantes.
d Illi vero. ſ. filij lucrantes, ijdemque tranſmittentes.
e Partiantur. Inter filios ſuos. Sed nonne ſuo arbitrio, vt vnus horum filiorũ, qui vt nepotes ſunt admittẽdi, poſſit habere pluſquã alter? Rñ. ſic, vt C. de ſecũ. nu. l. in quibus. in fi. ſed cõtra videtur qđ eſt in hoc eo. §. quod ĩ. proxi. nam ius eligendi ſublatum eſt. Sed reſp. non poteſt eligere. ſ. qui perdit per ſecundũ matrimonium. Sed iſti filij qui lucrant, quare non poſſunt vnũ filiorũ pluſquã alios honorare? certè poſſunt: vt ĩ eo. §. illud quoque. in fi. §. Alij oſtendũt, ꝙ nec perdens nec lucrans poteſt eligere: argu. huius. §. qui dicit ceſſare ius eligendi. qđ falſum videtur, cum non inueniatur correctum in eo caſu: vt argu. C. de appella. l. præcipimus. in fi.
f Ipſi. ſ. nepotes.
g Secundum menſuram. i. pro hæreditaria portione. ſcđm quã ſuo patri ſucceſſerant. & poteſt ita eſſe, ꝙ vnus haberet pluſquam alter, ſi in maiori parte fuit in aliqs inſtitut⁹. & ita non corrigitur. C. de ſecũ. nupt. l. in qb. in fine, vt iã dixemus.
h Non tamen. facit inſtitu. de hære. quę ab inteſt. §. cũ filius.
i Declarauimus. vt ſupra eodem. §. ſi vero ſoboles. ibi, Interminatur autem &c. & de non eligendo. §. hoc quoque. in fin.
k Talibus. ſ. lucris. & ſcias ꝙ hic §. i dote & in donatione nuptiali loqui vr̃, ẽm Ioan & eſt ratio. qa ĩ. de nõ eligen §. hoc aũt. de his duob. tm̃ loquit̃, & ſu p eo. & ad ei⁹ interpretationẽ hoc fit: ergo locũ habet l. eo in quo ille ĩ. de filijs ante do inſtru. na. l fi.
l Dictum eſt. vt ſupra eo §. ſi vero ſit ſoboles. & de non eligen §. hoc quoque.
m Ratum erit. ſ. in totum, vt ſequitur.
n Vtroruq; tres enim ſunt caſus: & qñ omnes moriunt̃. & qñ nullus: item tertius qui medius dicit̃, alij moriuntur, alij viuunt vt ſubijcit.
o Exiſtentibus. q. d. nullis. Accur.
p Eis ex lucratis. ſ. contrahentibus, videlicet patri & emptori. Accurſius.
q In eos. ſ. contrahentes.
r Diximus. vt ĩ. e. §. ſoluto. in fine. & §. j. & §. primę. in fi. & ĩ. § venient. in fi.
s Habeat filios. ſ. filius mortuus.
t Maxime. vt habeat talia lucra à viro: nõ ſic facile vir ab ea, cũ ſit auara. Accur.
u Diſponãt. ſ. filij.
x Moriantur. hic incipit nouus caſus, q non erat in l. alia ĩ. de non elig. § hac autem. vnde illa in hoc caſu p iſtam ſuppletur & corrigit̃. & eſt talis hic caſus, & colligitur in nouellis e. titu. & hic pacta eſt mulier de donatiõe propter nup. lucrandã totã, ſi liberos habuerit ex eo viro, & hoc dicit̃ pactum in caſu liberorũ exiſtẽtiũ. ſi aũt nõ habuerit: debet tũc mulier lucrari tm̃ tertiã. & hoc dicit̃ pactũ in caſu liberorũ nõ exiſtẽtium, poſtea habuit tres; vñ lucrifecit totã, & ſua eſt: interim hæc nupſit ſecundo marito, quare amiſit totam rõne ꝓprietatis: vt ĩ. e. §. ſi vero ſit ſoboles. poſtea vero morit̃ vnus de trib. certè licet pdiderit quo ad proprietatẽ qđ habuit ex pacto filiorũ exiſtentiũ, tñ hoc habet ex alio pacto, ſcilicet filiorum non exiſtentium, vt habeat tertiam tertiæ. nã ſi omnes morerentur, haberet integram tertiam. nunc autem cum vnus de tribus moritur, tertiam tertiæ debet habere. Idem dico & ſi duo moriãtur: quia tunc duas tertias haberet. ita hæc duo ſunt paria. nullum natũ eſſe: vel eſſe, ſed mortuos eſſe omnes. vel etiã pro parte quo ad partem. in alijs aũt partib. quas ſi recuperat, habet vſumfructũ tm̃: vt ĩ e §. ſi vero ſit ſoboles: l elijs aũt bõis defuncti ſi lij hñt vtilẽ: vt ĩ. e §. hinc. ibi, ſi aũt mater &c. & p hac parte q ad eã redit occaſione ſecũdi pacti, valet alienatio, quam fecit: vt ſequit̃. Idẽ cõtra p oĩa ponas in dote lucrata à marito: quia quod iuris eſt in dona. hoc & in dote debet eſſe. vt ĩ. eo. §. nec illud ibi, ex rerum vero &c. & ĩ. de æqua. dotis. §. j. colla. vij. & ĩ. eo. §. ſi vero ſit ſoboles. ibi, & hæc cõmunis &c. Sed quid ſi pactum non apponit̃ dic vt ĩ. de nõ eli. ſec. nub. §. cum igit̃ diximus. ibi, & hãc habet fine. Sed vr̃, ꝙ hoc pactũ amodo nunquã ſit admittẽdũ, ẽt ſi oẽs moriant̃: & multo magis ſi ſi oẽs. nã duo

diuerſa pacta & contraria fuerunt: ergo vno habente effectũ aliud nõ poterit ſuũ vigorẽ ſortiri, vt ff. de ver. obl. l. ſi ita q͂s. & ff. de condi. inſti. l. ſi plures. & ff. da manu. teſt. l. ſi itaſne eit. Item & tunc q̃ñ non omnes mortui ſunt, etiã alia ratione videtur non habere locũ: q̃a q̃uo liẽt locũ pactum liberorum non exiſtentiũ, cum exiſtant? nam ſi aliquid eſt in pluribus faciendum, nõ ſufficit fieri in vnos vt ff. de condit. & de mon. l. pater Seuerinam. & C. de condi. inſer. l. j & C ad Trebe l. iubemus. §. ſin autẽ. ergo & hic non debet ſufficere vnũ mori, cum ſm verba pacti ſecundi oporteat q᷑ nullus remaneat. Sed reſpon. põt dici hæc tota magis eſſa voluntaria, quã rationabilia. quia ſic volo, ſic iubeo, ſit p ratione voluntas. ſicuti pleraqua iura Imperatorum ſunt.

a Scripſimus in noſtra lege. vt ĩ. de nõ eligen. §. hoc autem. nam iure veteri de hoc pacto non erat mentio. aliã: nõ ſcripſimus: & tunc dic de hoc caſu nouo q̃ñ omnes moriuntur.

b In ſuſpenſo. No. quædam eſſe in pendenti: vt & aliàs inſtitut qui mo. ius pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtibus. & ĩ. de non eligen. §. hoc autẽ. in ſi.

c Perfectè ab initio. i. in totum non valeat. ſ. quando omnes ſuperſunt.

d Valente. quando omnes moriuntur.

e Particulatim. q̃ñ ipſi filij particulariter, & nõ omnis moriuntur. Accurſius.

f Et ſuper ijs. de q. bus dixit. ſ. e §. ſi vero expectet. Accurſ.

g Percipiũt. ſ. filij.

h Præmorientis. à quo non venerunt lucra.

i Morientes. ad quẽ peruenerunt: ſed po

& hoc nos ſcripſimus ᵃ in noſtra lege cogitantes illud & iuueniẽtes primi, & clementer ſancientes. Quapp ẽt ſi hoc alienauerit parens, antequam ad ſecundas veniat nuptias, deinde moriat᷑ vnᵘˢ filiorũ: intantũ valet ſolũmõ qđ alienatũ eſt, quantum ad alienãtẽ ex pacto nõ exiſtentiũ filiorũ puenit: alio p ſm alias partes q̃cunq; ad filij hæredes veniunt, oĩno infirma erũt: vñ alienatione facta manet cã in ſuſpenſo, ᵇ ſequẽt: ib. cõmittenda fortunis, & aut pfectè ab initio ᶜ ĩfirmãda alienatione, aut pfectè valente, ᵈ aut particulatim q̃dẽ ĩfirmãda alienatione, particulatim ᵉ verò conſtãte.

CAP. VII. donationes ad eos ẽt filios trãſmittãtur, qui non agnoſcunt hæreditatem patris.

Lucra, q̃ ad filios primi matrimonij deuoluũtur ppter trãſitũ parentũ ad ſc̃da vota, lucrãtur filij: ſiue parentibus hæredes exiſtant, ſiue alteri, ſiue neutri: niſi filij ſint ingrati erga vltimo morientem: & ingratitudo ãpertè probetur. Angel.

Et ſup ijs ᶠ quoq; lucris q̃cunq; ab ſecũda veniẽtib. vota parẽtib. pcipiũt, ᵍ nõ perſcrutamur verũ hęredes exiſtãt aut pmorientis, ʰ parentis, aut ſecũdi moriẽtis, ⁱ nec ſi alij q̃dẽ hr̃des exiſtãt, alij ᵏ verò nõ: ſed ſicut ſuperi⁹ diximus, ˡ pmiũ eis damus hoc, ſiue hr̃des ſiãt, ſiue etiã nõ: & hoc ex æquo percipiant ipſi q̃dẽ ſu pſtites: cũ eis ᵐ aũt & defuncti ⁿ filij genitoris accipiẽtes parte: vbiq; tñ ingratitudine (ſicut pdixim⁹) impedimẽta ad tale lucrũ faciẽte hmõi filio. Cõtra ingratos. n. poſitas nõ trãſcendim⁹ leges, taliter & parentes honorãtes, ᵒ & filios ad pietatẽ ᵖ deducentes. Sicut. n. ᑫ electionẽ ʳ phibem⁹, & denuo ˢ oĩb⁹ ſimiliter damus talia pmia: ᵗ ſic ea q̃ de ingratitudine ſunt, non interimimus ᵘ Palã verò eſt, q̃a ĩgratũ intelligi eũ oportet, q circa ambos parentes, aut oĩno circa poſteri⁹ ˣ morientẽ fact⁹ apertè monſtrat᷑.

CAP. VII. De non alienanda niſi portiõe vni⁹.

Trãſiens ad ſc̃da vota nõ põt relinquere cõiugi pl⁹ quã relinquat vni filiorũ primi matrimonij, cui min⁹ relinq̃t: ſiue ſint poſiti i ptãte, ſiue emancipati: dum tñ filio relinquatur legitima, q̃ hodie eſt tertia. & ſi vltra parens reliquerit: qđ eſt vltra, diuiditur inter filios primi matrimonij. Angel.

Optĩe ʸ verò nobis Leo diuæ memorię vr̃ cogitaſſe de oblationib. quas in ſecunda faciunt matrimonia q ea ꝯhunt. Ait. n. quia ſi ex priori matrimonio filios habeãt parentes, deinde ad ſm, aut deinceps veniant matrimoniũ: non poſſunt neq; in nouercã patres, neq; ĩ vitricũ matres ſm vitæ tẽpus quãlibet ᶻ facere largitatẽ, aut ĩ morte relinquere, niſi tantũ quãtũ ᵃ q vnu⁹ fili⁹ aut filia ſolus exiſtens ex generãte habeat. Si verò multi filij ſũt, & vnuſquiſq; ęqualẽ habet portionem: nõ amplius q̃ ad ſingulos venit, aut vitricus aut nouerca pcipiat. Si verò inęqualia, q̃ relinquũtur, fuerint: tantũ neceſſe eſt ſolũ ad nouercã aut vitricum venire ex quacunque largitate

ſtea contrahendo amiſit proprietatem, quæ peruenit ad filios i vt hic dicitur.

k Alij. ſ. parentes vel dic filiorum.

l Diximus. vt ſ. eo tit. §. ſoluto. ibi, & dabuntur &c.

m Cum eis. ſ. ſuperſtitibus.

n Defuncti q. d. filij defuncti genitoris: vt hæc dictio, filij, ſit nominatiui caſus: aliæ duæ ſint genitiui caſus, & ſa. ĩ. e. §. venient. in ſi.

o Honorantes. ſallcet nos.

p Ad pietatem. ſ. parentib. exhibendã.

q Sicut enim. nunc breuiter rememorat quæ dixit. ſ. ab illo. §. ſoluto. & poſtea nõ omnia, ſed aliqua.

r Electionem. vt ĩ. eo. § venient.

s Denuo. i. iterum.

t Præmia. vt ĩ. eod. §. venient. continet.

u Non interimimus. vt ĩ eo. §. ſoluto. circa ſi.

x Poſterius. i. vltimo morienti. & ideo ſufficit, ſi eſt ingratus poſterius moriẽti, quia ab eo lucrũ percipit, licet ppter delictum ſuum, ſiue pr, ſiue mater ſit & facit ad hoc ĩ. vt cũ de appel. cog. §. cauſas coll. viij. & C. de ſecun. nup. l. ſina. in princ p. & ĩ. de immen. do. in ſin. coll. vij & ĩ. de hæred. & ſal. §. exhæredatos. col. t.

y Optime. vt C. da ſecun. nupt. l. hac edictali. vſque ad §. hoc illud.

z Quamlibet. ſ. donationẽ inter viuos.

a Niſi tantum quãtum. n. huic contradicit. C. de dona. ante nup l. ſi liberis. Sol. non tenetur dotem ſuam ſeruare filijs primi matrimonij. vt ibi: ſed tenetur tã

tum

tum dare ſecundo viro, vndecunq; habeat vel inne niat: vt hic dicitur.
h Quippe hic manifeſtè colligitur, ſecundum Al. quod debi tum naturale & hoc beneficium poteſt habere: nec vnum perdit per reliquum, ſed vtrunque per ingrati tudinẽ: vt ſubijcit.

nij hic ablata vitrico vel nouercæ percipient.
l Per ſuppoſitas. cum alij det, vt ad iſtũ perueniat.
m Aliam cauſam. vt ſi finget ſe vendere cum donet. nã plus valet quod agitur, quàm quod ſimulatè cõ cipitur: vt C. plus vale. quod agi. per totum.

parentis, in quantum qui minus habet filius, ex illi[*] ſubſtãtia percepit, aut ex nouiſsima voluntate dimiſſum, aut in vita datũ: quippe [a] dudum quarta, [b] nũc autem tertia, [c] aut media ſecundum noſtram legem portione omnino filio relinquẽda aut danda, niſi rurſus [d] ingratitudinis ratio contradicat. Hoc idem obſeruando, & in auo, [e] & in auia, & pauo & pauia, & nepotib maſculis, aut fœminis, & pronepotib. ſimiliter: ſiue ſub poteſtate forſan, ſiue emancipati cõſiſtant, ex paterna vel materna linea deſcendẽtes. Et hoc decernens [f] rectè intulit [g] quia quod plus eſt [h] in eo quod relictũ aut datum eſt omnino aut nouercæ aut vitrico, ac ſi neq; ſcriptum, neq; relictũ, aut datum, vel donatum, competit filijs: [i] & inter eos ſolos ex æquo diuidit, vt oportet. Nãq; ex ſecundis nuptijs filios participari etiã horum, [k] ſcriptum quidem in quadam conſtitutione eſt: non tamẽ etiam nũc nobis placet: ſed ex priori matrimonio filijs, propter quos & obſeruatum eſt, dedi ſolis: nulla machinatione neque per ſuppoſitas [l] perſonas, neque per aliquam aliã cauſam [m] interponi valente. Hoc autẽ, quod plus eſt, diuident adinuicẽ grati filij præſentibus parentibus: nõ ingrati filij circa hos approbati, per ingratitudinem [n] huiuſmodi obnoxij conſtituti, qualem leges quærunt. [o] tales nãque etiam hac vtilitate priuamus, ne fortè propter ſpem huius poſſeſſionis cõtra parentes accedant, & proterui ſint, & naturę iniurientur leges. [p] Palam quoq; eſt, quoniam & hic, [q] ſi quis horũ moriatur, ad quos, quod plus eſt, deducebatur, filijs exiſtentibus: defuncti filij hoc accipient ſecundum propriam quidem multitudinẽ, [r] ad defuncti vero partem.

An vitricus, vel nouerca habeat plus, quàm vnus ex filiis primi matrimonij, inſpicitur tẽpus mortis binubi. Angelus.

Quia verò hactenus legibus indiſcretum [s] eſt, quando conueniat quod plus eſt [t] inſpicere, vtrũ ſecundũ oblationis [u] tẽpus, an ſecundum matrimonij ſolutionem: optimum [x] nobis viſum eſt eſſe, mortis binubi [y] parentis obſeruari tempus. Scribũt itaq; homines [z] & horum quę habẽt, amplius: ſcribunt autem & minus: euenientes autẽ fortunæ, cõtrarios euentus ſępius operantur. Vnde vt non circa hoc erremus, tempus illud conſiderandum eſt, ſecundũ quod binub. morit, & portionẽ inde ſumendã: & ſecundum eam id quod plus eſt contemplantes, auferre quod tranſcendit, [e] oportet, & filijs applicare: in omnibus talibus

& eſt ratio, quia vnũ habet iure naturæ aliud delicto tranſeuntis ad ſecunda vota. vnde quaſi vnum pœnale, alterũ rei pſecutorium, ſe non impediunt: vt & alias. ff. de condi. fur. le. ſi pro fure. §. furti. & ff. de fur. l. ſi pignore. §. cũ furti.
b Quarta. vt C. de inoffi. teſta. leg. cum quæritur. & leg. parentibus.
c Nunc autem tertia. vt ſ. de trien. & ſemiſ. §. j. & ij. col. j.
d Niſi rurſus. q.d. niſi ingratitudo repellat ab hoc beneficio, quod habet delicto alterius, ſicut repellit à debito naturæ vt pcox. §. in fin.
e Et in auo. nã pater vel mater non ſunt in medio, & auus vel auia magnã nouercam vel magnum vitricum mihi introducant.
f Decernens. ſcilicet Leo.
g Intulit. ſ. adiecit in ea l. hac edictali.
h Quia quod plus eſt. ſ. quod datur marito ſecundo vel vxori, quàm ſit illud quod filio primi matrimonij datur.
i Filijs ſ. primi matrimonij, licet aliud eſſet per aliã cõſtitutionẽ, vt ſequitur.
k Horum. hoc eſt dicere, quædam lex dicit, quod ea quæ auferuntur vitrico vel nouercæ, quia plus habeat quàm filij primi matrimonij, debeant dari & diſtribui inter omnes filios primi matrimonij & ſecundi. h. d. lex quædam: vt C. de ſec. nup. l. quoniam præterita: quæ eſt Iuſtiniani. ſed tamenmodo prædicta l. corrigitur hic. & redimus ad le. illam. hac edictali. quę corrigebatur per illam. quoniã i hoc capitulo, & ita tm filij primi matrimo-

n Per ingratitudinem. ſ. talem.
o Quęrũt enim quæ leges vario modo erant: hęc loquebant hodie aũt ſunt hę cauſæ ſpecificatæ: vt ĩ. vt cum de app. co. §. cauſas. col. viij.
p Leges. nõ. n. debet eis mali oriri, vnde iura naſcunt: vt hic & C. vnde vi. l. meminerint. & C. de indi. vidui. l. ij. in fi.
q Et hic. i. hoc caſu.
r Multitudinẽ. ad hũc § facit. ĩ. e §. venientes. l. ii. & §. & ſup. l. ſi & hæc oĩa ſunt i l. Leonis, ſed quod ſtatim in proœ. §. ſequit, nõ eſt in ea: ſed nouum inducitur.
s Indiſcretũ. i. hæc quæſtio determinata non eſt.
t Quod plus eſt. ſ. datũ vitrico vel nouercę, quã filius ipſe habet quod minorẽ portionem habuit. R.
u Oblationis. i. donationis.
x Optimũ. quia tertia via melior ẽ duabus ſuperioribus.
y Binubi. i. eius qui ſuo delicto ad hoc ẽ adſtrictus. delicto dico: quia ad ſecundum trãſiuit matrimonium.
z Homines ſecũdo nubẽtes q.d. põt eſſe quod ſecũdo nubẽs plus dedit ſecũdo marito noie legati vel fideic. vel donationis cã mortis, ſed certè hoc põt reuocare vſq; ad vltimũ ſpiritum vitę: vt ff. de adi. le. l. 2. in fi. & de don. inter vi. & vxo. l. cũ hic ſtatus. § oratio. vnde ſi litis nõ debet cõqueri adhuc. licet & ſi nomine dotis dedit ſecundo marito: vel ſi nomine dona. propter nu. dedit ſecũdæ vxori: rehabebit eam ſoluto matrimo. vt ĩ de æqualita. do. §. j. col. vij. & ſic filio poterit dare quod ſibi debebitur.

e Tranſcendit. Scilicet de eo quod plus eſt dabitur

tam vitrico vel nouercæ, quàm filio cuilibet primi matrimonij.

a Nõ ab initio: ſed certè imò & tẽpore donatiõis cõſideratur: vt C. de dona. ante nup. l. ſi cõſtante. in fi. & ĩ. eo §. de augmẽtis. in fi. §. Sol. i ea deminutiõe quã qs pôt facere ſua libera volũtate, vt in legato & fideicõmiſſo. ſpectatur tẽpus mortis binubi: vt hic. & h. d. ſcribunt itaque ho. &c. nõ ſua ſola volũtate pôt fieri reuocatio. ſed in ea donatione, in qua exigitur voluntas nõ ſolũ dãtis. ſed et eius cui datũ eſt tẽpus donationis conſidero: vt in dictis ll. contrarijs. nam ibi nõ ſolũ dãs ſolus reuocare non pôt. ſed et ſi ille. conſentiat, cui datũ eſt, adhuc reuocare non pôt: qa eſt in præiudicium filiorũ primi matrimonij: vt C. de ſec. nup l. hac edicta l. i pri. Quidã tñ volunt dicere, q. d. l. ſi conſtante. per hanc corrigitur. quod nihil eſt: qa & ſic cõtradicat dicto. §. ĩ. e de augmẽtis. q é poſt iſtũ.

propter iniuriam quam paſſi erãt ſecundis nuptijs: ſecundi autem nõ ſunt iniuriam paſſi ex tertijs: ergo non debent lucari: ſed debet remanere in arbitrio deſcendentis. nã cauſa ceſſante & effect⁹ ceſſare videtur. ſed tamen nõ eſt ita: vt ſubijcit. & C. de ſecũ. nupt. l. cum alijs. Accur.

nõ ab initio a donatiõe, aut ſcriptura b reſpicienda, ſed qui vocatur euẽtus, c † conſiderandus eſt.

CAP. IX. Vt primi matrimonij filij cum alijs capiant lucra.

Si uxor ſuperſtitibus filiis primi matrimonij ad ſecunda vota conuolauerit, & ex ſecũdo liberos ſuſceperit: ea in ſecundo matrimonio moriente, filij primi ad lucra à primo viro venientia vocãtur: ſecundi ad ſecunda lucra: in aliis ſuis bonis ſuccedunt æqualiter. & idem eſt ſi vir ad ſecunda vota conuolauerit. Ange.

Nec illud quoq; nobis d relinquẽdũ eſt, qđ rectè habẽdũ Theodoſius piæ memoriæ iunior cõſtituit, e dicẽs, qa ſi mulier filijs procreatis ad ſecũdas veniat nuptias, & exinde f ei naſcantur filij: deinde et ſecũd⁹ vir moriatur: g eius h qdẽ proprias res i ex ambobus matrimonijs percipient filij inteſtata matre moriente, ex æqua k & ſimili diuiſione: antenuptiales verò donationes vtraque ſoboles proprij accipiet pñris: & ex ſolido qdẽ prioris matrimonij filij illius l lucrabuntur donationem: ex ſolido quoque ex ſecundis nati ſeminibus, m ab illo n facta fruentur munificentia, o licet non ad tertium illa mulier matrimoniũ venerit. p Quid enim hoc q prioribus r profit? quid autem inuideant priores filij ſecundis, ſi non & illi tertijs iniuriam paſsi ſunt nuptijs? Et abſolutè vnaquæque ſoboles proprij parẽtis accipiat ſponſalitiam largitatẽ: s & omnino prioribus filijs propter ſecũdas nuptias accipiẽtibus, t & ſecundi liberi modis omnibus eam u habeant: quanuis quæ ſecundas cõtraxit nuptias, ad tertia minime migrauerit vota. Ex rerum verò conſequentia hoc ipſum x & in patrib. ſit ſecundas nuptias facientibus: & ſeruetur quidem ex priori matrimonio filijs propter ſecunda vota lucrata dos: y ſecundis z quoque, licet non ad tertia pater peruenerit vota. Reliqua verò quæcunque in talibus lu

† Facit glo. in c. dudũ. ſup verbo, rpe, extra de elec. & c. ſcientes in gl. 2 ex tra de cẽſibus.

b Scriptura. vt ff. de pupil ſub. l. ij §. fin

c Euentus. Nota. finem ſiue euentũ cõſiderari ſic. C. de neg. geſt l. ſi qs alicna & l. ſi pupilli. in princ. argu. contra. vt ſufficiat cõſiderari initiũ. ar e ti. l. ſed an vltro. & ff. de ori. iur. l. 2.

d Nobis. ſubaudi. a. vt nobis ſit caſus ablatiuus.

e Cõſtituit vt C. de ſec. nup l. cum alijs.

f Exindè. i. ex ſecũdis nupt.

g Moriatur. duos enim habuit viros, & poſtea ipſa deceſſit.

h Eius. ſ. matris.

i Proprias res not. eam habere bona triplicis generis propria. & in his fit æqualis ſucceſſio. item donationes duas antenup. & hæ dantur filijs eius matrimonij, cuius cauſa datæ fuerunt. vt ſubijcit Tertia vt legata & fideicom. à coniuge præmoriente. vt ĩ. proxi. reliqua vero &c.

k Ex æqua. ſ. pro numero liberorum.

l Illius. ſ. matrimonij primi.

m Seminibus. i. ſecundis nuptiis. R.

n Ab illo ſ. ſuo patre.

o Munificentia. i do. ante nup. i. quando pacta erãt facta de lucranda dona. præmoriente marito. & lucranda dote præmoriente vxore. Accur.

p Venerit, quod faciebat dubitationem. nam quia primi lucrabantur (vt ſubijcit) ſuam donationem

q Hoc. ſcilicet q non tranſiuit ad tertia vota.

r Prioribus. filijs. ſcilicet primi matrimonij.

s Largitatem. i. donationem propter nu. impropriè enim ponitur. ſic & impropriè ſumitur ĩ. vt ſpõ. larg. j. rñ. col. 9. tamẽ idem eſt ſi propriè ponatur: vt C. de. ſecun. nup. l. j. & leg. cum alijs.

t Accipientibus. ſ. ſponſalitiam largitatem ſui patris.

u Eam. ſ. munificentiam quam eorũ pater fecit.

x Hoc ipſum. in matre dictum. Acc.

y Lucrata dos. ſcilicet filij eius. Accu.

z Secundis. i. filijs natis ex ſcđis nupt. ſeruetur dos eorum matris: ſed in eo qđ hic dicit ſeruandam ſic dotem: vt §. eo. modo dixit, & de dona. propter nup. ibi, ante nuptias vero & cæ. eſt contra ſupra eod. §. ſoluto. circa princ. & in fin. vbi dicitur cedere lucra ſuperſtiti: & vt ibi dicitur: poteſt tamẽ facere quod vult ſuperſtes hic autem cogitur ſeruare. Solu. dicunt quidã, q hic tranſiuit ſuperſtes ad ſecundum matrimonium: ibi non. quod verum eſt. ſed hæc ſolutio eſt inſufficiens. nam non valet ad dotem vel donationẽ ſecundi matrimonii. Nam hic tranſiuit ad tertium, quare non eſt generalis ſolutio. Dic ergo ſecundum Azo. quòd in dote & donat. propter nupt. ſiue conuolet ad ſecundum matrimonium, ſiue nõ, hoc ſeruetur, vt filiis eius matrimonij ſeruetur: vt hic: & plene diximus in illa notula, hæc dicta differentia &c. Sed certe hæc ſolutio videtur contra mentem illius § ſcilicet ſoluto. Dic ergo, vt puto verius, per hanc conſtitutionem bene lucrabatur dotem, ſi tranſire volebat ad ſecundum matrimonium: vt hic dicitur. nec obſt. quod dicitur hic de donationa & de dote ſecundi matrimonii: quia hic euenit, vt non filii primi matrimonii tantum lucrentur, & eis reſeruãtur, ſcilicet lucra, ſed etiam ſecundis, ſcilicet ratione vtriuſq; inæqualitatis, & hoc innuit lex illa:

ćratus eſt pr̃, aut mr̃ ex ſecundis nuptijs, a aut p legatū forſan, ſiue fideicōmiſſum: non tñ ad tertias venerūt nuptias: hęc cōmixta eorū ſubſtātię, & à tertijs nō mutilata mr̃imonijs, maneant apud eos immota: & ad eorū velut propria, ſucceſsiones perueniāt, aut ēt à ſuperſtitibus, quo volunt, diſponantur modo.

CAP. X. & quoquo mō p diuortium ſolutum ſit matrimoniū, lucra oĩa primi mr̃imonij ſeruētur filijs illi⁹ mr̃imonij.

Qualitercūq; matrimoniū ſit diſſolutū: ad ſecūda vota tranſiens, oĩa lucra, quæ à prima cōiuge cōſecutus eſt, dēt filijs primi matrimonij reſeruar̃.

Quia verò lucra vbiq; ſm rōnis frequentiam in diſiunctiones ex morte ſanciuim⁹: b breui quodā ſermone & illud adijcimus, q̃a q̃cūq; lucrati fuerint parētes repudio ſoluto matrimonio, ſiue bona gr̃a miſſo, ſiue etiā aliter, c ſiue p dotis, ſiue p ſponſalitiæ largitatis occaſionē: hęc ad inſtar ex morte lucrorum, oĩa ſeruentur filijs: hoc idē cuſtodiendo ēt ſuper idotatis vxorib⁹, vbi à nobis poſita cōſtō d proca citatē e punit. Et non diſcernimus ex cui⁹ culpa mr̃imoniū repudio ſit ſolutū. Quocunq; n. mō ſe habeat cā, f ſeruaſ ēt ſuper illis, g qđ lucratū ē ex illis nuptijs, filijs ex quib. pceſſerunt filij, ſiue pria ſoluta ſint matrimonia repudio, ſiue ēt ſecunda: licet tertiæ non ſecutæ ſint nuptiæ.

CAP. XI. Vt liceat augere vel deminuere dotē vel donationem pp nuptias primi matrimonij: ſecūdi verò, ſi nō ſuperſint liberi ex primo.

Dos & donatio propter nuptias etiam conſtante matrimonio poteſt augeri & minui de partium volūtate: niſi deminuere volēs, filios habeat ex primo matrimonio. Ange.

De augmentis autē & deminutionibus dotiū, aut antenuptialiū donationū dictū eſt quidē aliqđ prioribus legib. h à nobis aūt pfectius pſcrutatū eſt: q ēt cōſiſtentib. matrimonijs pp nuptias donationes nō augeri ſolū, ſed ēt à principio dari pcepimus. i & ſicut augeri pmiſim⁹, ita quoq; minui ɔ̃ſentientes volētib⁹. conceſsimus. k Sed hoc qđ de deminutione dictū ē, ſi ſcdę fiāt nuptiæ, nō pepercimus, l vt nō aliquo modo Leonis pię memorię offendam⁹ cōſtōnē, m cū filij ex priori b⁹ fuerint nuptijs. Si. n. imēſam n obtulerit dotē, o aut āñuptialē donationē parēs, aut aliquid largiaſ p aliud: deinde ſentiens quò ferat q lex, abbreuiet r qđ factū ē, & deminuat dotē aut antenuptialem donationē, s nequaquā lucrū erit filijs, quod datum eſt, t ſed licebit lucrari aut vitricum, u aut nouercam filijs ſecundum hæc læſis.

CAP. XII. De vſufructu vxori à marito relicto, vel donatione ante contractum matrimonium.

Si vſusfructus hodie viro per vxorem, vel econtra vxori per virum relinquitur, aut cā mortis donatur: non reconſolidatur cū proprietate: licet donatarius ad ſecunda vota tranſeat: niſi donans vel relinquens hoc expreſſerit. Ang.

Si verò ſolum vſumfructum rerum aut vir vxori, aut coniunx marito per nouiſſimam

illa. cū alijs C. de ſec. nup. & eſt ar. ad hāc ſol. C. de colla. l. pen. itē pp inuidiā tollēdā, q̃ maxiè oriſ inter fr̃s: vt C. đ bo. nec li. l. cū oportet. §. ſinautē. & ff. de le. 2. l. cū pater §. edictis. & ſm hūc intellectū corrigitur ille §. ſoluto. l hoc ei. per auth. neq. virū qđ ex do. colla 7. & ſm hæc plana ē litera illius § hęc autem rō æqualitatis non habet locum in legatis vel fideicō. vt in hoc §. dr̃, ibi, reliqua vero &c. q̃a nūc tm̃ lex curauit de æqualitate legati vni⁹ vel fideic. quantū de vna dote vel donatione pp nupt. itē & illa commixta ſunt ſubſtantiæ, vt ſeqſ.

a Ex ſecundis nupt. nām lucra ex primis amiſit ēt p ſecūdum mr̃imoniū: vt ſ. e §. ſi verò expectet. & ſic etiā lucra ex ſecūdo amitteret, ſi ad tertiū tranſiret mr̃imoniū, vt ſtatī innuit.

b Sanciuimus ſ. ab illo. §. deinceps. huc uſq; & hoc pp rōnē frequētię, vt dicit. nā frequētius morte q̃ aſs ſoluiſ mr̃imoniū & iō ei ſolutiōi mr̃imonij oēs ſ. dictos caſus coarctauim⁹ ab illo. §. deinceps. poſtea facit ī vt ſine p̃hibitio. matres de. & cte. §. 1. col. 7 & ff. de legi. & ſenatuſc. l. nā ad ea.

c Aliter. vt cū quatuor gñalib⁹ modis mr̃imonia ſoluanſ: vt ſ. e. §. diſtrahunſ. quomodocunq; eorū fiat ſolutio, locū habēt oĩa ſ dicta. q̃ habuim⁹ ſ §. deinceps.

d Conſtitutio. vt C. de repu. l ſi. in prin. & in prima parte.

e Procacitatē. ſ eius, cuius cā mr̃imoniū ſoluitur. R.

f Cā. diuortij ſ. ſiue culpa viri, ſiue vxoris.

g Sup illis mulierib. idotatis diuertētib.

h Legib⁹. vt in C. de do. ante nupt p totū vſq; ad l. ſi cōſtante.

i Pcepimus. i. conceſſimus, vt initiū accipiant ēt ɔſtāte mr̃imonio, vt C. de don. ante nu. l. ſi cōſtāte.

k Conceſſimus. vt ī. eo. & ſi contrario.

l Nō pepercimus. i. nō pmiſimus. vel dic hoc. i. huic nō pepcim⁹, q̃ minuatur⁹ & ſubaudi iō, vt iō &c.

m Conſtōnem. q̃ eſt C. de ſecū. nupt. l. hac edictali. in prin.

n Immēſā. i. magnā.

o Dotē. ſecūdo viro.

p Largiaſ. ſ. in ſecundo matrimonio.

q Ferat. i. æqualiter ſuſtineat hæc lex Leonis. nā vult, vt cuilibet filiorū primi matrimonij tm̄ deſ, cui ēt minus daſ: vt d. l. hac edictali & ī. eo. § optime. Acc.

r Abbreuiet. i. abbreuiare pmittatur. qđ nō concedimus. Acc.

s Donationem. vt ſic fraudet filios, cū tantundem quantū viro dat, eis dare teneaſ ad minus: vt ī. eo. §. optimè Azo.

t Datū eſt. i. pceſſum à cōſtōne Leonis. ſed hęc diminutio conceditſ. vel dic qđ datū ē. ſ. l ſcdo mr̃imonio. qđ cū ſit magnū datum, ſperabāt filij primi mr̃imonij ſe feciſſe magnū lucrū, cū tm̄ eis debeaſ. quātū in ſm mr̃imoniū conferſ: quod fortè nullū lucrum erit, ſi hæc diminutio ſic fieri concedatur.

u Vitricum. qđ non debet eſſe. Sed quo lucraſ, cū diminuatur? Rñd. ſit in fraudē, vt

mam dederit voluntatē: a ante nos quidem dicebat lex, † b ſi ad ſecundas veniret nuptias aut pater, aut mater, ſtatim relicto vſu c cadere, ſicut prius d cadebat proprietate: & repente illū e filijs reſtitui: ſi verò impuberes forſan filij fuiſſent, ēt cū medij tpis fructibus. g hoc.n. videbaē legi. h Nobis aūt nō ſatis hoc placuit: ſed volumus, vel ſi vſusfruct' deē p largitatē, aut mortis cā donationē factā inter viuos, in qb' licet ēt donari; i ſi relinquaē, & accipiens ad ſecūdas veniat nuptias, maneē k ſic quoque l vſum, donec ſupſit q hunc habet vſumfructū: niſi expreſſim ille q donationē m (ſicut dictū eſt) fecit, aut hūc reliqt, n ſiue maſculus, ſiue fęmina, dixerit velle ad ſecundas veniente nuptias eo qui vſum fructū accepit, ſolui o eū, & ad ſuā reuerti proprietatem.

CA. XIII. Si vſusfructus dotis nomine vel pp nuptias donatiōis ɔſtituaē, vt ille ſemper maneat.

Qui lucratur vſumfructum ex dote: ipſum non perdit, licet trāſeat ad ſecunda vota, ēt ſi dans in vltima voluntate diſpoſuerit, quod eū perdere debeat tranſeundo. An.

Sed hęc p qdē de ijs, q̄ p largitatē danē, dixim'. ſi aūt in dotē aut in ſpōſalitiā q largitatē rerū vſuſfructus deē, nil penitus innouam': ſed dudū ſancita r teneāt, & maneant apd accipiētes, donec viuūt, licet decies s millies ɔ̄riū aliqd velint morientes. Qd'.n. † ex lege t datū ē lucrū priuat' auferre modis oib' ñ valebit.

CAP. XIIII. de reb. maternis vel nuptialib. lucris, vt in his pater non amittat vſumfructum.

Pater vſumfructum ſibi per filiū acquiſitū. p trāſitum ad ſecunda vota non amittit: in caſtrēſi et quaſi nihil innouatur. B.

Quoniam oino ad memoriam de vſuſfructu legū u venimus: illud quoque miſceri legi bonū eſt qd tribus pridem dictū

---

tanto deiur minus filijs, poſtea autem ex abſcondito ſibi reddet. Sed nunquid hæc fraus debet probari à filijs? Reſpondeo non: quia præſumitur. itē nunquid contrarium licebit probari à filijs? Reſpondeo non, quia de iure eſt præſumptio, vt hic, & C. de donat. ante nupt. l. penu. in fi. Item ad hoc reſpon. eſt contra. ī. eod §. quia vero hactenus. Solut. vt ibi.

† Theodoſi. Contius.

a Voluntatem. vt p legatū, vel donationem cauſa mortis, vel fideicōmiſſum.
b Lex. vt C. ſi ſecun. nup mulier. l. 1. Ac.
c Vſu. i. vſufructu. idem eſt & de vſu. ſi ipſe eſſet relictus. Ac.
d Prius. i p leges ēs prius factas circa amiſſionem proprietatis talium rerum, vt C. de ſecun. nup. l. fęminæ. in prin.
e Et repēte. i. ſtatim poſtquam nupſit ſecundo.
f Illū. ſ. vſumfructū.
g Fructibus. computatis ex die qua ad ſecūdas iuit nuptias, ſubaudi, debeat eis reddi.
h Legi ſ. ſupradictę. C. quę eſt Valentini.
i Etiam donari. qhque enim concediē, vt ff. de don. inter virum & vxo. l. ſi ſpōſus. §. conceſſa. & l. ſi quis. & l. q ſi vir. licet cōmuni iure impediatur, vt ff. de dona. inter vir. & vxor. l. 1. 2. & 3.
k Manere. ſed quare ſecus in proprietate, quæ perditur, vt ī. eo §. ſi vero ſit ſoboles? Rñ. quia adeo parum in vſufructu durat, vt lex de eo non curaret. parua. n. eſſet pœna eū amittere: cum & alijs modis facilè poſſit amitti vel capitis deminutione, vel morte, & ſic nec quæſitus vſ, cum parum ſit duraturus, vt C cōmunia de leg. l. fi §. ſed quia.
l Sic quoq. i. ſicut ſi nō fuiſſet ɔ̄tctū ſm mtimonuū.
m Donationem fecit. ſ. inter viuos.
n Reliquit. in vltima voluntate, vt ff. de tab. exhi l. 3 in fi. Sed quid ſi donauit inter viuos: ita q tūc nō valeat, ſed morte confirmetur? Rñ. idem: quia donationi ab initio valde comparatur, vt C de do. inter vir. & vxo. l. donationes.
o Solui. i. diſſolui vel finiri, vnde dr, iſte ſoluit tēplum, vt in paſſione Chriſti. Acc.
p Sed hæc. quæ proxi. §. diximus.
q Sponſalitiam. i. donationem propter nup ſic improprie ponitur inſ. vt ſpon. lar. in prin. col. 9 & nota hunc § poſſe intelligi, qñ vſufru. datur in dotem vel donationem propter nuptias inito pacto. vt ſecundum pactum debeat lucrari, & non perdat, licet ad ſecundum vadat matrimonium: vt colligitur ex nouel. eod tit. ſed ſecundum hæc non ex lege lucrantur hunc vſumfructum, ſed ex pacto magis: niſi dicas q lex defendat talem vſumfructum: licet alias iure cōi perdat pp ſecundum matrimonium. Vel dic, vt puto, hunc §. loqui, quando proprietas plena data fuit in dotem, & pactum de ea lucrāda, & propter ſecūdum matrimonium amiſſa proprietas eſt. nā vſumfruct. lex ſeruat, & eſt legalis vſuſfruct. & ſup. eod. §. ſi vero ſit ſoboles. Idem tamen poteſt dici etiam in ſupradictis caſus poſitiōe: vt in neutro horum caſuum poſſit perire vſufructu. per voluntatem teſtatoris. Sed nunquid & in vſuſfruct. aliorum lucrorum & proprietatis erit idem, vt non poſſit interdicere, quo minus habeat vſumfructum. quem dat lex: vt ſupra eod. §. ſi vero ſit ſoboles? Reſpon quidam, vt Azo, quod non, immo ſemp poteſt interdicere. Alij dicūt idem, niſi in ipſa donatione proprietatis hoc dixiſſet: vt probant ex fi. huius. §. vbi generaliter dicit, quod n. &c. Ego puto poſſe diſtingui. aut enim eſt talis mō data pprietas, q poteſt reuocari, vt per legatum & donationē inter viuos & inter coniuges: quo caſu poteſt interdicere ne lucretur. ſi ad ſecundum matrimonuū tranſeat: vt ſup. proxi. § & quia eſt ambulatoria voluntas vſque ad ſupremū vitæ exitum: vt ff. de adi. leg l. 4. § fi. ſi autē ab initio renuiſſet, quod eſt qñq;. vt diximus. ī proxi. §. vnde non pōt reuocari: tunc non pōt interdicere: vt & in dote hic dicitur. & do. pp nup. vt hic, niſi in ipſa donatione hoc fuiſſet expreſſum: vt C. de pac. l. traditionibus & C. de re. permu. l. rebus.
r Sancita. & ab alijs: vt C. de ſecun. nup. l. 3. & à nobis, vt ī. eo. §. ſi vero ſit ſoboles.
s Decies. ſic ī. de hære. & Fal. §. & hic quidem. & ī. de leno. §. 1.
t Ex lege. Hic no. argu q iuri cōi renunciari nō poteſt. † quod plenè dic, vt diximus. ȷ̄. vt ſine prohi. ma. cre & deb. § propterea. col. 7.
u Legum. i. legum tractantiū de vſufru. vel dic vſufru. legitimi. nam alius conſtituiē pactionibus, l. ſtipulationibus: & in teſtō: vt inſtit. de vſuf. §. 1 alius lege cōſtituitur: qui legitimus dicitur: quē habet pater in bonis filij, vt ſubijcit: & ſuperſtes coniunx in lucris.

† Cōcor. 18 diſt. c. de his.

† Cōcor. c. ſi diligen ti. extra de fo. compe.

lueris ex priore mřimonio: vt ſ.e.§.ſi vo ſit ſoboles.

a Conſtitutionib. tres ſunt q̄ tractant de acquiſitis ex linea materna: vt C.de bo.ma.l.j.& 2. & ſi. item duæ q̄ tractant de acquiſitis ex nuptiali lucro: vt C. de bo.quæ lib.l.1.& l.quęcunq;. item duæ q̄ tractāt de acquiſitis aliūde, vt C.de bo quę lib.l.cum oportet & l.fin.

b Veniat ſ.pater.

c Caſu.i.amiſſione.

d Leges. quas modo nominauimus.nā eo ipſo φ nō dicit pdi, nō perditur. licet ad ſecundū trāſeat matrimoniū pater: imò ēt expreſſe dicūt aliquę earum legum, φ non perdat, vt C. de bo.ma.l ſi.

e Caſtrenſiū. hæc.n. & veteri & nouo iure in ſolidū & plene filijs acquirunt: vt ff. de col.bon.l.1.§.nec caſtrēſe. & C.de bo.q̄ li.l. cū oportet § exceptis caſtrēſibus. & §.eadem obſeruādo. nec mirū: quia pr̄ familias ē quo ad hęc: vt ff.ad Mace.l.2.

f Reuocare. Hic eſt vna pœna ſecundo nubētis inter cæteras.

g Niſi tñ. No. tribus ex cauſis tñ fieri reuocationē donationis. cū alijs multis modis poſſit fieri, & per multas ingratitudines: vt C de reuocan.do.l.ſi.& ī.vt liber.dece.§.1.col.6. & facit ad hōc. §. C. de reuo.do. l.his ſolis. Nunquid idē in patre accipiente ſecundā vxorē? Rñ. nō q̄a nō inuenitur. nec ergo nos à iure cōi recedimus, vt C.de ap.l.p̄cipimus §.ſi.& q̄a non eſt veriſimile, φ mutet voluntatem pp vxorem, ſicut vxor propter virum, vt dr̄ hoc. §.& arg.inſti. de iniur.§. patiens, & C. de interdic. ma.l. curatorē.& l.antepe. & pe.

h Fortunā. vt dicat vel ſīnularis mulier, vel i alia dignitate, ex ſtatu pr̄ris mariti, & non prætcritis licet ſi [illegible] non accepiſſet, dignitatē primi retineret, licet eſſet mortuus. vt ff.de ſena.l.1.& l.fęminæ nuptæ.& ī.e.§.ſolu.

eſt cōſtitutiōib. a φ omniū pr̄ horum, q̄ ad filios veniūt, ſiue ex materna linea, ſiue ex nuptiali filiorū cā, ſiue aliūde, vſumfructum habeat, licet ad ſcd̄as veniat b nuptias, Vſum nanq; eorū donec viuūt manere ſine caſu c ēt añ nos oēs volunt leges d & in maternis & ī alijs oīb. & nos ſimiliter dicimus. Caſtrēſiū vero & e quaſi caſtrēſiū iā peculiorum excipiať ratio.

CAP. XV. Si mulier res quas filijs dōauerit, quaſi ab ingratis poſt ſcd̄as nupt. reuocare voluerit.

Trāſiens ad ſecundas nuptias donationē ante collatā in filium, ex cauſa ingratitudinis non reuocat: niſi ex tribus caſibus pro oībus liquidatis impr̄opter exiſtentibus. An.

Mater tñ donans aliqd filio de ſuo, ſi ad ſecūdas venerit nuptias, nō poterit p occaſionē ingratitudinis reuocare f qd̄ datū eſt. Non.n.ex pura vr̄ voluntate ingratitudinē introducere, ſed ſecundās nuptias conſiderans, ad hāc veniſſe cogitationē putabiť: niſi tñ g i apte filius aut circa vitā ipſam inſidiās mr̄i, aut manus inferēs impias, aut circa ſubſtātię totius ablationem agens aduerſus eā aliqd declareť.

CA. XVI. Vt ſecūdo marito copulata mulier, prioris viri dignitatib9, vel priuilegijs nō vtať.

Mulier ad ſecundas nuptias veniens, prioris viri dignitatem, et priuilegia amittit, ſecundi acquirit & retinet. Bar.

Non tñ pmittim9 mulierib. ad ſcd̄as veniētib. nuptias, adhuc velle priorū maritorū dignitatib. aut priuilegijs vti: ſed ad quaſe poſt priorem venerint mřimoniū, illius amplectanť fortunā. h q.n.priorū i oblita k ē, nō rurſus ex priorib. adiuuabitur.

CA. XVII. De libertinis mulieribus, quæ patronis ſuis coniunctę ſunt.

Si manumiſſor ancillā, quā manumiſerit, ducat ī vxorē, et poſtea diuertat: nō poterit illa nubere alij inuito prīo marito, etſi cōtra fecerit, nō erit mřimoniū, ſed fornicatio an.

Iucūdum quoq; illud, & non extra pietatē, à diuę memorię Alexādro l ſup alios plurimos antiquorū legiſlatorū determinatū eſt, vt ſiqs manumiſerit ancillam, deinde eā ducat vxorē: at illa (vt vr̄) elata & epulata m ſoluerit circa manumiſſorē mřim. nō ſinit lex ad nuptias venire inuito priore marito, ſed deinceps nupt. fornicationē iudicat & corruptionem: ſed nō nuptias, nec mřimo. ex quo iniuriæ nō decētes ei, q libertatē impoſuit fiunt.

CAP. XVIII. Vt pupilli apud matrem educentur, ſi vitricum eis non induxerit.

Filius debet educari apud matrem: niſi ad ſecundas nuptias conuolauerit. Anq.

Eiuſdem o quoq; principis n illud inuenientes, dignū putauim9 partē nr̄ę facere ſanctionis. qm oium o mr̄ fide dignior ad filiorū educationem videbatur, dat ei ēt hoc hæc lex, p niſi ad ſecundas acceſſerit nuptias.

CAP. XIX. Si adhuc conſtante matrimonio dotem maritus vxori ſuæ perſoluerit.

Dotes conſtante matrimonio reſtitui non debent: aliās donationis inſtar obtinent: & max. ſi ad ſecundas peruenerit nuptias.

Dotes aūt quas acceperint contrahētes, q

to.in prin.& ſunt hęc vera niſi quando per priuilegium habeat hæc mulier: vt ff.de ſena.l.ſi. & fac. ad hanc. §.ī.de teſti.§.ſinantem etiam.& C. de nup.l.cum te.& ff.ad munici.l. filij.§.1.

i Priorū.dignitatū, quas habebat p primū virū. Ac.

k Oblita. nubendo ſecundo.

l Alexandro. vt C. de inceſt. nupt.l.2.& facit ad hunc § C.de oper. liber.l. libertæ. & ff. de repu.l ſi.

m Epulata.no. ſaturā nō ſic diſcernere vt ieiunā, & facit iſt. de ſacc. ſub. §. ſi. Ac.

n Principis.ſ. Alexādri præceptum, vt C. vbi pupil. edu.l.1.

o Omniū. tutorum agnatorū, & ſimiliū.

p Dat ei ēt hæc ita. non ſolum Alexā. vt ſ. apud matrem alatur. & facit. ff vbi pupil.edu.deleg.1.. Sed q̄rit, quare ſi [illegible] ſecundas nuptias, non pmittitur educatio matri, cum apud vitricum poſſit eſſe tutela priuigni: vt C. de ɀrio tu.eu.l.ſi.Rñ. aliud in educatione, quæ poſſet vitæ eius plerunque inſidioſa eſſe, quàm tutela. Vel φ tutela pmittitur, verum eſt à teſtatore, non à iudice vel lege. Item eſt contra hunc §. ī. vt liceat ma. & auiç. §.illud. coll.8. Solu. vt ibi. Acc.

q Contrahentes, ſ. matrimonium viri. Dabunt.

e Et ſic propter ingratitudinē reuocatur donatio in caſib. expreſſis. & cōtra. c. propter eius.& in c.vlt. i gl. j in ſi. cū de dona.

o Malo [illegible] cuniam.

nō dabūt a facilè mulieribus cōſtantibus adhuc matrimonijs, niſi tātum ex caſib. quas lex b enumerauit. alioq̃ ſi qd tale geſſerit:inſtar donationis c quod agitur, hoc ipſo eſſe videt̃. Etſi moriat̃ mulier: recipient dotes, q̃ dederūt d eas immaturè e mulierib. mariti, ab hæredib. mulierū, cū medij tpis fructib. f ipſi & hæredes eorū, & habebūt ĩ lucrū ſm pactū. Etſi ad ſecūdas venerint nuptias viri ſeruabunt ſine alienatione hæc filijs: hoc videlicet qđ generaliter cōſtitutū eſt. g Si verò nō cōrigerit accipe cōtrahētes dotes, adhuc conſtāte matrimonio: ēt poſt mortē vxorum ſecūdum legem ab illarū pcipient h hęredibus, ſicut ſcriptura vult dotis.

CAP. XX. Si mulier filiorum ſuorū tutelam adminiſtrauerit, & ad ſecūdas migauerit nuptias.

Mater deſerta filiorum legitimorum vel naturalium tutela contra ſacramentum, ſi ante rationes redditas ad ſecundas nuptias cōuolauerit, eaſdem pœnas patitur, quas mulier intra tempus luctus nubens: & diſſolutionem pœnarū eiſdem modis conſequitur. Angelus.

Si aūt tutelā gerat mulier i filiorū (palam eſt q̃a impuberū exiſtentiū) iurās k nō ad ſecūdas venire ſe nuptias, deinde cōtemnēs & prius cōnubiū, & iuſiurandū, ad maritū veniat ſm. nō prius tutorē, l petēs & rationē reddēs & exoluēs oē, q̃c qd hinc m debent: nō ſolū q̃ eius ſunt, n in hypothecā habere lex o pmittit filijs, ſed etiam mariti p ✝ ſubſtantiā trahit q cū hypothecis: ipſi r quoque interdicit s filij ſucceſſionē t impuberis moriētis: licet ex ſubſtitutione u pater eā venire ad filij dixerit ſucceſſionē. Sed hoc qdē priores nři. x ✝ Nos autē miramur, q̃ mulierem ſic impiam conſtitutam, vt ēt hoc ipſo iuſiurādū negligeret, & ſic ad immaturas nuptias deueniret, trib. maximis neglectis, Deo, & defūcti memoria, & charitate filiorū, ita paruis ſubdiderunt pœnis: & illam qdem, q̃ ante luctuoſum nubit tēpus, & nec oino mater filiorum cōſiſtit, puniunt amarè: y & licet filios non habeat propter ſolā honeſtatem z hoc agunt: a mulierem b verò ſic effuſam cōcupiſcentijs, vel nō c ipſis ſubdiderūt pœnis, quas ſuſtinent, q̃ ante lugubre tempus ad ſecūda vota declinauerūt. Ideoque ſancimus eas, q̃ ſic peſtifere d decætero ſumient mulieres: ſuper dudum pcedentes e pœnas, & has ſuſtinere oēs, quas primitus diximus f ſuper his mulieribus, q̃ ante lugubre tempus nubunt: & infamiam, & oīa alia his inferētes: & ſolutionem pœnarū eis dantes eandē, quam etiam illis, vt ſupplicent imperatori, & mediam portionem dent filijs, ſuarū rerum neque vſufructu apud eas manente, & ſimpliciter ęqualem eā ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei, quæ ante lugubre tempus nupſerit. Si verò etiam naturalium tutelam gerat filiorum (nā hoc quoque præbuimus g ei) tamen ad virum ve-

a Dabunt. i. reſtituent.

b Ex cauſis quas lex. Immobilitet ſiue in genere hæc dictio ex accipitur. ſunt autē cauſæ, vt ſe & ſuos alat, vel vt fundum idoneum emat, vel relegato patri expenſam det, vel egentē virū & patrē vel matrem alat: vt ff. de iu re do. l. mutus. §. manente. Itē vt ſ. dictas perſonas ab hoſtib. redimat: vt ff. ſolu. matr. l. quamuis. Itē vbi maritus ad inopiam vergit: vt C. de iu. dot. leg. vbi adhuc. & facit ad hunc §. ff. de religio. l. tic prorata §. j. & ff. ſolu. matri. l. ſi conſtante. j. reſpon. & j. de æqua. do. §. illud. colla. vij. & C. ſi dos conſtan. matri. ſol. fue. l. 1.

c Donationis, ſ. prohibitæ inter coniuges: ſed ſm hoc ſemp videt̃ q̃ poſſit ſolui ɔſtante matrimonio. nā donatio poteſt reuocari, vt hic ſubijcit: ergo iure cōpenſationis poteſt ēt ſecutus maritus?Rñ. non eſt ita. nam non tenet̃ cōpenſare quę dono accepit vera vel præſumptiue, vt fuit hic: niſi quanto locupletior eſt: vt ff. de do. inter vi. & vxo. l. ſi ſponſus. §. fin. & l. ſequ.

d Dederunt. i. reddiderunt.

e Immaturè. i. nimis cito. Accur.

f Fructibus. extantibus & etiam cōſumptis. de quibus tamē fuit locupletior: q̃a tantundem aliàs de ſuo erat impenſura. de alijs nō: cum nō in plus quàm ſit locupletior, tenet̃: vt dictum eſt, & probat̃ ff. de pe. hęr. l. ſed & ſi lege cōmiſſoria. §. quod autem.

g Conſtitutum eſt vt ſ. e. §. ſi vero ſit ſoboles. Accur.

h Percipiēt. ſed nonne dolo facer̃ videt̃, cū reſtituturus affert vt ff. de doli excep. l. dolo?Rñ. nō: q̃a lucraturus erat maritus ex pacto. aliàs nō habet locum quod hic dicitur.

i Si aūt mulier. qđ aſt ſpeciale i matre. quod dic, vt infra, de hæred. ab inteſt. §. ex his.

k Iurans. quod hic de iureiuran. dr̃, corrigitur. j. vt matres debi. & credi. §. fin.

l Tutorem. ſ. dandum filijs. Accur.

m Hinc. aliàs huic, & aliàs hinc.

n Eius ſunt ſ. mulieris.

o Lex. vt C. q̃ñ mu. tu. offi. l. 2. §. ſed ne.

p Mariti. ſecundi.

q Trahit. lex iſta.

r Ipſi. marito.

s Interdicit. lex iſta.

t Succeſſionem. vt C. q̃ñ mu. tu. offi. l. ij & inſti. ad Tertul. §. fina.

u Ex ſubſtitutione. ſ. pupillari, vt C. ad Tertul. l. omnem.

x Priores noſtri. ſ. qui dixerunt faciendo ll. quarum modo mentionem habuimus.

y Puniunt amare. ſ. priores nři, vt C. de ſecun. nup. l. 1.

z Honeſtatem. quā corrumperunt.

a Agunt. ſcilicet ſapientes.

b Mulierem. tutricem.

c Vel non. vel pro ſaltem.

d Peſtifere. i. mortaliter: quia mortē æternam expectat q̃ peierat. aliàs eſt in litera periurat.

e Præcedentes. i. pter eas quas modo diximus de ſucceſſiōe, & de alijs in princi. huius. §.

f Diximus. vt j. eo. §. ſi igi. C. & C. ad Tertul. l. ſi qua. Accur.

g Præbuimus. vt C.

✝ Quę hic dicuntur. recitant̃ in gl. vnica, ante ſinem. ibi, Itē ſi tranſeant. in c. ex parte M. vbi bona gl. tota legalis extra de appellat.

✝ Theod. & Valē. i l. oēm C. ad Tertu. q̃ lex. ſūpta eſt ex Nouella Theodo. q̃ hodie extat integra cū alijs. i qua & hmōi mater tutebatur mori inteſtata. Inde etiā ſumpta. l. matres. C. q̃ñ mulier tutelæ officio Ant. Cōt.

Peierans mortē æternā expectat.

niens,& non hęc agens, quę prius dicta ſunt, ijſdem ſubiaceat pœnis. Prouidentia verò ſit per prouincias quidē agentium præſidibus, hic autem glorioſiſſimo præfecto feliciſſimæ huius vrbis vnà cum prętore, cui huius vrbis cura eſt, vt volente ad nuptias venire tutelam gerente muliere, et ordinetur minoribus tutor, & rationes ſuſcipiantur: & qđ mater debet occaſione gubernationis, hoc reddat.

CAP. XXI. Si ſub conditione pater vel mater legatum liberis ſuis reliquerit, confirmat legē Zenonianam. Contius.

Pater iuſſus dare filio legitimā in diē vel cōditionis euentū, nō caueat ei de legato ſoluēdo: niſi ad ſecūda vota trāſeat. An.

Placet quoq; nobis Zenonis piæ memoriæ cōſtitutio, [a] volens patrē, [b] ſi iubeat proprio filio [c] legatū ſub cōditione, aut die dare, nō aliter exigi pro donatione legatorū cautionē hanc, videlicet, q̄ legatorum ſeruandorum cā vocatur: niſi ſecundas pr̄ [d] ꝯtraxerit nuptias. ſit enim & hæc ſecūdò nubentibus pęna.

CAP. XXII. De clericis qui nuptias ꝯhere non pn̄t. Supra Nouella vj.

Clerici niſi cantores vel lectores ſint, nuptias non poſſunt contrahere: ſed ſi cantor vel lector ad ſecūda vota migrauerit, ad culmen ſacerdotij non aſcendit. Item laicus vxore dimiſſa in virginitate ſuſcepta, poteſt promoueri ad ſacerdotium: aliàs ſecus. Ang.

Sed & ſi quis inter reuerendiſſimos conſtitutus clericos (vltra lectorem aut cantorem dicimus) omnino ꝯxerit nuptias: hūc ex noſtra conſtitutiōne cadere ſacerdotio ꝯſtituimus, [e] atq; volumus. [f] Si verò lector exiſtēs, & nuptias faciens, deinde pp aliquā ineuitabilē neceſſitatē [g] ad ſecūdas veniat nuptias, nequaquā ad maioris ſacerdotij aſcendet culmen: ſed illic manebit apud mulierē, affectū illius [h] ꝑponens meliori prouectui. Si verò cū ſit laicus, ad ordinationē ſubdiaconi, aut diaconi, aut p̄sbyteri venire voluerit, deinde appareat mulierē hn̄s nō ex virginitate ſibi copulatā, ſed aut diſiunctā à marito, aut aliter nō à initio mox ſibi legitimè coniunctā: aut ēt ipſe ab ſecūdas venerit nuptias: non imperabit ſacerdotium, ſed & licet latenter ad hoc venerit, omnino eo cadet.

CAP. XXIII. Si maritus ita reliquerit vxori, ſi ad ſecundas nuptias non tranſeat: & ad legem Iuliam Miſcellam.

Legata ſub conditione prohibendarū nuptiarum relictum à viro, vel vxore, vel extraneo, valet: et conditio ſeruari debet, alias legitimā perdit, et reſtituitur ſolutū cū fructibus et acceſſionibus medij temporis: iuratoria cautione vel fideiuſſoria præſtita ſecundum qualitatem perſonarum et rerū. Ang.

Quæ verò [i] nunc ſequit cā, eſt antiqua, & multas quidē ſuſcipiēs correctiones nō ab alijs [k] ſolum, ſed ēt à nobis: non tn̄ ad ſummam ſui veniens rectitudinem, quam [l] nūc ſectantes, præſentia [m] ſancimus. Lex.n. quæ vocatur Iulia Miſcella, lex antiqua, lex vetuſta filiorum procreationi præponens [n] ſtudium, permittebat mulieribus licet vir prohiberet, & aliquid ob hoc relinqueret, [o] quatenus non ad ſecundas veniret nuptias: tn̄ & ad virum venire, & iurare: quia filiorū cauſa hoc ageret: & quod relictum erat, acciperet. & hanc quidē in annum dabat [p] mu

---

c. qn̄ ma. tot. offic. l. ſi & facit inſtitu. ad Orfi. §. t.
[a] Conſtitutio. vt C. ad Trebel. l. iubem⁹. §. in ſupradictis.
[b] Patrem nepotis.
[c] Filio. i. nepoti teſtatoris. Acc.
[d] Pater. i. iſte filius.
[e] Conſtituimus. vt ſ. quomo. opor. epiſ. §. neque autem.
[f] Volumus. ſ. nūc.
[g] Neceſſitatē. vt ſanguinis caliditas, vt ſ. de nō eli. §. nō voluerit &c. ſ. quo. opo. epiſ. §. quāta. col. t. & ſa. ad hūc §. j. de ſan. epi. §. ſi verò futur⁹. & §. ſi vt poſt. & §. ſi verò lector. col. 9. & C. de epiſ. & cle. l. eū q. & ſ. quo. opor. epi. § neq; vxori. col. t.
[h] Illius. ſ. mulieris.
[i] Quæ verò. hic not. circa hāc māṁ qua

Ius eſt quadruplex.

druplex eſſet⁹: vetuſtiſſimū, & vetus: & nouū, & nouiſſimū. & primū ſic cauebat vt diſtingueremus: an relinquebat ſimpliciter, vt nuberet, an vt certæ pſonæ, puta Titio nuberet: eē ſimplr, vt nō nuberet, an vt Titio nō nuberet. Primo caſu valet, cū velle ſic teipu. matrimonia fieri ad ſobolē procreādam, vt ff. ſol. mat. l. t. Item & ſecundo valet, ſi illi certę pſonę honeſtè nubere pōt, nō aliter: vt ff. de ꝯdi. & dem. l. cū ita legatū. §. videam⁹. In tertio aūt non valet cōditio, & remittit qua ſi ꝯ publicam vtilitatē inducta. Idē dicas ſi dixerit, vt alicuius arbitrio nubat. At in quarta valet ꝯdō, niſi in fraudē hoc fuerit factum: quia fortè alij nubere nō poteſt: vt ff. de cōdit. & dem. l. cum tale legatū. §. reſcripſū eſt. & §. Mœuiæ. & l. hoc mō. & his caſibus qn̄ cōdō non valet, nec cautio Mutiana locū habet, q̄ habet locū qn̄ in non faciendo eſt conditio, q̄ tn̄ valet, vt ff. de condi. & dem. l. Mutianæ. Iure

verò veteri Iulius q̄dā Miſcellus diſtinxit: aut ante annum petit legatum, & tūc tutet ſe non nubere: aut ſi nubat, ſpe filiorū, non libidinis cā nubat. aut poſt annū. & tūc caueat tn̄, nō aūt iuret. vt patio: licet quidam ꝯdicant de iuramento: vt in qualibet cōditione, q̄ eſt in nō faciendo: vt in hoc §. in princ. vſque illuc, nos igit &c. Iure verò nouo, remittit hmōi ſacramentū, vt in hoc §. nos igit &c & C. ad leg. Iul. Miſcel. (aliàs Viſelliam.) l. t. Iure aūt nouiſſimo aliter conſtituit. quod dic vt in hoc §. ibi, vnde ſancimus &c. & hæc oīa tam in maſculis q̄ in fœminis, vt C. ad leg. Iul. Miſce. l. fi.
[k] Alijs. ſ. imperatoribus.
[l] Quam. ſ. rectitudinē vel dic quā cām.
[m] Præſentia. neutri generis eſt.
[n] Præponēs. ſ. oībus alijs. & expone. i. prę ſentis temporis.
[o] Relinqueret. ſcilicet vxori.
[p] Dabat. lex Iulia. Tran-

[q] De caſtitate vi de bonū tex. in ca. a. 27. q. 2.

lieribus liceriam. Eo aũt tranſeunte, [a] ſi vellet accipere relictũ, non aliter licebat mulieri hoc accipere, antequam cautionem [b] exponeret, q ad [c] ſecundas non veniret nuptias. ſed hãc quoque adiectionem [d] ipſe Iulius Miſcellus [†] adinuenit: [e] ſed Quintus Mutius Sceuola hęc præſanciuerat, ſuper oibus [f] quippe pendentibus in cauſarum prohibitionibus [g] huiuſmodi adinueniens cautionem. Nos igitur videntes plurimas mulieres deſiderio nuptiarum, non propter filiorum procreationem, ſed pp neceſſitatem [h] & iurantes & nubentes, & tranſcendẽtes morientium voluntates, exiſtimauimus [i] prius interim ſacratiorem [k] mederi partem, & [l] periuriũ eis cohibere, [m] nec ſinere talia ſubire iuramenta, in quibus omnino periurium promptũ eſt. Nã nec illud inerat legi, vt oporteret ſine filijs exiſtentes mulieres hoc iurare [n] ſacramentum: ſed etiam filios habentibus hoc adiacebat iuſiurandum, quod Deũ ſimul [o] & defuncti [p] animam contriſtaret: cũ vtique periurium quidẽ eſſet in promptu: filiorũ verò procreatio in caſu ſine muneribus [q] reiaceret. [r] Quia igiĩ hac [s] noſtra ſacimus lege iuſiurandũ eis [t] auferentes, [u] & talem permittentes relictorum perceptionem: [x] conſiderauimus (quoniam [y] alterum quoque rerum [z] à nobis permiſſum eſt) oportere & defuncti animæ [a] mederi. Quapropter præſentẽ ponimus legem. non enim volumus deficientiũ [b] nihil illicitum habẽtes voluntates fruſtrari. Si enim diceremus oportere mulierem omnino viro præcipiente non nubere, hoc cuſtodire: pro amaritudine habuiſſet hæc merito lex: nunc autem cum ſecundo præſto ſit lex; ſcilicet vt ſi voluerit nubere, accipiat, quod relictum eſt: [c] nouiſſimi ſceleris eſt deſpicere voluntatẽ defuncti ita fluctuantem, vt ei detur licentia nubendi, & accipiendi quod relictum eſt, & per omnia contriſtãdi priorẽ maritũ. [d]

NOVVM IVS.

Contius.

Vnde ſancimus, ſi quis prohibuerit vxorem ad aliud venire matrimonium, ſiue etiã vxor maritum [e] (idem namque [f] eſt vtrinque) & pro hoc aliquid reliquerit: vnam ex duabus conditionem [g] habere cõtrahẽtium alterum: aut ad nuptias venire, & renũtiare præceptioni: aut ſi hoc noluerit, [h] ſed honorat [i] defunctum, oino abſtinere decętero nuptijs. Sed vt non cauſa ſuſpenſa [k] ſit, & poſt tempora forſitan longa reuertatur rurſus exactio: [l] propterea bene nobis viſum eſt huius rei determinare [m] cauſam, & vſque ad annum quidem non eſſe penitus petitionem relicti: niſi tamen modus ſacerdotij [n] adueniens alteri perſonarum ſtatim præbeat exceptionem: vtpote nequaquam nuptiarum exiſtente ſpe. Si vero tranſire contigerit annale tempus: damus quidem perſonæ huic accipere quod relictum eſt: non abſolutè tamen, nec ſimpliciter: ſed ſi quidem immobilis fuerit res, non aliter hãc accipere, niſi iuratoriam cautio-

[†] Ἰουλίου Miſcel-las &c. ſubaudiẽ dum νόμος. i. lex Iulia Miſcella. vetus interpres et Haloã. q ipſo legiſlatore acceperunt, hoc decepti, q genere maſculi. lex apud Græcos appellatur. ſic interpres theophili & Harmenopuli ſæpe falluntur. Cotu.

[a] Trãſeũte. ſ. anno.
[b] Cautionem. ſ. Mutianã: quæ cauebat de aliquo non faciẽdo: vt C. ad l. Iul. Miſcel. l. 1. in pri. & ff. de cõdit. & dem. l. Mutia. & erat hęc iuratoria: vt gdã dicunt. Accu.
[c] Quod ad. & eſt hic gdã modus cautiõis.
[d] Adiectionẽ ſ. poſt annum. Accur.
[e] Adinuenit. hic vr deeſſe quoddã nõ Vel dic adinuenit quoad matrimoniũ: & tunc ſine non legitur. & quod ſeqt pię ſanciuerat, quo ad inuentionem.
[f] Omnib. ſ. relictis.
[g] Prohibitionibus. eliãs phibitiones. & eſt ſenſus. q Scęuola inuenit hanc cautionem, vt haberet locũ in illis conditionib. quæ cõſiſtunt in prohibendo, vel non faciendo: vt relinquo tibi, ſi non aſcenderis capitolium.
[h] Neceſſitatẽ. ſ. talẽ qualẽ nõ habuimus ſ. proxi. ſ. libidinis.
[i] Exiſtimauimus. ſ. cõtra legem iſtã: vt C. ad l. Iul. Miſcel. l. j.
[k] Sacratiorem. quia de ſacramento. & ſa. ſ. vt ſine prohi. ma. debi. & credi ſ. propterea col. vij.
[l] Et. pro id eſt.
[m] Cohibere. i. prohibere iuſm ne fiat.
[n] Hoc iurare. ſ. ad ſecundas non venire nuptias.
[o] Deum ſimul. ſ. pp iuramentum.
[p] Et defuncti. pp idẽ iuſm: q a cãm dedera: piurãdi. vł pp ſm mſimoniũ vł de ſũcto facere iniuriã.
[q] Muneribus. ſcilicet diuinis.
[r] Reiaceret. i. erat dubiũ, an haberet filios ex matrimonio. cum in Deo ſit.
[s] Hac ſupredicta. l. ſ. ſecũde in C. ad leg. Iul. Miſcel.
[t] Eis. mulieribus.
[u] Auferentes. ſ. ne vlterius iurent ſe nõ nupturas.
[x] Perceptionem. ſ. legatorum.
[y] Quoniam alterũ.

[z] Interpoſitio eſt.
[z] Rerum. i. vnũ duorum prætermiſimus vſque nunc. ſ. defuncti voluntatem ſeruari. et ideo nunc dicere vult.
[a] Animæ. id eſt voluntati.
[b] Deficientiũ. i. morientium.
[c] Relictum eſt. ſ. ea lege, ne nuberet.
[d] Priorem maritũ. qui noluit eam nubere.
[e] Maritum. ſ. prohibuerit ad aliud venire matrimoniũ: cui marito ſpecialiter legatum hoc adſcripſit, ſm R.
[f] Idem nanque. interpoſitio ẽ. & quod dicit hic vtrinque: ſiue vxor marito, ſiue marit⁹ vxori reliquerit hac ↄditione: vt hic, & C. ad legẽ Iuliam Miſcel. l. ſi.
[g] Conditionem. i. electionem.
[h] Noluerit. ſ. renunciere.
[i] Honoret. ſ. non nubendo ſecundo.
[k] Suſpenſa. donec ſecundum matrimonium expectatur.
[l] Exactio. i. repetitio legati. Accu.
[m] Determinare cauſam. per hanc conſtitutionem.
[n] Sacerdotij. nam ex quo erit ſacerdos nõ poterit vxorẽ ducere altam. Idem de quolibet in ſacro ordine poſito: vt ſup. eodẽ ſ proximo. & econtra: quia mulier facta eſt monacha. vel aliter vouit continentiam: vt ſ. vt

cautionem a expoſuerit, & ſuppoſuerit ſuas res (hoc quod tacitè ex hac lege damus b) vt ſi ad ſecundas venerit nuptias, reddat c quod datum eſt, tale quale percepit reſtituens, & quos accepit in medio fructus. Si verò mobilis fuerit res: ſi quidem idoneam habeat ſubſtātiam perſona volens accipere, dari d quod relictum eſt, ſub eadem cautione e & iiſdem hypothecis. f Sed ſi quidem aliquid aliud g mobilium fuerit: tale reſtitui, quale recepit: aut deminutionis medeatur partem. h Si verò pecuniæ fuerint, etiam cum vſuris quas inde percipere valuerit: iureiurando i reſtituentis hoc iudicando. Si verò nō mutuauerit quidē, ſed vſus eſt: tertiæ centeſimæ reddat vſuras. Si verò non valde locuples k fuerit: etiam fideiuſſorem hunc exigi. Si autem non valuerit fideiuſſorem dare, tūc ſub iuratoria cautione, & hypotheca (ſecundum quod dictū eſt) ſuarum rerum accipiat quidē quod relictū eſt: mox autem vt ad ſecundas nuptias venerit, hoc ab eo, qui dedit, vindicetur, apud quancunq; apparuerit perſonā, tanquam ſi ab initio neque datum fuiſſe videretur. quod in omni reſtitutionis caſu, ſiue mobile, ſiue immobile ſit, qđ futurū eſt reddi, valere ſancim⁹. Si verò vſus l fuerit, qđ relinquitur: minus idoneè verò ſe habeat m ad fideiuſſionem: & nec ipſe dignus ſit, cui hoc eredatur: n maneat quidē apud illum à quo relictū eſt: ex tertia verò centeſimæ eius vſuram præſtari: quam vſque tunc ſoluat, o donec aut ſecundas ille p contrahat nuptias (quando & reſtitutio q præſtitarum vſurarum ſuſcipiet facultatē) aut fiat manifeſtum nullatenus poſſe iſtum ad nuptias peruenire, ſiue ſecundum modum ſacerdotij (tunc enim ei r dabit quod relictum eſt) ſiue morte. accipient. n. hoc omnino eius hæredes, s nihil neque de datis vſuris reddentes. Hanc ipſam autem introducimus obſeruantiam & eundem intellectum etiam ſi non coniuges alterutris ſub tali t reliquerint conditione, ſed aliquis alius extraneus, ſiue viro, ſiue mulieri ſub tali conditione dari quid voluerit, ſcilicet fortuitorum caſuum: ſecundum ſuam naturam lege ſuper his tam in præſtandis u quàm in reſtituendis x conſeruata. Hæc igitur ex iam nuper factis à nobis y occaſione Iuliæ Miſcellæ † conſtitutionibus retribuimus: z alia a verò ſint firma ſecundum terminos & caſus, ſecundum quod hæc expoſuimus. b. Præfatæ autem à nobis obſeruationes c dentur, ſi inſtitutionis ſit pars, d aut legatum hæredibus, e aut ſubſtitutis, aut illis à quibus hęc relicta ſunt. f ſed ſi quidé mortis cau

vt liceat ma. & aulæ. §. quia verò ex conſenſu.

a Caut⁹ onē. ſ. de reſtituendo legato cū eius fructib. ſi ad ſecundum venerit matrimoniū, vt hic ſubijcit, ibi. vt ſi ad ſecundas &c.

b Damus ſ. hypotecā tacitā percipientis ſ̄p dictū legatū. & fa. C rei vxo actio. § vt plenius & C. comm. de leg. l. 1. & C. de admi. tu. l. pro officio. & de epi. audi. l. de creationib.

c Reddat. ſ. hæredi. vel cōiuncto, vel ſubſtituto, vel ab inteſtato venienti, ſecundum Ro. vt j. eo. §. præfatæ.

d Dari. ſ. volumus.

e Cautione. ſcilicet iuratoria.

f Hypothecis. ſcilicet tacitis.

g Aliud. ſ. à pecunia numerata, vt ſubijcit.

h Partem. i. totā partem deminutam: & ſic vt totum damnū redundet in legatarium. nec mirum, cū malæ fidei eſſe præſumitur. aliàs. n. fruct⁹ non redderet: vt inſtit. de re diui. §. ſi quis à nō dño. Vel dic partē dimidiā deteriorationis: vt ff. de ver. ſig. l. omnē filiarem. §. portionis. Accur.

i Iureiurando. hoc pōt referri tā ad vſurā q̄ ad fruct⁹. & no. dari pot⁹ ſacrm reo q̄ actori: qa fauorabiliores ſunt rei: vt ff. de reg. iu. l. fauorabiliores. & l. non debet actori. nam aliud vbi ex ɔtumacia reus dānat in talib. vt C. de iudi. l. properandū. §. 1. & l. ſancimus, Vel qđ eſt verius, ibi loquit de expēſis quas fecerat actor: vñ ſibi liquidæ ſunt. cę̄ de fructib. quos reus percepit: quare & ſibi liquidi ſūt: vñ vtrobique dat ſacrm ſciēti veritatē. ſi aūt vterq; veritatē æqualiter ſciret, vel ēt vna pſona plus eſt ſuſpecta q̄ altera, honeſtiori ſacramentū deferetur: vt ff de re iud. l. ſi oēs. §. à barbaris & ff. de leg. tu. l. legitim⁹. §. j. i ſi.

k Locuples. hæc diſtinctio ſi locuples, vel non in re mobili ſeruatur, non in immobili.

l Si vero vſus, hoc vſuſfructū dicit qđ nūc de pecunia loq. vt ſic differat à pcedentib. vt in nouel. e. ti. Vel, vtpote, loq̄r de vſufructu & vſuris, quo caſu non fiet traditio rei, ſed vſurarū tm: vt ff. de nō eli. ſecū. nubē. §. aliud in ſi §.

m Se habeat. ſ. legatarius.

n Credatur aliàs datur, & dic. ſ. legatario

o Soluat. ſ. ille qui fuit iuſſus pſtare. Ac.

p ille. ſ. legatari⁹. Ac.

q Reſtitutio. ſ. q̄ fit ei, qui legati pſtatione oneratus fuerit.

r Ei. ſ. legatario.

s Hæredes eius. ſ. legatarij.

t Sub tali conditione. i. ne ſecundas nuptias ɔtrahat. & hoc ſi viduæ relinquit vel à marito, vel ab extraneo, vt dictū eſt. aliud ſi virgini relinquatur: tunc. n. non valet conditio: & ſic iure antiquiſſimū ſeruatur, ſecundum lo. vt ff de ɔdi. & dem. l. cū tale. §. reſcriptum. & l. cū ita legatur. §. ſi.

u In præſtandis. legatario.

x In reſtituendis. grauato.

y A nobis. C. de indi. viduitate tol.

z Retribuimus. i. adiecimus.

a Alia. ſ. relicta.

b Expoſuimus. ſ. in alijs tractatib⁹, puta in ti. de lega C. & inſti. de hæredi. inſtit. cū ſeq ti. vbi de alijs relictis tractatur.

c Obſeruationes. i. cautiones de reſtitué do relicto, ſi ſecundum matrimonium fuerit introductum. Azo.

d Pars. quæ relinqui tur ſub ea conditione, ne ſecūdum ineat matrimonium.

e Hæredibus. datiui caſus ſunt. Accur.

f Relicta ſunt. puta alicui fuit relictum, & ille grauatus de dando alicui, ſi ille cui grauatur dare, ſecundum matrimonium non ineat. nam legatarius onerari poteſt: vt inſtitu. de ſing. re. per fideicom. re. § 1. Vel dic quòd erat coniunctus illi legatario, cui ſub hac conditione relinquitur

† Viſel. lig.

Legatari⁹ onerari poteſt.

ſa donatio : a omnino hæredibus. b Si verò ex aſſe ſecundum talem conditionem c conſcribatur quis hæres ſubſtitutis, d ſi fuerint, aut omn ino ijs, qui ab inteſtato vocanẽ ad hæreditatem, huiuſmodi obſeruationes f præſtenẽ, vt vndiq; lex g habeat propriã perfectionẽ: niſi forte teſtator & hoc præcipiat, dicens licentiã habere eum cui dereliquit, ſiue per inſtitutionẽ particularẽ, ſiue ex aſſe, aut per legatum vel fideicõmiſſum, ſiue per mortis cauſa donationem, h & accipere quod relictum eſt, & nullã cautelam i dare. Tunc enim ſequenda eſt defuncti voluntas. ſtudij enim noſtri eſt, defunctorũ conſeruare ſm legem voluntates.

CAP. XXIIII. De adminiſtratione donationis pp nuptias. Idẽ dictum fuit ſ. Nouel. 2. c. 4.

Si donatio ante nuptias in rebus mobilibus conſiſtat mater eam accipere debet: et vti frui arbitrio boni viri. Si vero cõſiſtat in rebus immobilibus, eã filiis dimittere debet: & cautionẽ accipere de ſoluendis vſuris vſque ad tertiam centeſima. Idem ſeruandum eſt in parte quo ad partem, quod in toto quo ad totum. Bar.

Et qa parũ addita k de cautela rerum ediximus, l & Leonis nouimus dicæ memorię conſtitutionem m de ſecundis nuptijs, ſi ad eas n veniens mulier non valeat dare fideiuſſionis cautelam, quia filijs reſtituat res, o tertiam partem cẽteſimæ accipiens: nos cãm adhuc melius ab ea p conſtituimus. Quod enim q ſuper hoc ſtatutis competentem adiecimus r ſubdiuiſionẽ: & ſancimus s (hoc quod pridem à nobis in quadam dictum eſt conſtitutione t) vt ſi quis offerat u res propter antenuptialem donationẽ: ſi quidem omnes immobiles conſtitutæ ſunt, maneat earũ vſus apud matrem ad ſecundas venientem nuptias: & eadem hæc eligat, & non recuſet, neque exigat à filijs pro æſtimatione earum vſuras: ſed diligentiam earum habeat ſecundum quod lex dat vſui dominis x conſtitutis. Conſeruet autem hæc ſecundum leges filijs ſuperſtitibus: aut ſi oẽs y moriantur, ſecundũ noſtrã legem tam ſine filijs caſu morienti matri, quam remanentibus filiorũ hæredibus cõſeruato. Si verò vniuerſa cõſtituta eſt forte i pecunijs, aut alijs mobilibus rebus antenuptialis donatio: tantam partem z vſurarum accipiente matre, cũ prius ſancita cautela non exigi a à filijs aurũ, b niſi forte ſine inuidia c ſit viri facultas, & habeat aurũ & argentum, & ve-

quitur: puta ſic. Titio ſub conditione, ſi non ſecundum ineat matrimonium, lego fundum Cornelianam: eundem fundum Mæuio lego. nam Mæuio cedebit. & eſt ratio: quia perinde erit, ac ſi nec relictũ ſit: vt ĩ. eo §. proxi. ibi, ſi vero non valde. & tunc ei adijceretur: vt inſtitu. de leg. §. ſi eadem & ff. de leg. ȷ. l. re cõiuncti.

a Donatio. ſcilicet ſit.

b Hæredibus. ſcilicet erit præſtãda cautio, ſubaudi.

c Conditionẽ ſcilicet ne ſecundum ineat matrimonium.

d Subſtitutis, ſcilicet erit præſtãda cautio.

e Aut omnino. ſcilicet deficiente hærede, vel ſubſtituto, vel coniuncto. & facit ĩ. de hære. & Falci. §. quis autem & § ſeq.

f Obſeruationes. i. cautiones.

g Lex. ſ. hæc.

h Donationem. ſ. reliquit. Accur.

i Nullam cautelã. quo caſu non cauetur: quia cum gratia defuncti interponaẽ, ſcilicet cautio iſta, ergo & ipſe poteſt remittere, vt C. vt in poſſeſſ. lega. l. ij. & l. pen. & facit C. ad Trebel. l. iubemus. §. & in ſupradictis. Accu.

k Addita. ſ. legibus antiquis.

l Ediximus i. parũ de quadã cautela diximus facienda ab ea perſona, cui ſit legatum ſub ea conditione, ne ſecundũ ineat matrimonium. vt ſupra proxi. §. vnde ſancimus. & §. ſi vero nõ valde. cuius cautelæ occaſione & de iſta ponet, & occaſione legis huius & occaſione l. Leonis, ſupra de non eligen. §. aliud. vt ſubijcit. Vel dic quòd directo dicit de illa conſtitutione de non elig. §. aliud. quando dicit, ediximus.

Cõc. c. nes quidẽ. ibi, & collata. extra de teſtamen.

m Conſtitutionem. loquentem de ſecun. nupt. vt C. de ſecun. nup. l. hac edictali. §. his illud adiũgimus.

n Ad eas. ſ. ſecundas nuptias.

o Reſtituat res. ſcilicet finito vſufructu mulieris.

p Ab ea. ideſt conſtituimus melius q̃ lex Leonis.

q Quod enim. hæ duæ partes ponuntur pro quia, vel pro certe. Accur.

r Adiecimus. ſic ĩ. de non elig. ſecun. nub. §. aliud.

s Et ſancimus, ſcilicet nunc.

t Conſtitutione. ſcilicet illa, de qua diximus. ĩ. de nõ elig. §. ſi quis vic.

u Offerat. vxori.

x Vſui dominis. hoc eſt, ſicut vſufructuarius cõſeruet, qui eſt dominus vſusfruct9.

y Si omnes. hoc ſic intellige: ſi oẽs moriantur filij ſecundũ illam noſtram legẽ ſupra, de non eligen. caſus filiorũ non exiſtentium ſiue pactũ in eum caſum ſeruatur matri morienti, ideſt quæ nunc vltimo moritur: n. ſi filij demiſerint filios. filijs enim filiorum permanentibus non ſeruatur matri, ſed filijs filiorũ: qui ſunt hæredes filiorum, vt ſubijcit. & ĩ. de non eligen. §. aliud circa fi. & ĩ. eo. §. quoniam infirmas ibi, vnde ſi plurib9 &c. In eo autem quod hic dicitẽ, ſi omnes moriãtur, ita demũ pactum in caſu filiorũ non exiſtentiũ proficere matri: eſt contra ĩ eo. §. quoniam infirmas. ibi, vnde ſi pluribus exiſtentibus &c. vbi dicit etiã moriente vno vocari matrem ex illo pacto. Reſpon. hic loquitur ceſſando, tetigit enim conſtitutionem illam de non eligen. quæ in hoc capitulo. ſ. quando non omnes moriuntur, ſuppletur p prædictũ §. quoniam infirmas.

z Tantam partem. aliàs tantum. aliàs etiam partẽ, ſcilicet tertiam cẽteſimæ: vt ĩ. dicitur.

a Non exigi. ſ. concedimus.

b Aurum. vel aliud mobile. Accur.

c Sine inuidia. ideſt vere habeat aurũ vel argentum: nõ autem hic dicitur eum inuidia filiorum, vel cũ forte non habeat, tamen vt arceanẽ, dicantur habere ab aduerſa parte

Conſti-

ſtes, & quicqd conſcriptũ eſt matri. a damus etenim tũc electionẽ mr̃i, ſi velit res accipere, & dare fideiuſſoriã cautionẽ, ſiue prædictas accipere vſuras: dicimus autem ex tertia parte centeſimę tam ſecundum anteriores leges, b quàm etiã ſecundũ noſtras. c Si verò permixtæ ſint tres, & donatio tam in pecunijs q̃ in immobilibus rebus ſit: immobiles quidem omnino manere apud matrẽ, ꝓpter qđ alimẽta habeat exinde: in rebus vero mobilibus illa tenere, quæ pridẽ ſanciuim⁹. Si verò cõtigerit in imobilib. rebus oĩa antenuptialis donationis eſſe conſtituta: prouideat mulier quòd non reſpuat immobilia, neque imminuta d hæc faciat: ſed qualia accepit, reſtituat. e

CAP. XXV. De ſucceſsione matrum in bonis filiorum pro qua parte fiat, & quomodo.

Mater ad ſecundas nuptias veniens, quãdocunque liberis ex teſtamẽto ſuccedit, ſicut extraneorũ q̃libet: ab inteſtato aũt cũ fratrib. defuncti ſuccedit & ĩ bonis à patre prouenientibus in vſufructu tantũ, in alijs vero bonis filio extrinſecus q̃ſitis ſuccedit in totũ: excepta antenuptiali donatione, in quam ſuccedit in vſufructu tantum ingratitudinis ratione ſeruata.

Hinc nos alia euocat rõ quæ de filiorum f ſucceſsione eſt; quàm g accipient, quæ ad ſecundas veniunt nuptias. h Iam pridem enim de his ſcripta eſt lex i à nobis ad Hermogenẽ glorioſę memoriæ magiſtrũ ſacrorũ noſtrorum factũ † officiorũ reſcripta, k Beliſarij glorioſi præcedens cõſulatum ſeptimodecimo Cal. Aprilis * per quam ſanciuimus matres ad filij nõ relinquẽtis liberos, cũ eius q mortuus eſt fratrib. ſine cautione l vocari ſucceſsionẽ, & eius m cũ vſu etiam proprietatẽ habere firmã: ſiue priuſquam hæres relinquaẗ, ſiue poſtea ad ſecundas venerit nuptias: auferentes de hoc leges n quę de his contrarium quid ꝑcipiebant. Hanc aũt noſtrã ſanctionem o firmã ẽt modo manere ſuꝑ ſolas ꝑſonas parentum, q̃ dudũ ad ſcđm venerint matrimonium, ſancimus: p & quaſdam q propriorũ accipientes filiorũ, firmè ei ſeruantes, r & s ſ̃m deinceps tempus, ſiue ante nuptias, ſiue poſt nuptias hr̃ditatem in eis filijs deſcendiſſe cõtigerit. De his aũt q̃ poſt hæc t ad ſ̃m veniũt virũ: ita nobis ꝑ̃ſens lex diſponaẗ & ſanciatur. Ergo neceſſe u eſt filio x moriente, ſiue maſculo, ſiue fœmina, ſiue teſtatus moriaẗ, ſiue ẽt ſine hoc: interim y ea quæ ex teſtamento ſunt dicẽtes, ita ad ordinem q ab inteſtato ẽ, veniamus Si igiẗ legitimè filius teſtatus fuerit, & relinquat matri ſubſtantiã, z ſiue partẽ eius aliquã: hãc a illa accipiat per ſcripturã b (qa vbiq; cuſtodire morientiũ volumus volũtat.) & habeat qđ dimiſſũ eſt, aut datũ. & ſ̃m ꝓprietatẽ & ſ̃m vſũ. Sicut. n. licebat c relinquere alicui extraneorum, & nihil hęredi ſcđæ mulieris nocebant nuptiæ: ita & matri relinquens, ſiue inſtõnem, ſiue legatũ rectè derelinquat & dñium, & vſum, ſiue ex rebus quę extrinſecus aduenerunt, fuerit facultas, ſiue ex paternis: nihil ex hoc fratribus cõtradicere valẽtibus. Si autem inteſtatus d

a Conſcriptum eſt matri. i. ad vtilitatem matris. ſ. in antenuptiali dona.
b Anteriores leges. Leonis: vt d. l. hac edictali §. his illud.
c Noſtras. vt d. l. ꝟ. de non elig. §. aliud.
d Imminuta. i. deteriorata. Accurſius.
e Reſtituat. hic totus §. eſt ſuperfluus, cum in dicta. l. de nõ eligen. ſit eius ſententia: ſed ideo hic fuit poſitus, quia hæc cõſtitutio omnia comprehendit q̃ de primis & ſecundis nuptiis ſunt: vt ĩ. e. §. ſi.
f Filiorum. ſ. primi matrimonij. Al. idẽ eſt & de filijs præſentis matrimonij, cum forte ad ſcđm matrimonium non acceſſerit adhuc: vt ĩ. e. §. ſi autem inteſtatus. & §. quoniam. & legat hic paſſiuè. i. qualiter filijs ſuccedat à matre. Accurſius.
g Quam. ſ. ſucceſſionem. Accur.
h Nuptias ſ. mulieres volumus, ſubaudi Accu.
i Lex. vt ꝟ. de non eligen. § cum igitur.
k Reſcripta. ſ. lex præcedens conſulatum Beliſarij glorioſi. & hoc ſeptimo & c.
l Cautione. i. diſtinctione.
m Eius. ſ. conſtitutionis.
n Leges. ſ. duæ: vt C. de ſecun nup. l. fœminæ §. ſina. & C. ad Tertu l. mater.
o Sanctionem. ſ. illam de non elig. ſecun. nub. § cum igiẗ.
p Sanciuimus. & ſic plana erit. alias ſancimus. i. ſancitum ſic intelligimus. Accur.
q Quaſdam. ſ. ſucceſſiones.
r Seruantes. nos ſcilicet. Accurſius.
s Et. pro etiam.
t Poſt hæc. i. poſt hãc legem.
u Ergo neceſſe. quia tradere debem⁹ qualiter ſuccedant matres filijs: ergo primo de teſtamentaria ſucceſſione: poſtea de ea quæ ab inteſtato deferetur, dicemus: vt ſubijcit, digniora pręferenda ſunt. ſic inſti tu. de bo. poſ. §. alias autem. & ꝟ. de hære. & Falc. §. ſi nullus eorum. & §. ſi vero ablatum.
x Filio. ſ. dicere. Ac.
y interim. i. prius.
z Subſtantiam. ſ. totam.
a Hanc. ſ. hæreditatem.
b Per ſcripturam. maximè ſubaudi. nã ſine ſcriptura poteſt facere teſtamentum, cum extraneo eam aſſimilet ſtatim. Acc.
c Licebat. ſ. filio.
d Si autem inteſtatus. Not. hic cautè in quo hic §. corrigitur ꝟ. de non eligen. §. cũ igitur. & certe in omnibus cõcordat, pręterquam in vno. nã ſi teſtamentum facit filius: & hæc & illa permittit matrem ſuccedere. item ſi inteſtatus decedat. & hæc & illa non diſtinguunt an ante mortem filij nubat ſecundo, vel poſt mortem: vt hic ſubijcit. ſed in hoc differt: quia in bonis tantum quæ filius acquiſiuit, non autem in paternis hæc permittit ſuccedere matrem in proprietate, licet illa in oibus. & in hoc illa per hanc corrigitur: & ad legem quandã antiquam redimur: vt C. ad Tertul. l. matri. in fine. Sed nunquid hæ corriguntur ĩ. de hæred. ab inteſta. §. j. & ij. colla. ix. vbi indiſtinctè vocantur.

† i. qui fuit. nunc aũt eſt Baſilides, vt ex fine huius. l. intellige. Cõt.

* Ex hoc loco ego ſuſpi⁹ reſtitui veram ſubſcriptionẽ diei & Cõſulis legia Nouellæ ordine ſecundæ. ꝟ. e. li. Con.

cantur ſuperiores ad ſucceſſionem inferiorum? Rń. non, ſed in lr. quod vetum pato: quia ibi ſecundarum nuptiarum nõ fit mentio Item nec eſt nouum, vt poſteriores per priores determinentur: vt ff. de legi. & ſenatuſcõ. l. ſed & poſteriores. licet quidam contra dicant. Item pro nobis. C. ad Tertul l. fi. in fi. & C. de appel. l. præcipimus in fine.
a Conſtitutionem. ſ. illam de non eligẽ. §. enim igitur.
b Vſum. i. vſumfructum ſuæ partis. ſ. viſilis. ſed certe. & ſ in hanc conſtitutionẽ videtur q in proprietate ſuccedat: vt j. eod § qm̃ infirmas. ibi, ſi vero nõ habeat filios &c. quæ huic ſignat contraria. Sed certe fui lcã. hic loquit de rebus paternis, de qbus lucrãdis pactũ nõ fecerat: ibi autem de ijs q pacto poterant lucrari.
c Vocationem noſtram. quæ eſt. C. ad Tertul. l. finali.
d Dicemus. aliàs dicemus: & tunc plana eſt, aliàs dicimus: & tunc ponitur pro dicemus: & j. eod § & qm̃. vbi fiet q̃dã correctio illius legis. C. ad Tertul. l. fi. Accu.
e Et hæc dicimus. q ſancita ſunt ſ. q à in paternis vſumfructũ. in acquiſitis aliunde proprietatem habeat mater.
f Extra. ſ. pter. Acc.
g A nobis. vt ſ. de non eligen. §. antenuptiali. & ſ. eo. §. ſi vero expectet.
h Conſtitutione. vt C. de ſecun. nup leg. hac edictali. §. his illud. in prin §.
i Vſumfructum. i. vſum tm̃ & tm̃ proprietatis, quantũ ex morte filij huius, de cuius ſucceſſiõe nũc quærit. põt acqri ex pacto non exiſtentiũ liberorũ: vt ſ. e § qm̃ infirmas. j. Vel hoc intellige, qñ nil pepigit aliàs cõtra: vt in

filius moriatur, iam ad ſecundas veniente matre nuptias, aut poſtea veniente: vocetur quidem & ipſa cum filij aut filiæ fratribus ſecundum noſtrã conſtitutionem [a] ab inteſtato ad eius ſucceſsionem. Sed contra quidem quæ ex paterna ſubſtantia ad filium peruenerũt, eorum ſolummodo habeat vſum [b] ad ſecundas omnino ſiue prius ſiue poſtea veniens nuptias: in reſiduis vero omnibus rebus quę aliunde erant filio præter paternã ſucceſsionem, veniat ſecundum vocationẽ noſtrã, [c] quam ſtatim dicemus: [d] quadam correctione & ea indigente. Et hæc dicimus [e] in rebus quæ extra [f] nuptialẽ donationẽ ſunt. Quæ enim in illis ſancita ſunt à nobis, [g] & à Leonis diuæ memoriæ conſtitutione, [h] integra conſeruamus: in quibus ſolũ mater habeat vſumfructum. [i] Sed & in alijs rebus hæc ſancimus, & deinceps ipſi tradimus quæcunque poſt nuptialem [k] donationem ſunt à parte veniẽtia filio, aut ex alijs cauſis tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato ſucceſsionibus: ratione contra ingratos filios [l] vndique & ſuper iſtis rebus ſeruata, quando manifeſtæ cauſæ ingratitudinis demonſtrantur: aliorum omnium q̃ de ſucceſsionibus dicta ſunt parentum in filijs, aut filiorum in parentib. inactis manentibus.

Frater ex cauſa ingratitudinis trib. ex cauſis à fratris ſucceſſione excluditur, ius obtinentibus in futuris cauſis Bartolus.

Ingratitudinem [m] autem hic conſideramus non ſolum ad matrem, ſecundum quod pridem à nobis dictum eſt etiam aduerſus eundem ipſum fratrem defunctum. Et quoniam ſcimus multas fratribus adinuicem factas contentiones: [n] illum ſolum tanquam ingratum circa fratrem effectum, participare lucrum [o] non concedimus, qui mortem voluit fratri, aut criminalem inducere contra eũ inſcriptionem, aut ſubſtantiæ ei [p] properauit inferre iacturam. Eius [q] .n. portio tã ad reliquos fratres, q̃ matrẽ veniat. Et hæc lex ſup filiorũ ſucceſſionibus, quibꝰ cũ matre ſuccedunt filij, maneat, [r] illam, quæ à nobis facta eſt, ſubdiuiſionem introducens ijs, quę futuro tempore matrimonio ſecundo ſunt futuræ viris de matris ſucceſsione. Quæ enim iam ad ſecundum matrimonium peruenerunt, ſucceſsionem, ſiue per teſtamentum, ſiue ab inteſtato habere firmè, & ſecundum dominium, & ſecundum vſumfructum, & alienare, & teſtari, & tranſmittere ſecundum quem voluerit modum, nihil ſit eis impedimento quolibet tempore ex præſenti conſtituta lege.

Mater filio in lucro, aut nuptiali donatione non ſuccedit, niſi vſuſfructu: his obtinentibus in caſibus futuris, & in præteritis nondum ſententia, vel tranſactione finitis. Bartolus.

dicto §. continetur.
k Poſt nuptialem. ſ. propter nuptias. Acc.
l Ingratos filios id eſt nõ qua aliàs repellũtur ingrati filij ab hmõi lucris: vt ſ. eo. §. ſoluto. ibi, ſi quia enim ex eis ingratus &c. & ſ e. §. ſup his in fi. §. ſeruet in hoc lucro. vt repellat niſi ſit filio ingrata. vt hic. & ſ. de nõ eligẽ. §. cum igit. in fi. j. eõ. co'la j. & hoc qñ manifeſtæ cauſę ingratitudinis monſtrãt, vt ſubijcit: q ſeptẽ ſũt vt j vt cũ de ap. cog. §. & hoc quidẽ de parẽtũ. & eẽ qbus exhæredant filij, ſũt xiiij. vt j vt cũ de ap. cog. § cãs. coll. viij. Sed qbꝰ repelluntur fratres, ſunt tres: vt j. px. §. & qđ ſub iei, aliorũ &c. ſic cõſtrue, inactis manẽtia, q de ſucceſſiõib. dicta ſunt omniũ parẽtũ i filijs, aut filiorũ i parẽtib. Sed q ſunt alia cõſtitutam, quà q hic ſunt? Rñ. qñ cõuolaſſet ad matrimonia. Accu.
m Ingratitudinem. dictũ eſt ſ. proxi §. & ſ. de non eligẽ. §. qm̃ infirmas. in fin j eñ.
n Cõtentiones. ſic C. de ho. q lib. l. cũ oportet. §. j. in fi. Accu.
o Lucrũ ſ. ſucceſſionis ab inteſtato. nec enim ẽt ab inteſtato frater ſuccedit fratri cũ ingratus exiſtit, vel aliter mater lucrata fuerit virilem partẽ pro vſufructu in rebus paternis: & proprietatem filijs ſeruare tenetur: vt ſupra proxi. § ſi antẽ inteſtatus. de hoc autem lucro non habebunt fratres defuncti, qui fuerunt ingrati. Vel põt tertiũ mõ itelligi, vt loquatur in alio caſu, ſ. qñ facit teſtm̃ ná põt exhæredare fratrem. & turpẽ perſonã inſtituere his tribus caſibus qui ſequuntur.
p Ei. ſ. fratri.
q Eius. ſcilicet fratris ingrati.
r Maneat. ſ. in futuro tempore.

Filijs.

Et illud autem firmum, quod ex primo matrimonio eſt, filijs [a] maneat: [b] quod ſuper his per prędictã à nobis conſtitutũ eſt ſanctionem. [c] Quia ſi antenuptialem donationem, quam mater moriente marito lucrabatur, contigerit ad morientem filiũ peruenire, [d] & propterea partem ei illius fieri hæreditatis: matrem, neque ſm quod ſuccedit filio, dñium eorum, ſcilicet antenuptialis donationis rerum perfrui: [e] ſolam autem [f] habere horum, quandiu ſupereſt, vſum & vſumfructũ. Maneat igitur & hoc ijs, qui ex prioribus nuptijs ſunt filijs condonatum: niſi forte ante prædictam conſtitutionem iudicialis ſententia & tranſactio inter partes facta, de his aliquid ſtatuerit.

Mater & cum ſolis fratribus, & cum ſolis ſororibus, & cum permiſtis in virilem portionem ſuccedit filio. Bartolus.

Et quoniam mater excludebatur quidẽ à filio maſculo, hoc faciente ſenatuſconſulto, [g] quod Tertullianum vocant: filiabus aũt cõmiſcebat: [h] nos non quærentes filiorum ius, ſed exinde ei legitima iura dantes, vocamus [i] quidem eam & cum maſculis fratribus morientis in tantum, in quantũ numerus filiorum fuerit: quatenus & ea partem habeat tantã quantã vnuſquiſque fratrum. Si verò permixti maſculi & fœminæ fuerint: hoc ipſum diſponentes. Si verò mater & filiæ ſolæ conſiſtant: ibi ſenatuſconſultum medium quidem partem dabat matri, reſiduam verò mediam ſororibus, quantæcunque extitiſſent. Quod qm̃ non primitus correximus, modò adducimus ad competentẽ correctionem: & in illo caſu vocãtes eã pro rata filiarum: quatenus quantum vnaquæque filiarum habet, tantum ſolũmodo ea accipiat: & in omni caſu hic relato, in virilem portionem [k] (hoc quod legis eſt) etiã mater veniat: ſiue conſiſtant ſoli maſculi, ſiue ſolæ fœminæ, ſiue etiam pmixta vtraque ſoboles.

CAP. XXVI. Et vlti. vt parentes ſtudeãt æqualitatẽ inter liberos primi & ſecundi matrimonij ſeruare.

Parentes ex principis oratione debẽt inter filios æqualitatem ſeruare: licet inæqualitatem ſeruare poſſint, ſi volunt: dummodo filiis in legitima portione prouideant. Bartol.

Illud quoque ſuper hoc adijcere legi iuſtũ exiſtimauimus. Si enim moriatur vir, aut mulier filios habentes, & ex prioribus & ex ſecũdis nuptijs, quas poſt hanc naturam contraxerint legem (in his. n. pſentia [l] diſponim[9], q̃ qdẽ ſup lucris ex nuptijs ſeruari oportet) hoc ſancimus [m] inſup & decernimus, [n] Portiones, quas neceſſe eſt parẽtes legitimis & nõ ingratis relinquere filijs, ipſos genitores non erit iuſtũ ad ſecundam oĩno declinare prolem: & quod ex lege eſt [o] tantummodo relinquentes prioribus, alia omnia ad ſecũdos deducere, ſed aliquid ex prioribus adijcere. [p] ſi quidem aliquem ex ſecundis habeat nuptijs, aut etiam ex primis forſan, ita feſtiuum, [q] ita dilectum, vt velit præponere eum alijs in poſſeſſione, damus licentiam hoc agendi: non tamen oĩno priores quidem filios minuere, ſecundos autem augere: ſed neque vehementer magnificare augmentũ, nec omnino obliuiſci priorum matrimoniorũ: neq; infirmare [r] ea, quæ à præcedentibus nos de talibus dicta ſunt: ſed prouidere quidem & ſecundis, prouidere autem et primis: cogitantes, quoniam filij ambo ſunt: & ita facientes [s] ſucceſſionum in teſtamentis diuiſionem. Sic enim in

a Filijs. ſ. eſt conceſſum.
b Maneat. ſ. in futuro tempore.
c Sanctionẽ. ſ. in q̃ ſ. de Gregoria. vt ſ. de non elig. §. hoc quoque. & § 1. Acc.
d Peruenire. q a mr ſibi donauit, vt ſ. de non elig. §. Gregoria.
e Perfrui. quaſi filio de bonis pris hæc donõ aduenerit. vñ ſicut mulier in alijs reb. q̃ puenerũt ad filiũ à pre, vſumfructũ habet tm̃: ita & ſ hac donõe: vt ſ. eo. §. ſi aũt inteſtatus. Sed nũqd in totum? Rñ. non, oiſi mr reſtiuerit ſibi vſumfructũ in donando: ſed pro virili portione: vt d. §. ſi aũt inteſtatus, & ſ. de non elig. §. j. & §. hoc quoque.
f Solam autem. itẽ & proprietatẽ ſm pactũ non exiſtentiũ filiorũ: vt ſ. de nõ eli. §. hoc quoq;, in fi. §.
g Senatuſconſulto. vt inſti. ad Tert. §. frater.
h Cõmiſcebat. vt cũ eis æqualiter ſuccederet. i. mr tm̃ ſola haberet, quando oẽs ſorores defunctæ: vt j. di. & inſtitut. ad Tertul. §. ſoror.
i Vocamus. vt C. ad Tertul. l. fi.
k In virilem portionẽ hoc fallit ſi ea moriete. q̃ ante annũ nupſit, q̃ nõ ſuccedit niſi oib. filijs mortuis: & hoc tunc qñ infamia eſt ei remiſſa: vt ſ. eo. § ſi igiť ſine filijs. Item fallit in bonis pñis: qđ dic: vt ſ. eo. §. ſi aũt inteſtat[9]. Itẽ fallit in tertio caſu, qñ ſ. mulier ſecũdo nupſit: quo caſu & ſ caſu nõ exiſtẽtiũ filiorũ tm̃ vocať mr in lucris pdictis ꝑ ꝑ ſecũdum mĩmoniũ: vt ſ eo. §. qm̃ in firmas.
l Pñtia. generaliter.
m Sancimus. ſ. vt lucra primi matrimonij ſint pdita ſine ꝑprietatis. vt ſ. eo § ſi verò ſit ſoboles at ſi ita ſecũdi mĩmonij pduciť ꝑ tertium

matrimonium: vt ſ. eo. §. nec illud.
n Decernimus. forte mentionẽ facit de illa conſtitutione. ſ. de triente & ſemiſ. §. j. col. 3. Vel dic q̃ dicit de eo qđ habuimus. ſ. eo. §. optimè.
o Ex lege eſt. ſ. debitum.
p Adijcere. & vltra id quod neceſſario dimittitur: ſed hæc eſt ſuaſio & cohortatio, non coactio: vt j. dicitur hoc §.
q Feſtiuũ. quia feſtiũ pñ vť, qñ eũ videt A.
r Neque infirmare. vt & quartã filijs primi mĩmonij nõ dimittat. qđ & ꝯ antiquas leges eſſet. vt C. de inof. teſt. l. cũ quæriť & l. parentibus. & hic ſubijcit. Accurſi.
s Facientes. vt ſtatim dicit.

teſtatis eis mortuis lex oēs ex equo vocat: cōpetens eſt, eos imitantes legem, non vehemēter magnis eos abbreuiare niunitionib. erubeſcentes legē. ſic.n. erūt boni pr̄es, & nr̄a digni legiſlatione: & iuſti q̄dem erunt ſolā legem cuſtodiētes. Si q̄d aūt ēt ſ.legem [a] reliquerint: erunt iuſti ſimul & humani pr̄es: & nō hæc dicim⁹ inter gratos & ingratos [b] filios (de ingratis.n.iā ſępi⁹ dictū eſt [c]) ſed de ijs, q magis aut minus diligunt: cū vtiq; multa dr̄ia ſit ingratitudinis, & grarū actionis, & diſſimilis honoris. Hāc itaq; partem [d] de æquitate filiorū ex priore & ſecūdo mr̄imonio venientiū, adhortantes poti⁹ q̄ ſancientes dicimus: alioqui [e] ſemel augentes [f] ab inteſt. partem oīno filijs relinquendam: & vſq; ad quatuor q̄dē filios, quatuor vncias oīno definientes: ſi aūt vltra quatuor ſint, vſq; ad mediā ſubſtantiæ partē: idoneū iā dedimus filijs ſolatiū, nō ex parua menſura antiquā eorum anguſtiā reſoluentes. [g]

EPILOGVS.

Vt lex ad futura non ad præterita pertineat.

Sit igitur p̄ſens lex futuro tp̄i ſanciens, ſicut ſępius dicentes p̄uenimus, [h] & nihil priorum tangens, [i] ſed condenſa vndiq; & complexa ſub vna ɔtinuatione, & oīa penè de ſecundis pronuncians nuptijs, & priora quidem priorib. in ſua virtute ſeruans: q̄ verò ab ea diſpoſita ſunt, futuris ſecundis explanans nuptijs, & nouā quandā vndiq; ac ſubtiliſſimā introducens q̄rentibus vtilitatem oīb. q̄ ſuper talib. poſitę ſunt cōſtitutionibus, in futuris poſt hāc nr̄am legem nuptijs, & quę ex his euenerint, vacantib. [k] hac videlicet vna conſtitutione futuro tp̄i, ſm q̄d à nobis definitū eſt ijs, q continē tur in ea caſibus pro cunctis [l] ſufficiētę. Hæc igiť tua celſitudo omnib. gētibus q̄ ſub tuo ſunt cingulo, ſolēni mō manifeſta fieri p̄cipiat: vt oēs agnoſcētes, quia maiorē laborem ſuſtinētes q̄ oportet imperialib. incurrere cogitationibus, tn̄ nihil [m] prius pro nr̄a fecimus ſalute, niſi vndiq; cōgregare q̄d iuſtum eſt: & oēs videntes in vnū collectā de hac legiſlatione partē, ſciant, quia & priorem [n] ijs, quæ iam poſita ſunt, ſeruabimus legem: & futuro tēpori cōpetentē poſuimus congruentiā. † Datum xv. Cal. Auguſt. Conſtantin. Beliſario V. C Coſ.

TITVLVS II.

Nouella. XXIII.

DE APPELLATIONIBVS, [o] & intra quę tēpora debeat [p] appellari.

Intra decem dies à recitatione ſententiæ computandos poteſt hodie appellari: & à cuiuſcunque ſententia appellatur. Angel.

Hanc legem non habent Scrimgeriana & Haloandrina editiones, ſed eius tm̄ argumētum & ſummam: quod argumento eſt hanc vulgarem tranſlationem ex meliore & integriore archetypo deſumptam, quam vllam aliam editionem: ſed & omnes Nouellæ latinæ deſunt in illis nouis editionibus. Contius.

Imperat. Iuſtin. Aug. Triboniano glorioſiſsimo quæſtori iterū, & exconſuli.

ANteriorum [q] legū acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hęc circa appellationes facientes [r] in p̄nti ad hm̄ôi beneficiū p̄uenire duximus eſſe neceſſariū. Antiquitati [s] etenim cautū erat, vt ſi quis per ſe litē exercuerit: & fuerit condemnatus: intra duos dies tm̄modo licentiā appellationis haberet.

ſi

[a] Supra legem.i.ſup. id q̄d lex compellit dimittere.i. vltra triē tem, vel vltra ſemiſſem, vt ſequitur.

[b] Et ingratos. In parua portione: aliàs gratatos.

[c] Dictum eſt. in hac cōſtitutione: vt ſup. eo. §. ſoluto. circa fi. & §. ſi aūt inteſtatus. in fi. & in alijs conſtitutionibus: vt ī. de hęr. & Fal. §. exhæredatos. & ī. de non eligen. §. cum igitur. col. 1.

[d] Hanc itaque partē .ſ. hūc §. qui eſt pars huius cōſtitutionis.

[e] Alioq.i. aliàs quando volumus lauciendo dicere ⁓.

[f] Augentes. ſ. nos.

[g] Reſoluentes. & habem⁹ hoc ī. de triē. & ſemiſ. §. 1. & 2 col. 3.

[h] Præuenimus. vt ī. eo §. duo. i fi. § & ī. §. hinc nos. & i alijs multis §§. vbi dr̄ caſus huius cōſtōnis ad futura trahi, & eſt in hoc generale. niſi ī ie gē expreſſe dicať: vt C. d̄ leg. & cō l. leges.

[i] Tangens. nā q̄ facta inuenit ante ſe, non mutat: vt ī eo. §. j. i fi.

[k] Vacātibus. ſ. ceſſantibus. Accur.

[l] Pro cunctis. aliàs pereunctatis. i. dubitatis. aliàs pro cunctis. ſ. dubitationib⁹, q̄ in ea cōtinētur, vt ſubiicit.

[m] Tamen nihil. ſ. nobis exiſtentibus ſaluis, nihil p̄ponimus huic rei, hoc quod iuſtum eſt congregate. Vel, ita nihil pręponimus niſi hoc. & nihil aliud p̄ponimus.

[n] Priorem. legē tractantem de nuptijs.

[o] DE APPELLAtionibus & intra q̄ tp̄a debeat appellari.

Nos in hoc volumine quatuor modis de appellari: vt in hoc tit. et infra de ijs qui ingredi. ad app. in princi. col. v. & inf. vt cum de app. cogn. §. 1. & infra de app col. 8.

[p] Debeat. aliàs debeant. & tunc dic. ſ. condemnari.

[q] ANterio rū. Hæ .ſ. remedia. Acc. Facientes .ſ. nos: vt C. de app. l. p̄cipim⁹. & alias leges vſq; ad fi. ti. & ff. q̄ñ app. ſit l. 1. §. biduū. nā ſm iſta vetera iura ſi aliqs ageret ſuā propriā cām, & vict⁹ fuiſſet, duo dies ſibi ſpectabanť, ſi vellet appellare. & iſti duo dies à tpe ſētæ ſine ſnīæ recitatæ ſibi currebant, vt ibidem dr̄. ſi verò ageret p̄curatorio noīe, triduum habebat, & talē acerbitatē lex. C. de app. l. eos. reſpexit: quam in præſenti conſtitu. Iuſt. emendat.

[r] Antiquitati l. antiquis. ll. vt C. de app. l. eos. §. finali eſt iudiciū. & ff. q̄ñ appel. ſit l. 1. §. biduū. & §. dies. & l. pen. j. rñ. & de his dr̄ i prin. il. huius, q̄ erant acerbæ. Procu-

† In Scrimgeriana & Haloandrina editione ſubijciunť eorum noīa ad quos exēpla legis miſſa ſunt, q̄ vt ſuperflua omiſit vetus interpres. Cōt.

[a] In meis manuſcriptis & nona Scrig. editione ē Apr. ſed legendū ē Auguſ. vt hic, & ordo ſuperiorū & ſequētiū legum id ſuadet. Contius.

† Legendū, poſt Beliſa. V. C. Cōſulatū: vt in meis & Scrimgerianis reperi: & id ex verbis legis ſuperius in legis p̄fatione ex hiſto. ſupputatiōe demōſtrani. Cont.

[o] Hæc authē eſt canonizata 2. q. 6. ca. anteriorum ⁓.

ſi autem per procuratorem [a] cauſa vētilata ſit: in triduum [b] proximū eā extendi. Ex rerū autem experiētia inuenim⁹ hoc ſatis eſſe damnoſum. plures .n. hoīes ignaros legum ſubtilitatis, & putātes in triduū eſſe ꝓuocationes porrigendas, in promptū periculū incidiſſe, [c] & biduo [d] tranſacto cauſas perdidiſſe: vnde neceſſarium [e] duximus huiuſmodi rei cōpetenter mederi. Et ſancimus omnes appellationes, ſiue per ſe, ſiue per ꝓcuratores, ſeu ꝑ defenſores, vel curatores, vel tutores ventilenť: poſſe intra decem dierum [f] ſpaciū à recitatione [g] ſententiæ numerandorū, iudicib⁹ ab iis quorū intereſt offerri: ſiue magni, [h] ſiue minores ſint, (excepta [i] videlicet ſublimiſſima prætoriana præfectura) vt liceat homini intra id ſpacium pleniſſimè [k] deliberare, ſiue appellandum ei ſit, ſiue quieſcendū: ne timore [l] inſtante opus appellatoriū frequentetur: ſed ſit omnibus inſpectionis [m] copia, quæ indiſcuſſos [n] hominum calores poteſt refrenare.

CAP. II. De conſultationibus ſic Iulianus epitomator diſtinguit. Conti.

Cauſa debet in principis conſiſtorio agitari: & ſi ab principis impedimētum proceres cauſam audire non poterunt, tunc intalla ſeruatur. Ange.

Ad hæc [o] ſancimus, ſi quando lis ſperatur [p] in noſtrum inferri conſiſto

a Procuratorē. vel tutorem, vel defenſorem quemlibet: vt ff. quando appel. ſit. l. j. §. tutores. & omnino qñ cauſa eſt ad alienum lucrum & damnum vt in dicta. l. j. §. in propria. & l. po. in principio. & § j.

b In triduum. i. poſt triduum.

c Incidiſſe. ſ. inuenimus.

d Et biduo. nam cōdemnati erant ſuo nomine.

e Neceſſarium. Hæc non videtur bona ratio, cum leges nemini ſit licitū ignorare: vt ff. de iur. & fac. igno. l. regula. & C. de iur. & fac. igno. l. nec conſtitutiones. imo & quilibet ſcire tenetť: vt C. de legi. & con. l. leges. Sed certe nec nocere patiť tantis ignorantia. vt ff. de iur. & fac. igno. l. iuris ignorantia. Nec ob. d. l. regu. q̃a dicit nocet. i. non prodeſt: & ideo eſt bona iſta ſō. eſt & alia: quia poterit plenius deliberare. vt j. pa. § in fi.

f Intra x. dierū. ſed quandoq; duo menſes danť: vt C. de tēp. ap. le. j. quę huic eſt cōtra. Solutio ibi ſpeciale eſt: hic aūt ius commune erit. Vel quia dicit appellationem interponendam intra duos menſes. i. interpoſitam vſq; ad duos menſes finiri: & ita erit ibi ſpecialitas in alio: quia cōmuniter intra annum vel biennium durat: vt j. de iis q ingre. ad ap. §. 1. col la v. ſed ibi intra duos menſes. & probatur hęc ſolutio ff. qñ ap. ſit l. 1. §. quod in ſententiis. & §. alia eā eſt item eſt contra. inſti. de excu. tut. §. qui autem. Sed ibi de excu. non de appel loquitur. Nam non poteſt appellari, vt ibidem dicitur, niſi demum ſententia lata ſuper reprobanda excuſatione, vel ꝓbanda: vt ff. de app. l. cum in vna. §. tutor. & ff. quando ap. ſit. l. 1. §. ſi quis tutor.

g A recitatione facit. ff. quando app. l. 1. §. biduū. in prin. Sed contra in ea. l. §. ſi Sed dicas, quod à tempore ſententię currunt iſti decem dies & ſententiæ, ſi erit illo biduo erat, vt in d. le. 1. §. fi. & C. quomodo & qñ iudex. l. ab eo. Itē eſt neceſſe ad hoc, vt currāt, vt poſſit appellari iudice competente in publico. ff. quādo ap. ſit. l. 1. §. dier. & ita erit mirabile. quod hoc tempus ad aliquid eſt vtile, vel in principio, vel in medio, vel in fine, ſicut & aliás: vt ff de adul. l. quinquēnium. & C. de temp. in integ. reſti. l. fi. in fi. & ff. quis ordo in bono. poſ. l. 2. 1. reſpon aliàs autem continuum tantum eſt, vt circa vſucapionē. vt ff. de vſucap. l. nunquam. §. 1. Item aliàr tantū vtile, vbi tria neceſſaria ſunt: vt ff. de diuer. & temp ꝑ leg 1. & hęc ſunt tria genera temporum. vt dictum eſt.

h Siue magni. nā generaliter ab omni iudice appellatur: ſiue ordinarius, ſiue delegatus ſit: excepto ꝑfecto ꝑtorio, vt ſubiicit. & C. de app l. à procōſulibus, in prin. & §. 1 & j. de iudi §. nullas, col. vj. Sed ꝯ in eo, q dicit non poſſe appellari à præfecto vt ff. de mi. l. ꝑfecti. Sol aliud in integrū reſtitutione. q̃ ueniā cōtinet ꝑprij. erroris. aliud in appellatiōe, quæ iniquitatem ſniæ cōtinet: vt in eadē lega dr. Nec aūt aſt veriſimilē. qd iniquè ꝑfectū ꝑtorio facere: vt ad hoc. ff. de offi ꝑfe. ꝑto. l. j. §. his cunabilis. itē ꝯ. j. vt ſponſalitia lai. §. aliud. col. 9. Sed ibi ð ſupplicatione ſiue de petitiōe dicit: hic de appellatione, q̃ cōtinet iniquitatē ſniæ, vt dixi. Habet i alio ꝑfectus ꝑtorio priuilegiū, vt poſſit facere legē: vt C. de off. ꝑfe. ꝑto. l. formā. Item & aliud, q̃a ali⁹ iudex nō dat in integ. reſtitutio. cōtra ſuam ſententiam. ſed ipſe tñ vel princeps: vt ff. de offi. præfe. ꝑto. l. 1. §. fin. Sunt & adhuc ſeptem iudicantes, à quorum ſententiis non appellať vt imperator. Item ſenatus. Item & qñ hoc actum fuit inter partes. vt ff. a quibus ap. non li. l. j. Item arbiter cōpromiſſarius: vt C. de arbi. l. j. Item ꝑfect⁹ auguſtalis: vt j eo §. illud. in fi. Itē & alij quidā qui nominanť. j. e. §. ſimiliq̃ue modo. Item comes Orientis: vt infra eodem. §. orientalem.

i Excepta. Interpoſitio eſt. Accur.

k Pleniſſime. quicquid enim conſilii moderatione perficitur, non cōſueuit pœnitudinis rubore perfundi, ſed perpetua firmitate durare. vt hic, & j. vt immo ante nu. dona. §. ſed neque col. v C. de repud. l. dubiū non eſt. Et nos. hic quem poſſe deliberare vſque ad x. dies: & maiori tempore non, aliàs autem varia tempora ad deliberādum dantur pro motu legis & iudicis: vt j. de exhibē reis § ſancimus. col. v. & ff. de iur. delib. l. 1 §. fi & l. 2 ff. de inter. ac. l. qui interrogatus. & facit. ff. de exer. l. 1. in prin.

l Timore. nā propter timorē ne cito currerent duo vel tres dies, ſemper appellarent etiam ab ea ſententia, q iuſte lata eſt: quia tunc eſt iratus propter ſententiam, qua grauatus eſt. cū verò recogitauerit, ſtabit ei ſuię. nec inanibus ſumptibus ſe vexabit. & fa. ff. de re. iu. l. quod calore. & ff. de diuo. & re. l. 3.

m Inſpectionis. i. deliberationis. Accur.

n Indiſcuſſos. i non deliberatos. vnde Cato, impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.

o Ad hæc. i. iuxta hæc.

p Si qñ lis ſperať. ſ. cauſæ appellationis: cui ſtatuunť certa tpa, intra q̃ debeat finiri cā appellationis: vt C. de tēp. app. l. 2. ſed hodie eſt aliter quàm d. l. dicat. ſtatuiť enim hodie annus vel bienniū: vt j. de iis q ingre. ad app. §. 1. col. 6. quæ tpa ſi finiant ꝑpterea, q̃ princeps q cognoſcit de appe. ſuperſedere nō poſſit: non ſit ꝑiudiciū. & hoc idem i quolibet alio iudice cognoſcente de appel. vt j. vt ſpon. lar. §. hoc quoq; col. 1a. Sed qd de cāuſa principali, cui trienniū, ſi eſt ciuilis: ſi criminalis datť bienniū? Rñ. ibi aliud eſt. nō enim aliquo modo vltra triennium durat. vel vltra bienniū: vt C. de iudi. l. properandum. in fi j. reſpō.

rium: [a] ſi forte contigerit imperatoriam maieſtatem occupatam [b] publicis cauſis ex mũdanis prouiſionibus, non poſſe conuocare patres [c] quatenus cã agitetur non ex hoc litem periclitari. [d] Quod.n. vitium eſt litigãtium, ſi culmen Imperatorium occupetur? [e] vel quis tantæ eſt auctoritatis, vt nolentem principẽ poſſit ad conuocandos patres ceteroſque proceres coarctare? [f] Sed ſi quid tale euenerit, cauſa itacta permaneat, donec Imperator ſua ſpõte motus & cõuocari proceres iuſſerit, & litem inferri patiatur, & omnia ſecundum morem procedere.

CAP. III. De appellationibus in Aegypto, Aſia, Ponto &c.

Hodie in cauſis decem libr. et inf. in Aegypto & in Aſia ad auguſtalem præfectum appellatur, à cuius præfecti Auguſtalis ſnĩa nõ appellatur. In Aſia verò et Pontica diœceſi in cauſis prædictis ad ſpectabiles appellatur. Itẽ ad conſules, comites, & prætores, à quorum ſentẽtia non appellatur, & faciunt litem ſuã, in Oriente verò ſic appellatur ad comitem Orientis in prædictis cauſis. Angelus.

Illud etiam in tertio capitulo [g] diſponendũ eſt, quod antiquitas bene ſtatuit, nouitas autem neglexit. Cum.n. veneranda [h] vetuſtatis auctoritas [i] ita magiſtratꝰ digeſſerit, [k] vt alij maiores, alij medij, alij minores ſint, & appellationes à minorib. iudicibus non ſolum ad maximos iudices remitterentur, ſed ad ſpectabilium [l] iudicũ tribunal, [m] quatenus & ipſi ſacro [n] auditorio adhibito litem exercerent: nouitas autem hoc dereliquerit: euenit vt ſuper minimis [o] cauſis maximi noſtri iudices inquietentur: & homines pp minimas cauſas magnis fatigentur diſpendijs, vt forſitã totius litis æſtimatio ad ſumptꝰ iudiciales non ſufficeret. Ideoq́; ſancimus, ſi qñ ex Aegyptiaco tractu, vel adiunctã ei vtraq; Libya prouocatio ſperatur, vſq; ad decem librarum auri quantitatem: non in hãc regiam vrbem ea venire, ſed ad præfectum Auguſtalem, [p] qui audiat, & cauſam dirimat vice ſacri cognitoris: [q] nulla [r] ei penitus poſt definitiuam ſententiã appellatione porrigenda. Similiq́; modo quoties in Aſiana diœceſi vel Pontica tale aliquid emerſerit, [s] vſq; ad prædictam quantitatẽ decẽ librarũ auri, appellationes ad viros ſpectabiles, comites fortè, vel proconſules, vel prætores, vel moderatores, quibus ſpecialiter eaſdẽ lites peragẽdas deputauimus, remittant: quatenus & hi ad ſimilitudinẽ pfecti auguſtalis [t] vice ſacri cognitoris [u] intercedãt, & ſine ſpe qdẽ appellationis, Dei tñ & legũ timore proferant decidendas. Orientalẽ aũt tractũ cauſas appellatione ſuſpẽſas, & vſq; ad decem libr. auri quãtitatẽ limitatas, ad virũ ſpectabilẽ comitem Oriẽtis mittere: ſimili mõ [x] audiẽtiã & finem eis impoſiturum.

CAP. IIII. Vt à ſpectabilibus ad illuſtres appelletur.

A ſententia ſpectabilis non ad ſpectabilẽ, ſed ad illuſtrem appellatur, ſ. ad præfectum & ad quæſtorem: etiam ſi dictis ſpectabilib. cauſa fuerit ex principis delegatione commiſſa, à ſententia verò clariſſimi ad ſpectabilem appellatur, & à ſententia illuſtris ad ſuperilluſtrem appellatur, ſaluis remanentib. iuribus & appellationibus. Angelus.

Illo

& C. vt ſtra cẽt. ſl. cel. quæſtio termi. l. ſi. Ac.
[a] Conſiſtorium. locus eſt, vbi ſedet iudex ordinarius in audiẽdo & iudicãdo. ſed principis vel Papæ ꝓpriè dr̃ ꝯſiſtoriũ: vt j. ꝑx.
[b] Occupatã. propter quas occupatiões nõ pt intẽdere negotijs priuatorũ: vt hic, & ſ. de hær. & Fal j. cñ.
[c] Patres. cõſcriptos. i. ſenatores, vt dicunt quidã. vel dic patricios, qui ſunt loco patrũ ad imperiũ: vt in ſti. q b. mo. ius pa. po. ſo. §. filiuſfami. in ſi. §. hos aũt cõuocabat, vt eorũ cõſilio iudicaret. & ita eſt arg. q iudices debeãt dare ſcoitentias habito ꝯſilio ſapientũ, & hoc ipſũ cõſueuerũt ſcribere i ſententijs. & facit C. de leg. & con. l. humanũ. & C. de ſeoien. ex breui reci. l. a j reſp.
[d] Periclitari. C. de di la. l. cũ à nobis. ſ. vbi dr̃ nullã procraſtinatioẽ vel dilationem fieri, vbi cã corã principe agitur Sol. ibi loquit qñ cã principalis vel appellationis fuit relata principi, vt iudicaret tñ. omnia. n. erant diſputata & cognita ab alio iudice. nã aliàs nõ pt fieri talis relatio: vt C. de rela. l. j. licet hoc ipſe princeps debeat cognoſcere. hodie tñ talis relatio non permittereẽ. qualẽ mõ diximꝰ: vt j. de iud. nõ expec. ſa. ſuſſi. §. j. Ac.
[e] Occupetur. q. d. nullũ & facit j. de appe. col 8. & j. vt ſpõ. lar. §. hoc quoq;. col 9 & C. de an. exce. l. ſi i ſi. & ff. qui ordo in bo no. poſſ. ſec. leg 2. §. dies. & § 10 bunorũ. Itẽ facit. C. vbi ſena. vel cla. l. quoties. l ſi. ſ. reſpon.
[f] Coarctare. ſic ff. de ali iudi. l. quia. ſic ff. ad Trebel. l. ille. §. tẽpeſtiuum. ſic ff. de arbi. l. nã magiſtratus.
[g] In tertio c. i. tertio caſu huius cõſtõnis.
[h] Venerãda. ſic ff. de iu. immun l ſemper. Itẽ ſubſequenter no.

[i] tres ſunt ordiões magiſtratuũ. qđ dic vt diximus ſ. vt ab il lu. & qui §. r. coll. ſ.
[i] Auctoritas. not. pro antiquitate, ſiue vetuſtate: quod dic, vt ſ. de mona. §. ſi. col. ſ.
[k] Digeſſerit. i. ordinauerit.
[l] Ad ſpectabilium. i. ad medios.
[m] Tribunal. vbi ſedet iudex ordinarius in audiendo & iudicando: ſed principis vel Papæ dr̃ conſiſtorium: vt ſ. proxi. §.
[n] Sacro. i. ſuo ꝓprio.
[o] Minimis. no. hic, q dr̃ minima cã. q eſt minor x. lib. auri: vt patet per ſequentia aliàs aũt aliter dr̃: qđ dic vt diximus. ſ. de mand. prin. § ſit tibi quoq;. coll. j.
[p] Auguſtalem. ſ. venire, qui moratur in illa contraria. Accur.
[q] Cognitoris. i. principis.
[r] Nulla. hic no. ſecũdo appellari nõ poſſe, vt in duobꝰ ſequẽtibus. §§ & diximus. ſ. eod. §. j.
[s] Emerſerit. quia ꝓuocatio ſperatur.
[t] Auguſtalis. de quo ſuperiori. §. proxi. dr̃.
[u] Cognitoris. i. vice principis, qui ſacer cognitor eſt. Acc.
[x] Simili modo. i. ſine appellonis remedio.

Illo

Illo videlicet [a] obſeruando, vt viri ſpectabiles duces, vel alij ſpectabiles iudices, nō ad alios eadem ſpectabilitate decoratos iudices ſuas tranſmittant appellationes in litibus quantecunq; ſint quantitatis (cū non [b] oporteat ad compares iudices appellationes referri, ſed à minore [c] iudicio in maius tribunal aſcendere) ſed ad illuſtriſs. præfecturā illorū appellationes, cuiuſcunq; ſint quantitatis (vt dictum eſt) dirigantur: qui vnà cū viro excelſo pro tpe q̄ſtore eas dirimat: vtroq; [d] officio ſubminiſtrante. i. tā ex ſacris ſcrinijs more ſolito, q̄ pſ. pto. Ita tñ hęc ſancimus, vt nec à ducibus vel alijs ſpe&. iudicib. qb. fortè, & ſi priuati [e] ſint, imperialis maieſtas cauſas iniunxerit, appellatio ad memoratos ſpectabiles iudices currat: ne cā gradati [f] procedere, ſed pperam videaꝰ. Sed à pſidibus quidē prouinciarū, & iudicibus à nobis datis, ſi non ſint ſpectabiles [g] iudices intra memoratā quātitatē referet. [h] Si aūt vel illuſtres ſunt dati à nobis iudices, quibus apices dignitatis ſuper ſpectabilitatem ſunt, vel duces, [i] q oimodo ſpectabilitate ſunt decorati, vel ij qui à principe delegati ſunt, ſpectabilē habeant dignitatē: eorū appellationes ſub quacunq; quantitate in hāc regiā vrbē ad cōpetētes antiquo [k] more iudices referant: omnib' alijs q̄ de appellationib. ſtatuta ſūt vel ab antiqua [l] pſapia, [l] vel ab auctor. anteriorū [m] cōſtōnū, vel à nřa [n] humanitate, tactis illibatisq; cuſtodiendis. [o] Deſunt hic hæ leges, De officio prętoris Iuſtinianei Piſidæ, No. 24. De offi. ꝑtoris Lycaoniæ, No. 25. De off. Præt. Thraciæ, No. 26. De offi. comitis Iſauriæ, No. 27. De moderatore Heleno ponti. No. 28. De Prętore Paphlagoniæ. No. 29. De procōſ. Cappadocię, No. 30. De deſcripti. quatuor pſ. Armenię. No. 31. Has oēs reperies in collat. 10. in quā eas reiecimus. Sequēs autem No. de Conſulib. loco ſuo mota eſt, cum ſit No. 105. Conſ.

TITVLVS IIII. No. 105
DE CONSVLIBVS.

Conſules & eorum vxores, & matres in ſeptem ludis & proceſſibus poſſunt ſpargere argentum: & ex argento populum muneribus honorare: aurum autem eis ſpargere non licet: ſoli principi aurum contemnere conuenit. Bar.

Idem Auguſt. Strategio comiti ſacrarum largitionum, exconſuli & patricio.

Conſulatus [p] nomen & cauſa priſcis quidem Romanis aduerſus hoſtium adinuentum eſt vtilitatem: & in decretis [q] quæ eis ordinatio communis dabat reipublicæ figura, [r] ſortiebātur repente prouincias, in quibus [s] Romani bellum habebant: & ſm has ſortiebantur faſces: [t] ſequens vero tempus imperatorū piiſſimorū tranſponens bellandi & pacificandi poteſtatē ad largitatē, ſolam cām conſulibus mutuauit, & hāc tēperatā & ordinatam, menſuramq; non excedentē paulatim verò quidā ita ſumptuosè cām aggreſſi ſunt, vt ſuā qdē ederent magnanimitatē, nō tñ cogitarent, qa exemplū aliud nō haberent. non .n. ad plurimos venit ſubſtantiæ magnitudo tranſcendens [u] ēt magnificentia, aiq; non menſura rei, ſed propria magnitudine proueniēs. Quia igitur videmus periclitari conſulū nomen. qđ ex temporibus ita prolixis, & ad milleſimū propè annum veniens, cū Romano-

[a] Illo videlicet. Hic autē not. tres caſus: Aut. n. appellaꝰ à ſpectabili: & tūc ad pfectū & q̄ſtorē & hoc ſiue ex ſeipſis ſpectabiles cognouerint, ſiue ex delegatione principis: vt hic vſq; illuc. ſed à pſidib. quidē prouinciarum &c. aut appellaꝰ à clariſſimis: & tūc ad ſpectabiles appellaꝰ vt ibi: ſed a pſidib &c. vſq; illuc, ſi aūt vel illud &c. aut appellatur ab illuſtri delegato à pricipe. vl ſpectabili: & tunc ad antiquos iudices, vt ibi finaūt &c. vſq; illuc, oibus alijs &c. Si aūt priuato princeps cōmitteret: tūc ad pfectū ꝑtorio, & q̄ſtorē appellaꝰ: vt C. de appe. l. pcipimꝰ. § huic.
[b] Cum non. interpoſitio eſt.
[c] Sed à minore. ff. de arb. l. nā magiſtratꝰ.
[d] Vtroque offi :io. i. cū ſuis officialib. q̄ q̄ſtoris q ſocꝰ fuꝰ erat.
[e] Priuati. ſ. adminiſtratiōe: ſi ſt dignitate, ne ꝯdicat ī. d. ctis.
[f] Gradatim. ſic ff. de neg. geſ l q̄ vtiliter. t prin. & ff. de mun & hon l vt gradatim.
[g] Spectabiles. ſ. clariſſimi. Vel dic de duobus dict. i. ſi appelleꝰ à pſide. q vere clariſſimus eſt C. de priua. cas l. j. itē de iudice, priuato dato à principe. à quo ſi appelleꝰ, ad ſpectab lē appellatur. In vtroq; ſm hoc correctū ē. qđ dī. C. de ap. l pcipimꝰ. §. huic.
[h] Referetur. ſ. ad ſpectabiles.
[i] Vel duces. tepere dati ſunt à nobis.
[k] Antiquo. hic erat mos forte. vt à ſpectabili ad illuſtrē, ab illuſtri ad ſupilluſtrē appelleꝰ ſed ſm C. appellatur in caſu huius tm. ad principe n: vt C. de app. l. præcipimus § pen. ſed dic eam corrigi per hāc.
[l] Antiqua proſapia. vt ſ. de appel. vſq; ad tit. de iure fiſci.
[m] Anteriorū. vt C. de app. vſq; ad tit. q bonis cedere poſſ. Acc.
[n] Vel à nřa. vt patet in multis legibus Iuſtiniani quę ſunt ſub prædictis tit in fi. C.
[o] Cuſtodiēdis. niſi p hāc cōſtitutionē, vel per alias q̄ ſunt ī hoc volumine poſt iſtā, inueniantur correctæ.

DE CONSVLIBVS

[p] Conſulatus. hic ponunt quidam peſſimā notā. ſ. hāc, hæc cōſtō nihil valet. ſed certè immo valet ad multa notabilia, vt notarut circa ipſam litteram. dic ergo in primis antequā ad notabilia ti enil ventamꝰ. Conſul dī qui conſulit reipublicæ: vt ff. de origi. iu. l. 2. §. exactis. 2
[q] In decretis. electionis. Accur.
[r] Figura i. ęqualitate.
[s] In quibus. i. ꝑ quas.
[t] Faſces i. honores.
[u] Trāſcendēs. i. dicere, nō trāſcēdēs mēſurā rei, vt expēdas plꝰ quā poſſis: ſed ſm ꝓpriā mēſurā ꝓueniēs ex animi virtutibus: qđ eſt notandū & facit. ī. vt deter. ſit nu. cle. §. 1. in fi. col. j. Ac.

Scripta

rũ republica pullulauit: ꝓpea credimus oportere cām comprehendere & immenſitatē eius recidētes † ad beneplacitas cōſulares ſtatuere expēſas: quatenus cōtinua ſit Romanis, oĩbus aũt bonis viris exiſtat acceſsibilis, quoſcunq; hmõi nos dignos eſſe honore decreuerimus. Cuncta ſiquidē perſcrutātes perſpexim⁹ quantũ eſſe conueniat, qđ datẽ. A Martiano itaq; Imperatore eximio ſcripta lex [a] eſt, quę volebat nō ſpargere pecunias cōſules: & ipſa eius conſtitutionũ prima fuit. Igitẽ & poſt prędictā ꝯſtitutionē qm inuenimus, ꝙ quidā hanc ſequētes, nihil ſpargere populo paſſi ſunt, alij aũt & vltra legē agere hæc petētes, & ꝓmerētes q̃ petiuerunt, deinde ad ſui animi reſpicientes mēſurā, circa aſperſionē largitatem vltra terminũ celebrauerũt: quidā verò † mediũ [b] bñ eligentes mediocrib. ꝑ plurimis ꝯtenti fuerũt: qm̃ ẽt p̃cedētib. qđ mediũ eſt, optimũ viſum eſt eſſe, tanquā ex vtroq; ſummis periclitātibus mox ad immenſitatē procedere: ꝓpterea exiſtimauim⁹ & nos de hoc definire qđ decet: vt nihil nec immenſum, [c] nec inordinatum ſit, neq; noſtrorũ tēporũ indignum. Quātuncunq; ergo cōpetens eſt dari ab eo, q à nobis eligitur ꝑ annũ conſul, occaſione ſportularũ oĩum, & diſtributionũ & expenſarũ: hæc oĩa competenti ſcriptione [d] huic nr̃æ interponi ſacræ iuſſimus legi. In legis.n. hoc ponimus ſchemate, vt trāſcendenti ẽt pœna q̃dam inferatur competēs. Redditus autem eorum imminutos oẽs eſſe volumus. Si.n hoc adinuentũ eſt, vt ſpectacula [e] ad animi voluptatem agantur populo, hæc aũt à nobis determinantur in circenſibus, & beſtiarum ſpectaculis, & thimeles delectatione, nullo horum noſter priuabitur populus: ſed erit quidem ei proceſſus primus quo ſuſcepit conſulatũ, & huius poſſidet codicillos Calen. Ianuar. [f] poſt illum verò ſm aget ſpectaculum certantium equorũ (quā hippomachiam vocant) ſemel exhibendũ: & poſt illud, quod dicitur totius diei, multa delectatione implebit populum, hoc qđ vocatur Græcò παγκράτιον, & beſtijs pugnantes homines, & vincentes audacia, inſuper & interemptæ beſtiæ. Quintũ quoq; faciet proceſſum, quo ad theatrũ ducit: quem adorna [g] vocant: vbi in ſcena ridiculorum eſt locus tragœdis † & thymelicis [h] choris & ſpectaculis vniuerſis, aut qđ à iudicibus apertum eſt theatrum. rurſus q̃dē ſpectaculum equorũ certantium edit ſeu q̃ vocatẽ hippomachia. Sextum agens hũc cōuentũ, ex hoc deponit annalē hunc honorē, in depoſitione agens ſolennem editionem. & ita ſeptem noctium & proceſſuum complebitur curſus, nullũ ſpecierum antiquitus ſtatutarum derelinquens. Vnam ſiquidē aliam adinuenire hippomachiam, duoq; continuare, q̃ vocanẽ theatrũ, & amphytheatrum, & non priorum horũ contentos eſſe: palam eſt, quia nihil noui vltra id, qđ prius agitur, habet. Sufficere itaq; rite cauſa putabitur: & ſingulæ dantur claræ, & non in tantum, vt iam populo etiam odibile ſit. in ijs enim quæ raro fiunt miraculum eſt. [i] Hæc itaque de conſularibus à nobis ſcripta & determinata ſunt expenſis. Si autem ẽt vxorem conſul habeat: definita eſt à nobis & circa illā expenſarum menſura. decet.n. frui eas & cōiugis claritate. [k] Si vero non copulatus eſt vxori: his ſatis eſt, niſi mater eius conſtat iā conſulatu digna & prius honorata, & velit eā vnà frui ſecum ſchemate: & hoc in ſola matre prębemus. alia verò non decorabitur mulier penitus præter coniugem & matrem: & illæ quidem omnibus modis: quoniam vxores coruſcant radijs maritorum, hoc lege dāte: matres vero, ſi conſul hoc voluerit. [l] Nam neque filia, [m] neque ſoror fortè, neque vxor filij: & multò magis ſi nec pertinēs ad genus ſit. hoc enim purè illicitum exiſtebat. Spargere autem in ſeptem his proceſſionibus populo conſulem melius nos deſignauimus: ſicut Marciani diuę memorię conſtitutio dicit. [n]

Illā

[a] Scripta lex. C. de cō ſulibus. l. 2. lib. 12.

[b] Medium. Nota mediũ eligēdũ. vnde dr. Mediũ tenuere beati & illud Ouidij: Medio tutiſſim⁹ ibi. & ſa. ff. de uſ. ꝑcō. l. ſolent. §. fi. & inſtit. de rer. di. §. cũ ex aliena. ibi, placuit media. & inſtit. qui manumit. nō poſ. §. vlt. Ac.

[c] Immenſum. No. reprobari immenſitatē. ſic & ſ. vt determ. ſit nume. cle. in prin. & ſ. de teſt. §. fi. & ſ. de nupt. §. deincept. ar ꝯ ſ de non eligen. §. firmus. col. 1.

[d] Scriptione. cētum libræ auri.

[e] Spectacula. ſic C. de ſpec. l. 1. & de fer. l. fi.

[f] Ianuarij. nota. quē adipiſci honorē i Calen. ian. ſic ff. de con di & dem. l. Publiua. & ff. de peti. hær. l. itē veniunt §. pridie.

[g] Adorna. gen⁹ ĩud. ẽ.

[h] Thymelicis. ſic ff. de his qui no. infa. l. athletas in prin.

[i] Miraculum eſt. vñ dr. Omne rarũ carũ: vt hic. & ĩ. vi fine ꝓhi ma. §. 1. & ff. de ie. & ſenatuſ. l. vñ ad ca.

[k] Cōiugis claritate. conſonat quod ſtatum ſubiicit, & quoniam vxores &c. vt ſi maritus eſt cōſul, & hæc conſularis dicatur: licet alia, quæ eſſet vxor nobilioris, ei præferatur: vt ff. de ſena. l. 1. quæ hic eſt ſignata contra. & hæc ſunt vera matrimonio durante, ſeu iam diſſoluto, antequam nubat humiol inferioris dignitatis: vt C. de nup. l. cũ te. & ff ad muni. l. filij. §. 1. & ff. de ſena. l. fœminæ. & C. de dig. l. mulieres. & ĩ. ut. j. §. non tamen.

[l] Voluerit. Not. honorem deferri ad ſuperiorem, & matrem per filium. Sed ꝯ. ff. de ſena. l. 1. Sol. vt ibi: quia hic ſpeciale.

[m] Nam neque filia. arg ꝯ C. de epiſ. & cle. l. eum. Accur.

[n] Conſtitutio dicit. de qua paulo ante

† Reſcindendu.

† Cō cor. c. 1. extra de off. cuſto & c. q̃ renti. de of. de leg.

† Vide Alc. in 2. lib. C. tit. de athletis.

Illa quidē abnegauit oīno munificentiā: nos aūt corrigimus eam cauſam voluntate eius, qui cōſulatus hēt honorē, diſponentes.ſiue.n.nihil voluerit ſpargere, nō cogimus. ſiue rurſus venire ad hoc voluerit,& ex argēto muneribus honorare [a] populum,nec hoc interdicimus.non tñ aurū ſpargere finimus, non minoris alicuius,nō maioris omnino,non medij characteris aut ponderis: ſed argētum,ſicut prędiximus. ſoli.n. aurum ſpargere damus Imperio, cui ſoli ēt aurum contemnere pręſtat fortunæ faſtigiū. argētū vero qđ mox poſt aurum [b] precioſiſſimū fiet, & alijs cōſulib⁹ largimur decens: & hæc finimus eos ſpargere, q̄ vocantur miſſilia, [†] thymelicis, & caueis, & in quadrangulis, & talibus quanto.n. minora ſunt, quæ ſparguntur, tanto plures ſuſcipientes erunt: ſitq; rei menſura, dantis virtus, & voluntas,ſiue nihil, ſiue mediocre, aut tranſcendens populo erogandi. Hoc.n.in conſulatu definimus, neq; inuitos ſpargere cogentes,neq; volentes prohibentes.Sed de argento quidem ſpargendo ita à nobis ſancitū ſit. & ſi omnino ad hoc acceſſerit, licentiam habeat diſtribuendi argenti munificentiam in ſuis proceſſionibus, ſicut ipſe rectè ſe habere putauerit:ſolo prohibito aurum omnino iaculari: quod imperatori [c] tantum tributum eſt contingere. Aliorum autem quæ à nobis decreta ſunt & cōſcripta in deſcriptione, quæ hac continetur lege, tranſcendendi aliquid omnino, aut addi nos nullo permitti mus modo.Quod itaque definitum eſt (dicimus autem ſpargere) in dantis ponimus voluntate,omnino proprię poteſtatis hoc eius, qui dat,facientes.quod verò à nobis definitū eſt ſemel & ordinatum, tranſcēdi hoc noſtra lex prohibet.Sed ſi quis præſumpſerit, quod definitum eſt egredi,centum librar. auri perſoluet pœnam,vtpote noſtra pręuaricatus pcepta, & omnem huius legis corrumpens, quantum in ſe eſt, intentionem. Si.n.pro hac tantummodo poſita eſt lex occaſione,ne dandorum immenſitate cōſulatus deſint,& propterea nos ſuperfluas illas donationes & expenſas abbreuiauimus, & in populum effuſas proceſſiones, & ſpectacula ad bene ſe habentem deduximus menſuram: rite aliquid decentius dinumerauimus conſiderantes, ideſt ſpargere argentum, & neq; quicquam dare, eorundem conſulum dimittentes voluntatibus, vt nobis ſint amplius, & ſemper ex ſuo vocabulo [d] tempus adornent: qui quod diſpoſitum eſt,tranſcendit, rite, vtpote noſtram præuaricatus legem,dignus eſt pœna. Sic enim nobis erunt iugiter conſules, cauſæ immenſitatem non formidantes, nec tanquam certiſſimum periculū conſulatum refugientes & aduerſantes, & propterea ſancimus legem hanc ſub firmitate ſeruari. Nullus ig ē eam egredi pſumat, nec ſi vehementer idoneus ſit,nec ſi noſtrorum ſit iudicum, nec ſi maximæ curiæ,aut nulli adminiſtrationi præſit.Hęc enim omnia nos conſiderātes, omnibus propoſuimus ſuper donationibus æqualitatem, nulli penitus licentiam dantes exire menſuram, quę hac cōtinetur lege, niſi in ſolo argento in proceſſionibus ſpargēdo,aut neq; hoc faciendo: qđ in eorundem conſulū poſulmus (ſicut ſæpe diximus) voluntatibus. Ipſis quoq; qui hoc accipere conſueuerunt, maximę gratiæ in hac nr̄a repoſitæ ſunt lege. Si.n.periculum erat deficientibus conſulibus neq; quicquā accipere, nunc aūt accipient mediocriter, multā habebunt rite huic legi gratiam, ꝙ ſufficiat pro nihil offerente. & hoc.n.ipſum nō permittere nos glorioſiſſimis conſulibus,aut aurum ſpargere,aut vaſa maiora,ſed in miliarcſijs, & melis,& caueis, & quadrangulis mediocribus: & hmōi facere donationē: ſanctio ad humanitatē à nobis adinuenta eſt, & populo medelā prębens.Si.n.hoc egerint,qui conſularē edent munificentiam,& his ſolis concilient populares, nequicquā de maximis lucris decertantes ſeditiones exercebunt adinuicem, & venient vſq; ad alternas plagas, quas per fuſtes [e] & gladios & lapides egerant frequēter,rem omnino nobis odibilē. Videbamus.n.eos contēdentes quidē, & malis innumeris implentes alteruttos occaſione ſparſorū, & ab eis arreptorū, domum verò referentes omnino nihil.ſed ea die in ebrietatibus & potationibus [f] oīa expendentes.Si verò forſitan ſpelucri [g] maioris etiam præ expendiſſe cōtigerit, poſtea verò aut nihil,aut minus accipiat: ēt damnum & debitum habebit: & plagis & vulneribus, & ex hoc malis incurrere cogetur. Si autem mediocriter ſit, quod ſpar-

ꝺ fecimus mentionem: vt C. de conſul. l. 2. q ſtatim hic corrigitur. Accur.

[a] Honorare. ſic inſti. de re. diui. § hoc amplius. Acc.

[b] Poſt aurū. uo. aurū pcioſius metallū: & poſt aurū argentum.

[c] Imperatori no ſolum principem debere habere aurum. & facit C. de agri. & cēſ. l. domini. lib. xj. Acc.

[d] Ex ſuo vocabulo nā nomē dēt eē ꝯñs rei, vñ cōſul à cōſulēdo dicat. ſic inſti. de do. §. eſt & aliud. C. de epi. & cle. l. decernimus.

[e] Per fuſtes. ſic & in procę. ff. circa fi.

[f] Potationibus. oot. de ebrietate & potationib. ſic C. de adul. l. quæ adulterium.

[g] Spelucri, ſic. ff. de petit hære. l ſed & ſi §. quod autem quis.

Memo-

[†] Vide Alci. lib. 2. C. titu. de Athletis.

ſpargitur: nec vehementer contendent: nec quæſtus expectantes, abundãtia vulnera aut plagas alterutris vltra menſuram dabunt. Ideoque communem prouidẽtiam introduximus ex hac lege & communi reipublicæ figuræ, quatenus tempus habeat poſt imperium, & conſulis ingem memoriam, atque vocabulum glorioſiſsimis noſtris iudicibus, & qui ex maxima curia ſunt (eo φ honorare nobis placet dignos ° nõ expendentes immensè) decentem dam[9] conſolationem & noſtro populo, & alijs omnibus, licet deſperantibus iam cauſam: propterea, quod ſuperfluum eſt auferentes, vt conſulatum immortalem ᵉ reipublicę ſtatuamus. Subiaceat igitur (ſicuti prædiximus) nr̃a diſpoſitio huic legi: cuius exemplaria recondentur in foro tuę celſitudinis cum hac lege ᵃ quam ad eam direximus. Per tempora tamen glorioſiſsimos conſules ſancimus ex ſolo tuo foro exemplar deſcriptionis ᵈ accipere huic ſubditæ legi, vt ſecundum eam omnia dentur. Deſcriptionem namque ideo à ſede tua dari volumus, vt nec ipſis liceat præuaricari, nec his qui vocantur breuiatores, ᵉ adulterari aliquid horum quæ à nobis diſpoſita ſunt: ſed periculo cuſtodientium hãc deſcriptionem i foro tuæ gloriæ, dari exemplar ci[9] cum ſubſcriptione ciugulum habentis hoc, cui nunc ipſe pręſides: vt per oia inadulterata maneant, quę à nobis diſpoſita ſunt. Difficultatem verò nullus habebit horum, qui ad conſulatus veniũt honorem, ſi mediocrem ita faciens expenſam in omni tempore fiet. Et.n. omne quicquid hactenᵃ conſulatus habentes honorem, & ex foro tuæ celſitudinis, & ex glorioſiſsimis præfectis noſtris, aut etiã aliunde per munificentiam noſtram percipiebant, & nunc eis dabimus: ab eis quidem faciendas expenſas abbreuiantes: à nobis autẽ largitatem non minorantes.

Omnibus autem à nobis dictis imperatoris excipiat fortuna: cui & ipſas Deus leges ſubiecit legem aĩatam ᶠ conmittens hominib. eo φ imperatori quidem iugis & indeſinens cõſulatus omnib. ciuitatibus & populis & gẽtibus, in ſingulis, quę placent diſtribuenti, aduenit: aut cũ ipſe annuerit trabea: ᵍ ideoq; & imperij conſulatus per omnia ſit ſequens ſceptra. Tua igitur celſitudo hanc noſtram ʰ ſuſcipiens legem, perpetuè eam in ſua manere fortitudine procuret ſecundum omnem, quæ in ea continetur, virtutem legis. Scriptũ exemplum Ioanni glorioſiſ. ſacrorum prætoriorum præfecto iterum excõſuli & patricio. Scriptum exemplar Longino prudentiſsi. & glorioſiſsi. præfecto huius almæ vrbis.

TITVLVS IIII. Nouel. 32.

VT NVLLVS MVTVANS agricolæ, teneat eius terram.

Prouiſio inducta per legem pro agricolis contra priuatos creditores, extenditur etiã ad milites. Bartolus.

Idem Aug. Dominico præfecto prętorio per Illyricum.

Hæc conſtitutio Latina lingua eſt compoſita, ideoque in Scrimgeriana & Haloandrina editione deeſt. Contius.

PRopter auaritiam ⁱ creditorum, qui anguſtia ᵏ temporum abutentes terrulas infelicium agreſtium ſibi acquirunt, pro pauco frumento omnem illorum ſubſtantiam retinentes, legem poſuimus, quam primo quidem in Thraciã & in oẽs eius prouincias, in præſenti aũt in Illyricanas ˡ patrias direximus: cuius exemplariũ ᵐ ſubdi etiã præſenti

---

Princeps eſt lex aĩata in terris.

ᵃ Memoriã. ſic ĩ. vt præponatur nomen imperatoris.

ᵇ Dignos. No. iudices dignos honorandos. ſic C. de offi. ciu. iudi. l. 1. Acc.

ᶜ Immortalem. ſic ĩ. qño opor. epiſ. §. fi. & ĩ. vt præpo. no im pera. in prin.

ᵈ Deſcriptionis. i. ſcripturæ. Accu.

ᵉ Breuiatores. i. q bre uiatiões ſcribũt. Alb.

ᶠ Legẽ aĩatam. No. principẽ eſſe, ipſã legẽ aĩatam in terris. & facit ad hoc C. de legi. & ꝯſtitu. l. digna. & C. de teſt. l. ex imperfecto. & ff. de leg. & ſenatuſcõ. l. princeps & ff. de leg. 3. l. ex imperfecto. & inſti quib mo. teſt. infir. § j. Accur.

ᵍ Trabea. veſtis cõſularis, de qua fit mẽtio C. de conſul. l. j. lib. x j. Accur.

DE NATVRALI. in co. dcon &c.

QVi ſt. Hanc ꝯſtõnẽ qdã non hñt: vel ſi hñt, nõ hñt hic. & ſolum habent id verbũ notabile quod eſt circa principiũ: nam quod i multitudine.

Albo curiæ. in quo ſcribantur noia curialium. vt ff. de albo ſcri. l. 1. & l. 2.

Antenup. don. qđ eſt ĩ. vt ſpon. lar. in princi.

Abrogauimus. vt C. de decu. l. fi.

ʰ Hãc nſam. ſic ĩ. qui. mo. nat. effi. ſui. §. & qñ variè. vſque ad §. tribus autem.

VT NVLLVS mutuans &c.

Scilicet facta ſolutione, vel aliquo dato loco ſolutionis. alias contra it vt infra proxi. conſtitu. §. ſancimus. & no. differentiam inter hanc & illam. illa.n dicit et quantam vſuram debeat dare agricola ſuis creditoribus, quod hac non dicit. Item hæc eſt localis. vt in princi. illa generalis, vt infra ti. proxi. & § fin autẽ. & ideo hanc breuiter pertranſeas, & procedo ad ſequentem.

ⁱ Propter auaritiã. ſic C. ne lice. po. l. 2. & ĩ. vt ind. ſine quoquo ſuff. §. j.

ᵏ Anguſtia. dicentes terminũ cucurriſſe vt ob hoc vſuras & acceſſiones peterẽt ex mora, & propterea retinerent terras loco pignoris, vt ſubijcit. A.

ˡ In Illyricanas. i. in Sclauoniam. Albe.

ᵐ Cuius exemplariũ. id eſt ſicut in illa continebatur, quam miſit ad Illyricos de mili-

Exemplaria, legendum.

millibata & hic dr. vt ſubijcit. nec. n. facit mẽtionẽ de px. ꝯſt. licet qdã ꝯ ſtuãt. nã illa ad iſtã nullã hẽt ꝯiũctionẽ vł ꝯtinuationẽ, licet loquat̃ de ſil. mſia.
a Et ꝓuincialib. i. ipſis paganis ſiue ruſticis ł locis illis tm̃, vbi ipſa lex eũ hñt, licet ſequens ꝯſti. ſit gñalis.
b Anteriore lege. quam miſimus ad Thracas gentes.

NVLLVM CREdentem &c.
c Nullum credẽtem &c. i. mutuantem, ſic ff. ſi cer peta l. 2. § 1.
d Tenere illius terrã. vt ſ. px. in rub. facta ſolu. debiti nõ prius: vt j. eo. § ſancimus.
e Debet vſurã ſ agricola: licet qdã dicant idẽ in quolibet alio: vt dicemus. j. §. ſin autem pecunias.
f ... mdurã. Auaritiã. i. ſi. pro... n princ.
g Cõem oĩb. At ſupior fuit localis: qdam tñ dicũt hãc localẽ. ſ. in Cõſtãtinopoli. tñ ciuitate ſed exinde extendi dicũt ad alias terras: vt j. §. ſin aũt pecunias.
h Adminiſtras. loquitur Agerochio, cui hæc conſtĩ mittitur.
i Dantes. ſ. creditores mutuum illis ruſticis.
k Nõ minorẽ imo maiorẽ, eĩ maior ſit pœna inter hoĩes & vicinos cõuerſati, & eorũ nõ poſſe vti ſuffragijs, q̃ ſi eſſet ab eis remotus: vt C. de apoſta. l. hi qui ſanctam.
Minorẽ. i. p incurſionẽ nõ minorẽ, quã ſit barbarica Acc.
l Alia ſpecie. aliàs aliam ſpeciem.
m Aridis. ſunt autẽ aridi. qui adinuicẽ cõmixti nõ cõfunduntur, ſed liqdi cõfundunt̃ vt vinũ, mel, & ſimilia: vt inſti. de rer. diuiſi. § ſi duorũ. & §. ꝗ ſi frumentũ. Sed nũqd hoc Ius qđ eſt in aridis hic cõſtitutũ. & in liqdis locũ hẽt? Rñ nõ, imò ſtam⁹ iuri antiq. vt vſq; ad duplũ poſſit eẽ acceptio, ſicut in vſura nautica: vt C. de vſu. l. olei. nã vel nautica pecunia ẽ ꝑiculũ dãtis mutuũ. ita ſ talis mutuo, ſi fruct⁹ medio tpe eſſiciunt̃ deteriores. i. viliores ꝑcij. vt ff. de nau. fœn. l. fœnerator. in fi. ẽt nudo pacto, vt in illa vſura nautica: vt C. de vſur. l. frumenti. eẽ n. hic hoc non mutet̃, nec nos dictũ ius antiquũ prohibemus. Acc.
n Parte modij octa. Sic ADDITIO. ἐγδόην μοῖραν in alia Græca huic rñdẽte dixit. Mod. Par. aũt & eius

p *Aiμιμόντου.* Latinè Aemimõtis. Cont.

ſenti legi ꝑcipimus: vt ne priuati qdẽ hoĩes putent legẽ ꝯ ſe ſolũmodo eſſe ꝓpoſitã: milites aũt altiore nitentes faſtigio, legẽ ꝯ ſe nõ eẽ ꝓlatã exiſtimẽt. Vt ergo & tua magnitudo ſciat, ꝙ cõis hęc lex poſita eſt & ꝓuincialib⁹ a & militib. & oĩ cingulo, nulla excuſatiõe cuidã cõpetente: eũ ad tuã ſublimitatẽ ꝑſentem legem deſtinauimus: ſcituris militibus ꝙ pñti legi nõ eẽ obediẽdũ exiſtimant, ꝙ cingulo denudati inter priuatos habebunt̃: pęnis quas in anteriore lege b poſuim⁹ pri⁹ nihilomin⁹ ſubiugãdi

TITVLVS V.

NVLLVM CREDENtem c agricolæ, tenere d illius terram: & quantã debeat vſurã e dare.

Nullus credens agricolæ pro debito teneat terram eius: et ſi ei crediderit aliquos fructus aridos, pro quolibet modio noĩe vſurarum in anno percipiet octauam partẽ modij. Si verò pecuniam mutuauerit, pro quolibet ſolido accipiet vnam ſiliquam.

Idem Auguſ. Agerochio clariſs. presby. Aemimontis p in Thracia.

REm duram atq; inhumanã, & q̃ vltra oẽm ipietatem & auaritiam f ſit, proſpeximus lege ſaluberrima ſanare: & cõem g oĩb. deponere medicinã, non tm̃ in pręſentis neceſſitatis tẽpore, ſed ẽt in oĩ ęuo futuro. Venit. n. ad nr̃as aures, quoſdã in Myſia ſecũda ꝓuĩcia, quã adminiſtras h auarè neceſſitate temporũ captata, quoſdã fœnerationis feciſſe ꝓ̃ctus, & paucã menſuram fructuũ dantes, i terrulas eorum abſtraxiſſe, & ex hac cauſa quoſdam colonorum fugæ latebras petiſſe, & alios fame eſſe necatos, & triſtiſſimam peſtem homines inuaſiſſe, incurſione barbarica nõ minorem. k Sãcimus itaque oẽs hmõi creditores, quantuncunq; vel tritici vel hordei, vel in alia ſpẽ l quæ in fructib⁹ aridis m eſt, crediderint: hoc reddito in pñticum parte modij octaua n pro ſingulo modio ĩ vno quoque anno præſtanda, terrulas o colonis reſtituere, nemine penitus eorũ audente terrulas detinere ſub occaſione fœneratitię cautionis, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis credita ſint ꝓ̃cta. Sin autem pecunias dedit: nihil amplius ſiliquã p vnam pro ſingulo ſolido annuã præſtare. Et hanc ſaluberrimam legem in oẽs

diſcipulus Bald. hũc locũ corrigunt. vt ꝓ 8. legant̃ 24 ego aũt li. 2. Subſeciuarũ docui locũ nõ eẽ corrigẽdũ. illos mouit. ꝙ octa ꝓ modio excedit centeſimã: ita hic ſi ꝑmittit̃ tẽtẽ ſm̃ accipe ĩ pecunia vſurę noĩe. Equidẽ fateor excedere cẽteſimã, idq; vna ducenteſima: q pars eũ ſit tã minuta, vt nullã inaequalitatẽ ĩ vſu hoĩum efficiat, Iuſtinia. magis rotunde quã ſubtiliter definit centeſimã in frugib. cum 8. pars dat̃. Cur aũt cẽteſimã ꝑmittat in frugib. cũ in pecunia triẽtẽ ſm̃ indulgeat: hæc inæqualitatis rõ eſt, ꝙ pecunia ſterilis ẽ, ideoque ꝯ naturã ei⁹ eſt, vt vſurã parere dẽat, vñ triẽs ſm̃ ꝑmittit̃. At frumẽtũ fertiliſſimũ ẽ. & vnũ granum centũ alia parit. non mirũ itaq; ſi ꝑmittit̃ hoc caſu cẽteſima, vt & in l. eos. C. de vſuris. Et ſane illã legem iſti eadẽ rõne corrigere debebant, cũ nihil hic in ſpecierum fœnori datinnib. Inouetur niſi ꝙ rotũde definit cẽteſimã, octauã modij partẽ: ſicut & triẽtẽ in pecunia ſiliquã vnã pro ſolid in vno. Nã quãuis octaua excedit cẽteſimã, tñ ſiliqua ꝓ ſolido excedit triẽtem. & tres ſiliquæ pro ſolido cẽteſimã. Quã tñ cẽteſimæ definitionẽ tradidit Am. annus interꝑ l. j. C Theodo. de vſuris. Antonius Contius.
o Terrulas. & hoc idẽ ſic dicit, vt denotet vilitatem rei, & creditoris auaritiam.
p Siliquã. Siliqua ẽ vt Iſido. interpꝛat̃ li. 16. ca. 24. etymolog. 24 pars ſolidi.
(ADDITIO. Qđ ſic demonſtrat̃. Solidus hẽt obolos ſiue ſcrupulos quatuor, ſcrupul⁹ aũt ſex ſiliquas, ergo ſolidus 24. ſiliquas: non ergo ſatis acutè reprehẽſus eſt ab Alciato & Ant. Auguſtino Iſidorus. Verũ & cæteros libros & hunc ẽt ſemper rectè inſpexiſſet Accurſ. Quod autem dixit Iſid. idem ante tradiderat Priſc. in poemate de ponderibus, quẽ habeo e... manuſcriptũ. Idẽ & Beda de Natura reru c. 4. Cont. Alij dicũt eſſe octauã eiꝯ. eius qđ inde 8. fructuum dr̃. Vel dic eſſe genus monetæ, qđ verius eſt. Vel 4. pars vnciæ. vt ff. de annu. leg. l. liberto §. ſiliũ. Et nota ꝙ ꝑ legẽ ſtatuit̃ certus modus vſurarũ in certo gñe hoĩum, vt ſ ruſticis, vt hic. ſic & aliàs lex ſtatuit cer

tus

Vide hoc melius in tit. de vſu. in antiquis. etem lib. 6. decret. quia magis ſpectat ad ſotũ eccleſiaſticũ q̃ ad ſeculare dicernere de uſuris.

Agricolæ priuilegia.

tas uſuras: et C. d his quib. ut indig. l. 1. & ĩ. de alie. & emph. §. hoc etiam ſuper.

a In oẽs extẽdimus. hic colligunt qdã, q̃ hodie vbiq; sũt vſuræ, coarctãdæ & acceſſiões p hãc ꝯſtõnẽ, vt tñ ñ valeat, imò ſit correcta lex C. d vſu. l. eos. §. ſup his. & fac. et ꝓ hoc qđ ẽ ĩ. & hãc legẽ cõem &c. Itẽ fac. & ibi, ſcituris oĩb. credi. &c. Itẽ fa. qa & alſ tex eſt gñalior q̃ iu. ita & hic: vt C. ẽt ob chirog. pe pig. ten po. l. j. Itẽ qa vſuræ odio ſũt iũs. ergo reſtrigẽdæ i dubio: vt ff. de pæ. l. pe. ſed nos ĩ reſtrigimᵘˢ. n. hãc legẽ tm̃ in agricolis: quorũ cã & alia ſtatuũt ſpãlia. nã tpe ſatiõis ñ trahant ad munera: ſed alij ſic: vt C. de agr & cẽſ. li. xj. l. j. Itẽ & circ. teſtã vt C. de teſt. l. ſi. Itẽ & circa iuris ignorãtiã: & qa eis parcit: vt ff. de iur. & fac. ign. l. regula. Item ipſe titu. hoc euidenter oñdit à quo licet argumentari: vt ff. ſi cer. pe. l. j. I alijs ergo oĩb. ſeruaẽ lex pdicta. cor. q̃ põit varios mõs vſura. ſed hodie iuẽ canonũ aliter ẽ: qđ dic, vt no. ĩ. de ecc. ti. in pri. col. 5.

b Initiũ. nã leges gñaliter i futuro, nõ autẽ in ptõ tpe aũ cõpoſitionẽ ſui extẽdunẽ: vt ĩ. de nup. §. ſi. & C. & ff. d leg & ꝯſt. l. leges.

c Et creditorib. ſic ĩ. de fideiuſſ. §. qđ aũt.

d Oĩbus. non tñ oĩbᵘ debitoribus ſm nos. ſed ſm alios ẽt oĩbus debitoribus. Accurſ.

e Cadent. ipſo iure: vt C. loca. l. ſi. Accur.

¶ DE RESTITVtionibus, &c.

Hęc. l. pars expedit ĩ. eo. vſque ad §. vnum.

g Et ea q̃ parit. hoc dt ĩ. e. §. vnũ. vſq; in ſi. conſtitutionis.

Ecurſio. Licet prima et ns. .l. dicera licet principia dent, q̃ maximę ſiue regulæ appellant in Dialectica: hoc nõ ſufficit, niſi nouæ exceptiones: q̃ regulas falſificẽt, dicant: vt hic, &

extendimᵘ, a ex pñti qdẽ tpe initiũ b accipientẽ, in oẽ aũt ęuũ modis oĩb. obſeruãda: vt ſi qñ fuerit vel triticũ, vel hordeũ ſęneratũ, vel alij aridi fructᵘ, creditores tã qđ dederũt accipientes, q̃ ꝓ vſuris octaua modij partẽ annuã ꝓ ſingulis modijs, vel ſiliq. ꝓ ſingulo ſolido, ſm hũc modũ inquãtũ fęnᵘ pmãſerit, pcipiẽtes: ſiue terrulas, ſiue aliud pignᵘ acceperũt, boues fortè vel pecora vel mãcipia, hęc modis oĩb. reddere: & hãc legẽ cõem oĩb. eẽ, humanitate & pietate gaudẽtẽ, & oĩb. egenis ꝯſulẽtẽ, & creditoribᵘ c mediocre ſolatiũ afferentẽ. Hęc igiẽ q̃ à nobis ſtatuta sũt, claritas tua i oĩ ꝓuicia q̃ tuo moderamĩe gubernaẽ, obſeruaẽ feſtinet: ſcituris oĩb. d creditorib. q̃ ſi aliqd ꝑter hęc cõmiſerint, exactiõe cadẽt: e & cui ſęnᵘ ablatũ ẽ, hoc hẽbit ſolatiũ, vt ipſe qdẽ ſecurus degat: auarũ aũt creditorẽ videat in ſuis pecunijs patiẽtem iacturã. D. xv. Cal. Iul. Conſtan. poſt Beli. V. C. Conſ. Deſunt hic hę leges, De adiutorib. Quęſtoris, No. 35. De ſucceſſorib. eorũ q in Africa degũt, No. 36 De eccl̃ijs ꝯſtitutis in Africa. No. 37. Hæ tres deſũt i Scrigeriana editiõe. eas tñ parti ex Iuliani epitome, parti ex Haloãdri editiõe reſtitui ſuo ordĩe colla. x. Deeſt & hic, De decuriõib. & filijs eorũ, Nou. 38. quẽ & ſuo ordĩe inter ex̃ordinarias reperies. C.

TITVLVS VI. Nou. 39.

DE RESTITVTIOnibus f & ea quę parit g in xj. menſe poſt mortem viri.

Res reſtitutioni ſubiacentes alienari prohibentur, niſi ꝓpter cãm dotis, vel do. propter nuptias: propter quas cauſas alienatio permittitur. Bartol.

Impe. Iuſtin. A. Io. glorioſiſ. ſacrorũ per Orientem prętoriorum pręfecto, iterũ excõſuli & patricio.

DEcurſio & varietas humanę naturę paulatĩ egẽs curatiõe, nõ aliter ad bñ ſe habendũ reuocaẽ (licet prĩa eiᵘ h gubernent prĩcipia) niſi ẽt qđ particulariter ei reſiſtit, corrigaẽ: i ſicq; ꝯſtituaẽ ſub trãquillitate & qete. vt legi k cõueniẽs ẽ: quale. ſ. qddã ẽt nũc emergẽs, ad legis l nos opus adduxit. Scimᵘ. n. q̃ ẽt dudũ de reſtõnib. dubitabaẽ: & ſi cõtigiſſet quaſdã hypothecas obligari eiᵘ q reſtõne grauabaẽ, plurimę cõtẽtionis erat negotiũ, ſiue oporteret ẽt res, q̃ reſtitui iuſſę fuerãt, periculũ m pati, ſiue ſolas eiᵘ q grauabatur reſtõne. n & multa o q̃dã erat circa ipſam verborũ dr̃iam qõ, p vtrũ defunctus ꝑcepiſſet res q q̃ manerent poſt mortẽ eiᵘ q grauabaẽ reſtõne, oportere reſtitui: an abſolutè reſtitui, qđ relictũ erat, poſt detẽtionẽ r legitimæ partis iuberet, & introducebanẽ s ẽt fideicõmiſſi perſecutiões, & ex inopia t in rẽ miſſiones & plurimi alij & varij, & inſolubiles penè ꝑdictæ in rẽ miſſionis circuli. Sed tanquã nos dudũ hoc ſanantes, legẽ u

ĩ. de nõ alie. § vbi ſe. col. 2. hęc aũt eſt regula, q̃ res q̃ ſubiacent reſtõni, ꝓhibenẽ alienari hæ aũt eſt exceptio, niſi in cã dotis & donat. pp nup. & fac. ff. de reg. iu. l. ſemp generalib. & ff. da leg. j. l. vxorẽ §. feliciſſimo. ſed eꝯ, regula perempta, ſine regula ſiter aliquo perẽpto, nõ eſt opus alia perſeruatiõe deinceps: vt ĩ. de nõ ali. §. ſinimus. l ſi. §. col. 1. & ff. q̃ re du. l. ſi is. §. verũ.

i Corrigatur corrigẽdo alias exceptiões, q̃ nõ placẽt. & dimittẽdo quæ placent.

k Vt legi ſubaudi ſit: ſed ſine eo ſubaudito legi poteſt. Accur.

l Ad legis. q̃ mõ incipiet. ſ. ĩ. eo. §. quãobrẽ. hic aũt primo tres dubitationes ponit. quas nõ ſoluit, ſed ia ſolue, vt ibi diximus circa literam.

m Periculũ. ſ. obligationis, ſm Al.

n Reſtitutione, hanc primã dubitationem ñ ſoluit, ſed ſolue. vt diximus inſti. de leg. §. 2. & C. cõia de leg. l. 1. quæ dicunt, q̃ nõ ſunt obligatæ.

o Multa. ſ. qõ: vt ſubijcit. & eſt ſcđa dubitatio. quã nõ ſoluit.

p Quęſtio. & erat bñ faciẽda hic dubitatio cũ hæc verba diuerſa adinuicẽ ſignificent. Nã vbi rogat reſtituere qđ hẽdi ſupererit qñ morieẽ. ſ hẽs: ſufficit, ſi quartã reſeruet: vt ĩ. de reſti. §. ſinaũt. col. 8. ſi vero ſimplr ſ tũc quarta deducta, dodrantẽ reſtituiſ: vt C. ad Trebel. l. 1 & 2. aliàs. n. niſi inter verba eſſet vis. non eſſet qõ facienda: vt C. cõmunia de leg. l 2. quę hinc tñ. eſt cõtraria.

q Res ñ ſolũ res illiᵘ, q grauabaẽ reſtõne.

r Poſt detẽtionẽ. hoc verbũ nõ erat neceſſa per teſtatorẽ dici &c.

s Et introducebanẽ. vt patet. C com. de lega. l. 1 & eſt hic tertia quæſtio. ſed hanc dicit ſe ſoluiſſe i vt ſubijcit.

t Ex inopia. ſ. actione in rem.

u Legem. vt C. communia de lega. l. fin. §. ſed quia noſtra

ſcripſimus, modis oībus prohibentes reſtitutione grauatas res aut alienari [a] aut obligari, ſed cum propria ambulare fortuna: & apud quemcunque fuerint, non manere firme, ſed reuerti [b] ad illum, cui dari iuſſæ fuerunt. Et facta lex, [c] iam quodammodo longæua eſt, [d] & in iudicio approbata frequētatur, ſed futurum erat, quod prædiximus: [e] vt (quod ferre omnia conſueuit) tempus oſtenderet indigere [f] quadam exceptione neceſſaria legem. Adierunt enim nos viri & mulieres ex his læſi. [g] Moriente namque viro vxor quidem & dotem [h] exigebat, & donationis ante nuptias factæ [i] partem, ſeu propter nuptias, quam viri mors ei dabat. [k] defuncti verò frater aliunde vindicabat res, & patris [l] proferebat voluntatem, & trahebat [m] mulieris res, [n] dicens fratrē quidem ſuum eas [o] expendiſſe, ſe verò apud mulierem videre paternas res, quas pater nō exiſtentibus filijs reſtitui præceperat ei: [p] & recipere ex omnibus [q] eas inſtabat, neque ceſſabat donec ſatisfactio legi noſtræ [r] per omnia proueniret. Sed ingemiſcebat iuſtè mulier, & dicebat iniuſtum eſſe quaſi per deceptionem dominum quidem virum fieri dotis totius: & ſi præmori mulierem contigiſſet, lucrū habere ſm pactum: quia verò vir mortuus eſt ſe ignorante reſtitutionem, amiſſionis periculū ſuſtinere. Sed huic qdem data eſt negocio forma, [s] quam bene ſe habere putauimus. Rurſus [t] autem alter [u] ſupplex [x] apparuit, dicēs vxoris patrem ſubſtantiam eius ſubſtituiſſe [y] alijs ſuis filijs: paruamq; partem ſolā apud eam iuſſiſſe manere: & magnū ſibimet imminere periculū, ſi ſuæ qdem ſubſtantiæ periculū pateretur, & circa dotis reſtitutionē, & circa totū ex dotalib. inſtrumentis ſuper antenuptiali donatione pactum, ſibi verò nihil liceret promereri horum propter ſublationem & reſtitutionem. Hæc nos merito commouerūt, & in meli⁹ arbitrati ſumus noſtram corrigere legē, q̄ ſubiectos deſpicere periculum ſuſtinentes, maxime in nuptijs: quarum nihil eſt hominib. vtilius, tanquam ſolis facere homines valentibus. [z]

CAP. I. Si quis vnum ex liberis ſuis hæredem inſtituerit, vel extraneam perſonam.

Quamobrem præſentem ponimus legem, omnia quidem alia [a] prioris à nobis poſitæ conſtitutionis rata manere volentes; hoc verò innouantes ſolummodo, vt ſiquis de cætero reſtitutionem fecerit [b] ſuarum rerū: primum quidem ſeruet filio legitimam partem,

noſtra maieſtas. Accurſius.

a Alienari. irreuocabiliter. quod verbū alienationis ad eos actus refert proprie p quos dñiū transfert: vt C. de fun. do. l. 1. ſed large & ad pignoris obligationē trahit: vt ī. de non alie. §. alienationis. col. 2. ſed certe hæc iſta vt ſibiipſi ɔtria. nā ꝓhibet prio alienationē: ergo ſi fiat, ſi valet, cū q̄ qd fiat ɔ legē, nō valet: vt C. de legib. & cō. l. ſi dubiū. ſed ſtatim ſubiicit, q̄ ambulat cū ꝓpria fortuna alienatio: ergo valet. Sed dic q̄ valet. C. interim: nō ēt valet. ſ. irreuocabiliter, nam exiſtente cōdi. teſtōnis, infirmat alienatio, & hoc ꝑ ꝑ ꝓhibitionē: vt patet ff. de leg. 1. l. ſi fundū. & ff. quēad. ſer. amitt. l. is cui. § ſi & ff de fidei cō. libe l. generaliter. §. quotiens. in caſu tñ ēt interim nō valet. vt ſi velit alienare manumittēdo. & eſt rō: qa nō poſſet reuocari facilè, vt alia relicta: vt ff. q & à qb. l. generaliter. §. ſub condōne. niſi i teſtō manumitteret iſte rogatos, quo caſu & teſtamenti fauore & libertatis valet, vt ff. ad Treb. l. qdam §. ſi qs filiū. ſed cū quarta maneat apud grauatū. quare nō valet alienatio, quaten⁹ durat quarta. vt & alī, vt ī. de nup. §. qm in ſcemas? Rñ imò valet: vt ff ad Trebel. l. Marcellius. §. res. Qđ ergo hic dicit poſſe reuocari, dic eſſe verum, ſi vltra quartā ſuam alienet, vel obliget. Accur.

b Reuerti. ſic. ff. de ɔtrah. empt. l. alienatio. ſic ff. vt in poſſ. leg. l. ſi fideicōmiſſorum. §. & 2 reſpon.

c Lex. ſ. C. cōia de legat. l. fi.

d Longæua eſt. l. inueterata, ſ. no Al. ſed certe non poterat habere vltra x. annos vel xj. cū illa & iſta ſit iuſtiniani, nec ipſe impetrauerat tpa hol⁹ legis niſi x. an. vel parū pl⁹: vt ī vt ꝓpo. nomē impera. §. pen alias longæuū ꝑ c. aan. poniſ: vt ī. hęc conſtit. innouat. in prin. coll. 6. & C. de ſac. ſan. eccle. l. fi.

e Quod prædiximus. ſ. in prin. huius tit.

f Indigere. alias oſtendere, & tunc repete. oſtendere dico, l. ſcilicet illam. C. com. de leg. l. fi. Sed quare dicit indigere quadam exceptione? imò duabus exceptionibus, ſcilicet dotis, & ante nup. don. vt declarant ſequentia.

g Ex his læſi. ſ. quæ ſupra dicuntur in dicta noſtra lege.

h Dotem. ſuam.

i Factæ. à viro.

k Dabat. ſ. pactū in caſu mortis uiri factum: ut ī. eo. §. quiobtem.

l Et patris. ſ. cōis tā mortui fratris q̄ huius, qui nūc petit bona. cauerat enim ſorte cōis hic patet, ut quicūq; eorum premoreretur ſine filijs, ſuperſtiti partē ſuā reſtitueret.

m Et trahebat. ad ſe.

n Res. i. dotem.

o Eas expendiſſe. i. cōſumpſiſſe, cū forte dos erat inæſtimata, alias enim eſſet mariti periculo. nec valeret hæc allegatio fratris. ſic ff. ſo. mat. l. æſtimatæ.

p Ei. ſ. ſuperſtiti.

q Omnibus. ſ. alijs rebus mulieris. Vel dic ex oib. i. ab oibus eas poſſidentibus, ne dum à muliere. Acc.

r Legi noſtræ. q. d. non ceſſabit niſi adimpleantur ea. q in l. oia dicuntur: ut C. cōia de leg. l. fin. §. ſed quia. nā oia volebat. Vel dic. non ceſſabat, donec hæc lex ſuperuenit: licet poſtea ceſſare cū oportuit: ut ī. eo. §. quamobrem.

s Forma. q. d. hæc q̄ſtio fuit de facto, & determinata eſt, ſed illa determinatio nō eſt in corpore iuris.

t Rurſus. nunc conqueritur uir. ſ. uero conqueſta eſt uxor.

u Alter. uir.

x Supplex. ideſt ſupplicans.

y Subſtituiſſe. ideſt per ſubſtitutionem reliquiſſe.

z Valentibus. ut ī. de nup. in prin. cōſti.

a Alia. i. oēs alij caſus. qui ſunt in d. l. C. cōmunia de leg. l. fi. ualeant præter eum, qui eſt in d. §. ſed quia.

b Fecerit. ideſt fieri iuſſerit. R.

non quartam (hoc enim [a] emendauimus, inopiam [b] eius plurimam reprehendentes) ſed tertiam [c] modis omnibus, aut mediam ſecundum filiorum numerũ. [d] deinde ex reliqua ſubſtantiæ parte, [e] ſi non ſuffecerit [f] legitima pars ad dotis [g] aut ante nuptialis donationis oblationem: honeſtè & ſecundum perſonarũ qualitatem & merita [h] excipere etiam hoc ad reſtitutionem, ſecundum quod adiectum [i] legitimæ parti dotem, aut antenuptialem facit donationem. Sancimus enim ſecundum hunc modum excipi modis omnib⁹ ad reſtitutionẽ nuptialia documẽta, & ſup his factis alienationes, aut hypothecas: & vel ſi grauata ſit perſona, aut viri, aut mulieris reſtitutione tali: liceat ei etiam nuncupatam antenuptialem, ſeu propter nuptias donationem offerre, nihil quantum in illis rebus reſtitutione valẽte: & ſi mulier reſtitutione grauetur, non impedimentum ad dotis ablationem fieri. ea enim quæ communiter [k] † omnibus proſunt: ijs quæ ſpecialiter quibuſdam vtilia ſunt, præponimus. ſiq; hoc nuptialibus donationibus & harum exactionibus priuilegium. Si enim & ante nos [l] ex generalibus hypothecis plurima per præſumptionẽ exceperunt (cum vtique non ita nobis neceſſaria cõſiſtant) quomodo non nos ex maiore & meliore ſententia nuptialium lucrorum exceptionem faciemus?

Mulier de reſtituendo grauata, non conſtituis de nouo ex rebus ſubiacentibus reſtitutioni dotem, vel vir donationem propter nuptias.

Hæc igitur omnia futuro conterimus tempori, etiam ei [m] poſtea [n] faciendis reſtitutionibus [o] ſecundum hanc legẽ. non enim [p] illarum cõcedimus fieri læſionẽ, [q] vt ſi qua mulier paruam habens dotẽ, deinde legẽ cognoſcẽs nr̃am, aut ſi quis vir mediocrẽ fecerit antenuptialẽ donationẽ, ad circumuẽtionem legis velit augmentum [r] aut dotis, aut antenuptialis donationis facere: & hoc trahere ad inſidias reſtitutionũ, hanc enim perimimus circumuentionem, nullã vtilitatem habere concedentes facientibus augmentum: quantum ad reſtitutionis læſionem, puram futuro tempori noſtrã ſeruantes legem.

CAP. II. De muliere quæ peperit vndecimo menſe.

Mulier intra tempora luctus pariens, ita, quod ſit certum ex primo matrimonio ſobolem non exiſtere, illis pœnis punitur, quas patitur ſtatim nubens intra tem-

[a] Hoc enim. aliàs quid enim &c. & tunc interrogatiue legas. q. d. nihil eſſet. quod correxiſſet. ſ. de trie. & ſemiſ. § j. colla. 3. qd falſum eſt: imò correxit oẽs. ll. q̃ dicebant quartã ſufficere ad filium excludendũ vt dicebat lex C. de inoff. teſt. l. cũ q̃ri. & l. parentib. aliàs eſt, qdã enim, & tunc ponitur enim pro certè. Accur.

[b] Inopiã eius. i. paruitatem eius quartæ.

[c] Tertiam. ſ. ſeruet filio pater iubent fieri reſtitutionem ſuarum rerum.

[d] Numerum. quod plene dic, vt ſupra de trien. & ſemiſ §. hinc nos.

[e] Parte. ſ. cõpelere volumus dotẽ, aut ante nup. dona.

[f] Si non ſuffecerit. ſed nonne hanc legitimã debet habere ſine oĩ grauamine: vt ſ. de trien. & ſe. §. prohibemus? Rñ. ſic, & ita habuit. ſed ipſe ſibiiut poſtmodũ ſemet ipſum grauauit conſtituendo donũ nẽ, & pactũ ſuper ea donõne faciendo. vnde nõ à pře, ſed à ſemetipſo hoc grauamẽ ſenſit. quare ð ſoa legitima ſatiſfacere debet, donec durat: vt hic dř. hęc eadẽ ponas cõ in muliere, & nõ. hic mirabile: quia ẽt vltra legitimam habet filius de bonis pris, ẽt cõ velle ipſius patris. ſed hoc nõ eſt pp ſe, ſed pp dotis vl donationis pp nup. priuilegiũ. vt ſubiicit: & hoc ẽt niſi in fraudẽ nimiũ ſe grauauerit: vt ĩ. eo §. hæc igitur oĩa & hæc eadẽ locũ habent, qñ filius dotẽ iam accepit, & ſup dona. à ſe data pactũ fecit, vt lucretur mulier: vel cõ mulier donationẽ iam accepit, & ſuper dote à marito lucranda pactum fecit. nam ſi hęc duo debita non poſſunt ſolui de bonis eius q ad hoc tenet, porrigitur manus ẽt ad reſtitutionem: vt ĩ. eo. §. adiectũ. & §. ruſus. & ẽt ad hunc intellectũ poſſunt hæc verba accommodari: & vterq; intellectus verus eſt. Sed quid ſi fuerit extraneus hæres grauat⁹ reſtituere? Rñ. tenet pro dote, vel donat. non ſũ ſi ſol-

[g] Dotis. aliàs ad dotis. & ſm hanc literam puncta ibi. merita. & qd ſubijcit. excipere ẽt ad reſtitutionẽ. j. de reſtitutione. ad hoc. i. ad hm̃ői oblationes dotis & antenup. do. itẽ aliàs aut dotis &c. & tũc puncta ibi, excipere. & quod ſubijcit, etiã hoc ad reſtitutionem, ſcilicet denegandã ſubaudi. Accur.

[h] Merita. ſubaudi, etiam. & facit ff. ad Trebe. l. mulier. §. cũ proponeretur & no. hic dotem cõſtituendam & dona. propter nup. Pro honeſtate perſonarum & merita. Ideſt patrimonij facultatem. & facit ff. de iure do. l. quæro. & C. de nup. l. ſi furioſi. in fi.

[i] Adiectum. neutraliter ponit: & ſic exponε: quia primo ſatisfiet de legitima donec durat. poſtea vero ſubducetur de reſtitutione, vel ad cõſtitutionẽ dotis, vel etiã antenup. donat. vel ad reſtitutionẽ: vt modo diximus. Accur.

[k] Ea enim quæ cõmuniter. ſic ff. pro ſocio. l. actione. §. Labeo. & ſupra de non alie §. quia vero veriſimile. in fi col. 2. & C. de cadu. tol. l. 1. §. fi. & C. de iur. calum. l. 2. §. ſed quia veremur.

[l] Et ante nos. ſ. iuriſconſulti & imperatores, qui dixerunt vt licet omnia bona obliget, tamen quædam excipiantur: ita ergo breui. vt ff. de pig. l. obligatione. & l. vl. quæ & l. deinque. & l. ſequenti. & C. quæ res pigno. oblig. poſ. l. prima.

[m] Etiam ei. ſ. viro. Accur.

[n] Poſtea. ideſt poſt hanc legem.

[o] Reſtitutionibus. ideſt in donatione.

[p] Non enim. vere meliorem ſententiam eligim⁹ &c. vt ſupra proxi. ibi, quomodo non nos &c.

[q] Læſionem. ideſt in fraudem huius legis.

[r] Augmentum etiam ſi non ſit dos conſtituta, vel donatio ſecundum facultates. Accur.

¶ Cõcor. c. Raynu. in gl. ſup verb. Trebellianũ. poſt prin. ibi, hæc hodie extra de teſta.

¶ Cõc gl. ſup v̊bo eſſen, 1 c. bonæ memoriæ, ex̃ de poſtul. p̃. & c. licet. innẽta glo. ſuper verbo vtilitas. ex. de reg. iu.

Dos & donatio pp nup. ſm pſonarũ merita cõſtituitur.

a Vnd. duo. n. capitula hęc hēt ſtōēs vt patet ī rub. & ē ſimilis proceſſus hic, & ī. de nup. §. duo, & §. ſeq.
b Appellant. ſępe venerunt.
c Quas. mulieres. Acc.
d Tres. C. de ſecun. nup. l. 1. & C. ex quib. cau. infa. ir rog. l. decreto. & C. ad Tert. l. ſi qua mulier.
e Legem ī. de nup. §. primæ.
f Parte nſæ. l. dictæ cōſtōnis ī. de nup. §. ſi igitur. vſque ad §. ſi vero expectet.
g Hunc. ſ. virum.
h Extulit. i. ex ciuitate ad ſepeliendū portauit. mortuus. n. eſt. ſic ī. de non elig. §. 1. in prin. col. 1.
i Vt appareat. ſ. nūc. nā ex eo quod nunc malè ſit, præſumit̄ nūc malè factū: vt hic & C. de adul. ſi qs adulterij. ppea. n. q; aliqñ bñ vel malè, & alia vice fieri pſumit̄: vt ff. de te mil. l. non oēs. §. à barbaris. & ff. de accu. l. ſi cui. §. hiſdem. & C. de in offi. teſt. l. 3.
k Perfecto. idē dico & ſi circa xj. menſem erat à quatuor vl q n que tribus vel duob. dieb. in antea pōſt i. trouul. Nā p 10. mēſes & duos dies pōt portare mulier filiū l vētre, & nō pl⁹: vt hic, & ff. de ſuis & legi. l. inteſtato §. ſi. itē pl⁹. q̄ vj. mēſib. oportet q; portet. vt d. l. inteſtato. & ff. de ſta. ho. l. ſe ptimo. Sed qd ſi ē natus in 14. vel 15 menſe poſt viri mortem? Rñ. idem. cū certū ſit & ex marito nō eſſe, & añ annū ɔceptū eē: & ita inuenies, ſi bñ cōputes, vſq; ad 19. mēſes nati à a. mēſib⁹. ī. nec eē ex marito ɔceptū & añ annū cō ceptū. & ita habebit locū pęna huius conſtōnis. nā quare aliđ eēt in alio tali ipe q̄ iſto. ſ. xj. menſium: rō reddi nō pōt. ſit ergo idē: vt ff. de ver. ob. l. à Titio. l ſi. Sed ſi poſt 19. menſes ſit natus, pōt eſſe cōceptus poſt annū luct⁹: & ſic ceſſat pœna huius legis.
l Earū. ſ. mulierum.
m Mox i. ſtatim.
n Eam omittat. vt ī. de nup. §. ſi igitur.

pora luctus. *Angelus.*

Vnum a ſiquidē hoc capitulum eſt præſentis legis: ſecundum verò illud de mulieribus, quæ poſt priores nuptias ad ſecundum venerunt matrimonium, antequam annus expleretur, quem lugubrem a leges appellant: b quas puniebant conſtitutiones tres d ante nos imperantium: & nos inſuper de his ſcribentes legem, e cum quibuſdam correctionibus, etiam ſuper his ſancita in breui quadam parte noſtrę f legiſlationis tetigimus: ſed impudentiſſimum quoddam nūc acceſſit, quod in noſtris puenire temporibus nolebamus. Quamobrem nobis rectè placuit emendatione dignum exiſtimare. Mulier enim ad virum veniens, hunc g extulit, h † vt appareat, i etiam ſuperſtite eo non caſtè viuere cogitans. nondum enim completo anno, † vndecimo menſe perfecto k peperit: vt non eſſet poſſibile dicere, quia de defuncto fuiſſet partus. neque enim in tantum, tempus conceptionis extenſum eſt. Et quoniam etiam hæc vna eſt pœnarum earum, l quæ acerbas nuptias faciunt, vt vxor mox m cadat antenuptiali donatione à viro data, & repente eam amittat, n & neque vſum habeat: rectè filij ſic mirabili matris partu iniuriati, antenuptialem patris poſcebant accipere donationem, & non lucrari valere mulierem per virum, quem ſic velociter dehoneſtauit illa. Sed quomodo dicamus verba illius, o erubeſcimus. p Non dignam ſe dicebat eſſe, vt caderet: quia legem noſceret q de legitimis loquentem nuptijs: ſibi verò non fuiſſe nuptias, niſi primas: porrò r partum hunc eſſe opus naturalis concupiſcentiæ. Sed quia hæc s etiam decies millies t alijs ſubiaceret caſtigationibus u committendo ſtuprum, x indubitatum eſt: & pœnis y illis eam non priuabimus. interim enim parcimus z defuncti filijs. Inferimus autem ei antenuptialis donationis amiſſionem, & in hoc caſu, quam a conſtituit lex ſuper eis, quæ ad legitimas accedunt nuptias intra lugubre tempus. Si enim illa lex inultas non reliquit licet legitimas nuptias celebrantes, eo quòd fortè ſuſpicio fuerit nequa præextiterit ſuſpicionis malignæ b cauſa ad ſecundum maritum, eo quòd velociter ad nuptias feſtinauit: quomodo non hic, vbi cauſa non per ſuſpicionem eſt ſolam, ſed hoc ipſo increpatio manifeſta, & indubitata c præbita eſt delicto, omnium impijſſimus iſte partus, noxiam eam relinquens? d Vnde ſancimus, ſi quid tale contigerit, & ante

o Illius. ſ. mulieris.
p Erubeſcimus. dicimus tamen, vt ſubijcit.
q Quia legem noſceret ſ. de anno lugubri, quā habemus. C. de ſec. nup. l. 1. & ī. de nup. §. ſi igitur.
r Porrò. hęc pōt dici ſecunda rō. & facit ad hanc rationē. ff. ad leg. Aquil liā. l. ſi ſeru⁹ ſeruū. §. ſi fornicarius. in fi. §.
s Quia hęc. ſ. mulier. & loquit̄ Iuſtinianus ſanciens in caſu qōnis de facto, quā habebāt filij cū mře: vt ī § & qm̄. vſq. huc. ſed ī. vnde ſancim⁹. ſanciens generaliter. aliàs eſſet ſuperfluū vnum eorum.
t Decies millies. & hoc colore loquendi hyperbolicè plerūq; vtit̄ hic liber: vt ī. de hær. & Fale. §. exhæredatos. colla. 1.
u Caſtigationib. i. delictis, in quibus caſtigantur.
x Stuprum. qđ in viduā cōmittit̄. vt ff. ad leg. Iul. de adul. l. inter liberas. §. ſtuprū. Accur.
y Et pęnis illis. quas ſuſtinet mulier, q intra ipſ luctus nubit. vt probatur ſtatim. Accur.
z Parcimus. l. ſuboenimus.
a Quam. ſ. pœnam.
b Malignæ. Præſumit̄ eius n. non caſte vixiſſe penes primū, & ita ſtatim eius mortē: vt ī. eo. §. ſed quid erit. vbi mulier cogit̄ vltra annū expectare, puta vſque ad quinquennid. & ſi nupſerit, an perdit dotem & donationem: vt ī. de nup. § ſed & captiuitatis. & § ſi verò vxorem? Rñ. non ita perdit, ſi ſolū fornicaret̄ moriuo marito: quia hic & alia rō ē, ſ. turbatio ſanguinis: vt ī. de nup. §. & inſuper. Accur.
c Et indubitata. hic collige manifeſta nō indigere probatione. ſic ff. de dote ēle. l. 1. in fi. & ff. de ver. obl. l. ɔtinuus. §. cū ita. & ff. qui ſat. cog. l. ſi verò pro condemnato. §. qui pro rei qualitate.
d Relinquens. q. d. non debet relinqui inultum. Accur.

† ψιλῶς. i. ſimpliciter. hic ſr annus eſt à Gratiano Imperatore introduct⁹, cū antea tps luct⁹ ex inſtituto Romuli eſſet x. mēſiū teſtante & Ouidio ī Faſtis. & Cicerone pro Cluētio & Vlpia. l l. 4. §. vlt. ff. de ſuis. & Gallo in formula inſtōnis nepotū. l. Gallus. de lib & poſthu. Cōt.

† ἀπίθανον. malē Haloā. verrit, extulit ex aīo. Cō.

† Vide de hoc in e. cū in iuuētute. ex de pſum. vbi ad hoc bon. tex

† Melius rurſ⁹ verrit quam Hal. ſub ſi nem. Cōt.

Authen. K Circa

a Circa terminum anni. idem poſtea intra. 19. menſes i vt ĩ. eo. §. diximus.

b Nõ ex priori cõſiſtere mrimonio. ADDITIO. Ergo vltra decimũ mẽſẽ partũ nõ morati in vtero, ꝑ certo hẽt Iuſtin. poſt decemuiros, prętores, Hippocratẽ. q̃ q̃ ſunt exẽpla in ꝯtriũ: ſed tam: nã Gell. li. 3. c. 16 ait, Adrianũ decreuiſſe naſci poſſe hoiem 11. menſe, & Pli. li. 7. c. 5. Papyriũ ꝑiorẽ dediſſe bo poſ. partui. 13. mẽſium, & Ariſt. ait 11. mẽſe naſci poſſe partũ. Denique Chariſius l. 1. inſtitutionum grãmatica ait, Gracchũ à gerẽdo dictum, ꝗ mr eius xij. menſib. vtero eũ geſtauerit. Contius.

c Caſtitate luxuria. .l. nõ dẽt hẽre plus luxuria q̃ caſtitas. & facit C. de do. inter vi. & va. l. ſi ex volũtate. & ff. de do. inter vir. & vxo l. 4 & ff. qđ vi aut clam. l. Seruius. & ff. ad Turpil. l. j. §. accuſationem.

d Spẽ ſcripturę. l. ſtri ptę dona. pp nup. vt ĩ. diximus ibi, vnde ſancimur.

e Legitimas. i. prlar, vt dicũt. vel dic ſecũdas, qa cũ non poſſit impune facere nupt. facit hoc, vt ĩ. ibi, nõ dignũ ſe &c & ſic no. dici legitimas nupt. eñ annũ, & tñ puniũtur. & ſic no. dici aliqđ eſſe legitimũ, qđ pœnã meret. arg ꝯ C. de adul. l. Gracchur. ſed certè mrimoniũ hic non punit, ſed nimia feſtinãtia. Itẽ qđ dicit de ſtupro poſſe eã accuſari, ẽ ꝯ. C. de adult. l. ſi ea. Sed nõ ẽ ꝯ. nã licet dicat ibi adulterij, exponimur tñ. i. ſtupri: ne ꝯdicat ff. de adult. l. ſi vxoris §. planè. Sed dic ibi eẽ vxorẽ: hic viduã. Itẽ ibi palam ſe ſubijciebat. hic nõ: vt C. eo. l. q adulteriũ. Sed qđ de muliere tutrice ſi liorũ? nũ qđ erit idẽ? Vĩ ꝗ ſic: vt ĩ. de nupt. § ſi vero tutelam. Sed dic ꝯ. cum hoc non inuenias expreſſum, vt ĩ. de admi. offici. in factis appellationibus. §. ſi. in ſi.

† Hęc annotitar ẽ ꝯ c. qa circa. ex. de biga. vbi pl' hẽt luxuria q̃ caſtitas: vt dicit gl. i. illi'. c. & đ hic pęnis qb. in hoc §. dr de muliere nubẽte intra tps luct', vide in c. cum ſm apl'm. cũ gl. fuit ex de ſecun. nupt.

† av. Cal. Maij C. P. poſt Beli. V. C. Cõſulatum, In Sctimge. Contius.

luctus tps pepererit mulier circa terminum [a] anni, vt indubitatum ſit, ſobolem non ex priori con[b]ſiſtere matrimonio: modis oĩbus eam priuari antenuptiali donatiõe, & ſm proprietatẽ, & ſm vſum: ſubdenda quoque alijs oĩbus pęnis, ac ſi ſecundas eã cõtigiſſe ante luctus tps legitimas celebraſſe nuptias. Non. n. aliquid amplius habebit caſtitate luxuria: [c] ſed ſubijciaĩ quidem & ipſa pœnis, periculumq; ſuſtineat ẽt circa ſpẽ ſcripturæ [d] pp ſtuprum, vt neq; nuptias acerbas deſideret, neque legitimas nuptias maiore malo circũueniat. Quę igitur placuerunt nobis, & per hãc ſacrã declarata ſunt legẽ, celſitudo cognoſcens, ſolemniter per programmata propria manifeſta faciat vniuerſis. Data Cal. Ianua: † Conſtant. prẹfe. Beliſar. viro claril. Deſideratur hoc loco conſtitutio: Vt eccleſia ſanctæ reſurrectionis alienare poſſit ædificia prope vrbem ipſam poſita, Nou. 40. Item cõſtitutio ad bonum quæſtorẽ exercitus Iuſtiniani de appellationibus à quinque prouincijs. Nou. 41. Item de depoſitione Anthimi, Seueri, Petri, Zoaræ &c. Nou. 42. De officinis Cõſtan. vrbis &c. No. 43.

DE TABELLIONIBVS &c.
Hoc expeditur ĩ. eo vſque ad §. illud.

f Et vt protocola. hoc expeditur ĩ. eod. §. illud. & expone, vt ibi.

g Item paulò ante. Non ꝗ ſit ſcripta aliqua l. ſed de facto fuerat illa lis. Acc.

h Documentum. i. charta quædam.

i Eius. ſ. mulieris.

k Non habens. dictum documentum.

TITVLVS VII. No. 44.

DE TABELLIONIB. & vt protocola [f] dimittãt i chartis.

Tabellio à partibus rogatus debet per ſe audire negotiũ, et ipſemet ſcribere, nec alicui delegare põt. In vrbe tamẽ Conſtã. duo ſpecialia circa tabellioĩs officiũ exercentur. Aug.

Imp. Iuſt. A. Io. pię. prær. iterũ exconſuli & pricio.

Item paulò ante [g] audiuim' pñti legi ꝑbẽtẽ occaſionẽ. Ex perſona qdẽ mulieris cuiuſdã ferebaĩ documẽtũ [h] lĩas qdẽ eius [i] nõ hñs [k] (erat. n. harũ ignara [l]) cõpletũ aũt à tabellione [m] & tabulario, [n] ſubſcriptionẽ eius [o] hñs, & teſtiũ oñdẽs [p] pñtiã. deinde dũ q̃dã dubitatio ſup eo fieret, muliere dicẽte nõ eẽ à ſe delegata [q] q̃ charta loquebaĩ: q [r] litem audiebat, [s] q̃rebat à tabellione [t] cognoſcere negotij veritatem: [u] deniq; tabellionẽ deduxit. [x] at ille [y] lĩas recognoſcere dixit completionis [z] tabellionis, nõ tñ noſſe [a] aliqd horũ, [b] q̃ ſecuta ſunt. nec . n. ſibi ab initio penit' delegata, ſed cõmiſiſſe [c] cuidã ſuorũ [d] hoc facere: [e] neq; poſtea veniſſe [f] ad cõpletionẽ, ſed rurſus alij [g] hoc cõmiſiſſe. & is [h] qdẽ, q aſſuit cõpletioni, [i]

l Ignara. ſ. dicta mulier.

m Tabellione. tabellio erat minor, tabularius maior, & magis tionis maior vtroq;. magẽm ãt hic adueniũt ꝯbẽtes, & ipſe cõmiſit tabulario audiẽtiã. tabularius ãt tabellioni ſcribẽdũ cõmiſit, vt ꝓbãt ſequẽtia. ſũt aũt & alia multa noĩa horũ publicorũ ſcriptorũ, vt C de re be. l rub. & l. ſi & hoc ſi habes l lĩa, a tabelliõe & tabulario. aũs ẽ, & tabularij ſubſcriptionẽ &c. & ſic idẽ eſt ſenſus. Alij dicũt ꝓ eodẽ poni vtrũq; & dicunt &, ꝓ ideſt. Sed primũ veri' ẽ. ꝗ ſic fuerũt duæ delegationes, vt dictum eſt.

n Tabulario. a tabulario dr ꝯpletũ: eo ꝗ dixit, vel mãdauit tabellioni ſcribẽdum.

o Ei'. tabelliõis: vt ĩ. pateĩ ibi, & ille &c.

p Oñdẽs pñtiã documẽtum tabellionis.

q A ſe đlegata. l. dicit ꝗ nõ mãdauit, vt ſcriberenĩ, q̃ ſcripta ſũt.

r Qui. ſubaudi ille.

s Audiebat. ſ. iudex &c. Accur.

t A tabellione. ſ. cui vltimo fuit hoc mandatum ſcribendum.

u Veritatem. optime ſumiĩ hic et. ꝗ iudex oĩb. modis laborat ad veritatẽ q̃rẽdã. ſic C. de edẽ. l. ii apud quẽ.

x Deduxit. aĩr adduxit: & aliàs deduxit. i. fecit deduci. i. venire coram ſe. Azo.

y Ille. ſ. tabellio.

z Cõpletionis. i. ſubſcriptionis ſuæ. nam ipſe tabellio ſcripſit & ſubſcripſit.

a Noſſe. i. neſciebãt qualiter ꝯtraxerunt.

b Horũ. ſ. diſcipulorũ. q erat tabularius.

c Cõmiſiſſe. ſ. dictum magiſtrum.

d Suorum. ſ. diſcipulorum.

e Hoc facere. ſub. i. audire tenorem contractus.

f Veniſſe. ſ. dictum tabularium.

g Alij. ſ. tabulario.

h Eis. ſ. magiſter ſtationis.

i Completionis. ſ. audientiæ contractus.

Dicens

a Dicens. tabellio.
b Dimiſſum ſit. i. mandatum, vt ſcriberetur.
c Inuentus eſt. ſ. tabularius.
d Patiebatur. ſ. dicta mulier.
e Decretum. per noſtrã ſententiã quam de facto tu limus: q̃ & facit ius: vt C. de leg & con. l. fi. in prin.

tionib⁹ q̃ fiunt ab vno alteri ex varijs cauſis. Sed qd ſi nõ inuenit̃ in inſtrumẽto, q̃ ſit mãdatũ, vel iniũ ctũ à partib. Rñ. p̃ſumo ſemp eſſe iniũctũ vt inſti de inuti. ſtipu. §. ſi ita ſcriptum. & inſt. de fideicõ. §. fin.
k Dimittitur. i. perficitũt contractus.

venit, nihil nec ipſe dicẽs a ſe noſſe. etenim neq; ſcriptor fuit documenti: ſed ſolũ docuit, q̃a pręſente ſe hoc dimiſſũ ſit. b nec cui ab initio delegatum eſt: inuentus eſt. c vnde niſi p teſtes iudex valuiſſet agnoſcere cãm purè, piculũ patiebat̃, d vndiq; cadente negotij notitia. Et illud qdẽ cõpetentem meruit examinationem atq; decretum. e CAP. I. Nõ autem credimus oportere vniuerſis auxiliari, & communem in omnibus f facere legem: quatenus prępoſitis opi tabellionũ, g ipſis per ſe h oĩbus modis iniũgatur i documentũ, vt dum dimittit̃, k interſit: l & nõ aliter imponat̃ chartæ cõpletio, niſi hęc m gerant: vt habeãt vñ ſciãt negotiũ: & inter rogati à iudicib⁹, poſſint q̃ ſubſecuta ſunt cognoſcere, & rñdere: n maximè qñ literas ſunt ignorãtes, q hęc o iniũgũt: p qbus facilis eſt q & incõuicibilis denegatio horũ, q̃ pro veritate ſecuta ſunt. Vt ergo oĩa hæc r prohibeamus, ppea præſentẽ cõſcripſimus legẽ, & hæc cuſtodiri modis oĩbus volumus à tabellionibus, ſiue in ipſa feliciſſima ciuitate, s ſiue in pꝛouincijs ſint. ſcientibus. t q̃a ſi pter hæc u aliqd egerint, cadent oĩno ijs quæ vocant̃ ſtationibus: ⁊ & x ab eis dirigit̃ ad iniũgẽdũ y documẽtum, & intereſt, z ipſe dominus ſuper ſtationis authoritate erit, & mutabitur cauſa: & ille quidẽ decætero hoc obtinebit a officium in ſtatione, quale b q in ea c primatum tenebat: ille d verò cadet e ea: aut vnus f erit g miniſtrãtiũ h illi: i qm̃ ille qdem dedignat⁹ ẽ hoc agere, k

f In omnibus. ſ. hominibus, & omnib⁹ terris: vt in nouel. e. titu. & ſic reprobat quorundam opinionem, qui dicunt hãc conſtitutionem localem. ſed nos dicimus generalem, vt hic, & ĩ. ibi hoc cuſtodiri &c. niſi in duob. caſibus: vt ĩ. eo. §. pe.
g Operi tabellionũ. i. ipſis tabellionibus: vt in nouel. e. ti.
h Ipſis per ſe. & caue tibi: quia hæc littera tria dicit. & ipſi tabellioni iniungi ſi ue mandari inſtrumentum. Itẽ & per ſe mãdat ſiue iniungit vt ipſemet ſcribat, & non alij mandet. Itẽ & debet audire ipſe idem verba contractus vſq; ad completionẽ, vt ſubijcit. & dum dimittitur &c. olim aũt nõ erat ita: ſed dum ibamus ad tabellionẽ magiſtrũ, ipſe non audiebat nos, ſed alij cõmittebat audientiã ſi volebat: & ille auditor ſi ſcribebat, ſed alij ſcribẽdum cõmittebat: & ipſe tñ audiebat: vt ſ. eo. in prin. Hodie aũt & ĩ ctum audit vſq; ad finem: & ſibi iniungitur documẽtum, vt per ſe ipſũ cõponat, vt hic dr̃. & põt uiſe iõ, quare nõ poſſit ſic cõmitti: q̃a facere inſtrumẽtũ nõ cõperit iure magiſtrat⁹, ergo delegari non põt: vt ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſ. l. i. in princ. Sed nõne tota die videm⁹ eſſe Florentiæ magiſtrũ ſtationis, & p eos fieri inſtrumenta, qui diſcipuli ſunt? Rñd. ibi audit contractum diſcipulus. & ſibi iniungitur documentũ: & ideo ſcribere poteſt: licet & magiſter apponat ibi ſignum ſuum ratione maioris auctoritatis: vt ff. de eden. l. ſi quis ex argentariis. §. primo. nam quo ſigna ſunt plura in chartis, tanto cautiora ſunt inſtrumenta: vt ĩ. de fide inſtrumen. §. oportet. colla. vj.
i Iniungat̃. Hic no. ad hoc vt tabellio faciat chartã, oportet ſibi mandari à partib⁹ ſiue verbo rogo, ſiue delego, ſiue volo, ſiue ſimilibus: vt hic. & ſ. in prin. ibi, nõ eſſe à ſe delegata: ſed aliud i teſte, nã ſortuit⁹ valet vt ff. de teſti. l. ad fidẽ. niſi in quatuor caſib⁹: vt ĩ. de teſti. §. & licet. in fi. Sed nunquid eſt neceſſe vtrunq; contrahentium hanc mãdare? Rñ. ſic, licet forte poſſis diſtingui, an ſit gratia vtriuſq; præiudicium: & ſic oportet vtrumque mãdare, cuius ſit gratia. forte enim alter nunquam mandaret, in cuius ſit præiudicium. vt ff. de verbo. obligatio. l. inter ſtipulantem. §. j. & ita ſeruatur maximè in denuntia-

l Interſit. tabellio ipſe. idest ſit præſens.
m Niſi hæc. ſ. tria quæ dicta ſunt in litera. vt modo ſupra notauimus.
n Et reſpondere. ſ. iudicibus.
o Qui hæc. ſ. inſtrumenta facienda.
p Iniungunt. tabellioni
q Quibus facilis eſt. i. facile poſſunt decipi illiterati per mutationem ſcripturarum. & non poterunt probare contrarium: quia quantum ad eos res eſt incõuincibilis, ſi nõ poterunt ipſi probare contrarium. quare illiterati à tutela excuſantur: vt inſti. de excu. tut. §. ſimiliter. ſecundum quoſdam. Item à poſtulando repelluntur. vt C. de poſtu. l. 2. ſecundum quoſdam. Item. à iudicando. vt infra. de iud. §. j. Item à clericatu: vt infra. de ſanct. epi. §. j & ſupra quomodo opor. epi ſ. §. neque ex idiota. Accur.
r Hæc. quæ dicuntur in hac lege.
s Ciuitate. ſiue in prouincijs. hic manifeſtè reprobatur eorum opinio, qui dicunt totam hanc conſtitutionem eſſe localem.
t Scientibus. ſ. tabellionibus, vel dic magiſtris.
u Præter hæc. i. diſcipulis ſuis iniunxerunt documenta componere: vt in nouel. eo. ti.
x Et qui. i. diſcipulus.
y Ad iniungendum. i. audiendum id quod erat magiſtro iniunctum. Accur.
z Et intereſt. idest adeſt ad audientiam.
a Obtinabit. aliàs obtinebit. aliàs ſuſtinebit. Accurſius.
b Quale. ſ. ſuſtinebat magiſter, qui &c.
c In ea. ſ. ſtatione.
d Ille. ſ. magiſter.
e Cadet. vt C. de iudæ. l. iudæos.
f Vnus. ſcilicet alius. ſi ille qui delegauit magiſter. fortè non ſit idoneus. & de his dicet infra proximo §.
g Erit. ſ. primus ſtatione.
h Miniſtrantium diſcipulorum.
i Illi. ſ. magiſtro.
k Hoc agere. idest conuenire cum eis qui inſtrumenta componi deſiderant, vt in nouellis, eodem titulo. & ſic not. quòd nemo debet verecundari facere artem ſuam.

Principis ſententia eſt lex.

† Facit c. inter dilectos. cum glo. ſuper ver. pſtiterit. extra de fide inſtru. Cõcor. & c. cum oſſim. extra de priuil.

‡ Fallinne de leui illitteratis. Nec põt illiterat⁹ beneficiũ retinere? vt per in. not. ca. cũ nſis, de conceſ. præben.

a Ille vero. repete quoniam. & dic ille. ſ. diſcipulꝰ.
b Illius. ſ. magiſtri.
c Hoc egerit. ideſt cōpoſuerit documentum quod iniunctum erat magiſtro faciendum, per quod videbatur eum puniri. ſed non punitur, imo efficitur primas ſtationis: vt dictum eſt: & ideo nō puniſ, vt hic innuit, quia obſequitur imperio patris vel domini. vt ff. de reg. iu. l. velle.
d Eis. ſ. magiſtris.
a In ſtationib. aliàs ſup ſtationibus. aliàs in ſtationibus.
f Iniungitur. ſ. diſcipulis. & facit. ff. de inſtito. l. quicunque. §. ſed & cum filio.
g Tabellio. ſubrogatus. vel dic. i. magiſter.
h Damnificando. Quia ſtationis habet redditus integros, vt ſubijcit, neque cadēte. &c. ſed quis ſoluet hos redditus? Reſ. magiſter qui conduxit. Sed nunquid repetit à diſcipulo qui nunc ibi eſt magiſter? Videtur quod nō, quia ſuo delicto perdidit. vnde ex eodem facto pœnam & præmium habere nō debet: vt ff. ſolu. ma. l. ſi ab hoſtibus § ſi. ſed veriꝰ eſt, vt agat, & repetat conditione ex hac lege. ſatis enim punitus eſt de delicto: quia primatum amiſit: vt C. de pœ. l. ſancimus. Accurſius.
i Et non ipſe tabellio. ſ. ſubrogatus. ſi enim ipſe idem eſſet dominus ſtationis, nō peteret redditum à ſeipſo vel à magiſtro, qui eſt delectus. nam minus debet agere cum magiſtro ſuo quàm cum alijs. Item exceptione doli ab eo repellitur, cum ſibi reſtitutus eſt, vt modo diximus: vt ff. de excep. do. l. doli.

quod erat conceſſum ei: ille verò [a] ſecundum illius [b] voluntatem hoc egerit, [c] propterea nos hanc intulimus eis [d] pœnā, vt optimi fiant circa documenta, & iuſti, & cautiores, & non propter ſuam requiē & delicias corrumpant alienas vitas. Si verò indignꝰ ſit forte poteſtatem in ſtationibus [e] ſuſcipere is cui documentum extra ea quæ à nobis diſpoſita ſunt per præſentem legem iniungitur, [f] tabellio [g] quidem cadat omnibus modis hac cauſa: alter verò pro eo conſtituatur: nihil omnino damnificando [h] ex hoc ſtationis domino, quicunque fuerit extraneorum, & non ipſe tabellio, [i] neque cadente lucris ex inde venientibus, ſed illo ſolo qui talia ꝑpetrauit & dedignatus eſt ſuū cōplere opus, primatu cadente, [k] oībus quidem alijs [l] ſuper ſtationis iure integris dominis ius ab ipſis tabellionibus quæ talia peccauerunt, ſeruandis. Et non fingāt tabelliones occaſiones per ęgritudinem fortè diſcedentes, aut occupationes huiuſmodi. licebit enim eis ſi quid tale fuerit euocare eos, qui contrahent, & per ſe cauſam [m] complere, proinde hæc quæ contingunt raro, [n] non impedimentum facient vniuerſis, eo quòd nihil inter homines ſic eſt indubitatum, vt non poſſit (licet aliquid ſit valde iuſtiſſimum) tñ ſuſcipere quādā ſollicitā dubitationē, [o] ſed nec quęſtus [p] eorū minores fieri ꝑ hoc, ꝓp ꝯhentiū frequentiam occaſionē habētes: cum melius ſit pauca agere cautè, [q] quā multis intereſſe piculosè. Vt tñ [r] nō vehemēter eis [s] dura [t] lex eſſe videatꝰ: nos cōijciētes [u] humanā natura, mediocres ēt eis leges nr̄as ponimus. ꝓp tales enim eorum fortè dubitationes [x] damus eis licentiā ſingulis [y] vnū [z] ad hoc cōſtituere, geſtis apud clariſſimum magiſtrū cēſus feliciſſimæ ciuitatis [a] ſolenniter celebratis, & licentiā [b] eis [c] dare, vt delegenꝰ [d] ei ab ijs q veniunt ad eius ſtationem & documēta: & dimiſſis eis intereſſe: & nulli [†] omnino alteri in ſtatione exiſtenti licentiam eſſe, vt aut delegetur ei initium, [e] aut cum dimittuntur, [f]

...cre. §. j. col. vij. Fiant ergo inſtrumenta cum cautelis & per ſe omnia faciant: quia etiam ſic facta incidūt in dubium, nedum aliā malefacta: vt ſubijcit.
n Dubitationē vt C. quibus ad li. procla non li. l. ſi.
p Sed nec quęſtus. videbatur enim. quòd ex quo hęc oīa faciunt & ꝑ ſe, quòd tota die habebunt quid faciant: vnde minus deberēt accipere à quolibet. cum . in alio recompenſentur: quia habent exercitium maius: ſed tamen non eſt ita. vt ſubijcit.
q Caute. Vnde Salomon ait. Melior eſt buccella panis ſicca cum gaudio, quàm tota domus plena victimis cum iurgio. Item melius eſt parū cum iuſtitia, quàm multi fructus cū iniquitate & facit. C. de vete. iu. e. anu. l. j. §. ſed neque. argu. § . j. de alie. & emphy. §. ſi vero contigerit. col. ix. Accur. Prou. 17. a.
r Vt tamen. hic incipit conſtitutio localis &c.
s Eis. ſ. tabellionibus Conſtantinopolitanæ ciuitatis.
t Dura. alias dira. alias dura.
u Conijcientes. i. conſiderantes.
x Dubitationes. i. an poſſent aliquem delegare: vel cōmoda poſſent facere, ſi qua neceſſitate ad talia cogerentur: vt ſ. eo. §. & non fingant.
y Singulis. ſ. tabellionibus & omnibus & ſingulis, vt in nouellis. eo. tit.
z Vnum. ſ. tabellionē: vt in nouellis. eo. ti. ſed quidam habēt vnam: & tunc dic vnam licentiā. i. ſemel vnum conſtituere. & erit idē intellectus. † Concor. tex. cū c. cū tabellio. in gl. ſi. in ſi ex t:a de ſide inſtru.
a Ciuitati. Quidā habent in textu huius, & dicit de Conſtantinopolitana, & bene. nam hic. §. localis eſt: vt ī §. fin. ſed & ſi non ſit in textu hæc dictio huius, tamen intelligitur.

k Cadente. ſ. domino.
l Omnibus alijs. forte quædam pepigerat magiſter cum domino ſtationis eius, quæ ſeruāda ſunt inter eos: vt dicit.
m Et per ſe cauſam complere. q. d. aut faciant ea, quæ facere debent, aut eos cōtrahentes admoneāt: vt per ſeipſos compleant contractus.
n Raro. quia tabellio impediatur per ſe componere: non ideo ſe ꝑ hac ob eā occaſione dicat ſe velle alijs cōmittere: vnde legiſlatores de ijs. quæ raro accidunt, non curant: vt ī. vt ſine proh. ma. debi. &

o Licentiam. repete, & damus ei licentiam, dare ei licentiam, quam habent pro ſe in curia magiſtri cēſus, vt delegentur &c.
c Eis. i. delegatis eis inſtrumētis: ſed dic intereſſe. ſ. cōpletiō: iſtrumētū. ſ. illū, cui delegata ſūt iſtrumēta.
d Vt delegentur. ſ. inſtrumenta facienda: vt ſtatim innuit.
e Initium. i. audientia contractus.
f Dimittuntur. i. quando complentur ipſe idem contractus, vel quando ſcribitur.

interſit: niſi tabellioni, qui authoritatem habet. aut [a] qui ab eo ad hoc ſtatutus eſt.

Si verò præter hoc fiat, & alter delegetur: tunc ſubiacet pœnæ tabellio, qui auctoritatem habet à nobis dudum [b] definitam: ipſis tamen documentis [c] propter vtilitatem contrahentium nõ infirmandis. Nouimus enim quia legis metu de cætero & ipſi cuſtodient, quæ à nobis decreta ſunt, & documenta ſub cautela facient.

CAP. II. Vt tabelliones in protocolo deſcribant, idque cum die & cõſule.

Tabellio debet primo inſtrumentum in protocolo redigere, ponẽdo diem inſtrumenti celebrati, & omnia opportuna, & in ea charta contractum ſcribere per extẽſum, alìter non tenet inſtrumentum confectum, quod habet locum in ciuitate Cõſtantinopolitana. Ange.

Illud quoque præſenti adijcimus legi, vt tabelliones non in alia charta pura ſcribant documenta, niſi in illa, quæ [d] in initio [e] (quod vocatur protocolum [f]) per tẽpora glorioſiſſimi comitis ſacrarum noſtrarum largitionum habeat appellationem, [g] & tempus quo charta facta eſt, & quæcunque in talibus [h] ſcribuntur: & vt [i] protocolum non incidant, ſed inſertum relinquant. Nouimus enim multas falſitates ex talibus chartis oſtenſas & prius, & nunc: ideoque licet aliqua ſit charta (nam & hoc ſancimus [k]) habens protocolum non ita conſcriptum, ſed aliam quandam ſcripturam gerens, neque illam ſuſcipiant, [l] tanquam adulteram, [m] & ad talia non opportunam: ſed in ſola tali charta, qualem dudum diximus, [n] documenta ſcribant. Hæc itaque quæ de qualitate talium chartarum à nobis decreta ſunt, [o] & de inciſione eorum, quæ vocãtur protocola, valere [p] in hac feliciſſima ſolum ciuitate volumus: vbi plurima quidem contrahentium multitudo, multa quoque chartarum abundantia eſt, & licet [q] legali modo intereſſe negotijs, & non dare [r] occaſionem quibuſdam falſitatem committere: cui [s] ſe obnoxios exiſtere demonſtrabunt, qui præter hæc aliquid agere præſumpſerint. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſanctam declarata ſunt legem: tua celſitudo operi effectuique tradere feſtinet. Dat. 19. Calend. Septembr. [t] Deeſt hic Nouel. Ne Iudæi, aut Samaritani curiali fortuna liberentur. No. 45. quam inferius in collat. 2. reperies. Contius.

TITVLVS I.
Nouel. 46.

DE ECCLESIAſticarum rerum [t] immobilium alienatione & ſolutione. [u]

Rei immobilis alienatio: & in ſolutum pro debito fiſcali conceſſio permittitur de rebus eccleſiæ, ſi ex mobilibus ſatisfieri non poſſit: ſi tamen epiſcopi et clerici conſenſus accedat, pro debito verò priuati ſolum in ſolutum datio conceditur, exceptis rebus immobilibus eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & aliarum ſibi ſubditarum vel recommendatarum,

[a] Aut. Ideſt ſaltem. [b] Dudum, in hoc §. [c] Documẽtis. Hic eſt argũm, imo lex expreſſa quod tabellio non põt delegare diſcipulum ſuum ad componenda inſtrũ. [1] ſed ſi fecerit inſtrũm, nõ vitiatur, ſed tabellio pœnã patitur. Sed certè hoc eſt in Conſtantinopolitana ciuitate tm. Quid ſi de alijs i põt dici idẽ rõne ſimilitudinis, vt quod eſt hic in oleo cui cõmittit ꝑter deſignãtũ ad hoc. idẽ ſit ibi i quolibet. Vel dicas aliud ibi, quia ibi ꝓhibetur, & nullo caſu ꝯceditur: quare & illud ꝑpetuo ꝓhibitũ: hic nõ. vñ ſi ibi fiat ꝫ. nõ valet inſtrũm; vt C. de leg. & con. l. non dubiũ. Ita no. hic aliud optimũ ar. quod vbicunque tabellio ꝑdit officiũ ſuũ (qđ ẽ ꝑ multas cãs: vt quia miniſtrauerit ſcripturã alienationi rei ſacræ: vt ꝫ. de non alien. §. ad hæc. & i alijs ſimilib. caſib.) quod nõ iõ debet vitiari ſua inſtrũ. & facit ff. offic. pro. l. Barbarius. & hoc eſt verũ. argu. ꝫ cũ eſt C. de ſen. paſ. l. ſi. [d] Quæ i. res. ſ. ſcriptura in initio chartæ facta. [e] In initio quidẽ. ſ. habeat appellatiõẽ, vt ſe qr. & facit ĩ. vt ꝑpo. nom. Impera. § t. [f] Protocolũ. dr̃ à protos, qđ eſt primũ, & collũ. qdẽ collatio. ſ. lrãrũ. q. d prima collatio lrãrũ in charta. nõ aũt iõ dr̃ quaſi in primo collo literarũ hoc fiat: qa ſi fieret i primo collo chartę: ſm hoc charta hẽret plura colla. i hoc autẽ initio imbreuiatura totius ꝯtrꝯtus fiebat, & anni dñi, & ſimilia, vt ſubijcit, & debet ſtatim in eadẽ charta ſiue mẽbrana fieri inſtrumẽtũ: vt ſi eẽt dubiũ i iſtro, recurreret ad imbreuiaturã, q̃ protocolũ dr̃ (vt dictũ eſt) ſic & Adã dr̃ protoplaſtus, quaſi primo plaſmatur a Deo, itẽ Stephanus protomartir, quaſi primus martyr poſt natiuitatẽ Chriſti. Hodie aũt hæc nõ ſunt i vſu, ſed vel in quaterno, vel prorſus alia charta ſiũt hm̃õi rogationes. q̃ ꝯſuetudo cum ſit generalis, vincit hãc legẽ. gñalr̃ vt ff. de leg. & ſenatuſ. l. de qb. in ſi. ſed olim in Cõſtãtinopolitana tm̃ ciuitate ſeruabatur: vt ĩ. proxi §. [g] Habeat appellationem. q. d. habeat chartã nomẽ comitis ſcriptum. Accur. [h] In talibus ſcribuntur. ſ. in breuiaturis, uñ ꝑter ea q̃ dñr ĩ. vt ꝑpo. no. imperat. col. v. & hic ſcribitur: ibi forma ꝯtus breuiter. [i] Et vt. repete præſenti adijcimus legi, vt protocolũ nõ incidant. [k] Sancimus. ſ. non facienda. [l] Suſcipiant. ſ. iudices. [m] Adulterã. i. falsã. [n] Diximus. vbi eſt breuiatura. in princ. [o] Decreta ſunt. in illo. §. vt tñ nõ vehemẽter. & ex §. illud vſq; huc: nã alia cõtinẽt, q̃ diximus. ĩ. eo. § nos. [p] Valere. ex neceſſitate. Accur. [q] Et licet. repete, & vbi licet. i. licitũ ẽ negotijs intereẽ ſubaudi. [r] Non dare. repete, & vbi non licet dare. [s] Cui. ſ. falſitati.

[t] DE ECCLEſiaſticarum rerum &c. Hic ſubijcitur v. colla. & ꝯ̃ [illegible] aliena tione. i. facta pro fiſcali tantum debito. [u] Solutione. i. datione in ſolutũ ipſi creditori et priuato, nõ ſolum fiſco. vt ĩ. e. §. ſi verò priuatus. Et

[1] Vide Bald. in l. s. §. ne ſit in 4. col. C. de cad. tol.

[t] vj. Cal. Sept poſt Beliſa. V. C. Conſulatũ anno 2. ſic in Scrimger. editione. Contius.

rum, quæ nullatenus alienantur. Angel.

COLLATIO. V.

Imperator Iuſtinianus Aug. Io. glorioſiſ. ſacrorum per Orientē in prætoriorum præfecto iterum exconſuli & patricio.

ET circa leges ſtudium, & alia omnia à nobis ideo quotidie cum labore agūtur, vt vtilitatem noſtris ſubiectis inueniamus: qđ effuſum quidem & immenſum [a] eſt, remouentes: quod autem & optimū & metitū, [b] ſubrogātes. Sæpe quoq; ex ſtudio pp priorē īmenſitatē ēt vltra immēſurā, [c] legem cō ſtruximus: vt qđ primitus effluebat retinētes, [d] ita æqualitatem decętero introducreremus. Nuper igitur ſcripſimus [e] legem de ſanctisſimis eccleſiis omnibus, & monaſterijs, & reliquis venerabilibus domib⁹, nullam eſſe eis rerum immobilium alienationis licentiam permittentem. Videbamus [f] enim cām effuſam, & paulatim [g] ad alias eccleſiaſticas migrantes poſſesſiones, neque [h] precijs ſolutis dignis, [i] neq; opere ineuitabili [k] imminente alienatis, [l] ſed etiā [m] contra poſitas † iam leges, decies millies circūuētiones factas. Quo circa primā perimentes [n] viam, omnibus ſimiliter inaccesſibiles ɔtra eas [o] facimus circumuentiones. Sed hic [p] pleriq; [q] quidem ſanctisſimarum eccleſiarum aliarumq; venerabilium domuum vtilitatem habuerunt poſſesſiones, nullo has minuere præſumente. occurrit tamen [r] etiā aliqđ difficile. debita enim aut longo tempore conſtituta, aut etiam poſtea ex quadam neceſſitate, & maximè per fiſcales occaſiones eis accidentia, ad alienationis neceſſitatem ſacras perduxerūt domos. mobili enim non extante [s] ſubſtantia ſufficienti, periclitabantur in nouisſimā venire neceſſitatem harū præſules, neque vendere potentes, neque vnde debita ſoluerent [t] habentes. Sed pro talibus quidem debitis poſſe pro ſolutione creditoribus dari poſſeſsiones eccleſiaſticas, tamen cum competenti ſubtilitate & obſeruatione facienda ſolutione, iam ſæpe permiſimus: [u] ſicut neque [x] palam hoc noſtra prius permiſimus lege. Si verò non priuatus aliquis eſt creditor, ſed præeminet † fiſcus, & exigit debita, eſt autem inopia pecuniarum, accipere verò immobilem poſſeſsionē impoſsibile eſt: fiſcum hic relaxare aliquid, ſubtilitati legis competere iudicauimus. Et ſi qua neceſitas huiuſmodi fiat: etiam alienationem ſinere perſpeximus. [y] Sancimus igitur, ſi ſanctarum aliqua eccleſiarum aut reliquarum colendarum domuum fiſcales debeat functiones, & vnde faciat harum redditionem, non habeat: conuenire omnes in vnum, & qui ex clero ſunt, & Deo amabilem epiſcopum eius ciuitatis, inſuper & metropoleos, & ſacris propoſitis eloquijs [z] cauſam examinari: & ſi non apparuerit vllus quæſtus circa alienationem immobilis rei, valens ſoluere fiſcale debitum, tunc licentiā eis

a ET circa leges. Immēſum. ſic ī. vt de te. ſit nn. cle. in pria. ſic ī. de nup. §. deinceps. in ſi. col. j. Accu.

b Metitum. ſ. eſt.

c Menſuram. q. d. nō ɔſtrinximus quātum neceſſe videbat: ſed diuiſim⁹ ēt vltra menſuram, vt nō nimiū recedere videamur ab eo quod fuerat primo cōſtitutū, vt patet inſtitu. quima. non poſſ. §. cum ergo Accur.

d Retinentes. i. refrenantes.

e Scripſimus legē. vt ī. de non alie. col. ij.

f Videbamus. ratio quare fecimus legem illam, &c.

g Paulatim. repete videbamus.

h Neque. migrantes dico, neque &c.

i Dignis. ſ. eccleſijs.

k Ineuitabili. imò bene poterat euitare illam alienationem.

l Alienatis. ſ. poſſeſſionibus ſuis.

m Sed etiam. ſ. videbam⁹. vt nn. ī. de nō alie. §. lex itaq; & §. ſequenti.

n Perimentes. q. d. generaliter etiā prohibendo fieri alienationem eccleſiaſticæ rei nequaquam plus timere oportet huiuſmodi fraudes, cū oē genus alienationis ſit ꝓhibitum, vt ī. de nō alien. §. finimus. in fi.

o Contra [illegible] vel venerabiles domos [illegible] vel dic melius ɔ̄ eas. ſ. leges. Accur.

p Sed hinc. i. ex prædicta lege, &c.

q Plerique. ſ. clerici. aliàs plerunque. i. frequenter.

r Occurrit tñ. ſ. de nouo poſt prædictā legem, & ideo ɔſilio nouo indigebat, vt ff. de ventre inſpic. l. j. §. j. in prin. §. quod conſilium hic ſubijcit ibi, ſancimus igitur &c. Accu.

s Non extante. aliàs non exiſtente. alias nō extante. illa enim poſſunt alienari, cū non inueniatur prohibita alienatio ī talibus, vt diximus. ī. de non alienan. §. nō igitur. Accur.

t Soluerent. volentes, ſcilicet vendere, repete, &c.

u Permiſimus. ſ. in reſcriptis. quæ nō habemus in corpore iuris, & ideo ignorauimus, ꝙ fuit illa ſubtilitas: hodie ſcimus poſt hanc legē, vt ī. de alien. & emphy. §. hinc inſuper. collatione nona. Accur.

x Sicut neque. ſ. tali modo quo palam. i. ſpecialiter priuatē nō permittebatur lege: ſed generalis permittebatur hypotheca, vt ī. de nō alie. §. ſin autem creditor. Azo. vel dic, permiſimus in ſcriptis fieri donationem in ſolutum, ſed non permiſimus palam, id eſt indiſtinctē, ſed quibuſdā tantū per illa noſtra reſcripta, quę legem appellant. l. ſpecialem vt inſtit. de iure nat. §. ſed & quod princi. & nota. quia dicit ſe permiſiſſe donationē in ſolutum pp debitum priuatū: ſed pp fiſcale, & donationē in ſolutum, & etiam alienationem, vt ſubijcit. & etiā ſtatuendo dixit poſtea proxime, &c.

y Perſpeximus. ſ. in illis noſtris conceſſionibus, & idem ēt ſtatim dicam generaliter ſtatuendo.

z Eloquijs. ſic ī. eō ſti. q ex adſcrip. §. ſi. ſic ī. de alien. & emphyteu. §. ſed etiam. colla. ix.

Cōcor. in proœ. lib 6. poſt princi.

† Imminet.

Senten-

eis eſſe ſnīa a tali procedente, & decreto celebrato apud prouinciæ iudicem, b ēt poſſeſſiones immobiles contingere, & eas alienare ad ſolutionē debiti: ementibus quidem in fiſcum c ſoluentibus, & de ſuſcepta ide pcipientibus & ſubeuntibus d fiſcale debitum, & cautelam inde habentib. & nihil metuentibus primitus poſitam legem. e cōſtitutis ēt fiſcalibus de ſuſceptis inſinuatis īter monumēta geſtorum, deponentibus f ijs qui fecerūt ea, vt & apud ſāctiſſimas eccleſias ſaluentur data deſuſcepta, g eo q fiſcalia ſoluta ſint tributa, & omnia ſm noſtram legē geſta ſint: non potentibus h aliquibus i fingere fiſcale debitum, & ita ad alienationes immobiliū rerum accedere. Ideo.n. & decreti factionem permiſimus: vt & fiſcale debitum teſtimonio pandatur, & ex quantis deſcēdit temporibus, & qm̄ nō pecunijs ſolutum eſt, ſed in neceſſitatem alienationis venit, vt veritas vndiq; proteſtata ſit: omnibus coram ſacris euangelijs agendis, ſcientibus & epiſcopis & clericis & alijs omnib9, quia Deus reſpiciet, quæ geruntur ab eis & ſi quid egerint per dolum aut lucrum, aut machinationem. hoc in ſuis recipient animab. viuentes ac morientes. Si vero priuatus aliquis creditor fuerit, poſſit ſm pro ſoluto ſchema k accipere immobiles poſſeſſiones: hic quoque decreto faciendo: pro mēſura verò eorum debitorum aſſignandis eis poſſeſſionibus. Si verò fiſcale debitum fuerit, potentibus eis ad alienationem l immobilium accedere ſm priorem obſeruationem: vt nihil deſit neq; ſubtilitatis, neq; cōis vtilitatis. His autem m vniuerſis ſanctiſſimā maiorem eccleſiam felicisſimæ huius vrbis, & eius cōfinia, & orationū domos, quarum ipſa curam ſuſcepit, omnibus excipimus modis: quæ iam de hoc n ſancita ſunt à nobis, in ſua virtute durantibus. Si autem & aliqua monaſteria ſub eadē ſanctiſſima maiore eccleſia ſint: nec ea ſub præſentem facimus legem, forinſecis in prouincijs eam o conſtituentes ſolum, in quib. multa quidem eſt inopia pecuniarum, per quam ſanctiſſimæ eccleſiæ ſoluere per pecunias debita non valuerunt. Tua igitur celſitudo quæ placuerunt nobis cognoſcens, ſecundum hæc procedere ſuper ſacris rebus alienationes cuſtodiat. Dat. XIIII. Calen. Septemb. Conſtantinop. poſt conſulatum Beliſarij V.C. anno ſecundo.

Hæc Nouel. ſequitur ſequentem in editione Haloandri & Scrimgeri. Contius.

a Sententia. interlocutoria.
b Apud prouinciæ iudicē. hoc dicit pp̄ impenſam ſcripturæ, q̄ ibi remittitur, vt j. de alien. & emphy. §. hoc etiam. Acc.
c In fiſcum. i. fiſco.
d Subeuntibus. i. ſoluentibus.
e Legem. ſ. de non alie. §. nos igitur.
f Deponentibus. ſic ff. de iu rē verſo. l. 5. §. in tem. ſic ff. de re. cor. l. magis. §. ne tñ.
g Deſuſcepta. deſuſceptum dr̄ profeſſio cenſualis, qua profitebatur poſſeſſor ipſi fiſco ſe tale prædium à fiſco ſuſcipere, & tātum cēſus eo nomine ſe debere, vt C. ſine cenſu, vel reli. l. fi. & ff. de cenſib. l. forma. & plene dixi ſup. de man. principum. §. coges aūt &c. colla. 3. fac. j. vt hi q ob. §. t. col. 6. & C. de colla. fun. pa. l. placuit. & j. de his qui ingred. ad app. §. illud. in fine.
h Potentibus. i. non valentibus.
i Aliquib. ſ. clericis.
k Schema. i. titu. pro ſolutio. Al.
l Ad alienationem. Et ita not. q pro debito fiſcali permittitur alienatio, & in ſolutū datio, ſed p priuato ſola datio in ſolutum p hāc cōſtitutionem: ſed hodie gn̄aliter pmittit̄ alienatio pp debitū vel fiſcale, vel priuatum: cum ſolennitate tñ, vt j. de ali. & emph. §. hoc etiam ſuper.
m His autem. ablatiui caſus. & ſubaudi ab.
n De hoc. i. de reb. eccleſiarum Conſtantinopol. ciuitatis: ſtatuimus .n. recitando legē Leonis, & confirmādo eā, vt ſ. de non alie. §. vult. n. illa.nā d. l. Leonis tñ in reb. eccleſiarū Conſtanti. ciuitatis loq̄r, vt C. d̄ ſac. ſa. ec. l. iubem9.
o Eam. i. hanc conſtitutionem.

DE IVREIVRANDO à morien. &c.

TITVLVS II. Nouel. 48.

DE IVREIVRANDO A MORIENTE PRÆSTITO PROPTER MENſURAM ſUÆ ſUBſTANTIÆ.

Iuſiurandum à moriente præſtitum, in quo ſubſtantiæ ſuæ menſuram facit manifeſtam, inter ſuos hæredes diuidendo ab hærede ſeruandum eſt, creditoribus tamen nullum præiudicium generatur. Bar.

Imper. Iuſtin. A. Ioanni præfecto prætorio iterum excōſule & patricio.

SEmper hanc vnam habemus intentionem, diſpoſitiones morientium eſſe firmas, p niſi reſultent legi, & apertæ contrariæ ſint ijs, quæ illi q placent. Scimus igitur motum & annunciatum nobis: quia cum teſtaretur quidam, cum iureiurando r ſuam ſubſtantiam oēm dixit, ſ & quia hanc ſolam reliquit ſuis hr̄dibus: aliqui verò eorum hæredum ad hoc reſultant: non iuſtè facientes, t quia ſubſtantiæ quidem illius hæredes fiunt, & in hoc acquieſcunt u ijs, quæ ab eo diſpoſita ſunt:

p Semper. Eſſe firmas. vt ſ. de here. & falci. §. 1. & §. exhæredatus. Accur.
q Illi. ſ. legi. & fac. ff. de leg 1. l. nemo pōt.
r Cum iureiurando, i. verbotenus, vt j. ī nouellis. co. ti.
ſ Omnem dixit. puta ſciatis, quia centū habeo in bonis.
t Faciētes. nō iuſte dico, qa ſubſtātiæ &c.
u Acquieſcunt. ſ. vt

vi ſint hæredes ſicut teſtator diſpoſuit, non autẽ vt ſtent diuiſioni vel aſſignationi ipſius: quod facere non debent: vt j. ad. §. ſed hæc quidam. in fi. §.

a Vnam quodammodo. Not. vnã fingi pſonam teſtatoris & hæredis, vt hic, & C. de viu & ha. l. antiquitas. & l. fi. de hær. inſti. & l. hęres. ff. de vſuca. Et hic modum per quem probat ſupradicta non debere ſtari ab hærede, nam probando q̃ ſit vna perſona hęredis & teſtatoris, ergo hæres hoc dixiſſe & iuraſſe videtur. iam ergo nõ ꝯ alterius dictum venit, ſed ꝯ ſuum, & ita eſt ſibi contrarius: ergo repellendus. vt ff. quando ap. ſit l. pen. §. ſed ſi alius. Itẽ fa. C. de non nu. pecu. l. generaliter. & C. de fur. l. j. & j. de his q ingre. ad ap. §. illud quoque. collat. v. Accurſius.

quæ verò dixit cum iureiurãdo, nequaquam hęc rata manere, neq; cuſtodire ea ſm cõpetentẽ modũ volunt: cũ vtiq; vr̃ legibus vnã quodam mõ a eſſe perſonã hr̃dis, & eius, qui in eum tranſmittit hæreditatem: ideoque nullus b eidem ſibimet c edicit reluctari, & qd̃ dixit d atq; iurauit ratũ eſſe, hoc nolle valere, ſed contra proprios reluctari ſermones. e

CAP. I. Sancimus igitur ſi quis deſcriptionem faciens, ſiue propria manu ſiue per alterius quidem ſcripturam, a ſe autẽ ſubſcriptam: aut in ſuis teſtamentis f ſubſtantiæ ſuæ menſuram faciat manifeſtam, hæredib. forte aliis quidem pręſentibus, aliis verò abſentibus. aut etiã omnibus præſentibus nõ licere hæredibus contra hoc reſultare, neque dicere, quia aliquis hæredum celauerit res extra ea, q̃ dicta ſunt a defuncto. Sed ſi quidem † iuſiurandũ moriens præbuerit, & iurauerit g ſecundùm ſua teſtamenta, quia nihil eſt aliud ei præter hęc: hoc amplecti hæredes, ſiue filij, ſiue etiã extranei ſint, & neque tergiuerſari, neque calumniari ſuos cohęredes: h neque ob hoc ſeruos quærere ad tormenta deducere, & alia ſimilia diſcutere & perſcrutari, quæ ſolius ſunt i contentionis, alterius autem penitus nullius: k vtpote dum ſubſtantia videatur eſſe tanta, quantam teſtator iurans, hanc ſolã apud hęredes l inueniri voluit. Sed hæc m quidem inter hæredes, qui curioſi n videntur in defuncti eſſe ſubſtantia, valere volumus: non tamen hoc ratum eſſe & inter creditores: o eo, q̃ noſtris declaratum eſt legibus, p quæcunque quilibet pro ſe dixerit, aut ſcripſerit, hæc nihil ei prodeſſe, neque creditoribus præiudicare, ſed illis q licẽtiam ſit omnia r perſcrutari, quo volunt modo: hæredes autem contentos ſ eſſe ijs, quæ a teſtatore dicta ſunt. Sitque pœna negotijs t inter hæredes, vt qui aduerſatur iis, quæ relicta ſunt, eis non poſſit omnino frui: u neceſſitate imminente aut obedire omnibus, x aut vniuerſa contemnere, & nõ hæc quidem eligere, his verò reſultare: ſed defuncti volũtatem ab eius ſucceſſoribus ita ſerua-

b Nullus. ſ. hæres.

c Sibimet. nam ſi dicam reluctari teſtatori, per conſequens dicerem reluctari ſibi: quia per verba quæ dixit teſtator, ipſa videtur dixiſſe. cum ſit cũ eo eadẽ perſona.

d Dixit. ſ. teſtator.

e Sermones. nullus hęres dicit contra ſermones ſuos & nullus hæres dicit nolle valere quod dixit atque iurauit ratum eſſe. Accur.

f Aut in ſuis teſtamentis. i. ſcriptis vel non ſcriptis. vel aliã in non teſtamento. in nouel eo. titu.

g Et iurauerit. ſi corporaliter, planum eſt ſi vero verbotenus, & tunc idem dico, vt in nouel. eo. tit. & hoc probatur in eo quod dicit per ſua teſtamenta, nam adiuratio quædã eſt, ſed non rectum iuramẽtum: quia illud eſt tantum per Deum ſecundùm io. & facit ad hoc C ſi cn. ſa ma. dixe. l. pe. Si autem nullo modo iurauit, & tunc dicit præcipiendo eos eſſe contentos partibus deſignatis, & tunc ſtandum eſt. vt ff. de legat. a. l. per. ſo. in prio. aut affirmando: & tunc non facit inter eos præiudicium: quia magis attando quàm volendo dixiſſe videt. vt ff. de lega. i. l. Titia. §. Caius in fi. & l. cum pater qui filio. & l. fi. §. j. & ff de l. j. l. cum quis decedens. §. nuptura. & §. codicillis. & C cõmunia verbis (qua iudicij. leg. ſcriptura quæ omnes illi bute poſſunt ſignari contra. Sed ſic ſolue. quia ibi nõ iurauit, vt dictum eſt.

† Iſte. §. ſtruatus eſt. C. in tit. de probat. ſuper l. rationes & incipit. Quod obſinat. & concor. cũ hoc tex. c. cum dilectus, iuncta gl. ſup verbo, cõſtentiem. extra de ſucceſſio. ab inteſt.

h Suos cohęredes. quid in extraneis aliquid de bonis defuncti habentibus? Rñ. contra vr̃ per litterã iſtam. & hoc dicit quidam. ſed dicas idẽ. vt heredes ab illis extraneis non poſſint repetere: quod hic in cohæredibus dicitur, gratia exempli dictũ ioreli ge.

i Solius ſunt. i. quæ ſolam cõtentionem continent, nõ autem quæſtionẽ ſeruorũ.

k Nullius. ſ. contentionis.

l Apud hæredes. ſ. iuramento.

m Sed hæc. ſ. vt fiat præiudicium ex verbis defuncti.

n Curioſi. i. ſtudioſi in adipiſcendis omnibus bonis teſtatoris non curantes de iuramento eiuſdam.

o Inter creditores. l. præiudicium creditorum. Accur.

p Declaratum eſt legibus. vt ff. de lega. j l. filiusfamilias. §. diui. & ff. de libe. lega. l. Aurelius. § cum qui. & C. de ꝓbatio. l. rationes & l. exemplo. & C. de teſti. l. omnibus & ff. de interroga in. act. l. de ætate. Licet autem præiudicare non poſſet creditoribus, poteſt tamen prodeſſe, ſi iuratur tanquam ſa debita: quia licet non habeat creditor aliã probationem. hoc tamen ſufficit, vt ff. de lega. iij. l. cum quis. § antepa. & econtra ſi eſt creditor, & iurat ſibi deberi tantum x. cum. xx debeãtur: quaſi non prodeſt extraneo debitori. Certa prodeſt, imò & ſine iuramẽto ſimpliciter dicendo videtur valla remittere per pactum, vt ff. de pact. l. ſale pactũ. licet quidam dicerent hanc conſtitutionem habere locum inter cohæredes tantum.

q Illis. ſ. creditoribus.

r Omnia, ſcilicet bona defuncti. & quæ dixit ſe habere.

ſ Contentos. ſ. volumus.

t Negotij. vt cadat a cauſa. Accur.

u Non poſſit frui. ſic C. de fideicommiſ. lege fin. in fi. ſic ſupra, de hæredibus & falcidia. §. ſi quis autem.

x Aut obedire omnibus. hic reprobatur particularis approbatio. ſic ff. de admini. tuto. l. cum quęritur & C de omni agro deſerto. l. qui vultis. lib. ɩ r. & ff. de acqui. hære. l. j. & 2.

Seruari

ri, [e] vt in nullo ei contradici præſumatur. His valētibus in reliquo tpe vniuerſo, & in oī negotio nondum moto in iudicio neq; iudiciali ſnīa aut interuētione amicabili trāſacto. [b] Tua igit eminētia, q̄ placuerūt nobis, & p hāc ſacram declarata ſunt legē, cognoſcēs, ſolēniter p programmata, ꝑpria manifeſta faciat vniuerſis. Da. X. † Calen. Septem. Cōſtātinop. poſt conſulatum Beliſarij V. C. anno ſecundo.

TITVLVS III.

Nouel. 47.

VT PRAEPONATUR [c] nomen imperatoris documentis, & vt Latinis [d] literis apertius tempora inſcribantur.

In omnibus inſtrumentis iudicialibus, quæ ad temporis memoriam conſeruandam aguntur, vel etiam in extraiudicialibus nomen principis et cōſulis, indictio, menſis; & dies ſunt apponenda: & etiā apponi debet aliud, ſi eſt de conſuetudine. Angelus.

Imp. Iuſtini. A Ioanni præfect. præto. iterū exconſuli & patricio.

ILlud omnium honeſtius eſſe putandum documentū, [e] & geſta: [f] & qdē omnino pro tpis memoria hoībus adinuentum eſt, qđ ipſa quoq; cōmemoratione ornatur imperij, [g] conſulis [h] etenim, & indictionis [i] & quod [k] indicium [l] temporum omnino eſt, & apud nós ſunt quidem forſan, & hęc ſignificatiua horum, quæ volunt: non tamen nos aliquod horum perimimus, ſed maiorem adiectionem eis imponimus: vt ex maioribus & perfectioribus eis temporum deſignetur curſus. Si quis enim reſpexerit ad vetuſtiſſima [m] hominum & antiqua reipublicæ: Aeneas nobis Troianus rex reipublicæ princeps: [n] & nos quidem Aeneadæ ab illo [o] vocamur. ſiue quis etiam ad ſecunda principia reſpexerit, ex quo [o] purè Romanorum nómen apud homines coruſcauit, reges eam [p] conſtituerūt Romulus [q] & Numa. ille [r] quidem ciuitatem ædificās, hic autem eam legibus ordinans & exornans ſiue etiam tertia principia ſumat [ſ] quilibet [t] Imperij, Cæſarem maximum, & Auguſtum pium, [u] & ita rem publicā nobis inueniet hanc, quæ nunc eſt valentem, [x] ſicq; [y] immortalis [z] ab illis [a] procedens. erit [b] ergo abſurdum in documētis & ijs quæ in iudicijs aguntur, & abſolutè [c] in omnib. in quibus memoria quædam fit temporum, non imperium his præponi.

CAP. I. Vnde ſancimus eos, qcunq; geſtis miniſtrāt, ſiue in iudicijs, ſiue vbicunq; cōficiunt acta: & tabelliones, qui omnino qualibet forma documētā ꝯſcribūt in hac magna ciuitate, ſiue in alijs gentibus omnibus, quibus nos præſidere dedit Deus, hoc modo incipere in documentis, Imperij [d] illius ſacratiſſimi Auguſti Imperatoris anno tertio † & poſt illa inferre conſulis appel-

a Seruari. ſ. voluimus.
b Tranſacto. & iſta locum habet et in ꝑteritis factis, vt hic dicitur, & in nouell. e. titu. nec mirum: qa hoc expreſſe hic dicitur. aliàs ad futura tantum trahitur, vt C. de legib. & con. l. leges & cōſtitutiões.

a VT PRÆPONATUR t nomen &c.

Hoc expenditur. j. eod. vſq; ad §. illud.
d Et vt Latinis hæc dicuntur. j. eod. §. fi.
e ILlud. Putandum documētū. aliàs deeſt documentum, & tamē ſubauditur.
f Et geſta. ſ. ſunt honeſta putanda aliàs autem ſunt geſta. q in iudicijs geruntur, & in ſcriptis rediguntur, & eadem dicuntur acta.
g Imperij. No. dari plurimam auctoritatem inſtrumentis ex memoria principis. & facit, C. de teſta. l. omnium.
h Conſulis. commemoratione.
i Indictionis. a Eſt aūt indictio curſus. xv. an. vt dr, indictione prima & ſecūda, prius eſt in hoc curſu xv. annorū. vltra autem non extenditur. ſed a prima incipit. Et inde habet quòd antiquitus Romani ſingulis xv an. recipiebant tributū de toto mundo, & erat in primo quinquennio ferrum, vt inde fieret arma militibus Romanis. ſecundo quinquennio argētum. vt inde haberent ſtipendia milites. tertio quinquēnio aurū, qđ in ęrario ponebant, vt tpore neceſſitatis pro republica Romanorum expenderetur. vnde adhuc hodie ſeruamus curſum illorum trium luſtrorum. ſ. horum xv. anno. & indictionē appellamus. quia ſic tributa indicebantur antiquitus. Si autem velis eam indictionē colligere. accipe annos domini qui ſunt M. ccxx. & eis addas. iij. en. quia tātus annus erat tpe natiuitatis Chriſti, ſ. tertius indictionis, & diuide per xv & ſemp abijcias illa xv. & cum habeas numerum cōpletum, ſ. xv. inuenies te habere indictionem. viij. & de hoc not C. de iuſti. codi. confir. in fin.
K Et quod. Hic incipit ordo iſta. & tūc dicit q ſi qua alia iudicia ſunt tantūe memoriæ ſpum vel apud nos, vel apud alios. vt ſi forte fiat mentio ciuitatis, vt j. e. §. ſi qua vero. vel quæſtoris, vt j. de ta. § fi. hoc nō tollamus ſed eis iſta adijciamus. vt j. eodem. §. ſi qua vero. ibi, nos enim &c.
l Indicium. aliàs indiciū & hęc eſt mala litera. aliàs: indicia: & hæc eſt bona.
m Ad vetuſtiſſima. principia.
n Princeps. ſubaudi, iuſſit nomen apponi in documentis & geſtis.
o Ex quo. ſ. tempore.
p Eam. Romam.
q Romulus. ſub. ſ.
r Ille. ſ. Romulus.
ſ Sumet. reſpuenda.
t Quilibet. ſ. aliqs.
u Auguſtum Pium. ſ. inuenerre, vt ſubijcit. Accur.
x Valentem. q. d eadem quæ tunc erat. ſic. ff. de iudi. l. proponebatur.
y Si. in futuro.
z Immortalis. reſpublica. Accur.
a Ab illis. imperatoribus.
b Erit. cum ſic poſt imperatorum nomina talia facta antique inueniebantur, vt dicit ab illo §. ſi quis enim vſq; huc, ergo erit abſurdum.
c Abſolute. indiſtincte. Accur.
d Imperij. ſub. tempore.

Hæc.

a Cōcor. ed auth. inter dilectos cū gl. ſup verbo indictionis. extra de fi. inſtru. vbi recitat tenor iſtius cōſtitutionis.

† aliàs xv. in Scrimgeriana editione.

a De indictione vide ho. gl. in c. inter dilectos. ſup verbo indictionis. extra de fide inſti. vbi late de indictione tractatur.

a quot quot indictiones.

† tolo.

pellationẽ qui in illo anno eſt:& tertio loco indictionẽ, menſem,& diẽ. ſic.n. per oĩa tp̃s ſeruabitur, & pro imperij memoria, atque conſulatus ordine, & reliqua obſeruatione interpoſita documentis, inadulterata hęc a valde conſtituuntur. Si qua vero apud Orientis habitatores aut alios homines obſeruatio cuſtodiatur in ciuitatũ temporibus, b neq; huic inuidemus: ſed pręſcribat quidem imperiũ: ſequat vero (ſicut dictum eſt) cõſul & indictio atque menſis & dies, ſm quã c gerũtur & conſcribuntur quę agũtur: & tunc inſeratur ẽt ciuitatis omnibus modis annus. d Nos.n. auferimus quidem priorũ nihil, e imperiali f vero additamento cauſam augemus. Et inchoetur g mox h auctore i Deo à præcedẽte prima indictione: k ita quodammodo eis ſcribentibus: Imperij Iuſtiniani ſacratiſſimi Auguſti Imperatoris anno xj. & poſt conſulatum Flauij Beliſarij clariſſimi viri anno 2. 9. Calẽ. Iunij, ſicq; in omnibus nominentur imperij anni, & noſtri, l inquantum eos Deus elongauerit, & decætero imperatorum. palam nanq; eſt, quia nunc m quidẽ annum xj. n noſtri ſcribunt imperij: inchoante verò Aprili menſe, & prima die in qua nos Deus Romanorum ſuperpoſuit rebus, xij. annum ſcribent: & ita decætero o donec noſtrum Deus imperium extenderit: vt nobis ẽt hæc cauſa ſuper leges & harum p celebrationem cõtinuè maneat immortalis, dum memoria imperij omnibus ſimul interfuerit cauſis atque temporibus.

CAP. II. Vt tempora quę Latinis litteris deſignantur, apertius ſcribant.

Illud quoque adijcimus, q̃m hi qui tp̃s in iudicijs q deſignant, cũ incertis illis r & antiquis litteris hæc declarãt, obſeruetur in omni iudicio vt poſt illas litteras antiq tatis alias ſubdant. i. has cões & omnib⁹ notas, & quæ legi ab omnibus s facilè poſſint, & ſignificare geſtorũ tp̃s, vt nõ fatigentur requirentes id tẽpus: deinde t errantes expectẽt, donec hoiem quẽcunq; cõperiant literas u illas p̃ veritate lecturũ. ſed ſi qdẽ x reliqua y ẽt poſt præſcriptionẽ incertarum literarum, ſi Grææ ſint vocis, Græcis litteris ſubdi tempus. Si vero Latinus quidẽ totius chartæ conſtat ordo, Latinis quidem perſcribat tp̃s interpoſitis illis certis elementis, clariorẽ tñ ordinẽ habẽtibus litteris, quas liceat omnibus legere oĩno ſyllabarũ Latinarum ignaris. Tua igitur eminentia, q̃ placuerunt nobis, & per hãc ſacram declarata ſunt legẽ, & in hac maxima ciuitate, & in prouincijs vniuerſis, quibus præes, manifeſta conſtituat: vt nullus præſumat aliter numerare tẽpus, aut aliud agere, ſed ita ſicut dudum z decreuimus. Da. Calen. Septem. Iul. A. C. Beli. vir. C. ann. xj.

Deſideratur conſtitutio de appellationib. ex quinque prouincijs (ſed eam non reperi) & Nouel. de reis qui ingrediuntur ad expediendam appellationem, quæ eſt collat. 5. titu. 1.

* In edi. noua, pri. Cal. Sept. Imper. DN. Iuſt. PP. Augu. anno poſt Beliſa. V. C. Conſ. ſecundo.

TITVLVS IIII. Nouella XV.

SCENICAS NON SOLVM SI fideiuſſores præſtent, a ſed etiam ſi iuſiurandum dent, ſine periculo diſcedere.

---

a Hæc ſ. documenta.
b Ciuitatum temporibus. puta x. annos à cõpoſitione ciuitatis, vt de imperio mõ dixit. & fac. C. de fer. l. omnes. ibi, his adijcimus. natalitios &c.
c Quam. ſ. diem, in qua die geruntur.
d Annus. ſ. quot anni ſunt q̃ illa ciuitas facta fuit.
e Nihil. ȝ. e. in prin. ibi, & quotquot iudicia &c.
f Imperiali. ſ. noĩe.
g Inchoetur. ſ. documentum.
h Mox. priuſquam alia ponatur. Acc.
i Auctore. puta in noĩe dñi. & facit ĩ. de q̃ſtore. l. prin. & de aemit. in pri. coll. 6. Sed nunquid anni domini ex incarnatiõis apponẽdi ſunt? Rñ. hac l. vel alia nõ cauet: ſed tñ dico, q̃ apponendi ſunt, & aliàs non valet iſtrm: q̃a eſt de cõſuetudine, q̃ apponant: ergo apponẽdi ſunt, & aliàs non valet qđ agit, vt ȝ. p̃x. §. ſi qua vero. & ȝ eo. in princ. ibi, & quotquot &c. & eſt ẽt conſuetudo gñalis. vñ ẽt ſi lex diceret ẽ, tñ deuinceret eam cõſuetudo, vt ff. de le. & ſenatuſc. l. de quib⁹. in fi. lex ẽt ſi iprobat, imò p̃bat. l. iſta, q̃cqd de talib fuerit, vt dcm̃ ē.
k Prima indictione. forte currebat prima indictio tpe quo fuit facta hęc lex. & ita Iuſtin. regnabat tpe Natiuitatis Chri, cũ illo tpe fuit indictio inuẽta: vt ȝ. in prin. huius ti. no. & iõ non dicit forte de annis dñi ponendis, cũ pauci erãt eo tempore. Acc.
l Noſtri. ſ. imperij.
m Nunc. ſ. qñ hęc cõſtitutio facta fuit.
n Annum. xj. No. q̃ tpe huius cõſtitutionis Iuſti. regnauerat xj. ann. Itẽ q̃a in Cal. Apri. p̃ximis fuerũt xij. vnde in Cal. Apr. ſortitus fuit imperium.
o Decætero. ſ. ſcribãt.
p Harum. ſ. legum.
q In iudicijs. i. in ſententijs, vt dicõt. Vel dic. i. in ſcriptura q̃ ſunt in iudicio, ſiue ſniæ, ſiue acta vel geſta ſunt, vt hic ſubijcit. nam & his talia ſunt apponenda. vt ȝ. e. §. vnde ſancim⁹.
r Incertis illis. quędã literę erant q̃ nõ poterãt ab oĩbus intelligi, q̃ apponebant in qualibet ſnia, vñ hic eas nõ remouet: ſed præcipit, vt iuxta eas interpretatio apponatur, vt ſubijcit.
s Ab oĩb. ſic ff. de iſti. l. ſed ſi pupill⁹. §. p̃ſ. ſic ȝ. de nõ alie. §. alienatiõis. ſic ĩ. in med. li §. vt autem. coll. 8.
t Deinde in hac conſtitutione. Acc.
u Literas. ſ. Latinas.
x Si quidem. pro certe. & ita cõſti. ſed certe ſi reliqua Græcę vocis ſunt, Gręcis literis ſubdi tẽpus, & poſt p̃ſcriptionẽ incertarũ literarũ, puta Latinarum. i. iuxta Latinas, q̃ ſunt incertæ Græcis, apud quos fuit factũ inſtrm, ponat interpretatio in Græco.
y Reliqua. vt tenor inſtrumenti.
z Dudum. in hac cõſtitutione.

r Cõcor. gl. in c. ſ. ſer dilectos. ex̃ de fi. inſtru. Anno dominicæ incarnationis an ponendi ſint inſtrumentis.

* Pro incluſir. die ante Cal. illas &c. Contius.

SCENICAS &c.
a Præſtent. ſubaudi

di non. nec enim hanc vel aliam ſecuritatem præſtare habent, vt in prin huius conſtitution. vel legas ſic Fideiuſſores etiam ſubaudi, ſolum non præſtent, vt ita hac dictio non. ponatur iuxta verbum. præſtent.

pa. ten. §. fi. col. x. Itē & alias ſ. vt libertus poſt manumiſsionē iurat ſe operas pſtare: vt ff. de li. can. l. fi. de op. lib. l. vt iuriſiu. vbicūq; tñ dico nō teneri quē de facto licito ſolo, pōt dici eſſe verū iure ordinario & ciuiliter: ſed extra ordinē pōt accuſari in crimine ſtellionatut, vt extra ordinem puniat̃, vt ff. de crimi. ſtel l. fi. licet non poſſet dici q̃ dicta lex loquatur, quando iurauit in talem cām, vbi & aliàs ſine iuſo eo tē crimine pōt plecti, vt ff. de pign. ac. l. t. Primum pnio verius: qa vbi cunq; titulus criminis deficit, locum habet hæc accuſatio: vt ff. de crimi. ſtel. l. j.

Iuſiurandum à ſcenica præſtitum non tenet, nec fideiuſſoris datio, quæ expetens, pœnis multatur: & iudex in illarum extorſione negligens punitur.

Imper. Iuſtin. A. I. præfecto prætor. exconſuli & patricio.

NOuimus pridē facientes legē [a] interdicentem [b] nulli licentiam eſſe in ſcena [c] detentas mulieres fideiuſſores exigere, [d] quia obſeruabunt [e] & impiam complebunt operationem pœnitentiæ tempus non habentes: & pœnas interminantem [f] nouiſsimas [g] his, qui tales fideiuſſores exigunt: inſuper & ipſos fideiuſſores ſine obligatione recedere, & nullam inferri eis neceſsitatem perſonarum harum [h] præſentationis. Sed in præſenti cō perimus [i] crudelem quandam & importabilē calumniam contra ſtudendam à nobis fieri caſtitatem. Quia enim eos [k] fideiuſſores accipere prohibuimus, [l] inueniſſe [m] illos aliam viam ad impietatem deducentem maiorem: iuſiurādū enim eas exigere, [n] q̃a nunquam ab impia illa & turpi operatione ceſſabunt: mulieres [o] autem exiſtentes miſeras, & ſic male ſeductas, pie agere ſe putare, ſi impie egerit: & vt cuſtodiant iuſiurandū, propterea ſuam proſtituere caſtitatem: cum oporteret agnoſcere, [p] quia hmōi tranſgreſſiones magis placent Deo, [q] quàm iuriſiurandi obſeruationes. Non enim ſi quis ab aliquo iuſiurandum acceperit, quia occidet forſitan, aut adulterabitur, aut aliq̃d aget tale illicitū, oportet ſeruari iuſiurandum: vtpote cum ſit ita turpe & illicitum, & ad perditionem ducens. Ideoq́, liceat mulieri, licet huiuſmodi iuſiurandum iurauerit, recedere à iuriſiurandi huius amaritudine, & caſtè viuere ſine periculo periurij: [r] magis autem Deo amabiliter pœna periurij (ſi qua omnino eſt [s] pęna) contra eū, qui iuſiurandum exigit conuertenda. Vnde etiam nos repente inferimus decem librarum auri pœnam, exigentes eum, qui præſumpſerit omnino tale iuſiurandum accipere: & hanc ſcilicet quantitatem ipſi infelici dari mulieri ſancimus ad reliquā bonæ figuræ vitam, [t] exigendam [u] per adminiſtrationem prouincialem, & dandam ei: ſciente iudice, quia ſi neglexerit, tenebitur [x] ab ea deponens adminiſtrationē,

[a] Nouimus. Legem. vt ſ. de lenonibus. Accu.

[b] Interdicentem. ſubaudi legem.

[c] Scena. i. loco turpi, vt proſtibulo. Alias dicitur ſcena, locus, vbi conſueuerunt homines conuenire: & erat locus inūbratus cortinis: vt ff. de infa. l. ij & inde ſcenæ dicunt̃, vel ſcenicę mulieres.

[d] Exigere. Not. verbum quod regit duos diuerſos accuſatiuos: vt ſupra de leno. §. quaſdam vero earum. exigere dico: quia obſeruabunt &c.

[e] Obſeruabunt. prædictæ mulieres.

[f] Interminantem. ſ. dictam legem.

[g] Nouiſſimas. nouiſſimæ pœnæ dicuntur, vltra quas nulla eſt ita magna. nam debet occidi talis leno, vt ff. de pœ. l. vltimum. & ſ. de leno. §. præconizamus. ſimilis expoſitio ſ. de ecc. rerum immob. ali. § occurrit.

[h] Perſonarum harū. ſ. mulierum.

[i] Comperimus. vnde & præſenti conſilio indigemus, vt ff. de vē. iſpe. l. j. §. j. in prin.

[k] Eos ſ. lenones.

[l] Prohibuimus. vt ſ. proxi. dicimus.

[m] Inueniſſe. ſ. comperimus.

[n] Exigere. ſ. inuenimus. & ſtatim ſubijcit formam ſacramenti.

[o] Muliere. ſubaudi comperimus.

[p] Agnoſcere. mulieres iſtas.

[q] Deo. certè & legi humanæ. vt ſubijcit. q̃ facit ff. de leg. t. l. ſi quis inquilinos. §. fi. & C. de leg. & cō. l. non dubium. in fi. & ff. de pa. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & ff. ad muni. l. fi. j rñ & ĵ. de iu. §. quia verò. vbi verò eſt licitū ſacrm. eſt ſeruādū. nō tñ punit̃ nō ſeruāt, niſi quātū ad Deū. vt ff. de do l. nā ſufficit. & ſuperiori l. & C. d̃ reb. cred. l. 2. in caſu tñ ēt quò ad mundū valet. & firmat qd̃ agit̃: vt ſi fiat à minore xxv. ann. ſup aliquo 5̃tu: vt ĵ. de

[r] Periurij. ſubaudi eſt.

[s] Si qua oīno eſt. Sed quare dicit. ſi qua oīno eſt, cū nulla ſit, vt modo dicimus p l. ff de dolo. l. nam ſufficit l Rñ. interdū eſt non per ſe ſolū, vt dictū eſt ſed ex adiūcto, vt quia eſt infamis. ſi vēiar 5̃ ſacrm, & 5̃ pactū, quod 5̃firmauerat facto, vt C. de tranſac. l. ſi ex falſis. aliàs non eſt infamis, vt ff. de infa l. Lucius: tñ repellit̃ à teſtimonio: quia præſumit̃ male dicere, q aliqñ male dixit. ff. d̃ acc. l. ſi cui. §. iiſdē.

[t] Vitā. quā vitā perinde habebit & quo ad mr̃imonia & quo ad alia, ac ſi nunquā in tali praua cōuerſatione fuiſſet, vt C. de nup. l. imperialis. §. j. Sed nunq̃d hodie habent neceſſe petere reſcriptū, vt dicit dicta lex imperialis? Vř q̃ ſic: cū illa non inueniat̃ correcta, vt ſ. de admi. offic. § j. & C. de appe. l. præcipimus. in fi. Sed 5̃ puto pp generalia verba huius cōſtitutionis, quę dicunt ipſo iure eam nō teneri. vnde quantum eſt in petitione reſcripti, dico illam legem correctam per iſtam. Acc.

[u] Exigendam. pœnam prædictam ſubaudi.

[x] Tenebitur ab ea. i. ipſa habebit enim iudicē obligatum ad tantam pœnam & facit ad hoc ſupra, de mo. § fin. & ſ. de man. prin § neq; in fi. col. iij & C. de iu. l. ſancimus. in fi. & ĵ. de col. §. ſi verò ſm pdictū modum col. ix. & ĵ. de eccle. ti. §. ſi autem qui hoc. & ĵ. vt in priua. domi. in fi. ti. ea. col. Accu.

Periurus à teſtimonio repellitur.

Hære-

hæredesque a eius b & ſucceſſores & eius ſubſtantia, eo quòd actionē piam c agere neglexerit. Si autem ipſe prouinciæ præſes iuſiurandum exegerit, d ipſe etiā memoratam e decem librarum auri pœnam exigatur: ſiquidem militaris f iudex ſit in illa prouincia, per illum g danda, ſicut dictum eſt, mulieri. Si verò non habeat militarem h iudicem, metropoleos illius prouinciæ epiſcopus hoc prouideat, cauſam etiam ad nos, ſi probauerit, referens: & inſuper ex vicinis maioribus i cingulis: k & vndiq; hoc agentem, l ſiue iudex, ſiue priuatus ſit, memorata caſtigari m pęna, & dari hāc ei, quæ quātum ad illum neq; caſtè viuere valeat vlterius: vt non videatur quaſi peieraſſe. Quæ igitur placuerunt nobis, & per præſentem ſacrā declarata ſunt legem: tua celſitudo pręceptionibus proprijs omnibus faciat manifeſta: vt cognoſcant noſtri Imperij circa caſtitatem ſtudium. Dat. Calen. Sept. Dn. Iuſtin. PP. A. anno. * poſt Beliſ. V. C. Conſ. anno. xj.

TITVLVS V.

Nouella 52.

VT NON FIANT n pignorationes pro alijs perſonis: †. & vt ſicut o principum donationes non egent geſtis monumentorum, ſic nec à priuatis Imperatoribus factæ donatiōes indigeāt.

Nulli licitum eſt ſecundum formam pignorationis exigere aliū pro alio. Item ſicut donatio facta à principe priuato inſinuatione non eget: ita nec econtra. Bartolus.

Imper. Iuſt. A. Io. glorioſiſ. ſacrorum per Orientem pretor. prefec. iterū exconſuli & patricio.

INhoneſtas pignorationes, & odibiles ſuper his exactiones, plurimæ quidem & alię leges p odio habēt: præcipuè autem à nobis poſitæ: q ſed neſcimus quemadmodum cauſa r licet tantis caſtigata legiſlationibus, s adhuc p̄ſumitur, t & in republica eſt, & maiorem ſui præbet virtutem, quàm legum u neceſſitas.

CAP. I. Propterea ſancimus nullam omnino pignorationem in noſtra republica præualere, x neque in mercatis (hoc quod maximè ibi præſumptum inuenimus) neque in agris, neque in ciuitatibus, neque in vicis, neque in ciuibus, y neque in vicaneis, z neque in agricolis, neq; alio omnino quocunque modo vel tempore: ſed præſumentem alium pro alio ſ̄m pignorationis formam, a aurum, aut aliqd aliud exigere, hoc reddere in quadruplum violentiam paſſo: & cadere etiam ab actione quam habuit aduerſus eum pro quo exactionem fecit. Non enim habet rationem, alium quidem eſſe debitorem, alium verò exigi: ſed nec alteri moleſtum eſſe pro altero quodam, tanquam inuaſionem, aut iniuriam committentem, & alium quaſi vicaneum exiſtentem cędi, aut iniuriam ſuſtinere, & aliquid pati, quod omnino non competit, b pro alio: & abſque legitima occaſione quamlibet perferre calumniam: & ſupplicia c ſuſtinere in corpore: præſidibus gentium ſcientibus, d quia ſi non hæc egerint, ſed in prouincijs, quibus p̄ſunt,

---

a Hæredes. ſ. lite conteſtata, vt qdā dicūt. Al. vt C. ex deli. de. l. 1. & facit ff. ad le. Iu. pec. l. fi. & ff. de accu. l. ex iudiciorum. Acc.
b Eius. ſ. tenebuntur.
c Actionē piā. i. actū. piū. ſ. de non alie. §. & hoc valere. l 2. col.
d Exegerit. ab aliqua puella, vt ipſa nō debeat a turpi & impia conuerſatione ceſſare, vt ſ. eo. §. ſed in pſenti.
e Memoratam. ſ. eo. §. vnde.
f Militaris. ſ. aliquis maior præſide.
g Per illum. ſ. militarem iudicem nam ipſa exigerā præſide, & dabit mulieri.
h Militarem, illius prouinciæ.
i Maiorib. i. hñtibus maiores honores. Al.
k Cingulis. aſs cingulo, & dic. & inſup. i. ſi nō ſit i illa prouincia iudex militaris, nec ēt metropoleos ep̄s, exigat ille p̄ſes dictā pęnā ex vicinis maioribus cingulis, i. à magiſtratib. q ſūt i vicina p̄uincia. maiorib. cingulis i. qui ſunt maiores p cingulos dictus præſes.
l Hoc agentē. ſ. facientē mulieres ſic iurare.
m Caſtigari. ſ. volumus.

a VT NON fiant &c. Expeditur hæc pars ſ. eo. vſq; ad §. illud.
o Et vt ſicut. hoc dē eo. §. illud.
p INhoneſtas. Et aliæ leges. vel ff. qđ met. cau. l. extat. & ff. ad leg. iul. de vi pri. l. pe. & ff. de off p̄ſi l. illicitas. & C. vnde vi. l. ſi quis in tantam. & l ſi quando.
q A nobis poſitæ. vt C. vnde vi. l. fin & C. locati. l. ſi & aliæ extrauagantes.
r Cauſa. i. turpis pignoratio & exactio.
s Legiſlationib. vt ſ. prox. diximus.
t Præſumitur. i. obſeruatur. Accur.

† Lege Draconis p̄mittebātur, & eā p̄atē vocat ἀνδροληψίαν Hermolaus Barbarus, cęteri clarigatione. huc pertinet l. 1. C. vt nullus ex vicarijs.

u Quàm legum. i. maiorem efficaciam iniquitas, q̄ æquitas habet, quæ eſt ex neceſſitate iuris, vt C. de iud. l. placuit. qđ tñ eſſe non debet.
x Præualere. ſic C. de ol agro deſe. l. hac deſinitione. ſic ſ̄. vt nulli iudi. §. quia vero. colla. 9.
y Ciuib. i. hoībus.
z Neq; i vicaneis. i. ſ. qui morantur in vicis.
a Formam. puta ſ̄xi tecum in alia regione hoc acto inter nos, vt ſi die ſtatuta non ſolueretur, liceat tibi homines meæ p̄uinciæ pignorare tua auctoritate, ſiue res eorum intromittere. & probatur hæc electio * ex eo. q dicit formam. i. pactum firmatum verbis, vt liceat ſic capere. & probatur. ff. de arb. l. arbiter intra certū. Sed quid ſi hoc in pacto actum non fuerit? Rñ. idem multo magis. Item quid ſi accepi non in pignus, ſed in ſolutum? Reſpon. idem ſecundùm Io. quare ſubaudi etiā, vt ceſſent iſtæ duę oppoſitiones.
b Competit. i. nō eſt conueniens. ſic ſup. de ecc. re. immobi. §. ſi vero non priuatus.
c Et ſupplicia. nam & ipſos homines capiebant. & ſupplicia eis imponebant: qđ fieri non debet.
d Scientibus & alias ſcientium. & facit ſ. ut.

* Lectio.

& facit. ſ. tit. prox. §. ſi.
a Geſtis monumentorum. i. vt fiant coram iudice ordinario præbente authoritatem huic donationi: q̃a ſufficit ipſius Imperatoris præſentia: vt & aliàs C. de teſta. l. omnium.
b Niſi tantummodo. q. d. fiant hmôi donationes in rei veritate, & ſcribantur per tabellionem & alia fiant, quæ hic dicuntur. non autem in pręſentia iudicis ordinarij eſt neceſſaria, quãtacunq; ſit quantitas, quæ auctoritas aliàs eſſet neceſſaria, vt ĩ. de defen. ciui. §. nulla. collat. 5. & facit ad hoc. C. de don. l. donatio. §. in conſcribendis. & l. ſancimus. Quid ſi eſt quãtitas infra. 500. ſoli. Rñ. nec ſcriptura eſt neceſſaria: quia nec in priuata donatione eſt neceſſe, ſed ſimplex & nudum pactũ ſufficit: vt C. de do. l. ſi quis argẽtum § ſin autem hoc minime ſcriptum. Accur.
c Non. n. conſequens eſt Not. eandem debere eſſe rationem contrariorum, vt hic, & ff. ſi vſusfr. pe. l. pen. §. ſi. & C. de cadu. tol. § ſed vt manifeſtet. & ĩ. vt lit. ma & anig. §. illud ff. de rer. diu. l. pen. & C. de ſac. ſan. eccl. l. ante nup. & infra de fide inſtrumẽ. §. ſi quis.
d Nec his. priuilegijs. ſ. vt non ſit neceſſaria inſinuatio.
e Imperium. ſ. quando priuatus ei donat.
f Præbentur. cum Imperator donat.
g Inæqualitas. quæ erat ante legem iſtã.
h Conſtitutio. vt C. de quadr. præſcrip. l. fin §. quia igitur. Accurſius.
i Ex vtroq;. ſ. laterè.
k Ex pro. i. Accur.

l DE EXHIBENDIS & introducẽdis reis &c.

Rei à re quia rem debent: non à reatus vo

ſunt, pignorationes præſumi patiantur: nihil erit tale quod à noſtris eos eripiat manibus.

CAP. II. Vt donationes Imperatori à priuato homine factæ non egeant inſinuatione.

Illud quoq; perſpeximus huic adijcere legi, vt ſicut ab imperio in alios factæ donationes non egent geſtis monumentorum, [a] ſed ex hoc ipſo habent virtutẽ, ita neque à priuatis, imperatoribus factæ (niſi tantummodo [b] pro veritate fiant in publico à tabellionibus cõpletæ, ſuſceptionem habẽtes & eius qui fecit, & teſtiũ, & alia donationũ obſeruationem) non egebunt geſtis monumentorũ, cuiuſcunq; quãtitatis ſint. Non. n. conſequens eſt, [c] vt nec his [d] fruatur imperium [e] à priuatis, quæ ab eo præbentur [f] illis. Hæc aũt inæqualitas [g] facta ẽ ex nouitate quã Zenonis piæ memoriæ introduxit conſtitutio, [h] vt imperiales donationes non egeant monumentis. Quia igitur imperfectiũs cauſa prius apparuit: ꝑpea nos perfectionem imponentes ei, ex vtroq; [i] tenere hoc volumus, & [k] in his donationibus, quæ ab imperatoribus in priuatos fiunt, & q̃ à priuatis ĩ imperatorẽ, vt ex æqualitate iuſtitia cauſæ adijciatur. Tua igitur excellentia, quæ per hanc diuinã noſtrã conſtitutionẽ ſancita ſunt, ꝑcepis proprijs ſolẽniter manifeſta facere ſtudeat vniuerſis. D. XV. Cal. Sept. Impe. Dn. Iuſtin. P. P. A. ann. XI. poſt Conſ Beliſ. V. C. anno ſecundo.

TITVLVS VII. No. 53.

DE EXHIBENDIS & introducendir reis: [l] & vt hi qui conueniunẽ, [m] poſt viceſimũ diẽ, præſentẽ iudicib[a], & de ijs qui iuratoriã [n] cautionẽ exponunt, & ante litis conteſtationem abſentes fiunt: & de hypothecis [o] quæ appellantur ex caſu: & quæ perſonæ & quãdo hoc ius habent: & de indotatis vxoribus, [p] vt habeãt quartam partem in ſubſtantia viri, & ipſe vir in ſubſtantia vxoris, quando inops eſt cui relinquitur.

Reus non eſt exhibendus in iudicio de vna prouincia ad aliã, niſi prius actor fideiuſſoriam præſliterit cautionem certam quantitatem promittẽs, ſi litẽ nõ exequatur, aut exequens non vincat. & reo comparente ſi actor intra x. dies non comparuerit, reus abſoluendus eſt à iudicio eo exactio, quod ab actore promiſſum eſt: & ſi quid amplius reus expendiſſet. Bartolus.

Imper. Iuſtin. A. Ioanni glorioſiſ. prætoriorũ per Orientem præfecto, iterũ exconſuli & patricio.

Plurimi adeuntes [q] noſtrã docent poteſtatẽ, quia [r] exhibentur [s] ab aliquibus aut ẽt in alias pertrahuntur [t] prouincias ex ſacra noſtra iuſſione aut decretis iudicialibus, & ad miſeriam quidẽper hoc aguntur: [u] coacti vero iuſſionibus [x] aut decretis [y] exhibentur. Proinde qui [z] eos [a] exhibent, [b] ẽt cautiones exigentes [c] quia intra certũ tempus venient ad determinatum iudiciũ ij, qui ab eis conuenti ſunt: ipſi [d] remaneãt [e] in prouincia

ff. de duobus reis. l. 1. et hac part expeditur infra, eo. §. vſque ad §. illud quoque.

m Et vt ij qui conueniuntur. hoc expeditur. ĩ. eo. §. illud. vſq; ad §. ſi vero.
n Et de ijs qui iuratoriam. & hoc dicitur. ĩ. eo. §. ſi vero & quidam. vſque ad illam. §. optimum quoque.
o Et de hypothecis. ſ. militiarum. & hoc dicitur ĩ. eod. §. optimum. & expone hæc verba, vt ibi.
p Et de indotatis vxoribus. quod dic. vt ĩ. eod §. quoniam vero & §. ſi vero quaſdam. vſq; in fin. conſtitutionis. Accur.
q Plurimi adeuntes, ſcilicet; nos.
r Qui. aliàs quia. Acc.
s Exhibentur. i. exhiberi poſtulãtur de vna prouincia ad Cõſtãtinopolitanam ciuitatem: vt ĩ. eod. §. quia vero.
t Pertrahuntur. dicotur &c.
u Aguntur l. deducuntur. quæ miſeria ex inopia contingit: & inopia ex peregrinatione: vt hic. & ĩ. vt iudi. ſine quoquo ſuffrag. §. illud. circa prin col. 2.
x Iuſſionibus. ſ. noſtris.
y Decretis. ſ. iudicialibus & ſic redde ſingula ſingulis.
z Qui. ſ. actores.
a Eos ſ. reos.
b Exhibent. i. poſtulant exhiberi.
c Exigentes ſ. coram eo à quo petitur reſcriptum.
d Ipſi. ſ. actores.
e Remaneant. ſ. qui conuenerunt.

Aſſi-

a Affligi.i. vt affligantur conuenti.
b Tale. quod reſcriptũ ad extraneũ iudicẽ ſit petitũ & cautio ſit facta de exhibendo reo: vt ſ. dixi.
c Ipſe actor. nã hmõi tpa iudicia alia actoris maxime & iudicis arbitrio ſtatuuntur: vt hic. & ff qui ſatiſda. coga. l. de die. t. reſpon.
d Ille. ſ. eius.
e Obſeruet i. ſtet in iudicio, & ſic exponitur. ſ. e §. ſi vero eũ quidem.
f Decem dies. Sed nunquid à tempure petiti reſcripti currunt hi decem dies, vel à tempore ex quo ad eum extraneum iudicẽ venire potuerit? Rñ. ex neutro horum tpum cõputari: ſed à tpe finito qđ fuerat p iudicẽ conſtitutum & actorem. alıter enim ſine iniuria actoris ſiue ſtipulatoris dicere nõ poſſumus. cui iniuriari in talibus non debemus, vt ff de ver. obli. l. ſtipulationum. §. ſi. Accurſius.
g Repente dimitti. .i. elapſis .x. dieb. nec ob. C. de iud. l. properandum. in prin. vbi dr cauſam ciuilem triennio. criminalẽ biennio durare. ar hic .x. diebus: quia hoc iudicium non erat inchoatum, quare à iudicij obſeruatione abſoluitur & dimittitur: non aũt deſinitiue: tum quia lis non eſt cõteſtata. tũ qa nõ eſt liquidũ. vt C de temp. ap. l. ſi. § j. & C. de iud. l. properandum. §. & ſi quidem. nec enim dico eſſe ibi conteſtatam, vbi fuit reſcripium peritum: licet vterque ibi fuerit: quia iam ibi deberet iudiciũ finiri: vt ff. de iudi. l. vbi. & l. de qua re. in prin. licet decretiſtæ aliter ſeruent.

uicia, affligi [a] ĩ pegrinatiõe ſunptib. exhibitũ aut pſentatum relinquentes.

CA. I. De reis ab alio loco in alium repſentãdis.

Hoc igitur miſerantes, ſãcim⁹, ſiqd fiat tale, [b] & tp̃s ipleat, qđ in cautiõe exhibitiõis aut pſentationis ipſe actor [c] cõſtituit: deĩde ille [d] qdẽ obſeruet [e] ĩ iudicio, actor aũt deſit, & ſi ĩtra .x. dies [f] poſt quã re⁹ venerit in puinciã, actor occurrerit: reũ qdẽ ingredientẽ apud iudicẽ, & hoc docẽtẽ, repẽte dimitti. [g] iureiurando aũt ei⁹ [h] iudiceẽ de oĩb. expenſis quas ptulit circa viã & circa pegrinam habitationẽ: & his [i] iudices addicãt [k] actorẽ cõueniẽtẽ fruſtra. Et qm mos eſt nõ aliter fieri exhibitiões aut pſentationes, [l] niſi actores fideiuſſores ad certã quãtitatẽ dederint, [m] qa exſequẽtẽ cãm, & ſuſcipiẽt ſniam: [n] hãc qdẽ quãtitatẽ oĩno eos [o] exigi, [p] & dari fruſtra calũniã paſſo. Si vero [†] p iuſiurãdũ ẽt pl⁹ [q] aliqd declarauerit [r] (certa tñ quãtitate definita à iudice, quã leges taxationẽ vocãt) ẽt hoc ſupexigi, [s] vt cognoſcat ñ illudere [t] vitas alienas, [u] ſed ĩ puĩcia [x] eligeẽ iudices, & ibi ꝯ ſuos aduerſar. litigare.

CA. II. De cautione præſtanda ab his qui de proprio territorio ſibi obnoxios abſtrahunt.

Quia verò ab actorib. fideiuſſiões plerũq; nouimus hic datas [y] tãquã [z] in exhibẽdis perſonis: ſi verò in aliã deducanẽ [a] puĩciã, fortè declinaẽ [b] hãc obſuationẽ [c] ſãcim⁹ hĩc [d] iudicẽ aut glorioſiſsimũ q̃ſtorẽ [e] nr̃um ſacris nr̃is miniſtrãtẽ literis, ſi qd tale [f] agere iubeaẽ, ñ aliter ad aliã exhibere puĩciã reũ, [g] ante q̃ fideiuſſorẽ pbeat actor in iudicio, in qđ futur⁹ eſt reũ deducere, qa dabit ſm locorum ſpatiũ aurũ [h] quãtũcunq; decretũ [i] fuerit fugiẽti, [k] ſi non exequaẽ aut exequens nõ vincat cauſam: [l] & ibi [m] oĩa agi q̃cunq; in exhibitiõe [n] decreuim⁹ [o] definitũ [p] verò aurũ, à fideiuſſoribus exigẽdũ, & dandũ ei, q deductus eſt: pbendo quoq; ab illo [q] etiã iureiurãdo vſq; ad taxatio

h Eius. ſcilicet rei.
i Et his. Ideſt eo actore condemnato in expenſis p ferãt iudices actorem calumnioſè litẽ inſtituiſſe, ſm quoſdam. & facit pro eis. ff. ad Turp. l. 1. § j & ff. de ſuſpec. tut. l. hoc enim. j. th. Vel dic, & his. ſ. expenſis.
k Addicant. i. ſupponant. ſ. actorem dico fruſtra.
l Præſentationes. ſ. reorum ad hanc ciuitatem.
m Dederunt ſ coram iudice extraordinario, corã quo vocati ſunt ex ſacra iuſſione, aut decretis iudicialibus.
n Et ſuſcipiunt ſententiam. i. vincunt, vt ſtatim dicitur proxi §.
o Eos. ſ. actores vt promittant eam ipſi reo. Sed coram quo iudice fiet hæc promiſſio? item quanta erit antiquitas? Rñ. coram iudice extraordinario, & eius arbitrio definietur, vt ſ. proxi. §. ſequitur.
p Exigi. ſ. ſancimus.
q Plus. ſ. quàm fuerit promiſſa quantitas ab actore.
r Declarauerit. ſ. reus.
s Superexigi. ſ. ab actoribus.
t Illudere. i. deridere.
u Vitas alienas. ſic ſ. de ta. §. j. ibi, & nõ protet ſuam.
x In prouincia. vbi reus habet domicilium.
y Datas. i. in hac regia vrbe, quando de prouincia aliena trahitur ad hanc ciuitatem. ſed econtra non ſic ſeruabitur, vt hic ſubijcit.
z Tanquam. expreſſiuum veritatis, [r] i. ſ. qñ volunt exhiberi reos, vt ſ. eod. §. & quoniam.
a Deducant. ſ. ſ. rei.
b Declinare. ſ. actores.
c Obſeruationem. ſ. nouimus.
d Hic. i. in hac ciuitate Conſtantinopol.
e Quæſtorem. i. cancellarium.
f Si quid tale. ſ. qđ faciat pceptũ actori de vocando reo ad extraordinariũ iudicẽ.
g Reum valet aurẽ reſcriptum. licet ante ſatiſdationẽ vti eo non poſſit, vnde hæc authen. mala continuarut cum lege. C. de dila. l. ſi quando. Accurſius.
h Aurum. vel quantitatẽ aliquam arbitrio iudicis illius, vt ſubijcit.
i Decretum. Sed à quo? Rñ. à delegato: quia ei cauſa eſt commiſſa, vnde & hoc p cõſequẽs, vt ff. de iuriſ. omnium iud. l. 2.
k Fugienti. ſ reo: ſic dicto quia fugere conſueuit, vt C. de iura cal. l. 2. in prin.
l Cauſam. ſi enim vincit, non videtur calumnioſe feciſſe. vbi aũt perdit: tunc etiam iure cõmuni debere reſidere impenſas. C. de iudi. l. properandum. §. ſin autẽ alterutra. Quid ergo facit plus hæc conſtitutio? Rñ. quia aliàs non damnaẽ in expẽſis niſi iudici videaẽ ſed hic ſemper videtur ſibi: vnde ſemper debet cõdẽnare, vt ſ. de iudi. §. oportet. colla. vj. Item grauaẽ l alio hic actor. qa nõ petit dilationẽ. ſed aduerſari⁹ ſic, vt C. de dilat. l. ſi qñ. ſi tñ aduerſarius petat, & ipſe vtiẽ, vt C. de tẽp. in integ reſti. l. perẽdæ. in fi.
m Et ibi. quando de vna prouincia vocatur ad aliã.
n In exhibitione. i. in hac ciuitate.
o Decreuimus. ſ. eo. l. quoniam.
p Definitum. ſ. à delegato, vt dictum eſt.
q Ab illo. ſ. reo.

† Facit ad hunc tex. c. vlt. cũ gl. ſup verbo, taxatione. extra. de his quæ vi metuſve cau. fi. vbi dicitur, q vltra taxationẽ non licet iurare. & vide in ti la glo. cõ. cor. iur. cano. & ci ui.

r Vide in ca. ſoluta. in gl. ſup verbo, tã quã. extra de maior. & obe.

Taxatio-

nem: [a] vt ſi iurauerit ſe etiam amplius expendiſſe, † & hoc recipiat: vt vndiq; videātur perfectæ noſtræ legiſlationes.

CAP. III. Vt reo in ius vocato poſt libelli dationem viginti dierum induciæ dentur.

Reo ad iudicium vocato debet libellus offerri, & viginti dierum ſpacium indulgeri: & ab eo debet fideiuſſor dari, et ſportula ſolenniter: & medio tempore poterit iudex recuſari, vel alius aſſociari, niſi ille quem petit, ab alio ſit recuſatus, et viginti diebus elapſis litis conteſtatio fieri debet: & aliter facta non valet. Bartol.

Illud quoq; † antiquitas quidem bene faciens diſpoſuit: nūc autem ſtudio machinantur, [b] iſtarū legum clemētiam occaſionē faciētes ſuarum calumniarum. [c] vetuſtate nanq; volente conuentionis factæ libellum [d] ſuſcipientem, [e] diebus ęquè [f] decem deliberationē habere, quo [g] poſſit diſcutere cām, & forte ēt recognoſcere, [h] & liberari: [i] poſt decem aūt dierū inducias tunc & ſubſcribere miſſo libello, & iudiciales implere cautiones. [k] Quidam vero reſpicientes ad noſtras leges, [l] quæ poſt litis conteſtationem neq; refutare iudicem, neque alium petere iudicem pmittunt, cām arte [m] machinātur, & maximè exſecutorib. talia doloſè adinuenientibus: [n] & mox vt oblata fuerit quælibet admonitio, forte neq; libello dato, neq; iudiciali vlla cautione, deducunt hominē inuitū ad iudicē datum: [o] & nihil ſcientem [p] compellunt facere litis conteſtationē: vt ſemel ſub litis cōteſtatione cōſtitutus, obligetur, & nullam habeat licentiam neq; refutare iudicem, [q] neq; aliū iudicem petere cum forte ſuſpectus iudex ſit: & ſic agunt [r] quę volunt: & ſub ſuis artib. hoīem ſtatuētes, quo volunt modo de eo agunt. Sācimus igitur, dū admonitio [s] oblata [t] fuerit alicui, modis oībus offerri [u] libellum, [x] & non ſecundum antiquitatem, x. ſolummodo dierum habere eum, qui admone-

[a] Taxationem. No. tria, taxatio, iuſiu, & ſnia. Taxatio ante ſnīam pſtat. non poſt, vt ſ. de iudic. §. oportet. iuſiu vero ante ſnīam. vt C. de reb. cre. l. gnaliter. §. nō igit. ſed hęc nīa, q dicta ſunt de vocatiōe ad extraneū iudicē, video nō habere locū, cū quilibet in ſua debeat conueniri puīncia, vt ſ. vt oēs obedi. iu. §. ſi igitur. colla. v. ſed dic, vt ibi diximus.

† Facit ad huoc tex. c. qm frequēter I gl. ſuper verbo expenſarū. cū vt lit. nō cōteſt.

[b] Machinantur. ſ. homines quidam.

[c] Calumniarū. volebant. n. g clementia legū ſit calumniæ occaſio. vnde illud: Oīa mala exempla ſunt orta à bonis rebus.

[d] Libellum. quia ex voluntate dabat. nō ex neceſſitate, vt ff. de eden. l. i. §. edere actio.

[e] Suſcipientē. ſ. reū.

[f] Aequè decem. q. d. vt hodie viginti dantur, ita olim decē dabantur. vt ſ. proxi. §.

[g] Quo. ſ. tempore.

[h] Recognoſcere. i. debitum.

[i] Et liberari. ſ. ſoluēdo. vt ſ. proxi. §. ibi, aut forte &c.

[k] Cautiōes. ſunt aūt iudiciales, q iudiciū firmant: vt l iudicio ſiſti, & iudicatū ſolui, & ſimiles, vt ff de prætor. ſtipul. l. i. §. iudiciales. ea quia ergo ſic cauebat ab hoc iudice recedere non poterat. vt hic dicitur.

† Facit ad hunc §. in gl. 3. c. co- ram dilecto. I me. I verbo, ſi vero res. ex. da off. deleg.

[l] Noſtras leges. vt C. de iudi. l. apertiſſimi. & l. fin.

[m] Arte. i. deceptione vel fraude. vn Cato: Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus.

Verſus. Tu quoque fac ſimile: ſic ars deluditur arte.

[n] Adinuenientibus. nā vbi intenderis, ingeniū valet. ipſi autē exſecutores, vel viatores maximè in hmōi conuerſantur: vnde nihil erit quod adinuenire non poſſint: vt ſ. vt ij qui ob. §. i. & ſ. de op. §. igitur. ibi, multo nanque.

[o] Datum. i. delegatum.

[p] Scientem. ſcilicet reum.

[q] Iudicem. Sed hodie poteſt etiam lite cœpta alius aſſociari: vt ſ. in me. li. non ſic. ſa for. §. ſuper hoc. in fi. §. coll. 8. vnde quod hic dicitur, per illam corrigitur in hoc capitulo.

[r] Agunt. ſ. exactores.

[s] Dum admonitio. quę fit hodie per executorem deſtinatum ad domum conuenti: vt ſ. de litig. §. omnē verò coll. 8.

[t] Oblata. ſ. à iudice ordinario, vel delegato: vel etiā ab arbitro. nam & in arbitris dico debere dari libellum: vt ff. de arbi. l. s. & C. de arbi. l. pen. nec ob. ſ. de litig. §. ad excludendas. ibi, cauſa vero &c. quia nunc excipit ibi de arbitrio, vt ibi dicemus.

[u] Offerri. Sed à quo? Reſpon. à iudice ſm conſuetudinem: lege tamen non diſtinguitur iſta, vtrum à iudice, vel actore præceptu iudicis, vnde nec nos diſtinguere debemus: vt ff. de offic. præſi. l. 3. Accur.

[x] Libellum. i. ideſt ſcriptam petitionem in quadam charta, quæ libellus dicitur: ideo quia in breui charta fieri conſueuit: & tamen valeret vt C. de fideicommi. l. & epiſtola. In hoc autē libello tria debent eſſe ſcripta. res quæ petitur, & cauſa petendi. & nomen actionis. Res aūt petitur ſingulariter, vbi eſt ſingularis: puta peto Codicem. Item vniuerſaliter, ſi eſt vniuerſitas: vt hæreditas. Item generaliter, ſi generalitas petatur: vt peto rationem meorum negotiorū geſtorum. quæ adminiſtraſti: vt ff. pro ſo. l. pro ſocio arbiter. cauſa autē eſt inſerenda: vt dicam, quia emi, vel ſimilē cauſam dicam: vt ff. de excep. rei iud. l. & an eadē. § actiones. & C. de edic. di. Adri. tol. l. fin. §. fina. Item actio: vt actio ex empto. vel ſimilis actio vt ff. de edeo. l. i. §. j. reſpon. Forma ergo petitionem in hūc modum: peto Codicem, quia emi: & hoc per actionem ex empto. & omnia, quæ plura ponuntur, ſuperflua ſunt. niſi ſint ad ſpecificationem rei, vt ita gloſſatum. & in talibus charis poſitum, vt ff. de rei vin. l. ſi in rem aliquis agat. Sed quod dicit de actione, de conſuetudine ſeruatur, vt non apponatur. quod ēt lege poteſt probari. nam cum poſſit eſſe reus certus per rem & cauſam, ſatis eſt, vt ff. de eden. l. i. §. j. reſpō. & hic ſubijcit. Hic autem libellus quare datur in ſcriptis: cum & hinc eo poſſit reus certificari? Reſpondetur, quia ſi mutaretur in aliquo, citius per ſcripturā appareret. quàm aliàs: vt ff. de pigno. l. cogitationis. & ff. de fide inſtrumē. l. iure. & cœpit ne dari in ſcriptis à tempore Iuſtiniani: vt hic, & C. de non. exceptin. l. vt perfectius. & inſ. de temporibus non ſolu. pecu. 3. primo. olim autem non dabatur ex neceſſitate in ſcriptis: vt ff. de eden. l. i §. edere. & de priuatis delictis. l. fi. niſi in conuentione illuſtrium perſonarū: vt C. de dig. l. quoties. Quidam tamen dicunt etiam iure veteri dandum libellum ex neceſſitate, & quā di

[z] Cōcor. in c. 2. in gl. vnica. extra, de libel. obl.

ctū

tur, inducias: ſed duplices, hoc eſt viginti: a vt ſiue repudiare voluerit, ſiue etiā cum eo alium iudicem b petere, licentiam habeat hoc facere, aut forte cognoſcere debitum, & liberare ſe ab aduerſarij ſui contentione amicabiliter, & non per calumniam & circumuentionem ſub iudice conſtitui forſan ſuſpecto, & forſan ingrato, plerunque autem c aliquid etiam proprium contra eum diſpenſante: & eo qui litem ſuſtinet, nullum habente d temp⁹ ad agnoſcendum ea, in quibus cōuentus occurrit. Suſcepto vero libello, ſola perſonali fideiuſſione e ab eo data, & ſportulis f ſecundum ſacram noſtram præbitis conſtitutionem, ſubſcribere libello, qui appellatur reſponſionis: & declarare etiam tempus, quo ei libellus datus eſt, ne etiam ob hoc ars g quędam fiat, cumque futura eſt celebrari conteſtatio litis, apud iudicem interrogari fugientem, ſi viginti dies tranſierint deliberationis, & illum h quidem

ſtis legibus dicitur, verū dicunt quantum ad hoc, vt inſerat nomen actionis in libello. nam hoc erat voluntatis: ſed libellum date, neceſſitatis. ſed prima verior eſt, & hoc in cauſis ciuilibus. in criminalibus aūt & olim & hodie datur libellus in ſcriptis etiā l priuatis delictis, ſi criminaliter agitur: vt ff. de pri. de. deli. l. fi. & ff. de fur. l. fi. & ff. de accu. l. libellorum. in pri. & C. qui accu. non poſ. l. qui crimen. Quod aūt dixi dandum hodie libellū, vbiq; & in ſcriptis (nam inde dr libellus) fallit in aliquibus caſibus. vbi dicimus ſniam dari poſſe ſine ſcriptis. q ſūt quatuor, vt diximus ſ. vt iu. ſine quoquo ſuf. §. neceſſitatem. col 2. Item fallit, qñ partes adinuicem ſibi remittūt: vt C. de temp. epp. l. fi. in fi. & C. de prox. ſcho. l. j. in fi. ii & ſ. de lit. & decen. parte litis. §. ad excludēdas. Nec obſt. qd hic dr, quia vatū eſt: niſi partes cōſentiant: vt ff. de fe l. j. & ff. de pac. l pactū. Alij dicunt nec expreſſe, nec tacite poſſe remitti. arg. ꝯ eis. ff. de poſtu. l. quos. & C de interu. pp calū l. 2. §. ſed qa veremur. nā ſm eos libellus eſt de ſubſtantia iudicij. Itē fallit l trib. caſib. poſitis. C. de apoſt. l. apoſtatarū. & C. de iudę. l. ne qs. & ff. de ſepul. vio l. iij. Itē fallit l teſte falſo & inſtrumēto falſo. C. de teſt. l. nullū. & C. de prob. l pe. Item l leuibus criminibus: vt ff. de acc. l. leuia. Vel dic ibi de plano l. nō ſedente iudice pro tribunali. Itē fallit in crimine notorio: vt C. de accu. l. ea qdē. Itē in ol crimine vbi ſine accuſatore procedit: vt ff. de adul. l. j § ſi publico & ff. de ſuſ. tu. tutor quoque § preterea. & l dictis legib⁹. de ꝓba. l. pe & de teſt l. nullū. & de accu. l. ea quidem. Item fallit in crimine falſi ſm Bul. vt C. de falſ. l. vbi. ſed lo ꝯ. dicit enim in d. l. vbi, non incidenter, ſed principaliter fuit ibi mota quęſtio falſi. Sed licet dixerim in ſupradictis caſibus procedi ſine libello ſm quoſdam: tñ ſm præceptorem meū dici poteſt, quod ſi quis ſuper his velit accuſationem ſolēnem inſtituere, neceſſe habet dare libellum, vt hic dicitur.

a Hoc eſt viginti. Nunquid diminui pōt hoc tēps Reſp. qdā, non: quia hæ induciæ inducunt à lege. & eſt pro eis ꝯ. conſtitutio, q de di. §. illud & ff. de re iu. l. 4. §. ſi quis cōdemnatus. ſecus ſi à iudice dilatio detur: vt C. de dila. l. j. & l. ſiue pars. ſed puto ſemp poſſe abbreuiari: quia inuenio à lege datā dilationē poſſe abbreuiari: vt ff. de iudi. l. nonnunquā. & ff. de re iu. l a. Itē ꝯſuetudo ſic vult & inter pretat: ergo ſeruandū eſt: vt ff. de legi. & ſanatuſc. l. ſi de interpretatione. quare dicas, q ſemper danda eſt tanta dilatio, niſi iudici ꝯ videatur. vt enim plerunque aliter, vt triū dierū, vel ſex, vel aliud tempus detur. & facit ad hoc verbum ꝯ de iud. § oportet. in fi. col. vj.

b Alium iudicem. ſic ꝯ. in me. lit. non fi. la fo. §. ſuper hnc. in h. C. col. viij. ſic ꝯ. vt differ. iudi. §. ſi verò contigerit col ix.

c Plerunque autem. ſic ſ. de trien. & ſemiſ. §. & qa cognouimus. Accur.

d Nullum habente. q. d paruū habet ſpū: habet. n. x. dies: quod nullum appellatur. Sed ſ. ſ. de ap. §. j. in fi. ſed hoc eſt nullum ad obuiandum malitiæ eorū: qui in breui tpe facerent litem conteſtari: vt ſ. eo. §. illud quoque. at ibi non eſt huiuſmodi timor.

e Perſonali fideiuſſione, ideſt cautione iudicio ſiſti. ideo pſonalis dicta, qa eſt de repręſentatione pſonę in iudicio: vt inſtitu. de ſatiſda. §. ſed hodie. Item dico dicta fideiuſſione, quia fideiuſſor dandus eſt, cum ſit prætoria cautio: vt ff. de pręto ſtip. l. j. & l. pretoriæ ſtipulationes. Sed contra. ff. de iudicijs. l. 2 §. ſed ſi dubitet in fi. Solu. ibi eſt ſpecialis in legatis. Item cōtra. ff. qui ſatiſdare cogan. l. ſciendum. in princip. ſed hęc intelligit ſm illam: vt ſi habeat poſſeſſionem imobiliū rerū, non ſatiſdet: vt argumen. ff. de legi. & ſenatuſcō. l. ſed & poſteriores. ſed Pla. dicebat iſtā ſimpliciter loq. Itē nunqd poterit dare fideiuſſorē aliū, qui bona imobilia nō poſſideat, vt ſcholarē aliū? Rñ. nō: vt inſti. de fideiu. in prin. & inſti. de repli. l fi. & ff q ſatiſ. cog. l. 1 Sed ꝯ ſ e. ti l. fideiuſſor. l fi. j. rñ. Sed dic eū eſſe poſſeſſorē imobiliū: licet aliàs hēat priuilegiū vel militiæ, vel ſacerdotij, cui renūciare pōt ſm iura nia: vt C. de pac. l pe. Sed quid ſi hmōi fideiuſſorem date nō pōt? Rñ. iurет duos ſ fideiuſſorē dare nō poſſe, & ſe ſiſtere: vt ꝯ. de li. § ad excludēdas. pter clericos, q iuratā ꝓhibent: vt C. de epi & cle l. cū clericis. qa eorū ꝓmiſſioni tñ cōmittit: vt inſtitu. de ſatiſ §. ſed hodie. Item quid ſi volo eſſe cōtentus ſula ꝓmiſſione, ēt qñ fideiuſſorē dare tenet? Rñd. ſatis eſt: vt inſti. de re. diui. § venditæ. & ff. de fideic. li. l 4 §. adijci. Item qd erit. ſi nolit dare fideiuſſorē, ſed pign⁹ ad qd nō tenet: vt ff de pto. ſtip. l ꝓtoriæ? Rñd. ſatis eſt: quia facit ēt pl⁹: vt ff. de col. bo. l. 2. §. iubet aūt & inſti. de ob. q ex deli. §. furti aūt. Itē qd ſi dedit pignus, nūc vult fideiuſſorē date. & pignus repetere? Rñ. nō pōt. Itē in quantū tenet fideiuſſor? Rñ. ſi fideiuſſit in ſcriptis, vel in cā publica, tenet vſq; ad triennium, intra qd durat cā: vt C. de iud. l. properandū. Itē & plus per duos menſes, intra quos debet fieri ꝯteſtatio: vt ꝯ. de execu. & his qui con. & recon. §. ſi autē ſine ſcriptis, tunc vſq; ad duos menſes tñ: vt C. de fideiuſ. l. pen. Item in quanta quantitate tenet? Rñd. ad intereſſe actoris: & hoc niſi intra certū tēpus fideiuſſerit: vel in certam quantitatem: vt ff. qui ſatiſ. cog. l. a. in fi.

f Sportulis. i. ſalarijs qbuſdā q iudicibus dabantur: vt in tēſti. Græca continetur: cuius ſniam habemus ꝯ. de iud §. ne aūt. & facit ad hoc ſ. de man. prin. § ſi tibi. & ꝯ. vt litigan. iur § pe. col. 9. & ſ. vt iudi. ſine quoq. ſuff. § volumus. & pſtabant hmōi ſportulæ tā à reo, q ab actore: vt in d. l. continet ꝯ de iud & C de prin. agen in re. l fi. & C. de fru. & lit. expen. l. fi. ſed Pla. ſnium reum dicebat teneri in præſtatione ſportulę tñ: ſed contra eum ſunt prædictæ leges.

g Ars. ideſt, deceptio.

h Et illum. ſcilicet reum.

Vide c. l. ſucta gl. ſua. ex de lib. obla.

Dilatio à l. data breuiari pōt.

l Cōe. e. cū iit Romana. iuncta gl. ſup verb. tpt. ex. de ap.

l cū vero.

Renūciare poſſūt miles & clerici⁹ eorū priuilegijs.

Liils

Qualiter ſiat litis ɔteſta. habes vltra legaſtas in c. vnico exea ſin ex. de lit.ɔte,

dicere veritatẽ: oſtendit quoque illud etiam ex die & ſubſcriptione libelli, & ſi dixerit tranſiſſe viginti dierum numerum, tunc fieri litis conteſtationem. [a] In medio [b] autem ei licentia eſſe repudiare iudice, & aliũ petere: aut etiam cũ eo iudicem percipere, [c] aut certè abſolui amicabiliter: [d] nihil in medio neq; dãnificando, [e] neque ab exſecutoribus cõturbando: ſed & iudicianã cautionẽ exponẽtẽ, ſicut qui de his iudicat, [f] pſpexerit: & xx. dierũ habẽtẽ deliberationẽ. Si verò hæc non ſeruenẽ: [g] licet videaẽ quædã fieri cõteſtatio litis, pro nihilo [h] eã eſſe, ſed licentiam eſſe & poſt hmõi ɔteſtationẽ litis intra definitos viginti dies ſic oĩa agere tanquã ſi neq; ab initio facta ſit q̃dã cõteſtatio litis.

CAP. IIII. De iuratorijs cautionibus.

Iurans ſiſtere ĩ iudicio ſi poſtea a ciuitate abſuerit: p iudice ordinariũ cũ ſummatim agetur: & ẽt per delegatũ, qui examinabit in quam terram iurans aufugerit, & ſi datus iudicius aufugerit, & non comparuerit, mittitur actor in poſſeſſionẽ pro menſura debiti declarati: quam non recuperabit niſi omnia damna reſarciat, & fideiuſſorem praſtet de ſiſtendo in iudicio. Angelus.

Si verò ſemel repudians iudicẽ, aliũ acceperit: non ſinimus ei [i] eũ qui petitus eſt, [k] rurſus repudiare. [l] Sicut enim eius curam [m] habem', ſic ẽt p dilationẽ [n] agi aliqd aduerſus actorẽ, modis oibus aduerſamur. Si verò [o] etiam qdam [p] iurẽt [q] q̃ ob ſeruabũt, [r] & antequã ɔteſtatio litis [s] fiat, ab hac [t] maxima diſpareãt ciuitate: licentiã eſſe etiã

[a] Litis conteſtationem. ſ. narratione præpoſita, & reſponſione ſecuta. vt C. de li. conteſt. l. j. & hoc dico animo procedendi in eã: ſecus ſi iudici veamico dicẽ, ſaluo iure meo: vt ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſi debitor. §. ſi l venditione ſed ar. ɔ. ff. de ɔdic. ind. l. quod quis ſed certè ibi non exprefſit, licet in corde habuit de repetẽdo, ſed oñ rhſio poſſit eſſe p ſic, & p non, & p dubium. puta oppoſita exceptione, nunquid ſemper fiet ɔteſtatio? Rñd. primo caſu ſit: ſed cũ ſunt nullæ partes iudicis in cognoſcendo, ſed in iudicãdo tantũ: vt ff. ad l. Aquil. l. proinde. & ff. de confeſ. l. j. & C. de confeſ. l. j. vñ euenit mirabile, vt hæc rhſio obtineat vicẽ conteſtationis, quaſi ſnlæ, vt dictum eſt, aliàs eorũ non valeret ſnia: vt C. de ſen. l. prolatã. & hoc qñ libellus fuit datus vt fieret cã. ſi aũt extra ord nem fecit eum interrogari, & fuit confeſſus: tunc fit ei vnum pceptũ de ſoluendo ſm conſuetudinem generalem & ſic ẽt põt intelligi. ff. ad leg. Aquil. l. proin de. Item in ſecundo conſtat fieri conteſtationem. Ite & etiam in tertio dico fieri cõteſtationem, vt C. de except. l. ſi qdẽ in ſi. & colligitur inſtitu. de except. §. j. vſque ad §. hęc exempli nã eo ipſo q̃ obijcit exce. innuit ſe debitorem. vnde æquiparatur illi reſponſioni ac ſi diceret: ſic, niſi probet exce. vt C. de proba. l. exceptionem & ff. de prob. l. in exceptionibus.

[b] In medio. ſic C. de iudi. l. apertiſſimi. ſic ĩ. de iud. l. oportet. in ſi. ſic. ĩ eo. § ſancimus.

[c] Percipere. quod etiam poſtea hod e ſcet: vt ĩ eo in me li. §. ſuper hoc. in fine.

[d] Amicabiliter. ſic ĩ. vt diſt. ſu. §. ſi vero.

[e] Damnificando. ſ. reo. Nunquid ergo nihilominus currit præſcriptio? Quidã dicunt q̃ ſic. & eſt pro eis ff. ex qui. cau. ma. l. ait prætor §. ſi & l. ſi. & ff. de eo p quem fac. erit. l. ſi. j. rñ. & hic, & ĩ. proxi. §. ibi, pro nihilo &c. Sed nos contra dicimus enim pręſcri. interruptam. & eſt pro nobis. C. de præſcri. xxx. anno. l. ſi cui §. nec ſufficit. Nec obſtant d. ll. quia poſtea correctæ ſunt per d. l. ſicut. vel non fuerat miſſus executor in d. legibus. Item nec obſtat qđ hic dicitur. & ĩ pro xi. quia non damnificatur in his, quæ hic dicunẽ puta quominus iudicem recuſet, vel aliũ aſſociari petat, vel in ſimilibus in præſcriptione bene nocet (vt dictum eſt) ſi admonitio fuit facta. Si quis tñ primã velit tenere ſententiam: poteſt dicere, q̃ illa. l. ſicut. quæ eos confundit, loquatur ſecundum ſua tempora nam ſuo tempore non dabatur libellus ex neceſſitate. vnde dicat quòd ſit immutata, & correcta per

[f] Iudicat q. d. prout iudici videbitur eum fideiuſſore, vel ſine eo: vt dicimus ĩ eo §. ſuſcepto.

[g] Non ſeruentur. s. non detur libellus, & ipſe delibrationis & ſubſcriptionis & ſimilia quæ dicunẽ. ĩ. e. §. ſancimus. & § ſuſcepto. licet de ſubſcriptione non ſit in vſu: ſed certè ſcribiẽ in libro eõr: & ideo non eſt neceſſe poni in libello. Item & quia breue ipſe dat iudicis arbitrio, vnde bene poteſt memoria teneri.

[h] Pro nihilo eã eſſe. quantũ ad hoc, vt nõ ſit neceſſe alium dari libellum: nã de nouo oportebit oĩa incipi: interruptio tñ facta eſt præſcriptionis: licet quidam ɔ dixerunt, vt modo p ame diximus.

[i] Ei. ſ. reo.

[k] Petitus eſt. hic collige ad petitionem alterius partis iudicem dari. Sed contra. ff. de iud. l. obſeruandum. Solu hic petit gñalis ibi hoiem certũ. vel hic reſpexit ad verecundiam petitis iudicis: vt ibi dicitur. vel hic ambæ partes ſimul petierunt.

[l] Repudiare. hic no. regulam, q̃ non poſſum reprobare ſemel probatum. ſic ff. de nego. geſt. l. Pomponius & C. de reb. cre. l. ſi quis. & ĩ. de liti. § ad excludendas & ĩ. vt cl. de ap. co. §. ſiue igitur. & ff. qui ſatiſ. cog. l. ſi ab arbitr. o. § ſi. & C. de non nu. pa. l. generaliter cauſam. arg. contra. ff. de nu. & ho. l. vt gradatum. §. pe. & C. de profeſ. & me. l. grammaticos.

† Facit ad hunc. § c. ſup qõnũ § initio oĩs. cũ gl. ſup verbo l prin. ex. de offi. de leg & ibi põderã gl. q̃a bona eſt.

[m] Eius curam. ſ. rei.

[n] Per dilationẽ i. per huiuſmodi procraſtinationẽ.

[o] Si verò hic ponitur de tertia parte tituli.

[p] Quidam. ſ. rei conuenti in iudicio.

[q] Iurent. ſ. iudicio ſiſti: quia non potuerunt dare fideiuſſorẽ: vt diximus. ĩ. eo §. ſuſcepto. Sed quid ſi fideiuſſorẽ dederant? rñ. tũc duplici iure ɔſulitur actori & ɔ fideiuſſorem ad intereſſe: vt ff. qui ſat. cog. l. z. § ſi & per miſſionẽ in poſ. vt hic dr. Itẽ quid ſi neq; iurauit, neq; fideiuſſorem dedit? Rñ. adhuc habet locũ hic §. Item quid ſi nunquam venit corã iudice? adhuc habet locum generalis conſuetudo, vt dicit. q̃ eſt interpres legũ: vt ff. de le. & ſena. l. ſi de interpretatione. Qd ergo hic dicit iurent, ſubaudi maximè.

[r] Obſeruabunt. ſ. iudicium. i. in iudicio ſiſtent.

[s] Conteſtatio litis Sed qualiter, cum incontinenti elapſis xx. diebus fiat conteſtatio: vt ĩ. e. §. ſuſcepto. in ſi. Reſpon. Imo non ſtatim: q̃q; forte eo retardante. quod poteſt eſſe vſq; ad duos menſes: vt ĩ de execu. & h s qui con & recon. §. j.

[t] Ab hac. ſcilicet Conſtantinopolitana, maximè ideo dicit: quia & alias generaliter hæc conſtitutio

Auth. I ſeruatur

ſeruatur: vt ℑ. eo. §. ſi.
a Illum. ſcilicet iudicem.
b Adminiſtrator. ideſt, iudex ord. vt ℑ. vt defun. ſe e ſu. eo. §. penul.
c Omnimodo. i. re & verbo. qđ non facit niſi ordinarios: vt hic. vocatio aũt verbo tñ fit à delegato, & ẽt ab arbitro: vt ff. de arbi. l. ſed interpellaſ. §. j. liẽ ab ordinario fi qñq; tñ verbo, vt ď damno vocari: vt ff. de in ius vo. l. pleriq;. & tib⁹ ſequentibus legibus.
d Pene. aduerbialiter ponitur.
a Factum. Nota oprimum arg. ꝯ ſerui ẽ tei, fugiẽtes, vt eo ipſo res amiſſas videãtur ſubtraxiſſe & fa. C. de iu. cal. l. 2. §. ꝗ ſi actor & § ſinau ẽ ic⁹.
f Adminiſtrat. ſcilicet iudex.
g Datus. i. delegatus.
h A quodam iudice. ſ. ordinario. nam delegatus non delegat: vt C de in. l. à iu.
i Adminiſtratore. minimo, puta à defenſore ciuitatis.
k Ad illum. delegantem.
l Iudice. ſ. delegato.

non facta litis conteſtatione adire actorem ſtatutum iudicem, & hoc denunciare. Illũ a verò (ſi quidẽ adminiſtrator b ſit) iubere omnimodo c exhiberi reum tãquã periuriũ, & penè d ſui accuſatorem per fugã factum. e Si verò non adminiſtrat, f ſed datus g ſit à quodam iudice: h ſiue ex ſacra forma aut iuſſione, aut etiã ab aliquo adminiſtratore: i ad illum k renũciare à quo datus eſt, vt deducat ab illo: ne cauſa maneat actori vndiq; deſolata, iudice l agere aliquid non valente. m eo ꝙ nõdum apud eum facta ſit litis ꝯteſtatio, n

m Non valente. hic eſt contra. ℑ. de liti. §. alijs. Solu. hic corrigitur in delegato à principe, vel dic vt ibi.
n Conteſtatio. ex tunc enim dominus litis eſt factus: vt ff. de ædil. edict. l. ædiles. §. item ſciendum.
o Illo. ſcilicet reo.
p Legem. iſtam.
q Manifeſtatione ſua. quę manifeſtatio eſt propter fugam: ſicut ſ. dixi.
r Omne. nam definitiua ſententia dari non poteſt in eum lite nõ conteſtata: vt C. de tem. ap. l. ſi. j. nec miſſio poteſt fieri: q a erat delegatus: nec alio modo poterat actor ad ſuum peruenire.
s Exhibitione. ſcilicet ſui.
t Vt potuerit. ſ. ſummatim. ſicut. ℑ. ſtatim dicitur.
u Iudex. Nunquid ordinarius tantum faciet iſtam examinationẽ, & hæc quæ ſequuntur. non aũt delegatus? Reſpon. ſecundum quoſdam ſic: quia mittere in poſ. eſt de mixto imperio: vt ff. ď iu. om. iu. l. iubere. vnde ordinario tantum competit, cuius officiũ eſt lariſſimum: vt ff. de iur. om. iu. l. j. nec delegari poteſt. ff. de offic. ei⁹ cui man. eſt iur. l. 1. in princi. & ff. de dam. infec. l. dies. §. duas. ſed tamen puto ꝙ etiam delegatus poſſit hæc quę ſequuntur facere. nam non mittit in poſ. ſed de mittendo pronunciat: quod etiam delegatus facere poteſt: vt ff. de offic. eius cui man. eſt iuri. l. cognitio. § ſi. quare dicas, ꝙ licet non poſſit vocare re & verbo. & mittere in poſ. delegat⁹, vt modo dicebat: poteſt tamen hæc quæ ſequunſ facere. & quod hic dicit, Iudex, ſcilicet ordinarius vel delegatus intellige. & ſic ex cõſuetudine ſeruatur.
x Inducias certas. ſ. ſm arbitriũ ſuũ: vt C. dilat. l. j. qđ põt eſſe as. milliũ diurnorũ, vt ff ſi quis cau. l. t.
y Liberam tamen. interpoſitio eſt: & loquitur de iudice, qui libere põt hoc facere, niſi reus impediaſ ſtudio actoris. & facit ff. de eo per quem fac. eſt. l. ſi § ſi.
z Secundum vnam partem, ideſt ſecundum actorem audita propoſitione eius & ratione: & ſacramẽto de calumnia præſtito. nam ſi vtraque parte præſente hincinde ſacramentum calumniæ præſtaretſ: ergo & nunc ab vna, cum vna tantum pars præſens ſit: vt C. de iure in. pp cal. l. 2. in prin. quod enim in eis eſt in toto quo ad totum, hoc eſt in parte quo ad partem, vt ff. de pact. l. iurisgentium. § adeo
a Examinet. Sed qualiter? Reſpon. remittet ad dominum, & quæretur ibi: & hoc ſufficit: vt ff. de dam. infe. l. iiij. §. inties.
b In poſſeſſionem. i. in detentionem. nec enim poſſidebit ſed erit in poſſeſſione, vt ff. de acq. poſ. l. j. §. b. & ff. quibus ex cau. in poſ. eatur. l. cum legati & longe aliud ẽ poſſidere, aliud in poſſeſſione eſſe, vt ff. de acquir. poſ. l. ſi quis ante.
c Rerum eius. ſcilicet debitoris. & hoc dico primo mobiliũ, ſecundo immobiliũ, tertio nominum, vt ff. de re iu. l. à diuo. §. j. licet dici poſſet, ꝙ illa loquaſ in executore definitiuę, hæc aũt de exſecutore interlocutoriæ.

illo o ꝯtẽnente legem p & iuſſum ſuum manifeſtatione ſua, q & actorẽ extra omne r legitimũ auditorium relinquente.

Igitur ne latente eo, & tardata exhibitione, s cauſa maneat ſuſpenſa: examinet vt potuerit t iudex, u in quam terrã abijſſe dicitur: & det inducias x certas, vt niſi intra eas occurrit (libera tñ y huius rei fiduciam habens, ſi non forte ſtudio actoris impediaſ, aut venire ꝓhibeatur) tunc ſm vnam partem z examinet a negotiũ: & in poſſeſſionẽ b mittat actorem rerum c eius ſm menſurã d declarati e debiti: ipſũq;

d Secundum menſuram. Sed olim in oĩa bona fiebat miſſio etiã propter v. ſolidos: niſi in cauſa damni infecti & legatorum: vt ff. qui. ex cau. in poſ. ea. l. j. & ff ſi ſer. vin. l. ir cuiui. Sed nunquid ſi peto iure hypothecæ omnia bona, habet locum quod hic dicitur? Reſpon. non: immo in omnia ſum mittendus, alias fieret iniuria mihi. Item quid ſi petam oĩa mihi debita? & tunc dico idem. ſ. quod in omnibus ſum mittendus. Sed certe hæc auth. tunc locum habet, cum tunc ſit menſura debiti tota de ſubſtantia debitoris. Item nunquid fiet hæc miſſio in tantum, ita ꝙ non in plus? Quidam dicunt ꝙ ſic, nos aũt ꝙ in plus, vel in duplum. vel in tm̃ & dimidiũ. Nec obſtat quod hic dr: quia nõ dicit, ꝙ nõ in pl⁹, ſed ſm menſurã, vt ſi peto c. mittar in poſſeſ. de reb. valentib. cl. vel cc. ſi aũt petam cc. & tunc in reb. valentib ccc. vel cccc. ac ſi diceret, non fiet miſſio hæc in oĩa bona, vt olim. & probaſ hoc ea conſuetudine pignorũ. nã ſemper plus debet valere pignus quã ſit debitum. vnde dr̃, ꝙ reſiduum debet creditor reddere debitori, qñ vendet plus pignora: vt C. de iure do. impe. l. ſi. § ſin autem minus. Pignus plus debito valere debet.
e Declarati. i. petiti, & probati ſemiplene, nõ per iuramentum calumniæ actoris. vt C. quoru ap. l. j & C. de bo. autho. iudi. poſ. l. cum proponas. nec enim plene põt cognoſci, cũ cauſæ merita partiũ aſſertione pandunſ: vt C. ſi per vim, vł alio modo. l. ſi. erit ergo hic ſpeciale, vt ſummatim cognoſcatſ, ſicut alias in caſib⁹ qui his legib. denotanſ. ff. de lib. agno. l ſi quis §. ſi vel parens. ff. de Car. edi. leg. j. § cauſæ. & ff de ꝓio. lipi. leg. j §. ſi. & ff. de peti. hæ. l. ſi quis liberta. tẽ. §. plane. & ff. de ven. in poſ. mit. l. j §. ſi ea, & ff. de re iudi. l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. & C. vbi in rem act. l. 2. & ff. vt in poſſ. leg. l ſi ti à quo & ff ad exhib. l. j. §. ſciendũ, & hic, ſed regulariter plene eſt cognoſcendũ

ſeſſū. vt C. de iud l. iudices. & eſt ꝫ ad ſupradictas ll. & ad iſtā. Quidā tñ hic diſerūt pen ıſtñ : & ſacit pro ais ff de iuriſ.om.iud.l.pen §.fi ſed prima opinio verior eſt & conſuetudine probatur.

bene aliunde vñ de ſatiſfacere.

o Præbebant. ſ. in priuilegium.

p Ex caſu. ſ. militias ſiedictas : quia cadunt mortuo militante quandoque. vt in d. l. C. de pign. l. fin. C. de inoff. teſtam. l. omnimodo. §. imputari.

Concor. ca. 1. 1. & 3. ex de eo qui mit. in poſ. cā rei ſeruā.

a Seruādi cā qd̄ leges appellās rei ſeruādæ cā. Sed nunqd fructus medij tpis lucratur miſſus? Rñ ſm̄ cōſuetudines terrarū ſic : ſed de iure debet reddere debitori: vt ff qui. ex cau. in poſ ea. l. Fulcinius. §. fi. & ff. de bo. aut. iud. poſ. l. prætor ait §. fi. niſi in caſu ſpeciali: vt ff. qui. ex cau poſ. eat. l. Fulcinius § fi.

b Occurrerit. ſed vſque ad quod tps reuerſus audit? Rñ Pl. vſq; ad 10. an. & eſt ar. p eo iſt. de ppe & tē. ae 10 prin. Sed nos dicim⁹ vſq; ad annū tm̄ · vt C. de pſcr 30. aon. l. ſi qs emp. §. pe. & ꝫ. de lis § oēm i fi. ſed Pla dicebar pdictā legē loq i reali actione, hāc in pſonali. Item ad aliā ꝫ. de iſta dici pōt, q loquatur i actore abſente : hæc i reo ſed ſm̄ nos qui dicimus tm̄ vſq; ad annum mittēdū : nūquid poſſidet miſſus poſt annum? Rñ. ſic: quaſi ſm̄ decretū ioteruenit : vt ff. de dam. infe. l. à quo ſed tñ M. dicebat ſtatim in actione in rē miſſum poſſidere. ar. dictæ l. ſiquis empt. §. pe. ſed prima placet.

c Recipiens res. Sed nunqd. i. res reſtituit̃ q̄ tranſfdet? Rñ nō puto imo quaſi loco pi. donec ſatiſdet, tenebant: vt hic & de act. empt l. Iul. §. offerri.

d Fideiuſſorē ſ iudicio ſiſti. Sed q̄ ſi poſſideas immobilia tñ. adhuc puto eū ſatiſdare, vt ſit ſpeciale hoc caſu: qa ex quo ſemel maleſecit fugiēdo. poſtea male facere pſumit vt ff d re mi. l. ſi oēs §. à bar & ff d æc. l. ſi aut. §. iſdē

ēt rē debiti ſeruādi cā. [a] & tūc ſi ille occurrerit: [b] oē ei pri⁹ ſoluet dānū: & tūc recipiēs res [c] & fideiuſſorē [d] pſtans, pſequat̃ cām.

CAP. V. De hypothecis militiarū ex caſu, quæ perſonæ & quando hoc ius habeant.

Optimum quoq; eſt ēt hoc [e] pp dubitationū q̄ſtionē lege cōi determinare. Primū nanq; fuerūt dubitationes plurimæ, vtrū oporteat militias ſub hypothecæ deduci vinculis, [f] an ēt his liberas eē. ſed hoc qdē iā definitū ē lege, [g] & certę [h] ↄſiſtūt militiæ, q̄cūq; [i] vēdi, aut obligari pñt. [k] Nos autē ex maiorib. [l] cām cōſiderātes, ſcimus qa ex antiquis [m] tpibus non erat i militijs hypotheca, ſed ſed q̄dā noia [n] oino antiqua & deficiētia in talib. efferebant̃. Paulatim verò Imperatores interpellātiū creditorū miſerati, hęc pbebant: [o] cū vtiq; oīs militia publica exiſteret, nullū q̄ſtū oino aliū, quā ex imperiali munificētia hñs. Propterea igit̃ ſancimus, ea, q̄ appellantur ex caſu, [p] nō oībus prōptē ſubiacere: niſi tñ creditor fuerit, q ad hoc ipſū mutuauit, vt militia illi emeret̃, alioqui alijs creditorib[a] nō prōpte damus hoc: ſed ſi qdē filij [q] fuerit, aut vxor defuncti: iſtos oib. pponimus modis: vt adeant nos: & ſm̄ iuſſionem nr̄am hoc habeāt nō tāquā paternā hr̄ditatē, ſi i alijs [r] inops ſit, ſed tanquā iperialē munificētiā: vt & ſubſtantiā relinquētib. & nō hñtib. merito ſolatiū pbeamus. Si verò nullus eis neq; fili⁹, neq; vxor fuerit, neq; creditor q ad ipſam militiā mutuauit, tūc & alijs creditorib. [s] pbem⁹ hoc, ne videamur inhumanū aliqd facere, & nō pp piam & deo placētē actionē [t] ponere legem. de militia qppe ſpectabiliū ſilentiariorū propriè datis & largitis eis priuilegijs in ſua virtute [u] manentibus.

CAP. VI. De muliere inope indotata.

Quoniam verò ad clementiā oīs à nobis apta eſt [x] lex, videm⁹ quoſdā cohęrētes mulierib. indotatis, deinde moriētes, & filios qdē ex lege vocatos ad paternam hr̄ditatem: mulieres autem licet decies milies in ſtatu legitimæ coniugis manſerint, attamen eò quòd non ſit facta neque dos neque antenuptialis donatio, nihil habere valentes, [y]

AUDITIO.

Hunc locum eleganter explicuit Iulia. epitomator in Nouellis manu ſcriptis quas mihi aliqn̄ cōmunicauit Cuiacius noſter. Ideoq; ei⁹ verba aliquot ſubieci. Si quis (inquit) caſu militantis, & non ſoluendo deceſſerit, caſua militiæ eius, qđ ſcholæ placitum à quibuſdam vocatur, nō temere creditoribus concedatur. Ecce. n. ſi quis ad hoc ipſum vt militet, defuncto mutuauerit, ipſe eq̄uē ſcholæ placito fruatur inope debitore defuncto. Si autem liberi & vxor à defuncto derelicti ſunt, adeant principē, & accipiant eundem militiæ caſum, quamuis hæredes defuncto nō extiterint. Si autem neque liberos neque vxorem dereliquerit, tunc etiam cęteris creditorib⁹ caſus militiæ ſubijciatur: exceptis videlicet ſpectabilibus viris ſilentiarijs, quorum prærogatiuas pprias in eadem firmitate durare conſtitutio iubet. hæc ex Iuliano tranſcr pſit Contius.

q Filij qui repetunt dotem maternam ea mortua, vel ipſa vxor qñ viuit adhuc.

r Si in alijs. quia hæreditas eſt omni ære alieno deducto: vt ff. de verbo. ſigni. l. ſubſignatum. § 1 & l. venitle.

s Creditoribus. qui non ad hoc mutuauerunt: empta tñ ſuis ex ea pecunia, vel præſumitur.

t Actionem. i. actū. ſic ponit. ꝫ. de non ali. § ſinimus.

u In ſua virtute. q a ſi nō ad hoc ſpāliter accepit mutuū cā talis militię emēdę, nihilo min⁹ creditores eorū pferunt̃ mulierib. & facit. C. de inof. teſt. l. oimō §. ſi. & C. de ſilētiarijs. p totū. li. 12 itē fa ad hūc §. ff. de act. emp l. creditor. §. inter. & C. de inof teſt. l. omnimodo. § impuberi. & ꝫ. de æquali. dotis. §. quia vero coll. 7. & ff. de mino. l. 3. §. ſi quid. Item & C qui pot. in pign. l. licet. & ff. qui pot. in pig l. interdum.

x Aperta eſt. No. legem apertam ad clementiam, nec mirum, cum ſit ſancta, vt C. de legi. & con. l. leges.

y Valentes. ſcilicet videmus.

e Hoc ſcilicet quod ſequitur.

f Vinculis. i. vtrum poſſent obligari.

g Lege q̄ dicit eas poſſe obligari. ſi ſunt tales, q̄ ad hæredes tranſeāt, vel ēt quatenus tranſeāt. vt C. de pig. l. fi.

h Certe. aduerbium.

i Quæcunque. idest quæ.

k Poſſunt ſ quæ tranſeunt ad hæredes.

l Maioribus. ſ anteceſſoribus noſtris.

m Ex antiquis. i. ante dictam l. C. de pig. l fi.

n Nonnoa : quædam debita quæ ↄſta fuerunt ſuper militijs: & tñ deficiebant debita debitore nō ha-

nouiſſima [a] viuẽtes inopiæ ppea ſancimus prouidentiã fieri ẽt harum [b] & in ſucceſsione moriẽtis:& hmôi vxorem cum filijs vocari. & ſicut ſcripſimus legẽ volentem, vt ſi ſine dote exiſtentem vxorẽ vir dimiſerit, quartã partẽ eius ſubſtãtiæ eã accipere: ſic etiã hic, qm̃ cõtingit fortè paucos aut plures eſſe filios, quartã partẽ eius ſubſtãtiæ habere mulierẽ: ſiue plures ſiue minus filij fuerint: [d] ſi tñ legatũ aliqđ relique rit ei vir minꝰ quarta parte, cõpleri [e] hoc: vt ſicut lęſas eas iuuamus, ſi fortè dimiſſæ fuerint à viris indotatę cõſiſtentes, [f] ita vel ſi pdurauerint [g] ſemper cũ eis, eadẽ fruantur prouidentia. ſ. omnibꝰ [h] ſm inſtar illius nr̃æ conſtitutionis, q̃ quartam decernit eis, ẽt hic ſeruãdis ſimiliter quidẽ in viris. ſimiliter aũt in mulieribꝰ [i] cõem nanq; ẽr hãc ſup eis ponimꝰ legẽ, ſicut & pcedentẽ. Si verò quaſdã res pprias [k] mulier in domo viri aut alibi repoſitas habuit: harũ actionẽ & retẽtionẽ habeat oĩb. modis imminutam. ſubiacere [l] hmôi reb. viri creditoribus nullo modo valẽtibus: niſi forte ſm qđ i illius [m] iure ex hac lege hr̃s extiterit. Hæc itaq; dicimus, ſi coniunctorũ alter dotẽ aut antenuptialem donationem non faciẽs, inops aut vir aut mulier inueniat: & moriens quidem aut vir, aut mulier locuples ſit, ille verò vel illa ſuperſtes pauper [n] exiſtat. Nam ſi aliunde forſan habeat: [o] non offerentem [p] dotem, aut non dantẽ [q] pp nuptias donationem, nõ erit iuſtũ grauare filios per ſucceſſionem. [r] qm̃ lex alia eſt noſtra, dicens dotẽ non offerentem, non poſſe res viri acquirere per antenuptialem donationem. [s] qđ ẽt volumus hic obtinere, niſi tñ ipſe vir aut legatũ ei, aut aliquam partem inſtitutionis reliquerit, fieri nanq; hoc [t] nullo inuidemus modo: vt omnibus modis concordantiæ [u] legum ſeruent: & inopia coniugis p diuitias [x] ſaluetur alterius. Quæ igitur placuerũt nobis, tua celſitudo in oĩbꝰ valere effectuiq; ꝯdere feſtinet per præcepta à ſe conficienda vniuerſa faciens manifeſta, quatenꝰ ipſi ſm hanc viuant ẽt & conuerſent. D. Cal. Oct. Imp. Domi Iuſti. P. P. A. ann. XI. poſt Beliſ. V. C. conſula. anno ſecundo. [†]

TITVLVS VII. No. 54.

CONSTITVTIOnem [y] quæ ex adſcriptitio & libera natos liberos eſſe vult [z] non ijs qui ante ꝯſtitutionem nati ſunt, ſed qui poſt conſtitutionem prodeſſe: & vt ne venerabiles [a] domus cõmutationes faciant adinuicem immobilium rerum eccleſiaſticarum, decreto prius interpoſito, excepta hac maiori eccleſia.

Natus ex adſcriptitio & libera poſt hanc legem liber eſt. Item vna eccleſia poteſt cum alia permutare immobilia metropolitani decreto, & iureiurando præſtito, quòd talis permutatio vtrique vtilis eſt, excepta Conſtantinopolitana. Angelus.

Imper. Iuſtin. A. Ioanni præfecto prætorio, iterum exconſuli & patricio.

IN quadam noſtrarum [b] conſtitutionum nihil obſcuritatis habente, more ſane quęſtiones ab aliquibus ex ſtudio & ad ſuam intentionem obſcuritatem ei introducentibus. Cum enim libertatis auctores ſimus: nuper poſui-

mas

---

[a] Nouiſſima. hoc colore loquendi pleruſque vtitur hic liber: vt no. §. qui. mo. effi. leg. §. illud. circa fi. col. 6. Acc.

[b] Etiã harum. ſ. mulierum.

[c] Scripſimus legem. vt C. de repu. l. fin & ꝫ. de nu. §. ſie itaque.

[d] Filij fuerint. hic aliter diſtinguitur: vt ꝫ. vt lic. ma. & auiæ. § quia vero legem. col. 8.

[e] Compleri. ſic C. de inoffi. teſta. l. omnimodo. Acc.

[f] Conſiſtentes. vt dr̃ in d. §. ſie itaque.

[g] Si perdurauerint. vt in hoc. §. Acc.

[h] Omnibus. repete ſtuaornt. Acc.

[i] Similiter autem in mulieribꝰ, & hoc corrigitur. ꝫ. vt lic. mat. & auiæ. §. quia vero legem.

[k] Proprias. quæ paraphernalia dicuntur: vt C. de pa. coo. tã ſuper dote. l. hac l. generali.

[l] Subiacere. ita ordina. hmôi rebus nullo mõ valentibus ſubiacere creditoribus viri, niſi forte &c. Al.

[m] In illius. decedentis quãdo mulier diues deceſſit, & vir inops eſt ſuperſtes: vnde ſucceſſit in quartam bonorum ſuorum cũ liberis mortuæ mulieris.

[n] Pauper. Quis hic dicitur pauper? [t] R̃ſ. qui habet minus. 50. aureis: vt ff. de acu. u. Nonnulli. Vel dic q non habet. c. aureos: vt inſtit. de ſucc. lib. §. poſtea & §. ſed noſtra.

[o] Forſan habeat ſ. ſufficiẽtẽ ſubſtantiã.

[p] Non offerentem. ſ. mulierem.

[q] Dantem. ſ. virum.

[r] Per ſucceſſionem. id eſt vt ipſa ſuccedat cum filijs, ſi locuples eſt.

[s] Donationem. vt ꝫ. de non eligen. §. fin. niſi in caſibus: vt ibi diximus.

[t] Namque hoc. i. relinqui legatum.

[u] Concordantiæ.

... ſic C. de inoff. dotib. l. 1. ſic ꝫ. vt cler. apud propri. epiſ. §. fi.

[x] Per diuitias. ſic C. de nup. l. fi. Acc.

CONSTITVTIOnem quæ ex adſcriptitio & libera &c.

[y] Conſtitutionem. quæ eſt in C. de ſenatuſcon. Claudiano. l. 1. in fi. nam per Claudianum erat libera, & eius filius erat ſeruus: vt ibidem dr̃, nõ aũt dicit de illa q eſt. C. de agr. & cẽ. l. ne diutius lib. 11. quia ibi non eſt caſus iſte: licet alij ſimiles ſint ibi. vel dic q dicit de ea quæ eſt. C. de agri. & ceo. l. fina. Et no. q hæc pars expeditur inf. eod. vſque ad §. quia igitur. ſecunda autem vſque in finẽ conſtitutionis.

[z] Eſſe vult. illa conſtitutio dico nõ prodeſt ijs qui ante &c.

[a] Et vt ne venerabiles. hoc expeditur ꝫ. eo. §. quia igitur. vſq; in fi.

IN quadam noſtrarũ. vt C. de ſenatuſc. Claud. l. 1. Vel dic, vt C. de agric. & cenſit. l. fina. [a] Vel dic, vt

---

[†] Aliis ſiue pauciores.

[a] Conco. ea. ſemel deo, extra de reg. iu. lib 6. vbi etiam per Io. And.

[†] Sic in Scringeriana.

[a] Recte. ſic. n. Iul. epitomator. Cont.

mus legem, vt non ſecundum antiquitatem, ſi ex aſcriptitia & libera perſona ꝓceſſerit ſoboles omnino eam ſequi adſcriptitiam fortunam: ſecundum ſeruilis [a] fortunæ obſeruationem, ſic etiam ſuper adſcriptitijs putari, & ſecundum ventris ſtatum, eius ēt qui naſcitur, conſiderari fortunam. [b] Ex libera nanq; matre ꝓcedere ſeruilem partum, noſtra benefaciēs noluit lex: qm̄ diximus in lege, ſi quidem coniuncti ſunt [c] mulieribus, ſiue etiam coniuncti fuerunt, [d] & filij procreantur: ita legē in ijs, qui procreanť, valere. Quidam aūt ſic fatuè, aut calidè iterpretari auſi ſunt legem: vt ēt ſi ante conſtitutionem nati ſunt aliqui, vel ſi valde ſint ſenes, putent eos liberari tā quam modo natos, & nō longè præcedentes legē: cum vtiq; nos hunc habuerimus intellectum, vt ſi cohærentiam quidem vxoribus, & poſt legē filij procreati eſſent, aut non cohærent quidē, poſtea verò nuptiæ fierent, poſt legem nati haberent ex lege datam libertatē.

CAP. I. Vt natuś ex adſcriptitio & libera ſit liber.

Ne igitur liceat artibus vti & malignari, & poſſeſſionum nocere dominis talibus interpretationibus: ꝓpterea ſancimus oēs qui nati ſunt à tēpore legis, hos ſolutos eſſe adſcriptitia fortuna, ſi ex liberis naſcantur matribus, omne præteritū antiquæ ſeruandum legi. [e]

CAP. II. Vt venerabiliū locorum œconomi res eccleſię permutare inuicem poſſint, excepta eccleſia Conſtantinop.

Quia igitur nuper ſcripſimus legem [f] medentes ijs, quæ de eccleſiaſticis alienationib. fiunt: volentes, ſi quidem publicum debitum ſit, poſſe eas alienare cum omni ſubtilitate ſecundum legis obſeruationem: ſi vero priuatum debitum eſt, pro ſoluto dare rem immobilem, & in nullo videri offendere poſitam legem, [g] quæ omnem alienationem prohibet: etiam illud [h] adijcimus, [i] & per quandam ineuitabilem [k] occaſionem & vtilem danti & accipienti venerandæ domui: [l] hoc eſt, aut eccleſiæ ad eccleſiam, aut ptochotrophij ad ptochotrophium, aut xenodochij ad xenodochium, aut ſimpliciter venerabili domui ad aliam reuerendam domum: hoc eſt, aut eccleſiam ad ptochotrophium, aut monaſterium ad venerandam domum, aut xenodochium, aut noſocomiū, aut illis ad eccleſiam, aut alterutrum: aut vnum horum quæ prius à nobis ſunt dinumerata, aut alteri cuilibet venerabili domui licētiam [m] damus præſulibus horum monaſteriorum: per hanc legē commutationem facere, & hoc valeret & non ſolum imperiū (ſicut prior dabat lex) [n] licentiam habere commutare, ſed etiam venerabiles domos, quę regi omniū Deo dedicatę ſunt: ſic tñ, vt ēt decretum interponatur cū omni ſubtilitate & iureiurando: & apud locorum metropolitā [o] hoc conſiderari. & ſi re vera probatum fuerit cum iureiurando, quia vtile eſt vtrique parti hoc agi: ratum eſſe, & valere: & non egere neque ſpeciali iuſſione, neq; pragmatico [p] diuino typo: habentibus quippe ijs, qui ad talia conueniunt magni Dei iudicium, ſi quidē ꝑuaricati fuerint horum, quæ competunt, aut quoddā colludiū fiat, aut aliqđ ꝓp vtilitatem vtriuſq; gerať partis. nā ēt maledicta his omnium terribilia [q] imminebunt, & quæ [r] inferunt eloquia diuina peccantibus, & quę nūc eis diſpoſita ſunt. Si quid aūt prętermittatur, & poſtea demonſtretur malignè factum: pro non facto erit. Excipimus etiam hac lege ſanctiſſimā maiorem eccleſiam: ſicut etiam priori. [s] illam nanq; in priori prohibitione alienationum ſtare volumus: qm̄ & hoc ipſis gubernatoribus eius ſanctiſſimis viris videtur. Tua igitur eminentia, quæ nobis bene & ſanctè viſa ſunt, & per hanc ſanctam declarata ſunt legem, in omnibus gentibus, quibus prę es, per præcepta propria ſolenniter faciat manifeſta. Dat. XV. Calen. Sept. C.P. Imperat. Domi. Iuſtin. Anno. XI. poſt Beliſ. V. C. conſ. Anno. II.

vt tertij: vt C. de agr. & cenſi l. ne diutius. Sed ſecunda verior videtur prima.

[a] Secundum ſeruilis. ſubaudi hic ſ. ſecundum &c. ſi non habes in litera.

[b] Fortunā. vt ſi venter eſt ſeruus. & partus ſit ſeru⁹: vt dixi, & C. de rei vindic. l. partum. & inſtitu. de inge. §. 1. ſi aūt libera, & tunc eſt filius liber, vt ſubijcit, ex libera nanque &c.

[c] Coniuncti ſunt. ſ. nunc.

[d] Fuerunt. in futuro.

[e] Legi. vbi ſit hæc lex antiqua, ignoramus: nam per l. Codicis erat conſiderādus venter ſemper: vt C. de ſenatuſcon. Clau. l. 1. & C. de agri. & ceo. l. ne diutius & l ſi.

[f] Legem. vt ſ. de eccle. re. immobi. alien.

[g] Poſitam legem. vt ſup. de nō alie. §. nos igitur.

[h] Etiam illud. igitur quia ſic fecimus, etiā illud &c.

[i] Adijcimus. ſ. quod ſequitur, & per quædam &c.

[k] Ineuitabilem. i. ſi occurrat ineuitabilis, id eſt non ſpernenda occaſio & vtilis &c. Accurſius.

[l] Domui. accipe licētiam damus, quod eſt infra.

[m] Licentiam. idē eſt in contracto emphyteuſis, vt ī. tit. 1. §. illud. quod tamen eſt hodie ius ģnale, vt ibi dicemus.

[n] Dabat lex. vt ſ. de non alien. §. ſinimus.

[o] Metropolitam. i. archiepiſcopum.

[p] Pragmatico. i. imperiali reſcripto. Al.

[q] Terribilia. ſic inf. vt hi qui ob. §. quod ſi quis. ſic inf. de ali. & emphy. §. quia vero. ſic inf. vt immo. a oeconom. do. circa fi. coll. 5.

[r] Et quæ. ſ. maledicta inferant ea, quæ nunc diſpo.

[s] Et iam priori. vt ſup. de eccl. re. immo. alie. §. fi. coll. 4.

Vt

TITVLVS VIII.
Nouel. 55.

VT DE CAETERO [a] commutationes eccleſiaſticarum rerũ non fictè fiant ad pijſſimum Imperatorẽ, & hoc modo ad alias perſonas tranſeant res: ſed hæc tantummodo fiant ad imperialem domum: & vt liceat [b] perpetuas emphyteuſeis agi ab oratorijs in oratoria, decreto videlicet interpoſito: excepta hac maiore eccleſia: nec tamẽ in priuatam [c] perſonam tranſeat emphyteuſis.

Eccleſia cum principe permutare poteſt, vt res apud principẽ perpetuo permaneant, nec veniãt ad priuatos, his in futuris caſibus obtinentibus. Item eccleſiæ adinuicem in perpetuam emphyteuſim dare poſſunt, excepta maiore eccleſia Conſtantinopolitana. Bartolus.

Imperator Iuſtinianus Aug. Mennæ archiepiſcopo Cõſtantinopolitano.

LEgẽ ſcripſimus [d] dudum eccleſiaſticas quidem alienationes prohibentem: ſolam autem commutationem permittentem ſanctiſſimis eccleſijs, nec nõ ſanctiſſimæ maiori eccleſiæ huius feliciſſimæ ciuitatis: dum imperium accipere aliquid ab aliqua venerabilium domuum voluerit. poſtea ſi quidem aliam ſcripſimus [e] legem, qua [f] excepimus ſanctiſſimam maiorem eccleſiam, permittẽtes [g] quaſdam alienationes, quas illa lex dicit. Quia verò cognouimus, eo quòd aliqui prioris conſtitutionis capitulum quod de permutatione competentium rerum ſanctiſſimis domibus ad imperium ſcripſimus, ad artem legi contrariam conuerterunt: poſtulaueruntque nos quidem à ſanctiſſima eccleſia accipere, his autem hæc dare: hinc aggreſſi ſunt multi quidem ſimilibus petitionibus nitentes ſacram circumuenire cõſtitutionem. quæcunque ergo geſta ſunt à nobis vſq; ad præſentem diem, hæc ſub ſchemate [h] quod nunc eſt, valere volumus, [i] nullo permutando [k] horum quę iam à nobis cum ſanctiſſima eccleſia in talibus contractibus geſta ſunt, aut cum ijs, qui hæc à nobis perceperunt.

CAP. I. Decætero autem ſancimus nulli penitus vllam eſſe licentiam aliquid tale agere, ſed illas ſolas valere permutationes, quæ ad imperialem domum in hoc factę ſunt, vt perpetuo apud imperium maneant, [l] & non transferantur ad priuatum, neq; illarum ius per medium imperium [m] ad eos [n] proficiſcatur. Sed ſi quid tale fiat, [o] licentiam damus [p] reuerendiſſimis ęconomis res apprehendere huiuſmodi, & trahere eas rurſus ad ſanctiſſimam eccleſiam, tanquam ſi nec ab initio contigiſſet permutationes harum ad imperium factas: ſed ſeruari hoc ſchema [q] in perpetuum ex præſenti die inchoatum, omnibus quæ dudum (ſicut prædiximus) poſt priorem [r] legem ſecundum modum prædictum geſta ſunt, ratis manentibus: eo quòd illa quidem, quæ ſic facta ſunt, à viris [s] geſta ſunt. [t] Nunc autem quidam volunt illorum [u] exemplo vtentes, & nobis eſſe moleſti, & ſanctiſſimam maiorem eccleſiam huius feliciſſimæ ciuitatis circumuenire: quod per omne tempus nullo modo fieri volumus. Sed & ſi fiat quolibet ſchemate, hoc etiam infirmum eſſe: & à ſanctiſſima maiore eccleſia in perpetuum vindicari: nulla ei temporis præſcriptione

a VT DE CÆTERO commutationes eccl. &c.

Hæc prima pars expeditur inf. ee. vſque ad §. illud.

b Et vt liceat. hæc ſecunda expeditur ſ. e. § illud.

c In priuatam. q d. in priuatum tantum remaneat prohibitio.

d LEgẽ ſcripſimus: vt ſ. de non ali. §. nos igitur. & §. vt aut. & §. finimus.

e Aliam ſcripſimus. vt ſ. de eccle. re. imo, alie. Accu.

f Qua. ſ. lege modo proxime dicta: vt ſ. de eccle. re. immobil. alie. §. fi.

g Permittentes. vt in prima parte dictę cõſtitu. continetur.

h Sub ſchemate. i. ordine. Acc.

i Volumus. ſic C. de leg. & cõſti. l. leges & conſtitutiones.

k Permutando, i. iterando. Acc.

l Maneant. vt ſ. de non alie. §. finimus.

m Per mediũ imperiũ. no. qđ nõ poſſum habere ex mea perſona, nec ex alterius perſona habere poſſum. ſic C de vſur. l. eos. §. fi. & C. quod me. cau. l. ſi p impreſſionẽ. & ff. de lega. j. l. ſi mihi. §. regula. & ff. de vſucap. l. Labeo. & ff. de admi. re. ad ciui. pert. l. 2. §. j. cõ qñq; qđ nõ poſſum habere p me, habeo p aliũ: vt ff ad l Fal. l pœnales. §. fi. & ff. de tranſa. l. & poſt §. t. & ff. quæ res pign. oblig. poſ. l. Ariſto. in fi.

n Ad eos. priuatos.

o Fiat. i. pmutẽt res eccleſiæ cum imperatore. & imperator eã det priuato.

p Licẽtiã damus. ſed ſ. vt ſpon. lar. §. pen. coll. 8 ꝯ ſed hæc p illam corrigit in hac prima parte ꝯſtõnis. Itẽ no. ſm iſtã cõſtõnẽ, ꝙ aliquis ſibi ius dicebat, vt hic, ſic C. vt vnicuiq; lice. ſine iudi. ſe vin. l. 2 argu. §. C. vt nemo in ſua cau iu. l. 1 & de iude. l. nullus. Item hic eſt arg. ꝙ ſi rẽ meã vendo eo pacto, ne alienes: & ſi alienata ſit, poſſim apprehẽdere. Vel dic hanc lĩam itelligi, ꝙ apprehendẽt in iure p rei vindic. vel alias actiõem vt C. de donat. q ſub modo l. 1. ſed primũ verius puto.

q Hoc ſchema. i. ordinem.

r Priorẽ. vt ſ. de non alie § finimus.

s A viris. loquitur ſm vulgare. nã qñ inuenimus magnum factum, nos dicimus, hoc bene fuit factum à viro, ſcilicet probo. ſimilis loquendi modus. ſ de triente & ſemi. §. prohibemus autem.

t Geſta ſunt. i. perfecta. vnde nunc remouere magnæ eſſet tergiuerſationis: vt ſ. de non alie. §. alienationis.

u Illorum. ſ. virorũ.

Præſcri-

ne [a] in hoc obijcienda.

CA. I I. Vt eccleſijs inter ſe liceat perpetuos contractus emphyteuticos facere.

Illud quoq; ſancim⁹, vt alijs oībus de iure emphyteuſeos ſancitis, [b] & in ſanctiſsima maiore eccleſia, & i alijs oībus venerabilib. domib. ꝓpriũ robur habentib. licentia ſit ſãctiſsimis eccleſijs & venerabilibus domib. adinuicẽ [c] & emphyteuſim ꝑpetuã agere: decreto qꝑpe [d] hic faciẽdo: excepta quidem hac ſanctiſsima maiore eccleſia in hac celebrata emphyteuſi: vt ñ ad priuatã pſonam extendi oino poſsit. Tua igitur beatitudo, q̃ iuſſa ſunt à nobis cuſtodiat: & ijs qui ſub ea metropolitanas ſedes habent, faciat manifeſta, vt & ipſi q̃ nobis placuerũt cognoſcẽtes, nihil horũ ꝓuaricari pſumant. erit.n. vniuerſis à Deo iudiciũ & exinde pœna, ſi qd ꝑter hęc aut ipſi egerint, aut agi permiſerint. D. XV. C. Nou. CP. Imp. Dn. Iuſti. P. P. A. ann. XI. poſt Beliſ. v. C. cõſ. an. 2.

TITVLVS IX. Nouella 56.

VT EA QVAE VOcantur inſinuatiua [e] ſuper clericis, in maiore eccleſia quidem dentur: in alijs autem eccleſijs penitus non dentur.

Inſinuatiua non poſſunt exigi à clericis ordinatis, exceptis iis qui ſunt ordinati in maiori eccleſia, à quibus ſecundum conſuetudinem accipere licet. Barto.

Imp. Iuſti. A. Mennæ archiepiſcopo regiæ ciuitatis Cõſtantinopolitanæ. †

PLurimas aditiones ſuſcipiẽtes, hanc legẽ dirigere ad tuam beatitudinẽ [f] iuſtũ exiſtimauimus. Qui.n. ordinãtur à tua reuerẽtia clerici i ſanctiſsimis eccleſijs (abſq; † tñ ſanctiſsima maiori eccleſia) oium patiunt̃ crudeliſsima, nõ ſuſcipientib, eos illic eccleſijs [g] ante q̃ quãtũ voluerint accipiat aurũ. & nouimus hoc ex frequẽtib. aditiõib. de hoc factis nobis. Sãcim⁹ igit̃ btitudinẽ tuã hoc validiſsimè cuſtodire, vt ſi qdẽ cõſuetudo eſt dare eos q ordinant̃ i ſanctiſsima maiore eccleſia, hoc eos ꝑbere. nihil enim de is q̃ dant̃ in ſanctiſsima maiore eccleſia, nouam⁹. Prætera vero in alijs oībus [h] null. in eis clericorũ licẽtiã eſſe penit⁹, ꝓ ijs q̃ vocant̃ inſinuatiua, [i] † aliquid ferre. Sed & ſi quis tale aliquid egerit: illũ [k] qdem priuari ſacerdotio: in illius aũt officio introire [l] q miſſus eſt: [m] & hãc eũ auaritiæ [n] ferre mercedẽ. cuſtodire vero hoc ẽt Deo amãtiſsimos defenſores ſanctiſsimæ maioris [o] eccl'iæ, pœnã formidãtes. x. librarũ auri, ſi qd horũ neglexerit: ſed gratis oia ꝓcedere. Deinde † etenim defunctiões [p] & miniſteria [q] nõ p vẽditionẽ, nec p mercationẽ fieri aliquã volumus, ſed purè & citra redemptionẽ. ſic.n. rei digni fient nulla vẽditione ac mercatione faciẽda. Tua igit̃ beatitudo, & q poſtea in pontificalibus acceſſerint ſedibus: q̃ à nobis ordinata ſunt, & per hanc declarata ſunt legem, operi effectuiq; tradere feſtinet. Dat. [s] I I I. Cal. Nouẽ. Conſtantinop. Imp. Dn. Iuſtinia. A. ann. X I. poſt Beliſ. V. C. conſ. anno ſecundo.

TITVLVS X. Nouella 58.

VT CLERICI QVI RECEDVNT, alijs pro eis ſubrogatis prębeant [r] emolumenta: recedentes autem remeare volentes, non ſuſcipi: & vt ſi quis [s] ędificans eccleſiã, aut aliter in eadem ſeruientibus miniſtrans emolumenta, voluerit aliquos clericos inſtituere: non ſortuitè eos, ſed probatione ſanctiſsimi patriarchę ſuſcipiant.

a Præſcriptione. ſ. niſi centum annorũ, ſin Alb. vt ſ. vt eccle. Ro. colla. ij. vel hodie. xl. annis: vt ſ. de eccle. tit. § pro tpalibus. colla. ix. & ſ. hæc conſtitu. innouat con. col. vij.

b Sancitis. vt ſ. de non alie. aut pmut. §. alienationis. & §. emphyteuſim. vſq; ad §. ſi autem. & §. ſi vero etiam perpetuam.

c Adinuicem. aliàs alſi inter venerabilia loca non poteſt fieri ppetua: vt hic, & ſ. de non alie. §. ſi vero etiam. ſed hodie cõmuniter ſieri põt in ppetuum hic & ſ. de nõ ali. §. ſi vero ẽt. Sed hodie cõiter fieri põt in ppetuũ: vt ſ. de alie. & emph. §. licentiam.

d Decreto quippe. ſic ſ. tit. j. §. fina. in princ. ſic ſ. de eccle. re. imo alie. ſancim⁹. Accur.

VT EA QVÆ vocantur &c.

e Inſinuatiua. aliàs Inſinuata. & quod ſit hoc, dicitur in tex. ſ eod § ſancimus.

f PLurimas. Ad tuam beatitudinẽ. loquitur archiepo regiæ ciuitatis, cui dirigitur hæc conſtitutio.

g Illic eccleſijs. i. eccleſiaſticis perſonis. aliàs eſt litera, clericis: & tunc plana eſt.

h In omnibus. ſ. eccleſijs Conſtantinopo. ciuitatis. nam localis videtur hæc conſti. vel dic in alijs eccleſiis per totum orbem.

i Inſinuatiua. huius autem oblatio ſic vocabatur.

k Illum. accipientẽ aurum.

l Introire. ſic ſ. de tab §. j. & ſi Accur.

m Miſſus eſt. i. electus vt ſoluatur.

n Auaritiæ ſic ſ. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio.

o Maioris. repete ſancimus.

p Defunctiones. ſ. ſubſtitutiones. q. d. vt vn⁹ fungat̃ loco alteri⁹ defuncti. Accu.

q Et miniſteria. i. miniſtros. & facit C. de epiſ. & cler. l ſi quem quis. & ſ. quomodo opor. epiſc. §. ſed neq; coll. j. ſed ſ. ſ. de ſan. epiſ. §. pro cõſuetudinibus. colla. ix. ſed illa forte loquitur in epiſcopis tantũ: hęc autem in alijs clericis. Vel illa præſtantur ex conſuetudine: hæc autem præter conſuetudinem exigebantur.

VT CLERICI qui recedunt &c.

Hæc pars expedit. ſ. vſq; ad §. illud Acc.

r Præbeant. ſ. qui præbere ſolui ecanta vt patet ſ. eo.

s Et vt ſi quis. hoc dicitur ſ. eo. §. fin.

† legend. extra eã ſanctiſſimã maiorem eccleſiam.

† Emphauiſtica latine dicit fuſia. in Græco eſt ἐμφανιστικά. Contius.

† aliàs. Domiai enim functibes &c.

† Sic in Scrimgeria. Cont.

† Extat Græcè in Scrimgeriana editione.

Clerici continuam reſidentiam in proprijs eccleſiis facere tenentur, nec debent recedere: vel alij in eorum locum ſubrogãtur cum eorũ emolumentis, et recedentes & poſtea remanentes ſuſcipiẽdi non ſunt: nec eis emolumenta debent reſtitui. B..

Imp. Iuſt. A. Mennę ſanctiſſ. huius regiæ vrbis archiepiſcopo, & vniuerſi eius tractus patriarchæ.

PLurimi ſæpe clerici quibuſdam orationis obſeruientes domibus aut etiã fortè ab aliquibus prius inſtituti, miniſtrant eis ab aliquibus ſolemnes expẽſæ: deinde ſeparãt ſemet ipſos diuinis omnino [a] ſacramẽtis propter quas ipſi nouerunt [b] cauſas, aut pro qualibet occaſione recedunt oĩno à ſanctiſſima in qua conſtituti ſunt eccleſia.

CAP. I. De clericis ſubrogandis in locum deſertorum clericorum.

Sancimus igiť nõ ex hoc fieri ꝓhibitionẽ ſacro miniſterio, ſed alios ſubrogari à Deo amantiſſimis epĩs, ſub qb. ipſę cõſtitutę ſunt eccleſię, & eos [c] hęc accipere. Nõ. n. volumꝰ aliqb. dari lucra [d] q̃ iã eis [e] ꝑ ipſos [f] aut ꝑꝑ ipſos [g] expẽdebanť ſanctiſſimis eccleſijs: qm̃ nolumus ꝑ qualibet occaſionẽ lucrũ aliquos facere ex aliorũ fraudatiõe: ſed q̃ ab initio miniſtrabanť, ſemꝑ dari, & nõ ſacrũ ex hoc miniſteriũ corrũpi: nõ exiſtẽte licentia poſtq̃ ſtatuti fuerint aliqui pro priorib. clericis aut à ſanctiſſ. patriarcha, aut à prouincialib. epĩs, ruſus recedentes denuo remeare velle, [h] & expellere ſubrogatos: & cogi duplicia miniſtrare eos qui faciũt talẽ expenſam: dare etiã ſubrogatis, & denuo remeare volẽtib. ſed illos q̃dẽ reuertẽtes nõ ſuſcipi. q̃ vero poſt deceſſũ priorum ſtatuti ſunt, eis dari emolumenta: nullo vero hinc miniſtrãtib. [i] acceſſu talia lucrari [k] nitentibus ex ſua ſubſtãtia oĩno ꝓbentib. his qui ab eis ſtatuti ſunt, emolumenta, & oẽs expenſas: hr̃dibꝰ eorũ & ſucceſſorib. ſciẽtibus quia ſi ẽt poſt hęc fraudauerint, certa poſſeſſio deputabiť ex eorũ ſubſtãtia ſacris noſtris priuaris, vt hinc miniſtratio eis fiat.

CAP. II. Vt fundatoribus eccleſiarũ facere in eis clericos non liceat, ſed tm̃ præſentare.

Illud quoq; ad honorem & cultum ſedis tuæ decernimus, ſi quis ędificans eccleſiam, [l] aut aliter etiam expendens in ea miniſtrantibus alimenta, voluerit aliquos clericos ſtatuere: nõ eſſe ei fiduciã vllã, quos vult per [m] poteſtatem [n] deducere tuæ reuerentiæ ad ordinãdos eos, ſed examinari à tua ſanctitate: ſententiaq; tua, & qui pontificalẽ ſedem rexerit, ſemper hos ſuſcipere ordinationem, qui tuæ beatitudini, & qui poſtea opportuni videbuntur exiſtere, & Dei miniſterio digni: vt non profanentur ſancta Dei (hoc videlicet quod ſacris ſancitur eloquijs) ſed intacta hæc & ineffabilia tremendaq; conſtituta, ſanctè & Deo amabiliter & venerandè tractari. [n] Quę igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem, beatitudinem tuam ſeruare perpetuo ſancimus: cognoſcentes, quia non minus nobis cura eſt ſanctarum eccleſiarum conſeruare vtilitatem, quam ipſius animæ. [o] Data † X V. Calen. Nou. CP. Impera. Dn. Iuſtin. Auguſt. poſt Beliſ. V. C. conſ. anno tertio.

† Cõcor. cũ hoc §. cap. ad audientiam extra, de eccl. ædif. cũ multis alijs capitulis.

† Sic in Scrimgeriana. Contius.

TITVLVS XI.

DE HIS QVI INGREDIVNtur [p] ad appellationem: & quando per ſcripturam [q] manus propriæ fiat collatio litterarum, & de iureiurando [r] dilationis, & vt con iungatur iureiurando calumniæ.

Hæc Nouella longius à proprio loco reiecta eſt, cum antea docuimus eam eſſe in ordine quinquageſimam, ſupra collatio. v. titu. 3. Contius.

Appel-

---

[a] PLurimi Diuinis omnino, quaſi ob reuerſum, aliud autem dico, ſi ad ſcholas vadant. q̃ eſt probabilis abſentia: vt ff. ex qb. cau. ma. l. nec nõ, ſed cũ aliqua forte meretricula receſſit: vt ſubijcit pp quas &c.

[b] Nouerunt. ideo obſcurè loquiť: vt etiã malam cãm det intelligere, ſic ĩ. quib. mo. nat. effi. l. §. & quidã. col. 6 & ff. ad Maced. l. i. ibi, nequid amplius &c.

[c] Eos. ſubrogatos.

[d] Lucra. q̃ dabantur ijs, qui receſſerunt.

[e] Eis. ſ. clericis recedentibus.

[f] Per ipſos. ſ. inſtituentes eos, & ita hęc lex eſt arg. immo expreſſum contra eccleſias Italiæ, quę ſemꝑ hñt canonicos pauciores, quam ſit ſtatutũ in eis: & alij canonici vſurpant, qđ deficientibus dari deberet, & facit. ĩ. de mẽ. or. cle. §. i. in ſi & ĩ. quomodo opor. epiſ. §. ſed neque.

[g] Propter ipſos. ſ. recedentes.

[h] Remeare velle. aliàs remeantes. & ſic dic velle ſ. ſuſcipere. aliàs remeare: & facit. ff. loca. l. ſi in lege. § colonus.

[i] Miniſtrantibus. miniſtrãtes poſſunt appellari deſeruientes eccleſiæ; vt infra §. proxi. vel illi, qui miniſtrant præbendas: quod eſt verius, vt ex tenore literæ ſequentis apparet, præſentibus &c.

[k] Lucrari. vt dicat ſe nolle dare prioris vel ſubrogatis.

[l] Aedificans eccleſiam. ſic ĩ. vt nul. fa. orato. do §. i. colla. v. ſic ĩ. de eccle. tit. § ſi quis. ſic ĩ. de ſan. epi. §. oratorij. col. 9 Acc.

[m] Poteſtatem. quaſi dicat, vt hoc ſit in poteſtate ſua.

[n] Tractari. ſ. conuenit, ſubaudi.

[o] Ipſius animæ. not. ſic ĩ. vt deter. omnes. clerico §. ſi. Acc.

[p] DE IIS, QVI ingredi. &c.

Hæc prima pars expeditur inf. eo. vſque ad §. illud etiã videamus.

[q] Et qñ per ſcripturã. Hæc ſecunda pars expeditur. ĩ. eo. §. illud &c.

[r] Et de iureiurando. Hęc tertia expeditur. ĩ. eod. §. ſi. Acc.

Volu-

Appellati ad appellatione exercēdā ſtatuitur annus, ex cauſa biennium. Itē appellatore ī biēnio cām derelinquente cōceditur victori, cū vn⁹ menſis ſupeſt, eā proſeq̄, vt ſentētia infirmetur: ī vtroq; caſu appellatore ī expenſis cōdemnando neutro autem proſequente, ſententia remanet firma, his obtinentibus in cauſis futuris ac etiam pendentibus nondum finitis. Bartolus.

Imper. Iuſtin. A. Ioanni pręfe. pręto. iterum exconſuli & patricio.

VOlubile hoc [a] & humanū, & quod manere idē [b] nunquā valet, ſed fit qdē [c] ſemp, manet aūt nunquā: [d] & legiſlationibus introducit aliquē tumultū, & ijs q̄ videntur ſe habere rectè, & firme poſita iudicanť [e] Sed & ea q̄ ſubtili obſeruatione cauta ſunt, plerunq; turbauit emergentiū varietas cauſarū. Scimus enim qa dudum correximus [f] quod male & doloſe circa appellationes agebatur: qa hoc ſolo vt cognitionem introducerent in iudiciū appellantes contenti, & pſonam facientes [g] firmā, aut p vnam partē [h] aut ēt per cognitionem (hoc enim indifferens [i] eſt) relinquebant cām: & victori omnino erat inexplicabilis victoria, non valenti [k] neq; ijs, quæ erant iudicata, frui propter appellationē, neque applonē examinari poſſe pp abſentiā appellantis. hęc nos [l] dudū ſanciētes correximus, annū qdē deputantes [m] applonē offerenti, ſiue ipſi ſm ſe [n] ingredenti, ſiue communiter: [o] quatenus intra [p] hūc litē exequať, & mereať, q̄ [q] iuſta ſunt, & nō reliquat [r] ea ſine puiſione. deinde pp clemētiam, ſi per occaſionem iudicis appellatio prolongeť, aut per aliam quālibet cām ineuitabilem, ēt alium adijcientes, [s] annum: [t] poſt quem niſi litē cōpleuerint, ratam manere victoris ſententiā ſancim⁹. Hęc itaque placuerunt nobis, & in cōmuni lege [u] cōſcripta ſunt: & obtinere legē hanc volumus & obſeruationem illius. Sed plurimi [x] interpellauerunt nos, dicentes ſe quidē denunciaſſe [y] appellantibus, [z] & voluiſſe litem examinari: non tñ ab ipſis iudicibus impetrare valuiſſe, propter quaſdam forſan ineuitabiles occupationes. [a] Alij [b] verò ēt vētorū immenſitatē accuſauerunt: & qa nauigare [c] non licuiſſet de prouincia, contrarijs ſtantibus ventis: per terram vero venire non valentes pp inopiam, aut certe qa in inſula cōmanentes, aliter niſi per mare venire non poterant: & propterea non valuerunt examinare vſq; ad finem negotium, neque ſecundo anno: & qdā tēpeſtatū acerbitatem, alij languorem ineuitabilem quæ oīa ex ipſis agnoſcimus rebus nobis inſinuatis. Vnde nos hæc iuſtè mouerunt, & legē trāſcēdere nolentes, & ijs q p talē quādā fortunæ circūuentioē lædūtur, dare p̄ſidiū poſſibile cupientes.

CAP. I. Vt imminēte biēnij ſine appellationis cauſa pertractetur.

QVID ergo agere oportebat, niſi

[a] Volubile. hoc .i. varietas negotiorū vt ſubijcit in fine huius reſponſi.
[b] Idem. ſic. ī. de cō ſan & vte. fra. in pri Accur.
[c] Fit quidem. ſ. aliquid noui.
[d] Nunquam. ſ. in idē. vel in perpetuū.
[e] Iudicantur. repete. introducit aliquem tumultum.
[f] Correximus. vt C. de tempo. ap. l. fi. §. illud.
[g] Et perſonam facientes. ſcilicet ſatiſdando iudicio ſiſti. Et ſic nota. quòd ſatiſdare debet iterum in cauſa appellationis iudicio ſiſti. nec mirum: quia prima ſatiſdatio eſt finita, ex quo eſt finitum primum iudicium: vt ī. de ex hæreis. §. ſuſceptio. dicemus. & ita eſt ſ opinione noſtra. qui dicimus cām appellationis eſſe aliam à prima. nam & teſtes de nouo inducuntur: vt C. de app. l. eos §. ſi quis autem. & C. de temp. appe. l. per hanc. & dicemus. ī. de teſtib. §. quia vero teſtes. colla vij. vel dic firmatur pſona, ſ. procuratoris quia vult agere per procuratorem in cā appellationis: puta ſatiſdando, pro eo iudicatum ſolui, & ſimilia. vt Inſtitu. de ſatiſda. §. ſiue autē per procuratorē.
[h] Per vnam partem .i. præſente vna parte tm fuit præbita dicta firmatio. vel ēt per cognitionē .i. pſente vtraq; parte. vel melius vt puto. per vnam partem .i. ſiue pmittatur vni parti quod de confirmatione iudicij promittitur: ſiue ēt per cognitionem .i. ſiue ipſi iudici fuerit promiſſum, ſiue ex cuius ſtipulatione vtilis actio quæratur: vt ff. rem pupil. ſal. for. l. 2. §. & & 4 t. th & hoc enī hic ſubijcit.
[i] Hoc enim indifferens .i. non refert quò ad efficacem actionem quærendam. vtrum ipſi parti ſit promiſſum, aut iudici. ſiue cognitori, vt dictum eſt.
[k] Non valenti. ſ. victori.
[l] Correximus. vt C. de tem. appel. l. fi. §. illud.
[m] Deputantes. ſ. nos. Accur.
[n] Secundum ſe .i. pro cauſa ſua tm.
[o] Communiter. ſ. in cauſa communi. quā ēt intendere poteſt ſine mandato. vt. C. de conſor. eiuſ. li. l. 2. vel dic. ſecundum ſe .i. ipſe tantū, cōmuniterue .i. vna cum altera parte. ſ. aduerſa. Accur.
[p] Intra. ſ. annum.
[q] Et mereatur. ap- pellans.
[r] Relinquat. ſ. iudex ea quæ ſunt iuſta. vel nō relinquat appellans ea agēda in cā appellationis ſine puiſione .i. qn prouideat, vt finiat intra annum.
[s] Adijcientes .i. vos.
[t] Annum. ſ. alium vt ita ſint duo facta .i. duo tpa, in quibus appellatio ſatū .i. mortem, ſiue finē recipiat. vt C de tēp. app. l. fi. §. illud. in fi. et l nemo.
[u] Communi lege. ſupradicta. C. de tempo. ap. l. fi. §. illud.
[x] Sed plurimi. victores.
[y] Denunciaſſe. vt procederent in ca.
[z] Appellantibus. ſ. cognoſcentibus de appellatione Accur.
[a] Occupationes. ſic ff. de procur. l. fi. iuo. § ſi & l. aut, & l. vel hæreditas & l. vel iudiciu & l. aut longa.
[b] Alij noui. ſ. appellantes.
[c] Nauigare. ſic ff. ſi quis

[i] Cōcor. c. cum ſit Romana. extra. de app. & 2. q. v. ca. ei q appel.

ſi ad legem aliam reſpicere, quæ dignè cauſam iuuaret? a Obſeruatio ſiquidem reliquæ prædictę legis noſtræ b (ſicut prædiximus) p oīa cuſtodiat. Si vero pro veritate ineuitabile qddā euenerit:& q appellationis litē exequitur, non obſeruet. c & licet ingreſſum d & fatalem fecerit, non occurrat, & periclitetur biennij compendio tempus: tunc confirmari victoris ſententiam (quod etiam prior noſtra dicit lex) ſed cum quadam ſubdiuiſione, quam in præſenti adijcimus. e Quia enim victores videmus immenſitatem temporis fingentes f ijs, qui appellationem quidem & per fatalem ingrediūtur, non tamen vlterius examinationē ſubire volunt, aut etiam in medijs certaminibus relinquūt, eam propterea paruo quodam victore minuentes, conſiderauimus bene fortè quod decet. Volumus etenim eum, qui vicit cauſam, ſi voluerit pro veritate firmari ſententiam: non ex circumuentione, nec ex tempore quodam, ſed ex ipſa rerum veritate (etiam deferente eo, qui appellationem obtulit) ingredi: & hoc ipſum accuſare, & quærere deſertorem, & ſiue inuenire cum valuerit, ſiue ille non appareat: ſuas allegationes deducere ad medium: quippe biennio inſtante, g ad finem tamen: ita vt vnus fortè ſuperſit negotio menſis: & ſi quidem apparuerit ſuperior, h firmam eſſe ſententiam: i ſi verò inferior circa certamina, k etiam eo, qui appellationem obtulit, & fatalem ingreſſus eſt, nō obſeruante cauſam, ſuſcipiat l ex iure decretum illo tantummodo adiecto, vt ſiue obtineat cauſam is qui etiam prius vicit, ſiue circa eam minor inueniatur: expenſas ei modis omnibus poſt appellationis ingreſſum factas deſertor præſtet. Siue nanq; obtineat cauſam occaſione expenſarū: ſecundū hoc ipſum, quòd etiam vincit, rectè iuſtum eſt etiam expenſas accipere: m ſiue minor inueniatur, eo quod omnino ille deſeruit, & contingit eum etiam deſerentem vincere: n expenſas quidem præſtet, ſententia verò fruatur, o gratias agens Deo & præſenti legi ita iuſtitiam ſibi ſeruanti, & tantummodo in expenſas damnificanti: quibus p non lex, ſed ipſe abſens ſe damnificauit. Si verò neuter occurrit, q neq; victor, neque victus, qui etiam ſecundum fatalē igreſſus poſtea deſeruit, ſententia victoris maneat firma: omnibus reliquis ſuper appellationibus ſcriptis legibus exiſtentib. & in ſpatijs r tpum, & in alijs. hanc enim legem ſpecialiter ſuper ijs, qui poſt ingreſſum fatalis factum deſerunt, ponimus. nihil aliarum legum, aut temporum appellatiuorum, neque perimentes, neque permutantes: firmas igitur eas etiam per hanc ponentes legem. Illud quoque determinare, optimum eſt: ſi quidem victores contingit iam s ſententiam promereri, firmas t declarantem eorum victorias: his eos frui. nihil enim eorum, quæ iam terminata ſunt, commouemus. Si verò hactenus pendent, biennio inſtante & nondum tranſacto, & nondum decreto u firmatæ: etiam iſtæ eandem x mereantur examinationem: & ita † potiantur victores ſententijs, ſi eas rectè habere monſtra-

ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis in iudicio. & §. quod diximus. & §. ſi quis tamen.

a Iuuaret. puta per in integrum reſtitutionem fore ex generali clauſula, ſi qua iuſta cauſa &c. vt ff. ex quibus cau. maiores. l. j §. fin. & ff. de itin. ac. priua. l. 1. §. ſi quis autem propter. & facit j. vt ſponſa larg. §. hoc quoque. colla 11. Vel dic neceſſe eſt aliam legem reſpicere ſ. hãc nouam vt j. proxi. §. quia enim.

b Legis noſtræ. C. de tempo. appe. l. ſi. & hoc niſi iuſta cā ſpediat. vt ſubijcit.

c Obſeruet. ſ. iudicium appellationis Al.

d Et licet ingreſſum. ſ. quia ingreſſus fuit, & venit ſemel coram iudice appellationis: & fatalem fecit. i. primū annū appellationis tranſire permiſit, & nō occurrit. i. nō venit poſtea: adhuc tñ ſubaudi, periclitetur. i. currat tempus cum periculo tñ appellantis. & hoc compendio biennij.

e Adijcimus. i. diximus.

f Fingentes. i. obijcientes ſm Alb. vel dic diſtrahentes hi &c. vt ſubijcit.

g Inſtante. ſic C. de iudi. l. properãdum. §. huiuſmodi.

h Superior. i. melior in cauſa. vel potior in iure.

i Firmam eſſe ſententiam. ſ. ſancimus.

k Certamina. i. malam cauſam habens, & ſubaudi apparuerit. Accur.

l Suſcipiat. ſ. appellans. Accur.

m Accipere. quia victus victori in expenſis cōdemnatur: vt C. de iudi. l. properandum. §. ſin autem reus.

n Vincere. ſic C. de iudic. l. properandū. §. ſin autem reus.

o Fruatur. abſens.

p Quib. ſ. expenſis.

q Occurrit. eſt ergo voluntaris. quod pri. dixit, vt actus debeat ſe ingerere: ſed ſtultus eſt ſi vadat: cum eo non cū te ſententia prima firmetur: vt hic. ſed forte ite vult aliqua petat plura in cauſa appellationis, quod poteſt, ſi ſunt acceſſoria principali: vt C. de app. l. ampliorem. §. in refutatorijs. Item & nouas forte vult victor inducere probationes. vt C. de tempo. & re. app. l. per hanc legem. Sed quid ſi iudicis copiam non habuit? Rñ. non currit tempus appellationis: vt j. vt ſponſa. lar. § hoc quoque. Item & in alio caſu non currit tempus: qñ ſ. appellatio eſt coram principe: vt j de ap. §. ij. Item in tertio. ſ. qñ interim tractatur cauſa eadem coram arbitris: vt j. de appel §. fin.

r In ſpatijs. vt in ita 2. dies appellent: vt j. de ap. §. 1.

s Contingit iam. ſ. ante compoſitionem huius conſtitutionis.

t Firmas. ſ. leges antiquas Al.

u Decreto. ſ. iudiciali.

x Eandem. ſicut dictum eſt ſupra.

† Hoc dl cū recitatur in c. qm̄ §. ante medid. ibi, nā & victores. extra. de probatio.

Mon-

monſtrauerint. [a]

CAP. II. Vt ex ſolis documentis publice celebratis cõparatiõe fiant, exceptis priuatis, quibus aduerſarius pro ſe vtit.

Ex documentis publicis ſolis & non priuatis comparatio fieri debet, fallit in documentis priuatis, quibus aduerſarius pro ſe vtitur, et in documentis quæ ex archiuo publico proferuntur, & publicè habent teſtimonium, iureiurando de calumnia præſtito. Bartolus.

Illud etiã iudicauimus huic oportere adijci legi. Quia enim dudum ſcripſimus legem [b] volentẽ ex propriæ manus ſcriptura nullã fieri comparationem, ſed ex ſolis documẽtis publicè celebratis: videmus autem cauſarum experimentũ egere competenti correctione in lege: & hoc ex ipſo litigantiũ inuenimus experimento: emendare eã ſecundum hoc volumus ſchema. [c] Crebro nanque proferens quidam cuiuſdam manus [d] documentum, & ex ea faciens, aut conuentionẽ, aut ſuarum allegationũ probationem: cum eiuſdẽ manus aduerſa pars protuliſſet literas, & legitimam probationem exinde vellet fieri, ex quib[us] ipſe aduerſarius illud obtulerat: ille vtebatur lege, [e] quia oportet ex publicè confectis [f] documẽtis fieri comparationem, & non ex alijs, quę à quoquam ſcribuntur. Sancimus, ſi quãdo aliquid tale contigerit, & quiſpiã voluerit ſecundum eas, quæ ab aduerſario prolatæ ſunt, literas fieri examinationem: non accuſetur hoc tanquam non rectè ſit factum. Cui.n. ipſe credidit, & quod protulit is, contra quem, [g] & ex quo ſuas affirmat allegationes, hoc non accuſet: neque prohibeat comparationẽ literarum ad eum fieri: licet contingat eſſe documẽtum manu cuiuſcunque conſcriptum. Neque enim ipſe ſibi reſiſtit: [h] & quæ affirmauit, hæc accuſabit. Si verò etiam ex publicis archiuis [i] † proferatur charta, velut de ſuſcepto [k] menſæ [l] glorioſiſſimorum præfectorum: [m] (nouimus enim etiam aliquid tale quæſitum) & quod ex publicis archiuis profertur, & publicũ habet teſtimoniũ, [n] etiam ſuſceptibile hoc eſſe ad collationes [o] manuum ponimus. Vbique enim falſitatis peccatum odio habentes, & iuſiurandum præbere diſcutientes, & eximentes literas ſancimus, & ex publicis ſolummodo documẽtis comparationem fieri permiſimus. Quapp valeat p omnia lex illa pñti ſubdiuiſione delata ei, iureiurando tamen cõparantium [p] modis omnibus prohibendo.

CAP. III. De iuramento præſentis hypotheſis cum iuramento calumniæ iungendo.

Quia igitur nos pro reuerentia litigantiũ volumus mox in principio litis iurare litigãtes: actores quidem, quia non calumniantes inferant lites: fugientes verò, quia credunt ſatisfactionẽ cõpetenter ſe facere, & non cã contentionis: & † hanc cõem poſuimus legem [q] cõ oẽm perſonã, modis oĩbus hoc nulli concedẽtes. [r] Illud quoq; adijcimus, vt ſi quis pbationẽ petierit quanquã ſuorũ ſermonum aut literarũ: iuret prius, quia non dilationis cauſa hoc agit. multi nanque ſola iniuriæ cã, & maximè ſuper nobilibus mulieribus, ſiue literarum probatio obijciatur, ſiue alia quælibet cauſa, ad iuſiurandum hoc concurrunt:

vt

[a] Monſtrauerint. ſi actor obtinuit in prima cauſa: & in cauſa appellationis debet probare de iure ſuo, ſicut & in prima. & ſm hoc litera bñ ſtat: cum oĩa eſſe debeant in priſtinũ ſtatum r vt C. de app. l. appellatio. ſi autẽ in principali cauſa obtinuit, & ſic fuit abſolutus, & actor appellauit: ſ nõs ſiſt hẽt actor pbare in cã appellationis ſicut in prima, p pręallegatam l. & qd dicit hic victorem pbare, prout refertur ad reum, victorem intellige: quod eſt eo ipſo q non probat ꝯ eum. ſic C. qui ms nõ poſ i. ſuper ſeruis & de hoc dic plene, vt no. C. de epp. l. ij qui in fraudem §. illud.

[b] Legem. vt C. de fi. inſtr. l. cõparationes.

[c] Scheme i. ordinẽ.

[d] Manus. ſ. priuatæ. puta producis literas tuas ꝯ me, ego eas cõfiteor, & alias induco ꝯ te, quas dico te feciſſe, & id probo per cõparationẽ earum quas induxiſti ꝯ me. idem dico, & ſi alterius literas. puta Titij tuatis ꝯ me, & ego eiuſdem Titij literis volo me tueri, licet contingat &c.

[e] Lege prędicta C. de fi. inſtrumen. l. comparationes.

[f] Examinationem. i. comperationem.

[g] Contra quem. i. ꝯ aliquem. & facit ĩ de iureiu. à mo. § 1. & C. de non nu. pe. l. gñaliter. & C. de teſt. l. ſi quis teſtibus. & C. de ſen. & inter l. pe. Acc.

[h] Reſiſtit. i. reſiſtere põt. & facit ad hunc § ĩ. de h. inſti §. ſi vero moriantur. cũ ſeq. §§. col. 6.

[i] Archiuis. hoc expone. vt ĩ. de defen. ciu. §. j coll. 2. Acc.

[k] De ſuſcepto. hoc expone vt ĩ. de man. ptin. §. coges.

[l] Menſæ. hæc menſa huius menſæ. huius genitiui, vel datiui, ſi epocha fuerit prolata de menſa. Accu.

[m] Glorioſiſſimorum pręfectorũ. vt in nouel. fiet cõparatio ex publicis ſcrinijs. ſed & quod ex publicis monumentis prolatum fuerit, hoc quoque idoneum eſſe videatur ad comperationẽ, quippe cũ publico teſtimonio confirmet, vt in nou. Al.

[n] Teſtimoniũ. non q ſit publicũ inſtrm. iã.n. nihil adderet legi Codicis, ſed pro eo eſt ac ſi diceret publicã, vt fiat cõparatio.

[o] Collationes. i. comperationes.

[p] Cõpatentiũ. i. comperetiões literarũ facientiũ, vt C. de fi. inſtru. l. cõparationes.

[q] Legem. vt C. de iura. cal. 2.

[r] Concedentis. i. nulli cõcedimus cã contentionis litigere. Vel dic, nulli remittim[us] hoc factũ, vt C. de iura cal. l. 2. §. ſed quia. Sed ꝯ. ff. de iureiur. l. iuſiurãdum & ad pecuniæ §. qui iuiurãdũ. Dic ergo, hæc corrigit illam. Vel dic illud ſpeciale. cum expreſſe correctum non inueniamus: vt ĩ. de edmi. offi. § 1. Item ꝯ ĩ. col x vt clerici iurate nõ cõpell. in fi. Sed illud eſt ſpeciale in clericis. vt non iurẽt de cal. ſm l. Friderici prædictam. Acc.

Fre-

† Facit ad hoc c. qm ꝯ. cũ gl. in p verbo, viros. ab fin. ibi, ex quo enim ſcriptura. ex. de pbatio.

† ἀρχεῖα archiʒ, vertẽdũ. Contius. Cõcor. ca. cum cãm. ex. de pba. & 15. q. j. c. pueniť. ibi, nos verò.

† Pertinet la. & vana videt.

a Frequenter. vt ſ. de iura. calu. l. j. Acc.
b Putans probationem, idẽ & alia quæ dicũtur in ſacro calũniæ: quod dic vt diximus. ſ. vt litig. iur. in prin. conſtõnis.
c Quæſierit. hoc duos regit diuerſos accuſatiuos. Accur.
d Nequaquam. in eo qđ dicit nõ iurandũ poſtea, ex quo ſemel eſt iuratum, eſt ꝯ. ff. qui ſatiſda. cog. l. de die. §. fina. & ff. de edeu. l. ſi quis ex argẽtarijs. §. exigi. & C. de iur. cal l. 1. & ff. de iureiu. l. iuſiurandũ. §. qui iuſiurandum. in prin. ſed prędicta habent locum iure veteri qđ ſępius iurabatur. eo § item cõtra ꝯ. de teſtib. §. ſi vero deducens. & C. de fi. inſtru. l. comparationes. & ſ. e. §. illud &c. in fin poteſt dici, q à priu. iurarũ non erat in prędictis ꝯrijs legibus: hic aũt iuratum erat, vt patet hic ex ipſa lr̃a. Vel dic, q iurauis ſe non petiturũ probationes ſuperfluas ab aduerſario, at hic non iurat ſe nõ probaturum, qđ vult etiam falſo per hanc auth. licet per l. Codicis hoc iuret ſ eo q iurat non calũniandi animo litem mouere. Immo etiam quod plus eſt, nec p eliã iurat ſe non calũniari, niſi quo ad principiũ cauſæ: vnde põt & poſtea calumniari: vt ff. de dõ. infe. l. qui bona fide. §. ſi qs ſtipulatus. vnde iurare debet: vt in dictis. ll. ꝯ. dr̃. Vel vetera illa ſunt ſpecialia, hoc aũt gñale. nõ aũt placet, vt hęc corrigatur. Item no. hoc generale, q ſufficit ſemel iurare: ſic. C. de iure deli. l. ſi. §. ſed quia qđã argu. ꝯ. ff. de leg. 3. l. fideicommiſſa §. ſi qs. decem.

† Cõtor. c. præſentiũ, cũ gl. ſuper verbo, iuſtm. ex̃. de teſtib9, vbi declarat hunc textum.

† Miniſteria.

e VT IN PRIVATIS domibus &c. Vt C. de epiſ. & cle. l. conuenticula. & C. de har. et Mani. l. iij.

vt in vno negotio frequenter a iuſiurandum præbeatur. Sancimus igitur, hanc perimentes iniuriam, & nolentes crebrò in eodem negotio iuſiurandum præberi: vt vtraque pars, dum vna quidẽ de calumnia ſacramentum præbuerit, alia verò, quia iuſtã putans b reluctationem eſſe litis, adijciat, quia in tota lite ſicubi quæſierit c probationes aduerſariorum ſuum non per occaſionẽ dilationis hoc faciat, ſed pro veritate neceſſariam ſibi à ſuo aduerſario exhibendam putans probationem: & ſi hoc iurauerit ſacramentum, nequaquam d penitus (licet crebrò requirendæ ſint probationes) ab alterutra parte expeti ſacramentum: † ſed dari probationes, & non crebrò cogi quemquã ſacramenta ſubire, generaliter ſemel huiuſmodi ſacramento prohibito. Quæ igitur viſa ſunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legẽ, tua celſitudo omnibus faciat manifeſta, edictis à ſe directis vt oẽs agnoſcant, q̃ nobis ſunt placita. Data .xv. Cal. Septẽb. C.P. poſt cõſ. Beliſ. V.C.

TITVLVS XII.

Nouel. 57.

Extat Græce in Scrimgeriana editione. Contius.

VT IN PRIVATIS Domibus e ſacra myſteria † non fiant.

Prohibetur celebrari in domibus ſine licentia ſuperioris: oratoria verò cauſa orationis permittitur habere, & in eis clericos conuocare. Bar.

Imperator Iuſtin. Aug. Mennæ archiepiſco regiæ ciuitatis Conſtantinop.

ET priſcis † ſancitum eſt legibus, nulli penitus eſſe licentiam, domi f quæ ſacratiſsima ſunt agere, ſed publicè ſinere procedere in credulitatem, & Dei culturam, ſecundum ſanctionem de his ſacratis actibus traditam. Et nos etiam hanc in præſenti ponimus legem, quam cum omni cautela tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius noſtræ ditionis, g in domibus h ſuis habere quaſdam quaſi orationum domos: & in his ſacra celebrare myſteria: & hinc fieri quædam catholicæ & apoſtolicæ traditioni extranea. i Sed ſi quidem domos ita ſimpliciter aliqui habere putant, oportere in ſacris k ſuis, orationis videlicet ſolius gratia, & nullo celebrando penitus horum, quę ſacri ſunt myſterij: l hoc eis permittimus. Inuidia enim nulla eſt, ſi volunt circa hęc habere habitacula quædam & in eis tanquam in ſacris orare, alijs aut oĩbus abſtinere: niſi tñ in eis voluerint aliquos inuitare clericos: hic quidem ſanctiſsimæ maioris eccleſiæ, & ſub ea ſanctiſsimarũ domuũ, voluntate ac probatione ſanctiſsimi archiepĩ ad hoc deputatos: in prouincia verò Deo amabiliũ epõrum, m nulla nouitate ſedi eius beatitudinis ex præſenti nr̃a lege facienda circa exiſtẽtia ei quolibet modo in ordinationibus, aut gubernationibus hic, aut in prouincijs iura: ſed oĩbus ẽt cõpetentibus ei quolibet modo & tpe, ratis nunc & in oẽ reliquũ tp̃s ſeruandis: ſancimus tuam hæc conſeruare gloriam, & manifeſta omnibus per literas proprias conſtituere, quatenus per oĩa valeat lex. Hęc enim & glorioſiſsimo præfecto felicis huius vrbis, & ſanctiſsimo archiepiſcopo & vniuerſali patriarchæ præcipimus, vt ex ciuili & ſacerdotali virtute hæc perpetuè cuſtodiantur. Sciant enim & ipſi domuum domini, quia ſi non hęc cuſtodierint, ipſi quidem ſub imperiali fient motu: n domus autem, in quibus aliquid tale agitur, & publicæ fient, & ſub ſacratiſsimum noſtrum ærarium deducentur.

f ET priſcis. Domi. ſc. priuatis.
g Ditionis. i. iuriſdictionis.
h Domib. ſ. priuatis.
i Extranea. vt C. de ſumma trini. l. j.
k In ſacris. i. prędictis ſuis, quæ quantum ad Deum quaſi ſacrata ſunt.
l Myſterij, vt cantare miſſam, vel celebrare ſacrificium.
m Amabiliũ epõrum. ſ. voluntate.
n Fient motu. i. arbitrio ipſius imperatoris punientur.
Dedu-

† De ma huius autħẽ. vide p Innoc. ſ c. ad hæc. extra. de elect. Bal. ſ margar. in verbo, capella. ver. ſi. vbi tractat an liceat ſit ſ domo priuata hẽre capellam.

tur. [a] Si autē & aliquos contingat [b] tale aliqd in ſuis habere domibus ſciāt, ꝙ niſi intra tres mēſes [c] ex quo hæc lex inſinuata fuerit, hęc correxerint, & ad figurā à nobis ordinatā deduxerint, ſub ꝑdicta pęna fiēt. Hęc aūt agi cū veritate, non ꝑ aliquā calumniam volumus. Veracium [d] .n. ſolummodo ſumus amatores. Hæc ſancimus tuam cuſtodire celſitudinē, & nihil tale fieri concedere. Scito .n. quia ſi didicerimus, ꝙ tibi tale aliquid denunnatum, deinde nō ꝓhibuiſti aut tu, aut ſucceſſores tui cinguli futuri: ipſe quidem quinquaginta librarum auri expones pęnam: & qui ſucceſſores cinguli tui fuerint: parens aūt tibi officium, idem ſuſtinebit dānū: qa rē nobis ſtudioſā, & ſanctiſſimę eccleſię cuſtodiētē vnitatē, [e] & prohibētē q̄ à nobis apertè interdicta ſunt, agi latenter paſſum eſt, deſpicere cōmiſſum: & circa ipſum cingulū periclitabitur: inſuper & ipſam domum in qua aliquid tale agiť, fieri publicam: & ſub ſacratiſſimū venire ærarium. Scriptū aūt eſt à nobis & ſanctiſſimo patriarchę felicis huius vrbis, vt & ipſe huius ponat rei prouidentiā. volumus .n. ſacerdotaliter & iudicialiter hæc ſeruata durare in reliquū tp̄s immutilata. D. III. No. Nou. Conſtā. Impe. Domi. Iuſt. P P. Aug. An xj. poſt Beli. v. C. Cōſ. Deeſt hic cōſtō, De impēſis quas facere oporteat ī funerationibus defunctorū. Nouel. LIX. quam in x. collatione reperies.

TITVLVS XIII. Nouel. 60.

VT DEFVNCTI [f] SEV FVNERA eorum non iniurientur à creditoribus, & vt conſiliarij [g] non ſuſcipiant cognitiones abſq; iudicibus.

Mortuis & moribundis, funeribus eorum, necnon eorum domui & rebus ac familia creditores iniuriam inferre prohibentur abſque iudiciali decreto.

Imper. Iuſtin. A. Ioanni glorioſiſ. ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconſuli & patricio.

QVI varietatē cārū conijciunt, non facilè ad culpā veniūt, ſi veritatem examinent. quoſdā nanq; veriſimile eſt multitudinē legū q̄ ꝑ ſingula à nobis adijciunť culpare, nō conſiderātes qa opere ſemp vocante [h] cōſonas cauſis ponere leges cōpellimur: cū ſemp inopinabile emergat, & ab ijs, quę iā poſita ſunt, mederi nō valeat: quale quidē nuꝑ eſt agnitū. Deberi ſibi quidam dicens ab aliquo dū hominē in morte cognouiſſet eſſe conſtitutū, milites congregans, & ſeruos alios [i] plurimos ingreſſus eſt ſuper morien: ē. verū ille anxiatus clamare cępit, donec eū violentia cōpreſſum reliquiſſet ſpiritus, a ille ēt ſignacula impoſuit rebus ſua ꝑtāte, [k] ꝑn̄te nullo in cingulo conſtituto, aut quolibet oīno legali & ciuili officio obſeruato: & neq; ita receſſit, ſed ēt defunctū iniuriare nō eū piguit: primū quidē inſiſtens nō fieri exſequias: deinde cū vix cępiſſet de domo deponi mortuū, inſtabat publicè portari luctū non finēs: neq, deducēdū dicens, niſi debitū perceperit, donec ſponſorē accepit: & ita iā defunctum tradi terræ permiſit. Negotiū ſiqdē quo hæc cōmiſſa ſunt, cōpetenter diſpoſitū eſt. [l] oportere aūt iudicamus ēt generali lege hæc emendare: non ſinentes hæc rurſus committi ſemper ſine legiſlatione manentia.

CAP. I. De creditoribus qui mortuis debitoribus imminent, ſic Iulianus.

Sancimus igiť, [m] ſi qs illo ſuꝑſtite adhuc quē putat debere ſibi, accēdat domū eius, & moleſtus ſit ſuꝑſtiti hoī, aut qui eius ſunt, vxori forte vel filijs, aut domui oīno, [n] aut ēt ſignacula ꝑ ꝓpria ꝑtātē imponere pręſumat, nō ꝓr' decreto & officio legali ſeruato: poſt eius, qui dr̄ debere, mortē, actione quidē modis oīb. [o] cadat, ſiue iuſtā habeat hāc, [p] ſiue non: quantū verò deberi ſibi dicit, tm̄ aliud ſuperexigatur, & def iniuriati hæredibus. Confiſcationē quoq; .n tertiam partem ſubſtantiæ ſuſtineat (ſicut & Marcus Philoſophus Imper. in ſuis con-

† Facit ad hunc. §. cap. ex parte innocta gl. ſuper verbo appellatione. extra de ſepul.

[a] Deducentur. facit de epiſ. & cler. l. conuenticula. C. de enu. l. 1. C. de hære. & Manichę. l. 5. & C. de fal. mone. l. 1. §. cuius. & C. de paga. l. fi.

[b] Contingat. tpe huius conſtitutionis.

[c] Tres menſes. J. vt factæ nouæ conſti. §. vt autem. coll. 5. contra. Sol. hoc ſpeciale.

[d] Veracium. ſ. amantes. alias veritatis. ſic C. de lege Fu. Canin. tol. l. 1.

[e] Vnitatem. ſic C. de ſum. tri. l. 3. Acc.

§. VT DEFVNcti &c.

Hac prima pars expeditur inf. eod. vſque ad §. illud.

[g] Et vt conſiliarij. hoc expeditur. J. eod. §. illud. vſque in fi.

[h] Quia varietatē. Ope vocante. i. neceſſitate imminente.

[i] Et ſeruos alios. ergo ſerui poſſunt eſſe milites: ſed contra. C. qui milit. non poſ. l. ſuper ſeruis. lib. 12. ſed dico quòd hæc dictio alios, non implicat hic, ſicut in diuina ſcriptura, Crucifixus eſt Ieſus, & alij duo nequam. ſic ſup. de man. prin. § oportet. coll. 5. & ff. de ꝓcura. l. non ſolum. §. quæritur.

[k] Poteſtate. i. auctoritate ſua.

[l] Diſpoſitum eſt. à nobis per ſententiam.

[m] Sancimus igitur. nunc repetit quæſtionem, vt addat.

[n] Domui omnino. ſcilicet, non.

[o] Modis omnibus. i. ipſo iure. ſic ff. depoſi. l. 1. §. ſi pecuniā. in fi. & facit ad hoc. de publi. & vect. l. cōmiſſa. & C. de ijs qui po. no. ti. præ. ceſſi. in l. 1 & C. vnde vi. l. ſi quis in tantam. & C. loca. l. fi. & J. vt non fiant p:g. §. 1.

[p] Hanc. ſcilicet actionē. & facit. ff. ſi quis ali. te. pro. l. 1. j. ſeip. Mo-

cõſcripſit legibus) & infamia feriatur. Qui.n. hominis naturã nõ erubuit, dignus eſt & pecunijs & gloria & alijs oĩbus cõdẽnari. Si vero ẽt moriẽte [a] quodã, circa funus peccet aliqd morientis, q̃ [b] exſequias ꝓhibeat: ſcripta quidẽ iam lex eſt [c] & à noſtro patre ſuper hoc: tñ ſimul etiam ex noſtris maior ſequatᷓ delicti pœna, & ijſdem ſubiaceat q̃ præſens infert lex [d] eis qui in viuentẽ tale aliqd, quale diximus, cõmittũt: huius rei prouidentiam habente præcipue quidẽ glorioſiſſimo ꝑfecto huius feliciſſimę ciuitatis, cui talium emendationũ cura eſt: nihilominus aũt glorioſiſſimo ſacrorũ noſtrorũ prætoriorum præfecto, & glorioſiſſi. magiſtro ſacrorum officiorum, & ſemper his obedientib. officijs. Oportet [e] .n. cõibus exiſtentibus ꝯ naturam iniurijs, cõem eſſe iudicib. ſuper his prohibitionẽ atq; vindictã: his non in ſola hac feliciſſima ciuitate valentibus, ſed ẽt in oĩbus gentibus quarum nobis principatum alium quidẽ ab initio dedit [f] deus, aliũ verò adiecit, & adhuc etiã dabit, ſicut ait quidã ante nos: [g] prouinciarum quippe iudicibus, ſiue militarib⁹ ſiue ciuilibus huius rei prouidentiã habẽtibus. Sequitur [h] .n. hic quidẽ iudices eorũq; officia xxx. librarum auri pœna, ſi quid horum neglexerint: prouinciales autẽ quinq;, ſi neque ipſi ad hoc inſtiterint denuntiatione qualibet aut hic [i] aut per prouincias facta.

CA. II. Ne cõſiliarij ſiue adſeſſores ſuſcipiant cognitiões abſq; magĩratib.

Iudex ordinarius occupationibus publicis impeditus, cauſam cõſiliarijs poteſt delegare, ſententia ſibi ſeruata dummodo tamen cauſam audiat, & ſñiam proferat, et appellationem interpoſitã ſuſcipiat. iudex autem appellationis & delegatus delegare non poteſt. Bar.

Illud ẽt recte ſe habere perſpeximus, nõ permittere (ſicut Zenonis piæ memoriæ dicit cõſtitutio, [k] & nr̃a quoq;) cõſiliarios [l] iudicum ipſos cãs p ſe [m] audire, q̃ apud adminiſtratores [n] aut datos à nobis iudices agitãtur. [o] Multo nanq; melius atq; ꝑfectius corã ipſis adminiſtratorib⁹, [p] ꝑſẽtibus [q] illis quorũ intereſt, cãæ mouentᷓ, terrore imminente, exhibitis teſtib. [r] & oĩno cã ꝓpriam hñte honeſtatẽ, [s] quã ſi [t] apud pedaneos iudices [u] talia decernantur, in nullo conſiliorum officio diſtante ab illis. [x] Sed qm̃ à nobis conſtituti [y] ſemp adminiſtratores, occupationibus rerũ noſtrarumq; iuſſionum comprehenſi, ad hãc neceſſitatem deponuntur: [z] oportet conſonã congruamq; legem rebus imponere. Sancimus [†] igitur conteſtationes quidẽ litiũ oĩb⁹ modis apud ipſos fieri adminiſtratores, ſiue [a] maiores ſiue minores [b] ſint: ſed ẽt in medijs litibus introduci rurſus apud eos ſemel moti negotij [c] res, quatenus ea q̃ examinantur, agnoſcant. cũ vero nouiſſima [d] ſñia ꝓferẽda eſt, nullo mõ ꝑſumere conſiliarios

[a] Moriente. i. mortuo.
[b] Quòd. pro quia. Accurſius.
[c] Lex eſt. vt C. de ſepul. vio. l. ſi.
[d] Infert lex: vt ſ. ꝓxi. ſed contra. ff. de ſepul. vio. l. 3 §. nõ perpetuo. ſed ibi ab amicis portabatur & ſecundum volũtatem defuncti: hic autem contra voluntatẽ. Itẽ hic poteſt teneri iniuriarum hæredibus: vt ff. de iniur. l. 1. §. & ſi forte. Acc.
[e] Oportet. ſic C. de hęre. l. 3.
[f] Dedit Deus. ſic infra de fide inſtrum. §. 1. in ſi.
[g] Ante nos. ſ. dixit forte. Acc.
[h] Sequitur. ſ. perſequitur.
[i] Hic i. in regia ciuitate Accur.
[k] Conſtitutio nec illam conſtitutionem nec ſequentem nſam habemus hic ſed huius conſtitu. ſ. Zenonis habemus memoriam. inf. de iudic. §. reſpon.
[l] Conſiliarios. iudicum. i. aſſeſſores: vt ſ. de iud. circa princ. ibi, nr̃is enim & c coll 6. quorum cõſilio adminiſtratores iudicant: vt ff quod q̃ſque iur. l. 2. & C. de aſſeſ & do. l. 1.
[m] Per ſe i. ſine adminiſtratore corã quo fuit incepta cauſa. & dic q̃ ordinarius ſeruauit ſibi ſententiam: quia ſi nollet ſeruare ſibi ſententiã, hoc poſſet iure.
[n] Adminiſtratores. i. ordinarios iudices: vt patet ex diſtinctione quam facit, & ſ. de exhibi. & intro. §. ſi verò.
[o] Agitantur. i. agitari cœptæ ſunt, vel agitari debent.
[p] Adminiſtratoribus. ſ. agitantur cauſæ.
[q] Præſentibus. ſic C. ſi per vim vel alio modo l. ſi. ſic ff. de re iudica. l. de vnoquoque.
[r] Teſtibus. vt poſſint terreri & cogi teſtimonium ferre: vt C. de teſt. l. ſi quãdo. Vel aliter vt poſſint torqueri: vt ſ. de teſtib. §. hæc omnia in pecuniarijs coll. 7. & C. de teſtib. l. nullũ. & de epi. & cle. l. preſbyteri. quod fieri nõ poteſt à conſiliario: vt infra de teſti. §. ſi verò ignoti. ſed in eo quod dictum eſt coram eodem adminiſtratore produci teſtes, ꝯ eſt ſ. de teſti §. & qm̃. ſed illud ſpeciale. quando abſentes ſunt.
[s] Honeſtatẽ. aliàs honeſtatẽ, & aliàs poteſtatem.
[t] Quam ſi. hoc reſpicit ſuperius verbum perfectius.
[u] Iudices. i. delegatos.
[x] Ab illis. ſ. pedaneis iudicibus. q. d. ſimiles ſunt conſiliarij pedaneis iudicib. vñ ita obtinet in pedaneis: ergo ita & in cõſiliarijs, loco ſumpto a pari. vel a communitat accidentib. vt ff. de publi. l. eum qui. 3 reſpon. ſed fallit in eo, quod pedaneus interdum eſt ordinarius, vt defenſor ciuitatis: vt C. de peda. iudi. l. fin. & ſ. de defen. ciui. §. & iudicare. & iſte poteſt cognoſcere de tota cauſa ſuo iure ſine commiſſione alicuius.
[y] Sed qm̃ à nobis cõſtituti. aliàs à nobis ſtatuti.
[z] Deponuntur. ideſt deducuntur ſiue deueniunt, vt non poſſint p ſe audire, aliàs ergo non poteſt fieri delegatio vel cõmiſſio reſeruata ſententia ſibi: vt C. de peda. iudi. l. placet. & infra de iudi. § 1.
[a] Siue maiores. vt ꝓſides vel proconſules.
[b] Minores. vt defenſores ciuitatis qui & pedanei dicuntur, vt modo diximus.
[c] Moti negotij. aliàs motum negotium.
[d] Nouiſſima. ſ. deffinitiua.

[†] Cõcor. c. ſu p queſtionũ. cũ gl. ſu p ver ti. i princ. ex de off. dele. & vide illã gl. q̃ bona ẽ ponẽs differentiã inter leges & canon.

Diſpo

abſq; adminiſtratoribus audire, ſed eum cum cõpetenti honeſtatẽ, quam dudum diſpoſuimus, a ꝓpoſitis ſacroſanctis eloquijs, ipſos adminiſtratores & audire, quæ examinata ſunt oia, conſequẽter, & iudicare eos negotia, & ſuſcipere b appellationes, ſi quis appellauerit, ſine vlla dilatione, vbi lex hoc c fieri permittit: & rurſus appellationis iudices d modis oibus per ſe audire negotia, nullo agere aliter præſumente: ſed ſi quid tale fiat, ipſis quidem adminiſtratoribus viginti librarũ auri formidantibus pœnam: conſiliarijs aũt, qui tale aliquid agere præſumpſerint, ſi quidem aduocati ſunt, expellendis ab eloquentiſſimorũ aduocatorum collegio. Si verò aduocati non ſunt, ſed alij qdã: ẽt cingulo (ſi quidẽ habẽt) priuandis, & decẽ librarũ auri caſtigandis pœna. Nõ enim oportet eos qui Zenonis piæ memoriæ contempſerint legẽ, & dudũ noſtram e & ꝓſentem, arbitrari vt vnquam falſitatis f huius fugiant pęnas. Erit enim curę ꝑ tps glorioſiſſimi comitis ſacrorũ nr̃orum priuatorũ, huius rei habere prouidentiã, & exigere pœnam, & inferre ærario, dum tale aliquid cõmiſſum fuerit: cognoſcente etiam ipſo, qa de ſuo fiſco ꝯplere debeat, niſi huius rei habuerit competentem prouidentiam: Sed hoc quidem in adminiſtratorib⁹ decernimus: qbus publicæ & circa nr̃as iuſſiones occupationes g vt non ꝑ ſe audiant cauſas, concedunt veniam. Alios aũt oẽs, q nullã adminiſtrationem h habent, cauſas aũt ex iuſſionibus noſtris audiunt, aut in hac feliciſſima ciuitate, aut in alijs, ſi tale aliqd egerint, i & eos qui in officio cõſiliariorum cum eis k audierint, adhuc vehementioribus affligimus pęnis: niſi ꝑ oẽm l conſequentes litem ipſi cũ ſuis ꝯſiliarijs audiant cauſam. m nam & dignitatũ cauſam eis interminamur, n & pęnam vicenarũ librarũ auri: & eorũm cõſiliarios ex ipſa pelli ciuitate in qua hoc egerint, inſuper ẽt ipſos proprio cadere honore. Tua igiť eminentia, quæ viſa ſunt nobis, & ꝑ hãc diuinã declarata ſunt lege, oibus faciat manifeſta, ẽm ſolemnẽ modũ edictis per prouincias vtens: vt nullam gentiũ lateat aliquid quod à nobis ſancitur. in hac enim feliciſſima ciuitate glorioſiſſimus præfectus vrbis hoc proponet. Dat. Calen. Decẽb. CP. Imp. Domi. Iuſtinia. PP. Aug. anno. XI. poſt Beliſ. V. C. conſu. anno. I I.

TITVLVS XIIII.

Nouella LX.

VT IMMOBILIA ANTE nuptialis donationis o neq; hypothecę dentur neq; oino alienenť à viro, nec conſentiente p vxore: niſi poſtea ſatis fieri poſsit vxori hęc vero q etiam in dote valere.

a Diſpoſuimus. vt C. de iudi. l. rem non nouam. b Et ſuſcipere. aliàs punitur qui non ſuſcipit: vt C. de app. l. iudicib. & l. ſi quis prouocationem. c Lex hoc. aliàs & lex hoc &c. nõ aũt permittit lex qñq. vel ratione perſonæ iudicantis: vt ĩ. de app. §. j. vel rõne rei, vt ſuper poſſeſſorio, vt diximus. C. ſi de momen. poſſeſ. l. j. vel quia occurrit tps appellationis faciendæ. vt ĩ. de appel. j reſpon.

d Iudices. vel delegati. qb. cã appellationis cõmittiť. vel ordinarij. ad hoc ĩ. de appel. §. illud & §. Oriẽtalem. collatio. 4. Sed quid ſi ordinarius, q de appellatione cognoſcit, impediť publicis occupationib. Rñ. idem quid in eo qui de principali rã cognoſcit: vt ſicut ille in eum caſum tantũ, qñ ſic impediť. poteſt audientiam committere, ita & iſte: vt ſtat hic ſubijcit, & ĩ. proxi. ſed aliud in delegato ẽt quocunque. vt tantũ per ſe cognoſcat: vt ĩ eo. §. ſi. ſed alij dicunt, q idẽ in iudice appellationis, quod in delegato. ſ. vt tantũ per ſe audiat. & ſi publicis occupationib. impediatur.

e Noſtrã quã duas non habemus.

f Falſitatis. i. iniquitatis. ſic inſtit. quib. ex cau manu nõ poſſumus. §. ſemel nam falſitas eſt imutatio veritatis: vt ĩ de fi. inſtru. in prin. col. vj.

g Occupationes. ſ. concedunt veniã, vt ſubijcit.

h Qui nullã adminiſtrationẽ. i. nullã ordinariã iuriſdictionem. delegatã tñ habent: vt ff. de offic. eius cui man. eſt iur. l. 1. in fi. l eo qd dicit transferri in delegatũ iuriſdi. vt ff de iu. om. iu. l. more. Sed q dã dicũt delegatum nullã hẽre iuriſdõnẽ: vt ff. de re in. l. ait ꝑtor. ſed certe verbum notionis, qd ibi. ponitur, pro arbitrio adijcitur. Item eſt pro eis ff. de offi. ei⁹ cui mã. eſt iur. l j. §. fin. in eo quod dicit, propriũ nihil habet. ſed dic, ſcilicet ordinariũ. vel dic q nõ habet proprium ꝑꝑ hoc. qa cito põt reuocari: vt C. cõia de leg. l ſi. §. j. ff. de iudi. l. iudicium ſoluitur.

i Egerint. i. nõ audierint, cũ reſeruanerint ſibi ſuiã.

k Cum eis. ſcilicet adminiſtratoribus.

l Per omnem. i. per totam litem.

m Audiant cãm. ſ. à principio vſque ad fin & ita delegatus à principe nõ delegat. vt hic. Sed ĩ C. de iudic. l. à iudice. Solut. hic exaudit Ioan. ſi velit, ſibi definitionẽ retinere. nã hic ꝑ ſe tñ audire debet negotium. licet ſec⁹ ſit in ordinario: vt ĩ. dictũ eſt. ſi vero totum vellet alij cõmittere, poſſet: vt ibi. nam & hic & ibi de legatis a principe loqť. aliàs enim nullo modo delegat. vt ibi, & ff de offic. proton. l. legatur. Vel ſic, ibi, loqť de iudice ordinario delegato, hic vero de eo delegato, qui non erat ordinarius: & hoc põt dici ꝑ verba illa, quæ hic ſunt, ſ. alios aũt oẽs &c. vel hæc corrigit illã ẽm Ir. vel aliter hic non prohibetur delegato delegare prorſus, ſed non poſſe litem conteſta. tantum audire, ſed rurſus in medio ſemel, in fine vlã. & hęc eſt eadem cũ prima ſolutione, quæ eſt ipſa veritas Accu.

n Interminamur. ideſt, interdicendo minamur.

VT IMMOBIlia antenuptialis &c.

o Donationis. Hec prima pars expediť ĩ eod. vſque ad §. & multo.

p Neq; ꝯſentiẽte, ne dum ea inuita. Al.

q Hæc vero. hæc ſecũda pars dř ĩ. eo. vſque ad §. & multo. A.

Cauſa n

Donatio

Donatio propter nuptias in immobilibus conſiſtens, etiam muliere conſentiente non alienatur nec obligatur, niſi elapſo biennio mulier ſuum conſenſum confirmet: nec tūc ſibi nocet, ſi vir aliud in bonis non habet, ex quo mulieri ſatisfieri poſſit. cōtrahenti tamē cū vno ius ſaluū eſt cōtra cū ad reliqua ſua bona. Item dos alienari poteſt: & omnia priuilegia doti data ſunt firma. Angelus.

Idem Imp. Iuſtinianus Aug. Ioā. glorioſi. Orientalium ꝑtoriorū ꝑfecto, iterū excōſuli & ꝑricio.

Cauſā a miſerandā fieri cognoſcentes, coram nobiſippſis negotio moto: illud quidem correximus competenti modo: b lege aūt generali † emendamus huiuſmodi negotia (hoc qđ moris eſt c noſtri) & ſancimus.

CAP. I. Vt immobilia ꝑꝑ nuptias donationis neq; hypothecæ dent, neque oīno alienentur.

Si quis conſcripſerit antenuptialē, aut ꝑꝑ nuptias dorōnē (ſic.n. eā oportere magis vocari decreuimus d) ſiue ipſe pro ſe hoc faciens, ſiue ēt altero ſcribente, e aut patre, aut mr̄e, aut cognatis, aut extraneis forte Si qs igiē f tale aliqd fecerit, & ſcripſerit donationem, in qua ēt aliqd imobiliū eſt: interdicimus ei, g aut decętero ſupponere h rē conſcriptam in antenuptiali donatione, aut alienare oīno. Quod enim ſemel vinculis ſponſalitiæ i largitatis obligatum k eſt, nō erit ꝯueniens alienari: vt mulier forſan in lucro quod ei cōfert antenuptialis donatio, l difficultatē patiaē, non inueniens rē in viri ſubſtantia, cum ſit alienata alijs, aut ſuppoſita, vt potentibus m forte perſonis: quatenus illi n ꝑp hmōi cās, aut ſit oībus modis inhabilis vindicatio, aut difficilis, & litibus egeat dum ex hoc ipſo o ſit adiuuanda. Quapropter hoc obſeruetur: p & q poſthac q ꝯxerit, ſciat, q̄a ſiue emptionem, ſiue hypothecam habeat, nihil horum vtilitatis habebit r oīno, ſed ęqualia erunt nō ſcriptis, s nec dictis, q̄ ſuper hoc ſcripta ſunt, aut cōuenerunt: vt ſeruetur vxori lucrum. Non enim videtur nobis immoderatē t feciſſe quidam noſtrorū iudicum, qui etiam ipſam in rem u actionem mulieribus poſt matrimonij tranſactionem in ſponſalitia largitate dederūt. quod rectè inchoatū, deinde à poſteris iudicibus quaſi pro ſuperuacanea quadam ſubtilitate contemptum eſt: & non quaſlibet vias & artificioſas inueniant, x ſumentes hypothecas, præparando mulieres conſentire, & ita proprio cadere iure. Conſenſus enim in talibus, aut in hypothecam, aut in venditionem, aut in aliam alienationem conſcriptus, percipienti omnino non proderit, † ſi ſemel conſenſus fiat: ſed ſicut in interceſſionibus y ſcripſimus, z vt oporteat biennij tempore exiſtente, & rurſus aliam profeſſionem ſcribi confirmantem cōſenſum: & tunc ratum eſſe, quod factū eſt: ſic & in hoc fiat. Et ſi conſentiat a mulier, ſecundum ſpeciem in interceſſionibus, ſit omnio indemnis, b niſi etiam ſecundum (ſicuti prædiximus) celebrauerit conſenſum, c plura nanque ex primo mox auditu d delinquuntur: e muliere quippe mariti ſeductionibus facilè decepta f & propria negligente iura. cum verò in plurimo tempore cogitauerit pro negocio, fiet forſan cautior: Veruntamen neq; hoc ſimpliciter

a Cauſā miſerandā. i. miſericordia dignam.
b Competenti modo. i. per ſententiam definitiuam.
c Moris eſt. vt ſ. ti. j. in prin. & j. de ſi. tutoru. §. quia igitur.
d Decreuimus. vt C. de don. ante nupt. l. fin. & facit inſti. de dona § eſt & aliud.
e Scribente. ſ. ꝑdictā donationem ꝑꝑ nup & facientem eā.
f Si qs igiē. repetit, vt procedat vltra.
g Interdicimus ei. ſ. marito ſcribenti talem donationem.
h Supponere. i. obligare pignori.
i Sponſalitiæ. i. donatio ꝑꝑ nup. impropriè. n. ponitur: vt j. vt ſpon. larg. i. ſi.
k Obligatum eo q̄ facta eſt in dominio mulieris.
l Donatio. ꝑ pactū de lucrando. Accur.
m Potentibus perſonis quibus pares eſſe non poſſumus: vt ff. de ali. iu. i. §.
n Quatenus illi. ſ. mulieri.
o Dum ex hoc ipſo. ſ. iure cōi: vt ex illo edicto de alien. iudi. mut. cau. fa. vt ff. de alie. iu. l. j & ij.
p Obſeruet. ſ. qđ in l. iſta continetur.
q Poſthac. i. poſt hanc legem.
r Habebit. in re mobili antenuptial. do.
s Non ſcriptis. dativi caſus eſt. & facit ſ. conſtitu. quæ ex adſcript. §. ſi. in fi.
t Immoderatè. ſed moderatè. Accur.
u In rem. i. ſoluto matrimonio, vt ſubijcit. & ēt cōſtante eo, ſi maritus vergat ad inopiam: vt j. de æqua. do. §. illud & facit ſ. vt decetero cōmutationes § j. & ſ. de non alie. §. ſi quis igitur emere.
x Inueniant. ſ. creditores. Accus. Florent.
y In interceſſionib. ADVLTIO idest eo titulo in quo de interceſſionibus fœminarum quarto ꝑdicto libro diximus titu. ad. SC. Velleianū, Iulianus intelligit. l. ſi mulier: vt Accurſius notat. Cont.
z Scripſimus. vt C. ad Velle. l. ſi mulier.
a Et ſi conſentiat. ſ. ſemel tantum.
b Indemnis. ſ. mulier.
c Cōſenſum. ſ. ſedm. Et ſic nō duplicē conſenſum interdū plus operari q̄ vnum: vt hic, & C. de non nu. pecu. l. in ꝯtrctibus. §. j. & C. ad Vell. l. ſi mulier. l. ſi aliās. ꝯ. vt ff. de verb. ob. l. qui bis. ſed quod hic dī de duplici mulieris conſenſu circa fideiuſſionem præiudicare. vt correctū, vt j. vt nulli iud § & illud vero præuidimus. coll. ix. vt dic vt ibi dixi. ℞.
d Auditu. i. ꝯſenſu.
e Delinquuntur. i. ſiunt in præiudiciū eius. Accur.
f Decepta. ſ. ſemel. Alia.

† Cōcor. Clement. vnica, de in mu. ec cle. ꝯ ſi.

† Cōcor. glo ſuper ver. alie. ſ med. in ca. ex pat re. extra, de ꝯſue. vbi dicit, quod nō valet alienatio fundi dotalis ēt muliere conſentiente.

citer damus: ſed tūc mulierē ex ſecundo cōſenſu dāno ſubmittimus, dum ſunt aliæ res, a ex quib⁹ poſſibile eſt ei ſatisfieri pro re, vel reb. immobilibus, q̄ in antenuptiali donatione cōtinenť, & q̄ ab alio detinenť pp alienationis aut ſuppoſitionis modū. alioquin ſi nihil aliud ſupſit, neq; ſic læſionem ſuſtinere mulierem pmittimus: ſed licet ſecundo vel frequenter conſentiat, cā ad interceſſionis feratur rōnē, b & ſit oino ei lucrū c ſub cautela poſitū niſi apparuerit relictū aliud ſufficiēs ad antenuptialis largitatis quantitatē. Et hæc dicimus non ſolum parcētes mulieribus, ſed multo potius viris talia faciētibus: ſiquidē & multis & penè pluribus caſib. cōib⁹ filijs antenuptialis donatiōis ſeruant res: & rurſus hę remanēt apud ſubſtantiam viri eiuſque ſucceſſionem ex hac obſeruatione: ideoq; vtilis eſt lex vxori & marito ſm has ſatiſdationes. d Et multò potius hæc in dote e valebunt, f ſi quid dotis, aut alieneť, aut ſupponať, iā.n. hæc ſufficienter delimata neq; ſancita ſunt. g Sed neq; ipſos ꝓhēres oino negleximus. nā & ſuper his obligationē quantū ad mulieres neq; dictā, neque ſcriptā eē volumus: h & ipſos viros in alijs earū reb. obligari volumus occaſiōe alienationis aut hypothecę: mulieribus quidē ſeruātes in ipſis immobilib. rebus ſponſalitiæ largitatis ius innouatū: viris i aūt cōpetens ius ex documētis, quantū in alijs rebus ſuis: k oīb. priuilegijs iā dotis datis l ā nobis, in ſua firmitate manentib. qn mulier mouerit. m alijs.n. omnibus ꝑter mulierem, hmōi priuilegia nec ex antiquo dedimus, neq; nunc damus. Tua igitur eminentia, q̄ placuerunt nobis, & per hanc ſacrā declarata ſunt legem, oībus faciat manifeſta, ſm ſolennem modū edictis præceptis per prouincias vtens: vt nullam gentium lateant, quæ à nobis ſancita ſunt. in hac.n. feliciſſima ciuitate glorioſiſſimus præfectus vrbis hæc præponet. Deeſt hic 62. conſtitutio latina de conſultationibus, quæ in editionibus Græcis deeſt: eius tamen ſummam deſcripſimus ex latina Iuliani epitome manuſcripta. Contius.

a Aliæ res. In hoc ſolo addit hoc authen. legi Codicis ad Vell. l. ſi mulier, ſm Ioan. quod ſic intelligo: ſ hoc ſolo eſt plus in conſenſu circa antenuptialem donationem q̄ circa fideiuſſionem eius.

b Rationem. vt non ꝓiudicet ſibi. Accur.

c Lucrū ſub cautela. ſic ſ. de nup. §. & ita circa talium &c.

d Secundum has ſatiſdatiōes. i. ſm has cautelas, quas dedimus mulieribus, vt poſſint vindicare res ſupradictas.

e In dote ſ. inæſtimata: qui fundus dotalis dr: vt C. de rei vxo ac. §. & cum lex. ſm Azo. (aliàs ſm Mar.) & ſm Albe. qd̄ puto verum. Pla. vero gñaliter in quolibet. pro nobis eſt C. de iu. dot. l. quoties. Idē eſt pro nobis qd̄ hic ſubijcit. iam.n. &c. vbi expreſſe dicit de dicta l. C. de rei vxo. act.

f Valebūt. ſ. quæ in prohibenda alienatione dixit, non aūt de permittēdā. nam licet millies mulier conſentiat: non tñ præiudicat ſibi ſm Ioan. vt inſti. quibus alie. lic. in princ. Alij ſ. Sed Io. vt dixi, aliud in dote q̄ in do pp nup. dixit: & aliud i remittenda hypotheca à muliere in reb⁹ mariti. C. ad Velle. l. iubemus. Item & alia eſt rō quare ſit aliud: qa oīa priuilegia dotis debent eſſe ſalua, vt j. §. prox. niſi erat res mobilis I dote I qua prædicta forte poſſent ſaluari ſecundum Io.

g Sancita ſunt. vt C. de rei vxo. act. §. & cum lex Iul.

h Volumus. ſic ſ. de non alie § ſi quis ig temere, & §. ſeq.

i Viris. i. ꝓhēredibus cum viris.

k Suis. ſ. viris. & vt oīs abſurditas repellatur. non vt modo pꝛimū ſint obligati viri conueniunť. ſed vt à principio obligati, nunc modo incipiant poſſe conueniri. nā & actio pignoratitia ſoluto debito inueniť, licet primo nata fuerit ſm Pla. vt ff. de fideiu. l. ſi qs ꝓ eo. §. ſi nūmos. Ac.

l Doti datur. vt C. q po. in pig. hab. l. aſſiduis. & inſtitut. de act. §. fuerat. & C. de rei vxo. actio. & facit ad hunc. §. ff. de priuil. cred. l dabimus. & j. vt fratrū fi. § t. & j. neq; virū qd̄ ex dote. §. ſi. & j. vt ca. act. inſtan. do. §. t.

m Mouerit. ſ. actionem.

Vt

TITVLVS XV.
Nouella 60.

DE NOVI OPERIS NVNCIAtione maritimi aſpectus.

Nulli licet ædificare in hac regia ciuitate vltra terminos à iure permiſſos, ſi principaliter noceat. Bart.

Imper. Iuſtinianus Auguſt. Longino huius almæ vrbis præfecto.

CAuſam, q̄ doloſè fit in hac regia ciuitate circa domuū ædificia, cohibere & emendare iuſtum credimus. Quia.n. certis mēſuris diſtare domos abinuicē, Zenonis pię memorię cōſtitutio† dicit: nos ēt aliqd tale ſancimus. Sequitē aūt in hac regia vrbe non poſſe aliqd † vltra cētū pedes prohibere maris aſpectū, rē oium gratiſſimā. Oportebat qdem forſan & exemplari menſura aſpectus eius partem, & non eos prohibere. Sed tñ hoc inopinabili quadā machinanť arte. Quidā.n. centū pedū relinquentes menſurā, aut ēt parum aliquid huic addentes, deinde ædificant: nihil aliud habentes: ſed tanquam aliquod velum tetenderint: & cum abſtulerint maris aſpectum per oēm poteſtatē, & non repugnantes legi propter centum pedum ſpacium, interim ędificant ſine prohibitione: & dum quod quęrunt, potiuntur, deponunt illud quod propter vtilitatem ab eis iniunctum † eſt. ſed ita

† Hæc antea deperdita reponi in proprio titu. Codicis ſub tit. de priuatis operibus curant. meamq; tranſlationē adiunxi. Cont.

Pro incluſis legēdū, ſanciuerim⁹ adiecerit autē illa cōſtō &c.

† Aliquē legendū.

† inuentum.

Auth· m

ita ſchema circumuenientes oī voluntate,extraneas poſſeſſorū conſtituunt domos: quod decetero fieri nullo modo volumus. Sed ſi quis voluerit tale aliquid excogitare & malignari,non taliter ludat: ſed ſi hoc egerit,ꝑ veritate domū totam ædificet, & vſq; ad ſpaciū totū(centū dicimus pedū) tendat,ædificia faciens tanquam neceſſaria ſibi, & ineuitabilia futura,non aūt pp vicini læſionem cō ſtruat parietes, & velut ex quadā pictura talē extendens machinatiooem, priuationem aſpectus arripiat. Sicut enim eis, qui aliena diripiunt, directè aduerſamur, & pœnis dignos putamus: ita & hæc molientes,nihilominus & malitiā eorū,q alienas res abripiūt, æſtimauimus. Vnde ſi paruam aliquam ſemper domū abreptionis auferre præſumenti, beneficio vi bonorum raptorū conquadruplatur pœna: qūo non huoc neceſſe eſt, qui tale aliquid agit, & cogit qđ ab eo factū eſt, alia maiori pœna multari? hoc eſt decem librarū auri inferendarū theatralibus tuæ celſitudinis, vt nō malus vicious (hoc quod in ſermone)conſtitutus,vadat deridens legem, tanquam inualentem eum proprijs inhibere diſpoſitionibus. Quæ igitur placuerunt nobis,& per hāc ſacrā declarata ſunt legem: tua celſitudo in hac feliciſſima ciuitate operi terminoq; cōtradere,& in perpetuum vna cum obedienti oficio ſeruari feſtinet, eadē decem librarum imminente pœna contra hæc præuaricantes, aut præuaricari ſinentes. Data. VII. Idus Martias C.P. Imperato. Comi. Iuſtinia. P.P. Auguſt. anno. XI. Ioan. N.P.V.C. Cos.

Deſunt hic duæ Nouellę 64. & 65. prior de hortulanis,poſterior aūt de his, quæ relicta ſunt eccleſię Myſiæ, quas inferius inter extraordinarias reperies x. collatione. Cooti.

TITVLVS XVI. Nouella 66.

VT FACTAE NOVAE CONSTItutiones poſt inſinuationes earum. poſt duos menſes valeāt. Parcit autem non cuſtodientibus ſubtilitatem conſtitutionum ſuper teſtameotis in relinquendo quadrante, aut non ſubſcribēdo nomen hęredis, aut non dicēdo.

CONSTITVTIO QVINTA.

Lex poſt inſinuationem ligat in ciuitate Conſtantinopolitana: in prouinciis verò poſt duos menſes à die publicationis. Angelus.

Imp. Iuſtin. A. Io. glorioſiſ. ſacrorū p Orientē ptōnorū pfecto, iterū exconſuli & patricio.

SEmper legum nobis occaſiones motorum negotiorū præbuerunt cauſæ. Pluribus enim nobis aditionibus factis [a] occaſione ooſtrarum conſtitutionum quas ſuper ſucceſſionibus ſcripſimus (quale eſt, [b] vt oporteat teſtatorem propria manu hæredis ſcribere nomen, & ex quaotis [c] vncijs reputari oporteat Falcidiam quam filijs parentes relinquunt, ſiue ex tribus,ſiue ex quatuor, ſiue etiam ex pluribus, & multis propter hoc periclitantibus teſtamentis cadere, ne complerentur,quę in eis ſcripta ſunt: quia licet factæ ſint leges, [d] tamen nō ſunt cognitæ aut prouincialibus, aut etiā hic nondum fortè propoſitę,nulliq; manifeſtatę:) † neceſſarium exiſtimauimus talia lege breui corrigere.

CAP. I. Sancimus igitur,ex illo noſtras conſtitutiones quæ pro teſtamentis ſunt,valere, [e] ex quo in cōe factæ ſunt manifeſtæ. In prouincijs autem, ex quo directę per metropolitas palam factæ ſunt,vel poſtea factę fuerint: ne legum ignorantia (ſecuodum quod dudum tenuit) teſtamēta hooines facieotes videantur præuaricari legem. Vt autem apertius adhuc cā declaretur,ſancimus,ſi ſcripta fuerit hmōi lex: [f] hanc poſt duos meoſes dati eis tpis valere, & in republica tractari, ſiue in hac feliciſſima ciuitate, ſiue in prouincijs poſt inſinuationem, ſufficienti hoc tpe omnibus manifeſtam eam cōſtitueret, & tabellionibus eius cognoſcentibus virtutē, & ſubiectis agnoſcentibus, legēq; ſeruantibus. Sic oulli oīno erit declinatio, vt noſtrā cuſtodiat legem. Non enim volumus deficientium infringi voluntates: omnibus ſiquidem ſtudemus modis ratas eas conſtituere. Cur enim culpabimus eos, qui poſitas noſtras ignorauerint conſtitutiones: vel ſi poſt paululum fortè, quàm ſcripta lex eſt,& adhuc ignorata, deceſſerint teſtatores, & propterea in teſtamētis, aut non ſcripſerint propria

VT FACTAE nouæ conſtitutiones &c.

[a] SEmper. Factis. pēdet vſq; illuc, neceſſariū exiſtimauimus.

[b] Quale eſt vt C. de teſta. l. iubemus.

[c] Ex quantis. vt ſ. de trien. & ſe. §. j.

[d] Leges. ſ. prædictæ duæ. Accor.

[e] Valere. ſ. in regia hac ciuitate. Accur.

[f] Huiuſmodi lex. ſ. pro teſtamētis. vt ſ. tit. proxi. dictum eſt. Sed nunquid idē in alijs? Dico q ſic: vt patet ex rub. in prī. cuius verba ſunt generalia: & ita hoc intellige generaliter, † vt ff. de auro & ar. lē. ga. l. ſpecies: & ff. de iur. & fac. igno. l. pe. & fin. Sed contra: vt ſ. vt in priuatis do. iu ſi. vbi dr. q intra tres menſes? ſed illud ſpeciale: vt ibi dixi.

† Cōc. c. ſi Romanorū. 19. diſ. &c. ſi dormie-tit. 31. q. 3. ca. quia circa ex. de priui.

† Cōc. c. cū gl ſuper verbo ſolēniter: de poſtu. pla. q. gl. recitat tenoré huius §.

pria manu heredū noīa,
aut ēt tres vncias ſolū re-
liquerint filio,& nō qua-
tuor: in quo legē aut non
poſitam eſſe contigit, aut
poſitā, & eo ꝙ nondum
propoſita fuerit, iuſte i-
gnoratam? Igitur ēt ha-
ctenus, licet antiqua con
ſtitutio ſit,& in cognomi
nis noſtri poſita conſtitu-
tionum codice, quæ ſcri-
bi propria manu hr̄dis [a]
nomen diſpoſuit: tñ plu-
rimi ꝑter eius teſtati ſunt
virtutē, ignorantes eius
legiſlationem: & hacte-
nus talia prætermiſſa de-
nuntianſ nr̄ę poteſtati:&
oībus ſemp talia poſcen
tibus veniā dedimus: qm̄
nondū fieri hęs manife-
ſtas euenerat,& ſacras ſu
p his fecimus formas [b]
iuſtam eis largientes ve-
niā. Ne igitur importuni
tatē [c] patiamur de his p
ſingulos dies, & formas
ſcribere cogamur: ppea
ſancimus (ſicuti dictum
eſt) ſeniorē [d] quidem in
Iuſtinianeó poſitā codi-
ce legē valere, hic qdem
ex quo inſinuata eſt: in
prouincijs aūt ex quo di-
recta & palā facta eſt in
vnaquaq; metropoli aut
alia ciuitate. Tpe namq;
plurimo tranſeunte, &
noſtro codice vbique di-
recto non rectè ignorabitur. Alteram [e] vero
nouellam quæ inter conſtitutiones poſt co-
dicem poſita eſt, † decernente quod filijs
relinquatur, valere & in hac feliciſſima ci-
uitate, & in prouincijs poſt duos menſes [*]
inſinuationis, ſicuti prædiximus: eo ꝙ factis
à nobis [f] vniformibus conſtitutionibus de
menſa inſtitutionis filiorum, alia quidē Græ-
corum lingua conſcripta, pp multitudinis
frequentiam: [g] alia vero latina, quæ ēt fir-
miſſima pp reipublicæ figuram eſt: illa qdē
Calendarum Martiarū habet conſcriptionis
tunc diē: noua aūt tunc inſinuata eſt: alia ve
ro eſt Latina voce [h] conſcripta ad Soloniū
glorioſiſſimum apud Afros ſacrorum præſu-
lem tunc prætoriorum, Calendis Aprilis.
Quia vero neque Græca lingua conſcripta,
mox palam facta eſt & directa. deniq; etiam,
quæ hic ad glorioſiſſimos præfectos ſacrorū
noſtrorum prætoriorum conſcripta eſt, ideſt
Græca lingua, Maio menſe inſinuata eſt in
eadem ſede atque directa: ideo ſancimus o-
portere eius legiſlationem quæ de menſura
inſtitutionis filiorum eloquitur, valere hic
quidem ex Calendis Maij, vt duos menſes
ſeruemus: in prouincijs autem ex quo hæc
palam facta eſt, etiam ibi duobus menſibus
poſt inſinuationem ſeruandis. Si vero non-
dum hactenus in omnibus prouincijs deſti-
nata [i] eſt: velociter & eam & alias, quæ
fortè non miſſæ ſunt adhuc, aut etiam poſtea
comitante Deo à nobis faciendas, mitti nūc
vel mittendas eſſe: quatenus noſtræ conſti-
tutiones in metropolitanis ciuitatibus fiant
vel faciendæ ſint manifeſtæ. Prouinciarum
vero præſides ipſos mittere eas, & miſſuros
eſſe per omnes ciuitates ſub vnaquaque pro
uincia conſtitutas: vt nullus decætero occa-
ſionem ſumat cuiuſlibet ignorationis. Vnde
præteritum omne iuſtam habeat veniam,
valeantque [k] defunctorum voluntates &
diſpoſitiones, vel ſi nuper factæ ſunt, ſicut
eas illi fecerunt, vel ſi ſecundum prius te-
nentem legiſlationem litteris proprijs non
ſcripſerunt hæredum appellationes, aut te-
ſtibus eas non fecerunt manifeſtas, aut tres
vncias & non amplius reliquerunt filijs.
Non enim infringi (ſicuti prædiximus) de-
functorum volumus diſpoſitiones: ſed ra-
tas eſſe per omnia declaramus: vt ſi vel pro-
ximè ſcripta ſint teſtamenta poſt poſitionem
legis, nondum vero contigerit conſtitutio-
nes factas innotuiſſe: & ſuperuiuentibus for
tè teſtatoribus non ſunt mutata: manent ēt
ſic inſtitutiones, quæ ab initio ſecundum tūc
certas exiſtantes factæ ſunt leges, propriam
virtutem habentes, & non accuſandæ eo ꝙ
tempore quo ſuperuixerunt illi, eas non mu
tauerunt. Nō enim ſunt omnia in nobis, nec
ſemper quibuſdā tempus ſit teſtandi repen-
te. plerunq; etiam incidunt hominibus mor
tes [l] teſtandi eis poteſtatem auferentes.
Quamobrem ab initio factum rectè, eo ꝙ
non fuerit mutatum, non arbitramur poſtea
mutari, aut aliquo modo infringi: ſed immu
tilatam manere quę tunc placuit teſtatoribus
ſententiam, valideq; ſeruari. Erit nanq; ab-
ſurdum, vt quod factum eſt recte, ex eo quod
tunc non erat factum, poſtea mutetur.
Collectiuè igitur dicendum, percipiant filij

Authen. m 2 reli-

dixi. Item ꝟ. ꝗ. vt ne-
que miles neq; fœ.
§. ſint igitur. ſed il-
lud ſpeciale ſimili-
ter: hoc autem ge-
nerale.

[a] Hæredis nomen diſpoſuit: vt in d. l. C. de teſtam. l. iubemus. & facit inſtitu. de teſta. §. 1.

[b] Formas. Dando reſcripta extra corpus iuris.

[c] Importunitatem. ſic ꝟ. de hære. & Fal. §. 1.

[d] Seniorem. ſ. le. iubemus.

[e] Alteram. vt ꝟ. de trlente & ſemiſ. col-lat. 3.

[f] Eo quòd factis à nobis. i. eo ꝙ fecim⁹ vniformes cōſtitutiones. & ita abla tiui ca ſus in accuſatiuos reſoluantur: & qđ dicit factis. dic, i. fecimus. ſic ꝟ. vt hi qui ob. t. reſpon. ibi, non exiſtente &c.

[g] Frequentiam. ſic ꝟ. de non alie. §. alienationis.

[h] Voce. i. lingua. Al.

[i] Deſtinata. aliàs eſt inſinuata. Acc.

[k] Valeantq;. ſic ꝟ. hæc conſtitutio interpre. no con. col. 6. & ꝟ. de ijs qui ingre. ad mona. collat. 6 ſic §. conſtitutio quę ex adſcriptitijs. §. 1. Ac.

[l] Mortes. tam in terra quàm in aqua vt ff. de dona. cau. mor. l. ſenatuſconſ. §. 2.

Inno-

† Nouellæ in eo. volumine codicis ponebanſ poſt codicem cōplerā. Contius.

[*] Cōcor. c. 2. cū gl. in verbo. vltra, & I proœ. dec. in fi.

a Innoteſcerent. ſic ĩ. vt cum de appel. cogno. §. 1. coll. 8. ſic ĩ. vt in me. li. §. 1. col la. ea.
b Supplementum. ſic ff. de contrahen. emp. l. Rutilia.
c Fiat. nam ſic erat iure veteri: vt C. de inoff. teſta. l. eũ quę ritur. & l. partibus.
d Sancitum eſt. vt ĩ. de trien. & ſemi. §. 1. coll. 3.

VT NVLLVS fabri. &c.

Hac prima pars expeditur inf. eo. vſque ad §. illud quoque.
e Et vt epiſcopi. hoc dicitur ĩ. §. illud.
f Et de alienatione. hoc dicitur ĩ. eo. quoniam vero.
g EA quæ. Legib. q ſunt in C. & ĩ. & ĩ. in hoc volumine.
h Negotia. ĩ. de ſanctiſ. epiſ. § ſi quid.
i Et rurſus. & pro ideſt.
k Accedunt. ad eas faciendas.
l Eas. ſ. eccleſias.
m Orationem. ſic ĩ. de monac. §. hinc. & ĩ. de eccl. titu. §. ſi quis autem. col. 9.
n Suis medentur. i. ſe dicunt mederi velle.
o Aedificare. ſ. concedimus.
p Priuſquam. ſic in decretis. 18. q6. 2 ... ſi. & ĩ. de ſan. epiſc. §. ſi quis.
q Luminaria. ſ. in eccleſia.
r Multæ. Interpoſitio eſt vſque illuc. licebit ei &c.
ſ Adminiſtrat̃ modo. ſ. forte ab ijs qui eas antiquitus ædificauerant.
t Eorum. ſ. clericorum.
u Agenda. ſic ĩ. vt eleu. qui rece. §. fin.
x Legem. vt ĩ quomodo opor. epiſ. §. j. & §. illud. & facit. ĩ. de ſan. epiſ. §. interdicimus autem.

† Maij, I Scrimge.

† Legendum. V. C. Conſ. Contius.

relictas ſibi (ſi ita cõtigerit) à patrib. tres vncias ex teſtamentis ita factis, aut ante legis poſitionẽ, aut poſt poſitionẽ legis, ante quã hæc tñ apud iudices innoteſcerẽt.[a] Si verò ad iectũ ſit teſtamẽtis, oportere qđ reliquũ ẽ, eis impleri, ſm qđ tũc legib. debebat: hoc percipiendũ ſm antiquas leges, vt ſi quid deeſt trib. vncijs, ſm illas ſupplementũ[b] fiat[c] nõ in quadriuncio, quod poſtea qdẽ ſancitum eſt,[d] nõdũ tñ tũc agnitũ. Quæ igitur placuerũt nobis, & p hãc ſacrã declarata ſũt legẽ: pceptis proprijs tua eminẽtia oĩbus faciat manifeſta; & q in hac maxima ciuitate, & q foris inhabitant: quatenus oĩbus fiãt palã q̃ à nobis p omnũ cautela ſancita ſunt. Da. Cal. Mar. † Cõſtantinop. Do. Iuſti. PP. Aug. Anno. xj. & Io. Viceco. †

TITVLVS XVII.
Nouel. 67.

VT NVLLVS FAbricet oratorij domos pter voluntatem epiſcopi, & vt deputet prius q̃ circa diligentiam & ſtatum in fabricãdo oratorio ſufficiant. & vt epiſcopi[e] nõ deſint ſuis eccleſijs: & de alienatione[f] eccleſiaſticarũ rerũ immobiliũ.

Nulli licitũ eſt eccleſiã vel monaſteriũ vel oratoriũ ædificare ſine epiſcopi voluntate: epo ædificium inchoante: qui ſtatuit clericorum menſurã, et expenſas neceſſarias & opportunas. ſed ſi ædificare volens nõ eſt ad hoc ſufficiens, epiſcopi conſenſu vnam eccleſiam vetuſtate corruptam vel neglectã ædificare poterit. I. a.

Idem Imper. Iuſtin. Aug. Mennæ ſanctiſſ. & beatiſſ. archiepiſcopo Conſtan. & vniuerſi eius tractus patriarchæ.

EA q̃ de ſanctiſſimis eccleſijs ſunt, multis cõprehendentes legibus[g] adhuc ẽt alia lege egemus, ad exorta negotia[h] & rurſus[i] emergẽtia ſufficiente. Plurimi nanq;, nois cauſa, nõ ad opus ſanctarũ eccleſiarum accedunt:[k] deinde eas ędificantes, nequaquã curã ponunt, vt expenſas quoq; eis deponant decedentes & ad luminaria, & ad obſeruantiũ alimenta, & ad ſacra miniſteria: ſed deſerunt eas[l] ẽt in nudis ædificijs cõſtitutas, & aut deſtruendas aut omnino ſacro miniſterio defraudandas. CAP. I. Sancimus igitur prę omnibus quidẽ illud fieri, & nulli licentiã eſſe neq; monaſterium, neq; eccleſiã, neq; orationis domũ incipere ędificare antequam ciuitatis Deo amabilis eps orationem[m] in loco faciat, & crucẽ figat, publicũ proceſſum ibi faciens, & cãm manifeſtã oĩbus ſtatuens. Multi. n. ſimulantes fabricare quaſi orationis domos, ſuis medentur[n] languorib. non orthodoxarũ eccleſiarũ ædificatores facti, ſed ſpeluncarũ illicitarũ. CAP. II. Vt qui eccleſias ædificant, prius definiant quę ad curam & conſtitutionem eius conſeruationem pertinent.

Deinde non aliter quempiã eccleſiam ex nouo ædificare,[o] priuſquã[p] loquat̃ ad Deo amabilem epm, & definiat menſurã quã deputat & ad luminaria,[q] & ad ſacrũ miniſteriũ, & ad incorrũpendę domus cuſtodiam, & obſeruantiũ alimenta. & ſi ſufficienter habere vr̃, faciat prius donationem eorum q̃ futura ſunt deputari: & ita domus ędificet̃. Si aũt non ſufficiat quidẽ aliquis ad hoc, nomẽ forte deſiderans quo & ipſe fabricator eccleſiæ vocetur, & vult aliquid tale facere (multæ[r] n. & in hac regia ciuitate, & in prouincijs eccleſiæ ſunt, in quib. competenti quidẽ adminiſtrat̃ mõ,[ſ] periculũ vero ruinæ patiunt̃ p vetuſtatẽ, aut ẽt paruæ cõſtitutæ ſunt, & inordinatę ſm deſideriũ eorũ[t] qui in eis deputati ſunt) licebit ei vnã talium eccleſiarũ accipiẽti, hãc ędificare, & hic volũtate Deo amabilis orthodoxorũ epi res agenda[u] eſt. Sic n. poterit & ſacrę domus fabricator vocari, & nihil de ſuo ſuperexpendere: deputatis iã circa hoc expenſis oblatis ab eis qui etiã prius has expendebant. CAP. III. De epis non reſidẽtib. in pprijs eccleſijs ſic Iulian' epitomator.

ILLVD quoque ſancimus, quatenus ſecundum à nobis prolatam legem Deo ama-

amabiles [a] epiſcopi in ſuis eccleſijs maneãt, & non relinquant qdẽ eas, tp̃s verò multum [b] hic morenť, & cogant p Prouincias œconomos expẽſas ſibi trãſmittere, & ſanctiſſima eccleſia expendat, qđ & ipſe [c] inde ei obſeruare non patiať. Sãcimus igiť iã à nobis poſitã legem [d] in ſua manere virtute. ſi verò defuerit [e] Deo amabilis ep̃s eccleſię ſuę amplius tp̃s, [f] nullã ei mitti expenſã de prouincia: ſed illã qdem circa act⁹ pios & ſanctiſſimã eccleſiam expendi: ipſum verò hic errãtem non expenſis ſanctiſſimã eccleſiam ꝑgrauare: cũ certum ſit, ꝙ plurimo tẽpore [g] defuerit, quæ iam à nobis ſuper eiſdem ſancita ſunt, valebunt. [h]

CVP. V. De alienatione rerum eccleſiaſticarũ immobilium.

Quoniam verò contigit, † [i] iã nos ſanxiſſe, ſi qua in prouincijs alienatio rei imobilis eccleſiaſticæ facienda eſt, ſm decretũ hãc procedere, ſicuti dudũ prolata à nobis conſtõ dicit: agi verò decretũ [k] non ſolũ præſente Deo amabili ep̃o ciuitatis eiuſq; clero, ſed ẽt Metropoleos ep̃o: [l] necnõ & illud inſup eſt ſancitum, [m] ſi metropoleos ſanctiſsimus ep̃s futurus eſt venundare, ſiue eius eccleſiæ ſanctisſimi œconomi, [n] qd oporteat fieri: ẽt hoc adijcimus, [o] vt duo ex ſynodo q̃ ſub eo eſt, Deo amabiliũ ep̃orum, quoſcunq; elegerit, ipſi interſint, [p] & alia oĩ obſeruatiõe cuſtodita, quæ iam ſancita eſt, præſentia duorũ Deo amabilium ep̃orũ adijciať: vt ſecundũ ſe [q] videať cũ ſua ſynodo rem agere: & ſicut ipſa [r] rem facit credibilẽ & ſufficiẽtẽ ei, [s] q ſub eo cõſtitutus eſt, dũ p̃ſens [t] eſt: ita & ipſi, q̃ ſub eo eſt ſynodus p̃ſens, per duos Deo amabiliũ ep̃orũ videbiť rẽ p̃bere cautiſſimam ſumẽtem ex hmõi ſynodo teſtimoniũ. Hãc itaq; noſtrã legem, & ad ſedẽ tuę beatitudinis, & ad cæteros ſanctisſimos patriarchas miſtam, ipſi per literas proprias ſub vos metropolitis facietis manifeſtam, vt illi palam faciãt ſub ſe conſtitutis epiſcopis: vt nullum lateant, quæ à nobis conſtituta ſunt. Dat. Cal. Maij. CP. Imper. Dn. Iuſtin. PP. Auguſt. ann. XII. Ioanne. V. C. Conſ.

Deeſt hic Nouel. 68. vt conſtitutio de ſucceſsionibus &c. quæ deeſt in Haloand. ſed eam ex Scrimgeriana excerptam retulimus in colla. x Contius.

TITVLVS XVIII.

VT AB ILLVSTRIBVS, ET QVI ſup eam dignitatem ſunt, omnimodo ſuper pecuniarijs cauſis, ſed & iniuriarum crimina licet per procuratorem dicantur: clarisſimis autem in pecuniarijs licere eis, & per procuratorem & per ſe litigare.

Illuſtres & ſuperilluſtres in cauſis pecuniarijs & in crimine iniuriarum non per ſe, ſed per procuratorem litigare debent: cæteris verò dignitatibus inferioribus licitè concedi tur, vt per ſe, vel per procuratorem litem exerceant. Bart.

Imp. Iuſt. A. Io. glorioſiſ. prætoriorũ per Oriẽtem præfecto iterum exconſuli & patricio.

Qvæcunq; procedunt qdẽ quaſi honoris cã, ſchematis melioris ſunt, quod aũt hinc [u] euenit, non honorẽ, ſed forſan ẽt quandã læſionem inferẽs, hoc bene habere iudicam⁹ breui mederi lege. Fertur. n. quibuſdã conſtitutionib⁹, [x] vt nulli clarisſimorũ [y] liceat per ſe litem exercere, ſed per procuratorem omnino. ſed hanc quidẽ antiquitas pro dignitatũ honore

Verbũ ſemel poſitũ ad diuerſa referri põt.

† Cõcor. p totũ ti. de reb. ec. ali. vel nõ in anti & li. 6. decr. & Cle. & xij. q. 2. p totã illã qõnem.

Oeconomus quis ſit.

[a] Deo amabiles: vt ſ. vt electi. qui tecc. §. 1. colla. v.
[b] Multum. ſ. vltra annũ, vt ĩ qũo opor. epi. §. illud. Sed aliàs dť multũ quinquenniũ, vt iſti. de lit ob. §. multũ. & ff. đ ſepa. l. 1. §. qđ aũt dictũ ẽ.
[c] Et ipſe. ſ. ep̃s, & qđ ſubiicit ide, i ex eis. & qđ ſubijcit ei. ſ. eccleſię. Itẽ qđ ſubijcit obſeruare: duo ſignat. pnõ. n. referť ad illud verbũ inde, dic obſeruare. i. hẽre. Itẽ pnõ referť ad ei, dic obſeruare. i. refarcire. ſ. de ſuo ipſi eccleſię ad vtrunq. n. referť. Nec mirum ꝙ verbũ ſemel poſitũ ad duo diuerſa referatur, vt & alr. ff. đ of. pcõ. l. 2. Itẽ qđ ſubijcit, nõ patiať, dic. i nõ valeat, vel nõ poſſit. & ita ẽ plana litera.
[d] Legem. vt ſ. qũo opor epiſ. §. & illud.
[e] Defuerit ſ. p annũ.
[f] Ampli⁹ tp̃s. ſ. anni.
[g] Plurimo tpe ſ. vltra annum. Al.
[h] Valebũt. ſ. vt expellať à clero ep̃orũ. & choro clericorũ: vt ſ. qũo op epi. § & illđ.
[i] Qm vero cõtigit. vt ſ. de eccl. re. imo ali.
[k] Decretum. ſ. p̃ſidis volumus ĩ dicta ꝯſtõne. & facit ĩ. de ali. & emphy. § hoc etiã.
[l] Metropoleos ep̃o, i. archiepiſcopo.
[m] Sancitũ. i. ſanciendũ. & ita tp̃s p tpe ponit: ſic ff. de leg 3. l ẽt. Vľ dic ſancitũ ſ. in ꝯſtõne Gręca, vel extrauaganti. nec. n. in illa. ĩ. de nõ alie. vel in alia ĩ. de eccl. re. immobl alie. vel aliàs iſte caſus hẽtur.
[n] Oeconomi. quibus res eccleſiaſticæ gubernãdæ mandanť, vt C. de ſacroſan. ec. l. iubem⁹. l pri. ſ. ep̃i. volũtate, vt C. de ep. & cle. l. oẽs q vbiq. §. hoc nihilo minus.
[o] Adijcimus. ſ. per hanc conſtitutionẽ.
[p] Interſint. qd adijcit hæc ꝯſtõ? Põt dici vt duo ep̃i interſint. Alij dicũt, ꝙ hoc erat ẽt dictũ in ꝯſtõne, cuius hic facit mentionẽ. & dicunt hic addi, ꝙ iſti duo ep̃i debeant eſſe de ſua ſynodo [t] hoc eſt de ſuo archiepiſcopatu.
[q] Secundum ſe. i. in ſuo contractu.
[r] Ipſa. archiep̃s præbens auctoritatẽ ep̃o ſub ſe poſito.
[s] Ei. ſ. epiſcopo.
[t] Præſens. archiep̃s.

[t] Synodus quid ſit, habes in c. ſicut. ex. de accu. & c. ſuper his de maior. & obed.

VT AB ILluſtribus &c.

Qvæcũq; ꝓcedũt. Hinc ex legibus inde nominatis.
[x] Cõſtõnibus. vt ĩ. de pcur. l. quicunq; & C. vbi ſenato. vel clar. l. fi. in prin & C. de accu. & inſcrip. l. conuenire. Accu.
[y] Clariſſimorũ. & p conſequens nec ſpectabilis nec illuſtris.

 ſcri-

ſcripſit:multos autẽ conſpicimus dignitates quidem adeptos,& inter clariſsimos inſcriptos, aut comites, [a] aut tribunos, vel ſi qui alij conſiſtunt hmõi: ſubſtantię verò minoris dominos, vt penitꝰ non ſufficiant ad procuratores ordinandos,& ꝓpter hoc agendas expenſas. Sancimus igitur vſqꝫ [b] ad magnificentiſsimos illuſtres hæc valere, & modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere cauſas: nec nõ etiam iniuriarum per procuratorem criminali modo mouere, [c] ſecundum quod datum eſt eis ſuper hoc priuilegium: nec cogantur aut ſedere [d] cum iudicibus, cum iudicant: aut ſtare rurſus tanquã litigantes. ex vtroque [e] enim cã vĩ incauta, aut dignitatibus iniuriam [f] ſuſtinentib. aut iudiciali ſchemate indignè procedente. [g] Poſt magnificentiſsimos [h] igiť illuſtres, oĩbus licentia ſit volentibus [i] ꝓcuratores ordinare, [k] & per ſe lites exercere nulla ex hoc neque prohibitione, [l] neque dãno, neque pœna inferenda eis. Tua igitur eminẽtia, quæ viſa ſunt nobis, & per hanc ſacrã declarata ſini legem, oĩbus faciat manifeſta, quæ moris ſunt ſuper his agens. Datum pridie nonas Iul. Conſtantinop. Imperij. D.N. Iuſtiniani Auguſt. P. P. anno. xij. Ioanne V.C.Cos.

TITVLVS XIX.

Eſt nouel. 69. apud Haloandrũ 79. apud Scrimgerium.

VT ORDINARIAE præfecturæ vrbanę & prętorianæ duæ, [m] & præfecturę quæ in cingulo, & quæ in actu ſunt ſolę, nõ etiam honorariæ liberẽt à curiali fortuna.

Sola collatione dignitatis et adminiſtrationis ẽt ante adminiſtrationẽ ſuſceptam curiales liberãtur à curiali fortuna, ſed ſola collatione honoris ſeu dignitatis abſque adminiſtratione non liberantur: ſed remanent curiales ſolũ honorẽ ex tali collatione conſecuti. Ba.

Imperat. Iuſt. Aug. Ioan. glorioſiſ. Orientaliũ prætoriorum præfecto, iterũ exconſuli & patricio.

PLurima horũ, quæ olim ſancita ſunt, neglecta & non facile in republica tractata, omnino viſa ſunt abſque lege & ſine legiſlatione cõſiſtere. [n] Nouimus enim, qꝫ antiquitus erat quædam prefecturæ figura, quã honorariam [o] vocabant, codicillis [p] ab imperio ſuper ea collatis. hanc autem ita nominabant, vt nihil aliud niſi purũ honorem ijs, quibus præbebatur, conferret, quæ curiales non liberabat à fortuna curiali, niſi quis eam ipſo opere [q] miniſtraſſet. & ſicut de glorioſiſsimis magiſtris militum videbimus, qꝫ nullus ex magiſterio armorum eripiť fortuna curiali, niſi cum opere geſſerit, [r] (nam & magiſterium militiæ præfecturam eſſe noſtræ dicunt leges: puri verò magiſtrorum militię codicilli ſolam præbent dignitatem, fortuna nõ liberantes) ſic etiã in ipſa præfectura ſi futurus ſit aliquis [s] liber huiuſmodi fieri fortuna: neceſſe

[a] Comites. vt ſũt comites, ſine comitatu.

[b] Sãcimus igiť vſqꝫ. incluſiue poniť ſ. vt illuſtres & ſuperilluſtres ꝯtineanť. & illuſtrium multa genera ſunt: vt C. vt dig. or. ſer. l. 2. § prin. lib. xij.

[c] Mouere. vel ſuſcipere: vt C de iniur. l. fi. & facit inſtit. de iniu. §. pen.

[d] Sedere not. hic expreſſe iudicẽ debere ſedere, cũ iudicat, & aduocatũ ſiue litigantes ſtare, dũ dicit. & facit C. de poſtu. l. quiſquis. in fi. & C. vbi ſenat. vel cla. l. fi. §. ſedẽti. & C. de offi. ciui. iudic. l. j & C de offi. diuer. iudi. l. fi. Item facit C. de dila. l. 1 & l. à ꝓcedẽte. Sed cõtra inſti. de liber. §. multis. ſed ibi eſt ſpeciale fauore libertatis.

Iudex iudicãdo ſedere debet.

[e] Ex vtroqꝫ ſ. latere.

[f] Iniuriam. aliàs in curiam. & poniť pro ruſticitate, & ita nor. nos debere eſſe curiales ſ inuitãdo aliquo probo & nobili hoĩe ad ſedendũ: ſic. C de offi. diuer. iudi. l. 1.

† Rigor iſtius tex. obſeruať in parlamẽtis Frã ciæ.

[g] Indigne procedẽte. quod erit ſi aduocati, ſiue litigantes iuxta iudicẽ debeant ſedere. ne ergo hoc cõtingat, litigetur ꝑ ꝓcuratorem ex parte illuſtris.

[h] Poſt magnificentiſſimos. Hic no. quãque genera magiſtratuũ habentiũ ordinariam iuriſdĩonem, vt ſuperilluſtres, itẽ illuſtres, & iſti litigant ꝑ procuratorẽ tñ: vt hic, & ſũt illuſtres, vt pfectus ꝓtorio Orient. & Illyrici. itẽ vrbis Romæ. itẽ alij ſunt ſpectabiles, qui poſt illuſtres ſunt, vt proconſules, & pfectus Aegypti, qui dť auguſtalis. alij ſunt minores: vt clariſſimi, & pſides prouinciarũ, vt ꝫ. de appellatio §. illud. & §. iſti ꝗue modo. & §. Orientalis. & C. de rap. vir. §. fi. auďr poſt. & ff de priua. car. l. 1 § j. ibi, & viris clariſſimis, &c Item & alij ſunt minimi, q nec nomẽ habent, vt pedanei: ordinarij tñ ſunt, vt defenſores ciuitatũ, & municipiorũ: & de minimis iudicãt cauſis, vt C de pedan. iudic. l. fi. & ꝫ. de defen. ſo. ciuita. §. & iudicare. & §. audiẽt. coll 2.

[i] Volentibus. non aũt neceſſitas imponiť procuratorem ordinare Accu.

[k] Ordinare. qđ cõe iur eſt in oĩb. vt inſt. de his per quos age. poſ. §. fi.

[l] Prohibitione. nã lex illa quęcũqꝫ prohiber, & damnum. ſ. amiſſionis cãę imponit ei, & pœnã ẽt imponit iudici 30. librarũ auri. amodo ergo hæc ceſſant, niſi in illuſtribus, vt hic dť.

VT ORDINAriæ præfect. &c.

[m] Duæ. Immo non duæ tñ: vt ꝫ. cõſti. q̃ ďdi. § gñalr. & § palã verò. col. vj. nã & epatus liberat: vt ꝫ. de ſã ctiſſ. epiſ. §. curialem.

[n] PLurima. Cõſiſtere. Hic põr not. ar. ad excuſationẽ Papę Innoc. q in ſuo cõci. multa de antiquis repetijt, quia quaſi neglecta erant & facit ꝫ. de fideiuſ. in pri. & C. de anno l. fi. li. x.

[o] Honorariã. i ſine actu & adminiſtrõne.

[p] Codicillis. i. literis imperialibus.

[q] Opere. ſic C. de decu. l fi. ſic. ꝫ conſtit. q̃ de digni. § gñaliter.

[r] Opere geſſerit. i. cũ effectu ſine adminiſtratione. Accu.

[s] Nam & magiſteriũ. Interpoſitionẽ facit nõiatiuo bonũ ſimile eſſe.

[t] Aliqui. ſcilicet præfe-

neceſſe eſt in ipſo cingulo deſignatum, a ab ea curiæ vinculis liberari. Renouamus b igitur huiuſmodi legē ſancientes, ſi quādo viſum fuerit īperio honorare curialē, vt ēt liberet fortuna, dare ei codicillos c adminiſtrationis, & ꝑparare eū in talibus cōſtitui ſedib. aut e in gulis vrbanæ ꝑfecturę ſenioris Romæ, & nouę, videlicet huius noſtræ, aut in prætorianis tribunalibus, & Orientis & Heſperiæ & Libyę, necnō & Illyrici: d quos oēs ſub nobis fecit deus: & ita libertate frui, e quatenus magno ꝓmeriti honore, & i carpentis f vecti, & clamores ꝑconū audientes, inſup iudiciales cōſcēdētes ſedes, hmōi fortuna liberari cōſtituanē. Si vero ſolo eos participare voluerit honore: fieri q̄dē codicillos, & his dari: tn̄ verò valere hmōi imperialē largitatem, vt ille honoratus quidem fit, & maximè curiæ pars eſſe videatur: g non tn̄ neq; prouinciali curia, neque eius albo h liberetur: ſed maneat ſub antiqua fortuna, ſolum lucratus honorē, & ita gratias agens Deo & imperio, quia migrauit eum ad meliora prioris trāquillitatis educens. i ſitq; ēt hoc additamētū imperialiū ꝑmiorum, qđ neq; publicū minuit, neq; fortuna, neque ꝯſuetis ei functionib. priuās curialē: & ei qui hæc ꝓmeruerit, ēt plenē addens fortunam, & oſtendēs honoratiorē, & alijs curialib. dignitate ſolummodo ꝓcedentem. Quæ igiē placuerūt nobis, tua celſitudo ſeruare feſtinet ſciens quia neq; curiales minuimus, & honoratiores eos oibus demōſtrauimus. vt ſciant hæc ciuitates perpetua præcepta, quaten imperio datur. D. Cal. Iu. CP. Imp. Dn. Iuſti. P. P. A. an. XII. Ioan. V. C. Conſule.

TITVLVS XX.

Nouel. 69. in Scrimge. & 68. in Haloand. Contius.

VT OMNES OBEDIANT IUDICIBUS k prouinciarum & in criminalibus, & in pecuniarijs cauſis: & ibi negotia l examinentur, nullo excepto per priuilegium: m nec huc n ꝯuenti o deducanē, niſi ſacra pragmatica forma exhiberi quēpiam iuſſerit.

In prouincia, in qua quis forum ſortitur, illic eſt conueniendus vtraque parte præſente vel altera tantum: et vbique iuſtitia ſeruata, ſententia condemnatoria vel abſolutoria feratur, omni priuilegio ceſſante, niſi pragmatica forma aliud ſtatuatur, vel aliud propter appellationem acciderit: his obtinentibus in omni loco & tempore; pœna contra facientibus immutare. Bar.

Imp. Iuſt. A. Io. † glorioſ. prętor. per Orientem præfecto, iterum exconſuli & patricio.

Nam quidem eſſe omnium p perfectiſsimam virtutem arbitrandum eſt hominibus, quæ iura omnibus diſtribuit: hæc eſt ex cauſa q cognominata iuſtitia. Etenim vnamquamque r aliarum virtutum niſi ſubſequantur huius s bona, fiet nihil horum quæ competunt. itaque nec fortitudinem, quæ non eſt cum iuſtitia, t laudabimus: cum. ſ. patria lingua u fortitudinem in armis, virtutem appellet ſolùm: & ſi quis ab ea x iuſtitiam ſubtrahat, delictorum ſolummodo, non quorundam bonorum fiet occaſio. quam y in noſtris prouincijs intuentes contemni, lege placenti Deo eam corroborare, & ad fortitudinē decentem reducere iudicauimus oportere. Plurimorum nanque alij quidē litteras ſacras, z alij priuilegia, a alij pragmaticas formas, b alij præcepta iudicum, quidā alias ex alijs adinuenientes occaſiones c ſibi peragūt peccādi: d quidā

Auth. m 4 in

prafectus.
a Deſignatum. per adminiſtrationem ſibi collatam.
b Renouamus. ſic ſ. vt eccl. Ro. §. renouamus. coll. 2.
c Codicillos. i. imperiales literas.
d Et illyrici. i. Sclauoniæ. Accur.
e Frui. à curia.
f in carpentis i. curribus. & plauſtris. eſt enim carpentum genus currus, ſm M & facit C. de q̄ſt & magi. offi. leg. t. lib. aj.
g Videatur. No. pro capellanis dn̄i Papę.
h Albo. vt ff. de albo ſcri. l. 1 & 2.
i Educēs. ſ. imperiū.

K VT OMNES obediant iudicibus &c. *Hoc dicitur inf. eod. §. hoc conſiderantes.*
l Et ibi negotia. hoc dicitur. ī. eo. §. ſi igitur fuerit. vſque ad illum. §. arripiat.
m Priuilegiū. ſ. ſpecialiter indultū, vel de nouo conceſſum aliàs: quod plene dicemus. ī. eo. §. ſi igitur ambo. Acc.
n Huc. in ciuitate Cōſtantinopolitana. vt ſubijcit. & vt ī. e. §. arripiat.
o Conuenti. ſ. in ꝓuincijs.
p Nā. Omnium. ſ. virtutū. Accurſi.
q Ex cā. quia tribuit vnicuique ius ſuum.
r Vnāquāque. i. per vnamquamque. aliàs vnaquaque.
ſ Huius. iuſtitiæ. ſ. quę ſunt quatuor. ſ. iuſtitia, fortitudo, prudentia, & temperantia.
t Iuſtitia. ſic Inſti de iuſti. & iu. j. reſp.
u Patria lingua. aliàs patriam linguam: & tunc ſubau. ſm. & dic appellet, ſ. cōſuetudo loquendi. & aliàs patria lingua. ſ. Rom. vt ſi dicam: iſte fecit fortitudinem. nam in armis vel alia vi illicita intelligimus ſm vulgarem, vt ſubijcit.
x Ab ea. ſ. virtute: ſ. fortitudine: vt ſubijcit. Al.
y Quā. ſ. iuſtitiam.
z Sacras. ſ. principis.
a Priuilegia. ſ. de nouo conceſſa, & ad poſtulationē indulta. Al.
b Pragmaticas formas. ſ. prętendentes.
c Occaſiones. cum homini ad malitiam dedito facile ſit q̄dlibet malum adinuenire: vt ī. vt lj, qui ob. §. t. in fi. Acc.
d Peccādi. ne ſit impropria locutio, repete occaſionē. ſ. delinquunt in prouincijs: ſed ſimulant ſe velle reſpondere extra prouinciam.

Extra

† In vita que Græca editione proſ. clu. legiē Conſtantinopolitanis. eſt. que edi. ed. Cont.

† πράγματις ex te. Cont.

in ꝓuincijs & extra eas [a] litigare ſimulãt. [b] Qui .n. [c] quolibet loco malè patiẽ. aut aliqđ ſuorũ amittit, aut đ terminis terræ litigat, aut de ꝓprietate, aut de poſſeſione, aut hypotheca, aut de alio quocunq; [d] quo valebit ĩ alio loco ꝓbatiões horũ q̃ ꝑtulit, [e] exhibere? [f] hæc.n.agẽtes, oſtẽdẽteſq; potẽtiã ſuã, [g] & fortitudinẽ, [h] ita iuſtè credẽtes [i] talib. machinanẽ: & hęc [k] hoies ꝑpetrãt [l] tanquã ꝑpetuã virtutẽ habituros ſe cõfidentes, & nõ reſpiciũt ad millia & decies [m] millia exẽpla, [n] q̃ ſero tãdẽ & ĩ pſonis innumerabilius [o] ex ĩpotentib. videmus potẽtes ꝓcedere, ex nõ diuitib. diuites, in oẽ aũt æuũ penè [p] ex potentib. [q] proceſſerunt inanes, [r] ex diuitib. aũt pauperes, dũ patrũ iniuſtitiã ſoboles eſt ſecuta, [s] & nõ cogitant neq; reputãt, qm̃ qđ ipſi quaſi ꝑ ſe machinanẽ poteſtatib. vtẽtes, [t] hoc forſan ꝯ eos q ex eis ꝓcreanẽ, agũt, ñ eadẽ potẽtia ſequẽte ſobolem, quę illos ſequitur. CAP. I. Hæc conſiderantes, præſentem ponere legem exiſtimauimus oportere, & præcipimus omnib. in prouincijs iudicibus quicunq; noſtris obediũt ſceptris [u] ĩ vniuerſa ditione & q̃ aſcẽdẽtẽ [x] videt, & q̃ deſcẽdẽtẽ [y] ſolem, q̃ ex vtroque eſt latere: [z] vt vnuſquiſq; in qua ꝓuincia deliquit. [a] aut in qua pecuniarũ [b] † aut criminũ, [c] reus ſit, ſiue de terra [d] & de terminis, [e] ſiue de ꝓprietate, [f] ſiue de poſſeſſiõe, [g] aut hypotheca, [h] vel de qualibet alia occaſione, [i] illic ẽt iuri ſubiaceat; [k] (hoc.n.apud legiſlatores præcedentes va-

a Extra eas.ſ.prouincias, in quibus delinquunt.

b Simulãt.i.nituntur & cogitant quod eſſe non debet. vnde dicitur. Quod non eſt, ſimulo: diſſimulo que quod eſt.

c Qui.ſ.actor.

d Quocunque. vt de vſufru. vel ſeruitute.ſ.reali.

e Pertulit.i. ſuſtinuit in mala parte.

f Exhibere. interrogatiue lege, & reſpõde.q.d. non bene

g Suam.aliàs ſolam: & aliàs ſuam.

h Et fortitudinem. In malam partem accipe hoc vocabulum.

i Credentes. i. facere.

k Et hæc.ſ.mala ſupradicta.

l Perpetrant. ideſt faciunt.

m Decies, i. faciunt decies millies. ſimilis modus loquendi eſt ĩ. de hære. & Fal. §.& ſi hoc quidem col.j.& ĩ. de nup. §. ſed hoc co.4.

n Exempla ꝫ. C. de ſentẽ l. nemo Index ſed hic quo ad Deũ & quò ad peccatum vitandum loquitur: ibi quo ad ciuilem quærendã actionem.

o Innumerabilib. ſ. generibus perſonarum.

p Pene.i.fere.

q Ex potentibus, ſ.perſonis. Accurſ.

r Inanes.i.non potentes.

s Secuta. Et hic nota filium ex delicto patris puniri. Sed contra C.de pœ.l.ſancimus. item contra.ff. de pœ. l.crimen. item ꝯ ff. de accuſa. l.ex iudiciorũ. ſed certe hic de pœna loquitur diuina, in dictis autem legibus de humana, vt argu. illius diuinæ ſcripturæ. Patres comederunt vuam acerbam & dentes filiorũ obſtupuerunt.

Filius an ex delicto patris puniatur

Hiere. 33.

t Poteſtatibus vtentes.i.potentiis ſuis.

u Sceptris.i.literis, vel imperio.Al.

x Aſcendentem:i.orientem.

y Deſcendentem.i occidentem.

z Vtrinque eſt latere.i. Meridie & Septentrione. Al. & facit. ĩ. vt eccle. Rome.§.fi.

a Deliquit. apparet q hæc cõſtitutio tota loquitur in reo volente trahere actorem ad extraordinarium iudicem.

b Pecuniarum. poteſt ſtricte intelligi verbum pecuniariũ. quia inferius ſubijcit de alijs rebus, vt & alias ſtricte accipitur, vt C.de probatio.l.j & ff.ad Macedo.l.filius.§ j.vel large pone: & quod ſubijcit ſiue de terra &c. eſt quaſi huius expoſitio. nam pecuniæ verbum large poſt ſumi, vt ff.de verborum ſignificatio.l.pecuniæ.& C.de conſtitu.pecu. l. 2.§.fi.

c Criminum. vt de eo crimine conueniatur ciuiliter vel criminaliter, & hoc ipſum erat etiam antè legem iſtam, vt ſubijcit hodie etiã plus eſt: quia ſi ibi nõ inueniatur, vbi deliquit, poterit & alibi comprehendi, & remitti etiam violenter, vt ĩ. vt nulli iudi. §.ſi vero quis comprehenſorum. non erit ergo amodo quæſtio, an hæc conſtitutio loquatur de criminibus, vel non. nam vere loquitur, ſm Ioan. vt hic & ĩ.in rub. licet quidã, vt M. dixerint cõtra.ſ.q nõ loquatur in criminibus, vbi criminaliter ageretur, quaſi ſatis ſufficiãt vetera iura, ſed certe generalius loquitur: nec vult tantum noua dicere, immo etiam vetera iura recitat hæc conſtitutio, vt ĩ ſtatim ſubijcit. hæc enim apud præcedentes &c.

d De terra. quod hic dicitur indiſtincte. ſtatim diuidit & diſtinguit, ſiue de ꝓprietate &c.

e De terminis. de quibus agitur ciuiliter finium regun. vt ſponantur & diſtinguãtur, vt ff. fi. reg. l.ij.in fi. & l.iij.& l. ſi irruptione. §. fin. Item agitur pecuniariter ad pœnam quinquaginta aureorum per l. agrariam imponendam ſi dicitur ab alio termini deiecti, vt ff. de ter. mo. l. agraria. nec tollitur vnũ iudicium per aliud, cum debeant propter rem familiarem. i. vt C. quando ci.ac.cri.præ.l. j. donec tamen vna intentatur, alia ceſſat vt ff de publ. iudi.l. interdum ff. vi bon. rap. l.i.§.i. dixi inſti. de offi iudi.§ penul.

† Cócor. c. vlt. in gl. in me. extra, de foro cõpetenti.

f De proprietate.i. dominio, per rei vindicationem directam vel vtilem, vel publicianam, vel hære. peti. quod etiam ante hanc l. erat vt ratione huius poſſeſſionis quæ hic eſſet. debeat hic conueniri, vt C. vbi in rem act. l. fina.& C. vbi de hære. agi opor. l. prima.

g De poſſeſſione. ſ. recuperãda, vel adipiſcenda. vel retinenda: cum his tribus modis de ea agatur, vt in ſtitu. de interdic §. ſequens diuiſio.

h Hypotheca. vt ſi rem immob. item in hac prouincia poſitam mihi obligaſti. quo caſu etiam ratione poſſeſſionis hic poſitæ agam. ſiue etiam alibi poſitæ agam hic ratione contractus, vt ſupra proxi. dicit. nam reus hic fit. id debitor obligando ſic ſe & rem ſuam.

i Occaſione vt de ſeruitutibus perſonalibus, vt vſu & vſufru & de realibus, vt ruſticorum prædiorum vt ff. de ſerui. l. i. ſed etiam de ſtatu ſeruili vel aſſertæ pristinæ conditionis vel alterius, vt filiationis vel patria poteſtate. ſimilis eſt modus loquendi. C. de iudi. l. properandum in fine. primo reſpon.

k Subiaceat. ergo idem in clericis. ſed contra. ĩ. vt cler apud propri. epiſ.§ i. col. vi. ſſſi. & clericus in eo loco conueniatur ſed non apud præſidem. ſed apud epiſcopum huius loci. qui ſuus eſt, & ratione huius cauſæ, ſecundum Ioannem.

Varia

a Varie. l. in varijs locis, vt ff. de accu. l. ſi cui. §. pen. & §. fi. & l. fi. & ff. de re mili. l. 3. §. fi. & C. vbi de crimi. agi opor. l. 1. & C. de caſtr. & miniſte. l. fi. in fi. lib. 12. & ī. vt iudi. ſine quoquo ſuff. §. quod autem dictum eſt. col. 2. & ff. de iud. l. hæres. §. 1. vſque in fi. vt poſſit alibi reuocare iudicium q̃ vbi ꝯxit. Sed ꝯ. ff. de iudic. l. 2. §. omnes auc. Sol. dicunt quidā illam corrigi per iſtā: & eodē modo rident ad l ff. de arbi. l. non diſtinguemus. §. item ſi quis Romæ, nam & ibi dr̃ non debere legatū Romæ conueniri ēt de eo qđ ibi facit: dūmodo ante hāc legationē, in qua nunc eſt. Sed hoc non placet: quia per aliā authē. quæ eſt poſt iſtā. ſalua ſunt legatię & alije priuilegia, vt ī. de ſan. epiſ. § ſi verò epi. colla. 9. dic ergo hic loqui de priuilegijs q̃ extra corpus iuris poſita ſunt, vt colligitur. ī. eod. §. plurimorum. nec videtur aliquid corrigere, vt ī. eod. §. hæc conſiderantes. ibi, hi enim &c. quæ autem in iuris corpore ſunt, non tolluntur per hanc authen. vt dictum eſt, ſed quædam alia auth. & fori & iudicis vr̃ tollere priuilegium, ſm B. vt ſup. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. quod autem primitus. quod non puto, niſi (vt dictum eſt) ſi non ſunt in corpore iuris. nam & in ſeq. § poſt illum. ſ. in §. interdicimus, quibuſdam ſeruatur priuilegium. Item contra. ī. de eahi. § 1. in eo quòd actori permittitur ex priuilegio ad aliud iudiciū trahere reum. Item ad idem contra. C. de dig. l. ſi quando. & C. de iuriſ. om. iud. l. l. in criminali. Solu. quidam dicunt illas duas eſſe correctas p iſtam: quod non placet: quia in quantū poſſumus euitare legum correctiones, hoc facere debemus, Iuſtinianum imitantes, vt ī. qui. mod. natu. eff. ſui. §. tribus autem. dic ergo, q̃ hæc loquitur in reo, illa in actore trahente reum ad extraneum iudicem: ſed hæc mala videtur ſolu. nam non debet licere actori quod non licet reo. vt ff. de reg. iur. l. non debet. ſed dic hoc ſpeciale, illud generale, cui generi per hanc ſpeciē derogatur, vt ff. de leg. 3. l. vxorem. §. feliciſſimo. & de reg. iur. l. ſemp. ſic & aliàs licet actori. ſ. agere quā vult, quod reo non licet conueniri, quā vult, vt ff. de excep. do. l. pure. § fi. & ff. de pet. hære. l. ſi q ge libertatē. §. ita demum. ibi, & erat in ipſius &c. vt C. vt ne. inui. age. vel accu. l. 1. ſed hoc non licet reo.

b Non purè. hoc eſt non inuenitur lex aliqua de antiquis quæ ita dicat purè & ſimpliciter de omnibus, vt iſta dicit. & ſtatim ſubijcit. nam hæc ſ. delictis & quaſi, item in contractibus & quaſi loquitur. Item & in actionibus in rem in quibus quis ratione poſſeſſionis ſortitur forum, vt C. vbi in rem actio. l. fin. item in interdictis poſſeſſorijs, vt hic continetur.

c Conſiderauimus. ſ. quia reus reſpondeat: ita econtra dicimus, q̃ actor alibi non agat, vel agere quærat, vt ſubijcit: vel dic ad reum tantū referendum hoc.

d Scribendum. i. libellum conuentionalem. Al.

e Examinationem. prouincialem. i. faciendam in prouincia ea, vbi contractum eſt, vel dictum (vt ſupradictum eſt) & eſt ratio, vt ſubijcit: facultas probationum. nam facilius probabit actor hic, quàm extra prouinciam, & facit C. de hære. & Manich. l. quoniam. in fin. & C. de rebus credi. l. generaliter. in prin. ibi, probationibus pinguius &c.

rię[a] quidē dictum eſt, licet non purè,[b] & ſicut nos illud cōſiderauimus[c]) & vltra terminos litigare non quærat. Siue en. magna delicta ſint, ſiue pacta conſiſtant, oportet omnibus modis ſup eis & conuentiones eſſe, & ſcripturam,[d] ſi opus fuerit, & examinationem prouincialem[e] propter facilem probationem, ſiue quidem in paruo quiſpiam ſimiliter delinquat, ſiue maius adhuc peccatum fiat, quale eſt, ſi nec in paruis iure potiatur,[f] ſed expectet venire i extraneæ terræ prouinciā, ibique eum cōuenire, et de talibus litigare: quem[g] neq; pręſentem[h] neq; in prouincia forſan propter virtutē illius,[i] aut infirmitatē ſuam conuenire poterat cōpetenter. Quid. n. erit durius, quā læſum[k] circa ſublationem bouis, aut equi, aut iumētorum alicuius, aut pecudū, aut (vt exiguum dicamus) domeſticę gallinæ: hūc cogi, nō in qua aufertur prouincia litigare, ſed alibi currere, & ibi probationes horum quæ pertulit exigi: & aut plures expenſas pati quā rei æſtimatio eſt, aut inopiā ingemiſcentem[l] ferre?[m] Hinc nobis multitudo[n] plurima eſt interpellantiū quotidie & crębrò[o] in talib. cauſis inquietamur paruarū gratia occaſionum, & ipſi[p] multas ſuſtinētes importunitates, & videntes plurimā quidē multitudinē virorū, plurimāq; mulierū ex proprijs locis agitatas, & ad hāc veniētes feliciſſimā ciuitatē, quorū plurimi ēt mendicātes & afflicti hic agunt: interdū quoq; hic moriūtur.

CAP. II. De præſentibus reis.

Si igit[t] fuerūt ambo in prouincia[q] & actor & re⁹, nequaquā ad aliā prouinciam eā trahatur,[r] neque ad hanc feliciſſimā ciuitatem, neque ex priuilegio[s] cuiuſpiam, neq; ex iuſſione: ſed illic decidatur.[t] Si verò[u] alter quidem adeſt, alter autem abeſt: qui verò pre-

f Iure potiatur. ſimile dicitur in diuina pagina, q̃ nullum adeò eſt veniale paruum peccatum, quod ſi deducatur in contemptum, mortale non efficiatur.

g Quem. ſ. reum.

h Præſentem. etiam ſubaudi.

i Illius. ſ. rei.

k Læſum. ſ. actorem.

l Ingemiſcentem. ſic. C. quando impe. inter pupil. & vidu. l. 1.

m Ferre. ſ. pœnas quas patitur. Al.

n Multitudo. ſic C. qui pot. in pigno. hab. l. fin. in principio.

o Crebro. ideſt ſæpe.

p Ipſi. ſ. nos Accur.

q In prouincia. in qua obligatio contracta eſt: vt ſup. eo. §. hæc cōſiderantes. ſed quid ſi in Italia? Rñ. idem: licet non ſit prouincia, ſed prouinciarum domina, vt ī. eo. §. pe & § fi.

r Trahatur. ſ. per reum.

s Priuilegio. hoc eſt, non prodeſt reo priuilegium,

t Sed illic decidatur. ſ. in prouincia illa, vbi contractum eſt, ſed quid ſi ibi non inueniatur iudex, nunne remittitur in ꝯtu, vt in delicto. vt ī. vt nul. iudi. § ſi verò quis? Reſpon. dic vt ibi diximus.

u Si verò. Caſum iſtū pono tribus modis. Primo in dño domus, qui cum inquilinis vel mercenarijs habitabat

† Cū hoc §. cōco. c. ex parte. in glo. 1. circa fin. ex. de appellat.

ſens eſt, ex domo abſentis iniuſtitiam a patiatur: conueniatur omnibus modis ipſe qui iniuſtitiam b egit, ſiue curator, ſiue conductor, ſiue quicunque ſit eius: c & liceat ei ſecũdum prouinciæ ſpatium, & ſecundum legem communẽ d antiquitus poſitam inducias accipientem, nunciare q̃ de his geſta ſunt illi, ad quem cauſa refertur. Sed ſi quidem vicina prouincia eſt, in qua hoc agitur, e vna aut duabus manſionibus f in medio prouinciarum cõſtitutis: quatuor ei menſium dare inducias: ſi verò maius ſit ſpacium, ſex. Si verò ex Palæſtina forſan, aut ex Aegypto, aut ex ſpatio gentium longinquarum, g menſes octo ad hoc ſufficiunt. Si verò ex Heſperijs gentibus, aut Septentrionalibus, aut è Libya: tunc quod etiam præcedentibus legiſlatoribus ſufficiens viſum eſt eſſe tempus determinatum, h hoc eſt nouem menſium, vtile. Et ſi quidem ipſi nuncianti credat, i litem k illi eam committat: ſi verò aliquid aliud de illo ſapit, l alium dirigat ſuſcepturum modis omnibus actionem, & completurum m omnino, quæ decernenda ſunt, niſi appellatio n fuerit ſubſecuta, ſiue in maiori, o ſiue in minori p cauſa. Si autem ille q quidem nunciet: ille verò r non ordinet, & ſtatutũ ſ tranſeat tẽpus: tanquã t firmè agentem u eum, qui conuentus eſt, x & pro abſente perſona etiã inuitum repræſentet negotij iudex y apud ſuũ tribunal, & cauſam exa-

habitabat: vt ff. de vſu & hab. l. Proculus & eſt ex domo ab vno in aliquo deiect⁹: cõuenit ipſe inquilin⁹ ex ſuo delicto lege Aquilia directa vel vtili. ſed & dñs ex quaſi delicto tenet actione in factũ. q opera malorũ hominum vtitur, vt inſti. de ob. q̃ ex quaſi delic. naſ. §. item exercitor hæc ergo auth. permittit hoc nouum, vt poſſit nunciare dño & datur ei ſpacium, & ſi veniat plene examinatur cã: alioq damnatur pſens conuentus & ſi de rebus eius actori non poſſit ſatiſfieri, capiunt res abſentis pp eius cõtumaciam, hãc reprobo quia ex quo certum eſt qui deiecerit, nõ debet alius teneri. vt ff. de iis qui deie. vel eff. l. j. in fi. & l. 2 & ff. de ver. ob. l. continuus §. cum ita. i fi. ſi autem diceres dominum cum ſua familia non habitaſſe: etiam alia ratione non teneretur: vt ff. de iis qui deie. vel eff. l. j § pe Secundo poteſt poni ſic. Aliquis cõueniebat me quia ſibi eram obnoxius vel rei vin. vel qualicunq; actione, & aliquis offert ſe defenſioni meæ pmittendo iudicio ſiſtere me dominũ & pœnã ſi non faceret ſtare, permittitur ergo huic procuratori ſiue defenſori, vt nunciet mihi domino, vt hic ſubijcit. & ſi nõ venit. pcurator cõdẽnatur ad intereſſe: quia me nõ facit ſtare in quo venit ẽt rei perẽdæ æſtimatio. Item & ego dominus actione quæ contra me competeret cõdemnabor. & ſi ex rebus pcuratoris ſatisfieri nõ poſſit, tũc de meis ſatisfiet. nec mirũ, quia hoc ppter meã cõtumaciã cõtingit. & quod hic dicitur, Ipſe qui iniuſtitiam egit ſ. dominus. Itẽ no q hæc auth. facit hũc verũ pcuratorẽ eo ipſo qđ nõ remouetur ab abſente, & ante li. cõteſt permittit ſententiã ferri qđ eſt mirabile. vel dici poteſt, quod quaſi cõteſtata eſt: vt C. vbi in rem ac. l. ij. Tertio dic, quod in quocũq; defenſore locũ habet, qui ſatiſdat iudicatũ ſolui: nec curo, q ſatiſdederit iudicio ſiſtere dominũ. Vel dic quartu, q pcurator me⁹ p vim expulit aliũ me mandãte, vel iacũ habente: vnde ſi põt cõueniri ta ipſe q̃ ego dominus: vt ff. de vi & vi arma. l j. §. quoties. & ff de inſt. l. cuicũque. §. j. & l. ſeq. j. reſp. & ff. quod vi aut clã. l. deniq, . §. pe permittit ergo hæc auth. hoc nouum, vt poſſit mihi nunciari: & hęc vltima placet præceptori meo. Sed quare pro Deo permitteret hæc auth. dño denunciari: cum ipſum procuratorem pręſentẽ, & ſuo nomine põt cõuenire? Rñ. poteſt: qa ſic eſt in fideiuſſore: vt ī. de fidei. §. j. & ij. ſed tertia poſitio caſus magis probari videtur in iſto. §.

a Iniuſtitiam. quia aliquid eſt deiectũ vel effuſum ſecũdum primam poſitionẽ caſus. Vel dic Iniuſtitia: qa debitor eſt meus ille, qui aſt dominus domus ſecundum alias tres poſitiones caſus.

b Iniuſtitiam egit. ſ. cõductor vel ſimilis ſm poſitionem primam. & ſm vltimã. Vel dic. ſ. dñs. qui eſt abſens. ſecundum duas medias poſitiones caſus.

c Quicunque ſit eius. ſ. ſiue caſtaldus, ſiue pcurator ſiue ſimilis perſona, que præſens eſt.

d Legem cõmunem. vt C. de dila. l. j. vel dic. xx. millium diurnorum: vt ff. ſi quis cau. l. j. prima verior videtur: quia hic ſtatum ſubijcit eſſe conſiderandum prouinciã: quod in d. l. i. C. de dila. continetur. Sed nunquid ibi alia tempora computãtur Rñ. ſic. ſed ad inſtar eius hæc proponũtur

e Hoc agit. i. cauſa tractatur. vel dic hoc agit, vbi abſens degit vt in nouel.

f Manſionibus. ſ. diebus, vel dic prouincijs, quia duæ prouinciæ ſunt in medio vt in nouel.

g Longinquarum. i. regionum. i. dilatio petitur.

h Determinatum. vt C. de dila. l. j. ſed nomine in alijs temporibus hæc lex correxit illam? Reſpon. non. quia illa loquit in dilatione, quæ datur præſenti & patenti gratia teſtium vel inſtrumentorum: hæc autem loquitur in alio caſu: quãdo. ſ. patitur quis iniuſtitiam ex domo abſentis: quidam tamen dixerunt eam corrigi.

i Credat. i. confidat.

k Litẽ ſ. dñs. vnde videtur, quòd ſi nõ credit, q hic nõ poteſt eũ inuitũ defendere Sed cõtra. ff. de noua. l. ſi ſtichũ. §. fi. & ff. de ſol. l. ſolutionẽ q̃. ſunt contra. huic. So. quidã dicunt hoc caſu eas correctas: licet in alijs ſitu iæ remaneãt Sed nos dicimus, q hic loquit qñ vole pcuratorio eũ defendere volebat: ibi aũt volebat ſe iudiciũ trãſferre animo nouãdi: quod põt ẽt eo inuito: vt ibi dt. & facit. ff. de neg ge. l. ſoluẽdo

l De illo ſapit. quòd non ſit homo legalis.

m Completum. etiam ſoluendo iudicatum.

n Niſi appellatio. completurum dico niſi &c. nam tunc nec iudicari videtur: vt ff. ad Turpil. l. j. §. fi. A.

o In maiori. i. in criminali.

p In minori. i. in ciuili. quæ etiam ratione minoritatis poſtponitur criminali: vt C. de ordi. iud. l. h.

q Si autem ille. ſ. procurator.

r Ille vero. ſ. dominus cui nunciatum eſt. Al.

ſ Statutum. ſ. a iudice.

t Tanquam. iſtud tanquam, non denotat ſimilitudinem. ſed proprietatem.

u Agẽtẽ. i. reſpõdentẽ: ſic ff. de eden l j. circa princ.

x Conuentus eſt. i. procurator, vel ſimilis ei.

y Iudex. ſ. ordinarius. ſi aũt delegatus eſt, nõ vocabit eũ re & verbo. vt ī. de exhib. & introduc reis. §. ſi vero quidã. nec etiam poterit defendere iuriſdictionẽ ſuam

minans præſente eo, qui conuentionem ſuſcepit, condemnet etiam eum, in quo obnoxius [a] apparuerit, & inſuper illum [b] poſt huiuſmodi admonitionem mittere [c] in prouinciam non volentem: [d] ſi tamen omnino obnoxius apparuerit. & ſi quidem locuples [e] ſit: ipſe [f] exigatur, quæ decreta ſunt. Si verò minus ſit quod habet, vt non ſufficiat in iſta condemnatione: tunc & de abſentis [g] rebus compleatur victori damnum huiuſmodi.

CAP. IIII. De abſentibus reis.

Si verò neque ipſe apparuerit, qui dominum litis pſentare iuſſus eſt, aut qui pro eo legitimè [h] cogatur: tunc vocetur quidem legitima voce, [i] non autem obediens cōdemnetur & abſens [k] ſecundum ſchema quod appellatur eremodiciū, [l] ideſt deſertæ cauſæ. nā qui per contumaciam deſerit, in nullo [m] minor præſente putabit̃. Si verò ille quidem forſan aduenerit, aut miſerit quēpiam, accuſator [n] autē deſit, tunc & abſoluere [o] eum, & damna [p] eius mederi [q] calumniatorem cogat. ſic erunt temperatiores, [r] ſic peccare ceſſabunt: ſic non putabunt [s] potentiam [t] diuitiarum iuſtitiæ præualere. [u] Nec latet nos, qa forſan nec ſufficiat [x] hoc ad perfectiſsimam cauſę medelam, cū iudicantes potentioribus magis, quam iuſtitiam volētibus & ad prouincias venientibus præſtent. [y] Sed tamē nouimus plurima iniuſtitiarum curata ab hac legiſlatione. magis autem quantum ad nos eſt, totum

ſuam iudicio pœnali, vt ff. ſi quis ius dicen. non obtempe. l. j. j reſpon. ſed hoc per ſuum delegantē fiet, vt in d. §. ſi vero quidam.

a Obnoxius. ſ. noīe abſentis quē defendit. ſm Azo. vel dic ſuo noīe ꝯdēnat̃ ſiue ſ; primā poſitionē caſ⁹, ſiue ſm aliā. ſ. ſcdām poſitionē, vel tertiā, vt ff. de procur. l. Plantius. & ff. de re iudi. l. ſi ſe. in prin. Item multo magis ſcdā quartā modū ponēdi caſum, vt in prin huius. §. diximus. ꝑterea & ſtatim dicit ipſum abſentem damnari. quomodo ergo bis condemnaretur, ſemel p aliū. & ſemel p ſe: certè abſurdū vr̃.

b Illum. ſ. abſentē.

c Mittere. ſ. aliquē ad defenſionem ſui.

d Nō volentē. ſ. cōdēnet: & repete, quaſi cōteſtata ſite ꝯ eū, p hæc. n. q̄ facta fuerūt in pſona pſentis, & miſſione ꝑ abſente, & datione dilationis ad ſui aduentū: hæc oia quaſi quandā cōteſtationem ꝯ abſentē facere videtur: vt hic, & C. vbi in rē act. l. ij. vnde nō obſt qđ dr̃ ante litem ꝯteſta. nō poſſe dari definitiuā ſniam, vt C. de temp. app. l. ſi. §. illud quia ē hic quaſi ꝯteſtata, vt dictū eſt ꝯ abſentē, ꝯ præſentē verò verè ē ꝯteſtata. quidā iſi dixerūt hāc ſniam, quæ ꝯ abſentē datur, eſſe interlocutoriā de miſſione in poſſeſſionē pro menſura declarati debiti: vt & in alio caſu quem ſtatim ſubijciet.

e Locuples. ſ. procurator.

f Ipſe. ſ. inquiſitus: vel qui præſens eſt.

g Et de abſentis. ſi obnoxius apparuerit vt ſ. prox. vel quia mandauit procuratorem, vel ratū habuit: vt ff. quod vi aut clam. l. denique. §. pe. Et no. q̄ duo videntur neceſſaria eſſe, vt abſens exigatur: & q̄ obnoxius appareat, & q̄ conuentus ſoluendo non ſit.

h Legitimè cogat̃. vt pater ſuus ſi erat filiuſfa. ille q̄ volebat repræſentare abſentem. Nam pater legitimè pōt cogi pro filio: vt C. de bo ma. l. j. & inſti. p quas perſo no acqui. § j. Item & aliæ ſunt perſonę quę p alijs compelluntur: quas no inſt. de cur. in fi. ſed de fideiuſ. qui ſatiſdederat de iudicio ſiſti ſecundum ſecundam caſus poſitionem, vel iudicatum ſolui ſecūdum tertiā: hoc ſpecialiter dicit: qui ſine ſatiſdatione admitti non debuit, cū ſit cautio prætoria: vt ff. de præto. ſtip. l. j. in prin. & l. prætoriæ ſatiſdationes.

i Legitima voce. ſ. præconis, vel nuntij miſſi ad domum: vt ī. de lit. §. omnem. col. vij. Accur.

k Et abſens. ſ. procurator vel ſimilis. ac ſi diceret, nō ſolū condemnabitur ſi præſens eſt: vt proxi. §. ſed ēt abſens, vt hic dicitur. vel dic ēt abſens, q. d. non ſolū hic procurator vel ſimilis, q̄ primo fuerit præſens: ſed etiā ille qui ſemper fuit abſens: vt ſ. proxi. §. habuimus. Sed qualiter hæc ſententia erit lata contra vtrumq; abſentem? Rn̄. quidam, vt Al. & alij q̄ ſit interlocutoria, & hoc ſm ſchema i. ordinē negotij. vt lit. non cōteſt. vt hic erat, fiat miſſio in poſ. bo. abſentis vtriuſque ſm menſuram declarati debiti: vt ſ. de exhib. §. ſi vero quidā. col. v. lite aūt conteſtata. & hoc cognito de cauſa, dat̃ definitiua etiam contra abſentem: ſed cauſa nō facta liquida, idē quod in primo caſu, vt C. de iudic. l. ꝓperādū. §. & ſi quidem. & §. ſin autē. Sed certè hic poteſt dici ſēper ꝯteſtata vel quaſi: vnde ſemper dat̃ definitiua, dūmodo liqueat: vt diximus ſ. proxi §. Neque hoc ſolo caſu iure nouo datur definitiua: licet nō fuerit vere ab eo lis conteſt. immo & alio, puta abſente actore, vt ī. de liti. §. oēm. col. viij. licet iure veteri non dat̃ definitiua, niſi vere ſit lis cōteſtata, vt C. de tempo. appella. l. ſi. §. illud.

l Eremodicium. q. d. ſecundum ordinē q̄ ſeruat̃ qn̄ cā deſeritur, quē ordinē modo proxi. diximus, & hoc eremodiciū aliter iure veteri aliter iure nouo ſeruatur. nā veteri, actore abſente non contrahebatur eremodicium: ſed cā ceſſabatur eius proceſſus. vt ff. de in. i. & poſt edictū ſed hodie tā reo q̄ actore abſente ꝓcedit̃ vt poſſit ꝓcedi i lite ad ſniam: vt C. de iudi. l. properandū § ſin aūt. & ī de liti. §. omnem. Acc.

m In nullo minor. Imo eſt in aliquo in deteriori condōne: quia appellare nō pōt tam iure veteri quā nouo & ēt nouiſſimo: vt ff. de iudi. l. poſt edictū. §. fi. & C. de iudi. l. properandum. §. cū aūt. & ī de iudi. §. audient. in fi §. & facit ī. de teſt. §. & hoc. in fin. § & C. quot. appe. nō rec. l. j & ff. de noxa. l. quoties. §. ſ po teſtate. vt ff. de iud. l. de vnoquoque § t.

n Accuſator. large ponitur etiam pro actore.

o Et abſoluere. ſ. ab inſtantia iudicij vel edicti: ſm Al. vt ff. de iud. l. & poſt. Sed certè imo ēt definitiuè licet nō ſtatim: vt ī. de lit. §. ſi verò initiū litis. Ac.

p Et damna facit. ff. de iudic. l. eum qui. & ſ. de exhib. §. ſi vero quidam. in fi. §. & C. qui accu. nō poſſ. l. qui crimen. Accur.

q Mederi. i. emendare. Accu.

r Temperatiores. ſ. homines.

ſ Putabunt. aliàs putabunt, & aliàs putabitur.

t Potentiam. aliàs potentiam: & aliàs potentia.

u Præualere. facit ſ. vt non ſi. pig. in princi. col. v. & ſ. eo. §. j. in fi. Accu.

x Sufficiat. hoc qđ diximus. ſ. hac ꝯſtitutione. Acc.

y Præſtent. no. mirabile verbum. ſic ſ. de exhib. §. ſancimus. & §. ſuſceptio.

Et

erit ſanatum. Namque non aliter tradimus cingula, niſi prius iuſiurandum ſubierint hæc accipiẽtes, iuſtè omnibus iudicare, & puras [a] ſeruare manus. Non puto [b] poſt præſentem legem alterō quolibet egebimus augmento, ſi illi quidem iuſtè iudicent ad legẽ ſimul & iuſiurandum reſpicientes.

CAP. IIII. De fori præſcriptione tollenda.

Arripiat [c] autem nullus, prouincialibus cingulis violentos, nullo vtens priuilegio, aut poteſtate, aut forma: niſi fortè [d] ſacra noſtra pragmatica forma occaſione publicæ cauſæ [e] præcedens, exhibitum hic quempiam inferri præcipiat: [f] aut ex lege hoc faciat, quale [g] eſt ſuper appellationibus: licet etiam hoc ex multa parte curauimus, plurimos [h] maiorum iudicum in ꝓuincijs appellationem conſtituentes, vt apud illos magis appellatio, quando non de maximo [i] negotio fuerit quæſtio, quam in hac examinetur maxima ciuitate. Hanc dicentes iuſtitiæ legem, adhuc potius faciemus eã iuſtiorem, ſi nulli permittamus habere contra eam quædam priuilegia: [k] neque excipi ab hac lege quolibet priuilegio: [l] nec ſi cuilibet ſanctarum eccleſiarum largitum ſit, aut alicui venerabilium xenodochiorũ, aut alijs venerabilibus domibus, aut alij cuilibet ipſarum domuum imperialium, [m] aut ſacro patrimonio, [n] aut ſacris priuatis, [o] quę merito poſt ſupernum [p] honorem ſecundo loco ſunt poſita: nec ſi aliqbus iudicibus, aut in potentatu poſitis, aut oĩno ſub nos conſtitutis hoĩbus: ſed obediant oẽs legi, [q] & ſuccumbẽtes iuſtitiæ ſanctioni, honorent eã, & ꝑ oĩa habeant ſortẽ: [r] nõ ſolum in ſemetipſos reſpicientes, ſed etiam in futuras ſucceſsiones: [s] & ſcientes, quia nihil penè in ſemetipſo manet, ſed currit [†] natura ſemper multas euoluens mutationes, [t] quas neque præuidere facilè eſt, neque prędicere: ſolummodo Deo, & imperatore ſequente Deum, hæc gubernare mediocriter & manſuetè valente. Si verò quiſquam vtatur aliqbus ſacris formis, ſiue pragmaticis, ſiue alijs, de tali quodammodo ſibi largitis: erunt oẽs oĩno infirmũ [u] iudicibus maximã ſoluentibus pœnam [x] ſi oĩno ſuſceperint: & nõ hoc qđ fit, ſolummodo meditabunt̃, ſed qđ ẽt faciẽdũ eſt. etenim ſi poſthac tale aliqd

[a] Et putat ſeruare ſ. ab omni donatione, vt ſ. iuſiurã quod præſt. & ſ. vt iudi. ſine quoquo ſuffr. §. hoc autem. col. ij. & facit C. de iura. calum. l. ij. §. pen.

[b] Puto ꝙ non egebimus. Accur.

[c] Arripiat. ſic conſtrue: nullus arripiat. i. protegat violentes, ideſt raptores: prouincialibus cingulis, ideſt à dignitate pręſidis ꝓuinciæ. in qua deliquit, ne ſæuiat & cognoſcat in eos & facit C. de app. l. addictos. & C. de decur. l. curiales qui honorariam.

[d] Niſi fortè. hoc nõ refertur ad proximũ dictum, ſed ad alia q. d. dixi cauſam non eſſe trahendam ad aliam prouinciam, vt ſ. eo. §. hęc conſiderantes. excipe, niſi &c.

[e] Publicæ cauſæ. nã ꝓ priuata cauſa ſua non vocat aliquẽ imperator, vt C. de decu. l. curiales omnium.

[f] Præcipiat nam fortè faciat hoc imperator, vt ipſemet deũ cognoſcat: quod cũ conſilio procerũ fit, vt hic dicitur ex eo quod dicit. pragmatica &c. quæ pragmatica fit tantum cõſilio procerum, vt C. de legi. & conſtitu. l. ij. idem ſi alia cauſa reipublicę eum vocanit, vt hic dicitur. nã interim in cauſa ſua habet dilationẽ, vel ex. i. vt ſubiiceit circa appel. vt quia habet cauſam appellationis Romæ. habet. n. priuilegium ex lege ſcripta, ne interim cõueniatur. idem eſt etiam in legatione, vel cauſa teſtimonii ferendi. & idem in oĩbus, q̃ ex lege ſcripta habens priuilegium, ſiue milites, ſiue clariſſimi. nec. n. ea priuilegia caſſantur, vt ff. de iudi. l. ii. §. legatis & § omnes. & diximus plene. ſ. eo. §. ſi igitur.

[g] Quale eſt. ſi hoc eſt exemplum, ergo idem eſt in alijs, qui habent ex lege priuilegium, vt diximus ſ. eo §. ſi igitur.

[h] Plurimos. ſ. cognitores. Al. vt C. de ap. l. in offerẽdis. & ſ. de appe. §. illud. & §. ſimili modo. & §. Orientalem. & §. ſi.

[i] Maximo. vt x. lib. auri. vt ſ. ꝓxi dictis legib. ꝯtinet̃.

[k] Quædam priuilegia. ſ. indulta vel indulgenda: q̃ tamen iuris corpore non continentur. & nota hic ſubſequenter nominari perſonas: quia plus ſolet timeri &c. vt dicit canon in decr. diſtin. xxiiij. c. quãquam. Item ea quæ gñaliter dicuntur, niſi ſpecialiter notent̃, videntur neglecta. vt ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. ait prætor. nec enim priuilegia ſcripta ꝑ legẽ caſſant̃ per hãc conſtitutionem. Sed tamen quidam dicunt contra, tum per ſupradicta, tum per ea quæ hic dicuntur, ſic generaliter corrigi dictã legem de iudi. l. ij. ſed falſum eſt, quia ſolum vult hic nominare perſonas: & in hoc dicit plus hic, vt dictum eſt.

[l] Quolibet priuilegio. ideſt quolibet per priuilegium aliquod.

[m] Imperialium hos ſubdiuidẽt ſtatim.

[n] Sacro patrimonio, ideſt rebus imperialibus.

[o] Sacris priuatis. i. rebus priuatis principis. nam habet bona duplicis gñeris, vt dicitur hic, & C. de quadrien. præſcrip. l. bene à Zenone. in principio.

[p] Poſt ſupernum. i. dicere, quæ priuatæ ſunt, merito ſũt poſt imperiales ſtatim: q̃ imperiales ſunt à ſuperno Deo collatæ.

[q] Legi. ſ. huic.

[r] Sortem. i. fortunã. aliàs partem. Al.

[s] Succeſſione. vt ſ. eo. §. j. in ſi.

[t] Mutationes. facit C. de veteri iur. enu. l. ij. §. ſed quia. & ſ. ꝺ non alie. §. vt autem & ĩ. tit. primo in ſi. §. reſpon.

[u] Infirmæ. facit C. ſi contra ius vel vti. publ. l. ſi. & ſ. de nõ alien. §. quia veriſimile. & C. quãdo imperat. inter pupil. & vi. l. j. §. reſp. & C. de peri. bono. ſub. l. j. in ſi. §. reſpon. libro x.

Sed quid ſi dicat princeps in concedendo tali priuilegio: concedo non obſtante hac conſtit. vt omnes obe. iud. &c. Reſpondeo valet: vt arg. ff. de leg. iij. l. ſi quis in principio teſtamenti. & ff. de legi. & ſena. conſ. l. princeps.

[x] Pœnam. de qua ſtatim dicet.

[†] Cõcor. in proœ. ſ. vi. ibi. & qa humana natura nouas &c.

Verbum gñale oĩa cõplectit̃.

Erit

imperetur ab aliquib. noſtrorū ſubiectorum, aut ab alio quolibet, q̄b. pri' interdiximus, inter quos cōplectimur (ſicut dictū eſt) eccleſias, & venerabilia monaſteria, & ſacras noſtras domos, & ſacra priuata, & ſacrum patrimonium: neque hoc omnino valebit. Erit aūt hic lex a vbiq; ſuā iuſtè extendens virtutē, & ſimul quidem futura cauiè cōſtituens, ſimul autem q̄d præteriijt curanſ. Scitote igitur omnes ſubiecti, quos Deus noſtris progenitoribus & nobis donauit, q̄m hāc vobis damus legiſlationem, oēm vobis cautelam conferentes: & neq; itinere fatigabimini longiore, neq; aduerſus maximos lacrymabitis: neq; nos culpabitis tanquam hęc non corrigentes: ſed vnuſquiſque de proximo reſpiciens pœnam, in q̄bus fortè damnificatur atq; læditr, & hanc curam videns magnum & bonū laudabit Deum, qui hæc nos ſancire bene & iuſte illuminauit. Sit ergo pœna talia cōmittentib. aut ſuſcipientibus iudicibus & cinguli caſ' b & decem librarum auri damnum. Gloriſiſſimi igitur præfecti noſtrorū ſacrorū p̄toriorū, qui per oēm ſubiectam terram conſiſtunt, legem hāc cognoſcētes, p̄ponant, & p dioeceſes ſub ſe conſtitutas, & in omni Italia, & Libya, & inſulis, & Oriente, & quodcunq; in Illyrico c eſt: vt ſciāt oēs, q̄uo eorum curam habemus, Deo q tanta nobis contulit, offerētes legem: q̄ magnam nobis pro eis recōpenſationē d dabit, dū talia pro cā ſubiectorū ſalutis ſanciuerimus. proponatur Conſtantinopolitanis ciuibus noſtris. *

TITVLVS I.

QVIBVS MODIS naturales filij efficiātur legitimi e & ſui ſupra f illos modos qui in ſuperioribus conſtitutionibus g continentur.

Cōfectis inſtrumentis dotalibus filij naturales ex muliere libera nati efficiuntur legitimi. & ſui, etiam ſi poſt cōfectionem nulli legitimi patri naſcantur: vel naſcantur, ſed moriantur. Angel.

Imper. Iuſtin. A. Ioan. glorioſiſſ. Orientalium prætoriorum præfecto iterum exconſuli ordinario & patricio.

COLLATIO SEXTA.

Hæc eſt Nouel. 89. apud Haloand. & extat Græce in Scrimgerina. Contius.

REctè † dictum eſt à prædeceſſoribus noſtris, & ante omnes à Iuliano h ſapientiſſimo, quia nulla lex, neque ſenatuſcōſultum prolatum in republi. Romanorum videtur ad omnia ſufficienter ab initio promulgatum: ſed multa idigere correctiōe, vt ad naturę varietatē, i & eius machinationes ſufficiat. k Igitur de ijs qui ex naturalibus ad ſuorum ius perueniunt, & multas & varias conſcripſimus leges. l Ex his m autem quæ à natura rerum per ſingula moliuntur. n inuenientes aliquid deeſſe ijs quæ iam ſtatuta ſunt hoc in præſenti corrigimus. o Sancitum p namque eſt, vt ſi quis habens mulierem puro ſibi affectu conſternatam, q deinde filios procreauerit, & poſtea etiam nuptialia fecerit inſtrumenta, r & legitimos ex ea procreauerit filios: s neque ij, qui prius nati ſunt, maneant naturales: ſed & illi connumerentur ſuis t eo u q̄ occaſio omnino eis ſunt naſci legitimis. x ſed habuit etiam iſta lex y correctionem. nā quia ſecundi & poſt dotem nati mortui ſunt, ideo volebant quidā z nequaquā priores à nō exiſtentibus adiuuari. & hoc emendauimus, a

&

a Erit autem hæc lex. ergo & in Italia: licet ſ. eo. §. conſiderandū: & §. ſi igitur. faciat tamē mentionē de prouincia. Ac.

b Cinguli caſus. ſic ſ. ſcenicas &c. § ſi.

c In Illyrico. i. Sclauonia.

d Recompenſationem. i. meritum vel retributionem.

QVIBVS MOdis &c.

e Legitimi. Hic dicet eſſe, legitimi efficiuntur: ſed in alia conſti ſ. quibus mo. natu. effi. eſt in litera ſui, & quę ſit differentia inter hūc tit. & illū: dic vt in titulo ibi diximus.

f Supra. i. præter.

g Conſtitutionibus poſitis in C. de nat. libe. l. eſt. quis. & duab. ſe. legibus.

h REcte A Iuliano. vt ff. de le. & ſenatu l. neq; leges & l. non poſſ. quæ ambæ ſunt Iuliani.

i Naturæ varietatem. Natura enim properat nouas edere formas: vt C. de vete iu. enuclea. l. ij. §. ſed quia & multis veniunt nouitatibus. vel ſ. de conſangui. & vteri. frat. in princ. col. vj.

k Sufficiat. ſ. correctum.

l Leges. vt C. de natu. lib. l. cum quis & l. nuper. & l. fin. & ſ. de inceſt. nup §. dubitatum. & ſ. de trien. & ſamiſ. §. fin. colla. 3.

m Ex his. ſ. quæſtionibus.

n Moliuntur. Loco paſſiui. & dic. i. inducuntur.

o Corrigimus. i. adijcimus, & interpretamur. Azo.

p Sancitum. vt C. de natu. lib. l. cum. quis.

q Conſternatam. alias copulatā. Accu.

r Inſtrumenta. i. matrimonium. cum ea fecit interuenientibus inſtrumentis in quibus dos, & matrimonium conſcribitur: quod eſt neceſſe ad talium filiorū legitimationem, qui prius nati ſunt: vt inſtitu. de nup. §. ſi.

s Filios. ſ. poſtea.

t Suis i. legitimis.

u Eo. i. ideo.

x Naſci legitimis. i. vt legitimi naſcantur. Azo.

y Iſta lex. ſ. ſ. nominata, cum quis.

z Quidam. ſ. ſapiētes. Accur.

a Emendauimus. ſ. per aliam l. in eo. tit. de naturalibus liber. l. nuper.

Eis

* Scrimgeria. pro priuatus Cōſtantinopol. Imper. Dn. Iuſt. P P. A. anno 12. Ioanne. V. C. conſ.

† Hęc q̄ ibi dicuntur, recitantur in procemio l. 6. decr. licet non per eadē verba. ſed variatis.

& dedim⁹ eis [a] ēt ſic, vel ſi mortui ſunt ij q̃ ſecūdi fuerunt fratres hr̃e iura legitima. Illud quoq; adijciētes [b] (qm̃ & hoc dubitatū eſt) vt vel ſi aliq̃ filij, [c] poſt dotalia nō naſcant̃, attñ p̃cedētes licet añ dotalia nati ſunt, iter ſuos [d] adſcribi, [e] patre q̃ppe ad hoc feſtinante.

Si mater filiorum moriatur antequam matrimoniū contrahatur, et conſiciātur dotalia inſtrumēta, licet pater hoc facere diſpoſuerit, non ſunt legitimi. Idem ſi mulier non ſit matrimonio digna, vt quia luxurioſè cùm alio viuebat, vel idem ſi mulier ſe occultauit, vt in vxorē duci nō poſſet. An.

Sed aliud [f] quidam tale occurrit. ex hm̃oi nãque cōſuetudine [g] nati filij erāt alicui: at ille eos volebat à nobis adinuēto modo facere ſuos nuptialium cōfectione documētorū: deliberante aũt hoc patre, mortua eſt mulier & conſtitutionis eũ deſeruit modus. Nō. n. erat ad quam oportet nuptiale confici documentū, & naturales manebant filij inuito patre. Et quiddã etiã ſm̃ tale exortū eſt apud viros neq; nobis cognitos. Procreauit eteni q̃dã filios non legitimè, & filios quidem vltra quã [h] diligebat, & legitimos ſibi fieri ſm̃ legē [i] volebat. Ea aũt [k] q̃ ſunt mulieris, non erant omnino ſine peccato, neq; dignã eam exiſtimauit legitimo quodam nomine, [l] quę etiã ſemetipſam iniuriauerat. ſufficit. n. hoc tantùm [m] dicere. Quapropter ſecūdus ille modus eſt, q̃ filios grauat. in priori quidē poſt mortē matris: in ſecundo vero p̃ id quod ille peccauit. Nouimus aũt ēt quendã tertiū modū. pater nãque volebat legitimos facer̃ filios & ad ea q̃ de dotibus ſancita ſunt à nobis, [n] reſpiciebat: filij vero ſentiētes qm̃ quædã [o] inopinatè eueniſſent ad matrem eorū, licet vxorem non legitimã exiſtētem, à quodã cognato diuite, malignè ſimul & doloſè agentes matrē occultauerunt, ne eos facere legitimos eēt patri poſſibile, & moriēte [p] forte matre, maternarum rerum frueretur [q] vſufructu: hoc quod patribus dat benefaciens lex. [r] talibus [s] itaque reſiſtere artibus, legis eſt propriū ſubtilis, [t] quã in præſenti ſancimus.

CAP. I. De varijs modis legitimandorum filiorū naturaliū.

Vbi matrimonium non poteſt cum muliere contrahi aliqua ex cauſis ſupraſcriptis, & filij legitimi & naturales nulli ſuperſunt: naturales legitimari poſſunt per reſcriptum principis, & patrē qui eos in teſtamento appellando naturales voluerit ſibi effici ſuos legitimos ſucceſſores. Ange.

SI quis ſanè non habens filios legitimos, naturales autem tantūmodo: ipſos quidem ſuos [u] facere voluerit, mulierem verò aut non habet penitus, [x] aut quæ non ſine delicto ſit, [y] aut quæ non appareat: [z] habeat autem [a] ſecundum quandam legem ad matrimonium præpeditã: [b] damus ei fiduciam noua quadam & nunc adinuenta à nobis via ad legitimorum ius perducere naturales, proculdubio ſuis [c] in talibus caſibus non exiſtentibus filijs. Sicut enim quidam à pręcedentibus nos adinuentus modus [d] eſt, qui libertos ad ingenuitatem deducit, præmandans [e] quidem eos

[a] Eis. ſ. natis ante matrimonium, qui ſui ſunt facti per matrimonium.
[b] Adijcientes. in ca. l. C. eo l. nuper.
[c] Aliqui filij. vt q̃ vnus tantum poſtea natus eſt, vel nullus.
[d] Inter ſuos. i. legitimos. Accur.
[e] Adſcribi. i. computari, vel dic adſcribi in teſtamento, in quo inſtituit ſuos legitimos filios: aliàs iſti tales agunt querela, & omni auxilio quod competeret ijs qui ab initio legitimi fuiſſent, vt ī. de inceſt nup. § dubitatum in fi col. iij.
[f] Sed & aliud. hic nota tres quæſtiones vna eſt in hoc §. ſed & aliud. alia eſt in ſequē. § & quidam. tertia in §. nouimus. quas ſoluit poſtea in §. ſi q̃s vero.
[g] Conſuetudine. quam habet ad concubinam.
[h] Vltra quam. ſ. dici vel credi poſſit. Al. vel dic, vltra quod, i. valde, vel multum.
[i] Secundum legem ſ. eſt ſecundus modus quærendi, vt inferius innuit, vbi dicit, ſecundus iſte modus &c. ſm̃ Al. Vel dic etiam ſm̃ l. dubium, vel dubitatum.
[k] Ea autem. l. quæ ſunt ex officio mulierum exhibendo naturaliter ad procreandum. ſed ibat cum alijs. Accur.
[l] Quodam nomine ſ. naturali.
[m] Hoc tm̃. Nota aliquid taceri, vt maius delictum deſ intelligi ineſſe. ſic ff. ad Mace. l. j. ibi, ne quid amplius.
[n] A nobis. vt C. de nat. lib. l. nuper.
[o] Quædam. ſ. bona. Al.
[p] Et moriente. repete ne. Acc.
[q] Frueret. ſ. pater.
[r] Lex ſ. Conſtant. vt C. de bo. mater. l. j. & C. de bo quæ lib. l. cū oportet. § j.
[s] Talibus. datiui caſus ſunt.
[t] Subtilis. ſ. huius quam &c. Acc.
[u] Ipſos quidem ſuos. i. legitimos. Ac.
[x] Non habet penitus. quia mortua eſt: vt fuit in primo dubio.
[y] Sine delicto ſit. vt fuit in ſecunda dubitatione.
[z] Quæ non appareat. quia abſconditur per filios, vt fuit in tertio dubio.
[a] Habeat autem. hic repete. vel ſi appareat. Accurſius.
[b] Præpeditã. ſcilicet mulierem: veluti quia monacha eſt illa tacta: vnde matrimonium contrahere non poteſt: vt ī. de nup. §. ſecundã occationem: vel hic ſacerdos: vnde neq; ipſe poteſt eam habere vxorem: vt ī. quomodo opor. epiſco. §. neque autem col. j.
[c] Suis. i. legitimis.
[d] Adinuentus modus ſ. per reſtitutionem natalium. vt ff. de nat. re per totū titulum.
[e] Præmandans. ſ. præconcedens ille modus quendam honorem quodam alio actu, ſ. per impetrationem & conceſſionem iuris annulorum aureorum: vt ſubijcit hic, & pro ideſt, dans eis, &c. qui modus ſemiple-

plenam ingenuitatem inducit, vt C. ad legem Viſcelliam. l. vnica. vnde & patron⁹ eis ſuccedit, vt ff. de iu. aur. anu. l. pen. Sed reſtitutio natalium plenam tribuit ingenuitatē: nec ſuccedit patronus, vt ff de na. reſti. leg. interdum. & caue tibi: qa & hic ſtatum innuit, q̄ ſemper natalium reſtitutionē p̄cedit ius annulorū aut. ibi. poſtea vero &c. quod non puto nam nullomodo tali iure petitio aureorū annulorū pōt poſt reſtitutionē natalium peti: vt ff. de na. reſtitu. leg. ij. & iij. & fac. ad hoc j. vt lib. decete. §. j. & §. fi. & j. quib. modis natu. effici. ſui. §. j. col. vij. Accu.

Reſtō natalium plenā dat ingenuitatē.

[a] Eos. i. p̄munitores. & hoc ſi habes eos: ſi vero habes eos: ſi vero habes eis, dic vt in glo.

[b] Naturam. antiq̄ſſimam. Ac.

[c] Et licebit id p̄ri. ſ. naturales efficere legitimos. Ac.

[d] Vt. i. ſicut.

[e] Dicti ſunt modis. veluti p oblationem curiæ: vt inſtitu. de hæredi. ab inteſta §. ij. & in matrimonio vt ī. de inceſt. nup. §. dubitatū. ſed hic mod⁹ de quo hī: agitur eſt p oīa ſimilis: qa non ibi attēditur ſint alij legitimi vel nō: vt j. quib. mo natu. effi. ſui. §. ſi quis igitur ex qualibet. ſed hic ſic: vt iſto §. ſi qs vero. & §. ſeq. & j. §. liceat.

† Cōc. in proœ. decre. ſuper verbo nona litigia ibi, vbi dicit Imperator.

[f] Occurrerit poſt legem iſtam.

[g] Prędiximus. vt ſ. in prin. & eſt interpoſitio. Ac.

[h] Naturæ. l. natura legitimati.

[i] Reſtituere naturę. i. iudicauit eos legitimos.

[k] Naturæ qualiter? dic vt j. quibus modis nat. effi. ſui §. illud. ibi. hoc agit &c. & j. prox.

[l] Sanciebat. aliàs ſciebat.

[m] Differentia. ſ. hominis. Ac.

[n] Legitimi. ſ. filij.

[o] Mox. i. ſtatim.

[p] Procedebāt ſ. de ventro.

[q] Omnes. vnum enim genus hominum tantū erat: vt inſti. de lib. §. j. & j. quib. mod. natu. effi ſui. §. j. & ff. de condi. inde. l. ſi id quod dominus.

Liberi oēs erāt à principio.

[r] Bella. quia capti ſerui capientium efficiuntur: vt inſtitu. de iure perſo. §. ſerui.

[s] Produxit. ſ. ab initio.

[t] Diuerſio. vel cōuerſio: vt j. qui. mo. na. ef. ſui. §. illud.

[u] Eis. ſ. legitimis.

eos [a] alio quodam actu, & dans eis aureorum ius annulorum, poſtea verò ad ipſam deducens naturam, [b] quæ ſeruum & liberum ab initio non diſcreuit, ſed liberam hominis fecit prolem: ſic & nos hunc modum adinuenimus cauſę: & licebit id patri, [c] vt [d] in ijs, qui dudum à nobis dicti sūt modis, [e] vel ēt ſi quis alter occurrerit [f] talis. multæ nāq; (ſicut p̄diximus [g]) naturæ [h] ſunt nouitates.

† Liceat igitur (ſicut prædiximus) patri, ſi legitimam non habeat ſobolem, filios reſtituere [i] naturæ, [k] & antiquæ ingenuitati, ſi ex libera ei fiant, & ſuos decętero, & ſub poteſtate habere. neque enim à principio, quando ſola natura ſanciebat, [l] hominis (antequàm ſcriptæ prouenirent leges) fuit quædam differentia [m] naturalis atque legitimi, [n] ſed antiquis parentibus antiqui filij mox [o] vt procedebant, [p] fiebant legitimi. Et ſicut in liberis natura quidem liberos fecit omnes, [q] bella [r] verò ſeruitutē adinuenérunt: ſic etiam hinc natura q̄dē legitimas produxit [s] ſoboles: attamen ad concupiſcentiam diuerſio [t] naturales eis [u] immiſcuit. tanquam ergo ſimilibus paſſionibus factis, oportet etiam medelam ex qualitatibus [x] inueniri: illam quidem [y] à prædeceſſoribus noſtris, hanc verò [z] à nobis.

CAP. II. De legitimatione ex teſtamento.

Vbi matrimonium non poteſt cum muliere contrahi aliqua ex cauſis ſupradictis, & filij legitimi, & naturales nulli ſuperſunt, naturales legitimari poſſunt per reſcriptum principis, et patrē, qui eos in teſtamento appellando naturales, voluerit ſibi effici ſuos legitimos ſucceſſores. Ang.

Sit igitur licentia patri matrem in priori ſtatu relinquenti, [a] ſi ex veritate aliqd circa torum [b] apparuerit deliquiſſe [c] (aliter [d] nāq; fieri hoc in talibus caſibus nō permittimus) [e] & ſi q̄dam circūuētio. [f] eſt, aut nō eſt, [g] aut latet, [h] aut aliqd ēt aliud fiat circa eam, [i] aut quod prohibeat venire ad viam ducentem ad dotalia: etiam ſic prouidere filijs, [k] & offerre imperatori p̄cē [l] hoc ipſum dicentem: qa vult naturales ſuos filios reſtituere naturæ, & antiquæ ingenuitati, & legitimorum iuri, vt ſub poteſtate eius cōſiſtant, nihil à legitimis filijs differentes: [m] hoc facto exinde filios frui tali ſolatio, [n] & neque fraudare [o] poſſe patrē,

[x] Ex qualitatibus. No. ſimilē morbū exigere ſimilē medicinā ſic C. de ep & cle. l. ſi quenquā. in fi & ff. ad l. Aqui. ſi ſud. in fi. & j. qb. mo. na. effi. ſui. §. illud arg. ſ ff de pœn. l. quędam

[y] Illā quidē. ſ. medelā, manumiſſionē. ſ. q̄ ēt veteri iure eſt inducta: vt inſtit. de libert. §. j. & pater ff. de manumiſ. p totū titu. Vel dic medelā reſtōnis natalium.

[z] Hic vero. ſ. medelam, q̄ ſequitur. Acc.

[a] Relinquenti. i. qa non accepit eam in vxorem.

[b] Totum. concubinatus.

[c] Deliquiſſe. vt fuit in ſecundo dubio. ſ. eo. §. & quidem.

[d] Aliter interpoſitio eſt.

[e] Permittimus. i. nō p̄mittim⁹ naturales effici legitimos hoc modo, niſi in ſubſidiū. nā ſi talis ē mulier quā poſſit cōmode in vxorē habere, p matrimoniū tūc debent filij legitimari: vt hic dicit.

[f] Circumuentio eſt. quia eſt turpis vitæ.

[g] Non eſt. qa mortua eſt. ſ. eo. §. ſed & aliud.

[h] Aut latet. vt ſ. eo. §. nouimus.

[i] Circa eam. vt qa alias impeditur eā in vxorē habere p p mulieris, vel ſuū ſtatum vt ſ. eo. §. ſi qs vero.

[k] Filijs. i. licentia ſit patri. & hic incipit modus legitimandi.

[l] Precem. quod qnaliter fieri debet, dic vt C. de p̄ci. ip. of l. fi.

[m] Differentes. ſimilis eſt imperratio de ſenatore, qui libertā vult accipere: vt ff. de ri nup. l. ſi ſenatori ſic. ff. de ijs. q not. infra. l. ſolet.

[n] Tali ſolatio. nam legitimi erunt.

[o] Neque fraudare. hoc eſt dicere, filij celantes matrem nō fraudant patrem, quo min⁹ faciat eos legitimos: quia inuentus eſt modus quo efficiuntur legitimi

& celātes [a] matrē, & i[a] legitimorū abijcere. [b] vno. n. hoc modo oībus hmōi naturæ exceſsibus & adinuētionibus in ijs, q legitimos nō habent filios, medemur, ita breui ſolatio [c] tm̄ naturæ imperū corrigentes. Si verò ſolūmodo naturalium filiorū pr̄ hoc qdē [d] pp quaſdam fortuitas circūſtantias nō agat: moriens verò ſub quodam pdictorū caſuum [e] ſcripſerit teſtamento, velle ſibi eos legitimos eſſe filios ſucceſſores: et huius rei damus licentiā: ſupplicantibus tn̄ et ſic filijs [f] poſt mortē pr̄is, & hoc dicēti b[9] & oīdētib. pr̄is teſtiū, & hęredibus exiſtētibus, in quātum pater eos ſcripſerit: & ab imperio hoc pcipiētibus: [g] vt i vno eodemq; hoc quod agitur, ſit donum patris, & principis: id eſt dicere, naturæ ſimul [h] & legis. & hoc dicimus nullum anteriorem legitimum perimētes modum ſed et hunc addentes, in quibus [i] illos [k] accipere nō licet. oīno enim ſuis [l] exiſtentibus, deinde naturalibus procreatis, aut primitus natis, nequaquam legitimorū ius eis adijcitur: niſi forſitan [m] per conſtitutiones noſtras, quæ dotaliū inſtrumentorum introduxerunt modum.

CAP. III. Vt p adoptionem filij naturales nō legitimentur.

Filius naturalis non legitimatur per adoptionem. Angel.

Et nos non latuit q a et adoptionis mod[9] erat antiquus ab aliqb[9] ante nos imperatoribus [n] ſuper naturales ad legitimos trāſferendos non improbabilis exiſtimatus: ſed æquē piæ memoriæ nr̄ pr̄, & ɔſtō ab illo prolata talia reprehendit. [o] Manere ergo & illam in ſuis terminis [p] volumus: qm̄ caſtitatem diligenter ɔſiderauit: [q] & incompetens eſt, q bene excluſa [r] ſunt, rurſus ad rēpublicam reuocare.

CAP. IIII. Alij ſine dotalibus inſtrumētis nuptias cōtrahere poſsint.

Illuſtres & alij ſuperiores matrimonium non poſſunt contrahere, niſi interueniant dotalia inſtrumenta & ſolennitates, quæ ſolent in nuptijs interuenire. Abiectæ verò perſonæ, vt ſunt agricolæ & milites caligati, abſque his ſolennitatibus matrimonium contrahere poſſunt. Angel.

Illud quoque melius [s] arbitramur conſtituere competenter, quod ex plurimo cauſarum experimento cognouimus. multæ quidē & cōtinuæ lites nuntiatæ noſtræ maieſtati, ad opus nos deduxerunt huius legis. Quia enim & antiqs [t] promulgatum eſt legibus, & nobis [u] ipſis ſūt hæ eadem conſtituta, vt etiā nuptiæ extra dotalia documenta ex ſolo effectu valeant, & ratæ ſint: ſed falſitatis [x] cōtractibus noſtra ex hoc eſt cōpleta [y] reſpublica (nam introeuntes teſtes ſine periculo mentientes, quia vir vocabat dn̄am cohærentem, & iſta illum ſimiliter nominabat: & ſic eis [z] fingunt [a] matrimonia non pro veritate cōfecta) hoc exiſtimauimus oportere ſecundum naturales [b] definire leges. Nouimus etenim, [c] & caſtitatis ſumus amatores, & hoc noſtris ſancimus ſubiectis. Sed nihil eſt furore amoris vehementius: [d] quem retinere,

mi et ſine matrimonio: neq; ob hoc abijciunt filij ius legitimorū: ſed ſi alio modo velint obijcere, q a expſſe ɔditāt pr̄i. hoc poſſūt: vt ī qb. mo. na. effi. ſui. §. gnaliter. col. vi.

[a] Et celantes. repete, neque.

[b] Abijcere. i. ſpernere.

[c] Breui ſolatio. breue eſt: ſed non breue dictū, vel breue reſpectu maioris tractat[9]. ſic. C. de vſuf. l. ambiguitatem.

[d] Hoc qdē. ſ. q. principem non adeat pp circūſtantiam: vt q a tū adire nō pōt eum multis ſit pnceps negotijs implicitus: vt ī. de appel §. 1. co. 4.

[e] Caſum q impediuit eam ad matrimonium.

[f] Sic filijs. vt diximus in patre ī. § 1.

[g] Percipiētib. nō q q ɔfirmat datū, dat.

[h] Naturæ ſimul. idē ſi in iudicium vel teſtō hęc eadē dicit pr̄. et ſi vni filiorū talē pr̄ebuit teſtimoniū, alijs prodeſt. ī vt li. ma. & auiç. § ad hoc. col 8.

[i] Hunc addentes, in qbus q. d. hic modus adueit alijs modis, ſ illis. ſ. caſib. in qb. p illos modos accipere non licet: vt q a mater eſt mortua, vel la ret ſana, vel non eſt ſana: vel aliàs impeditur alijs modis: vt ī. eo. §. ſi quis vero. & facit ī. quib. mo. na. effi. ſui. §. gnaliter.

[k] Illos. ſ. modos.

[l] Suis. redditio rationis.

[m] Forſitan. hoc ſuperfluit: ſic ī. de non alie. §. quia verò veri ſimile. nam ɔſtat habere locum alios modos, et ſi filij legitimi ſint, ſiue p n. H. mnorū hoc fiat: vt ī. de incel nup §. dubitatū. & ī. de trien. & ſe. §. ſi. col. iij. ſiue p oblationem curię: vt C. de na. li. l. legē. §. 1. & ī quib mod. natura. effi. ſui. §. itaq; ibi, ſi quis igitur &c. & C. de na. l. b. l. com

mu nium. §. ſi.

[n] Ante nos imperatoribus. vt ab Anaſtaſio: vt C. de natu. lib. l. iubemus. in ſi.

[o] Reprehendit dicēs vt naturalis non adoptetur: vt C. de na. lib. l. legem Anaſtaſij. §. in poſterū. quæ eſt Iuſtiniani.

[p] In ſuis terminis. i. firmam.

[q] Conſiderauit. ſ. conſtituere. Acc.

[r] Excluſæ. nota non debere in dubiū reuocari, quod bn̄ eſt ſemel determinatū, vt C. ad legem Iul. de adul. l. Gracchus. & C. de re. credi. l. ſi q s. in ſi. & C. de ſum. tr. l. nemo clericus. in princip.

[s] Illud quoque melius. ſ. quàm ſi nō cōſtitueremus.

[t] Antiquis. vt ff. de reg iur. l. nuptias.

[u] Nobis. vt ī. de nuptijs. § nuptias.

[x] Falſitatis. totū eſt ſuſpenſiuū, vſque illuc, exiſtimauimus &c.

[y] Cōpleta. i. repleta.

[z] Eis. ſ. verbis.

[a] Fingunt. i. falſa ponuntur.

[b] Secundū naturales leges. i. ſm naturalē rōnē q tuæ facta. Ac.

[c] Nouimus etenim. ſ. eſſe & ſum[9], vt ſubiicit, amat. &c. al' ſs nos enim &c. ſic ī d trien. & ſemiſ. §. conſideremus col iii.

[d] Vehementius. nō. amantē appellari furorem vehemētē: vt ſicut furioſus ſe non ſentit. ſic nec amans ſus eſt et ſiſis ebrios vt inſtit. de ſuc. ſub. quæ ſi. ex. §. ſi. Vnde verſus. Nō frater fratri

re, a philoſophiæ eſt perfectę b mouentis & inſilientem atque inhærentem concupiſcētiam refrenantis: vt ij, qui hoc tali detinentur, ſi abſtinebunt c ſermone d ad eas, quas amant, quæ e eis non per blandimenta conferunt. denique in tantum etiam ante nos legiſlatores f tales ſcierūt animorum affectus, vt etiam donationes conſtante matrimonio prohiberent: vt non g concupiſcētiæ magnitudine victi, latenter paulatim coniuges ſemetipſos priuarent ſua ſubſtantia. † Hæc ergo caſta lege ſancire bene ſe habere credidimus. In maioribus itaque dignitatibus, & quæcunq; vſque ad nos, & ſenatores, & magnificentiſſimos illuſtres, h ſunt, neq; fieri i hęc omnino patimur: ſed ſit omnino & dos, & antenuptialis donatio: & ad omnia, quæ k honeſtiora l decet nomina. Quantum verò m in militijs honeſtioribus & negotijs, n & omnino profeſſionib' dignioribus eſt: ſi voluerit legitimè vxori copulari, & non facere nuptialia documenta, o non ſic quomodocunq;, & ſine cautela effuſè, & ſine probatiōe hoc agat, p ſed veniat ad quandam orationis domum, & fateatur ſanctiſſimę illius eccleſiæ defenſori: ille aūt adhibens q tres aut quatuor exinde reuerendiſſimorum clericorum, atteſtationem conficiat r declarantem, quia ſub illa indictione, illo menſe, illa die menſis, illo imperij noſtri anno, conſule illo, s venerunt apud eum in illam orationis domum ille & illa, & coniūcti ſunt alterutri: & huiuſmodi proteſtationem, ſi quidem accipere volunt, aut ambo conuenientes, aut alteruter eorum, & hoc agant, & ſubſcribant ei, & ſanctiſſimæ eccleſiæ defenſor, & reliqui tres, aut quantoſcunque voluerint: & non tamen minus tribus litteris hoc ſignificantibus. Si verò etiam hoc illi non egerint: t ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius eccleſiæ defenſor in eiuſdem ſanctiſſimæ eccleſiæ archiuis u (hoc eſt, vbi venerabilia vaſa ſeruantur) prædictas ſubſcriptiones habentem: vt recondita ſit omnibus x ex hoc munimen, y & non aliter videatur nuptiali affectu eoſdem cōueniſſe, niſi tale aliquid agatur, & omnino z ex literis cauſa teſtimonium habeat: his ita geſtis, & nuptias, & ex eis ſobolem eſſe legitimam. a

Hoc autem dicimus, vbi non dotis, aut antenuptialis donationis ſit documentum. fidem enim in ſolis teſtibus ſuſpectam habentes, b ad præſentem venimus diſpoſitionem. c Quiſquis autem d in abiecta degit vita, paruæ quidem ſubſtantiæ dominus conſiſtens, in nouiſſima vero vitæ parte iacens, e habeat etiam in his f licentiam.

SED neque g agricolas, aut milites armatos, & quos lex caligatos appellat, hoc eſt viliores, & obſcuriores, h non per-

---

tū cum furor ille venit, igne' ille furor neſcit habere modū.

a Retinere. i. refrenare.

b Perfecte. aduerbiū eſt.

c Si abſtinebunt. repete, & philoſophiæ eſt ſi abſtinebunt.

d Sermone. ſ. blādo.

e Eas quas amant, q. d. qa cū eis p blādimētū non ꝯferūt: poſtquā tali detinent' furore. vel ſi deeſt nō: expone. cōferūt. i. cōſueuerūt ꝯferre. Acc.

f Legiſlatores. vt ff. de do. inter vi & vx. p totū, & maximè. l. j. & l. 3. in prin.

g Vt nō. aliàs deeſt. non. Acc.

h Illuſtres. No q̃ illuſtres & ſuperiores vſq; ad principē debent matrimonium ꝯhere interueniente dote & antenup. do. & in ſcriptis vt hic. & C. de nup. l. imperialis. 1 ſi. 2. col. & j. vt li. mat. & auiæ. §. qa vero dudū. coll. 8. Itē oīa q̃ honeſti &c. q. d. & oīa q̃ debent eſſe ibi ad tale mīrimoniū ꝯnendū, quæ dñs (aliàs decent) hēre honeſtiora nomina. ſ. illuſtrium, i. ipſos illuſtres, & ſolēnitas, & pompæ & gl'ra, q̃ ſolēt nuptijs īteruenire. & dic breuiter ſenſum horum itūm. §§§. qui ſunt in dignitate maiori: vt ſenatores & illuſtres, nō ſine dote & don. pp nup. ꝯhunt mīrimoniū: at q ſunt in militia honeſtiori, vel in profeſſione honeſtiore: ſi copulant' abſq; documentis nuptialib', ad oratoriū veniant domū, & ſcriptura oīno ꝯficiat' abiectis ār, itē militi caligato, item agricolis ſine ſcripto licet ꝯhere. ſed hæc non ſeruantur fortè.

i Neque fieri. hoc eſt facere. Accu.

k Quæ. ſ. omnia.

l Honeſtiora. i. honeſtas perſonas.

m Quantum vero. nunc de medijs.

n Et negotijs. i. negotiatoribus honeſtioribus.

o Documenta. quia ſi illa nolunt facere, non debent ire ad eccleſiam. Acc.

p Agat. i. accipiat.

q Adhibens. ſcilicet chartam.

r Conficiat. ſ. defenſor eccleſiæ.

s Conſule illo. facit ff. de accu. l. libellorū & j. vt præpo. no. imper in princi. collatio. 5.

t Non egerint. i. non acceperint huiuſmodi proteſtationē in viri & vxoris.

u Archiuis. dic quot modis accipit: vt diximus ſ. de defen. ci. §. præcepto.

x Omnibus. ſ. marito & vxori & filijs.

y Munimen. i. probationes.

z Et omnino. nota ſcripturā neceſſariā. ſic & aliàs. C. de non nume. pecu. l. generaliter. ſed regulariter contra: vt C. de pac. l. pactum.

a Legitimam. ſ. diximus.

b Habentes. ſcilicet nos.

c Diſpoſitionē. ſed hęc media via reducit' hodie ad ius tertiū. vt ſolo affectu ꝯhant: vt j. vt li. mat. & auiæ. § quia vero. quæ eſt contraria.

d Quiſquis autem. hic de minimis.

e Iacēs. ille iacet in vita iuta. qui habet oīa, quæ exigit vitas & ille in nouiſſima parte vitæ. qui vix habet quod ſufficiat ad vitam. Azo.

f Etiam in his. i. in matrimonijs indulgentiam habeat, vt ſine ſcriptis poſſit contrahere matrimonium.

g Sed neque. non ſolum viles, ſed neque agricolas &c.

h Obſcuriores. ꝓ e. ſi cut ff. de ꝯcu. l. 1 ꝯiu bina-

† Cōc. c. vlt. cū gl. j. ex̄, de do. inter vir. & vx. vide illā gl qa notabilis eſt & elegās.

Scriptura in multis neceſſaria eſt.

ſcrutamur, a quibus ciuilium cauſarũ ignorantia eſt, & ſolius circa terram operationis, & circa bella cõcupiſcentiæ cauſa eſt ſtudioſa, & iuſta & laudabilis: ſicut in vilibus perſonis, b & in militibus. c armatis obſcuris & agricolis licentia ſit eis & ex non ſcripto conuenire, & matrimonia celebrare inter vtroſque: ſintque filij legitimi, qui patrum aut mediocritatẽ, d aut militares, e aut ruſticas f occupationes & ignorantiãs adiuuent.

CAP. V. Si diuinis tactis euangelijs iurauerit q[ui]s ĩ domo priuata aliquã vxorem fore.

Quoniam † autem interpellationibũs, g quę nobis fiũt ſemper oium aſsiduè mulieres audiuimus ingemiſcentes & dicentes, q[uod] a quidã earũ cõcupiſcentia detenti, ducant eas in domibus ſuis ſacra tangentes eloquia, aut ĩ orationis domibus iurãtes habituros ſe eas legitimas vxores: realiter eas habentes t[em]p[or]e multo, & fortè ſuſcipientes filios: deinde dũ ſe ſatiauerint earum deſiderio, aut extra filioſ aut cum filijs eas proijcientes de ſuis domibus: iudicauimus etiam hoc oportere ſancire: vt ſi mulier oſtendere potuerit modis legitimis, h quia ſecũdũ hãc figuram vir eã acceperit domi, vt eã vxorẽ legitimam haberet, & filiorũ legitimorũ matrẽ: nequaquã penitus licentiã eſſe ei hanc de domo p[ræ]ter ordinem i legis expellere: ſed habere eam legitimam: & filios ſuos eſſe ei: & illã, ſi quidem indotata ſit, noſtræ conſtitutionis vti bonis, k quartam l ſubſtantiæ viri p[er]cipientem, ſiue expellatur, ſiue prius moriatur vir: non perſcrutantibus nobis, ſiue repudio vtens dimittat eam, ſiue etiam ſine hoc. m Neque enim veriſimile eſt eũ mittere repudium, qui & ipſas nuptias denegat. n Sed ſi eam irrationabiliter expellat de domo, hoc ipſum ſit aduerſus virum iuſta cauſatio: o & mulier hoc facto repudium ei mittat: & exigat quartam, ſi vxor offenſa fuerit extitiſſe: licet extra dotem conuenerit, p viri iuriſiurando credens, quid enim agat aliud, quæ ad dotem non eſt idonea, quàm vt ſemetipſam cũ omni dote contradat? Sit autem & ſoboles legitima etiam inuito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios procreauit, vt mulier legitimorum ei filiorum fieret mater: non poteſt ex tali natos germine rurſus q vt naturales abijcere: neque quaſdam poſtea forte nuptias poſt mortem vxoris, aut repudium contrahens, eos, qui ex illis naſcantur nuptijs, velle habere, eos ſolos eſſe legitimos: niſi eis r & illi priores fuerint copulati, quorũ ſimiliter pater eſt teſte exiſtente nuptiarum priorum quidem Deo, s ſecundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela ſit nuptias contrahentium promulgata: & ſi filij quidem ex talibus proceſſerint t nuptijs, erunt ſui: & his legib[us], u q[uæ] ſunt de ſuis poſitę, fruentur.

CAP. VI. Qui ſint filij legitimi, naturales, & neutrum, ideſt ex damnato coitu.

Si quid autem poſt hæc fiat, a non t[ame]n ex cõſcripta procedat copulatione, erunt naturales: & quę à nobis largita ſunt naturalibus ſiue ex teſtamẽto, ſiue ab inteſtato y potientur.

---

binatu. in prin. & C. de nupt. l. à caligato.

a Perſcrutamur. i. nõ ſeparamus à p[re]dictis: q[ui]a l[ex] o[mn]ib. idẽ dicim[us]: & vr hic vna negatio abundare: vt & ĩ. de hęr. & Falc. §. in ordinatũ. i prin. coll. j. & no. q. de trib. dicit § iſte. ſ. de vilib. Item de nono milite cui eſt ſtudium militiætiĩẽ de ruſtico. cui ẽ ſtudiũ terrę. & eſſe dẽt: vt C de agrico. & cẽſi. l. cũ ſatis. lib. xj. & ſic redde hic ſingula ſingulis.

b Perſonis. ſ. de q[ui]b. hic primo dicit. Acc.

c In militib. ſubaudi. Ita in militib. &c.

d Mediocritatẽ. q[ui]a parentes erant viles.

e Militares. q[uaſi] milites obſcuri.

f Ruſticas. q[uaſi] agricolę. i gratitudo agricolarũ. & ſic pro eodem ſubaudi. Accur.

g Q[uonia]m a[u]t[em] interpellationib. i. p[er] interpellationes. Acc.

h Modis legitimis. vt per duos teſtes: vt ff. de teſti. l. vbi. vel p[er] inſtr[ument]ũ de hoc factũ: vt C. de fi. inſtru. l. in ſtru l. in exercendis. vel per ꝯfeſſionẽ ei[us]. vel alio modo: vt ff. de confeſ. l. j.

i Præter ordinẽ. ordinẽ dicit lea. q[uaſi] certos enumerat caſus q[ui]b. licet vxorẽ dimittere. vt ĩ. vt li. ma. & auię §. quia vero plurimas. col viij. & C. de repu. l. ꝯſenſu. Ac.

k Bonis. i. bñficijs.

l Quartã. hãc quartam ſubſtantię mariti habet vxor in duob[us] caſib. Primus q[uando] eã repellit indotatã: vt hic. & ĩ. de nup. §. ſi q[ui]s. n. d[o]taerit. col. iiij. & C. de repu. l. ſi. §. j. Itẽ q[uando] p[ræ]moritur vir, & vxor ſup[er]ſtes ẽ inops: vt ĩ. d[e] exhi. & intro. re. §. pen. col. v. & nũc: q[uod] quarta hodie tibi dat[ur], ſi ha[bu]erit tres filios, vel pauciores: alioq[ui]n virilis: vt ĩ. vt li. ma. & auiæ. §. q[ui]a vero dudũ: q[uod] huic eſt contraria.

m Etiam ſine hoc. i. ſine repudio.

n Denegat. vt ĩ. declaratur. Acc.

o Cauſatio. i. erit vxori iuſta cauſatio dimittendi eum, vt ſubijcit. Acc.

p Conuenerit. ſ. matrimonium.

q Ruſ[us]. no. non poſſe aliquẽ mutare cõſiliũ in alterius iniuriam. ſic. ff. de regulis iuris. l. nemo. & j. vt lice. ma. & auiæ. §. illud quoq. & C. de neg. geſt. l. ſi arg. ĩ. C. de acq. poſſ. l. ſi. §. ſin autem n[on] e.

r Et. ſ. ſecundis filijs. Acc.

s Quidẽ Deo. no. q[uod] iurat[ur] Deũ eſſe teſtẽ. ſic q[uando] iudex iurat bene iudicare. Deus iudex eſt. vt C. de iura. calũ. l. ij §. ſinadit.

t Proceſſerint. in præteritis. Accu.

u His legib. vt ab inteſtato primo loco ſuccedant, vt inſtitu. de hæred. ab inteſta. §. j. Item i teſtõ debeant inſtitui, vel exhęredari: vt inſtitu. de exhęre. lib. i. prin. & C. de libe. præ. vel exhære. l. ſi. §. pen.

x Hæc fiat. l. ſi [con]t[ra]hat m[a]trimoniũ ſine ſcriptis, vt ſubijcit.

y Ab inteſtato. alia[s] n. olim ſũt iſtis largita: vt ĩ. de mon. & ſemiſ. §. cõſiderem[us]. & aliter hodie: vt ĩ. quib. mod. na. ef. ſui. §. diſcretis. & §. ne igitur. & ſeq.

Potientur

De materia huius. §. vide ex. de clan. deſpõ. p[er] tria capitula.

Supra omnia.

Quartam ſubſtantiæ viri q[uo]q[ue] h[ab]et vxor.

Cõſiliũ in alteri[us] dãnũ mutari nõ dẽt.

Teſtis eſt Deus q[uando] iuratur.

tur. [a] Eos. n. q̃ ſemel ex odilib. nobis, & ꝓpterea prohibitis [b] nuptijs procedũt, neq; naturales vocari: neq; participãda eis vlla clementia eſt: ſed ſit ſuppliciũ ẽt hoc [c] patrũ, vt agnoſcãt, q̃a neq; quicquã peccatricis concupiſcentiæ eorũ habebũt filij. Quæ igitur placuerũt nobis, & ad hominũ medelã, & naturæ plenitudinem ꝑ hanc legẽ ſtatuta ſunt, tua celſitudo manifeſta faciat vniuerſis, ꝓgrãmatibus ꝓpoſitis, per quę oĩbus lex erit aperta, cognoſcentibus ſcḋm quẽ circa talia cõuerſenĩ modũ, & nr̃am conſiderãtes ꝓuidentiam: quia oĩ occupationi alteri eorũ vtilitatẽ ꝑponimus. Da. Nonis Iun. CP. Imp. Dn. Iuſti. P.P. ann. XV. Ioan. V. C. cõſ. Ind. [illegible]

TITVLVS II.

Nouel. 72.

VT HI QVI OBLIgatas ſe habere perhibẽt res minorum, aut obligati ſunt eis, ad eorum gubernationem penitus non accedant: & vt curatores [d] nullo modo ſuſcipiant ceſſiones aduerſus eos quorum curationem agunt, vel egerunt: hæc autem [e] generaliter valebunt in omni curatione, in quibus perſonis leges curatores prębent: & de gubernatione [f] pecuniarum competẽtium eis quorum negotia adminiſtrantur: & quando eas recondi aut mutari oportet, aut ex eis redditus comparari.

Minoris creditor eius tutelam accipiens vel curam, actione quam in eũ habet, cadit. debitor autem ſolutione non liberatur: nec ceſſionem actionis contra minorem ſuſcipere poteſt. Ang.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Ioan. glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario & patricio.

Omnia quidem legiſlatori [g] reipublicæ in magna cura ſunt quemadmodum optimè ſe habeant, & peccandi nihil [h] relinquatur: præcipuè autem inſtrumenta [i] † minorũ, & quæ circa eos [k] curatio eſt, ſtudioſa [l] cura eſt eis qui proferendi leges à Deo [m] licentiã perceperunt: dicimus aũt de eo qui imperat. Multas [n] itaque cauſas audiuimus, vbi adminiſtrantibus curatoribus ceſſiones factæ ſunt aduerſus minores, ſiue impuberes ſiue puberes quidem, in ſecunda tñ ætate conſtitutos: & mox [p] efficiuntur [q] eorum [r] dñi facultatum, [s] & non exiſtentia forſitan debita ſubeũtes [t] aut paruo precio ceſſiones accipientes eorum, [u] quæ ſunt vndique [y] fragiles: aut etiam celãtes [z] de ſuſcepta [a] † exiſtentia in minorum rebus, & ita ceſſiones accipientes ſecundum multas pluresve occaſiones. [b] Quid enim † homo ad militiam ſemel deditus, non adinueniat, [c] vt minorum res proprias faciat?

[a] Potientur. hoc vł locum habere in medijs, qui nõ ſbunt in eccleſia ſolenniter: vt ꝭ. nam ſi eſſent de minimis, poſſunt contrahere quocunque modo, & in futuris temporibus.

[b] Prohibitis. ſ. iure cognationis vel affinitatis: non q̃a defuerit ſcriptura, & tunc naturales dicentur: vt hic. & j̄. quib. mod. na. effi. ſui. §. ſi coll. 7. Alij intelligunt hic de illis qui debent contraxiſſe cum ſcriptura, & non fecerunt: vt hlij indẽnati, nec naturales dicendi ſint. Sed nonne ſupra appellauit legitimos, nec interuenerat ſcriptura? Rñ. illud referri ad nuptias ante hanc legem contractas: hoc ad futuras. Vel hoc q̃ breui tempore tenuit eã: vt ꝭ. poſuit. Accur.

[c] Hoc. ſ. vt ſpurij habeantur.

VT HI QVI OBLIgatas ſe ha. &c.

Hæc pars exponitur j̄. vſque ad §. quòd ſi quis.

[d] Vt curatores. hoc exponitur j̄. §. quod ſi quis. vſque ad §. & hæc diximus.

[e] Hęc autem. hoc dicitur j̄. eo. §. quoniã.

[f] Et de gubernatione hoc dicitur j̄. eo. §. quoniam.

[g] Omnia. legiſlatori. dic q̃ prius loquitur generaliter de quolibet faciẽte legem, ſiue ſenatore, ſiue prætore: & de cautela minorum fecit legem: vt ff. de mino. l. 1. Vel dic, quòd primo & poſtea loquitur de Imperatore: & ſic facit trãſitum de ſingulari ad plurale.

[h] Nihil. i. nulla occaſio.

[i] Inſtrumenta. Quibus continetur debere minoribus: vel eꝭ minores ſoluiſſe. Inſtrumenta. ſ. cuſtodiantur.

[k] Eos. ſ. minores.

[l] Studioſa eis. repete, quemadmodum bene ſe habeant. Azo.

[m] A Deo. vt j̄. de ſi. inſtr. §. quia igitur.

[n] Multas. hic tangit de ſecunda parte rubricæ.

[o] Ætate. adulta.

[p] Et mox. i. poſtquam ceſſiones ſunt factæ eis.

[q] Efficiuntur. ſ. curatores.

[r] Eorum. ſ. pupillorum.

[s] Facultatum. per acceptilationem in ſolidum.

[t] Subeuntes. reſolue hæc & ſequentia participia in verba: vt ſubeuntes. i. ſubeãt: accipienda, id eſt accipiant.

[u] Eorum. ſ. minorũ. hoc eſt dicere, contra eos.

[x] Quæ ſ. ceſſiones. aliàs quæ minores: res, & eſt plana.

[y] Vndique. vel quia nullo modo debet, vel quia inutile eſt per exceptionis opẽ quod idem eſt, vt ff. de verb. ſign. l. creditores.

[z] Celantes. i. celant. & iterum accipientes, quod eſt j̄. expone. i. accipiant. Vel dic celantes, quia celabant teſtes qui interfuerunt ſolutioni factæ à parte pupilli.

[a] De ſuſcepta. i. apochas, vt ꝭ. de eccle. re. immobiliũ alie. § 1. apochæ aũt ſunt ſcripturæ, in quibus continetur debitum ſolutum eſſe, vt ꝭ. de manda. princip. §. coges. colla. 3. ſcḋm Al. & facit. ꝭ. de his qui ingre. ad app. §. pen. coll. 5.

[b] Occaſiones. ſ. alias quas malitioſi homines adinueniunt, vt ſubijcit.

[c] Adinueniat. no. malitioſum omne malum poſſe cogitare, & maximè officialẽ aliquem, vt C. de iure fiſ. l. facultas. in fi. lib. 10. & C. de man. prin. l. fin. in prin. & ꝭ. de nup. cir. prin. & §. ſi igit. & ꝭ. de exhi. §. illud. ibi, & maximè &c. coll. 1. Corri-

† συμβόλαια, ſcil. Contius.

† Græcè ἀποδείξεις appellat de ſuſcepta litteras de ſuſcepta pecunia. Haloander vocat debitorũ probationes. Con.

Malum oẽ facilè malitioſus excogitat.

† Verba huius textus recitans. p gl. 1 proœ. Clem. ſup verbo machinationis.

CAP. I. Qui tutores vel curatores pupillo vel adoloſcenti eſſe non pñt.

Hæc omnia lege corrigere [a] volumus, & præcipuè illud, vt ſi quis obligatū [b] habuerit minorē, aut eius res: hunc non oïno ad curationē [c] ei⁹ vel ſi à legib, vocet, accedere. Quid.n. non agat ꝓ ſe dñs eiuſdē [d] exiſtēs, & aduerſarij rerū detentator nuper effectus? pp hoc.n. & illud ſancimus, vt ſi apertisſimè manifeſtum eſt, quia is qui ſit adminiſtrator, ipſe eſt iuri minoris obnoxius, neque ipſe curator erit, necubi [e] aut cautionē furetur, [f] vt alias ꝓbationes q̄ erāt minoris, corrumpat: & curatio fiat ei [f] rerum interitus propriarum. [g] Hæc itaque lege acutiſſima colligit, vt nullus eorum qui obligatas perhibēt habere res defuncti, ipſumq; minorē & eius [h] res, aut ēt q apertè obligatus exiſtit, ad curationem eius accedat: neque habeat licentiam tale aliquid agere.

CAP. II. Vt tutori qui factus eſt pupilli debitor aut creditor, curator adiungatur.

Sed & ſi quis † iā curā gerēs obligatū [i] ſibi effectū habeat minorē, in ſe forsā hęreditate plata cuiuſpiā, q minorem habuit obligatum, aut alia huiuſmodi occaſione: non iam ſolum [k] eum eſſe fidelē ad impuberū aut adoleſcentium curā, ſed coniungi tutorem alterum [l] aut curatorem [m] (hoc quod in plurimis legū caſibus [n] inuenimus) vt cuſtodiat ille ne fiat aduerſus adoleſcentem, aut eius ſubſtantiam, ab eo qui eum habet obligatū, in medio vlla malignitas: ſed hoc ipſum obſeruet, [o] eiusq; iuſiurandū, iurās in ordinatiōe, [p] qa hæc cuſtodiet, ēt eā q̄ ex ꝓditione ad curatorem [q] pœna eſt, reformidans.

CAP. III. Vt à tutela vel cura nullus debiti prætextu excuſet, niſi hoc probauerit.

Vt aūt non dem⁹ recuſationē oīb. hoïbus tutelæ vel curæ, ſi dicāt qa obligatas habēt res adoloſcētiū [r] aut apertè obligati ſunt: ſancimus, ſi qs dixerit obligatū ſe habere minorē, aut eius res, aut ēt minoris patētes, [s] mox oſtēdere [t] hoc ipsū recuſatiōis tpe apud eum qui dedit curatorem, & abſolui: aut ſi incertum [u] eſt hoc, præbeat ad ſancta eloquia iuſiurandum quia ex veritate obligatū eum ſe habere credēs [x] recuſat: & ſi hoc factū fuerit, tutelā non cōtingere, neq; curam: ſed eum ab ea re ꝓcul expelli: ne ex

[a] Corrigere volumus. quod facit. j. §. quod ſi quis.

[b] Obligatum. pſonali actione: & ideo aliud eſt ſi rei vin. habet tutor vel curator cōtra minorem, vel econtra. nā illa nō eſt obligatio, vt inſt. de act. in pri.

[c] Ad curationē. nūqd idē i tutele? Rñ. ſic: quia eadē rō probibitionis: ergo idem ius, vt ff. de verb. oblig. l. à Titio. in fi. j. cñ. & dē. j. §. pa. ſed & ſi qs. ibi, ſed coniūgi &c. & colligitur j. vt ſi ne ꝓhibitione ma. de. &c. in prin. col. vij. & in nouellis hoc eo. ti. dia ergo curationem in hoc ti. large accipi ēt ꝓ tutela. Itē ſm hoc nunquid in quolibet tutore? Quidam dicūt q ſic, qa hic generaliter loquit. Alij q nō & recipiunt teſtamentariū: qa fides eius approbata videt à teſtatore: vt inſti. de ſatiſda. tut. §. j. & de epiſco. audi. l. de creationib. & ff. de cura. furi. l. ſi furioſo. in fi. certe & eadē rōna datū ex in quiſitione, & ex certa ſcientia debent approbare, cum eius fides ſit approbata: vt inſt. de ſatiſda. tut. & cura. §. ij. & ſic in ſolis legitimis & datiuis ſine inquiſitione haberet locū hæc auth. Defendas ergo primū. nec ob. d. iuſ. qa approbatus videt quod ad ſatiſdationem euitandam, non quo ad ea q̄ in hac conſtitutione dīr: cū nec tūc hæc cōſtitutio fuerit cogitata. Item facile eſt ſibi dicere, q ſit creditor, vel debitor, vt j. eod §. vt autem. excipio autem matrē & auiam, vt infra, vt ſine probi. ma credi. & de. in prin. col vij. qđ eſt pro nobis: quia ſic fuiſſet ēt de teſtamentarie exceptū. ſi hoc ipator voluiſſet.

[d] Eiuſdem. pupilli.

[e] Necubi. i. nec alicu-

[f] Et. ſ. pupillo. (bi.

[g] Propterea qđ facile fieret, vt ar. ff. đ car. edi. l. ſed ſi in fi.

[h] Et eius. ſ. pupilli.

[i] Gerens obligatum. loqtit ergo hic, §. in re magni debiti. ſecus in modico debito credo. ar. ff. de tranſa. l. cū hi. §. modus. & erit modicum velut dī. ij de ſolo. l. ſi olei. vel arbitrio iudicis, prout dī ſ. de ap. p. ſ. decē librarum auri. & in alio debito quàm tutelæ: nam impoſſibile eſt quin tutor gerens obliget ſaltē ad rationem reddendam. Accur.

[k] Iam ſolum. remanet ergo tutor, licet deueniat in eū caſum à quo incipere non pōt: vt ar. inſti. de le. §. econtratio. arg. contra. ff. ad la Aquil. l. quia in eum.

[l] Alterum. ſi impubes eſt.

[m] Curatorem. ſi pubes eſt.

[n] Caſib. q habenti tutorē curator dat: vt ſi legitim⁹ tutor vł teſtamētari⁹ vł datiu⁹ ñ ſit idoneus: vt inſt. de cura. §. inter dū. & C. i q. caſi tu. vel. cur. per totum.

[o] Obſeruet. ſ. curator adiūct⁹, q nō ſit malignitas: & hoc ēt iurabit curator iſte: vt ſubijcit. j. eod § fin.

[p] In ordinatione. i. cum ordinatur curator.

[q] Ad curatorem. vel tutorē. ſubaudit & aſt pœna amiſſionis debiti ſi creditor eſt: vel q ſolutio ne interim facta nō tuuet. ſicut & qñ in initio hoc tacet: vt j. e. §. ſi vero tacuerit. Vel dic q dicit de pœna dupli q̄ exigit ꝑ actionē de rōnibus diſtrahendis. vt ff. de tutr. & ra. diſtra. l. ij. §. finali.

[r] Adoleſcentium aliàs minorum. aliàs adoloſcentium.

[s] Parentes. & per cōſequens ipſos minores: quia ſi filij, ergo hæredes: vt inſti. de hære. quali. & dif. §. ſui. & ſi hæredes ſunt: ergo obligati in onere hæreditario: vt C. ſi certe pe. l. j. Accur.

[t] Oſtendere. i. probare per teſtes.

[u] In certum. id eſt ſi hoc nequit teſtibus comprobare.

[x] Credens. ſecus in ſacramento teſtis: vt C. de teſt. l. teſtiū. & ſ. de hęredi. & Fal. § ſi vero abſunt. itē ſecus qñ eſt in facto de rerū ff. rerū amotarū. l. Marcellus. ſed in ſacramento calumnię idem: vt C. de iura calum. l. j. in prin. Et ſic not. q hoc ſacramentū eſt quaſi calumniæ: ſicut & qñ quis iurat q credit ſe probare falſum: vt C. de ſi. inſtru. l. ſi. in princip. & qñ vult inuenire pecuniam ſuam in alieno ſolo abſconditam: vt ff. ad exhi. l. theſaurus.

Tutor obligatur ad rationem.

Et hoc §. eſt extracta authen. quæ aſt ſuper. l. creditoribus. in titu. qui da. tu. vel cur. poſſunt C. & incipit, minoris.

Hoſtem

hoc ipſo hoſtem, a & non curatorem adoleſcẽtulo præbeamus.

CAP. IIII. Si tutor vel curator ſe debitorẽ vel creditorẽ eẽ ab initio tacuerit. Si vero tacuerit in initio hoc, & factus fuerit curator: ſciat omni actione aduerſus minorem, ſi vera fuerit, ſe caſurũ b pp hoc ꝙ ex ſtudio aduerſus hãc nr̃am legẽ firmetur. c Sed ſi quis aperte obligatus exiſtens tacuerit, ſciat & iſte, quia ſuſtinebit pœnã, ꝙ nõ poſſit redhibitionib' d aut alijs ſolutionibus e debiti ſe miſcere, ꝑ pe curationis forſan arte compoſitis. f

CAP. V. Vt curatores nullo modo ceſſiones ſuſcipiant aduerſus minores.

Quod ſi quis (ſicuti dictum eſt) factus curator, g deinde minoris res fuerit perſcrutatus, h & ceſſiones in ſemetipſo, aut per donationem, aut per venditionẽ, aut alio quolibet egerit mõ: ſciat omnino infirmũ eſſe qđ ab eo fuerit factum: & neq; per ſe, neq; ꝑ interpoſitã pſonã tale aliquid i agi: ſed vndiq; inualida hæc talia fieri, tanquã ſi neq; ab initio facta fuerint. k Manifeſtum eſt namq;, quia ſi in talẽ cogitationẽ inciderit: l omnia agi & diſponi ad interitũ ſuę aiæ, & ad rerũ q ei' quaſi videt, vtilitate. m Et nõ ſolũ donec fuerit curator, prohibemus eũ ab hmõi ceſſione: ſed neq; poſtea gerere n concedimus: ne forſan hoc conſiderans, o abſcondat p rem, & ꝑordinans illud malè, poſtmodũ dum à cura ceſſauerit, & latere q fecerit quod maligne egerit, forte iam nũc non curator exiſtens ceſſionẽ accipiat, & rem malignè diſponat. tunc.n. infirmũ eſſe volumus, quod agiť, & non poſſe vllã actionẽ valere ceſſam r aduerſus eum, cuius prius curam adminiſtrauerat: ſed pro non facto id eſſe, & lucrum fieri adoleſcẽtis: licet hæc ceſſio pro veris cauſis facta ſit, non vt remeet rurſus ad eum, qui ceſſit, tanquã ſi nihil quaſi in medio ꝯ legem viſum fuerit actum: ſed cadat ab eis, ſ quę ex hoc ſunt quæſita t propter tranſgreſsionem noſtræ legis, & hęc minorem lucrari. Nam ſi non hãc impoſuerimus pœnam: faciliã u erunt ea quæ ſunt malignitatis, & eum qui ceſſit, faciet x iterũ mouere: & per medium y ea quæ ſunt ceſſionis, recipiet, z legem per ſuã malignitatem circumueniens. Et hæc a dicim' in oĩ curatione: b in quibus oĩno curas aliquorũ introducunt leges, prodigorum forte, aut furioſorum, aut amentiũ, aut ſi quid aliud iam lex dixerit, aut ſi quid inopinabile natura adinuenerit. c

CAP. VI. De adminiſtratione pecuniæ pupilli vel minorum.

Curator pupilli pecuniam mutuare non cogitur: & ſi eam mutuauerit, intra duos menſes poſt annum fœnerari cogitur, & periculum pertinebit ad eum. Aug.

QVONIAM autem videmus cu-

a Hoſtem. qui cum ſit tutor vel curator, quaſi dñs pupilli eſt: vt ꝟ. eo. § 1. & graue eſſet ei reſiſtere, vel ſub eo litigare: vt hic & ff. de offi præſi. l. ſenatuſc. & C. de iud. l. apertiſſimi. Acc.

b Se caſurum. hoc hodie. olim autem & creditor & debitor tutor eẽ poterat: vt C. q da. tu. vel cu l. creditorem. ſed ꝑ hãc illa & oẽs ſimiles corriguť. ſi tñ ẽt olĩ erat de magno cõtrouerſia, poterat ſe excuſare: vt inſti. de excu. tut. §. Item propter litem.

c Firmetur. i. firmatus eſt in curia.

d Redhibitionibus, ſ. ſpecierũ, cũ in ſpecie ſit obligatus.

Solutiõe quãq; non tolliť obligatio.

e Solutionib'. nõ ergo tolliť oĩs obligatio ſolutione, licet hoc dicať. vt inſti. q. mo. to ob. l prin. ſed hic ſpãle, & aliàs: vt ꝟ de trię. & ſe. §. ſtudium vero. coll. 3.

f Compoſitis. ſ. ſolutionibus.

g Factus curator. vel tutor: vt ꝟ probaui. §. 1.

h Perſcrutatus. i. ꝑquiſierit.

i Tale aliqd. puta recipere ceſſionem.

k Facta fuerint. qa ea quæ contra hanc vel aliam legem facta ſunt, pro infectis habenda ſunt: vt habeť. C. de legi. & ſenatuſcon. l. non dubiũ & C. de ſacroſan. ecc. l. iubemus. §. ſane. & ꝟ cõſti. quę ex adſcri. & libera. in §. ſi. & hoc iure iſto. olim aũt hæc ceſſio valebat: vt ff. de te. eo. q ſub l. non ſit, q eſt cõtra. ſed corrigitur hic. Accurſius.

l Inciderit. vt accipiat ceſſiones contra pupillum.

m Vtilitatẽ. ſibi parandã. & ironice loquitur hic ſm Al. ſicut & aliàs: vt C. de inoff teſt. l. fratres. & ff. de dam. infec. l. ex damni. §. 1. ibi, quod beneficio eius &c.

n Gerere. i. recipere ceſſionem factam.

o Cõſiderãs. ſ. prius. ſic & aliàs ꝑordinať fraus: vt ff. de mi. l. 3. §. ſcio & C. de agr. & cenſi. l. quemadmodum. lib. 11.

p Abſcondat rem. i. inſtrumentum ceſſionis.

q Latere. ſ. apochas.

r Valere ceſſam. ergo amittitur actio, licet fuerit ceſſa nõ poſteriori & vere & indubitate ſm Azo. Sed certe imo ibi oẽ officij maior eſt ad ipſum pupillũ. vt ꝟ. eo. §. 1. & officialis dñs: vt C. de fer. l. 2. ibi, vt offõ &c. & C. qñ mulier tu. offi. in ipſo titulo. & ideo nõ dẽt ei aliqd licere ex ipſo offõ, qđ adminiſtrat, aſſumere: vt C. de cõtrahen emp. l. nõ licet. & C. de contractibus iu. l. 1. in ſi. Et ſic no. ꝙ ceſſio non tenet: quia in poſteriorem eſt facta: & ẽt cedens non agit: vt C. ne li. po. l. 1 & C. mã l. ſi. & fac. C. de ijs, qui pot. no. l. 1. in prin & inſti. de vſufr. § iiẽ finitur. Sed an repeteret ſi ſolueres. qđ alteri' curatoris delicto ſit liberatus ꝟ for. è nõ, vt arg. ff. de condit. inde l ſi pœnæ. & l. qui exceptionem.

Ceſſio in poſteriorẽ facta non tenet.

s Ab eis. ſ. debitis.

t Quæſita. ſ. debitori minoris.

u Facilia. Facilitas. enim veniæ incentiuũ tribuit delinquẽdi: vt dicit canon: & econtra, pœna impoſita minuit maleficia: cũ vnius pœna ſit multorũ metus: vt ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. in medio. l. & C. ad leg. Iul. repe. l. 1. Acc.

Veniæ facilitas incẽtiuum tribuit delinquẽdi.

x Faciet. ſ. curator.

y Et per medium. ſ. hunc cedentem.

z Recipiet. antiquus tutor.

a Et hæc. ſ. quę dicta ſunt à pri. vſq; huc.

b Curatione. & i omni tutela: vt ꝟ. eo. §. 1. notani. Acc.

c Adinuenerit. qđ præcogitare nõ poſſumus: vt ꝟ. tit. proxi. §. ſi quis vero nõ habens & in princi. conſtitutionis illius Accurſius.

Diffi-

ratores quicunque Dei memoriam habẽt, ad curam difficulter [a] accedere:(nam plurimis volentib. ea, quæ minorum ſunt, impiè in ſe vertere, amabilis eſt res & appetibilis [b])videmus autem præcipuè difficilem [c] eſſe curatorum cãm pp fœneratorũ [d] neceſſitatẽ: [e] ſancimus nullã neceſſitatẽ ex legibus eſſe curatorib. minorũ pecunias fęnerare, [f] ſed cautè [g] reponere & reſeruare: qm̃ melius eſt eis [h] in antiquis tutamen [i] manere, q̃ vſurarũ appetitione ẽt antiqua [k] pecunia cadere, & periclitari qdem curatorẽ, ſi nõ mutuauerit: [l] rurſus aũt ſi mutuauerit, periculum ſuſtinere, facto forſan in debitis detrimẽto. Si vero ipſe ſpõte mutuare voluerit ſub obligatione forte pignorũ, aut ſub alijs q̃ putantur indubitatæ cautelis: tunc habeat qdẽ duorũ mẽſiũ p ſingulos annos inducias, [m] (hoc quod leges laxamentũ vocant) ſciat autẽ mutui periculum [n] oĩno ad ſe venturũ. Si verò habeat reditus ſufficientes, is cuius cura adminiſtratur, eos expendat. Si verò plus ſint q̃ ſufficiat: qđ plus eſt, reponat. [o] Quòd ſi mobilis forte eius cuius cura adminiſtratur, ſubſtãtia eſt: tunc illud ſolum mutuare curator cogaĩ, quantum ad diſpenſationem [p] ſufficiet [q] adoleſcenti, eiuſq; rebus, qđ vero plus eſt, cautè recondatur. Licebit aũt ei cũ oĩ ſubtilitate pſcrutari: ſi aliquos forſan inuenire cautè potuerit reditus, [r] & cõparare minori ex abundantib. pecunijs, modicis functionibus publicis obligatos: venditorẽ verò habentes idoneũ, & opulentos reditus exiſtentes. damus n. ei licentiam [s] & hoc agere: ſciẽs, qa ſi qd horum neglexerit, hmõi emptionis ipſum reſpiciet [t] periculum.

Si pupilli quantitas ſit modica adeo, quod ex redditibus pecuniæ ipſius pupilli paſci nõ poſſit, debet tutor vel curator illud facere, quod in ſuis faceret. nam de hoc faciẽdo præſtat iuſm. Ange.

Si vero tantum ſolũmodo ſit minoris aurũ, cuius vſuræ vix eũ, & q eius [u] ſunt, paſcere, & aliquam aliã ei pbere vitæ diſpenſationem ſufficiunt: tunc neceſſitatis [x] rõ nos ẽt ad hoc vocat, vt curatores [y] reſpiciẽtes ad eũ, ita faciat gubernationẽ tanq̃ ĩ ſuis reb⁹. [z] Etenim volumus [a] dũ celebraĩ decretum [b] qđ tradit [c] curam ei, q ad eam accedit, [d] etiam iuſiurandũ [e] eũ dicere ſacroſancta Dei euangelia tangentem, quia per oẽm pergens viam, vtilitatẽ adoleſcentis aget. [f] quod tamen [g] nõ exci-

a Difficulter. nam qui ſe ingerunt, ſuſpecti videnẽ: vt ff. ad leg. Corne. de fal. §. vxori. l. j. & ff. de procu. l. quæ omnia & hic ſubijciũtur.

b Appetibilis. ſ. tutela vel cura.

c Difficilem. i. laborioſam. & repete, quoniam ⁊c.

d Fœneratorũ. neutri generis.

e Neceſſitatem. qd ergo ſi fecit? nunqd lucrũ erit ſuum? arg. q nõ ff. de neg. geſt. l. ſi negotio arg. contra. ff. de reg. iur. l. ſecundum naturam, aliàs i. actus.

f Fœnerare. hoc locũ habet, vbi immobilia habet, ex quib⁹ ſufficientẽ reditum habet: alioquin contra: vt ĩ e. §. q ſi qui eſt contra.

g Sed cautè. quid. n. ſit cautè deponere, infer. titu. innuit. §. ſi quis igiĩ vult &c.

h Eis. ſ. pecuniæ. aliàs eſt eis, in litera & tũc dicas eis. ſ. pupillis. & ſic planũ ẽ.

i Tutamen. i. ſecuritatem ⁊c.

k Antiqua. nõ minor eſt virtus, quàm quærere parta tueri. Acc.

l Mutuauerit. quid ergo ſi aliàs negotietur. & ob hoc periculũ accidat? Reſpond. ſpectare ad eũ periculũ hoc tamen credo, ſi pater pupilli cõſueuit negotiari: nun aliàs: argu. ff. de vſuris. l. qui ſemiſſes. §. ſi. & ff de pign. act. l. vel vniuerſorũ: aliàs non: vt ff. de neg. geſ. l. ſi negotia.

m Inducias. ad collocandum. vt non teneatur reddere rationem de illis duobus menſibus, vt ff. de admini. tut. l. tutor qui repertoriũ. § vſuræ. & ſic nũ. q imputaĩ ei q ſe potuit in neceſſitate, vt ff. qui ſatiſda. cogantur. l. ſi ſi deſuſſet. §. pen. & de ferijs. l. j. §. ſed ſi prętor.

Imputaĩ ei q ſe angustat.

n Periculum. i. caſum etiam fortuitũ: quia culpa præceſſit vt ff. commo. l. in rebus. circa princ. aliàs non tenetur niſi de culpa, vt C. arbit. tu. l. ij. & C. de admi. tu. l. debitorib.

o Reponat. vt C. de admini. tu. l. tutores. vel curatores, & hoc ſi eſt magna quãtitas deponenda, vbi ſunt tutores ſuſpecti. vt ff. de admin. tut. l. ita aũt. in prin.

p Ad diſpenſationem. alias ad diſpoſitionem. Acc.

q Sufficiet. i. tantũ dabit mutuo, cuius vſura ſufficiet adulto ad expenſas ſuæ familiæ.

r Reditus. ideſt fundos reditus afferentes, vt ff. de adminiſtra. tuto. l. ita autem. vel pone propriè. nam & reditus vt prædia cenſentur immobilia, vt ĩ. de non alie. §. à leone.

Reditus inter immobilia numerantur.

s Licentiam hoc fortè importat neceſſitatem ⁊c.

t Reſpiciet. quia oẽ damnũ quod ex tali comparatione cõtinget ipſis minoribus, reſarciet.

u Et qui eius. ſ. familiæ Acc.

x Neceſſitatis. & ſic neceſſitas non habet legem. ſic. ff. de offi. con. l. j. & dic vt ibi. Accur.

y Curatores. idem etiam in tutorib⁹ ſecundũ lo nam ſic ponitur in nouel.

z Rebus. ſ. vt totam pecuniã minoris teneantur fœnerare. Acc.

a Volumus. melius dixiſſet, nolumus.

b Decretum. ſ. iudicis, vt C. arbi. tute. l. ſi. §. pen.

c Tradit. ſ. decretũ

d Accedit. ſ. tutori.

e Iuſiurandum. hoc generale eſt in omni curatore vt hic. & ĩ. eo. §. & hæc. olim autem ſolus curator furioſi iurabat: vt C. de cura. fu. l ſi. §. ſin aũt.

f Aget. & tunc ſatiſdabit rẽ pupilli ſaluam fore, niſi ſit teſtamentarius, vel cũ inquiſitione dat⁹. & a præſide vel prætore. aliud ſi à defenſore cautiatur. vt inſti. de ſatiſda. tuto circa prin & de Auth. co ⁊. pe. ante autem adminiſtrare nõ põt quicquam, vt C de tu. vel curat q ſatiſd. nõ d. l. j. & iij & vlt. ſed ſi ꝑ dentorẽ minoris ageret, nec caueret de rato. nec iudicatũ ſolui, niſi dubium eſt an ſit tutor, vel an deſierit, vt C đ adm. tu. l. vlti. §. defenſionem. & l. tutores debita. & ff. de adminiſtra. tuto. l. vulgo.

g Quod tamen. ſ. iuſiurandum ⁊c.

Eum

a Eum. ſ. curatorem.
b Ordine. nam facit inuentarium: vt C. de admini. tuto. l. tutores.
c Sed cautiorem ſ. rem pupilli ſaluam fore, niſi teſtamentarius, vel cum inquiſitione datur: vt inſtit. de ſatiſ. tut. in prin.
d Eas. ſ. res.

Secunda dicit etiam ex priuata fieri ſi vis ea vti. nec mirū ſi imperator nouit, vt dicit: quia omnia ſunt in pectore ſuo: vt C. de teſt. l. omnium. Item eſt pater legū: vt ꝟ. de inceſt. nupt. §. dubitatum. Item ipſe eſt anima legum: vt ꝟ. de conſu. in fi.

a DE INSTRVmentorū cautela & fide &c.

Strictè accipitur hoc tit. inſtrumentum pro chartis: aliàs largè: vt ff. eo. l. 1. aliàs pro inſtrumento fundi, vt ff. de fund. inſtru. l. quæſitum. § reſpon.

f Cautela. cautela in faciendo habet, fides poſtquā eſt factū: & dupliciter dicit de fide. Primo quib. iſtēs debeat fides priuatis & publicis: & hoc ꝟ. eo. vſq; ad §. ſi verò moriantur. Secundo qualr fiat, vt habeat fides, qū erat in dubiū reuocatū, qđ fit p cōparationē: vt ꝟ. eo. §. ſi vero moriant. & §. ſeq. vſq; ad §. oportet Acc.

g De depoſito. l. qualiter fiat cautè illi in priuatū ſup ꝯctu depoſiti & mutui & alijs ꝯctib⁹: & hęc expediunt ꝟ eo §. ſi qs. & §. ſed & ſi qs. & §. ſi th. & hęc de j. pae. rub. ſ. de cautela. & qđ ſubijcit priuatè quidē ſcriptis: cautè trāſit ad primū dictū ſecundi capituli. ſ. de fide. hoc eſt quib. inſtrumentis habeat fides: & de hoc vſq; ad illū. §. ſi vero moriantur.

h Confectis. hoc expeditur ꝟ. eod. §. ſed & ſi inſtrumenta.

i Et de collationib⁹. ſ. qualiter ꝓbetur fides inſtr̄is: hoc expedit ꝟ. eo. §. ſi verò moriant. & ſic reſpicit ſecundū capitulū. ſequētia aūt oīa vtrūq; reſpiciūt.

k Et de expoſitis inſtrumentis ab illiteratis. i. de ꝯctibus celebratis in ſcriptis ab illiteratis: quod expeditur ꝟ. eo. § oportet.

l Et de non ſcriptis. hoc expeditur inf. eodem §. & hæc dicimus.

m Et de ꝯctibus hoc expeditur ꝟ. eod §. vt autem.

n De ꝯctibus. hoc expeditur ꝟ. eo. § hæc autē omnia.

o Nouimus nr̄as leges q̄ ſunt: vt C. e. l. cōparationes. & ꝟ. de ijs, qui ingr. ad appel §. illud. Prima cauetur tm̄ ex publico vel forenſi cōparationē, nō ea priuata, niſi habeat ſuſcriptionē triū teſtiū.

† Cōcor. Clemē. r. de re iud. vbi p do. mi. Card.

† Vide qđ no. in ea. 1. & 2. extra. eo.

piet eū a à ratiocinijs, neque à legis ordine: b ſed cautionem c faciet ad rerum gubernationē, timentē ſemper circa eas, d pp iuriſiurandi memoriā factā. Hæc lex à nobis pro cautela ſit poſita horum, qui curatoribus indigent. Si quid vero & aliud adinuenerimus, neque hac lege cōplecti pigebit: vt p oīa † patres eorū, q ſibi auxiliari nequeunt, exiſtimamus. Tua igitur eminētia, quæ viſa ſunt nobis, edictis p prouincias, quibus præes, vtens omnibus faciat manifeſta: vt nullū lateant, quæ à nobis piè & pro ſubiectorum prouidētia ſancita ſunt. Dat. Calen. Iun. CP. Imp. Dn. Iuſtin. PP. Aug. anno XII. Ioan. V. C. Conſ.

TITVLVS III.
Nouel. 77.

DE INSTRVMENtorum e cautela f & fide, & primum de depoſito g & mutuo, & alijs documentis priuatè quidē ſcriptis, habentib. autem teſtes, & de non habentibus teſtes: & de inſtr̄is publicè cōfectis: h & de collationibus i manus propriæ ſcripturæ: & de expoſitis inſtrumentis ab illiteratis, k aut paucas literas ſcientibus & de † non ſcriptis l contractibus: & de ꝯctibus m vſq; ad vnam libram auri: & de ꝯctibus, n qui i agris fiunt: & vt in documentis & cōtractibus futuris locum habeat lex.

Idem Imper. Io. glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto iterum exconſuli & patricio.

Nouimus noſtras leges, o quæ volunt ex collatione p literarum fidem dari documentis, & quia q quidam imperatorum ſuper excreſcente iam malitia eorum, qui adulterantur r documenta, hæc talia prohibuerunt: s illud ſtudium falſatoribus eſſe credentes, t vt ad imitationē literarum u ſemetipſos maximè exercerent, eo quòd † nihil eſt aliud falſitas, niſi veritatis imitatio. a Qm̄ igitur y in his tēporibus innumeras z inuenimus falſitates a in iudicijs multis, quorū b fuimus auditores, & quoddam inopinabile ex Armenia nobis exortū eſt. Oblato nanque c com-

p Ea collatione. i. cōparatione: ideo quia duæ ſcripturæ ꝯferūtur: vt ſciat an ſint ſimiles vel nō: vt ꝟ. e. §. ſi verò nullⁿ horū.
q Et qa. repete, & nouimus quia &c.
r Adulterant. nota quē adulterari documentū: ſic & legem qs adulterat vt ꝟ. q. b⁹ mo. na. eff. ſui. §. ſi verò ab initio. col. 7.
s Prohibuerunt. ſ. heri adulterationes: vel dic comparationes. ſed has conſtitutiones nō habemus: imo habemus eā q̄ permittit: vt in crimine falſi, etiā ante tpa Iuſtiniani: vt C. de fal. l. vbi. & not. q tēpore iſtorū imperatorū oī collationi credebat. hodie verò vna ſemiplena colligitur fides: vt ꝟ. eo. §. ſi vero moriant. qñq; etiā nō creditur: vt ſi ex vna parte eſt inſtrum priuatū & teſtes, ex alia ſola collatio diſſimilis: vt ꝟ. eo. §. ſi vero tale aliquid.
t Credentes. i. præſumētes ea eo q prius falſū fecerūt. vt arg. ff. de milita. l. nō omnis §. à barbaris. & ꝗ accuſ. l. ſi cui. §. ijſdē.
u Literarum. ſ. verarum. Al.
a Imitatio. aliàs imitatio: & aliàs mutatio: & ſic habet quid ſit falſum: vt hic, & ff. de fal. l. qd ſit falſum. Sed veritas qd eſt? Rñ. ipſe Deus vñ dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. veritas vero humana pt dici notitia certę ſci. maximè p viſū: vt colligit Iſti. de gra. cog. §. hacten⁹.
y Qm̄ igitur. hoc igit determinat ꝟ. eo § 1 ibi, ppea.
z Innumeras. i. ſine numero. nam tot erant, q diffi cile erat enumerare.
a Falſitates. quas non enumerat.
b Quorum. ſ. iudiciorum.
c Oblato nanq; . dic q vrebatur quidam charta priuata ſcripta à te, & contra te, quā tu abnegas: & adducit aliam quā conſtat te feciſſe, quæ eſt protſus diſſimilis primę: vnde apparuit ex comparatione te non ſcripſiſſe primā, ſed teſtes qui ſubſcripſerunt primæ, iurauerunt te ſcripſiſſe primā cū alia vice in dubiū reuocaret: & ſic apparuit te ſcripſiſſe vtrāq;

Als, & de ex nō ſcri pto ꝯctib.

† Cōco. c. etſi Chřs cū gl. ſup verbo, cōfirmatio. ex, de iureiur. vbi hæc verba recitātur.

Falſitas veritatis eſt imitatio. Ioan. 14.

mutationis [a] documēto, & litteris diſſimilibus iudicatis, qm̃ poſtea [b] inuenti ſunt ij qui de documēto teſtati ſunt, ſubſcriptionem ſubdentes, [c] & eam recognoſcentes, fidem ſuſcepit documentum: & quoddam hinc inopinabile [d] occurrit, eo ꝙ litteræ quidem ſine fide viſæ ſunt: [e] licet examinata reſponſa verorū [f] teſtium cum veritate [g] concordauerunt: & hoc [h] per fidem teſtium, quę vr̃ quodāmodo eſſe cauta: videmus tñ [i] naturā [k] eius crebro [l] egentem rei examinatione, qñ [m] litterarū [n] diſſimilitudinem ſæpe quidem tēpus [o] facit. non. n. ita qs ſcribit iuuenis & robuſtus, ac ſenex & forte tremēs. ſæpe autem & languor hoc facit, & quidem hoc dicimus, qñ [p] calami [q] & atramenti immutatio ſimilitudinis per omnia aufert puritatem. & nec inuenimus [r] de reliquo dicere quāta natura generans innouat, & legiſlatorib. nobis præbet cauſas. Quia igitur imperium ꝓpterea Deus de cœlo [s] conſtituit, vt difficilibus imponat [t] ꝙ̃ apud eum ſunt bona, [u] & leges aptet [x] ſm naturæ varietatem: ꝑpea [y] exiſtimauimus oportere & hāc ſcribere ſanctionem, & dare in commune [z] ſubiectis quos nobis Deꝰ & prius tradidit, & paulatim ſemper adijciet. Etenim quidam de depoſito in ſcripto dubitatū & ad cōtentionem deductum inuenimus. & oportet ẽt omnino horum [a] proſpicere. itaq; illico nobis eſt à depoſito inchoandum.

CAP. I. De inſtrumentorū cautela & fide: & primū de depoſito, quemadmodū caute dari pōt.

Si quis igitur vult cautè deponere, nō ſoli credat accipientis ſcripturę: [b] hoc quod etiam in iudicio quæſitum eſt (quia. n. non profeſſus [c] eſt is qui ſcripſiſſe dicebatur ſuam eſſe ſcripturam: magnū res habuit tumultum, & ſcribere alia coactus eſt [†] quæ viſa ſunt veluti ſimilia quidem, non tamen per omnia ſimilia. & quantum ad illam ſcripturam ſine termino. [d] cauſa permanſit) ſed is qui depoſitum dat, [e] aduocet etiam teſtes vt poſſibile eſt, honeſtos, & fide dignos, & non minus tribus: [f] vt non in ſola ſcriptura, & eius examinatio-

& hęc ſecunda, ꝙ erat diſſimilis primæ erat de quadā cōmutatione. i. permutatione. vel dic cōmutatione ideo dici, quia licet idem ſcripſerit, tñ cōmutatio eſt ibi in literis. [t] Dic ergo ablato documento. ſ. ad comparationem: [z] vbi alteri inſtrumento detrahatur. ideo autē in priuato pono: quia vſq; ad §. ſed & ſi inſtrumenta. tractatur de priuatis tñ: vt patet ex tenore tituli. licet quidam [y] non intelligētes faciant lōgos in publico tñ caſum, &c.

[a] Cōmutationis. i. permutationis.

[b] Poſtea. ſecus ſi prius fuiſſent inuenti: quia non fuiſſet facta comparatio: vt ꝟ. eo. §. ſi vero moriātur. ſed certe illud loquitur in publica, hoc autem loquitur in priuata.

[c] Subdentes. aliàs habentes.

[d] Inopinabile. repetit inopinabile, vt aſſignet cauſam inopinabilitatis.

[e] Viſæ ſunt. ſcilicet primæ.

[f] Verorum teſtiū. ſcilicet ſcripſerunt: vt dicat. & aliàs verorum, & aliàs eorum.

[g] Cum veritate. ſed quō ſcitur, ꝙ hęc eſt veritas? Rñ. quia ſi dcs teſtium eſt cauta & ſubijcit ꝟ eo. §. §. ſi vero tale, &c.

[h] Et hoc. i. ideo pona pro conſtanti, qđ vere concordauerūt &c. ſed alij dicunt & hoc, ſcilicet, factum eſt quod documentū primum ſuſcepit fidem: quod ſatis in idem recidit.

[i] Videmus tñ. licet derogetur per diſſimilitudinem, tamen quandoque nō debēt derogare, &c.

[k] Naturam eius. ſ. cōparationis huiꝰ.

[l] Crebro. i. multoties.

[m] Quando. pro quia.

[n] Literarum. ſ. veterum, &c.

[o] Tempus. i. ætas, quæ per tempora deſignatur. ſic ponitur. ꝟ. de mona §. ordinationem. ibi, neque. n. exonerandum eſt &c. & hoc ſubijcit hic. non enim &c. vel dic proprie poni: quia non ita in hyeme & æſtate quis ſcribit.

[p] Quando. pro quia.

[q] Calami. i. pennæ.

[r] Nec inuenimus. q. d. non poterimus dicere cauſas oēs, ex quib. prouenit diſſimilitudo: cū quotidie noua naſcātur: vt hic. & C. de vet. iu. enu. l. 2. §. ſed quia.

& cana, quia non ſoluit hic hanc quæſtionem: ſed ꝟ eod. §. ſi verò tale, &c.

[s] De cœlo. Imo populus Romanus de terra: vt inſti. de iure nat. §. ſed & qđ principi. quæ eſt contra. ſed Deus conſtituit permittendo: & populus Dei diſpoſitione. Vel dic, Deus conſtituit authoritate, populus miniſterio.

[t] Imponat. ſ. Deus ꝑ nos: vt hic ſubijcit. nam cor regis in manu Dei eſt, vt C. de ſum. trin. l. inter claras.

[u] Bona. ſ. duris quęſtionib. bonas Deus det ſolutiōes, per os, ſ. principis, vt hic & C. de præſcrip. long. temp. l. fi.

[x] Aptet. quæſtionibus & negotijs.

[y] Propterea. iſtud ꝓpterea refertur ad ꝓximum: quia igitur &c. & ad id quod eſt ꝟ. eod. circa prin. quia igitur &c.

[z] Dare in commune. ſ. hanc ſanctionē: vt ꝟ. eo. § fi.

[a] Horum. ſ. depoſitorum. & quod dicit ꝓſpicere. i. proſpectum & prouidentiam habere, &c.

[b] Accipientis ſcripturæ. hic idge qđ ē. ꝟ. ſed ijs &c. & hoc quod eſt mediū, eſt quædā interpoſitio.

[c] Profeſſus. i. confeſſus.

[d] Sine termino. i ſine deciſione. Al. ſed hoc quō, cum debeat iudex pronūciare de te, de qua cognouit: vt ff. de iud. l. de qua re? Reſpon. quidam quod terminum accepit per alias probationes. ſ. teſtes per inſtrumenta: & hoc actor obtinuit: non tamen per ſcripturam. & hoc innuere videtur hæc litera: ſed hoc non eſt verum: quia donec ſunt aliæ probationes, non recurritur de comparationem: vt ꝟ eo §. ſi vero nullus. ideo dic, ꝙ accepit terminum: quiā reus fuit abſolutus actore non probante: vt C de eden. l. qui accuſare. nō autem recipit terminum ſm actoris intentionem: hoc eſt, per ſcripturam: vt hic dicitur.

[e] Depoſitū dat impropꝛie ponitur date: enim rei depoſitæ poſſeſſionem & proprietatem retinearnus: vt ff. depoſi. l. licet. §. i. proprie tunc, qñ dominiū transfit: vt inſti. de ac. § ne itaq;. Item no. quod hic cōſulit lex. ſic ff. de inof. teſt. l. i. & l. fi. de ꝑ. o. ſtipul. nec enim qs cogit ſic deponere. vt ꝟ eo. §. ſi tñ quiſquā.

[f] Non minus tribus. cane ubi: qa loquitur in priuatum

[Margin:]

[z] In vno & eodem inſtrō ꝑ reperiri diuerſiſas, litterarū. Bar. & Ang.

[z] Et bene Bar. & Ange.

[y] Et male ſm Ange.

Imperiū de cœlo prouenit.

Prouerb. 21.

[†] Iſte tex. eſt ſingu. ſm Bal. l. l. Imperatores. C. e. & ſm Alexā. in authen. & ſi ꝯctus, in addit. ad Bartol. & ſm Ang. hic.

ne [a] ꝑpẽdam[a], † [b] ſed ſit iudicãtib. ẽt teſtiũ [c] ſola tiũ. Etenim tales teſtifica tiões ſuſcipim', [d] quas ꝑſentes [e] teſtes dicãt: qa [f] his ꝑſentib. ſubſcripſit † q documentũ fecit, & hunc nouerunt. [g] Nã ſi inuenerimus, & tales quoſdam teſtes non minus quàm tres dignos fide exiſtentes: neque talem interdicimus fidẽ. [h] neq; enim [i] vt abbreuiemus ꝓbationes, ponim' legem: ſed vt eſſe eas & cautè faciamus. [k]

CA. II. Quemadmodũ ſine tabellione inſtrumentũ mutui vel depoſiti cautè fieri poteſt.

Sed & quis aut mutui inſtrumẽtũ, [l] aut alteri' [m] cuiuſpiã [n] faciat, & noluerit hoc in publico cõfiteri, qđ & i depoſito definiuim', ñ ex ipſo videat credibile [o] qđ ſcribitur ſuper mutuo documentum niſi etiam teſtiũ habeat præſentiam fide dignorũ non minus triũ: vt ſiue veniãt, & ꝓprijs † [p] ſubſcriptiõib. atteſtent: [q] ſiue alij qđã teſtificent qa ꝑſentib. eis ꝯfectũ eſt documẽtũ: fidẽ cã [r] ex vtroq; ꝑcipiat, ẽt litterarũ examinatione penit' non repulſa, ſed ſola non ſufficiẽte, augmento aũt teſtium confirmanda.

CA. III. Si literarũ fides à voce teſtium diſcrepat.

Si vero tale aliquid contigerit, quale in Armenia factũ eſt, [s] vt aliud qdẽ faciat collatio litterarũ, [t] aliud vero teſtimonia tunc nos quidem exiſtimauimus ea quæ viua † dicuntur voce, cum iureiurãdo: [u] hæc digniora fide, quàm ſcripturam ipſam ſecundũ ſe ſubſiſtere. Veruntamẽ ſit hoc

nata ſcriptura depoſitarij, qua cõfitetur apud ſe depoſitum eſſe: vt patet ex ordine tituli. ſ. e. Itẽ exiguntur tres quantũ ad hoc, vt poſſit fieri comparatio ad probandam vel improbandam ſcripturam depoſitarij: duo tñ ſoli probant ſcripturam ipſam: vt no. C. eo. l. comparationes.

† Pendeamus.

Item nõ exigunt' ad ſubſtantiã cõtractus l. quod interfuerint depoſitioni: ſed ad cõparationem, vt dixi. ſed i publicis ſcripturis exiguntur teſtes ad ſubſtantiã cõtractus: vt j. e. §. ſed ſi inſtrumenta. & hoc ideo: quia ibi ſit cõparatio ẽt mortuis teſtib. vt ibidem dř: hic non ſiet vt hoc §. & ſeq. §. Item hẽt hoc locũ, cũ agit' vt ſit in ſcriptis: non aliàs: vt j. eo. §. & hęc dicimus. Item hoc lo. ñ habet cum contractus excedit libram auri. ſ. vt tres exigant' teſtes in probatione, etiã ſi ſine ſcriptis contrahat' aperiat literarũ Nam & vbi imperitus cõtrahit in ſcriptis, qn que adhibent': & tabellio eſt neceſſarius: & ſubſcriptiones: vt j eod. §. oportet.

† Cõcor. c. 2. cum glo. ſuper verb. appareant. extra de fi. inſtru.

[a] Examinatione. i. comparatione.
[b] Pendamus. i. demus fidem. Accur.
[c] Teſtium. quia ſecutius iudicamus.
[d] Suſcipimus. ſ. teſtificationes.
[e] Præſentes. quando ſcripſit.
[f] Quia. repete vel exprimant, quia his ꝑſentibus cõfeſſus fuit ſe recepiſſe: vt in nouellis. e. ti. & j proxi. §. & §. ſi tamen.
[g] Et hunc nouerunt. not. quod teſtes debent cognoſcere contrahentes: vt j. eo §. oportet. & ſ. de hæt. & fal. §. ſi vero abſunt. & C. de teſt. l. teſtium.

Teſtes debẽt cõtrahẽtes noſcere.

[h] Fidem. ſ. probamus.
[i] Neq. n. hic videt' tacitæ obiectioni. Et dicunt quidam, q per hunc §. corrigit' qđ eſt C. q po. in pig. l. pe. vbi dř. duos ſufficere ad probationẽ priuatæ ſcripturæ, ſi perſonalis actio moueat'. ſi vero hypothecaria, tres neceſſarij ſunt, & qđ hic dicit, nec enim &c. reſpondet. i. non fuit hæc cã, vt hanc l. faceremus, licet hic abbrenient' ſed fuit cã vt caute fierent: ſed melius ẽ pauca agere caute, quã multis intereſſe periculoſe: vt ĩ. de tab. § ſi vero indignus. col. iiij. & C. de vete. iure. enu. l. ij. §. deinde. Sed tu dic, quod non corrigit dicta lex ſcripturas, & loquitur hæc lex, qñ deficientibus alijs probationib. recurritur ad cõparationẽ priuatæ ſcripturæ ad quã nõ põt fieri cõparatio: niſi tres teſtes ſubſcripſerint, & ꝑſentes fuerint: vt hic, & C. eo. l. comparationes. & pro hoc facit hæc litera, neq. &c. & facit. C. de hæt. l. qñ. in fi. & de re. credi. l. generaliter. Accur.

Melius eſt pauca agere caute, quam multis intereſſe periculoſe.

[k] Faciamus. ſi ago depoſiti, & produco ſcripturam depoſitarij, ſi quidem probo per duos teſtes ipsũ cõtractũ, ſatis eſt: niſi excedat quinquaginta libras auri quia tunc tres: vt C. ſi cer. pet. l. ſi ſi nanci' nullũ teſtem habeo de contractu. vt quia in ſecreto cõtraxi, & ille aut ꝯfitet': & ſtatim tenetur: vt C. de nõ nu. pe. l. gñaliter. Aut negat ſcripſiſſe: & tunc oportet ꝓbari ꝑ cõparationẽ ſcripturæ cõtinẽtis ſubſcriptionẽ trium teſtiũ: ſed ipſa ſcriptura ad quã cõparatio ſit, dẽt habere teſtes ſubſcriptos. ſoli aũt teſtes nõ ꝓbant: quia poſſent errare. Itẽ ſola cõparatio nõ ꝓbat: qa literę poſſunt variari: vt ſ. e. in prin.

† Hęc verba recitãtur in gl. j. poſt medium ibi, nec ſcripturę tabellionis. in c. poſt. ceſſionẽ. extra. de proba.

[l] Inſtrumentum. de ſcriptura priuata dicit, qua quis confitet' ſe mutuum accepiſſe: vel alia cã, puta emptionis, vel cõduc. ſe debere, vt ſubijcit, vt patet ex ti. & in nouel. eo tit. & hoc idem dixit in depoſito: vt ſ. proxi. §. & hæc omnia, & quę dixi ibi forte neceſſaria. & hic dicas.
[m] Alterius. ſ. permutationis.
[n] Cuiuſpiã. ſ. ꝯtractus.
[o] Credibile. vt fiat comparatio ex ea: vt in ſi huius. §.
[p] Atteſtent'. ſ. ſi literati fuerint.
[q] Teſtificentur. qñ fuerunt illiterati: vt j. eod. §. oportet. & hic not. q ſufficit alterũ iſtorũ: vel q ſubſcripſerint, vel q nõ. dummodo ꝓbent, q eis præſentibus eſt factũ, & ſic eſt ſ. C. eod. l. cõparationes vbi dř eſſe neceſſariũ ſemper teſtes ſubſcripſiſſe. Sed qdam dicunt eã ꝑ hãc corrigi. Vel dic põt q̃ hic loquit'. qñ improbat' priuata ſcriptura, ibi qñ improbatio ſit ex priuata ſcriptura, vnde maior exigitur ſolemnitas ibi, quàm hic.

† Cõcor. ca. tertio loco cum gl. ſuper ver. teſtiũ vbi ꝑſentãtur teſtes inſtrumẽto. extra de proba. & vide gl. 2. in c. in noſtra. poſt mediũ. extra de teſt. ibi, ſi vero teſtes &c.

[r] Cauſa. cãm vocationem. quare debet', vt ex cauſa mutui vel emptionis vel ſimili. q̃ accipiet fidem. i. apparebit vera. vt ſic poſſit debitor conueniri duobus interuenientibus. ſ. teſtib. tribus: & examinatione. i. comparatione ſubſequente, vt ſubijcit: quo facto in mutuo poſt biennium præiudicat: vt C. de non nu. pe. l. in contractibus. in prin. in ſoluto poſt xxx. dies: vt C. eo. l. in contractibus. §. ſuper. in dote ſm iſta tempora: vt j. de temp non ſol. pe. ſuper do. § j coll. vij. in alijs ſtatim ſibi præiudicat: vt C. de nõ nu. pa. l. generaliter. & ff. de prob. l. cum de indebito. §. fin. Itẽ no. ex hoc. § q nõ ſit cõparatio ex priuata ſcriptura. niſi teſtes ſuperſint ſecus in publica: vt j. e. §. ſi verò moriant'. Itẽ not. q augmẽtũ teſtiũ ideo ſit, vt cõparatio fieri poſſit, nõ vt ipſi probent cõtractũ: quia tunc duo ſufficerẽt: vt diximus ſ. eo. § ſed ſi.
[s] Factum eſt. vt narrauit. ſ. eo. §. j.
[t] Collatio literarum. inducta, vt derogetur priuatis literis: teſtes verò inducebantur ad probandum priuatã ſcripturam. Nam ſi eſſet publica, quid opus eẽt teſtibus? & ita à prin. tit. vſq; ad §. ſed & ſi inſtrumẽta loquit' de priuatis ſcripturis tñ: vt pt ex tenore ti.
[u] Cũ iureiurando quod prius debent facere teſtes. vt C.

vt C. de teſt. l. iuriſiurādi. Item caue tibi quia tñ ſcriptura q̃ reprobat̃, quàm q̃ ad reprobādū inducit̃, ambæ ſunt priuatæ. Item not. ꝙ ex hoc colligunt q̃dam vt hodie ſemp plus credat̃ voci viuæ quàm mortuæ. & ſic corrigit̃ ſm eos. C. eo. l. in exercendis. ſed certo hic loquit̃, qñ ex vna parte eſt inſtrumentū, cui volebat derogari, & teſtes qui ꝑ inſtrumento teſtificabant̃: ex alia vero parte ſola collationis diſſimilitudo. vnde nō ſola vox viua, ſed cū inſtrumento iuncta vincit vocē mortuam, & etiam plus eſt: quia ſcriptura quæ vincitur, eſt priuata. Item caue tibi qa hæc inſtrumenta non ↄdicunt ſibi in ſuia, ſed diuerſa ſunt. nam primum dicit te aliqd mihi debere: & dico à te ſcriptum: & in ↄ̄fers aliud in quo cōtinet̃ de permutatiōe vel aliquo alio quod cum alio feciſti: qd̄ ego confiteor te feciſſe: & ſi hoc ſecūdum ſit diſſimile primo in literis, perinde videt̃ ac ſi non ſit verū quod contra te induco, ſed falſū. vnde melius diceret hæc litera, plus voci viuæ credi quàm diſſimilitudini quæ inducitur per mortuam vocem, ſed per ſcripturam. Ex prędictis patet, quòd non plus voci viuæ quàm mortuæ ſit credendum: ſed æqualiter duobus teſtibus, & inſtrumento: vt C. e. l. in exercēdis. ſed quatuor teſtes vincerent inſtrumentum, qui dicerēt aliter rem proceſſiſſe, quam ſcriptum ſit. vt C. de probat. l. cum precibus non aūt tres: quia tabellio vice teſtis vnius obtinere videt̃, ſm quoſdā, vt ff. de teſta. l. Domitius. & hoc directo: per obliquum aūt & duo vincūt: vt C. de cōtrahen. ſtip. l. pen. in fi. vel ibi loquit̃ in priuata ſcriptura quæ vincit̃, in caſu iſt non recipitur probatio contra ſcripturā: quia iuris & de iure eſt p̄ſumptio: vt C. arb. tut. l. fi. ecōtra ſcriptura vincit vocem viuam quia in multis caſibus res acta per ſcripturam valet: & probat̃ nō per teſtes: vt per has leges ꝓbatur: vt C. ſi mi. ſema. di. l. ſi alterius. & de non nu. pec. l. generaliter. & de teſtibus. l. teſtium. & qui ſeſ. face. poſſ. l. hac conſultiſſima & ff. de prob. l. cēſus, & C. de iure emphy. l. j. & C. de ſacroſan. eccl. auth. hoc ius porrectum. & j̄. de æqua. do. § quia vero coll. vij.

iudicantis prudentię a ſimul atq; religionis, vt veracib. b poti' pro talib. credat. Et nos quidē ſm hūc modum exiſtimam' oportere probari fidelia documenta.

CAP. IIII. De inſtrumētis incaute compoſitis.

Si tñ quiſquam aut̃ deponens, aut mutuãs, aut aliter contrahens, contētus ſit ſcriptura c ſola eius cū quo contrahit: in ipſo erit, vt ſciat qua in illius fide totum ipſe ſuſpendit. & qdem quantū ex ſcriptura nō ſufficiēs d videbit̃ fides, niſi ſm nr̃am legē adijciat̃ documento credulitas, e aut præſentia teſtiū f coram qbus ↄtractus eſt factus: aut forſan nouiſſimum eius rei refugiū inuenerit, g dicimus aūt quod ex iureiurando eſt. nam non infirmamus, quod factum eſt. nam falſitates & h imitationes metuentes, & nudis eis exiſtentib. nō credentes, i hmōi ſubtilitatem cauſæ addimus: nō vt credētes priuemus fide ſua circa amicos, ſed vt quantum poſſibile eſt, & perfidiā & negationem k multis reconuincamus modis.

CA. V. Quomodo tabelliones caute debeāt inſtrumenta componere.

Notarius antequam in inſtrumento ſui nominis faciat mentionem, in ſubſcriptione ſcribat nomina teſtium: & iudex aduertere debet ſimilitudinem & diſſimilitudinem literarū, & etiā ſignum tabellionis. Angelus.

Sed & ſi † inſtrumenta l publicè confecta ſint licet tabellionū habeant ſupplementū, adijciat̃ m & eis antequam compleantur (ſicut dictum

a Prudentiæ. quia poſſet apparere magna diſſimilitudo: & tamē etiam, ipſi etiam teſtes eſſent ſuſpecti vnde iudex hoc conſiderat: vt hic, & ff. de teſti. l. e. iij. ibi, tu magis &c.

b Veracib. i. q̃ ſibi videntur inter ſcripturā & teſtes.

c Scriptura ſola. ſine teſtibus facta.

d Nō ſufficiēs hoc itellige. qñ ſuā abnegas eē depoſitionis: alias ſufficit: vt ff de ꝓb. l. cū de idebito. §. fi.

e Credulitas. ſ. teſtium ſubſcribentium.

f Teſtium non ſubſcribentium: vt j̄. §. ſed & ſi quis & contrarium ibi poſitum ex l. C. eo. l. comparationes. ſolue vt ibi modo diximus.

g Inuenerit. alias eſt. inueniat̃. & alias inuenerit. ſ. ſcripturā ipſam. & alias inuenit̃. & quod de iureiurando dicit. dic ſm Al. qd̄ pars parti defert qa tenet̃ vel recipere vel referre: vt ff. de iureiu. l. manifeſtæ. & l. iij § ait p̄tor vel iuſte recuſare: vt C. de reb. cred. l. generaliter §. ſin autem. vel dic verius. ꝙ loquit̃ de iureiurādo à iudice delato. Hęc. n. ſcriptura licet priuata, inducit aliquā coniecturā: vt hic, & C. de ꝓba. l. inſtrumēta, q̃ eſt ſemiplena ꝓbatio & ſic deferre pōt ſacramētū. & dēt: vt C de reb. cred. l. i bonę fid. & ff. de iudici. l. admonēdi. nec videat̃ hoc durum, quia ſi qlibet poſſet aliquā ſcripturā confingere: vt ſic ei deferat̃ ſacramētū ꝑp timoſē falſi. que incurreret. licē ꝑp alias multas literas aduerſarij, q̃ poſſent cōparari. Ite & qa qlibet ſcit ſcribere: imo pauci reſpectu eorū q̃ ignorāt: cū pro plurib. lex facta ſit: vt ff. de leg. & ſe. l. nam ad ea licē & quia magis deferret reo, quā actori: cum ipſe luæ ſcripturæ vel ſui facti melius nouerit veritatē: vt ff. de iure iurādo. l. iniurandū & ad pecunias. & qa reus eſt fauorabilior. vt ff. de reg. ius. l. fauorabiliores.

h Et pro s.

i Credentes. i. mutuantes.

k Et negationē. ſ. veritatis. ex hoc no. quod p̄dicta locum habent, qñ priuatam ſcripturam. quam induco abnegat aduerſarius alias ſufficeret cum cauſa. vt C. de non nu. pecu. l. generaliter.

l Inſtrumenta nunc facit tranſitum ad publica inſtrumenta: vt patet ex iit.

m Adijciat̃. i. tabelliones ſcribās nomina teſtiū in fine inſtrumēti anteq̃ cōpleant. i. ſubſcribant ipſi. & nomen ſuū apponat, ſm Io. licet in antiquis inſtrumētis in principio apponāt: qd̄ hic reprobat̃ & hæc nomina teſtium ſm diuerſas terras diuerſimode ponunt̃ Nā alicubi dr̃, teſtes interfuerūt Titius. & c. alibi ſigna. manu talis &c. vt Florētiæ, & prout cuilibet placet coaptare, hoc tñ ſerues tabellio. ꝙ ſemp ſeruet eandē formā in ſubſcriptiōe in vno inſtrumēto, vt in alijs, vt cōparatio fieri poſſit, cū opus erit: vt j̄. e. §. ſi nullus. Item nunquid trium teſtiū exigit̃ numerus: Rñ. non. vt ff. de teſt. l. vbi & eſt ratio: qa tabelliōē de nu. teſtiū: vt ff. de mil. teſt. l. Domitius. Itē nūqd ſufficit eos debere eſſe pñ. es. an rogati? Rñ. nō: vt ff. de teſt. l. ad teſtā. niſi i caſib quatuor. vt in ſolutione l ſolutiōis ↄfeſſione: & in teſtō, & i repudio: vt ff. de teſtibus. l. teſtiū. & j̄. de teſt. § & licet in prin. & i fi. & ff.

† Interuenerit.

† Facit ad hunc §. e. i. in gloſ. j. in prin. extra de fi de inſtru. vbi definit qd̄ ſit ſcriptura authen.

Teſtes an debeant ſe rogari.

& ff. de repo. l. nullum. Alij dicunt, q in obligationibus 9ctis in ſcriptis exiguntur rogati, non aliàs: vt ex prædicto §. & licet. Alij dicunt, q ſemper hodiè debent rogati, per dictum §.

fit. l. i. § In propria.

h In ciuitate. ſ. tabellio: vt qa eſt deportatus, vt inſti. de capi. demi. §. quia dr ſine ciuitate, vt ff. de leg. 3. l. hi qui. Vel dic, abeſt cã teſtimonij ferẽdi, vel ſimili cauſa, vt ff. de iudi. l. 2. §. legatis.

est a) teſtium ex ſcripto præſentia.

CAP. VI. De comparatione notarum.

Oportet b autem iudicantes, & ſi qua ſigna † inuenerint adſcripta chartis, ẽt hæc requirere, & legere niti. Plurima nanque nouimus & ex illis apparuiſſe, & non facile fidem ex literarum aliarum c collatione recipere, pp dudum dictas d à nobis cauſas.

CAP. VII. De comparatione literarum.

Si teſtes publici inſtrumẽti ſunt mortui vel abſentes, vel alias de facili haberi non poſſunt, nec ẽt tabellio, tunc ad comparationem ipſius venitur, præſtito primo ſacramento per petentem comparationem fieri, quod nõ malignitatis cauſa, nec aliqua arte ductus comparationem petit. Angelus.

Si verò moriantur oẽs teſtes, aut forſan abſint, e aut aliter non facile ſit fidem ex teſtium ſubſcriptionibus inuenire, f neque tabellio ſupereſt, qui compleuit (ſi quidẽ publicè ſit confectum) quatenus teſtimoniũ perhibeat pro ſe, g aut non eſt in ciuitate: h ſed neceſſe eſt oĩno collationẽ literarũ ſuppletiones eorũ, i qui ſubſcripſerint, aſſumere: k tũc competens eſt ꝑperare qdẽ ad cõparationes (neq. n. eas modis oĩbus interdicimus) pꝰ oẽm aũt l ſubtilitatem procedere. m & oĩno ſi putauerit eis n iudex oportere credi, ẽt iuſiurandũ inijcere proferenti: o quia nihil maligni conſcius in eo qđ à ſe profert, nec quandam artẽ circa collationẽ fieri præparans, ſic vtẽ eo: quatenus neq; perimat ꝗcquã p oĩno, & p oĩa munitio in rebus q fiat.

Ex hoc §. habes quo & qualiter & quo ordine procedatur ad comparationem inſtrumenti publici ſcripti per diſcipulum tabellionis, vel ipſum tabellionem. Ang.

In his verò, q̃ cõficiuntur publicè documentis, ſi tabellio venerit, & teſtimonium perhibuerit cũ iureiurando, ſi quidẽ nõ per ſe ſcripſerit, r ſed p aliũ s miniſtrantẽ ſibi, & ille ſi viuit, t ſi quidẽ poſſibile oĩno eſt eũ venire, & nulla cã prohibet eius aduentũ, ægritudo forte valida, aut quęlibet aliarum neceſſita-

a Sicut dictum eſt. ſ. de præſentia circa priuatã ſcripturam tantum, vt ſ. § proxi. & §. ſed & ſi qs. & §. ſed ii. Arc.

b Oportet. poſſet hic §. intelligi in priuata ſcriptura: ſed verius eſt, vt l publica loquatur, vt iis conſtita materia. & qđ dicit, ſigna, i. dicere manu tabellionis: vt ſ novellis, vel aliud ſimile ſignũ, vt crucis: vt j. de teſti. §. i. Vel dic quaſdam notas quas faciunt quidam tabelliões, quæ tamen nihil ſignificant, ſed ad comparationes faciunt, vt hic. & quod dicit legere huiuſmodi ſigna: dic id eſt colligere & notare. Vnde verſus, Fur antrum, virgo flores, mare nauta, libros Clericus, æquecè ſingula qſque legit. Et nota. q ineptè tranſit ad cõparationem.

c Aliarũ. aliàs alienarum. ſ. per huiuſmodi figuras.

d Dictas. vt ſ eo tit. §. i. ibi, non n ita.

e Abſint. ita q non poſſunt inueniri.

e Inuenire. quia infirmi ſunt teſtes.

f Pro ſe. aliàs per ſe, id eſt ſine inſtrumento. aliàs pro te ſine teſtibus viuentibus. qđ exponunt quidã in publico inſtrumẽto, dicẽtes q priuato nõ habetur fides, niſi fuerit approbatũ, etiam ſi appareat nõ vitiatum in ſua ſignatura: vt hic colligunt à contrario ſenſu, ſed ſecus in publico: quia illud per ſe patet & probat. Alij dicunt, q etiam priuato credatur habẽti ſubſcriptionem trium teſtiũ, ſicut publico. & qđ hic dicit, ordinant ita: ſi quidem publicè ſit confectum, neq; tabellio ſupereſt quatenus teſtimonium perhibeat pro ſe. id eſt pro inſtrumento, vel p tabellionem, vel teſtes. nec ob. C. de teſti. l. omnibus. quia hic ſubauditur, quaſi teſtimoniũ: vt C. de fideic. l. fi. Tu dic tenenta ſecunda opinione non ſubauditur quaſi: & dic, pro ſe, id eſt pro facto ſuo. nam quilibet teſtis fert teſtimonium pro facto ſuo, id eſt pro viſu vel auditu ſuo. ſic tabellio. vt C. de falſis. l. ſi qs decretio, vt j e § in hit. non autem in cauſa cuius proficuum & damnum ad eum pertinet: vt ff. qñ app.

i Eorũ. ſ. notariorũ, vel 9ſentium ſi ſubſcripſerint. vel dic teſtium: vt ſ. dicit.

k Aſſumere. i. dare fidem ſubſcriptionibus ad ſumẽdũ alia inſtrumenta, vbi ijdem teſtes ſubſcripſerint: & ſic habet locum qñ teſtes ſunt literati, & propria ſubſcripſerũt manu in charta 9feſſionis.

l Autem. pro ſed.

m Procedere. ſ. iudices volunt. & ſic ſũma ſubtilitas approbat. ſic ff. de iu. do. l. ſi mulier. §. ex aſſe, & j. eo. § oportet, in fi. §. aliàs reprobatur. ff. de iniuſto teſta. l. poſthumus. & inſti. de fideicõ. hęre. §. ſed quia. & ff. quib. mo. pig. vel hyp ſol. l. ſi cut. §. ſi debitori.

n Eis ſ. cõparationib.

o Proferenti. i. deferenti ei, q profert inſtrumentũ ad probãdũ, ad quod fit cõparatio: & ẽt aduerſarius iurabit: vt j. eo. §. ſi vero nihil. Item no. hic ex forma iuriſiurãdi quẽ de conſcientia debere ſatiſfacere. ſic C. eo. l. ſi. & de ijs, qui ad eccl. cõfu. l. præſenti §. ſicubi. & de in. delt. l. ſi. §. licentiam. Sed nõne ſufficit ſemel iuraſſe. vt ſ. de ijs, q in gre ad app. §. ſi. Quidã ſic: & dicũt illam poſt iſtã cõpoſitã: licet ſit i ordine prior. nã añ illã pluries iurabant: vt ff. de dam. infec. l. qui. bona. §. ſi quis ſtipula. vel dic hoc ſpeciale, vt de nouo iuretur: quia plus ſolet timeri quod ſpecialiter dr, quã qđ generaliter. ff. de iureiu. l. itẽ apud. §. hoc edictũ. aliàs incipit ait pretor. & hoc ideo, quia maior ſolennitas in comparatione exigitur, quam alibi: vt hoc ti. & maximè j. eo. §. ſi verò nullus.

p Quicquam omnino. ſ. veritatis.

q In rebus. i. in veritatibus. nã res. i. veritas: vt ff de fal. l. j. §. qui in rationibus. & ff. de iureiu. l. quoties.

s Scripſerit. ſ. totum documentum, ſed ſolũmodo comprobauit. Accur.

r Sed per alium. i. diſcipulum: ipſe tñ interfuit cõparationi: vt ſ. de tabel. §. pen.

t Si viuit ſ. veniat.

† rapulis, notas veteris epitomator Iulianus recte vertit. Contiua.

Iureiurãdo q̃s obligatur.

Acci-

tum, quæ hominibus accidunt: a Quod ſi etiã adnumetatorem b habuerit inſtrumentum, & ipſe adueniat: vt tres ſint c teſtificantes, & non vnus. Si verò neque ad numerator* aſſumptus eſt, & inſtrumentum ipſe tabellio totum per ſe conſcripſit, d atque ſuppleuit: e aut ſi etiam qui hoc conſcripſit, non eſt, aut aliter ipſe venire non valet: f tamen cum iureiurando propriæ completioni atteſtetur, g vt comparationi non fiat locus, h ſint etiam ſic credibilia documenta. Teſtimonium enim & ex voce complentis factũ, i & iuſiurãdũ habens adiectũ, pbuit quod dã cãæ monimentũ. k Quod ſi tabellio defunctꝰ eſt, l & teſtimoniũ phibeat ſuppletiõi m ex alia collatione: ſi quidẽ & ſic habeat eũ, q conſcripſit inſtrm, viuentem, n & adnumeratorem: adueniant & illi, ſiquidem præſentes ſunt: & habeat ex collatione adimpletionum o & ex teſtibus cauſa fidem. Si verò nullus p horum ſit, tunc fiat quidem completionum q collatio: non autem ſola hæc ad hoc ſufficiat, ſed & aliorum ſubſcribentium forte aut contrahentium ſcripturæ examinentur: vt ex plurimis comparationibus tam completionis r quàm ſubſcribẽtium forte, aut etiam contrahentium, vna s quædam colligatur vndique & efficiatur fides. Si vero nihil t aliud inueniatur præter collationem inſtrumentorum: quod hactenꝰ valuit, fiat: u vt qui profert ad collationes documentum, iuret & ſolenniter x. Vt autem aliquod omnino cauſa ſumat augmentum ad maiorem negotij fidem, & ipſe, qui hoc petit fieri, iuret y quia non aliam idoneam habens fidem ad collationem inſtrumentorum venit: nec quicquam circa eam egit, aut machinatus eſt, quod poſſit forte veritatem abſcondere. z de quibus a licebit ſeſe liberare contrahentes, ſi conſenſerint b vtrique ad hoc venire, vt inſinuẽt c inſtrumenta, & profiteantur ea ſub geſtis monumentorum ipſi con-

a Accidunt. quæ nec dici nec enumerari poſſunt: vt C. de tem. ap. l. ſi § & eum. Accur.

Adnumerator quis ſit.

b Adnumeratorem. adnumeratorem dicunt quidã mediatorẽ ſiue proxenetã, qui fert teſtimoniũ, volente ſi vtraque parte, non aliàs: vt j. de teſt. §. quia vero legem. Alij dicũt eum eſſe, qui pecuniam pro publico inſtrumento dedit. Alij dicunt eſſe procuratorem actoris, p quem numerauit: & hanc approbant. Sed prima vera mihi vr.

c Tres ſint. ſ. tabellio, & ille per quem ſcripſit documentũ & adnumerator. Al.

d Cõſcripſit. ſ. vt miniſter tabularij.

e Suppleuit. l. ſubſcripſit.

f Non valet. ſ. diſcipulus.

g Atteſtetur. ſolus tabellio.

h Non fiat locus. ſ. ex neceſſitate: vt in nouellis eo. & eſt rõ: quia veritas per ipſũ declaratur auctorẽ: vt C. ad l. Cor. de falſis. l. ſi quis decurio.

i Factum. quia dicit ſe feciſſe.

k Munimentum. i. pbationem. Sed qd ſi teſtes non fuerint appoſiti in inſtrumẽto: nunquid habet locum quod hic dicit? Rñ nõ. nam in prin. exigo teſtes: vt ſ. e. §. ſed ſi inſtrumẽta. ſed ſi teſtificatione nõ, vt hic.

Aliàs momentũ. aliàs documentum.

l Defunctus eſt. naturaliter, vel ciuiliter: vt quia deportatus eſt. quo caſu pro mortuo habet ff. de ꝯtrahen. l. j. in fi. maximè quo ad ferẽdũ teſtimoniũ, vt ſi ponas eũ publico iudicio damnatũ, & per hoc infamem: vt ff. de pub. iu. l. infamẽ. iõ ſi pt eẽ teſtis: vt ff. de teſti. l. j. § le. Iul.

Publ. iudicio damnatus infamis eſt.

m Suppletioni i. completioni: non à teſtibus: quia mortui ſunt: ſed ex alia &c.

n Viuentem. i. miniſtrantem tabellioni.

o Adimpletionum. i. ſignorum & notarũ. quæ implent. i. complent inſtrumentum: nõ autẽ ſubſcribẽtium, ſed quando nullus ſupereſt, etiam ſubſcriptionum fit comparatio: vt j. proxi. §.

p Si vero nullus. ſ. neque tabellio neque numerator neque miniſter. Accur.

q Completionum. ſ. tabellionis. Accur.

r Tam completionis. i. inducantur inſtrumẽta alia eiuſdem tabellionis, qui hoc cõpleuit: & alia inſtrumenta, quibus ijdem teſtes ſubſcripſerunt: alia quibus ijdem contrahentes.

s Vna quædam. i. vna qualiſqualis. nec enim pro veritate omnino habetur, licet ei ſtetur. non enim ita ſcribit &c. vt ſ. eo. § j.

t Si verò nihil. repetit eundem caſum, vt addat.

u Fiat qd erit hoc? Rñ. quod ſequit. ſ. vt q̃libet iuret: vt C. eo. l. comparationes. §. oẽs autem.

x Solenniter. i. tactis euangelijs: vt ſ. iuſiurã. quod ptẽ. in prin. Sed qualiter iterum iurabitur: cum ſemel iam de calum. iuratum eſt? Rñd. vt ſ. eod. §. ſi vero moriatur.

y Iuret. ſ. quod ſequitur & aliquid addit in forma huius ſacramenti ei quod dicit C. eodem. l. comparationes. §. omnes autem. & propterea hic dicit. vt autem aliquod &c.

z Abſcondere. qualiter iudex comparationẽ faciet? Rñ. quidam quod cõmittetur cuidam ſcripturæ perito & eius renunciationi ſtabitur, ſiue denunciationi: vt C. de re milita. l. ſemel. libro xij. & ff. de ven tre inſpic. l. j. in pri. & ſupra de non alie. § quod autẽ dictum eſt. Sed tu dic cõtra. ſ. quod ipſe iudex debeat hoc inſpicere, vt poſtẽrior dicitur. ſ. eo. §. oportet. & cũ ipſe de eis literis cognoſcat. nec enim eſt iudex qui literas non cognoſcit: vt j. de iudi. §. j. col. vi. Item tacit. ff. finium reg. l. ſi irruptione. § fin. ſed poterit ſecum adhibere ſcriptorem peritum. Acc.

Iudex nõ eſt, qui literas neſcit.

a De quibus. ſ. litibus, vel difficultatibus comparationũ. Accur.

b Conſenſerint tempore contractus.

c Inſinuẽt. q. d. ſi dubiũ eſt de fide chartæ, fiat prędicta comparatio ſi autem cõſentiant ambæ partes in principio contractus, vt inſtrumentũ inſinuaret ad æternã rei memoriam, & abinde chartæ fides eſt indubitata, & in tali publicatione non eſt opus teſtibus: vt C. de donat. l. in donationibus. Sed an etiam poſt litem conteſta. poſſit fieri talis inſinuatio? Rñ. ſic tribus rationibus. Prima, quia ſic eſt in teſtamẽti publicatione, vt etiam poſtea fiat, id eſt, poſt teſtamentum factum: vt C. de teſtamẽt. l. publicati. & in dona. propter nuptias: vt j. vt fratrũ filij. § j. col. ix. Item quia iudicia ſunt omnia abſolutoria: vt inſtit.

de

de perpe. & temp. act. §. fi. Sed ad quid fieret tunc inſinuatio: cū nil fieri debeat niſi q̄ reue ſoluat? Reſp. pōt eſſe q̄ annua pſtatio facienda eſt ex illo inſtrumento: & licet rōne preſentis anni aſſentiret, nō ita faceret in futurū. Item quia tractaret de indubitato ſoluto niſi inſinuaretur hæc ſcriptura.

cant, in fauorē imperiti, ne decipiat: cū pſentia tot bonorum virorū adhibeat. Tu dic q̄ in eorum odiū quia aliàs inconuincibiles eſſent, niſi tanta ſolennitas adhiberet: vt ℥. de tabel. §. j. coll. iiij. Item quia ſe grauauit, vt in ſcriptis contraheret, cū erat imperitus. vnde quaſi ſe arctauerit, non ſuccurriť ei: vt ff. qui ſatiſda. cogā. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. Item nota hic quinque teſtium numerum adhiberi: vt & aliàs in teſtamento ruſtici: vt C. de teſt. l. fi. quandoque exiguntur plures: vt C. de prox. ſacro. ſcrin. l. vnicuique. lib. xij.

trahētes, quatenus priuē tur neqtia & corruptiōe & falſitatib. & q̄cunq; [a] alia mala corrigentes, p̄ ſentē pmulgamus legē: ijs q̄ dudū [b] à nobis in collationib. litterarum factarū p ſcripturā pprię manus ſancita ſūt in ſua virtute manentibus proculdubio & in ijs q litteras neſciūt, quæ olim valent in iudicijs, ſuam habentibus firmitatem: qm̄ quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem hæc talia competentem.

CAP. VIII. Imperiti litterarum quomodo caute contrahant.

Contractus ſupra librā auri celebratus in ſcriptis ab imperito litterarū, quinque teſtiū eget ſolennitate, inter quos connumeratur tabellio. ſi autem ſine ſcriptis fit contractū teſtibus autē interuenientibus cauſa deciditur. Bartolus.

Oportet [c] verò i ijs, q lr̄as neſciunt, & teſtes & oīno tabularios [d] adhiberi, i qb. locis ſunt tabularij, maximè [e] autē teſtes non ignotos ꝯhendentibus, vt qdā ſcribāt pro illiterato, aut paucas literas ſciente, alij verò atteſtent, [f] qa ēt præſentibus eis hæc geſta ſunt, & ſcierunt eum; [g] & ita talium inſtrumentorum ſuſcipiatur fides, manifeſtum exiſtēs, quia non minus, quàm quinque [h] teſtes in his talibus adhibendi ſunt: inter quos [i] erit & qui ſcribit pro contrahente, aut totum, aut poſt [†] ea, quæ poſt paucas literas illius poſita ſunt: quatenus nihil omittať de ſumma ſubtilitate. Et hæc dicimus [k] ſuper inſtrīs ex ſcripto confectis. Nā ſi qs facere quemlibet ꝯ-ctum ex non ſcripto voluerit: hoc manifeſtum eſt, quia aut per teſtes, [l] aut per iuſiurādū fidem percipiet: [m] actore quidem teſtes deducente, pulſato autem iurante aut referente, ſicut iudex negotium diſpoſuerit. Vt autem nihil [n] ſit neq; horum in emen-

a Et quæcunque. ſupple, & quibuſcunque alijs malis quæcunque &c. Sed quæ ſunt hæc alia mala? Reſp. perfidia & negatio: vt ℥. eo. §. ſi iſi quiſquam.

b Ijs quæ dudum, dum dicit hic. §. primum, q̄ ea quæ dicta ſunt de collatione priuatæ ſcripturæ contrahentium, ſunt firma. ſ. vt fiat collatio, ſi illa ſcriptura habeat præſentiam & ſubſcriptionem teſtium, vt C. eod. l. cōparationes. & ℥. eo. §. ſed ſi & §. ſed & ſi quis. Itē q̄ fiat ſi quis ea vtatur vt ℥. de ijs qui ingre. ad appella. §. illud. & ſm̄ q̄ ea quę olim valent in iudicijs, ſuam habent firmitatē, & in his. ſ. q literas neſciunt, quæ acceperant formam talia competētem. i. talibus conuenientem. & hæc antiqua forma narratur ſta. tim proxi. §. oportet vero &c. & hæc dictio pculdubio, pōt cum præcedentibus vel cum ſequ. legi. & ſic in nullo eſt defectiua hæc littera Alij ſupplent hic, & in his &c. q. d. & hic in ſua virtute manentibus. quę tamen ſunt in his &c. Accurſ.

c Oportet. Sit vir q̄ fides habeať inſtrumento. non ſi imponit neceſſitatem. ſic ff. de tuſti. & cur. l. j. nā hęc conſtitutio conſulit rūſ: vt ℥. e. §. ſi iſi quiſquā. aliàs imponit neceſſitatem. vt C. de legi. & con. l. t.

d Tabularios. plurale pro ſingulari. ſic ℥. de hær. & Fal. §. ſi vero. & C. de iu. deli. l. ſi §. ſin autem dubium eſt. Vel dic, q̄ reſpicit multos contractus, vbi ſingulariter multi debent eſſe tabularij.

e Maxime hoc maxime abundat. vt & aliàs. C. de teſta. ma. l. ſi. §. j. nam omnino debēt eſſe noti, vt dixi ℥. eo. §. ſed ſi. vel poteſt cum præcedentibus coniungi hæc dictio maxime. quaſi dicat, maxime vbi ſunt tabularij: & tunc ſimiliter abundat.

f Atteſtentur. i. propriam ſcripturam profiteantur: quia ēt &c. vt ſubijcit. nam omnes teſtes debent ſubſcribere, vt dicitur in nouellis eo. Acc.

g Sciernnt eum. i. cognouerunt eum eſſe imperitū.

h Quinque. Sed quare plures exiguntur teſtes ab imperito quàm perito, vt hic innuitur? Quidam dicunt, in fauorem imperiti, ne decipiatur …

i Inter quos. i. de numero eorū erit: q ſcribit pro contrahente. hoc eſt tabellio. & ſic tabellio eſt de numero teſtiū: vt hic, & ff. de teſta. l. Domitius. & C. qui teſta. face poſſunt. l. hac conſultiſſima. Alij dicunt, q̄ tabellio non eſt de numero teſtium: & quod hic dicit, q̄ eſt de numero q ſcribit pro contrahente tantum ille & nullus alius videtur ſcribere totum inſtrumentum, niſi tabellio: quod eſt contra iſtorum opinionem qui exponunt, q̄ quidam ex teſtibus ſcribit totum pro contrahente. i. caput & finem, non aūt totum inſtrumentum: tam enim nihil ſeruaretur tabellioni. vel dic totum quod erat ſcripturus contrahēs hoc eſt confirmationem contractus, ſcilicet tunc ſcribit totum quod erat ſcripturus, qū eſt omnino illiteratus, aliàs parum ſcribere debet poſtea teſtis pro eo, vt ſubijcit ibi. aut poſt ea. vnde pōt ſciri q̄ nihil ſciens & parū ſciens eſt æqualis conditio quo ad numerum teſtium. nam in vtroque caſu adhibentur quinque: vt in hoc. §. ſed non quoad ſcripturā: qr vnus nihil ſcribit, alius parū, forte ſignū crucis, quod debet præponi: vt dicitur in nouellis.

† Et poſt quā Iperitus ſuſcitā ernet fecerit, ſic Iulianus hic hēt. quod in editiōib. G æcis deeſt. Cō. Tabellio an ſit de numero teſtium.

‡ Qn̄ notarius gerat vicem vni° duorumve teſtiū, vide in c. qm̄. contra, in gl. fin. vbi ēt p doc. extra de proba.

k Et hæc dicimus quæ prius dicta ſunt.

l Per teſtes. ſ. duos, imò tres, vt ſtatim patebit in diſtinctione. ſed dicas q̄ hic tantum defuit ſcriptura, ſed fuit vltra librā auri: ſed & ſi eſſet infra librā auri, duo ſufficerent, vt eadem diſtinctione patebit.

m Percipiet. ſ. intentio actoris: & quod dicit de iuſiurando. ſ. delato à iudice, vel à parte, quod debet ſuſcipi, vel referri, vel iuſte recuſari, in quibus omnibus eſt iudicialis diſpoſitio, vt ſubijcit. & ff. de iureiur. l. iuſiurādum. §. ſi de qualitate. & C. de re. cred. l. penul. §. pe. & §. ſin autem.

n Vt autē nihil. abundat vna negatio. vel dic vnā refer-

& celãtes [a] matrẽ, & iꝰ legirimorũ abijcere. [b] vno. n. hoc modo oĩbus hmõi naturæ exceſsibus & adinuẽtionibus in ijs, q legitimos nõ habent filios, medemur, ita breui ſolatio [c] tñ naturæ imperiũ corrigentes. Si verò ſolũmodo naturalium filiorũ pr̃ hoc qdẽ [d] pp quaſdam fortuitas circũſtantias nõ agat: moriens verò ſub quodam pdicto rũ caſuum [e] ſcripſerit teſtamento, velle ſibi eos legitimos eſſe filios ſucceſſores: ẽt huius rei damus licentiã: ſupplicantibus tñ ẽt ſic filijs [f] poſt mortẽ pr̃is, & hoc dicẽtibꝰ & oñdẽtib. pr̃is teſtañ, & hęredibus exiſtẽtibus, in quãtum pater eos ſcripſerit: & ab imperio hoc pcipiẽtibus: [g] vt ĩ vno eodemq; hoc quod agitur, ſit donum patris, & principis: id eſt dicere, naturæ ſimul [h] & legis. & hoc dicimus nullum anteriorem legitimum perimẽtes modum ſed ẽt hunc addentes, in quibus [i] illos [k] accipere nõ licet. oĩno enim ſuis [l] exiſtentibus, deinde naturalibus procreatis, aut primitus natis, nequaquam legitimorũ ius eis adijcitur: niſi forſitan [m] per conſtitutiones noſtras, quæ dotaliũ inſtrumentorum introduxerunt modum.

CAP. III. Vt p adoptionem filij naturales nõ legitimentur.

Filius naturalis non legitimatur per adoptionem. Angel.

Et nos nõn latuit qã ẽt adoptionis modꝰ erat antiquus ab aliqbꝰ ante nos imperatoribus [n] ſuper naturales ad legitimos trãsferendos non improbabilis exiſtimatus: ſed æquẽ piæ memoriæ nr̃ pr̃, & ꝯſtõ ab illo prolata talia reprehendit. [o] Manere ergo & illam in ſuis terminis [p] volumus: qm̃ caſtitatem diligenter ꝯſiderauit: [q] & incompetens eſt, q̃ bene excluſa [r] ſunt, rurſus ad rẽpublicam reuocare.

CAP. IIII. Alij ſine dotalibus inſtrumẽtis nuptias cõtrahere poſsint.

Illuſtres & alij ſuperiores matrimonium non poſſunt contrahere, niſi interueniant dotalia inſtrumenta & ſolennitates, quæ ſolent in nuptijs interuenire. Abiectæ verò perſonæ, vt ſunt agricolæ & milites caligati, abſque his ſolennitatibus matrimonium contrahere poſſunt. Angel.

Illud quoque melius [s] arbitramur conſtituere competenter, quod ex plurimo cauſarum experimento cognouimus. multæ quidẽ & cõtinuæ lites nuntiatæ noſtræ maieſtati, ad opus nos deduxerunt huius legis. Quia enim & antiqs [t] promulgatum eſt legibus, & nobis [u] ipſis sũt hæ eadem conſtituta, vt etiã nuptiæ extra dotalia documenta ex ſolo effectu valeant, & ratæ ſint: ſed falſatis [x] cõtra ẽtibus noſtra ex hoc eſt cõpleta [y] reſpublica (nam introeuntes teſtes ſine periculo mentientes, quia vir vocabat dñam cohærentem, & iſta illum ſimiliter nominabat: & ſic eis [z] finguntẽ [a] matrimonia non pro veritate cõfecta) hoc exiſtimauimus oportere ſecundum naturales [b] definire leges. Nouimus etenim, [c] & caſtitatis ſumus amatores, & hoc noſtris ſancimus ſubiectis. Sed nihil eſt furore amoris vehementius: [d] quem retinere,

mi ẽt ſine matrimonio: neq; ob hnc obtinent filij ius legitimorũ: ſed ſi alio modo velint obtinere, qa expſſe ꝯdicãt pr̃i. hoc poſſũt: vt ĩ q b. mo. na. effi. ſui. §. gñaliter. col. vij.

[a] Et celantes. repẽte, neque ↄ.

[b] Abijcere. i. ſpernere ↄ.

[c] Breui ſolatio. breue eſt: ſed non breue dictũ, vel breue reſpectu maioris tractatꝰ. ſic. C. de vſuf. l. ambiguitatem ↄ.

[d] Hoc qdẽ. ſ. q. principem non adeat pp circũſtantiam: vt qa tũ adire nõ põt eum multũ ſic pñceps negotiis implicitus: vt ĩ. de appel §. 1. co. 4.

[e] Caſum q impediunt eam ad matrimonium ↄ.

[f] Sic filiis. vt diximus in parte ĩ. § 1.

[g] Percipiẽtib. r o q. q ꝯfirmat datũ. dat

[h] Naturæ ſimul. idẽ ſi in iudicio vel teſtõ hęc eadẽ dicit pr̃ ẽt ſi ipſi filiorũ talẽ præbuit teſtimoniũ. a iis prodeſt. ĩ vt li. ma. & auię. § ad hoc. col 8.

[i] Hunc addentes, in qbus q. d. hic modus adijcit alijs modis, t illis. ſ. caſib. in qb. p illos modos accipere non licet: vt qa mater eſt mortua, vel lata ſana, vel non eſt ſana: vel aliàs impeditur alijs modis: vt ĩ. eo. §. ſi quis vero. & facit ĩ. quib. mo. na. effi. ſui. §. gñaliter.

[k] Illos. ſ. modos.

[l] Suis. redditio rationis.

[m] Forſitan. hoc ſuperfluit: ſic ĩ. de non alie. §. quia verò veri ſimile. nam ꝯſtat habere locum alios modos, ẽt ſi filij legitimi ſint, ſiue p matrimoniũ hoc fiat: vt ĩ. de incẽſt nup §. dubitatũ. & ĩ. de trien. & ſe. §. ſi. col. iij. ſiue p oblationem curiæ: vt C. de na li. l. legẽ. §. 1. & ĩ quib mod. natura. effi. ſui. §. itaq; ibi, ſi quis igitur &c. & C. de na. l. b. l. cum

mulium. §. ſi.

[n] Ante nos imperatoribus. vt ab Anaſtaſio: vt C. de natu. lib. l. iubemus. in ſi.

[o] Reprehendit dicẽs vt naturalis non adoptetur: vt C. de na. lib. l. legem Anaſtaſij. §. in poſteri. quæ eſt Iuſtiniani.

[p] In ſuis terminis. i. firmam ↄ.

[q] Conſiderauit. ſ. conſtituere. Acc.

[r] Excluſæ. nota non debere in dubiũ reuocari, quod bñ eſt ſemel determinatũ, vt C. ad legem Iul. de adul. l. Gracchus. & C. de re. credi. l. ſi q s. in ſi. & C. de ſum. tr. l. nemo clericus. in princip.

[s] Illud quoque melius. ſ. quàm ĩ nõ cõſtitueremus.

[t] Antiquis. vt ff. de reg iur. l. nuptias.

[u] Nobis. vt ĩ. de nuptiis. § nuptias.

[x] Falſitatis. totũ eſt ſuſpenſiuũ, vſque illuc, exiſtimauimus &c.

[y] Cõpleta. i. repleta.

[z] Eis ſ verbis.

[a] Finguntur. i. falſa ponuntur.

[b] Secundũ naturales leges. i. ſm naturalẽ æquitatẽ facta. Ac.

[c] Nouimus etenim. ſ. eſſe & ſumꝰ, vt ſubiicit, amat. &c. al ãs nos enim &c ſic ĩ d trien. & ſemiſ. §. conſideremus col iij.

[d] Vehementius. no. amorẽ appellari furorem vehemẽtẽ: vt ſicut furioſus ſe non ſentit, ſic nec amoroſus eſt ẽt ſicut ebrius vt Inſtit. de ſuc. ſub. quæ ſi. ex. §. ſi. Vnde verſus. Nõ frater fra-

tri

re, a philoſophiæ eſt perfectę b mouentis & inſilientem atque inhærentem concupiſcētiam refrenantis: vt ij, qui hoc tali detinentur, ſi abſtinebunt c ſermone d ad eas, quas amant, quæ e eis non per blandimenta conferunt. denique in tantum etiam ante nos legiſlatores f tales ſcierūt animorum affectus, vt etiam donationes conſtante matrimonio prohiberent: vt non g concupiſcētiæ magnitudine victi, latenter paulatim coniuges ſemetipſos priuarent ſua ſubſtantia. Hæc ergo caſta lege ſancire bene ſe habere credidimus. In maioribus itaque dignitatibus, & quæcunq; vſque ad nos, & ſenatores, & magnificentiſſimos illuſtres, h ſunt, neq; fieri i hęc omnino patimur: ſed ſit omnino & dos, & antenuptialis donatio: & ad omnia, quæ k honeſtiora l decet nomina. Quantum verò m in militijs honeſtioribus & negotijs, n & omnino profeſſionib⁹ dignioribus eſt: ſi voluerit legitimę vxori copulari, & non facere nuptialia documenta, o non ſic quomodocunq;, & ſine cautela effuſè, & ſine probatiōe hoc agat, p ſed veniat ad quandam orationis domum, & fateatur ſanctiſſimę illius eccleſiæ defenſori: ille aūt adhibens q tres aut quatuor exinde reuerendiſſimorum clericorum, atteſtationem conficiat r declarantem, quia ſub illa indictione, illo menſe, illa die menſis, illo imperij noſtri anno, conſule illo, s venerunt apud eum in illam orationis domum ille & illa, & coniūcti ſunt alterutri: & huiuſmodi proteſtationem, ſi quidem accipere voluit, aut ambo conuenientes, aut alteruter eorum, & hoc agant, & ſubſcribant ei, & ſanctiſſimæ eccleſiæ defenſor, & reliqui tres, aut quantoſcunque voluerint: & non tamen minus tribus litteris hoc ſignificantibus. Si verò etiam hoc illi non egerint, t ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius eccleſiæ defenſor in eiuſdem ſanctiſſimæ eccleſiæ archiuis u (hoc eſt, vbi venerabilia vaſa ſeruantur) prædictas ſubſcriptiones habentem: vt reconditum ſit omnibus x ex hoc munimen, y & non aliter videatur nuptiali affectu eoſdem cōueniſſe, niſi tale aliquid agatur, & omnino z ex literis cauſā teſtimonium habeat: his ita geſtis, & nuptias, & ex eis ſobolem eſſe legitimam. a

Hoc autem dicimus, vbi non dotis, aut antenuptialis donationis ſit documentum. fidem enim in ſolis teſtibus ſuſpectam habentes, b ad præſentem venimus diſpoſitionem. c Quiſquis autem d in abiecta degit vita, paruæ quidem ſubſtantiæ dominus conſiſtens, in nouiſſima vero vitæ parte iacens, e habeat etiam in his f licentiam.

SED neque g agricolas, aut milites armatos, & quos lex caligatos appellat, hoc eſt viliores, & obſcuriores, h non per-

tū eum furor ille venit. igne⁹ ille furor deſcit habere modū.
a Retinere. i. refrenare.
b Perfecte. aduerbiū eſt.
c Si abſtinebunt. repete, & philoſophiæ eſt ſi abſtinebunt.
d Sermone. ſ. blādo.
e Eas quas amant, q. i. qa cū eis p blādimētū non ꝯferūt poſtquā tali deſinunt furore, vel ſi deeſt nō: expone. cōferūt. i. cō ſueuerūt ꝯferre. Acc.
f Legiſlatores. vt ff. de do. inter vi. & vx. p totū, & maximè. l. j. & l. 3. in prin.
g Vt nō. alias deeſt. non. Acc.
h Illuſtres. No q̄ illuſtres & ſuperiores vſq; ad principē debent matrimonium ꝯhere interueniente dote & antenup. do. & in ſcriptis: vt hic. & C. de nup. l. imperialis. l fi. & col. & j. vt li. mac. & auiæ. §. qa vero dudū. col. 8. Itē oīa, q̄ honeſti &c. q. d. & oīa q̄ debent eſſe ibi ad tale mřimoniū ꝯhendū. quæ dħr (alias decent) hēre honeſtiora nomina. ſ. illuſtrium, i. ipſos illuſtres, & ſolēnitas, & pompæ & glīa, q̄ ſolēt nuptijs interuenire, & dic breuiter ſenſum horum triū. §§§. qui ſunt in dignitate maiori vt ſenatores & illuſtres, nō ſine dote & don. pp nup. ꝯhunt mřimoniū: ai q ſunt in militia honeſtiori, vel in profeſſione honeſtiore: ſi copulant abſq; documentis nuptialib⁹, ad orationis veniant domū, & ſcriptura oīno ꝯficiat abiectis ſi, itē milites caligato, item agricolis ſine ſcripto licet ꝯhere. ſed hæc non ſeruantur hodie.
i Neque fieri. hoc eſt facere. Acc.
k Quæ. ſ. omnia.
l Honeſtiora. i. honeſtas perſonas.
m Quantum vero. nunc de medijs.
n Et negotijs. i. negotiatoribus honeſtioribus.
o Documenta. quia ſi illa nolunt facere, non debent ire ad eccleſiam. Acc.
p Agat i. accipiat.
q Adhibens. ſcilicet chartam.
r Conficiat ſ. defenſor eccleſiæ.
ſ Conſule illo. facit ff. de accu. l. libellorū & j. vt præpo. no. imper. in princi. collatio. 5.
t Non egerint. l. non acceperint huiuſmodi proteſtationem viri & vxoris.
u Archiuis. dic quot modis accipit: vt diximus j. de defen. ci. §. præcepto.
x Omnibus. ſ. marito & vxori & filijs.
y Munimen. i. probationes.
z Et omnino. nota ſcripturā neceſſariā. ſic & alias. C. de non nume. pecu. l. generaliter. ſed regu attter contra: vt C. de pac. l. pactum.
a Legitimam. ſ. diximus.
b Habentes. ſcilicet nos.
c Diſpoſitionē. ſed hęc media via reducit hodie ad ius tertiæ. vt ſolo affectu ꝯhant. vt j. vt li. mac. & auiæ. § quia vero. quæ eſt contraria.
d Quiſquis autem. hic de minimis.
e Iacēs. ille iacet in vita tota. qui habet oīa, quæ exigit vitas & ille in nouiſſima parte vitæ. qui vix habet quod ſufficit ad vitam. Azo.
f Etiam in his. i. in matrimonijs indulgentiam habeat, vt ſine ſcriptis poſſit contrahere matrimonium.
g Sed neque. non ſolum viles, ſed neque agricolas &c.
h Obſcuriores. p e. ſicut ff. de ꝯcu. l. i. ſeu bina-

Cōc. c. vlt. cū gl. j. ex. de do. inter vir. & vx. vide illā gl. quā notabilis eſt & elegās.

Scriptura in multis neceſſaria eſt.

ſcrutamur, a quibus ciuilium cauſarū ignorantia eſt, & ſolius circa terram operationis, & circa bella cōcupiſcentiæ cauſa eſt ſtudioſa, & iuſta & laudabilis: ſicut in vilibus perſonis, b & in militibus. c armatis obſcuris & agricolis licentia ſit eis & ex non ſcripto conuenire, & matrimonia celebrare inter vtroſque: ſintque filij legitimi, qui patrum aut mediocritatē, d aut militares, e aut ruſticas f occupationes & ignorantias adiuuent.

CAP. V. Si diuinis tactis euangelijs iurauerit qs ī domo priuata aliquā vxorem fore.

Quoniam † autem interpellationibus, g quę nobis fiūt ſemper oium aſsiduè mulieres audiuimus ingemiſcentes & dicentes, q a quidā earū cōcupiſcentia detenti, ducant eas in domibus ſuis ſacra tangentes eloquia, aut ī orationis domibus iurātes habituros ſe eas legitimas vxores: realiter eas habentes tpe multo, & fortè ſuſcipientes filios: deinde dū ſe ſatiauerint earum deſiderio, aut extra filios aut cum filijs eas proijcientes de ſuis domibus: iudicauimus etiam hoc oportere ſancire: vt ſi mulier oſtendere potuerit modis legitimis, h quia: ſecūdū hāc figuram vir eā acceperit domi, vt eā vxoré legitimam haberet, & filiorū legitimorū matrē: nequaquā penitus licentiā eſſe ei hanc de domo pter ordinem i legis expellere: ſed habere eam legitimam: & filios ſuos eſſe ei: & illā, ſi quidem indotata ſit, noſtræ conſtitutionis vti bonis, k quartam l ſubſtantiæ viri pcipientem, ſiue expellatur, ſiue prius moriatur vir: non perſcrutantibus nobis, ſiue repudio vtens dimittat eam, ſiue etiam ſine hoc. m Neque enim veriſimile eſt eū mittere repudium, qui & ipſas nuptias denegat. n Sed ſi eam irrationabiliter expellat de domo, hoc ipſum fit aduerſus virum iuſta cauſatio: o & mulier hoc facto repudium ei mittat: & exigat quartam, ſi vxor offenſa fuerit extitiſſe: licet extra dotem conuenerit. p viri iuriſiurando credens, quid enim agat aliud, quæ ad dotem non eſt idonea, quàm vt ſemetipſam cū omni dote contradat? Sit autem & ſoboles legitima etiam inuito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios procreauit, vt mulier legitimorum ei filiorum fieret mater: non poteſt ex tali natos germine rurſus q vt naturales abijcere: neque quaſdam poſtea forte nuptias poſt mortem vxoris, aut repudium contrahens, eos, qui ex illis naſcantur nuptijs, velle habere, eos ſolos eſſe legitimos: niſi eis r et illi priores fuerint copulati, quorū ſimiliter pater eſt teſte exiſtente nuptiarum priorum quidem Deo, s ſecundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela ſit nuptias contrahentium promulgata: & ſi filij quidem ex talibus proceſſerint t nuptijs, erunt ſui: & his legib'. u q̄ ſunt de ſuis poſitę, fruentur.

CAP. VI. Qui ſint filij legitimi, naturales, & neutrum, ideſt ex damnato coitu.

Si quid autem poſt hæc fiat, x non tñ ex cōſcripta procedat copulatione, erunt naturales: & quę à nobis largita ſunt naturalibus ſiue ex teſtamēto, ſiue ab inteſtato y potientur.

---

binatu. in prin. & C. de nupt. l. à caligato.

a Perſcrutamur. l. nō ſeparamus à pdictis q a l oīb. idē dicim': & vř hic vna negatio abundare: vt & ī. de hęr. & Falc. §. In ordinatū. l prin. coll. j. & no. q de trib. dicit § iſte. ſ. de vilib. item de nouo milite cui eſt ſtudium militiæ: itē de ruſtico, cui ē ſtudiū terrę, & eſſe dēt: vt C de agrico. & cēſi. l. cū ſatis. lib. xj. & ſic redde hic ſingula ſingulis.

b Perſonis. ſ. de qb. hic primo dixit. Acc.

c In militib. ſubaudi. Ita in militib. &c.

d Mediocritatē. q a parentes erant viles.

e Militares. qñ milites obſcuri.

f Ruſticas, qñ agricolę. Igratitudo agricolarū, & ſic pro eodem ſubaudi. Accur.

g Qñ aūt interpellationib. l. p interpellationes. Acc.

h Modis legitimis. vt per duos teſtes: vt ff de teſti. l. vbi. vel p iuſtfm de hoc factū: vt C. de fi. inſtru. l. in ſtru l. in exercendis. vel per ꝯfeſſionē ei'. vel alio modo: vt ff. de confeſ. l. j.

i Præter ordinē. ordinē dicit lex. qñ certos enumerat caſus qb. licet vxorē dimittere: vt j. vt li. ma. & auię §. quia vero plurimas. col viij. & C. de repu. l. ꝯſenſu. Ac.

k Bonis. i. bñficijs.

l Quartā. hāc quartam ſubſtantię mariti habet vxor in duobus caſib. Primus qñ eā repellit indotatā: vt hic. & ī. de nup. §. ſi q s. n. duxerit. col. iiij. & C. de repu. l. ſi. §. j. Itē qñ pmoritur vir, & vxor ſupſtes ē inops: vt ī. ď exhi. & intro. re. §. pen. col. v. & nię: q quarta hodie tibi dať, ſi ha-et tres filios, vel pauciores: alioqn viritis: vt j. vt li. ma. & auiæ. §. q a vero dudū: q huic eſt contraria.

m Etiam ſine hoc. i. ſine repudio.

n Denegat. vt j. declaratur. Acc.

o Cauſatio. l. erit vxori iuſta cauſatio dimittendi eum, vt ſubijcit. Acc.

p Conuenerit. ſ. matrimonium.

q Rurſus. not. non poſſe aliquē mutare cōſiliū in alterius iniuriam. ſic. ff. de regu iu iuris. l. nemo. & j. vt lice. ma. & auiæ. §. illud quoq,. & C. de neg geſt. l. ſi. arg. ꝫ. C. de acq. poſſ. l. ſi. §. ſin autem n c.

r Eis. ſ. ſecundis filijs. Acc.

s Quidē Deo. no. qñ iurať. Deū eſſe teſtē. ſic qñ iudex iurat bene iudicare, Deus iudex eſt. vt C. de iura. calū. l. ij §. finali.

t Proceſſerint. in præteritis. Accu.

u His legib. vt ab inteſtato primo loco ſuccedant, vt inſtitu. de hæred. ab inteſta. §. j. item ī teſtō debeant inſtitui, vel exhęredari: vt inſtitu. de exhęre. lib. i prin. & C. de libe pr.e. vel exhære. l. ſi. §. pen.

x Hæc fiat. l. ſi ꝯhať matrimoniū ſine ſcriptis, vt ſubijcit.

y Ab inteſtato. alia .n. olim sūt iſtis largita: vt ī. de trien & ſemiſ. §. cōſiderem'. & aliter hodie: vt j. quib. mod. na. ef. ſui. §. diſcretis. & §. ne igitur. & ſeq.

Potientur

---

† De materia huius. §. vide ex̄. de clan. deſpō. p tria capitula.

† Supra omnia.

Quartam ſubſtātiæ viri qñq; hēt vxor.

Cōſiliū in alterius dānū mutari nō dēt.

Teſtis eſt Deos qñ iuratur.

tur. [a] Eos.n.q ſemel ex odilib.nobis, & ꝓpterea prohibitis [b] nuptijs procedût, neq; naturales vocari: neq; participâda eis vlla clementia eſt: ſed ſit ſuppliciû êt hoc [c] patrû, vt agnoſcât, q a neq; quicquâ peccatricis concupiſcentiæ eorû habebût filij. Quæ igitur placuerût nobis, & ad hominû medelâ, & naturæ plenitudinem ꝑ hanc legê ſtatuta ſunt, tua celſitudo manifeſta faciat vniuerſis, ꝓgrâmatibus ꝓpoſitis, per quę oĩbus lex erit aperta, cognoſcentibus ſm quê circa talia côuerſent modû, & nr̃am conſiderâtes ꝓuidentiam: quia oĩ occupationi alteri eorû vtilitatê ꝓponimus. Da. Nonis Iun. CP. Imp. Dn. Iuſti. P.P. ann. XV. Ioan. V.C. côſ. Ind. τȣ̃. ι. μ. α. ἴτȣς.

TITVLVS II.

Nouel. 72.

VT HI QVI OBLIGATAS ſe habere perhibêt res minorum, aut obligati ſunt eis, ad eorum gubernationem penitus non accedant: & vt curatores [d] nullo modo ſuſcipiant ceſsiones aduerſus eos quorum curationem agunt, vel egerunt hæc autem [e] generaliter valebunt in omni curatione, in quibus perſonis leges curatores prębent: & de gubernatione [f] pecuniarum competêtium eis quorum negotia adminiſtrantur: & quando eas recondi aut mutari oportet, aut ex eis redditus comparari.

Minoris creditor eius tutelam accipiens vel curam, actione quam in eũ habet, cadit. debitor autem ſolutione non liberatur: nec ceſsionem actionis contra minorem ſuſcipere poteſt. Ang.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Ioan. glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario & patricio.

Omnia quidem legiſlatori [g] reipublicæ in magna cura ſunt quemadmodum optimè ſe habeant, & peccandi nihil [h] relinquatur: præcipuè autem inſtrumenta [i] † minorû, & quæ circa eos [k] curatio eſt, ſtudioſa [l] cura eſt eis qui proferendi leges à Deo [m] licentiâ perceperunt: dicimus aût de eo qui imperat. Multas [n] itaque cauſas audiuimus, vbi adminiſtrantibus curatoribus ceſsiones factæ ſunt aduerſus minores, ſiue impuberes ſiue puberes quidem, in ſecunda tñ ætate [o] conſtitutos: & mox [p] efficiuntur [q] eorum [r] dñi facultatum, [s] & non exiſtentia forſitan debita ſubeûtes [t] aut paruo precio ceſsiones accipientes eorum, [u] quæ ſunt vndique [y] fragiles: aut etiam celâtes [z] de ſuſcepta [a] † exiſtentia in minorum rebus, & ita ceſsiones accipientes ſecundum multas pluresve occaſiones. [b] Quid enim † homo ad militiam ſemel deditus, non adinueniat, [c] vt minorum res proprias faciat?

a Potientur. hoc vt locum habeat in medijs, qui nõ ſhunt in eccleſia ſolenniter: vt ỹ. nam ſi eſſent de minimis, poſſunt contrahere quocunque modo, & in futuris temporibus.

b Prohibitis. ſ. iure cognationis vel affinitatis: non q a defuerit ſcriptura, & tunc naturales dicentur: vt hic, & ỹ. quib. mod. na. effi. ſui. §. fi. coll. 7. Alij intelligunt hic de illis qui debent contraxiſſe cum ſcriptura, & non fecerunt: vt filij indênati, nec naturales dicendi ſint. Sed nonne ſupra appellauit legitimos, nec interuenerat ſcriptura? Rñ. illud referri ad nuptias ante hanc legem contractas: hoc ad futuras. Vel hoc qñ breui tempore tenuit eã: vt ỹ. poſuit. Accur.

c Hoc. ſ. vt ſpurij habeantur.

VT HI QVI OBLIGATAS ſe ha. &c.

Hæc pars exponitur ỹ. vſque ad §. quòd ſi quis.

d Vt curatores. hoc exponitur ỹ. §. quod ſi quis. vſque ad §. & hæc diximus.

e Hęc autem. hoc dicitur ỹ. eo. §. quoniã.

f Et de gubernatione hoc dicitur ỹ. eo. §. quoniam.

g Omnia. legiſlatori. dia q ptio ſnquit generaliter de quolibet faciête legem, ſiue ſenatore, ſiue prætore: & de curatela minorum fecit legem: vt ff. de mino. l. 1. Vel dic, quòd primo & poſtea loquitur de Imperatore: & ſic facit trãſitum de ſingulari ad plurale.

h Nihil. i. nulla occaſio.

i Inſtrumenta. Quibus continetur debere minoribus: vel eẽ minores ſoluiſſe. Inſtrumenta. ſ. cuſtodiantur.

k Eos. ſ. minores.

l Studioſa eis. repete. quemadmodum bene ſe habeant: Azo.

m A Deo. vt ỹ. de fi. inſtr. §. quia igitur.

n Multas. hic tangit de ſecunda parte rubricæ.

o Ætate. adulta.

p Et mox. i. poſtquam ceſsiones ſunt factæ eis.

q Efficiuntur. ſ. curatores.

r Eorum. ſ. pupillorum.

ſ Facultatum. per acceptilationem in ſolidum.

t Subeuntes. reſolue hæc & ſequentia participia in verba: vt ſubeuntes. i. ſubeât: accipienda, ideſt accipiant.

u Eorum. ſ. minorũ. hoc eſt dicere, contra eos.

x Quæ ſ. ceſsiones. aliàs quæ minores: res. & eſt plana.

y Vndique. vel quia nullo modo debet, vel quia inutile eſt per exceptionis opẽ quod idem eſt, vt ff. de verb. ſign. l. creditores.

z Celantes. i. celant. & iterum accipientes, quod eſt ỹ. expone. i. accipiant. Vel dic celantes, quia celabant teſtes qui interfuerunt ſolutioni factæ à parte pupilli.

a De ſuſcepta. i. apochas, vt ỹ. de eccle. re. immobiliũ alie. § 1. apochæ aũt ſunt ſcripturæ, in quibus continetur debitum ſolutum eſſe, vt ỹ. de manda. princip. §. coges. colla. 3. ſm Al. & facit. ỹ. de his qui ingre. ad app. §. peu. coll. 5.

b Occaſiones. ſ. alias quas malitioſi homines adinueniunt, vt ſubijcit.

c Adinueniat. no. malitioſum omne malum poſſe cogitare, & maximè officialẽ aliquem, vt C. de iure fi. l. facultas. in fi. lib. 10. & C. de man. prin. l. fin. in prin. & ỹ. de nup. cir. prin. & §. ſi igit. & ỹ. de exhi. §. illud. ibi, & maximè &c. coll. 5.

† συμῶς λεα. ỹct[9]. Contius.

† Græcè ἀποδείξεις appellat deſuſcepta literas de ſuſcepta pecunia. Haloander vocat debitorũ probationes. Con.

Malum oẽ facilè malitioſus excogitat.

† Verba hui[9] text. recitant ſ. p gl. 1 proœ. Clem. ſup verbo machinationis.

CAP. I. Qui tutores vel curatores pupillo vel adoloſcenti eſſe non pñt.

Hæc omnia lege corrigere volumus, & præcipuè illud, vt ſi quis obligatũ habuerit minorẽ, aut eius res: hunc non oĩno ad curationẽ ei' vel ſi à legib, vocef, accedere. Quid. n. non agat ꝑ ſe dñs eiuſdẽ exiſtẽs, & aduerſarij rerũ detentator nuper effectus? pp hoc. n. & illud ſancimus, vt ſi apertisſimè manifeſtum eſt, quia is qui ſit adminiſtrator, ipſe eſt iuri minoris obnoxius; neque ipſe curator erit, necubi aut cautionẽ furetur, vt alias ꝓbationes q̃ erãt minoris, corrumpat: & curatio fiat ei rerum interitus propriarum. Hæc itaque lege acutisſima colligiſ, vt nullus eorum qui obligatas perhibẽt habere res defuncti, ipſumq; minorẽ & eius res, aut ẽ: q apertè obligatus exiſtit, ad curationem eius accedat: neque habeat licentiam tale aliquid agere.

CA. II. Vt tutori qui factus eſt pupilli debitor aut creditor, curator adiungatur.

Sed & ſi quis iã curã gerẽs obligatũ ſibi effectũ habeat minorẽ, in ſe forsã hęreditate plata cuiuſpiã, q minorem habuit obligatum, aut alia huiuſmodi occaſione: non iam ſolum eum eſſe fidelẽ ad impuberũ aut adoleſcentium curã, ſed coniungi tutorem alterum aut curatorem (hoc quod in pluri-mis legũ caſibus inuenimus) vt cuſtodiat ille ne fiat aduerſus adoleſcentem, aut eius ſubſtantiam, ab eo qui eum habet obligatũ, in medio vl la malignitas: ſed hoc ipſum obſeruet, eiusq; iuſiurandũ, iurãs in ordinatiõe, qa hæc cuſtodiet, ẽt eã q̃ ex ꝓditione ad curatorem pœna eſt, reformidans.

CAP. III. Vt à tutela vel cura nullus debiti prætextu excuſeſ, niſi hoc probauerit.

Vt aũt non dem' recuſationẽ oĩb. hoĩbus tutelæ vel curæ, ſi dicãt qa obligatas habẽt res adoloſcẽtiũ aut apertè obligati ſunt: ſancimus, ſi qs dixerit obligatũ ſe habere minorẽ, aut eius res, aut ẽt minoris patẽtes, mox oſtẽdere hoc ipsũ recuſatiõis tpe apud eum qui dedit curatorem, & abſolui: aut ſi incertum eſt hoc, præbeat ad ſancta eloquia iuſiurandum quia ex veritate obligatũ eum ſe habere credẽs recuſat: & ſi hoc factũ fuerit, tutelã non cõtingere, neq; curam: ſed eum ab ea re ꝓcul expelli: ne ex

a Corrigere volumus. quod facit. j. §. quod ſi quis.
b Obligatum. pſonali actione t & ideo aliud eſt ſi rei vin. habet tutor vel curator cõtra minorem, vel econtra. nã illa nõ eſt obligatio, vt inſt. de act. in prĩ.
c Ad curationẽ. nũqd idẽ i tutela Rñ. ſic: quia eadẽ rõ prohibitionis: ergo idem ius, vt ff. de verb. oblig. l. à Titio. in fi. j. rñ. & dſ. j. §. pa. ſed & ſi qs. ibi. ſed coniũgi & c. & colligitur j. vt ſi ne ꝓhibitione ma. de. & c. in prin. col. vij. & in nouellis hoc eo. ti. dic ergo curationem in hoc ti. large accipi ẽt ꝓ tutela. Itẽ ſm hoc nunquid in quolibet tutore? Quidam dicũt q ſic, qa hic generaliter loquiſ. Alij q nõ & recipiunt teſtamentariũ: qa fides eius approbata videſ à teſtatore: vt inſti. de ſatiſda. tut. §. j. & de epiſco. audi. l. de creationib. & ff. de cura. furi. l. ſi furioſo. in fi. certe & eadẽ rõne datũ ex inquiſitione, & ea certa ſcientia debent approbare, cum eius fides ſit approbata: vt inſt. de ſatiſda. tut. & cura. §. ij. & ſic in ſolis legitimis & datiuis ſine inquiſitione haberet locũ hæc auth. Defendas ergo primã. nec ob. d. iura. qa approbatur videſ quod ad ſatiſdationem euitandam, non quo ad ea q̃ in hac conſtitutione dñt: cũ nec tũc hæc cõſtitutio fuerit cogitata. Item facile eſt ſibi dicere, q ſit creditor, vel debitor, vt j. eo. §. vt autem. excipio autem matrẽ & auiam, vt infra, vt ſine prohi. ma. credi. & de. in prin. col. vij. qd eſt pro nobis: quia ſic fuiſſet ẽt de teſtamentaria exceptũ. ſi hoc ipator voluiſſet.
d Eiuſdem. pupilli.
e Necubi. i. nec alicu-
f Et. ſ. pupillo. (bi.
g Propriarũ qd facile ſieret, vt ar ff. d cat. edi. l. ſed ſi
h Et eius. ſ. pupilli. (in fi.
i Gerens obligatum. loquiſ ergo hic, §. In ; e magno debiti. ſecus in modico debito credo. ar. ff. de tranſa. l. cũ hi. §. modus. & erit modicum veius dr. it de dolo. l. ſi olei. vel arbitrio iudicis, prout dr. j. de app. ſ. decẽ librarum auri. & in alio debito quàm tutelæ: nam impoſſibile eſt quin tutor gerens obligeſ ſaltẽ ad rationem reddendam. Accur.
k Iam ſolum. remanet ergo tutor, licet deueniat in eũ caſum à quo incipere non põt: vt ar. inſti. de le. §. econtrario. arg. contra. ff. ad le Aquil. l. quia in eum.
l Alterum. ſi impubes eſt.
m Curatorem. ſi pubes eſt.
n Caſib. q habenti tutorẽ curator daſ: vt ſi legitim' tutor vl teſtamẽtari' vl datiu' ñ ſit idoneus: vt inſt. de cura. §. interdũ. & C. 1 q. ea tu. vel. cur. per totum.
o Obſeruet. ſ. cura'or adiũct', q nõ ſit malignitas: & hoc ẽt iurabit curator iſte: vt ſubijcit. j. eod. § fin.
p In ordinatione. i. cum ordinatur curator.
q Ad curatorem. vel tutorẽ, ſubaudit & eſt pœna amiſſionis debiti ſi creditor eſt: vel q ſolutio ne interim facta nõ iuueſ. ſicut & qñ in initio hoc tacet: vt j. e. §. ſi vero tacuerit. Vel dic q dicit de pęna dupli q̃ exigit p actionẽ de rõnibus diſtrahendis. vt ff. de tute. & ra. diſtra. leg. ij. §. finali.
r Adoleſcentium. aliàs minorum. aliàs adoloſcentium.
s Parentes. & per cõſequens ipſius minores: quia ſi filij, ergo hæredes: vt inſti. de hære. quali. & dif. §. ſui. & ſi hæredes ſunt: ergo obligati in onere hæreditatio: vt C. ſi cer. pe. l. j. Accur.
t Oſtendere. i. probare per teſtes.
u In certum. id eſt ſi hoc nequit teſtibus comprobare.
x Credens. ſecus in ſacramento teſtis: vt C. de teſt. l. teſtiũ. & j. de hęredi. & Fal. § ſi vero abſunt. Itẽ ſecus qñ eſt in ſacro de veri ff. rerũ amotarũ. l. Marcellus. ſed in ſacramento calumnię idem: vt C. de iura calum. l. j. in prin. Et ſic no. q hoc ſacramentũ eſt quaſi calumniæ: ſicut & qñ quis iurat q credit ſe probare falſum: vt C. de ñ. inſtitu. l. ñ. in princip. & qñ vult inuenire pecuniam ſuam in alieno ſolo abſcondita m: vt ff. ad exhi. l. theſaurus.

¶ Et hoc §. eſt extracta authen. quæ eſt ſuper. l. creditoribus. in titu. qui da. tu. vel cur. poſſunt C. & incipit, minoris.

Tutor obligaſ ad ratioẽ. omnia.

Hoſtem

hoc ipſo hoſtem, a & non curatorem adoleſcẽtulo præbeamus.

CAP. IIII. Si tutor vel curator ſe debitorẽ vel creditorẽ eẽ ab initio tacuerit. Si vero tacuerit in initio hoc, & factus fuerit curator: ſciat omni actione aduerſus minorem, ſi vera fuerit, ſe caſurũ b ꝓp hoc ꝙ ex ſtudio aduerſus hãc nr̃am legẽ firmetur. c Sed ſi quis aperte obligatus exiſtens tacuerit, ſciat ẽt iſte, quia ſuſtinebit pęnã, ꝙ nõ poſſit redhibitionib⁹ d aut alijs ſolutionibus e debiti ſe miſcere, tẽpe curationis forſan arte compoſitis. f

CAP. V. Vt curatores nullo modo ceſsiones ſuſcipiant aduerſus minores.

Quod ſi quis (ſicuti dictum eſt) factus curator, g deinde minoris res fuerit perſcrutatus, h & ceſsiones in ſemetipſo, aut per donationem, aut per venditionẽ, aut alio quolibet egerit mõ: ſciat omnino infirmũ eſſe qđ ab eo fuerit factum: & neq; per ſe, neq; ꝑ interpoſitã ꝑſonã tale aliquid i agi: ſed vndiq; inualida hæc talia fieri, tanquã ſi neq; ab initio facta fuerint. k Manifeſtum eſt namq;, quia ſi in talẽ cogitationẽ inciderit: l omnia agi & diſponi ad interitũ ſuę aiæ, & ad rerũ q̃ ei⁹ quaſi videntͬ, vtilitatẽ. m Et nõ ſolũ donec fuerit curator, prohibemus eũ ab hmõi ceſsione: ſed neq; poſtea gerere. n concedimus: ne forſan hoc conſiderans, o abſcondat p rem, & ꝑordinans illud malè, poſtmodũ dum à cura ceſſauerit, & latere q fecerit quod maligne egerit, forte iam nũc non curator exiſtens ceſsionẽ accipiat, & rem malignè diſponat. tunc. n. infirmũ eſſe volumus, quod agit͂, & non poſſe vllã actionẽ valere ceſſam r aduerſus eum, cuius prius curam adminiſtrauerat: ſed pro non facto id eſſe, & lucrum fieri adoleſcẽtis: licet hæc ceſsio pro veris cauſis facta ſit, non vt remeet rurſus ad eum, qui ceſſit, tanquã ſi nihil quaſi in medium ꝯ legem viſum fuerit actum: ſed cadat ab eis, s quę ex hoc ſunt quæſita t propter tranſgreſsionem noſtræ legis, & hęc minorem lucrari. Nam ſi non hãc impoſuerimus pœnam: facilia u erunt ea quæ ſunt malignitatis, & eum qui ceſſit, faciet x iterũ mouere: & per medium y ea quæ ſunt ceſsionis, recipiet, z legem per ſuã malignitatem circumueniens. Et hæc a dicim⁹ in oĩ curatione: b in q̃bus oĩno curas aliquorũ introducunt leges, prodigorum forte, aut furioſorum, aut amentiũ, aut ſi quid aliud iam lex dixerit, aut ſi quid inopinabile natura adinuenerit. c

CAP. VI. De adminiſtratione pecuniæ pupilli vel minorum.

Curator pupilli pecuniam mutuare non cogitur: & ſi eam mutuauerit, intra duos menſes poſt annum fænerari cogitur, & periculum pertinebit ad eum. Aug.

QVONIAM autem videmus cu-

a Hoſtem. qui cum ſit tutor vel curator, quaſi dñs pupilli eſt: vt ĩ. eo. § 1. & graue eſſet ei reſiſtere, vel ſub eo litigare: vt hic & ff. de offi. præſi. l. ſenatuſc. & C. de iud. l. apertiſſimi. Acc.

b Se caſurum. hoc hodie. olim autem & creditor & debitor tutor eẽ poterat: vt C. q̃ da. tu. vel cu. l. creditorem. ſed ꝑ hãc illa & oẽs ſimiles corrigunt͂. ſi th̃ ẽr olĩ erat de magno cõtrouerſia, poterat ſe excuſare: vt Inſti. de excu. tut. §. item propter litem.

c Firmetur. i. firmatus eſt in curia.

d Redhibitionibus. ſ. ſpecierũ, cũ in ſpecie ſit obligatus.

e Solutionib⁹. nõ ergo tollit͂ oĩs obligatio ſolutione, licet hoc dicat͂, vt inſti. q̃. mo. to. ob. l prin. ſed hic ſpẽle, & aliàs: vt ĩ de triẽ. & ſe. §. ſtudium vero. coll. 3.

f Compoſitis. ſ. ſolutionibus.

g Factus curator. vel tutor: vt ĩ probant. §. 1.

h Perſcrutatus. i. ꝑquiſierit.

i Tale aliqd. puta recipere ceſſionem, &c.

k Facta fuerint. q̃a ea quæ contra hanc vel aliam legem facta ſunt. pro infectis habenda ſunt: vt habet͂. C. de legi. & ſenatuſcon. l non dubiũ & C. de ſacroſan. eccl. l. iubemus. §. ſane. & ĩ cõſti. quę ex adſcri. & libera. in §. fi. & hoc iure iſto. olim adĩ hæc ceſſio valebat: vt ff. de re. eo. q̃ ſub l. non ſit. q̃ eſt cõtra. ſed corrigitur hic. Accurſius.

l Inciderit. vt accipiat ceſſiones contra pupillum, &c.

m Vtilitatẽ. ſibi parandã. & ironice loquitur hic ſm̃ Al. ſicut & aliàs: vt C. de inoff. teſt. l. fratres. & ff. de dam. in fec. l. ex damni. §. 1. ibi, quod beneficio eius &c.

n Gerere. i. recipere ceſſionem factam.

o Cõſiderãs. ſ prius. ſic & alias ꝑordinat͂ fraus: vt ff. de mi. l. 3. §. ſcio & C. de agr. & cenſit. l. quemadmodum. lib. 11.

p Abſcondat rem. i. inſtrumentum ceſſionis.

q Latere. ſ apochas.

r Valere ceſſam. ergo amittitur actio, licet fuerit ceſſa nõ potẽtiori & vere & indubitate ſm̃ Azo. Sed certè imo rõne officij maior eſt ad ipſum pupillũ. vt ĩ. eo. §. 1. & officialis dñi: vt C. de ſer. l. 2. ibi, vt offõ &c. & C. q̃ mulier tu. offi. in ipſo titulo. & ideo nõ dẽt ei aliq̃d licere ex ipſo offõ, qđ adminiſtrat, aſſumere: vt C. de cõtrahen. emp. l. nõ licet. & C. de contractibus iu. l. 1. in ſi. Et ſic no. ꝙ ceſſio non tenet: quia in potẽtiorem eſt facta: & ẽt cedens non agit: vt C. ne li. po. l. 1 & C. mã. l. ſi. & fac. C. de ijs, qui pot. no. l. 1. in prin & inſti. de vſufr. § ſiẽ ſinitur. Sed an repeteret ſi ſolueret. qđ alterius curatoris delicto ſit liberatus l for è nõ, vt arg. ff. de condic. inde l ſi pœnæ. & l. qui exceptionem, &c.

s Ab eis. ſ. debitis.

t Quæſita. ſ. debitori minoris.

u Facilia. Facilitas. enim veniæ incentiuũ tribuit delinquẽdi: vt dicit canon: & econtra, pœna impoſita minuit maleficia: cũ vnius pœna ſit multorũ metus: vt ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. i medio. l. & C. ad leg. iul. repe. l. 1. Acc.

x Faciet. ſ. curator.

y Et per medium, &c. ſ. hunc cedentem, &c.

z Recipiet. antiquus tutor.

a Et hæc. ſ. quę dicta ſunt à pri. vſq; huc.

b Curatione. & l om ni tutela: vt ĩ. eo. §. 1. notant. Acc.

c Adinuenerit. qđ præcogitare nõ poſſumus: vt ĩ. tit. proxi. §. ſi quis vero nõ habens & in princi. conſtitutionis illius Accurſius.

Solutiõe q̃bq; non tollit͂ obligatio.

Ceſsio in potẽtiorẽ facta non tenet.

Veniæ facilitas incẽtiuum tribuit delinquẽdi.

Diffi-

a Difficulter. nam qui ſe ingerunt, ſuſpecti videnť vt ff. ad leg. Corne. de fal. §. vxori. l. j. & ff. de procu. l. quæ omnia & hic ſubijcitur.
b Appetibilis. ſ. tutela vel cura.
c Difficilem. i. laborioſam. & repete, quoniam.
d Fœneratorũ. neutri generis.
e Neceſſitatem. qd ergo ſi fecit? nunqd lucrũ erit ſuum? & arg. q nõ ff. de neg. geſt. l. ſi negotio arg. contra. ff. de reg. iur. l. ſecundum naturam, aliàs l. actus.
f Fœnerare. hoc locũ habet, vbi immobilia habet, ex quibꝰ ſufficientẽ reditum habet: alioquin contra: vt j e. §. q ſi qui eſt contra.
g Sed cautè. quid. n. ſit cautè deponere, inferior titu. innuit §. ſi quis igiť vult &c.
h Eius. ſ. pecuniæ. aliàs eſt eis, tn litera & tũc dicas eis. ſ. pupillis. & ſic planũ ẽ.
i Tutamen. i. ſecuritatem.
k Antiqua. nõ minor eſt virtus, quàm quærere parta tueri. Acc.
l Mutuauerit. quid ergo ſi aliàs negotietur, & ob hoc periculũ accidat? Reſpond. ſpectare ad eũ periculũ. hoc tamen credo, ſi pater pupilli cõſueuit negotiari: non aliàs: argu. ff. de vſuris. l. qui ſemiſſes. §. ſi. & ff. de pign. act. l. vel vniuerſorũ: aliàs non: vt ff. de neg. geſ. l. ſi negotia.
m Inducias. ad collocandum, vt non teneatur reddere rationem de illis duobus menſibus, vt ff. de adminiſ. tut. l. tutor qui repertoriũ. §. vſuræ. & ſic no. q imputať ei q ſe potuit in neceſſitate, vt ff. qui ſatiſda. cogantur. l. ſi ſi deſiderat. §. pen. & de ferijs. l. j. §. ſed ſi prętor.
n Periculum. i. caſum etiam fortuitũ: quia culpa præceſſit vt ff. commo. l. in rebus. circa princ. aliàs non tenetur niſi de culpa, vt C. arbi. tu. l. ij. & C. de admi. tu. l. debitorib.
o Reponat. vt C. de admini. tu. l. tutores. vel curatores, & hoc ſi eſt magna quãtitas deponenda, vbi ſint

Imputať ei q ſe anguſtat.

ratores quicunque Dei memoriam habẽt, ad curam difficulter [a] accedere: (nam plurimis volentib. ea, quæ minorum ſunt, impiè in ſe vertere, amabilis eſt res & appetibilis [b]) videmus autem præcipuè difficilem [c] eſſe curatorum cãm pp fœneratorũ [d] neceſſitatẽ: [e] ſancimus nullã neceſſitatẽ ex legibus eſſe curatorib. minorũ pecunias fœnerare, [f] ſed cautè [g] reponere & reſeruare: qm̃ melius eſt eis [h] in antiquis tutamen [i] manere, q̃ vſurarũ appetitione ẽt antiqua [k] pecunia cadere, & periclitari qdem curatorẽ, ſi nõ mutuauerit: [l] rurſus aũt ſi mutuauerit, periculum ſuſtinere, facto forſan in debitis detrimẽto. Si vero ipſe ſpõte mutuare voluerit ſub obligatione forte pignorũ, aut ſub alijs q̃ putantur indubitatæ cautelis: tunc habeat qdẽ duorũ mẽſiũ p ſingulos annos inducias, [m] (hoc quod leges laxamentũ vocant) ſciat autẽ mutui periculum [n] oĩno ad ſe venturũ. Si verò habeat reditus ſufficientes, is cuius cura adminiſtratur, eos expendat. Si verò plus ſint q̃ ſufficiat: qđ plus eſt, reponat. [o] Quòd ſi mobilis forte eius cuius cura adminiſtratur, ſubſtãtia eſt: tunc illud ſolum mutuare curator cogať, quantum ad diſpenſationem [p] ſufficiet [q] adoleſcenti, eiuſq; rebus, qđ vero plus eſt, cautè recondatur. Licebit aũt ei cũ oĩ ſubtilitate pſcrutari: ſi aliquos forſan inuenire cautè potuerit reditus, [r] & cõparare minori ex abundantib. pecunijs, modicis functionibus publicis obligatos: venditorẽ verò habentes idoneũ, & opulentos reditus exiſtentes. damus n. ei licentiam [s] & hoc agere: ſciẽti, qa ſi qd horum neglexerit, hmõi emptionis ipſum reſpiciet [t] periculum.

Si pupilli quantitas ſit modica adeo, quod ex reditibus pecuniæ ipſius pupilli paſci nõ poſſit, debet tutor vel curator illud facere, quod in ſuis faceret. nam de hoc faciẽdo præſtat iuřm. Ange.

Si vero tantum ſolũmodo ſit minoris aurũ, cuiꝰ vſuræ vix eũ, & q eius [u] ſunt, paſcere, & aliquam aliã ei pbere vitæ diſpenſationem ſufficiunt: tunc neceſſitatis [x] rõ nos ẽt ad hoc vocat, vt curatores [y] reſpiciẽtes ad eũ, ita faciat gubernationẽ tanq̃ i ſuis rebꝰ. [z] Etenim volumus [a] dũ celebrať decretum [b] qđ tradit [c] curam ei, q ad eam accedit, [d] etiam iuſiurandũ [e] eũ dicere ſacroſancta Dei euangelia tangentem, quia per oẽm pergens viam, vtilitatẽ adoleſcentis aget. [f] quod tamen [g] nõ exci-

tutores ſuſpecti, vt ff. de admin. tut. l. ita aũt, in prin.
p Ad diſpenſationem. alias ad diſpoſitionem. Acc.
q Sufficiet. i. tantũ dabit mutuo, cuius vſura ſufficiet adulto ad expenſas ſuæ familiæ.
r Reditus. ideſt fundos reditus afferentes, vt ff. de adminiſtra. tuto. l. ita autem. vel pone propriè. nam & reditus vt prædia cenſentur immobilia, vt j. de non alie. §. à leone.
s Licentiam hoc forte importat neceſſitatem.
t Reſpiciet. quia oẽ damnũ quod ex mali comparatione cõtingit ipſis minoribus, reſarciet.
u Et qui eius. ſ. familiæ Acc.
x Neceſſitatis. & ſic neceſſitas non habet legem. ſic. ff. de offi. con. l. j. & dic vt ibi. Accur.
y Curatores. idem etiam in tutoribꝰ ſecundũm lo nam ſic ponitur in nouel.
z Rebus. ſ. vt totam pecuniã minoris teneantur fœnerare. Acc.
a Volumus. melius dixiſſet, nolumus.
b Decretum. ſ. iudicis, vt C. arbi. tute. l. b. §. pen.
c Tradit. ſ. decretũ
d Accedit. ſ. tutori.
e Iuſiurandum. hoc generale eſt in omni curatore vt hic. & j. eo. §. & hæc. olim autem ſolus curator furioſi iurabat: vt C. de cura. fu. l. ſi. §. ſinaũt.
f Aget. & tunc ſatiſdabit cẽ pupilli ſaluam fore. niſi ſit teſtamentarius, vel cũ inquiſitione datꝰ, & a præſide vel prætore. aliud ſi à defenſore ciuitatis. vt inſti. de ſatiſda. tuto. circa prin. & de Atti. tu. §. pe. ante au. em adminiſtrate nõ põt quis quam, vt C. de tu. vel curat. q ſatiſd. nõ d. l. j. & ij. & vlt. ſed ſi ſ debitorẽ minoris ageret, nec caueret de rato. nec iudicatũ ſolui, niſi dubium eſt an ſit tutor, vel an deſierit. vt C. d adm. tu. l. vlt. §. defenſionem. & l. tutores debita. & ff. de adminiſtra. tuto. l. vulgo.
g Quod tamen. ſ. iuſiurandum.

Reditus inter immobilia numerantur.

Eum

a Eum. ſ. curatorem.
b Ordine. nam faciũt inuentarium: vt C. de admini. tuto. l. tutores.
c Sed cautiorem ſ. rem pupilli ſaluam fore, niſi teſtamentarius, vel cum inquiſitione datus: vt inſtit. de ſatiſ. tut. in prin.
d Eas. ſ. res.

Secunda dicit etiam ex priuata fieri ſi vis ea vti. nec mirũ ſi imperatori nouit, vt dicit: quia omnia ſunt in pectore ſuo: vt C. de teſt. l. omnium. Item eſt pater legũ: vt ∓ de inceſt. nupt. §. dubitatum. Item ipſe eſt anima legum: vt ∓. de conſu. in fi.

pietẽ a à ratiocinijs, neque à legis ordine: b ſed cautionem c faciet ad rerum gubernationẽ, timentẽ ſemper circa eas, d ꝑ iuriſiurandi memoriã factã. Hæc lex à nobis pro cautela ſit poſita horum, qui curatoribus indigent. Si quid vero & aliud adinuenerimus, neque hac lege cóplecti pigebit: vt ꝑ oĩa † patres eorũ, q ſibi auxiliari nequeunt, exiſtimus. Tua igitur eminẽtia, quæ viſa ſunt nobis, edictis ꝑ prouincias, quibus præs, vtens omnibus faciat manifeſta: vt nullũ lateant, quæ à nobis piè & pro ſubiectorum prouidẽtia ſancita ſunt. Dat. Calen. Iun. CP. Imp. Dn. Iuſtin. PP. Aug. anno XII. Ioan. V. C. Conſ.

TITVLVS III.
Nouel. 77.

DE INSTRVMENtorum e cautela f & fide, & primum de depoſito g & mutuo, & alijs documentis priuatè quidẽ ſcriptis, habentib. autem teſtes, & de non habentibus teſtes: & de inſtr̃is publicè cóſectis: h & de collationibus i manus propriæ ſcripturæ: & de expoſitis inſtrumentis ab illiteratis, k aut paucas literas ſcientibus & de † non ſcriptis l contractibus: & de ꝯtibus m vſq; ad vnam libram auri: & de ꝯtibus, n qui i agris fiunt: & vt in documentis & cõtractibus futuris locum habeat lex.

Idem Imper. Io. glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto iterum exconſuli & patricio.

NOuimus noſtras leges, o quæ volunt ex collatione p literarum fidem dari documentis, & quia q quidam imperatorum ſuper excreſcente iam malitia eorum, qui adulterantur r documenta, hæc talia prohibuerunt: s illud ſtudium falſatoribus eſſe credentes, t vt ad imitationẽ literarum u ſemetipſos maximè exercerent, eo quòd † nihil eſt aliud falſitas, niſi veritatis imitatio. x Qm̃ igitur y in his tẽporibus innumeras z inuenimus falſitates a in iudicijs multis, quorũ b fuimus auditores, & quoddam inopinabile ex Armenia nobis exortũ eſt. Oblato nanque c com-

e DE INSTRVmentorũ cautela & fide &c. Strictè accipitur hoc tit. inſtrumentum pro chartis: aliàs largè: vt ff. eo. l. 1. aliàs pro inſtrumento fundi, vt ff de fund. inſtru. l. quæſitum. § reſpon.
f Cautela. cautela in faciendo habet, fides poſtquã eſt factũ: & dupliciter dicit de fide. Primo quib. iſtr̃is debeat fides priuatis & publicis: & hoc ∓. eo. vſq; ad §. ſi verò moriantur. Secundo qualr̃ fiat, vt habeat fides, quæ erat in dubiũ reuocata, qd fit ꝑ cõparationẽ: vt ∓. eo. §. ſi vero moriant. & §. ſeq. vſq; ad §. oportet Acc.
g De depoſito. i. qualiter fiat cautè iſtr̃m priuatũ ſup ꝯtu depoſiti & mutui & alijs ꝯtib⁹: & hęc expediunt ∓ eo §. ſi qs. & §. ſed & ſi qs. & §. ſi th. & hęc de ꝑ. pac. rub. ſ. de cautela. & qd̃ ſubijcit priuatè quidẽ ſcriptis: cãte tráſit ad primũ dictũ ſecundi capituli. ſ. de fide, hoc eſt quib. inſtrumentis habeat ſi des: & de hoc vſq; ad illũ. §. ſi vero moriantur.
h Confectis. hoc expeditur ∓. eod. §. ſed & ſi inſtrumenta.
i Et de collationib⁹. ſ. qualiter ꝓbetur fides inſtr̃i: hoc expedit ∓. eo. §. ſi verò moriant. & ſic reſpicit ſecundũ capitulũ. ſequẽtia aũt oĩa vtrũq; reſpiciũt.
k Et de expoſitis inſtrumentis ab illiteratis. i. de ꝯtibus celebratis in ſcriptis ab illiteratis: quod expeditur ∓. eo. § oportet.
l Et de non ſcriptis. hoc expeditur inf. eodem §. & hæc dicimus.
m Et de ꝯtibus hoc expeditur ∓. eod §. vt autem.
n De ꝯtibus. hoc expeditur ∓. eo. §. hæc aũt omnia.
o NOuimus nr̃as leges q̃ ſunt: vt C. e. l. cõparationes & ∓. de iſt. qui ingr. ad appel §. illud. Prima cauetur iſtr̃m ex publico vel forenſi cõparationẽ, nõ ex priuata, niſi habeat ſuſcriptionẽ triũ teſtiũ.

p Ex collatione. i. cõparatione: ideo quia duæ ſcripturæ ꝯferũtur: vt ſciat an ſint ſimiles vel nõ: vt ∓. e. §. ſi verò null⁹ horũ.
q Et q.a. repete, & nouimus quia &c.
r Adulterant. nota quę adulterant documentũ: ſic & legem q. adulterat vt ∓. q. b⁹ mo. na. eff. ſui. §. ſi verò ab initio. col. 7.
s Prohibuerunt. ſ. fieri adulterationes: vel dic comparationes. ſed has conſtitutiones nõ habemus: immo habemus eã q ꝑmittit: vt in crimine falſi. etiã ante ipa Iuſtiniani: vt C. de fal. l. vbi. & not. q tẽpore iſtorũ imperatorũ ſoli collationi credebat. hodie verò vna ſemiplena colligitur fides: vt ∓. eo. §. ſi vero moriant. quãq; & nõ creditur: vt ſi ex vna parte eſt inſtr̃m priuatũ & teſtes, ex alia ſola collatio diſſimilis: vt ∓. eo. §. ſi vero tale aliquid.
t Credentes. i. præſumẽtes ex eo q prius falſũ fecerũt. vt arg. ff. de milita. l. nõ omnis §. à barbaris. & ff de accuſ. l. ſi cui. §. ijſdẽ.
u Literarum. ſ. verarum. Al.
x Imitatio. aliàs imitatio: & aliàs mutatio: & ſic habet quid ſit falſum: vt hic, & ff. de fal. l. q d ſit falſum. Sed veritas qd eſt? Rñ ipſe Deus vbi dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. veritas vero humana ꝑ dici notitia certę rei. maximè ꝑ viſũ: vt colligit̃ iſti. de gra. cog. §. haſten⁹.
y Qm̃ igitur. hoc igit̃ determinat̃ ∓. eo § ꝑ ibi, ꝑ pen.
z Innumerat. i. ſine numero. nam tot erant, q difficile erat enumerare.
a Falſitates. quas non enumerat.
b Quorum. ſ. iudiciorum.
c Oblato nanq; . dic q vetabatur quidam charta priuata ſcripta à te, & contra te, quã tu abnegas: & adducit aliam quã conſtat te feciſſe, quæ eſt prorſus diſſimilis primę: vnde apparuit ex comparatione te non ſcripſiſſe primã, ſed teſtes qui ſubſcripſerunt primæ, iurauerunt te ſcripſiſſe primã cũ alia vice in dubiũ reuocaret: & ſic apparuit te ſcripſiſſe vtrãq;

† Côcor. Clemẽ. 1. de re iud. vbi ꝑ domi. Card.

† Vide qd̃ no. in ca. 1. & 2. extra, eo.

Aſr, & de ex nõ ſcri pto ꝯtib.

† Côco. e. etſi Chrs cũ gl. ſup verbo, cõfirmatio. ex. de iureiur. vbi hæc verba recitãtur. Falſitas veritatis eſt imitatio. Ioan. 14.

mutationis [a] documẽto, & litteris diſſimilibus iudicatis, qm̃ poſtea [b] inuenti ſunt ij qui de documẽto teſtati ſunt, ſubſcriptionem ſubdentes, [c] & eam recognoſcentes, fidem ſuſcepit documentum: & quoddam hinc inopinabile [d] occurrit, eo ꝙ litteræ quidem ſine fide viſæ ſunt: [e] licet examinata reſponſa verorũ [f] teſtium cum veritate [g] concordauerunt: & hoc [h] per fidem teſtium, quę vr̃ quodãmodo eſſe cauta: videmus tñ [i] naturã [k] eius crebro [l] egentem rei examinatione, qñ [m] litterarũ [n] diſſimilitudinem ſæpe quidem tẽpus [o] facit. non. n. ita q̃s ſcribit iuuenis & robuſtus, ac ſenex & forte tremẽs. ſæpe autem & languor hoc facit, & quidem hoc dicimus, qñ [p] calami [q] & atramenti immutatio ſimilitudinis per omnia aufert puritatem. & nec inuenimus [r] de reliquo dicere quãta natura generans innouat, & legiſlatorib. nobis præbet cauſas. Quia igitur imperium ꝓpterea Deus de cœlo [s] conſtituit, vt difficilibus imponat [t] q̃ apud eum ſunt bona, [u] & leges apte [x] ſm̃ naturæ varietatem: ꝓpea [y] exiſtimauimus oportere & hãc ſcribere ſanctionem, & dare in commune [z] ſubiectis quos nobis Deus & prius tradidit, & paulatim ſemper adijciet. Etenim quidam de depoſito in ſcripto dubitatũ & ad cõtentionem deductum inuenimus. & oportet ẽt omnino horum [a] proſpicere. itaq; illico nobis eſt à depoſito inchoandum.

CAP. I. De inſtrumentorũ cautela & fide: & primũ de depoſito, quemadmodũ caute dari põt.

Si quis igitur vult cautè deponere, nõ ſoli credat accipientis ſcripturę: [b] hoc quod etiam in iudicio quæſitum eſt (quia. n. non profeſſus [c] eſt is qui ſcripſiſſe dicebatur ſuam eſſe ſcripturam: magnũ res habuit tumultum, & ſcribere alia coactus eſt [†] quæ viſa ſunt veluti ſimilia quidem, non tamen per omnia ſimilia. & quantum ad illam ſcripturam ſine termino. [d] cauſa permanſit) ſed is qui depoſitum dat, [e] aduocet etiam teſtes vt poſſibile eſt, honeſtos, & fide dignos, & non minus tribus: [f] vt non in ſola ſcriptura, & eius examinatio-

& hęc ſecunda, q̃ erat diſſimilis primæ erat de quadã cõmutatione. i. permutatione. vel dic cõmutatione ideo dici, quia licet idem ſcripſerit, tñ cõmutatio eſt ibi in litteris. [z] Dic ergo oblato documento, ſ. ad comparationem: [a] vbi alteri inſtrumento derogatur. ideo autẽ in priuato pono: quia vſq; ad §. ſed & ſi inſtrumenta. tractatur de priuatis tñ: vt patet ex tenore tituli. licet quidam [3] non intelligẽtes faciant loqui in publico contra caſum.

[a] Cõmutationis. i. permutationis.

[b] Poſtea. ſecus ſi prius fuiſſent inuenti: quia non fuiſſet facta comparatio: vt j. eo. §. ſi vero moriãtur. ſed certe illud loquitur in publica, hoc autem loquitur in priuata.

[c] Subdentes. aliàs habentes.

[d] Inopinabile. reperit inopinabile, vt aſſignet cauſam inopinabilitatis.

[e] Viſæ ſunt. ſcilicet prius.

[f] Verorum teſtiũ. ſcilicet ſcripſerunt: vt dixi. & aliàs verorum, & aliàs eorum.

[g] Cum veritate. ſed quo ſcitur, ꝙ hęc eſt veritas? Rñ. quia fides teſtium eſt cauta & ſubijcit j eo. §. §. ſi vero tale.

[h] Et hoc. i. ideo pono pro conſtanti, qđ vere concordauerũt. &c. ſed alij dicunt & hoc, ſcilicet, factum eſt quod documentũ primum ſuſcepit fidem: quod ſatis in idem recidit.

[i] Videmus tñ. licet derogetur per diſſimilitudinem, tamen quandoque nõ debẽt derogare.

[k] Naturam eius. ſ. cõparationis huiꝰ.

[l] Crebro. i. multoties.

[m] Quando. pro quia.

[n] Litterarum. ſ. veterarum.

[o] Tempus. i. ætas, quæ per tempora deſignatur. ſic ponitur. ſ. de mona. §. ordinationem. ibi, neque. n. exonerandum eſt &c. & hoc ſubijcit hic. non enim &c. vel dic proprie poni: quia non ita in hyeme & æſtate quis ſcribit.

[p] Quando. pro quia.

[q] Calami. i. pennæ.

[r] Nec inuenimus. q. d. non poterimus dicere cauſas oẽs, ex quib. prouenit diſſimilitudo: cũ quotidie nouæ naſcantur: vt hic. & C. de vet. iu. enu. l. 2. §. ſed quia.

& cauta, quia non ſoluit hic hanc quæſtionem: ſed j. eod. §. ſi verò tale.

[s] De cœlo. Imo populus Romanus de terra: vt inſti. de iure nat. §. ſed & qđ principi. quæ eſt contra. ſed Deus conſtituit permittendo & populus Dei diſpoſitione. Vel dic, Deus conſtituit authoritate, populus miniſterio.

[t] Imponat. ſ. Deus ꝑ nos: vt hic ſubijcit. nam cor regis in manu Dei eſt, vt C. de ſum. trin. l. inter claras.

[u] Bona. ſ. duris quęſtionib. bonas Deus det ſolutiões, per os, ſ principis, vt hic & C. de præſcrip. long. temp. l. ſi.

[x] Apte. quæſtionibus & negotijs.

[y] Propterea. iſtud ꝓpterea refertur ad ꝓximum: quia igitur &c. & ad id quod eſt ſ. eod. circa prin. qñ agitur &c.

[z] Dare in commune. ſ. hanc ſanctionẽ: vt j. eo. § ſi.

[a] Horum. ſ. depoſitorum. & quod dicit ꝓſpicere. i. proſpectum & prouidentiam habere.

[b] Accipientis ſcripturæ. hic iũge qđ ẽ. j. ſed ijs &c. & hoc quod eſt mediũ, eſt quædã interpoſitio.

[c] Profeſſus. i. confeſſus.

[d] Sine termino. i. ſine deciſione. Al. ſed hoc quo, cum debeat iudex pronũciare de re, de qua cognouit: vt ff. de iud. l. de qua re? Reſpon. quidam quod terminum accepit per aliàs probationes. ſ. teſtes per inſtrumenta: & ſic actor obtinuit: non tamen per ſcripturam. & hoc innuere videtur hæc litera: ſed hoc non eſt verum: quia donec ſunt aliæ probationes, non recurritur ad comparationem: vt j eo. §. ſi vero nullus. tu dic, ꝙ accepit terminum: quià reus fuit abſolutus actore non probante: vt C de eden. l. qui accuſare. nõ autem recipit terminum ſm̃ actoris intentionem: hoc eſt, per ſcripturam: vt hic dicitur.

[e] Depoſitũ dat impropriè ponitur dare: enim rei depoſitæ poſſeſſionem & proprietatem retinemus: vt ff. depoſiti. l. licet. §. i. propriè tunc, qñ dominiũ tribuit: vt inſti. de ac. § ſic itaq;. Item no. quod hic cõſulit lex. ſic ff. de inof. teſt. l. i. & l. ſi. de pro. ſtipul. nec enim q̃s cogit̃ ſic deponere. vt j eo. §. ſi tñ quiſquis.

[f] Non minus tribus. caue tibi: quia loquitur in priuata

[1] In vno & eodem inſtrũ. poteſt reperiri diuerſimas litteras. Bar. & Ang.

[2] Et bene Bar. & Ange.

[3] Et male ſm̃ Ange.

Imperiũ de cœlo prouenit.

Prouerb. 21.

[†] Iſte tex. eſt ſingu. ſ. n Bal. in l. Imperatores. C. e. & ſm̃ Alexã. in authen. & ſi contractus, in addit. ad Bartol. & ſm̃ Ang. hic.

ne [a] ıpēdam[a], [b] ſed fit iudicātib.ēt teſtiū [c] ſola tiū. Etenim tales teſtifica tiōes ſuſcipim[9], [d] quas pſentes [e] teſtes dicāt:qa [f] his pſentib.ſubſcripſit q documentū fecit, & hunc nouerunt. [g] Nā ſi inuenerimus, & tales quoſdam teſtes non minus quàm tres dignos fide exiſtentes: neque talem interdicimus fidē. [h] neq; enim [i] vt abbreuiemus ,pbationes, ponim[9] legem: ſed vt eſſe eas & cautè faciamus. [k]

CA.II. Quemadmodū ſine tabellione inſtrumentū mutui vel depoſiti cautè fieri poteſt.

Sed & quis aut mutui inſtrumētū, [l] aut alteri[9] [m] cuiuſpiā [n] faciat, & noluerit hoc in publico cōfiteri, qđ & i depoſito definiuim[9], ñ ex ipſo videat credibile [o] qđ ſcribitur ſuper mutuo documentum niſi etiam teſtiū habeat præſentiam fide dignorū non minus triū: vt ſiue veniāt, & ,pprijs [†] ſubſcriptiōib. atteſtent: [p] ſiue alij qdā teſtificent [q] qa pſentib. eis pfectū eſt documētū: fidē cā [r] ex vtroq; pcipiat, ēt litterarū examinatione penit[9] non repulſa, ſed ſola non ſufficiēte, augmento aūt teſtium confirmanda.

CA.III. Si literarū fides à voce teſtium diſcrepat.

Si vero tale aliquid contigerit, quale in Armenia factū eſt, [s] vt aliud qdē faciat collatio litterarū, [t] aliud vero teſtimonia tunc nos quidem exiſtimauimus ea quæ viua [†] dicuntur voce, cum iureiurādo: [u] hæc digniora fide, quàm ſcripturam ipſam ſecundū ſe ſubſiſtere. Veruntamē ſit hoc

---

nata ſcriptura depoſitarij. qua cōfitetur apud ſe depoſitum eſſe: vt patet ex ordine tituli. ĩ.e. itē exiguntur tres quantū ad hoc. vt poſſit fieri comparatio ad probandam vel improbandam ſcripturam depoſitarij: duo tñ ſoli probant ſcripturam ipſam: vt no. C. eo. l. comparationes. Item nō exigunt ad ſubſtantiā cōtractus i. quod interfuerint depoſitioni: ſed ad cōparationem, vt dixi. ſed i publicis ſcripturis exiguntur teſtes ad ſubſtantiā cōtractus: vt j.e. §. ſed ſi inſtrumenta. & hoc ideo: quia ibi fit cōparatio ēt mortuis teſtib. vt ibidem dī: hic non ſic: vt hoc §. & ſeq. §. item habēt hoc locū, cū agit vt fit in ſcriptis: non etiàs: vt j. eo. § & hęc dicimus. Item hoc locū habet: cum contractus excedit librem auri. ſ. vt tres exigant teſtes in probatione, cuā ſi ſine ſcriptis contrahatur. expetunt literarū. Nam & vbi imperitus cōtrahit in ſcriptis, qn quæ adhibent: & tabellio eſt neceſſarius: & ſubſcriptiones vt j eod. §. oportet.

[a] Examinatione. i. comparatione.

[b] Pendamus. i. demus fidem. Accur.

[c] Teſtium. quia ſecurius iudicamus.

[d] Suſcipimus. ſ. teſtificationes.

[e] Præſentes. quando ſcripſit.

[f] Quia. repete vel exprimant, quia his pſentibus cōfeſſus fuit ſe recepiſſe: vt in nouellis. e. ti. & j proxi. §. & §. ſi tamen.

[g] Et hunc nouerunt. not. quod teſtes debent cognoſcere contrahentes: vt j. eo §. oportet. & ĩ. de hær. & fal. §. ſi vero abſunt. & C. de teſti. l. teſtium.

[h] Fidem. ſ. probamus.

[i] Neq;. n. hic videtur tacitæ obiectioni. Et dicunt quidam, φ per hunc §. corrigit qđ eſt C. q. po. in pig. l. pe vbi dī. duos ſufficere ad probationē priuatæ ſcripturæ, ſi perſonalis actio moueatur. ſi vero hypothecaria, tres neceſſarij ſunt, & qđ hic dicit, nec enim &c. reſpondet. i. non fuit hæc cā, vt hanc. l. faceremus, licet hic abbreuient. ſed fuit cā vt caute fierent: ſed melius ē pauca agere caute, quā multis interesse periculoſe: vt ĩ. de tab. § ſi vero indigent. col. iiij. & C. de vete. iure. enu. l. ij. §. deinde. Sed tu dic, quod non corrigit dicta lex ſcripturas, & loquitur hæc lex, qñ deficientibus alijs probationib. recurritur ad cōparationē priuatę ſcripturę ad quā nō pōt fieri cōperatio: niſi tres teſtes ſubſcripſerint. & pſentes fuerint: vt hic, & C. eo. l. comparationes. & pro hoc facit hæc litera, neq. &c. & facit. C. de hær. l. qñ. in ſi. & de ſecredi. l. generaliter. Accur.

[k] Faciamus. ſi ago depoſiti. & produco ſcripturam depoſitarij, ſi quidem probo per duos teſtes ipsū cōtractū, ſatis eſt: niſi excedat quinquaginta libras eri quale tunc tres: vt C. ſi cer. pet. l. ſi. ſi nanūt nullū teſtem habeo de contractu. vt quia in ſecreto cōtraxi, & ille aut ꝯfitet: & ſtatim tenetur: vt C. de nō nu. pe. l. generaliter. Aut neget ſcripſiſſe: & tunc oportet ,pbeti p cōparationē ſcripturæ cōtinētis ſubſcriptionē trium teſtiū: ſed ipſe ſcriptura ad quā cōparatio fit, dēt habere teſtes ſubſcriptos. ſoli aūt teſtes nō ,pbant: quia poſſent errare. Itē ſola cōparatio nō ,pbat: qa literę poſſunt variari: vt ĩ. e. in prin.

[l] Inſtrumentum. de ſcriptura priuate dicit, qua quis confitetur ſe mutuum accepiſſe: vel alia cā, puta emptionis, vel cō ſimili. ſe debere, vt ſubijcit, vt patet ex ti. & in nouel. eo tit. & hoc idem dixit in depoſito: vt ĩ. proxi. §. & hæc omnia, & quę dicit ibi forte neceſſaria. & hic dicas.

[m] Alterius. ſ. permutationis.

[n] Cuiuſpiā. ſ. ꝯtractus.

[o] Credibile. vt fiat comparatio ex ea: vt in ſi huius. §.

[p] Atteſtent. ſ. ſi literati fuerint.

[q] Teſtificentur. qñ fuerunt illiterati: vt j. eod. §. oportet. & hic not. φ ſufficit alterū iſtorū: vel φ ſubſcripſerint, vel φ nō. dummodo rogēt, φ eis pręſentibus eſt factū, & ſic eſt j. C. eod. l. cōparationes vbi dī eſſe neceſſariū ſemper teſtes ſubſcripſiſſe. Sed qdem dicunt eā p hāc corrigi. Vel dici pōt φ hic loquit, qñ improbat priuata ſcripturę, ibi qñ improbatio fit ex priuata ſcriptura, vnde maior exigitur ſolennitas ibi, quàm hic.

[r] Cauſa. ſcī vocationem. quæ adhibetur, vt ex cauſa mutui vel emptionis vel ſimili. φ accipiet fidem. i. apparebit vera. vt ſic poſſit debitor cōueniri duobus interuenientibus. ſ. teſtib. tribus: & examinatione. i. comparatione ſubſequente, vt ſubijcit: quo facto in mutuo poſt biennū præiudicat: vt C. de non nu. pe. l. in contractibus. in prin. in ſoluto poſt xxx. dies: vt C. eo l in cōtractibus. §. ſuper. in dote ſcđm ſtatuta tēpora: vt ĩ. de tamp non ſol. pe. ſuper do. § j coll. vij. in alijs ſtatim ſibi præiudicat: vt C. de nō nu. pe l. generaliter. & ff. de prob. l. cum de indebito. §. fin. itē no. ex hoc. § φ nō fit cōparatio ex priuata ſcriptura. niſi teſtes ſupſint: ſecus in publica: vt j. e. §. ſi verò moriantur. itē not. φ augmētū teſtiū ideo fit. vt cōparatio fieri poſſit, nō ut ipſi probent cōtractū. quia tunc duo ſufficerēt: vt diximus ĩ. eo. § ſed ſi.

[s] Factum eſt. vt narrauit. ĩ. eo. §. j.

[t] Collatio literarum. inducta, vt derogetur priuatis literis: teſtes verò inducebantur ad probendum priuatā ſcripturam. Nam ſi eſſet publica. quid opus eēt teſtibus? & ita à prin. tit. vſq; ad §. ſed & ſi inſtrumēta loquit de priuatis ſcripturis tñ: vt pt ex tenore ti.

[u] Cū iuſiurando quod prius debeat facere teſtes. vt C.

Pendeamus.

Cōcor. c. 2. cum glo. ſuper verb. apparenat. extra de fi. inſtru.

Teſtes debēt cōtrahētes noſcere.

Melius eſt pauca agere cautè, quàm multis intereſſe periculoſè.

Hęc verba recitātur in gl. j. poſt medium ibi. nec ſcripturę tabellionis. in c. poſt. ceſſionē. extra. de proba.

Cōcor. ca. tertio loco cum gl. ſuper ver. teſtiū vbi pferūtur teſtes inſtrumē to. extra de proba. & vide gl. 2. in c. in noſtra. poſt mediū. extra de teſti. ibi. ſi vero teſtes &c.

iudicantis prudētię a ſimul atq; religionis, vt veracib. b poti' pro talib. credat. Et nos quidē ſm hūc modum exiſtimam' oportere probari fidelia documenta.

CAP. IIII. De inſtrumētis incaute compoſitis.

Si tñ quiſquam aūt deponens, aut mutuās, aut aliter contrahens, contētus ſit ſcriptura c ſola eius cū quo contrahit: in ipſo erit, vt ſciat qua in illius fide totum ipſe ſuſpendit. & qdem quantū ex ſcriptura nō ſufficiēs d videbit̄ fides, niſi ſm nřam legē adijciat̄ documento credulitas, e aut præſentia teſtiū f coram qbus ɔtractus eſt factus: aut forſan nouiſſimum eius rei refugiū inuenerit, g dicimus aūt quod ex iureiurando eſt. nam non infirmamus, quod factum eſt. nam falſitates & h imitationes metuentes, & nudis eis exiſtentib. nō credentes, i hmōi ſubtilitatem cauſæ addimus: nō vt credētes priuemus fide ſua circa amicos, ſed vt quantum poſſibile eſt, & perfidiā & negationem k multis reconuincamus modis.

CA. V. Quomodo tabelliones caute debeāt inſtrumenta componere.

Notarius antequam in inſtrumento ſui nominis faciat mentionem, in ſubſcriptione ſcribat nomina teſtium: & index aduertere debet ſimilitudinem & diſſimilitudinem literarū, & etiā ſignum tabellionis. Angelus.

Sed & ſi † inſtrumenta l publicè confecta ſint licet tabellionū habeant ſupplementū, adijciat̄ m & eis antequam compleantur (ſicut dictum

vt C. de teſt. l. iuriſiurādi. Item caue tibi quia tā ſcriptura q̄ reprobat̄. quàm q̄ ad reprobādū inducit̄, am hæ ſunt priuatæ. Item not. q; ex hoc colligunt qdam vt hodie ſemp plus credat̄ voci viuæ quàm mortuæ. & ſic corrigit̄ ſm eos. C. eo. l. in exercendis. ſed certo hic loquit̄, qñ ex vna parte eſt inſtrumentū, cui volebat derogari, & teſtes qui ꝑ inſtrumento teſtificabant̄: ex alia vero parte ſola collationis diſſimilitudo. vnde nō ſola vox viua, ſed cū inſtrumento iuncta vincit vocē mortuam, & etiam plus eſt: quia ſcriptura quæ vincitur, eſt priuata. Item caue tibi qa hæc inſtrumenta non ɔdicunt ſibi in ſnia, ſed diuerſa ſunt. nam primum dicit te aliqd mihi debere: & dico à te ſcriptum: & tu ɔfers aliud in quo cōtinet̄ de permutatiōe vel aliquo alio quod cum alio feciſti: qđ ego confiteor te feciſſe: & ſi hoc ſecūdum ſit diſſimile primo in literis, per inde videt̄ ac ſi non ſit verū quod contra te induco, ſed falſū vnde melius diceret hæc litera, plus voci viuæ credi quàm diſſimilitudini quæ inducitur per mortuam vocem, ſed per ſcripturam. Ex prędictis patet, quòd non plus voci viuæ quàm mortuæ ſit credendum: ſed æqualiter duobus teſtibus, & inſtrumento: vt C. e. l. in exercēdis. ſed quatuor teſtes vincerent inſtrumentum, qui dicerēt aliter rem proceſſiſſe, quam ſcriptum ſit. vt C. de probat. l. cum precibus non aūt tres: quia tabellio vicē teſtis vnius obtinere videt̄, ſm quoſdā, vt ff. de teſta. l. Domitius. & hoc directo: per obliquum aūt ēt duo vincūt: vt C. de cōtrahen. ſtip. l. pen. in ſi. vel ibi loquit̄ in priuata ſcriptura quæ vincit̄. in caſu tñ non recipitur probatio contra ſcripturā: quia iuris & de iure eſt ꝑſumptio: vt C. arb. tut. l. ſi. ecōtra ſcriptura vincit vocem viuam quia in multis caſibus ees acta per ſcripturam valet: & probat̄ nō per teſtes: vt per has leges ꝓbatur: vt C. ſi mi. ſema. di. l. ſi alterius. & de non nu. pec. l. generaliter. & de teſtibus. l. teſtium. & qui teſ. face. poſſ. l. hac conſultiſſima & ff. de prob. l. cēſus, & C. de iure emphy. l. j & C. de ſacroſan. eccl auth. hoc ius porrectum. & j. de æqua. do § quia vero coll. vij.

a Prudentiæ. quia poſſet apparere magna diſſimilitudo: & ratiōe eius, ipſi etiam teſtes eſſent ſuſpecti: vnde iudex hoc conſideret: vt hic, & ff. de teſti. l. e. iij. ibi, tu magis &c.

b Veracib. i. q̄ ſibi videntur inter ſcripturā & teſtes.

c Scriptura ſola ſine teſtibus facta.

d Nō ſufficiēs hoc intellige. qñ ſuā abnegat eē depoſitarius: alias ſufficit: vt ff. de ꝓb. l. cū de indebito. §. ſi.

e Credulitas. ſ. teſtium ſubſcribentium.

f Teſtium non ſubſcribentium: vt j. §. ſed & ſi quis & contrarium ibi poſitum ex l. C. eo. l. comparationes. ſolue vt ibi modo diximus.

g Inuenerit. alias eſt inueniat̄, & alias inuenerit. ſ. ſcripturā ipſam. & alias inuenit̄. & quod de iureiurādo dicit. dic ſm Al. qđ pars parti defert qa tenet̄ vel recipere vel referre: vt ff. de iureiu. l. manifeſtæ. & l. iij § ait prętor vel iuſte recuſare: vt C. de reb. cred. l. generaliter §. ſin autem. vel dic verius. q; loquit̄ de iureiurādo à iudice delato. Hęc. n. ſcriptura licet priuata, inducit aliquā coniecturā: vt hic, & C. de ꝓba. l. inſtrumēta. q̄ eſt ſemiplena ꝓbatio & ſic deferre pōt ſacram: ēt ſi. & dēt: vt C. de reb. cred. l. ſi bonę fid. & ff. de iurei. l. admonēdi. oes videat̄ hoc durum. qua ſi qlibet poſſet aliquā ſcripturā confingere: vt ſic ei deferat̄ ſacramētū ꝓp timorē falſi. que incurreret. Itē ꝓp alias multas literas aduerſarij, q̄ poſſent cōparari. Itē & qa qlibet ñ ſcit ſcribere: imo pauci reſpectu eorū q ignorāt: cū pro plurib. lex facta ſit: vt ff. de leg. & ſe. l. nam ad ea. Itē & quia magis deferret reo, quā actori: cum ipſe ſuæ ſcripturæ vel ſui facti melius nouerit veritatē. vt ff. de iure iurādo. l. iuſiurandū & ad pecunias. & qa reus eſt fauorabilior. vt ff. de reg. iur. l. fauorabiliores.

h Et pro i.

i Credentes. i. mutuantes.

k Et negationē ſ. veritatis. ex hoc no. quod ꝓdicta locum habent, qñ priuatam ſcripturam, quam induco abnegat aduerſarius alias ſufficeret cum cauſa. vt C. de non nu. pecu. l. generaliter.

l Inſtrumenta nunc facit tranſitum ad publica inſtrumenta: vt patet ex tit.

m Adijciat̄. i. tabelliones ſcribāt nomina teſtiū in ſine inſtrumēti antequā cōpleant. i. ſubſcribant ipſi. & nomen ſuū apponat, ſm Io. licet in antiquis inſtrumētis in principio apponāt: qđ hic reprobat̄ & hæc nomina teſtium ſm diuerſas terras diuerſimode ponunt̄ Nā alicubi dr, teſtes interfuerūt Titius. & c alibi ſigna. manu talis &c. vt Florētiæ, & prout cuilibet placet coaptare, hoc tñ ſeruet tabellio, q; ſemp ſeruet eandē formā in ſubſcriptiōe in vno inſtrumēto, vt in alijs, vt cōparatio fieri poſſit, cū opus erit: vt j. e. §. ſi nullus. Item nunquid trium teſtiū exig. r̄ numerus; Rñ. non: vt ff. de teſt. l. vbi & eſt ratio: qa tabellio eſt de nu. teſtiū: vt ff. de mil. teſt. l. Domitius. Itē nūqd ſufficit eos debere eſſe pñtes. an rogati? Rñ. nō: vt ff. de teſt. l. ad teſt. niſi i caſib quatuor. vt in ſolutione ſ ſolutiōes ɔfeſſione. & in teſtō, & l repudio: vt ff. de teſtibus. l. teſtium. & j. de teſt. § & licet in prin. & l ſi. & ff.

† Intervenerit.

† Facit ad hunc §. e. i. in gloſ. j. in prin. extra de fi de inſtie. vbi definit qđ ſit ſcriptura authen.

Teſtes an debeant ſe rogati.

eſt ^a^) teſtium ex ſcripto præſentia.

CAP. VI. De comparatione notarum.

Oportet ^b^ autem iudicantes, & ſi qua ſigna ^†^ inuenerint adſcripta chartis, ēt hæc requirere, & legere niti. Plurima nanque nouimus & ex illis apparuiſſe, & non facile fidem ex literarum aliarum ^c^ collatione recipere, ꝓp dudum dictas ^d^ à nobis cauſas.

CAP. VII. De comparatione literarum.

Si teſtes publici inſtrumēti ſunt mortui vel abſentes, vel alias de facili haberi non poſſunt, nec ēt tabellio, tunc ad comparationem ipſius venitur, præſtito primo ſacramento per petentem comparationem fieri, quod nō malignitatis cauſa, nec aliqua arte ductus comparationem petit. Angelus.

Si verò moriantur oēs teſtes, aut forſan abſint, ^e^ aut aliter non facile fit fidem ex teſtium ſubſcriptionibus inuenire, ^f^ neque tabellio ſupereſt, qui compleuit (ſi quidē publicè ſit confectum) quatenus teſtimoniū perhibeat pro ſe, ^g^ aut non eſt in ciuitate: ^h^ ſed neceſſe eſt oīno collationē literarū ſuppletiones eorū, ^i^ qui ſubſcripſerint, aſſumere: ^k^ tūc competens eſt ꝓperare qdē ad cōparationes (neq. n. eas modis oībus interdicimus) ꝑoēm aūt ^l^ ſubtilitatem procedere. ^m^ & oīno ſi putauerit eis ^n^ iudex oportere credi, ēt iuſiurandū inijcere proferenti: ^o^ quia nihil maligni conſcius in eo qđ à ſe proferē, nec quandam artē circa collationē fieri præparans, ſic vtiē eo: quatenus neq; perimaē qcquā ^p^ oīno, & ꝑ oīa munitio in rebus ^q^ fiat.

Ex hoc §. habes qño & qualiter & quo ordine procedatur ad comparationem inſtrumenti publici ſcripti per diſcipulum tabellionis, vel ipſum tabellionem. Ang.

In his verò, q̄ cōficiuntur publicè documentis, ſi tabellio venerit, & teſtimonium perhibuerit cū iureiurando, ſi quidē nō per ſe ſcripſerit, ^r^ ſed ꝑ aliū ^s^ miniſtrantē ſibi, & ille ſi viuit, ^t^ ſi quidē poſſibile oīno eſt eū venire, & nulla cā prohibet eius aduentū, ægritudo forte valida, aut quęlibet aliarum neceſſita-

& ff. de repu. l. nullum. Alij dicunt, q̄ in obligationibus ꝯ̄ctis in ſcriptis exiguntur rogati, non aliàs; vt ex prædicto §. & licet. Alij dicunt, q̄ ſemper hodiè debent rogari, per dictum §.

^a^ Sicut dictum eſt. ſ. de præſentia circa priuatā ſcripturam tantum, vt ſ. § proxi. & §. ſed & ſi qs. & §. ſed ſi. Acc.

^b^ Oportet. poſſet hic §. intelligi in priuata ſcriptura: ſed verius eſt, vt i publica loquatur, vt ſi con iūcta materia. & qđ dicit, ſigna, i. dicere manu tabelliōis: vt i nouellis, vel aliud ſimile ſignū, vt crucis: vt j. de teſti. §. t. Vel dic quaſdam notas quas faciunt quidam tabelliōes, quæ tamen nihil ſignificant, ſed ad comparationes faciunt, vt hic, & quod dicit legere huiuſmodi ſigna: dic ideſt colligere & notare. Vnde verſus, Fur aurum, virgo flores, mare naues, libros Clericus, æquocē ſingula quæque legit. Et nota. q̄ ineptè tranſit ad cōparationem.

^†^ σημεῖα, notas vetus epitomator Iulianus recte vertit. Contius.

^c^ Aliarū. aliàs alienarum. ſ. per huiuſmodi figuras.

^d^ Dictas. vt ſ eod. §. i. ibi, non n ita.

^e^ Abſint. ita q̄ non poſſunt inueniri.

^f^ Inuenire. quia inſimi ſunt teſtes.

^g^ Pro ſe. aliàs per ſe, ideſt ſine inſtrumento. aliàs pro ſe ſine teſtibus viuentibus. qđ exponunt quidā in publico inſtrumēto, dicētes q̄ priuato nō habeint fidem, niſi fuerit approbatū, etiam ſi appareat nō vitiatum in ſua figura: vt hic colligunt à ꝯtrario ſenſu. ſed ſecus in publico: quia illud per ſe patet & probat. Alij dicunt, q̄ etiam priuato creditur habēti ſubſcriptionem trium teſtiū, ſicut publico. & qđ hic dicit, ordinant ita: ſi quidem publicè ſit confectum, neq. tabellio ſupereſt quatenus teſtimonium perhibeat pro ſe. ideſt pro inſtrumento, vel ꝑ tabellionem, vel teſtes. nec ob. C. de teſti. l. omnibus quia hic ſubauditur, quaſi teſtimoniū: vt C. de fideiu. l. ſi. Tu dic tenenta ſecunda opinione non ſubaudiri quaſi: & dic. pro ſe, ideſt pro facto ſuo nam quilibet teſtis fert teſtimonium pro facto ſuo, ideſt pro viſu vel auditu ſuo. ſic tabellio. vt C. de falſis. l ſi qs decurio, vt j e § in hi. non autem in cauſa cuius ꝓfectum & damnum ad eum pertinet: vt ff. qñ app.

ſit. l. i. § in propria.

^h^ In ciuitate. ſ. tabellio: vt qa eſt deportatus, vt inſti. de capi. demi. §. quia dī ſine ciuitate, vt ff. de leg. 3. l. hi qui. Vel dic, abeſt cā teſtimonij ferēdi, vel ſimili cauſa, vt ff. de iudi. l. 2. §. legatis.

^i^ Eorū. ſ. notariorū, vel ꝯ̄henrium ſi ſubſcripſerint. vel dic teſtium: vt ſ. dicis.

^k^ Aſſumere. i. dare fidem ſubſcriptionibus ad ſumēdū alia inſtrumenta, vbi ijdem teſtes ſubſcripſerint: & ſic habet locum qñ teſtes ſunt literati, & propria ſubſcripſerūt manu in charta ꝯfeſſionis.

^l^ Autem. pro ſed.

^m^ Procedere. ſ. iudices volum⁹. & ſic ſūma ſubtilitas approbaē ſic ff. de iu. do. l. ſi mulier. §. ex aſſe, & j. eo. § oportet, in fi. q. aliàs reprobatur. ff. de iniuſto teſta. l. poſthumus. & inſti. de fideicō. hęre. §. ſed quia. & ff quib. mo. pig. vel hyp ſol. l. ſicut. §. ſi debitori.

^n^ Eis ſ. cōparatiōib.

^o^ Proferenti. i. deferenti ei. q proferet inſtrumentū ad probādū, ad quod ſit cōparatio: & ēt aduerſarius tutabit: vt j. eo. §. ſi vero nihil. Item no. hic ex forma iuriſiurādi quē de conſcientia debere ſatiſfacere. ſic C. eo. l. ſi. & de ijs, qui ad eccl. cō fu. l. præſenti §. ſicubi. & de iu. dele. l. ſi. §. licentiam. Sed nōne ſufficit ſemel iuraſſe. vt ſ. de ijs. q. in gre ad app. §. ſi. Quidā ſic: & dicūt illam poſt iſtā cōpoſitā: licet ſit ſ ordine prius. nā añ illā plures iurabant: vt ff. de dam. infec. l. qui. bona. §. ſi quis ſtipula. vel dic hoc ſpeciale, vt de nouo iuretur: quia plus ſolet timeri quod ſpecialiter di, quā qđ generaliter. ff. de iureiu. l iuſiurando q̄ ob- ligatus. iuſiurando q̄s obligatus. iuſiurandum apud. §. hoc edictū aliàs incipit ait ꝑtor. & hoc ideo, quia maior ſolennitas in comparatione exigitur, quam alibi: vt hoc ti. & maximè j. eo. §. ſi verò nullus.

^p^ Quicquam omnino. ſ. veritatis.

^q^ In rebus. i. in veritatibus. nā res. i. veritas: vt ff de fal. l. j. §. qui in rationibus. & ff. de iureiu. l. quoties.

^r^ Scripſerit. ſ. totum documentum, ſed ſolūmodo comprobauit. Accur.

^s^ Sed per alium. i. diſcipulum: ipſe tñ interfuit cōparationi: vt ſ de tabel. §. pen.

^t^ Si viuit. ſ. veniat.

Acci-

de perpe. & temp. act. §. fi. Sed ad quid fieret tunc inſinuatio: cũ nil fieri debeat niſi q̃ reus ſoluat? Rñd. põt eſſe q̃ annua pſtatio facienda eſt ex illo inſtrumento: & licet rõne preſentis anni aſſentiret, nõ ita faceret in futuris. Item quia tractaret de indebito ſoluto niſi inſinuaretur hæc ſcriptura.

a Et quæcunque. ſupple, & quibuſcunque alijs malis quæcunque &c. Sed quæ ſunt hæc alia mala? Rñ. perfidia & negatio: vt ĩ. eo. §. ſi tñ quiſquam.

b Ijs quæ dudum. dum dicit hic. §. primum, q̃ ea quæ dicta ſunt de collatione priuatæ ſcripturæ contrahentium, ſunt firma. ſ. vt fiat collatio, ſi illa ſcriptura habeat præſentiam & ſubſcriptionem teſtium, vt C. eod. l. cõparationes. & ĩ. eo. §. ſed is & §. ſed & ſi quis. Itẽ q̃ fiat ſi quis ea vtatur vt ĩ. de ijs qui ingre. ad appella. §. illud. & ſm q̃ ea quę olim valent in iudicijs, ſuam habent firmitatẽ, & in his. ſ. q literas neſciunt, qui acceperant formam talia competẽtem. i. talibus conuenientem. & hæc antiqua forma narratur ſtatim proxi. §. oportet vero &c. & hæc dictio pculdubio, põt cum præcedentibus vel cum ſequ. legi. & ſic in nullo eſt defectiua hæc littera. Alij ſupplent hic, & in his &c. q. d. & his in ſua virtute manentibus. quę ſancita ſunt in his &c. Accurſ.

trahẽtes, quatenus priuẽtur neqtia & corruptiõe & falſitatib. & q̃cunq; a alia mala corrigentes, p̃ſentẽ pmulgamus legẽ: ijs q̃ dudũ b à nobis in collationib. litterarum factarũ p ſcripturã pprię manus ſancita ſũt in ſua virtute manentibus proculdubio & in ijs q litteras neſciũt, quæ olim valent in iudicijs, ſuam habentibus firmitatem: q̃m quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem hæc talia competentem.

CAP. VIII. Imperiti litterarum quomodo caute contrahant.

Contractus ſupra librã auri celebratus in ſcriptis ab imperito litterarũ, quinque teſtiũ eget ſolennitate, inter quos connumeratur tabellio. ſi autem ſine ſcriptis ſit contractũ teſtibus autẽ interuenientibus cauſa deciditur. Bartolus.

Oportet c verò ĩ ijs, q lr̃as neſciunt, & teſtes & oĩno tabularios d adhiberi, ĩ qb. locis ſunt tabularij, maximè e autẽ teſtes non ignotos ꝯhendentibus, vt qdã ſcribãt pro illiterato, aut paucas literas ſciente, alij verò atteſtent, f q̃a ẽt præſentibus eis hæc geſta ſunt, & ſcierunt eum, g & ita talium inſtrumentorum ſuſcipiatur fides, manifeſtum exiſtẽs, quia non minus, quàm quinque h teſtes in his talibus adhibendi ſunt: inter quos i erit & qui ſcribit pro contrahente, aut totum, aut poſt † ea, quæ poſt paucas literas illius poſita ſunt: quatenus nihil omittat̃ de ſumma ſubtilitate. Et hæc dicimus k ſuper inſtr̃is ex ſcripto confectis. Nã ſi qs facere quemlibet ꝯtractum ex non ſcripto voluerit: hoc manifeſtum eſt, quia aut per teſtes, l aut per iuſiurãdũ fidem percipiet: m actore quidem teſtes deducente, pulſato autem iurante aut referente, ſicut iudex negotium diſpoſuerit. Vt autem nihil n ſit neq; horum in emen-

cant, in fauorẽ imperiti, ne decipiat̃: cũ pſentia tot bonorum virorũ adhibeat̃. Tu dic q̃ in eorum odiũ quia aliàs inconueniẽtibiles eſſent, niſi tanta ſolennitas adhiberet̃. vt ĩ. de tabel. §. j. coll. iiij. Item quia ſe grauantẽ, vt in ſcriptis contraheret, cũ erat imperitus. vnde quaſi ſe artauerit. non ſuccurrit̃ ei: vt ff. qui ſatiſda. cog. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. Item nota hic quinque teſtium numerum adhiberi: vt & aliàs in teſtamento ruſtici: vt C. de teſt. l fi. quandoque exiguntur plures: vt C. de prox. ſacro. ſcrin. l. vniuſquique. lib. xij.

i Inter quos. i. de numero eorũ erit: q ſcribit pro contrahente. hoc eſt tabellio. & ſic tabellio eſt de numero teſtiũ i vt hic, & ff. de teſta. l. Domitius. & C. qui teſta. face. poſſunt. l. hac conſultiſſima. Alij dicunt, q̃ tabellio non eſt de numero teſtium: & quod hic dicit, q̃ eſt de numero q ſcribit pro contrahente tantum ille & nullus alius videtur ſcribere totum inſtrumentum, niſi tabellio: quod eſt contra iſtorum opinionem qui exponunt, q̃ quidam ex teſtibus ſcribit totum pro contrahente. i. caput & finem, non aũt totum inſtrumentum: iam enim nihil ſeruaretur tabellioni. vel dic totum quod erat ſcripturus contrahẽs hoc eſt confirmationem contractus. Itẽ tunc ſcribit totum quod erat ſcripturus, qñ eſt nĩo illiteratus, aliàs parum ſcribere debet poſtea teſtis pro eo, vt ſubijcit ibi. aut poſtea. vnde põt hic notari q̃ nihil ſcientis & parũ ſcientis eſt æqualis conditio quo ad numerum teſtium. nam in vtroque caſu adhibentur quinque: vt in hoc §. ſed non quo ad ſcripturã: q̃a vnus nihil ſcribit, alius parũ, forte ſignũ crucis, quod debet præponi: vt dicitur in nouellis.

c Oportet. Si vis q̃ fides habeat̃ inſtrumento. non ſi imponit neceſſitatem. ſic ff. de iuſti. & iur. l. j. nã hęc conſtitutio conſulit iſtis: vt ĩ. e. §. ſi tñ quiſquã. aliàs imponit neceſſitatem, vt C. de legi. & con. l. i.

d Tabularios. pluralis pro ſingulari. ſic ĩ. de hær. & Fal. §. ſi vero. & C. de iu. delib. l fi. §. ſin autem dubius eſt. Vel dic, q̃ recipicit multos contractus, vbi ſingulariter multi debent eſſe tabularij.

e Maxime. hoc maxime abundat. vt & aliàs. C. de teſta. ma. l. fi. §. j. nam omnino debẽt eſſe noti, vt dixi ĩ. eo. §. ſed is. vel poteſt cum præcedentibus cõiungi hæc dictio maxime. quaſi dicat, maxime vbi ſunt tabularij: & tunc ſimiliter abundat.

f Atteſtentur. i. propriam ſcripturam profiteantur: quia ẽt &c. vt ſubijcit. nam omnes teſtes debent ſubſcribere, vt dicitur in nouellis eo. Acc.

g Scierunt eum. i. cognouerunt eum eſſe imperitũ.

h Quinque. Sed quare plures exiguntur teſtes ab imperito quàm perito, vt hic innuitur? Quidam dicunt,

k Et hæc dicimus quæ proxi dicta ſunt.

l Per teſtes. ſ. duos, imò tres, vt ſtatim patebit in diſtinctione. ſed dicas q̃ hic tantum defuit ſcriptura, ſed fuit vltra librã auri: ſed & ſi eſſet iſta librã auri, duo ſufficerent, vt eadem diſtinctione patebit.

m Percipiet. ſ. intentio actoris: & quod dicit de iuſiurando. ſ. delato à iudice, vel à parte, quod debet ſuſcipi, vel referri, vel iuſte recuſari. in quibus omnibus erit iudicialis diſpoſitio, vt ſubijcit. & ff. de iureiur. l. iuſiurãdum. §. ſi de qualitate. & C. de re. cred. l penul. §. pe. & §. ſin autem.

n Vt autẽ nihil. abundat vna negatio. vel dic vnã refer-

† Et poſt quã ſperitus ſanctã crucẽ fecerit, ſic Iulianus hic hẽt. quod in editiõib. Græcis deeſt. Cõ. Tabellio an ſit de numero teſtium.

‡ Qñ notarius gerat vicem vni⁹ duorumve teſtiũ, vide in c. qm. contra, in gl. fin. vbi ẽt p doc. extra de proba.

ferri ad ſuperiora, aliam ad ſequẽtia: ſic T. de hęr. & Falci. §. inordinatum.
a Huiuſmodi obſeruationem. ſ. quinque teſtium.
b Cuſtodiri: ſiue peritus, ſiue imperitus, ſiue in ſcri ptis, ſiue ſine ſcriptis contrahat.

ret l. libras auri: vt C. ſi certum peta. l. fin. ſi aũt publicè: tunc ſimiliter tres ſunt neceſſarij: vel forte ſufficient duo cum tabellione: vt T. e. §. & hæc dicimus. & T. eo §. ſed & ſi inſtrumenta. & dr fieri in ſcriptis, quandocunq; fit inde ſcriptura, & inter eos agit, vt fiat: vt C. e. l. contractus. licet, alij dicãt tunc demum, qñ agitur, vt non aliter valeat contractus. & inducunt T. eo. §. & hæc dicimus. & hoc in ciuitate. in villa aũt ſerua iura vetera. quod dic vt hoc §. hęc à r omnia.

Res exigua vſque ad libram auri dicitur.

† Conco. cum hoc tex. t. c. cũ vniuerſorum. poſt me. cum glo. ſuper verbo, ſimplicitati, extra de rerum permu.

c Actum eſt. inter contrahentes.
d Attritiones. aliàs afflictiones t & alias attritiones: & aliàs adſtrictiones t Et nota dici rem exiguam vſq; ad libram auri. aliàs dr parua vſque ad x. lib. auri, vt T. de appella §. ij.
e Nam in agris. i. in villis ſic ff qui ſatiſda cogan. l. ſcien. dum § j.
f Firma. vt numerus duorum teſtium ſufficiat. vt ff. de teſtib. l. vbi. niſi contractus excedat vnã libram auri t vt C. ſi cer. pet. l. fi.
g Sancitum eſt. vt quinque teſtes ſufficiant vt C. de teſta. l. ſi aliàs ſeptem exigantur: vt C. de teſta. l. hæc conſultiſſima. in princ. Et vt p dicta plene accipias, diſtingue: aut contrahitur vltra vnam libram auri: aut infra, ſi inf. nõ diſtinguo de perito vel nõ, ſiue in ſcriptis, ſiue non, ſiue in ciuitate, ſiue non. Nam ſemper duo ſufficiunt: vt ff. de teſti. l. vbi. & T. eod. §. vt autem nihil. i ſi §. ſi autem fiat T. libram auri, & in ſcriptis, & ab Iperito litteraru & in ciuitate: neceſſarius eſt omnino tabellio, ſi haberi põt, & quinque teſtes: inter qui eis erit q. pcõtrahente ſcribet: vt T. eodem. §. oportet. Si autẽ ponas, quòd vnus eorum defuerit, vt quia à perito contrahitur, vel ab imperito, ſed non in ciuitate, vel non vltra libram auri t tũc diſtingue. aut cõtrahitur publicè, aut priuatè, ſi priuatè tres ſunt teſtes neceſſarij: vt T. eod. §. ſi quis igit. & §. ſed & ſi quis. licet olim duo ſufficerent: niſi contractus excede-

datũ: illd̃ quoq; adijcere legi bonũ eſt, vt ſi vſq; ad vnã auri librã fuerit contractus: hmõi obſeruationẽ [a] ĩ hoc minimè cuſtodiri. [b] ſed ſm hoc qđ tũc actũ eſt, [c] cãm fieri, vt nõ de reb. exiguis maximas attritiones [d] homines ſuſtineant.

CA. I X. De cõtractib. ſine ſcripto compoſitis.

Hæc autem oĩa tenere ĩ ciuitatib. volumus. nã in agris [e] (vbi multa ſimplicitas eſt, & neq; ſcribẽtiũ aut teſtiũ multorũ copia eſt) q̃ hactenus apud eos valuerũt, & nũc ſint ẽt firma. [f] hoc.n. & in ipſis teſtamẽtis qb. maximè ſtudemus, iã à nobis ſancitũ eſt. [g] Valeat itaq; lex in oĩb. q̃ poſt hæc facienda ſunt inſtrumẽtis & cõtractib. qđ.n. iã trãſiuit, cur qſpiã ſanciat? [h] Hanc autem legem peperit cõtentionum multitudo factarũ qdem in litib. apud nos autem introductarũ. quatenus quotidie inter ſeſe contẽdere homines compeſcamus, præauferẽtes eis altercationes p legiſlationis [i] ſubtilitatẽ Quapropter cõuenit tuã eminentiã hæc cognoſcẽtẽ, manifeſta oĩb. facere ſubiectis. & qui hic ſunt, & q in gentib. etenim ad alios glorioſiſsimos præfectos, qui in Heſperia [k] ſunt, & in Libya, & qui ĩ Septẽtrionalib. [l] (dicimus aũt in Illyrico, [m]) ſcripſimus, [n] vt oĩs nobis reſpublica plena [o] fiat hac lege ſubiectorũ medẽte [p] cõcuſsionib. Da. Prid. No. Iunij. CP. Imp. Dn. Iuſtinia. PP. A. anno xij. Ioanne V. C. Conſ.

TITVLVS IIII.

Nouel. 75.

HAEC CONSTItutio interpretatur priorem conſtitutionem, q de ijs qui ingrediuntur monaſterium, & de ſubſtantijs eorum, & ex quo tpe oporteat eã valere.

Qui monaſterium intrare voluerit, poſt ingreſſũ de ſuis bonis nullo modo diſponere põt. qđ habet locum in illis qui poſt legem de monachis monaſterium ingrediuntur: nõ ĩ illis qui ante ingreſſi fuerunt: quia bene poſſũt de ſuis bonis diſponere ẽt poſt illam. Angel.

Idem Imper. A. Ioã. glorioſiſ. Orientalium prętoriorum præfecto, iterum exconſuli & patritio.

CAuſa talis ad nos peruenit, quam exiſtimauimus oportere competẽti vti à nobis interpretatione, [a] ſimul & adiutorio. Cognouimus etenim, quia mulier quædam habens filium ſibi ex nuptijs legitimis procreatum, voluit quidem ſegregare ſe à cõi iſta conuerſatione, & in quodam mulierũ monaſterio cõmanere, plurima bona faciens mulieribus reuerẽdiſsimis ibidem congregatis. Et qm noſtræ pietatis lex [b] vult eos qui ſe monaſterijs dederint, ſeu viros ſeu mulieres, antequã ingrediantur monaſterium, eo quo voluerint modo,

h Sanciat. eſſent enim magnæ tergiuerſationes, vt C. de ſum. trini. leg. iij. in princip.
i Legiſlationis. i. iſtius.
k In Heſperia. i. in Hiſpania.
l Septentrionalibus. ſ. partibus, idem Illirico, vt ſequit.
m Illyrico. i. Sclauonia. Al.
n Scripſimus. ſ. quòd faciãt manifeſta omnibus ſuis ſubditis. Accurſius.
o Plena. i. omnes ſciant eam. vel dic plena. i. abundans. nam prius per falſitates homines depauperabantur & cõcutiebant: vt ſubijcit. amodo non fiet & ſic reſpublica erit plena habens locupletes ſubiectos: vt T. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio. & inſtit. de ijs, q ſunt ſui vel alie. iur. § expedit enim.
p Medente. ſ. hac lege.

HÆC CONSTItutio interpretatur conſtitutio &c.

a Conſtitutionem. ſ. illam T. de monachis. §. illud.

† CAuſa talis. Interpretatione. cũ nos ſoli hoc poſſimus: vt C. de legi. & conſtitu. l. vltima, & l. j. Accurſius.

b Lex. vt ſupra de monach. §. illud quoque.

Nec

quæ ſunt diſponere, nec poſſe [a] poſtquam ingrediuntur monaſterium, vlterius agere quicquam de ꝓprijs, [b] vtpote dñi rerum non exiſtentes vlterius, eo ꝙ ſanciuerim⁹ nos hmôi viros & mulieres cum corpore & anima ipſo ingreſſu ad monaſterium dedicare [c] ſe ſuaſque ſubſtantias, & ſiquidē diſceſſerint, manere ēt ſic eorũ ſubſtantias in monaſterium, eo ꝙ domini harum vlteri⁹ non exiſtunt: hinc autem metuere, [d] ne forte quãuis noſtra cõſtitutio multo poſterior [e] ſit, q̃ ꝙ in prædictam venerabilem domum ingreſſa eſt, aliqui prohiberent eam proſpicere ſuo filio: & oportere [f] propter prędictũ metũm hæc [g] interpretari, & lege noſtra fieri manifeſta, [h] quia [i] nihil læſa ſit aut ipſa, aũt filius eius circa eius ſucceſſionem ex memorata conſtitutione: [k] propterea ſancimus, ſi quis monaſterium habitauerit [l] vir aut mulier ante prędictam noſtrã conſtitutionē, aut hactenus [m] habitat, & maximè filijs exiſtentibus, nullam habere neceſſitatem nũc eorum ſubſtãtiam in monaſterium, [n] ſed filio aut filiæ tranſmittere, aut totam, aut etiam partem ſuæ ſubſtantiæ, aut etiam quo voluerit modo res ſuas diſponere: [o] vtpote primam illam legem [p] alia noſtra hac conſtitutione interpretãte (eos enim qui ſemel ante memoratam dudum noſtrã legem monaſteria intrauerint, in nullo poſtea poſita lex contriſtatura eſt, aut ablatura eorum, quæ prius [q] eis vt liceat, [r] data ſunt) neq; prius noſtræ legi [s] impedimẽtum penitus faciente, eo ꝙ neq; poſſibile [t] ſit hoc fieri, [u] vt oportuiſſet [x] prius diſponere, & ita ingredi in monaſterium. Si verò [y] nulla tũc tali lege [z] poſita, in monaſteriũ ingreſſa eſt: quõ fieri potuerit conuerti ordinē legis, & exigere eos, qui prius ingreſſi ſunt in monaſteriũ, illa facere, q̃ pri⁹ ignorata, poſtea per ſacrã noſtrã conſtitutionē ſunt innouata? Sed vnumquenq; compent ſẽm ſua tpa expectare, & ea quidē q̃ poſt legem ſunt ita quęrere fieri ſicut lex vult: ſi quid aũt ante legē ſubſecutum eſt: hoc non cõmouere neq; perſcrutari, ſed in priori figura relinquere. [a] Hæc igitur lex ꝑ interpretatione vtili poſita ſic prioris noſtræ illius conſtõnis: vt illa in poſterioribus tpibus ex quo facta eſt, locũ habeat; & ijs, qui poſtea cõuertent, viris ac mulieribus poſita ſit: ſibique ꝓtãtē in illis cuſtodiat: nihil horũ, q̃ antea fuerint, perſcrutãdo: cũ licentia ſit prioribus viris ac mulierib⁹, qui habitauerũt, aut ēt hactenus habitãt in monaſterijs, & maximè filijs exiſtentib⁹ ſuas res quo volunt diſponere [b] modo. Tua igĩ eminentia, quæ placuerunt nobis, & ꝑ hanc ſacram declarata ſunt legem, ſolenniter per programmata ſua omnibus facere manifeſta feſtinet. Dat. Idibus Octob. Imper. Dn. Iuſtin. P P. A. ann. xij. Ioanne V. C. conſ. indict. II.

[i] Deeſt hic conſtitutio, περὶ τῶν ἐκκλήτων σπ... quæ & in editionibus Græcis deeſt, vt ſuo loco in colla x. admonebo. Contius.

TITVLVS V. Nouella 77.

VT NON LVXVRIENTVR HOMINES contra naturam, nec iurent per capillos Dei, aut aliquid huiuſmodi: neque blaſphemetur in Deum.

Luxurians contra naturam, iurans per aliquod mẽbrum Dei, aut per capillos aut blaſphemãs Deũ, vltimo dãnatur ſupplicio. An.

Imper. Iuſt. 11. Aug. I. Conſtantino vol.

OMnibus hominibus, qui rectè ſapiunt, manifeſtum eſſe putamus, quia omne nobis eſt ſtudium [+] & oratio, vt crediti [c] nobis à domino

[+] Aliàs, ſtudiũ vt oĩno crediti &c.

Lex ad futura trahitur.

[†] Inhabitauerint.

VT NON LVXurient̃ hoĩes ꝯ naturã &c.

O Moib⁹. Crediti. i. ſubiectis. Placet.

[a] Nec poſſe. hoc innouatur: quia & poſtea pôt: vt ĩ. de ſan. epiſ. §. ſi qua mulier. coll. 9. Accur.

[b] De proprijs. quondam.

[c] Dedicare. i. ad eccleſiã transferre. improprie. n. ponit, & hoc itellige, cũ ſeculo abrenũciauerit, vt ĩ. de mo. §. ſi qs. co. j.

[d] Metuere. ſe dicebat mulier.

[e] Poſterior. q̃ ē ĩ. de mon. §. illud quoq;.

[f] Oportere. ſupple. & nõ ſcim⁹ oportere.

[g] Hæc. ſ. dicta in d. l. de mona.

[h] Manifeſta. ſ. hoc quia &c.

[i] Quia i. ꝙ Azo.

[k] Cõſtitutione ĩ. de mo. §. illud quoq;. & facit ĩ. vt fac. no. ꝯſti. col. 5 & ĩ. vt nul. iu indi. lic. habere lo. ſer. §. ſi qs. coll. 9.

[l] Habitauerit. licet hodie non habitet, quia deceſſit teſtatus ante conſtitutionem de monachis.

[m] Hacten⁹. i. adhuc.

[n] Monaſteriũ. ſ. trãſmittere: qđ eſt ĩ. Ac.

[o] Diſponere. ita. n. erat ante ꝓdictã l. de mona. vt C. de ſac. ſa. eccl. l. generaliter.

[p] Legem. ſ. de monachis.

[q] Pri⁹ aliàs prioris.

[r] Liceat. i. licitum fuerit. Acc.

[s] Noſtrę legi. i. nſa lege. vt ſit ablatiuũ ꝯueniat alteri. ſ. faciente: q. d. nec lex poſterior ꝓiudicabit ingreſſis ante legē in ijs, q̃ primo licebãt, vt hic: õẽ ꝓlo licita ꝓiudicabũt ſequẽti legi ꝯ eos q poſtea igrediunt: vt ĩ. pat.

[t] Poſſibile. i. conuenicns.

[u] Hoc fieri. i. ſtatui.

[x] Oportuiſſet. i. ingrediẽtes. qđ n. peccauit antiquitas. vt C. de teſta. l. teſtaméta.

[y] Si verò. pro enim. ſic ĩ. de hæ. r. l. & Falci. §. ſi verò ablatam.

[z] Lege. cum teſtabiĩs ſed poſtea. Azo.

[a] Relinquere. Nota legē ad futura trahi: vt C. de leg. & conſti. l. leges. & ĩ. vt factæ nouæ cõſti. coll. v. & ĩ. vt liber. dece. § 1. in fi. niſi caueat expreſſe, vt ad pręterita trahatur: vt C. de vſur. l. eos.

[b] Diſponere. hæc cõſtitutio eſt inutilis, ſ. cũ nulla de illis ꝑſonis viuat, q̃ igreſſæ fuerant ante legē de monachis.

binatu. in prin. & C. de nupt. l. à caligato.

a Perſcrutamur. i. nõ ſeparamus à pdictis rqa l olb. idẽ dicim⁹: & vt hic vna negatio abundaret: vt & ĩ. de hęr. & Falc. §. in ordinatũ. i pem. coll. j. & no. q̃ de trib. dicit § iſte. ſ. de vilib. Item de nouo milite cui eſt ſtudium militiæ: itẽ de ruſtico, cui ẽ ſtudiũ terrę. & eſſu dẽt: vt C de agrico. & cẽſi. i. cũ ſatis. lib xj. & ſic redde hic ſingula ſingulis.

b Perſonis. ſ. de qb. hic primo dixit. Acc.

c In militib. ſubaudi. ita in militib. &c.

d Mediocritatẽ. qa parentes erant viles.

e Militares. qñ milites obſcuri.

f Ruſticas, qñ agricolę. ignatitudo agricolarũ, & ſic pro eodem ſubaudi. Accur.

De materia huius. §. vide ex̃. de clan. de ſpõ. p tria capitula,

g Qm̃ aũt interpellationib. i. p interpellationes. Acc.

h Modis legitimis. vt per duos teſtes: vt ff de teſti. l. vbi. vel p inſtrũm de hoc factũ: vt C. de fi. inſtru. l. in ſtru l. in exercendis. vel per ↄfeſſionẽ ei⁹. vel alio modo: vt ff. de confeſ. l. j.

Supra omnia.

i Præter ordinẽ. ordinẽ dicit lex, qñ certos enumerat caſus qb. licet vxorẽ dimittere: vt j. vt li. ma. & auię §. quia vero plurimat. col viij. & C. de repu. l. ↄſenſu. Ac.

k Bonis. i. bñficijs.

Quartam ſubſtãtiæ viri qñq; hẽt vxor.

l Quartã. hãc quartam ſubſtantię mariti habet vxor in duobus caſib. Primus qñ eã repellit indotatã: vt hic. & ĩ. de nup. §. ſi qs. n. duxerit. col. iiij. & C. de repu. l. ſi. § j. Itẽ qñ pmotitur vir, & vxor ſupſtes ẽ inops: vt ĩ. d exhi. & intro. re. §. pen. col. v. & nte: q̃ quarta hodie tibi daſ, ſi ha er ttes filios, vel pauciores: alioqn virilis: vt j. vt li. ma. & auiæ. §. qa vero dudũ: q̃ huic eſt contraria.

m Etiam ſine hoc. i. ſine repudio.

ſcrutamur, a quibus ciuilium cauſarũ ignorantia eſt, & ſolius circa terram operationis, & circa bella cõcupiſcentiæ cauſa eſt ſtudioſa, & iuſta & laudabilis: ſicut in vilibus perſonis, b & in militibus. c armatis obſcuris & agricolis licentia ſit eis & ex non ſcripto conuenire, & matrimonia celebrare inter vtroſque: ſintque filij legitimi, qui patrum aut mediocritatẽ, d aut militares, e aut ruſticas f occupationes & ignorantias adiuuent.

CAP. V. Si diuinis tactis euangelijs iurauerit qs in domo priuata aliquã vxorem fore.

Quoniam † autem interpellationibus, g quę nobis ſiũt ſemper oium aſsiduè mulieres audiuimus ingemiſcentes & dicentes, qa quidã earũ cõcupiſcentia detenti, ducant eas in domibus ſuis ſacra tangentes eloquia, aut in orationis domibus iurãtes habituros ſe eas legitimas vxores: realiter eas habentes tpe multo, & fortè ſuſcipientes filios: deinde dũ ſe ſatiauerint earum deſiderio, aut extra filios aut cum filijs eas proijcientes de ſuis domibus: iudicauimus etiam hoc oportere ſancire: vt ſi mulier oſtendere potuerit modis legitimis, h quia ſecũdũ hãc figuram vir eã acceperit domi, vt eã vxorẽ legitimam haberet, & filiorũ legitimorũ matrẽ: nequaquã penitus licentiã eſſe ei hanc de domo pter ordinem i legis expellere: ſed habere eam legitimam: & filios ſuos eſſe ei: & illã, ſi quidem indotata ſit, noſtræ conſtitutionis vti bonis, k quartam l ſubſtantiæ viri pcipientem, ſiue expellatur, ſiue prius moriatur vir: non perſcrutantibus nobis, ſiue repudio vtens dimittat eam, ſiue etiam ſine hoc. m Neque enim veriſimile eſt eũ mittere repudium, qui & ipſas nuptias denegat. n Sed ſi eam irrationabiliter expellat de domo, hoc ipſum ſit aduerſus virum iuſta cauſatio: o & mulier hoc facto repudium ei mittat: & exigat quartam, ſi vxor offenſa fuerit extitiſſe: licet extra dotem conuenerit. p viri iuriſiurando credens, quid enim agat aliud, quæ ad dotem non eſt idonea, quàm vt ſemetipſam cũ omni dote contradat? Sit autem & ſoboles legitima etiam inuito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios procreauit, vt mulier legitimorum ei filiorum fieret mater: non poteſt ex tali natos germine rurſus q vt naturales abijcere: neque quaſdam poſtea forte nuptias poſt mortem vxoris, aut repudium contrahens, eos, qui ex illis naſcantur nuptijs, velle habere, eos ſolos eſſe legitimos: niſi eis r & illi priores fuerint copulati, quorũ ſimiliter pater eſt teſte exiſtente nuptiarum priorum quidem Deo, s ſecundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela ſit nuptias contrahentium promulgata: & ſi filij quidem ex talibus proceſſerint t nuptijs, erunt ſui: & his legib⁹, u q̃ ſunt de ſuis poſitę, fruentur.

CAP. VI. Qui ſint filij legitimi, naturales, & neutrum, id eſt ex damnato coitu.

Si quid autem poſt hæc fiat, x non tñ ex cõſcripta procedat copulatione, erunt naturales: & quę à nobis largita ſunt naturalibus ſiue ex teſtamẽto, ſiue ab inteſtato y potientur.

n Denegat. vt j. declaratur. Acc.

o Cauſatio. i. erit vxori iuſta cauſatio dimittendi eum, vt ſubijcit. Acc.

p Conuenerit. ſ. matrimonium.

q Rurſus. not. non poſſe aliquẽ mutare cõſiliũ in alterius iniuriam. ſic. ff. de regu lis iuris. l. nemo. & j. vt lice. ma. & auiæ. §. illud quoq;. & C. de neg geſt. l. ſi. arg. j. C. de acq. poſſ. l. ſi. §. ſin autem nec.

Cõſiliũ in alteri⁹ dãnũ mutare nõ dẽt.

r Eis. ſ. ſecundis filijs. Acc.

s Quidẽ Deo. no. qñ iurat. Deũ eſſe teſtẽ. ſic qñ iudex iurat bene iudicare, Deus iudex eſt. vt C. de tuta. calũ. l. ij §. ſinautẽ.

Teſtis eſt Deos qñ iuratur.

t Proceſſerint. in præteritis. Accu.

u His legib. vt ab inteſtato primo loco ſuccedant, vt inſtitu. de hæred. ab inteſta. §. j. Item in teſtũ debeant inſtitui, vel exhęredari: vt inſtitu. de exhęre. lib. i prin. & C. de libe. præ. vel exhære. l. ſi. §. pen.

x Hæc fiat. i. ſi ↄhaſ matrimoniũ ſine ſcriptis, vt ſubijcit.

y Ab inteſtato. alia ſ. olim nũt iſtis largita: vt ĩ. de trien & ſemiſ. §. cõſiderem⁹. & aliter hodie: vt j. quib. mod. na. ef. ſui. §. deſtererit. & §. ne igitur. & ſeq.

Potientur

a Potientur. hoc vt locum habere in medijs, qui nõ ſhunt in eccleſia ſolenniter: vt ĩ. nam ſi eſſent de minimis, poſſunt contrahere quocunque modo, & in futuris temporibus.
b Prohibitis. ſ. iure cognationis vel affinitatis: non q̃a defuerit ſcriptura, & tunc naturales dicentur: vt hic, & ĩ. quib. mod. na. effi. ſui. §. ſi coll. 7. Alij intelligunt hic de illis qui debent contraxiſſe cum ſcriptura, & non fecerunt: vt filij indẽnati, nec naturales dicendi ſint. Sed nonne ſupra appellauit legitimos, nec interueniret ſcriptura? Rñ. Illud referri ad nuptias ante hanc legem contractas: hoc ad futuras. Vel hoc q̃ſi breui tempore tenuit eã: vt ĩ. poſuit. Accur.
c Hoc. ſ. vt ſpurij habeantur.

VT HI QVI OBLIgatas ſe ha. &c.

Hæc pars exponitur ĩ. vſque ad §. quòd ſi quis.
d Vt curatores. hoc exponitur ĩ. §. quod ſi quis. vſque ad §. & hæc diximus.
e Hęc autem. hoc dicitur ĩ. eo. §. quoniã.
f Et de gubernatione hoc dicitur ĩ. eo. §. quoniam.
g Omnia. legiſlatori. dia q̃ prio loquiť generaliter de quolibet faciẽte legem, ſiue ſenatore, ſiue prætore: & de cautela minorum fecit la gem: vt ff. de mino. l. 1. Vel dic, quòd primo & poſtea loquitur de Imperatore: & ſic facit tranſitum de ſingulari ad plurale.
h Nihil. i. nulla occaſio.
i Inſtrumenta. Quibus continetur debere minoribus: vel eos minores ſoluiſſe. Inſtrumenta. ſ. cuſtodiantur.
k Eos. ſ. minores.
l Studioſa eis. repete. quemadmodum

tur. a Eos. n. q̃ ſemel ex odilib. nobis, & ꝓpterea prohibitis b nuptijs procedũt, neq; naturales vocari: neq; participãda eis vlla clementia eſt: ſed ſit ſuppliciũ ẽt hoc c patrũ, vt agnoſcãt, q̃a neq; quicquã peccatricis concupiſcentiæ eorũ habebũt filij. Quæ igitur placuerũt nobis, & ad hominũ medelã, & naturæ plenitudinem ꝑ hanc legẽ ſtatuta ſunt, tua celſitudo manifeſta faciat vniuerſis, ꝓgrãmatibus ꝓpoſitis, per quę oĩbus lex erit aperta, cognoſcentibus ſ͠m quẽ circa talia cõuerſenť modũ, & nr̃am conſiderãtes ꝓuidentiam: quia oĩ occupationi alteri eorũ vtilitatẽ ꝑponimus. Da. Nonis Iun. CP. Imp. Dn. Iuſti. P. P. ann. XV. Ioan. V. C. cõſ. Ind. τῶ. ε. μ. ω. ἔτους.

TITVLVS II.
Nouel. 72.

VT HI QVI OBLIgatas ſe habere perhibẽt res minorum, aut obligati ſunt eis, ad eorum gubernationem penitus non accedant: & vt curatores d nullo modo ſuſcipiant ceſſiones aduerſus eos quorum curationem agunt, vel egerunt hæc autem e generaliter valebunt in omni curatione, in quibus perſonis leges curatores prębent: & de gubernatione f pecuniarum competẽtium eis quorum negotia adminiſtrantur: & quando eas recondi aut mutari oportet, aut ex eis redditus comparari.

bene ſe habeant. Azo.
m A Deo. vt ĩ. de ſi. inſt. §. quia igitur.
n Multas. hic tangit de ſecunda parte rubricæ.
o Ætate. adulta.
p Et mox. i. poſtquam ceſſiones ſunt factæ eis.

Minoris creditor eius tutelam accipiens vel curam, actione quam in eũ habet, cadit. debitor autem ſolutione non liberatur: nec ceſſionem actionis contra minorem ſuſcipere poteſt. Ang.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Ioan. glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario & patricio.

Omnia quidem legiſlatori g reipublicæ in magna cura ſunt quemadmodum optimè ſe habeant, & peccandi nihil h relinquatur: præcipuè autem inſtrumenta i † minorũ, & quæ circa eos k curatio eſt, ſtudioſa l cura eſt eis qui proferendi leges à Deo m licentiã perceperunt: dicimus aũt de eo qui imperat. Multas n itaque cauſas audiuimus, vbi adminiſtrantibus curatoribus ceſſiones factæ ſunt aduerſus minores, ſiue impuberes ſiue puberes quidem, in ſecunda tñ ætate o conſtitutos: & mox p efficiuntur q eorum r dñi facultatum, s & non exiſtentia forſitan debita ſubeũtes t aut paruo precio ceſſiones accipientes eorum, u quæ x ſunt vndique y fragiles: aut etiam celãtes z de ſuſcepta a † exiſtentia in minorum rebus, & ita ceſſiones accipientes ſecundum multas pluresve occaſiones. b Quid enim † homo ad militiam ſemel deditus, non adinueniat, c vt minorum res proprias faciat?

q Efficiuntur. ſ. curatores.
r Eorum. ſ. pupillorum.
s Facultatum. per acceptilationem in ſolidum.
t Subeuntes. reſolue hæc & ſequentia participia in verba: vt ſubeuntes. i. ſubeãt & accipienda, id eſt accipiant.
u Eorum. ſ. minorũ. hoc eſt dicere, contra eos.
x Quæ ſ. ceſſiones. aliàs quæ minores: res. & eſt plaua.
y Vndique. vel quia nullo modo debeť, vel quia inutile eſt per exceptionis opẽ quod idem eſt, vt ff. de verb. ſign. l. creditores.
z Celantes. i. celant. & iterum accipientes, quod eſt ĩ. expone. i. accipiant. Vel dic celantes, quia celabant teſtes qui interfuerunt ſolutioni factæ à parte pupilli.
a De ſuſcepta. i. apochas, vt ĩ. de eccle. re. immobiliũ alie. § 1. apochæ aũt ſunt ſcripturæ, in quibus continetur debitum ſolutum eſſe, vt ĩ. de manda. princip. §. coges. colla. 3. ſ͠m Al. & facit. ĩ. de his qui ingre. ad app. §. pen. coll. 5.
b Occaſiones. ſ. alias quas malitioſi homines adinueniunt, vt ſubijcit.
c Adinueniat. no. malitioſum omne malum poſſe cogitare, & maximè officialẽ aliquem, vt C. de iure fi. l. facultas. in fi. lib. 10. & C. de man. prin. l. fin. in prin. & ĩ. de nup. cir. prin. & §. ſi igiť. & ĩ. de exhi. §. illud. ibi, & maximè &c. coll. 5.
Corri-

† ϲυμβόλαια, ſ͠ct⁹. Contius.

† Græcè ἀποδείξεις appellat deſuſcepta literas de ſuſcepta pecunia. Haloander vocat debitorũ probationes. Con.

Malum oẽ facilè malitioſus excogitat.

† Verba huiꝰ textꝰ recitanť ꝑ gl. 1 proœ. Clem. ſuꝑ verbo machinationis.

CAP. I. Qui tutores vel curatores pupillo vel adoloſcenti eſſe non pñt.

Hæc omnia lege corrigere [a] volumus, & præcipuè illud, vt ſi quis obligatū [b] habuerit minorē, aut eius res: hunc non oīno ad curationē [c] ei⁹ vel ſi à legib, vocet, accedere. Quid.n. non agat ꝑ ſe dñs eiuſdē [d] exiſtēs, & aduerſarij rerū detentator nuper effectus? ꝑꝑ hoc.n. & illud ſancimus, vt ſi apertisſimè manifeſtum eſt, quia is qui ſit adminiſtrator, ipſe eſt iuri minoris obnoxius; neque ipſe curator erit, necubi [e] aut cautionē furetur, vt alias ꝓbationes q̄ erāt minoris, corrumpat: & curatio fiat ei [f] rerum interitus propriarum. [g] Hæc itaque lege acutiſſima colligit, vt nullus eorum qui obligatas perhibēt habere res defuncti, ipſumq; minorē & eius [h] res, aut ēt q apertè obligatus exiſtit, ad curationem eius accedat: neque habeat licentiam tale aliquid agere.

CA. II. Vt tutori qui factus eſt pupilli debitor aut creditor, curator adiungatur.

Sed & ſi quis [†] iā curā gerēs obligatū [i] ſibi effectū habeat minorē, in ſe forsā hereditate plata cuiuſpiā, q minorem habuit obligatum, aut alia huiuſmodi occaſione: non iam ſolum [k] eum eſſe fidelē ad impuberū aut adoleſcentium curā, ſed coniungi tutorem alterum [l] aut curatorem [m] (hoc quod in pluri mis legū caſibus [n] inuenimus) vt cuſtodiat ille ne fiat aduerſus adoleſcentem, aut eius ſubſtantiam, ab eo qui eum habet obligatū, in medio vlla malignitas: ſed hoc ipſum obſeruet, [o] eiusq; iuſiurandū, iurās in ordinatiōe, [p] q͂a hæc cuſtodiet, ēt eā q̄ ex ꝓditione ad curatorem [q] pœna eſt, reformidans.

CAP. III. Vt à tutela vel cura nullus debiti prætextu excuſet, niſi hoc probauerit.

Vt aūt non dem⁹ recuſationē oīb. hoībus tutelæ vel curæ, ſi dicāt q͂a obligatas habēt res adoloſcētiū [r] aut apertè obligati ſunt: ſancimus, ſi q̄s dixerit obligatū ſe habere minorē, aut eius res, aut ēt minoris parētes, [s] mox oſtēdere [t] hoc ipsū recuſatiōis tp̄e apud eum qui dedit curatorem, & abſolui: aut ſi incertum [u] eſt hoc, præbeat ad ſancta eloquia iuſiurandum quia ex veritate obligatū eum ſe habere credēs [x] recuſat: & ſi hoc factū fuerit, tutelā non cōtingere, neq; curam: ſed eum ab ea re ꝓcul expelli: ne ex

[a] Corrigere volumus. quod facit. j. §. quod ſi quis.

[b] Obligatum. pſonali actione t & ideo aliud eſt ſi rei vin. habet tutor vel curator cōtra minorem, vel econtra. nā illa nō eſt obligatio, vt inſt. de act. in pri.

[c] Ad curationē. nūqd idē i tutela? Rñ. ſic: quia eadē rō prohibitionis: ergo idem ius, vt ff. de verb. oblig. l. à Titio. in fi. j. rñ. & dī. j. §. pa. ſed & ſi q̄s. ibi, ſed coniūgi &c. & colligitur j. vt ſi ne ꝓhibitione ma. de. &c. in prin. col. vij. & in nouellis hoc eo. ti. dic ergo curationem in hoc ti. large accipi ēt ꝓ tutela. Itē ſm hoc nunquid in quolibet tutore? Quidam dicūt q ſic, q͂a hic generaliter loquit. Alij q nō & recipiūt teſtamentariū: q͂a fides eius approbata videt à teſtatore: vt inſti. de ſatiſda. tut. §. j. & de epiſco. audi. l. de creationib. & ff. de cura. furi. l. ſi furioſo. in fi. certa & eadē rōne datū ex inquiſitione, & ex certa ſcientia debent approbare, cum eius fides ſit approbata: vt inſt. de ſatiſda. tut. & cura. §. ij. & ſic in ſolis legitimis & datiuis ſine inquiſitione haberet locū hæc auth. Defendas ergo primā. nec ob. d. cura. q͂a approbatus videt quod ad ſatiſdationem euitandam, non quo ad ea q̄ in hac conſtitutione dñt: t cū oēs tūc hæc cōſtitutio fuerit cogitata. Itam facile eſt ſibi dicere, q ſit creditor, vel debitor, vt j. eod §. vt autem. excipio autem matrē & auiam, vt infra, vt ſine prohi. ma credi. & de. in prin. col vij. qd̄ aſt pro nobis: quia ſic fuiſſet ēt de teſtamentaria exceptū. ſi hoc ipſator voluiſſet.

[d] Eiuſdem. pupilli.

[e] Necubi. i. nec alicu.

[f] Et ſ. pupillo. ibi.

[g] Propriarū. qd̄ facile fieret, vt ar ff. d̄ cur. edi. l. ſed ſi (in fi.

[h] Et eius. ſ. pupilli.

[i] Gerens obligatum. loquit ergo hic, §. in re magni debiti. ſecus in modico debito credo. ar. ff. de tranſa. l. cū hi. §. modus & erit modicum velut dī. it de oleo. l. ſi olei. vel arbitrio iudicis, prout dī. j. de aj. p. ſ. decē librarum auri. & in alio debito quàm tutelæ: nam impoſſibile eſt quin tutor gerens obliget ſaltē ad rationem reddendam. Accur.

[k] Iam ſolum. tenenet argo tutor, licet deueniat in eū caſum à quo incipera non pōt: vt ar. inſti. da le §. econtrario. arg. contra. ff. ad le Aquil. l. quia in eum.

[l] Alterum. ſi impubes aſt.

[m] Curatorem. ſi pubes eſt.

[n] Caſib. q habenti tutorē curator daī: vt ſi legitim⁹ tutor vł teſtamētari⁹ vł datiu⁹ ſi ſit idoneus: vt inſt. de cura. §. interdū. & C. i q. caſi tu. vel. cur. per totum.

[o] Obſeruet. ſ. cura. or adiūct⁹, q nō ſit malignitas: & hoc ēt iurabit curator iſte: vt ſubijcit. j. eod § fin.

[p] In ordinatione. i. cum ordinatur curator.

[q] Ad curatorem, vel tutorē, ſubaudi: & eſt pœna amiſſionis debiti ſi creditor eſt: vel q ſolutio ne interim facta nō tuuet. ſicut & q̄ñ in initio hue tacet: vt j. e. §. ſi vero tacuerit. Vel dic q dicit de pœna dupli q̄ infigit ꝑ actionē de rōnibus diſtrahendis. vt ff. de tute & ra. diſtra. leg. ij. §. finali.

[r] Adoleſcentium aliàs minorum, aliàs adoleſcentium.

[s] Parentes. & per cōſequens ipſius minores: quia ſi filij, ergo hæredes: vt inſti. da hære. quali. & diſ. §. ſui. & ij hæredes ſunt: ergo obligati in onere hæreditario: vt C. ſi certe pe. l. j. Accur.

[t] Oſtendere. i. probare per teſtes.

[u] In certum. id eſt ſi hoc nequit teſtibus comprobare.

[x] Credens. ſecus in ſacramento teſtit: vt C. de teſt. l. teſtiū. & j. de hæredi. & Fal. § ſi vero abſunt. Idē ſecus q̄ñ eſt in ſacro de re vt ff. reiū amutatū. l. Marcellus. ſed in ſacramento calumniæ idem: vt C. de iura calum. l. j. in prin. Et ſic not. q hoc ſacramentū eſt quaſi calumniæ: ſicut & q̄ñ quis iurat q credit ſe probare falſum: vt C. de fi. inſtru. l. ij. in princip. & q̄t vult inuenire pecuniam ſuam in alieno ſolo abſconditam: vt ff. ad exhi. l. theſaurus.

Tutor obligat ad ratiocinia.

Ex hoc §. eſt extracta authen. quæ aſt ſuper. l. creditoribus. in titu. qui da. tu. vel cur. poſſunt. C. & incipit. minoris.

hoc ipſo hoſtem, a & non curatorem adoleſcẽtulo præbeamus.

CAP. IIII. Si tutor vel curator ſe debitorẽ vel creditorẽ eẽ ab initio tacuerit. Si vero tacuerit in initio hoc, & factus fuerit curator: ſciat omni actione aduerſus minorem, ſi vera fuerit, ſe caſurũ b pp hoc ꝙ ex ſtudio aduerſus hãc nr̃am legẽ firmetur. c Sed ſi quis aperte obligatus exiſtens tacuerit, ſciat ẽt iſte, quia ſuſtinebit pęnã, ꝙ nõ poſſit redhibitionib⁹ d aut alijs ſolutionibus e debiti ſe miſcere, tpe curationis forſan arte compoſitis. f

CAP. V. Vt curatores nullo modo ceſſiones ſuſcipiant aduerſus minores.

Quod ſi quis (ſicuti dictum eſt) factus curator, g deinde minoris res fuerit perſcrutatus, h & ceſſiones in ſemetipſo, aut per donationem, aut per venditionẽ, aut alio quolibet egerit mõ: ſciat omnino infirmũ eſſe qđ ab eo fuerit factum: & neq; per ſe, neq; p interpoſitã pſonã tale aliquid i agi: ſed vndiq; inualida hæc talia fieri, tanquã ſi neq; ab initio facta fuerint. k Manifeſtum eſt namq;, quia ſi in talẽ cogitationẽ inciderit: l omnia agi & diſponi ad interitũ ſuę aiæ, & ad rerũ q̃ ei⁹ quaſi videnť, vtilitatẽ. m Et nõ ſolũ donec fuerit curator, prohibemus eũ ab hmõi ceſſione: ſed neq; poſtea gerere. n concedimus: ne forſan hoc conſiderans, o abſcondat p rem, & ꝑordinans illud malè, poſtmodũ dum à cura ceſſauerit, & latere q fecerit quod maligne egerit, ſorte iam nũc non curator exiſtens ceſſionẽ accipiat, & rem malignè diſponat. tunc.n. infirmũ eſſe volumus, quod agiť, & non poſſe vllã actionẽ valere ceſſam r aduerſus eum, cuius prius curam adminiſtrauerat: ſed pro non facto id eſſe, & lucrum fieri adoleſcẽtis: licet hæc ceſſio pro veris cauſis facta ſit, non vt remeet rurſus ad eum, qui ceſſit, tanquã ſi nihil quaſi in medium ꝯ legem viſum fuerit actum: ſed cadat ab eis, s quę ex hoc ſunt quæſita t propter tranſgreſſionem noſtræ legis, & hęc minorem lucrari. Nam ſi non hãc impoſuerimus pœnam: facilia u erunt ea quæ ſunt malignitatis, & eum qui ceſſit, faciet x iterũ mouere: & per medium y ea quæ ſunt ceſſionis, recipiet, z legem per ſuã malignitatem circumueniens. Et hæc a dicim⁹ in oĩ curatione: b in q̃bus oĩno curas aliquorũ introducunt leges, prodigorum forte, aut furioſorum, aut amentiũ, aut ſi quid aliud iam lex dixerit, aut ſi quid inopinabile natura adinuenerit. c

CAP. VI. De adminiſtratione pecuniæ pupilli vel minorum.

Curator pupilli pecuniam mutuare non cogitur: & ſi eam mutuauerit, intra duos menſes poſt annum fœnerari cogitur, & periculum pertinebit ad eum. Aug.

QVONIAM autem videmus cu-

a Hoſtem. qui cum ſit tutor vel curator, quaſi dñs pupilli eſt: vt ĩ. eo. § 1. & graue eſſet ei reſiſtere, vel ſub eo litigare: vt hic & ff. de offi præſi. l. ſenatuſc. & C. de iud. l. aperiſſimi. Acc.

b Se caſurum. hoc hodie. olim autem & creditor & debitor tutor eẽ poterat: vt C. q da. tu. vel cu. l. creditorem. ſed p hãc illa & oẽs ſimiles corriguntur. ſi th ẽt olĩ erat de magno cõtrouerſia, poterat ſe excuſare: vt inſti. de excu. tut. §. item propter litem.

c Firmetur. i. firmatus eſt in curia.

d Redhibitionibus. ſ. ſpecierũ, quã in ſpecie ſit obligatus.

Solutiõe q̃ſq; non tolliť obligatio.

e Solutionib⁹. nõ ergo tolliť oĩs obligatio ſolutione, licet hoc dicať, vt inſti. q. mo. to. ob. ĩ prin. ſed hic ſpãle, & aliàs: vt ĩ de teſt. & ſe. §. ſtudium vero. coll. 5.

f Compoſitis. ſ. ſolutionibus.

g Factus curator. vel tutor: vt ĩ. probaui. §. 1.

h Perſcrutatur. i. ꝑquiſierit.

i Tale aliqd. puta recipere ceſſionem.

k Facta fuerint. qa ea quæ contra hanc vel aliam legem facta ſunt, pro infectis habenda ſunt: vt habeť. C. de legi. & ſenatuſcon. l. non dubiũ & C. de ſacroſan. ecc. l. iubemus. §. ſane. & ĩ cõſti. quę ex adſcri. & libera. in §. ſi. & hoc iure iſto olim adhuc hæc ceſſio valebat: vt ff. de re. eo. q ſub l. non ſit. q̃ eſt cõtra. ſed corrigitur hic. Accurſius.

l Inciderit. vt accipiat ceſſiones contra pupillum.

m Vtilitatẽ. ſibi parandã. & ironice loquitur hic ſm Al. ſicut & aliàs: vt C. de inoff teſt. l. fratres. & ff. de dam. infec. l. ex damni. §. 1. ibi, quod beneficio eius &c.

n Gerere. i. recipere ceſſionem factam.

o Cõſiderãs. ſ prius. ſic & aliàs ꝑordinať fraus: vt ff. de mi. l. 1. §. ſcio & C. de agr & cenſi. l. quemadmodum. lib. 11.

p Abſcondat rem. i. inſtrumentum ceſſionis.

q Latere. ſ apochas.

r Valere ceſſam. ergo amittitur actio, licet fuerit ceſſa nõ potẽtiori & vere & indubitate ſm Azo. Sed certe imo rõne officij maior eſt ad ipſum pupillũ. vt ĩ. eo. §. 1. & officialis dẽ: vt C. de ſer. l. 2. ibi, vt offõ &c. & C. q̃ mulier tu. offi. in ipſo titulo. & ideo nõ dẽt ei aliqđ licere ex ipſo offõ. qđ adminiſtrat, aſſumere: vt C. de cõtrahen emp. l. nõ licet. & C. de contractibus iu. l. 1. in ſi. et ſic no. ꝙ ceſſio non tenet: quia in potẽtiorem eſt facta: & ẽt cedens non agit: vt C. ne li. po. l. 1 & C. mã l. ſi. & fac. C. de ijs, qui pot. no l. 1. in prin & inſti. de vſufr. § itẽ ſinitur. Sed an repeteret ſi ſolueret. qđ alteri⁹ curatoris delicto ſit liberatus? for. è nõ, vt arg. ff. de condit. inde i ſi pœnæ. & l. qui exceptionem.

Ceſſio in potẽtiorẽ facta non tenet.

s Ab eis. ſ. debitis.

t Quæſita. ſ. debitori minoris.

u Facilia. Facilitas. anim veniæ incentiuũ tribuit delinquẽdi: vt dicit canon: & econtra, pœna impoſita minuit maleficia: cũ vnius pœna ſit multorũ metus: vt ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. l medio. l. & C. ad leg. Iul. repe. l. 1. Acc.

Veniæ facilitas incẽtiuum tribuit delinquẽdi.

x Faciet. ſ. curator.

y Et per medium. ſ. hunc cedentem.

z Recipiet. antiquus tutor.

a Et hæc. ſ. quę dicta ſunt à pri. vſq; nunc.

b Curatione. & ĩ omni tutela: vt ĩ. eo. §. 1. notaui. Acc.

c Adinuenerit. qđ præcogitare nõ poſſumus: vt ĩ. tit. proxi. §. ſi quis vero nõ habens & in princi. conſtitutionis illius Accurſius.

ratores quicunque Dei memoriam habēt, ad curam difficulter [a] accedere:(nam plurimis volentib. ea, quæ minorum ſunt, impiè in ſe vertere, amabilis eſt res & appetibilis [b])videmus autem præcipuè difficilem [c] eſſe curatorum cām pp fœneratorū [d] neceſſitatē: [e] ſancimus nullā neceſſitatē ex legibus eſſe curatorib. minorū pecunias fœnerare, [f] ſed cautè [g] reponere & reſeruare: qm̄ melius eſt eis [h] in antiquis tamen [i] manere, q̄ vſurarū appetitione ēt antiqua [k] pecunia cadere, & periclitari qdem curatorē, ſi nō mutuauerit: [l] rurſus aūt ſi mutuauerit, periculum ſuſtinere, facto forſan in debitis detrimēto. Si vero ipſe ſpōte mutuare voluerit ſub obligatione forte pignorū, aut ſub alijs q̄ putantur indubitatæ cautelis: tunc habeat qdē duorū mēſiū p ſingulos annos inducias, [m] (hoc quod leges laxamentū vocant) ſciat autē mutui periculum [n] oīno ad ſe venturū. Si verò habeat reditus ſufficientes, is cuius cura adminiſtratur, eos expendat. Si verò plus ſint q̄ ſufficiat: qđ plus eſt, reponat. [o] Quod ſi mobilis forte eius cuius cura adminiſtratur, ſubſtātia eſt: tunc illud ſolum mutuare curator cogat, quantum ad diſpenſationem [p] ſufficiet [q] adoleſcenti, eiuſq; rebus, qđ vero plus eſt, cautè recondatur. Licebit aūt ei cū oī ſubtilitate pſcrutari: ſi aliquos forſan inuenire cautè potuerit reditus, [r] & cōparare minori ex abundantib. pecunijs, modicis functionibus publicis obligatos: venditorē verò habentes idoneū, & opulentos reditus exiſtentes. damus n. ei licentiam [s] & hoc agere: ſciēti, q a ſi qd horum neglexerit, hmōi emptionis ipſum reſpiciet [t] periculum.

Si pupilli quantitas ſit modica adeo, quod ex reditibus pecuniæ ipſius pupilli paſci nō poſſit, debet tutor vel curator illud facere, quod in ſuis faceret. nam de hoc faciēdo præſtat iuram. Ange.

Si vero tantum ſolūmodo ſit minoris aurū, cui⁹ vſuræ vix eū, & q eius [u] ſunt, paſcere, & aliquam aliā ei pbere vitæ diſpenſationem ſufficiunt: tunc neceſſitatis [x] rō nos ēt ad hoc vocat, vt curatores [y] reſpiciētes ad eū, ita faciat gubernationē tanq̄ i ſuis reb⁹. [z] Etenim volumus [a] dū celebraē decretum [b] qđ tradit [c] curam ei, q ad eam accedit, [d] etiam iuſiurandū [e] eū dicere ſacroſancta Dei euangelia tangentem, quia per oēm pergens viam, vtilitatē adoleſcentis aget. [f] quod tamen [g] nō exci-

a Difficulter. nam qui ſe ingerunt, ſuſpecti videnť. vt ff. ad leg. Corne. de fal. §. vxori. l. j. & ff. de procu. l. quæ omnia & hic ſubijcitur.

b Appetibilis. ſ. tutela vel cura.

c Difficilem. i. laborioſam. & repete, quoniam ⁊c.

d Fœneratorū. neutri generis.

e Neceſſitatem. q d ergo ſi fecit? nunqd lucrū erit ſuum? & ꝗ nō. ff. de neg. geſt. l. ſi negotium arg. contra. ff. de reg. iur. l. ſecundum naturam, aliàs l. actus.

f Fœnerare. hoc locū habet, vbi immobilia habet, ex quib⁹ ſufficientē redituum habet: alioqnin contra: vt ī e. §. ꝗ ſi qui ſit contra.

g Sed cautè. quid. n. ſit cautè deponere, inferior titu. innuit. §. ſi quis igiť vult &c.

h Eis. ſ. pecuniæ. aliàs eſt eis. in litera & tūc dicas eis. ſ. pupillis. & ſic planū ē.

i Tutamen. i. ſecuritatem ⁊c.

k Antiqua. nō minor eſt virtus, quàm quærere parta tueri. Acc.

l Mutuauerit. quid ergo ſi aliàs negotietur, & ob hoc periculū accidat? Reſpond. ſpectare ad eū periculū. hoc tamen credo, ſi pater pupilli cōſueuit negotiari: non aliàs: argu. ff. de vſuris. l. qui ſemiſſes. §. ſi. & ff de pign. act. l. vel vniuerſorū: aliàs non: vt ff. de neg. geſ. l. ſi negotia.

m Inducias. ad collocandum, vt non teneatur reddere rationem de illis duobus menſibus, vt ff. de admini. tut. l. tutor qui repertoriū. §. vſuræ. & ſic no. ꝗ imputať ei q ſe potuit in neceſſitate, vt ff. qui ſatiſda. cogantur. l. ſi ſi deſiſſent. §. pen & de ferijs. l. j. §. ſed ſi prętor.

Imputať ei q ſe anguſtat.

n Periculum. l. caſum etiam fortuitū: quia culpa præceſſit vt ff. commo. l. in rebus. circa princ. aliàs non tenetur niſi de culpa, vt C. arbit. tu. l. ij. & C. de admi. tu. l. debitorib.

o Reponat. vt C. de admini. tu. l. tutores. vel curatores, & hoc ſi eſt magna quātitas deponenda, vbi ſint

tutores ſuſpecti, vt ff. de admin. tut. l. ita aūt. in prin.

p Ad diſpenſationem. alias ad diſpoſitionem. Acc.

q Sufficiet. i. tantū dabit mutuo, cuius vſura ſufficiet adulto ad expenſas ſuæ familiæ.

r Reditus ideſt fundos reditus afferentes, vt ff. de adminiſtra. tuto. l. ita autem. vel pone propriè. nam & reditus vt prædia cenſentur immobilia. vt ff. de non alie. §. à leone.

Reditus inter immobilia numerantur.

s Licentiam hoc forte importat neceſſitatem ⁊c.

t Reſpiciet. quia oē damnū quod ex tali comparatione cōtinget ipſis minoribus. reſarciet.

u Et qui eius. ſ. familiæ Acc.

x Neceſſitatis. & ſic neceſſitas non habet legem. ſic. ff de offi. con. l. j. & ibi vt ibi. Accur.

y Curatores. idem etiam in tutorib⁹ ſecundùm io nam ſic ponitur in nouel.

z Rebus. ſ. vt totam pecuniā minoris teneantur fœnerare. Acc.

a Volumus. melius dixiſſes. nolumus.

b Decretum. ſ. iudicis, vt C. arbi. tute. l. b. § pen.

c Tradit. ſ. decretū

d Accedit. ſ. tutori.

e Iuſiurandum. hoc generale eſt in omni curatore vt hic. & T. eo. §. & hæc. olim autem ſolus curator furioſi iurabat: vt C. de cura. fu. l. ſi. §. ſinaūt.

f Aget. & tunc ſatiſdabit iē pupilli ſaluam fore. niſi ſit teſtamentarius, vel cū inquiſitione dat⁹. & a præſide vel prætore. aliud ſi à defenſore ciuitatis. vt inſti. de ſatiſda. tuto circa prin & de Attili. tu §. pe. ante an em adminiſtrare nō pōt quicquam, vt C de tu. vel curat q ſatiſd. nō d. l. j. & l. ij & vlt. ſed ſi ꝑ deuiorē minoris ageret, nec caueret de rato. nec iudicatū ſolui, niſi dubium eſt an ſit tutor, vel an deſierit. vt C. đ adm. tu. l. vlt. §. defenſionem. & l. tutores debita. & ff. de adminiſtra. tuto. l. vulgo.

g Quod tamen. ſ. iuſiurandum ⁊c.

Eum

a Eum. ſ. curatorem.
b Ordine. nam faciũt inuentarium: vt C. de admini. tuto. l. tutores.
c Sed cautiorem ſ. rem pupilli ſaluam fore, niſi teſtamentarius, vel cum inquiſitione datur. vt inſtit. de ſatiſ. tut. in prin.
d Eat. ſ. res.

Secunda dicit etiam ex priuata fieri ſi vis ea vti. nec mirũ ſi imperator nouit, vt dicit: quia omnia ſunt in pectore ſuo: vt C. de teſt. l. omnium. Item eſt pater legũ: vt ĩ de ſucceſſ. nupt. §. dubitatum. Item ipſe eſt anima legum: vt ĩ. de conſu. in fi.

e DE INSTRVmentorũ cautela & fide &c.
Stricte accipitur hoc tit. inſtrumentum pro chartis: alias largè: vt ff. eo. l. 1. alias pro inſtrumento fundi, vt ff de fund. inſtru. l. quaſitum. j. reſpon.
f Cautela. cautela in faciendo habet, fides poſtquã eſt factũ: & dupliciter dicit de fide. Primo quib. iſtris debeat fides priuatis & publicis: & hoc j. eo. vſq; ad §. ſi verò moriantur. Secundo qualiter fiat, vt habeat fides, quæ erat in dubiũ reuocatũ, qd fit p cõparatiõnẽ: vt j. eo. §. ſi vero moriant. & §. ſeq. vſq; ad §. oportet Acc.
g De depoſito. i. qualiter fiat cautè iſtrũm priuatũ ſup ɔ̃ctu depoſiti & mutui & alijs ɔ̃ctib⁹: & hęc expediunt j eo §. ſi qs. & §. ſed & ſi qs. & §. ſi iſ. & hęc de j. par. sub. 1. de cautela. & qđ ſubiicit priuatè quidẽ ſcriptis: cautã traſit ad primũ dictũ ſecundi capituli. ſ. de fide, hoc eſt quib. inſtrumentis habeat fides: & de hoc vſq; ad illũ. §. ſi vero moriantur.
h Confectis. hoc expeditur j. eod. §. ſed & ſi inſtrumenta.
i Et de collationib⁹. ſ. qualiter ꝓbetur fides inſtris: hoc expedit j. eo. §. ſi verò moriant. & ſic reſpicit ſecundũ capitulũ. ſequẽtia aũt oĩa vtrũq; reſpicïũt.

† Cõcor. Clemẽ. t. de re iud. vbi p do. mi. Card.

Vide qđ no. in ea. 1 & 2. extra, eo.

pieteũ a à ratiocinijs, neque à legis ordine; b ſed cautionem c faciet ad rerum gubernationẽ, timentẽ ſemper circa eas, d ꝓp iuriſiurandi memoriã factã. Hæc lex à nobis pro cautela ſit poſita horum, qui curatoribus indigent. Si quid vero & aliud adinuenerimus, neque hac lege cõplecti pigebit: vt ꝓ oĩa j patres eorũ, q ſibi auxiliari nequeunt, exiſtimus. Tua igitur eminẽtia, quæ viſa ſunt nobis, edictis ꝓ prouincias, quibus præſes, vtens omnibus faciat manifeſta: vt nullũ lateant, quæ à nobis piè & pro ſubiectorum prouidẽtia ſancita ſunt. Dat. Calen. Iun. CP. Imp. Dn. Iuſtin. PP. Aug. anno XII. Ioan. V.C. Conſ.

TITVLVS III.
Nouel. 77.

DE INSTRVMENtorum a cautela f & fide, & primum de depoſito g & mutuo, & alijs documentis priuatè quidẽ ſcriptis, habentib. autem teſtes, & de non habentibus teſtes: & de inſtrĩs publicè cõfectis: h & de collationibus i manus propriæ ſcripturæ: & de expoſitis inſtrumentis ab illiteratis, k aut paucas literas ſcientibus & de † non ſcriptis l contractibus: & de ɔ̃ctibus m vſq; ad vnam libram auri: & de ɔ̃ctibus, n qui i agris fiunt: & vt in documentis & cõtractibus futuris locum habeat lex.

Idem Imper. Io. glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto iterum exconſuli & patricio.

NOuimus noſtras leges, o quæ volunt ex collatione p literarum fidem dari documentis, & quia q quidam imperatorum ſuper excreſcente iam malitia eorum, qui adulterantur r documenta, hæc talia prohibuerunt: s illud ſtudium falſatoribus eſſe credentes, t vt ad imitationẽ literarum u ſemetipſos maximè exercerent, eo quòd † nihil eſt aliud falſitas, niſi veritatis imitatio. x Qm igitur y in his tẽporibus innumeras z inuenimus falſitates a in iudicijs multis, quorũ b fuimus auditores, & quoddam inopinabile ex Armenia nobis exortũ eſt. Oblato nanque c com-

p Ea collatione. i. cõparatione: ideo quia duæ ſcripturæ ɔferũtur: vt ſciat an ſint ſimiles vel nõ: vt j. e. §. ſi verò null⁹ horũ.
q Et qa. ſepe, & nouimus quia &c.
r Adulterant. nota quẽ adulterari documentũ: ſic & legem qs adulterat vt j. q. b⁹ mo. na. eff. ſui. §. ſi verò ab initio. col. 7.
s Prohibuerunt. ſ. fieri adulterationes: vel dic comparationes. ſed has conſtitutiones nõ habemus: immo habemus eã q ꝑmittit: vt in crimine falſi, etiã ante tpa Iuſtiniani: vt C. de fal. l. vbi & not. q tẽpore iſtorũ imperatorũ nõ collationi credebat. hodie verò vna ſemiplena colligitur fides: vt j. eo. § ſi vero moriant. qñq; & nõ creditur: vt ſi ex vna parte eſt inſtrũm priuatũ & teſtes, ex alia ſola collatio diſſimilis: vt j. eo. §. ſi vero tale aliquid.
t Credentes. i. præſumẽtes ex eo q prius falsũ fecerũt. vt arg. ff. de milita. l. nõ omnis §. à barbaris. & ff de accuſ. l. ſi cui. §. iiſdẽ.
u Literarum. ſ. verarum. Al.
x Imitatio. aliàs imitatio: & aliàs mutatio: & ſic habes quid ſit falſum: vt hic. & ff. de fal. l. qd ſit falſum. Sed veritas qd eſt? Rñ. ipſe Deus vñ dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. veritas vero humana pt dici notitia certę rei, maximè p viſũ: vt colligit iſti. de gra. cog. §. haſten⁹.

Afr, & de ex nõ ſcri pto ɔ̃ctib.

† Cõco. e. etſi Chſa cũ gl. ſup verbo, cõfirmatio. ex, de iureiur. vbi hæc verba recitãtur.
Falſitas veritatis eſt imitatio. Ioan. 14.

k Et de expoſitis inſtrumentis ab illiteratis. i. de ɔ̃ctibus celebratis in ſcriptis ab illiteratis: quod expeditur j. eo. § oportet.
l Et de non ſcriptis. hoc expeditur inf. eodem §. & hæc dicimus.
m Et de ɔ̃ctibus hoc expeditur j. eod §. vt autem.
n De ɔ̃ctibus. hoc expeditur j. eo. §. hæc adi omnia.
o NOuimus nr̃as leges q ſunt: vt C. e. l. cõparationes & ĩ. de iſt. qui ingr. ad appel §. illud. Prima cauetur iſtũ ex publico vel forenſi cõparatiõnẽ, nõ ea priuata, niſi habeat ſuſcriptionẽ triũ teſtiũ.

y Qm igitur. hoc igit determinat j. eo § j ibi, p pen.
z Innumeras. i. ſine numero. nam tot erant, q difficile erat enumerare.
a Falſitates. quas non enumerat.
b Quorum. ſ. iudiciorum.
c Oblato nanq; . dic q vtebatur quidam charta priuata ſcripta à te, & contra te, quã tu abnegas: & adducis aliam quã conſtat te ſciſſe, quæ eſt prorſus diſſimilis primę: vnde apparuit ex comparatione te non ſcripſiſſe primã, ſed teſtes qui ſubſcripſerunt primæ, iurauerunt te ſcripſiſſe primã cũ alia vice in dubiũ reuocaret: & ſic apparuit te ſcripſiſſe vtrãq;

& hęc ſecunda, q erat diſſimilis primæ erat de quadã cõmutatione. i. permutatione. vel dic cõmutatione ideo dici, quia licet idem ſcripſerit, tñ cõmutatio eſt ibi in literis. ¹ Dic ergo oblato documento, ſ. ad comparationem: ² vbi alteri inſtrumento derogatur. ideo autẽ in priuato pono: quia vſq; ad §. ſed & ſi inſtrumenta. tractatur de priuatis tñ ſive patet ex renota tituli. licet quidam ³ non intelligẽtes faciant loqui in publico iſtũ caſum.

& caua, quia non ſoluit hic hanc quæſtionem: ſed ĩ. eod. §. ſi verò tale.

ſ De cœlo. Imo populus Romanus de terra: vt Inſti. de iure nat. §. ſed & qđ principi. quæ eſt contra. ſed Deus conſtituit permittendo: & populus Dei diſpoſitione. Vel dic, Deus conſtituit authoritate, populus miniſterio.

Imperiũ de cœlo prouenit.

¹ In vno & eodem inſtrõ p̃t reperiri diuerſitur, litera tñ. Bar. & Ang.

² Et bene Bar. & Ango.

³ Et male ſm Ange.

mutationis ª documẽto, & litteris diſſimilibus iudicatis, qm̃ poſtea ᵇ inuenti ſunt ij qui de documẽto teſtati ſunt, ſubſcriptionem ſubdentes, ᶜ & eam recognoſcentes, fidem ſuſcepit documentum: & quoddam hinc inopinabile ᵈ occurrit, eo q̃ litteræ quidem ſine fide viſæ ſunt: ᵉ licet examinata reſponſa verorũ ᶠ teſtium cum veritate ᵍ concordauerunt: & hoc ʰ per fidem teſtium, quę vr̃ quodãmodo eſſe cauta: videmus tñ ⁱ naturã ᵏ eius crebro ˡ egentem rei examinatione, qñ ᵐ litterarũ ⁿ diſſimilitudinem ſæpe quidem tẽpus ᵒ facit. non. n. ita q̃s ſcribit iuuenis & robuſtus, ac ſenex & forte tremẽs. ſæpe autem & languor hoc facit, & quidem hoc dicimus, qñ ᵖ calami ᵠ & atramenti immutatio ſimilitudinis per omnia aufert puritatem. & nec inuenimus ʳ de reliquo dicere quãta natura generans innouat, & legiſlatorib. nobis præbet cauſas. Quia igitur imperium ꝓpterea Deus de cœlo ˢ conſtituit, vt difficilibus imponat ᵗ q̃ apud eum ſunt bona, ᵘ & leges aptet ˣ ſm naturæ varietatem: ꝓpterea ʸ exiſtimauimus oportere & hãc ſcribere ſanctionem, & dare in commune ᶻ ſubiectis quos nobis Deꝰ & prius tradidit, & paulatim ſemper adijciet. Etenim quidam de depoſito in ſcripto dubitatũ & ad cõtentionem deductum inuenimus. & oportet ẽt omnino horum ª proſpicere. itaq; illico nobis eſt à depoſito inchoandum.

CAP. I. De inſtrumentorũ cautela & fide: & primũ de depoſito, quemadmodũ caute dari põt.

Si quis igitur vult cautè deponere, nõ ſoli credat accipientis ſcripturę: ᵇ hoc quod etiam in iudicio quæſitum eſt (quia. n. non profeſſus ᶜ eſt is qui ſcripſiſſe dicebatur ſuam eſſe ſcripturam: magnũ res habuit tumultum, & ſcribere alia coactus eſt † quæ viſa ſunt veluti ſimilia quidem, non tamen per omnia ſimilia. & quantum ad illam ſcripturam ſine termino. ᵈ cauſa permanſit) ſed is qui depoſitum dat, ª aduocet etiam teſtes vt poſſibile eſt, honeſtos, & fide dignos, & non minus tribus: ᶠ vt non in ſola ſcriptura, & eius examinatio-

ª Cõmutationis. i. permutationis.

ᵇ Poſtea. ſecus ſi prius fuiſſent inuenti: quia non fuiſſet facta comparatio: vt ĩ. eo. §. ſi vero moriãtur. ſed certe illud loquitur in publica, hoc autem loquitur in priuata.

ᶜ Subdentes. aliàs habentes.

ᵈ Inopinabile. repetit inopinabile, vt aſſignet cauſam inopinabilitatis.

ᵉ Viſæ ſunt. ſcilicet prius.

ᶠ Verorum teſtiũ. ſcilicet ſcripſerunt: vt dixi. & aliàs verorum, & aliàs eorum.

ᵍ Cum veritate. ſed quo ſcitur, q̃ hęc eſt veritas? Rñ. quia fides teſtium eſt cauta & ſubijcit ĩ eo. §. §. ſi vero tale.

ʰ Et hoc. i. ideo pono pro conſtanti, qđ vera concordauerũt &c. ſed alij dicunt & hoc, ſcilicet, factum eſt quod documentũ primum ſuſcepit fidem: quod ſatis in idem recidit.

ⁱ Videmus tñ. licet derogetur per diſſimilitudinem, tamen quandoque nõ debẽt derogare.

ᵏ Naturam eius. ſ. cõparationis huiꝰ.

ˡ Crebro. i. multoties.

ᵐ Quando. pro quia.

ⁿ Literarum. ſ. veterum.

ᵒ Tempus. i. ætas, quæ per tempora deſiguatus. ſic ponitur. ĩ. de mona §. ordinationem. ibi, neque. n. exoneſcendum eſt &c. & hoc ſubijcit hic. non enim &c. vel dic proprie poni: quia non ita in hyeme & æſtate quis ſcribit.

ᵖ Quando. pro quia.

ᵠ Calami. i. pennæ.

ʳ Nec inuenimus. q. d. non poteſimus dicere cauſas oẽs, ex quib. prouenit diſſimilitudo: cũ quotidie nouæ naſcãtur: vt hic. & C. de vet. iu. enu. l. 2. §. ſed quia.

ᵗ Imponat. ſ. Deus ꝑ nos: vt hic ſubijcit. nam cor regis in manu Dei eſt, vt C. de ſum. trin. l. inter claras.

Prouerb. 21.

ᵘ Bona. ſ. datis quęſtionib. bonas Deus det ſolutiões, per os, ſ. principis. vt hic & C. de præſcrip. long. temp. l. fi.

ˣ Aptet. quæſtionibus & negotijs.

ʸ Propterea. iſtud ꝓpterea refertur ad ꝓximum: quia igitur &c. & ad id quod eſt ĩ. eod. circa prin. qm̃ agitur &c.

ᶻ Dare in commune. ſ. hanc ſanctionẽ: vt ĩ. eo. § fi.

ª Horum. ſ. depoſitorum. & quod dicit ꝓſpicere. i. proſpectum & prouidentiam habere.

ᵇ Accipientis ſcripturæ. hic idge qđ' ẽ. ĩ. ſed ijs &c. & hoc quod eſt medũ, eſt quædã interpoſitio.

ᶜ Profeſſus. i. confeſſus.

ᵈ Sine termino. i. ſine deciſione. Al. ſed hoc quo, cum debeat iudex prouũciare de te, de qua cognouit: vt ff. de iud. l. de qua re? Reſpon. quidam quod terminum accepit per aliàs probationes. ſ. teſtes per inſtrumenta: & ſic actor obtinuit: non tamen per ſcripturam. & hoc innuere videtur hæc litera: ſed hoc non eſt verum: quia donec ſunt aliæ probationes, non recurritur ad comparationem: vt ĩ eo §. ſi vero nullus. tu dic, q̃ accepit terminum: quia reus fuit abſolutus actore non probante: vt C de eden. l. qui accuſare. nõ autem recipit terminum ſm actoris intentionem: hoc eſt, per ſcripturam: vt hic dicitur.

† Iſte tex. eſt ſingu. ſm Bal. l. l. imperatores. C. e. & ſm Alexã. in autheo. & ſi cõtus. in addit. ad Bartol. & ſm Ang. hic.

ª Depoſitũ dat impropriè ponitur dare: cum rei depoſitæ poſſeſſionem & proprietatem retineamus: vt ff. depoſiti. l. licet. §. 1. propria tunc, qñ dominiũ tribuit: vt inſti. de ec. § ne itaq;. item no. quod hic cõſulit lex. ſic ff. de inoſ. teſt. l. 1. & l ſi. de p. o. ſtipul. nec enim q̃s cogit ſic deponere. vt ĩ eo. §. ſi tñ quiſquã.

ᶠ Non minus tribus. caue tibi: quia loquitur in priuatam

uata ſcriptura depoſitarij.qua cōfiterut apud ſe depoſitum eſſe:vt patet ex ordine tituli.ſ.e.Itē exiguntur tres quantū ad hoc.vt poſſit fieri comparatio ad probandam vel improbandam ſcripturam depoſitarij:duo th ſoli probant ſcripturam ipſam:vt no.C.eo.l.comparationes.
Item nō exiguntur ad ſubſtantiā cōtractus i.quod interfuerint depoſitioni:ſed ad cōparationem,vt dixi.ſed in publicis ſcripturis exiguntur teſtes ad ſubſtantiā cōtractus:vt ſ.e.§.ſed ſi inſtrumenta.& hoc ideo:quia ibi fit cōparatio ē in mortuis teſtib.vt ibidem dr:hic non fit:vt hoc §.& ſeq.§.Item hēt hoc locū.cū agit vt fit in ſcriptis:non aliàs:vt ſ.eo.§.& hęc dicimus.Item hoc locū habet:cum contractus excedit libram auri.ſ.vt tres exigant teſtes in probatione,cum ſi ſine ſcriptis contrahatur aperitur liceraū.Nam & vbi imperitus cōtrahit in ſcriptis,q non quu adhibent:& tabellio eſt neceſſarius:& ſubſcriptio:vt ſ.eod.§.oportet.

Pendeamus. — Cōcor. c.1.cum glo.ſuper verb.apparent.extra de fi.inſtru.

ri quia tunc tres:vt C.ſi cer.pet.l.ſi ſinancē nullū teſtem habeo de contractu.vt quia in ſecreto cōtraxi,& nūc aut cōfitet:& ſtatim tenetur:vt C.de nō nu.pe.l.generaliter.Aut negat ſcripſiſſe:& tunc oportet pbari p cōparationē ſcripturæ cōtinētis ſubſcriptionē trium teſtiū:ſed ipſa ſcriptura ad quā cōparatio fit,dēt habere teſtes ſubſcriptos.ſoli aūt teſtes nō pbant:quia poſſent errare.Itē ſola cōparatio nō pbat:qa litterę poſſunt variari:vt ſ.e.in prin.

Hęc verba recitātur in gl.j.poſt mediū ibi.nec ſcripturę tabellionis.in c.poſt ceſſionē.extra.de proba.

nec [a] pēdam [b], [c] ſed ſit iudicātib.ēt teſtiū [c] ſola tiū.Etenim tales teſtificatiōes ſuſcipim⁹, [d] quas pſentes [e] teſtes dicāt:qa [f] his pſentib.ſubſcripſit [†] q documentū fecit,& hunc nouerunt. [g] Nā ſi inuenerimus,& tales quoſdam teſtes non minus quàm tres dignos fide exiſtentes:neque talem interdicimus fidē. [h] neq; enim [i] vt abbreuiemus pbationes,ponim⁹ legem:ſed vt eſſe eas & cautè faciamus. [k]

CA.II. Quemadmodū ſine tabellione inſtrumentū mutui vel depoſiti cautè fieri poteſt.

Sed & quis aut mutui inſtrumētū, [l] aut alteri⁹ [m] cuiuſpiā [n] faciat,& noluerit hoc in publico cōfiteri,qđ & i depoſito definiuim⁹,ñ ex ipſo videat credibile [o] qđ ſcribitur ſuper mutuo documentum niſi etiam teſtiū habeat præſentiam fide dignorū non minus triū: [†] vt ſiue veniāt,& pprijs [p] ſubſcriptiōib.atteſtent: [q] ſiue alij qdā teſtificent qa pſentib.eis cōfectū eſt documētū:fidē cā [r] ex vtroq; pcipiat,ēt litterarū examinatione penit⁹non repulſa,ſed ſola non ſufficiēte,augmento aūt teſtium confirmanda.

CA.III. Si literarū fides à voce teſtium diſcrepat.

Si vero tale aliquid contigerit,quale in Armenia factū eſt, [s] vt aliud qdē faciat collatio litterarū, [t] aliud vero teſtimonia tunc nos quidem exiſtimauimus ea quæ viua [†] dicuntur voce,cum iureiurādo: [u] hæc digniora fide,quàm ſcripturam ipſam ſecundū ſe ſubſiſtere.Veruntamē ſit hoc

[a] Examinatione.i.comparatione &c.
[b] Pendamus.i.demus fidem.Accur.
[c] Teſtium.quia ſecutius iudicamus.
[d] Suſcipimus.ſ.teſtificationes.
[e] Præſentes.quando ſcripſit.
[f] Quia.repete vel exprimant.quia his pſentibus cōfeſſus fuit ſe recepiſſe:vt in nouellis.e.ti.& ſ.prox.§.& §.ſi tamen.
[g] Et hunc nouerunt.not.quod teſtes debent cognoſcere contrahentes:vt ſ.eo §.oportet.& ſ.de hær.& fal.§.ſi vero abſunt.& C.de teſti.l.teſtium &c.

Teſtes debēt cōtrahētes noſcere &c.

[h] Fidem.ſ.probamus.
[i] Neq,.n.hic rūdet taci.æ obiectioni.Et dicunt quidam,q per hunc §.corrigit qđ eſt C.q po.in pig.l.pe.vbi dr.duos ſufficere ad probationē priuatæ ſcripturæ,ſi perſonalis actio moueat.ſi vero hypothecaria,tres neceſſarij ſunt,& qđ hic dicit,nec enim &c.exponūt.i.non fuit hæc cā,vt hanc.l.faceremus,licet hic abbreuient:ſed fuit cā vt caute fierent:ſed melius ē pauca agere caute.quā multis intereſſe periculoſe:vt ſ.de tab.§ ſi vero indignus.col.iiij.& C.de vete.iure.enu l.ij.§.deinde.Sed tu dic,quod non corrigit dicta lex ſcripturas,& loquitur hæc lex,qn deficientibus alijs probationib.recurritur ad cōparationē priuatę ſcripturę ad quā nō pōt fieri cōparatio:niſi tres teſtes ſubſcripſerint,& pſentes fuerint:vt hic,& C eo.l.comparationes.& pro hoc facit hæc litera,neq.&c.& facit.C.de hær.l.qm.in fi.& de re.cred.l.generaliter.Accur.

Melius eſt pauca agere caute.quam multis intereſſe periculoſe.

[k] Faciamus ſi ago depoſiti,& produco ſcripturam depoſitarij,ſi quidem probo per duos teſtes ipſū cōtraxiſſe,ſatis eſt:niſi excedat quinquaginta libras au

[l] Inſtrumentum.de ſcriptura priuata dicit,qua quis confitet ſe mutuum accepiſſe:vel alia cā,puta emptionis,vel cōduc.ſe debere,vt ſubijcit,vt patet ex ti.& in nouel.eo tit.& hoc idem dixit in depoſito:vt ſ.proxi.§.& hæc omnia,& quę dixi ibi forte neceſſaria.& hic dicas.
[m] Alterius.ſ.permutationis.
[n] Cuiuſpiā.ſ.cōtrus.
[o] Credibile.vt fiat comparatio ex ea:vt in fi huius.§.
[p] Atteſtent.ſ.ſi litterati fuerint.
[q] Teſtificentur.qſi fuerunt illiterati:vt ſ.eod.§.oportet.& ſic not.q ſufficit alterū illorū:vel q ſubſcripſerint,vel q nō.dummodo uiuēt,q eis pręſentibus eſt factū,& ſic eſt ſ.C.eod.l.cōparationes vbi dr eſſe neceſſariū ſemper teſtes ſubſcripſiſſe.Sed qdam dicunt eā p hāc corrigi.Vel dic pōt q hic loquit.qn improbat priuata ſcriptura,ibi qn improbatio fit ex priuata ſcriptura,vnde maior exigitur ſolennitas ibi.quàm hic.

Cōcor.ca.tertio loco cum gl.ſuper ver.teſtiū vbi pferūtur teſte inſtrumēto.extra de proba.& vide gl.2.in c.in noſtra.poſt mediū.extra de teſti.ibi.ſi vero teſtes &c.

[r] Cauſa.cōm vocat rōnem.quare debet,vt ex cauſa mutui vel emptionis vel ſimili,ą accipiet fidem.i.apparebit vera.vt ſic poſſit debitor cōueniri duobus interuenientibus.ſ.teſtib.tribus:& examinatione.i.comparatione ſubſequente,vt ſubijcit:quo facto in mutuo poſt biennū præiudicat:vt C.de non nu.pe.l.in contractibus.in prin.in ſoluto poſt xxx.dies:vt C.eo.l in cōtractibus.§.ſuper.in dote ſm ſtatuta tēpora:vt ſ.de temp non ſol.pe.ſuper do.§ j coll.vij.In alijs ſtatim ſibi præiudicat:vt C.de nō nu.pe l.generaliter & ff.de prob.l.cum de indebito.§..fin.Itē no.ex hoc.§ q nō fit cōparatio ea priuata ſcriptura.niſi teſtes ſupſint:ſecus in publica:vt ſ.e.§.ſi verò moriant.Itē not.q augmētū teſtiū ideo fit,vt cōparatio fieri poſſit,nō ut ipſi probent cōtractū.quia tunc duo ſufficerēt:vt diximus ſ.eo.§ ſed ſi.
[s] Factum eſt.vt narrauit.ſ.eo.§.j.
[t] Collatio literarum.inducta,vt derogetur priuatis literis:teſtes verò inducebantur ad probandum priuatā ſcripturam.Nam ſi eſſet publica,quid opus eēt teſtibus?& ita à prin.tit.vſq; ad §.ſed & ſi inſtrumēta loquit de priuatis ſcripturis tm:vt pz ex tenore ti.
[u] Cū iureiurando quod prius debent facere teſtes.

vt C.

iudicantis prudentię a ſimul atq; religionis, vt veracib. b potiꝰ pro talib. credat. Et nos quidē ſm hūc modum exiſtimamꝰ oportere probari fidelia documenta.

CAP. IIII. De inſtrumētis incaute compoſitis.

Si tñ quiſquam aūt deponens, aut mutuās, aut aliter contrahens, coutētus ſit ſcriptura c ſola eius cū quo contrahit: in ipſo erit, vt ſciat qua in illius fide totum ipſe ſuſpendit. & qdem quantū ex ſcriptura nō ſufficiēs d videbit̄ fides, niſi ſm nr̄am legē adijciat̄ documento credulitas, e aut præſentia teſtiū f coram qbus ꝯtractus eſt factus: aut forſan nouiſſimum eius rei refugiū inuenerit, g. dicimus aūt quod ex iureiurando eſt. nam non infirmamus, quod factum eſt. nam falſitates & b imitationes metuentes, & nudis eis exiſtentib. nō credentes, i hmōi ſubtilitatem cauſæ addimus: nō vt credētes priuemus fide ſua circa amicos, ſed vt quantum poſſibile eſt, & perfidiā & negationem k multis reconuincamus modis.

CA. V. Quomodo tabelliones caute debeāt inſtrumenta componere.

Notarius antequam in inſtrumento ſui nominis faciat mentionem, in ſubſcriptione ſcribat nomina teſtium: & iudex aduertere debet ſimilitudinem & diſſimilitudinem literarū, & etiā ſignum tabellionis. Angelus.

Sed & ſi † inſtrumenta l publicè confecta ſint licet tabellionū habeant ſupplementū, adijciat̄ m & eis antequam compleantur (ſicut dictum

vt C. de teſt. l. iuriſiurādi. Item caue tibi quia tā ſcriptura q̄ reprobat̄. quàm q̄ ad reprobādū inducit̄, am bæ ſunt priuatæ. Item not. q̄ ex hoc colligunt qdam vt hodie ſemp plus credat̄ voci viuæ quàm mortuæ. & ſic corrigit̄ ſm eos C. eo. l. in exercendis. ſed certo hic loquit̄, qñ ex vna parte eſt inſtrumentū, cui volebat derogari, & teſtes qui ꝑ inſtrumento teſtificabant̄: ex alia vero parte ſola collationis diſſimilitudo. vnde nō ſola vox viua, ſed cū inſtrumento iuncta vincit vocē mortuam, & etiam plus eſt: quia ſcriptura quæ vincitur, eſt priuata. Item caue tibi qa hæc inſtrumenta non ꝯdicunt ſibi in ſnia. ſed diuerſa ſunt. nam primum dicit te aliqd mihi debere: & dico à te ſcriptum: & tu ꝓfert aliud in quo cōtinet̄ de permutatiōe vel aliquo alio quod cum alio feciſti: qd̄ ego confiteor te feciſſe: & ſi hoc ſecūdum ſit diſſimile primo in literis, per inde videt̄ ac ſi non ſit verū quod contra te induco, ſed falsū vnde melius diceret hæc litera, plus voci viuæ credi quàm diſſimilitudini quæ inducitur per mortuam vocem, ſed per ſcripturam. Ex prędictis patet, quòd non plus voci viuæ quàm mortuæ ſit credendum: ſed æqualiter duobus teſtibus, & inſtrumento: vt C. e. l. in exercēdis. ſed quatuor teſtes vincerent inſtrumentum, qui dicerēt aliter rem proceſſiſſe, quam ſcriptum ſit. vt C. de probat. l. cum precibus non aūt tres: quia tabellio vice teſtis vnius obtinere videt̄, ſm quoſdā, vt ff. de teſta. l. Domitius. & hoc directo: per obliquum aūt ēt duo vincūt: vt C. de cōtrahen. ſtip. l. pen. in fi. vel ibi loquit̄ in priuata ſcriptura quæ vincit̄. in caſu tñ non recipitur probatio contra ſcripturā: quia iuris & de iure eſt pſum ptio: vt C. arb. tu. l. fi. ecōtra ſcriptura vincit vocem viuam quia in multis caſibus res acta per ſcripturam valet: & probat̄ nō per teſtes: vt per has leges ꝓbatur: vt C. ſi mi. ſema. di. l. ſi alterius. & de non nu. pec. l. generaliter. & de teſtibus. l. teſtium. & quę reſ. face. poſſ. l. hac conſultiſſima & ff. de prob. l. cēſus, & C. de iure emphy. l. j. & C. de ſacroſan eccl. auth. hoc ius porrectum. & ꝭ. de æqua. do § quia vero coll. vij.

a Prudentiæ. quia poſſet apparere magna diſſimilitudo: & tamē eius, ipſi etiam teſtes eſſent ſuſpecti vnde iudex hoc conſiderat: vt hic, & ff. de teſti. l. e. iij. ibi, tu magis &c.

b Veracib. i. q̄ ſibi videntur inter ſcripturā & teſtes.

c Scriptura ſola. ſine teſtibus facta.

d Nō ſufficiēs hoc intellige. qñ ſuā abnegat eē depoſitionem: aliàs ſufficit: vt ff. de ꝓb. l. cū de indebito. §. fi.

e Credulitas. ſ. teſtium ſubſcribentium.

f Teſtium non ſubſcribentium: vt ꝭ. §. ſed & ſi quis & contrarium ibi poſitum ex l. C eo. l. comparationes. ſolue vt ibi modo diximus.

g Inuenerit. aliàs eſt inueniat̄, & aliàs inuenerit. ſ. ſcripturā ipſam. & aliàs inuenit̄. & quod de iureiurādo dicit. dic ſm Al. qd̄ pars parti deferre qa tenet̄ vel recepta vel referre: vt ff. de iureiu. l. manifeſtæ. & l. iij § ait prætor vel iuſte recuſare: vt C. de reb. cred. l. generaliter §. ſin autem. vel dic veriꝰ. q̄ loquit̄ de iureiurādo à iudice delato. Hęc. n. ſcriptura licet priuata, inducit aliquā coniecturā: vt hic, & C. de ꝓba. l. inſtrumēta. q̄ eſt ſemiplena ꝓbatio. & ſic deferre pōt ſacram. ētiā. & dēt: vt C de reb. cred. l. i bonę fid. & ff. de iurei. l. admonēdi. nec videat̄ hoc durum, quia ſi qlibet poſſet aliquā ſcripturā confingere: vt ſic ei deferat̄ ſacramētū ꝑꝑ timorē falſi. quę incurreret. Itē ꝑꝑ alias multas literas aduerſarij, q̄ poſſent cōparari. Itē & qa qlibet ſi ſcit ſcribere: imo pauci reſpectu eorū q̄ ignorāt: cū pro pluribus lex facta ſit: vt ff. de leg. & ſe. l. nam ad ea. Itē & quia magis deferret̄ reo. quā actori: cum ipſe ſuæ ſcripturæ vel ſui facti melius nouerit veritatē. vt ff. de iure iurādo. l. iuſiurandū & ad pecunias. & qa reus eſt fauorabilior. vt ff. de reg. iur. l. fauorabiliores.

h Et pro i.

i Credentes. i. mutuantes.

k Et negationē. ſ. veritatis. ex hoc no. quod ꝑdicta locum habent, qñ priuatam ſcripturam. quam induco abnegat aduerſarius aliàs ſufficeret cum cauſa. vt C. de non nu. pecu. l. generaliter.

l Inſtrumenta nunc facit tranſitum ad publica inſtrumenta: vt patet ex lit.

m Adijciat̄. i. tabelliones ſcribāt nomina teſtiū in fine inſtrumēti anteq̄ cōpleant. i. ſubſcribant ipſi. & nomen ſuū apponat, ſm Io. licet in antiquis inſtrumētis in principio apponāt: qd̄ hic reprobat̄ & hæc nomina teſtium ſm diuerſas terras diuerſimode ponunt̄ Nā alicubi dr̄, teſtes interfuerūt Titius. & c. alibi ſigna. manu talis &c. vt Florētiæ, & prout cuilibet placet coaptata, hoc tñ ſeruet tabellio. q̄ ſemꝑ ſeruet eandē formā in ſubſcriptiōe in vno inſtrū, vt in alijs, vt cōparatio fieri poſſit, cū opus erit: vt ꝭ. e. §. ſi nullus. Item nunquid certum teſtiū exigit̄ numerus. Rñ. non: vt ff. de teſt. l. vbi & eſt ratio: qa tabellio ē de nu. teſtiū: vt ff. de mil. teſt. l. Domitius. Itē nūqd ſufficit eos debere eſſe pñtes. an rogari. Rñ. nō: vt ff. de teſt. l. ad fidē. niſi i caſib quatuor. vt in ſolutione i ſolutiōes ꝯfeſſione: & in teſtō, & i repudio: vt ff. de teſtibus. l. teſtiū. & ꝭ. de teſt. § & licet in prin. & l ſi. & ff.

† Intervenerit.

† Facit ad hunc §. e. i. in gloſ. j. in prin. extra de fi. da inſtru. vbi definit qd̄ ſit ſcriptura authen.

Teſtes an debeant ſe rogari.

est a) teſtium ex ſcripto præſentia.

CAP. VI. De comparatione notarum.

Oportet b autem iudicantes, & ſi qua ſigna f inuenerint adſcripta chartis, ēt hæc requirere, & legere niti. Plurima nanque nouimus & ex illis apparuiſſe, & non facile fidem ex literarum aliarum c collatione recipere, pp dudum dictas d à nobis cauſas.

CAP. VII. De comparatione literarum.

Si teſtes publici inſtrumēti ſunt mortui vel abſentes, vel alias de facili haberi non poſſunt, nec ēt tabellio, tunc ad comparationem ipſius venitur, præſtito primo ſacramento per petentem comparationem fieri, quod nō malignitatis cauſa, nec aliqua arte ductus comparationem petit. Angelus.

Si verò moriantur oēs teſtes, aut fortan abſint, e aut aliter non facile fit fidem ex teſtium ſubſcriptionibus inuenire, f neque tabellio ſupereſt, qui compleuit (ſi quidē publicè ſit confectum) quatenus teſtimoniū perhibeat pro ſe, g aut non eſt in ciuitate: h ſed neceſſe eſt oīno collationē literarū ſuppletiones eorū, i qui ſubſcripſerint, aſſumere: k tūc competens eſt ꝑperare qdē ad cōparationes (neq.n.eas modis oībus interdicimus) ꝓcēm aūt l ſubtilitatem procedere. m & oīno ſi putauerit eis n iudex oportere credi, ēt iuſiurandū inijcere proferenti: o quia nihil maligni conſcius in eo qd à ſe profert, nec quandam artē circa collationē fieri præparans, ſic vtiī eo: quatenus neq; perimat qcquā p oīno, & ꝓ oīa munitio in rebus q fiat.

Ex hoc §. habes quō & qualiter & quo ordine procedatur ad comparationem inſtrumenti publici ſcripti per diſcipulum tabellionis, vel ipſum tabellionem. Ang.

In his verò, q̄ cōficiuntur publicè documentis, ſi tabellio venerit, & teſtimonium perhibuerit cū iureiurando, ſi quidē nō per ſe ſcripſerit, r ſed ꝑ aliū s miniſtrantē ſibi, & ille ſi viuit, t ſi quidē poſſibile oīno eſt eū venire, & nulla cā prohibet eius aduentū, ægritudo forte valida, aut quęlibet aliarum neceſſita-

& ff. de repu. l. nullum. Alij dicunt, q in obligationibus ꝯtctis in ſcriptis exiguntur rogari, non aliàs: vt ex prædicto §. & licet. Alij dicunt, q ſemper hodie debent rogari, per dictum §.

a Sicut dictum eſt. ſ. de præſentia circa priuatā ſcripturam tantum, vt ſ. § prox. & §. ſed & ſi qs. & §. ſed is. Acc.

b Oportet. poſſet hic §. intelligi in priuata ſcriptura: ſed verius eſt, vt 1 publica loquatur, vt ſit conſtcta materia. & qd dicit, ſigna, i. dicere manu tabellionis: vt ſ nouellis, vel aliud ſimile ſignū, vt crucis: vt j. de teſti. §. t. Vel dic quaſdam notas quas faciunt quidam tabelliões, quæ tamen nihil ſignificant, ſed ad comparationes faciunt, vt hic. & quod dicit legere huiuſmodi ſigna: dic idest colligere & notare. Vnde verſus, Fur antrum, virgo flores, mare nauta, libros Clericus, æquocè ſingula quæque legit. Et nota. q ineptè tranſit ad cōparationem.

c Aliatū. aliàs alienatum. ſ. per huiuſmodi figuras.

d Dictas. vt ſ. eo t. § t. ibi, non n ita.

e Abſint. ita q non poſſunt inueniri.

f Inuenire. quia infirmi ſunt teſtes.

g Pro ſe. aliàs per ſe, idest ſine inſtrumento. aliàs pro te ſine teſtibus viuentibus. qd exponunt quidā in publico inſtrumēto, dicētes q priuato nō habetur fides, niſi fuerit approbatū, etiam ſi appareat nō vitiatum in ſua ſignatura: vt hic colligunt à ꝯtrario ſenſu. ſed ſecus in publico: quia illud per ſe patet & probat. Alij dicunt, q etiam priuato creditur habēti ſubſcriptionem trium teſtiū, ſicut publico. & qd hic dicit, ordinant ita: ſi quidem publicè ſit confectum, neq; tabellio ſupereſt quatenus teſtimonium perhibeat pro ſe. idest pro inſtrumento, vel ꝑ tabellionem, vel teſtes. nec ob. C. de teſti. l. omnibus quia hic ſubauditur, quaſi teſtimoniū: vt C. de fideic. l. ſi. Tu dic retenta ſecunda opinione non ſubaudiri quaſi: & dic. pro ſe, idest pro facto ſuo. nam quilibet teſtis fert teſtimonium pro facto ſuo, idest pro viſu vel auditu ſuo. ſic tabellio. vt C. de falſis. l. ſi qs decurio, vt j e §. in his. non autem in cauſa cuius ꝑiculum & damnum ad eum pertinet: vt ff. qſi app.

Τύπους, notas vetus epitomator Iulianus te ſtc vertit. Contius.

ſic. l. t. §. in propria.

h In ciuitate. ſ. tabellio: vt qa eſt deportatus. vt inſti. de capi. demi. §. quia dr ſine ciuitate, vt ff. de leg. ȝ. l. hi qui. Vel dic, abeſt cā teſtimonij ferēdi, vel ſimili cauſa, vt ff. de iudi. l. 2. §. legatis.

i Eorū. ſ. notariorū, vel ꝯtrahentium ſi ſubſcripſerint. vel dic teſtium: vt ſ. dicit.

k Aſſumere. i. dare fidem ſubſcriptionibus ad ſumēdū alia inſtrumenta, vbi ijdem teſtes ſubſcripſerint: & ſic habet locum qn teſtes ſunt literati, & propria ſubſcripſerūt manu in charta ꝯfeſſionis.

l Autem. pro ſed.

m Procedere. i. iudices volum?. & ſic ſūma ſubtilitas approbat ſic ff. de iu. do. l. ſi mulier. §. ex aſſe, & j. eo. § oportet, in fi. q aliàs reprobatur. ff. de iniuſto teſta. l. poſthumus. & inſti. de fideicō. hęre. §. ſed quia. & ff quib. mo. pig. vel hyp ſol. l. ſicut. §. ſi debitori.

n Eis ſ. cōparationibus.

o Proferenti. i. deferenti ei, q profert inſtrumentū ad probādū, ad quod fit cōparatio: & ēt aduerſarius iurabit: vt j. eo. §. ſi vero nihil. item no. hic ex forma iuriſiurādi quē de conſcientia debere ſatiſfacere. ſic C. eo. l. fi. & de ijs. qui ad eccl. cō fu. l. præſenti §. ſicubi. & de iu. delt. l. fi. §. licentiam. Sed nōne ſufficit ſemel iuraſſe. vt ſ. de ijs. q in gre ad app. §. fi. Quidā ſic: & dicūt illam poſt iſtā cōpoſitā: licet ſit i ordine prior. nā añ illā plures iurabant: vt ff. de dam. infec. l. qui. bona. §. ſi quis ſtipula. vel dic hoc ſpeciale, vt de nouo iuretur: quūa plus ſolet timeri quod ſpecialiter dr, quā qd generaliter. ff. de iureiu. l. itē apud. §. hoc edictū. aliàs incipit ait ꝑtor. & hoc ideo, quia maior ſolennitas in comparatione exigitur, quam alibi: vt hoc ti. & maximè j. eo. §. ſi verò nullus.

Iureiurādo q̄s obligatur.

p Quicquam omnino. ſ. veritatis.

q In rebus. i. in veritatibus. nā res. i. veritas: vt ff de fal. l. j. §. qui in rationibus. & ff. de iureiu. l. quoties.

r Scripſerit. ſ. totum documentum, ſed ſolūmodo comprobauit. Accur.

ſ Sed per alium. i. diſcipulum: ipſe tñ interfuit cōparationi: vt ſ. de tabel. §. pen.

t Si viuit ſ. veniat.

Acci-

de perpe. & temp. act. §. fi. Sed ad quid fieret tunc inſinuatio: cũ nil fieri debeat niſi q̃ reua ſoluat? Rñd. põt eſſe q̃ an nũa p̃ſtatio facienda eſt ex illo inſtrumento: & licet rõne præſentis anni aſſentiret, nõ ita faceret in futurũ. Item quia tractaret de indebito ſoluto niſi inſinuaretur hæc ſcriptura.

erant, in fauorẽ imperiti, ne deciperetur: cũ p̃ſentia tot bonorum virorũ adhibeatur. Tu dic q̃ in eorum odiũ quia aliàs inconuenientes eſſent, niſi tanta ſolennitas adhiberetur: vt ĩ. de tabel. §. j. coll. iiij. Item quia ſe grauauit, vt in ſcriptis contraheret, cũ erat imperitus. vnde quaſi ſe arctauerit, non ſuccurritur ei: vt ff. qui ſatiſda. cogã. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. Item nota hic quinque teſtium numerum adhiberi: vt & aliàs in teſtamento ruſtici: vt C. de teſt. l. fi. quandoque exiguntur plures: vt C. de prox. ſacro. ſcrin. l. vnicuique. lib. xij.

trahẽtes, quatenus priuẽtur neqtia & corruptiõe & falſitatib. & q̃cunq; [a] alia mala corrigentes, p̃ſentẽ pmulgamus legẽ: ijs q̃ dudũ [b] à nobis in collationib. litterarum factarũ p ſcripturã pprię manus ſancita sũt in ſua virtute manentibus proculdubio & in ijs q litteras neſciũt, quæ olim valent in iudicijs, ſuam habentibus firmitatem: qm̃ quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem hæc talia competentem.

CAP. VIII. Imperiti litterarum quomodo caute contrahant.

Contractus ſupra librã auri celebratus in ſcriptis ab imperito litterarũ, quinque teſtiũ eget ſolennitate, inter quos connumeratur tabellio. ſi autem ſine ſcriptis ſit contractũ teſtibus autẽ interuenientibus cauſa deciditur. Bartolus.

Oportet [c] vero õi ijs, q lr̃as neſciunt, & teſtes & oĩno tabularios [d] adhiberi, ĩ qb. locis ſunt tabularij, maximè [e] autẽ teſtes non ignotos ꝯhentibus, vt qdã ſcribãt pro illiterato, aut paucas literas ſciente, alij verò atteſtenẽ, [f] qa ẽt præſentibus eis hæc geſta ſunt, & ſcierunt eum, [g] & ita talium inſtrumentorum ſuſcipiatur fides, manifeſtum exiſtẽs, quia non minus, quàm quinque [h] teſtes in his talibus adhibendi ſunt: inter quos [i] erit & qui ſcribit pro contrahente, aut totum, aut poſt [†] ea, quæ poſt paucas literas illius poſita ſunt: quatenus nihil omittaẽ de ſumma ſubtilitate. Et hæc dicimus [k] ſuper inſtr̃is ex ſcripto confectis. Nã ſi qs facere quemlibet ꝯ̃tractum ex non ſcripto voluerit: hoc manifeſtum eſt, quia aut per teſtes, [l] aut per iuſiurãdũ fidem percipiet: [m] actore quidem teſtes deducente, pulſato autem iurante aut referente, ſicut iudex negotium diſpoſuerit. Vt autem nihil [n] fit neq; horum in emen-

[a] Et quæcunque. ſupple, & quibuſcunque alijs malis quæcunque &c. Sed quæ ſunt hæc alia mala? Rñ. perfidia & negatio: vt ĩ. eo. §. ſi tñ quiſquam.

[b] Ijs quæ dudum. duo dicit hic. §. primum. q̃ ea quæ dicta ſunt de collatione priuatæ ſcripturæ contrahentium, ſunt firma. ſ. vt fiat collatio, ſi illa ſcriptura habeat præſentiam & ſubſcriptionem teſtium, vt C. eod. l. cõparationes. & ĩ. eo. §. ſed is & §. ſed & ſi quis. Itẽ q̃ fiat ſi quis ea vtatur vt ĩ. de ijs qui ingre. ad appella. §. illud. & ſm̃ q̃ ea quę olim valent in iudicijs, ſuam habent firmitatẽ, & in his. ſ. q literas neſciunt, quæ acceperant formam talia competẽtem. i. talibus conuenientem. & hæc antiqua forma narratur ſtatim proxi. §. oportet vero &c. & hæc dictio pculdubio, põt cum præcedentibus vel cum ſequ. legi. & ſic in nullo eſt defectiua hæc littera Alij ſupplent hic, & in his &c. q. d. & his in ſua virtute manentibus. quę ſancita ſunt in his &c. Accurſ.

[c] Oportet. Si vis q̃ fides habeatur inſtrumento. non ſi imponit neceſſitatem. ſic ff. de iuſti. & iur. l. j. nã hęc conſtitutio conſulit tñ: vt ĩ. e §. ſi tñ quiſquã. aliàs imponit neceſſitatem, vt C. de legi. & con. l. i.

[d] Tabularios. plurale pro ſingulari. ſic ĩ. de hær. & Fal. §. ſi vero. & C. de iu. deli. l. fi §. ſin autem dubius eſt. Vel dic. q̃ recipicit multos contractus, vbi ſingulariter multi debent eſſe tabularij.

[e] Maxime hoc maxime abundat. vt & aliàs. C. de teſta. ma. l. fi. §. j nam omnino debẽt eſſe noti. vt dixi ĩ. eo. §. ſed is. vel poteſt cum præcedentibus cõiungi hæc dictio maxime. quaſi dicat, maxime vbi ſunt tabularij: & tunc ſimiliter abundat.

[f] Atteſtentur. i. propriam ſcripturam profiteantur quia &c &c. vt ſubijcit. nam omnes teſtes debent ſubſcribere, vt dicitur in nouellis eo. Acc.

[g] Scierunt eum. i. cognouerunt eum eſſe imperitũ.

[h] Quinque. Sed quare plures exiguntur teſtes ab imperito quàm perito, vt hic innuitur? Quidam di-

[i] Inter quos. l. de numero eorũ erit: q ſcribit pro contrahente. hoc eſt tabellio. & ſic tabellio eſt de numero teſtiũ [t] vt hic, & ff. de teſta. l. Domitius. & C. qui teſta. face poſſunt. l. hac conſultiſſima. Alij dicunt, q̃ tabellio non eſt de numero teſtium: & quod hic dicit, q̃ eſt de numero q ſcribit pro contrahente tantum ille & nullus alius videtur ſcribere totum inſtrumentum, niſi tabellio: quod eſt contra iſtorum opinionem qui caponunt, q̃ quidam ex teſtibus ſcribit totum pro contrahente. capus & finem, non aũt totum inſtrumentum: iam enim nihil ſeruare tur tabellioni. vel dic totum quod erat ſcriptutus contrahẽs hoc eſt confirmationem contractus, idẽ tunc ſcribit totum quod erat ſcripturus, qũ eſt oĩno illiteratus, aliàs parum ſcribere debet poſtea teſtis pro eo, vt ſubijcit ibi, aut poſtea. vnde põt hic notari q̃ nihil ſciẽtis & parũ ſcientis eſt æqualis conditio quo ad numerum teſtium. nam in vtroque caſu adhibentur quinque: vt in hoc. §. ſed non quo ad ſcripturã: qa vnus nihil ſcribit. aliut parũ, forte ſignũ crucis, quod debet præponi: vt dicitur in nouellis.

[†] Et poſt quã imperitus ſanctã crucẽ fecerit, ſic Iulianus hic hẽt. quod in editiõib. Græcis deeſt. Cõ. Tabellio an ſit de numero teſtium.

[t] Qñ notarius gerat vicem vni⁹ duorumve teſtiũ, vide in c. qm̃. contra, in gl. fin. vbi ẽt p doc. extra de proba.

[k] Et hæc dicimus. quæ prox. dicta ſunt.

[l] Per teſtes. ſ. duos, imò tres, vt ſtatim patebit in diſtinctione. ſed dicas q̃ hic tantum defuit ſcriptura, ſed fuit vltra librã auri: ſed & ſi eſſet infra librã auri, duo ſufficerent, vt eadem diſtinctione patebit.

[m] Percipiet. ſ. intentio actoris: & quod dicit de iureiurando. ſ. delato à iudice, vel à parte, quod debet ſuſcipi, vel referri. vel iuſte recuſari. in quibus omnibus erit iudicialis diſpoſitio, vt ſubijcit. & ff. de iureiur. l. iuſiurãdum. §. ſi de qualitate. & C. de re. cred. l. penul. §. pe. & §. ſin autem.

[n] Vt autẽ nihil. abundat vna negatio. vel dic vnã refer-

quæ ſunt diſponere, nec poſſe a poſtquam ingrediuntur monaſterium, vlterius agere quicquam de ꝓprijs, b vtpote dñi rerum non exiſtentes vlterius, eo ꝙ ſanciuerim⁹ nos hmõi viros & mulieres cum corpore & anima ipſo ingreſſu ad monaſterium dedicare c ſe ſuasque ſubſtantias, & ſiquidē diſceſſerint, manere ēt ſic eorũ ſubſtantias in monaſterium, eo ꝙ domini harum vlteri⁹ non exiſtunt: hinc autem metuere, d ne forte quãuis noſtra cõſtitutio multo poſterior e ſit, q̃ ꝙ in prædictam venerabilem domum ingreſſa eſt, aliqui prohiberent eam proſpicere ſuo filio: & oportere f propter prędictũ metum hæc g interpretari, & lege noſtra fieri manifeſta, h quia i nihil læſa ſit aut ipſa, aut filius eius circa eius ſucceſſionem ex memorata conſtitutione: k propterea ſancimus, ſi quis monaſterium habitauerit l vir aut mulier ante prędictam noſtrã conſtitutionē, aut hactenus m habitat, & maximè ſi filijs exiſtentibus, nullam habere neceſſitatem nũc eorum ſubſtãtiam in monaſterium, n ſed filio aut filiæ tranſmittere, aut totam, aut etiam partem ſuæ ſubſtantiæ, aut etiam quo voluerit modo res ſuas diſponere: o vtpote primam illam legem p alia noſtra hac conſtitutione interpretãte (eos enim qui ſemel ante memoratam dudum noſtrã legem monaſteria intrauerint, in nullo poſtea poſita lex contriſtatura eſt, aut ablatura eorum, quæ prius q eis vt liceat, r data ſunt) neq; prius noſtræ legi s impedimētum penitus faciente, eo ꝙ neq; poſſibile t ſit hoc fieri, u vt oportuiſſet x prius diſponere, & ita ingredi in monaſterium. Si verò y nulla tũc tali lege z poſita, in monaſteriũ ingreſſa eſt: quõ fieri potuerit conuerti ordinē legis, & exigere eos, qui prius ingreſſi ſunt in monaſteriũ, illa facere, q̃ pri⁹ ignorata, poſtea per ſacrã noſtrã conſtitutionē ſunt innouata? Sed vnumquenq; competit ſm ſua tpa expectare, & ea quidē q̃ poſt legem ſunt ita quęrere fieri ſicut lex vult: ſi quid aũt ante legē ſubſecutum eſt: hoc non cõmouere neq; perſcrutari, ſed in priori figura relinquere. a Hæc igitur lex ꝑ interpretatione vtili poſita ſic prioris noſtræ illius conſtõnis: vt illa in poſterioribus tpibus ex quo facta eſt, locũ habeat; & ijs, qui poſtea cõuertentur, viris ac mulieribus poſita ſit: ſibique ptãtē in illis cuſtodiat: nihil horũ, q̃ antea fuerint, perſcrutãdo: cũ licentia ſit prioribus viris ac mulierib⁹, qui habitauerũt, aut ēt hactenus habitãt in monaſterijs, & maximè filijs exiſtentib⁹ ſuas res quo volunt diſponere b modo. Tua igit̃ eminentia, quæ placuerunt nobis, & ꝑ hanc ſacram declarata ſunt legem, ſolenniter per programmata ſua omnibus facere manifeſta feſtinet. Dat. Idibus Octob. Imper. Dn. Iuſtin. P P. A. ann. xij. Ioanne V. C. conſ. indict. II.

Deeſt hic conſtitutio, περὶ τῶν ἐκκλήτων σεκιλίας quæ & in editionibus Græcis deeſt, vt ſuo loco in colla x. admonebo. Contius.

TITVLVS V. Nouella 77.

VT NON LVXVRIENTVR HOmines contra naturam, nec iurent per capillos Dei, aut aliquid huiuſmodi: neque blaſphemetur in Deum.

Luxurians contra naturam, iurans per aliquod mēbrum Dei, aut per capillos aut blaſphemãs Deũ, vltimo dãnatur ſupplicio. An.

Imper. Iuſtin. Aug. ſ. Conſtantinopol.

OMnibus hominibus, qui rectè ſapiunt, manifeſtum eſſe putamus, quia omne nobis eſt ſtudium + & oratio, vt crediti c nobis à domino

a Nec poſſe. hoc in nouatur: quia & poſtea põt: vt ꝟ. de ſan. epiſ. §. ſi qua mulier. coll. 9. Accur.

b De proprijs. quondam.

c Dedicare. i. ad eccleſiã transferre. improprie. n. ponit̃, & hoc itellige, cũ ſeculo abrenũciauerit, vt ꝟ. de mo. §. ſi q̃s. eo. j.

d Metuere. ſe dicebat mulier.

e Poſterior. q̃ ē ꝟ. de mon. §. illud quoq;.

f Oportere. ſupple. & ıð ſacim⁹ oportere.

g Hæc. ſ. dicta in d. l. de mona.

h Manifeſta. ſ. hoc quia &c.

i Quia. i. ꝙ Azo.

k Cõſtitutione ꝟ. de mo. §. illud quoq;. & facit ꝟ. vt fac. no. ꝯſti. col. 5 & ꝟ. vt nulli iudi. lic. habere lo. ſer. §. ſi qñ. coll. 9.

l Habitauerit. licet hodie non habitet, quia deceſſit teſtatus ante conſtitutionem de monachis.

m Haſten⁹. i. adhuc.

n Monaſteriũ. ſ. tranſmittere: q̃d eſt ꝟ. Ac.

o Diſponere. ita. n. erat ante ꝓdictã l. de mona. vt C. de ſac. ſa. eccl. l. generaliter.

p Legem. ſ. de monachis.

q Pri⁹ aliàs prioris.

r Liceat. i. licitum fuerit. Acc.

s Noſtrę legi. ſ. nřa lege: vt ita ablatiuũ ꝯueniat alteri. ſ. faciente: q. d. nec lex poſterior ꝑiudicabit ingreſſis ante legē in ijs, q̃ primo licebãt, vt hic: nec prin licita ꝑiudicabũt ſequẽti legi ꝫ ꝯ q poſtea igrediunt̃: vt ꝟ. pxi.

t Poſſibile. i. conueniens.

u Hoc fieri. i. ſtatui.

x Oportuiſſet. i. ingredietes. q̃d n. peccauit antiqtas. vt C. de teſta. l. teſtamēta.

y Si verò. pro enim. ſic ꝟ. de hær. l. & Falci. §. ſi verò ablatam.

z Lege. cum teſtabiles ſẽt poſtea. Azo.

a Relinquere. Nota legē ad futura trahi: vt C. de leg. & conſti. l. leges. & ꝟ. vt factæ nouæ cõſti. coll. v. & ꝟ. vt liber. dece. §. 1. in fi. niſi caueat̃ expreſſe, vt ad prętérita trahatur: vt C. de vſur. l. eos.

b Diſponere. hæc cõſtitutio eſt inutilis, ſ. cũ nulla de illis ꝑſonis viuat, q̃ ingreſſæ fuerant ante legē de monachis.

Inhabitauerint.

Lex ad futura trahitur.

VT NON LVXuriẽtur hoies ꝯ naturã &c.

OMnib⁹. Crediti. ſ. ſubiecti.

Pla-

+ Aliàs, ſtudiũ vt olno crediti &c.

no

no Deo, bñ viuãt & eius inueniant placationem: a quĩ & Dei miſericordia non perditionem, ſed cõuerſionem & ſalutem vult: b & delinquentes, qui corriguntur, ſuſcipit Deus. Propter quod nos omnes inuitamus Dei timorem in ſenſibus accipere, & inuocare ei⁰ placationem. & nouimus, quia omnes, qui dominum diligunt, & miſericordiam eius ſuſtinent, hoc faciunt. Igitur quoniam quidam diabolica inſtigatione comprehenſi, & grauiſsimis c luxurijs ſemetipſos inſerunt, & ipſi naturæ d contraria agunt: iſtis iniungimus, in ſenſibus accipere Dei timorem, & futurum iudicium, & abſtinere ab huiuſmodi diabolicis & illicitis luxurijs, vt non propter huiuſmodi impios actus ab ira Dei iuſta inueniantur, & ciuitates e cum habitatoribus earum pereant. Docemur enim à diuinis ſcripturis, quia huiuſmodi impijs actibus & ciuitates cum hominibus pariter perierunt. Et quoniã quidam ad hæc, f quæ diximus, & blaſphema verba, & ſacramenta de Deo iurant, g Deum ad iracundiam prouocãtes: iſtis iniungimus abſtinere ab huiuſmodi, & alijs blaſphemis verbis, & non iurare h per capillos i † & caput, & his proxima verba. Si enim k † contra homines factæ blaſphemiæ impunitæ non relinquuntur: multo magis qui ipſum Deum blaſphemant, digni ſunt ſupplicia ſuſtinere. Propterea igitur omnibus hominibus huiuſmodi præcipimus à prædictis delictis abſtinere, & Dei timorem in corde accipere, & ſequi eos, qui bene viuunt. Propter talia enim delicta, & fames, & terræmotus, & peſtilentiæ fiunt: & propterea admonemus abſtinere ab huiuſmodi prædictis illicitis, vt non ſuas perdant animas. Si autem & poſt huiuſmodi noſtram admonitionem inueniantur aliqui in talibus permanentes delictis: primum quidem indignos † ſemetipſos faciunt Dei miſericordia, poſthæc autem & legibus l conſtitutis ſubijciuntur tormentis. Præcipimus enim glorioſiſſimo præfecto regiæ ciuitatis permanentes in prædictis illicitis & impijs actibus poſt hanc admonitionem noſtram comprehendere, & vltimis ſubdere ſupplicijs: m vt non ex contemptu talium inueniatur & ciuitas & reſpublica per hos impios actus lædi. Si enim & poſt hanc noſtram ſuaſionem quidam tales inuenientes, hos ſubtercelauerint: ſimiliter à domino Deo condemnabuntur. Ipſe enim glorioſiſſimus præfectus ſi inuenerit quoſdam tale aliquid delinquentes, & vindictam in eos non intulerit ſecundum noſtras leges: primum quidem obligatus erit Dei iudicio: poſt hæc autem & noſtram indignationem ſuſtinebit.

TITVLVS VI.

Nouella 78.

VT LIBERTI n DECAETERO aureo non indigeant annulo: & vt priſtinis reſtituantur natalibus: & de celebratione o dotalium inſtrumentorum in libertis mulieribus facta, & hoc ipſo etiam nuptias legitimas fieri, & filios ſuos: ſi nuper etiam ancilla fuerit, & ipſam liberam eſſe celebratione dotis, & nuptias legitimas: & qui ex ea proceſſerint filios ſuos.

Imperator Iuſtinianus Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli & patricio.

Perfectis p omnibus bonis à magno Deo datis, exiſtimauimus oportere & ipſas ſeruorum libertates, cum à priore conditione a dominis liberantur, eis omnino puras & infucatas & perfectas efficere: & propterea etiam dedititiorum iniuria liberauimus q libertates: & latinitates velut imperfectas excluſi-

a Placationẽ. i. pietatem vel miſericordiam.

b Vult. non n. vult Deus mortẽ peccatoris, ſed vt cõuertatur & viuat. Al. nam & eccleſia nulli gremium ſuũ claudit, vt C. de ſum. tri. & fi. cath. l. inter claras in fi. epiſt.

c Grauiſſimis. i. Sodomiticis. Al.

d Et ipſi naturæ. C. de ſum. tri. & fi. cath. in epiſt.

e Et ciuitates. ſ. Sodoma & Gomorrha. quod dic vt in hiſtorijs. Ac.

f Ad hæc. i. iuxta.

g Iurant. ſ. iurare abſtinere. & poſt redeunt ad vomitum, quod grauius eſt curare: vt de infirmo dicitur qui recidiuat.

h Et nõ iurare ſ. abſtinare, repete.

i Capillos. ſ. Dei.

k Si enim. ſic eſt. de mon. §. hinc aũt. in fi. § coll. i. Ioan.

l Legibus. C. ad l. Iul. de adul. l. cum vir. & inſtit. de pub. iud. §. item lex Iul.

m Supplicijs. vltimũ ſupplicium ſolam mortẽ interpretamur: vt ff. de pœ. l. vltimũ.

n VT LIBERTI decætero aureo &c.

Hæc prima pars expeditur inf. eo. vſque ad § ſi quis autem.

o Celebratione. in hac ſecũda parte duo dicuntur. vnũ de libera, & aliud de ancilla. & hæc expedit in eo §. hoc ſimiliter.

p Perfectis. põi legi datiue & ablatiuè.

q Liberauimus. vt C. de dedi. liber. tol. Accur.

Excluſi-

Ezec. 18.

Eccleſia nulli gremiũ claudit.

Mors vltimum ſupplicium dr.

† Cõc. c. & ſi Chriſtus. poſt prin. cum glo. ſuper verbo creaturã, ex. de iureiu. vbi phibet iurare p creaturam.

† Facit ad hoc c. vergentis. ex. de hæret.

† Cõc. c. vt clericorũ mores. cũ gl. 2. ex. de vita & ho. cler.

n Nuſquã dies aut cõſul extat huius legis. Contius.

excluſimus: a & iterationes ſuperfluas demonſtrauimus: & Iuliam legem & Largianum b odiuimus ſenatuſconſultum, vtpote in initio inaniter introductum & rectè poſtmodum reprobatum: ſolamque valere Romanam ciuitatem in libertatibus volumus: non locis, non ætatibus, c non alio quodam cauſam diſcernentes. Quoniam autem ſemper aliqd melius de noſtris ſubiectis tractam': etiam ipſum quod perfectius d datum eſt à maioribus, exiſtimauimus oportere adiectionibus ampliare.

CAP. I. De iure annulorum aureorum omnibus libertis generaliter conceſſo.

Propterea ſancimus, ſi quis manumittens ſeruum, aut ancillam ſuam ciues denunciauerit Romanos (neque enim e aliter licet) ſciat ex hac lege, quia qui libertatem acceperit, habebit ſubſequens f mox & aureorum annulorum, g & regenerationis h ius, & non iam ex neceſſitate hoc à principib' poſtulabit: neque indigebit omnino vlla ſcrupuloſitate: ſed libertatis virtute hæc omnia ſubſequentur: hac noſtra lege ex præſenti die inchoante. Non enim aliquid horum, quæ prius facta ſunt perſcrutamur. i Firmamus igitur omnia præcedentia: vt valeant ſecundum eos per quos facta ſunt modos, ſed hæc quidem ſic habere ſancimus.

CAP. II. De reuerentia & obſequio pronis à libertis præſtādis &c.

Libertus licet liber efficiatur ex manumiſſione & ciuis Romanus: tamē manumittens ius patronatus habet, niſi ei remiſerit: & debet libertus patrono reuerētiā exhibere & iniuriā non inferre, ne poſſit in ſeruitutem reuocari. nam ex ingratitudine libertas reuocatur, ſicut donatio. Ang.

Illud vero adijcimus, k vt nihil neque poſt hanc l legem noſtram lædanē patronatus iura. Illa verò, q nos ſācimus in quibuſcūq; oino hæc perſonis ſeruabimus: niſi tñ etiā ab his m libertū, q libertatem donauit, abſoluerit, aut per fideicōmiſſū hoc relinquens, aut in ipſa libertate hoc adijciens. nam ſi hoc ille dederit: oino qui manumittit, abſoluetur n et à patronatus iure, eo q ille hoc expreſſerit. Habeant itaq; hęc oia, qui libertatē meruerunt: veruntamen ſeruét ēt poſt hanc nr̃am ꝯſtõnem eis, q ad talē eos pduxerūt honorē, oēm reuerētiā, o & hoc quod vocaē obſequium, & reuerentiā rectè legibus introductā: quinetiam abſtineant p aut manibus, aut inſidijs, aut alijs ex quibus liberti tale aliqd agentes rurſus † & ſeruitutē ſuſtinēt ſm de his ſcriptas leges, q & reſtituunē priori conditioni. Nā ſi nullum penitus ingratum eſſe circa donatorē pmiſimus, licet fuerit bene natus, ſed donationes infirmas pronūciauimus in ijs, quæ dudū à nobis ſcriptæ ſunt legibus r & in ijs q̃ à nobis quotidie pręcipiunē: quō patiemur manumiſſorem, qui æqualis patri s circa libertum factus eſt, ab eo aliquid pati malignum, aut iniurias forſitan aſperas & indecentes, t † ſeu plagas, u aut maximè intolerabilia ſuſtinere dipēdia? Sed ſi quid horum legitimis probationib. cōuicerit x paſſum ſe, q libertatē dedit, vel ei' filios: y poſt pdictas probationes libertum in priori reſtituimus z

Auth. o habita-

a Excluſimus. vt C. de Lat. liber. tol.
b Largianū. qđ ita ſtabat circa legē Iuliā: vt inſtitu de ſuc. lib. § penul. & q̃ erat differētia inter Latinos & dedititios & plene liberos, dic vt inſtit. de lib. §. fi. Ac.
c Aetatib. manumiſſi, vel manumiſſoris vt inſti. de libert. in fi. niſi ſit minor. xv. an. olim, hodie, avij. vt inſtit. qui nia nō poſ. §. cum autem.
d Perfectius. i. libertas plena. q. d. non ſolū circa minores libertates correxim' ſed etiā circa plenā.
e Neque enim. interpoſitio eſt.
f Subſeqnens. i. ſubſequenter ſtatim.
g Annulorum. qđ ideo ſic dr̃. quia olim nō poterant liberti ſm quoſdam ferre annulos. Sed nos ꝯ: qa l. cautum nō inuenit: ſed bene ferebant ex neceſſitate: & erat imago libertinitatis: vt C. de iur. aur. an. l. vltimū. & habet patronus ēt bon. poſ. ꝯ tabu. vt ff. de bonis liberto l. etiam.
h Regenerationis. vt ingenui nati videātur: non eſt tñ oino idē ſi p principem vt inueniem reſtitui eſſent natalib'. qa iſte vt īgrati accuſari nō poſſunt: vt C. de bo. lib. l. vltimū. ſed hic poſſunt: vt ī. proxi. §. ergo quantū ad dignitates, vel matrimonia eſt hic ſm Azo. non aūt quoad patronū eſt ingenuus: vt ī. §. illud. itē no. hic. q cū aliquid cōcedit, & ea quæ illud faciunt, ad plenū cōcedi videnē: vt C. de bo. vacā. l. ſi qū. lib. x. & ff. de ꝯll. pri. l. fi.
i Perſcrutamur. duo nori.
k Illud vero ad jcimus in Gręca ꝯſtōna de iure patronatus: de qua eſt mentio in inſti. de ſucce. lib. §. ij.
l Poſt hanc. i. poſt remiſſionem iuris patronatus.
m Ab his. iuribus patronatus. Accurſi.
n Abſoluetur. ſ. libertus.
o Reuerentiam. ſ. vt ei aſſurgat & ne temere in ius eū vocet. hoc ēt ſi fuerit remiſſū pronatus iuſ: vt C. de liber & eorū lib. l. fi. & C. de bon. liber. l. fi.
p Abſtineant. etiam poſt remiſſionē iuris patronatus.
q Scriptas leges. vt C. de lib. & eorū lib. l. pen. & antepen. & l. fi. & ff. de lib. agno. l. alimenta. §. j.
r Legibus. vt inſtit. de donat. §. ſcien-tū. & C. de reuoc. donat. l. vlt. Accur.
s Patri. dilexit enim eū vt pr̃ manumittēdo: ſuccedit ei vt pr̃ filio ab inteſtato: vt inſtitu quib mo ius pat. pote. ſolu. §. prę terea. Accur.
t Indecenter. aliàs indigētes. aliàs indecentes.
u Plagas. ſ. verberū.
x Conuicerit. i. probauerit.
y Filios. Not. de filio: quia non ſic de extraneo hærede, vt ff. de verb. ſig. l. ſciendum & C. de ope liber l. j. & de liber. & eorum libe. l. libertu-
z Reſtituimus. etiā ſi

Conceſſo aliquo cōcedit & illud &c.

Libertus quas operas pronꝰ præſtet.

† Facit. c. ij. i gl. vl. in me. eſt. de poſtula. pla. & gl. i c. vlt. poſt prin. de dona. extra.

† Aut indigentias

habitu: nominum [a] quidem perſcrutatione, & propter hoc diſpendijs, oẽs eripientes: iuſtitiam autem vbiq; & æquitatẽ, & q̃d legiſlatorem decet, & quod placet Deo, & liberto, & dudum dño cõſeruantes. Quapropter [b] ſint quidem & liberti & ingenui, [c] ſiue ij, qui dudum [d] manumiſſi ſunt, & euidenter eis hoc largitum eſt: ſiue illi, qui poſt hanc legem noſtram ad ingenuitatẽ venientes, tanquam bene nati iam facti viuant, & debitum honorem manumiſſoribus reddant: vt non denuo & libertate, & bene natione cadant, tanquam indeuoti ingratique conuicti, & à lege damnati. Eruntnanque ita perpetuè liberi & ingenui, ſi manumiſſoribus eorumq́ue filijs incõfuſam & liberam ſuã venerationem & reuerẽtiam deuotionemq́; ſeruauerint: quibus videlicet conſeruatis, nunquã ad priorẽ relabentur fortunam. [e]

CAP. III. Si libertam ſuam patronus vxorem habere maluerit.

Nulla dignitas prohibet cum libera nuptias contrahi: cum ancilla autem contrahens matrimonium, liberam eam facit, & natos ex ea productos. Bartol.

SI quis autem libertam [f] ducere voluerit, aut [g] legitimam facere coniugem, cuiuſlibet dignitatis exiſtens: [h] nuptialia conficiat documenta (hanc enim ſolam poſt manumiſſionẽ obſeruationem [i] adijcimus [k]) & ſint etiam præcedentes [l] filij, ſicut & qui poſt dotalia nati ſunt, liberi & ingenui & ſui, & patris ſucceſſores: & à poſtulatione annulorum aureorũ, & priſtinum [m] nataliũ liberati, nullamq́ue penitus habentes differentiã ad cętera ingenuorũ matrimonia. Libertas enim matris, inſuper & documentum nuptiale, ſobolem liberam & ingenuã & patri ſuccedentem demonſtrabunt: & ita rebus & veritate [n] toti efficiuntur, vt ſi cui [o] ét ex ſeruiente muliere procreentur filij, & voluerit ille poſtea mulierem manumittere, & dotalia conficere documenta: mox [p] cum ipſa dotis inſcriptione & filijs competet [q] libertatis ſimul & ſuorum ius: non requirẽtibus nobis ſpecialem libertatem in filijs fieri, & ſimul manumitti cum matre, aut poſtea, vel ante eam forte libertatem accipere: ſed conſcriptione ſola nuptialium documentorum mox eis [r] etiam libertatem donamus. Quod enim maius vtique oſtenſiuus eſt pater libertatis filiorum indicium, [s] quàm vxorem [t] oſtendere liberamque ſimul & legitimam nuptialium documentorum conſcriptione? [u] Si enim miles relinquens legatum alicui ſuarum ancillarum, ipſa donatione legati & libertatem dare videatur [x] quomodo non multo magis pater ſi documentum nuptiale cõſcripſerit, habebit proprios filios ex hoc ſolo & liberos & legitimos ſucceſſores? Neque enim quilibet eum putaturus erit voluiſſe filiorũ quidem matrem legitimam [y] eſſe, & hoc tam magnum ei donaſſe opus libertinis: proprios autem filios ex ſuo natos ſemine, adhuc relinquere ſeruituros. Hoc ſimiliter [z] quidẽ pro manumiſſoribus, ſimiliter autem, & pro manu-

ſi patron⁹ remiſit patronatũ: vt ſ. in prī. hui⁹ §. dī. & C. de bo. libe. l. vlt. & tunc reuocatur i ſeruitutẽ: forte ét ex his cauſis, ex q̃bus reuocat̃ donatio: vt hic innuit. ſi aũt nõ remiſerit: ét pro leui culpa reuocabit̃, q̃ cõſiſtet in faciẽdo, vt C. de lib. & eorũ libe. l. ſi manumiſſori. nõ autem ſi in non faciẽdo, vt C. de libe. cau. l. ſolo.

[a] Nominum. quia nõ dicunt̃ hodie dedititij vel Latini. nã & nomine ſublato effectus tollitur: vt C. de ſer. l. à nullo.

[b] Quapropter. breuiter oia repetit, quę dixerat à pñ ꝯſtĩtis.

[c] Et ingenui. quantũ ad oia p̃terquam reſpectu p̃roni. Acc.

[d] Qui dudum i. ante hanc legem.

[e] Fortunam. ſ. ſeruitutis.

[f] Si quis autem libertam. ſ. ſuam.

[g] Aut. pro id eſt.

[h] Exiſtens. olim aũt licebat patrono libertã accipere: niſi eſſet p̃ſon⁹ ſenatoe. vel ſenatoris fili⁹, vl̃ ſimili dignitate poſitus: vt C. de nupt. l. vxorẽ, & ff. de ri. nu. l. lege Iulia. & l. oratione. & idẽ in ſponſalibus: vt ff. de ſponſa. l. oratio. hodie verò indiſtincte heri p̃t ét ab ijs, q̃ ſunt in dignitate, dũmodo ſcriptura intercedat: vt hic, & idẽ puto eẽ, vt libertũ patronã accipere poſſit: licet olim eſſet ꝯ: vt C. de nup. l. ſ.

[i] Obſeruationem. ſ. vt interueniat ſcriptura.

[k] Adijcim⁹. de nouo.

[l] Præcedentes. ſ. ante dotalia inſtra.

[m] Priſtinum. i. priſtinorũ, vt ſit ſyncopatũ: & ſic ponit̃ vicenũ. i. vicenorũ. ff. ad leg. Rhod. de iac. l. nauis. §. cum autẽ.

[n] Et veritate. ſ. quia in veritate eſt ꝯtractum matrimonij, & filij iuſti ex eo procreati ſũt. aliàs ꝯ. & dic hic, vt diximus ſ. de trien. & ſemiſ. §. ſi. coll. ſ.

[o] Vt ſi cui. cautè mutat caſum de liberta ad ancillã. q. d. adeo prædicta ſunt vera in liberta, vt in ancilla idem ſit.

[p] Mox. i. ſtatim.

[q] Competet. aliàs cõpetens. Acc.

[r] Et. ſ. filijs.

[s] Indiciũ. aliàs indicium: aliàs iudiciũ, i. voluntatem. Acc.

[t] Vxorem. ſ. illorũ filiorum matrem. R.

[u] Conſcriptione. & ſic no. q. ſiue ſpecialiter fuerit manumiſſa, vt ſ. dixerat ſiue ſolũ accepta eſt ancilla in vxorem à dño: eo ipſo habet duo. & q. libera eſt: & q. legitima vxor: vt hic, & ſ. in rub. ſ. ſi. itẽ ſi non fieret libera, ex ipſa conſcriptione dotaliũ inſtrumentorũ non eſſet vxor: cum inter ſeruũ & liberũ non ſit matrimoniũ: vt ſ. de nup. §. ſed & captiuitatis. Item ſi alij dat ſciẽter in vxorẽ, vel patit̃ eã nubere, eſt eo ipſo libera: multo magis ſi ipſe eam accipiat, vt ſ. de nupt. § ſi vero ab initio. Accur.

[x] Videatur. vt ff. de teſta. l. Titius. §. 1. ſed nõ ſic in pagano: vt C. de teſta. milit. l. ex his.

[y] Legitimam. i. ingenuam vel vxorem.

[z] Hoc ſimiliter. nũc reſpicit primam partem

[1] Facit c. propoſuit, & c. ſi. ext. de ꝯin. ſer. non ma.

manumiſſis a ſancim*. Nā ſi ea q̄ in præcedentibus dicta ſunt manumiſſoribus non ſeruamus: b ſegniores c forſan hoīes circa libertatis largitatē efficiemus. Nobis aūt oē extat ſtudiū ſubſiſtere libertates d atq; valere, & in noſtra florere & augeri republica. etenim huius cauſæ deſiderio e & in Libya & in Heſperia tanta f ſuſcepimus bella & p̄recla ad Deū religione, & pro ſubiectorum pariter libertate. Facimus autem nouum g nihil, ſed egregios ante nos imperatores ſequimur. Sicut. n. Antoninus Pius cognominatus (ex quo etiam ad nos appellatio hæc peruenit h) ius Romanæ ciuitatis prius ab vnoquoq; ſubiectorū petitus, i & taliter, k ex ijs qui vocanē peregrini, ad Romanam ingenuitatē deducens, ille l hoc oib. in cōe ſubiectis donauit, m & Theodoſi* n iunior poſt Conſtantinum maximum ſanctiſſimæ huius ciuitatis cōditorē filiorū prius ius petitū in cōe dedit ſubiectis: o ſic p ēt nos hoc videlicet regenerationis & aureorū annulorum ius vnicuiq; petentium datū, q & dāni & ſcrupuloſitatis p̄bens occaſionē, r & manumiſſorum indigēs auctoritate, oībus ſimiliter ſubiectis ex hac lege dam*. Reſtituimus.n. naturæ ingenuitati dignos, non ſingulos decætero, ſed oēs s deinceps qui libertatē à dñis meruerint: vt hāc magnā quādam & generalē largitatem nr̄is ſubiectis adyciam*. Quæ igiē pro indulgentia ſubiectorū noſtræ placuerūt clemētię p hāc legē: hęc tua celſitudo cognoſcēs, nr̄is ſubiectis faciat manifeſta p programmata propria & hic, & in p̄uincijs: vt diſcāt, qa noſtrorū ſubiectorū per oia curā habemus: ea q̄ pro vtilitate eorū ſunt ſancientes. valebit autem hæc lex in ſubſequētibus oibus, & eis qui poſtea emerſerint caſibus, quod.n. receſſit, non perſcrutamur. Dat. xv. Cal. Feb. CP. Imper. Dn. Iuſtin. PP. Ann. XV. Arione. V.C. Conſule.

TITVLVS VII.

Nouel. 79.

APVD QVOS OPORteat cauſas dicere monachos & aſcetrias.

Monachi & moniales pro cauſis eorum coram epiſcopo debent conueniri, qui diſponere debet, an per ſe, vel per alios debent reſpondere, et ſecundum legem et ſacras regulas debent ſoli epiſcopi de talibus cognoſcere & iudicare. Angelus.

Imper. Iuſt. Aug. Mennæ archiepiſ. Conſtan. & vniuerſi eius tractus patriarchę.

REm cognoſcentes non rectam fieri in hac t regia ciuitate, cōi lege exiſtimauimus hoc mederi, inchoantes quidem ab hac feliciſſima ciuitate: in omnia vero loca ea quæ ſubiecta u ſunt diſtendentes. Quidam.n. volentes corrūpere orthodoxę fidei honeſtatem, ſi quidem litē habuerint quaſi cum monachis aut aſcetrijs, x ciuiles iudices interpellant: at illi y mittunt exſecutores prę ſumentes z accedere intra loca ſancta, & monachos trahere, a atq; monaſteria, vel aſcetrias inquietare forſan eas quæ non videntur, b & hinc iniuriā & confuſionem nō paruam adorabilibus fieri locis. Propterea igiē ſancimus, ſi quis quācunq; habuerit cām cū aliq̄b* venerabilibus ſanctimonialibus, aut ſacris virginibus, aut mulieribus omnino in monaſterijs conſiſtentibus, Deo amabilem ciuitatis illius epiſcopum interpeller, c ille vero mittat, & cū omni honeſtate, q̄ ſunt de perſonarum pręſentia

 diſpo-

tem' tite.

a Pro manumiſſis. ſ. vt ſint ingenui.

b Seruamus. ſ. ius patronatus. & ſic C. de bon. quæ lib. l. 2. ibi, proſpiciendum eſt.

c Segniores. i. pigriores. Acc.

d Libertates. vt reciperemus eos ab hoſtibus.

e Huius cauſæ deſiderio. ideſt vt augeremus rempublicā.

f Tanta. ſ. vt pij dicamur: vel lege abſolute tanta. q. dicat multa.

g Facimus nouum. i. extraneum, vel mirabile: imo conſuetum in ſimilibus. & ideo dua ſimilia ponit non eadem. Primum eſt Antonini, Secundum Theodoſij.

h Peruenit. vt dicamur pij. Acc.

i Petitus. i. rogatus Imperator, vt hoc ſtatueret. vel dic à quocunque qui vellet eſſe ciuis Romanus.

k Et taliter. ſ. dando ſingularia priuilegia.

l Ille. ſ. Antoninus. & dic hoc. ſ. ius Romanæ ciuitatis qđ eſt ſupra.

m Donauit. vt quicunq; ciuitatē Romanam habitaret, ciuis Romanus eſſet: vt ff. de ſtatu ho. l. in orbe. quæ lex eſt Antonini. nec ſit opus ſpeciali impetratione.

n Theodoſius. ſicut repete.

o Subiectis. vt C. de iu. deli. l. 1.

p Sic. à ſimili.

q Petentiū datum. olim per ſingularia reſcripta.

r Occaſionem. occaſionem dico indigētem authoritate manumiſſorum. i. manumittentiū: quia non ſolebant liberti facile natalib. reſtitui. niſi conſentiente patrono & eius filio: vt ff. de nata. re. l. 2 & l. pen. & l. fi. j. reſpon.

s Sed omnes. repete per &c.

APVD QVOS oporteat cauſas dicere &c.

t REm cognoſcentes. Hac. i. Conſtantinopolitana.

u Subiecta i. ſcripta j. eo. conſtitutione.

x Aſſiſtetrijs. ideo qđ aſſiſtant orationibus & ieiunijs quotidie: quas vulgo appellamus recluſas. Aſſiſteriæ q̄ ſunt.

y At illi. ſ. iudices ciuiles.

z Pręſumētes. ſ. executores. Acc.

a Trahere. ſ. ad iudicium.

b Non videntur qa ſtant recluſæ. vt ſup. dixi.

c Interpeller. Nota q monachus ꝯuentus, licet pro mortuo, vt ſeruus quantū ad mundū reputetur: vt C. de epiſ. & cle. l. Deo. ſed reſpondet per abbatem vel ſyndicos ſeu œconomos: vt j. de ſanct. epiſ. Monach* pōs conueniri.

diſponat:ſiue oportet per abi:ates, ſiue per reſponſales, ſiue per alios quoſlibet hoc fieri. ipſi vero cũ oi veneratione ſacerdotali cãm examinent & judicẽt. & ciuiles nõ ſint penitus eis iudices, neq; confundant eorũ honeſtatẽ, cũ idonei ſint Deo amabiles ſingularũ ciuitatũ ẽpi, [a] & quæ de lite [b] ſunt, & de cautela [c] iudiciorum diſponere, et iudicare honeſtè atq; ſacerdotaliter, & ſẽm leges noſtras, & ſacratiſſimas regulas. Sic enim & qui aliquã rõnem habere putant, merebunt iuſtitiã, & honeſtas ſacratorum inuiolata integraq; ſeruabitur. Cõis igitur ſit lex, habeatq; cuſtodiam & à glorioſiſſimis p̃fectis qui per cunctas exiſtunt diœceſes, [d] & Illyrici dicimus, & Libyæ, Italiæq;, & Occidentis totius, & à glorioſiſſimis præfectis vtriuſq; Romę, & magnificentiſſimo prætore populorũ, & iudicibus gentium, eorumq; officijs: & nulla eius fiat oino corruptio, ſed integra ad honorem reuerendiſſimorum monachorum cuſtodiatur. Hæc aũt [e] ẽt tua celſitudo cognoſcens, & ipſa cuſtodiat in hac feliciſſima ciuitate, & eius [f] ↄfinijs. vtatur aũt ad Deo amabiles ciuitatum metropolitanos (quorũ ipſe ſuſcepiſti ordinationem) proponens proprijs literis hanc nr̃am legem. Verum illi ſub ſe cõſtitutis ẽpis hæc nuncient, vt ex paucis literis vna continuatio legis ad oẽm perueniat ditionẽ. [g] Sed ẽt accelerari lites ſancim' monachis illatas, vt non mens eorum [h] occupet circa litis ſolicitudinem: ſed velociter liberati ſacris operib. obſecundẽt. [i] Sciant igitur qui præter hęc aliqd egerint: ſi q̃dẽ iudex ſit qui talẽ proferre ſñiam [k] p̃ſumpſerit, q̃a ab adminiſtratiõe repellet tanquã diuinitati contumeliã faciens, & pęna x. libr. auri vna cum officio ſuo mulctabit, ſacratiſſimo nr̃o dãda ęrario. Exſecutores aũt p̃ſumentes offerre oino admonitionẽ: ab ipſis Deo amabilib. ẽpis p̃hibeant, & retrudant [l] in locis, q̃ decaneta † nuncupant, pęnas competentes paſſuri: exactionem nullã de cætero agere permittẽdi. Hac valente lege, [m] ſiqs cũ aliquo reuerẽdiſsimorũ monachorũ aut virginum aut mulierum oino ſacrarũ, & in venerabilibus monaſterijs habitantiũ habuerit cauſam. De clericis etenim & ordine conuẽtionis eorum iam leges cõſcripſimus, quas valere & firmas eẽ oi volumus modo. † Scriptũ exemplar viro clariſſimo Ioanni præfecto ſacrorũ Orientis prætorio: iterũ excõſuli ordinario & patricio. Scriptũ exemplar Baſilidi glorioſiſſimo magiſtro ſacrorum officiorũ. Scriptũ exemplar Lõgino glorioſiſſimo præfecto vrbi Dat. vj. Id'. Mar. CP. Imp. Dn. Iuſt. PP. A. ann. xv. Arione. V. C. Cõ.

TITVLVS VIII.
Nouella 80.

DE QVAESTORE.

Officium quæſtoris in inquirendis perſonis in urbe Conſtantinopolitana manentibus cõſiſtit, & ſi Conſtantinopolitanæ ciuitatis ſunt ciues, eorum cauſas & negotia celeriter expedire,

epiſ. § prouidere. & hic ſubijcit, ſic ergo à ſimili conci- piam libellum nomine filij. & reſpondebit pater: vt C. de bon. mate. leg. j. aduentitia in hæreditate filiofam. del sta triplex in agendo & rñdendo adhibetur diſtinctio, vt diſtinguatur. an ambo conſentiant in adeũdo. ſ. pater & filius: an filius tñ: an pater tñ: vt C. de bon. quæ liber. l. vlt. in ijs qui ſunt in tutela vel cura ętas diſtinguitur. & abſentia conſideratur: vt ſi ſunt pupilli, qui fari p̃nt, de his poſſit concipi libell' authoritate tutoris: aliàs de tutore tñ: vt ff. de admini. tut. l. 1 § j. ſed & hic ſi contra collegium nomine monachi p̃ponatur non reprobatur, arg. ĩ. de ſanc. epiſc. §. ſportularum eodemq; modo puto ſeruari, ſi monachus agere velit. Sed nunquid iurabit monachus de veritate dicenda, ſi agatur de eo, quod per eum factum eſt, ad ſimilitudinem minor. xxv. annis ? Rñ. ſic, arg. C. de queſt. l. interrogari. quia ad iudicẽ ſpectat inquirere veritatem. arg. C. de eden. l. is apud quem. ĩ. de liti. §. omnem: collat. 9. ibi, veritate perquiſita. de calũ. autem non iurabit, cum principales p̃ſonæ debeant iurare: ſed monachus nihil habet vel per leges, vel per canones: vt infra vt lit. iurent. §. 1. in prin. & ĩ de monac. §. illud. coll. 1 item quid de exemptis ? Rñd. ſub Papa conueniri.

Monach' an de veritate dicenda iurare debeat.

[a] Epiſcopi. ſed executioni mandantur per iudicem ciuilẽ: vt infra, de ſan. epiſ. §. ſiquis contra aliquem.

[b] Lite. ſ. vt dent dilationem, & cauſam examinent.

[c] Cautela. i. qualiter caueat iudicio ſiſti, & iudicatũ ſolui, & rem ratam haberi ſẽm qualitatem perſonarum: vt inſti. de ſatiſ. §. ſed hodie. Sed quidam dicunt, quod hoc pignus accipere debet epiſcopus.

[d] Diœceſes. ſic C. de epi. & cler. l. nulli. §. quod ſi inuito.

[e] Hæc aũt tua. loquitur Mennæ patriarchæ Conſtantinopolitano: vt in inſcriptione. ſ. eod.

[f] Et eius ſ. ciuitatis.

[g] Ditionem. i. nationem.

[h] Eorum. monachorum.

[i] Obſecũdẽt. hęc eadẽ rõ & in alijs clericis eſt: vt C. de epi. & cler. l. omnes qui vbicunque.

[k] Sententiam. ad monachos miſſam vt ad iudicium veniant ciuilis iudicis reſponſuri: & ſi epiſcopus rõnem non fecerit, v' alius iudex ciuilis erit iudex: vt inf. de ſanc. epiſco. §. ſiquis autem pro pecuniaria cauſa. colla. 9. Ac.

[l] Retrudantur. ſ. executores iſti. Acc.

[m] Lege. eo quod alij ſcripſerunt. quorũ dicta noſtra ſunt; vt C. de epiſ. & cleri. l. cum clericis. & l. ſi quis. & l. omnes qui vbicunque. quas leges facimus: vt C. de vete. iure enucle. l. 2. §. merito. & hodie eſt expeditum: vt ĩ. vt cleric. apud pro. epi. §. primo.

[n] DE QVAESTORE.

Hanc non lego. ſed quidam ſic not. primo de Dei auxilio, ſecũdo de reſcript. reparan. vt in

† Al. lib. p̃ter. 1. in dictione decaneta fortaſſe ſ. gr. dicatheca legendũ. vt locũ intelligas in quem rei detruderẽtur, donec iudicatũ eẽt.

† Sequentia deſũt in editione Scrimgeriana.

expedire, extraneos ad ſuas prouincias cum ſuis bonis remittere, & alios expellere et validos et potentes operari facere: exceptis infirmis corpore, qui dimitti debent. Bar.

Imper. Iuſt. Aug. Ioanni glorioſiſſ. ſacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconſuli & patricio.

CVm Dei auxilio [a] ſemper omnē facimus prouidentiam, vt ſubiecti ab eius clemētia tradita nobis, illęſi ſeruentur. itaq; & leges ponimus omnem eis [b] curantes iuſtitiam, & quod paulatim ✝ labitur, reparare [c] feſtinamus: inſuper etiā adminiſtrationes inuenimus, quæ caſtigantes quod inhonoratum eſt, mediocriora [d] faciunt delicta, quale videlicet aliquid [e] prætores [f] populi in hac feliciſſima magna vrbe, vtiliſſimo ex ipſo rerum experimento omnibus regiam hanc ciuitatem noſtram habitātibus approbatum. [g] Ex hoc igitur experimēto & aliud q̄ddam medela egens moliri & adinuenire, legi & cingulo iuſtum exiſtimauimus. Inuenimus enim, quia paulatim prouincię quidem ſuis habitatoribus ſpoliātur: magna verò hæc ciuitas noſtra populoſa [h] eſt turbis diuerſorum hominum, & maximè agricolarum ſuas ciuitates & culturas relinquentium. Hæc ad præſentem legem nos reſpicere procurauerunt, & ad cingulum [i] quod nunc à nobis penè nouatum eſt: cui nō piget nos de publico & annonas dare, & ſufficiens etiam officiūm conſtituere, & ex negligentia eius periculum releuare. Cingulum etenim hoc accipiēti, quæſtoris imponimus [k] nomen. ſic enim & in initio inuenientes, dicimus autem priſcis temporibus, in quibus vocabant inquiſitores ad hoc venientes officium. Volumus autem cingulum habentes hoc reſpicientes ad Deum, noſtrumq; timorem, & legem, requirere ad magnam hanc ciuitatem venientes, ex quacunque prouincia ſunt viros: ſiue mulieres, aut clericos, ſeu monachos, vel monachas, ſiue externarum [l] ciuitatum aduocatos, aut alterius cuiuſcunq; fortunæ vel dignitatis exiſtant, & perſcrutari qui ſint, aut vnde venerint, & qua occaſione. & ſi quidem agricolæ ſint, intendere quibus [m] noſtrorum iudicum horum [n] competunt lites, & his imminere, velociterq; eos eripere difficultatibus, propter quas huc venerūt, & feſtinanter, vnde venerunt, eos remittere competentia fruentes. [o] Si verò aliqui ſint agricolæ conſtituti ſub dominis, & egentes eis [p] ad hanc venerunt regiam ciuitatem: præparare poſſeſſores, citius eas diſcernere [q] pro quibus venerunt cauſas, & remittere merentes [r] mox quæ iuſta ſunt. Si verò forſitan ad reſultationem poſſeſſorum venerūt, & aduerſus eos dicant cauſas: & ſi quidem multitudo ſit, plures quidem remittere continuò ad prouinciā, duobus aut tribus relictis, qui ſecundum colitigātium ſchema [s] litem exerceant: [t] & ita eum imminere litis [u] auditori, & procurare citius incidi [x] negotia, vt non longitudo eis fiat temporis, & maximè agricolis: quorum & hic præſentia ſuperflua, & agriculturæ vacatio damnum & ipſis & poſſeſſoribus facit. Si verò neq; agricolarum ſit aduenīēs multitudo, ſed quidam forſitan alij, aut etiā litigaturi aduerſus alios, & hic tardent, non quieſcere, ſed cum omni inſtantia iudices vrgere cum feſtinatione eos cōtentionibus abſoluere, & litibus liberatos remittere in ſuas ciuitates, & prouincias habitare. Si verò forſan cum inſtiterint [y] auditores litis, aut agricolarum domini, [z] qui à nobis ſunt iudices ſtatuti, vt litigantes aut obſeruantes liberent, ipſi adhuc differant, & non citius eos à litis obſeruatione liberauerint: tūc ipſum, [a] qui a nobis in hoc cingulo conſti-

in prin. & tertio de veneranda camere. i. ſine ſtatu: vt infra eo §. ſi verò vita occaſionē. in fine.

a Cum Dei auxilio. ſic ī. de armis I princip. & C. de vete iure enuc. l. 1. in prin.

b Eis. ſubiectis.

c Reparare. ar. pro reſcriptis. qd' dic, vt ī. de hære. & Falci. §. ſemper igitur.

Reparari debēt antiqua reſcripta.

d Mediocriora i. pauciora. ſic C. defen. ciui. l. per omnes.

e Aliquid. renouatum &c.

f Prætores. repete, caſtigatum dico per edicta & interdicta ſua.

g Approbatum. ſ. caſtigatum: dico approbatum ab omnibus habitatorib. &c. Azo.

✝ Cōc. c. cōſuluit. extra. de Iudæis.

h Ciuitas populoſa. vt ī. de tabel §. ſi. & facit ī. de mā. princ. §. ſi. colla. 3.

i Ad cingulū. ſ. quæſtoriæ dignitatis.

k Imponimus nomen. vt ff. de ori. iu. l. 2 §. deinde cum &c.

l Externarum. aliàs extranearū ff. de capti. l. non dubito.

m Quibus. ſ. aliquis noſtrorum iudicū, quibus &c.

n Horum. ſ. agricolarum &c.

o Fruentes. i. accipiētes, q̄ petita ſunt.

p Eis ſ dominis: vt dent ſibi agriculturæ permanentia inſtrumenta. Ala.

q Diſcernere. confitendo, vel negando. Azo.

r Merentes. vt C de re mi. l tam collatores. & ff. quod cuiuſ. vniuerſi. l. item. §. 1. ar. ff. ad munic. l. municipes. ar. C. de adminiſt. indi. l. reſtituēda.

s Schema. ff. de condic. & demon. l. municip.

t Exerceant. ſ. quæſtionem &c. Al.

u Litis. vt C. de iur. cal l. 2. arg. C. de aucto. præ. l. vlti. argu. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. Pedi°.

x Incidi. i. decidi vel determinari. Al.

y Inſtiterit. ſ. quæſtor. ideſt præceperit iudici expedire, & non fecit. aliàs inſtiterint.

z Domini. no domi num eſſe iudicem agricolarum &c.

a Ipſum. ſ. quæſtorem. Ala.

A poſ-

a Poſſeſſoribus. ſ. in continenti.
b Vt pro vtpote. ſ.
c Sufficiat. quod habent. nam nihil habẽt, vel parum. Azo.
d Decens. ſ. quia forte mendicare erubeſcit. Al.
e Onus. C. de off. pręfect. vrbis. l. vltima.
f Sectari. i. cum dedecore & contumelia expelli.
g Graues. not. defendum ætati & caniciei: vt ff. de termi. moto. l. 2. & C. q ęta. l. v. lib x. & ff. de muner. & hon. l. ſemper in hac.
h Tanquam eb eis. i. ab eius pœnis. Al
i Inſcriptiones. vt. C. de accuſ. & inſeri. l. 1. in fi.
k Cingulum. facit ſ quõ oport. epiſ. ſ. clerici. & ſ. fi. & arg. ſ. de col. ſ. ſuper. col la. 9 & ff. de cuſtod. reo. l. 1. ſ. diuus & C. de bon ſub. l. 1 & C. de offic. ciui. iudi. l. vna.
l Adminiſtratores, i. officiales vel apparitores, vt ff. de offi. præfect. præto. & facit ſ. vt iudices ſine quoquo ſuffr. ſ. volumus. & ſ de man. prin. ſ. delinquẽtes. collat. 3. & in auth. vt diff. iudi. colla. 9. & ſ. de manda. prin. ſ. ſed etiam & ſ. deinde. col. 3.
Libe-

conſtitutus eſt, deducere ad ſe litigantes, aut agentes aliquo iure à poſſeſſoribus, a proinde non merentes examinare, & citius diſponere, pro quibus illic huic magnæ obſeruãt ciuitati, ad ſuas remittere patrias, aut omnino ex quibus venerunt locis, omnibus peremptio ad hoc priuilegio, & fori præſcriptione. Si verò vitæ occaſione aliqui aut lites non habentes, in hac ſunt noſtra ciuitate, vt b propter victum, aut eo quòd hoc ad eorum deſideria non ſufficiat, c iam etiam peccent, corporum eorum ſtatum, qualis quis eſt inſpicere: & ſiquidem valent eis corpora, potentes autem ſufficere ad laborem ſunt: ſiquidem ſeruilia fuerint, cognoſcere quorum ſunt, & hos ẽt inuitos poſſeſſoribus trãſmittere. Si verò liberi fortuna, & ex aliquibus ciuitatibus, aut prouincijs orti: hos tranſmittere ad prouincias ex quibus orti ſunt. Si verò huius terræ fuerint, & corporibus quidem validis vtantur, vitæ autem eis decens d non eſt occaſio: hos nos fruſtra eſſe terræ onus e pmittere, ſed tradere citius eos, vt operum publicorũ attinet artibus, ad miniſterium, & præpoſitis panificantium ſtationum, & hortos operantibus, alijsq; diuerſis artibus, aut operibus, in quibus valent ſimul quidẽ laborare, ſimul aũt ali: & ſegnem ita ad meliorẽ mutare vitã. Si verò aliqui noluerint obſeruire operib. quibus traditi ſunt, hos ſectari f hac regia ciuitate, parcentes. n. eis hoc ſancimus: vt non ſegnitie eos ad illicitos actus impellente, leges eos abripiãt ad pęnas, noſtris tradẽtes iudicib. Læſos autem aut læſas corpore, aut canicie graues, g hos ſine moleſtia eſſe iubemus in hac noſtra ciuitate, aut piè agere volentibus adſcribendos: & aliorũ ſingulos interrogare qua venerint gratia: & inquiſitis, q̃ digna ſunt ſuper eis agere, vt non pigri hic ſedeant, ſed competentia agentes, ad pprias reuertant̃ prouincias. Si verò aliqui aut in hac habitantium ciuitate, aut ẽt deforis venientium, inculpent aliquos tanquã ab eis h damnificati per occaſionem forte eorũ, quæ dicũtur ſportulę, aut ẽt ex hoc læſionum: & dicant eos aut præuaricari pro his noſtras leges, aut ẽt ſine iudiciali præcepto admonitionẽ eis offerre: quærere ſubtiliter hæc delinquentes, cuiuſcunque fuerint dignitatis aut militiæ, & ſub quo conſtituti ſunt cingulo: eosq; ſimul quidem comprehendere: ſimul aũt poſt probationes interminatas ſm noſtras leges exigere pęnas: nullo competentium eis iudiciũ defendere eos valente, & tam illæſos ſeruare eos qui iniuſtitiam paſſi ſunt, recipientes quę ꝯ legem exacti ſunt, q̃ pęnas noſtris definitas conſtitutionibus ſuperexigere: ac de eis referre, vbi perſpeximus dandas. Super hoc aũt quicunque querelam ſuſcipient falſitatis, ſeu quæ vocatur falſa ſcriptura: in quocunq; collegio hoc requirere, & qui ſuper his denunciant̃, comprehendere, & poſt inſcriptiones i & probationes punire. ſic. n. hmõi audiẽtiæ damus poteſtatem ei. Si verò aliquis taliter læſorum adierit ordinatum ſecundum præſentem legẽ iudicẽ, & non iuſtam impetrauerit prouidentiam, vt cogatur ad nos & ad ſemper imperium hoc denunciare: ſciat apertè qui cingulum k hoc aſſumit, quia ipſe de ſuo reddet ea ei, qui ab eo neglectus eſt, maleq; decuerat eum à delinquente accipere: inſuper & maiorem indignationem noſtram experietur iuſtè, vtpote noſtras iuſſiones trãſcendere præſumens. Maximè autem omnium, qui hanc adminiſtrationem habet, & perpetuè hoc ponit ſtudium prius manibus omnia agere, & adminiſtratores l habere non ſordidos, neque turpi acceptioni paratos, ſed purè & liberè adminiſtrare, & ſi tale aliquid ſuper miniſtris peccatum inuenerit, hoc etiam punire, & ex ipſis prius oſtẽdere ſuam firmitatem ſimul & caſtitatem. Propterea enim & decem libras auri occaſione expenſarum decernimus ei, & eius conſiliario ſolidos centum, & miniſtrantibus ad expenſarum cauſam ſolidos trecentos triginta damus annonæ: quorum etiam deſcriptionem huic legi apponi præcipimus, vt fiſci † largitate contenti alienis abſtineant: eruntque Dei & noſtri ſubtiles cultores, & è cœlo hanc noſtram fruentes prouidentiam & adminiſtrationem, cauſis facilius & legalius vtentes: † Cõc. c. militare. 23. q. 1.
Damus

Damus autẽ adminiſtrationem habẽti fiduciam & iudicibus inſiſtere, & ad nos referre, & ex ſe agere competentia: vt neque infirmitate, neq; alio omnino culpatus, noſtro ſuper eo iudicio minor appareat. Licentiam verò ſimiliter ei damus publicis epiſtolis vti ad prouinciarum præſides, vt ij qui remittũtur ab eo, mittant ad ſuas prouincias ſine lite ibi ducturos: & ſi quo egent legitimo auxilio, boc percepturos. Illud maximè prouidere, non de ijſdem ſecundo moleſtari (qđ ſępe) eos q hic vanè commorentur: deinde retranſmiſſos ab eo, rurſus remanere: & mox reuerſos, ſecũdarũ ei cãrum ꝑbere occaſiones. Si.n. denuo in hac felicisſima ciuitate ĩueniat quoſdã nidificantes fruſtra, qui liberati [a] ad propriam prouinciam tranſmiſſi ſunt: his & caſtigationẽ imponat decẽtẽ, & vehementius iterũ tranſmittat. Sic nobis ẽt foris ciuitates habitabunt, & magna ciuitas hæc cõfuſione liberabit. Si verò aliquos perſpexerit ſui officij in trãſmarinis [b] partibus collocare, q ẽt deforis ꝯuenientes inquirãt, & hinc deſtinatos ſuſcipientes ad ꝓuincias dirigant: & hoc agat, qđ vtile eſt reipublicæ p oia venatus. [c] Hęc oia ſancimus nr̃orum ſubiectorũ curam hñ:es: vt non ſuas ꝓuincias deſerentes, hic atterant & moriant forſan proprijs priuati, & neque paternis fruentes ſepulturis: eo ꝙ ante non ponentibus leges, [d] & rempublicam conſtituẽtibus, hæc non tranſitorio [e] ſtudio fuerũt, ſed & pigritię fuit quędã ſcriptura, & peregrinos oẽs periſcrutabant, & neq; nouum, neq; leue [f] hoc cauſis ſtudium bonum quidem & antiquum, neglectum verò in medio ab vniuerſa [g] lędente negligentia, paulatim periclitatum eſt corrumpi & perimi, donec nos prodeſſe hoc, & vtiliſſimum inuenientes, rurſus in rempublicam introducimus. Sicut.n. præbemus incorruptum [h] eum, & eius officium eſſe volumus, & nihil extra quæ à nobis dicta ſunt, accipere: ita & indemnes eos ſeruari iubemus, vt neq; occaſione codicillorum, neque per occaſionem annorum, neque per aliam quamlibet cauſarum, aut in ſacrũ noſtrum palatium, aut in forum tuæ celſitudinis occaſione codicillorum aut præceptorũ aliquid dare nunc, aut in futuro tempore immenſę tuę celſitudinis occaſione emolumentorũ q̃ p eos impenduntur ei, aut conſiliario, aut eius officio, ſed vndiq; eis pura ſeruari q̃ nr̃a largitate dantur: ſufficit.n. oĩb. pro medela decenti germanè eũ gubernante cingulũ vniuerſis vtiliſſimũ eſſe. Quæ igitur nr̃æ placuerunt poteſtati, cognoſcens tua celſitudo, oĩa ad effectũ perducere feſtinet, approbetq; nr̃am prouidentiam: quia & nouum cingulũ adiecimus, & noſtrorũ ſubiectorũ per oĩa curam habemus. Da. vij. Id. Maij Conſtan. Impe. Dn. Iuſti. PP. ann. xij. Arione. V.C. Conſ.

TITVLVS IX. Nouella 81.

CONSTITVTIO, [i] QVAE DIgnitatibus & epiſcopatu filium liberat patria poteſtate.

Dignitas conſulatus & patriciatus à patria poteſtate liberat ſola dignitatis collatione, & generaliter omnis alia dignitas quæ à curiali fortuna liberat, & à patria liberat poteſtate. Bart.

Imperat. Iuſtin. Aug. ſacro regiæ vrbis ſenatui.

Qvicquid ad vtilitatem & ornatum [k] reſpicit à Deo traditæ nobis reipublicæ, hoc ſemper cogitantes, ad effectũ deducere feſtinamus. Igitur etiam dudum legem ſcripſimus [l] ſuper glorioſisſimis noſtris patricijs: quæ liberos eos dignitatis collatione paterna poteſtate demonſtrat. Non.n. decens putauimus, vt hos quos nos in officium patrum prouehimus noſtrorum, hi ſub aliena ſint poteſtate. Nam ſi emancipationis actio [m] dudũ quidem & per eas quæ nuncupantur legis actiones [n] facta cum iniurijs [o] & alapis liberabat

[a] Liberati. argu. ĩ. de ſanct. epiſ. §. ſi verò monacus.

[b] In tranſmarinis. tranſmarinas partes appello Romanum portũ, quẽ debet cuſtodire q̃ſtor. & de oibus intrãtibus interrogare: qui & vñ ſint & pro qua cauſa venerunt. Ala.

[c] Venatus. ſicut.n. feras beſtias hoĩes venantur: ita & competentia intu imperator adinuenit, vt ſubiectis præbeat.

[d] Leges. ſ ꝑdeceſſorib. imperatorib. Al.

[e] Tranſitorio. tranſitorio ſtudio vtuntur deſides & pigri ſcholares, qui negligunt ſuas lectiones recordari. Acc.

[f] Leue. ĩ. quib. mo. na eff. ſui. col. 7.

Negligentia cuncta lędit.

[g] Ab vniuerſa. nota quod negligẽtia omnia ledit. & facit. C. de ann. excep. l. vt perfectius & ff. de tranſa. l. 3.

[h] Incorruptum. vt puros habeant manus: vt ĩ. eo. §. maxime. Ala.

[i] CONSTITVTIO quę dignitatibus &c.

Iſta duæ dictiones ſunt ablatiui caſus.

[k] Qvicqd. Ornatum. i. decorẽ. ff. de poſtulan. l. 1. in prin.

[l] Legem ſcripſimus: vt ff. de cõſulib. l. ſi. lib. 12. rato ſit iñ. vt ibi dr̃, quod filiusfa. eligatur patricius.

[m] Actio. i. actus. ſic ĩ. de non alie. aut ꝑmut. re. eccle. §. ſinimus. Acc.

[n] Actiones. i. legitimi actus emancipationis.

[o] Iniurijs. hunc modum emancipandi non vidi. & de eodẽ dicitur C. de emanc. lib. l. ſi. & fiebat intercedente quadam ficta venditione, & manumiſſione. ff. de ca. dimi. l. 3. §. emãcipato, & iſti. q̃b. mo. ius

lus pat.po.ſol.§.præterea. ſed hic modus alaparum ſeruatur hodie in deſponſatione mulierum Bononiæ.
a Præſidente. i. imperatore. Accur.
b Non eos.i.ſi non poſſunt. Accur.
c liberare quaſi dicat, non decens ho neſtiſſimi codicilli.
d Sed ſuper. non ſolum ſuper patricijs.
e Ipſi. alias imperij alias ipſi, & alias tempori.
f Imperium. quã in documentis poſt imperiũ conſulis à populo inſeri debet. vt ĩ. vt ꝓponatᷓ nomen ĩperatoris in documẽtis. & de conſulibus. Ala.
g Codicillis. ſ. ſola electione. Ac.
h Et ſuper. Repete & cogitãtes, & dic cingulis. ſ. alijs quę non liberant ſolis codicillis. ſed operibus agnitis. vt ĩ.[illegible]
i Agnitis. i. acceptis, vel cognitis.
k Liberet. vt ff. de adopt.l. ſi conſul.
l Liberetur. ſ. dñica poteſtate. & primus caſus eſt. C. q̃ mil. nõ poſſ.l. ſup ſeruis. ſecundus eſt in eo. ne. l. ſi qs ſic. & ff. de of. proc. l. Barbari⁹. & ĩ. de nupt. §. ſi vero.
m Codicillos. In duobus caſibus ſola dignitas ſine adminiſtratione liberat: vt cõſulatus & patricitatos: vt hic colligitur: & inſtitu. qb⁹ modis ius patr. pot. ſol. §. filius. alias ita demũ ſi cum adminiſtratione vt ꝓbatur. C. de decur. l. vi. lib. x. & ĩ. in princi. huius. §. ibi, & operibus agnitis &c.
n Per conſulares. codicillos. q̃ habent dignitatem conſularem ſine ſpe adminiſtrationis: ſed ſupra cum ſpe.
o Manu. i. poteſtate.
p Occaſionem. ſic monachatio eſt cã liberationis à poteſtate diaboli. vt ĩ. de monac. in prin. co[n]-

q Tẽ xp̃i vo, epi quod hic ẽ ſcriptũ in meo manuſcri epo. epi. à conſulib. enim epa nominatᷓ apud Romanos. Contiue.

rabat eos huiuſmodi vinculis, qũo futuri eſſent codicilli oĩum honeſtiſſimi dari præſidente a. vniuerſis imperio, non eos b poſſe paterna poteſtate liberare? c Nunc aũt clementius, aut etiam honeſtius in republ. cogitantes, ſed ſup. d glorioſiſſimis conſulib. q̃ ꝓprium nomen ipſi e poſt imperiũ f ꝓbent: & ſolis conſularibus codicillis g honorantur & ſup. h cingulis, q̃ liberare à curia poſſunt: hoc eſt præfectu ræ, & magiſtri militum: dicimus aũt in ipſis ſedibus & operib⁹ agnitis: i hoc ipſum ſancim⁹, eſſe vt omnis talis dignitas aut ẽt cingulũ hmõi acquiſitũ aliquibus quoſcũque nos probauerim⁹, q̃ eos liberet k à curia, hoc valeat: & vt poteſtate eos liberet patrũ atq; auorũ. Nã ſi ſanciuimus, vt ſi qs ſeruus ſciẽte domino mereatur militiã, aut quãlibet dignitatẽ adiſpicatur repente ab imperio liberet, l & in ipſam rapiatᷓ ingenuitatẽ: qũo non eſt iuſtũ tantos promerentẽ codicillos. m nõ ẽt paterna poteſtate liberũ fieri? CAP. I. Propterea igitur hac honeſtiſſima vtentes lege, ſancimus, & ordinarios conſules, ſi ſub poteſtate conſiſtant, vna cum ipſo verbo, quo hoc his donatur officium ſuæ poteſtatis fieri: nec nõ & ijs, q̃ honorantᷓ ab imperio per conſulares n codicillos, ſi ſub patris ſunt manu, o fieri codicillos eorũ poteſtatis occaſionẽ. p Et ſi quos nos ꝑ vniuerſas diœceſes glorioſiſſimos ꝓfectos ſacrorũ noſtrorum prætoriorũ inſtituamus, aut in præfecturã ciuitatis vtriuſq; Romæ ꝓuexerimus, aut in quolibet magiſterio militari: hos repẽte q ẽt ſuæ poteſtatis fieri. Eum nãq; qui tantorũ iudex eſt, & tantis iubet, manere ſub poteſtate r alterius, & non inter eos qui ſuæ poteſtatis ſunt ſcribi, noſtrorũ indignũ iudicauimus legem ſimul & temporũ. Generaliter s aũt ſicuti dictum eſt, ſancimus, vt omnis dignitas t & omne cingulum curia u liberare x valens, hoc ẽt ſuæ poteſtatis præmium honoratis præſtet: y & nobiliores z adhuc patres oſtendat. a. Si ergo ab imperio ſic honoratorũ aliq̃ ſint patres; qui ſi non hoc eſſet, ẽt ipſi pariter ſtuderent imperiũ ꝓ illis b petentes. qua propter ſiue eſt aliquis nunc quidem ſub poteſtate ijs fruẽs honorib. aut cingulis quos c in primis enumerauimus, ſiue poſtea erit, ẽt hunc ius poteſtatis ſuæ ſequatur, & peculium eis donans, d & arbitrij liberi eſſe ꝓbens: ac digne agere honore & iudicio ſu p his ab imperio habito. Hoc.n. multo maior partib. laus erit, & lętitiæ occaſionem e præbebit magnæ.

CAP. II. Vt liberati per dignitatem patria poteſtate, legitima iura intacta habeant.

Qui liberatur à patria poteſtate per dignitatem non perdit iura filiorum; & filij eius reincidunt in poteſtatem ſuam mortuo eius patre. Item epiſcopus liberatur à patria poteſtate. Ang.

Illud quoque lege ca-

ſti. & ſa. ĩ. qđa opor. epiſco. §. ſancimus colla. j.
q Repente. ſ. ſecuta adminiſtratione.
r Poteſtate. Et no. q̃ q̃ alijs iubet. non debet alij ſubeſſe: vt infra de ſanct. epiſ. in prin. coll. ix. ibi. qui alios docere &c. & ff. de eden. l. ſi qs ex argẽtarijs. §. ꝓhibet.
s. Generaliter aũt. repetit ſupradicta, vt ſub regula comprehendat.
t Dignitas. ſ. cum adminiſtratione.
u A curia. ſ. q̃ valeat liberare, dicitᷓ. ĩ. ti. vt ordin. præ. cul. v.
x Liberare. i. à curiali conditione, à qua liberatur qs per xij. dignitates, quæ enumerantur. C. de decu. l. vlt. lib. x.
y. Præſtet. Sed finita dignitate nõne recidene in poteſtatem qđ videtᷓ. q̃a cã ceſſante &c. C. de epiſco. & cle. l. generaliter. Sed dic cõtra q̃a extẽdẽ. ius eſt fauor dignitatis: vt ĩ. §. proxi. ítẽ determinari videtᷓ. q̃ non poſſit redire, niſi adoptione, vel ingratitudine: vt ff. de adopt. l. fin. & C. de ingra lib l. j. & facit ad hoc. C. de ingrat li l. j & facit ad hoc. C. de aduoc. d uer. iud l eum aduocatio. Acc.
z Et nobiliores. no nobilitati patrẽ per filium: magiſtrum ꝑ ſcholarẽ. & ꝓtidem ꝑ ſubiectos: vt ĩ. de defen ciui. §. j.
a Oſtendat. ſic ergo ab imperio honoratorum ſunt patres.
b Pro iſtis. ſ. filijs ꝑ quib. offerent ꝓ. eis. vt in dignitatib. eos poneret imperator.
c Quos. ſ. honores.
d Donans. ſ. in toto: vt C. de bo. quæ lib. l. pe.
e Occaſionem. Not. dignitas filij gloria & laus patris, cũ vna ſit pſona: vt C. de im puber. & alijs ſubſti. l. ſi. ſic econtra dedecus patris, filij videtᷓ: vt ff. de lib. cauſa

Dignitatis fauor extendi debet.

Nobilitatus pr̃ per filiũ &c.

uemus, nõ has tales ſuas poteſtates ſimilia præbere,[a] qualia aliæ quæ per emancipationes fiũt: ſed præcipuum quoddã præmium imperium conferre talib. ſuis poteſtatibus. Non.n.volumus eum, q̃ ita ſuæ poteſtatis ſit, perdere aliquod legitimorũ ius, ſed ſint & generi ad eos, & ipſis a[...]nus intacta legitima,[b] & ex natura ſeruata iura, & filij eorum poſt mortem auorum ſub eorum recidant poteſtatem, ac ſi cõtigiſſe eorum parentes morte ſuorum patrum, & non ex præſenti lege ſuæ poteſtatis fieri: & merità filios poſt mortem ſuorum patrum[c] ſub poteſtate haberi, vt nihil horum quæ ab imperio cõferuntur, eis deeſſe videatur, qm̃ omne bonũ, ſiue à Deo acquiritur hoĩbus, ſiue ab imperio ſequente Deũ, decet eſſe maiũrũ: & oĩs malitię ac deminutionis extraneũ.

CAP. III. Vt per epiſcopatum liberetur filius patria poteſtate.

Palam verò eſt nullum eſſe, qui neſciat præ oĩb. ſanctiſſimis epiſcopis ipſa ordinatione etiã ſuam poteſtatẽ acquiri.[d] Qui ..omnium ſunt ſpiritua les patres, quomodo ſub aliorum poteſtate conſiſtant? Sed conuenit etiã eos hmõi potiri honore, & hoc ex hac noſtra legiſlatione frui. Quæ igitur nobis viſa ſunt, ad veſtrã reuerẽtiam & honorem ò colendiſſimi pr̃es, volumus in perpetuum ſplẽdere noſtræ reipublicæ tam ad noſtrum omnium, q̃ ad noſtræ largitatis probationem, quam[e] noſtris patribus & conſulibus, ſacerdotibusque contulimus. Da. XV. Ca. Apri. CP. Dn. Iuſt. PP. A. Arione V. C. Conſ.

TITVLVS X. Nouel. 82.

DE IVDICIBVS, & vt nullatenus cum iureiurãdo eligatur aliquis iudex, q̃ permaneat[f] ei: & vt appellationes[g] accipiant modis omnibus iudices: & vt in media[h] lite factæ formæ quomodo oporteat decidi cognitionem, non attendant iudices.

Imperat. Iuſtinia. Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo prætoriorum Orientis præfecto, iterum exconſuli & patricio.

A Zenone[i] pię memoriæ ſcripta eſt lex[t] de iudiciorũ ordine multas quidem mutationes ſub ſequentibus ſuſcipiens temporibus: ad hoc autem peruenit, vt paulatim penè omnino caderet.[k] Nam & qui in ea conſcripti ſunt pedanei iudices,[l] humanam omnes reliquerunt vitam,[m] & plurima definiti[n] iuris tacita ſunt,[o] & certam non meruerunt memoriam. ſed vſus hoc percipiens,[p] in aliam tranſtulit[q] figuram. Nos igitur videntes omnino cõfuſum[r] iudicij ſchema,[ſ] exiſtimauimus oportere hoc lege[t] determinare, quę[u] decentem ordinem imponat cauſæ. Non.n. exiſtimauimus oportere habere[x] iudicem quorundam nomina, maximè legum ineruditorum, deinde neque cauſarum habentium experimentum. Noſtris[y] enim adminiſtratoribus

...nuſt. l. j. & filij iniuria patris eſt. ff. de iniu. l. ſed ſi vnius. §. ait ꝑtor. & §. filiofa.
[a] Præbere. ſ. oporteat. Ala.
[b] Legitima. i. agnationis iura. Acc.
[c] Patrum. nam tunc recidunt: vt inſtit. quib. mod. ius pat. po. ſol. §. j. Sed ꝯ ff. de ado. l. ſi pater. inſtit. quibus mod. ius pat. pot. ſol. § 2. in fi. Sed dic hoc ſpeciale: vt hic dicitur. Acc.
[d] Acquiri. hodie. Sed olim ꝯ. vt C. de epiſ. & cler. l. ſacroſanctæ. Item liberat à ſeruili & aſcriptitia, ſed non à curiali: vt ĩ. de ſan. epiſc. §. ſed hoc quidem. colla 9.
[e] Quam. ſcilicet largitatem.

DE IVDICIBVS &c.

A principe delegatis in ciuitate Romana, qui ſunt xij. octo minores, & iiij. maiores: vt inf. eo. §. verus. & ſedebit quilibet in ſuo prætorio in baſilica: vt infra, eo. §. ſedebunt. et hac pars expeditur infra l. vſque ad § quia vero.

[¶] Cõcor. cum hoc tex. c. tua eõ gl. ſup verbo citati ex̃. de ſi. preſb.

[f] Permaneat. ſ. vnaquęq́. pars ei, qđ iudicabit iudex. & exponaſ permaneat. i. permanebit, vt ſæpe fit. Vel dic q̃ hæc litera eſt ſuperflua, qđ permaneat: nec eſt in nouellis. Azo. & hoc expeditur. ĩ. e. §. qa vero multæ. Acc.
[g] Et vt appellationes. hoc expeditur ĩ. § noſtros. vſq; ad §. omnia autem.
[h] Et vt in media. hoc dr̃. ĩ. eo. § oĩs autem. vſque in finem.
[i] A Zenone. lex. quã non habemus.
[k] Caderet. lo deſuetudinem.
[l] Iudices. ſ. diſcreti & periti: quos delegauerat Zeno. Azo.
[m] Vitam. i. a n[...]ſ fun. mortui.

[n] Definiti. i. dictæ leges à Zenone, ſecundùm Azo.
[o] Tacita ſunt. i. taciturnitati tradita.
[p] Percipiens. amiſſionẽ & obliuionem definiti iuris.
[q] Tranſtulit. i. ordinem iudiciorum, vt deducerentur ad imperitos quibus deputabantur cauſæ.
[r] Confuſum. per dictum vſum, qui deputabat cãs imperitis. Accur.
[ſ] Schema. Ideſt, ordinem iudiciorum.
[t] Lege ſ. hac præſenti.
[u] Quę. ſ. lex.
[x] Habere. i. non volumus aliquem iudicem dari, qui leges ignoret. & maximè quod eſt hic, abundat: vt C. de ma nu. teſta. l. fi. §. 1. idẽ intellige de delegatis. Nam hæc conſtitutio de his tractat. ſecus in ordinarijs: vt infra proxi. noſtris enim, & cætera. Item C. de iud. l. certi iuris. contra. Solu. ibi non dicit, q̃ literas ignoret, licet ſit miles. Vel dic, q̃ ibi habebat experimentum cauſarum, hic non: vt hic ſubijcit. Vel dic, q̃ ibi iterum inter milites datum illud ſibi permittit: vt C. de inſtit. omn. iudicũ l. magiſteriæ. non inter alios: vt hic. Item ſecus ſi delegaretur illiteratus à principe ſciente: vt ff. de re iudi. l. quidam conſulebat. Sed ſi ab eo ignorante, vel ab alio ſciente, vel ignorante, illiteratus delegatur, non valet: vt hic.
[y] Noſtris. q. d. aliud eſt i adminiſtratoribus, qui etiã imperiti iuris poſſunt eſſe

[t] Huius legis, tempore Græcę, locus notatur poſt l. vlt. C. de pedaneis iudicibus. Continua.

toribus

toribus [a] ad ſunt modis oībus aſſeſſores, [b] & ea, quę legum ſunt, explicantes & occupationes adimplentes eorum: qm̄ multi detenti curis, quas apud nō habent, merito iudiciorum cōplen: partem per ſuorū p̄ſentiā aſſeſſorū. Illi nūc [c] neq; cingulū habētes, neq; nobis miniſtrātes, niſi potuerit p ſe noſſe, quod iuſtū eſt, ſed aliūde emēdicare iudicādi honeſtatē, qūo nō maximū vitiū erit reipublicæ, non eis, q ex ſe [d]. quod agendū ſit, ſciant, lites tradere, ſed ſinere eos quærere alios, [†] à quibus liceat diſcere, q̄ ipſos in iudicādo eloqui decet? Hæc nos meritò ad p̄ſentem erexerunt, noſtrorū ſubiectorū curā agentes, & volentes eis ēt, q̄ de iudicijs ſunt in promptu eſſe, atq; facili, & abſq; oī dilatione tranſigenda.

CA. I. De iudicibus à Iuſtiniano electis.

Vetus igitur ſchema [e] Zenonis cōſtitutionis piæ memoriæ, q̄ vnicuiq; p̄torio [f] certos definiuit iudices, omnino perimim⁹: eligere verò perſpexim⁹ in rebus vtilibus habentes atteſtationē, [g] qui cōmunes omnium [h] erunt iudices, tanquam vndiq; electi. & hoc quidem geſtū [i] eſt: & electi ſunt à nobis iudices, Anatoli⁹ [k] vir ſpectabilis iam aduocatione dudum completa, & inter ſpectabiles fiſci aduocatos deputatus: ac Flauianus, [l] qui nunc aduocatus fiſci conſilii: & Alexander, [m] & Stephanus, & Mennas, eloquentiſſimi aduocati, & pedanei iudices tui fori, & Alexander alter, [o] quem pedaneū iudicē eſſe prætorij glorioſiſſimi magiſtri ſacrorū officiorum cognouim⁹: & duo ſubſequentes alij aduocati tui fori, Victor & ex Quizico [o] [†] Theodorus. Ex aduocatis itaq; iſti iudices p̄ponātur. Quia verò competens [p] eſt, eſſe etiā maiores iudices aliquos dignitate p̄uectos experimēto cauſarū multarum, aut plurimi temporis exercitatos, magnis cingulis aut multitudine [q] horū excitatos, qui ēt nr̄æ obſeruent pietati: [r] ideo perſpeximus & glorioſiſſimus quidem patricijs Platonē [s] glorioſiſſ. patricium, qui in vrbana prefectura obtinuit tp̄s, & ſcd̄o i illīs ſedib. cōſtitut⁹ eſt, & Victorē [t] glorioſiſſimū & ipsū, qui tam ī magna Hellade, [u] quā in nobili Alexandrinorū ciuitate adminiſtrauit, & p̄fecturæ vrbanæ tenuit p̄ſulatum, & neq; legum inexpertū, & Focā [x] glorioſiſſimū inter noſtros annumerandos iudices, virum quæcunque ſedes nouerit laudatum, quàm ſibi præſtantem, inſuper & quæ legum ſunt ſcientem. Inter hos Marcellū [y] quoq; magnificētiſſimū ſemper quidem eum præſentem, & circa iuſtitię [z] miramur obſeruationem, & ab oībus penè nos adeuntibus, p̄pter hoc petitū ſcim⁹, [a] & conſiliario [b] vtentem laudabili, quatenus diſponere, q̄ ex legibus ſunt. Delegapoſsit, i. Apione viro ſpectabili & fiſci aduocato, & in alijs habente teſtimoniū optimū tam apud alios, quàm à nobiſipſis.

CA. II. Vt iudicibus tantum hac lege datis delegare cauſas liceat.

Iudicibus p̄teritis princeps cauſas delegat, et ſi iu-

---

eſſe, eo q. hn̄t aſſeſſores qui, ſupplent eorū defectum: ſed hi iudices præcipue p p̄eritiam legum eliguntur. Azo. & ſic reſpondet tacitæ obiectioni.

[a] Adminiſtratoribus ſ. preſidibus prouinciarum. Al.

[b] Aſſeſſores. ſ. conſiliarios: vt ſ. vt de fun. ſeu fu. §. illud.

[c] Illi autem. ſ. delegati & ineruditi iudices.

[d] Qui ex ſe. ſ. tradere lites, vt ſubijcit. Sic no. quod iudex non debet eſſe illiteratus: & ſic nec aduocatus: vt C. de poſtu. l. ij. licet & aliter lex illa intelligi poſſit: nec medicus ſine phyſica: vt ff. de off. p̄ſ. l. illicitas. § ſicut. Nec chirurgus ſine chirurgia vt ff. ad legem Aquiliā actione. § ſi. nec doctor indoctus: vt ī de ſan. epi. §. j nec inſtructor inſtruendus: vt ff. de eden. l. ſi quis ex argētariis. § p̄tor. & ſi cuius rei peritia ab aliquo exigitur, ſi non habeat, eſt in culpa. vt ff. quod quiſq; iu. l. ij.

[e] Vetus igitur ſchema. i. forma Al.

[f] Prętorio. locus vbi prætor reddit iura.

[g] Atteſtationem. q. d. eligemus eos q bonæ famæ & teſtimonij ſunt Azo.

[h] Omnium, ſcilicet & actorum & reorum. Ala.

[i] Geſtum, ideſt. elegimus iam: vt ſubijcit & enumerat primo octo, qui ex minori ordine eliguntur: & poſtea quatuor, qui ex maiori: & ſic ſunt xij.

[k] Anatolius. primus.

[l] Flauianus. ſcd̄s.

[m] Alexander. tertius, & quartus, & quintus.

[n] Alexander alter. ſextus & duo alij. ſ. ſeptimus & octauus.

[o] Ex Quizico. i. qui fuit de illa terra: vt ī. de noua. §. j. in ſ. coll. j.

[p] Competens. ſ. cognouimus. Al.

[q] Aut multitudine. i. experimento multarum cauſarū & magnis cingulis. Azo.

[r] Pietati. i. obſequiū & fidem preſtantes nobis pijs.

[s] Platonem. hic eſt primus de quatuor maiorib. iudicibus.

[t] Victorem. hic eſt ſecundus. Acc.

[u] Hellade. ciuitas quædam. Ala.

[x] Focam. Hic tertius eſt de maioribus & quod dicit quæcunque, ſupple Focam dico virum laudatū, quæcunque ſedes nouerit. i. in quacunque ſede fuit electus & notus: & non ſolum eum. ſed etiā p̄ſtantem ſibi ſedem, i. eligentem ac ſi diceret tam ipſum electum, quam eligentem, Focam dico & ſcientem quę legum ſunt. Et ſic nota q qui bene legit, eſt laudandus: vituperandus qui male: vt hic, & ī. de ſan. epiſ. § iij & ī. eod §. hoc autem. coll. ix.

[y] Marcellum. hic eſt quartus.

[z] Iuſtitiæ. quia iuſtitiā habet in promptu. vel quia ſeruat bene eam. & ſupple ita. ſ. quod miramur Acc.

[a] Scimus. quia oēs petiere à nobis, vt eum inſtitueremus cum alijs.

[b] Conſiliario. ſolitus erat iſte Marcellus ſemper habere ſecū aliquem legiſperitum, cuius cōſilio decidere cauſas ſolebat & hic habebat Appionem vt ſubijcit.

[†] Cōcor. ad hoc. c. ex literis in fin. extra de cōſanguin. & affinitat.

[*] Sinceritate, iudicio.

[†] Cyzico

iudices ſuperius nominati volunt cauſas delegare, poſſunt eorũ cõſiliarijs rei examinatione cõmittere: ipſi verò debent ferre ſententiam. Angel.

Iudices itaque poſt noſtros adminiſtratores hos eſſe volumus: & his omnibus negotia ſecũdũ qđ nobis viſum fuerit, delegamus. a Si quis aũt nrorum iudicũ b deputare voluerit cauſas ijs q definiti sũt à nobis pedaneis iudicibus tradat, & alteri oino nulli: niſi cõſiliarijs ſuis cõmiſerit particulares c examinationes: ipſe ꝓ oĩ negotio iudicium portaturus.

CAP. III. De ordine & tpe quo iudices ſedere debent.

A mane vſq; ad veſperas iudex ſedere dẽt. an.

Sedebũt † autem hi pedanei d iudices continuè, & nunc e in regia baſilica, in qb[9] f & nũc domunculis iudicãt, matutino g mox h & meridie & veſpere audiẽtes cauſas, nõ ſolũ, q̃ poſt legem i mouendæ ſunt apud eos, ſed ẽt alias vt q̃cũq; apud alios k qdẽ ſunt ſm antiquũm motæ ſchema, nũc autem à nobis ad eos mutari præceptæ ſunt.

CAP. IIII. De prouocationibus.

ILLO cuſtodiendo vt ſi ſub appellatione à pedaneis iudicibus aut glorioſiſſimis viris fiãt l cauſæ, & ipſæ m qdem à nobiſipſis delegatæ ſint ſm quantitatẽ n aut in cõe: apud glorioſiſſimos iudices noſtros examinabuntur: aut alijs ſm conſuetudidem ſacrarũ conſultationũ o delegabuntur. Si q̃ :n̄ glorioſiſſimorum p nr̃orum iudicũ cãs eis q delegauerint: ad eos, qui hos miſerunt eis audientibus appellatio remeabit: ab illis aũt rurſus ſm ꝓdictũ r modum talia iudicabuntur.

CAP. V. De iuriſdictione iudicum pedaneorũ.

Iudices pedanei debent per ſe cauſas audire ad hoc, vt litigantes circuitu liberentur: & debent terminum præfigere partibus, in quo velint ferre ſententiam. Ang.

Audient s igitur omnes qdẽ litẽ vſq; ad trecentos ſolidos exiſtentẽ ſub ſchemate t annotationis. † Sic enim velocius lites iudicabunt, & circulis cognitionalibus u ac temporis contri-

a Delegamus.i.delegabimus: vel delegamus in præſenti: & fuerit, quod ſubijcit, erit preteritũ ſubiũctiui & ſic no. q; iſti ſunt delegati, & de his tractat hæc cõſtitutio, vt dixi. ſ.eo §.j. & not. q; loquit vt in tertia perſona & vt in ſecunda hic de ictus.

b Iudicũ ſ. delega. torũ maiorũ.nã ſ.i il lo §.vetus.hucuſque minores & maiores delegauit: & hic permiſit maiores delegare minorib[9], quos vocat pedaneos officiõ & dignitate. Alij verò erãt pedanei officiõ ſed nõ dignitate. nec põt dici q; hic vocet iudices adminiſtratores: qa ſ.e.§.nos.cir. pri. ordiarios ſiue adminiſtratores eos ſic idiſtĩctè appellauit. ſ nõbe. tñ dr ſ. qa hic iudices appellat magiſtrat[9]: & iõ illđ vr ſequẽdũ, coarctandũ tñ eſt i magſtatib. populi Romani, & iudicib. à principe Romæ cõſtitutis p delegatiõ nẽ, q in regia Baſilica ẽt præcipiuntur ſedere. quod eſt verius.

c Particulares. vt partẽ hẽt examinatiõis cãq; ſlie. q delegat ſ. ſemel audiat i prin. & i medio, & i fin. & ſic ferat iudicium.i. ſniam. Cętera expediunt p cõſil arios: vt ſ. vt defun. ſeu fu. §. illud. col. v. ibi. n. qđ pmittit adminiſtratori, pmittit & delegato hic: & iõ in hac pte corrigit. Vel meliꝰ particulares vocat examinatores: iudex à principe delegat[9] vna cũ cõſiliarijs ſuis cãm examinat totã & in fi. fert ſniam vt i § alios & hic dr. vł hoc locale ẽ, i. Romę. vł hic iudices vocat magſtat[9] ordinarios. vt i nouel. & ĩ. innuitur. § illo. ibi. ſi quis tamẽ &c.

d Pedanei i. iudices. Accur.

e Et nunc. ſicut olim. Acc.

f In quibus ſic ordina litteram, in quibus nunc domunculis &c. & regiam baſilicam appellat palatiũ maius, qđ eſt apud Lateranũ. in quo tpe huius legis reddebatur ius. & ſunt ibi multæ camerulæ, vt his dicit & eſt verum, i quibus ſtabant iudices in iudicãdo. & ibidem ſtetit Sibylla & iudicabat: hodie verò in Capitolio reddunt Romæ ius.

g Matutino. ſed nũquid de nocte poterit iudicare? arg. huius legis. q; non: ſed arg. ſ. C. de tranſact. l. nõ minorẽ. & ff. de fer. l. more Romano. Solu. iudicare põt de nocte ex volũtate, ſed de die ex neceſſitate.

h Mox. aliquod tñ momentũ naturæ debet interuenire, ſaltem, vt vadat iudex comeſtũ: vt ff. de ver. obli. l. continuus. in princ. Sed quomodo in veſperis iudicat? cũ turpe ſit magſtatibus tali hora eſſe in iudicijs: vt ff. de nei. iu. l. ij. §. & qa. q̃ eſt ſ. Rñđ. illud in ordinarijs: hoc in delegatis à principe, vł poſſet dici, q; vſq; ad veſperam ius debeant reddere vt hic nõ ex tunc, vt ibi.

i Legem. ſ. iſtam.

k Alios i. apud eos, qui ſunt ſtudioſi legum: & appellantur idiotæ.

l Fiant. i. appellet ab eorum ſententijs.

m Et ipſæ ſ. cauſæ.

n Quantitate q. i. habita diſtinctione vtrũ ſint magnæ quantitatis: vt tunc in cõe apud nros iudices: aut minoris: & tunc alijs cõmittãt: vt C. de app. l. in offerẽdis & l. præcipimus. Ac.

o Conſultationum. cõſultationẽ reſcriptũ ab imperatore ſup alio quo negotio, de quo cõſulitur. factum.

p Glorioſiſſimorũ. i. ordinariorum.

q Eis. i. alicui de xij.

r Prædictũ. i. prout dr C. de appe. l. ꝓcipimus. §. hæc appellatio. & C. qui pro ſua iuriſ. l. j. i fi. & ff. qa & à quo app. l. fin.

s Audiẽt omnes. vel dic oẽs magiſtratus, ſ. maiores & minores. qui nuncupantur ſ. eo. §. vetus. Vel dic oẽs lites vſq; ad ccc. ſolidos. vt & defenſor ciuitatis: vt ſ. de defen. ciui. §. & iudicare. col. ij vel veriꝰ oẽs lites, i. regulariter lites. ſi aũt ibit de manu i manũ, vt ſubijcit. ſic enim &c.

t Sub ſchemate. i. figura vel forma qua delegati ſunt. nã annotatio delegatio dici põt. & ſic no. q; ſm formam reſcripti fit à iudicibus delegatis iudicandum: vt hic, & ff mand. l. diligenter niſi id nõ poſſit ſine alio aliquo explicari, vt ff de iuri. om. iu. l. ij. vel dic annotationis. i. ſcripturæ q. d. acta iudicialia debẽt eſſe in ſcriptis: vt extra. de appel c. vt debitus. & licet hic fiat. tñ nihilominus & ſentẽtia datur in ſcriptis: vt ſubicijt. & C. de ſent. ex breui. reci. l. j.

u Et cognitionalibus. forte in l. Zenonis pergebat cã de manu vnius iudicis in manũ alterius: ſicut fit de moneta qñ fit, quia per plures manus tranſit: vt de literis dñi Papæ: quia & ipſæ p multas tranſeunt manus, & ſic interim magnũ trãhebant tps. & ne cõ quærebantur

† Cõcor. cũ hoc §. ſ c. conſu lnit. ſ gl. ſu p verbo grãm. vbi dr. q; d in re mero. ex. de off. delega.

Conſultatio q̃ d iit

† ἐν χαρτίοις μὴ ἀνάγεσθαι. i. l forma ſi ſcripti, q. d. ſine ſcripto, Iulian[9] vertit naturaliter: neſcio quo ſenſu. Cõtius.

quærebantur litigantes, vt hic dicitur. & eſt arg. hic de circuitu tollendo. ſic. ff. de ↄd. inde. l. d'ns teſtamento
a Conſtitutione. alias cognitione & dic conſtitutione: quia magna ↄſtitio eſt in aio eorũ q litigãt, quouſque finiatur: vt j. §. ſi vero in fi.

tione a omnes litigantes liberabunt. Palam verò eſt, quia et ſi b per annotationẽ c audient cãs: veruntamen dabũt terminũ d p ſcripturã qui e eorũ manifeſtet ſniam: appellationibus ĩ his nulli penitus perimẽdis: f niſi forte tertio appellare voluerit, aut p ↄtumaciam defuerit. talibus enim ẽt appellationum perimitur ratio.

CAP. VI. De Appellationibus, vt curſũ duorum mẽſium habeant, nullaq; amplius concedatur reparatio.

Nulli prohibetur appellare, niſi bis appellauerit & ſuccubuerit, aut contumax fuerit. Itẽ curſus fataliũ, qui datur ad appellationem exercendã, incipit poſt duos menſes computandos à die interpoſitæ appellationis. An.

Appellationes aũt ex magna ciuitate a pedaneis g iudicib. nõ vltra duos mẽſes h habere ĩducias i curſu i fataliũ volum': poſt quos neceſſe eſt fatales † k ſuũ inclinare curſũ: ea q̃ vocat

b Et ſi. l. quiuis. Ac.
c Per annotationẽ. i. delegationem.
d Terminũ. i. ſniam definitiuã determinabant per ſcripturã vel dic terminum, ideſt finem.
e Qui. ſ. terminus.
f Perimendis. Nota regulã, q qlibet põt appellare: vt hic, & j. e. §. noſtros. & j. vt nulli iud. § illos ſed fallit in contumace cui appellare non licet, vt hic, & C. de iudi. l. properandũ §. cum aũt, & C. quo. appe. non re. l. j. & j. vt oẽs obed. iudi § ſi q d, col. v. niſi veniat iudice ſedente p tribunali: vt ff. de l in. teg teſtis l. diuus & hoc ſi eſt ↄtumax vere. ſec' ſi p̃ſumpt na vt ff. d iud. l. & poſt. § ſi. item fallit in eo qui bis in eadẽ cã appellauit, vt hic, & C. vt in vna ea. cauſa. l. j. in prin. quãq; tñ nõ niſi ſemel appellat. vt j. de ſan. epiſ. § ſi qs ↄ. aliquem. Itẽ fallit i qbuſdã aliis caſibus, i qbus appellatio nõ recipit: quos dic. vt j. e. §. noſtros.
g A pedaneis. ſ. ſupradictis. xij. ideſt à delegatis à principe, vt s. §. verus & dic. ſi prouocatio in hac ciuitate iudici porrecta fuerit, vſq; ad duos mẽſes pſtent induciq; & poſt duos mẽſes dies peragat ſuos & curſus, nulla reparatione in huiuſmodi prouocationibus locũ habente. Accurſi.
h Menſes. olim biennium loco duorum menſium dabatur: vt C. de appella. l. in offerẽdis. §. pen. & dat hoc tempus ad inchoandũ cauſam appellationis: & poſt incipit currere annus vel biennium datũ appellanti ad exercitium appellationis. vt s. de iji qui ingre. ad appe. §. j. & põt dici, q hoc ſit ſpeciale in hac appellatione facta à delegatis à principe per hanc l. vel dic generaliter eſſe verum, vt duo menſes ſemp dantur ante biennij curſum.
i In curſu. i. ante curſum fatalium: vt ſubijcit.
k Fatales. fatales dies dicuntur annus vel biennium inita quos appellatio exercetur: quia tanto tempore fatum. i. terminus imponitur cauſæ. vt C. de tempo. & repa. l. nemo. Vel quia fatum, ideſt mors accidit cauſæ: vt C. de iud. l. properandum. §. huiuſmodi. dicuntur enim fata cauſarum: vt C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. Accur.

† Taruiſ.

l In his nec in aliis: vt C. de tempo & repe. l. nemo. & not. il j inca, primo habuit locũ reparatio, quo petebatur reparari cauſa iam tẽpore amiſſa: vt C. de tempo & repa. l. ij. & illa corrigitur p l. nemo. & lex vetus per vltimam: & vltima põt dici correcta per iſtã. Accurſius.

à legibus reparatio, locũ ĩ his l nullũ habẽte.

CAP. VII. Vt ſportularũ modus lege Iuſtiniani introductus ſeruetur.

Sportulas determinatas nullus debet tranſcẽdere. Angelus.

Nullo quoque præſumente tranſcendere, quę in ſportulis, aut in litis expenſis à nobis diſpoſita m ſunt: ſed omnib. n his contentis, & formidãtibus pœnam, quam in talibus ſacra noſtra conſtitutio terminauit.

Iudex debet habere duos executores locupletes & idoneos, per quos ſuo officio diligenter ſeruiatur. Itẽ ſi iudex viderit talẽ executorẽ in aliquo malignari, debet eum ab officio remouere, & curare, vt alius in eius locum ſubrogetur. Angelus.

His, qui cãs o pparant, ſic exiſtentib. ſicut & militiæ figura p hactenus definiuit, vnoquoq; q tñ iudice r duob' qdẽ exceptorib. s vtẽte, & duob. cãs t pparãtib. † & cõplentibus: non va-

m Diſpoſita. in Græca cõſtitutione, quã nõ habamus: ſed eius mentio habet inſtit. de act. § tripli. j. de man princ. §. ſi tibi, colla. iij. ſi aũt vltra quis accipiat in quadruplũ pęnę noie cõdemnatur: vt triplũ fiſco, ſimplũ damnũ paſſo reddat: vt hic ſubijcit. & j. vt liti. iu. coll. ix §. hoc quoque: & vt plene ſciaa quales ſunt hæ ſportulę dic fiunt tribua de cauſis expenſę in iudicio, vel propter iudicium vno inter partes, altero iudicibus, tertio executoribus. Circa primũ ſiũt in alẽdis teſtib. vt C. de appe l. eos. § ſi qs & de teſti. l. qm. §. in exhibitiona. & circa aduocatos: vt ff. d va riis cog. l j. §. ſ huno rariis. & hi ſumptus litis appellant. & facit iudex eos reſtitui à victo victori ſm q ſibi vſ, vel non: vt j. eo. §. npotiet. circa ſecundum ſiunt, vt dices. j. eo § ne aũt. circa tertiũ ſiũt ſm cõſuetudinem, vt pro miliario vnus nummus nam nõ eſt certa quãtitas definita à iure, niſi in quibuſdã perſonis, vt in clericis: vt j. de ſã. epiſ. § ſportulatũ. & agentibus in rebus: vt C. de princip. agen. in re. l. fin. Item qui habet priuilegium de hoc à principe item & aduerſarius eius: vt C. da proxi. ſac. ſcr. l in ſacris. §. qm lib. xij. & C. de fru. & lit. expẽ. l. fin. Item proximi ſacrorum ſcriniorum: vt C. da proxi. ſacr. ſcrinio. l. in ſacris. in princi. & hi duo modi expendendi ſportulæ dicuntur ideo, quia in ſporta ponebantur, & ibi vel etiam fiſco ſeruabantur: & ipſi habebãt ſalarium de publico. & ſic ponitur continens pro contento & nummi deſeruimus: vt inſtit. de duna. §. eſt & aliud.
n Sed omnibus. ſ. pedaneis, imò apparitoribus, vt ſtatim dicam. Accur.
o His qui cauſas. i nuntijs commonis.
p Et militiæ figura. i. ordinarij iudices.
q Vnoquoque vt ſubijcit.
r Iudice. ſ. pedaneo. Al.
s Exceptoribus. Exceptor dr qui recipit, vt maſſarius vt s. de defen. ciui. §. ex prouincialt.
t Cauſas. cãm præparans dicit nuncius cõis qui habet

Expẽſę trib' de cauſis fiunt.

† Hoſtienſianus in epitome vocat exſecutores Contius.

ret multa nomina. nam quãdoq; dr̃ executores vt C. de iudi. l. ſi quique apparitores vt C. de ſpor. l. ſi. quãque cæſarianus ſiue catholicianus. vt C de bo. dam. l. j. &. quãque officialis. vt ſ. de def ci. §. ex puincialı. quãque cãm pparãs: vt hic dr̃. & no. q duo nuncij duobus iudicibus poterunt ſeruire. vt hic dicit. quãque miniſtratores. vt ſ. de qæſto § maxime. colum. vj.

ᵃ Bis. ſ. nuncijs duobus.

ᵇ Quam duobus. ſ. nuncijs.

ᶜ Hos autem. ſ. nuncios & exceptores.

ᵈ Probatos No q iudex debet legales nuncios habere: vt hic ſ. de quæſtore. §. maxime aliàs eſt periculo electoris: vt ſubijcit, & ſ. de col §. iubemus. colla. ix. idem eſt in qualibet familia cuiuſcunq;. vt ff. fur. adue. nau. cau. l. j & inſti. de ob. q ex quaſi delicto §. fi.

Nuncios legales iudex habere debet.

ᵉ Periculo. ſcilicet ſubeſſe.

ᶠ Officiorum i. magiſtri ſcholarum & magiſtri ſcrinij libellorũ vel ſacrarum cognitionum. de quibus ita dr̃ C. de decu. l vlt. lib. x. & de pri. ſcho. per totum. lib. xij.

ᵍ Super eos. ſ. exceptores. Accur.

ʰ Vel. pro etiam.

ⁱ Deputant. i. eligunt.

ᵏ Qui, ſ. eligentes.

ˡ Curabunt. i. reſarcient.

ᵐ Si eis. ſ. iudicib.

ⁿ Interpellatio propter damnũ datum ab exceptoribus. Ac.

ᵒ Fiat. pp damnũ datũ executoribus.

ᵖ Curare ſ. reſarciri.

ᵍ Si vero iudex. ſ. aliqs ex ſupradictis.

ʳ Opinione. debent enim nuncij vſque ad finẽ cauſæ iudici ſeruire: vt hic. & C. de ſpor. l. j. aliàs remouentur, vt hic dicit, & mulcta afficiũtur, nam iudex illuſtris vſque ad vj. ſolidos, inferior vſque ad tres: ſupeillustris etiam corporales pœnas poterit inferre. vt C. de ſpor. l. ij. Accur.

ſ Eloquentiſſimorum ſupradictorum aliorum.

ᵗ Iudicare. i. à iudicando, ideſt, deberit eſſe iudex.

ᵘ Pedaneis. ſ. quos delegamus per hanc cõſtitutionẽ.

lẽtib. eis ᵃ plurib. quã duob. ᵇ oino miniſtrare iudicib. hos aũt ᶜ oino locupletes, & pbatos ᵈ eſſe: vt neq; ab eis aliquid peccet, neque pdat, neque malignè agat. ſed piculo ᵉ officiorũ, ᶠ aut ſcolarum, aut ſcriniorũ pbentiũ eis ſup eos ᵍ electionem ſimul & miniſterium. & vel ʰ ſi qd ab eis peccat, ad illos qui deputant ⁱ eos, referri exinde periculum, q oẽ dãnũ eorũ cã factũ, ijs q ᵏ ab eis læſi ſũt, curabũt. ˡ Neceſsitatẽ habentib. ẽt cõpetẽtib. iudicib. ſi eis ᵐ interpellatio ⁿ fiat ᵒ p parare modis oĩbus eos, q ex officijs ſuis aut ſcholis aut ſcrinijs eligũt miniſtrãtes, hinc læſis dãnũ curare. ᵖ Si verò iudex ᵍ aliquã ſenſerit malignitatẽ ab aliquo miniſtrãtiũ fieri, expellat quidem auditorio ſuo eos, qui non cum vtili opiniõe ʳ cauſis vtunt: alios autem iſtituat, ſnĩa & electione eorũ, quib. hoc (ſicuti pdiximus) periculi eſt.

CA. VIII. Vt in locũ remoti iudicis alius à principe ſubrogetur.

Si iudex fuerit à iudicãdo remotus, ſubrogatur alius per principẽ, non p aliũ. Itẽ cum cã eſt à centũ aureis ſupra, quelibet pars ſoluet iudici quatuor aureos ratione ſportularum. ſed ſi eſt infra nil ſoluit: & præfectus pterio debet duas libras auri habere in anno. priuilegijs clericorum ſaluis manentibus. Ange.

Si quis autem aut glorioſiſſimorũ, aut eloquẽtiſſimorum ſ iudicũ remoueatur iudicare ᵗ p qualibet cã vel neceſſitate: non aliter alter in eius ſuccedat auditoriũ, niſi hoc nos decernẽres, alij tradiderimus pro eo cauſarum examinatorem.

CA. IX. Vt duos in exordio & duos in fine litis aureos accipiant pedanei iudices.

Ne aũt † circa hoc labor ſine mercede nr̃is fiat pedaneis, ᵘ ſancimus eos in vnaquaq; dicta apud eos cã, vel ſi diuinitus † fuerit deputata, ˣ duos quidem aureos ab vtraque ʸ parte in cõteſtatione litis accipere, & duos ĩ fine negotij, & vltra hoc nihil (quod ẽt pdeceſſores nr̃i definierũt) ſed his contentos eſſe ſolis: priuilegijs quippe q ĩ deminutione ſumptuũ quibuſdã ᶻ cõceſſa ſunt oĩbus integris ſcd̃m ſuum ordinẽ conſeruãdis. Hoc aũt ᵃ dicimus in litibus tranſcendentib. quantitatem aureorum centũ. Si .n. vſque ad hoc mẽſura fuerit litiũ: nihil eos audientiæ cã volumus exigi, qui .n. ita paruæ quantitatis exactionẽ facit, p maxima parte ᵇ victoria ſic pauperem fraudat. Et ne-

qui ſ humiliora negotia diſceptant: & C. de pedá. iu. l. placuit. ſ. vſq; ad ccc. ſoli. vt ſ. eo. §. audiẽt & no. ar gu pro ´onis doctorũ, nam ſi labor in dãno eſt, mortalis creſcit egeſtas: vt dicit Cato. Itẽ virtuoſis pmia ſunt dãda: vt C. de ſta. & ima. l. j. ſed quid in alijs iudicibus ordinarijs vel delegatis? Rñd. non eſt iure cautum ſed dico idem quod in iſtis: vt ff. de leg. & ſer. a. l. nõ poſſunt. ſed qa hmõi aurei in vſu non ſunt, ventum eſt ad cõſuetudines: vt alicubi decima: vt Bononiæ in cã principali: alicubi vigeſima in cauſa app. vt Bononiæ: alicubi medialis, vt fit in iuriſdictionibus comitiſſæ Mathildæ: quod eſt valde iniquum: vt in fin. huius §.

ᵛ Deputata. i. delegata ab imperatore vel Papa. Al.

ʸ Ab vtraque nunquid quilibet duos dabit? quidam ſic, quidam quòd vnũ tm̃. primum videtur verius ex vi dictionis ab vtraque. quæ innuit. quod quælibet pars duos det. aut. iudicibus cauſarum ſecus in adminiſtratore, qui nihil debet habere niſi ſuum ſalarium. & ſic nõ ob. ſ. de manda. priu. §. oportet. colla. iij. & ſ. vt iudi. ſine quo. ſuffra. §. volumus. & ſ. iuſiurand. §. viro quoque coll. ij.

ᶻ Quibuſdam. ſ. clericis: vt C. de epi. & cler. l oẽs. §. verũ. & §. in hac vero. quæ loquitur de alijs clericis. ſed de Conſtantinopolitanis loquitur lex illa, cum clericis, in fin. hodie ſeruatur de clericis quod dicitur, infr. de ſanct. epiſcop. §. ſportularum. Item habemus alia exempla multa in C. de ſuſc. & li. expen. l. vlti. Item pauperibus: vt ſup. de mã. priu. §. deinde. & §. ſit tibi.

ᵃ Hoc autem. quod debeant accipi prædictę ſportu. duorum aureorum.

ᵇ Parte. No. diſpenſationem debere haberi in ſpor. vel in ſumptibus ratiõe paruitatis litis: vt hic, & C. de teſt. l. conſulta. & ſ. da mand. prin. §. ſit tibi, colla. iij. &

† Tenorẽ huius §. ponit gl. ii. in c. cũ ab omni. extra, de uita & honeſ. cle. & vide in d. c. q clerici delegati ad cãs. non debent exigere decimam vel aliã quotam litis.

† l. ab ſũ pe tatore.

r

ʒ.& C.de pri.ſcho.l.fi.lib.l.quoties autem.lib.xij.q̃ eſt contra conſuetudinem quę ſeruatur in regalibus comitiſſę Mathildæ.

a Neq;.rñdet tacitæ obiectioni.quaſi dicat lſ nihil habebit iudex,ſi tantũ ſunt cauſæ paruæ infra centum aureos.

niuſe victum videat litigaſſe. vt hieroli m ʒ: vt C. de iudi.l. properãdũ.§.ſin autẽ. niſi in duob.caſibus: vt C.de epiſc.& cler.l.oẽs.in fi.& ff.de lega.ij.l.qui ſoli dũ.§.ẽt.& niſi in alio q̃ñ victor fuit contumax:vt C. de iudi.l.properãdũ. §.ſinautem ex geſtis,& hoc q̃d dicit Ienerius, exceptionẽ facit à regula,qua dr̃, victus victori &c. contumacia & iuſta ignorantia. vel dic, quod dicta regula ab initio ſic fuit intellecta ẽt ante hanc authen. ſ. ſi iudici ſederit, quod nunquam debet ſedere in animo iudicis,quãdo de calumnia iurauit:nisi ſint petitæ ex promiſſione, nã eo caſu ẽt ſi ſit iuratum de calumnia,debet condemnari victus,:um & de iuſta ignorantia etiam iure veteri diceretur : vt d. l. de lega.ij. l. qui ſolidum. §. atiam. & de epiſc.& cle.l.omnes.in fi. & ſm̃ hoc bene ſtabit, illo adiecto ſolo. &c , quia vnum ſolum adijcitur.

que a in hoc ſolũmodo ſtamus,ſed ẽt de proprio ipſi largimur. Volumus enim vnumquenq; eorũ q b ſub iſto vel his ſũt pedaneorũ, annis ſingulis à mẽſa tuæ c celſitudinis pcipere duas libras auri,& his eſſe cõtẽtũ ſolis,& neq; redimi : & aurũ d oĩno deſpicere.Propterea. n. eligimus fiſcũ mi nuere, e quaten⁹ horũ e vnuſquiſq; cõtẽtus nr̃a largitate , & quaternis aureis , puras Deo & nobis f & legi cuſtodiat manus,cogitãs q̃ à priorib. legiſlatoribus g de his diffinita ſunt.

CAP.X.Vt iudex rõnem expenſarum examinet.

Iudex debet rõnem expenſarum examinare:& poſt preſtitum iuramẽtũ per partem ſuper factis expenſis non poteſt iudex in minori quantitate condemnare.Itẽ iura loquentia ſuper executoribus & appellationibus in ſuo loco perdurant. Ang.

Oportet aũt h expenſarũ i rõnem iudices oĩno examinare.Et q̃a hoc bene Zenonis pię memorię decreuit ſnĩa & authoritas:& nos nõ dedignati ſumus partẽ ẽt hoc noſtrarũ facere diſpoſitionũ. i Maneat ergo ẽt nũc in eodẽ ſchemate cuſtoditũ: illo ſolo k adiecto,ſi iuſiurandũ intulerit de expenſis iudex victori.ſ.cum quantitate, quæ viſa erit ei rectè ſe habere (quam taxationem vocant leges) deinde ille iurauerit:non habere licentiam iudicem minus, quàm iuratũ eſt, cõdẽnare : neq; videri l clementiorẽ lege, q̃ hoc diſponit.ſi tñ perſpexerit neutrum ſumptũ ſubdere rõni:& pp negotij fortẽ varietatem hoc ipſum decernat ſua m ſnĩa.Omnibus alijs ſuper appellationibus, n ſicut prædiximus & excuſationib. o & vt non prompte p & cũ neceſſitate fiãt litis teſtationes,ſed habeant xx. dierum inducias,& quicquid aliud iudiciale decreuimus, in propria virtute manentibus.

CAP. XI. vt arbitri per compromiſſum nõ per ſacramẽtum aſſumant.

Non debet elegi arbiter cum ſacramenti religione , ne anceps periurium incurrat: ſed pœna debet promitti. ſi ſecus factũ fuerit, iudex iudicans à Deo pœnam patietur:niſi per ignorantiam eſſet periurus. Angelus.

Quia vero q multę q̃dam nobis fiunt interpellationes , eligentibus quibuſdã iudices q penitus ignorantes leges & experimentum:& pronè r iurant iudicibus ſe contentos, s quib⁹ t nequaquã u quiſpiam quilibet cre-

b Qui. i. de numero prętorum. aj. alij dicunt hoc referri ad viij.qui ſunt ſub quatuor maioribus. de quibus omnibus habes.ʒ. eo §.vetus. & ſm̃ eos hoc ſalarium habent tantũ minores.

c Tuæ.loquitur præfecto prætorio Orientis,cui mittitur hæc conſtitutio.

d Minuere. dando duas.lib.auri , & ita plus pſtatur priuatis quam fiſco: vt C. de ead. tol.l.j.in fin. & ſ.ʒ. de nõ alie.§. oportet. n. &c. & ʒ. de teſtitu. & ea quæ pa.§ j.in fi. col. iiij.

e Horũ. ſ. iudicum.

f Nobis . ſic ʒ. da man.prine. §. oportet.& ʒ.iuſiuran. q̃d pſta.§. iuro quoque.

g Legiſlatorib⁹. vt. ʒ. vt iu. ſine quo. & ſimilibus.

h Oportet aũt expenſarum factarum à partib.in caſib. & aduocatis : vt dicimus ʒ eod.§. nullo.

i Diſpoſitionum.mãdiaimus in alijs legibus de his expenſis vt C.de iud.l.properãdum §. ſinautẽ.& inſtit. de pœ. teme. lit.§. hæc autem.

k Solo. imo duo noua dñt hic,quę olim non erant: primum,quia olim licebat taxare ante ſacramentũ ẽt iam præſtitum: vt C.de iudi. leg. ſancimus. quod hodie non licebit:vt hic.& ſic illa corrigitur. ſed an & circa ſacramantũ in litem erit correctum , q̃d ẽt poſt præſtationẽ taxatur:vt ff. de in lit. iur.l. videamus. in fi. Quidam quod ſic.alij dicunt aliud in ſacramento in litẽ quàm in hoc expenſarũ.Tu dicas, quod q̃ñ ſacramentũ defert rõne incertitudinis, ſi poſſet taxari poſt præſtationẽ eius: vt hic.& C. vnde vi. l.ſi q̃ñ.ſed ſi rõne affectionis ĩpõit:vt ſ d l. videamus.& l.i actionib.§.j.Al ud ẽt nouum hic ponit. quod hodie non cõdemnatur victus victori in expenſis,niſi iudici videatur,vt quia calũ-

l Neque videri.not. miſiao la verbum pro allegantibus. nã ſemp lea mitior eſt, quàm iudex poſſit aſſe: vt hic,& de arbi tri.l.Celſus : vnde etiam verbis eſt ſtandum:vt ff.de exerci. leg.j.§ igitur, & vbi non diſtinguit nec nos : vt ff. de offic. præſi.l.iij.

m Sua . dicendo. ab expenſis abſoluo vel ſi de alijs quibuſdam condemnauit: poteſt dicere, de alijs abſoluo.

n Appellationibus vt ʒ. de appel. & de ijs qui ingred. ad appel.

o Executionibus.i. recuſationibus iudicum : vt ſupra, de exhiben. & intro. §. primo.

p Vt non prompte.vt ʒ dixi.§.ſancimus. Accur.

q Iudices.i. arbitros. qui ſimilitudinem habent iudicum:vt ff.de arb.l.j.

r Prone.i.facile.

ſ Contentos.i. quòd ſtabunt dicto talium arbitrorum,vt ʒ.in titulo.

s Quibus.ſ.iudicibus.

u Nequaquam quiſpiam.ſ.ſapiens homo.

Conco. c. iudices §.q.7.

Cõcor. eſt hoc. §. c. vlti. cũ glo.ſuper verſ. taxatione ſ ſi extra , de ijs quę vi met. cau. fi.& in ca. finem litibus. in fi. gloſſ.magnæ, quæ eſt ſuper verbo expenſis de po.& contumacia.

Lex eſt iudice mitior.

Conco. c. dilecti filij.ſ gl. ſuper verbo, compromiſſo poſt med.

Arbiter eſt. imitas iudicis.

Iuris

dat: deinde ſuadent forſan ēt iudicibus quaſi ſibi præbere iuſiurandum iuris, [a] neq; quid ſit iuſtũ, neq; eius obſeruationes ſcientibus: & meritò læſi. [b] ipſi rurſus volunt examinari [c] negotium, obliti iuriſiurandi quod iurauerunt: cauſa nobis ſubuerſione [d] digna viſa eſt. Et quia [e] cognouimus ex rerũ experimento incautũ [f] hoc eſſe, ſancimus decętero nullum fieri oĩno iudicem arbitralem, & [f] cũ iuriſiurandi [g] cautione iudicare: ne ex hoc in periurium inuitum incidant hoĩes pp iudicum ignorãtiã peierare cõpulſi: [h] ſed oĩno qui iudicẽ, aut iudices eligunt, cum pœna eligant eos, quatenus partes adinuicẽ coeãt, [i] & neceſſitatem habeant aut cõtentę eſſe iudicio, aut ſi retractare voluerit alter, det multam, [k] & ſic licentiã habeat diſcedere reus ab ijs, q̃ iudicata ſunt, & ad aliud venire auditoriũ: nr̃is iudicibus ſi aditi fuerint, exigentibus multã: & ijs, [l] qui eam iuſſi ſunt accipere, reſtitui præparantibus: [l] Scientibus ijs, q iudices eligunt, qa ſi hoc nõ egerint, neq; ſtipulati fuerint pœnã, ſed exiſtimauerint ſufficere ſibi ex iureiurando cautionẽ: deinde iudices [m] ſic electi [n] noceant eis, ſi quidem ex ſtudio, [o] à dño Deo pœnas periurij ſuſtinebũt. [p] Si aũt ex ignorãtia [q] hoc paſſi [r] fuerint, nihil pter iuſiurãdum eriteis [s] amplius: qa neq; periurium volumus ab aliquo inferri, neq; rurſus litigantes ſuſtinere damnum magnũ pp iudicantium ignorantiã citra iuriſiurandi reuerentiam pmittimus: oĩbus ante ſancitis ſiue ex antiqua legiſlatione, ſiue à nobis de cõpromiſſarijs iudicibus, aut arbitris, extra iñ neceſſitatem iuriſiurandi, in propria virtute manẽtibus, & nequaquam ex hac noſtra lege nouandis.

CAP. XII. De appellationibus: & ne cui eas non recipere liceat.

Nullus debet appellationem coram ſe interiectam reijcere, niſi ſolus præfectus. Ang.

Noſtros tamen iudices omnibus modis ſuſcipere appellationes [c] ſãcimus, & nulli licentiam eſſe penitus hoc repelle-

[a] ſtatib. q. d. partes iurant ſe ſeruaturas iudicium: & iudices rite ſe iudicaturos iurant. Azo.

[b] Læſi. dic merito læſi, quia eum ſic elegerunt: vel dic læſi. & ideo merito rurſus.

[c] Examinari. coram iudice ordinario.

[d] Subuerſione. i. correctione. Al.

[e] In cautum. i. malè cautum.

[f] Ex pto, ideſt Al.

[g] Iuriſiurãdi. dati ab arbitro. ſm B. qd̃ ſi placet: imò ſm Io. & ſm M. à partib. idem ſũ dicunt & ſi ab arbitro: & ſic corrigit̃ hic qd̃ eſt in C. de arbi. l. ne in arbitria. & l. cũ antea. §. altera.

[h] Compulſi. cauſatiuè, quia aut oportebat bonũ iu̇ dimittere, aut peierare. Acc.

[i] Coeant qdam diſtingunt an pars nõ veniat ad ſniam audiendam: & tunc cadat ĩ pęnã. an aliàs citat⁹, & tunc nõ cadat, vt ff. de arb. l. dić §. ſi qs. qd̃ reprobo: qa ſiue in medio, ſiue in principio, ſiue in fine nõ pareat, cadit in pœnã: vt hic, & ff. de arbi. l. nõ ex oĩb & ff. ſi gaina dic non ob. l. j. in princ.

[k] Det multam. i. pęnam certã promiſſã. impropriè ponit̃: vt ff. de verb. ſig. l. ſi qua pęna eſt. & no. q́ hęc ita vſ loq in actore qui non vult parere ſniæ pro reo latæ. nã ſoluit pęnã, & redit ad actionem ſuã. Sed qd ſi reur nõ vult parere? nunquid actor & pęnam petet & rẽ Vĩ q́ non: vt ff. d ex cep. do. l. apud. § Labeo. & ff de pac l. tc ſcriptum. §. ſi pacto. Sed tñ dico q̃: qa hęc pęna nõ loco rei ſuccedit, ſed loco inobediẽtię factę arbitro t pdictę aũt loquunt̃ qñ loco rei, vt promittit codicẽ. & ſi nõ pmittit, decem; quo caſu nõ debet vtrunque, vt dixi, niſi actũ eſt: vt ff. de tranſa. l. qui fidem. hæc eadem eq̃ dicas i reo: quia & pœnam petere põt, & ſui iuria defenſionem non amittit. Item quod ſubiicit, q́ põt ad iudicium aliud venire: hoc eſt verũ iam finita cauſa coram arbitro per ſententiam. Sed quid ſi ea pendẽte agat? Reſpon. & tunc põt: vt ĩ. de appe. § j. ſed cadit in pęnam, quaſi arbitro non pareat: vt ff. de arbit. l. ſed ſi in ſeruum. §. ſi. & l. ſeq in prin & ſoluitur cõpromiſſum: vt ff. de arb. l. ſi quis rem, &c.

[l] Et ijs litigatoribus.

[m] Iudices. ideſt arbitros.

[n] Electi. oĩ iureiurã. à litigatorib. & ab ipſis dato. Al.

[o] Ex ſtudio. ſ. malè iudicant.

[p] Suſtinebũt. vt C. de reb cred. & iureiurando. l. ij. & ĩ. ſcenicar non ſolum ſi fideiuſ. §. j.

[q] Ex ignorãtia. ſ. iudicum.

[r] Paſſi. ſ. litigatores. Al.

[s] Eis. ſ. partib. aliàs ei. ſ. arbitro. & tũc ſignatur ĩ. C. de pac. l. pe. Solu. hic obſtabit partibus ſuum delictum, ne q̃ arbitrum agant: licet faciat arbiter litem ſuam, qa eum elegerũt: vt arg. C. de libe. cau. l. ſi filium. Sed quid ſi pœnã ſtipulati ſunt. & iuſiuran. eſt pręſtitũ. Quidam reſpondent q́ non valet: vt arg. in hoc §. ſed lo. q̃. qa forma tantum arbitrij non arbitriũ eſt prohibitũ. ſimile ff. de condit. & demõ. l. hęc ſcriptura. & ff d cõdi. inſti. l. quæ ſub condit. §. item. ſic in mrĩmonio nimia feſtinatio punitur, ſed tñ valet: vt ĩ. de reſt. & ea q pa. §. vlt. Item poteſt induci generale, vtile p inutile nõ vitiatur. vt arg. ff. de in. hſ. i. nõ intelligit̃.

[c] Appellationes. Not. q́ tenet̃ iudex recipere ap. vt hic. & ĩ. vt nulli iudi. §. cl-lar. colla ix. & ff. de ap re. l ſerendũ. & C. de ac. l. iudicib⁹. niſi in caſu, vt in præfe. pręt oriẽtis, cui dirigit̃ hæc conſtitutio: qui accipere non tenet̃ ap. ſed ſupplicationem: vt in ſi. §. & C. de preci. imp. offe. l. ſi quis aduerſus. & niſi in caſibus duobus, qui ſunt ĩ. e. §. audiens in ſi. & niſi in quatuor caſibus: vt à principe. item à ſenatu. & qñ remota app. fuit cauſa cõmiſſa, & qñ ptes ab initio remiſerunt: vt ff. à quibus ap. non lt. l. j. Item nõ recipitur, ſi appellat debitor principis: vt C. quorum appe. l. abſtinendum. Item in iudicio momentaneæ poſ. vt C. de momen. po. l. j. Item à nominatione tutelæ, vel curæ. vt inſtit. de excu. tut. §. qui aũt. Itẽ poſt decem dies: vt ĩ de app. §. j. Itẽ ab interloc. vt C. quorum appe. l. ante. Itẽ ab executore, niſi excedat modum: vt ff. de app. l. ab executore. & C. quorum app. l. ab executore. Item quidam criminoſi appellantes non audiuntur: vt C. quorum appe. l. ij. Itẽ in alijs ſi interſit cito puniri: vt ff. de appe. l. conſtitutiones. Item raptor virginis non appellat: vt C. de rap. virg. l. j. §. ſin autem. Acc.

Ex hoc § eſt tracta authẽ. quę eſt ſup l. ne in arbit. C. de recep. arbit. & in ei pit. decernit ius nouum.

Prope rantibus.

Cõcor. gl. vnica. in c. inter cętera, extra de ap.

Præter

re, pręter a ſolam tuam eminentiam: cui hoc ab initio largitur imperiũ, retractationis b introducens auxilium.

CAP. XIII. De diuerſis reſcriptis ad iudices directis.

Iuſta debent iudicare iudices non obſtante aliqua pragmatica ſanctione, et appellationes interiectas recipere: et ſi de iure dubitent, principem conſulere debent. Ange.

Omnis autem iudex ſiue cingulum c habens, ſiue aliter iudicans, d cuſtodiat leges, e & ſm eas proferat ſententias: & vel ſi contingat iusſionem noſtram in mediũ, vel ſi ſacram formã, vel ſi pragmaticam procedere ſanctionem dicentem aliter agi, ſequatur legẽ. f nos .n. volumus obtinere quod noſtræ volunt leges. Si.n. g ſub appellatione lis fiat, iudex quidem ſuſcipiat modis omnibus oblatam appellationem, nihil penitus excuſans, in quibus omnino licet h appellare. auxilium verò circa appellationes i omnibus adiacet: k per quod licet læſo & queri, & mereri correctionem aut ab ijs, qui de appellatione iudicant: aut à nobis ipſis, ſi ad nos ſententia l referatur.

CAP. XIIII. De relationibus.

Si quid † autem audientes iudices putauerunt eſſe dubium: m damus eis licentiam de his n nunciare nobis, & conſulere nos, vt diſcant, quæ neceſſaria ſunt, & ita qđ agendum eſt, explicent, & faciant iuſta o ſimul & rationabilia iudicia. Tua igitur eminentia, q́ placuerunt nobis & pp noſtrorum ſubiectorum vtilitatẽ geſta ſunt, hic & in imperiali p proponat baſilica, & in alijs partibus noſtrę regię ciuitatis, vt vniuerſis hęc fiant manifeſta, & diſcant quia p omnia nobis cura ęſt eorum vtilitatis pariter & æquitatis. Dat. *. Arione. V. C. Conſule.

TITVLVS. XI.
Nouella 83.

VT CLERICI apud proprios epiſcopos primum cõueniantur, & poſt hoc apud ciuiles iudices.

Clerici debent ab epiſcopo ſub quo ſunt, conueniri: & ex non ſcripto, & celeriter debet epiſcopus ferre ſententiam. Sed ſi cauſæ natura ſit talis propter quam epiſcopus decidere non poſſit, quia forte infirmitate grauatus: tunc iudices ſeculares poſſunt adiri: & hoc in cauſis merè ciuilibus: in criminalibus autem iudex ciuilis cognoſcet: & in prouincia præſes, & cauſas intra duos menſes terminabit: & ſi clericus pœna ſit dignus, per epiſcopum ſacerdotali dignitate ſpoliabitur. de eccleſiaſticis verò criminibus ſolus epiſcopus debet cognoſcere. Ang.

Idem Aug. Ioan. glorioſiſ. per Orientem prætoriorum pręfecto, iterum excon ſuli ordinario, & patricio.

PLurimas † ſacras ſcribentes leges, & de Deo amabilibus epiſcopis, & reliquo q omni ſacerdotio, r necnon de reuerendisſimis monachis, s & nuper hoc agentes, t in quibus u volumus reuerendisſimos monachos apud ſolos ciuitatis epiſcopos, ſub quibus ſunt monaſteria, conuentiones ſuſcipere: petiti ſumus à Menna Deo amabili archiepiſcopo huius feliciſſimæ ciuitatis, & vniuerſali patriarcha, reuerendisſimis x clericis hoc dare y priuilegium, vt ſi quis z habet aduerſus eos quamlibet pecuniariam a cauſam, prius ad Deo amabilem archiepiſcopum

a Præter tuã. ſ. pręfecto prætorio Orientis.
b Retractationis. p ſupplicationem: vt tu ipſe retractes. Ac.
c Cingulum. i. adminiſtrationem.
d Iudicans. i. cingulum non habens: vt ſunt magiſtri ſcholarum, & illi qui ſunt electi à cõſulibus vel ſenatu. Al.
e Leges. & ſecundũ eas iudicet: nõ aliàs: vt hic & C. de ſen. l. nemo iudex. ſed qđã ſupplent hic, prout ſibi videbit, vt diximus ſ. iuſſu qđ pręſ. §. & æquus.
f Legem. ſ. priorẽ. vt ĩ. in medio litis non fie. ſa. for.
g Si enim. reuertit ad pręcedẽtẽ caſum.
h Licet nã qñq; non licet. quod dic: vt ſ. proxi. § diximus. Ac.
i Appellationes. nõ faciẽdas in certis caſibus: vt ſup. proxi. not. vel dic circa appellationes factas, vt ille ꝯ quem appellatur defendat ſuum ius. Accur.
k Adiacet. i. iacet vt non detur auxiliũ.
l Sententia à qua eſt appellatũ. vel ſuſa dicenda in cauſa appellationis.
m Dubium. de iure. quo caſu põt conſulere ſuperiorem. aut de facto: quo caſu nõ põt: vt hic. & ff. de iud. l. eum quẽ § iudicibus. aut gratia vitandi odij. & tũc nõ licet: vt ĩ. vt iudi. nõ expe. ſa. iuſ. §. iubemus coll. 9 nã ſufficit &c. vt ſ. de man. prin. §. patrocinia. niſi fiat, quia nõ habet ptãtẽ iudicandi, licet cognouerit de cã: vt ff. de off. pcõ l. ſolẽt & l. ſi qđ col. 3 & C. ad l. Cor. de fal. l. vbi.
n De his. ſ. dubijs.
o Iuſta. ꝯcordat hic Propheta dicens, in pſalmo: Iuſtè iudicate filij hominum. Paueant igit iudices in ſententijs ferendis, ne illos abſoluãt, q ſunt cõdẽnandi, vel eos dãnent, qui ſunt abſoluendi. Ar. quia non magis iudicant, q̃ iudicabunt: vt C. de iud. l. rẽ nõ nouã.
p In imperiali. ſ. in Lateranenſi palatio.

VT CLERICI apud proprios &c.

q Plurimas. Et reli. quo. re pete. de.
r Sacerdotio. vt ſup. quo. epiſ. & ce. cleri. ad or. perdu.
s Monachis. vt ſ. de monachis. col. 1.
t Agentes. i. facientes legem de monachis: vt ſ. apud quos opor. cau. di. mo. & aſc. per totũ, colla. 6.
u Quibus. ſ. legibus.
x Reuerendisſimis. ſ. alijs q̃ monachis.
y Hoc dare. ſ. iubemus.
z Vt ſi quis. ſubandi, & ideo damus in hunc modum, vt ſi quis &c.
a Pecuniariã. largè accipe ſm Ioã. i. non criminalem, vt ar. ff. de ver. ſi. l. pecuniæ. Ar.

† Cõcor. cũ princ. extra. de appel. ...

Pſal. 97

† Cõcor. cũ princ. huius authen. c. ſi clericꝰ. cũ glo. 1. vbi bonę concordãtię ex. de fo. cõpet. & c. cũ ſit. e. ti.

a Archiepiſcopũ. ſi immediate archiepõ ſubeſt. aliàs ſub epõ: ſcil executioni mandaẽ p ciuilẽ iudicẽ: vt ĩ. de ſan. epiſ. §. ſi quis contra aliquem. colla. ix.
b Ex nõ ſcripto. hoc eſt ꝯ regulã quæ eſt. C. de ſent. ex bre. re. l. ſi. Sed ſpeciale hic & i alijs caſib. quos dic vt dixi ĩ. vt iudic. ſi. qno. ſuff. § neceſſitate. col. ij. Sed hodie p conciliũ Lateranum aliter eſt, quia in ſcriptis ferenda eſt ſnia & i clericis: vt extra de proba c. qm̃ ↄtra.
c Miniſterio. vt hic. & C. de epiſ. & cler. l. oẽs qui vbiq;. i prin. imo ſi ꝯ. fecerit, amittit eã iure cano. s vt xj. q. j. c. inolita. & idẽ ſm leges: vt C. de iur. om. in. l. ſcrimi. nali. & idẽ probaẽ p legẽ Frideric. vt ĩ. de ſtat. contra li. eccle. §. j. coll. x.
d Sine dãnis. i. ſine diſpendio geſtorum. ſportulæ tñ pręſtanẽ vt ĩ. de ſã. epi. §. ſportularũ. quæ eſt ꝯ & ſic no. q rõne pſona rũ parciẽ in expẽſis, vbi aliàs nõ parceretur. C. de ſacroſanc. eccl. auth. hoc ius. & ĩ d̃ mã. pri. §. ſit tibi.
e Formam. i. ſnīam.
f Cauſæ. naturã, vt qa liberalis eſt: vt C. de peda. iudi. l. ij. vel qa ante fuit aduocatus eius cãæ: vt. C. de aſſeſ. l. ſi. & de iuri. om. iud. l. p̃tor. vł qa eſt cognatus agentis actione iniuriarũ: vt ff. de iniur. l. lex Cor. vel quia ab eius ſnia de hoc facto fuit appellatum, vnde ipſe cãm appellatiõis cognoſcere non põt. vt C. de appel. l. eos qui. Accur.
g Difficultatẽ. quia infirmus. idẽ ẽt ſi nõ faciat plenã iuſtitiã: vt ĩ. de ſan. epiſc § ſi qs aũt p pecuniaria colla. ix. Idem ſm ll. ſi renunciauerit ſuo priuilegio: vt C. de pact. l penul. ſed iure canonum renunciare non põt: vt extra de foro cõpe. c. ſi diligenti.
h Iudicibus. ĩ. dictis ſcilicet.
i Placari. petunt n. veniam pro ſubditis & orãt. vt C. de ſum. trin. l. inter claras. & ſa. ff. de arbit. l. nõ diſtinguemus. §. compromiſſo. & C. de epi. & cle. l. omnes qui. in prin.
k Illis turbis. ſ. detineantur.
l Aiab. ſ. detineanẽ in hac ciuitate Cõſtãtinnpo. Ac.
m Si tñ de criminibus ciuilibus q. d. nõ canonicis ſiue eccleſiaſticis. nã de eo dicit ĩ. proxi.

Facit ad hoc. c. Alberic⁹ cum gl. j. ex̃. de teſtibus.

Expenſis qñque cõne pſonæ parcitur.

Iudex qb. caſib. nõ cognoſcit de cã appellationis.

ſcopum pergat, ſub quo conſtitutus eſt, & interpellet eum, & ex non ſcripto b iudicium mereatur. & ſi hoc fiat nec inquietet eum, nec trahat ad auditoria ciuilia, neque à ſacro eũ vacare faciat miniſterio, c ſed ex non ſcripto examinetur negotium ſine dãnis, d & accipiat formam e forſan etiam ſcriptam, ſi hoc quoque partes voluerint & popoſcerint, & liberentur alterutro certamine. Si verò aut propter cauſæ naturam, f aut propter quandam forte difficultatem g non fuerit poſſibile Deo amabili epiſcopo decidere negotiũ, tunc licentiam eſſe & ad ciuiles iudices pergere, & priuilegijs omnibus cuſtoditis, quæ reuerendiſsimis clericis ſacræ præſtant conſtitutiones, & litigare, & examinationem fieri, & terminum imponi liti, & ita liberam fieri cauſam clariſſimis iudicibus h ſecundum noſtras conſtitutiones vel leges ſtudentibus cum magnanimitate & velociter lites decidere, vt non propter huiuſmodi cauſas ſacris amoueantur obſequijs, & cum oporteat Deum placari, i & de centia ſacerdotibus agi, auditorijs detineantur, & illis turbis, k atque inhærente tumultu litigantium animabus. l

Si tamen de criminibus m conueniantur, ſi quidem ciuilibus: hic n quidem competentes iudices, in prouincijs autem earum præſides ſint iudices, non tranſcendente lite menſium duorum ſpacium, ex quo litis conteſtatio fit, quatenus breuis o imponatur cauſæ terminus. Illud palam eſt, ſi reum eſſe putauerit eum, qui conuenitur, prouinciæ præſes, & pœna iudicauerit dignum: prius hunc p ſpoliari Deo amabili epiſcopo ſacerdotali dignitate, & ita ſub legum fieri manu. q Si vero eccleſiaſticum r ſit delictum, egens caſtigatione eccleſiaſtica & multa, Deo amabilis epiſcopus hoc diſcernat, nihil communicantibus s clariſſimis prouinciæ iudicibus. neque enim volumus talia negotia omnino ſcire t ciuiles iudices: cum oporteat talia eccleſiaſticè examinari, & emendari animas delinquentium per eccleſiaſticam multam, ſecundum ſacras & diuinas regulas, quas etiam † noſtræ ſequi u non dedignantur leges. Si verò quædam prius conteſtatæ ſunt lites, x hę maneant in ipſo ſchemate, velocem accipientes finem: omnibus quę iam à nobis ſancita ſunt ſiue ſuper ſanctiſſimis eccleſijs, ſiue ſuper Deo amabilibus epiſcopis, ſiue ſuper clericis, ſiue ſuper monachis, propriam virtutem habentibus. y Tua igitur eminentia, quę placuerunt nobis, & per hãc ſacram declarata ſunt legem, per programmata propria manife-

n His. ideſt in hac ciuitate Cõſtantinopoli.
o Breuis. ideſt citra vſque ad duos menſes, vt dixit: regulariter autem ciuiles triẽnio, criminales biennio durant: vt C. de iudi. l. properandum & C. vt intr. cer. tempus. l. ſi.
p Hunc. ſcilicet clericum.
q Manu. hic no. mirabile: qa abſoluere poteſt irrequiſito epiſcopo: ſed non condẽnare: vt hic dicit: vt & aliàs. C. vbi ſenat. vel cla. l. ij. §. ſedendi. quòd eſt contra regulã, quæ dicit nemo qui cõdemnare non poteſt, abſoluere põt: vt ff. de reg. iur. l. nemo.
r Eccleſiaſticum. vt de articulis fidei vel ſimonia: & hoc ſi clerico inferatur, ſi autẽ laico, tunc & præſes cũ epiſcopo. vt ĩ. de mã. prin. §. ſi vero canonum. coll. iij. quæ eſt contra. Acc.
s Communicantibus. i. non cognoſcentibus eum epiſcopo de hoc crimine.
t Scire no. interdici aliquid ſcire: vt C. de ma. & math. l. culpa.
u Sequi. cũ hoc verbo ↄcordat ĩ. de monа. §. ſi. & vt deter. ſit numerus. in ſi. coi. j. & expone vt dixi ĩ. de eccl. ti. §. ſi. col. ix.
x Lites. ſ. tempore huius legis.
y Habẽtib. ſic & als ↄfirmanẽ taliat vt C. de

† Cõc. c. vlti. in ſi. ex̃. de ſecũ. nup & ſ c. j. ex. de oper. no. nũ. & in cle. cleri. de iudic.

Auth. p ſta

feſta faciat vniuerſis, & in perpetuum ſtudeat cuſtodiri. Dat. xv. Cal. Apri. Conſtantinopol. Dño Iuſtin. PP. Auguſt. Apione. V.C. Conſu.

TITVLVS XII. Nouel. 84.

DE CONSANguineis & vterinis fratribus.

Si fratre præmortuo ſuperſunt fratres ex vtroque latere coniuncti: tūc conſanguineis tātum vel vterinis tātum præferuntur ij, qui ex vtroq; ſunt coniuncti parente. Ang.

Imper. Iuſtin. Aug. Ioan. glorioſiſſ. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

Multis vndiq; natura nouitatibus vtēs a (dictum eſt b iam in legibus hoc ſæpe procœmium, dī c autem & iterum) donec illa, quę ſua d ſunt operatur, e ad opus multarum nos pertrahit legum. Legitimas enim & cognatiuas ſucceſſiones dicunt quidem nobis & f veteres, & qui ex antiquiſſimo iure hæc ſumentes, deſcenderunt vſque ad nos, qui g plurima horum correximus. Peruenit autem ad nos aliquid tale. Duxit h quidam vxorem, & filij ex eadem ſunt nati: deinde moriente illa i duxit rurſus aliam, k ex qua nati ſunt filij ei, prioribus conſanguinei l ſolum, non tamen vterini. m deinde etiam tertium introduxit matrimoniū: fecitq; filios ex eo: poſt mortem verò eius ad ſecundum mulier deſcendit virum: ex quo alios fecit filios, ijs qui ex priore viro fuerant, vterinos n ſolum, non tamen conſanguineos. moriente igit matre poſtea mori vnum fratrum ex tertio matrimonio contigit ſine filijs & ſine teſtamēto, multos fratres relinquentem, alios quidem conſanguineos, alios autem vterinos, alios verò ſimul & conſanguineos & vterinos. Et quæ quidem adinuenta eſt naturæ nouitas, talis quodam modo fuit. o Licebit autem tali principio dato nobis, ab eo p q & alios quoſdam opinari o caſus, tale aliquid proferre valentes, ſiue morte viri, ſiue morte mulieris; ſiue alia legitima ſeparatione nuptijs diuerſis hoc facientibus. Quęſtio r igitur illa erat, ſi ad mortui fratris hæreditatem oportere omnes vocari, & conſanguineos, & vterinos, & ſimul quidem conſanguineos, ſimul autem vterinos fratres. Quia igitur confidentes leges omnes, quas congregauimus, & veteres omnes, & noſtras, hmōi non inuenimus emerſiſſe qōuem, congruum eſt eam ſerò tandē refrenare legē, & conſiderare, quia fratribus ſunt ad defunctū alijs quidē cognationis iura, q nos legitimis s copulauimus: alijs autem hoc ipſo legitima, cōicabant. n. aliqui ei circa paternā prolem, t ſicut alij circa maternam, u alij aūt illud purè habebant, & lege & natura iuuante ſe, eo φ ex ijſdē erant procedentes matrū finibus: eratque eis patris ſemē vnum: & vndiq; veluti quoddā ſignū eis germanitatis reſplendebat. Si igitur hmōi frater litib' liberare & legē & dubitantes voluiſſet: ad teſtm̄ venerat, x & ſuam ſniam fecerat y manifeſtam: & per ſcripturam honorati z ad hæreditatem vocarentē. Quia verò hoc agere noluit, aut non potuit (multæ namque ſunt homini & a anxietates innumeræ, & repentinæ mortes b) hæc nr̄a lex cauſam determinat. Vult aūt c hæc lex, ex vtroq; decoratos, & ſimul quidē conſanguineos, ſimul aūt vterinos fratres, ad ſucceſſionē morientis meliores d eſſe q̄ illos, q ſolum-

de epiſc. & cle. l. priuilegia. §. omnes. Acc.

DE CONSANguineis & vterinis fratrib.

a Multis vndiq; natura vtēs. q̄a facta mutātur ſm curſum naturæ: vt C. de vet. iu. enu. l. 2. §. ſed. q̄a. & ī. de non alie. §. alienationis. in fi. §. non aūt ius naturæ mutatur: vt inſtit. de iur. natu. §. pen. & ad hoc facit ī. quib. mo. nat. eff. legi. in prin. col. 6. Acc.

b Dictum eſt. interpoſitio eſt. Acc.

c Dicitur. ſ. hic.

d Sua. i. donec vtitur nouitatibus: quod facere ſuum, ſ. naturæ eſt: vt in prin.

e Operatur. ſ. naturaliter. Acc.

f Et. pro. i.

g Qui. ſ. nos.

h Duxit. hic eſt caſus, quem ſolum ponit hæc conſtitutio, & ſoluit par. vt ī e. §. vlt & §. plurima.

i Illa. ſ. prima.

k Aliam. ſ. ſecundā.

l Cōſanguinei. eius viri. qui ſunt nati ex eodem patre tantū.

m Vterini. i. q ſunt nati ex eadē matre tm̄.

n Vterinos q ſūt nati ex eodē p̄te & m̄re.

o Fuit. vt dictum eſt.

p Ab eo. ſ. principio.

q Opinari. No. mirabile verbum: quia pauca ſapienti dicas, & multa intelligit. vnde etiam dī. q potiſſima pars ē principiū, quaſi proceſſus ſit facilior: vt ff. de orig. iur. l. 1. Accur.

r Quæſtio. ex themate præmiſſo nūc q̄ōnem elicit. Acc.

s Legitimis. q̄n vterini fratres vocantur cū conſanguineis fratribus ad ſucceſſionē præmortui fratris: vt C. de legi. hære. l. vlti. §. ſed nec.

t Prolem. & erant conſanguinei tantū.

u Maternam. & tantum vterini erant.

x Venerat. i. teſtatus.

y Fecerat. i. feciſſet.

z Honorati. i. hæredes inſtituti, qui honorati dicuntur. Ac.

a Et. pro idest.

b Mortes. ſunt enim duæ: naturalis, & ciuilis: vt deportatio, vt ff. de ſtatu h. l. 1. in fi. Acc.

c Vult autem. ſolutio quæſtionis. Acc.

d Meliores. hic diſtinguit: quia aut ſūt vtrinque coniuncti tantum, aut ſoli conſanguinei, aut ſoli vterini: & his tribus caſibus æqualiter admittuntur, vndecunq; bona venerunt: vt ī. de hære. ab inteſt. §. ſi igitur defunctus. col. 9 aut conſanguinei tātum, cum illis qui ſunt vterini tantum: & tunc in bonis

Sapienti pauca dicenda ſūt.

Fratres ad inuicē variè ſuccedunt.

† aliàs ab ea. ſ. quæſtione.

† Ex hoc §. extra ē authē. q ē ſup l. tancim⁹ quēadmodū. C. cōia de ſucceſſio. & ſcript. vtraq; more ſuo.

ſolummodo conſanguinei, aut ſolummodo vterini ſunt, & ᵃ nos nō faciat hæſitare ᵇ naturæ varietas: ſed nos huiuſmodi adinuentiones oſtendimus legitimas, atque decernimus, perfectioribus diſtribuentes quę meliora ſunt, & minores ᶜ exæquare eis non patientes. Plurima nanque ᵈ ad hoc nos inuitauerunt. Primum quidem altera noſtra lex, ᵉ ſi fili⁹ moriatur filios non habens: deinde exiſtentibus ita fortè maternis rebus, aut ex nuptiali, aut etiam ex alia cauſa, quæ nō acquiruntur, ᶠ prius ex iiſdem nuptijs fratres ad hę reditatem vocari, deinde ex alijs: & poſt hos patrem, quod ꝓbatio erat, eò ꝙ dudum talia noſtra legiſlatio ᵍ conceſſiſſet Nam ſi etiam patre exiſtente ſuo patri, & iis, qui ſunt ex aliis nuptijs, præponi conſangineos & vterinos fratres contingit conſequēs eſt, licet pater non exiſtat, ſed fratres ſolummodo, ᶠ præponi ijs, qui ex vno parentum ſolummodo copulantur morienti, eos, qui ſimiliter quidem conſanginei, ſimiliter autem vterini ſunt & hic cōuenies erit illud quod dudū ʰ & in maternis, & in iis, quę ex nuptiali cā, aut aliter nō acquiranť, ⁱ ſancitū eſt hoc etiam in reliquis mo rientis rebus valere ᵏ at que tractari. Hæc igitur lex in iſto caſu data ſibi occaſiōe, ſicuti dictū eſt, pōſita ſit. Et quia ex tribus matrimonijs hoc ꝓceſſit, nouitas naturæ nihil ꝓhibet, vel ſi quis pro ponat, & in duobus ſolūmodo matrimonijs alios quidē eſſe ſolū vterinos, alios aūt cōſanguineos ſimul & vterinos: vel ſi qs extēdi dicat matrimonia, & adhuc amplius tale ali quid fieri. Et ſic in hmōi caſib. vbi tales qdam introducuntur ordines fratrū, lex habeat ſuā virtutē: & excludāt duplici vtē tes iure eos, qui vno ſolo vti poſsūt. Si vero nō talis eſt caſus, ſed ſolūmodo cōſtituti ſunt vterini, aut conſanguinei, & moriať aliqs fratrum: hi priorib. ſubiaceant legibus, ˡ q̄ eorum ſucceſsiones diſpoſuerunt. Locū tn̄ hæc lex habeat nō ſolū in hoc caſu, qui q̄ſtionē mouit, ſed ēt in iis, q poſtea futuri ſunt. Quocirca prio ra, ſi aut iudicis ſnia, aut pactionum expedita ſunt formis, habeant ꝓpriam deciſionem hui⁹ legis iudicio non agentia. Tua igitur eminētia, q̄ placuerunt nobis, & per hanc ſacram manifeſtata ſunt legē, per litteras ꝓprias declarare cunctis, & in ppetuum obſeruare feſtinet. Da. XV. Cal. Iun. Conſtā tinopoli, Imperat. Domi. Iuſtiniano Aug.

TITVLVS XIII.

Nouel. 85.

DE ARMIS. ᵐ

Princeps arma publica fieri iubet, ſed priuatos facere & vendere prohibet: cultellos autem minores fieri & vendi à priuatis permittit. Bar.

Imp. Iuſt. A. Baſilidi glorioſiſ. magiſtro ſacrorum officiorum.

Magnum Deum & ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, & eius auxilium ſemper inuocātes, ⁿ ſtudemus omnes ſubiectos n̄ros, quo rū regimē credidit nobis De⁹, illæſos & ſine calumnia

Auth. p 2

---

alij queſitis à defuncto fratre dicō idem, q̄d æqualiter admittunť, cum agnatio & cognatio hodie ſit æqualis: vt j. de hęr. ab Inte. §. ſi verò neque fratres. ſecus tn̄ iis q̄ habuit à patre tm̄ vel à matre tm̄ q̄a tunc pferrur ille qui ex eo latere ſibi erat coniunctus: vt C. de leg. hær. l. de emancipatis. nec dico aſſe correctā. d. l. de eman. per pdictū. §. ſi vero neque fratres. licet hoc dixerit P. nam & per eādem auth. de hær. ab inteſt. eſt differentia inter eos, qui ſunt vtrinq; coniuncti, & eos q ſunt ex alio tā tū latere, vt in §. igiť defunctus. & in oib. bis ceſſat hęc conſtitutio, ſed remanet ſibi locus in tribus caſibus. ſ. qn̄ ſunt vtrinq; coniuncti cū cōſanguineis tm̄, vel quando cū vterinis tm̄, vel qn̄ cū conſanguineis tm̄, quibus tribus caſib. pferuntur, qui duplici iure vtunť, vt hic. & j. e. §. ſi. ibi, excludant &c. ſic not. ꝙ duæ rōnes vincunt vnam vt inſt. de ado. §. ſed hodie. & C. de edic. di. Adri. toll. l. ſi. ibi, ponora inſra &c. niſi vna ſit melior, quam duæ: vt ff. de inoffi. teſt. l. nam & ſi parentibus. Accurſius.

Rationes duæ vincunt vnā

ᵖ Cōcor. e. vl. cum glo. ſuper ver. funiculus. extra de maio. & obe.

ᵃ Et. pro id eſt.

ᵇ Hæſitare. i. dubitare quaſi d. non ſit amodo, quod nos dubitemus de talivarietate naturæ, qualis iſta fuit. nam legitima definimus per hanc legem & dicemus, quid iuris eſſe debeat. Acc.

ᶜ Minores. i. quia non tm̄ fratres dńe eſſe, qui ſunt ex vno latere, quantum qui ex vtroque.

ᵈ Plurima namque non tn̄ dicit hic niſi vnū. vel dic, ꝙ dicit plurima. nam primo caſu proxi. ſecunda rō pdicta: q̄a duæ rationes vincere debēt vnā: vt ſ. dicit.

ᵉ Lex: vt C. commu de ſuc l. ſi. & ſupple quæ dicit.

ᶠ Acquiranť. ſ. parētibus, quantū ad ꝓprietatem. ſed duntaxat quantum ad vſumfructum. vt C. de bo. quæ lib l. quęcunque. & C. de bo. ma. l. j. Sed hodie idem eſt in oibus aduentitijs: vt C. de bo. quæ libe. l. cum oportet.

ᵍ Legiſlatio prædicta. C. cōia de ſucc. l ſi. q̄ tn̄ hodie corrigiť. cum pater vocetť vna cū filijs. vt j. de hæ ab inteſt §. ſi vero cū aſcendentibus.

ʰ Dudum. vt C. cō mu. de ſucc. l. ſi. & C. de bo. ma. l. j.

ⁱ Acquirantur. ſ parentibus quātum ad proprietatem. Accu.

ᵏ Valere. nam olim hæ ſolæ patrib. non acquirebantur, cætera aduētitia ſic. Sed vt hic dicit, idē in oibus aduentitijs ēt ſeruari debet: vt diximus inſtitu. per quas perſo. no. acq. § hoc quoque.

ˡ Legib. quę ſunt, vt C. de legi. hære. l. de emancipatis. & C. com. de ſuc. l. vlti. & C. de bon. quę lib. l. quæcunquę. & plene dixi modo. Accur.

ᵐ DE ARMIS.

Hunc tit. non legat ſed quedam in eo noto. Accur.

ⁿ Magnū. Innocentes. No. ſic j. de q ſtore. in ptin Accur. Patiun-

calumnia cuſtodire : & inhibere bella, quæ per ſuam conſiderationem ſuſcipientes aduerſus alterutros operantur dolores : duplex ex hoc contra ſe ſupplicium inferentes, tam quod ſibimet inferunt, quàm quod ex legibus veſaniam eorum punientibus patiuntur. [a] Volentes igitur huiuſmodi mortibus homines liberare proſpeximus armifacturæ opus nullum priuatum operari: ſolos autem illos arma facere, qui in publicis deputati ſunt armificatorijs, aut q dicuntur fabricenſij: [b] eos autem, qui operantur arma, nulli vendere priuato. Sed neque qui in numeris cuſtoditi ſūt armifactores, quos etiam deputatos appellant, qui de fiſco annonas accipiunt, permittimus operari, aut alicui vendere arma, ſed ſolum diligentiam habere armorum milites in numero conſtitutos, in quibus militant. Si verò nouum aliquid faciunt [c] hoc auferri ab eis, & in ſacro noſtro inferri armamento, [d] adijciendum ibi repoſitis publicis armis. Hoc autem obſeruare volumus & eos, qui in ordinibus baliſtariorum ſunt, quos per diuerſas ſtatuimus ciuitates, ordinantes eos, & arma facere ſancientes, vt & ipſi ſoli publica arma in armamentis publicis vniuſcuiuſque ciuitatis recondita corrigant, atque renouent. Si qui verò vnum aliquid armorum inſtruxerint, [e] hoc ſimiliter & ipſis [f] inter publica arma præſtent, & nulli alteri penitus vendant. Hoc quoque cuſtodiant, q in baliſtarijs deputati [g] ſunt periculo patrum [h] ciuitatum, ſub quibus & ipſos baliſtarios ſtatuimus, & publicorum armamentorum diligentiam atque cuſtodiam conſtituimus, quatenus ſi qui niſi fuerint aut deputati, aut fabricenſij vendentes arma: prouideant per loca iudices eos ſupplicijs ſubdere, inſuper etiam arma ab ijs, qui ea comparant, ſine precio auferre, & publico vendicare.

Hanc igitur gubernante nos Deo cogitationem per præſentem ſancimus legem, in nulla ciuitate aut prouincia noſtræ reipublicæ habere licentiā priuatos, aut alium quēpiam arma facere, aut vendere, aut quolibet mercari modo, ſed ſolos eos, qui inter fabricenſes referuntur, hæc inſtruere, & deferre ad ſacrum noſtrum armamentum. & hoc à tua celſitudine, & qui poſt te ſuſceperint cingulum, cuſtodiri ſancimus: deputantibus nobis aliquos chartulariorum, [i] qui ſub tua celſitudine in ſcrinio ſunt conſtituti, fabricenſium periculo quinque inter eos priorum bonam opinionem [k] habentes, & opportunos, qui & eos, qui in hac feliciſsima ciuitate, & alijs ciuitatibus noſtræ reipublicæ arma faciunt, requirentes, prohibeant priuatos, aut etiam alios quoſdam citra eos, qui deputati ſunt inter fabricenſes, armifacturæ agere cauſam: & in quibuſcunque compererint locis aliquos priuatos hoc audentes, hæc auferre, & fiſci applicare armamento. Si autē inter operarios priuatos artifices opportunos inuenire potuerint: hos ſi voluerint in militijs ſtatuere, & in deſcriptione, [l] nomina eorum facere, & deſtinare nobis deſcriptionem artificum, vt per ſacrum noſtrum reſcriptum in illis ſtatuantur locis, in quibus ſunt publicè fabricenſes: quatenus ipſi operantes [m] arma, & de fiſco annonas accipiant. & hoc enim facto & ſubtiliter obſeruato à prædictis perſonis, licentia penitus nulli dabitur, neque ciuitates inhabitantibus priuatis, neque villas incolentibus ruſticis, armis vti aduerſus alterutros, neceſque præſumere, & ex hoc plurimos homines occidi: publicas verò perire functiones, dum terræ cultores vitam amittere metuentes, fuga propter timorem vtuntur.

Oportet ergo eos, qui diriguntur à tua celſi-

Bellum duo mala infert.

[a] Patiuntur. No. bellum duplex malum inferre : vt hic : & etiam tertium : quia facit homines pauperes: vt C. de cadu. tol. in prin. & ī. eo. § ſi autem. ibi, dum terræ cultores.

[b] Fabricenſij. vel fabricenſes, qui ſunt etiam quidam habētes officium & neceſſitatem faciendi arma, cui neceſſitati eorum poſteritas tenetur : vt C. de fabricen. l. inte. lib. 11. & ad inſtar militū notam debent habere in brachijs, & aliena prædia conducere colenda non debent : vt C. de fabri. l. ſtigmata. & l. fin in prin. eo. lib. 11.

[c] Faciunt. hi deputati qui prohibiti ſunt operari.

[d] Armamēto. quod enim aufertur ab indigno, applicatur fiſco: vt ff. de iu. fiſ. l. Lucius.

[e] Inſtruxerint quia aliquem inſtruxerunt qui facere ſcit. Accur.

[f] Ipſis. baliſtarijs. vt & ipſi inter publica arma ponant. Accur.

[g] Deputati. habebant enim quoſdam ſibi deputatos ſicut fabricenſes.

[h] Patrum. i. rectorū. & not. q dicitur pater. vnde ſicut pater debet habere filij gubernationē, ſic ciuitatis rector. & ſic pro opinione noſtra qua dicimus, quòd ſufficiat talem iurare de calum. licet P. dixerit maiorem partem vniuerſitatis iurare: vt C. de iura. cal. l. 2. §. quod obſeruari. & §. hoc etiam. & ff. de condit. & demon. l. municipibus. & ī. e. §. ſi autem, in fi.

Chartularij & tabelliones qui dicuntur.

[i] Chartulariorum. chartularij appellantur qui ſcribunt in chartula publica : q vulgo tabelliones dicuntur. & no. q tabelliones eliguntur in huiuſmodi factis.

[k] Opinionem. vt ī. de mona. §. ordinationem. col. r.

[l] Deſcriptione. ſ. matriculæ ſcriptura.

[m] Operantes. ſic ī de n. an. princi. in fin. titu.

Matricula vertit Iulianus. Con.

Con-

celſitudine ex memorato fabricenſiũ ſcrinio ad prohibendos priuatos armorum factores, confeſſionem [a] accipere etiã per loca iudices, & ſubiecta eis officia, & ciuitatum defenſores, & patres quia nihil valebunt decætero horum, quæ à nobis prohibita ſunt, aliquid agere: ſed q̃ per præſentẽ ſancita ſunt legem, cuſtodient, pœnam & in pecunijs [b] & in ipſum formidantes caput. Sancimus .n. magnæ quidem Alexandriæ iudicem negligẽtem [c] quæ à nobis ſancita ſunt, viginti auri librarum exſoluere pœnã, cingulo cadere: & huius officium ſimiliter auri libra.xx.dare pęnam, & capitale ſubire ſuppliciũ, aliarum vero prouinciarum iudices dãnum quidem x. lib.auri ſuſtinere, ſimiliter aũt & ipſos caſui cinguli [d] ſubiacere, & eõrum officia. Defenſores aũt, & patres ciuitatum, trium libr. auri multari pœna, & in capite ſuſtinere periculũ, ſi quod tale factũ cõperientes [e] non punierint, aut hoc agere nolentibus nõ nunciẽt, ſed latere pmiſerit. Vt aũt palã [f] fiant quæ à nobis prohibita ſunt à priuatis & alijs quibuſdã citra eos, qui id ſacris noſtris fabricenſibus reſerũtur, fieri, aut priuatis vendi arma, & hoc p pñtem legem ſignificare curauimus. Prohibemus.n. priuatos operari & emere arcus, & ſagittas & ſpathas, & enſes, quæ vocare conſueuerunt ſemiſpathia [g] † & q̃ vocantur zaniæ, ſiue loricæ, & contos, & quolibet modo vel figura factas lanceas, [h] & q̃ apud Iſauros nominantur monocopia, † & appellatos ſitinnos ſeu miſſilia: inſuper & aſpidas, ſiue ſcuta, & galeas, ſeu caſſides, non.n. iſta alij cuidam inſtruere ſinimus, præter eos, qui deputati ſunt in ſacris noſtris fabricenſibus. ſolos autem fieri & vendi à priuatis, & priuatis vendi permittimus cultellos minores, [i] quibus nullus in prælijs vtitur. Pręſentẽ igitur legem generalẽ tua [k] celſitudo in hac proponat regia ciuitate, necnõ & per alias ciuitates nrę reipublicę, vt oẽs agnoſcentes, q̃ placuerunt nobis, hæc obſeruent. Denunciauimus aũt futuris pẽſſe hmõi cuſtodię chartularij ex memorato fabricenſiũ ſcrinio: quia ex negligentia non ſolũ pecuniarias ſuſtinebunt pœnas, ſed ẽt in corpore ſupplicia patienť, & militia cadent. inſuper nec ipſum vlterius pmitti à nobis ſcriniũ in hmõi adeſſe ſolicitudine, [l] ſed alijs cõmitti fabricenſiũ curã. Quæ igiť placuerũt nobis, et p hãc legẽ declarata ſunt, tua celſitudo, & q post te ĩ cingulo fuerint, operi terminoq; tradere feſtinẽt: idignationẽ nr̃am & ipſi metuẽtes, niſi rẽ ſic vtilem reipublicæ cuſtodierint. Nouel. 86. Vt differentes iudices, & 87. De donatione mortis cauſa facta à Decurion. hic deſunt: ſed illa reperietur inferius collat. 9. conſtitut. 10. altera vero colla. 10. conſti. 27.

TITVLVS XIIII.
Nouella 88.

DE DEPOSITO, ET DEnunciationibus inquilinorum, & ſuſpẽdenda adminiſtratione panum.

Non valet denuntiatio, ne reddatur depoſitum, vel ne alimenta de publica annona eroganda præſtentur, vel ne ſoluatur penſio domus locatæ. & qui talem denunciationem fecerit, punitur ad intereſſe creditoribus, in quo quandoque venire poterit totum depoſitum. Accurſius.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Ioanni glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

Item nup audientibus nobis (hoc quod in imperio publice ſedentes multoties agimus) orta eſt aliqua qõ, quam reſoluimus ſtatim. hmõi vero dicentes contingere multa: cõi & generali lege definire, hoc iuſtum eſſe arbitrati ſumus. Si.n. quis ab aliquo capiat aurũ, aut res aliquas depoſiti cã in quibuſdam [m] conditionibus, deinde illi agant: [n] neceſſitatẽ hẽat

Auth. p 3 omne

[a] Confeſſionem. i. ſcripturã in qua confiteatur.
[b] Pecunijs. hoc ẽ qd̃ dicim᷑ i rę & pſona
[c] Neglig ẽtiam. ī. de mona. in fi. col. 1.
[d] Cinguli. i. dignitatis amiſſione.
[e] Comperientes. ī. ſcenicas no. ſo. & C. ad leg. Iul. de vi pub. l. vlt. in fi.
[f] Palam. quaſi diceret, prohibuit arma ſic in genere fieri vel vendi nũc ſpecificat. & no. q̃ alibi largius ſumunť arma ẽt pro lapide: vt inſti. de publi. iudi. §. item lex Cornelia.
[g] Semiſpathia. i. illa arma. Accur.
[h] Lanceas. Not. quædam ſunt, quæ vncinum quoddã habẽt ad capiendos hoẽs, q̃ rompheę vocanť: vt ff. de vi & vi arm. l. 3. in prin. Acc.
[i] Minores. aptos ad pennarum temperationem, vel panũ inciſionem, ſm Al. ex his poteſt colligi ſtatutum de non portãdis armis per ciuitatem aliquam.
[k] Tua. loquitur magiſtro officiorũ: vt ſ. nuit in prin. conſtitutionis eiuſdẽ. Al.
[l] Solicitudine. Not. q̃ ſi tabellio delinqt in officio non debet amodo poſſe hoc officium exercere. Ac.

DE DEPOSITO, & denunciation &c.

[m] Item nuper. In qbuſdam. i. ſub quibuſdã condõnib. Ac.
[n] Agant. i. deponentes impleant cõditiones quas implere debent.

Imple

Tabellio deliquẽs ab offõ repelli dẽt.

† Paramería legendũ, vt in Græco, & Iuliani epitome, quaſi femori applicitos enſes. Contius.

† μονοκόντια. legitur in Græco. Contius. Vide Alci. li. diſpun. 3. c. 20.

† σιβύνας. i. miſſibilia.

omne reſtituere aurum, aut res conditionibus ſemel impletis a & nulla omnino licentia ſit alicui quibus extrinſecus b interdictionibus † vti, & retinere c depoſiti reſtitutionem : dum & alia multa priuilegia tã à præcedentibus legiſlatoribus, q̃ à nobiſipſis data ſunt. d licentia enim eſt prohibenti redditionem, eum quidem cui creditum eſt depoſitum, non moleſtare: enim verò de rebus, quæ in quæſtione ſunt, qui aurum, aut res aliquas accepturus e eſt, litem ſortiri, & iuſtitiam & legem promereri. ſed ne per hanc cauſam dãnis magnis ſubijciat eum, qui interdictionem ſuſcepit, & compellatur aut defenſiones expetere, f aut res habere, & non poſſit voluntariè cum deponente benignè agere. quòd ſi tale aliquid egerit (omnino enim oportet non ſola delictorum nos contentos eſſe prohibitione : ſed etiam timorem inferre iuſtum trãſgreſſoribus) ſiue perditionem contigerit rerum aut pecuniarum ſieri, & hoc probetur, g ſiue alium quemcunque caſum fortuitum : ipſum reſpicere, qui conteſtationem dixerit. Inſuper etiam ex quo facta eſt huiuſmodi cõteſtatio, h vſuras pecuniarum, vſque ad tertiam i centeſimæ agnoſcere prohibentè accipere propria: non ſolum ſi aurũ fuerit quod depoſitum eſt. reſtitui vero prohibitum: ſed & ſi aliæ res k ſint: vt hoc timore l ſtultorum ſimul & peruerſorum malignè verſandi, m † in depoſitionibus homines ceſſent.

CAP. II. De his qui denunciant, ne ciuiles annonæ vel penſiones ſoluantur.

SED totum n hoc quod de mandatis eſt, & aſpicere, & conſtituere ſecundum legem prouidimus. Videmus enim frequentari hoc in regia hac percipuè ciuitate, & aliquos interdicentes eis, qui miniſtrant publicas annonas, & teſſeras o accipiunt ab annonarum præfecto, volentes ſuſpendi adminiſtrationem: & eos, qui ex hoc ſolummodo forſan nutriuntur, defraudari adminiſtratione, per quam eis omnis tribuitur vitæ occaſio. p Huic autem rei ſeuerius & difficilius illud eſt. multis enim domos poſſidentibus in hac feliciſſima ciuitate, qui imbanchiti q non videntur, mox futuris penſiones ab inquilinis accipere, calumniantur per interdictiones inquilinis dirigentes, vt non inferant eis. Illi vero r vltro eas ſuſcipientes, quidam propter inopiam forſan comedunt eas: s quidam vero & exules à magna hac fiunt ciuitate, & decidit omnino penſionum adminiſtratio iis, qui ex hoc forſan ſolo nutriuntur, ſecundum quòd occurrentes ciuilibus annonis diximus. Nemini igitur damus huiuſmodo licentiam : ſed vnuſquiſque ſi aliquam habeat cauſam ad obnoxium ſibi, non obdormiat t in liberalibus u autẽ ex peruerſitate omni plenius aſpiret interdictionibus. Cognoſcat enim, quia ſi tale aliquid egerit, & per occaſionem eius ceciderit, aut

a Impletis. & q̃ſq; non impletis cõditionib. vt ff. depoſ. l. j. §. pen. & C. de peti. hæ. l. vlti. Azo.

b Extrinſecus. i. pręter deponentem. deponens. n. interdicere pôt, non alius. vt hic. niſi iudex interdicat: cũ pſona depoſitarij ſit ſuſpecte, ne cũ re aufugiat: vt ff. q ſatiſda. co. l. ſi fideiuſſor. §. fin. Sed ſm hoc nonne ſunt correctę. ll. quæ dicũt ẽt depoſitarium rei vẽdicatione dño vero teneri: vt ff. d rei vi. l. nũ m. & ff. depoſi l. bona fides? Quidam ſic. ſed tu dic ſm io. q nõ. & aliud eſt vel ſe agere rei vin. in iudicio: & aliud facere hmôi interdictionem, q nõ reſtituet. Accur.

c Retinere. i. facere teneri, vel differre.

d Data ſunt. i. ſ. actione depoſiti. nã prius habet rõ deponenti, ſi cred. nt bonis debitores: vt ff. depo. l. ſi hominẽ. § j. & §. fin. Item actione depoſiti compẽſatio nõ opponit. vt C. eo. l. fi. j. rñ. itẽ creſcit in duplũ p infitiationẽ in quatuor caſib. vt I. ſt. de actio. §. ſequẽs verſ. res perſequẽdæ. nũc aũt dat ei aliud vt nemo ei interdicat: vt hic. & idem di ci q dã i cõmodato.

e Accepturus. i. receptutus. ſ. deponens.

f Expetere à deponẽte: vt defendat eum.

g Probet. ſ. amiſſio: vt ff. de pig. act. l. iij. Azo.

h Conteſtatio. vt teneat deponenti: vt j. eo. § nemini. non depoſitario, q tenuit vane.

i Tertiam. & hanc dabit ei q læſus eſt, vt hic, & j. eo. §. nemini igitur. Accur.

k Res. vt æſtimationis detur vſura.

l Timore. ideſt hac pœna.

m Verſãdi. i. verſari.

n Sed totũ. q. d. multa ſunt mãdata quæ data ſũt adminiſtratoribus: quę ſunt ſ. de man. prin. col. iij. adhuc aũt quædam deſunt, q̃ ponit hic. duo. ſ. de annona, & de penſione: vt ſic dictus tractatus de mã. prin. plenior ſit.

o Teſſeras. teſſera genus eſt menſurę qua mẽſuratur annona: vt ff. de iudi. l. ſed & ſi. § ſi libertis.

p Occaſio. quod ideo iniquum eſt: vt ff. de ręſtitut. l. cũ hi. §. ſed & perſonarũ. & §. ſi in annos.

q Imbanchiti. i. in banchis non ſedentes, quia ſunt abſentes: idem ſi pręſentes clãs eſt in littera. in banchis non videntur: & eodẽ modo intelligas: & nõ eſt vis, vtrũ ſint abſentes vel præſentes: ſed forte ita de facto fuit. ſ. q erãt abſentes. Acc.

r Illi vero. quib. interdicitur.

s Eas. interdictiões.

t Non obdormiat. i. non differat eũ conuenire. nam negligẽtia eſt nociua: vt hic, & C. de anna. exce l. vt pfectiones. & ẽ dili gẽtia fructuoſa : vt hic & ff. quę in fraudẽ cre. l. pupillus.

u In liberalib⁹. ſupple ex pmiſſis. & nulli aſpirẽt in liberalib⁹ interdictis &c. ſũt enim liberales id qa libenter ſuſcipit interdictionẽ ille cui interdicitur, vt hic, vt per hoc differat ſolutionẽ, vt ſ. pri. §. ibi illi vero vitro &c. Alij dicunt in liberalib⁹. i. in depoſitis. q ex liberalitate & bona fide fiunt.

† παραγγελίας. i. denunciationib. ſic vertit Iulianus epitomeior.

† Cõc. gl. in c. j. ſuper verbo §. ex q̃ de poſito.

† Aliàs, verſandi, curſum.

Teſſera quid ſit.

Admi-

[a] Adminiſtratio. quæ ſibi omni die ſiebat.
[b] Mox. l. tunc.
[c] Defenſiones. l. non exigat depoſitarius fideiuſſores à deponente, vel cautionẽ propter huiuſmodi interdictum: quia graue ẽ, vt ſubijcit, dare fideiuſſorẽ: vt ff. vt ī poſſ. leg. l. ſi is à quo. § ſi. & puto hũc §. generalem ad omnes tres caſus huius conſtitutionis, & p hoc dico corrigi, qđ eſt. C. depo. l. penult. in fine.
[d] Defenſionem. i. ſi vult cauere de defendendo depoſitariũ, facultas erit ei domino ſic cauenti, ſupple, rem propriam recipere. Vel dic contra: quia dicit depoſitarius ſe paratũ recipere cautionem, & ſupple. & rem reſtituere datã in alium modum.
[e] Fiat. hoc verum eſt in prætorijs. ſecus in alijs: vt ff. de præto. ſtipu. l. prætoriam & l. i. §. j. & §. ſi. & ideo male allegat hic imperator. Acc.
[f] Indicant. i. ipſi q venerunt ad nos pro quæſtione facti: vt ſ. eo. in prin. & potes dicere i. inducũt nobis in mẽtem, quod faciamus hanc legẽ. Accur.

QVIBVS MOdis &c.

Differt hæc ab illa, ſupra, quibus modis &c. quia hæc generalior eſt: vt infra, authẽ. vt cu me. primæ col. ibi, bene ſe habere &c. Item hic tractat de ijs qui ſui iuris, & ī poteſtate ſũt parentis: ibi de ijs q legitimi ſucceſſores, licet non in poteſtate parentum ſint.

[g] Naturalium. A Conſtãtino: vt C. e. l. i.
[h] Dudum. i. Olim.
[i] Quælibet. ideſt

aut adminiſtratio [a] panum, aut penſionum datio ex hoc accidens: ipſe ſuſtinebit periculũ mox, [b] ꝙ interdictionem inquilinis & miniſtrãtibus panem miſerit, aut ſuſpẽderit annonam. Nihil. n. horum agi omnino volumus: ſed ex quo interdictiones egerit, ſancimus eum omne damnum ſarcire domino rerum ſuper hoc, & vſuram & tertiam centeſimæ agnoſcere pecuniarum, aut rerum, quas non acciperet per eum is qui ſecundum hunc modum læſus eſt, valuit. Et neque aliquis opponat defenſiones, [c] quia qui præſens eſt ei exactionis domino danti defenſionem, [d] aut in depoſito, aut in alijs, recipere rem propriam. Non enim omnibus eſt facile fideiuſſorem præbere: noſtris legibus nullam defenſionem omnino ratam eſſe ponentibus, niſi cum fideiusſione fiat. [e] fideiuſſorem enim omnino dandum idoneum non facile, neque poſſibile paſſim eſt. Et propterea igitur obſeruantiam noſtrorum ſubiectorum volumus hoc cuſtodiri amodo & decætero omni tempore, vt immortale ſit huius noſtræ ſanctionis iuuamen Reipublic. Indicant [f] quidem nobis in mentem veniẽtes: præſentem verò legem cõe iuuamen noſtris parientem ſubiectis. Tria igitur eminentia quę placuerunt nobis, & per hanc diuinam manifeſta ſunt legem, operi effectuiq; tradere, & in perpetuũ obſeruare feſtinet.

TITVLVS I.

Περὶ τῶν νοθῶν.

Nou. 89.

QVIBVS MODIS naturales efficiuntur ſui, & de eorum ex teſtamento ſiue ab inteſtato ſucceſſione.

COLLATIO VII.

Imper. Iuſtin. Aug. Ioan. glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

Naturaliũ [g] nomen Romanæ legiſlationi dudum [h] nõ erat in ſtudium, nec quęlibet [i] circa hoc fuerat humanitas: ſed tanquam alienigenum aliquid & omnino alienum à republica putabatur: à Conſtantini verò piæ memoriæ temporibus in conſtitutionum [k] ſcriptum [l] eſt libris. † Deinde paulatim in mediocritatem [m] clementemq; ſententiam Imperatores tranſeuntes, leges poſuerũt: alijs quidem & dari, & relinqui aliquid eis à patribus concedentes. [n] aliqui autem ẽt adinuenientes modum, per quẽ naturali iure priore liberati, legitimi fierent, [o] & paternæ ſubſtãtiæ ſucceſſores: paulatimq; ẽt ad nepotes proceſſerũt hmõi legiſlationes, [p] & qm in noſtra tpa venerunt, [q] & eorũ, qui paulò ante nos fuerunt, multã varietatem [r] cã ſuſcepit. Nos. n. duplex habuimus ſtudium, & plurimos in libertatem perducere hoĩes ex priore ſeruitute, [s] & ex naturalib. ad legitimos eleuare, [t] non enim vltio [u] & interdictio deſpicienda eſt

aliqua.
[k] Conſtitutionum. vt C. eo l. j. Acc.
[l] Scriptum eſt in tractatu de naturalibus liberis.
[m] Mediocritatem. ideſt, modũ vel menſuram in dando vel relinquendo naturalibus.
[n] Concedentes. vt Archadius & Theodoſius: vt C. eo. l. 2. & j.
[o] Fierent. ſ. Leo: vt C. eodem. l. quoniam deſideria.
[p] Legiſlationes. vt in l. 2. C. eo ti.
[q] Venerunt. ſ. naturales liberi, vel eorum quæſtiones.
[r] Varietatem. q. d. quia quæſtiones naturalium ad nos peruenerunt: ideo correximus, & diſtinximus ſtatuta ab alijs.
[s] Seruitute. hoc primum.
[t] Eleuare hoc ſecundum.
[u] Vltio. Nota, glorioſiſſimum verbũ. & eſt ſenſus: quia licet aliqui ſint in ſeruitute propter delictum fortè, quod fecerunt, & ita propter vltionem: vel licet ſint nati ex nõ legitimo matrimonio, & ita contra interdictum: tamen non ſunt diſpiciendi, ſed iuuandi, vt fugiant de malo, & veniant in bonum: vt ĩ. eo. §. natura ſi qui dem &c. & ſic eſt argumen. pro quolibet corrigendo: vt & C. de emẽ. propinquo. l. prima. Item facit ff. de ventre in poſſeſſionem mittendo. l. i. j. reſpon.

† In codice Theodoſiano. hic. n. ſolꝰ liber cõſtitutionũ extitit, q poſt Conſtantinũ editꝰ fuerat. Cont.

Quem

Auth. P 4 daeſt

da eſt, ſed quod eſt in neceſſitate, curandũ eſt: & diffugiendũ qdem quod malũ eſt: inueniẽdum verò vndique quod melius eſt. Quia igitur aliqua qdem in cõſtitutionũ codice, quẽ a ex omni priorũ imperatorũ legiſlatione collegimus, de naturalibus ſcripta ſunt filijs: q̃dam verò in libro inſtitutionũ, de his autem nos cõſtituimus, b aut iam perfecta comperimus, c & nos ipſi plurimas fecimus de his cõſtitutiones: alias quidẽ in prædictarũ collectione d cõſtitutionũ, alias aũt ẽt poſtea: e necã ſit diſperſa, bñ ſe habere credidimus, in vna conſtitutione f totũ g colligere, q̃ pro omnibus ſufficiat ea, quæ de naturalib. ſunt, corrigere atq; ſancire. Palam nanq; eſt, quia oĩum alij qdem liberi ſimul conſiſtunt, & inter legitimos h ſunt: alij vero hoc prius i nõ habentes poſtea fiunt, k & ex ſeruis l ab liberos aſcẽdũt, & ex naturalib. ad legitimos: alij verò ex hoc ipſo naturales ſunt, & quędã eis ſucceſſiões exiſtũt: alios aũt neq; naturales eſſe decet, ſed ẽt hoc monſtrãtur indigni. m Oportet igiť nos ita facere conſtitutionẽ, n vt nullus ignoret, q̃ poſſunt in naturalibus valere: dicimus aũt inchoantes legẽ, qui conſiſtũt naturales, quibusq; modis procedunt ad legitimos (quorũ o plurimos inuenimus nos) & quę ſunt horũ ſucceſſiões: & quomodo qdem vetuſtas vſa ẽ his amarè: p qũo nos humanè. Nec illud quoq; relinquitur, q qui nec naturaliũ digni ſunt (ſicuti diximus) appellatione. Natura ſiquidem r ab initio dũ de filiorum procreatione ſanciret ſcriptis nondũ poſitis legib. s oẽs ſimiliter quidem liberos, ſimiliter autẽ pduxit ingenuos. Primis nanque parẽtibus primi filij ſimiliter quidem liberi, ſimiliter autem legitimi à natura fiebant: bella verò & lites atq; libidines & ꝯcupiſcẽtię cãm depoſuerunt ad aliud ſchema. t Seruitutem nãq; inuenit bellũ, naturales aut caſtitatis caſus: u lex aũt rurſus hmõi delicta curãs libertatem ſeruis molita eſt: multum de his tractauit modos x introducens dena millia, imperatoriæ verò conſtitutiones aperuerunt ijs, quæ non rectè facta ſunt ad ius legitimũ vias. quod nõ trãſitoriè y neque nos ſancimus, neque ſubiectos hanc legem negligenter audire præcipimus. Legitimi ſi quidem ſucceſſores procedunt hominibus ex nuptijs, quas contrahunt aut cum dotalibus inſtrumentis, aut etiã abſq; eis, ſic ad fęminas maſculis cõuenientibus vt ab initio habeant ad eas legitimarum nuptiarum affectum. z Et hoc. n. in calumnia poſitum nos reſpicientes, lege a decreuimus quid in ijs quidem, qui fortunæ dignitate prouecti ſunt, quid autem in mediocri hominum ſtatu agendum ſit ad demonſtrationem legitimarum nuptiarum, quid vero deinceps permiſſum eſt plebi. b Quapropter nuptijs procedentibus, c ex hoc ipſo ſunt ſucceſſiones certæ: & ſi inter legitimos connumerentur, mox lex d introducit ſucceſſionum modos, plurimum de his tractans. Legitimum ſi quidem ius ſic ſe habet. e

Si quis natus ſit liber, non tamen legitimus aut etiam natus ſit ſeruus, ſed libertatem poſtea meruit: ſi ſit maſculus, legitimari poteſt per oblationem curiæ: ſi eſt fœmina, legitimatur nubendo curiali legitime. Angel.

CAP.

a Quem. ſ. codicem.
b Conſtituimus. vt inſtit. de hær. ab inteſt. §. j.
c Comperimus: vt inſtit. de nup. §. fin. & ad Orfi. §. nouiſſime. & de ſucce. cog. §. hoc loco.
d Collectione. ſ. in C. vt C. eo. l. humanitatis. & ſeq. vſque in fi. ti. Accur.
e Poſtea. vt i. de ſucce. nup. §. pe. & de trien. & ſemiſ. §. vlt. co. iij. & vt lib. dec. §. ſi quis, & i. quib. mo. na. effi. legi. colla. vj.
f Conſtitutione. ſ. iſta.
g Totum. i. omnia, vt ex ſequentibus colligitur.
h Inter legitimos. vt nati ex matrimonio: vt inſtit. de pat. po. ſ. prin. & de his expedit ſe breuiter hęc cõſti. j eo. §. legitimi.
i Prius. i. legitimationem. Acc.
k Fiunt. ſ. legitimi.
l Ex ſeruis. ratione ſimilitudinis hoc ponitur hic & alibi in multis locis in hac cõſtitutiõe, & de his dicit prolixe j. eo. §. quia vero non eſt. vſque ad § diſcretis.
m Indigni. vt j. eo. §. vltimo. & ſupple hic. Alij ſunt legitimi tm̃, vt adoptiui. & ſic ſunt quinque genera filiorum.

Filiorum quinque ſunt genera.

n Conſtitutionẽ. & de his j eo §. diſcretis vſq. ad §. vlti.
o Quorũ. ſ. modorũ.
p Amare. aduerbium, quia nil curabant vt ſ. in prin. huius conſtitutionis.
q Relinquitur. ſ. à nobis quin tractemus de ijs qui &c.
r Natura ſiquidem. ſuperior erga diſtinctio fuit ſm ius ciuile Imperatorum.
s Legib. quod fuit antequam ciuitates eſſent factæ: vt inſti. de re. di. §. ſingulorum.
t Schema. i. ordinem quo gentes vtuntur de ſeruis.
u Caſus. i. delictus. Accurſius.

x Modos. quibus ad libertatem perueniant, quibus fiant ſerui, & à quibus retineantur: & quibus acquiratur per eos: imo maior pars legũ fere de ſeruis tractat. Sed non ſic intelligo hanc literã: imo dico, quòd imperator hyperbolice loquiť. & de modis illis tm̃ dicit, quib. ad libertatem perueniũ, qui ſunt multi: vt inſtitu. de libert. §. multis.
y Tranſitoriè. i. negligenter: vt ſ. de q̃ſtore. §. vlt. col. vj.
z Affectum. q. d. mutuũ conſenſum: vt ſ. de nup. §. nuptias.
a Lege. vt ſ. quibus mo. na. effi. le. §. hoc ergo. & §. quantum vero. & §. quiſquis. col. vi.
b Plebi. i. minoribus in abiecta vita conſtitutis.
c Procedentibus. ſ. ſic, vt mõ dictũ eſt.
d Lex. In genere ponit, videlicet ille tractatus, qui dicit de ſuis & legitimis hæredibus.
e Se habet. vt dictum eſt modo.

Reliqua.

CAP. I. De primo legitimationis modo per curię dationem.

Quibus vero non eſt huiuſmodi, ſed liberum quidem nō tamen ex nuptijs procedens legitimis aut etiam in ſeruitute natum: ſi libertatem quidē meruerit, manſerit autē naturale: hoc modi varij ad ius legitimum ferunt: quos enumerantes, ſic ēt reliqua [a] ſancimus. Primus itaq; modus eſt legitimi iuris exiſtens, ciuitatibus mox vtilis, [b] quē Theodoſius piæ & nouæ introduxit memoriæ. [c] Sancitum namq; eſt ab eo vt poſſit naturales filios, [d] aut omnes, aut aliquos offerre curijs, aut filias curialib. copulare. Et qm̄ modus iſte non ſimplicē habuit legiſlationem, ſed variè & de oblationib. [e] dictum eſt, & de ſucceſſionibus, quomodo ipſi, & quorum hæredes exiſtant, & qui rurſus ad ius eorum hæreditarium accedant: iuſtum credimus hoc primum legiſlationis diſponentes capitulū, ita ad reliquos modos, qui ad legitimorum ius ferunt, accedere. quæ enim inde ſunt, facilè omnino eſt dicere.

Pater filium naturalem curiæ offerens, ſiue inter viuos, ſiue ī vltima volūtate, eum legitimum facit, habeat legitimos nec ne. ſemetipſum autem offerens alijs legitimis extantibus, legitimus non fit. Angel.

Si quis igitur fuerit naturalium filiorum pater, [f] ſiue curialis exiſtens, ſiue liber à curia: licentiam habebit omnes, aut quoſdam ex eis, ſiue legitimorum ſit filiorum pater, ſiue etiam non, ſed ſolummodo naturalium, offerre [†] curiæ, licet fortè illuſtris dignitatis ſint filij ſuſcepti: [g] niſi tamen dignitas interceſſerit talis, quæ homines, licet curiales ſint, ab hac fortuna liberos facit. Oblationis aūt modus ſiue [h] fiat à patre adhuc ſuperſtite, cum quiſpiam in cōmune filiū offerret (hoc namq; geſtum eſt in Philocalo naturali filio curiali à patre in Buſtrenorum [†] ciuitate) & hoc ipſum dicit ſecundum inſpectionem ibi factam, & ita eum offert, ſicut à Leone pię memoriæ ſcripta dicit cōſtitutio. [i] Siue ergo ſecundum hunc modum fiat aliquis à patre pronunciatus curialis, [k] ſiue [l] eum pater ſub geſtis monumentorum offerat, ſiue moriens in teſtamento conſcribat, oportere fieri curialem, deinde ille amplectatur ſcripturam: legitimus [m] mox fiet, naturalium iure omnino libertatus: ſiue etiam mortuo patre ſemetipſum filius aut filij offerant, non exiſtente quidem legitima ſobole, etiam ſi erūt legitimi & curiales. Proinde pater quidem etiam exiſtentibus legitimis offert curiæ non legitimos filios: qui verò per ſemetipſum ad hoc procedit: tunc ſolummodo auditur, cum nullus legitimorum filiorum exiſtit. [n] Hoc itaque de oblationibus fit, quod indifferenter ſancitum eſt [o] à nobis, in hac præſenti lege reconditum. nō autem ſimpliciter, [p] neque fortunæ [q] oblatione, oportet enim [r] & modos facere manifeſtos, ſecundum quos offerantur.

Qui ſuā ſobolem naturalem vult legitimare: curiæ loci ex quo natus eſt eam offerat. qui autem Romani & Conſtantinopolitani ſunt, ſeſe ibidem offerēdo legitimantur. & mulier naturalis curiali Conſtantinopolitano nubendo legitimatur. Angelus.

Si quis igitur ex qualibet oriatur ciuitate, ſiue curialis, [s] ſiue etiam liber huiuſmodi ſit fortuna: licebit ei ſuum naturalem offerre filium curiæ illius, vnde oritur ciuitatis. Si verò nec ciuis ipſe conſiſtat, ſed ex villa quadam aut vico ſit oriundus: illi à patre offeratur ciuitati, aut ſemetipſum offerat, ſub qua ciuitate, villa aut vicu tributa perſoluit [t] Palam verò eſt, quia ſiquidem pater eum, aut auus offerat aut aliquis aſcendē tium

[a] Reliqua. ſ. capitula de quibus fecimus mentionem ī. eod. ver. dicimus. Accurſius.
[b] Vtilis. ſ. eſt.
[c] Memoriæ. vt C. de natu. lib. l. ij.
[d] Filios. ſ. naturales.
[e] De oblationibus. ſ. curiæ. Accur.
[f] Filiorum pater. hoc qđ per dationē curiæ ſecus ſi ſine eā velit ſibi filium facere ſucceſſorem: q̄a tunc demum legitimis non exiſtentib. vt ī. quib. mo. na. ef. ſi. leg. §. ſi verò ſolūmodo. qui eſt cōtra.
[g] Suſcepti. forte per reſcriptum: vt honorabilior ſit cæteris: non aūt habuit adminiſtrationem illuſtris dignitatis: tunc enim ſemper liberatur à fortuna curiali. ī. vt ord. p̄ę. vt in princ. colla. v. & conſtitut. quæ de dign. j. tū. nec tranſite ad eum quam per imitatur: quia dehoneſtatet illuſtrē adminiſtrationem: vt hic ſubijcit, tamen non talis &c ſic ergo & in epiſcopo eſt ītive j. de ſan. epiſ. §. ſed hoc quidem. colum. ix. & idem in quolibet q per dignitatē à curia liberatur qui ſunt multi: vt C. de decu. l. ſi. Acc.
[h] Siue. hoc reſpicit aliud, ſiue, quod eſt j.
[i] Conſtitutio. vt C. de na. lib. l. quoniā.
[k] Curialis. i. quòd ſiat curialis. Accurſi.
[l] Siue. hoc reſpicit aliud ſiue, quod eſt ſup.
[m] Legitimus. C. de natu. lib. l. communiam. §. illo.
[n] Exiſtit. & eſt ratio euident. cum non debeant legitimis filijs ſuo facto præiudicium facere, quod potuit pater: & hanc differentiam plerunque iam in hac conſtit dicet.
[o] Sancitum eſt. ſ. olim.
[p] Simpliciter. l. ſine diſtinctione Acc.
[q] Fortune aliâs fortulie.
[r] Enim. pro certè.
[s] Curiales. nam licet ſit aliquis curialis, non tamen filius eſt, niſi ſpecialiter efficiatur: vt hic, & C. de iis qui ſpon. mu. l. fin lib. x.
[t] Perſoluit. Not. villas & caſtra ſub ciuitate

[†] Cōtra. e. p tuas. in gl. ſuper verbo appellamit. poſt prin. ibi. item ſi pater. ex q̄ ſi. ſint legi. Villæ & caſtra ſub ciuitate collectam faciunt.

[†] Boſtrenorum. hinc apparat in. l. quoniā C. de naturali. liberit. legēdum eſſe Boſtræ. ſ. noſtræ.

tium parentũ, & liberos [a] hijs filios: hoc agere poterit. ſi verò ipſe quiſpiã ſemetipſum offerat, hoc permittimus, cũ nõ alij legitimi ſunt fratres. Si tamen aliquis offerre volẽtium ſuos naturales curijs, aut ex maxima oriatur ciuitate, [b] aut ex ſeniore Roma: huic damus licentiam, in quam voluerit metropolim [c] oblationem celebrare: & hanc eſſe regulam ẽt in filiabus, vt iungat eas curialibus, aut ex ciuitate ipſa, ex qua orti ſũt, aut ſub qua villa aut vicus tributa perſoluit, aut ſi qs liber ſimul & Romanus aut Byzantius [d] fuerit, cuicunq; curialiũ alterius cuiuſpiam, [e] metropolis tamen. Sic itaq; nobis curialium diligentia eſt: & iſte modus [f] placet iuris legitimi: q a damus curialium naturaliũ exiſtẽti ſolummodo filiorum patri, licet ex ancilla eos habeat, & liberos facere, & offerre curiæ ſm quod prædictum [g] eſt. Et adhuc amplius ſancimus de cauſa, vt vel ſi nõ pater offerat, liber autem ſemel filius fiat, poſſit & ſemetipſum offerre curiæ, etiam hic legitima non exiſtente prole.

Legitimatus per curiæ oblationem patri legitimus ſucceſſor efficitur: et repudiare poterit hæreditatem patris, & ſe à curia liberare: pater tamen non poteſt ei in teſtamento relinquere plus, quàm relinquat vni ex filijs, cui minus relinquit. Ange.

Et quoniam variæ etiã de huiuſmodi perſonarum ſucceſsione ſancitũ eſt: non videtur abſurdũ nobis & de ſucceſsione, ſicut prædiximus terminare. Si quis igitur naturali, ſecũdum hoc ſchema, i. oblationis, fiat curialis: erit patri & ab inteſtato ſucceſſor, & ex voluntate, nihil diſsimilis legitimis, & ex donatione percipere poterit patris, ita tamen, vt non amplius habeat vno horum, qui ab initio legitimi ſunt, & inter omnes minus habente. [h] Cum ſemel autem illi ſuſceperint oblationem, & propterea ad ius legitimorum aſcenderint: non ſinimus eos abſtinere ſe patrum hæreditate, aut videri quaſi donationem in ſe factam, & ratam habitam ab eis relinquere, & fortuna [i] recedere. Manentes ita curiales, relictam aut donatam (ſicut dudum à nobis dictum eſt) habebunt menſuram.

Si filius ab initio oblationem curiæ recuſauerit, bona tamen paterna poſſidere reperitur, curiæ eſt adſtrictus. quod locum habet etiam in filiabus. Ang.

Si verò ab initio refutauerit oblationem: manere liberi [k] præponentes, licet naturales, quam fieri ditiores & curiales: deinde videantur poſtea aut in totum, aut ex parte poſsidere res donatas aut relictas ſibi, aut etiam alienare: tenebuntur omnino curiali fortuna etiam inuiti: vt non adulterari [l] nobis videantur legiſlationem, & lucra quidem venentur, quæ occaſione oblationis ſint, repellãt autem fortunam propter quam lucra promeruerunt. [m] Et hoc ſimiliter ſancimus & in maſculis oblatis curiæ, & in filiabus nubentibus curialibus nulla exiſtente differentia, ſiue per maſculos quiſpiam curiæ munera agat, ſiue per generos curiam in filiabus augere voluerit, & per illorum filios nouos adijcere prioribus curialibus filios eorum. [n]

Filius legitimatus, ſoli patri ab inteſtato ſuccedit, non auo, vel aſcendentibus, nec ẽt cognatus patris, nec etiam agnaſcitur, licet ſit legitimatus: niſi per quandam machinationem: nec ipſi eidem ſuccedunt ab inteſtato, ſed ex teſtamento vnus alteri ſuccedere poteſt. Ang.

Filium verò per huiuſmodi cauſam factũ legitimum, ipſi ſoli genitori legitimum facimus, nõ etiam extraneæ cognationi patris (dicimus [o] autem & ex quibus ille natus eſt, & qui ex vtroq; [p] ſunt, & qui ex eo proceſſerũt) facimus eum velut ex quadam machinatione cognatum. Sancimus enim oblatum curię naturalem filium ſolummodo patri legitimum

ciuitate facere collectam: vt hic, & C. eo. l. 3. & ff. de cenſi. l. forma. & ius ciuitatis ſequi: vt ff. ad muni. l. q ex vico. & C. de epi. & cle. l. nulli. §. qd ſi inuito. Acc.

[a] Et liberos. & pro etiam.

[b] Ciuitate. Conſtantinopolitana.

[c] Metropolim. i. metropolitanæ ciuitatis.

[d] Bizantius. i. Conſtãtinopolitanus. nã ea ciuitas primo dicta eſt Bizantium.

[e] Cuiuſpiam. offerat filiã ſuam copulãdo curiali Metropolitanæ ciuitatis.

[f] Et iſte modus. ſ. naturalium filiorũ & ſeruorum.

[g] Prædictum. vt ſ. eo §. qd verò nõ eſt.

[h] Habente. ſic & ſecundo ſhens matrimonium non amplius dat de ſuis ſecundæ coniugi. quã vni filiorum primi matrimonij, & cui minus dederit: vt ſ. de nup. §. optimũ. & C. de ſec. nup. l. hac edictali § 1. quod non põt eſſe minus legitima vel hic vel ibi: vt ſ. de nup. §. illud. ſed ſi eſſet hic ſolus, totum poſſet habere: vt C. eo. l. 4.

[i] Fortuna. vt C. eo. l. quoniã deſideria. Accur.

[k] Liberi. à curia.

[l] Adulterati. ſic ſ. de ſi. inſtr. in prin. Acc.

[m] Promeruerunt. vbi enim eſt lucrũ, & onus: vt C. de fur. l. ſi & de cad. tol. l. 1. § pro ſecundo. in ſi. & ff. ſi quis omiſſ. cau. teſt. l. ſi non ſolus. in ſi. j. reſpon.

[n] Eorum. Quid. n. intereſt quo iſtorũ modorum quis curiæ prouideat: vt C. eo l. 3. in fine.

[o] Dicimus. nunc exponit extra eam cognationem patris.

[p] Ex vtroque. ſ. latere: vt agnati & cognati: vt hic ſtatim exponit: ſic adoptatus non agnaſcitur cognatis patris.

mum fieri ſucceſſorem, nullum tamen habere participium ad aſcendẽtes, aut deſcendẽtes, aut ex latere agnatos vel cognatos pr̃is: aut illos aliquod habere participiũ ad illorum ſucceſſiones: æquum etiam ei dantes priuilegium, vt ſicut nec cognatis patris, nec illis ſit ille ſucceſſor, nec illi ad eius vocentur ſucceſſionem, niſi fortè ſcripſerit aut ipſe illos, aut ab illis ſcribatur. ſoli enim patri fiunt legitimi, & cognati eſſe creduntur.

Si cum filijs aut nepotibus legitimatus deceſſerit, ſi curiales ſint, ad eius ſucceſſionem vocantur: nullo autem ſuperſtite eo decedente ab inteſtato, curialis ad nouem vncias vocatur, & ad reliquas tres, qui ex lege appellantur. Angel.

Ergo ſanciendum eſt, qui ſactis [a] ita legitimis efficiantur ſucceſſores. Et ſi quidem habuerit filios, qui [b] talis eſt, aut nepotes de legitimis ſibi procreatos vxoribus & merito etiam curiales conſtitutos: modis omnibus ei ſuccedant. Quid enim † legalius [c] eſt proprio filio ad [*] paternam ſucceſſionem? Si vero filios habuerit non curiales qñq; ſibi [d] progenitos, tunc legitima [e] menſura veniat ad fiſcũ & curiam: reliquum verò quantumcunque fuerit, ad illos filios, qui curiales non ſunt, accedat. Si verò etiam generaliter nulla ei ſit proles, & moriatur inteſtatus: nouem quidem vncias curia & fiſcus habeat, ſecundum quod dudum á nobis ſancitum eſt: in reliquis autem tribus vncijs qui ex lege vocantur, omnibus modis veniẽt: aut ſi teſtatus fuerit, ad ſcriptos deſcendent hęredes. Semel autem factum curialem lex ſuſcipiens, & inſcribẽs curię & ſucceſſiones, & aliam omnem ordinatam dedit vitę ſucceſſionem & quæſtum. Si quis autẽ vel ex genere, [f] vel extraneus ſcriptus forſan, aut etiã non ſcriptus voluerit adire Imperium, & ſemetipſum offerre curiæ: licẽtiam habeat hoc agendi, & diſtributam curiæ partem accipiẽs fieri curialis, & tam fortunæ quàm functionum ſucceſſor, ſi hoc Imperium annuerit. Si quis autem legitimos quidem filios non habeat, naturales autem ei ſolummodo ſint liceat ei curiæ honore ſcribere eos hæredes: & ſcriptura pro omni oblatione [g] conſiſtat, & non egeat hoc antiquarum legum alia adiectione, neque oblatione, dum ſuperſtites eſſent: [h] ſed ex hoc ipſo ſcripti ſi liberi ſint, curiales ſimul & hæredes fiant, & habeant ipſi ſubſtantiæ nouem [i] vncias, ſicut pater eis diſtribuerit. Sin autem etiam totum eis relinquere voluerit, adhuc faciet melius: verũ tamen vſque ad nouem vncias omnimodo eis relinquat, ſciens quia ſi reliquerit minus, [k] à lege [l] modis omnibus ſupplementum ſubſtantiæ fiet: illi verò ſi voluerint, curiales fiant. Si verò aliqui quidem eligant, aliqui verò refutent: ad eos qui eligunt, refutantium veniat portiones. [m] Si verò omnes renuerint, tunc tanquam filijs non exiſtentibus ita ad curiam veniant nouem vnciæ omnes. Si verò ille quidem tacuerit, [n] filiorum verò legitimorum ei non ſit proles: tunc legitima quidem pars ad hęredes ab inteſtato veniat: filij verò naturales ſi voluerint ſemetipſos offerre curię, hoc faciant, ſicuti [o] voluerint, ſiue omnes, ſiue quidam ex eis: & modis omnibus nouem vnciæ ſubſtantiæ ad curiales aut curialem perueniat. Si verò etiam ex ancilla ei nati ſunt, ſi eos manumiſerit aut viuẽs, aut in teſtamento obtulerit [p] eos, etiam ſic ſuſcipiãtur, & ſint curiales, ſicut teſtator voluit aut ſicut eorum deſiderium fuit. Offerens enim ſemetipſos curiæ, percipient (ſicuti dictum eſt) nouem vncias, vndique enim volumus, vel ſi teſtetur, vel ſi non facta voluntate [q] deceſſerit, eos qui ad curiam veniũt, nouem vncias accipere. Si vero manumiſerit quidem ſolummodo, non tamen obtulerit, aut illi etiam ſic volunt, aut quidam ex eis ad curiam reſpicere: etiam tunc nouem vnciæ curiam agenti vel agentibus [r] ſecundum quantitatem dentur. Si verò nullus naturalium aut velit, aut offeratur, tunc nouem vncias curia percipiat. Palam quippe eſt, quia ſimul ſequitur vbique fiſcus ſecundum conſtitu-

tris, nec ſuccedit [i] vt C. de adop. l. pen. §. ideo ſancimus. Item facit inſti. de ſer. cogna. in fi.

a Qui factis. dati ul caſus. Accur.

b Qui. id eſt, qui curiæ oblatus eſt. Acc.

c Legalius. l. debetur magis ex lege q. d. nihil, cum etiam viuo patre dñs ẽ filius: vt ff. de libe. & poſth. l. I ſuis. & eadem perſona: vt C. de impu. & aliis ſub. l. fi. & ideo debita bona patris filio: vt hic, & ff. vnde libe. l. ſcripto hęrede. in fi. & ff. de bo. dam. l. fi. j. reſpon. & §. fin.

d Sibi. ſ. ſiue antea, ſiue poſtea. Accur.

e Legitima. q̃ determinat lege. ſ. quarta: vt C. qñ & qui. quar. pars de. l. j. & ij. in princ lib. x.

f Ex genere. eius qui deceſſit.

g Obligatione. l. ac ſi eſſet datus curiæ.

h Superſtites eſſent. ſ. parentes.

i Noué. qñ eſt vnus vel plures quod dic. vt J. de trien. & ſemi. diximus. §. excipiat. colla. 3.

k Minus. quod eñ lex dat, priuatus auferre non põt: vt hic, & vt arg. J. de nup. §. ſi vero nõ ſolum. l fi.

l A lege. ſupplet. lex, in quo homo deficit vt ff. de re iudi. l. 3. §. ſi quis. & C. de inoffic. teſta. l. oĩmodo.

m Portiones. ſic C. qñ nõ pe. par. l. j. Ac.

n Tacuerit. ſ. teſtã.

o Sicuti. ſ. non facto teſtamento.

p Obtulerit. ſ. eos curiæ. Acc.

q Voluntate ſ. teſtamento non facto Ac.

r Vel agentibus. i. in curia exiſtentibus.

Conſti-

* Cõc. c. ius nále. j. diſtinc.

o Aliàs venire. & aliàs hęre pñã &c.

ſtitutionem a de hoc à nobis poſitam. De naturalibus itaque qui per tranſitum b ad curiam fiunt legitimi, & de modo c ſecundum quem offeruntur, & ſucceſſionibus, hæc à nobis purè ſancita ſunt. Tribus autem d alijs conſtitutionibus ſcriptis Zeno e quidem piæ memoriæ, nõ de futuris aliquid plene ſanciuit, ſed de iam præteritis: quàm ſcribi ideo ſolummodo permiſimus, vt eos f quibus illa forte conſtitutio prodeſt, quòd g deſcendit eorum exinde proles, non hac vtilitate priuaremus: ſicut etiam Anaſtaſij h piæ memoriæ, quæ naturales adoptare contribuit, non eſſe importunam decætero noſtris ſubiectis permittimus, niſi ad hoc poſitam ſolummodo finimus, vt ſi qua vtilitas aliquibus exinde repoſita eſt, hanc non videamur per noſtras amputare leges. Oportet enim ſemper aliquod inchoare bonum, non ea quæ à quibuſdam præexiſtunt, deſtruere. i noſtri.n.patris approbamus conſtitutionem, k temperatè quidem introductam, & ordinatè poſitam: quę adoptiones naturalium prohibuit, multam abſurditatem habentes, & indiſcrete velut aduenas quoſdam legitimis naturales ſuperinducentes.

CAP. II. De ſecundo legitimationis modo per inſtrumenta dotalia.

Reliqui igitur ſunt modi, qui à nobis inuenti ſunt, quos percurremus, l legitimũ ius pbẽtes eis, q erãt primit' naturales: circa quos ĩi ſucceſſionẽ nõ laborauimus. ſemel.n.eos efficiẽtes legitimos, m damus habere & ſucceſſiones illas, quas hñt ij, q ab initio legitimi ſunt. Si qs igit† dotalia n ſcripſerit ad libertam o in principio, ſiue ad liberam mulierem, cui omnino licet copulari in concubinæ ſchemate ſibi, aut legitimorum filiorum iam pater p exiſtens, aut etiam filiorum naturalium pater, legitimas eſſe nuptias, & filios vel præcedentes, vel conceptos, legitimos ei eſſe ſancimus. & licet poſtea non naſcantur filij ei, aut etiam nati moriantur, nihilominus prior ſoboles q legitima conſiſtit. Affectus enim circa filios ita ei procedens, qui eum etiã ad dotale prouocauit inſtrumentum, ipſe dedit ſecundis filijs occaſionem, qui poſtea nati ſunt, r legitimi iuris. Quapropter abſurdum erat, benignam occaſionem quam poſteri ſibi filij inuenerunt ex prioribus ſumentes, eam non etiam prioribus legitimum ius ſimul & ſine calumnia circa patrũ dare ſucceſſiones. Palam enim eſt, quia iuniores s filij ex lege t facti ſunt ſui, hoc initium dotalibus præbentibus. Quapropter vnum amborum fecimus ordinem, & decætero calumnias plurimis abſtulimus conſtitutionibus: u illud dicentes, vt vel ſi non habuerit filios poſtea pater, dotalia tamen expoſuerit inſtrumenta: etiam ſic nihilominus ſuos habeat filios. Vt enim naſcerentur ei filij alij, caſus quidam forte poteſtatem & licentiam habuit: ſicut etiam natos auferre: affectionis vero probationem, quæ in prioribus fuit natis, hoc eſt ante dotalia inſtrumenta, præbentem legitimum ius, nihil tale fuit quod auferre x omnino potuerit. Inſuper etiã ex rationalibus hoc adiectum eſt cauſis, q ſi ante dotalia cõceptus quidẽ eſt filius, natus aũt poſt dotalia: auxiliator ſui fit. y qui et ex prioribus conſtitutionibus hoc facere potuit. & quædam à nobis inuenta z eſt rõ regularis optimè narrans de ordine naſcentiũ. Cum.n.dubitatur, vtrum oporteat cõceptus, a an partus reſpici tẽpus, ſancimus, vt non tẽpus conceptus, ſed partus inſpiciatur, pp filiorum vtilitatem. Si verò cõtigerit tales aliquas excogitari circunſtantias caſuũ, in quibus eſt vtilius conceptionis tempus quàm partus: tempus illud valere magis præcipimus, quod vtilius ſit naſcenti. b

CAP. III. De tertio modo legitimationis per principis reſcriptum. c

Fiunt

---

a Conſtitutionem. j. eod. §. ſemel. & §. ſi quis autem.
b Per tranſitum. vſe enim fit tranſitus. dum curiæ offertur.
c De modo. ſ. oblationis.
d Tribus aũt. q ſtatim nominabunt. Acc.
e Zeno. vt C. eo. ti. l. diui Cõſtantini. Acc.
f Vt eos tatũ quare illæ cõſtitutiones poſitæ ſunt.
g Quòd. i. quia.
h Anaſtaſij. vt C. eo. l. iubemus.
i Deſtruere. & ſic no. q in dubio non debem' corrigere legem. vt hic, & C. de app. l. præcipimus. in ſi. argu ꝯ j. vt frat. fi. §. tẽpo. Sed illud qđ expreſſe corrigitur.
k Conſtitutionem. quæ eſt C. eo. l. legem Anaſtaſi.
l Percurremus. modo ſtatim. Acc.
m Legitimos. ſm modum j. ſcriptum.
n Dotalia. ſ. inſtra.
o Libertã. quod de liberta dicit, intellige, ſi legitimos non hẽt, ſm diſtinctionẽ quã habes j. de triẽ. & ſemi §. ſi. quam dicunt quidam tolli p illã j. vt liber. dece. §. pen. Acc.
p Pater. ſ. tantum. nam in vtroque caſu idem eſt: vt hic, & j. de trien. & ſe. § ſi. & inſti. de hære. quæ ab inteſt. § 2.
q Soboles. ſ. nata tẽpore concubinatus.
r Nati ſunt. Poſt nuptias contractas.
s Iuniores. i. poſteriores nati.
t Ex lege. i. per legẽ.
u Cõſtitutionibus. ſ. noſtris tribus: vt C. eo. tit. l. cum quis. & l. nuper. & l. ſi.
x Auferre. q. d. caſua liter eẽ potuit vt naſcerent filij, ſicut & nati morerent. Ac.
y Sui. i. ſit legitim'.
z Inuenta. C. de na. li. l. nup. §. & multo.
a Cõceptus. i. conceptionis: caſus genitiui.
b Naſcenti. vt ff. de ſta. ho. l. qui in vtero.
Sanci-

Corrigi lex in dubio non debet.

† Facit ad hoc q. iſta eſt vis. cũ gl. j. eo. q ſi. ſunt legi. vbi dr, q p matrimonium ſubſequẽs legitimantur filij, ꝯſi matrimonio ſũt geniti.

Fiunt filij legitimi precibus principi oblatis, & teſtamēto patris oſtenſo, ſi eos per reſcriptum morte præuentus legitimare non potuit. Bart.

Illud tamen à nobis ſancitũ [a] eſt, vt ſi quis voluerit legitimam ſuã facere ſobolem, & non habuerit vxorem talium filiorum matrem: aut filios quidem valde diligat, mulier autem non ſine peccato [b] ſit apud eum, neq; digna ſit quolibet legitimo nomine: & propterea aut moriente muliere, aut legitimo iure non digna in matrimonio putanda: aut cauſa à filijs malignè tractata, [c] aut ex ſtudio muliere celata, aut à filijs, aut fortè aliter ei diuitijs accedentibus, ne iure legitimorum vſum pater, & fructum defuncta matre tanquam ſub poteſtate filijs cõſtitutis habeat. Si quis [d] ergo filios legitimos non habens, ſed tantummodo naturales, ipſos quidem legitimos facere voluerit, mulierem verò in promptu non habeat omnino: aut habeat quidem, non tamen ſine peccato, aut ſi non appareat, aut aliter dotalium inſtrumentorum non habeat facultatem (quid.n. ſi ad ſacerdotiũ alter eorum aſcendat?) damus ei fiduciam (hoc quod dudum geſſimus) ad legitimum ius filios educere naturales, legitimis ſicuti prædiximus non exiſtentibus per quandam huiuſmodi viam. Sicut enim ſunt modi, qui ſeruos ad libertatem ſimul & ad ingenuitatem deducunt; & naturæ reſtituunt: ita ſi pater nõ habuerit legitimam prolem, & voluerit eos reſtituere naturæ & antiquæ ingenuitati, ſiue ex ingenua naſcantur ei, ſiue ex liberta, & legitimos decætero & ſub poteſtate habere: hoc agat per noſtrum reſcriptum, [e] Non enim fuit in principio quando natura hominibus ſanciebat ſola, ante quam ſcriptę procederent leges, quædam differentia naturalis atque legitimi: ſed primis parentibus primi filij (ſicut præſentem inchoantes diximus [f] legem) etiam ipſo proceſſu nati legitimi fiebant. & ſicut in liberis natura quidem fecit liberos omnes, bella verò ſeruitutem [g] adinuenerunt: ſic etiam hinc nobis natura legitimas protulit ſoboles: ad concupiſcentiam verò facta conuerſio [h] naturale ius eis inſeruit. Quapropter ſimilibus paſſionibus exortis conuenit curam ex æqualibus inueniri. [i] aliam quidem à prioribus noſtris, aliam verò à nobis. Si igitur licentia patri in prædictis caſibus matrem in priore ſchemate relinquenti, imperio preces offerre, hoc declarantes, quia vult naturales ſuos filios reſtituere naturæ, & antiquæ ingenuitati, & iuri legitimo, vt ſub poteſtate eius conſiſtant, nihil à legitimis filijs differentes. quo facto, [k] ex hoc [l] filios frui huiuſmodi adiutorio. vnà [m] namq; hoc modo omnes huiuſmodi naturæ digreſſiones & opiniones in ijs, qui legitimos non habent filios, curamus: ſic breui ſolatio tantum impetum naturę corrigentes. Si verò is qui ſolummodo naturalium filiorũ eſt pater, per quoſdam fortuitos caſus non valuerit hoc agere, moriens autem ſub quodam prędictorum ca ſuum ſcripſerit teſtamentum, volens ſibi legitimos eſſe filios ſucceſſores: & in hoc damus ei licentiam, & fiduciam, ſupplicantibus [n] tamen etiam ſic filijs poſt mortem patris, & hoc dicentibus, & oſtendentibus patris teſtamentum, & hæredibus exiſtentibus ſecundum legem: hoc quoque donum habeant patris & principis, [o] idest dicere, naturæ ſimul & legis.

Generaliter autem in omnibus qui per prædictos modos deducuntur ad legitimum ius: tunc hoc volumus obtinere, dum & filij hoc ratum habuerint. Nam ſi ſoluere ius patriæ poteſtatis inuitis filijs non permiſſum eſt [p] patribus, multò magis ſub poteſtatem redigere inuitum filium & nolẽtem, ſiue per oblationem ad curiam, ſiue per inſtrumentorũ celebrationem, ſiue per aliam quamlibet machinationẽ tanquã ſortem [q] metuentẽ paternam

[a] Sancitum. ſ. quib. mo na. ef. le. §. nouimus & §. ſi quis vero. & §. liceat igitur. & §. ſi vero. col. 6.
[b] Peccato. quia meretrix.
[c] Tractata. ſ. bis modis. ſ. aut ex &c.
[d] Si quis. repetit, vt ſoluat.
[e] Reſcriptum. quod vulgo appellant Bononienſes mamburdium. i. imperiale reſcriptum.
[f] Diximus. vt ſ. eo. §. natura quidem.
[g] Seruitutem, eo modo qui dicitur. inſti. de iur. natu. §. ius autem. Acc.
[h] Conuerſio. quia homines conuertuntur ad concubinas. Accur.
[i] Inueniri. ſimilis morbus ſimilem deſiderat medicinam: vt dixi. ſ. quib. mo. nat. eff. legi. §. liceat igitur.
[k] Facto. i. precib imperatori oblatis declarato, quia vult filios reſtituere naturæ.
[l] Hoc. ſ. tempore.
[m] Vnà. i. ſimul.
[n] Supplicantibus, ſ. nobis
[o] Principis. hoc accipe, qñ pater dicens eos naturales volebat tñ eos, vt legitimos reputari. ſi aũt ſolum eos filios diceret, nec adderet naturales. ſiue in teſtamento, ſiue in ſcriptura, vbi ſubſcripſerunt tres teſtes, ſiue in geſtis, erunt legitimi, licet ſe principi non offerant: & qđ plus eſt, vni teſtimonio dato, alijs prodeſt, vt infra vt li. ma. & autę. §. ad hęc. col. 8.
[p] Permiſſum eſt. vt C. de eman. lib. l. nec auus in fi. & l. iubemus. in fi. nec ſeruus quoq; manumittitur inuitus: vt C. de teſt. ma. l. fi. §. ſi vero q. dã. ibi, nolentib &c.
[q] Sortem. forte enim prauæ conuerſationis & peruerſi moris eſt iſte pater.

Non

nam, iuſtū nō eſt [a] neq; imperij & legiſlatoris ponimus ꝓpriū. [b] Si verò plurimis exiſtētib. filijs, alij quidem eligant, alij reſpuant: ij, qui volūt legitimi fieri, fiant, alijs in iure nāli manētib⁹. [c] & hoc dicimus, nullū priorū [d] legitimorū ꝑimentes modū, ſed hunc [e] adijcientes alijs, in qbus [f] illos accipere non licet. Oīno enim legitimis exiſtentibus, deinde naturalibus ꝓuenientibus, nequaquā iꝰ legitimorū eis adijcit, niſi oīno aut per curiam, aut per nr̄as cōſtitunōes, ꝗ totalium inſtrumentorū introduxerunt modū. Adoptionis aūt modum, qui fuit olim à qbuſdam ante nos imperatorib. [g] ſuper naturalibus putatus non improbus, inuenientes, ſm paternæ conſtitutionis [h] virtutem & nos (ſicuti dictum eſt) excludimus, qm̄ caſtitatem non perfectè conſiderauit. Et non erit decens, vt quæ bene excluſa ſunt, in rempublicam rurſus introducātur. Quapropter his à nobis ſancitis atque manifeſtatis quo conueniat modo ad ciuitatem Romanā legitimorumq; ius tranſire: nihil de ſucceſſionibus ſuper talibus eſt dicendū. Nam ſicut in cęteris ab initio legitimis oportet etiam in his fieri ſucceſſiones. [i]

CAP. IIII. De ſucceſſione omnium naturalium filiorum.

Diſcretis igitur & ijs, qui facti ſunt legitimi, [k] & ij, qui manſerunt naturales, ordināndum eſt iam ēt de ſucceſſionibus eorū. Valenti [l] ſi quidē & Valentiniano & Gratiano † diuæ memoriæ primis [m] placuit, humanū aliquid agere circa naturales. Et ſi quidem ſit naturaliū patri legitima ſoboles, vna vncia eos dignos eſſe ſecerunt: & hāc cum ſua matre [n] nō donari, neque ex vltima dari voluntate vlterius aliquid permittentes: ſi verò filij quidem nō ſint naturales, [o] cōcubinæ verò ſolūmodo ijs, qui non habeant vtriq; coniungē (hoc etenim tantū concubinā habentibus eſt conſcriptū) mediā vnciā ſolā donantes [p] Si verò filiorum legitimorū non ſint parentes, & neque patrē neque matrem habeant: vſq; ad tres vncias relinquere eis aut donare permiſſi ſunt, & hoc cum matre, & ſi quolibet modo acceperint aliquid, in hoc reputari ſolummodo. quod autem plus eſt, ad eos, qui vocantur ex lege, venire: hoc quod Theodoſij ſenioris filij licet non perfectè ſanciuerunt. † Nos igitur & ſi prius humana vſi lege ꝑ tribus vncijs ſex vncias eis, filijs legitimis non extantibus, per patrum magnificentiā dedimus: [q] ſed tamen ex ijs, quæ ſubinde proueniunt cauſis perfectius ſimul clementiuſque conſiderantes, præſentem ponimus legem. Plurima vtique ſunt & prius cōmiſſa, & noſtris temporibus delinquuntur: & ideo ab impietate homines liberamus. Quidam enim non habentes licentiam, quātum volunt ſuis naturalibus filijs relinquendi, eligunt quaſi viros, [r] & ſcribunt hæredes, qua-

[a] Non eſt. vt hic. & ff. de ijs qui ſunt ſui, vel alieni iur. l. fi. niſi per ingratitudinē: vt ff. de adop. l. qui liberat⁹. & C. de ingratis li. l. 1. & ſic not. in iis, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis non poſſe qd fieri altero inuito, ſiue eximatur filius vel redigatur inuitus, vt hic: ſiue ꝗ pater eximere cōpellatur inuitus: niſi in quatuor caſib. vt no. in ſti. qui. mo. ius pa. po. §. fin. Sed quæro an compellatur filius exire patriam poteſtatem ex eiſdē cauſis, ex quib. pater compellitur emācipare? Rn̄ non: & quia non inuenimus, inde regulam iſtā ſeruamus in dubio: vt ff. de exerci. ac. l 1. §. in re ig. ſ. & qa filius non habet eā poteſtatē in patrem, quam pater in filium, vt eam in eū valeat exercere.

[b] Proprium, imo temerarium, & extraneum.

[c] Manentibus. ſic ī eo. §. ſi quis aūt legitimos. ibi ſi vero aliqui &c & C. de teſt. ma. l fi. § ſi vero quidā. & ff. de lega. præ. l naturalis. §. ii. Accurſius.

[d] Priorum. i. nullum eorum per quē aliqs ſit legitimus.

[e] Hunc. ſcilicet per reſcriptum principis.

[f] in quibus. ſupple in illis caſibus in quibus alii non habent locum quod eſt ex cauſis illis, quæ ſunt ī eo. §. illud. & ī. quib. mod. na. ef. legi. §. nouimus. §. ſi quis vero & §. liceat. Vel dic nullum eorum petinentes &c. i. eorum qui proprie ſunt legitimi: ſed hunc adiicientes aliis modis, in quib. non licet illos, ſ. filios accipere legitimos: quia non ſunt & alias ceſſat hic modi e, vt ſubiicit. omnino enim &c.

Vel verius dic, quòd hic modus, per quē non licet naturalem facere legitimum, adiūgit aliis modis qb non licet facere naturalem legitimū. Nam hoc modo non licet ſi extant legitimi & hoc ſubiicit, omnino enim &c. Sed qui ſunt modi in quibus permittitur iſta legitimatio, ſi filij non ſunt? Reſpon. quando pater per reſcriptum petit hoc fieri: vt hic. Item quando in teſtamēto dicit quòd ſint legitimi, & filij oſtendunt poſtea teſtamentum: vt ī. eo §. ſi vero naturalium. tertius: vt ī. vt lice. ma. & aui. §. ad hæc.

[g] Imperatoribus. vt ab Anaſtaſio: vt C. eod. le. iubemus. in fin.

[h] Conſtitutionis. ſ. patris Iuſtiniani politiæ. C. eo. titu. le. legem. §. in poſterū vbi dicit, ꝗ naturales non adoptentur. & hæc ſunt ī. qui. mo na. effi. legit. §. & nos.

[i] Succeſſionis: vt hic, & ſup. eod. §. tribus, in fin. §. ibi. talesqui &c.

[k] Legitimi. quocunque de ſupradictis modis.

[l] Valenti. vel dic quòd non ſit in C. vel dic, quod ſit eius legis ſenſus in C. de na. lib. l. 1.

[m] Primis. imperatoribus.

[n] Matre. ſi habeant.

[o] Naturales. & legitimi. Azo. imo naturales tantum: vt hæc littera dicit euidenter, hodie tamen ſerua quod dicitur ī. eodem. §. ne igitur. & §. ſi vero filios.

[p] Donantes. hoc habemus in C. de natu. lib. l. 2.

[q] Dedimus. vt C. eo. l. humanitatiu. Acc.

[r] Viros. ſ. bonos & honeſtos.

† In conſtitutione ad Ampeliū P. V. quæ extat Cod. The. lib. 4 tit. 6. quod Accurſiū fugit. Cō.

† l. ij. C. eo. tit.

Tace-

tenus reſtituant filijs. At illi aut ex hoc impiè agunt, & ꝑuaricantur voluntatem ſcribentiũ, aut (quod omnium leuisſimum putant) peierant. & tacemus [a] ea, quæ tradita ſunt ex memoria nobis in perſonis glorioſiſsimis talia delinquentibus priſcis tẽporibus. Nec igitur ſemper tale fieri delictũ ſinamus: [b] neq; qđ agere licet in extraneis & ignotis, hoc in ꝓprijs filijs naturalibus homines agere ꝓhibeam⁹: propterea præſenti lege ſancimus, vt ſiquidem quiſpiam habuerit filios legitimos, non poſsit filijs eorumque matri vltra vnam relinquere vnciam, aut donare naturalibus aut concubinę (hoc enim proprium prioris iudicauimus eſſe conſtitutionis [c]) ſed & ſi qđ amplius dare tentauerit quolibet modo, hoc fieri filiorũ legitimorũ: [d] vel ſi filij non ſint, concubina verò ſolummodo, huic mediam vnciam relinqui, aut donari [e] concedimus. Si verò filios non habuerit quiſpiam legitimos, aut quenquã aſcendentium, quibus neceſsitas eſt legis relinquere partem propriæ ſubſtantiæ competentem: † teſtatori licentia ſit etiã in duodecim vncias ſcribere filios naturales hæredes, & diuidere inter eos quocunque voluerit modo res, & per donationes aut ſimplices, aut ante nuptiales, aut per dotes, aut per alium quẽlibet modum legitimum ſuas in illos ſubſtantias transponere. ſic enim nequaquam egebunt quibuſdam ad impietatem aut periurium præparatis: ſed ex ipſo ſuã diſponent purè ſententiam. Si verò habuerint hi, quos prædiximus, aliquos aſcendentium: legitimam [f] eis relinquant partem, quam lex & nos conſtituimus: reliquam verò totam in naturales filios habeant relinquendi licentiam. Et hæc dicimus ſuper ijs, qui in ſcriptis & legitimis voluntatibus diſponũt ſuam ſubſtantiam. Si quis autem defunctus fuerit legitima ei omnino ſobole nõ extante (filiorum dicimus aut nepotum, vel deinceps ſucceſsionis) neque legitima coniuge, [g] deinde moriatur nõ diſponens de ſubſtantia [h] ſua, & veniat cognatio forſan, aut ẽt manumiſſor, vtpote bonorum poſſeſsionem mouens & inſurgens, aut etiam noſtrum ærarium (nam nec illi quantum ad hoc parcimus) ſit autem ei donec vixerit, libera mulier in ſchemate concubinæ ſociata, & filij ex ea (talibus enim ſolũ modo hoc ſancimus, vbi omnino indubitatus [i] eſt & concubinę in domo affectus, & filiorum ibidem proles) & alimentum damus eis, & inteſtatis parentibus defunctis duas paternæ ſubſtantiæ vncias [k] habere, cum matre partiendas, quanticunque fuerint filij: vt vnius filij portionẽ mater accipiat. Et hoc dicimus, ſi vni concubinæ ſocietur, aut filios ex ea habeat, aut ẽt prædecedente concubina morte [l] forſan aut ſeparatione, filij ei domi ſint: tunc enim damus eis ab inteſtato ad duas vncias [m] vocationem.

CAP. V. Vt quæ de naturalium ſucceſsione dicta ſunt, ad eos referantur, qui ex certa concubina & non ex effuſa libidine creati ſunt.

Si vero effuſa concupiſcentia ei fuerit, & alias ſuperinduxerit priori concubinas, & multitudinem habuerit mulierum fornicantium (ſic enim dicere melius eſt) & ex eis filios habens moriatur, multas ſimul deferens concubinas: odibilis quidem eſt iſte talis: procul autem hac lege modis omnibus cum talibus filijs & concubinis excludatur.

† Corrigit. l. humanitatis. C. eod. titu.

[a] Tacemus. vt per hoc plus det intelligere. ſic ī. quib. mo. nat. eff. legi. §. & quidem.

[b] Sinamus. & viam periuris, ꝗ leges puniuit, relinquamus: vt C. de indi. vi. l. 2. Accur.

[c] Conſtitutionis. q. d. hoc etiam erat per iura Codicis: vt C. e. l. 2 & ī. §. proxi. diſcretis.

[d] Legitimorũ. ſ. ſit.

[e] Donati. ſ. in vltima voluntate. Al. vt ī. ſtatim. §. ſi verò habuerint.

[f] Legitimã. i. tertiã: vt dtat ī. de trien. & ſemiſ. §. 1. colla. 3. de qua lex hic facit mẽtionem.

[g] Coniuge. hæc cum non capiat, tñ facit ꝗ alius non capiat. & ſic nota, ꝗ hic fallit regula qua dr̃, ſi vinco vincentem te &c. vt ff de di. & tẽp. præſcri. l. de acceſſionibus. nam naturales filij repellunt agnatos, quãdo eſt in duab⁹ vncijs: vt hic ſubijcit. & agnati vincunt vxorẽ: vt C. vnde vir & vxo. l. 1. & tñ naturales non vincũt vxorẽ, immo vincũt ab ea: vt hic, & ī e. §. ſi quis igi. ſic & aliàs fallit dicta regula: vt ff. qui po. in pig. l. Claudi⁹. Itẽ fallit ī. de æqua. do. § his cõſequens, Itẽ fallit ff. ad ſenat. Tertul. l. 3. §. obijcitur. & l. æquiſsimũ §. ſi ea filio, & diximus ī. de trien. & ſemi. §. conſideremus, vbi dicuntur ea, quæ dicũtur hic. Acc.

[h] De ſubſtantia. ſ. in ſcriptura: vel ſine ſcriptura.

[i] Indubitatus. quare dr̃ indubitatus affectus? Rñ. quia vnã ſolam concubinã habet. ſi aũt hẽt duas, quod eſſe nõ debet, tunc erit dubitatus: vt ī. e. §. nam ſi hęc. Item alia ratiõe, qa ad hoc vt dicatur cõcubina, ipſe debet hoc proteſtari corã vicinis: vt ff. de concu. l. in cõcubinatu. aliàs pręſumeretur legitima vxor, & ita ſuccederent filij in totũ: vt ff. de ri. nu. l. in liberæ.

[k] Vncias. præter duas vncias, puta ꝗ habeant alimẽta. ar. ff. de ali. leg. l. penu. Accur.

[l] Morte. ſ. ſeparata, vel relicta.

[m] Vncias. Sed quare non in totũ vocantur, cum legitimi ꝓſumantur: & hęc vxor legitima: vt ff. de ritu nup. l. in liberæ? Sed dic. ꝗ hic erat cõcubina, quia fuit ꝓteſtatus, ſicut debet fieri: vt ff. de concu. l. in cõcubinatu. ibi non fuit proteſtatus aliquid: & ſic matrimonium præſumitur.

Con-

datur. Sicut enim ſi quis legitimæ copulatur vxori, aliàs ſuperinducere non poterit matrimonio cōſiſtente, [a] & ex his [b] legitimos procreare: [c] ita neque poſt agnitam quo diximus modo concubinam, [d] & ex illa filios, [e] dabimus, [f] ſi etiam aliquod opus libidinis aliud fecerit, etiam hoc ad ſucceſsionē eius introduci, ſi mortuus fuerit inteſtatus. [g] Nam ſi hoc non ſanciuerimus indiſcreta [h] quidem erunt, quę mulierum ſunt, quam [i] potius, aut quam minus amauerit: indiſcreta quidem & quæ filiorum ſunt. & nos non damus luxuriantibus, ſed pudicis legem. [k] Non autem differentiam facimus de filijs ſiue maſculi ſint, ſiue fœminæ. Sicut enim natura nihil circa talia tractat: ſic nec nos aliam iñ maſculis, & aliam in fœminis ſecundum hoc ponimus legem. Oportet enim per omnem viā ſubtilitatem ſimulq; pietatē tranſire. Siquis igitur habens filios legitimos, relinquat & naturales, ab inteſtato quidē nihil eis exiſtere omnino volumus: paſci verò naturales à legitimis, [l] sācimus, vt decet eos ſecūdum ſubſtantiæ menſuram a bono viro arbitratam: quod videlicet apud noſtras leges [m] viri boni arbitratu dicitur, hoc ipſo cuſtodiendo, vel ſi coniugem quidem habet filios autem naturales & ex defuncta concubina ſibi natos, & illi alantur ab eius ſucceſſoribus. De nepotibus enim naturalibus, quæ iam à nobis ſpecialiter etiam de ipſis diſpoſita [n] ſunt obtineant. In quibus .n. caſibus naturales filios vocauimus ad ſucceſſionem, in ijs quoque & ipſi decentem naturalibus patribus deuotionem ſeruent: eademque menſura ſicut parentes proſpiciunt naturalibus filijs ſecundum noſtram legē [o] & ipſi parentibus cōpenſent, [p] ſiue in ſucceſſionibus, ſiue in alimentis, ſicut ſuperius ſanciuimus. [q] Quoniam verò & dudum in quibuſdam conſtitutionibus [r] dictum eſt oportere, in quibus patres donant filijs, aut relinquunt, in his ēt curatores eis præbere, cōfirmandus tñ: hoc ratum eſſe etiam nunc ponimus dantes & matri (ſecundū quod iam de his diſpoſitū [s] eſt) & naturalium tutelā agere filiorum, oīa agenti quęcunq; in legitimis definita ſunt filijs.

CAP. VI. Vt filij ex dānato coitu nati, nec alimenta à parētibus conſequantur.

VLTIMA ſi quidem nos pars legis expectat, vt ipſa conpetentem ſuſcipiat ordinem, & enumeremus qui neque ipſo naturalium nomine digni ſunt. Primum quidē omnis, qui ex complexibus (nō enim [t] hoc vocamus nuptias) aut nefarijs, aut inceſtis, aut damnatis proceſſerit, iſte neque naturalis nominatur neque alendus eſt à parentibus, neque habebit quoddam ad præſentem legem participium. [u] vnde certa à Conſtantino piæ memoriæ in conſtitutione

Concubinas plures hrē nō licet.

[a] Conſiſtente. Imo ſtamat. vt C de inceſ. nu. l. ij & de adult. l. eum qui ita. nō licet plures cōcubinas habere, vt ſubijeit. vt ℥. de trien. & ſem §. cōſideremus. col. 3.

[b] His. ſ. duabus vxoribus. Accur.

[c] Procreare. ſ. non poſſunt.

[d] Concubinam. vnicam, & in domo.

[e] Filios. habitos. Ac.

[f] Dabimus. i. concedemus. Acc.

[g] Inteſtatus. Quid ſi teſtatur? Reſpon. bona ē ſimilitudo, quā de vxore aſſignat: qa nō poſſunt dici filij naturales, ſicut ēt ſi conſtāte mrīmonio habuiſſet eos ex concubina: vt ℥. e. §. vlt.

[h] Indiſcreta i ignorata. Acc.

[i] Quam. ſ. mulierē.

Leges. pp malos factæ ſunt.

[k] Legem dantē priuilegiū, ſed pp malos factæ ſunt leges, quæ pęnā imponūt.

[l] Legitimis ſ. filijs. ſed an ipſe pater dū viuit, eos alere ten. ē Dic. q ſic eadē rōne qua ipſi patrē. vt ℥. proxi. ibi, l quib. &c. nec obſt. ff. de liber. agn. l. ſi qs à liberis, §. ijdem reſcripſerūt. q iuſtè procreatū alere teneat. nam ſabaudi ibi, maximè. Vel dic, q hunc iuſtè procreatū. cū concubinatus p legē nomen acceperit, vt ff. de cōcu. l. in concubinatū Acc.

[m] Leges. vt C. de ℥b. emp. l. ſi. in ſi. & C. vt in poſſ. leg. l. pen & ff. vſufru. quemadmo. cau. l. j. in prin

[n] Diſpoſita. idē qđ in filijs & in nepotibus dictum eſt: vt C. eo. l. vlti. §. ſi.

[o] Legem ſ iſtam.

[p] Compēſent. nam æqualis debet eſſe pietas: vt hic, & ff de in offi. teſta l. nam & ſi. & ff. de libe. agno l. ſi quis à liberis. §. rū. & ſic no. hic aſcēdēs at. ſicut eſt aucta portio deſcendētium, ſic & aſcēdentiū debet dici aucta. vt diximus: vt ℥. de triē. & ſemi. §. j. in ſi. colla. 3.

[q] Sanciuimus. ℥. eo. conſtitu. in §. decretus. vſque ad iſtum. §.

[r] Quibuſdam conſtitutionib. vt C. de confir. tut. l. ſi & facit. ff. de confir. tut. l. naturali. r. reſp.

[s] Diſpoſitum. vt C. qñ mu. tut. offi. ſun. po. l. ſi.

[t] Non enim. interpoſitio eſt.

[u] Participium. licet enumerare has perſonas promiſerit, male tñ enumerat. Tu ergo dic, q liter qua ſcūque pſonas mrīmoniū prohibeſ, habent locū quę hic dicunſ, vt nec filius alendus ſit, nec beneficiū aliquod habeat ex hac lege. ſūt aūt quatuordecim modi quibus prohibent. & not. eos inſtitu. de nup. §. ſi. & aliæ. vnde iam nō eſt qō de filio ſacerdotis, cū ipſe mrīmonium ℥here non poſſit: vt ℥. quo. opor. ep. nec de aliquo pdicto ni modorū. ſed quæro, an à matre poſſit habere bñficiū? hic dicas vt diui inſtitu. ad ſenatuſcon. Orſi. §. j. ſed licet nō hēat huius l. participiū, vt nō poſſit curiæ offerri, vel legitimari, vel alia facere, q naturalibus hac cōſtitu. permittitur: quæro tñ an princeps poſſit eos facere legitimos ſi dicat nō obſtante hac lege? puto q ſic: vt ar. ff de leg. iij. l. ſi quis. l pēſ. & ff. de nata. re. l. quę ris. & C. de leg. & cō. l. digna. Itē licet à patre nō relinquaſ, nūqd ab extraneo pōt relinqui, vel dare aliquid quolibet titulo inter viuos, puto q ſic, cū hac l. non prohibeatur, oīa enim licent, quæ expreſſe p hibita nō ſunt. vt ff. ea qb. cau. ma. l. nec non. §. quod eis. propterea & honorē ſortiri poteſt cum emolumento. ff. de decu. l. generaliter. §. ſpurios: pater tamen ēt ipſi inter viuos dōnare nō pōt: vt C. de inceſt. nup. l. ſi quis inceſtū

Licet, qđ expſſe nō phibeaſ.

inceſt. nup. l. ſi quis inceſti. Sed quid ſi pater nõ inſti tuat neque donet ſed alium inſtituat, & talē ſubſti tuat? Reſpõ. poteſt fortè diſtingui: vt ſi vulgariter, non poſſit: quia patris hæres eſſe videtur: ſi pupilla riter, poſſit, quaſi pupilli ſit hæres: vt inſtitu. de pu pil. ſub. l. ſi is. Vel loquitur hæc l. ſi is. q̃ñ licet non totum, ali quid tamē poteſt relinqui. Acc.

l. j. C. e.

[a] In conſtitutione. quæ eſt. C. de natu li be. l. t.

[b] Præponimus. q̃a prohibeat nuptias i ter ſenatores & liber tas, quod hodie li cet: vt ſup. vt libe. decæ ie. §. ſi quis.

ſtitutione [a] ad Gregorium ſcripta, [t] quędā de talib' dicta ſunt filijs: ſed hanc non recipimus: q̃m & nõ vtendo perempta eſt. Phœniciarchorũ .n. & Syriarchorũ, & magiſtratuũ, & inſigniũ meminit, & clariſſimorũ: & neq; naturales eē vult ex his procedētes: amouens eis ēt imperialis munificētiæ mãſuetudinē. Quã videlicet cõſtõnē omnino perimimus. Hęc à nobis ſancita ſunt, & nulla penitus ignorantia nr̃arũ erit legũ, nec qui ſunt legitimi, qui verò naturales, nec quõ eis legitima iura dantur: aut quõ ēt naturales permanentes promerentur humanitatem: & quõ ēt ipſi competenter honorati ſunt, ab eorum, qui neq; naturales dici digni ſunt, cõio ne ſegregati. Quæ igitur placuerunt nobis, & ad hominũ medelam atque naturę ſupplemētum per hãc legem decreta ſunt, tua ſublimitas faciat oĩbus manifeſta, programatibus propoſitis, p̃ q̃ omnibus lex erit aperta, cognoſcentibus quõ in talibus conuerſentur, & noſtram cõſiderantibus prouidentiam, qui oĩ alij occupationi eorum præponimus [b] vtilitatem. Dat. Calen. Septem. C P. Impera. Domi. Iuſt. P P. Aug. anno. XIII. Appione V. C. Conſule.

DE TESTIBVS.

Quia de probatione, quæ fit per vocem mortuam. i. per ſcripturã. dictum eſt ſupra, de fide inſtrum. videamus nunc de ea, quæ fit per viuam i. per teſtes. Vel dic quia vſus teſtium eſt frequens, ideo de teſtibus dicit. vt infra eo. in prin.

[a] Teſtium. Vtilitas. Frequēs eſt vſus teſtium vt ff eo. l. 1. ergo de his vtile fuit inueni re. & vtile eſt diligē ter tractare: vt ff. de libet leg. l. legaui. in prin. & hæc vtilitas adinuenta pp̃ pro bationes: vt hic di cit. ne facultas pro bationum anguſte tur: vt C. de hæret. & Manichæ. l. quoniam. in ſi.

[d] Dudum. non ſolum enim à legibus, ſed etiam in veteri teſtamento. Vnde illud: In ore duorum vel trium ſtat omne verbum.

Deut. 17.

[c] Actorum. neutraliter & generaliter accipe: vt ff. de verbo. ſig. l. Labeo. & ff. de offic. conſ. l. 1. Vel dic actorum. i. agentium: quia actores conſueuerunt proba re per teſtes: vt C. de probat. l. actor. licet & quandoque reus probat. vt ff. de excep. l. t. Item & alibi: vt ff. de proba. l. cites.

[f] Et calliditate. repete, & nec callidi &c. & eſt calliditas in tacendo, quod eſt verum: vt ff. de act. emp. l. j. §. 1. & l. Iulianus. §. idem Iulianus. ſed fallacia ſit in dicendo. quod dicendum non eſt: vt ff. de furt. l. falſus. §. ſi quis nihil. & ff. de actio empt. l. Iulianus. §. ſi venditor.

[g] Plurimæ hominum. aliàs plurimorum hominũ. & aliàs plurima hominum.

TITVLVS II.

Nouel. 90.

DE TESTIBVS.

Facultas probandi per teſtes adinuenta eſt, ne veritas lateat, & vt negata pateſiant: non tamen poſſunt omnes in teſtes induci: ſed qui ſunt bonæ opinionis & famæ, omni ſuſpicatione carentes. Angelus.

Imp. Iuſti. Aug. Io. glorioſiſsimo Orientis prætoriorum præfecto, iterum excõſuli & patricio.

PRAEFATIO.

TEſtium, pp̃ probatioues vtilitas [c] adinuenta quidem dudum [d] eſt, ne quid lateat facilè actorum: [e] & calliditate [f] plurima hominum [g] adinueniente, animas [h] periclitetur migrare in contrarium ordo cauſæ. [i] Non enim, vt pateſiant, quæ geſta ſunt, teſtantur [k] plurimi: ſed quatenus adhuc amplius occultentur. [l] nam alia quidem ſcientes, [m] alia vero [n] pronunciantes, aut [o] quæ non ſunt, dicentes: hoc ipſo confitentur, [p] quia ea, quæ verè ſciunt, neque volunt pateſieri, neque ſecundum ea [q] profiteri iudicia: ſed quæ nunquam facta

[h] Animas. ſ. teſtium, vel producentiũ eos, ſm Al.

[i] Ordo cauſæ. Ita cõſtruē. Ne ordo cauſæ periclitetũt plurima. i. maxima calliditate hoium adinueniẽte migrare animas ĩ contrarium. i. in malum, vel in perditionem. Vnde illud. Os quod mentitur, occidit animam. & ita ſecundũ hoc ordo cauſæ dicitur, vt qui bonam cauſam habet, debeat vincere: qui vero malam, debeat perdere. vertitur aũt hic ordo in contrarium, q̃ñ non ſic teſtantur teſtes, vt verum dicant. Vel dic quòd ordo cauſę eſt, ne quid lateat veritatem eius ergo cõtrarium, ideſt veritatis ſuppreſſio ſiue mutatio: vt ĩ. de ſi. inſtru. in prin. & ff. ad leg. Cornel. de fal. l. quid ſit. dico ergo migrata in cõtriũ. l. in falſitatē.

Sapiē. j. c.

[k] Teſtant. ſ. i. dicunt. nõ de principalibus cauſæ, hoc eſt actore & reo dicit. & idõ dic teſtantur, quia corã teſtibus plurimia plerunq; talia dicuntur, & coram iudice & alijs: & ita verbũ teſtantur, non ponitur pro teſtimonio teſtium. Vel dic, q̃d eſt verius, q̃ de teſtibus dicit: vt patet ĩ. ſtatim ibi, omnino enim &c.

[l] Occultentur. ſ. teſtes. aliàs occultet. ſ. veritas. & aliàs occultent. ſ. teſtes, & tunc plana eſt.

[m] Scientes. ſ. ea quæ vera ſunt.

[n] Alia vero. ſcilicet falſa, corrupti fortè pecunia.

[o] Aut. pro ideſt.

[p] Confitentur. ſcilicet vt veritas amplius occultetur, ſecundùm Alb.

[q] Secundum ea. ſ. quæ vera ſunt, cum iudex ſm eorum dicta debeat iudicare: vt ff. de offic. præſid. l. illicitas. §. veritas.

ſunt, hæc & pronũciant, & ad iudiciũ deduci quærunt. Oĩno itaque perimere teſtimonia ^a vſu rerũ incautũ eſt, ^b plurimis ^c exiſtentibus, q̃ non aliter ^d pateſiunt niſi teſtibus pronunciantibus. ^e Licere autẽ oĩbus ẽt valde vilisſimis teſtimonium perhibere, & ante nos prohibuerũt legiſlatores, ^f ſcilicet multas exceptiones faciẽtes, & plurimos excludentes ẽt ipſo teſtiũ noĩe ^g vel ſchemate. ^h Quia verò ^i neq; poſt has prohibitiones adhuc purum eſt teſtiũ opus: exiſtimauimus oportere & nos adijcere aliquid cãæ ſubtilitati, & falſa teſtimonia quãtũ eſt poſſibile ^k minorare. ^l Tale enim quiddam ^m etiam tunc apud clariſſimum Bithyniæ prouinciæ iudicẽ geſtum inuenimus in teſtamento, ^n oſtẽſa teſtium falſitate peſſima aptè ^o ↄuictorũ, & nouiſſimè ^p ↄfeſſorum: q̃a cum teſtm̃ fieret, ^q & fuiſſet defuncta teſtatrix, teſtium q̃dã tenentes iã mortuæ manum, ita ^r p charta virgã factam & ex latere ductam traxerunt, & ſignum venerabile ^s crucis videri ſcripſiſſe defunctam parauerunt. ^t Nos igitur ad hoc reſpicientes, alia quidem de modo ^u teſtiũ, alia verò de eorũ ſtatu ^x exiſtimauimus oportere decernere. ^y Quæ itaque dicta ſunt ab antiquis legiſlatoribus in prohibitione horum, quos ſuſpẽderunt ^z teſtimonium perhibere, rata omnia ponimus.

CAP. I. vt teſtes non niſi illæſæ exiſtimationis recipiantur.

Sancimus autem, & præcipuè in hac maxima & feliciſſima ciuitate ^a (vbi plurima conſiſtit, fauente Deo noſtro ſermoni multorum ^b bonorũq; copia virorum) bonę opinionis ^c eẽ oportere teſtes, & aut carentes huiuſmodi derogatione ^d p dignitatis, ^e aut

^a Perimere teſtimonia. ſubaudi malum eſt, vel ſubaudi volunt quidam calliditate ſua: vt dixi.
^b Incautum eſt. i. cautio rerũ nõ eſt. q. d. non eſt res aperta nec poteſt aperiri aliàs niſi per teſtes, vt ſubijcit. & ita incautũ ponitur in vim ſubſtãtiui. vel dic incautum. i. non eſt cautum p ſcripturã, vt enim dicitur cautio in ſcriptis, vt C. de verb. ſig. l. ſancimus. ſic econtra vbi non eſt ſcriptura, dicitur incautum.
^c Plurimis. ſ. negotijs.
^d Non aliter. non q̃ aliæ non ſint probationes, licet hic de facto deficiant. ſunt enim quatuor modi probandi: per teſtes, vt hoc tit. ff. eo. & C. eo. Item p inſtrumẽta, vt ĩ. de fi. inſtr. Itẽ p confeſſionẽ partiũ vt C. de confeſ. & ff. eo. tit. per. totũ. Item ſm̃ M. eſt quart⁹ modus, ſcilicet iudicis conſcientia, vt ff. fi. regũ. l. ſi irruptione. § fi. ſed lo. contra. vt ff. de offic. pręſi. l. illicitas. §. veritas & q̃d d. l. ſi irruptione. dr̃, cũ ſuis concord. locũ habet, q̃ñ vt iudici erat notum. põt ergo euenire q̃ oẽs aliæ ſpecies deficiunt: ſed p teſtes veritas põt inueniri: q̃a certè niſi cautè dicant, malũ eſſet, vt hic dr̃.
^e Pronunciantibus. i. veritatem exprimẽtibus.
^f Legiſlatores. duo dixerũt legiſlatores: vnum vt omnibus liceret teſtificari. Itẽ q̃ viliſſimis non licet, Sed vbi prohibita erunt? Reſp. tunc quando alios repulerũt ipſo iure, vt impuberes & ſeruos, & alios iudicis officio, & horum alios propter inimicitiem, & alios propter amicitiã, & alios propter paupertatẽ, & alios propter infamiã: vt ff e. l. teſtium. §. lege Iul. & ff. de eccu. l. nõ nullr. Itẽ alios ratione poteſtatis: vt C. de teſta. l. ij. & ff. eo l. idonei. alios ratione reuerentiæ: vt C. eo. l. parentes. & l. libertorũ & hic eadẽ nos approbam⁹: vt ĩ. e. §. nos igit. & fi. §. & §. ſãcim⁹.
^g Ipſo teſtium nomine. nedũ officio ſ. vt nec teſtes vocarentur, nec officium teſtium haberent. & ita ex quo nomine carent, etiam effectu carebunt: vt C. de ferijs. l. à nullo iudice.
^h Schemate. i. ordine.
^i Quia verò nam ſola prohibitione contẽti eſſe non debemus: vt ĩ. de depoſito & den. §. j. ideo pręcipit fieri ſubtilem experientiem vt ſubijcit.
^k Poſſibile ſic inſti. de actio. §. curare.
^l Minorare ſic. C. de fideicom. l. fi.
^m Quidam vbi non poterat ſciri veritas, niſi per teſtes, & tamen ipſi non dixerũt verum, vt diximus ſupra, eodem in fi. j. reſpon.
^n In teſtamento. inuenimus dico.
^o Apertè. teſtium dico.
^p Nouiſſimè. ideſt, tandem.
^q Fieret. ſ. in ſcriptis, & nõdum eſſet completum.
^r Ita. ſ. tenentes. Accurſius.
^s Venerabile. mos erat antiquit⁹: vt ſaltem ſignum crucis teſtator. vel teſtatrix ſcriberet, cũ ſi ignarus eſſet litterarum: vt argu. C. de iure delibe. l. fina §. ſubſcriptionem.
^t Parauerunt. i. oĩa præpoſuerunt.
^u De modo. aliàs de modo: & dic de mõ, i. qualiter & quoties p̃ducant: vt j. eo. §. quia verò. & aliàe eſt de domo. & tunc i. vt nimis remotè habentes domum, non compellãtur venire: vt ĩ. eo. §. quoniam.
^x De eorum ſtatu. vt infra eo. §. ſi verò dicatur.
^y Decernere. i. d̃ſtrnere ne fiãt, vel detinere quædam de antiquis, ſed nõ oĩa aliàs decernere.
^z Quos ſuſpenderunt. i. ſuſpenſos vel remotos, à dicendo teſtimonio antiq̃ legiſlatores fecerunt: aliàs, vt diximus ſ. eod. §. licet. in princ. Accus.
^a Feliciſſima ciuitate. ſ. Cõſtantinopoli. Sed q̃d ſi homines vniuerſitatis, vel loci omnes ſunt infames: nunquid inter ſe teſtificabũtur? Reſp. ſic: quia nil doloſus doloſo: vt C. de hær. & ma. l. q̃ñ. Item paria delicta mutua compenſatione tolluntur: vt ff. ſo. ma. l. viro. Vel dic, quod iudex debet eos remouere, etiam ſi partes conſentiant. & hoc innuit verbum præcipue hic poſitũ: vt eſt arg. ff. de procu. l. filiusfamilias. §. veteranis. & C. de tẽp. app. l. ij. §. fi. vel et em vt primo dixi. & dic quod abundat maximè: vt C. de teſt. ma. l. fi. §.
^b Multorum. aliàs multitudo. & aliàs multorum.
^c Opinionis ideſt, famæ. ſic & aliàs ſæpe reperies. & quandoque dicitur exiſtimatio: vt ff. de va. cogn. l. cognitionum. § exiſtimatio.
^d Derogatione. i. ſuſpicione, quæ famæ derogat.
^e Per dignitatis. Nota maiorem fidem debere haberi ei, qui in dignitate eſt poſitus. nam & aliàs creditur magis decurioni quã plebeio, vt ff. eodem. l. 3. §. ij. Item à ſatiſdatione iudicio ſiſti quis propter dignitatem releuat: vt C. de dignita. l. penultima. libr. xij. Et eſt duplex ratio: quia non eſt neceſſe, quod alterius potentiam timeat: quod in teſte eſt neceſſe: vt C. eodem. l. eos. Itẽ quia ad dignitatem homines honeſti eliguntur, nõ autem notatæ opinionis: vt C. de dignit.

Concubinas plures habere non licet.

Noĩe carens caret & effectu.

Dignitas releuat ſ mulus.

militię, [a] aut diuitiarũ [b] aut officij cãm: [c] aut ſi ñ tales cõſiſtãt, ex vtroq; [d] tñ, q̃a fide digni ſunt teſtimoniũ perhibere. Et non quoſdã artifices ignobiles [e] neq; viliſſimos, neq; nimis obſcuros ad teſtimoniũ ꝓcedere: ſed [f] vt ſi qua d̃ eis dubitatio fuerit, poſſit facilè demõſtrari teſtiũ vita, q̃a inculpabilis atq; moderata eſt. [g]

CAP. II. Vt viliſſimi teſtes tormentis ſubdanẽ.

Teſtib. ignotis veritatẽ corrumpere feſtinantib. non eſt ſine tortura credendum, & eos debent torquere iudices in adminiſtratiõe poſiti: alràs per apparitorem prætoris fit tortura: ſed in prouincia p defenſorẽ locorũ. Ang.

Si vero ignoti [h] quidam fuerint vndiq;, & aliquid apparuerit circa teſtimonij veritatẽ corrũpere feſtinantes. [i] poſſe eos ẽt verberib. [k] ſubiacere. Et iudices, ſi q̃dẽ adminiſtratores [l] fuerint, hoc ipſi agant. [m] Si verò alij ꝑter eos ſunt, q̃ adminiſtrationes hñt: ipſi q̃dẽ aſſumãt apparitorẽ magnificẽtiſſimi ꝑtoris plebis, [n] in prouincia vero locorum defenſorẽ: & per eos inferant eis verberum experimentũ: quatenus ꝑ hoc nihil celẽt veritatis: [o] aut ẽt capiant [p] ꝑ hanc viã pecunijs teſtimoniũ perhibere, aut aliter [q] circa hoc malignantes.

CAP. III. Vt inſtrumentis debitæ pecuniæ teſtes rogati non fortuiti adhibeantur.

In confeſſione ſoluti debiti inſtrumenti contracti ſunt adhibendi teſtes, qui non ſint fortuiti vel tranſeuntes. quod etiam in teſtamẽto ſeruatur, iure antiquo ſeruato. Bar.

Et licet dudũ [r] nullã in debitis ex ſcripto factis nõ ſcriptarũ ſolutionum ꝓbationẽ ꝑ teſtes ſuſcipi ſanciuerimus, niſi ſm obſeruationẽ ibi dictã, quã .ſ. valere ꝑcipimus: attñ ẽt nũc hoc renouam⁹. [s] Si.n. ſcriptũ ſit [t] debitũ, & non ſcripta [u] ꝓferatẽ ſolutionis à litigantibus [x] per teſtes [y] ꝓbatio: tũc [z] ſuſceptibilem eã apud iudices eſſe, dum ad hoc ipſum aſſumantur [&] te-

dign. l. i. quod in teſtibus eſt neceſſe. vt honeſtioribus credatur, vt ff. eo. l. ob carmen. non tamen hæc adeo procedunt, vt vni ſoli credatur, vt C. eo. l. iurando. Accurſius.

[a] Militiæ. magis. n. creditur militi q̃ pagano. vnde ẽt vni militi q̃ſque creditur, vt ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris.

[b] Diuitiarum. Not. q̃ plus diuiti quàm pauperi creditur, vt inſti. de ſuſpec. tuto. § fi. & ff. de exc tu. l. ſpadonem. §. fi. q̃a facilius eſt vt pecunia corrumpatur: q̃d non eſt neceſſe in teſte, vt ff eo. l. i. Acc.

[c] Officij cãm. i. artis laudabilis, vt in nouel. vel dic officij publici: vt quia tabellio erat, cui ſoli q̃ſque creditur: vt ſ de fi. inſtru. §. ſi vero nullus. & C. ad l. Corn. de fal. l. ſi quis decurio. Sed nunquid admittetur aliquis niſi probetẽ per aliquem de his modis? Vt, q̃ non, ſed certe imò. vt ſubijcit. & ſemper præſumitur bonus, niſi ꝓbetur cõtrarium, debet autem à vicinis [1] iudex inquirere de bonitate & legalitate teſtis: vt argu. ff. de fun. inſtru. l. cũ de lanionis. §. aſinã. & ff. de quæſtio. l. de minore. §. pen.

[d] Ex vtroque. ſ. latere litigantium, ſecũdum Al. Vel dic, id eſt vndiqua. q. d. licet nec dignitatem, nec militiam, nec officium, nec diuitias habeas: tamen creditur ei, ſi eſt fide dignus: vt hic, & ff. de verb. obli. l. ſi quis ita ſtipulatus. & inſti. de ſuſpe. tut. § fi.

[e] Ignobiles. Not. ignobiles. nam non propter hoc quòd artifex ſit, repellitur, ſed quia ignobilis: vt ſunt carpentarij, qui ſtant in curia communis. viliſſimi autem poſſunt dici ſpanaldi, ſine arte obſcuri, abiectæ perſonæ: vt C. de inceſt. nupt. l. humilem.

[f] Sed. ſ. tales admittendi ſunt &c.

[g] Moderata eſt. in bonis moribus: vt ff de tu. & cura. da. ab his. l. ſcire. § pen. Sed per quos hæc probantur? Rñ per alios: vt in nouel. eo & ĩ eod § ſi vero dicatur. ſed quidam dicunt per ſeipſos, quod eſt nimis graue: vt C. de teſti. l. nimis.

[h] Si vero ignoti. no. ignotum non admitti. ſic & C. de iur. deli. l. fi. §. ſinautẽ & ſupra de fi. inſtr. §. oportet. rulla. 8.

[i] Feſtinantes. non tamẽ ex hoc ſolo q̃ feſtinat. veritatem corrumpit: ſed ex hoc non admittitur ſine tormentis: vt hic. & in decre. v. q. i. §. illi.

[k] Verberibus. i. tormentis.

[l] Adminiſtratores. i. ordinarij.

[m] Agant. i. tormentis ſubijciant. Al. & ſic admittuntur ignoti & viles cum tormentis. Sed cõtra ĩ. §. proxi. Sol. ille ſm iſtum intelligit. Vel dic in ſubſidium admittũtur, vt hic: non aliter, vt ibi. argu. C. de hære. l. q̃m. Vel dic, ſi iudex vtilitatẽ ſcit, non admittit, vt ibi cũ ignorat, ſic. vt hic ſed cum tormentis. Alij tamen dicunt, q̃ admittuntur, ſi vilitas eis non opponatur: vt arg. ff. de inof. teſta. l. poſthumus. § ſiquis.

[n] Plebis ſ. in ciuitate regia.

[o] Veritatis. pertinẽtis ad rem. Et no. hic arg. q̃ teſtes pro vtraque parte debẽt reddere teſtimoniũ: vt plene dixi. ĩ. de ſan. epiſcop. § nulli.

[p] Capiantur i. caute deprehendantur. i teſtes ignoti.

[q] Aut aliter. ſ. ſine pecunijs: vt quia gratia vel odio.

[r] Et licet dudum. ſ. in illa conſtit. quæ eſt C. eo. teſtium.

[s] Renouamus. non corrigendo, ſed potius ad memoriã reducendo: & addendo ſcilicet vt rogentur, vt ſubijcit. ſi. n. &c. Et no. hic quia de ſcriptura à debitore facta dicit, ſcilicet qualiter ſcripſit ſe debere: & ſubſequenter à creditore, ſcilicet qualiter ſcripſit ſibi ſolutum. idẽ tamen & ſi per tabellionem ſuit ſcriptum.

[t] Scriptum ſit. quod eſt tunc, cum partes conueniunt vt non aliter contrahant, quàm per ſcripturam. vt C. de fide inſtrumen. l. contractus. vel dic vt ibi. Accurſius.

[u] Et non ſcripta. ſ. à creditore, quæ ſcriptura dicitur apocha. vel etiam à tabellione aliquo.

[x] A litigantibus. ſ. debitoribus. Acc.

[y] Per teſtes. ſ. ſub probatione.

[z] Tunc. ſ. demum: & non aliàs. i ſuſceptibilem.

[&] Aſſumantur. q. d. tale debent eſſe teſtes, quibus fuerit negotium patefactum, vt viderent ſolutionem, & rogati ſint vt teſtes ſint: vt hic, & infra eodem. in fine huius §. ibi. ſed exigimus &c. & quia indefinite dicit hic teſtes: ſumunt quidam argumentum: quòd duo ſufficiant. vt argu. ff. de teſti. l. vbi. & ſic dicunt corrigi, quod eſt. C. de teſti. l. teſtiũ. vbi teſtes. v. exigebantur. Sed tu dic, q̃ hæc ſecundũ illã intelligitur: cum veteres leges nouæ determinent.

Diuiti plus quã pauperi creditur.

[1] Concor. c. quanto & c. ſequ. ex. de præſump. vbi dr: latere ſa en vicinio nõ potuit, qđ ad nos de lõginquo peruenit.

Ignoto nõ eſt credendum.

ſtes, a vt pro facienda ſolutione b aut memoria factę alicui iam ſolutionis, & confeſſione eius qui pecunias accepit, teſtimonium perhibeant viri fide digni conſtituti: aut c etiam d cauſam e teſtimonij fortè faciant manifeſtam. † Hæc autem inania & ex tranſitu f perhibita teſtimonia nulla modis omnibus valere ratione. g & huiuſmodi quędã fingere teſtimonia, vt propter aliud quoddam opus aduenieñs, audias aliquos h dicentes i accepiſſe. k ab aliquo l aurũ, aut debere alicui. m Hæc n nanq; apertè nobis ſuſpecta sũt, & nulla digna ratione: dum quando o & tale aliquid in iudicando inuenimus, eò quòd cùm multæ pecuniæ dicantur ſolutæ, p tabularij duo tantũmodo hoc dixerunt audiſſe q ſe, teſte pſente nullo, r & debitum in ſcriptis conſtitutum s & fatente ſcribere t ex hoc ſciente, & valente per proprias literas hęc manifeſta facere, quod u ex illo x odio habentes, occaſionem præſentis y accepimus legis. Et iterum adductus eſt aliquis z alius ſimilis calumnianti a & pręſentibus teſtibus ad hoc, & coram tabulario depoſuit b apud ſemetipſum debita eſſe. & is quidem qui mercede hoc egit, deceſſit: alius autẽ exactus eſt debitũ, quod ab alio quodã, tanquã ab eo ſcilicet confeſſum eſt, Deo huiuſmodi omnino non indulgente c occultari.

CAP. IIII. Vt teſtimonia ſcriptis redigantur, & quorum.

Neque igiĩ hmõi d credimus teſtimonijs, aut tabulariorum (ſicut prædi

---

vt ff. de leg. & ſenatuſconſul. leg. ſed & poſteriores.

a Teſtes. ſ. quinque.

b Pro facienda ſolutione. duorum alterum debent teſtificari. ſ. vel quod ſolutionẽ viderint, vel cõfeſſionem, ſiue memoriam confeſſionis vel ſolutionis factę à creditore tempore præcedenti. Et ex eo, quòd dicit confeſſionem ſumit Ioan. argu. quòd confeſſio facta coram vicinis extra iudicium valet: & propter hoc ex hoc. §. poſuit authen. vnam C. de confeſ. ſed hoc eſt ad liberandum: vnde valet: ſecus ſi ad obligandum, niſi fiat in iudicio: vt ff. de inter. actio. l. j. in fi. niſi ſit, i. confeſſio cum cauſa: quo caſu ſi eſt mutui poſt biennium dotis: tunc ſerna quod eſt j. de tempo non ſo. pe. §. j. & ij. ſi autem alia cauſa: tunc ſtatim: vt ff. de prob. l. cum de in debito. §. fin. & C. de non num. pecu. l. generaliter. Accurſius.

c Aut ſubaudi pro.

d Etiam. pro, idest.

e Cauſam. ſ. ſi non ſunt viri ita boni, debent facere cauſam teſtimonij manifeſtam hoc modo: quia iudex interrogabit eos de circunſtantiis qualiter fuit, quale tempus erat tunc & ſimilia. item de die, nam ad hoc debet reſpondere: vt hic, & C. eo. ſolam. & ff. ad Syl. l. prius ſecundum vnã literam, quę eſt ibi. Itẽ fortiter eſt quærendum. ſ. vt videatur que trepidatione, vel conſtantia reſpondeant. Nam hæc faciunt ad veritatem illuminandam: vt ff. de quęſtio. l. de minore. §. tormẽta. Item nota, quòd ex hoc verbo ſumimus arg. quòd teſtis cauſam ſui dicti debeat dicere. licet in ſuſpectis faciam loqui. & pro hoc eſt C. eo. l. j & ff de tranſac. l. cum hi. §. in cauſa. Alij debẽt facere cauſam teſtimonij manifeſtã per famam cõſentientem: nam fama confirmat rem, de qua agitur: vt ff. de teſt l. 3. §. eiuſdem. Acc.

f Ex tranſitu, i. tranſeuntibus non rogatis.

g Valere ratione, idest nulla ratione volumus valere.

h Aliquot. ſ. creditores.

i Dicentes. hoc quod ſequitur.

k Accepiſſe. i. recepiſſe.

l Ab aliquo. creditore.

m Debere alicui. hæc verba innuũt eſt ſuperioribus vt in ſolutione & confeſſione ſolutionis & in obligatione neceſſe ſit rogatũ eſſe teſtem. Et ita corrigitur quod eſt ff. de teſti. l. ad fidem. Vel quod eſt verius hic loquitur cum celebratur in ſcriptis obligatio. de qua diſſoluenda principaliter, & de contrahenda hic poſuit. & dicitur. C. eo. l. teſtium.

n Hæc. ſ. teſtimonia.

o Deum quando. i. aliquando. vel dic pro quia.

p Solutæ. ſ. creditori.

q Audiſſe. ſ. pecunias ſolutas.

r Præſente nullo. quomodo nullus, cum duo tabelliones fuerint? Reſpon. ſupple rogato. Ipſi enim rogati non fuerunt, vel dic quòd ipſi audierunt alios dicentes. nõ aũt confeſſionem creditoris: & ita de auditu alieno non potuerunt reddere teſtimoniũ, niſi in caſu: vt de probat. lege, ſi arbiter.

s Conſtitutum, ſcilicet, eſſe dixerunt.

t Et fatente ſcribere. hic eſt ſenſus, quia confitebatur creditor ſe ſcire ſcribere, & hoc ſciebat, & poterat omnia facere manifeſta per ſcripturam: & non fecit: vnde imputandum eſt debitori, quod hoc fieri non fecit. vel ſic lege: & facientem ſcribere nullo ſciente ex hoc. ſ. quòd factum erat & nullo valente, & ſic ſemper repetitur & nullo.

u Quod. ſcilicet dictum vel negotium.

x Ex illo. ſcilicet tempore. Aliditus, vel dic, negotio.

y Præſentis. dictæ in hoc §. & dicetur etiam in hoc ſequenti reſponſo.

z Et iterum alius. ſ. caſus.

a Similis calumnianti. ſcilicet ſuperiori. quaſi dicat, ſimiliter recipit calumniam ſicut ſuperior.

b Depoſuit. idest ſacramento firmauit: & pone caſum in debitore hoc modo. Aliquis mercede accepta à vero debitore confeſſus eſt in præſentia teſtiũ & tabularij ſe debere, dicendo ſe Titium verum debitorem, cum eſſet Caius, & iſte deceſſit. Titius verus debitor exactus eſt quia confeſſus eſt per ſacramentum veritatem quaſi à ſe confeſſum: & in confeſſione deductum, quod ab alio quodam, idest Caio, in confeſſione deductum fuerat, ſecundum Al. Vel pone in creditore hoc modo: putatiuus creditor fecit debitorem ſibi confiteri, cum alij tenerent: & ad hoc teſtes vocauit, quos mercede quęſiuit: ſed poſtea Deus reuelauit, & fuit exactum ab eo cui ſolui debuit. Vel verus alius fuit confeſſus ſe debere, quod alius debeat, & vero debitore decedente fuit exactus, qui fuit confeſſus: & hoc fuit poſtea ſcitum. Deo &c.

c Indulgente. Nota ex hac litera, quòd nullum quid poteſt eſſe tam ſecretum, quin reueletur.

d Huiuſmodi, de quibus dixi in proximo §. & iterum.

Leges veteres nouas determinant.

Facit ad hoc c. cum etiam. cum gl. ſub verbo de cauſis. extra e. titu.

Felinus in cap. ſi cautio. extra de ſi. inſtru. plene tractat de cõfeſſione extraiudiciali & ibi vide.

Teſtis cum dicti dicere debet.

Fama confirmat rẽ de qua agitur.

Præ-

ximus [a]) depoſitionibus, eo quòd litteris [b] eruditi ſint, qui confiteri volunt apud quem, [c] & ſcribere, [d] aut in iudicio confiteri, [e] & dare rei fidem indubiam: [f] neq; manere eas [g] veracibus [h] peſtiferas cō cedimus: neque ſi tale aliquid factum eſt, recipimus, ſed exigimus [i] quod deprecatum eſt ab eo, qui deduxit teſtes in hoc ipſum: [k] & hoc per teſtationes demonſtrare neceſſe eſt eos [l] (hoc quod in teſtamentis [m]) rogatos, & bonæ opinionis conſtituto, & ita cautam [n] ſuſcipere ab eis probationem: & neque atteſtationem [o] deinceps, neque teſtium habentem præſentiam, & depoſitionem, & ſubſcriptionem, [p] tenere. Si verò non huiuſmodi conſtituti teſtes ſint, quales [q] pridem ediximus, & ſupplicijs [r] ſubdi eo præcipimus. Si verò quidam aperte contraria dicant ſibi, [s] aut alterutris teſtificentur, [t] maximè iudices hoc animaduertere: [u] & ſi veraciora teſtificatis aduerſantes inuenerint, eijciant quidem eiuſmodi teſtationes, ea autem, quæ à dignioribus fide & plurimis dicta fuerint, conſiderent. Si verò aſtu [x] apparuerint malignantes, & ex hoc incidentes in contrarietatem immunes eos derelinqui, [y] niſi ſecundum aliquem errorem fortuitum, & non aſtu cōtraria dicentes demonſtrentur.

Poſt didicita teſtificata impeditur noua teſtium productio: ſed antequā ſint teſtificata didicita, prima, ſecunda, & tertia productio fieri poteſt. ſiue ſit certum, quòd quis teſtificata non didicit, ſiue dubium: quarta verò productio non admittitur ſine ſolennitate huius §. Angel.

CAP V. Vt cognitis teſtimonijs quartæ productionis teſtiū locus non ſit.

QVIA verò multi ſæpe [z] teſtes producunt, & tertiò hoc agentes, poſtea mox vt concluſerint, [a] & excepta [b] fuerint teſtimonia, tentantes interpellationibus nouis importuni eſſe, & velle etiam quartò deducere teſtes: ſancimus noſtros iudices hoc maximè conſiderare: & ſi tertiò producti iam ſint teſtes, & ab eo qui teſtes deduxit, concludente, [c] & editū [d] † accipiente, iterum petantur teſtes: hoc omnino non adeſſe, [e] † vt pote ſuſpicione habita: ne fortè relictis quidem prioribus, [f] & dudum manifeſtis propter eorū teſtimonia factis, ille nō productionem [g] teſtiū ſed de præcedētibus, aut non teſtificatis additamentum, aut eorum [h] depoſitionibus [i] emendationem deſideret. Si verò † deducens quidem teſtes, editionem [k] nōdum acceperit, neque perlegerit teſtationes, [l] neque ipſe,

Variatio teſtium.

a Prædiximus. ſ. §. dum quando.
b Eo quod literis. q. d. hæc cauſa non me mouet.
c Apud quem. l. apud aliquem.
d Scribere. ſcilicet volunt.
e Confiteri. ſcilicet volunt.
f Indubiam. nam ſi volunt indubitatam dare fidem: non ſufficiunt ſupradicta, niſi ſint rogati.
g Eas. ſ. probationes.
h Veracibus. ſubaudi pro.
i Sed exigimus. ſ. vt pbet hoc qđ &c. & ſic not. q̄ partes ipſæ rogant teſtes.
k In hoc ipſum. ſ. vt eſſent teſtes.
l Eos. ſ. rogatos & bonæ opinionis ꝯſtitutos: hoc qđ ē i teſtis fit: vt hic. & ff. de teſta. l. hæredes. in fi.
m Quod in teſtamētis. ſ. habet locum.
n Et ita cautam. ſicut in teſtamento.
o Et neque atteſtatiōe. ſ. ſubſcriptionē ipſius creditoris. qua cauet ſe recepiſſe. atteſtationē dico non habēte, & alſ aīt multum facit hæc depō. vt C. de fideiuſ. l. pe. & de iu. emph. l. pe. §. ſin autem.
p Subſcriptionē. dēt n. depōnē p ſuas lrās declarare, ſi ſciat: vt in nou. eo. Acc.
q Quales. ſ. bonę opinionis ꝯſtituti, & ad hęc rogati, vel inuit.
r Et ſupplicijs. Inuit q̄ ē non fide dignus ex quo ē rogatur, credit ei ſine tormētis, alſ non. vt ī. e. § & licet & § ſi vo ignoti.
s Contraria dicāt ſibi. vt qn aliqs ꝯdicit ſibi ipſi, & tūc repellitur prorſus: vt hic, & ff. qn ap. ſit. l. 2. §. ſed ſi alius. & C. de fur. l. j. ſi aūt vnus alteri ꝯdicat: tūc iudex ꝯſiderat, & credit veracioribus. inter aduerſātes: vt hic ſubijcit, & ff. e. l. ob carmen. §. ſi teſtes. & de pbat. l. eū de ætate. Sed aliud ē l inſtris ab eadē parte pductis ſibi ꝯdicēt. tūc qn nulli credit. C. de fi. inſt. l. ſcripturę. & eſt rō: qa q ſcripturas iduxit, potuit prouidere, ne ꝯria induceret, non aūt ille qui teſtes ꝯrios induxit: alij tñ, vt M. dicūt q̄ hoc rurſum intelligit qn à diuerſis partib9 producti ꝯdicūt, ſi aūt ab eadem, idem quod in ſcripturis dicunt. Sed ſm nos qđ dicet. qn à diuerſis partibus pducti ꝯdicunt? Rñ. primò numero, ſecundò dignitati eorum ſtandum. vt ff eod l. 3. §. idem. & l. ob carmen. §. ſi teſtes. Acc.
t Teſtificentur. ſcilicet contraria.
u Animaduertere. ſ. volumus. Accur.
x Si vero aſtu. l. dolo, vel malitia. & poteſt loqui quādo ab vna parte tantū ſunt & melius quādo à diuerſis.
y Derelinq. ſed verberibus, vel tormentis ſolent ſubijci. vt hic, & ff. de quæſtio. l. ex libero. & l. vnius §. teſtes & C. de teſta. l. nullum. Item & lege Cornelia de falſis accuſatur. vt ff. de teſta. l. qui falſo. & ff. ad legem Cornel. de fal. l. eos.
z Sępe. ſ. bis vel ter. vt ſubijcit. & ita not. q̄ ſępe. pro duab. vel tribus vicibus ponitur & duæ vices conſuetudinem inducūt C. de epiſc. audi. l. lj. in fi.
a Concluſerint. l. renunciauerint productioni teſtium. Accu.
b Excepta. i. recepta & illi cognita, q eos deducit. Accur.
c Concludente. idē eſt renunciante: vt modo dixi.
d Editum. aliàs editū, & aliàs aditum. & ſemper eſt ſenſus idest aperturam teſtium.
e Non adeſſe. i. non concedi Acc.
f Prioribus. i. quę dicta ſunt prius. Accu.
g Non productionē. ſcilicet verā. ſed maliti oſam.
h Eorum. ſ. teſtium
i Depoſitionibus. i. dictis.
k Editionem. l. dicta teſtium ſuorum.
l Teſtationes. l quaterno notarij.

† De mēte huiꝰ §. vide l c. fraternitatis cū gl. ſup verb. nouis. vbi multę ſūt ꝯcordantię ad hūc mām ptinētes. ex eo. titu. & aliqd in c. cōſtitutis. s. l gl. fi. l. fi. ex. e. tit & ex hoc §. ſūptū eſt. c. vltra tertiā: ex. eo. ti. vt ibidē dic. gl. 3. illiꝰ ca. Sepę. l. bis vel ter.

† Aditū eſt lēgit monet. Accurſi. ſed vetus exemplar habet, editum.

† Ex hoc tex. ſūptū ē qđ hī i c. paſtoralis. ibi, renunciatū ſit an concluſū. ex. de cā poſ. & ppriet.

† De mēte huiꝰ §. vide in c. vltra tertiā. & i c. l cauſis. cū glo. ex. eo. tit.

Aduo-

neque aliquis aduocatorũ [a] eius: aduerſarius autem eius acceperit ſolus, fecerit diſputationem, [b] non tñ eam dederit ei, qui tertiò dudũ fecit teſtium productionem: neque per diſpoſitionem [c] edoctus ſit is qui eos produxerat, quæ teſtimonijs deſunt, hæc adijci: tunc dandam eſſe & quartam productionẽ teſtium ei, qui hoc petierit: primitus ſacramento [d] dando ab eo, ꝙ neque ſubtraxit, neque per cũctatus eſt teſtationes, neque ipſe, neque aliqs aduocatorũ eius, aut oĩno pro eo agens: [e] neque p aliquem dolum, aut machinationem, vel artem quartam productionẽ petit fieri teſtium: ſed propterea ꝙ non valuit primitus vti denunciatis [f] teſtimonijs. & ſi hoc factum fuerit: neque iuſſione pro talibus imperiali egere [a] ſicut pridẽ [g] erat: ſed ex hac lege ſufficiant eis hæc q̃ permiſſa ſunt: & [h] vſq; ad quartam teſtium productionem [i] licentiam eſſe teſtimonijs vti, non tamen per longum interuallum: [k] vt non ex hoc protrahantur lites: ſed oportere omnino velocitatem eis imponere ſecundum quod iudex exiſtimauerit hoc fieri. Illud tamen indubium eſt: quia & ſi ſemel producẽs teſtes, aut bis, aut teſtificationes tractauerit, [l] aut aduerſario hoc faciente, ipſe diſputationem acceperit, & ex hoc didicerit teſtificata, non habebit [m] oĩno licentiã vllam vlterius vti teſtium

[a] Aduocatorũ eius. aduocati enim intereſſe diſputationibus debent & publicationibus teſtiũ: vt hic innuit, & ff. de adm. l. ſi poſtulauerit. §. qđnz. Accur.

[b] Diſputationem. ſ. cum iudice.

[c] Diſpoſitionem. i. expoſitionem.

[d] Sacramento. Nota quem de ſua cõſcientia debere ſatiſfacere C. de iis, qui ad ec. cõfu. l. præteriti. § ſicubi. Sed quõ iurat: cũ in initio de calumnia iurauerit, & nõ debeat niſi ſemel iurare: vt ff. de iis qui ingre. ad ap. § ſi quę eſt ꝗ? Sol. hoc ſacramentũ non eſt de calumnia præſenti vel futura ſicut illud ſacramentũ maximè præſtat: ſed de quodam præterito. ſ. ꝙ nõ ſubtraxerit, neque percũctatus. &c. vel dic hic ſpãle ꝑꝑ falſitatẽ vitandã, arg. ff. de fi. inſtr. §. ſi verò tale. nã plus ſolet timeri quod ſpecialiter &c. vt ff. de iniu. l. item apud. §. hoc edictum. Tertii dicũt illam eſſe poſt iſtam compoſitam, licet ſit in ordine prior. ſed media verior eſt opinio.

[e] Agens. vt tutor, vel curator, vel procurator, vel ſimilis.

[f] Denunciatis. denũciat enim iudex teſtibus, vt teſtificentur & coguntur, vt ff. de tabu. exhib. l. iii. §. exhibere. Vel dic, ꝙ dicit hic de denunciatione quam facit iudex partibus, vt teſtes producant, ſi velint.

[g] Pridem. id eſt ante legem iſtam.

[h] Et. pro id eſt.

[i] Quartam teſtium productionem, vnam productionem ita dicũt quidam, vt Al. & Io. ſcilicet vnam dilationem. & ita dicunt quatuor dilationes debere dari & ſic dicũt corrigi quod eſt ff. de fer. l. oratione & l. ſi quæ ſunt contra. nam ibi dicit vnam dari, & in qualibet iſtarum dilationum poſſunt produci teſtes, quot quis voluerit. ſic & ter mulier dicitur pepeciſſe, etiã quę tergeminos peperit, vt ff. de ver. ſig. l. ter enixa. refrenata tamen multitudine, vt ff eo. l. i. § quanquam. Alii, vt Azo. dicunt etiam hodie vnam dilationem dari tantum in pecuniariis, & in criminalibus ſimiliter, vt olim per prædictam legẽ de feriis. & quod dicit, intelligunt. ſ. tres productiones. q̃ ſiãt intra vnã dilationem, Et ſi obiiciatur, quare ter vel quater tantũ poſſunt produci: dicas q. iam ſufficiens teſtiũ numerus eſt, etiã ſi vnũ tantũ qualibet vice produxerit: cũ duo teſtes ſufficiãt: vt ff. e. l. vbi. Sed quidam dicunt, ꝙ gratia exempli hoc dr̃ nam & pluries poſſet hoc fieri, dum tñ ante renunciationẽ & antequam teſtificata diſcant. Sed an ſufficiat tãtũ renunciaſſe, vel teſtificata didiciſſe, vt deinceps teſtibus vti non poſſit? Ioan. dicit renunciationem ſolã non nocere, ſed didiciſſe teſtificata nocere & poteſt eſſe ratio ꝙ renunciatio nõ noceat: q. iudex debet vſq; ad ſententiam interrogare partes, an aliquid dicere velint: vt C. de iudi. l. iudices. Alij dicũt vtrũq; neceſſarium. ſ. vt renunciet & didicerit teſtificata ad hoc, vt non poſſit teſtibus vti: vt ar. ĩ. vt cũ de ap. co. §. ſed hoc pñſenti. & ſic intelligunt. C. de proba. l. exceptiones. & ff. de rei ven. l. officiũ. ibi, didicerit teſtificata: non tñ renũciauerit. ſed tu aliter intelligas, vt ſtatim dicet. & primã opinionẽ dic veriorẽ. itẽ nũ qđ ſcientia dictũ ſuorũ teſtiũ noceat tñ an ẽt ſi teſtiũ aduerſarii dicta ſciuerit? Vt ꝙ ſuorum tñ: q. de alterius non cauetur ꝙ noceat: ergo ſit pmiſſum: vt ff. q̃ ex cau. maio. l. nec nõ §. qđ eis. nã §. iſte in prin. & i medio & in fine de ſcientia. ſ. ſuorum tñ dicit. itẽ eſt pro hoc C. de fide inſtr. l. fi. & hoc ſm Al. Sed tu dicas ꝗ ĩ. eod. § & qm̃. vbi dicit, ꝙ etſi aduerſario dentur teſtes, tñ ſigillatim debẽt dari, vt poſtea data poſſit. itẽ pro hoc tõ huius §. nã ita poſſet falſitas cõmitti ꝑꝑ iſtam ſciam, ſicut ꝑꝑ ſcientiam ſuorũ.

[k] Interuallũ. quod in iudicis erat arbitrio, vt arg. ff. de iure delibe. l. ĩ in fi. & hic ſubiicit. Alii dicunt, vt Al. dari fortè dilationem triũ menſiũ, vt infra: vt cum de appel. cog. §. ſed hoc præſenti. col 8.

[l] Tractauerit. i. deſcripſerit. ſic ff. de bo. aucto. iudic. poſſ. l. fi. aut aduerſarius ſcripſit. & alii dedit, vt i nouel. eo ti. & ĩ. ſubiicit ſtatim. Accur.

[m] Non habebit. imò videtur ꝙ ſic: vt C. de probationibus. l. exceptiones. & ff. de rei vindicatio. l. officium. quæ ſunt contra. nam probat reus demum, cũ probauerit actor ſed ſi probauerit actor, vel non, ſciri non poteſt, niſi videatur & ita probat reus poſtquam probationes actoris audit. Solu. ibi non per teſtes, ſed per inſtrumenta probat reus. Alii dicunt, ꝙ ibi didicerat, ſed neſciebat. Alij dicunt, quòd illa ſit correcta. ſed prima verior. Vel dic, quòd ibi ſciebatur à iudice, quòd actor probauerat, non à reo. Item contra C. de appellationibus. l. eos. §. ſi quis autẽ. & de tempo appella. l. per hanc. vbi dicitur, ꝙ in cauſa appella. poſſunt teſtes produci, ſed iam erant aperti teſtes i prima cauſa & ita poſt dicta teſtificata teſtes producuntur. Sol. ibi non didicerat teſtificata: quod nihil eſt. Dic ergo, quòd ibi eſt alia cauſa ſecundum opinionem noſtram. Vel dic etiam ſecundum alios, quod ibi in prima cauſa probatum erat per inſtrumẽta, non per teſtes. Sed ſi alij non poſſunt produci, nunquid poſſunt iidem reduci? Videtur ꝙ ſic, vt ff. de quæſtio. l. repetitio. & ff de iniert. actio. l de ætate. §. iñ & C. eo. l. fi. & ff. de opt. lega. l. ij. econtra videtur ꝙ non: vt ff. eo. l. produci. & argu. huius. §. ſolut. dico non admitti de iure ad partis ſuæ poſtulationem. niſi in caſu quando aduerſarius non valet ſtare primo dicto. & ſic loquitur. C. eo l fi. ſed

productione, neq; ſi diui na hoc iuſſio a pceperit.

CAP. VI. Vt teſtes in propria prouincia examinentur.

Si teſtis abſit à loco, in quo iudicium agitatur, pōt committi examinatio iudici loci, in quo teſtes degunt, ſiue commutatur de vrbe in ciuitatem Conſtantinopolit. ſiue de vrbe in prouinciam, vel econtra: et hoc locum habet in ciuilibus: in criminalib. verò pſemet iudex examinare debet.

Et qm ſcimus dudum factam legē, b vt ſiquis hic litem exerceat, oporteat aūt in prouinciæ c parte in aliqua approbari, licentiā habere: d iudice hoc decernēte, & ſufficiēs ſpacium tēporis defi niente, e deducere intra prouinciam f teſtes, g & huc tranſmittere h i litem i geſtis k perlatis: & ab eodem iudicari iudice. Multæ l autem hmōi iterpellatiões nobis fiūt: volentibus aliquibus qui in prouincijs quidem litigant, hic m verò teſtes habent, vt teneantur n hmōi lege, & licentiam o eſſe in prouincia iudicanti dirigere huc, p vt præſententur q teſtes, aut teſtificationes omnino dentur: & iterum r ad eum s referri lites, & ſi de prouincia in prouinciam hæc petātur fieri. Sancimus propter pbationum abundantiā t & hoc valere, & poſſe ēt à prouincia huc ab eo, q iudex eſt in prouincia, deſtinari: u vt ab vno, qui à nobis definitus fuerit, eloquentiſſimorum iudicum, interlocutione de eo x à iudice y facta teſt'atione dari: & à prouincia alia in aliam prouinciam, aut apud defenſorem, aut apud præſidem z teſtificationibus a ex interlocutione iudicantis datis; illic b videlicet definitiua ſententia danda, vbi & contigerit.

ſed ad poſtulationē aduerſæ partis ex cōſuetudine reddit. nō vt addat. ſed vt rōnē pdictoꝝ dicat. & idē ſit per offi iud. nemine petente, ſi hoc ſibi vr. Itē quid ſi ſponte quid mutare voluerit? Vr quod poſſit. ar. ff. de hær. inſti. l. ſi ita ſcriptū. j. eñ. de teſta. ma. l. Stichus. Sed contra eſt, ſi cū aliqua partium fuit locutus. arg. huius §. eliās euditur. Sed quid ſi in medio tempore ceperit eſſe affinis illi pro quo fert teſtimoniū? licet ſponte veniat, nō admittit: ſed qd prius dixerat, valet. item qd ſi poſt publicationē volo inducere ad reprobationem teſtiū aduerſarij, quos prius induxerat? Reſpon poſſum: vt j. eo. §. ſi vero. Item qd ſi meos velit hoc modo reprobare? videtur idem: cum ſicut pro me, ita pro aduerſario habeant dicere teſtes, vt inf. de ſan. epiſ. §. nulli. col. 9. Sed tu diſtingue, an ex cā ſupueniēte volo eos reprobare: qđ poſſum: vt quia ſunt facti inimici: vel corruptos eos dico, an ex pcedenti: quod non poſſum: vt C. e. l. ſi quis teſtibus. & j. de iis q inpre. ad epp. §. illud. Item quid ſi non addere valim, ſed tñ ad confirmationem pdictorum prius velim poſt publicationem inducere? Reſp. ſiu. x q poteſt. ar. ſupra eod. § ibi, quæ teſtimonijs deſunt &c. Sed tu dic j. pp duas pſumptiones quas habemus hic. prima, quia qn quarto producere volo, et ſi non didicero, pſumitur in j me: ſed hæc pſumptio per ſacramentū purgat. alias ſi didicerim, pſumitur, quia velim addere vel mutare: quia non purgat ſacramento: tñ hanc dicunt quidam: vt R. ſacramento purgari. Accur.

a Diuina hoc iuſſio. nam reſcripta cōtra ius elicita &c. vt C. de preci. impe. l. reſcripta.

b Legem. vt C. de fi. inſtru. l. iudices. Sed quid hic illi edicit? Rñ. hic clarius dixit. Item hic de cauſis criminalibus excipit: quod ille non facit. item hic iudex nominatur apud quem hmōi fiant productiones Romæ. Item illa tunc tñ locum habebat, qn à prouincie Romæ petebantur. hic autem ſiue hoc caſu, ſiue econtra à prouincia in prouinciam, vt hic ſubiicit. Accur.

c Prouinciæ. ſ. vbi ſunt teſtes.

d Habere. ſ. litigantem.

e Definiente. ſic & aliàs definit: vt j. de fi. inſtr. §. j & definiet ſecundum modum qui eſt. C. de dil. l. j.

f Intra prouinciā, ſ. vbi ipſi teſtes ſunt, ne à ſuis negotijs auocentur: quod eſſet graue: vt ff. quemad. teſt. ape. l. ſi quis ex ſignatoribus.

g Teſtes. ſ. atteſtationes. vel dicta teſtium recipienda ſunt. Accur.

h Huc tranſmittere. ſ. Romā vel Conſtantinopolim.

i Litem. ſ. dicta teſtium ſuper lite.

k Geſtis. ſ. publicis ſcripturis. in quibus dicta teſtiū ſunt redacta allata iudici priori per eū, qui teſtes produxit in prouinciam, vel per eius aduerſariū: vt j. eo §.

l Multæ. repete qn.

m Hic. ſ. Romæ: & ita dicit nūc ecōtra ad ſuperius.

n Teneantur. ſ. contradicantur hac lege.

o Et licentiam. repete volentibus.

p Huc ſ. Romam.

q Præſententur. coram iudice hic. & quod ſubijcit aut, expone pro &.

r Et iterum. ſ. Romæ & ita dicit nunc cū ad ſuperius.

s Ad eum. iudicantem in prouincia.

t Abundantiam. Hic no. tria. Primo quia ad hoc tendūt iuriſconſulti, vt probationū copia ſit: vt hic, & C. de reb. cre. l. generaliter. in princ. & de hæ. & man. l. qm multi in fi. vnde qlibet teſtis recipitur, niſi expreſſe ſit prohibitus: vt ff. eo. l. t. Scdo no. q ſacramētū teſtis & alibi pſtatur ex cā: vt hic: & C. de fi. inſtr. l. iudices. & j. de ſen. epi. §. nulli. col. 9. & ſic in iuramento calumniæ vt j. vt lit. int §. finali. de cōtigeris. col. ea. ſic & iudiciale ſiue neceſſariū: vt C. de reb. cre. l. generaliter. §. his de pſentibus. & vt ff. de iureiu. l. ad pſonas. Tertio no. q hic dicit poſſe: nam vis eſt in hoc. & ſic collige, quòd hoc arbitrium iudicis committitur: vt j. eo §. i. in princi. ibi licentiam &c. poterit ergo & in cauſis ciuilibus præcipere præſentari teſtes coram ſe. ſi ſibi videtur propter cauſæ magnitudinem, & propter ſuſpicionem teſtium: & ſic loquitur j. vt defunct. ſeu fu. §. illud. collat. v. quæ eſt contraria. igitur non eſt qſtio, quid iuris eſt, ſi de vna ciuitate in aliam eiuſdem prouinciæ petantur hæc fieri, nam iudicis committitur arbitrio, vt dictum eſt.

u Deſtinari. pro dictis teſtium, qui ſunt Romæ.

x De eo. i. de teſtationibus dandis.

y A iudice. ſ. cauſæ.

z Præſidem. ſ. teſtationes dari ſancimus.

a Teſtificationibus. ſ. ſupradictis.

b Illic. i. apud eundē iudicem: vt ff. de iud. l. de quare. & l. vbi. Item & in eodem foro: vt ff de iurſ. om. iud. l. pe & de iud. l. ſi quis poſtea. & C. de vetera. i. fi. lib 12. Item in eodem loco, vt large accipias, ſcilicet vbi ſalua honore & conſuetudine maiorum iudicari conſueuit, nō alibi per campos vel plateas: vt hic, & j.

x Cōtra. cum hoc tex. c. ſi q teſtiū. cū gl. poſt princi. ex eo. tit. vbi Papa pcipit q mittant ad ialeſ perſonas examinandas.

a Aliàs Albet.

& ỹ.de ſan.epiſ.§.ſi quis epiſcopus. & C.vbi de eri. agi.opor.l.ı.& ff.de iuſti.& iu.l.pe. niſi talis erat cõſuetudo iudicandi. quo caſu ẽt in ſeceſſibus.i. locis amœnis poterit iudicare: vt ff.d arb.l.ſi cũ dies §.pe.

a Sancita ſunt.vt C.de ſi.inſtru.l. iudices.

tur per eum, ſic ergo nõ valet teſtimoniũ ſerui, quãdo habent loca leges, quæ dicunt, ſeruos torqueri: vt per totum tit.de quæſtio.& ff.& C. eo. Reſp.cum de ſuo facto agitur: & tunc ſine indicio ſecundùm Azo.vt ff.eod.l.ſerui. & C. de quæſtio.l interrogari. ſed Hu.dicit demum indicio præcedente. & eſt pro eod. ff. de ædil.edic.l. quæro. §. ſi. & ff.de proba. l. cum probatio. Si autem non de ſuo facto, tunc ſunt indicia neceſſaria: vt ff. de quæſtio. l. j. in princi. & hoc inter extraneos. inter ſe autẽ & dominum ſi agitur iudicium liberale, nunquid interrogatur? Dic quòd ſic, ſi agitur contra ſeruum qui ſe liberum dicit, ſiue etiam de dominio alicuius ſerui quæratur inter aliquos per actionem in rem: vt C.de rei ven.l.cum ſuper vernis. Item quid de ſtatulibero? Videtur admittendus vt liber: vt ff. ſi ex noxa. can. l. ſi. Sed dicas contra. quia ſerui ſunt: vt ff de ſtatulib. l. ſtatuliberũ. & l.ſtatuliberi. Item qd de adſcriptitio? videtur repellendus à teſtimonio: vt C. de agrico & cenſi l. diuerſus.ub et & C. l quib.ca0. colo. do. acco. poſſ.l. j.Sed cõtra dico, quia liberi ſunt, vt C.de epi & cler.l. iubemus.& ỹ. de ſanc.epiſco.§ adſcriptitios. Item qd de monacho & conuerſo? Videtur. quòd repellantur: cũ pro mortuis habeantur: vt C. de epiſ.& cleri.l. Deo nobis.§.ı.& ſupra de nup.§ per occaſionem: Sed dico contra: vt ſupra,de monachis.§ cogitandum. Item quia non repelluntur:vt ff. eo.l t. Alij autem omnes clerici admittuntur: vt C. de epi. & cle.l. preſbyteri.& ỹ.de ſanc.epiſ §.reuerendiſſimi.col.9. Item quid de infamibus? Reſpon. in criminali non admittuntur. ſed in ciuili ſic ſecundum quoſdam: vt ff eod.l. j.§.lege Iulia.& l. quæſitum. ſed credo eos nõ admitti regulariter, caſualiter tamen admittuntur, vt in crimine læſæ maieſtatis: vt C.ad leg.Iul. maieſt.nullus. Et quid de hæreticis? dic vt C.de hæret.l.quoniam multi.

lis cõteſtata eſt: vt queãd modũ hinc in ꝓuinciam apud iudices, aut defenſores de ꝓductione teſtiũ agi ſancita ſunt, a ita & à ꝓuincia in ꝓuinciã, b & à ꝓuincia huc teneãt: & perfecta p oĩa ſit ꝓbationũ oĩbus facultas: teſtimonijs quidẽ non editis c neq̃ in prouincijs, ſed geſtis datis eis, à qb' producũtur, aut eorũ aduerſarijs ſub geſtis monumẽtorũ ſigna ꝑcipiẽtib', d & ita e huc aut in prouincias deſtinãdis f à iudicibus: ne qñ forſan & alijs egeat teſtib' cãæ natura, & excludat̃ ꝑ editionẽ g teſtium adiectio. Hęc oĩa i pecuniarijs qõnibus intelligẽtes. In criminalibus. n. in qbus de magnis eſt periculũ, oĩbus modis apud iudices præſentari teſtes: & quæ ſunt eis cognita, h edocere: vbi & tormẽtorũ forſan i erit opus, & alijs oĩbus obſeruatiõibus. k

CA.vij. Vt teſtimoniũ recipiat̃ ei' q ſeruus eẽ dr̃.

Si teſti ſeruit' opponatur, et ipſe ſe liberũ à natiuitate dicat: ei' teſtimoniũ admittitur, ſeruitutis q̃ſtione diſputatiõis tẽpore ſeruata. Si verò ex manumiſſione ſe liberũ dicat, tunc antequã ad teſtimoniũ admittatur, debet de ſuo iure docere, niſi alibi dicat ſuas probatiões habere: quo caſu p̃ſtito iuramento, q̃ in promptu probationes habebit, ad teſtimoniũ admittatur. hmõi ſeruitutis diſputatione tẽpore ſuo ſeruata. Bar.

Si verò dicatur ſeruilis eſſe fortunę, qui teſtari l voluerit, is verò liber affirmetur conſtitutus: ſi quidem ex natiuitate; m impleatur n quidẽ teſtimoniũ: diſputationũ verò de ſtatu ſeruata rõne: vt ſi apparuerit fortunæ ſeruilis eẽ: ei' teſtimoniũ, ac ſi neq: datũ fuerit, ita ſit. o Si verò libertũ ſe dicat: compellatur demonſtrare primum inſtrm̃, p in quo libertatem percepit: & ſic teſtetur. Si verò i alia prouincia libertatẽ dicat ꝑcepiſſe, aut nõ eẽ i promptu ſibi ꝓbationes, & hoc euidenter, iuraue

b Prouinciam. & à prouincia.

c Non editis. Ideſt non datis. quaſi dicat nõ debent teſtes vrbani mitti in prouinciam, ſed tm̃ dicta ſecundùm Iaco. Sed tu. dic ſm̃ Al.i. non apertis, ſed clauſis & ſigillatis vt ſubijcit.

d Signa percipientibus.i. ſigillabuntur apud acta præſidis, vt hic.& palam iurabunt, & producentur: ſed in ſecreto ſua dicta dicant: vt C.de ſi inſtrum.l.iudices.

e Et ita.i. ſicut dictũ eſt, ideſt de ſigillatis.

f Deſtinandis. ſ.geſtis.

Teſtes nõ põt qs ꝓducere: poſt didicita dicta teſtiũ aduerſarij.

g Editionem.i. non poſſit alios teſtes inducere: quia edita ſunt ei dicta teſtiũ. Et ſic no. hic, quòd ſi etiam dicta teſtium aduerſarij ſciant. nõ poſſunt plures producere. Si vero velis contra. opinionem defendere, dices, q̃ hic non producuntur ad primam confirmãdam: ſed adiectio prohibetur. hoc diximus.ĩ.eo.§.quia vero.

† Cõcor. ſ.q.ſ. ca. illi qui. ibi, hinc diuerſis cruciatibus.

h Cognita. Hic not. q̃ teſtis pro vtraque parte reddit teſtimoniũ: vt plene dixi ỹ. de ſan.epiſ.§. nulli.

i Forſan. ſi vacillare inueniantur: vt ff.de quæſt. l. vnius.§.teſtes.& l.ex libero.ı. reſp.

k Obſeruationibus. vt ſ expectent, quandiu reddant teſtimonium ſumptibus producentis: vt C. eod. l. quoniam.§.in exhibitione. Item caueant de non recedendo, ſi timeantur recedere: vt C.eod.l. ſi quando.

l Teſtari.ſ. teſtimonium ferre.

m Ex natiuitate. ſ.vt dicatur liber.

n Impleatur.i.recipiatur.

Seruus an teſtificet.

o Ita ſit. No.ergo ſeruum non poſſe teſtem eſſe: vt hic.& C.eod.l.quoniam.& ff. de teſtam.l.qui teſtamento.§.ſeruus.Sed contra: vt inſti.de teſtam.§.ſed cum aliquis. & C de teſtamen.l. ı.vbi dicitur, q̃ ſi ſeruus interuenit vt teſtis in teſtamento, valet teſtamentum. Solu. ibi credebatur liber tẽpore teſtamenti, licet poſtea appareat ſeruus: hic aũt ab initio opponitur ei: q̃ ſit ſeruus. præterea nec ibi dicit, quòd poſſit produci, vt ſit teſtis in iudicio. nec.n. produci poſſet etiam ibi ſed ſcriptura teſtamenti nõ vitia-

p Inſtrumentum. Sed quid ſi patronus non vult ei demonſtrare inſtrumentum manumiſſionis? Reſp. officio iudicis cogitur: vt C.de te.cau.l. ſicut datam. Item quid ſi eſt amiſſum, vel nullum fuit factum vel ẽt non vult eo vti, ſed per teſtes omni excep. maiores vult probare? Reſpõ. admittitur: vt C.de lati. li. tol.l.ı.§.j.& ... hẽ eſt ratio. quia inſtrumẽti appellatione

rit [a] teſtatio qdē ſcribat: nō mōſtrato verò manu miſſiōis inſtrō, is, q deduxit eū, nō vtet eius teſtiō.

CAP. VIII. Vt teſtes pp inimicitiā à dicendo teſtimonio repellantur.

Si verò qs dicat [b] odioſū pſentē [c] ad teſtimoniū ſibi ɔſtitutū, & approbauerit ſtatim [d] qm̄ [e] criminalis inter eos lis [f] mouet: non adſit [g] ad teſtimoniū q vſq; adeo [h] infeſtus eſt, donec de crimine [i] iudicet. Si verò aliter † odioſus [k] eē dicat, aut cōuentus pecuniarie: [l] ꝓcedat qdē teſtatio: ꝑe verò diſputationū ſeruentur huiuſmodi quæſtiones. [m]

CAP. IX. Vt mediatores nō niſi de partium conſenſu teſtimoniū ferāt.

Mediator de ptiū volūtate teſtificari cogit. An.

Qm̄ verò † legē [n] ꝓpoſuimus i pecuniarijs cauſis nolētes teſtificari, illos ſi ɔpellēdos teſtimoniū dare, q aſi mediatores facti ſūt ipſis: & qdā [o] abutuntur hoc, & teſtimonio [p] nolūt vti [q] ſancimus, ſi vtraq; pars conſentiat, ꝙ & mediator eorū fiat teſtificator (componant [r] .n. ea, q̄ ab eo dicunt) cōpellere [s] eū ēt nolētē teſtimoniū ꝓhibere: [t] ꝓhibitione, [u] pp quā eū nolentem teſtificari penitus nr̄a voluit lex, pp cōſenſus vtriuſq; partis ſublata.

CA. X. Vt teſtiū ꝓductio ſi niſi pn̄te fiat aduerſario.

Suſtinens ab aliquo aliquid contra legem: petere poteſt vt teſtes examinentur et publicētur: nec ipſorum dicta peterunt impugnari ab illa parte per quā producti fuerūt. Alia tamen exceptiones contra perſonas et dicta eorum ſalua remanent. Item omnia alia ſtatuta per leges antiquas ſuper teſtibus per hanc legem confirmantur. Angel.

latione & teſtes continentur: vt ff. de fid. inſtru. l. j. Nota ergo, quòd qdam teſtes ſic repelluntur, vt non quā admittebtur: qdam admittūtur, ſed poſtea fides ais non habetur: vt hic. & ī prox. § idem in quaſi caſtr. vt in torto. nam quidā nullo mō admittunť. vt minores: vt ff. de q̄ſtion. l. de minore, qdam admittuntur ſed non creduntur vt ff. de q̄ſtio. l. j. § preterea. & §. cū quis. item quæ eſt rō huius diſtinctionis? Rñ. quia cum ex natiuitate ſe dicit liberū, ꝑſum ptio iuris naturalis aſt ꝓ eo, qd oēs liberos eē dicit. cū vero libertū, ꝑ cōſequens aſſerit ſe fuiſſe ſeruū cū libertini ſint &c. vt ff. de ſta. ho. l. libertini. ex quo ꝓſumitur hodie ſeruus vt ar. ff. ſeniū reg. l. in finalib. & C. de proba. l. ſiua poſſideus.

[a] Iurauerit. Not. credi ſacramento vnius ſic. ff. de dote praleg. l. Theopompus. & C. de fal l. ſi quis decurio & ff. de fide inſtru. §. ſi vero neq; & ff depoſiti. l. j. §. ſi qs argētum. ꝙ vnus teſtis faciat ꝓſumptionē, & ad idē ff. quemad. teſta aꝑe. l. j. in fi. non enim probationem plenā: vt C. eo. l. iuſiurandi.

[b] Si vero quis dicat. iudici.

[c] Præſentem. ſcilicet teſtem.

[d] Statim. cum aliquo tamen ſpatio temporis. argu. ff. de ſolu. l. quod dreimus. & ff. de re iudi. leg. ſi à diuo Pio. §. 2. & l. debitoribus & ff. ad Trebell. l. ille. §. j & ff. ad exhiben. l. j. §. ibidem.

[e] Quoniam. ideſt quia.

[f] Inter eos lis. impropriè hic ponit: nā lis eſt ciuilis, cā criminalis: vt ff. eo. l j. & ff. de verb. ſig. lege, lites.

[g] Non adſit. teſtatio. ſ. admittitur: licet non credatur. Not ergo. teſtem ratione inimicitiæ repelli: vt hic, & C. eo. l. ſi quis teſti. & ff. eo. l. j & eſt ratio: quia inimici facile mentiuntur: vt ff. de quæſtio. l j §. pręterea. & ſic propter inimicitiam quędam fiunt quæ aliàs non fierent: vt & legata tacite reuocanť. vt ff. de adimend leg. l. j. §. fin. item exhæredatur aliquis. vt C. de inoffi. teſta. l. liberi. & à tutela excuſatur: vt in inſt. de excu. tu. §. idem. Sed quid ſi poſt datum teſtimonium de facto reconciliatio interuenit? vide. ut valere teſtimonium: vt arg. ff. de adimen. leg l. j. §. fin. ſed certe ibi ab initio tenuerat legatum: hic non tenuerat teſtificatio: & ratihabitio, quę eſſet tacita, non poſſet facere, quo minus tāquam inimicus fuerit teſtificatus.

[h] Vſque adeo. i. in tantum.

[i] De crimine. propter quod eſt inimicus. Et ſic not. quod dicitur quis duobus modis inimicus capitalis. vno propter criminalem accuſationē: vt hic. Alio genere ... ad mortem ſe oderūt: vt inſtit. de excu. tuto. §. item.

[k] Aliter odioſus. vt leui inimicitia.

[l] Pecuniarie. ſ. adeſſe dicitur.

[m] Quæſtiones. inquiretur enim, an ſit cauſa de eius ſtatu, quæ mortis accuſationi ſimilatur: vt ff. qd metu. cauſa. lege iſti. §. primo. item ſi de bonis, an de omnibus vel maiori parte, an de minima: vt inſt. de excuſ. tut. i. item propter litem & §. item ſi & C. de inoffi. do. l. ſi. Accur.

[n] Legem. quem non habemus. Et ita nota tres caſus ad euidentiam literæ: quia aut ambo cōſentiūt quo caſu compelliť mediator: vt hic in fin. §. ſi vero altera tantum: tunc poteſt, ſed non compelliť vt in prima parte huius §. Et argu. ff. communi di. le. arbor. §. de veſtibulo. ſi neuter conſenſerit, conſtat, ꝙ non admittitur.

[o] Et quidam. ſ. iudices ſecundum primam expoſitionem ſupra proxim. §. factam. Vel dic ſecundum ſecundam veritas, ſcilicet mediatores Al.

[p] Teſtimonio iſtorum mediatorum vel aliis ſecundum ſecundam.

[q] Noluut vel. ſcilicet nullo modo credentes hoc velle: ſcilicet prædictam.

[r] Componantur. i. recipiantur.

[s] Compellere ſ. iudicem.

[t] Perhibere. ſcilicet iudices: ſecundum primam expoſitionem ſupra prox. factam. vel dic ſecundū aliā ſcilicet mediatores.

[u] Prohibitione quod eſt generale in teſtibus: quòd compellentur: vt ff de tabul. exhib. l. j. § exhibere. Sed quos appellat hic mediatores? Reſpond. proxeneta, qui explorant vtruſque voluntatem partium & in multis conſiſtit eorum officium: vt ſupra. de fideiuſſ. §. & non ſolum. & ſupra de fide inſtrument. § ſi vero adminiſtrator. & ff de proxene. l. 2. in prin. & le. 3. in fi. ſed quæ eſt ratio, quare hi non compellantur altera parte volente? Reſpond. forte quia pretium acceperunt pro huiuſmodi officio. quod proxeneticum dicitur. vt ff. d proxene. leg r. vnde ſi res perficitur, habent & inde commodum: quare videntur propter proprium commodum dicere. Sed quid ſi pretium non accipiat? Reſpon. adhuc idem: quia præſumimus, quòd affectet cōplere id propter quod laborauit, & quòd firmū remaneat, ne ei imponatur, ꝙ non caute ſe habuerit, aliàs auferatur ei quod eſt datum. argument. C. de aſſeſſ. l. fin. Quidam tamen dicunt hic dici proxenetam. i. executorem hoc eſt, tutorem vel curatorē vel aduocatum: quod

dicꝗ

Conco. c. licet Heli. & c. per tuas. extra de ſimonia.

Præſumptionē facit vnus teſtis.

Conc. eſt hoc §. c. dilecto fil. in gl. vna ca poſt pern. ibi, quandoq; etiā, extra de teſt. cog. vbi recitatur tenor huius §.

dici poteſt: vt ff. eo. l. ſi. in fin. & ff. de iure fiſ. l. deferre. §. ſed omnes.

a Et hic. i. Conſtantinopoli.

b Magiſtrum cenſus. No. apud quos huiuſmodi publicationes vel productiones teſtium fiãt: vt ĩ. de defen. ciui. §. nulla. coll. ij. & C. de teſta. l. teſtamenta. & l. conſulta.

cum non ſit in ſua poteſtate. quã conueniantur: vt ff. de excep. do. l. pure. §. ſi. tegulariter autem actor non ante, ſed poſt litem conteſtatam producit.

l Reſpuerit. i. venire. Accur.

m Parte. tantum.

ET hic † verò quia multoties actum ſcimus quòd quidam aut apud locorum defenſores, aut apud clariſſimos prouinciarum præſides, aut fortè (vt aſſolet) hic apud virum clariſſimum magiſtrum cenſus b ingrediuntur, & queruntur c tanquam ab aliquo ſuſtinentes aliquid contra leges d aut aliter læſi aut damnificati, teſtes volentes producere, vt non in poſterium e opponantur eis, f quæ ab vna g parte geſta ſunt: h oportet etiam illũ i in ea ciuitate cõſtitutũ, in qua teſtationes dantur admonitum à iudice, ſiue à defenſore præſentem k eſſe, & audire atteſtationes. Si verò noluerit aduenire, ſed reſpuerit, l vt ex hoc ab vna parte m teſtimonia dentur, vt ſecundum hoc ipſum inutilia eſſent: n ſancimus huiuſmodi atteſtationes ita tenere, ac ſi non ex vna parte o conſtitutæ ſint ſed tanquam eo p præſente facta ſint. Si enim recuſauerit, & aduenire noluerit, & audire depoſitiones: q etenim publicabuntur: † & niſi r per inexcuſabilem aliquam neceſſitatem deduci non poſſit, ſimilis aduenienti erit: & nullum iuuamen ex ſua proteruitate ei efficietur: s ſed videantur quidem probationes factæ: quæcunque verò competierint ei ad diſputandum de eis, licebit his vti t ſolummodo, quòd videntur u eſſe ex vna x parte: y propter eius proteruiam, propterque z audaciam minimè aduenientis teſtationibus opponere non valente. Omnibus alijs quæ de teſtibus & ab ijs, qui ante nos, & à nobiſipſis dicta ſunt, & ſancita, fixis a manentibus, & à noſtris iudicibus obſeruandis, † ſiue maiores, ſiue minores ſint: & ſiue in hac magna ciuitate, ſiue foris in prouincijs: vt ea, quæ de teſtibus ſunt, quantum poſſibile nobis eſt, corrigentes, b adhuc purius & ſanctius lites agi præparemus: propter quas c & cognitiones fieri à iudicibus omnibus, diuinis propoſitis euangelijs ſanct-

c Querantur. i. conqueruntur.

d Contra leges. i. quia ſunt eius debitores ex aliqua cã. ſic loquitur. ĩ. vt oẽs obed. iudi. §. ſi igitur.

e In poſterum. i. in futurum.

f Eis. conquerentib.

g Ab vna. i. ſua cõquerentium.

h Geſta ſunt. ſ. data ſunt teſtimonia.

i Illum. de quo fit querimonia.

k Præſentem. Hic not. duo. Primum, quòd debet eſſe præſens aduerſarius. & ad hoc vocari ſic ff. de euic. l. ſi ideo. §. præſenti. & ff. de mi. lege, in cauſæ. §. 1. & l. aliam. §. ſi. & ĩ. vt ſpon. larg. §. ad hoc coll. ix & ĩ. de hære. & Fal. §. ſi vero abſint. Secundum quòd debet audire atteſtationes. quod quidam ſic intelligunt, vt omnia debeat audire dicta teſtium productorum & nihilominus poſtea poterit teſtes producere. nã ſic eſſet, ſi non veniret: vt ĩ. eodem. §. proxi. ibi, etenim &c. & hoc quando præſens eſt: ſi autem abſens eſt, idem ius eſt: cum abſentia eius pro præſentia habeatur: vt ĩ. vt om. obed. iudi. §. ſi vero neque. col. v & eſt pro eis C. de fide inſtru. l. iudices. Sed cõtra hoc eſt. ĩ. eo. §. illud. vbi dicit nullo modo producit teſtes, poſtquam didicit teſtificata, ſed ipſi ſoluũt illud, quando producitur poſt lit. conteſta. hic ante litem conteſt. Tu vero dicas, quòd hic dicit, quòd atteſtationes debeant audire, id eſt, ſacramentum quando iurant: vt C. eod. l. ſi quando. & etiam facere quæſtiones poſſunt: vt ff. de adulterijs. l. ſi poſtulauer. i. §. quæſtioni. non tamen reſponſiones audire: ſed in ſecreto iudici debent dici abſente aduerſario & alijs teſtibus: vt per Danielem inductũ eſt. Tertium no. quòd teſtes producũtur hic ante lit. conteſta. ex cauſa: quia moribũdi ſunt, vel receſſuri, vel ſimilis cauſa ſuperueniat: vt hic & C. de vſu. pup. l. fin. & C. de aduoc. diuer. iudi. l. laudabile §. quotieſcũque. & ff. ad leg. Aquil. l. in lege. & hoc ſi eſt actor, qui eos producit. reus autem ſemper poteſt producere etiã ante,

n Inutilia eſſent. hoc enim eſſet, niſi vocarentur: vt hic, & C. eo. l. ſi quando.

o Parte. ſcilicet tantum.

p Eo. de quo fit querimonia. Accur.

q Depoſitiones. ſubaudi tanquam præſens habeatur. etenim &c. aliàs deeſt etenim. & dic publicabuntur. i. in ſcripturam publicam reducentur t. non autem publice legentur.

r Niſi. q. d. niſi hoc ſit, quod aliqua ſit neceſſitas, quare venire vel duci non poſſit: ſimilis eſt non aduenienti. & ſic ſecura ſit, quod ſit abſente aduerſario per contumaciam: vt C. de iure emphy. lege 2 §. fin.

s Efficietur. Nota. ar. vt ff. de fur. l. itaque. & C. de ſer. pi. da. l. ſi creditoribus Acc.

t Vti. id eſt, dicere ſi habeat aliquas rationes, quibus poſſit ſe defendere, & quibus poſſit diſputare, vtatur his. non autem poterit ſe iuuare dicendo, quod teſtes actoris iurauerunt ſe abſente: & hoc propter ſuam prauitatem & audaciam: ſi autem non fuiſſet contumax in veniendo. vt quia non fuit vocatus, vel fuit ſed nõ erat in ciuitate: bene poteſt ſe iuuare. vt ĩ. eod. §. ibi, vt non in poſterum &c. vbi dicit in ea ciuitate. & §. ſi vero noluerit, ibi, inutilia eſſent &c.

u Quod videntur. i. atteſtationes factæ.

x Ex vna. hic eſt ſenſus, quòd non valet opponere atteſtationibus, quod videantur eſſe ex vna parte: & hoc propter eius audaciam, & propter prauitatem.

y Parte. ſ. tantum præſente.

z Propterque. pro & propter audaciam.

a Fixis. i. firmis.

b Corrigentes. Quomodo corrigitur, cum ſtatim confirmauerit? Dic corrigi quædam. vt ſupra eod. §. quoniam vero. & ſic dico corrigentes, id eſt, bene & aptè deponentes & confirmantes. ſupra eodem. §. licet. Accurſius.

c Propter quas. ſ. lites decidendas.

† Aliàs hos.

† verba recitãtur in cap. a. ibi. nec poſtea, & c. extra eo. titu.

† Conc. cum hoc tex. ea. quo frequenter ſũt & alij caſus. cõ glo. ſuper ver. publicatio. ex tra vt lite non conteſt. & pu to q. ille §. fuit ſũptus ex hoc. §.

† Cõcor. c. dilecto filio. 1 gl. j. aſi. me. ibi, & curare debẽt magiſtratus. ex tra eo. tit. & ff. eo. ti. l. curent magiſtratus.

Sanct-

[a] Sancimus. vt C. de iudi. l. rem non nouam.
[b] Pulſantes. vt C. de iur. calum. l. 2. in prin.
[c] Aduocatus. vt C. de iu. l. rem non nouã. §. patroni.
[d] Legem. ſcilicet iſtam.
[e] Feſtinet. ſ. tua celſitudo.

[q] Quærentur. aliàs cõquerent̃ p q̃relã inofficioſæ donationis propoſitã: & poſtea rei vindicatione vti li. ante. n. non vindicat. cũ dñiũ tranſlatũ fuerit, cũ in fraudem hoĩs non legis fuerit facta donatio. vt ff. de iu. pat. l. ſi libertus. ſm Azo. [r] vtilis petitio hæreditatis habet locum.

mus, [a] & iuſiurandum ſubire & pulſantes, [b] et pulſatos, & aduocatos [c] præcipimus, vbiq; Deũ inſpectorem & eorũ qui iudicant, & quibus iudicatur, & qui teſtimoniũ præbent animabus, vt perennis Dei cõmemoratio & præſentia, munda litium, & citra ſuſpicionem litigantibus fiat, quã legem [d] tenere volumus decętero oĩ tpe. Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc diuinam manifeſtata ſunt legem, tua eminentia operi effectuique tradere feſtinet. [e] Da. V. Cal. Oct. Impe. Do. Iuſtin. PP. A. anno. XIII. Apioue. V. C. Con.

TITVLVS III.

Nouel. 92.

DE IMMENSIS donationibus in filios factis.

Si parens in aliquem ex filijs immenſam fecerit donationem: alijs filijs legitima portio de neceſſitate debetur, hoc obtinente in filijs gratis: ingrati vero penitus excluduntur. Bart.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Io. glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

Dudum de Falcidia [f] & illius parte decreuimus, [g] augentes [h] eam nõ ignobili [i] incremento. qđ. n. nimis inæquale eſt, non valde placet nobis, [k] ſed oportere quidẽ præponi filios, quos pr̃ voluerit, nõ tñ in tm̃ minui alijs, vt importabilis ſit eis imminutio. Poſita igitur [†] à nobis lege [l] in ſua virtute manẽte, illud volumꝰ, vt ſi quis [m] donationem immenſam [n] in aliquẽ, aut aliquos filiorum fecerit, neceſſariũ habeat in diſtributione [o] hæreditatis tantam vnicuique filiorum [p] ſeruare ex lege partem, quanta fuit priuſquam donationem pater in filium aut filios quos ea honorauit, faceret. Sic enim nihil vlterius in donationibus q̃rentur, [q] qui habent quidẽ in omni ſubſtantia patris, quod legitimum eſt: in tantum autẽ aucta quantitate, quantum habuit ſubſtantia patris, antequam donatiõibus exhauriretur: non valentibus filijs, qui donationibus honorati ſunt, dicere, contentos ſe quidem eſſe immenſis his donationibus, videri aũt abſtinere paterna hæreditate: [r] ſed neq; cogendis quidem, ſi contenti ſunt donationibus, ſuſcipere hæreditatem: neceſſitatem aũt habentibus omnibus modis complere fratribus quod hæc [a] deſert ſecundum quam ſcripſimus menſuram, vt non minus habeãt illi, quàm quod ex legibus eis debetur, propter factam in donationibus [t] immenſitatem: dum liceat patri mediocriter ſapienti circa omnem prolem, etiã

[f] Dudũ de Falcidia. de debita iure naturæ, quę dr̃ debitũ bonorũ ſubſidium, vt C. de inof. dona. l. ſi totas. in fi.
[g] Decreuimus. triẽ. & ſemiſ. ſm numerũ liberorũ, vt ĩ. de tri. & ſem. §. 1. col. 3. & de illa fit hic mentio.
[h] Augentes. nã loco quartæ, q̃ olim habebat locũ. vt C. de inof. teſt. l. cũ quęritur.
[i] Ignobili aliàs nobili, ſiue ñ. eſt ignobili
[k] Placet nobis. oẽ quod ẽ nimiũ, vertitur in vitium: vt hic & ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. cõnis. & C. de emenda. propin. l. i. & ff. cõm. pręd. l. vẽdiţor. in b. & ĩ. de nu. § j. & pen. col. § & inſti. ad leg. Falci. §. quantitas & ff. ad munic. l. item ſi filius. § qđ dr̃ & ĩ. de referen. in §. ſed multi &c. coll. 3. erg ꝫ. ĩ. de nõ alie. §. tinimus col. 2.
[l] Lege. ſ. p̃dicta ĩ. de trien. & ſem. §. i.
[m] Vt ſi quis. idem ĩ muliere, vt matre, vel filia, vt arg. ff. de ver. ſign. l. i.
[n] Immenſam. excedendo dodrãtem in donãdo, imo aſſem. ſed & hic p̃t dici dodrans impropriè.
[o] Diſtributione. quã facit p teſtm̃. idẽ & ſi ab inteſtato decedat, vt C. eo. l. pcib. li. ſet q̃relã inofficioſi teſtamẽti tñ hẽat locũ, qñ factũ eſt teſtm̃.
[p] Filiorum en in ſuperiorib. idẽ ĩ Rñ. vtique. vt C. e. l. ſi filiꝰ. item en ĩ fratre idẽ ĩ Quidam non. Tu dic q̃ ſic, vt C. de inoffi. teſta. l. fratres. & C. eo. l. ſi.

quaſi titulo hr̃ditatis habito, & nõ titulo. qđ non eſt verũ cũ verus titulus donationis interuenerit, ſed cum non valuerit donatio filio ĩ poteſtate conſtituto: ergo familiæ erciſc. agitur, cũ ipſo iure nõ valuerit donatio, vt C. de inoff. don. l. 2. Sed rñd. hæc cõſtit. intelligitur. qñ non fuit inſtitutꝰ ille, cui fuit donatũ: vñ confirmata donatio fuit ſed reuocat̃. vt hic. quatenus fuit inofficioſa. Vel dic q̃ olim nulle erat, niſi in caſibus, vt p̃dicta. l. C. fami. erci. l. ſi filius. ſed hodie ꝫ. vt hic. ſed reuocat̃ quaſi inofficioſũ vbi dodrantẽ excedit, & ſic corrigunt hic oẽs leges, quæ dicunt, patrẽ filio donare nõ poſſe. ſed prima verior eſt.
[s] Hæreditate: vt C. de lega. l. cum tñ ſo. & ff de leg. 1. l. qui ſi lib. §. ſi. & l. ſeq.
[l] Hæc. ſ. conſtitutio.
[s] In donationibus. Volunt quidam, vt M. dicere ſpeciale eẽ, vt vbi facta eſt immẽſa donatio fratri, licet re & cõſilio tñ ad legitimam portionẽ reuocetur, non in totũ, fauore fraternitatis in alijs aũt perſonis ↄtrarium eſt, vt ff. de lega. 2. l. Titie Seio. §. Imperator. at vbi re, tunc ad legitimam ſm oẽs reuocatio fit, vt C. eo. l. ſi totas. Vel dic q̃ dicit. l. Titie. fieri reuocationem, in dimidiam. ſ. trientis, vel quartæ ſuæ, qñ duo erant filij, vt C. eo. l. ſi mater. & ite ſiue re & conſilio, ſiue re tantum, ſiue ſint filij, ſiue extranei, quibus donatũ eſt, in legitimã reuocetur, vt C. eo. l. ſi liqueat. nã ibi re & conſilio facta erat donatio: & tñ ad legitimam

[†] Aliàs Ro.

[q] Ex hoc authẽ. eſt extra eu. th. q̃ ẽ eſt ſup l. cũ q̃rit. C. de inof. teſt. & incipit, vñ ſi parẽs. & cõco i. Raynus. cum glo. ſuper verbo deducendis. ex. de teſ. vbi reuouocat̃ donatio facta clerico, quia erat inofficioſa.

mam reuocatur. ſed ſi habeo vnum filiū ſi liū. & dono vni extraneo: hęc qdē ſi vl inofficioſa. Si poſtea alio tpe duo dono, qd erit? Rñ. pria vl inofficioſa, vt arg. ff. ad leg. Fal. l. in quantitate. §. fi. & ff de minor. l. 4. §. 1. in fi. & ſic reuocabit in totū: & hoc ſi re & cōſilio fecerit. Idem hodie p p hanc cōſtitutionem & ſi re tm̃ ſ ſm̃ ī. proxi. opi. M.

[a] Diliguntur. vt ī. de nup. §. pe.

[b] Hæc. ſ. lex ī. proxi.

[c] Et humanarum. i. eorum, quæ faciunt homines.

[d] Augmentum. ſed quid adijcit hæc cōſtit. illi tit. C eo. Rñ. ibi quarta faciebat ī officio. do. hic aūt ē tertia vel ſemis, vt ī. pxi. ibi. vt nō mio⁹ habeant illi &c. Et argu. C. e. l. ſi licet quidā ē item hic ſiue re tantum, ſiue re & cō ſilio facta ſit donatio, hēt locū illa diſtinctio ſm̃ quoſdā. Itē hic dr inſpici tpꝰ factæ donatiōis, ibi non, vt ī. §. 1.

[e] Hæc itaq; dicim⁹. vt nihil eis dimittere teneat, vt ī. de hær. & Falci. §. exhæredatos. & ī. de nupt. §. pen. & C. de ſec. nu. l. fi. in prin. & ſic no. q hæc facit ceſſare querelā. Item datio legitimæ. vt ī. e. ibi, ſic enim nihil. Item quinquennij curſ⁹, vt C. eo. l. fi. Itē ſi detur auxiliū ordinarium, vt ſam. ere. qa donatio non tenuit, vt C. eod. l. 2. Item ſi extraordinariū, vt te ſti. in lote. ex pſona defuncti, vt C. eo. l. ſi fili⁹ Itē ſi ex ordine, vt l. 1. C. de inof do na. Item donationis agnitio, vt C. eo. l. cū donationibus.

ſ VT SINE PROhibitione & c. *Hæc pars expeditur vſque ad §. quia verò ſequens & neque ius re. & eam de expeditur vſque in fi.*

ijs, qui ab eo potius diliguntur, [a] donare aliquid amplius, & non ceteros filios per immenſitatem in illos factam lædere, & noſtram tranſcēdere intentionē. Et hęc [b] quidem noſtra ab initio cogitatio eſt. Differentes autem illud dudum, & humanarum [c] experti animarum, quoniam videbamus eos in huiuſmodi paſſionibus labefactari, atque deſcendere, propterea nūc augmentum [d] illi legi hoc facimus. Hęc [e] itaque dicimus de filijs gratis exiſtentibus eis, non de ingratis, & quibus pater iuſtam & legitimam ingratitudinem infert. nam ſi hoc ita ſe habere apparuerit, & approbentur ingratitudinis cauſæ: ſint ea, quæ in lege de ĩgratis poſita ſunt, rata: nihil hac noſtra legiſlatione minuēda. Quę igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram noſtram declarata ſunt legem, tua celſitudo operi effectuique tradere feſtinet.

TITVLVS IIII.

Nouel. 94.

VT SINE PROHIBITIONE [f] matres debitrices & creditrices tutelam gerant minorum, neque iuſiurandum præſtent quòd non venient ad ſecunda vota.

Matres debitrices & creditrices ad tutelam & curam filiorum admittuntur, nec iuramentum de ſecundis nuptijs nō fiendis exigitur: dummodo & ſenatuſconſulto Velleiano, & omni auxilio renunciauerint, & quæ alij tutores facere tenentur, adimpleuerint. Bartolus.

Imperat. Iuſtin. Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli & patricio.

Nuper ſcripſimus legem [g] ſuper cura minorum, malignitates, quæ circa eos fiunt, ex frequentibus litibus, quæ apud nos agitātur, inueniētes: quatenus [h] nullus obligatus exiſtens minoribus, aut obligatos eos habere ſe dicens, curam exerceat: ne forſan in poteſtate rerū factus agat aliquid circa minorem malignitatis: & lex ipſa rata nobis ſit & ex præſenti firmata. Quia verò matribus volentibus curam habere minorum, & petentibus ſecundum veteres [i] & noſtras leges curam [k] ſubire, obiecta eſt contra noſtram intētionem ab aliquibus nō rectè huiuſmodi conſtitutio: [l] volumus in legem [m] † hoc dicentem, matrum [n] excipi perſonas. Primum quidem cauſam introductam pro minoribus ſemper prohibere, nunc ineptiſſimum exiſtimamus: [o] deinde nullus eandem conſtitutionem obijciat [p] matri & alijs. cum illam nanque naturæ amor pius circa filios, ſine ſuſpicione faciat quamplurimum, illis [q] nullam habentibus ad filios [r] fauoris neceſſitatem: rectè [s] non eſt matri

[g] Nuper. legem. vt ī. hīc qui obligat. perhi ſe habere res mino.

[h] Quatenus. ſ. ſcripſimus. Acc.

[i] Secūdum veteres. non dico Digeſtorū. nam ſm̃ eas non poteſt eſſe tutrix, niſi imperator confirmaret, vt ff. de tu. l. fi. et de teſt. tu. l. iure nos. ſed Codicis, vt C. qñ mulier tut. offi. l. 2. & noſtras, vt in l. vl. eiuſdam titu. vt ī. de nup. §. ſi vero tutela. col. 4. & ē. qui. mod. na effi. ſui. §. pen col la. 7.

[k] Curam. ideſt tutelam.

[l] Conſtitutio. ſ. prædicta, vt hī qui ob. perhi. ſe.

[m] Legem. ſ. illam vt hī qui ob quæ hic dicit. q creditor, vl debitor tutor non ſit.

[n] Matrum. idem in auia, vt ff. de hær. ab inteſt. § ex his. colla. 9 & in auo paterno vel materno ſm̃ lo. vt arg. ff. de ri. nupt. l. pe. §. 1. item in patre filium emancipāte, vt arg C. de cura. fur. l. fi. in prin.

[o] Exiſtimamus. Notabile, q eſt ineptum non fallere regulam, ſi æquitas videatur. ſic ī. de non alie. §. vt aūt, col. 2. & ff. de reg. iu. l. ſemper. & ff. de leg. 1. §. l. vxore. §. feliciſſimo.

[p] Obijciat. verò. nō matri & alijs: quia alijs tantum, cum illam, nam &c.

[q] Illis. ſ. al' js extraneis. & ſunt ablatiui abſoluti.

[r] Ad filios. i. alienos.

[s] Rectè. ſupple. & ideò rectè &c. licet alias aliter expoſuerit hanc litteram.

† Aliàs, ī l. hoc dicēte. aliàs à l. hoc deſiciente.

Licen-

a Ileſtia. nec enim cogitur: vt ſ. vt lic. mat. & auia. §. reſpon. colla. 8. Azo.
b Formidare. i. timere.
c Si nec. ſ. debita matris & filij.
d Vtrique. alias vtrique, alias vtrique.

ca & renunciaoris, tunc non licet: vt C. de iur. ca. l. 2. §. ſed quia. & ff. de poſtul. l. quos prohibet prior. & ff. de admini. tut. l. quidam. decedens. & de ope. li. l. eeidonem. & de pact. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcat. & per hoc puto quod hoc pactum non teneat, quod faciunt creditores.

matribus derogandum. ideoque licentia a ſit matribus ſecundum antiquam obſeruationem abrenunciantibus, & obligantibus ſuas res ſicuti prius ſchema fuit, & tueri filios & talem præſcriptionem non formidare: b ſed ita ſuper his eſſe, ac ſi nec c ab initio contigiſſet legem in hoc ſcribi. Quapropter ſiue dotes, ſiue ſponſalitias largitates exigunt, ſiue alia debita habeant, ſiue matres ad minores ſiue minores ad matres ex paternis forſan occaſionibus, aut etiam ex proprijs: (multa nanque quilibet cogitans & conſiderans adinueniet) ſint hæc integra vtrique, d ſecundum priores conſtitutiones e iudicāda & tractāda, ſiue legitimorū ſiue naturaliū mater filiorum tutelam gerat. Quia verò multam habemus formidinē, ne facile iuſiurādum per magnum Deū detur, & hoc præuaricetur: propterea credimus opotere & hāc emendare legem, f quę vult matres dum ſuorū filiorum curā g geſturę ſunt, iuſiurandum iurare, quod ad ſecundas nuptias non venient, & toties ſcimus prçuaricatam legem, & iuſiurādum periurio datum, quoties penè h datum i eſt: vt peccatum apertiſſimū eſſet: k quia hoc intulimus iuſiurandum ad præuaricandum non enim eò, quòd l aliquę m ſeruauerunt iuſiurandum, propterea oportet & eas quæ exhonorant eum, n habere occaſionem impietatis o in Deum. Nā quod raro fit (ſicut etiam vetus ſapientia docet) p non obſeruant legiſlatores: ſed quod fit plerunque, & reſpiciunt, & medent. Propterea igit ſancimus aliam quidē obſeruationem, quam in matribus obſeruamus, valere ſecūdum ſchema, q & abrenunciare eas & Velleiano ſenatuſconſulto, r & omni auxilio, & omnia agere, quæ prius decreta ſunt: iuſiurandū s verò non præberi, ſed ſufficere abrenunciationē ſolam Velleiani, & aliorum omnium: & ſecundis nuptijs nullo iureiurando de hoc dādo: mox tamen vt ſecundas cōtraxerit nuptias, repente expelli à tutela, & ea agi q̄ ſi eam iurare contigiſſet, pferret t ſemel in iudicium mētita, & prçponēs propriæ confeſſioni & depoſitioni ſecundas cōcupiſcentias. Hæc igit † lex ſuper pietate ſit poſi-

e Conſtitutiones quæ ſunt C. quando mu. tu. off. l. pen. §. fi. in quibus non curabatur, an eſſet creditrix, vel debitrix, vel non.
f Legem. quæ eſt C. quando mulier tut. off. fun. l. fi.
g Curam. i. tutelam.
h Pene. i. fere.
i Datum. ſ. ius.
k Eſſet. ſ. omnibus.
l Eo quod. i. ideo.
m Aliquæ. ſcilicet mulieres.
n Eum. ſ. Deum.
o Veldic eū. i. ad iuſiurandum.
o Impietatis. i. peierationis.
p Docet vt ff. de legi. & ſenatuſconſ. l. nam ad ea & ſ. de conſ. in fi. colla. 4 & ff. de vſuca. l. iuſto § fi. j. ſi quis tu. tutat & ſeruant: vt his eod. plis. C. de leg. hæc i. ſi maior. & ſi patet hæ. pe. l. antiqui. & inſt. de te. di. §. iiula.
q Secundum ſchema. i. ordinem. Acc.
r Senatuſconſulto. vt quando obligauerint ſe teneantur pro pupillo: alias nō contraherēt homines ſecū. quod pupillo noceret. & ex hac recuſatione dat contrahentib. exceptio, licet executoribus vel iudici facta ſit, cum & alias quod maius eſt, datur etiam. vt ff. rem pu. ſal. fore. l. iij. & iiij. & inſti. de excu. tut. §. j. & C. de epiſc. & cler. auth. generaliter. Sed nunquid ſemper & cuilibet iuri renūciari pōt? Plene dicas, quia aut ius eſt publicū auctoritate & vtilitate, vt quia ius fiſci, vel alias publica vtilitas ibi vertit: & tūc renūciari nō pōt: vt C. ſine cen. vel rel. l. j. & ij. ff. de pact. l. ius publicū & l. iter. Aut auctoritate tm̄. nō in vtilitate. nā & hoc dr̄ publicū. vt inſt. de exc. tut. §. l. & tūc aut eſt ſtatutum tm̄ vtilitate renunciantis aut renūciatis & cōis. Pri mo caſu pōt renūciari, ſiue ſit priuilegiū, ſiue ius ex aliquo cōtractu vel pacto: vt ff. & C. de pact. & de tri ſac. & de accu. & de nnua. hic excipe caſus illos. quos no. ſ. in lo. C. de pac. l. pe. Si vero cōi vtilitate. i. publi-

Iuri qualiter pōt renunciari.

ciunt creditores. quod debitor non valeat probare ſolutionem niſi per ſcripturam: cum ſit communis vtilitas teſtificandi vt ſ. de teſtib. in prin. & non debet anguſtari. C. de hæret. & ma. l. quoniam. in fine. imo debet impinguari: vt C. de ta bus. cred. l. generaliter. nec ad vnā ſpeciem probationis iudex debet animum alligare: vt ff. de teſtib. l. 3 §. quæ argumenta. Si vero tendit etiam iuri cōmuni quod nec eſt in fauorem, nec eſt in eo publica vtilitas: poteſt renunciari: vt no. C. de pact. l. ius publicū. Sed videtur quod etiam ſi communis vtilitas. i. publica vertitur in ire quod poſſit renūciari: vt ff. de ferijs. l. 1. ideo diſtinguūt alij aut ius conſiſtit in prohibitione vel præcepto, & tunc renunciari nō poteſt. aut in permiſſione, & tunc poteſt. Alij ſic, quòd aut eſt generale, & tunc licet aut ſpeciale, & tunc ſi odio, non licet: vt in Macedoniano. ſi vero fauore, licet: vt arg. ff. ad Vell. le. fin. §. pen. Primam approbo. nec obſt. l. de ferijs. quia tacite fuit ibi renunciatum, quod licet, etiā vbi alias non liceret expreſſim: vt ff. de procu. l. filius. §. veteranis. vel dic, quod principaliter in laborantium vtilitatem dantur illæ feriæ. vt patet in ea. lege de ferijs. in princi. ibi. quia occupati. Accur.

s Iuſiurandum. Nunquid abſoluitur ab illo ſacramēto. quod ad adminiſtrationem dat: vt ſupra. vt ij qui nb. §. fina. Non puto & quia non dicitur hic. & quia citius ad nubendum mouentur, quàm ad male adminiſtrandum.

t Perſeraret. ſic no. quā pœnā patitur, ſi iuraret. C. quando mu. tu. off. l. 2. & ſ. de nup. §. ſinautem eundē & tunc quādo non iurat, iuramentum enim, & nil aliud.

q Facit ad hoc 22 q. 3. In dolo vbi late declarat.

ta. vt.n. non iniurietur in aliquo honor in Deum, hęc à nobis ſancita ſunt: vt ex nunc valeat, tua celſitudine manifeſtã faciẽte hãc legẽ in prouincijs oĩbus. Hinc.n. glorioſiſs. ꝓfecto huius feliciſſimæ ciuitatis, cui hæc curæ ſunt, de his trãſmiſimus legem: vt prouidentia [a] eius, & viri clariſsimi ꝑtoris, cui huius partis cura eſt in oĩ tẽpore ſeruari, & ex nunc teneat: quatenus in oĩ populari ſubſtãtia oĩs cautela fiat circa res minorũ cuſtodiæ, & præcipuè vt cum ſubtilitate deſcriptiones [b] fiãt ꝑſente quoq; clariſſimo ſcriba, [c] cui de talib. cura commiſſa eſt, & alijs [d] qui conſuetè talibus interueniunt: ſubtiliter [e] & fideiuſſionibus dandis: [f] & omnibus agendis, ſicut noſtris decernitur legibus [g] prouidentia clariſſimi ꝑtoris, cui huius partis cura eſt: proponatq; eam ipſe in hac regia ciuitate, vt oĩbus ſit manifeſta, & nullum lateant, quę à nobis ſancita ſunt. De hoc.n. legẽ ſicut oportet in prouincijs ſeruari, glorioſiſſimis pręfectis ſacrorum noſtrorum prætoriorũ deſtinauim⁹. D. V. Idib. Oct. Dn. Iuſtinia. PP. A. anno XIII. Appione. V. C. Conſ.

TITVLVS V. Nouel. 91.

VT EXACTIONE iſtante [h] dotis primę & ſecundæ, viro ad ſecunda vota migranti præponatur vxor prima, vel ex priori matrimonio filij: [i] & ſi voluerit [k] vxor aut is qui pro ea dotẽ ſcripſerit, dare viro q̃ ſcripta ſunt, diſtulerit autem vir ſuſcipere: ſoluto matrimonio exigi [l] eum [m] ab ea etiam conſcriptã ante nuptialem donationem.

In dote data repetenda ab heredibus viri, filij primæ vxoris, & ceteri deſcendentes ac etiam ipſa mulier præponuntur vxori ſecũdæ et eius filij. An.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Io. glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

CAP. I. Vt dos primæ vxoris præferatur doti ſecundæ vxoris, ſiue ipſa ſiue liberi eius agant.

DVdum iudicantibus nobis in dubitationem venit cã multa correctione digna, & legiſlatione clariori non indigna. Etenim quidam prioris factus vxoris vir, cum eam extuliſſet, [n] deinde ſecundæ [o] dotem ſuſcipiẽs, [p] & filios ex priori relinquens, obijt adhuc ſecunda ſuperſtite. volebat igitur ſecunda vxor dotẽ à ſe datam exigere, priuilegio vtens à nobis dato. [q] contradicebant autẽ ex priori matrimonio filij, ipſi maternam obijcientes dotem. [r] Et dubium erat, vtrum ẽt non ſuperſtite vxore priori oporteret ſuſcipi filios contra ſecundę dotem litigantes. Nõ enim alijs dedimus dudũ & damus [s] hoc priuilegium, aut hæredib. [t] aut creditoribus, ſed ſolis filijs. Plurimæ ſiquidẽ dubitationes exiterunt in hac cã, dicente ſecunda, qm̃ expendiſſet, antequam ad eius veniſſet matrimoniũ, prioris vxoris dotem: & non eſſe iuſtum, ſuam quidem, quòd tantum inuentus eſt reliquiſſe vir, quantum ſufficeret ſoli ſecundæ, dotem eam perdere: illos [u] autem expenſam [x] iam dotem percipere. Sed filij hypothecas [y] proponebãt, qm̃ omnino rebus exiſtẽtibus morienti hypothecæ ſeniores potiores, quàm ſecũdæ [z] eſſent. [a] His igitur in dubitationem venientibus illud certum etiam à nobis ſancitũ [b] eſt, quia ſi aliquid appareat rerum prioris aut ſecundæ dotis, hoc neceſſarium filios prioris aut ſecundæ habere: aut ſi moriatur etiam illa, filios eius ſingulos, [c] quod propriè habẽdum ſuum oſtenderint. Hinc enim & in rẽ quæ de proprie-

aliud eſt remiſſum. & ſic pœna deſertionis durat: vt C. quib. ex cau. infa irro. l. decreto. & ff. de cõtra. & vti. ac. tu. l. à tutela.

[a] Vt prouidentia. hæc. ſ. curæ ſint.

[b] Deſcriptiones. ſ. rerum minorum, quod aliàs inuentariũ appellatur.

[c] Scriba. vt C. de magiſtrati. con. l. fi.

[d] Alijs. ſ. pſribus.

[e] Subtiliter. i. cum inquiſitione.

[f] Dandis. ſ. rem pupil. ſal. fore.

[g] Legibus: vt C. de admi. tut. l. tutores. & inſtit. de ſatiſ. tut. & cura. §. pe. & de At. tu. tut. §. pen.

VT EXACTIONE &c.

Hæc prima pars dĩ ĩ. eo. vſq; ad §. illud quoque.

[h] Inſtante. caſus ablatiui abſoluti.

[i] Filij. ſ. præponant.

[k] Et vt ſi voluerit. hoc exponitur ĩ. eo. §. illud. vſque in fi.

[l] Exigi illud verbũ regit duos diuerſos accuſatiuos, ſic ĩ. de ref. §. hinc autem. col lat. j.

[m] Eum. ſ. virum.

[n] DVdum. Extuliſſet. expone, vt ĩ. de non eligen. §. 1.

[o] Secundæ. ſ. vxoris factus vir.

[p] Suſcipiens. ab ea.

[q] Dato. tam in pſonalibus, quam hypothecis: vt C. qui po. in pig. ha. l. fi. §. j. Ac.

[r] Dotẽ. nam contra alios bene erant admittendi prius. Azo.

[s] Damus. repete. & nõ alijs damus &c.

[t] Aut hæredib⁹. hoc priuilegium in perſonalibus & hypothecis pro dote: neque extraneis hæredibus mulieris dat, vt hic. & C. de priuile. do. l. 1. cum ſit perſonale: vt argu. ff. de admi tut l. ex pluribus. nec creditorib⁹. ſ. mulieris: ſed filijs ſic: vt hic ſubijcit. & C. qui po. in pig. hab. l. aſſiduis. §. exceptis.

[u] Illos. ſ. primi matrimonij.

[x] Expenſam. à viro.

[y] Hypothecas. i. actionem hypothecariam. M.

[z] Secundę. ſ. vxoris.

[a] Eſſent. aliàs erant. & eſt regula pro eis quæ dicit. qui prior eſt tempore &c. vt C. q. po. in pig. hab. l. 2.

[b] A nobis ſancitũ. per hanc l. eſt, & per alias priores idẽ eſt in hoc caſu: vt C. de iu. do. l. vbi. & l. in rebus. & ff. ſol. mat. l. ſi cum dotẽ §. fin. & ff. de priuil. cre. l. ſi ventri. §. in bonis. & ĩ. vt ſmo. ante nup. do. §. pen. col. v. Acc.

[c] Singulos. ſ. hoc ſimiliter eſt in illa quod &c.

Com-

proprietate eſt, cōpetit [a] purè, & vnuſquiſq; qđ ſuum eſt habere, nullo priuilegio indigens. Si verò nihil appareat vtriuſq; rerū, aut aliqua qdem appareant, aliqua verò deſinit: ſiue ſupſtites ſint mulieres, repudio forſan priori matrimonio diſſoluto, competere mulieri dotem: [b] ſiue defunctæ ſint filijs exiſtentibus ambæ, aut etiam vna harum: in ijs quæ deſunt ſuperiorem eſſe priorem & filios ex ea, antiquiorem dotem præponentes, ideſt dicere nepotes & pnepotes, & deinceps ſucceſſores, [c] cuiuſcūque naturæ [d] fuerint. Sicut enim ſi duo debita publica [e] fuiſſent, neceſſario antiquum præponeretur poſteriori: ita & hic priuilegia neceſſarium eſt priori doti dare priora, & ita ſecundæ, & dotem [f] nō pręponere doti, [g] nec hypothecā hypothecis, ſed quod antiquius eſt tpe, amplius manere proprium robur habēs & priuilegium. [h] Tpa nanque hypothecarum pmutare, aut interimere, vel minuere, nullo modo patimur. Et hoc dicimus non ignorantes qm̄ iam & in alia quadā noſtra legiſlatione hoc decreuimus, ſed qm̄ oīno motum [i] eſt apud nos, & quaſdam habuit aliquo modo cauſa quęſtiones: & propterea ad præſentis legis opus acceſſimus, vt non nunc aliqd prius [k] ſanciremus ſed vt clariorem eam oībus conſtitueremus.

CAP. II. Si per maritum ſteterit quominus dos ei ſolueretur.

Si vir dotem à muliere, vel ab alio pro ea ſoluere volente accipere recuſauit, matrimonio ſoluto ita poterit peti donatio propter nuptias, ſicut ſi verè dos ſoluta fuiſſet. Angelus.

Illud quoque adijcere legi bonum eſt, quod mota q̄ſtio ſimiliter neceſſarium nobis ad legiſlationem fecit. Si enim debeat dotem mulier, & illa [l] quidem dare voluerit [m] ipſa forſan, aut q pro ea promiſit illud, quicunq; fuerit aut proximiorū, aut extraneorū aut profectitia, aut aduētitia ſit dos (hæc enim verba [n] legis ſunt) vir autem, aut eius pater forſan, aut auus ſuſcipere eā nolit: pars aūt mulieris conteſtetur, [o] & parata ſit hoc ſoluere, aut etiam aliquid maius [p] peragere, & offerat forſan, & ſi nobilis [q] ſit, ſignacula etiā imponat, & ſm leges [r] recondat aut ſm vnam partem ingrediens in iudicium, petat hoc fieri: [s] & pergentes ex iudicio quidam [t] denuncient hæc ad partem viri: at ille permaneat ita differens: non poterit ſoluto matrimonio antenuptialis donationis exactioné [u] declinare tanquam dote non data. Qui enim [†] dare voluit: dum perceptionem recuſat is, qui ſuſcipere poſtulatur, proximus eſt dāti. Et hoc [x] cum alijs in dote valeat. Sicut enim niſi dederit, per dilationem dotis, negationem ei antenuptialis donationis inferimus: ita vel ſi voluerit dare, & percepturus ex ſtudio

[a] Cōpetit. vt C. de iure dotiū. l. in reb⁹.
[b] Dotem. i. dotis petitionem: vt qa ſine culpa diuortiū interceſſit.
[c] Succeſſores. aliàs ſucceſſiones. Accurſi.
[d] Naturæ. quia oēs poſſunt filij, vel liberi appellari: vt ff. de ver. ſig. l. liberorum.
[e] Publica. ſcripta manu publica. & pignus in vtrunq; fuerit obligatum. & ſic in pignore præfertur primum ſecondo, vt ſubijcit & C. qui potio. in pig. l. ij. nō aūt in perſonali: vt ff de priui. cred. l. priuilegia. Vel dic vnum ab vna ciuitate: aliđ ab altera. nam & ciuitat mutuat: vt ff. ad mu. l. nihil. ſic dr̄ tm̄ propter publica: vt ff. de ver. ſi. l. eū q vectigalia. & de publi. l ſed & hi. ī prin. nō aūt pōt poni, q verū quę à fiſco, vel verū que ab vno credito re fuerit acceptū: cū nō dr̄ aliquis ſibi p̄ferri. itē qđ dicit neceſſario, dic. i. probabiliter. nam hæc regula, q prior poſteriori in pignore p̄feratur, fallit in viij. caſib. vt ff qui pot. in pigno. l. interdum. & l. ſeq. & C. eod. l. aſſiduis. & in e. tit. l. ſcripturas. & C. qui. cau. pig. ta. ↄtra. l. ſatis notū eſt. & C. qui pot. in pig. l. licet & C. de pigno. l. vlt. enm auth. ibi poſita. & ff. de re lig. l. pe. & ī. de triē. & ſemeſ. §. illud quoque. coll. 5.
[f] Dotem. ſ. ſecundæ.
[g] Doti ſ. primæ. Ac.
[h] Priuilegium. No. priuilegiū primū ſecundo pferri: [1] vt hic. & ff. de pri. ſiſ. l. ij. & ff. qui po. in pig. hab. l. ſi pignus. & ff. depo. l. ii. hominem. § quoties. in princ. & §. j. Sed arg. contra in fi. eiuſdē §. & de priui. cred. l. priuilegia. Solu. prima in hypotheca intelligit. ſecūda in perſonali actione. pōt ēt dici in pręſenti caſu eſſe ſpeciale, vt etiam in perſonali hoc idem ſit, vt primū poſteriori præferatur.
[i] Motum. ſ. negotiū vel motum. i. quæſitum.
[k] Prius. i. melius.
[l] Et illa. ſ. mulier.
[m] Voluerit ſ. dare.
[n] Verba. vt ff. de iure dotium. l. profectitia.
[o] Conteſtet. i. corā teſtibus cōfiteatur ſe velle in ſacculo, vel in folle pecuniam ligatam ſoluere.
[p] Maius. i. ampliorem dotem. quā conuenerit & hoc ponit ad maiorem exaggerationem.
[q] Nobilis. puta aurum, vel argentum, vel veſtes. Al.
[r] Et ſecundum leges. conſignando & deponendo: vt C de vſur. l. acceptam nō aūt ſola oblatio ſufficit: vt C. de vſu. l. ij.
[s] Fieri ſ. conſignari & deponi.
[t] Quidam. puta nū cij & executores ex præcepto iudicis.
[u] Exactionem. ſiue promiſerit, ſiue non, neceſſe habet dare. & idem dicitur in augmento ī de æquali. do. § j. & §. illđ. Azo.
[x] Et hoc. i cōſignatio & depoſitio valeat, ſubaudi cū alijs. valet enim ad naſcēdā pignoratitiam & ſola oblatio: vt de pign. act. l. ſi rem. §. fi. itē valet oblatio ad inhibēdum curſum vſurarum, qui nōdū ceperat: vt C. eo. l. ſi nō conſtat. & l. ſi creditrici. item vt ſit in periculo creditoris: vt ff. de ſo. l. q res. [a] Item vt impleat conditionem: vt C. de inſtitu & ſubſtitu. l. j. at conſignatio & depoſitio hoc plus, vt debitor ipſo iure liberetur: vt ff. depoſiti l. j. §. ſi pecunia. & fideiuſſor agat etiam de mādati. etiā ſoluiſſet: vt ff. mādat. l. q mutuam. §. j. & curſum ēt vſurarū iā currētium impedit: vt C. de vſur. l. acceptam

[1] Cōc. e. j cū gl. & doc. extra de reſcri.

[†] Facit ad hoc ca. cū non ſtat. extra. de regu. iur. lib. vj.

[a] Aliàs l. qui de cō.

dio [a] recuſauerit perceptionem, damus ei antenuptialis donationis matrimonio ſoluto petitionem: licet dotem p p viri cauſam non intulerit. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacrã declarata ſunt legẽ: eminentia tua operi effectuique tradere feſtinet. Da. Cal. Octob. CP. Imper. Domi. Iuſtin. P.P.A.anno. XIII. Appione. V. C.Conſule.

TITVLVS VI.
Nouella 95.

DE ADMINISTRATORIBUS.

Adminiſtrator ſi prouinciam durãte adminiſtrationis tempore citra principis iuſſionem derelinquit, crimine læſæ maieſtatis punitur. & ſi adminiſtratione finita ante quinquaginta dies receſſerit, antiquis pœnis punitur. Bartolus.

Imper. Iuſtin. Auguſt Io. glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

IAm quidẽ notumus poſitã [b] legem volentem [c] eos, qui in cingulis fuerint, [d] ſiue ciuilibus, ſiue militaribus, neque ſi remoueantur ab adminiſtratione, diſcedere inde nõ poſſe, antequã dies quinquaginta in metropolibus [e] commorentur publicè apparentes, & conuenire volentibus ſatisfacientes: vt nec per occaſionem hinc [f] euocatiõis, poſſint à prouincia diſcedere: & vel ſi quid egerint tale, rurſus eos ad prouinciam deſtinari. Inuenimus autẽ aliquos ſic exiſtentes audaces, vt etiam hac poſita lege, antequam diſcingerentur, præſumerent derelinquere prouincias, & ad hanc feliciſſimam ciuitatem venire, timore à ſe geſtorum, & ne iuſta pferrent horum, quæ deliquerũt. Sancimus igitur nulli penitus licentiam eſſe cuiuſcunq; prouinciæ iudici & Orientaliũ & Occidentalium, & ex vtroq; [g] eam relinquere [h] antequam deponat cingulum: [i] ſed etiam poſtea (renouamus enim vetuſtatem) [k] quinquaginta commorari dies, publicè apparentem in prouincia in qua adminiſtrauit: geſta quoq; monumentorum cõſicere, ſui quæ aduenit [l] prouinciæ: vt ſit palam, ſiue fiduciam habet in ſuis actibus, ſiue etiam non. Si quis autẽ adminiſtrationẽ adminiſtrans aliquam militarem, vel ciuilem, aut ẽt remotus ab ea, relinquat prouinciam: [m] adminiſtrãs quidem adhuc eã dum relinquit citra noſtram iuſſionem, ipſe quidẽ maieſtatis reus ſit: in prouinciam verò denuo deſtinatus, [n] poſtquã accuſantib. ſatisfecerit, tunc maieſtatis nouiſſimas ſuſtinebit pœnas. [o] Si verò deponens cingulũ, deinde non moretur, tunc legitimis diebus publicè cunctis ſemetipſum oſtendens, & fugiat de prouincia: quę dudũ à nobis de hoc ſancita [p] ſunt, valere. Illud autem omnibus pdicimus, vt dũ aliqui acceperint cingulum, tueantur illud: ſucceſſores aũt eis cinguli factos, ſolere non vltra terminos mittere, quę vocantur interdicta: [q] neq; remouere quidem præſides, ipſos autẽ moroſè [r] iter agere: aut hic [s] degere: aut ad aliquas alias prius ire prouincias patriã [t] viſuros: [u] & q̃cunq; [x] fortuitis & blandientib. hominibus ꝯſueta [y] ſunt: ſed velociter ad adminiſtrationẽ ire, cui regimina ſuſceperũt: vt nõ alij q-

dem

pră. & facit ĩ. de exhib. §. ſi. coll. v. & ff. de condi & dem. l. in re ciuili. Item intelli-ge, q pactũ ſit de lucrãdo hic. nam aliàs cuilibet debet reſtitui ſuum ſolutu matrimonio: vt ĩ. de q̃ qual. do. §. t. l. iẽ vt ĩ. ĩ. de nõ elig. §. ſi. col. j. ſed hic ſoluit, q habetur pro dante.

[a] Ex ſtudio. i. dolo vel fraude: qa dolus eſt ſi q s nolit accipere: vt ff. man. l. dol°.

DE ADMINIſtratoribus.

[b] Am q. dẽ. Poſitam. à Zenone: vt C. vt omnes tam ciui. quàm mili. l. j. Ac.

[c] Volẽtem. aliàs volentes.

[d] Fuerint. i. eligunt.

[e] Metropolibus. i. in ciuitatibus metropolitanis.

[f] Hinc. l. à nobis.

[g] Ex vtraque. vt qa ſit idem iudex in vna prouincia Occidẽtis, & l alia Oriẽtis.

[h] Relinquere. citra principis iuſſionem: vt ĩ. eo §. ſi quis aũt.

[i] Deponat cingulũ. i. antequam deponeret adminiſtratiõnẽ. nam cingulum dicitur adminiſtratio.

[k] Vetuſtatem. obſeruantẽ adminiſtratiõẽ in prouincijs &c.

[l] Aduenit. i. ſecundum facta quæ contigerunt ſuo tẽpore.

[m] Relinquat prouinciã. Nõ. ſimul ponunt in q̃õne adminiſtrans & remotus: ſed in reſponſione ſeparantur.

[n] Deſtinatus. per ſe vel p procuratorẽ: vt ĩ. de calũ. §. ſuper hoc. & §. ſi quis aũt. licet hic & alibi videant velle q̃: vt C. vt omnes tam ciui. quã mili. in. l. t. §. ipſe aũt. & ĩ. vt iud. ſine quoquo ſuff. §. neceſſitatem.

[o] Pœnas. vt C. vt oẽs tam ci. quàm mi. l. t. §. q ſi quis.

[p] Sancita. vt. ſ. capi.

& reduci poſſit ad prouinciam, à qua fugit, & in quadruplũ ablata reddat: vt C. vt oẽs tã ciui. q̃ mi. tu. l. t vel per procuratorẽ ſe defendat: vt modo diximus. arg. C. vt oẽs tam ciui. q mi. in di. l. j. pri. & facit ĩ. vt iu. ſine quo. ſuffr. §. eos. & §. neceſſitatem. col. 2.

[q] Vocantur interdicta. i. non debet electus ante tẽpus mittere eo aliquẽ, q ibi ſtet pro ſe. & illũ q prius erat, interdicat aliquid gerere: vt ſubijcit.

[r] Moroſè. imò & tardè ire poterit, & aliquem præmittere: vt in q̃tro: vt ĩ. de culpa. § antequã. col. 9 Solu. hic loquitur qñ moroſè recedebat ibi qñ cũ aliqua neceſſitate, vel infirmitate detinebantur.

[s] Hic. i. in itinere.

[t] Patriam. quã debet regere.

[u] Viſuros. ſ. poſtea.

[x] Et quæcunque. ſ. ſubaudi viſuros.

[y] Conſueta. in lib. Azo. conſtituta.

Offi-

a Officium. non ad alios de ciuitate, vt ff. de offic. pro con. l. obſeruare. §. antequam. vel ibi extra prouinciam: ſed intra prouinciã fieri vt hic dicitur.
b Eum. ſ. cingulum. & ita ponitur in maſculino gñe, vt hic.
c Codicillis. ideſt litteris electionis, vt ſtatī illo electo hic deſinat gerere, & hic dignitatem habere videatur: ſecus in patricio & ſimilibus, vt C. de conſu. l. ſin. & ī. conſtitu. q de dig. §. j. col. vj.
d Emolumenta. id eſt ſalarium.
e Eum. ſ. præſidem veterem.
f Ea. ſ. emolumẽta.
g Impleat. Not. nõ poſſe quid fieri per ſubſtitutum, vt C. de decu. l. nullus q. & ff. de ſol. l. inter artifices. & C. de cadu. tollen. §. ne autẽ. argum. contra. C. de epiſco. & cle. l. quiſquis. & l. ad ſimilitudinem.
Subſtitutũ q ꝓht habere.
h Dies. & illis diebus non iudicat: vt ff. de ferijs. l. pridie. Item hoc ſi ſucceſſor aduenerit, nõ aliãs, vt ff. de offic. procõ. l. meminiſſe. Sed videtur, ꝙ demum qñ Romani erat tenetius, deponat, vt ff. de offic. procon l. fina. ſed illud quoad ſigna, non quo ad adminiſtrationem, vt j. eod. tit. & C. de off. procon l. 1.
i Alioqui. i. ſi non conſtiterit ſucceſſor prouinciæ non finito tempore prioris.
k Diſpoſitum eſt. hac conſtitutione in eo quod dixit. ꝙ non debet prior recedere, & alter non venire. & idem dicitur. ff. de offic. proconſ. l. meminiſſe. ſed videtur, ꝙ alium mittere poſſit. vt ſupra de col lat. antequam. col lat. 9. Sed ibi impeditus erat iuſta cã. vt ſupra eodem diximus.

dem remoueanť, alij verò non ſint, & prouinciã ſine iudice maneat: ſed ante duos ſolũ dies, ꝗ́ ad ꝓuinciã accedat, in qua qui cingulũ hẽt, eſt: mittere ad eũ amicabilẽ epiſtolã volentem officiũ a deſtinari ad occurſionẽ eius: & vſq; tũc annonas accipere i cingulo exiſtẽtem, & gubernantem eũ: b & non ex codicillis c cinguli iudicare tp̃s, neq; ꝑceptis tuæ ſedis: ſed ex quo (ſicuti dictũ eſt) in ꝓuinciã ipſam acceſſerint, illius accipere reipublicæ emolumenta: d vſq; tunc eum e q in rebus extitit, ea f percipere, & alium oĩum nullũ. Non .n. poſſibile neq; portabile eſt oĩno ſine iudice relinqui prouinciam, ſtatu to quidem quaſi aliquo ab eo qui à nobis ordinatus eſt, vt eius impleat g locum, hoĩe forſan rerũ non habente experimentum: illo verò qui in ipſis operibus eſt, & diſcedente de prouincia antequã adueniat tempus, & fraudãdo emolumentis q̃ eũ accipere oportet, donec deponat cingulũ. Deponet aũt id, dum ſucceſſor acceſſerit in prouinciam, ante duos ſolũ dies h ꝗ́ prouinciã ille ingrediatur. Quæ oĩa cuſtodiri à ſede tuæ celſitudinis in perpetuum volumus: & mox vt cognoueris adſtitiſſe eum prouinciæ, ex illo tranſponere emolumenta in ſucceſſorem: alioqui i miniſtrare ea priori, ſm̃ quod à nobis diſpoſitum eſt, k donec in prouinciam ſucceſſor veniens ſemetipſum ſub iectis oſtendat. Quæ igit placuerunt nobis, & per hanc ſacrã inſinuata ſunt legem, tua celſitudo operi effectuique tradere feſtinet. Dat. Cal. Nou. CP. Impe. Dn. Iuſti. PP. A. anno. XIIII. Appione. V. C. Conſule.

TITVLVS VII. Nouel. 96.

DE EXECVTOribus, & de ijs qui cõueniuntur & recõueniuntur.

Antequam actor in producẽdo libello audiatur, cauere debet de cõteſtando litem intra duos menſes: & ſi non fecerit, omnes expenſas & omne dãnum reo reſarcire tenetur: non tamen ea cautio debet excedere quantitatem trigintaſex florenorum. Angelus.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Io. glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

QVoniam calũniã † odimus, & oẽm tergiuerſationẽ auerſamur, l propterea hmõi actus m egere legitimis medelis exiſtimauimus. Didicimus .n. quia quidã n non habentes vllam obligationem, ſed vnã ſtatuentes voluntatẽ cum ijs o qui cauſas exſequuntur, ꝯueniunt quoſdam: p deinde libellos dirigunt: & dũ damnũ q ꝑtulerint r fugientes, ſ deſerunt eos, & proficiſcuntur, t incurabile u eis dantes diſpendium: & hoc adhuc amplius x in prouincijs cõmittitur, cõione lucrorum ipſis cõuenientibus, & cauſarum exſecutoribus proficiente.

CAP. I. De in ius vocando, vel vt actor caueat de conteſtanda lite intra duos menſes. Ne igit hęc iugiter ꝓmittanť: ſancim⁹ ñ aliter actores libellos dirigere, & dãni occaſionẽ ꝑ-

DE EXECVTOribus, & de ijs qui cõueniuntur &c.

l Voniã. Auerſamur. & ſic obedit legi, quod facere dẽt, vt ff. ad Tertull. l. 2. in prin. & C. de teſta. Lex imperfecto. Acc.
m Actus. calumnioſos & tergiuerſatiuos. Acc.
n Quidam. Romæ.
o Cum ijs. ſ. nuntijs cõmunis Bononiæ.
p Quoſdam. Romæ.
q Et dum damnum. expẽſarum in via factarum, & ſportularum & ſimilium expenſarum. Azo.
r Pertulerint. i. ſuſtinuerint.
ſ Fugientes ſ. rei.
t Proficiſcuntur. i. recedunt.
u Incurabile. imò curabile eſt, cum in triplum actor teneatur, & etiã ante hanc legẽ ad damna quæ paſſus eſt reus propter plus peti. vt inſti. de act. §. tripli. qa ſicut minus ſoluit, q nihil ſoluit: vt ff. de verb ſignif. l. minus. ſic pl⁹ petit, licet nihil petere debeat. Sed reſp. ꝙ hæc conſtitutio generaliter de dãnis tractat ſportularum & rerũ ſuarum. ſic enim dicit eſſe damnum &c. vt j prox. § at ibi de dãno circa ſportulas tñ dixit. vt patet ibi in littera. Itẽ hac cõſtitutione plenius ei cauetur. ſ. per cautionem: vt ibi no.
x Amplius. quam Romæ.
Cau-

q Cõcor. c. finẽ litibus, & c. venerabilis. de do. & cõtu. & cle. diſpẽdioſam. ext. de iud.

Auth. r bere

bere cōuentis, antequam cautionē [a] exponant & [b] in fugientē, [c] & in negotij [d] executorē, qa intra duos [e] menſes oībus modis litis cōteſtationem faciant apud iudicē: aut ſi hoc nō egerint, oē dānū eueniēs cōuēto reſtituēt duplū, nō trāſcēdēte cautione [f] 30. & ſex aureos.

CAP. II. De his qui cōueniuntur & recōueniunt.

Cōuentio et reconuentio mox à principio corā eodē iudice fieri dēt: aliàs cā cōuētionis finita, recōuentio fieri poterit corā quocūq; iudice, antiquā ceſſante calumnia. Bart.

Illud quoq; pmereri cōpetētem correctionē decet. adijt nos quidam docens, qa in conuentione fecit [g] obligatū ſibi apud quēdā glorioſiſſimorū [h] nřorū iudicū: deinde qui factus eſt in cōuentione, tanquā & ipſe [i] actorem obligatum hñs, [k] eum apud aliū traxit iudicem; & aliqd inopinabile fiebat: quia. n. vterq; ſeorſū actoris obtinet officium, miſerādū qddā & riſibile inde veniebat. mox. n. cū voluiſſet aliqs ꝓpriā mouere litē: repente is q ex diuerſo conuenerat, apud aliū iudicem trahebat eū, apud quem ipſe ſortitus fuerat iudicē: & alterutros ꝓtrahētes, immortaliter pmāſerūt litigātes. [l] Sācimus [†] igiť ſi qs obnoxium arbitrať habere eū q ꝯ ſe conuentionē expoſuit: nō apud aliū judicem, ſed apud eum mox [m] à principio cōuenire: & eūdē eſſe iudicē i vtroq; negotio. Si verò forſan diſplicuerit [n] apd quē litē ſortit⁹ eſt iudex, licet [o] ei ēt hoc emendare. viginti. n. dierū īducias dantibus nobis poſt libelli trāſmiſſionē, poſt quam oporteť litē conteſtari: licet intra ꝑdictā ſuſpenſionē refutare quidē illum: aliū verò mereri, apud quē iterū ſimiliter vtrāq; exerceri cōpetit litē: & eiuſmodi artes in nullo fieri, ſed vnūquēq; ꝓprio iure vti. Si itaq; tacuerit, [p] deinde poſtea

[a] Cautionem. ſ. nudam: vt C. de ver. ſig. l. ſancimus: cū ſit ciuilis. ſecus in ꝑtorijs: vt ff. de pro. ſtip. l. ꝑtoriæ & qđ dicit fugientē, dic reū ſi pſens eſt: alioqn cauet in executoribus &c. & dicas & pro aut. nam ex ſtipulatione executoris actio qrit, vt ff. rē pu. ſal. fo. l. nō quaſi. ī prin.

[b] Et. pro aut.

[c] Fugientem. ſi pręſens eſt.

[d] Negotij. ſi reus abſens eſt.

[e] Duos. hæc anth. finē litis nō reſpicit, ſed initiū. ſed inferior authen. de litig. §. ad excludendas. reſpicit finem. item hic pſtatť interdū obiato libello. nō eīn prius reſpicit iudex, quàm ſecūdū formā huius fuerit cautū. illa vero ſuſcepto à iudice libello, ſed nondum reo porrecto pſtanda ē: qđ dici pōt ſm lo. ſed alij dicūt vtrūq; pſtari recepto à iudice libello, ſediū non porrecto, poſt oēs locū habet illa quæ eſt de iudicio ſiſti ꝟ de exhi. re. §. ſancimus. coll. v. Sed quare maius tps hic ſtatuitur q̃ ibi? Rñ. qa ibi ad vnā liberationē ſup libello, & vnā recuſationē iudicis datur ſpaciū: hic aūt plures poterant fieri. ſ. mutatio libelli ante litis conteſtationē: ideoq; malus actoris & rei ſpaciū neceſſarium eſt.

[f] Cautione. de duplo. M.

[g] Quia in conuentionem facit. ἐν ἀγῶνι ἐνεστήσατο vet. manu ſcriptus. in cōuentione fecit. ad verbum. i. in cauſam traxit. male Iulianus epitomator & Haloander. accuſauit. & red fecit. non. n. hac tota lege de crimine agitur, ſed de ciuili act. &c, vt apparet ex libelli datione, & 20. dierum inducijs q̃ paulò poſt referuntur. quod recte intelligent, qui auth. & ꝯſequē. et. in codicē retulit, vertit, ego ab aliquo ꝯuentus viciſſim ipſum pulſare velim &c. Hoc deplorandū eſt, oēs q nunc aliqd ex Gręco trāſferunt, ſequi vulgaria Lexica tāquā oracula, q̃ ab ijs confecta ſunt qui nō ſatis linguā Græcā callucrunt. In Lexicis. n. q̃ circunferunť. ita reperiunt. ἐν αἰτίᾳ παριστάναι. i. in crimē vocare. At hic aliter ſumi debere, liquidò apparet, cum regula ſit, In criminibus reconuentioni locum non eſſe. l. i. C. qui accu. non poſſ. Cont.

[h] Glorioſiſſimorū. hic loqť i ordinario iudice actoris & rei: qđ ex eo patet, qa dicit, apud glorioſiſſimorū. Itē in delegato, qđ ex eo patet, qa dicit eū q iudicat. poſſe recuſari: vt ī. e. no. § ſi vero. Sed q iā. vt M. dicunt ēt ordinariū poſſe recuſari, vt arg. ff. de libe. cau. l. ſi pariter. & hic illud qritur. ſi iudicē l cauſa tua, puta de boue ſpectaueris: eū & ego corā eodē te cōuenire volo, an poſſum? Et rñ. q poſſum ꝑ hāc anth. Sed ſi actor q videt ſe de domo recōueniri, velit & de agro corā eo lē delegato agere. qa dicit, ego cōuenio & recōuenior, & ego volo recōuenire? Rñ. nō pōt: qa licet cōuentus dicať q cōuenit, & delator referť: tñ aliud ſtatuiť in delatore q̃ i relatore, vt ff. de iureiu. l. iuſiurādum. § ſed nec. lo.

[i] Ipſe. ſ. reus reconueniens. Acc.

[k] Habēs. nec erat liqdū, q hinc inde debeať: aliàs fieret cōpēſatio i bonæ fidei iudicijs ipſo iure. oppoſita tñ ab hoie i ſtricto iure exceptione doli mali ſecūdū vetera iura. vel ſecūdū noua in vtroq; ipſo iure: vt inſt. e. de act. §. i bonæ fidei. & C. de compen. l. ſi.

[l] Litigantes. in litem qđ eē nō dēt: vt C. de iudi. l. propera dū. in prin. Sed quō hoc ē, cū ēt iure veteri corā eodē iudice rñdere cogať: vt ff. de iud. l. q h cog. ē. & ff. depo. l. actione. & ff de q. re. ad eundē iudi. l. j. & 2. l. Rñ. imò non erat, ſed in ll. pdictis idē erat ordinari⁹ ēt actoris: hodie aūt habebis hoc locū & in eo q nō ē iudex actoris. licet hic ponať ca ſuis in ordinario vtriuſq; : quia iudex principis erat.

[m] Mox. nota hic tria iura. hic, & l. C. de ſen. & inter. l. pe. & dictū Papiniani qđ prius fuit: vt in d. l. recitatur. quæ ſic differunt: quia lex codicis adijcit dicto Papiniani in hoc. quia non inſpicitur vtrum competens iudex ſit agenti, cuius enim &c. vt ibi dicit. licet in dicto Papiniani forte hæc conſiderabatur. ſcilicet vt eſſet eadem res in reconuentione. per l. iſt. Codicis etiam in alia re poteſt fieri conuentio. ſed ſecundum conſtitutionem iſtam modificatur & reſtringitur: vt hic reconuentio fieri poſſit ſtatim, nō ex interuallo: vt hic dī. & C. de compen. l. ſi. Sed quidam dicunt quandoque poſſe fieri hmōi reconuentionē vſq; ad ſniam corā eodē iudice. ſed prīa verior eſt. & dico ſtatim, ſiue ante, ſiue poſt parū, ſiue eodē ſpe: vt C. de pac. l. petens. & ff de re credi. l. lecta. ibi, quia pœna &c. ſed quandoque dī ſtatim ante litis conteſtationem. vt C. vbi in rem act. l. 2. in prin. Acc.

[n] Diſplicuerit conuento. Alij dicunt conuenienti, & reconuenio. licet enim per ſuum negotium recuſare non poſſit, tamen per ſuperueniens poteſt: arg. ff. de acqui. hære. l. cum hæreditate. ſed prima placet.

[o] Licet. ideſt licitum eſt. Acc.

[p] Tacuerit. in recuſando intra xx. dies.

[†] Ex hoc tex. eſt ſũpta anth. quæ ē ſuper l. cum Papinianus. C. de ſenten. & interlo. om. iu. & incipit. & cōſequenter. & de hac materia habes extra apud canoniſtas in ti. de mutuis peti.

voluerit eām apud aliū iudicem mouere: neceſſitatem habere ſuſtinere terminum eius litis illatæ ſibi ab eo qui eū in iudicium traxit: & dū finē lis acceperit, tunc eū ſuā eām apud alium iudicē ꝓponere, vt ita tales eorū auferamus artes, & in alterutros calūnias. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem, tua celſitudo operi effectuiq; tradere feſtinet.

TITVLVS VIII. Nouel. 97.

DE AEQVALITATE dotis, & ꝓpter nuptias donationis: & de augmēto a dotis, & propter nuptias donationis: & de priuilegio b dotis, quod alijs præponitur priuilegijs: & vt excipiantur c hoc priuilegio creditores in emptione militiæ: & de dote remeante ad patrē, & rurſus d data pro eadē filia ſecundo viro: & de dotis collatione, e inope marito moriente,

Hodie quantum ad pacta lucrorum, et ipſorum effectus ſeruanda eſt omnino æqualitas propter æqualitatem dotis, & donationis propter nuptias. Angelus.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Io. glorioſiſs. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

Vonlam plurimas in legibus qōnes videm⁹ & circa primas noſtras natiuitates (ideſt nuptias & filiorū procreationes) motas & circa nouiſſima, quale eſt aliquid volūtatum & teſtamentorum f cogitatio facta eſt nobis nuper perſcrutari & agnoſcere quid volens antiqua f lex ſuper dotis inſtrumētis, menſuram quidem pactionum nuptialium inter alterutros æquam eſſe & maſculos & fœminas vult, g & æqualitatem penſat eorū qui adinuicem copulantur, nō alij quidem mediam forte dat ſtipulari partem, alteri vero tertiā, aut quartam, sed ex medio trahens, æquale vtrinq; exigit fieri pactum, aut mediam dicimus in vtroq; conſtituens, aut tertiam, aut quartam, aut quantumcunque ꝯhentes voluerint. hoc autem nō multo priu s quęſiuit, vt ipſorū quæ dātur, æquæ ſint menſuræ: ſed alijs quidē ꝓmiſit in mille forſan aut in duobus millib. aureis facere rōnē, h aut in quātumcunq; voluerint: alijs aūt non in tm̄, ſed in minus. vt æqualitas in verbis ſolis, & litteris puris, i ſed non in rebus ipſis q̄reretur.

CAP. I. De exæquatione dotis & propter nuptias donationis.

Hoc igitur ante alia vniuerſa corrigimus, k ęqualia in dotib eſſe ꝑ nuptias donationibus & ea q̄ offeruntur, & ea q̄ in ſtipulationē deducunt pacta, & tantā quidē quantitatem conſcribere virū, l quantam & mulierē: tm̄ quoq; lucrū ſtipulari, & ex tāta parte, ex quāta voluerint, m æqualis tn̄ menſuræ, non. n. aliter iuſtitię, & ęquitatis ſeruabit rō, ſi negotiatiuè n alterutros circumueniant: & videātur quidē æquas facere ſtipulationes, pro vero autem o inæqualis maneat effectus, non prius quantitate datorum in eadem cōſiſtente. Irrideri videatur vndiq; lex, p ſi ille quidem conſcribat duo millia aureos, † mulier aūt ſex millia fortè in dotem offerat: & ſtipulentur q alterutros quartā conſcriptæ in lucro percipere. proinde illo eueniente lucro, illa quidem nihil aliud lucrabitur, niſi quingentos aureos ex quarta, ille aūt quingentos, & mille ex eadē quarta, & tanquā in ęnigmatę r multo videbit quarta vnius alteri⁹ quarta minor. ex ſuſpecta nāq; vel ęqualitate quāta inęqualitas ex hoc ipſo ꝓcedit, s

DE ÆQVALITATE dotis &c.

Hoc expeditur vſq; ad § aliud.

a De augmento hoc dicitur in §. aliud. vſque ad §. his conſequens.

b De priuilegio hoc ⁋. eod. his conſequēs.

c Excipiant hoc ⁋. eo. §. quia verò.

d Rurſus. hoc eſt. ⁋. eo. §. quia verò.

e Collatione. hoc in §. illud quoque.

f Conſtitutione Vonia. Aoti-qua. Leonis: vt C. de pactis conuen. tā ſuper do. i. ex morte. & ſuppla quod in ſequenti l. ibi dicitur.

g Vult. ſ. præallegata lex. ex morte.

h Rationē. aliàs donationem.

i Puris. l quibus verbis & literis continetur pactum de lucranda dote. vel donatione propter nup.

k Vniuerſa corrigimus. corrigitur ergo id, quod eſt C. de pac. l. ex morte. & l. ſequen. & de do. ante nup. l. cum mulier. §. ſi autem. & ⁋. de nup. §. deinceps, col. 4. Accur.

l Virum. ad idem econtra ſi vir dedit dotem propter nuptias: quia illa habebat neceſſe dare dotem tantum? Rñ. ſic: quia in augmento eſt idem: vt ⁋. proxi. §. aliud. & ſi alterutros eorum nihil dedit: nihil ex pacto lucrari poterit: vt ⁋. de non eligen. §. aliud. col. j. Accur.

m Voluerint. ſ. vir & vx. aliàs voluerit.

n Negotiatiue. i. vt moris eſt in contractibus, vbi licet contrahentib ſe decipere. vt ff. Loca. l. itē ſi in pretio. § quemadmodum. & ff. de mino. l. in cauſæ §. pe. vel dic quòd malum eſſet, ſi ſic permitteremus paciſci.

o Autem. quod di-

ci obſcure, audi per apertius.

p Vndiq;. lex. not. non debet lex derideri: vt C. de bo. quæ lib. l. fi. §. fi.

q Stipulētur. vt moris eſt in contractibus. ideſt per ſtipulationem promittantur. ſic ponitur. ff. de condic. inde. l. ſi nō fort. §. pe. in prin.

r In ænigmate. i. facto pacto æqualitatis. Et no q; ænigma dr̄ ſpeculum. in quo mulieres ſpeculant & ſicut in illo videt eſſe, quod non eſt: ita hic videbatur in pacto eſſe æqualitas facto pacto in quota tantū: ſed nō eſt, cū deficit æqualitas in quantitate.

s Procedit. ſ. qd̄ dictum eſt ſubaudi.

Prius

† In Scrigeriana editione deeſt ſubſcriptio: ſed in meis manu ſcriptis ſic reperi. D. C. No. Cōſtātin. Imp. Dn. Iuſt. PP. A. an. xiij. Apione V. C. Conſ.

Lex non debet derideri.

Aenigma quid ſit.

† Aureorum.

Quæ igitur prius [a] expoſita ſunt dotalia, [b] ſecundũ quẽ cõſtituta ſunt modum habeantur. quod.n. [c] factum eſt, infectũ manere impoſſibile eſt. De cętero [ ] autem in omni datione ſancimus, ęquas quidem eſſe oblationes: ipſos autẽ mediocria lucra paciſci: vt per omnia iuſtitiam æquitatemque honorem. ſi enim aliqs amplius alio diues eſt, licet ei per alium modũ, [d] legitimum tñ & agnitũ noſtris legibus, clementiã præbere alij: non per inæqualitatem [e] redigens ad æqualitatem, lucrum maius alteri acquirere: & hæc quidem de hoc lex, ita quodãmodo habeat, ſuam iuſtitiam vniuerſis oſtendens.

CAP. II. De augmento dotis & donationis propter nuptias.

Conſtante matrimonio augeri poteſt dos, dum tamen in tantumdẽ augeatur donatio propter nuptias: & econuerſo dos tãtum augeri debet in immobilibus, ne fraus aliq̃ excogitari poſſit aduerſus creditores rõne augmẽti. In rebus vero mobilibus, ſi maritus creditoribus eſt obnoxius, tale augmentum nullo modo procedit, ſecus ſi non ſit alicui obligatus. augmẽtum vero dona. propter nup. tam in immobilibus quam mobilibus fieri poteſt: quoniam in hoc nulla eſt captio creditoris, vel alterius. Ang.

Aliud quoque quod circa nuptiales oblatiões ſit, inſpeximus atque conſideravimus: dicimus autem de augmento. Quia enim & ab ante nos legislatoribus, [f] & à nobiſipſis de augmentis dictum eſt: plurima autem à nobis, & non facile numerãda, etiam in his ſuper antiquitate philoſophata [g] ſunt, adinuentas ab aliqbus circũſcriptione perimentes, & puram iuſtitiã ſeruari volentes, etiam illud corrigimus [h] priuilegium [i] enim dedimus dotibus, vt contra antiquiores hypothecas habeant honorabiliora iura, vt potedum contrahentes [k] cum viris eorum credant ſubſtantijs & non mulierum: & quæ forte [l] tunc neque cõpetebãt ijs, [m] qui prius contraxerunt. [n] Dedimus [o] autem licentiam (hoc videlicet quod antiquitus eſt) & augmẽta facere permittens & viro & mulieri, ſiue ambo voluerint, ſiue etiam horũ alter celebrare augmentum. Primum quidem illud ſancimus, ne aliqua fiat circunſcriptio: ſiue augere voluerit dotem, [p] aut propter nuptias [q] donationem, non licere alij quidem facere, alij autẽ in prioribus manere: ſed vtrunque celebrare omnino augmẽtum: & non in electiõe, ſicuti prius, [r] ſed in neceſſitate cãm conſiſtere, oĩno tñ quãtitate ęquali. hoc quod etiam noſtri patris dicit conſtitutio. [s] Et ne contingat augmentum non ipſa fieri veritate, ſed ſchematicum [t] & maximè [u] in parte mulieris, & ne viri creditores circunſcribat, [x] priuilegio vtens: ſi quidem habuerit vterque immobiles res, melius eſt in immobilibus [y] fieri oblationem: quatenus ſit palam & indubitatum, quod quidem ab initio fuit, quod autem poſtea, additum eſt. Si autem non vtrinque immobiles res fuerint: mulierem [z] omnino per immobiles res celebrare augmentum, vt & dos & augmentũ ſimiliter hẽat aduerſus antiquiores creditores priuilegium.

[a] Prius ſ. ante legem iſtam.
[b] Dotalia. i. inſtrumentum, ſeu pactũ.
[c] Quod enim. No. vt hic, & ff. de capt. & poſtli. re. l. in bello. §. factæ autem.
[d] Modum. vel per donationem, vbi cõcedantur conſtante matrimonio donationes, vel cũ mortis, vel per legata.
[e] Per inæqualitatem. apertius dictũ eſſet, nõ per æqualitatẽ rediens ad inæqualitatẽ. æqualitas ergo omnino ſeruatr in dote, & donatiõe antenuptiali, nõ tñ in lucris exinde prouenturis, ſed in præſtatione, & in conſtitutione vtriuſque, vt hic dicitur. vt. j. proxi. in prin.
[f] Legiſlatoribus. vt C. de dona ante nup. l. ſi conſtante.
[g] Philoſophata. vt C. de do ante nup. l. fi.
[h] Corrigimus. inueniebatur autem deceptio: quia ex vna parte poterat fieri augmentum: ex alia non erat neceſſe fieri, vt C. de dona. antenupt. l. ſi cõſtante. in prin. & corrigitur hic, & j. proxi. ibi, primum quidem & illud &c. Ac.
[i] Priuilegium. & bene dico in hac neceſſitate augendi æqualitatẽ fauore dotis ſeruate. nã & aliàs dedimus ei priuilegiũ, ſ. vt tacitam habeat hypothecam, vt hic dicit, & C qui po. in pig. ha. l. fin. & inſt de ac. §. fuerat. & j. de priui. do hæ. mu. non præ. §. quia enim. col. 8.
[k] Contrahentes. puta pater mulieris vel alius non extraneus, etiam ſine pacto, vel extraneus dũ modo ex pacto ſibi reddendæ dotis: vt C de rei vxor. actio. §. accedit.
[l] Et quę forte. ſup. ple, & eis ſubſtantijs. creditores, quæ forte &c. & forte dicit ideo: quia & ſi tunc cum contraxerunt mariti cum primis contrahentibus habeant iſtas res, idem eſt, vt & j. proxi. ſed maxime tunc quando non competebãt iſtæ res eis maritis.
[m] Ijs ſ. viris. Acc.
[n] Contraxerunt. cum creditorib. ſuis antequam acceperit dotes mulieris.
[o] Dedimus. reaſſumit qđ inchoauerat præmiſſa prædicta interpoſitione. Acc.
[p] Dotem. ſ. mulier. vel pars eius.
[q] Propter nuptias ſ. maritus, vel eius pars.
[r] Sicuti prius. vt in d. l. C. de dona. ante nup. l. ſi conſtante. in princ. Ac.
[s] Conſtitutio. ſ. Iuſtiniani: vt C. de dona. antenup. l. ſi conſtante. Acc.
[t] Sed ſchematicum. ſ. inſignatum, vel ordinatum. ſecundum Al. Vel dic. i. figuratum, vel dubiũ vel fictum q. d. figuram vel ſimilitudinem habet augmenti, ſed non eſt augmentũ. vt j. e. ſi autem mulier. Acc.
[u] Et maxime. ideſt abundanti ratione. nam ſecus eſt in viro. vt j eod. ibi, vir autem.
[x] Circunſcribat. mulier.
[y] Immobilib. vna dictio.
[z] Mulierem. vel mulieres.

[ ] Conco. cũ hoc. §. ca. fin. cũ gl. ſi. poſt prin. extra de dona. inter vi. & vxo. vbi prohibet donatio ex qua alter coniugi efficit pauperior.

gium, [a] vndique indubitato augmento exiſtente: vir autem etiam in rebus mobilibus faciat augmētū. nulla enim h nc orieť [b] læſio. Si autem mulier immobilium habens rerum ſubſtantiam, in rebus mobilibus ſcribat [c] augmentum: ſciat priuilegium non habituram, niſi in antiqua ſola dote, non in figurato exiſtente augmento. Quod [d] enim ab initio factum eſt, [e] in toto ſine ſuſpicione eſt, quod autem poſtea machinatum eſt contra creditoribus, hoc ipſo introducit meditationem: & lædi homines † ex dato à nobis dotibus priuilegio, [f] nullo volumus modo. Si vero non fuerit debitū contra virū vllū, neq; ſuſcipio contra creditores circumuentionis: tunc & in pecunijs, & vt volunt, augmentū fiat ab eis: vtrique tñ augmento ſic faciendo, & æqualitatem habente, vt æquitatem † ſeruemus. Quæ enim erit circumuentionis ſuſpicio, viro obligato nulli exiſtente, & præterea augmentis ſine tergiuerſatione factis?

CAP. III. De priuilegio dotis, & creditorum ex cauſa militiæ emptę.

Mulier priuilegijs dotalibus vti poteſt aduerſus omnes creditores viri, etiam ſi eorum pecunia res ſit empta vel refecta, exceptis creditoribus, quorum pecunia militia eſt empta. Bartol.

His conſequens [g] eſt & illud decernere, quod in caſibus hmōi dubitatum nouimus antiquioribus [h] creditoribus aliquas hypothecas præponere iuniores exiſtentes, ex priuilegijs à legibus datis: quale eſt, qñ aliquis ꝓprijs pecunijs procurauerit nauē cōparare, aut fabricař, aut reparare, [i] aut domū forſan ædificare, [k] aut ēt emi agrū, [l] aut aliqd horū. in his. n. omnibus priores exiſtunt poſteriores creditores, quorum pecunijs empta aut renouata res eſt, ijs ꝙ ēt multo antiquiores ſunt. Quæſitū eſt igitur, ſi mulier prætendēs priuilegiū ſuper antiquam dotem, & augmētum, in quo [m] et hoc ſeruatur priuilegiū, ſicuti prædictum eſt, [n] priorib. voluerit præponi creditoribus: veniat aūt & alter creditor poſterior [o] quidem, ꝑtendens aūt pecunijs ſuis emptam aut reparatam nauem, aut domum, aut agrū, aut competere, [p] eum in his rebus quæ eius pecunijs emptæ aut reparatę ſunt habere prædictū priuilegiū: [q] virū oporteat dotē ēt talibus præponi: an alijs quidem prævalere creditoribus, quicunque non talia prætendunt: his autem cedere, quoniam ex eorum ſubſtantia res acquiſita [r] eſt. Plurimum igitur ſuper his cogitantes, non inuenimus mulierem iuſtè exiſtentem cedere [ſ] alicui tali priuilegio. Videbamus enim (quę cauſæ abſurditas [t] eſt) quia aliquis quidem fornicantibus mulieribus ex proprio corpore aduenit quæſtus, & viuunt ex hoc quæſtu: aduerſantibus [u] autem, & quæ ſemet.ꝑ ſe atque ſubſtantiam ad virū introducunt, non ſolum nullus fit quæſtus à viris malè degentibus, ſed etiam minuantur, & ſpes eis nulla [x] ſit ſecundum hoc;

Autheut. r 3

[a] Priuilegium. aliàs non habet priuilegiū, vt ſequitur. ſi autem mulier &c. & eſt rō, ne videatur dicere ſe dotem auxiſſe animo decipiendi creditores. Quid ergo ſi mulier velit ꝓbare per teſtes ſe in augmento res mobiles dediſſe: nunquid habebit priuilegiū? Reſpon. ſecundū le. non: quia eſt iuris & de iure præſumptio ſic. C. ad Macedo. l. vlt. & ff. quę in frau. cre. l. omnes. §. j.

[b] Orietur. vtitur ergo priuilegio dote ſola, nō ꝓpter nup. dona. neque in hypotheca: vt ff. quæ in frau. credi. l. omnes §. j. in hypotheca enim propter nuptias donationne vtū tur mulieres iure cōmuni cū cæteris creditoribus: vt ꝙ prior eſt in tempore, prior ſit in iure, vt j. de priuil. do. hær. mulie. non præ. §. quia enim. coll. 8.

[c] Scribat. i. dicat ſe ſcripſiſſe, & creditor hoc neget. ſed ſi confiteantur creditores: non vtitur priuilegio mulier ſecūdum Azo.

[d] Quod. ſ. augmentum dotis.

[e] Factum eſt. vt dos ab initio data. Acc.

[f] Priuilegio. non, priuilegium ſine alterius læſione cōceſſum intelligi: vt ff. de na teſt l. ij. in ſi. & l. nec ſiſſo.

[g] His conſequens. quia ſicut ſ. de commodo mulieris dixit: ita & nunc. Acc.

[h] Antiquioribus. ſepe te nouimus.

[i] Reparare. & ſunt hi caſus. ff de priui. cre. l. qui in nauem & l. quod quis. & ff. qui pot. in pi. ha. l. in tercdū. & l. huius. Ac.

[k] Aedificare. vt ff. de priuil. credi. l. ſi vēti §. j. & ff. ſi cer. pe. l creditor. & ff in quibus cau. pign. ta. contra l. j.

[l] Agrum. appoſito pacto, vt ſibi numerā ti obligetur: vt C. ꝙ pot. in pig. ha. l. licet, ſecus ſine pactos vt C. de pig. l. quamuis ea. niſi ſit pupillus: vt ff. qui pot. in pign. ha. l. idemque. in alijs aūt prędictis ēt tacite cōtrahitur pignus: vt prædictis ll patet: & maxime. ff in quibus cau. pig. ta. contra. l. j.

[m] In quo. ſ. augmento. Acc.

[n] Prædictum eſt. vt ſ. eo. §. ſin autem. non aliud in do. ꝓpter nup vt C. qui po. in pig. ha. l. aſſiduis, in ſin. & in ſin. huius. §.

[o] Poſterior. nam ſi prior eſſet, forte præferretur mulieri: qa quando duo priuilegiati concurrunt: qui prior eſt ī tempore prior eſt in iure: vt in ſiō & in muliere dicit vt C. de pri. ſiſci l. quamuis.

[p] Competere. ideſt conuenire. Acc.

[q] Priuilegium, ſ. nominus. Al. vel melius, tepere. prætendens. Accur.

[r] Acquiſita. aliàs adminiſtrata.

[ſ] Cedere. ideſt ſi det locum alicui priuilegio.

[t] Abſurditas. ſi ipſe cedit alicui priuilegio.

[u] Aduerſantibus. ſ. fornicationi, ideſt fornicari nolētibus. quod ex quæſtu venit, ideſt aduerſus hoc facientibus: vt quia nolūt ſic quærere, ſed magis ſe & ſua viro cōmittunt, quod honeſtū eſt: vt C. de pact. conuen. l. hac generali.

[x] Sit nulla. ſ. mulieribus. aliàs ad dotem repetendam. Accur.

Mulie-

† Facit ad hoc. c. quod ob gratiam. & c. qd fauore: extra de re gu. iur. iure ē potior, tpe prior.

† Æqualitatem.

Vnde volumus, vt ſi quis domum renouaſſet, aut etiam agrum emiſſet: nõ poſſit talia priuilegia mulieribus [a] opponere. Infirmitatem nanque muliebris naturæ ſatis nouimus: & quia [b] facile circonuentiones fiunt aduerſus eas: minui autem eis dotem nullo ſinimus modo. Sufficit enim, ꝙ à lucris cadunt. [c] & ſi prior antenuptialis donatio inueniatur, & ſufficiẽs quoddã caſtet eis ex hoc dãnũ: non ẽt eas volumus, & circa ipſam dotẽ periculum ſuſtinere. Quia verò & hmõi quædam aditiones nobis factæ ſunt: eò ꝙ quidam aliorum militant [d] pecunijs: & oportet eos, qui in has crediderunt cãs, præponi: ſancimus ſi qs crediderit aurum occaſione militiæ, [e] ſiue ſtatutum fieri, [f] vel pro alijs quibuſdam talibus cauſis: & expreſſim hoc ipſum ſcribatur in inſtrumento & in hoc fiat pactum, [g] vt caſu proueniente [h] prior [i] ſit ſolus [k] q ad hoc credidit: & huic ſolo caſui [l] credere mulierem: [m] neque facile credendum, neq; per teſtes, ſed negotio ex ſcripto geſto [n] & teſtium habente ſubſcriptiones, & ipſo opere procedente. tunc enim ſuper omnẽ hmõi viam cauſa procedat, ſuſpicionem nõ habeat. & competit [o] contrahentes proprijs nõ priuari: alijs oĩb. ꝓualere mulierem, ſecũdũ quod iã à nobis datum ẽ priuilegium.

CAP. IIII. Vt eadem quantitas dotis in ſecundis nuptijs filiæ à patre conſeruetur.

Dote à patre pro filio data & i ipſius patrimoniũ reuerſa, non licet patri, cum filia ſecundo nubit, eam deminuere, niſi patris ſubſtantia fuerit deminuta. tunc enim ſecundum eius facultates dos erit conſtituenda. Bar.

Quia verò iã legem [p] ſcripſim°, vt pr̃es ſemel offerẽtes dotẽ ꝓ filia ſub ptãte, [q] aut ſuæ qdem ptãtis, reuerſionẽ aũt in ſemetipſum facientẽ: [r] quæſitũ ẽ apud aliquos, ſi competens eſt moriẽte genero, & remeante [s] ad patrem dote, quæ ab eo data eſt, hanc patrem ſemel offerẽtẽ, poſſe ad ſcđas veniente nuptias filia minuere: aut hoc non facere, cogitantẽ: qa ſemel alienata ẽ [t] ab eius ſubſtãtia, ſed ipſa menſura ei nubẽti rurſus dare, tãquã ſi nec cõtigiſſet viduatã. hoc.n. [u] nobis nũtiatum eſt, qa xxx. libr. auri qdã pr̃ exiſtens obtulit dotẽ: deinde filia uiduata & ad ſecundas veniẽte nuptias, non iã xxx. libras ipſe obtulit, ſed quinq; & decẽ ſolas: qm̃ cõtigerat mulierẽ lucratam mediã antenuptialis donationis partem in quinq; & decem auri libras exeuntem & pater nequaquam de ſuo obtulit triginta auri libras, ſed quinq; quidem & decẽ ipſe, quindecim vero ex lucro mulieris. Non iuſtum igitur exiſtimauimus hoc eſſe; [x] ſed ſimiliter in diuiſione [y] habere quidem cã ꝓcipuum antenuptialis donationis lucrũ: ex paternis autem quinq; & decem percipere reliquas: tanquam ſtuderit pater lædere filiã. Quid enim egerat [z] ſi non contigiſſet ſecũdis eã nuptijs copulari, ſed manere eundem generum viuum? aut quomodo futurus erat minuere dotem iam à ſe datam, aut propriũ [a] illius lucrum ſuum facere, & in dotem ſecundi viri deducere? cum vtique oporteret eam in paraphernis hæc habere. [b] & forſan propter hanc cauſam ditiori nubere viro: nõ ſolum triginta librarum auri domina facta eſt

[a] Mulieribus. petentibus dotẽ, vel augmentum dotis. Accurſius.
[b] Et oĩa. repete nomine.
[c] Cadunt. i. à priuilegijs propter lucra: vt C. qui pot. in pig. habe. l. fin. & hic ſubijcit. & infra de priui. do hæred. mu. §. quia enim. col. viij. opiniones autem circa hoc dictas ſcripſi in C. qui po. in pign. habe. l. ſi.
[d] Militant. tunc dicitur quis pecunia militare, quando ex pecunia accepta militia emitur, & à principe tantum datur. & vbi expreſſe non obligatur ei, ex cuius pecunia emitur: vt ſubijcit. & ſupra de introd. & exhi. te. §. optimum. col. v.
Militate pecunia.
[e] Militiæ. ſcilicet emendæ.
[f] Fieri. repete dare aurum fieri. l. vt fieret ſtatutũ de annona, vel præbenda ſibi danda.
[g] Pactum. aliàs factum.
[h] Proueniente. quia moritur ille, qui militabat propter alienam pecuniam.
[i] Prior. ſ. quàm ſit illa qui mutuauit ad refectionem domus vel ſimiles, de quib. §. dixi.
[k] Solus. & non vxor eius. Accur.
[l] Caſus. hic accipe verbum ſupra poſitum, ſancimus
[m] Mulierem. idem in fiſco & primipilo: vt C. de priuil. fiſci. l. quamuis. & de primi. l. ſatis. Ano item idem in caſu ſilius l. aſſiduis. §. exceptis.
Scripturę aliquãdo plus q̃ teſti creditur.
[n] Geſto. no. caſum in quo plus creditur ſcripturæ, quàm teſti. vt in C. ad Vellaia. l. antiquam. §. j. & ff. de proba. l. cenſus. & C. ſi mi. ſe ma. dix. l. ij. ſed regulariter contra: vt C. de pact. l. pactum.
[o] Competit. l. competens eſt, ex quo

ſic ſibi diligenter ꝓuident.
[p] Quia vero iam legẽ. vt C. de rei vxo. act. §. accedit.
[q] Poteſtate. vt tacite patri quęſita actio ſit. vt C. de rei vxo. actio. §. accedit.
[r] Facientem. ſ. dotem r & hoc quando pactus eſt.
[s] Remeante. in lib. Azon. reuertente. aliàs reueniente. & hic repete, quæſitum eſt, ſi competens eſt hoc non facere, ſcilicet patre remeante.
[t] Alienata eſt. & not. dotem eſſe alienatam à patris ſubſtantia: & ſic non eſſe in bonis patris, vt hic, & ff. de col. do. l. j. in fi. & ff. ad leg. Falci. l. pater.
Dos non eſt in bonis pr̃is.
[u] Hoc enim. audi in ſpecie quod dixit in genere.
[x] Hoc eſſe. quod dictum eſt, ſed iuſtum eſſe ſimiliter &c.
[y] Diuiſione. facienda cum fratribus. Accur.
[z] Egerat. i. egiſſet. Acc.
[a] Proprium. antenuptialis donationis.
[b] Habere. ſcilicet quæ ſunt antenupt. lucri prioris viri.

Quin-

eſt, ſcilicet quindecim [a] antenuptialis donationis, & quindecim à patre oblatis: & non quadraginta & quinque, [b] lucrum quidem in paraphernis ei conſtitutum, fortuna ei datum: quod autem ex largitate paterna oblatũ eſt, manẽte integro. Hoc autem ſancimus, ſi & patris ſubſtantia mãſerit in ipſa figura, in qua prius fuit. Sin autem fortuita quędam clades minuerit eius ſubſtantiam, vt neque volenti ſit poſſibile æquæ menſuræ [c] qua prius [d] dare rurſus dotem, & probetur à patre fortuita deminutio patris ſubſtantiæ: tunc non amplius cogi patrem dare ſecundò filiam iungentẽ niſi in quantum ſubſtantiæ virtus eſt: ſed lucrum quidem prioris antenuptialis donatiõis habere integrum, tantam vero percipere à patre [e] in ſecundo ordine dotem, quantum ſubſtantiæ eius menſura ſuſceperit. [f] palam.n.eſt quia hoc lucrũ quod ex antenuptiali dicimus donatione, cuius ſolum ei vſum dam' ex omni neceſsitate moriens reſtituet filiæ, proprietatis antenuptialis donationis dominæ omnibus modis factæ.

CAP. V. De collatione dotis.

Filia ad ſucceſſionem cum fratribus veniens dotem debet conferre viro exiſtẽte locuplete: aut minus in ſua portione ſuſcipere. qui ſi ſit inops, debet actionẽ quam contra eum habet, cedere. in certis etiã caſibus hic inſertis mariti eam non relevat à dotis collatione inopia. e Angelus.

Illud quoque ſancire neceſſarium exiſtimauimus, in plurimis videlicet & innumeris [g] rebus quæſitum. obtulit enim pater [h] dotem, aut forte mater pro filia ſua. hãc autem illa obtulit marito: & defunctus eſt vir inops. deinde patre & matre [i] mortuis, exigitur [k] quæ nupſit, conferre ſuam dotem, aut minus tanto accipere. Si quidẽ [l] vir idoneus eſt: cauſa vndique abſoluta [m] eſt. Si vero nullius alterius domina conſiſtit illa, niſi actionum quę contra maritum ſunt: at ille minus idoneus [n] eſt: & obijciatur mulieri, [o] ꝙ iam data ſit dos pro ea, illa vero actionem conferat, nullum habẽtem penitus effectum legis, [p] cauſa nobis digna putata eſt. Et nouimus quidẽ iam in plurimis iudicijs duritiam poſtea ſic iudicatam, & mulierem coactam conferre dotem, aut certe reputare pro ſe datam, ex qua nullum ei omnino contigit effectum in ipſis rebus recipere. Nos autem † ex alijs noſtris legibus iuuamus cauſam. Quia enim dedimus mulieribus electionem etiam conſtãte matrimonio, ſi male res maritus gubernet, & accipere eas, & gubernare ſecundum decentem modum, & ſicuti noſtra conſtitutio [q] dicit: ſi quidem ſuæ poteſtatis & perfectæ ætatis mulier eſt, ſibimet culpam inferat [r] cur mox viro ĩchoãte [s] male ſubſtantia vti, non percepit, & non auxiliata eſt ſibi. ſic enim habitura erat in collationis ratione ꝓprias res vndiq;, & ſine deminutione, & ĩn ea minus tãto collationem facere. Sin autem ſub poteſtate [t] eſt, & ſine patris voluntate hoc agere non poterat, ſi quidem adiens patrem hoc dixit, [u] & conteſtata eſt, vt conſentiret ei & res percipere etiã conſtante adhuc matrimonio, & ſecundis tẽporib. eas ſeruare, & hoc egit pater: ẽt rurſus hic integra habebit ſua iura, rebus ei ſuis ſeruatis: cũ ẽt antenuptialis donationis res vindicare (quia mulier) ẽt conſtãte matrimonio dederimus [x]

Dives ſemel ſemper talis præſumitur.

[a] Quindecim. In lib. Ro. 30.
[b] Et non quadraginta quinq;. ſubaudi, ſed totius ſummæ. ſ. 45. & ſic erat lucrũ quidem &c.
[c] Menſurę. i. ſimilis quam &c.
[d] Prius. i. primo viro, ſub. dederat. Acc.
[e] A patre. no. quis ꝓbet, ſic ff. de eden. l. ſi quis ex argentarijs. §. fi. nam qui fuit ſemel diues, & poſtea ꝓſumitur, vt C. de ꝓba. l. ex perſona.
[f] Suſceperit. No. particularis, & pro rata deminutio. ſic ff. de legat. 1. l. ſi hæres. in fi. tito. & ff. ad leg. falcid. l. in ratione. §. 2.
[g] Innumeris. i. ſine numero. Acc.
[h] Pater. qñ pater obtulit dotem.
[i] Matre. quando mater obtulit.
[k] Exigitur. per l. C. de colla. dotis. l. quidam.
[l] Si quidem. ex hoc ver. colligitur auth. quod locum. quę eſt in d. l. dotis.
[m] Abſoluta. quia aut debet conferre, aut tanto minus accipere.
[n] Idoneus. ſ. ad dotis reſtitutionem.
[o] Mulieri ſ. ad reſtitutionem dotis.
[p] Legis condendæ.
[q] Conſtitutio, vt C. de iu. do. l. vbi. & l. in rebus, in fi.
[r] Inferat. q. d. ſibi imputetur, vt ff. de reg. iur. l. ꝙ ſi quis.
[s] Inchoante. Sed videtur, ꝙ debeat expectare tandiu, ꝙ non ſit ſoluendo, vt ff. ſolu. mat. l. ſi conſtante. quæ eſt cõtra. Solu. hæc corrigit illã, vel illa ſm iſtã intelligitur: & erit hoc ſm conſuetudinem loquendi, ſicut homines dicunt: iſte cœpit nauigare, arg. ff. de fun. inſtru. l. cũ de lanionis. §. aſinã. Sed qd ſi ſocero data fuit, & ipſe vergat ad inopiam? Reſpõ. idem quod in marito, cum eadem ęqui-
tas ſit, arg. C. ad leg. Fal. l. fi. Item quid ſi vtriq; data fuit: & alter vergat? Rñd. poteſt agi, vt hic: quia verum eſt male inchoari vti.
[t] Sin autem ſub poteſtate. ſic ergo filia agit cũ conſenſu patris. ſed quare ipſe pater non agit, vt C. de bo. quæ lib. l. vlt. §. vbi autem. quę eſt contra. ſ. rñ Sed hoc ſpeciale fauore dotium ne pereant, & prolis procreãdę cã. Vel hoc corrigitur, vel illa non negat filio poteſtatẽ agẽdi, licet concedat patri: item no. de ſimili denũtiatione, vt ff. quis or. in bon. poſſ. ſer. l. fi. & C. de bon. quæ lib. l. fi. ſ. reſpon. Ac.
[u] Dixit. ſ. patri, & corã teſtibus, vt ſubijcit.
[x] Dederimus. Ideſt con-

† Cõcor. cũ hoc §. c. per veſtras. iuncta gl. ſup verb. ad inopiam extra pri. extra de don. inter vir. & vx.

concesserimus, vt C. de iu. dot. l. vbi. Ac.
a Filiæ. agenti de dote ↩.
b Hoc valere. qd̄ de cōsensu dictum est. nam si mater, non est necessarius consensus patris, cum non sit profectitia. neque matris, cum non sit in potestate.
c Si vero maior. i. magna. paruam vel magnam intelligo ſm qualitatem personarum ↩.
d Fieri voluisse. qd̄ de eo responsum inuenies ff. de col. do. l. j. §. cum dos.
e Decreta. s. principalia. i. leges. Al.
f Seductio. i. ignorantibus subiectis q̄ debeant seruare ↩.
g Propterea. s. nos venientes per inde ad meliorem & magis consequenté viā.
h Proinde. i. postea, sicut dicitur abinde & deinde ↩.
i Constitutionis. nostræ positæ in medio, s. inter hanc & Vlp. q. d. melius. mō & sublimius quàm consueuerimus per legem nostram C. de iure do. l. vbi.

Specil.

DE DVOBVS reis promittendi.
Nomine duorum & plures intelligere vt instit. eod. §. duo. & dicuntur rei stipulandi, qui eandem rem stipulantur, debendi, qui eandem rem debent. vt ff. eodem l. prima. & non à reatu: sed a re, quam simul plures promittunt, vel stipulantur vel reus .i. firmus, quia firmiter promittit à reo erit.
k Omnimo. Electione. s. inhibenda: vt s. fideiussoribus. §. 1.
l Mandatorum. inter hos no. differentiam, vt diximus. s. de fideiuss. § j.
m Legislationes. nam & alia præter quam de electione multa continentur

ei, & posteriori periculo oino liberari. Sin autē illa quidē hoc contestata est patrē, ille āt neq; mouit, neq; cōsensit, & neq; dedit licentiam filię a hoc agere, nō eā periculū pati, sed & conferri nudam actionem ꝑ inopis mariti res, & fortunā esse cōem & ipsi, & eius fratrib. nō tñ ex collatione dānificari: sed cōpetentē ei partē dari ex paternis rebus: actionē illa qdē cōferente: ab oibus aūt mouendam fratrib. & hoc ꝓficiendo vniuersis ipsis, qd̄ fortunæ euētus dederit. Sed si qdem pr̄ in talibus casibus obtulerit dotē, & de eius substantia sperari futura est collatio: hoc valere. b Si vero maior c fortè oblatio fuerit, & collatio circa illā vertit̃ spem † ex patris inobedientia neq, mouere volentis, neq; permittentis ei mouere. tūc ēt per semetipsam filiā mouere, & nō habere occasionē: eo ꝙ non potuerit mouere, & sibimet auxiliari, & futuræ læsionis ex inopia viri admittere metum. Et nouimus Vlpianū sapiētissimū talia q̄sisse: & inope viro comperto, iussisse mulierē, & in quantū vir idoneus est collationē ei fieri voluisse. d Sed qm̄ i multitudine legum existentium antequā eas cōstitueremus, & ad cōspicuum perduceremus ordinē, plurima & necessaria ignorabant: & decreta e q̄ prīa vellent, a iudicibus posita sunt: ne vlla seductio f circa hoc fiat, ppea g necessariū putauimus proinde h & in medio nr̄æ positæ constitutionis, i q̄ ēt constantibus matrimonijs mulieri auxiliat̃, ad meliorem & magis cōsequentē viā venientes p̄sentem ponere legem. Vt aūt non per partes enumeremus personas in quibus valere eā oportet, generali sermone decernimus: quapropter in quib⁹ collationis ratio, in his & constitutionem valere, siue pater, siue auus, siue mater, siue auia, aut ascendentiū aliqua sit persona. Quæ igit̃ placuerūt nobis. & p hāc sacrā insinuata sunt legē, tua celsitudo p ꝓgrāmata ꝓpria manifesta facere vniuersis solenniter ꝓcuret, & in ppetuū seruare festinet. D. XV. C. Dec. CP. Dn. Iust. PP. A. anno. XIII. Arione. V. C. Cons.

TITVLVS IX.

Nouella 99.

DE DVOB. REIS promittendi. †

Duo rei promittendi constituuntur, si adiectū fuerit vnumquēq; in solidū teneri: quo casu vtroque soluendo existēte, et præsente, quilibet cōuenitur pro parte, et negotiū cōiter examinatur, et fertur sn̄ia, sed alio nō existēte soluendo in totū vel in parte: vel si est absens, cōuenitur alter in solidū, vel in eo quod alter soluere non potest: & per iudicem ordinarium ad iudicem venire compellitur: his omnibus in futurum obtinentibus. Bartolus.

Imperat. Iustinia. August. Ioanni gloriosissimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

NOuimus pridē ponentes legem de electione k mandatorū, l & fideiussorū, & spōsorū, multas hn̄tē & in cōe vtiles nr̄is subiectis legislationes. m In præsenti verò & aliud nobis visum est egere n quadam explanatione & incremento, o non ex genere, neq; vsu impfecto p & inutili cōsistente. Si quis. n. alterna q fide-

in constitutione illa. Azo.
n Egere. s. ea lege.
o Et incremento. incrementum dico ex genere, & vsu non imperfecto neq; inutili: sed prefectum erit & vtile tam ad genus contractus, super quo ponimus, quàm ad vsum: quia in frequentia est hic tractatus: & sic super frequēti fiunt leges: vt instit. in proœ §. cumque. & ī. de hære. & Fal. in prin. ibi, q̄cunque qdem &c.
p Vsu imperfecto. in libro M. vius.
q Si quis enim alterna i. & vnus fide iubeat pro altero expressim seu tacite. Hic no. pro Martino q̄ duo rei videantur inter se fideiubere. vt hic, & ff. de duo. re. l. reos. in princi. sed lo. contra. & in prædictis li. dicas. q̄ specialiter hoc fuit actum. pro Ioan. ff. de arbi. l. si duo. & ff. de except. l. exceptiones. §. rel. tu dic ſm Azo. distinguendum, an peruenit ad vtrunque eorum: & tune quatenus ad alium peruenit, videatur alter fideiussisse. an ad vnum tantum, & tunc alter in solidum videtur fideiussisse: vel si non esset diuisa, sed in communes vsus ex pensa, tunc tenua qd̄ dicitur. ff. ad Velle. l. vir vxori. in fi. vbi hoc dixi. & secundū prædicta

Περὶ ἀλληλεγγύων. hi sanè non propriè dr̄ duo rei, sed mutua vice fideiussores, qui titulo Digestorum de duob. reis, àdeo bus reis secernuntur. Con.

prædicta patet ſecundum M. dari actioné mádati vni contra alterum, ſi ſolut vnus ſoluit ſ.n ioan. non mandati, ſed negotiorum geſtorum. & ſic vario modo intelligunt. C. de duo. reis. l. j.

a Fideiuſſione i. promiſſione: vt ff. eo. l. aliter.

lum eſt. ſ. de teſti. In pſo.

k Omnino. i. in ſolidum. Al.

l Abſentes. ſed cum inuicem videantur fideiuſſores cur non datur præſenti tempus ad reducendum abſentem, vt ſ. de fideiuſ. §. j. Reſp. plus ibi operatur expreſſa fideiuſſio, quàm tacita quæ ſ. ſtio ſecundum M. procedit, ſecundum ioan. non: cum videamus fideiubere adinuicem, vt diximus. ſ. e. in prin. § j.

Expreſſa plus tacito operatur.

fideiuſſione a obligatos ſumat aliquos: ſi quidem non adiecerit oportere & vnum horum in ſolidum teneri: omnes ex æquo conuentionem ſuſtinere. b Si vero aliquid etiam tale adijciatur, ſeruari quidem pactum: c non tamen mox ab initio vnumquemque in ſolidum exigi: ſed interim d ſecundum partẽ qua vnuſquiſque obligatus ẽ: e cedere f autem eum & contra reliquos actionem, ſi & idonei ſunt, & in eo loco. & ſi hoc ita ſe habere videatur: g ſi quidem idonei ſint, & præſentes inueniantur, illos periclitari complere h in ſingulos i in ꝓpria parte quod ſub alterna ꝓmiſſione creditum eſt, aut ex quo omnino k obligati ſunt, & non commune debitum, propriũ cuiuſpiam fieri onus. Si vero minus idonei ſe habere reliqui videantur, ſiue omnes, ſiue quidam: ſiue in partem, ſiue in ſolidum, ſiue abſentes l forte: ne illud tenere, quod accipere ab alijs non potuit. m Sic enim & illis ſeruabitur pactionis modus, & nullum n ſuſtinebit damnum actor, licet aliquid o inter ſe illi pepigerint p ignorante iſto qui habet eos obligatos: & vnuſquiſque tenebitur in id quod ab initio ſcripſerit, artibus aut dolis aut tranſactionibus præuaricari quę conſtituta ſunt, non ſinendus. Sin autem ijſdem commorentur vtrique aut omnes locis, ſancimus negotij iudicem deducere q illos mox, & communiter examinare negotium, communiter autem inferre r ſententiam. Sic enim & rei omnes obligabuntur: s & ſubſtantiæ eorum qualitas examinabitur: & debitum ſimiliter quidem ſecundum iuſtitiæ ſimiliter autem ſecundum legum ordinem ꝓcedet.

Si autem non adminiſtrator t ſit cauſæ iudex ſed alter aliquis, damus licentiam aut incompetenti iudici interpellationem ſuſcipienti, u aut in prouincijs his denunciatis clariſſimo preſidi, aut competenti x iudici cogere per ſuum officiũ, & illos y intereſſe liti, & partem eius fieri: vt nullum impedimentum huic noſtræ legi fiat: his omnibus incipiẽtibus in contractib. ſequentis temporis, & ab huius legis diſpoſitione. quod autẽ ante eam præterijt, poſitis pro his relinquimus legibus. z Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem, tua quoque celſitudo operi effectuique con

b Suſtinere, idem iure veteri videtur hoc caſu. ff. e. l. reos. §. ſi. & C. e. l. ij. & hic no. quod hinc ſumitur authen. quæ eſt. C. eo. i. t.

c Pactum. hoc eſt quod tenebuntur in ſolidum.

d Interim. i. donec appareat eos eſſe ſoluendo, qui præſentes ſunt.

e Obligatus eſt. repete exigi.

f Cedere. i. accedere. & ſm hoc, ſiue, quod ſequitur, ſunt duæ partes, ſi, & ver pro & q. d. accedere. & contra alios ſi ſint idonei. & præſentes: & hoc ſtatim clarius exprimit. & ſic ita corrigit hoc quod eſt in C. de duo. reis. leg. ij. quæ eſt contra: vt C. eo. caſi. l. ſi diuiſa quæ eſt contra: vt & alibi vbicunque dicit duos reos in ſolidũ conueniri: niſi in his duobus caſibus, ſ. quando eſt abſens alter, & quando nõ eſt ſoluẽdo. & quod hic dicit in duobus reis, idem eſt in pluribus tutoribus: vt ff. de tute. & ratio. diſt. l. j. §. nunc tractemus. & fideiuſſoribus & conſtitutoribus: vt C. de conſti pec. l ſi. ſed non idem in pluribus fideiuſſoribus eiuſdem tutoris: vt ff. rem pupil. ſal. fo. l. ſi. Sed an beneficio huius le. poteſt renunciari l. Dic quod ſic, vt C. de pact. l. pe. ſic ſe habet conſuetudo. Item nunquid & plures rei ſtipulandi ſimiliter diuidunt petitionem. ſuam l Reſpon. forte nõ: quia neque hoc dr in titulo, neque proleſt reo. nã ſi et vni ſoluerit, liberatur ab omnibus: vt inſti. eo. §. j & ff. e. l. ij. &c.

g Videatur ſ. quòd ſit adiectum, quemlibet in ſolidum teneri.

h Cõplere. i. illos pati periculũ cõplẽdi in ꝓpria &c.

i In ſingulos. ſ. actione competente. ſimile generalium eſt.

m Non potuit. ſic in tutoribus vno ſoluendo conſtituto, alijs non, vt ff. pro quib. rebus ad eun. iu. ea. l. ſi. ſic in fideiuſſoribus, vt C. de fideiuſſo. l. iij. ſic C. ad Velleia. l. antiq. §. ſed ſi minus.

n Nullum. alias nullius.

o Aliquid. puta vt vnus non teneatur pro alio aliquo caſu.

p Pepigerint. quod facere non poſſunt in præiudicium creditorum, vt hic. & C. de pac. l. debitorũ. & l. pacto.

Ferre.

q Deducere. re & verbo, quod faciet tantum ordinarius, non delegatus: vt ſ. de exhi. & intro. §. ſi vero etiam quidã. col. v. & hic ſubijcit.

r Sic enim. i. ſi oĩa ſupradicta ſeruent.

s Obligabuntur in ſolidũ in contractu.

t Non adminiſtrator. i. nõ ordinarius ſed delegatus forte. ſic ponitur adminiſtrator C. de iudi. authen. ad hoc. & dicta authen. ſ. de exhib. & intro §. ſi vero etiam quidam.

u Suſcipienti. ſ. delegato, ſi hẽt merũ imperiũ, vt ſ. de exh. §. ſi autẽ non addãt.

x Competenti. puta ſpectabili vel illuſtri Azo.

y Illos. ſ. reos defendit, qui præſentes volunt adeſſe.

z Legibus. ſed cum olim in vno conuento interim alter non conueniretur, vt ff. de pact. l. quoties. § ſi creditor. & vno conuento alteri ſolui non poterat. vt ſ. eo. l. ex duobus. Item ab vno vel contra vnum facta conuentione. interruptio omnibus vel contra omnes fiebat vt C. eodem. l. fina. quæ omnia hodie quaſi diuerſa ſunt, vt dixi hic, an prædicta iura ſeruentur, & ad ſine correcta

tradere feſtinet. Dat. XV. Cal Ian. CP. Domi. Iuſt. PP. Aug. anno XIIII. Arione. V. C. Conſ.

TITVLVS X.
Novel. 100.
DE TEMPORE NON ſolutæ pecuniæ ſuper dote.

Exceptio non numeratæ dotis olim toto tempore matrimonij, & eo ſoluto intra annum cōpetebat, hodie vero ſi matrimonium durat, prædicta cōpetit exceptio: & etiam eo ſoluto competit intra annum, matrimonio vero ſoluto vltra biennium intra decennium dicta exceptio viro & hæredibus eius competit. Barto.

Imper. Iuſtin. Auguſt. Io. glorioſiſſ. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

OMnes pecuniæ non numeratę replicationes, [a] ſubiectas in aliquibus caſibus, [b] non examinatas [c] noſtræ reliquerunt leges: ſed prolixitatem earũ & effuſionem abbreuiauimus, ne ſua negligentia aut calliditate forſan negotijs [d] fruantur homines, & cās præbeant alijs: [e] nõ.n. ſub æqualitate ſemper [f] probatiões erũt eas exhibere volentibus multa quoq; tẽpus refutat. Quapropter benefaciẽtes abbreuiamus ĩ quibuſdam caſibus pecuniæ non numeratæ querelas: quas licet ex ijs q̃ à nobis iã ſancita [g] ſunt colligere. [h] Quia.n. omne tp̃s matrimonij dabatur [i] viris, donec matrimoniũ conſtaret, queri de non data dote: interpoſitio quoq; maior facta eſt ẽt poſt mortem virorum, vt & poſt repudium intra annum daretur querela: ideo exiſtimauimus breui & cõpendioſa lege velocẽ facere & pecuniæ numeratæ ſuper dote querelam, & liberare à probatione mulieres in talibus ex lõgo tempore. [k]

CAP. I. De dote non numerata.

Si ergo annis duobus ſolummodo habeat aliquis vxorem, aut etiã his temporibus minus, & nõ accipiat dotem: nihil ex taciturnitate vir lædatur: neq; hæredes viri, licet tacuerit ille: ſed intra annũ aliũ querela moueatur. breuitas enim matrimonij [l] ad hanc nos legiſlationem vocat. Si vero maius biennio tempus, minus autẽ decennio matrimoniũ protendatur: damus marito queri, [m] & dicere non illatam ſibi dotem, aut in partẽ, aut in ſolidum: & ſi hoc fecerit, tranſmittere [n] querelam, ſemel marito querente, & muliere quia dedit non probante. Si autem neque intra decenniũ queratur, taciturnitate [o] mariti auferimus querelam: neque ei poſt decẽcennium hoc agere ſinemus, nec annũ dantes vlterius hæredibus eius. ſitq; in hoc non noſtra aduerſus aliquos pœna, ſed libertatis ſubiectorũ diligentia. [p] vbi.n. licet in prolixo ſic tempore decennij dicimus, proponere querelam: ſi tacere elegerit, palam eſt voluiſſe, vel ſi non accepit dotem, omnino eũ, aut ſi ſuos reddere hæredes: his valentibus [q] & ſi repudio ſolui contingat matrimoniũ: in nullo diſcernẽtibus nobis, ſiue mulier tanquam dotem offerens conſcribat, ſiue pater, ſiue alter quiſpiam pro ea: tempore in omni caſu tali, ſicuti prædiximus, extendente ſuos effectus, & dante vel perimente querelam. Conteſtationem vero dicimus non in ſermonibus ſolum (ſæpe enim indignationis, aut alterius incidens occaſio, talia quædam virum præparat dicere: aut etiam ille quidem dixit nihil, teſtes autem redempti hoc mentiuntur) ſed oportet conteſtationem in litteris

teris

correcta l. Rñ. ff. eod. l. ex duobus. non pa to corrigi. Item nec corrigi. C. eo. l. fi. ſed quod dixi, q vno cõuento alter interim non conueniebatur: hoc determinatur p hanc. l. vt omnes cõueniãtur, ſi ſunt ſoluendo.

DE TEMPORE non ſolutę &c.

[a] OMNES pecuniæ. Replicationes. i. exceptiones. Accur.

[b] Caſib. vt in dote.

[c] Non examinatas. ad plenum.

[d] Negotijs. i. in ſuis negotijs callide vel negligenter verſentur homines.

[e] Alijs. i. hominibus callidè vel negligẽter verſandi. & ſic no. q tollitur materia peccandi. ſic inſti. vi bon. rapt. §. ſed nedum.

[f] Semper. quia poſt longum tpis ſpatiũ nec documẽtis integritas, nec actis fides nec ætas valet teſtib ſuffragari: vt infrà hæc cõſtitutio innouat conſtitutionem. Aliter tem poſt tpis interuallum non eadẽ fides teſtibus habetur vt ff. de Carb. edic. l. 3. § cauſæ.

[g] Sancita. vt C. de non nu. pe. l. in contractibus. Acc.

[h] Colligere. in libro R. deeſt.

[i] Dabatur. vt C. de dote cau. l. fi. Acc.

[k] Tempore. ſ. ſuſcipientes grauamen probatiuum.

[l] Matrimonij. quod durauit tantummodo per biennium. ſ. vt dictum eſt.

[m] Queri. alias conqueri toto tpe matrimonij: vt hic, & ẽt poſtea per tres mẽſes: vt j. § ſi verò vltra biennium.

[n] Transmittere. ſ. ad hæredes. vt hic. & C. de non nu. pec l. fi intra §. ſi autem. & l. cum vltra.

[o] Taciturnitate. imo videtur, q ſtatim ſibi præiudicet, cũ ex cauſa fuerit confeſſus: vt C. de non nu. pec. l generaliter. & ff. de probat. l. cum de indebito. §. fi. quę ſunt contra. Sed ſpeciale in dote, vt non ſtatim p̃iudicet confeſſio: licet ex cã. ſic eſt ſpeciale l mutuo, in odium creditoris, vt tñ poſt biẽnium præiudicet: vt C. de non nu. pe. l. in contractib. in prin.

[p] Diligentia. Not. exceptiones non in pœnam, ſed propter ſubiectorum libertatem inductas: vt nõ omni tẽpore de ſuo iure dubitent: vt inſti. de vſuca. in prin.

[q] His valentibus. nam à §. ſi ergo, vſq; huc dictum eſt, qñ ſolutum eſt matrimonium morte viri, vel vxoris.

In

Exceptiones l ſubiectorũ libertates inductæ ſunt.

teris eſſe. [a] Si autem etiam in iudicio eam aliquis forte facere voluerit: oportet omnino innoteſcere mulieri, aut ei qui dotem omnino offerre conſcripſit. nam nihil eſt quod prohibeat maritū in ſemetipſum hoc agere, & queri quaſi: & partem quidem mulieris, quod agitur, ignorare: prouidentiam vero ſui etiam ponere nullo valere modo: [b] & quia vel ab eo querela facta eſt, neſcire. Generaliter [c] igitur dicendum eſt, intra biennium quidem matrimonio ſoluto ſiue morte, ſiue repudio, & ipſi marito de non numerata pecunia licere queri, & hæredi eius intra alium annum. Si vero vltra biennium vſque ad decem [d] annos matrimonium extendatur: marito damus querelam [e] & hæredi eius intra menſes tres. Si vero tranſcurrerit [f] decennium: tūc neque marito, neque hæredibus eius querela erit, tempore ad omnia ſufficiente mulieri. Et ſi quidem intra ætatem maritus ſit, & non queratur: [g] tantum ad in integrum reſtitutionē [h] ei damus tempus, vt tranſcendat [i] duodecim annos à tempore nuptiarum. [k] Nouimus enim eos qui vehementer citius contrahunt nuptias, non minus quindecim annorum [l] ad hoc procedentes: qua de re tranſit quintum & viceſimum annum: & erit poſſibile intra viceſimum ſeptimum [m] annum q̄ri de non numerata pecunia dotis moriente quoque eo intra prædictum tempus, [n] hæredes habere [o] annū [p] ad querelam. Si autem minores ſint non querentes hæredes, ſiue maioris ſiue minoris: quinquennium habeant ſolummodo ad mouendam querelam non numeratæ pecuniæ, ſufficiē. eo tēpore, & non expectante exitum [q] omnium minorū temporum: [r] quod nos ad præſentem legem [s]

[g] In literis eſſe, [ſ. in]no. querelam non numeratæ dotis in ſcriptis fieri debere, ſic & in atteſtatione filijs furioſis facta: vt ſ. vt cū de appel. cog. §. ſi quis de pdictis ſic etiā in libello eſt ſcriptura neceſſaria, vt ſ. de exhiben. § ſancimus. col. v. & C. quando lib. prin. da. per totum. ſic & C. de mand. princ. l. j. regulariter autem etiam ſine ſcriptura: vt C. de pa. l. pactum Item not. q ſi fiat in iudicio. debet innoteſcere mulieri, vel ei qui doté cōſcripſit. ſic & ſ. de litigioſis. §. omnem vero. in princ.

[b] Valere modo. ſ. mulieré, cum ignoret: vt ſubijcit.

[c] Generaliter. repetit breuiter quæ dixit, & addit parum. ſ. ſcilicet de tribus menſibus, & not. q hic ſumitur authen. quę ē. C. de dote cauta non nume. pecu. ſuper. l. fin.

[d] Ad decem. nō eſt excluſiuum. Ioan.

[e] Querelam. ſ. dum viuit.

[f] Tranſcurrerit. vel tranſierit. Accur.

[g] Et non queratur. ideſt, conteſtationem ſecundū quod ſupradictum eſt. intra tempus non oppoſuerit.

[h] Reſtitutionem. hāc reſtitutionem putat Ioan quod ſuo iure habeat minor, & ſi eam non petat, ſed directè hāc exceptionem proponat. ſed hæc litera apertè dicit contrā. vnde ſecus puto. q ſcilicet petatur per officium iudicis: vt ff de minor. l. quod ſi in ſi & hic conſcripſit ſe dotem accepiſſe poſt confectionem dotalium inſtrumentorū: ſi vero ante confectionem, non eſt neceſſaria reſtitutio, cū excepr. habeat iure communi, ſicut quilibet maior. Sed certe licet habeat exceptio. iure cōi, tamē reſtitui poteſt, ſecūdùm Azo. vt ff. de minoribus l. in cauſæ. ij. § Pomponius. Accur.

[i] Tranſcendat. ſ. ius commune vſque ad ann. 20. vltra 12 non audiatur.

[k] Nuptiarum contractarum ſecundùm M. arg. C. de nup. l. ſancimus. & ſic poterit opponi intra 37. annum vna die minus, ſi ponas maritū in vltima die 25 anno. contraxiſſe. vel dic contrahendarum, ſecūdùm Bul. vt probatur per hæc verba, nouimus enim eos &c. ſic vſque ad viceſimumſeptimum annum vna die plus. nam a xv an. completo in antea ſit computatio. Item contra M facit apertè hic. vt dicit. & ſi quidem ſit maritus intra ætatem, & nō queratur. nā & ex hoc oportet intra ætatem tempus exceptionis cucurriſſe, & cum non fuiſſe conqueſtum, quod nūquam dici poteſt eo caſu, quādo in vltima die xxv. ann. contraxit, cum nō poſſit exceptio tam breui tēpore finita eſſe. ſcilicet vna die ſed non attēditur ſecundùm M niſi quod conceſſio fieret intra ætatem. ſed certe imo eſt attendendum etiam, quod ſit præſcripto completa: vt prædicta litera dicit, & ſic etiam ſecūdum eum cum diceret vſque ad xxxvij. ann. produci oportet quod tantum ſit intra xxv. añquā potuerit exceptio cucurriſſe. & ita ab anno. 25. vſque ad 37. annum vna die minus ad plus proceditur, etiam ſecūdùm M. Sed nos Bu. ſententiam. probamus.

[l] Quindecim annorum. de conſuetudine forte, aliud de iure, vt inſt. de nup. in prin.

[m] Intra viceſimum ſeptimū. i. circa, vel ſecundùm Ioan etiā pone proptiè.

[n] Tempus. xij. ſ. annorum.

[o] Habere. ſ. maiores.

[p] Annum. ſpeciale nam habere regulariter quis debet, quod defuncto ſuperat ſecundùm omnes. Azo.

[q] Exitum. ideſt non conſiderabimus quātum morienti vel ſucceſſori ſuo ſupereſt tempus.

[r] Temporum. nam ſemper tempora prædicta ſeruabimus.

[s] Ad præſentem legem. ſunt ergo hic minori ſex ſpecialia. Primum. vt licet hęc præſcriptio ſit temporalis, ſcilicet anni vel trium menſium: vt ſupra proxim. tamen currit minori. vnde reſtitutio neceſſaria eſt. vt hic & alias contra: vt C. in quibus cau. in integ. reſtitu. non eſt neceſſa. l. fin. ſic eſt in quibuſdā alijs caſibus ſpeciale. quod dic: vt ſupra de hære. & Falcid. §. pupillus. Secundum, quia aliàs reſtituitur minor intra tempora conſtituta à iure, ſcilicet xxv. ann. vt C. de temp. in integ. reſtit. l. fin. hic autem intra xij. ann. Tertium, quia aliàs incipit quadriennium elapſo. xxv. anno. vt ff. de mino. l. interdum. hic autē à tempore nuptiarum contractarum ſecundū M. vel contrahendarum ſecūdum nos. Quartum, quia maior minori ſuccedens habet quadriennium: ſed hic habet annum quantumcunque ſuperetat defuncto. Quintum, quia minor minori vel maiori ſuccedens habet ſua tempora ratione ſuæ ætatis: & poſtea quadriennium, hic autem quinquennium eſt. Et ſextū, quia hoc quinquennium currit in minori ætate huius ſuccedentis, adeo vt non reſtituatur: aliàs contra vt ff. de mino. l. etiam et.

Quādo ſcriptura eſt neceſſaria: vide in c. j. in 4. gl. extra de off. lib. vi.

Minor plura ſpecialia habet.

Muliere

Caſum ponit.

a Muliere nanque. Mulier nupſit viro habenti xiiij annos, ex eo concepit, & durante matrimonium per quatuor annos: deinde vir deceſſit: & poſt mortem eius elapſi ſunt xx. anni: & tunc agit de dote mulier. ſed filius quē ex dicto marito habuit, exceptionē opponit tōne ſuæ ætatis. & ſic poſt xxiiij. annum à tempore cō tracti matrimonij. & dicit mulier eademq́; mater, quod non poteſt, cum tantum quinquennium habeat poſt mortē pris.

b Viceſimū aliàs 10. & ita dices durare matrimoniū. 14. ann.

c Mouebat.ſ. filius defuncti.

d Contra matrem. ſcilicet marito maiori, vel minori.

NEQVE VI- rum quod &c.

e Vel. pro etiam.

f Solo. & non proprietate. & hæc prima pars expeditur ꝟ. eo. vſque ad §. illud.

† Aliàs quod etiā reſtitutio in integrū dabit.

g Filios alere. & hoc expeditur. ꝟ. eod. §. illud. vſque ad § fin. qui incipit, nonnun.

Accur.

h Seruētur. & hoc expeditur. ꝟ. eo. § fin.

i A quidē. Quod ſine id ſubaudi.

k Tumultum.i. redūdat in tumultū: quia adhuc vacillant apud homines.

l Negotijs. datiui caſus eſt.

m Iudicia. ſubaudi, citet. Accur.

n Terminata ſunt. ideſt ſtatuta ab alijs principibus & à nobis ipſis. Al.

o Non diſplicentibus. ideſt non diſplicuerunt ſecūda, quæ viſa ſunt nobis meliora legibus primis, ſcilicet tractantibus de hac materia. & ſic participiū in verbum reſoluitur. & ſic no. quod corrigit ſcrip

mouit, muliere nanq; a cōiuncta quarto & decimo anno poſt viceſimū b annū mortis pris, abutens minori ætate, mouebat c qdē ꝯ matrē d non nume. pecu. obijciens rōnē poſt quartū & viceſimū nuptiarū annū. quod nos iudicātes curauim^o: & pp has circunſtātias, & ætatē minorū in quinquenniū in pñti determinamus lege: illo videlicet ń numeratā pecuniā obijciente, qui ſcriptus fuerit dotē ſuſcepiſſe & ſcdm ſua ipa, ſiue perfectæ ætatis ſit, ſiue minoris cā iudicāda. Valente hac lege ſup ijs q̃ poſtea futuræ ſūt nuptijs, ſup ijs.n. q̃ cōſtāt, ſi qdē reſiduū eſt decēniū, aut nō minus biēnio hoc hēat tp̄s in nō numerata pecunia, qđ † ei ēt poſt trāſmiſſionē dabit. Si vero aut minus ei biennio reliquū eſt tp̄s, aut ēt exceſſit totū decennij tp̄s: tūc ipſis qdē biēnium damus ad querelā nō num. pecu. eorū aūt hr̄dib^o & poſt ſolutionē mr̄imonij intra tres mēſes: vt p oīa eis iuſtitiā ſeruem^o. Quæ igit placuerunt nobis, & per hanc ſacrā declarata ſūnt legē, tūa celſitudo manifeſta oīb^o facere feſtinet. Da. XIII. Cal. Ian. CP. Domi. Iuſtin. PP. A.

TITVLVS I.
Nouel. 98.

Extat Græcè in Scrimgeriana editione, quæ hactenus deerat in Haloandriana. Contius.

NEQVE VIRVM quod ex dote eſt, neq; mulierē, ex ſponſalitia largitate lucrū propriū habere: ſed ſeruare dñiū ſuis filijs, vel e ſi ad ſecūdas nuptias non veniant, vſū ſolo f in lucro cōſiſtēre: & vt repudio trāſigentes nuptias, lucrantes aut dotē, aut antè nuptias donationē, & ipſis ſimiliter dñiū ſeruēt filijs vſum hñre pſona cogēda filios alere. g Si vero bona gr̄a ſoluātur nuptiæ. & videant̄ occaſione damni detineri q̄dā: & hac arte † perimēda quæ detinentur: & filijs ſeruentur. h

fum. ſic ꝟ. de nup. §. j. coll. x. iiij. & ꝟ. vt fratrū filij. in princ. col. ix. lex enim antiqua idem quod hic dicit: vt C. de ſec. nup. l. qſn. §. fin. & l. hac edictali. §. ſi. ſed alia ꝟ. de nup § ſi vero, diſtinguit. nūc autē dicit indiſtincte ſed per aliam. ꝟ. vt fratrum fil. col. ix. diſtinguitur vt iam dicet. Accur.

p Seruandis. lucris.

q Simplici. hac. ſ.

quæ

† Parte.

COLLATIO VIII.

Matrimonio ſoluto morte, diuortio, vel bona gratia, lucrū dotis vel donationis propter nuptias debet ſeruari liberis illius matrimonij quo ad proprietatem, vſuſfructu ſolo à lucrante retento: & quod ab altero coniugum quæritur, retinetur: his obtinentibus ſiue coniuges ad ſecunda vota tranſierint, ſiue non. Eart.

Imper. Iuſtinia. Auguſt. Ioanni glorioſiſs. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patricio.

PRAEFATIO.

EA quidē q̃ ſemper idē † ſe hñt, legib. nō egent varijs, ſimplicitatē, & qđ ſine i vllius diuerſitatis mixtura eſt, continuè poſſidentia & vtentia legibus ſempiternis ac ſacris, nulla correctione egentibus. Qđ aūt ſecūdū nos eſt in redūdationis cōprehenſum tumultū, k gubernatiua indiget ſapiētia ex legib. ſupueniente negotijs. l Vñ qm̄ nos neq; ad iudicia m ſegnes, multis interpellātiū cauſis, ſingulis quidem medemur, cōprehendētes aūt vnāquāq; qōnē dubitatā à nobis & iudicibus nr̄is, p legiſlationē q̃ oporteat agi, gñaliter in vnaquaque qōne exponimus. Itaq; illud añ oīa viſū quidē eſt forſan eſſe priſcis legiſlatoribus nō ſine quadā diuiſione: nobis aūt putatū eſt bñ ſe hēre tēperata lege ad ſimplicitatē cām trāſponere, & nūc inchoāte, & nihil pſcrutāte horū q̃ pri^o terminata ſunt: n qm̄ & nobiſip ſis pride nō diſplicentibus o de hoc ipſo q̃ legibus viſa ſunt meliora ſecunda (nuptialibus nanq; lucris ſi qdē aliqs cōiunctorum ſeruauerit pudicitiam manentibus apud ipſos valide, & eorum ſubſtantijs infixis: ſi vero veniat ad alterius perſonæ coniunctionem, ex prioribus nuptijs filijs ſeruandis) p ſimplici q

† Ideſt eodē mō. ὡσαύτως

quæ eſt melior antiqua duplici.
[a] Secundis.ſ.parentibus.
[b] Solis filijs ſ.exiſtentibus ex primo matrimonio.
[c] Sed alijs.ſ.extraneis.
[d] Precioſius.quàm huiuſmodi lucra ſupradicta eis ſeruari à parentibus.
[e] filijs.ſ.prænominatis.
[f] Siue etiam. ſed hodie conceduntur viro & vxori virilis portio ſecundum numerum liberorum. vt aliqd amplius ſit ei quæ non nubit quã ei quæ nubit. & ſic iſta per aliam determinatur & corrigitur, vt j.vt fra. ſi. §. quia vero col. ix. quæ eſt contra.
[g] Lucra. ſ. ſancimus ſeruare.
[h] Conſtitutum. dicimus.
[i] Et in omne, ſ lucrum. Al.
[k] Pendente ſ. matrimonio: qa vnus coniugum ſupereſt, vt ſubijcit: & ſic tranſit de plurali ad ſingularẽ. Azo.cum dixerit prius matrimonijs: nunc matrimonio. & ſm Al.dic.q̃ pendet ſuperſtite illo qui facit lucrum. & ſic not. q̃ dicitur pendere matrimonium vno tantum ſuperſtite.Al.
[l] Et alijs acceſſionibus. hypothecarum quam in bonis ſeruantis eas poſſunt vindicare filij vt C.de ſecund.nup. l. hac edictali.§. vlti. fructus ſunt eius qui ſeruat. Acc.
[m] Denunciatum. ſ à nobis. Acc.
[n] Alterutros.i. inter ſe, vel ab inuicẽ diuertentes.
[o] Mendicantes.ſ.filij.
[p] Vehementiori.i. duriorem pœnam inferente. Acc.
[q] Conuenti. quaſi dicat conuenti ſumus per interpellationẽ tota ad id qd melius ſe habeat.

quadam & meliori lege duplicem hãc placuit iterimere. Si enim ſecũdis [a] mixta nuptijs mulier, aut etiã vir forte ad ſecundã reſpiciens cõiugem: quæ ex morte lucrata ſunt, aut ẽt ex repudio forte, ſeruat filijs (cum vtique forſan & alij erunt eis filij ex nuptijs ſequentib.) qũo iuſtum eſt eos qui in ſolis filijs [b] legitimis moriunt, non ſeruare eis lucra ex mortuis eorum parentibus, ſed alijs [c] ea trãſmittere? Scilicet quid erit precioſius [d] filijs [e] apparentib. non ingratis?

CAP. I. Vt ꝓprietas dotis & ꝓpter nuptias donationis ſeruetur filijs.

Propterea igitur ſancimus, ſi mulier moriatur, & eueniat lucrum fieri viro dotem: hanc omnino ſeruare filijs, ſiue ad ſecundas veniat nuptias, ſiue etiam [f] non. Et ex diuerſo ſi mortuus fuerit vir, mulierem antenuptialis donationis lucra [g] proprijs filijs ſeruare: vſum quidem lucrorum ex nuptijs apud eos conſtitutũ, [h] proprietatem vero eorũ filijs oĩno ſeruãdã: his quæ ſup parentib⁹ ad ſecũdas venientib. nuptias sãcita ſunt, i ſuo ordine ſeruandis: & hoc valere matrimonijs quocunque modo ſolutis, ab hodierna die, & in oẽ tp̃s [i] quod ſequitur: & his matrimonijs quæ iam ſoluta ſunt quidem, ſiue morte, ſiue quolibet alio modo, adhuc autem pendente, [k] eo q̃ vnus ſuperſtes ſit. Nam ſi ambo defuncti ſint, hoc hæredibus non damus: ſed tãquam ſemel terminatũ, veteribus relinquimus legibus. Illud certum eſt; quia dum ſemel fuerit filiorum, & proprietatem lex deferens eis præſtiterit: tunc in ſucceſſionib. & alijs acceſſionibus, [l] ita & in his erit, ſicut & in prioribus ſancitum eſt filijs, qui propter ſecundas nuptias parentũ, lucrum aliqd ex legib. ſunt potiti.

CAP. II. Vt repudio vel bona gr̃a ſoluto mr̃imonio, id quod alterutri ꝑſonæ cautũ eſt, filio ſuo cõſeruet: & de alendis liberis à parentibus.

Illud quoq; ex quadã cã denunciatũ [m] nobis, ad legiſlationẽ deducere exiſtimauimus oportere. Quia.n. trãſegerũt qdem inter alterutros [n] & vir & vxor: filios aũt qui eis erãt ex mr̃imonio, deſpexerũt eos ambo, & circũibant mendicãtes: [o] propterea iudicauimus vehemẽtiori [p] qdẽ forte: ſed conuenti [q] ad meli⁹ ſe habẽri vti lege: vt timore .ſ pœnarũ quieſcant aut lucrorũ [r] cã iniuſtorũ matrimonia dilacerare, aut ẽt proprios negligere filios. Si.n. oĩno aut per tranſactionem, [s] aut p modũ [t] alium ſepareñ matrimoniũ: ſi qdẽ non ſint filij, maneant priora in ſuo ordine. Si vero filijs exiſtentib. fiat hoc: & neq; filios erubeſcẽtes, [u] dent tñ occaſionem ſponte am & tranſactionis, & per conſenſum factæ, aut ẽt inuitæ, forſan peccãte [y] viro, aut committente digna amiſſione [x] antenuptialis donationis aut muliere [y] digna caſu [z] dotis: neq; vir dotẽ lucref, neq; mulier antenuptialẽ donationẽ: ſed repentẽ caſu procedẽte aut dotis, aut antenuptialis donatiois, ꝓprietatis lucrum mox ad cõmunes veniat filios, & eorũ fiat: vſu ſolo apud tranſigentes manente: cogendo tñ eo, qui vſum lucretur, filios ex eo matrimonio & alere, & alia oĩa miniſtrare eis ſm lucratę ſubſtãtię mẽſurã. [a] Nouimus aũt aliqd ẽt tale factũ: qa & bona gr̃a diſſolui matrimonia, & recedere [b] quidem antenuptialem

[r] Lucrorum. lucrã iniuſta ſunt lucrantibus propter ſolutionem matrimonij. vnde filio applicatur proprietas, vt ſubijcit. j. Azo.
[s] Per tranſactionem quia vnus cõiugum commiſit delictum quare ab altero ſit repulſus.
[t] Per modum. qa vnus repellit alium ſine cauſa, ſed in ſequenti. §. nouimus. loquitur quãdo bo. gratia.
[u] Erubeſcentes. ſ. parentes. & dic q̃ filios. eſt accuſatiui caſus: & cõſtrue ſic: & parentes non erubeſcentes filios dẽt actiones &c. Azo.
[x] Digna amiſſione.i. quia vir commiſit ea propter quę eſt dignus vt donationem amittat. & idem in vxore ſubijcit, & ſi non cõmiſerat. ſecũdũ Azo. vt j. proxi. §. dicit. Accu.
[y] Muliere. tepere. committente.
[z] Caſu. i. amiſſione.
[a] Menſuram. Nota filium ali ſm ſubſtãtiam patris. quod facit ad id quod dicimus. ff. ad Mace. l. ſed Iulianus. §. quod dicitur. Acc.
[b] Recedere. i. redire.
Quaſi

Matrimoniũ vno tñ ſuperſtite pendet.

Filius ſm patris facultates ali debet.

[p] Petente in vetuſtis & impreſſis & ſcriptis exempl.

Princeps omnium pater eſt.

a Quaſi damni. ſ. dati à viro vxori, vel econtra.
b Hoc egit. i. curabit.
c Dicimus aũt. no. principem omnium patrem, & legis: vt. Ĩ. de inceſtis nuptijs. §. dubitarum.
d Nihil. not. omnia intelligi remanere quę expreſſe nõ corriguntur. ſic C. de ap l. percipimus. in fine. & ſupra vt determinatus ſit nu. cler. in fi. coll. j. Acc.

DE APPELLAtionibus.

e Subiectorum. Sed quę eſt differentia inter hunc titu. & ĩ. de ap. & alium de his qui ingred. ad appe. Rñ. primus de appe. tractat de principijs appellationũ: ſecundus. ſ. de his q ingre. tractat de fine. hic autem incidenter poſitus fuit, non ea propoſito, ſed ex quæſtione tali facta. vt in princ. huius conſtitutionis: quia dĩ breuiter, ꝙ ſi pendente cã appellationis compromittatur in arbitros, tẽpus quod ibi fuit, non nocet exercitio quod fieri habet intra annum vel biennium, vt ſupra de his qui. ingredi. ad appel.
f Patronus i. aduocatus. vt C. de poſtu. l. quiſquis. Accur.
g Quia lege. vt. Ĩ. de his qui ingre. ad appel. in princ.
h Heſychium. i. auunculum huc. patruum, qui vulgo dĩ thetus, vt ĩ de hær. ab inteſta. ven. §. ſi autem defunctus. col la. ix.
i Aduerſarios. inter ſe vel inuicem.
k Litem. principalis cauſæ. Acc.
l Addictum. i. condemnatum.
m Receſſiſſe. dixit aduocatus Heſychij.
n Ex conſcripto. i.

nuptialem donationem ad eum, qui conſcripſit, dotem vero ad eam quæ obtulit: tamen occaſione quaſi dãni, a & aliarũ cauſarum, auri quantitas non mediocris viri me data eſt patri, vt non videretur hoc nuptiale lucrum, neque ſeruaretur filijs ſecundum de hoc leges, ſed extrinſecus accedens quaſi ex alia cauſa lucrum fieret eius, qui ac pere hoc egit. b Idcóq; ex hac arte factam curantes læſionem, ſancimus, vt vel ſi quid tale fiat, & adueniat alteri aliquod lucrum: & hoc ſimiliter ſeruari filijs: proprietate qdẽ mox veniẽte ad eos, vſu vero ſolo apud lucrãtem conſtituto. Sic abſtinebunt oĩ vitio, ſic omni deſiderio irrationabili, ſic nec inuiti, nec ſponte ſuis nocebunt filijs: ſed erunt temperati, maximè qdẽ circa ſuam caſtitatẽ: deinde & circa mr̃imonij affectum, quem competẽs eſt habere eos, qui ſemel coniuncti ſunt alterutris. Res eſt & caſtitate plena & bonis morib. congrua, & paterno maternoq; affectu plena, vt quod eis parentes ſponte non ſeruãt, hoc poſt Deum, qui eſt cõis oĩbus pater (dicimus aũt c qui imperiũ habet) per legem ijs qui à parentibus læſi ſunt ſeruet: vt hic quoque ea quæ de lucris & ſucceſſionib. pridem diſpoſita ſunt, teneant. nihil d in eorũ innouamus, ꝓter illa ſola q̃ expreſſim in hac lege conſcripſimus. Quæ igitur placuerunt nobis & per hanc ſacram declarata ſunt legem, tua celſitudo operi effectuiq; tradere feſtinet. Dat. XV. Calẽ. Ianua. CP. Imperij Dn. Iuſt. PP. Aug. anno. xiij. Iuſti. V.C. Conſ.

TITVLVS III.
Nouel. 93.
DE APPELlationibus.

Si in medio cauſa appellationis ad arbitros itum ſit, licet decies millies biennium cucurrerit, non impeditur quis appellationem proſequi, niſi finito tempore compromiſſi biennium ſit elapſum. Angel.

Imperat. Iuſtinia. Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario & patricio.

Subiectorum e noſtrorum interpellationes legum nobis præbent occaſiones pro ſalute ſubditorum conſcribendarum. Admonem namq; nobis quidã patronus f fecit: q a lege g volente appellantem, & ꝑ biennium tacentem, aut certe exercentẽ quidẽ, non tñ perexſequentẽ, appellationũ cadere certaminibus, & confirmata ſententia non poſſe vlterius procedere, ſed ratam fieri vtriq; ſententiã Heſychium h autem & aduerſarios i ius exercuiſſe quidem litem k apud pedaneũ iudicem: ad dictum l aũt eundem Heſychium appellaſſe: & cauſam contigit recurrere ad tuam cognitionem: & dum his in iudicio tuæ celſitudinis exercetẽ, receſſiſſe m quidẽ a certaminibus apud te geſtis, arbitros autem elegiſſe cõmunes ex conſcripto, n & apud illos concurriſſe, & quædam exercuiſſe: poſtea vero neglexiſſe quidem electos arbitros, nõ aũt pſecutos apud eos motam litẽ, ſed trãſacto biẽnio vti aduerſarios eius, qua non poſſit á cõdẽnato exerceri in tuo iudicio talis lis, ſed oportet eam confirmari ſemel biennio tranſacto: illum vero propterea non perſecutum apud tuã gloriam, eo ꝙ litem apud electos diceret arbitros. Sancimus igitur † memoratum quidem negotium ex quo hæc nobis ſunt nunciata, nihil lædi ex curſu temporis, o neque ratam eſſe iudicis ſententiam ſemel appellatione data: ſed & exerceri apud tuam gloriam, & terminũ legitimum ſuſcipere: etiam ſi decies p millies plus quãm biennij

ex cõi ſcriptura & voluntate arbitros elegerunt. Acc.
o Ex curſu t̃pis. nota. non lęditur ex tẽporis curſu, qui negligens non fuit: vt Ĩ. de appel. §. ii. & de his qui ingre. ad appel. §. i. & ĩ. vt cum de app. cog §. i. coll. viij. & ff. de mino. l. intra vtile. & C. de inofficioſo teſta. le. contra maiores.
p Si decies. ſic. Ĩ. de hæ. & Fal. §. ad hoc. Mou.

† Ex hoc §. ſumpta eſt auth. q̃ eſt ſup l. ii. C. de tẽpo. ap. & incipit: Si iñ in medio. & vide de materia huius authentici in Spec. ti. de app. § nunc breuiter tranſcurrẽdum. ver. itẽ fallẽe ſi ipſi, vbi ſunt concor. iuris ciuilis & canonici.

a Morę. per conteſtationē, & ſic ſunt genitiui caſus.
b Non morę. quia per conteſtationem non cœperat adhuc cauſa tractari apud iudicem appellationis: appellatum tamen erat.
c Biennium. ſecus forte in cauſa criminali: vt ff. ad Turp. l. ab accuſatione. & l. 13. & C. ad Turp. l. quamuis.
d Iudices. i. arbitros vt ſ. poſuit & ſic ponitur, C. de arbi. in prin.
e Iudicium. i. arbitrium. Acc.
f Credidit. id eſt cō ſidit, quod debet arbiter ſumere cauſam.
g Iudices. id eſt arbitros.
h Schema. id eſt forma vel figura.

DE TESTAmentis imperfectis &c.

Et hoc dicitur vſque ad §. quia vero.
i Rerum repere teſtamentis factis, id eſt ſcriptis à filijs de diuiſione rerum coram parente facta de eius facultatibus, & ſubſcripta. Sed P hic ſcripſit malam eſſe hanc grammaticam & falſam: quia non tractat de teſtamētis filiorum inter parētes, ſed econtrà. Sed certe ita recte intelligitur, quod pater iuſſit inter filios diuiſionem fieri, & ipſe ſubſcripſit: vt j. eo §. vlt. Alij vbi hæc ſecunda pars expoſitur.

A Conſtantino. Scripta. vt C. fa. erc. l. vl.
l Eas. id eſt eam. vel leges ſimiles, vel dictas cauſas.
m Exiſtens, id eſt ſupponere ſolennitas iuris communis reſpectu filiorum. quia &c.
n Concedit. i. remittit.
o Valere. hoc iure veteri videbatur, vt

biennij tempus exceſſerit, aut excedat. Deinceps autem in negotio, in quo tale aliquid agitur, & in medio moræ [a] etiam apud iudicem appellationis, aut nō moræ, [b] ſi aliqui eligantur alij, & propterea biennium [c] trāſeat, intra quod oporteat appellationis iudices litem decidere, & per quamlibet circunſtantiā rurſus reuertatur ad iudices [d] appellationis cauſæ: alijs quidem omnibus liceat vel partibus tanquam ſi eos non contigiſſet deferere quidē appellationis iudiciū, [e] ad electos autem veniſſe, non tamen poſſe vti, quod biennium præterijt. Nam qui ſemel iudices alios elegit, non eſt iuſtū vt taciturnitatē culpet eius qui propterea læſus eſt, quia ijs quæ geſta ſunt de electione iudicū credidit: [f] & ideo non eſt executus, neque complerunt līcē illic, eo quod apud iudices [g] illos ſit exercitum negotiū. Hæc igitur in omni negotio ſeruari apud tuum forum volumus, & in omni alio vbi ſecūdum appellationis iudicatur ſchema: [h] quatenus nihil iniuſtè circa noſtros ſubiectos agatur. Si vero etiam poſtquam deſeruerint electos iudices; biennij tranſeat tempus: tunc confirmari volumus ſententiam ſecūdum cōſtitutiones de hoc factas a nobis. quod etiam deinceps in omnibus futuris iudicijs hos modos negotijs valere volumus. alijs omnibus quæ de appellationis certaminibus priſcis dicta ſunt legibus, & à nobis in legum cōſcripta ſunt codicibus, in propria virtute manentibus.

Deſunt hic nouellę. 101. De decurionibus. 102 De moderatore Arabiæ. 103. De proconſule Palæſtinæ. 104. De prætore Siciliæ. (Nouella de conſulibus ſupra poſita eſt colla. 4. tit 4.) Nouella. 106. De nautico fœnore. quas intra coll. 10. reperies. Contius.

TITVLVS II.
Nouel. 107.

DE TESTAMENTIS imperfectis à parentibus in filios factis: & de diuiſione rerum [i] à filijs coram parente, & de eius facultatibus facta & ſubſcripta.

Volens in ſcriptis teſtari inter filios, ſi non eſt litterarum ignarus, manu propria filiorum nomina quotas & quantas, non per ſigna, ſed per litteras totas deſignare debet, in quo libertas, & legatum vxori & extraneis relinqui poterit. Ang.

Imp. Iuſtin. A. Baſilio magnificentiſs. comiti deuotiſſ. domeſticorum locum obtinenti Ioannis glorioſiſs. prætoriorum præfecti iterum exconſuli & patricio.

A Cōſtantino diuæ memoriæ lex ſcripta [k] eſt pro antiquæ coniecturæ ſimplicitatē, porrò cārum varietas, & natura eas [l] frequēter mutas, egere leges illas emendatione noſtra præparauit. dicit itaque lex, oportere morientiū voluntates, qui ſunt parētes, omnibus modis inter filios tenere: & tamen eos erubeſcit parētes exiſtētes: [m] quam eis & clarā rerū procedit [n] ſignificationē dicēs, & ſi nō manifeſtæ ſint eorū diſpōnes, appareuerint autem ex quibuſdā indicijs & cōiecturis & qualibet ſcriptura: & ſic eas valere. [o] & hoc in ſuis & emancipatis filijs. Inſuper & Theodoſius, [p] decreuit [q] nō in patribus ſolū hoc diſponēs, ſed etiam in matrib. & aſcēdētib. vtriuſque naturę. Hic apprehēdētes licētiā homines in tantā ingreſſi ſunt obſcuritatē, vt diuinātib. magis quam interpretātib. hęc agerēt. Itaque neque perſonas ſcribētes, [r] neque rerū dicētes notitiā, & forte nec quātitatē, tamē dignantur coniecturis & veriſimiliū ratione talia [s] permittere.

CAP. I. De voluntatibus parentum in diſtributione patrimonij facienda.

Nos igitur omnia clara [t] & aperta conſtitue-

ff. de lega. ij. l. pater. §. mater.
p Theodoſius. ſ. eſt ſtatuit.
q Decreuit. vt C. de teſta. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto.
r Scribentes. id eſt perſonis ſcribentibus, & ſic de alijs accuſatiuis, hic poſitis, vt omnes ea datiuos caſus conuertantur, & regantur à verbo permittere.
s Talia. i. facere fieri teſtamentum.
t Clara no. legem claram eſſe debere. & ideo cum magna ſit deliberatione: vt C. de le. & conſti. l. humanum. ſic ff. de teſt. l. ſed & ſi pupillus. §. proſcribere.
Inter

Lex debet eſſe clara.

ſtere volentes (quid .n. ſic propriũ eſt legũ, ſicut claritas, maxime ſup defunctorũ diſpoſitionibus) volum᷒, ſi qs literas ſciens, inter ſuos filios ᵃ voluerit facere diſpoſitionẽ, ᵇ primum quidẽ eius ſubſcriptione tempus ᶜ declaret, deinde quoq; filiorũ noĩa ꝓpria manu, ᵈ ad hoc vncias ᵉ in q̃bus ſcripſit eos hæredes, non ſignis numerorũ ᶠ ſignificandas, ſed per totas litteras declarandas: vt vndiq; claræ & indubitatæ conſiſtant. Si vero & cęterum voluerit facere diuiſionem, aut in quibuſdã rebus certis aut oẽs, aut quaſdã inſtitutiones ſtatuere, & harũ iſcribat ſignificationes: vt eius litteris oĩa declarata, nullã vlterius cõtentionẽ filijs derelinquant. ᵍ Si tamen aut vxori aut extraneis ꝑſonis aliquibus voluerit relinquere legata, aut fideicommiſſa, aut libertates, & hæc propria ſcripta manu, dictaq; à teſtatoribus corã teſtibus, qm̃ oĩa cõſequenter in diſpoſitione poſita ipſi & ſcripſerunt, & volunt valere, ſint firma: nihilo minuenda eo ꝙ videantur in charta ſcripta, reliquã obſeruationem ʰ teſtamentorũ non ſuſcipientia: ſed hoc ſolum immutetur, ꝙ eius man᷒ & lingua habet omnem virtutem chartæ præbitam. ⁱ

CAP. II.

Teſtamentum conditũ inter liberos licet imperfectũ, ita demũ rumpitur per ſecundum, ſi teſtator deſignat expreſſim corã ſeptem teſtibus adhibitis nolle valere primũ quod fecerit: & aliud ſolenne condidit ſcriptis, vel ſine ſcriptis. Angelus.

Et ſi quidem vſque ad mortẽ maneat hoc ſchema, ᵏ nullus poſtea deducet teſtes, quia voluit forte talẽ voluntatem cõmutare ˡ aut cõuertere, aut aliquid tale facere, cui licuit rumpere qđ factũ eſt, & aliã facere volũtatẽ, declarantẽ perfectã eius ſniam quã cõpetit valere. hoc .n. concedimus ei agere, ᵐ hoc ipsũ expſſim ⁿ ſignificantem ſub pñtia teſtiũ 7. quia & ſi fecerit quandam talem voluntatem, ᵒ non tñ eã valere vlterius vult, ſed rurſus vult aliam facere: & hanc aut in teſtamento perfecto faciat oĩa teſtamẽtorum hñte ſigna, aut in non ſcripta perfecta ᵖ voluntate: videri eum defunctũ eſſe prioribus infirmis factis ex ſecunda eius ſecundum ꝑfectum teſtamentum aut volũtatem diſpoſitione.

CAP. III.

Si pater bona diuiſit inter filios, & filij in diuiſione ſcripſerunt et promiſerunt eam ratã habere, vel ſimpliciter eã ſcripſerunt, aut etiam ſolus pater diuiſionem factam inter liberos ſcripſit manu propria, rata debet haberi hæc diuiſio. Angel.

Quia vero nouimus aliquos diuiſiones faciẽtes inter ꝓprios filios, & pręparãtes ᑫ eos, ʳ his ſubſcribere: ˢ & hoc ſchema ſuſcepimus. Si qs. n. diuidat ꝓprias res, & ipſos filios euocans faciat ſubſcribere diuiſionibus ipſis, & ratas eas iudicare, & ꝓfiteri ᵗ filios hoc ſecundum hunc habere modum: ſit & hoc firmum in hmõi rerum

ᵃ Inter filios. ergo vbi extraneo relinquit, etiã exiguntur: ꝙ ſcribat, & per cõſequentiam, ꝙ dicat id ipſum quod ſcripſit, coram teſtibus. Itẽ ꝙ in fine ponat generalem clauſulã excluſiuam: quæ dixi, & ſcripſi volo ſeruari. In filijs primũ exigitur tantum, ſicut in nouellis. Azo.

ᵇ Diſpoſitionem. i. voluntatem, in libro. R.

ᶜ Tempus. ſ. declarãdi, ĩ. proxi.

ᵈ Manu. ſ. ſcripta fuerint.

ᵉ Vncias. vbi in quotis partibus instituit. idem & ſi in certis rebus, vt ſubijcit. Accur.

ᶠ Numerorum ſi ꝗna numerorũ ſunt hæc. 5. & 10 & 20.

ᵍ Derelinquant. & ſic valet. & no. ꝙ vbi hæc ſolẽnitas fit, nõ oportet filijs ſubſcribere, & alias fieri ſolennitates de quibus dicitur. ꝟ. de trien. & ſem. §. ſępe. coll. 3. vt patet ex continuatione quam fecit, videlicet de illa authen. ad iſtam, vt C. de teſtamen l. hac conſultiſſima. in auth. qꝫ fine. Item no. ꝙ tam hanc quàm prædictã auth. ꝟ. de trien. & ſemiſ. intellexerũt Io. & Bul. & Azo. loqui qñ paterfami. fecit teſtamentum in ſcriptis. ſi aũt condidit nuncupatiuum, cur exigetur ſubſcriptio, cũ ibi nulla ſit ſcriptura, ideoq; ibi veterem l. ſeruat, qñ ſit nuncupatiuum, vt quoquo modo ſufficienti indicio poſſit ꝓbari veritas eius: vt C. de teſtam. l. hac cõſultiſſima. §. ex imperfecto. ex duobus tamen teſtibus maribus vel fœminis: vt ff. de milit. teſtam. l. Lucius. ꝫ reſpõ. licet aliàs fœminæ repellantur: vt ff de teſti. l. ex eo. & ſic patet, ꝙ tantum in teſtamento in ſcriptis derogatur prædictæ. l. de teſta. per iſtam. ſed M. putabat in totum eſſe derogatum, dicens, vt hodie non poſſit pater minus ſolenniter inter filios teſtari, niſi ſubſcriptio ſiat ab ipſo, vel liberis, vel oĩa declaret per conſequentiam: vt hic, & exigebat numerum. 7. teſtiũ, vt in perfecta voluntate, quia & cũ neis dicit poſſe legari.

ʰ Obſeruationem. ſ. idest, ſubſcriptionẽ teſtium & ſignaculorum. ſ.

ⁱ Præbitam per linguam & manum teſtatoris.

ᵏ Schema. Iſtud dic ſecundum prædictũ ſchema.

ˡ Commutare. quã prius diſpoſuerat.

ᵐ Agere. voluntatẽ mutare ſi vult.

ⁿ Expreſſim. ergo ſũt duo neceſſaria vt rũpatur teſtm̃ ꝑdictũ. ſ. ꝙ dicat expreſſe ſe pœnitere teſtamẽti, & illud mutare: vt ff de leg. 3. l. ſi quis. ĩ prin. quod valet notare ad reſcripta contra ius elicita, ꝙ valeant. ſi expreſſim dicatur, non obſtante l. tali. Item ſecũdum eſt neceſſarium, ꝙ aliud perficiat, vt inſtit quib. mod. teſta. infir. §. ſi.

ᵒ Voluntatem. ſ. minus ſolennem inter liberos.

ᵖ Perfecta. hæc ſolẽnitas forte exquiritur cum extraneos inſtituit hæredes in ſecundo teſtamento, non filios: vt C. de teſta. l. hac conſultiſſima. § ex iperfecto.

ᑫ Præparantes. ſ. patres.

ʳ Eos. ſcilicet filios, vt ſubijcit.

ˢ Subſcribere. ſ. filios, vt ſubijcit. Acc.

ᵗ Profiteri. ſ. faciat filios, ꝙ eas ſic tenebunt.

Vide pulchra dicta de legib. di. 4. ca. in iſtis. vbi per beatũ Auguſ.

Teſtm̃ vt rũpatur, duo requiruntur.

Diui-

uiſione [a] ſecundum no ſtram conſtitutionẽ, quã ob hoc poſuimus: quam in omnibus, quæ in ea [b] continẽtur, firmam eſſe per hãc legem ſancimus. Si autem & in diuiſione [c] ipſe ſubſcripſerit, [d] & clara omnia ꝑ ſubſcriptionem ſuam fecerit, ſit & hoc ratũ: quoniam & hoc in noſtra legislatione [e] continetur. Palam verò eſt, quia talibus caſibus valebit hæc lex, quoſcunque poſtea moueri contigerit. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hãc ſacram declarata ſunt legem, tua gloria cognoſcens, omnib[us] faciat manifeſta: vt nullũ lateant, quæ rectè & pro uidẽtur pro noſtris ſubiectis ſancita ſunt. Datum Calen. Ianuarij Conſtantinop. Domini Iuſtiniani PP. A Imperij anno xiiij. Baſilio V.C. Coſ.

TITVLVS IIII.

DE RESTITVTIONIBVS.

Heres rogatus reſtituere quicquid de hereditate ſupereſt tempore mortis, de tribus partibus hereditatis ſibi relicta põt facere quod vult: quartam autem imminutam debet relinquere: niſi in certis caſibus hic expreſſis. Item ab heredibus debet præſtari ſatiſdatio de fideic. portione reddẽda, niſi à teſtatore fuerit remiſſa. Bart.

Imperator Iuſtinianus Auguſtus Baſſo magnificentiſ. comiti deuotiſ. domeſticorũ, locumtenenti Ioannis glorioſiſs. ſacrorũ prætorio præfecti.

Negotium audiuimus, ꝑ teſtamento dubitatio, [f] quod & interpretari iuſtũ [g] exiſtimauimus, & lege comprehendere certiſſima: hoc quod noſtræ conſuetudinis eſt, in negotijs motis ex legib. optimis accipere occaſiones. Filios enim quidam ſuos inſtituens hæredes, deinde alteruttis eos filij non exiſtentibus ſubſtituere volens, iuſſit, ſi contigerit aliquem eius filiorum, & hæredem [†] futurum, ſine filijs humanam ſoluere vitam: poſt exceptionem horum, quæ ex lege debentur ei, ex eis [h] quæ ab eo [i] relinquebantur ei rebus, reliquas omnes res, & iura quæcunq; apud eum in tempore mortis inuenirentur, venire, & reſtitui ex his ſuperſtiti, aut eius filijs, ſi etiam ipſe moreretur: omni ceſſante inter eos propter memoratam ſubſtitutionem cautione & fideiuſſione in his, eo moriente, [k] & vno quidem eius filiorũ & hæredum filios habente, alio verò manente ſine filijs, prohibet eum, qui ſine filijs eſt, is, qui filios habet, vti [l] rebus, vtpote eas deterente. [m†] at ille viens verbis teſtamenti, quia quicquid inueniretur in tempore mortis apud eum, hoc eum reſtituere iuſſit, ſecũdum hoc vult ſchema licentiam habere vij rebus ſicut voluerit nulla prohibitione de eorum gubernatione illata ei. Nos igitur ſumentes ex hoc occaſionem, exiſtimauimus oportere & antiquam definitionem, [n] & deinceps diſcretionem hanc quidem definire, hanc autem puram hominibus reponere, & propterea lege cauſam comprehendere, vt diſcant homines omnem legis ordinem cum quo competit alia & diſcere, & iudicare. Nouimus igitur apud Papinianum ſapientiſſimum dictum in decimonono lib. eius quæſtionum, vbi permittit alienationes in tali caſu illud ſolũ velut ex ſtudio in ęnigmate [o] proponens, vt tunc oporteret prohiberi alienationes, cum ad ſoluendum [p] fideicommiſſum, ex ſtudio, qui hoc oneratus [q] eſt, ad alienationẽ venit & tanquam philoſophatus inter Imperator. Marcus tali quodã p[r]opoſito caſu, viri boni arbitratũ videri

[a] Diuiſione. ſcz. n. aliquẽ inſtituit vel exhẽdauit: ſed res ſingulares vnicuiq; aſſignat: ſicut in codicillis ſolet fieri. vñ neq; ꝯſequẽtia ſtarẽ, vt ſ. neq. teſtib. eſt opus: dũ tñ de ſcriptura & ſubſcriptiõe, vel ꝑ teſtes duos vel per confeſſionem partiũ conſtet. Accur.

[b] Quæ in ea. conſti. q eſt de trien. & ſe. §. illud, & § qd ſępe. col. j. non dicit qd extraneis poſſit relinqui.

[c] In diuiſione facta alijs, vt conſonet ſupradictis. Azo.

[d] Subſcripſerit. ſ. ſolus, vel cum filijs. P.

[e] Legislatione. ſ. de trien. & ſemiſ. colla. j. §. & illud.

DE RESTITVTIONIBVS.

Sed quæ eſt differẽtia inter hunc titulũ, & ſup. de reſtit. & ea quæ po. col. 4. & illum inſ. de re. fideic. & nomine ſa. col. 9. Reſpon. in iſto fit reſtitutio in morte reſtituentis, sed verũ quæ ſuperſunt: in ſuperiori fit ſtatim, vel prout voluit poſt teſtator. Item omnium exceptã quarta, vt colligitur hæc differentia du plex inf. eo. §. nobis in prin. inferior autem de reſtit. fideicomm. dicit de quodam teſtamento, & iudic Ro. in quo ſingularia fuerunt relicta legata, & per fideicom. fuit rogatus qui habuit, vt non alienet: non principaliter de reſtituẽdo ſed ſi alienet, ad aliquem perueniat, vt in textu. ibi patet. Azo.

[f] Negotium. Quod. ſ. negotiũ. vel teſtamentum.

[g] Iuſtum. aliàs in libro Azo dignum.

[h] Ex eis aliàs ex his.

[i] Ab eo. ſ. teſtãte. Ac.

[k] Eo moriente. i. eo pater mortuo.

[l] Non vti. i. lib. Azo. non eſt non. & idem eſt ſenſus.

[m] Deterente. à detero, deteris. vnde veſtes detritæ, id eſt deteriorate.

[n] Definitionem. quę definitio ſ. ponit ſ in Papiniani dictũ: i. qd' tãſtam inuenies inſti. de fideic. hære. §. ſed quia. & ff ad Trebel. l. Titius.

[o] In ænigmate. i. in obſcuritate: quia nõ põt ſciri qñ fecit cauſa interuertendi fideic. vel non.

[p] Ad ſoluendũ. i. annihilandum. Acc.

[q] Oneratus. ſ. fideicommiſſo. Al.

Tali-

[†] Corrupiè i Scit. ſuriana legis Beli ſar. Coot.

[†] Aliàs, deſertie. malim ſi in accuſatiuo viro vis lege.

[†] Aliàs hidum.

ineſſe talibus a verbis diſpoſuit. b Nobis ergo rectè viſum eſt hanc ita diſponere legiſlationem, vt ſi quidem vniuerſaliter aliquis dicat reſtitutionem fideicommiſſi: hęc tenere, quę ĩ talibus decreta ſunt, & á nobis iam ſancita. c Si vero tale fideicommiſſum, quale ſubiacet: d & ea quæ inueniuntur ſeu remanent in tempore mortis, teſtator ſubmittat ſola in fideicommiſſum, tunc indefinitè dictum prioribus, e ſub quadam legitima deducere diuiſione & ordine. f Si quis enim hoc aut etiã aliquid aliud tale dixerit: ſancimus vſque ad Falcidiam ſolùm ſuæ inſtitutionis neceſsitatem habere ſeruare eum, qui oneratus eſt fideicommiſſi reſtitutione, & non poſſe aliquid penitus g ex illa minuere ſufficiens exiſtens: h ſed hæredi quidẽ ſuperſint tres partes: illi autem quartæ ſolius relinquatur ratio.

Non enim concedimus ei qui grauatus eſt, etiam donationibus vti aliquibus, & forſan ex ſtudio (quod Papinianus dicebat) interuertendi fideicommiſſi cauſa, vt etiam quarta minuatur inſtitutionis eius: ſed hoc omnino relinquere fideicõmiſſum: alijs omnibus in eius poſitis poteſtate, & licẽtiam habere eum his ſicut voluerit vti, quemadmodum perfectis dominis competit. Si vero & ipſam qnartam i is, qui grauatus eſt, cõtingat, neceſſarium eſt perſcrutari cauſam ſecũdum quam hoc egit, & ſi quidem aut dotem voluerit dare, k aut ſponſalitiam l largitatem, aliam non habens m ſubſtantiam: oportet ei hoc permitti agere, hoc videlicet, quod noſtra cõtinetur iam lege: in qua ei omnino non negauimus talem deminutionẽ. Si vero & in captiuorum redemptionem (hanc enim excipimus, n & dicamus o Deo cauſam) & hoc licentiã eum habere facere, & minuere etiam quartam pietatis ratione: quod omnium nobis precioſius videtur. Si verò contigerit, neque ipſum habere ex aliquibus cauſis, vnde faciat p expenſas: ex tali reſtitutione etiam has facere damus ei licentiã (hoc quod & teſtator pmiſit) quod relinquetur, omnino hoc volens ad reſtitutionem trahi, & quaſi aliquis dicat ex hoc, quod remaneret, ei reſtitutionem fieri. Si autem nulla talis ſubiacet occaſio: neceſſitatem habere omnino quartã partem propriæ inſtitutionis ſeruare, & tali q & alijs r reſtitutionem donare. Si tamen aliquid expenderit habens vnde ſupplementum faciat: ex illo ſuppleri quartam, & per nullam s cauſam hanc minui. Si verò contigerit t quartam, & non habeat u ad ſupplementum aliam ſubſtantiam tunc damus & ei contra emptores, aut aliter accipientes res, in rem, x & hypothecas. y ex authoritate huius legis, vt liceat complere ſibi fideicommiſſum ex rerum vindicatione: hoc quod in legatis iam dedimus z & ex conſtitutione in rem ei donantes, & fideicommiſſi perſecutionem. Vnde & cautionem fideicommiſſarius dabit non minus quartam ſeruare: niſi & ipſam

a Talibus verbis. ſ. quę tpe mortis inuenirentur: vt ĩ. eo. tit.
b Diſpoſuit. vtrum interuertendi cauſa fideicõmiſſi fecerit, vel non: vt ff. ad Trebellia. l. Titius rogatus. & ff. de vſur. l. 3. §. nonnunquam.
c Sancita ſunt, vt ĩ. de teſti. & ea quę pa. §. 1.
d Subiacet. i. quale eſt in caſu noſtro.
e Prioribus, ideſt à prioribus. ſ. Papiniano & Marco. Acc.
f Et ordine. ſ. viſum eſt diſponere.
g Penitus. aliàs amplius.
h Exiſtens. i. ſi ipſe diues eſt per ſe. aliàs ſecus: vt j. eo. §. ſi vero cõtigerit. & ſic no. q tres partes ſibi aſſumit, & hanc quartam ſolam reſtituit fideicõmiſſario, ſed qñ de tota reſtituenda rogatur, tũc quartam ſibi, tres partes fideicõmiſſario det vt C. ad Treb. l. 1.
i Ipſam quartam. quã debet reſtituere. & dic ꝯtingat. i. tãgat.
k Dare. ſ. pro filia, vel nepte, quã neceſſe habet dotare: vel dic reddere alicui, vtcunq; neceſſe poteſt. Sed ſi dos data deſinat eſſe dos, vt ſoluto matrimonio, nunquid redit in cautã reſtitutionis? Rñ. nõ, arg. ff. ad Treb. l. hæredibus. §. fi. & l. mulier §. fi. & eodẽ modo tñ. ſi hoc idẽ quęratur in illa conſtitutione. ĩ. de reſtitu. §. quamobrem. coll. 4. nam & ibi pro dote deminui de reſtitutione permittit.
l Sponſalitiam. i. donã. pp nuptias.
m Non habens. idoneam ſ. ad dotem. ſiue ad donationẽ ſpõſalitiæ largitatis. Ac.
n Excipimus. qñ ſ. non habent aliunde forte. vt ĩ. dici. item nunquid eccleſiæ ſimili modo dari poterit res hmõi? Rñ. non, enim hoc nõ ſit ſpecialiter dictum, argu. ĩ. neque virum quod ex dote. §. ſi. in fi. iſta coll. Item no. q aliqua ꝑ captiuis alienant, q aliàs nõ alienarentur ſic j. de eccle. tit. §. interdicimus. coll. 9. & C. de ſacroſan. ecc. l. ſancimus. in fi. ſić in præcedenti dicto not. q ob dotem fit alienatio, quæ aliàs nõ fieret: vt ĩ. de reſtitu. §. quamobrem. Acc.
o Dicamus. i. dedicamus.
p Faciat. ad ſui ſuſtẽtationem, vel egentem ſobolẽ, vt in nouel. Azo. Et ſic no. ob impenſas pmitti qđ aliàs non fieret. vt ff. de pett. hær. l. ſi ſis.
q Ex tali. occaſione. qualis dicta eſt. Azo.
r Et alijs. ſimilibus. q. d. prædictis modis poterit donare, non aliàs.
ſ Per nullam. diſſimilem prædictis.
s Contigerit. i. tetigerit.
u Nõ habeat. ſ. nũc. habebat ſñ tunc cũ cõſumpſit. alioquin contra. Azo.
x In rem. vtilem, ſe non reſtituta hẽdita te quia fideicõmiſſario in alienatis dico eam non eſſe neceſſariam. Azo.
y Hypothecas. in rebus, quæ fideicõmiſſo non continẽ, & fuerunt defuncti, nã rei meæ non habeo hypothecam: vt ff. de pig. act. l. ſi rem alienã. Vel dic vtile dominium nõ repellit hyp. vt C. de iure do. l. in rebus. directè cõtra. Acc.
z Dedimus. vt C. cõmunia de leg. l. 1.

Conijce-

Captiuitas aliq habet fauorem.

Impẽſarũ rõne permitt ſ. q aliàs nõ.

ſam teſtator, ſicut iã pronunciato nobis facto, prohibuit. cum enim ipſe teſtator omnem non ſi deiuſſionem ſolũ ſed ẽt cautionẽ relaxauerit: nos aliter diſponere, non eſt morientis conijcere [a] voluntatem.

Hęc igitur ſit cauſis deciſio, ipſi, [b] quę prębuit q̃ſtionem, & alijs oibus, in qbus pendere contigerit caſus teſtamentorum qdem factorum, & teſtatorum quippe defunctorũ: nondum aũt tali locũ accipiente fideicõmiſſo, ſed adhuc eo, qui grauatus eſt, ſuperſtite. Et hæc dicimus non in filijs ſolũ ſed ẽt in alijs cognatis & extraneis agere, in qbus oino tale fideicõmiſſum relinqui contigerit. Tua igiẽ gloria oibus hęc manifeſta faciat noſtris ſubiectis, vt ſciant quemadmodum cõpetat & viuere eos, & mori, & teſtari, & fideicõmiſſa relinquere, & alia agere quę in talibus ſunt ſancita. Da. Calen. Feb. CP. Domi. Iuſti. PP. Aug. anno. XIIII. Baſilio. V. C. Conſ.

TITVLVS V.

Nouel. 109.

DE PRIVILEGIIS dotis hæreticis mulieribus non præſtandis.

Hæretici non poſſunt ad aliquam dignitatem vocari: & qui ſint hæretici, hac lege notantur. Item mulier hæretica in ſua dote nullum habet priuilegium prælationis, vel aliud, niſi ad orthodoxã fidẽ peruenerit. Ang.

Imp. Iuſtinia. A. Ioanni glorioſiſſimo Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario & patricio.

Nam nobis eſſe in oĩ noſtræ reip. & imperij vita, in Deo ſpem credimus: ſcientes quia hæc nobis & animæ & imperij dat ſalutem. vnde & legiſlationes noſtras inde pendere cõpetit: & in eam reſpicere: & hoc eis principium eſſe, & medium, & terminum. Sicut igitur vniuerſi, qui ante nos imperantes, & maxime Leo piæ memoriæ, & Iuſtinus piæ memorię noſter pater, [c] in ſuis conſtitutionib. hęreticis omnibus interdixerunt: vt neq; vlla ipſi participarenẽ militia, neque quodlibet in publicis curis participium [d] haberẽt vti [e] ne occaſione militiarum & publicorũ collegiorum, ſanctæ Dei catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ membra viderenẽ vaſtare: ita & nos [f] ipſis hoc egimus, nr̃is ꝯſtitutiõib. hoc roborantes. Hęreticos verò: & illi dixerunt: & nos dicimus eos, qui diuerſarum ſunt hæreſum, quibus coniungimus & connumeramus, & qui Neſtorij Iudaicam ſequuntur veſaniam, & Eutychianiſtas, & Acephalos qui Dioſcori & Seueri mala ſecta languent, [g] & Manichęi, & Apollinaris renouantium impietatem: & ad hoc oẽs, qui non ſunt mẽbrum ſanctæ Dei [h] catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ, in qua omnes concorditer ſanctiſſimi epiſcopi, & totius orbis terrarum patriarchæ & Hæſperiæ, & Romæ, & huius regiæ ciuitatis, & Alexandriæ & Theopoleos, & Hieroſolymorum, & omnes, qui ſub eis conſtituti ſunt ſanctiſſimi epiſcopi, apoſtolicam prædicant fidem atque traditionem. Igitur ſacram communionem in cãtholica eccleſia non percipientes à Deo amabilibus ſacerdotibus, hæreticos iuſtè vocamus. Nam licet nomen Chriſtianorum ſibimet impoſuerint: [i] veruntamen à Chriſtianorum ſe fide & cõmunione ſeparãt, Dei iudicio ſemetipſos ſubdi cognoſcentes: Quæ igitur de hęreticis prolata ſunt lege, omnib⁹ ſunt manifeſta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes [k] fidẽ & eã defendentes, habere [l] aliquod amplius priuilegium ijs, q alienãt ſemetipſos à Dei ouili (qm neque iuſtum eſt æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos [m] fieri priuilegijs) propterea & nunc ad pręſentem reſpeximus legem. Quia.n. dedimus [n] priuilegium mulieribus dotium, vt etiam prioribus creditorib⁹ pręponãtur, & meliorem ordinẽ eas habere & nec à tpe [o] ſupatas: in donationib. autem propter nuptias ſm tpa per quæ fiunt, hypothecas habere, [p] oibus in præſenti facimus manifeſtum per hanc ſacram nr̃am legem

[a] Conijcere. i. firmare. ſed eſt contra facere. & ideo non eſt faciendũ. vt hic, & C. vt in poſ. leg. l. in ipſis. & l. cum Archimedoram. Acc.
[b] Ipſi. hoc eſt, ipſi. ſ. cauſæ q̃ pbuit &c.

DE PRIVILEgijs dotis. &c.

[a] NAM. Noſter pr. Noſ. Iuſtinianum ſi- lium Iuſtini, quod dic. vt inſti. de do. §. eſt & aliud.
[d] Participium. nã nec aduocati, vt C. de poſt. l. nemo. vel in foro. Item neque defenſores ciuitatũ, vt C. de epiſ audien. l. iubemus. lcẽ neque in aliqua dignitate vt C. de iudæis. l. fi.
[e] Vti. pro vt.
[f] Et nos. hic accipe ſicut ſupra poſitum. & ſupple, ſicut ipſi fecerunt; ita nos.
[g] Languent. i. languendo ſequuntur & morantur in ſecta Dioſcori.
[h] Sanctæ Dei. No. eẽ hęreticum, q non eſt eccleſiæ membrũ. & facit ad hanc conſtitutionẽ in decretis xv. q. vij ca. vlti. & C de hæret. & Mani. l. j. & iiij q. j. c. ij.
[i] Impoſuerint. No. parũ eſſe habere nomen, niſi ẽt factum habeatur: cum noĩa debeant eſſe cõſonãtia rebus: vt inſti. de dona. § eſt & aliud.
[k] Amplectens accuſatiui caſus.
[l] Habere. nam in hoc priuilegium nõ habet. vt l. de æqua. dotis. §. his conſequens & C. qui pot. in pign l. vlt. Acc.
[m] Dignos. immo oĩa priuilegia orthodoxis præſtita hæreticis denegantur, vt C. de hæreticis. l. j.
[n] Quia enim dedimus. vt C qui pot. in pig. l. vlti.
[o] A tepore. i. ab ijs. q̃ antes contraxerunt.
[p] Habere. nam in his

Hæreticus quis ſit.

Nomen facto deficiente parũ prodeſt.

quia & hoc priuilegiū, & tacitas hypothecas, & oīa alia, quæ mulieribus oībus in diuerſis priuilegijs à noſtris legib. data ſunt, illis dam⁹ ſolis, quaten⁹ his fruanť, & vtanť, q̄ diligentiā hñt rectā, & adorandā nr̄am fidē tenere (catholicæ dicimus & apoſtolicæ eccleſiæ) & participare in eius ſalutari cōione. Quæ.n. ſeparāt ſe à ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia, & ſacroſanctā in ea cōionē pcipere non patiuntur à Deo amabilib. ſacerdotibus nolumus oīno talib. frui priuilegijs. Si.n. ſe ſeparant à Dei munerib. & à ſacra cōione alienas faciūt: multo potius & nos non eas dignas fieri priuilegijs, neq; ex nr̄is legibus frui permittimus cōtinentia: ſed ſint eis inaggreſſibilia oīno ex legib. bñficia: & oī priuilegio ex noſtris conſtitutionib. eis dato priuabunť. † Licebit aūt eis melioris ſententiæ factis, a & rectam veramq; amplectentibus fidē, & hac ſemp contentas, ſtabilibus pfrui munerib. & priuilegijs. his ī oī ditione valentib. atq; ſeruādis: principaliter q̄dē à Deo amabilib. epīs & ſacerdotibus, deinde à nr̄is adminiſtratorib⁹ & iudicibus, ſiue ſint maiores, ſiue minores, & inſup à tua celſitudine, apud quam & p̄ſtem facimus legem. Vn cōpetens eſt, & iudices apud quos aliquæ mouebunť ꝯ mulieres cauſæ, aut à mulierib. q̄dam priuilegia ſibi vindicare volentibus reſpicere præſentis noſtræ legis ſubtilitatem, & ſi nō inuenerint eas orthodoxæ fidei exiſtentes, & percipientes ſacroſanctam & adorabilem cōmunionē in ſanctiſſima catholica eccleſia & apoſtolica à venerādiſſimis eius ſacerdotibus nō permittere frui ex noſtris conſtitutionibus priuilegijs. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem, tua celſitudo cognoſcens, cauſis apud eam motis ſeruare, & operi effectuiq; tradere curet, & ſolennia edicta & præcepta propria oībus faciat manifeſta & in hac feliciſſima ciuitate, & iñ prouincijs: vt cognoſcāt omnes quanta & quæ nobis cura eſt, & verę circa dominum Chriſtum verū Deum fidei, & noſtrorum ſubiectorum ſalutis. Dat. I I. Cal. Maij Conſtan. Dn. Iuſti. PP. Auguſt. ann. XIIII. Baſilio V.C. Conſ.

TITVLVS VI.
Nouella 110.

DE NAVTICIS VSVRIS.

Imp. Iuſtinia. Auguſt. Ioanni glorioſiſſimo Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario & patricio.

Nouimus b ex denunciatione tuę celſitudinis, legem feciſſe iā nos de traiectitijs pecunijs, quæ manifeſta facta eſt foro tuo. Sed qm̄ poſtea aditionibus nobis factis, præcepimus legem illam non valere, reſcindi eam ſperantes ex foro tuo: cognouimus autem eam & in quibuſlibet prouincijs iam inſinuatam: propterea ſancimus talem legem oīno vacare: & ſi contigerit etiā per prouincias eam deſtinari, nec ibi valere: ſed inualidam eſſe. Sicq; non volumus cauſam procedere, tanquam ſi nec ſcripta fuiſſet memorata lex: ſed ſm̄ de talib. poſitas leges nobis negotia & æſtimatione & ſententia potiantur. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legē, tua celſitudo operi effectuique tradere feſtinet. Dat. VI. Cal. Maij. CP. Dom. Iuſtin. perpetuò Auguſt. ann. Beliſ. V.C. Conſule.

TITVLVS VII.
Nouella 111.

HAEC CONSTITVTIO c INnouat conſtitutionem quę præſcriptionem centum annorum venerabilibus locis dederat.

Quæ actiones triginta annorum excludit præſcriptio: ſi loco religioſo competunt, quadraginta annis tantum excluduntur: vſucapionibus triennij & quadriennij ſaluis manentibus. Ang.

Impe-

---

his priuilegium non habēt: vt ī. de æquali. do. §. his cōſequēs. & C. qui po. in pign. hab. l. vlt.

a Factis & ita parcitur eis, ſi volunt pœnitere. y Sed cōtra. C. de apoſt. l. ij qui. in ſi. Solu. aut illud ſpeciale eſt in apoſtatis, aut hæc corrigit. Vel ibi de ijs, qui iā fuerunt catholici, q apoſtatauerunt: hic de ijs qui nunquam noſtram fidem prius cognouerunt. quib. eſt parcendum à principe: vt C. de hære. l. 4. in ſi. Item à Deo: vt C. de ſum. tri. & fide catho. l. ſi. circa ſi. Itē contra. ī. vt cleri. q re. & con. collat. 9. in med conſtitu. ſed ibi non ſuſcipiuntur clerici redeuntes: quia grauaretur eccleſia ī expenſis pro ſurrogatis & reuertentibus: vt ibi dicit. Item no. quod niſi pœniteāt, etiam à patribus hæredes nō ſiunt: vt ī. vt cum de appe. cog. §. generalem: coll. 9. Accur.

y Conco. c. 1. iūcta glo. ſuper verbo humiliato. prope ſi. extra qui cle. vł vo. vbi dř, de lictivenīā pœnitētibus non negam⁹.

DE NAVTIcis vſuris.

b Nouim⁹. Hanc legem q̄dā non habent. & non legitur.

† Priuentur.

c HÆC CONſtitutio &c.

Scilicet quæ eſt ſup. vt eccl. Ro. ſecundū lo. vt legitur in nouel. nā dicit illam generaliter loqui in omnibus eccleſiis & ideo generaliter corrigi. Sed nos intelligimus eam tantum de Roma. eccleſia, et alijs et ſuppoſitis. vnde dicas hic fieri mentionē de ea quæ eſt C. de ſac. ſan. eccle. l. ſi. ſuperior autē, vt eccl. Rom. &c. coll. 2. remanet in firmitate ſua. & hoc probatur in iure canonico, vt extra de præſcrip. c. vigilanti.

Quod

Imperator Iuſtin. Auguſt. Theodoro Orientalium prætoriorum præfecto.

Præfatio hęc deeſt ĩ Scrigeriana editione. Cont.

QVod medicamenta [f] morbis, hoc exhibent iura [a] negotijs: vnde conſequit̃,vt nonnunquã à iudicio diſcordet effectus: & quod credebat cõiectura ꝓdeſſe, experimento inueniat̃ inutile. ꝓbat igit̃ hoc pſentis etiã neceſſitas ſanctionis, in qua priuilegiũ ex religioſo propoſito ſacroſanctis eccleſijs Dei & monaſterijs, alijsq́; religioſis locis cõſtõne noſtra nuper indultum, neceſſaria correctione diſtinguimus. Dudũ ſiquidẽ iuſſeramus ad centũ illis annos exceptionis ꝓpagari curricula, per cuius licentiã ſanctionis negotia qdẽ multa cõmota ſunt, & velut antiquorũ vulnerum [b] obductę patuerũt iterum cicatrices: ſed eorũ ſanitas prouenire non potuit, probationum.ſ.difficultatibus impedita: qm̃ per tm̃ ſæculi magis q̃ tpis ſpatiũ, nec documẽtis ĩtegritas, nec actis fides, nec ętas valet teſtibus ſuffragari. [c] Vnde quia largitati nr̃æ cauſarũ ñ occurrit anguſtia: [d] cũ rõne ſimul ac religione tractãtes ꝓdictum priuilegiũ vſq; ad poſſibilẽ modũ deducere experimẽto retraximus, & iubemus in negotijs, q̃ antehac 30. annor. remouebat exceptio, nũc venerabilibus eccleſijs, monaſterijs, & xenodochijs, necnõ orphanotrophijs, & brephotrophijs, & ptochotrophijs 40. ann. proteſtatio conferatur: ſalua .ſ. circa alias perſonas & cauſas virtute quã ſemp tricennalis ſibi pſcriptio vindicabat: qm̃ hanc 10. ann. adiectionem ſolis (vt dictũ eſt) religioſis locis, eorumq́; iuri vel ↄ̈ctibus indulgemus: vt ſopitæ hoc tpis ſpacio tam perſonales q̃ hypothecariæ actiones in perpetuũ conquieſcant: nihil penitus alijs exceptionibus derogantes, ſed tam in alijs, [e] triennio vim roburq; tenentibus. in illis namq; (vt dictum eſt) negotijs religioſos ↄ̈ctus memorato 40. annor. priuilegio volumus perfrui, in quibus eis 100. anno. prærogatiuam conſtitutio [f] nr̃a contulerat. Si quas planè cauſas añ hanc noſtrã conſtitutionem ab eccleſijs cæterisq; ſacris locis vbicunque commotas, iudicialis ſñia aut tranſactionum conuentio terminauit, nolumus refricari, ſed in reliquum illis hanc obijci ſanctionem, quas antehac ſopitas octo luſtrorum [g] ſilentio moueri hactenus, aut motas terminati non contigit. Illuſtris igitur & magnifica auctoritas tua, quæ per hac generalem legem noſtra ſtatuit ęternitas, edictis propoſitis ad omnium notitiam faciat peruenire. Dat. Cal. Iunijs Conſtant. Imperij Dn. Iuſtin. perpetuo Aug. ann. XV. Baſilio V.C.Conſ.

TITVLVS VIII. Nouel. 112.

DE LITIGIOSIS, ET de decima parte litis ab actore cautela præſtanda.

Res litigioſa efficitur mobilis & immobilis, cũ inter poſſeſſorem & petitorem de eius dominio cauſa mouetur per iudicialem conuentionem, aut princips precibus oblatis, & reo cognitis. Ang.

Imper. Iuſtin. Auguſ. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

PRAEFATIO.

MVlta quidem de litigioſis tam antiqua legiſlatorũ prudentia, [h] q̃ imperialis diſpoſitio [i] ꝓmulgauit. ſed in pñti qdem iudices à nr̃a clementia petierũt, vt dubietatẽ diſcernamus, q̃ adhuc pro hmõi cauſis in iudicijs cõmouet̃, & leges necnon cõſtitutiones ſuper his poſitas apertius explanemus: vt iam manifeſtiſſimum ſit, quas res vocari litigioſas oporteat.

C A P. I. Quæ res litigioſa ſit.

Ideoq; ſancim[a] litigioſam dici & intelligi rẽ

[a] QVod medicamẽta iura. Vt enim morbo per medicinam quis liberatur, ſic & negotiũ per iur. & ſic qñque mala dat̃ medicina, quę creditur bona. & hoc dudum poſtea apparet, & alia eſt neceſſaria tũc medicina: ita & lex qñque fit mala q̃ creditur bona. & cũ poſt apparet, eſt neceſſaria noua lex. & hoc dicitur hic. Accur.

[b] Vulnerum. vt vulnus male curatũ iterum patefit: ſic præſcriptio centum annorum quæ videbatur pacificata, iterũ tractabatur: & nõ poterat ad finẽ perduci inopia probationum: quia vix inueniebatur aliquis centum annorũ qui ꝓbare poſſet: & hanc neceſſitatem reduxit ad quadraginta annos. Acc.

[c] Suffragari. No. fidẽ teſtium poſſe perire. ſic ff de Carbo. edic. l. 3. §. dux. & ff. de tẽ. non ſo pec. in prin.

[d] Anguſtia. i. nõ occurrunt ea quæ nr̃a largitate vtantur, cũ ex memoria perit: licet alij aliter exponant hoc. Acc.

[e] In alijs puta quadriẽnij, vt C. de quadrian præ. l fi & plane dicet j. de eccl. ti. §. pro temporalibus. col 9.

[f] Conſtitutio. dicas ſemper fieri mentionem de illa conſtitutione. l. vt inter diuinum. C. de ſacroſan. eccl. licat Ioan aliter dixerit, vt dixi in rubrica. Acc.

[g] Octo luſtrorum. luſtrum vocatur quinquenniũ quod octies iteratum. xl. complet annos, qui enim iſtum tacuit, obijcit̃ ei ſanctio.

[h] Multa quidẽ. Prudentia. vt j eo. p totũ.

[i] Diſpoſitio. vt C. eo. per totum.

Et

† DE LITIGIOſis, & decima parte &c.

† Cõcor. c. cæterũ. cũ gl. 1. ex de iur. ca. vbi hæc tractãtur, & l prog. decrat. in glo ſuper verbo, noua litigia. circa fin. ibi, & qđ medicamenta.

† Græcè ita ſubſcriptũ ẽ in Scrimgeriana editione. Contius.

[a] Et poſſidentem. ſic ergo dē corporali rẽ. P.cū di xit idem de incorporali, ideſt de actione perſonali. quod ſatis pōt dici ſm vetera iura: vt C.e.l.2.& l.fi. ſed per hanc vł ꝯtrarium.& ſm hoc non pōt opponi de eo quod eſt C.ne liceat po.l.1.& 2. vbi ceſſa actio potē tiori amittit: q̃a ibi eſt incorporalis.

nuē cum procuratore: vt ff. de procurat.l. Paulus.cū ſic legatarius cum eo qui cōuenitur querela. vt ff de inoffi.teſtamen.l.ſi ſuſpecta. & ff.de appel.l.ſi perlu ſorio. Acc.

[m] Ad hoc. aliàs ad hæc. aliàs ad hoc, & quælibet eſt bona littera.

mobilē & immobilem, ſeſeq; mouentem, de cuius dominio cauſa inter petitorē & poſſidentē [a] mouetur, [b] aut per iudiciariam conuentionē, aut per preces † principi oblatas, & inſinuatas iudici, ac per eū aduerſario interpellatoris cognitas. in his enim caſibus etiam præteritam conſtitutionem [c] manſuetudinis noſtræ per hāc volumus obtinere: [d] in qua ſcientes & ignorantes emptores diſcernimus. [e] & hoc adijciendū eſſe perſpeximus [f] vt ſi lite de re litigioſa pendente pulſatum contigerit ab hac luce recedere, hæredes autem eius velle diuiſionem rerum facere, ſine aliquo obſtaculo liceat eis hoc agere. Quando enim res litigioſæ per ſucceſſionē ad hæredes perueniunt, non debet alienatio intelligi earum inter cohæredes diuiſio. [g] Et hoc aūt præſenti noſtra lege decernimus, vt ſi contigerit vnum pro tali cauſa litigantem, [h] ab humano cōſortio recedentem, per vltimā voluntatem res aliquas, de quibus dñij dubitatio vertitur, legati noīe cuicunq; relinquere: ſi quidē hæres iudiciali ſentētia dñs earum fuerit demonſtratus, tūc legatarius qđ relictum eſt, modis oībus conſequatur. [i] Si verò hæres in iudicio victus extiterit, non habeat legatarius licentiam aliam rem pro eodem legato hęredem exigere: quoniā ſciēs teſtator rem litigioſam eſſe, litis euentum legatario dereliqt. [k] Vnde damus licentiam legatario (ſic hoc prodeſſe ſibi putauerit) litis participem fieri: [l] vt ne aliquā forte negligentiam ſeu proditionem hæredi poſſit obijcere. Ab hoc [m] autem litigioſi vocabulo hypothecas ſeparari decernimus, & in his hanc diſtinctionem tenere: vt ſi quidem ſpeciales res mobiles, vel immobiles, aut ſe mouentes nominatim fuerint hypothecæ ſuppoſitæ, liceat quidem debitori eas, cui & quando [n] voluerit vendere: ſic tamen, vt ex precio earum vſque ad debiti quantitatem ſatisfaciat creditori. Si autem hoc debitor non fecerit: damus licentiam creditori, qui rem venditam ſuppoſitam habet, eandem rem vindicare, [o] donec ei ſatis pro debito fiat: [p] Hoc autem pręcipimus obſeruari, ſi non forte ante, aut per generalem, aut per ſpecialem nominatim hypothecam eadem res alijs fuerit creditoribus [q] obligata: Tunc enim ſecundum ſacrarum noſtrarum legum tenorem, temporum priuilegia vnicuique creditorum ſeruari decernimus. Ex quo iam claret, quòd generales hypothecas multo magis litigioſi vocabulo volumus contineri: ſed earum actiones ſecundum veterum

† Cōcor. gl. vnica l fi. in e. tem latum. e.ti de offi. de lega. vbi dr, q̃ ſicut per libelli oblationē res efficit̃ litigioſa, ita p citationem ppetuat̃ iuriſdictio de legati.

[b] Mouetur. non eſt neceſſe, q̃ lis ꝯteſtet̃ ſtatim enim reſtringit̃, cū dr, iudiciaria cognitione &c. libellū ergo dari neceſſe eſt, ſed non litē cōteſtari: licet multi contradicant. Item ſimplex interdictio non fecit rem litigioſam: vt C.eo.l.j.& ff.eo.l.j. Acc.

[c] Conſtitutionem. poſitam. C.eo.l.fi.

[d] Obtinere. i. intelligi

[e] Diſcernimus. vt ſciens emptor re careat, & precium det̃ fiſco. non vt iuero cedat alienantis: Imo ipſe det tantūdem. ſi ſit emptor ignorans ꝓciū rehabeat, ſi ſoluit tātum, q̃d ſit eius tertia: vt C.e.l. fi. Ac.

[f] Perſpeximus. ſ per eandem l. fina C.eo. circa fi.

[g] Diuiſio. quędam enim fiūt cū vniuerſitate, q̃ aliàs non fierent: vt ff. de acquir. re.do.l.quædā.& idē dicas in dotis cauſa, & donat. pp nupt & tranſact.& legatis, & fideic. vt C.eo.l. b.§. fin: in fi.& ꝯ.prox.§.

[h] Litigantē. actorē, vel reum.

[i] Conſequatur. quid ſi hēs agere non vult Rñd. cōpellit eū legatarius: vt ff. de leg.j. l.ſi ſic.§.fi. Et nut. de hoc triplex ius. nā iure veteri agebat hēs, & in oēm euentū legatario tenebatur: vt C.eo.l.3. & hoc ante Iuſti. per Iuſtinia. vero agebat legatarius ſuo periculo: vt C.e. l.fi. in fin. hodie vero agit hēs, ſed periculo legatarij, vt hic ſubijcit: & ſm hoc dictę ll. corriguntur hic in hoc. Accur.

[k] Dereliquit. hoc. n. ꝓſumimus, nec ꝯrij probationem recipimus. Acc.

[l] Fieri. ſic & domi-

[n] Et q̄ſi. et pendente lite iam ſuper hypothecaria: nam & hoc hic dicere intendit. Sed nunquid tenetur actione in factū debitor, qui alienat cauſa mutandi iudicij? Rñ. ſic, vt ff. de alie. iudi. mu. cau. fa. l.c. & licet ille tit. locū habeat, antequā ſit res litigioſa. tamē multo magis poſt habet locum, vt arg ff. de pecu. l. ſi poſtea. Sed alij intelligunt hunc. §. vt ſi agat rei vin. contra aliquem, non ideo prohibeat̃ rem obligare, licet ꝓhibeantur eam aliàs alienare.

[o] Vindicare. per hypothecariam, debitore ſcilicet poſſidēte, qui nondum tradiderat eam emptori, vt ī. de fideiuſ. §. ſed neque ad res, quę eſt ꝯ. ſm Ir. vel forte emptore etiam poſſidente. & ita hic corrigit̃ qđ ī. de fideiuſſore dr, & hoc ſm Bul. vł tertio die excuſſis tā primitus bonis debitoris, & mādatoris, & fideiuſſoris, & ſpōſoris, vt ī. de fideiuſ. §. ſed neque, colla. i. ſm Al. quod verum videtur. Vel hoc locum habet. quando agit creditor, vt ex ipſo pignore ſibi ſatiſfiat. vł aliud l taci to pignore, vt hic: cū hoc ſm leges veteres erat, vt ff. de iure fiſ. l. Muſebis. & dixi ī. in prędicto ꝯtiu. Acc.

[p] Fiat. vt C. de pign. l. debitorem. & ff. de diſtra. pigno. l. ſi creditor. §. fi. & facit. ff. de pign. act. l. quāuis.

[q] Creditoribus. qui poſſideant, vel petāt.

Alt-

a Aliquos teneri. Cum in præſentia ſint. Accu.
b Interlocutionibus .i. præceptis: nam oē preceptū iudicis, quod facit ad cām finiendam, eſt interlocutorium: vt ff. de verb. l. qualem. in fi.
c Actis. i. ſcriptura inde facta auctore iudice. Sed nunquid ex hac .ſ. ſcriptura oriť actio contra fideiuſſorē? Reſ. non: ſed vi iudicis officium in exigenda decima interueniat: licet ſtipulatio non fuerit appoſita, ſm Azo. ſi vero ſit appoſita, actionem vtilem ex ſtipulatione executoribus: vt ff. rem pup. ſal fo. l. 4. in prin.
d Officij. i. officialium, vt ponatur miniſterium pro adminiſtrantibus. Acc.
e Præſtiterit. Sed cui? Reſ. executoribus, nam ex eorum pacto habebit reus vtilem actionem, vt modo dixi, vel ipſi conuento ſiue debito.
f Permaneat. ſ. actor. Sed contra. C. de appell. l. eos. in fi. nam nullus cauet de prouocatione appellationis exercenda: vt ibi dicit. Sed dicas illud corrigi per iſtud, ſm Azo. Vel illud in appellationis cauſa, hoc in principali.
g Expenſarū. Not. quòd qui iniuſte litem mouet, ad expenſas tenetur: vt hic, & C. de epiſc. & cleri. leg. omnes. in fine, & ſupra. de exhiben. §. quia vero. & C. de iudi. l. properandum. §. ſi vero. Acc.
h Decimā. Dicunt quidam, ꝙ hęc decima non excedit vltra 15. aur. vt ſup. de execu. §. 1. col. vij. Alij dicunt, quòd excedere poteſt, & illa auth. ante conteſtationē loquitur, hæc poſt. & ſic hæc differt ab illa, nec altera eſt ſuperflua. Tu dic, ꝙ illa fit propter incipiendam cām, hæc propter finiendam. Sed quæ cautio prius fiet? Reſ. illa, tum quia eſt in ordine huius libri prior, tum ꝗa reſpicit principium, ꝗđ prius eſſe debet: vt arg. C. de no. cod. cō. §. fin. Item ex cōtrario hęc poſt illa? Reſ. ſic. Vel dic ſm Io. illa ante receptionem libelli, hæc poſt: licet antequam reo detur. Item quid ſi plus expendit, quam decimā? Reſ. totum ſibi reſtituitur, ſi hoc iurat: vt argu. ſ. de exhib. § quia vero. col. v. & ſ. eo. §. omnem. & ff. de iudic. l. eum. & C. de iud. l. properandum. §. ſi vero. Sed vř ꝙ hæc decima nullo modo ſit pręſtanda: vt inſti. de pœ. te. liti. §. hæc autē. quæ eſt contra. Solu. illa corrigitur, vt hic. Itē qđ ſubijcit quātitatis, large accipe & ꝓ ſpecie. vt ff. de leg. 1. l. quiſquis. Et ſic no. hic, quod & in actione perſonali debet actor dicere rem certam in libello: vt hic & ff. de rei ven. l. ſi in rem. § & ſi veſtimenta & ff. de dolo. le. item exigit. & ff. de iureiur. l. prætor in prin.
i Hoc ipſum. ſ. ſide iuſſorē, ſe dare non poſſe. qđ ſubijcit, & ꝙ duo iurant, ſic & ſ. vt nul. iu. §. ſi vero crimen. & C. de eſſer. in. l. j. §. omnes. & ff. qui ſatiſda cogan. l. de die. §. ſi. & facit ad §. ſ. de ſan. epi. § nulli. col. ix & ſ de nupt §. q vero. in fi §. coll. 4
k Profiteatur. ſ ꝙ vſque ad fi. litis permaneat. Accu.
l Denarū. i. decem & decē: vt ff de lega. j. l. ſi quis teſtamē to. §. Titio.
m Detentus eſt. i. citatus re & verbo.
n Ex conſenſu. i. arbitrio ſm quoſdā. nam ibi non præſtatur prædicta cautio ſm eos. Sed contra. ff. de arbitr. lege prima. dic ergo ibi, vt remittatur partium conſenſu. nam conſenſu partium de iure

† Admonet legendum [illegible]. Contius. Expenſis mulctatur iniuſtè mouens litem.

rum legum conſtituta examinari, & inde vim præcipimus obtinere. Et hæc quidem de litigioſis & ſpeciali necnon generali hypotheca diſpoſuimus, vt iam nulla de ijs in iudicijs dubitatio generetur, ſed ſecūdū diſtinctionem huiuſmodi certamina terminentur.

CAP. II. De cautione, quę ante reorum citationem præſtari debet ab actore.

Ad excludēdas autem calumnioſè mouentium intentiones, & exſecutorum fraudes: aliud inuenit prouidentia noſtra remedium. Sācimus enim omnes iudices, ſi quando aliquos teneri, a vel amoueri † voluerint, hāc conditionem in ſuis interlocutionibus b adijcere, vt non aliter conuentionales libelli pulſatis porrigātur aut ſportulæ executoribus dentur, niſi prius & in libello actor ꝑ ſe aut ꝑ tabularios ſubſcripſerit: & actis c interuenientib. fideiuſſorem idoneū periculo cōpetentis officij d præſtiterit e confitentem, ꝙ vſque ad finem litis permaneat, f & ſuas intentiones, aut per ſe, aut per legitimum procuratorem exerceat: & ſi poſtea fuerit approbatus iniuſtè litem mouiſſe: ſumpturum & expenſarum g nomine decimam h partem eius quantitatis, quæ in libello continetur, pulſato reſtituat. Si autem dixerit non valere fideiuſſorem dare: tunc apud iudicem, à quo cauſa examinanda eſt, ſanctis propoſitis euangelijs per ſacramētum hoc ipſum i affirmet, & ſic iuratoriam cautionem † exponat, & per eam hęc, quæ ſuperius dicta ſunt profiteatur. k Si verò non hæc omnia, quæ prædiximus, ſecundum antè latum modum proceſſerint: nullatenus pulſatum reſponſum facere executori concedimus. Nam ſi citra memoratam diſpoſitionem aut aliquis iudicum, aut officium eius, vel quilibet executor negotij aliquē conuenire præſumpſerit: iudex quidem & officium eius denarum l librarum auri pœnam ſuſtinebit: ipſe autem executor negotij & confiſcationem ſuæ ſubſtantiæ patietur, & exilio quinquennali damnabitur: pœna videlicet ex hac lege competente, periculo viri magnifici pro tempore comitis Orientis rerum priuatarum exigenda, & noſtri fiſci iuribus inferenda. Omne autem diſpendium, quod pulſatus ex hac conuentione præter tenorem noſtræ legis factum perpeſſus fuerit, ex petitoris ſubſtantia pulſato reſarciatur periculo iudicis, cuius ab executore detentus eſt, m necnon & officij quod eius iuſſionibus obſecundat: vt vndique noſtro imperio ſuperna maieſtate ac diuinitate crediti, pro ſua indemnitate lætentur. Cauſas verò, † quæ ex conſenſu n vtriuſque partis in iudicio mouentur, à pœna

† Facit ad idem. c. per veſtras. iuncta gl. ſup verb. pōt. extra de do. inter vi. & vxo.

Libellus & in pſonali actione rē certā continere debet.

† Facit ad nunc text. gl. j. in c. cū dilecti. poſt med. ibi, item ſatiſdatio extra de arbitr. vbi dr ꝙ coram arbitro non pſtatur ſatiſdatio, ſed ſufficit pœnæ ꝓmiſſio.

iure interdũ relaxat᷑, vt arg. ff. da ferijs. l. j. §. j. reſpon. a Conſtitutionibus q. d. ſiue huius conſtitutionis auxilio, ex quo partibus placet. b Omnem. ſup. ad omnem &c. c Legem. vt C. vt nemo inuit. agere vel accu. vel nõ fertur definitiua, ſed de rebus abſentis ſatiſfit. Item nota, conſuetudinariũ eſſe tres dari potius quàm plures vel pauciores, ſiue maioris temporis ſiue minoris in iure inueniat᷑, vt j. vt ſpõſal. largitas. §. ad hoc. coll. 4. & C. quo. & qñ iu. l. conſentaneum.

huius conſtitutionis liberas eſſe decernimus:& ſicut alijs noſtris continetur conſtitutionibus, a terminari.

CAP. III. Vt poſt annum & tria edicta in actoré contumacem ſententia feratur.

Actor, qui actionem in iudicio popoſitam poſt litem conteſtatam proſequi differt, tribus iudiciarijs edictis citatur: poſt quæ ſi adhuc venire recuſat, iudex poſt annum ſibi indultum ſententiam profert. Barto.

Omnem b verò † cauſarum finem volẽtes celeriter peruenire, illorum malignitatibus obuiamus, qui tãtummodò proponunt actiones, nolunt autem vſque ad finem exercere iudicium; dicentes legem c eſſe, quæ decernit neminem actiões ſuas exercere nolentem compelli. Et hãc igitur prauitatem extinguere feſtinantes, iubemus memoratæ legis auxilio non eos vti, qui contra aliquem ſuas propoſuerint actiones, ſiue per iudiciariam conuentionẽ, ſiue per preces principi oblatas, & iudici inſinuatas, & per eũ ad ſcientiã aduerſarij deductas, vel ſub legitimi iudicis cœptas examine. Iniuſtè enim agere recuſat, qui paratus aduerſarium ſuũ ad iudicium vocauit: cũ excuſatio hęc pulſato magis quàm actori conueniat. Quamobrem d ſancimus actorem cœptũ negotium vſque ad finem litis exercere. e Si verò cauſam proſequi diſtulerit: damus pulſato licentiam, iudicem apud quem lis cœpta eſt, poſtulãdi: vt ab eodem iudice actor ad iudicem f aut per ſe aut per legitimum procuratoré venire moneatur:& ſic hoc minimè fecerit, propoſitis tribus vocetur g edictis: vnaquaque cautione h† nõ minus quàm triginta † dierum ſpacio concludẽda. Iubemus enim ordinarios iudices nõ ſolum preconum i vocibus, ſed etiam edictis propoſitis quamcunque litigatorum partem abſentem in iudicium vocare. Vocem enim preconũ pauci poſſunt, qui præſentes inueniuntur, audire: edicta verò per multos dies ſic poſita poſſunt penè omnes agnoſcere. Alijs autem omnibus iudicib. qui per imperialem iuſſionem cauſas examinãt, ex præſenti lege permittimus k partes quæ in iudicio non permanent, propoſitis edictis l vocare, ne cauſæ infinitæ permaneãt. Si verò apud iudicem initium m lis non acceperit, ſed tantũ conuentionali libello n quicunq; pulſatus o eſt,

d Quamobrem. nunc incipit. & primo qñ lis iam conteſtata eſt: poſtea qñ nõ eſt ɔteſtata: vt j. eod. §. ſi vero. in fin.
e Exercere. Not. q qui ſemel voluit, proſequi cogit᷑, vt C. ad Velle. l. fin. in fi. & ff. man. l. ſi mandauero. §. fi.
f Iudicium. aliàs negotium.
g Vocetur. vt veniat ad cãm, vt C. q. accu. non poſ. l. j.
h Cautione. i. dilatione: ſic dicta, quia ad cautelam datur, vt poſſit ad peremptorium peruenire, & ſic ad ſententiam. vt ff. de iudic. le. ad peremptoriũ. & qd dicit xxx. dierũ, dic q olim erãt x. vt ff. e. l. p interualla. & C. de iud. l. ꝓperandũ §. j. Sed illę corrigun tur p iſtã auth. Illud etiam idem ſpatium credimus augeri in reo. nam non debet &c. vt ff. de re. iu. l. nõ dẽt ff. de fer. l. fi. ſm Io. ſed dico grauari actorem, vt definitiua contra eum feratur, & ante lit. conteſt. vt j. eo §. ſi verò. & non dico in reo abſente ante litẽ conteſt. ſed ſi agatur realiter, in poſſeſ. rei petitæ mitter᷑ actor, vt C. de præſcrip. triginta annorum. l. ſi quis. ſi perſonaliter, pro menſura debiti, vt ff. de exhib. §. ſi verò etiã multa enim conceduntur reo, q actori non conceduntur. vt C de tempo. in integ. reſtitu. l. petendæ & ff de fer. l. fi. ſed omne quod licet actori &c. vt dictum eſt. & eſt ratio: quia durius debet adſtringi actor qui prouocat inuitum, vt ſup. prox. iniuſtè enim &c. Sed videtur etiam, q contra reum ferretur definitiua ſententia ante lit conteſtat. vt j. vt omnes obed. iudici. §. ſi verò. coll. v. Sed dic ibi quaſi conteſtat. lit. contradicendum: cum alius ei reſponderit.

& j. vt cũ de ap. cog. § ſed hoc plenè. Sed qro, an hoc caſu iudex poſſit hoc ſpaciũ minuere? Vr q nõ, vt ff. e. l. per interualla: cum ſit dilatio legalis. aliud aũt ſi ſit in iudiciali. vt C. de dila. l. j. Vel dic poſſe minui, vt ff. de iudi. l. nonnunquã.
i Preconum. hodie per tres nuncios ad domũ miſſos. nec clamat preco p plateas, quia &c. olim enim per edicta in albo poſita, vt hic continet᷑, ſm Ioan. Sed qualiter, cum ſemel eſſet ſcriptum in albo. iterum ſcribebatur? Rñd. forte alaphis triginta diebus delebatur, & iterũ ſcribebat᷑. Et not. q in hoc albo erant ſpecialia edicta, vt de his citationibus: qdam generalia, vt ea quæ dicuntur prętorum edicta, vt ff. de iuriſ. om. iudi. l. ſi quis id. In prin. Acc.
k Præſenti lege permittimus. Not. de legato principis licere citare per edicta. & ſic eſt contra. ff. de exhib. §. ſi vero quidam. ibi, nil facere valente. Sol. hic corrigit in his delegatis. Alij dicunt, q hæc ſ. n illam diſtinguit᷑, vt hic lite conteſtata non ante liceat Accu.
l Edictis. in albo.
m Initium. Not. initiũ litis fieri per conteſtati. ſ ſis C. de plus petit. l. j. & C. de iud. l. properandũ. & C. vbi de criminae agi opor. l. j. & faciunt ad ea quæ dixi. ff. de iuriſ. om. iud. l. & quia. in h. l.
n Libello. hic derogat. l. C. de eden. l. edita. quia neceſſe habet perſiſtere in veteri, vt hic: nec poteſt mutare libellum ſecundũm Azo etiam ante lit. cõteſt. ſed per illam licebat vſq; ad lit. conteſtatam. Acc.
o Pulſatus. coram ordinario.

Proſequi cogit᷑, qui ſemel voluit.

† Facit adhuc. §. c. poſtea. cũ gl. j. extra de dilat. & ex hoc § ſumitur auth. q eſt ſup l. conſentaneũ C. quo & qñ iudex. & incipit: q ſemel.

† vocatione. in ſcriptis.

† Facit ad hanc tex. gl. 1. poſt prin. c. j. extra de dila.

† Cõcor. c. relatum cũ gl. j. extra de offi. delega.

Per

aut precib. noſtrę oblatis clementię: iuſſio nr̃a ſup hoc prolata, ſiue ſcriptis, ſiue per mandata [a] iudici fuerit intimata, & ea aduerſario per eũ cognita: etiã ſic licebit pulſato ire ad cõpetentẽ [b] iudicem, & per eũ ſuũ aduerſarium ſimili modo vocare. vt ſi qdẽ ſui præſentiam actor fecerit, cã ſm legum ordinẽ examinata finem legitimũ ſortiatur. [c] Si vero propoſitis edictis vocatus ad iudicium venire, & ſuas intẽtiones aut p ſe aut per legitimum (ſicut dictũ eſt) procuratorẽ proponere noluerit: tunc & aliud [d] vnius [e] anni ſpaciũ ei concedimus: intra quod niſi ſuam intentionẽ fuerit proſecutus, damus licentiã iudici, & abſente aduerſario, partis permanentis [f] allegationes ſecundũ noſtras leges examinare: & veritate [g] ſubtilius requiſita, legitimã proferre [h] ſententiam.

Si verò intra prædictũ anni ſpacium venerit, & ſuas intẽtiones exercere voluerit: iubemus iudicẽ modis oibus expẽſas vel ſumptus quos pp litem pulſatus permanens in iudicio ſuſtinuerit, ante omnia exigere actorem, [i] & pulſato dare: & ſic actorem permanere, donec cauſa finẽ ſm leges accipiat. Nã ſi tãtummodo venerit, & expenſis ſiue ſumptibus datis ſolũ annale tempus interimere voluerit, & iterum à iudicio recedens, vſq; ad exitũ cãę nõ permãſerit: iubemus eum poſt prædictas [k] edictorum & annalis ſpacij obſeruatiões ab omni cadere actiõe [l] quam ſibi competere cõtra pulſatũ exiſtimabat. Deterior [m] nanq; †dolus eius agnoſcitur, q interruptam iterum litem deſeruit, quàm qui ſemel acceptã dereliquit. Legis aũt [n] priuilegio, [o] q nolentibus non imponit neceſſitatem proprias actiones mouere: illis tantũmodo vti concedimus, qui nullã ſm prædictos modos aduerſario mouerint quęſtionem. Hęc autem oĩa obtinere decernimus in cauſis, quę necdum vel iudiciali ſententia, vel amicabili conuentione, vel alia iuri cognita deciſione finitæ ſunt, Theodote parens cariſſime, atq; amantiſſime. Illuſtris itaque & magnifica auctoritas tua præſentem noſtri numinis legẽ in perpetuo valituram edictis in hac regia vrbe propoſitis, & præceptionibus in vniuerſis prouincijs ſub tua conſtitutis iuriſdictione directis faciat manifeſtam: vt omnes ea, quæ pro vtilitate eorum ſancimus à ſe cuſtodienda cognoſcant. Dat. IIII. Idus Septem. Conſtantino. Imperij Dn. Iuſtiniani PP. Auguſt. anno XV. Baſilio V.C. Conſu.

TITVLVS IX.

Nou. 116. De militibus.

VT NEQVE MILES neque fœderatus obſeruetur domui priuatæ, aut poſſeſſiõi alicuius.

---

a Per mandata. ſ. ſine ſcriptis, vt per nũcium.

b Competentem. ſ. eum qui delegauit, qñ eſt delegatus à ſimplici ordinario, vel ad iudicem cauſæ. Azo.

c Sortiat̃ p definitiuam. qn ambæ ſunt pſentes, ſi eſt lis cõteſtata, aliàs fieret vt diẽ. ĩ e. §. prox. vt diſtinguas reus vel actor ſit abſens. Acc.

d Aliud. ſic crucifixus eſt Chriſtus, & alij &c. ſic ĩ. vt de ſuis ſeu fu. in prin. colla. 5. nec enim hic aliud ſimile ſpaciũ præceſſerat.

e Vnius. propter triplex ſpacium 30. dierum, quod eſt ei datum inter edictũ & edictum.

f Permanentis. In præſenti.

g Et veritate. vt ſi habeat actor bonã cãm, nihilominus vincat redditis reo expẽſis. vt C. de iudi. l. ſancimus. & l. properandum. §. ſin autem ex geſtis. & ĩ. de iudi. §. oportet.

h Proferre. qñ lis ſit eſt conteſtata & cognitum de cã p probationes rei. aliàs qn ab obſeruatione iudicij ita abſolueret reũ ſm quoſdam. Tu autẽ breuiter mirabilia hic no. quia introducunt hic teſtes ante lit. conteſta. ſi reus vult in ſe onus probationis ſuſcipere. ſic ff. de proba. l. circa. Secundum. quia fertur definitiua ſententia ante lit. conteſta. ſic enim dicit, & veritate ſub ti &c. & hoc ſecundum M. & Ioan. Bul. contra, & dicebat legitimam ſententiam de miſſione in poſſ. & hoc qñ reus probat, vt dictum eſt aliàs ab obſeruatione iudicij ſit ei abſoluetur reus, vt C. de iudic. l. properandum. §. 1. Item tertium nouum no. q ampliatur numerus dierum, cum olim. x. hodie 30. ſm vt dix. ĩ. § prox. Item quartum quia actio ciuilium alitur inſtãtia: licet aliàs regulariter triennio duret ciuilis. vt dicet. ĩ. proxi. Quintum not. q cõtrahitur eiuſmodi erũ etiam actore abſente, vt poſſit definitiua dari, & hoc idem erat per. l. properandum. §. ſin autem reus. ſecus vt iure veteri, vt ff. de iudi. l. & poſt edictum. & eſt argu. pro hoc. ff. de regu. iur. l. non debet. Item ſextum not. quia cadit quis ab actione ſua propter procraſtinationes ſuas, & dilationes huiuſmodi. vt ĩ. proxi.

Sñia definitiua alĩ qñ ante liti cõteſt. fertur.

i Actorem. ſic C. de iudi. l. ſancimus & ĩ. de his, qui ingred. ad appell. §. quia igitur. ibi, expenſis modis omnibus &c. colla. quinta.

k Prædictas. i. iterũ de nouo faciendas. & ſic ſi bene computes, habes biennium & ſex menſes ſm lo. Vel dic, q loquitur de prædictis: & ſic habes annum tm̃ & tres menſes. quicquid tñ dicas, derogatur l. properandũ. q ſtatuit triannium nam vel intra biennium & ſex menſes vel intra annũ & tres menſes finitur hoc iudicium: & ſic & aliàs finitur per annũ: vt ſup. da hę & Fal. § illud. coll. 1. ſm Azo.

l Actione. nunquid ipſo iure? Rñderi poteſt & allegari quod dixi. ĩ. de triẽll. nup. §. 1. Et nota hic arg. contra variantes. ut ff. de procur. l. in cauſæ. in prin. ſed argu. contra. ff. de collat. bon. lege, nonnunquam.

m Deterior. No. deteriorem eſſe conditionem plures delinquentis. ſic & C. de ſeru. fu. l. quicunq. & ff. de re milit. l. 3. § ſi plures. & ff. de pœn. l. ſi quis aliquid.

n Legis autem. vt C. vt nemo inuit. agere vel ac.

o Priuilegio. ideſt priuilegijs.

†Conco. c. 2. cũ gl. fina. poſt me. extra de tenũ.

VT NEQVE MILES, NEQVE FOEDERATUS obſeruetur domui &c.

Cum

a Cum domini. Vtilitates. as neceſſitates.
b Quibus.ſ. militibus.
c Militant. C. locati. l. vlti.
d Reb.ſ. vt incontinentia Barbarorum refrenetur audacia & publicę res augeãtur: vt ſ. dixit.
e Eis.ſ. priuatis. Acc.
f Implentes.ſ. milites.
g Triginta dierum. arg cõtra.ſ. vt factæ no. conſti. §. vt antẽ. col 5. Sol. vt ibi.
h Obſeruauerint. i. obedierint.
i Optiones. ſimile. j. vt liceat matri & auię. §. quod autem. ſimile. C. de iu. fi. l. pe. ſimile. ff. de bon. damna. l. diuus. §. cũ quis. Acc.
k Reuertantur. i. reuerti faciant.

VT DIVINÆ iuſſio. &c.

l Noſtræ. Corrigẽdum. ſic j. vt fra. fil. col. 9. in prin. argu. j. qui. mo. nat effi. ſui §. tribus. col. 6.
m Nã præſenti. incipit conſtitutio. Acc. Iuſſio-

Nullum militẽ vel fœderatũ in domo vel propria poſſeſſione retinere præſumat. contra faciens ſua dignitate expellitur: & eius bona publicantur: milites militia priuãtur & etiam iudices negligentes decem libris auri puniuntur, & exilio traduntur. Ang.

Imp. Iuſti. Aug. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

CVM dñi Dei beneuolentia ad cuſtodiam noſtrorũ ſubiectorũ militarium rerũ incipit ordinatio. His.n. prouidentia Dei diſpoſitis, Barbarorũ quidẽ incõtinentia refrenatur, reipublicę verò res augentur. Et qm̃ aliqui proprię ſalutis pro nihilo facientes rõnem milites & fœderatos, qui debent ꝓ libertate reipubli. ꝯ inimicos certare, præſumunt ſubtrahere, & in priuatas ſuas occupare vtilitates: [a] præuidimus per p̄ſentem legem nr̃am oĩbus interdicere, vt nullũ decætero p̄ſumant militem in quocũq; relatum numero, aut fęderatum ſubtrahere, & in ſua domo aut in proprijs habere poſſesſionibus pro qbus [b] nos multos ſuſtinemus labores. exercentur.n.& militant, [c] vt cõibus vtiles ſint rebus. [d] Sint igitur oẽs ſcientes, qui milites, † aut fœderatos aliquos in ſuis hñt domibus aut poſſeſſionibus, aut qualitercunq; obſeruantes, & quaſdã eis [e] proprias implentes [f] vtilitates: ꝙ niſi intra 30. dierum [g] dilationem, cõputandorum ab inſinuatione per loca p̄ntis noſtræ diſpoſitionis, eos expulerint: ſubſtantię qdem hñtiũ eos, aut retinentium, publicationi ſubiectæ, fiſco applicabũtur, ipſi verò & dignitatibus & militijs quas hñt expellentur. milites verò & fœderati, qui eos poſt dilationem obſeruauerint, [h] non ſolum militia ſpoliabuntur, ſed ẽt vltima ſuſtinebunt ſupplicia. ſcientibus ẽt vniuſcuiuſq; prouincię iudicibus, quia ſi aliqui inueniant in locis, q̃ ſub his ſunt, exactoribus, aut conuictoribus aut pſonis aliquib. aut dominijs, aut poſſeſsionib. at qbuſlibet ꝓprijs vtilitatibus p̄manentes, & nõ celeriter iſtos cõprehẽderint, & ſupplicijs ſubdiderint, & milites qdem ad numeros ſuos tranſmittant, in quib. militant, fœderatos verò ad proprias optiones: [i] ipſi x. libr. auri pęnã exigentur, & inſup exilio tradent, vtpote nr̃as iuſſiones p̄ſumentes negligere. Nemo igitur neq; diuina quodã typo de hoc forſan facto, neq; p̄ceptis iudicũ vtatur: neq; aliqui noſtrorũ iudicum hmõi aliquos typos, aut p̄ceptiones iudicum ſuſcipiat: ſed cũ oĩ celeritate militantes quidem ad proprios numeros, fœderati verò ad ſuas optiones reuertant, [k] & pro cõibus certent rebus. Nullo.n. mõ decæterò concedimus noſtros milites aut fœderatos in qbuſdam omnino priuatis vtilitatibus occupari. Quæ igitur placuerunt nobis, & per p̄ntem manifeſtata ſunt legem, tua eminentia pręcognoſcens, in hac quidem feliciſſima ciuitate edictis ſm morẽ propoſitis, in prouincijs verò pręceptionib. deſtinatis omnibus manifeſta cõſtituere feſtinet. Dat. Idib. Apr. Conſtã. Imperij Dom. Iuſtin. perpetuò Auguſt. ann. XV. Baſilio V.C. Conſule.

† Cõcor. cum hoc. tex. 23. q. 5. p totã illam qõnẽ, & maximè, in c. militate.

TITVLVS II.

Nouella 114. Eius tantùm argumentum refertur in Scrimgeriana editione.

VT DIVINAE IVSSIONES ſubſcriptionem habeant glorioſiſſimi quæſtoris.

Nulla diuina iuſſio per aliquem iudicem recipiatur, niſi ſit ſub velata ſubſcriptione quæſtoris denotantis inter quos, & ad quem iudicem, & per quam perſonam directa fuerit, contra faciens pœna xx. librarum auri multatur. Angelus.

Imper. Iuſtinia. Auguſt. Theodoto ſacrorum prætoriorum præfecto.

NOſtræ ſerenitatis ſolicitudo remedijs inuigilat ſubiectorũ: nec ceſſamus inquirere, ſi quid ſit in noſtra repu. corrigendũ. [l] ideo nanq; † voluntarios labores appetimus, vt quietem alijs præparemus. Vnde ad vniuerſorum vtilitatem p̄tinere perſpeximus, ſi ſacras ẽt iuſſiones cũ cõpetenti iubeamus cautela procedere, ne aliquib. liceat eas pro ſua voluntate profiteri. Nam præſenti [m] lege decernimus. nullam

† Cõcor. ſup verbo gñali, in c. bonę memorię extra de poſtu. p̄l. & in gl j. in proœ. decr. circa fi. & dicit impator ſ c. eccleſia veſtra. in glo. ſuper verbo, vigilijs. ex̃ de elec. & in c. cũ inſtantia. in gl. i ex̃ de cenſi.

nullam diuinam iuſſionem [a] neq; per viri magnifici quæſtoris adiutores, neque per aliam cuiuſlibet militiæ, aut dignitatis, aut officij perſonam, cuicunque iudici [b] confectam, à quolibet ſuſcipi cognitore, cui magnifici viri quæſtoris [c] annotatio ſubiecta non fuerit, qua contineatur [d] & inter quos, & ad quem iudicem, vel per quam fuerit directa perſonam: quatenus omni poſthac ambiguitate ſubmota, nulla cuilibet excuſationis relinquatur occaſio: ſcientibus iudicibus, vel adminiſtratoribus vniuerſis, quòd ſi in quolibet negotio ſacram ſuſceperint iuſſionem, niſi cui quæſtoris viri magnificentiſſimi fuerit ſubiecta annotatio, multa viginti librarum auri, & officium eorū ſimili pœna plectetur: quibus [e] iubemus, ſi qua talis iuſſio ad eos peruenerit, mox ad prædictū virum magnificum quæſtorem referre, aut cum illo qui hæc ingerit, deſtinare: vt in eum vindicta procedat, quam in falſarios iura noſtra cōſtituerunt, Theodote parens chariſſime, atque amantiſſime. Quam legem perpetuo valituram celſitudo tua ad vniuerſorum faciat peruenire notitiam.

TITVLVS XI.

Nouel. 113.

IN MEDIO LItis non fieri ſacras formas, aut ſacras iuſſiones: ſed ſecundum antiquas leges generales lites decidi.

Iudex de cauſa cognoſcens, iudicare & procedere in ea debet ſecundum legem, non ſecundum ſacras formas, & iuſſiones lite pendente emanantes: & ſententia principis in ſcriptis lata non poteſt ab aliquo retractari. Angelus.

Imperator Iuſtinia. Auguſt. Theodoto ſacrorum prætoriorum præfecto.

OMnia ſecundum noſtras leges agi volentes, & harum virtutem ſeruari ſtudentes, perſpeximus præſentem ſcribere legem ad ipſarum legum obſeruationem. Agnouimus enim quoniam quidam iudicum volentes eis, qui cauſas dicunt, tergiuerſari, & celare ſuas feſtinantes dilationes, excuſant ſe frequenter, dicentes quòd ſacræ formæ, aut ſacræ iuſſiones, aut diſpoſitiones ſpectabilium noſtrorum referendariorum inſinuatæ eis ſunt, tanquam diſponentes [f] quemadmodum oporteat negotium examinari, aut iudicari. Et propterea ſancimus, vt dum lis examinatur, ſiue in pecuniarijs, ſiue in criminalibus, aut aliis quibuſcunque emergentibus cauſis apud iudices, ſiue hic, ſiue in prouincijs, neque pragmaticum typum, [g] neque aliam præſcriptionem, [h] neque ſacram noſtram quamlibet ex ſcripto aut non ſcripto iuſſionem, aut diſpoſitionem [i] in hac regia ciuitate ſpectabilium noſtrorum referendariorum, aut alterius cuiuſlibet, diſponentem eos quomodo decet inchoatum examinare, aut iudicare negotium: [k] inſinuare iudicantibus, aut inſinuatam valere: ſed ſecundum generales noſtras leges cauſas examinari & decidi. Quod enim in legum poſitum eſt poteſtate, non egebit aliqua [l] extrinſecus diſpoſitione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem [m] iam dictum, aut antequam hoc principium ſumat, perſpeximus nos hoc per proprium noſtrum iudicium [n] diſponere & dicere: hoc nequaquam alterius iudicis egebit iudicio. Sicut enim à nobis ſacrum (ſicuti dictum [o] eſt) iudicium diſpoſita, aut decisa, non egebunt aliorum examinatione, aut iudicio, aut retractatione aliqua: ſic nos (quibus Deus † ſanciendi poteſtatem donauit) ſi aliquod iudicium in quolibet negotio protulerimus, non alij iudici hoc committimus, ſiue per formas, ſiue per diſpoſitiones ſpectabilium noſtrorum referendariorum, aut alterius cuiuslibet, quomodo conuenit hoc negotium examinari, aut iudicari: vtpote, quia à nobis ſemel iudicatum eſt, valeat:

† Facit ad hoc 25 q. 2. imperiali &c. vbi de hoc late tractatur.

[a] Iuſſionem, i. priuilegium in quo aliquid iubet vel cōcedit in fauorem, in cōnfuſionibus cauſarum forte eſt aliud, vt obſeruari in curijs videmus. Azo.
[b] Iudici. i. ad quemcunque iudicem. Ac.
[c] Quæſtoris, qui tribus modis dr, vel à quærendo, de quo non loquitur hic, vt credo, vel qui legendis principalibus libris vacat, de quo forte hic loquitur, tertio qui præeſt capitalibus cauſis ad ferendas, vel legendas ſententias: de quo forte hic loquitur, vt ff. de off. quæſto. l. 1. § fi. & ff. de ori. iur. l. 2. § dein de cum ærariū. & §. quia diximus. Acc.
[d] Contineatur. ex hoc § ſumitur quod eſt C. de diuer. reſcri. l. fi. § fina.
[e] Quibus iubemus. ſ. iudicibus.

IN MEDIO LItis non fieri &c.

[f] OMnia. Diſponentes. ſ. nos per dictas iuſſiones.
[g] Pragmaticū typū. i. chartulam quam ſcribebant quid faciendum ſit. Acc.
[h] Præſcriptionē. aſ. deſcriptionem. Acc.
[i] Diſpoſitionē. quam nos volumus, q; noſtræ ll. voluē. vt Ṡ. de iud. § oēs aūt. coll. 6. ſic ff. ad Turp. l. 2. § 1. ibi, pœnæ vero p ſe &c. Et ſic no. q; nō licet ſupplicare lite pendente, vt hic, & C. vt lit. pen. l. 1. & 2. & facit. C. ſi § tua vel vti pu. l. 6. Acc.
[k] Negotium. ſ. relatum. Acc.
[l] Aliqua ſ. nobis impetratoribus.
[m] Apud iudicem. ita neq; iudicanda ab alijs aliorum doctrina. Azo.
[n] Iudicium. ſ. ſnīa.
[o] Dictum. Ideſt inchoatum, aut antiquatum.

Lite pendente ſupplicare nō licet.

valeat: a his videlicet tenentibus quando ſcripta talis aliqua noſtra procedit ſententia. Si verò aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege: nunciet ad noſtram poteſtatem, & à nobis expectet cauſæ ſcriptam declarationem b aut interpretationem, & ſecundum eam decidat litem. Si vero dũ cauſa dicitur pragmatica noſtra forma, aut diſpoſitio ſpectabilium noſtrorum referendariorum, c aut alterius cuiuslibet, aut aliud aliquid horum quæ dicta ſunt omnium, iudicantibus inſinuetur, ordinans in his examinationem, aut ſententiam: iubemus iudicem quidem omninò non reſpicere: † ſed his vacantibus, & nullam penitus habentibus virtutem, ſecundum generales noſtras leges cauſam examinare, & legitimo fini contradere. Si autem hoc non cuſtodierit iudex, decem librarũ auri eum ſubiacere pœnæ: vt etiam aliam noſtrã maiorem indignationem expectet: eidem pœnæ ſubiecto & eo qui p̃ſumet talem aliquam dictare formam, & miniſtrantibus ei, & talem aliquam diſpoſitionem facientibus ſpectabilibus noſtris referendarijs. Et hæc dicimus ſiue ex ſacra noſtra ſanctione d iudicare quiſpiam deputatus eſt, ſiue ex præcepto iudiciali, ſiue ſecundum arbitrium, aut compromiſſariorum ſchema quæſtionem audit, ſiue ſcripto, ſiue ſine litteris. Sed vel ſi quis iudicum propriam deſpiciens ſalutem, ex aliquo tali præſumpſerit ſententiam proferre: hanc ita infirmam eſſe volumus, vt neque appellatione indigeat, neque ex compromiſſo inferatur pœna. Nos.n. omnes iudices ſecundũ generales noſtras leges examinationes & ſententias ferre e volumus. Illud quoque indubitatum erit, quia neque iudicialis quælibet valebit iuſſio extra quod ordinatũ eſt hac noſtra lege. Super hoc f autem & illud iudicet noſſe opus eſt, quia competens eſt eos & quę adhuc & nunc mouẽtur quæſtiones, ſecundũ generales determinare leges, g vel ſi quiſpiam præceſſit impetrans ſanctionem diſponentem iudicantis examinationem, aut ſententiam. ei enim qui tale aliquid impetrauit iam, ſententiamq́ue definitiuam nondum promeruit, nihil ex ijs quæ impetrauit prodeſſe volumus. Si enim ſemel peruenit ſententia definitiua data: nequaquam h hanc ex noſtra hac perſcrutari lege iubemus: licet appellatio ſubſecuta ſit, aut retractationis i eſt aliqua ſpecies contra ſententiam. Eam autem k iuſſionem, quæ non diſponit quidem iudicantem, aut iudicare futurum, quomodo oporteat quæſtionem fieri, aut iudicium inferri: cauſam verò l fini ſtudioſè tradi legitimo m vult: aut actorum imponet editionem, aut iudicem coget legitimam proferre ſententiam, aut ſimul alium iudicem ſecundum noſtras præſtitutas leges & fieri, & valere, & ſcripto, & ſine ſcriptura non prohibemus. Vt autem omnes noſtri ſubiecti, & maximè qui litibus atteruntur, noſtram pro ſe nouerint prouidentiam, & nullus hanc ſacram noſtram circumueniat legem, neque ignorãtiam in ea proponat: ſancimus in vnoquoque negotio initium apud iudicem accipere ex prooemijs n mox, & ante ipſam perſonarum firmationem inſcribi eam, & monumẽtorum fieri partem. ſic enim geſtis præfulgens prohibebit ea quæ præter eius virtutem teneantur circa eam, & circa ipſam forſan perſonarum firmationem: & præuaricari eã

a A nullo valeat, vt ff. qui. ap. nõ licet l. j. §. reſpon. & ff. de min. l. minor. §. reſp. & de arbi. l. nam magiſtratus, & ad Trebell. l. ille. §. tempeſtiuum.

b Declarationem. vt ſupra de iudi. §. ſi & C. de legi. & cõ. l. cum de nouo. & ff. de iud. l. eum. §. j. Et no. q̃ etiam principia ſententia debet eſſe ſcripta, ſicut & cuiuslibet alterius vt C. de ſen. ex breui. reci. l. fin. Acc.

c Referendariorum, ideſt facta à referendarijs voluntate principis. Acc.

d Sanctione. aliàs functione. Acc.

e Ferre. ideſt facere.

f Super hoc, q̃d addit prædicta hic §. cũ dicat ſuper hoc? Reſpon. hic dicit de cauſis quæ pendebãt tempore huius l. quibus pendentibus ſimiliter dicit ſupplicationem vel impetrationem non tenere. Et ſic no. leges ad præterita trahi, & ad præſentia: quia hoc cauetur, vt C. de leg. & con. l. leges & conſtitutiones.

† Cõcor. cum hoc tex. c. cauſam quæ, cum glo. ſuper verbo, cõmitimus. extra de teſti. Leges ad præterita aliquãdo trahunť.

g Leges, leges dico diſponentes iudicantis examinationem, aut ſentẽtia. vel pro etiam ſi quiſpiã præceſſit impetrans ſanctionẽ. etenim &c.

h Nequaquã hanc. ſnīam definitiuam.

i Aut retractationis. forte ratione minoris ætatis ſeu ſupplicationis. Al. adeo etiam, vt ſi poſt ſententiam fiat lex noua, non valeat, vt j. ut prox. in princip.

k Eam autem. ſic conſtrue, & habebis ſenſum, eam autem iuſſionẽ, quæ diſponit quidem iudicantem. aut iudicare futurum quæſtionem, quomodo oportet fieri: aut tempore, quo modo oporteat iudicium inferri.

l Cauſam vero. vero, pro ſed.

m Legitima. quaſi dicat, illa iuſſio non valet, quæ diſponit quomodo iudicet; ſed illa ſic, quæ vult iudicium cito finiri. Et ſic nota, q̃ quatuor caſibus hic ſupplicat lite pendẽte. Primus, vt iudicium procedat. Secundus, vt acta edantur. Tertius, vt ſententiã det iudex. quod eſt idẽ quaſi prim⁹ modus. differt autem, quia in tertio non reſtabat niſi ſententia. in prima & media cauſa facienda erat adhuc Quartus, vt aſſocietur iudex, aliàs nõ ſupplicatur lite pendente, vt hic, & C. vt lit. pen. l. ij.

n Ex prooemijs. quæ ſunt

quæ ſunt huiuſmodi procemia? Rň. an hi domini qui ſunt. Item ſcribunt quidam: hic incipit ck talis. item libellus cum parte ſubſcriptione. Item citatio & ſimilia quæ quaſi procemia ſunt. & poſt hoc debet hæc lex ſcribi, vt ſit pars monumentorũ hue actorũ. Tertio ſcribit confirmatio perſonarũ. Ć ſatiſdationis iudicio ſiſti. Sed vt. q. ſtatim poſt prædicta procmia debeat fieri ꝓſonarũ cõfirmatio: vt ſ. de exhi. §. ſancimus & §. illud vero. co. c. Rň. illa ſ'n hac intelligitur. ſed hæc hodie non ſcribit'. cum ſatis certa ſit.

c Secundum quas. no. Imperatorem ſuſcipere imperium, vt ſecũdũ leges iudicet. ſic. C. de leg. & con. l. digna. & not. ſ. eo. §. 1. ibi quod enim in legem &c.

VT CVM DE appel. &c.

b Poſtea & ſic ad præterita referat' negotia: vt ſ. e. 1. th. in ſi. qđ eſt mirabile. Azo.

c Et de aliis capitulis. ſ. quæ ſunt quatuor. nam quinque principales partes habet hæc conſtitutio. licet multa incidenter aliás dicat: vt dici & ſum proſecutus in ſumma huius tituli.

d Eruenit. Perſpeximus, circa illã tacitã quæſtionem.

e Sententiæ. hoc qđ poſt ſententiam.

f Relationes. hoc qđ poſt relationem ante reſponſionem, quæ expectanda non eſt: vt hic. & ſ. vt iudi. non expe. ſacrex iuſ. § ſi. colla. ix. & C. de ap. l. iubemus. § ſina. & ſ. de iudi. §. pe coll. vj.

Lex futurũ tẽpus reſpicit. r Referentem. Not leges ad futura nũ tempora trahi, vt & ſ. de nup. in ſi col. 4. & ſ. de reſt. & ea, quę pa. §. hoc igitur, & ſ. de hæc ab inteſta. §. ſin col. ie. & vt factæ no. conſti. coll. §. ſed cum dicat hic non trahi ad præterita etiam ſi hoc dicatur eſt contra. C. de vſu. l. pe. & C. de legi. & conſti. l. leges & conſtitutiones. & ff. de leg & ſena. l. non eſt nouum. Sol. hoc ſpeciale. vel dic trahit' ad præterita. ſ. facta in quibus iudicium non eſt inchoatum: ſecus ſi ſit inchoatũ. vt hic. Se

nitẽtib. ꝑ multa interminata refrenabit à talibus eos ꝓſumptionib. ꝓprijs tẽpus non ſinet fieri pœnis. Vt. n. iniqtatem ſimul & iniuſtitiam per omnia expellamus: ꝓpterea pñtem poſuimus legem, vndiq; eam, & per eam alias cautas & incircumueniendas cuſtodientes reipublicæ leges, ſcđm quas [c] & nos ipſi imperiũ, qđ Deo dãte ſuſcepimus, cuſtodire, nřamque rempublicam ab his legib. muniri ſemꝑ optamus. Quæ igitur placuerũt nobis, & ꝑ hãc ſacrã declarata ſunt legẽ, tua celſitudo ſeruare qdẽ ſtudeat: oib. aũt palam faciat, ꝓponẽs qdẽ eam in hac feliciſſima ciuitate, ꝑceptis aũt ſolẽnib. vtens ad ꝓuinciarum ꝓſides: vt oẽs ſciãt eã quã ſuꝑ eos habemus ꝓuidentiã. Da. X. Calend. Decemb. CP. Dn. Iuſti. PP. Aug. Anno. XV. Baſilio. V. C. Coſ.

TITVLVS XII.

Nouel. 115. q̃ vt in Græcis editionib. notatũ reperitur, ſex habet capitula.

VT CVM DE APpellatione cognoſcit, ſcđm illas leges debeat iudicari, quæ tpe latæ ſñiæ obtinebant: non ſcđm eas quę poſtea [b] promulgatę ſũt: & de alijs capitulis. [c]

In cauſa appellationis debet ferri ſententia ſecundum legem quæ vigebat tempore ſententiæ primæ, non ſecundũ eam q̃ poſt latam ſententiam noviter emanauerit, etiam ſi in lege noviter emanata dictum fuerit, quòd protrahatur ad præterita. Aug.

Imperator Iuſti. Aug. Theodoto Orientaliũ ſacrorũ prętoriorũ pręfec.

PRAEFATIO.

Peruenit ad ſciẽtiam noſtræ ſerenitatis, ꝙ cũ inter Euſtathiũ virum reuerendiſſimum Tholonæ † ciuitatis Epiſcopum, & Piſtum diaconum eccleſiæ Telmiſſenſis fuiſſet cauſa commota, proceſſit à rectore prouinciæ difinitiua ſñia contra quam appellatio eſt porrecta. Iudices igitur apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes ad noſtram clementiam retulerunt, an ſecũdum leges quæ obtinebant, quando proceſſit definitiua ſñia, an ſcđm tenorem illius legis q̃ poſt definitiuã ſñiam, à nobis ꝓmulgata eſt, eãdem cãm examinare deberẽt. Nos itaque iuſtum eſſe perſpeximus, [d] ſecundum leges quæ obtinebant tempore latæ ſñiæ, [e] prædictam appellationis cauſam examinari, & terminum ſcđm ipſas accipere. Præuidimus autẽ & poſt hanc ſi quandoque dubitatio talis emerſerit, eam ſimili ordine terminare.

CAP. I. Vt cauſæ appellationum dirimantur ex ijs legibus quæ tempore latæ ſententiæ obtinebant.

Ideoque ſancimus, ſi quãdo de aliqua cauſa proceſſerit definitiua ſñia, & prouocatio fuerit ſubſecuta. appellationis examinatores ſecũdũ leges q̃ tpe definitiuæ ſñiæ obtineãt, terminũ dare negotio: hoc eodem videlicet obſeruando & in retractãdis ampliſſimę prætorianæ ſententijs, & in ſuggeſtionibus iudicum, quando vtræque partes omnibus allegationibus ſuis renunciauerint, & iudices ꝑ ſuas relationes, [f] quid diſponi debeat, interrogauerint. In oĩbus enim prædictis caſib. illas leges à cognitorib. ſeruari decernimus, q̃ tpe ſñiæ, aut certæ relationis obtinebũt: tametſi contingerit poſtea legem promulgari noui aliqd diſponentẽ, & tenorem ſuum ad præterita quoque negotia referentem. [g]

CAP. II. De his qui poſt renunciationẽ aduerſariorum ſe allegationes hẽre dicunt.

Poſtquam vna pars renuntiauerit allegationibus: alia cogi debet intra triginta dies proponere quicquid velit & ſi hoc non fecerit, ad omnem eius malitiam ſuperandã duo mẽſes dari debẽt: quib. elapſis iudex debet ferre ſñiam legibus conſonãtem. Aug.

SED & hoc † præſenti addimus ſanctioni.

† Tõ eſt in Græco Tlos aũt ciuitas Lyciæ numerat' à Plinio, vt & Telmiſſus li. 5. ca. 27. contuus.

† Ex hoc ſumpta eſt auth. q̃ eſt ſup l. iudices. C. de iudi. & inci pit. iubemus, vt quando.

a Snis allegationibus renunciare. valet hic renunciatio propter allegationes iuris. & propter instrumenta. sed propter testes forte ne producantur. non valet: vt supra de testi. §. quia vero multi. colla. vij. sed sola scientia testificatorum.

plementum. vt C. de inoffi testã. l. omnimodo & l. scimus. & de tei vao. actio. §. videamus. Vel dic, quod prædicta iura loquantur, quando non faciebat testam͂, sed codicillos. hic quando solenniter testabatur. vnde iure institutionis sibi vel alijs debet relinquere. Tertij dicunt hanc intel. igitur secundum illas: & legunt sic litteram istam, nec, pro non: & dic si, id est quibuis per quamlibet donat. vel legati, vel fideicõmissi, vel alio quocunq; modo dedit debitã portionẽ: & assume, non licet exhæredare dico, nisi forsan &c. Prima verior, videtur, vt corrigantur.

ni. Quia inter litigatores aliquando contingit, vnam quidem partẽ suis allegationibus renunciare, a aliam verò scientem se malas causas habere, post cognitionalia certamina, & dilationes quas probationum causa leges concedunt, nolle confiteri allegationes b sibi sufficere, ne cito causæ qualitas agnoscatur iubemus, vt quando vna pars allegationibus renunciauerit, alia verò pars dixerit se habere aliquid, quod proponat: c iudex negotij modis omnibus eam partem quæ vtitur dilatione, d compellat intra triginta dies postquam altera pars renunciauerit, quicquid velit, sine aliqua intermissione proponere, quod si non fecerit, tunc ad eius malitiam conuincẽdam † alius vnus mensis indulgeatur a iudice. Si verò & sic distulerit, alterius vnius mensis ei dilatio præbeatur. e ita vt si vsque ad prædictos três menses, quos litigatoribus protrahentibus concessimus, suas non proposuerit allegationes: tunc cognitor causæ non amplius expectans, modis omnibus proferat sententiam legibus consonantem: vel si voluerit, referat. ne litigatoribus malè certantibus liceat causarum exitum vltra protrahere.

CAP. III. Quæ sunt iustæ exhæredationis liberorum causæ.

Parenti non licet liberos præterire vel exhæredare, etiam si legitimam eis reliquerit portionem: nisi iure institutionis eis reliquerit: vel nisi ingrati probentur expresè in ingratitudine in testamento apparente: quæ causæ ingratitudinis per ordinem enumerantur. Bartolus.

Aliud quoque † capitulum præsenti legi addẽdum esse perspeximus. Sancimus igitur non licere penitus patri vel matri, auo vel auiæ, proauo vel proauiæ suum filium vel filiam vel ceteros liberos præterire, f aut exhæredes in suo facere testamento, nec si per quamlibet donationem, vel legatum, vel fideicõmissum, vel alium quemcunque modum eis dederit legibus debitam portionem: nisi forsan probabuntur ingrati, & ipsas nominatim g ingratitudinis causas parentes suo inseruerint testamento. Sed quia causas ex quibus ingrati liberi debeãt iudicari, in diuersis legibus dispersas, & non apertè declaratas inuenimus: quarum aliquæ nec dignæ nobis ad ingratitudinem visæ sunt, aliquæ vero, cum essent dignæ, prætermissæ sunt ideo necessarium esse perspeximus, eas nominatim presenti lege comprehendere: vt præter ipsas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in huius constitu-

b Allegationes. quæ & in iure, & in facto & in probationib. accipi possunt, vt ff. de ritu nupt. l. si quis tutor. & C. si ex fal. alleg. l. 1. & 2. & C de aduoca. diuer. iudi. l. laudabile. §. quoties. Acc.

c Proponat. iudice interrogante an aliquid noui addere velit. vt C de iudi. l. iudices. & hinc sumitur authen. quæ est ibi.

d Dilatione. prima, vel vltima.

e Præbeatur. imò vsque semel tantum, vel ad plus bis. vt ff. de fer. l. vltima, contra. Sol. hic non loquitur de dilatione quæ datur præsenti, sed de quodã spacio quod datur absenti, vt alleget. & eodẽ modo opponi potest de eo quod est iu. de litig. §. omnem. vbi tria edicta, & per quolibet dies triginta dantur. Vel dic speciale hic, quando per allegationes petitur, vt argu. ff. quibus ex causis. l. ait prætor. § fin. & l. 2.

† Cõcor. ea. prout nobis. cũ glo. super verb. conuincẽda. extra de dolo & contu.

f Præterire. aliàs præterlire. præteritio ad lineã fœmineam, exhæredatio ad masculinam. sic insti. de exhæred. lib. §. mater & quod subijcit nec si per quamlibet donationẽ &c. no. quod oportet iure insti. aliquid filio relinq. nec sufficit iure legati. & sic corriguntur hic iura antiqua. ff. de inofficioso testã l. Papinianus. §. si quis mortis. contra insti. de inofficioso testã. § pe. cõtra, supra de mon § si vero filios. contra, & i. de triente & semi. §. j. cõtra. & si qua sũt similia, quibus dicitur, quod si sufficit quoquo relicti titulo relinquere. sic ergo in minimo facta institutio excludit querelã: vt i. eo. §. cæterũ, & agitur ad sup-

g Nominatim. hic probat secundum M. quod hodie querela cesset, nisi inter fratres turpibus personis institutes, vt instit. de inof. testã. § j. hoc modo: pater tenetur causam exprimere. vt hic. & hæres probare, vt C. de inof. testã. l. omnimodo. syllogiza ergo sic. aut pater fecit testam͂. aut non. si non, succedit filius ab intestato, vt i. de hæredib. ab intestato. § j. & cessat querela. si vero fecit, aut inseruit causam, aut non, si non, ipso iure non valet, vt hic. si verò inseruit, aut eam probat hæres, & tunc repellitur filius, & nihil habet. vt i. de immen. donatio. in fine. & sic cessat querela. aut non probat & tunc testam͂ pro nõ validũ est, & ab intestato succedet, vt i. §. siue igitur. & sic cessat semper querela. quare M. non posuit vnam authenticam in C. de inofficioso testamento. & instit. eo. dicentem quod hodie cessat querela &c. & sic oẽs tituli de inoffi. testã sunt correcti. Sed dic prædicta vera, nisi in vltimo casu. nã si inseruit causam, & hæres nõ probat: tunc quo iure admittitur filius, nisi per querelam: & sic cessant prædicta. Item not. quòd Pla. dicit hanc authenticam superfluam per leg. instit. de exhære. lib. §. nostra. sed est

† Ex hoc §. sumpta est auth. quæ est sag le. maximũ vitiũ. C. de lib. præte. vel exhæred. & incipit. nõ licet. Et cõcor. cum hoc text. gl. in c. Raynutius. sup verb. relinquens extra de testa. & vlti. voluntat.

ſionis ſerie continentur. Cauſas † autem iuſtas īgratitudinis has eſſe decernimus. a Si quis parentibus ſuis manus intulerit: b ſi grauem c & inhoneſtam iniuriam eis ingeſſerit: ſi eos in criminalibus d cauſis accuſauerit, quæ nō ſunt aduerſus principem, ſiue rempublicam. ſi cum maleficis e hominibus vt maleficus verſatur: vel vitæ f parentum ſuorū per venenum aut alio modo inſidiari tentauerit: ſi nouercæ ſuæ, g aut concubinæ patris filius † ſeſe immiſcuerit. ſi delator h contra parentes filius extiterit, & per ſuam delationē grauia eos diſpendia fecerit ſuſtinere. ſi quemlibet i de prædictis parentibus incluſum eſſe cōtigerit, & liberi qui poſſunt ab inteſtato ad eius ſucceſſionem venire, k petiti ab eo vel vnus ex his in ſua eum noluerit fide iuſſione ſuſcipere, vel ꝓ perſona, vel pro debito, in quantum eſſe qui petitur probatur idoneus. hoc tamen quod de fide iuſſione cenſuimus, ad maſculos tantummodo liberos volumus pertinere. Si conuictus l fuerit aliquis liberorum ex eo quia prohibuerit parentes ſuos condere teſtamentum: vt ſi quidem poſtea facere potuerint teſtamentum, ſit eis pro tali cauſa ſiuum exhæredandi licentia. m Si autem i ipſa prohibitione ſine teſtamento aliquis ex parentibus deceſſerit, & alij ſiue qui ab inteſtato ad hæreditatem defuncti, aut cum ipſo filio n qui teſtamentum fieri prohibuit, aut poſt illum vocantur, ſiue illi quos hæredes, aut legatarios habere volebat, vel qui læſionem aliquā ex prohibitione teſtamenti ſuſtinuerūt, hoc ipſum approbauerint: ſecundū alias leges o ſuper hoc poſitas talia negotia terminentur. Si præter voluntatem p parentum inter arenarios vel mimos ſeſe filius ſociauerit, & in hac profeſſione permanſerit: niſi forſitan etiam parentes eiuſdem profeſſionis q fuerint. Si alicui r ex prædictis parentibus volenti ſuæ filiæ vel nepti maritum dare, & dotem ſecundum vires ſubſtantiæ ſuæ pro ea præſtare, illa non conſenſerit, ſed luxurioſam degere vitam elegerit. Si verò † vſq; ad xxv. s annorum ætatem peruenerit filia, & parentes diſtulerint eam marito copulare, & forſitan ex hoc contigerit in ſuum corpus eam peccare, aut ſine conſenſu parentum marito ſe, libero tamen coniungere: hoc ad ingratitudinem filiæ nolumus imputari: quia non ſua culpa, ſed parentum id commiſiſſe cognoſcitur.

Filij furioſi, ſi curam eius neglexerint, à patre ſanæ mentis effecto exhæredari poſſunt. extranei verò, qui denunciatione in ſcriptis facta filijs mandant, quòd curam de patre habeant furioſo, & eis negligentibus curam & diligentiam furioſo exhibuit, ad ſucceſſionem eius admittitur: teſtamento quò ad ſucceſſionem euacuato: quò ad alia cunćta capitula in ſua firmitate manente. Bartolus.

Si quis † de prædictis t parentibus furioſus fuerit, & eius liberi vel quidam ex his, aut liberis ei non exiſtentibus, alij eius cognati, qui ab inteſtato ad eius hæreditatem vocantur, obſequium ei, & curam competentem non præbuerint: ſi quidem a tali

† Contra ad hoc §. gl. vltima poſt med. in c. vlti. ibi, ſic & pp ingratitudinē. ex. de poſtula. præla. &c. Raymundus in dicta glo. ſuper verb. Trebellia ad.in prin. extra. de teſta.

est falſum: quia ibi non dicit de cauſa in ſecūda: ſed hic dicit. Accur.

a Hæc eſt decretum. & sūt xiiij. vt ſeq. vſq. ad § illd. quia ſūt & c. q͂ quibus pr a filio exhæredatur, ubi ſepte. vt j. eo. §. & ſi quidem. vſque ad §. ſi talis. ac illæ, quibus frater ex hæredat fratrem, ſi turpi perſona inſtituta. ſunt tres, vt j de nupt. collat. iiij. §. in grauitudinem. ſed ſi non turpi. tunc ſemper ceſſat querela, vt C. de inoffi teſta. l. fratres & inſtitu. de inoffi. teſta. § j.

b Intulerit. hæc eſt prima

c Si grauem. hæc eſt ſecunda.

d In criminalibus. hæc eſt tertia. Accur.

e Si cum maleficis. hæc eſt quarta. Acc.

f Vel vitæ. hæc eſt quinta. Accur.

g Si nouercæ ſuæ. hæc eſt ſexta.

h Si delator. hæc eſt ſeptima.

i Si quemlibet. hæc eſt octaua. Accur.

k Venire nam fœminæ impediūtur fideiubere per Velleianum, vt ff. ad Velleia. l. j. & 2.

l Si conuictus. hæc nona. Accur.

m Licentia. ſic & e contra, vt j. e. §. & q̄d de ea.

n Filio. qa ſunt fratres eius, qui nō prohibuerunt. Accu.

o Leges. quæ dicunt vt prohibenti actiones [illegible] denegari: & ſiſcꝰ ſua portio deferatur. vt ff. ſi quis ali. teſta. pro. l. j. in princ. & C. ſi quis ali. teſta. pro. l. 2. alijs verò quibus aliqd ſit relictum, non nocet quo minꝰ percipiat. ſi ne ſingulariter. vt ff. ſi quis ali. teſt. prohi. l. j. §. ſed ſi legatum. ſiue vniuerſaliter, vt ff. ad Trebellia. l. iij. §. fin. & ff. ſi quis ali. teſt. pro. l. 2. §. fi. nam [illegible] factum alij [illegible] etiam fratri vt ff. ſi quis ali. teſt. pro. l. [illegible] doio §. j. hodie

† Dictio filiꝰ, q̄d leſione laciat nō video. quā ꝑ dictionē. pſtis. ſatis exprimatur.

... aſt, quod plus, eſt in duplū tenetur, q pro hibuit, vt j. vt nul. iudi. §. & hoc peruenit. Et ſic not. teneri impedientem. & ad hoc facit. ff. de eo ꝑ quē factū erit l. ex hoc. & de condi. cau. da. l. iij. §. fina. & de legat. ij. l. Lucius §. Sempronia.

p Præter voluntatē. hæc decima ē cauſa.

q Profeſſionis. n. : nā niſi Iudæꝰ iudæo. nil Catilina Cethego. & nil doloſus doloſo: vt ff. de dolo l. n duo & C. de hæret. l. q̄n. & C. de inoffi. teſt. l. in arenam. Accur.

r Si alicui. hæc eſt vndecima & facit. C. de inof. teſt. l. filiam.

s Vſque ad xxv. ergo ecōtra ſi fuerit minor, & peccat in ſuū corpus iuſta eſt exhæredationis cauſa: vel ēt maior, ſi copulet ſe ſeruo. arg. ff. de offic. eius cui man. eſt iurid. l. j. ibi. huius rei, &c & j. pzi. §. ibi, libero &c. Accur.

t Si quis de prædictis. hęc eſt xij. hęc eadem ſeruantur in filijs. vt j. eo. §. ſiue igitur. ibi, ſi liberis, vel vno &c.

Teſtamen-

† vt hoc tex. vſq. eſt authē. q̄ eſt ſup. l. ſi filiam ſuā. C. de inoffi. teſta & incipit, ſed ſi poſt.

† Facit ad hūc § gl. in c. inter dilectos. ſuper verbo, acceſſorio. l ſi. ex. de fide inſtru. q̄ gl. in ſuo fine facit mentionē iſtius §.

à tali ſanatus fuerit infirmitate, erit ei poteſtas vtrum velit negligentem filium, vel filios, aut cognatos, ingratum vel ingratos in ſuo ſcribere teſtamento. [a] Si autem aliquo furoris morbo eũ detentum extraneus aliquis viderit à ſuis neglectum liberis, vel cognatis, aut alijs ab eo ſcriptis [b] hæredibus, & pro miſericordia voluerit eũ procurare; damus ei licẽtiam atteſtationem eis, qui ab inteſtato, vel ex teſtamento iam facto ad furioſi hæreditatem vocantur, ſcriptis dirigere, vt eum procurare feſtinent. Si autem poſt huiuſmodi atteſtationẽ neglexerint, & extraneus in ſuam domum furioſum ſuſceptum ſumptibus proprijs vſque ad finem vitæ ipſius procuraſſe monſtratus fuerit eum, qui obſequium ac diligẽtiam furioſo exhibuit, licet extraneus ſit, ad eius ſucceſſionem peruenire decernimus, euacuata inſtitutione eorũ, vtpote indignorum qui furioſo (ſicut diximus) curam præbere neglexerint: [c] ita tamen, vt cætera teſtamenti capitula in ſua maneant firmitate.

Succeſſio teſtatoris qui à ſuis redimi negligitur, applicatur eccleſiæ, expendenda pro redemptione captiuorum parcitur tamen minori vigintiquinque annis: cui etiam permiſſum eſt res captiui pro eius redẽptione vendere: qui cogitur habere ratum. Bartol.

Si vnũ de prædictis [d] parentibus in captiuitate detineri contigerit, & eius liberi, ſiue omnes, ſiue vnus non feſtinauerit eum redimere: ſi quidem valuerit calamitatem captiuitatis euadere, in eius ſit poteſtate, vtrum hanc cauſam ingratitudinis teſtamento ſuo velit adſcribere. [e] Si autem per liberorum negligentiam vel cõtemptum non fuerit liberatus, & in captiuitate deceſſerit, illos ad ſucceſſionem eius venire non patimur: † quia non feſtinauerunt eius redemptionem cuius procurare. ſed omnibus liberis in hoc negligentibus res vniuerſas ab eodem relictas, eccleſiæ ciuitatis ex qua oritur, applicari, inuentario ſcilicet ſub publica atteſtatione celebrando: ne quod ex eius facultatibus pereat: ita vt quicquid exinde ad eccleſiam peruenerit, captiuorum redemptioni proficiat. [f] Sed hæc quidẽ quãtum ad perſonas dicta ſunt, quas exhæredare non licet, niſi ingratitudinis cauſas vbique approbari contigerit. Occaſionẽ autem nobis ad generalem legem promulgandã hæc pręſens cauſa noſcitur obtuliſſe. Sed vniuerſaliter iubemus, vt ſi ille, qui in captiuitate detentus fuerit, liberos non habuerit, & alijs qui ad eius hæreditatem vocati ſunt, eum redimere non feſtinantibus, in captiuitate defunctus fuerit: nullus ex ijs, qui neglexerit, [g] ad hęreditatem eius perueniat, licet ante captiuitatem teſtamentum forſan ab eo fuiſſet conſcriptum. in quo memoratas perſonas ſcripſit hæredes: ſed hac quoque inſtitutione hæredum infirmata, & cæteris teſtamenti capitulis in ſuo robore permanentibus, ſubſtantiæ talium perſonarum ſimili modo eccleſiis ciuitatum ex quibus orti ſunt applicentur, & nullis alijs cauſis, quàm in captiuorum redemptionibus expendantur, vt vnde illi à ſuis non ſunt redempti, aliorum redemptio procuretur, & ipſorum quoque animæ ex hac cauſa pijſſima ſubleuentur. Hoc eodem obſeruando, & ſi aliam extraneam perſonam ante captiuitatem ſcripſit hęredem, & illa ſciens ſe ab eo hęredem ſcriptam, eum redimere à captiuitate neglexerit. Hanc autem pœnam contra illos valere iubemus, qui octauum & decimum ſuæ ætatis annum compleuerint. In huiuſmodi verò cauſis, quando pro captiuorum redemptione neceſſarium fuerit dare pecunias: ſi quis proprias pecunias non habuerit, licentia erit ei, ſi memoratæ ſit ætatis, mutuandi pecunias, & res mobiles, vel immobiles ſupponendi, [h] ſiue proprię ipſius ſint, ſiue illius, q in captiuitate detinetur: quoniam in prædictis omnibus, quæ prò

Atteſtationes in ſcriptis fieri debent.

Teſtõ infirmo valent tñ legata.

† Facit ad hoc C. de ſa. ſan. ec. l. ſãcimus & e. ꝑpimus. xij. q. j. circa pricipiũ.

[a] Teſtamento. nam pōt eũ inſtituere & exhędare. & pp hoc § iſte hic ponit, ſi adē nil dixerit de eo: hoc dices ĩ. eo. ſ ſi. hui° §.

[b] Scriptis. Not. atteſtationẽ i ſcriptis dirigendam, vt ĩ. de teſt. po. non ſo. pec. § conteſtationes. coll. vij. Item not. de vi & auctoritate denũtiationis, vt hic, & ĩ. prox. § & C. de rei vin. l ſi fundum. Item no. q̄ de' icto hæredis, licet nec ciuitatem nec libertatem amiſerit. amittitur hęreditas, vt infra proximo. §. Item not. quòd auferſ ab indigno, & ñ applicat' fiſco, ſed benefactori. Item no. q̄ es benefacto extraneus ſit hæres. Item no. q̄ legata valēt, licet teſtamentum nõ valeat. quod plenius dices ĩ. prox. §.

[c] Neglexerint. quid ſi non faciat teſtm, nec aliqs extraneus eũ procurauerit? Rñ. filij vel agnati ſunt hæredes: ſed pōt eis auferri hẽditas, vt ff. de ijs qui. vt indig. l. iij. Vel dic in hoc caſu, ſicut in ſequenti, quòd eis denegetur hæreditas ex ſuo delicto, vt in proxi. §. Accur.

[d] Si vnum de prædictis. hæc eſt tertia decima.

[e] Adſcribere. q. d. ſi vellet eum nihilominus iſtituere, poſſet: & ſic nõ compellit'. Accu.

[f] Proficiat. & ſic ſit inuentarium, qñ captiui directè iſtituũtur, vt C. de epiſco. & cleric. l. nulli. Accurſius.

[g] Neglexerit. ſic & ſi eum ægrum nõ curauit, vt ff. de his q. vt indig. l. 3.

[h] Supponendi. not. minorem xxv. annis poſſe alienare, & obligare: quod eſt ſpeciale. alias contra. C. de his q veni. ęta. l. nulli. & facit. ff. de rebus eor. l. ſi pupillorum. §. ſi. Acc.

Et

tate detinetur: quoniam in prædictis omnib. quæ pro captiuorum redemptione data vel expenſa probabuntur, contractus huiuſmodi tanquam à perſona ſuæ poteſtatis & legitimæ ætatis factos, ita firmos eſſe decernimus: nullo eis qui cum huiuſmodi perſonis in memoratis cauſis quo prædictum eſt modo contraxerint, præiudicio generando: neceſſitatem ſcilicet habente eo qui ex captiuitate redierit, tales contractus ratos habere, & eis [a] tanquam ſuis debitis [b] obligari.

Catholico non ſuccedunt filij nec propinqui hæretici: ſed eccleſia ei ſuccedit ſi clericus ſit, & laico fiſcus.

SI quis [c] † de prædictis parentibus orthodoxus conſtitutus ſenſerit ſuum filium vel liberos non eſſe catholicæ fidei, nec in ſacroſancta eccleſia cõicare, in qua omnes beatiſſimi patriarchæ vna conſpiratione [d] & concordia fidẽ rectiſſimã prædicant, & ſanctas quatuor ſynodos, Nicænam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, & Chalcedonenſem amplecti ſeu recitare noſcuntur: licentiã habeant pro hac maximè cauſa ingratos [e] eos, & exhæredes in ſuo ſcribere teſtamento. Et hæc quidem pro ingratitudinis cauſa decernimus. Generalem autẽ † prouidentiam liberis catholicis deferentes iubemus ſaluis legibus quę iã de alijs hæreticis ſunt prolatę, & circa Neſtorianos & Acephalos, hæc obſeruari, vt ſi quando parentes inuenti fuerint, ſiue Iudaico Neſtorij furori dediti, ſiue Acephalorũ amplectentes inſaniam, & iõ ab eccleſiæ catholicę communione ſeparati: non liceat eis alios hędes ſibi inſtituere niſi liberos orthodoxos, & eccleſiæ catholicę cõicantes, vel liberis non exiſtentibus, agnatos vel cognatos, qui. ſ. catholici ſint. Quod ſi fortè ex filijs alij quidem ſunt orthodoxi, & eccleſiæ catholicę cõicantes, alij verò ab ea ſeparati: omnem parentum ſubſtantiam ad filios tantum catholicos peruenire ſancimus: licet vltimas voluntates huiuſmodi perſonę fecerint contra tenorem huius noſtrę conſtitutionis aliquid diſponentes. Si verò poſthac fratres ab eccleſia ſeparati, ad eam conuerſi fuerint: pars eis competens, in ſtatu, in quo inuẽta fuerit tpe, quo reddit, eis prębeatur, vt nullã de fructibus aut gubernatione medij tpis inquietatẽ vel moleſtiam catholici patianẽ, qui ante pdictas res detinebãt: [f] qm hmõi rerum quas ex fratrum parte non cõicantiũ catholici poſſidebant, ſicut alienationem vetamus. [g] ita præteritorum temporum fructus aut gubernationem nullatenus ab his à quibus detenti ſunt, exigi vel retractari permittimus. Si autem vſque ad finem vitæ ſuæ in eodem errore non comunicantes permanſerint: tunc catholicos fratres, vel hæredes ipſorum, pleniſſimo iure dominij eaſdem res poſſidere decernimus. [h] q ſi filij quidem omnes peruerſi, & ab eccleſiæ catholicæ communione alieni inuenti fuerint, alij autem propinqui agnati vel cognati religionem catholicam colentes, & commonicatores eſſe fuerint approbati, eos liberis hæreticis anteponi, & eorum hęreditati ſuccedere. Si vero liberi & propinqui agnati, vel cognati ab orthodoxæ religionis communione ſunt extranei: tunc ſi quidem ſchema clericorum parentes eorum habuerint: [i] ad eccleſiam ciuitatis vbi domicilium habebant [k] res eorum nolumus pertinere: ita, vt ſi eccleſiaſtici intra annale [l] ſpaciũ † hmõi perſonarum vendicare res neglexerint: earũ dominiũ noſtri fiſci iuribus vindi-

a Recit. C. contractibus. Al.

b Debitis. ex hac auth. v. notantur mirabilia. Primum eſt, licet teſtamentũ nõ valeat, legata tamen valent: quod eſt contra regulam. C. de fideicõmiſ. l. ei quam. Secũdum eſt: q̃d auffertur ab indigno, non applicat̃ fiſco, aliàs cõtra videtur. ff. de his quibus vt indig. l. Claudius. & l. mulierem, & de legat. iij. l. ſi deportati. & C. de his qui. vt indig. l. hæreditas. Tertium, q non dominus rem captiui alienat ſua auctoritate. Quartum, quia minor xxv. annis nõ patitur huius legis pœnam, cũ aliàs & impuberes & capaces doli non iuuantur, vt ff. de regu. iu. l. pupillum & inſti. de obli. quæ ex deli naſc. §. fi. Quintum, quia minores in alienatione tali non reſtituuntur, aliàs contra, vt C. de in integ. reſti. mi. l. 3. & 4.

c Si quis. Hæc eſt quartadecima & vltima.

Conſpiratione. not. conſpiratio in bona parte.

e Ingratos. neque ab inteſtato ſuccedunt, vt j̃ proxi. §. & j̃. de hæredi. quæ ab inteſtato. § ſi coll. ix. Acc.

f Prædictas res detinebant. & hoc in odium hæreticorũ fratrum. ſic & aliàs in fauorẽ ceſſat redditio rationum, vt C. de epiſco. & cle. l. orphanotrophos. & j̃. de eccl. tit. § pen.

g Vetamus. ſic ff. de iure do. l. ſi is. & l. fina.

h Decernimus. ſed nunquid filij loco patris ſui, ſi ſunt orthodoxi, vocabuntur. Reſp. ſic, vt inſtitu. de hæreditat. quę ab inteſtato. §. cum filius.

i Habuerint. i. ſi clerici ſunt parẽtes.

k Habebant. iſti mortui. Acc.

l Intra annale. Nota ergo, q pſcriptio quæ aliàs eſt xxx. anno. ut in hæreditatis petitione, vt C. de hęredi. pe. l. hæreditatis. erit hoc caſu eccleſiæ annalis: ſic & aliàs. pu. j̃. de ſan. epiſ. § antepen. coll. ix. & ſunt hęc ſpecialia. aliàs contra. j̃. de eccle. titu. §. pro temporalibus & poteſt hæc eſſe rõ quaſi ſqualis: quia eſt in acquirendis: vt arg. C. de acquiren. poſſ. l. fin.

† Adde ad hunc §. q̃d dicitur in ca. ſi qs epiſcopus in text. & in glo. extra de hære. Conſpiratio q̃nque in bonam partẽ ſonat.

† Hunc tex. inuenies. C. de hæret. authen. ſita ſu p l. co gnouimᵒ cuius initium eſt: Idem eſt.

† Cõcor. glo. in c. qm frequenter ſuper verbo. intra annũ, extra. vt lite non cõteſta.

Laici

cetur. Si aũt laici ſunt [a] ſine aliqua diſtinctione ſubſtantias eorum ad res priuatas noſtras ſimiliter peruenire ſancimus. Quæ obtinere decernimus etiam ſi teſtamẽto non facto tales perſonæ deceſſerint. Oĩbus quæ cõtra cęteros hæreticos in alijs conſtitutionibus diſpoſita ſunt, & contra Neſtorianos & Acephalos, & alios omnes qui catholicæ eccleſiæ ĩ qua prædictæ quatuor ſynodi & patriarchæ recitantur, non cõicant, & ſucceſſiones eorum, ſimiliter obſeruandis. Si.n. [b] pro cauſis corporalibus cogitamus: quanto magis pro animarum ſalute prouidentia eſt noſtræ ſolicitudinis adhibẽda?

Teſtamenta parentum vel liberorũ, liberis vel parentibus exhæredatis vel præteritis, legitima cauſa inſerta & probata valet. cauſa non inſerta, vel inſerta & nõ probata nullum liberis vel parentibus exhæredatis vel pꝛeteritis præiudicium generat, teſtamento vacuato & ab inteſtato eis ſucceſſione delata: in alijs capitulis teſtamento firmitatem obtinente. Item cauſæ ex quibus aſcendentes à deſcendentibus exhæredari poſſunt, hic ſpecialiter enumerantur. Bar.

SIVE igitur omnes memoratas ingratitudinis cauſas, ſiue certas ex his, ſiue vnam [c] quã libet parentes in teſtamento ſuo inſeruerint, & ſcripti hæredes nominatã vel nominatas cauſas, vel vnam ex his verã eſſe mõſtrauerint: [d] teſtamentum ſuã habere [e] firmitatem decernimus. Si autem hæc obſeruata non fuerint, nullum [f] exhęredatis liberis præiudicium generari: ſed quantum ad inſtitutionem hæredum pertinet, teſtamento euacuato, ad parentum hæreditatem liberos tanquã ab inteſtato ex æqua parte peruenire, ne liberi falſis accuſationibus condẽnenĩ, vel aliquam circunſcriptionẽ in parentum ſubſtantijs patiantur. Si vero contigerit in qbuſdã talibus teſtamentis q̃dam legata vel fideicommiſſa, aut libertates aut tutorum donatiões relinqui, vel quælibet alia capitula conceſſa legibus nominari: ea omnia iubemus adimpleri, & dari illis quibus fuerint derelicta, & tanquam in hoc non reſciſſum obtineat teſtamentum. [g] Et hæc quidem de parentum ordinauimus teſtamentis. [h]

CAP. III. Quæ ſunt iuſtæ cauſæ parentum exhæredationis.

Iuſtum aũt pſpeximus & ecõ:rario de liberorum teſtamentis hæc eadẽ cũ aliqua diſtinctione diſponere. Sãcimus itaq; non licere liberis parentes ſuos pꝛterire, aut quolibet mõ à reb. pprijs, in qbus habẽt teſtandi licentiã, eos [i] oĩno alienare: [k] niſi cãs quas enumerauimus in ſuis teſtamentis ſpᵃliter noĩauerint. Has aũt eſſe decernimus: Si parentes [l] ad interitum vitæ liberos ſuos tradiderint: citra cãm tñ q̃ ad maieſtatem ptinere cognoſcitur. Si venenis aut maleficijs, aut alio mõ parẽtes filiorum vitæ inſidiari probabunẽ. Si pr̃ nurui ſuæ, [m] aut concubinæ filij ſui ſeſe immiſcuerit. Si parentes filios ſuos teſtm̃ cõdere prohibuerint in rebus in qb. habẽt teſtãdi licentiam: oĩbus videlicet in hmõi teſtõrum ꝓhibitione ſeruandis, quæ in parentũ pſona diſtinximus. [n] Si contigerit aut virum vxori ſuæ ad interitum, aut alienationẽ mentis dare venenũ, aut vxorem marito, vel alio modo alterum vitæ alterius inſidiari: tale quidem, vtpote publicum crimen conſtitutum, ſecundum leges examinari, & vindictam ligitimam promereri decernimus. [o] Liberis autem eſſe licentiam, nihil in ſuis teſtamentis de facultatibus ſuis illi perſonæ relinquere [p] quæ tale ſcelus noſcitur commiſiſſe. Si

[a] Laici ſunt. ſ. parentes qui habent filios & agnatos hæreticos.

[b] Si enim. no. animam corpori præferendam, & alijs rebus. ſic & C. de ſacroſan. eccle. l. ſancimus. in fin.

[c] Siue vnam. Not. ſufficere vnam de pluribus cauſis, vt hic, & ĩ. eo. §. ſi tales. & C. de reuo. do. l. fin. Sed argu. contra. ff. de tranſact. l. cum hi. §. ſi prætor. ſed ibi fuerat à iure expreſſum Acc.

[d] Monſtrauerint. per Conſtantinum probant filij ſe gratos. C. de inoffi. teſt. l. liberi. quæ eſt contra. Sed per Iuſtinianum corrigitur: & probant hæredes, vt hic, & C. de inoffi. teſta. l. omnimodo. Et ſic not. ꝙ propter præſumptionem et poſſidens probat. vt hic facit inſtituts hæres: vt C. de pba. l. ſiue poſſideris.

[e] Habere. & ſic etiã filius alimenta non habebit, imò nihil. vt hic, & C. de ſecun. nup. l. fin. in princ. & ĩ. de hęred. & Falcid. § exhæredatos. col. j & ĩ. de immẽ. do. in fin. colla. vij.

[f] Nullum. ipſo iure ſm M. & Azo. ſed ſm Ioan. & alios dic per ſniam, & ſic aget querela. & ſecundũ hoc dices, euacuatos idest euacuando per querelam. & ſic tempus pro tpe. vt ff. de lega. iij. l. etiã. & C. de infa. l. ſi Poſidonium. ſed primi pro prle ponunt. ſ. ipſo iure. & hoc plene dixi, ĩ. eo. §. aliud. Acc.

Scriptura pro parte tenere poteſt.

[g] Teſtamentum. Nota ſcripturã pro parte tenere, & pro parte non. vt hic, & C. de tranſa l. ſi ex falſis inſtrumentis. & C. de Lati. li. tol. l. j. §. fin arg. contra. ff. de min. l. ex cauſa.

[h] Teſtamentis. nam & ſi parentibus & c. ſic. ff. de inoffic. teſt. l. nã etſi. ad hoc. C. de impube. & alijs ſub. l. ij. in princ. & ff. de inoffi. teſta. l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. & C. ad Tertul. l. fina. in princ. & ff. de mili. teſta. l. ſi à milite. §. fin. Acc.

[i] Eos. ſ. parentes.

[k] Alienare. à bonis ſcilicet exhæredãdo.

[l] Tradiderint. accuſando eos de aliquo maleficio.

[m] Nurui ſuæ. ideſt vxori filij. Acc.

[n] Diſtinximus ĩ. e. §. ſi coniunctus.

[o] Decernimus. ĩ. eo. § j. Acc.

[p] Relinquere. hæc ingra-

Ingratitudo eſt ꝑ obloquium.

a Diſpoſuimus. ſ. e. ti. §. ſi q́s de ꝑdictis.

a Cenſuimus: vt ſ. eo. §. ſi vnum.

d Iuſſimus. vt ſ. eod. §. ſi quis de parentibus & § generalem.

e Firmitate. immo videtur ꝙ non. vt ff. de iniuſto & rup. teſta. l. filio. contra. ſolu. illa corrigat iſtã.

e Teſtamento ſ. per querelam, vt diximus. ſ. eod. §. ſiue igitur.

f Leges. vt C. de inoſſ. teſt. l. omnimodo. & l. ſcimus.

g Conſiderare. ſic ſ. de hære & Fal. §. his omnibus.

h Pulcherrimam, aliàs Pulcerrimam. vt ſit proprium nomẽ. & aliàs pulcherrimam, adiectiuè.

Inua-

Si liberis, vel vno ex his in furore conſtituto parẽtes eos curare neglexerint: omnia & hic obſeruari præcipimus, quæ de parentibus furioſis ſuperius diſpoſuimus. a His caſibus etiam cladem captiuitatis adiungimus: in qua ſi liberos detineri, & per parentum cõtemptũ vel negligentiam non redemptos, ab hac luce trãſire cõtigerit, nullatenus eorum parentes ad facultates perueniant liberorum, de quibus filij teſtari potuerant: ſed omnia in hoc quoque capitulo ſeruentur, quæ & de parentibus vel cognatis atque agnatis qui ab inteſtato ad talium perſonarum iura vocantur, aut de extraneis ſcriptis hæredibus ſupra cenſuimus. b ſiquis de prædictis liberis orthodoxus conſtitutus ſenſerit ſuum parentem vel parentes non eſſe catholicæ fidei: hæc & in eorum perſona tenere, quæ ſupra de parentibus iuſſimus. c Si tales igitur cauſas, vel certas, aut vnam ex his, liberis ſuis teſtamentis inſcripſerint, & ſcripti ab eiſdem hæredes, aut omnes, aut certas, aut vnam ex his probauerint: teſtamentum in ſua firmitate d manere præcipimus.

Si autem hæc omnia non fuerint obſeruata, nullam vim hmôi teſtamentum quantũ ad inſtitutionẽ hæredum habere ſancimus: ſed reſciſſo teſtõ, eis, qui ab inteſtato ab hęreditatem defuncti vocantur, res eius dari diſponimus, legatis videlicet vel fideicommiſſis & libertatibus, & tutorum dationibus ſeu alijs capitulis, ſicut ſuperius dictum eſt, ſuã obtinentib. firmitatem. Si quid autem pro legatis ſiue fideicommiſſis & libertatibus & tutorum dationibus, aut quibuslibet alijs capitulis, in alijs legibus inuẽtum fuerit huic conſtitutioni contrarium: hoc nullo modo volumus obtinere. Et hæ quidem exhæredatiõis aut præteritionis pœnę, quantum ad ingratitudinis cauſam contra ꝓdictas perſonas ſtatuendæ ſunt: ſi quæ autem ex his inter crimina reputantur, earum auctores etiam aliàs pœnas ſentiant legibus definitas.

CAP. V. Vt non liceat creditori hæredes defuncti ꝓ debito moleſtare ante nouẽ dies.

Nemini licitum eſt hæredibus propinquis & affinibus & coniunctis defuncti, & eius fideiuſſoribus ullam inquietudinem vel moleſtiam occaſione debiti defuncti, vel generaliter quacunque de cã ad præfatas perſonas ſpectante, ante ſpatium nouem dierum inferre. quicquid autem factum eſt intra prædictum ſpatium, eſt inualidum: nullo tamen ex hoc creditori circa temporalem præſcriptionem præiudicio generando. Bartolus.

HAEC autem diſpoſuimus, vt & parentes & filios à teſtamentorum iniuria liberos reddamus. Cæterum ſi qui hæredes fuerint nominati: ẽt ſi certis rebus iuſſi fuerint eſſe contenti, hoc caſu teſtũ quidem nullatenus ſolui præcipimus: quicquid aũt minus eis legitima portione relictum eſt, hoc ſecundum noſtras alias leges f ab hæredibus impleri. Sola. n. eſt noſtræ ſerenitatis intentio, à parẽtibus & liberis iniuriam præteritionis & exhæredationis auferre. Conſiderare g nanq; debent parentes, quia & ipſi filij fuerunt, & eadem à ſuis parẽtibus ſperauerunt. Et ſimiliter qui nunc filij ſunt, dñt ſtudere parentũ animos ſanare, quia & ipſi parentes fieri deſiderant, & à ſuis filijs optant honorari. Vñ & conſtant ad vtriuſq; partis vtilitatẽ atq; cautelam, pñtem legem fuiſſe prolatam: quam ex hac occaſione promulgandã eſſe perſpeximus. In aliquo autem negotio diſceptantes, inuenimus pulcherrimã h filiã gratam quidem à ſua genitrice fuiſſe dictam, exhæredatam autem teſtamento nominatam tã in paternis quàm in maternis facultatibus: & talem quidem ſcripturam, quia dolo eã & machinatione quorundam compoſitam fuiſſe comperimus, nullo modo permiſimus obtinere: filiam autem hæredem patris ac matris iuſſimus fieri: ſicut & in ſcriptis prolatum ſuper hac cauſa noſtrum manifeſtat arbitrium. Meminimus inſuper legem à nobis fuiſſe prolatam, per quam iuſſimus nulli penitus eſſe licentiam corpora defunctorũ debiti gratia detinere, aut impedimentum eorum facere ſepulturæ. Sed in præſenti quendam cognouimus cuiuſdam mortui genitorem à ſepultura ſui filij redeuntem, nomine debiti tenuiſſe: idcoq; pium & humanum eſſe perſpeximus talem crudelitatem hac lege pijſſima coercere. Sancimus i itaq; nulli penitus eſſe licentiam, aut hæredes, aut parentes, aut liberos, aut coniugem, aut agnatos, vel cognatos, aut alios affines eius, aut fideiuſſores ante nouem dierum ſpacium,

i Dicit ad hẽc. § ex parte. iuncta gl. ſup verbo, appellatione. ex de ſepul.

in quibus videntur lugere, conueniendi, aut quocunq; modo inquietandi, aut aliquam admonitionẽ eis offerendi, aut in iudiciũ eos vocandi, ſiue debiti gratia quod à defuncto deſcendit, ſiue alterius cuiuſcũq; cauſę noĩe ad memoratas perſonas ſpecialiter pertinẽtis. Si verò intra nouem dierum ſpacium aliquis auſus fuerit quamlibet de p̃dictis pſonis aut conuenire, aut aliquam cautionem ſeu ꝓmiſſionem vel fideiuſſionem exigere ab ea: hęc oĩa inualida eſſe [a] decernimus. Poſt nouem aũt dierũ excurſum, ſi quis contra tales perſonas aliquas habere putauerit actiones: eas ſẽm leges exerceat, nullo videlicet p̃iudicio [b] actoribus ex hoc interuallo circa tpalem pſcriptionem, aut in alia quacunque legitima allegatione penitus generando.

CAP. VI. De conſtituta pecunia.

Qui conſtituit, vel ſpopondit pro alio: ſi quidem perſonaliter eſt locutus dicendo ſatisfaciam, obligatur in quãtitate quã dixit, ſi dixit ſatisfiet à me, & ab illo: illo non cõſentiẽte, ꝓ rata eſt obligatus. Si vero alternatiuè, ſatisfiet à me, aut ab illo: illo non conſentiente, ipſe in ſolidum tenetur. Si verò cõſtituens locutus fuit impersonaliter, nullus tenetur: ſalua tamen manente actione contra illos contra quos de iure competit: his obtinentibus in quibuscunque caſibus nõdum finitis. Bartol.

Ad hoc, † aliud capitulum ad pecunię cõſtitutionẽ ſeu ꝓmiſſionem reſpiciẽs, hac lege prçuidimus definire. Sancim⁹ igitur, ſi quando aliquis aut pro ſe, aut pro alia pſona pecuniam conſtituerit, vel ſpoponderit, dicẽs forte cuicunq;, Satis tibi facio: † eum in quantitatẽ, quã dixit, modis oĩbus obligari, itaq; ꝓmiſſionem ſeu ſponſionẽ ſuam adimplere, & debitũ compelli perſoluere. Si quis aũt dixerit. Fiet tibi ſatis à me, & ab illo & illo: illis quidem, quos nominauerit, non conſentientib. nullum ex tali voce fieri prçiudicium: [c] ſed nec ipſum, q hoc dixerit, pro illis perſonis quas nominauit, aliquam exactionem ſuſtinere: pro ſe autem, quod ſẽm leges debere monſtratus fuerit, pro rata tantũ portione perſoluere. Si autem dixerit, Fiet tibi ſatis aut à me, aut ab illo & illo: tunc nominatis quidem ſimili modo non conſentientibus nullum fieri præiudicium: ipſum autẽ qui hoc promiſerit, integrum quidem debitum cogi perſoluere. Si quis autem dixerit, Fiet tibi ſatis: eum tali verbo, vt imperſonali ter [d] dicto, tanquam nihil promiſerit, ita ab omni exactione liberum ſeruari. Si quam autem contra nominatas perſonas putauerit ſibi actionẽ cõpetere: eã ſecundũ leges aduerſus eos proponere, & legis auxilium ꝓpotiri.

EPILOGVS Hęc aũt obtinere ſancimus in cauſis oĩbus q̃ nondũ iudiciali ſententia, vel amicabili conuentione ſopitę ſunt, parẽs chariſſime atque amantiſſime. Celſitudo itaque tua præſentem noſtri numinis generalem conſtitutionem edictis quidem in hac regia ciuitate more ſolito proponendis, præceptionibus autem ad prouinciarum rectores dirigendis, ad omnium notitiam faciat peruenire. Dat. Cal. Feb. CP. Domi. Iuſtinia. PP. Aug an. XV. Baſilio. V.C. Coſ.

TITVLVS XIII.

Nouella 117. De diuerſis capitulis.

VT LICEAT MATRI ET AVIAE, & alijs [e] parentibus poſt legitimam partem liberis derelictam, quomodo voluerint reſiduam facultatem ſuam diſponere, & alia capitula plura.

CAP. I. Si quis filiumfa. hęredẽ inſtituerit, vt pr̃ ipſius vſumfructũ hr̃ditatis nõ habeat.

Contra voluntatem teſtatoris, vel contrahentis, patri nõ acquiritur vſuſfructus, quod ſi teſtator nihil diſpoſuit, aut a teſtatore electus deceſſit: iudiciarius cum cautione dabitur curator. Bal.

Imper. Iuſtin. Aug. Theodoto præfecto Orientalium prætoriorum.

Diuerſis

---

[a] Inualida eſſe. ſẽm mo maiores pœnas pati debet, vt ĩ. vt defũ. ſen fu. §. j. col. v. quę eſt ꝫ. Sol. pæna amiſſionis ꝓprij. & alterius tanti, & tertiæ partis bonorum locũ habet cũ vel in moribundũ, vel adhuc viuentem iniuriatur, vel quia ꝓhibet exequias fieri, ſi autẽ in cantionib. exigendis, locũ hæc authẽ. habeat. Azo. Et ſic nota. q ꝗdam cũ funeris conceduntur, q̃ alias non concederentur, vt hic. & C. de iure delib. l. fi. §. in comparatione. & C. de ſepul. viol. l. fi. & ff. de l te vo. l. 2. §. pe. & §. fi.

[b] Præiudicio not. q nõ fit p̃iudiciũ agere non valenti, vt C. de pſcrip. xxx anno. l. ſicut. in fi & C. qñ actio de pec. ẽ annal. l. pe. & ff. de collat. de te. l. 2. §. 1. & ff. de indi. l. 2. §. penul. & ĩ. de ſan. epiſco. § ſi vero epiſcopl. coll. ix.

[c] Fieri p̃iudiciũ. nã nõ põt qs cõſtituere aliũ ſoluturũ: vt ff. de conſtit pec. l. cũ q §. ſed & ſi qs conſtituerit. & inſt de inu ti. ſtipu. §. ſi qs aliũ & ff. de duobus reis. l. his verbis. ſic econtra alij non põt conſtitui, vt ead. l. §. Iul. ſcribit. & arg. ff. de verb. obl. l. ſi mihi & Titio, in princ.

[d] Imperſonaliter. ſic dicendo ſimpliciter, ſatisfiet tibi: nõ valet, & ſic nota certa & ſpecificata valere, q̃ aliàs non valerẽt, vt ff ſi qs cau. l. ſed & ſi §. quæſitũ. & de acqui. hær. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. & ff. ſi certũ peta. l. ſi. §. Labeo. & ff. de vſur. l. quod in ſtipulatione. & ff qđ cuiuſq; vniuerſi. le. item. §. j. & ff. man. l. q mutuũ. § ſalariũ.

[e] Et alijs. hæc expedit ab inde per totũ. Di-

VT LICEAT matri & auiæ, & filijs &c.

Hæc prima pars expedit vſq; ad §. ad hoc autem & illud.

Præiudicium non fit agere non valenti.

Specificata valent, quæ aliàs non.

† Ex hoc.

† Facit.

DIuerſis capitulis ad nos relatis, neceſſariũ eſſe perſpeximus generali hac lege diſponere. [a] Sancimus igitur licentiam eſſe & matri & auiæ, alijſq; parentibus poſtquam reliquerint filijs partẽ quæ lege [b] debetur: quod reliquũ eſt ſuæ ſubſtantiæ, ſiue in ſolidum voluerint, ſiue in partem, filio vel filiæ, nepoti vel nepti, & deinceps deſcendentibus donare, aut etiam per vltimã relinquere voluntatem, ſub hac definitione atque cõditione, ſi voluerint, vt pater aut qui omnino eos habẽt ĩ poteſtate, in his rebus neq; vſũfructum, neque quodlibet penitus habeant participium. Hoc enim & extraneis relinquere poterant, vnde nulla parentib. vtilitas naſceret. Hoc itaq; non ſolum parentibus, ſed etiã oĩ perſonæ [d] licere præcipimus. Res aũt ita relictas ſiue donatas poſitis ſub poteſtate perſonis, ſi q̃dẽ pfectæ ſint ætatis: licet ſub ptãte ſint, licentiã habeãt quo volunt modo diſponere. [f] Si verò ætate minores ſint: per quem perſpexerit teſtator, aut donator, hæc gubernentur, donec illi quibus donata ſunt aut relicta, ad perfectam ætatem veniãt: licentiam habente teſtatore, vel donatore, & matri & auiæ horum, qbus res collatæ ſunt, ipſarum rerum ſi voluerint gubernationem committere, licet maritis iunctæ ſint memoratæ mulieres: ita tũ ſi & ipſæ hmõi gubernationem ſuſcipere voluerint. Si vero forſan is qui relinquit, aut donat, nullum his diſpenſatorem ordinauerit, aut ab eo datus hmõi gubernationem ſubire noluerit, aut moriatur antequã illi perfectæ fiãt ætatis: iubemus iudicem cõpetẽtẽ curatorẽ fide dignum cũ legitima fideiuſsione reb. talibus [f] ordinare, q̃ debeat relictam talibus perſonis ſubſtantiã gubernare atq; cuſtodire, donec illi ad perfectã (ſicut dictũ eſt) ætatem perueniant. In illis.n.caſib[g] legem q̃ vſum parẽtibus [h] pbet, volumus cuſtodiri, quibus non ineſt ſpecialiter huiuſmodi conditio.

CAP. II. De eo qui in aliquo inſtrumẽto nominatus eſt filius.

Liberi de libera muliere nati, cũ qua nuptiæ eſſe poterant, ſi à patre nominati fuerint filij non adiecto hoc verbo, naturales, legitimi efficiuntur: & matrimonium inter illa verba, pferentẽ & mulierem ex qua nati ſunt, intercessiſſe monſtratur: & ſi pater vni ex filijs talia verba dixerit, omnibus prodest, qui ex eadem matre ſunt orti.

AD hoc autem [†] & illud ſanctie pſpeximus, vt ſi qs filiũ aut filiã habens de libera muliere cũ qua nuptiæ conſiſtere poſſunt, dicat in inſtrumẽto, ſiue publica ſiue ppria manu conſcripto, & habẽte ſubſcriptione triũ teſtiũ fide dignorũ, ſiue in teſtõ, ſiue in geſtis [b] monumentorũ, hũc aut hãc filiũ ſuũ eſſe, aut filiã, & non adiecerit naturalẽ: hmõi filios eſſe legitimos, & nullam aliã probationẽ ab ijs quæri, ſed oĩ frui eos iure q̃d legitimis filijs noſtræ conferunt leges: vtpote ipſo patre (ſicut dictũ eſt) filios proprios eos vocante. [c] ex hoc enim & cum eorum ma-

[a] Diuerſis capitulis. Diſponere. ſ. q̃d iuris ſit in iſtis capitulis. Ac.

[b] Quæ lege. vt ſ. de trien. & ſemiſ. §. j.

[c] Participium, nã & iure veteri hoc licebat, vt ff. ad Trebel. l. imperator. & ff. de hæredi. inſtitu. l. quidam. licet non poſſet teſtator dicere, vt illud caſtrenſis eſſet peculij, niſi illud eſſet verum: vt ff. de caſtre. pecu. l. ſi forte. quæ eſt arg. contra, quia ſic ibi quoddã falſum inducitur. ſed hoc dic vt in ſumma huius titu. in prin. Sed nunquid etiam in naturali debito hanc conditionẽ adijcere poteſt, vt pater nõ quæratur? Rñ ſic: cum in hoc filius non grauetur, immo eius cõditio melior efficiatur, vt C. de inoffi. teſtam. l. filius matrem. Accur.

[d] Perſonæ. ſ. extraneæ relinquenti Accurſius.

[e] Diſponere. argo & teſtamentũ facere ſecundum quoſdam, quod non puto: vt ff. de do. cau. mor. l. tã is. §. filiuſfamilias. nam etiã in proprietate aduẽtitiorum huius non teſtatur, vt C de bo. quæ lib. l. fin. § filijs autem Accur.

[f] Rebus talibus. Not. rebus dari curatorem: vt & quando patre recuſante filius adit hæreditatẽ delatam ex aduentitia cauſa, vt C. de bon. quæ liber. l. fina. §. ſin autem patre. non autem perſonæ dat, vt C. de cura. fur. l. fin. in princ. Accur.

[g] Parentibus. quæ eſt C. de bon. quæ liber. l. cum oportet. & ſic not. hic caſus in quibus vſusfructus in aduentitijs patri non quæritur. Primus, quãdo ſub hac conditione relinquitur vel datur à parente, vel ab extraneo, vt hic. Secundus, ſi pater remittat vſumfructũ, vt C. de bon. quæ libe. l. cum oportet. §. ſin autem. Tertius in hæreditate fratris, vel ſororis, in quantacunque parte admittitur, vt ĩ. de hæredi. ab inteſtato. §. ſi vero. Quartus in hæreditate quã adit filius patre nolente, vt C. de bonis quæ libe. l. fin. §. ſin autem patre. Quintus eſt in ſeruo filio legato vt eũ manumittat, vt C. de bonis quæ liber. l. fin. §. ſi. Sextus in lucro dotis, vel donationis propter nup. quam lucrifaciunt filius vel filiaſa. vt C. de bo. quæ libe. l. nõ ſine. Sed hoc non placet. Idem videtur in ſeptimo: ſcilicet in rebus, quæ filio obueniunt parẽtibus ſoluentibus matrimonium ſine cauſa rationabili, vt ĩ. vt nul. iud. §. quia vero aliquid. Item & in octauo, quando ſcilicet vſusfructus filio relinquitur. nam in eo pater vſumfructum habere nõ poteſt, cum ſeruitus ſeruitutis &c. vt ff. de ſer. lega. l. j.

[b] In geſtis. in figura ſ. iudicij.

[c] Vocante. Ex hoc not. q. patris profeſſio in ſcriptis valet ad legitimationem, vt hic. & arg. ſ. qui. mo. na. effic. ſui. §. ſi vero. & §. generaliter. colla. vij. ſic & valet vt ſeruus liber fiat, vt C. de

[†] Cõcor. cum hoc §. c. per tuas in glo. ſuper verbo, appellauit. ante me. ibi, item ſi pater filium. extra q̃ fi. ſint legi.

matre monſtratur [a] legitimum habuiſſe matrimonium, vt neq; ab ea ꝓ nuptiarum fide alia probatio requiratur. Si autẽ pr̃ ex ipſa muliere multos filios habens, vni ex eis teſtimoniũ quodlibet ex pdictis præbuerit modis: ſufficere ex eadem muliere natis, [b] ad legitima iura patris teſtimonium vni datum.

CAP. III. De muliere quę ſine dotalibus inſtrumentis nupſit.

Liberi nati ex nuptijs legitime contractis, licet non ſolennibus, ad paternam hæreditatẽ pariter vocantur cum filijs natis ex nuptijs ſolenniter contractis: ſiue præceſſerint eos, ſiue ſequantur. Bart.

Hoc quoque pñti conſtitutioni pſpeximus adijciendum, vt ſi quis ex nõ ſcripto per affectũ nuptialem vxorem acceperit, & ex ea filios procreauerit: ſoluto autẽ matrimonio contingat eum ẽt aliam ducere cõiugem cum dotalibus inſtrumentis, & ex ea ſimiliter filios procreare: nullum circa paternã hr̃ditatẽ alijs filijs ex indotata coniuge natis præiudicium fieri: ſed cũ alijs filijs ex ſecũda natis vxore, quæ cum dotalib. inſtrumentis copulata eſt, ad patris etiã illos hæreditatem vocari: cũ etiã ex ſolo affectu poſsit conſiſtere. [c] matrimonium. quod ſimiliter valere volumus ẽt ſi prius qdẽ cũ dotalibus inſtr̃is iungat aliqs vxori, poſt illam vero alterã ducat ſolo nuptiali affectu.

CAP. IIII. De nuptijs illuſtrium vt cum dotalibus inſtrumentis fiant.

Maximis dignitatib. decorati vſq; ad illuſtres ĩcluſiue et excluſiue, ſine dotalib. inſtrumentis nuptias nõ poſſunt contrahere, exceptis Barbaris. Inferiores autem cum dotalibus inſtrumentis et ſine nuptias contrahere poſſunt. Ang.

Quia vero † legẽ dudũ ꝓtulim⁹ [d] iubẽtẽ aut dotalia fieri documẽta, aut alias ꝓbationes ꝓcedere factas apud eccleſię defenſores, ꝑ quas nuptias cõpetat ꝯfirmari, aut certe ſcr̃a p̃beri: in pñti pſpexim⁹ meli⁹ diſponere ea q̃ de his pridem ſancita ſunt. Et propterea iubemus eos qui maximis dignitatibus decorati ſunt, vſq; ad illuſtres, [e] nõ aliter nuptias celebrare, niſi dotalia ſcribantur inſtrumenta: niſi tamen aliquis antequam mereretur huiuſmodi dignitates, ex affectu ſolo duxit uxorem. tales enim nuptias ante dignitates factas, & poſt dignitates legitimas manere præcipimus, [f] & ex his natos legitimos eſſe filios. Poſtquam vero honorati fuerint aliqui hmõi dignitatibus: nõ aliter ducere vxores, niſi cum dotalibus inſtr̃is. Hãc autem legis ſubtilitatem ꝯcedimus [g] ſubiectis noſtrę reipublicę Barbaris, licet dignitatibus hmõi decorati [h] ſint, vt ẽt ſub affectu poſſint ipſi uolentes ꝯhere nuptias: reliquos aũt omnes pręter eos qui maximis (ſicut dictum eſt) dignitatibus decorati ſunt, cuiuſlibet ſint dignitatis, aut militiæ, aut ſtudij, ſi quidem voluerint, aut potuerint, non prohibemus eos cum dotalibus inſtrumentis ducere uxores. Si autem etiam hoc non cuſtodierint, & ex ſolo affectu celebratas nuptias firmas eſſe ſancimus, & ex eis natos, legitimos eſſe filios iubemus. [i]

Ubi matrimonium eſt ſine dote, & præmoriens eſt locuples: ſuperſtes laborans inopia ei ſuccedit in quarta parte: quamuis tam ex illo quam ex alio matrimonio exiſtẽt liberi, minori tamen numero tribus, quia tũc cum eis pro virili ſuccedit. Alex.

Quia vero legem [k] dudum poſuimus præci-

C. de lati. lib. tol. §. ſimili quoq; modo. & inſti. de adop. §. fi. & ſic in inuentario profeſſio in ſcriptis valet: vt C. arb. tut. l. fin. & ad hoc C. de nõ nu. pe. l. gñaliter. nõ aũt prodeſt vt de extraneo fili⁹ efficiatur, vt inſti. de adop. in fi. & ff. de iur. pat. l. Caius Seius.

[a] Monſtratur. id eſt fingitur. Acc.

[b] Muliere natis. no. beneficium vni datum, & alijs ſimilibus datum videri: vt C. de diuer. re. l. j. & C. de aduo. diuer. iudi. l. reſtituendæ. §. ad hoc. & ff. de teſta. tut. l. ſi quis ita. in princ. Sed ar. contra. C. de tranſac. l. j. & ff. de iudi. l. cum prætor. in prin. & fi. de interro. act. l. ſecunda.

[c] Conſiſtere. ſine dote, & ſine inſtrumento: vt hic fuit, & ĩ quib. mod. nat. effic. legi. §. pe. coll. vj. & ĩ. de nup. §. nuptias. coll 4.

[d] Protulimus. vt ĩ. quib. mo nat. effi. leg. §. quantum vero in militijs. Acc.

[e] Ad illuſtres. incluſiue & deſcenſiue Acc.

[f] Præcipimus. no. quod à principio valuit, non rumpitur, licet in eam cauſam venias, à qua incipere non poteſt: vt in ſti. quib. mod. ſeſt. in fit. §. furioſi, & de le. §. ſi quis debitori.

[g] Concedimus. i. remittimus. Acc.

[h] Decorati. ſed quare maius priuilegiũ eis concedit? R̃ſ. immodedecus, cũ inter viles computentur: vt ĩ. reliquos autem &c. & intelligo hoc de illis Barbaris qui nobis ſubiecti ſunt. aliàs quomodo ĩ eos legem faceret ĩ hic ergo ſubiugati erãt ſub Imperio Romano. Accur.

[i] Iubemus. Hic not. quòd matrimonium valet ẽt ſine ſcriptura & dote: vt hic, & ĩ. proxi. no. hoc autẽ fallit in tribus caſibus. Primus in illuſtribus, & qui ĩ. eos ſunt: vt in hoc §. & ĩ. eo §. illo. Secũdus, ſi aliquis in dignitate poſitus libertã in vxorẽ accipiat: vt ĩ. vt libe. dece. §. ſi qs autem. collat. 6. Tertius, eſt ſi quis concubinã in vxorem accipiat: vt C. de natu li. l. cũ quis & vbicũq; lex de hoc facit mentionẽ. ſemp. n. dicit cũ dotalibus. i. cum dote & inſtrumẽtis. vel certe hoc fit ad filiorum legitimationem, non autem ad matrimonium: quia & ſine his valet: vt hic dixi, & inſtit. de nup. §. fi. item eſt & alius, vt qñ ſcenicã vel aliquam meretricem quis accipit: vt C. de nup. l. imperialis. §. 1. in fi.

[k] Quia vero legem. ſcilicet. C. de repu. l. vlti. & ĩ. de nup. §. ſi quis enim. col 4.

Dota-

na dote ſcriptura valeat.

† Cõcor. cum hoc §. gl. in c. Raynu. ſu ꝑ verbo, clare. in med. ibi, qñq; ſi. extra de teſtam.

Mſimo nid an ſi-

ſuſcipientẽ, vt ſi qs vxorem aliqñ ſine dotalib. [a] acceperit, cũ affectu ſolũ nuptiali, & hãc ſine cã legib. agnita proiecerit: accipere eam quartã partẽ ſubſtantię eius, & aliam poſt hanc fecimus legẽ decernentem, [b] ſi qs indotatã vxorẽ p affectum ſolum acceperit, & vſq; ad mortem cũ ea viuens, prẹmoriat, accipere ſimiliter &c. eam quartã illius ſubſtãtiæ portionem: ita tñ, vt nõ tranſcendat hoc centum librarũ auri quantitatem. in pñti melius [c] vtranq; legem diſponentes, ſancimus in vtroq; [d] caſu ex tabb. mĩmonijs natos filios legitimos eẽ, & ad paternã vocari hæreditatem: vxorem aũt ex vtroq; horũ caſuũ, ſi qdẽ vſque ad tres habuerit [e] filios eius vir, ſiue ex ea, ſiue ex alio matrimonio, quartam partẽ ex ſubſtãtia viri, [f] accipere. Si aũt amplius fuerint filij, tñ in vtroque ſimiliter caſu accipere [g] iubemus mulierem, quantũ vni cõpetit filiorũ: ita quippe, vt vſum ſolum in talib. reb. mulier habeat: dominiũ aũt illis filijs ſeruetur, quos ex ipſis nuptijs habuerit. Si vero talis mulier filios ex eo nõ habuerit, iubem' ẽt dominij iure habere eam res quas ex viri facultatibus ad eã venire p præſentem iuſſimus legem. Quæ tñ irrationabiliter excluſa [h] eſt, in ipſo tpe expulſionis partem iubemus accipere, quæ continetur hac lege. Virum. n. in talib. [i] caſibus quartam ſm priorẽ nrãm legem ex ſubſtãtia mulieris accipere modis omnibus prohibemus.

CA. VI. De Leoniana & Conſtantiniana cõſtõne.

Illo indubitanter obſeruando, vt Leonis piæ memoriæ ↄſtitutio in oĩbus alijs caſib. q nõ cõtinent̃ pñti lege, ꝓpriam habeat fortitudinẽ. Cõſtantini vero piæ memorię legẽ ad Gregoriũ ſcriptam & ſup ea factã interpretationẽ à Martiano pię memoriæ, p quam mulierũ cõiunctiões (quas Cõſtãtini lex abiectas vocauit) ad quoſdam dignitatibus decoratos ꝓhibẽt: nullo penitus modo valere permittimus: [k] ſed licentiã volentib. pbemus (etſi quibuſlibet magnis dignitatib. decorent̃) hmõi mulieres cum dotalib. inſtrumẽtis ſibimet copulare. Reliq vero citra eos, qui maioribus dignitatib. decorati ſunt, licentiã habebunt hmõi mulieres accipere, ſiue ſcripto voluerint, ſiue ſolo affectu nuptiali: ſi tñ liberæ ſint, & cum quibus liceat nuptias celebrare.

CAP. VII. Soluto per repudium matrimonio quomodo & apud quem liberi alantur.

Diuortio celebrato liberi ad parentum hereditatem nihilominus vocantur: & alendi ſunt apud parentem, qui diuortij cauſam non præſtitit, expenſis alterius parentis committentis cauſam diuortij: niſi alius inops ſit. tunc enim apud diuitem alendi ſunt: his pariter obtinentibus in parentibus et liberis Barto.

Illud quoque † diſponendum eſſe perſpeximus, vt ſi quando inter maritum & vxorem nuptias ſolui contigerit: ex hmõi nati filij, nullo modo lædantur ex ſeparatione nuptiarum, ſed ad parentum hereditatem vocẽtur, ex patris ſubſtantia indubitanter alendi. Et ſi quidem pater occaſionem ſeparationis præbeat, & mater ad ſecundas non venerit nuptias: [l] apud matrem [m] nutriantur, expenſas patre præbente. Si vero per cauſam matris oſtendatur ſolutum matrimonium: tunc apud patrem maneant filij, & alãtur. [n]

[a] Dotalibus. ſ. documentis.
[b] Legem decernentem. vt ſ. de exhibẽ. §. quoniam vero.
[c] Melius. Nota ergo, ꝙ corrigit vtrãque: & ſic non dicũtur aſſe contrariæ.
[d] In vtroque. i. qñ eam reijcit, & qñ prædeceſſit maritus.
[e] Habuerit. ſ. mulier.
[f] Ex ſubſtantia viri. ſ. quartam partẽ, ſ. ſi habet tres liberos, vel pauciores: ſi vero plures, unam virilem, vt dictum eſt.
[g] Accipere. ſ. quartam, vt in princ. huius. §. ſed in alio caſu accipit demum viro mortuo.
[h] Excluſa. i. reiecta, vel repulſa.
[i] In talibus. Quæro, an vtraque prædictarum ll. corrigatur: alia. ſ. ſupra de nup. §. ſi quis enim. & illa. ſ. de exhi. §. quoniam vero. vt in neutro caſu vir ſuccedat vxori? Quidã ꝙ ſic. & pro eis eſt hæc litera. quæ dicit talibus caſibus: quaſi de vtroque prędictorum faciat mẽtionem. Tu dic, ꝙ tãtum illam de nuptijs corrigit in eo quod de viro dicit hic: vt patet ſtatim eum dicit. ſm hanc priorem noſtram. nam de illa de nup. ſ. dixit. ſed corrigit per aliam quæ dicit nõ diſtinguendum hoc caſu, qñ vnus alium ſic reijcit, vt ſ. ve. ſra ſi §. ſin. colla. iz. & facit ad hunc. §. ſ. aul. iud § & ſi qñ. & C. de ſecund. nup. l. cũ alijs. Item quæro hic, quid ſi nullus filiorum eſt, ſed aſcendentes? Rñ. pręfertur vxor in ſumma centum aureorum: & ẽt proprietatem habet: in alijs ſolus præferuntur parentes vxori, vt C. vnde vir & vxor. l. j. Item quid ſi nullus deſcendentium vel aſcendantium eſt, ſed tñ itemfuer-

ſales? Rñd. vxorem quaſi iure accreſcendi in totum vocari. ſm Bul. Sed Pla. contra. & verum dicit per d. l. j. vnde vir & vxor.
[k] Permittimus. prędictas conſtitutiones non habemus. nam lex illa C. de inceſt. nupt. l. humilem quæ hoc dicit eſt Valentini, non alicuius iſtorum. nõ autem placet vt dicas loqui de ea, quæ eſt. C. de pac. conuen. l. ex morte. quia illa nihil de hac materia dicit.
[l] Non venerit nuptias. ſecus ſi venitet: quia tunc non nutrirentur apud eã vt C. vbi pup edu. de l. j.
[m] Matrem. qũo hoc cum dicat ius, ꝙ ſũt alendi. vbi pater iuſſit, vt ff. de ven. in. ſpi. l. j. §. apud eum? Rñ. ibi dicit. qñ pater deceſſerat, hic qñ viuebat. Item hic præſtitit cauſam diuortij, quod ibi nõ fuit.
[n] Alantur. addit lex. matris locupletis expenſis.

Egentem.

† Conco. in ca. 1. gl. ſug verbo, infidientur. poſt med. extra de obuer. in fi. vbi recitatur caſus huius §.

Si autem contigerit patrem quidem minus idoneum eſſe, matrem vero locupletem: apud eam pauperes filios manere, & ab ea nutriri iubemus. Quemadmodum † .n. filij locupletes coguntur matrem egêtem ᵃ alere: ita iuſtũ eſſe decernimus & à matre locuplete filios paſci. ᵇ Quod aũt de alenda matre, & filijs indigentibus definiuimus, hoc quoq; in oĩb. aſcẽdẽtib. deſcẽdentibusq; perſonis vtriuſq; naturæ valere præcipimus.

CAP. VIII. De iuſtis diuortium cauſis marito permiſſis.

Marito atque vxori diuortium celebrare permittitur ex cauſis hic enumeratis. ſ ar.

Quia vero plurimas in veteribus ᶜ & noſtris legibus ᵈ inuenimus cauſas, ex quib. facile ᵉ nuptiarum ſolutiones fiunt: ea cauſa perſpeximus ᶠ ex his abſcindere aliquas quę nobis indignę ad ſoluendas nuptias viſę ſunt & eas ſolummodo noĩatim præſenti iſerere legi, pro quibus rationabiliter põt ſiue vir, ſiue mulier repudium mittere. Nunc aũt cauſas ex quibus maritus repudium mittere ſine piculo poteſt, & dotem vxoris lucrari ſeruato in ea dominio ex eodẽ mrĩmonio filijs aut filiab. qb. non extantib. ᵍ frui etiã proprietate: h's eſſe decernimus. Si cõtra imperium cogitantib. aliquibus conſcia eſt mulier, aut etiam viro ſuo nõ indicet. Si autem vir hoc à muliere denunciatum tacuerit; liceat mulieri per quamcunque perſonam hoc declarare imperio: vir nullam ex hac cã repudij iueniat occaſionẽ. Si de adulterio † maritus putauerit poſſe ſuam vxorem cõuinci: oportet virum prius inſcribere ʰ mulierem, aut etiã adulterum: ⁱ & ſi hmõi accuſatio verax eſſe oſtendi tur, tunc repudio ᵏ miſſo habere virum † ſup ante nuptias donationẽ, ẽt dotẽ: & ad hoc, ſi filios non habeat, tantum accipere ex alia vxoris ſubſtãtia, quantum dotis tertia pars eſſe cognoſcitur, vt eius ꝓprietati, & dos & à nobis definita pœna applicetur. Si enim filios habuerit ex eodem matrimonio: iubemus etiã dotem (ſm quod de hoc cẽſent leges) aliamque mulieris ſubſtãtiam filijs cõſeruari: & ita adulterum legitime conuictum, vna cum vxore puniri, & ſi quidem habeat vxorem adulter, accipere eam & dotem propriam, & propter nuptias donationẽ: & ſi filios habeat, ſolo vſũ mulier fruatur, donationis proprietate ˡ ſecundum leges filijs ſeruada. aliam verò mariti ſubſtantiam eius filijs ex noſtra largitate donamus. filijs autem non exiſtentibus, antenuptialis quidem donationis proprietatem mulieri competere ſancimus: aliam vero mariti ſubſtantiam omnẽ fiſco ᵐ ſecundum antiquas applicamus leges. Si quolibet modo mulier vitæ viri fuerit inſidiata: aut alijs hoc faciẽtibus conſentiens, viro non indicauerit. Si cum viris extraneis nolente marito cõuiuatur, aut cum eis lauatur. Si nolente viro foris domum manſerit: niſi forſan apud proprios parentes. Si circenſibus, aut theatris, aut amphitheatris interfuerit ad ſpectandum ignorante aut prohibente viro. Si vero contigerit aliquem citra vnam prædictarum cauſarum, vxorẽ ſuã à domo propria expellere, & illa non habens parẽtes, apud quos poſſit manere, ex neceſſitate foris habitet nocte: iubemus nullam eſſe marito licentiam propter cauſam hãc repudium mittere vxori, eo

quòd

a Egentem. ſecus ſi locupletes, vt ff. de lib. agno. l. ſi quis à libertis. §. ſi impubes & l. vlti.

b Filios paſci. No. alimenta hinc inde ĩ neceſſitatib. pſtari. vt hic, & C. de ali. præ. à pa. l. j. & ij. & iij. & ĩ. neque virũ quod ex dote. §. fin. collat. viij. & ĩ. qui. mo. na. eff. ſui. §. pe. coll. vij. & ff. de lib. agn. l. ſi qs à libertis. & C. de bo. quæ liberis. l. ſi. §. hoc proculdubio. Item not. haberi diſtinctionem pſonarũ, apud quem debeant eſſe, vt hic, & C. diuor. fa. apud quem liber. l. j. & C. vbi pupil. edu de. l. j. & ĩ. de nup. §. eius. & C. de pat. pot. l. ſi lia. Hoc tñ nota, ꝙ vſque ad trienniũ mater alere debet, vt C. de pat. pot. l. pe.

c In veterib. vt C. de repu. l. conſenſu.

d Legibus. vt ĩ. de nuptijs § ſi igit coll. a. iiij. & C. de repu. l. pe. & ſi.

e Facile. ideſt. ſine pœna.

f Perſpeximus. ſunt aũt ſeptẽ, vt ſubijcit. Item tres aliæ adijciuntur, vt ĩ. eod. §. prædictis.

g Extantib. ſ. filijs.

h Inſcribere. ſi accuſet iure extranei, non iure mariti, intra quadraginta dies accuſanti nõ imponitur neceſſitas inſcriptionis, vt C. ad legem Iuliã de adul. l. quamuis. Vel hoc nouũ iur: illad adit vetus dr. quod eſt verius. Accurſius.

i Etiam adulterũ. quaſi dicat, non ambos ſimul: quia hoc fieri non põt. vt arg. ff. ad leg. Iuliam de adult. l. ſi maritus. §. fina.

k Repudio. olim prius debebãt repudiare, quã accuſare. vt C. ad legem Iuliã de adulte. l. crimen. & ff. ad legem Iuliã de adulter. l. miles. §. volenti. q̃ ſunt cõtra. Sed hodie poteſt, vt hic, & ĩ. vt nulli iud. §. ſi quãdo vero. collatio. ix.

l Proprietate. no. hic lucrari virum, ſi cõtra vxorem inſcribat. Sed vr monaſterio dari, in quod eſt mittenda hæc fœmina. vt ĩ. vt nulli iudicum. §. adulteram. coll. ix. quæ eſt ĩ. Sol. illud qñ includitur in monaſterio. Sed hoc nihil eſt: qa ſemper debet includi ſ vt dr ibi. Quare dicunt alij, ꝙ hic in dotalibus in alia ſubſtantia mulieris dicit. Sed hoc non valeet quia in fine illius. §. adulteram. dicit, pacta ſeruãda viro circa dotem. ſi enim lucratur eam per legem, vt hic dicit, quare diceret ei hoc ſeruari pactũ? Dic ergo tu, ꝙ hæc ſecundum illam intelligetur. Acc.

m Fiſco. Sed hoc hodie corrigitur. nam non ſunt confiſcanda aliqua ſic indiſtincte, vt ĩ. vt nulli iudi. §. ſi. Acc.

Exiſtat.

Alimenta hincinde in neceſſitatibus filijs præſtantur.

† Conco. c. cum haberet. in gl. fi. poſt med. extra de eo qui dux. in mat. quã pollu. per adult. vbi eſt bona glo.

† Conco. cum hoc tex c. tuæ fraternitatis. in gl. ij. in fi. extra de procura.

† Conco. cum hoc tex c. j. in gl. j. extra vt li. non conteſt.

Culpa alterius nõ proficit ei qui eam permiſit.

Denunciare quis cogitur.

a Exiſtat. Not. non proficit alterius culpa, cum ego permitto eam: vt hic & C. de adſer. toll. l. j. §. fin. & ff. de eo per quẽ fac. eſt. l. ij. & j. de teſti. §. & hoc multoties. coll. vij.

b Si quolibet. No. hic quem teneri ad denunciandum: vt hic, & ff. loca. l. item quæritur. §. exercitu.

c Videlicet. agendo iniuriarũ, vt in publico crimine. vt ff. de iniur. l. j. §. item aut & inſt. de iniur. §. patitur.

d Continentur. i. vt vxor habeat vſũ, & proprietatem fi. lij. vt C. de diuor. l. conſenſu. §. ſi verò filius. Accur.

e Comprobata. quod eſt generale in alijs accuſationibus. vt C. de accu. l. fina.

f Non abſtinuerit. Nota primò alicui monendum, vt de oſtenſa lauaſhas vel detinata vt hic, & C. de ijs qui latro. l. ij & C. de pa. pote. l. iij. & ff de leua. vt ba. prædi. l. quidam Hyberus, & C. de poſtul. l. prouidendũ.

g Matrimonia ſoluebant. vt C. de rep. l. ſi conſtante.

h Caſtitatis. etiam ſi in monaſterium non intrent vt hic innuit. de hoc ſũ plenius dic. vt dixi. ſ. de mona. §. ſi vero vxorem. Accur.

i Pene. philoſophi dicunt temperamentum, nam & ſine ſe, ſe habet Azo ſed hodie aliter de his bonis diſponi vi. vt j. vt nul. iudi. §. quia vero cola. quæ eſt contra. & facit ad hoc j. de ſan. epiſc. §. ſi vero conſtat & §. ſponſalibus. & j. eod. §. prædictũ. & ſupra de nup. §. miniores. coll. iiij. Item no. hic cum diu poſtea tradatur ſubſtantia. ꝙ

quòd ipſe huius rei auctor exiſtat. a

CAP. IX. De iuſtis diuortij cauſis mulieri conceſsis.

CAVSAS autem pro quibus rationabiliter poteſt viro à muliere mitti repudium, ex quibus pôt & dotem recipere, & propter nuptias donationem exigere, ſimiliter filijs ſeruãda donationis ꝓprietate, aut filijs non exſtantibus habere etiam huiuſmodi dominium, has eẽ ſolas diſponimus. Si contra imperium aut ipſe cogitauerit aliquid, aut cogitantibus ꝯſcius non inducauerit imperio aut per ſe, aut per quamcunque perſonam. Si quolibet b mõ vir inſidiatus fuerit vitæ mulieris, aut alijs hoc volentibus ſciẽs non manifeſtauerit vxori, & ſtuduerit ſecundum leges vlcisci. c Si maritus vxoris caſtitati inſidiatus, alijs etiam eam adulterandam tentauerit tradere. Si vir de adulterio inſcripſerit vxorem, & adulterium non probauerit: licere mulieri volenti etiam pro hac cauſa repudium deſtinare viro, & recipere quidem propriam dotem, lucrari autem & antenuptialem donationem: & pro huiuſmodi calumnia, ſi filios nõ habuerit ex eodẽ matrimonio, tantum ſecundum proprietatem accipere mulierem ex alia viri ſubſtantia, quantum antenuptialis donationis tertia pars eſſe cognoſcitur. Si autem filios habuerit, iubemus omnem viri ſubſtantiam filijs conſeruari: firmis manentibus, quæ de antenuptiali donatione, alijs legibus continentur: d ita tamen, vt etiam propter illa tã adulterij accuſationem, & nõ probatã, illis quoque maritus ſubdatur ſupplicijs, q̃ eſſet paſſura mulier, ſi huiuſmodi fuiſſet accuſatio comprobata. e Si quis in ſua domo, in qua cum ſua cõiuge commanet, cõtemnens eã, cum alijs inueniatur in ea domo manens: aut in eadem ciuitate degens, in alia domo cum muliere frequenter manere conuincitur, & ſemel & ſecũdò culpatus, aut per ſuos parentes, aut per mulieris, aut per alias aliquas fide dignas perſonas huiuſmodi luxuria non abſtinuerit: f licere mulieri pro hac cauſa ſoluere matrimonium, & recipere datam dotẽ, & antenuptialem donationem, & pro tali iniuria tertiam partem æſtimationis quam antenuptialis facit donatio, ex eius ſubſtantia percipere: ita tamen, vt ſi filios habuerit, vſu ſolo mulier potiatur rerum quas ex antenuptiali donatione, & pęna tertiæ portionis mariti ſubſtantiæ acceperit, dominio communibus filijs conſeruando. Si autem filios non habuerit ex eodem matrimonio: habere eam talium rerum etiam proprietatem præcipimus.

CAP. X. Vt non liceat conſenſu matrimonium diſſoluere, niſi ex cauſa probabili.

Nuptiæ regulariter conſenſu non ſoluũtur, niſi caſtitatis concupiſcentia, dote & donatione propter nuptias liberis ſeruata: altero aũt vel vtroq; alias nuptias poſtea contrahente, vel aliter luxurioſe viuente, delinquẽtis ſubſtantia ad filios debet peruenire, filijs minoribus per iudicem gubernatore dato. Filijs vero non exſtantibus, ad fiſcum eorum ſubſtantia debet peruenire. Bart.

QVIA verò ex conſenſu aliqui vſque ad præſens alterna matrimonia ſoluebant, g hoc decætero fieri nullo ſinimus modo, niſi fortè quidem caſtitatis h concupiſcentia hoc fecerint. Si autem huiuſmodi perſonę filios habuerint: tam dotem quàm antenuptialem donationem eorum filijs conſeruari diſponimus. Si quis autẽ horũ, aut maritus forſan, aut vxor, poſtquã propter caſtitatem ex conſenſu ſoluerit matrimonium, inueniatur alias contrahens nuptias, aut luxurioſè viuens: iubemus, ſi quidem (ſicut dictum eſt) filij fuerit ex memorato coniugio, ſuper dotẽ & propter nuptias donationem eis tradi & proprietatem penè i ſubſtantiæ illius, quæ conuincitur deliquiſſe perſonæ. Si vero filij minoris ſint ætatis: gubernari eos, & paſci ab illo parente præcipimus, qui nihil præſenti legi contrarium egerit. Si autem ambò

ambo parẽtes in hmõi vitiũ icidãt, tũc vtriuſq; parẽtis ſubſtãtiã filijs applicari: diſpẽſatorẽ aũt ijs q in minori ſunt ætate ꝯſtituti, ordinari ꝓuidẽtia cõpetentis iudicis, & aliorũ qb hęc ex nr̃is legib. ſũt cõmiſſa. Si aũt filij ñ ſint vtriuſq; pſonæ ſubſtantiã fiſci rõnib. applicari, & eos qui talia deliquerunt legitimis ſubdi ſuplicijs. Aliter. n. ſeparationẽ matrimoniorũ fieri ex ꝯsẽſu nulla rõne permittimus.

CAP. XI. Quod tempus expectare maritum in expeditione degentẽ debeat mulier.

Quod aũt † à nobis ſancitũ [a] eſt de ijs q in expeditiõib. ſunt & in milit
ijs cõſtituti, ſiue milites ſint, ſiue fœderati, ſiue ſcholares, [b] ſiue alij qdã ſub alia quacũq; militia armata conſtituti: melius ordinare perſpeximus, & iubemus quãtoſcũq; annos in expeditiõe mãſerint, ſuſtinere [c] eorum vxores, licet nec literas, nec rñſum aliqd à ſuis maritis ſuſcepe rint. Si qua vero ex hmõi mulieribus ſuum maritũ audierit eſſe mortuum, neq; tunc ad alias eã venire nuptias ſinimus, niſi pri' acceſſerit mulier aut p ſe, aut p ſuos parentes, aut per aliã quãcunq; pſonã, ad priores numeri chartularios, in quo huiuſmodi maritus militabat, & eos ſeu tribunum (ſi tñ adeſt) interrogauerit [d] ſi pro veritate mortuus eſt eius coniunx: vt illi ſacris euangelijs propoſitis, ſub geſtis monumentorum deponãt, ſi p veritate vir mortuus eſt: & poſtquã hęc geſta monumentorũ confecta mulier pro ſuo teſtimonio perceperit, ẽt poſt hoc iubemus manere eam per vnius anni ſpacium, [e] vt etiam poſt hũc decurſũ liceat legitimas ꝯtrahere nuptias. Si aũt pter hanc obſeruationẽ mulier præſumpſerit ad aliud venire mr̃imoniũ: & ipſa, & qui ducit eam vxorẽ, velut adulteri puniantẽ. Si aũt q ſub geſtis monumentorũ cum iureiurando teſtati ſunt, cõuincant ẽt falſum poſtea [f] depoſuiſſe teſtimoniũ, [g] ipſi qdem militia denudati, decem auri librarũ pœnam cõpellant exſoluere illi quem mentiti ſunt mortuũ eẽ, ipſe vero licentiã habeat ſi voluerit, ſuã vxorẽ recipere. Si vero ſcholaris fuerit ille, de cui' morte dubitatio eſt, à primis ſcholæ & actuario: ſi aũt fœderatus, [h] ab optiõe eius memoratam depoſitionem accipere eius vxorem: his obſeruãdis & circa alios omnes qui in armata militia referuntur.

CAP. XII. Ex quibus cauſis matrimonium ſine pœna ſoluatur.

Matrimonium etiam tribus alijs cauſis superiorib. additis diſtrahi poteſt & exceptis hac conſtitutione numeratis: & ex nullis alijs matrimonia diſſoluuntur. Barto.

PRAEDICTIS itaque cauſis [i] proſpeximus etiam has nominatim adijcere, ex quibus matrimonia ſine pœna licet tranſigere: hoc eſt de ijs qui non potuerunt ab initio nuptiarum miſceri ſuis vxoribus, & quæ per naturam viris conceſſa ſunt, agere: inſuper de ijs viris ac fœminis, qui conſiſtente matrimonio ſanctimonialem conuerſationem & monaſterij

tia, quod non ſtatim qñ pater monaſterium intrat, tenetur bona dare filijs.

[a] Quod autem à nobis ſancitum. vt ſupra de nup. §. nouimus. vbi de decennio dixit. ſed antea per Conſtantinum ſtatutum fuerat quadriennium: vt C de repu. l. vxor.

[b] Scholares. ordines ſunt de armata militia: vt ſequitur ĩ. eod. §. ſi ſcholaris. & ĩ. vt neque miles neq; fœd. & C. loca. l. fina.

[c] Suſtinere. i. expectare. ſed certe immo per quinquennium tantum, vt ſ. de nup. §. ſed & captiuitatis. quę eſt contra. Sol. hic cu n eſt in expeditione, ibi captus. vnde ibi per quinquennium expectatur computandum à tempore quo cœpit dubitari: vt ibi dicit. & eſt pro hac ſolutione. ĩ. eod. §. prædictis. in fin. Sed nunquid in quacunque militia hic obtinet quod hic dicitur? Rñ. non puto. niſi ſit contra Sarracenos, vel cum principe contra hoſtes. aliàs ſerua legem antiquam. C. de repu. l. vxor. Sed iure canonum generaliter ſeruatur hæc auth.

[d] Interrogauerit. No. interrogari mulierem debere, ſi habet quem ſcit. ſic. ff. de bo. poſ. l. in bonorum. & quis ord. in bo. poſſeſſ. ſeruetur. l. ij. §. fin.

[e] Spacium. poſt ſacramentum præſtitum, vt hic dicit. Sed videtur, q ſi iam tempora luctus eucurrerunt, q ſtatim die ſequenti poteſt nubere, vt ff. de infa. l. genero. in fi. q eſt contra. Sol. quidam dicunt illam corrigi. Vel ibi quando certum erat mortuum eſſe: hic qñ dubium: licet vnus iurauerit, cui non p omnia creditur. ar. C. de teſtib. l. iuſiurãdi. Item quia ſimpliciter iurat, eſt argu. q teſtis tenetur dicere cauſam ſui dicti. ſed cõtrarium verius eſt, vt ſ. de teſti §. & licet. col. vij.

[f] Poſtea. i. poſtquam nupſit ẽt poſt annũ & ſic valuit matrimonium. vt ſ. ibi, & poſt hoc &c. quære ergo permittitur viro recuperare? Reſp. quia matrimonium contractum fingitur fuiſſe nullum, licet tenuerit vere. vt ſ. dixit, & poſt hoc &c. vel quia hic mulier à marito. ſ. ſecundo, ſine pœna poteſt, & ẽt debet, & tenetur diuertere, vt ita alienata p ſcdm matrimoniũ recipiatur à marito. i. primo: nam vxor duorum eſſe nõ poteſt: alioquin diuortij cauſam præſtitiſſe videbitur primo marito, ſi à ſecundo ſe non ſeperauit.

[g] Teſtimonium. Not. ergo q ſacramẽtum reuocatur prætextu periurij. † vt ĩ. vt lit. in. §. ſi quis. in fi. & C. de rebus credi. l. fi. regulariter tamen contra, vt C. de rebus credi. l. ij. & ff. de in litem iur. l. fi. & ff. de re iudi. l. poſt rem.

[h] Si autem fœderatus. hoc nomen habuiſti. ſ. vt neque miles.

[i] Prædictis itaque cauſis. quas dixit. ſ. eo. §. quia vero plurimas. adiungit tres quæ erant per ordinem, vt hic ſunt in tribus. §§§. ſup. de nupt. §. ſecundum occaſionem. & §. ſed & captiuitatis. & eas confirmat in hoc §. Acc.

† Conco. ad hoc. §. c. in præſentia. extra de ſponſa & matrim. & c. 2. extra de ſecun. nup.

Teſtis cogitur reddere rõnem ſui dicti.

† Conco. c. in dolo. 22. q. 2.

Viro

naſterij habitationem elegerint, & de ijs perſonis quæ in captiuitate aliquanto tempore detinentur. in his.n.tribus caſib[b], quæ de eis prioribus noſtris legibus cōtinentur, firma eſſe ſancimus. Memoratas igitur oēs cauſas, quæ in præſenti noſtra lege continentur, ſolas ſufficere iubemus ad tranſactionem legitimorum matrimoniorum. Reliquas autem omnes vacare p̄cipimus: nullāq; aliam cauſam circa eas quæ nominatim inſertæ ſunt huic legi, poſſe ſoluere legitimū matrimonium, ſiue noſtris, ſiue veterib. legibus continent.

CAP. XIII. Si mulier ſine iuſta cauſa marito ſuo repudium miſerit.

Mulier et vir peccantes, pœna legitima puniūtur, et iudices et officiales negligentes. Bar.

Quia vero quædam mulieres inhoneſtè volentes viuere, feſtinant propria matrimonia ſoluere: ſancimus, ſi quando mulier citra aliquam prædictarū voluerit matrimonium ſoluere, licentiam quidem eam non habere hoc agere. ſi vero permanſerit in huiuſmodi impia voluntate, & repudium marito tranſmiſerit: iubemus dotem quidem viro dari, [a] cōibus filijs ſecundū legem ſeruandā Si autem filios non habuerit, lucrum fieri marito: mulierem verò periculo iudicis negotium audientis tradi epiſcopo ciuitatis in qua communiter domicilium habuerint: quatenus illius prouidentia in monaſterium ipſa mittatur, vt quoad vixerit, debeat ibi conſiſtere: & ſi quidem filios habuerit [b] huiuſmodi mulier, duas partes propriæ eius ſubſtantiæ dare filijs: tertiam verò monaſterio in quod mittitur applicare iure proprietatis. Si verò filios non habuerit, ſint autem ei parentes: duas partes quidem ipſius ſubſtantiæ monaſterio præberi, vbi mittitur, tertiam vero partem illius parentibus dari: niſi tamen ſub poteſtate eam habentes, irrationabili repudio conſenſerunt. in hoc enim conſentientes, nihil eos penitus ex ſubſtantia filiæ habere permittimus, ſed hæc omnia venerabili monaſterio volumus applicari. Porro neque filijs, neque parentibus exiſtentibus ei, omnem ſimiliter eius ſubſtantiam competere monaſterio. Si vero iudex qui negotium examinat, hoc non fecerit, i. tradiderit [c] † in hoc deprehenſam ciuitatis epiſcopo, ut debeat in monaſterium mitti, ſi quidem in hac feliciſſima ciuitate ſit iudex, ipſe quidem 25. librar. auri pœnam exigatur: officium autem eius alias 10. Si vero in prouincia ſit huiuſmodi iudex, & non egerit quæ a nobis in hac ſtatuta ſunt x. librarum auri perſoluat pęnam, & officium eius alias v. Si vero iudex fuerit non habens cingulum: [d] ipſe quidem pœnam x. librarum auri exigatur, miniſtrantes autem ei quinq;: quatenus mulcta quę hinc accedit á memoratis perſonis, per comitem rerum priuatarum, & palatinorum ſcholam exigatur, & noſtro aſſignetur ærario Si autem & vir circa mulierem tranſigere ſtuduerit matrimonium, & irrationabiliter repudium deſtinare, iubemus reddere quidem eum, quam ſuſceperit dotem, vná cum ſponſalitia largitate, & tantum ex alia eius ſubſtantia præberi mulieri, quantum tertiam partem ſponſalitiæ faciat largitatis. [e] & ſiquidem ei filij ſunt, ſolum vſum & antenuptialis donationis, & à nobis additæ tertiæ partis mulierem habere, proprietatem vero filijs conſeruare. filijs autem non exiſtentibus, habere mulierem ſuper † vſum in ipſis rebus etiam proprietatem. & prędictas [f] quidem diſpoſitiones diſſoluens rationabiliter aut etiā irrationabiliter nuptijs ordinamus, & omnia de memoratis caſibus ſecundum hanc noſtram conſtitutionem iudicari & decidi decernimus.

CAP. XIIII. Si quis vxorem ſuam flagellis caſtigauerit.

SI quis autem propriam uxorem flagellis, aut fuſtibus ceciderit ſine aliqua cauſarum quas contra vxores ad matrimonij ſolutionem ſufficere iuſſimus, [g] matrimonij quidem ſolutionem ex hoc fieri nolumus, [h] virum autem qui monſtratur ſine huiuſmodi cauſa vel flagellis, vel fuſtibus cecidiſſe uxorem ſuam, tantum pro huiuſmodi iniuria ex alia ſua dare ſubſtantia uxori etiam cō ſtante matrimonio, quantum tertia pars antenu-

[a] Viro dari. i. datam ſeruari. vel proprie, ſi eſt data. Acc.
[b] Habuerit. cui olim de adulterio accuſabatur á primo viro, vt C. ad leg. Iul. de adul. l. penul. & ſa. ad hoc. C. de repud. l. iubemus & ſ. vt fratrum filij ſ. n. col. 9. Acc.
[c] Tradiderit. i. repetit, non.
[d] Cingulum. i. adminiſtrationem. & ille dicitur magiſtratus.
[e] Largitatis. Hæc pœna de tertia parte nō fuit impoſita, ſcilicet in perſona mulieris: ſed detrudatur in monaſterium. Hodie eadem vtrique imponitur pœne, vt inf. vt fra. ſ. ſ. pen.
[f] Prædictas. refert ſe non ad omnia quæ hac conſtitutione dixit. nam aliquando de licito diuortio, aliquando de illicito dixit. & hic dictorum ſeruari, ſicut dixit.
[g] Sufficere iuſſimus. vt l. eo ſ. quia vero plurimes & ſ. prædictis. Et ſic in illis caſibus verberare permittitur. & facit ſ. de nupt ſ. adſcriptitio. Accur.
[h] Nolumus filius tamen poteſt dimittere patrem, cogendo eum vt ſe emancipet: vt ff. ſi à par. quis fuerit ma. l. fin.

Vxoris caſtigatio viro permittitur.

† Aliàs legitime, nō tradiderit. Acc. repetēdam particulā non, admonet in glo.

† Præter.

tenuptialis facit largitatis.

CAP. XV. Si quis ſuſpicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris ſuæ illudere.

Adulterium præſumptũ iuris præſumptione probatum, punitur ſicut & verum, vindicta ſua marito quandoque permiſſa: his obtinentibus in caſibus futuris, & pendentibus uendum finitis. Bartolus.

His quoq; [†] etiã illud adijcimus, vt ſi quis forſan ſuſpicatur aliquem velle ſuæ vxoris illudere caſtitati, & conteſtationes ei ex ſcripto [a] tres deſtinauerit habentes teſtimonia trium virorum fide dignorum, & poſt has tres ex ſcripto conteſtationes inuenerit eũ cõuenientem [†] ſuę vxori: ſi quidẽ in ſua domo, aut ipſius vxoris, aut adulteri, aut in popinis, aut in ſuburbanis: eſſe licentiã marito proprijs manibus talem perimere, [b] nullum periculũ ex hoc formidanti. Si verò in alio loco talẽ inuenerit cũ ſua vxore loquentem: non minus tribus teſtibus fide dignis conuocatis, per quos probare poſſit ꝙ eum cum ſua vxore cõperit: iudici tradere [c] crimina examinãti. Illũ vero pro veritate cognoſcẽtem, poſt tres ex ſcripto conteſtationes cum tali muliere eum inuentum; talẽ qdem tanquã ex hoc ſolo adulterij crimini ſubiacentem, nulla alia rõne q̃ſita punire: [d] licentiã aũt exſequi crimen. [e]

Quia vero ita cõperiũtur aliqui impij, vt etiã in venerãdis domibus pſumant in talibus ſe miſcere ſceleribus, & ibi de peccatis tractare, vbi conſueuerũt Deũ timentes peccatorũ veniam [f] poſtulare: iubemus, vt ſi quis talis inueniatur in locis venerabilibus alienæ vxori, de qua in ſuſpicione eſt, poſt tres (ſicut dictum eſt) conteſtationes loq, licentiã eſſe eius marito vtraſque perſonas defenſori eccleſiæ aut alijs clericis tradere: vt ad eorum periculum diuiſim iſti ſeruentur, donec iudex hoc cognoſcens mittat ad epm ciuitatis, quatenus ei iſti tradantur; vt debeant ſuſtinere tormentũ ſcd̃m leges quæ [g] interdicunt adulteros à ſanctiſſimis eccleſijs vendicari, [h] nullam neque in hoc aliã iudice quęrente de adulterio probationẽ, niſi tres (ſicuti iã ſupradiximus) cõteſtationes. his. n. tribus cõteſtationibus oſtenſis, oibus modis illi ſicuti adulteri puniẽtur. Nõ enim debẽt hmõi perſonę in venerabili loco munimen habere, quem ipſi per ſcelus proprium deſpexerunt. [i] nam ſi eos qui alibi rapinas mulierum aut adulteria committunt & ad orationum domos confugiunt, ab eis [k] vendicari noſtrę leges non ſinunt: [l] quõ illis qui in ipſa eccleſia tale ſcelus ſtuduerint perpetrare, permittimus aliquod auxilium ex eccleſiaſticis terminis inuenire? ſed omnibus modis iudicibus eos tradi, & pœnam ſuſtinere, qua digni ſunt, qui ſanctiſſima loca violare præſumunt. Quis enim ibi delinquit, vbi ſalutem petat? Et gñaliter diſponimus, vt ſi qs inuenerit ſuam vxorem, aut filiam, aut neptem, aut ſponſam in venerandis locis cũ aliquo loquentem, [m] & ſuſpicatus fuerit turpis gratiæ cauſa eos colloqui: tradat eos defenſori, aut alijs ſanctiſſimæ eius eccleſiæ clericis, vt ipſi ſuo periculo vtraſque perſonas diuiſim tamdiu cuſtodiant. donec iudex eos accipiat, & ſecundũ leges cãs decernat. Quæ igitur per præſentem & in perpetuum valituram legẽ noſtra definiuit trãquillitas, in oibus prędictis caſibus valere volumus: niſi tñ nõdũ aut iudiciali decreto, aut amicabili [n] cõuẽtione decíſa ſunt, quæ ſuũ robur habere ſancimus. Glorioſa igiť & eminentiſſima

[a] ex ſcripto. ſic ſ. de tempore non ſol. pe. §. conteſtatione. Accur.

[b] Perimere. ſi talis ſit qui per legem Iuliam potuerit occidi, vt C. de adulter. l. Gracchus. de quibus dicitur. ff. de adulte. l. marito.

[c] Tradere. ſ. eſſe licentiam marito dicimus. Acc.

[d] Punire. Not. hic aliquẽ ex pſumptione damnari, vt hic, & j. vt nul. iu. §. pe. & C. de adult. l. ſi q. Sed contra ff. de pœ. l. abſentem, in prin. Sol. hic eſt ſpeciale in odium ſpernẽtis denunciationẽ. arg. ff. de ope. no. nun. l. prætor. §. j. Et not ꝙ vtraq; parte præſente dari debet ſententia, niſi actor crimine pbato receſſerit ex cã, vt C. de adul. l. quamuis indubitati. & damnatur reus ad mortẽ ad inſtar ſacrilegij, vt C. de adult. l. quamuis. in fi. fœmina vero conuicta per ſententiam in monaſterium mittiť verberata prius, vt j. vt nul. iudi. §. adulteram. col. ix.

[e] Crimen. ſ. volumus eſſe iudici.

[f] Peccatorum veniam. Not. in eccleſia potius quàm alibi orãdum: quæ gremium non claudit redeuntibus, vt. C. de ſumma tri. l. fin. licet alibi orare liceat, vt ſ. vt in priua. do. §. j. in prin.

[g] Leges quæ. ſimplex eſt hæc relatio, vt ibi, mulier quæ damnauit, ſaluauit. nam non eædem leges puniunt, quæ interdicũt.

[h] Vendicari. Ideſt defendi: & conſecutiue dicas. nam ex quo quis puniendus eſt, nemo eũ defendere debet.

[i] Deſpexerunt. non debet quis eius in quem deliquit, implorare auxilium: vt ff. de mino. l. auxilium. in fin. & ff. ſi quis ãli. teſta. prõ. l. ſi j. in princ. & ff. de adi. l. ſed ſi ſeruũ. in fin. & l. ſeq. & ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. libertis. & C. de pact. l. cum proponas. & de tranſa. l. ſiue apud acta. & l. ſi quis maior. Accur.

[k] Ab eis. ſ. eccleſijs Acc.

[l] Non ſinunt. quo minus extrahãtur: vt ſ. de man. princ. §. neq; autem. coll. 3. Accur.

[m] Loquentem. præcedentibus denunciationibus: vt ſ. diximus ſ uxore. aliàs eſſet iniquum. Acc.

[n] Amicabili. Hic no de adulterio tranſigi poſſe amicabiliter. Sed contra. C. de

Præſumptione dãnať quis aliquando.

[†] Facit ad hunc §. c. ſi qs cõtra. extra de cohabi. cle ri. & mulie. vbi tractatur late de hac materia ſuſpicionis.

[†] Colloquentem.

Eccleſia proprius orandi locus diciť.

Tranſigi poteſt ſuper adulterio.

C. de tranſac. l. tranſigere. Sol. quod hic dr. non refertat ad adulterij crim. de quo tráſigi nõ licet, ſed ad cęteros ſuperiores caſus oẽs, q̃ ſunt in iſta cõſtitutio. ſm Ioan. Alij dicunt hoc ius nouum, vel gratis fieri põt remiſſio accuſationis nõ pp pecuniam, ſicut in alijs capitulis q̃ non irrogant pœnam ſanguinis: vt ff. de iure fiſ. l. i fiſci. & l. eius. Vel hoc trahit ad p̃teritia facta, vel fieri põt tranſactio ante litẽ cõteſtatã, vel ceptam, non poſtea.

DE HAEREDIBUS ab inteſtato venientibus &c.

a Venientibus. Hic incipit collatio. ix. conſt. j. ſed quidam habent in conſtitutione ſuperiori principium huius col.

b Plurimas. Introducta. nã vſque ad tpa hui⁹. l. inter deſcẽdentes erat differẽtia, vt emancipati iure ciuili nõ ſuccederent, licet iure p̃torio ſic: vt inſti. tit. de hær. q̃ ab inteſta. § emancipati. Item q̃ erant nepotes ex filiabus ſuccedebant cũ deminutione: vt C. de col. l. illam. licet hoc ẽt ante hanc ſit correctũ: vt s. de trier. & ſem. § neq. col. iij. ex tranſuerſa li adt cognati iure ciuili non admittuntur, ſed nec iure p̃torio, niſi poſt agnatos: vt patet inſti. tit. de ſucceſ. cog. in pri. & de bono. poſſeſ. §. & eum de teſtamentis & ff. ſi tabu. teſt. nul. ex. l. j in princ. oẽs ergo p̃dictæ differentiæ & aliç, ſi quæ ſunt, hac cõſtitutione tollunt. Et no. q̃ hic appellat cognatos ex matre & fœmina merito: quia cõe eſt nomen ad cognatos & agnatos: quia tñ q̃dam priuilegia dabat lex xij. tabu. agnatis: vt certo nomine eos poſſet appellare, agnatos eos vocauit, ſunt tñ ipſi cognati: vt patet ex definitione agnati: vt ff de legi. tut. l. ſunt autem. & inſti. de leg. agna. tut. § j.

c Vacantib. l. q̃ contra hanc legẽ facerent: nec enim alũt corrigit q̃ ſaluari poſſunt. vt s. q̃b. mo. na. effi. ſu. §. tribus. Accur.

d Seruari. ſ. volumus. Accurſ.

e Conſtituimus. tunc. ſ Accur.

f Cognoſcitur vt hic. & ff de gradi. cogna. l. in prin. & inſti eo §. j Accur.

…ſima auctoritas tua ĩ hac qdẽ inclita ciuitate edictis ppoſitis ad notitiã p̃ducat vniuerſorũ: ĩ prouincijs aũt p p̃cepta ad clariſſimos prouinciarũ iudices deſtinata hęc oĩbus facere manifeſta feſtinet: vt nullus penitus ignoret quę pro vtilitate nrorum collatorũ à nobis diſpoſita ſunt. ita tñ, vt oĩbus p̃ ppria p̃cepta pnunciet, quatenus ſine quolibet iniuſto diſpẽdio nr̃is collatorib. p̃ſentis legis fiat inſinuatio. Dat X V. Cal. Ia. Domi. Iuſti. PP. Aug. an xv. Baſilio. V. C. Conſ.

TITVLVS I.

Nouella 118. quã late explanaui ĩ libello de hereditatib. & bono. poſſ. ab inteſtato. Contius.

DE HAEREDIBVS ab inteſtato venientib.[a] & de agnatorum iure ſublato.

Si moriens deſcendentes reliquerit, præferuntur parentibus & agnatis & cognatis ex latere, & filij filiorũ ſuccedunt in ſtirpes, non in capita, ſublata differentia emancipationis & patriæ poteſtatis, agnationis & cognationis. Angelus.

Imp Iuſtinia. A. Petro glorioſiſ. præfecto ſacrorum prætoriorũ Oriẽtis.

[b] Plurimas & diuerſas leges veterib. temporibus prolatas inuenientes, per quas non iuſte differẽtia ab inteſtato ſucceſsionis inter cognatos ex maſculis & fœminis introducta[b] eſt: neceſſariũ eẽ p̃ſpeximus, omnes ſimul ab inteſtato cognationum ſucceſsiones per præſentem legẽ clara compendioſaque diuiſione diſponere: itaque prioribus legibus p̃ hac cauſa poſitis vacantibus.[c] de cętero ea ſola ſeruari,[d] quæ nũc conſtituimus.[e] Quia igitur omnis generis ab inteſtato ſucceſsio tribus cognoſcitur[f] gradib. hoc eſt aſcendentium, & deſcendentium, & ex latere (quæ in agnatos cognatoſque[g] diuidit) primam eſſe diſponimus deſcẽdentium ſucceſsionem.[h]

CAP. I. De deſcendentium ſucceſsione.

Si quis[†] igitur deſcẽdentium fuerit ei, qui inteſtatus moritur, cuiuſlibet naturæ aut gradus, ſiue ex maſculorũ genere, ſiue ex fęminarum deſcedens, & ſiue ſuæ poteſtatis, ſiue ſub poteſtate ſit: omnibus aſcendentibus & ex latere cognatis præponat. Licet n. defunctus ſub alterius poteſtate fuerit: tamẽ eius filij, cuiuſlibet ſexus ſint aut gradus, ẽt ipſis parentibus[i] p̃poni pręcipimus, quorũ[k] ſub poteſtate fuerit, q defunctus eſt, in illis videlicet reb. quæ ſm noſtras alias leges patribus non acquiruntur.[l]

g Cognatoſq;. cognati ex parte matris, agnati ex parte patris: inſtitu. de leg. agna. ſuc in prin.

h Succeſſionem. in hoc lex. xij. tab. mutatur: vt inſti. de hære. q̃ ab inteſta. §. j.

i Parentib. nõ ſolũ agnatis & cognatis ex latere: vt hic & C. de ſec. nu. l. ſi q̃s prioris. in pri & C. de bo. q̃ lib. l. qd ſcitis. & inſti de gra. co. § repetitis. ſed cũ p̃r ſit in primo gradu, vt filius: quare nõ ſic cito admittit, vt filius? Rñ. pp cõe votum naturę, qd vult potius deſcendere quã aſcẽdere: vt ff. de bo. dã. l. cum ratio. & ff. ſi ta. te. nullæ ex. l. j. & vnde lib. l. ſcripto hærede. in fi. & ff. de inoff. teſt. l. nam & ſi parentib. & Paulus ait, ſi filius ergo hæres p Deum. Item in quo peculio dices loq̃ in caſtrenſi vel quaſi? vñ q̃ non. cum filio inteſtato moriente pater iure peculij occupet omnia bona, vt ff. de caſtren. pecu. l. ij. item in aduentitio non, nã in eo ẽt ſi expreſſe diſponeret. diſpoſitio non teneret: vt C de bo. quæ li. l. fin. §. filijs. multominus in profectitio quod pater, vt peculium ſemel occupat poſt filij morte: vt inſti. qui nõ eſt p. fa. teſta. §. j. & ſic in nullo loq̃. in caſtrẽſi & quaſi adueñtitio loquit. nec obſtat iura p̃dicta: quia in eo, q dicũt, pa. tẽ occupare p̃dicto mõ, corrigunt p id quod hic dicit. in profectitio aũt nõ: vt j. e. §. & ſic no. q̃ hodie filiusfa. habet hæredẽ ab inteſtato deſcẽdẽtẽ: ſed ſi non eſt deſcẽdẽs, habet aſcẽdentẽ hæredẽ vt j. proximo §.

k Quorum l. parentum.

l Acquiruntur. vt ſunt caſtrenſia & quaſi aduẽtitia tantum.

Succeſſio ſequit̃ votũ naturæ.

Galat 4.

† Conco. c. Raynutius, vlc̃a gl. ſup verbo Clerx extra, de teſta.

Cognatos large q̃d cõtineat.

nam in vſu a harũ rerũ qui debet acquiri, aut ſeruari, noſtras b de his oĩb. leges parentib. cuſtodimus: ſic tñ, † vt ſi quidẽ horũ deſcendentiũ filios relinquentẽ mori cõtigerit illius filios aut filias, aut alios deſcẽdẽtes, in ꝓprij parentis locũ ſuccedere, ſiue ſub poteſtate defuncti, ſiue ſuæ poteſtatis inueniantꝰ: tantam de hæreditate morientis accipientes partem, quanticunq; ſint, quantã eorum parens ſi viueret, habuiſſet: quã ſucceſsionem in ſtirpes vocauit c antiqtas.

In hoc.n. ordine gradũ q̃ri nolumus, ſed cũ filijs & filiabus ex ꝓmortuo filio aut filia nepotes vocari ſancimus: nulla introducenda differentia ſiue maſculi ſiue fœminæ ſint & ſeu ex maſculorũ ſeu fœminarũ prole deſcendant, d ſiue ſuæ poteſtatis, e ſiue ſub poteſtate ſint conſtituti. Et hæc qdem de ſucceſsionib. deſcendentiũ diſpoſuimus.

Conſequens autem eẽ perſpeximus & de aſcendentibus conſtituere quõ ad deſcendetium ſucceſſionem vocentur.

CAP. II. De aſcendentium ſucceſſione.

Parentes ſuccedũt deſcẽdentibus, liberis ipſorũ deſcendentium nõ extantibus, gradus prærogatiua ſeruata. Si vero parentes eundẽ gradũ obtinent, æqualiter admittũtur: cũ qbus fratres ex vtroque parẽte cõiuncti defuncto vocantur: nec patri vſus fructus portionis eius filiis cõtingẽtis acquiritur. B.

SI igitꝰ † defunctus deſcendentes qdem non relinqua: hæredes, pater aũt, aut mater, aut alij parentes f ei ſuperſint, oĩbus ex latere cognatis hos ꝓponi ſancimus: exceptis ſolis fratrib. † ex vtroq; parente coniũctis defuncto, ſicut per ſubſequentia declarabitꝰ g Si aũt plurimi aſcendentiũ viuunt, hos præponi iubemus qui proximi h gradu reperiuntꝰ, maſculos & fœminas ſiue paterni ſiue materni ſint. Si autẽ eũdem habent gradum, ex æquo inter eos hæreditas diuidatur: vt medietatem qdem accipiant oẽs à patre aſcendentes, quãticunq; fuerint: medietatem vero reliquam à matre aſcẽdentes, q̃toſcũq; i eos inueniri cõtigerit.

Si vero cum aſcendentibus inueniantur fratres aut ſorores ex vtriſq; parentibus k cõiuncti defuncto: † cum ꝓximis l gradu aſcendentib. vocabuntur: ſi autẽ pater aut mater fuerint, diuidenda inter eos quippe hæreditate ſecundum perſonarum numerum, vt & aſcendentium & fratrum ſinguli æqualem habeant portionem: nullum † vſum m ex filiorum aut filiarũ portione in hoc caſu valente patre ſibi penitus vindicare: qm̃ ꝓ hac vſus portione hæreditatis ius & ſcd̃m proprietatem per præſentem dedimus legem, differentia nulla ſeruanda inter perſonas iſtas, ſiue fœminæ, ſiue maſculi fuerint, qui ad hereditatem vocantur: & ſiue per maſculi, ſiue per fœminæ perſonam copulantur: & ſiue ſuę poteſtatis, ſiue ſub poteſtate ſint eius, cui ſuccedunt fratres. † Reliquum eſt, vt

ratione proprietatis. vt C. de bo. quæ libe. leg. cum oportet. in princi. & §. j. & ij. & inſt. per ques perſo. no. acqui. §. igitur vſusfructus autem. aduentitiorum patri dum viuit. ſeruetur, licet filius decedat, vt hic ſubijcit.

a In vſu. i. in vſufructu. nam nudus vſus minus eſſet: vt inſtitu. de vſu & habi. §. minus.

b Noſtras. ſ. prædictas cum oportet, vt inſti. per quas per ſo. n. acqui.

c Antiquitas. vt inſti. de hered. quæ ab inteſta. §. cum filius. & de ſuis & leg. l. ij. & ſic in ſtirpes inter deſcendentes diuiditur hæreditas: ſed inter tranſuerſales non, ſed in capite, vt inſtit. de le. agna. ſuc. §. hoc etiam. in fi. §. & hoc iure veteri. Hodie vero vſq; ad fratres & filios eorum in ſtirpes diuiditur, vltra in capita, & ſeruatur ius antiquum: vt ĩ. eod. §. ſi autẽ defuncto.

d Deſcendant. hoc non erat neceſſe dicere: quia iam erat correctum per id quod eſt ſ. de trien. & ſemiſ. §. neq. col. iij. vt dicit, ſ. eo. in princip. Accur.

e Poteſtatis. hic adijcit. i. in. ſola naturali cauſe inſpecta. Vnde quæritur an ſucceſſio adoptiuorum ſit ſublata? Et dic quòd non: quia verbum ſola tollit differentiam ſexus & patriæ poteſtatis tantum. ſic & C. de iuriſd. omnium iudi. le. ij. Item nota, q hic corrigitur totus ille titulus. ff. de cõiun. cum emen. lib. quo cauebatur, vt ſi habeo filium emancipatum, & ex eo nepotem in poteſtate: quamuis iure prætorio ſolus filius mihi ſuccedat inſpecto iure ciuili, ſcilicet legis xij. tab. ſolus nepos, vt inſti. de hæ. quæ ab inteſt. §. emãcipati. tamen vtrumque ſimul vocauit titu. prædictus, vt ff. de coniun. cum emã cipa. li. in rubri. & l. j. § j. nam cum hodie nulla ſit differẽtie, vt hic dicit: ceſſat prædictus titulus, Accur.

f Parentes. quos accipe in infinitum, vt ff. de in ius voc. l. quique. §. parentes. licet quidam vſque ad tritauum. ſuperiores vero maiores dicuntur, inſpecta conſuetudine Romanorum: vt ff. de gra. cogna. le. iuriſconſultus §. parentes. Accurſius.

g Declarabitur. vt ĩ. eod. § ſi vero cum aſcendentibus. Accurſius.

h Proximi. ergo auũ maternum excludit pater, cum mater nõ ſuperſit. ſed aliud in deſcendentibus. ſi habeo filium, & ex alio præmortuo nepotem: vt ĩ eod. §. hæc tamen.

i Quantoſcunque. vnde ſi paternus auus ex vna parte eſt, ex altera maternus auus & auia: tantum hic ſolus, quantum illi duo habet.

k Vtriſque parentibus i. ex patre & matre.

l Proximis. proximum accipe quem nullus præcedit, vt ff. de verbo. ſignifi. l. proximus. Sed qui ſi dicunt cum patre & matre tantum. vt hi proximi tantum vocentur: & ſic dicunt fratrem repellere auum: cum pater, cũ quo admittitur, repellat dictum auum: vt arg. ff. de diuer. & tempor. præſc i l. de acceſſionibus. & hic, & C. de legi. hæ. l. in ſucceſſione. ſed ſecundum primam dic illam. l. de ſucceſſione eſſe correctã per iſtam.

m Vſum. i. vſumfructũ. Et ſic nota q licet generaliter in aduen-

Ex hoc tex. ſum pta eſt authen. quæ eſt ſuper. l. ſi cuiꝰ. C. de legi. hæ. & incipit. poſt fratres.

Conco. cum hoc tex. gl. in. j. in e ſi ex t. a de pi. gu.

In Haloandri Græca & Latina editione peruerſe hic addabatur, fratrum que filijs. nã hi primũ hoc caſu vocari cœperũt. per Nouellã 127. ĩ. Cõtius.

Rurſũ & hic per perã editio Haloãdrina inculcat fratrum filios. Cõt.

derogat l. cũ oportet. C. de bon. quæ lib. Con.

Proximus quis dicatur.

In vetuſtis ſcriptis non habetur vox. fratres

Vſum fructũ habet pater in aduentitijs filij.

tertium ordinem decernamus, qui vocatur ex latere, & in agnatos & cognatos diuidit̃: vt etiã hac parte diſpoſita, vndique pfecta lex ĩueniatur

CAP. II. De ſucceſſiõe ex latere venientiũ.

Non exiſtentibus deſcendentibus vel aſcendẽtibus vocãtur frates vtrĩque coniuncti, quibus non extantibus vocantur coniuncti ex vno latere tantum: & exiſtentibus vtriuſque vocantur ex vtroque latere coniuncti ipſi, & eorum filij: excluſis coniunctis ex vno latere tantum. Item filij fratrum vna cum alijs vocantur, alij autem excluduntur. Angelus.

SI igitur [†] defunctus neque deſcendentes neq; aſcendentes reliquerit, primùm ad hæreditatem vocamus fratres & ſorores ex eodem p̃re & ex eadem matre natos[a] quos ẽt cum patribus ad hr̃ditatem vocauimus.[b] His aũt non exiſtẽtibus, in ſecundo ordine illos fratres ad hr̃ditatem vocamus q ex vno parente coniuncti ſunt defuncto ſiue per patrẽ ſolum, ſiue p matrẽ. Si aũt defuncto fratres fuerunt[c] & alterius fratris aut ſororis præmortuorũ filij, vocabunt̃ ad hr̃ditatem iſti cũ[d] de p̃re & matre ἰσίως, maſculis & fœminis: & quãticunq; fuerint, tantã ex hr̃ditate pcipient portionẽ, quãtã eorũ parens futurus erat accipere ſi ſupſtes eſſet. Vñ ꝯſequẽs eſt, vt ſi forte præmortuus frater cuius filij viuunt, per vtranque partẽ nunc defunctę pſonę iũgebat̃, ſuperſtites aũt fratres p patrẽ ſolũ forſan, aut matrẽ ei iungebant̃:[g] pponant̃ iſtius filij proprijs, ἰσίως, licet in tertio ſint gradu, ſiue à patre, ſiue à m̃re ſint ἰσίως, & ſiue maſculi, ſiue fœminæ ſint: ſicut eorũ parens pponeret̃, ſi viueret.[h] Ex diuerſo ſi qdẽ frater ſuperſtes ex vtroque parente cõiũgitur defuncto pmortuus aũt per vnum parentẽ iungebat̃: hmõi filios ab hr̃ditate excludimus: ſicut ipſe ſi viueret, ab hr̃ditate excludebat̃. Hmõi vero priuilegiũ i hoc ordine cognationis ſolis pbemus fratrum maſculorũ[k] & fœminarum filijs aut filiabus, vt in ſuorũ parentũ[e] iura ſuccedãt. Nulli[f] alij oĩno pſonæ ex hoc ordine venienti hoc ius largimur.[l] ſed & ipſis fratrũ filijs tunc hoc bñficiũ conferimus, qñ cũ proprijs vocant̃ ἰσίως maſculis & fœminis, ſiue p̃ni, ſiue m̃ni ſint. Si aũt cum fratrib. defuncti ẽt aſcendentes (ſicut iã diximus[a]) ad hæreditatẽ vocant̃:[h] nullo m̃ ad ſucceſſionẽ ab inteſtato fratris aut ſororis filios vocari pmittim', neq; ſi ex vtroq; parẽte eorũ pater aut mater defuncto iũgebat̃: qñq dẽ[i] fratris & ſororis filijs tale priuilegiũ dedimus, vt in proprium parentum ſuccedentes locum, ſoli in tertio conſtituti gradu cum ijs qui in ſecundo gradu ſunt, ad hæreditatem vocentur. Illud palam eſt, quia ἰσίως defunctis maſculis, & fœminis, ſiue à patre ſiue à matre præponuntur, ſi etiam[k] illi tertiũ cognationis ſimiliter obtineant gradũ.[l]

Si non ſunt fratres, nec filij fratrum, vocantur ceteri agnati & cognati ſecundum gradus prærogatiuam in capita: ſublata differentia agnationis & cognationis. Angel.

Si vero, neque fratres, neque filios fratrum (ſicut diximus) defunctus reliquerit: omnes deinceps à latere cognatos[l] ad hæreditatẽ

adventitijs pẽl quæ tacite vſusfructus, vt C. de bo. quæ libe. l. cum oportet. tamen hic fallit: & aliàs, vt dixi. ſ. vt liceat matri & auię. in ſi. j. rñ.

[a] Natos. potiores ſunt ergo qui dupli ci iure vtunt̃, quàm qui vno: vt ſ. de con ſangui. & vteri. fratribus. ſ. j. & ſ. fin. coll. v.

Iura. duo fortiora ſunt vno.

[b] Vocauimus. vt ſ. prox. ſ.

[c] Fratres fuerint. No. ſi fuerint fratres per hoc notatur. q ſi filij fratris defuncti vocantur in ſtirpes quando cum patruis ſuccedũt ſuo patruo. ſi vero nullus frater ſupereſt defuncto, ſed filij fratrum, hi forte in capita vocabuntur. Azo. Sed contra dico, vt ar. j. eo ſ. ſi vero. in prin. nã innuit idẽ eſſe ſi ſoli ſunt fratrũ filij, in eo quod dicitur, ſi vero neq; &c Accur.

[†] Ex hoc ſ. tracta eſt auth. ceſſante. quæ eſt C. de le. hære.

ADDITIO. Hanc Accurſij opinionem pius in receſſu q̃ ſiõ te habentem multis rõnibus tueri conatus ſum l. lib. ſingu. de hæredita. ab inteſta. vbi inter cetera argumenta iſto vſus ſum. nepotes ſiue ſolos ſiue cum patruis ſemper ſuccedere in ſtirpes, ex quo ſemel his hoc beneficium generaliter datũ eſt lege. ta tab vt in parẽtum locũ ſuccederent. Anto. Contius.

[d] Orioꝶ. id eſt patruis, vel auunculis ſed vt fratres ſolos vocari: vt inſtit. de leg. agn. ſuc. ſ. hoc ẽt. i ſi quis eſt contra. Sol. hæc illã corrigit.

[e] Parentum. & ita in ſtirpes. Sed contra inſtit. de leg. ag. ſuc. ſ. hoc ẽt. in ſi. vbi dicit in capita Sol. hæc corrigit illam &c.

[f] Nulli. ſic ergo priuilegium ad alium non tranſit, vt ff qd cum eo l. ſed ſi. ſ. ſoli. & ff quarum te rum act. non dat. l. j. ſ pe & ff. de tetu di. l & ſi fideiuſſor. & ff. pro ſocio. l. verum. in ſi. j. reſpon.

[g] Sicut iam dixim' vt ſ. eo. ſ. ſi vero cũ aſcendentibus.

[h] Nullo m̃ ſed hodie vocantur ẽt cum ſ. ſiorꝶ & auiꝶ: vt in authen vt fra. fil. j. cũ quæ eſt cõtra. ſolu. hic corrigitur.

[i] Quandoquidem. i. quia: rñ enim erat, qa vocat̃ frates cum aſcẽdentibus: quod eſt cõtra ius cõe huius conſtitutionis q̃ tres tm̃ facit ordines ſuccedendi: vnde ad conſequentiã non producuntur, & hoc hic dicit: arg. ff. de legi & ſenatuſcõ. l. quod vero ꝯ rõnem

[k] Si ẽt i. quãuis. ſed quare, cũ tm̃ eodem ſint gradu? Rñdeo, iſti vocant̃ cũ fratribus defuncti, q pro certo repellunt patres, patruos, & auunculos, & amitas, & materteras: ergo & iſti nepotes debent repellere.

[l] Cognatos. ſed vſque ad quẽ gradum? [illegible] vt olim? Rñ. quia hoc eſſet dña inter agnatos, qui vſq; ad a. vocatur, & cognatos: ſed trahe oẽs ad x. cum debeat ſucceſſiones dilatare: vt inſtit. de ſucceſ. cog. ſ. fin & de bo poſ. ſ. adhuc autem.

Cogna-

[e] quaſi non eſt nepotib' aut deinceps. Contius.

[f] Quæ ſequunt̃ vſque ad ſ. illud palã. perperã omiſſa ſunt in Græco Haloander.

*Verat autẽ Iuſtinianus idẽ filios fratrũ ſuccedere in locum parentũ, vt cum patruis ſuccedãt ſuo patruo ſi pater defuncti ſuperſit, q excludit filios fratrũ. concurrit autem cum fratrib. Contius.

[†] Nã filij fratrũ ſiunt hoc caſu ĩ eõdẽ gradus, vt patruos excludãt. Contius.

vocamus ſcđm vniuſcuiuſq; gradus ꝓrogatiuã: vt viciniores gradu, ipſi reliqs ꝓponanť. Si autem plurimi eiuſdem gradus inueniantur, ſecundũ ꝑſonarũ numerũ iter eos hr̃ditas diuidať: qđ ĩ capita nr̃æ leges appellant.

CAP. IIII. De agnatorum iure in hæreditate ſublato.

Nullã vero volumus eẽ dr̃iam in quacunque ſucceſsione aut hr̃ditate inter eos qui ad hr̃ditatẽ vocanť maſculos ac fœminas, quos ad hr̃ditatẽ cõiter definiuimus vocari, ſiue per maſculi, ſiue per fœminæ ꝑſonã defuncto iũgebantur: ſed in oĩb. ſucceſsionibus agnatorũ cognatorumq; dr̃iam vocare ꝓcipimus, ſiue per fœmineã ꝑſonã, ſiue ꝑ emancipationẽ, ſiue ꝑ alium quẽlibet modũ prioribus legibus tractabať, & cis ſine qualibet hmõi dr̃ia ſcđm ꝓpriũ cognationis [a] gradũ ad cognatorũ ſucceſsionẽ ab inteſtato venire ꝑcipimus.

CAP. V. De legitima tutela liberorum, & de matre & auia.

Tutela legitima defertur ſecundum gradũ & ordinẽ quo ad hæreditatẽ vocãtur ſi idonei ſunt: agnationis & cognationis differentia ſublata, regulariter mulieribus expulſis, exceptis matre et auia: quæ omnibus ex latere venientibus præferũtur, ſolis teſtamentarijs eius præcedentibus. pluribus autẽ in eodẽ gradu exiſtẽtibus, magis idone⁹ eligendus eſt, tutela periculo omnibus imminente: legibus quæ de hæreticorum ſucceſſione loquũtur, firmis manẽtib. Bar.

Ex his † autem, quæ de hæreditate diximus & diſpoſuimus: & quæ de tutela ſunt, maniſeſta conſiſtunt. Sancimus eñ vnũquenq; ſcđm gradum & ordinẽ quo ad hæreditatem vocatur, aut ſolum, aut cum alijs ẽt functionẽ tutelæ ſuſcipere: nulla neque in hac parte dr̃ia introducenda de agnatorũ [b] ſeu cognatorũ iure: ſed oĩb. ſimiliter ad tutelã vocandi, quiq; ex maſculorũ, quiq; ex fœminarũ prole deſcendunt minori coniuncti. Hoc autem dicimus ſi maſculi & ꝑfectæ ætatis ſint, & nulla lege prohibeanť tutelam ſuſcipere, neque excuſatione competente ſibimet vtãtur. Mulierib. enim etiam nos interdicimus tutelæ ſubire offm̃, niſi mr̃ † aut auia [c] fuerit. His eñ ſolis ſecundum hr̃ditatis ordinem [d] & tutelam ſubire permittimus, ſi inter geſta [e] & nuptijs alijs & auxilio Velleiani ſenatuſconſulti renunciant. [f] Hæc eñ ſeruãtes [g] oĩb. à latere cognatis quo ad tutelã ꝓponuntur: teſtamentarijs ſolis tutorib. præcedẽtib. eas. defuncti nãq; voluntatẽ & electionem ꝓponi volumus. Si autem [h] plurimi eundẽ cognationis gradũ habentes ad tutelã vocanť: iubemus cõiter ꝯuenientibus apud iudicem cui huius partis ſollicitudo eſt, vnum aut plures quãti ad gubernationẽ ſubſtantiæ ſufficiant, ex ipſis eligi, [i] & denunciari, & eũ vel eos minoris res gubernare: tutelæ periculo omnibus imminente qui ad tutelam vocanť, & ſubſtãtijs eorũ [k] minori ætate tacitè ſubiacentibus pro huiuſmodi gubernatione.

CAP. VI. De vi & poteſtate huius conſtitutionis in perſonis & in rebus.

HAEC autem † omnia quæ de ſucceſsionibus ſancimus, obtinere in illis volumus qui catholicæ fidei ſunt: in hæreticis autem iam à nobis poſitas leges firmas præcipimus eſſe, nullam nouitatem aut immutationem ex ꝑſenti introducentes lege. Quæ igitur per hanc conſtitutionẽ in perpetuum obſeruandam ſanciuit noſtra tranquillitas, in illis volumus obtinere caſibus, qui à principij Iulij menſis præſentis ſextæ inductionis ſeu venerunt, ſeu poſthac emergent. Præcedentes nanque caſus, qui vſque ad

[a] Cognationis, quęro ergo, an domin⁹ cognato ſerui ſui ſuccedat, cum nihil niſi natura ſpectet? Rñ non: quia neq; per prætorem vocabatur, qui ſolam naturalem cauſam intuebatur: vt ff. de grad. l. ij. & inſtitu. de ſer. cogn. in prin. & in fin. & repetas hic, quę dixi diligenter ꝭ. de conſang. & vteri. fra. in illa glo. hic diſtingue &c. col. vj. Accur.

[b] Agnatorũ. olim aũt agnatis tñ dabatur: vt C. de leg. tu. l. j. quę eſt contra: ſed hic corrigit.

[c] Aut auia. de matre ẽt iure veteri dicitur: vt C. qñ mu. offi. tut. l. ij. ſed de auia hic addit.

[d] Ordinem. primo ergo mater, & poſtea auia admittitur. Sed an idem erit in cura quod hic in tutela dicit? Rñ. ſic, cum ſit eadẽ ratio. vt ar. C. de cura. fu. l. cum repudiante. itẽ nunquid hæc mater eſt legitima tutrix vel datiua, videtur legitima: vt C. ad Tert. l. oẽm. ſed à iudice datur, vt hic cum legitimor nemo det, ſed lex xij. tab. eos vocat: vt ff. de leg. tu. l. legitimos. Sed dic dici legitimam, ideſt ſecundum legẽ à iudice datam.

[e] Geſta. ſ. coram iudice.

[f] Renunciant. & oĩ alij auxilio. vt ꝭ. vt ſine prohi. ma. §. quia vero mulierem. col. vij. quæ renunciatio quo ad matrimonium non præiudicat: vt prædicto §. ſed quo ad Velleianũ ſic: vt ff. ad Velle. l. pen. ſed cum ſtat iudici, quomodo agenti proderit? Reſpon. ſi actum quæratur ex ſtipulatione iudicis, multo magis replicatio: vt ſi opponatur de Velleiano. & replicet ad uerſarius de renunciatione, vt ff. de pu. ſal. ſo. l. non quaſi. item contra. C. de procura. l. alienam. Sol. hic ſpãle. Acc.

[g] Seruantes. ideſt hic renũciantes mulieres.

[h] Si autem. nunc redit ad materiam ſuperiorem. Accur.

[i] Eligi. hæc electio propter commodiorem adminiſtrationem fit, vt cõir hic, & ff. de admi. tu. l. ij. Accur.

[k] Eorũ. tacite obligatis. C. de admini. tut. l. pro officio. Accur.

Veteres.

† Ex hoc. §. ſumpta eſt auth. quę ẽ ſup. l. ij. C. qñ muli. tu. offic. fun. poteſt. & incipit, matri & auiæ, & cõcor. gl. vnica ante med. c. ex parte. M. extra de appel.

† Cõcor. gl. ij. in c. dilecti. circa fin. extra de arbi. & quæ hic dicũtur, recitanť in c. ex parte M. in gl. vnica ante me. ibi hodie cũ per auth. de appel.

† Facit ad hunc §. c. excõicam⁹. circa me. c. extra de hęret. vbi excludũtur à ſucceſſione & puniũtur hæretici alijs pœnis in d. c. contentis.

ad memoratū tps pertrāſierunt, ſecdm veteres leges [a] decidi precipimus. Tua igitur gloria, per pſentē legē a nobis diſpoſita, ad oium cognitionē venire pcuret: in hac.n. regia ciuitate edictis conſuetè propoſitis: in puincijs aūt preceptis dirigēdis ad clariſſimos præſides earū: vt nulli nři imperij ſubiectorū ſit ignota nřæ circa eos manſuetudinis prouidentia: ita tñ vt ſine oi diſpendio ciuium, aut prouincialiū, in omni loco pñtis legis fiat iſinuatio. Dat. † VII. Cal. Aug. CP. Do. Iuſtin. PP. Aug. ann. XVII. poſt Conſ. Baſilij. V. C. an. II.

TITVLVS II. No. 119.

VT SPONSALITIA largitas, † ſpecialis ſit contractus, & de diuerſis capitulis.

Sponſalitia largitas quæ eſt ſpecialis contractus, ex omni parte valet, cuiuſcunque ſit quantitatis, etiam ſine inſinuatione. Bartol.

Imp. Iuſt. Aug. Petro glorioſiſ. Orientalium prætoriorum præfecto.

CAP. I. Donatio pp nuptias inſinuanda non eſt.

Sponſalitiā largitatem [b] contractum ſpecialem eſſe, & iudicari, & non alijs donationibus eam connumerari, per pñ'ē ſancimus legē: qm pro ea æqualitas dotis offertur. Siue igitur fiat ſub geſtis monumentorū eius inſinuatio, ſiue ēt non: iubemus eā per omnia ſuū robur habere, tam apud mulierem, q̄ apud virū, [c] ſiue ab ipſo viro, ſiue ab altero aliquo mulieri det ſeu conſcribat, vel in viri pſonā donatio hat, [d] quaten' ipſas res i nuptialē donationē pſcribat. [e] & hoc valere pcipim' cuiuſcunq; ſit donatio quātitatis, vel ſi ñ (ſicuti dictū ē) inſinuet.

CAP. II. Minor in teſtō ſeruo: manumittere pōt.

Minores ex quo poſſunt teſtari, poſſunt libertatē relinquere, antiqua lege ceſſante. Bart.

Et hoc quoq; pñti cōſtitutione ſancim', vt licētia ſit minorib' i ipſo tpe, in quo licet eis teſtari [f] de alia ſubſtātia, ēt ſuos ſeruos in vltimis volūtatib' manumittere, nullo eis ipedimēto ætatis faciēdo: ſed vacāte lege, [g] q̄ hoc primitus prohibebat.

CA: III. Vt nō aliter credatur inſtřo de altero inſtřo facienti mentionem, q̄ ſi id ipſum probetur.

Si vnū inſtrumentorum facit mētionem alterius inſtrumēti, in eo quod de alio inſtrumēto mētionē facit et nō editur, nō probat, niſi originale producatur: vel p alias probationes comprobetur. Bar.

Ex hoc † iſſu p iubem', vt ſi qs i aliquo documēto [h] alteri' faciat mētionē documēti: nullā ex hac memoria fieri exactionē, niſi aliud documētū, [i] cuius memoria [k] i ſcđo facta eſt, pferat, aut alia [l] ſecdm leges pbatio exhibeat, [m] qa & quātitas [n] cui' memoria fctā ē, p veritate debet. hoc.n. ēt i veterib. legib' [o] inuenitur.

CA. 4. De appellationib'.

Appellationis tempus ipſo iure non currit, ſi per iudicem ſteterit quo minus cauſam examinet, et ſententiam proferat. Bar.

Authen.

---

[d] Veteres leges. vt §. vt eum de appell. cog. §. ſi quis de pdictis. & §. gñaliter.

VT SPONSALITIE largitas &c.

[b] Sponſalitiā largitatē. ſponſalitia largitas dicitur hic impprie, i. donatio pp nuptias. pprie.n. diceret, qđ donaret ſpōſus ſpōſæ. ſed hęc fit ad recōpēſationē dotis, vt hic ſubijcit. & ſ. de æqua. do. §. j. eſt ergo hoc ſic. dicitur ſpecialis contractus: vt hic. & ſ. de nat. libe. in curia depo. in prin. 2. col. ibi. excipimus aūt &c. hoc eſt per ſe contractus. item & q in ſe habet ſpeciale aliquid. nam cum aliæ donationes exigent inſinuationem, ſi ſiant vltra quingentos ſolidos: vt inſtitut. de dona. §. aliæ. & hæc eadem exigebat: vt C. de donat. ante nupt. l. ſi §. ſimiliq; modo, niſi eſſet minor, aut fœmina. vt C. de dona. ante nup. l. minoribus. tamen hæc hodie non exigitur, & ne alijs non connumeratur, i aſſimilatur in hoc. itē nec in hoc, quia a'ia eſt ſimplex: hæc ob cauſam, vt ſ. de done. l. 1. Accur.

[c] Apud virum. quid eſt hoc dicere, apud virum? Rñ. q reuocare non pōt. Item ſi factum eſt hincinde pactum in caſu alicuius eorum præmorientis, lucrabitur quilibet ſecundū pactum: ſiue fuerit inſinuatum, ſiue non, per hanc auth. ſed in hoc hodie corrigit. nam ſi vir non inſinuet, & pacta dotalia cedūt parti viri: nullam habent exactionem pro eo quod excelleret, & ininſinuatum nō fuit: vt ſ. vt fra. fil. ſucce. §. illud quoque.

[d] Fiat hoc pactum, ſ. quatenus &c. Acc.

[e] Conſcribat. ſ. vir.

[f] Teſtari. quod eſt in quatuordecim annis vt ff. de teſt. l. qua ætate. & C. de teſta. l. ſi frater.

[g] Lege. Aelia Sentia vt inſti. qui me. non poſſ. §. eadem lege, & iure medio: quod ibidē dicitur. Et not. q hic loquitur in vltima voluntate: & liber Inſtitutionum ſimiliter: vnde patet legem Aeliam Sētiam non eſſe correctam ēt inter viuos facta manumiſſione à minore. Acc.

[h] Documento priuato: ſecus forte ſi publicū alterius publici faciat mentionē ſm Alb. quia cre creditur exēplo, ar. ſ. vt fra. fil. §. illud. & ff. de admi. tuto. l. chirographis. Sed tu dic ſm Io. ēt ſi publicum ſit exemplificatum. nam ei hoc cre ditur exemplificato, quia ſic contineatur in alio & pōt eſſe, q in originali erāt aliq litteræ vel cancellationes quæ non continentur in exēplo, vñ non pbat plene p exēplo: vt hic. & C. de eden. l. procurator. & ff fam. ercii. l. ſi quæ. & Pōponius Philadelph'. & de fide inſtru. l. 2. niſi originale in officio iudicis ordinarij publicatum. & ſic intelligitur ſ. vt fre. fil. §. illud. & ff. de admini. tuto l. chirographis. Accur.

[i] Aliud documentū. ſcilicet originale. Accur.

[k] Memoria. idest mentio.

[l] Alia. puta per teſtes.

[m] Exhibeatur. hoc quod &c.

[n] Quia & quantitas. ſ. hæc.

[o] Legibus. vt ff. famil. erciſcun. l. ſi quę cautiones. & ff. de fide inſtru. l. 2. & C. de eden. l. procurator. & ff. quemadmod. teſtam. aper. l. fina. Accurſius.

[a] Indu-

Donationes quingentos aureos excedentes debent inſinuari.

† Sic puto reſtituendam ſubſcriptionem eā ex epitome Iuliani, tū ex meis manuſcriptis, nā i Scrimgeriana editione corrupta eſt. Contius.

† Malim dicere, Vt pp nupt. donatio &c. vt & i ipſo tex. conſtitutionis. qa & hoc ſignificat ... in Græca inſcriptione.

ſ differt ſ mulctis à ſponſalitia largitate, & ſic quoq; tribuit Iulian'. Anto. Cont.

† Fecit ad hunc. §. ca. 2. eiū de b. iſtr. & ex hoc §. extracta eſt authē. C. ſup l. pcurator. & incipit, ſi quis in aliquo.

Hoc quoq; ſancimus, vt ſi quãdo appellatione ſecuta in nouiſſima induciarũ a die b aut pars vtraq;, aut ſolus q appellatione vſus eſt, occurrerit, & ſuã pſentiã manifeſtauerit iudici futuro appellationes examinare c iudiciũ, aut cõſiliarijs ei9, aut q lites intromittunt, & iudex eum in definitis diebus ſuſcipere differat: nullũ piudiciũ d partib. aut vni earũ ex hoc penitus fieri, ſed & poſt hoc examinari e appellatiões hmõi, & ſententia legitima terminari.

CAP. V. De retractationib. ſniarum Pretorio.

A ſententia præfecti prætorio appellari non licet: ſed ſupplicari ĩtra x. dierum numerum, quæ ſententia executioni mandari debet fideiuſſione præſtita, ſupplicatione porrecta: aliter nõ, retractationis iure illi ſeruãdo, q ſe grauatũ putauerit. Bar.

Aliud ad hoc capitulũ nr̃a indigens f puidẽtia, pſpeximus emendare qa enim noſtræ g leges decernunt, ſi quãdo glorioſiſſimi præfecti ſacrorũ prætoriorum ſententiam protulerint, nullam appellationẽ aduerſus eã offerri: ſancimus quoties ſententia glorioſiſſimorũ pfectorũ cuiuſcũq; regionis pferaĩ, & vnus forſan litigãtiũ putauerit ſe grauari, habere eũ licentiam petitionẽ h offerre glorioſiſſimis præfectis qui ſententiam protulerunt, aut eorum conſiliarijs, aut cauſas introducentib. i intra decem dierum inducias poſt k prolatam ſententiam: vt hoc ſubſecuto, non aliter executioni ſententia contradatur, niſi prius fideiuſſiones dignas præbuerit victrix pars, tãtæ quãtitatis, quãtæ fuit condemnatio: vt ſi poſt hanc retractationẽ mõ legitimo procedẽte ſnia reſoluatur, res ei cũ augmẽtis legitimis reſtituaĩ. Si vero intra memoratas decem dierũ inducias poſt prolatam ſententiam non obtulerit libellũ is q putat ſe læſum iubemus cauſæ executionem ſine fideiuſſore procedere, retractationis iure ſeruando l illi qui ſe grauatum putauerit.

CAP. VI. minor 25. annis reſtitutionem aduerſus aditionem hæreditatis petere voluerit.

Si minor reſtitutionẽ petit, vt ſe ab hæreditate abſtineat creditores in præſentia conſtituti vocandi ſunt: omnib. aũt vel qbuſdam in abſentia conſtitutis, & legitime expectatis reſtitutio nihilominus indulgenda eſt, curatore bonis dato, & bonorum inuentario facto. Bartol.

AD hęc quoque ſancimus, vt ſi cõtigerit minores velle ſe abſtinere ab hr̃editate in ſe deuoluta, & à ſe ſuſcepta. m ſi qui dẽ oẽs creditores pſentes fuerint illis locis in quib. in integrũ reſtĩ poſtulaĩ, vocent à iudice creditores: n & pſentib. oĩbus ab hmõi hr̃ditate ſe minores abſtineant. Si verò oẽs, aut aliqui o creditorũ abſentes fuerint: iubem9 minores volẽtes hoc agere, locorũ iudicẽ, in qbus ipſi degũt, adire: illũ verò per conſuetas citationes vocare creditores & ſi intra ſpaciũ triũ p mẽſiũ nuſq̃ q appareãt creditores, licere minoribus ſine periculo

a Induciarum. i. ſine bienoij.
b Die. ſ. anno ſecundo in fine: & hoc innuit verbum illud inferius. ſ. in definitis diebus.
c Examinare. ſ. vel le.
d Præiudicium ſiue ergo ſtat per imperatorẽ q iudex ſit appellationis, vt ſ. de appel. §. j. ſiue p alium iudicem, vt hic non currit tẽpus quantũ ad affectũ, quia daĩ reſtitutio: vt ff. quib. ex cau. ma. l. ſed & ſi per. §. ait prætor. & hoc in cauſa appellationis. In cauſa vero principali trienio totum durat, quicquid contingat: vt C. de iudi. l. properandum. Sed quid ſi ſteterit per alium? Rñ. nihilominus currit tempus, ſed agit contra eũ de dolo. vt ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. ſed ſi ille non aſſet ſoluendo, reſtitueretur ad litem, vt ff. de eo per quẽ fac. erit. l. fi. Acc.
e Examinari imo vt q non, vt ſ. de ijs qui ingre. ad appel. q eſt contra. Sol. ibi per partẽ ſtetit: hic per iudicem: ar. ff. qui. ex cau. ma. l. j. §. pen. & l. ſed & ſi §. ait prætor. & ff. de dam. infe. l. ſi fi nita. §. elegãter. & ff. ne vis fiat ei q in poſſeſ. l. fi. §. fi.
f Indigens. ſ. capitulum.
g Noſtræ. vt ff. de offi pfe. pto. l. j. §. j. & C d ſen. pf pt. l. j.
h Petitionem. i. libellũ. ſed ſupplicatio tñ principi ſic facienda. & ſic correctæ ſunt leges quæ dicũt ſupplicari pfecto: vt C. de preci. impe. offe. l. ſi quis. & de ſen. præ. præt. l. j. ſed dico q inter hãc petitionem & illam ſupplicationem nulla ſit differantia: nec ibi neceſſarius libellus. Acc.
i Introducentibus q referendarij dñri vt ſ. vt litig. iur. §.

ſi. & ſ. de refari. ſed an ipſi cognoſcẽt de appel. Rñ. abſit: tum ſint minores: vt ſ. de appel. §. fina. ſed princeps tñ. vel cui ipſe cõmiſerit vt ff. de mio. l. minores. in prin. & § pe. Acc.
k Inducias poſt. mandatur ergo ſnia executioni interim. ſed contra in appellatione ſeruatur, vt ff. nil inno. appel. pẽden. & in rubr. & in textu. niſi in caſu: vt ſ. de ſac. epiſ. § œconomus, eſt & alia dr̃ia quare põt bis appellari: ſed ſupplicari ſemel tñ: vt C. de preci. imper. offe. l. ſi quis aduerſus.
l Seruando. intra biennium: vt C. de ſent. pfe. pto. l. j. q ẽ cõtra, ſed ibi biẽniũ poſt ſniam datur, & poſt publicationem: hic aũt dantur decẽ dies ante ſupplicationem. Acc.
m A ſe ſuſcepta. qđ faciunt qñq; vt C. ſi minor ab ha. abs. per totũ: vt qa ſic litib. & ſumptib. impedita: vt ff. de mi. l. minor. xxv. ann. Acc.
n Creditores. idem in legatarijs: qa eos hæres ſtrigit: ar. ſ. d hære. & Falc. § hinc nobis. & C. de auth. pſtan. l. fi. aliàs non valet reſtitutio: vt ff. de min. l. ẽt. §. fi.
o Aliq. non ergo p̃ iudicaĩ per pſentes plures abſentibus paucioribus. Argu. contra. ff. de pac. l. maiorem. & l. reſcriptum. & de curato. furioſ. & alijs extra mi. dan. l. ij. Sed & hoc dicit põt, vt abſentibus p pſentes præiudicetur, dũmõ vocẽtur abſentes. Ac.
p Trium. Quare trium? Rñ. ideo, ſic videns & alias. vt ſ. de litigatoribus. §. non nemo. & ſ. vetum de appell. cogno. §. ſed hoc præſtanti.
q Nuſquam. aduerbium loci.

ἐν ὑπομνήμασι. vltimo ſtatuti die vertit Iolianus. Contius.

Cõcor. in c. ſi au ẽt. iuncta gl. penul. extra de reſcri.

Ex hoc §. ẽ extracta auth. quæ ẽ ſup l. ſi qs. C. de pci. imp. offe. & incipit, quæ ſupplicatio. & cõcor. c. ad audientiam. in gl. ſup verbo, inferius ibi niſi fuerit appel. latũ. extra de reſcrip.

Appellari põt bis.

Abſentibus au p præſentes præiudicatur.

Cõcor. c. j. cũ gl. ſuper verbo cõſtituerit, extra de teſti.

lo ab huiuſmodi hæreditate abſcedere: iudice ꝓuidente, apud quem agit in integrũ reſtitutio, vbi debeant hǣditariæ res mobiles a & imobiles cuſtodiri: b quantitate quippe harũ, publica deſcriptiõe ſub geſtis monumẽtorũ manifeſtãda.

C A. VII. De pſcriptionibus: aliás, De mala fide poſſeſſoris res alienãtis.

Habens titulũ & bonã fidem à mala fidei poſſeſſore praſcribit inter præſentes ſpatio x. anno. & xx. inter abſentes, ſi verus dominus hũc poſſidere ſciuit, & ipsũ non inquietauit. Si autẽ ignorauit: tunc non præſcribit niſi in ſpatio 30. an. An.

Rurſus ſancimus, ¶ vt ſiqs malafide rẽ poſsidẽs aut p venditionem, aut p donationẽ, aut aliter hãc rẽ alienet: q verò putat, eaſdem res cõpetere vbi hoc agnoſcẽs, c intra x. annos inter pſentes, & viginti iter abſentes, nõ cõteſtatus d fuerit ſm leges emptorẽ, aut donationẽ accipientẽ, aut illũ ad quẽ res alio quolibet mõ tranſlatæ ſunt: eũ q tales res habet, firmẽ eas hẽre, poſt decẽnij videlicet inter pſentes, & vicẽnij inter abſẽtes diſcurſum. Si aũt ignorat ver᷒ alienata rũ rerũ dñs, & qa res ei competunt, & qa alienatio facta eſt: nõ aliter excludi hũc, niſi p trigẽnalẽ pſcriptionẽ: nõ valẽte dicere eo q res hoc mõ poſsidet, quia ipſe bona fide poſsidet, e quando ipſe à mala fide poſsidẽte hoc accepit.

CAP. VIII. De abſentibus & preſentibus in decennij præſcriptione.

Si quis fuerit pſens certis annis, & certis abſens: ſupra decennium ad præſcriptionem complendã adijci debẽt tot anni, quot fuit abſens. Angelus.

De pſcriptione vero decẽnij hoc ordinare ꝓſpeximus, vt ſi qñ qſpiã i pdicta decẽnij tpali pſcriptione i qbuſdã qdẽ annis pſens ſit, i qbuſdã vero abſens: alios tãtos ei annos ſup decẽniũ adijci, quantos ex ipſo decẽnio abſẽs fuit. f Hæc aũt oĩa q̃ de tpali pſcriptiõe decreuimus, nõ in pteritis, ſed in futuris tñ poſt pſentẽ legẽ negotijs atq; cauſis valere pręcipimus.

CAP. IX. De teſtatore nõ cogendo propria manu noĩa hǣdũ ſcribere.

Teſtamentũ ſuas vires obtinet, ſiue teſtator per ſe ſiue per aliũ nomẽ hæredis ſcribat, vacante lege q̃ cõtrariũ aſſerebat. Par.

Quia verò añ hanc legẽ g ꝓtulimus, vt teſtator aut manu ꝓpria, aut p teſtes noĩa hǣdũ ſcribat i teſtõ: agnouimus aũt ex hmõi ſubtilitate plurima teſtamenta deſtructa, teſtatorib. nõ valẽtib. hmõi cuſtodire ſubtilitatẽ, aut forſan nolentib. ſcire aliquos ſuã voluntatẽ: h iubemus licentiã qdẽ eẽ volentib. hoc ſeruare in ꝓprijs teſtamentis. ſi n. hoc nõ obſeruant, ſed ſm priſcã i cõſuetudinẽ teſtẽt, ẽt ſic firmũ teſtũ eẽ ſancimus: ſiue per ſe aliquis, ſiue per alterius pſonam nomẽ hæredis inſcripſerit: k ſi oĩno reliquã legitimã obſeruationẽ in teſtamẽto teſtator obſeruauerit.

CAP. X. De rebus immobilibus quæ locis venerabilibus pertinent.

Res ab eccleſia in principem tranſlata poteſt à principe in alium transferri non obſtante lege in contrarium loquẽte. Bartolus.

Legem verò l per quam ſanximus non transferri ad alios res quæ ad noſtram domum ex venerabili eccleſia peruenerunt, m

¶ Tractatur de hac materia l ea. ij. extra, de offic. iud. vbi de hoc vide Igl. ſuper verbo proponitur.

a Mobilia. niſi quædam periſſent per imbecillitatem ætatis, vt ff. de mino. l. ait prętor. §. fina.

b Cuſtodiri. ſ. cuſtodiẽdo curatorem: vt ff. de curat. bo. dan. l. j.

c Agnoſcent. quocumque modo ſciat. ff. de pe. hær. l. item veniunt. §. petitam. in fi. & ſic no. ſcientiam ſuam ei nocere: vt ar. C. de nup. l. ſi vicinis. ſed ex quo tempore hoc tpi x & xx. an. computat, qdam diſtinguunt, ſi poſſeſſor vel ſui vel acceſſione ſui auctoris: tunc ex tpe quo poſſedit anteceſſor qui fuit malæ fidei & tenet xxx. an. nunc ex tpe ſcientię domini. argu. C. de præſcrip. longi tẽpo l. j & ff. de acqui. poſ. l. Pomponius. §. cum quis. Alij dicunt q ẽt ſi quando cũq; dominus ſciat hoc, decẽnio vel vicennio, ſibi noceat. & hoc dicunt ex hac litera q̃ dicit, intra x. ann. &c. Sed ſecũdũ hoc quid ſi in vltima die ſciat & iudicis copiam non habet? hoc aũt ipſi cõtinuum eſt, vt ff de vſucap. l. nunquam §. j. q. d. iniquitas occurrit. Dic ergo primum verius eſſe, vt ex tpe ſcientiæ domini computetur.

¶ Ex hoc §. ſumpta eſt auth. quę eſt ſuper. l. j. C. de præſc. long. tẽp. & incipit. malæ fidei poſſeſſor, & facit ad hũc §. gl ij. in med. in ea. vlti. extra de præſcrip.

d Conteſtatus. etiã ex miſſione executoris, vt C. de pſcrip. triginta ann. l. cum notiſſimi. & l. ſicut. & de his hic fit mentio.

e Poſſidet. ſ. qd præſcripſerit. & quod ſubijcit. qñ. i. quia vel temporaliter. Et ſic no. hodie q mala fides venditoris emptori nocet hoc caſu. olim contra. vt ff. de publica. l. eam §. prætor. & C. de pſcrip. longi tempo. l. j & de periculo & cõmo. rei vendi. l. dolum. Accur.

Mala fides venditoris emptori nocet.

f Abſens fuit. vt duplicetur tpe abſentiæ, vt ſi abſens fuit quinquennio, ei dentur iterum quinq; anni poſt reuerſionem. & hoc qñ ex voluntate abeſt: ſi autem ex neceſſitate, tunc ipſo iure non currit, vel reſtituitur: & dic de qua abſentia hic loquat. ſ. de ea quæ eſt de vna in aliam prouinciam, vt C. de pſcrip. lon. temp. l. fi. & fa. ad hunc §. ff. de mino. l. interdũ. & ff. qui. ex cau. maio. l. necnon. §. ſi qs ſæpius.

g Hanc legem. vt C. de teſtamen. l. iubemus.

h Voluntatem. qđ eſſet neceſſe, ſi teſtaretur per nuncupationem.

i Priſcam. vt in l. illa quæ eſt C. de teſta. l. hac conſultiſſima. nam per illam non cogebatur ipſe vel teſtes ſcribere nomen hæredis.

k Inſcripſerit. dũmodo ipſe expreſſerit: quod eſt ſcribendũ, ſm quoſdam. ſi igitur nutu exprimat, non valet ſm eos. Ar. contra ff. de leg. iij. l. nutu. ſatis enim exprimit cum annuit.

l Legem verò. ſic §. in colla. v. in conſtitut. vj. vt decem et ero commutationes. § Solu. hęc corrigit.

m Peruenerunt. ne per conſequentiam res eccleſię alienentur. Alienari.

vacare ſancimus tam in ijs quę iam ad noſtram domum legitimè peruenerunt, quàm quę poſtea peruenire futura ſunt.

CAP. XI. De lege Falcidia in rebus alienari prohibitis ceſſante.

Falcidia ceſſat in re à teſtatore alienari prohibita his obtinentibus in caſibus præteritis nondũ finitis. Bartol.

Si quãdo aũt aliquis teſtamẽtũ faciat, & aliquam rem immobilem ſuę familię aut alteri cuicunq; perſonæ noĩe legati reliquerit, & ſpecialiter dixerit, nullo tẽpe hanc rem alienari, [a] ſed aut apud hęredes, aut apud ſucceſſores illius cui relicta eſt permanere: in hoc legato iubemus Falcidiã legem locũ penitus non habere: quĩa alienationẽ [b] eius teſtator ipſe prohibuit. Hæc autẽ obtinere præcipimus ĩ illis caſibus, qui nõdũ iudiciali decreto, aut per amicabilẽ cõuentũ, aut quolibet modo legitimo deciſi ſunt. Eminentia igiť tua, quæ per pſentem legem in perpetuũ valituram noſtra ſanxit tranquillitas: edictis quidem in hac regia ciuitate propoſitis, pceptis aũt ad oĩum prouinciarũ iudices deſtinatis ad oĩum notitiam venire pcuret. D. XIII. Ca. Feb. CP. Domi. Iuſti. PP. Au. an. Baſili. Conſ.

TITVLVS III. Nou. 120.

DE ALIENATIONE, & emphyteuſi, & locatione, & hypothecis, & alijs diuerſis contractibus in vniuerſis locis rerum ſacrarum.

Nulla eccleſia ciuitatis Conſtantinopolitanæ, exceptis quibuſdã, quibus cõceditur, poteſt res immobiles, vel quæ inter immobilia computantur, donare, aut alienare: niſi fiat alienatio imperialis domui. Angel.

Imp. Iuſtinia. A. Petro glorioſiſ. Orientaliũ prætoriorum præfecto.

MVltis & diuerſis legibus [f] ſuper alienationibus, & emphyteuſibus & locationibus & reliquis [d] adminiſtrationibus eccleſiaſticarum rerum & de plantantibus [e] [†] præuidimus omnes [f] præſenti comprehendere lege.

CAP. I. De alienatione & emphyteuſi rerum eccleſiæ.

Sancimus igiť nullam habere licentiam [g] ordinatores rerũ huius regiæ ciuitatis, ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ, aut orphanotrophij, aut noſocomij, aut xenodochij, aut ptochotrophij, aut alterius venerabilis domꝰ ĩ hac regia ciuitate ſiue ĩ eius finibus cõſtitutę, exceptis venerabilibus monaſterijs, [h] aut vendere, aut donare, aut cõmutare, aut ſub alterno [i] dono dare, aut alio quolibet modo alienare rem immobilem, aut ciuilem annonam, aut ruſticum mancipium: niſi ad imperialem [k] domum commutatio ſola facta eſt. Proaſtijs. Sed neque de colonis [l] iuſtè dari [m] quidem concedimus. [n] Emphyteuſes verò à prædicta ſanctiſſima maiore eccleſia regię ciuitatis, & commemoratorum [o] locorum fieri iubemus [p] in perſonam eius qui accepit, & alijs duobus deinceps hæredibus, & non amplius de ſexta parte inſtantis [q] canonis dimittimus [r] ei, q emphyteuſis iure acceperit;

De

[a] Alienari. hoc præceptum eſt ſeruandũ vt C. de reb. alie. l. ſi.

[b] Alienationem, ſ. alienaret aũt legatarius in hæredem hærede Falcidiam retinente. ſed certe immo vr q non: quia Falcidia ipſo iure remanet in bonis hæredis, & in reliqua parte legati dñium in legatarium tranſit, vt C. ad legẽ Fal. l. ſi. Rñ. hoc facit hic voluntas expreſſa teſtantis, ne fiat alienatio. Et ſic no. vnum caſum, vbi ceſſat Falcidia. Sunt & alij, vt ſi eſt relictũ ad pias cãs: vt j. de eccl. tit. §. ſi aũt hæres: item qñ teſtator expreſſim vetuit. vt ī. de hæred. & Falc. §. ſi vero expreſſim. coll. j. Item qñ quibuſdam in ſolidum ſoluit hæres, vt ī. de hære. & Falci. §. non autem aliàs generaliter habet locum, vt C. de leg. Falc. l. ij.

Falcidia in multis locũ non habet.

DE ALIENATIONE, & emphyteuſi, & locat. &c.

[c] MVltis. Legibus. ſ. prolatis & ſic ſunt ablatiui abſoluti & dicit de illa. quę aſt. ī. de nõ alie. colla. j. Itẽ & de illa. ī. conſtitu. q ex adſcrip. § ſi. Itẽ de illa C. de ſac. ſan. ec. l. ſancimus, & de alijs, quas nõ hẽmus.

[d] Reliquis ſubaudi, & alijs contractibus, q ſunt reliqua adminiſtrationis earum rerum. & hoc in rubrica. nam alienatio ptinet ad adminiſtratorem: vt ff. ad Trebel. l. mulier. Azo Arg ꝫ ff. de off. procon. l. j. §. & hoc ſi habes in littera, & reliqua adminiſtrationis &c ſi autẽ habes, & reliquis adminiſtrationibus. planum eſt.

[e] De plantantib. ſ. ipſas eccleſias forte.

[f] Omnes. ſ. prædictas leges.

[g] Licentiam. hoc tenaciter in reb. eccleſiaſticis obſerua ſm conſuetudinem: vt fieri debeat earum alienatio conſenſu patroni, ſi quis ibi fuerit: vel plebani, ſi capella plebanum habeat. alioquin cũ auctoritate epiſcopi: & ſi non faciat, reuocat, cũ ſit cognitũ. ſ. an decepta ſit in contractu eccleſia. Item an preciũ ſit in eius vtilitatem conuerſum. donare quoq; põt amicis bene merentib. [t] ſm Al. Item ſm conſuetudinem regul etiam ſine eius conſenſu vel auctoritate ſolus plator dat in feudũ.

Patroni in alienatione eccleſiaſticarum rerum dẽt cõſentire.

[h] Monaſterijs. ſ. monaſteria poſſunt alienari, ſm hoc: vt j. eo. §. & hoc quidẽ ibi, in alijs.

[i] Sub alterno. i. pari donatione: vt in noue. eo. titu.

[k] Ad imperialem. vt ī. de non alie. §. ſinimus. col. ij. & ī. vt decete. commu. in prin. colla v & ſic no. q priuilegiatus à priuilegiato accipit, ar. ꝫ ff. de reb. e. l. ſi pupillorum, circa princip.

[l] De colonis. i. adſcriptitijs.

[m] Dari. i. vendi, vel donari, vel alio mõ.

[n] Concedimus. qa inter mobilia computantur. vt ī. de nõ alie. § j.

[o] Cõmemoratorum. aliàs memoratorum, & ſubaudi, prælatos

[p] Iubemus. i. permittimus.

[q] Inſtantis. ſ. præſentis penſionis ſiue redditus.

[r] Dimittimus. aliàs deminuimus.

[t] Sic etiã põt manumittere bene merẽtes, vt in e l. in glo. i. extra eodem.

[†] Incluſa ſunt ſuperuacua, & in Græcis deſunt.

[†] pro incluſis legendũ: colonario iure, vel de colonis iure, παροικικῶ δικαίῳ. nam in Nouel. 7. talem cõductorem vocauit. arguo. miror itaque Alciatũ legere velle parochum. Anton. Contius.

De competentibus verò proaſtijs [a] ipſi ſanctiſſimæ maiori eccleſiæ, & noiatis [b] venerabilib⁹ domib⁹ ĩ regia hac ciuitate, aut ĩ eius regione, aut māſione conſtitutis: iubemus, ſi qdē hic reditus [c] habeant, integro canone ab ijs ordinatoribus q regunt ipſa venerabilia loca, emphyteuſim hāc ſecundū p̄dictum modū accipiēti, & alijs duab⁹ ſucceſſionibus dari, & nullā oino releuationē, ſed augmētū [d] fieri. Si verò nō habeant ipſa proaſtia aliquos oino reditus: licentiā præbemus ordinatoribus venerabilium locorum in alia quantitate [e] hoc (ſicuti prædictū eſt) in emphyteuſim dare. Si verò contigerit quālibet rem ex aliquo prædictorum locorum venerabilium emphyteutico iure datam, aut in imperialē domū, [f] aut in ſacrū noſtrum ærarium, aut in ciuitatē aliquā, aut ĩ curiā, aut in aliquā venerabilē aliā domū peruenire: [g] licentiā præbemus ordinatoribus venerabiliū locorum à quibus à principio emphyteuſis facta ē, mox vt peruenerit in vnā p̄dictarum perſonarū [h] ipſa emphyteuſis, manifeſtare ſuam voluntatē intra biennium: & aut ab his derelinqui eandē rē, ad quos [i] peruenit, & annuam penſionē, quæ pacto cōtinetur, inferri, aut hoc recipere [k] emphyteuſi ſoluta, [l] eo q hoc ſibi p̄deſſe exiſtimāt. [m] Si verò † quædā [n] ſunt loca aut ipſi ſanctiſſimæ eccleſiæ maiori, aut alicui venerabilium domorum [o] competentia, in quibus antiquæ habitationes depoſitæ [p] ſunt, & ex quibus nullus præbetur reditus: prædictæ vero venerabiles domus quibus competunt hæc loca, reædificare nó poſſunt, licentiam damus ipſis ordinatoribus earum in emphyteuſes [q] p̄petuo [r] iure tradere ipſa loca: ita tamen vt emphyteuſis in tertia parte [s] penſionum quæ ex habitationibus adhuc ſtantibus colligebantur, ex principijs temporis emphyteuſeos procedat, [t] aut ſi emphyteuta maluerit, magis ſub iſto pacto accipiat loco, vt primitus ædificet, & ex adiectis illic per æſtimationē penſionibus medietatem partis dari venerabili domui à qua ipſa loca accepit: & hoc fieri concedimus. vtatur ergo hmōi emphyteuta & illic inuēta de depoſitis habitationibus materia.

CAP. II. Si quis vſus nomine rem eccleſiæ habere voluerit

Si vero aliquis voluerit quamlibet rem immobilem noie vſus accipere à ſanctiſſima maiore eccleſia regiæ ciuitatis, aut vnius memoratarū venerabiliū domorū: [u] nō aliter hoc accipiat, niſi aliā rē mox dominij iure præbuerit, ex quo eandem rē accepit, tantum habentē reditum, quantū habeat res quæ ei datur: & non maioribus fiſci præſtationibus prægrauatā: vt poſt eius mortem, aut poſt tēpus, in quo dato vſus cōuenit, non tranſcendentem videlicet accipientis vitam, vtraque res integra, & in dominium, &

Authen.

[a] Ideſt ſuburbanus p̄dijs. vide Alc. lib. ij. parerg c 4. Conuus.

a Proaſtijs. de proximæ villæ agris, vt dicunt. ſed magis videtur de remotis dicere: à pro, quod remotionē ſignificat: vt dicimus in proconſule. Sic enim licet à nominis interpretatione argumentari: vt inſtitut. de dona. §. eſt & aliud. Sed primum verius eſt. vt innuit littera ſequens.

b Nominatis. repete, & nominatis.

c Si quidem hic reditus. i. proaſtia. Albe.

d Augmentum. ſ. fieri poteſt.

e Quantitate. non dicit de qua. vnde ad arbitrium boni viri dico faciēdum. hoc enim quod ſequitur. ſicut prædiximus &c. vult, q in ſextam partem fiat deminutio. nā illud locum habet quando aliquos habet reditus: vt ſ. de non ali. §. ſi verò. contra. ſm Alber. ſed hoc ſtare non poteſt: q alle. §. ſi vero. expreſſe dicit, quando nullos habet reditus, fieri iā computationē intra xx. annos: niſi diceres hic in eccleſia Conſtan. ibi in alijs. Vel dic q hic dicit. ſicut prædictum eſt, ſubaudi ſcilicet in illo §. ſi vero. qui eſt ſ. de nō alien.

f Domum. ſ. priuatam: vt differat à ſequenti.

g Peruenire à Titio puta.

h Perſonarum. i. domorum.

i Ad quos. eis ſubaudi. ad quos &c.

k Recipere. ſ. rem ipſam.

l Soluta. i. diſſoluta.

m Exiſtimant. aliàs exiſtimauit.

n Si vero quędam. licet materia præſens vſque ad §. & hoc quidem. ſit de eccleſia tantum Conſtantinopolitana: vt ſ. eod. §. & hoc quidem. tamen iſte generalis eſt. vt ex hac littera colligitur: & vt infra eod. §. quæcunque, ideo cum nota.

o Domorum. prædictarum.

p Depoſitæ. ideſt deſtructæ ad terram.

q In emphyteuſes. perpetuas. aliàs in emphyteuſim.

r Perpetuo. hoc expone vt diximus. ſ. de non alie. §. alienationis.

s In tertia parte. diſtinguunt hic quidam, an ille qui accepit in emphyteuſim rem ruinoſam, vult ſoluere ſtatim, an poſtea quàm reædificauerit: vt in primo caſu fiat deminutio in ſexta parte ab eo quod poterat colligi habitatione conſtante. quod intelligunt R. & Py. vt tertia pars præſtetur, & duæ remittantur. Io econtra., ſ. vt duæ præſtent, & tertia remittatur. ſi autē à principio ſoluere non vult: tunc præſtet medietatē adiūctæ penſionis: vt ſi tunc reddebat. x. cū erat ruinoſa, & nūc lx. additio eſt in quinquaginta, & ſic xxv. dabit annis ſingulis: vt hic dicit. & hoc eodem caſu dabit conſtantem, ſ. x. & ſic xxxv. dabit, vt ſ. de non alien. §. ſi vero minus. quæ videtur contra. nam cum in hoc eodem caſu loquatur, vt hic dicit, videtur cōſtantem nunc penſionē ſolui. Sed ſolue, vt dictum eſt. Sed nonne ſecundū prædicta magis grauatur qui ſoluit ſtatim, cū tantum ei tertia remittatur, huic autē medietas? Rñ hoc ſibi videtur melius & leuius, quod elegerit, vt inſtitut de act. §. huic.

t Procedat. hinc ſumitur authen. ſi quas ruinas.

u Domorum. nam l. iubemus. C. de ſacro-

† Ex hoc §. ſumpta eſt auth. quę eſt ſuper l. iubem⁹ nulli. C. de ſacroſan. eccle. & incipit, Si quas ruinas. quæ authē. eſt canonizata ix q 2. §. ſi quas ruinas.

in vſum, in eandē venerabilē domum perueniat.

CAP. III. Vt liceat vſque ad xxx. annos res eccleſiaſticas locare.

Locationes [a] vero ab ipſis venerabilibus domibus fieri concedimus in quātoſcunq; ꝯtrahentib. annos placuerit, non trāſcēdentibus videlicet triginta annorū tēporibus.

CAP. IIII. Vt liceat res eccleſię immobiles pignori obligare.

Si verò [1] cōtigerit aliquam prædictarū venerabiliū domorū noīe fiſcalium tributorum, aut alterius cuiuſlibet ſuperuenīētis neceſſitatis venerabili domui, pecunijs egere: liceat eius ordinatoribus immobilē rē aut ſupponere aut dare in ſpeciale [b] pignus, & creditor poſſideat eandē rem, & eius fructus colligat, & reputet ſibi tā in his creditis pecunijs, q̄ i vſuris, nō aūt maioribus quàm quartā ꝑtē centeſimæ. ſi vero ꝑſoluerint debitū ꝑ poſitu eiuſdē venerabilis domus, aut ex fructibus adimpleat [c] creditū. redeat iterū res ad venerabilē domū ex qua data ē.

CA. V. De emphyteuſi & hypotheca rerū eccleſię.

Emphyteuſis vero & hypothecas & vltra quinquenniū volumus fieri á ſctiſſima maiore eccleſia regię ciuitatis, ꝑſcīa & cōſenſu btiſſimi huius ciuitatis epi & patriarchæ, iurātib. ꝑſentib. Deo amabilib⁹ œconomis & chartularijs [d], eiuſdē ſctiſſimæ maioris eccleſiæ, ꝙ ñ ad ꝑſcriptionē iuris eius cōtractus efficiatur. In alijs verò venerabilibus domibus, [e] ſi q̄dē ſint chartularij, ipſos æquali modo iurare præſente eo qui præeſt venerabili domui. Si verò nō ſint chartularij, ab ijs qui præſunt venerabilibus domibus, propoſitis ſanctis euangelijs contractum fieri in ſcriptis cum iureiurando addito huiuſmodi inſtrumentis, ꝙ non ad lęſionem aut pręſcriptionem venerabilis domus cōtractus efficitur. Oeconomis vero & orphanotrophis, & reliquis venerabiliū domorum ordinatorib. necnon omnibus chartularijs, & parentibus eorum, & filijs, & alijs qui per genus eis, vel nuptiarum iure coniūcti ſunt, interdicimus emphyteuſim & locationes ſiue hypothecas rerum ipſis venerabilibus domibus competentium, aut per ſemet ipſos, aut per interpoſitam perſonam accipere: [f] ſcientibus eis, ꝙ ſi tale aliquid fiat, & hoc inualidum erit: & oēm ſubſtantiam tam eorum qui accipiunt, quàm œconomorum & chartulariorum & ordinatorum, quibus ſecundum prædictum modū coniuncti ſunt, in venerabilem domum, de qua rem accipiunt, poſt obitū eorum peruenire iubemus.

CAP. VI. De rebus aliarum eccleſiarum extra ciuitatem Conſtantinopolitanam.

Et hoc quidem ſuper ijs qui maioris eccleſiæ ſunt, & prædictarum venerabilium domorum quæ ſunt in hac regia ciuitate, vel eius circuitu adhærentium diſpoſuimus. In alijs vero ſanctiſſimis eccleſijs, & monaſterijs, & xenodochijs, & noſocomijs ſeu reliquis venerabilibus domibus, [g] quæ in omnibus prouincijs noſtræ reipublicæ poſitæ ſunt, verumetiam monaſteriorū in hac regia ciuitate, & eius circuitu adhærentium, conſequenter definire præuidimus.

Licentiam igitur damus prædictis venerabilibus domibus non ſolùm ad tempus emphyteuſim facere immobilium rerum ſibi competentium, ſed & perpetuè [h] hæc eis emphyteutico iure volentibus dari. Et ſi quidem ſanctisſimæ eccleſiæ ſint, vel aliæ venerabiles domus, quarum gubernationem loci ſanctiſſimus epiſcopus aut per ſe, aut ꝑ venerebilem chorum clericorum faceret, cum voluntate eorum & conſenſu [i] fieri huiuſmodi contractum, iurantibus præſentibus œconomis, & adminiſtratoribus, & chartularijs [k] ipſius venerabilis domus, [l] quod ex hac emphyteuſi nullum damnum eidem venerabili domui infertur. Si vero ꝓchia aut xenones, aut noſocomia, aut reliquæ venerabiles domus ſint propriā adminiſtrationem habentes: ſi quidem venerabilia oratoria eſſe contigerit, cum voluntate maioris

---

ſacroſan. eccl. in Conſtantinop. alienatio habet locum. ſed hæc in alijs ibidem adiacētibus, ſed hodie idem eſt vbiq; vt j. eo §. quæcūque. & facit ad hunc §. C. de ſacroſan. eccl. l. iubemus. §. fi. & ȝ. de nō alie. §. ſi quis autem voluerit.

a Locationes. ſ. ſimplices.

b Speciale. multo magis generale, nam & per ſuperiorem legē de non alie. ſpecialiter prohibentur vt ibi dicit §. alienationis. & §. fin. Acc.

c Adimpleatur. qd debet fieri, vt hic, & C. de pigno. act. l. 1. & ff. de pig. l. ſi is §. 1. & de diſtr. pig. l. 1.

d Et chartularijs. illi qui ſcribebāt eccleſiaſtica acta: & erant de ipſa eccleſia, & habebant oīa ad manus melius q̄ alij. arg. ff. de edan. l. argentarius. §. j. Et ſic not. ꝙ in omniū ꝑſentia fit & venditio rei ciuitatis &c. præſentibus euangelijs: vt C. de ven. re. ad ciui. peru. l. fin. lib. x

e Domibus. i. monaſterijs. nam de his ſacep⁹ eiat. vt ȝ. eo. in prin.

f Accipere. non admittuntur vt quilibet: quod dic vt ȷ. eo. §. œconomis.

g Domibus. in prouincijs conſtitutis. de quibus modo incipit tractare.

h Perpetue. hic dic vt dixi ȝ. de non alien. §. alienationis.

i Et conſenſu. ſic venditio rei ciuitatis, vt ȝ. dixi. & C. de ven. re. ad ciui. pert. l. fina. in fi. & idē in venditione rei q̄ fuit curialis, quæ fit à curia, vt C. de prædijs curial. l. ij.

k Chartularijs. i. tabellionibus vel ſcriptoribus.

l Domus. ſiue oratoria, i. eccleſia. vt differat à ſuperiori.

Ordi-

---

[1] Sūpta eſt ex hoc §. authen. q̄ eſt ſup l. iubem⁹ nulli. C. de ſacroſan. eccl. & īcipit, Item præ diū. quæ authē. eſt canonizata a. q. ij. §. itē prædium.

Venditio rei ciuitatis fit in omnium ꝑſentia.

maioris partis ibidem ordinãtium [a] clericorum, nec non & œconomi. Si verò xenones, aut ptochium, aut noſocomium, aut alia ſit venerabilis domus apud præpoſitum ipſius fieri contractum, iurantibus ordinatoribus earundem [b] venerabilium domorum in præſentia Deo amabilis epi, à quo præponuntur aut ordinant̃, ꝙ nihil ad læſionẽ [c] aut præſcriptionem ipſarum venerabiliũ domorũ de hmõi cõtractu efficitur. In venerabilib. verò monaſterijs primates eorũ cum ampliore & maiore parte ibidem deſeruientium monachorũ contractum efficiant. In prædictis verò oĩbus iubemus inſcribi inſtrumentũ cũ iureiurando, ꝙ nõ ad læſionem aut præſcriptionem earundem [d] res agitur. [e] hac verò obſeruatione hmõi præcedente, releuationẽ non amplius fieri à ſexta parte reditus quem habet res, [f] quæ in emphyteuſim datur. Quęcunque vero delapſis domibus competẽtibus venerabilib' domibus: quæ in regia ſunt poſitæ ciuitate, ſuperius [g] diſpoſuimus: hæc ĩ his [h] venerabilibus domib. valere præcipimus. Hoc ẽt ſuper ipſis venerabilibus domibus definire præuidimus, vt ſi quædam ex eis ſiue pro publicis collationibus [i] ſiue pro alia neceſſaria cauſa eiuſdem domus debitis obnoxiæ [k] fiant, & non eſt poſſibile de rebus mobilibus eadem perſolui debita: primo quidem ordine in ſpeciali [l] pignore dari rem immobilem creditori, vt eius fructus colligens, reputet ſibi tam in ipſis debitis mutuis pecunijs, quàm in vſuris, [m] non amplius quarta parte cẽteſimæ. [n]

Si verò noluerit [o] iſto modo debitum tranſigere: iubemus, per eos quidẽ, qui à ſanctiſſimo patriarcha ordinantur, ſiue metropolitæ, ſiue alij epiſcopi ſint, ſiue archimandritæ, ſiue orphanotrophi, aut noſocomi, aut xenodochi, aut aliarum venerabilium domorũ ordinatores apud ſanctiſſimos patriarchas, [p] à q̃bus ordinantur, aut præponuntur, monumẽta fieri, & cum iureiurando ordinatorum, & cõſenſu amplioris partis in eis [q] deſeruientium debitũ [r] manifeſtari: & quia non eſt poſſibile [s] de rebus mobilibus iſtud perſolui per eos verò, qui à metropolitis ordinant̃, ſiue epiſcopi ſint, ſiue archimandritæ, ſiue orphanotrophi, ſiue ptochotrophi, aut aliorũ venerabiliũ locorum ordinatores, apud eos ſimiliter metropolitas epiſcopos huiuſmodi

Vtilitatis gratia quædam licet quæ aliàs non.

a Ordinãtium. ſ. ordinatorum, aliàs adorantium. i. ſeruientium. Acc.

b Earundem. ſ. domorum venerabilium.

c Ad læſionem. Nota aliqua permitti fieri ad vtilitatem, quæ ad damnum non permittuntur. vt hic, & ff. de tranſac. l. cum. hi. §. eam. & inſt. de aucto. tut. in princ. & ff. de bo. aucto. iudi. poſſi. l. prætor. §. meum. Acc.

d Earundem. ſ. domorũ venerabilium.

e Res agitur. i. contractus. Albe.

f Res. ſi habet modo talem, vel maiorem reditum, quàm tunc quando ad venerabilem domum deuenit. aliàs ſi minutum parum, tunc tempus quod venit cum ea deminutione de qua hic dicit, vt ſupra de non alienan. §. quia vero Leonis. ſi vero multum deminuta ſubſtantia eſt ob cladem, tunc ſerua quod dicitur ĩ. proxim. §. quæcunque &c. & ĩ. eodem. §. ſi vero. Et not ꝙ hinc ſumitur illa authen. perpetua &c. vſque illuc ſoluto &c. reliqua ſumitur ĩ. de non alienan. §. quia vero Leonis. & §. ſi vero. Accur.

g Superius. vt ĩ. e. §. ſi vero quædem.

h In his. i. omnibus alijs per prouinciam conſtitutis.

i Collationibus ad quæ tenentur eccleſiæ: vt C. de ſac. ſan. eccleſ. l. placet. ſed hodie non per l. Friderici, ad decorem. §. j. col x.

k Obnoxiæ. aliàs obnoxij. Accur.

l In ſpeciali. olim tantum generale permittebatur: vt ĩ. de non alienan. aut per mutan. §. alienationis, & §. ſi. n. q̃ ſunt contra. ſed hoc corrigitur, & permittitur etiam ſpeciale.

Ordo ſcripturæ qñque non ſeruatur.

m In vſuris. hoc eſt in omni debitore & creditore: vt C. de pigno. actio. l. r. & de diſtract. pigu. l. r. & caue tibi: quia licet hic permittatur in ſorte, poteſt tamen prius in vſuris percipere creditor. vt C. de ſol. & lib. l. j. & ſic non ſeruatur ordo ſcripturæ: vt inſtit. de leg. §. ante hæredis. vel dic ſpecialia in eccleſia: vt hic.

n Centeſimæ. centeſima dicitur quæ anno ſorti æquiparatur quaſi rotunda: vt centenarius numerus eſt rotundus. & hoc rata permittitur. quarta ergo dicitur, quæ quatuor annis æquiparatur & ſic ſi bene computes, facit quinque denarios pro qualibet libra, & qualibet menſe.

o Si verò noluerit. ideſt, creditor. non vult huiuſmodi pignus ſic accipere. Accur.

p Patriarchas. & ſic quilibet apud ſuum ordinatorem: vt hic. & infra. ibi. per eos vero &c. in caſu tamen fallit, ſ. cum Archiepiſcopus vendit. nam de ſua ſynodo duo debent interuenire epiſcopi: vt ſupra vt nullus fabricet oratorio § ſi.

Maior pars quãdo dicat.

q In eis. Nota duo. & maiorem partem. & deſeruientium. maior autem pars attenditur primò in numero: ſecundò in dignitate: vt ff. de pact. l. maiorem. deſeruientium autem ideo, quia ſi qui monachi ſunt de eodem monaſterio, nõ tamen ibi deſeruiunt, ſed in ſuis cellulis ſtant, non exigitur conſenſus eorum. Item neque abſentium: oportet tamen eſſe præſentes duas partes omniũ ordinatorum: vt ff. de decret. ab ordine fa. l. a. & ff. quod cuiuſque vniuerſi. le. nulli, & le plane. & maior pars illarum duarum partium debet conſentire, vt C. de decur. l. nominationum. & de prædi. cu. l. a. lib. x.

r Debitum. ſ. per eos, vt ſup. poſuit. Sed quid ſi neſcidit, quia nouiter fuit electus, & ſic non interfuit, quia parum eſt ꝙ fuit electus? Reſpon. non compelliť peierare. argu. ff. de in lit. iur. l. videamus. ſed forte iurabit œconomus, vel alius qui ibi maior ſit. vt arg. ĩ. eo. §. licentiam. in fi. §.

s Poſſibile. i. commode, vt arg. ff. de verbo. ſigni. l. Nepos Proculo.

monumenta conſcribi: ab illis verò epiſcopis qui aut à patriarchis, aut metropolitis epiſcopis ordinantur, & habent ſub propria iuriſdictione aut monaſteria, aut ptochia, aut xenones, aut noſcomia, aut alias venerabiles domos, ſub ſimilem modum fieri geſta, ita tamẽ, vt ſiue apud patriarchas, ſiue apud metropolitas, [a] ſiue apud epiſcopos alios huiuſmodi geſta fiant, nullum pro his diſpendium aut expenſam venerabiles domos ſuſtinere. [b] Propterea enim volumus [c] decætero apud iudices prouinciarum, aut defenſores locorum huiuſmodi monumenta à memoratis perſonis ſiue domibus agi, vt nullum diſpendium ſentiat: poſtquam vero iſta ſubſecuta fuerint apud memoratos ſanctiſſimos aut patriarchas, aut metropolitas, aut alios epiſcopos, tunc per prædictos ordinatores debitricis domus venerabilis in ſcriptis in publico ciuitatis loco proponantur per viginti dies: & iſto modo hortentur eos qui emere voluerint immobilem rem: vt qui plus præbet, alijs præponatur. His verò omnibus præcedentibus, venditionem fieri, [d] precio modis omnibus pro debito dando: [e] vt non aliter habeat emptor munitionem, niſi p̃cium pro ipſo debito perſoluat, & hoc euidenter inſcribat, q̇ nihil ad læſionem aut præſcriptionem eiuſdẽ venerabilis domus efficitur. Si vero ſcd̃m prædictũ modum emptor huiuſmodi rei non inueniatur: iubemus creditorem ex iure prædictarum venerabilium domorum, qđ pro ſoluto dicitur, eandem accipere poſſeſſionem, iuſta & diſtricta æſtimatione facta: & addita in precio decima [f] parte vniuerſæ æſtimationis, in ipſa quantitate accipere rem creditorem pro ſolutione, certo dominio poſſeſſurum: ita tamen vt ordinatores debitricis venerabilis domus & amplior pars deſeruientium huiuſmodi vẽditionibus conſentiant. Quòd autem præbetur in hoc [g] immobilis res, non per electionem [h] creditoris detur, ſed ſecundum æquitatem: aliud quidem fructiferarum, aliud verò poſſeſſionum ſterilium eiuſdem venerabilis domus, & in reditu earum, & in fiſcali ſolutione, & reliquæ ordinationis. Si verò quis aut epiſcopo, [i] aut œconomo, aut ordinatori cuiuſlibet venerabilis domus, ſiue in regia ciuitate, ſiue in prouincijs conſtitutæ pecunias credidit, aut poſtea crediderit: [k] iubemus neque [l] hoc reputari pro venerabili domo, niſi primitus oſtenderint, quòd in vtilitates prædictæ venerabilis domus iſta profecerunt, neque ipſum creditorem, aut hæredes eius contra venerabilem domum habere aliquam pro ipſis actionem: niſi monſtrauerint, quòd in vtilitatibus venerabilis domus competentibus pecuniæ profecerunt: [m] ſed contra mutuas accipientem

pecunias,

[a] Metropolitas. i. archiepiſcopos. Acc.
[b] Suſtinere. ſ. debeant. ſic nihil dabitur tabellioni, vt C. de epiſco audien. l. tam dementis. Acc.
[c] Volumus aliàs, non volumus. Accu.
[d] Venditionem fieri. ſupra de non alie. aut per. §. nos igitur. contra. Sol. ibi regulare, hic ſpecialiter p̃mittitur.
[e] Dando emptor .n. ſoluet creditori: vt ff. de rebus eo. qui ſub tute. l. magis §. ne tñ, & ĩ. de eccle. re. immobl. alien. §. ſancimus Acc.
[f] Decima. ſ. ſi res valeat decem, detur pro xj. Alij. ſi valet xj. det̃ pro x. ſed tũc non decima, ſed nona adderetur. Azo. Alij, vt ſi res valeat x. detur pro nouem: quia cum in vno grauet̃, q̇ accipit eam in uitus, in alio releuetur, ar. ĩ de trien. §. ſtudium. col. iij. ſed prima verior eſt: vt arg. ĩ. de eccl. tit. ſin autem annale. Accu.
[g] In hoc. i. in ſolutione.
[h] Per electionem. imò ad electionem creditoris: vt ĩ. de fideiuſ. §. quod autẽ. quæ eſt contra. Sol. ibi creditor precioſius metallum. ſ. aurum, mutuauerat: vnde in rebus precioſioribus ſolutionem debet recipere. Vel hoc ſpeciale in eccleſia, quod eſt veri⁹.
[i] Aut epiſcopo. nec ſufficit, q̇ is qui accipit, ſolitus erat in vtilitatem eccleſiæ vertere: vt ff. de in rem verſo. l. quod ſi § q̇ tamen.
[k] Crediderit. ſ. aliquis creditor in præterito vel in futuro credet: vt ſubijcit.
[l] Neque eis. ſ. creditoribus. Acc.
[m] Profecerunt. no. credentem eccleſiæ debere probare in vtilitatẽ eccleſiæ conuerſum, vt hic. ſic & credentem minori: vt C. ſi aduer. cred. l. j. ſic & egens de in ver. vt ff. de in rem ver. l. iij §. ſed & ſi. ſed agens exercitorie, ſufficit ſi probat nauem indigere eo tpe quo mutuat: vt ff. de exerci. l. ſi. & intellige verſum: ſiue à principio vertit alẽdo familiam, vel ſoluendo creditori, vt ff. de in rem ver. l. j. & ij. §. ſiue ex poſt facto: vt ff. ad Maced. l. ſed Iulian⁹. §. proinde: & §. j. & §. ſi ab initio. Sed qđ ſi ſolitus erat hic pla[…]⁹ vertere in vtilitatem eccleſiæ, & diligens eẽt? Vr̃ q̇ hic p̃ſumitur vertiſſe: argu. ff. de p̃ba. l. cum de indebito. §. j. & ff. de re. mil. leg. non oẽs. §. à Berbaris. Sed dico contra: vt hic, & arg. ff. de in rem ver. l. ij. §. ſed & ſi in fin. §. Itẽ no. hic factum p̃ſonę in damnũ eccleſiæ non redundare. hoc tamẽ fallit in tribus caſib. Primus eſt de hẽditate hæretici: vt ĩ. vt cum de ap cogn. §. ſi vero liberi. ſecundus eſt in hæreditate raptoris vt ĩ. de ſanctiſſ. epiſ. §. pe. Tertius eſt in naue extructa contra felicem embulam. vt C. de ſacroſ. eccle. l. iubemus. & hęc ſunt cõtra hunc. ſed certe non contrahendo, ſed delinquendo illud euenit. Item qđ ſi mutuauerit pecuniam tott capitulo? adhuc dico habere locum quod hic dicit, vt melius debeat probare. licet q̇dam dicant contra. ſed Azo dicit probari poſſe per p̃ſumptionem. per l. fina. ff. de exercito. vel quia ſit diligens per l. ff. de proba. l. cum de indebito §. j. vel quia oĩbus ſimul ſit data. per l. C. de ſacroſanc.

Aurũ eſt precioſi⁹ metallũ.

Mutuens eccleſię in eius vtilitatẽ verſũ p̃bare debet.

Perſonæ factũ in damnum eccleſiæ non redundat.

eccle. l. iubemus. ſed ille in delicto loquitur. vt ibi dixi. præterea hæc littera vult ſubtiliter probari. ſi cut in rem ver. vt dixi per l. ff. de in rem ver. l. 3. §. ſed ſi ſic.

[a] Aut hæredes. vt i. de non alienan. §. œconomum. coll. 1. & ex. ff. ſi cert. peta. l. ciuitas.

[b] Facere. permutat ergo cum eccleſia, vel cum venerabili loco, vt hic. & i. con ſti. quę edſer. §. ñ. col. 5. Item cum principe: vt i. de non alie. § ſinimus. & ſup. ve dece. noo. ti. pig. §. primo

[c] Concedimus. Hic no. quinq; caſus in quib. eccleſia nullo mō alienet. Primus, qñ à principe res data eſt: vt hic. Secundus, qñ ipſum monaſterium vel eccleſia alienatur: vt j. §. px. Tertius qñ ipſe emeret, vel cognato venderet: j. eo. § œconomus. Quartus, qñ ſub hac conditione eccleſiæ res data eſt, ne alienetur: vt infra eo. §. ſanctiſſimas. Quintus eſt, qñ hæreticorum alienat: vt j. de eccleſiaſti. ti. §. iubemus. His enim caſibus prohibetur alienatio, & ſi tali modo fieret, in quo aliàs permittetur. permittitur autem alienatio in ſex caſib. quod dic, vt i. de nō alie §. nos igi tur. in ſi.

Eccleſiæ i quinque caſib. alienare non poteſt.

[d] Vidicare. qūo vindicantur eccleſiaſtica. ſicut hic dicit, & C. de ſa. ſan. ecc. l. ſancimus. & l. iubemus. §. tanè, in ſi. §. & maxime ipſum monaſteriū, vt hic dicit, & i. de non alie. aut permn. §. quia vero cognouimus. cū vindicatio domino detur: & ideo cum in talibus dominiū qs non habeat, ceſſare debeat vindicatio: vt ff. de rei vindi. l. in rem. §. loca. quæ eſt contra? Rñ. vindicatur vtili, nō directa.

pecunias, aut hæredes [a] eius proprias moueant actiones.

CAP. VII De permutatione rerum eccleſiaſticarum.

Omnes eccleſiæ, excepta maiore Conſtantinopolitana; & venerabilibus locis ei ſubiectis, permutare adinuicem poſſunt, vtriuſque eccleſiæ indemnitate ſeruata, ea vero quæ ab imperiali domo proceſſerūt, nullo modo alienari poſſunt, nec etiam monaſteria. prædium autem inutile propter onus tributorum fiſcalium alienari permittitur, excepta maiore eccleſia, & exceptis œconomis & propinquis, quibus acquirere eſt prohibitum. Bart.

Hoc verò iubemus, vt excepta ſanctiſſima maiore eccleſia regiæ ciuitatis, & venerabilib. orphanotrophijs, xenonibus, & ptochijs, quæ ſunt in regia ciuitate, ſub eius conſtitutis ordinatione, licentiam eſſe omnibus ſanctiſſimis eccleſijs, & venerabilibus domibus, necnon & monaſterijs, tam in hac regia ciuitate, quàm in diuerſis prouincijs conſtitutis, permutationes adinuicem facere, [b] quando vtriq; venerabili domui ſeruatur indemnitas: cōſentientibus in ſcriptis aut per depoſitiones huiuſmodi contractui: non ſolum ordinatoribus vtriuſque venerabilis domus, ſed etiam ampliore parte in eis deſeruientium. Ea verò quę ab imperiali domo in quamlibet venerabilem domum peruenerunt, aut poſtea peruenerint nullo modo vendi, aut pignori ſupponi, aut permutari, aut omnino alienari concedimus, [c] neque ſi alteras venerabiles domos tale aliquid egerint. Et quoniam cognouimus ab aliquibus fieri alienationes monaſteriorum, vt hæc à ſacra figura in priuatorum cōuerſationem transferantur: & hoc omnibus modis prohibemus. Si verò tale aliquid factū deprehendatur: licentiam prębemus ſanctiſſimo loci epiſcopo hoc monaſterijs vindicare, [d] & in antiquam figuram reducere. Si verò quis de prædictis venerabilibus domibus quæ in hac regia ciuitate, ſiue in alijs prouincijs ſunt (excepta ſanctiſſima maiore eccleſia regiæ ciuitatis) prædium habeat plurimis fiſcalib. tributis grauatum, [e] ex quo nullus inferatur redditus venerabili domui: licētiam præbemus eiuſdem venerabilis domus ordinatoribus tale prædium alienare quolibet modo voluerint, ad perfectam ſecuritatem eiuſdem venerabilis domus, geſtis monumentorum videlicet in huiuſmodi alienatione conficiendis ab illis à quibus ordinatores talium locorum præponuntur, ſiue ordinantur, & iurantibus in ſanctis ſcripturis, [f] præſente [g] antiſtite eiuſdem venerabilis domus, & ampliore parte in ea deſeruientium, quòd neque [h] per proditionem, neq; per gratiam, aut quamlibet [i] præſcriptionem alienatio fiat, ſed vt ſeruetur immunitas [k] eidem venerabili domui. Oeconomis vero & ordinatoribus clericorum, & chartularijs, vbicunque venerabilium domorum conſtitutarum, aut parentibus eorum, & filijs, & quibus ſecundum genus aut ſecundū matrimonij iura coniungūtur, locationes aut emphyteuſis, aut emptiones aut hypothecas rerum immobilium ipſis venerabilibus domibus competentiū ſubire aut per ſe, aut per interpoſitam perſonā, [l] ſecundum quod & ijs qui in regia ciuitate

dic, nō quaſi ſua vindicet, ſed quaſi eccleſiæ. & eius nomine: vt & tutor nomine pupilli.

[e] Grauatum. ſed hic quæritur nonne tributa pp ſterilitatē minuuntur: vt C. de alluuioni. l. 2? Rñ. pp præterita tributa non ſoluta dicit inutile. nam à poſſeſſore ſemper petunt. vt ff. de public. l. imperatores.

[f] Scripturis. i. ſuper ſancta euangelia.

[g] Præſente. ſ. epiſcopo. Alb. vel alio prælato vendente.

[h] Quod neq;. nunc computat ſacramentum.

[i] Quamlibet. ſ. pecunia accepta.

[k] Immunitas. i. indemnitas.

[l] Per interpoſitam perſonam. No. nō admittuntur illi vt quiliber, vt & index de officio ſuo: vt ff. de contrahen. empt. l. non licet, & tutors. de tutela: vt ff. de au cto tuto. l. pupillus. & de re. eo. l. quamuis. & creditor, & em-

te ſunt prohibemus. a

CAP. VIII. Si emphyteuta eccleſiæ per biennium in ſoluendo canone ceſſauerit.

Si conductor vel emphyteuta rem acceptam deteriorem fecerit, vel canonem per biennium non ſoluerit, poteſt reijci de re: & damnum & penſionem ſoluere cogendus eſt actione pro melioratione competente. eccleſia autem repellere nolēte exigere poteſt quod ei debetur. Bartolus.

SI verò quis † aut locator aut emphyteuta cuius b rei cōpetentis, aut ſanctiſsimæ maiori eccleſiæ, aut alteri venerabili domui in quolibet loco noſtræ reipublicæ cōſtitutæ, aut deteriorē faciat rem, quam quidem aut accepit, aut poſt hoc acceperit, aut per bienniū c non intulerit quod ab eo promiſſum eſt emphyteuticum, aut locationis canonem: damus licentiā venerabili domui ex qua locatio aut emphyteuſis facta eſt, & quæ debent ſolum pro præcedente d tēpe, & antiquum ſtatum locatæ ſiue emphyteuticæ rei exigere, & eijcere de emphyteuſi ſiue de locatione, non valentē de emponematis † actionē aliquam cōtra venerabiles domos mouere. Si verò noluerint prædicti ordinatores expellere eū, exigi quidem eum præcipimus q̄ pro locatione ſiue emphyteuſi debere cognoſcitur: vſque ad definitum vero tempus completum, ſibi datam rem tenere eum, & quæ placita ſunt dare. e Si verò refugiat, licentiam præbemus præpoſitis eorundē venerabilium locorū indemnitatē venerabilibus domib. de eiuſdem rebus fieri, nō valente neq; hic de emponematis f † aliquid prætendere.

CAP. IX. Vt liceat pro redemptione captiuorū res immobiles eccleſiæ alienare.

Immobiles res eccleſiæ poſſunt alienari pro redemptione captiuorum, niſi earum alienatio eccleſiæ fuerit expreſſe interdicta. Item Hieroſolymorum eccleſia res immobiles alienare legitime pōt precio ſtatuto. B.

Sanctiſsimas verò eccleſias omnes ſeu œconomos † ciuitatū g p̄cipimus alienare res immobiles pro captiuorum redemptiōe, niſi ſub hac conditione poſſeſsiones aliqui ei dederint, vt nullo modo has alienent. h Hoc autem cōcedimus, vt Hieroſolymorum ſanctiſsima eccleſia † licētiam habeat domos competentes ei nō poſitas in eadem ſancta ciuitate vēdere, non minori pretio quàm de penſionib. eius in quinquaginta i annis colligitur: vt ex earum precio redditus meliores emat. Si vero quidam cuilibet venerabili domui, ſiue in hac regia ciuitate, ſiue in prouincijs poſitæ: ſteriles poſſeſſiones donauerint, aut vendiderint, aut alio modo conceſſerint, k aut dereliquerint: l iubemus pro talibus rebus nullam læſionem ſuſtinere venerabilem domum in quam huiuſmodi poſſeſsiones peruenerunt: aut fiſcalium nomine, m aut alterius cuiuſlibet cauſæ gratia prægrauari, ſed omne huiuſmodi onus in dantes & eorum hæredes recurrere, neceſsitatem habentibus recipere datas huiuſmodi poſſeſsiones, & reſtituere de propria facultate venerabili domui oē damnum, quod ex hmōi occaſione ei cōtigerit. Si verò etiam talis dolus i re ſubſecutus eſt, vt aliquæ pecuniæ pro hac venerabili domui darentur: & eas

emptor in emptione pignorum: vt C. de diſtract. pign. l. qui ſub imagine. nec fideiuſſor: vt C. de donatio. l. prima ſed videtur, q̄ clerici poſſunt accipere: vt ī. de ſan. epiſ. §. ſi autem. Solu. ibi de clericis ſubditis, hic de prælatis.

a Prohibemus .i. ſicut prohibemus de rebus eccleſiæ regiæ ciuitatis, vt ī. e. §. emphyteuſis. ita in alijs ciuitatibus.

b Cuius .i. alicuius.

c Per biennium nota hic in emphyteuſi eccleſiæ vel cōductore biennium, vt hic: in emphyteuſi priuati triēnium, vt C. de iure emphyteu. l. ij. in colono priuati biennium, vt ff. locati. l. quæro. §. inter. Sed quid ſi eccleſia habeat i Rō. ſeruabo quod hic dicit: arg. C. de fructib. & lit. expen. l. ſi.

d Præcedente. hoc ideo quia cōtractus à principio ſcḋm legē eſt initus, alioqui ēt pro futuro tpe ſoluit vt ī. de non alie. re. eccle. §. ſi vero quiſpiam. collat. 2. Azo. quæ eſt ſ. & ī. eod. §. ſi vero emphyteuſis. quæ eſt contra. & ſic eo caſu locupletaretur eccleſia cum aliena iactura. ſed ſibi imputaret cum quis ſua culpa damnum ſentiret &c. vt ff. de regulis iur. l. qḋ qs.

e Dare. compellit̄ reconducere, vel tenere conductionem. ff. de publ. & vect. l. cotem. § ſi. arg. contra in eo. tit. de publica. l. locatio. §. j. & de iure fiſc. l. iij. §. eſt quinquennium.

f De emponematis .i. de meliorationib. Et ſic not. quòd ſi deijcitur propter non ſolutam penſionem, nihil obijcit de huiuſmodi meliorationibus. ſecus in colono priuati hoc eodem caſu: vt ff. loc. l. colonus. quę eſt contra. Accur.

† Conco. cum hoc §. c. vl. cū ſuis concor. in gl. extra de loca. & condu.

† Emphyteumatibus. vide Pūl Auto. Batto. in annota ad ii. c. 46

g Ciuitatum .i. eccleſiarum. quæ ſunt in ſingulis ciuitatibus. & eſt ad hunc §. C. de ſacroſanct. eccl. l. ſancimus. in fine. vbi dicit quod animæ hominū &c.

h Alienent. quod pactum eſt ſeruandum, vt C. de re. alie. non ali. l. ſi. & de pa. inter empt. l. ſi. & ī. vt ſpon. larg. §. ſi.

i Quinquaginta. ſic & aliàs pretium ex reditu conſtituitur: vt ī. de eccl. tit. §. ſi autem annale. & ī. eo. §. quod autem præbetur.

k Conceſſerint. ſ. inter viuos.

l Dereliquerint. ſ. in vltima voluntate: & hoc declarat verbum relinquere: vt ff. de tab. exhib. l. j. in fin.

m Nulc. non ſutum ſ tpis nomine: quia non poteſt cogi amplius pręſtare quam percipiat: vt C. de al. lu. l. ij. & ſic nullum eſſet priuilegium: ſed præteriti, cuius nomine poſſeſſores tenentur: vt ff. de pub. l. imperatores. & concordat ad hunc §. ī. de non alien. §. ſicut autem. in ſi. ti. col. 2.

Diſpo-

† Emphyteumatibus.

† Pro incluſis legē dū Odeſſi & Tomeos. ὀδησσοῦ, καὶ τομέων quāquam in manu ſcripta Iuliani epitome legit̄ Edeſſæ & thomeos. ſūt aūt Tomos & Odeſſus Thraciæ oppida ad Iſtrū fluuium: de quib. Pli. lib. 4. c. 11. Cōt.

† Quæ appellat̄ eccleſia ſanctæ reſurrectionis in Nou. 40. quæ cum hoc c. conferēda ē. Cōt.

a Diſpoſuimus. vt ſ. eo §. ſi vero aliqs.
b Redemptione. hoc autem idẽ erat iam conſtitutum: vt C. de ſacroſan. eccle. l. ſancimus. & ſ. de non alie. §. ijſdem.
c Conſtare. ideſt cõfringere, & ſic vendere quod ſequitur ſcilicet, cuicunque.
d Eidem. & ſic hoc caſu & ſequentibus lucratur cum aliena iactura. & ſic eſt contra. ff. de condict. inde. l. nã hoc natura. Solu. eccleſia non iniuſta, ſed iure fit locupletior: quia emphyteutæ ſuo poteſt obijci culpa, vt ff. de reg. iu. l. qđ quis ex culpa. & dixi ſ. eod §. ſi vero quis. & concordat huic & ſeq. §. quod eſt ſ. de non alie. §. quia vero Leonis. cum ſequen. & quæ ibi diximus, hic poſſunt repeti.
e Tale. ſ. illicitum.
f Loquebantur. ſ. ſi contra legem iſtã loquantur.

eas iubemus in propriũ luctum venerabilem domũ habere, ſteriles verò res ei qui dedit & hæredibus eius omnino reſtitui. Ad hoc iubemus, vt nulla neceſsitas ſanctiſsimis eccleſijs, vel alijs venerabilibus locis tã in regia ciuitate, quàm i oibus reipublicæ nſæ prouinciis poſitis inferat poſſeſsiones ſteriles aut frugiferas vbilibet cõſtitutas emere: vt non inueniant per hãc occaſionẽ, & quas habẽt perdere, aut debitis obnoxiare. Si verò qs voluerit rẽ imobilẽ nomine vſus accipere ab aliqua prædictarũ venerabiliũ domorum (ſcđm qđ ſuperius de venerabilibus domib' quę in regia ciuitate ſunt poſitę, diſpoſuimus[a]) nõ aliter hoc accipiat, niſi aliam mox rem dñij iure præſtiterit venerabili domui, à qua eandẽ rẽ acceperit, tãtũ habentem reditũ, quantũ habet res quæ ei datur, & non maioribus tributis grauatã: quatenus poſt eius tranſitum, aut tps in quo datio vſus eſt placita, non tranſcendens. ſ. eius qui acceperit vitæ tẽpus: vtramque rem integro iure, & ſecundum dñium, & ſecundũ vſum in ipſam venerabilem domum peruenire. Et hoc quidem de immobilibus rebus iubemus.

CAP. X. De ſacris vaſis cuiuſque eccleſiæ vel oratorij.

† Ex hoc § eſt ſumpta auth. quæ eſt ſuper l. ſancimus nec a iure liceat. C de ſacroſan. eccl. & incipit. Præterea ſi habet.

DE ſacris † autem vaſis competentibus ſanctiſsimæ maiori eccleſiæ regiæ ciuitatis, aut alijs venerabilibus oratorij domibus in qualicunque loco noſtræ reipublicæ poſitis generaliter conſtituimus, vt non aliter hæc vendantur, aut ſupponanẽ, niſi pro captiuorum redemptione.[b] Si verò ſunt plura vaſa in aliqua memoratarũ venerabiliũ domorũ, nullum neceſſariũ vſum facientia, & contigerit hmõi venerabilẽ locũ debitis aggrauari, & non ſint aliæ manifeſtæ res, de quibus debeant debita reddi: licentiam ei damus geſtis monumentorum (ſicuti ſuperius dictum eſt) conſtitutus prædicta ſuperflua vaſa aut alijs venerabilibus locis neceſſaria non habentibus vendere: aut conflare,[c] & ſimiliter vendere, & eorum precium in debitum præbere: vt non immobiles res alienentur.

CAP. XI. Quibus pœnis ſubijciantur qui præſentem conſtitutionem violauerint.

Contrahentes cum eccleſia contra vel præter formam huius conſtitutionis, pœna hic inſerta puniuntur, & etiam tabellio, qui talia contractuum inſtrumenta conſcripſerit.

Si verò præter hæc, quæ inſerta ſunt præſenti legi, contractus fiat ſuper competentibus rebus mobilibus & immobilibus vni memoratarum venerabiliũ domorũ: reddi quidem eidem[d] ſanctiſsimæ eccleſiæ ſiue venerabili domui rem, ſuper quã tale[e] aliquid ſubſecutum eſt, cum medij tpis fructibus: maneat autem apud eam & preciũ aut antidorũ, aut quod permutatione, aut alia qualibet occaſione datũ eſt ei. Si verò emphyteuſis agatur præter hæc quæ diſpoſita ſunt à nobis, reddi ſanctiſsimæ eccleſiæ, ſiue venerabilibus domibus vel locis eandẽ rem iubemus, & emphyteuticũ, ſcđm quod placitum eſt, dare, & pactũ finiri ſecũdũ virtutẽ emphyteuticalium inſtrumentorum. Si vero donetur res eccleſiaſtica, aut alterius venerabilis domus, & hãc reddi ſanctiſsimæ maiori eccleſiæ, aut alijs venerabilibus domibus cum medij tpis fructibus, & tãtũ aliud quantum valebat ipſa res. Si vero hypothecæ contra hæc dentur, creditor quod ei debetur perdat, & res venerabili loco reddatur: tabellionibus pſumentibus præter hanc noſtram legem talibus miniſtrare inſtrumentis, perpetuo exilio condemnandis. Si verò aliquid ante hanc noſtrã legẽ ſcđm antiquas conſtitutiones factum eſt: hoc iubemus oĩbus modis propriam virtutem habere. Omnia vero quæ contra antiquas leges facta ſunt, reuocari ſancimus, & res quæ cõtra virtutem earum data eſt, venerabilibus domibus reddaẽ, & decætero ſcđm præſentem legem oĩa fieri diſponimus: vacantibus poſthac alijs oĩbus conſtitutionibus, quæ ſuper talibus caſibus dudum loquebanẽ.[f] Eminentia igitur tua, quæ per præſentem legem in perpetuum valituram noſtra ſanxit tranquillitas, inconuulſa obſeruare feſtinet: edicto in ſolennibus & legitimis locis per decem dies propoſito: & nullo pro tali occaſione in prouincias deſtinando. Nos enim prouidemus quali modo ſine collatorum læſione oĩbus præſens nſa generalis cõſtitutio manifeſta fiat. Da. VII. Id. Maij, Cõſtantinop. Dn. Iuſtinia.

Iuſtinia. PP. A. * Baſilio. T. C. Conſule.

In editionibus Scrim. & Haloan. ſequebantur No. 121. Vt particulares vſurarum ſolutio. Nou. 122. de formula artificū. Nouel. 122. De eccleſiaſticis diuerſis capitulis. quas omnes poſtea repe ries alijs locis, vel Coll. 10. Contius.

TITVLVS IIII.

Nouella 125.

VT IVDICES nō expectent ſacras iuſſiones: ſed quæ videntur eis, decernant.

Iudices vt exonerent ſe, & ratione odij euitandi: relationem ad principē facere non debent, ſed ipſi per ſe debent ſecundū iuſtitiam pronunciare: et ſi fuerint duo vel plures iudices, & diſcordant, omnes ſuam debēt ferre ſententiā. Bar.

Imp. Iuſti. Aug. Gabrieli glorioſiſs. præto. præfec.

QVoniam quidā iudicatiū poſt multa litis certamina, & plurima à litigantibus facta diſpendia in negotijs apud eos motis, ſuggeſtionibus vtuntur ad nſām tranquillitatem: ᵃ pñti generali lege hoc perſpeximus emendare, ne dilationes negotijs ex hoc fiant, & aliud rurſus principiū examinationis ᵇ accipiant. Iubemus igitur nulli iudicantium quolibet mō vel tpe pro cauſis apud ſe propoſitis nūtiare ad nſām tranquillitatem, ſed examinare perfectè cām: & quod eis iuſtum legitimumq́; vr̄, decernere: & ſi qdē partes ceſſauerint in iis q̄ decreta ſunt, executioni tradi ſniam ᶜ ſcdm legum virtutē. Si aūt aliquis putauerit explorata nouiſſima ſnia ſe læſum, appellatione vtaī legitima: & hoc ſcdm ordinē legib. definitū examineī, & perfectū ſuſcipiat terminū. Si autē duo vel amplius fuerint cognitores litis, & aliqua inter eos emergat diſſonantia: ēt ſic iubemus vnūquemq́; eorū ſcdm qd̄ vr̄ ei, dare ſuā ſniam. Quæ igitur per pſentē legem in perpetuū valituram nr̄a tranquillitas definiuit, tam tua celſitudo, q̄ omnes alij iudices maiores & minores cuſtodire feſtinent: vt nullus penitus ignoret, q̄ pro vtilitate nr̄orum collatorū à nobis diſpoſita ſunt: ita tñ, vt vniuerſis interdicatis proprio præcepto, quatenus ſine vllo iniuſto diſpendio noſtris collatoribus inſinuatio legis præſentis fiat. Dat. Id. Octob. Conſtantinop. Dn. Iuſti. PP. A. Baſilio. V. C. Conſ.

TITVLVS V.

Nouella 124. De litigatoribus &c.

VT LITIGANTIBVS IVRENT ᵈ in exordio litis, quia neque promiſerūt dare iudicibus, neq́ue dabunt: & de ſportulis: ᵉ & vt quæ ᶠ iubentur, referendarij compleant, & nō miſceant ſemetipſos cauſæ, & per ſe exſequantur.

Principalis nullus ſportulas poteſt exigere vltra modum à lege ſtatutum: contra faciens ablatum parti reſtituet, et triplum ærario nomine pœnæ ſoluet: & ſi iudex in prædictis vindicandis fuerit negligens, comes rerum priuatarum ipſum coget ad dictam pœnam ſoluendum. Bar.

Imp. Iuſtin. Aug. Petro glorioſiſſ. ſacrorum prætoriorum præfecto.

PRæſentem legem proferimus, vt & iudicum puritas appareat, & non valeat litigantium ſuffragium ᵍ circumuenire leges. CAP. I. Iubemus igiī, quoties apud quoſcūq́; iudicātes aut adminiſtratores, lites ʰ aut appellationes ⁱ examinanī: ꝑ oīb. principales litigātiū pſonas, aut illos ad quos i mediū negotiū forte ᵏ migrauerit, in pñtia iudicū tangētes ſctā euāgelia, q nihil penitus iudicibus, aut patrocinij cā ipſis, vel alij cuicunque perſonæ pro hac

ᵃ VT IVDICES non expectent &c.

QVoniā. Tranquillitatem vt ſe exonerēt. niſi ptn defectu iuriſdictionis: vt ff. de of. procon & leg. ſolēt. & l. ſi quid. & C. de ſal. l. vbi. vel niſi pro dubitatione iuris: vt ī. de iudi. l. 1. §. ſi & nō facti: vt ibi dixi ꝑ §. ff de iudi. l eū qui.

ᵇ Examinationis. qa oporteret, q princeps per ſe vel per alium a capite videret.

ᶜ Sniam. Not q quilibet debet iudicare: & pluriū ſnia tenet ſi ſunt impares. vt ff. de re iudic. l. dum ex tribus. & de arb. l. itē ſi vn⁹. ſi vero pares, in cā liberali pro libertate, in alijs autē ꝓ reo valet: vt ff. de re iudi. l. inter pares. & l. Pōponius. & hoc in ordinarijs: in delegatis paribus expectatur declaratio delegantis: vt ff. de re iudi. l. duo. Acc.

Maior nu mer⁹ tiā. ſcēdit mi norem.

VT LITIGANtes iurent &c.

Hic debet eſſe. Iudices non expectent ſacras iuſſiones.

ᵈ Iurent. Hæc j. pars expeditur ī. eo. vſq; ad §. & hoc.

ᵉ De ſportulis Hæc ſecūda expeditur ī. eo. §. & hoc quoque.

ᶠ Et vt quæ. Hæc expeditur ī. eod §. quia vero. vſque ad finē.

ᵍ PRæſentē legē. Suffragium. i. pecunia pro ſuffragio data. Accur.

ʰ Lites. principales.

ⁱ Appellationes. ſic ergo iuratur de calūnia in cā appellationis, & ſic eſt in alia cā: Rñd eſt alia cā: ſed qđ dicit, iuraī, intellige ſi primò nō fuit iuratū, aliàs nō: vt ī. de iis q ingre. ad app. §. ſi. & iuraī iō nūc, qđ nō fuit primò iuratū, qa & ꝓbatio calūniœ poſſet dari: cū partibus de nouo probatiōes inducere ꝑmittaī. vt C. de appel. l. eos. §. ſi quis. & de tēp. app. l. ꝑ hanc. Sed quo ad hūc articulū q nihil dabit iudici: dico q iuret, licet iurauerit pri⁹, cū alt⁹ ſit iudex, vt C. de app. l. eos.

Iuratur de calum nia in cā appella tionis.

ᵏ Forte. vt ſunt hēdes: vel fortè procuratores. aliàs. ſ. in rē ſuā. aliàs de calūnia nō iurant: qđ plene dicitur. C. de iur. calum. l. 2. §. ſin autē.

Per-

haccã quolibet mó dederunt, [†] aut promiſerunt, aut poſtea dabunt vel p ſe, vel per aliá quan cunq; mediam pſonam: exceptis ijs quæ proprijs aduocatis ꝓ patrocinio præſtant: alijſque perſonis [a] quibus [b] noſtræ leges dari diſpoſuerunt. Hæc aũt ſeruari præcipimus & i ſacro noſtro cõſiſtorio, qñ cõſultationes [c] intromittuntur, vt ſub pñtia ſacri ſenatus memorata ſacramenta præſtentur. Si aũt (vt contingit) aliqui litigãtium nequeunt ad iudices venire, [d] tunc iubemus pręſentes quidẽ iurare prędictum iuſiurandum: ad abſentes autem dirigi ex officijs miniſtrãtibus aliquos cum aduerſa parte, vt eis præſentibus memorata ſacramenta ſimiliter præbeantur. Si vero mulier fuerit, q̃ pp honeſtatem vitæ extraneis viris ſe monſtrare nó conſueuit: tũc & abſente aduerſario, ex officio miſſos memorata ſuſcipere ſacramenta. [e] Si autem abeſſe partes i alijs locis [f] contingat, aut vnã earũ: pręcipimus abſentem in prouincia in qua degit, iuſiurandum modo a nobis dicto ſub geſtis monumẽtorum apud iudicẽ prouinciæ aut apud locorum defenſorem p̃bere. Illo videlicet [†] generaliter obſeruando, vt ſi quis litigãtium abſens vel præſens huiuſmodi iuſiurandum præbere noluerit, & hoc manifeſtetur iudici: per ſententiã eius [g] actor quidẽ cauſum actionis, reus autem condemnationis ſuſtineat. [h]

CAP. II. Si pœnitentia ductus litigator perſonam cui aliquid dedit proferat.

Litigator pœnitentia ductus ſi perſonam declarauerit, veniam meretur, ſed ille qui dationem vel promiſſionẽ ſuſcepit, pœna hic inſerta punitur. litigator autem ſi probare nequiuerit, etiam punietur, iureiurando ab eo præſtando qui dicebatur ſuſcepiſſe, ſed per iurio poſtea detecto periurus de periurio poſtea eſt puniẽdus, tutorib. et curatorib. iuriſiurãdi neceſſitate et pœna p̃iculo imminẽte. B.

SI quis autem ex litigatoribus dixerit ſe dediſſe alicui aut promiſiſſe, & perſonam declarauerit, & hoc probauerit: ipſe quidem in euentu litis [i] veniam mereatur: qui verò accepit, [k] aut promisſionem ſuſcepit, aut ei probetur: ſi quidem pecuniaria ſit cauſa, quicquid datur, triplum: quod vero promittitur, duplum à comite rerum priuatarum [l] exigatur, & dignitatem ſeu cingulum quod habet, in vtroque [m] caſu amittat. Si autem criminalis ſit accuſatio, confiſcationem propriæ ſubſtantiæ patiatur, & mittatur in exilium, qui propter acceptionem crimen in ſe tranſponi feſtinauit. Si autem datum aut promiſſum litigator probare nequiuerit: iuret pſona quę datũ aut promiſſum dr̃ ſuſcepiſſe, quia neq; per ſe, neq; per aliã perſonã aut accepit, aut promiſſionẽ habuit: & hoc prębito ſacramento, [n] ipſe quidẽ liber ſit: litigator aũt qui non potuit [o] oſtendere, in pecuniarijs quidẽ cauſis æſtimationẽ litis a comite rerum priuatarum exigatur: lite quippe euentũ [p] proprium ſuſtinente: In criminalibus aũt cauſis confiſcationẽ ſuarũ rerum ſuſtineat, & cauſę apud cõpetentes iudices ſ͠m ordinem legum terminentur. Si autem a litigatore manifeſtetur perſona quæ memoratum refutauerit iuſiurandum, ta in criminalibus, q̃ in pecuniarijs cauſis memoratis ſubiaceat pęnis. Si quis aũt litigantiũ iurauerit non dediſſe, aut non promiſiſſe, intra verò decem menſes poſt prolatam ſñiam numerandos oſtẽdatur dediſſe memoratę pęnæ & ꝯ dantes & ꝯ accipientes habeãt locũ. In cauſis autẽ quæ per tutores aut curatores aguntur, ſacramenta quidem tutores aut curatores præſtent. Si qua vero memoratarũ pœnarũ locum habuerit per talia ſacramenta:

[a] Perſonis. vt exſecutoribus ſportulæ.
[b] Quibus aliás quæ.
[c] Conſultationes. ſ. lites. Acc.
[d] Ad iudices venire. pp infirmitatẽ: licet ſit in ciuitate: vt diſ ferarã §. ſi autem abeſſe.
[e] Suſcipere ſacramẽta. forſitan, ſi hoc iudex proſpexerit, vt iuret abſente aduerſario: vt C. de iurein. pp ca dan. l. 2. Al. & §. ſimili quoq; modo & facit inſ. vt nulli iudi. § neceſſariũ. & C. de offi. diuer. iudi. l. 1.
[f] Locis. ſ. remotis.
[g] Eius. iudicis. ſ. & quàm longiſſimè expellatur, vt C. de iuram. calum. l. 2. §. q ſi actor.
[h] Suſtineat. hic adiunge §. 7. eo. in cauſis. & habebis authẽ. then. quod hic ſumitur in C. de iur. cal. l. 2. in prin.
[i] In euentu litis. parcitur ſponte confitenti. ſic C. de ijs q ſe def l. 1. & ff de iuſſc. l. edicto. & C. ne tu. vel cura. l. 1 & ff. de re milit. l. non omnes. §. fin.
[k] Accepit. & hoc cõſtat. quia confitetur tunc.
[l] Priuatarum. comes palatij erat iſte.
[m] In vtroq;. & cum accepit, & cum ſtipulatus eſt. Acc.
[n] Præbito ſacramẽto. ſimile ſacramentum eſt ff. de eden. l. prætor. §. ſed & ſi & de arbi. l. ſi de meis. aliàs incipit, idẽ Põponius ſcribit, ſi de meis. §. arbiter, & C. de fide inſtrument. l. fina.
[o] Non potuit. Nota qui non probat, calumniari videtur: ſic C. de aduo. diuer. iudi. l. 1. Sed argu. ꝯ ff. ad Turp. l. 1. Solu. ibi loquitur in caſibus vbi calumnia nõ punitur, vt in maritoꝫ vt C. de adult. l. quãuis, & alijs caſib⁹ no ta. in ſum. ad Turpi. Accur.
[p] Euentum. licet incertus ſit, vel eſſe poſſit: vt ff. de pecul. l. quod debetur ſeruo.
[q] Oſtendatur dediſſe. ſpeciale eſt hic. vt periuriũ arguatur, quia à iudice delatũ fuit ſacramẽtum. ff. de iureiuran. l admonendi. aliàs contra: vt C. de rebus. cred. l. 1.
[r] Præſtent. vt C. de iureiur. propter cal. l. 2. §. ſi autem.

[†] Conco. cum hoc tex. c. 1. in glo. ſuper ver. iuramentum. in med. extra de iura. cal.

[†] Conco. c. vl. §. vl. ca gl. ſi. cũ de iu. cal. qui §. eſt ſumptus ex hoc tex. Calũniat qui non probat.

Suſti-

ta:hác tutores aut curatores ſuſtineât, [a] nullo ex hoc præiudicio generando ijs qui ſub tutela aut cura eſſe noſcuntur.

CAP. III. De illicitis ſportulis prohibendis.

Iudices prouidere debent ne ſportulæ à litigatorib. illicitè exigantur, pœna eis imminente ſi tale delictum vindicare neglexerint. Item ipſis litigatoribus, à quibus ſportulæ illicitè exiguntur, licet cõtra exigentes propria authoritate reſiſtere. Ba.

Et hoc quoq; pcipimus ab oib, iudicib. tam militarib⁹ quàm ciuilib. in oi loco nr̃æ reipu. cuſtodiri vt neq; magiſterianis, neque pfectianis, [b] neq; alij cuicũq; executori cõcedant aliqd amplius à quacunq; pſona ſportularum noie pcipere, quàm nr̃is legib. [c] declaratũ eſt, nec ſi ſacram nr̃æ trãquillitatis pferant iuſſionẽ. Sed ſi qdẽ inuenerint aliqd amplius exigentẽ: licentiã habeât & cõprehendere hũc & includere, & quadruplũ exigere qđ plus acceperit: vt ſimplũ qde damnũ paſſo reddať, triplum verò inferať ærario. Si aũt ciuilis aut militaris iudex ſine interpelleť, ſeu quolibet mõ neglexerit laſum (ſicut diximus) vidicare ex ſua ſubſtantia quadruplũ ſm pdictũ exigeť modum. [d] Ipſam vero pœnam exigi iubem⁹ p comitẽ nr̃arũ rerũ priuatarũ. Et cõpetẽtes iudices ſi cognouerit aliquos ex ſuis officijs executores ſportularum noie ꝯ nr̃as leges aliqd exigere, & hoc neglexerint vindicare, dam⁹ licẽtiã exactis nihil amplius exigẽtib. quã ex nr̃a cõſtitutione definitũ eſt, dare: & ſi qd amplius exigere eos voluerint, licentiã habeant eis reſiſtendi. [e]

CA. 4. Ne iudex aliquos ad trãſigẽdũ ꝓpellat.

Iudex vel referendarius nullum cogere poteſt ad pacta, vel tranſactiones faciendas cũ aduerſarijs. Et ſi quis coactus hoc fecerit, nullum præiudicium ſibi generatur. Angelus.

Quia verò lex tam piæ memoriæ pr̃is nr̃i, quam ẽt nr̃æ [f] tranquillitatis diſpoſuit nullo mõ iudices ſuis ſentẽtijs inſcribere tãquã ex imperali verbo & non ſcripto, pcedente iuſſum ſit aliquos adhiberi aut pſentari, ſed ẽt [g] ſpectabiles referẽdarios nr̃as iuſſiones ſm qđ cõpetit, facere manifeſtas, eaſdem leges firmantes, iubemus ſpectabiles referẽdarios in cauſis quas docent, ſeu referũt ad noſtram tranquillitatem, nullã hẽre licẽtiã eos aut adiutores eorũ, vel per ſe, vel per aliã quãcũq; perſonam tenere aliquẽ, aut ſub fideiuſſorib. facere, aut aliquid exigere, aut cogere tranſactiones aut pacta q̃dam cũ ſuis aduerſarijs exponere, [h] aut quolibet modo i quacunq; cã ſe permiſcere. Nihil.n. aliud facere eos cõcedimus, niſi ſolas noſtras iuſſiones in quocunq; negotio, aut ex ſcripto aut non ſcripto, plata, competẽtib. aut deputatis inſinuare iudicib. Si quid aũt pſenti legi contrarium aliquis eorum pſumpſerit agere: is qdem qui damnum aliquod aut circunuentionẽ in ſuis reb. ptulerit, nullũ piudicium penitus circa ius pprium ſuſtinebit. Qui verò tale aliquid egerit, ex ſua ſubſtantia damnum læſæ perſonæ delato, per competentem iudicem reſtituere compelleť, & ſuper hoc cinguli & dignitatis ſuſtinebit amiſſionem. Hæc autẽ oĩa iubemus non ſolum in futuris cauſis, ſed etiã in his quæ iam inchoatæ, nondũ tñ ſunt terminatę, ſeruari. Tua igiť eminentia pſentem legem in perpetuum valituram edictis ſolennib. in regia ciuitate propoſitis, ad omnium notitiam venire procuret: vt omnes agnoſcant, quæ pro communi eorum beneficio à nobis diſpoſita ſunt. Dat. * Baſilio Conſule.

Deeſt hic No. 126. Exemplum ſacræ formę de appellatio.

TITVLVS VI.

Nou. 131. De eccleſiaſticis canonibus.

DE ECCLESIASTICIS titulis, & priuilegijs, alijsq; capitulis.

Princeps ſacras regulas in ſanctis iiij. concilijs expoſitas confirmat, & præcepit pro legibus

[a] Suſtineant. vt ſ. de tri & ſem. § ſtudiũ, in fi & C. vb vi. l. meminerint. in fi.

[b] Præfectianis. genera ſunt executorum, vt innuit litera ſequens.

[c] Noſtris legib. ſed quibus noſtris, cum nullas dicat? ſed oẽs dicunt, vt iſta, facientes de alijs mentionem: vt ſ. de man. princ. §. deinde, coll. iij. & ſ. vt iudi, ſine quoquo ſuffra. §. volumus. colla. ij & j. vt diffe. iudi. §. fina. Dic ergo, ꝙ has leges de quibus hic fit mẽtio, non habemus. Vel dic earum ſenſus eſt talis, vt dſ. ſ. de iudi. §. nullo. in clericis autem hodie certæ ſportulæ conſtitutæ ſunt: vt j. de ſanct. epiſ. §. ſportularum. & de his dices, vt dixi inſtit. de actio §. tripli. Accu.

[d] Modum. & ſic iudex tenetur. vt ff. de damno infect. l. 4. § in eum.

[e] Reſiſtendi. Nota dari priuato licentiam reſiſtendi. vt C. de iure fiſc. l. prohibitum eſt. & C. de appel. l. quoniam.

[f] Etiam noſtræ. iſtæ leges erant in 1. lib. C. q fuit ante illum quem habemus, vt in nouellis co. tit.

[g] Sed etiam, ſecundum dictum prædictarum legum, quæ duo dicebant.

[h] Exponere, vt ff. de leg. j. l. huiuſmodi. in fi. contra. ſed ibi non eſt pactum vel tranſactio. quia nec adinuicem habebant rixam. licet vnus vna actione, alius alia, rem peteret à quodã tertio. præterea ibi erat iudex competens, hic nõ.

DE ECCLESIAſticis titulis &c.

Titulus, j. dignitas. Item titulus. i. ſcriptura quædam: vt C. de tit quę pęno l j. Item titulus, i. ſuperſcriptio; quæ ſic vulgo appellatur. Item titulus, i. priuilegium. & ſic hic accipit: & qđ ſubijcit. & priuilegijs. & pro ideſt priuilegija &c.

De

Priuato datur reſiſtendi facultas.

Titulus varia ſignificata habet.

gibus obſeruari: et ſedes ordinat & diſponit, omniaque priuilegia eccleſiis & venerabilibus locis indulta confirmat. Bartol.

Imp. Iuſti. A. Petro glorioſiſ. præf. ſacror. præto.

DE regulis eccleſiaſticis & priuilegijs, alijsq; capitulis ad ſacroſanctas eccleſias & reliquas venerabiles domos pertinentibus pñtem proferimus legẽ.

CAP. I. De quatuor ſanctis concilijs, & ordine ſedẽdi patriarcharum.

Sancimus igitur vicẽ legum obtinere ſanctas eccleſiaſticas regulas, quæ à ſanctis quatuor concilijs expoſitæ ſunt, aut firmatæ, hoc eſt in Nicæna trecẽtorum decẽ & octo, & in Conſtantinopolitana ſanctorũ cẽtumquinquaginta patrũ, & i Epheſina prima, in qua Neſtorius eſt damnatus, & in Chalcedonia, in qua Eutyches cũ Neſtorio anathematizatus eſt. Prædictarũ. n. quatuor ſynodorũ dogmata ſicut ſanctas ſcripturas accipimus, & regulas ſicut leges obſeruamus. [a] Ideoq; ſancimus ſcd̃m earũ definitiones ſanctiſſimũ ſenioris Romę Papã, primum eſſe oium ſacerdotum: [b] beatiſſimũ aũt archiep̃m [c] Conſtantinopoleos nouæ Romę, ſecundũ habere locũ poſt ſanctam apoſtolicã ſenioris Romæ ſedẽ: alijs aũt oibus ſedib⁹ ꝓponat. ꝑ tẽp:is aũt beatiſſimũ primę Iuſtinianę [d] nr̃æ priæ archiep̃m habere ſemꝑ ſub ſua iuriſdictione ep̃os prouinciaſũ Daciæ mediteraneę, & Dacię Ripenſis Priualis. [e] & Dardanię, & Myſiæ ſuperioris, atq; Pannonię, & ab eo hos ordinari: ipſum vero à ꝓprio ordinari concilio, & in ſubiectis ſibi ꝓuincijs locũ obtinere eũ [f] ſedis apoſtolicæ Romæ, ſcd̃m ea q̃ definita ſunt à ſanctiſſimo Papa Vigilio. Simili quoq; mõ ius pontificis qđ ep̃o Iuſtinianæ Carthaginis Africanæ ciuitatis dedimus, ex quo deus hanc nobis reſtituit, ſeruari iubemus. Sed & alię ciuitates, & earũ ep̃i, qb⁹ i diuerſis locis metropoliticũ ius pręſtitum eſt, hmõi priuilegio i perpetuũ potiant. Oia aũt priuilegia vel ſolatia quę ex imperiali munificentia, aut ẽt alio quolibet mõ ſanctiſſimis eccleſijs aut alijs venerabilib. domib. & locis collata ſunt, firmè eis ꝑ oia cõſeruent.

Eccleſiæ habent immunitatẽ à ſordidis, & extraordinarijs muneribus, exceptis iis quæ pertinent ad refectionem & readificationem itinerum, viarum, & ſimilium, & libera ſunt à lucratiuorum deſcriptione. Bar.

Ad hæc ſancimus omnium ſanctarum eccleſiarum & omnium venerabilium domorum poſſeſſiones, neque ſordidas functiões, neque extraordinarias deſcriptiones ſuſtinere: [g] tamen itineris ſternendi, aut pontium ædificij vel reparationis, [h] ſi opus fuerit, ad inſtar aliorum poſſeſſorum, huiuſmodi opus & ſanctas eccleſias & venerabiles domos complere, dum ſub illa poſſident ciuitate, ſub qua ſit tale opus. Si quæ vero res ex curialium ſubſtantijs ad quamlibet ſacroſanctam eccleſiam, aut aliam venerabilem domum ſecundum leges venerunt, [i] aut poſtea venerint, liberas eſſe ſancimus, [k] deſcriptione lucratiuorum. [l]

CAP. III. Vt omnes præſcriptiones contra eccleſias ſint 40. annor.

Omnes præſcriptiones triginta anno. aduerſus priuatos currentes, in eccleſiis ad xl. ann. extendantur: hoc obtinente & in legatorum

&

DE regulis eccleſiaſticis. Obſeruam[a]. Nota canones ꝑ legib. obſeruãdos: vt hic: & ĩ. quomodo opor. epi. §. 1. & §. ſed & ſic & de mon. §. ſi. & § ſi vero relinquens. & ĩ. vt cleri apud pro. epiſ. §. ſi. & propter hoc cum canones dicant prohiberi vſuras, intelligũtur per l. prohibitæ. In hac opinione fuit dominus meus Azo. nec ob. q dicunt quidã alij, hic cõfirmari tm illos canones q ſunt de quatuor concilijs. nã in illis etiã concilijs prohibitæ ſunt vſuræ, vt in Niceno: vt 47. diſtin. c. qm̃. pterea ſi nullus canon hoc diceret, nec lex. videt q nõ pñt, quia ſunt ꝯ legẽ Dei, & inferior non põt legem ſuperioris tollere: vt ff. de arbi. l. nã magiſtratus. & ad Trebellia. l. ille à quo. §. tempeſtiuum. Item Paulus. Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Præterea cum hæc lex ſit de vltimis Iuſtiniani, quaſi iã cõuerſus hoc voluiſſe vr. Sed ꝯ infra de naut. vſu. ſed illud ſpeciale eſt in nautico fœnore. Item ĩ. ĩ. eo. §. ſi aũt diſtulerit. Sol. ibi ſpeciale fauore vltimæ volũtatis. & ad pias cauſas.

[b] Sacerdotum. vt ĩ. Ro. n. eccle. cen. ann. gau. priuile.

[c] Archiepiſcopum. & Patriarcham.

[d] Primæ Iuſtinianæ. Halcãder & poſt eum multi hic turpiter errarunt Salonã Dalmatiæ pro Iuſtiniana prima accipiẽtes. Anto. Cont.

[e] Priualis. Tribaltæ legendum ex Græcis editionibus, ſed Iuliani epitome habet Priualenos. propriã aũt hac de re conſtitutionem ſcripſerat idẽ Iuſtin. quã poſtea adſcripſi i 2. col. Cõſ.

[f] Eum. ſ. archiepiſcopum.

[g] Suſtinere. hoc idẽ erat iure Codicis: vt C. de ſac. ſan. eccle. l. placet. & l. nemini. & de epiſ. & cle. l. 2. Item ad pontes & ad ſimilia conferebant: vt hic ſubijcit, & C. de ſacroſan. eccl. l. ad inſtructionem.

[h] Reparationis. pontium.

[i] Venerunt. fortè ꝑ ſucceſſionem.

[k] Sancimus. No. priuilegium dari hæredibus, qđ defuncto non competebat: ſic ꝯ hędibus non dat, qđ defuncto dabat, vt C. de priui. do. l. 1. ſed regulariter hęres ẽt priuilegijs defuncti vti debet, vt ff. de iu. fi. l. fiſcus. quæ eſt ar. ꝯ. & fac. C. de ſacroſan. ec. l. pe. in fi & C. de imp. lu. deſcrip. l. 1. lib. 10.

[l] Lucratiuorum. mos erat & lex, q ſi curialis donabat aliquid eccleſiæ, quarta eius dabat curiæ: quod hæc lex tollit, & C. de ſacroſan. eccle. l. pen.

Canones ꝑ legibus obſeruari debent.

Inferior ſuperioris legem tollere nõ poteſt. Act. ix.

[f] Cõcor. c. vlt. cum gloſ. vlt. extra de ſecũ. nu. & in c. j. de nou. ope. nun.

Priuilegiũ hędib. dat, quod defuncto nom competebat.

Qua-

& hereditatum exactione, & ad pias cauſas relictorum. Bar.

Pro tpalibus aũt præſcriptionibus x. & xx. & xxx. annorũ, ſacroſanctis eccleſijs & alijs vniuerſis venerabilibus locis ſolum xl. a annorũ b p̄ſcriptionem opponi præcipimus: hoc ipſo ſeruando & in exactione legatorũ & hereditatũ q̄ ad pias cauſas relicta ſunt.

CAP. IIII. De ædificatione eccleſiarum.

Monaſteriũ et oratorium per epiſcopum orationibus, et cruce ibi fixa inchoari debent, & ipſi fabricatores & eorum heredes compellendi ſunt adimplere. Bart.

Si quis aũt voluerit fabricare venerabile oratoriũ, aut monaſterium, c p̄cipimus. non aliter inchoãdam fabricã, niſi locorũ ſctiſsim⁹ eps † orõnē ibi fecerit, & venerabilē fixerit crucē: Si vero ſemel cœperit aut nouam ædificare baſilicã, aut veterē renouare: modis oĩbus cõpellat̃ à btiſſimo locorũ epo, & œconomis ei⁹, & ciuili iudice, eã explere, & ſi is diſtulerit, hoc moriēte hr̃des ei⁹ op⁹ inchoatum adimpleant.

CA. V. Ne in priuatis locis ſacra miniſteria fiant.

Qui ĩ domo vel ſuburbano prædio eccleſiaſticum miniſterium celebrare præſumpſerit, aut alij celebranti cõſenſerit ſine clericis. dominium amittit, & eccleſiæ applicatur: ſed ſi domino rei ignorante aliquis permiſerit, ipſe debet punire, & non dominus. Barto.

Si qs in ſua domo, aut in ſuburbano eccleſiaſticũ miniſteriũ miniſtrare p̄ſumpſerit, aut alijs celebrare cõceſſerit ſine clericis ſctiſſimo locorum epo ſubiacētibus, d iubem⁹ hãc domũ aut ſuburbanũ aut p̄diũ, vbi tale aliqd delinqt̃, loci illi⁹ ſãctiſſimæ ecclſiæ vēdicari p Deo amabilē epm, & œconomũ eius, & ciuilē iudicē locorũ. Si verò ñe ſciente † locorũ dño, ei⁹ curatores, aut conductores, aut emphyteutæ contrariũ aliqd exerceri permiſerint, dñm quidē loci nullũ p̄iudiciũ aut diſpēdiũ ſuſtinere: eos aũt qui hoc fecerint, aut fieri permiſerint, ex p̄uincia, vbi hoc cõmiſſum ē, expelli reb. e eorũ loci illi⁹ ſanctiſſimę ecclię vēdicãdis.

CAP. VI. Vt legatũ Deo relictũ, illi eccleſiæ deputetur, vbi teſtator domicilium habet.

Legatum vel hereditas relictum ſimpliciter ſub nomine magni Dei, debetur eccleſiæ illius ciuitatis: vbi teſtator habet domicilium. Angel.

Si quis in noĩe magni Dei f & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti hr̃ditatē aut legatum reliquerit, iubemus ecclſiam loci illius, ĩ quo teſtator domicilium habuerit, accipere qđ dimiſſum eſt. Si qs aũt vnũ ſctõrum hr̃dē ſcripſerit, aut legatũ ei reliquerit, & non ſpãliter noĩauerit locũ in quo eſt venerabilis domus, g inueniantur autem in eodem loco aut ciuitate plura oratoria eiuſdē ſancti illi magis domui quæ pauperior h eſt, † quod relictum eſt, præbeatur. Si autem non eſt in ciuitate Baſilica noĩati ſcti, inueniat̃ autem in territorio eius, illi det̃. Si autem neq; in territorio eius reperit̃ huiuſmodi domus: tunc ecclſiæ ciuitatis in qua teſtator domiciliũ i habuerit, quod dimiſſum eſt, præbeatur

CAP.

a Quadraginta. niſi in caſibus. vt ĩ. vt cum de ap. cog. §. ſi vero libetis. colla. viij. contra. & ĩ. de ſanc. epiſco. §. ſi qs rapuerit, in princ. Acc.

b Annorum. quid ſi eccleſia contra priuatum velit ſe tueri? Rñ. eo modo ſe tuebitur, quo & alius priuatus: nec obſtat quod eſt in ff. quod quiſque iur. l. j. quia ex liberalitate, non per impetrationem fuit eccleſiæ conceſſum: vt in eod. titu. l. iij. Item quid ſi eccleſia contra eccleſiam? Rñ. quadraginta ann. ſm Ioan. argu. contra. ff. quib. ex cau. ma. l. vlti. & ff. de mi. l. verum. §. pe. nec obſtat, quod eſt in C. de inoffic. teſta. l. in atena. ibi enim turpitudo eſt impedimento. Item nonne hæc ſuperflua eſt per illam ſupra, hæc conſtit. inno. conſti. Rñ. non: quia in ea nihil dicitur de præſcriptione decem vel viginti ann. ſed xxx. tantum, quæ ad xl. reducitur. Itē quid de redhibitoria, & quanto minoris, & cæteris ſimilibus? dic quòd remanent in ſuo ſtatu. vt ĩ. hæc conſtitut. in fin. Sed nunquid reſtituitur eccleſia, cum vſucapio & cæteræ minores p̄ſcriptiones currant contra eam? Rñ. ſic. vt minor, ſm omnes. Sed vſque ad quod tēpus? Rñ. quidam dicunt vſque in infinitum: alij, vſque ad quadrienniũ ex quo læſa eſt.

c Aut monaſteriũ. Idem in qualibet eccleſia: vt ĩ. de mona. § j. & ĩ. vt nullus fabri. orato. do. §. j. colla. v.

d Subiacentibus. Not. non licere ſacra miniſteria fieri niſi in eccleſijs, licet orare aliã quis poſſit. aliàs domus perditur: vt hic & ĩ. vt in priua. do. §. j. & ij. & C. de hæreti. l. quicunque. §. vniuerſi. & §. ſeq. ſic & publicatur locus in quo aliqs ſit eunuchus: vt C. de eunuch. l. j. & in quo proſtibulatur: vt ĩ. de leno. §. fin. & vbi falſa moneta cuditur: vt C. de falſ. mo. l. j. §. pen. & §. fin.

e Expelli, rebus. Not. tutorem pro facto quod pro pupillo faciebat, puniri: ſic & miſeri puniuntur: qui eorum pupillorũ pecunias fœnerant, ad quod non tenent̃. vt hi q ob. ſe ha perhi. §. qm̃ autem. nec enim bonam fidem agnoſcere prohibentur: vt ff. de adminiſtra. tuto. l. quoties. §. ſicut. in fin. § & facit. C. de fal. mone. l. j. in fine. & ff. de publi. l. eotem. §. dñs

f Magni Dei. i. ipſius Chriſti. Acc.

g Venerabilis domus. conſecrata in honorem ſancti cui reliquit.

h Pauperior. Not. prodeſt paupertas: vt hic, & ff. manda. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. & ff. de tranſa. l. cum hi. §. In perſona, & §. in annos & C. de ope. lib. l. j. & ff. qui & à quib. l. ſi quis hæres. & de epiſcop. & cleri. l. ſi quis ad declinandam. §. ſin autem. Econtra nocet: vt ĩ. de teſt. §. ſancimus. & ff. de excuſa. tut. & cura. l. ſpadonem, in fin.

i Domicilium. Not. domicilium teſta.

Turpitudo actionē tollit.

† Cõcot. cum hoc tex. c. ad audientiã j. & ij. extra de eccle. ædifican.

Sacra miniſteria ĩ eccleſijs fieri debent.

† Facit gl. in c. ſi ꝑ pcuratoris. circa mediũ ibi, nec delictum. extra vt lite non conteſtata.

Paupertas aliquãdo prodeſt.

† Idē dicitur in c. iij. inſcta glo ij. extra de teſtam. & vlt. volũta.

teſtatoris in dublo ſequi: vt ff. de cōd. & dem. q̃ conditio. §. t.

a Comparare aut locare. i. cōducere. nam promiſcue vtimur: vt ff. de act. emp. l. veteres. Acc.

b Adimplere. ſic & eius ſeruatur voluntas in diſpoſitiōe tutoris, q adminiſtret: vt ff. de admi. tuto. l. §. ſic & in funere à quo debeat funerari. ff de rel. l. ſi q̃s ſepulchrū. §. & hoc edictū.

c Voluntatem. qui dixit, tantū talibus pauperibus, tantum talibus religioſis.

d Cōpleri. Iſti ſunt quos vulgo Bononiē ſes commiſſarios appellant. Sed an habeant hi aliquā actionē ꝯ hæredem ſi hæres recuſet? Rñ. ſic: vel condic. ex lege: vel off. iud. ex hac l. qm̄ n. ipſi tenentur: vt j. eo. ti §. ſi autem qui hoc facere. debēt habere ius ꝯ hrdē: vt C. d̄ epi. & cle. l. nulli.

e Erogare. forſitan, cum nō ſint xenones vel ptochotrophia i ea ciuitate vel eius territorio: vt C. de ſan. epiſ. l. ſi quis ad declinandā & j. eo. §. ſi quis. & hoc ſm̄ Al. lic & alij dicant l. Codicis innouatā eē.

f Licet. hinc ſumit qd̄ eſt. C. de epiſc. & cle. l. nulli āt licet. A.

g Secundo die vt j. de hære. & Falci. §. ſi quis aūt diximus.

h Amittere. no amittū lucrū, ſi defuncti voluntati nō paret: vt hic, & ff de exen. tuto. l. Neſennius. in prin. & C. de le. l. pe. § ſi. & ff. vbi pu. edu. de. l. j in fi. & ff. de relig. l. ſi q̃s ſepulcrū. §. & hoc edictum.

i Reliquerit. i. nō cō plerit prædicta, quæ ſunt ab eo complenda. vel proprie lege.

† Simile habes in c. 1. extra de teſt. vbi teſtator pcepe rat conſtrui monaſteriū & hides.

CAP. VII. Si quis oratorium ædificari iuſſerit.

Si quis oratorium iuſſerit ædificari, debet intra quinque annos compleri, ſed xenodochium intra annum: & hæredes adimplere cōgendi ſunt, & etiam deſignata perſona per teſtatorem: epiſcopus autem loco inutilium perſonarū alium exigere debet. Bartol.

Si quis ædificationem venerabilis oratorij, aut xenodochij, aut ptochij, aut orphanotrophij, aut noſocomij, aut alterius reuerendæ domus, in nouiſſima voluntate fieri diſpoſuerit: oratorium quidem intra quinq; annos compleri iubemus prouidentia locorū epī & ciuilis iudicis: xenodochium autem aut ptochium, aut aliam venerabilem domum intra vnum fieri annum. † ſi autem intra annum non fecerint hæredes xenodochium, aut quamlibet venerabilē domum à teſtatore diſpoſitam fieri: iubemus eos domum aut comparare aut locare, [a] vbi poſſint quę iuſſa ſunt adimplere [b] donec huiuſmodi dom⁹ venerabilis expleatur. Et ſi quidem ipſe teſtator decreuerit qui debeāt xenodochi fieri, aut ptocotrophi, aut alteri tales gubernatores, ſiue ſuis hæredibus huiuſmodi electionem commiſerit: iubemus modis omnibus hæredes eius, quæ ab eo definita ſunt, adimplere locorum beatiſſimis epiſcopis inſpicientibus ſi gubernatio recte procedit: & ſi inuenerint non vtiles exiſtentes rectores, licentiā habentibus ſine damno alios pro eis opportunos efficere.

Ad

CAP. VIII. Vt legata pro redemptione captiuorum reliqua præſtentur ab ep̄is &c.

Legato vel hæreditate pro redemptione captiuorum, aut alimentis pauperibus derelictis, perſona à teſtatore deſignata ſecundum teſtatoris voluntatem debet omnia adimplere: perſona autem non deſignata, epiſcopus vel œconomus adimplere debet, quod teſtator aut donator prohibuerit: ſi vero perſona deſignata ſemel & ſecundo monita adimplere diſtulerit, omni lucro priuatur, & epiſcopus vel ſuperior ſecundum teſtatoris voluntatem diſtribuere debet. Bart.

Si quis autē pro redemptione captiuorum aut alimentis pauperū hr̄ditatē aut legatū reliquerit in rebus mobilibus, aut immobilib⁹ ſiue ſemel, ſiue annale, & hoc modis oīb. ſecūdū teſtatoris volūtatem [c] ab ijs, q̄b. iuſſum eſt hoc facere, cōpleri. [d] Si aūt ſpecialiter dixerit, q̄uo pauperib. hoc relinquit: præcipim⁹ ſanctiſſimū epm ciuitatis, in qua teſtator habuit domiciliū, percipere eaſdem res, & eius ciuitatis pauperibus erogare. [e] Si aūt pro redemptione captiuorū aliquid reliquat, & nō nominatim teſtator dixerit per quem oporteat fieri redemptionē captiuorū: ēt ſic iubemus res ad hoc relictas, locorū ep̄m & eius œconomos accipere, & hmōi pium opus implere. in oībus. n. talib. pijs voluntatibus ſanctiſſimos locorū ep̄os volumus prouidere, vt ſecūdū defuncti voluntatem, † vniuerſa procedant: licet [f] præcipue à teſtatoribus aut donatorib. interdictū ſit eis habere ad hoc aliqd̄ participiū. Si autem q hoc facere iuſſi ſunt, ſemel & ſecundo [g] à beatiſſimo locorum epiſcopo aut eius œconomis per publicas perſonas admoniti diſtulerint, quæ diſpoſita ſunt adimplere: iubemus eos ob lucrum relictum eis ab eo qui hoc præceperit, amittere: [h] & locorum epiſcopos omnes res cunctis (ſicuti dictum eſt) pijs cauſis diſtributas, cum fructibus & augmentis medij temporis & memorato lucro vendicare: & quæ teſtator diſpoſuit, adimplere: ſcientes quia ſi neglexerint, pro his omnibus rationē Deo perſoluent. Si autem ſanctiſſimus locorum epiſcopus reliquerit [i] aliquid horum q̄ à nobis dicta ſunt: liceat ſanctiſſimo eius metropolitæ hæc omnia exigere, & complere: & omni alij licentia ſit hmōi mouere q̄ſtionem, & ſtudere vt modis omnibus cauſæ piæ compleantur.

† Cōcor. c. tua nobis. cū gl. 1. ex̄ de teſta. vbi verba huius tex. recitant in glo. ſuper verb. pijs voluntatibus.

CAP. IX. Vt in pijs legatis ceſſet Falcidia.

Falcidia ceſſat ī relictis ad pias cauſas: et hæres ſoluere recuſans intra ſex menſes ab inſi-

nuatione teſtamenti numerandos, ad vſuras & fructus tenebitur: & annale legatum àlienari nõ poteſt, niſi in prouincia remota fuerit relictum.

Si autem hæres, quę ad pias a cauſas relicta ſunt, non impleuerit, dicens relictam ſibi ſubſtantiã nõ ſufficere ad iſta: pręcipimus omni Falcidia b vacante, † quicquid inuenitur in tali ſubſtantia, ꝑficere pro iuſſione ſanctiſſimi locorũ epiſcopi ad cauſas quibus relictũ eſt. Si autem legatum ab aliquo ad pias relinquitur cauſas: iubemus intra ſex menſes c ab inſinuatione teſtamenti numerandos, hoc modis omnibus præberi, quibus relictum eſt. Si autem diſtulerint qui in hoc onerati ſunt, huiuſmodi præbere legatum, & fructus & vſuræ d & omne legitimum exigatur augmentum à tempore mortis eius qui hoc reliquit. Si autem annale legatum cuilibet venerabili domui relinquatur: ſi quidem qui hoc dare iuſſi ſunt, aut locus ex quo iuſſum eſt hoc pręberi, e in ipſa, aut vicina ꝓuincia fuerit, iubem⁹ nullo modo legatum alienari. Si vero loca aut perſonæ ex quibus hoc dari ꝓceptum eſt, longius fuerint: tunc liceat illis quibus hoc relictum eſt, ſi ẽt pars obligata conſentit, commutare legatum, & pro eo percipere reditus idoneos, & cum augmẽto non minus quartæ partis relictæ quantitatis, f & neque plurimis tributis fiſcalib⁹ prægrauatos: aut vendere, ſi voluerint hmõi legatũ, & non minus pro precio percipere, q̃ ex tali legato intra 25. annos colligitur: ita tamen, vt hmõi precium ad vtilitatem prædictę venerabilis domus, vbi relictum eſt, proficiat.

CAP. X. Vt de ijs quæ poſt epiſcopatum acquiſierint epiſcopi, teſtari non poſſint.

De bonis poſt adeptam dignitatem quæſitis, epiſcopi teſtari prohibentur: niſi præſumatur quæſita intuitu perſonæ, non eccleſiæ: in pias tamẽ cauſas poſſunt expẽdere. B.

Interdicimus † autẽ ſanctiſſimis epiſcopis, res mobiles aut immobiles, ſeſeq; mouentes, quęcũq; poſt ep̃atum ad eos quoquo modo peruenerint, in proprios cognatos aut in alias quaſcunque transferre perſonas. In captiuorum vero redemptionem, & egentium pabula, & alias pias cauſas, aut pro vtilitate propriæ eccleſię, ex his expendere licentiam habeant: & quicquid ex hmõi reb. poſt obitum eorũ in ipſorũ facultate remanſerit, iubemus hoc ad proprietatem eccleſiarum, quarum ſacerdotium habuerunt, competere. g In illis. n. ſolummodo rebus licentiam eis alienandi aut relinquẽdi, quibus voluerint, damus, quas ante epiſcopatum probantur h habuiſſe: poſt epiſcopatum vero, quæ ex genere ſibi coniuncto ad eos deuolutæ ſunt, i quibus ab inteſtato vſque ad quartum k gradum ſuccedere poterunt. Hæc autem omnia quæ diximus de rebus quæ poſt epiſcopatum deuolutæ ſunt ad ſanctiſſimos epiſcopos, & in reuerendiſſimis orphanotrophis, & ptochotrophis, & noſocomis, & xenodochis, l & gerontocomis, & omnibus alijs rectoribus venerabilium domorũ valere ſancimus in rebus quæ in tẽpore propriæ adminiſtrationis ſecundum prædictum modum ad eos peruenerunt. Si quis autem † eps, aut clericus, aut cuiuſlibet eccleſiaſtici gradus miniſter, aut eccleſiæ diaconiſſæ moriantur ſine teſtamentis & legitimis ſucceſſoribus, horum ſucceſſio eccleſiæ m competat, in qua conſtituti fuerint.

CAP. XI. Ne heretici ab eccleſijs vel priuatis res immobiles quoquo titulo accipiant: & ne ſpeluncam fidei ſuæ ædificent.

Heretici res eccleſiarum ab eccleſiis nullo modo recipere poſſunt. Item heretici & Iudæi

a Ad pias. ſ. eccleſię, orphanotrophio, noſocomio, xenodochio, vel pauperib⁹: vt C. de ſac. ſan. eccl. l. illud. & ĩ. eod. §. ſi quis autem. A.

b Falcidia. q̃a forte locum habet, cũ hẽs q̃ ad pias cauſas relicta ſũt, ab initio forte implere noluit. ſi .n. ſponte teſtatoris voluntati paruiſſet. Falcidiã hẽre poſſet: vt ff. ad leg. Fal. l. 1. §. ad municipiũ. & C. ad leg. Fal. l. 2. ſm Al. & ſm R. Vel diſtingue, verum eccleſiæ ſimplr. l. deo quo caſu locum habet Falcidia, aut eccleſiæ, & ad cãm piã, aut pro redẽptione captiuorũ: quo caſu locũ nõ hẽt, vt hic & ibi, vel melius fauore eccleſiæ dic correctum.

c Sex menſes. immo intra annũ vr: vt ĩ. de hę. & Fal. §. illud. § Sol. h. e eſt ſpeciale.

d Vſuræ. hoc eſt ꝫ ĩ. e. in prin. ſo vt ibi.

e Præberi. puta fundum, vel vineam.

f Quantitatis. ſic ĩ. de alie. & emphy. §. ſi vero ſm prædictum. & facit ff. de tranſ. l. cum hi. §. cum tranſactionem.

g Cõpetere. olim in oib⁹ poterat teſtari: vt C. de epi. & cler. l. ſacroſanctæ. quæ hic corrigitur. Acc.

h Probantur. eſt ergo præſumptio pro eccleſia. ſic C. de donat. inter vir. & vxo. l. etiam. & ff. de don. inter virũ & vxor. l. Quintus arg ꝫ. C. arbi. tut. l. ſi defunctus. Item no. quod eccleſiæ reſeruare tenentur: vt ĩ. de reſtitu. §. 2. coll. 8.

i Deuolutæ ſunt. & per donationes inter viuos factas ſm loã.

k Ad quartum. de quarto gradu ideo dixit, quia vſq; ad eũ gradũ veriſimile eſt quod à talib⁹ cognatis habeat, non occaſione rerũ eccleſiæ: ſed in remunerationibus ꝫ eſt. Ato. ſi ergo vltra gradum illum daret ſibi quis, & non occaſione rerũ eccleſiæ: idem, vt ſit tantũ iuris præſumptio ſecundũm Albe.

l Xenodochis. niſi forte renunciauerit ſæculo, nam tũc non poſſunt facere de aliquo teſtã: vt ĩ. de mona. §. illud. coll. 1. & no hanc l. de ꝑla tis, de ſubditis aũt dices. ĩ. de ſanct. epiſc. §. presbyteros.

m Eccleſiæ. & ſic eccleſia vt vxor præfertur fiſco, vt C. vnde vir & vxor. l. 1.

Here-

† Cõcor. cum hoc text. gl. in c. cũ eſſes. ſup verbo. ĩprobamus. poſt pri. ex de teſta. & vlti. volũ. & gl. ſi. in e. ſi. eo. ti.

† Cõcor. cũ hoc. §. c. 1. cũ gl. ſup verbo. aut. ex de teſta. qð c. vt puto, ſumptũ ẽ ex hoc §. vt eı⁹ verba manifeſtant.

† Cõcor. cũ hoc §: c. requiſiti. in ſi. cũ gl. ſi. ex de teſt. & cã vlt. in gl. ſup verbo bonorũ in ſi cã de ſucc. ab inteſta.

dæi ſynagogam & ſpeluncam conſtituere non debent. Item etiam ab alijs quàm eccleſiis per emphyteuſim vel conductionem poſſeſſiones accipere prohibentur. Bartolus.

Iubemus autem nullũ hæreticorum, [a] neq; per conductionem, neq; per emphyteuſim, neque per emptionem, aut alio quolibet modo res immobiles accipere à qualibet sãcta eccleſia, aut alio venerabili loco. ſi quid vero hęreticus ꝓ tali cauſa prębuerit, amittat: hmõi vero res venerabili loco à quo ẽt datæ ſunt, vindicentur; rector aũt domus qui ipſas res dedit hæretico, omni gubernatione remoueatur, & in monaſterio recludatur, & vno annõ à ſancta communione ſegregetur: cum hæreticis ꝓdiderit Chriſtianos. Si autẽ orthodoxus poſſeſsionem habẽs, in qua eſt & ſancta eccleſia, [b] alienauerit, aut reliquerit, aut per emphyteuſim, aut per conductionẽ, aut q̃libet gubernationẽ hanc dederit Iudæo, aut Samaritano, aut Arriano, aut alij hæretico: ſancta eccleſia eiuſdẽ vici hmõi vindicet proprietatẽ alienationis. Si quis autẽ hæreticorum (quibus ẽt connumeramus Neſtorianos, & Acephalos, & Eutychianiſtas) præſumpſerit ſpeluncam ſuæ incredulitatis ædificare, aut Iudæi nouam ſynagogam conſtituere: locorum ſancta eccleſia ædificia ſuæ proprietati defendat. Si vero quis per emphyteuſim, aut conductionem, aut ẽt per quamcunq; aliam gubernationem dederit poſſeſſionem hmòi perſonæ: ſi quidem ſciebat dominus poſſeſsionis eius quia hæretico hanc commiſit: omnes reditus illius temporis q̃d in ꝯtractu tranſijt, eccleſiæ ciuitatis ſub qua poſſeſsio conſtituta eſt, vindicari. [c] ſi vero ignorabat dominus poſſeſsionis, quia hæreticus erat, cui hęc commiſſa eſt, ipſum quidẽ dñm ꝓp ignorantiam indemnem ſeruari: [d] hæreticum vero in vtroq; caſu expelli de poſſeſsionibus & eius ſubſtantiã applicari fiſco.

CAP. XII. Vt orphanotrophi ſint tutoribus ſimiles, & ad inſtar eorum inuentarium conficiant.

Orphanotrophi ſunt ſimiles tutoribus et curatoribus: & debent conficere inuentarium ſub geſtis perſonarum publicarum. Bart.

Orphanotrophi vero, tutorum & curatorum fungantur officio: † ita tñ, vt ẽt ſine ſatiſdatione [e] conueniantur de rebus orphanotrophijs & ipſis proprijs orphanis competentibus. Res autem competentes alicui orphanorum, publicis præſentibus tabularijs, aut ſub geſtis monumentorum in hac quidẽ regia ciuitate apud magiſtrum cenſus habitis: in prouincijs autem apud iudices earum aut defenſores locorum, orphanotrophijs accipere & cuſtodire: & ſi neceſſarium putauerint, etiam alienare, [f] & precia earum orphanis conſeruare, aut alias res pro illis emere: non autem ſubiacere [g] tutelaribus, aut curatorijs rationibus, ſeruari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius regię vrbis, & xenodochio quod vocatur S. Mariæ † Sanſo, & ſub eius gubernatione conſtitutis oratorijs, aut xenonibus, aut venerabilibꝰ domibus oĩa priuilegia quæcunq; hẽt maior ſanctisſima eccleſia Conſtantinopolitana. Quæ igitur per præſentem legem in perpetuum valituram noſtra ſanxit tranquillitas, tua celſitudo edictis ſolenniter in hac regia vrbe propoſitis, ad omnium ſtudeat peruenire notitiam. Nos enim prouidebimus quatenus ſine collatorum diſpendio fiat ẽt prouincijs manifeſta. Da. XV. Cal. Apri. Conſtanti. Dn. Iuſt. PP. Aug. [a] Baſil. V. C. Conſ.

TITVLVS VII. Nou. 127.

VT FRATRVM FILII SVCCEdant pariter ad imitationem fratrum etiam aſcendentibus exſtantibus. Et vt mulieres non inſinuata antenuptiali donatione non lædantur: non inſinuans autem vir, vel ſi competat nuptiale lucrum, eo non fruatur. Et rurſus vt mulieres non ſecundo nubentes, dominæ ſint partis ſponſalitiæ largitatis, quantum pars facit vnius filij. Et vt ſimiles ſint poenæ vtriuſq; ſexus, dum ſine cauſa rationabili repudium mittitur.

Filij fratrum ex vtroq; latere coniuncti ſuccedunt vna cum fratribus defuncti, & etiam cum aſcendentibus, ſublata lege quæ contrarium diſponebat. Ang.

Idem Aug. Baſſo præfecto prætoriorum.

[a] Hęreticorũ. no. hæreticos ab actib. huiuſmodi prohiberi. quod facit ad id qđ eſt C. de in. emphy. l. fi. §. ſin autẽ. & facit ad hunc §. C. lo. & cõdu. l. curialis. & l. milites. & l. fi.

[b] Et ſancta eccleſia. ſ. ſi ita eſt, & facit. C. de hær. l. ſi quis orthodoxæ. in prin. Ac.

[c] Vendicari. ſ. præcipimus.

[d] Indemnem ſeruari. ſic ff. loc. l. ſi quis ignorans.

[e] Sine ſatiſdationes iudicatum ſolui.

[f] Alienare ſ. præcipimus, & concordat C. de epiſ. & cler. l. orphanotrophos.

[g] Subiacere. imo hodie contra: vt ĩ. de ſan. epiſ. §. œconomꝰ. vel illa in œconomis & alijs gubernatoribus.

VT FRATRVM filijs &c.

Quatuor habet partes, in quibus quatuor corriguntur leges. Prima inf. eod. expeditur vſq; ad § illud. Secunda ab inde vſque ad §. quia verò mulieres. Tertia abinde vſque ad §. fin. prima eſt, vt fratrum &c. ſecunda, & vt mulieres &c. tertia, & rurſus &c. quarta, & vt ſimiles &c.

† Facit gl. in c. candidis. ſup verbo, minoris. poſt prin. ex. de in inte. reſt.

† Legẽdũ Memorię. huius xenodochij meminit. Procopiꝰ Contiua

NOSTRAS leges emendare nos non piget, a vbiq; vtilitatem ſub ectis iuenire volẽtes. Meminimus igitᷣ ſcripſiſſe legẽ, b ꝑ quam iuſſimus, vt ſi qs moriatᷣ relinquens fratres, & alterius fratris filios ꝓmortui, ad ſimilitudinẽ fratrũ, & pręmortui fratris filij ad hr̃ditatẽ vocentᷣ paternũ ad ingrediẽtes gradũ, & illiꝰ ferẽtes portionẽ. Si vero moriẽs relinquat aſcẽdẽtiũ aliquos, & fratres ex vtriſq; parẽtib. coniũctos ſibi, c & filios ex ꝓmortuo fratre: fratrẽ qdẽ iuſſimus † ꝑ ipſam legẽ cũ parentibus vocari: fratris vero filios excluſimus:

CAP. I. Vt fratrum filij ſuccedant, ẽt aſcẽdẽtibus primi gradus extãtibus.

Hoc itaq; iuſtẽ corrigẽtes ſancimus: vt ſi qs moriẽs relinquat aſcendentiũ aliquẽ, & fratres qui poſſũt cũ parẽtib. vocari, & alteriꝰ ꝓmortui fratris filios: cum aſcendẽtib. & fratrib. vocentᷣ ẽt pręmortui fratris filij: & tantam accipiat portionẽ quantã eorũ futurus erat pr̃ accipere, ſi vixiſſet. Hoc vero ſancimus de illis filijs fratris, quorum pr̃ ex vtroq; parente iungebatᷣ defuncto. & abſolute dicimus ordinem: qñ cum ſolis vocantᷣ fratrib. eundẽ eos habere iubemꝰ, & qñ cũ fratrib. vocantᷣ aliq aſcẽdentiũ ad hr̃ditatẽ, d hoc iubentes ex Calendis Ianuarijs præſentis indictionis vndecimæ. †

CA. II. Quando donatio propter nuptias inſinuationi ſubiaceat.

Illud quoq; dignũ correctiõe aliqua eẽ iudicãtes, partẽ hoc p̃ſentis facimꝰ legis. ex ipſo. n. rerũ inueniẽtes experimento, neceſſarium eẽ mulierib. actis monumẽtorũ antenuptiales donationes inſinuari vt vel ſi principalia inſtrumẽta peant (qđ facile ẽ) ꝑ monumẽta e mr̃imonij eis probatio maneat: ſancimus neceſſitatẽ habere viros ipſos, aut ẽt q ꝓ eis f antenuptiales donatiões ſcribũt, ſi qngẽtorũ ſolidorũ trãſcẽdit quãtitatẽ, iſinuare eã in actis monumẽtorũ, in regia quidem ciuitate apud magiſtrũ cẽſus, † i ꝓuincijs ãt apud vniuſcuiuſq; ciuitatis defenſorẽ, aut apud quos oĩno talia documẽta cõfici g poſſũt. Si vero nõ inſinuent eas: quãtũ quidẽ ad partẽ mulieris ẽt ſic eas valere iubemus: & ſi tempus fiat exactionis, h donationis, i & k partis eius: non opponi mulieri non inſinuatam fuiſſe l donationem. Si vero dotaliũ pacta & horum euentus parti viri concedũt actionem dotis, aut ẽt eiꝰ partis: m. nulla eũ habere iubemus actionẽ, n ſi nõ donationẽ inſinuauit in actis monumentorũ, ſicut dictum eſt. viris. n. habentib. poteſtatem inſinuare donationes, pro non inſinuatis periculũ mulieribus imminere, ineptum nobis eſſe videtur.

CAP. III. Vt mulier quæ ad ſecundas non tranſit nuptias, tantum habeat quantum vnus filiorum.

Quia vero mulieres ad ſecundas nuptias non venientes, portione aliqua dignas vltra eas quæ ſecundò nubunt, eſſe putamus: o ſi qua amiſſo viro, alterius abſtineant nuptijs, habere quidem eam vſum antenuptialis donationis, ſicut prius ſancimus: p habere vero eam & proprietatis tãtũ quantũ filiorum quantitas faciat: vt ſecundum proprietatis rationem vnius & ipſa filij perſonã obtinere videatur: q Hoc vero valere non in matribus ſolis iubemus, ſed etiam in patribus, & alijs aſcendentibus volumus ad ſecundas nuptias non venientibus.

CAP. IIII. Matrimonium ſine cauſa diſſoluendum non eſſe.

QVIA vero interdiximus dudum per noſtram legem & viris r & mulieribus repudia mittere, & tranſigere s matrimo-

a Noſtras. Nõ piget. meliꝰ eſt ſeipſum corrigere, quàm ab alio corrigi expectare: vt ĩ. de nup. §. 1. col 4.

b Legem. ĩ. de hæredi. ab inteſt. §. ſi igitur defunctus. in ſi. quam corrigit hic.

c Sibi. ſ. ſimiliter reliquerit.

d Ad hæreditatem. q. d. idem eſt ordo caſus & ius, ſiue hi nepotes cũ ſolis thei js vocantᷣ, ſiue cũ theijs & ſuperioribus.

e Monumenta. i. exempla primi inſtrumenti, & exemplificata coram iudice. creditur ergo exẽplo, vt C. de re iudi. l. ſi. & ſic eſt cõtra ſup. vt ſpõ. larg § ad hæc. Sol. hic fuit facta inſinuatio coram ordinario iudice: vt patet ex ſequentibus: quia ſic dicit, quod debet fieri. tunc. n. exemplũ valet: vt hic & ff. de admini. tuto. l. chirographis. & C. de teſta. l. publicati. aliàs ſi non ſic inſinuetur, non valet. vt in contrario.

f Pro eis. puta patres. Acc.

g Confici. vt coram defenſore ciuitatis: vt in authẽ de defen. ciui. §. nulla & C. de do. le. in hac.

h Exactionis. quia extitit caſus quo mulier: pacta eſt de lucrãda donatione propter nup. puta præmortuo marito ſecundùm Ioan.

i Donationis. ſ. totius. Ac.

k Et pro ideſt.

l Inſinuatam fuiſſe hic innouat. vt ĩ. vt ſpõ. lar. in prin. & ſumitur hic quod eſt. C. de do. antenu. l. ſi. & authen. eo decurſum. in fine.

m Partis. i. datum ei lucrum caſu exiſtente, de quo pactus eſt de lucranda dote: vt puta pręmortua vxore. ſm. Ioan.

n Actionem. ſ. in eo quod excedit eam quãtitatẽ quæ nõ debet inſinuari. ſm Io. argu. C. de do. l. ſi qs argẽtũ. §. ſed in oĩbus & hoc ideo dico, quod vir vel mulier dẽt lucrari ex pacto in alio, in quo nõ eſt pactum lucrari: cum non ſit ſimplex donatio, & non eſt neceſſaria inſinuatio.

o Putamus. vt ĩ. de nupt. §. hinc nos. & C. de ſecun. nup. l. generaliter.

p Sancimus. per l. illã ſupra, neq; virũ quod ex do. § p̃terea.

q Videatur. corrigitur ergo, quod eſt ſ. neq; virũ. §. p̃terea. vbi nõ diſtinguebant.

r Viris. quæ eſt. ĩ. vt li. ma. & auiæ. §. qa vero legem dudũ.

s Trãſigere. i. ſoluetᷣ. Diſſe-

Corrigere ſe eſt honeſtius, quam ab alio corrigi.

† Hinc cõſtat in Haloandrina editione ꝑperã eſſe deprauatam Nouel. 118. de qua hic loquitur Contius.

† Incluſa de ſunt in Græco Scrimgeri. ſed leguntur in Græc. Haloandr. & oĩbus vulg. manuſcript. Contius.

† Cl. in c. cũ ſ iure. ſuꝑ verb. ſedis. in me. ſ ver. itẽ ſi ſnĩa redacta eſt. extra de offic. dele. inducit hũc textũ ad hoc, q ſi ſnĩa delegati ſit redacta in publicam formã, qđ facit plenã fidem abſque oſtenſione cõmiſſionis ſuperioris.

a Differentiam. quātum ad pœnam.
b Cognita. quæ cauſæ ſunt in prædicta conſtitutione. vt ſ. de nu. ma. & auxi. §. q̄a vero plurimas.
c Hoc. ſ. ſeparare matrimonia ſine cauſa legitime cognita.
d In viro. contra ſ. vt ſ. de nu. ma. & auxi. §. quia vero legem du-dum. Sol. hic illā corrigit: vt ibi diximus. Alij dicunt hic æquiparare corporales pœnas. nō pecuniarias: quod nihil eſt.
e Proximas. No. par delictum parem exigere pœnam, vt C. de epiſ. & cle. l. ſi quenquam. fallit. ff. de pœ. l. quædam. & de incen. rui. nau. l. Pedi⁹.

Pœnam ſimilem par delictum exigit.

DE RESTITV-tione &c.

Huius ſenſum accipe ex rubrica: & ponit tantū de vno teſtamento, in quo multa ſunt diſpoſita & de quodā codicillo. & literā non lego: niſi vt notem arg. infra eod. §. manifeſtum.

TANTA nobis.

matrimonia (niſi tamen quędam ſit cauſa noſtræ legi cognita) & pœnas hoc facientibus & viris & mulieribus impoſuimus: mutationem quandam circa pœnas viri ac mulieris facientes, & ad melius hoc transformantes, ſancimus nullā eſſe dīam [a] quantū ad pœnam inter virum & mulierem hoc præſumētes: ſed iiſdem pœnis q̄ contra mulieres à nobis definitæ ſunt, ſi ſine cauſa noſtrę legi cognita [b] matrimonia diſtrahant, etiā viros ſubdi hoc [c] præſumentes, & ſimiles pęnas eſſe in viro, [d] & in muliere. In delicto. n. æquali proximas [e] eis imminere pœnas, iuſtum eſſe putamus. Præſentem igitur generalem legem noſtrā manifeſtam tua gloria faciat per edicta ſolennia, & iis qui hāc maximam ciuitatem & qui prouincias habitant: vt nullus hominum, & quæ ad ſalutem communem ſancita ſunt à nobis, ignoret. Dat. V. Calen. Sep. Conſtant. Dn. Iuſti. PP. Auguſt. anno XXII. poſt Conſ. Baſilij V.C anno VII. †

Deſunt hic multæ Nouellæ, quæ poſtea reperientur.

† Sic puto ex cōparatiōe iurisdictionis vndecimæ quæ hac lege nominaſ. eſſe legendum. Contius.

TITVLVS VIII. Nou. 159.

DE RESTITVTIONE FIDEI-commiſſi, & nomine familiæ quod vſque ad quartum † gradum locum habet, & q̄ familiæ nomine nurus etiam continetur.

† In Græcis editionib. legiſ μέχρι τινός ſed cōſtat ex ipſa cōſtitutiōe legendū, quartum. Contius.

Alienationis prohibitio perpetua vltra quartam generationem non extenditur, nominalis autem alios non continet. et vltimus de familia ſuperſtes res ad eum venientes in quamcunq; perſonam alienare poteſt: appellatione quoque familiæ nurus continetur. Bartolus.

Imp. Iuſt. A. Petroglorioſiſ. ſacrorum prætoriorum præfecto iterū, exconſule & patricio.

TAnta nobis humanitatis cura eſt, vt neq; priuatas cognitiones, quæ videntur nobis q̄onem excedere iudicialem, legib. noſtris definire dedignemur: neq; cognitionē priuatā excedentē audire iudicia, per circuitus longos litigantes tradere afflictioni. Alexander igitur glorioſus ſuggeſſit nobis multoties Hierium glorioſæ memoriæ patrem ſuū ſcribentē teſtm̄, hominibus iſtis vſum: Volo autem & iubeo meos hr̄des Conſtantinū quidem virum clariſſimū deputatā ei domū cū omni (ſicut ſuperius ſcriptū eſt) coniuncto ei iure: & proaſtiū qđ in Cuparijs eſt, cū oī (ſicut ſuperius dictū eſt) cōpetenti ei iure, & domū q̄ in Antiochia eſt, Catamianū: Antimiū vero dulciſſimū proaſtiū qđ i Blacerna eſt. Cataeugeniū & Iulianū glorioſæ memorię viros proaſtiū qđ in ſummitate ſinus Subſtenticij eſt quondam Cata archalinū glorioſæ memoriæ: Calliopiū vero virū clariſſimū proaſtiū Habitariū ſiue Cataphilotiū. Alexandrū virum glorioſiſſimū proaſtiū qđ in Venetis eſt, nō alienari, nō p venditionē, non p donationē, non p cōmutationē, nō aliter quolibet mō neq; eijci, neq; alienari ipſam domum, aut ſupraſcripta proaſtia à meo noie, & mea familia: ſed ſi qd orandū eſt mihi, fiant eis filij: & in filijs & in nepotib. legitimis, aut naturalib. ſi defuncti ſunt, relinquere vnūquemq; eorum qđ deputatū eſt proaſtiū, & domus tā in adiacentib. huic regiæ ciuitati, q̄ in Antiochia, filijs & nepotib. ſingulorū legitimis, ac naturalib. credo. n. q̄ nō deponant neq; ſup naturalib. filijs aut nepotibus meā diſpoſitionē & voluntatē. Si vero oīno ſine filijs oēs, aut quidā, aut vnus ex eis moriatur (quod abſit) volo & iubeo eos, qui ſine filijs aut ſine filio futuri ſunt morituri, reſtituere ſuperſtitibus, ſiue ſuperſtiti eorum fratri ſupraſcriptas domos, tam hic q̄ in Antiochia, & præmanifeſtata quinq; proaſtia, cum omni eorum iure, & oībus competentibus indefinenter, vacante videlicet inter eos de fideicommiſſis aut legatis ſatiſdatione. volo. n. & iubeo non exigere eos ab inuicem huiuſmodi ſatiſdationes, præſumentes ſiue præſumentem præter meā paternam & amabilem circa eos intentionē exigere fratres ſuos, aut fratrem ſatiſdationem in his prohibitis alienari rebus: omnino eos fideicommiſſo cadere. Et hæc quidem in teſtamento dixit: ſcripſit autem & codicillos huiuſmodi, & in ipſis vſus eſt huiuſmodi verbis: Manifeſtum igitur facio, quia dudū quidem in ſcriptis feci teſtamentum, & quæ in

Legatũ teſtamento pôt p codicillos adimi.

a Aut ſubtraho. Not. ergo pro opin. Io. an. quòd in codicillo poteſt adimi teſtamento legatum relictum, licet non ſit teſta. confirmatum: & pro hoc ff. de ali. & ci. le. l. liber. ſed Pla. & M. contra, niſi ſint teſtaméto confirmati: & pro ſe inducit ff. de teſta. l. hæredes palã. §. ſed quia poſſet. Sed certè in inſtitutione illa intelligimus, vt mutari nõ poſſit, niſi à capite omnia fiant.

Voluiſ.

in eo ſunt, ſecũdum placitũ mihi modum diſpoſui, volo & iubeo oïa quęcũque eodem teſtamento continentur, omnimodo valere, præter illa ſola, q̃ in hoc meo codicillo permuto, aut ſubtraho [a] aliqua derelicta legata. Volo igitur & iubeo proaſtium meum quod appellatur Cuparia, quod in prædicto teſtamento Cõſtantino viro magnifico filio meo dereliqui, dari & pertinere perfectò poſſeſſionis, & dominij iure Hierio viro clariſſimo & Eugeniſtato meo nepoti filio Conſtantini viri magnifici integrum ipſum proaſtium cũ omnibus q̃ in eo ſunt prætorijs, & aſcenſum, & deſcenſum, oïbus ēt coniunctis ſiue illatis cum conclaui domuum, & ergaſterijs, & balneo, & hortis, tam intra q̃ extra muros: & hippodromum, & quod in eo eſt hortum, & ciſternã, & omnia omnino quocunq; mõ competentia mihi iura ſuper illo ipſo proaſtio: dari quidem volo eundem proaſtium prædicto viro clariſſimo meo nepoti Hierio facto ſuæ poteſtatis per emancipationem a ſuo patre poſt obitum meum: nulla data licentia ei viro honeſto nepoti meo, ſed neque his, ſiue ex hoc meo teſtamento, ſiue ex teſtamento eiuſdem viri clariſſimi mei nepotis ſuſcipiẽtibus iura eius vẽdere aut permutare, aut donare alicui, aut quocunq; modo alienare aut ipſum proaſtium, aut partem aliquam ex eo, aut ius propter quod volo eundem proaſtiũ, ſiue domum adiacentem intra ianuas, quæ ducunt circa venerabile oratorium ſanctæ eccleſiæ, permanere per omnia & perpetuare in mea familia, & nunquã egredi de meo nomine. Volo autem & iubeo, ſi contigerit prędictum virum honeſtum meum nepotem Hierium mori impuberem, aut poſt pubertatem ſine filijs tamen ex legitimo matrimonio ei progenitis, peruenire & competere ſiue reſtituere poſſeſſionem & proprietatem eiuſdem proaſtij ſiue domus viro magnifico eius patri Conſtantino, ſub eadem conditione non alienari aliquando de mea familia, aut de meo nomine: in iſtis quidem ipſum procedere, Hierij vero glorioſiſſimi domum quæ in Theopolitis adiacet ei, & ex paterna in eum peruenit ſucceſſione, alijs vendidit perſonis: eam vero domum, quæ in hac feliciſſima ciuitate, inſuper & per codicillos datum ſibi proaſtium, in quibus omnibus alienatio interdicta eſt, Conſtantino glorioſiſſimo eius tranſmittere filio. Illum vero mox prægnantem relinquentem vxorem vita functum, ſcripſit teſtamentum per quod diſpoſuit, ſi non naſcantur filij, aut natus impubes moriatur: tam matrem ſuam Mariam glorioſiſſimã, q̃ eius vxorem nobiliſſimam Mariã, in eius vocari ſucceſſionem: & qm̃ nata fuit filia, & ipſa pupilla & tenera adhuc ætate ex hominibus deceſſit, in prædictas nobiliſſimas peruenire mulieres: reliquæ vero ſubſtantiæ quæ in hac magna ciuitate ſunt, domus inſuper & proaſtium expreſſim in codicillis glorioſiſſimo relicta ſunt Hierio: locũ forſitan tam ex teſtamento, quàm ex codicillorum ſermonibus adhibere: ipſe domum, & proaſtium defendere ſolus, de Hierij glorioſiſſimi familia derelicta: quæ nunc & primum habens in Hierio meo nomine gradũ. Sed ij qui pro Maria & Maria glorioſiſſimis fœminis verba faciebant, teſtamenti quidem verbis nullum dicebant locum habere, neque cum legitur Alexandrum virum glorioſiſſimum locum habere, & vtrunque ſuum perficere ipſum & citra Conſtantinum glorioſæ memoriæ quàm ad hos tanquam ad locum, & alienantem proaſtium quod ei derelictum eſt: ſuper quod alienationem inæqualiter alijs quod ei pater interdicens competit, & alios fratrum eius hoc facere, & noſtras leges: quoniam omnes cõtinue, in quibus tale aliquid diſpoſitum eſt, trãſgredi defuncti voluntatem omnibus ſimiliter ſubſtitutionem dicere, vt non permittas eis inuicẽ pulſantes multis pro vna cognitione iudicijs ſubijciantur. Ideo poſitas nos rememorare leges. Alexander verò glorioſus magis quidem, & de proprijs alterutrum rectè viſus eſt appellare. Super codicillum enim ſapientem, & de reſiduis rebus voluntatem ſuam defuncti facientem, familiæ reſeruari volẽs: ſed in proaſtio iunioribus verbis vſus, nihil rectè ei alienationem conferre, illas ex imperiali hoc facere impellenti iuſſione, venerabilibus pro his verbis vſa eſt pars alterutra, tã teſtatoris interpretantis voluntatem, quam noſtris vtentibus legibus, quæ ſibi expedire putabant. Nos igitur legis & teſtamenti interpretationem propoſitam non ſola ſententia, ſed lege complecti cognitionis deciſionẽ putauimus oportere: tam vt præſentem quæſtionẽ decernamus, qui reliquis auferamus

de

Alienationis ꝓhibitio vltra filium non extẽditur.

a Voluiſſe. No. ꝓhibitioné alienationis vltra filiũ nõ extẽdi niſi expreſſe dicať, & facit. ff. de leg. 3 l. filiusfamilias. §. diui.

VT NVLLI IVdicum &c.

b Vtcunq; ſubiectorũ. ſubau. ptinẽt.

c Semper ſubaudi cupientes. Acc.

ſtudiel

de hmõ icõtentione, vnde ſubtilius teſtm̃ cõſiderantes, verbis ipſis inuenimus hæredib. demonſtratis filijs alienationẽ interdictã, qñ futuri eſſent ſine filijs fungi vitã: ñ vlterius vero ijs q ſolum eis ſucceſſerint filijs, ſed ſufficere defunctorũ vſq; ad filiũ ſtare interdictioné. Si.n. & ipſi filios relinquẽtes moriant̃, quod eſt relictũ, neque in lõgiore à filiorũ vita alienationis prohibitioné voluiſſe a facere: codicillũ vero in ꝓaſtio ſolo factum prohibere: & ijs qui ex teſtõ Hierio glorioſæ memoriæ iunio re dicimus res ſuſcipientib. proaſtiũ alienare. Etenim iſtis qui remanſerũt, velle defunctũ ꝑpetue in familia manere ſua: ea quidem q̃ in quæſtionem deducta ſunt, talia conſiderantes oportere humilitatis cognitionem, in alijs quidem rebus q̃ Conſtantinus glorioſæ memoriæ Hierio ſenori, de quibus ex teſtõ factus eſt dominus, nihil accipere: ex his exiſtimauimus bene ſuggerere q̃ſtionem: vacare vero in iſtis actione non Alexandrũ ſolũ virũ glorioſum, ſed & reliquã oẽm familiam: ex teſtamenti verbis, vſq; ad filios ſolũ ſtare prohibitioné: & ipſum Hieriũ glorioſæ memoriæ filiũ, ꝑ quos ei facientes hoĩes ſmariposeos Hierij iura, qui poſt eos familiæ ſubſtituentes partẽ alienauerũt, q̃ apud eos tanquã in ſubſtitutione ex voluntate interdictorum vnius: in proaſtio vero, neq; ſi dñm codicilli Hierium oſtendant glorioſæ memoriæ: multũ nobis viſum eſt plenum eſſe pietate, quatuor poſtea generationes hmõi medium deduci quæſtionem. Nunc igiť glorioſis fœminis Maria & Maria adhuc ſuperſtitibus, quas & ipſas in familia iacendo noſtris legibus & hmõi verbis ꝑ meritis non rectè neq; cõpetenter Alexander glorioſus ad ſe venientem inſtituit litẽ: tranſeundo vero, & iſtorũ quatuor gñones tranſiſſe videnť: nõ facere quem antiquã taliter iudicis cognitionem tradi maxime conſtituens filia adhuc pupillaris taliter ætatis functa vita: vt ſi etiam ſine teſtõ ille eſſet, in matrem eius ꝑuenire proaſtiũ: nõ ipſius nouellæ vero legi: vtpote factę horum cã & nullis Hierij glorioſæ memoriæ hr̃dibus circa voluntatem peccantib. eius. etenim teſtamentũ Conſtantinus ſcribens, ſubſtitutiones aliquas fecit, filia defuncta impubere: at tamen nil ex hoc introducitur magnũ & ipſius ſm̃ hoc legis pupillæ mr̃i ſubſtantiam ꝑbenti marito circa tranſitũ eam. Sancimus igiť neq; Alexãdrum virũ glorioſum, aut eius filios, neq; ſucceſſores relinquere glorioſæ memoriæ ſeniores filios, neq; aliũ quendam ex oĩbus in eius cõſtitutum familia, q̃ contra Mariam & Mariam glorioſas fœminas occaſione rerũ apud eas conſtitutarũ, aut contra alios agere, apud quos res conſtitutæ ſunt: nunc aũt in q̃bus futuro peruenerint tpe, in q̃bus Hierius glorioſæ memoriæ prohibens fecit alienationem, aut oĩno quo memoriam prohibitione & familiæ nomen, & aliquod ius fabricare ex hoc: vt alijs Hierij glorioſæ memorię filijs ipſis alienantib. & conuenientibus, ſicut reliquorum alienationibus & primitus leuarentur, & ipſis ſucceſſorib. quæ poſſunt actiones competere de hoc & alijs, quos apprehendentes relinquimus intellectui ad hmõi nobis ſufficientibus iudicium & legiſlationem: & hanc eſſe deciſionem nõ pſentis cognitionis ſolùm, ſed reliquarum, in quibus prohibitiones factæ hmõi ſucceſſionis tantæ proceſſerunt, & hęredum vltimus per mediũ aliquẽ pupillum ſucceſſerit. Tunc enim tempus & exteris à familia primi prohibentis licentiam habebit ex præſenti noſtra lege tranſmittere res. Cõmunem enim hanc fecimus legem tam præſentis cognitionis, quam poſt hanc euenientium taliter prohibitioné, tam euenientẽ nunc dirimentes contentioné, quã eas, q̃ futuræ ſunt reſecantes. Dat. Cal. Ianua. Conſtanti. Dn. Iuſt. PP. A. * Ioannes & Curius ſubditis obtulimus.

TITVLVS IX.

Nouella 134. De vicarijs.

VT NVLLI IVDICVM LICEAT habere loci ſeruatorem † niſi certis ex cauſis diuina concеſſerit iuſſio.

† Τοπο τηρητὴν, vicarium tranſtulit Haloander. Con.

Nullus iudex poteſt in loco, cuius ſibi gubernatio commiſſa eſt, committere loci conſeruatorem, ideſt vicarium, niſi imperator tempore expeditionis vel neceſſitatis ei conceſſerit. Angel.

In Nomine Domini Ieſu Chriſti Dei Noſtri, Imperator Cęſar, Flauius Iuſtinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, felix, pius, glorioſus, victor, triumphator, nunquam non colendus: Auguſtus, Muſonio præfecto urbis.

PRAEFATIO.

Qvæcunque ad vtilitatem noſtrorum ſubiectorum, b intentioné habere ſemper: c inuenimus di-

diuerſas læſiones noſtris ſubiectis inferri ab emiſſis vicarijs in prouincias ab aliquibus ciuilibus & militaribus iudicibus: [a] & de hoc dudum legem [b] ſcripſimus, particularem aliquam facientes rei emendationem.

CAP. I. Ne vlli magiſtratui liceat conſtituere vicarios.

Nunc verò perfectè iuuare noſtros ſubiectos ſtudentes, ſancimus nullam licentiã habere ꝑ tẽpore præfectos tam Oriẽtis quam Illyrici prætoriorum, aut comitem largitionum, aut comitem priuatarum, locorum ſeruatores deſtinare in prouincias, aut ipſos prouinciarum iudices facere, & proprij cinguli loci ſeruatores emittere, ſed neque vicaneos iudices in creditis eis prouincijs loci ſeruatores emittere in qualibet ciuitate. [c] Solum vero iubemus eſſe loci ſeruatores ꝑfecturæ in Hoſdruma, † & in Meſopotamia & ſi neceſſitas vocauerit, [d] in alijs locis tẽpore expeditionis pro nutrimento eis deſtinato: & hoc quidem per noſtram iuſſionem. His inſuper iubemus, vt neque magiſtri militum, neque duces in prouincijs in quibus administrare iuſſi ſunt, loci ſeruatores, aut biocolytas, aut latronum expulſores. [e] Si vero contigerit, neceſſitate faciente, ſiue magiſtros militum, ſiue duces deſtinari per noſtram iuſſionem in alijs locis: tunc fieri loci ſeruatores abſentes, & hoc ſecundum noſtram præceptionem. Nulli vero liceat ciuili aut militari iudici circumire prouinciam ſine cauſa neceſſaria. Si vero aliqua neceſſitas vocauerit tale aliquid fieri: expenſis proprijs † hoc facere iubemus [f] tam iudices, quam competens & obediens eis officium. Neque vero angarijs, aut ijs q̃ vocantur epidimeticis, [g] aut alio quolibet diſpendio grauare noſtros ſubiectos: neque conſuetudines nominare, aut quærere, quas forſitan aliqui prædictorum in proprium lucrum iniuſte adinuenerunt. Malè [h] enim † adinuenta, malæque conſuetudines, neque ex longo tempore, neque èx longa conſuetudine confirmantur: ſcientibus omnibus ꝓdictis iudicibus ciuilibus & militaribus, ꝙ ſi aliquid præter hoc fiat, & qui facit, ſi loci ſeruator eſt, viginti librarum auri inferet pœnam, & cingulo ſpoliabitur: & qui fieri ſe acquieuit, cadens propria ſubſtantia, exilio ſubijcitur. Ad maiorem autem noſtræ diſpoſitionis cautelam, iubemus per loca epiſcopos, & prouinciarum rectores, & eos qui ciuitates habitant, nullum contra præſentem noſtram diſpoſitionem ſuſcipere biocolytam, aut latronum perſecutores. omnino enim nullum iudicum ciuiliũ aut militariũ conſtitutum in prouincia habere loci ſeruatorem concedimus. Præcipue quidem iubemus prouinciarum rectores ſic rectè conuerſari, aut res gubernare, vt non neceſſitas fiat de qualibet re debente [i] quæri, aut gubernari, [k] ad prouincias aliquem deſtinari. Si vero opus fuerit tranſmitti aliquos in prouincias occaſiõe publicarũ exactionũ, aut quarũlibet emergẽtiũ q̃relarũ, neq; ordinẽ neq; nomẽ habere loci ſeruatoris. Deſtinatus vero in prouinciam, nullum ſubiectis inferat diſpendium: creditum vero ſibi opus adimpleat, iudice prouinciæ eum & eius officium adiuuante. Si vero contra iudicem fortè accuſatum tranſmittatur: tunc iubemus & prouinciale officium obedire ei. Quemadmodum enim prohibemus loci ſeruatores fieri: ita omne periculum iubemus habere iudices prouinciarum, & eorum officium: vt ſollicitudinem faciant tam publicarum exactionum, quam locorum quietem: & vt omnis iniuſtitia & læſio ſuſpendat̃. In quibus vero prouincijs aut iudices, † aut exactores ſunt fiſcaliũ, & opus habuerint aliquo adiutorio: iubemus iudices prouinciarum & officia eorum omne ſolatium & ſtudium eis conferre: vt ſine impedimento fiſcalium exactio ꝓcedat. Et omnes quæ motæ fuerint ſiue ciuiles ſiue criminales cauſæ, & competentes prouinciarum iudices ipſos iubemus inquirere, vt illi proprio periculo has diſcutiant, & legitimum finem eis imponant. Super hoc autem iubemus [l] prouinciarum iudices mox qui futuri ſunt cingula ſuſcipere, ſiue

[a] Iudicibus. repete inuenimus.
[b] Legem. vt ſ. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. ſiant. coll. 2.
[c] Ciuitate. ſed idẽ ꝓhibet: vt ſ. de colla. §. ad hoc prohibemus. Acc.
[d] Vocauerit. aliàs exegerit. i. fuerit neceſſitas nutrimenti. Accur.
[e] Expulſores. ſubaudi deſtinent. Accu.
[f] Hoc fieri iubemus: vt ſ. de mand. princi. §. illud. collatio. 3.
[g] Epidemeticis. genus eſt expenſæ. Acc.
[h] Male. No. malam conſuetudinem non ſeruandam: vt hic, & C. de vſur. l. eos in fine. & ff. de legi. & ſenatuſcon. l. quod nõ ratione. & C. quæ ſit long. conſue. l. ij. in fi. & in decre. diſt. viij. c. iiij. & diſt. ix. cap. 1. & in noua conſtitutione Friderichi de ſtatutis. §. 1.
[i] Debẽte. aliàs debẽtẽ i. ad q̃rendũ debentem aliquam rem.
[k] Aut gubernari. i. ad gubernãdum quã libet rem. alias eſt in littera de qualibet re debentem: alias de qualibet re debente.
[l] Super hoc autem iubemus. fingitur ergo cautum eſſe vbi non eſt cautum, vt ff. de adopt. l. his verbis. & C. de rei vxo. act. in prin. & ff. ſi cui pluſquam per leg. Falci. l. j. in fi. j. reſpon.

Rerum

† Oſdroẽna.

† Sic epũs tenet̃ mittere ꝓdicatores ꝑ diœceſim ſuã ſuis expenſis: vt in c. inter cætera. cũ gl. ſup verbo, ſub miniſtrẽt extra de offi. ordi.

† Conco. c. vlt. extra de cõſue. & c. cũ eccleſia de ſimo. c. cũ haberet. de eo qui du. in vxo. quam pollu. per adult.

† Legẽd. vindices. de his vide apud Nicephorum in eccleſ. hiſtoria. Cua.

ſiue præſentes, ſiue abſentes ſint, cautelam impendere tam præfecturæ, ꝙ noſtris largitionibus, & comiti priuatarum pro inferendis pecunijs vnicuique prædictarum dignitatum: cum & ſi non caueant, tanquam facientes cautelã, ita iubemus eos & eorum officia ſub iacere prædictis dignitatibus. In illis vero ciuitatibus & prouincijs nolumus iudices periclitari pro fiſcalibus, & exigi, in quibus neque ſcriniarij, neque iudices, neque alij quidam proprio periculo exactionem faciunt.

Nullus occaſione lucrorum iniquitates et iniuſtitias facere debet. Itẽ iudices ordinarij, ac etiã delegati, ac etiam ſi ſint delegati à principe, appellationes ſuſcipere debent: quibus pendentibus nihil innouari debet Ba.

Et hoc peruenit ad nos, ꝙ quidam prouinciarum iudices ita inique agunt occaſione lucrorum, vt neque teſtamenta concedant facere, neque facta inſinuare, neque nuptias aliquas facere, aut ſuper nuptialibus donationib. monumenta componere, neque defunctorum corpora ſepulturæ tradi: neque rerum deſcriptionem a concedunt fieri, aut aliud quid huiuſmodi agi aut ex geſtis, aut ex teſtimonijs. Propterea interdicimus omnib. iudicibus tam ciuilibus quàm militaribus, & eorum officijs, aut alij cuilibet tale aliquid præſumere. Si vero quidã huiuſmodi odibilem rem in quolibet loco noſtræ reipublicæ præſumpſerit agere, aut miniſtrare ei qui hoc præſumpſerit facere: iubemus huiuſmodi extra cingulum factos, in exilium deſtinari: & de ſubſtantia eorum eueniens diſpendiũ, læſis in duplum reſtitui b non ſublato ab eis, neque alio quidem ex legibus adiutorio. Omnem vero damus licentiam locorum ſanctiſſimis epiſcopis, & primatibus ciuitatum, huiuſmodi præſumptiones prohibere: & ſtudere, vt hæc omnia ſine impedimento & ſine diſpendio ſecundum legum virtutem procedant, & de his nobis nunciare. Illas vero quæ ſecundum leges offeruntur appellationes, ſuſcipere volumus omnino iudices, c & eos qui ſecundum noſtram iuſſionem ſpecialiter (quia d & à diuinis licet appellare iudicibus) audiunt, ſiue maiores ſiue minores ſint: & edere geſta ſine aliqua dilatione e litigantibus, vt quæſtio legitima de his procedat. Super hoc iubemus appellatione porrecta ſecundum leges, neque exactionem fieri, f neque poſſeſſionem rerum transferri vſque ad definitum ſuper ea iudicium.

Iudices debent ſecundum leges delinquentes punire, non alios pro alijs comprehẽdere, nec damna inferre, nec pignorationes nec repræſalias facere, nec delicta vendere, pœna contra facientibus imminente. Bartol.

Quoniam vero † contingit adulteria, aut raptus mulierum, aut homicidia, aut alia quælibet crimina in prouincijs committi: iubemus prouinciarum iudices omnia ſecundum leges vindicare, & peccantes tenere, & non alios g † pro alijs, aut ex quibus nati ſunt vicis, h qui crimina præſumpſerunt, alium pro alio comprehendere, i aut damnum eorum inferre vicis: ſed neque pignorationes facere propter peccantem, aut criminis vindictam proprij lucri cauſa inferre, aut delinquentium res proprium lucrum facere. Nos enim reos quidem ex legibus pœnas ſuſtinere volumus: damna vero ſubiectis noſtris, aut ex hoc iudicibus, aut eorum hominibus k ſiue officialibus fieri nullatenus concedimus: vt ne propter rerum deſiderium inueniantur iniuſte aliquos caſtigantes, aut peccantes vendere. Si enim præter hæc fiat: ipſe prouinciæ iudex omne ex hoc accidens damnum læſis medebitur, & ſupplicijs ſubiectus, exilio tradetur, & conſiliarius eius ſimile ſuſtinebit ſupplicium, ſi factis a iudice contra leges in ſcriptis conſentiat. Officium vero eius, & alij qui circa hoc propter lucrum proprium ei obſecundant: non ſolum damna læſis compellentur reſtituere ſed culpabiliores eorum legalibus ſupplicijs ſubiecti, exilio tradentur.

a Rerum deſcriptionem. puta inuentarium.

b Reſtitui. Not. in duplum teneri illũ qui impediuit aliqd mihi relinqui. olim percipiebat qđ teſtator volebat, cetera fiſco dabantur. vt ff. ad Treb. l. 1. §. ſi & dixi. & vt cũ de app. cog. §. ſi conuictus. coll. 8.

Appellare an & qñ & apud quẽ liceat.

c Iudices. ſi eſt recipienda appellatio, iudex eã recipere dẽt: aliàs punit, vt hic, & ĩ. de iudi. §. noſtros. & C. de ap. l. qm̃. et ſi à principe ſit delegatus, & tũc ad principẽ appellatur, vt hic, & quorũ app. nõ rec. per totũ. Item ſi non eſt recipiẽda, nõ debet recipere, vt quia pfectus licẽtiam dedit, vt ĩ. vt ſpõ. lar. §. aliud. hac colla.

d Quia. interpoſitio eſt. Acc.

e Dilatione. C. de ap. l. Iudicibus. ꝯ. ibi dĩ ꝙ intra 30. dies debet edere, hic ſine dilatione: vñ hanc ſm illam, & dic ſine dilatione. ſ. maiore.

f Exactionem fieri. nam nihil eſt innouandum app. pen. vt C. de app. l. 3. & ff. nil innou. per totum.

g Et non alios. vt C. de pœn. l. ſancim⁹. & ff. de pœn. l. crimẽ.

h Vicis. No. ꝯ poteſtatẽ qui punit contra tam pro aliquo delinquente. Accur.

i Comprehendere. vt ĩ. vt non fiant pignor. § 1.

k Hominibus. vt ĩ. de man. prin. §. oportet colla. 3. plene dices ĩ. eo. §. ſi. Accur.

† Iſte. §. eſt elegantiſſimus, & plenus philoſophiæ.

† Conco. l. ſancim⁹ C. de pœn. & ca. quæ ſunt. ex de his ꝙ fi. à ma. parte e. & in gl. pen. in c. ſicut tuis, cum glo. ſuper verbo. deprehẽſum extra de ſimo.

CAP. II. Vt rei criminum edictis legitimis euocentur.

Criminoſus edictis legitimis eſt vocandus, & eo latitante iudex legitime procedere debet. eo vero in alia prouincia degente, capiendus eſt: & ad locum delicti tranſmittẽdus, vt ibi ſupplicium patiatur: pœna contra facientibus imminente. Barto.

Si vero quis côprehẽſorũ criminũ latuerit, aut reliquerit prouinciã illam in qua crimina deliquit: iubemus legitimis edictis à iudice euocari eum: & ſi non obediat, illa in eũ procedere, quę noſtris legibus definita [a] ſunt. Si verò cognoſcatur, ꝙ in alia prouincia degit, iubem⁹ prouinciæ illius iudicem, i qua peccati quid hmôi contigerit, epiſtola publica vti [b] ad prouinciæ illius iudicẽ, in qua delinquens pſona degit: illum vero q publicas ſuſceperit litteras, & periculo ſuo & officij ſui comprehendere [c] hmôi, & ad iudicẽ prouinciæ trãſmittere, in qua peccauit, ſupplicijs legitimis ſubijciendum. Si vero qui publicam epiſtolã ſuſceperit, neglexerit hoc facere, aut officium eius tradere, aut impetrata neglexerit: tunc & ipſum iudicem tres auri libras, & officium eius alia tres, p pœna inferre iubemus. Si vero iudex aut aliquis officij eius pp lucrum hmôi perſonã non comprehendat, aut côprehendens non tranſmittat, & hoc agens conuincatur: ſpoliatus cingulo exilio tradatur.

CAP. III. Vt iudex compleat quod deceſſori mãdatum eſt.

Iudex alterius iudicis ſucceſſor, iuſſionem prædeceſſori ſuo factam adimplere debet, niſi ſit contra ius vel publicam vtilitatem: quia tunc etiã ſecunda iuſſio expectatur. Ba.

Et hoc vero † iubemus obſeruari ab omni adminiſtratore, vt ſi côtigerit in ſcriptis nrãm iuſſionẽ fieri ad aliquẽ iudicẽ. & interea iſte quieſcat [d] ab adminiſtratione: is qui poſt illũ ſuſceperit dignitatẽ, accipiat [e] eã, & inſinuet. [f] & ſi qdẽ priuata eſt eã: & implere eã, & aſſequi, queadmodũ ad eũ pmeruit reſcriptũ. [g] Si vero hmôi in ſcriptis iuſſio [h] publicũ reſpicit, inqrat eã: & ſi qdẽ nõ lędat fiſcus, q̃ in ea côprehenſa ſunt, adimpleat. Si vero ad læſionem eſt fiſci, nihil ſuper ea oino agi. nunciare vero nobis primũ, vt ſecunda nr̃a fiat de hoc iuſſio. Si vero & pcepta cuiuſlibet iudicis ſint, & priuſquã inſinuentur hęc, aut pcipientẽ, [i] aut ad quẽ pręcepta facta ſunt, côtigerit remoueri de cingulo: ſic qui factus fuerit iudex, hæc ſuſcipiat & exigat, ſi legitime facta ſunt: ſi vero contra legem, aut contra publicum facta ſunt hæc, pro non ſcriptis eſſe iubemus.

CAP. IIII. Ne quis creditor filium debitoris pro debito retinere præſumat.

Creditor, qui filios debitoris præſumpſerit pro debito retinere, à debito cadit: & tantundem dabit eis, aut parentibus eorum, & corporalibus pœnis afficitur. Bartolus.

Quia vero & huiuſmodi iniquitatem in diuerſis locis noſtræ reipublicæ cognouimus admitti, quia creditores filios debitorum pſumunt retinere aut in pign⁹, aut i ſeruile miniſteriũ, aut in côductione: hoc modis oîbus phibemus: [k] & iubemus, vt ſi quis hmôi aliqd deli-

a Definita. vt requiratur, & bona eius annotentur, vt ff. de requi. re. l. 2.

b Vti. Nã epiſtolam mittit: vt hic. & ſ. de q̃ſto. § damus. col. 6. ſic & tũ q̃rit fugitiu⁹ vt ff. de fugi. l. 1 §. 1.

c Côprehendere. ſic ergo inuitus ad locũ vbi deliqt trahit. ſed vr̃, ꝙ ita demum ibi puniat vel accuſet. ſi ibi inueniat: vt ff. de iudi. l. hęs abſent. in prin. q̃ eſt ꝯ. Solu. ſpãle eſt i delictis ꝯ in lo. vt hic. & C. vbi de cri. agi opor. l. vlt. & ꝯ vt iudi. ſine quoq. ſuff. §. neceſſitate. & idẽ vbicunq; certæ pſonæ cognitio mandat, vt pſidi: vt C. ne li. pnię. l. 1. & C. vbi quis decu. vel cohor. l. vlt. ſed in ꝯtctibus, ſi ibi nõ inueniẽtur · bona q̃ ibi hẽt, poſſidentur: non tñ inuitus reducit. ſi alibi verſetur, niſi habeat forũ vel domiciliũ, vel ſi aliter lateat: tũc n pôt idẽ qđ in criminalibus dici. Azo. Vł ſi velis dicatis vt ſup ꝯtria l. dixim⁹.

d Quieſcat. vel q̃ſi finitũ eſt eius officiũ, vel receſſit.

e Accipiat. iuſſionẽ noſtram. Al.

f Inſinuet. i. deducat eã in publica acta.

g Reſcriptũ. ſed qđo hoc hic eſt. & ꝓ pri. cognoſcit ſucceſſor, cũ morte mandatarij iuriſdictio expiret: vt & aliàs mandatũ: vt ff. de iu. om. iu. l. & qa. §. idei q̃. Rñ. hic nõ perſonæ, ſed officio fuit facta cõmiſſio vł dlegatio.

h Iuſſio. nõ. n. facilẽ ꝯ publicã vtilitatem ꝯcedendũ eſt reſcriptũ: vt ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. ſi qs à princ. pe. & C. ſi ꝯ ius vel vti. pu. l. ſi & de preci. impe. off. nec damnoſa ideoq; ſecũda iuſſio exigit: vt hic, & ſ. de n a l. prin. §. deide. q̃ melius deliberat. q̃ ſi fit vna tñ i arg ꝯ vt cũ da app. cog. § ſed hoc præſenti. col. 8.

i Aut pcipientẽ. hic vł negari nõ poſſe iuriſdictionẽ finiri, qñ mortuus eſt delegãs, vt hic fuit: vt ff. de iur. om. iu. l. & qa. §. ideoq;. nã ſi ẽt in dignitate vel in officio pcepit, nõ durat vltra ipt ſuæ adminiſtrationis: vt ff. de pę. l. fi. Rñd. pôt dici, ꝙ hic acceperat delegat⁹, & hoc innuit cũ dicit, factus fuerit iudex. Vel dic, ꝙ ſucceſſor côfirmauit: vt arg. ff. de iud. l. venditor. §. fi. & §. iudices. Vel hic non fuit delegatio, ſed iuſſio q̃dã. Item qđ ſubijcit, pro nõ ſcripto eſſe. ſ. qđ iuſſit priceps. vel pcepit iudex, qũo ſententiã ſui prędeceſſoris infirmat: vt ff de re iu. l. Paulus rñdit. & C. ſen. reſcin. non poſ. l. ꝯ. Rñ. authoritate legis hoc fit. Vel verius nõ reſcindit ſed reſciſſum declarat: cũ ipſo iure non valet qđ in præiudicium publicæ vtilitatis factũ eſt: vt C. ſi ꝯ ius vel vti. pub. l. fin.

k Prohibemus. nõ enim valere ꝯtctũ ſup libero hoîe licet bl. o debitoris: vt C. q̃ act. & ob l. ob æs. ẽt parte volẽte vel pignuſãte, vt ff. q̃ res pig. ob. poſ. l. fi. & C. q̃ res pign. ob. l. qui filios. niſi i caſu quo & vẽdẽte permittitur: vt C. de

Conueniũtur q̃s ẽt inuitus vbi deliquit.

† Facit ad hunc. §. c. vlt. lo gl ſi. in ſi. ex de fo. côpet. vbi dr̃, ꝙ ſi crimẽ eſt graue remittitur criminoſus puniẽdus ad iudicem vbi deliquit.

† Con cum hoc tex. c. qm abbas. cũ gl. 1. poſt pri. ex de off. deleg.

† Côco. c. c. paſtoralis. cũ gl. j. poſt pri. ex de fide inſtru.

Contract⁹ ſup libero hoie nõ valet.

delliquerit: non ſolum debito cadat, ſed tantã aliã quantitatem adijciat dandã ei qui retentus eſt ab eo, aut parẽtibus a eius, & poſt hoc ẽt corporalibus pœnis ipſum ſubdi à loci iudice: quia perſonã liberam pro debito præſumpſerit retinere, aut locare, aut pignorare.

CAP. V. De interceſſionibus mulierum.

Si vxor crediti inſtrumento conſentiat proprio viro in damnum ſuum, vel ſuam ſubſtantiã, aut ſe ipſam pro eo obliget: ipſo iure nõ tenetur, niſi manifeſte appareat pecuniã in ipſius vtilitatem fore conuerſam. Bartol.

Et illud vero præuidimus ꝑ ſubiectorum vtilitate corrigere, vt ſi qua mulier crediti b inſtrũo cõſentiat ꝓprio viro, aut ſcribat, & propriã ſubſtãtiam aut ſeipſam obligatã faciat: iubemus nullatenus hmõi valere aut tenere, ſiue ſemel, ſiue multoties c hmõi aliquid ꝑ eadẽ re fiat: ſiue priuatũ, ſiue publicum ſit debitũ: ſed ita eſſe, ac ſi neq; ſcriptũ eſſet: niſi manifeſte ꝓbetur, quia pecuniæ in ꝓpriam ipſius mulieris vtilitatem expenſæ d ſunt.

CAP. VI. Ne mulieres in carceribus includantur.

Mulier in cauſis ciuilibus non debet in carcere includi: in criminalibus vero committenda eſt fideiuſſoria aut iuratoria cautioni: vel debet tradi mulieribus cuſtodienda. Bartolus.

Neceſſarium vero credimus & illud competenti adiutorio emendare, vt nulla mulier de qualibet e re includatur, aut cuſtodiatur: ſed ſi quidem pro fiſcalibus debitis aut priuatis pulſetur, ſecundum legem mulier aut per virum ſuum, f aut per ſe, aut per quam voluerit perſonam legitimè reſpondeat, & tranſigat rem. Si vero vidua ſit, aut non à principio viro coniuncta: liceat ſimiliter mulieri aut per ſe, aut per quos voluerit propria iura proponere ſecundum legem. Eum vero qui præter hæc præſumpſerit agere aliquid prædictorum, iubemus, ſi quidem maiores iudices ſint, viginti auri librarum: ſi vero minores ſint, decem librarum auri pœnæ ſubiacere: obedientes autem eis in prædictis cauſis, ſpoliatos cingulo, pœnis ſubijci, & in exilium deſtinari. Si vero mulier poſt legitimam admonitionem noluerit inſtituere aliquem qui pro ea reſpondeat, aut litigans addicta ſit, nec ſic includi, aut cuſtodiri eam, ſed legitima iura in competentibus ei rebus procedere. Si vero † crimen ſit, quod infertur mulieri, in quo neceſſariũ eſt ipſam cuſtodiri: ſi quidem fideiuſſorem perſonæ præſtare poteſt, ipſi credatur. Si vero iurauerit non poſſe ſe dare fideiuſſorem, iuratoriam cautionem faciat de obſeruatione iudicij. g Si vero grauiſſimum inueniatur crimen in quo accuſatur, in monaſterium, aut in aſceterium mittatur: aut mulieribus tradatur, per quas poteſt publicè & liberè cuſtodiri, donec cauſa eius manifeſtetur: tunc autem illa procedant in eã, quæ legibus definita ſunt. Nullam enim mulierem ꝓ pecunia fiſcali, ſiue priuata cauſa, aut pro criminali quolibet modo, aut in carcerem mitti concedimus, aut à viris cuſtodiri: vt non per huiuſmodi occaſiones inueniantur circa caſtitatem iniuriæ. Monaſtriam quidem aut aſceteriam per nullam actionem trahi concedimus de proprijs monaſterijs aut aſceterijs. h

CAP. VII. Quæ ſit mulieris adulteræ pœna.

In crimine adulterij pœna legitima maſculus puniendus eſt: mulier vero in monaſterium mittatur.

Si quando vero adulterij crimen probetur, iubemus illas pœnas peccantibus inferri, quas Conſtantinus i diuæ memoriæ diſpoſuit: & illis ſimilibus ſubijciendis pœnis, qui medij miniſtri huiuſmodi impio crimini facti k ſunt. De ſubſtantia vero adulteri, ſi habeat vxorem, dotem, & propter nuptias donationem ei ſaluari: aut partem à noſtra lege l datam, ſi dotalia inſtrumẽta non ſubſecuta ſunt, reſiduam vero eius ſubſtan-

† Caſus huiꝰ tex. ponit in glo ſuper verbo, poteſt in c. ꝑ veſtras. extra de do. inter virum & vxo.

Mulieres ſuberabiles ſunt.

de patribus qui filios diſtraxerũt. l. ij.

a Parentibus. in quorũ poteſtate eſt agentibus eius nomine. Azo. ſed videtur in quadruplum: vt ꝭ. vt non ſi. pign. §. j. ſed ibi in alio caſu dicit Azo.

b Crediti. crediti nomen generale eſt, vt ff. ſi cer. peta. l. j.

c Multoties. immo ſi conſenſit multoties, debet ſic teneri: vt ꝭ. vt immo. ante nupt. do. §. j. contra. Solu. hæc illam corrigit ſm Pla. & C. ad Velle. l. antiquæ. & l. ſi mulier. Sed Ro. & alij dicũt, hic loqui quando pro marito interceſſit: quia quanto ei tanto pro eo interceedit, tanto facilius ei ſuccurritur: ne mutuo &c ff. de do. inter vi & vxo. l. 2

d Expenſæ. vt de creditore eccleſiæ. ꝭ. de ali. & emphy. § ſi vero aut epiſcopo: & excipe hmõi caſus, ſi ipſa circumuenit creditorem, vt C. de diſt. pig. l. ſi interc. Item excipe alios caſus, quos dixi ff. ad Velle. l. j. in prin.

e De qualibet. i. pro qualibet.

f Suum. vt C. de procura. l. ij. & l. maritus.

g Iudicij. forte eiũ nocituat. q fideiuſſorem dare non poterat: vt ꝭ de litig. §. ad excludendum. col. viij. & not q fauetur mulieri: vt hic, & C. de offi. di. iu. l. j. ſecus in mare. C. de cuſto. reo. l. ij & 3. Acc.

h Aſceterijs. vt ꝭ. de ſanc. epiſcop. §. ſi quando.

i Conſtantinus. C. de adul. l. quamuis. Accur.

k Facti. vt ꝭ. de rapto. virgi. in princip.

l Lege. vt ꝭ. vt liceat matri & auiæ. §. quia vero legem dudũ. & C. de rep. l. vlt.

ſubſtantiam, ſi quidē ſint aſcendentes aut deſcendentes vſque ad tertium gradum, accipiant hi ſecundum ordines & gradus. Si vero † non ſunt huiuſmodi aliqui: fiſco applicari hæc iubemus.

Adulterā vero mulierem competentibus vulneribus ſubactam, in monaſterium mitti: [a] & ſi quidem intra bienniū recipere eam vir ſuus voluerit, pſtātem ei damus hoc facere, & copulari ei, nullum periculum ex hoc metuens: [b] & nullatenus propter ea quæ in medio tempore facta ſunt, nuptias lædi. Si vero prædictum tempus tranſierit, aut vir priuſquam recipiat mulierē, moriatur, tonderi eam, & monachicum habitum [c] accipere, & habitare in ipſo monaſterio in omni propriæ vitæ tempore: & ſi quidem habeat deſcendentes, duas partes [d] accipere eos ſubſtantiæ, ſecundum legum ordinem diuiſas, reliquā vero tertiam partem monaſterio in quod mittitur dari. Si vero deſcendentes non fuerint, ſed aſcendentes inueniantur non conſentientes huiuſmodi iniquitati: quatuor vncias [e] eos ſecundum leges diuiſas accipere, octo vero vncias dari monaſterio in quo includitur huiuſmodi mulier. Si vero neque deſcendentes neq; aſcendentes habeat, aut aſcendentes cōſenſerint huiuſmodi iniqutati, omnem eius ſubſtantiam accipere monaſterium, illi cōſeruādam: vt per omnes caſus viro pacta dotalibus illata inſtrumentis ſeruentur. [f]

Matrimonio ſine cauſa diuortio aut conſenſu ſoluto, delinquentes in monaſterium mittends ſunt, pœna legitima eis imminente, aut etiam eorum miniſtris: reconciliato autem matrimonio cō ſenſu vtriuſque priuſquā in monaſterium mittantur pœna remittitur: ſed altero recuſante, ille ſolus pœna legitima punitur. Bartolus.

Quia vero aliqui noſtram legem tranſcendere ſtudent, in qua euidenter cauſas enumerauimus, ex quibus ſolùm repudia poſſunt tranſmitti à viro, aut à muliere: iubemus præter illas cauſas nullo modo repudia fieri, aut per conſenſum nuptias ſolui, & concedere inuicem delictis. [g] Si vero præter [h] à nobis definitas cauſas præſumpſerint aliqui ſoluere matrimonium: iubemus, ſi quidem deſcendentes habuerint ſiue ex ipſo, ſiue ex alio matrimonio, ſubſtantiā eorum illis dari ſecundum legum ordinem. & tam virum quàm mulierem in monaſterium mitti in omnibus vitæ ſuæ temporibus, & de ſingulorum facultatibus quaternas vncias monaſterijs in quibus mittuntur, ſeparari: viro nihilominus neque vſum habente datæ partis filijs: quoniā pater rerum filij in poteſtate poſiti non habet vſumfructum. [i] Si vero deſcendentes non habeant, ſed aſcendentes inueniantur: tertiam partem ſubſtantiæ accipere eos, ſi non iniquitati ſolutionis matrimonij conſenſerint: quas vero partes monaſterijs, in quibus vnuſquiſq; mittit, ſepa-

† Côcor. huic text. c. tuę fraternitatis in gl. j. extra de ꝑcu. & ca. gaudemus. de côuer. côiug. quod ca. eſt extractū ex hoc § vt dicit glo. ſuper verbo. clauſtris.

Monachū non facit habitus.

[a] In monaſterium mitti. ſed videtur alteri corpori ad puniendum non dari, vt C. de pœ. l. ne q. quæ eſt contra. Solu. hic ſpeciale: & illa corporibus, non cauſa religionis facta intelligitur.

[b] Metuens. hic corriguntur omnia iura in quibus cauetur vt maritus in adulterio deprehenſam non detineat: vt ff. de min. l. auxiliū. §. in delictis. neque dicat aliquis, q̄ hic loquitur, quando ignorabat maritus: nam eo caſu etiam iure veteri poterat retinere eam, cum ſuam ſcientiam poterat obumbrare, vt ff. de adult. l. maritus. Accurſius.

[c] Habitum. nō tamen eſt monacha, ſecūdū Ioan. quod ex eo probat, quia pacta dotalia locū non habent, niſi ea mortua, vt j. eo. in fi. huius §. ſi autem eſſet monacha, contrarium eſſet: quia pro mortua habetur: vt C. de epiſc. & cle. l. fin. §. j.

[d] Duas partes. immo videtur, q̄ tantum legitimam habeant filij, vt j. de ſan. epiſco. §. ſi qua mulier. quæ eſt contra. Sol. hęc per illam corrigitur. vel hic quando inuita ingreditur, plus habent filij. ibi quando volens, minus habent ſcilicet tertiam, & eccleſia duas partes. & eodem modo opponitur, infra. §. proxi. & eodem modo ſoluitur.

[e] Vncias. ſed cum filij loco monaſterij habentur, vt j. de ſan. epiſco. §. ſed hoc præſ. quare nō eſt prima cauſa filiorum: vt ꝫ: de hęre. ab inteſta. § j Reſpon. hic loquit, q̄ ſi inuita intrauit, ſi autē volens, monaſterium præfertur aſcēdentibus: vt ibi. Vel dic, q̄ tempore huius legis non præſumebat eccleſia pro filio, vnde potior erat cauſa parentū, vt hic: ſed hodie ſic per l. contrariam, vn de ſecundū hoc hæc corrigitur, & parentes nihil habebunt. Vel verius hic non ſe monachauit, ſed tantum totondit.

[f] Seruentur. patet ergo, q̄ prius nō fuit facta monacha: & licet fuerit tonſa. ſed nonne probato adulterio maritus etiam ſine pacto dotem lucratur, vt C. de repu. l. conſenſu. & ꝫ. vt li. ma. & auiæ §. quia vero plurimæ. Reſ. illud corrigi ſecundum quoſdam. Vel dic. q̄ cum eſt ciuiliter conuicta, maritus dotem lucratur ſed cum accuſata & damnata criminaliter ſubſtantia diuiditur: vt hic. Vel hoc cum extraneus accuſat, illud cum maritus.

[g] Delictis. i. delictum.

[h] Præter. hæc verba cancellata ſunt in quibuſdā libris, & dicunt eam eſſe notham. ſed contra eos eſt arg. ꝫ. vt liceat ma. & auiæ. §. quia vero quædam. colla. viij.

[k] Vſumfructum. & ſic eſt iſte vnus de caſibus ſpecialibus quibus vſusfru. patri non quæritur, vt dixi ꝫ. vt. liceat matri & auiæ. §. t. in fine.

Conſen-

ſeparari. Si vero neq; deſcendentes, neque aſcēdētes inueniant, & aſcendētes conſenſerint [a] facto: iubemus omnem ſubſtātiam monaſterijs, in qb⁹ miſſi ſunt, dari: vt non pp hunc contemptū, & Dei iudiciū contemnatur, & nr̄a lex tranſgrediatur. Sed & miniſtros talis ſolutionis nuptiarum, aut q hmōi infanda inſtrumēta cōpoſuerint, corporalibus pœnis ſubijci iubemus, & in exiliū deſtinari. Si vero ij qui matrimoniū ſoluere præſumpſerunt, voluerint iterum ſibi coniungi, priuſquam mittant in monaſterium: licentiam eis damus hoc facere, & prædictas pœnas concedimus [b] eis, & ꝓprias habere ſubſtātias, & ita adinuicem viuere, tanquam ſi nihil delictū fuiſſet. Vno vero volente matrimoniū reuocare, ſi non cōſentiat alia perſona: contra eū, qui noluerit, teneant pœnæ.

Hæc vero omnia ſeruari iubemus tam in regia hac ciuitate quàm in prouincijs, tam à comite priuatar, quàm à palatinorū ſchola, & prouinciarum iudicib. & officijs eorū ſcientib. ꝙ ſi neglexerint huiuſmodi alicuius delicti, & non omnia hæc cuſtodierint, & exilium & proſcriptionem bonorum ſuſtinebūt. Hæc vero iubemus ſeruare locorū ſanctiſſimos epiſcopos: vt prouidētia eorū traditæ perſonæ in monaſterijs mittantur. & de rebus earū quod à nobis definitum eſt, monaſterijs vindicetur.

Accuſatus de adulterio, & abſolutus, ſi poſtea cum eadem muliere turpiter conuerſatus inueniatur, vel inter eos matrimonium eſſe ſecutum, matrimonium non valet: pœna ei mulieri imminente, nulla alia probatione exquiſita. Bartol.

Si quis vero accuſatus de adulterio, per proditionem iudicum, aut alio quolibet modo à legib. pœnas effugerit, & poſt hoc inueniatur cum muliere de qua accuſatus eſt, turpiter conuerſatus, [c] aut in matrimonium accipere eam, & hoc fiat viuente marito, aut poſt eius mortem: neque matrimonium valere iubemus: ſed eum qui hoc delinquere præſumpſerit, et ſi prius profugeri, attamen licentiam damus omni iudici & comprehendere eum, & poſt tormenta vltimis ſupplicijs ſubijcere: nulla alia executione aut probatione facienda, & mulierem caſtigatam, & detruſam monaſterio mitti iubemus, & ibi manere in omne tempus propriæ vitæ: vtriuſque vero ſubſtantiam ſecundum prædictum ordinem diuidi, periculo (ſicut prædiximus) tam comitis priuatarum, quàm iudicis loci.

C A P. Vlt. De pœnarum omnium moderatione.

Pœnæ corporales & pecuniariæ minuuntur certo modo: præterquam in crimine læſæ maieſtatis. Bartolus.

QVIA vero nos oportet humani generis infirmitatem protegere: corporales pœnas ſēm aliquas partes imminuentes, interdicimus alterutras manus aut pedes abſcindi, aut hmōi quędam inferri ſupplicia, per q̄ articuli diſſoluuntur: [d] quia membrorum diſſolutio grauior eſt vtriuſq; manus abſciſſione. Propter quòd iubemus, ſi quidem tale aliquid delinquatur, vnde leges mortem delinquentibus inferunt, ſēm legum virtutem ſuſtinere eum pœnas. ſi vero tale fuerit crimen, quod morte dignū non ſit, aut caſtigetur, aut in exilium tranſmittatur. [e] Si vero criminis qualitas membri abſciſſionē exigat [f] fieri: vnā ſolā manū abſcindi. Pro furto aūt [g] nolumus omnino quodlibet membrum abſcindi, aut mori: ſed aliter eum caſtigari. Fures autem vocamus qui occultè, & ſine armis huiuſmodi delinquunt, eos vero, qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut ſine armis, in domibus, aut itineribus aut in mari pœnis eos legalibus ſubdi iubemus. Vt autem [1] non ſolum corporales pœnæ, ſed etiam pecuniariæ mediocres fiant: ſancimus eos, qui in criminibus accuſantur, in quibus leges mortem aut proſcriptionem [h] definiunt, ſi conuincantur, aut condemnent, eorū ſubſtantias non fieri lucrū iudicib. aut eorum officijs, ſed neque ſecundum veteres leges fiſco eas applicari: ſed ſi quidem habeant deſcendentes & aſcendentes vſque ad tertiū gradum eos habere. Si vero mulieres [i] habeant, qui condemnati ſunt: omnibus modis iubemus illas & dotem, & antenuptialem donationem accipere. Si vero ſine dote talibus perſonis coniunctæ fuerint: à legibus definitiuam

[a] Conſenſerint. idē in collateralib. conſentientibus, vt C de inceſ. & inutili. nup. l. ſi quis inceſtas. §. teſtandi. Acc.

[b] Concedimus. i. remittimus. Acc.

[c] Turpiter conuerſatus. C. de adul. l. ſi quis. & ī. vt lice. matri & auiæ. §. is quoque Acc.

[d] Articuli diſſoluuntur. vt quia tandiu trahebat ei brachium donec auellebat ab armo. ſimi. prouidētia habetur. C. de pœ. l. ſi quis in metallum.

[e] Tranſmittatur. repete, ſēm legum virtutem &c.

[f] Abſciſſionem exigat, quod ſit quandoque, vt ī. de mand. ptin §. coges col. iij. & C. de ſer. fugi. le. iij. Sed quam? Reſp. in qua minus poteſt. arg. C. de pœn l. penul. Alij. contra.

[g] Pro futuro autem. ſuſpenduntur enim, vt ff. de pœ. l. capitalium. §. famoſos.

[h] Proſcriptionem. aliàs deportationem.

[i] Mulieres. ſcilicet vxores. Filios.

[1] Vt ſciſcet terreātur tali aſpectu: vt dicit ibi text⁹. & in c. cleticus. extra, de co ha. cle. & mulie.

[1] Ex hoc §. ſumpta eſt authē. quę eſt ſuperſi. C. de bo. dā. de qua authē. facie mentionē c ex litteris. in gl. ſup verb. maleficiū. extra de pr. vbi dr̄ ꝙ pp maleficiū viri mulier non puniť, vt hic l vel. ſi vero.

definitiuã partẽ de tota ſubſtãtia cõdemnari eas accipere, ſiue filios [a] habeant, ſiue nõ. Si vero neminem prædictorum habeat qui deliquit, tunc fiſco [b] ſociari eius ſubſtãtiam. In maieſtatis verò crimine condẽnatis, veteres leges [c] ſeruari iubemus. D. Ca. Maij Conſtã. Domi. Iuſtin. PP. Augu.* Baſil. V.C. Conſ.

TITVLVS X.
Nouella 86.

VT DIFFERENTES iudices [d] audire interpellantium allegationes, cogantur ab epiſcopis hoc agere: & vt quando in ſuſpicionem habuerint iudicem, pariter audiat cauſam & ciuitatis eps, & de cautela alia quam omnino oportet epiſcopum agere.

Epiſcopi debent iudices ad iuſtitiam faciendam compellere aut per ſe, aut per litteras ad principem directas, & iudice exiſtente ſuſpecto, adiungi ſibi debet epiſcopus: litigator autem principem adiens priusquam adeat iudicẽ, vel epiſcopum, eſt puniendus. Bartolus.

Imp. Iuſtinia. Aug. edictum.

PRAEFATIO.

[e] EX quo nos Deus Romanorum prępoſuit imperio, omne habemus ſtudium vniuerſa agere ad vtilitatẽ ſubiectorũ commiſſæ nobis à Deo reipublicæ, & illa facere quæ omni difficultate & læſione atque contritione priuent. ne occaſiõe litiũ, & aliorum quorũdam diſcedere cogantur à propria patria, & in peregrinis affligi.

CAPVT I.

Propterea igitur & in præſenti proſpeximus præſens edictum ad omnes dirigere ſubiectos & palam facere omnium ciuitatum & vicorum habitatoribus, quatenus ſi quis habuerit contentionem aduerſus alium ſiue pecuniaria cauſa, ſiue de ſublatione rerũ mobilium & immobiliũ ſeſeque mouentium, ſiue de criminalibus, prius interpellet clariſſimum prouinciæ [e] iudicem, & vt ipſe ſecũdum noſtras leges examinet ea quæ proponũtur, & vnicuiq; iuſtitiam ſeruet. Si vero dum aliquis adierit iudicem prouinciæ, non meruerit iuſtitiam: tunc iubemus eum adire ſuum ſanctiſſimum epiſcopum, & ipſum mittere ad clariſſimum prouinciæ iudicem, aut per ſe venire ad eum, & præparare eum vt omnibus modis audiat interpellantem, & liberet eum cum omni iuſtititia ſecundum noſtras leges, vt non cogatur peregre de ſua patria proficiſci. Si vero etiam ſanctiſſimo Archiepiſcopo compellente iudicem cum iuſtitia determinare interpellantium cauſas, iudex differat diſcernere negotium, & non ſeruet litigantibus iuſtitiam: iubemus ſanctiſſimum ciuitatis illius epiſcopum dare ad nos litteras ei qui non meruerit quod iuſtum eſt, inſinuantes quia coactus ab eo iudex diſtulit audire interpellantem, & iudicare inter eum, & qui ab eo cõuentus eſt: vt hoc cognoſcentes nos ſupplicia inferamus iudici prouinciæ qui interpellatus ab eo qui iniuſtitiam paſſus eſt, & coactus à ſanctiſſimo archiepiſcopo, non iudicauerit quæ in dubitationem venerunt. Si vero contigerit quendam [f] noſtrorum ſubiectorum in dubitationem habere iudicem, [g] iubemus ſanctiſſimum archiepiſcopum audire cum clariſſimo iudice, vt ambo per amicabilem conuentum [h] diſſoluant, quæ dubia ſunt, vt aut per annotationem ſcriptis factam, aut cogni-

[a] Filios. quod dic vt ſ. vt liceat matri, & auiæ. §. quia verò legem dudum. collat. 8.

[b] Tunc fiſco. ſ. de inceſt. nupt. §. j. contra. Solũ quidam dicunt iſtam corrigere Alij dicũt ibi ſpeciale, vt eſſet in crimine læſe maieſtatis: vt j. eo. in fi. Alij dicunt non eſſe contrariam. ibi enim confiſcatio fit bonorum eo viuente & in ciuitate permanente, qui deliquit vnde cum eius remaneat. pœnam ſentit amiſſionis bonorum, vbi verò de capitali crimine dãnatur: quia ei nulla eſt pœna confiſcatio bonorũ, vtpote cum bonis amodo non vteretur, merito ceſſat confiſcatio. non enim res deliquit, ſed perſona: vnde perſona tantum puniri debet: per confiſcationem verò non puniretur: vt ſ. de man. princ. §. oportet.

[c] Leges. quæ ſunt C. ad leg. iul. maie. l. fi. §. pe. & l. quiſquis. Accur.

[d] VT DIFFERENTES iudi. &c.

Prima pars expeditur. j. eo. vſque ad § ſi verò contigerit. ſecunda, & vt qñ &c. expeditur poſtea vſque in finem.

[e] EX quo. prouinciæ. hæc eadem dñr, ſ. de man. prin. §. ſit tibi quoque tertium. col. 3.

[f] Si verò contigerit quendam. nunquid tam in actore, quàm in reo hic loquitur? Rñ. vt dixi. ſ. de execu. & ijs, qui con. & re. §. fin.

[g] Iudicem. i. pręſidẽ.

[h] Conuentum. qd dicemus, ſi lex illa nõ corrigit, quæ eſt, ff. de arbit. l. ſed ſi in ſeruum. §. ſi quis iudex. nunquid totus mundus errat. nam omnes videmus partes cogi, vt in ſe compromittant. nam & arbitrium in ſe ſupplices libenter ſuſcipiunt, dico autem non ſuſcipiunt, vt ſint arbitri, ſed arbitratores. & plus dico non arbitrium eſſe, non ſententiam, ſed tranſact. ſicut & venditio quæ ita fit, quãti Titius arbitratus fuerit: vt C. de contrahen. emp. l. vlt. & inſtitu. de emptio. & ven. §. preciũ autem. quod ex eo poteſt apparere, quia non totum id, quod debetur, faciunt præſtari: & interdum reum aduerſus quẽ nihil probatum eſt, aliquid præſtari iubeant.

Arbiter & arbitrator differunt.

gnitionaliter a iudicetur inter litigantes, & forma det iuſtitiæ legibusq; conueniens; vt non cogatur noſtri ſubiecti pp huiuſmodi cauſas recedere à propria patria. Si qs verò exiſtimans habere ſe aduerſus aliquem quálibet actionem, neque clariſſimum prouinciæ iudicem interpellet, neq; ſanctiſſimum ciuitatis epm adeat, & ita veniat huc abſque litteris deo amabilis epi ciuitatis: ſciat qm & ipſe tales ſuſtinebit pęnas, quales futurus eſſet ſuſtinere iudex, ſi iterpellatus ab eo non ſtuduiſſet b ei ſeruare iuſtitiā. Hæc aũt oīa ſancire perſpeximus pp̄ter vtilitaté eorum qui habitant p ciuitates & vicos: ne priuati proprijs prouincijs, & ipſi in peregrinis c affligantur, & res eorum lædantur. Propterea enim iudices gratis facimus, & iuſiurãdum eos iubemus ſubire, vt vnicuique d interpellanti iuſtitiam ſeruent ſecũdum noſtras leges. Si tamen † contigerit quédam noſtrorũ ſubiectorum ab ipſo clariſſimo prouinciæ iudice lędi, iubemus eum adire ſanctiſſimum illius ciuitatis epm: & ipſum iudicare e inter clariſſimum illius prouincię iudicem, & eum qui f putat lædi ab eo. Et ſi quidem contigerit iudice legitimè & iuſtè iudicari a ſanctiſſimo epo: ſatisfacere eum omnib' modis ei, qui interpellauit aduerſus eũ. Si vero refutauerit iudex hoc agere, & peruenerit ad nos ipſa lis: ſi quidem inuenerimus quia iuſte & ſecũdum leges adiutus à ſanctiſſimo epiſcopo, ea quę condemnatus eſt, non fecit: nouiſſimis cũ ſupplicijs ſubdi præcipimus: quoniam qui debet vindicare oppreſſum, ipſum oprimere g reperitur. ſed etiam ſubiectum ei officium iubemus cũ omni ſtudio adminiſtrante clariſſimis iudicibus interpellãtes abſoluere, nihil accipientes præter illa quæ noſtris conſtituta ſunt legibus.

CAP. II.

Epiſcopus de iniuſtitia iudicis, & læſione ſubditorum iudicare debet: & læſo damnum facere emẽdari: pœna contra facientibus imminente. Item in ciuitatibus ī quibus ſunt iudices, ſubditi adire debent defenſorem qui inter eos iudicare debet. Bario.

Si vero hæc non cuſtodiant, h ſubdi iubemus ſupplicijs. Si tamen inuenerimus quendam ſanctiſſimorum epiſcoporum pro gratia cuiuſpiam prodere iuſtitiam, regularem ei caſtigationem inferri iubemus: vt ſtudeant cum timore dei iuſte iudicare: ne non i imperantes k iuſtitiam, cogantur homines relinquere proprias ciuitates atque prouincias, & in loca quælibet alia iniqua concurrere. In ciuitatibus autem in quibus non ſunt iudices, l iubemus eos qui habent cauſas, adire defenſorem, & ipſum diſcernere inter eos. Si vero litem habentes voluerint defenſorem vna cum ſanctiſſimo epiſcopo iudicare, & hoc agi præcipimus. Neque autem monachum, neque clericum, neque epiſcopum iubemus venire hic abſque litteris ſanctiſſimi ſui patriarchæ. m Si verò hoc fecerint, ſciant quia ſemetipſos ſchemate faciũt indignos. Si quis autem magiſterianus, aut præfectianus, n aut cuiuſcunque fortunæ exiſtens acceperit ámplius ſportularum, quám definitum eſt ſacris conſtitutionibus: o iubemus omnibus modis iudicem prouinciæ periculo proprio ſecundum noſtram legem hoc vindicare, & vindictam inferre hoc præſumentibus. Si verò non vindicauerit hoc ipſe iudex, licentiam damus ſanctiſſimo vniuicuiuſque ciuitatis epiſcopo

nunciare

beant. lex nihil poſtea cognoſcet de cauſis: ſed dicet. nequid actor petat amplius de eo qd' primitus petetat, quod ſecus obſeruaretur, ſi eſſet arbitrium: in quo ad inſtar iudicij ſententia dateur. ioan. Item quid ſi eſt iudex vnius, alterius non? Rñ. vt q valeat compromiſſum. Vel dic ſm Bul. intereſſe vtrum ſit iudex rei, & tunc non valeat: an actoris, & tunc valeat: quia forum ex perſona rei metimur. vt C. de iuriſdic. omn. iu. l. iuris ordinem. Acc.

Forum ex rei perſona metimur.

† Facit ad hūc §. C. qñ ī pe. cum gl. j. extra de arbit. vbi dicitur, q iſte §. eſt in arg. q ordinari' pōt eē arbiter. de hoc ēt vide l c. literas. in gl. j. circa medi. extra de pręſump. vbi dicitur q iudex nō pōt cō pellere partes vt in ipſum cōpromittant: ſed ſi partes volūt in eū cōpromittere, hoc bene poſſunt. Magiſtratus durante officio cōueniri non pōt.

a Cognitionaliter. ideſt ſecundum ordinem iuris. Acc.

b Si nō ſtuduiſſet. §. de man prin. §. & non permittere ⁀.

c In peregrinis. pauperes facti propter non ſeruatam eis iuſtitiam, vel ad nos venientes pp̄ter eandem cauſam. Acc.

d Vnicuique. vt §. de defen. ciui §. iuſiurandum. & §. iuſiuran. quod præ. & de iudi. §. antepen.

e Iudicare. ideſt condemnare. Acc.

f Eum qui. ſed quō hoc? duabus rationibus hoc ſtare non poteſt. Prima, quia expreſſe inhibetur, vt iudic. ſine quoquo ſuffra. §. illud. quæ eſt contra. Secunda, quia de maioribus eſt, vnde durante officio conueniri non poteſt, vt ff. quibus ex cau. ma. l. ſed & ſi per p̄torem. §. ij. quæ eſt contra. Solu. dicas q hic de minorib. iudicibus dicitur: vt ff. de iureiu. l. nec magiſtratibus. quod nihil eſt, dic ergo, q hic loquitur in furtis & ſimilibus, in quibus etiā durante officio poteſt conueniri. vt ſ̄d. §. ſ iud. in princ. Item & vbi opprimit ſubiectos. quod & ibi permittitur, vt C. ad leg. iuliam repet. l. iube-

mus. & hoc probat in fine huius §. quoniam qui debet vindicare oppreſſū &c.

g Ipſum opprimere. ex hoc ſumit lo. q non habet locum niſi vbi ratione officij ſubiectos offendit.

h Si vero hæc non cuſtodiant. iudices.

i Ne non. aliàs ne nos.

k Imperantes. vel Imperantibus.

l Iudices. maximi.

m Patriarchæ. vt C. de epiſcopis & clericis. l. ſi qua per calumniam. in fi.

n Si quis aūt magiſterianus aut præfectianus. nomina ſunt officialium ⁀.

o Conſtitutionib. ſic §. vt iudices. §. his quoque ⁀.

DE

† Facit ad hunc tex. c. cum ſit genera le. cũ glo. 2. extra de for. cõpet. vbi dr̃, q iudex qui negligit facere iuſtitiã litẽ ſuã facit.

Maritima conſuetudo nr̃is ſi repugnãs legib⁹ ſeruatur.

DE VSVRIS nauticis.

a Nunciũ. Lex. vt ff. de naut. fœ. l. 1.

b Immutabiliter. no. pro conſuetudine maris ſeruanda: quia tunc tenet eum noſtris nõ repugnat legibus. & ſic intelligitur ff. ad leg. Rho. de iac. l. dominæ Antoninæ. & dicitur ĩ. de ſtatu. & conſtitu. §. pen.

DE

nunciare nobis, quæ de eis aguntur, & qualem habet militiam, aut dignitatem, qui hoc præſumpſerit: vt & iudici periculum inſeramus prætermittenti & deſpicienti noſtram iuſſionem, & ipſum quoq; iubeamus puniri talia præſumentem.

TITVLVS XL.

Nou. 130. Deeſt in Scrimgeriana editione. Cont.

DE VSVRIS nauticis.

Leges antiquæ & conſuetudines in vſuris nauticis obſeruari debent perpetuo & inuiolabiliter. Bart.

† Aliàs Ioanni.

Imper. Iuſt. Aug. Petro † glorioſiſ. præfecto ſacrorum prætoriorum.

NVncium audiuimus à tua celſitudine, cui occaſionem nos ipſi præbuimus. Duos enim iſtos Petrum & Eulogium ſupplicaſſe noſtræ ſacræ poteſtati, & per ſe explanaſſe dicentes, quòd conſueuerunt naucleris ſeu negociatoribus mutuare, & maxime in mari negotia facientibus, & hanc vitæ habere occaſionem. Ipſa vero marina credita vocare noſtra conſueuit lex a traiectitia: & metuere eos, vtpote dubitàtionibus hinc eis exortis, oportere propterea fieri manifeſtum, quæ valeat ſuper his conſuetudo, vt & ſacra noſtra in hac procederet iuſſio, quæ conſuetudinem ad certiſſimam duceret formam. Itaque nos delegantes tibi dubitationis naturam cognoſcere, & hãc ad nos deducere: quatenus manifeſta nobis facta, quod videretur, lege comprehenderetur perpetua: tuamque gloriam hoc à nobis agere iuſſam, conuocaſſe naucleros quibus hæc mutua curæ ſunt, & interrogaſſe quæ aliquando antiqua conſuetudo fuit. Illos autem & iuſiurandum adijciẽtes teſtimonio, perhibuiſſe modos eſſe varios taliũ mutuorum: & ſi quidem placuerit creditoribus, in ſingulis ſolidis pecuniarũ, quas dederint, vnum tritici modium aut hordei imponere, qui mercedem publicis præberent teloniarijs: ſed quantum ad ipſos ſine telonio nauigare naues, & hunc habere fructum, & harum quas crediderint pecuniarum, & inſuper etiam pro decem aureis vnum percipẽre ſolidum pro vſuris: in ipſos autem creditores reſpicere ex euentibus periculum. Si vero non erumpant hanc viam creditores: octauã partem percipere pro ſingulis ſolidis nomine vſurarum, non in tempus aliquod certum numerandum, ſed donec naues reuertantur ſaluæ. Secundum hoc autem ſchema contingit forſan & in annum extẽdi tempus, in tantum foris moretur nauis, vt annum aut terminos ſuos ſumat, aut etiam tranſcẽdat: citius autem ea remanente, tempus in vnũ ſolum aut duos trahi menſes: & ex tribus ſiliquis vtilitatem habere: vel ſi ita breue ſit tempus, vel ſi apud alterum extra debitorẽ maneat debitum, hoc idem valere: aliam rurſus negotiatoribus profectionem aſſumẽtibus, & per vnumquodque onus definiri ſchema, ſecundum quod competit mutuũ, aut manere aut permutare ſecũdum pactum quod ob hoc conuenerit partibus. Si tamen poſt reuerſionem nauis ſaluæ, nequaquam nauigare propter tempus valentes reuertantur: triginta ſolùm dierum inducias dari à creditoribus debitoribus, & nihil pro debitis vſurarum cauſa exigere, donec vendi contingat onus, parcentes apud alium eſſe debitum non reddendum, duas partes centeſimæ dominis pecuniarum dare vſuras, & mutuare, & mox mutuum in terrenum tranſponere modum: nequaquam maritimis periculis creditoribus moleſtandis. & hæc omnes dixiſſe cum iureiurãdo perhibentes teſtimonium, quæ ad nos nunciaſti, vt nos ſanciremus, quod nobis videretur: & ſuper his dicebas hæc noſtræ nunciare poteſtati. Nos igitur & ipſa legentes geſta, & cauſam edocti, ſancimus ſecundum quod teſtatum eſt corã tua celſitudine, ita nunc & deinceps in omne tempus tenere, eo q neq; iam poſitis repugnet legibus, vt oporteat tunc & decætero ſecundũ quandam propriam legem in naucleris aut negotiatoribus ſuper talium cauſarũ hæc ſeruari litibus, & ſecundum dictum modum prædictarum pactionum ita fieri etiam euentus, & alia omnia quęcunq; in prioribus teſtata ſunt apud ſedem tuam, vnde ſecundũ propriam legem teneant in naucleris aut negotiatoribus. Quod enim longis ita ſeruatũ eſt temporibus, & tenuit immutabiliter, b ſicut teſtimonia apud tuam gloriam definierunt: quomodo nõ eſt iuſtum, & in alijs omnib. valere, quæ poſtea erunt, & eſſe hanc eis rerum tranſactionem ex propria lege valentẽ, & altera quadam diſpoſitione non egentẽ.

ſed

DE INTERDI-ctis collegijs hæreticorum.

Plurimum. Anathematizantur. nota quòd hæretici excõicandi ſunt, vt hic, & C. de ſum. tri. l. 2. §. quid vero. & §. 1. & 2.

b Cõſtitutionib⁹. vt C. de hæret. l. cũcti. & l. quicunq; . §. vniuerſi. & §. nullũ pręterea. & C. de epiſ. & cle. l. conuenticula.

DE RAPTIS mulieribus &c.

Legis. Cõpetere. vt C. de leg. & conſti. l. fina.

d Dubiũ. vt C. de leg. & conſti. l. j. & ff. de vulg. ſubſt. l. ex facto.

† Aliàs. collectis.

e Legem. vt C. de rap. virg. l. 1.

f Excepto raptore. vt in Lombarda de rapto. virg. l. vlt.

ſed in nauclerijs ſeu negotiatorijs occaſionibus in omne tẽpus valentẽ, vtputa generalem exiſtẽtẽ legiſlationẽ, & nauclerijs ſeu negotiatoribus & eorũ cõctib. expoſitã? Quę debet ẽt pars fieri iã à nobis poſitarũ legũ, & iudicãtes ad hãc reſpicientes ꝓferre ſñiam. Quę igitur placuerunt nobis, tua celſitudo iugiter ſeruare feſtinet.

TITVLVS XII.

Nou. 132. Edictũ de fide.

DE INTERDI-ctis collegijs † hęreticorum.

Hæretici adulteras collectas & adultera baptiſmata facere prohibentur. Bart.

Imp. Flauius Iuſt. felix, inclytus, victor ac triumphator ſemper Auguſt. epiſcopo Conſtantinop.

Plurimum eſſe & maximum bonũ oibus hominibus credimus veræ & immaculatæ Chriſtianorum fidei rectam confeſſionem, vt ꝑ omnia hæc roboretur, & oẽs orbis terrarum ſanctiſſimi ſacerdotes ad concordiam copulentur, & conſonè immaculatã Chriſtianorũ cõfeſſionem prædicent, & oẽm occaſionẽ, quę ab hæreticis inuenit, auferant: ſqđ oſtenditur ex diuerſis conſcriptis à nobis libris & editis. Sed qm̃ hæretici neq; Dei cogitant timorẽ, interminatas talibus pœnas ex legum ſeueritate conſiderantes, diaboli opus implent, & quoſdam ſimplicium ſeducẽtes ſanctæ fidei catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ, adulteras collectas, & adultera baptiſmata latenter faciunt: pietatis exiſtimauimus, ꝑ præſens noſtrum edictum monere eos qui tales ſunt, quatenus & ipſi recedant ab hæretica veſania, & nec aliorum animas per ſimplicitatẽ perdant, ſed magis cõcurrant ad ſanctã Dei eccleſiam: in qua recta prædicantur dogmata, & omnes hæreſes cum principibus ſuis anathematizantur. a Noſſe. n. volumus oẽs, quia ſi decætero aliqui inueniantur aut contrarias collectas facientes, aut apud ſemetipſos collectionẽ, nequaquam omnino eos ſed domos quidem vbi aliquid delinquitur, ſanctæ aſſignamus eccleſiæ: his autem qui colligunt, aut apud ſe colliguntur, ex conſtitutionibus b pœnas inferri omnibus modis iubemus. D. prid. Non. Apri. Conſtan. Dn. Iuſti. PP. Aug. * Baſilio Conſ.

TITVLVS XIII.

Nou. 143. Latinè primum edita. ideo non eſt in Scrimgeriana editione.

DE RAPTIS MVLIERIBVS quæ raptoribus nubunt.

Mulier rapta ſubſtantiam raptoris lucratur, niſi nupſerit raptori: quo caſu ad ſuos parentes deuoluitur, ſi tali matrimonio non conſenſerint, aliàs ad fiſcum debet peruenire. his obtinentibus in caſibus futuris ac etiã præteritis. Bartolus.

Imp. Iuſti. Aug. Areobindo glorioſiſ. prætoriorum præfecto, expræfecto almę vrbis, & exmagiſtro militum.

Legis interpretationem culmini tãtũ principali competere, c nemini venit in dubium: d † cũ promulgandæ quoq; legis auctoritatem, fortunæ ſibi vendicat eminentia. Meminimus itaq; pro raptu mulierum, ſiue iã deſponſatæ fuerint, vel maritis coniunctę, ſiue non, vel etiam ſi viduæ ſint, legẽ antè poſuiſſe, & capitis ſubieciſſe ſupplicio non tm̃ raptores, verum ẽt comites eorũ, necnon alios qui eis auxilium tpe inuaſionis contuliſſe noſcuntur, & non tm̃ parentibus mulierum, verum ẽt conſanguineis, & tutoribus & curatoribus hmõi dediſſe per eandem legem vindictam, & præſcriptis pœnis locum dediſſe, ſi iam nuptæ vel deſponſatæ mulieres rapiantur, cum non ſolum raptus mulieris, verumetiam adulterium per huiuſmodi temeritatẽ committitur: & ſuper alias pœnas, raptoris etiam, necnon aliorum qui cum eo fuerint, patrimonium raptæ mulieri vindicari per eandem legem e præcipimus: vt dotis etiam marito dandæ legitimo copia per raptoris ei miniſtraretur ſubſtantiam. Illo quoq; ſpecialiter adiecto, vt nulla ſit mulieri vel virgini raptæ licentia, raptoris eligere matrimoniũ: ſed eni parentes voluerint (excepto raptore f) legitimo matrimonio copulari: nullo modo, nullo tempore licentia mulieri raptę permiſſa, raptoris ſe coniungere matrimonio, ſed parentes etiam, ſi tali conſenſerint

† Cõcor. cum hoc ptin. c. inter alia. de ſen. ex com. ante medi. ibi. vt igitur vnde ius ꝓdit &c.

a Siue volentem. Ideo ꝙ voluit, quo punietur poſtea adulterium? Rñ ꝙ patri iniuria facta eſt, vt ff. de iniur. l. j. §. vſque.
b Raptoris. & in hoc male dicebant debere habere ſubſtantiã raptoris. Azo.
c Prohibuimus. ſ. & adhuc hoc prohibemus. Ioan.
d Vel, pro ſaltem.
e Cenſuimus. no. interpretari veterem legem per nouam.

Lex noua veterẽ interpretatur.

f Vindicare. ſunt & alij caſus, quos diximus inſtitu. de leg. §. legari.
g Raptoris. ſ. bona.
h Transferri. not. dominium transferri ſine poſſeſſione, vt dixi. C. de pact. l. traditionibus. Acc.
i Mulierẽ. habentẽ.
k Competit. not. pœnas imponi delictis, vt hic, & ſ. vt nulli in. §. quoniam. & præmia merentibus: vt hic, & C. de ſta. l. vt virtutum.
l In præteritis. No. ꝙ lex ad prterita trahitur facta. ſic. C. de leg. & conſti. l. leges

Secundum iſta iura mulier rapta non poterat cõtrahere cum raptore, ſecus eſt tamen de iure canonico, vt i c. ſi. extra de rapto.

DE COLLAtoribus &c.

m Qvcunque. ſ. iugo. ſ. bonum. Accur.
n In vnoquoque. ſm conſuetudinem. n. ſunt menſuræ: vt ff. de cõtrah. emp. l. Imperatores. Accurſ.
o Et octobrẽ. innuit ꝙ in octobri: & in ſeptẽbri aptabantur ad præſtationem tributorum. Accur.

Si vero

matrimonio, deportari præcipimus. Sed mirati ſumus, quod conati ſunt aliqui dicere, raptam mulierem, ſiue volentem, a ſiue nolentem, et ſi raptoris ſit amplexa matrimonium contra noſtræ conſtitutionis tenorẽ, debere tamẽ eã raptoris b habere ſubſtantiã, vel quaſi legis præmiũ, vel ex teſtã forte, ſi hoc ẽt factum eẽ contigerit. Qui enim talia dicere præſumpſerũt ꝑdictæ legis ſeriẽ intelligere non potuerũt. Quia enim tale ſtare matrimoniũ, et ſi rapta voluerit, ꝓhibuimus, c & ob hoc parentes raptæ mulieris deportationis ſubiecim[s] pœnæ, ſi hmõi conſenſerit mr̃imonio: qũo raptas mulieres, raptorũ eligentes connubiũ, ꝓmijs honoraſſemus raptę datis mulieri? Superfluã igitur eorum dubitationẽ vel d in poſterũ reſecãtes, priorẽ legem per præſentem interpretari cẽſuimus, e Sancimus, † itaque, ſi rapta mulier, cuiuſcunque ſit cõditionis vel ætatis, raptoris nuptias eligendas eſſe cenſuerit, parentibus præſertim non conſentientibus: nec ex beneficio legis, nec ex teſtamento raptoris hæreditatem ſuſcipere, vel quocunque modo ſubſtantiam vindicare, f ſed præmium quod per legem noſtram rapiæ mulieri datum eſt, vt raptoris, g & eorum qui ei auxilium tempore inuaſionis præbuerint, bona vẽdicet, hoc ad parentes, ſi ambo, vel vnus ſuperſit, qui nuptijs ſpẽliter nõ probant conſenſiſſe, ex tpe raptus ipſo iure transferri: h & patrimoniũ raptoris ad raptam iã habere mulierem, i quæ coniugio ſe raptoris inquinare non piguit, ſed in perſonas transferri, quas ſuperius nominauimus ei non cõſentientes coniugio. Nã nefarios † huiuſmodi coitus pœnis corrigi, non præmijs competit k honorari. Quòd ſi parentes iam deceſſerunt, qui huiuſmodi ſceleri conſenſerunt: ſubſtantia raptoris, necnon & aliorum qui facinoris fuerint participes, fiſci iuribus vendicetur. Quam interpretationem, non in futuris tantummodo caſibus, verum in præteritis l etiã valere ſancimus: tanquam ſi nr̃a lex ab initio cũ interpretatione tali promulgata fuiſſet à nobis, pater cariſſime atque amantiſſime. Quæ igitur per hãc legem noſtra ſtatuit æternitas, tua celſitudo effectui mancipari, obſeruarique præcipiat.

† Cõcor. l. qui contra. C. de ince. nup. & in c. j. in gl. j. in fin. extra de dona. inter vir. & vxo.

TITVLVS XIIII.
Nouella 128. De publicis tributis.

DE COLLATORIBVS & alijs capitulis.

Diſpoſitiones & denunciationes collationum per ſingulas prouincias & ciuitates collatoribus fieri debent temporibus hac conſtitutione poſitis, exemplarijs petentibus ſoluentibus datis, & de ſuſcepto ſecuritate præſtita: iudicibus ac etiam executoribus contra facientibus pœna imminente. Item ille cui ſuperindicta poſſeſſio eſt, ſi ſenſerit ſe grauatum, permittitur licentia appellandi Bartolus.

Imp. Iuſt. A. Petro glorioſiſ. ſacrorum prætoriorum præfecto.

Qvæcunque ad vtilitatem noſtrorũ collatorum pertinent per Iulium & per Auguſtum menſem vniuſcuiuſque indictionis: particulares diſpoſitiones collationum futuræ indictionis in foro vniuſcuiuſque diœceſis glorioſiſſimorum noſtrorum præfectorum ſub confectione monumentorum manifeſtari: declarantes quantum vnicuique prouinciæ ſiue ciuitati pro vnoquoque iugo, m aut villis, aut centurijs, aut alio quolibet, tam in ſpecie, quàm in auro, fiſcalium cauſa imminet: iudicantes quoque ſpecierum æſtimationem ſecundum mẽſuram in vnoquoque n loco tenentem, & quicquid ex his in arcã inferri, aut in vnaquaque dari, aut expendi oportet. Si igitur compoſitas tales diſpoſitiones prouinciarum iudicibus mox deſtinari in principijs vniuſcuiuſque indictionis, † & per eos proponi in ciuitatibus ſub eis conſtitutis intra Septembrem aut Octobrem. o menſes, ſed & volumus exemplaria eorum ex foro glorioſiſſimorum præfectorum ſine dilatione dari: vt collatores cognoſcant quemadmodum debent collationes inferre.

† Hinc colligit Alcia. li. viij. parerg. c. j. à Calẽdis Septẽbribus vnãquanque indictionẽ incipere: quem aperte redarguit Beda lib. de tẽporibus, ſcriben incepiſſe. 8. Cal. Octobris.

Si

a Si verò ẽm. ſic C. de apo. pu.l.t. Ac.
b Diſpoſitiones. in prouincias. facit ℥. vt lit.in. §.& hoc. & C. de ſac. pa.& temp.l. pen.in fi.
c De ſuſcepta.i.ſcriptură de ſuſceptis: vt ℥. de man.prin.§. coges.col.3.& ℑ. pro xi.§.
d Exigi pœnă. ℥.ſcenicas.col. 5.
e Fiſcalium deſcriptionum.C.de eden. leg. tuſtũ eſt. & C.de fi. inſtr.l. illata.
f Et in hoc quoque. ℥.de eccl.tit.§.ſi quis autẽ l ſua.& ℑ.de ſanctiſſ.epiſ.§. ſi quis rapuerit,& C. de ſuſce. l.iuſta.& l.exactiões.
g Et hoc cuſtodiri. i.conſeruari.C. de ol agro deſer. l. locoru.
h Et ẽm leges.℥.de iudi.in fi. Acc.
i Enthecis. de quib. habes exempla. ff.de penu leg. & de ſup. leg.
k Qualitatem & ſic conſcribunt bona ab eo,cui ſuccedit fiſc⁹.
Eos

Si vero ante inſinuationem, in alios titulos præter eos, qui continentur particulari diſpoſitione anni, collatores fiſcalia exſoluant, aut in prouincia expendant: iubemus eis in eiuſdem indictiõis collationes hoc reputari: vt nullum ipſi patiantur damnum. Si vero ẽm a à nobis definitum tempus non diriganturhmõi particulares diſpoſitiões: b qui quidem per tẽpus gubernant nrum prætorium, triginta librarũ auri pęnă perſoluant, vniuſcuiuſque vero prouinciæ cõtractæ quinq; & viginti librarũ auri pœnă exigantur. Si autem iudex miſſus eaſdem particulares diſpoſitiones in prouincijs nõ propoſuerit: x.libr. auri pœna damnabitur, & ſpoliationẽ cinguli ſuſtinebit: eius quoque officium v.libr.auri exigentur. Iubemus vero ſpecierum quidem illationem mox ex principijs vniuſcuiuſque indictionis incipere: argenti vero illationis titulum ſecundũ definita tempora. Pro fiſcalibus autem collationibus de ſuſcepta, c ſiue ſecuritates particulares aut plenarias omnibus ab ijs, qui fiſcalia ſuſcipiunt fieri definimus, manifeſtantes, & ſolidorum qualitatem & ſpecierum, necnon & iugorum ſiue villarum, ſiue centuriarum, & nomina poſſeſſionum, pro quibus functiones ſuſcipiunt. Si verò ſecundum prędictum modum de ſuſcepta, ſiue ſecuritates non fecerint, iubemus eos, & pœnam x.libr.auri exigi, & tormentis ſubdi: ſimiliter iudicem prouinciæ x.libr. auri exigi pœnam d ſi de hoc interpellatus non iudicauerit, & compulerit de ſuſcepta, ſiue ſecuritates ſecundum quem definimus ordinem ſcribi. Hoc autem iubemus obſeruari, ſi quis forſan collatorum dubitat de poſſeſſione, pro qua fiſcalia exiguntur, aut pro qua fiſcalium quantitate: omnibus modis fiſcalium deſcriptionum e cuſtodes cogi à locorum ſanctiſſ.epiſcopo eas proferre, & fiſcaliũ oſtendere quantitatem, & ſeruitutem publicę deſcriptionis exigi poſſeſſorem. Et in hoc quoque f adiuuare noſtros collatores perſpeximus, vt non neceſſitas inferatur poſſeſſoribus ſub hypothecis decimationes nominare in auro collationis, vt non aliquam ex hoc ipſi patiantur læſionem: ſed eos, quibus in vnaquaq; prouincia aut ciuitate periculum fiſcalium exactionum imminet, ſiue iudices ſint, ſiue curiales, ſiue exactores, aut canonicarij, aut alij quidam: proprio periculo & ſuſcipere pecunias, & tranſmittere, & expendere, in quibus deputatæ ſunt vtilitatibus. Et hoc cuſtodiri g iubemus, canonicarum talẽ in prouinciam deſtinari, qui poſſit periculo ordinantium eum exigere fiſcalia tributa, & per nullam occaſionem impulſorem poſt eum mitti, & damnum ſubiectis inferri impulſionis: & ipſum vocabulum de cætero perimimus. Si vero non opportunus inueniatur canonicarius, non impulſor mittatur, ſed illo remoto alter dirigatur canonicarius. Ipſum quoq; canonicarium contẽtũ eſſe iubemus deputatis conſuetudinibus, & nullã ſubiectis inferre læſionem. Sin autẽ aliqñ contigerit ſuperindictionem cuiuſlibet poſſeſſionis conſeruæ aut contributariæ fieri, ex illo tempore iubemus ſuperindictum ſuſcipientem, exigi pro eo fiſcalia, ex quo tradita eſt ei ſuperindicta poſſeſſio. Non aliter autem ſuperindictũ fieri, niſi ex reſcripto de hoc examinatio fiat apud prouinciæ iudicem, & ſententia eius procedat definiens eum qui debet ſuperindictum ſuſcipere. Si quis autem putauerit ſe lędi, liceat ei prouocare: vt in foro glorioſiſſimorum præfectorum appellatio examinetur, & ſecundum leges h terminum ſuſcipiat. Si vero aliqñ contigerit dominum cuiuſcunque poſſeſſionis aut nõ apparere, aut ad fiſcalium ſolutionem nõ ſufficere, vt ex hoc ſuperindictionis neceſſitas ſuſcipiatur: iubemus hanc repente tradi ijs, qui conſerua aut contributaria poſſident cũ omnibus, qui in ea inueniuntur agricolis, & peculijs eorum, & enthecis, i & fructibus, & animalibus, & omni alio inſtrumento ibi inuento. Si vero aut perſona quę debeat eam ſecundum legem ſuſcipere, non inueniatur, aut alio quocunque modo differri ſuperindictum contigerit: iubemus geſta confici apud prouinciæ iudicem ſignificantia, & qualitatem, k & ſtatum eius poſſeſſionis, & omnia in ea inuenta: vt ſic eam curiales, aut exactores aut officiales ſuſcipiant: & ſi poſtea inueniatur qui debeat eam ſecundũ leges ſuſcipere: non aliter fieri, niſi vt quod per occaſionẽ exactorum,

a Eos aũt q̃. C. de ca- no. larg. per totum. & C. de exe. & exac. l. 1. lib. 12. Acc.
b Impoſitas. Not. ꝑ ſnia Pla. vt diximus. C. de procu. l. 1.
c Denominato infer re. C. qñ fiſ. vel priu. l. pen. Acc.
d Exigẽtiũ. ſ. de mã. prin. §. fi. & ſ. vt oẽs obe. iud. ꝓuin. col. 5.
Exige-

aut curialiũ, aut iudicũ, aut officialiũ eius peius aut minus factũ eſt, ei, q ſuſcipit, reſtituatur. Hoc quoq; iubemus vt ꝓ pecunijs aut ſpeciebus ĩ ꝓuincijs expenſis non exigant collatores ea, q̃ dñr tranſmiſſoria: pro ijs aũt, quæ tranſmittunt, nõ amplius ꝑberi horum, quę ex initio in vnaquaque prouincia deputata ſunt.

CAP. II.

Executores in prouincias miſſi, exactiones inchoare non debent, niſi prius coram prouinciæ præſide mãdatum inſinuauerint: hoc & in priuatis negotijs ſeruando, & executores & exactores nullam in cauſis priuatis executionem committere debent. Item debitor debitoris tributarij in ſubſidium debiti veritate probata conueniendus eſt, & exactorum excuſatio ex eo, quod in loco ſacro reſideant, admitti nõ debet aduerſus eos, à quibus ſe læſos eſſe dicunt. Item exactores iuſtis ponderibus & menſuris vti debent. Bart.

Eos aũt q [a] in ꝓuincias pro qbuſcunq; publicis exactionib. dirigunt: non aliter inchoare exactioné, niſi prius prouinciali iudicio inſinuauerint ĩpoſitas [b] ſibi de hoc iuſſiones: vt exſoluentes fiſcalia tributa, nulli ꝓ his periculo aut damno ſubijciant: hoc ipſo & ſuper priuatis negotijs obſeruando. Hoc quoq; iubemus eis quib. fiſcaliũ exactio iniungitur, nullã priuatarum cãrum exſecutionem cõmitti: ſed & ſi quid eis tale iniungat, nullo mõ pręſumere eos hoc agere: ne occaſione publicarũ functionũ noſtri ſubiecti lædant. Si aũt aliquis pro veritate publica debẽs tributa, dicat exſecutori eſſe ſibi aliũ debitorem, non licere exſecutori moleſtiam aliquã denominato inferre, [c] niſi prius debitor ꝓbetur nullo oĩno mõ poſſe publica tributa ꝑſoluere. Hoc tñ prius requiri apud iudicem prouincię, ſi ꝓ veritate debitor eſt is qui denominatus eſt, & ita fiat exactio. in vtroq; verò caſu ſi quis aut exſequi aut exigere citra ea q̃ à nobis diſpoſita ſunt, ꝑſumpſerit: & cingulo nudabit, & confiſcabitur, & exilio tradetur. Qui aũt iniunxerit aut præceperit iudex, x. librar. auri exigatur pęnã, & officium eius quinq; libr. auri ſubiaceat pœnæ. Nulli verò penitus liceat publica tributa exigentium, [d] neque cenſualibus aut rationum ſcriptorib. aut alijs quibuſdam publi. miniſtrantibus excuſationem vti, ꝙ in ſacro loco reſideant, ꝓ eos qui dicunt ſe læſos ab eis in fiſcalium exactione. Nullus autem penitus moleſtetur pro tributis terrarum quas non poſſidet, ſed etiam ſi contingat agricultores alicui cõpetẽtes aut adſcriptitios propriam habere poſſeſſionem, illos moleſtiam ſuſtinere, niſi forte propria voluntate tali functione ſe fecit obnoxium. Eos autem qui publica tributa exigunt, iuſtis ponderibus & menſuris vti præcipimus: vt neq; in hoc noſtros tributarios lædant. Si aũt collatores putant grauari ſe ſiue in menſuris, ſiue in ponderibus: habeant licentiam ſpecierum quidẽ menſuras & pondera à glorioſiſſimis præfectis: auri verò & argenti & reliquorũ metallorum pondera à glorioſiſſimo per tẽpora comite ſacrarũ largitionũ accipere, & has menſuras & pondera in ſanctiſſima vniuſcuiuſq; ciuitatis eccleſia ſeruari: vt ſecundum ea & grauamẽ collatorum, & fiſcalium illatio, & militares & aliæ expenſæ fiant.

CAP. III.

Exactor pecuniam tributariam ſine dilatione & ſine deminutione præbere debet: nulla etiam poſſeſſoribus & habitatoribus deminutione facta; & ſingulis annis epiſcopus cum quinque primatibus rationem exigere debet exactorum periculo. Item omnibus eſt adempta licentia loci ſeruatores mittendi. Bartolus.

Ciuitatum vero noſtræ reipub. & habitantium eas perfectè proſpicientes, iubemus nullam omnino eſſe licentiam fiſcalium exactoribus communicare pecunijs quæ operibus & frumentis ciuitatum, & aquæductibus, aut alijs quibuſlibet ſolennitatibus, aut ſalarijs deputatæ ſunt: aut retinere aliquid ex ijs, aut ad proprium lucrum redigere: ſed ſine aliqua dilatione aut imminutione has ꝓbere, vt proficiant ab initio in quibus deputatæ ſunt operibus: ſed neque poſſeſſores aut habitatores ciuitatum præſumere quolibet modo auferre aliquid ex ipſis pecunijs, aut nomine deſcriptionum, aut pro ſportulis dare aliquid ex his aut expẽdere. Si quis autem dare aut accipere ex his præſumpſerit: iubemus eum de ſuo in duplici quantitate hoc ciuitati reddere. Sed neque prouinciarum iudices, aut eorum officia, aut alium quemlibet omnino participium habere aliquod ad prædictas pecunias, aut eorum diſpenſationi ſemetipſum miſcere: ſed ciuitatis ſanctiſſimum epiſcopum & primates, necnon & eius poſſeſſores conſtituere quidem patrem ciuitatis, & frumentarios, & alios huiuſmodi diſpenſatores. Singulis autem annis im-

pletis

[a] Exigere eos. C. de epiſ.aud.l.iubemus.
[b] Denominãt eos. facit.ff. de decret. ab ord.fac.l. qđ eſt.& ff de mu.& ho.l.vt gradatim.& C. de ſuſce. & arca l. exactores.
[c] Damus. ar. q; prælatus ex ipſa electione aliquod ius hẽt: nec poſtea eligentes mutare cõſiliũ pñt. extra de elec.cauſam q̃ inter. Item ꝫ 3. de man. prin.§.eos autẽ.coll.3. & 8. de admi.§. illud, col. 7. ꝫ. Solu vt ibi. Item ff. de off.procon.l. 4. §. 6.ꝫ.Sol. hic nouum.
[d] Latrocinia. C. de epi & cle.l.ſi quis in hoc.& ff.de offi .prę. l.congruit.

pletis ſanctiſſimum epm̃ cũ quinque primatibus ciuitatis rationes exigere eos [a] qui ab ipſis ordinati ſunt: & ſi quid ex talibus ratiocinijs apparuerit debitum, aut remanſiſſe: exigi hmõi diſpẽſatores periculo eos conſtituentiũ,& vtilitatibus q- bus deputata ſunt, reſeruari. Si quis autem ex p̃dictis diſpenſatorib. inefficax inueniatur: repente hũc remoueri iubemus, aliumq́; pro eo à ſanctiſſimo ciuitatis ep̃o,& reliquis poſſeſſoribus (ſicut p̃dictũ eſt) ordinari: ſcientibus ijs qui denominant eos: [b] quia ſi qđ damnũ ciuitati contigerit, ex proprijs ſubſtantijs hoc medebuntur. Nulli verò liceat eorũ, qui in officio ſunt glorioſiſſimorum p̃fectorũ, aut in alio officio, aut in ſchola conſtitutorũ, talia ratiocinia committi, neq; ex pręcepto cuiuſdã adminiſtratoris, aut alterius iudicis ſcriptis: nec ſi pragmaticã, aut aliam ſanctionẽ, aut ſacrũ commonitorium accipiat præcipiens ei aliquid tale. Sed ſi quid fiat hmõi, licentiã habere vniuſcuiuſq; ciuitatis ſanctiſſimum ep̃m, & eius primates, non reſpondere pro memoratis capitulis talibus p̃onis: referre aũt ad nos, vt hoc agnoſcentes,& illatũ ciuitatibus damnum ex eorum ſubſtantia reſtitui iubeamus, & competentem vindictam talibus inferamus. Super hoc iubemus ſcriniarios operũ ſub præfecto ſacrorum p̃toriorũ conſtitutos, nullum participium ad talia ratiocinia oino habere vacantibus oĩb. per quæ eis ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter aliquid tale pridem conceſſum eſt, aut poſtea impetretur. pro prędictis.n. cauſis rationes nulli committi volumus, niſi nos prodeſſe ciuitatibus exiſtimantes, virum opinionis bonæ, & dignitate ornatum elegerimus, qui debeat à nobis in ſcriptura diuina iuſſionem percipere continentem noſtram piam ſubſcriptionem: & illius nomen & dignitatem, & cauſas & tempora quorum ei ratiocinia committimus. Eos aũt, qui à talibus perſonis rationes exigũtur, omnem habere tutelã iubemus, aliquã quęſtionem nullatenus ſuſtinentes. CAP. IIII.

Loci ſeruatores regulariter prohibentur. fallit, ſi iudex ex iuſta cauſa ad prouinciam venire impediatur: tũc enim vicarium mittere poteſt. Item fallit cum ex principis mãdato ad aliam mittitur regionem. Bart.

Ad hæc ſancimus in nullo noſtræ reipublicæ loco eundem ep̃m & iudicem eſſe, & loci ſeruatore glorioſiſſimorum p̃fectorũ, aut magiſtrorũ militaris cinguli: ſed nec aliquã exactionem fiſcalium tributorũ agentẽ, loci ſeruatorem eſſe glorioſiſſimorũ p̃fectorum, aut magiſtrorum militum. Et ſimpliciter dicendum eſt nullũ in prouincijs fieri loci ſeruatorem p̃fectorum, niſi per noſtrã iuſſionẽ in expeditionibus, vbi vtilitas exigit loci ſeruatorem mitti eiuſdem præfecturæ, qui debeat prouidere militaribus expenſis. Si quid aũt extra hoc delinquatur & committatur: qui quidem loci ſeruatorem ſuum fecit 30. libr. auri pœna exigetur, reſtituturus oẽdamnum quod per eum qui ab eo directus eſt, aliquis pertulerit. qui vero fieri præſumpſerit: ꝓprio cingulo & dignitate & militia priuabitur, & x. libr. auri pœna multabitur. Ad hæc ꝓhibemus & in prouincijs exiſtentes iudices ciuiles & militares, in ciuitatibus aut caſtris loci ſeruatores in commiſſis ſiue ꝓuincijs facere, ex quo videlicet in prouinciã acceſſerint, & in quantũ in ea adminiſtrant: quinq; auri libr. pœna imminente tam faciẽti loci ſeruatorẽ iudicis, quàm fieri p̃ſumẽti. Antequam verò in prouincijs veniant iudices, damus [c] eis licentiam vices agentes ſuos inſtituere, qui debeant omnia vſq; ad ſui p̃ſentiam agere, quæ pñt ipſi iudices facere: citra tñ nouiſſimum ſupplicium, aut mẽbri inciſionem. Sed ſi quis ex iudicibus ſm iuſſionem noſtram in aliam regionem mittatur: liceat per ſimilem modum loci ſeruatorem ſuum facere. CAP. V.

Omnes iudices per ſe requirere debent delinquentes, et non per latronum inſecutores, pœna contra facientibus imminente: & iudices debent per prouinciam proficiſci: eorum adminiſtratione finita quinquaginta diebus debent in prouincia permanere, niſi ex principis iuſſione ad aliam vocẽtur alias læſo ſacramento præſtito, omne damnum ſecundum quod iurauerint, præſtare debent: & pœna pecuniariæ fiſco applicari debent. Bartolus.

IVBEMVS autem omnes iudices tam militares quàm ciuiles per ſe requirere eos, qui latrocinia, [d] aut violentias, aut rapinas rerum, aut fœminarum, aut alia quælibet in prouincijs illicita committunt, & ſupplicia eis legitima inferre, neque pro his cau-

ſis accipere aliquid conſuetudinis noie: Vt omnes vndique noſtri collatores illæſi ſeruentur. nō .n. permittimus cuilibet maiori aut minori militari iudici, aut latronum inſecutores, aut violētiarum inhibitores, aut tribunos pro talib. cauſis in prouincijs ordinare, aut qui debeant aliquos examinare: vt non per tales occaſiões ampliores violentiæ inferantur prouincialibus. Si quis iudicum hoc non cuſtodierit: cognoſcat non ſolū ſe commiſſo ſibi cingulo ſpoliādū, ſed decem librarū auri pœnā exſoluere, eo ꝙ prçſumpſerit talem cām aſſumere: poſt tormenta verò & confiſcationem ſubſtantiæ in exilium redigendum & relegandū. Ad hoc iubemus [a] prouinciarū iudices, & officia eorū, ſi qū de ciuitate ad ciuitatem [b] veniūt, neq; angarijs, neq; deſcriptionibus, aut alijs expēſis collatores grauare: ſed ex deputatis ſibi de fiſco annouis expenſas facere. Super hoc ſancimus, [c] prouinciarū iudices oīb. modis poſt depoſitioné cinguli qnquaginta dies in prouincijs commorari, & conuentiones aliquas contra ſe mouentibus reſpondere. Si vero contigerit aliquem ex eis ante completos quinquaginta dies deſerere prouinciam: iubemus oēs ab eo damnum aliquod paſſos ſimul ingredi apud ſanctiſſimum metropoleos epm eiuſdē prouinciç: & ſub geſtis monumentorū vnūquenq; tangentē ſancta euangelia, palam facere illata diſpendia: [d] & ex illius ſubſtantia ꝯ quem talia facta ſunt monumenta oē damnū læſis reſtitui prouidētia & periculo per tpſ præfectorum eiuſdem prouinciæ: ſcientibus quia ſi hoc complere neglexerint, ipſi de proprijs facultatib. oia damna læſis reſtituere compellentur. [e] Si quis aūt ex iudicibus prouinciarū aut remouetur ad aliam adminiſtrationē, aut opus ad aliā prouinciā ei credatur: iubemus eū legitimo procuratore conſtituto cōuentiones pro damnis proponentibus rſidere. quod niſi fecerit, ſancimus monumēta apud ſanctiſſimū epm (ſicut ſuperius dictū eſt) agi, & pro damnis illatis eis iurantibus ſecundum geſtorū virtutē omne damnum reddi: prouidentia ſimiliter & periculo ꝑ tpſ præfectorū vniuſcuiuſq; prouinciæ tractatorum. Oēs autē pecuniarias pœnas quæ pñti lege continentur, à comite per tpſ priuatarum rerum exigi eos qui pñtem legem non ſeruant, & noſtro fiſco vindicari [f] ſancimus: qui niſi eas vindicauerit, ipſe cum adminiſtrante ſibi ſchola ex propria facultate hmōi quantitatem ſoluere cogatur. Quæ igitur per præſentem legē noſtram ſalutarem, in perpetuum valituram, pro vtilitate & ſtatu noſtrorum collatorum diſpoſuimus, tua gloria inuiolata & immota per omnia ſeruare feſtinet, & ad omniū notitiam peruenire faciat: edictis quidem in hac regia ciuitate ſolenniter propoſitis: præceptis autem ad clariſſimos prouinciarū iudices directis, vt per eos omnibus collatoribus manifeſta fiant. Dat. Idi. Iun. Dom. Iuſt. PP. Aug. * Baſil. V.C. Conſ.

TITVLVS XV.

Nouella 123. De eccleſiaſticis diuerſis capitulis.

DE SANCTISSIMIS EPISCOpis, & Deo amabilibus & reuerendiſſimis [g] clericis & monachis. [h]

Epiſcopi debent eligi forma hic tradita: & ſi hi ad quos electio ſpectat, eligere negligāt per ſex menſes, electio deuoluitur ad ſuperiorem: & ſi electus fuerit poſt electionem de crimine accuſatus, ordinatio differri debet, donec de crimine iudicetur. et epiſcopus non per pecuniam, ſed meritis eligi debet: pro conſuetudine tamen debet dare pecuniam à iure ſtatutam. Item ordinatus in epiſcopū, à ſeruili & adſcriptitia liberatur fortuna, & à patria poteſtate. Bart.

Imp. Iuſt. A. Petro glorioſiſ. magiſtro ſacrorum noſtrorum officiorum. † [*]

DE gubernatiōe, & priuilegijs, alijſque diuerſis capitulis ad ſanctiſſimas eccleſias, & alias venerabiles domos pertinentibus, iam q̄dā diſpoſuimus. [i] ſup ſanctiſſimis aūt epis & clericis & monachis dudū in diuerſis conſtitutionib. [k] & diſpoſita cū cōpetēti correctiōe hac com-

[a] Ad hoc iubemus. ꝟ. de mā prin. §. illā. & ꝟ. vt iudi. ſine quo quo ſuf §. illud. col. 2. & ff de offi. procō. l. obſeruare. in prin.
[b] Ad ciuitatem. aut de municipio ad municipium.
[c] Super hoc ſancimus. C. vt oēs tam ci ui. q̄ mi & ꝟ. vt iud. ſine quoquo ſuffr. §. neceſſitatem. & ꝟ. de admi § 1. col. 2.
[d] Diſpendia. fac C. qū & q. quarta pars debe. l. 2. & C. de eur ſu pu. l. nō patimur.
[e] Compellentur. C. de bo. q̄ lib. l. cū non ſolum. §. vbi autē. & C. de iudi. l. properādum. §. ſin autem.
[f] Vindicari. vt ꝟ. vt nul. iud. § ſi quis vero. colla. 9. Acc.

DE SANCTISSIMIS epis &c.

Et hoc dicitur ĵ. eo. vſque ad §. clericos.
[g] Reuerendiſſimis. hoc dicitur. ĵ. eod. §. clericos. vſq; ad §. iubemus.
[h] Monachis. hoc dī ĵ. eo. iubemus. vſque ad fi. conſtitutionis.
[i] De gubernatiōe. Diſpoſuimus. vt ꝟ. de non ali. col. 1. & ꝟ de eccl. tit. col. 9. & ꝟ. de eccl. re. immo. alie. col. 4. Acc.
[k] Conſtitutionibus.

[*] Præfecto prætorio ſcribitur in veterib. manuſcriptis: quāuis in editione vulgata ſit eadē inſcriptio quæ hic. Contius.

comprehendere lege ꝑſpeximus.

In editionibus Haloãdrinis duæ hic paginæ inſarciũtur, q̃ nec in Scrimgerina editione, nec in meis manu ſcriptis reperiuntur. Contius.

CAP. I. De ordinatione epiſcoporum.

Sancimus igit † quoties opus fuerit epiſcopũ ordinari, clericos & primates a ciuitatis cuius futurus eſt epiſcopus ordinari, mox in tribus perſonis decreta facere, propoſitis b eis ſacroſanctis euangelijs, periculo ſuarum animarũ dicentes c in ipſis decretis, d quia neq; propter aliquam ꝓmiſſionẽ, aut amicitiam aut aliã quamlibet cãm: ſed ſcientes eos e rectę & catholicæ fidei, & honeſtę eſſe vitæ, & litteras noſſe, hos elegerunt: & quia neque vxorem, neq; filios aliqui eorũ habent, neq; concubinam f aut filios naturales cognoſcũt g eos habuiſſe, aut habere: ſed ſi prius vxorẽ aliquis ex eis habuit, ipſam & vnam & primam, & neque viduam neque viro coniunctam, h neque legibus aut ſacris cõſtitutionibus i interdictam: ſed & ꝙ neque curialem aut officialẽ hũc eſſe k cognoſcunt: aut ſi curiali vel officiali ſubiacet fortunæ, ſciũt eũ l in monaſterio nõ minus quindecim annis monaſticam conuerſationem impleſſe. Hoc m quoq; decretis n oportet inſeri, quia non minus quàm trigintaquinque ætatis annos habet is qui eligitur ab eis qui cognoſcunt ꝑſonam, vt ex trium o ꝑſonarum pro qbus talia decreta ſunt, melius ordinetur p electione & ꝑiculo ordinantis. q curialem vero vel officialẽ, † qui, ſicut dictum eſt, qndecim annis in monaſterio conuerſatus eſt, & ad epiſcopatum ꝓuocatus, liberum eſſe propria fortuna: ita tñ, vt liberatus à curia quartam partẽ ſuæ ſubſtãtiæ ſibi retineat: r reliquis eī rebus ſcḋm noſtrã legẽ curiæ & fiſco vindicandis. Damus aũt licẽtiam decreta facientibus, ſi quempiam laicorum ꝑter curialem & officialẽ dignũ memorata electione eſſe putent: hunc cum alijs s duobus clericis aut monachis eligere, vt ſi laic⁹ hoc modo ad epiſcopatum eligatur, non repẽte epiſcopus ordinetur, t ſed primo clericis non minus tribus mẽſibus connumeretur, & ita ſãctas regulas & cotidianum eccleſiæ miniſteriũ edoctus, epiſcopus ordinetur. qui enim u † alios debet docere, poſt ordinationẽ ab alijs doceri non debet. Si vero (vt euenit in quibuſdam locis) non inueniãtur tres perſonæ ad talẽ electionẽ opportunæ, liceat decreta facientibus in duab. & in vna x perſona decretum facere: eos tamen omnes iam dictas à nobis habentes teſtationes. Si verò qui debent epiſcopum eligere, citius ipſa decreta intra ſex menſes non faciant: tunc periculo propriæ animæ ille quem competit y ordinare epiſcopum, ordinet omnibus alijs quæ diximus obſeruandis. Si qs aũt citra memoratam obſeruationem eṗs ordinetur, z iubemus hunc oib. modis epiſcopatu depelli. Sed ẽt illũ qui pſumpſerit ordinare, ſegregari vno anno à ſacro miniſterio, & oẽm eius ſubſtantiam q̃ quolibet tpe aut modo in eius dñium deducta eſt,

bus vt ī. qũo oport. epiſc. & ī. de monc. col. j. & ī. vt cler. e pud ꝓprios epi. col. vj & ī. apud quos oportet. Acc.

a Primates. ſ. eccleſiaſticos, vt archipreſbyteros & archidiaconos, qui primates eccleſiaſtici dicuntur vt ī. eod. §. ſancimus aũt reuerendiſſimos. non loquit̃ de laicis: qa illi non debẽt eligere, ſed facta electione debẽt conſentire, vt in decr. lxij. diſt. c. docendus. & 63. diſt. c. nullus &c. non eſt.

b Propoſitis. non tactis. ſic ĩ. eo. §. nulli.

c Dicentes. dicti primores. Acc.

d Decretis. in qbus eligunt illos tres.

e Eos electores futuros. Acc.

f Concubinam. ſic eſt in quolibet clerico, vt j. eod §. clericos autẽ. & fa. ī qũo oportet epiſ. §. hoc de deo, & §. ſancim⁹.

g Cognoſcunt. quem electuri ſunt in epiſcopũ, vt ꝓxi. in nul. tur. Azo. & ſic inepte mutat materiam.

h Coniunctã. olim.

i Conſtitutionibus .ſ. fornicam, vt in nouel. ro titu.

k Hunc eſſe. ſ. futurum electum.

l Eum electum.

m Hoc. ī. de electoribus nunc de eligẽdo incipit.

n Decretis. qñ p ſe eligũt dicti electores.

o Et triũ. ſic cõſtrue, vt ex electiõe trium &c. Et ſic no. ꝙ xxxv. an. dẽt hẽre eṗs, ſicut & pſbyter. vt ĩ. eo. § pſby. Itẽ no. ꝙ tres debẽt eligere, ſufficit tñ duos cõſentire, vt C. de dec. l. nominationum & ideo tres, & ſi quatuor, vel duo: qa naturaliter hoies diſcordant. & illis caſib. poſſet eſſe, ꝙ ſi ſ. uenirent̃ pers maior, vt ff. de arbi. l. item ſi vn⁹. § principaliter.

p Ordinet̃. puta archiepiſcopus.

q Ordinãtis. nã deponeret̃, ſi talis nõ eẽt.

r Retineat. olim econtra tres retinebat & quartã curiæ dabat, vt ī. qũo opor. epiſc. §. neq; ex officio. & ĩ. eo. §. ſed hoc quidem. Acc.

s Cũ alijs. licet olim laicus non eligeret̃, vt. ī. qũo opor. epiſ. §. igitur.

t Ordinet̃. ſed hodie hoc correctũ eſt in iure canonũ. nam nõ eſt eligendus in eṗm, niſi fuerit ante diaconus, aut pſbyter, aut in ſubſidiũ diaconus, vt in decr. diſ. xl. c. vlt. ſed poſtea ij põt, vt diſtin. iaj. Oſius. Sed hodie ſubdiaconus ſine poſtulatione ipſo iure eligit̃, vt extra de tempo. or. ca multis. Acc.

u Qui eñ ridiculum eſt enim eos velle docere, q nondũ diſcere didicerunt, vt ait Tullius. & hic. & ad hoc. ff. de eden. l. ſi quis ex. §. ꝓhibet. & C. de epiſ & cleric. l. cũ clericar. §. ipſe vero. & ī. ꝗſti. q̃ de dig. ibi eum nenque &c. & ff. ad legẽ Iuliã de adul. l. vxor. §. index.

x Vna. vnus ergo ꝑ oĩbus eligit, vt ff. qd cuiuſq; vni. l. itẽ. §. j. & ī. de qſt. §. j. & ar. C. cõmun de leg. l. ſi duobus. & arg. ff. de iud. l. nonnunquam.

y Competit. i. is cui congruit, eſt autem is qui præeſt epiſcopo archiepiſcopus, vel ſimilis: ſed hodie vſq; ad tres menſes, extra de elec. c. cum nobis olim.

z Ordinetur pu-

† Not. in hoc §. qualis debet eſſe eṗs, & quãtæ ſanctitatis, quod vtinã hodie bene ſeruaret̃.

† Taceo quoq; Iulianus. Contius.

† Facit ad hũc. §. c. officij tui, cũ gl. j. in verb. ſed quare ſi potuit. extra de elect. & c. quamuis cũ gl. ſi. circa fin. extra de ætate & qualit. vbi dr̃ ignominioſum eſſe eṗo. ſi cũ alios docere dẽt, q̃rat ab eiſs edoceri.

ēta eſt, pp culpā quā fecit, dño eccleſiæ cuius epiſcopus eſt, vindicari:

CAP. II. De accuſatoribus Epiſcoporum.

Si quis aut electum ad ordinationē epiſcopatus accuſauerit in qualibet cā quæ poſſit ſm leges aut canones eius impedire ordinationem, differatur hmôi ordinatio: & prius contra eum propoſitam cām, ſiue pſente accuſatore, & ab eo propoſitam cām exſequente, ſiue etiā deficiente [a] per tres menſes † ſuam accuſationem implere: diligenter examinari ab illo à quo futurus erat eps ordinari: & ſi qdē obnoxiū eū accuſator inuenerit ,phibeaẗ ordinatio. ſi vero obnoxius ñ oſtēdat, ordinatio qdē ñ īpediaẗ: accuſator aūt, ſiue ñ ,pbauerit, ſiue ēt fugit propoſitā à ſe accuſationē, à ,puincia ī qua habitat abijciatur. Si qs aūt ante examinationē [b] accuſatū ordinauerit, ordinatus quidē à ſacerdotio repellatur: q vero talem ordinare feſtinauerit, ſuperius dictæ [c] ſubiaceat pœnæ, tam annali prohibitioni ſacri miniſterij, quam etiā vt oēs eius res eccleſiæ vindicētur. Præ omnib. illud ſeruari ſancimus, vt nullus per ſuffragium auri, aut aliarū [d] rerū, eps ordineẗ. Si quid aūt tale committaẗ: ipſi ſemetipſos, & dantes, & accipientes, & mediatores eorū, ſm ſacras ſcripturas & ſanctas regulas damnationi ſubijciunt. & propterea q dat, & qui accipit, & mediator eius factus, ſacerdotij aut cleri honore remoueaẗ, qđ aut ,p hac cā datum eſt, eccleſiæ illi vindicetur cuius voluit ſacerdotiū cōparare. Si vero laicus forte pro hac cā aliqd accipiat, aut mediator rerum factus eſt: datas res in duplū eū exigi iubemus, eccleſiæ vindicandas. Non ſolum autē q ſm hunc modū danẗ, vindicari pcipimus, ſed ēt oēm cautionē pro hoc quolibet mō expoſitam. & pignorū vel fideiuſſorū [e] dationem, vel oblationē, & oēm quālibet aliam cautionē vacuare ſancimus. Et q ſuper hoc promiſſionē accepit, non ſolū profeſſionem reddat: ſed ēt aliud tantum quantum profeſſio continet, exigatur: quod debet eccleſiæ dari.

CAP. III. Si quis epiſcopus ante ordinationem vel poſtea eccleſiæ res ſuas obtulerit & quid pro cathedratico dari conueniat.

Si qs aūt epōrū ſiue añ ſuā ordinationē, ſiue poſt ordinationē voluerit proprias res aut partē earū eccleſiæ offerre, cuius ſacerdotiū accepit, ñ ,phibemus, & oī ɔdēnatiōe & pœna pręſentis legis liberū eū eſſe ſācimus: ſed ēt oī laude dignum iudicamus: qm̄ hoc non eſt emptio, ſed oblatio. [f] Pro conſuetudinib. [g] aūt illa ſola permittimus pberi ab ordinatis epis, q̄ ſubſequenter pſenti lege inſerta ſunt. Iubemus igitur beatiſſimos archiepiſcopos & patriarchas, hoc eſt ſenioris Romæ, [h] & Conſtantinopoleos, & Alexandriæ, & Theopoleos, [i] & Hieroſolimorum, ſi quidem conſuetudo habet, epiſcopis & clericis in eorum ordinatione nō minus quam viginti auri libras dari, ipſa ſolummodo pberi q̄ conſuetudo recognoſcit: plus aūt ab hac quantitate nihil ſupra viginti auri libras pręberi: metropolitas autem à ,ppria ſynodo, aut à beatiſſimis patriarchis ordinatos, & alios omnes epōs qui à patriarchis, aut à metropolitis ordinanẗ, dare pro inthroniſticis quidē ſolidos centum: notarijs aūt ordinantis, & alijs miniſtrantib. ei, & ſolenniter accipientibus, ſolidos trecentos. Si vero eccleſiæ redditus minus qdem quam triginta auri libras per annū reddant, nō minus aūt decem, dari pro introniſticis ſolidos ducentos. Si verò minus quidem quam decem, non minus aūt quinq; auri libras eccleſiæ redditus eſſe contigerit: pro introniſticis quidem dari ſolidos quinquaginta: oībus autē alijs ex conſuetudine percipientibus, ſolidos ducentos. Si autem minus quàm quinq; non minus autem duas auri libras eccleſiæ redditus habeat, pro inthroniſticis [k] ſolidos decem & octo, oībus aūt alijs ex conſuetudine percipientibus ſolidos vigintiquatuor. Si autem minus tres, non autem minus quàm duas auri libras quātitas

redituum

---

ta q̄a per ſuffragium eſt electus, vt j. §. præ omnibus.

a Siue ēt deficiente i. differente vſque ad tres menſes. nam interim nulla facienda ē examinatio, cū accuſator deſiſtit, vt in nouellis eo. tit. & fa. ad §. iſtum. ī. qūo. opor. epiſ. §. ſi quis adt. & §. ſi tamen. & §. ſi vero.

b Examinationē. ſ. accuſationis quæ infertur epo eligendo.

c Superius dictæ. vt ī. eo. §. ſi quis autem. circa ſi.

d Aut aliarum. de iactum. ſiue ab ordinato, ſiue ab alio: arg. ff. de calum. l. generaliter. & fa C. eo. l. ſi quenquam & ī. qūo opor. epi. §. ſed neq; & §. & bene. Sed qd ſi ignorauerit electus? Rñd. debet cum ſcit, renunciare in manu conſecrantis: & tunc ipſe eum poteſt reeligere, vt j. quæſt. v. c. plenitinm.

e Vel fideiuſſorum No. par delictum, dediſſe & promiſiſſe, vt hic. & ī. qūo opo. epiſ. §. ſed neq; & §. & bene & C. ad leg. Fal. l. fin. Acc.

f Sed oblatio. q ſi ita dixit palam offero vt eligat in epiſcopum: licitum eſt ei ſm io. vt ff. de polli. l. j. §. non ſemper. & ff. de offic præto. l. Barbarius. Acc.

g Pro conſuetudinib. i. ſ. quia ſic eſt cōſuetudo, & bona vt in aliquo ſeruet: vt ſubijcit. ſecus ſi eſſet mala. nam non ideo præſtatētur, q eſſet conſuetudo, vt ī. vt nulli iud. in prima col ibi, malè eſt, &c. q eſt contra. Ac.

h Romæ. i. Papam Romanum, vt in nouel. eo tit & iſte vere dat Romenis, ſed non ſedm formam huius titu.

i Theopoles i. Antiochiæ.

k Pro intronisticis. ī. pro cathedratico, in nouellis. eodem titu.

Permit-

Conco. cū hoc te. in c. qm̄ frequēter §. ſi vero aliter. in gl. ſup verbo in ſacris canonib. circa fin. verſi. ſed in epiſcopatu dantur 3. menſes. extra, vt lite non conteſta.

Promittere & dedere, in delictis æqui. valent.

Conc. ī. ſi. de cō ſue. extra

redituum eccleſiæ cõperiant, dare pro inthroniſticis qdem ſolidos xij. pro omni vero alia conſuetudine ſolidos ſex. Epiſcopũ enim eccleſiæ minus duas auri libras reditus habentem, neque pro introniſticis, neque pro alia qualibet conſuetudine dare aliquid permittimus. a Hæc aũt quæ ꝓberi diſpoſuimus, prim⁹ ꝑsbyter b ordinãtis epi & archidiacon⁹. ſuſcipiẽtes, ex conſuetudine ꝑcipiẽtibus diuidant hæc. Igitur iubemus hæc oĩb. modis obſeruari: vt non ex talibus occaſionib. eccleſiæ debitis ꝑgrauentur, & ſacerdotia venalia fiãt. Si qs aũt vltra quantitatẽ à nobis definitam pro inthroniſticis, aut conſuetudinibus quolibet modo ꝓſumat accipere: iubemus quicquid plus acceperit triplũ ex rebus eius vindicari eccleſiæ dantis. c Sed hæc qdẽ pro epõrũ ordinatione dicta ſint.

CAP. IIII. Vt epiſcopatus à ſeruili & adſcriptitia fortuna hoiem liberet.

Poſt ordinationẽ verò ſeruili † & adſcriptitia fortuna epos liberos eſſe ꝑcipim⁹, niſi curialis aut officialis citra ꝓdictã d obſeruationẽ ordinentur. tales enĩ epatu remotos, curiæ aut officio reſtitui iubem⁹: vt ñ ex tali fortuna ſacerdotio fiat iniuria. Illos aũt qui ãn hãc nr̃am legẽ ex curiali fortuna inueniuntur epi ordinati, hmõi qdẽ fortũa liberos eẽ: legitimã verò partẽ ex ꝓprijs reb. curię & fiſco dare: ſic tñ, vt nullã imminutionẽ eccleſiaſtica iura ſuſtineant in reb. quas in epatu acquiſitas, eccleſię eorũ cõpetere diſpoſuimus. e Si vero cõtigerit ordinãdũ epm ſub ꝓprij parẽtis ptãte eſſe: ex ipſa ordinatione ſuæ f ꝑtãtis ſit.

CAP. V. De ꝑsbyteris & diaconis & ſubdiaconis iure ad tutelam vel curam vocatis.

Epiſcopis & monachis tutelæ & curæ officium interdicitur, presbiteris autem & alijs clericis permittitur in aliquibus caſib. regulariter aũt perſonis eccleſiaſticis ſecularia negotia interdicuntur, fallit in certis caſibus a iure permiſſis. Bar.

Deo aũt amabiles epos & monachos, ex nulla lege tutores aut curatores cuiuſcũq; ꝑſonæ fieri ꝑmittimus. presbyteros g autẽ, & diacanos, h & ſubdiacon⁹ i iure & lege cognationis k tutelã aut curam ſuſcipere hẽditatis ꝑmittimus. ꝓprio & ſoli gradu cognatiõis ad tutelã & curã vocatis, hmõi ſuſcipe adminiſtrõnem ꝑmittim⁹: l ſi tñ intra quatuor mẽſes ex quo vocati ſũt, apud cõpetẽtẽ iudicẽ ſcripto declarẽt talẽ adminiſtrõem ꝓpria voluntate ſuſcepiſſe. & ſi qs eorũ fortãn hoc fecerit, m nullũ ex hoc in alia tutela aut cura ꝓiudiciũ patiat.

CAP. VI. Vt clerici à muneribus perſonalibus, & negotijs ſæcularibus abſtineant.

Alium autem n fieri ſuſceptorem aut exactorem fiſcalium functionum, aut conductorem publicarum o aut alienarum poſſeſſionum, aut curatorem domus, p aut procuratorem litis, q aut fideiuſſorem pro talib. cauſis r epiſcopum, aut œconomum, aut alium clericum cuiuſlibet gradus, aut monachum ſ proprio nomine, aut eccleſię aut monaſterij ſubire non ſinimus: vt nõ per hanc occaſionem & ſanctis domibus damnum fiat, & ſacra miniſteria impediant. Si au-

tem

a Permittimus. ſic alias pro viliꝰ cũ nõ ꝓſtant ſportulæ, vt ſ. de ind. §. ne aũt, in fi.

b Presbiter. qui archipresbyter dr̃, ab archos, quod eſt princeps, quaſi maior inter alios ꝑbiteros.

c Dantis. alias donatus. Acc.

d Citra prædictam ſ quod quindecim annis ſteterint in monaſterio. vt dixi. ſ. eo. §. ſed neque, & §. curialem. Accur.

e Diſpoſuimus. vt ſ. de eccle. titu. §. interdicimus.

f Suæ. vt ſ. conſtit. quæ de dig. §. illud. colla. vj.

g Presbyteros. vel presbyteris.

h Diaconos. vel diaconis. Acc.

i Subdiaconos. vel ſubdiaconis. Ac.

k Cognationis vel agnationis: cum hodie non ſit differentia: vt ſ de her. ab inteſt. §. ex his. hac col.

l Permittimus. aliud in milite ſæculari: q nullo mõ admittitur vt inſtit. de excu. tut. §. idem & in milite. Sed nunquid põt eſſe teſtamentarius, vel datiuus? Rñ. non, vt hic à cõtrario, arg. ff. de offic. eius cui mã. eſt iu. l. j. §. j. Acc.

† Facit ad hunc tex. rubr. de ſer. nõ ordina. ꝑ totum ti. extra.

m Hoc fecerit. i. ſi declarat hoc. Intra quatuor menſes &c. ergo ſi nõ fecerit, præiudicat ſibi in alijs ſm P. & eſt pro eo ſ. de hæ. & Fal. §. non aut. & ff. de off. eius cui mã. eſt iu. l. j ſm Ioan. & Py. contra. dicunt. n. in alijs ſibi nõ præiudicare. C. de excu. tuto. l. voluntaria. & C. de his q ſpõ. tu. mu. ſub l. 2. li. x & quod hic dicit, & ſi quis hæc fecerit &c. exponunt. i. ſi eam tutelã ſuſceperit ſolẽniter. nec tñ aliter ſuſcipere debet. nullã circa aliam &c. hoc aũt priuilegium clerici habent, qui ſtant vt clerici, nõ alias: vt C. de epiſ. & cler. lex. generaliter. ſed quid de lectore & cãtore

Clericus qñ debet

& alijs clericis q nõ prohibent? Rñ. ſm Ioan. vocari poſſunt communi iure ſecundum leges. Accur.

gaudere priuilegio clericali.

n Aliũ aũt. q. d. clericum: vt ſubijcit. j. ibi epiſcopum. Acc.

o Publicarum. ſ. vectigalium. Acc.

p Domus. ſ. noſtræ priuatæ.

q Litis & cuiuſlibet.

r Cauſis. ſ. prędictis publicis & alijs. & dic exemplum, vt publicis ſalinis, aut argenti fodinis, vel ſimilibus. nam hæc publica ſunt: vt ff. de ver. ſig. l. inter. & ff. de pub. l. ſed his. in prin. & ff. de ver. ſi. l. inter. ſed œconomus vr̃ admittendus ad fideiuſſionem: vt C. de epi. & cler. l. cũ clericis. §. memorater. quæ eſt contra. & extra de fideiuſ. ca. pe. & h. Solu. hic in ſpãlibus caſibus loquitur. vt h. e. innuit, ibi pro talib. cauſis &c. Item vr̃ q poſſit eſſe procurator litis ſicut eſt œconomus: vt j. e. §. ſportularum. in fin. quæ eſt cõtra. Sol. hoc ſpeciale his caſibus, vt dixi. Not. ergo clericum ab hmõi actibus prohiberi. idem de milite: vt C. de proc. l. milité. idem de curiali: vt C. loc. l. curialis. idem de tutore: vt C. ne tu. vel cu. l. j.

ſ Monachum. monachum dico: quod plus eſt, etiã eccleſiæ vel monaſterij.

Quadam

† Nota q appellatione clericorum oẽs ſuperiores continentur. & conco. ita cap. clericos, in gl. j. poſt me di. ibi appellatione enim clericorũ extra, de offi. vica.

Facit ad hũc text. c. vnic. cũ glo. 2. circa medium: ibi item põt eſſe laic⁹. extra. de ſyndic.

tē eccleſijs aut monaſterijs poſſeſſiones quędam adiacentes a inueniant, & voluerint diſpenſatores ipſarum venerabiliū domorum in conductionem aut emphyteuſim has accipere: tunc oībus clericis & monachis pro his cauſis in ipſo inſtrumento ſub geſtis monumentorum conſentientibus: & manifeſtantibus pro vtilitate venerabiliū domorum hoc fieri: talē conductionem & emphyteuſim procedere finimus. ſed etiam ipſis ſanctiſſimis eccleſijs, & alijs venerabilibus domib. damus licentiam cōductiones & emphyteuſes facere adinuicem: b & clericis ſimiliter propriarū eccleſiarum poſſeſſiones cōducere c & gubernare, cum voluntate tñ epī & œconomi pmittimus: exceptis pſonis d quas per aliam legem hoc facere phibuimus. Si quis autem contra ea quæ dicta ſunt, aliquid fecerit: ſi quidem epīs fuerit, oēs ei9 res ex qualibet cā vel perſona, ſiue ante epiſcopatum, ſiue poſt hoc fuerint ad eum venientes, eius eccleſiæ vindicari ſancimus. Si autē œconomi aut alij clerici fuerint hoc delinquentes: pecuniariam eos pęnam, qualem epīs eorum probauerit, e exigi, eccleſiæ vindicandam: cum ēt conductionem teloniorum, f aut cuiuſlibet poſſeſſionis, aut publicarum collationum pceptionem, aut exactionem, aut ſollicitudinem domus eis credentes, aut fideiuſſores eos pmemoratis cauſis ſuſcipientes: nullam cōtra eccleſiam, aut monaſterium aut res eius, aut gubernātiū, aut ɔtra illas pſonas qbus crediderint, aut cōtra facultates aut fideiuſſores eorū, habeant actionē. Illi verò q publicarū collationū aut tributorū ſuſceptionē aut cōductionē aut exactionē memoratis pſonis crediderit, g aut fideiuſſores eos acceperint: ſi quod publico dānum cōtingat, hoc ex propria facultate reſtituere compelluntur. h

CAP. VII. Ne epiſcopus dicendi teſtimonij cauſa euocetur.

Nulli licet epiſcopos coram ſe ad teſtimonium compellere: ſed ad eos mittere debet: vt propoſitis euangelijs dicant: & à iudice in iudicium venire cogendi non ſunt. Bartol.

Nulli verò iudicū licebit deo amabiles epos cogere ad iudiciū venire p exhibendo teſtimonio: i ſed iudex mittat ad eos quaſdam ex perſonis miniſtrantium ſibi: vt ppoſitis k ſanctis euangelijs, ſecundum quod decet ſacerdotes, dicant quæ nouerint.

CAP. VIII. Ne propter quamlibet cauſam epiſcopus ad ſæcularem iudicem trahatur.

Sed neque pro qualibet pecuniaria cā vel criminali epm ad iudicē ciuilem aut malitarē inuitum pducere aut exibere citra imporialem iuſſionē pmittimus: ſed iudicem qui tale l aliquid ſiue ſcripto ſiue ex non ſcripto præſumpſerit imperare, a poſt cinguli priuationem, viginti librarum auri pœnam exſoluere iubemus eccleſiæ cuius epiſcopus produci aut exiberi iuſſus eſt: exſecutorem ſimiliter poſt cinguli priuationem, & verberibus ſubdendum, & in exiliū deportandum.

CAP. IX. Ne epiſcopi proprias eccleſias relinquant.

Epiſcopi in ſuis eccleſijs debent reſidentiam facere, & eas non relinquere ſine ſuperioris litteris, vel ſine principis iuſſione: & tunc non amplius vno anno. Item patriarchæ & archiepi-

a Quædam adiacentes. i. confines, vt in nouel. eo. tit.

b Facere adinuicē. vt ſ. de non alienā. §. hoc vero iubemus. colla. ij. & ſ. vt decere. non ſi. §. illud. coll. v.

c Conducere. tepete damus licentiam.

d Perſonis. ſ. œconomis, & eius cognatis: vt ſ. de ali. & emphy. §. œconomis, & de hac l. hic dicit. Vel dic, q de hæreticis hic dicit, quibus non pōt dari ab eccleſia: vt ī. de eccle. tit. §. iubem9: & ſic de iſta facies mentionem.

e Probauerit. i. impoſuerit, vel ſtatuerit. Al. arg. C. de modo mu. l. ſi.

f Teloniorum. qdā habent teloniorum: & quidam, teloniceorum. & exponit Al. ideſt menſurarum publico loco poſitarum. tu dic teloniorum. i. vectigalium. & erit ſenſus eius litteræ: quia credentia eis. ſ. pdictis clericis qui conducunt vectigal. q. d. locando eis, vel credentes cōductionē cuiuslibet publici, aut pceptionem publicarū collationū, aut exactionē aut ſollicitudinē domus, ſ. nſæ priuatæ: vt dixi ſ. §. aliud. aut ſuſcipientes eos fideiuſſores &c. nullam actionem &c.

g Perſonis crediderint. ne fiſcus damnū patiat vt arg. ſ. vt nulli iudic. §. & hoc vero iubemus. hac colla.

h Compelluntur. vt ſunt publici adminiſtratores, ad quos pertinet facere tales locationes.

i Exhibendo teſtimonio. vt C. eo. tit. l. nec honore. Alij aūt cōpellunt venire, ſi ſunt de eadem prouincia: alià non, niſi in cauſa criminali. vt ī. de teſta. §. quoniam. in ſi.

k Propoſitis. ſed non teſtis r. ſecūdū Ioan. ſic & in iudice.

Conco. c. vit. ex-

C. de iudi. l. rem non nouam. Item ex eo quod dicit, dicant q nouerint. nota duo. Primū: qa teſtis veritatē dēt dicere. non autē q credat tñ. vt ſ. de hær. & Falc. §. ſi vero abſunt. C. de teſtibus. l. teſtium. ſecus in iuramento calumniæ, vt C. de iuramento calū. l. ij. §. qd obſeruari. ſcdm noīa. ex eo. q indefinitē dicit q pro vtra que parte debeant teſtimoniū ferre: ſicut & alibi dī. q veritatem non debet ſupprimere, vt C. eodē. l. pſbyteri & ſ. de teſtib. § ſi vero ignoti, in fine § & hæc oīa in pecuniarijs. Item adinuicē ſpectat inquirere veritatē: vt C. de eden. l ij. hic tñ ſi iuramento dixeris ſe nihil ſcire, audiē. vt arg. ff. de re iudi. l. ſi vni.

l Tale. q epīs veniat corā iudice ad dicendum teſtimonium.

Cum tra de iura. calum. cū glo. ij. poſt prin. vbi dī. dicit Papa epo beluacenſi, q ſi per te tīn ppoſitis. ſed nō tactis &c. & alleg. glo. 2. hana auth.

archiepiſcopi debent omnes ſub ſe conſtitutos omni anno ad ſe conuocare, & exponere quæ agenda ſunt. Item epiſcopi vel clerici ad tabulas ludere, vel ludi participes vel ſpectaculorum fieri prohibentur. Nec cogendus eſt epiſcopus clericum ſuum ab eccleſia dimittere, & alijs tradere. Bart.

Interdicimus aũt Deo amabilibus ep̃is proprias relinquere eccleſias, & ad alias regiones venire. Si verò neceſſitas faciendi hoc contigerit: non aliter niſi cum litteris [a] beatiſſimorũ patriarchæ aut metropolitæ, aut per imperialem videlicet iuſſionem hoc faciant: ita tñ vt nec illis epiſcopis, q̃ ſub beatiſſimo archiepiſcopo Conſtantinopoleos, & patriarcha fuerint, liceat citra permiſſionem eius, aut noſtræ iuſſionis ad regiã ciuitatem venire. Si vero [b] ẽt ſecundũ hunc modum epiſcopus cuiuſcũq; loci profectus fuerit: non amplius vno anno ſuam relinquat eccleſiam, epiſcopos autem in regiam ciuitatem, ſicut dictum eſt, venientes cuiuſlibet fuerit diœceſis, præ omnibus ire ad beatiſſimũ archiepiſcopum Conſtantinopoleos & ad patriarcham, & ita per eum ad noſtram introire tranquillitatem. Citra autem hanc noſtrã diſpoſitionem aut proficiſcẽtibus, aut vltra definitum [c] vnius anni tempus extra ſuam eccleſiam facientibus moram, primum quidem nõ miniſtrari ab œconomis propriæ eccleſiæ expenſas: deinde admonere eos per litteras ſacerdotum ſub quibus agunt, vt reuertantur ad ſuas eccleſias: differentes aũt reuerti, ſecundum ſanctas reuocari regulas. & niſi intra definitum à ſacris canonibus tempus reuertantur ad ſuas eccleſias: ipſos quidem ab epiſcopatu expelli: alios autẽ pro eis meliores ordinari ſcd̃m præſentis legis virtutem: hoc ipſo & ſuper clericis valituro, cuiuſcunque ordinis fuerint aut miniſterij.

CAP. X. Vt archiepiſcopi & patriarchæ ſæpius annis ſingulis concilia & ſynodos celebrent.

Vt autẽ omnis eccleſiaſticus ſtatus & ſacræ regulæ diligenter cuſtodiantur: iubemus vnumquemq; beatũ archiep̃m & patriarchã & metropolitã ſanctiſſimos ep̃os ſub ſe conſtitutos in eadem prouincia ſemel aut ſecundo per ſingulos annos ad ſe conuocare, & omnes cauſas ſubtiliter examinare, quas ep̃i aut clerici aut monachi adinuicem habeant: eaſq; diſponere, & ſuper hoc, quiquid extra regulas à quacunque perſona delinquitur, emẽdare. Interdicimus aũt ſanctiſſimis epiſcopis, presbyteris, & diaconis, & ſubdiaconis, lectoribus, & omnibus alijs cuiuſlibet venerandi collegij aut ſchematis [d] cõſtitutis, ad tabulas ludere, aut alijs ludẽtibus participes aut iſpectores fieri, aut ad quodlibet ſpectaculorum ſpectandi gratiã venire. Si quis autem ex his hoc deliquerit, iubemus hunc in tribus annis à venerabili miniſterio prohiberi & in monaſteriũ redigi. Si aũt in medio tp̃e oſtenderit dignã ſui vitij pœnitentiam, liceat & ſacerdoti, ſub quo conſtitutus eſt, minuere tp̃s, & hũc rurſus proprio reddere miniſterio: ſcientibus quoque ſanctiſſimis ep̃is debẽtibus hoc vindicare, quia ſi tale aliquid agnoſcentes nõ vindicauerint, ipſi rationem Deo pro tali cauſa perſoluent. Nullum aũt [†] epiſcopum inuitum cogi quemlibet clericũ ſub ſe conſtitutum de proprio clero dimittere, & alij dare.

CAP. XI. Ne quis ante cauſæ exitum excommunicetur.

Epiſcopi & presbyteri ſine iuſta cauſa aliquem excommunicare non debent: alias ſi ſit, abſolutio à ſuperiore dari debet. Item epiſcopis nõ licet proprijs manibus aliquem percutere. Item epiſcopus ab epiſcopatu repulſus ad ipſum redire non poteſt. Bart.

Oĩbus aũt ep̃is & presbyteris interdicimus ſegregare aliquẽ à ſacra cõione antequã cã monſtret, [e] pp̃ quã ſanctæ regulæ hoc fieri iubẽt. Si quis aũt p̃ter hoc à ſancta cõione quẽquã ſegregauerit: ille q̃dẽ q̃ iniuſtẽ à cõione ſegregatus eſt, ſolutus excõicatione à maiore ſacerdote, [g] ſanctã mereat̃ cõionẽ. Qui vero aliquẽ a ſancta cõione ſegregare p̃ſum p̃ſerit, modis oĩb. à ſacerdote ſub quo cõſtitutus eſt, ſeparabit̃ à cõione quanto tp̃e ille p̃ſpexerit: vt qđ iniuſtè fecit, iuſtè ſuſtineat.

Sed

---

[a] Cum litteris. ſic C. de epiſ. & cler. l. ſi qua per calumniam. & ĩ. vt diffe. iudi. in prin. col 9. Acc.

[b] Si verò. hęc quę dicuntur hic, & ĩ. proxi. § ſunt ĩ. quo opo. §. illud. & §. non aliter. collat. t. & ĩ. vt nul. fabricet ora. do. §. illud col. 5.

[c] Definitum. ſ. xxx. dierum in vnaquaque dilatione, arg. ĩ. de liti. §. omnem autem. Acc.

[d] Aut ſchematis. i. ordinis. ſchema n. p̃ ordine plerunq; ponitur ĩ. vt cũ de appel. cog. §. ſi vero libri. & facit ad hunc §. C. e. l. plac. 2. & l. decernimus. Quid de ſchachis? Rñ. p̃t, cũ non fortunæ virib⁹, ſed naturali ingenio conſiſtat ille ludus. Item nunquid gratis ad tabulas p̃t? Rñ. non: cum etiam ſpectacula hic prohibeat.

Schachorũ ludus nõ ẽ clericis prohibetur.

[e] Cã mõſtretur. Not. ſine cauſa tranſactionem non fieri, vt ff. de tranſact. l. cũ hi. §. ſi prætor. & de pœ. l. reſpiciendum.

[f] Communione. eſt ergo excommunicatio à corpore Chriſti: vt hic. Item eſt alia. ſ. ab ingreſſu eccleſiæ: vt ĩ. de interdi. colle. hær. in fi. & C. de ſum. tri. l. 2. i fi.

[g] Sacerdote i. archiepiſcopo.

[h] Suſtineat. ff. quod quiſ. iu. l. 2. in prin.

[†] Cõcor. cap. bonæ memoriæ .1. cũ glo. ſup verb. ex gr̃a ex. de poſtu. prælat.

Con-

Sed neque proprijs manibus liceat epiſcopum aliquem percutere. hoc.n. extraneum ſacerdoti eſt. Si quis aūt ep̄s ſecundùm eccleſiaſticas regulas ſacerdotio pulſus, præſumpſerit ingredi ciuitatē ex qua pulſus eſt, relinquēs locum in quo iuſſus eſt degere: iubemus hūc in monaſterio in alia regione conſtituto [a] tradi: vt quod in ſacerdotio deliquit, degens in monaſterio corrigat.

CAP. XII. Quales eſſe debent qui in clericos ordinantur.

Presbyteri & clerici ac etiam diaconiſſæ ordinari debent, qui ſint ætatis hic inſertæ. & ſint recta fidei, & vita honeſta, & caſte viuentes, & caſtitatem vouentes. & ſi contradictor apparuerit, ordinatio differri debet, donec plenè ſiat examinatio. Bart.

Clericos aūt † nō aliter ordinari p̄mittimus, niſi literas ſciant, & rectā fidē, vitamq; habeant honeſtam: & neq; cōcubinā aut naturales habuerint aut habeant filios, ſed caſtè viuētes, aut vxorē legitimam, & ipſam vnā & primā h̄ntes, neq; viduā, neq; ſeparatā à viro, neq; aliter legibus aut ſacris canonibus interdictam.

CAP. XIII. De ætate presbyterorum & cæterorum clericorum.

Presbyterum aūt minorem 30. ann. [b] fieri nō permittimus. Sed neque diaconum aut ſubdiaconum minorem 25. neque minorem lectorem decē & octo. annor. Diaconiſſam verò non ordinari in ſancta eccleſia, quæ minor eſt an. 40. [c] aut ad ſecūdas venerit nuptias.

CAP. XIIII. De vxoribus clericorum.

Si autem tempore ordinationis clerici cuiuſcunque collegij, aut ordinis accuſator aliquis apparuerit, dicens eum indignum ordinatione eſſe: differatur [d] ordinatio, & vniuerſa procedant tā pro examinatione, q̄ pro multis cauſis quas in ep̄orum ordinationib. ſanciuimus. [e] Si verò futurus ordinari diaconus non habuerit vxorem (ſicut prius dictum eſt) coniunctam ſibi, non aliter ordinetur, niſi prius ab ordinante eum interrogatus promiſerit poſſe poſt ordinationem, & ſine legitima vxore honeſtè viuere: non valente eo qui ordinat, in tempore ordinationis permittere diaconum aut ſubdiaconum poſt ordinationem vxorem accipere. [f] Is autē qui permittit epiſcopus expellatur ab epiſcopatu. Si verò poſt ordinationē presbyter aut diaconus, aut ſubdiaconus vxorem duxerit: expellatur à clero, & curiæ ciuitatis illius in qua clericus erat, cum proprijs rebus tradatur. [g] Si verò lector ſecundam ducat vxorem, aut primam quidem viduam aut ſeparatam à viro, aut legibus vel ſacris canonibus interdictam, nequaquam ad alium eccleſiaſticum ordinem proue hatur: ſed & ſi quolibet modo ad maiorem ordinem perducat, expellatur eo, & priori reſtituatur.

CAP. XV. Quibus caſibus curiales clerici ordinari poſſunt.

Curiales & officiales non debent clerici ordinari, niſi monaſticam vitam per xv. an. impleuerint, pœna contra facientibus imminente. In prædictis tamen caſibus iura vetera ſeruantur. Item clerici merito & non ſimoniacè ordinari debent: eccleſiis tamen in quibus ordinantur bona eorum ante & poſt donare poſſunt. Bar.

Sed neq; curialē aut officialē clericum fieri permittimus: [h] vt non ex hoc venerabili clero iniuria fiat. Si verò tales perſonæ in clero conſtituantur: tanquam nec ad ordinē perducti, propriæ fortunæ reſtituantur, niſi forſan monaſticam [i] vitam aliquis eorum non minus xv. annis impleuit. Tales enim ordinari præcipimus, legitima videlicet parte [k] curiæ & fiſco danda, ſi in clero conſtituti, monacho concedentem vitam impleuerint. Si verò poſt clericatus honorem aliquis eorum vxorem duxerit, aut concubinam habuerit, curiæ & officio cuius fortunæ ſubiacebat, reddatur, etiam ſi maximè tali eccleſiaſtico gradu tenebatur, in quo quis conſtitutus non prohibetur ſacris canonibus

---

Apoſtata officio curiæ traditur.

† De ætate iſtorū ordinãdorum vide c. cum in cūctis. ex de elect.

[a] Conſtitutio. & p centū milliaria remoto, vt C. de epiſc. & cle. l. quicunque.

[b] Minorem. 35. annor. tantum ēs tempus d̄et habere ep̄s: vt ĩ. eo §. hoc quoq; decretis.

[c] Annor. xl. lex. C. dicebat de 50. ann. quæ corrigitur: vt C. eo. l. nulla. & eodem modo corrigitur alia q̄ dicit de 50. an. ĩ. quō opo. epi. § quāta igit.

[d] Differat. ſed nō differt exſecutio ſnię p̄fecti præ. ſupplicatione facta: vt ĩ. vt ſpō. larg. §. aliud. q̄ eſt ĩ.

[e] Sancimus. vt ĩ. eo. §. ſi quis autem.

[f] Accipere arg. q̄ ſacerdos nō p̄t dando pœnitentiā p̄mittere retineri ꝯcubinā. ſed arg. contra ff. de leg. 2. l. ſi quis in princi. teſtamenti. §. 1.

[g] Tradatur. q̄ d̄r clericū apoſtatanı̄t, officio curiæ dari: vt hic & ĩ quō opor. epiſc. §. ſemel, & à ſacerdotio cadere: vt hic, & ĩ. de nup. §. ſed & ſi quis. & ĩ. q̄do opor. epiſc. §. neque. ſic ēt de monacho: vt ĩ. de monach. §. ſi vero relinquens.

[h] Permittimus. ſed olim fiebat cū diſtinctione: vt C. de epiſ. & clet. l. officiales.

[i] Monaſticam. nō tamen erat monachus. aliàs propriā ſubſtantiam habere nō poſſet: vt ĩ. de monac. §. illud q̄d j̄. d̄r. Sed quō hoc, cū j̄. dicat, idē eſt in alijs monachis? R̄ſ. nun ponit reſpectiue. ſic ĩ. vt de fun. ſeu fun. §. 1. col. 5. Quare ergo vxorem ducere prohibetur? R̄ſ. quia habitū habuit. & quia ſatis eſt clericati curialē.

[k] Parte. ideſt dodrante, ſecundùm Al. vt ĩ. eod. §. curialem. Vel dic verius de ea de qua dicitur C. eo l. officiales. prima verior eſt.

Et

nibus & legibus vxorem accipere. Hoc autem & ſuper alijs omnib. monachis tenere ſancimus, q- de monaſterijs ad quemlibet eccleſiaſticum trāſferūtur gradum, ēt ſi nulli fortunæ ſubiecti fuerint. Et generaliter ſancimus, nulli licere in quolibet eccleſiaſtico gradu conſtituto, diſcedere ab eo & ſæcularē fieri: ſciētibus tale aliquid facientibus, quia & quaſi appoſito ſibi cingulo aut dignitate aut militia nudabuntur, & curiali [a] fortunę propriæ ciuitatis tradentur. Qui autē ante noſtrā legē clerici ordinati ſunt ex curiali fortuna: p ſubſtitutas perſonas [b] pecuniaria munera complere à corporalibus autem liberos ſeruari.

CAP. XVI. Vt ordinationes gratis fiant.

Sed neq; clericum cuiuſcunq; gradus dare aliquid ei à quo ordinatur, aut alij cuilibet perſonæ pmittimus: ſolas aūt præbere eum conſuetudines ijs qui ordinantium miniſtrantes ſunt, ex conſuetudine accipiētibus, vnius anni emolumēta nō trāſcendentem. [c] In ſancta vero eccleſia in qua conſtituitur, ſacrum complere miniſterium, & nulla penitus proprijs clericis dare pro ſua inſinuatione: nec ob hanc cauſam proprijs emolumētis aut alijs portionibus hūc priuari. Sed neque xenodochum aut noſocomū aut ptochotrophum, aut aliū quēlibet venerabilis domus gubernatorem, aut quamcunq; eccleſiaſticā ſolicitudinem agentē, dare aliquid illi à quo conſtituit, aut alij cuicunque perſonæ pro cōmiſſa ſibi gubernatione. Qui vero præter hæc quæ diſpoſuimus, aut dat, aut accipit, aut mediator ſit, ſacerdotio, aut clero huiuſmodi cōmiſſæ ſibi cuiuſcunq; gubernationis nudabitur ijs quæ accipiunt, vindicādis venerabili loco cuius talis pſona ordinationem aut ſollicitudinem aut gubernationem accipit. Si autem ſæcularis ſit qui accipit, aut mediator factus eſt, quod datum eſt, duplum repetitur, & venerabili loco in quo talis perſona ordinationem aut gubernationē aut ſolicitudinem ſuſceperit, præbeatur. Si quis autem clericus cuiuſlibet gradus, ſiue gubernator cuiuſlibet venerabilis domus, aut ante ordinationem commiſſam ſibi cuiuſcunque gubernationis aut ſollicitudinis, aut poſtea aliquid voluerit ſuarum rerum offerre eccleſiæ in qua ordinatur, aut loco cuius gubernationem aut ſollicitudinem ſuſcepit: non ſolum non prohibemus [d] hoc fieri, ſed etiam magis inuitamus eos talia pro ſalute animæ ſuæ facere. Nos enim illa ſolum dari prohibemus, quæ proprijs perſonis quibuſdam præbeatur, non quæ ſanctis eccleſijs, aut alijs venerabilib' locis offerunt.

CAP. XVII. Quomodo ſeruus ordinari poſſit, aut adſcriptitius.

Domino ſciente & non contradicente poteſt ſeruus clericus ordinari: eo ignorante non: & ſi conſtitutus ad ſæcularem vitam redibit domino reſtituendus eſt. adſcriptitij vero præter dominorum voluntatem poſſunt ordinari. Bartol.

SI ſeruus ſciente & non contradicente domino in clero ordinatus fuerit: ex hoc ipſo q conſtitutus eſt, liber & ingenuus [e] erit. Si vero ignorante [f] domino ordinatio fiat: liceat domino intra ſpacium vnius anni & ſeruilem fortunam [g] probare, & ſuum ſeruum recipere. Si vero ſeruus ſciente domino ſiue inſciente (ſicut diximus) eo q in clero conſtitutus eſt, liber factus eccleſiaſticum miniſterium reliquerit, & ad ſæcularem tranſierit vitam: ſuo domino ad ſeruitium [h] tradatur. Adſcriptitios autem in ipſis poſſeſſionibus quarum ſunt adſcriptitij, clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: tamen, vt clerici facti, impoſitam ſibi agriculturam adimpleant. [i]

CAP.

---

[a] Curiali. imo videt q in monaſterium mittat: vt ī. eod. §. ſi monachus. quæ eſt contra. Sol. ſi ſemel fugiat, mittit in monaſterium: ſi ſecundo dat iudici: vt ibi & hic dī. Sed quo datur curiæ: cum ex delicto non pmium, ſed pœnam debeat pati. C. de decur. l. nequis. ff. de inter. & rele. l. relegatorū. in ſi & l. ſequen. quę ſunt contra. Sol. non traditur curię, vt ſit decurio, ſed vt ſeruiat decurionibus, & facit ad hunc §. ī. de mona §. ſi vero relinquens.

Pœna eſt delicti merces.

[b] Subſtitutas perſonas. ar. q per ſubſtitutum quis ſeruit: vt C. eo. l. quiſq. & l. ad ſimilitudinem.

[c] Non tranſcendentem. conſuetudo [1] facit, vt aliquid poſſit dari, quod aliàs non liceret: vt ī. eod. §. præ uibus. & §. pro conſuetudinibus, ſed arg. contra ī. vt nulli iu. §. 2.

[1] Cōcor. xij. diſt. c. quemadmodum. vbi de hoc late tractatur.

[d] Non prohibemus. eadē de epiſcopo dicta ſunt ī eod §. præ oibus §. ſi vero laic' & §. ſi quis autem epiſcoporum. & fac. C. eod. l. ſi quēquam.

[e] Liber & ingenuus. olim clericus eſſe dño volente fieri nō poterat. C. eo. l. iubemus. §. ſeruos. ſed monachus ſie volente eo. vt C. eod. titu. l. ſerui hodie autē fieri poſſunt clerici etiā ſc ēte dño: vt hic & ſic nota, patientiam conſenſui comparari. ſic ff. ad mu. leg quoties.

Patientia conſenſui cōparat.

[f] Ignorante. quod pſumitur. vt C. qui milita. non poſ. l. ſuper ſeruis.

[g] Fortunam. i. quod poſſedeiit eū vt ſeruum tpe ingreſſus. nec enim amittit poſſeſſionem ob ingreſſum. aliàs male ageret cum eo, ſi ſtatim onus probandi in le reuolueretur. & eſt arg. C. de agr. & cenſ. l. ſi quis. lib. 11.

[h] Ad ſeruitiū. Imò curiæ: vt ī. eo. §. ſed neq; curialē. in ſi. q eſt contra. Sol. curialis vel liber curiæ datur: vt ibi: ſeruus verò dño ſuo: vt hic. & ſic ibi de libero: & hic de ſeruo dicit.

[i] Agriculturam adimpleant. etiam per ſubſtitutum: vt C. eo. l. ad ſimilitudinem. & l. quiſquis. & not.

CAP. XVIII. De ædificatoribus eccleſiarum.

Clerici à patrono præſentari debent, & ab epiſcopo ordinari: aliàs quoſcunq; putauerit meliores, ordinare poteſt: & clerici in ſuis eccleſiis morari debent. Bart.

Si quis oratorij [f] domũ fabricauerit, & voluerit in ea clericos ordinare aut ipſe, aut eius hęredes: ſi expenſas ipſis clericis miniſtrãt, & dignos denominant, denominatos ordinari. Si verò q̃ ab eis eliguntur, tanquã indignos prohibent ſacræ regulę ordinari: tunc ſanctiſſimus epiſcopus quoſcunq; putauerit meliores, ordinari procuret. [a] Sancimus aũt reuerẽdiſſimos clericos ſuis eccleſijs obſecũdare, & oẽ eis cõpetens eccleſiaſticum miniſterium adimplere hoc requirẽte vniuſcuiuſque ciuitatis ſanctiſſimo epo, & cuiuſcunq; ordinis eccleſiaſtici primatib^9, eos q̃ hoc ñ cuſtodiũt, regulari multę ſubdẽtib^9.

CAP. XIX. Vt omnes clerici res ſuas in ſua poteſtate habeant.

Presbyteri & omnes clerici res ad ſe pertinentes in ſuo dominio habere debent atq; poteſtate, & eas donare, & de eis teſtari poſſunt ſi ſub parentum exiſtant poteſtate, dũmodo filijs, aut his non extantibus parentibus eorũ relinquãt. Bar.

Presbyteros aũt & diaconos & ſubdiaconos, cãtores [b] & lectores, quos oẽs clericos appellamus, res quolibet mõ ad eorũ dominium venientes habere ſub ſua poteſtate p̃cipimus, ad ſimilitudinẽ [c] caſtrenſium [d] peculiorum, & donare ſecundum leges, & in his teſtari, licet ſub parẽtum ſint poteſtate: ſic tamen, vt horum filij, aut his non exiſtentibus parentes eorum legitimam partem ferant. [e]

CAP. XX. Quibus pœnis ſubijciantur clerici q̃ falſum tulerint teſtimoniũ.

Presbyteri, diaconi, & alij clerici ſi falſum perhibeant teſtimonium in cauſa pecuniaria vel criminali, pœna hic inſerta ſunt puniendi.

Reuerendiſſimis autẽ presbyteris aut diaconis ẽt ſi inuenti fuerint pro pecuniaria cauſa falſum perhibuiſſe teſtimoniũ, ſufficiat pro verberib. [f] tribus annis ſeparari à ſacro miniſterio, & monaſterijs tradi. Pro criminalibus autem cauſis ſi falſum teſtimonium dixerint clero nudatos, legitimis [g] ſubdi pœnis præcipimus: reliquos autem omnes in alijs etiam eccleſiaſticis ordinibus conſtitutos, ſi falſum teſtimonium cuiuſlibet cauſæ ſiue pecuniariæ, ſiue criminalis dixiſſe conuincantur, non ſolum eccleſiaſtico officio repelli, ſed etiam verberibus ſubdi.

CAP. XXI. Vt clerici apud proprium conueniantur epiſcopum.

[a] Clerici et monachi coram epiſcopo in cauſa pecuniaria conueniendi ſunt, in criminalibus coram epiſcopo vel iudice ciuili ad electionem actoris ſunt conueniendi, epiſcopo negligente ad iudicem loci iuriſdictio deuolui tur, in proceſſibus forma hic tradita ſeruata. Bartolus.

SI quis contra [h] aliquem clericum aut monachum, aut diaconiſſam aut monaſtriam aut aſcetriam habeat aliquam actionem, adeat prius ſanctiſſimum epiſcopum, cui horum vnuſquiſque ſubiaceat: [i] ille vero cauſam inter eos iudicet: & ſi quidem vtraque pars ijs quæ iudicata ſunt, acquieuerit: iubemus per loci iudicem hoc executioni perfectæ contradi. [k] Si quis autem litigantium intra decem dies contradicat [l] ijs, quæ iudicata ſunt: tunc locorum

---

[f] Conco. ca. cũ nos oportcat. in gl. ſup verbo idonec. in fi. ex. de off. iud. ordi.

& nota. in ipſis. nam donec in eccleſia eſt idoneus, aliunde ſumi alius nõ dẽt: vt C. eo. l. in eccleſijs. ſecus ſi nõ ſit ibi idoneus: vt ar. ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. § & ſi legc. itẽ nõne idẽ erat ẽt olim qđ p anth. iſtã ſtatuit: vt C. e. l. quiſq; l. Dicas q̃ ſic. vel illa loquebať tũ tunc, qñ dñi aderat volũtas. Item qđ ſi ꝯ voluntatem dñi faciat l. M. dicit q̃ nõ p̃t: licet p̃ter volũtatẽ dñi poſſit: vt hic, & argu. ff. de proc. l. Pomponius l. fi. Sed tu dicas ꝯ: vt i noueł. e. ti. vbi dicit, q̃ dño inuito põt.

[a] Ordinari procuret. ad epm pertinet electio: vt hic, & ĩ. vt clerici qui re. §. fi. & ĩ. de mona. §. ordinationem.

[b] Cãtores. ſ. qui oẽs ſint filijfami.

[c] Ad ſimilitudinẽ. non oĩmodo: vt ĩ. poſuit ſic ſi vt &c.

[d] Caſtrenſium. ff. de inof. teſt. l. ſi inſtituta §. de inofficioſo.

[e] Ferant. ſed quo iure? Rñ. quidã p q̃relã. Sed certe hoc idẽ erat p aliud anth. vt cũ de app. cogn. §. ſed hæc quidẽ. Dic ergo condi. ex hac l. & ſic nõ eſt ꝯ qđ dř in caſtrenſi & quaſi non dari querelã: vt C. de inof. teſt. l. ſi. in fi. & C. eo. l. cũ lege. in fi & l. ſacroſanctæ, & ff. de inoff. teſt. l. ſi inſtituta. §. de inoff. & intellige hunc §. in p̃latis alias ſerua qđ dř. de eccle. tit. §. interdicimus.

[f] Pro verberibus. ſ. loco tormentorum. quæ eis remittunť.

[g] Legitimis. q̃ ſunt, dř ff. ad l. Corne. de ſica. l. 1. & 3. in fi. & ad l. Corn. de fal. l. 1. §. vlti.

[h] Si quis ꝯ. ab hinc vſq; ad §. presby. autem & diaconis. ĩ. e. tract. de conuentionib^9 & accuſationib. clericorũ oĩs ordinis.

[i] Subiaceat. vt ĩ. vt cler. ap. pro. epiſ. cõ. § t col. 6. & ĩ. apud quos oportet cauſã di mo. & aſce. §. 1.

[k] Contradi. vt C. de epi. au. l. epiſcopale. in fi. ſed in cuius bonis? Rñ. ſi noĩe eccleſiæ, in bo. eccleſiæ. vt fit in bonis pupilli tutore damnato: vt ff. de re iud. l. ſi ſe. §. tutor. & ff. ſi quis cau. l. fi. ſi autẽ ſuo noĩe: ſi tunc nõ habet vnde, vt quia ſecularis clericus eſt, tunc in ſuis bonis: aliàs aũt dic vt diximus ĩ. de non alien. §. ſi aũt creditor, § fi.

[l] Contradicat. ſ. appellando. vt ſequiť ibi. & non liceat &c. à ſñia ergo epi appellatur. Sed ꝯ. C. de epi. au. l. epale. in alio ẽt lex illa huic ꝯdicit: q̃ ibi æquiparat eũ præfe. prætorio. hic aũt facit eum minorem quolibet defenſore ciui--

Appellať à ſñia epiſcopi.

rum iudex cauſam examinet:& ſi inuenerit iudicium rectè factum, etiã per ſententiam propriam hoc confirmet,& exſecutioni propriæ tradat quæ iudicata ſunt:& nõ liceat ſecundò in tali cauſa a victo appellare. Si verò iudicis ſententia cõtraria fuerit ijs q̃ à deo amabili epiſcopo iudicata ſunt tunc lccũ habere appellationẽ contra ſniam iudicis,& hanc ſcd̃m legũ ordinẽ b referri & exerceri. Si tñ ex imperiali iuſſione, aut iudiciali prçcepto epiſcopus iudicat inter quaſcunque perſonas: appellatio ad imperiũ: c aut ad eũ q̃ trãſmiſit negotiũ,referat̃. Si vero crimẽ fuerit quod aduerſus qnãlibet memoratarñ reuerendiſſimarũ perſonarũ inferat̃, ſi quidẽ apud ep̃m aliquis accuſatur,& ipſe veritatẽ inuenire potuerit: ab honore aut gradu hunc ſcd̃m eccleſiaſticas regulas deijciat, & tunc cõpetens iudex hũc cõprehendat,& ſecundũ leges d litẽ examinans cauſæ finẽ imponat. Si verò prius ciuilẽ iudicem adeat e accuſator, & crimen per legitimã examinationẽ potuerit approbare, tunc ep̃o locorũ geſta monumentorũ palam faciat:& ſi ex his agnoſcatur ꝓpoſita crimina commiſiſſe eũ, tunc ipſe ep̃s hũc ſcd̃m regulas ab honore ſiue gradu quẽ habet, ſeparet: iudex autem vltionem ei inferat legibus congruentem. Si vero ep̃s putauerit geſta nõ iuſte confecta: tũc liceat ei differre, & nudare honore ſeu gradu accuſatã perſonam: ita tamen, vt hmõi perſona ſub legima cautela fiat, & ita ad nos negotium tã ab ep̃o quàm à iudice referatur vt nos hoc cognoſcẽtes quæ nobis vidẽtur iubeamus. Si quis aũt pro pecuniaria cauſa cõtra aliquã oĩum memoratarũ perſonarum habuerit actionẽ aliquam,& ep̃s diſtulerit inter eas iudicare: licentiam habeat actor ciuilẽ iudicem adire: f ita tñ, vt accuſata perſona nullo modo cogatur fideiuſſorem g dare, ſed ſolam cautionem ſine iureiurãdo cum hypotheca ſuarum rerum exponere. Si verò pro criminali cauſa accuſatio cõtra aliquam memoratarum perſonarũ proponatur, ſub legitima cautela accuſata fiat pſona. Si aũt eccleſiaſtica h cauſa eſt, nullam communionem habeant iudices ciuiles citra talẽ examinationẽ, ſed ſanctiſſimus epiſcopus ſecundum ſacras regulas cauſæ finem imponat.

CAP. XXII. Vt epiſcopi apud proprium cõueniantur metropolitanum: & vt cauere pro lite non tenetur.

Epiſcopus ab epiſcopo vel ab alio conuentus, cõueniendus eſt ſub archiepiſcopo: & ad patriarcham appellatio eſt: nulla cautione vel fideiuſſione pro lite finienda interpoſita. Bar.

ciuitatis, cùm dicat defenſorem ſententiam epiſcopi retractare: quod nõ eſſet, niſi maior eſſet: vt ſ. de appel. coll. iiij. §. illud. quare dicunt quidam his duobus caſibus hanc corrigere illã. tu autem dic q̃ hic vt eorum ordinatius cognouit epiſcopus, vt patet ex præcedenti. §. ſi qs cõtra aliquem. ibi aũt ab extraneis aodirt fuit electos, & ſic primo modo non contradicit, cũ alio caſu loquatur. Item nec ſecundo: quia pariſicat̃ præfecto. ſ. quando ab extraneis eligit̃: vel licet iudex locorum, ſiue defenſor retractet: vt hic, faciunt ex cõmiſſione principis, quam habent per legẽ iſtam. vnde ipſe princeps retractare videtur. quod fieri poteſt: vt ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict. l. & ſi prætor.

a In tali cauſa. no. caſum vbi tantum ſemel appellatur. ſic. C. de aſſer. tol. l. i. j. reſpon. & C. de appel. l. illud. §. ſimili modo. & §. orientalem. ſic. C. de preci. impe. offe. l. ſi quis. regulariter autẽ bis poteſt appellari, licet non ter. C. ne li. in vna eademq̃ue cauſa. l. s.

Appellate licet bis.

b Ordinem. ordo legum eſt. C. de appe. l. præcipimus. & ſ. de nuptijs. §. illud. vſque in fin.

c Ad imperium. Not. à delegato appellari ad delegantem: vt hic, & C. de appel. l. præcipimus. §. hæc ſi appellatio. & C. de iudi. l. fin. in fi. Sed videtur, quòd à delegato principis non ipſe princeps, ſed alius appelletur: vt ſ. de app. col. iiij. §. fina. quæ eſt cõtra. Solu. ibi ad vniuerſitatem delegauerat: hic ad cauſam ſpecialem princeps delegat. ſed etiam ſi ad cauſam ſpecialem princeps delegat: nõ ipſe quandoque, ſed alius appellatur: quod eſt quando delegatos à ſe alij delegat: nam tunc ſecundus delegans appellatur, vt C. qui pro ſua iuriſdictio. l. ij. in fine. licet hoc ſit contra regulam quæ eſt. ff. quis & à quo. l. i. in fin.

d Et ſecundum leges. Not. q̃ iterum examinet. ſic. ſ. proxi. §. Accuſ.

e Iudicem adeat ex hoc. & ſ. proxi. reſpon. datur intelligi quia in crimine eſt actoris poteſtas vtrũ coram epiſcopo, an coram ciuili iudice clericum accuſet. & ad hoc eſt. ſ. vt cle. ep. pro. epiſcop. con. §. ſi tamen. coll. vj. & hoc de ciuilibus criminibus, ſecus ſi eſt canonicum, vt infra proxim. §. ſi autem eccleſiaſtica. item ex eo quòd hic & ſupra proximè dicitur, epiſcopum ſecundum legem iudicare, patet eum debere ſcire leges: vt C. de legi. & conſti. l. leges. cum non ex electis, ſed ſua debeat conſcientia iudicare, vt ſ. de iudi. §. j. Acc.

Ep̃s leges ſcire debet.

f Ciuilem iudicem adire. Not. quòd poteſtas eſt iudex ordinarius ſcholarium: cum ſit clericorum. vt hic, & in procemio Digeſtorum in fine. ſed decretalis prorſus eximere videtur clericos, vt extra de foro competen. ſi diligenti. Vel dic decretalem loqui inter clericos vtrinque. ſi autẽ actor eſt laicus, non, & ideo hoc caſo põt priuilegio renunciari, vt C. eo. l. omnes & ſic intelligat̃. C. de pae. l. pen.

Scholares iuriſdictioni poteſtatis ſubſunt.

g Fideiuſſorem. Olim dabat œconomum ſuæ eccleſiæ, vt C. de epiſcop. & cler. l. cum clericis. §. memorati, quæ eſt contra. ſed illa per iſtam corrigitur.

h Si autem eccleſiaſtica. vt de articulis fidei, vel ſimonia, & hoc quando hæc clerico obijciatur: ſecus ſi laico, vt ſ. de man. prin. §. ſi vero canonicum. col. j.

Synodi

Si quis vero ſanctiſſimorum epiſcoporũ eiuſdem ſynodi a dubitatio nem aliquam adinuicem habeat, b ſiue pro eccleſiaſtico iure, ſiue ꝑ alijs quibuſdam rebus: prius metropolita eorum cum alijs c de ſua ſynodo epiſ cãm examinet & iudicet: & ſi non rata habuerit vtraque pars quæ iudicata ſunt, tunc beatiſſimus patriarcha diœceſeos illius inter eos audiat. & illa determinet quæ eccleſiaſticis canonibus & legibus cõſonant: nulla parte eius ſententiæ contradicere valente. Si aũt & à clero, aut alio quocunq; aditio contra epiſcopum fiat pp quamlibet cãm: apud ſctiſſimum eius metropolitã ſcd̃m ſacras regulas & nr̃as leges cauſa iudicetur: & ſi quis iudicatis cõtradixerit, ad beatiſſimum archiepm̃ & patriarcham diœceſeos illius referatur cauſa, & ille ſcd̃m canones & leges huic præbeat finem. Si verò contra metropolitam talis aditio fiat ab epõ, aut clero, aut alia quacunque perſona: diœceſeos illius beatiſſimus patriarcha ſimili modo cãm iudicet. Pro oĩbus aũt cauſis ꝑ quibus apud ꝓpriũ metropolitã aut patriarchã, ſiue apud alios quoſcunque iudices epĩ cõueniantur, nullã fideiuſſionem aut cautionẽ ꝑ lite exigant: ſic tñ, vt iſti ſtudeant illatis ſibi cauſis ſemetipſos abſoluere. d

CAP. XXIII. Vt œconomi & ſimiles apud proprĩu epm̃ conueniantur.

Oeconomi & ſimiles coram epiſcopo rationem reddere debent. & licitũ eſt eis à ſñia epĩ ad patriarchã appellare. Bar.

Oeconomus autẽ xenodochos, noſocomos, ptochotrophos, & aliorũ venerabiliũ locorũ gubernatores, & alios oẽs clericos iubemus ꝓ creditis ſibi gubernationibus apud propriũ epm̃ cui ſubiacẽt, cõueniri, & rõnẽ ſuæ gubernationis facere & exigi e qd̃ ex ipſis f debẽtes oñdunt illi venerabili reddẽdũ domui, ex cuius ordinatione debitũ apparuerit. Si verò putauerint ſe grauari: poſt repetitionẽ g metropolita cauſam examinet. Si verò metropolita fuerit contra quampiam prædictarũ perſonarum huiuſmodi cauſas examinans h & debitum exegerit & exactus putauerit ſe grauatum: diœceſeos illius beatiſſimus patriarcha cauſam determinet. non.n.concedimus prædictis perſonis pro memoratis cauſis ante examinationem & exactionem debiti proprios epiſcopos declinare, & ad alia venire i iudicia. Si quis autem ex eccleſiaſticis k cui aliqua talis diſpenſatio credita eſt, ante rationum expoſitionem, & debitorum ſolutionem moriatur, iubemus eius hæredes ſimili modo & rõnibus & exactiõibus ſubiacere.

CAP. XXIIII. Vt epiſcopi illic vbi deliquerint conueniantur.

Epiſcopi & clerici in vrbe Conſtantinopolitana degentes, ibi conueniendi vel cogendi non ſunt lite in prouincia conteſtata: aliàs coram præfecto prætorio ſunt conueniendi apocriſarij autem ad patriarcham vel metropolitam deſtinati, interim conueniendi non ſunt: niſi de hoc mandatum habuerint, vel alios conuenerint, vel ibi cõtraxerint. Item epiſcopi vel clerici legationis tempore conueniendi non ſunt. Clerici & monachi accuſandi ſunt iniuria loci repulſa, & loci reuerentia ſeruata. Item monaſterium per ſuum procuratorẽ agere debet: ſportularum quãtitate legitima in ſupradictis perſonis & caſibus ſeruata. Hart.

Si quis epiſcopus aut clericus ex quacunque prouincia in Cõſtantinopoli reperiatur, & voluerit aliquis aduerſus eum actionem proponere, ſi quidem litis conteſtatio in prouincia pro ipſo negotio facta eſt, ibi litẽ compleri. l Si verò nondum inchoata eſt: apud glorioſiſſimum præfectum Orientis prætoriorũ, aut apud eos, qui à nobis fuerint deputati iudices, conuenientib. eum reſpondere.

CAP. XXV. De apocriſarijs.

Reuerendiſſimi † verò apocriſarij m cuiuſcun-

a Sinodi. i. iuriſdictionis.

b Habeat. qa vnus epiſcopus conuenit alium ciuiliter & criminaliter in cauſa appellationis.

c Alijs xij. ſ. vt xv. q. 7. §. ſi quis tumidus.

d Semetipſos abſoluere i. cito ſe expediant.

e Exigi. ſ. de eccl. tit. §. pe. contra. Sol. hic corrigit: & eodẽ mõ corrigit qd̃ ĩ C. e. l. orphanotrophos.

f Ex ipſis. ſ. gubernatoribus. Acc.

g Repetitionem. aliàs eſt redditionẽ, & aliàs repetitionem quod idem eſt, nam antequam cauſam ap. proſequatur, mandatur executioni prima ſnia. vt hic, & in fine huius §. ibi. non enim concedimus &c. ſic & aliàs ĩ. vt ſpõ. lar. §. aliud. ſed hæc ſunt ſpecialia: regulariter enim contra, vt ff. nil innoua. ap. pen & C. de app. l. appellatione & ff. de ijs qui no. infa. l. furti. in prin. & ff. de ijs qui ſatiſ. cog. l. ſciendum. §. pen. & ff. de teſta. l. qui à latronibus. §. fin & C. de integ. reſti. l. pen. & ff. de appel. re i j & ff. de app. l. conſtitutiones. in princ. & ĩ. vt nulli iud. §. illãs vero quæ ſm legem. hac coll.

h Examinans. i. examinauerit.

i Venire No. ſpeciale in ratione reddenda à dictis adminiſtratoribus, vt qs non poſſit in alium iudicem conſentire eum aduerſario, niſi ſub ſuo epõ regulariter. n. ĩ: vt ff. de iudi. l. j. & ij. ĩ princ.

k Si quis autem ex eccleſiaſticis. No. hæredes œconomi teneri ſicut ipſe, vt hic, & C. e. l. ſi quis presbyter. in ſi & C. de ſacroſanc eccle. l. iubemus § œconomos. Al.

l Compleri. vt ff. de iudi l. vbi ſemel.

m Reuerendiſſimi apocriſarij. i. qui res eccleſiæ agunt: vt ĩ. e. quo opor. epi. §. ſi vero metropolita. ſic dicti, quaſi ſecreti nũcij. vel expone vt ibi. Solis

† Cõcor. cũ hoc §. c. j. cũ glo. i. in ſi. extra d̃ mu. peti. vbi dr̃, ꝙ eadem lege conuenit quis, qua ĩ' ſibi tribui poſtulat.

cuiuſcunque ſanctiſſimę eccleſiæ, qui in regia ciuitate degunt, aut ad beatiſſimos patriarchas, aut ad metropolitas à ſuis epis ordinati, & deſtinati, neque pro ſuis epis, neque pro cauſa eccleſiæ, aut ꝓ debito publico aut priuato aliquam conuentionē ſuſtineant, niſi mandatū habuerint à ſuis epis, aut œconomo, aut aliquos conueniant. Tunc enim ſolis a illis qui ab eis cō ueniuntur, damus licentiam, ſi quam obligationem habent contra eccleſiam, aut contra epos eorum ꝓponere. Si verò & i qbuſdā cauſis vel actionibus ſemetipſos obligatos fecerint: in tpe in quo reſponſa faciunt, pro his conuentiones ſuſcipiāt.

CAP. XXVI. Ne epiſcopi legationis tempore conueniantur.

Si verò epi † vel clerici pro ciuitate aut pro ſuis eccleſijs pp ſuā legationē, aut ordinationem epi, ad regiam ciuitatem vel ad alium quemlibet locum proficiſcantur: iubemus eos nullam moleſtiā aut importunitatē à qualibet perſona ſuſtinere: licentia exiſtente ijs ſ obligatos eos putant ſe habere poſtquā ad prouinciam reuertunt, cōuenire eos, nullo in ijs q ſe putant habere, eis faciendo præiudicio de tpalib. preſcriptionibus propter tempus, b quod in tali cauſa protraxerint.

CAP. XXVII. Vt monachi per procuratorem ſe defendāt: & de quantitate ſportularum.

Si qn aūt cauſa emerſerit, vt admonitio, aut exſecutio inferatur pro qualibet pecuniaria cauſa, ſiue publica, ſiue priuata, clerico aut monacho, aut monaſtriæ, aut cuicunq; monaſterio, & maximè fœminarū iubemus ſine iniuria, & cū cōpetēti honore admonitionē fieri, non tñ monaſtriam aut aſcetriā monaſterio abſtrahi: c ſed ꝓcuratorē ab eis ordinari, q ꝓ cauſa rñdeat. Monachis aūt liceat, ſiue ꝓ ſe, ſiue per procuratorē monaſterij cauſas agere: ſciente qui hoc ꝓuaricat iudice, vel exſecutore, q a & cingulo ſpoliabit, & pęnā qnq; librar. auri exiget ꝓ magnificētiſſimū comitē priuatarū rerum: exſecutore videlicet ſup hoc verberādo, & in exilium dirigendo: locorum ſanctiſſimis epis prouiſuris, vt nihil his ꝑrium fiat: aut ſi aliquid cōmittatur, memorata vltio procedat. iudicem vero vindictam differentem imponere, ad ſcientiam noſtram epiſcopus referat.

CAP. XXVIII. De modo ſportularum in perſona clericorum.

Sportularum verò noīe oēm perſonam in quocunq; eccleſiaſtico officio conſtitutam, & ad hoc diaconiſſam & monachā, aut aſcetriam aut monaſtriam pro omni criminali & pecuniaria cā, cuiuſcunq; quantitatis fit, ſiue à clerico, ſiue à quolibet in militia conſtituto admonitionem ſuſcipiant, aut in regia ciuitate, aut in prouincijs quibus degunt; nec amplius quatuor ſiliquis d dare permittimus. Si verò ex noſtra iuſſiōe aut ad iudicē, aut ad beatiſſimū patriarchā miſſus exſecutor, in alias prouincias admonitionē offerat alicui memoratarum perſonarum: nō vltra vnum ſolidū e accipiat. Si vero pro vna eademq; cauſa multas ex memoratis perſonis admoneri contingat: f vnam & ſolā perſonā pro oibus ſportulas dare ſancimus. Eps vero pro rebus eccleſię ſuę nullā exactionē moleſtiamq; ſuſtineat ſportularū, ſi pro talibus cauſis admoueat exactio: actiones videlicet contra eccleſiam propoſitas œconomis g ſuſcipiētib. aut illis, q in eā cām ordinati ſunt.

a Solis. Imò videt, q debeant omnib. r̃ndere, vt ff. de iud. l. 2. §. oēs eū. & §. ſed ſi agant. Sol. hic nomine alieno agit legatus, ibi ſuo noīe. & facit §. de exe. & ijs q eō & re. §. 2. Acc.

b Propter tēpus. No. q vbi iui aufert agēdi poteſtatē: temporalis præſcriptio nō currit: vt hic, & ff. de iudi. l. 2. §. pen. & §. vt eū de app. cog. §. meminimus. C. de an. excep. l. 1. §. ſi. & ff. de iti. actuq; priua. l. 1. §. ſi quis pp. & C. de præſcript. 30. vel 40. an. l. cum nouiſſimi. §. illud.

c Abſtrahi. nemo debet extrahi de domo inuitus pro cā ciuili: vt ff. de in ius voc. l. pleriq;. & l. ſeq. ſed hmōi religioſæ perſonæ multo minus debent extrahi: vt hic, & ĩ. eo. §. prouidere. & ĩ. apud quos opor. can. di. mo. §. ꝓterea. idem de muliere dicitur ĩ. vt nulli iudi. § neceſſarium. Item no. quod ſubijcit hic de procu. quē dicit conſtitui. nam ſi quis in ſua ꝓpria cauſa conſtituit, valet, vt patet ex definitione ꝓcuratoris: vt ff. de procur. l. 1. Si vero ſit cauſa monaſterij, quomodo ab aliquo pōt procurator conſtitui, cum nemo ſit dominus: imò ſyndici ad talia ordinantur: vt ff. qd' cuiuſque vniuerſi. l. 1. §. in fine. & l. item. §. pen. Reſp. improprie hic dicitur procurator, ideſt ſyndicus. vel dic, procurator conſtitui poteſt & in cauſa monaſterij à ſyndico lite cōteſtata, ad inſtar ꝓcuratoris: vt C. de ꝓcuratoribus. l. neque & l. nulla.

† Cōcor. cū hoc §. c. viii. cū glo. ſuper verbo potuit, poſt prin. extra de foro com. & gl. 1. circa prin. in c. pen. extra de iura. cal.

d Quatuor ſiliquis. quid eſt ſiliqua? Reſpon. quidam, quarta vnciæ, hoc eſt 48. pars aſſis: vt arg. ff. de an. lega. l. liberto. §. filium. Sed alij in pdicta. l. liberto. habent in litera ſiliquum, non ſiliqua. Tu dic ſm Ioā. quòd eſt genus monetæ ſiliqua, qua vtuntur prouinciales: vt medalia de Sancta Helena. & de hoc habetur mentio. ĩ. vt nul. mu. tu. agri. re. eius ter. §. 1. coll. 5. Et no. q hic corrigit illa lex quæ maiores ſportulas dicebat imponi: vt C. de epiſc. & cler. l. cum clericis. in ſi. & alia in eod. titu. l. omnes qui. §. exſecutoribus.

Siliqua quid ſit.

e Vnum ſolidum. & in hoc caſu accipit plus, cum princeps aliunde illuc mittat iudicem: vt hic. & arg. ff. de iud. l. 2. §. legatis. ibi, vel in prouinciā deſtinati &c.

f Contingat. quia prima perſona admonita deceſſit, item ſecunda, item tertia. Azo. Vel dic q omnes canonici vnius eccleſiæ fuerunt admoniti. Acc.

g Oeconomis. in cauſa

Qui vero cõtra hæc exigere ſportulas præſumpſerit: in duplũ quod accepit exactæ perſonę reddere a compellat: & ſi quidem militat, cingulũ perdat: ſi vero clericus fuerit, à clero remoueatur.

CAP. XXIX. Ne clerici mulieres ſuperinductas in proprijs domibus habeant: epi vero nullas.

Presbyteri & clerici in domo propria mulierem habere non debent, niſi omnem effugiant ſuſpicionem. epiſcopus autem nullam mulierem ſecum habere debet.

Presbyteris aũt & diaconis, & ſubdiaconis, & oĩbus in clero cõſcriptis, non hñtibus b vxores ſecũdũ ſacros canones, interdicimus ẽt nos ſecundum ſanctarũ regularũ virtutem, mulierem aliquã in propria domo ſuperinductam c habere: tñ citra matrẽ, aut ſororẽ, aut filiam, & alias perſonas quæ oẽm ſuſpicionẽ effugiunt. Si quis autẽ abſq; hac obſeruatione mulierẽ i ſua domo hẽt, q̃ põt ei ſuſpicionẽ inferre, & ſemel & ſcdo à ſuo ẽpo aut à ſuis clericis admonitus ne cum tali muliere habitaret, eijcere eã d de ſua domo noluerit: aut accuſatore apparẽte approbet inhoneſtẽ cum muliere conuerſari: tunc ẽps eius ſcdm eccleſiaſticos canones de clero eũ amoueat, curiæ ciuitatis cuius clericus erat, tradẽdo. Ẽpm vero nullã penitus mulierẽ habere, aut cũ ea habitare pmittim⁹. Si aũt pbetur nequaquã hoc cuſtodiẽs, ẽpatu pijciatur. ipſe enim ſe oſtendit indignum ſacerdotio.

CAP. XXX. De diaconiſſis.

Diaconiſſam vero nullo modo cum viro ex quo põt inhoneſtę vitę emergere ſuſpicio, habitare permittimus. e Si vero † hæc nõ obſeruet: ſacerdos ſub quo ſubiacet, admoneat eã, vt oĩbus modis talem virum eijciat à ſua domo. ſi vero hoc diſtulerit agere: eccleſiaſtico miniſterio, & proprijs emolumentis alienata, monaſterio tradatur & ibi oĩ ſuæ vitæ tempore degat: rebus eius, ſi quidem filios habeat, inter ſe & illos ſecundum numerum perſonarũ f diuidendis, vt competentẽ ipſi mulieri partem monaſteriũ accipiens, eam alat, g & regat. Si autem nõ habuerit filios: omnis eius ſubſtantia inter monaſteriũ vbi mittitur, & eccleſiam, in qua prius erat conſtituta, æqua portione diuidatur.

† Fecit ad hunc §. ✝. a. inn ſta gl. vlt. in fin. ex de cõuer. coniug.

CAP. XXXI. De his qui in eccleſia epiſcopo aut alijs clericis iniuriam inferunt.

Si quis cum ſacra miniſteria celebrantur, in ſanctam eccleſiam ingrediens, ẽpo, aut clericis, aut miniſtris alijs eccleſiæ iniuriam aliquam inferat: iubemus hunc verbera ſuſtinere, & in exiliũ h mitti. Si vero hæc ſacra miniſteria conturbauerit, aut celebrari prohibuerit: capitaliter puniatur. hoc ipſo & in litanijs in quibus ẽpi aut clerici reperiantur, cuſtodiendo. Et ſi quidem iniuriam ſolum fecerit is, verberibus exilioq; tradatur. Si vero etiam litaniam concuſſerit, capitale periculum ſuſtinebit: & vindicare iubemus nõ ſolum ciuiles, ſed etiam militares iudices.

CAP. XXXII. Ne laici faciant litanias ſine epiſcopo, & clericis, & crucibus.

Omnibus aũt laicis interdicimus litanias facere ſine ſanctis ẽpis, & qui ſub eis ſunt reuerendisſimis clericis. † Qualis.n. eſt litania, in qua ſacerdotes non inueniuntur, & ſolennes orationes faciunt? Sed & ipſas i honorãdas k cruces (cũ quibus & in litanijs ingrediuntur) non alibi niſi in venerabilibus locis reponi: l & ſi q̃n op⁹ vocauerit ad litanias celebrandas, tunc ſolũm ipſas ſanctas cruces accipere eos qui conſuete eas portare ſolẽt, & cum ẽpo & clericis litanias celebrare hoc cuſtodiẽtibus ſanctiſſimis locorum ẽpis, aut ẽt eorũ clericis, & per loca iudicibus. Si quis aũt in hoc capitulo, pñtis noſtrę regiæ virtutem aut tranſcenderit, aut non vindicauerit: prædictas pœnas patietur, monaſterio: ũ, & reuerendiſs. monachorum diſpoſitione.

† Litanias vertit Haloãder, publicas ſupplicationes.

CAP. XXXIII. Reliquum nobis eſt & de venerabilibus monaſterijs & reuerendisſimis monachis formam dare. Illud igitur ante cætera dicendum &c.

Tranſcri-

cauſa eccleſiæ defendit œconom⁹, vt hic: nõ aũt in alienis vel publicis. vt ĩ. eod. §. aliũ. q eſt ꝯ. Sed qd ſi agit ꝯ ẽpm noĩe eccleſię i Rñ. actorẽ poteſt ordinare ẽps auctoritate archiepi: vt facit tutor: vt inſtit. de cura. §. fi. nã œconomus vel ſyndicus ab vniuerſitate cñ ſtituitur, vt ff. qđ cu iuſq; vni. l. i. in fi. & l. ítẽ. §. pen. Qualiter aũt ꝯ hmõi perſonas libellus fiat, plene di xi. ĩ. apud quos opo. cau. di. mo. & aſce. §. propterea. col. 6.

a Reddere. & triplũ fiſco: vt ĩ. vt nulli iu di. §. & hæc. q̃ eſt ꝯ.

b Non hñtibus i. nõ debentibus hẽre, vt oẽs in ſacris ordinib. conſtituti, vt ĩ. qũo opor. epiſ. §. neq; autẽ & ĩ. de nup. §. ſed & ſi quis.

Ordinat⁹ in ſacris nõ debet habere vxorem.

c Superinductam. vt occaſio delinquendi non præbeat: vt inſtitu. vi bo. rap. §. ſed nec dũ. & fa. C. eo. l. eum.

d Eam. ẽt matrem.

e Permittimus. hæc eadem habes ĩ. qũo opor. epiſ. §. quamia.

f Secundũ numerũ perſonarum. quod leges virilem appellãt, vt C. de cad. tol. §. fin autẽ legatarij. & ff. de leg. præſ. l. virilis. in prin. Acc.

g Alat & regat. & pro ideſt.

h In exilium. hic ant pro & accipitur: vt in nouel. eo. tit. & C. de vec. ſign. l. cũ q dã. Al. Alij hñt in littera, & tũc eſt plana. & fa. ad hunc §. C. eo. l. ſi quis i hoc. & C. de ijs qui ad eccl. cõfu. l. denunciamus.

i Ipſas. aliãt quas.

Cruces vbi reponi debeãt.

k Honorandas. cruces interdicimus nõ alibi reponi, niſi &c. cũ crucibus & cũ litanijs ſacris ingrediuntur. vel ſubaudi, portant: & erit plana & dic cum quibus ſcil. cet crucibus ingrediuntur ſacerdotes.

l Reponi. vt in ſacriſtia. Acc.

Iube-

Tranſcribitur hic in Grę co totum primum caput Nouellæ 5.ſup. Contius.

CA. XXXIIII. Vt abbas nõ tam antiquitate quã bona exiſtimatione cenſendus ſit & eligendus.

Idem cautum extat in regula ſancti Benedicti.c.64. Contius.

Abbas eligendus eſt non ſecundum gradum, ſed meritis & virtute, & idem in abbatiſſa eſt ſeruandum. Bart.

Iubemus igit͂ [a] abbatẽ aut archimãdritã in vno quoq; monaſterio ordinari, nõ oĩno ſ͂m gradũ monachorũ, ſed † oẽs [b] monachi melioris opinionis exiſtẽtes eũ eligãt ꝓpoſitis ſacroſanctis euãgelijs dicẽtes, qa neq; ꝑ amicitiã, aut aliã qualibet cãm, ſed ſciẽtes eũ & fide rectũ, † & vita caſtum & gubernatiõe dignũ, & q̃ poſſit monachorũ diſciplinã, & oẽm monaſterij ſtatũ vtiliter cuſtodire, eũ elegerũt: [c] & ſanctiſſimũ ep̃m ſub quo monaſteriũ conſtitutũ eſt, eũ, q̃ ita electus eſt, modis oĩb. abbatẽ ordinare. [d] Hęc aũt oĩa q̃ à nobis diſpoſita ſunt ꝓ ordinatione abbatũ, valere ꝑcipimus & in venerabilib. fœminarũ mõaſterijs & aſceterijs. [e]

CA. XXXV. De monachis nõ ſtatim veſtiẽdis. Cõuenit ca. 2. s̃. Nouel. 5.

Ignoto ad monaſterium aſpiranti monaſticum ſchema, niſi poſt trienniũ non detur, intra quod tempus probanti eũ ſuũ eſſe, reddatur cum rebus aſportatis: notus vero ĩcõtinenti põt monachus ordinari. Debent inſup vna monachi habitare: nõ tamẽ dormire, & à mulierũ ꝓcul eſſe cõſortio. Au.

Si quis aũt ad monaſticã vitã venire voluerit: iubemus, ſi q̃dẽ not᷑ eſt quia nulli fortunę ſubiacet, abbas monaſterij ſi perſpexerit, ſchema [f] ei ꝓbeat, ſi vero non cognoſcitur, aut cuilibet fortunæ ſubiacet: intra tres annos non accipere eum ſchema monaſticũ: vt intra memoratũ tẽpus experiat͂ huius hominis cõuerſationẽ monaſterij ꝓſul. [g] Et ſi intra triennium aliquis emerſerit dicens aut ſeruũ, aut colonum, aut adſcriptitiũ ſuũ hunc eſſe, aut ẽt tanquam fugientem agriculturã, aut quaſi aliquid rapientẽ, aut propter aliquam culpam in monaſterium eum ingreſſum: proprio domino hunc reſtitui cũ rebus quas probatur in monaſterium introduxiſſe: iurando [h] primum, [i] quia nihil patiet͂ à ſuo domino percipiente. Si aũt intra trienniũ nullus conuenerit, aut inquietauerit, aut contra aliquam memoratarũ perſonarum q̃ſtionem fecerit, abbas monaſterij poſt traſcurſionem triennalis t̃pis ſi talẽ virum dignum iudicauerit: tunc det ei ſchema, & nullus ſit ei poſtea moleſtus propter fortunam, donec tamen deget in monaſterio. Res autem quas in monaſteriũ introduxiſſe videt͂, illæſæ domino reddantur. [k] Si quis autem memoratarum perſonarum reliquit monaſterium, & ad ſecularem venerit vitam, aut in ciuitatibus aut in agris circumiens, ꝓpriæ fortunæ [l] reddat͂.

CAP. XXXVI. Vt monachi in vno conclaui habitent.

In oĩbus autem monaſterijs: quæ cœnobia dicuntur, iubemus ſecundum canones monachos in vno habitaculo omnes ſeparatim [m] dormire, vt mutuum alterutris teſtimonium [n] caſtæ conuerſationis præbeant: niſi quidam tamen ex eis aut ꝑ longæuã in monaſterio cõuerſationem quietè volentes viuere, aut ſenectutis atque corporis infirmitatis cauſa in remotis cellulis intra monaſteriũ conſtitutis degant: & hoc cum ꝯſciẽtia & volũtate abbatis fieri. Hęc oĩa in monaſterijs & aſceterijs fęminarũ ſeruãtib. [o] in nullo loco nr̃ę rei pub. eſſe monaſteria ꝑmittimus aliter. [p] Vbi aũt monaſteriũ inuenit͂, oĩbus modis iubemus viros à fœminis ſeparari, & fœminas [q] quidem in quo ſunt monaſterio remanere: viros autem aliud monaſterium ſibimet facere. Si vero plura ſunt monaſteria, vt neceſſe non ſit noua monaſteria ędificare: locorum ſanctiſſimus epiſcopus monachos cũ monachis, & fęminas cũ fęminis ſaparare

Auth. z 2 & in

---

[a] Iubemus igit͂. q̃a fecit modo prox. de monachis mentionẽ igit͂ de eis incipit, & ꝓſequitur vſque in finem cõſtitutionis.

[b] Sed oẽs. huic. §. concord. ȷ. de defenſor. ciuit. §. decreto. col. 2. & C. de off. ma. off. l. 1. de off. præ. vr. l. fin. Acc.

[c] Elegerunt. & ſic monachi hodie eligũt: vt hic. olim ep̃s, ſed corrigit͂: vt ȷ. de mon. §. ordinationẽ col. j.

[d] Ordinare. i. conſecrare & confirmare, vt in nouel. Acc.

[e] Aſceterijs. genera ſunt locorum religioſorum.

[f] Schema. i. ordinẽ monachalẽ. ſ. cucullam & ſcapularium: & etiã incontinenti profeſſionem faciat.

[g] Præſul. i. abbas. & concor. huic l. ȷ. de mona. §. ſancimus. & §. inter. & §. ſi vero. Accur.

[h] Iurando. ſimile iuramentum. pręſtat dñs q̃ñ ſeruũ ad eccleſiã fugiẽtẽ recuperat. vt C. de ijs, q ad ecc ꝯfu. l ꝑſẽti, in fi.

[i] Primũ. ſ. eſt ꝑſtandum à dño: qa &c.

[k] Dño reddantur. nam non debet in reb. qs cũ aliena iactura lucrari: vt ff. de condict. inde. l. nã hoc natura. & ſic not. q̃ tenet principale, non tamen tenet acceſſorium. Ac.

[l] Fortunę i. dño ſuo, vt ſ. eod §. ſi ſeruus.

[m] Saparatim. i. nõ ſimul: ſed q̃libet in ſua ſtratuta ſiue cubili, vna domo tamẽ: vt hic. & ȷ. de mon. §. cogitandum.

[n] Teſtimonium. hic ſume ar. q̃ poſſit eſſe teſtis monachus. & dic vt dixi, de mona. ȷ. §. cogitandum.

[o] Seruantibus. ſ. abbatibus.

[p] Aliter. quam ſupradiximus.

[q] Fęminas. no. q̃ deſerit mulieri. ſiẽ not. hic, q̃ collegium reprobatur, licet alia cauſa religionis fa-

õn valeant: vt ff. de colle. illic. l. j. §. ſed &. Item res eorum mares debent portare: vt ff. de colle. illi. in fi. & ȷ. proxi.

[r] Diuidere.

† Facit ad hoc gl. ſup verb. eligendi. in c. cum dilectus. extra de conſue.

† Lucrari nõ dẽt q̃s factura.

Monachus põt teſtificari.

& in alijs monaſterijs cõgregare procuret, q̃cũq; vero habẽtur cõia, inter eos ſm cõpetẽs eis ius diuidere. [a] Feminis autẽ quẽcunq; ipſæ elegerint ſiue p̃sbyterũ, ſiue diaconũ, ad faciendũ eis reſpõſum aut ſanctã eis cõionẽ portandam: ſanctiſſimus ep̃s ſub quo ſunt, deputet quẽ rectę fidei, & vitę bonę eẽ cognouerit. Si vero q ab eis electus eſt, nõ ſit p̃sbiter aut diaconus, dignũ tñ eũ hmõi miniſterio ep̃s iudicauerit: ordinationẽ ei iponat, [b] q dignus eſſe videbit̃, vt reſpõſa (ſicut dictũ eſt) monaſtrijs diſtribuat: ita tñ vt neq; ſic electus ad reſpõſa fęminarũ in monaſterio [c] maneant.

CAP. XXXVII. Conditionem nuptiarum vel liberorum non extare ſi quis monaſterium ingrediatur.

Si rogatus de reſtituendo, nuptias non contraxerit, vel liberos non habuerit, aut ingrediatur monaſterium, deficit fideicommiſſum, niſi alteri loco venerabili debeat reſtitui. Angel.

Sed & hoc [d] † p̃ſenti addimus ſanctioni: ſi forte q̃s ſub cõditiõe nuptiarũ, ſiue liberorũ, [e] ſiue dotis cã, ſiue antenuptialis donationis donauerit ſiue reliquerit ſuis liberis ſiue alij cuicunq; p̃ſonæ hrẽditatẽ ſiue legatũ, aut ab initio purè relinquens eis, oneret eos ſubſtitutione, aut ſub vna p̃dictarũ conditionum reliquerit, vel donauerit, ſubſtitutiones vero vel reſtitutiones eis fecerit adiectis cõditionib. q̃buſcunq; [f] ex ijs q̃ ſuperius enumeratę ſunt: ſancimus ſi p̃ſonę talibus conditionibus ſubiectæ, ſiue maſculi, ſiue fœminæ, monaſteria ingrediantur, aut clerici, [g] aut diaconiſſæ aut aſceteriæ fiant: tales conditiones inualidas, & pro non ſcriptis [h] eſſe. Hoc autem ſolatio & clerici & diaconiſſæ eccleſiarum fruantur, ſi vſque ad ſuã vitam in his perſeuerauerint, vt res ſub tali conditione donatas aut relictas ad pia opera expendant aut relinquant. In perſonis enim quę in monaſterium vel aſceterium ingrediuntur, & relinquũt huiuſmodi conuerſationem caſtam: monaſterio aut aſceterio vbi à principio ingrediuntur, res ſub tali conditione donatas aut relictas, cum alia eorum ſubſtantia competere volumus. [i] Si tamen † in redemptionem captiuorũ, aut egentium alimenta ſub prædictis conditionibus ſubſtitutio aut reſtitutio fiat: ex nullo memoratarum modo eam excludi permittimus.

CAP. XXXVIII. Vt qui monaſteria ingrediũtur, ſe ſuaque dedicent monaſterio.

Si qua intrauerit monaſterium animo ibi manendi, & ſe & ſua monaſterio dedicet: licet tamen ei poſt ingreſſum bona ſua liberis partiri. Angelus.

Si qua

---

[a] Diuidere. Not. ſic ff. de col. IIII. l. j. §. fina.

[b] Imponat. nota q̃ etiam laicum poſſunt eligere iſtæ fœminæ. ſicut epiſcopum: vt Ꝭ. eo. tit. col. j.

[c] In monaſterio. i. in clauſtro.

[d] Sed & hoc. duo dicit hic §. primum, ſi dedi mulieri. a. pro dote, vel viro alicui pro donat. propter nu. vel nulla adiecta tali cã dedi clerico ſub tali cõditione ſi cõtraheret mr̃imoniũ, vel ſi hẽret liberos, q̃ tũc haberet demum: hoc caſu: ſi monaſterium intret, vel clericus ſęculo renunciet, impleta eſt cõditio: vñ p inde habeẽ, ac ſi filios haberet, vel mr̃imoniũ cõtraheret: & tũc habeꝛetur ac ſi nulla fuiſſet appoſita conditio, ſed purè ẽet relictũ. & hoc dicit littera, inualidar eſſe conditiones. nã hæc duo ſunt paria, obligationẽ eſſe purã, vel eſſe cõditionalẽ, dũmodo conditio iam extiterit: vt ff. de condic. inde. l. ſufficit. ſed cum pure dedi vel reliqui tibi cã dotis vel don. p̃p nup. ſi liberos non haberet, vel matrimoniũ nõ contraheret, rogaui vt reſtituas alij: certe ſi eccleſiam intret, viderit liberos hẽre: & ideo fideicõmiſſarius nil capeẽet, ac ſi nõ eẽt aliq̃d appoſitũ de reſtituendo: niſi fidei cõ. ſit relictũ ad pias cãs: quo caſu ẽt expectat, & ſi habeẽ monaſteriũ p̃ filio. item nota ex hoc. §. q̃ eccleſia loco filij habetur: quod valet ad multa, & ideo quidã intelligunt hoc tñ his duob. caſib. ſi liberos haberet, vel mr̃imoniũ contraheret, nõ aliàs. Alij vbique dicũt p̃ filio haberi: quia ſi inueniat ſe ſi cõſtitutũ, rũpit teſtamentũ, vt plene dicet j. §. proat.

[e] Liberorũ. ſup his duob. ponit cõditio: ſed qđ ſubijcit ſiue dotis &c. cãm dandi põnit ſi cõdi. Quid ergo ſi aliam cãm dicat donandi, puta vt emas ſeruũ? Rñ. non facio vim. vt ff. de do. l. 2. in fi. & l. ſeq. ſed hoc iõ de his dixit, q̃a talis cõuenit mr̃imonio: de q̃b. hic dicit.

[f] Conditionib. q̃buſcũq; ſic loquit̃, ac ſi plures poſuiſſet, ſed certe ñ poſuit niſi duas. ſ. mr̃imoniũ vl̃ ſi liberos haberet, rogauit ergo hic reſtituere, ſi liberos non haberet, vel matrimoniũ nõ cõtraberet. vl̃ enim cõtraxiſſe, & liberos habuiſſe, ſi monaſterium intret. & facit ad hoc. ff. ad Tertul. l. ij. §. liberi. ponuntur ergo hæc verba ſi fecerit. cũ cõditionib. adiectis q̃buſcunq;, pro ſingulari conditione quacunq; ex ijs q̃ ſuperiꝰ numeratæ ſũt.

[g] Clerici ẽt ſæculares. aliàs fruſtra diceret ſtati, q̃ debeat reſeruare ad pias cãs. cum ſi de monachis tñ loqueret̃, ipſo ingreſſu ſe & ſua dedicant deo: neque vltenus eia adminiſtratio relinquitur: vt Ꝭ. de mo. §. illud. Si tñ velis tñ de monachis intelligere, dices hic monaſteria ingredi. ſ. vt conuerſi ſint, vel clerici fiant, ſ. monachi & qđ ſeꝗ̃t̃ de reb. dicas q̃ licet habeant de facto adminiſtrõnem & vſum tñ: non tñ eſt de iure. nec abbas teneẽ eis dimittere. ſi non vult. item pro hoc, quod hic tractat tñ de monaſterijs. item q̃a fauore eccleſiarũ nõ hominũ hoc fingit̃. ſi autẽ eſſet ſecularis clericus, poſſet dimittere cui vellet: vt Ꝭ. eod. § presbyteros.

[h] Pro non ſcriptis. Primo caſu ẽ inualida cõditio. Secundo eſt inualida tota teſtõ ſub cõditiõe faciẽda. & ſic per conſequens ipſa conditio.

[i] Volumus. hoc cõcordat Ꝭ. de mon. §. ſi quis autem. & §. ſi vero relinquens. Accurſius.

Intra

---

† Conc. cum hoc §. c. in pręſentia. cũ gl. vlt. extra de p̃ba. vbi vide cã, q̃a eſt elegãs ad hanc materiã.

Filius pręteritus rũpit teſtamentum.

Ingrediẽs religionẽ ſe, & ſua deo dedicat.

† Conco. c. in p̃ſentia. in vlt. glo. poſt prin. ibi ſi autem rogatur eſt. extra de probatio.

a Intrauerit monaſteriū. Quid ſi cauſa orandi? Rñ. non habet locū, qđ hic dr, niſi qñ abrenunciauis ſeculo, vñ non facio vim ſi intret vt monachus vel cōuerſus, dūmodo renunciet: vt ſ. de mo. § ſi aūt nihil. Item qd ſi capellam intret? Rñ. non hēt locū, qđ hic dicit: nec ſi plabeme qa tales propria pñt retinere: vt ſ. eod. §. presbyteros, Itē qd ſi de rebus nihil dixit? Rñ. tacite ſequuntur: vt ſ. de mona. §. illud. Itē ſi nō habet liberos, habet tñ parentes qd tunc Rñ. P. idē, ar. ſ. eod. §. presbyteros. & ſ. vt nul. iudi. §. admitte tam. non tñ diſtribuit filius inter eos ſecundum eum. Tu dic quod nihil habent parentes: quia monaſteriū eſt p filio: vt ſ. proxi. §. ergo ſuperiores excluduntur. nec ob. ſ. eod. §. presbyteros. qa ibi in ſecularibus dicit. Itē nec illa. ſ. vt nulli iud. qa ibi inuite intrauit: hic ſponte. vel corrigit̃ per iſtā.

b Deputauerit. repete non. Acc.

c In proprios. Quæritur, an hæc diſpoſitio ſit teſtamentum: quod prodeſt quærere, ſi de actione vel numero teſtium quęratur. Dicit P. quòd non: quia arbiter & index diuidit, nō tñ teſtat̃: quia non eſt dñs. q ſic diſtribuit: vt ff. de iu. cod. l. conficiuntur. §. ſi poſt teſtamentum. ſed Azo non curat de noīe, dum teneat de quo agitur: vt C. de donatio. pec. l. ij. §. ſi. & ſic ſit, qd quā vit, vt ſit eius teſtās, ſed certe & non dñs teſtatur ſcđm eum: vt C. de ſecun. nup. l. fœminæ. in fin. & in illi. de pupil. ſubſti. §. non ſolum. & potuit hæc lex eis ſeruo concedere ius faciendi teſtamentum. Nec ob. huic ſententiæ, ſi dicamus iure teſtamenti valere: quod dr. ſ. de mo. §. illud. coll. j. quia illa per hanc corrigitur hoc caſu. Si velles tenere opin. P. dicas, q lex illa, fœminæ. nō obſtat: qa ibi mater domina eſt, licet habeat neceſſe filios inſtituere. Itē nec illa de pupil. ſubſti. quia ibi ē ſpeciale: quia filius ſibi nō poterat teſtari: vt ſ. eo. §. j. ſed ſecundū Azo. qui dicit eſſe teſtamentum, qua actione agetur cōtra monaſteriū: quia forte omnes tes tenet? Rñ. condi. ex hac l. vt ff. de condic. ex lege. l. j. Sed qd ſi filios non habeat. & fecit teſtā instituendo extraneos, certā partē aſſignādo eccleſiæ antequā intret: nunqđ eccleſia totū habebit? Vr q ſic ex hac. l. ſed cōtra eſt: nā cū eccleſia pro filio habeat̃, vt dictū eſt: & naſciturus filius inſtitutus nō rūperet teſtamēt vt ff. de libe. & poſtu. l. filius. § ſi. ergo nec eccleſia: ſed ſi nihil eccleſiæ dediſſet, totum rumperet, ad inſtar poſthumi qui rumpit, ſi ſe prēteritū inueniat: vt C. de bo. poſ. contra tabu. l. j. Item opponitur, qa videtur, q totum debeat filijs dimittere prer quaternas vncias: vt ſ. vt nulli iudi. §. qa veto. q eſt cōtra. Sed ibi inuita intrauit: hic ſponte.

Iſte §. ſi tantum p auth. ſuper l. gñali leg. C. de ſac. eſt. ecc. & incip. ſi qua mulier. & eſt cano nizata 16. q. 3. c. ſi qua mulier.

Si qua mulier, † aut vir monaſticam elegerit vitā, & intrauerit monaſteriū: a filijs nō extātibus, monaſterio qđ igredit̃ res eius cōpetere iubemus. Si vero talis pſona filios habeat, & nō antequā intret monaſteriū, de ſuis rebus fecerit diſpoſitionē, & legitimam partē filijs deputauerit: b ēt ſic liceat ei poſtquā monaſteriū ingredit̃, ſuā facultatem in proprios c diuidere filios: ita tñ, vt nulli filiorū minuat legitimā partē: quā verò non dederit filijs partem, monaſterio cōpetat. Si verò oēm ſubſtantiam inter filios diuidere voluerit: ꝓpria ſua pſona d filijs cōnumerata, e vnā ſibi partē oībus modis retineat, quæ debeat iuri monaſterij competere. Si verò in monaſterio degens moriat̃, antequam inter filios ſuos proprias diſtribuat res, legitimam partem filij percipiant: reliqua verò ſubſtantiæ pars monaſterio competat.

CAP. XXXIX. vt ſolutis ſponſalibus per monaſterij igreſſum ſimplæ tantùm arrę reddantur.

Sponſus monaſterium intrans recipit arrhas, quas dedit, ſi matrimonium non contraheret: & mulier quas accepit, reſtituit ſimplices, non autem duplicatas. An.

Sponſalibus quoque ſecundum leges factis inter aliquos, ſiue ſponſus f monaſterium ingrediatur, recipiat quę pro ſponſalib. arrarū nomine ſunt data: ſiue ſponſa monaſticam vitam elegerit, illa ſolummodo reddat quæ ſimiliter arrarum nomine accepit: pœna vtrique patri concedenda. g

CAP. XL. Si vir aut vxor ingrediat̃ monaſterium.

Si vero conſtante adhuc mřimonio aut vir ſolus, aut vxor ſola intrauerit monaſterium, ſoluat mřimonium, & citra h repudium, poſtquam tñ perſona pergens ad monaſterium ſchema i perceperit. Et ſi quidem elegerit monaſticam vitam: reſtituat prius mulieri dotem, & ſi quid aliud ab ea receperit, & ſuper hoc ex nuptiali donatione tātam partē quāta ex morte viri cōpetebat mulieri ſecundum pactum dotalibus inſtrumentis inſertum. Si vero mulier fuerit monaſterium ingreſſa, ſimili modo retineat vir nuptialem donationē & caſū dotis ex morte

d Perſona. vt tantū ſibi retineat quantum habet neceſſe dare vnicuiq; filiorum, ſcđm Io. Alij ſic. ideſt retineat ſibi tantum quantum alicui filiorum dat cui plus dat. Tu potes dicere, q virilam ſibi aſſumat partē, vt ar. ſ. eo. §. diaconiſſam vero. Sed an filij poſſunt compellere patrem viuentē vt diſtribuat? Videtur q non, vt arg. j. proxi. reſpon. & ſ. vt liceat matri & auiæ. § quia vero ex conſenſu. & C. de dona. inter virum & vxo. l. res. puto tamen vt ſaltem ſubueniatur filijs quibus ad alimenta, non vt partē habeant, niſi eo naturaliter mortuo. Vel ſi velit dicere, q petatur ſtatim poſt ingreſſum: hæc potiſſimo, eſt arg. q dicitur quòd ingreſſus pro mortuo reputatur: vt C. de epiſco. & cleri. l. deo nobis. in fi. ij. reſpon. & ſupra, vt nulli iudi. § ſi vero prædictum tempus. Acc.

Ingreſſus monaſterium pro mortuo habetur.

e Connumerata. facit. ff. de collatione bonorum. l. j. § portiones.

f Siue ſponſus. ſi per verba de futuro dedit arras.

g Concedenda. ideſt remittenda. & concor. C. eod. l. fin. in prin.

h Citra. Sed olim neceſſarium erat: vt ſ. de mu. §. per occaſionem.

i Schema. i. cucullam, vt dicunt: vel figuram ſiue formam ſecundum alios. ſed in topicis Ariſtotelis exponit̃ pro ornatu verborum & ſententiarum. Acc.

Mulieris

mulieris placitum: [a] reliquũ vero dotis mulieris reſtitui pręcipimus, & ſi qd aliud ex reb. mulieris apud eũ inueniat. Ambobus aũt monaſticã vitam eligentib. iubemus vacãtib. dotalib. placitis virũ retinere donationẽ antenuptialẽ, & mulierẽ pro priã accipere dotẽ, & qcquid aliud viro dediſſe probeť: vt vnuſquiſq; citra damnũ ſuis fruať reb. niſi fortè ſponſus ſponſę, aut ſpõſa ſpõſo, aut maritus vxori, aut vxor marito aliqd donare aut cedere [b] voluerit: qm̃ neq; ex pactis nuptialib. viro aut mulieri lucrari aliqd conceditur.

CA. XLI. Ne liceat parẽtibus exhæredare filios qui ingrediuntur monaſteria, velut ingratos.

Parentibus filium vel filios qui monaſterium ingrediuntur, velut ingratos ab eorum hæreditate excludere non licet. Item parentibus non licet filios de monaſterio extrahere. Bartol.

Nullã vero licentiã damus aut parẽtib. filios, [c] aut filijs parẽtes ſecularẽ vitã ſectãtes [d] & relinquẽtes, velut igratos [e] à ſua excludere hæreditate, monaſteriũ aut monaſticam vitã ſubſecutos. Interdicimus autem parentibus filios ſuos monaſticã vitam eligentes, ex venerabilibus monaſterijs abſtrahere.

CA. XLII. De monacho monaſterium deſerente.

Monachus qui monaſterium relinquit, militiæ honore ſpoliatus, in alind per epiſcopum detruditur monaſterium: & quod poſt eius ingreſſum quæſiuit, monaſterio applicatur. Angel.

Si monach[9] reliquerit ſuũ monaſteriũ & ĩ aliud ingrediať, quaſcunq; res tpe quo monaſteriũ dereliquerit, habere videbitur, ꝓprio monaſterio in qđ ab initio ingreſſus eſt, eas cõpetere [f] iubemus. Prouidere aũt ſanctiſſimos locorũ epiſcopos, vt neque monachi, neque monachæ circumeant ciuitates: ſed ſi quod neceſſariũ reſpõſum [g] habuerint, per ꝓprios reſponſarios hoc agãt, [h] in ſuis manentes monaſterijs.

Si monachus reliquerit monaſteriũ, & ad ſecularẽ vitã migrauerit: hũc militia [i] & honore ſi quẽ habet prius ſpoliatũ ab epõ locorũ & prouinciæ iudice in monaſteriũ [k] mitti, & res quas poſtea habuiſſe ꝓbatus fuerit, monaſterio in qđ mittiť, cõpetere. Si vero rurſus reliquerit monaſterium, tunc eum iudex prouinciæ in qua inuentus fuerit, teneat, & ſubdito ſibi officio commoneat.

CAP. XLIII. De raptoribus ſanctimonialium.

Raptores monialium, & ſimilium participes capitali pœna & bonorum amiſſione plectũtur, bonis raptoris, & aliorum criminis participum applicandis eccleſiæ, annali præſcriptione contra eccleſiam currente. Bartolus.

Si quis rapuerit aut ſollicitauerit, aut corruperit aſcetriam, aut diaconiſſam, aut monaſtriam, aut quam'ibet aliam fœminam venerabilem habitum habentem, huius res ex talis ſceleris participio iubemus venerabili loco in quo talis fœmina habitat per locorum ſanctiſſimos epos & œconomos eorum necnon ẽt cuiuslibet prouinciæ iudices & eorum officia vindicari. Eos autem qui talia deliquerint, & participes [l] eorũ ſceleris fuerint, capitale periculum ſuſtinere: talem vero mulierẽ vbicunq; eſt, cum proprijs rebus in monaſterio recõdi, in quo cautius [†] cuſtodiri poſſit, vt non rurſus in eodem crimine reperiatur. Si vero diaconiſſa fuerit, & filios habuerit [m] legitimos, legitimam

partem

Fictio tñ tñ valet quantum veritas.

[a] Mulieris placitũ fingiť vere & directus: vt hic, & C. eo l. fi. t. & 2 ih. & ſic tm̃ valet fictio, quãtũ veritas, vt C. de ljs q veniã ętа. imp. l. 1. & 2. & C. de caſtr. pec. l. 1. & fi lib. xij. Item facit §. vt li. matri & auiæ. §. qa vero lex.

[b] Cedere. tempore ſeparationis.

[a] Parentibus. filios. nũquid hoc caſu hoc votu obligať filiusfamilias? vř q non. vt ff de polli. l. ſi quis. §. votu. quæ eſt cõtra ſed hoc eſt ſpeciale: vel illud in dando intellige.

[d] Sectantes. ſ. prius ſed poſtea relinquentes: vt ſubijcit, ſ. ſæcularem vitam.

[e] Ingratos. ob hoc q intrauit monaſterium: vt C. eo. l. fin. §. hoc etiã. ſi aliàs ſit ingratus, non efficitur idem gratus, licet oĩs macula peccati aboleat: vt ĩ de mon. in princ. Sed in nouellis ĩ. dř n q ibi purgať ingratitudo p ingreſſum. Sed nunqd cæteris agnatis vel cognatis poterit ſuccedere? Vř q non: qa dicit qdam authẽ. ex traordinaria, quia non oportet mon. &c. q monachi nõ habent cognationẽ in terra. Sed illud intelligiť quantũ ad hoc, vt nõ accedat extra ad inquendũ cognatæ vel cõſanguineę ſuę: qa tali colore poſſet illicita agere: vt C. eo. l. deo nobis. vnde dico q poteſt ſuccedere, & abbas per eum.

[f] Competere. hoc idem habes ĩ. de mo. §. ſi quis autẽ. & § ſi vero relinquens. ſed qd de reb. poſtea qſitis? Rñ. ſecus eſt: vt ĩ. eo. §. ſi monachus.

[g] Rñſum. i. neceſſitatẽ vt alicui reſpondeat in aliqua cauſa. Acc.

[h] Agant. ſed quam cãm habent, cũ nihil habeant? Rñ. ex factis pcedentib. ſiue contra eis. pro quib vel ipſi vel abbas conue-niunť, licet per alios reſideant. vt ĩ. apud quos opo epi. & mo. §. præterea col. vj. ſa. ĩ. de mon. §. ſi vero relinquẽs.

[i] Militia quam in ſeculo adeptus eſt.

[k] Monaſteriũ. duo contraria ſunt ĩ eo. §. ſed neq; . & ĩ eo. §. ſi ſeruus. Prima dicit indiſtincte cuiq, ſecunda indiſtincte dño. ſed hanc in liberis, illum §. ſed neque contraliũ, in ſeruo intellige, & ſic nihil contradicit. Vel ſpãlem ſol. da illj. §. §. ſed neque, vt ille ſm iſtius diſtinctionem intelligatur: vt ibi dixi.

[l] Et participes. huic §. conco. ĩ. qũn opo. epi §. quanta. & C. e. l. ſi quis non dicã. & l. raptores. & C. de rapto. virgi. l. j. & ĩ. de rap mu.

[m] Habuerit. antequam eſſet monacha altàs eſſet ſpurij. Ac.

Partem

partem dari a filijs. Si autẽ intra vnum annum poſtquam cognoſcitur tale facinus commiſiſſe, tales res iuri venerabilium domorum non vindicentur: iubemus oĩbus modis comitem priuatarũ fiſco noſtro has aſsignare, b locorum iudice q neglexerit eaſdem res vindicare, cingulo priuãdo, & multam quinque librarum auri à comite priuatarum exigendo.

CAP. XLIIII. & vltimũ.

Ne liceat laicis & ſcenicis vti monachi ſchemate.

Omnibus itaque generaliter in ſæculari vita cõuerſantibus, & maxime theatralia exercentibus viris ac mulieribus necnon & proſtantibus c interdicimus vti ſchemate † monachi, d aut monaſtriæ, aut aſcetriæ, aut cuiuſcunque perſonæ huiuſmodi imitari ſchema ſciẽtibus vniuerſis præſumẽtibus aut vti tali ſchemate, aut imitari aut illudere in quacunq; eccleſiaſtica diſciplina: quia & corporalia ſupplicia ſuſtinebunt, & exilio tradentur: prouidentibus huic rei nõ ſolùm locorũ epiſcopis, & qui ſub eis ſunt clericis, ſed etiã militaribus ciuilibusq; iudicibus, & quæ ſub eis ſunt officijs, & locorum defenſoribus. e Pœnas autem præſenti legi inſertas, quæ etiam ex prioribus legibus ſunt notæ, non ſolum in futuris, ſed etiam in præcedentibus f caſibus ſeu relictis valere, & omnibus modis vindicari † ſancimus. g Per præſentem enim legem nuper diſpoſitas videlicet pœnas in ſolis futuris temporibus ſeruari iubemus. Tua igitur gloria, quæ per præſentem legem in perpetuum valituram noſtra ſanxit tranquillitas, per omnia cuſtodiri prouideat. Dat. Calend. Maij. Conſtantinopol. Iuſtin. PP. Aug. Baſilio. V.C. Conſ. miſſa Petro præfecto prætorio.

a Partem. de bonis diaconiſſæ matris.

b Aſſignare. currit ergo annalis præſcriptio in eccleſiæ in hæreditatis petitione, vel cõdi. ex lege, ſicut & ſ ſimili caſu. vt ſ. vt cũ de ap cog. §. ſi quis de prædictis. ſed regulariter currit præſcri. xl. anno. vt ſ. de ecc. tit. §. pro temporalibus, quæ eſt contra. ſed hic ſunt ſpecialia.

c Necnon & proſtãtibus, id eſt quaſi proſtituentibus ſeipſos: nec curant de ſua fama: ſi cut nec meretrices. Accur.

d Monachi. Nota reprobari, ſi quis alterius veſte in eius contemptum vtatur: vt hic & C. de epi ſc. au. l. mimæ, adeo vt iniuriarum teneatur, vt inſtr. de iniu. §. 1. & capitaliter puniatur, vt hic dicitur.

e Defenſoribus. repete ſemper prouidentibus.

f Etiam in præcedentibus. alias in præſentibus &c.

g Sancimus. hic dicit q pœnæ quæ ante legem illam fuerunt impoſitæ circa caſus huius conſtitutionis, valent etiam ante hanc legem: ſed quæ impoſitæ p hãc ſunt, non valent niſi in futuro: vt C. de legi. & conſti. l. leges. Accurſius.

† Cõcor. cum decoré cum gl. 1. extra de vita & hon. cleri. vbi tenor hui⁹ text. recitatur.

† Iudicari.

DESVNT HIC PERMVLTAE NOVELLAE,

Quas ſequens collatio ordine complectetur.

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI IMPER.

Repetitæ Prælectionis

INCIPIT LIBER DECIMVS.

TITVLVS I.

DE IVRE FISCI. a 1

In dubio donatarius à fiſco conuentus hypothecaria, debet probare donationem præceſſiſſe, ut abſolutio ſequatur. Bart.

I. Imp. Alexander. A. Attico & Seuero. a

SI prius q̃ b fiſci rõnib. c pr̃ueſter obligaref, d pfect.i e p̃diorũ donationẽ feciſſe fuerit p̃batus: f quod cõtra fraudẽ creditorum g geſtum eſt, nõ reſcindit.

Computatio facta à tabularijs, ſeu à calculatoribus, vim ſententiæ nõ habet quo ad condemnationem & obſeruationẽ: niſi p iudicẽ cõfirmetur. B.

II. Imp. Gordianus. A. Serenio.

INſtar rei iudicatæ obtinere minimè poteſt cõputatio h à tabularijs facta: niſi ſnia procuratoris fuerit comprobata.

Debitori fiſci ſoluenti reſtituitur res eius indebitè alienata. Bart.

a DE IVRE FISCI. Occaſione criminum, de quibus ſuperiori libro dixit, augetur fiſcus: iõ de eius iure dicit. vel dixit de iure publico circa crimina: nũc circa bona fiſco q̃rẽda & cõſeruanda: qđ & ipſum ẽ publicũ alio reſpectu, q̃ ſ. ut ff. de iuſt. & iu. l. 1. §. publicũ. Itẽ fiſcus dr̃ ipſa imperialis, vel imperij camera, 1 nõ dico patrimonij imperatorũ: 2 vt C. de qua. pr̨. l. bñ à Zenone. l. prio. Quicq̃d iñ ſpecialitatis hẽt fiſcus, & Cæſaris & Auguſtæ rõ ſolet habere: vt ff. e. l. fiſc⁹. §. fi. q̃ fiſcalis loco rei Romanæ ſucceſſit: vt ff. de conſti. prin. l. 1. & dr̃ fiſcus, quaſi fixus, i. firm⁹: q̃a ſemp eſt diues, & ſoluẽdo: vt ff de fun. do. l. 2. itẽ q̃d differt hic tit. ab illo de priui. fiſ. Rñ. hic de ſp̃ali iure & cõi qđ hẽt fiſcus, dicit: ibi de cõi: vt j. l. j. 2. & j. & alijs de ſp̃alis: vt j. l l. p̃hibitũ ſed ibi de cõi tñ. Itẽ hic titulus eſt ĝnalis ad oẽs ſequẽtes. & ſic patet, q̃ differat ab illo titulo j. de bo. va. l. quia hic genus. & eſt ſic ff. de ſerui. & de in integr. reſti. qui ſunt generales ad omnes ſeq. titulos. Acc.

b SI prius quam. nã ſi poſtea, reuocaretur per hypothecariam, quocunq; mõ eſſet facta alienatio: vt ff. eo. l. in fraudem. in prin. & ſ. de priui. fiſ. l. cum patrem. c Fiſci rationibus. ideſt fiſco.

d Obligaretur. perſonaliter ex ɔ̃ctu, vel quaſi p hoc bona tacite tenentur, vt ff. eod. l. aufertur. §. fiſcus & C. quibus ex cauſis pig. taci. contra. l. 2. & videbatur fauore fiſci trahi obligatio ad præterita alienata: qđ remouet: vt ſ. de priui. fiſ. l. ſi debitor. & de bo. proſcrip. l. ſi quis poſthac. § pen.

e Perfectam. perfecta dr̃ ẽt ſine traditione: vt inſtit. de don. §. aliæ. ſed hic demum facta traditione, alias caderet in obligationem ſi tradita non eſſet: vt ff. de contrah. emp. l. quod ſæpe. § ſi res. Acc.

f Probatus. ſed à quo? Reſpon. donatarius conuenie batur hypothecaria: vnde ipſa probat. ſed tunc eſt ɔ̃. ff. de pigno. l. & quæ nondum ſunt. §. & quod dr̃. vbi creditor debet probare tam in bonis debitoris fuiſſe. Solu. ſpecialẽ 3 hic pro fiſco. Vel probat reus eo ipſo q̃ non probatur ɔ̃. ſic j. qui mili. nõ poſſ. l. ſi p ſeruis. vel verius dicas: hic vtraq; pars fatebat̃ fuiſſe patris. qui donauit: vñ p̃ſumit̃ duraſſe vſq; dũ ɔ̃xit cũ fiſco: vt ff. de reg. iu. l. id quod noſtrũ 4 & ſecundũ hoc quod dicit in frau. cred. q. d. nec hac rõne põt reuocari, cũ nõ fuerit factum in frau. cred. qui nec erant adhuc, vel dic caſum q̃ agitur Paulia na contra donatarium, & non poteſt eadem ratione: quia adhuc fiſco nĩl debebatur, & tunc ſufficeret fiſcus ipſa re tñ, cũ haberet oĩulũ ĩpetratiuũ: vt ff. q̃ in frau. cre. l. j. §. 1. & l. q. aut. §. ſimilis mõ. Et ẽm p̃dictos duos modos dic, q̃ filij donantis defendebãt donatarios, cũ fortè donans promiſiſſet de euictione: vt C. de euict. l. 2. Vel dic tertio q̃ agitur actione in factũ ɔ̃ hẽdẽ alienãtis. de qua habes. ff. q̃ frau. cre. l. ait p̃tor. §. ſi. quæ põt agi, licet nõ antiqua, quia nõ aeq̃ſiuit idoneũ emolumentũ: vt Inſti. de act. §. ſi. ſed iſta ſic: vt ff q̃ in frau. credit. l. fin. in fi. qua actione hoc caſu non agitur, cum adhuc nõ erant creditores. Sed tunc qualiter reſcinditur dato q̃ agere poſſet? Reſpon. videtur reſcindi quo ad votum agentis: quia hoc vellet, ſed non poteſt, licet habeat intereſſe: ſic. C. de his quib. vt indi. l. Pollia. item nota hic, quod legitime factum eſt, ex ſuperuenienti cauſa non retractatur, vel vitiatur: vt & ſ. de inter. ma. l. 3. & de do. ante nup. l. de rebus. & ff de ſal. l. de eo. §. 1. & ſ. de vect. & com. l. 1. & de bo. proſcri. l. ſi quis poſt. Accurſius.

g Creditorum. p̃ſentium: cum tunc eos non habere. Acc.

h INſtar. Cõputatio. i. traderatio nẽ de ſolutis: vt ff. de condi. & dem. l. cum ſeruus. & dicuntur tabularij, qui cum ſuſceptoribus ad prouincias deſtinabantur: 5 vt j. de ſuſce. l. duos. & eorum officium eſt ingerere frequenter modum debitorum & reliquorum, non vero computare: vt hic, & j. de num. & actu. l. 2. lib. 12. horũ ergo tabulariorum computatio non eſt valida (vt hic dicit) niſi fuerit comprobata à procuratore. ideſt à præſide prouinciæ illius: vt j. de apo. pu. l. 1. hoc eod. libro, vel dic procuratore. i. Cæſaris 6 poſtea cognoſcente inter fiſcum & priuatum de hac computatione, cum denuo fiſcus petat: vt C. ſi aduer. fiſ. l. 2. & ſunt hæc vera, ſi fuit facta per errorem. ad quod ff q̃ ſen. ſi. ap. l. 1. §. 1. ſed tunc ſi ſnia procuratoris per errorẽ eſt data, an valeat? Reſp. ſic, vt C. de erro. cal. l. vnica. niſi error fuerit expreſſus: vt d. l. quæ ſnia ſine appel. l. 1. Vel dic q̃ ẽt ſi non fuerit erratum hic à tabularijs, tamen non valet: quia eorum nõ erat officium in hoc. Item ſi male eſt facta computatio, ẽt ab eo. qui poteſt computare, retractatur vſq; ad 10. annos, 7 ſi per errorem: ſed ſi per gratiam, vſque ad 20. vt no. ff. de admi. rerum ad ciuit. pertinen. l. calculi. Item not. hic arg. q̃ ſi aliquis quaſi delegatus, cum nõ eſſet, tulit ſniam. & ille qui potuit delegare, ratificet: q̃ valeat. ſed ɔ̃dico: vt no. ff. de iudi. l. licet. 8 item ad illam quæſtionem, ſi tres fuerint delegati, & duo abſente tertio iudicent ſuo & abſentis nomine, q̃ poſſit ille habere ratum, eſt arg. d. l. licet. Item pro hoc ff. de re iudi. l. duo. Sed ɔ̃. ff. de arbi. l. ſicuti. quod verum puto q̃ non poſſit, quaſi in præiudicium publicum & alterius tãtũ habeat, nõ ẽt ſuũ proprium: vt in procuratore. Item no. q̃ per iudicem eſt faciendum, quod non põt per notariũ expediri. ſic ſup. de dña. l. a procedente. Et no. quod

1 Subaudi, in qua recepta? q̃rq̃d ad cõmodũ pecuniariũ, vel regni pertinet: vt l. ſed Celſ⁹. ff. de ɔ̃hẽ. emp. Ioã. de Pla.

2 Quia tũc imperator capitur, vt priuatus: & tũc ei⁹ p̃curator differt à p̃curatore fiſci. Bar. & Io. de Pla.

3 Addebãt veteres, & populi: vt Paulus li. 5. ſentẽt. cod. tit. & Lãpridius in Alexandro ait eũ leges de iu. fiſci & populi moderatas & infinitas cũ liſſe. Cõt.

4 Hoi⁹ legis ſcriptio ſic ex manuſcript. libris reponẽda eſt. Impp. Seuerus & Antonio AA. Attico & Seuero. Cont.

5 Hoc eſt falſum, q̃a nec i⁹, nec æquitas hoc dictat: q̃a actore nõ p̃bante, reo incũbit onus p̃bãdi. l. q accuſare. ſ. de a-

den. ſecũdũ Bart.

4 Hodie ſuſceptores vocantur theſaurarij, & cũ iſtis mittebantur aliq. notarij, ſm Bar. & Ioan. de Pla.

5 Mucatraolo, vt ſ. l. 7. De reſcin. vẽ.

5 Recte. Contius.

6 Et bñ. & dic q̃ poſt 30. annos habet vim ſentẽtiæ. Io. de Pla.

7 Cõcor. 9. qõ. 2. c. nullus. in gl. 2. p le. An. io regula, ratã in mercu.

8 ideſt ĩpediũt ipſo iure ualiditatem ɔ̃ctus. Bar. Iol. & Pla. hic.

III. Idem A. Acticæ.

SI minori [a] precio, [b] quàm res eſt, aperta fraude [c] emptoris vel gratia, quæ obligata ſunt fiſco, [d] venierint: aditus procurator meus [e] debitam quantitatem inferenti [f] reſtitui ea prędia iubebit.

Publicatio bonorum ſtatu integro remanente, non impedit quem ſuccedere. Bart.

IIII. Impp. Dioclet. & Maximi. AA. Nicetæ.

CErta forma ſuper metroicis [g] data eſt, qui iuſſu principis in aliam ciuitatem tranſlati ſunt. Nam prædia eorũ, quæ antequàm demigrarent, [h] habuerint: ſi ab ijs diſtracta non eſſent, fiſci rationibus vindicari iampridẽ decretum eſt: [i] niſi aliud ſpeciali pręcepto Auguſta maieſtas decreuerit. Vt igitur a principibus ſalubriter ſtatutum [k] eſt, ita ſaluis his quæ vtiliter placuerunt, [l] parentibus hæredes eos exiſtere minimè oportere, nulla legis ſanctione ſtatutũ eſt. [m]

Nuncijs principis non creditur ſine literis: & ipſis volẽtibus aliorum bona capere, quilibet cuius intereſt, poteſt de facto reſiſtere. Bar.

V. Exemplum ſac. liter. eorundem AA. ad Flac.

PRohibitum eſt cuiuſcũq; bona, qui fiſco locum feciſſe [n] exiſtimabitur, capi, [o] priuſquam à nobis forma [p] fuerit data. Et vt omni pręuiſiõis genere occurſum ſit Cæſarianis: [q] ſancimus licere vniuerſis, quorum intereſt, [r] obijcere manus his qui ad capienda bona alicuius venerint, qui ſuccubuerit legibus [s] vt etiam ſi

hac hius commune habet fiſcus.

[a] SI minori. Debebatur fiſco annua præſtatio, pro qua habet tacitam hypothecã. vt C. ſi propter pu. pen. l. 1. vel aliquod ſingulare debitũ, vbi eſt & tacita hypotheca: vt ff. eo. l. aufer. §. fiſcus. hoc pignus ſi fiſcus vendat, debent multa interuenire, ſ. quod ſit debitũ, & quod ſit ceſſatum in ſoluendo, & quod bonæ fidei ſit emptor: quod hic non fuit: & aliæ ſolennitates: vt j. de fi. inſtr. & iu. ha. fiſ. l. 2. & ſ. ſi pro. pu. pen. l. 2. & ſi aduer. fi. l. fi. aliàs reuocatur res: vt hic, & dictis legibus.

[b] Precio. etiam ſupra dimidiam iuſti precij, cũ ſit dolus, vel gratia: vt ſ. de reſcind. vendi. l. ſi quos.

[c] Fraude. hoc fuit vt venderet, vel viliori precio venderet gratia & ſine dolo emptoris: omnia tñ vitiant: vt d. l. ſi quos. poteſt tñ & pro gratia habenda fieri dolus ab emptore.

[d] A fiſco. aliàs fiſco. & dic, venierint per procuratorem fiſci, vel à fiſco. Sed intra quantum tẽpus poſt ceſſationem? Reſp. 1 anno. & dic, vt no. C. ſi propter pu pen. l. j. in alio debito dic, vt in alio creditore: vt ſupra. de iur. do. impe. l. fin § primo.

[e] Meus. ſ. Cæſaria.

[f] Inferenti. debitor infert, id eſt ſoluit quod debuerat. Sed cui? Videtur emptori: vt ff. de rei ven. l. ſi emptor. & ſupra ſi ven. pig. aga. l. 1 & de præ. mil. l. vtere. dic econtra non emptori, & ſic fiſco: vt ſ. de præſc. 30 ann. l. 1. in fi. & j. de prædi. curia. l. 1. in fi. Sol. ſi precium eſt verſum in vtilitatem debitoris, quia fiſco debebatur: tunc emptori infertur, vt in primis legibus: aliàs non, vt in alijs. dic ergo emptori, ſi ſoluerat fiſco: & ſecundum hoc dic debitũ, ſ. quondam. & ſi non ſoluerat precium, tunc fiſco infertur: & propriè dr debita. vt ff. de reſcin. ven. l. fundus. in fi. Vel dic, ſi contractus nõ tenuit, vt quia prohibitus à lege, vel quia dolus dedit cauſam contractui: & tunc fiſco, aliàs emptori, ſi ſoluerat fiſco, ſed oppo. ergo fiſcus habet bis 1 rem. ſemel vt debitum, & ſemel pro delicto emptoris: vt ff. eo. l. Lucius. licet participauerit venditor delicto: vt C. de ſac. ſanc. eccle. auth. q. rẽ. Itẽ ſi traditus erat fundus, quo procurator Cæſaris eſt iudex inter priuatũ & priuatũ: immo præſes prouinciæ: vt d. l. fundus? Reſp. ſi non tradiderat fundum fiſcus. Vel dic, ſi tradiderat, adhuc habet fiſcus: quia poteſt vindicare ad inſtar œconomi, qui fecit ſimilem venditionem: vt C. de ſacroſan. ecc. l. iubemus §. ſanc. nec liberat cedendo actionẽ: quia nõ ideo tenetur quod actionem habet: ſed quia male vendidit: vt no. ff. de pecu. l. quod debetur. & ſm hoc agit cõtra fiſcũ act. pig. ſi aũt cõtra emptorẽ agat rei vin. quod põt per l. fundus. vel interdicto fraudatorio: vt ff. de ſolu. l. pupilli. præſes ſit iudex. Vel certè & tũc eſt procurator iudex. cũ enim dẽat facere reſtitui fundũ per fiſcũ. & fiſcus nõ habet, ſed emptor: oportet quod & ad emptorẽ manũ porrigat: quia eſt iuriſdictio &c. ſ. de iur. om. iud. l. 2. & eſt notãdum, quia aut legitimè eſt facta venditio, & emptor eſt ſecurus: vt ſ. ſi an ti. cre. l. obligata. aut venditor tñ commiſit dolum in odium debitoris: & tunc tenetur ipſe ſolus: vt vt ſ. ſi ven. pig. ag. l. j. tñ. aut vterq;, & tũc emptor in ſubſidiũ: vt ea l. in fi. ſi autem emptor ſolus: tunc ipſe. & hoc vbi tenuit contractus: aliàs licet vterq; participet fraudẽ, et prius poterit emptor cõueniri: vt hic. & ſ. ſi vẽ. pig. l. cũ §. Item quid ſi emptor velit hic ſupplere precium? Reſpon. vt not. in d. l. cum contra. Item fortè hic emptor tenetur in quadruplũ: vt j. eo l. qui in contractibus. Acc.

[g] CErta. Metroicis. hi tranſlati ſic dicuntur à metron, quod eſt menſura: quia menſurata ciuitatis terra dabatur eis in reſtaurationem ſuam. metron enim Græce, Latinè menſura villatum dicitur. hæc tamen tranſlatio videtur abolita, cum ex ea nil aliud acceſſerit reipublicæ niſi bellum ciuile: vt ſ. de La ti. liber. tol. l. 1. in prin. Acc.

[h] Demigrarent. id eſt recederent. ſic ponitur. ff. de migrando. & facit infra non lice. habita. metro. lege prima.

[i] Decretum eſt. à principibus: vt infra ſtatim.

[k] Statutum. de dictis prædijs confiſcandis, ſi diſtracta non fuerint.

[l] Placuerunt. de dicta confiſcatione.

[m] Statutum eſt, ergo vbicunque parentes morabãtur, quod enim non prohibetur, permitti intelligitur: vt ff ex quib. cau. ma. l. nec non. §. ſed quod ei. & ſic nũ quod præterita perdit. & noua quærit. ſic. ff. man. l. ſi mandauero § is cuius. Acc.

[n] PRohibitum. Feciſſe. ſi locus fiſco multis modis, vt ff. eo. l 1. Acc.

[o] Capi. per officiales fiſci vſque nunc.

[p] Forma hæc forma datur in literis, vt inf. dicitur, & j. de bo. va. l. ſi. Acc.

[q] Cæſarianis. id eſt, officialibus fiſci: vt infra dicitur.

[r] Quorum intereſt. quia habent ius in bonis: vt j. de bo. vac. l. fin. Acc.

[s] Succubuerit legibus. ſuccumbit legibus ille. cuius bona ad fiſcum deuoluũtur pro delicto, vel alio modo. Accur.

Dic, quod iſtud relinquitur arbitrio iudicis ſm Saly. in d. l. j. ſ. ſi pp pu. penſ. ſm Io. de Pla.

Metrocis legendum docet Alcia. ti. de iura fiſ. 1 ptin. ann ſuarũ ad ites li. C. & Pyrrhus hic. Metęci, & Apęti aduenæ dicunt l. pupillus. §. aduena. de ver. ſigni.

Reprobatur per Bar. & Io. de Pla. quia qui habet actionem ad rẽ, non põt conueniri vt poſſeſſor: vt l. Põponius. §. ſi is. in gl. ſi. ff. de acq. poſſ. Ideo dic, quod ſi fiſcus non poſſidebat: põt conueniri tñ actione pignoratitia perſonali ad intereſſe. Bartol. & Pla.

Legẽdũ ſuccubuerint, i. ceciderit in cãm eadem duci.

Intellige iſtud in reb. imobilib. nõ autẽ in mobilib⁹: quia illa ſecũ portare põt: & ſic ceſſat rõ prohibitiõis. ff. de pub. l. licitatio §. fiſcus. Pla.

Deſiſtere.

a Deſiſtere. capiendo ſine forma.
b Reſiſtentibus. Not. q etiam principis officialibus reſiſtitur, ſi excedāt in ſuo officio. ad quod C. de appe. l. quoniam. & infra. de meta. l. deuotam. & ſupra. quando ite. vnicuique. l. j. Accurſius Florentinus.

officiales auſi fuerint à tenore datę legis deſiſtere a ipſis priuatis reſiſtētibus, b à faciēda iniuria arceātur. Tūc.n. is cuius intereſt bona alicuius nō interpellari, officialibus volētibus ea capere, debet acquieſcere, cū litteris nr̄is c cognouerit nō ex arbitrio ſuo Cęſarianos (.i. officiales d) ad capiendas eaſdē veniſſe facultates, ſed iuſtitiæ vigorem e id fieri ſtatuiſſe.

Procuratore fiſci agente ante tempus actio perimitur, ſicut quolibet priuato agente. Bartolus.

VI. Imp. Conſtantinus A. ad prouinciales.

IVſtas f ēt, & q̄ locū habēt, g fiſci actiōes pcipim' cōcremari h ob hoc ſolū, q ſuis temporibus prolatæ nō ſunt: vt iā i calumniæ priuatorū eo ſaltē arceant exēplo, quo k iuſtas fiſci lites ſilere pcipimus. l Dat. III. Cal. Iun. Conſtantino A. V. & Licinio Cæſ. Coss.

Contra fiſcum licet cuilibet ſe defendere: & ante ſententiam bona non auferuntur, ſed poſt ſententiam ſollicitè inueſtigabuntur: quod etiam in officialibus locum habet. Bartol.

VII. Idem A. ad Voluſianum præfectum vrbi.

DEfenſionis m facultas danda eſt his q bus aliquam inquietudinem fiſcus n infert: cum facultates eorundem adhuc controuerſia pendēte o inquietare deſcribique p fas q non ſit. Vbi ergo controuerſia extiterit fiſco alicuius patrimonium vindicante: apud eum r omnibus facultatib' cōſtitutis cognitio s vētileť: vt cū rei exitus t debere eas vēdicari pbauerit, tūc demū res pſeq liceat, & ſup modo facultatū ac rerū interrogationē u haberi q̄ p cōditionales x ſeruos inueſtiganda eſt: vt ſi qd ſubtractū fuerit, exigat, & extrinſecus integrum y tantum aliud multę nomine

c Literis noſtris. ad hoc ſ. de mand. prin. l. 1. & ſ. de epiſc. & cler. l. ſi qua per calūnia §. 1. & j. de exact. tri. l. 1.
d Officiales. ſi appono tur. C. de bo. proſcrip. l. ſi quis poſthac. in fi. & ſunt palatini, quod dic vt infra de bo. vacā. l. fin.
e Vigorem. id eſt principem, qui eſt vigor iuſtitiæ: vnde dicitur lex animata: vt in authen. de conſu. in fin. & ius prætorium, vox iuris ciuilis: vt ff. de iuſtit. & iur. l. nam. & no. aliquid eſſe, quod ſine authoritate ſuperioris non licet fieri: ſic ſupra de pigno. l. nominatori. & ſupra, vt nemo pri. l. 2. & ſupra neqs in ſua cau. iudi. l. j. & infra de exact. tri. l. 2. ſ. vnde vi. l. meminerint. & ff. eod. l. aufertur. §. actores. Accur.
f IVſtas. alias ſi ſuo tēpore agerentur. Accur.
g Habent. id eſt qui ſunt efficaces, ſi ſuo tēpore agereť.
h Concremari. id eſt amitti, vt in fi. l. colligitur.
i Vt iam. aliàs iam. alias vt iā &c. ſic ergo idē ius eſt in fiſco & in priuato. vt arg. ff. de peti hære. l. itē veniunt. §. ait ſenatus, ſ. vt agēdo ante tempus perdať actionem hic, & inſtit. de ac. §. ſi quis agens. ſed hodie duplicanť induciç, & redduntť impenſæ: vt inſtitu. de excep. §. hodie. & ſecundū hoc hæc l. fuit de legibus Codicis anoq, quē non habemus, ſ. Gregoriani, cū per Inſtituta corrigatur: ideo forte poſita vt notaret ſimile ius in fiſco & priuato. Vel poteſt dici q ea actione per pſcr. amiſſa agiť quod nō poteſt: ſicut nec priuatus agit: & pdiť fiſcalis actio viginti an. vt ff. de diuer. & tēp. pręſcri. l. in omnibus. & ff. eodem lege. 1. §. præſcriptio. prima verior.
k Quo. aliàs quod. & aliàs quo.
l Præcipimus. ſed quo agente perdit fiſcus? Reſpō. procuratore fiſci, qui habet liberā adminiſtrationē. vt & Cæſaris: vt ff. de offi. pc. Cæſa. l. j. & not. q hac l. fiſcus conſequitur ius commune. Acc.
m DEfenſionis aliàs facultas, aliàs defenſionis incipit lex: & differt ab illa ſupra. eod. l. prohibitum. quia illa de facto, t hæc iure permittit defenſionem. Accur.
n Fiſcus. id eſt procurato fiſci, vel officialis, vel etiā delator, cum petantur bona aliqua fiſco obuenientia occaſione delicti, vel ſucceſſionis: vt infra de bo. vac. l. fina. & eſt hæc l. ius commune.
o Pendente. ſ. an bona compe:ant fiſco, vel non, q2 dubiū eſt, an deliquerit: vel an alius fiſcum pcedat. primo enim cauſa criminis tractari debet: vt ſ. vbi cauſæ fi. l. j. & an alius pcedat fiſcū in ſuccedēdo j. de bo. vac. l. pe. Quid aūt ſi de hia liquet, ſed referť q̄ſtio quaſi hæc nō ſint de bonis illius? Rñ. & hoc primò inquirendū: vt hic. & ff. de re indi. l. à diuo. §. ſi ſuper. & j. de bo. va. l. fin. hodie autem in delictis immutatur in aliquo: a vt in auth. vt nul. indi. §. fin. Item vbi non eſt qui controuerſiā referat, & aliquid aut publicationa aut alia ratione iutis eſt addendum fiſcalibus ſubſtantijs per communem rerū priuatarū & p rationalē in ſingulis quibuſcunque prouincijs poteſt incorporatio impleri: vt infra. de bo. va. l. ſi qū. & ſ. de bo proſcri. l. ſi quis. infra.
p Deſcribi. ad hoc ſ. vt nemo pri. l. 2. & ne liceat ſine iudi. au cto. l. 1.
q Fas. id eſt honeſtum. Acc.
r Apud eum. qui patitur controuerſiam à fiſco.
s Cognitio. ſed ſub quo? Reſpondeo ſub præſide, qui eſt iudex rei? vt infra de bon. vac. leg. fina.
t Exitus. id eſt cauſæ finis: vt ſententia. ad quod ff. de re iudicata. l. prima. & ſupra quorum appellac. l. abſtinendum.
u Interrogationem. & cum tormentis à ſuſpectis: ſupra de quæſtio. l. fina. & in auth. de teſti. & ea quę pa. §. ſancimus. Acc.
x Conditionales. id eſt notarios, l qui ſerui dicuntur: vt hic, & ff. de adm. l. nō aliter, à ſeruiēdo. & cōditionales ideo, quia hominum conditiones & contractus faciunt: vt ſupra, qui pot. in pig. ha. l. ſcripturas. Vel erant veri ſerui & notarij. id eſt notatores: vt ſupra. de pig. l. ſi obi. nō tabelliones: vt infra de tabel. l. generali. Acc.
y Integrum. aliàs eſt integrum, & aliàs deeſt. & not. q qui facit fraudem fiſco in quærendis, in duplum puniť: vt hic, & ff. de publ. l. ſi multi. & ff. eo. l. aufertur. §. j & ſecundum hoc dicitur non facere fraudē fiſco, ſ. vt vltra duplum teneať: vt ff. eod. l. cum quidam. ſed ſi in quæſitus, A tunc in quadruplū teneať vt ff. eod. l. aufertur. §. fin. & infra de his qui expu. leg. prima. & infra l. proxi. ſed in caſu in quadruplū

Co. Th. eo. ti. l. 3.

t Intellige in defēſione neceſſaria ſecus in voluntaria, q bene poteſt tolli p ſtatutū: vt in nou. in c. cū in ter, extra de excep.

Co. Th. eo. l. 5.

a Et bene. Bart. & Pla.

l Iſtam gl. ſequiť hic io. de Pla.

A Iſta gl. approbať per Bart. & Ioā. de Pla. in l. ſequen.

etiam in non q̃ſitis: vt ĩ. de exeu. mu. l. placet. Itẽ cõ eos. ſ. de bo. proſcri. l. ſi qs intra. in fin. & de iure de li. l. ſi. §. illo. Item ſunt & alij qui puniunt pro hac fraude: vt infra de bo. va. l. ſi. in ſi.

a Cæſariani. i. officiales: vt ſup. eo. l. prohibitum.

b Inciderit. in hac quæſtione. ſ. quia dicitur aliquid ſubtraxiſſe. Acc.

c Ad vſurpationẽ. ſ. quin puniatur pœna huius conſtitutionis. immo præcipue iſti debent teneri: quia conſueuerũt talia facere. & ſic no. dno. Primum: quia officiales plura mala ſciunt & committunt quàm alij: vt in authen. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. j. & in authẽ. de exhib. & intro. reis. §. j. & ſic ad proximum dictum, vel ad prin. §. refeſas: vt ĩ. dices. quod non placet. Itẽ q̃ propter conſuetudinem delinquendi plus vel facilius eſt quis puniendus: vt ff. de pœnis. l. aut facta. §. quantitas. & de epiſ. audien. l. j. in ſi. Accur.

d Quibus, ſcilicet fraudibus.

e Prædicti. ſcilicet Cæſariani. & aliàs, prædicta.

f Temerare. coram p̃ſide, vel temerare, ideſt corrumpere.

g Exceptionem. i. vt eos excipiamus. i. cõprehendamus ſub hac l. ſic & ff. de in ius vocan. l. ſed ſi hac. §. parentes. vnde ſcriptor dicitur exceptor: vt ff. lo ca. l. ſed addes. §. ſin. Vel põt ſecundo dici, q̃ ſi officialis ceciderit in hac quæſtione, i. q̃ velit aliqua bona quæ debet defendere cõ fiſcum, q̃ non det ei facultas defendendi propter conſuetudinẽ. n. excipiẽdus ab hac conſtitutione. ad qđ facit. C. de epiſ. audien. l. iij. §. ſi. & in authen. de eccl. titu. §. interdicimus. col. ix. quaſi omnia quæ habet, præſumantur fiſci, vt ibi dicitur in prælato. h ſed prima tutior.

quãtũ fuerat p fraudẽ ablatũ. Sane ĩ huiuſcemodi q̃one ſi Cęſariani [a] nomẽ ĩciderit, [b] ad vſurpationẽ [c] cõſtitutionis iſtius non debebit accedere, ſi qdẽ cõſuetudo fraudũ, qb[d] [e] p̃dicti [f] oĩa temerare cõſueuerũt, exceptionẽ [g] eorũdẽ meruit. D. Pr. Cal. Ian. Sirmio, Cõſtãtino. A. VII. & Cõſtãtio Cęſ. C.

Qui in fraudem fiſci ſuper rebus fiſco incorporatis contrahit: punitur in quadruplum. Bartol.

VIII. Impp. Valẽtinia. & Valens AA. ad Dracontium vicarium Africæ. †

QVi in cõtractib. [h] ſceleſtis, [i] ac fiſco pnicioſis ĩteruerſorũ [k] maculoſis ſeſe fraudib. implicuerint: quadrupli [l] redhibitiõe teneant. Da. xv. Ca. Dec. Adrumeti, Val. & Valẽte AA. Coſ.

Forma & lex data & conſuetudo antiqua in electione officialium eſt ſeruanda. Bartol.

IX. Imp. Honorius & Theodoſius AA. Patricio comiti rerũ priuatarũ. †

SVper creãdis [m] ſuſceptorib⁹ piculo pcuratorũ rei dñicæ, [n] diſpoſitionẽ tuæ ſublimitatis firmã eſſe pcipim⁹: ita, vt oĩ ambitione ceſſante, q̃ ſtatuta ſunt, q̃ q; antiqua cõſuetudine cõmẽdant ĩ pabulis, [o] vel ſumptu familiæ miniſtrãdo, intemerata pmaneãt: ſup Irenarca [p] & optione [q] ſibi antiqua cõſuetudine [r] obſeruãda. Dat. III. Calẽ. Ian. Cõſtãtinop. Th. A. VIIII. & Conſtantino. II. Coſs.

Bona delinquentis mortui nõ ptinẽt ad fiſcũ: niſi viuẽs fuerit cõdenatus. B.

X. Idẽ. AA. Palladio p̃fecto pretorio Oriẽtis. †

EOrum [s] patrimonia mortuorũ, q vitę ſuę tpe diuerſis conſcientiã ſuam dicunt polluiſſe criminib⁹, fiſci rõnib⁹ nequaquã cõpetere, vel ab eo alienari cẽſemus, niſi poſt publicã accuſatiõnẽ eos cõſtiterit fuiſſe cõuictos.

h QVt in contractibus. In hac l. eſt ius ſingulare. Accurſius.

i Sceleſtis aliàs ſceleſtis: & aliàs, ſceleſtibus. i. ſ qb⁹ cõmittit ſcelus: & pone exẽpla: vt ĩ. de his q ex pub. ratio l. j. ſcẽ ſi in aurotus l. s. I e. ti. Itẽ pone p. l. ſ. e. l. ſi minori, nã ibi q̃ſitũ erat pignus.

k Interuerſorũ. aliàs peruerſorũ: aliàs interuerſorũ & dic, i. eorũ q ſub p̃textu credendi interuertunt. ſiue ſint exactores, ſiue tabularij, ſiue autarij, ſiue alij officiales, qui ſuper pecunia publica contrahunt.

l Quadrupli. in quod ſolum tenent, etiam ſi multi ſunt tam accipientes, quã dantes ſm Py. licet ſecus ſi furto facto priuato: vt ff. eo. l. aufert. §. fina. facit ĩ. de exeu. mu. l. placet. Sed contra. ĩ. l. proxi. & ff. eo. l. aufertur. §. j. Sol. ibi in quærendis. Acc.

m SVper creandis. Hæc lex mittit comiti rerũ priuatarum, & dic, ſuſceptoribus auri vel argenti ſeu quarumcunq; ſpecierũ deuoluendarũ ad fiſcum: vt ĩ de ſuſcep. per totum, & maxime in l. ſi.

n Res dominicæ. Hi ſubſtant comiti rerum priuatarum & eligebant ſuſceptores p̃ſentibus multis publicis perſonis, vt ĩ. de ſuſ. l. exactores. & periculo ſui eligentis: vt hic, & ĩ. de ſuſce. lege. exactores.

o In pabulis. aliàs inculpabiles. ſ. conſuetudine, ſecus ſi culpabiles: vel auth. vt nulli iudi. §. j. aliàs, in parabolis. ſ. in verbis commendatitijs, & aliàs, in pabulis, & hæc verior. & dic familię. ſ. publicæ. q̃ erat cum ſuſceptoribus. Vel dic: familiæ deferẽti ſpecies auri vel argenti. quæ ſacris largitionibus ex more: redduntur. vt ĩ. de naui cularijs. l. 4.

p Irenarcha. qui p̃ſonali funguntur munere, & de ſuo nihil erogare cogit: & pabula & ſumptus de publico ei adminiſtrandi ſunt: vt ff. de mune & hono. l. ſi. §. Irenarchæ. & hũc eligunt decuriones iudicis præſidis: vt ĩ. de irenarchis. l. j.

q Opinione. vnum genus exactorum publici debiti vocatur optio: qđ colligit. ĩ. de apo. pu. l. quicũq; & ĩ. de ero. mili. an. l. opinatoribus. eo forte, quia percipit quod optat. aliter dicitur electio militum: vt arg. ſupra eo. l. ſi.

r Conſuetudine. in præſtando ſumptum, vel etiam in electione: & ſic nn. pro conſuetudine. ad quod ĩ. de paſcu publ. l. j.

ſ EOrũ. Pone caſum tribus modis. Primo modo ſic: decedẽs in reatu [t] habet hæredem non fiſcum, niſi viuẽs fuerit conuictus. ſubaudi, & cõdẽnatus, vt ff. de accu. l. ex iudiciorum. in prin. hoc autẽ fallit qñ crimen eſt tale, vt ad hæredes trãſeat, vt maieſtatis, & ſimilia, vt ibidem no. Idẽ fallit, ſi erat iam damnatus, & appellatio pẽdet. nam tunc diſtinguitur, etat ſnia bonorũ tacita, vel expreſſa, vt C ſi pen. appe. reus vel accu. mor. fue. l. ſi & ff. ſi pen. app. l. j. in princ. huic enim criminoſo ſolui poteſt. & bona ſua adminiſtrat. ff. eo l. aufert. §. ſi in reatu. & de ſol. l. reo. Secundo pone q̃ mortuo criminoſo ex crimine quo hæredes tenẽtur, fiſcus vult bona. ſed hæres negat crimen fuiſſe commiſſum à defuncto: non poteſt fiſcus habere, niſi primò cõuincatur mortuũ fuiſſe criminoſum, vt hic, & ff. eo. l. ter. Tertio dic [u] ſecundum Py. & Ioann. quòd conſcinerit ſibi mortem criminoſus: & ſecundum hoc quod dicit criminibus ſubaudi, & per hoc q̃ conſcius ſibi mortem.

Nam

† Co. Th. eo. ti. l. 10.

a Iſtam expoſitionẽ ſequuntur Bart. & Pla. hic.

a Immo dic, quod ſecus eſt in officiali, vt non p̃ſumatur quæſiuiſſe de bonis fiſci Bar.

a Approbatur per Io. de Pla.

a Iſtam Io. ſequũ-

tur Bar. & Pla. hic.

† Co. Th. e. ti. l. 17.

† Aleiatus l hũc ti. opinionẽ dici putat militem. qui agios antecedat, tanquam eorum vicẽ, ſi vſus venerit. gerere ſit paratus.

ſ Iſta lectura pcedit quantũ ad pœnam criminalem inferẽdã: ſed ſi agatur ciuiliter, pœna tranſit in hęredem. Barto. Pla. hic.

ſ Oẽs lecturę ſunt bonę ſm Bar. & Io. de Pla. hic.

nam & tunc non debent accipi bone, niſi pp crim conſciuit ſibi mortẽ nõ tædio vitæ: vt ff.e l.in frau. dem.§.eius.& ĩ.de bo e.l.3. in prin. & niſi crimẽ fue rit pbatum poſt mortem: vt hic, & ff.eo.l.in fraudem.§.eius & niſi in vita fuerit accuſatus, vel poſtulatus, vel in crimine deprehenſus: & crimen eſt tale, vnde viuens damnatus bona pdit: vt ff.de bo. eo.l fin. & facit ad l. ff.eo. tit.l.ei qui. ſed hodie reſtringitur: vt in Auth. vt nulli iudi. §. ſi. ĩ.colla. ix.

DE CONVEnlendis fiſci debitoribus.

a Non Iniuſta. Tribus modis põt intelligi. Primo q aliqs adminiſtrabat negotiũ publicũ, p quo vos pmiſiſtis indẽnitatẽ fideiubendo. Primo ergo principalis q̃ fideiuſſor conueniendus eſt: vt ĩ. de decur. l. 2.licet in alijs fideiuſſorib. ſit ſecus iure iſto: vt C. de fideiuſ. l.iure noſtro.ſed hodie idẽ. vt in Authen. de fideiuſ. §. 1. coll. 1. & ſm hoc nil facit finis, mercati eſtis.& ſub. ẽt. Itẽ dicas pmiſſa in idem à nobis. Vel ſecundo dic q ipſi gerẽtes negotiũ publicũ promiſerũt indẽnitatẽ, & cõ xerũt reliqua: & vos, qui emiſtis ab eis, cõuenlemini nũc hypothe. vt ff. de iu fiſ l. Moſchis. ſic facit ĩ. de deb.ci.l. fin. item facit ad vtranq; poſitionem. ff.de admini.rerum ad ciui. pertinen.l. curatores.§.fin.Vel dic tertio, q qui geſſit, indemnitatem promiſit: & vos qui emiſtis, adhuc non ſoluiſtis precium: & ſi fiſcus conuenit debitorem ſui debitoris, ſuo debitore non condemnato: dummodo conuento prius, & inuento non ſoluendo: vt ff. de iure fiſ.l.4.§.multa.& ĩ.qñ fiſ.vel priua.l.nõ prius. ſecus in priuato. qui demũ cõdẽnato debitore & tũc p officium executoris: ſed hoc iure actionis, ſ.condictionis ex.l. vel ilia vtili quam cõ debitorem habet directam: vt ĩ.quando fiſ. vel priua. l. 2. & 3.& facit. ff. manda.l.ſi mandato meo. §. fina.& commo.l. vnde quæritur. in prin. & ĩ.de ſuſcep.l. 2. & ff. de fideiuſ.l. ſi dubitetur.& ſupra depoſiti. l. ſi is. Accur.

b Priori.aliàs principali, aliàs priori.& not. q hac.l. habet fiſcus ſecundũm R. ius commune: i.imo certè ſpeciale.Et adde quod no. ff. de iu. fiſ.l. 3. §. multa.

c Reliqua. reliqua trahere, ideſt effici debitorem: vt ĩ. de teſta.manu. l.cum teſtamento.& de condi.& demonſtratio.l cum ſeruus.

d Ab his.ſcilicet principalibus.

e Fiſco. Argentum. hoc argentum ſolutum non peruenit ad fiſcum: vel ſi peruenit, nõ liberat ſolutione eius quod debet, vt & aliàs ĩ.de non num. pe. auth. cõ qui pprij & hoc ideo, qa ſubſcriptum non fuit.

f Rõnibus. ſ.publicis. ſoluiſti. ſ.exactori. Sed ob. quia ſi ſoluit, non eſt rõ q teneatur: immo eſt rõ q non teneatur. Sed dic, quia ſi ſoluiſti ſine ſubſcriptione: & ſic eo modo quo non debuiſti. Et no. q cautio debet fieri de ſuſcepto: vt ĩ. de colla. fun. pa. l. placuit.& in Authen. de eccle.re. immo. alie. § ementibus. & in auth. de col. §. iubemus. cui debet ſubſcribere vn⁹ de tab. duobus: vt ĩ. de ſuſce. l. duos. & ſi ſic fiat, ſtatim ſoluens eſt ſecurus: vt ĩ. de qua. præ. l. 2. in fi. & de non nu. pe. l. in cõtractibus. ſed eo modo facta non fuit hic. Accurſius.

g Subnotauit. ideſt ſubſcripſit: vt C. de pba.l. exemplo.

h Datur. fiſco.& facit ĩ. de nume. l. 2. ſed arg. contra C. de col.l. fine. & ſi tutor vel tutor.l. 3.

i Quoniam. Reliqua. tributorũ. vel aliorũ debitorũ ſiſci: quæ dicuntur reliqua, etiam ſi nihil ſit ſolutum: vt ff. de verbo. ſignificati. l. poteſt. & l. cæterorum.

Dat. viij. Idus Iul. Rauennę Euſtathio & Agricola Conſ.

Conſtitutio xi. Græca hoc loco deſiderata, ex Prætermiſſorum claſſe infra ad finem libri xij. repetatur.

TITVLVS II. DE CONVENIENdis fiſci debitoribus.

Fideiuſſor officialium non poteſt conueniri, niſi principali excuſſo: etiam ſi de bonis principalis aliqua bona emerit. Barto.

I. Imp. Gordianus A. Saturnino & alijs.

Non iniuſta [a] rõne deſideratis, repromiſſa fiſco indẽnitate, eos priori [b] loco cõueniri, qui reliqua [c] contraxerũt: mox ad vos puениri, qui ab his [d] quædam mercati eſtis.

Cautio quæ non probat contra fiſcum, ſed contra officiales, facit vt officiales primo cõueniãtur. B.

II. Impp. Valer.& Gall. AA.& Valerian. C. Erophilo. †

Fiſco quidẽ cõ te manet actio, q argẽtũ [e] quod inferre debebas, rõnib. [f] fuerit relatum, ſi cautionẽ quę tibi ſup eo expoſita eſt, tabulari⁹ nõ ſubnotauit: [g] æquũ tñ eſt, vt prius de bonis eius qui exactor fuit, ſi ſoluẽdo eſt, & cõueniẽdi eius facultas datur, [h] indẽnitati fiſci ſatisfiat: tũc à te, ſi ſeruari hic modus non poſſit, repoſcatur.

Si diuerſa eſt adminiſtratio à iudice, vel ab eius officialib. primo conueniuntur gerẽs, fideiuſſores et noĩatores ipſius, quã p ueniatur ad collegã. B.

III. Impp. Diocletia. & Maximia. AA & CC. Ianuario & alijs.

Quoniam Augerio ac filio eius ad exigenda reliqua [i] conſortes vos atque cõſocios [k] eſſe dicitis, eiſque [l] certorum † dumtaxat nominum [m] exactionem mandatam: [n] nec inter eũ [o] & cæteros [p] qui exactores fuerant nominati confuſæ exactionis mutuũ [q] periculum conſtitutum, ſed ſeparato muneris [s] ob

† Sic repoſuimus ex exemp. Victoriano, cũ antea legeretur cæterorum.

k Cõſocios.aliàs ſocios: aliàs ſociatos: quia cum eis vel poſt eos ad idem officium electi eſtis.

l Eiſque.ſcilicet Augerio & filio.

m Nominum.obuenientium pro reliquis prædictis.

n Mandatam. à nominatore: per quod videtur vos prohibuiſſe, & illos ſolos exigere voluiſſe: vt ff. de procurato.l.itaque.& C.de procurat.l.maritus.& ſic adminiſtrationem diuiſiſſe, vt ſubijcit. ſi autẽ dicas ipſos exactores inter ſe diuiſiſſe: planum eſt. Accurſius Florentinus.

o Eum.Augerium. Acc.

p Cæteros.ſcilicet vos,& alios, ſi qui ſunt.

q Mutuum.i.commune, ſ.diſtincte: ſed cũ diſtin. l.quæ ſequit. bene eſt periculũ cuiuſq; in ſolidũ: vt ſubijcit, & ff.ad munici. l.imperator.

s Muneris. ideſt officij exactoris: quod eſt munus perſonale: vt ff. de mune. & honor.l.fina.§. qui annonam.

a Diſcretam. ideſt ſeparatam. ſi ergo ſeparata non eſſet, omnes exactores ante nominatorem conuenirentur: vt infra, quo quis ordi. l. ij. in princip. Accurſius.

b Exactorum. prædictorum nominum ſpecialiter commiſſorum.

c Nominatores. qui ſint, & qualiter nominentur, habes ſ. de ſuſcep. l. exactores. Accur.

d Rationalis. ideſt procurator Cæſaris: vt infra, de modo mul. l. ij.

e Etiam vos. licet ſeparatim geſſeritis, ſed hoc ita, ſi tempore depoſiti officij collegæ fuerint non ſoluendo: alias ex perſona eorum conueniri non debetis: vt ff. ad munici. l. imperatores. & ſ. de periculo. no. l. j. ſic ergo primo gerens, ſecundo nominator, tertio collega conuenitur. Sed videtur primo debere conueniri collega: vt C. de mag. con. l. aduerſus. Solut. ibi omnes geſſerunt: hic vero non omnes, in quantum eſt in illis nominib. Item ſi dicas diuiſionem factam à iudice, ſeu nominatore, ad quid tenetur alter? Reſpō. ad nihil. Vel dic factam eſſe à ſeipſis, vel ſi à nominatore, dicas eum conueniri en caſibus quibus & tutor non gerens, ſi eſt diuiſa à iudice, ſ. ſi debuit ſuſpectum facere: vt ff. de adminis. rerum ad ciui. perti. l. fin. §. antepen. & ff. de admini. tut. l. Lucius. §. antep. & pen. & ad de his diſtinctionē, quia aut omnes geſſerunt: & ſimul ſuls indiuiſū, aut diuiſim diuiſione facta à ſe, aut à iudice: aut tantū vnus geſſit. Primo caſu omnes collatores, & etiam ſi deinſſores coram ante nominatorem cōueniuntur: vt ſ. quo quis ordin. con. l. j. in prin. idem in tutoribus: vt C. de ma. conue. l. aduerſus. ſi diuiſim à iudice: tunc obtinet quod hic dicitur, & ſ. quo qs ordi. ha. §. s. l. in caſibus in quibus & tutor. vt modo no. ſi autem ipſi diuiſerunt: tunc primò nominator, & non gerens: vt ff. ad muni. l. imperator. & de admi. re. ad ciui. perti. l. curatores. in prin. & aliud in tutoribus: vt C. de diui. tu. l. ij. in fin. ſi autem vnus tantum, cum tamen omnibus ſit iniunctum: tūc idem quod in ſuperiori caſu: vt ff. ad muni. l. qd ergo. & ē ſō quare prius nominator in prædictis caſib. cōueniri quia rōne fidei, ſed collega negligētię nomine conuenitur: vt d. l. imperator. in fi. & ſ. ſ. de fabricen. l. iu-

ſequio, diſcretam [a] ſollicitudinis rōnem fuiſſe adſeueratis: à iure nō diſcrepat, vt veri[e] ex bonis exactorum [b] qui principali loco ad exactionē fuerant deſtinati, indemnitati fiſcali ſatisfiat: poſtque eos, ſi ſolidum debitū ex ſolutum nō ſit, nominatores [c] cōueniri. Rōnalis [d] igitur noſter iuris ordinem ſequetur: excuſſisq; exactorum facultatib. necnon ēt nominatorū, ſi fiſcus in vniuerſi debiti quantitate ſecuritatē indēnitatis ɔſecut[9] nō fuerit, ēt vos [e] ad reſtituēda fiſcalia debita adſtringet.

Debitores fiſci exiguntur ſummatim, nec poſſunt impetrare, vt eodem modo debitores ſui exigantur: ſed eorum exactio in ordinario iudicio repetēti reſeruatur. Bartol.

IIII. Imppp. Valent. Valens & Grat. AAA. ad Archelaū Com. Orientis. †

HI qui fiſco noſtræ māſuetudinis obnoxij ſunt, omiſſa fruſtratione [f] teneantur, [g] vt quod ſuis nominib. [h] debent, de ſuis facultatibus cogantur exſoluere: ſeruatis [i] cum compleuerint, allegationib. ꝓprijs, ſi quas aduerſus quoſcūque ex ſuis ɔ̄ctib. debitores cōpetere ſibi ex iure crediderint: ita vt aduerſus eos quos ſibi obnoxios adſeuerant, legib. [i] & iudicijs experiundum eſſe cognoſcat. Dat. III. Non. Iul. Nouioduno, Valentiniano. NB. P. & Victore Co. s.

Scriptura proria nō facit fidem pro ſcribente, vel eius herede: etiā ſi fiſcus ſibi ſucceſſerit. Barto.

V. Iidem. AAA. Fortunatiano co. rerū priua. †

INter chartulas confiſcati [k*] breuis [l] quidam adſeueratur inuentus, q̄ noia cōtinebat debitorū, ſeu ɔ̄ctuū, cum tū neq; teſtib. credita pecunia probet, neq; cautionibus [m] ea q̄ breui inſerta ſunt, oſtendant. iniquum eſſe pſpeximus, vt ſub ꝓpria adnotationis manu vnuſquiſq; ſibi faciat debitore.[n] Occaſionis igitur hmōi calūniā pn̄ti volumus iuſſione cohiberi vt breui vanitate [o] reiecta, nullus ad redhibitionē [p] de his, quorū noia cō

re ꝓuiſum. & de ſuſce. l. ij. & ſ. ſi plu. vna ſentē. l. j. in prin. & ſ. qui. cau. pig. vel hypothe. taci. ſ. l. ſatis.

f HI qui, Fruſtratione. fruſtrabantur dicentes ſe nō habere adhuc precium rei fiſcalis ab emptore. cum hic eſſet adminiſtrator fiſci, & illicite vē dediſſet. nam non liberatur etiam cedendo: vt arg. ff. de pigno. acti. l. pen. idem ſi ex quacunque alia cauſa prætendat ſe non conueniri debere niſi ſuū cōueniat debitorem, vel q̄ dicebatur fiſco vt conueniret debitorem ſui debitoris, quod non licet: vt hic, & ſ. ſi cer. pet. l. non aduerſus. & ſ. quando fiſ. vel priua. l. non prius. niſi in caſibus. vt ff. de iur. fiſ. l. iij. §. mulla.

g Teneantur & ſoluant.

h Nominibus. ideſt creditoribus, ſcilicet fiſco. vel dic. ideſt obligationib. quibus tenetur fiſco.

i Legibus. Not. iure & non vi debitorem conueniendū: vt ff. quod met. cau. l. extat. & ſupra de act. & obli. l. negantes. & ſ. de iud. l. nullus. & de pign. l. iij. & ſ. vnde vi. l. ſiquis in tantam. & ff. ad l. Iul. de vi pri. l. creditores. & ſi ven. no. mu. l. j. §. j. & de re. iur. l. non eſt ſingulis. in prin. & in authen. vt qui ob §. j. Sed ar. contra. ff. de fur. l. qui ves. in principio. ſed ibi auctoritate iudicis. & not. quòd ex hac. l. fiſcus habet ius commune.

k INter chartulas confiſcati. ex cauſa delicti vel alia quacunque, vel, ideſt hominis. & dicitur aliquis confiſcati, quando eius bona confiſcantur.

l Breuis. ideſt ſchedula vel quaternus.

m Cautionibus. ſcilicet publicis.

n Debitorem vt ſupra de probationibus l. exemplo. & l. rationes.

o Vanitate. alias vanitate: alias varietate: quia aliqui dicebant valere, & alij non. ſed econtra ſi dicat ſolutum, ſecus eſt: vt in authenti. de reſtitutionib. §. & licet. vel illum honorum dominum quandoque debuiſſe: ſecus ſimiliter ſi ſcripſit ſua manu: ſi modo adeſt cauſa: vt ff. de probationibus. l. cum de indebito. § finali. alias ſemiplene probat: vt ſupra de probationibus. l. inſtrumenta. Accurſius Florentinus.

p Ad redhibitionem. ideſt ſolutionem. Acc.

Margin: † Co. Th. li. 10. tit. 16. l. 2.

Margin: † Co Th. eo. ti. l. 3.

Margin: * In Cod. The. erat deportati, ſed Tribonianus elegit nomē generalius.

Simi-

a Similibus, ſ. priuatis, ad quod ſupra eti. j. l. iuſtas.
b Cauſis, ſcilicet publicis.
c DE FIDE INSTRVMENTORVM, ET iure haſtæ fiſcalis, & de adiectionibus. Alias inſtrumenti, & iura haſtæ fiſ. &c. nã & de inſtrumento facto vel cõmiſſo in contractu fiſcali dicit. vt j. l. ſ. & iij. alias deeſt inſtrumẽtis. & dic. de fide & iure haſtę &c. i. venditionis quæ fit cũ ſubhaſtatione à fiſco. q venditio facilè conuelli non debet: vt ſ. de remiſſio. pig. l. ſi hypothecas. & quod de alienationibus ſubijcit, dic vt j. eo l. ſi tempora.

ſcripta ſunt, vrgeat, qđ & i alijs ſimilibus a cauſis b obſeruandum eſſe cẽſemus. Dat. Pr. d. Non. Iul. Hierapol. Gratia. A. iiij. & Merobaude Coſs.

TITVLVS III.

DE FIDE c * ET iure haſtæ fiſcalis, & de adiectionibus.*

Si probatur, quod in venditione res debitoris fiſci, debita ſolennitas non ſeruetur: reſtituitur res cũ fructibus perceptis, & percipiendis.

I. Imp. Antonius. * A. Curtiæ.

Quod in libellũ d contuliſti: procuratori meo, ad cuius officium deſiderium e tuũ pertinet, allega. cui ſi probaueris, non auctore procuratore, f vel eo, cui vendendi fuit facultas, g neq; habitis h haſtis, neque omni ordine i peracto venditas res eſſe: & id quod ex cauſa iudicati debes, k exſolueris, reſciſſa vẽditione mala fide l facta, eaſdẽ res recipies m cũ fructibus quos ad emptorẽ mala fide perueniſſe, vel peruenire debere n cõſtiterit. PP. Non. Ian. Antonino. A. IIII. & Balbino Coſs.

Si in venditione debita ſolennitas non fuit obſeruata: res vendita retrahitur. Bartol.

II. Imp. Gordianus A. Heracleoni.

Duplex ratio deſiderium o tuũ iuuat: & quòd prætermiſſa haſtarum p ſolennitate, poſſeſſiones tuas ex officio diſtractas ſuggeris q & quòd pretij vilitate r ob exiguum debitũ, gratioſam emptionẽ in fraudem tuã, in vtilitatẽq; s t rationum mearum, aduerſarium cõmentũ fuiſſe dicis. qua propter illicita iſta redargue, t tã in-

* Perperã antea legebat, de fide inſtrumentorũ, cum in C. The. legatur de fide & iure haſtæ.

* Perperã etiã antea legebatur ad dictionibus. id autẽ adiectionibus, licitationes. Raro ad dit vale ge cõmiſſoria.

* Sic ex manuſcr. reſtituimus cum antea legeret. Imp. Alexander &c.

d Quod in libellũ. cõtinẽtur. ſ. fiſco in centum cuiuſdẽ res capta ex [illegible] iudicati vẽdita fuerat minus ſolẽniter per fiſcum. ſupplicat pro te recuperanda. Accurſ.

e Deſiderium. deſiderat enim rem ſuã recuperare: ſed contra quem agit, & qua actione? Dic vt not. ſ. de iura fiſ. l. ſi minori.

f Procuratore. fiſci ſcilicet, qui ius habet vendendi: vt j. eod. l. quicunque. nã procurator Cæſaris non vendit rem Cæſaris ſine ſpeciali mandato: vt ff. de offic. procura. Cæſa. l. j.

g Facultas. vt quia habet mandatum à principe, vel etiam à procuratore fiſci: vt ar. ff. man. l. ſi procuratorem. §. t. & ad hoc ſ. ſi pro pu. pen. l. ij. ab his enim facta venditio valet ſi modo precium ſit ſolutum: nec valet promiſſio dupli: vt ff. de in. fiſ. l. ſi procurator. Accur.

h Habitis haſtis. alias habitis iſtis. ſ. perſonis ſupra dictis. alias habitis haſtis, ad qđ j. l. prox. alias habitis actis, ſeu geſtis. & omne die, i. non conuento debitore & apud iudicẽ interpellatione celebrata: vt ſ. ſi propter pu. pen. l. ſi. non autem dicas ſcripturam neceſſariam: vt j. l. iij. Accurſius Florentinus.

i Ordine. ordo in rebus fiſcalibus vendendis hic erat, vt debitum ſubſit. & ſit ceſſatum, cũ de hoc ſit facta interpellatio corã pſide, vt ſ. ſi propter publi. pen. l. ij. & 3. item q fiat ſubhaſtatio: vt infra. l. fin. & xx. diebus publice ſit venalis, & plus offerẽti detur vt ſ. de ſacroſan. eccle. auth. hoc ius porrectum. itẽ q iuſto pretio detur: vt j. l. 2. & ſ. de iur. fiſc. l. ſi minori. & ff. de iur. fiſc. l. j. §. diui. Itẽ procurator fiſci debet adeſſe, vt hic: quibus peractis valet venditio & nõ reuocat. vt j. eo. l. ſi tẽpora. & ſ. de remiſ. pig. l. ſi hypothecas. & ſ. de commu. ſerui ali. l. 2. ſed ſi aliquid deeſt, non valet: vt hic. & j. prox. & arg. ff de tranſa. l. cum hi. § ſi pretor. & j. de pdijs cu. ſine decre. nõ alie. l. j. & ij. & ſ. ſi vẽ. pig. aga. l. i. t. iij. & 4. & de reſcin.

vẽn. l. ſi quos. & ſi aduerſus fiſc. l. edicto. Sed intra quãtũ tempus veniet fiſcus? Rñ. vt in priuato: vt no. ſ. de iure fiſ. l. j. item. & op. q̃ do probat actor negatiuã cõtra regulam ſ de proba. l. actor. Item q̃do pbat ſolennitatẽ deeſſe, immo contra debet probari eã adfuiſſe: vt ff. de publicia. l. quęcunque. §. j. & fin. Sol. ad vtrãque hic probat eo ipſo q non probatur contra. vt arg. j. qui milita. non poſ. l. ſi, per ſeruis. vel hic erat ſcriptura quæ dicebat hoc interueniſſe, cui erat ſtandum, niſi contra probetur: vt C. de proba. l cum precibus. & probatur ſecũdũ hoc per obliquum negatiua: vt & alias ſupr. de contrah. ſtip. l. optimam. Alij dicunt hęc omnia præſumi ſolenniter acta: vt inſtit. de fideiuſ. §. fin. ſed in l. quęcunque. dicunt idẽ & ſic ibi probari eo ipſo q non probatur ſ. qđ nõ placet: vt ibi notaui. & facit ff. de proba. l. ab ea parte. Acc.

k Debes. propter qđ debitum facta fuerat venditio.

l Mala fide. quod eſt eo ipſo q non eſt ſeruatus ordo. Accurſius.

m Recipies. Sed qua actione aget? Reſpon. vt ſ. de iur. fiſ. lege ſi minori. Accurſius.

* Inutilitatẽque, vno verbo. in vet. quę lectio eſt recta.

n Debere tenet. ergo de percipiendis, licet habeat cõtra. & ſic eſt cõtra. ſ. de rei vin. l. ſi fundum. Sol. hic de percipiendis, qui adhuc erãt in fundo: qui pars fundi ſunt. & ſic non vt fructus: vt ff. de rei vin. l. fructꝰ pendentes. Vel ſecũdũ alios. P. & Ir. peruenerũt iniuſte: vt à lupanaribus: vel peruenire debuerunt, vt honeſti: qui tamen peruenerunt: ſecus ſi nõ perueniſſent licet debitor percepiſſet, ſi ei poſſidere licuiſſet. & ſecũdũ hoc peruenire debere. i. debite peruenerunt. Vel verius hic ſpeciale, vt & alias notaui in pdicta l. ſi fundum & facit ff. de rei vindica. l. fructus. Itẽ in libro Azo. vel M. declinatur peruenire debere.

o Duplex deſiderium. deſiderat recuperare rẽ ſuã à fiſco venditam ob debitum.

p Haſtarum. quę ſolennitas non fuit omittenda: vt j. l. ſi & ſupra ſi aduerſus fiſcũ. l. edicto. & de excep. rei iudica. l. ordo.

q Suggeris. Ideſt dicis.

r Vilitate qđ non fuit faciẽdum: ſed iuſto precio: vt ff. de iu. fiſ. l. j. § diui. & ſ. de reſcind. ven. l. ſi quis. & ff de iur. fiſ. l. 4. & j. de prædijs decu. l. j.

s Vtilitatemque. tepere, in: vel ſi habes in, dic in pro contra. ſic ſupra de hæredi. l. j. Vel forte eſt vna pars inutilitas.

t Redargue. ideſt arguẽdo eũ cõuince, vt ff. de ver. ſign.

ſignif.l.indicaſſe.ſ. agendo cõtra fiſcũ. qđ dic,vt ſ. de iure.fiſ.l. ſi minori. habet fiſc⁹ hac l.ius cõmune.

a Indemnitati. ſoluendo fiſco quod debes.

b Securitati. ideſt indemnitati.Acc.

c ET ſi inſtrumẽta. Hæc lex taſpicit primã partẽ titu. & eſt ius cõmune. & facit ſupra de pact.l.pactum & de tranſac. l. cum te, & de rei vind. l. cum ſuper. & l.iudicia. Acc.

d Probationibus.Scilicet idoneis.

e Nomine. Vel ipſa emente, vel alio pro ea. Acc.

f Tranſlatum. q ſuo nomine ſit empta, & ei poſſeſſio tradita, ſufficit, quicunque ſoluerit preciũ, dummodo ſit ſolutum, vt hic. & C. de probationib. l. cum res. & ſiquis al. vel ſibi.l.j.& l.multũ.& l. q aliena pecunia.

g Matris. cuius bona ex delicto fiſco obuenerant. ſecura ergo emit, qui à fiſco emit, dũmodo ſolenniter, vt ſ.l.1.& ĩ.ne fiſ.rem quam vendi. euin.l.s.& j & ĩ.de commu. rerum alie. l.2. Acc.

h SI tempora. Vel haſtis. aliàs haſtis: aliàs auctionibus: aliàs vtrunque. & dic q quando fiebat ſubhaſtatio, dicebatur per preconem, q qui plus dederit vſque ad menſem, ille habebit. licet ergo intra menſem alieni libere venderent, tamen admittebatur adiectio intra dictam tẽpus. ſi autem eo tempore eſſet dictum, vt

i Incluſa deſunt in vet.

dennitati [a] fiſci cõſulturus, quàm tuæ ſecuritati [b] operã laturus. PP. V. Cal. Gordia.A.& Auiola.Coſſ.

Emptio à fiſco facta, & alia q̃ requirũtur ad acquiſitionem dominij, poſſunt probari ſine ſcriptura. B.

III. Idem A. Criſpo.

ET ſi inſtrumenta [c] emptionis nõ extẽt, quibuſcunque tñ probationibus [d] vxor tua oſtẽderit ad ſe eã domum ptinere, quã à fiſco eius nomine [e] dicis cõparatã, preciũ quoque ab ea exſolutũ, & in eã dñium trãſlatũ, [f] fruſtrà fiſcũ ex pſona matris [g] eius referre q̃ſtionem procurator meus non ſinet.

Intra tempus in ſubhaſtatione ſtatutum quilibet veniens admittitur. licet iam alteri fuerit vendita. Bartol.

IIII. Imp. Diocletianus & Maximianus AA.& CC. Marcellinæ.

SI tpa q̃ in fiſcalibus auctionibus [g] vel haſtis [h] ſtatuta ſunt, patiunt: cũ ẽt augmentũ te facturã eſſe pfitearis: [i] adi rõnalem [*] nrm, vt iuſtam vberioris precij oblationem admittat. [k]

Venditio facta à fiſco ſolenniter non retractatur prætextu reſcripti, vel minoris ætatis. Bart.

V. Imppp. Valentini. Valẽs & Gra. AAA. ad Viuentiũ. P.P. Galliarum. [l]

QVęcunq; [l] pro reliquis prodigorũ [m] in annonario titulo cęteriſq; fiſcalib⁹ debitis in quibuſcũq; corporib. ſub auctione licitãda ſũt fiſco auctore vẽdant: vt ppetuo [n] penes eos ſint iure dñij, quibus res huiuſcemodi ſubhaſtę ſolẽnis arbitrio fiſc⁹ addixerit. [o] & ſiqd vnquã, vt à fiſco facta vẽditio poſſit ĩfringi, auctoritate reſcripti fuerit ipetratũ, nullus obtẽperet: [p] cũ ẽt minorib⁹, ſi qñ aliqd ex reb⁹ eorũ pro fiſcalibus debitis adiudicatur emptoribus, repetitionis facultas in omnem intercipiat ætatem. [q] Dat.iij.Non.Nouem. Treu. Valẽtiniano NB.P. & Victore Coſs.

Qui ſolenniter emit à fiſco ſolum ad precium tenetur, ob aliud debitum non conuenitur. Bartolus.

k Admittat.& tibi dominium applicet: vt infra de ven. rerum ciui.l.1. hoc autem verũ eſt. niſi idẽ qui prius emerat, licitando obtinuerat, quo caſu fructus medio tempore perceptos perinde ac ſi alius licitando obtinuiſſet, fiſco reſtituet: niſi & pri. vẽditio, & ſcđa adiectio ſit facta ante perceptionem fructuum: & niſi per colonũ fuerũt percepti. nam primo caſu emptor, ſecundo colonus percipiet, & dabit mercedem emptori: vt ff.de iur.fiſci.l.ſi. Ac.

l QVæcunq;. Scilicet bõa vel corpora. & ſunt licitãda. i. vendẽda vel ad vendendũ ponenda ſub quadam licitatione, nam plus offerenti dari debent, vt ſ. de ſa. ſanc. ecc. auth. hoc ius porrectum.

m Prodigorum. ſ. cibariorũ. nam prodigum prodigi. & in plurali prodiga prodigorum, i. cibus cibi & ſic cibariorum ſm P. quæ intra proximos dies prodiguntur, ideſt conſumuntur: vt ff. de offi. præfi l. plebiſcito. adminiſtrauerat, ergo & malè annonaria cibaria hic adminiſtrator. Vel dic prodigorum, quibus eſt interdictum bonis: vt inſtit qui. non eſt permiſ. face. teſta. §. item prodigus, & reliqua appellas cibaria ipſorum, q plenũ que à fiſco prętant, vt ſ. de ſacroſan. eccle. l. priuilegia & de compenſa. l. iij. quæ male adminiſtrauis iſte qui patitur venditionem bonorum ſuorum.

poſſit dari alij plus offerẽti intra mẽſem, eſſet pactũ in diẽ addictionis: & valeret ẽt inter priuatos: vt ff. de in diẽ addic. l.j. quod in pdicto caſu nõ eſt: vt ĩ. de ven. re. ciui. l. j vel dic tempus ſtatutũ à lege. qđ nõ habemus, niſi ſ eccleſia xx. dierũ. vt ſ auth. hoc ius porrectum. & forſe tale eſt hic. vnde not. q in fiſcalibus alienationibus tã ſuarũ rerũ quàm obligatarũ, locum habet quod hic dicit: vt ff. ad municip. l. Lucius. §. ſi. Item in locationibus fiſcalibus & patrimonialibus tẽporalibus, non tñ ppetuis locũ habet: vt ĩ. de loc. præ. ciui. l. fina. ad res autem ciuitatum locũ non habet, niſi ciuitas habeat propriã legẽ ſuper hoc: vt infra de adminiſt. rerum pub. l. 1. & 2. Accu.

i Profitearis. Tu qui vis emere. & not. q tantum ſemel eſt faciẽda adiectio: vt infra. de loc. præ. ciui. l. 2. Vel dic, tu debitor, qui ceſſaueras: vt infra. de locat. prædio. ciui. l. congruit. & ff. de in diem addic. l. licet. Accurſius.

* Ideſt procuratorem. Contius.

* Co.Th. eo.tit.l.1.

n Perpetuo. facit infra de cap. & diſtrahẽ. pigno. tributo. cau. l. vnica. & de cenſi. l. ſi. Sed contra ff. de iure fiſ. ſ. pdijt. Solu. ibi pro tributis: hic pro mala adminiſtratione, vel alio debito ex contractu vel maleficio.

o Addixerit. ideſt vendiderit. ſic ponitur. ff. de iure fiſ. l. ſin in prin. & de re iudi. l. à diuo. §. ſi poſt. ſed & præter hanc ſolennitatem aliæ debent interuenire vt not. ſupra. l. s.

p Obtemperet. vt ſupra de prec Impe. of. l. reſcripta. & ſi contra ius vel vti. pub. l. fina.

q Ætatem. etiam minorem. ſic ergo minus non iuuatur iure etiam ſpeciali, quando fiſcus vendidit rẽ eius pro debitis: ſecus ſi creditor fiſcus ſuam: vt & ſupra ſi aduer. fiſcum. l. fina hoc tamen verum eſt, ſi interuenit tutor, vel curator: vt ſupra. ſi propter pub. pen. l. fin. Sed contra. infra de fun. pa. l. ſecunda. Solut. vt ibi.

Si quis

a Si qui proſcribente. ideſt ob debitum fiſcale capiente, & deſcribente. Vel dic.i. publicè venale proponente, vt ſupra de diſtr.pig.l. creditor.
b Debitorū. qui ceſſauerant in ſolutione: & ideo eorum bona vendebantur, & ſic eſt maſculini generis.
c Decurſis haſtis. i. diebus quibus publice ſteterit venalis. vt in authen. hoc ius porrectum. Vel dic haſtis decurſis, i. factis ſubhaſtationibus.
d Conuentionis. niſi ad preciū, vt dixi. & eſt ſic ſupra l. proxi. & inf. de fun.rei pri. l. 2. & in agro deſerto idem eſt, qui nouo poſſeſſori adſignatur, vt infra de cenſibus l.fina. ſed contra ff.de iure fiſci l. prædijs. Solu. hæc illam corrigit: vel hic alia prædia, ibi vt tributaria venduntur. Itē contra ff. de publi l. Imperatores. ſed ibi priuatus priuato. & facit ſupra ſi aduerſus fiſ.l.fina.

Co.Th. eo. ti.l.1.2.

VI. Idem AAA. ad Felicem Cō.ſac. larg. †

Si qui proſcribente a ac diſtrahēte fiſco, debitorū b fiſcaliū emerint facultates: ꝓ earū rerum tm̄ precio obnoxij ſint, quas eos pa[t]uerit decurſis haſtis c & ꝓſcriptione habita cōparaſſe. Nā ita eos munimus, vt nullius cōuētionis d reliquorū fiſcaliū noīe patiamur extrinſecus ſubire iacturam. Dat. vij. Idib. Mar. e Marcianop. Valentiniano & Valente AA. Coss.

Aliàs D.4 Idib. Noué. Valenti. NP. & Victo re. Coss.

Deeſt conſtitutio vij. eaque Græca, repetenda ex claſſe prætermiſſorum infra.

TITVLVS IIII.

DE VENDITIONE rerum fiſcalium cū priuatis cōium.

Ratione partis fiſcus poteſt vendere totum. Bar.

I. Imp. Alexand. A. Epicteto.

Forma e eſt quotiens ad fiſcū vel f minima portio rei pertinet. vt vniuerſa g à procuratorib meis h diſtrahat, i ſed ꝓcium partis tm̄ in fiſcū redigat, k reliquū dn̄is partiū reſti-

DE VENDITIONE rerum &c.

e Forma ē, conſtitutio iuſte ſic ſupra de offi.præto. Orientis. l.formam. & ff.de pa ctis l. reſcriptum.
f Vel pro ſaltem, vel pro etiam.
g Vt vniuerſa. aliàs vt vni, alitēr deeſt. vt & dic,i.tota.
h Meis. Scilicet fiſci. ſic ſup.cred euic. pig.non deb. l. 1.
i Diſtrahatur. ideſt diſtrahi poſſit, & eſt ſpeciale in fiſco, ſecus in alio, qui non niſi partem ſuam vēdere poteſt vt hic, & ſupra de commu. rer. alien.l. 2. Sed quid ſi nullam partem habet fiſcus, & vendit? Reſpond aut credit ſuam: & ſtatim emptor eſt ſecurus: vt ſupra. de qua. præ l.fina. aut ſcit alienam, & non præiudicat domino. nam ſi ideo præiudicat, quia partem habet, vt hic: ergo vbi non habet, non præiudicat. Item ſecundū M. locum habet hęc lex quando non poteſt commodè diuidi. ſed certe indiſtinctè dicit hic: ergo ſic eſt intelligendum, vt argum ff.de publi.l.de precio. & adde diſtinctionem, vt no. ſupra familiæ erciſcun.l. ſi familiæ.
k Redigatur. ſcilicet cum totum fiſco eſt ſoluēdū: ſed pars redigitur in fiſcū, vt irreuocabiliter habeat & aliam reddat ſocio ſuo. hoc enim innuit verbum reſtituatur, & verbum redigatur, & natura contractus,

Forma I. regula, cao.hoc formæ epiſtolæ i veteribus coetije vocātur, quas Græci vocant canonicas.

ſic ergo in ſubſidium, cum non poſſit retrahere rē, habebit tantum: & actione negotiorum geſtorum contra fiſcum aget ad precium: vt ſupra de rebus alien.non alien.l. 1.
l De quibus. ſ.prædijs. Acc.

tuaſ. Emptorē igiſ ꝓdiorū de qb' l libel'ū dedi ſti apud ſuū iudicē m cōueniri vſurū defenſionibus ſi quæ ſibi competūt. n PP. vij. Calen. Octob. Luſco & Dex. Coss.

TITVLVS V.

NE FISCVS rem quam vendidit, euincat.

Res fiſci ſolenniter vendita non euincitur, licet nō pertinuerit ad ſtationem vēditoris, et officiales inuicem experiuntur etiā durante officio. Baldus.

I. Imp. Alexand. A. ad Hermiam.

Grauiſſimum † verecūdia mea duxit, vt cuius rei ꝓcium; cū bona fide o eſſet addicta, p ſemel fiſcus acceperit, q eius cōtrouerſiā referat. r Non ſolū ergo emptorē ab eadē ſtatione, s ſed ne ab alia qdē qōne pati debere equū eſt: cū etiā in his venditionib. emptore nō inquietato officia t inter ſe poſſint experiri Dat. xv. Cal. Maij, Modeſto & Probo. Coss.

II. Impp. Hon. & Theo. AA. Palladio præf. pręt. Orientis.

m Suum iudicem. quia actor ſequitur forum rei, vt & ſupra vbi in rem act. l. prima.
n Competunt. quæ verè competunt: vt & ſup de commu. rerum alie. l. ſecunda. & ſupra in prin. huius leg.

NE FISCVS rem quam vendidit, euincat.

o Grauiſſimū. Bona fides, ſcilicet emptoris & venditoris. ratione ergo malæ fidei ipſemet fiſcus refert controuerſiam. M. ſunt & alia neceſſaria: vt not. ſupra de fide inſtru l. 1.
p Addicta. ideſt vēdita. ſic ff.de iu. fiſ.l. fina.
q Acceperit. non ergo fides de precio poteſt haberi: vt ff. de iure fiſ.l. procurator.
r Referat. hoc ſiue vt propriam, ſiue vt obligatam vendiderit: vt infra de fund. rei pri.l. prima. & ſupra cred.eui. pig.non de l. prima. & de diſtra.pigno. l.ſi hypothecas. & ff. de diſtr. pig.l.ſi re. & de excep. rei vendi.l. prima & ſupra titu. 1.l. & ſi inſtrumenta. & de reſcind. vend.l. 3. & de euict.l. ſiue poſſeſſio, & ꝟ.l. prox. quæ omnes ſunt argu ꝙ nemo veniat ꝯ factum ſuum, vel eius cui ſucceſſit. ad quod ēt eſt ff.de adop.l. poſt mortem. & ꝟ de rei vind. l.cum à matre. & ff. de decretis ab ordine fac.l.pen.
s Statione. ideſt non eiuſdem ſtationis, habet enim fiſcus plures ſtationes, & ſi vendicat rem vnius quaſi ſit alterius, non poteſt alterius nomine reuocare. ad quod ꝟ de ſolu. l. 2. Sed arg contra ꝟ.de compen.l. 1. Sed ibi eſt ratio propter confuſionem vitandam. & eſt hic argu. ꝙ ſi abbas vendat rem vnius conuentus ſibi ſubditi, quaſi ſit alterius, quod non poteſt reuocari.
t Officia. earundem ſtationum, vel diuerſarum. & dic negotiorum geſtorum in ſubſidium actionis, vt ff. de re.alie. non alien. l. 1.

Pars epiſtolę Imp. Alexādri ad rationalem.

Retra-

a Retractare. hic ponit dicere ea quæ ſuperiori lege dicta ſunt.
DE HIS QVI EX PVBLIcis ratio &c.
b Sꝗolis. Tabularijs. qui eſt ſuſceptorib. erāt, vt ī. de ſuſcept. l. duos.
c Arcarijs, qui præerant arcis, in quib' pecunia publica reponebatur. de quib' habes infra de ſuſce. l. ſio. & ī. de his quæ ex publ. colla. l. 2.
d Officijsq; .. ſ. alijs.
e Sumpſerit. non. n. debet alicui perſonæ publicæ vel priuatæ mutuari, ſed ad vſū deputatum ſeruari, & iuſſu ſuperioris ibi dari: vt ī. de his quæ ex publ. colla. illata ſunt l. 1. 2. & 3.
f Auctoritate. conditione ergo ex l. vel actione in factum. ad quod ſup de iure fiſ. l. qui in contractibus.
g Teneatur. ſcilicet ſimul cum fraudis participe vno pluribusve: vt ff. de iu. fiſ. l. auferetur. § fina. & not. ſ. de iu. fiſ. l. defenſionis. Item contra infra l. proxi. Solu. vt ibi. & no. quòd in quadruplo conuenietur res: vt inf. ti. ... l. 1.
h Sciant. Accipiēdi. ſ. auri quod ſubijcit.
i Sacris. idest ſacris largitionibus deputatum.
k Facultatem. vt & ī. de ijs, quæ ex pub. collat. l. 1. 2. & 3.
l Commodis. ſcilicet acceptoris.
m Occultè. q. præſumitur eo ipſo q. ſine auctoritate principis. vt ſubijcit, vel comitis ſacrarum largitionum, vt ī. de auri publ. perſecutorib. l. vnica.
n Cautionis. ſ. ſi non fideiuſ. vt C. de verb. ſign l. ſancimus.
o F. de. cum fideiuſſore vel cautione in ſcriptis. ſpōdere ſine ſcriptis.
p Omnibus. Immo in quadruplum, ut ſ. l. proxi. contra Sol. ibi in alia pecunia, hic in auro. argu. in auth. de fideiuſ. § qd autem. Vel hic mutuat ut publicam, dicens habere mandatum, ut hic. quod non licet, ut dixi, ſine auctoritate principis vel comitis. ibi vt priuatam. & ſic hic furtum ſeu peculatum. & falſum: ibi furtum ſeu peculatum tantum. Vel ibi ciuiliter. hic criminaliter. Item ſ. ī. de frumen. vrbis Conſtan. l. 2. Sol. vt ibi. Acc.
q Commodauerit. i. mutuauerit, & ſic impropriè.

Retractare [a] fiſcū, quod ſemel vendidit, æquitatis honeſtatiſque ratio nō patitur. Dat. Calen. Ian. C. P. Martiano A. & Adelphio Conss.

TITVLVS VI.
DE HIS QVI EX publicis rationib. mutuam pecuniam acceperunt.

Qui accipit pecuniam mutuam ab officialibus fiſci tenetur in quadruplum. Bart.

I. Imp. Valentin. & Valens AA. ad Probum præfec. præt. †

Si quis ab exactoribus, tabularijs, [b] & arcarijs [c] officijsq; [d] rōnū fęnebrē pecuniā ſumpſerit: [e] detectus in eodē, ad quadrupli pęnā ex hac authoritate [f] teneať. [g] Dat. iiij. Id. Mar. Treuer. Valentiniano & Valente Coss.

Qui aurū fiſcale mutuò ſumpſit ſine principis licētia, et qui dederit: pœna hic inſerta tenetur. Bar.

II. Imppp. Gratian. Valen. & Theod. AAA. Palladio præfecto prætor. †

Sciant oēs, [h] accipiēdi mutuo ex larg. nōibus ſacris [i] auri, nō patere cuiquā facultaté. [k] Quòd ſiq; aurum ex nr̄o ærario priuatis cōmodis [l] pfuturū, occultæ [m] aut cautionis [n] aut ſpōſionis fide, [o] vt debitor redditurus ſine nr̄a auctoritate acceperit: ablatis bonis oib', [p] ppetuæ deportationis ſubdeť exilio. Is ēt q ex memoratis theſauris ſub ſpē publici creditoris aurum cuiquā cōmodauerit, [q] aut dederit, capitali ſnię ſubiugeť. Da. xij. Cal. Augu. Heracleæ, Eucherio & Syagrio CC.

TITVLVS VII.
POENIS FISCAlibus creditores pferri.

Perſecutio pœna præfertur, quando pœna additur per nomina multiplicatiua. in dubio ineſt ſimplum. Bal.

I. Imp. Alexand. † A. Marcello.

Rem ſuā [r] p ſequētibus pęnę exactio poſt ponitť. Sicut itaque i ſortis quātitate fiſci pſecutio potior eſt: ita in triplo qđ pœnæ noīe adiectum eſt, propria forma [s] obſeruanda eſt.

TITVLVS VIII.
DE FISCALIbus vſuris.

Ex mora pœna non accedunt vſuræ. Bart.

I. Imp. Antoninus. A. Antiocho.

Ejus [t] ſummę quam tibi pœnæ nomine īflictam probaturus es, vſuræ non exigentur. nec. n. multam [u]

POENIS FISCAlibus credit. &c.
r Rem ſuā. Pone caſum p l. ſ. u. j. l. 1. & de iu. fiſ. l. q. to ... &c. & facit ff. ſolu. mat. l. ſi marito. & ff. de iure fiſci l. in ſumma. & leg. quod placuit. & l. Statius Florus. §. fina. & l. deferre. § fina. & l. Titius. & argu. ſ. de iure delib. l ſi. §. ſi vero.
s Propria forma. vt poſtponatur: vt in princip. huius leg. In precio autem redacto ex venditione pignorum præponuntur priores: vt ff. de iure fiſ. l. res. § 1. & hoc ſi perſonaliter agatur: ſed in hypothecaria prior in tempore p̄fertur. vt ff. qui pot. in pig. l. ſi pignus. q hypotheca etiam in debitis eſt ſecundū Azo. vt ſupra de priui. fiſ. l. 1.

DE FISCALIbus vſuris.
t Eius. Pone exēplū in pœna conuentionali promiſſa fiſco pro quo inf. placuū &c. cuius non debet vſura. Vel pone in pœna legali dupli, vt ſ. de iu. fiſ. l. detentionis. vel quadrupli: vt ſup. de his qui ex pu. ra. l. 1. & dic placitū eſt, idest placuit procuratori. & ſic not. quòd pœnæ non accedit vſura: vt hic & eſt. de magi. conue. l. ſi. ſed forti fiſco debitæ ſic, etiam ſine promiſſione: vt ff. de vſu. l. quidam. §. fiſcus. & de iure fiſ. l ſi fiſcus.
u Multam. t videbatur uſura deberi quaſi quædam multa, q pœnæ accederet. qđ remouet: qa non irrogauit eam vſura pœnam: certe non potuiſſet irrogare eam, ſi voluiſſet: ut ſ. de modo mult. l. 2. certi. o. ſunt iudices, qui pōt multare: ſed pœnas ordinarias oēs pōt imponere, cuā delegati, ut ff. de iud. l. 2. §. his

† Co. Th. li. 10. tit. 24 l. 2.

† Comitiua. largitionum.

† Co Th. 10. 24. 2.

† Sic reſtituimus, cū antea perperam legeretur Antoninus. Con.

t Vide in ſpe. de ſent. §. 2. ver. eſt & quarta ſpecies, vbi ad hoc inuenies concordātias iuris canonici.

§. his detur. & de verb. ſign. l. aliud. §. inter multum.

a S I ſub pignore. Debitorie. vtitur enim in hoc iure priuati, vt ff. de vſu. l. cum quidam. §. fiſcus. & arg. C. ad l. Iul. de vi. l. tutores.

b Pacto. hic fuit ectum vt pignus pro his teneretur: vt C. de vſu. l. per retentionem. Argu. contra ff. de pign. actio. §. cum vitioſe. Sed hic non intercesſit vitioſe obligeno pignoris. Accur.

c F Iſcum. Sanctioni. quem habes ſup. de vſu. l. eos. §. cæteros. qua dicitur regulariter quemlibet vſque ad ſemiſſem & nō vltra poſſe ſtipulari vſuram, præter mercatores, quib. eſt permiſſum beſſes: & præter quoſdam alios, qui centeſimam partem poſſunt ſtipulari. Vnde verſus.

Diſcant illuſtres ſtipulari poſſe trientes.
Sed mercatores vſuras quærere beſſes.
Quærere ſemiſſes poſſunt communiter omnes.
In traiectitia poterit centeſima quæri.

Stabit ergo fiſcus illi regulæ: vt hic, & C. de his quib. vt indign. l. c.

d Deuolutæ ſunt. per ſucceſſionē: quo caſu hoc vtetur priuilegio, poſtquā inter nomina debitorū retulit: vt C. de vſu. l. cū quidā. §. ſi debitores. & ff. de iu. fiſ. l. ſi fiſcus. Accur.

... tibi, procurator meus irrogauit vltra quā placitū eſt: ſed pœnam te iuſſit inferre. PP. xv. Cal. Decēb. Sabino & Anulino Coſ.

Fiſcus qui ſuccedit in locum priuati, vtitur iure priuati. Bar.

II. Imp. Alexander A. Victorino.

S I ſub pignore creditū fuit, & fiſcū q ſucceſſit in locū debitoris, [c] vſuras pſtare oportet, ſi eas depēdi ſaltē pacto [b] placuit. PP. III. No. Sep. Iulia. & Criſp. Coſſ.

Fiſcus non pōt ſtipulari vſuras vltra legitimū modū vſurarū nec iā ab alio ſtipulatas exigere. B.

III. Imp. Iuſtinian. A. Mennæ præſe. præt.

F Iſcum & noſtrū parere ſanctioni [c] noſtri numinis iubemus: p quā vſq; ad dimidiā centeſimæ vſuras ſtipulari creditorib. exceptis certis pſonis, pmiſimus: vt ipſe & fiſc. vltra dimidiā cēteſimæ partē à debitorib. ſuis minime exigat: ſiue principaliter pmiſerunt: ſiue à priorib. ſuis creditoribus actiones ad eū quocunq; mō deuolutæ ſunt. [d] Dat. viij. Id. Apri. CP. Decio V. Coſſ.

TITVLVS IX.

DE SENTENTIIS aduerſus fiſcum latis retractandis.

I. Imp. Antoninus A. Acutiano.†

C Auſas [a] in quibus cōtra fiſcū iudicatum eſt, intra trienniū retractari poſſe, & poſt id tp̄s, ſi præuaricatio [t] arguatur, vel manifeſta fraus probetur, notum eſt. PP. Non. Iul. Duob. Aſpris Coſſ.

TITVLVS X.

DE BONIS VACANTIBVS, & de incorporatione.

Etiam ex priuilegio ciuitates non ſuccedunt in bonis vacantibus, & ſi occupauerint, ab eis auferuntur. Bart.

I. Impp. Diocle. & Maximianus AA. & CC. ad Eucharium.†

S Cire debet grauitas tua [g] inteſtatorum res qui ſine legitimo [h] hērede deceſſerint, fiſci noſtri rationib. vindicandas [i] nec ciuitates audiendas q̄ ſibi earum

Item ſecundum hoc non obſ. C. de re iudi. l. ſub ſpecie & de trenſa. l. ſub prætextu. quia ibi in priuato non retractetur: & hoc ſi non interuenit præuaricatio. aliàs diſtingue: aut corruptio pecuniæ interuenit in iudice, vel procuratore fiſci agente: & tunc non valet ipſo iure etiam poſt triennium: vt hic, & C. de pœna iudi. l. conſtitut. & ſic etiam poteſt intelligi. ſup. de aduo. diuerſo. iud. l. 1. aut gratia, vel ambitione tantum. & tunc valet [t] ſed retractatur vltra triennium: vt hic, & ff. ad Trebell. l. ſeruo. §. cum prætor, ſed hoc caſu quando non precio, vſque ad quadriennium [t] tantum à die ſententiæ, & per in integrum reſtitutionem: vt ſupra de tempo. in integrum reſtitu. l. fina. & ita vtimur communi iure, quando interuenit præuaricatio. & quæ dixi in re pub. eadem in eccleſia, & in pupillo dici poſſunt: vt no. ff. de re iudicata. l. imperatores. Acc.

† Sic repoſuim*, cum antea legeretur Alex. Contius.

† Ariſtç.

t Præuaricatio. præuaricatio in aduocato, fraus in iudice, vel aduerſario. ad quod ff. de iudic. l. ſi prætor §. Marcellus. & ff. de iure fiſ. l. imperatores. Item etiam ex eadem conteſtatione & actis agetur [t] vel nouiter fiet conteſtatio. C. Dic vt no. ff. de appellat. l. ſi expreſſim. item an primo debeat agere reſpub. contra procuratorem ſuum C. Reſp. vt dicta l. imperatores.

t Cōcor. ca. t. & 2. de reſt. in integ. ſm Ioan. An. li. 6.

† Sectioni rationali.

DE SENTENTIIS ADVERSVS &c.

a C Auſas. cum iudicatur cōtra fiſcum: aut rite omnia facta fuerunt: & tunc valet ſententia, & appelletur iure communi: vt ff. de appell. l. aliud. aut abſente aduocato fiſci, & non valet ſententia ipſo iure. iure ſpeciali. quod dic, vt ff. de iure fiſ. l. fiſcus eiecit. & l. 2. §. diuus. & ita tempore non cōfirmetur, vt ff. de appella. l. ſi expreſſim. & C. de fal. l. ſicut enim omiſſum eſt inſtrumentum pro eo faciens: & ſic in re ſpeciali vſq; ad triennium retractetur, petita reſtitutione per officium iudicis. vt hic, & ff. de re iudi. l. imperatores. nec ob. ff. de interlo. l. admonendi. vbi & in priuato dī idem, quia reſp. vt ibi notaui.

DE BONIS VACANTIBVS &c.

g S Cire debet. Tua, loquitur Comiti rerū priuatarum. qui prædicta accipere & incorporare debet: vt inf. l. 3.

h Legitimo. vel honorario: vt ff. de iure fiſ. l. 1. §. diuus. item vxor excludit fiſcū: vt C. vnde vir & vxor l. 1. item ſocius liberalitatis imperialis: vt C. ſi ſocius libere. imperia. l. 1. Item curia aliudq; collegiū licitū fiſco præfertur, & patronus: vt C. de hære decur. per totum. & de epiſ. & cleri. l. ſi quis presbyter. item ſubſtitutus & cohæredes: vt C. de cad. tol. §. hic tie. item facit. C. eo l. vacantia.

i Vindicandas. dominium rerum ipſo iure ad fiſcū pertinet ſi tunc ſoluendo: non alias, deducto ſi ęre alieno: & tunc eū ſiue ſoluēdo: vt ff. de iu. fiſ. l. 1. §. an bona.

vindicádarũ ius veluti ex pmiſſu [a] vindicare ni:ũtur:& deinceps q̃cũq; iteſtatorũ bona ciuitatibus obtẽtu priuilegiorũ [b] ſuorũ occupata [c] eẽ cõpereris,ad officiũ † nr̃um eadẽ [d] reuocare ñ dubites. Dat. prid. Id. Apri. Annibaliano & Aſclepi. Coss.

Si res conceditur in integro ſtatu per principem: intelligitur cum pertinentijs: et cum iure ſuo,et inſtrumentis,et omnibus fructibus et mãcipijs quæ in ea ſunt. Ba.

II. Imp. Conſtantinus A. ad Aemilium. V. P. rationalem. †

SI q̃ñ adnotationes [e] nr̃æ cõtineant poſſeſſionẽ ſiue domũ quã donauerim[9], [f] integro ſtatu donatã; hoc verbo [g] ea vis cõtinebit quã ante ſcribebam[9], [h] cũ adiacẽtib[9], [i] & mãcipijs,& pecorib[9],& fructib[9],& omni iure ſuo: [k] vt ea q̃ ad inſtructũ poſſeſſionis vel domus ptinẽt, tradenda ſint. Dat. vj. Idi. Mar. Mediol. Conſtantinop. A. iij. & Licinio Coss.

Si res fiſco deferatur, primo dẽt ſolẽniter examinari p pcuratorẽ Cæſar. ſecũdo incorporari cũ auctoritate pcuratoris fiſci. et tituli ſine authoritate ſuperiorũ nõ debẽt ſcribi: & contra facientes grauiſſime puniuntur. Bar.

III. Imppp. Valent. Valens. & Gra. AAA. ad Florentiũ Cõ. rerum priua. †

SI q̃ñ aut alicui[9] publicatione, [l] aut iõne iuris [m] aliq̃d rei nr̃æ [n] addẽdũ eſt: rite [o] atq; ſolẽniter p comitẽ rerũ priuatarũ, deinde p rõales [p] in ſingulis q̃buſq; pũincijs cõmorãtes [q] incorporatio ipleat: & diligẽs ſtylus [r] ſigillatim oĩa adſcribat: tituli vero quorũ adiectione pdia nr̃a ſunt cõſecrãda [s] iuſſtãtijs, nõ niſi publica teſtificatiõe pponant: grauiſſimis ſtati ſubdẽdis ſupplicijs, q̃ hmõi aliq̃d ppria vſurpatione [t] tentauerint. Dat. iiij. Cal. Apr. Valen. N. B. P. & Victore Coss.

Bona eius qui nullo modo aliquem habet ſucceſſorem, dicuntur bona vacantia, et deferuntur in fiſcum hæredem. Bar.

IIII. Impp. Honor. & Theo. AA. & Conſt. A. Palladio pt. preg. †

VAcantia mortuorũ bona tunc ad fiſcũ iubem[9] transferri, [u] ſi nullũ ex qualibet ſanguinis linea, [x] vel iuris [y] titulo legitimũ reliquerit inteſtatus hæredem. Dat. viij. Id. Iul. Rauen. Euſtathio & Agricola Coss.

In pũincijs vbi nõ ẽ pcurator Cæſaris, de principis cura certi officiales deſtinãtur: quorũ ſollicitudine bona vacãtia ſub pſide inueſtigãtur, & de eis inuentariũ cõficitur, et principi ſcribitur. et cõmittens fraudem pœna hic inſerta punitur. Bar.

bona & l non poſſunt & ob præſcri. 4 anno. ex die nunciationis: ſed à die quo fuerunt vacantia 20. annos, vt ſup. de quadr. præſcr. l. 1. & ff. de iu. fiſ. l. 1. §. diuus. & §. præſcriptio.

[a] Ex permiſſu. Principis vel legis. nam & permiſſio cũ petitiõe nõ tenetur vt j. de pe. bo. ſub. l. j. ſed ſine petitiõe ſic: vt eo. ti. l. 1. Sed an p delictis accipit ciuitas? Rñ. non, eadẽ rõne. imò nec l ſe fiſcus hodie niſi in crim. læſæ maieſt. vt in auth. vt nulli iud. § fi.

[b] Priuilegiorũ. de facto petitorum & impetratorum.

[c] Occupata. p ſuos officiales: vel ſub ſ. in ciuitatibus.

[d] Eadem. ſ. bona.

[e] SI quando. Adnotationes. id eſt priuilegia.

[f] Donauerimus. nõ petenti. & ſic valet: vt j. ti. 1. l. 1. & ĩ. de quadr. præſcrip. l. fi. ne ſit ẽ. ĩ. eo. l. proxi. ad quod eſt j de præpo. ſacri cu. l. fi. ſed arg. ẽ j. de agri. & mẽ. l. fi. Acc.

[g] Hoc verbo. in his verbis, integro ſta. do. & ſic no. verbum pro oratione poni. item pauca verba pro vna eo ũna vt ĩ. de vſufr. l. antiquitas. in fi. qđ facit pro Allegantibus Acc.

[h] Scribebamus. in quadam l quam nõ habemus, vel in quodam priuilegio.

[i] Adiacentibus. ſcilicet & mobilibus, vt ſubijcit. ſed immobilia adhærentia accedunt & ſi hæc verba dicta nõ eſſent, vt ff. de lega. 3. l. prædijs §. fi. & facit ĩ. de vet ſi. l. 5. & 8 & ff. de vſu & habit. l. ſi ita. & de lega. 3. l. quæſitum. §. pecu & de fun. inſtr. l. ſi cui. & adde quod not. ſup. de conſtitu. pecun. l. fin. Item not. generali vel indefinito verbo omnia contineri. ad quod. ff. de off. præfect. vrb. l. 1. §. cum vrbem. item hæc verba ponuntur inſtrumẽtis in venditionum, vel ſimilia

[k] Suo. i. inſtrumẽtis domus, vel fundi, & patris familias ibi morantis. nec ob. ff. de fundo inſtru. l. quæſitum. §. ſed ſi fundus. vbi dicit non contineri inſtrumentum agri, ſed ſubeundi ibi tantum.

[l] SI quando. Publicatione. quæ fit ex varijs cauſis, vt ff. de iu. fiſ. l. 1. Acc.

[m] Iuris. ſ. alterius, vt donatione, vel ſucceſſione &c.

[n] Noſtræ. i. fiſcali, quæ eſt noſtra, vt ĩ. de quadri. præſcrip l. fi.

[o] Rite. ſecundũ formam hic ſubiectam, quando quæſtio non refertur, vt hic: alias ſecundum formam j eo. l. fi.

[p] Rõnales. pcuratores Cæſaris, vt ĩ. de modo mul. l. 8 qui ſi corporabit vt iudex, vt hic, q̃ faciet primo comes capiendo, ſecundo dando procuratori Cæſaris: qui ponet eos in numero & corpore aliarũ rerum fiſcalium.

[q] Commorãtes. ſ. comites & rõnales.

[r] Stylus. ſcribentur .n. noĩa & qualitates rerũ quaſi quoddã inuentariũ, vt ĩ. de bo. pſ. l. ſi qs ſtra. Et nota hic q̃ in qualibet pũincia erat vnus pcurator Cæſaris: & vn[9] comes rerum priuatarũ. Item no. q̃ hæc lex facit ad ſecundã partem rubricæ.

[s] Conſecranda i. adiungenda. & dic q̃ q̃ñ adijcitur, dẽt ſcribi manu publica quo titulo, ſ. vtrum ex donati. vel ſucceſſiõe, vel quoquo mõ fiſco obueniunt. Vel q̃ q̃ñ adijciunt, imponitur in ipſo prædio ſignum: q̃d non licet niſi auctoritate publica, i. competentis iudicis: vt hic. & ĩ. vt nemo priua. l. 2. & in Authẽ. de man. prin. § titulos. coll 3. aliàs punitur, vt ibi & hic dicitur.

[t] Vſurpatione. vſurpat, q̃ ẽ pdicta facit.

[u] VAcantia. Trãſferri. de facto, nam dñium ipſo iure quæritur fiſco, ſi inlucundi ſunt, vt ff. de iure fiſci l. 1. §. an bona.

[x] Linea. Inferiori, uel ſuperiori, uel trãſuerſali, etiam ultra 7. uel 10 gradum ſecũdũm P quod non placet, quia poſt legitimum ſucceſſorem ſuccedit uxor, & poſtea fiſcus: ſed legitimus non eſt ultra 10. gradum: ut ſupra unde uir & uxor. l. 1. Acc.

[y] Iuris. legitimus ſucceſſor iuris eſt adoptiu[9], ut ff. de

† Legendũ fiſcũ. vt in vet. Contius.

† Cod. T. lib. 1. eod. tit. lib. 10.

† Cod. T. li. x. tit. x. l. 30. pars l. vlt. ĩ. de iu. fiſ.

de ſuis & legit.l.j.§.fi.& l.ij.§.hæreditas. itẽ alij, qđ dic, vt nota.ȝ.l.j.& facit ȝ. de cadu.tol.§.fi.& j̃.de p̃po.fac.cubi.l.pe §.inieſtatorũ.& in authen.de hære. & Fal.§.ordinatum.& j̃.titu.j.l.2.& in auth.vt nulli iud.§.fi.& in auth.de nupt.§.fi igitur.coll.4.

Hermo crati.

Cod.T. eo.ti.l.vi. vbi extat plixior.

a Si vacantia. Delata.ſ.damnatorum. vel alio modo: quod dic vt ff. de iure fiſci.le.1.Accurſius.

b Perhibeantur. id eſt inueniantur.

c Palatini. de quibus habes.j̃. de palati. ſacra. larg. Vel dic quicunque de curia miſſi.

d Eorum. qui exſecutores. j̃. dicuntur & no. q̃ quaſi offic. iudic. expeditur. & ſic intelligo. ſupra de iure fiſ.l.defenſionis. Accur.

e Videatur. reducendo hoc in ſcriptis: vt C.de bo.proſcript. le. ſi quis. Accurſius.

f Data. ablatiui abſoluti, ſcilicet data copia. & facit ſupra de iur. fiſ l.prohibitum. & l.defenſionis.

g Copia. ſi ergo aliquis reſiſtit, debent remanere bona apud poſſidentem, donec liqueat ea confiſcanda ȝ. de iure fiſc. le.defenſionis.

h Ipſius. ſcilicet præſidis per propriam epiſtolam.

i Monumẽtorum. quę facta ſunt ſuper bonis inuentis quaſi quoddam inuẽtarium, vt.d.l. ȝ.de bo.proſcrip.l.ſi quis intra.

k Occupentur. per eoſdẽ palatinos, vel alios ad hoc miſſos, vel ſi non mittat aliquis pro capiendo, tradetur comiti rerum priuatarũ, & procuratori Cæſaris ad incorporandum: & iſti iterum inquirent: vt d. l.ſi quis. & ȝ.eodem.l. ſi quando Item quod dicit occupentur, de facto: nam de iure non eſt opus ſi ſoluẽdo ſunt: vt ff.de iure fiſci.l.j.§.an bona.

l Forma de inquirendis & capiendis bonis p̃dictis.

m Exſecutores. quos ſupra vocauit palatinos. Acc.

n Fiſci vero.ſa. ſupra de aduo. fiſ.l. fiſci.& infra de anno.& trib.l.j. Acc.

o DE DELATORIBVS.

Dixit de bonis vacantibus: nunc de eorum bonorũ delatorib. Et not. q̃ deferre dicit multis modis. Primò,i.qui aliquid offert. vnde dicit. hęreditas defertur, vt ȝ. de Cad.edi l.2. itẽ accuſare de quolibet crimine: vt C.ad l. iul.re.l.iubemus. itẽ bonorũ nũciator. vt ff.de diuer. p̃ſcr.l.intra,& ita hic. Item deferre.ſ honorẽ: vt ȝ. de epiſc.& cler.l.presbiteri. hic autem ponit pro delatore bonorum iuſto. vel iniuſto. & eſt iniuſtus ratione perſonarũ, etiam ſi probet, vt j̃.eo l. fi.item prohibentur aliqui deferre p̃-pter honorem. vt clariſſimi.Item veterani.Item milites propter honorem ſtipendiorũ Item propter ſexũ vt mulieres. Item propter dãnationẽ, vt qui fuſtibus cæſi ſunt,& in opus publicum damnati ſunt itẽ in metallum damnati.Sed eas cauſas quas ante damnationem cœperunt deferre. poſt damnationem poſſunt exſequi. vt ff.de iure fiſci l.deferre ſed qui admittuntur, ſi non probant, ſunt iniuſti & infames, vt ff. de iure fiſci. l.ij. in prin & j̃. eo.l. j.& l. nulla.& l.ex varia.& l.omnes. in fi & C. de epiſc. & cle. l.nulli.in fin. & in alijs caſibus: quod dic vt j̃.eo. l.ex varia.ſi vero probant, præmiũ habent: vt ff.de iure fiſci. l. edicto. § extat. item differt hic titulus ab illo infra de his qui ſe defe. quia ibi ſe, hic alios deferunt. Acc.

V. Impp. Theodo. & Valent. AA. Hieritocrati. † com. rerum priuatarũ. †

SI vacãtia, vel alio mó bona delata a legib^9 ad ærarium perhibeant: b certi palatini c electi & iureiurando obſtricti mittant, vt eorũ d inſtãtia p̃ſes prouincię p̃ſente fiſci patrono diligẽter ingrat, cui^9 vacãs cadẽq; fuerit patrimoniũ, quantumq; vel quale videat, e vt quum data f reclamãdi copia, g nullum id vel iure poſſidere, vel vĩdicare cõſtiterit, locumq; ęrario factum ẽe, tã ipſius h relatione, q̃ publicorum monumẽtorũ i fide conſtiterit, rerũ nobis notitia intimet: vt iuſſu nr̃o vacãtia, vel aliæ res noĩe occupent k ærarij. q̃ forma l ẽt in parte bonorũ, vel in vna alterave re, ſeu actione vna vel pluribus ſeruet. Nã ſi quid p fraudẽ in diſpendium ærarij fuerit admiſſum, miſſi q̃dem exſecutores m nõ euitabũt indignationem: p̃ſes autẽ facultatũ parte dimidia multabit: fiſci vero n patronus detrimẽtum qđ p vitio eius fiſco ingerit, reſarcire vrgebit. D. VII. Id. Octob. Cõſtãtinop. DN. The. A. XV. & q fuerit nũtiatus, Coſ.

TITVLVS XI.

DE DELATORIBVS. o

Si relinquitur tacitè capaci, non defertur in fiſcum. Bartol.

I. Imp. Alexander A. Baſſo.

SI ei qui capere põt, p tacitum q fideicõmiſſum relictũ ẽ: ceſſat delatio. r His.n. prohibet tacitè relinqui, qui palam relictũ capere non poſſunt. s P.XIII. Cal. Maij. Maximo. II. & Aeliano Coſs.

Qui differt ex neceſſitate officij, vel ex præcepto iudicis pœnam delatoris non ſuſtinet. Bartol.

p SI ei qui capere pot ſt. eum effectu. ſ. ex teſtamento: vt ff.de ver.ſig. l. aliud & in hærede ſuo, vel extraneo, quæ tempora inſpiciantur an ſit capax, vel non, dic vt not. inſti. de hære. quali.& diff §.ſui.& §.in extraneis. hac autem lege hic legatarius ſeu fideicommiſſarius generalis vel ſpecialis cui tacitè aliquid eſt relictum, duobus temporibus debet eſſe capax.ſ.teſtamẽti,& mortis: & ſic hic erat, vt ff.de iu. fiſ l.non intelligitur.§. quando autem.ſi autem primo poterat, ſecundo nõ poteſt capere. ceſſaret & tũc delatio: niſi fuiſſe in futurum fidem accommodauit inſtitutus.item ſi primo non potuit, ſecundo potuit ei relinqui, de benignitate paret. vt d.l. nõ intelligitur.§.quãdo,& no.ff.de his qui.vt indig.l.in fraudem. in princi §.j.Quæ autem faciunt non capacẽ, not. inſti de lega §.legari.

q Tacitum. quod eſt q̃ ſi domeſtica cautio vel p̃miſſum eſt nõ palã in teſtamẽto, vel codicillis: & de hæreditate. non de ſuo rogatur: vt ff.de iure fiſci. l.nõ intelligit in pri.& §.q̃to & §.ſi quis palã.& §.tacita. & l.iia fidei.in princ.& in fi.& de lega.j.l in tacitis.

r Delatio. aliàs ſi neutro tempore fuerit capax, dodrans relicti auferetur nõ capaci,& quarta rogato, quicunque deferat. vt ff.de iure fiſc.l.j.& ȝ.ad l.Fal.l.j. & ff de his qui.vt indig.l. hæres. rogatus autẽ excuſatur ſi palam rogatur. vt ff.de iu.fiſc l non intelligit. Item ſi eſt ſeruus rogantis. vt ff.ad l.fal.l ſi tacitum. Item ſi filius. vt ff.de his qui.vt indig.l.in fraudem. §.ſi Item ſi ſe deferat, vt j̃.tit.2.l 1. Acc.

s Non poſſunt. ergo ſi poſſunt põt tacitè relinq eis: loco

loco ſumpto à conſequenti deſtructo. ad quod ff. de pub. i ſi ego. §. patris.

a M Onente Officij. quod geris, quia eras palatinus vt ſupra tit. j. l. fi. vel pone vt ff. de iure fiſci. l. fiſcus. §. delatoris.

b Procuratoris. fiſci vel Cæſaris. qui etiã excuſantur: vt arg. ff. de his q. vt in dig. l. in fraudẽ. §. fi. & de bonis li. l. qui cũ maior. §. ſi patris & ꝟ. de iure fiſci. l. ij. & l. prohibitũ eſt. nec ob. ff. de iu. fiſci. l. ij. §. diuus, quia ibi mãdatum, hic iuſſum eſt, inter quæ eſt differentia: vt inſtit. de attil. tut §. nos autem. & ff. mand. l. j. Item habet hic ius mandandi.

c Attentetur. i. ne patiaris pœnas delatoris. tria te excuſat: officium, iuſſus, & quod alius inchoauerat: licet non probaueris. aliàs patieris pœnas: quas dic vt no. infra eod. Lex varia.

d N Vlla macula. infamiæ.

e Vel crimine. ideſt pęna criminis, quod cõmittit delator non probans, vt ꝟ. l. proxi.

f Officialibus. palatinus. vt infra. l. proxi.

g Monſtrauerit. aliàs, non monſtrauerit: vt ff. de iur. fi. l. deferre. § ſed & communem. magis enim videtur delationem contra ſe factam repellere, quàm alium quenquam deferre: vt ff. de iu. fiſ. l. ij. in princ. & l. fiſcus in quæſtione. §. fi. & l. delator.

h E X varia ſtatutorum. ideſt, legum ſtatuentium. ſic ꝟ. de ſente. ex libel. re. l. ſtatutis.

i Defendunt. in iudicio, alio prouocante, ad quod. ff. quod cu. vni. no. l. j. §. fi. & ꝟ. de infa. l. neminẽ vel extra ius: vt ff. de oper. no. nun. l. in prouinciali. §. ſi & l. ſeq.

k Non teneant. eſt ergo crimen, deferre & non probare. & punitur infamia vt ꝟ. l. proxi. & ff. de iur. fiſ. l. ij. in prin. & l. deferre. §. ſed & communem. Itẽ q; tñ tũ dat fiſco. quãtũ detulit: vt ff. de iu. fiſ. l. ſenatus §. ſenatus, & §. diuus. & l. Arian⁹. item alia, vt ꝟ. l. p⁹

II. Imp. Gordianus A. Euthychemo.

M Onente officij a ſollicitudine, qnimo iuſſu procuratoris, b vt cauſam ab alio delatã, cõuenienti diligẽtia iſtrueres: nõ ipsũ volũtariũ delatoris munus ſuſcepiſſe te, actorũ lectio, q̃ pcib⁹ intexta sũt, manifeſtè declaret. Ea pp ne qd i pſona tua, qđ ẽ ſectę tẽporũ meorũ alienũ, attẽtet: c pſes prouincię vir clariſſimus ad ſollicitudinẽ ſuã reuocabit. PP. VIII. Id. Sept. Pio & Põtiano Coſ.

Qui ad defenſionem ſuã alium nominat: non videtur deferre. Bartol.

III. Idem A. Chlœtio †

N Vlla macula d vel crimine e delatoris adſpergit is, q cũ ab officialib⁹ f fũdũ ſeu domũ fiſci poſſidere cõtẽderet: non ſe ſed alium eius rei poſſeſſorem eſſe mõſtrauerit. g PP. Prid. Cal. Iul. Gord. II. & Põtiano Coſ.

Qui venit ad defenſionem reipublicæ vt delator non punitur. Bartol.

IIII. Imppp. Car⁹., Carinus. Et Numerianus AAA. † Candido.

E X varia ſtatutorũ h diuerſitate ad id decurſũ eſt, vt hi q reipublicæ cauſas defendunt, i delatorũ criminibus non teneant: k cũ oĩbus notiſſimũ ſit, eos ſolos execrabiles l nunciatores

xi. ab alijs pœnis excuſat multis modis: quas dicit. ff. de iure fi. l. l. ex quibuſdam. & ꝟ. eod. l. monente.

l Execrabiles. ideſt odioſos.

m Deferunt. Scilicet inchoando, & ſpe pmij: & nõ probant, niſi excuſentur aliquo de prædictis modis. ad quod ff. de iu. fiſ. l. deferre. §. ſed & cõmunem. Item ciuitati non defertur: vt ꝟ. tit. j. l. s.

eſſe, q fiſco deferunt. m PP. III. Cal. Septẽb. Carino & Numeriano. Coss.

Delator non admittitur ſine patrono fiſci, & male deferentes ex conſuetudine grauiſſimè puniuntur. Barto.

V. Imp. Conſtantin. A. ad prouinciales. †

O Mnes iudices iuigilare pcipimus, delatores ſine fiſci aduocato denũciãtes, pœnis n adficere. aptiſſimi enim iuris eſt, vt qđ ex cuiuſq; patrimonio ceciderit i caſũ o & legibus p & recto q iuris ordine fiſci aduocatis agẽtib vindicet. Sed qa nonnulli pcipites, ſm ius poſſeſſa patrimonia deferre nõ ceſsãt, damus oĩbus licẽtiã qui ſe lęſos exiſtimãt r ꝓ delatores ſeueritatẽ iudicũ implorare s ferro diſtrictã. Da. XI. Ca. Apr. Conſtã. Conſtantio & Albino Coss.

Seruus punitur ſi dominum deferat, præterquam in crimine læſæ maieſtatis. Bart.

VI. Imppp. Grat. Valet. Et Theodos. AAA. Palio conſulari Lydiæ. †

S Eruũ dñi delatorem iubemus in exemplũ oĩum proditorũ ſeueriſſimæ ſnię ſubiugari, t ẽt ſi obiecta probauerit excepto crimine maieſtatis Dat. VII. Cal. Nouemb. Conſtantinopo. Antonio & Syagrio Coss. * *

n O Mnes. Pœnis. extra ordinem, cum non dicat, quas, vt ff. de pœ. l. ſanctio, & facit ff. de iur. fi. l. ſi fiſcus alicui. & ſupra. de aduo. fi. l. fi. & ꝟ. tit. t. l. fina.

o Caſum. ex delicto vel quia ſine ſucceſſore deceſſit.

p Legibus. vt ſupra tit. t. l. fi. & l. antepe. & de iu. fiſ. l. prohibitũ. & l. defenſionis.

q Recto. aliàs recto: & alias recto. i. eo ordine qui hactenus obtinuit, qui eſt in legibus prædictis. Accurſ.

r Exiſtimant. ex tali delatione.

s Implorare. accuſando & faciẽdo eos puniri diſtrictè cum ferro. nam vt dicunt contineri in Theodoſiano codice, caput & lingua eis amputantur. ad quod ſupra de calum. l. noſtris, & habeas diſtrictam. aliàs deſtrictam, ideſt exſecutam. & habet locum hæc pœna, ſi criminaliter accuſetur. aliàs habent locum illæ quas notaui ſupra l proxi. ad quod. ff. de his quib. vt indig. l. j. vel habet locum, quando ex conſuetudine facit: vt infra de ſuperexac. l. s. Accur.

t S Eruum. ſubiugari. forte metalli, vt ff. de offi. præ. vrb. l. j. §. quod autem. & §. cum patronus, vel etiam mortis, ad quod ſupra. qui ac. non poſſ. l. pen. in fi & l. fi. Item facit infra. in quibus cau. co. cen. l. ij & ff. de iur. fiſc l. 2. §. pe. Itẽ not in exẽplum. ad qđ. C. ad l. Iul. re l. j. & ff. eo. l. quãuis, & ff. de cuſt. reo l. diuus, l fi. & ff. depoſiti l bona fides. in pri. itẽ no. eũ puniri, etiã ſi pbauerit, ad quod ff. de re mil. l. j. § in bello. & ff. de ne. ge l. fi. Sed arg. contra. ff. de bo. lib. l. qui cũ maior. in fi. & ad Turp. l. j. §. pe. item no. quod

† Perperã antea legebať Philippus A. &c.

Co. Th. 10. 10. 3.

Cod. The. 10. 10. 17.

Deſunt hic duæ cõſtitutiones grece, ſeptia & octaua. ex ptermiſſis repetẽdæ.

no. q excipit crimē maieſtatis. vt hic, & ff. ad leg. Iul. ma. l. famoſi §. ſerui. ſed & torquetur eodē caſu ſeruus, & ēt in alijs quandoque: vt ī. de quæſtio. l. t. ris. l. ſecunda. §. fina. & ff. de vac. & extraordi. cogn. l. 1. §. proinde.

a TIT. PETIT. BON. SVBLA. &c.

Aliàs, bonorū. & tunc dic petitis, i. petitionibus. aliàs deeſt bonorum & tunc pone petitis, neutraliter, vel ſubaudi, reb. ſiue bonis.

b Quiſq. Conſuetudo. & lex: vt ī. ad leg. Iul. maie. l. quiſquis. circa prin. etiam hodie: vt in authen. vt nulli indi. § ſi.

c Eadem. idem ſi ex alio delicto ſunt delata: vel ēt ſucceſſione: vt ī. l. proxi.

d Legem. ſcilicet iſtam.

e Inhiatione. ideſt frequenti petitione.

f Legis. ſ. huius, de quo extra ordinem punitur: vt ff. de pœ. l. ſanctio. Item not. quòd ex ſola petitione (aliàs ſupplicatione) licet infructuoſa, punitur: vt ī. qui milit. non poſ. l. eis quidem.

g Relinquatur. cuius prohibetur petitio eiuſdem facta cōceſſio non valet: vt hic, & ī. ſi nup. ex reſcrip. pe. l. fin. in fi. & ī. de naui. non excu. l. ſi. & in Auth. de nō alie. § quia vero & l. Auth. vt oēs obed. in di. prin. §. hanc dicētes & §. ſi vero quiſque, tollat. ſ. niſi ex certa ſcientia dicendo. non obſt. hac l. ar. gu. ff. da leg. 3. l. ſi qs. in prin.

h Nullo tñ. ad hoc ī. de eri. ſa. l. ſi. & ff. quod quiſq. iur. l. 3. in princ. Sed contra ī. de bon. vac. l. 1. ſolu. ibi cū petitione. Item argu. contra ī. de loca. prædi. ciui. l. 2. Sed ibi ab alio poſſidebantur. Item dic tantum, i. non petentis. vel ideſt res, non ius capiendi: vt & res præbendæ non autem præbenda, poſteſt dici. Et not. hic quòd quædam honeſtè accipiuntur, q non honeſtè petuntur: vt ff. de orig. iu.

Veteres libri, de petitis nō male ſicut indicta, & ſtatuta, & nota. Conia eius hic.

C. T. 10. 10. 15.

Conco. ea eam in aut̃ tute. §. cæterū. ei de por. ca. & q̃d no glo. in verbo no ſcatnt ad ſi. in ca. t. ex de con ſu. li. 6. & gl. in ca. tuc fraternitatis, ex de pbē. & dign. vbi verba iſta. recitat. d. gl. ab hac. Lextracta.

TITVLVS XII. DE PETITIONIBVS† bonorum a ſublatis.

Bona quæ deferuntur in fiſcum nemo poteſt ſibi impetrare, & conceſſio facta ad petitionem alterius non valet: ſecus ſi fieret motu proprio principis. Bart.

I. Impe. Grat. Valentin. & Theodo. AAA. Eutropio præfecto prætorio. †

Quiſquis in crimine maieſtatis deprehēſus fuerit & punitus, bonaque eius (ſicut plectendi conſuetudo b criminis habet) fiſcus inuaſerit: nullus eadē c ſub ſpecie munificentiæ principalis audeat proprio iure poſcere. qui ꝯ legem d id auſus fuerit ſperare, quod nō licet, reus violatæ legis habeat. Sed qm̃ † plerunq; ita in nonnullis cauſis inuerecunda petētiū inhiatione e cōſtringimur, vt ēt non concedēda tribuamus: nec reſcripto quidē noſtro aduerſus formā latæ legis, f loci aliquid relinquatur. g Si quid autem ex bonis talibus noſtro iudicio, nullo tñ h deſiderante atque poſcente, cōcedi cuiquā voluerim': hmōi tantum valeat liberalitas. Dat. XVI. Calen. Decemb. Theſſalonicæ, Gratiano. V. & Theodoſio. I. AA.

Nullus admittitur ad impetrandas res delatas in fiſcum ſiue fiſcales: & impetrans & officiales curiæ principis, qui in his impetrationibus operam darent vel ſcriberent, legitime puniuntur. Bart.

II. Impp. Theo. & Valen. AA. Florentio. P. P. †

Omne ſemen i alienas appetendi fortunas ſtirpitus k eruere cupientes, nulli deinceps volumus petitionis rerum eſſe licentiam. Et ſi inteſtatus l quiſquam quædamve, m ac nullis ex numero propinquorum exiſtentibus, vel vxore, vel marito, n fati munus impleuerit, cuiuſcunque ſit o cōditionis, aut ſectę, ſeu quolibet titulo res fuerit fiſcalis: nemo audeat ad petitionem p rerum defuncti defunctęve, cuiuſcunq; fortunæ aut ſectæ ſit, ſi fiſco noſtro locus pateat, adſpirare: cum ne illis quidem quorum actu atque officio petitionū procedebat effectus, impune liceat ſanctionibus noſtris aduerſari: ſed vir illuſtris quidem cuiuſcunq; temporis q̄ſtor, q ſi oblatę petitioni ſubſcripſerit, vel etiā reſpōſum dederit: vir q; illuſtris comes rerum priuatarum ſi vel inſtrui permiſerit, vel petitionē, ſi qua inſinuat, r admiſerit: indignationem noſtri numinis ſ ſuſtinebit, ceteriſque t fiet vindictæ & temeritatis exēplū. † Memoriales u vero, qui excipienda huiuſmodi reſcripta vel implēda curauerint, & palatinos q inſtruxerit, vel geſta admiſſæ petitionis ediderint, x

i Omne ſemen aliàs incipit, omnes enim. & ſecundum hoc dicunt continuari cum præcedenti: & ſubaudi, vias. vel ſubaudi, initium apud omnes alienat fortunas. Vel melius habeas, oē ſemen & c ipſa eſt rei princi. &c. vt in authen. de non alie. §. finimus. nec enim leges Codicis continuantur: tum quęlibet per ſe & certa debeat eſſe: vt ī. de no. codi. confir. l. 1. §. quibus.

k Stirpitus. ideſt in totum, vt non remaneat aliqua radix. Accur.

l Et ſi inteſtatus. incipit verſus.

m Quædamve. accipe, ſcilicet ſæu mulier &c.

n Marito. vel alio q fiſco præfertur: vt ſup. tit. 2. l. 1. & l. vacantia.

o Cuiuſcunque ſit. ſcilicet defunct'. vel ille cuius bona fuerunt fiſco deuoluta: vt forte quia hæreticus: vt ī. de hæret. l. Manichæos. & l. cognouimus.

p Ad petitionem. adſpirare qđ' eſt ī.

q Quæſtor, nec. n. aliter valet reſcriptum niſi à quæſtore ſubſcriptū, vt in Authē. vt diui. iuſſi §. 1. collat. 8. Et dic, ille qui circa latus principis erat. Alij erant quæſtores, quod dic, vt ff. de offi. quæſto. l. 2. Et no. hic de illuſtribus quibuſdam.

r Inſinuatur. i. oſtenditur principi per eum.

ſ Numinis. aliàs nominis: & alias nominis.

t Cæteriſque. ſcilicet minoribus. & ſic no. puniri maiores, vt terreantur minores. ſic quod no. ſup. tit. 1. l. ſi.

u Memoriales. ideſt ſcriptores, ſeu exceptores, vt ſubijcit. & ff. loca. l. ſed addes. §. ſi. quia reducit ad memoriā per ſcripturam, vt ff. de pign. l. l. contrahitur.

x Ediderint. ideſt in

Ex nouel. Tho.

Cōcor. ele. 1. di. ſi. de offi. ordi. & 2. q. 7. capi. quapp. ibi vt trāſgreſſionis vltio ſiat interdictio delinquendi.

bonorũ ꝓſcriptione[a] puniri decernimus. Pari forma res ẽt ciuiles,[b] & ad ius publicũ ꝑtinẽtes; ab oĩ petitiõe muniẽdas eſſe cẽſemus, ſ. nec pragmatica[c] iuſſione, vel ſacra adnotatiõe, vel quolibet oraculo diuino, ſeu mãdatis (ſi qua ꝯ hãc ſanctionem noſtram fuerint impetrata) quippiã roboris habere valituris. Dat. XI. Calẽ. Maij. Theod. A. XVIII. & Albino Coſs.

TITVLVS XIII.
DE HIS QVI SE deferunt.[d]

Grauatus tacite de reſtituendo non capaci. ſi ſe deferat, lucratur tertiã. vxor vero defuncti non capax ſe deferens lucratur dimidiam, & facta diuiſione habebit optionem. occultantes vero legitime puniuntur. Bart.

I. Imp. Conſtan. A. Maximo Rationali Hiſp. †

IS cuius[e] tacitè fideicommiſſa fuerit hæreditas: ſtatim[f] officio grauitatis tuæ[g] nunciet, & geſta prodat, & continuò qđ actũ fuerit, renunciet: & poſt hãc fidẽ, tertiã[h] ex omnibus defuncti bonis percipiat portionem. Quòd ſi ab vxore[i] defuncti iſtud ad officiũ deuotiõis tuę fuerit reuelatũ: ipſa ẽt ꝑſona quã defunctus eẽ voluit hrẽdẽ,[k] ſi geſta apparuerint,* tali ꝑmio mancipetᷓ, vt ex omni patrimonio[l] mediũ cõſequatᷓ: & cũ fiſco nr̃o celebret diuiſionẽ: id ẽt habitura priuilegiũ, vt prior eligat[m] optionẽ:† & tũc occultator[n] ille geſtorũ, fiſci & mulieris pariter inimicus, exutus oĩ patrimonio ſuo, ac fiſco vindicato, in inſulam deportetᷓ. Dat. Id. Mar. Gallicano & Baſſo Conſs.

TITVLVS XIIII.
SI LIBERALITAtis imperialis ſocius ſine hærede deceſſerit. †

Inter ſocios liberalitatis imperialis facta ẽt inter viuos eſt locus iuri accreſcẽdi etiam poſt dominium vtriuſque quæſitum. Bart.

I. Imp. Conſtant. A. ad Mygdoniũ caſtrenſem Palatij. †

IVbemus vt ſi quis fortè ex his quibus cõmuniter a nobis aliquid donatũ ſit,[o]

in publicum produxerint.

[a] Proſcriptione. hoc corrigitur in Auth. vt nulli iudi. §. fi. coll. 9. Item ad hoc. ĩ de col. do. l. 1. §. fi & ĩ. de meta. l. pen.

[b] Res ciuiles. vt annonæ ciuiles, ſ. annui reditus ex publico. ad quod ſ. de ſac ſan. ecc. l. priuilegia Et no argu à ſimili. ꝙ nec ꝓhenda debet peti. Vel dic. dabitᷓ publico: & ſic nõ põt impetrari remiſſio. ad qđ. ĩ. de an. & tri. l. in fraudẽ.

[c] Pragmatica. imò ꝯ, vt ſ. de no. Co. cõpo. l. 1. § 2. ſed ibi loquitᷓ de his q̃ poſita ſunt in corpore iuris Itẽ ꝯ ſ. de legi. & ꝯſti. l. 2 Sol. ſine alterius læſione hic, vel ſine petitione, vt ſ. l. ꝓxi. in fi. Itẽ quid ſi ſemel & bis, hoc eſt quod dicimus ſecunda iuſſio? Rñ vt no. ſ ſi ꝯ ius vel vtil. pu. l ſi Item not. ꝙ licet bonorum petitio ꝓhibeatᷓ, quędã tñ permittuntᷓ, vt bo. poſſ. turis, vt vñ liberi. & ſimiles. Itẽ poſ. bonorum facti debitoris ceſſãtis, vt ff. qui. ex cau. I po ea. l. 2. Itẽ bonorũ addictio facti, & iuris, vt Inſtit. de eo cui li. cau. bo. ad. Item bona hrẽdit nõ parentis, i. non obedientis: vt ſ. de fideic. authẽ. hoc amplius. Item bona captiui & furioſi, vt C. de epiſ. audi. auth. liberi. & de epi. & cle. auth. ſi captiui. Item ius aliquum poteſt peti, licet noceat petenti, vt ff. quod quiſq; iuris. l. 1. Accur.

[†] C. T. l. j. eo ti. li. x.

[d] DE HIS qui ſe deferunt.

Supra de delatoribus dixit quando aliur defert alium: hic quando ſeipſum. Accurſius.

[e] IS cuius. ſ. inſtitutus hæres legitimus: vel qui rogatus eſt vt non capaci det, ſecũdũ Bul. aliàs Pla. & dic cuius. ſ. fidei hæreditas eſt commiſſa. ſ. reſtituenda vxori non capaci. & expone ita quẽ, vt no ſ. tit. 2. l. 1.

[f] Statim. ad id quod dr ſtatim ĩ. continuò. concor. ff. e. ſ. de iu. fiſ. l. edicto. j. rñ. Sed ꝯ ĩ ea. l. §. cũ aũt. vbi dr expectãdũ illũ cui relictũ ẽ, vt ille primo deferat ſi vult. Sol. ſm quoſdã hęc illã corrigit. Vel hic fuerat ĩ mora deferẽdi ille cui erat relictũ Vel dic ſtatĩ poſt tabulas apertas: aũ. n. ẽ alius expectãdꝰ: vt ibi, Ac.

[g] Tuæ. loquitur procuratori Cæſaris: vt ex ſuperſcriptione legis appatet, quæ dicit rationali mitti.

[h] Tertiam. immo vr medietas dodrantis: vt ff. de iure fiſ. l. cum tacitum. Sol. ibi de illo cui erat reſtituendum: hic de rogato. magis eſt ꝯ ff. eo. l. ſenatus. §. ſenatus. vbi ẽt hæredi dat dimidiam. Solut. ſm P. ibi per Adrianum. hic per Conſtãtinum. qui corrigit. vel hic capax hęres: ibi non capax.

[i] Ab vxore. ſ. nõ capace, cui non erat reſtitutio facienda.

[k] Hæredem. ſ. fideicommiſſariam, quæ effecta hæres eſt: vt ſ. quod cum eo. l. ſi filio Alij vt P. dicunt ꝙ ſuis cum alio inſtituta, & alius rogatus ſuam partem mulieri nõ capaci reſtituere: & hoc ſi habeat literã, ipſa ẽt quã &c. aliàs eſt, ipſa etiam perſona quã defunctus: & tunc dic ꝙ ſi vxor detulit, ſi id eſt quamuis inſtitutus probet: tamẽ tali præmio mancipetur vxor ꝓdicta primo deferens.

[*] Aperuerit.

[†] Legẽdũ. portionẽ. vt l Cod. Th. Conſt.

[l] Ex omni patrimonio. contra. ff. de iure fiſci. l. cum tacitum. vbi media dodrantis. Solu. ſpeciale in vxore non capace, vt hic, licet quidam dicãt illam corrigi. Item contra ſupra proxim. reſpon. Solu. refert, rogatus capax ſe deferat: & tunc obtinet princ. aut rogatus non capax: & tunc dimidiam: vt ff. de iure fiſci l. ſenatus. §. ſenatus. an vero ille cui eſt relictum, qui nõ eſt capax: & tunc differt vxor ab alio: vt hic. ſi autem alius extraneus, nec rogatus, nec alius cui eſt reſtituendum, tunc forte tertia: vt no. ff. de iu fiſ. l. edicto. §. extra. & facit ea. l. in prin §. 1. & 2.

[†] In Co. Th. li. 10. tit. 14. inſcribitur Si petitio nit ſoc*. ſed poſt ſublatas petitiões aliter hic fuit ſcribendum. Contius.

[†] Ex Cod. The. 10. 14. 1 & 2. Contius.

[m] Eligat ſic infra de meta. l. 2. Ar. contra. ĩ. quando. & qui. quarta pars deb. l. 1 in prin.

[n] Occultator. ſ. hæres. qui non deferebat. quod intellige, ſi celabat ſtudioſe, non ſi differebat deferre: quia nec feſtinare debebat: vt ff. de iu. fiſ. l. edicto. §. cum autem. ſed P. dicit, occultator, id eſt officialis: quod non placet.

SI LIBERALITATIS IMperialis ſocius &c.

[o] IVbemus. Donatum ſit nullo petente: vt ſ. tit. 1. l. 1. in fi.

Nullo

nullo hęrede [a] relicto deceſſerit: ad cōſortē potius ſolatiū, q̄ ad pſonā aliā pars decedētis perueniat. D. XII. Cal. Apr. Antiochię, Conſtanti. A. iiij. & Licinio iiij. Conss.

TITVLVS XV.
DE THESAVRIS. [b]

Quærere theſaurum in proprio omnibus licet in alieno vero ſuo nomine, nullo modo licet: & ſi theſaurus inuentus fuerit à fortuna, inter inuentorem & dominum diuiditur. Bartol.

I. Imp. Leo A. Erythrio præfecto prætorio. †

Nemo [c] † in poſterū ſuper requirendo in ſuo, vel alieno loco theſauro, vel ſup inuēto ab alio vel à ſe, effuſis precib. pietas noſtræ benignas aures audiat moleſtare. Nā in ſuis [d] q̄dē locis vnicuiq; dūmodo ſine ſceleratis ac puniendis ſacrificijs, [e] aut alia qualibet arte [f] legibus odioſa, theſaurum [g] (.i. cōdita ab ignotis dñis tpe vetuſtiori mobilia) † quærere, & inuento vti, liberam tribuimus facultatē: ne vlterius Dei beneficium † inuidioſa calūnia pſequatur: vt ſuperfluum ſit hoc precib. [h] poſtulare, quod iā lege pmiſſum eſt: & imperatoriæ maieſtatis videatur præuenire liberalitas [i] poſtulāda. In alienis vero terrulis nemo audeat inuitis, immo nec volētibus [k] vel ignorantib. dñis opes obditas ſuo nomine perſcrutari. Quod ſi nobis ſuper hoc aliqs crediderit eſſe ſupplicandum, [l] aut pręter huius [m] legis tenorem in alieno loco theſaurum ſcrutatus inuenerit: [n] totū hoc locorum dño reddere compellatur: & velut temerator legis ſaluberrimæ puniat. Quòd ſi forte vel arādo, vel aliàs terrā alienā colēdo, vel quocūq; caſu, nō ſtudio perſcrutandi in alienis [o] locis theſaurum inuenerit: id quod repertum fuerit dimidia retenta, altera dimidia data, cum locorū dño partiatur. [p] ita.n. † eueniet vt vnuſquiſque ſuis fruatur, & non inhiet alienis.

TITVLVS XVI.
DE ANNONIS, [q] & tributis.

Onus æris alieni eſt perſonale: & ideo inter heredes

[a] Nullo hærede. l. nullo liberorum: vt ff. ad Treb. l. ex facto. §. fi. & ſic pfert ſocius vxori & alijs pter liberos: & p hoc quod ſubijcit, ad pſonā aliā. Vel dic hæredem large dici: vt eſt ſ. de bo. vac. l. j. & ſm hoc quod dicit perſonam, dices extraneum vel fiſcum. Illud pſtat. q teſtamentarius hæres ſocium præcedit: vt ſ. de hære. decur. l. j. & ff. de acqui. rer. do. l. ſi is. §. pe. & ſic nec vir. Et nota quod hic dicitur in ſocio liberalitatis imperialis: idem in bonorum poſſeſſ. conſortibus. Item in hæredibus iuris ciuilis. Item legatarijs, vt ſ. qñ non pe. par. & de cad. tol. § his ita. & § vbi autem. & Inſtit. de leg. §. ſi eadem. Item pluribus patronis, vt ff. de bo. lib. l. cōi liberto. & de aſſi. lib. l. vnl. Item in pluribus eiuſdem corporis, vt ſ. de hære. decurio. per totum. Acc.

[b] DE THEſauris. Quia de theſauris dantur tributa, de quib. ſ. tributis eſt dicturus: ideo de his præmittit ſecundùm P. Vel quia inter cetera iura fiſcalia de quib. conſueuit dicere, ius fiſci quandoque eſt in theſauris: ideo de eo dicit.

[c] Nemo. p mixtim incipit quando in ſuo vel alieno qs inuenerit: ſi poſtea diuidit.

[d] Nam in ſuis. appellatione ſui accipe ſiue ſit dominus directo, vel vtiliter, vt feudatarios, emphyteuta, & ſimiles: licet inutiliter dominus P. dixerit contra. non ergo creditor, non fructuarius, dicuntur domini: vt ff. de acqui. re. do. l. ſi is. §. pe. & ſi. nec vir. vt ff. ſolu. ma. l. diuortio. §. ſi fundum. item idē quod in ſuo eſt ſi quis in ſacro vel religioſo caſu fortuito: vt Inſtitu. de rerum diui. §. theſauros. Sed in his contra ff. de iur. fiſ. l. 3. §. ſi in locis. Sol. vt ibi.

[e] Sacrificijs ad quod ſ. de Paga. & ſacrifi. per totū.

[f] Arte. puta magica. ad quod. ſ. de malef. per totū quo caſu totum fiſci erit: cū hic ſit indignus. ad qd ff. de iure fiſci. l. 1. circa princip. Acc.

[g] Theſaurum. ſcilicet quærere: quod eſt infra, & quod ſequitur, eſt definitio theſauri: vt ff. de acqui. re. do. l. nunquā. §. theſaurus. ſic & proprie & improprie quandoque: vt ff. ad exib. l. theſaurus.

[h] Lege ſ. iſta. & no. ſic. ſ. de epiſ. audi. l 4. in princ. & arbi. tu. l. cum interdictæ & ff. de condictio. l. q ſua conditione. §. ſi & de min. l. in cauſę in prin. & ad mu. l. j. in fi & de leg. j. l. ſi qñ. in prin. & vt leg. no. ca. l. j. §. reſcripto.

[i] Liberalitas. ſi habes liberalitas, plana eſt: ſi vero habeas, liberalitatib. tunc habeas Iperatoria magnanimitate, & dic videat præuenire cōceſſio, & dictio poſtulāda, eſt pluralis numeri & liberalitatibus eſt ablatiui caſus. Item ſi habeas in genitiuo magnanimitatis, ſeu maieſtatis imperatoriæ, tūc ſubaudi ſ. conceſſionis vt ſ. Tertij habent, Iperatoria maieſtas, & liberalitatibus.

[k] Volentibus. No. dñi voluntatē nil facere vt alius ſuo nomine quærat. ad qd Inſti. qui. alie. licet in prin. & ff. de vſufru. l. ſed & ſi quid. in ſi & ad l. Corn. de ſic. l. lege Cor. §. ſi. ſ. rium in lapidicinis: vt ff. cōia præ. l. venditor §. 1.

[l] Huius. quæ dicit ſcilicet domino volente. vel inuito.

[m] Legis. ſ. huius: de quo etiam extraordinarie pōt accuſari. ad quod. ff. de pœnis. l. ſanctio. & de ext. ſtel. l. 3.

[n] Inuenerit. Inueniſſe dr, qui videt vel percipit, & animū habendi habuit. ad quod ff. de acqui. poſ. l. iij. §. Neratius. Accur.

[o] Alienis. ad quod ſ. ſo. reg. l. ſi conſtiterit.

[p] Partiatur. idem ſi in loco Cęſaris vel publico ciuitatis. nā dimidia inuentori, alia ciuitati vel fiſco: vt Inſti. de re diui. §. theſauros. Item ſ. j. de metal. l. cūcti. Sol. vt ibi. Item qua actione dñs cōſequitur dimidiū. Reſpon. condi. ex hac l. vel rei vin.

[q] DE ANNONIS TRIBVTIS.

De alio iure fiſci dicit, & dic de anno. & tri. i. de tributo quod prętatur pro annona militū & equorū vel annona in ſpecieb. tributa in pecunijs. tu dic annona in ſpecieb. tributum in auro & argento & ęre. & dicitur tributum quicquid tribuitur: ſed ſpāliter quod principi datur. Et eſt ſciendum, quod tributū aliud capitis, vt ff de cen l ſi. aliud agrorum vt ſ. eo.

Zeno & Leo. AA. Epinico Coſſ. ſic in meis manuſcrip.

Hęc lex corrigit eā q̄ eſt in Codic. The e. tit. quę quartā ſiue inuētori tribuit. Contius.

Mobilia legēd. vt in Co. The. vbi traditur hæc theſauri definitio. l. 2. de theſauris.

Cōcor. c. nup ab bates. iuncta gl. ſup verbo. cōponendū. ante ſi. extra de deci.

Aliàs cum.

Legendum, id eſt nec volentibus.

Cōcor. c. non remittitur peccatū. de re. iur. lib. 6.

diuiditur pro hereditarijs portionib⁹. Onus annonæ et tributorũ eſt reale: & prout quis poſſidet, et fructus percipit, oneratur. B.

I. Impp. Valeria. & Gallien. AA. & Valeria. Cæſ. Antiocho.

AEs quidẽ alienũ pro portione ex qua [a] quiſq; defuncto hæres extiterit, pſtari oportet: [b] annonas [c] aũt is ſoluere dẽt, q poſſeſſiões tenet, & fruct⁹ [d] pcipit. PP. Seculare & Donato Conss.

Ad onera realia non tenetur quis in plus q̃ de re poſſideat. Bar.

II. Impp. † Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Herennio.

INdictiones [e] nõ perſonis, ſed reb. indici ſolẽt: & ideo ne vltra modum [f] earundem poſſeſſionum quas poſſides, [g] conueniaris, præſes prouinciæ proſpiciet. PP. xvij. Cal. Nouemb. Aemiliano & Aquilino Coss.

Oẽs debent ſoluere quod princeps imponit: & officiales non poſſunt augere vel diminuere. Bart.

III. Imp. Conſtantinus A. Ad Proculianum.

OMnes [h] † penſitarę debebũt q̃ man⁹ [i] nr̃æ delegationibus adſcribunt, nihil ampli⁹ exigendi [k] vel remittẽdi ptã tem eſſe. Nã ſi quis vicarius, [l] aut rector puinciæ aliqd iã cuiquã crediderit remittendum: quod alij remiſerit, de proprijs dare facultatibus cõpelletur. [m] Da. xv. Cal. Iul. Conſtantinop. Cõſtanti. A. iiij. & Licin. iiij. Cõss.

Oẽs cogũtur ſoluere publicas functiões: cũ nõ ſit munus extraordinariũ: et ab eo nemo excuſat. B.

IIII. Imp. Conſtant. A. ad Vranium.

OMnes oĩno [n] ad oblationem functionũ publicarũ oportet vrgeri. Lege. n. nr̃a [o] ſignatũ eſt, nec eẽ extraordinaria, nec vacari, [p] q ſolẽniter á puincialib. deuotiſſimis ꝯferẽda ſunt. Dat. iij. Non. Febr. Conſtanti. A. II. & Conſtãte. Conss.

Qui plus fructus colligit, plus ſoluit: qui minus, minus. Bar.

l. 1. & vtrunq; Italicis & quibuſdã alijs tenuitić, vt ff. de cen. l. 1. & l. fi. & ȷ. de epi. & cle. l. de his. nec ob. ȷ. ſine cen. vel re. l. fi. & ibi no. nec quod dr̃ inſtit. de rer. diu. §. p traditionẽ, vt ibidẽ dixi. Itẽ no. q ſm P. tributũ capitis eſt pro mare integer aureus, pro fœmina medi⁹, vt ar ff. de cen. l. fi. & ȷ. eod. l. fi. ſed P. dicit quodam medio temperandũ. & pro eo. ȷ. de agri. & cen. l. cum antea. lib. 11. nomine prędij pſtaſ quantitas frumẽti, quæ dr̃ quinquageſima hordei, quadrageſima vini, [1] & lardi vigeſima 1 partib. non temoils: vt ȷ. de ſuſc. l. modios. pro ſingulis libris argẽ. v. pſtanſ aurei. vt ȷ. de argen. pcio qd̃ the. infer. l. 1. ſm Pl. ſed certe aliud quod dicit l. illa ad inſtar argenti, & in auro & in alijs pecunijs fiat computatio. Item diſfert hic tit. ab illo. ȷ. de annonis & capita. &c. quia ibi de his q pro ſalarijs dabantur officialib. hic fiſco, ſiue ab inferiori pxi. vt ibi no.

[a] AEs qdẽ. Ex qua idest ex quibus. ſic ȷ. de in ius voc. l. 2. aliàs pro portione: & tũc ponitur propriè pro qua.

[b] Oportet. vt ȷ. de hæreditarijs act. l. 2. ſed fallit in 7. caſib⁹: vt ibi no.

[c] Annonas. etiam ꝑpetitas: vt ff. de publi. l. Imperatores & ȷ. de præ nau. l. 2. & §. & dic annonas. i. tributa pro annona: vt in rubri. Item hoc caſu non opponitur compenſatio: vt ff. de in. fiſ. l. auferẽtur. §. qui compenſationem. Sed quid ſi non eſt ſoluendo? Rñ. tenentur cohæredes ex perſona defuncti quaſi auctores. Argu. ȷ. ſine cenſu vel re. l 2. & auth. ibi poſita. & facit in auth. de man prin. §. non permittas. & ȷ. ſine cen vel re l omnes. Acc.

[d] Fructus, non autem illi, qui penſiones recipiunt, niſi ſit conſuetudo regionis: vt ȷ. de agri & cen. l. liubus. §. hæc de reditib & ff de admi. tu l. ſi ſine hærede. § Lucius. Al. & arg ȷ. de vſufru. l ſi pendentes. §. 1. item facit ȷ. l. pr. & ff. de impen. in reb. do fa. l. neque ſtipendiũ. & ȷ. de col. fundo. patri. l. omnes.

[e] INdictiones. ideſt munera patrimoniorũ. quæ poſſeſſionibus indicuntur eſt. n. duplex patrimonij munus. vnum in rebus: vt hic. qd̃ ſoluunt & non municipes, item etiam qui fœnus exercẽt, & pſtabit ſecundum modum notatũ in rub. Eſt aliud quod perſonę pro patrimonio indicit. & tũc tñ municipes. vt ff de mun. & ho. l. reſcripto. §. fi. & l. fi. §. patrimoniorum. & tunc non pręſtabiſ ſm formam dictã in rub. ſed prout indicitur per ſingula luſtra, vt no. ȷ. proxi. rub. Item no. q quædam legis huius ti. de vno, aliæ de alio, & aliæ de vtroq; dicunt: & facit ȷ. de mu. patri. l. 2. & qd̃ no. ȷ. de mu. & hon. in rub. & ff. de neg. geſ. l. qui aliena. §. fi. & ſm quod hic ponitur, eſt hodie ordinarium, vt ȷ. tit. j. l. 1. Item facit ȷ. de im mu. nemi. conce l. fi.

[f] Ne vltra modum. i. pro eo quod non poſſides: vt ȷ. de immu. nemi. con l. 1. & 2. & in Auth. de mã. prin. §. non permittas. coll. 3.

[g] Poſſides. pro quantitate fructuũ tñ: vt no. in rub. & facit ȷ. de al. l. 2.

[h] OMnes. ſ. homines.

[i] Manus. ducaret. vt ȷ. ti. 2. l. 1. & dicit delegare qd̃ p ſuum notarium vel nũciũ ſuũ ſcribit pſidi, vt exigat, & qñq; præmittit epiſtolã de indictione futura: vt ȷ de excu. mu. l. placet. & reddit in quadruplum, vt inf. de excu. mu. l. placet. & dic delegationibus, i. præceptis.

[k] Exigendi. aliàs reſtituendi vel remittẽdi poteſtatem eſſe. & ſic bene ſequitur: nõ &c. ſecundum aliam refert ſe ad principiũ, & reddit in quadruplum, vt inf. de excu. mu. l. placet.

[l] Vicarius. puta palatinus vel alius vice pricipis, vel rector prouinciæ, ad cuius officium pertinet tributa exigere, vt infra de ca. lar. l. 2. & ȷ. de exa. tri. l. in fiſcal. bus.

[m] Compelletur. dic in ſubſidium reſeruati eũ cui eſt remiſſum: vt ſup. de ꝯue. fi. de. l. 2. in fi ſm quoſdam. & ſic non valet remiſſio oĩno: vt ȷ. de tranſa l. præſes. quę eſt ȝ. pauperi tñ põt remitti, cũ pater debeat agere: vt in Auth. vt indi. hue quoq. ſuff §. cos. colla 2. & facit ff. dv pae. l imperatores. & de publ. l. ſi §. fi. & de decre. ab ord. fa. l. 4.

[n] OMnes omnino. ſ. prouinciales, vt in fi. huius l & no. ȷ. ſine cenſu vel re. l fin. & facit ȷ. de cen. l. 3. de col. ſun pa. l. oẽs & ȷ. de immu. ne. con. l. j, adeo vt nec veterani excuſenſ, vt ff de pri. ve. l. pe.

[o] Noſtra. quam non habemus.

[p] Nec vocari. aliàs vocari: & facit infra titu. primo. l. prima. aliàs vecare. quaſi dicat, nec extraordinaria conteruntur, nec ordinaria remittuntur: vt ſupra l. proxima.

Hic inſerẽda eſt cõſtitutio Græca ex ꝑtermiſſis.

† Decius. Scilino in vet. manuſcript. Concius.

† C. T. ti. 11. l. 1 §. Ideoque oẽs penſitores.

† Incluſa deſunt in manuſcriptis. Con.

L. 3. C. T. eo. tit.

L. 1. 11. C. T. eo. tit.

V. Imppp. Valē.& Valēs. AA.ad Drac.Vic. Africę.

PRo locis a ac ꝓximitate poſſeſſionū b annonā c ad limites d trāſuehi pręcipimus. Dat.xv. Cal.Iul.Med.Valentinia. & Valente. AA. Conſs.

Reſcriptū in quo immunitas cōceditur munerib. ordinarijs, nō valet. Bar.

VI. Imppp. Gratia. Valent. & Theo.AAA.ad Principiū pf.pręt.

IN fraudē annonarię e rei ac deuotionis f publicę elicitū dānabili ſurreptiōe reſcriptū manifeſtū eſt iure nō poſſe vires ſortiri. g circa oēs igitur pars h atq; ęqualis illationis forma teneatur. Dat. viij.Calen.Octob.Aquil. Arc.A.I.& Bautōe.Cōſs.

Ad operandū vel portandum non debet quis longius mitti: ſed debet ratio itineris adhiberi. Ba.

VII. Imppp. Valentin. Theo.& Arcad. AAA. Cynegio pręf. pręt.

NEmo poſſeſſorū i ad īſtruēdas māſiones k vel cōferēdas ſpēs lōgius l delegēt: ſed oēs itineris ac neceſſitatis habita rōne delegent. Dat. X.Cal.Ian.Conſtā.Arch. A.I.& Bautone. Conſs.

Non eſt faciendum id, in quo plus expenditur, quam de commodo percipitur. Bart.

VIII. Iidem AAA. Cynegio præfe. præto.

MEditerraneę ciuitates m aū à maritimis, & maritimę à mediterraneis onerabanē expēſis: n vt pl⁹ haberet diſpēdij trāſlatio, q̄ deuotiōis o illatio. Hoc nō ſolū ī ꝑſens, verū ēt in poſterū ꝓhibem⁹, ea lege, vt ſe vltimo nouerit ſupplicio puniēdos q iſta cōmiſerit. † L.22.Co. Theod.

Si viriliter dominus intra tp̄s hic ſtatutū nō ſoluerit tributa, dominio priuatur: et ad habētē directū dn̄iū reuertitur. B. † Dat.iij. Non. Sep. Valentię, Honorio N. P. & Euodio Conss.

IX. Impp Arcad.& Honorius AA. Mineruio. Com. R. P. †

OBſiſtere p cōmodis q publicis & ſtatutis neceſſitatibus nō pn̄t priuilegia dignitatū. r Vn̄ vt quiſq; de ꝑdijs emolumentū cōſequit, ſi nō is euoluto anni s ſpatio intra ſex mēſes t oēm, cui eē cōſtrict⁹ dr̄, reliquorū ītulerit cumulū: ad ipſos q ſūt dn̄i ꝑdij, exactionē u voluntus ptinere. PP. in programmate Vari viri clariſs. vrbis Rom. Hon. A.iiij.& Eutychiano Cōſ. C. Th. eo. lib & tit. l.25.

Iudicibus negligentib. totū ſalarium aufertur. B.

X. Iidem AA. Eutychiano † præſe. præto. Adriano.

IVdices x quos circa ꝓfligāda y ęrarij nr̄i cōpēdia z negligētes ac deſides fuiſſe cōſtiterit: oīa q̄ ī adminiſtratiōnē poſiti ꝑceperīt emolumēta, a reddere cōpellanē. b

a PRo locis. i. pro magnitudine locorum. b Poſſeſſionum. quæ ſunt prope limina. ex quibus tributa pendnntur. c Annonam. in ſingulis locis & ſpeciebus conſtitutam. vt j. de ſuſce l. modios. Acc. d Ad limites. vbi de militibus in caſtris conſtitutis profligabatur, vel ad tēpus reponebat. vt hic. & j. de erog. mill. ann. l. 4. & j. de eann. lat. l. 1. & j. de fundis lim. l. 1. & facit j. eo. l. nemo. e IN fraudem annonariæ. i. tributi ad annonam. vt dixi in rub. Acc. f Deuotionis. i. dicti tributi deuote ſoluendi. g Sortiri. niſi ſit præſcriptum quadraginta annis: vt j. de fun. pa. l. ſi. lib. 11. h Par. i. nemini excuſando, vt j. e. l. oēs. ꝓ modo tn̄ poſſeſſionū, vt j. eo. l. indictiones. & facit j. de vectig. l. quicquid. & ſi contra ius vel vtil. publ. l. ſi. & j. de naul. non excu l. 2. & j. de cano. fru. vrb. Roma. l. 2. & de aquæduct. l. diligenter. Acc. i NEmo poſſeſſorū. prædiorum propter quæ tenetur ad infraſcripta. k Manſiones publicas. in quibus futurę annona erat imponenda. vel alias publicas. l Longius. quia illi de vna prouincia nō debent deferre ad aliam. & facit j. eod. l. pro locis. & j. de pri. do. aug. l. 2. & j. l. pro xi. Acc. m MEditerraneæ ciuitates. i. homines earum. n Expenſis. i. inuicē aliæ pro alijs tributa ſoluebant. & ſic longius portabant quod hic remouet. ad qd̄ j. eo. l. pro locis. & facit j. de priui. do. au. l. 2. & l. proxi. & in auth. de culla. §. nullus autem. & j. de metal. l. 4. Item videtur ꝯ quod dr̄. Alter alterius onera portate: ſic adimplebitis &c. ſed hic non releuatur, immo grauatur alter. Gal. 6.a.

o Deuotionis. i. tributi deuote ſoluendi.

p OBſiſtere. pone ſecundū R. in emphyteuta & ſinctuario, qui publicas debent ſoluere functiones. vt j. de iu. emp. l. 2. & ff. de vſufr. l. hactenus. qui nō ſoluāt intra tempora huius legis, dn̄s exigit hunc. l. vindicat prædium non obſtāte aliqua dignitate. Vel ſecundum M. pone in exactore tributorū, q niſi inferat fiſco intra tempora huius legis, dominus pręd ij qui ſoluit, rēperit. vt in fine huius l. & nihilominus tenebitur fiſco exactor & exactus in ſubſidiū, vt j. de eroga. mi. anu. leg 5. & j. de cōue. fiſc. deb. l. fiſco. Vel verius niſi emphyteuta vel ſimiles ſoluant intra tempora huius legis, pertinet exactio ad dominum, ideſt quia dominus exigit tributa vt fiſco ſoluat: vt differat à primo in quo primo reuocat fundum ab emphyteuta & ipſe dominus ſoluet. q Cōmodis. ideſt tributis quæ fiſco egenti & neceſſitatem habenti ſoluuntur, vt ſubijcit. r Dignitatum. ſic ff. de mu. & ho. l ſi §. ab huiuſmodi. & de vaca. mune. l. ſunt munera. & j. eod. l. in fraudem. s Anni. intra quem debet ſolui exactoris vt j. ti. 3. l. miſſi. t Sex menſes. No. purgatur mora commiſſa intra ſex menſes: quod eſt verum quo ad dominū: ſed quo ad fiſcum xx. dies ſtatuuntur: vt j. de ero. mili. an l. 5. u Exactionem. i. vindicationem prædij ſm̄ primum. Vel ideſt repetitionem pecuniæ ſolutæ ſecundum alium per conditionem ſine cauſa. Vel dic quia dn̄s exigit etiam pro præterito tempore: vt ff. de publi. l. imperatores ipſe au. ē dn̄s reuocatur ab emphytheuta: vt j. de iure emphy. l. 2. vel à fructuario vt ff. de nox. ac. l. ſi noxale. Vel dic recepta vltima poſitione, q dominus exigat qd̄ debuit emphyteuta ſoluere, cū ipſe pro eo tempore ſoluere teneatur, & ſic condi. ex hac l.

x IVdices i. præſides prouinciæ, ad quos pertinet imponere & exigere, vt j. tit. 3. l. in fiſcalibus. y Profligenda. i. imponenda vel exigenda. z Compendia. ideſt lucra. a Emolumenta. i. ſalaria. b Compellantur. hoc propter negligētiā. Sed ſi qd acceperint vt male agant, tunc in quadruplū pręter

hoc, vt ǰ. de ſtatu. & ima. l. j. & ǰ. de ceſſi. & perequat. l. peræquatores. Item facit ad negligentiã iudicis puniendã ǰ. de ſuſ. l. j. & de colla. fun. pa. l. placuit. & ǰ. de offic. præfe. prętο. Ori. l. ſi quos. ſic in tutore: vt ff. de admini. tut. l. qui negociationem. §. j. & §. pen.

nis pro patrimonio imponit. & quia hoc indicebatur prouincijs per ſingula luſtro: auri primo, agenti ſecundo, & æris tertio luſtro, vt in authẽ. de coli. in prin. & ǰ. de luſtra. au. col. in rub. ideo de indictione dicitur & vocatur hoc tributum ſuperindictũ: vt ǰ. l. j. quia vltra ordinatium canonem qui rebus imponitur, præſtatur per ſingula luſtra & ſecundum hoc dicas ſupra tito. j. l. omnes omnino. eſſe poſt iſtum. Vel ibi de eo quod rebus imponitur dicit: cum nouum hoc indocere velit. Alij dicunt ſuperindictum, quod vltra hæc omnia pręſtatur vel propter ſertilitatem, vel propter publicam neceſſitatem: quod & ipſum ordinarium erat. vt infra l. j. ſed aliud quod perſonis pro patrimonio erat canonicum etiam ante hãc le. vt ſupra titul. j. le. omnes omnino. Et no. quod Romani ante natiuitatem Chriſti computabant annos ab indictione: Hæbrei à diluuio: Græci à ludo Herculeo qui fiebat per ſingula quinquẽnia in monte Olympo: ſed hodię omnes Chriſtiani ab annis dominicæ incarnationis. & Imperatoris: vt in authen tic. vt præpo. no. imp. in principio. Accurſius.

Dat. iij. Calẽ. Mar. Mediola. Vincẽ. & Frauitta Co. XI.

Imp. Theodo. A. Iſidoro præfecto prætorio Illyrici.

Id ab vnaquaq; a prouincia b cẽſemus expetẽdũ, qđ ab ijſdẽ nup eſſe promiſſum c tua ſublimitas indicauit. Nullus vero decętero ad poſſeſſiones eorum d (quod maxime formidat) inſpector accedat. Macedonũ reliqui e exemplum ſecuti medię quantitatis, vt obtuliſſe noſcũt, tributa f ſuſcipiãt. Sed & hi g † q prestati ſunt nihil à ſe vltra tertiã partẽ poſſe cõferri, illud exoluãt, ad qđ ſe indubitãter fore idoneos h pollicent. Quę diſpoſitio i ppetuũ obſeruabit, ſacroſancta i Theſſalonicẽſis eccleſia ciuitatis excepta: ita tñ, vt aperte ſciat, pprię tãtũmodo capitatiõis modũ beneficio mei numinis ſubleuãdũ: nec externorũ grauamine tributorũ rẽpublicã eccleſiaſtici nõis abuſione lædendam. Da. VI. Id. Octob. Conſtãtinop. Victore V.C. Conſ.

TITVLVS XVII.

DE INDICTIONIBVS. k

Indictio munus ordinariũ eſt: ideo ab hac indictione non excuſantur qui à muneribus excuſationem habent. Bartolus.

I. Imp. Honor. & Theo. AA. Palladio. PP. †

Omnes omnino quocunque titulo poſſidentes, l quod delegatio m ſuperindicti n nomine videtur amplexa, velut canones o cogantur inferre: & vt nequa ſit dubietas, hac aperte definitione decernimus, vt id poti᷑ p canonis vocabulo poſtulet᷑. q Nulla igit᷑ dom᷒ vel ſacri patrimonij, r vel emphyteutici iuris vel hominum priuatorum, etiã

a Id ab vnaquaque. localis eſt hæc lex. ſcribit enim Conſtantinopoli Iſidoro præfecto Illyrici ſuper tributis Græcorum dicens quod multæ prouincię Græcorum promiſerunt ſe ſoluturas medietatem eius, quod ante ſoluere ſolebãt vel medietatẽ aurei quod dicto præfecto viſum fuit ſufficiens. vnde non ſunt in plus exigendi.

b Prouincia. Græcorum. ſ. de illis qui promiſerunt.

c Promiſſum. quod fuit medietas: vt ſubijcit.

d Eorum. Macedonum. ſ. Gręcorum. alias earum. ſ. prouinciarum. ſ. de illis quæ promiſerunt. dic ergo non mitti inſpectorem pro ſuperindicto aliquo imponendo talis enim inſpectio fiebat quando propter fertilitatem aliquod ſuperindictum erat inponendũ: nam tunc plus exigebatur tributorum gratia.

† Vet. Achini, q ǰ legiſſe videt. Accu.

e Reliqui. ſ. Græci qui non promiſerũt aliquid, ſequantur exemplum Macedonum, idest Græcorum illorum, ſcilicet qui promiſerunt. Acc.

f Tributa. ſ. ſoluenda: vel. ſ. onus tributorum & dic medietatẽ aurei. vnde aſſumit hic Py at. quod medius aureus eſt tributũ Cæſaris. ſed hoc in Græcis in alijs ſerua quod no. in rub. ſ. quod aureus integer: qđ & hic colligit᷑ nam ſi iſti dimidium, colligitur quod illi totũ aureum & ſm hoc nõ eſt contra. ǰ. de ſuſcept. l. modios. & facit infra de col. fun. pa. l. 2. Vel dic hic medietatem, ſ. eius quod antea præſtabant.

Sed & hi. ſ. Macedones quidem ſpeciales.

g Idoneos. ſic ff. de mu. & ho. l. 3. §. præſes, & ǰ auth. de æqua. do. §. quia vero in ſi & caue quia R. hãc nõ intelligit in tribu. ordinatijs: ſed quando imminẽtibus neceſſitatibus publicis aliquod extraordinariũ prouincijs imponitur. & pbat hoc quia fundi patrimoniales nõ pſtabant has tertias, & medias: vt ǰ. de coli. fun. pa. l. j. & 2. ſed tributa ordinaria ſic: vt ǰ. ti. j. l. j & ǰ. titu. 3. l. ſi.

i Sacroſancta. ǰ. de ſacroſan. eccl. l. ſacroſancta.

k DE INDICTIONIBVS.

Dixit de publici munere pãtrimonij, vt no. ǰ. ti. ſ. l. Indictiones. nunc proſequitur de altero, ſ. quod pro

† Deeſt hic lex vna Græca, ex prætermiſſis repetẽda.

† l. 2. C. Theo. ti.

Annorũ domini computatio.

l Omnes. Poſſidẽtes. accipe infra. cogant᷑ inferre quod delegatio &c.

m Delegatio. ideſt pręceptum factum per delegationem à principe dictum: vt ǰ. de excuſa. mu. l. placet. & l. priuati. & ſupra. titu. j. leg. j.

n Super indicti. aliàs ſuperindictũ, & tunc expone, vt in rubri. aliàs ſuperindictione & alias ſũt duę partes ſuper indicti. i. ſuper nomẽ indicti. vt ǰ. de priui. do aug. l. 2. & ſi. Acc.

o Canones. i. ordinaria tributa. nam canon eſt regula. inde exactores dicunt᷑ canonicarij: vt in auth. de col. § & in hoc, col. ix.

p Potius. electiue. Acc.

q Poſtuletur. hoc autem quod ſit canonicum, prodeſt, quia nullus ſe excuſat vt ſubijcit, & ǰ. titu. 2. l. ſi. & ǰ. de pri. do. aug. l. 2. & ſi. ſecus ſi eſſet extraordinariũ vt ǰ. de pri. colla. fun. pa. l. t. & 2.

r Sacri patrimonij. ſi dicas pro eccleſia, contra ǰ. de ſacroſan. eccle. l. placet. Sed ſol. vt ǰ. tit 2. l. fin. not. Item ſi dicas pro domo noſtra, quod eſt verius. tunc eſt contra. ǰ. de pri do. aug. l. j. ſed dices de ſuperindicto, quod eſt extraor ibi loqui. & eodẽ modo reſpõ. ǰ. de excu. mu. l. euidenter.

Sed ipſa

a Sed ipſis ſcilicet. Acc.

b Particulari. conſtrue, Tua ſublimitas faciat imputari, ideſt inferri modum collationis ſolitę deuotionis, ſ. quantū debet ſolui à deuotis collatoribus, modum dico ꝑ ſpe. à poſ. multo ante. hoc aūt faciet particulari &c. debet enim in vnaquaque indictione ſeu luſtro mitti præfecto cuiuſque diœceſeos & per eos pręſidibus iulio vel Auguſto, & per præſides ciuitatib. ſingulis inter Septembrē & Octobrem, vt poſſint deliberate facere ſeu celebrare facere ſolutionem, & non ſubditis damnū infligi: vt in Auth. de coi. in prin.

† Al. nobis facientibus, ſed prauè. Cōtius.

c Neceſſitas. q̄ eſſet ꝑꝑ feſtinam exactionem. Vel dic quia quis poſſet ſe tueri: alias nō, propter breuitatem tēporis poteſt ſe excuſare: quę excuſatio coram præfecto aug. fit, vt ſ. de offic. præfec. au. l. ſ.

† L. 4. Co. The. eod. tit.

d Licentia. quia inflixerunt pœnam nō ſoluentibus. Et not. ex hac l. quòd iacula præuiſa minus ferire ſolent. Ac.

e DE SVPERINDICTO.

Differt à ſuperiori pxi tit. quia ibi ꝑꝑ fertilitatem vel aliā publicam vtilitatem vel neceſſitatem. hic quando aliqua prædia erant deſerta: vt in authent. de colla. §. ſi vero aliquando. Ab hoc excuſatur eccleſia: vt ſupra de ſacroſan. eccl. l. placet. & ſilentiarij, & in ſacris militantes, vt infra de ſilen. l. 1. & de præp. ſacr. ſeri. l. iiij. & infra de exeu. mu. l. maximarum. & de cano. ſac. ler. l. ſi præceperit. Nos ſecundum P. dicimus ſuperindictū, quod propter fertilitatem indicitur, vel neceſſitatem publicam extraordinariè: non per luſtra. ibi per luſtra.

† Ideſt † dictionis augmēto. Franci vocant ereue. Contius. vicarius.

† To. Th. 11. 6. t.

f Nihil Ad ſolas, ideſt ꝑpter ſolas. Accur.

g Ampliſſimæ. ideſt pręfecti.

h Indictio. ad quod infra de exeu. mu. l. placet.

i DE EXACTORIBVS TRIBVTORVM.

ſi priuilegiū aliquod habere doceat, ab hac neceſſitate ſeiuncta ſit: q̄ iā nō extraordinariū, vt hactenus, ſed ipſis [a] faciētib[a] † canonicū nomen accepit. Dat. vij. Id. Ian. Rau. Theodo. A. vij. & Palladio Coſs.

Ante tempus ſolutionis debet ſingulis prouinciis notificari, vt ſe preparent ad indictionem ſoluendam. Bartolus.

II. Imp. Theodo. & Valentinia. AA. Dario. præfe. præto. †

Particulari [b] delegationū notitia, ante indictionis exordiū ſingulis tranſmiſſa ꝓuincijs, collationis modū à poſſeſſorib. multo ante ꝓſpectū, deuotionis ſolitæ, nō ſubitis calūnijs tua ſublimitas faciat imputari: vt & ꝓuincialib. ſubeundi diſpēdij neceſſitas [c] auferaẗ: & officijs inferēdi dāna licētia [d] denegeẗ. D. V. Cal. Sept. Apaniæ, Iſidoro & Senatoř Côſs.

TITVLVS XVIII.

DE SVPERINDICTO. [e] †

I. Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. ad ꝓcōſ. VV. CC. & omnes rectores. †

Nihil ſupindictorū nomine ad ſolas [f] pręfecturæ litteras quiſquam ꝓuincialis exſoluat, neq; vlli⁹ oīno indictionis titulus ēt ſolennis īmineat, niſi eam nſo cōfirmata iudicio, & imperialib. nexa ꝓceptis, ſedis ampliſſimę [g] depoſcat indictio, [h] & cogat exactio. Dat. xviij. Calen. Iul. Mediolani, Antonio & Syagrio. Cons.

TITVLVS XIX.

DE EXACTORIBVS [*] tributorum. [i]

Exactores non debent exigere niſi eos qui in breuibus continentur, ſeu ex actis à tabulario ſibi datis. Bartolus.

I. Imp. Conſtantin. A. †

Dvcenarij [k] & centenarij, ſiue ſexagenarij non prius debēt aliquem ex debitoribus [l] conuenire, q̄ a tabulario [m] ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum: quā quidem exactionem ſine oī fieri ꝯcuſſione [n] oportet. D. Kal. Nouē. Treb. Côſt. A. IIII. & Licin. IIII. Côs.

Pro debitis publicis non debet quis poni in carceribus, nec nouitates aliquas pati in perſona. Bar.

II. Idem A. ad populū. †

Nemo [o] carcerē, plūbatorūq; verbera, aut pōdera, aliaq; ab īſolētia [p] iudicū repta ſupplicia, ī debitorū ſolutionib. vel a puerſis vel ab iratis iudicib. expa ueſcat. Carcer pœnaliū, [q] carcer hoīum noxiorū ē, & officialiū, [r] & cū denota

i Dixit quæ tributa præſtanda ſunt, & à quibus: nunc qualiter & per quos exigantur. Acc.

k Ducēarij. ſic dicti, q̄a ductos exigebāt, vel q̄a ipſi tot erant numero, & ſic ſequentia expone. hi habent alia nomina. prout diuerſificatur officium: vt infra de apo. pu. l. penult. & ſupra de iure fiſ. l. prohibitum. & l. ſuper creandis. & publicani: vt ff. vi bo. rap. l. ij. §. ſi publicanus, & opinatores, vel infra eodem. l. miſſi.

l Debitoribus. ſcilicet tributorum. ad quod ſupra de iure fiſ. l. prohibitum. & ff. de iure fiſ. l. aufertur. §. pen.

* Exactionibus.

m Tabulario. ad cuius officium pertinet debitorum modum ingerere, & fideliter eorum nomina prouidere. vt ī. eo. l. miſſi. & ī. de nume. & actu. l. 2. Et no. hic tributorū debitorem non debere conueniri antequam breues fiant à tabellione.

† Ad Aelianum ꝓconſulem Africæ. l. r. C. T. e. Côt.

n Concuſſione. vt id ſolum exigant qđ debent, & non vltra aliqua occaſione: vt ī. de lucris aduo. l. ij. li. xij. quod ſi fiat, præſes audiat eum qui ſe læſum dicat à dictis officialibus: vt eod. titu. l. j. & imponet forte pœnam criminis concuſſionis vel falſi: vt ff. de concuſ. l. 2. & facit. ī. l. proxi. & ſ. de fur. l. etiam. Acc.

o Nemo. tributarius, aliàs fiſci debitor.

† C. T. e. tit. l. 3.

p Inſolentia. ideſt duritia ſecundum quoſdam. & facit ſupra de acti. & obli. l. negantes.

q Pœnalium. ideſt hominum pœna dignorum: ne ſic contra ff. de pœ. l. aut dānum §. ſolent. vbi dicitur, quod ad cuſtodiendum non ad puniendum eſt carcer.

r Officialium. ideſt iudicum. q. d. non priuatorum qui debent, ſed officialium in officio exigendi modum excedentium. vt ſubijcit. & etiam in quadruplum exactio. vt ī. de execu. mu. l. placet. & infra de cenſi. l. l. per æquatores.

tione^a eorū iudicū, quorum de officio certiores eſſe debebūt, q ꝯ hāc legē^b admiſerint. Securi iuxta pſidē^c trāſeāt ſolutores.^d vel certè ſi qs tā alien^9 ab humano ſenſu eſt, vt hac īdulgētia^e ad ꝯtumaciā abutať:^f cōtineať apta & libera & in vſum hoīum inſtituta cuſtodia^g militari. Si qs^h ī obdurata neqtia pmanebit,^i ad res eius oēmq; ſubſtātiam exactor accedat: ſolutionis obſeqo cū ſubſtātię pprietate ſuſcepto.^k qa facultate pbita^l oēs fore credim^9 pnio res ad ſoluēda ea q̄ ad noſtri vſum exercitus^m p cōi ſalute poſcunť. D. Calē. Feb. Conſtan. A. vij. & Conſtantio Cæſ. Conss.

Qui debitorem captū eximit, ad id quod fiſco & priuato debebatur, tenetur. Bar.

III. Imp. Conſtātius A. Nemeſiano. V. P. Com. Larg.

Votiēs qs & prima ti debitor iuenit,& fiſci: abrep^n ab vno officio teneať^o ad vniuerſi debiti ſolutionē. Qui eū abſtulit,^p arcer ceať ac toti^9 ſummę exactionē in ſe ſuſcipiat, q eūdē auellēdū ſubtrahēdumque crediderit.^q Dat. iiij. Id. Maij Nizibi, Amātio & Albino Côss.

Officiales tenētur ad ſoluēdū tributa, ne ipſis ceſſātib cæteri onerētur. B.

IIII. Idem A. ad Euſtathium. P.P. poſt alia.

Ctores, cęteriq;^r rei priuatæ noſtræ, ad ſolutionē ſpecierū^s ſolēniū, debiti vigoris auctoritate cogant: ne pvinciales rei priuatæ noſtræ fatiget immanitas.^t* D. viij. Id. Mar. PP. Rom. Limenio & Catullino Cō.

Exactores debēt remittere ad curiā ī ſcriptis, qd exactū ē, et qd nō, vt ex eorum ſcriptura officiū reddatur inſtructū. Bar.

V. Impp. The. Arcad. & Hono. AAA. Rufino. PP.

Pparitores qcūq; ī collationē auri pcepti fuerit officij ſui adhibere ſeruitiū;^u titulorū debita,^x & collationum ſūmas relationi ſuæ fide & adnotatiōe pſcribant: ſitq; ex officialis^y† īſtructio cofficiū^z cōſciū, qd exactū, qdve platū^a* eē videať: ne lōgiq itineris diuerſitate ſuſceptor^b abduct^9, & curiæ ſuę deſit, & rei familiaris detrimēta ſuſtineat. D. Pri. Id. Apri Conſtantino. Theo. A. iiij. & Abundātio Coſ.

Ad petitionem exactorum cogitur præſes facere exactionem. Bar.

VI. Impp. Arca. & Honor. AA. Theodo. PP.

a Et cum donatione. aliās condemnatione: & aliās denunciatione. Item ꝯ. aliās certiores: aliàs coerctiones. & eſt ſenſus: quia cum pęna iudicū eorum, ſ. officialium, qui ſ. officiales ꝯ hanc l. admiſerant ponendo in carcerem tributarios: de officio quorum, ſ. officialiū male geſtarū, ſ. in vincula non certiores eſſe debebunt, ſ. iudices eorum.

b Legem. non ſoluendo tributa.

c Præſidem. qui facit exigi: vt infra eo. l. in fiſcalibus.

d Solutores. id eſt tributarij: ſic dicti, quia ſoluere debent: & ibunt ſecuri. nā timētes officiales pœnam inferendam à ſuis iudicibus non incarcerabunt. & ad hoc ꝯ. de offi. rec. prouin. l. oēs. & de ſpor. l. 2.

e Indulgentia. qa nō incarcerabunt.

f Abutatur. quia nō ſoluat, quod tamē facile fit.

g Cuſtodia. capitur ergo, vt argu. ff. ad legē Iul. pec. ſacrileg. §. ſi o. quod eſt in debitore publico: vt inf. l. proxi. ſpeciale. aliàs ſecus: vt not. C. qui bonis cedere poſſunt l. prima.

h Si quis. ſ. debitor.

i Omnem. non ergo pro menſura debiti. & ſic eſt contra in authen. de exhi. §. ſi vero. Solut. ſpeciale in fiſco. Vel verius hic corrigitur. & facit ꝯ. de cap. & di. pign. l. prima. & ſecunda. Accur.

L. 5. Cod. The. eo.

k Suſcepto. ſuſcepit enim exſecutor obſequium, id eſt officiū tributarij: quia ſoluit ſibiipſi de pprietate terū debitoris: quæ venduntur: vt infra de capi. & di. pigno. l. 1.

Coactus ret.

l Præbita. exactori.

m Exercitus. facit in authen. de man. princi. §. neque autem. in fine.

n Q Votiens. Abreptus. id eſt captus vel abreptus ab eo qui eum ſubtraxerat cuſtodibus.

o Teneatur. ſcilicet & cuſtodiretur: vt ſup. l. nemo. in 2. reſpon. Al.

p Abſtulit. ſ. officio cuſtodiendi. Al.

q Crediderit. & ſubtraxerit: ſic ff. de rer. diu. l. fina. Sed videtur non delinquere, qui exigit à debitore publico quod debet exigēti, vt ff. ad leg. Iul. de pe. l. peculat^9. Sol. ibi nō in fraudē fiſci, ſed p ſuo cōmodo, licet tū reddatur fiſco, vt ff. de iu. fiſ. l. deferre. §. ſi. hic autem in fraudem fiſci. item ibi pecuniam: hic perſonam. vt fiſcus eum non inueniat. & facit ꝯ. de adſer. tol. l. 3 & in authen. vt omnes obed. indi. §. ſi igitur. Item no. hac l. minus habere fiſcum, quàm priuatum: cū priuatus iuraret in litem, vt ff. ne quis eū qui in ius l. ſi per alium. §. primo.

r A Ctores, cæteri que. officiales ſubaudi. Py.

L. 6. Cod. The. eo.

s Specierū, per fiſcū commodatarum.

t Immanitas. aliàs immunitas, & aliàs immanitas. i. nimietas, nam ſi iſti officiales non ſoluerent, totum onus portarent prouinciales: quare in immenſum fatigarentur. portatur. o. leuius quod à plurib^9 portatur: vt argu. in auth. de natu. in cu. de. in prin. & facit ꝯ. de omni agro deſer. l. omnium. & inf. de priui. do. Aug. l. 2. & ꝯ. eod. l. fin. Et ſic no. contra officiales communis Bononiæ, vt ſoluant collectam ſicut alij.

* Legendum immunitas.

L. 14. Cod The. eo.

u A Pparitores. Seruitium. ſcilicet vt ſeruiant ſuſceptori accipiendo aurum à collatoribus, & postea ſuſceptori: quales erant ducenarij: vt ſupra eod. l. 1.

x Debita. quando debeat collator, vel pro ſcrinio exigitur: vt infra de cano. larg. l. 1. & 2.

† Aliàs. officiali.

y Ex officiali. id eſt appatitore prædicto. Accur.

z Officium. ſcilicet ſuſceptorum. Accurſius.

a Perlatum. id eſt, ſponte datum, ſed exactum per vim: vt ſupra eodem. l. 2. ad quod ff. de lega. 4. l. fideicommiſſa. §. ſi rem.

* Prolatum. prælatum.

b Suſceptor. proprie, quaſi dicat idem per apparitores facit exactionem, ne &c. Alij dicunt ſuſceptor, id eſt apparitor: qui ideo debet ſcribere quod accepit, ne &c. & ſecundum hoc detrimenta &c. quia de ſuo emendabit, de quo neſcit reddere rationem. & facit infra, de ſuſcepторibus & arcarijs. l. frumenta. & infra, de apochis publicis. l. prima. & in authent. de mandatis principum. §. cogęs. & de collatoribus §. iubemus.

In

IN fiſcalibus debitis, hoc eſt annonarijs ceteriſq; titulis, [a] quę ad arcã eminẽtiſſimę ꝑtinent ꝑfecturę: nec nõ in his debitis q̃ rõnale [b] vſurpat [c] officiũ, rectores prouinciarũ conſtringant: [d] & eos neceſſitas maneat [e] exigẽdi, à quibus expectat auctoritas. Dat. Viij. Cal. Iun. Mediol. Honorio A. iiij. & Eutychiano Coſs. VII. Iidem AA. Hadriano PP. †

MIſſi opiniatores, [f] i. exactores militaris annonę cũ delegatoriis [g] iudicibus, eorũque officijs inſiſtat, vt intra anni [h] metas id quod debet, accipiant. nihil his ſit cũ poſſeſſore [i] cõmune: cui [k] non militem, [l] ſed exactorẽ, [m] ſi ſit obnoxius, cõuenit imminere. [n] Iudices [o] itaq; quę prouinciales paſſi fuerint opinatoribus delegari, [p] eiuſdẽ quantitatis [q] duplex pęna retinebit: & apparitores ex quolibet officio [r] ſniam deportationis excipient, ſi p ſemet exigẽdos [s] voluerint delegare militibus. [t] & curiales [u] temporale manebit [x] exiliũ, ſi eos quos ſolẽniter exigere cõſueuerũt, opinatoribus putauerunt eſſe tradendos: cũ [y] iudicẽ [z] oporteat inquirere [a] debitores, tabularios fideliter prouidere noia [b] debitorum: & apparitores ſiue curiales, ꝯſuetudine [c] ſeruata regionũ, cõuictis [d] debitorib[us] iminere, vt pceptis [e] cõgruis emolumẽtis opinatores ipleto anno [f] ad ꝓprios numeros [g] valeãt remeare. q [h] ſi vltra annũ ꝓtracti fuerint: iudices [i] eorumque officia abſq; vlla mora de ꝓprio cogant exoluere militib[us] [k] qđ debet, [l] ipſis aduerſ[us] obnoxios repetitione ſeruata. [m] Quòd ſi ad nos aliqua de retẽtis [n] ab opinatorib[us] q̃rela puenerit, in duplũ ab his ꝓtin[us] exigẽt: vt partẽ debitã miles, reliquam fiſcus accipiat. Iudicib[us] [o] quoq; eorũq; officijs eatenus ſubuenimus, vt i cõtumaces đbitores cuiuſlibet dignitatis [p] auctoritatem ſuã

[a] IN fiſcalibus. Titulis. certa ſunt diſpendia principis: & aliqui ſoluunt ad vnam, alij ad aliam expenſam ſeu arcam: & aliæ arcæ erant apud præfectum, & aliæ apud procuratorem Cæſaris, ad quod infra de cano. lar. per totum. & illas hic vocat titulos.
[b] Rationale. ideſt procurator Cæſaris: vt ſupra. de mo. multa. l. 2.
[a] Vſurpat. [t] l. vtendo retinet. Et ſic not. quod hic ponitur in bona parte vſurpare: vt ꝟ. de agri. & cẽſi. l. quẽadmodum, circa fi. & ꝟ. de mo. multa l. 2.
[d] Conſtringantur. exigere: vt ꝟ. de cano. lar. l. 2.
[e] Maneat. l. detineat. & facit. ꝟ. de coll. fun. pa. l. 6.
[f] Miſſi opiniatores. multa nomina habet exactori vt no ꝟ. l. 1.
[g] Cum delegatorijs. ſ. literis. & ſic iudicibus, eſt datiuus. vel dic quod ſit ablatiuus: quia præfectus delegat. i. mittit præſidibus: vt not. ſupra. titu. ꝟ. l. 2. & in rub. illius. titu.
[h] Anni. anno enim durabat officium exactoris: vt in authen. de col. §. iubem[us] nullum. & ꝟ. de ſuſcep. l. neminem. & ꝟ. de ere. eu. & exacto. l. 1. intra quod tempus fieri debebat exactio. vt hic, & ꝟ. de ann. & tribu. l. obſiſtere.
[i] Poſſeſſore. i. tributario qui pro poſſeſſionibus tributa debet dare. & dic commune, nec in exigendo: vt ſubijcit: nec commarcium cum prouincialibus facit, vt ꝟ. de ero. mil. anno. l. opinatoribus.
[k] Cui. ſcilicet poſſeſſori.
[l] Militem. i. opinatorẽ, qui in hac militia militat.
[m] Exactorem. i. rectorem prouinciæ, ad cuius officium pertinet tributa exigere: vt ꝟ. l. prox.
[n] Imminere. ideſt vt ſoluat compellere. R. ad quod infra de cano. lar. l. 2.
[o] Iudices. ideſt præſides prouinciarum.
[p] Delegari. ideſt ab ipſis opinatoribus exigi vel cõpelli ſoluere.
[q] Quantitatis. quam opinatores à prouincialibus exegerunt.
[r] Officio. i. cuiuſlibet officialis ſit. Accur.
[s] Exigendos. i. quos ipſi debent exigere, vel exigendos, ſcilicet tributarios.
[t] Militibus. ideſt opinatoribus.
[u] Curiales. i. pſides curiæ, ad quod ꝟ. tit. j. l. j. in prin.
[x] Manebit. ideſt tenebit.
[y] Cum. reddit rationem quare puniuntur prędicti.
[z] Iudicem ideſt Præſidem loci.
[a] Inquirere cognoſcendo quid & quantum debent & ſuper hoc iudicare.
[b] Nomina. redigendo in ſcriptis: vt poſſit dare ducenarijs. vt ſupra. l. j.
[c] Conſuetudine. & not. hic pro conſuetudine.
[d] Conuictis. ſ. legitime. non per carcerẽ vel ſimili modo: vt ſupra l. nemo.
[e] Perceptis. per opinatores, qui accipiũt à iudicibus, qui exigunt cum ſuis officijs: vt in pen. huius l. Accur.
[f] Anno. intra quem debet ſolui: vt no. in prin. huius. l.
[g] Numeros. ſ. militum ſi forte de militibus erat opinator. Vel dic quod numerus opinatorum erat in quaterno aliquo, quẽ ad diuerſas prouincias mittebantur, vt faciunt Templarij.
[h] Qui. ſcilicet opinatores.
[i] Iudices. dicunt quidam: iudices, qui miſerũt opinatores, ſoluunt de ſuo. & ſecundum hoc dic protracti. i. venire diſtulerint & dic obnoxios ſ. opinatores. Vel dic iudices. ideſt præſides. & protracti, ſcilicet opinatores: & ſic propriè: & obnoxios ſcilicet tributarios.
[k] Militibus. pro ſtipendijs, ſecundum primum modũ. Vel militibus, ideſt opinatoribus ſecundum alium.
[l] Quod debent. ſcilicet pro annona, vel tributo annonario.
[m] Seruata. actione neg. geſt. vt ff. de neg. geſt. l. ex facto. §. ff. vel condictione ex hac l. Accu.
[n] De retentis. id eſt ſi ex his quæ exegit & militib. dare debuit, apud ſe retinuit. & ſecundum hoc dic opinatoribus, ideſt ab opinatoribus. & quod dicit miles. ideſt opinator pro militibus. Vel dic quod iudex aliqua retinuit, quæ non dedit opinatori, quod in duplum dabit. vt mediam miles. i. opinator pro ſuo officio, & aliam fiſcus ſecundum hos intellectus habeant. non obſtat ꝟ de cen. l. peræquatores. vbi à prouincialibus indebitè fuit acceptum: & ita in quadruplũ punitur. Alij dicũt, quod ibi per vim: vt ꝟ. de exen. mu. l. placet. & ſecundum eos facit ꝟ. titu. j. l. j.
[o] Iudicibus. ſ. prouinciæ. Accur.
[p] Dignitatis. ſ. ſit tributari[us]. ad quod ꝟ. vbi dec. con. l. j. & vbi ſena. l. j. Et notant quidã hic, quod officialis non dicit ius ſua auctoritate, ſed præſidis iuſſu ſic, & dic auctoritatẽ, ſ. capiendo pſonã: vt ꝟ. l. nemo. & in rebus. vt ſubijcit. & dicitur in eadem. l. nemo. & dic

[t] Vſurpare quãdo que in bonam partem, quandoque in malam capitur: vt in cle. j. de deci. vbi p domi. Card.

† Ex l. 16. Cod. Th. eo. ti. Conſtitu.

Exactoris officium erat annuum.

Conſuetudo loci attenditur.

actores &c. Ideſt officiales præſidis.
a Nominibus qui nolunt ſoluere. Acc.
b SI diuina domus i nſa. vel Auguſtæ, ſm Bul.& Py. ſic ponit, ſ.de quadr. pſcr. l. fi. & vbi cũq; fiſca. vel diui. do. in rub. Vel dic diuina domus, vt pro eccleſia ponat. vt no. j. ea. l. ſin fi. & facit. j. de mu pa. l. euiden ter. & ſ. de indi. l. 1.

Metrocomia quid ſit.

c Metrocomias metron, mẽſura: come, villa: deinde metrocomia, i. villa mẽſurata, q̃ dabat metroi ciis: vt ſ. de iu. fiſ. l. certa. in qua villa nec hit domib⁹, nec alijs licet emere: vt j. non licere ha. me. l. 1.
d Patrocinij. præſtãdi tributario in fraudẽ publicarũ functionũ: quo caſu nõ licet ei tenere pdia ob cauſam patrocinij data, ſed confiſcantur. vt j. vt nemo aſſu. patr. l. 1. & ſic non pſtaras tributa, cum non habeat rem. Acc.
e Emptionis. licitæ.
f Prior dñs. ſunt. n. publicæ functiones, j. tributa & annonæ onera rerum: & ideo cũ rebus ambulatoria, vt ff. de pub. l. imperatores. & j. d fun. pa. l. vniuerſi. & j da præ. & omni. reb. nauicu. l. 2. & ff. de cen. l. forma. ſicut ſeruitutes: vt ff. da ſer. ru. p. dio. l. viã. §. pen & fi.
g Poſſeſſiones. p qb. tributa erãt ſoluẽda.
h Vincti aliàs, viciſſim: aliàs, iuncti: aliàs, vicini.
i Aſſignentur. j. ſ. de ſac. ſan. eccl. l. placet. ibi, nulla tranſlationũ &c. Sol. ſm quoſdã, ibi de prędijs dedicatis Eucharíſtiæ: hic de alijs pdijs collatis eccleſiæ. ad qd j. de fun. rei priua. l. vniuerſi. ſed ibi non dicit pdia auferri. To dic. q hic non dicit fieri tranſlationẽ in alium. licet aſſignantur ciuitati quaſi ad pignus. Vel verius, vt dixi, hic diuina domus non pro domo eccleſiæ ſed pro ipſa eccleſia ponitur.
k Prouiſione. aliàs, prouiſiona: & aliàs promiſſione. & dic quæ eſt in hac lege.

exerceãt. at ſi ipudẽter ſolutio differat: actores, pcuratores, eorũq; pdia pſequant: de eorũ quoq; nominibus a ad noſtrã ſcientiam relaturi. Dat. iij. Id. Iul. Mediol. Vincentio & Frauitta Coſs.

Si dominus imperialis, vel eccleſia res tributarias licite emerit, & tributa non ſoluerit, ea res ei auferetur: & ciuitatis aſſignabitur, vt integra tributa ſoluantur.

VIII. Imp. Leo. & Anthemius AA. Nicol. PP. Pars l. 1. inf. lib. xj. titu. lv. & titu. liii.

SI diuina dom⁹, b aut q̃libet alia cuiuſcũq; dignitatis atq; fortunę, re vera fundos ex̃ metrocomias, c non p̃rocinij d gr̃a, ſed emptiõis e iure, vel quolibet alio titulo ltio poſſederit, & nõ ipoſitas reipubl. functiões agnouerit, quẽadmodum prior dñs f depẽdebat: oib. modis poſſeſſiões g eorũ publico vindicent: & curię eiuſdẽ ciuitatis, ſub qua vincti h ſũt, aſſignent, i vt publicis commoditatib. circa tributarias functiones vndique nr̃a prouiſione k videat eſſe conſultum. Dat. Cal. Sept Anthem. A. II. Cos.

Deeſt hic Cõſtitutio Græca Anaſtaſij Imp. ad Anthemium P. P. Da. xij al. Aug. C. P. Pau. V. C. Coſ. repetẽda ex p̃termiſſis if.

TITVLVS XX.

DE SVPEREXACTIONIBUS. l

Qui plus exigit, ĩ duplũ exigitur: et pp cõſuetudinẽ capitaliter puniĩ. Ba.

l DE SVPEREXACTIONIBVS.

Vltra quàm debetur: ne iſte titu. vel ſuperior de ſuperindicto ſit ſuperfluus.

I. Impp. Arca. & Honõ. AA. Apollodoro Procõſ. Africæ. †

QVicquid vltra debitum fuerit elicitum à curialibus, m vel cohortalibus, vel alijs exactoribus in duplum n eruatur: qd̃ prouincialibus reſtitui p̃rinus oportebit. Si quis autem exactorum in ſuperexactionis crimine fuerit confutatus, o capitali periculo cupiditas eius amouẽda atq; prohibẽda eſt, ſi i ijſdẽ ſcelerib. pſeueret. p Dat. Pri. Id Mar. Stilichone & Aureliano Coſ.

TITVLVS XXI.

DE CAPIENDIS & diſtribuendis pignoribus tributorũ cauſa.

I. Imp. Conſtantinus. A. ad Afros.

REs eorum qui fiſcalibus debitis per contumaciã ſatisfacere differunt, diſtrahantur: q comparatoribus data perpetua firmitate poſſidendi. r Da. xv. Calen. Iul. Serdicę, Conſtãtino Cęſ. V. & Maximo C.

II. Impp. Conſtantinus & Conſtans AA. Reſtituto præſidi Sardiniæ.

SAtis s ſit debitorem annorum ad ſoluendũ neceſſitatem captione pignorum conueniri. Dat. viij. Id. Dec. Theſſalonicæ, Conſtantio. vj. & Conſtant. iij. Coſs.

TITVLVS XXII.

DE APOCHIS PVblicis, t & de deſcriptionib. curialib⁹. & de diſtributionib. ciuilib⁹. †

m QVieqd. A curialibus. actiue. n In duplũ. imo i quadruplũ vt ſ. de exe. mu. l. placet & de eẽſi. l. pęquatoret. q ſũt ſ. Sol. illa de rigore: hęc de ęquitate. vel hęc ſm illas vt hoc duplũ aliũ ſit qd̃ p̃ſtat̃ p̃uincialib⁹, aliud qd̃ fiſco: vt ſ. de adſer. tol. l. 3. Py. vel veri⁹ refert p vim vt ibi, an nõ: vt hic. & ff. de pub. l. licitatio. §. qd̃ illicitè. & ſ. de infa. l. 2. vel hic hẽbat mãdatũ de exigẽdo: & ideo i duplum punitur: ibi ſua auctoritate, & ideo in quadruplum.
o Confutatus. i. conuictus. & ſic ciuilis nõ tollit criminalẽ: vt & ſup. quan. ciui. actio præ. cri. l. vna.
p Perſeueret. i ſæpi⁹ faciẽdo, ad qd̃ ff. de pę. l. capitaliũ. §. ſolẽt. & §. graſſatores. & ſ. de apiſ. au. l. 3 i fi. aliàs ſi ſemel tñc extrao vt l. licitatio. §. qd̃ illicitè. ff. de pub.

DE CAPIENDIS ET diſtrahẽdis pignoribus tributorũ cauſa.

q REs eorum. Diſtrahantur. poſt duos mẽſes à die captiõis: vt ff. de re iud. l. debitoribus. Al. item ſeruatis ſolennitatibus, quas dixi ſ. de fi. inſtru. & iur. ha. fiſ. l. 1.
r Poſſidẽdi. & ſi res fuerit minoritis vt ſ. de iure ha. fiſ. l. q̃cunque. in fi. & fa. j. de debi ciu. l. fi. in 11. Ac.
s SAtis q. d nõ incarceretur: ſed tamen bene capitur per perſonam, vt j. tit. 2. l. 2. itam & vendentur pignora: vt ſup. l. proxi.

t DE APOchis publicis &c.

† Co. Th. li. 9. ti 8. l. 1. & 1. eo. tit.

Ciuilis actio criminalem nõ tollit.

r Cõc. de pęn. di. 5. ca. 1. poſt prin. ibi, cõſideret quãtũ perſeuerauerit cũ gl. ſup verbo, pſeuerauerit.

† In Co. Th. addi. tur. & de quadrimẽſtruis breuib. li. 11. tit. 25. & hic ſorte addi debuit.

Apocha ſoluenti datur: antapocha ſuſcipienti: vt ſupra, de fide inſtrumento. l. plures. & ẽ. qui poti. in pig. ha. l. penul. et not. q alias eſt, curialium, alias curialibus & exponet. l. ꝑ. itẽ aliàs eſt diſtributionibus ciuilibus, aliàs deeſt.

et ſic non nõ ſufficere teſtes: vt ff. de proba. l. ceſius. & ſic duæ ſcripturæ ad minus ſunt neceſſariæ: vna de diſpoſitione vt hic. & in authent. de col. §. pro fiſcalib. alia de ſolutione, quæ fit ſuſceptori à curiali: vt hic & j. de col. fun. pa. l. placuit. & in authent. de mand. princi. §. coges. fit & & tertia quam facit curialis minor cum recipit: vt ẽ. de exac. tri. l. apparitores.

Teſtes aliquãdo ad probãdũ non ſufficiunt.

a Ad inferiorum qui tributa accipiunt & inferũt maioribus qui maiores accepiſſe negant & ſic forma, id eſt ſubſtantia inferiorum grauatur in duplo: vt ſupra de exactio. tribu. lege. miſſi.

b Curialium. potentes & curiales pro eodem punit. & eſt aliàs itidem: aliàs eorundem. Accurſius.

c Deſcriptiones. ſcilicet bonorum. quæ vocantur æſtimi: quas faciunt principes cogentibus diuerſis negotiis. vnde illud: Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. & ſecundum hoc quod ſubiicit, per ſingulos ordines, &c. id eſt per homines magnos & paruos. omnes enim debent ſoluere: ẽ. de anno. & tribu. l. in fraudem & pro hoc eſt in authen. de col. circa princ. & quod ſtatim hic ſubiicit. alii dicunt deſcriptiones, id eſt ſcripturæ. quæ ſunt de ſolutionibus quæ ſiunt de manu in manum. & hoc dicit per ſingulos ordines, quæ vocantur apochæ, quæ debẽt inſinuari apud præſidem: aliàs non valerent. vt donatio vltra legitimam ſummã: vt ẽ. de do. l. ſancimus.

Luc. 24.

Tributa ſoluere omnes coguntur.

Aeſtimum non ante ſumit effectum, quam præſidib. intimetur, & per eos recipiatur. Item ſuſceptores ſeu theſaura. debent de ſuſcep. facere cautio. ſolẽnem: & exactores prouinciales debẽt ſingulis quatuor menſibus rationem ſuæ exactionis tranſmittere, & quod ex cauſa lucratiua acceperint ſcribere. Bartol.

I. Impp. Honorius & Theodo. AA. Anthemio pfecto ptorio.

Ad inferiorũ [a] curialium releuandas fortunas, & impreſſionẽ potentiũ & inde curialiũ [b] cohibendã placuit, vt deſcriptiones [c] ſi quę per ſingulos ordines cogẽtibus diuerſis negotijs agitent, nõ ſumãt ante principium, quàm apud acta prouinciarum rectoribus intimentur, & ex eorum fuerint recepę ſententijs. Sed & aurum quod ex huiuſcemodi cõtributione [d] redigiť, ita debet ſuſceptori aurario [e] conſignari, vt ſecuritatibus [f] nomen inferentis [g] dies, conſul, menſis, cauſa, & ſumma comprehendantur: quo [h] & deſcriptionis æquitas illuſtretur, & deſcriptio [i] documentis euidentibus fulciatur. [k] hoc etiam obſeruando vt in quadrimeſtrib. [l] quoque breuibus, qui ad excellentiæ tuæ officium ſolenniter diriguntur, celebrarę [m] deſcriptionis diſpunctio [n] ſocietur: vt omnes [o] veſtræ poteſtatis ſcientiam formidantes, nihil ad releuationem locupletũ, atq; inopum [p] pernicem audeãt pertentare. Quod [q] & tũc optimum eſt cuſtodiri, cum lucrariuę facultates ex bonis curialium curiæ obuenerint: vt & inopes [r] & locupletes fructu prouiſionis ſimili [s] potiantur. Quã diſpoſitionem [t] ſiquis iudicũ, nũmerariorũ, [u] vel curialiũ mutilãdã [x] eſſe crediderit, interminationi, quam noſtra [y] ſedes

h Quo. pro vt. vel quo. i. facto. & quod ſubiicit, deſcriptionis. i. qualiter & quæ fuit impoſita collecta. ſeu deſcriptio ſecundum primam. Acc.

i Deſcriptio. alias deſcriptus. ſcilicet tributarius vel curialis inferior. alias deſcriptio, alias deſcriptis.

k Fulciatur. ſcilicet æquitas deſcriptionis. Acc.

l In quadrimeſtribus. mos erat, vt fidelis expẽſarum notitia quaternis ſiue quatuor menſibus comprehenſa ad ſcrinia publica dirigeretur per palatinos ſcilicet ſuſceptores aurarios, vel alios: vt totius erroris demerſa caligine publicis ratiocinijs poſſet clarias apparere: vt ẽ. de offi. co. ſacra lar. l. 1. & facit j. tit. 1. l. pe. in fi. erant & alii, quadrimeſtres breues, qui in ſcriniũ laterculi mittebantur à magiſtro offi. vt ſupra de offi. ma. offi. l. 1. & fi.

† Quadrimẽſtruis.

† Rectè ſic: nec legendum aſt, diſpoſitio.

m Celebratæ. idest ſolenniter i. impoſitę & exactę & ſuſceptori aſſignatæ.

n Diſpoſitio aliàs diſpõ aliàs diſpũctio. i. datorũ & acceptorũ collatio: vt ff. de ver. ſig. l. conoſcere, l. pri.

† Aliàs, ſenſcitũ.

o Vt omnes. ſcilicet officiales.

p Inopum. nam videbis quantum cuilibet impoſitum ſit, & ab eo exactum, & an ſuſceptor habuerit eorum exactum. Acc.

d Contributione. idest tributorum ſolutione.

e Aurario. qui & ipſe eſt curialis ſeu officialis de maioribus. & ad hoc reſpicit principium huius l.

f Securitatibus. i. apochis. quæ ad ſecuritatem ſoluẽtiũ fiunt, ad quod j. de col. fun. pa. l. placuit.

g Inferẽtis i. ſoluẽtis curialis, vel. i. etiã tributarij, quæ ſoluit curiali. ad quod j. de ſuſ. l. ſuſceptores pſenitibus. Item ad hoc quod dicit de die, facit ff. da ac. l. li bellorum. itẽ ad cãm facit ff. de excep. do. l. 2. §. 1. & de tranſ. l. eum hi. §. in cauſa. & ẽ. man. l. per diuerſas. debet. n. inſeri indictio, & nomẽ Imperatoris: vt in aur. vt p. no imp. co. §. itẽ ſubſcribit notarius, licet eius ſubſcriptio ſola nõ ſufficiat: vt ẽ. da cõue. fi. deb. l. 2.

q Quod & vt deſcribat breuibus, puta ſi curialis donabat bona ſua alicui. nam quarta dabatur curię: vt j. de imponẽda lucra. deſcri. l. vnica. & j. quæ & quib. quar pars debet. l. 2. niſi eccleſię donaret: vt ẽ. de ſacroſan. eccle. l. pen. hoc quidẽ lucrum curiæ obueniſſe ponetur in breuibus expẽſarum & introituũ.

r Inopes. nõ ad proxima ſed ad ſuperius dictum refertur. vel dic ad proxima: quia ſi talia lucra celarentur, poſſet abſcõdi, quod potentiores deberẽt ſoluere: & ſic ſoli minores grauarentur. Et not. æqualiter pauperes & diuites ſecundum quantitatẽ patrimonij pati collectas, non ſecundum munus pſonarũ, ad quod ẽ. ea. l. & j. de cen. l. 1. & ſupra de exactio. tri. l. actores.

Collectę à diuitibus & pauperibus ſecũ facultates ſunt exigendæ.

s Simili. aliàs ſimili, aliàs ſimillimè.

t Diſpoſitionem. ſupra dictam.

u Numerariorum. qui hodie tabularij dicuntur, vt infra de nume. l. 1.

x Mutilandam. idest non obſeruandam diſpoſitionem ſupradictam.

y Noſtra. ſi habes veſtra, Præfecto loquitur.

Sanxi

[a] SEmel. De refuſione. à refundo: dic: ſecūdùm P. [b] Emiſſam. ab his qui faciendi hoc ius habēt nō alio: vt j̄. de ſol. debi. ci. l. j. & ȝ. de qua. ꝑſcr. l. 2. §. ſi. & ſolēniter: vt ȝ. l. proxi. & facit ff. de pœn. l. diui fratres. & C. ſen. reſc. nō poſ. l. 1. & j̄. de ſuſc. l. ſecuritates.

ſum quo non opponitur exceptio nō nu. pe. licet nō ſit numerata & caſus alios habes ȝ. de nō nume. pe. l. in contractibus §. ſed quoniam. & dic vt ibi. Itē facit ȝ. eodem. l. ſemel. & de quadri. præſc. l. 3. § ſina & infra de ſuſc. l. ſecuritates.

ſtatuerit, ſubiacebit. Dat. vij. Ca. Septēb. CP. Varanæ Coss.

Qui habet inſtrumentum ſolutionis, ſeu ſecuritatis ſolemniter factum non debet amplius moleſtari. Bartol.

II. Impp. The. & Valēt. AA. Celeri PC. Africę.

SEmel ſecuritatē de refuſiōe [a] munerū emiſſā, [b] ab alio iudice ñ liceat refricari. [c] & ideo ſpectabilitas tua ſaluberrimę ac iuſtiſſimę præceptionis [d] formā ſecuta, ꝓhibebit in poſterū eos ad diſcuſſionē trāſacti muneris cōſtringi, quos claruit accepta ſecuritatis ꝓſperitate lætari [e] Dat. V. Calen. Maij. Rauennæ poſt Cōſ. Felicis & Tauri.

Qui oſtendit ſe tribus proximis annis ſoluiſſe, retro ſoluiſſe præſumitur, niſi contrarium probetur. B.

III. Imp. Martia. A. Cōſtantino Præf. Prætorio.

QVicunq; de prouincialibus [f] & collatoribus, decurſo poſthac [g] quātolibet annorū numero, cū probatio aliqua ab eo [h] tributarię ſolutionis expoſcit, ſi triū cohærētiū ſibi [i] annorū [k] † apochas ſecuritatesq; ꝓtulerit: ſuperiorum [l] tēporū apochas nō cogat oſtēdere, neq; de ꝑterito ad illationē functiōis tributarię coerceat: niſi fortè aut curialis, aut ꝗcunq; apparitor, vel optio, [m] vel actuarius, [n] vel ꝗlibet publici debiti exactor ſiue compulſor poſſeſſorum vel collatorum habuerit cautionē: [o] aut id quod repoſcit, deberi ſibi manifeſta geſtorum [p] adſertione pateſecerit. Dat. XV. Calen. Aug. Varrone & Ioanne. Coss.

IIII. Imp. Iuſtinia. A. †

SEcuritatibus q̄ publicarū functionum grā ſiue in ſolidū ſiue ex parte ſolutę ēē cōſcribunt, [q] nullā exceptionē nō numeratę pecunię penitus opponi cōcedim⁹. Dat. Ca. Iul. CP. Iuſti. A. ij Coss.

TITVLVS XXIIII.

DE CANONE largitionalium titulorum. [r]

Quod particulares exactores exigunt, debet dari theſaurario qui eſt in illa prouincia, vt totum ſimul deuoluatur ad fiſcum. Bartol.

I. Impp. Gra. Valent. & Teodoſ. AAA. Iuliano.

OMnē ſūmā [s] auri, vel argēti, & reliquarū ſpēcierū q̄ ſacris largitionib. [t] † ex more [u] ꝓpēdunt, ſtatim vt exactio fuerit celebrata, ad theſauros vniuſcuiuſque ꝓuinciæ, [x] vel ad proximos [y] referri ſub obſignatione tabularij [z] cæterorūq; quos ſollicitos [a] eſſe debere ꝓcedentia iuſſa decreuerunt, & theſaurorum ꝓpoſitis conſignari [b] ꝓcipimus: vt exinde [c] ad ſacrum cōitatū [d] integer omnium titu-

[c] Refricari. niſi fuerit gratioſa. ȝ. de trā. ſac. l. præſes. & not. ȝ. de an. & tri. l. 3.
[d] Præceptionis. huius leg.
[e] Lætari. ſic & qui ſolit tutor cura excuſatur: vt ȝ. de exc. tu. l. curator. P. Item hoc niſi alij nō ſint idonei ad dicta munera: vt ff. de mune. & honorib. l. honor. § fin. ſed ibi in perſonali: & idem in patrimoniali: vt ȝ. not. de ſuperindicto. l. fin. facit. j̄. l. ſi.
[f] QVicunque de prouincialibus. ſit ſubaudi.
[g] Poſthac. id eſt. poſt hanc legem.
[h] Ab eo paſſiuè.
[i] Sibi. ſ. præſenti conuentioni, ſecundùm M.
[k] Annorum. ſ. proximorum Ro.
[l] Superiorum: præſumptio de præterito ad plus præteritum. vel de præſenti ad præteritum. habes ȝ. de adul. l. ſi qui. Item ꝙ præſumatur ſolutio. eſt ſic ff. de proba. l. ſi chirographum.
[m] Optio. maſculinè: ꝗa optatum percipit.
[n] Actuarius. alias aſtuarius: quia cum aſtu & calliditate & inſtantia extorquet. P. alias auctuari⁹, qa aliquid in exigendis tributis agit. ſunt enim hæc nomina exactorum.
[o] Cautionem. qua promiſit tributa præteriti anni, vel qua confeſſus eſt ſe ea debere: quæ antapocha dicitur. vel quia tantum præteritorum dicit hunc recepiſſe. Accurſius.
[p] Geſtorum. i. probatione teſtium coram geſtis, i. in actis receptorum, quod præteritorum annorum nomine debeantur.
[q] SEcuritatibus. Cōſcribuntur. à procuratore fiſci, vel alio qui habet ius exigendi. Et nota. hac l. e

[r] DE CANONE largitionalium titulorum. Largitionalium. ſ. de regulari præſtatione, largitiones enim ea dicuntur, quę prouinciales fiſco largiūtur & dependent. & dicuntur tituli: quia ſpecialibus titulis, id eſt, literis breuibuſque chartis leguntur. vt ſupra de conue. fi. de. l. fi. & ȝ. de an. & tri. l. 4.
[s] OMnem ſummam. i. tributū quod ꝓ auro & argento præſtatur quod dic vt j̄. de ar. precio quod theſ. inferſ. l. j. Vel dic ſummam auri quæ pro tributis præſtatur. & pro reliquis ſpeciebus, vt quadrageſimas, vel quinquageſimas. vt j̄. de ſuſce. l. n. odios.
[t] Sacris largitionibus. ablatiuè, vel datiuè.
[u] Ex more. ſ. illius legis, modos.
[x] Prouinciæ. ſi vnus tantum ibi ſit theſaurus, aliàs ad proxi. vt ſubijcit. Vel dic, ſi prouincia ſua non habet, tunc ad proximos: vt ſupra. de an & tri. l. pro locis. & facit j̄. de ſuſ. l. diu. & facit j̄. de aut. pu. perſe. l. j. & ȝ. de offi. com. ſacr. lar. l. j. Accurſius.
[y] Ad proximos. id eſt proximæ prouinciæ, ſi ille de illa prouincia deceſſit.
[z] Tabularij. q ſunt cum ſuſceptore: vt infra, de ſuſc. l. duos, & de nume. & actu. l. in prouinciis.
[a] Solicitos. ſ. præſides & opinatores & alios: vt ȝ. de exact. tri. l. miſſi.
[b] Conſignari. ſecundum ſolennitatem quam habes. ȝ. de apo. pu. l. 1.
[c] Exinde. id eſt his ſecutis quæ dicta ſunt.
[d] Communitatum. i. ad comitem rerum priuatarū.

merata pecuniæ non ſemper opponitur.

† Cōcor. ca. j. cum glo. ſuper verbo vltimo. extra d cauſa poſ. & proprie. vbi dicit quòd vltima tēpora præſcriptionis ſpectāda ſunt.

† Menna FP. eſt. n. pars. l. in contractibus ȝ. de non numerata pecunia. §. ſed quoniam. Cōtius.

Exceptio non nu-

Numerus.

lorum numerus a dirigatur. D. Cal. Au. Merobaude ij. & Saturnino Coſs.

Suſceptoribus ad prouinciam miſſis nõ debet permitti vt ꝑ ſeipſos exigant: ſed iudices ordinarij exigere debent: quod ſi permiſerint, punientur. Bar.

II. Impp. Hono. & The. AA. Anthemio PP.†

Ex Co. Th. li. 7. 37.

NEq; ſacrarũ vel priuatarum b largitionum palatina officia, c ex quacunque cauſa, d vel ex quocunque titulo fiſcalis debiti, cũ ad prouinciam mittuntur, poſſeſſores ſe audeant conuenire, e ſiue id ex præterito reliquũ trahatur, ſiue præſentis temporis tributa f ſolui conueniat: ſed rectores prouinciarum frequenter adeũdo commoneant, g eorumq́; h officijs i incũbant. k Quòd ſi rector prouinciæ imminentem ſibi memoratorum declinare moleſtiam quærer, vel qualibet alia ratione palatinis iiſdem l propria auctoritate publicæ exactionis permiſerit curam: tam ipſe, q̃ officiũ eius m vicena auri pondo fiſco dependant. n Dat. vij. Id. Decemb. CP. Baſſo & Philippo Coſs.

Notarij cameræ non grauantur ad munera quæ perſonæ laborem iniungunt: & qui eos grauauerint punientur: & per officium iudicis ſuperioris defendentur. B.

III. Impp. Leo & Anthemius AA. Heliodo. Cõ. ſacrarum largitionum.

PRæcepit noſtra ſerenitas, neque veloci curſui, o neq; alij præter inueteratam conſuetudinem grauamini ſubiacere chartularios qui de p cohortalib. officijs vniuſcuiuſq; prouinciæ largitionales q titulos retractare r conſtituuntur: cũ idem ẽt amplisſima præfectura diſpoſuiſſe perhibeatur: vt his neceſſitatibus liberati, fideliter largitionales titulos valeãt retractare. Qđ ſi aliquo tempore noſtra iusſio s temerario auſu ex aliqua fuerit parte violata: t tã rector prouinciæ, q̃ apparitor eius 30. libr. auri condemnatione plectentur. Inſuper virum ſpectabilem comitem Orientis, eiusq; officium, licentiam habere conatus u nefarios inhibendi tam moderatorum, quàm cohortalis officij cum de hac re admoniti fuerint à palatinis: eandem pœnam formidantibus ſi non omnibus modis pietatis noſtræ decreta congruũ mereantur effectum.

Electio & defenſio ſuſceptoris ſpectant ad proconſulem & præfectum, non tamen ad præſidem. Bart.

Illud ẽt generali x forma ſancimus, vt in omnibus prouincijs tam nominatio ſpecialium ſuſceptorum largitionalium titulorũ, y q̃ defenſio tractatorum, z non tñ per viros clariſſimos moderatores prouinciarum, ſed ẽt ꝑ viros ſpectabiles ꝓcõſules, & præfectũ Auguſtalẽ, ac laudabiles vicarios vnà cũ eorũ officijs, admonentib. ſemꝑ, necnon imminentibus palatinis procuretur, prouidentib. a vt poſt nominationẽ ẽt ſpecialium ſuſceptorũ largitionalium titulorũ, nulla b minuendæ exactionis ad ſacrũ pertinentis ærariũ, aut transferendi ad arcarios, c aut quoſlibet alios extraneos titulos, rectorib. ꝓuinciarum, aut eorũ officijs, ſeu ẽt d curialib. licẽtia permittat: quadrimenſtris breuib⁹ ꝑ idoneũ tractatorẽ e eorundẽ titulorũ, ſuꝑ cõmendãdis ratiocinijs publicis, periculo rectorũ prouinciarum ad ſacratisſimã vrbẽ tranſmittendis. nã quacunq; f ex parte, quã iusſit noſtra tranquillitas, ſi minus fuerit ꝓcuratũ, pœna ſuperius deſignata, tã ipſi iudices, q̃ eorũ officia ſe nouerint eſſe plectenda. g Dat. viij. Aug. Conſtantinop. Anthemio A. II. Cõſule.

a Numerus. ideſt omnis exactio per ,titulos. i. breues facta, vt in titulo notaui.

b NEque ſacrarũ vel priuatarũ. pro eiſdem. vel dic ſacrarum, i. fiſcaliũ, vel priuatarũ, ſ. ſui patrimonij. & dic neque hæc officia. i. nedum alij, qui mandatum non habent.

c Officia. i. officia quæ congruunt palatinis.

d Cauſa. ſ. debiti. qđ eſt ĩ.

e Cõuenire. vt & ĩ. de exa. trib. l. miſſi. vbi dicunt hi palatini opinatores, vt ĩ. de officio recto. prouinciæ. l. nullum.

f Tributa. aliàs tributis, aliàs tributa.

g Commoneant. & vt exigant à ſubditis & ei ſoluant.

h Eorum. ſ. præſidũ.

i Officijs. i. officialibus memoratorũ exactorum.

k Incumbant. iſti exactores. Acc.

l Iiſdem. Palatinis.

m Officium eius. ſ. præſidis. i. officiales.

n Dependant. ideſt, ſoluant.

o PRæcepit. Curſui. munus eſt, de quo habes ĩ. de cu. pu. l. curſum.

p Qui de. No. qui dicuntur chartularij.

q Largitionales. hoc expone vt in ti.

r Retractare. ideſt perfectè tractare, vt ſunt notarij.

s Iuſſio. ſ. iſta.

t Violata quia. & coguntur ad aliquod grauamen vltra conſuetudinem veterẽ.

u Conatus. i. ſi aliqs vellet cogere chartularios, inhibeatur à comite Orientis.

x Generali. i. hac l. quæ generalis eſt.

y Suſceptorum largitio. titulorum. not. ſuſceptorũ eligi à pũde. cum cõſilio aliorum tñ: vt ĩ. de ſuſc. & arca l. exactores.

z Tractatorũ. i. notariorum prædictorũ. quia grauaminibus defendi debent. & accipe hic procuretur, quod eſt ĩ.

a Prouidẽtibus. iſtis officialibus.

b Nulla. licentia permittatur. quod eſt ſ. & quod dicit minuẽdæ, facit. ĩ. de anno. & trib. l. oẽs pene. & ĩ. de transſ. l. præſes. item quod dicit trãſferendi, facit ĩ. de ſuſce l. duos.

c Ad arcarios. i. alios officiales. A.

d Seu etiã. mihi plus placuiſſet, uel etiam.

e Tractatorem. ideſt notarium. ſic n. dicitur ſup. de off. co ſac. lar. l. i. & facit ĩ. de apo. pub. l. j. & quod ibi no.

f Nam quacunq. obſtrue. nam ſi minus fuerit procuratio. i. ſi minus fuerit procuratum quacunq; ex pte, quã iuſſerit &c.

g Plectẽda. ſ. officia.

Præci-

a PRęcipimus. De legatio. i. litera delegatiua in qua continet, quod princeps mittit ꝓſidib9. vt exiſtant collectas ſuas.
b Quotannis. i. ſingulis annis in Septembri & Octobri. quando mittitur præfectus ꝓſidib. vt ſubiectis nũcient, vt ſe ad ſoluendũ paréť, vt ſup. de in di. l. a. & in authé. de col. in prin colla 9.
c Minus. quã ſolit antę præſtari.
d Titulos accipe. pro curari: & repete, pręcipimus. & dic aut pro & quoquo modo &c.
e Procedere. ſubaudi, procurari. & etiã ſubaudi, præcipim9.
f Conſuetudo, ſm conſuetudinem vecti galia ſcilicet perſonis pro rebus iniuncta ſunt præſtanda: vt ff de pub. l. ſi publicano9. §. fi. quia iſti magis ſcire poſſunt, quam præfectus: ideo puniuntur. & facit inf. de ſuſcep. l. s.

Cõſuetudo regionis in vectigalibus atten deda eſt.

† Totum hoc, om. lar. ti. exactioné va cat.

NE OPERÆ A collatorib. &c.

g A collatoribus. i. his qui ſoluunt alia tributa facta. Acc.
h Perarũ. illicite. prouinciales ergo qui tributa præſtant, ad operas aliquas non tenent. nã nec balnea ꝓſidib. ſuccédere sũt cõpellendi: vt i. ne tribu. lana. ꝓ. l. i. nec beſtias eorũ cõmodare, vt j. ne quis ad vl lũ officium. l. 2. nec hoſpitium: vt inf de meta l. denotom. nec ſalgamũ: vt j. de ſalga. non præ. l. 2. nec ad angariã vel parangariã, vt in Auth de mã. prin. §. illud. col. 3. & de col. §. ad hoc. coll. 9 niſi in aduentu principis, vt i. de ſacroſan. eccle. l. omnem. & oĩſi, vt j. ei t. l. fi.

† Co. Th. eo. tit. l. 1.

i Tua. præfecto loquẽte, vt patet ex ſuprã ſcriptione.

Si litera iudicis aliquid vltra veterem conſuetudinem contineant, præſumuntur erronea: nec eis eſt credendum. Bartol.

IIII. Iidem AA. Heliodoro. Com. S. L.

PRæcipimus, vt ſi forte delegatio a quæ ab ampliſſima ꝓfectura in diuerſas prouincias ex more quotannis b emitti tur, minus c cõtineat omnes largitionales titulos, d aut quoquo mõ exactio eorũ debet ꝓcedere, e nihilominus cõpetẽtẽ exactionem eorũ à viris ſpectabilib. tã ꝓcõſulib. quã vicarijs, & viro ſpectabili comite Orientis, & ꝓfecto Auguſtali, necnõ & rectorib. prouinciarũ, eorũq; officijs & curialibus (oium largitionaliũ titulorũ exactionem †) ꝓcurari, vicenarũ librarũ auri cõdẽnationẽ præ oculis habentib. ſi qd minus exactum vel illatum fuerit ſacro ærario, quã priſca & inueterata conſuetudo f ſacris largitionib. inferri conſtituit. Da. Calen. Iul. Conſtantinopo. Anthemio. II. Cons.

TITVLVS XXIIII.

NE OPERAE A COLlatoribus g exigãtur.

I. Imppp. Valent. Valens & Grati. AAA. ad Viuentium. PP. †

OPerarum præbitionem, quę illicitè h à ꝓuincialibus hactenus expetita eſt, ſynceritas tua i ceſſare præcipiat. Da. x. Ca. Mar. Treu. Valentiniano N. B. P. & Victore Coss.

TITVLVS XXV.

DE IMMVNITAte nemini concedendæ.

Qui falſum inſtrumẽtũ immunitatis conſcripſerit, igne eſt comburendus: & omnes ad ſolutionem canonis ſunt vrgendi. Bar.

I. Imppp. Grat. Valent. & Theodo. AAA. ad Populum. †

HIs noſtrę ſerenitatis edictis, ciuitatũ tabularijs erit flãma ſuppliciũ, k ſi cuiuſquã l fraude, ambitu, ꝓtãte, iniuſtam cuiuſpiã profiteantur m immunitaté: ac non ſm ꝓcedentẽ definitionem n oẽs oĩno, abolita ſpecialiũ immunitatum gratia, neceſſitas tributariæ functionis firmata o cenſitorũ ꝑæquatorumq; prouincialium iudicũ peræquatione cõſtrinxerint. p † Dat. iij. No. Mart. Medio. Merob. II. & Saturnino Coss.

Munitio viarum & aggerum debet fieri expenſis pro quantitate patrimonij poſſeſſorum. Bar.

II. Impp. Hono. & Thi. AA. Anthemio PP.

PEr Bithyniã cæteraſque ꝓuincias poſſeſſores in reparatione publici aggeris, q & cęteris hmõi munerib. r ꝓ iugerũ numero s vel capitum t quę poſſidere noſcuntur; dare cogantur. † Dat. vij. Cal. Nou. Cõſtantinop. Honorio viij. & Theodoſ. V. Coss.

TITVLVS XXVI.

DE CONDITIS v in publicis horreis.

DE IMMVNITAte nemi &c.

k HIs. Supplicii. No. ſũmũ ſupplicium officialis, ſi alicuius profiteãtur immunitaté ſic i. de fal. mo. l. 2.
l Cuiuſquam. ſcilicet tributarij.
m Profiteantur. ſcribendo aliquem immunem ſua auctoritate: nec prodeſt immunitas talis: vt ſ. de cẽ. l. 1. & i. de an. & trib. l. in fraudem. & i. de decu. l. vacua tis. & j de agri. & cẽ. l immunitates.
n Definitionem, quæ eſt, vt omnes ſoluant: vt ſup. de an. & tri. l. 4. & de ope. pu. l. omnes. in fi. & de ver. & cõmi. l. omnẽ & i. de hered. l. j. & C. ſine cẽ. vł re l. fi.
o Firmata. quidã libri habent, neceſſitaté tributoriæ functionis, & firmata cẽſitorum prouincialium iudicum. Acc.
p Peræquatione cõſtrinxerint. ſ. tributarij. ſed in lib. Acon: eſt, neceſſitas cõſtrinxerit & cẽſitorũ ꝑæquatorũ. & deeſt. ꝓuincialiũ iudicũ. Ac.
q PEr Bithyniam. Aggeris. cõtra fluminis impetum: vt i. de aluu. l. s. Acc.
r Hmõi muneribus. vt in vallis ciuitatũ faciendis, & ad portus & vias: vt i. de ope. pu. l. ad portus. & l. oẽs. & j. de priui. do augu. l. abſit.
s Numero. quib. inſpectis imponit patrimonij mun9 pſonę, ſ. ꝓ reb. vt i. de an. & trib. l. a. & l. ꝓ locis. & aliã ꝓ ipſis reb. vt j. de ſuſce. l. modios.
t Capitũ. i. animaliũ.
v De conditis &c. id eſt

† Co. Th. li. 13. tit. to. l. 6. pa l. 9. j. de agri. Cõs.

† Peræquatorũque peręquatione conſtrinxerit.

† Aſtriogant. vet. meus manuſcript. Codex.

Non debet tangi de fructibus nouis donec conſumantur antiqui. Item licitum eſt commiſceri fructus corruptos cum incorruptis: & ad prædicta per ſuperiorem officialis ſufficiens deputetur. Bartolus.

I. Impp. Valen. & Valēs AA. ad Voluſianū P.V. †

OMnia a quæ in horreis habentur, expendi b volumus ita vt nō prius ad frumentū c extendatur expenſa, q̄d ſub præfectura tua vrbis horreis inſertur, q̄ vetera d condita fuerint erogata. & ſi fortè vetuſtate ſpecies ita corrupta eſt, vt per ſemet erogari ſine querela e non poſſit: eidem †ex noua portione f miſceatur, cuius adiectione corruptio velata g dānum fiſco non faciat. Ad iſtud autē negotium h arbitratu ac iudicio tuo nobilis, prudens, fidelis, optimè ſibi conſcius pro integritate mētis i apponatur cuſtos ac menſor: q vel frumenta modio metiatur, k vel iuſtis æſtimationibus colligat quanta habeantur in condito. l Dat. vj Id. April. Diuo Iouiano, & Varroniano Coss.

Rectores debent per ſeipſos inſpicere domos & horrea publica: ne ex plurima corrumpantur publica frumenta.

II. Iidem AA. Anthē. præſidi.

CVm ad quālibet vrbem manſionēve m acceſſeris, protinus horrea inſpicere n te volumus vt deuotiſsimis militibus deputatæ †& incorruptę ſpecies prębeant. Nā ſi per incuriam o officij grauitatis tuæ, ſartorum p tectorū neglecta procuratione, aliqua pluuijs infecta q perierint, ad damnum tuum r referentur. Dat. viij. Calen. Sep. ēb. Arelate, Iouiano & Varroniano Coss.

Species in horreis publicis depoſitas, nullus debet in ſuam vtilitatē conuertere: aliter deportabitur. Bar.

III. Impp. Arca. & Hono. AA. Anatolio PP. Illirici. †

NVlli poſthac horreaticas s ſpecies contingendi t copia prębeatur. ſi verò quiſquam temerator horreorum extiterit, qui ſibi ex prædictis aliqd audeat vſurpare: u hanc pęnā ſciat nr̄o arbitrio definitā, vt deportationis pœnę ſubiect⁹, totius ſubſtāntiæ cogat ſubire iacturā. x Dat. vij. Id. Iul. Conſtantinop. Cæſario & Attico Coss.

TITVLVS XXVII.

VT NEMINI liceat in emptione † ſpecierum ſe excuſare y & de munere ſitocomiæ. z

I. Imp. Anaſtaſius A. Macroniano. PP.

QVoties vrgente neceſsitate a comparationes frumenti, vel olei, aliarumq; ſpecierum quibuſlibet prouincijs indicunt, nulli penitus a poſſidentium ſeſe ſub cuiuſcunque priuilegij occaſione excuſandi tribui facultatem cenſemus: omnique b cuicunque poſſidentium, quocunq; modo quocūque tempore, per ſacros apices, vel ēt pragmaticam ſanctionem, aut iudicialem forte diſpoſitionem huiuſmodi excuſatio c data eſt, vel poſtea data fuerit, licentia minimè vnquam contra tenorem noſtræ legis ſaluberrimæ valitura. adeo nanque huiuſmodi onera cunctis, pro qua ſingulis

---

a Ideſt repoſitis, à condendis.

b OMnia ēt corrupta. vt j. hic. Expēdi. vel dandomilitibus, vel uendendo.

c Ad frumentum. ſcilicet nouum.

d Vetera. l. frumēta.

e Querela. ſ. militū. & aliorum quibus ꝓſtatur expēſa. Al. Vel dic querela diſtrahētis, in damno, ſ. fiſci. multum enim quis conqueritur, quando rem ſuā malè diſtrahit. Py. Vel querela maxima, ad quod ff. ne quid in lo. pu. l. j. §. ſunt qui. Acc.

f Ex noua portione. i. ex nouo frumento. Acc.

g Velata. Quæ velabitur immiſcendo nouum frumentum cū veteri corrupto.

h Negotiū. ſ. frumentum accipiendum. & expēdēdum & cuſtodiēdum, vt ſubijcit.

i Mentis. aliàs ꝓ integritate mentis: & aliàs pro integralis meritis, & facit j. de decu. l. eum qui. Acc.

k Metiatur. cum vendit vel dat.

l Condito. ſ. quando totum quod eſt in horreo, vni vēdit.

m CVm ad quālibet vrbē manſionemve. l qua ſunt horrea publ. & loquitur præſidi, vt ex ſuperſcriptione patet.

n Inſpicere. ad qđ ff. de off. procon. l. ſi in aliquam. Accur.

o Per incuriam. i. negligentiam.

p Sartorum. ad quod ſ. de vſufru. l. eum. & ff. ad leg. Iul. repe. l. lex iulia repetundarum. § t. & de off. ꝓſid. l. præſes.

q Infecta. i. corrupte. vt & aliae res nudatæ deteriorantur, vt ff. ad l. Rhod. de iac. l. nauis §. cum autē.

r Tuum. Delictum officialis punit dominum. & eſt ratio vt in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. nos. & facit j. de an. & tribu. l. 3. & l. iudices. Accur.

s NVlli. Horreaticas. l. ſpecies ſ. horreis poſitas. Theſis. n Grecè, Latinè dicitur poſitio. inde bibliotheca & dactyliotheca, vbi reponunt libri, vt ff. de contrah. emp. l. Labeo. & ff. de leg. 3. l. libertū §. fi. aliàs eſt horreoticas. & facit. j. de fru. vrb. Con. l. 2.

t Contingendi. accipiendo eas.

u Vſurpare. i. audēdo vſurpet de prædictis ſpeciebus. Acc.

x Iacturam. ſimilis pœna eſt ſ. ad l. Iul. de vi publ. vel pri. l. ſi quis. in fi.

y VT NEMINI liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare.

z Aliàs deeſt, de munere ſitoniæ. & de hoc munere dic, q̄ hic nō tractatur ſed in Græco dicit, vt ff. de va. mu. l. 2. in prin & de admin. re. ad ciui. pert. l. fi. §. item reſcri pſerunt ſitones.

a QVoties. Neceſſitate. ſa. mis vel guerrę. & ſic eſt ſupradictū.

a Nulli penitus. niſi ætas 70. ann. aut numerus 5. liberorū det excuſationem, vt ff. de mu. & hono. l. 5. §. cura. Vel dic, hoc corrigitur hic. Vel ibi eſt perſonale, ut in eod. tit. l. t. §. 1. hic patrimoniale & facit j. de qui. mu. vel ꝓſta. l. 2. & 1. & fi. & ſ. de an. & tribu. l. in fraudē. & de pe. bo. ſub. l. t.

b Omniq;. habeatq; breue. & accipe licentia. & poſtea redeat cuicunque. Acc.

c Excuſatio. aliàs excuſatio, aliàs excuſationem: ſed tunc legitur huius licentia &c. & erit nominatiuus licentia. & ſubaudi, erit.

Domum

---

† Ex Co. Th. li. 11. ti. 14. li. j. §. ab ola.

† Aliàs, e dē noua portin mi ſceat &c.

† In manuſcript. deeſt ſtatę. Contius.

Officialis delictum dominū punit.

† Ex Co. Th. li. 11. ti. 14. li. 3.

† In vno meo manuſcripto l. cōparatione. in alio coempcione. Contius.

z Sitoniæ vel ſitoni el legē ia putas Cuiacius.

a Domum. ideſt habitantes in domo noſtre quam habemus in ea prouincia cui indicitur hoc munus. Et no. quia intelligitur de ea pecunia quæ confertur ad comparationē. Alij, q de munere perſonali quo emere cogitur. Alij de munere quod eſt vt vēdere cogantur.

portione contigerit, volumus irrogari, vt ab iiſdē comparationibus nec ſacratiſſimam noſtræ pietatis, nec sereniſſimę noſtrę coniugis domum a patiemur ſubtrahere. Da. iij. Cal. Aug Conſtantinop. Olibrio. V.C. Coſſ.

TITVLVS XXVIII.

DE COLLATIONE donatorū, vel releuatorum, aut tranſlatorum, ſeu adęratorum.

I. Impp. Valent. & Tho. AA. Hermocrati PP.

Diſpoſitionem, ampliſſimæ recordationis Antiochi b q̄ certā quantitatē ante ſe releuatis poſſeſſionibus noīe canonis indixit, n̄ iminui decernimus. id. n. c q̄m in canonē cecidit, & anniuerſaria d debet pēſitatione pſolui: nec in p̄teritum, nec in poſterū patimur ēe cōceſſum. e Indulgentiā verò memoratę deſcriptionis & i ante actū, & in poſterū tēpus, nō ſolum in releuatis, verū ēt in donatis, adęratis; f tranſlatiſq;, ſeu quodlibet aliud nomē nouæ deſcriptionis excogitatum eſt, volumus obſeruari: nullāq; ſup his g vnquā ex actiōis moleſtiā formidari: qbus nō tm̄ reliquā p̄teriti tēporis relaxam', ſed nec in poſterum quicquā innouationis aut oneris adijciēdum eſſe cēſemus: nulliq; licere deinceps cōtra diualia ſtatuta releuare ſuas poſſeſſiones. h Nouerit tn̄ ampliſſimę tuę ſedis officiū i q ſi aliquādo nobis ſuggeſtio huic nr̄ę ſanctioni contraria porrigat, vel ſi ſacris mādatis, ſi qua fortè citra ſuggeſtionem his pijs diſpoſitionib' aduerſa emanauerit, k obſequat, & aliquos tanquam debitores ex huiuſmodi titulo crediderit exponēdos, † ducentarum librarū auri ſe condemnatione multandum. Dat. xij. Cal. Decēb. Theo. xvij. & Albino Coſs.

TITVLVS XXIX.

DE COLLATIONE æris.

Pro ære poteſt ſolui aurum tanti valoris. Bart.

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Hilario.

Aeris precia, l quę à prouincialibus poſtulantur, ita exigi volumus, vt pro viginti libris æris, vnus auri ſolidus à poſſeſſore reddatur. Dat. V. Calend. Iun. Med. Arca. iiij. & Honor. iij. AA. Coſs.

TITVLVS XXX.

DE DISCVSSORIBUS. m

Si æſtimator malè æſtimat tenetur. Bartolus.

I. Imppp. Valent. Valēs & Grat. AAA. ad Arthemium Vic. Hiſpaniarū. †

DE COLLATIONE donatorum, vel releuatorum, aut tranſlatorum &c.

Vacat, & expones in texto.

b Diſpoſitionē. Antiochi. q fuit Imperator ſecundū Pet. Et dic caſum, ſi tributarius non poteſt vti fundo, prout deſcripſit in cenſum, quia chaſmate pro parte perijt, vel vires fictæ ſont: ille qui præeſt cenſui, releuat: vt ff. de cēſi. leg forma. ante tempora ergo Antiochi quędam erant releuata prædia: alia erant donata, vt nihil ſoluerent: aliqua adęrata, vt aliquid æris ſoluerēt: aliqua tranſlata in alium, quia primus non ſoluebat p modico, qd ſolueret ſecūdus: vnde Antiochus fecit, q omnia talia ſoluerēt certum quid pro præterito & futuro: & nil plus pro præterito vel futuro. qd & Valentinus hic confirmat, nullo obſtante priuilegio: & ſic in certis prædijs tātum habet locū hæc lex.

c Id enim. indictū

d Anniuerſariū. Not. anniuerſaria: ex quo collige illum eſſe canonem anniuerſarium, qui ſingulis annis debetur. ad quod ſ. de ſacroſan. eccle. l. placet. Item not. q hæc lex conſuetudine approbata non tollitur reſcripto: ſic. nec per aliam l. vt no. ſecundum quoſdam. C. quæ ſit lon. conſue tu. l. 3.

e Conceſſum. Ideſt remiſſum.

f Adæratis. vocat ad. & dicitur aderatio, vel æratio, quaſi æris pſtatio. vnde præd. adærata, ea quib. q præſtabatur fiſco. ad quod ſ. de com. eer mil. le. 2. Vel adæratio. quia aliquid ex his ſoluebatur æratio.

g Super his. i. vltra quam ſtatuit Antiochus.

h Poſſeſſiones. ſ. prædictas. nec enim tollitur hæc lex per illum de cenſ. l forma. Acc.

i Sedis officium: loquitur præfecto.

k Emanauerint. alias mandauerint: & aliàs manauerint. Et no. non valere reſcriptum etiam proprio motu. ad quod C. de legi. & con. l. 2. ſed arg. contra. ſ. de pe. bo. ſub. l. 1. in fin.

DE COLLATIONE æris.

l Aeris precia. ideſt dicere, collatores, qui in vno laſtro æs ſoluebant, volebant dare aliud p ęre, ſcillicet aurū: quod licet ſit carius, tamen facilius datur, vt inſti. de act. §. huic. vnde ſtatuit vt pro xx. li. æris ſoluant vnum ſolidum. i. vnum aureū: vt inſti. de pœ. te. li. §. fi. & ff. de in ius voca. l. pe. & eſt ſic ſ. de argen. præ. quod theſ. infer. l. 1. & ſecundum hoc poſtulatur à ſponte ſoluenta. Vel dic pro præterito tempore, & tunc propriè poſtulatur ab inuito: vel pro publica vtilitate: aliàs contra.

m DE DISCVSSORIBUS.

Multis modis dicitur diſcuſſor. Primo, qui inquirit publicos debitores, & redigit in ſcriptis: vt hoc titu. leg. 1. & 2. Secundo, qui ſtatuit rerum precia, ne vendantur nimis: vt ſ. de Iudæ. l. nemo ex. terus. Tertiò qui inquirit & æſtimat facultates aliquorū pro imponenda collecta: vt ſ. de cenſi. leg. peræquatores. & l. qui grauatos: & ita etiam poteſt intelligi l. j. huius titu. & de eius officio loquitur ſupra de te. to. & eut. illu per. l. 1. in fi. & de magi. con. l. fi. Quarto ſecundùm R dicit qui deſertis agris quærunt colonos, & inquirunt an ſint idonei: vt ſ. l. fi. Itē eſt ſpecies diſcuſſor: vt ſ. de aduo. di. iu. l. ſancimus. aliàs dicitur ꝯcuſſor. q terret homines

Margin notes:

† Deſunt duæ conſtitutiōes Grecæ, reperte ex pietmiſ. ab anſiā.

Aeratum, vel adęratum, qd.

† Aliàs exigedos.

† Fa Cod. Th. li. 11. ti. 2. l. 2.

Diſcuſſor multis modis dicitur.

† Co. Th. li. 11. tit. 62. l. 1.

hoſes ꝑtextu officij: vt I. de ꝯd. ob. tur. ca. l. qd̃ euiſ dẽ di. & ff. de ꝯcuſ. l. 1. itẽ alias improb. exactores: vt I. de fur. l. ẽt. & de ſſa. l. neq;. & facit ſ. q. b. ca. colo. cẽſi. l. 1.

a Quoties in diſceptatione. i. poſt diſceptationem hoc liquet f. inique &c. Accur.

b Confectam. f. ſcribendo debitorẽ publicũ q nõ erat: vel ſcribẽdo patrimoniũ plus valere, q̃ valeat, vt ꝑ hoc plus de collecta ſoluet: vt in sub. no.

c Facti. quod ſic ſit vt pronũciauit. Et not. q ab eius ſnia appellaſ: vt I. de appe. l. cũ poſt ſententiam.

d Titulo. forte mutui. vel dic in eo. tit. ſ. collecto, vt quia ꝓ emendo frumẽto ſiebat. vt I. tit. ſ. l. 1.

e Ne caſu amiſſa ſecuritate publica. quã hẽt priuatus: de qua loq;. I. de apo pu. l. ſemel.

f Collatoribus. i. ꝯ collatores: cũ dicãt officiales q ipſi collatores non ſoluerẽt. Vel dic, quia collatores habentes duas ſecuritates dicerent ſe bis ſoluiſſe, ſicq; repetere velle.

g Non petanſ. argo à ꝯtrario. ſi non ſunt in libro fiſcaliũ cõnũ, poſſunt iterum peti ſecuritates: arg. à ꝯtrio ſenſu: quod eſt validũ: vt ff. de offi. eius cui man. eſt iu. ri. l. 1. alias eſſet ꝯ id quod intẽdit. Et not. hic q ſi creditor perdet inſtrum debiti, vel debitor ſecuritatis, & nõ eſt aliàs probatio in ſcriptis, q poſſunt petere, vt ita cum conficiaſ. & facit in Auth. de men. princi. § coges. colla. ſ. & ff. de adm. tut. l. chirographis. & in Authen. de hære. & Fal. §. 1. colla. 1.

Appellaſ à diſcuſſoris ſnia.

C. T. ibid. l. 2. quibuſdã mutatis.

Argumentum à ꝯtrio ſenſu valet.

Quoties in diſceptatione[a] cõſtiterit inique diſcuſſionem fuiſſe confectam,[b] & fidem facti[c] non poterit approbare diſcuſſor ipſe in eodem titulo,[d] & in eodem modo ad ſoluendum protinus vrgeatur, in quo alterum perperam fecerit debitorem. Da. prid. Id. Maij, Valentiniano. N.B. P. & Victore Coss.

Licet ſoluens tributa, apocham de ſoluto perdiderit, põt tamẽ ex libris cõis ſolutionẽ probare. B.

II. Impp. Arcad. & Honor. AA. Meſſalæ pf. pt.[†]

Ne caſu amiſſa ſecuritate publica,[e] q̃dam ꝑdanaſcãt collatorib.[f] decernimus, vt qñ ſecuritate à diſcuſſorib. ſeu apparitorib. expoſitæ rõcinijs publicis ꝯunẽt: rurſus ꝑ iniuriã non petãtur[g] D. V. Cal. Decemb. Mediol. Stilichone & Aureliano Coss.

Ab onere diſcutiẽdi & æſtimãdi patrimonia nullus excuſatur, nec etiam miles, nec militans. Bar.

III. Impp. Theodo. & Valent. AA. Apollo. PP.[a]

Per ſingulas[h] ꝓuincias, vel ciuitates honoratis vſque ad comitiuam conſiſtorianam, nec non etiam militantib. & ſuis obſequijs non adhærentibus[i] aduocatis quinetiam fori prouincialis mandari[k] diſcuſſionis iugerum[l] ſollicitudinẽ decernimus. D. V. Cal. Ia. Eudoxio & Dioſcoro Coss.

Deeſt conſtitutio Græca, ex Prætermiſſis repetenda.

TITVLVS XXXI.

DE DECVRIONIB.[m] & filijs eorum, & qui decuriones habeant, & quibus modis à fortuna curiæ[†] liberentur.

11 *Pater ſi ad decurionatum filij conſenſerit, tenetur pro eo, & hæres eius, prius facta excuſſione de principali. Bartol.*

I. Impp. Valer. & Gallie. AA. & Valerianus. Cæſ. Carterio.

Si cùm te pater decurione eſſe voluiſſet,[n] & illo in rebus humanis agẽte[o] honor tibi delatus eſt: tenentur quidem etiam hæredes eius reipublicæ.[p] nam in hac parte vice fideiuſſoris pater accipitur: ſed non ante,[q] niſi tuis

a In manaſcri... pro legiſ. præfecto Auguſtorum.

h Per ſingulas. Incipe conſtructionem in fin.

i Non adhærentibus. i. illis aduocatis, qui non aduocant in foro comitis cõſiſtorij, ſed fori prouincialis &c. vt ſubijcit. & ſic concordat I. de aduo. di. iudi. l. ſancimus. Vel melius iunge aduocatis, cum ſequenti litera. & ſic eſt cõtra d. l. ſancimus. Solu. vt ibi, vel operis diſcutio.

k Mandari. ſcilicet poſſe.

l Iugerũ. aliàs iugorum. ſ. vt inqolcat quot iugera & agros deſertos, & ipſos cultores inueniat ſecundũ. & aliàs iugerum. ſ. vt inquirat quot iugera, & quos poſſeſſiones habeant collatores, vt imponat ſm illarum quantitatem collecta: vt I. de an. & trib. l. 2.

m DE DECVRIONIBVS &c.

De his maxime dicitur. ſ. lo ſin. ti. in trib. vltimis conſtitutionib. & dic quia dixit de multis[1] officialibus circa tributa exigenda: & quia inter cæteros decuriones habent quaſdam ꝓrogatiuas, de his dicit. Et no. q decurio à x. dr.[2] vt ff. de ver. ſi. l. pupillus. §. decuriões. olim. n. cũ Romani excreſcerẽt, mittebantur aliqui in aliquam partem, quę poſtea vocabatur colonia: & decurialis eligebatur pro conſilijs. Vnde ſecundum hoc conſiliarij ciuitatum decuriones vocantur.[3] & differt à curiali: quia curialis genus, decurio ſpecies: vt in d. l. pupillus. ſed Py. dicit non eſſe differentiã: vt ar. I. de inceſt. nup. l. cum ancillis: & I. de epiſc. & cle. l. ſi quis presbyter. Item not. q decurio[4] habet honorem, quia non torqueſ & finito decurionatu: vt I. de q̃o l. nihil. Item datus curiæ decurionũ naturalis ſit legitimus: vt I. de na. li. l. qũ. De onere cõſtat.

n Si cũ te. Voluiſſet. i. qd̃ eſt corpo ſo[5] q ſcit & nõ ꝯdicit, & ſi eſt in poteſtate: alias ſec9: vt I. de filiisf. & quẽadmodũ. l. 1. & ff. ad munic. l. a §. 1. & d dec. l. honores. §. ſi.

o Agente. ſubaudi maxime. ſi dicas patrẽ expſſa voluiſſe: & ſi poſtea decedit, tñ teneſ: vt ff. fam. l. erc. l. ſi filia. §. Neratius. ſi vero dicas tacite, nihil ſubaudias.

p Reipublicæ. ſi q̃d geſſit vt decurio: & da exẽpliũ. ff. ad muni. l. ſ. § geſtum. ſi autem extra ordinem factus eſt magiſtratus alius, in quo etiam lęſit rẽpu. diſtingue: aut accepit magiſtratum mortuo patre, & non tenenſ eius hæredes: vt ff. ad muni. l. Lucius. §. idem res. hæredes. niſi pater fuerat profeſſus. filium ſuſceptuiũ ſua volũtate. vt ff. fa. erc. l. ſi filia. §. Neratius. aut pf eo viuo, & teneſ in ſolidũ reipu. vt ff. ad mu. l. a. l pri. & I. qd̃ cũ eo. l. ſ. Si hic decurio vł magiſtratus lędat priuatũ. ſi teneſ pf illi priuato niſi d pec. vt ff. d mag. ꝯ. l. ſ. §. ſi. & d pec. l. e. & ſ. § ſi. & l. 2. § ſi.

q Sed non ante. ſ. tenẽtur hæredes, vel etiam pater.

1 Hic ꝯti nuationẽ ſequitur Bar. Io. de Pla. & Lu. de Penna.

2 Idẽ Bar. & Ioã. de Pla. Conſiliarij ciuitatis decuriones dicuntur.

3 Idem Bart. in l. nõ ambiguus. ff. de legi. & Io. de Pla. hic.

† Al. curialis.

4 Idẽ Io. de Pla.

5 Iſta gl. approbaſ ꝑ Bar. & Io. de Pla.

Excuſ-

Reprobaſ. ideo dic quod hic ē ſpeciale ròna indēnitatis, quam pr̄ preſtat excuſſo filio & nō aſ. vt l.j. ȷ. de ↄue. ſiſ debi. ſm Bar.

Excuſſis. ſpeciale iure iſto: vt ff de admini. rerū ad ciui. pertin. l. ȷ. §. ſi & ad mun. l. libertus. §. filiis regulariter ↄ, vt ȷ. de fideiuſ. l. non recte. & l. iure no ſtro. ſic & in hypotheca: vt ff de iu. fiſ. l. Moſchis. & eſt ratio ſpecialitatis in patre. quia facile obligatur. & ideo non conueniatur niſi excuſſis bonis principalis: argu. ff. de iureiu. l. eū qui. Sed hodie idē quod hic vbiq;. vt in Autheu. de fideiuſ. §. ȷ. colla. ȷ. & facit ad l. iſtā ȷ. de periculo. ſuc. pa. l. ȷ. & ff. de admi. rerum ad ciui. perti. l. ſi filius. & fam erc. l. ſi filia. §. idem ſcribit. & ȷ. de appella. l. hi qui.

propriis rebus excuſſis. PP. V. K. Decemb. Aemilio & Baſſo Coſs.

Ad officium rectoris ciuitatis pertinet conuocare concilium, & facere eligi officiales, vt eis electis nunciare poſſint, ſi velint appellare: et qui malè nominat, tenetur ad ſumptus. Barto.

II. Exēpl. ſacrarū literarū Diocle. & Maxi. AA.

Obſeruare [b] oportebit magiſtrat⁹, [c] vt decurionib. [d] ſolēniter [e] in curiā cōuocatis, noīationē [f] ad certa [g] munera [h] faciāt: [i] eāq; ſtatim in notitiā ei⁹ q fuerit nominat⁹ p officialē publicū pferri curēt: [k] habituro appellādi, [l] ſi voluerit, atq; agēdi [m] facultatē apud pſidē cām ſuā iure cōſueto. [m] quē ſi cōſtiterit noīari minimè debuiſſe: [n] ſumptū litis [o] eidē à noīatore reſtitui oportebit. Sine die & conſule.

[b] Obſeruare. id eſt curare.

[c] Magiſtratus. puta defenſorem ciuitatis, vel præſides, vel correctores.

Iſtā gl. ſequunſ Jo. de Pla. & Lu. de Pen.

[d] Decurionibus. loco quorum ſunt conſiliarij: vt in urbi.

[e] Solenniter. ad ſonum tubæ, vel campanæ.

[f] Nominationem. i. electionem aliquorū officialium.

Peragēdi.

[g] Ad certa. vt ad ſyndicum ordinandum.

[h] Munera. Id eſt officia: quo caſu vnū de ſe eligere poſſunt: vt ff. de tuto. & cura da. ab his. l. vbi. & debēt eſſe in albo ſcripti: vt ff. de albo ſcriben. l. ȷ. & duæ partes cōuenire: vt ȷ. eod. l. nominationum. & facit ȷ. de app. l. nominationes.

Iſtud dicūt glo. approbaſ per Bart. hic.

[i] Faciāt. decuriones, non magiſtratus: vt ff. qñ app. ſit. l. 2. § ſolent. qd eſt no. ſed tutores non dant decuriones niſi in ſubſidiū. vt d. l. vbi. ſed nomina aliquorum pſidi mittere debent, vt eod. tit. l. diuus.

[k] Curent. decuriones. vel dic officiales.

[l] Appellandi. no. appellant ab electione.

Cōſentit, qui nō appellat.

aliàs videtur conſentire: vt ȷ. de app. l. hi qui. & appellat ſecundum quoſdā intra duos menſes ex quo ſcit is ſe nominatum: vt ȷ. de tempo. & re ap l. ſ. quod falſum eſt, [4] immo intra biduum vel triduū: vt ff. qñ app. ſit. l. ȷ. §. quod in ſententijs. ſed exercitium fit intra duos menſes. quibuſdam tñ remittitur neceſſitas appellandi: vt minorib. & veteranis: vt ȷ. quan. prouo. non eſt ne. l. ſi pater. & l. veteranis.

[4] Hoc verū de iure antiquo: de iure āt nouo habet decem dies per tex. in autben. hodie. ȷ. de ap. ſm Io. de Pla. & Lu. de Pe.

[m] Conſueto. opponendo excuſationem. & probando: de quibus habet ȷ. ſpeciale tit. & ff. de vaca. mu. per totum. & ff. de iu. immu. per totum.

[n] Debuiſſe. quia maior. lv. ann. vt ff. eo. l. 2. §. ſin. vel. aliam excuſationem habet.

[o] Sumptū litis. vt ȷ. de ſum. recu. l. ȷ. & ff. de va. mu. l. ȷ. §. ȷ. ſic & iudex facit litem ſuam: vt Inſti. de ob. q ex deli. in prin. & facit. ff. de iud. l. cū q. & ȷ. de ea cu. tu. l. ſeueriter. Ac.

III. Iidem AA. & CC. Iulio.

Cvm decurionat⁹ honorē ſpōte [p] ſuſceperis: ab albo [q] eximi, licet annoſum [r] te eſſe dicas, nō potes. PP. Id. Nouemb. Diocl. A. II. & Ariſtobulo Coſs.

Filius adoptiuus habet priuilegium filij decurionis. Bar.

IIII. Iidem AA. & CC. Caſſiano. S. P.

Cvm adoptiuū filiū ex adoptantis dignitate [s] decurionis filium effici nulla dubitatio ſit: [t] p atrocib. iniurijs [u] eū quē ad vicē naturalis pignoris [x] tibi adſcribebas, à pſide puinciæ illicitis corporis cruciatib. adfici nō oportuit: [y] hocq; [z] cōgruēti pęna coercebiſ. PP. II. Cal. Dec. Dioc. A. II. & Ariſtobulo Coſs.

Filiifamilias poſſunt eſſe conſiliarij: & pater tenetur pro eis, ſi conſenſerit. Item militās poteſt eſſe conſiliarius. Bar.

V. Iidem AA. Alexand.

Filios i ptāte pr̄is poſitos, ad munera ſeu honores ñ poſſe euocari falſo tibi pſuaſū ē. [a] Sanè ſi ad noīationē filij cōſēſū [b] nō accōmodaueris, ob adminiſtrationē ipſi⁹ minimè ↄueniri poteris, [c] PP. vj. Id. Maximo II. & Aquilino Coſs.

Illiteratus poteſt eſſe decurio, Bar.

VI. Iidem AA. & CC. Leonio.

Expertes literarum, [d] decurionis munera peragere non prohibent iura. Dat. viij. Calen. Maij. AA. Coſs.

Vnus frater non tenetur pro alio in officio delinquente: licet bona non ſint diuiſa. Bar.

VII. Iidem AA. & CC. Diogeniano.

[p] Cvm decurionatus Spōte. habebas. n. excuſationē: vt ȷ. de his qui ſpon. mu. l. ȷ.

[q] Albo. In quo noīa eorū, ſ. decurionum ſcripta erāt: vt ff. de albo ſcri. l. ȷ. & l. in albo.

[r] Annoſum. maiorē. lv. an. [5] vt ff eo l. 2. §. ſi & l. non tñ. Sed qd ſi durāte honorē fit annorū 70 Rñ. vt po. ȷ. eo l. ſi vltra.

[5] L. ſ. C. ex quib⁹ cau. infa. irrogaſ.

[6] Hęc gl. procedit qñ mun⁹ eſt publicū auctoritate nō vtilitate. nō qñ eſt vtilitate priuatū. vt tutela: quia tūc requiritur ætas 70. an. vel ſ. item maior. Inſti. de excuſ. tu. ſm Io. de Pla.

[s] Cvm adoptiuū. dignitate. vt q pr̄ adoptiuus factus eſt decurio. Acc.

[t] Dubitatio ſit. vt ff. de ſen. l. ſ & 6 Ideoque ei⁹ onera ſubire dēt pr̄ vt fideiuſſor: vt ff. ad mun l. Luci⁹ §. idem rñdit.

[u] Iniurijs. quas intulit hic filius in eiū. & q ſit atrox. habes Inſti. de iniu §. atrox.

[x] Pignoris. i. nālis filij, ad cui⁹ imaginē ē adoptiu⁹. vt ff. d li. & poſt. l. ſi ſ lo. Vñ verſus: ſignoratorū, dicunſ pignora rerum.

[y] Oportuit bñ ſeqſ nam pęnis vel ſuppliciis plebeiorū nō debēt ſubijci: vt ff de pnni. vet l. ȷ. & ff. eo. l 2 §. in filijs. & ȷ. de pœ l. decurionum.

[z] Hocq;. ſ. delictū pſidis modū in puniēdo excedentis Acc.

[a] Filios. Perſuaſū eſt. ad hoc. ff. eo. l. ſpurii. §. pr̄. & d mune & ho. l. æſtimatione. §. munus. idē l tutela, vt Inſti qui dari tu. poſ. in prin.

[b] Nō accōmodaueris appellādo, vel pſtādo ſ ↄſēſū tupr̄, vt ff. e. l. ipurij §. pr̄. & l honores. § ſi. & ſic logē ȷ. ne fili⁹ p pr̄e. l. ſi fili⁹. nāſ ſp ↄſētire vr̄, vt no. ȷ. l. j.

[c] Poteris. i. in ſolidum: ſed de peculio & de in rē verſo ſic. vt ȷ. quod cum eo. l. ȷ. & ff. de tut. l. ſi filius. & ff. de pecu. l. ȷ. §. ſi. & ad munic. l. 2.

[d] Expertes. Prohibēt. ſic ȷ. de iud. l. pen. Sed arg. ↄ ȷ. de poſtu. l. 2. & de aduoc. diuer. iudi. l. nemini, §. iuriſperitos. & Inſti. de excu. tut. §. ſiñ. Acc.

Licet

a [L]Icet ſuo noie.) nō vn⁹ ꝑ alio, nec vnus ꝑ aliū hēat ſtetnaliū. vt ꝗ. d. mū. ſi ꝗti l. ſi. & hoc niſi in vita patris aliter geſſit, vel poſt mortē p̄ſe volen te: q̄a tunc vi hæreſ vi no. ī. e. ti. l. t. & ꝑ l. d. fa. erc. l. ſi filia. ſ idem ſcribit. & ſ. Neratius.

b [I]Nfamia. Infamia repellit ab honore habito & habēdo r. vt hic. & ꝗ. de dig. l. 2. & i. iudi ces & ꝗ. de teſt poſtu. l. 1. ſed cæcitas nō nocet. q̄d q̄dā dicūt niſi vtroq; lumine ſit cæcus: vt ꝗ. q morbo. l. t. ſed dicit ſi vtroq; lumine: vt ff. de poſtu. l. 1. ſ. q̄uis. ſ. in ſtitutione hic erat. & ꝗ. q morbo, in muneribus ſi perſone ho note. vel ibi in habēdo: hic in habito.

c Abominanda. l. re mouēda à te ad hoc vt ꝑſeuetes in dignitate decurionatus.

d [I]N albo decurio nū ꝑſcriptis. al's ꝑſcriptis: aliàs ꝑſcripto: aliàs ꝑſcriptio nis decurionū &c. & ſic præſcriptio non eſt exceptio.

e Anteferri. vt ſor dine aſcribaſ: & ei⁹ vox in ſententijs ſeu ſuſſra. ſit prima: vt ff. de albo. ſcrib. l. 1. & 2. & facit ꝗ. de mu. patri. l. 2.

f [S]I vltra ſeptuageſimū. in tutela & cura excuſaſ maior. lxx. ann. vt ī. ꝗ. q ætate. l. j. in alijs pu blicis muneribus. ſv. vt ꝗ. q ætate l. 1. & ff. e. l. 2. ſ. 6. hic. ergo ſic de facto erat. item aſ creat⁹ ꝑ ſupueniēte ætatē maiorē nō ſe excuſat: vt ff. de iur. immu. l. ſemp. ſ. hoc circa. & ꝗ. e. l. decurio fortunā. niſi ꝑſus ſit inutilis: vt ꝗ. d ex cu. tu. l. poſt ſuſceptā.

g Perſonaliū a ꝑſi monialib. aūt nō ꝑg hoc excuſatur. ꝗ nā ab illis nullus excuſaſ, cū ab ipſa re, non à pſona debeaſ mu nus ꝑ imoniale. q̄d dicit rab. vt ī. de an. & tribu. l. 3. no.

h Muneri. puta decurionatus: vt faciat ad tutu. vel aliorum ſimilium.

i Prouidebit al's videbit: aliàs ꝓuidebit. Acc.

k [V]Xorē. Proculdubio. vt ā. ne vxor ꝑ marito. l. 2.

1 Iſta gl. approbat glo. ſ. an. de Pla. hic.

2 Iſtā gl. ſequitur hic Io. de Pla. dicēs ꝙ procedit in honorib. & dignitatibus. non in oneribus. i. muneribus. rea lib. & ꝑſo nalibus, quia ab infamia nemine excuſat: vel. t. ꝗ. d infami.

† Aliàs ꝑſcriben do aliàs deſcriben do Côri⁹.

† Pro hac g'. eſt tex. in l. neq; ꝗ. de mu. patri. ſm lu. d Pla.

LIcet indiuiſa bona fratres habeāt, nihilo min⁹ tñ ſinguli ſuo noie a ciuilibus tenenē muneribus. PP. iiij. Id⁹ Maij, ipſis AA. Coſs.

Qui perdit vſum, non perdit officium: ſecus ſi infamaretur. Bartolus.

VIII. Iidē AA. & CC. Platoniano.

[I]Nfamia, [b] q̄ tibi abominanda [c] eſt, nō etiā amiſſiōis oculorū caſus q̄ſitū tibi adimit honorē. Dat. xvj. Cal. Feb. Nicomediæ, CC. Coſs.

Qui habet filios, præfertur non habenti. Bar.

IX. Iidem AA. Aurelio.

[I]N albo decurionū præſcriptis, † [d] patrē non habenti filios anteferri [e] conſtat.

Qui excedit annum lxx. habet excuſationem à muneribus perſonalibus. Bartol.

X. Iidem AA. & CC. Aurelio.

[S]I vltra ſeptuageſimū [f] ætatis annum patrem tuum eſſe præſes prouinciæ perſpexerit: eum perſonaliū [g] munerū [h] vacatione perfrui ꝓuidebit. [i]

XI. Iidem AA. & CC. ad Maximum.

[V]Xorē ꝑ marito decurione ꝯueniri nō poſſe ꝓculdubio [k] eſt.

Pœna non aufert immunitatem. Bartol.

XII. Iidem AA. & CC. Zotico.

[N]Ec infames imunitatē [l] hēre, cū hęc [m] priuilegij, nō notę [n] ſit conuenit. Dat. V. Cal. Febru. AA. Coſs.

Immunitas conceſſa à muneribus ꝑ interlocutoriam iudicis, valet quoad durat officium iudicis, & non vltra. Bartol.

XIII. Iidem AA. & CC. Proculo.

[A] Munerib. decurionat⁹ nec ſnīa [o] ꝑſidis ī ꝑpetuū, nec anni [p] 50. nec podagrę [q] valetudo præſtat excuſationem.

Nullus iudex poteſt immunitatem à muneribus, concedere: ſed ſolus princeps ex cauſa. Barto.

XIIII. Imp. Conſtantin. A ad Euagrium. †

[N]Emo iudex aliquē ſuo arbitrio de curia liberet [r] nā ſi q̄s fuerit hmōi infortunio [s] deprauat⁹, [t] vt dēat ſubleuari, de ei⁹ noīe ad noſtrā [u] ſciā referri oportet: vt certo tpis ſpacio [x] ciuiliū munerū ei vacatio porrigat. PP. Idi. Mar. Conſtā. A. iij. & Licinio iij. Coſs.

Conſiliarij non debent exercere officium tabellionatus. Bartol.

XV. Idem A. Mechilio Hilariano correctori Lucaniæ & Britiorum.

[V]Niuerſos dcuriōes volum⁹ à tabellionū officijs tēperare. D. iij. C. Feb. Sabino & Rufi. C.

Conſiliarij non debent recedere à ciuitate ſine licētia: aliàs puniuntur. B.

XVI. Idē A. ad Hilarianum ꝓcōſ Africę. †

[S]I q̄s decurio vel propriæ rei cauſa, vel reipublicę cogat [z] noſtrū

& ſ. & eſt ſpāle in primipilo, vt vxor ꝑ marito cōuen iat: & ide ſatiſſit fiſco i dote nō i alijs mulieris bonis: vt ī. q cau. pig. tac. ꝯb. l. ſatis. & ī. de primi. l. ſi. l.

l [N]Ec infames immunitatē. à curialib. muneribus vt ꝗ. de infa. l. 1. q̄d mun⁹ dī: vt ff. de verb. ſig. l. munus tribus.

m Cū hęc. Immunitas. & facit ff. de in tetdi. & tele. l. relegatorū. ſ. ſi. & ꝗ. de hir q nō imple. ſtipen. l. j. Acc.

n Notæ. q. d. priuilegiū ē hēre imunitatē hāt ꝑtinet ad īfamiā

o [A] Muneribus. Snia. extraordinaria: vt ff. de pœ. l. ſi. alias ꝗ vt ī. de poſtu. l. j. & de pœ. l. ſet. nus. ſed aūnd pōt remoueri à decurionatu in pœnā: vt ff. de pœ. l. morit. non grauoſe: vt ꝗ. l. pri. nec maxima pœna ſ. ponit, vt no ꝗ. l. pe.

p Nec anni. l. lv. vt ſ. eo l. 2. ſ. ſi. & no. ī. l. ſi vltra.

q Podagre. niſi ot no ire nō poſſunt, vt ꝗ. q morbo. l. pen.

r [N]Emo iudex. Liberet. gratioſe. aliàs ſecus. vt no. ī. l. proxi.

s Infortunio. l. podagra, vel alia ſimili infirmitate.

t Deprauatus. i. factus inutilis.

u Ad nām. idē ſi ſit decurio relegatione vel maiori pœna dānād⁹, vt ff. de pœn. l. diui. ſ. pen. & ſ ſi.

x Spacio. non in ꝑpetuū, vt hic. & ꝗ. de his q va. à pri. l. j. Acc.

z [V]Niuerſos. Téperare. q̄a publici dicunē ſerui. 4 vt ff. de adop. l. nō. m. & ſic nō debet vile offim ſicut ꝓcurado nē recipere, vt ī. e. l. ſi q̄s ꝓcuratione. al's deponit honorē. vt ꝗ. de tab. l. a. verū patrē fuiſſe notariū, ſ filio ad decurionatū nō nocet: vt ī. d ſet. reipu. ma. l. ſi. Itē ꝗ. de fal. l. ſi q̄s decurio. Sol. ibi. nō erat tabellio licet ſcripſerit teſtm. Vel: hic ꝓhibes de nouo fieri: vt ibi dixi. Itē arg. q ad uocari non debeant exercere offīm tabellionis: licet Mediolani indifferentes fiat ꝗ.

y [S]I quis decurio. Cōgatur per aliquē de noſtris

Codex. ee Iudicibus

Co. Th. li. 12. titu. 1. l. 1.

Infami nō pōt da ri priuile gium.

C. T. e. l. 3.

4 Approbat ꝑ Bar. & Ioā. de Pla.

5 Idē Bar to. Pla. & Luc. de Pen.

Aduocatus tabellionis nō debet exercere officium.

iudicib⁹ citatus vel p nos, nō ab alio. vt nō ſit ꝯ. ī. ꝺ ſilen. l. 2. vel dia ſpāle in legatione, vt à ſuo pſide poſſit log:ſed ſi̇̄c qꝺ dicit ppriç rei, dic qa vadit ꝺ aliquo factur⁹ ꝗrimoniā, talis citatio nō reſcindit qꝺ factū eſt: vt ꝭ. de reſcin. vē. l. nō idcirco. Et ſic no. ambaſſiatoꝛē poſſe cogi recipere ambaſſiariā. ff. de leg. l. ſciendū. § ſi accuſatio. & §. ordine.

a Iudici. à quo fuit citatus: vel. i. principi, q ē iudicū iudex.

b Deſiderio. qa venit ſine licentia, vel qa vult recedere. vel ſm alios qa vult arripere iter ad veniēdū ad nos ſine licentia. ſic ergo & in clericis ad quod ꝭ. de epiſ & cler. l. ſi qua. & in authen. de ſan. epiſc. §. interdicimus. & in decre. lxxj. diſt. c. pe. & ſi. & fa. ī. de colonis Thra. l. j.

c Cōſequat. à iudice vel principe. alij dicunt à iudice terræ ſuæ. Acc.

d Paruifecerit. i. vilipenderit, vel neglexerit.

a Co. Th. eo l. 13. in ſin.

adire comitatū: is nō antè diſcedat, ꝗ̄ inſinuato iudici [a] deſiderio [b] pficiſcēdi licētiā cōſequatur. [c] ꝙ ſi p ſua audacia parui aliqs hāc fecerit [d] iuſſionē, indignationem cōpetentē ſortiat. PP. viij Id Iul. Carth. Criſpo. iij. & conſtantino. iij. Coss.

XVII. Idem A ad Euagrium PP. †

QVi dereſicta curia militauerit, reuocet· [e] ad curiā. Da. xvj. Ca. Iun. Cōſtā. A. vij. & Cōſtātino C. Coss.

Si acceptando officiū fuerit qs cōtumax, loco eī⁹ alius eligitur: interim bona contumacis hēbit: et ꝯtumax duplicato tpe hebit officiū exercere. B.

a Q Vi dereſicta Reuocet p quēcūq; iudicē ordinatiū: vt ꝭ. vbi qs dec. vł cohor. l. j. & 2. ſm P. & fa. ꝭ. ꝺ epiſ. & cle. l. officiales. & l. qſqs. & i auth. de ſā. epi § adſcriptitios. Sed ꝯ. ī. de mb. l. 2. Sed illud in ſui odiū, ſi prima curia velit reuocare, vł dic vt ibi. Itē idē eꝯ ſi miles venerit ad curiā, ꝙ reuocat ad militiā: vt ī. ꝺ re mili. l. militares viros.

Co. Th. eo. l. 16.

XVIII. Idem A. †

SI ad magiſtratū noiati [f] aufugerint, requirant· [g] & ſi ptinaci [h] eos aīo latere patuerit his ipſorum bona pmittantur, [i] q pſenti tpe in locū eorū ad dūuiratus [k] munera vocabunt: ita vt ſi poſtea repti [l] fuerint, biennio [m] integro one ra dumuiratus cogantur agnoſcere. oēs. n. q obſequia publicorū munerū tentauerint declinare, ſi mili ꝯdōne [n] teneri oportet. D. iiij. Ca. Octob. Serdicæ, Conſtantino A. IX. & Conſtantio iiij. Coss.

f S I ad magiſtratū noīati. quod ante p tres mēſes faciēdū eſt, ꝗ incipias adminiſtrati: vt ſi excuſetur. poſſit ali⁹ eligi: vt ꝭ. de magiſtra. mu. l. 2.

g Requirant. & cogant remedijs pmiſſis vt ff. de mu. & hono. l. ſi qs magiſtrat⁹. & interim ſi qꝺ dānū hēat ciuitas emēdat: vt ff. ad. mun. l. Luci⁹

h Pertinaci. i. contumaci, nolentes recipere electionem factam de ſe .

i Permittantur. interim ad vſum. ad quod fa ī. de murile. l. murilegul. Acc.

k Duumuiratus. i. eſt magiſtratus: vt dixi ꝭ. de iud. & ſi. qui ex decurionibus tantum ſunt eligendi: vt ff. eo. l. honores. §. pen.

l Reperti. quandocunque. quod dic vt ī. de murile. l. murilegul.

m Biēnio. i. tpe duplicato anno. n. ſtare dēbat: vt ī. de ſuſce. l. neminē. & fa. ī. da oī agro deſer. l. q agros.

n Simili ꝯdōne. i. ad duplū operis, ad qꝺ. ff. de pœnis. l. aut dānū §. incer. & facit ī. l. pxi. & ī. e, l. quibus. & l. quidam. & ī. de mu. & bono. l. ſi.

Co. Th. eo. l. 17.

Reſcripta concedentia immunitatem ſunt caſſa nec valent, etiam ſi cōſenſu decurionum, vel curia fuerint conceſſa. Bartol.

XIX. Idem A. ad Lucretium Paternum. †

VAcuatis reſcriptis, p ꝗ munerum ciuiliū [o] nōnullis eſt vacatio pſtita, oēs ciuilib. neceſſitatib. aggregent: ita vt nec cōſenſu. [p] ciuiū vel curię pſtita cuiquā imunitas valeat, ſed oēs ad munerū ſocietatē ꝯueniant. D. viij. C. Nouā. Heracleę, Cōſtā. R. viij. Conſtantio iiij. Coss.

Iudex ciuitatis facit officiales ſuos fugientes ad curiam reuocari, expenſis ipſius fugientis. Bar.

XX. Impp. Conſtantius & Conſtans AA. Ordini ciuitatis Aedeſenæ. [a]

CIrcēſiū magiſtratus deſertores, ad eam grauitas tua [q] faciat neceſſitatem ꝯdōnis vrgeri vt quaſcunq; p his expēſas ciuitas [r] pꝛogauerit [s] refundere protinus ac repręſentare cogant. Da. xiiij. Ca. Feb. Naiſſi, Acidyno & Proculo Coss.

Decuriones habent immunitatem ab extraordinarijs muneribus. Ba.

XXI. Iidem AA. Nemeſiano Comi. †

CVriales omnium

o V Acuatis. Ciuiliū. pſonalia, & patri monialia & mixta dicunt ciuilia munera: vt ff. de mune. & hono. l. ſin. §. pan. Et no. [a] ꝙ à pſonalib. mulris modis qs excuſat p legē ſcriptā: vt ff. de va. mu. p totū. & de iu. immu. p totū. at patrimonialia nō euitāt aliq: [b] vt ff. da va. mu. l. ſunt munera. cū ꝯcor. niſi ſpāli bñficio principis: vt ibi. & ī. de his qui à prin. va. l. j. vel lege ſcripta ſpāliter ꝺ munere ptimonij dante immunitatē: vt ꝭ. de epi. & cle. l. j. nō aūt ſufficit ſi lex vł princeps dicat immunē eſſe, ſ. quo ad ptimonij immunitatē: vt ī. de mu. pa. l. 3. Item nec mun⁹ pſonale. ſ. magiſtratus cōtinet in remiſſione publici muneris: vt ff. da mune. & hono. l. aui muneris publici. & fa. ꝭ. de immu. nemini cō. l. j. & de annō. & tri. l. in fraudē. & ī. eo. l. nulli⁹. Sed hoc eſt verū. ꝙ non vales hmōi ꝯceſſio in piudiciū fiſci: ſed bene valet in piudiciū cōcedentium & ad hoc fa. ff. de pac. l. inter debitorem. & l. epiſtola § pactum.

p Conſenſu. no. ar. ꝯ ruſticos qui quandoque cōcedunt immunitatem alicui fabro, vel ſimili, ipſi pro eo ſoluentes. cū & hic alij quaſi pauciores eſſent ad ſoluendum, in plus grauentur aliquibus releuatis, vt infra da cen. l. j. & ſupra. de apo. pu. l. 2. itē facit ī. da decu. decurio. l. 1.

q Circenſiū. Tua. pręfecto loquit. & ante ergo ꝗ ſuſcipiat, cogit ſuſcipere vt ꝭ. l. ſi ad magiſtratum. & inchoatum perficere: vt hic, et ſi iurauerat ſe non ſuſcepturum: vt ff. ad municip. l. ſi. in princip.

r Ciuitas pręſcripta Circenſium. al. Cyrenentium.

s Pꝛærogauerit. pro his ſequendis & facit ī. de omni agro deſer l. j. & ꝭ. eo. l. qui dereſicta.

t C Vriales. Ideſt decuriones, quod idem eſt, ſecundum P. Acc.

a Iſta gl. eſt magiſtra. & eſt ſimilis in l. 3. ī. de mu. pa. Pla.

a Approbat p Bar. Lu. & P.

a Sic Cuiac. reſtituit. alias aūt legit Cōſtantinus.

Co. Th. eo l. 30.

t Facit ad hāc l. c. cū. inter N. cū gl. ſup verbo cognouerunt. dē ele. vbi dā ꝙ nō ideo vocādi ſūt nouici ad electionē de locis valde remotis.

Priuata.

a Priuata, puta, quæ princeps iudicis collectam pro ſuo facto.

b Extraordinarijs. not. extraordinarijs oneribus eſſe nō ſubijcit: vt ī. de ſuſ. l. humilioribus. & ī. de ſilē. l. 1. nā nec agricolæ: vt ī. de agri. & cen. l. 1. Itē not. excuſari ab opere rei priuati, ſi cū in prædijs tē plorū. vt ī. de fun. rei priua. l. vniuerſi. vt à munere quod reip. debetur, nō excuſatur, ſi ē ordinariū. vt ī. de exac. tri. l. actores. & ī. l. 1. §. Sed licet onus nō poſſit ei Iponi, honor tñ pt ei dari, quia onus hēt ſ. quia eſt curialis, quod cōſtat eſſe onus: vt ff. de mu. & ho. l. honorē. & facit ī. de ol. ag. deſer. l. iubemus. Ac.

c EOs. Hæc lex eſt Iul. & dic quod mos eſt Antiochena: Certe filij ſequuntur matrē, niſi pr ſit talis, q trahat eos iure alterius ciuitatis: vel quia pr eſt legitimus: hic ergo fuit naturalis: vel ſi legitimus, priuilegium hēat origo mr̄na: vt ff. ad muni. l. 1. & ab hac l. excipe Dorothed. & Irenęū: vt ī. l. neq. Itē facit ī. de agr & cē. l. ſi. Ac.

d PRouidēdū. Suſceptorū. l. decurio nō ſoluit debita pdeceſſoris, q pdeceſſor fuerat decurio & ſuſceptor, & p eo offō male geſto ſuerat debitor: vel fuerat decurio, & malū elegerat ſuſceptorē. p quo tenebatur electori vt ī. de ſu. ſi. l. ſup creādis: & facit ī. vt nul. ex vi. l. 1. & ī. de mur. l. murilegulis. & ī. de egri. & cē. l. 3. & l. ſi. quibus dr ſucceſſorē p debito anteceſſoris nō teneri.

e Conuentis. ſ. præteritis officialibus, vel eorum hæredibus.

f Præcedentibus. in lib. R. eſt præſentibus. aliàs præcedentibus.

g Delegationibus. i. officijs ſibi delegatis.

h Eos. ſ. nouiter electos.

i SI quis decurio. Munerū. ſ. patrimonialiū: vt ff. de immun. l. ſemper. §. demonſtratur. i perſonalibus autem etiam quinque ſufficiunt: vt ī. de his qui nume. lib. l. fin.

k CVriales. Præſentiam ad petitionem alicuius: & hoc ne vagentur vt ī. de aduoca. di. iu. l. 2. ſed iudicem curię interpellare: vt ī. de decu. vrb. Ro. l. 1. & facit in auth. vt oēs obe iud. §. hoc cōſideranies. col. 6 & ī. de omni agro deſer. l. iubemus. & ff. de muner. lib. l. quod niſi. & ī. de re milit. l. tribuni. & inf. l. prox.

ciuitatū nulla pre priuata a nr̄a debēt ingratitudinem ſuſtinere: nec hmōi oneribus velut extraordinarijs b occupari: quũ ſatis eſt ſi ciuitatū munera p eos congruè cōpleant. D. Pri Id. Aug. Beſſæ, Acindyno & Proculo Coſ.

Qui non ſequitur conditionem patris, ſequitur conditionem matris. Bar.

XXII. Imp. Iulianus A. [Sall]uſtiano cō. Orientis.

EOs c quos diuiſerūt veteres principes ex materno genere curialibus Antiochenis adſcribi, quos pris cōdō nulli vindicaret iuri ciuitatis. D. v. Ca. Sept. Antiochiæ, Mamertino & Neuitta Coſ.

Nouiter creatus decurio non tenetur pro debitis prædeceſſorum. Bart.

XXIII. Idem A. Iuliano Comi. Orientis.†

PRouidēdū d ē eorū nouitati decurionū, q nup nomē curijs addiderūt, ne pteritis debitis cōuētis e pp hęc debita his q ea pcedētibus f delegationib. g ēxerunt, nullā eos h moleſtiā p ſarcina nominationis alienæ ſuſtinere patiaris. PP. Byritho. Cal. Nouem. Mamertino & Neuitta Coſs.

Duodecim liberorū numerus excuſat à muneribus realib. u. Bart.

XXIIII. Idem A. Leontio Conſulari Paleſtinę.†

SI qs decurio pr̄ ſit xij. liberor. honoratiſſima munerū i quiete doneť. Dat. Cal. Martij, Antiochię, Iuliano A. iiij. & Salluſtio Coſs.

Officialis nō cogitur exire locum, in quo ſeruire tenetur, niſi ex cauſa. B.

XXV. Impp. Valēt. & Valens AA. ad Byzacenos.

CVriales vltra terminos, pprię ciuitatis ñ iubeant à moderatorib. puinciarū exhibere ſui pñtiā, k niſi publica neceſſitas exegerit. D. Pri. Id. Septemb. Aquil. diuo Iouiano & Varron. Cos.

Qui prætextu fictæ religionis onus ciuitatis euitant, retrahuntur: et qui loco eorum ſubſtituūtur, bona ſua capient. Barto.

XXVI. Idē AA. ad Modeſtum præfectū pręto. †

QVidā ignauię l ſectatores deſertis ciuitatū muneribus captant ſolitudines, m ac ſecreta, & ſub ſpecie religionis cū cœtibus n monazonton o cōgregātur. Hos igiť atq; i hmōi p dephenſos, erui q latebris r cōſulta pceptione s mādamus: atq; ad municipia t patriarū ſubeūda reuocari, u & p tenore nr̄ę ſanctionis familiariū rerū carere illecebris: quas x p eos cēſuim vindicādas, q publicarū eēnt ſubituri munera fūctionū. PP. Byritho. C. Ia. Valēti. & Valente AA. Coſſ.

Priuilegium, quod quis habet extra ordinē perditur per contrarium cō ſenſum. & hoc primò,

l QVidā. Muneribus. habēdis & habitis: vt ī. l. ſi ad magiſtratum. & l. Circenſiū.

m Solitudines. i. aliquas religiões, vt ibi ſecure ſtent, oe teneātur ſubire munera.

n Cętib. aſt cęteris.

o Monazonton. i. collegio clericorum vel monachorū, vel aliorū ordinum. Sic ergo no. q ſub ptextu religionis fictę nō debēt munera deſeri: vt hic & ī. de ſac. ſan. eccl. l. qui ſub pretextu. & ī. eo. l. in nitija. idem ſi curialis iam vere fiat clericus: vt ī. de epiſ. & cler. l. ſi quis curialis. niſi ſaltem ad ſubdiaconatum iam peruenit: vel niſi xxv. ann. fuerit in monaſterio: vt ī. de epiſ. & cler. l. officiales, & in authen. ſed neque. & facit ff. eo. l. 1. & inf. ſi curia. relic ciuit. fu. Acc.

p In huiuſmodi. ſ. latitatione.

q Erui. ſcđm qd' dicitur inf. eo. l. quamuis.

r Latebris. ideſt clauſtro, vel alio loco vbi larent.

s Præceptione. ideſt hac lege.

t Municipia. i. munera. Ac. aliàs munia.

u Reuocari. ſi haberi poterunt: aliàs bona eorum ſubſtitutis dātur, vt ſubijcit. & ī. eo. l. quamuis. de quā hic fit mentio. Vel fit mentio de illa. ī. eod. l. ſi ad magiſtratum, & ſecundū hoc illecebris, ablatiuus eſt, ideſt propter illecebras, ideſt crebras & illicitas ſcilicet latitationes: & ſubaudi iubeamr, quas &c. vel ſubau. rerum. ſcilicet cōmoditate nō poſſit illecebris, ideſt per illecebras quas &c. ſi tamen poſtea redeat, dic vt ſupra eodem. l. ſi ad magiſtratum.

x Quas res familiares. Vel dic. quas. ſ. aliquas religiones, vt ibi securè eēnt, vt nō teneanť ſubire munera.

† Co. Th. eo. l. 54.

† Co. Th. eo. l. 55.

Co. Th. l. 60. eo.

Ficta religio nō excuſat.

† Co. Th. eo. l. 63.

† Hęc lex eſt Valētis quā magnopere deteſtanť Eutropius & Oroſius lib. 7. c. 13 monachos & eremitas latam. Vide Al. hic & Pyrrhū.

Itẽ inſpicitur conditio patris potius, q̃ aui. Bar.

XXVII. Iidem AA. Mauris Sitifenſibus.

PRiuilegio militię pr̃nę ſe nõ vi dicet, quẽ aſſuet⁹ † [a] curię nex⁹ altri git. ꝙ ſi militari auo & pr̃e decuriõe, naſcet pr̃nę [b] erit ſuccedane⁹ functionis. D. ix. C. Mar. Tre. Valen. & Valente AA. C.

Non valet priuilegiũ quòd quis munera non ſubeat. Bart.

XXVIII. Iidem AA. & Gra. ad Voluſianũ. P. V. †

NVllus qualibet p̃rogatiua fultus, [c] à debitis munerib⁹ habeat imunis. D. iiij. C. Iul. Medi. Valẽ. & Valẽte AA. C.

XXIX. Iidem AAA.

NAti [d] ex inquilinarũ nr̃ę dom⁹ matrimonio, & patre decurione, nõ patrũ ſuorũ, verũ matrũ cõdõnẽ ſequant.

Decuriões dicũtur exercere actiones reipubli. B.

XXX. Iidem AAA.

PRocuratores [e] reipubli. [f] actióib. publicis dẽre vtinõ venit i dubiũ.

Põt quis extrahi de domo, vt acceptet officiũ: et occultator punitur. Bar.

XXXI. Imppp. Val. Valẽs & Gr. AAA. ad Mo. PP. †

EX oĩbus domibus ꝓducti, [g] qui origine [h] ſunt curiales, ad ſubeundã publicorũ munerũ functionẽ ꝑtrahant: qppe cũ occultatorib⁹ ta hum p̃ter iacturam exiſtimationis ẽt rerum diſcrimen [i] incumbat, ſi vlterius progreſſi, vtilitatẽ publicam priuatis cuſtodijs & p̃ocinijs [k] poſtponãt. D. iij. Id. Iul. Ancyrę, Gratia. A. ij. & Probo Coſs.

Etiã de collegio fabricenſiũ curialis extrahitur, et collegiũ punitur. Bar.

XXXII. Imppp. Gratia. Valent. & Theo. AAA. ad Neotheriũ PP. †

FAbricẽſes [l] ordinib. reſtituant, q originẽ curialẽ & ꝓpria munera declinauerint ciuitatis reliq [m] ne leui qdẽ inqetudie pulſent. D. xvij. Ca. Apri. Theſſalo. Gratia. V. & Theod. I. AA. Coſs.

XVVIII. Iidẽ AAA. Eutropio pręfec. præto. †

OMnes iudices, ꝓuĩciarũq; rectores, à cõſuetudine [n] † temerariæ vſurpatióis abſtineãt, ſciantq; neminẽ oĩno principaliũ aut decurionum ſub qualibet culpæ aut erroris [o] offenſa cruciatibus eſſe ſubdendũ. [p] ꝙ ſi quis forte iudicũ ĩ hãc pertinaciã illiciti furoris eruperit, ꝙ audeat principalem aut decurionẽ, & ſuæ curię (ſi ſic dici oportet) ſenatorẽ, [q] tormentis ſubdere, xx. libr. auri illatione mulctatus, & perpetua infamia inuſtus, ne ſpeciali quidẽ reſcripto notã eluere mereatur: [r] & offm̃ 50. libr. auri multã fiſco nr̃o cogaẽ inferre: qm̃ vt pertinaciæ [s] iudicis ſui reſultat, [t] liberam [u] eidẽ contradicendi permittimus facultatem. D. vii. Calen. Aug. Heracleæ. Eucherio & Syagrio Coſs.

Conſiliarius non debet conſtitui procurator, & conſtituens punietur. Bartolus.

XXXIIII. Iidem AAA. Floro præfecto prætorio. †

SI quis † procurationem facultatum ſuarum curiali [x] crediderit eſſe man-

[a] PRiuilegio. Aſſuetus: aliàs aſſuetus: aliàs habitus. nam videtur renunciare: vt ĩ. l. cum decurionatus. facit ĩ. eo. l. militantibus. Acc.

[b] Paternæ. hoc eſt ſ ff. de ſena. l. emancipatum. § fi. ſo ſm R. hic fauore curiæ: ibi delicti odio. Itẽ arg. ĩ. l. e. ti. l. libertos. Itẽ fa. ĩ. l. ſi ille. Acc.

[c] NVllus. Fultus. etiã domus: vt ĩ. eo. l. curiales. eo ſal no quod dr̃ ĩ. e. l. anſepe. & fi. Itẽ facit ĩ. eo. l. vacuatis. & qđ ibi no. in auth. de defen. ciui. §. pen. col. 2.

[d] NAti. ſequitur ius ncõe. ad qđ ĩ. de muri. l. ſi is qui. & ĩ. de agri. & cenſ. l. ex ingenuo. Sed arg. contra. ĩ. de ſer. fug. l. fi. Item contra. ĩ. eod. l. exemplo. Solu. vt ibi.

[e] PRocuratores. qualeſ ſunt decuriones.

[f] Reipublicæ. ſ. municipiorum. ſic ff. de pub. l. ſed & hi §. prętere. & dicet eos agere ꝑ actorẽ vel ſyndicum quẽ elegerint: vt vt ĩ. eod. l. 2. & ff. qđ cuiuſq. vniuer. l. nulli. nec forte ipſi cõſtituunt actorẽ vel ſyndicũ, niſi oẽs ſimul: vt ff. de cõdi. & demo. §. municipibus.

[g] EX omnibus. domibus productis. etiam magnatũ.

[h] Origine. no. originẽ. ſec⁹ forte ſi aliàs ex accidẽti eſt curialis: quia nõ traheret de domo: vt ff. de in ius voc. l. plerıq;. & ff de dam. infecto. l. 4. § prætor. ait.

[i] Diſcrimen quia bona eorũ confiſcabuntur. & fa. ĩ de inceſt. nup. l. j. Acc.

[k] Patrocinijs. ad hoc ĩ. vt nemo ad ſuum pa. l. 1.

[l] FAbricenſes. l. ſi curialis transferat ſe ad fabricam, reuocatur, & qui eum receperunt ad fabricã, puniũtur: vt hic, & ĩ. de fab. l. 3.

[m] Reliqui. ſ. fabricẽſes recipientes curialem. Item ĩ. de fab. l. 2. contra. Sed ſolue: vt ĩ. eo. l. qui derelicta. no: vel poteſt intelligi hæc lex, vt fabricenſes ad ordinẽ ſ. fabricæ reuocent: & quod dicitur, reliquit, ſcilicet artibus deputati. & ſic concord. ĩ. de ſerui. fugi. l. fi. & facit. ĩ. de præſcript. 30. ann. l. præſcriptione.

[n] OMnes. Conſuetudine. nam malæ conſuetudines nõ ſunt ſeruãdę: vt ĩ auth. vt nul. iud. §. j.

[o] Erroris. quia per ignorãtiam deliquerit, vt ff. de le. & ſenatuſconſ. l. 1.

[p] Subdendum. maxime ſi fuit decurio vrbis Romæ: vt ĩ. de decur. vrb. Roma. l. 2. & facit ſup. de iuſa. l. decuriones. & de quæſtio. l. diuo. & ff. eo. l. 2. §. in filijs. etiã poſt finitum officiũ: vt ſup. de quæſtio. l. nihil. ſed hoc fallit in crimine læſæ maieſta. vt ĩ. de queſtio. l. decuriones. & l. falſi. ſup. de fal. l. ſi quis decurio. & in alijs: vt ĩ. eo. l. quilibet. ĩ. de numera. l. 1.

[q] Senatorem. aliàs curatorem: & aliàs ſenatorem.

[r] Mereatur. Sic ſup. arbi. tut. l. fi. §. fi. Sed regulariter ĩ. ff. de poſtulan. l. 1. §. de qua. & §. ait prætor.

[s] Pertinaciæ. i. audaciæ vel contumaciæ.

[t] Reſiſtat. ſ. officiũ.

[u] Liberam. no. officialium poſſe vel debere reſiſtere iudici: & ſic ſubditi prælato malè agenti. ad qđ ſupra de app. l. quoniam. & vt omnes obuius. quàm militares iudices &c. l. 1. §. officij. & in authẽ. quomodo opor. epi. §. fi. col. 1. & ĩ. de excuſa. mu. l. placet. in fi. qui nimo & priuati quãque: vt ſup. de iu. fiſ. l. prohibitum. & ĩ. de meta. l. devotum.

[x] SIquie. Curiali. ſcilicet fabricenſi, vt ĩ. de fabric. l. fi. in prin.

Al. habitus. vt in Co. Theo. eo. ti. l. 64 & hãc lectionis varietatem not. Acc. habitus aũt hic ſignificata viuus. ſic apud Vale. li. 7. c. 7. exẽplo. 1. vbi in impreſſis legitur. & poſtulabat ne auitos eius lares ocioſa ipſi vrbi onera poſſiderẽt legitur in manuſcr. habitos eius lares &c. Cont.

† Co. Th. eo. l. 67.

† Co. Th. eo. l. 76.

† Co. Th. e. tit. l. 81.

† Co. Th. e. ti. l. 85.

† Cõcor. ad hoc text. in c. fin. extra de cõſue. &c. cũ in eccleſia. eẽ de ſimo. & ca. cum habetet de eo. qui du. in ma. quam pol. per adulteriũ.

† Co. Theo. l. 92.

† Cõcor. ca. ad aures in gl. ſup verbo obedirẽdum. extra de tempo. ordinan.

dādam, totius dignitatis exceptione depulſa, grauiſſima pœna plectat. [a] ille verò, q immemor libertatis & gn̄is infamiſſimā ſuſcipiēs vilitatē, [b] æſtimationem ſuā ſeruili obſecundatione damnauerit, tradatur exilio. D. X. Cal. Nouemb. Conſtātinopo. Antonio & Syagrio Coss.

XXXV. Iidem AAA. Poſthumiano p̄fecto prętorio. †

IN filijs decurionū retinendis, [c] priorū præceptorū decreta [d] ſublimitas tua cuſtodiat: eoſque qui aduocationis [e] obtētu curialia onera declinant, agere vniuerſa [f] cōpellat, q [g] et ſi neceſſitas non exigit, [h] tn̄ patria nō remittit: [i] ipſos quoque etiā filios magiſtrorū [k] q ex curiali ſtirpe deſcēdūt, ſimili mō obnoxios eſſe decernat. Dat. viij. Id. Ap. Conſtantino. Merobaude. ij. & Saturnino Cos.

XXXVI. Iidem AAA. ad Baſilium Comi. S. L. †

EXēplo ſenatorij ordinis, [l] patris [m] origine vnuſquiſq; † ſequat: nec valeant ſpāliter [n] delata reſcripta, ſi qs ſe matris origine defenſa, à maiore curia ad minorē trāſferri fortaſſe pmeruerit [o] neq; vlla p more [p] prouinciæ referri ſinat exceptio. Dat. XVI. Cal. Iul. Rom. Merobaude. II. & Saturnino Coss.

Per reſcriptū non poteſt quis à curia liberari. Ba.

XXXVII. Iidem AAA. Poſthumiano. II. P. P. †

QVotieſcūque ſe ex reſcriptis noſtris aliqd impetraſſe ptendūt hi, quos obnoxios curiæ, vel origo [q] fecerit, vel latū inter partes iudicium deſignauerit: nullā prorſus ſpem curiā declinādi [r] ex colore ſacrę iuſſiōis accipiāt. [s] xiiij. Calen. Augu. Conſtantinop. Merobaude. ij. & Saturnino Coss.

Pœna non debet concedi q̄ hēat honorē annexū, niſi ei qui à curia fugit. B.

XXXVIII. Iidē AAA. ad Cynegium præfec. p̄to. †

NE qs officialiū [t] pęnæ ſpecie atq; æſtimatione [u] curiæ dedat: [x] niſi qs [y] forte curiā [z] defugiens, ob hoc cœperit militare, [a] ne ingenitis [b] fungat officijs. Oēs itaq; oīno iudices tuę cēſuræ ſubditos admonebis, [c] ne qs eorū exiſtimet curiæ loco ſupplicij quēquā deputandū, [d] cū vtiq; vnūquemq; criminoſum nō dignitas [e] debeat, ſed pœna comitari. [f] D. viij. Id. Nouem. Cōſtantinop. Richomere & Clearcho Coss.

XXXIX. Iidem AAA. ad Euſigniū p̄fect. prę:o. †

CVriales qui ſeſe priuilegio dom⁹ [g] noſtræ defendi poſſe credi-

a Plectat. arbitrio iudicis. nō ergo reperit ſiquid dabit tali procuratori ob cām quaſi turpiter. & ſic ē ꝫ. ſ. de ꝯdi. ob cau. l. ſi milité. Sol. hic ſciēs eē curialē & ſi poſſe eē pcuratorē, qdir: ibi ignorās, vt ibi notaui. A.
b Vilitaté. aliàs vtilitaté. Et no. officiū pcuratoris eſſe vile: & ideo talib⁹ nō mādari. ad qđ ſ. loca. l. curialis. & j. de excu. mu. l. fi. & q mil. nō poſ. l. 4.
a IN filijs. Retinē dis. ſ. in ꝯdōne paterna. Ac.
d Decreta. vt & ſ. eo. Ł priuilegio. & de pręſcrip. xxx. ann. l. præſcriptione. & j. l. px. & loquiť præfecto prætorio.
e Aduocationis. quam facere poſſunt nō minuēdo tn̄ ſeruitiū curiæ: vt hic, & ſ. de aduo. diuer. iudi. l. 2. & fa. ſ. eo. l. quidā ignauiæ. & de cura. furio. l. obſeruare. Acc.
f Vniuerſa. onera. Acc.
g Quæ. ſ. onera.
h Non exigit. quia ſufficiens ſunt alij curiales. Al.
i Nō remittit. i. abſoluit, cui naturaliter tenetur quilibet: vt ff. de ventre in poſ. mitten. l. j. §. & gn̄aliter. qdā. h. habere poſſumus, et ſi nobis vtilia nō ſunt: vt ff. de ſer. l. et fundo.
k Magiſtrorū. liberalium forte artium magiſter ipſe excuſatur: vt ff. de vaca. mu. l. eos. & l. his honoribus. §. angariarū. q ſunt ꝯ: ſed eorū filij nō: vt hic, & ſ. eo. l. priuilegio. j. reſpon.
l EXēplo. Ordinis. in quo filij patrē ſequunť: vt ff. de ſena. l. ſenatoris. & l. 2. Ac.
m Patris. non matris: vt ff. de ſta. ho. l. lex naturæ. niſi filius pprio domicilio teneatur: vt ff. de mu. & ho. l. 1. & fa. j. de meta. l. fin. & ſ. l. px. & ſ. de p̄ſcri. xxx. an. l. p̄ſcriptione.
n Specialiter: vt j. de tabu. l. fi. & ſ. eo. l. l. venatis cū concor. & j. l. px. Sed ſpāle j. de muti le. l. fi. & l. hi. q. Itē no. q dicit ſpecialiter, i. vni pſonæ. ſed p vniuerſa p̄oi ꝯcedi: vt ff. ad munici. l. j. & ſic ſ. d teſta. l. ſi nō ſpāle. & de inof. teſt. l. ſi qñ, vel ibi ꝯceſſi ſi ob ſtāte lege aliqua. Itē ꝯ ſ. eo. l. nau. ſed ibi ſpāle. Itē falli in his qui ꝯ patris conditionem non trahuntur aliàs: vt ſ. eo. l. eos. & j. eo. l. ſi ille.
o Promeruit. Per aliquod reſcriptum.
p More. Conſuetudo non excuſat: vt ſ. eo. l. oēs iudices. Sed argu. ꝯ. ff. de admini. tut. l. fine hærede. §. Luci⁹. ſed magis eſt ibi p, quam contra.
q Vnumquemq;. Origo. No. duo facinnt aliquem curialem.
r Declinādi. nā reb⁹ iudicatis ē ſtādū: vt ſ. de re iu. l. j. niſi oīl vel ſpāli late poſſit contrauenire.
s Accipiant. qa nec dānoſum &c. vt ſ. de pci. imp. offe. l. nec dānoſa, & fa. ſ. l. px. & ſ. de petit. bo. ſub. l. j.
t NEqs officialiū. puta ſenatoris. p̄ſidis, & ſimiliū. & idē nō officiali: vt ſ. de pœn. l. ne qs. & ꝯtra q ſunt ibi, & hic pn̄t poni & ſolui. Ac.
u Æſtimatione. quia exiſtimet iudex hoc licere.
x Dedaē. vt ſit decurio.
y Quis officialis. Ac.
z Curiam. cui⁹ erat officialis.
a Militare. ſub magiſtro militum.
b Ne ingenitis. ſ. officijs curię. vel ingenitis. ſ. officijs decurionat⁹. hi ergo reuocantur quātū ad on⁹ curiæ, nō quātū ad honorē: vt ff. de interd. & releg. l. relegatorū. §. fi. & l. ſeq. & ff eo. l. honores. §. j. ſed ille q nō eſt antea curialis, ēt ad on⁹ non pōt fieri curialis: vt hic. ſed pōt ſeruitio curiæ. i. vt ſeruiat decurionib. dānari: vt ſ. de epiſ. & cle. auth. ſed neq; l. fi. & in auth. qūo opor. epiſ. §. ſemel. fa j. de fabri. l. j & ff. de vac. mu. l. 1. § pe. & j. l. px. & ſ. eo. l. q derelicta. & in multis alijs. ſ. & j.
c Admonebis. loquitur præfecto.
d Deputandū. vt ſit decurio etiam ad onus, vt dixi.
e Dignitas. ēt ſi on⁹ tn̄ offerat: iſi dignitas ē. & fa. j. de iufa. l. j & ff de adul. l. ſi maritus. §. j. Itē de muneribus. non debet quis prohiberi in pœnam. ff. de interd. & rele. l. relegatorum. §. ſed & muneribus.
f Comitari. Nō quē ſi dēte p pęna p̄miū reportare.
g CVriales. Domus. cū forte de domo non eſſent.

Cōſuetudo nō excuſat.

† Co. Th. eo. titu. l. 102.

† Co. Th. eod. tit. l. 108.

† Co. Th. eo. tit. l. 105.

† Facit ꝯ c. ex parte tua. extra de offi. deleg.

† Cōcor. gl. vnica ſ. c. ex trāſmiſſa. circa medi. extra de deci.

† Co. Th. eo. tit. l. 109.

Præmiū nō debet qs p pœna reportare.

ſed hic falſo allegabat. Vel veri', ſi ē ečtr. ad qđ ī. vt ne.li. in cōpara.ſpe.l. 1. & ī. e.l. curiales. & l. ex ofo'. & ſup. qui vn. da. poſ.l. neque. Accur.

a Sarciāt. & ēt expenſas pro requirēdo factas, vt ī. e. l Circenſiū. & j. q mili nō poſſ.l. iij. & l. oēs. Sed ar. §. ī. de epiſ. & cle.l. ad ſimilitudinem. Sed ibi ſpāle. vel ibi volebat date ſubſtitutum.

b Verbere. aliàs verberare. & nie dic diffe īter pulſare & verberare. vt ff. de iniu. l. lex Corne. § īter pulſare. aliàs ē vbere. i. parua oppreſſiōe, ad ſimilitudinē vberū q parū pmunt, dū lac pmulget. ſiue pmit. ſm R.

b Q Vilibet principaliū. vel p eodē vel p diuerſis ponunt' iſtæ duæ dictiones principaliū & decurionū: vt ī. eo. l. omnes.

c Decurionum. officium erat tamen.

d A vobis. præfecto loquitur.

e Summa. Ideſt maxima cognitio.

f Plúbatarū. i. dānet' plūbo, i. i metallū: vt ī. de his q po. no. tit. af. l. j. ſed ɔ ī. e. l. oēs iudices. Sol. hic ſpāle, vt i alijs caſib. vt ibi not & ad aliud offim nō redit: vt j. de ſuſce.l. ſi aliqd. Itē § ī. de eaa. tri. l. 2. i prin. Sol. ibi ciuiliter, hic criminaliter: vt ibi no. & ad hoc j. de caſu. mu. l. placet & dic hic plures eum deliquiſſe: vt ɔcordet cū d.l. ī. de ſuperexact. in ſi. & facit. j. de di gni. l. iudices. Acc.

g D Ecurio. vel ēt curialis.

h Fortunā. i. cōdōnē.

i Naſcendo. i. à natiuitate.

k Suffragijs. i. auxilijs. ad quod ī. eo. l. quoties.

l Senectutē. puta 55. ann. vt ī. e. l. ſi vita, ſ. ipe quo eligunt'. ſecus eſt ſi ea poſtfacto ſuperueniat ætas: vt hic, & ibi no.

m Propter ordinationē. ſ. faciendā de aliquo. ſ. officiali. & de alijs multis q hnt ordinare decuriones: vt ī. e. l. j. q p plures expedit citius: vt ff. qđ cuiuſq. vniuerſ. l. itē in prin. & l. nulli. & ſeq & j. eo. l. noiatio nū. & facit j. de his q nō imple. ſtipen. l. 2.

n M Ilitarib. i. magiſtris milit: vel alijs eorū magiſtratib. vel ppoſitis: vt j. hac l. & fa. ī. de epi. & cle. l. placet.

o Poteſtati. facit ī. de iur. omn. iud. l. ſi.

Co. Th. eod. titu. l. 127.

Co. Th. eo titu. l. 128.

Co. Th. eo titu. l. 128.

derint, ad curiā retrahantur, & ppr:js functionibus mancipent', & publica damna ſarciant.[a] D. viij. Calen. Ian. Hono. N. B. P. & Euodio Coss.

Decuriones & alij officiales in officio eorum delinquentes, plumbatorū ictibus feriantur. Barto.

XL. Imppp. Valent. Th. & Arca. AAA. Cynegio præfec. pręto. †

Q[b] Vilibet principaliū vel decurionū,[c] ſi vel decoctor pecuniæ publicæ, vel fraudulētus in adſcriptionibus illicitis, vel immoderatus in exactione fuerit inuētus: iuxta priſtinā ɔſuetudinē nō ſolū à vobis,[d] qb pp loci dignitatē rerū ſūma[e] cōmiſſa eſt, verū & à iudicib. ordinarijs plūbatarū[f] ictib. ſubijciatur. D. C. Apri Cōſtātin. Valent. A. iij. & Eutropio Coss.

XLI. Idem AAA. Cynegio pręfecto prætor. †

D Ecurio[g] fortunā[h] quā naſcēdo[i] meruit, ſuffragis.[k] atq; ambitiōe n̄ mutet: & ſi vacare p ſenectutē[l] potuerit pp ordiationē[m] q̄ p plurimos cito definiri ſolet, curiā nō derelinquat. D. Pri. Non. Iul. Cōſtāti. Valēt. A. iij. & Eutropio C.

Militantes et alij magiſtratus nihil habēt cōe cum curialibus & ſi eos offenderint, punietur. B.

XLII. Imppp. Theod. Arca. & Hon. AAA. Abūdantio Com. & magiſtro vtriuſque militiæ. †

M Ilitaribus[n] viris nihil ſi. cōe cū curijs: nihilq; ſui licitum

ſciāt, qđ ſuæ nō ſubiectū eſt ptāti:[o] nullū iniuria, nullum verbere,[p] nullū[q] graui pulſatione tribunus, duxve ille, aut comes ſit, curialē principalemve cōtingat. Si quis poſthac temerario & incōſiderato auſu vllum ex principalib. viris[s] vſurpata attrectauerit iniuria: ſciat ſe decē libris auri eē multandū. D. Pri. Cal. Augu. Conſtantinop. Arcadio A. j. & Rufino Coss.

Illi, qui ſunt curiales ex origine, nullo modo poſſunt habere immunitatē et à reſcripto. Bart.

XLIII. Idem AAA. Rufino pręfec. pretorio. †

O Mnes q curiali ob ſtricti ſanguine[t] diuerſis ſe offōrū priuilegijs[u] & actuū pindicijs[x] aggregarunt, reddendos munijs eſſe nō ambiges: ſed nec reſcripta,[y] aut adnotatiōes ad munerū[z] fugam pdeſſe pmittimus. D. Prid. Id. Apri. Cōſtantino. Theod. Aug. iij. & Abundantio Coss.

XLIIII. Idem AAA. Rufino præfec. prætor. †

N Vllus ſolius materni ſāguinis vinculis illigēt:[a] qa mulierū infirmitas nunquam hmōi fictiōib. reddit obnoxios à qb. ipſa hr̄ immunis.[b] D. V. Id. A. Cōſtātin. The. A. iij. & Abundātio Cos.

Diuites et non pauperes ſunt eligendi ad officia ciuitatis: ne pauperes forte non poſſint adimplere officium. Bartol.

XLV. [illegible] AA Theod. PP. †

A D ſubeunda patriæ munera, digniſſimi nicitus & facultatibus cu-

p Nullū. ſ. curialem: vt j. & dic iniuria pſonaliter. vt ff. d inin. l. 2.

q Si qs. miles vel magiſter eorū. ſed ad principē referunt' puniēdi, ſi qd grauiter fecerit: vt ff. de pœ. l. diui fres. §. ſi. imo ſi ipſis mandant', ſed delicta ſūt p ſcipt mādāda, & ſ j pricipis tātionē ſunt puniēda: vt ibi.

s Viris. i. decurionib. vel curialibus. Acc.

t O Mnes. Sāguine. qa ex pte vī auo curiali ſit: vt ī. e. l. decur. & l. quoties.

u Priuilegijs. puta fabricę deputaueit, q priuilegia & onera habet: vī alij militię. ad hoc j. d fab.' . ſiqs. & j. d ſug. colo. l. j & ī. vbi decu. vī cohō l. j.

x Præiudicijs. i. alijs actibus pindicantib. curiæ, puta militiæ: vt ī. eo. tit. l. proxi.

y Sed nec reſcripta. ad qđ ī. de pci. ſper. offer. l. nec damnoſa.

z Munerum. ſ. curiæ.

a N Vllus. Illiget'. ſi pris cōdō aliàs traba. aīs legē materē: vt ī. e. l. eos & j. e. l. ſi ille. itē fallit aīs: vt ī. eo. l. exēplo. no.

b Immunis. de pſonali logt' munere: vt ff. d mu. & ho. l. j. §. corpalia. ſec' l pſimoniali, vt j. d mu. pſl. l pſimoniorū. & ff d cēſi. l. ętatē. & fa j. de muni. & ori. l ſi nos. Itē no. nō facit curialē, q nō ē curialis. ad qđ ī d here & Ma. l. 2. nec doctū facit, q ē indoct': vt l auth. de ſan. epiſ. in pri. çol 9.

c A D ſubeūda. Curiales. i. decuriones, ea qb. eliguntur magſtai' q honorē cū ſumptu gerent: vt ī. l. pri no & ff. d mu. & ho. l. honor. in pri. Et dos nō computat' in

Co. Th. cod. titu. l. 134.

Co Th. eo. titu. l. 137 §. nullus.

Partus ſequit' ventrem.

Doctū nō facit Indoctus.

Co. Th. eo. titu. l. 140.

Dos non annumerat' inter viri bona.

ſ boni viri hoc caſu, vt p hoc videaẽ ditior: vt ff. ad muni. l. Luc.. §. idẽ ſcribit. cũ nõ hẽat mũmonij: vt ff. de in. do. l. ſi is. §. j. vel põt dici. q ille decurio eligit̃ ad mun. i. ad aliqđ offitiũ, q eſt diues. &ſa ff. e. l. honore. in prin. & d. l. decurio. & j. q num. l. fi. & ff. de excu. tu. l. paupertas, & Inſti. de excu. tut. §. ſed & pp. & ff. de mune. & hono. l. reſcripto. in prin.

a Ominatorũ. i. electionũ. cũ enim magiſtratus aliquis eſt eligẽdus, conuenire debent decuriones: vt j. leg. ij. & duę partes debent eſſe pſentes: vt hic, & ff. de decre. ab or. fa. l. ij. & ff. quod cuiuſque vni. no. l. nulli. & oẽs vel maior pars in vnũ cõuenire: vt ff. de tutorib. & cura. da. ab his. l. vbi. & j. de præ. curia. l. 2. & non niſi de ſe debẽt eligere. vt & conſules de ſenatoribus: vt ff. eod. l. honores. §. ij. ad idem. j. eod. l. ſi ad magiſtratũ. & qđ prou. non eſt ne. l. ſi vt pponis. an autem ſufficiat maiorẽ partem duarum partium conſentire: an ſit opus q tot conſentiãt, q ſit maior pars totius ordinis: dic vt di. l. nulli, notaẽ.

b Albo scrib. ſupra eodem. l. in albo.

c Poſſunt. vt j. de leg. l. pe. Sed arg. contra. C. de au. præ. l. fi.

d Maiore parte. ſtatur iudicio maioris partis ſic ff. ad municip. l. quod maior. & C. qui bon. ce. poſ. l. fi. & j. de ſac. ſan. ec. auth. hoc ius porrectũ. & j. de leg. l. pe. Sed arg. contra C. de anſt. præſt. l. fi. Accu.

e Vriales qui honoratiam. ſic dictam ab honoro honoras, & comitiua comitatus, ſcilicet quia comitari debẽt eos qui honores gerunt. Py. Vel verius expone vt j. eo. l. Alexandrinis in fi. Acc.

f Cõmiſſi. ſ. qui pręſunt curiæ. ad quod j. de iuriſ. om. iu. l. fi.

g Perſeuerent. ſ. in obedientiæ vel deſpectus, & no pſeuerens ſic j. de exact. l. 1.

riales eligantur: ne tales fortè nominẽt q functiones publicas implere nõ poſſint. D. xiij. Cal. Febr. Olybrio & Probino Coſ.

Sufficit duas partes cõſiliarorum adeſſe. Bart.

XLVI. Idẽ AA. Ennoio procõ. Africæ. †

N Ominationum [a] forma vacillare nõ debet ſi oẽs, q albo [b] curię detinent, adeſſe nõ poſsũt: [c] ne paucorũ abſentia, ſiue neceſſaria, ſiue fortuita, debilitet quod à maiore parte [d] ordinis ſalubriter fuerit cõſtitutũ: cũ duę [k] partes ordinis in vrbe poſitę, totius curię inſtar exhibeat. D. xvij. C. Iun. Med. Olybrio & Probino Coſ.

Dignitas curiali addita non eximit eum à iuriſdictione ſui iudicis. Bar.

XLVII. Iidem AA. Cæſiano præfecto prætorio.

C Vriales qui honoratiam [e] adepti ſunt comitiuã dignitatẽ, formidare debẽt eos quorũ moderationi ſunt cõmiſſi: [f] nec ſe exiſtimaẽ ideó meruiſſe dignitatem: vt iudicũ pcepta deſpiciant. qđ ſi in eadẽ culpa perſeuerent, [g] quinq; librarũ auri multæ obnoxij [h] ſubiugentẽ: honoř quoq; quẽ prodiderint, [i] ſpoliandi.

XLVIII. Idẽ AA. Fl. Pu.

I N ſucceſsiõe curialiũ decernim᷒, vt ẽt ſi patres đceſſerit, teneãẽ agnatio. [k] D. vij. C. Ian. Medio. Cęſario & Attico C.

XLIX. Iidem AA. Theodoro præfecto prætorio.

O Mnes qui quolibet mõ curię iure debetur, cuiuſcunq; ſuppſitio nis [l] ſint, ad iplẽda munera [m] teneant. Dat. Id. Sept. Medi. Honorio A. iiij. & Eutychiano Coſs.

Conſiliarij non poſſunt extra ſuam prouinciam officium acceptare. Bar.

L. Iidem AA. Eutychiano præfecto prætorio. †

O Mnes omno curiales in originalibus [n] ac debitis ppetuò curiis pſeuererẽt: & q ex his ad pũinciarũ regimẽ atq; adminiſtrationẽ qualibet fraude atq; ambitione puenerit, ſciãt ſe ñ ſolũ i ſua curia remãſuros, ſed & cunctis ruſ᷒ ab exordio muneribꝰ ſeruituros. [o] D. viij. C. Nou. Conſtantin. Ho. A. iij. & Eutych. Coſs.

Bona eius, qui quacunque fraude curiam euitat, ſi per annum contumax fuerit, applicabuntur curię. Bartol.

LI. Idẽ AA. & Theo. A. Meſſalæ PP. poſtalia. †

Q Vanuis pruiſum fuerat [p] cõgruę emẽdationis occurſu, quẽadmodũ curiales militię [q] noĩe & honoř ſuſpẽſo, officijs redderent: cõtra hoc callido cõſilio repeterunt, [r] vt ciuitatis pũiciæ ſuæ finibus tãquã his eorũ [s] tñ iterdictꝰ fuiſſet acceſſꝰ peregrinos expeterẽt cõmeatus: ne diutiꝰ in pniciẽ curiarũ, latitãdi ſpes [t] pſeueret, & ſolatia eos ĩpunitatis ſequãẽ, horũ cupiditatibus obuiamꝰ: vt ex eorũ bonis q ſe vel proſecutioni, vel munijs ciuitatũ iterdictæ dudũ ambitione militię vel qualibet fraude ſubtrahere conati fuerint [s] curijs quas

h Obnoxij. aliàs obnoxius, & ſequentia in ſingulari aliàs obnoxij. & ſequentia in plurali.

i Prodiderint. aliàs prodiderint. ſ. contemnendo. aliàs perdiderint, de iure vel ſpe, ſeu deſtinatione, ſcilicet propter inobedientiam ſpecialiter de facto.

k I N ſucceſſione. Agnatio, ideſt ſi filius ſequitur conditionem patris: vt ſupra eod. le. in filijs. Eſt enim proximus agnatus patris filius vt ff. de ſu. & le. l. filius. Vel dic quòd agnatio. ideſt ſucceſſores tenẽẽ, ſi anteceſſor malè adminiſtrauit. ad quod j. eo. l. j.

l O Mnes qui. Superſtitiõis. vt Iudæi. ad quod ſupra de Iudæ l. cuicunq; & l. iuſſio. & ff. eod. l. j. § fin.

m Munera. quo ad onus: non quantum ad vtilitatem. aliàs contra. ſupra de Iudæ. l. finali.

n O Mnes omnino curiales i originalibus. quia ſi filius ſuit curialis originaliter. vel debitus per ſententiam. vt ſupra eo. l. quoties.

o Seruituros. Idem ſi epiſcopus fieret: vt ſupra de epiſco. & cleri. leg. ad ſimilitudinem. & in authen. de epiſco. & cler. §. ſed hoc quidem. & ſi quidem in fraudem cauſa vitandæ curiæ ſe fecerit elegi p ſeipſum: vt hic: aliàs per ſubſtitutum: vt d. le. ad ſimilitudinem. & in authent. de ſan. epiſco. §. adſcriptitios. ſed hodie contra: vt infra eod. le. penulti. Item facit infra eod. le. duumuirum.

p Q Vanuis prouiſum fuerat. vt j. e. l. ſi ad magiſtratum. & l. quidam.

q Militiæ. armatæ vel etiam inermis, in quam cõfugerant.

r Repeterunt. ſcilicet curiales.

s His eorum. ideſt aliquibus eorum curialium, ſcilicet tantum, non autem omnibus: ſed aliàs deeſt tantum.

Co. Th. eo. l. 42.

Facit ad hoc c. qđ ſicut. extra đ elec. vbi per Innu. & c. ecclesia vestra. cum gl. j. extra eo. tit.

Co. T. 12. t. 150.

Co. Th. eo. 158.

Filius proximus eſt patris agnatus.

Co. Th. eo. 159.

Co. Th. eo. 161.

Aliàs ſpecies. rectè.

a Itaq; qđ ſ. proxi. dixit indiſtinctè, ſ. ex bonis curialis fugientis, & latitantis ſ. emendari dānū curiæ quā dereliquit: nūc hic declarat, ſ. q per annum ſunt expectādi: & ſi nō veniant, tunc de bonis eorū reſarcietur damnū curiæ: vt hic ſubijcit. Item declarat I eo quod dicit, tñ qui manifeſtis curiæ nexibus illigantur.

deſeruerāt, cōſulat. Itaq; [a] ſi vocati edictis, itra anni metas, hi tñ q manifeſtis curiæ nexib. illigant, latere poti[9] q̄ redire maluerint: ſciāt poſt emenſum annū [b] interpellatis ꝓuinciarū moderatorib. ex facultatibus ſuis, curijs, quas deſtituerūt, eſſe conſulendū. Neq; n. de immaturo [c] ꝑiudicio tēporis poſſunt breuitatē cauſari. Da. xvij. Cal. Septē. Theodoro V.C. Cos.

Vbi alij ſunt idonei & ſufficientes, nō coguntur alij continuare officiū. B.

LII. Iidem AA. Probino procon. Africæ. †

QVis tā inueniri irī qu[9] arbiter [d] rerū pōt, q in vrbib. magnifico ſtatu ꝑditis, [e] ac votiua [f] curialiū numeroſior locupletib. ad iterationē quēpiā trāſacti oneris [g] cōpellat: vt cū alij necdū pene initiati curiæ ſacris [h] fuerint, alios & ꝯtinuatio & repetitæ ſæpe functiones adficiant? Da. xvj. Cal. Apri. Medio. Cęſario & Attico Coss.

Magiſtratus municipalis non debet exire municipium. Bar.

LIII. Iidem AA. Euchario Procon. Africę. †

DVumuirū [i] īpunè nō liceat extollere poteſtatē faſciū [k] extra metas territorij ꝓpriæ ciuitatis. Da. vj. Idus Mar. Rauen. Hon. ix. & Theodo. V. AA. Coss.

Vbi nō habetur copia iudicis, propria authoritate capitur curialis, et ad curiam ducitur, & eius queſtio debet intra tres menſes terminari: aliàs iudices puniantur. Bar.

LIIII. Iidē AA. Pall. PP.

GEnerali lege ſancimus, vt ſi qs [l] ſuū decurionē curiæ vindicare maluerit: ſi ꝑſidis deſit copia, i eundē manus iniectione cōceſſa, ſciat ad examen cognitoris [m] reſultantē [n] eſſe deducēdū: ita vt moderator prouinciæ (ſi qō fortaſſe fiducia defenſionis vlla generat) [†] niſi intra tres mēſes [o] cām originis cōpetēti diſceptatiōe cognouerit, atq; cōuictū cū pęna [p] reſtituerit debitis [q] muneribus, vel liberū ab inqetudine ꝓnūciauerit, x. libr. auri multam cogatur exoluere: eius ēt officiū pari dāni irrogatiōe teneatur. Da. v. No. Maij, Rauen. DN. Theodo. A. vij. & Palladio Coss.

Si decurio dedit ſe militia retrahetur: nec iuuabitur præſcriptiōe. B.

LV. Imp. The. & Valent. AA. Iſido. PP. poſt alia. †

SI qs decurio, aut ſubiectus curiæ auſus fuerit vllā adfectare militiā, [r] nulla tpis [s] ꝑſcriptione muniatur, ſed ad conditionē propriam retrahatur: nec ipſe vel eius liberi poſt talem ipſius ſtatū [t] procreari, qđ patriæ debetur valeāt declinare. Da. iij. No. Apr. Cōſtantino. Iſid. & Se. Coss.

LVI. Iidē AA. Iſid. PP. †

ALexandrinis principalibus [u] etſi ad

[9] Annū. ſic ff. de requir. re. l. i. & in aut. de litigio. §. omnem.

c De immaturo. i. valde. quandocunq; tñ cedeat. recuperat officium dimiſſum: vt ſ. eo. l. ſi ad magiſtratū.

d QVis. Arbiter. i. diſpoſitor: vt C. mand. l. in re mandata.

e Præditis. vt Bononia ꝑ ſcholares.

f Votiua. vel qa voto ſe offerūt curiæ alicui qſq;: vt ff. de pol ſti. l. ſi quis rē. §. j. Vel quia hoc voto geriē, vt multi ſint curiales: qđ patet, quia remittuntur peccata, I. ſit legitimus, q fuerat naturalis, ꝑ oblationē curiæ, vt i auth. qui. mo. nat. eff. ſui. §. ſi quis igitur. coll. 8.

† Co Th. eo. 12. 5. 3.

g Oneris. ex decurionibus. o. ſeu curialibus eligebant ad onera per annum: quæ reiterare nō coguntur, vt hic: neq; cōtinuè, neque ex interuallo dū alij ſunt: vt hic, & ff. de mu. & hon. l. ſponte. & idem vī de honoribus: vt j. de mu. & hono. non cō. l. i. & ſi. Fallit autem hoc, qñ alij non ſunt idonei. vt ſubijcit, & ff. de mu. & ho. l. honor. §. ō. & i alijs tribus caſibus: vt no. ff. ad mun. l. diuus. Acc.

h Sacris. i. poteſtate curiæ: q poteſtas ſacra eſt. vt patria: vt C. de fideic. l. pe cum hoc liberet à naturalitate: vt nō notaui.

† Co. Th. 11. 1. 174.

i DVumuirum. i. magiſtratum municipij. qui præeſt curiæ.

k Faſcium. i. dignitatum. † ſic ponitur in auth. vt iudi. ſine quoquo ſuf. §. neceſſitatem. aliter ponit. ff. de off. procon. l. an tepen. Et dic, q non poteſt extollere, i. accipere aliquam à miniſtratione extra terminos ad qd ſ. eo. l. curiales. 2. ver. dic.

† Rectè Acc. nā ſoli faſcib[9] vtebātur q habebāt Imperiū. duūviri. aūt nō habebāt Imperium. Contius.

q nō licet extollere. i. exercere ſuū officium vltra. ad quod ſ. de iur. om. iud. l. ſi. & facit ad principiū j. de ſuſce. l. humilioribus. Sed & tunc fallit, ſi publica eſt vtilitas. vt ſ. eo. l. curiales vltra. & facit in auth. vt omnes obe. iud. §. ſi igitur coll. 5.

l GEnerali. Si quis. puta duūuir. q peſt eis: vt ſ. l. px. A.

m Cognitoris. i. præſidis.

n Reſultantē. ſ. decurionē. i. reſiſtentē. Et ſic no. q in defectum iudicis licet alicui facere ſe iudicē: vt not. ſ. de iud. l. null[9]. a ſe nō. ſed ſuū ius amitteret: vt in ar. j. ff. qđ met. cau. l. extat. & l. nullus. & ſ. de iu. fiſ. l. prohibitū. tūc ergo aut contulerat ſe ad militiā armatā, & cōuenit ſub ſuo magiſtro militum, aut ad aliā: & tunc ſub ꝑſide terræ in quā aufugit, non ſub eo qui peſt militiæ inermi: vt ſ. vbi decu. vel cohor. l. i. §. ſi. Itē facit ſ. ſi ſer. expo. ve. l. 2. & ff. de ope. no nun. l. i. in prin. & ſ. vbi decu. vel cohort. l. i.

† Co. Th. 12. 182.

Iudicis defectu licet alicui ſe facere iudicem.

† Geraſ.

o Tres menſes. Nota ſpeciale cōtra. l. ſ. de iudi. l. properandū. q. dicit de triennio, vt & alia ſpecialia ſunt, vt ibi no. i principio. Accur.

p Pœna. extraordinaria.

q Debitis. aliàs debitis. aliàs proprijs.

r SI quis decurio. Militiam. armatam vel inermem.

† C. T. 12. 1. 188.

s Temporis. ēt al. annis non vī q præſcribatur: vt ſ. de preſcr. 30 an. l. præſcriptione. Sed cōtra j de cohor. l. cohortalis quę dicit ꝑſcribi 30. annis. Sed poteſt dici, vbi luit ad aliam militiam tunc 30. annis: & vbi non iuit, tunc ſecus.

t Statum. decurionatus. vel dicas. i. militiam. prima verior eſt. Py. & facit j de agri. & cen l. oē ſtatus §. 1. & j de fabri. l. 4. Itē facit j. qñ & q. quar. pars. l. ſi. §. nullo obſtaculo contra. Solue vt ibi.

† Co. Th. eo. 189.

u ALexandrinis principalibus. i. decurionibus, vel ſimilibus: vt ſ. eo. l. quilibet.

Nihilo-

a Nihilominus i. non ideo magis.
b Peregrinationis i. ꝑ quod coguntur exire territorium: vt ſubijcit, & ȷ. de adu. diuer. iud. l. qui neceſſario niſi ſit publica vtilitas: vt ȷ. e. l. curialis vltra.
c Cura. dñi. n. facere q̃ alij decuriões ſeu pricipales.
d Et primus. i. tyro q̃ primò nūc eligit.
e Expletis. q̃ ſubeãt decuriones: & ſic eſt nunc antiquior. Acc.
f Côitiuę. i. omnes eorum: q̃ ſunt in primo ordine, cùm biẽnio ſteterit antiquior, vt hic: adhuc tñ eſt curialis ſeu decurio, & ſubeſt ei cui ſubſunt alij: vt ȷ. in ſi. & ȷ. e. l. curiales q̃ & facit ȷ. l. proxi.
g Q Vinq; ſũmates. erant quinq; & vocabant̃ ſummates, quaſi ſũmi: q̃ perant curię decurionum in illa terra.
h Cẽſemus. ad hoc ȷ. eod. l. oẽs iudices.
i Defendant. nam agũt pro patria. & defendunt: vt ȷ eo. l. ꝑ curatores. Acc.
k Diſpẽdijs No. crimen pecuniariter punitur ratione pſonæ.
l Æſtimabuntur. i. cum eligent. ad qđ ȷ. de pfe. l. l. magiſtros. & ȷ. de mutileg. l. ſi quis. & de tyrocib. l. ſi. & facit ȷ eo l. pxi.
m E Vm. Ciuilibus. ſ. perſonalib9. fuit enim vt curialis: & hic fecit quę alij curiales.
n Iniurijs. aliàs iniurijs: aliàs munijs. & facit ȷ. l. prox. & ȷ. de fun. rei pri. l. eũ q̃.
o Conſequant̃ pſcribit ergo curia bonos non malos: vt ſi eleƈtio de bono, non de malo: vt ȷ. l. proxi.
p S I quos. Hypõnematographi Gręcũ eſt, & vna dictio, Latine ſignificat nominatores aliquorũ ad publicas functiones: vel verius: illi q̃ accipiebant in emphyteuſim publica ꝑdia. nã emponema, i. melioratio. accipiebant. n. ad meliorãdũ vt ſupra de iur. emphy. l. ſin. in princip.
q Hypomnematographi. ideo ſubijcit̃ quaſi ſcriptura q̃ in talibus cõtractib9 eſt neceſſaria: nec eſt idem in alijs: licet in corpore iuris ſit codaƈta

vocatione fungãt̃, nihilomin9 [a] on9 pegrinatiõis [b] icũbat: nec publica cura [c] niſi in ſua tñ ciuitate ꝯmittat̃: & primus [d] curię cũ muneribus vniuerſis expletis [e] ad ſũmũ puenerit gradũ côitiuę [f] primi ordinis fruat̃ poſt biẽ niũ dignitate ꝑlita: in curialib9 tñ pmaneat. Dat. Pri. No. Iun. Côſtãtinop. Iſidoro & Senatore Coſ.

LVII. Iidẽ AA. Iſid. PP.†

Q Vinq; ſũmates [g] ordinis Alexãdrini à corporalib9 iniurijs immunes eẽ cẽſemus, [h] vt voce libera ꝯmoditates patrię defẽdãt: [i] cũ poſſint ſiqd egerint criminoſè, pecuniarijs coerceri diſpẽdijs [k] ęſtimabunt̃ [l] aũt pſẽte curia, viri ſpectabilis Auguſtalis† iudicio. D. Pri. No. Iun. Côſtãtinop. Iſidoro & Senatore Coss.

LVIII. Iidem AA. Iſidoro PP. †

E Vm q̃ trigĩta annos in Alexandrina ciuitate ciuilibus [m] inhæſerit muneribus corporalibus iniurijs, [n] nõ pecuniarijs excuſari conuenit habita ꝯſideratione videlicet meritorũ; vt hoc bñ cogniti priuilegiũ conſequant̃, [o] nec eo paſſim fruant̃ indigni. Dat. Prid. No. Iun. Côſtãtinop. Iſidoro & Senatore Coss.

Superior tenetur confirmare electionem factam ab inferioribus.

LIX. Iidem AA. Iſidoro PP.

S [p] I quos ſpõtaneos †† hypomnematogr. [q]† munificos ſuis exhortationib9 ad publicas noĩa uerint functiões, iubem9 nõ expectãdũ eſſe cõſenſũ pro tpe viri ſpectabilis Auguſtalis, q̃ ſit plerũque venalis: [r] ſed vtriuſque [s] partis ſufficere voluntatẽ, vt incipiat functio q̃ null9 iculatæũ ad memoratũ iudicẽ tã noĩati, q̃ etiam creatoris [t] conſona relatione currente: quã ſi ſuſcipere vel cõfirmare [u] diſtulerit, ſciat ſe xxv. librarũ auri cõdẽnatione plectendũ. Data Prid. Non. Auguſt. Conſtantinopo. Iſidoro & Senatore Coss.

Non poteſt quis ſeruire ꝑ ſubſtitutũ: niſi habeat de hoc priuilegium, vel ſit illuſtris. Bartol.

LX. Iidem AA. Thomę * P. P.

N Vllus [x] q̃ nexu generis [y] curiæ teneẽ obnoxius, ꝑ ſubſtitutam quancunq; pſonã curiales ipleat functiões, ſed ipſe ꝑ ſe debitum patriæ mun9 exoluat, & ſi ſpectabili dignitate decoratus [z] ſit: niſi hoc ei ſpeciali beneficio ſit cõceſſũ. Hi verò q̃ honorario titulo illuſtrẽ dignitatẽ conſecuti ſunt, per ſubſtitutos periculo ſuarũ facultatũ curię muneribus ſatisfacere non vetentur.

LXI. Imperator Leo. A. †

N Eque [a] Dorotheũ virum illuſtrem, & totã eius ſubſtãtiam: neque Iræneum virum ſpectabilem tribunũ & no-

vt ſupra eo tit. l. 1.
r Venalis. No. ad qđ ȷ. qñ ꝑ no. nõ eſt nec. l venales.
ſ Vtriusque. ideſt nominantis. & nominati.
t Creatoris. aliàs curatoris: & aliàs creatoris.
u Cõfirmare. Nota, ꝙ ſuperior cõfirmar qđ facit ſferior. ad quod in authen. de defe. ciui. §. interim.
x N Vllus. In l. ꝑ ſenſi pontifica. ſus talis. & dicit, ꝙ ſi aliquis tenetur eſſe curialis à ſui origine, per ſubſtitutum nõ poteſt ſuũ officiũ exercere: niſi fuiſſet ei ſpecialiter hoc conceſſum, & ſi ſpectabilis efficiatur: ſed ſi fuerit effectus illuſtris pp aliquam dignitatẽ, quã adeptus fuerit ſuo pꝛiculo tamẽ pdi. officio ſubſtitutũ poterit ordinare.
y Generis. ad quod ȷ. eo. l. quoties Accu.
z Decoratus. Nota neminem poſſe ſeruire ꝑ ſubſtitutũ, etiã ſi ſiat ſpectabilis, & magis ſi ſiat clariſſimus: vt hic, & arg. ff. de ſol. l. inter artifices. & ꝺ ſtatu. l. licuit. & l. ſi. & ȷ. de ca. ſol § ne autem. & de in empħy. l. ſi. §. ſin. Sed hoc fallit, ſi curialis fuit illuſtris: vt hic ſubijcit. & ȷ. ꝺ epi & cle. l. ad ſimilitudinem. quod hodie corrigit̃ i illis caſibus quos habet ȷ. eo. l. ſi. & l. pen & ff. quod met. cauſa. l. illud. & de conſti. pec. l. qui autem. §. 1. & de arbi. leg. Labeo. §. ſi. Item ſi primus ſit inutilis, ſupponitur alius: vt ȷ. de prin. agen. in re. l. agentes in ſi & ȷ. ſacroſan. eccle. l. qui ſub prætextu. Itẽ arg. contra ȷ. de na. lib l. ſi quis Sẽpronio, in ſin & ȷ. de epiſ. & cle. l. quiſquis. & in authe. adſcripticios. Item fallit ꝑpter priuilegiũ vt hic ſubijcit. & ȷ. e. l. neminẽ. Itẽ ar cõtra ff. eod. l. Doctrij.
a N Eque. Not. ꝙ hęc lex eſt ſpecialis: quia hoc princeps vult: vt inſti. de iur. natu. §. plane: ſic & infra eo. l. Doctrij

† Co. Th. eo. 190.
Delictum quãdoq; pecuniariter punitur. Co. The. eo. 191.
† Imò (inquit Pyrrhus hic) æſtimabũtur, i. condenabũt̃. De hac voce, Auguſtalis, pulchrè ſ hũc locũ Alcia. ad 3. li. C.
† Deeſt ſ manuſcr. ſectr. Côt.
† Co. Th. eo. 192.
† De his vide Strabo. li. 17 Geogra.
† Hypomnematographi. teſte Alci. in hũc locũ, dicunt̃ q̃ cõmentaria ſcribunt. tu illum videto. nugatur .n. hic. Acc.
Seruire ꝑ ſubſtitutũ nemo poteſt.
* Al. Theodoro.
† Al. Iidẽ AA.

tarium. & ſi a ante paternas illuſtres dignitates nat' ē, b vllā inquietudinē pro curiali genere & conditione ſuſtinere decernimus: liberos c quoq; eorū, qui vel iam ſunt, vel futuri ſunt, eorumq; poſteros, quotieſcunq; cōtinuata tēporū & ſucceſſionum ꝑpetuitate naſcent, à conditione curiali & functiōe eſſe liberos, lege diuę memorię Iuliani, d quæ de materno curialiū Antiochenę ciuitatis genere promulgata ē, nihil in perſona viri illuſtris Dorothei, vel viri ſpectabilis Irenęi, vel aduerſus facultates eorum, vel aduerſus liberos eorundem, qui vel iam nati ſunt, vel poſtmodū quoquo tempore naſcentur, vel aduerſus ſubſtantias eorum, roboris vel iuris habitura. Circa alias ſanè vniuerſas ꝑſonas de materno genere ad memoratæ Antiochenæ ciuitatis tantummodo curiam ꝑtinentes, eandem legem præcipimus obtinere ꝓpriam firmitatem.

Qui eſt obligatus curiæ ratione originis, eam declinare non poteſt: & ſi curia non moleſtauerit patrem, filium moleſtare non poterit. Bartolus.

LXII. Idem A.

SI ille qui ex filia decurionis Antiochenæ ſplendidiſſimæ ciuitatis & patre qui nullius alterius ciuitatis munijs debebatur, e procreatus eſt, ſub examine prouincialis iudicis vel ſponte confeſſus, vel certe cōuictus fuerit, quòd ex filia ſit curialis progenitus, & albo decurionum adſcriptus fuerit: nullam ſibi ſuperecſſe facultatem negandæ f vel euitandæ conditionis exiſtimet, & curialem non adſpernari fortunā aui materni ſui pertinenter, nec dubitet ſe munijs curialibus ſubijcere. Quod ſi quem curia, de qua præſens ſanctio loquitur, natum ex filia curialis minimè ſecundum præſtitutam ordinationem ſibi ſociādū curauerit: prolē eius pulſare nullo modo penitus poterit. nec enim patimur cōuentionem eiuſmodi prętermiſſo filio, quem curialis filia edideras, nepotē, vel pronepote, vel vlterius incipere. g

XXIII. Idem Auguſtus.

DOſithij h viri clariſſimi iubemus i fortunam ſup. curiali cōditione nullo modò eſſe inquietandā, nec facultatibus k eius: ſed eo q huiuſmodi conamē inierit, ſacrilegij pœnam luituro. l Omnes q poſt peractam illuſtrem m adminiſtrationem, vel adhuc in ea poſito patre ſuo gignuntur, à curialium intentione defendantur vnà cum paternis ſine dubio ſubſtantijs: quas cum perſona patris à curiali nexu liberas eſſe nemo diſſimulet.

LXIIII. Imp. Zeno A.

NEminem n ex his qui obnoxii curiæ cōſtituti ab initio felíciſſimi noſtrę pietatis imperij, o comites priuatarum noſtrę vel piiſſimæ Auguſtæ partis, ſiue comites largitionum vel comites domeſticorū, quæſtores, vel magiſtri officiorū licet ad actum adminiſtrationis gerendum prouecti ſunt, vel in poſterum prouehentur, ob hoc curialium munerum laqueos volumus euitare: ſed obligatos cum liberis ſuis quandocunque p progenitis & facultatibus ſuis, poſt adminiſtrationem depoſitā curiæ commoditatibus inſeruire: niſi forte alijs priuilegijs ſuper hoc legibus cognitis muniantur. Nam alia vniuerſa legitima, vel ex conſtitutionibus data, q priuilegia, integra volumus illibataque ſeruari. Ne tamen indulti honoris inane nomen retinere videantur: dignitatum titulis potian-

Principis voluntas lex eſt.

dacta. & ſic eſt cōtra ꝫ. de no. codi. cōp ſ. pe. Sed hīc ſpeciale: qa ſic princeps vult ibi non.

a Et ſi. ideſt, quantum. Acc.

b Natus eſt. ad hoc, ff. ep. l. iij. §. in filijs.

c Liberos. liberi dicunt vſq; ad tēmpore poſteri in infinitum ab inde: vt ff. de gradi. l. iuriſcōſultus. §. parentes. Acc.

d Iuliani. q eſt ī. l. eos indul. q dicit. ex quo filij nō trahunt per cōditionē patris ad aliquam ciuitatē, q tunc matrem ſalteni ſequunt. vnde cū hic non trahant originē ꝑ patrem, videbant trahere per matrem. per illam l. eos. quod hic remouet.

e SI ille. debebat. quia non legitimus: vt ī. eo. l. eos & ſic nulli curiæ obſtrictus: & ſi erat legitimus, materna origo habuit priuilegium vt ī. eo. l. eos.

f Negandæ. ſemel enim confeſſus vel conuictus non pōt reſilire: vt hic. & ī. de nō nu. pe. l. generaliter. & l. cū ſicut. & ꝗ exec. rei iud. l. ſi. Sed argu. contra ī. de li. cau. l. interrogatum. & ff. de confeſ. l. cum fideicommiſſum.

g Incipere. in vnū ſiliū prætermiſſa conuentione patris: ſic ſupra de re. do. l. ij. & ſi.

h DOſithij. proprium nomē & idem in eo quod in Dorotheo ſtatuiſt: vt ī. eo. l. neq;. Accu.

i Iubemus. aliàs monemus: aliàs verū que. Acc.

k Facultatibus. repete, ſuper.

l Luituro. nam diſputare &c. vt ī. de diuer. reſcrip. l. ſacrilegij. & de cri. ſacri. l. diſputare, & ī. vt dig. ordo ſerue. l. j. & de ero mili. an. l. hac lege. & eſt pœna huius criminis. ff. ad l. Iul. pec. l. ſacrilegij.

m Illuſtrem. Dicti Doſithij, qui & cla-

riſſimus: vt ſ. & illuſtris aliquando fuit.

n NEminem. Hęc lex reſpicit vltimam partem rubricæ, & Zeno loquitur: & in quo ſtatu inuenit eos, dimittit: vt C. ſi ſer. export. vę. l. moueor. & not.

o ab initio. ideſt poſt initium adeptus eſt, ſcilicet dignitatem. Imperij. accipe, infra ad actum &c. & nōt. q hæc prima pars vſque illuc, eos &c. corrigitur per l. ī. proximam.

p Quandocunque. Illud quādocunque ſtrictius quam ſonet intelligendum eſt: vt ī. de tab. l. iiij. vt ſic ſit ſenſus: ſiue ante dignitatem, ſiue poſtea, dum tamen poſt patris naturalē fortunam. Py. M. vt ī. eodem titu. l. fina.

q Data. vt ſupra proxi. & l. neque. & l. ſi ille.

Sub-

tur per ſubſtitutos, [z] ſua ſum periculo facultatum curialibus muneribus reſpondentes: habeantq́ue integra illibataq; priuilegia dignitatis. Eos verò, qui præfatas dignitates ab initio noſtri imperij côſecuti ſunt, cum facultatibus ſuis, & poſt [b] eam dignitatē progenis filiis, à curialib. nexib. vel onere decernimus liberari. Hos autem qui quocunque [c] tēpe patricij vel conſules aut conſulares facti ſunt, aut in poſterum fuerint, aut magiſtri militū, vel præfecti prætorio Orientis vel Illyric. vel vrbis adminiſtratione in actu poſiti quandoque geſſerunt, aut poſtea [d] geſſerint: omnimodo cum facultatibus ſuis, & poſt eam dignitatem progenitis filijs, à curiarum nexibus vel onere decernimus liberari.

LXV. Imp. Anaſtaſius.

Diuæ memoriæ Zenonis ſacratiſſimā côſtitutionē [e] quæ de curialibus poſt certas [f] excelſas adminiſtrationes ſeu dignitates conditionis nexu liberandis lata eſt: in hac tantummodo parte duximus corrigendā, qua cauetur eos et [g] qui ante eandem cōſtitutionē, ab initio [h] tñ eiuſdem diuæ recordationis Zenonis īperij, comites priuatarum rerū noſtræ vel piiſſimæ Auguſtę partis, ſeu comites ſacrarum largitionum, vel comites domeſticorum, quæſtores, aut magiſtri officiorum, licet ad actum adminiſtrationis gerēdum pueƈti ſunt, minimè curialium munerum laqueos ob hoc euitare, obligatos cū literis ſuis quandocunque progenitis, & facultatibus ſuis, poſt adminiſtrationem depoſitam curiæ commoditatibus inſeruire, niſi forte aliis priuilegiis ſuper hoc legibus cognitis muniantur. His etenim [i] qui memoratas adminiſtrationes vel vnam ex his peregerunt, necnon liberis & rebus eorum, beneficium quod ante per illuſtrem [k] adminiſtrationem peractam eis acquiſitum [l] eſt, intactū illibatumque iubemus ſeruari: [m] vt relaxatione conditionis, & munerum curialium, per anteriores pricipales diſpoſitiones ſibi conceſſa, [n] tam ipſi quàm liberi eorum poſt huiuſmodi adminiſtrationem adeptā procreati, vnà cum proprijs ſubſtantiis potiantur. [o] etſi [p] contigerit eos poſt diuæ memoriæ Zenonis conſtitutionem, ſiue per ſe, ſiue per ſubſtitutos ſuos curiæ cō petentia munera ſubiiſſe: eadem [q] videlicet conſtitutione diuæ memoriæ Zenonis ex die quo promulgata eſt, ſuas vires obtinente: cum conueniat [†] leges futuris regulas imponere, non præteritis calumnias excitare. [r]

LXVI. Imp. Iuſtinianus A. Demoſtheni præfect. præto.

Curialibus [s] [*] conſortiis conſulentes, cenſemus, vt nemo ſibi blandiatur, & non certis modis ſeſe liberum eſſe exiſtimet: ſed pro noſtra forma tantummodo ſciat poſſe libertatem ſibi curialis competere conditionis: omnibus anterioribus modis quos non comprehēdit præſens ſanctio, ex preſenti die antiquādis. Si qs [t] igitur vel ſummū patriciatus honorē fuerit côſecut⁹. ſiue inſulis conſulatus honorarii [u] aut ordinarii [x] fuerit ampliatus, vt vel conſul, vel conſularis [y] efficiatur ſeu præfectorum [z] prę-

[a] Subſtitutos. ad hoc ſ. eod. l. nullus qui. cum concor. ſuis. ſic facit in auth. vt or di. pręſ. colla. v.

[b] Et poſt. repete eam. Acc.

[c] Quocunque: idest ſiue ante noſtrum imperium ſiue poſt.

[d] Aut poſtea: repete eam. & facit, j. l. prox. & j. l. ij. Acc.

[e] Diuæ memoriæ. Conſtitutionem. vt ſ. l. proxima.

[f] Certas. q. d. non obſtat: vt ſ. l. prox. §. hos autem. Acc.

[g] Eos etiam. hic refert principium. i. ſuperioris.

[h] Ab initio. loquebatur enim de illis qui erant adepti has dignitates ab initio, idest, poſt initium imperij, & antequā fieret conſtitutio. & ſic ad præterita tempora trahebatur.

[i] His etenim. bene dico corrigi, his etenim &c.

[k] Per illuſtrem ecce omnes ſuperiores adminiſtratiues dicuntur illuſtres.

[l] Acquiſitum. quo ad vanum nomen.

[m] Seruari. ſcilicet in plenum.

[n] Conceſſa. ſcilicet ante Zenonem.

[o] Potiantur. vt nō teneantur ſeruire per ſubſtitutum. & ſic in hoc corrigitur in aliquo. ſ. e. l. nullus.

[p] Etſi. i. quamuis.

[q] Eadem non ergo ex toto tollitur lex Zenonis, ſed tantum in his qui ſunt adepti dignitates prædictas ante principiū imperij. & factam conſtitutionem, ſed totum reducitur ad aliud quod j. l. proxi. dicitur.

[r] Excitare vt ſ. de legi. & conſti. l. leges. & ſ. de ſi. inſtru. l. comparationes,

[s] Curialib⁹. Hęc lex tractat quomodo curiales liberentur à fortuna curiæ: & ſic reſpicit vltimam partem rubricæ. & facit ſ. eo. l. nemo.

[t] Si quis. paterfamil. vel filiusfam. vt j. de conſu. l. fi. Et not. q; nemo fit patricius, niſi antea habuerit aliam dignitatem: vt j. de conſul. l. antep. Item not. q; xij. numerantur dignitates, quibus liberantur à curia. & eædem liberant à patria poteſtate: vt in auth. con. quæ de dign. & duæ primæ hic poſitæ liberant ſola electione: vt hic ſubijcit: & ſecundum hoc non obſ. ſ. de na. li. l. communium. nam ibi ſola dignitas fuit collata.

[u] Honorarij. ſine adminiſtratione.

[x] Ordinarij. vt adminiſtrent.

[y] Côſularis. Ille eſt conſolaris, cui datur dignitas côſulis: cui ſi ſuperadditur adminiſtratio, non dr addi dignitas: vt j. de conſu. l. pe. & not. q; conſul ſtatim poſt principem ponitur in inſtrumentis: vt in auth. vt præp no. impe. &c. & in authen. conſt. quæ de dig. in prin col. vj.

[z] Præfectorum. Per

Patricius nemo fit niſi alia dignitate pcedente.

[†] Conc. c. 2. & c. fin. cū ſua gl. extra de conſti.

[*] Huius ſuæ côſtitutio. ad Demoſthenem meminit Iuſtinia Nouel. 18

p diuerſas diœceſes: vt in auth. conſti. quę de dig. in prin & § ibi, vt hos quos nos & c. pręter orientis. de quo ĩ. ſpecialiter dicit. Accur.

a Vrbicariam. vtriuſque Romæ: vt inf. de priuile. vrbis Con. l. i. Accurſius.

plana: & quod ſubijcit, cum ad fiſci &c. poteſt & legi cum ſuperiori & inferiori litera.

f Liberantur. hoc ex antiquis legibus.

g Cum ad fiſci. hoc refertur ad eum articulum, vbi de hoc modo dixi.

torio inſulas ſuſceperit gubernandas: vel vrbicariam [a] (in ipſo tñ actu) meruerit præfecturam, necnon magiſtri militũ officiũ gerendũ ſuſceperit: is gaudeat ſe huiuſmodi conditionis [b] eſſe exortem, & liberũ cũ ſuis facultatibus ſuaq; poſteritate, quã poſtquã meruerit dignitatẽ, vel actum geſſerit, ediderit: [c] anterioribus filiis in conditione priſtina remanſuris. Sed & tam p̃fectura quę ſtoris [d] q̃ viri eloquentiſſimi fiſci patroni: tam præfecturæ [e] quę Orientalib. & Illyricanis præſidẽt ſedibus, q̃ vrbicariæ, nexibus curię liberant, [f] cùm ad fiſci [g] patronatũ peruenerint, vnà cũ ſubſtãtijs & liberis ſuis, quos vel ante habuerint, vel poſtquam [h] ad eundem gradum prouecti ſunt. Viri etiam clariſſimi principes agentium [i] in rebus, curiæ libertatem ex antiquis legibus conſecuti ſunt: & viri ſpectabiles proximi ſacri ſcrinij noſtræ memoriæ, [k] & ſacrarum epiſtolarũ, necnon ſacri ſcrinij libellorum, ſacrarumq; cognitionum & diſpoſitionũ cum ſubſtantijs ſuis, & liberis quos poſt emenſa ſtipendia ſuſceperant. [l] hoc etiam nos corroborantes intuitu laborum quos multo, longo, prolixoque tempore [m] pertulerunt, intactum illibatumque cõſeruamus, vt hi omnes fortuna curiali liberentur cum ſua ſubſtantia, ſuaq; ſobole, [n] ſecundum ea quæ prędiximus. Ex æuo [o] autẽ ſequente progenitos [p] antea, nullius futuri fiſci patroni liberos cõcedimus liberandos: vt ne, quod ſummis apicibus dignitatũ non eſt conceſſum, [q] hoc alij ſibi audeant vindicare: ſed progeniti [r] filij antequam ad fiſci patronatum peruenerint, in conditione priſtina remaneant: alijs autẽ modis q̃ his quos ſigillatim enumerauimus, ſiue legibus antiquis comprehenſi ſunt, (qualis erat is quem ex tribus [s] marib. cõceſſum antè fuerat patri maximo ſenatui [t] ſociare) ſiue comprehenſi anteriorib' ſcitis nõ fuerant, liberationem competere cuidam curialis fortunæ nullo patimur modo: ſed ſiue pragmatica ſanctio ſuper hoc proceſſit, ſiue ſententia eminentiſſimæ præfecturæ, ſiue alius modus quicunque excogitatus eſt: ea omnia penitus vacuari, & pro infectis haberi, & curialia corpora ſuis reddi ciuitatibus, & ſubſtantias eorum ſubiacere, nulla excuſatione eis penitus competente.

TITVLVS XXXII.

SI SERVVS aut libertus ad decurionatum aſpirauerit.

Delictum patris an noceat ad feudũ filio iã nato.

b Conditionis. ſcilicet curialis.

c Ediderit. facit ſupra l. proxi. & infra de princi. agen. in re. l. quicunque. & ſupra de lib. & eo. lib. lege ſecunda. & ſupra de nuptijs. l. imperialis. §. his illud. & ſup. de li. cau. l. fina. & ff. de ſenat. l. emancipatum. §. 1. Sed ar. contra in eodem tit. l. ſenatores. in fi. ff. eo. l. 3. § in filijs. & de pœ. l. moris. §. iſte. & ſunt hic arg. ad feudum. vt delictum patris non noceat filio iã nato vel naſcituro.

d Præfecturæ quæſtoris. Si habeat præfecturam quæſtoris, id eſt, quæſtor ſecundùm Azo. aliàs præfecturæ: & inde ſubaudi, patroni, quod eſt infra. & ſecundum hoc dignitas aduocationis in foro quæſtoris liberat, vt & alij fiſci, vt ſubijcit. qui ſcilicet erãt duo per ſingulos annos: vt ſupra de aduoca. diuer. iudi. l. ſancimus. & l. binos.

e Tam præfecturæ. vt punctum ſit loco copulæ. & aliàs eſt præfectura: & eſt ſenſus. id eſt præfectus Orientis, ſecundùm Azonem, & aliàs præfecturæ: & tunc dic, patroni dico tam etc. & ſecundum hoc bene ſubijcit, vrbicariæ: quia in foro præfecti vrbis ſunt aduocati: & hoc habent: aliàs oporteret dici repetitum de eo, quod ſupra de eo dixit ante vel poſt dignitatem habitam patronatur. & ſecundum hoc not. aduocatos præfectorum habere idem priuilegium quod aduocati fiſci: vt ſupra de aduoca. diuer. iudi. l. poſt duos. Vel plani[*] reperit, ſi quis fuerit cõſequutus honorem præfecturæ quæſt. &c. & eſt plana: & quod ſubijcit, cum ad fiſci &c. poteſt & legi cum ſuperiori & inferiori litera.

h Poſtquam. hoc ex antiquis legibus, hodie ſecus: vt ĩ. §. ex æuo.

i Principis agentiũ. Hi ſunt decorati dignitate proconſulatus, & in ſcriptis conueniuntur, & non ſatiſdant iudicio ſiſti: vt ĩ. de prin. agen. in re l. 3. & fi.

k Noſtræ memoriæ. ob hoc. ſ. dicti proximi: quia militabant in ſacris palatij. horum .n. erat trina militia erant .n. milites memoriæ epiſtolarum & erant & qui militabãt in libris memoriæ: alij qui in libellis cognitionalib. & ſententijs: vt hic dic. hic excuſabantur a ſordidis & alijs quibuſdã muneribus, licet nec conueniebantur, niſi apud magiſtrũ officiorum. Item finita adminiſtratione erant comites conſiſtorij: vt ĩ. de proxi. ſacr. ſcri. l. 3 & 4. & l. proximos. & l. in ſacris.

l Suſceperant. repete ex antiquis legibus ſunt liberati, hoc etc.

m Prolixoque tempore. ad quod ſup. de offi. ma. offi. l. 2.

n Sobole. ante vel poſt dignitatem nata.

o Ex æuo. id eſt, ab hoc tempore in antea.

p Progenitos. id eſt ante dignitatem patris aduocationis fiſci vel aliam de ſuperioribus.

q Non eſt cõceſſum. vt in quinque primis nominatis hac lege.

r Progeniti. ante ſcilicet dignitatem habitam patronatus fiſci.

s Ex tribus. ſic ĩ de adop. l. cum adoptionis & inſti. de hære. quæ ab inteſta. §. admonendi.

[*] Id eſt vrbis Romæ. Con.

SI SERVVS AVT LIBERTVS ad decurionatum aſpirauerit.

Libertus, qui non habet ius annulorum aureorũ, nec reſtitutus eſt natalibus, cum pœna à curia remoueatur. Bar.

I. Impp. Diocletian. & Maximianus AA. & CC. Saturnino.

SI libertus vel ius aureorum [a] annulorum adeptus nõ eſt, vel natalibus ſuis non reſtitutus: præſes ꝓuinciæ non tantum curiæ participare nõ permittat, ſed iuxta legis [b] ſeueritatem ↄgruenti pœna vlciſcatur.

Si ſeruus ſcienter patitur ſe ad dignitatem vocari: remouebitur, et punietur, ſi aũt ignoranter reuocabitur tantum. Bar.

II. Iidẽ AA. Oricinæ.[a]

PRæſes prouinciæ, ſi eũ q ædilitate [c] fungitur, ſeruum tuum eſſe cognouerit: ſi quidem non ignarum cõditionis ſuæ ad ædilitatem adſpiraſſe perſpexerit, ob violatam ſeruili macula curię dignitatem congruẽti [d] pœna adficiet. Si verò quũ opinione publica mr̃ eius ꝓ libera hereſ, ex decurione ꝓcreatus, ad capeſſendũ honorẽ errore lapſus ꝓceſſit, [e] dño tuo eum ſubiugabit. [f]

TITVLVS XXXIII.

DE PRAEDIIS decurionum ſine decreto † non alienandis.

Decuriones non poſſunt vẽdere bona immobilia ſine decreto, alias nõ valet vẽditio & emptor ꝑdit pretiũ, & reſtituit rẽ cum fructibus. Bar.

I. Imppp. Valẽt. Theo. & Arc. AAA. Cynegio PP. †

SI qs [g] decurionũ vel ruſtica ꝑdia vel vrbana venditor neceſſitate [h] coactus adducit, interpellet iudicem cõpetentẽ: [i] omneſq; cauſas ſigillatim quibus ſtrangulatur, [k] exponat, & ita demũ diſtrahendæ poſſeſſionis facultatẽ accipiat, ſi alienationis neceſſitatẽ probauerit. Infirma [l] .n. venditio erit ſi hęc fuerit forma neglecta. ita.n. fiet, vt nec immodoratus [m] vẽditor, nec emptor, cuiuſcunq; ſit cõditionis, inueniatur iniuſt[us]. Deniq; nihil erit poſtmodũ quo venditor vel circũuẽtũ ſe inſidijs, vel oppreſſum potẽtia cõparatoris queri debeat: [n] quãdoqdẽ [o] ſub fide actorum & de neceſſitate diſtrahẽtis, & de volũtate pa:uerit cõparãtis. Quod ſi qs cõtra vetitũ occultis molitionibus ꝑ ſuppoſitas [p] fraude ꝑſonas cuiuſlibet loci, quem tñ ei decurio diſtrahebat, cõparator extiterit: ſciat ſe pcio quod dedit, eſſe priuandũ, [q] & locum quẽ cõparauit, cum fructibus eſſe reſtituendum. Dat. viij. Cal. Decem. Conſtãtinop. Honorio N.B.P. & Euodio Coſs.

Venditio rerum & liberatio debitorum ad curiam pertinentium nõ debet fieri ſine decreto curię & qcquid redigitur, debet reuolui ad curiam & eodem modo debent fieri locationes. Bartol.

II. Impp. Theo. & Valẽtinia. AA. Florentino PP.

NEc venditio [r] rei hęreditariæ curiæ

---

[a] SI liberti vel ius aureorũ. Per qd habetur vt ingen[uus] quo ad honores: vt ff. de iur. aur. annu. l. pe. & fi. quod qualiter ſiat notaui. ꝟ. de iure aureo. annu. l. ij. & ibidẽ l. r. qualiter natalib. reſtituatur. hodie tamen. hoc conſequitur manumiſſus ex ipſa manumiſſione, & ſic non habet locum hæc lex: vt in authen. vt li. decæt. in princip.

[b] Legis. Scilicet Viſcelliæ quæ punit in damno extraordi[na]riè cum infamia: vt ſupra ad legem Viſcel. l. j. quæ hodie eſt correcta: vt modo not. ſed filij libertorum ſerui infra de dig. l. libertorum. Item vt ꝟ. de epiſ. & cleri. l. iubemus. §. ſeruos.

[c] PRæſes. Aedilitate. quorum erat officium ædes cuſtodire: vt ff. de loc. publ. fru. l. ædiles. & ff. de peric. & com. rei vendi. l. lectos. & no. ff. de ædil. edic. l. j. in prin. Acc.

[d] Congruenti. Et domino, ſi fuit ignorans, redditur, vt ſubiicit.

[e] Proceſſit. domino ignorante. Acc.

[f] Subiugabit. ſcilicet intra xxx. dies ex quo ſciuerit eum ad talem dignitatẽ promotum. poſtea enim non audierit. immo liber & ingenuus erit nullo iure patronatus ſeruato: quemadmodum ſi te ſciente ab initio foret adeptus, ſed ipſe aut ea fruetur ſi dignus appareat, aut ea tanquam indignus ſpoliabitur. exiſtens nihilominus liber & ingenuus, vt ꝭ. qui mi. non poſ. l. pen. & fi. hue tia, ſi ad dignitatem. nã ſecus ſi ad curialia munera ſuũ adſpirare cõceſſerit. nam ſeruus tunc cõfiſcabitur cum verberibus. & dominus pro his oĩbus q ſeruus malè egit, cõſtrict[us] tenebit, vt ꝭ. de ca. l. generali. Py. Itẽ hæc vera ſi qnquenniũ nõ tranſiuit à die mortis eius mſis. aliàs nõ ſubiugabit, vt ꝟ. ne d ſta. defun. l. ſi mater. & facit ad hoc C. de ſe. fu. l. fi. & de ſu. & le. iex libera. & de lib. cau. l. non mutant. & ff. de reg. iur. l. in his. & ꝭ. de agri. & cẽ. l. colonos. & ff. de offic. præ. l. Barbarius.

DE PRAEDIIS Decurionũ ſine decreto nõ alienandi.

[g] SI qs. Ex hac leg. põt notari, q venditio rei facta à curiali nõ tenet niſi ſit facta cũ auctoritate iudicis: quod tñ hodie non obſeruatur in ciuitatibus Lombardię, licet déret obſeruari. cum imperator hoc conſtituerit, vt reſpu. diuites curatores hẽret: vt. l. proxi. in fi. ibi, ex ↄſẽſu &c.

[h] Neceſſitate. rei familiaris. de qua neceſſitate loquitur. C. de reſcinden. ven. l. non idcirco.

[i] Competentem. præſidem: vt ꝭ. l. fi. & ꝭ. de ven. re. ciui. l. vnica, in fin.

[k] Strãgulatur. i. venditur. & loquitur ironicè: quaſi male eſt q vendit, ſed neceſſitas cogit. ſic ff. ad Syl. l. j. §. occiſorum.

[l] Infirma. ſic ff. de reb. e. i. magit. §. ſi ęs.

[m] Immoderatus. i. ſine cauſa.

[n] Debeat. ſic ff qd me. cau. l. fin. & ꝟ. de trãſact. l. tranſactionẽ.

[o] Quandoquidem. idest quia.

[p] Suppoſitas. ſic ꝟ. quod met. cau. l. ſi ꝑ impreſſionem. & de auct. tuto l. pupillus. §. j. Acc.

[q] Priuandum, ſic ꝟ. de rei vẽ. l. ſi fundũ & l. domũ. & ꝭ. de agri. & cẽ. l. quẽadmodũ. & ꝟ. de fide inſtr. & iur haſtæ fiſca. l. j. & ꝟ. de præſcrip. xxx. ann. l. ꝭ. Sed arg. contra. ꝭ. ne lice ha. meti. l. j.

[r] NEc vẽditio. Hic not. qualiter venditur res curiæ.

[a] Originis.

† Subaudi, ꝓpoſiti & ꝓcedere qdem reſcripto principis cuius extat formula apud Caſſiodorum li. 7. varia pa. 178. Con. Co. Th. 12. 3. 1.

rię:vt hic. Item qualiter curialis:vt ĩ.de vendi re ci-ui.l.ſi. Item qualiter eccleſię: vt in authen. hoc ius porrectũ. Itẽ qualiter fiſci:vt ĩ.de fid inſtr. & iu. ha.. fiſ.l.j & de vend.re fiſ cum priuat.cõmu.l.j. Item & no. qualiter liberetur debitor curię: vt hic. Sed ſ.intelligit hoc qñ per cõfeſſionem. ſi autẽ per ſolutionem, tunc ſufficit ſolui curatori ciuitatis, ſecundum eum. Item not. qualiter ciuitatis debitor liberatur:vt ĩ. de ſolu. & libe.debi.ci. li. ſ:item qualiter fiſci vt ſupra de conue.fiſci.de.l.2. Accur.

dictione exigit ergo non trahitur ad conſequentiam vt ff.de pign.l. in quorum.

acqſitę, aut debitoris hęreditarij q ſoluerit, liberatio aliter admittẽda ẽ, niſi apud acta [a] torius vel maioris partis [b] ordinis intercedente decreto, ineũdi cõtractus vel diſſoluẽdę obligationis cã pbetur. Ita.n.& id qđ ex ea redigit, ad pdiorũ iubemus cõparationẽ expẽdi: quorũ reditus oẽs (ſicut dictũ eſt) [c] eiuſdẽ curię publicis muneribꝰ q [d] ſolatio [e] egere cõſtiterit, iuſtiſſimẽ ſeruabunt: ex conſenſu omniũ, & maximẽ ditiorũ, vel [f] idonea [g] fide iuſſione oblata conductoribus eligendis.

Decuriones non poſſunt vendere ſine decreto, alios antẽ contractus non prohibentur celebrare: & decretum non poteſt interponi, niſi de conſenſu maioris partis decurionum. Bartol.

III. Imp. Zeno A. Sebaſtiano præfecto prętorio.

Curiales [†] vendere q̃dem rẽs imobiles vel mancipia ruſtica prohibemꝰ ſine interpoſitione decreti: [h] donatiões vero vel permutationes [†] vel quoſlibet alios etiã ſine decreto pmittimus [i] celebrare contractus: qm̃ & ſacrę conſtitutiones q̃ ſuper hoc à retroprincipibus latæ ſunt, in plurimis ſuis partibus de pcio non redhibendo [k] locutæ ſunt, vt ex hoc ap tiſſimẽ detur intelligi, [l] ſolũ venditionis decurionibus ſine decreto interdictũ fuiſſe contractum. cum rñ venditio [m] intercedente (vt dictũ eſt) decreto agit: nullũ eos, vel qui ab his comparant, diſpendium cuiuſcunq; pſonæ vel cauſę vel theatralis [n] liberalitatis nomine (quod frequenter fieri dicitur) ſuſtinere decernimus: nec ex tabella [o] decretum recitari, ſed curialiũ vel maioris partis [p] curię relatione currente, [q] ſine vlla malignitate referentium, vel damno contrahentium, ad confirmandã emptionem cõpetẽtis iudicis [r] proferri ſententiam. [s]

TITVLVS XXXIIII.

QVANDO ET QVIbus [*] quarta pars debetur ex bonis decurionũ; & de modo diſtributionis eorum.

Si extraneꝰ ſuccedit alicui decurioni, debet curia habere quartam. B.

Impp. Theo. & Valentinianus AA.

Si decurionum conſortio ſit alienus, [u] qui curiali ſucceſſit: competentis eidem [x] iuris, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte hæres [y] ſit, bonorumve poſſeſſor [z] partem quartã iure optimo à curia [a] peti decernimus. Dat. V. Id. Iun. D. P. Felice & Tauro Coss.

[a] Acta. forte præſidis.

[b] Maioris partis. ſic ff. de tuto. & cura. da. ab his l. vbi. & ſupra de decur. l. nominationũ & ĩ. de leg. l. ſi quid. Item facit in authen. de ali. & amphyt. §. emphyteuſis.

[c] Dictum eſt. in Græcis legibus, vel dic hac lege, eo quòd ſolenniter fieri mandavit.

[d] Quæ munera.

[e] Solatio. i. expenſa aliqua quæ ſolatium eſt illis quibus datur. ſic ff. commu. prædi. l. venditor. §. ſi conſtat.

[f] Vel. pro etiam. vel dic ſupra qñ idoneus. hic qñ non idoneus eſt conductor. ad quod in authen. de mand. prin §. non permittas. colla 3.

[g] Idonea. quę eſt ex facilitate etiam conueniendi: vt ff. qui ſatiſ. cogã. l. 2. & de public. l. licitatio.

[h] Curiales. Decreti nec minores venditur. res ſine decreto. vt ĩ. de offic. eius qui vicẽ al. l. ij. & de epiſco. & clec. authen hoc ius porrectum.

[i] Permittimus. ſpecialiſſimum Iuſ. ſic ĩ. de iur. emphy. l. ſi. in princ. regulariter contra: vt ff. de reg. iur. le. cuius eſt. & eſt ratio, quia facilius vendunt quam donent. ſic ff. ad Vel le. l. 4. ſed & mulieri donare permittitur, non fideiubere. Itẽ facit in aut. de nõ alie. §. q avero Leonis. Item poteſt hic eſſe alia ratio, quia contra ius cõmune dicitur decretũ in vẽ

[†] Hanc legẽ accuſat Iuſtinianus. Nouella. 38.

Hic videtur innuere q permutatio non ſit alienatio: cuius contrariũ tñ dicit [l] i. e. nulli. extra de re. ecc. non alien. Sed hic ſpecialiſſimũ: vt hic in gl. 2.

[k] Non redhibendo. ſi quis emerit ſine hac forma. vt ſupra l. j. in ſi. cum concor.

[l] Intelligi. nam in venditiõe eſt precium, nõ in alijs contractibus: vt ff. de contrahen. empt. le. ij. §. j. & eſt ſic. C. de teſta l. non codicillum. Acc.

Preciũ in vẽditione non in alijs cõtractibus interuenit.

[m] Venditione intercedente neceſſitate, non ſponte: vt ſupra l. 1.

[n] Theatralis. i. emptores talium pdiorum conſueuerant aliquid dare ad ludum theatri.

[o] Tabella. aliàs tabellio; aliàs tabella, i. per delegatum: quia quæ cauſæ cognit. &c. vt ff. de offic. procon. l. nec quicquam, §. vbi.

[p] Maioris partis. ſic ĩ. l. proxi.

[q] Currente. per circulum: vt in authen. de defen. ciui. §. interim. colla. 2

[r] Iudicis. ordinarij.

[s] Sententiam. id eſt decretum.

[*] Cõſtitutio Græca Iuſtiniani hic deeſt, qua cauebat vt donatio quàm omnis actus alienationem cõtinẽs decreto ſubiaceret: vt idem ait, Nouella. 38.

[t] QVANDO & quibus &c.

Quando debet & quid & quando eſt hęres non curialis vel quando curialis, ſed non in totũ: vt ĩ. l. j. & ij. in prin. & l. iij in prin. Item qui hoc debeant.: Reſpõ. à curialibus: vt ĩ l. 2. in princ. qualiter diſtribuatur. i. diuidat inter curiam & hęredes. quod habes. ĩ. ti. u. 1. l. 2. §. 1.

[u] Si decurionum. Alienꝰ, i. non curialis ſucceſſit curiali: vt ĩ. e. l. proxi. in princi.

[x] Eidem. ſ. curiali vel eius hęredi poteſt licẽ excipe quaſdam alias perſonas: vt ĩ. e. l. 2. §. ſed & ſi. & §. extraneum.

[y] Hæres. de iure ciuili ex teſtamento vel ab inteſtato.

[z] Bonorumve poſſeſſor. de iure prætorio.

[a] Curia. i. petet à curia: vt ſupra de na. li. l. cõmunium §. ea vero q. & ĩ. de his q ſpõ. mu. ſub. l. ſi. Et no. optime.

Curiales debent habere quartã extraneo ſuccedente curiali: non tamẽ de ſingulis rebus, ſed facta omnium diuiſione, prout hec lex exprimit. Bartolus.

II. Idem AA. Apollonio præfecto præt.†

Meminimus nuper emiſſa lege [a] diuali, portionem quartã de facultatibus curialiũ fati munus implentium, ex qualibet nouiſſima voluntate, vel ab inteſtato ẽ, ad quemcunque [b] (præterquam ſi ad filios curiales deferãtur) curialium deputaſſe corporibus: ſed multi [c] tanquã corrumpendi totius patrimonij occaſiõe captata; vniuſcuiuſq; rei ſibi particulam [d] vindicando, adeo totas dilacerant facultates, vt dum participibus [e] relictarũ opũ nocere cupiunt, ſua quoque iura præcipitẽt: quorum nimiam licentiam prouida diſpoſitione refrenantes, ipſis quidem curialibus occupãdi ſua auctoritate res mortui copiam denegamus: [f] Hæres autem, ad quem ab inteſtato vel ex poſtrema volũtate directis vel fideicommiſſarijs verbis decurrit hæreditas, omne patrimonium, qđ relictum eſt, in partes quatuor diuidi procuret, vt rebus totis [g] in ſortium [h] * caſum deductis, vel curiæ quadrantis, vel hæredi: aut fideicommiſſario per vniuerſitatem dodrantis electio ex ſortis fœlicitate contingat. ita, ſ. & præfati ſucceſſores & curia promiſcui rerum dominij liberabuntur incommodo. Naturale † quippe [i] vitium eſt negligi quod cõiter poſſidetur, vtq; ſe nihil habere, qui non totum [k] habeat, arbitretur: deniq; ſuam quoque partẽ corrumpi patiatur, dum inuidet alienæ. Sed vbi quarta pars bonorũ mortui curiæ debet offerri: immobiles quidem res quæ nec latere facile poſſunt, nec cuiquam (ſi diuulgentur) officium [l] ſub aſpectu etiam curialium æſtimari diuidiq; concedimus. mobiles autem res vel ſe mouentes, vel inſtrumenta, vel ſi aliquid aliud ẽt in hmõi iure conſiſtat: in medium proferri diuulgarique non patimur: ſed iuratis ſucceſſoribus cũ apud ſe diligẽter æſtimauerint quę quantiq; ſint precij facultates, credi oportere [m] decernimus. Quid.n. tam durum tamque inhumanum eſt, q̃ publicatione pompaque rerum familiarium, & paupertatis detegi vilitatem, & inuidiæ exponere diuitias: [n] In exigẽdis vero debitis, ſi precium quod pro quarta parte actionum curiæ competit, ſucceſſores præſtare noluerint: cautionib⁹ iurata fide [o] prolatis in medium, vnuſquiſque à debitoribus conuenientem ſibi exigat portionẽ. Aeq; ex diuerſo æs alienum, ſi cui defunctus fuerat obligatus, tam ijdẽ ſucceſſores, q̃ curia pro ſua ſorte reſtituere compellantur. [p] Quòd ſi ſæpe dicti ſucceſſores ſacramentum ſibi crediderint excuſandum: tunc vero ad ſimilitudinem rerum immobilium diligẽtior curialibus omnium rerum indago præbebitur, & vt vniuerſis mortui facultatib. in aperto

me. nam ſecundũ Py. ius petendi tripertitum eſt. nam aliud eſt bonum: aliud eſt melius: aliud optimum. bonum eſt, ex quo tantum eſt exceptio, vt ſ. de vſur. l. quamuis. melius, ex quo tantum indicis officium eſt petitio: vt ſ. eo. l. bonæ fidei. optimum eſt, quod eſt vndique ex omnib. ſuis partibus circũuallatũ; quiá etiam petitionem inducit per actionem. vt hic, & ſ. eo. tit. l. 1.

[a] Meminimus. nuper emiſſa lege. vt l. proxi.

[b] Ad quemcunque. excipe, vt ĩ. in fi. l. §. ſed & ſi. & §. extraneum. qui videtur ſ.

[c] Sed multi. ſ. curiales, quibus defertur dicta quarta.

[d] Particulã. ſ. quartam rei. ſic C. de inoffi. teſta. l. ſi quis in ſuo. vbi appellat minuſculam quartam.

[e] Particip. i. hæredibus & no. ar. contra peſſimos & maleuolos cohæredes, qui propter vnius minimam portionem vel alterius maximam inuidiã minutatim puta per ſulcos hæreditatem diuidere vel etiam p perticas cupiunt. Dẽt igitur ex vniuerſitate diuiſio fieri quæ vulgari ſermone apud Italicos dr in groſſo ſecundũ Py. & pro hoc facit. ff. ad leg. Falci. l. 2. & quod ibi no.

[f] Denegamus. Sic. ſ. de iu. fiſ. l. prohibitũ. & l. defenſionis.

[g] Totis. ideſt omnibus. Acc.

[h] In ſortium. ſic dictũ à ſorte. ſubſtantia enim ſic diuiſa ſortis dirimetur. ſi aliàs nõ conueniat verum curia quadrantis, an cohæredes vel fideicommiſſarij dodrantis electionem habeant: vt is præferatur, quẽ ſors prætulit in eligendo. vt ſup. eo. de leg. l. fin. in prin. niſi fortè ſit vxor defuncti, quæ ſucceſſor ſit ex teſtã vel ab inteſtato per bon. poſ. vnde vir & vxor: vt ſ. l. 1. cui circa illã fortẽ ſpeciali priuilegio optio conceditur: vt ſ. de his qui ſe def. habeant tamen aliàs, q illi eſt optio cõmittẽda, qui maiorem partem in re habere noſcitur, vt ſ. de dona. l. ſancimus. §. ſi autẽ. arg. ff. fa. erc. l. cæterę. & l. ſi quæ quę ſunt ĩ. Item ad idem. ff. ſi. teg. l. de modo. ſed aliter intelligitur. Item aliàs datur vni electio alia ex cauſa: vt ĩ. de meta. l. 2. quę eſt contra. Acc.

[i] Naturale quippe. Nut. ſic ff. de leg. 2. l. cum pater. §. dulciſſimis. & de admi. tut. l. 3. § apparet. & de ſer. vrba. præd. l. in re communi. Sed argu. contra. ff. pro ſoc. l. merito. Item facit. ff. de tute. l. in eos.

[k] Non totum. ſic ff. comm. l. ſi vt §. ſi.

[l] Officiant. Nut. fieri quod alij prodeſt, & nemini nocet, vt ĩ. de præpo. ſacri cu. l. fi. & ſ. de preci. impe. off l. reſcripta. & no. q inducitur hic. q pro re immobili nõ agitur ad exhibendũ quod per ſe patet: vt hic dicitur.

[m] Credi oportere. ſic ſupra, de fideiuſ. l fi. & in auth. de col. §. ſuper. & ĩ. proa. §.

[n] Diuitias. Sic. ff. ad leg. Aqui. l. ſi quis teſtam § pen. & ſup. de ali. pu præ l. 2.

[o] Iurata fide. ſic ſ. proxi. §. & eſt argu. quod vxor iuramento patefacit bona hæredibus. Item vaſalli feuda ſic ſup. de his qui ad eccle. confu. l. præſenti. § ſicubi.

[p] Compellantur. ſic C. ad leg. Iul. de vi publ. l. tutoris.

Æſtima-

† Nouella Theodoſij quę integra hodie extat in breuiario Alarici fol. 92. Contius.

† Hæc gl. ẽ Azonis. Contius.

* In ſortium caſum que. ſectẽ.

† Conc. in c. 1. in gl. in verbo, religio. extra ne ſe. vac. aliqd innouetur. vbi hæc verba recitantur in ſi. illius gl.

Iuramento vxoris creditur de bonis viri defuncta.

propoſitis, vel æſtimatio a rerum, vel diuiſio ſub præſentia curialium celebretur. In omnibus autem caſibus vbi quarta pars curiæ competit, tranſactiones b interpoſitas, firmas illibataſque manere decernimus.

Deſcendẽtes maſculi curiales, vel fœminæ nuptæ curialibus vel extranei curiales ſuccedant in totum: non curiales, vel curialibus non nuptæ, quartam dare curiæ debent: & cum nubent, triennium expectatur. Bar.

Ad filiorum vero curialium c vel nepotum ac pronepotum, ſcilicet decurionum ſimilitudinem, ad quos integras opes peruenire cenſuimus: d filiam, quinetiã neptem, proneptemve, principali e eiuſdem ciuitatis vnde pater, auus, vel pauus oritur, nuptã, rerũ vel ab inteſtato vel ex diſpoſitione vltimæ voluntatis quæſitarum, integrum nullaque parte minutum dominium f habere ſancimus. Quòd ſi poſt parentum obitum inueniantur innuptæ vel viduæ: in impuberibus quidem poſt tranſactam pubertatem, in alijs vero quæ pubertatem exceſſerunt, vel etiam in viduis poſt mortẽ parentis triẽnium dumtaxat volum' expectari: vt interim quarta portio ſuſpenſa, aut apud eam, ſi in matrimonio curialis eiuſdem ciuitatis fuerit collocata perpetuo iure ꝑmaneat: vel ſi intra id tẽpus alienum g ab eadem curia ſortiatur maritum, penitusve nupta non fuerit, memorata pars totius ſubſtantiæ curiæ cũ triẽnij h tam vrbanorum, q̃ ruſticorũ prædiorum, dumtaxat fructibus addicatur: i ita tamen, vt & optionis conditio in offerendis rebus quartæ partis vel dodrantis & ſacramenti tam de quantitate q̃ de æſtimatione rerum mobilium, deque actionibus inferẽdis, vel excipiendis (ſicut in extraneis perſonis dictum eſt) ratio conſeruetur. k Sed &, ſi mater mortua vel auia tempore quo filius nepolve moritur, in coniugio eiuſdem ciuitatis inuenta fuerit: ne ipſas quidẽ patimur quartæ portionis ſubire iactu ram. Extraneum quinetiã hæredem propinquitatis quidem iure diſcretum, curiæ tñ eiuſdem ciuitatis obnoxium, ſupradictæ portionis diſpendio liberamus. Da. vij. Id. Mar. Conſtantinop. Dioſcoro & Eudoxio Coſs. * *

III. Imp. Iuſt. A. Mennæ præfe. præto.

SI quis curialib. l muneribus obnoxius, vno forte vel pluribus filijs vel filiabus derelictis, filio quidem vel filijs ſubſtantiæ ſuę partem minimam dereliquerit (eam tamen quæ excludere eos ab inofficioſi querela m poteſt) alijs n autem ſuam ſubſtantiã dereliquit, vt ex hac patrimonij diſtributione apud filium quidem vel filios curiales minima o pars ſubſtantiæ remaneat, totum autẽ curiale munus maſculis p immineat, ſiue filij ſint, ſiue nepotes, vel pronepotes, curiali tamen conditioni obnoxij: ſancimus hmói iniquitatem reſecari: & non minus quarta q portione in maſculos poſſe teſtatorem tranſmittere: ſiue vnus eſt filius, ſiue plures: nulla deminutione ex permixtione r ſororum eis facienda: vt non ſolum corporibus, ſed etiã ſubſtantijs laborantes, poſſint curiale habere conſortium. Ad hoc ſancimus, ſi quis curialis filiabus plurib derelictis ab hac luce fuerit ſubtractus, quarum vna curiali eiuſdẽ nupſerit ciuitatis: alijs filiabus, quę ad huiuſmodi vota non migrauerint, s vel extraneis t in reliquam partem u hæredibus derelictis: nõ videri curię ex ſentẽtia legis Theodoſianæ x ad Apolloniũ ſcriptæ, ſatisfieri: ſed omnino

a Aeſtimatio. ſ. ſi diuidi non poſſunt.
b Tranſactiones. ſi res ſit dubia, alias nõ ar. ſup. de tranſac. l. præſes. Acc.
c Curialiũ. i. q̃ filij ſint curiales. ad qđ eſt ſequens ſimilitudo. ſic eſt ſ. ĩ. ti. i. l. j. in prin. ſolue, vt ibi.
d Cenſuimus. vt ſ. in prin. huius l.
e Principali. i. decurioni, ſeu curiali, vt ſ. de decu. l. quilibet.
f Dñium. non habet enim curia quartam.
g Alienum. ĩ. ti. 1. in prin. ſ. ſol. vt ibi.
h Triennij. quadriẽnio quarta ſtetit in ſuſpenſo.
i Fructibus addicatur. hic videtur matrimonium vinculo pœnæ aliquatenus adſtringi. ſic ſunt ar. ſ. de inuti. ſtip. l. liber, & ff. de ver. obli. l. Titia. & l. ſtipulatio facta. ſic ff. de condi. & demon. l. Titio. §. 1. ibi, huic ſntẽ &c.
k Conſeruetur. ſcilicet hoc caſu cũ nõ nubit curiali: cum curia habeat quartã. at qñ nubit curiali, curia nihil habet: vt hic dicitur. & ſic nõ eſt locus huiuſmodi iuramento.
l SI quis curialibus. Vel filiab9. vel. pro &, vt patet ex ſequentibus.
m Querela, quæ eſt quarta ſuæ portiõis ab inteſtato iure iſtorũ vt C. de inoffi. teſta. l. cum quæritur. ſed iure authen. ſecus. & dic, vt C. de inoff. teſta. auth. nouiſſima.
n Alijs. ſ. fœminis vel extraneis.
o Minima. legitima tamen, omnibus computatis maribus & fœminis.
p Maſculis. in minima inſtitutis.
q Quarta. ſic ĩ. de his qui ſpon. mu. ſu. l. ſi. §. 1. & in auth. de na. l. ſcutiæ depu. §. j. ſed hodie nouiſſimũ, vt in Auth. de trien. & ſem. §. excipiatur. colla. 3. & quibus mo. na. eſ ſui. §. ſi q̃ autem. colla. 7.

r Ex permixtione. ſ. habetur ergo pro nihilo fœminæ quo minus curiales habeant quartam omnium, niſi ſit nupta curiali, vt infra proxi.
s Non migrauerint. ideſt non nupſerint curiali.
t Extraneis. vel datiuus vel ablatiuus.
u In reliquam partẽ .ſ. quartam quam p̃dicta debet habere ſtat matris curialis vt ĩ. pxi. §. & generaliter.
x Theodoſianæ. quę eſt ſ. l. proxi. §. ad filiorum, volebat n. illa omnia ad curiam pertinere, ſi talis eſſet filia conſtituta, quæ ſit nupta curiali: ſed illud intelligitur, ſi ſibi eſt totum relictum, non ſi extraneo, vel filiæ non nuptæ tali: vt hic.

Patri-

a Incluſa deſunt in omnibus manuſcript. & perperã inſerta ſũt à ſciolis librorũ corruptorib. ex lib. Nouellarũ Theodoſij.

a Annotationẽ ſanè non aſpernandã huic loco commodã repete ex prætermiſſis infra.
† Huius ſuæ legis ſententiã Græcè recitat idẽ Iuſtinianus in Nouel. 38. Conſtit.

a Patrimonij toti⁹. ſi iſtũ põt auferri extraneis: q̃a tñ habent. aliàs auferetur quod habent: & quod deficit, nõ aufertur filiæ vt ſubijcit. ſed ſi ſint filiæ nuptæ tiiæ inſtitutæ, aut filij nõ curialis, quomodo auferetur eis totum I Rñ. hoc quo ad curiam & ad curialem, q̃ duas quartas habent integras: vt j. eod §. nullo & hoc ꝯ extraneos vel ꝯ curialem quantum eſt vltra quartã. ſed tuuantur filij nõ curiales, vt habeant debitum bonorum ſubſidium.

quartam partem patrimonij a curia ꝯſequatur: ſiue vni filiæ quæ curialibus nuptijs copulata ſit, deputãda eſt: ſiue ex alijs hæredib. colligenda: b filia proculdubio q̃ curiali nupſit immuni ab hmõi quartæ datione c ſeruãda: cum per maritum d eius quãtũ ad ipſius pſonam curiæ ſit ſatisfactũ. & hoc obſeruari nõ ſolũ ſi vltimo elogio condito teſtator curialis deceſſerit: ſed etiam ſi inteſtatus diem ſuum obierit e: Sed & ſi quid f minus quarta parte fuerit, vel minime derelictum: hoc modis omnib. filio curiali vel filię q̃ nupta eſt eiuſdem ciuitatis decurioni, ex ſubſtantia patris curialis modis omnibus vel deputari vel adimpleri: nullo obſtaculo curiæ opponendo, ſi ſecundum prædictã legẽ g fili⁹, nepos, ꝓnepos, pr̃, auus, ꝓauus curiali morienti fuerint derelicti, q nexib. curialib. ex quacunq; vel dignitate h vel occaſione i fuerint abſoluti. In hoc enim Theodoſianæ legi apertisſimè volum⁹ eſſe derogatũ. Et gñaliter definimus ex oĩ cauſa neq; maſculos liberos, neq; filias copulatas matrimonio curialis, k minus quarta parentis ſubſtãtiæ habere: vel non extantib. filiis vel. filiab. l ſed alijs m hr̃dib. ipſam curiã ſecundum anteriores leges quartæ curialis morientis habere ſolatium. Dat. Cal. Ian. C.P. Iuſtiniano A. ij. Cos.

b Colligenda ſ. ſit quarta, ſubaudi: & non filiæ danda. Accurſ.

c Quartæ datione. ſiue ſolam quartam, ſiue etiam plus habeat.

d Per maritum. ſic ꝟ. de na. li. l. ſi quis. §. ſiu & ꝟ. l. proxi. §. ad filiorum. & in authen. quib. mo. nat. effi. ſui. §. & hoc firmiter.

e Obierit. vt ſi non ſuccedat ſolus curialis, vel ſola nupta curiali, curia habeat quartam: & vnam curialis, vel nupta curiali: aliæ autem duæ diuidantur inter omnes filios etiã curiales: vt argu. C. de bo. proſcrip. l. fin. Accur.

f Sed & ſi quid. dixi filium curialem habere integrã quartam, & filiam curiali nuptam habere integram quartam: ſed & ſi &c.

g Legem. per l. enim ſuperiorem. §. ad filiorum. videbatur ſufficere vnum eſſe curialem vel vnam filiam curiali nuptã, vt curia in totum excludatur. ſed non eſt ita ſi alij quibus eſt relictum, ſunt non curiales: quia tunc curialis quartam, & curia quartam, reſiduũ inter omnes liberos diuiditur, vt diximus. & lege ſecundùm P. ſi filius &c.

h Dignitate, quod hodie non fit niſi per. xij. dignitates: vt ꝟ. de decu. l. fin.

i Occaſione. tali, de quali dr̃ ꝟ. de decu. l. nemo iudex. & l. ſi qs decurio. non dico præſcriptione: ne fit ꝯ. ꝟ. de præſcrip. 30. an. l. præſcriptione. & j. de agri. & cen. l. eum ſatis. in prin. lib. xj.

k Curialis. nã ſi nõ eſſet copulata curiali, nõ poſſet dicere teſtm̃ inoffi. licet minus haberet quarta.

l Vel filiabus. ſ. talib. quæ ſint nuptæ curiali.

m Sed alijs. q̃ ſi sũt curiales. aliàs ſec⁹: vt ꝟ. l. px. § fi.

n DE IMPONENDA LVCRAtiua deſcriptione.

Aliàs lucratiuis, l. reb. tranſlatis tit. lucratiuo. aliàs lucratiuorum: & ſimiliter exponit. & dic differentiã inter hunc & ſuperiorem titu. quia in ſuperiori tit. quarta rei totius dat curiæ. hic quatuor ſolidi tm̃. item illa quarta de omnibus reb. vt ꝟ. ti. 1. l. ij. hic quatuor ſolidi de immobilib. tm̃. vt in prin. huius l. Item ibi de tit. ſucceſſionis tãtum, hic de quolibet ẽt inter viuos: p quæ apparet, q̃ qñq; vtraque deſcriptio cõcurrit qñ ſuccedit curiali ab extraneo.

TITVLVS XXXV.

DE IMPONENDA lucratiua † deſcriptione. n

I. Impp Theodo & Valen. AA. ad Apolloniũ præfectum præto.

Deſcriptionis o † onere ſiliquarum p quatuor, quas ex lucratiuis iugationib. q tantum, non humanis r vel animaliũ, s cenſib. neque mobilib. rebus iubemus indici: & ſi curiales non ſint, maiores t ac poſteros liberamus vt ſi pater, auus, proauus, filio, nepoti, pronepoti vel filiæ, nepti, pronepti ve (nec intereſt u nuptę ſint curialibus necne) poſtrema voluntate, vel inter viuos etiam donatione quicquĩ de ſuis opibus largiatur, memoratæ deſcriptionis ceſſet indictio. Aequè x ex di-

o Deſcriptionis. idest impoſitionis: deſcriptione, i. præſtatione quatuor ſiliquarum.

p Siliquarum. idest ſolidorum. quod dic vt ꝟ. de epi. & cle. auth. ſed hodie.

q Iugationibus. i. poſſeſſionib. immobilibus, vel quia ad iugera metiuntur, vel quia iugo arant. & dic ſecundùm M. q̃ onus deſcriptionis ſiliquarum, eſt, quod imponitur, qñ curialis rem immobilem lucratiuo tl. tradiderit vel reliquerit alicui qui ſit eiuſdem ordinis in eadem ciuitate, & imponitur ipſi poſſeſſori lucranti: vt j. §. res vero &c.

r Humanis. i. hominib. liberis. ſ. vel ſeruis. & quod ſubijcit vel, pro idest.

s Animalium. ſcilicet rationalium. nam cætera indubitanter animalia inter mobilia, de quibus ſubijcit, continentur: vt ff. de verbo. ſignificat. l. mouentium.

t Maiores. i. ſuperior linea & Inferior lucrans in infinitum: vt hic ſubijcit: licet propter vltra trinepotem & tritauum comprehendantur vt ff. de gra. l. iuris conſultus. § patentes. Sed videtur nõ curialis nõ debere excuſari: vt ꝟ. tit. j. l. 1. & 2. § ad filiorũ. in pri. Sol hoc corrigit: vel illud in alia deſcriptiõe, ſ. quartæ: hoc ſiliquarũ: vt in aut. mõ no. & ſic eſt vna differentia inter hunc titulum & illum.

u Nec intereſt. immo vt ꝟ. titu j. l. 2. §. q̃ ſi poſt. ſed illud in quarta, iſtud in ſiliquis: vt modo proxi. alij q̃ hic corrigat.

† Videt hic deeſſe Græca cõſtitutio cuius meminit Nouel. 18. c. j. vt curiales filijs ſuis dodrãtem relinquãt. Contij.

† Lucratiuorũ legẽdũ vel lucratiuis r vt in manu ſcrip. Contius.

† Sũpta ẽ hæc l. ex eadẽ nouella Theodoſij, ex qua ſuperior l. meminimus ꝟ. tit. pxi. ex libro Nou. Th. qui hodie extat.

* Al. refert. Animalia bruta licet mobilia numerantur.

x Eq̃ue diu.

uerſo, ſi poſteriores ad maiores [a] prædicta ſibi conſanguinitate deuinctos [b] præfatis titulis ſuas conferant facultates: nullius acceſſione grauaminis huiuſmodi liberalitas oneretur. in tã enim neceſſarijs ſibi coniunctisque perſonis, ſub liberalitatis appellatione debitum [c] naturale perſoluitur. Cuius [d] auctoritatem iuris pariter valere ſancimus, etiam ſi ab inteſtato ſuccedant ſibi præfiniti generis ordine ſociati. Ex his enim ſucceſſionibus maximè debiti potius ſolutio q̃ muneris oblatio comprobatur, quę non largientibus etiam dominis ipſa propinquitatis ſerie deferuntur. [e] Cæteri verò licet quadam inter ſe cognatione iungantur: nunquã tamen curiale [f] prædium ſine prædicto onere lucrabuntur, niſi is ſortè cui lucro res ceſſerit, eiuſdem ciuitatis ordini ſit obſtrictus: qui licet inter extraneos [g] numeretur, vacuum tamen ea functione, quod datum eſt, conſequatur. nam cum perſonæ conditio non mutetur: nec rei quidem ſtatum conuenit immutari. [h] Lucratiuas [i] verò res eas tantum volumus appellari, atque à prædictę deſcriptiõis grauamine excipere, quæ hæreditatis, legati, fideicommiſſi iure, moris cauſa donationis, vel cuiuſlibet poſtremę volũtatis arbitrio ad quempiam delabuntur. Inter viuos [k] etiam donatio ſimplici liberalitate cõfecta, lucratiuę merebitur & nomen & ſarcinam. [l] Si verò vel ſocer futurus filij vel nepotis vel pronepotis ſpõſæ affinitatis coeũdę cauſa donauerit: [m] vel parens etiam filiam, vel neptem, vel proneptem curiali ſeu extraneo nubentem dotauerit: licet caſus euentu, res eius cui data eſt vertatur ad lucrum: [n] nec inter lucratiuas numerabitur, nec deſcriptionis oneri ſubiacebit. Nec enim iuris optimi eſt, matrimoniũ, cùm tot tantisque ſuis difficultatibus [o] opprimatur: aduentitijs etiam cumulare põderibus. [p] † Res vero quæ memoratis cauſis [q] lucratiuæ ſemel nomen exordiumq; ſortita eſt, licet ab eo qui ſuſceperat, ad alterũ emptionis vel cuiuſcunque contractus iure migrauerit, cum prædicto deſcriptionis grauamine proculdubio transferetur: [r] vt vel ſciens ſibi imputet, [s] qui accepit oneratam: vel ſi ignorauerit, quod intereſt conſequatur. [t] Contraq; ſi cuiuſlibet contractus exordio lucratiuæ nomẽ euaſerit, & ſi poſtea lucri titulo in dominium alicuius ceciderit, ſarcinam [u] memoratæ deſcriptionis effugiet. Nullã enim in huiuſcemodi cauſis cõfuſionis intercedit occaſio, etſi ad primordiũ [x] titu. poſterior quoque formetur euẽtus: niſi for-

a Maiores. ſ. exiſtentes in ſuperiori linea.
b Deuinctos. i. diuerſis modis coniunctos. puta ex parte patris, vel matris.
c Debitum naturale. Not. ſic ʒ. de ꝯdi.l. ſi. §. j. & ff. pro ſoc. l. & q. a. & ʒ. de eut. fu. l. ſi. §. ſinali ꝑpetuit. & ff. de bo. dã. l. cũ t6. & ad leg. Fal. l. pater. & in auth. de hære. & fal. §. 1. coll. t. & j̄ ꝑ xi. & in auth. de trie. & ſemiſ. §. t. col. 3.
d Cuius iuris. ſcilicet huius l.
e Deferuntur. ſ. ab inteſtato.
f Curiale. quod datur titu. lucratiuo. & no. onus imponi lucranti, vt & j. ea. l. §. res vero.
g Extraneos. dicitur quandoq; extraneus quilibet præter eum qui habet in poteſtate: vt dixi ſupra de rei vxo. actio. l. vna §. extraneum. & inſtitutio. de hæredum qualit. & differen. §. ſui, quandoque illa qui nullo modo eſt cognatus: vt in authen. de hære. & Fal. §. inordinatum. & C. de iure dot. l. ſiua. in princip. quandoque omnes præter ſuperiorem, & inferiorẽ lineam: vt hic, & ſupra proxi. §.
h Immutari. Item excipe loca venerabilia. vt ſup. de ſacroſ. eccl. l. pen. quæ etiam eſt contra.
i Lucratiuas. ſcilicet hæreditatis: licet & onera hæreditaria cõtineat: ſecus eſt in legato: vt ff. manda. l. ſi hæreditatem.
k Inter viuos. etiam ſi aliquid in corde geram mihi fieri: vt ff. de condi. cau. da. l. 3. §. quanquam.
l Sarcinam. i. onus de præſtandis iiij. ſiliquis.
m Donauerit. ante te nup. quod ſi. quia hodie ante & poſt dicitur propter nuptias, ut C. de donatio. ante nupt. l. ſinali. non autem dicitur ſponſalitia: quia eſt lucratiua: & quòd propter nuptias dicatur, probatur ſtatim, cum de dote dicat.
n Ad lucrum. ex pacto vel ex l. quia aliquid mulier committat de his ſunt ʒ. de repu. l. conſenſu.
o Difficultatibus ſic ff. ſol. mat. l. ſi eum dotem §. ſinantem in ſæuiſſimo & ff. de iu. do. l. ſi it. §. ibi. Iõ facit ff. de actio. & obl. l. ex promiſſione. & de excep. do. l. apud. §. ſed ſi mulier. & ff. quibus mod. pig. uel hypoth. ſolu. l. ſicut. §. ſi debitor & ff ſi q̄d in frau. patro. l. prima. § ſi libertus.
p Ponderibus. ſcilicet iiij. ſiliquarum.
q Cauſis. ſupra hac l.
r Transferetur. ſi non eſt ſolutum: quaſi comitetur rẽ, ſicut onus hypothecæ præteriti tribunt vt ff. de pub. l. imperatores.
s Imputet. nam tunc non ab alio, ſed à ſe decipitur: vt ff. de rei vind. l. nam ſi. & ff. quod fal. tu. auct. l. prima. §. ſi. nemo enim &c. vt ff. de regu. iur. l. nemo vi: fa. ff. de act. emp. l. 1. iu ſi. Item facit ſecundùm Py. in Authen. de monachis. §. ſi q̄ autem. collatione t. ʒ. de epiſcop. aud. l. ſi legibus. & com. vtr. iud. l. ſi fratres. ff. de libe. cau. l. immo. & ʒ. de act. empt. l. ſi minus, & de eui. l. ſi fundum. & ff. de condi. ſine cau. l. ſi.
t Conſequatur. à venditore.
u Sarcinam. ideſt onus Acc.
x Primordium tituli. ex origine nanque cuiuſlibet contractus & cauſæ quid ſit ſtatuendum diſtinguitur: vt & ff. manda. l. ſi procuratorem, in princip. & ff. depoſi. l. prima §. ſi ſeruus depoſuit, & ad Maced. l. ſi tamen. Nempe origo potius obligationis quàm titu. inſpicitur: vt ſupra ad Maced. l. 3 & ff. de donat. l. qui id quod. in princip. & de priuileg. cred. l. 3. ſecundùm Py. Item facit ſupra, ſi certum petatur. l. ſi ex precin. & ff de fal. l. de eo. & ſupra de inter. ma. l. tertia.

Extraneus quis dicatur.

† Facit ad hunc text. ca. ex parte tua. ex de clerici ægro.

Obligationis origo potius quam titulus inſpici debet.

Perue-

a Peruenerit. de nouo aliquo contractu: & ita rõne præcedentis ſ[?]ctus non erit indicenda inſcriptio: ſi ſi ipſe alienaret, ſeruabitur quod ſ. idẽ ſi aliqñ fuarat ſua, & alienauit titulo non lucratiuo tandẽ per plures manus ad eũdẽ decurionẽ, vel ad aliũ redit. nam ſi alienet titulo lucratiuo, ſubiacebit oneri deſcriptionis. & facit in authen. de eccl. titu. §. interdicimus. col. 9. Acc.

b DE PRÆBENdo ſalario.

Melius dixiſſet, de non præbendo: vt patet ĩ. vel quia præſtatur conſentiente principe.

c NVLLI. Specialiter. ſi ergo generaliter concesſio ſufficit. ſic ff. de pecu. l. quam Tuberonis. §. alia.

d Conſecutus. & niſi ob liberalem artẽ vel medicinam: vt ff. de decre. ab ordin. fa. l. ambitioſa & facit ĩ. vt armorum vſus inſcio principe. l. 1. Acc.

† Co. Th. li. 12. ti. 2. li. 1.

SI CVRIALIS relicta ciuitate rus habitare maluerit.

e CVriales. Fiſco nõ ciuitati. hoc autem eſt verũ, niſi publica neceſſitas exegerit: vt ſ. de decu. l. curiales vltra. Item ſm Py. niſi ratio incolarũ aliud ſuadeat: quo caſu ſeruabitur quod eſt ĩ. titu. 1. l. ſi. & facit ſ. de decu. l. quidam & ff. de decur. l. 1. & de vac. mu. l. 1. §. pe. & ſ. de ędi. priua. l. ſi qs poſt. & de aduoc. di. iud. l. 2.

† Co Th. ti. 18. 2.

f Demonſtrauerint. Et ita notari poſſet hic q̃ impium eſt relinquere propriã patriam.

Patriam ſuã relinquere eſt impium.

te res decurionis, q̃ ad eũ cuiuſlibet mercimonij iure peruenerit, ª ad alterũ fuerit poſtrema ei᷒ volũtate vel ab inteſtato vel inter viuos donatiõe trãſlata, ſuc. n. quia ſemel in perſonã cecidit principalis (veterũ titulorum nequaquã rõne perſpecta) cõditionẽ & onus merebit lucratiuę. Da. vij. Id. Mart. Conſtanti. Dioſcoro & Eud. VV. CC Coſs.

TITVLVS XXXVI.

DE PRAEBENDO ſalario. [b]

I. Imp. Cõſt. A. ad Marcellinũ Corr. poſt alia. †

NVlli ſalarium tribuat ex iuribus reipublicæ, niſi ei qui iubẽtib. nobis ſpecialiter [c] fuerit cõſecutus. [d] D. v. Non. Oct. Conſtan. Limenio & Catullino Coſ.

TITVLVS XXXVII.

SI CVRIALIS RElicta ciuitate rus habitare maluerit.

Omnes curiales reuocantur ad ciuitatem & ad curiam: & locus, in quo in rure habitant, publicatur. Barto.

I. Imp. Arc. & Hon. AA. Eutychia. PP. poſt alia. †

CVriales oẽs iubem᷒ interminatione moneri, ne ciuitates fugiãt aut deſerant rus habitãdi cã: fundũ quẽ ciuitati ꝓtulerit, ſciẽtes fiſco. ª eſſe ſociãdũ: eoq; rure ſe carituros, cuius cã impios ſe, patriã vitãdo, demonſtrauerit. [f] D. xviij. Ca. Ia. Conſtan. Arc. iiij. & Hono. iij. AA. Coſs.

TITVLVS XXXVIII.

DE MVNICIPIBVS & originarijs. [g]

In loco originis & incolatus cogitur quis ſubire munera. Bar.

I. Imp. Ale. A. Siluano. †

CVm te Bibliũ [h] †origine, incolã [i] ãt apud Berytios [k] eũ ꝓponas: merito apud vtraſq; ciuitates muneribus [l] fungi compelleris. *Sortitur quis forum ex perſona ſui manumiſſoris: licet de neceſſitate manumiſerit. Bar.*

II. Imp. Gordianus A. Frontoni.

SI, vt proponis, [m] ea quæ ex cauſa fideicõmiſſi te manumiſit, ab ea libertatem iuſtam fuerit conſecuta, quæ originem ex prouincia Aquitania ducebat, tu quoque eius conditionis, eiuſque ciuitatis ius obtines, vnde quæ te manumiſit, fuit. Eorum enim conditionem ſequi ex cauſa fideicommiſſi manumiſſos pridẽ placuit, qui libertatem præſtiterint, [n] non qui

g DE MVNICIPIBVS ET ORIGINA.

Municipes genus, originarij᷒ ſpecies. ſic ſ. de ſeruit. & aqua. nõ aliqd ſpeciale eſt, in eo qui municeps origi. eſt. ergo municeps ꝓprie eſt q ſubit munera, ſiue ibi natus, ſiue nõ: ſed hodie ẽt oẽs qui non ſubeunt: vt ff. ad mu. l. 1. dr̃ originarius ab origine patris, nõ ſua: vt ĩ. eo. l. filios. & ff. eo. l. aſſumptio. §. 1. vel ſm Azon. ſua etiam: vt ĩ. eo. l. originem.

h CVm te Biblium. nomen ciuitatis, de qua proponens quæſtionem dicit ſe fuiſſe natum.

i Incolam. hoc eſt, quia aliunde illuc iuit cauſa perpetuo habitandi: vt infra titulo primo, l. ciues.

k Berytios. idest aliã ciuitatem.

l Muneribus. necnõ municipali iuriſdictioni parere: vt ff. eodem l. incola. Vel dic vt notaui. infra titulo primo. l. ciues. Sed quid ſi vtraque ciuitas munera ſimul imponat? Reſpond. potior eſt originis cauſa: vt ff. eo. l. libertus § 2. & facit ĩ tit. primo l. priuilegio.

m SI vt proponis. Titius fecit Aretuſam libertam Seiæ hæredem, & rogauit de manumittendo ſeruum ſuum. hic ſeruus manumiſſus ſequitur domicilium Aretuſę. quod eſt idem quod Seiæ: non autem Titij: vt ff. eo. l. filij.

n Præſtiterint. quia eorum ſunt liberti, non teſtatoris: vt inſtit. de ſing. re. per fideicom. re. §. penult. idem dicas de eo cui directa in teſtamento fuit relicta libertas in caſu illo, vbi non teſtatoris ſit libertus, ſed alterius, qui ſcilicet petit bona ſibi addici: vt inſti. de eo cui lib. cau. bo. addic. §. 1. & habes idem ff. eo. l. libertus. §. ex cauſa. Sed quid ſi hæres nõ manumiſit, ſed per decretum prætoris abſente hærede datum ad libertatem peruenit? Reſpon. ſi quidem ex Rubriano ſenatuſconſ. hoc eſt factum, quia Oreiuus eſt libertus teſtatoris: eius, non hæredis ſequitur originem: vt ff. de fideicommiſſa. lib. lege. cum vero. §. ſubuenium. ſi autem ex Damaſiano ad libertatem peruenerit, quod perinde habetur, ac ſi vt oporteret, manumiſſus eſſet, quia abeſſet hæres infans, vel furioſus, vel ſimilis, hæredis eſt libertus, & eius domicilium ſequitur: vt ff. de fideicommiſſarijs libertatibus l. neque infantes. & facit infra titulo 2. lege, ciues. & facit ff. eodem. lege eius. & lege de iu-

† Antonianus A. ſic in meo manuſcr. Contius.

† Biblus teſte Ale. in hũc locũ vrbs ẽ ĩ Phœnicia nõ longe à Libano, vicina Beryto.

re §.libertos.& l. aſſumptio § fin.

a Rogauerint.qui non manumiſerunt.

b FIlios. Patris.vbi ſ.pater fuit natus:vt hic.& ff. e.l.aſſumptio §.j. adeo q ſi auus fuit aliũde,ſi ſequitur eum nepos.aliàs oportet nos quærere vbi Adam natus fuit, quod dicitur eſſe ager Damaſcenus. Et not.quod dicitur qs naſci in ciuitate,qui in territorio naſcitur:vt ff.eo.l. qui ex vico. Item dic filios legitimos & adoptiuos durante adoptione. nam vulgo quæſiti matrem ſequuntur: vt ff. eod. l. eius qui iuſtum,& l.ordine. §. fin. & l. ſi is & ff de ſtatu ho l.cum legitimæ. Item not. originem non dici domicilium patris: maximè ſi filius alibi haberet: vt ff. eod. le. libertus.§. patris. & leg. aſſumptio. §. filius.

Territorið ciuitatis appellatione venit.

Origo nõ dicitˀ patris domicilium.

dari rogauerint. a

Filius ſequitur originem patris: & non matris: niſi ex alia cauſa ciuitati matris ſit adſtrictus. Barto.

III. Imp. Philippus A. Patroclo.

FIlios apud originem pr̃is, b non materna c ciuitate, & ſi ibi nati ſint(ſi mõ ñ domicilijs d retineãt) ad honores ſeu munera poſſe cõpelli,ex plorati iuris eſt.

IIII. Imp. Diocl. & Maximianus AA. Secundo.

ORigine a ꝓpria neminẽ poſſe volũtate ſua eximi,manifeſtũ ẽ.

V. Imp. Conſtantinus A. ad maximũ Vic. † vrbis.

SI qs cũ ex maiore vel ex minore ciuitate ori ginẽ f ducit, eãdẽ euitarẽ ſtudẽs,ad alienã ſe ciuitatẽ icolatus occaſiõe cõtulerit,& ſup hoc vel ꝑces dare tẽtauerit, vel qualibet fraude niti,vt originẽ propriæ ciuitatis eludat: duarũ g ciuitatũ decurionatus onera ſuſtineat ĩ vna volũtatis, & in vna originis grã. PP. viij. Ca. Ianu. Pau. & Iulia. Coſs.

c Non in materna. & ſi ibi nati, dic non ſequuntur vt maternam, ſed vt propriam originem: vt j.l. proxi.& ff eo. l.aſſumptio. in prin. Item hoc fallit. j. de mut. l. hi. & de agri. & man. l. ex ingenuo & s de decur.l.nati. Item & quando priuilegium habet origo materna.vt ff.eo.l. j.& facit s.de decu l. exemplo. & j. de tabu.l.ſi. Item quid de naturali legitimato per principem? Reſpon. idem quod in adoptiuo, vt ſequatur patrem: vt C. de adoptio.l.in adoptio nẽ. & ff. eo l.ordine. §.ſi.Ace

† Al. comitem orientis.

d Domicilijs.& niſi in prædictis caſibus,hoc ergo caſu duobus locis tenebitur:vt j.eo.l.ſi.

e ORigine.vt & ff.e.l aſſumptio in prin.hoc autẽ fallit propter matrimoniũ:vt j de mul.& in quo loc.l.i & ff ad muni.l ſi §.itẽ reſcripſerunt. itẽ qñ fit ſenator, quo ad q ſi:vt ff e.l.filij. §. ſenator. & l.municeps. Quid in paternal forte ſecus.argu.s.l. ꝓxi. Sed certe illud ad matrem excipit. nõ q nõ paternam,vt ibi dixi. itẽ incolatui poteſt bene renũciari vt ff.eo.l incola. dumodo re & facto. non verbis tantum:vt ff e l.domiciliũ.& facit.ff.de pac.l.ius agnationis.& ff de re.iu. l.iura.& j.l.proxi.ſed ſm P. propriam originem vocat paternã. nam propter ſuã originem propriam nõ contrahitur domiciliũ. ſm eũ: quod non placet:vt ſupra.l.i.

f SI quia. Originem.propriam:vt s.l.proxi.

g SDuarum. Quid autem ſi vtraq; ciuitas ſimul vocet? Reſpond.vt dixi.s.le. i. item fallit hoc ſecundũ

Py.ſi publica ſit neceſſitas.vt s.de dec.l. curiales vel tra. itẽ no q in duobus locis habet qs domiciliũ. ſic ff.e.l ſiquis a pluribus.& l.ſi quis inſtructus.& ff.de interdi.& rele l relegatorũ § dubitarũ.& ff. de mu. & hono.l.q originem.in prin.Item q etiã vilem terram propriã non poteſt quia deſerere. ad quod ſupra, de abolitione. leg. fallaciter.

TITVLVS XXXIX.

DE INCOLIS, ET vbi h qs domiciliũ habere videtur, & de his qui ſtudiorum cauſa in aliena ciuitate degunt.

Poſtquam quis tranſtulit incolatum, non poteſt reuocari ad munera Bartol.

I. Imp. Anto. A. Paulo. †

NOn tibi obeſt, ſi cum incola eſſes, aliquod munus ſuſcepiſti: i modo ſi ante,quã ad alios honores vocareris, domiciliũ trãſtuliſti.

Scholares non dicuntur conſtituere domicilium,vbi ſtudent: niſi decem annis ſteterint, vel alia ratione conſtituerint. idẽ in patre filium viſitante. Bartol.

II. Imp. Alex. A. Criſpo.

NEc ipſi qui ſtudiorum cã aliquo loco morantur, domicilium ibi habere creduntur, k niſi x.an.trãſactis eo loco ſedes ſibi ꝯſtituerint, l ſm epiſtolam diui Hadriani:nec pr̃, qui pp filium ſtudentem frequentius ad eum commeat. m

h DE INCOLIS. & vbi &c.

Superiori tl. de originarijs, i. de his qui contrahunt municipatum origine principaliter dixit: vt per omnes leges illius titu. vt patet: nunc generaliter qualiter iſto vel alijs modis: & quid ſit incola. dic vt j.eo l.ciues.

† Paulino.

i NOn tibi. Suſcepiſti. vt à mõ primo incolam teneatis,cui renuntiaſti: vt & s.cit. t.l. origine.ſi autem eſſet vocatus ante trãſlationem, ſecus: vt hic.& ff.ad muni. l.in cola.& de mune. & hono.l.& qui originem in princip. & de iure immu. l. ſemper.§. hoc circa. & ff. de indi. l.ſi quis poſtea & ff de iut. om. iud.l. cum quædam. quid autem ſi dicat ſe tranſtuliſſe, & ciuitas quæ reuocat, dicit contra? Reſpon. cognoſcit præſes qui præeſt ciuitati reuocanti: vt ff. ad muni. leg. de iure, in principio.

k NEc ipſi. Creduntur.ſ.ex eo q ibi ſtetit:vt hic.& ff.de iniur.l.lex Cornelia.§.ſi tñ. & j l.proxi ſed quia ibi contraxit, ſeu deliquit,habere præſumitur domicilium: vt infra in ſi.l.

l Conſtituerint quod ꝓſumitur ex tranſcurſione decennij:vt ff de vi ur l. cũ de in rem verſo.& s.de petit hære.l.ſi filium ſcd̃m Py & hoc maxime ſi emat ibi domum vel poſſeſſionem.idem tñ ſi cõducat,arg. ff de inint.l.lex Cor.§. domum.Quid autẽ ſi rurſus ad domũ hoc decẽnio? Rñ.aut iuit vt cũ denarijs rediret,aut vt de ſuo receſſu diſponeret.ar.ff.de cap.l.nihil.item no. hic aliquid ex tempore factum vel non factum ꝓſumi.ſic vt d.l.cum in rẽ verſo.& l.ſi filius & in auth.de teſti.& ea quæ pa.§. ſi.& j de fun.pa.l. ſi. Item quid de alio qui ſtat per.x.an .non cauſa ſtudij? Rñ.idem, vt præſumatur domicilium animo cõſtitutum.ſecus ſi minori tempore:vt j.l.proxi.

m Cõmeat.etiam plusquam decennium. nam interpolatim,

polatim: vt ff. de ſerui. l. ſeruitutes. Item non animo ibi manendi, vt d. l. nihil.
[a] Rationibus. quod contingit multis modis: vt j. eod. l. ciues.
[b] Mendacium. aſſeris enim te ibi non habere domicilium: & tñ habes ad quod eſt. ff. e. l. aſſumptio. & ſic verbis nec ſit nec deſinit habere domicilium: vt ff. eo. l. domicilium. & no. j. ti. s. l. origine.
[c] Eſt verũ. In territorio. Quid autem ſit territoriũ, dic vt ff. de ver. ſign. l. pupillus. §. territorium.
[d] Incolas. qui non ſunt incolæ, ſed velut ſtantes in territorio: quaſi non ſint incolæ niſi qui ſtant in ciuitate, ſecundum quoſdam: quod non placet: vt ff. de verb. ſign. l. pupillus. §. incola. Sed dic ꝙ hic cõmorantur non vt ibi habeant domiciliũ: vt ff eod. l. libertus. §. poſtliminio. & l. ſcire. ſecus ſi animo ibi ſtandi vero vel præſumpto. decennio: quia tunc eſt incola. & cogitur: vt infra l. proxi. & ſup. l. proxi. ſola enim habitatio non facit, ſic nec domus: vt infra l. proxi.

Domicilium non facit ſola habitatio.

[e] Ad ſubeunda. aliàs obeunda munera, ſ. perſonalia: vt inf. l. proxi. notatur.

Sed ſi alijs rõnib. [a] domiciliũ i ſplẽdidiſſima ciuitate Laodicœorũ hẽre pbatus fueris: mẽdaciũ, [b] quo minus muneribus fungaris, non proderit.

III. Impp. Dioclet. & Maxim. AA. Alexand.

Eſt verũ, eos q in territorio [c] alicuius ciuitatis cõmorant, velut incolas [d] ad ſubeunda [e] munera, vel ad capiẽdos honores non adſtringi.

Propter ſolam poſſeſſionem quis non vocatur ad munera. Bar.

IIII. Iidem AA. & CC. Alexandro.

Cum neque originales, neque incolas vos eẽ memoratis: [f] ob ſolã [g] domum vel poſſeſſionẽ, licet ex ſubſtantia decurionis [h] acqſita ſit, cãm publici iuris auctoritas muneribus. [i] ſubiugari vos non ſinet.

V. Iidem AA. & CC. Maximo. *

* Maxima.

[f] Cum neque. Memoratis. i. non eſſetis quando cogemini: vt j. l. ciues.
[g] Ob ſolam. ſine priuilegio ciuitati dato, aut laicis non tranſlatis: vt ff. eo. l. libertus. §. ſola ratio. & j. l. proxi. & l. ciues.
[h] Decurionis. vt quia Mutinenſis emit domum à decurione Bononiẽſi: per quod videbatur facilius fieri Bononienſis municeps.
[i] Muneribus. ſ. pſonalib. ſed patrimonialia pro his poſſeſſionib. quas ibi poſſidet. ſubire debet: vt j de mu. in quo lo & e. l. 1 & no. ff. eo. l. libert⁹ §. ſola rõ.
[k] Si in patria. Defixiſti. quod ſit vt ff eo l. domicilium. & fieri põt: vt j. tit. 1. l. 1. in fi. & ff. eo. l nõ vtiq; & de mu. & ho. l. 3. in prin. Acc.
[l] Priuilegio. põt duobus modis intelligi: vt quia ciuitas habeat priuilegium, ꝙ omnes habentes in illa ciuitate domum, teneantur munera ſubire: vel ꝙ etiam originatij quidam, vt legum doctores, & decuriones munera non ſubeant.
[m] Originis. paternæ, vel propriæ, non maternæ: vt j. ti. 1 l filios.
[n] Voluntate. ſupple, vel alijs cõibus modis: vt j. e. l. ciues. q. d. non ſola poſſeſſio: vt j. l cũ neq;. Itẽ non ſola habitatio: vt j. eo. l. eſt verum. nõ origo materna: vt j. tit. 1. l. filios. ſimile in. j de iur om. iud. l. 2,
[o] Ciuilia. perſonalia: aliàs ſecus, vt j. l. cũ neque. &

facit j. de teſta. l ſi nõ ſpãli. & ff. eo. l. libert⁹. §. ſola.
[p] Ciues. Dic ꝙ municeps eſt genus, ciuis & incola ſunt ſpecies: vt colligitur. ff. ad mun. l. 1. & hic ſit ciuis origine. ſ. ppria vel paterna: vt j ti. j. l. filios. & l. origine. itẽ manumiſſione. ſ. de ſe vel de pſe ſuo facta: vt ff. eod. l. aſſumptio. §. pen. & l. filij in prin. & l. de iure. §. libertos. & ſi à pluribus manumittur, omnium originem ſequitur: vt ff. e. l. ſi quis pluribus.
[q] Allectio. i. delatio honoris in aliqua ciuitate: vt j. l. proxi. vnde allecti, i. electi: vt ff. de iu. immun. l. pe. in fi. quid ergo de Rufino Guaſco Poteſtate Bon. Rñ. Py. idẽ vel dic, allectio, ſ. de militie electo, vbi ſtipendia meret: vt ff. a. l. municeps. §. fi. item adoptione. ſ. quãdiu durat, vt ff. ad mun. l. ordine. § fin. Incola verò dr, i. valde colens & venerans prouinciam, in quã ſe cõtulit: vtpote cum pp eam aliã relinquit, vt tamen vtrobique habeat æqualiter domicilium, vt ff eod. l. Labeo. & l. aſſumptio §. iura. & fit incola etiam ſi in territorio ſe conferat, vt ff. de verbo. ſignifi. l. pupillus. §. incola. Et nota, ꝙ incola fit ſolo animo facto eius qui acquirit domicilium, at ciuis fit. vel alterius facto tantum, vel ſuo, vel alterius, vt in prædictis exẽplis in prin. huius l. & ſecundum hoc ratione patriæ communis fit ciuis, non incola, vt ff. ad mun. l. Roman. ſed in muliere videtur contra: quia incola fit, vt ff. ad mun. l fina. §. 1. & domicilium dicitur ſortiri, vt j. eo. l. fina. & tamen ex alterius etiam facto pendet matrimonium. ſed impropriè dicitur ibi incola, nam ciuis fit. Sunt autem quidam modi quibus nec ciuis nec incola fit: & tamen ibi conuenitur ratione contractus: item ratione ordinis clericatus & ratione poſſeſſionis, vt no. ff. de iudi. l. hæres abſens. §. 1. Sed quid ſi quis eſt ciuis vel incola duobus locis, vel alterius ciuis, & alterio incola. & ab vtroque vocatur ad munera? reſpon. qui prior vocatur ad munera, pçfertur, vt ff de iud. l. qui prior. Quid ſi ſimul? Reſpon ſi ad originem terra illa præfertur: vt ff. eo. l. libertus § præſcriptio. aliàs fortè inuicem ſe impediunt, donec conueniant: vt ff. de leg. 1. l. hmõi. §. fi. & de vſu. l. quoties duob⁹. vel ſortiri eos oportebit. argu. j. cõia de leg. l. ſi & de iud. l. ſed cum ambo. vel gratificationi eſt locus, vt ff. de teſt. & ſum. fun. l. ſi. & de leg. 2. l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter. & ff. de cond. inde l. planè. ſ. vt alectus eligat: vel defertur nobiliori & maiori ciuitati, vt arg. in auth. de hære. & fal. §. ſi quis aũt nõ. & in Auth de defen ci. §. interim. col. iij & ff de fi. inſtr. l fi. & C. de na. li. l. ſi quis. vel qđ

Si in patria [†] vxoris [k] tuæ, vel qualibet alia domicilium defixiſti: incolatus iure vltro te eiuſdem ciuitatis muneribus obligaſti.

Origo et domiciliũ facit quem vocari ad munera, niſi per priuilegium cõtrariũ ſit expreſſũ. B.

VI. Iidem AA. & CC. Marcellino. *

Priuilegio [l] ſpeciali ciuitatis nõ interueniente, tñ originis [m] ratione, ac domicilij voluntate, [n] ad munera ciuilia [o] quemque vocari certiſſimum eſt.

VII. Iidem AA. & CC. Aurelio.

Ciues [p] quidẽ [†] origo, manumiſſio, allectio [q] vel adoptio: ĩcolas verò (ſicut & diu⁹ Adrianus edicto ſuo maniſeſtiſſimè declarauit) domiciliũ facit. Et in eodẽ loco ſingulos habere domicilium nõ ambigi-

* Facit ad hanc l. c. nullus episcop⁹. iuncta gl. j. extra de patre. & alie. patre ei.

* Marcello.

† De hac materia vide bonã glo. in c. ſtatutũ. §. cũ vero. de reſcri. lib. 6.

* Adiectio.

eſt verius, ei ſerulet, qui minus mun° imponitur. ℥. qui bo.ce.poſ.l.ſi.& ff.de pac.l.maiorem. Itẽ quo ad qd ẽ ciuis vel incola? Rñ. vt no.ff.e.l.aſſumptio.§.fili°

a Larem.l.animũ habitandi ꝑpetuo, & habitet: nã facto op° eſt: vt ff.eo.l.domicilium. & hoc ẽt ſi ſi hẽat maiorẽ partẽ rerum.

tur, vbi quis larẽ, ᵃ rerũque ac fortunarũ ſuarũ ſummã ᵇ ꝯſtituit, vnde rurſus nõ ſit diſceſſurus, ſi nihil auocet: ᶜ vñ cũ ꝓfectus eſt, peregrinari vĩ. ꝙ ſi redijt, reperegrinari iam deſtitit.

VIII. Imppp. Valẽtini. Theod. & Arca. AAA. ad Senatum.

SEnatores * in ſacratiſſima vrbe ᵈ domicilium dignitatis habere vidẽtur. ᵉ D.C. Mar. Valẽtinia. A. & Neotorio Coss.

Mulieres ex perſona maritorum ſortiuntur dignitates, & forum. Bar.

IX. Imppp. Valentinia. Theo. & Arca. AA. Martiano comiti Orientis. *

MVlieres honore maritorũ erigim°, ᶠ† & gñe nobilitam°, & forũ ex eorũ pſona ſtatuimus ᵍ† Si autẽ minoris ordinis virum poſtea ſortitæ fuerint, priore dignitate priuatæ, ʰ poſterioris mariti ſequẽt ꝯdõnẽ: & domiciliũ mutam°. ⁱ D.iiij.Ca.Feb.C.P. Arcadio ij. & Rufino Coss.

b Sũmã. i. maximã. & dĩ ſumma, ſi non habeat alibi plus: vt ff.eo.l.aſſumptio.§.iure. ſic ergo ſufficit alterũ iſtorũ, ſ. vel larem conſtituere: vel ſummam rerũ hẽre: vt ℥ vbi ſena.vel cla.l.ij.& fa. ff de iudi l. ſed & ſi ſuſceperit: §. ſi ea res. & j. de his q ſpon. mu.l.iij.l ſi. & de vet.ſi.l.in lege.

c Auocet.ſ.eũ. nã ſi aliquid eſt qđ faciat eũ recedere: aut animo redeundi: & dĩ peregrinatio: vt hic. aut nõ, & tũc eſt ſine domicilio: vt ff.eo.l. ſi quis inſtructus.

d SEnatores. Vrbe. Roma veteri vel noua.

e Videntur. & habent. ſed & primũ pertinent quo ad honores, non munera: vt ff.de ſenato.l.pen.& ff.eo.l.municeps. Et nõ domiciliũ in ciuitate rõne dignitatis: vt ℥. l. ꝑas. ſed tñ ne cõis patria nõ eſt ciuis: vt ff.eod.l. Roma. ſed quo ad hoc vt poſſit ibi conueniri, ſecundùm H.

f MVlieres. Erigimus. coruſcãt. n. & c. ſed & mater per filium ſi fili° vult. & nurus per ſocerum: ſed non ſoror per fratrem, nec filia eadẽ patris: vt in Auth.de conſu.§.ſi vero.colla. 3. & j. de digni.l. mulieres & ff.de ſenato.l.fœminæ.

g Statuimus. vt ff de iudi l.exigere. & ff.ad mu.l.ſi iij.& l.ſi.§.ij.& l.de iure.§ ſi.Acc.

h Priuatæ. vt in d.l. & in Auth. de nup.§. non tamen colla 4.

i Mutam°. refe:as ad primã partẽ. Vel dic ad ſecũdam. nam ſequit̃ conditionẽ ſecundi, non primi viri. ad qđ no.℥.ti.s.l.or g ni Itẽ facit ℥.de nup.l.cũ te.

k DE MVNERIBVS &c.

Quia rõne originis & domicilij deferant̃ honores & munera: de his dicit vt non continuent̃. ſed nec perpetuo excuſent̃: ideo ſubijcit de interuallis.

l SIcut honores Honor eſt adminiſtratio reipub. cũ gradu dignitatis. & qñ alias ẽ cũ ſũptu. alias ſine ſũptu: vt ff.de mu. & ho.l honor. ſõ hic loquit̃ ſe vtraq; in prin. l. Quid aũt ſi ſpõte vellet ꝯtinuare,

* Pars.l. a.℥. vbi ſenatores, vel clariſſimi.

* Sic in Cod. Th. 2.1.7 Extat eadẽ lex ſue eũ j.lib. 9 ti.e.l.8. Cõt. Domicilium conſequitur quis ratiõe dignitatis.

† Honore maritorũ exigimus & c.nã vir & vxor cẽſentur vnũ & idẽ corpus: vt in c. debitũ. extra. de big. & 4. q 1.c. idonei.

† Et domicilia. mutam°. Co Th.

Rñ. nõ pôt, niſi cũ eſt Inopia: tunc.n.pôt.& cogit̃: vt ff. de mu.& ho.l.honor.§. pe.& ſi. & in legẽ Iuliam de ambitu incidit: vt ℥.ad l.Iul.de amb.l.1.à ꝑdictis excipi: decurionatũ: quia quãuis honor ſit, ab alijs nõ ꝑſtat vacationẽ: vt ff.de vac.mu l.ad decurionatũ Item quod de munere ſubijcit, de mixto dicit. Itẽ & de mere pſonali: & dic qđ ſit, vt ff.de mu & ho. l.honor.§ j. ſed non de pãtrimoniali mere dicit: nã ibi cõtinue ſubeunt excuſatione omni ceſſante: vt j. tit.1.p totũ. Itẽ & de illo munere qđ principaliter reſpicit publicã vtilitatem: de quo habes exẽpla. ff. de mu.& ho.l.1.& ſi. in prin ſi aũt priuatã principaliter, vt tutela vel cura, tũc nec ab ipſa vel ab alijs: vt j.de excu. mu. l. iij. nec alia ab illis, niſi ſ caſu vſq; ad annũ: vt Inſti.de excu. tu § Itẽ qui rei pu. itẽ alio, vt in eo. ti.§. qui tutelã. in ſi.

TITVLVS XLI.

DE MVNERIBVS. ᵏ & honoribus non continuandis inter patrẽ & filiũ: & de interuallis.

Continuatio honorum & munerum impeditur in ijs, qui ſunt idem vel quaſi: interualla vero in ijs tantùm, qui ſunt idem verè. Item in dubio fideiuſſor non tenetur, niſi ad id quod principali poteſt iniungi. Bartolus.

I. Impp. Seuerus & Antoninus AA. Septimio Zenoni.

SIcut honores ˡ & munera cum pater & filius decuriones ſunt ᵐ in eadem domo continuari ⁿ non oportet: ita vacationum conceſſa tempora, ᵒ non alijs ᵖ ꝓdeſſe poſſunt, quàm his q ad eoſdẽ vel alios honores, eademque vel alia munera ᵠ denuo vocantur. Pro infantẽ vero filio, quem decurionem eſſe volui-

m Decuriones ſunt. ex qbus eligũtur ad honores: vt ff.de decu.l. honores.§ is. q & ad mixta munera: vt ℥. de decu.l. ad ſubeunda. Sed qũo eeunt ſimul in honore decurionatus, eũ hoc ipſum hic ꝓhibeit Rñ. ſine ſumptu eſt decurionat°, niſi ad aliud munus vel honorẽ vocet̃ vel melr° ipãle eſt in decurionatu: vt ℥. dixi.

n Cõtinuari continuatio dĩ qñ idẽ denuo vocat̃. Item qñ pr̃ poſt filiũ. Item qñ econtra. Item multo magis ſi ſimul vocentur: & ſic filius per patrem, & econtra. vt hic: quod eſt, ſi eſt in poteſtate, non aliàs: vt infra de filijsfa. & quemadmo.l iij. Item non frater per fratrem: vt infra l.fin. niſi eſſet in poteſtate eiuſdẽ, vt hic, quia in vna domo ſunt, vt ff. de mune.& no.l.1.§.ſi duo.

o Tempora quæ ſunt infra.l.proxi.

p Non alijs, etiam filio per patrem vel contra non prodeſt quo ad interualla, niſi eſſet honor cũ ſumptu, vel munus mixtum. quia tunc etiam ad interualla prodeſt vnus alteri, vt ff.de leg l. filio. ſic ergo in continuatione nõ diſtinguit̃, ſit cum ſumptu munus vel honor, vel nõ, vel in ſeipſo, vel in patre & filio, vt in pri.l.ſ.d in interuallo dic, quia aut de ſeipſo ad ſeipſum, & tũc idẽ, vt nõ diſtinguat̃, an filio p patrem, vel cõ. & tunc diſtinguitur, cum ſumptu, vel ſine, vt dictum eſt. Sed Py. dixit etiam in continuatione quæ fit inter patrẽ & filium, diſtingui ſit cũ ſumptu vel ſine. per prædict.l.filio.

q Munera. Idem ſi de munere ad honorem, vel cõ. ad quod ℥.de decu.l.quidã.& ff.de va.mu.l. cos.§ j.

Aſſum-

ſti, quanquam fidem tuã in poſterum adſtrinxeris, [a] tamen onera [b] ſuſtinere nõ cogeris: cum ad ea tãtum, quę mandari poſſunt, voluntatem [c] dediſſe videaris.

II. Imp. Gord. A. Cyrilo.

AB honoribus [d] ad honores eoſdẽ quenquennij [e] datur vacatio: triennij vero ad alios: legatione [f] autem perfunctis biennij vacatio conceſſa eſt.

Frater propter fratrẽ non habet vacationem: ſed propter alios idoneos nondum grauatos rectè excuſatur. Bart.

III. Impp. Dioclet. & Maximia. AA. Critiæ. [*]

INterualla [g] temporũ, q̃ in vnius [h] perſona locũ hñt, fratribus [i] (licet cõia poſſideãt bona) minimè prodeſſe frequẽter conſtitutũ eſt: Sane [k] his miſſis, qui necdũ functi munerib⁹, ad hæc idonei conſtituti vocari debent, vos ſi ad obſequiũ ciuilium munerũ repererit paruiſſe; ne interim interpellemini, p̃ſes prouinciæ prouidebit.

[a] Adſtrinxeris. tacite: vt ff. ad muni. l. a. in princip. idem ſi expreſſe.

[b] Onera. ſ. decurionatus. ſ. Interim dum eſt infans: quinimmo etiam dũ eſt minor 25. an. cum interim nõ poſſit eſſe decurio: vt ff. ad mu. l. Lucius. §. pro infante. & ff. da mn. & bo. l. rempublicam s. reſpon.

[c] Voluntatem. tacitam vel expreſſam. ad hoc vt infans ſit decurio, mandari nõ poteſt.

[d] AB honoribus. idem da munere ad munus: vt ff. de mun. & hon. l. oanicniarij. & facit pro hoc q̃ excipit de legato, quod eſt munus: vt ff. de mu. & hono. l. ſi oa. §. legati.

[e] Quinquennij præterquã ſi ad decurionatũ vocetur. vt not. ſ. l. prox. item hoc nõ ſi in ſubſidium, vt no. j̃. l. penul.

[f] Legatione. remota non proxima: vt j̃. de leg. l. 1. Item ad ſeipſum, nõ ad alium, vt ff. de legatio. l. filio: & l. filius & leg. Paulus reſpõdit. in prin. & §. Imperator. Item tacit ff. ad mu. l. libertus §. præſcript. & l. diuus.

Aliàs, Aniceto, vel Niceto.

[g] INterualla. quæ ſunt. ſ. l. prox.

[h] Vnius. vel quaſi vnius: vt no. ſ. l. pal.

[i] Fratribus. licet decurionibus. ad quod ſ. de decu. l. licet. & dic q̃ vel auũ emancipati, vel pater mortuus: vt no. ſ. l. 1. ſed quid de ſocijs omnium bonorũ? videtur idẽ quod in fratrib. ſm Py. quia ipſi fratres dicuntur: vt ff. p ſocio. l. verum. ſed ȝ. videtur, quia bona eſt cõe: quod non eſt in fratribus: vt ff. pro ſocio. l. cum duob. §. Pomponius. & l. ſi fratres. §. idem Pomponius. Item arg. ȝ. ſ. de diuer. reſcrip. l. 1.

[k] Sane. cõſtrue: Sane p̃ſes prouin. puidet ne interim. & hoc dico miſſis. i. vocatis, qui nec &c. vel miſſis ad munus: qđ in diem recitatur. ad quod j̃. ti. s. l. j & ſ. de decu. l. quis tam. & ff. de lega. l. ſciandum. §. pen.

§ DE MVNERIBVS PATRIMONIORVM.

De perſonalibus dixit in ſuperiori tit. nunc de patrimonialibus, & dic. munus tribus modis. vno donũ, ſecundo onus, & ſic hoc tit. 3. officium. & hic ſ. ti. 1 & ff. de ver. ſig. l. munus tribus modis. & l. inter donũ. & l. munus proprie. & l. pupillus. §. munus. Item diſtingue, quia munus aliud perſonale, aliud patrimoniale, & aliud mixtu. pſonale cũ ſolicitudine p̃ onus patrimoniale diſpendio rerũ, mixtum ex vtroq; pcedit: qd dic p exẽpla. ff. eo. l. 1. & l. ſi. 1 prin. & §. patrimoniorum & §. mixta. perſonalia alia reſpiciunt publicam vtilitatem principaliter, vt legatio ad cẽſus: alia priuatam principaliter, vt tutela. Itẽ patrimoniale aliud indicitur perſonis pro rebus. & hoc tantum ciuibus & incolis: aliud ipſis poſſeſſorib⁹. & hoc etiam alienigenis, qui modo aliquid hic poſſident: vt ff. eo. l. reſcripto §. ſi & ſ. de an. & tribu. l 2. & j̃. eo. l. 2. Ac.

Muera ſunt in multiplicidfia.

TITVLVS XLI.

DE MVNERIBVS patrimoniorum.

I. Imp. Antoninus A. filio. [*]

CIuilia [l] munera per ordinem pro modo fortunarũ ſuſtinenda ſunt.

Idem Aug. Materno.

MVnera quæ patrimonijs publicę vtilitatis gratia indicuntur: [m] ab omnibus [n] ſubeunda ſunt.

III. Imp. Alexander A. Attilio.

QVi immunitatẽ [o] munerum publicorum conſecuti ſunt, onera p̃rimoniorum ſuſtinere debent; in quibus cauſis & hoſpites [p] recipiendi ſunt.

Onus alimentãdi equos decurionum, eſt patrimoniale. Bartolus.

IIII. Impp. Valerianus, & Gallienus AA. Neroni.

[l] CIuilia. oia patrimonialia pſonalia & mixta ciuilia ſũt: vt ff. de mu & ho no. l. ſi. §. pe. & ſic hęc lex de oibus dicit. nã in pſonalibus eſt ordo pro modo fortunatũ. i. prout fortuna reddit aliquem diuitem, vel pauidum: vt ſ. de decu. l. ad ſubeunda. & ff de decu. l. honores. & ff. eo. l. honor. § de honorib. & de albo ſcri. l. j. idẽ de mixtis: vt ff. eo. l. 3. §. præſes. & d. l. honores idẽ de mero patrimoniali, vt per ordinem, i. non vnus tm̃ grauabitur, vt alius releuetur. Itẽ ſecundum facultates: vt j̃. titu. 1. l. ſi.

[*] Al. Philino al. filio Syrio.

[n] MVnera. Indicuntur. quæ olim extraordinaria hodie ordinaria ſũt: vt ſ. da ſupdicto. l. j.

[o] Ab omnibus. etiã alienigenis: dũmodo aliquid poſſideãt ibi: vt no. in ſub. & ſa. ſ. de vec. l. omnium. & j̃. l. proxi. & l oeq. & l. profeſſio. & l. etiam & l. patrimonio ſum. & l. fina.

[p] QVi Immunitatẽ. No generaliter immunitate conceſſa pſonalia munera remitti: vt j̃ de excu. mu p totũ & ff de io. im. p totũ. & de vac. mu. p totũ. ſed nõ p̃rimonialia: vt hic. q̃ duob. mod. relaxant̃. p̃mo ſpãli cõceſſiõe p̃rimonialiũ vel alicui⁹ p̃rimonialis: vt ff. de vac. mu. l. ſnot munera & j̃ de his q̃ à pub. va. l. j. vel l. ſcripta: vt magri liberaliũ artiũ, doctores legũ, grãmatici, & philoſophi, qbus remittit̃ mun⁹ hoſpitis recipiẽdi: vt ff. e. l. ſi. §. ſi & j̃. de p̃fe & med. l. medicos. Itẽ militib. & veteranis capitis p̃ſtatio remiſſa ẽ: vt ff. e. l. ſi §. pe. Itẽ veteranis cõcedit̃ ne ſiãt tributorum exactores: vt ff. de p̃ri. ve. l. ſi. idẽq; in alijs q̃ ſi p̃rimonijs indicunt̃, vt ff. da va. mu. l. his honorib. itẽ clerici: vt ſ. đ epi. & cle. l. j. itẽ mulieres ſi ſubeũt corporalia munera, l; ſint p̃rimõialia, quia mixta: quod dicat ſecundũm Py. ſ. adminiſtranda, ſicut nec minores: vt ff. eo. l. ad rem. & adda diſt. quam feci ſuper rubr. inf. de excu. muner. Acc.

[q] Hoſpites. quod eſt patrimoniale: vt ff. e. l. 3. §. mu-

NOn videtur abhorrere à ratione a ſententia qua præſes prouinciæ equos curiales b alere, non perſonarum, ſed patrimonij eſſe decreuit c & tamē ſi iniqua eget, d omiſſo † à te appellationis auxilio, neceſſario permanet. e

Nihil eſt quod tribuat excuſationem à muneribus patrimoriorum. Bar.

V. Imppp. Carus & Car. & Num. AAA. Antepiſti.

NEque tempore ętatis, neq; numero liberorū à muneribus quę patrimoniorū f ſunt, excuſationē qs habere pōt.

Philoſophi non debent habere immunitatem à muneribus patrimonialibus. Bartol.

VI. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

PRoſeſſio g † & deſiderium tuum inter ſe diſcrepant, nam cum philoſophum te eſſe proponas, vinceris auaritia & rapacitate: & onera, quę patrimonio tuo iniū guntur, ſolus h recuſare conaris: quod fruſtrate facere, cæterorum exēplo poteris edoceri.

Minores non excuſantur à muneribus patrimonialibus. Bartol.

VII. Iidem AA. & CC.

ETiam minores ętate patrimoniorum muneribus ſubiugari ſolent. i Vnde intelligis te fruſtra plenam imminitatem deſiderare: cum munera quæ impenſas exigunt, ſubire te neceſſe ſit.

VIII. Iidem AA. & CC.

NEc protaſiæ k† vel ſacerdotij, l vel decaprotiæ m munera corporalia ſunt: ſed tantum patrimonij eſſe non ambigitur.

IX. Iidem AA. & CC.

PAtrimoniorū n munera mulieres etiam ſuſtinere debent.

Superindictiones ſunt munera patrimonialia. Bart.

X. Exemplum ſacrarū literarum eorūdem AA. & CC. ad pſides prīnci.

QVantū ad extraordinarias indictiones o pertinet, præſidibus ſignificamus, vt oēs poſſeſſores p cæterosq; q ſciant conueniri debere, r quandoquidem ea patrimonij munera eſſe cōſtet, quę merito ab omnibus s agnoſci debeāt quo facili⁹ obſequijs publicis pareatur.

TITVLVS XLII.

QVEMADMODVM † Ciuilia munera indicuntur. t

Non debet quis eodem tempore habere plura officia. Bar.

I. Carus, Carinus, & Numerianus AAA.

---

mus. Item facit ff. eo. l. ſcripto. §. fi.

a **N**On videtur. A ratione. id eſt non videtur lex eſſe contraria rationi.

b Curiales. i. curialium.

c Decreuit. cum forte prætenderet aliquis excuſationem pſonalium, ſed certe immo male decreuit, quia eſt perſonale, vt ff. eodē. l. fi. in princip. Solu. vt ibi.

d Eſſet. quia ſumptu publico, tamen ſine appellatione nō reſcinditur, vt ſ. ſen ten. reſcin. non poſ. l. 1. & de fru. & li. expē. l. 11. & ff. ad Treb. l. ſeruo inuito. §. cū prætor. & ſupra de poſtu. l. 1.

e Permanet. ſcilicet ſententia firma. Acc.

f **N**Eque tempore. Patrimoniorum, vt ff. eod. l. reſcripto. §. fina. & de vaca. mu. le. ſunt munera. ſecus in perſonalibus, vt j. de his qui numero li. ſe excu. l. fi. ff. eod. l. iij. §. quamuis. quę ſunt contra. Acc.

g **P**Roſeſſio. hoc poteſt dici doctori legū petenti reſti. in integrum.

h Solus. dic. ꝙ ſolus à perſonalibus excuſatur, ſed à patrimonialibus non, vt hic, & ff. de vac. mu. leg. in honoribus. §. philoſophi. præter hoſpitis recipiendi vt ſ. not. l. quę immunitatem. & j. de profeſ. l. reddatur.

i **E**Tiam. Solent. ſ. vt ea ſuſtineant & perſoluant non autem vt ea exigant, & adminiſtrēt: vt ff. eo. l ad rēpublicā. hic & in veterano: vt ſ. de priui. vete. l. fi. itē qd differt hæc ab illa ſ. eo. l. neq; tē poteſt forte illa in ſenitu: vt j. qui ęta hęc in iuuenili: vt d. l. ad rempublicam.

k **N**Ec pro. oſtaſiæ. Protos Græcè, Latinè dicit anterior, vel prima, ſtaſia, i. ſtatio inde eſt quod illi dicuntur habere protoſtaſiam, qui primum habent locum in ſtationibus. P. ſoluebant ergo pro ſe, & pro alijs. Alij dicunt protos, id eſt maior vnde munus protoſtaſiæ, id eſt ea præſtatio, quæ dabatur prouinciali, id eſt ei qui ſtabat maior inter curatores prouinciæ. Acc.

l Vel ſacerdotij. munus quod dabatur ei, qui præerat ſacerdotio totius prouinciæ: vt ff. eod. l. ſponte.

m Vel decaprotiæ. l. munus decimatum, ſiue pſtatio decimatum. ſicut decaprotus primus de decem: vt ff. eo. l. j. §. decaprotos. Sed contra in l. fi. §. mixta: vbi dicitur mixtum. Sol. ille qui colligit, habet mixtum: ille qui ſoluit onus patrimonij ſubit. vel eſt patrimoniale, vt hic, id eſt naturam patrimonij habet: eſt tamen mixtum: vt d. le. j § decaprotos & nota ſecundū Py. ꝙ decaprotiæ debemus dicere, ſicut decaprotos, nō decaprotitios.

n **P**Atrimoniorū. ſed & perſonalia munera ſexui cōgruentia, non inco gruentia: vt infra de mu. in quo lo t. j. & ff. eo. l. j. § corporalia & dic quæ ſunt patrimonialia, vt ſ. in rub. & quod not. in leg. qui immunitatem.

o **Q**Vantum ad extraordinarias indictiones. quæ hodie ſunt ordinariæ: vt ſupra de ſuperindictio. l. 1.

p Poſſeſſores. immobilium. Acc.

q Cæteros. ſ. mobiliū poſſeſſores, cum de pτimoniali dicit.

r Conueniri debere. excipe quoſdā in muneribus quibuſdam: vt ſ. e l. qui immunitatē. & ibi not.

s Merito ab omnibus. etiam milite & veterano & pōtifice: vt ff. eo. l. hn. § patrimoniorum, & §. ab eius.

t QVEMADmodum ciuilia munera indicuntur. Ciuilia dicuntur omnia: vt ſupra ti. 1. l. 1. in quibus inſpicitur perſona eius qui imponit munus, vel indicit, quòd habeat illud officium, vt ſ. de iur. fiſ. l. ſuper creandis. & de dec l 2. ſecundo in ſpiritus quod eſt j. l. Eu. tertio perſona eius, cui indicitur. quarto origo natalium quinto facultates, ſexto conſuetudo: vt ff. de mun. & ho. l. honor. §. de honoribus. perſona, ſcilicet vt ſit habilis, vel non excuſetur. origo, vt honores ingenuorum non deferantur liberto. vt ſ ad l. Viſcel. l. 1. facultas, vt ſit ſufficiens moneri iniuncto. itē ſeptimo vt potiores eligantur. vt ff. decu. l. honores. itē octauo, quod dicit j. l. s. non

---

Legēd. curiales.

† Cōmiſſio.

† Turpe eſt ſi profeſſio hominis & deſiderii inter ſe diſcrepāt. itē alleg. hæc l. ꝙ nō audit diuerſa ꝑponēt. & concor. c. ſollicitudinē. cū gl. fi. i prin. de appel. & in c. de multa. in gl. ſup verbo, literas. in fi. extra, de prebē. & digni.

† Pulchre in hūc locū Alc. eū illū videto, conīs ptis Acc. nugis. vide ſi libet & Pyrrhū hic: cui magis placet, vt p ſtaſia legatur.

Protoſtaſiæ mun⁹ quod ſit.

† Simile eſt tit. in Co. Tho.

n. nono quod dicitur ꝗ.l.j. decimo quod dicitur ꝗ.l. pe. in perſonalibus enim hæc conſiderantur, ſed in patrimonialibus non omnia.

m Æqualitatem. Immo ſi de quantitate fiſcalium collator dubitauerit, vel de ratione poſſeſſoris pro qua exiguntur fiſcalium deſcriptionum cuſtodes: vel per iudicem prouincialem, vel per locorum epiſc. proferre coguntur, & fiſcalium oſtendere quantitatem, vt ſm æqualitatẽ vel æqualitatem publicæ deſcriptionis pro viribus patrimonij poſſeſſores exigātur, vt in authen de col. §. hæc aũt iubemus. itẽ facit ꝗ de an. & tri. l. in fraudẽ.

Cum te curatorem ad cogendas a angarias, b creatum, appellationẽ c interpoſuiſſe proponas, præſes prouinciæ, alterius curiæ d te eſſe animaduerterit, ad alieni corporis munera vocari non ſinet: quia eius patriæ e oneribus reſpõdere debes, cui te attributum eſſe commemoras.

II. Impp. Diocle. & Maximia. AA. Dionyſio.

Maioribus f honoribus functos, ad minores deuocari non oportere, rõnis eſt.

III. Iidem AA. Eutychi.

Cum te g omnibus muneribus functũ eſſe adſeueres: ad eadem munera, ſi aliorum ciuiũ copia eſt h qui obſequijs ciuilibus fungi poſſunt, præſes prouinciæ deuocari te non permittet.

IIII. Iidem AA. & CC. Regio.

Vltra i modũ ſumptuum k te muneribus ciuilibus grauari, leuatis alijs, præſes l prouinciæ non patietur, ſed æqualitatem m tam iuris cenſuræ n memor, circa ordinẽ o cuſtodiet.

TITVLVS XLIIII.

DE HIS QVI SPONTE PVBLICA MVNERA ſubeunt. p

Qui patitur ſe decurionem creari, videtur ſuo priuilegio renuntiaſſe, niſi ſub pacto hoc priuilegium acceptauerit ſaluo ſuo priuilegio: ſecus ſi ad alium honorem ſe eligi paſſus fuerit. Bar.

I. Alexan. A. Feliciano.

Veterani, qui cum poſſent ſe tueri immunitate his conceſſa, q decuriones ſe fieri in patria ſua maluerunt: redire ad excuſationem, r quam reliquerunt, non poſſunt: niſi certa lege & pacto s ſeruandæ immunitatis, vel partem eius honoris t agnouerint.

II. Imp. Dioclet. & Maximia. AA. Valerio.

Qvi publici u muneris vacationem

a Cum. Ad cogendas. Ideſt, colligendas. Ac.
b Angarias. Ideſt operas: vt ꝗ.de ſacroſan. eccle. l. neminẽ. Accur.
c Appellationem. quando fieri debet: vt ff. quando app. ſit l. 1. § alia cauſa.
d Alterius curiæ. alias, curæ, alias curationis. & eſt ſenſus, vt in vno officio electus, non cogatur ad aliud ire, donec finiatur primum, vt hic. & infra de ſuſc. l. neminem. & ff. de vaca. mune. l. fin. & tunc habet interualla, vt ꝗ. titu 2. l. 2. alias eſt curiæ, & eſt ſenſus, vt decurio vnius curiæ non eligatur ad munera ad quæ vocantur alterius curiæ curiales. Vel curiæ, ad quod ff. de coll. illi. l. 1. §. fi.
e Quia eius patriæ. Ideſt eius honori. vel ideſt eius curiæ onc. etcæt. ſed ſecundum primum intellectum quid ſi ad duo munera in eadem ciuitate vocat' fuerit, nec apparet ad quod prius? Reſpon. ſi idem eſt nominator vtriuſq;, eius ſit electio, quã elegit: vt argu. ff. de accu. tu. l. ſi duas. in prin. ſi autẽ ſunt diuerſi: tunc dic vt notat. ꝗ. de incol. l. ciues.
f Maioribus. Functos. ad quæ nemo venit, niſi habuerit minores, vt ff. de mun. & ho. l. honor. §. gerendorum. & no. haberi hic inſpectionem, vt aſcendendo (vt ff. de mu. & ho. l. vt gradatim) non deſcendendo conferantur honores, vt hic, & ad hoc ff. de neg. ge. l. quæ vtiliter. Item hoc niſi ſit neceſſitas: vt d. l. honor. in fi.
g Cum te. ſ. decurionem, ex quibus ad munera quia vocatur perſonalia & mixta, quæ publica vtilitate principaliter indicuntur. vt ff. de decur. l. honores. § is qui.
h Copia eſt. vt ꝗ. ti. 2. l. fi. & ff. de mu. & ho. l. honor. §. fi. alias ſecus ff. de mu. & ho l. vt gradatim. §. quoties. & d. l. honor. in fi. Itẽ inter vnum & aliud debet habere interualla, vt ꝗ tit. 2 l. 2. immo hoc caſu erit comes, vt ꝗ. de decu. l. Alex. Acc.
i Vltra. hic bene exprimitur rubr. intentio: vt ꝗ. titu. 2. l. 2.
k Sumptuum. faciendorum. nam facta computatione plus ſoluis quã te tangat.
l Præſes. cuius eſt officium hoc facere, vt ff. de mu. & hon. l. 3. §. præſes.
n Cenſuræ. pro eo, i. cenſuræ de iure exigendæ: vel iuris ſtrictæ cenſuræ, ſcilicet æquitatis.
o Ordinem eſt n. ordo, vt nunc vnum, nunc aliud, nunc ſimul æqualiter, non autem vt vnum ſemper grauet: vt & ꝗ. titu. 2. l. 2.
p DE HIS QVI ſpõte publica munera ſubeunt. Dixit de cogendis, nunc de ſpontaneis. & dicat, quod immunis ſponte decurionatũ ſuſcipiẽs, omnia munera decurioni iniũgẽda ſubire cogitur, niſi pacto inuenerit, vt ꝗ. e. l. 2. ſed aliud munus ſuſcipiens, in alijs non præiudicat, vt l. 2. ſed in eo ſic ſibi non filijs. vt l. 3. & 4. niſi naturalis cuiuſq; oſteratur: tunc ẽt liberis. vt ꝗ. l. fi. §. fi.
q Veterani, qui. His cõceſſa, quæ qualiter conceda tur, dic vt ꝗ. tit. 2. l. qui immunitatem. hĩs autẽ & quædam priuilegia, quorum quædam & filijs eorum conceduntur, vt ff. de patuſ. ve. per to. & ff. de vac. mun. l. in honori. §. vacat.
r Ad excuſationem. quam ante habebant, & cui renunciare videtur accipiendo decurionatum, vt hic, & ꝗ l. proxi. & l. 3. in fi. & ff de iu. immuni. l pe. §. fi. & de priui. vo l. fi. in fi. & de vac. mu. l. & decurionatu, & ſunt ſimilia de tacita renunciatione: vt ff. de vac. mu. l. pen § fi. & de noua. l. ſi quia delegauerit & de ope. lib. l. Campanus. & ꝗ. de iab. l. 2. item not. aliquẽ non venire contra ſuum factum. t ad quod aſſ ꝗ. de re. cre. l. ſi quis iuſiurandum.
s Pacto. i. legitimo pacto. valet. n. hæc conuentio, vt ꝗ. de in. immu. l. 2 & ꝗ l. fi. in prin.
t Honoris. alias honoris, & ſic dic, immunitas. i. honoris in totũ. alias eſt oneris. Et not. quod idẽ eſt in filio immuni facto decurioni cõſenſerit: vt not ff. de mu. & ho. l. ſponte. §. 1. item huic legi. contra inſtit. de exc. tu. §. pe. ſed ibi in marito ſpeciale vt ibi notatur.
v Qvi publica. oĩa comprehendis: vt ff. de mu. &

Facit § 1. ad ſupplicationẽ. § ſi. ex. de renun. vbi Papa pmiſit archiepõ Ragulienſi miniſtrare ſine vſu pallij: quod palliũ ſolũ archiepõ cõpetit.

Al. Antoninus.

t Habet in c. dicũ vertis fallacijs. per Anton. de Bu. ex. de cler. coniug.

habeat: [a] ſi aliquem honorem excepto decurionatu ſpōte ſuſceperit: ob id ꝙ patriæ ſuæ vtilitatibus ceſſerit, vel gloriæ cupiditate paulisper ius publicum relaxauerit, com petens [b] priuilegium non amittit.

III. Imp. Leo A. Fuſco. † PP.

QVi conditioni † nō obnoxi⁹ curiali, [c] quēlibet honorem, vel munus voluntate propria in quacunque geſſerit ciuitate, nullum præiudicium circa fortunam ſuam ſtatumque [d] ſuſtineat: ſed tam ipſe, quam liberi eius, & qui ex his in poſterum procreandi ſunt, ab omni huiuſmodi nexu cū ſuis facultatibus liberi alieniq; permaneant: [e] ita tñ, vt ſi aliqua furctio volentibus eis fuerit iniuncta, ex qua neceſſe ſit eos aliquid accipere, [f] quod ex data ſibi pecunia in reliquis apud eos manſiſſe conſtiterit, ſoluētes, ſine vlla moleſtia, vel conditionis ſuæ formidine diſcedant. [g] Si quis vero ex his [h] omnia [i] decurionum munera, vel functiones, vel honores, nulla imminente neceſſitate, ſed ſua ſponte peregerit: eum pro ſua liberalitate patrē [k] ciuitatis, in qua volūtari⁹ municeps apparebit, ſi hoc libuerit ei, fieri conſtituique hac lege decernimus. Dat. V. Id. Nouemb. C B. Baſilico & Armerico Coſ.

Liber homo, qui ſponte curiæ ſeipſum tradidit, ſeipſum obligat, non ſuos liberos quandocunq; genitos: ſecus ſi naturalis filius ſe offerat. Bartol.

IIII. Imp. Iuſtinia. A. Menæ. PP.

EOs, qui curiali fortuna liberi conſtitu ti, poſtea ſe curiæ cuiuſcunque ciuitatis obtulerint, confidere volumus, ꝙ poſteritas eorum, non ſolum iā procreata, ſed etiam poſt talem dedi tionem procreandā, huiuſmodi fortuna libera manebit, [l] ſiue ſpecialiter ſub hac lege [m] curiæ ſe obtulerint, vt ab eis deſcendentes, tali fortuna liberi permaneant: ſiue nullam huiuſmodi fecerint mentionem: nullo audente dicere, ꝙ nati vel concepti poſt talē dedition em paternā cōditionem ſequi debeant. hoc enim ſpeciali beneficio alacriores omnes ad conferēdam ciuitatibus huiuſmodi opitulationē conſtituere properauimus: [n] ita tamē, vt nec occaſione quartæ portionis bonorum huiuſmodi decurionis, quicunque ſucceſſores [o] eius aliquam inquietudinem patiantur: vt po te libera eius ſubſtantia omni curiali grauamine conſeruanda: & ſi quid defunctus vel ex adminiſtratione curialiū munerū, vel ex quarta portione [p] ad eandem curiam ſemel vel ſæpius deuoluta, vel ex alia quacunque cā eidem curiæ debuiſſe probetur, hoc idem ſucceſſores curialibus reddere minimē dubitent: illis ſcilicet quæ ſuper naturalibus filijs, quos naturalis pater ſub hac lege curiæ dedit, vel poſtea dederit, vel legitimos tam ex teſtamento quàm ab inteſtato ſucceſſores habeat, non ſolum veteribus [q] legibus, ſed etiam noſtris ſanctionibus [r] diſpoſita ſunt, præſenti lege excipiendis: vt non ipſi tantum filij naturales, [ſ] ſed etiam ex his procreandi mares paternā ſequantur fortunā, vel in aribus liberis minime ſubſiſtentibus, [t] quarta pars ſubſtantiæ mortui curiæ deputetur.

TITVLVS XLIIII.

DE HIS QVI A PRINCIPE vacationem acceperunt.

Co. The. 12. l. 15.

I. Imppp. Theodoſ. Arcad. & Honor. AAA. Rufino. P.P.

& hon l. fi. §. hæc omnia.

[a] Habet. quod qualiter fit, habes ſupra tit. 2. l. vlti.

[b] Competens. ſ. In alijs vel etiam in eodem ſi denuo vocet: vt ſ. de excu. mu. l. voluntaria. & ff. de pri uil. vet. l. 2. in fi. & ſ. de epi. & cle. authen. presbyteros. & ī. l. ꝑ 2. l. ꝑ in. & ff. de va. mun. l. in honorib⁹. §. q muneris. Itē ad hoc qđ dicit decurionatū, facit ſ. de lat. li. tol. l. vnica §. ſed & ſi & ff. de pœn. l. reſpiciē dum. circa prin. Acc.

† Al. Paco. PP.

† Pars. l. j ſ. de officio comitis ſacri. ius.

[c] QVi cōditioni. Curiali. nō enim eſt curialis ſeu decurio.

[d] Statumq;. qui erat vt ad talia ibi nō cogeretur, cū non eſſet ciuis vel incola: vt ſ. de inco. l. cū neq;, in alijs ergo ſibi nō ꝑiudicat: vt ſ. l. prox. ſed quid ſi curialis erat, & in alia ciuitate talia egit? Reſp. reuocatur ad curiā: vt ſ. de decu. l. derelicta. & l. generalis. & l. ſi quis decurio. Item & tanquam vilis non habet priuilegiū ne ſubdatur tormentis: vt ī. de tabu. l. 2. & ſic præiudicat ſibi in aliquo. & facit ff. de vaca. mu. l. 1. §. pe.

[e] Permaneant. ſi alia cauſa eos nō vrgeat.

[f] Accipere. vt opus puta publicū extruat.

[g] Diſcedant. vt alia ſ. munera non cogātur ſubire.

[h] Ex his. non obnoxijs.

[i] Oīa. indiſtincte: ꝑ quod fit municeps, vt ſubijcit, vt ſ. de inco. l. ciues.

[k] Patrem. ideſt decurionem. vel dic, vt ſ. de decur. l. Alexandr.

[l] EOs q. Manebit. non autem ipſi: vt ſup. leg. 1. & 2. & ſ. de decu. l. 2. & 3. ſed in filijs eſt ſecus in dignitate, vt ī. de dignit. l. ſi ſenator.

[m] Sub hac l. ſic ſ. l. 1. in fi. Acc.

[n] Properauimus. ſic ſup. de bo. quæ li. l. 2.

[o] Succeſſores. etiam non curiales: quod ſecus eſt in eo qui origine vel ſentētia vel alio modo fuit curialis: vt ſ. quando & q quarta pars debe. l. 2. & 2. in princ.

[p] Ex quarta portione. vt quia antequā eſſet curialis, ſucceſſit curiali: ſicq; quartam debuit curiæ. Ac.

[q] Non ſolum. Veteribus. vt ſ. de natu. lib. l. 3. & 4.

[r] Sanctionibus. vt ſ. de nat. lib. l. communium. & adde in authen qui. mo. na. eff. ſui. § ſi quis igitur. eull. 8 Acc.

[ſ] Naturales. ſ. curiæ dati. Accur.

[t] Subſiſtētibus. ſubaudi, vel filia nupta curiali: vt ſup. quādo & q. quarta pars debe l. 2. §. ad filiorū & l. fin. §. 1. & 2.

DE HIS QVI A principe vacationem acceperunt.

Nullus

Nullus vacationem temporalem curialis [a] accipiat, niſi id fortè veris ac probatis cauſis [b] adnotatio noſtra conceſſerit. D. Pri. No. Iun. CP. Theodoſ. & Abundatio Coſs.

TITVLVS XLV.

DE VACATIONE publici muneris. [c]

Vacatio ſimpliciter conceſſa non porrigitur ad munera ordinaria. Bartolus.

I. Imp. Gordianus A. Ianuario.

Muneris publici vacationem ea continere, quę non lege, nō ſenatuſconſulto, non conſtitutionibus principum iniunguntur, [d] meritò reſponſum eſt: ad quam formam iuris pertinens [e] † ſi cœperis ad munera extraordinaria à magiſtratib. deuocari, appellatione interpoſita poteris apud præſidem iuris rationibus protegi.

TITVLVS XLVI.

DE DECRETIS DEcurionum ſuper immunitate quibuſdā concedenda. [f]

I. Impp. Diocle. & Maximia. AA. Vrſatio.

Exceptis, qui liberalium ſtudiorum antiſtites [g] ſunt & qui medendi cura funguntur, [h] decurionum decreto immunitas nemini tribui poteſt.

II. Idem AA. & CC. Caſſio.

Ordinis ambitioſa [i] decreta ſacris cōſtitutionibus reprobantur.

TITVLVS XLVII.

DE EXCVSATIONIBVS munerum. [k]

Qui gerunt negotia principis, non habent immunitatem à muneribus, niſi ſint ex illis officiis, quibus eſt ſpecialiter conceſſum. Bar.

I. Impp. Carus Carinus & Numerian. AAA. Demetrio.

a Nullus. Curialis. i. decurio, vt ceſſat à decurionatu.

b Ac pbetis cauſis. tria nō neceſſaria: vt pricepſ, vt ſpalia, vt cauſa neceſſitatis pbatas: vt hic, & ī. de dec. l. nemo. ſi. n. cuilibet affectanti cō cederetur, non eſſet qui munera ſubiret: vt ff. de vac. mu. l. i. in prin. & facit ī. de agri. & cenſi. l. immunitates.

c DE VACATIONE publici muneris.

Dictū eſt à quo cō cedit vacatio: nunc qd cōceſſa operat & dic munus aliud publicū, qđ in adminiſtratione reipublicę ſine titulo dignitatis ſubimus: vt ff de mu. & ho. l honor. §. i. aliud priuatum: vt tutela, quod ēt publicū eſt quo ad qdā vt Inſti. de excu. tut. in prin.

d Muneris iniunguntur, qū concedit vacatio aut ſimpliciter, vt hic, aut plenius: vt & militię defertur: cui cōceditur immunitas: vt ff. de vac. mu l. pe. §. duo. cū ergo ſimpliciter extraordinarias collationes dūtaxat euitat, i. ex improuiſo à magiſtratib. indictas. ordinarias vero, i. q̄ a legib. vel ſenatuſcōſul. vel cōſtitutionib. vel alia qua lege imponunt, recuſare non poteſt: qualia ſunt omnia pr̄imonialia ordinaria: vt hic. & ff. de va. mu. l. in honorib. § q muneris. & hi q. de patrimonialib. n. nemo ſe excuſat: vt ī. de mu. pa. l. i. cū cōcor. & l. qui immunitatē. & ff. de mu. & ho. l. ſi. §. fin. item qdam ēt pſonalia à magiſtratib. indicta non euitat: vt quæ habēt honorē oneri mixtū: vt ff. de mu. l. cui muneris & ad idē ff̄ va. mu. l. ſecūd. §. numerus. itē & tutelā fauore pupilli nō euitat: vt ff de excu. tut. l. ſpadonē. §. qui acceperint. patrimoniale extr. ot euitat, vt ff. de va. mu. l. in honorib. §. q muneris.

e Pertinent. quia vocatur ad extraor. & habes va. p prius. & ſic habes ius appel andi ergo &c. vt ī quem adm. ciui. mu. indi. l. j.

† Perti-nēt.

f DE DECRETIS DECV. &c.

Nā & ſup alijs interponit vt ſup alienatione pdiorū curialiū: vt ī de p cu. l. 2. & ſup eligendo ſyndico vel actore: vt ff. qđ cuiuſ. vni. l. nulli. vel alio officiali. vt ī. de dec. l. 2. itē ſup ſalarijs medicorū & magiſtrorū liberaliū artiū, vt ff. eo. l. 4. itē ſup bannis & ſtatutis: vt ff. e. l. ſi. qd aūt ſi ſtatuerit, vt pr̄ teneat p delicto filij. vel aliud ꝫ iniquū Rň ſm P. ſi ꝫ tale ius eſt ſtatuti cui poſſit derogari pacto, vel renunciatione tunc & per ſtatutum, quaſi quilibet renunciet, al' iūs non, quod habes ſupra de pact. l. ſi quis in ꝯſcribēdo

g Exceptis. Antiſtites. vt magiſtri non dico repetitores.

h Cura funguntur & ſunt intra numerū vt ī. de epiſ. & cler. l. parabolani. & multo magis legū doctorib. vt ī. de pfeſ & med. l. medicos. & de mu. & ho. l. ſi. §. ſi. Et dic q ēt in pr̄imonialib. tenet immunitas cōceſſa, ſi mō ſpāliter dicat: vt no. ī demu. pa. l. q immunitatē. cū ēt de burſa dare poſſunt, & decernere: vt ff. eod. l. iij & 4. Item vt ſol⁹ princeps poſſit concedere immunitatem: vt ī. de his qui à princ. q eſt ꝫ. ſol. ſpeciale in his duob. quis ergo alijs pſtabit immunitatem, ſi opus fuerit? Rň. ſolus princeps, vt ibi dicitur. Accur.

i Ordinis ambitioſa. vt ſi liberent publicū debitorem, vel ex publico largiant: vt ff. eod. l. ambitioſa. & no. q duæ partes debent adeſſe: item maior pars conſentire vt ff. e. l. lege & ff. qđ cuiuſ. vni. l. nulli. alr nō valet. itē & ſi valet reſcindit qñq;: vt ff eod. l. qđ ſemel. & fa ī. ď adſeſ. l. nemo & in authen. quomodo opor. epiſ. §. item. & ī. de te eo. l. magis. § h æs. & de epiſ. & cle. l. ſi quēquam

k DE EXCVSATIONIBVS MVNERVM.

Qui det immunitatē, & cui data pficiat, dixit: nūc de ipſis cauſis pp quas q̄s excuſat. Et dic, q elect⁹ ante oia appellet intra decē dies: aliàs cōſentire vr vt ff. de va. mu. l. i. & ī de ap. l. ni. q. & pſequat intra duos. mēſes: vt ī de tēp. ap. l j. licet alij aliter. i. illā intelligūt. hoc fallit in veterano q nō appellat, vt ī qñ pvo non eſt ne. l. veteranus. item in tutela & cura. vt ff. qñ app. l. j §. ſi quis tutor. & §. alia Sed qui iterum gerit munus? Rň collega, ſi habet, aliàs eligitur ali⁹ & ſuo periculo malè agit ſi excuſatio nō vera inueniatur: vt ī. de app l. Imperatores § j. & dic excuſatio eſt alicuius iuſtæ cauſæ allegatio propter quam aſtricti non debet ad ſubeunda munera: vt C. de va. mu. l. j. i. tñ. & diſtingua: quia excuſatio alia tēporalis. & perſonalis: vt ff de va. mu. l. ij s q naues & l. in honorib⁹. §. j. & ī. de iis qui à princip. va accep alia perpetuas

perpetus: vt ff. de va mu. l. pe in prin. Itē alia plena, cū à munerib. tantū pſonalib. excuſaſ nō aūt ab oñaib plenior. cū & ab honorib. nō aūt à pſimonialib. vt ff. de va. mu. l. 2. §. q pſimoniorum: & l. pe. §. due. Alia pleniſſima, quod aſt qñ a qbuſdam patrimonia lib⁹ excuſatur: vt ff. eo. l. his honorib. §. angariarū. & de mu. & ho. l fi. §. pe. porro ab omnib. aliquem excuſari non meminit Py. ſe legiſſe, cum ēt imperator & auguſta quædam talia ſubeant vt ĵ. de qui. mu. l. ij & ĵ. vt in emp. ipe. l. 1. ſed legitur. ff. de iu. immu. l. ſemper. §. licet. & ĵ. de priua. eo. qui in ſa. pa. mili. l. ij. & ĵ. de pſeſſ. l. medicos. Acc.

Imperator à munerib. qñ que non excuſaſ.

Etiam [a] hi qui noſtra [a] procuraſſe monſtrantur, muneribus ciuilibus, quę dignitati eorum congruūt, fungi debent.

II. Pars actorū Diocletia. & Maxim. AA. & CC.

Inductis [b] Firmino & Apollinario & ceteris principalibus Antiochenſium adſtātibus Sabinus dixit: [*] *Et cetera. Diocletianus dixit.*

Certis dignitatib. data à nobis indulgentia & munerū ciuiliū & perſonalium, [c] Ideſt, his qui aut ex ꝓtectorib. [d] ſunt, aut ex præpoſitis [e] hi ergo ad munera pſonalia aut ciuilia [f] nō vocabuntur.

III. Iidem AA. & CC. Martiano.

Tvtelæ [g] ſolicitudo à munerib. ciuilib. [h] non excuſat: vtpote cùm nec tres ſimul iniunctæ diuerſarū domuū, hmōi beneficium præſtent. [i]

IIII. Iidem AA. & CC. Atalo.

Hydraulæ [k] munerū ciuiliū immunitē ſibi iure cōceſsā [l] approbare minimè poſsūt.

V. Iidem AA. & CC. Marcellino.

Procuratores [m] Abſētiū reipublicę cauſa munerū ciuiliū vacationem non habent.

Quæ hic deſunt, cum ex manuſcriptis codicibus nō potuere. Vide in prętermiſſis ĵ.

[a] Tiā noſtra aſ noſtro, ſ. patrimonio. i. ad vtilitatem. altàs noſtra. ſ. patrimonia vel negotia: & ſic eſt ꝓcuraſſe. interim ſiū dum adminiſtrant. excuſant ſe: vt ff. de excuſa. tut. l. adminiſtrantes. & ita cautè dicit ꝓcuraſſe. & ſa al. ĵ. de quibus mu. vel præſta. l. 1.

[b] Inductis. ſ. in palatio.

[c] Certis. Et perſonalium. nō patrimonialium.

[d] Protectoribus. de his ĵ. de dome. & prote.

[e] Præpoſitus. ſ. laborum, vt in proxi. titu. & de præpo. laborum. l. 1. Acc.

[f] Ciuilia. pro eodē, quia ciuilia ſunt: vt ff. de mu. & ho. l. fin. §. hæc omnia.

[g] Tvtelæ. ſcilicet vnius.

[h] Ciuilibus. q ſunt publica vtilitate: qđ non eſt in tutela: vt ff. de exeu. tu. l. ſibi bz. §. tutelæ.

[i] Præſtent. à ciuilib. ſed à quarta tutela bene excuſant: vt ff. de exc. tut. l. tria & ĵ. q nu. tu. l. 1. q ſūt ĵ.

[k] Hydraulæ. i. aquam deferentes in aulā principis. vel dic, cuſtos ductus aquę aulę imperialis: & dicitur ab hydor. quod eſt aqua, & aula: vt ĵ. de aquædu l. decernimus. § vniuerſos.

[l] Conceſſam. eo q ſunt electi ad aliud officium.

[m] Procuratores. dimiſſos in ciuitate ab abſentibus reipu. cauſa. Azo. aliàs debitores ex adminiſtratione & ex pollicitatione excuſaſ ab onerib. vt ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. debitores.

VI. Iidem AA. & CC. Caio.

Venatoribus [n] immunitas ob hāc ꝓfeſſionē ſolam nullo iure conceſſa probari pōt.

VII. Imp. Cōſtātino. A. ad Catullinum Vicariū.

Negotiantes, [o] veſtiarios, linteones, purpurarios, & partica-rios [p] [†] q deuotioni noſtræ deſeruiunt, [q] viſū eſt ſm veterē ꝯſuetudinē ab oī munere imunes eē.

Præſes vel alius iudex non poteſt collectam imponere: ſed ſi neceſſitas imminet, debet ſcribere præfecto: & præfectus reſcribit principi, qui hoc permittit. Bartol.

VIII. Idem A. Conſtātinus, & Iulianus Cæſ. ad Taurum PP.

Placet [*] nullū oīno iudicē decætero prouincialib. inferendū [r] aliqd indicere, vt ea tm̄ ſedulo cūctorū ſtudio pēſitent, q̄ canonis inſtituti forma cōplectiſ, [s] vel noſtra clemētia decernit inferenda, [t] vel delegatione ſolēniter ſanciēte, vel epiſtolis ꝓcedentib. ſed ſi ſi qd vrgere [u] forſitan cęperit, referri ad celſitudinem tuā [x] ſtatuimus, & auctorē te fieri, [y] & eo pſoluto referri ad ſcientiā noſtram, vt nobis iubentib. roboreſ. [z] Siqs aūt vſurpatoria temeritate amplius aliquid fuerit conat⁹ exigere, obnoxius quadrupli [a] repetitione

[n] Venatoribus. aliàs ſenatorib. aliàs venatorib⁹. & ſa ff. de ſer. ruſtic. prædi. l. diuus. Item decretum. h. d. quod ſubijcit, nullum venatorem legimus eē ſanctum.

[o] Negotiantes. in curia principis ꝑmittit genus.

[p] Et particarios. q circa quoddā gen⁹ veſtis negotiabantur.

[q] Deſeruiūt. ſ. dum ſeruiunt: vt ff de iu. imm. l. ſemp §. negotiatores & ante inīū cūi munus negotiari cœperant, vt ea. l. §. hoc circa vacationes nā rūe ab oī: vt hic: ēt à pſimoniali munere excuſant: vt d. l §. licet. niſi forte ab eis a quib. nec princeps: vt ĵ. tit. 1. l. 2. in prin.

[r] Placet. inferendū. i. dandū ordinariū. vł delegatū.

[s] Complectif. ſ. quadragēſimas. itē p iuſtra, q ſunt ordinariç: vt ĵ. de iud. l. 1. & 2.

[t] Inferenda. ſ. extra ordinem, decerni dico, vel delegatiōe. ſ. p pragmaticā vł epiſtolas: vt ĵ. de anno. & trib. l. iij. & de indic. l. particulari. & de ſuperindi. l. 1.

[u] Vrgere. diſpendij pœna.

[x] Celſitudinem tuā. præfecto prætorio loquitur.

[y] Fieri. ſcilicet dictæ penſitationis extra ordinem faciendæ.

[z] Roboretur quod exactum eſt. & tunc dabiſ palatinis, vel cui princeps dixerit: vt ĵ. de bo. va. l. ſi vacantia.

[a] Quadrupli. facit infra de cen. l. pæquatores. & in authen. vt iud. ſi. quo. ſuff. §. ſic igitur. & ĵ. de iur fiſc. l. q in ꝯtrib & ĵ. ad leg. Iul. repe. l. j. & ſi. in ſi. & ff. d pub l. licitatio § qđ illicitè, & ĵ. de decurio l 2. in ſi. Sed contra ĵ. de ſuperexa. l. 1. vbi dicit in duplū Sol. vt ibi.

[†] Parthicarios legit Alci. hic. Pyrrhus autē pelliparij rios, alij pānarios. tu diſpice rectius Parthicarios.

[*] Hęc ꝯſtitutio ꝯfla ta eſt ex l. 8. & 11. ti. 16. lib. 11. Cod. The. quare ſump. nomina & Cōſulū illinc deſumes.

teneat. q̃ ſeueritas [a] iuſſiõis ad ordinariorũ iudicũ officiorũq; terrorẽ debebit excurrere: vt ſi eorũ vel gr̃oſa cõueniẽtia, vel ignobili diſſimulatiõe temeritas admiſerit curialis, [b] eos quoq; dãni ſimplicis pęna caſtiget. Da. Ca. Apr. Mediol. Conſtãtio A. 9. & Iuliano Coſs.

IX. Impp. Valen. & Valens AA.

ILlud cõuenit p̃cauere, neqs hãc, [c] q̃ pſonalis eſt functio, p̃cio [d] putet eſſe taxandã. Da. Cal. Decẽb. Treueris, Valentiniano & Valente Coſs.

Prædia emphyteutica principis extraordinarias præſtationes non ſoluunt. Bar.

X. Imppp. Grat. Valẽt. & The. AAA. ad Hypa: PP. †

PRiuatæ rei nr̃æ priuilegijs pmanẽtib⁹, nihil extra ordinem p̃dia [e] iure ppetuo cõſignata ſuſtineãt: neq; adiectis: [f] ſæpius, ac p̃ter primũ delegationis canonẽ: [g] poſtulatis [h] afficiant impendijs: [i] qñquidẽ neq; aurario canoni [k] ſub priuilegijs æſtimato, aliqd ex ea iubentibus nobis p̃bitionũ diuerſitate decutitur: [l] & pari cũ cæteris [m] æſtimari [n] ſorte non cõuenit, quos [o] præter annonarias functiones [p] æſtimatas perpetua [q] pẽſitationũ prærogatiua [r] nexuerunt. PP. Carthagine, Id. Apr. poſt conſulatum Syagrij & Eucherij.

Protonotarij, notarij, & referendarij principis habẽt immunitatem ab extraordinarijs muneribus. Bart.

Xj. Iidem AAA. ad Syagrium. PP. †

EOs q cũ honore comitũ, noĩe magiſtrorũ memorię [s] p̃fuere, [t] vel epiſtolis, vel libellis, itẽ eos q ibidẽ peragẽdis [u] ſignandiſq; rñſis nr̃æ mãſuetudinis obſecũdãt omniũ [x] ciuiliũ munerũ fieri iubemus extorres. igit q ex eo gradu palatio nr̃o adhęſerint, [y] adeſſe ſibi cõpetẽtia priuilegia glorient. q vero ſuperiorib. dignitatib⁹ creuerint, [z] nihilomin⁹ ei⁹ loci priuilegia p̃ſto [a] ſibi fuiſſe lętentur. Lecta iij. Cal. Septẽ. Capuæ, Antonio & Syagrio Coſs.

Palatini in dignitate cõſtituti ẽt poſt dignitatem finitam, et magiſtri ſcientiarum, et legati à ſordidis muneribus hic declaratis ſunt exempti. Ioan. de Pla.

XII. Iidem AAA. ad Hypatium P.P. †

MAximarũ [b] † culmina dignitatũ, cõſiſtoriani quoq; comites, notarij ẽt noſtri, & cubicularij oẽs, atq; excubicularij, ab oĩbus ſordidis munerib. vindicent. [c] cęteros ãt palatina vel militari intra palatium prę rogatiua munitos, ita demum priuilegium ſimile contineat, ſi prioribus [d]

[a] Seueritas. ſed non tanta. & ſic de cõſentientibus, vel non contradicentibus dicit.

[b] Curialis. aliàs curialis, & iungit̃ p̃cedẽtibus, aliàs curiales, & tunc ſequentibus. & ſupponit pro p̃dictis iudicibus & officialibus. & facit ĩ. de app. l. quoniam iudices. Acc.

[c] ILlud. ne q3 hãc. ſ. functionẽ. & ſupponit pro quolibet pſonali munere.

[d] Precio. vt loco muneris det pecuniam: vt ff. de mu. & ho. l æſtimationẽ. aliàs & pecuniã perdit, & mun⁹ ſubit: vt ff. de pollic. leg. in priuatis. §. 1 & ſic ĩ. de p̃cu. l. ilẽ, & ff. de in. i. l eos. Item facit quoquo modo ff. de va. cog. l. 1 §. proinde. vbi dicitur, quędã honeſtè accipiunt̃ &c. Item facit ĩ. de ceſſ. bono. l. propter.

[e] PRiuatæ. Prædia. principis, data in perpetuam emphyteuſim non ſoluunt ſuperindicta & iuſſione principis: vt hic, & ĩ. eo. l pen. & ĩ. de lo. fun. ci. l. 2. & fi. & hæc ſunt priuilegia quæ hic dicit.

[f] Adiectis. ſ. ſuperindictis extraordinarijs.

[g] Canonem. à quo non excuſatur: vt ĩ. de exac. tri. l. ſi diuina. & de indic. l. 1.

[h] Poſtulantis. aliàs poſtulatis: aliàs poſtulantis.

[i] Impendijs ſ. extra ordinem prædictis.

[k] Canoni. i. dicere ſuſceptori aurario quanquã priuilegiato inter cęteros ſuſceptores nihil decutit, i. ſoluitur ex ea. ſ. delegatione quã faceremus p ſuperindictis, quãcunq; ex eã faciunt ei ſolui ab alijs. neq; n. & alijs immunet hoc onus niſi princeps pmittente: vt ĩ. de ſuperindictis. l. 1.

[l] Decutitur. aliàs diſcutitur aliàs decutit̃: & tunc dic aurario, i. procuratorio.

[m] Cæteris. ſcilicet priuatis.

[n] Æſtimari. poſſeſſores prædiorũ principis datorum in ppetuam emphyteuſim.

[o] Quos. ſ. cæteros.

[p] Functiones. ſ. ordinarias.

[q] Perpetua aliàs perpetuo aliàs perpetua.

[r] Prærogatiua. i. ſuperindicta: quæ ex prærogatiua & ẽt extra ordinem præſtant̃ aliàs æſtimatas, i. taxatas ordinarijs, & ſic iũgit̃ cũ ſuperioribus, aliàs æſtimata, ſ. p̃rogatiua, i. taxata extraordinaria. & ſic iunge cum inferioribus.

[s] EOs. Memorię. i. fuerunt magiſtri ſcriniorum memoriæ, ſacrarũ epiſtolarum, vel libellorũ: vt ſubijcit epiſtolis, vel libellis: de quib⁹ habes ĩ. de decu. l. fi. & gñaliter oẽs magiſtri cuiuſcunq; ſcrinij, vt ĩ. de ma. ſcri. l. 1.

[t] Præfuere. dico cum honore comitũ, i. qa comites dicti & eẽ meruerunt, vt ſunt comites præſidum & proconſulũ & procuratorũ Cæſaris. & comites conſiſtorij, & archiatri palatij. quib. omnib. data eſt excuſatio, vt ff. de va mu. l legato §. 1. niſi ſuffragio perceperint dignitates, vt ĩ. de leg. l. vniuerſ.

[u] Peragendis. de his habes ĩ. de his qui ſe deferunt. l. fi.

[x] Omniũ ciuilium. quod ad perſonalia reſtringitur, vt no. ĩ. de vac. mu. l. qui immunitatem.

[y] Adhæſerint. aliàs deceſſerint: & aliàs acceſſerint: & aliàs abſceſſerint. ad quã vltimã facit ĩ. de aduo. di. iudi. l. 2. & ĩ. de fabri. l. eos quib. & ĩ. de præpo. ſa. cu. l. 2. & ĩ. de comi. qui prouin. re. l. 1. & de proxi. ſa. ſcri l. 1.

[z] Creuerint. i. finita prima eliguntur ad maiorẽ. retinẽt quidẽ priuilegiũ primę. vt ĩ. de dig. l. 3. & de agen. in re. l. fi. Acc.

[a] Præſto. i. pręſentanea, ac ſi nec maiorẽ accepiſſent.

[b] MAximarum. vt illuſtres, & ſuperilluſtres, qui ſunt maximi. vt ĩ. l. fin.

[c] Vindicent. ſimiliter portinarij vrbis æternæ: vt ĩ. de ſuſceptoribus. l 1. itẽ ſilẽtiarij, vt ĩ. de ſilen. l. 2. & 3. & proxi. ſacrorũ ſcri. vt ĩ. de prox. ſac. ſcri. l. has leges.

[d] Si prioribus. id eſt priuilegijs ſibi datis ante hanc legem.

† Ex Co. Th. li. 11. titu 16. li. 13.

† Ex Co. T. ti. 16. 14.

† C. T. l. 11. tit. 16. l. 15.

Multa in hãc l. Alc. hic & Py. in princi. huius tit.

Vtriuſq;

a Vtrinſque idest vtraque arte eruditos, ſcilicet Grāmatica & Rhetorica.

b Veiuſta. ad hoc ff de mu. & ho l. fi. §. fin. Item philoſophi à ſordidis excuſantur. vt ff. de va. mu. l. i ho noribus. §. philoſophi.

e Sordidorum. modo numerate incipit ſordida, quibus adde quæ ſunt. ff. de mu. & ho. l fin. §. inter perſonalia. & ſecundum hoc die exceptio, idest acceptio, Vel dic ſecundo quòd excepit quędam ſordida ſubeunda etiam per prædictas perſonas ante tamen ſpecificat quædam ſordida de non ſubeundis. & dic, quod tributum nō est ſordidum: vt ff. ad mu. l. libertus §. ex cauſa

d Pollinis. aliàs pollīne. i. tennis barratio de ſtaminga qua detruditur ſubtiliſſima farina. ex qua cōficitur polla, idest albiſſima farina.

e Nec parauecedorum. vt j. de prox. ſa. ſcri. l. hac lege.

f Rheticus. ſpecies ſordidi muneris. Accurſius.

g Expeditionis. ſic ſ. de ſacroſan. eccl. l. neminē. & j de cur. pu. l. nullus. & j. ti. tu. t. l. 2.

h Materiam. vt ff. de le. 3. l. ligni appellatio.

i Tabulata. vt ff. de ſer. vr. pd. l. ſeruitus. §. ſi antea. hæc quidē ad publicas ędes conſtruendas pręſtabantur: vt j. ſtatim.

k Eū. i. ille ſic ſ. de ſdeiu. l. cùm quæ.

l Moré poſcit. aliàs poſcit: aliàs paſcit.

m Ab huiuſmodi iuris alias iure: aliàs iuris.

n Sacris ædibus. In quibus arma reponū tur, aliàs eſſet contra ſupra de ſacroſanct. eccl. l. ad inſtructionem.

o Capitalis. aliàs capitationis: aliàs capitalis.

p Temonis. species ſordidi muneris.

q Poſſeſſio, vt eſt poſſeſſio rerum: priuatarum Augusti & Augustæ: vt j. de priui. do. au. l prima. & poſſeſſio ſenatorum: vt j. de digni. l. quoniam diuerſi.

r Poſſidere. i. habere in pſenti. idem & ſi in pteritū habuerunt: vt ſubijcit, & j. eo l. eam legem.

s Sordidorum, quæ ſint, habes ſ. l. proxi. in prin.

• Viris.

• atque.

• Legēdū capituli. Conuen.

ſtatutis ſe ad huiuſmodi exceptionē docuerint pertinere: vt nō ſingulis īdulta pſonis, ſed ī cōmune dignitati vel corpori huiuſmodi beneficia doceanť fuiſſe conceſſa, circa rhetores atq; Grammaticos eruditionis vtriuſq; a vetuſto b more durante: Sordidorū c vero munerum talis exceptio ſit, vt patrimonijs dignitatum ſuperius digeſtarū, nec cōficiendi pollinis d cura mandeť, aut panis excoctio, aut obſequiū piſtrini, nec parauaredorū e huiuſmodi iuris, aut parangariarū pbitio mādeť, exceptis his qbus ex more Rheticus f limes includiť, vel expeditionis g Illyricę pro neceſſitate vel tpe vtilitas adiuuať. Operarū quoq; artificū diuerſorū, excoquēdę ėr calcis obſeqa, nulla de talibus adiumenta poſcant. Materiā h lignorū atq; tabulata i ex ceptorum virorū patrimonia non pbeāt: carbonis quoque, niſi eum k quē moneta ſolenniter, vel fabricatio ſm vetere moré poſcit l armorū, ab hmōi iuris m pbitio ne deſiſtat. Publicis vel ſacris ædib n cōſtruēdis atq; reparādis, capitalis, o atq; temonis p neceſſitas nulla mandeť: legatis atq; adiectis ſumpt poſſeſſio q hmōi priuilegijs munita non cōferat, hoc tn̄ his patrimonijs pſit, q̄ dignitaté proprio videntur nōie poſſidere. r eos ēt q ſimili honore functi ſunt, gnali prōgatiua à pbitiōe ſordidorū munerū vendicam. D. Id. Dec. Antonio & Syario Coſ.

Priuilegium perſonale non tranſit in ſucceſſorem. Bart.

XIII. Imppp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. ad Neotherium. †

SOrdidorum s munerum excuſatio delata pſonis, ad hęredē t ſucceſſoremve tranſire non pōt. Neq; enim † pōt eſſe ppetuū, quod non rebus ſed pſonis contēplatione dignitatis u atq; militię indulſiſſe nos conſtat. D. xviij. Calen. Maij, Medio. Arc. A. j. & Bautōe Coss.

XIIII. Imppp. Valentini. Theodo. & Arcad. AAA. Tatiano PP. Orientis. †

EAm legē x quā de extraordinarijs ſordidiſq; munerib, expſſis vocabulis functionū, & ī ſignib dignitatū, ſine vlla ambage pſcripſimus: ita circa eos ī quos nr̄a munera redūdarūt, ēe pcipi ni ſeruādā, vt ijſdē bn̄ficijs n̄ quādiu militauerit ſed quādiu y vixerint, p fruanť. D. xj. C. Apr. Me. Tatiano & Symm. Coſſ.

Prædia principis propria vel emphyteuticaria ab extraordinarijs & ſordidis muneribus ſunt exempta. Bartolus.

XV. Impp. Arca. & Ho. AA. Meſſiano Co. R. P. †

EVidēter atq; abſolutē iubemus, ne fūdi ad pr̄imoniū nr̄um ptinētes ſeu pductionis titulo, ſeu ppetuo iure teneanť z aliqd pter ordinē a ſupindicti vel pcij b nomine de ſordidis c qbuſ-

t Ad hæredem. ſ. extraneum: ſed ad ſuum etiā perſonale priuilegium tranſit: vt ar. ff. ſol. ma. l. maritum. & l. ſeq. & le. etiam. & ff. de leg. 1. l. ſciendum. §. legati. ſecundùm P. & not. quòd aut defertur perſonæ vni, vel omnibus de militia illa immunitas, vel priuilegium. & non tranſit ad hęredem, vt hic, & ff. de cenſi. l. 3. in fi. & ff. de te. ia. le. in omnibus & l. priuilegia & de iu. immu. l. t. §. perſonis. & ff. de vſu & hab. l. vſus. aut rebus, & datur ſuccedentibus in eam rem: vt ff. de cē. l. 3. eum concord aut datur generi val perſonis hoc pacto, vt ad poſteros deſcendat: & tunc non deſcendit niſi ad eos q ex fœminis nati ſūt vt ff. de iur. immu. l. t. § 1. & l. 3. aut ciuitati vel loco, & tunc tranſit: vt ff. de cen. l. forma. §. quanquā. quia ſemper eſt idem populus: vt ff. de iudic. l. proponebatur.

u Dignitatis exempla ſ. l. proxi. & ll. induct.

x EAm legē. dicit de lege ſuperiori, maximarum. nā & hæc & illa ſunt Valentini. Acc.

y Quandiu. ſ. tantū. & facit. ſ. l. maximarum. in fi. & ff. de cōſti prine. l. fi. & j. qui milit. non poſ. l. eos. §. ſeruitia. & ſic not. immunitas nō cum dignitate, ſed cum perſona extinguitur; vt ſ. l. proxi. no.

z EVidenter. Iure teneantur. ſic. n. tenentur: vt j. de lo. præd. ci. l. prædia.

a Ordinē. i. ordinariūm canonem.

b Pretij. ad hoc j. titu. 1. l. 1.

c Sordidis quæ ſint habes ſ. eod. l. maximarum.

† C. Th. ſi. tit. 16. l. 16.

† Not. ad hoc text. q priuilegia perſonalia ad hæredes nō tranſeunt. Con. cot. c. mādata. iunctā glo. fi. extra de pſumpti. Priuilegiū perſonale an ad ſucceſſoré tranſeat.

† Co. Th. l. 11. ti. 16 l. 19.

† Co. Th. eod. l. 20.

Impe

a Imperatū. vt Ꝭ eo.l.priuatæ & ḹ.de priui.do Au. l.i.& l.fi.& de locatio.prædio.ciui.l.j.Itemꝙ̃ctta Ꝭ. de ſuperind.l.j.Soluc vt ibi.

b A B illuſtribus.Ꝭ.l.maximatum in prin.

c DE QVIBVS MVNERIBVS. De his qui ſe excuſant dixit,nūc q non & dic dr̃ñ inter hūc titu. & Ꝭ.de imu.ne.ꝯce.q a ibi ſpãliter de immunitate tributorū.vel ibi oſtendit in qb⁹ cauſib.ſpãliter immunitas ꝯcedēda ſit, hic aūt in qb gñaliter nō pōt apiſulari.

o Ad infirmos .i. pauperes.Acc.

p Decurrat.nam ita tenebitur pauper vt diues pro modo poſſeſſionum & facultatum.

q C Vm ad.Prouincialium idem eſt ſi p Italiam vt Ꝭ.de ſacroſan.eccle.l.iubemus nullā.nam cum ipſa lex non diſtinguat Italiā à prouincia, nec nos diſtinguere debem⁹:vt ff.de publi.l.de precio. Acc.

d C Ompa-rationi. ꝙ cōparant ad opus publicū & curator phiciſ.q dr̃ habere pſonale munus: vt ff.de mu & ho l.i.§.fi. & l.fi.§.i.& fa ff.d vſu.l.ſi pendētes §.ſi q d.

e Tranſuectiōi. ꝙ ſit vel cum currib. vel cū nauib. necnō à talis trāſuectione debet qs ſe excuſare: vt ḹ.l.prox.

f Vniuerſi ēt Imperator & Auguſta: vt & Ꝭ. vt ne.lu.l.j.& ſe. & Ꝭ.ti.j.l.maximarū. §.ſordidorū. & ḹ.l. pro xi.ar. ḹ.de prǽd.natu.l.j in prin.

g Illiricanas. i. qñ Imperator ducit exercitū in Illyricū.idest Sclauoniā.idē eſſet ſi alibi duceret exercitus principis. ſed loca tangit vbi plus neceſſe erat exercitū ducere.

h Titulis.i. neceſſitatib.ſupradictis,vel tranſuectionibus.

i Sub hac .i.ſub hoc mō q ſequit ibi, vt nō tm̃ &c.vel ꝓptie ſub hac ꝯdōne,q eſt cū tempus exigit &c.

k Idoneus. qd̃ quit in pſonali munere: vt ḹ d pu.ad mu.no. l.i & Ꝭ.de decu l ad ſubeūda.ſed nō in patrimoniali: vt hic, & Ꝭ.de imm. ne. con. l.per Bithyniā. & dic idoneè, i. commodè animum.

l Munia. Ideſt munera , vel onera. Accurſius.

m A ſummis.i.diuitib.vel potentib qui dicuntur ſummi,i.in ſummitate totæ fortunæ exiſtentes.

n Sarcina.i.onus ſupradictum.

Co.Th. eo. titu.l. vlt.

Ad tēp. Illyrici.

cūq; munerib.agnoſcāt. nam & hoc à diuis principib.imperatū a † eſt, & à noſtra ſerenitate reparatū. Quiſqs igit̃ iudiciū cōfecerit,quinq; pondo auri de facultatib.ſuis & de officijs ſuis totidem,& de curialib.q exequi malè iuſſa feſtinant, nouerit eruenda. D.xvij. Calen. Iul. Med. Olybrio & Probino Coss.

XVI. Iidem AA.& The. A.Melitio pręfec.prętorio poſt alia.†

A B illuſtrib. b pſonis ſordida munera & extraordinarię neceſſitatis dāna remouemus. D.xv.C.Mar. Rau. DD. NN.Hono.viij.& The.V. AA.Coss.

TITVLVS XLVIII.

DE QVIBVS MVNERIBUS c vel præſtationibus nemini liceat ſe excuſare.

I. Impp. Honorius & Theod.AA.Herculio PP. * Illyrici.

C Omparationi d tranſuectiōiq; e ſpecierum vniuerſi f ſine vllo priuilegio coarctent̃ ad neceſſitates Illyricanas. g nā in his duntaxat titulis h nullū ſub quopiā ceſſare,priuilegij velamēto cēſem⁹ ſed ſub hac i cōditione,cū tēp⁹ exegerit,hmōi collationi ſuccūbāt,vt nō tm̃ regratur idoneus, k verū vniuerſi,p portione ſuę poſſeſſionis iugationisq; ad hæc munia l coarctent̃, & à ſummis m ſarcina n ad infimos o vſq; decurrat. p Da.iij. Id. April. Cōſtantinopoli. Baſſo & Philippo Coss.

II. Imp. Theod. & Valētinia. AA.ad Taurū præfectū prætorio.

C Vm ad q felicisſimā expeditionē nominis † noſtri, omniū ꝓuincialiū q. p loca quà iter arripimus,debeāt nobis ſolita miniſteria exhiberi: neminē ab angarijs r vel parāgarijs,vel plauſtris, s vel quolibet munere penit⁹ excuſare ꝑcipimus:ſed oēs,ſiue ad diuinā noſtrā domum,ſiue ad venerabilis Auguſtæ, vel ad ſacroſanctas eccleſias,vł quaſlibet illuſtres domos ptinēt, t nec lege pragmatica, u nec diuina x adnotatione,ſacrove oraculo excuſatos y indictionib.magnificę tuæ ſedis tpe noſtrę expeditionis obedire decernimus. D.xiij. Calen. Mar. Conſtantinopoli, Valētiniano A. V. & * Coss.

III. Imp.Leo.ad S.

H Ac ꝓuidentisſima lege ſtatuim⁹,omni excuſatione z ceſſante, nullaq; pſonali † dignitate penit⁹ excepta, a in qbuſcūq; locis adminiſtrationi ſublimitatis tuæ cōmisſis , opus exegerit murorum conſtructionem, b ſeu comparationē c frumēti aliarumq; ſpecierum , ſine vllo im-

r Angarijs. dicunt exhibitio operæ ſine ſumptu: parangariç, qñ vtrunq. ,ſ.exhibitio operæ cum ſumptu : & ſic mixtum.

s Plauſtris. qñ rebtanuē. & ſic vel pro .i. quolibet &c. ſed P. dixit quolibet & perſonali.

t Pertinēt. vt Ꝭ. de ſacroſanc.eccle.l.neminem.& l.iubemus nullā nauē.& Ꝭ.l.pxi.in prin cum ꝯcor. Excipe veteranos & milites: vt ff de mu. & ho. l.fi.§.hęc munia.

u Pragmatica , facta eſt ꝓ vlin pcerum, & ad exhortationē.

x Diuina. facta pro prio motu.

y Excuſatos . vt ḹ. de curſu. pu.l. null⁹. ſed hic loquitur præfecto pt. q debet omnibus ſubditis iſtud ꝑdicere & manifeſtare , ne aliquis poſſit ꝑtendere excuſationem ignorantiæ.

z H Ac prouidentiſſima Excuſatione.ſ. fieri, quod eſt in fin. & fa. Ꝭ.de ope. pu.l. ad portus. & de offi. ꝓconſ. l.ſi in aliquā hoc mun⁹ eſt ſordidū : vt Ꝭ tit. i.l. maximarū § publicis . vnde forte eccleſia excuſatur : vt ſupra de ſacroſanct.eccleſijs.l. placet.

a Excepta . quantum ad hunc caſum.

b Conſtructionem . vnde tamen auctoritate principis fiat , non publico ſumptu : vt ff.de operis publicis.l.tertia.

c Comparationem.ad hunc Ꝭ.l.j cū concor & Ꝭ.ſine cẽ.vł reli.l.ſi.& de mu.pa.l.ſi.Sed ꝯtra huic.l.& prima

* Idge eſt l.i. ḹ.de ſac.ſanc. eccle.

† Numinis.

† Alias perſona, vel dignitate.

mæ huius titu. eſt ff. de excu. tuto. l. ſed reprobari. §. ſunt aũt. Sol. illa ſecundum iſtam. ſ. quia hoc eſt neceſſitas. Vel illud ſpeciale in philoſophis: quod non placet, vt ĩ. de mu. pa. l. profeſſiõ.

a QVI ÆTATE VEL PROFESSIONE &c.

Quidã habent qui ætate: alij qui profeſſione. & j. in l. manifeſti. habetur qui ætate. ſed certe profeſſio ſola non excuſat. ſed ætas ſola & dic dixit de quibuſdam excuſationibus: nunc de alia.

b Cum. Profeſſionem. iuuris profeſſionẽ iuris eẽ de liberalib ſtudijs, qđ nõ ẽ verũ: & no. Berytiorũ, qa ibi docet ius. vt l. pç. ff. §. hoc autẽ.

c Vicesimũquintũ. qui cœptus hẽ pro cõpleto, fauore honoris: vt ff. de mun. & hon. l. ad rem. & dic, q eſt tenera ætas, vt hic: & pnecta, q excuſat: vt j. l. fi. & ff. de decu. l. nõ tñ. ſed primi volẽtes ẽt non admittunt, ſecundi ſic, vt ff de leg. 1. l. fi. & ĩ. de decu. l. 3.

Quid ſi veniam ætatis impetrauit? Rñ. adhuc idem: vt ĩ. de his qui ve. æta. l. fi. & quia tenera ætas eſt. nihilominus quid ſi de facto fuit creatus magiſtratus, vel in officio? Vẽ q licet habeat ſalarium, nõ habeat tñ dignitatẽ: vt ff. de decu. l. ſpurij. §. 1. ſed ibi qñ ab alio: ſecus ſi à principe: vt ff. de re iudi. l. quidam. in fi. q eſt contra. aliàs in iudice diſtingue: vt ff. de iudi. l. cum prætor. §. pen. item facit hoc ætas, non ſtudium.

d Cum filio. Poteſtate. hoc ideo dicit: quia ſi eſſet in poteſtate, nõ eſſet dubitatio. nã pater ſolus vocaret pro mõ patrimonij, non aũt filij, cũ nihil haberent, vt arg. j. de his qui nu. lib. l. cum facultates. poſſet ẽt eſſe alia rõ: quia eadẽ pſona eſt patris & filij exiſtentis in poteſtate: vnde cum vna ſolum perſona iuris fictione præſumatur, ſufficit patrem ſolum ſubire munera.

e Non pertinent. nam quædam pertinent, vt ſunt mixta: & illa ſubijcit, quod dic, vt ff. de vaca. mu. l. 2. § muneris. & facit ĩ de mu. pa. l. neque.

f Non eſt. tunc ergo excuſatur: vt ff. de mun. & ho. l. vt gradatim. §. quoties. niſi ſit pupillus: vt ff. de iure immu. l. 2. §. 1. item & qñ eſſet etiam conſuetudo patriæ, vt ff. de vaca. & excu. mun. l. 2. in prin.

g Manifeſti. Perſonalia: ſecus in honore, vel munere ei cohærente, vt ff. de va. mu. l. 2. §. muneris. niſi ſit decurio q licet ſit dignitas, vt ff de va mun. l. ad decurionatũ: tñ excuſat, vt ff. de decu. l. 2. §. fi, & no. 55. ann. excuſant ab alio pſonali munere, vt hic, & ff. de decu. l. 2. l fi. ſed in tutela & cura 70. vt ĩ. q ætate l j. & ſ.

h Septuagenario. q̃a ſi 55. an. excuſant, ergo maior numerus multo magis excuſat quia ſi id de quo mĩnus vẽ ineſſe &c. Et not. ætati deferendũ eẽ, niſi de nouo nũc ſit factus diues: vt j ff. de in. imu. l ſemp. §. 1. vel niſi ſit ꝯſuetudo. vt ff. de decu. l. nõ tñ. §. fi. vel niſi inopia, vt ff. de mune. & ho. l. vt gradatim §. quoties. & fa ad l. 3. de teſti. l. iuriſiurandi. & ff de dec. l. non tñ. in prin. & de tut. mo. l. 2. l fi & de dec. l. fi vlt. & ff. de iure imm. l. maiores. & de va. mu. l. in honorib. & Inſtit de excu. tut. §. fi.

Aliàs ſeptuagin ta. Cont.

Ætati eſt deferendum.

pedimento, prout commodum atque neceſſarium magnitudo tua pſpexerit fieri.

TITVLVS XLIX.

QVI AETATE VEL pfeſſione ſe excuſant. a

Studentes habent immunitatem à munerib. perſonalibus vſq; ad 25. annum ſuæ ætatis. Bart.

I. Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Seuerino & alijs ſcholarib. Arabiæ.

Cum vos adfirmetis liberalibus ſtudijs operam dare, maximè circa iuris profeſſionem, b conſiſtendo in ciuitate Berytiorũ prouinciæ Phœniciæ: & prouidendo vtilitati publicæ & ſpei veſtræ, decernimus, vt ſinguli vſque ad viceſimumquintum c annũ ætatis ſuæ ſtudijs non auocentur.

II. Iidem AA. & CC.

Cum filios tuos patria poteſtate d liberatos, adhuc minores legitima ætate eſſe dicas, merito poſtulas, vt liberalibus ſtudijs non auocentur, & ideo muneribus perſonalibus quæ ad patrimonium non pertinent, e non adſtringentur, ſi ciuium inopia non eſt. f

Maiore lv. ann. excuſantur à muneribus perſonalibus, non patrimonialibus. Bar.

III. Iidem AA. & CC. Plautiano.

Manifeſti iuris eſt, maiores quinquagintaquinq; g annis initos ad munera perſonalia g vocari non poſſe. cum itaq; ſeptuagenario h maiorem te eſſe profitearis, ſi à nominatione facta appellationis auxilium interpoſuiſti, tueri te notione præſidis prouinciæ potes iure conceſſo.

TITVLVS I.

QVI MORBO SE excuſant. i

Orbati vtroque oculo excuſantur à munerib. perſonalibus ſecus ſi vno tantum. Bartο.

I. Imp. Gordianus A.

Si ea cæcitate k pater tuus oppreſſus eſt, vt vtriuſque k oculi aciem prorſus amiſerit, leuamentum perſonalium l munerum ſentiet. m

Debilitatus propter morbum habet excuſationem. Bar.

II. Impp. Diocle. & Maximia. AA.

i QVI MORBO ſe excuſant.

Hoc pperuo vel ad tpˢ excuſat, put tpalis vel ppetuˢ: vt ff. de excu. tu. l nõ ſolũ. §. fin. & l. ſeq. & ff de vac. mu. l. pen. & l. 2 §. quem ita.

k Si ea. Vtriuſq;. ſecus ſi vnius: vt ff. de excu. tut. l. frater. ſic l ſurdu & minus audiẽte, vt ĩ. qui mor. & ff eo. l. 2. §. minus.

Cõcor. cũ hac l. c. licet. ol gl. 2. cũ de ceſ vbi cæcus excuſat à cẽſu pſtando.

l Perſonaliũ. q corpore implẽda ſunt, cæterũ ea q cõſilio prudẽtis viri, vel pſocinio ſiũt, ſi excuſant, vt ff. e. l. 2. § corporis. vñ verſus Cõſilio pollet cui vim natura negauit. Ad qđ ff. de ca. & poſtl re l. poſtliminiũ. §. fi. & ĩ. d traſ. l. ſanũ. & ĩ. q teſt. fa. poſ. l ſenũ. Itẽ hoc de nouis: nã pietuita nõ euitat ſm P. vt ff. de poſtu. l. j. §. caſũ. & de iudi. l. cæcus. & ĩ. de dec. l. infamia. & j. de agẽ. l re. l. pe. l fi. niſi in tutela & cura, vt ff. de exc. tu. l. poſt ſuſceptũ.

m Sentiet. aliàs ſentiet, & eſt bona: aliàs ſentiũt, & tunc dic per hoc q pater leuatur, non tñ: vt j. l. fi. & fa. ĩ. qui da. tu. poſ. l. luminibus. Accur.

Cum

a C Vm auriculari. qui dicitur ascherica: quaſi auriculam tenens.
b Perſonalibus. hoc expone, vt no. plenè. ſ. l. pri.
c P Odagræ. quæ nō impedit, ad quod ſ. de decu. l. à munerib. & fa. ff. de ædil. ædi. l. j. §. pinda
auctoritate & vtilitate, cū ēt in eiiſ differāt. & fa. ſ. de ſump. te l. j. Itē dic naturales & legitimi, vel ēt emācipati, vel in adoptionē dati: nō naturales tātū vel legitimi tātū: vt Inſti. de excu. tu. in prin. & ff. e. l. 2. §. incolumes. Itē mares vel fœminæ: vt ſ. e. l. ſi. Itē nati, nō naſcituri: vt ff. de excu. tu. l. e §. qui autē in ventre in prīnc.

d Ad perſonalia. aliàs corporalia: hoc expone vt ſ. i. t. not. & fa. ff. de vac. mu. l. pen. in prin. & l. 2. §. corporis. & ff. de re. in. l. quęſitum. & In ſtitu. de excu. tuto. §. item pp aduerſam.

Alias articulati.

Celſe.

e C Aſus. Excuſationem. licet habeat curam patrēs & hoc in munere quod ſumptum non exigit: alias ſecus: vt ff. de leg. t. l. filio. & on ſ. de hono. non con. l. t.

f DE HIS QVI numero &c.

De ſecunda parte loquitur ſ. eod. l. cū facultates. & l. eos. at omnes aliæ de prima: nec ſuperfluit hic titu. & ſuperiores duo per titulos ſimiles ſ. v. lib. C. quia ibi quo ad tutelam.

Facit ap hac l. glo. s. in e. lt. ... extra de cenſi.

g N Vmer⁹. ſcilicet quinq: liberorū vt infra l. tertia.

h Ab oneribus. ſi habes ab oneribus, ſubaudi, & muneribus his cohærentibus. & eſt plana: vt ff. eo. l. 2. §. numer⁹. & l. In honoribus. in princ niſi ſint. xij. vt ſ. de dec. l. ſi quis decurio. ſi vero habeas à muneribus, dic ſcilicet patrimonialibus, vt ſ. de mu. pa. l. neq: . niſi ſint xvj. vt ff. de iu. immu. l. ſemper. §. demonſtratur. Vel ſecundum vtramq: literam dic liberorū, ſ. mortuorū: vt ſ. eod. l. de pſonalibus. Acc.

i F Ilium. Nō poſſe. ſecus ſi mortuus in acie: vt ff. de vac. mun. l. finali. Acc.

k N Epotes. Parētū matris & patris: vt ſ. eod. l. de perſonalibus.

C Vm auriculari a † morbo debilitatum te eſſe dicas: iuxta iuris publici auctoritatē à pſonalib. b munerib. vacationem habebis.

III. Iidem AA. & CC. Celſæ.

P Odagræ c quidē valetudo nec ad pſonalium munerū pdeſt excuſationē: verū cū ita te valetudine pedū adflictū dicas, vt reb. pprijs intercesſum cōmodare nō poſſis rector puinciæ ſi allegationib. tuis fidē adeſſe pſpexerit, ad perſonalia d munera te vocari non patietur.

Infirmitas patris non excuſat filios. Bartolus.

IIII. Iidem AA. & CC.

C Aſus † corporis patris, munerū pſonaliū filio iure non præſtat excuſationem. e

TITVLVS LI.

DE HIS QVI NVMERO f liberorum, vel paupertate excuſationē meruerūt.

I. Imp. Alexander A. Verecundo.

N Vmerus g liberorum ab oneribus h. nō excuſat.

II. Imp. Philip. A. & Philip. Cæſ. Seuero.

F Iliū ab hoſtib. captū, ac necdū reuerſum, ad excuſationē munerū pſonāliū patri pficere ñ poſſe, i magis placuit.

III. Iidē A. & C. Nomo.

N Epotes loco parētū k ſuccedētes, vice eorum prodeſſe conſueuerunt: ideoq; ſi quinq; numerus l liberorum ex amiſſorum m filiorū nepotib. ſupplet: à muneribus perſonalibus is quē patrem tuum eſſe dicis, iuxta conſtituta excuſat.

Diuitiæ filiorum non onerant patrem. Bartol.

IIII. Impp. Diocletia. & Maximia. AA.

C Vm facultates tuas omnes in filium n tuum contuliſſe te, nec quicquam habere proponas: o reſpectu patrimonij eius quod tuum eſſe deſijt, munerib. ciuilibus non adſtringeris.

V. Iidem AA. & CC. Marco.

D E perſonalib. muneribus, quę fœminis pro ſexus conditione indicuntur: p exemplo marium quinque ſuperſtitum numero liberorū eas excuſari diui parentes noſtri conſtituerunt.

Numerus liberorum excuſat patrem non filium, ſi ſufficiens reperitur. Itē propter paupertatem à munerib. excuſatur. B.

VI. Imp. Conſtantinus A. Dalmatio. †

E Os q cuiuſcunq; ſexus liberos quinq; q habeant: impetrata r ſemel vacatione potiri conuenit: ita s vt ſi in hoc numero ætatis t legitimæ filius inueniatur, obeundis u ſtatim pro ſuo patre muneribus applicetur x patribus qui ſubeundis.

l Quinq: numerus. dic secūdum P. in puincia quinq: ſ. Romæ. t. in Italia. 4. ſic in tutela: vt ſ. qui nu. lib. l. 2. vel forte in hoc munere aliud, quod eſt publicā

m Amiſſorum. ſecus ſi viuunt: quia ſuo prī proſunt, non auo: vt ſ. qui nu. li. l. 2. & ff. de mu. & ho. l. e Itē no. q filiorum, non filiarum: vt ff. de excu. tuto. l 2. §. nō ſolum. Item not. q minor numerus, licet poſtea impletus, nō prodeſt: vt ff. de vac. mu. l. 2. §. qui ad munera. Item plures nepotes ex vno filio, p vno filio computantur: vt ff. de excu. tu. l. 2 §. quotieſcunque. Acc.

n C Vm facultates. Filium. ſcilicet emancipatum, alias non deſineret vel deſiſteret eſſe patrimoniū patris, nec valet donatio, vt ſ. de dona. l. ſiue emancipatis. Accur.

o Proponas. niſi in fraudem feceris cauſa euitandorum munerum, vt argu. ff. ad mun. l. fin. §. antepenul. & ff. eo. l. t. §. qui in fraudem. hæc tamen excuſatio finitur auctis poſtea facultatib⁹: vt ff. eo. l. his honoribus. §. auctis. & ſic eſt temporalis excuſatio. & facit ſ. eodem. l. fin. in fin.

Co. Th. li. 12. titu. 17. l. t. §. eos.

p D E perſonalibus Indicantur. ſed raro. quod dic vt infra de mu. & in quo lo. l. t. & facit ſupra eodem. l. nepotes.

q E Os. qui. Liberos v. & plenè dic vt ſ. e. l. nepotes.

r Impetrata. ab ipſis legibus.

s Ita aliàs ita vt, aliàs aut ſi &c.

t Ætatis, maioris 25. ann. vt ſ. q æta. l. t.

u Obeundis. ideſt ſubeundis.

x Applicetur pp hoc. n. pater excuſatur, q filios habet ſubeuntes: vt ff. de mu. & ho. l. 3. §. quamuis.

a Cenſum tenuiorem. vt quia eſt impar oneri iniun cto: vt inſti. de excu. tu. §. ſed & ꝓpter paupertatem
b Potiatur. ſ. propter rerum anguſtiam ſi pp &c. & facit quod no. ī. eo. l. eum facultates.
c DE PROFESSORIBVS ET MEDICIS. Sine profitentur Romę, ſiue in ſua patria, habent excuſationem: vt ff. de vac. mu. l. eos qui. niſi doctores legũ, q non Romæ docẽtes excuſant: vt ff. de exc. tu. l. ſed & re ꝓbari. §. fi.

d CVm te. Adiutricis. hoc id dicit forte, qa illa ſecunda legio erat adiutrix illius legionis in qua erat princeps, potius. n. demonſtrat accidẽtiã facti, quàm miniſterium tuum.
e Ciuilia. omnia comprehendit: vt ff. de mun. & hono. l. fin. §. hæc omnia. & ĩ. eo. l. medicos.
f Vacationem. qđ eſt anno elapſo poſt tempus reuerſionis, quo ſarcinulas ſuas potuit componere: vt Inſtitu. de excuſ. tuto. §. item qui reipub. & ff. de va. mu. l. tempus. in prin.
g Numero. no. duo ſunt neceſſaria. ſcilicet ꝙ ſit de numero, qui per ſingulas ciuitates eſt ſtatuendus: vt ff. de decre. ab ordi. fa. l. 3. & quòd immunitatem habeat: vt ĩ. eod. l. nec intra. ſi autem extra numerum eſt, non, niſi ſit abſens: vt in prin. huius l. & ſupra quibus non obijcitur lon. temp. præſcri. l. 2. & ff qui bus ex cau. ma. l. inter eos. §. ſed item dic medicum cuiuſlibet ægritudinis humanæ. vt ff. de var. cog. l. 1. §. 1. non beſtiæ. vt ĩ. de excu. artifi. l. 1. in prin.
h Conceſſa. quę ſunt ĩ. eo. l. medicos. & l. fi.
i GRammaticos. Oratores alias rhetores, qui docent rhetoricam. & facit ĩ. l. nec intra.
k Ordinis. decurionum: vt ĩ eo. l. magiſtros.
l Vtiles. ex cauſa ergo reprobantur: vt hic, & ff. de decre. ed ordi. fa. l. quod ſemel. & de mu. & hon. l. vt gradatim. §. reprobari, ſed nõ ſine cauſa, vt ff. de neg. geſt. l. Pompo. §. ſed eo dicto. item arg. contra ĩ. ſen. reſcin. non poſ. l. 1.
m POetæ &c. vt Virgil. vt inſti. de iur. natu. §. ſed ius, nec geometræ: vt ĩ. l. proxi. Acc.

lios vel filias quinq; habuerint, ꝓmiſſa legib. immunitate ſeruãda. Quod ſi qs pp cenſum tenuiorem, a vacationem meruerit, atq; hoc ꝓbauerit beneficio potiat̃, b ſi pp rerum anguſtias ad perſonalia vocatur obſequia. Da. xiiij. Cal. Febr. Sirmij, Criſpo iij. & Conſtantino. Coss.

TITVLVS LII.

DE PROFESSORIBUS & medicis. c

Medicus donec ſit in exercitu, habet immunitatem à munerib. perſonalib non poſt, niſi alio priuilegio vel alia cauſa poſſit excuſari. Bar.

I. Imp. Antoninus A.

CVm te medicum legionis ſecũdæ adiutricis d eſſe dicas: munera ciuilia e quã diu reipublicæ cauſa abfueris, ſuſcipere nõ cogeris. Cùm aũt abeſſe deſieris, poſt finitã eo iure vacationem f ſi ĩ eorũ numero g es, q ad bñficia medicis ꝯceſſa h pertinẽt, ea imunitate vteris.

Doctor qui nõ legit vtiliter ſcholaribus poteſt reprobari. Bar.

II. Imp. Gordianus A.

GRãmaticos ſeu oratores i decreto ordinis k ꝓbatos, ſi non ſe vtiles l ſtudentib. præbeant: denuo ab eodem ordine reprobari poſſe, † incognitum non eſt.

III. Imp. Philippus A.

POetæ m nulla immunitatis prærogatiua iuuantur.

IIII. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

ORatione n diui Pij, liberaliũ ſtudiorũ ꝓfeſſores, nõ ẽt calculatores o continentur.

Non ſufficit eſſe de collegio medicorum, niſi ſpecialiter immunitas ſit conceſſa. Bar.

V. Iidem AA. & CC. Phuidemo.

NEc intra p numerũ preſtitutũ q ordine inuitos † medicos imunitatem habere ſæpe ꝯſtitutũ eſt, cùm oporteat eis decreto decurionum r immunitatem s tribui. t

VI. Imp. Conſtantinus ad Voluſianum. †

MEdicos, & maximè archiatros, u vel ex archiatris, x grãmaticos, & ꝓfeſſores alios literarũ, y & doctores legum, vna cum vxoribus & filijs, z necnon & rebus quas in ciuitatib. ſuis poſſidẽt, ab oĩ functione, & ab omnib. munerib. a

n ORatione. qua dat̃ immunitas profeſſoribus. quam non habemus. ſed facit ff. de vac. mu. l. his. §. angariarum. & ĩ. eo. l. medicos.
o Calculatores. ideſt geometræ. & componitur hoc nomẽ à geos, qđ eſt terra. & metron, quod eſt mẽſura, quaſi terræ menſuratores. ad quod ff. de exeu. tut. l. geometræ. vel ideſt qui docent abacum, i. computum. ad quod ĩ. de erro. cal. l. vna, vel ẽt q primas literas docent: vt ff de va. mu. l. 2. §. fi. & facit ĩ. de decr. decu. ſuper l. j.
p NEc intra. numerus medicorum ſtatuitur à decurionibus per ſingulas ciuitates: vt ff. de decre. ab or. fa. l. 1. in fi. niſi in caſu vbi à lege ſtatuit̃: vt ĩ. de epiſ. & cle. l. parabolans. licet ergo aliqs ponatur in ordine, vel licet ordo fiat de nouo, nõ gaudet immunitate, niſi adijciatur, ꝙ ſit immunis: vt hic, & ĩ. de decu. l. j. nec ob. ĩ de dec l. vacuatis. quia hæc lex non diuinat decretum, idem eſt ſi fuit data immunitas, ſed reuocata: vt ĩ eod. l. Gramaticos. nam non vr data, q non durat: vt ff. de in rem ver. l. ſi ꝑ partem. §. verſum. & hoc etiam ſecundo modo poteſt intelligi hæc l. numerus autem dõ certum eſt, vt no. ĩ. eo. l. magiſtros.
q Præſtitutum. ideſt ſtatutum.
r Decurionum. in qualibet ciuitate.
s Immunitatem. ſ. perſonalium.
t Tributi. ſpãliter.
u MEdicos. Archiatros. id eſt principes medicorum, & non ꝗ in eccn ſatiuo & ablatiuo de iiſdem dicit. itẽ no. maxime ideo quia alij ſi modò non intra numerum, vel tempo. cauſa abſunt, ſunt immunes: vt ĩ. eo. l. 1.
x Archiatris. ſ. aliquis, puta vnus, vel plures.
y Literarum. not. literarum, ſecus in mechanicis, niſi in certis: vt. de exc. ar. l. 1. & 2. itẽ dic literarũ. ſ. liberalium artium, non poetæ. non calculatores: vt ĩ. eo. l. poetæ & l. oratione. & ff. de vaca. mune. l. 2. §. fi. Item hic dic vt in rubri. ĩ. not.
z Et filijs. viuẽtibus patrib. non poſt: vt ĩ. de meta. l. archiatros. & ad hoc ĩ. de epiſ. & cler. l. 2.
a Muneribus. de perſonalibus conſtat: ſed qđ de patrimonialibus? Rñ. ſecundùm P. & alios nõ ſunt immunes.

† Sic pp inſufficiẽtiã pmiſit Papa ebbati cedere abbatiæ: vt extra de renuncia. c. dilecti filij. cũ gl. j.

† Immunitas. Datũ non vr nec factũ, quod nõ durat.

† Co. Th. eo tit. l. 1. ſed multis mutatis. Cõci.

munes, ꝓ q̃bus. ĩ.de mun.pa.l.ꝓfeſſi.& ĩ.e.l.fi.vbi ægparant philoſophis. itẽ ꝓ eis.ff.de mu.& ho.l.fi. §. ab hmõi.& de va.mu.l.ſuor munera. itẽ ſpecialiter remittit eis receptio hoſpitis: vt ff.de mu. & ho. l.fi.§.fi.& ĩ.de met.l archiatros.& hic ſubijcit, ꝑ qđ colligit, q alia patrimonialia ſubeãt: eſt .n.patrimoniale munꝰ hoſpitis receptio: vt ſtatim dicet. item ꝓ eis.ĩ.eo.l. fi. ꝓ eo q aliqs plꝰdare vult archiatris & militãtibꝰ in palatio, ſed dic vt ibi, & eſt põt dici, q patrimonialia nõ ſubeat ꝑ hanc l. quæ generaliter dicit cum re bus. & ꝑ hoc ĩ.l.fi.& ff.de va.mu.l. his honoribus. §. angariarũ.nec ob. de philoſopho: qa eſt rõ auaritię, à qua ſe dixit excuſatũ: vt ff.de va.mu.l. l honoribus §.philoſophis. vel dic i philoſopho, vt dicta ĩ. l.ſi qs. nec ẽt ob.§.ab hmõi. quia excipe niſi ꝑ l.ſpecialẽ principis: vt eſt hic.& probat d.l.ſunt munera. in fi. q̃ ſm hoc eſt ꝓ hac opi.

vel ciuilibꝰ vel publicis i-munes eẽ ꝑcipimꝰ:& neq; in ꝓuincijs hoſpites [a] recipe, nec vllo fũgi muner, nec ad iudiciũ deduci, [b] nec eximi, vel exhiberi, [c] vł iniuriã pati: vt ſi qs eos vexauerit, pęna [d] arbitrio iudicis plectat. Mercedes ẽt eis & ſalaria reddi [e] iubemꝰ quo facilꝰ liberalibꝰ ſtudijs & memoratis artib. multos [f] inſtituant. [g] PP. Cal. Aug. Syrmio, Criſpo & Conſtantino C. Coſs.

Vij. Impp. Iulianus A. †

MAgiſtros [h] ſtudiorũ, doctoresq; excellere oportet morib [i] primũ, deĩde facũdia. Sʒ qa ſingulis ciuitatib. adeſſe ipſe ñ poſsũ, iubeo qſqs docere vult, ñ repẽte, nec temer ꝓſiliat ad hoc munꝰ, ſed iudicio ordinis [k] ꝓbatꝰ decretũ curialiũ mereat, optimorũ cõſpirãte [l] ꝯsẽſu. D. xv. C. Iul. Acc. iiij. C. Aug. Spoletij, Mamert. & Neuitta Cns.

Qui ſe gerit pro doctore cũ non fuerit examinatus et approbatus, nõ excuſatur à munerib. ſecus ſi fuerit approbatus. Ba.

Viij. Impp. Valen. & Valẽs AA. ad Mamert. PP. †

REddat [m] vnuſqſqs patriæ ſuæ, q habitũ philoſophię idebitẽ & iſolẽter vſurpare cognoſciẽ, exceptis [n] his qui à probatiſſimis approbati, ab hac dñt colluſione ſecerni. Turpe.n.eſt, vt patrię functiones ferre nõ poſſit, q ẽt fortunę [o] vim ſe ferre ꝓfitetur. D. xiiij. Cal. Feb. Sirmij, Valentini. N. P. & Victore Coſſ.

Medici, qui ſumũt ſalariũ ex publico, ita paruis ſicut magnis ſeruire tenentur, ſed ſalariũ ab infirmis recipere nõ debẽt, niſi cum ſani fuerũt. B.

IX. Iidem AA. ad Prætextatum. P.V. †

ARchiatri [p] ſcientes annonaria ſibi cõmoda [q] à populi cõmodis miniſtrari, honeſtè obſeq tenuiorib. malint, [r] quã turpiter [s] ſeruire diuitibꝰ. Quos ẽt ea [t] patimur accipere, q̃ ſani [u] offerũt, ꝓ obſeqs, nõ ea periclitantes pro ſalute q̃ promittunt. Da. iij. Ca. Feb. Triu. Valenti. & Valente. iij. AA. Coſs.

Non debet in locũ magiſtri defuncti alius ſubrogari, niſi fuerit approbatus: et licet ſubrogetur ĩ numerum, non ſubrogatur in gradum. Bart.

X. Iidem AA. ad Olybrium. P.V. †

SI qs i archiatri defũcti locũ ẽ ꝓmotionis meritis aggregãdus: [x] nõ añ eorũ particeps fiat, q̃ primis, q in ordine repe-rient ſeptẽ, vel eo amplius iudicantibus [y] idoneus approbetur: ita tñ, [z] vt quicũq; fuerit admiſſus, nõ in priorũ numerũ ſta

[a] Hoſpites. qđ patrimonij ẽ: vt ff de mu. & ho.l.3.§. munus.

[b] Deduci. inuitum, ſic est domina: vt ĩ. de offi.ciu. iu.l. j. ſed patet miſſione, vt il le q de domo nõ debet trahi: vt ff.de in ius voc.l.pleriq. & l. ſeq. vel dic, niſi pro ſua cauſa vel ſuo nomine: vt ĩ. de epiſ. & cler.l. placet.

[c] Exhiberi. ꝓ codẽ. & ſemꝑ in ciuili. vel dic, eximi in crimina li, vbi dabit fideiuſſorẽ, vel iurabit. & ſic nõ detinebit ſicut in domina fit: vt in authẽ. vt nul. iu.§ ſi vero crimen. col. 9. niſi ſit grauiſſimũ: vt ibi dr. vel dic niſi ꝓ ſua cauſa, vt ĩ. dixi.

[d] Pœna. ſic ĩ.de ſũp. re.l. 1.

[e] Reddi. quo ad doctores ẽ cõ. ff.de var. co.l j. & 2. Sol. hic de publico: ibi à ſcholari: vt ĩ.eo.l.archiatri. vel hic ſpõte promiſerat: ibi promittere non volebat. vel hic refertur ad alios prędictos, non ad doctores. & fa. ĩ. de excuſ.mu.l.maximorum.& ĩ de excu.ar.l.2. in prin. & l.2.in fi.& ĩ.eo ti. l. fi.

[f] Multos. ſ. diſcipulos vel ſcholares.

[g] Inſtituant. i.inſtruant.

[h] MAgiſtros ſtudiorũ. liberaliũ: vt ĩ.l prox.l pri.

[i] Moribus. ſ. qui vẽt diuitias excedãt: vt dixi, ff.de r u. & cu. da. ab his. l. ſcire oportet. Sed ante hoc debet habere ſciam, ſolertiam, & fidem: vt in proœmio inſtit. §. cumq;.& fac. ĩ. de ſtu. li. vr. Ro. l. 1.

[k] Ordinis. decurionum. ad quod ff.de decre. ab or.fa.l. 1.

[l] Cõſpirãte. in bonã partẽ. ſicut dolꝰ bonꝰ: vt ff.de do.l. j.§.ſi fuit.& no. q 7.ad mĩnus dñt ꝯprobare: vt ĩ.l. ſi qs. & forte etiã iorate: vt ĩ.de aduo. diuer.iu.l.nemini. & ĩ.de ꝓei.ſac.ſcri.l.vnicuiq;.& fa. ĩ. de iyro.l.fi.& de agẽ.i re.l. 2.& 3. & ĩ.de decu.l. eũ q itẽ quot debeãt eligi i qualibet ciuitate, habes ĩ. de ſtu. li. vr. Ro. itẽ fa. in auth. quo. opo. epi. §.neq;. col 1. & de ſan.epiſ.§ prin. & ĩ. de ꝓfeſ. q in vr. Con. l. 1. & ĩ.l. pe. & ĩ. đ exc.ar.l.fi.

[m] REddat. ad hoc ĩ.l.grammaticos & ĩ. de tabu.l.fi. & de murileg.l. ſi qs.

[n] Exceptis. vt nõ reuocent, ſed certè iſti nõ indebite vſurpãt. vñ improprie dicit, exceptis q d. illi reddãtur, iſti nõ.& facit ĩ. l.pnel. cum concor.

[o] Fortunę. hanc ferunt philoſophi nonnullis de proſperis vel aduerſis.

[p] ARchiatri. principes medicorũ.

[q] Cõmoda. i. ſalaria. ad qđ ĩ. de poſtul. l. prouideodum.

[r] Malit. malo ſeruire paupi honeſtè, quam diuiti turpiter. ſciẽs .n. nõ debere habere aliquid ab ęgro: ergo ita cito aut citius pauperi quam diuiti ſeruiet.

[s] Turpiter. erat. n. turpe q pp diuitias ſuas aliquis diues citiꝰ curatet, quã pauper, qui nihil date poterat. & hoc erat olim antequã medici haberẽt ſalaria đ publico.

[t] Etiam ea. i. ſalaria.

[u] Sani. iam facti pro obſequijs pręſitis, nõ ea &c. ad qđ ff. de var. cog. l. medicus. & ĩ. de poſtul. l. quiſquis. §. 1. & de offi. pręſi. l. plebiſcito & in authẽ. vt iud. ſine quoquo ſuff. l 1. col. 2.

[x] SI quis. Aggregãdus. vt qui ẽ dignꝰ tali honore.

[y] Iudicãtib & iurãtibꝰ: vt no. ĩ. e.l. mag. vbi pl. no

[z] Ita tñ. facit ĩ de tyro. l. 1 & ĩ. de offi. ma. off. l. 3.

Mores boni oẽs diuitias excedunt.

Conſpiratio & dolus quãq; in bonam partẽ ſumuntur.

Medici ſalaria ex publico habere debent.

Co.Th. eo.li.5.

Co.Th. eo.li.7.

Co.Th. eo.li.8.

Co.Th. eo.li. 9.

a Grammaticos. Oratores, aliàs rhetores: aliàs oratores.

b Philoſophię. licet miſceat: tamen philoſophię ſub eunt patrimonialia: vt ſupra de mu. pat. l. poſſeſſin. Vel dic quod hodie per l. iſtam idē in eis ſit priuilegium huiuſmodi pri cipis, & ſecundum hoc derogatur illi. l. profeſſio. & illi. ff. de vac. mu. l. in honoribus, §. philoſophis. vt ibi not.

c Archiatrot. l. principes medicorum.

d Primi ordinis. quē habent cum erunt ſenintes inter alios: vt ī. de decu. l. Alexandrinir. in princ.

Co. Th. eo. ti. l. 16

e Vexentur. en à patrimonialibus dic vt ī. eo. titu. l. magiſtros. Acc.

f Adempta. i. ſine adminiſtratione habita dignitate, vel cū ea: ſic adempto canone: vt ſ. de fund. pat. l. fina. in fi.

g Hoſpitandum. ſic ſ. de meta. l. archiatros. & ī. l. magiſtros.

h Filijs. & de hoc dic, vt ī. l. magiſtros & fa. ſ. de comi. conſiſ. l. 2. & ī. de epiſco. & cler. l. 2.

ti veniat, ſed eū ordinē ꝓ ſequaẗ, q cæteris ad prio ra ſubuectis vlum⁹ poterit iueniri. C. vj. Id. Mar. Valen. & Val. iij. AA. Co.

Magiſtri ſcientiarum qui fuerunt palatini, habent perpetuā immunitatem ab omnibus muneribus, & ipſi et eorum filij & coniuges. Bartol.

XI. Impp. Hon. & The. AA. Monachio P. P. i

GRāmaticos, oratores, [a] atq; philoſophię [b] ꝑceptores, necnō ēt medicos ꝑter hęc q̄ retro latarū ſanctionū auctoritate, cōſecuti ſūt priuilegia īmunitatesq; frui hac ꝑrogatiua ꝑcipim⁹, vt vniuerſi q ī ſacro palatio inter archiatros [c] militarunt, cū comitiuā primi ordinis [d] vel ſecundi adepti fuerint, aut maioris gradū dignitatis aſcēderint, nulla municipali, nulla curialiū cōuētione vexētur, [e] ſeu adēpta [f] adminiſtratiōe ſeu accepta teſtimonialē meruerint miſſionē: ſint ab oī functione, oībuſq; muneribus publicis immunes, nec eorū dom⁹ vbicunq; poſitę miliṫē ſeu iudicem ſuſcipiant hoſpitandum. [g] Quæ oīa in filijs [h] ēt eorū & cōiugibus illibata ꝑcipim⁹ cuſtodiri. Hęc aūt & ꝓfeſſoribus memoratis, eorumq; liberis deferenda mandamus. D. Pri. C. Decēb. Cōſſ. Cōſtantio & Conſtante. C.

i DE ATHLETIS.

Athletæ dicuntur qui ſine mercede grē victutis pugnabant: vt ff. de inſa. l. athletas: in ſacris certaminibus. & ſ. l. 1.

Pugnātes victoriis gia, athletę dicunẗ.

k Athletis ita demū. ciuilium &c. quod eſt in fin. ſi probentur per omnes &c. & ſi probentur coronati coronis &c.

l Per omnem. Quia à prima ætate didicit & ſtuduit in hoc vt pueri qui à tenera ætate legunt: quaſi aliter non poſſunt eē perfecti. quod eſt no.

m Coronis. corona. i. gloria victoriæ, cui etiam dabatur pecunia, vel ſpecies aliqua. quæ priuata pactione non obligantur: vt ſ. quæ res pig. obli. poſ. l. pen. nec in cauſam iudicati capiunẗ, ſi aliunde poſſit ſatisfieri: vt ff. de re iudi. l. cōmodis. & ī. de excep. rei iudi. l. ſtipendia.

n Sacri. & approbante principe. ad quod ff. de polli. l. Græca. q incipit, honoris gratia. & ſecus agoné &c.

o In quibus. ſcilicet coronis.

p Vel pro ſaltem.

q Romæ. nouæ q. d. vnā coronā dicunt habuiſſe in Roma veteri, vel nouæ, & has merito gratiæ, non ꝑ hoc quod corrumpant æmulum. i. ſecum luctantem.

TITVLVS LIII. DE ATHLETIS. i

Qui tribus prælijs fuerit coronatus, quorum vnum Romæ fuerit, excuſatur à munerib. Bar.

I. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

AThletis ita demū, [k] ſi ꝑ omnē [l] ętatē certaſſe, coronis [m] quoq; nō minus tribus certaminis ſacri [n] (in q̄bus [o] vel [p] ſemel Romæ [q] ſeu antiquæ Græciæ) merito coronati, nō ęmulis corruptis ac redēptis probentur: ciuiliū munerū [r] tribui ſolet vacatio.

TITVLVS LIIII. DE HIS QVI NON impletis ſtipēdijs, ſacramento ſoluti ſunt.

Infamia remouet quē ab honoribus, non à muneribus & grauamine. Bartolus.

I. Imp. Antoninus A.

IGnominię cā ſacramento [s] liberati, honoribus [t] abſtinere debent: à muneribus autem ciuilibus excludendi [u] non ſunt.

Cauſariè miſſus ante finem militiæ, à muneribus excuſatur, nō tamen habet priuilegia veteranorum, licet habeat vacationem. Bar.

II. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

CVm ob prouectæ ætatis ſenium [x] ſis

r Munerū. Reſtringe, & dic munerum perſonalium non patrimo. vt ſ. de mune. & hono. l. qui immunitatem.

DE HIS QVI non imple. &c.

s Ignominię cauſa ſacramento. quo milites tenentur: vt no. ff. de infa. l. 2. §. milites. & not. quòd quatuor ſunt genera miſſionum: honeſta quādo finita militia: vt ſ. eod. l. fina. & cauſaria propter infirmitatem: vt ſ. l. prox. item cauſa euitandarū munerum. itē ignominioſa: vt hic, & ff. de re militari. l. milites, §. miſſionum.

Miſſionū quatuor ſunt genera.

t Honoribus. ad qđ ī. de decu. l. infamia. & l. ne quis. & ff. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. fi. & ff. de mili. teſt. l. teſtamenta.

u Excludendi. aliàs excuſandi, & aliàs excuſati. & idem in eo qui gratia vitandarū munerum, quo ad munera: vt arg. ſ. qui mili. non poſ. l. 2. nō tamen arcetur honore, cum non ſit infamis: vt ff. de infa. l. 2. §. eſt & quartum. Item quòd infamis cogitur ad munera, verum eſt, niſi in locis vbi morari non licet: vt ff. de excu. tuto. l. ſed & milites. §. ſed ignominia. & infra de re milit. l. §. an autem debeat inferi cauſa ignominiæ in miſſione: dic vt not. ff. de infa. l. ſecunda. §. ignominię.

Cōcor. ad hoc. c. tuā l dño cū gl. ſup verbo, nō aſcendat. extra de ęta. & qualita. ordi. vbi dicit q̄ Ifamis ēt cogitur ed curam monaſterij.

x CVm. ob ſenium. ſenex eſt, qui lx. annos habet, vel lxx. quo ad munera: vt ſupra qui ætate. lege finali. & ſic propter corporis debilitatem & ideo eſt cauſaria miſſio: vt ff. de infa. l. 2. ignominiæ. licet hæc honeſta ſit, idest non inhoneſta: vt ſubijcit.

Itaque

a Itaque. propter ſenium non propter militiam ſ vt ĵ.l. proxi in prin.
b Numero.en ann. vt ĵ.l.proxi. & ſunt halat priuilegia ff.de priuileg. per totum.& ĵ. de priuileg. vetera. per totum.& ĵ.l.proxi.
c Permittit.ſ.perpetuo: ſed tẽporalē habet: vel vnius anni. vel biennij, vel triennij, vel quadriennij, prout militauerit, vt ff. de re milit. l.3. §. qui militiæ. & ĵ. de exc. tut. l.ſed & milites. §. 1.& 2.
d Veteranis non eorum filij, vt ff. de vac. mu. l in honoribus. §. vacationum.
e Perſonaliũ. non patrimonialiũ. vt ff de vac.mun l. in honoribus. §.excuſationũ.
f Concedit.ſ.Et ſi non appellet, quod eſt ſpeciale, vt ʒ. qñ ꝓuo, non eſt neceſ.l. veteranis. eliàs ſecus, vt ʒ.de app.l. ciues.
g Vigeſimũ. vt ĵ.de re mili.l.viginti.
h Cauſariã nõ ſufficit cauſaria, niſi tempus ſit cõpletũ militiæ. vt hic & ʒ.l. ꝓx.
i In cohorte. & ſic nõ in legione, vel vexillatione.
k Superuacuo. q̃a non habebis.ſ. ꝑpetuo, licet ad tẽpus, vt ʒ.l. pxi. itẽ fallit in cohorte vrbana, vt ff.de exc. tut. l. ſed & milites. §.plane ſi quis. Item huic l. eſt arg ɔ̃. ff.de infa.l.a §.exercituum aũt,ɔ̃: quia ibi odiũ ampliat: hic fauor reſtringitur. in quo eſt arg.ɔ̃ ff.de lib.& poſthu. l. enim quidam. poſſet plane legi, vt excuſetur q fuit in cohorte. & eſt ſic ʒ. de theſaur. l. vna. ſed ꝓ prime eſt ʒ.qñ ꝓ. non eſt neceſ.l. veteranis & d.l.ſed & milites.§. plane.

Oneribus.

Non.n. dñi ſolui milites, niſi cõplerit ſtipendij.ſic dẽ in ca. 1.in ſi eẽ de re nunc.

Malim legere, à quib. muneribus.

Hactenus q̃ ꝑceſſerunt verba pertinebãt ad Græcã cõſtitutionẽ q̃ deꝑdita eſt. Conſt. Græca conſtitu.

dimiſſus: honeſtam miſſionem conſecutũ te eſſe ambigi non poteſt. habebis itaq; a à ciuilibus muneribus necnon ẽt honoribus † vacationem: nõ tñ ea priuilegia quæ his competunt, qui pleno ſtipendiorum numero b funguntur, vſurpare te ius permittit, c qñ non perfecto ſtatuto militiæ tempore, nec oĩbus ſtipẽdijs decurſis, ſacramento ſolutum te eſſe etiam ipſe confitearis. †

III. Iidem AA.& CC.

Veteranis d ita demum onerum & munerum perſonalium e vacatio iure concedit, f ſi poſt viceſimum g annum militiæ quam in legione vel vexillatiõe militauerint, honeſtam vel cauſatam h miſſionẽ cõſecuti eſſe oſtendantur. Vnde cum te in cohorte i militaſſe commemores: intelligis ſuperuacuo k vacationem tibi velle flagitare.

TITVLVS LV.

QVIBVS † MVNERIbus l excuſentur hi qui poſt impletam militiã vel aduocationem per prouincias ſuis cõmodis vacantes commorãtur, † & de priuilegijs eorum & de conductoribus vectigaliũ fiſci.*

Principales conductores, non conductores conductorum vectigalium, habent immunitatem. Bartolus.

l QVIBVS MVneribus.

De hoc nil eſt in nigro, ſed in cõſtitutione Græca. ſic ʒ. de teſt & ad Treb. & de lect.pſ.

m Non alios à mu. Mancipatum.l.conductum vectigal, vnde manceps.l.conductor. vt ʒ de vect. l ſi quis.
n Nomine. quare hoc dicit ſtatim ſuppo nit. item intellige hanc l. ſi ſunt legitimi conductores, nõ palatini, nõ curiales, nõ milites, nõ clerici, vt ĵ.qb. ed ɔdu.præ. fi.l.j.& ſ auth.de ſan.epi.§. aliud.
o Conducunt & datur cõductio, vt ff.de va.mu.l.in honoribus.§. non aliàs. item hoc priuilegiũ eſt fiſci. qui habet eius bona obligata, vt hic.& ff. de iu.immu.l.ſemp. §.ɔductores. aliud in colono prædij fiſci. vt ff. ad mu.l. ſi.§.1. & ʒ.de excu. tu. l.coloni. ſed in colono prædij Cæſaris idem quod in iſto, vt ff.de iure immu. l. ſemp. §. coloni. & qui per. tu.l. fin.
p His. ſ.cõductorib⁹.
q Haud. pro non. ſic ĵ.de vete. nu.po.l. 1. in ſi & facit ʒ.ne tu. vel cu.l. 1.

Oneribus.

I. Impp. Dioclet.& Maximia. AA.& CC.

Non alios à muneribus & honorib. † vacationem habere, quã qui mancipatum m ſuo noĩe n vectigal à fiſco cõducũt, o certũ eſt: quare eos qui ab his p q̃dam exercenda accipiũt, nullis priuilegijs eſſe munitos haud q dubij iuris ẽ.

TITVLVS LVI.

DE LIBERTINIS. r

Libertini non habent excuſationem à muneribus. Bartolus.

I. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

Conditio libertinitatis muneribus ciuilibus s tribuere nõ poteſt t excuſationem, nec in ea quidẽ ciuitate vbi domicilium u libertinus habet.

TITVLVS LVII.

DE INFAMIBVS. x

Infames remouentur à dignitatibus, non à muneribus realibus, vel perſonalibus. Bar.

I. Impp. Diocletian. & Maximian. AA.†

Infames † perſonæ licet nullis honoribus qui integræ dignitatis hominibus deferri ſolent, vti poſſint: y curialium tñ vel ciuilium munerum

r DE LIBERtinis.

Hic tractatur de obſequio ciuitati debito. ʒ. de li. & eorum li. dicitur de debito patrono, & ſic non ſuperfluit hic per illũ text Acc.

s Conditio. Ciuilib⁹. de honorib. dic, vt ʒ. ſi li aut ſeruus ad decu.l.1.
t Non põt. niſi in caſu: quod dic, vt ʒ. de excu. tu. l. nec ſenatorũ itẽ nõ ob. ĵ.ne qi lib.inui. act. rep.l.1. quia ibi de actu ſeruis tantum conuenienti.
u Domicilium. nedum in ea, niſi per perſonam,& ſic vtrobique, vt ff. ad mune.l de iure. §.libertor.

x DE INFAmibus.

Differt à tit. de infa.ʒ. quia ibi de cauſis infamiæ, hic de iure infamium, ſic nõ ſuperfluit.

y Infames. Vti poſſint. nec nouiter delatis. immo perdunt veterem, vt hic,& ff.de dign.l. iudices. & l. neq.. & ʒ.de decu.l.infa.& de re mili.l.3.ad hoc ff. de poſtu.l.1. §. remouet.& de iud.l.ſi prætor.§ non eũt & de off. aſſ.l.2. & de teſti.l.3.§.l.iul. ſed arbiter poteſt eſſe, vt ff.

Aliàs. Imp. Ant. Aug.

Cõcor. c. Inter dilectos. extra de exceſſ. ꝑlat. & in ca. ꝑ inquiſitionẽ.in glo. ſup verb. indignũ⁹. poſt prin. eẽ de ele.

vt ff.de arb.l.Pædi⁹.& ꝓcurator & tutor & curator. vt Inſtit.de except.§. fin.& ff.de poſtulan. l. t. §. ſed eſt æquiſſimum.

a Non habent.ad hoc ℥.de decu.l.nec infames.& de his q̃ nõ imple.ſtipẽ.l. t.ibi, q̃ppe criminoſũ &c. vt ℥.de dec. l.neq;. nec pœna tribuit immunitatẽ: vt l. relegatorũ. §.fi.ff.de inter. & releg. & male meritis &c.vt ff.depo.l. bona fides.

l.quid ergo. §.pœna grauior.

h Ad tempus recipit. ſi crimen non importet infamiam, aliàs ſecus.ff.ad mu.l.ordine.& dic vt ibi not. & de decur. l.2. §. non idem erit. Accurſ.

i Per fugam.ſ.latam,quæ eſt ſpecies exilij. vt ff.de inter.& rele.l.exiliũ.

vacationem nõ habẽt,[a] ſed ſolẽnib. indictionib[b] ob tutelã publicã eos ſatisfacere neceſſe eſt,

TITVLVS LVIII.

DE REIS POSTVlatis.

Pendente proceſſu criminali non poteſt quis ad honores vocari.Bart.

I. Imp.Alexander A.

Reos criminis [b] poſtulatos, [c] nouos [d] honores appeterẽ non debere antequã purgauerit inocẽtiã ſuã, & à diuis parẽtib.noſtris, & à me ſæpe reſcriptũ ẽ.

TITVLVS LIX.

DE HIS QVI IN exiliũ dati, [e] vel ab ordine moti[f] ſunt.

I. Imp. M. Antoninus A.Diogeni. †

Quibus poſthac ordini ſuo, vel aduocatiói ad tempus interdicetur,poſt impletũ tẽporis ſpaciũ [g] nõ prorogabitur infamia.

II. Imp. Gordianus A.

Ad tẽp⁹ exulare decurio iuſſus, & impleto tpe regreſſus,priſtinã quidẽ recipit [h] dignitatẽ;ad nouos vero honores nõ admittiť, niſi tãto tpe his abſtinuerit,quanto per fugam † abſuit.

TITVLVS LX.

DE FILIISFAMIlias, [k] & quemadmodũ pro his pater teneatur.

Qui conſentit decurionatui filij emancipati, non obligatur.ſecus ſi ille filius erat in poteſtate & ille videtur conſentire, qui non diſſentit. Bartol.

I. Impp. Seuerus & Antoninus AA.

Patrẽ emãcipato filio cõſentientẽ ad decurionatũ nõ teneri, [l] dubij iuris nõ eſt tũc.n.conſentiẽdo p̃r ad decurionatũ,obligať, [m] ſi filiũ i ptãte habeat. Cõſentire [n] aũt ẽt eis videť, q̃ non teſtificať [o] diſſentire 1. nominationi.

Appellare à nominatione facta de filio, eſt conſentire.Bar.

II. Imp.Antoninus A.

Cum appellaſſe te dicas,[p] oſtẽdis [q] cauſam ad te ptinere.potueras.n.nominato filio tantum conteſtari, & nõ cõſentire oneri ei delato.

Filius in poteſtate cum patre ad idem munus non debet vocari:ſecus ſi ſit emancipatus.Bartol.

III. Impp. Dioclet. & Maximianus AA.& CC.

DE REIS poſtulatis.

b Reos criminis . ſecus ſi pecunię ſit debitor: niſi in duob. caſib.vt ff.de mu.& ho. l.reſcripto.§.debitores.& ℥.de debit.ci.l. t.& niſi ſit.ſtatusq̃õi vt ff.de re.mi.l.q̃ ſta t⁹.idẽ ſi q̃õ ſit olum vel magnæ partis bonorũ:vt arg.Inſti. de excu.tu.§ itẽ p p liſẽ.

c Poſtulatos.i.accuſatos.

d Nouos.vaterẽ retinet: vt ff.ad muni. l.libertus. §.in q̃õib. ſed nec teſtis põi fieri:vt ff. de teſti.l.I teſtib. nec ꝓcurator : vt ℥. de ꝓcura.i.reũ. nec nomẽ militię dare:vt ff. de re mili.l. ſi. itẽ non poſtulatus ſecus ſi nõ poſtulata. vel poſtu.ſed deſtitit accuſator : vt ff. de mu. & hon. i. reſcripto §.ſi q̃s.item hæc ꝓhibitio intra annũ locũ habet, nõ poſt, niſi ſteterit p accuſatũ quo minus procedať:vt ff. de mun. & ho.l. reus. itẽ an ad munera ! Rũ. ſic; vt in ſimili quęſtio.no. ℥.ti.j.

† In ſcripto meo exẽplari ita ſcriptũ reperi. Patr edicti imperatoris Antonini Propoſita Romæ V. Id⁹ Iulias. Duobus Aſpris Conſulibus. Contius.

e DE HIS QVI in exilium dati &c.

Quia rei poſtulati ſic puniuntur,ideo de hoc dicit vel q̃a & hi ſicut inferiores arceňť honore: ideo de his dicit.vel quia infames fiunt ſicut damnati:ideo poſt infames de his dicit. Et no.quod triplex eſt exilium:vt ff.de inter.& rele.i.exiliũ.& ꝓut accipiť p relegatiõe,dic quòd præſes põs relegata ſi habeat inſulã ,alias nõ,ſed deportare: vt eo. tit.l.relegatorum in prin & l.imperator.in prin & l. inter pœnar.

Exilium triplex.

f Moti.per ſententiam.

g Quibus.Spaciũ.nec diſtinguiť quo crimine &c.vt ff.de poſt.l.Imperator.& ℥. de infa.l.& ſi ſeuerior. & dic contraria vt in qualibet earum no.& no.ff.de infa.

k DE FILIIS familias.

Quia in exiliũ dati. vel ab ordine moti tenenť reddere rõnẽ: ideo qualiter filius honorib.obligetur, & pr̃ ꝓ eo teneatur,dicit.

l Patrem . Nõ teneri. Nĩ ſi fideiubeat pro eo expreſſim. vel niſi emancipauerit eum in fraudẽ: vt ff.ad mun. l. ſi. §.antepenul.

m Obligať . in ſolidum : vt ff. de admi. re. ad ci.perti. l.ſi filius. filius tñ primo excutiť: vt ff.ad mu. l.libertus.§.j.& ℥.de dec.l. t. Item adoptãdo ꝯſentire vř : vt ff. ad mun. l. Lucius. §. idem ſtdit. cũ aliàs non ꝯſentiens nõ teneť niſi de pec. vt ℥. l. fin.Eſt & aliud neceſſariũ, q̃ filius ſit habilis ad mun⁹ ad quod vocať. vt ℥. de ho.nõ cõ. l. t.§.ꝓ infante. Item hic teneť reſpu. non aũt aliis quib. nocuit in officio conſtitus : vt ff.ad mu.i.2.& l. licet quidam contra. ar ℥. quod cum eo.l. 2.Acc.

† Facit ad hunc text. c. 3. cum glo. ſup verb. plus eſt, extra de baptiſmo & ei⁹ effectu.

n Conſentire. No. dẽ tacito ꝯſenſu : vt ff.ad mu.i.j arg.contra ff. de procurator. l.filiusfamilias.§. in uitus . cum concor. Item argum. contra. ff. de tutel. l. ſi filius.ſed manere potuit etiam nominationi contradicere.

o Teſtificatur.coram ordinario, vel habili : vt ff. de dec.l.honores § fin.

p Cum appellaſſe te dicas.ſ. nomine tuo ꝓprio non filij.Acc.

q Oſtendis.nã grauati appellant. infirmi volũt curari:nec eſt opus medicus ſano &c ſic ff.rem ra ha.l. 3.§.falſur.Sed ℥.ff.de decu.i.ſpurij.§.pater. Solu.hic nomine ſui grauaminis appellauit:& ideo ſibi p̃iudicat.ibi ꝓ filij grauamine. Vel ſolu.vt ibi.Item contra ff.de ap i.ſi expreſſim.ſed ibi ipſo iure nõ tenuit. Item argu contra ℥.de poſtu.l.j.Acc.

SI hi qui cum patre ad protoſtaſiæ [a] munus vocati ſunt, etiam tunc in patria poteſtate conſtituti ſunt, ab huiuſmodi neceſſitatibus liberentur: cum ex eadẽ familia hoc modo † duos ad iſta obſequia deſtinari periniquum videatur. Sanè eos quos emancipatos eſſe, atque ex familia exiſſe manifeſtum eſt, ſine cunctatione retinere debebis.

† Al. ac domo.

Pater non tenetur pro filio curatore creato: ſed qui eum nominauerit, tenetur. Bar.

IIII. Iidem AA & CC.

SIne periculo tuo [b] magiſtratus filium tuum curatorem conſtituit, nec appellandi tibi neceſſitas incumbebat. [c] Sanè nominator qui filium in poteſtate poſitum nõ conſentiente patre ad munus deuocauit, [d] ſi tamen ex voluntate tua antea filius decurio [e] factus non erat, detrimento muneris obligabitur.

[a] SI hi. Ad protoſtaſiæ. quod eſt patrimonij: & quale ſit, dic vt ĩ. de mun. patrimo. l. nec protoſtaſiæ & facit ff. de mu. & ho. l. 3. §. ſi filius. & §. quod pater. & §. ſi duo. & l. honor. §. plebeij. Acc.

[b] SIne periculo tuo. i. ſine periculo facultatũ tuarum & honoris.

[c] Incumbebat. nec filio, ſi dicas curatorem adulto vel furioſo vel ſimili datum. vel dic operis publici: & ſic filio immineat onus appellãdi: vt ff. qũ app. ſit. l. 1. §. ſi quis. & §. alia. & adiũge hic, ſi tñ &c. Item dicas non teneri in ſolidũ filium, ſed de peculio. ſic ĩ. quod cum eo. l. 1.

[d] Deuocauit. accipe, detrimento &c. Acc.

[e] Decurio. nam tunc tenetur inſolidũ: vt ĩ. quod cum eo. l. 1. facit ĩ. eod. l. 1. & de decu. l. filios.

TITVLVS LXI.

DE PERICVLO ſucceſſorum parentis.

Onus dignitatis quæſita per patrem trãſit ad hæredes. Bar.

I. Imp. Alexander A.

SI de ꝓprio ſuo patrimonio muneris editionem [f] tuo nomine pater tuus repromiſit, ideoque etiam ſacerdotem [g] te creari impetrauit: onus erogationis [h] cõe omnium hæredum eius eſſe præſes ꝓuinciæ non ignorabit.

DE PERICVLO ſucceſſorũ parẽtis.

[f] SI de ꝓprio. ẽditionẽ. vt ꝓmiſit pecuniã pro honore filij habẽdo: vt ff. de mu. & ho. l. æſtimetionẽ. §. 1. & ſm hoc dic editionem. i. precium qđ edit ante datur pro honore, vel promiſit ſubiturũ onus honori admixtum. ad qđ ff. ad mu. l. honor. in prin.

[g] Sacerdotem. dignitas cum ſumptu: vt ff. ad mu. l. cum ſponte, in prin.

[h] Erogationis. ſ. prædictæ. & dic ſi patre viuente habuit munus filius, & ita habet locum quod hic dicit. & ĩ. de decur. l. 1. & l. in ſucceſſione. & ff. fa. erc. l. ſi filia. §. idẽ ſcribit. ſ. ꝙ ipſe pater teneatur, & eius hæredes, ſiue ꝓmiſit, ſiue etiam tantum ſciebat, & non contradixit. ſi autem cœpit gerere poſt mortem patris, non tenentur hæredes patris regulariter, & ſi pro alio filio dũ viueret, pater ſubit onus ſimile, & ẽt ſi filius iſte viuo patre fuit decurio: ſed munus pro quo quæritur, ſubijt poſt: vt ff. de mu. & hono. l. & ſi filium. & d. §. idem ſcribit. & l. ex parte §. filius. Fallit autem in duobus caſibus. primus, ſi pater in vltima voluntate voluit: ſ. vt ff. de mu. & ho. l. 3. §. ſi. Vel niſi inter viuos fuit ꝓfeſſus ꝙ de ſuo hoc onus volebat expediri: vt ff. fam. erciſ. l. ſi filia. §. Neratius. Item hæc quæ primo dixi, ſunt vera: ſi munus erat tale, quod nec vẽdi poterat, nec ad hęredem filij aliquid peruenire poterat. aliàs forte ſolus filius teneretur.

DE MVLIERIBVS IN QVO &c.

TITVLVS LXII.

DE MVLIERIBVS in quo loco munera ſexui congruentia vel honores agnoſcant.

Mulier in loco domicilij mariti ſubit munera perſonalia: patrimonialia verò in loco, in quo eſt patrimonium. Bart.

I. Imp. Philippus A.

EAm quę aliunde oriunda, alibi nupta eſt, [i] ſi non in vrbe Roma [k] maritus eius conſiſtat, non apud originem ſuã, ſed apud incolatum mariti ad honores [l] ſeu munera quæ perſonis cohærẽt, quorumque is ſexus capax eẽ poteſt, compelli poſſe, ſæpe reſcriptum eſt. Patrimonij verò munera neceſſe eſt mulieres in his locis in quibus poſſident, [m] ſuſtinere.

[i] EAm q. Nupta eſt. iure. vt ff. ad mu. l. ſi. §. Iidẽ reſcripſerunt. idẽ & in vidua: vt ff. ad mun. l. filij. §. 1. & ad hoc ĩ. de inco. l. ſi. cum concor. ſecus in deſponſata: vt ff. ad mun. l. ea quæ. idem in virgine, vel nõ iuſte nupta, vł corrupta vt ff. ad munici. l. de iu. §. ſi. & ĩ. de mun. & origi. l. filios.

[k] Roma. quia ibi eſt multitudo hominũ: vt in authen. de tab. vel ecõtra lege ſi, pro quamuis, quaſi non ſit dubium ſi ibi nubat: vt ff. ad mun. l. Roma. ſed prima placet.

[l] Ad honores. hoc ad vtrunq; eſt contrarium. ff. de mun. & hono. l. 3. §. corporalia. ſed de honore dic ſine adminiſtratione. ad quod ĩ. de dign. l. mulieres. Vel dic, ꝙ ex certa ſcientia principis, ſ. illa non obſtante ad qđ ſup. de nup. l. imperialis. §. ſimilem, quę placet, quia hic ſubijcit compelli. Item ad munera dic, ſ. perſonalia, non omnia: vt in contrario. ſed quædã: vt hic ſubijcit, & in rubri. hic: quod dic vt ff. de re iudic. l. 2. & hoc niſi fuerit præuenta, vt ff ad mu. l. incola. & de iuriſ. om. iudi. l. cum quædam.

[m] Poſſident. contra ſupra de inco. l. cum neque & ff. ad mun. l. libertus. §. ſola. Sed dic hic dici de patrimonialibus: vt ff. de mune. & hono. l. reſcripto. §. ſi. ſed pro dote, vel dotali prædio quis ſoluit? Reſp. vt, ſicut & tributum: vt ff. de vſufru. l. hactenus. §. ſina. nec obſt. ff. ad municipales l. Lucius. §. idem reſpondit conſtante. quia illud quo ad perſonalia per leg. ſupra de decurioni. le. ad ſubeunda. Item ſi alibi domicilium, & alibi prædium, & indicatur perſonæ pro rebus in loco domicilij: an alibi etiam res poſita æſtimebitur? Reſpon. non, quia ſic item pro ea duobus locis ſolueretur, & eſſet altera in tributo, & altera patrimonialis pſtatio: vt ff. de cenſ. l.

forma.§.ſi vero quod eſſe à an debet.& fac.T.de mu. pa.l.patrimoniorum.

tus antequā §. j.& hoc innuit.& idē de comitib⁹ eorū.vt ff.de of.aſ.l.idē.ſi aūt eſt dubiū, ipſe dēt ꝓbare neceſſitatē:vt ff eo.l.2.§.1 & ſm hoc nō ſunt §.T.de va eo.l.1.§.diu⁹. & T.de adu.diu.iud.l.poſt duos.Ac.

DE LEGATIONIBVS.

ª Dixit de munerib. in genere. nūc in ſpecie de hoc quod eſt pſonale munus.vt ff.de mu.& ho.l.1.§.1.& l. fi.§.legati. & dicitur legatus, qui à ciuitate vel prouincia mittitur ad principē vel ad alium: vt hoc ti. aliàs legatus pro con. vt ff.de offi. pro con.l.obſeruare.§.1. & l.fin aliàs legatus eccleſiæ ad Papam: vt in authen.de ſan. epiſco. §.ſi vero epiſcopus.colla.ix. aliàs qui mittitur à principe.vel Papa,de quo eſt ff. de offi. aſſeſ.l. diem functo. Priuatorum licet nobiliū dicuntur nuncij. vel miſſi ad cauſam definiendam. Dicitur delegatus etiam à principe miſſus.vt T. de iud. l.à iudice. & no.quod debitor rei pu.ea fungi non poteſt, aut is qui non habet ius poſtulandi, vt infames: licet debitor fiſci non prohibeatur. Item vicarios dare non poſſunt.niſi ſilios.& quando abſenti eſt iniuncta, quam gratuito ſuſcipit. Item libellum principi dare non poteſt, niſi de his quæ ad iniuriam, vel eius pertinent damnum, vel pupillæ ſuæ Item ordinatim eligit. niſi neceſſitas ſit:vt ff. e. l.3. & l. ſi abſenti & l. legatos. & le. Paulus. Item non amplius quam ſemel, niſi ſit neceſſitas: vt ff.de mu. & ho.l.æſtimationem.

Legatus qs dicat.

TITVLVS LXIII.

DE LEGATIONIB. [a]

I. Imp. Valerianus & Gallienus AA.

[b] PAter trium incolumium liberorum legationibus publicis liberatur.

II. Iidem AA. & Valerianus Cæſ.

CVm vos [c] proprio [d] nomine ſumptus [e] ob defenſionē [f] publicā ſuſceperitis, id quod ad proprias erogationes collega veſter acceperit, non vobis reddere heredes eius oportet: [g] ſed ſi in ea cauſa eſt, vt reſtitui omnino oporteat, rei publicæ debent potius inferre. Sane ſi honorarijs aduocatorū erat ea quātitas [h] deſtinata, reſtitui illud vobis,qui hoc p̄ſtaturi eſtis,nō iniuria poſtulatis: [i] eum aūt collegā veſtrū, quē à defenſione patriæ deſtitiſſe dicitis, apud prouinciæ præſidem deſertæ legationis [k] arguere poteſtis.

Legatio tranſmarina tribuit vacationem biennij:ſecus ſi proxima:quia talis legatio eam non tribuit. Bartolus.

III. Imp. Diocletianus & Maximianus AA.

TRāſmarina legatiōe apud nos pfunctos, cōſtitutum eſt biennij vacationē munerū ciuiliū [l] & honorum habere, nō eos qui de proximo [m] obſequium reipublicę videntur exhibuiſſe.

Qui dignitates ſuffragio receperunt, non habent vacationē à muneribus propter dignitatem:ſed ſi legatus fuerit,habet propter legationem. Bartol.

IIII. Imp. Conſtant. A.

VNiuerſi omnino ex comitibus, [n] vel ex præſidibus, qui ſuffragio perceperint dignitates, ciuilibus oneri[b]⁹ muneribusque teneantur adſtricti, ne cōmoda publica [o] cū vmbratili ſuffragiorū pactione [p] lacerentur.eos tamē à prædictis oneribus excipi oportebit, qui in legationib⁹ publicis verſati ſunt. [q]

In ijs quæ publicam vtilitatem reſpiciunt, nō valet reformatio facta à prouincialibus,etiam cōſentiēte præſide, niſi per præfectum vel princi-

ᵇ PAter trium.in alijs quinque exiguntur vt T. de his qui nu.li.l. nepotes.& eſt ratio,quia peregrè vadit,& eos deſerit & eſt alia excuſatio à legatione, vt infra li. 4 & aliæ.atque aliæ.vt ff.eo.l ſciēdum, § ſi accuſatio.& §. ordine.& aliæ de quibus dictum eſt ſupra de excu.mu.

ᶜ CVm vos.ideſt tu.& collega.

ᵈ Proprio.ideſt ſeparatim.

ᵉ Sumptus. vel ſumptus tantum, vel ſalarium, de quo ſit ſumptus.

ᶠ Defenſionem.ſyndicus ergo erat. vel erāt: vt ff. de mun.& ho.l.ſi.§.defenſores.vel defendebant nō ſtrepitu iudicij,ſed aliàs.& facit T.de infam.l.i.neminē.

ᵍ Oportet.ſed quando hoc? Reſpō. ſi deſerens & ſponte.vt hic,quo caſu etiā extraor.punitur:vt ff e.l.1.ſi aūt vrgente neceſſitate, tunc nō reddit, vt ff e.l.legatus antequā ...

ʰ Ea quantitas. quam repetit ab heredibus collegæ.

ⁱ Poſtulatis. vtili pro ſocio, vel eſt in factum, quibus debet ſolui, cum per eos hæredes nō ſtet: vel quia iam ꝑſtiterunt aduocatis:vt ff. loc.l qui operas §.diuus.& j̄.de ſūp.indi. mu. l. 1.Vel hic ſimoniace: vt ī. de mu.l. 2. ibi non.

ᵏ Proteſtis.& punietur extraor. vt dixit nec nocet ſocijs alterius ceſſatio:vt ff.eo. l.2.§.ceſſatio.

ˡ TRanſmarina. Ciuilium ſine legatione. aliàs ſine alio perſonali munere:vt ff.de va. mun.l. legato,& ff.eo.l. Paulus.§.1.

ᵐ De proximo ſm hoc intelliguntur T. de hon.non con.l.2. & ff.eo.l.Paulus.§.1. in prin & l filius. itē hoc quādo ſuo nōie, non pro alio: vt ff. eo. l. ſi filius.& le. vicarius. quia in caſibus tantum permittitur per alium, vt ibi notaui.

ⁿ VNiuerſi ex comitib⁹. i vniuerſi comites præſidum vel proconſulum.& ipſi etiam pſides.qui habent dignitates.ſ. prædictas,teneantur &c.ſed certè imo & his ſimiles excuſantur à perſonalibus:vt ſ. de exc. mu.l.eos & ff.de vac. mu l.legatis comites. quæ ſunt contra Sol hic perceperunt ſuffragio.i.auxilio.& ita p ſperatiouē. ibi ea mera liberalitate: quia meruerūt.ar.ff quod quiſq; iur.l. 3.in prin.vel hic pceperunt ſuffragio.i. promiſſione. ſ.hoc pacto, q nihilominus cū opus fuerit ſuſcipiēt munera, & pſtabunt auxilium, & ſic pactū ſeruandum,vt arg ff. de iu.im mu. l. 2 Vel dic ſuffragio,i. propter ſuffragium. ſ.ſalarium quod habituri erant ibi gratis.& ſm hoc habeas l litera, ſuffragio dignitates alij habēt ſuffragia dignitatū.i.ſalaria: & ſic locū hēt vltima ſol.vel dicas oia plane:hic ſinītur erat pſidatus ibi non.& hic bene ſequit exceptio legati.

ᵒ Publica quæ ſunt in muneribus ſubeundis.

ᵖ Pactione. q̄a pepigerunt & nō ſubeunt & ſic facit pro ſecūda ſo. ſm alios dicat nō vmbratilis: q̄a dicit tacitē intellectū ex quo habet dignitatē q ſi teneant ad munera alia: qḋ nō eſt verū, niſi ſm qḋ dictū ē.

ᑫ Verſati ſunt.hi.n ſi primo pſides,& poſtea legati fue-

fuerunt, biennio vacant à muneribus perſonalibus, & oneribus, vt ſ. l. proxi. nō quia præſides ſunt, ſed quia legati fuerunt, licet præſidatū ad ſui petitionē habuerint. vel licet pacto, vel licet pro ſalario, vt licet perceperint ſalaria aſſ pro honorib. vel munerib. à q. bus modo vacāt, ſed forte reddunt pro tē pore quo euitant: vt no. ſ. l. 2. vel melius dic de legationibus, quia licet ſuperiores dignitates non exen ſent, vt dictum eſt · legatio tñ ſola excuſat. & ſemper dic intra tēpora, vt ſ. l proxi.

a Si quod. l. Poſtulatur. à præſida. vel à prouincialibus, & dic de aliquo qđ pertineat ad publicā vtilitatem prouinciæ. ſi autem de cauſa quæ ſit inter priuatos. tunc habet locum ſupra de tela.

Co. Th. 11.12.12.

b Noſtræ ſedi. pro eodem.

c Omnes. prouinciales adſidentes præſidi. vel dic qui ſuus adſidentes præfecto, vt ſtatim dices.

d Ordinarij i. præſidis prædicti. qui cō ſulti, & ſubaudi, vt definiat per ſe. ad quod ſup de ſela. l. prima. Vel dic, ideſt præfecti. & tunc ſubaudi tantum, quia quandoque ad nos remittes, vt ſubijcit. vel dic ordinarij. qui vice principis in palatio, vel vice præfecti ordinarij co gnoſcebat.

e Quibus. ſ. deſiderijs.

f Fortuitis. ſ. ſuperuenientibus. Acc.

g Vobis. loquitur præfecto prætorio Illyrici. q. d non aliter definiendum niſi principi quandoque, vt ſubijcit.

Co. Th. 2.12.45.

h Implenda. q. d. ſi per te potes expedire, facias, vel ad nos remittas.

pem fuerit approbata. B V. Imppp. Theod. Arca. & Honor. AAA. Apodemio P. P. per Illyricum. †

SI quod extraordinarium cōſilium poſtulatur, a cū vel ad nos ē mittenda legatio, vel nrę ſedi b aliqđ ītimādū: id qđ inter oēs c cōi ꝯſilio tractatuq; ꝯuenerit, minimè ī examē cognitoris ordinarij d referatur. Prouincialium. n. deſideria, quibus e neceſſaria ſępe fortuitis f caſibus remedia depoſcunt, vobis g agnoſcere atq; explorarē pmittim⁹, vt ſint examinis tui, quę ex his auxilio tuo ptinus īplenda h ſint, & q̄ clemētiæ nrę aurib⁹ intimāda videantur. In loco autē publico de cōi vtilitate pꝛouincialium i ſnīa k pferatur: atq; id qđ maioris partis l pbauerit adſenſus, ſolēnis firmet authoritas. Dat. V. Cal. Auguſt. Conſtantino. Arca. A. II. & Rufino Coſs.

Non debet mitti legatio ad principem: niſi de voluntate conſilij, & autoritate ſuperiorū. B. VI. Impp. Hon. & The. AA. Monaxio P. P. †

QVoties ab Alexādrina ciuitate legatio deſtinatur, m vniuerſos curiales pcipimus, n q intra vrbē ꝯſiſtūt, ſi nō ęgritudine vel alia excuſabili neceſsitate īpediuntur, ī locū curiæ cōuenire, & decreta ſua ꝓpria ſubſcriptiōe firmata, o viro ſpectabili pfecto Auguſtali p inſinuare, vt ei⁹ relatione comitati, tuis q virtutibus ſuas petitiones intimēt: & ſub examine tuo ppenſa legatione res ordinetur. r D. iij. No. Octo. Conſtant. DN. Th. A. vij. & Palladio V. C. Coſs.

TITVLVS LXIIII. DE EXCVSATIONIbus artificum. e

Hic expreſſi habent immunitatem à perſonalibus muneribus tam diſcipuli quam magiſtri. Ba. I. Imp. Conſtantinus A. ad Maximium. †

ARtifices artiū breui ſubdito s ꝯprehēſarū, p ſingulas ciuitates morātes ab vniuerſis munerib. u vacare pcipim⁹: ſiquidē in diſcēdis x artib. otiū ſit accōmodādum: † quo magis cupiant & ipſi peritiores fieri, y & ſuos filios z erudire. Dat. iiij. Non. Auguſt. Feliciano & Titiano Coſs.

Et notitia eſt iſta. a · Architecti, b † medici, c pictores, ſtatuarij, marmorarij, lecticarij, d ſeu arcarii, e cla-

p Auguſtali. ab Aug poſito. vt ff. de of. pręf. Aug. l. j.

q Tuis. loquitur præfe. præto. maximè & no q per multas manus vadit.

r Ordinetur, quod vel per te expediatur, vel ad nos remittas: vt ſup. l. proxi.

¶ DE EXCVSAtionibus artificum.

Differt à tit. ſ. de pſe. & me. quia ibi de liberalibus artificibus, hic de his qui tantum operatione manuum excuſantur docentes, non diſcentes: vt no ſ eo l. c & ſcripti in breuibus cuiuſque ciuitatis: non autem omnes: vt ſ. l. c. in princ.

s Artifices. Subdito vt ſ. §. & ē no. & a. & habeas hic comprehenſarū. aliàs cōprehenſi. & dic tunc, q tantum illi qui ſunt intra numerum ſcripti in breuibus. ad quod ff. de decret. ab ordi. facien l. 1.

u Muneribus perſonalibus.

x In diſcendis. ideſt in docendis. vel proprè. & tunc per conſequens & in docendis.

Co. Th. 13.4.2.

Docendo qs docet.

y Fieri diſcere ſi quęſis, doceas: ſic ipſe doceris. nam ſtudio tali tibi proficis, atque ſodali: vt ff. de lega. 3 l legatis. §. ornatricibus. & ſic not. q de docentibus tantum dicit: vt ſ. l. p. x. in ſi & ff. de iur. immu. l. pen. §. pen. & arg. ſ. de profeſ. & medic. l. medicis.

Facit ad hunc tex. c. nun quam. de cōſe. di. 5.

z Filios. i. diſcipulos: vel propriè.

a Iſta. ſ. eorum qui habent excuſationē. ſunt & alij, vt ff. de iu. imm. l. ſi. vbi quæ excuſant eſt: vt neceſſariā operā publicis vtilitatibus exhibeant. vt ff. de iu. immu. l. pen § pen. Acc.

Pulchrè voces has oēs explicant his Alcia. & Pythæus.

i Prouincialium. vel dic de eligendo legato.

k Sententia. prouincialium aſſidentium præſidi, & in quo conueniunt ad principem conſulendum.

l Partis. ad hoc ſ. de dec. l nominationum. & j. e. l. proxi. & ff. de tu. & cur. l. vbi. & de decr. ab ord. fa. l. 2. & quod cu. vni. l. nulli. & ad munic. l. qđ maior.

m QVoties. Deſtinatur. ad nos.

n Præcipimus. ſ. conuenire, quod eſt j. ſi nō ægri. & c. & no. arg. in electionibus. ad qđ in auth. de hær. & fal. §. ſi vero abſunt col. 1.

o Firmata. ſuper quo volunt conſulere.

b Architecti ab arcos princeps, & tectum, quaſi maiores magiſtri tectorum, vt in auth. de non alien. §. quod autem.

c Medici. animalium: & ſic impropriè ſine literis, vt dixit in rub. vnde P. dixit hic. ſ. mulorum appellatione comprehenduntur omnia animalia.

c Lecticarij. q faciunt breues lectos: de quibus dī ff. de leg. 1. l. ſi ex toto. §. 1. & de leg. 3. l. legatis. §. 1.

e Arcarij. qui faciunt machinas inſtar lacus vel torcularis. aliàs arcarij.

Qua-

vicarij, quadrigarij, [a] vel quadratarij, [b] quos Græco vocabulo πηκτὰς appellant, [c] ſtructiores.i. ædificatores, [d] ſculptores ligni, [e] muſearij, [f] deauratores, albini quos Græci κονιάτας appellāt, argentarij, [g] barbaricarij, [h] diatretarij, [i] ærarij, fuſores, [k] ſignarij, [l] fabricarij, bracharij, [m] perticarij, atq; libratores [n] figuli, [o] qui Græcè dicūtur κεραμεῖς, aurifices, [p] vitrarij, [q] plumbarij, [r] ſpecularij, eborarij, pelliones, fullones, carpentarij, ſculptores, [s] dealbatores, [t] cuſores, trigarij, [u] ciſiarij, bractearij, [x] ideſt, πεταλουργοί.

II. Impp. Conſtāt. & Cōſtās AA. ad Leōtiū. pf. pt.

MEchanicos, [y] geometras [z] & architectos, [a] qui diuiſiones [b] partiū omniū, īciſioneſq; [c] ſeruant, menſuriſq; & inſtitutis [d] opera fabricationibus ſtringūt, & eos qui aquarum ductus, & inuentos modos docili libratione oñdūt, i par [e] ſtudiū docēdi atq; diſcēdi, nr̃o ſermone cōpellimus. Itaq; immunitatib. gaudeāt, [f] & ſuſcipiāt [g] docēdos, qui docere ſufficiunt. D. Pri. Non. Iul. Leōtio & Salluſtio Coſ.

TITVLVS LXV.

DE POTIORIBVS ad munera nominandis. [h]

Iuſta eſt cauſa appellandi, ſi alius prior debet nominari. Bartolus.

I. Imp. Antoninus A.

SI ipſe vocatus [i] ad munera ciuilia, potiorē aliū nominandū putaueris, age cām [k] tuā.

TITVLVS LXVI.

SI PROPTER INIMICITIAS creatio facta ſit.

Creatio facta de aliquo propter inimicitias, facit aliquem, ſi vult, poſſe appellare. Bart.

I. Imp. Alexander A.

SI propter inimicitias [l] ad munera ciuilia [m] creatus es: hanc tibi nominationem nō nocere, [n] p̄ſidis ęquitas faciet: cum & publicæ vtilitatis interſit. non ex inimicitia creatione ...

---

a Quadrigarij. qui faciunt quadrigas.

b Quadratarij. qui faciunt quadratos lapides, vt fuerunt ſancti iiij. coronati.

c Appellant. ſ. homines.

d Ædificatores. murorum, vt differat ab architectis. Accurſius.

e Ligni. i. incisores, ex quibus poſtea ſtatuæ, vel aliæ operationes fiunt.

f Muſearij. i. qui faciunt illud opus, qđ dicitur muſeum: & ſic inferiores qui in aureo vel albo.

g Argentarij de quibus habes. ſupra de eden. l. prætor. vel qui pingit in argenteo colore, vt conueniant prædictis.

h Barbaricarij. qui faciunt recepta quæ aliàs dicuntur barbaricana.

i Diatretarij qui faciunt calices diatretos. i. de vitro, de quibus habes. ff. ad leg. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. § ſi calicem. eò forte ſic dictos, quia de facili teruntur, i. atterantur ſiue rumpantur. P.

k Fuſores. vt qui cāpanas faciunt vel ſimilia, aliqđ ær. Vel dic, q̃ ſunt duo ærarij qui operantur in ære. vel fuſores qui faciunt fuſos, in quibus nent fœminæ.

l Signarij. qui faciūt ſigilla.

m Bracharij. à lingua Theutonicorum, vel Torcularium. Acc.

n Libratores à libra. ideſt ponderatores.

o Figuli qui faciunt vaſa ex terra in figuris, vt ff. de ſer. vrba. præd. l. vlt.

p Aurifices qui faciunt vaſa aurea vel annulos, vel ſimilia.

q Vitrarij. qui artificioſe de ferro vel de materia trahunt vitrum vel fundunt.

r Plumbarij. qui trahunt plumbum.

s Sculptores. ideſt ſciſſores ſcilicet lapidum, vt differat à ſuperiori. alij dicunt quòd vitio ſcriptoris hoc ſuperfluit.

t Dealbatores armorum, vbi debent fieri ſubtiliſſimæ picturæ de quocunque colore.

u Trigarij. qui faciunt vehicula ex tribus rotis. aliàs eſt tignarij.

x Bractearij. i. qui faciunt quædam rotunda & volubilia in freno circa caput equi: & hi dicunt pētalargæ, à penta qđ eſt quinq;, & largę. i. latę quaſi quinque latæ, & volubiles rotulæ: quia tantum quinq; debēt eſſe, vt dicit ſtenarij. & ſic ipſis opificibus & ipſis rotulis conuenit nomen pentalargæ.

y MEchanicos. aliàs medicos. & tunc expone vt ī. l. proxi. & tunc comprehendit illos quos ſuperiori l. dixit.

z Geometras. vt Balduinum agrimenſorem. Sed contra ff. de excu. tuto. l. geometræ. Sol. ibi ſpecialem.

a Architectos. de hoc dixi ī. l. proxi.

b Diuiſiones. vt geometræ.

c Inciſiones. vt architecti.

d Inſtitutis. ab architectis.

e In par. duæ partes ſunt. & dic in par ſtudium, non tamen in par beneficium, quia docens tantum excuſat: vt ſtatim innuit, & ī. l. proxi. in prin.

f Gaudeant, docentes.

g Suſcipiant. ad qđ in auth. de ſan. epiſc. §. 1. col. 9. & j̃. de ſtu. lib. vr. Ro. l. 1.

h DE POTIORIBUS ad munera &c.

Qui excuſentur, dixit nunc qui ſubire debeant. Vel dixit de excuſatis quibuſdā: nunc de alijs, quādo alius eſt potior. Acc.

i SI ipſe vocat. aliàs cōuentus.

k Age cām. ſ. appellando: vt ff. de va. mu. l. 1. & ī. de app. l. ciues. Sed qđo potior vocat, cū gradatim debeat deferri. ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. Reſpon. ibi de ordine honoris, non oneris: vel hic. ſed in oneribus debet ſeruari ordo: vt ff. de lega. iij. l. ordine & ff. de mun. & hono. l. 3. §. præſes. Reſpon. illud verum, qñ omnes ſunt ſufficientes: aliàs obtinet qđ hic dr̃. & ff. de mu & ho. l. reſcripto. in prin. & d. l. de leg. & ī. de decu. l. ad ſubeunda. Fallit autē lex in quibuſdam muneribus: quæ imponūtur omnibus, vt ī. de qui. mu. vel præ. l. 1. Itē facit. ī. quemadmodum ciui. mu. l. fi.

SI PROPTER INIMICITIAS &c.

l SI ꝓpter inimicitias. ab inimico, & cauſa inimicitiæ.

m Ciuilia. ſ. perſonalia.

n Non nocere. appellare, vt j̃. ti. 1. l. 1. nō ipſo iure ſic in arbitro; vt ff. de arbi. l. non diſtinguemus. §. cum quidam. & in tutore, vt inſtit. de excu. tut. § item propter. & in ordine iudicij, vt ff. de iu. cau. l. ſi pariter. & in procuratore, vt ff. de procurato. l. vel exilio. & facit ī. de decr. decu. l. fi.

Marginal notes: πεταλουργοί. n. ſignificat bracteā atque foliū. Contius.

Recte ſic, nō vt antea, Mathematicos. nam hi reijciebantur. Contius.

In oneribus ordo ſeruādus eſt.

Vneribus. Quinq; die vt ↄ. q. nn. ll. l. j.

b Interpoſita. quod facere debes: vt C. de appel. l. ciues.

c Recuperabis. ꝑ officiũ iudicis: vt hic, & de vac. mu. l. t. §. ſed ſi per calumniam. & ↄ. de decur. l. 2. & ar. ff. de execu. tut. l. ſeueritet. & ↄ. de epiſc. & ele. l. omnes qui. in ſi. & ff. de iudi. l. eum qui. & ſemper dic probari eorum quantitatem ſacramento repetentis: vt C. de iu. l. properandũ. §. ſi autem & l. ſancim⁹. facta taxatione prius à iudice. vt i Auth. de indi. §. oportet. colla. vj.

d SI POST creationem &c.

Alias ſi poſt creationem, alias ſi añ. & ibi ſubaudi. ſ. honorẽ ſuſceptũ: vt i tex. ſi poſt creationẽ &c.

e Si ante. Subeundi. à ſe pñe electo. ſi autem dicas à te filio, tunc diſtingue vt ↄ. de peri. ſuc. pa. l. 1

f Nõ oportere. niſi dies ꝑ ap. ipſius dilata fuerit: & tunc app. pẽdẽte deceſſerit: quia tunc diſtinguit̃ honor, vt nõ teneat̃ hæres: ꝑleq: vt ↄ. ſi pen. ap. l. ſi ad decurionatũ 1 an à munere: & tunc ſi ꝑꝑ periculum medij temporis: vt in ↄtija. ↄ. de extu. tu. l. quãquam. & ff. ſi tu. vel cur. l. j. & 2. & ſi pen. ap. l. s ſ ſi. vel forte idẽ in honore, et ſi reip. interſit.

1 Al. incipit, ſi pater.

g DE TABVlarijs &c.

Qui ſcribunt ꝑdictos notaros ad munera & honores & tributa ſoluta, & ſunt tabularij qui faciendis publicis inſtrumentis publice præſunt in ſingulis ciuitatibus. hi quoq; nominantur librarij: vt hic, & ff de re. iu. l. ſi librarius. & tabelliones: vt in Auth de ta. colla. 4. & catholiciani: & ſic põt accipi. ↄ. de bo. proſcrip. l. ſi quis poſt. §. ſi. licet alio mõ ibi exponat̃. aliàs ſcribæ dicũt̃ q circa pricipẽ vl̃ alios magnos iudices actis geſtiſq;

2 Al. De tabularijs holographis. i. ſcribis et ſualibus. C. The. li. 8. utu. 1.

tiones fieri debere, ſed ęſtimatione vera, & commodo reipublicæ.

TITVLVS LXVII.

DE SVMPTVVM recuperatione.

Electus qui hẽt excuſationem, recuperat ſumptus quos fecit in lite ab eo qui eũ nominauit. B.

I. Imp. Gordianus A.

Vneribus ciuilib. ſi fungeris q̃ ꝑſonis mandantur, ſi quinque a filios incolumes habeas. at ſi ↄ id priuilegiũ ad munus, fatigandi tui cauſa, qdã te deuocauerint, tuq; appellatione interpoſita b ſecuritatẽ reportaueris: à nominatorib. ſumptus quos in litẽ feceris, recuperabis. c

TITVLVS LXVIII.

SI POST CREATIOnem d quis deceſſerit.

Onus ſubeundi munera nõ tranſit ad hæredes mortuo patre. Bartol.

I. Imp. Gordianus A. e

Si ante diẽ ſubeundi e honoris atque muneris pr̃ tuus defunctus eſt: ꝯueniri eo noĩe hr̃dis eius nõ oportere, f præſes prouinciæ minimè ambiget.

TITVLVS LXIX.

DE g TABVLARIIS, g ſcribis, logographis, h & cenſualibus.

Notarij ſi ad aliquam militiam vel aliud officium tranſeunt: remouentur intra quinquennium, non poſtea. Bartol.

I. Imp. Alexander A.

Vlli oĩno ex tabularijs i vel ſcribis, vel logographis, eorũq; filijs, in quocũq; officio k militent, ſed ex oĩb⁹ officijs, necnõ etiã ſi intra noſtrũ palatiũ militãt, necdũ impleto quinquennio reperti & retracti protinus officijs municipalibus reddantur.

Si decurio officium notariatus aſſumpſerit priuilegium decurionatus amitti. Bartol.

II. Imp. Gordianus A.

Vicunque decurio nũ ſpõte ſe cẽſuali miniſterio l mãcipauerit condõnẽ habeat m quã ipſe elegerit, depoſitur⁹ ſui ordinis penitus dignitatẽ, ſi eũ neceſſitas q̃ſtionis ſubeundæ inuenerit.

Seruus non poteſt eſſe tabellio: & ſi dominus ſciuerit eum tale officiũ aſſumere, parti ad itereſſe tenetur: ſeruus vero fuſtigabitur. Bartolus.

III. Impp. Arcad. & Hono. AA. Hadriano præfecto prætorio. †

Enerali lege ſancimus, vt ſiue ſolidis n prouincijs, ſiue ſingulis ciuitatibus neceſſarij fuerint tabularij: liberi homines ordinentur: neq; vlli deinceps ad hoc officium pateſcat aditus qui ſit obnoxius ſeruituti. o

ꝯficiẽdis deputati ſunt. hi quoq; vocãt̃ ſcriptores notarij, libelleſes. memoriales. pragmaticales, epiſtolares, exceptores. vt C. d̃ app. l. ꝑcipim⁹. & l. 1 offeiẽdis.

h Logographis. logographi q publicis rõnib. deſcribendis deputati ſunt. & dicunt̃ a graphos, quod eſt ſcriptura, & logos ratio: quia ſcribunt leges & rõnes publicas & hi quoq; numerarij appellant̃: vt ĩ. t. 1. l. duos plerunq; tñ vnũ pro altero noĩe ꝑnũtur. Item ſunt cenſuales qui ſcribunt cenſum: vt hic & l. quicunque. ſunt ſpecies ſub logographis. Sunt & alij: vt ĩ l. ſi. & C. qui po. in pign. l. pen.

i Vlli. Tabularijs Hęc nomina expone vt in rub.

k Officio. ſ. alio & facit. ĩ. l. ſi. & ĩ. q mi. nõ poſ. l. oẽs. & l Authen. de man. princ. §. ſin. colla. j. & ĩ. de muri. l. 1. & l. ęterna.

l Vicunque miniſterio. id eſt ſcribendo cenſui.

m Habeat. Imo reuocat̃ ad curiã: vt ĩ. l. ſi & ↄ. de dec. l. vniuerſos. & l. q dereli cta. & l. exemplo. quę ſunt contra. Sol. bñ reuocat̃: ſed dignitatis ꝓrogatiua nõ vtit̃ in euitandis tormentis, ſi de ſua ſcriptura fuerit dubitatio: vt hic ſubijcit, & ↄ. de fal. ſi qs. & creditur eius dicto: vt ibi & in authen. de fid. inſtru. §. ſi vero. niſi in caſu: vt in auth. de here. & fal. § ſi vero abſunt.

n Enerali. Solidis. i. ſingulis.

o Seruituti. liber⁹ ergo põt eſſe, vt ĩ. de ſer. reipu. ma. l. ſina. quare ergo dicuntur ſerui publici ? Rñ. quia ex eorũ ſtipulatione q̃rit̃ vt ex ſtipulatione ſerui. maxime his qui non poſſunt ſtipulari: vt ĩ rẽ pu. ſal. fo. l. j. & 4. aliàs à ſeruiendo non à ſeruando dicunt̃ ſerui, vt Inſti. de iu. perſo. §. j. Item nõ poſſũt eẽ decuriões, ſicq; neq; aduocati. vt ↄ d̃ decur. l. vniuerſos. licet in Tuſcia male ſeruet̃. Item hęc oĩa in ſcribis & ſimilib. ſcriptorib. An aũt debeant ſcire leges? videtur

Nota hic ſynonyma.

Numerarij.

Cenſuales.

† Co. Th. 8. 11.

Serui vñ dicãtur.

Tabelliones & tabularij an leges ſcire debeant.

videtur q; ſit: ne facientes illicitos contractus pœnã ſubeant. vt ȝ. de ſac. ſanc. eccle. l. iubemus. & de eunu chis. l. ſi. & ĩ. vt nemo ad ſuũ. par. l. j. Item no. q; p ſe nõ p aliũ ↄficiunt, niſi in ciuitate Cõſtãti. in qua & eſt ſpãle vt eadem charta fiat ꝓtocollũ: vt in auth. de tabel. Item ordo inſtrumentorum eſt, vt primo nomen imperatoris, & annus imper. j. ſecundo nomẽ cõſulis, & annus conſulatus, tertio mẽſis & dies, quarto dies ciuitatis factæ, ſi hoc ſit de conſuetudine, quinto ſeries, ſexto locus, ſeptimo ſubſcriptio teſtium & cõtrahentiũ, octauo ſubſcriptio tabellionis inſeratur: vt ȝ. de fide inſtru. l. contractu. ſed in Italia ante ponuntur anni domini.

Anni dñi in principio auſ ſ libei ẽ & debet poni.

a Conſenſum. & tacitũ, niſi proteſtet in ẽtrarium, ſic ȝ. de filijsfamil. l. 1. & de eden. l. iiij. §. ſed & filius. non ignorantia, vt ſubijcit: vt argu. de procur. l. ſi defunct⁹. § quod ſi aliter. Item fa. ĩ. qui mi. nõ poſ. l. ſuper ſeruis. & ȝ. de ſer. fu. l. fin. & ȝ. ſi ſeruus aut libertus ad dec. aſpirauerit. l. ij. & ff. nau. cau. ſtab. l. j. §. recipit. & l. ſequen.

b Fiſco addici. collige ergo, ſi ignorãs, & non datur fiſco, ſed dño: verbera tamen imponuntur. Item facit ĩ. de mutile. l. edicimus.

c Priuata. i. ſerui priuatorũ non debẽt exercere publica acta: quod eſt generalius quam legis caſus: nec contra eſt. C. ne quis li. inui. l. j. quia ibi ſolui.

Sed & ſi qs dñorũ ſeruũ ſuũ, ſiue colonũ cartas publicas agere permiſerit, (conſenſum a .n. non ignorantiam volumus obligari) ipſum quidem inquantũ interfuerit publicæ vtilitatis pro ratiocinijs q̃ ſeruo ſiue colono agẽte tractata ſunt, obnoxium detineri: ſeruum autem competẽtib. affectum verberib. fiſco addici b Dñorum. n. interfuit ab initio prouidere ne publicis actibus priuata c ſeruitiam immiſcerentur. D. viij. Ca Apr. Mediol. Vicentio & Frauitta Coss.

IIII. Impp. Theodo. & Valentinianus AA.

† Legẽdũ Demogrãmateos.

BOethos, d logiſtas e medogrãmateos, † f logographos, g diaſtoleas h (quæ vocabula i publicis dicuntur ſubiacere neceſſitab.) ſiue quolibet alio nomine nũcupentur, non honore, aut alicuius priuilegij colore ſubnixos, pro definitione legum inexorabilium ſuam fortunã ſubire cõpelli: quatenus nec publicis quicquã noceat aut minuat vtilitatibus, & ſuis corporib. illi redſu. vt ĩ. de his qui ſpon. mu. pu. ſub. l. fin. Accurſius.

dantur, k quos vel patris l vel maiorũ obligatio vel ſua conſtringit.

TITVLVS LXX.

DE SVSCEPTORIBUS præpoſitis, & arcarijs. m

Suſceptores debent à ſoluente ſine mora ſolutionem ſuſcipere aliàs puniuntur. Bartol.

I. Imp. Cõſtantin. A. ad Eufraxium rationalẽ triũ prouinciarũ poſt alia. †

† Co. Th. 12. 6. 2.

SVſceptores n publicos abſque omni mora aurum cenſemus ſuſcipere: o ne quis per hanc occaſionem p ſumptus facere compellatur. nam ſi ſoluere volens, à ſuſcipiente fuerit contemptus: q teſtibus adhibitis cõteſtationem r debebit proponere: vt hoc probato, & ipſe ſecuritatem debitam, s commiſſi nexu liberatus, cum emolumentis accipiat: & qui ſuſcipere neglexerit, eius ponderis quod debebatur, duplum t fiſci rationibus per vigorem officij præſidi inferre cogat. Quod autem u ſuſceptores,

m DE SVSCEPTORIBVS, PREPO. &c. Dixit de ſcriptoribus obſequentibus: nunc de dñis & differt a ti. ȝ. de exact. tri. quia ibi ab inuitis, hic à ſponte ſoluentib. vel alius eſt exactor immediatè à collatore: alius ſuſceptor, qui ſuſcipit ab exactore, vt hic: quia p quod dã medium dicitur à collatore ſuſcipere, vt ĩ. l. diu & l. modios. & ſunt prępoſiti qui præſunt ſuſceptorib. qui accipientes ponebant in arca vel horreo publico: vt ĩ. eod. l. 2. ſub cuſtodia arcarij qui arcæ claues tenebant de quibus habes ĩ. l. duos & l. fin. non vt diu tenerent, vt ĩ. l. diu. ſed quandiu habeat per quem cõpatenter mittatur. arg. ff. de adm. tut. l. ita autem.

n SVſceptores. qui præpoſiti erant ad ſubeunda tributa, erant .n. duo p ſingulas ciuitates: vnus auri, & alter ſpecierũ. vt infra eod. l. duos. erat alter ſeparatim arcarius qui centum libras auri quas quilibet conſul dabat in opus aquæduct⁹. ſuſcipiebat: vt ĩ. de aquędu. l. hac lege. & de conſul. l. nemini.

o Suſcipere. & theſauris inferre: vt ĩ. l. diu.

p Occaſione. eo quòd ſuſceptor non velit ſuſcipere ſolutionem, & hoc ſine cauſa. Acc.

d BOethos. i. adiutores eorũ q̃ rõnes publicas diſcutiunt, vnde Boethius nomen accepit. Boethos. n. Græcè, Latinè dicitur adiutor.

e Logiſtas. expone vt in rubri.

f Medogrammateos. gramma. i. litera: vnde medogrammatei. i. medicinæ ſcriptores. Acc.

g Logographos. i. publicæ rationis ſeruos.

h Diaſtoleas. diaſtoli dicuntur aum aſtu, idaſt arte diſtinctores. Acc.

i Vocabula. i. quorum vocabulorum ſignificata ſunt perſonæ his vocabulis denominatæ ſunt, ſecũdũ P.

k Reddant. ad hoc ȝ. de profeſ. & medi. l. reddantur & ȝ. l. 1. & ĩ. de dig. l. ne quis.

l Patris. not quòd patris ab ectio filium ſubijcit ad quod ȝ de decu. l. exẽplo. & ff ad mun. l. aſſumptio §. filius & ĩ. de agri. & cen. l. cum ſatis. §. ſi. niſi in ca

q Contemptus. ſcilicet ſine cauſa. vt ff. de ſol. l. qui decem. aliàs ſecus: vt ĩ. eo. tit. l. ſi ſoluturus. & l. creditor oblatam. in prin.

r Conteſtationem. ad hoc infra de colla. fund. pa. l. placuit.

s Debitam. ſ. apocham. & liberatus nexu curiæ: qa non committitur res in fiſcum, pro qua erat ſoluendum. & cum emolumentis, ſcilicet liberationis. & hoc forte accipe. ſi pecunia oblata eſt, amiſſa: vt ff. de ſol. l. qui decem. & ſol. matri. famel. & de lega. j. l. hmõi. §. ſi cui. & facit. ȝ. de ↄdi. inſe. l. 1. & de verb. obli. l. interdũ. §. ſi. & ȝ. de iu. emphy. l. pe. §. fina.

t Duplum. ſic ſupra de ſuperindi. l. 1.

u Quod au em. ſic ſupra de ann. & tri. l. iudices. & dia, ideſt præſidis illius terræ.

Iuxta

:iudice cui[a] intereſt negligente violauerint, ex ipſius iudicis facultatib. ſarcietur. D. xiiij. C. Au. Paulino & Iuliano Coſs.

Ad nominatores ſuſceptorum in ſubſidium deuenitur, nec licet ab eis emere. Bar.

II. Impp. Valentinia. & Valens AA. ad Secundum præfec. præt.

IVxta inueteratas leges [a] noiatores ſuſceptorũ eorũ q ad p̃poſituram horreorũ [b] & pagorum creanť, obnoxij teneanť, ſi minus idonei ſint q ab eiſdem fuerint nominati: nec q̃cquã ex eorũ ſubſtãtia, celebrata p interpoſitam perſonã emptione, mercentur. [c] Dat. iij. C. Augu. CP. Valentiniano & Valente AA. Coſs.

Eis debet ſolui, qui eſt officialis tempore ſolutionis, non ei qui fuit tempore quo fieri debuit ſolutio. Bar.

III. Imp p. Valẽ. & Valẽs AA. ad Mamert. pf. pto. †

SVſceptores noui, nõ mõ p̃ntis anni [d] debita, verum ẽt ſpẽs quas ex reliqs [e] inferũt, [f] qa nouę ſũt ac recẽtes, [g] ſuſcipiãt. D. Pr. C. Nou. Romę Valen & Valẽ. AV. Coſs.

Non debet quis in officio reformari, niſi primi officij rationes reddiderit. Item ratio ſingulis annis debet reddi. Item officiales nõ debẽt eẽ perpetui, ſed annales vel ad plus biennales. Bart.

IIII. Iidem AA. ad Florentium Com. S. L. †

NEminẽ ſuſceptiõis munere functũ, ad idẽ munus adſtrigi, [h] niſi ſe pri[9] vinculo ſolicitudinis ſupioris abſoluerit. Nã neq; eos q placuerit, grauare, iuſti eſt: [i] neq; eos, q diſplicuerint, tenere, prudẽtis [k] eſt. Integro igiť ſinguli anniuerſario anno trãſcurſo cogãtur exponere qbus titulis ſuſcepta diſpſerint: vt facilius, ſi qs in furto fuerit dephẽſus, recẽtẽ [l] queat redintegrare iacturã. Nõ ppetui aũt exactores teneanť in cõtinuata vexãdorũ ,puincialiũ poteſtate, velut cõcuſſionum dominatione: ſed p annos ſingulos [m] iudiciaria ſedulitate mutenť, niſi aut conſuetudo [n] ciuitatis, aut auctoritas ordinis [o] eos p bienniũ [p] eſſe cõpellat. Dat. Prid. Cal. Decemb. Conſtantinop. Honor. NP. & Euodio Coſ.

V. Iidem AA. ad Germanianum Comitem S. L. †

QVotieſcunq; certa ſumma ſolidorũ [q] ,p tituli [r] qualitate debetur, aut [s] auri maſſa trãſmittiť, i ſeptuagitaduos ſolidos libra ferať [t] accepta. D. vj. Id. Ianua. Ro. Lupicino & Iouino C.

Vj. Imp. Valẽt. Valẽs & Gra. AAA. Probo pf. pt. †

FRumẽta q̃ de horreis [u] inferunť, ,p illationis mõ illico apocharũ cautiõib. adnotenť: [x] nõ aũt oportet i horreis fiſcalibus niſi fiſcalia frumẽta conſtitui. [y] Da. V. Id. Apri. Treu. poſt conſulatum Gratiani Au. iij. & Equitij. V. Coſs.

Vij. Imppp. Gratia. Valen. & Theod. AAA. Haue Hypati. K. N. †

DIu [z] minimẽ penes ipſos ſuſceptores maneat facta collatio: ſed ſtatim quodcunq; à prouincialibus fuerit exſolutum, ſacris theſauris inferatur. [a] Da. iij. C. Maij Cõſtantin. poſt Conſulatum Antonij & Syagrij.

Viij. Iidem AAA. Cynegio præfec. prætorio. †

EXACTORES [b] vel ſuſceptores in celeberrimo cœtu [c] curiæ, conſenſu

---

[a] IVxta. Leges. Vt ff. ad mu. l. am patores. & l. qd ergo. & ĩ. de cõue. fiſ. de l. qm. & ff. de admini. rerũ ad ciuit. ptĩ. l. curatores. & j̃. de pi. no. l. 2. & ff. de ma. cõt. l. 2. & auth. de co. §. ad hęc. coll 9 & ff. eo. l. exactores. in fi. Acc.

[b] Horreorũ. vbi collata ponebanť. & pagorũ, qa illud officiũ habebant, vt peſſent pagis, i villis, vñ redditus prouenicbant.

[c] Mercenť. expedit .n. teip. ſuenire ſoluẽdo primo ꝯuenıẽdũ.

[d] SVſceptores. Anni cui[9] adminiſtratio ad ipſos pertinet.

[e] Reliqs. annis: vel neutraliter, à reliquor. reliquatis.

[f] Inferũť. collatores ſeu exactores: vel dic veteres ſuſceptores.

[g] Accreſcentes. ſ. veteribus. Acc.

[h] NEminẽ Adſtringi. duo dicit: prim q ſi eligit, ſcdo niſi rõnẽ reddat: vt ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. debitores. qa anno durant, vt in fi. huius. l. §. non ppetui. & quia anno finito dẽt reddere rõnẽ: vt j̃. § integro. & colligiť ſm l. q ſequẽti anno nõ dẽt eligi. cũ eo anno reddet rõnẽ. ſingulis. n. annis dẽt rõnẽ reddere eſp ciuitatis & dñis primatib[9]: vt l auth. de col. §. iubem[9] & §. ſi quis autem. coll. 9.

[i] Iuſti eſt. cũ & rõnẽ nõ reddiderint. & ita. ff. de iu. fiſ. l. 3. §. eiũ quinquennium.

[k] Prudẽtis ſ. hoĩs ad hoc ĩ. de ipor. l. 2.

[l] Recentẽ. ad qd' ff. de pœn. l. ſi diutino.

[m] Singulos. ad qd j̃. de proxi. ſa. ſcri. l. p biennio, aliud in numeratio q trienio: vt j̃. de numeratijs l. 2.

[n] Cõſuetudo. No de cõſuetudine ciuitatis. ad qd ĩ. de eman. li. l. 2. & ff. qd cuiuſ. vni. l. item. & qd' vi. aut clã. l. prohibere §. plane. & com. præ. l. venditor §. ſi cõſtat.

[o] Ordinis ad qd l au thẽ. de defen. ciu. §. fi.

[p] Per biennũ. nõ vltra, etiam ſi ordo velit: vt d. auth.

[q] QVotieſcũq;. Solidorũ. i. aureorum. ſic j̃. de ve. nu. po. l. 2.

[r] Pro tituli. puta aquæductus pub. cauſa vel alio ti.

[s] Aut. pro &. & ſic libra ſoluitur pro ſolido. vel ,pprie aut, & dic tranſmittiť. i. dẽt trãſmitti. & ſic qď cunq; vnum pro alio mittiť, recipiť libra pro 72. aureis. & e cõ. ſ. 72. ſolidi pro libra. ad qď j̃. de pondere ro. l. 1. & j̃. de argen. piẽ. quod the. l. 1.

[t] Feratur. i. dicať vel accipiať à ſuſceptore, & ꝯferatur ſacris theſauris. vt j̃ l. diu. itẽ colligunt hic quidã aureũ pro ſolido & ꝯ capi: qd no. ff. de ſtatus voc. l. fi. Acc.

[u] FRumenta q̃ horreis publicis ad expẽſas puta militũ. ad qd ĩ. de condiſ. in publicis horreis. l. 1 & 2.

[x] Adnotenť. ad hoc ĩ. de apo. pu. l. 1. & de exactio. tribu. l. eppatitores.

[y] Conſtitui. ſic j̃ ne qd one pu. impo. l. 1.

[z] DIu. ad qd ĩ. de offi eo. ſac. lar. l. 1. & ĩ. eod. l. 1. & j̃. de au. publ. perſe. l. 1.

[a] Inferatur. ſ. prępoſitis theſaurorũ ſubſcriptionibus factis: vt ĩ. de ea. lar. tit. l. 1.

[b] EXactores. De his gratia ſimilitudinis quæ eſt in eligendo dicit.

[c] Cœtu. ſcilicet ſenatorum. & colligit hic alios ſenatores, & alios

---

† Co. Th. 12. 6. 10.

† Co. Th. 12. 6. 11.

Conſuetudo loci attenditur.

Aurei 72. faciunt librã auri.

† Co. Th. 12. 6. 13.

† Co. Th. eo. ti. 16.

† Co. Th. eo. 17.

† Co. Th. e. tit. l. 20

ſẽſu & iudicio oium ſub actorũ teſtificatiõe firmẽtur ᵃ prouinciarũq; rectores eorũ noia q ad publicũ mun⁹ officij editi atq; obligati fuerit, innoteſcãt: & aiaduertãt qcũq; noiauerint., ad diſcrimẽ ſuũ vniuerſa q̃ illi geſſerit, redũdare. ᵇ D.vj.Ca. Nou.Cõſtãtinop. Honorio N.P.& Euodio Coss.

IX. Imppp. Valentinia. Theodoſ.& Arcad.AAA. Cynegio P. P.†

MOdios ᶜ æneos vel lapideos cũ ſextarijs ᵈ atq; põderib⁹ ᵉ p mãſiões ᶠ ſingulaſq; ciuitates iusſimus collocari: vt vnuſquiſq; tributari⁹ ſub oculis cõſtitutis rerũ oium modis, ſciat qđ debeat ſuſceptorib⁹ dare: ita vt ſiqs ſuſceptorũ cõditorũ mediorũ ſextariorum q̃; vel põderũ normã putauerit excedendã, pęna ᵍ ſe ſciat cõpetẽtẽ eẽ ſubiturũ: & ſubmotis q̃ cõtra vtilitatẽ populorũ oium hactenus geſta ſunt, frumẽti qnquageſimas, hordei quadrageſimas, ʰ vini & lardi viceſimas ſuſceptorib⁹ dari p̃cipim⁹. Humanitatis aũt neceſſitate cõmoti, in Armanię partibus ſuſceptorib⁹ lõginquitatis cauſa, frumenti & hordei quadrageſimas, vini, & lardi qntaſdecimas, ⁱ dari p̃cipimus. D.iiij.C. Decem. Conſtantinop. Hono.N. P.& Euodio V.C. Coss.

X. Iidem AA. Cynegio. P.P. †

SVſceptores p̃ſentibus defẽſorib⁹ ᵏ & modũ iugatiõis poſſeſſorum, & ſpẽs ſingulas, vel eorũ numerũ, quãtitateq; deſcribãt. ˡ D.iiij.Ca.Dec.CP. Timaſio & Promoto C.

XI. Impp. Arcad. & Hono. AA. Benigno Vicario vrbis Romæ. †

SEcuritates ᵐ ſemel publicatas, & geſtis lectas vini ⁿ ſuſceptoribus ſputari: & cœptã mercedis diſcuſſionẽ ᵒ volum⁹ in apertũ q̃ſita rõne deduci, & oẽs publicas ſecuritates, q̃ geſtis tenent, á ſuſceptorib⁹ accepto ferri ᵒ D.vi.Id. Iun. Me. Stilichone & Aurelia. Cos.

Non poteſt quis exercere officium in quo ſemel deliquit. Bart.

XII. Iidẽ AA. Põpeiano. †

SI aliqd á ſuſceptore, vel á tabulario fraudis admiſſum eſſe poſſeſſor deprehendat: ᵖ nemo eorum ſemel de interuerſione cõuictus, id rurſus officiũ gerat i quo antè decoxit, ᵠ etſi reſcriptum noſtrum elicitũ cládeſtina ſupplicatione intulerit. D. Prid. C. Ianu. Mediolani. Stilichone & Aureliano Coss.

Xiij. Iidẽ AA. Lucio comiti ſacrarũ largitionũ. †

DVos tabularios, ʳ ſeu numerarios, ˢ & ſuſceptores ᵗ totidẽ p vniuerſas p̃uincias oporteẽ cõſtitui, clemẽtia nr̃a p̃cepit. Scire autẽ volumus prætorianam ampliſſimam præfecturã, eos q aurum largitio male ſuſceperunt, nihil cum arcæ ᵘ ratiocinijs habere cõe: iudices autem p̃uinciarũ quinq; libris auri multãdos, & primates officiorũ capituli pœna plectẽdos, ſi hoc ñ fuerit cuſtoditũ. D.vj. Ca. Feb. Baſſo & Philippo Coss.

XIIII. Impp. Hon.& Theo. AA. Euchario. †

HVmilioris⁹ officijs, aut extraordinarijs onerib⁹ occupari curiales ñ patimur, ˣ ñe publica vacillet vtilitas. Suſceptorẽ ʸ itaq;

filios curiales: vt j. de cu. vt Ro.& qđ ſubijt, oium: dic vel maioris partis: vt ff. ad mu.l.qđ maior. vl' ſi i p̃uincia eligunt, cœtu decurionũ ita q celeberrimè conueneriut. i. duæ partes: vt ſ. de decu. l. noiationũ. & curia p eis deponit. & eodẽ mõ firmant p̃poſitu & arcarij: vel forte ab ipſis ſuſceptoribus præponunt. & facit. ſ. de decu.l. 2. & infra de itenat.l.2.

ᵃ Firmentur. electio ñ ſit à procuratore Cæſa. vt ſ. de iur. fiſ. l. ſuper creandis.

ᵇ Redundare. ſic ſ. eodem l.2.

ᶜ MOdios. mẽſura ſcilicet.

ᵈ Sextarijs. æneis vel lapideis. Accu.

ᵉ Ponderibus. æneis vel lapideis. Acc.

ᶠ Manſiones. vt in eccleſia: vt in authẽ. de col. §. eos.

ᵍ Pœnã. vt j. l. fi.& j. tit. i.l.j.& facit in aut. de col. §. eos aũt.

ʰ Quadrageſimas. not. quantũ noſe tributi dẽt dari: vt no. ſ. de an. & trib. in rubr. l. 2.& de indictionibus.

ⁱ Quintaſdecimas. niſi ſe ad maius adſtrinxerit: vt ſ. de anno & tri. l. ſi q eſt. cõtra ſm Py. ſed certa ibi minus pmittim⁹ ſubiectis ſoluerẽ, quã ſoliti ſunt ſoluere: & illud ex diſpenſatione. Item quare hoc facit lõginqtas? Rñ. q a & deferũt: qđ eſt graue: vt ſ. đ an. & tri. l. pro locis. Acc.

ᵏ SVſceptores. Defenſorib⁹. vt ſ. de defen. ciui. le. iubemus.

ˡ Deſcribant. ad cautelã ſoluentiũ fit, & ad obligandũ ſuſceptorem. ad qđ ſ. de apo. pu l. j.& ij. & j. de ca. fru. vrb. Rom. l. prima, & in authẽ. de man. princ. §. coges. & j. de col. fun. pa. l. placet. & j. l. pro xi. & ar ff. de eden. l. ſiquis ex argentarijs. §. 1. Acc.

ᵐ SEcuritates. De vino accepto, vt ſubijcit, & ſimilibus: vt ſ. l. proxi.

ⁿ Diſcuſſionem. q̃ ſit contra ſuſceptorẽ.

ᵒ Ferri. i. probari. ſ. de quadri. præſcript. l. 2. § fin. & de apo. pub. l. 2.

ᵖ SI aliquid. Deprehẽdat. & de hoc accuſat eum coram præfectis vel comitibus: vt in authen. de col. §. eos.

ᵠ Decoxit. Decoctor ʳ dicitur officialis pecuniæ: vt ſ. de dec. l. quilibet. vnde decoxit, id eſt illud officium geſſit. Et nota depoſitum ab officio non redita ᶻ ad illud idem officium ad quod j de dign. l. iudices. & ſ. ſi quacũ q; pręp. l. 1 & j. đ pala. ſacr. lar. l. 2. & in decre. 2. quæſt. vij. c. non põt. ſed arg. contra j. de coho. l. ſi qs.

ˢ DVos tabularios. i. logographos: vt ſ. tit. j. in rubr. triennio durant: vt j. de nume. l. 2.

ᵗ Numerarios. quia numeratorũ ſolutorũ memoriæ cõmendãt in ſcriptis & ingerũt ſuſceptori: vt j. de nume. l. 2.

ᵘ Suſceptores. quorum vnus auratius, alter ſpecierum: & quilibet tenebit vnũ de dictis notarijs: vt j. de nume. l. 4.

ᵘ Arcæ. arca arcæ. non ergo vnus cum alio immiſcet. vt j. de num. l. 4. & j. de canon. lar. titu. l. præcepit. § penultimo.

ˣ HVmilioribus. Patimur. ad hoc ſ. de decu. l. ſi qs procurationem. & l. curiales. & j. de cur. vt. Ro. l. 1. Acc.

ʸ Suſceptorem. officium erat ſuſcipere tributa ad veſtes.

Ab offi-

† Co.Th. eſt. l. 21.

† Co.Th. e. tit. l. 26.

† Co.Th. eo. l. 26.

ᵃ Sic forte legendũ, nõ binis, vt in Co.The.

ᶻ Decoctores qui dicantur pulchrè Bu. in adnotat. ad pandectas l. ſi hominẽ §. quoties ff. de poſiti.

† Co.Th. e. ti. l. 27.

ᵃ Facit ad hoc c. accepim⁹. iuncta gl. ſup verbo reputare. circa mediũ. de æta.& qualita.

† Co.Th. eo. l. 30.

† Ex Co. Th. e. l. 31.

veſtiũ ęquius eſt ab officio [a] ꝓconſulari, vel ab his q in eodem [b] meruerũt ſolẽniter ꝓcurari. horũ nãq; intereſt hmõi explorare rõnem, & q̃rere qualitatẽ eorũ, quorũ ad cõſtituendũ [c] cõmodior cura eſt. neq;.n. æquũ eſt, vt ad officiũ [c] lucra, ad curialem ſuſceptionis tãtum dãna pertineant. [d] Hãc igitur ab ordinib. [e] iniuriã ſubmouemus: exceptis his q curialiũ [f] in offõ memorato aut militaſſe aut militare fuerint deprehenſi. [g] D Pri. Ca. Mar. Rau. Honor. ix. & Theodoſ. V. AA. Coſs.

XV. Impp. Theod. & Valent. AA. Valuſiano P.P. poſt alia. †

AVrum ſine argentũ quodcũq; à poſſeſſore conferẽ, arcarius [h] vel ſuſceptor accipiat: ita vt ꝓuinciæ moderator, eiusq; offm̃ ad crimẽ ſuũ nouerit p̃tinere [i] ſi poſſeſſorib. vllũ fuerit ex aliqua põderũ iniq̃tate [k] illatũ diſpendiũ: & q̃cq̃d ex ꝓuincijs ad nr̃m dirigiẽ ęrariũ, id ad illuſtres viros ærarij nr̃i comites [l] relatione deferatur. D. iij. Ca. Mar. Ra. poſt Cõs. Felicis & Tauri VV. CC.

TITVLVS LXXI.

DE PONDERATORIBUS, † & auri illatione.

I. Imp. Conſtant. A. ad Euſraxium Rationalem trium prouinciarum.

AVrũ q̃d inferẽ à collatoribus ſi q̃s vel ſolidos voluerit, vel materiã appendere, ęqua lance & libramẽtis paribus [m] ſuſcipiatur. PP. xiiij. Cal. Aug. Paulino & Iuliano Coſs.

II. Imp. Iulianus A. ad Mamertinum PP. †

QVoties de qualitate [n] ſolidorũ orta fuerit dubitatio, [o] placet quẽ ſermo Græc[o] Zygoſtatẽ [p] appellat, p ſingulas ciuitates cõſtitutũ, q ꝓ ſua fide atq; induſtria neque fallat [q] neq; fallatẽ, [q] cõtẽtionẽ dirimere. Da. ix. C. Maij Salonæ Iuliano A. iiij. & Salluſtio Coſs.

TITVLVS LXXII.

DE AVRI PVBLICI perſecutoribus. [r]

Suſceptores non debent pecuniam acceptam ſine licentia in maſſam redigere, & habita licentia retardare. Bar.

I. Impp. Hon. & Theo. AA. Anthemio PP. †

AVri perſecutores [s] partim nullam p̃miſſa (vt aſſolet) pſecutoria, [t] aurũ præſumũt pſeq, [u] partim diutiꝰ retẽtãt, [x] q̃d ſtati fuerat adſignãdũ. Iõq; cẽſemus, ne q̃s abſq; p̃cepto viri illuſtris comitis ſacrarũ largitionũ, vel coquẽdũ [†] aurũ ſumat, vel capiat deiceps retinẽdũ. D. xiij. Cal. Aug. Hono. viij. & Theod. iiij. AA. Coſs.

TITVLVS LXXIII.

DE HIS QVAE EX PVBLICA COLlatione illata ſunt, non vſurpandis. [y]

Pecuniam publicam non poteſt quis accipere mutuo vel alio titulo, vel in ſuam vtilitatem aliter conuertere. Bar.

I. Imp. Conſtantinus A. †

NVllus iudicum id q̃d à republica ex collatione ſuſceperint, mutui interuentione oppoſita vel inuadat, [z] vel conetur inuadere. [a] Dat. Prid. No. Mar. Treueris. Paul. & Iul. Coſs.

II. Imppp. Gratia. Valent. & Theo. AAA. Hanc Lampadi. K. N. †

NVllus penitus ex eo q̃d referẽ [b] in cõdicis, vel ĩ arca cõtinet, ad quẽlibet titulũ vſurpet: niſi fortè p̃ſumendi facultatẽ ſublimiũ ptãtum iuſſione perceperit. [c] D. iij. Id. Apri. Conſtantino. Antonio & Syagrio Coſs.

Suſceptum per iudicem non poteſt in aliã neceſſitatem transferri.

III. Impp. Ar. & Ho. AA. Meſſ. PP. poſt alia. †

---

pmiſſa ad q̃d ſ. ti. j. l. din. & ĩ. de offi. co. ſac. larg. l. i.

[y] DE HIS QVAE ex publica collatione illata ſunt, non vſurpandis.

Differt ab illo tit. ſ. de his q ex publi. cõ. mu. pe. quia ibi de accipiente i hic de dante.

[z] NVllus. Inuadat. niſi iuſſione principis, vt ĩ l. proxi.

[a] Inuadere. aliàs tenetẽ ad vſuras centeſimas, vt ff. nego. geſt. l. quæ ſine. & fa. in authen. de col. §. iubemus.

[b] NVllus referẽ. iam ſit relatum, ſiue non.

[c] Percepit. & niſi forte ſint duo: quo caſu vnꝰ ab alio põt ſumere ſm Py ar. ff. de cõh. emp. l. & in emptiõe. §. ſi. Vel hic ſecus, q̃a & recipera hic eſt ꝓhibitum: vt ſ. de his q ex pu. cõ. l. i. Acc.

Sciant

---

[a] Ab officio. l. officialibus.

[b] In eodẽ. l. in officio ſuſcipiẽdi veſtes. ad quod ſ. de adſeſ. l. licet non ſit cõtinuo: vt ſ. eo. l. neminem.

[c] Officium. l. ſuſceptorem veſtium.

[d] Pertineãt. ſic ff. ꝓ ſoc. l. ſi nõ fuerit. §. ſi.

[e] Ab ordinibus. decurionum.

[f] Curialium. l. decurionum.

[g] Deprehenſi. ante decurionatum. nam & priuilegiũ retineri: vt ſ. de excu. mu. l. eã.

[h] AVrum. Arcariꝰ. No. Arcariũ, q ſuſcipit aurũ & argẽtum à poſſeſſoribus. ad quod ſup. l. proxi.

[i] Pertinere. No. periculum p̃ſidis: vt ſ. de can. larg. ti. l. ſi.

[k] Iniquitate. facit ſ. eod. l. modios. & l. ſuſceptores. & ĩ. tit. j. l. i. & ff. de fal. l. pen.

[l] Comites. q aurũ & argẽtũ cuſtodiũt, ſed p̃fectus ſpecies: vt in auth. col. §. eos. & fa. ĩ. de ca. lar. tit. l. i.

DE PONDERAtoribus &c.

[m] AVrum. paribꝰ. i. æq̃s. ad q̃d ſ. ti. j. l. modios. & l. ſuſceptores. & l. ſi. & in Authẽ. de col. §. eos.

[n] QVoties de qualitate. ſi bonũ aurũ, & bene formatum: vt ĩ. de ve. nu. po. l. i.

[o] Dubitatio. idem de cæteris ſpeciebus.

[p] Zygoſtatem. i. libripendem ponderibus præfectum.

[q] Fallat. à quoquã.

[r] DE AVRI PVblici perſecutoribus. id eſt decoctor. bꝰ. q perſequuntur illud.

[s] AVri perſecutores. expone vt in rub.

[t] Perſecutoria. i. licẽtia perſequendi aurum. Acc.

[u] Præſumunt perſequi. i. coquere.

[x] Retentant. q̃ eſt

---

[c] Contuẽdum.

† Co. Th. ea. ti. l. 3 2

[q] Aliàs, ponderationibus.

[o] Sic in Co. The. lib. 12. ti. 7. l. 2. poſt alia. Contius.

[b] Sic etiã de iure ca noui. cõ. e. cum in cũctis. ex de ele. l. 6.

† Co. Th. 12. 8. 1.

[†] Decoquẽdum. Pyr.

† Co. Th. 12. 9. 1.

† Co. Th. ea. ti. li. 2.

† Co. Th. eo. ti. 2.

a Sciāt iud ces. maximè. aū idē in alijs officialib. b Grauiſſima. capitis. vt ſ. de his qui ea pu. 16. l. fi. & fa ī. de fru. vt. Con. l. a. & ī. de col. fun. pa. l. fi.

c DE AVRO CORONARIO.

Aurū coronarium quid ſit. Aurū coronarium dr̄ qđ confert ad coronationes principū, q̄ in tēplo pendentes à Tito & Veſpaſiano ſublatæ ſunt. Vel dic ꝙ daba tur athletis.

d AD collationem auri coronarij. expone vt in rubr.

Iudæi ex cōſuetudine aurū coronariū pſtāt. e Cōſuetudine. Iudęi pſtāt ex ꝯſuetudine vt ſ de iudę. l. iudęorū. & facit ſ. de ſtatuis. l. in noſtrę. & l. fi.

f DE IRENARCHIS.

Irenarchę ſunt; q̄ corrigendis moribus prę́ficiunt: vnde eſt pſonale munus: vt ff. de mu. l. fi. §. irenarchę. maximè in ſedādis diſcordijs: vt ī. l. 1. & in cōprehendendis latronib. vt ff de cuſt. reo. l. diu. & dicunt quaſi arcentes trā: quia iræ ſumendæ in turbatores publicę quietis & pacis gerunt monarchiā.

g IRenarchę. expone vt in rubri. h Cōcordiā. gerunt & alia: vt in rub. vnde quærit. an hodie ſint ſublati, quia vident loci ſeruatores. quod quidā dicūt, vt l Authen. vt nulli iu. §. j. & de coll. § iubem. coll. 9. & de defen. ci. §. ſi hñte. coll. 2. & de man prin § eos. col. 3. vel ib à pſide, hic à decurionib. eligitur & iō ęqparat militi iuſtitię & facit. ff. de of pf. vt. l. j. & ſanè. i Nolent. ad hoc ſ. de ſuſce. l. exactores.

Ex Co. Th eo. ti. l. 1. Cont.

k DE ARGENTI pcio qđ theſauris infertur.

Co. Th. li. 1 j. tit. 25. l. 1.

k VBem. Facultatē, quia qđ cari eſt. qñque leuius ſoluit vt inſtit. de act. §. huic.

Aureus & ſolidus idē ſunt. l Quinos. l. bis quoq; aure. nā ſolid & aure idē ē. vt ī ā ve. nu. po. & l ru. notaui. Itē ꝑ ax. li. gris vn aure, vt ſ. ā col. gris. l. j.

SCiāt iudices a nihil ſibi ex priuatæ rei canone, vel ex eo quod ex ijſdem titulis exegerint, ad neceſsitates aliás trāſferre licere, niſi malint grauiſſima b ſeueritate ſuam licentiam coerceri. Dat. xvi. Cal. Iun. Mediol. Theodoro Coss.

TITVLVS LXXIIII.

DE AVRO coronario. c

I. Imppp. Grat. Valentin. & Theo. AAA. Cynegio. P.P.

AD collationē auri coronarii[d] placuit neminē abſq; cōſuetudine e eē cogēdū. D. xv. C. Feb. Cōſtāti. Richomere & Clear. Coss.

TITVLVS LXXV.

DE IRENARCHIS. f

I. Impp. Hono. & The. AA. Anthemio P.P. †

IRenarchæ, g q ad prouinciarū tutelam, quietis ac pacis per ſingula territoria faciunt ſtare cōcordiā: h à decurionibus iudicio p̄ſidum prouinciarū idonei nominent. i Dat. viii. C. Ian. Conſtantino. Honor. viii. & Theo iiij. AA. Coss.

TITVLVS LXXVI.

DE ARGENTI PREcio qđ theſauris inſert.

I. Impp. Arca. & Hon. AA. Eutychiano P.P. †

IVbem[k], vt pro argēti ſumma quā qs theſauris fuerit illaturus inferēdi auri accipiat facultatē: k ita vt ꝑ ſingulis libris argē. quinos l ſolidos inferat. Da. xi. Cal. Mar. Conſtantinop. Cæſario & Attico Coss.

CODICIS DOMINI IVſtiniani ſacratiſſimi principis ex repetita prælectione. Lib. XI.

TITVLVS I.

DE NAVICVLARIIS m ſeu naucleris publicas ſpecies tranſportantib. † & de tollenda luſtralis auri n collatione.

Nauicularij portantes res publicas habent plenam ſecuritatē eundi & redeundi. Bart.

I. Impe. Conſtan. A. & Iulia. Cæſ. Olybrio P.V.

NVllam vim oportet naucleros ſuſtinere delegatas ſpecies annonarias o transferentes, nec concuſsiones pati, nec aliquod genus incōmodi: ſed venientes ac remeantes omni ſecuritate p potiri, decem librar. auri multa q proponēda his q eos inquietare tentauerint. D. C. Iun. Roma. Conſtantio ix. & Iuliano Cæſ. ij. Coss.

II. Imp. Arca. & Hono. AA. Euſebio P.P. †

COmperimus r naucleros ſuſceptas ſpecies s in negotiationis emolumenta conuertere. t Ideoq; decernim,

m DE NAVICVLARIIS SEV naucleris publicas ſpecies tranſportantibus &c.

Dixit ſ. de qb. munerib vel prę nemo exe. à munere trāſuehēdi, nūc aūt de his p quos trāſuehunt. Vel ſ. dixit de col. ſpē tū: nūc de trāſuectione: q qa fit p naucleros, iō de eis dicit. & ſunt illi, qui annonarias ſpēs à ſuſceptorib. vel p̄poſitis in ꝓuincia accipe. & Romā, vel ad caſtra vbi erāt milites, deferre debebāt, & ſic dicuntur ſeruire annonæ vt. vt ī l. 4. & ff. de iu. imu. l. ſemp. §. negotiatores. Iſti aūt à cura & tutela excuſant, niſi à minorib. ſui corporis: vt ſ. de exc. tu. & cu. l. pe. Itē ſunt immunes à pſonalib. munerib. quādiu in actu ſunt, vt d. §. negotiatores. & ipſi, non eorū liberi. vt §. immunitati in ea. l. & dic ꝙ quidā ſunt nauicularij, q vehūt publicas annonas, vt hoc titu. & duob. ſeq. Itē alij, qui negotiant. & maximā partē ſuæ ſubſtātię l hac negotiatiōe hñt. qui & ipſi ſūt immunes vt ea. l. ſemp §. licet in corpore. & de mu. & ho. l. nauicularij. & eo. d. §. negotiatores. Sunt & alij qui naues fabricant, de quibus dic vt ff. de vac. mu. l. his qui naues.

n Luſtralis auri. de hoc nil in nigro. ſic ī qb. mu. ſed dic vt ſ ru. ſ. de Idis notat.

o NVllam. Annonarias. De primo. igit gñe dic vt not. in rub nā comes horreorū delegabat portandas.

p Securitate. violentiæ, vt ff ad l. Iul. de vi pu. l. 1. & ī. de lit. & iti. cuſto quinimo & munerum pſonalium, vt in rubr. not.

q Multa. hæc dat fiſco: ſed paſſo iniuriā quadruplū. vt ī. l. 3.

r COmperimus. ſ. In prouincia.

a Hęc poſterior rubricę pars primo loco ſcripta eſt in veteri meo manuſcripto: ibiq; notat Grę cā ꝯſtitutionē ad hæc particulā pertinētē deeſſe. Cont.

a Co. Th. li. 13. ti. 5. li. 5.

Co. Th. eo. ti. l. 2.

s Species. ſ. Romæ, vel ad caſtra vbi portantur.

t Conuertere. ſ. Romæ, vel ad caſtra vbi portantur.

Securi-

vt intra annũ quas ſuſceperint, inferant ſpecies, & ſecuritates [a] reportẽt; [b] q̃ ẽt diem illationis [c] edoceant: vt intra alterũ annum eis reddanẽ, à q̃bus ſpecies ꝑſtitæ ſint. D. X. Ca. Ian. Med. Arca. iij. & Honor. iij. AA. Coſs.

Qui cum nauicularijs fecerunt rapinam, tenentur in quadruplum. Ba.

III. Iidem AA. Flauiano. P. V. †

AB his q̃ i naucleros ꝑdas egerunt, volumus eorũ cõmodis ſatiſfieri: & iõ ne creſcat i poſterũ eorũ audacia, ſancimus, vt qcũq; in rapinis fuerit deprehenſus, pęna quadrupli [d] teneaẽ. PP. Romæ in foro Aproniani: viiij. Cal. Feb. Stilichone & Aureliano Coſs.

Quãdo id quod per perſonas certæ regionis debet expediri, non poteſt: debet expediri per homines circunſtantes expenſis publicis. Bart.

IIII. Impp. Hon. & The. AA. Anthem. P. P. †

CVm nauarchorũ [e] cœtus circiter ꝓuincias Oriẽtis inopia nauiũ titubaret, & inueſtigãdæ claſſis obtẽtu inſularũ ſeceſſus obiret, [f] & nauigãdi opportunitate tranſacta, iudiciorũ [g] indignatio ſine tranſuectionis [h] expectareẽ effectu: merito celſitudo tua [i] ꝑfecto auguſtali & inſularũ ꝓſide ꝯnentis, ciuitatis Alexãdrinæ & Carpatiæ claſſis ſummates, & nonnullos alios [k] naucleros ei⁹ profeſſionis adduxit, vt onus frumentarij cõmeatus, q ꝑ Orientales nauarchos ex Alexandrinæ ciuitatis cõdicis [l] cõſueuerat ad ſacratiſſimã vrbẽ trãsferri, in ſuã fidẽ ſuſceptũ, ad eadem auguſtiſſimæ vrbis horrea cõportarent, ſalarijs pro mercedula ꝓſtitis ex tributariæ penſitationis immunitate, [m] vel ex eo qđ vocaẽ φιλικὸν, necnon ẽt alijs, q̃ cognitionis [n] limauit [o] examen. Da. xiij. Cal. Febr. Honorio viij. & Theodoſ. iij. AA. Coſs.

Qui per rectam viam non vadit, & ſpecies publicas diſtrahit, capitali pœna punitur. Bart.

V. Iidem AA. Anthemio P. P. †

QVi fiſcales ſpẽs ſuſcepit deportãdas, ſi recta nauigatione contẽpta littora deuia ſectatus, eas auertẽdo [p] diſtraxerit: capitali [q] pœna plectetur. Da. xiiij. Cal. Aug. Conſtantin. Hon. viij. & Theodo. iij. AA. Coſs.

Si iudices patiuntur tẽpore ratæ nauigationis naucleros in ſuo territorio cõmorari, puniuntur & ipſi & municipes. B.

VI. Iidem AA. Fauſtino P. P. poſt alia. † Co. Th. e. tit. l. 34.

IVdices q in partibus diœceſeos ſuę onuſta nauigia cũ proſperior flatus [r] inuitat, ſub ꝓtextu hyemis immorari ꝑmiſerint, vnà cũ municipib. & corporatis [s] eiuſdẽ loci fortunarũ propriarũ feriantur diſpendijs: naucleri ꝓterea pęnã deportationis [t] excipiãt, ſi aliquid fraudis eos admiſiſſe fuerit reuelãtum. Da. xiij. Cal. Sept. Rauen. Varana. V. C. Cos.

Conſtitutio Græca.

TITVLVS II.

DE PRAEDIIS ET OMNIBVS rebus nauiculariorum. [u]

Etiam ad domum principis res nauicularum tranſeunt cum onere ſuo. Bar.

I. Impp. Valent. & Valens AA. ad Aurelianum P. F. anno. † Co. Th. li. 5. tit. 6 li. 23.

DOmũ [x] ẽt mãſuetudinis nr̃æ i his q̃ nauiculario noĩe obnoxia ſunt, agnoſceř ꝓcipim⁹ debitã fũctionẽ. [y] D. 3. C. Oct. Lupicino & Ioui. C.

Pro rata rei, quæ peruenit ad aliquem de bonis nauiculariorum, debet vnus ſuſtinere,

[a] Securitates. i. apochas. & de ſolu. reddantur ſecuritates.
[b] Reportent. ad quas faciẽdas cogunť q ſuſceperunt: vt j. de col. fun pa l. placuit.
[c] Diem illationis. ſic ſ. de apo. pu. l. 1.
[d] AB his. Quadruplic act. vi bon. rap. & no. q roũ quadruplũ eſt pœna. ſic & aliàs in duplũ daẽ tm. vt ſ. de Paganis. l. Chriſtiãis ſm quoſdã. vel verius re cõputata & intra annũ. poſt annũ in ſimplũ vt inſtit. vi bo. rapt. §. 1. & ſa. ſ. eo. l. 2. cum ꝯcor. Itẽ hæc lex hẽt locũ qñ nõ i naufragio, ſed aľs rapit: ſed tũc hẽt locũ j. ti. j. l. 2 & ff. de incẽ. rui. l. ſi q̃s ex naufragio. (Co. Th. 133.)
[e] CVm nauarchorũ. i. nauiculariorũ, ſiue nauticorũ.
[f] Obiret. i. iret quaſi obeundo ꝑ laborẽ. aliàs cõſpicaret: ideſt aſpirando iret.
[g] Iudiciorũ. i. iudicũ. ſ. comitũ horreorũ, qui expectant tráſuectionem.
[h] Trãſactionis. l. ꝑ defectũ trãſuectiõis. (Ex Co. Th. eo. ti.)
[i] Tua adduxit. qđ eſt j. & die cõuenti, ideſt conuocatis.
[k] Alios. proximiores, vt ſ. de an. & tri. l. pro locis.
[l] Cõdicis. vt in horreis, q̃ ibi conditur. (Cõſpiraret.)
[m] Immunitate. vł ergo à patrimonialib; ẽt excuſati, vt ff. de iu. immu. l. ſemp. §. negotiatores. ſed hic magis innuit ꝓriũ. & facit ſ. de iu. ſi. l. pe.
[n] Cognitiõis. ſ. tuæ.
[o] Limauit. aliàs librauit. Acc.
[p] QVi. Auertẽdo. i. interuertẽdo: vel. i. in auerſione ſeu periculo emptoris ꝑ qđ minus vendidit. & ſm hanc ſecundã expoſitionẽ ſub. maxime.
[q] Capitali. i. deportationis, vt j. l. ꝑal. & facit ſ. q̃ res vẽdi nõ poſſ l. pen & l. fi. & de manu. ſæ l. 1.
[r] IVdices. Flatus. i. ventus.
[s] Et corporatis. ſic ſ. de pi. credi. l. 1. Acc.
[t] Deportationis. ergo & bonorũ: vt ſup. de pœ. l. deportatorũ. Et not. q in ſecũda l. de offi. naucle in 1. & 3. de ꝓmio, & ẽt in 4. in viti. & penul. de pœna male gerentis.
[u] DE PRÆDIIS ET omnibus rebus nauiculariorum.
Hoc accipe, vt no. ſ. tit. 1. in rubr. & quia oẽs res eorũ ſũt huic oneri ſubiectæ, quocunque ẽt res tranſeant quaſi quadam ſtrande: vt j. l. 1. & 2. ideo de his dicit.
[x] DOmũ. q̃ ſucceſſit i ius vel in rem nauiculatij.
[y] Functionem. pro modo prouectæ rei: vt j. l. proxi. ſic non excuſantur à collatione emptarum ſpecierum: vt ſ. nemi. li. in empt. ſpe. l. 1. & fac. j. tit. e. l. 1. Accu.

a IN his. ſ. reb. ſuis, q̃ ſūt huic oneri ſubiectę. vt ōo. l sub.
b Intercipere. i. ceſſare. P. & facit. ff. ꝓ ſo. l. idē quoq; erit. l ſi.
c Addicta eſt. ſic ff. de pub. l. Impatores.
d Muoificam. ideſt munus facientē. ſic ff. de pub. l. ſi publicanus. §. 1.
e Vrbium. ſic ff. de nō. ope. nun. l. ꝑtor. §. hoc interdictum. & ne quid in loc. pu. l. fin.
f Pecunia. aliàs mutarent, ſ. in res q̃ vēdebantur: aliàs monuarent: ideſt mutuo ſeu viciſſim acciperetur: aliàs permutaretur.
g Molitio. repere, nullam habuit penſionem.
h Sumptuoſum. nullam habet penſionē, vt turris.
i Vt eſt. i. vt q̃nq; cōtingit, q aliquis hēt liberale propoſitum.
k Inſtitutum. ideſt propoſitum.
l Ornamento. vt pictuꝛis.
m Excipere. i. ſuſcipere. ad quod ĩ. de al lu. l. fi. & j. l. proxi. in prin. & de ſol. l. pen. & j. de omni agr. deſer. l. fi. & j. l. prox. in prin.

n HI qui. Adſcriptos. quales ſont fundi naotarū: vt ĩ. in rub.
o Ad ſe. ſ. nauicularij fundi.
p Opinionem. i. cenſualē ꝓfeſſionē: q̃ idē dī opinio, quia opinari debemus vt ſcriptura perhibet. P. vel æſtimationē, q̃ idē dī opinio, quia opinari nos facit, cum de ipſa dubitatur. nam & vulgari mō ſic loquimur. quid opinaris hanc rem valere?
q Functionem. aliàs præſtationem.
r Cogantur. ſ. vt ſoluant & præſteot eā.
s Conditionis. i. pactiones, vt ĩ. fine cē. vel re. l. fina. & ff. de pac. l. inter. valet tñ quātū eſt inter ſe: vt qđ ſoluerit, repetat: vt j. e. ti. l. epiſtola. §.

Co.Th. eo. ti. l. 7.

nec patrimoniū vel perſona vlterius aggrauatur. Item inſpicitur quatenus erat tempore quo ad eum peruenit. Bar.

ij. Iidem AA. & Grat. A. Achiloni Procō. Africę.†

IN his a q̃ nauicularij vēdūt (qm̄ intercipere b ꝓctum emendi venden dique fas ꝓhibet) emptor nauicularij functionem ꝓ modo portionis cōparatæ ſubeat. Res. n. oneri addicta eſt, c non perſona mercatoris. Neq; nauicularium iubemus fieri eum qui aliquid comparauit: ſed eam partem quæ empta eſt, pro ſuo modo ac rōne eſſe munificam. d nec. n. totū patrimonium ad functionē nauiculariam occupandum erit, qđ habuit q rei exiguæ mercator acceſſit: ſed illa portio quę ab initio nauicularij fuit, ad pēſionem hmōi functionis ſola tenenda eſt: reſiduo patrimonio, qđ ab hoc vinculo liberū eſt, otioſo & immuni ſeruādo. domus vero quarum cultu decus vrbiu e potius q̃ fruct⁹ acquiritur, vbi à nauicularijs veneunt, pro tanto mō ad hanc penſionem obligari placet, quantum habebant emolumentū, cū pecunia f mutuaretur. vbi vero ſpacium loci & exiguitas nullam habuerit penſionem, aut extructio cui⁹ eſt ardua difficiliſq; molitio, g aut dec⁹ ſumptuoſum h aut (vt eſt i plerunq; liberale inſtitutum) k habitatione qs ſuam vrbis ornamēto l adiecerit, nolum⁹ munificētiam quæ poſtea addita eſt, improbā licitationem æſtimationis excipere: m ſed vetuſta potius loci ſpecies & penſio cogitetur, q̃ cultus hodiernus qui per induſtriā hominis animoſi acceſſit. Dat. iij. Non. Aug. poſt conſul. Gratiani Aug. iij. & Equitij. V.C.

Qui emit prædia nauiculariorum, tenetur ad onus, ſecundum veram æſtimationem, quæ priuatorum pactis nō tollitur: & vendentes tenentur, ſi emptores non fuerint idonei. Bar.

III. Impp. Arca. & Hono. AA. Meſſalæ PP.†

HI qui fundos nauiculariæ functioni adſcriptos, n à nauicularijs acceperunt, quolibet ad ſe o titulo tranſeuntes, ſecundū agri opinionē p q̃ antiquitus habebatur adſcripta, nauiculariam functionem q ſuſcipere cogant: r neq; eas cōditiones s ſibi exiſtiment ꝓfuturas, quas venditor minus idoneus in ſe recepit impoſitę mētis arbitrio: hac tñ pactione t ſeruata, vt ſi ad minus idoneū fuerit tranſlata poſſeſſio, ē1 auctores tranſcripti ꝑdij teneātur u obnoxij, ſitq; hoc in promptu, vt damnis fiſcalib. primitus ab idoneis x cōſulatur. Dat. xiiij. Cal. Mar. Medio. Theod. V.C. Cōſ.

t. ſic ĩ. de pact. l. pacto ſucceſſorū. & de hęre. ven. l. 2.
t Pactione. i. hac ratione ſeruata. Acc.
u Teneant. qđ ēt hodie profitentur apud acta, ſi ante traditionē minus idone⁹ inueniatur emptor, vt in auth de man. prin. ca. §. nō permittas. col. 3. Sed quid ſi tempore alienationis erat idoneus? Rſid. non tenetur venditor, vt ff. de neg. geſt. l. litis. §. 1. & de admi. re. ad ci. per l. 2. §. ſi eo. item facit ĩ. de ſuo. rei priua. l. 1.
x Ab idoneis emptorib⁹. ad qđ ff. ad mu. l. libertus. §. filiam. cum concor.

Co.Th. eo. ti. l. 8.

DE NAVIBVS non excuſandis.

MVlti. tenitulis. ſcribendo nomina potentum quorum diceret nauem eſſe. & fa. j. l. proxi.
z Vt priuatos. nō autem ſenatoribus tantum licitum eſt habere nauigia, vt ff. de va. mo. l. 3. & facit ĩ. vt nemo priua. & de aono. & tri. l. obſiſtere. & j. de nau. Tibe. l. 1 & ĩ. ti. 1. l. 1. & de ope. pu. l. ad portus. Iubemus

TITVLVS III.

DE NAVIBVS NON EXCVSANDIS.

Naues quæ ſub nomine & titu. excuſantur, publicantur. Bart.

I. Impp. Arcad. & Honor. AA. Longiniano P. P. †

MVlti naues ſuas diuerſorum nominibus & titulis y tuetur: cui fraudi obuiantes præcipimus, vt ſi qs ad euitationem publicæ neceſſitatis titulum crediderit apponendum, ſciat nauem eſſe fiſco ſociandum. Nam vt priuatos z quoque non prohibemus habere nauigia, ita fraudi locum eſſe non ſinimus: cum omnes in cōe, ſi neceſſitas exegerit, conue-

Co.Th. tit. l. 2.

niant vtilitatibus publicis obedire, & ſubuectionẽ ſine dignitatis priuilegio celebrare. Dat. iiij. Id. Ianua. Rau. Arcad. A. vij. & Probo Coſſ.

Nulla nauis ob neceſſitatem publicam excuſatur aliquo priuilegio in corpore iuris inſerto vel non inſerto: et cõtra faciẽs pœna hic inſerta punitur. B.

II. Impe. Theo. & Val. AA. Florentino pfec. pto.

IVbem' nulla nauẽ vltra duorũ[a] miliũ modiorũ capacẽ, añ[b] felicẽ embolã,[c] vel publicanorũ ſpecierũ trãſuectionẽ, aut priuilegio dignitatis, aut religiõis intuitu, aut prærogatiua pſonę publicis vtilitatib' excuſari poſſe ſubtractã: nec[d] ſi cęleſte ꝯtra pferatẽ oraculũ, ſiue adnotatio ſit, ſiue diuina pragmatica ſãctio, prouidentiſſimæ legis regulas oppugnare debebit. Qđ etiam in omnibus cauſis cupimus obſeruari: vt generaliter ſi quid eiuſmodi cõtra eius vtilitatẽ publicã in quolibet negotio pferatẽ, nõ valeat[e] quicqd. n. in fraudẽ iſti' legis quolibet modo fuerit attentatum,[f] id nauigij quod excuſatur publicatione corrigimus.

TITVLVS IIII.
DE QVID ONERI publico imponatur.

Qui cogit nautã ad accipiendum aliquid vltra onus, tenetur ad emendationem damni, & criminaliter punitur. Bar.

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Rufino pfect. pto.

QVeri publico ſarcinam priuatã nequis iponat, nec audeat portitores frumẽti[g] ad ſuſcipiẽdũ on' aliqua neceſſitate compellere. Hoc. n. facto atq; cõmiſſo nõ in diſpẽdiũ ſolũ, atq; naufragij[h] dãnũ tenebitur obligat', verũ ẽt publicæ coercitiõis experietur rigorẽ[i] D. v. Ian. Cõ. Olybrio & Probino.

TITVLVS V.
DE NAVFRAGIIS.[k]

I. Imp. Conſtantin. A.

SI quando naufragio nauis expulſa fuerit ad litus, vel ſi quã do aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat,[l] fiſcus meus ſeſe non interponat. Quod enim ius habet fiſcus in aliena calamitate, vt de re tam luctuoſa cõpendium ſectetur?[m]

Nauicularius qui dicit ſe feciſſe naufragium: debet hoc probare per teſtes corã iudice illius loci, & intra annũ præfecto nunciare: alias nõ auditur. B.

II. Imp. Valentin. Valens, & Gratianus AAA. ad Modeſtum. P. P.

SI qs nauicularius naufragium ſe ſuſtinuiſſe adfirmet, puinciæ iudicẽ, ei' videlicet ĩ qua res agit, adire feſtinet, ac probet apud eum teſtibus[n] euentum: relatioque etiam ad ſubtiliſſimam referar[o] præfecturam: ita vt intra anni ſpacium veritate reuelata competẽs diſpoſitio[p] pcedat. Quod ſi per negligentiã pfinitũ anni[q] ſpaciũ fortaſſe claudatur, ſuperuacuas ſeraſque interpellationes emẽſo anno placuit nõ admitti. D. P. P. Berſti. Noſ. Iun. Mod. & Arintheo C.

Cum de naufragio quæritur, debent examinari duo vel tres de naui, qui melius ſcire debent veritatem & eis deficientibus deuenitur ad alios, & nauigatio debet fieri à Cal. April. vſque ad Calẽ. Octobris. Bartol.

III. Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodo. AA. nauiculariis Afri. ſal.

QVoties obruta vel ſubmerſa fluctibus nauis, examen adhibetur cõpetentis[t]

Codex. ff 2

---

a IVbemus. vltra duorũ. maxime. nam idẽ ſi minus: vt ꝟ. l. proxi. & ff. de vec. mu. l. 3.

b Ante. l. cõtra. Vel ſicut vulgariter dicitur non euades ante me.

c Embolam. hoc & alia q̃ hic ſunt, expone vt ꝟ. de ſac. ſan. ec. l. iubemus. vbi ẽ hæc de verbo ad verbum.

d Nec ſi. ſ. debebit oppugnare regulas prouidentiſſimæ legis. Acc.

e Non valeat. vt & ꝟ. ſi ꝯ ius vel vti. pub. l. ſi. & ꝯ pe. bo. ſub. l. ſi.

f At tentatum, à domino nauis. nam ſi non dominus, nõ nocet domino: ſed ipſe inquantum nauis valet, tenetur fiſco arg. l. ſi quis in tanti. C. vnde vi. Alij dicunt dominum perdere, ſed ei emendare debere eum qui attentauerit. Item quæro, q̃do delictũ prælati nocet eccleſiæ? Rñ. vt in l. iubemus.

NE QVID ONERI publico &c.

g QVeri. Frumẽti publici: quid ſi ſponte recipit, & forte recipit mercedem? Reſp. tenetur nauta quaſi conuerterit publicas merces in negotiationes priuatas, vt ꝟ. titu. 2. l. 2.

h Naufragij. ſi contigerit per hoc.

i Rigorem. extra ordinem punietur.

k DE NAVFRAGIIS.

Quia quandoque per onus priuatum contingit naufragiũ, vt ꝟ. ti. 1. ideo de hoc dicit. Vel quia nauiculari de quibus dixit hoc patiuntur: ideo de hoc dicit. & dicitur naufragiũ quaſi nauis fractura: à naue & frango, quia plerunque nauis frangitur, cũ naufragiũ patitur.

l SI quando. Pertineat. nauis, & res

in ea contentæ, vt ff. eo. l. ne quid. & l. fin. & in conſtitut. Fri. quæ incipit, naui gia. ꝟ de fur. alioquĩ edicto pætoris tenetur ſi tempore naufragij aliquid ceceperit. vt ff. e. l. 1. ſi & l. 3. & 3. & l. expugnauerit. & etiã criminaliter, vt ꝟo ꝟ. de furtis. l. in eum.

m Sectetur. quaſi dicat nullum.

n SI quis. Teſtib'. ſecundum formam inferioris l. proxi. Acc.

o Referatur. ſi opus fuerit.

p Diſpoſitio. vt res reſtituatur, vt ꝟ. l. px.

q Anni. immo bieñii, vt ꝟ. eo. l. de ſubmerſis. contra. Sol. hic negligentia petẽtis: ibi iudicis. Vel ſecundum Py. ibi in criminali: hic in ciuili et tunc iu ſectum ex edicto ff. eo. l. 1. item videtur ꝑpetuu quãtum eſt in ſimplo, vt ff de tut. l. eum. & ff. e. l. 1. in prin Sol. hic de quadruplo. Vel verius hic de inſtantia cauſę & erit ſpeciale contra l. properãdũ. C. de iudicijs.

t QVoties. Competentis. ſ. præſidis prouinciæ in qua hoc contingit, vt ꝟ. l. proxi. & loquitur hic ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agatur ſecundũ Py.

Nautarum.

Vide Alciatum hic, & Pyrrhum.

Vide in §. delictũ. extra de regu. iur. & in gl. in c. cũ dilectes. extra de ur. cogni. vide ibi p do. lo. An. in mercuria.

Co. Th. eo. ti. l. 2.

Naufragiũ vñ dicatur.

In meo vetere manuſcripto legitur, Imp. Antonin. recte meo quidẽ iudicio. nam hæc videtur Antonini Conſtitutio q̃ citatur in l. vlti. e. ti. Contius.

Cõcor. ad hoc c. excõmunicationis cũ gl. vlt. extra. de rep. & in ecnd.

Co. Th. e. ti. l. 1.

Co. Th. eo. ti. l. 3.

a Nautarum.primo magiſtrorū,ſecundo aliorum, tertio filiorum: vt ſubijcit.
b Habita nō per tormenta.niſi vacillent,vt ff.de q̄ſtio.l.ex libero.vel niſi ſint obſcuri,vt in aut.de teſt. §.ſi vero ignori.col.vij.
Nexus quid. c Nexu. eſt enim nexa depoſitio teſtimonij cū ad hoc coguntur, vt ff. de tab.exhi. l.j.§.exigere.
d Numerum. duorū vel trium,vt ff. de teſti. l. vbi. & alias. in ore duorū vel trium ſtat omne verbum.
e Immoretur plus ad inquirendū damnum ſubmerſarum rerum.
Deut. 17. f In alios. nō magiſtros,ſed nautas: per tales enim melius veritas inuenit, argu. ī.de rep.l. conſenſu. §. ſuper plagis,
g Liberis. qui forte erāt in naui cū alijs.
h Interitu.ſ. rerum eorum, quos &c.vel interitu.i. damno eorum &c.
i Nauicularius. ꝙ ppe.ſm Romanos non ſunt niſi duo tempora: hyems à Calend. Octob.vſq; ad Calendas April.& æſtas ab Aprili vſq; ad Octobrem: quo tempore eſt nauigandum,
De nauigādi tēpore pulchrè Budęus in l. vtique.ff. de rei vē. non poſtea, ſecundùm P. ſed ſecundùm B. ſeparatur æſtas ob hyeme in æquinoctijs. vt ff. de aqua quotidia. & æſtiua.l.1.§.æſtatem & facit ī.eo.l.ſi.
Co.Th. e.tit.l 4. ſed aliter Contius. k Nauicularius. aliquis qui euaſit.
l Ro his.A collatorib⁹. prouincialibus.
l Poſſeſſoribus. & collatoribus pdictis.
m Senatores.ianuit ſenatores ad patrimonialia teneri. ſed a perſonalibus excuſantur, vt ff.ad mu.l. municeps.
n Redundare, ſiue fuerit nauta in culpa, ſiue non. en autem ipſe nauta teneatur? Reſpond. ī. eo.l.fina.
o De ſubmerſis. Leuato velo per ſimilitudinem loquitur quaſi dicat omni velamine remoto. Vel die ſub-

iudicis duorū vel triū nautarū b q̄ſtiōe habita, c cęteri ab hmōi nexu c liberēt. gd eſt ſi qđ ſi abūde ītra pfinitū numerū d ſolers q̄ſitor inueniat? Circa magiſtros nauiū quibus ē ſciētia plenior ĩmoreť: e q ſi fatali ſorte defuerint,in alios f inquiſitio trāſferatur. Sanè ſi vniuerſos violentia tempeſtatis obruerit: nę veritas lateat, à liberis g nautarū ſiue magiſtrorū intra iudicia cōſtitutis ſup eorū q̄raẽ interitu h quos nauiculari⁹ i naufragio periſſe cōtēdit. Suſceptiōis aūt neceſſitas ex Ca. Aprilis in diē Calēdarū Octobris maſura ſeruabiť. Da. viij. Id. Februa. Treue. Gra.vel The.I.AA.Coſſ.

Primatis qui ſoluerunt, collectas publico officiali qui poſtea aufugit vel perdidit,non imputatur. & loquitur in procuratoribus vel exactoribus. B.

IIII. Imppp. Valē. The. & Arca. AAA. Tatiano præfect.præto.

PRo his q̄ ſemel à collatorib⁹ k illata,naufragijs pierit,nolum⁹ nobis aliquā cū poſſeſſorib⁹, l ſiue ſenatores m ſiue priuati ſint, cōmunionē eē, vel aliqd piculi ad eos redūdare n D xv. C. Aug. Conſtātinop. Tatiano & Symmacho Coſs.

Cum de naufragio quaritur,ſūmatim in examinabitur & ex eo quod ī illa cognitione reperitur poteſt per inquiſitionem procedi, & cauſa debet intra biennium terminari. alias nauicularius abſoluitur. Bartolus.

V. Impp. Hono. & Thē. AA. nauiculariis per Africam,poſt alia.

DE ſubmerſis nauib⁹ decernim⁹, vt leuato velo o iſtæ cauſæ cognoſcāť: & ſi q̄ſquā de talibus negotiis aliqd accepiſſe detegiť; p iudex apud quē cōſtiterit,his cō querentibus q nudantur; q pro qualitatibus perſonarum r multandi, remouendi, proſcribēdiq; habeat poteſtatem. Si vero cauſarum talium cognitores libelli datione vel plenaria interpellatione s cōmoniti ītra biēnium t has cās audire neglexerint,& hoc fuerit tempus elapſum: pręiudicium noceat eatenus cognitori, vt nauiculario u pp vitiū iudicis abſoluto x mediā oneris eius partē, pp cuius probandam amiſſionē legitimo y dūtaxat tēpore cognitio petebať, iudex cogať inferre: reſiduā vero officium eius z exoluat. D.xvi.Ca. Apri. Rauen. Hon. viii. & Theodo.V. AA Coſſ.

Pro vno nauiculario omnes alij tenentur pro rata. Bartol.

VI. Iidem. AA.

SVper naufragiorū q̄ cōtigerint caſib⁹, vſitato more a habita q̄ſtione, ſi qs calculus b modiationis c dicať tēpeſtate maris depiſſe: ſub tuę ſedis auditiōe nequaquā ferať acceptus: d ſed hęc diſpendij iactura in oē naucleroruū cōciliū e pro rata ſcilicet contingentis muneris deferatur.

mersis leuato,ideſt remoto. decernimus &c.
p Detegitur. ſiue tpe naufragij,vbi eſt actio quadrupli intra annum, ſiue poſt: vt ff.e.l. prima.in fine.& l. ſed ſi quid.& l.nequid.
q Nudantur.i.nudati ſunt qui debent inſtare: vt ī. eo.l.ſi quis.
r Perſonarum. his ergo criminaliter agitur. & hc concor. ff. eo.l. Pedius.
s Interpellatione.l. ſine libello.quod eſt ſpeciale contra auth. offerať. ſic ī. d ſen.ex libel. reci. authē.niſi breuiores.Vel verius hoc corrigitur per dictam authen. Co.Th. e.tit. l.6.
t Biennū. dicas criminaliter agi: & oīa cōcord. ī. ſ. vt intra cer.tem.l.ſi.& de iudic.l. properandū.in prin. nec obſt. ī.l.ſi quis, vt ibi dixi.ſi dicas euā in ciuili ſic eſſe tūc habes neceſſe dicere ſpeciale hic ꝯ l.properandū. ī.de iudi.Acc.
u Nauiculario.ablatiui abſoluti.
x Abſoluto ob obſeruatione iudicij,q culpa paſſus eſt naufragium,vel deripuit res pro quibus accuſabatur.Acc.
y Legitimo.ſ.biēnij. Nauta quādo de naufragio teneatur.
z Eius.ſ.oneris.
a SVper naufragiorū.Moſe. vt ī. eod.l.quoties.
b Calculus.i.numerus.
c Modiationis.l.publicæ frumenti.
d Acceptus. i. non fiat apocha de eo accepto,q̄ aliaſ fit:vt ī. de naui.l.j.& 2. Acc.
e Concilium.i. collegium. quod accipe quando perierunt vitio nautæ: quod poteſt eſſe, quia non nauigauit cōgruo tempore: vt ī.e.a.l. quoties.in ſi.o.vel adoerſo: vt ff.de rei vin.l. qui petitorio.§. vlti. vel quia in malam nauem: vt ff. loca.l. item quæritur.§.j.& ad l. Rho.de iac. l.ſi. §.ſi ea.aliàs ſine eius vitio non tenetur: vt d. § ſi ea. tamen ſoluentes ſemper liberantur: vt ſup in l. pro his. Item quomodo tenentur alij pp vnius vitium? Rñd. ſpeciales

ſpeciale : vt ĵ.de fabri.l.ſure. q̃a & ei ſuccederent, ſi ſine hærede decederet; vt ī.de hære.decu.l.j ſic.ff.cō mo.l.vñ quærit̃ & l.pen. Alij dicunt.teneri hic alios qñ iam ſucceſſarunt, non ante.Acc.

ſicu, loquit̃ aliter. ſ. quod vnciæ faciunt libram. Ideo dicatur ſingulos tantum ſoluere : vt ĵ.l. per annos

h Diſtrahant. ſi competens precium dare vult, vt

i O ſubijcit. Sed arg. ī. de cōtrahen.emp.l.dudũ. B metallicam ea. Quatuordecim vncias. No.

a DE METALLARIIS ET METALLIS &c.

Naufragia contingunt ſæpe propter pondus metalli. ideo de his dicit. Vel dixit de tranſuectione: nunc de officio eorũ qui ea tranſmittunt, & qui metalla precioſiora ſunt, de metallarijs qui ea inferũt, & pcuratoribus qui ea exigunt, atque cuſtodiunt, de quo ipſis metallis videamus. & de procuratoribus dicit ĵ. eo.l.cum procuratores. in alijs dicit de metallarijs & metallis.

Co.Th. eo.ti.l.j.

b Perpenſa. Metallorũ. i. affluẽtiã hẽre exercitij metallorũ.

c Affluere. i. vellet eſſe metallarius.

d Comparet. i. quærat primo &c. q. d. quicunque vult, faciat hoc.

e Conduxerint. aliàs confluxerint. & bene. aliàs conduxerint per ſimile : quia dando quod ſequit̃, conducere videntur.

f Tua. Creſconium comitẽ metallorum loquitur.

g Octonos. i. octo s vt ff. quemadmodũ ſeruit.amit.l.non ſatis, in ſi. Item ſcrupulus eſt xxiiij. pars vnciæ. nam tres ſcrupuli faciunt drachmã, & octo drachmæ vnciam, ſecũdũ phyſicos: & ſic octo ſcrupuli, idem tertia pars vnciæ quę ſoluitur in balluca, id eſt vtilitate publica. nam chryſamos Græcè, Latinè vtilitas dicit̃. Vel balluca, i. vaſe lucente, vt caſſæ cardinalium. quaſi lucẽ baiulãs vel lance. & dic eius metalli in quo verſat̃: non aũt ſi in plũbo exerceat, dabit in argento. ſed cũ hic dicat da tertia vnciæ, ĵ. pxi. de 14. vncijs, alia. ſ. cuncti. de decimaralia. ſ. per annos dicat de ſeptem ſcrupulis: videntur ɔ̃riæ inter ſe. Sol. quidam hanc p ingreſſu, ſequentes ſingulis annis: quod nõ placet: q̃a nõ bene ſupponeret hic, q.c.q.d &c. Tu dic hanc in cæteris metallis, illã per annos in auro. illa cũcti, non excludit q̃n & hoc dic̃, qd hic di. vt ibi no. illa vero, ob metal

Conflu xerint.

Vide ſ hũc locũ Alcia. in hunc ip ſũ tit. in an notationi bus ad 3. poſt. li. C.

Co.Th. eo. ti. l.4.

TITVLVS VI.

DE METALLARIIS, a & metaliis, & procuratoribus metallorum.

I. Impp. Valentinia. & Valens AA. ad Creſconiũ Comi. metallorum. †

Perpenſa deliberatione duxim^e ſanciẽdũ vt quicunq; in metallorũ b exercitium velit affluere, c is labore pprio & ſibi & reipublicæ cõmoda cõparet. d Itaq; ſi q ſpõte condiixerint, e † eos laudabilitas tua f octonos g ſcrupulo in balluca † quæ Grçcè χρύσαμμον appellatur, cogat exoluere, quicqd aũt ampli^9 colligere potuerint, fiſco potiſſimũ diſtrahãt, h à quo cõpetẽtia ex largitionib^9 noſtris precia ſuſcipiant. D. iiij. Id. Decemb. Pariſiis, Valentiniano & Valente AA. Coss.

II. Iidem AA. ad Germanianum Comi. S. L. †

Ob metallicũ canonẽ in quo pria cõſuetudo retinẽda eſt, quatuordecim vncias i ballucæ k pro ſingulis l libris conſtat inferri. D. vi. Id. Ian. Romæ, Lupicinio & Iouiano Coss.

III. Imppp. Gratia. Valentin. & Theo. AAA. Floro PP. †

Cuncti propter priuatorũ loca ſaxorũ venam laborioſis m effoſſionib. perſequuntur, decimas fiſco, n decimas etiam domino repræſentent: cætero † modo ppris ſuis deſideriis vindicando. Da iiij. C. Septẽb. Conſtantinopo. Antonio & Syagrio Coss.

Officiales exigentes metallum, non debent ad aliam digitatem promoueri, niſi prius illud officium perficiant. Bartol.

IIII. Iidem AAA.

Cum pcuratores metallorũ intra Macedoniã, Daciã, mediterraneã Myſiã, ſeu Dardaniã ſoliti ex curialib. ordinari, o p quos ſolẽnis pſli gat̃ exactio, p ſimulato hoſtili metu, huic ſe neceſſitati ſubtraxerint, ad implẽdũ munus retrahãtur: & nulli deinceps licẽtia laxet̃ prius indebitas expetere dignitates, q q̃ ſubeundã pcurationẽ fideli ſolertique deuotione † compleuerint.

Fodiens aurum, pro quolibet anno ſeptem ſcrupulos ſoluere debet. Bartol.

V. Imppp. Valentin. The. & Arca. AAA. Romulo Com. S. L. †

Per annos ſingulos ſeptẽ r per hominem s ſcrupuli largitionibus in

xiiij. vnci. quas ī. l. proxi. viij. ſcrupulos appellauit. vnde apparet ſcrupulum tñ ſeſcũcia ſore maiorem, quanto ſit ſextante minor, ſecundũm P. & ſic ſoluebat contrarium ſuperioris. l. ſed dic ru q hic dicit xiiij. vncias pro libra ſoluendas: licet regulariter xij. faciant librã. non autem dic hic. xiiij. vn. ſemper ſoluendas & hoc quando eſt cõſuetudo: ſol ni libras. ad quod ff. commu. prædi. l. venditor. §. ſi ɔſtat. aliàs niſi ſit conſuetudo, ſoluitur p. ſcrupulos à ſingulis, vt ī. l. px.

k Ballucæ. expona vt ī. proxi.

l Pro ſingulis. i. à ſingulis.

m Cuncti. Laborioſi. non tñ prohibitie. arg. ī. de theſau. l. i. & dic q primo quærunt. Secundo fodiunt. Tertio plures fundendo in lucidam materiã adducũt. Sed an dño inuito liceat quærere theſaurum, dic vt ĵ.l. quoſdam. Sed videtur contra ī. de theſau.l.j. & Inſti. de re. diui. §. theſauros. vbi dr̃. non licere in alieno quærere data opera. Sol. aliud in theſauro qui dono fortunæ, aliud in metallo quod magno patitur agone.

n Fiſco. ſic ergo in prædio fiſci duæ decimæ: ſi in ſuo, vna datur s & hoc præter annuum canonem in ſcrupulis ꝓſtandum, quod dic vt ſupra l. i. not. quæ

Co.Th. e.ti. l.10.

Aliàs certo.

Exactione.

Co.Th. e.ti. l.12.

Septem legendũ. Vncias.

eſt contra Alij ſoluunt quòd illa in publico metallo, hæc in priuato. Acc.

o Cum procuratores. Ordinari. vt ī. de ſuſcep. l. exactores. & hæc l. tractat de vltima par. rubr.

p Exactio. hi ergo exigunt metalla.

q Dignitates. vt ĵ. tit. 5. l. æternam.

r Per annos. Per hominẽ. vulgariter loquit̃. q.d. qlibet ſoluat vij. ſcrupulos. & plene dic vt ī. eo. l. j. quæ eſt ɔ̃. & ſic expones ſcrupulũ vt ibi, alij vt R. dicunt ſcrupuli, qui faciunt aſſem plus ſiliquã

vnum, i. vncias xij. cum ſemunciæ dimidia, q eſt vncię pars quarta. ſc. Item ſ. j. de prætor. & hono. ꝑ. l. 2. Itē ſ. j. de capi. ci. cen. exi. l. 1. ſ. & j. de agri. & cen. l. cum antea ſ. j. de colo. Thra. l. 1. ſ. Sed hic nō dicit ꝺ capite cuiuſlibet, ſed ꝑ metallis ǭlibet cāuī ſoluat

e Sobole. facit ſ. de agri. & cen. l. cum ſatis. in prin. & l. omnes. in fin. & ſ. de ſer. fug. l. pen. in fi. & j. eo. tit. j. l. hi. & l. fin.

ferātur ab aurilegulis nō ſolū in Pontica diœceſi, verum ēt in Aſiana. Da. xj. C. Mar. Conſtan. Arc. A. ij. & Rufino Coss.

VI. Imppp. Theo. Arca. & Ho. AAA. Paterno. †

QVoſdā operta humo eſſe ſaxa dicentes, id agere cognouim[a], vt de foſſis in altum cuniculis, alienarum ædiū fundamata labefactent. qua de re ſi quando huiuſmodi marmora [a] ſub ædificijs latere dicant, ꝑgrendi eadē copia denegetur. D. xviii. Ca Apl. Conſtantinop. Theod. A. iij. & Abundantio Coss.

Adſtricti ad fodiendum metallum ſi aufugerint ad aliud officium, retrahentur: etiam ſi familiares principis fuerint. Ba.

VII. Imp. Theo. A. Maximino Com. S L. †

MEtallarij [b] ſiue metallarię, [c] q quęve ea regiōe deſerta ex qua vident̄ oriundi vel oriundæ, ad externā migrauerint: indubitanter ſine vlla tpis ꝑſcriptione [d] ad ꝓpriæ originis ſtirpē laremq; vna cum ſua ſobole [e] reuocent̄, etiā quos domus noſtræ ſecreta retineant. Sciant aūt nullū exinde præiudicium fiſco eſſe generandum, etiā ſi q ex his quē metallicū eſſe conſtiterit, priuatis cenſib. ſuū nomē indiderit. D. v. Id. Iul. Conſtātinop. Victore V. C. Cons.

TITVLVS VII.

DE MVRILEGVLIS[f] & gynęciarijs, †& ꝓcuratoribus gynæcij, & de monetariis & baſtagarijs.

Adſcriptus ad cudendam monetam principis non liberatur alicuius priuilegio dignitatis. B.

I. Imp. Conſtantinus A. ad Bithynos. †

MOnetarios [g] in ſua ſemper conditione durare oportet: nec dignitatis cuiuſcunque priuilegio ab huiuſmodi conditione liberari. D. xij. Gallicano & Baſo Coſſ.

II. Idem A. ad Felicem procuratorē rei priuatæ.

RAphij [h] † & gynæcij, [i] ꝑ quos & priuata noſtra ſubſtantia ſenuatur, & ſpecies gynæcij confectæ corrumpuntur, [k] in baphijs etiam admixta temeratio nærum adducit inquinatę alluuionis; ſuffragijs [l] abſtineant, per quæ memoratas adminiſtrationes adipiſcuntur: vel ſi contra hoc fecerint, gladio feriantur.

III. Impp. Valentin. & Valens AA. ad Germanum Conſularem. †

INgenuæ mulieres, quæ ſe gynæciariis ſociauerint: ſi conuentæ denunciatione ſolenni, ſplendorem generis contuberniorum vtilita--

a QVoſdā. Marmora. Not. Marmora ſaxa dici. Sed an inuito dño licebit in alieno quærere? videt̄ q non: vt ff. de acqui. rer. do. l. 3. & poſtea ingrediens tenet̄ iniuriarū: vt ff. de iniur. l. iniuriarū. ſ. fi. ſed Py. ſ. propter publicam vtilitatē, niſi dñs habeat dānū: vt hic, & ff. cōmu. pręd. l. venditor. in fi. & de dam. infec. l. fluminū ſ. fina. & de aqua plu. arcen. l. 1. ſ. denique. Acc.

b MEtallarij. Hic de prima parte rubri. dicitur.

c Metallariæ. Sed an dānati in metallū applicantur huic corpori? Rū. immo publicæ fabricæ alligantur. non. n. ꝑ delicto debent incorporari publico corpori: vt ſ. de pœn. l. ne quis. niſi religioſos: vt in Authē. vt nulli iudi. ſ. quod aūt. colla. ix. & de vno religioſo ad alium religioſum: vt in Auth. de ſanctiſ. epiſc. ſ. ſi monachus. & in authen. qūo opor. epiſ. ſ. ſemel, coll. j. Item etiam in publico reincorporatur, ſi corpus refugiat: vt hic, & j. de fabri. l. 4. & j. titu. 1. l. æternā. & qñque in ſtatſo deteriori ponitur: vt j. de primi. l. 2. & j. ꝺ dome. & protec. l. 3. & de commeatu. l. fin. immo quandoque de corpore proſus deijcitur: vt ſſ. prædictit. & C. de aduoc. diuer. iudi. l penulti. & fin. hoc autem qꝺ dixi de ſtatſo deteriori, & de exceptione ominmoda: intellige in his officijs in quib[9] honor oneri admixtus magis inſpicitur. nimirum, nam immunitatem tribuere non debet delictum: vt ff. de inter. di. & rele. l. relegatorum. ſ. ante pen. & ſ. de his qui non imple. ſtip. l. 1. & 2. & ſ. de infa. l. 1. Acc.

d Præſcriptione. vt ſ. de præſcrip. 30. an. l. ꝑſcriptio.

f DE MVRILEGVLIS &c. Dixit. ſ. tit. j. l. ꝑ annos. de aurilegulis, nūc de murilegulis: & ſunt qui legunt. i. q colligunt murices. i. piſces: vt j. eo. tit. l. ſi qs nauiculam. ſic & cōchylegulii, q legūt ꝯchylia: vt j. l. fina. & oēs erant ſerui palatini. Item gynęciarij, qui pannos imperiales texunt & conficiunt inferendo ſericū & aurū, & ſic faciūt auratas paragaudas, vt j. l. j. & v. & j. eod. tit. 1. l. 1. Vnde Gynęcium locus vbi hæc fiūt: vt j. tit. 1. l. 1. a gymnos, i. nudus, qa nudus ꝑuo veſtitur. Sūt & monetarij: vt j. l. 1. Itē baphei: vt j. l. 2. Lintearij: vt j. l. ſi qs. Itē ſunt ꝓcuratores gynęcij: vt j. l. pen. Itē baſtagarij, quod dic, vt j. l. qꝺ ad ꝑſens. hi oēs erant ſerui & artifices palatij principis: nec. inde poterāt eximi niſi certo modo: vt j. ſi qs ex corpore. & aliqui ꝑpetui: vt j. l. 1. & aliq tpales: vt j. eo. l. æternam.

g MOnetarios. hi monetā principis cudebāt: quā ſi falſabāt grau ſſimè puniebāt̄: vt ſ. de fal. mon. l. 2. Sed poterāt ꝑuenire ad ꝑfectionē: vt ff. de fal. l. q falsā. & fa. j. de fug. co. l. 1 & ſ. tit. j. l. ſi. & j. de dig. l. vi. lib. xij. & j. e. l. æternā.

h BAphij. alias baphei. ideſt tinctores pānorum. bapiein. n. Græcè, Latinè tingere. inde bapheas. bapheos, i. tinctor & lauator: vt hic, & j. l. iotas.

i Gynæcij. alias gynæciarij: vt ſ. in rub. & accipe hic abſtineat ſuff. inqinatę alluuionis & ſi quās ſimonias, hoc offm. ꝑquos & e ſ. male agūt: ſic ponit̄ i authē. vt iud. ſine quoq. ſuf. l rub & facit ſ. de leg. l. vniuerſis.

k Corrumpunt̄. primo. n. texuntur: poſtea in baphei, i. in locis vbi tinguntur, debent adduci.

l Suffragijs. i. ſimonia. Acc.

† Co. Th. eo. ti. l. 14.

† Co. Th. eo. ti. l. 14.

† Pulchre in hunc locum Alc. hic.

† Co. Th. li. 10. tit. 20. l. 1. eſt autem γυναικεῖον locus vbi matresfamiliā laſificis ſedēt, à γυνὴ, mulier & οἶκος habito.

† Sūt qui legunt, Baphei & gynęciarij.

† Co. Th. eo. l. 3.

Inge-

ti pferre noluerint, ſuorũ maritorũ conditione teneant. D. iiij. C. Iul. Med. Valẽ. & Val. AA. C.

IIII. Iidem AA. ad Auxonium P. P.

QVod ad pſens remediũ ptinet, qntũ aial baſtagiarijs ꝓ reparatiõe [b] pbeat. [c] D. Id. Decẽb. Martianop. Valentini. & Valente AA. Coſſ.

V. Imppp. Valen. Valẽs & Gratia. AAA. ad Filematiũ Com. S. L.

QVi aliquẽ ex familijs gynæcij [d] in latebris hẽre cõperti ſunt: quinq; libr. auri damno ſubijciantur. Da. xij. Cal. Septemb. Ciliciæ, Modeſto & Arintheo Coſſ.

Qui occultat aliquem ex textorib⁹, punitur pœna trium libr. auri. Bar.

VI. Imppp. Gratia. Valentin. & Theodoſius, AAA. ad Eucheriũ.

QVi textrini [a] noſtri mancipia occultatiõe celauerit, ternis [f] libris auri ꝓ ſingulorũ hominũ ſuppſſiõe plectet. PP. Carth. iij. C. Mar. poſt ꝯſulat. Auxõij & Olibrij.

Mulier nobilis nubẽs monetario, ſi poſt proteſtationẽ nõ recedit efficitur monetaria: ſed mulier adſcriptitia niſi poſt proteſtationem à domino trahatur. eiuſdem conditionis efficit: et monetaria nõ pot extraneo nubere.

VII. Iidem AAA. ad Heſperium. P. P.

EDicim⁹, ne quã mulier ſplẽdidioris gradus monetarij adhęrens cõſortio, decus natiuę libertatis amittat. [h] ꝙ ſi qua ab hac pceptiõe ſtatutũ nrę ſerenitatis abduxerit: ea vel legitima admonita cõuẽtione diſcedat, vel ſi cõplexui monetarij putauerit inhærẽdũ, nõ ambigat ſe ſibi & liberis piudicaturã, & ei⁹ cõdõni eẽ nectẽdã. [i] Si qua vero originaria ſeu colonaria poſſeſſiõis alienę ignaro dño ſeu ſciente, monetario adſociabit: hi [k] ꝯuẽti mox iuri agrorũ debitas pſonas retrahere feſtinẽt. [l] vel decætero ſciãt repetendi facultatẽ, ſilẽtij ſui ꝯniuẽtia pdidiſſe. Sed vt monetario nullã extraneã [m] necti volumus, ita & ex monetario pre ſuſceptas phibemus ex̃neis copulari. D. Prid. Id. Mar. Aquil. poſt cõſulatũ Auxonij & Olybrij.

Baſtagiarijs non licet ad aliam militiam trãſire, niſi illa completa. Bar.

VIII. Iidẽ AAA. Trifolio Com S. L.

AEternã fixim⁹ legẽ, ne vnquã baſtagiarijs [n] militia vel ſuã deſerere liceat, vel aliã anteq̃ eã ipleuerit, [o] ſurreptitia iterptatione tẽtare. D. ix. C. Aug. Heracleæ Richomere & Clearcho Conſ.

IX. Iidem AAA. ad Principium. P. P.

SI qs nauiculã functioni muricis [p] & legẽdis [q] ꝯchylijs deputatã aus⁹ fuerit vſurpare, duarũ librarũ auri illatiõe teneatur. D. vj. Cal. Oct. Aquil. Arc. A. & Bautone Coſſ.

X. Imppp. Arc. Ho. & Th. AAA. Phil. Co. S. L.

LOtas [r] ĩpoſterũ ſericoblattæ [s] metaxę [t] hmõi ſpecies iferri [u] pcipimus, xx. lib. auri cõdẽnatiõe, ꝓpoſita his q ſcriniũ canonũ tractant, prioribus ẽt cuiuſcunq; officij, [x] ſi ſtatuta [y] cęleſtia à quodã paſſi fuerit temerari. D. V. C. Iul. Cõſtan. Arc. A. vj. & Probo C.

Murilegul i ſi ad aliã dignitatem tranſierint, ad conditionẽ propriã retrahuntur: & res alienata per eos reuocantur, niſi emptor voluerit illam conditionem ſubire. Bartol.

XI. Imppp. Th. A. & Val. Cæſ. Max. Co. S. L.

[a] INgenuæ. Tenentur. ſec⁹ ſi libera iungat ſe adſcriptitio, vt arg. contra. ſ. de agri. & cenſi. l. fi. in prin, & ſ. vbi ſen. vel cla. l. j. in fi & facit ſ. de ſer. fugi. l. fi, lic no. de vi denunciatiõis. ſic ſ. de epiſ. audi. auth. ſi captiui. & j. eo. l. edicimus.

[b] QVod ad pſens. Pro reparatione. ſ. dñici vel fiſcalis gregis. vl dic corporis humani.

[a] Prębeat. à ruſticis ſingulis annis. & ſũt beſtiarij q cogũt ruſticos ad hoc, vel ſũt bacharij d domo principis. Primo mõ quaſi beſtiarij dicunt. Secũdo quaſi vaſtatores animaliũ, & habeas vaſtagiarij, ſm ſecũdã expoſitionem. Ac.

[d] QVi aliquẽ. Gynecij. aliis gynęciarij. & expona vt l ſub. Et ẽ ſ j. l. pxi. Sol. vt ibi.

[e] QVi textrini. loca vbi texũt.

[f] Ternis. i. trib⁹. ar. ff. de pę. l. iterptatiõe. ſed pprie p ſex, vt ff. de leg. j. l. ſi qs teſtamento. Ac.

[g] Auri. vt ſ. e. l. pxi. ꝯ Sol. hic de ſuppſſis tpe hui⁹ l. ibi de ſuppſſis i futuro. vl dic q licet gynęciarij cõprehẽdat ẽt textrinũ, qa oẽs operant i gynæcio: tñ ſpecialis pęna minor in iſto ponit. vel hic ferũs textrini: ibi principit, qa de familia gynæcij: hic nõ. & ſm hoc textrini eſt maſculini generis. tñ ꝯ. j da ſu. co. l. 2. Solu. plene dic vt not. ſ. de ſeru. fug. l quicunq;. in fi.

[h] EDicimus. Amittat. i. non adhęreat: quia ſic amitteret, vt ſtatim innuit. & facit ſ e. l. igenuę.

[i] Nectendam. ad hoc j. de agr. & man. l. ex ingenuu.

[k] Hi: ſ. domini.

[l] Feſtinent. qđ pñti vt j. de agri & cen. l. fi. §. fi. & in auth. de nup. §. ſi vero. col. 4. & facit ſ. de ii. & eorũ lib. l. 2. & ſ de cohor. l. ſi cohor. talis. Sed argu. j. ſ. de libe. cau. l. ſi liber. Itẽ intra quantũ tempus ? Rñ. arbitrio iudicis: vt ff. de ſolu l. iantũ.

[m] Extraneã. i. nullã.

[n] AEterna. Baſtagiarijs aliàs vaſtagiarijs. & expone vt ſ. l. qđ ad pſent. & facit ſ. eo. l. 2.

[o] Impleuerit. ne dñ ad vtrunq, &c. vt ſ. de adſeſſ. l. fi. & ff. ad muni. l. incola.

[p] SI quis. Muricis. quia muneribus adſimilaatur.

[q] Et legẽdis. i. colligẽdis. Et nn. q piſces ſunt, vt hic colligit, ex quorũ ſãguine atramentũ Imperiale fit, vt ſ. de diuer. reſer. l. ſacri affatus & regalis purpura ſigebat, vt ſ. q res vẽ. l. 2.

[r] LOtas. Sericoblattæ. i. veſtimenta q iſerunt, i. texunt & ſeruntur: aliàs ſerica.

[s] Metaxæ. i. purpuræ: vt ſ. q res vẽ. nõ poſ. l. 1. vel color eſt. ADDITIO. Nicephn. li. 17. eccle. hiſt. c. 33. ait, Iuſtinianũ ad Anxumitas Indos miſiſſe quẽdã epm, q fidẽ eis Chriſtianã nũtiaret, atq; tunc primũ metaxã Cõſtãtinopoli en allatã. Conci⁹.

[t] Inferri. ad eumlẽ cõmerciorũ, vt ſ. q res ven nõ poſ. l. 2. & ſub. Iterdict. nũdinis ſup his, vt j. ti. 1. l. fi. & facit. ſ. e l. baphij.

[u] Officij. ppoſita ſibi pęna ſub. vij ti. j. l. fi.

[x] Si ſtatuta. q dicit ta lia nõ vẽdi, ſed ad comitẽ ſtaci referri, ad qđ ſ. de ſuſcep. l. diu.

Vilitatis.

Co. Th. eo. ti. l 4.

Decimum.

Co. Th. eo. 10. 2. & 7.

Co. Th. eo. tit. l. n.

Co. Th. eo. ti. l. 10

Co. Th. eo. l. 11.

Co. Th. eo. ti. l. 12

Co. Th. eo. ti. l. 13

Notas. legit Alc. hic. ſed ſ Cod. The. legit Lotas. Cont.

Sericablattæ. in Cod. The. quidam. malũt ſericobaptæ Contius.

Co. Th. e. ti. li. 14.

Mvrileguli q̃ dereli ẽto atq; deſpecto ꝓpriç cõdõnis officio, ve titis ſe infuſis dignitatũ, & cingulis penit^9 denegatis muniſſe dñr, ad ꝓpriç artis & originis vicula reuocent.[a] ab illis aũt q̃ rebus eorũ videnĩ inhiat ſe, quos[b] in ſua origie ꝑmaneñ, & ſolẽnibus miniſterijs ĩſeruire manifeſtũ eſt: oĩa quçcunq; cõſtiterit ex quocũq; titulo poſſeſſa, antiq̃s poſſeſſorib^9 reſtituanĩ.[c] Quod ſi alienigenç detẽtores onerib^9 cõdit.onis extraneç maluerint ſubiacere, quàm reſtituere facultates:[d] & futura deiceps agnoſcãt munera ſibi ẽt ſubeũda: & de pterito ſi qua ipſis[e] poſſidẽ:ib^9 reliqua colligunĩ, à ſemetipſis ſciãt ſine aliqua excuſatiõe ſoluenda. Dat. xvii. Calen. Nouemb. Conſtantinop. Victore Coſ.

XII. Idem A. & Cçſ. Maximino Com. S. L. †

HI q̃[f] ex filiab^9 murilegulorũ & alienç originis patrib^9 ſunt vel fuerint ꝓcreati, iura mr̃nç conditionis agnoſcãt. D. viij. C. Iun. The. A. xi. & Valẽtinia. Cæſa. Coſſ.

Homines adſcripti cõditionibus huius tituli non poſſunt liberari ẽt ex reſcripto principis: niſi dato ſubſtituto qui ſolenniter approbetur: & talis liberatio vltra perſonã eius non porrigitur. Bartolus.

XIII. Imp. The. & Valẽt. AA. Acacio Com. S. L. †

SI quis corpore gynçciariorũ,[g] vel linteariorum,[h] vel lymphariorũ,[i] monetariorũ,[k] vel murilegulorũ[l] vel aliorũ ſimiliũ ad diuias largitiones[m] nexu sãguinis ꝑ:inentiũ, voluerit poſthac de ſuo collegio liberari: nõ quoſcũq; ne facilè in locũ propriũ, freti dextrę triũphales abſolutiõe, ſubſtituãt: ſed eos quos oĩb^9 idoneos modis ſub ipſis quodãmodo ampliſſimæ tuæ ſedis obtutib^9[n] approbauerint: ita tñ, vt his qui ab hmõi cõditiõe iuxta formã cœlitus datã bñficio principali fuerit abſolutus, vniuerſi generis ſui ꝓſapiã[o] in functiõe memorati corporis ꝑmanẽtẽ, cũ oĩbus eius q̃ abſoluiĩ reb^9 obnoxiã[p] largitiõibus ſacris futurã eſſe nõ dubibitet. D. vii. C. Ma. Cõſtã. DD. NN. The. xj. & Valentiniano ij. AA. Coſſ.

Qui aſſumuntur vt præſint alicui collegio hominum conditionatorum, nõ admittuntur interim ex ſacro reſcripto, niſi ſatiſderint idoneè. Bartol.

XIIII. Iidem AA.

PRiuatæ[q] vel linteariç veſtis magiſtri, theſaurorũ ꝓpoſiti, vel baphiorũ ac textrinorũ ꝓcuratores,[r] cæterique q̃bus hmõi ſolicitudo committitur: nõ antè ad rẽ[ſ] ſacri ęrarij procurandã ꝑmittantur accedere, quã ſatiſdationibus dignis eorum adminiſtratio roboretur: ſcituri nec proſecutorias quidem ſacras poſthac ſibimet poſtulandas.

Partus ſequitur conditionem illius ex parentibus, qui fuerit in conchylijs. Bartol.

[a] MVrileguli. Reuocent. vnà cum liberis vtriuſq; ſexus, vt ĩ. l. hi qui. & l. ſeq. & ſi. etiã pręſcriptione non ob. vt ĩ. ti. t. l. ſi & idem in ſimilib^9, vt ĩ. l. j. & l. æternã. & l. edicim^9.

[b] Quos. ſupponit ꝑ ſpoliato recedente, vel ẽt pro tenente. q̃ reſtituet nam & ipſe ad aliqua tenebitur præſtanda fiſco.

[c] Reſtituanĩ. forte vſq; ad bienniũ rediẽs, nõ vltra. argu. ĩ. de oĩ agro deſe. l. q̃ agros. nec ꝑ hoc punitur grauius. & ſic eſt cõtra in eo q̃ refugit honorẽ: vt ĩ. de decurio. l. ſi ad magiſtratũ. Sed illud ideo. q̃a ſtultius facit honorẽ vitãs, quã onus: & ideo bieñio pro anno ibi grauatur.

Honorũ vitãs, ſtultior eſt onus vitã re.

[d] Facultates ẽt intra bienniũ. nã poſt non eſt dubium: vt ĩ. dixi.

[e] Ipſis. ad hoc ff. de ædil. edi. l. etiã & de cen. l. eũ poſſeſſor §. ſi & de pub. l. Iperatores. Sed q̃d de tẽpore antequam ipſe poſſideat: videĩ idem p. l. imperatores. ſed hic innuit eſſe ſecus: fortè quia quodãmodo cum fiſco contrahere videĩ ſuper his: vt ĩ. de fun. rei priua. l. 2.

Co. Th. e. tit. l. 15.

[f] HI qui. ſic ĩ. de decurio. l. nati & ĩ. de agri & mã. l. ea ingenuo & ĩ de agri. & cenſi. l. ne diutius. & l. fin. eſt enim ſeruitus, non honor. & ſic non eſt contra. ff. de ſta. homi. le. cũ legitimæ. Acc.

[g] SI quis. Gynęciariorũ. hoc expone vt in rub. Acc

[h] Lintea[r]iorum. q̃ faciunt lintea aulæ regiæ.

Co. Th. eo. t. l. 16.

[i] Vel lymphariorũ. q̃ lympham, i. aquam cuſtodiunt ad pannos lauandos deputat, vel q̃ pannos lauant & fullant in lympha. hoc tñ oẽs dicas gynæciariorum vocabulo continetr.

[k] Monetariorum. expone vt ĩ. i. t.

[l] Murilegulorum. expone vt in rub.

[m] Largitiones. quales ſunt illi, quos in rub. no. Et not. quòd iſti omnes ſeruiebant aulæ regiæ, non priuatis. Item quod dicit. nexu ſanguinis. ſcilicet lineæ deſcendentis maſculinæ, vel fœmininæ, vt ĩ. leg. proxi. & infra l. fin. Acc.

[n] Obtutibus. loquitur comiti ſacrarum largitionum. Et ſic not. tria neceſſaria, ſcillcet vt ſuperioris habeat abſolutionem. Item quòd alium ſubſtituat. Item quòd bonum approbet. ad quod facit ſupra de profeſ. & me. l. magiſtros. & le ſiquis. & infra de agen. in re. le 1 & 2. & infra de profe. qui in vrb. Conſtanti. l. 2. & ſup. de ſer. reipu. l. 1. & 2. & de of. ma. off. l 1. Acc.

[o] Proſapiam. idest generationem ſiue familiam.

[p] Obnoxiam. ideſt obligatam ſi ſubſtituturus male egerit, qui primo erit conueniendus: vt ſupra de prædijs nm. re. nauic. l. fin.

[q] PRiuatæ. ideſt purpuræ. & dicuntur priuatæ veſtes, quia ab vſu ſui ſeruant priuatos: nempe. ſolę principi conuenit purpurea veſtis. linea omnibus permittuntur vt infra eo. t. l. 4. ſecundùm P. Vel planius priuatæ, ſcilicet principis: vel linteæ, quæ omnibus de ſua familia conuenit. de præpoſitis theſaurorum ponit gratia ſimilitudinis. ſequentes expone vt in rubr. not.

[r] Procuratores. de quibus ſubijcit. præerant eis, & ſpecies ab eis confectas accipiebant, vel redigebant in fiſcum hã non ante. Acc.

[ſ] Ad rem. ſcilicet aliam adminiſtrationem nouam. & quod ſubijcit. adminiſtratio. ſcilicet noua ad quod infra, de omni agr. deſer. l. 3. & de fun. pa. l. quicunque. Vel dic adminiſtratio, ſcilicet vetus. ad quod ff. de mu. & hono le. reſcripto. §. debitori: & infra de deb. ci. le. 1. hia tamen

tamen quibus permittitur erogatio militaris annonæ, commiſſitius iuratoriæ cautioni: vt inf. de ero. mi.an.l.iubemus.in priu. Acc.

a Qvi aut. Obnoxios. deteriorem ergo conditionẽ iuxta ſententiam Longobardorum ſequitur, vt in Lombar. & ſatis ſ. de ſer. fu.l.ſi. & ſ eod. titu. l.hi qui. decabu.l.ſi. & ĩ.de cohor.l.ſi cohortalis.

Co.Th. eo. ti.l.17 hæc autẽ correcta eſt p Nouell.38.§ vult excu riali patre & conchylegula matre natos eſſe decuriões Contius.

b DE VESTIBVS holoberis &c.

Dixit de murilegulis: nũc autem de ipſis piſcibus capis, i. de tinctione eorum. vel dixit de officialibus pannorum. nũc de ipſis pannis. & dicitur holoberus, ta, rum. & eſt illa veſtis quæ tota deaurata é: ab holon, quod eſt totum: & beris, quod eſt aurum. & differt à ſequente, ſ. auratis. quia hĩa de optimo auro. quod in vulgari ſi foliatum, in legibus obſeratum dicitur: vt ĩ. de vet. nu. po.l. fina. Sed ibi de quolibet auro, vel hic de optimo auro tota erat veſtis: ibi de aurata ſimiliter ſ totum. eſt & alia veſtis. quæ habet aurũ tantum in paragaudis: vt ĩ.l. t. de tiſtione dicit.l. 3. & 4.

Holoberis, i. totis ſericis. Βήρους. n. Zonaras, vt ait veſtes ſaticas in interpretatione concilij Gãgrẽſis. Contius.

Siue ſacræ veſtis. Contius.

Co.Th. eo.tit.l.2.

c AVratas. Paragaudas. i. broſtas de auro in vulgari, quæ in gaudis veſtimẽtorum ſeu chlamydũ poni ſolent. para. n. Græcè Latinè iuxta: gaudas. i. gauda: inde paragauda. i. iuxta gaudam. Acc.

a Conco. ad hanc l.c. clerici officia. cũ glo. ſuper verb. notanda. eu de vi. & hon. cler.

d Viriles non vetat hæc mulieribus: vt ĩ.l.prox in prin & in Py & ĩ.nul. lic. i fre. l. t § nulli.

XV. Iidem AA.†

QVi aut patre cõchylegulo geniti ꝓbabunt, aut matre, memoratę adſcriptioni obnoxios a. ſe eẽ nõ ambigant.

* Deeſt cõſtõ Græca, ex prætermiſſis repetẽda. *

TITVLVS VIII.

DE VESTIBVS Holoberis b † & auratis, & de intinctiõe ſacri muricis. *

I. Imp. Valent. Valens, & Grat. AAA. Archelao Com. S. L.

AVratas† ac ſericas paragaudas c. auro intextas viriles d priuatis vſibus cõtexere cõficereq; prohibemus: & ĩ gynęciarijs e tm̃ nr̃is fieri ꝑcipim⁹. D. v. Non. Iul. Nebiodumi. Acc. xv. C. Au. Marcienap. Valẽt. N. P. & Victore Coſſ.

II. Imppp. Gratia. Valẽ. & Theo. AAA. Floro P. P.

NEmo vir f auratas hẽat * aut ĩ tunicis aut in lineis g paragaudas: h niſi hi tãtũmõ, q; b⁹ hoc ꝑ ĩperiale miniſteriũ i cõceſſũ ẽ. nõ. n. leui aĩaduerſiõe plectet qſqs vetito ſe & indebito nõ abdicauerit idumẽto. D. iij. C. Apri Conſtanti. Anto. & Syagrio Coſs.

Non debent lanæ vel pãni tingi aliquo colore ſimili colori muricis. B.

II. Imppp. Theod. Arca. & Hon. AAA.

VEllera adulterino k colorẽ fucata, l ĩ ſpeciẽ ſacri muricis m ĩtingeř nõ ſinim⁹: nec tinctũ cũ Rhodino n pri⁹ ſerico, alio o poſtea colore fucari: cũ de albo p oium q colorũ tigẽdi copia nõ negeř: nã capitalẽ pęnã illicita tẽtãtes ſuſcipient.

IIII. Imp. Theo. A. Maximino Com. S. L. †

TEmperent vniuerſi, cuiuſcũq; ſint ſex⁹, dignitatis, artis, ꝓfeſsiõis & generis, ab hmõi ſpeciei r poſſeſsione, q̃ ſoli pricipi eiuſq; domui dedicat: nec pallia t tunicasq; domui qs ſericas ꝓ texat, aut faciat. Quę tincta ꝓchylio, q̃ nulli⁹ alteri⁹ pmixtiõe s ꝓtexta sũt: ꝓferant ex ędib⁹, u tradãturq; x tunicæ aut pallia ex oi parte texturę y cruore infecta cõchylij. z Nulla ſtamina a ſubtexanẽ b tĩncta cõchylio, nec eiuſdẽ infectionis c arguto d pectine ſolidãda fila decurrant: e reddẽda ærario olobera * veſtimenta virilia protinus offeranẽ. Nec ẽ, vt q̃quã de abiurato ꝑcio f cõqueratur; quia ſufficit calcatæ g legis impunitas. Ne quis h

e Et in gynæciarijs, loca vel ſtationes, vbi hę fiunt.

f NEmo vir. Secus in fœmina, vt ſ. l. proxi.

Accuſſius.

g In lineis. qñq; n. quadratũ ponit in lineis, vel quaſi linea. vel dic tunicis lineis, & laneis. ſ. pãnis.

h Paragaudas. expone, vt ſ. proxi.

i Miniſterium. i. beneficiũ. ſic ff. de acq. poſſ. l. quod meo. in prin. Vel ideo: quia his cõcedis qui ſtant in ſuo miniſterio. vt magis ſint ornati. arg. ff. de pecu. l. id veſtimentum. Acc.

k VEllera. Adulterino. i. ppoſito.

l Fucata idẽſt tincta.

m Muricis. piſcis, vt ſup. ti. t. l. [illegible]

n Rhodino. piſcis genus aliud à m-ſice.

o Alio. ſ. purpureo vel rubeo, quod ſoi-m imperatoribus competit: vt inf l. prox. non enim bene caperet colorẽ ſicut de albo.

p De albo. ſcilicet colore.

q Omnium. aliorũ, ideſt in omnes colores: vt tamen de purpureo non liceat niſi deputatis ad hoc. de alijs liceat cuilibet: vt ſ. quæ res vẽ. non poſſ. l. t.

r TEmperent. Speciei. non ergo emere, vel alio titulo habere licet, vt ſup. quæ res ven. nõ poſ. l. t. & 2 nec in ſtipu. deduci: vt iſti. de inu ti. ſtip. §. t.

Co Th. to 21. 5.

t Pallia. Prohibuit poſſidere: nunc ꝓhibet veſtimenta vel pannum cõficere priuatis.

s Permixtiõe ſed tota ſunt de ſerico.

u Aedibus. ſ. priuatorum.

x Tradanturque. ſcilicet principibus. vel comiti commerciorum.

y Texturæ. vtrumq; ergo eſt eiuſdem coloris.

z Conchylij. ſcilicet ſint, ſubaudi. vel non ſubaudi, quia eſt infra eod. & dic, q vellus cõchylij dicitur coccina purpurea, quæ nihil varij coloris continet t & continetur purpuræ appella. vt ff de leg. 3. l. ſi cui lana. § ſi. & eſt varij coloris: vt eo. titu. l. quæſitum. § coccum.

a Oloue.

a Stamina. quid ſit, dic. vt ff de leg. 3. l. ſi cui lana. § planè. Ac.

b Subtexantur. ab aliquo priuato, ideſt texantur.

a Infectionis. quia adhuc non eſt filata.

d Arguto. ideſt acuto.

e Decurrant. per manus alicuius priuati. vel in domo alicuius priuati.

f Abiurato precio. ideſt dicere: precium quod pro ea dederat priuatus, amittit, licet iuret ſe dediſſe: quia ſatis eſt quòd non punitur faciens illicitum commercium.

g Calcatæ. ideſt contemptæ.

h Ne quis. corrigit ſe, & dicit nequis, i. nullus. Et nohis,

hic impunitate calca ſę legit. Acc.

a Vrpurę nūdi- i. mercationes.

b Prohibitę. i. quę res vē. nō poſſunt. l. j. & 2 & s. tit. s. l. lotas. & s. l. px. in princip.

c Phœnices. prouinciæ nomē: vt j. q. ςta. l. 1. in qua fuit natus Vlpia. vt ff. de cēſi. l. 1. in princip. Cod. Th. 10. 20. vl.

d Eorū. q cōtra hēc l. facerēt. ſic s. de offi. co. ſac. lar. l. j in prin.

e Timētiū. triū pdictorū, q niſi bene fecerit. pdent ſalariū, & xx. li. auri. vt ſubijcit alij dicūt in xx. lib. puniri exercētes mercatiōes i pdictis. ſed ſupior ponit pęnam maieſtatis, vt in fin. ſuperioris legis.

e Ale. hic legit de ſcrinio veſtiarii ad baphias phœnices Cui vt accedā. facit quod i exemp. Vict. legitur, qoin eū de ſcrinio tabulariorum qnintum deſcrinio adbaphia &c. vt omiſſā dū taxatvocē veſtiatit putes Cæterū Ale. hic videt legere ſeptē, ſex, & ita deinceps p eo q hic eſt ſeptimū, ſeatū &c. in illum videto.

f DE FABRIcenſibus.

Eſt ſēpar belli & pacis, vt inſtit. in proœ. pulchritudo veſtium tpe pacis. vt s. titu. i. Pulchritudo armorū tpe belli: vt hic. ergo ſunt fabricēſes, q publica arma faciūt & i publicis fabr. cis: & nō aliàs: & dāt primicerio, q reponat i publicis armamētis: vt in auth. de armis. Et not. q ſtricte dicit faber hic, aliàs p o ferri pcuſſore: vt ff. ad leg. Rho. de iac. l. 2. §. 1 aliàs ēt pro lignario: vt ff. de ver. ſignifi. l. ferri. §. fin. ſed in auth. eo. dicuntur fabricenſij & armificatores, q hic dicunt fabricēſes. Et nota q priuato nō licet facere, vēdere, emere, vel tranſferre arma: ſed habent cultellos paruos: vt in authen. eo. multomagis fuſtes & lapides. licet & hæc arma dicātur vt ff. de verbo. ſignifi. l. armorum.

† Co. Th. 10. 22. 2.

Arma facere, vēdere, nec emere priuato licet.

g Omnibus. Præcipimus. q aliud p alio. vt ff de eacu. niu. l. illud & ff de lega. 3. l xi. §. fi. & de auro & argē le. l. j. in fi.

pro nūc hmōi ſuppſſiōe i laqueos nouę cōſtitutionis icurrat: alioq ad ſimilitudinē lęſę maieſtatis piculū ſuſtinebit. D. xvii. Cale. Februa. Conſtantinop. Victore V. C. Conſ.

V. Impp. Theo. & Valē. AA. Appollonio Cō. S. L.

Pvrpuræ nūdinas, a licet inumeris ſint cōſtitutioībus phibitæ b recēti quoq; iterminatione vetamus: & ideo ſeptimū de ſcrinio exceptorū, ſextū de ſcrinio canonū, qntū d ſcrinio tabulariorū e ad baphia Phęnices c p certū tēp' mitti pcipimus vt oīs fraus eorū d prohibeat ſolertia, timētiū e ne, qſitis lōgo ſudore ſtipendiis careāt: ēt viginti librarū auri cōdemnatione, ppoſita. Dat. viii. Id. Mart. Conſtantinop. Iſidoro & Senatore Coss.

TITVLVS XI.

DE FABRICENſibus. f

Pecunia pro ſpecie ſolui non debet. Bar.

I. Imppp. Valenti. The. & Arc. AAA. Tatia. P. P. †

Omnib' fabricis nō pecunias p ſpeciebus, ſed ipſas ſpēs ſine dilatiōe inferri pcipim': g vt venerabilis, h & q facilè deducat ignib' ſeu liqueſcat ferri materies pbeat: quò prōpti' adēpta fraudib' facultate, cōmodo publico conſulat. Da. xv. Calen. Nouem. Theo. A. ii. & Cynegio Coſſ.

Primicerius fabricenſis per biennium habet vacationem à muneribus. & ſingulis biennis ad ſalutandum principem ad mittitur vt protector. B.

II. Idem AAA. Rufino magiſtro officiorum. †

PRimiceriū i fabricę poſt biēniū ñ ſolū vacatiōe, k verūetiā honore donari pcipim': ita, vt inter protectores l eiuſdē fabricæ p biēniū adoratu r' æternitatē m nrām ſuo quiſque tpe dirigat. Dat. iiij. Id. Mart. Med. Valen. A iiij. & Neothe. Coſſ.

Fabricenſibus tyronibus ſtigmata brachijs inſliguntur: ad quę ſigna cognoſcuntur, & qui eos celauerint, cum eorū liberis fabricæ reddūtur. B.

III. Imp. Arcadius & Hono. AA. Oſio magiſtro officiorum. †

STigmata, n hoc ē nō ta publica, fabricēſiū brachijs ad imitationē tyronū infligant, vt hoc ſaltē mō poſſint latitātes agnoſci: his q eos ſuſceperint, vel eorū liberis o ſine dubio fabricę vindicādis, & q p ſurreptiōe quadā declinādi opis, ad publicæ cuiuſlibet ſacramēta militię trāſierint. Dat. xiiii Cal. Ianua. Conſtantino. Hono. A. iij. & Eutychano Coſſ.

IIII. Impp. Honor. & Theodoſius AA. Anthemio. P. P. †

SI quis q conſortium fabricenſium crediderit eligendum in ea vrbe in qua natus eſt, vel in qua domicilium collocauit: his quorum intereſt cōuocatis, prius acta cōficiat, ſeſeq; doceat nō auo nō patre curiali pgenitū nihil ordini ciuitatis dbere: nulli ſe ciui cōmanere obnoxiū. atq; ita demū geſtis cōfectis, vel apud moderatorē puincię, vel ſi is abſit apud defenſorē ciuitatis, ad militiā r quā optauerit ſuſcipiat. quòd ſi abſq; hac cautiōe ſ quiſ-

h Venerabilis. aliàs venerabilis alias venę nobilis, aliàs vene habilis. † Co. Th. 10. 22. 1.

i PRimicerū. offi cium eius dic vt in rubr.

k Vacatione. aliorum perſonalium munerū. Vel ſic ēt hmōi primiceri, nō fabri. vt j. eo. l. iure. Acc.

l Protectores. idem que primicerius, & eſt alius protector. &c. aliàs protectores &c.

m Aeternitatem. duo impropriè hic dicatur. nam non eſt æternus: vt ff. de ſer. vr. præd. l. l. cum. ſic & infra tit. 1. l. fi. Item nec adoratur tū deus. ſed ideo, quia cum reuerentia aditur. dicit ergo debere eum viſitare principem poſt ſingulum biennium, q honorabit eum. † Co. Th. 10. tit. 4.

n STimata. inſtrumenta erant q b' felici nomine noſtræ pietatis impreſſo eorum brachia ſignabantur, ſicut & tirones, vt hic ſubiicit: & aquarii, vt infra de aquæduc. l. pe. non autem in vultu: vt ſupra, de pœn. l. ſi quis. Et dic quòd de plurali tranſit ad ſingulare, cum dicit, hoc eſt nota &c. ſic econtra s. de in ius voc. l. hna.

o Liberis. ſi conſenſerint vel ſuſceperint: aliàs non, arg. ſupra de lib. cau. l. ſi. & de liber. & eorum libe. l. 1. & 2.

p Et qui. ſub. illis fabricenſibus, qui &c. & in fin. ſubau. vindicādis. ad quod ſupra de decur. l. fabricenſes. & argu. ſupra de muni e. l. generam. & j. de man. & co. l. fi.

q SI quis. Hac lege dicitur qualiter creatur fabricenſis, ſuperiore qualiter conſecretur.

r Ad militiā. ſ. fabricenſium.

ſ Cautione. Ideſt cautela & ſolennitate.

Ad

piam ad fabricenſiũ conſortium obrepſerit, ſciat ſe ad ordinis [a] cui debetur, patrięq; ſuæ munera eſſe deducendum: ita vt nulla eũ nec tẽporis nec ſtipendiorũ prærogatiua defendat. Da. xv. Ca. Iun. Conſtantin. Honor. viiij. & Theo. V. AA. Coſs.

V. Impp. Theodo. & Valent. AA.

IVre prouiſum eſt fabricenſes artibus proprijs [b] inſeruire: vt exhauſtis [c] laboribus immorẽtur cum ſobole profeſſioni cui nati ſunt. Denique quod ab vno committitur, id totius delinquitur periculo numeri: vt conſtricti nominationibus [d] ſuis, ſociorum actibus quandam ſpeculam gerant: & vnius damnũ [e] ad omniũ tranſit diſpendium. vniuerſi itaq; veluti in corpore vnius formę: vnius decoctionis [f] ſi ita res tulerit, [g] reſpondere cogentur.

Fabricenſes & eorum vxores & liberi durante officio, vel finito non poſſunt, niſi coram præfecto prætorio vel magiſtro officiorum conueniri. B.

VI. Impp. Leo & Anthemius AA. Eufemio mag. off.

EOs qui inter fabricenſes ſacræ fabricæ ſociati ſunt, vel eorũ vxores, [h] aut filios, qui itidem inter fabricenſes militare dicuntur: non alibi pulſare volentibus reſpondere præcipimus, niſi in iudicio tuæ ſublimitatis, [i] ad cuius iuriſdictionem poteſtatemq; pertinentes: nec eos poſt ſtipendiorum finem [k] & militiæ, ſuper ciuilibus vel curialib. muneribus, quibus nullo modo ſubiacere monſtrantur, [l] à viris clariſſimis rectoribus prouinciarum, vel eorum officijs preter licitum [m] inquietari.

Prohibet fabricenſes aliquem adminiſtrationẽ vel agriculturam aſſumere: & punit dominos, qui eas locauerint, & fabricenſes, qui eas conduxerint. Bar.

VII. Imp. Anaſtaſius A. Eufemio mag. off.

NVllus fabricenſium conductioni [n] vel adminiſtrationi, vel agriculturæ alienarum rerũ ſe poſthac immiſcere conetur: [o] dominis quidẽ ſi qui ꝯ hæc ſtatuta meæ pietatis venire auſi fuerint, res vel prædia quæ ſciens [p] ꝙ fabricenſes ſunt, iiſdem fabricenſib. miniſtranda cõmiſerint, amiſſuris: fabricenſibus verò grauiſſimè coercitis, poſt facultatum ſuarum amiſſionem, perpetui exilij pęna & animaduerſione retinendis. Quoties ſanè in tranſlatione armorum angariæ neceſſariæ fuerint, ſublimitas [q] tua literas ad eminentiſſimam iubeat dirigi præfecturam: & numerum ei armorũ, & ex quo loco transferẽda ſunt, indicare. vt continuò ſuper præbendis angarijs pro numero eorũ quę transferuntur armorum, præceptione ſua viros clariſſimos moderatores prouinciæ conueniat, [r] vt ſecundum miſſam à ſublimitate tua notitiam, naues vel angarię confeſtim de publico [s] præbeantur. Quòd ſi aliqua tarditas vel negligentia poſt datas à ſublimitate tua ad eminentiſſimam præfecturam literas, in deſtinandis auctoritatibus [t] ampliſſimæ tuæ ſedis interceſſerit, & ex hoc armorum tranſuectio fuerit impedita: in quinquaginta libras auri tam numeriarum pro tempore officij eiuſdem ampliſſimę ſedis, quàm alios, quorum intereſt, condemnari præcipimus, eamque auri quantitatem protinus exactam

[a] Ad ordinis. primi, de quo refugerat. & facit ĵ. de aquędu. l. diligenter. & ĩ. de pſcrip. xxx. ann. l. competit. & ĩ. l. proxi. & ĵ. de fug. col. l. 1. & ĩ. de dec. l. omnes qui. & l. omnes curiales. de metal. l. fi.

[b] IVre. Proprijs. ſ. fabricis.

[c] Exhauſtis. per antiphraſin, i. nõ exhauſtis. nam & fames auri dr̃ ſacra, i. execrabilis, vt ĩ. de epiſcop. & cle. l. ſi quemquam. Vel adeo debent laborare. vt & eis exhauſtis & ſenibus factis laborent per ſobolem: vt ĩ. de decu. l. fabricenſes.

[d] Nominationibus, ideſt qui nominauerunt eos qui ꝓ eis ſi ſeo rñdent. Vel dic, ideſt pp ſuas denominationes tenẽtur & circa alios ꝓuideres & ſic primo datiui, ſecundo ablatiui ſunt caſus. Acc.

[e] Damnũ. i. ab vno illatũ. vel ideſt paupertas. nam alij tenebũtur. & hac rõne etiã ſuccedunt inter ſe: vt ĩ. de hær. dec. l. fi.

[f] Decoctionis. i. adminiſtrationis. ad qđ ĩ. de ſuſce. & arca. l. ſi aliquid.

[g] Tulerit. i. contigerit ꝙ alter depauperetur, vel alter det damnũ. ad quod ĩ. de nau l. ſi. Et primo conuenitur damnũ inferens: vt ĵ. quo qui ſ. or. l. 1 & 3. Sed ꝯ ĩ. de pœn l. ſancim⁹. & de inoffi. teſta. l. ſi quis in ſuo. §. fina. Sed hoc eſt ſpeciale, quia ipſe delinquere videtur, vt hic dicit, cum debeat prouidere. ad quod ff. de offi. procon. l. 3.

[h] EOs qui. Vxores per viros: non ꝙ ipſæ ſint fabricenſes, vt ff. de mu. & ho. l. 3. §. corporalia.

[i] Sublimitatis. loqr̃ Eufemio magiſt. officiorum. Et no. ꝙ hæc lex duo dat eis priuilegia: vnum durante officio, aliud poſt. Ac.

[k] Finem. qñ in certum tempus fuerit adſumptus: aliàs ꝑpetuo ipſe & filij tenetentur, vt ſupra l. proxi. in prin. Acc.

[l] Monſtrantur. etiã durante officio, ſm P. & ſic ſub. ſup. poſt finem, ſcilicet. Sed ꝯ ĩ. eo l. 2. nã ſi eſt ſpeciale in primicerio, in alijs ergo ſecus.

[m] Licitum. i. quod eſſet contra licitum.

[n] NVllus fabricenſium. Conductioni. aliàs conductioni.

[o] Conetur. ad quod ſup. loca. l. ſi. Acc.

[p] Scientes. ſic ſup. loca. l. ſi ignorans.

[q] Sublimitas. magiſtro officiorum loqtur & facit ĵ. de curſu. pu l. curſum, & ĩ. de naui. l. cum nauarchorum. Acc.

[r] Cõueniat. Vos inquam conuenio o iudex.

[s] De publico. No. de publico.

[t] Auctoritatibus. aliàs actoribus. ideſt literis præſidis, vt prædixi. & dicuntur actores, quia auctoritatem præbeant deferentes.

DE

a DE VETERIS numiſmatis poteſtate.

Dixit de fabricatione armorum: nunc de fabricatione monetæ. & dic q numiſma & aureus & ſolidus auri idem eſt: vt hic. & i. de ſpor. l. 2. & in euange. Cuius eſt imago &c. cuius pondus erat tale, vt 72. facerent libram auri: vt i. de ſuſce. l. quoties. hoc numiſma ſiue moneta tantũ fiebat olim de auro. vt j. l. fin. & effigies principis erat ibi: vt j. l. 1. & vſuf-fro. veluti gēmarũ poterat legari in ea: vt ff. de vſufr. l. numiſmatũ. & qui hãc falſant, puniunt, vt j. eo l. fina. hodie vero cũ cōceſſione principum fit à regib. & ciuitatibus etiã de ære. non dicat à priuato, vt i. de tab. l. 2.

Matt. 22. b.

b Solidos. id eſt aureos à ſoliditate: quia de ſolido auro fiunt, vt i. de ſuſce. l. quoties. & not. in rub.

c Principum. vt Philippi, vt ff de aur. & arg. leg. l. Quintus. §. fin autem.

d Refragationis. i. refutationis.

e Speciei. q non deteriorata ſit res: vt i. de pon. l. 2.

f Haud leuiter. id eſt non. ſic i. qui. mun. vel præ. l. 1.

g Vindicandum. off. iu. extraor. Acc.

h PRo imminutione. Solidi forte argētei, ſm Py. vl dic aurei, & dic tractat à principe, vel eo q habet auctoritatem. & quod ſubijcit. precia .ſ. ipſius aurei: qui ſunt precia rerum, quaſi d. pro minori ſumma accipiuntur cum dantur p precio cuiuſlibet ſpeci.

† De materia mutationis & minutiõis monetarũ vide bonũ tex. p ca no. 10 ca. cũ olim. ex de cēſ.

i VNiuerſos. Commoneat. poſtulare, quod eſt inf. verſus. Acc.

actam fiſo iuribus aggregari: muta præterea triginta librarum auri propoſita am viris clariſſimis qui prouincias regunt, quam eorum apparitoribus, ſi conuenientibus his armorum ſubuectio tarditate aliqua fuerit præpedita.

TITVLVS X.

DE VETERIS NVmiſmatis poteſtate. a

I. Impp. Valent. & Val. AA. Germano PP.

SOlidos b veterũ principũ c veneratione formatos, ita tradi ac ſuſcipi ementibus & diſtrahentibus iubemus, vt nihil omnino refragationis d oriatur, modò vt debiti ponderis ſint, & ſpeciei e probæ: ſcituris vniuerſis, qui aliter fecerint, haud leuiter f in ſe vindicandum. g

Minuta aſtimatione floreni, minuitur æſtimatio rerum quæ venduntur ad florenum. Bart.

II. Idem AA. ad Iulianum P.P.

PRo imminutione † quæ in æſtimatione ſolidi forte h tractatur, omnium quoq; precia ſpecierum decreſcere oportet.

Omnes aurei debent capi æquali æſtimatione: et contra faciens grauiſſime punitur. Bart.

III. Imppp. Gra. Valentin. & Theo. AAA.

VNiuerſos auctoritas tua propoſito edicto commoneat i obryzatorum k omnium ſolidorum vniforme precium poſtulare: capitali, .ſ. ſupplicio puniendo, qui vel iuſſa noſtræ maieſtatis auaritiæ cæcitate contēpſerit, l vel æternales m vultus, dum fraudibus ſtudet, duxerit violare. n

TITVLVS XI.

NVLLI LICERE IN frenis & equeſtribus o ſellis, & in balteis p margaritas & ſmaragdos & hyacynthos aptare: & de artificibus palatinis. q

I. Imp. Leo A. Leōtico.

NVlli prorſus liceat in frenis & equeſtribus ſellis, vel in balteis ſuis margaritas, & ſmaragdos & hyacinthos r aptare poſthac, vel inſerere. alijs autem gemmis frena & equeſtres ſellas & balteos ſuos priuatos exornare pmittimus: de cucumijs s † vero omnem prorſus qualiumcunq; gemmarum habitum pcipimus ſubmoueri. fibulis t quoq; in chlamydibus his vtantur, quæ ſolo auro & arte precioſæ ſunt. u Si quis autem pinterdictum pietatis meæ fecerit: ſciat ſe continuo quinquaginta libris auri eſſe multandum. Nulli x præterea priuatorum liceat (exceptis ſcilicet ornamentis matronalibus & tam muliebrium y q virilium annulorum habitu) aliquid ex auro & gēmis, quod ad cultũ & ornamentũ imperatoriũ ptinet, facere: neq; illud ſub hoc colore & prætextu præparare, quòd velit

k Obryzatorum. i. nummorum aureorum de optimo auro: quod ſic dicitur, vt i. de veſti. olo. in rub. no. ac ſi dicat, tãtum valeat vnus aureus quãtum alius: & tantidem vendatur.

l Contempſerit. vendendo plus vnum q alium.

m Æternales. id eſt principis. cuius eſt ibi imago. vt i. l. 1. & dicitur æternalis, quia imperiũ ſemper durat: vt in auth. quomodo opor. epiſ. §. fina. ſcilicet vno caſtē te pro alio: ſic ſup. de fabri. l. 2. & ſic nō eſt contra ff. de ſer. vrb. præd. l. eum.

Imperiũ eſt æternum.

n Violare. radendo forte, vt ff. de fal. mo. l. qui nummos. & eſt pœna ignis in hac ad rea principis: & in alia capitis, id eſt deportationis: vt j. de fal. mo. l. 2. & in §. an flore.

NVLLI LICERE in frenis & equeſtribus &c.

o Equeſ. ab equo dictis.

p Et in balteis. id eſt cingulis vel gen' veſtis. ſed hic videtur poni pro cingulo equi, vel pectorali, q quaſi cingunt.

q Palatinis. vt j. §. nulli.

r NVLLI. Hyacinthos. q ſunt p ciſiores alijs, vt hic probat.

s De cucumijs. cucurnia dr morſum freni. Sed R. dicit id qđ equis imponit, vt non iocoruentur.

† Al. cucumis. Azo. q ait eſſe eam partē freni equi, q ori eq imponit, & vulgo morſus equi appellatur.

t Fibulis. i. chlamydib. chlamys militũ: porpura regũ: ſtola ſacerdotũ: toga aduocatorũ: habit' ruſticorũ: cucula monachorum appellat, vt hic. & i. de veſt. olo. & j q mil. ſi poſ. l ſi.

Veſtium diuerſa genera.

u Precioſę ſunt. q d. non omni gemma.

x Nulli. Hic de ij. parte rub. vſq; ad fi.

y Muliebrium. repete exceptis, ſic ergo

in annulis, licet ponere gemmas mari & fœminæ. ſed mari non aliàs. & facit ĩ. de veſti.olo.l.3.
a Requiſit. Not. ſic' ſupra. de auro coro. leg.1.
b Ornamenta. Not. ſic ĩ. de veſti. olo. l. penul.

DE CLASSICIS.

c Claſſem Seleucenam. à Seleucia ciuitate Orientis ſic nominata Seleucena. & dicit. nauigium ad bellandum aptum.
d Vniuerſas. claſſes ſeu naues Acc.
e Obſequitur. præfecto prætorio Orientis loquitur.
f Ex incenſitis. i. ex his qui cenſentur, ſeu volunt deputare ſe huic miniſterio. ſic res, dicit in nullius bonis cenſura.
g Accreſcentibus. i. qui ſuperabundant in alijs nauibus.
h Et ſeleucena. claſſis ſeu nauigium.
i Purgandi. malis hominibus, vel prædonibus: vt ar ff. de offi præſi.l.congruit. Acc.
k Deputetur à præfecto prędicto qui deputatus comiti.

Co.Th. co.tit.l.1. l DE DECVRIA. vrbis Romæ.

Decuriones à muneribus excuſantur: vt ĩ. de ſuſcep. l. pen. & maxime vrbis Romę decuriones, & differtà titu. de decur. quia hic in ſpecie.
m Si quis decurialem. à aliàs curialem.
n Pulſandum. i. accuſat eum de aliquo per quod à curia eſt remouendus: vt ff. de fal. l falſi § ordine. Item de quacunque lite: niſi forſan contractus vel delictum aliud exigat. Acc.
o Iudicem qui peſt

clementiæ principali velut aliquod munus offerre. pietas.n.mea hmõi dona non expetit, neque regiũ ſibi offerri à priuatis cultũ requirit. a Sanè ſi quis poſthac aliquid contra vetitũ hmõi ſanctiõis effecerit, & offerenda clementiæ meæ ornamenta q̃ vſibus regijs deputata ſunt, auro gemmiſq; decorata, auſus fuerit ꝑparare, centũ librarum auri condẽnatiõe ſciat ſe eſſe feriendũ: capitali quoq; ſubdendũ eſſe ſupplicio. Ornamẽta b .n. regia intra aulam meã fieri à palatinis artificibus debẽt: nõ paſſim in priuatis domib' vel officinis parari. Vnde sũma ſeueritate sãcimus, vt qđ in cultu ornatuque nr̃o ſacrum & adoptabile eſt, id facere temeritas priuata non audeat. Si quis ſanè contra vetitũ trãquillitatis meæ aliquid fecerit, definitam ſuperius multam ab his ꝑ officia palatinorũ exigi & ſacris flagitionibus noſtris iubemus inferri.

TITVLVS XII.
DE CLASSICIS.

I. Impp. Valẽti. & Valẽs AA. Auxonio. P.P.

Claſſem Seleucenam c aliasq; vniuerſas d ad officiũ qđ magnitudini tuę obſequitur, e volumus pertinere: vt claſſicorum numerus ex incenſitis, f vel accreſcentibus g cõpleatur: & Seleucena h ad auxilium purgandi i Orientis aliaſque neceſſitates comiti Orientis deputetur. k D. Ind. xij.

TITVLVS XIII.
DE DECVRIALIBVS vrbis Romæ. l

I. Imppp. Valenti. The. & Arcadius AA. ad Trifolium. P.P.

Si quis decurialem m de auferendis priuilegijs putauerit lite pulſandum: n intelligat ſe curiæ interpellare debere iudicem. o D. xiiij. C. Febru. Med. Timaſio & Promoto Coſſ.

II. Imppp. Arc. Hono. & The. AAA. Exuperantio, Iulio, & cęteris decuria.

Leges decuriales tam à ſuperioribus principibus, quam à diuo parente noſtro conditas, noſtra auctoritate firmam'. Singulos itaque iudices ſcire volumus, ne quis huic collegio iniurijs corporalibus tentet notam atterere, p neque ab ijs commodis q̃ rationibus approbant audeat ſeparare. huic.n. collegio volumus antiquam priuilegiorum prærogatiuam ſeruari. q D. viij. Id. Iul Romæ, Honorio, A. vj. & Ariſtęneto Coſſ.

TITVLVS XIIII.
DE PRIVILEGIIS corporatorum vrbis Romæ.

Incolæ vrbis Romæ gaudent priuilegijs ciuium. Item ciues Romani vbicunque morantur, poſſunt ad ciuitatem retrahi. B.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. ad Alypium P.V.

Nulli ſit s liberum, nulli permiſſum, vt nouum aliquid vrbis t incolæ in vrbe ſuſtineant: ſed in honorem æternæ vrbis corporatis s indulta ſuffragia valere t præcipimus. Cura autem rectorum prouinciarum, corporati vrbis Romæ, qui in peregrina u tranſgreſſi ſunt, redire cogantur: vt ſeruire poſſint functiõibus quas impoſuit antiqua ſolẽnitas. x Dat. Prid. Id. Iul. Aquil. Tatiano & Symmacho Coſs.

curiæ decurionum illorum. ad quod ĩ. de iur.om.iu le.fi. & dicas hos alios, quã ſenatores: quia illi conueniuntur ſub certis iudicibus: vt ĩ. vbi ſenat.l. ſenatores, Arg. contra ĩ. de dec.l. omnes iudices.
p Leges. Atterere. i. atterendo infligere P. ad quod ĩ. de dec.l.omnes. & de pœ. le. decurionum. & ff de dec.l.fi.niſi ĩ caſu: vt ĩ. de decur.l. quilibet.
q Seruari. ſ tormẽtis & pęnis & ſimilibus euitandis. Et no. duo in decurionibus, ſ. decuriones non torquendos: & antiqua priuilegia ſeruari.

DE PRIVILEGIIS corporat. &c.

r Nulli. Vrbis. qui aliunde venientes, ibi domicilium conſtituerent: vt ĩ. de inco.l.ciues. & ff. de ſta. ho. le.in. orbe.
ſ Corporatis. corporatus dicitur, qui in corpore aliquo ſcribitur proprie: ſicut quodlibet membrũ hominis corporatum dicitur: & ciuis factus, vel incola: & sũt priuilegiati, vt plebeij à tributo capitis excuſent: vt j. de ca. ciui cen.l.1. & fac. j. de Alexand. pri. l. 1. Acc.
t Valere. & q nunc de nouo ſunt ciues per domicilium.
u In peregrina. ſ. loca. ad quod ĩ. de dec. l. quidam ignauiæ.
x Solennitas. ſic. j. de

Co.Th. l.14. ti. 1. l.3. § ſi quis.

Decuriones torquẽri non debent.

Co.Th. 14. t.4.

Hęc cõſtitutio ex 2. 3. & 4. conſtitut. cõſtata ẽ. q ex tãt in codice Theodoſiano lib.4 ti.2. quare ex eo. loco petere inſcriptiones & conſules. cõmode enim hic reponi nõ poterant niſi hæc cõſtitutio ſurſus diſſoluta fuiſſet inter illas.

TITVLVS XV.

DE PISTORIBVS.

I. Imp. Leo. A. Viuiano.

Qvicunque ex mancipijs [a] comitis horreorum, dignitatẽ & officiũ ambitione, vel grã, vel pecunia, ſeu quolibet alio mõ [b] poſthac fuerit adſecutus: exutus dignitate, quã contra interdictũ nr̃æ ſerenitatis adeptus eſt, multat᷑ ẽt viginti libris auri, ad antiquũ denuo ꝯſortiũ collegiũq; reuoceẽ: oẽ ẽt ſpeciale bñficiũ, quocũque modo ꝯ hanc ſanctionẽ fuerit impetratum, penitus conquieſcat.

TITVLVS XVI.

DE SVARIIS, [c] Et ſuſceptoribus [d] vini & cæteris corporatis.

I. Imppp. Valẽtinianus, Theod. & Arcad. AAA. Ad Albinum. P.V.†

Porcinarij vrbis ęternæ, cum per vigilẽ laborũ populi Ro. commodis exhibeant: [e] ſordidis [f] ſemper muneribus liberentur. D. viij. C. Sep. Romę. Timaſio & Promoto C.

Prætor vrbis eſt iudex porcariorũ ſiue ipſi agãt ſiue conueniãtur. Barto.

II. Imp. Arcad. & Hono. AA. Florentio P.P.*

Qvicunque ex corporibus ſuariorũ ſiue excipiendæ neceſſitate litis adſtrict᷑ ſiue inferendæ voluntate ſpontanea prouocatus, [g] iudiciũ voluerit experiri fori [h] vrbani auditorium † præſtoletur.

TITVLVS XVII.

DE COLLEGIATIS, [i] & chartopratis, & numularijs.

Qui intrat unum collegium, & munera ad quę ordinatus eſt, non exercet: non effugit munera alterius collegij, de quo exiuit: ſed debet de nouo extrahi, & alius in locum eius ſubrogari requiſitis primatibus collegiorum. idem ſi decederet. Bartol.

I. Impp. Theod. & Valẽtinianus AA. Cyro P. V.

Qvi ſub* prętextu [k] decanorũ ſeu collegiatorum, cum id munus non impleat, alijs ſe muneribus conantur ſubtrahere, eorum fraudibus credimus eſſe obuiandum: nequis ſub ſpecie muneris, quod minus exequitur, alterius muneris oneribus releuetur: ne argentariorum vel numulariorum munera declinentur ab his qui dici tantum modo collegiati vel decani feſtinant. Ideoque ſiquis eorum ſub nudæ appellationis velamine collegiatũ ſe vel decanũ appellat ſciat pro ſe alium ſubrogandum, q̃ p̃dicto munerį ſufficiẽs approbet: ſub rogatione videlicet memoratorum, [l] vel eorũ q̃ moriunẽ, primatum [m] eius qui ſubrogatur, admiſſa iudicio.

Qui ſupra numerum admittuntur in collegio non gaudent beneficio collegij. Bartol.

QVOD autem [n] ſupra numerum, qui [o] in cautis breuibus continetur, nemo ſe quolibet patrocinio, vel cuiuſlibet adſumpta potentia debeat excuſare, hoc noſtræ eſt ſerenitatis cenſere, & tuæ ſublimitatis, tuique officij cautius obſeruare. Hoc inter omnes æqua lance ſeruari pręcipimus: nullo diuinę domus patrocinio, nulla ſacroſanctarũ eccleſiarum reuerentia, nullo qualibet vel cu

---

ꝟ. de paſ. pub. l. j ꝟ. de agri. & cen. l. cum ſatis. in prin.

DE PISTO-ribus.

[a] Qvicunq; ex mãcipijs. id eſt piſtoribus facientibus panẽ palatij. ſic ꝟ de frumen. vrb. Con. l. j. hi ſubſunt comiti horreorum ut hic dicit. & omni tpe de eis ius dicitur: vt ꝟ. de fer. l. publicas. & cõueniunẽ ſecundũm P. ſub comite rerum priu. id eſt procura. Cæſaris: vt ꝟ. vbi cau. fiſ. l. ſi quis domiuicis.

[b] Quolibet alio modo. ſ. illicito. vel dic generaliter eos ad nullam dignitatem adſpirare. & facit ad ſimoniacam iſtã electionem ꝟ. de epiſco. & cler. l. ſi quemquam. & ad l. Iul. repetun. l. fin. & in authent. iuſiuran. quod præ. col. 2.

[c] DE SVARIIS id eſt porcarijs, qui cuſtodiunt porcos ciuium in paleuis: vt infra. l. 1.

[d] Suſceptoribus. de his nihil in nigro. ſic ꝟ. de condu. ven. l. ſi. ſed de his dicitur ꝟ. de ſuſce. l. modios.

[e] Porcinarij. Exhibeãt. Quniñ animal datur haſtaglarijs: ſupra de murile. leg. q̃d ad præſens.

[f] Sordidis. quæ ſũt ꝟ. de excu. mu. l. maximarum, & idem de cuſtodibus cæterorum porcorum, arg. ſupra ad leg. Fal. l. ſi. Acc.

[g] Qvicũque. Prouocatus. actor prouocatur eo q̃ ſibi aliàs non ſatiſfit: ſic ff. de ſepar. l. ſi.

[h] Fori. i. præfecti vrbis. Et not. q̃ reus ſequitur forum actoris contra regulam. ꝟ. de iuriſ. om. iud. l. iuris ordo.

[i] DE COLLEGIATIS &c.

Dixit ſpecialiter de quibuſdam collegiatis: nunc generaliter, & dicunẽ à collegio, vt priuilegiati à priuilegio, & ijdem dicuntur chartopratæ [s] quia eorum nomina ſcribebãtur in charta, vel matricula patriæ: quaſi in patrię charta deſcripti intra numerum. ſed q̃ ſunt ꝟ. numerũ, non gaudent priuilegio: vt ꝟ. §. quod autem. Vel dicuntur chartopatri. i. q̃ gaudent in patria, ſcd̃m Græcos. dicitur enim Græce charta apud Latinos patria. vel dic tertio vt ꝟ. in ſi. huius l. Acc.

[k] Qvi ſub prætextu. hanc habes de verbo ad verbũ ꝟ. de ſacroſã. ec. l. q̃ ſub p̃textu.

[l] Memoratorum. i. in loco memoratorũ.

[m] Primatum. ſ. q̃ de nouo habebit primates qui eũ eligant, Py. vel dic eorum, à quibus recedit. & ad hoc ꝟ. de aduo. di. iu. l. nemini..

[n] Quòd autem. hic accipe nemo, quod eſt ꝟ. & lege ſuſpenſiue vſque illiue, ſed ne &c. Acc.

[o] Qui. ſ. numerus continẽ in breuibus cautis, i. cautela ſcriptis facta examinatione eligẽdorum. & facit ꝟ. de ſacroſan. eccle. l. non plures.

Suppli-

---

† Co. Th. 14. 4. 6.

† Al. Hilario P. V. vt C. Th. 14. 4. 8. vnde ſũptã ſ hæc ꝯſtitutio.

† Adiutoriem.

[s] Carthopratæ teſte Alc. ll. 1. ꝑter. in hac ipſa dictione, & Pyrrho hic dicuntur publicæ chartæ ſeruatores.

* Iam ſemel poſita fuit. hæc l. ſub ti. de ſac. ſan. eccle. l. q̃ ſub p̃textu.

a Supplicibus. qui ſupplicant vt ſuũ locum eis vendere liceat.

b Venditio. emptores huius chartæ dicũtur chartoprata, qui per chartæ emptionem à quopiam qui in charta vel in matricula eſt collegiatorum, vel conſulum, acquirere volunt, vt illius loco ſubrogent. i. vt alludant nomini. i. agant emendo chartã. i. locum cuiq; p chartã tam adſignatum, vt patriæ fiant corporati, vt hic. Vel aliter vt no. in rub.

c Supplicum. idest ſubiectorum ſupplicantium.

d Cõſtitutionis. aliàs diſpoſitionis.

e Conſtitutum eſt. ideſt quæ onera primus & ſecũdus agnoſcat. ad qđ ꝭ. de coll. dona. vel releua. l. ſ. & ꝭ. de præ. & omnibus rebus na. l. a.

f DE STVDIIS liberalibus &c. In quibus duabus cantũ legitimũ ſit ſtudium, non aliàs niſi ex priuilegio: vt in proœ. digeſt. §. hęc autẽ tria. hodie imperiũ eſt ſciſſum, & ſtudiũ multis locis ſit, maximè Bononiæ, quæ legalis ſtudij obtinet monarchiam.

g Vniuerſos qui. Vſurpãtes. i. frequenter vtentes leges, & ſic in bona parte, vt ff. de vincap. l. ſi. Acc.

h Cellulisque. i. qui volunt docere publicè vel priuatim, abſtineant ab oſtentatione vulgari.

i Ab oſtentatione. i. conuerſatione cum laicis.

k Sanctionis. ſ. huius quæ &c.

l Prohibemus. ſ. ſe immiſcere vulgari oſtẽtationi.

m Tẽtauerit. vulgariter ſe oſtentando.

n Vrbe. ſ. Roma veteri, vel noua, de quibus hic dicit.

o Conſueuerunt. in cellulis vt ꝭ. proxi.

p Prohibemus. niſi vt ſubijcit. Item hoc in dictis duabus vrbibus. Acc.

q Numero. Qui numerus eſt, vt ꝭ. hac l. & iuxta capitolium regebant, vel intra capitolium &c. i. habẽt licentiam vt regant: & ſic audiunt in capitolio, ſcilicet ab his qui conueniunt in capitolio, vel à populo vel à ſenatoribus.

iuslibet potẽtiæ ſe excuſãte. Sed ne tñ circa munera releuãda ſupplicib. c cõtuliſſe noſcamur: illud ẽt dicendũ obſeruãdumque eſſe cenſemus, vt chartæ venditio, b q̃ de prouincijs ad corporatos ſupplicium c per innouationem tranſlata eſt, primæ conſtitutionis d terminis concludaẽ: hoc eſt, quod in initio diſpoſitionis conſtitutum eſt, e id io poſterũ nulla addita nouatione ſeruet.

TITVLVS XVIII.

DE STVDIIS LIBEralibus f vrbis Romæ, & Conſtãtinopolitanæ.

I. Impp. Theodoſius & Valent. AA. P. V. †

Vniuerſos qui vſurpantes g ſibi noĩa magiſtrorum, in publicis magiſtrationibus cellulisq; h collectos vndecumq; diſcipulos circumferre conſueuerunt, ab oſtentatione i vulgari præcipimus amoueri: ita vt ſiquis eorũ poſt emiſſos diuinæ ſanctionis k afflatus, quæ prohibemus, l atq; dãnamus, iterum forte tentauerit, m non ſolum eius quam meretur infamiæ notam ſubeat, verum ẽt pellendũ ſe ex ipſa vbi verſatur illicitè vrbe n cognoſcat. illos verò qui intra plurimorum domos eadem exercere priuatim ſtudia conſueuerunt, o ſi ipſis tantummodo diſcipulis vacare maluerint, quos ĩtra parietes domeſticos docent, nulla hmõi interminatione prohibem⁹. p Sin aũt ex eorum numero q fuerint, qui videnẽ intra Capitolij auditoriũ conſtituti: hi omnib. modis priuatarum ædiũ ſtudia ſibi interdicta eſſe cognoſcant: ſcituri, quòd ſi aduerſus cœleſtia ſtatuta facientes deprehenſi fuerint, nil penitus ex illis priuilegijs r conſequantur, quæ his qui in Capitolio tantummodo docere pręcepti ſunt, merito deferuntur. Habeat igitur auditorium s ſpecialiter noſtrum in his t primum, quos Romanæ eloquentiæ doctrina cõmendat, oratores quidẽ tres numero, u grammaticos verò decem. In his x ẽt qui facundia grauitatis pollere noſcunẽ, qnq; numero ſint ſophiſtæ, & grammatici æquè decem. y Et qm̃ non his artibus tm̃ adoleſcentiã glorioſam z optamus inſtitui, ꝓfundioris quoque ſcientię atque doctrinæ memoratis magiſtris ſociamus auctores. a Vnum igitur adiungi cæteris volumus, qui philoſophiæ b arcana rimeẽ: duos c quoq; qui iuris ad legum volũtates pandant: ita vt vnicuiq; loca ſpecialiter deputata adſignari faciat tua ſublimitas: ne diſcipuli ſibi inuicem poſſint obſtrepere, vel magiſtri: neve linguarum cõfuſio permixta, vel vocum, aures quorundam aut mentes à ſtudio literarum auertat. d D. iij. Cal. Mar. Conſtantino. Theodo. A. xj. & Valentiniano Conſs.

r Priuilegijs. quæ ſunt ꝭ. de profeſſ. l. medicos. & l. ſi.

s Auditorium. hoc expone, vt ſup.

t In his. ſ. ciuitatibus duabus. Et not. quia permittitur oratores ẽt ad leges, nedum ad alias quaſlibet artes: cuius flos & tuba Romani eloquij fuit Tullius.

u Numero. numerus ẽt alius ſtatuitur in maximis ciuitatib⁹. vt ff. de exeu. tuto. l. ſi duas. §. t. & 2. ſed ibi de alijs. hic de Roma & Conſtantinopoli ciuitatibus.

x In his. ſ. ciuitatib⁹. & habeas ꝭ. grauitatis. aliàs eſt grammaticis, & tunc dic in his grammaticis, qui fallacijs ſunt ſapientes & doloſi, ſecundũm P. aliàs garrulitatis.

y Decem. viſium ſcriptoris. nam & ſupra dixerat. ſic ꝭ. de execu. at. l. 2.

z Glorioſam. No adoleſcentiã glorioſam. Item nota has artes in adoleſcentia addiſci.

a Auctores. i. hos qui ſequũtur, vnum &c.

b Qui philoſophiæ. per hos etiam medicos potes comprehẽdere.

c Duos. Not. duos. ſ. intra numerũ: aliàs ſecus, vt in princi. l. Itẽ hoc in dictis duabus ciuitatibus, vt ꝭ rub. Et no. ꝙ de diuina ſcientia nihil dicitur. Item facit ꝭ. de profeſſ. in vrb. Conſtan. l. 1.

d Auertat. quod facile euenit in his qui male intenti qñque caſtra ædificant quãdoq; tegulas domus numerant. & eſt hic ar. g quòd faber nõ poteſt malleare iuxta ſcholas, publica enim vtilitas quæ te plet ciuitatem ſapiẽtibus.

C. Th. eo. t. l. 3.

Eloquij tuba Tul.

g Vide de hoc per Bartol. & alios in l. ſ. ff. ſolu. mat.

TITVLVS XIX.
DE HONORATORUM vehiculis.

Antiquitus in ſignũ dignitatis & honoris in dignitate poſiti ibant in curribus ſeu vehiculis. Bartolus.

I. Imppp. Grat. Valent. & Theodo. AAA. Nebridio PP. †

OMnes honorati, ſeu ciuiliũ, [a] ſeu militariũ vehiculis dignitatis ſuæ. i. carrucis, intra vrbem ſacratisſimi nominis ſemper vtãtur. [b] Dat. iij. Cal. Febr Conſtantinopo. Honor. N.P. & Euod. Coss.

TITVLVS XX.
DE PRIVILEGIIS vrbis Conſtantinopolitanæ.

I. Impp. Honorius & Theodo. AA. †

VRbs Conſtantinopolitana ñ ſolum iuris Italici, [c] ſed ẽt ipſius Romæ veteris prærogatiua lætetur. [d]

TITVLVS XXI.
DE METROPOLI [a] Beryto.

In eadem prouincia poſſunt eſſe duæ matrices ciuitates. Bar.

I. Impp. Theodo. & Valentin. AA.

PRopter multas iuſtasque [f] cauſas metropolitano nomine ac dignitate ciuitatem Berytum decernimus exornandam, iã ſuis virtutibus coronatã. Igitur hæc quoq; metropolitanã habeat dignitatẽ. Tyro [g] nihil de iure ſuo derogetur: Sit illa [h] mater prouinciæ maiorum noſtrorum † beneficio: hæc [i] noſtro: & vtraque [k] dignitate [l] ſimili perfruatur.

TITVLVS XXII.
DE CANONE [m] frumentario vrbis Romæ. [n]

Nauta debet confiteri ſe recepiſſe ſpecies incorruptas. quod debet approbari aſpectu officialium tempore quo dantur, & quo reſtituuntur. Bart.

I. Imppp. Valen. Valens, & Grat. AAA. ad Iulian. P. F. Annonæ.

NAutici [o] apud pſidum, aut magiſtratuum acta [p] confiteantur incorruptas ſpecies ſuſcepiſſe, eorumq; apud quos deponitur iſta teſtatio pſens aſpectus [q] probet nihil in his eſſe vitij: qđ eo tẽpore [r] quo ad ſacrę vrbis portum peruenit, præfectuſtam iugiter obſeruare præcep:ũ eſt. Da. xviij. Cal. Iul. Remis, Gratiano A. I. & Dagalaiſo Coss.

Annullat omnia priuilegia concedentia remiſſionem canonis. Bart.

II. Impp. Arca. & Hon AA. ad Senatum. †

SI quid frumenti vel hordei [*] vrbicarij canonis remisſione indultum ſpeciali beneficio: contra cõmodũ publicũ reſcripta elicita [s] non valeãt. Da. xvij. Cal. Maij, Med. Cęſ. & Attico Coſſ.

---

tibus, præferunt ſic ff. ſalu. matr. l. 1.

DE HONORATORVM VEHICVLIS.

[a] OMnes. Ciuiliũ. dignitatũ, vel virorũ. & erant honorati quidã, qui habebãt priuilegia vt intrarent ſecretariũ principis & aliorũ iudi. & ſedendi in ſalutationibus, vt ǂ. de of. iu. l. 2. & 3. Vel ponitur pro his qui habens dignitatem ſine adminiſtratione: de qb. dic, vt in auc. vt or. præ. quod in idem dicitur.

[b] Vtantur. i. liceat eis vti, ſi volunt.

DE PRIVILEGIIS vrbis Conſtant.

[c] VRbs. Italici. eſt ergo immunis à tributis: vt ff. de cen. l. 1.

[d] Lætetur. vt ǂ. de ſacroſan. ecc. l. omniũ. ergo mater legum : vt in Auth. vt eccle. Ro. in prin. collat. 2. Item eius cõſuetudinem ſequitur : vt ǂ. de ve. iu. enu. l. 1. §. fi. & Inſti. de ſatiſd. § fi. Itẽ mater fidei erit illius ciuitatis eccleſia, vt ǂ. de ſac. ſan. eccl. l. decernimus.

[e] DE METROPOLI.

Ideſt, metropolitana: & ſic ẽ apocope.

[f] PRopter multas inſtaſque, maximè, quia nutrix eſt legũ: vt i pœ. ff. §. hæc aũt.

[g] Tyro. datiui caſus. & eſt nomen ciuitatis. & erant duæ ciuitates Tyrus & Berytus in prouincia Phœniciæ: vt ǂ. qui æta. l. 1. quarũ vna erat añ metropolitana nunc fit & alia: & dicit q̃ nil derogatur primę. Et ſic no. hic ar. q̃ nil derogatur epiſcopo, ſi alter in eodem epiſcopatu eligatur epiſcopus & idem in p̃lato. ſed diſtingue, aut dignitas additur perſonæ: puta cũ erat vnus epiſcop⁹ in vna ciuitate, datur alius in eodem epiſcopatu (& idem in archiepiſcopo põt dici) & fieri non põt, aut rei. & fieri põt, vt hic. nec n. erunt duo metropolitani, ſed vnus: & ſic duæ matres eccleſiæ: ſed vnus p̃latus, vt bigami. Item & duæ prouinciæ vnum præſidem: ſic ǂ. tit. 1: duæ ſunt Romanæ eccleſiæ. ſ. Roma vetus, & noua: & tantum vnus Papa, ſed hæc rei collata dignitas nõ fit niſi ex cauſis: vt in pri. huius l. ſed & p̃uincia ſcinditur: & erũt duo præſides, non vnus, ſed duarum prouinciarum. ſic & archiepiſcopatus, vt ff. de off. adſeſ. l. ſi eadem. ſed in vna eſſe duos metropolitas & in ſolidum, non põt eſſe: vt dixi. ar. ff. com mo. l. ſi vt certo. §. ſi duob. e͂ de duab. vna fit: vt in Auth. vt in. fine quoquo ſuff. §. illud. & §. hoc autem. coll. 2.

[h] Illa. ſ. Tyrus.

[i] Hæc. ſ. Berytus.

[k] Et vtraq;. Tyrus & Berytus.

[l] Dignitate, metropolitana.

[m] DE CANONE frumẽ. vrbis Romę.

Certus canon in fruměto ſingulis annis mittebat Romã: q̃d patet, quia dicit canon. ad quod ǂ. de ſacroſan eccl. l. placet. & appellatione frumenti, oĩa q̃ ad victũ ſũt neceſſaria, accipiunt, vt ǂ đ ſuſc. l. modios. & ĩ eo. l. 2. & in publicis horreis Romæ imponebat, vt ǂ. de cõdi. in publ. horreis. l. 1. & 2.

[n] Romæ. vtriuſq;: vt ǂ. ti. 2. & ĩ. tit. 1. in rubrica.

[o] NAutici. Qui portant annonarias ſpecies, vt ǂ. de nauicu. l. 1.

[p] Acta. in prouincia, vnde accipiunt.

[q] Aſpectus. ſubjiciẽdo oculis. ad qđ ff. ſi. ſecund. l. ſi interruptione.

[r] Quod eo tẽpore. i. ſimilis inſpectio fiat à præfecto annonæ, cui hęc lex mittitur, & de quo hic lnq̃r: vł dic p̃ p̃fectum vrbis.

[s] SI quid. Elicita. à debitoribus: vt ǂ. de anno. & tri. l. 5.

---

† Co. Th. li. 14. tit. 12. l. 1.

† Pars. l. 6. ǂ. de ſacroſa. ecc.

† Quod ſduxerit Valentin. Valens & Gra. l. 1. C. Th. lib. 14. tit. 13. Italico vrbis Cõſtantinopolitanæ. Contius.

Epiſcopo nihil derogat altero in eius epiſcopatu electo.

† Ideſt Traiani: à quo id Paulus Tyrius orator prim⁹ impetrauit, auctore Suida. vide Alci. lib. 4. parer. c. 15. Contius.

† Co. Th. lib. 14. tit. 15. l. 2.

† Co. Th. eo. ll. 2.

* Aliàs olei.

l. 5. nec compenſari. ſed ita citò ſolui, vt ſ. de compen. l. in ca. & l. ſi velut. & ff. de admi. re ad ciui. pti. l. 2. §. 3. & 4. & ſa. ſ. de preci. impe. l. nec dánoſa & ſi § ius vel vil. pub l. fin. & ſ. de piſto. l. 1. & j. l. prox. & l Auth. vi nul. iu. §. & hoc. coll. 9.

a Neminē. in mutando. de ſpecie in ſpeciem, vt ſ. de fabr. l. 1. vel de pſona in perſonam. b Romæ. dic vt in rubr. c Impetrari. à quocunq; debitore. vel alio: vt ſit generalior quàm ſuperior ꝑci. d Vicarios. ab vſurpatione, quia ſibi retinent qđ Romã mittere, vel quod l horreis cõdere debent. & tac. ſ de excuſ. mu. l. placet. ibi, ciuiliter conueniuntur. e Sancimus. niſi ab ea vſurpatione abſtineant.

† Co. Th. eo. l. 5.

† Hæc quoq; cõ. ſit. ex 5. & 6. c. rete & 15 mul tis conſti tutionib. cogmẽta ta eſt, ex- ſtãt in Co. Th. li. 14. ti. 15. l. vl. §. deinceps vbi ſ.

f DE FRVMENTO vrbis &c.

Cum qua ꝓuidentia deferat, dixit ſ. ti. tu. ꝑet. nūc qualiter delatũ expendat. qđ enim in vna vrbe dr & in alia intellige. vt ſ. de pri. vrb. Constan. quinimo idem in horreis publicis aliarũ ciuitatũ: vt ſ. de cõ. in pu. hor. l. 2.

† Aliàs de canone & frumẽto vr.

g Nulli. priuato. h Pro annona. i. pro pane. i Integer. i. nõ minutus ꝑ hmõi ꝓbitionẽ k Mancipibus. i. piſtoribus, vt ſ. de piſto. l. 1. qui panẽ coctum reddunt annonæ ꝓcedũ, vt hic, & j. l. ꝑei. & pri⁹ vet⁹ frumentũ, q̃ nouũ: niſi ſit op⁹ de nouo immiſceri veteri qđ venit ꝑ corruptionem veteris, vt ſ. de cõ. in pub. hor. l. 1. l Necnõ à diuo. vbi nõ habes, ſed fa. j. de eru. mili. an. l. 1. ſ. ti. t. l. fi.

† Co Th. 14. 16. 2.

† Vide Alc. hic.

Nullus poteſt poſtulare canonis mutationem: & impetrata priuilegia à iudice non admittuntur: & impetrantes in duplum puniantur: & iudices qui canones in proprios vſus conuertunt, puniuntur. Bar.

III. Iidem AA. Meſſalæ. PP. †

NEminē [a] patimur in mutando [a] canone vrbis Romæ, [b] noſtræ clementię bñficium poſtulare, ſed ẽt ea reſcripta q̃ quoquo mõ potuerint impetrari, [c] ſuſcipi non ſinimus. eos vero q̃ ꝯ hæc fecerint, in duplũ retinendos eſſe decernimus. vicarios, [d] quinetiã cæteros iudices (niſi deinceps ab vſurpatione vrbicarij canonis abſtineant) deportationis pœna detineri: primates officiorum capitali ſupplicio ſubiugari perpetua auctoritate ſancimus. [e]

TITVLVS XXIII.

DE † FRVMENTO [f] vrbis Conſtantinopolitanæ.

Quod debet dari in pane, non debet ſolui in frumento. Item ex inordinata adminiſtratione creſcit cariſtia. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Vrſo P. V. †

NVlli [g] ne diuinæ quidē domui nr̃æ frumētum de horreis publicis ꝓ annona [h] † penitus ꝓbeat: ſed integer [i] canon mãcipibus [k] cõſignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda. ita. n. debet canon ab inclytæ memoriæ Conſtãtino pręſtitus, necnon à diuo pietatis meę auo Theodoſio, auctus expendi: q̃ñ creſcit inopia, ſi frumētaq̃ ꝓ annona tribuunt, ad vſus alios deputata cognoſcunt, cogētur [m] .n. de publico ſibi emere, [n] q̃ alijs vēdere potuiſſent. Da. x. Cal. Au. Conſtantinop. Theodo. A. viij. & Palladio Coss.

Quantitas ſtatuta ad emptionem frumenti nõ poteſt minui, nec ad alios vſus conuerti: et quod de ea fit, debet in publicum librum ſcribi: & contra facientes puniuntur in duplum, & lucrum ſumit naturam ſortis. Bar.

II. Impp. Theod. & Valen. AA. Leontio. P. V.

AVri ſtatuta quantitas [*] ad coemptionē frumētariã [o] ꝑpetuo ſit dedicata: nec liceat cuiquam poſt [p] adminiſtrationē vrbicarię pr̃atis ꝑceptã aliqđ ex eadē sũma minuere, vel ad quoſcunq; alios vſus cõuertere: [q] ſed ſub geſtorũ teſtificatione certũ fiat & qđ mãcipibus [r] mutui [s] noīe datũ eſt, & qđ ab ijſdē ſit excepta oī concuſſione ſoluendũ. eum aũt qui hãc formã auſus fuerit inquinare: quãtitatē in qua ſuã calliditatē exercuerit, in duplũ redhibere iubem⁹: & qcqd ex ꝓdicta rõne accreuerit, ad cumulũ eiuſdē auri quãtitatis & frumētarij tituli firmiter redũdare: legiſq; hui⁹ tenorē æneis tabulis incidi. [t] Da. v. C. Dec. Conſtantinop. Ariobindo & Aſpare Coss.

TITVLVS XXIIII.

DE ANNONIS CIVILIBVS.

Annonæ ciuiles non dantur pro titulis in dignitatibus, ſed pro meritis. Bar.

I. Imppp. Theod. Arcad. & Hono. AAA. Proculo. P. V. †

ANnonas publicas nõ tã titulis dignitatũ, q̃ ſingulorũ virorũ meritis attributas diui Conſtantini [u] liberalitate ſatis claruit. Ideoque ni-

m Cogentur. horreorum comites. n Emere ſubaudi frumēta, quæ &c ſi bene. ſ. diſtribuiſſent. o AVri. frumentariam. quod qñ fit, dic vt ſ. in empt. ſpe. l. 1. p Poſt. aliàs poſt ꝑceptam: aliàs poſtea pcepta. q Conuertere. ſic ff. de admini. re. l. 2 §. 2. & 3. & 4. & ſ. ti. 1. l 3. & ſup. de con. in pu. hor. l. fin & j. de col. ſun. pat. l. ſi. r Mancipibus. i. piſtoribus, vt ſ l. ꝑxi. & caue qđ dicit, q̃a non dicit, q̃ mutuo der: ſed dat frumentũ, & recipit panis, vel datur pecunia, vt emat frumētũ: aliàs eſſet ꝯ ſ. de his q̃ ex pu ra. mu. pe. l. 1. & c. & ſic hic ad pu. vti. ibi ad priuatam. s Mutui, aliàs muneo. & tunc eodē mõ eepone. ſic ſ. de ꝑd. & om. re. naui. l. 2. §. domus. t Incidi. i. ſculpi vel imprimi. ſic ff. de ori gi. iu. l. 2. §. poſtea ne diuti⁹. & repete hic, iubem⁹, qđ eſt ſ. ſic l l. Moyſi. lapideis. Ac.

* Li. ſi. auri librę ex Th. Co. eo. tit. l. 5.

DE ANNONIS ciuilibus.

u ANnonas. Cõſtãtini. arg ꝯ ſufficiētes doctores, vt etiã ſcholares optimi facilius aduocentur. Et

† Co. Th. e. tit. l. 10.

hil ex his [a] ſcholarũ noĩe vindicet: ſed ꝓ vniuſcuiuſq; merito q̃ ſunt ꝯceſſa ſeruent, vt quicunque pceptarũ annonarũ emolumẽta vel in hr̃des proprios iure ſanguinis [b] transfuderunt, vel in extraneos diſtractiõis titulo trãſcripſerunt: maneat qđ geſtũ [c] eſt, vel hr̃ditatis merito, vel alienationis arbitrio. Da. vij. Cal. Iul. Conſtantino. P. Arcadio. ij. & Rufino Coss.

II. Imppp. Theo. Arca. & Honorius AAA.

Centũ vigintiquinq; modios frumẽti ꝑter ſolitũ canonẽ, p ſingulos dies de pñti ſexta indictione ex die Ianuarij noĩe parapeteumatis † de horreis publicis huius alme vrbis, inſita noſtræ pietatis liberalitate tribuimus, [d] datis ſacris apicib. [e] ad ſublimisſimã quoq; p orientẽ ꝑfecturã, quib. poſsit & modũ noſtrę donatiõis [f] agnoſcere, & incũctanter ꝑbere q̃ iuſsimus: quã modiationẽ iugiter & in perpetuũ ciuib. noſtris [g] debere cõſeruari, valitura in æuum hac lege ſancim⁹.

TITVLVS XXV.

DE MENDICANTIbus validis. [h] †

Qui neceſſitate mendicãt, poſſunt inſpici: et qui eos inſpexerit, & prodiderit, & eſſe probauerit dominium eorum conſequitur, ſi ſunt ſerui, vel ius colonatus, ſi ſunt liberi ſalua dominis actione ſerui corrupti. Bart.

I. Imppp. Grati. Valent. & Theodo. AAA. ad Seuerum: P. V. †

Cunctis [i] quos ĩ publicum quęſtum incerta [k] mendicitas vocauerit, inſpectis, exploretur in ſingulis, & integritas corporum, & robur annorum: atque inertib. [l] & abſq; vlla debilitate miſerandis neceſsitas [m] inferatur, vt eorũ quidem quos tenet conditio ſeruilis, proditor [n] ſtudioſus & diligẽs dñiũ ꝯſequat: eorũ verò quos nataliũ ſola libertas pſequit, colonatu perpetuo fulciat quiſquis hmõi lenitudinem [o] ꝓdiderit, ac probauerit: ſalua dñis in eos actione, [p] qui vel latebram forte fugitiuis, mendicitatis ſubeundæ cõſiliũ ꝑſtiterũt. [q] Da. xij. Cale. Iul. Patauij, Antonio & Syagrio Css.

TITVLVS XXVI.

DE NAVTIS TYberinis.

Qui nauem Tyberinam habet, onus publicum cogitur ſuſcipere: nec vllo priuilegio excuſatur Bartol.

I. Impp. Valent. & Valens AA. ad Symmachum P. V. †

Qvi nauẽ Tyberinã [r] habere fuerit oſtenſus on⁹ reipublicę neceſſariũ agnoſcat. qđcũq; igit nauigiũ ĩ alueo Tyberis inuenieť, cõpetẽtib. & ſolitis obſeqijs mãcipet: ita vt nulla dignitas aut priuilegiũ ab hoc officio vindicet. [s] D. viij. Id. Oct. Altini, diuo Ioniano & Varronia Coſſ.

[a] Ex his. annonis ſcholarum ſcilicet, ſi nihil meruerunt. vel dic quòd ſua ſchola vel vniuerſitas hæc non reuocet.

[b] Sanguinis. vel etiam non iure ſanguinis, vt ſtatim colligitur.

[c] Geſtũ. hic de iam perceptis. ſic in vſuf. vt ff. de vſufru. l. defuncta. & ſa. T. de inoffi. teſta. l. oĩmodo §. fi. & de co. illyric. & ĩ. de ſilen. l. fio. & de ero. mili. anno. l. in his. & qui mili. nõ poſ. l. v. §. fi. q̃ faciũt vt mortuo militante aliquid ad hæredem defuncti trãſeat. Item arg. q̃ idẽ ſit in ꝑbenda clerici iã pceptã.

[d] Centũ Tribuimus. ſimile additamentum ſit qñq; præbendis. ad qđ T. ti. t. l. t. & ſubaudiuor hic. ꝓ ſingulos annos, & ſic quod T. eſt p ſingulos dies, iũgit ſuperioribus.

[e] Apicibus. ideſt noſtris literis miſſis. &c.

[f] Donationis. quam facimus per l. iſtam augendo annonas.

[g] Noſtris. militibus ſcilicet: vel dic omnibus, tempore ſcilicet neceſsitatis.

[h] DE MENDIcantibus validis.

Qui mendicantes reficiuntur publicis annonis. de quibus eſt dictum: & debet hoc fieri, ſ. de vere mendicantibus, non fictis: ideo de mendicantib. validis, i. robuſtis, quos ſpanaldos, vel galiotas vulgus appellat, q mẽdicare non debent, ne miſeris vel vere debilibus panẽ auferant: vt hic, & in auth. de quæſt. colla. vj. & v. quæſt. v. c. non omnis. & lxxx. di. c. i. & gl. ſup Matth. Inſtius fecetis, ſi iniuſte petẽtem correxeris. q̃ ſi ei dederis.

[i] Cunctis. Quæſtu. qui publice panem quęſunt.

[k] Incerta. quia ignoratur, verum egeant, vel non.

[l] Inertibus. ſic ſe gerunt, quaſi non habeant artem, eum habeãt: & ita fingunt ſe debiles, cum ſint fortes: quia nolunt laborare, ſed mendicando ſine labore viuere.

[m] Neceſſitas. laborando eo modo quo ſequitur. & dic infeiatur per quæſtorem: vt in authen. de quæſto.

[n] Proditor. ideſt delator. ſic T. pro quibus cauſis ſer. l. fina.

[o] Lenitudinem. aliàs lenitudinem. ſ. fictam: aliàs plenitudinẽ. i. valetudinẽ & eſt ſic T de coll. dete. l. fi. Sed contra in Authẽ. de quæſt. §. ſi vero. colla. vj. vbi dicit q̃ ſerui dominis, liberi operi publico mancipentur. Solu. hæc corrigitur ſecundum quoſdam: vel ibi in his qui in ſacra vrbe reperiuntur, quaſi cum eis mitius ſit agendum. Vel loquitur de oĩs qui faciunt ſe videri ęgros apponentes herbam vel aliud per quod tumeſcunt. ibi. non ſic delinquunt, ſed ſolum fingunt paupertatem, ſeu debilitatem.

[p] Actione. furti & ſerui corrupti, vt ff. de ſer. cor. l. i. & T. de fur. l. aduerſus.

[q] Prǽſtiterunt. ſiue aliàs facturi nõ erãt, vt ff de fur. l. qui ſeruo & l. ſi quis vxoré. §. neque. vel etiam ſi eſſent: quia non debet laudando augeri malitia, vt ff. de ſer. cor. l. j. in fi. & ſa. Inſti. de ob. ex delicto §. ope & ff. de ver bo. ſig. l. ſepe. §. fin & ff. man. l. t § fina. & T. de muri. l. qui aliquem. & ĩ. de agri. & cen l. omnes profugi & T. de fabri. l. fi.

DE NAVTIS Tyberinis.

[r] Qvi nauẽ Tyberinam. i. qui nauigat in flumine Romano cõuehendo Romam, vel extrahendo, ducẽdo ad caſtra.

[s] Vindicetur. ideſt ſeparetur

Fruct⁹ ex bñficio pcepti ad hæredes trãſeunt.

† i. teſſeræ nole, q̃ ϖῖτος Græce appellať. & peteuma & parapeteuma. Cuiacius hic.

† In Codice Theodoſiano legiť, non inualidis rebus. Contius.

† Co. Th. 14. t. 8. l.

Laudibus nõ debet extolli malitia.

Co. Th. 14. 21. l.

ſeparetur, vel remoueatur.

DE FRVMENTO ALEXANDRINO.

a IN æſtimatione. præfectus Orientis ſtatuit munus.i.ſalariũ duobus officialibus, quos elegit ad congregandum frumentũ ad ciuitatẽ Alexandriæ, & naucleris pro æſtimatione frumenti.i.ſm quantitatẽ quã fieri facerent, puta ꝑ modio tm: qd hic imperator cõfirmat. & dicit amodo curiales nõ eligendos ad hęc officia.

† Co.Th. 14. 26. 1.

b Critologia. nomina ſunt officiorũ. & in li. M.eſt emendatum, debito decreto elogii.

c Officia. In prædictos duos viros.

d Diurnos. Alexãdrinæ. ab Alexandro puta magno ſic dicta cui fauetur hic in alimentis. Itẽ & habet iuriſdictionem: vt ꝟ.de offi.iuridi. Alexandr. item aliud. vt & ĩ. titu. 1. l.prima.

e Nemo priuatus.

f Periſſochoregiæ. vna dictio, & dr̃ periſſochoregius, & periſſochoregia, qui eſt iuxta regem: & à peri, iuxta & rege. Colligitur ergo hoc nomẽ eius officij, & p hoc effectus, vt ꝟ. de fer. l.à nullo. quia forte melè ſe habuit in cõgregatione frumenti: & cõmittitur electio pfec. vt ꝟ.l. pat.

† Co.Th. 16.1.

g Et teſſeræ. ſ.frumẽtariæ: vt ff. de iudi.l. ſed & ſi. §.1.

† Vide Alc. hic.

h Cenſeantur. vt dicantur teſſeræ Honorij Imperatoris, ad quod ꝟ. de iuſti. co. confir. in fin. & ĩ.de aquæduc. l. decernimus.in fi.

TITVLVS XXVII.

DE FRVMENTO Alexandrino.

I. Impp. Hon. & Theod. AA. Anthemio P.P.†.

IN æſtimatiõe a frumenti qđ ad ciuitatẽ Alexandrinã cõuehiť, qcqd de crithologia b & zygoſtaſij munere, & p naucleroꝛũ tuenda ſubſtãtia eminẽtia tua diſpoſuit, roboramus: atq; vt curialib' ꝑdæ auferať occaſio, iubemus eos ad hmõi ſolicitudinem affectandã nunquã accedere, ſed deſignata officia c tuis ꝓuiſionibus examinata, ſolicitudinem ꝓdictã implere. D.v. Cal. Feb. Conſtantin. Hon.ix. & Theodo. V. AA. Coſſ.

II. Impp. The. & Valen. AA. Iſidoro P. P. †

DIurnos cẽtũ & decẽ modios alimonijs Alexãdrinę d ciuitatis addi decernim' e: vt nemo priueť eo qđ nunc vſq; ꝑcepit, & ꝑiſſochoregię f nomẽ penit' amputet, & teſſerę g deſignẽtur, & nr̃æ pietatis noie cẽſeãt. h D.Pri. No.Iun. Cõſtãt. Iſido. & Sen. Coſ.

TITVLVS XXVIII.

DE ALEXANDRIAE primatibus.

DE ALEXANDRIÆ PRIMATIBVS.

i COrporatos. i. decuriones illius terræ: vt patet ex rubr. vel de omnibus ciuibus dicit: qui omnes ſunt primates reſpectu aliarum ciuitatum.

k Fluminis. Nili, quem expedit purgari per agros: quia non pluit in Ægypto.

l Ex dinummio. i.loco vbi reponuntur nummi accepti ex vectigali: vt ſacrum, vbi ſacra reponuntur: vt ff.de re.di.l.ſacra.§.fi. & dr̃ è dinumero, as.deminutiuũ. alij dicunt à duo & nummus: quia ciues illius terræ dabant pro vectigali duos nummos quilibet, de quibus modo accipiuntur 400. iſti ſolidi.

m Ex titulo. puta ex telonio ſeu eluuio quod ibi percipitur.

n Repenſetur. dinummus: quia tantum ibi reponitur ex alio titu. ſcilicet nauium, quantum tollitur ex titulo vectigali.

I. Impp. Theod. & Valent. AA. Iſidoro pfe.ꝑ.†

COrporatos i ciuitatis Alexandrinæ, repurgãdi fluminis k onere liberamus: & ꝓ tenore depoſitiõis tuæ quadringẽtos ſolidos ex dinummio l vectigali memoratæ ciuitatis ꝓcõmodari decernimus, ita vt ex titulo m nauiũ modis oĩbus repenſet. n Da. Pri. Non. Iun. Conſtant. Iſidoro & Senat. Coss.

TITVLVS XXIX.

DE IVRE REIPVblicæ.

Sententia lata contra ciuitatẽ indefenſam eſt ipſo iure nulla. Bart.

I. Imper. Antoninus A.

SI quid aduerſus rempublicam p indefenſam in ea ſpecie in qua neq; defenſores creati fuerint, neq; vt crearenť placuit; q ſtatutũ eſt: r actionibus eius nihil s eſt preiudicatũ.

Reſpublica non habet tacitam hypothecam niſi ſpeciali priuilegio vel ex pacto. Bart.

II. Idem A. Phorodio, & alijs.

AN reſpublica, t in

DE IVRE reipublicæ.

Alterius quã Romanorum. ſic enim in toto hoc tit. accipitur, vt differat à tit. de iure fiſ. dic ergo & ciuitates regulariter vtuntur iure priuatorum, vt ff. de ver. ſig.l.eum qui vectig. & ĩ.eod.l.2. ff. quod me. cau.l. metum.§. animaduertendum, & ĩ.ti. 1.l.j. & in fal. inre inſtitu. & Tre. vt ff.de admi. re. ad ciui. perti. l. legatum. & ff ad Treb. l.omnibus. ſed quandoque habet ius ſingulare, vt ĩ.l.1. & 3. Item ff. de vſu l.et & ſi cert. pe.l.ciuitas. & de ſa. ſan.ecc.l. fin. & ĩ. de vẽ. re.ei.l.ſi. & l.j. & ꝟ. ne fiſ. vel reſp.l.1. & ff.ex quib.cau.ma.l. legatis. & C. de fideiuſ.l.ſi. Item ſunt aliæ quæ vtuntur iure ſpecialiſſimo: vt vtraq; Roma, vt ꝟ. de priui. vr. Conſ.l.1. & Antiochenſis, vt ꝟ.de priui.cre.l. Antiochẽſium. & Iliẽſis, vt ff. ad muni.l.j. & Alexãdria ꝟ. ti.j. & 2. & metropolitanæ, vt ꝟ. de metro. Beryto. item quædam habent priuilegia per reſcriptũ. vt ĩ.l.ſi & ꝟ.de teſta. l.ſi non ſpeciali. habent enim quędã ius fabricãdi monetam per priuilegium.

† Co.Th. c.11. l.16.

p SI quid. Rempubli. cuiuſlibet ciuitatis, vt in rubri. not.

q Placuit, idem ſi placuerit, ſed creati non fuerint.

r Statutũ eſt. definitiue, ſic in minore, vt ff. ſi aduer.rẽ iu.l.cũ & minores. ſi aũt fuerit legitime defenſa, valet vt reſtituat: vt ſup.de off.eius q vi. elec. l.1. & 3. & infra l.3. interlocutoria vero valet ẽt ſi nõ ſit defenſa: vt ꝟ.qđ cuiuſ. vni. no.l.1.§. cui'. & l.ciuitates. qa ꝟ minorẽ: vt ff. qui.ex cau.in poſ.l.hoc iure. & facit. ff.de re iud l.ꝟ pupillũ. & ꝟ. qui leg. per. l. 1. & ꝟ. gnomo. & quan.in.l. ſi vt proponis. & l. ſi pres. Act.

s Nihil. ipſo iure. elij dicũt q p reſtõnẽ: ar. ꝟ.de ſen. adu. fiſ. latis.l. 1. ſed ibi fuit defẽſa reſp. vl' fiſc': licet ꝓuaricatio interuenerit. & adde qđ no.ĩ.l.3.

t AN reſpublica. alterius ciuitatis, quam Roma-

cuius locũ ſucceſſiſti, ideo qa ſatisfeciſſe debito vos proponitis, [a] ius pignoris ĩ eo fundo habeat apud ſuum iudicem quęritur. ſi enim neque beneficio ſibi conceſſo id ius nacta eſt, [b] neq; ſpecialiter ĩ obligatione pignoris ſibi proſpexit: [c] cauſa eius nõ ſeparatur à cęteris creditoribus qui habent perſonalem [d] actionem.

III. Imp. Alexander A.

REmpublicam, [e] vt pupillam extra ordinem iuuari moris eſt.

Quod ciuitas facit ſecundum ſua ſtatuta: non reuocatur per præſidem vel præſidem. Bartolus.

IIII. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

SI ſẽm legem [f] ciuitatis reſpublica cui⁹ meminiſti, ruina collapſis ędificijs tuis diſtraxit areã nihil contra huius legis tenorem rector prouincię fieri patietur.

TITVLVS XXX.

DE ADMINISTRAtione rerum publicarum. [g]

I. Imp. Philipphus A. Creſcentiæ.[*]

FVndum vectigalem, [h] ſi ſuis quibuſque tẽporibus debitę quantitates inferãtur: inuito poſſeſſore auferri nõ poſſe manifeſtum eſt.

Si officialis eſt negligens in exigendo cautionem de legato vel fideicommiſſo præſtando, tenetur ad intereſſe. Bart.

II. Imp. Diocletianus, & Maximia. AA. & CC.

COntra eos qui rempublicam adminiſtrantes, per officij neceſſitatem ſub cõditione relicti [i] fideicommiſſi ſatis accipere debuerunt: quanti reipublicæ intereſt ſatis nõ eſſe acceptũ, [k] dirigendam eſſe actionem [l] perſpicitis.

TITVLVS XXXI.

DE VENDENDIS rebus ciuitatis. [m]

Venditio pura & perfecta nõ debet à repu. reuocari, licet p aliũ maius pretiũ offeratur. Bart.

I. Imp. Antoninus A.

SI ſine vlla cõditione ꝓdia vendente rep. cõparaſti: [n] pfecta venditione, [o] nulla rõne vereris ne adiectione facta [p] auferri tibi dominium [q] poſſit. Tẽpora enim adiectionibus præſtituta, [r] ad cauſã fiſci [s] ptinẽt: niſi ſi qua ciuitas propriam legem habeat.

Locatio perfecta nõ reuocatur, licet alius maiorẽ penſionem offerat. Bar.

II. Imp. Valerianus, & Galienus AA.

---

næ: ne ſit contra. ℥. in qui. cau. pi. ta. contra. l. 1. & 2.

[a] Proponitis. ceſſum: aliàs ſecus: vt ℥. de priui. fiſ. l. 3. & l. fi. contra. ſed alij dicunt ex ſola ſatisfactiõe niſi in præiudicium eius aut fiſci: vt in cõtrarijs: qđ non placet. vt ℥. de fideiuſſo. l. eam aliter.

[b] Nacta eſt. ad quod. ff. de priui. credi. l. Antiochenſium.

[c] Proſpexit. ex conuentione.

[d] Perſonalem. i. tantum: non hypothecariam, ſed perſonalẽ habet priuilegiatam ff. de priui. cred. l. bonis. §. reſpu. contra. vel ibi de Roma. & fa. ff. qui po. in pig. hab. l. ſi pignus. & l. fi. in prin. & de iu. fi. l. res. §. 1.

[e] REmpublicam. Romanorum. ſẽm quoſdam: vel verius aliarum ciuitatum. vt ℥. not. in rub. & pone in cõtracta i vt ff. ex quibus cau. maio. l. reip. vel in iudicio: vt ℥. l. 1. §. 1. ſed intra quantum tempus? Videt ppetuõ: qa ſemper eſt pupilla: vt hic patet. Alij intra triẽnium, vt ℥. de ſen. aduer. fiſ. la. l. j. tertij vſque ad quadriennium, à die læſionis, quando fit in vltimo die minoris ætatis: vt ℥. de tem. re ſti. l. ſuperuacuam. quod non videt ſtare: quia dicit pupillã non dicit minorem: & eodem modo dicit in eccleſia: vt ℥. de ſa. ſan. eccle. l. fin. & in authen. de non alie. §. ſinimus.

[f] SI ſẽm legem. i. priuilegium: & ſic conco. in fi. vel dic. ſcdm legem. i. cõſuetudinem, quæ eſt lex: vt inſtitu. de iure na. § ex non ſcripto. & ſẽm hoc ſunt ſimilia. ℥. de emã. lib. l. j. & ff. de teſti. l. j. §. fin. & ſecundum hoc conſuetudo vincit legem, quod dic: vt ℥. quæ ſit lon con ſue. l. ij. & facit, infra titulo primo, l. j. & ij.

[g] DE ADMINISTRATIONE RERVM PVB. Parum eſſet ciuitatem habere iura, niſi eſſent qui ea adminiſtrarẽt, vt ff. de ori. iu. l. ij. §. poſt originẽ, & caue ꝙ hi eliguntur per decuriones cõuentos per ipſos magiſtratus: vt ℥ de dec. l. j. & de ſuſcep. & arc. l. exactores. & ff ad mun. l. Lucius. & ſic alius eſt magiſtratus ꝗ iuriſdictionẽ exercet: & alius adminiſtrator qui temporalia gerit: vt hic, & ff. eo. per totum.

[h] FVndum Vectigalem. ideſt emphyteuticum, quod dic vt ff. ſi ager. vec. l. 2 & 3. & facit ℥. de admini. tuto l. 1.

[i] COntra. relicti. ciuitati.

[k] Acceptum. Ideſt quod non eſt ſatis acceptum, quia debitor factus eſt non ſoluendo.

[l] Actionem. vtilem negociorum geſto. vt ff de nego. geſti. l. iij. §. hac actione. vel in factum: vt ff. de magi. con. l. ij. in princi. & ſupra, vt in poſſeſſ. leg. l. fi. Sed contra. ℥. titu. i. l. penul. Solu. ideo eligit vt minor, vt ℥. ſi tu. vel curato. l. fin. Vel hic non eſt in quem reſtitueretur facto hærede non ſoluendo.

[m] DE VENDENdis rebus ciuitatis.

Quod faciunt adminiſtratores ſuperioris tituli.

[n] SI ſine. Comparaſti. cũ ea ſolennitate q̃ eſt infra eod. l. fin.

[o] Venditione. de qua perfectione dic vt inſti. de emptio. & venditio. in princ.

[p] Adiectione facta. ab alio.

[q] Dominium. traditiõe facta: vt ſubijcit in eo quod dicit trãſlatum, vt ℥. de rei vind. l. ſerunm Sed quid ſi non erat facta traditio? Reſpõ. agitur ex empto ad intereſſe. ſi alij vendat ciuitas, vt ff. de ae. emp. l 1.

[r] Præſtituta. à lege. puta viginti dierum arg. ℥. de ſacroſan. eccle. authen. hoc ius. ſed legem, quæ hoc dicat, non habes. Alii xl. dierum. & dic vt argu. ff. de ædil. edic. l. quod ſi nolit. § pen.

[s] Fiſci. ad res fiſcales & fiſco venditas, vt ℥. de fide inſti. & iur. haſtæ fiſ. l ſi tempore & ff ad mu. le. Luceius. § fin. Item hæc adiectio non fit niſi ſemel, vt ℥. de lu. fun. ci. l. ij. & fa. ℥. l. proxi. in hoc ergo plus hẽt fiſcus quã ciuitas, ſed emptor minus, quia hoc dẽt probare in vtilitatẽ ciuitatis verſum, vt ℥. de ſa. ſan. eccle.

Creſcẽtia.

ecclе. authent. hoc ius porrectum. in fiſco autẽ ſufficit confeſſio, vt ſ. de quadri. præſcrip. l. 2. §. ad hæc.

a Quamuis. Publici prædij. ciuitatis cuiuſlibet indubitanter ſecundum omnes. Quid autẽ de prædio fiſci, vel patrimoniali. Reſ. P. idẽ: ſicq; in vẽditionibus tantum fiſc. locum habet adiectio, non locatio, vt ff. de ædil. edic. l. ſciẽdum. Sed tu dic, aut perpetuo eſt locatio facta, & non habet locum licitatio, alias ſic, vt j. de fun. pa. l. iij. & j. de loca. fun. ci. l. fi. & ſ. ſ. de allu. l. fina. & ſ. loca. l. ſi olei. item ſ. ff. de iur. fiſ. l. iij §. diui & de pub. l. eorem §. fi.

b Additamenti ſpecie. i. prætextu.

c Temporis. quod ſufficeret etiam in venditione. Idem ergo innuit. etſi non dictum. vel dic aliud breue tempus.

d Si quæ. Perueniunt. his modis ad ciuitates poteſt peruenire: vt ſ. de hæredi. inſtitu. l. collegium & l. hæreditati. & ff. de leg. 1. l. ſi quis à filio §. fin. & l. ſi hæres §. vicis. & l. ciuitatibus & ad Treb. l. omnibus. & quãdo hæreditas peruenit ad ciuitatem, tunc ciuitas conſtituat actorem, qui agat & excipiat, vt d. l. omnib⁹. & l. ſeq. & caueatur de rato, ſi dubitatur de decreto. vt ff. quod cu inſque vni. l. item. §. actor. Sed vniuerſitas tota vel maior pars de calumnia iurat, non ipſe, cum habeat inſtar procuratorum ſecundùm P. tu dic aliter, vt no. ſupra de iur. ca. l. 2. §. hoc etiam. Et not. quòd hæc lex dicit de domibus & annonis, quæ quaſi immobilia ſunt: vt in authenti. de non alie. §. 1. ſed dic idem de prædijs ruſticis vt ſ. l. 1. de his quæ ſeruari non poſſunt dic quòd etiam ſine decreto vendunt tutores: vt ſupra de adminiſtrati. tuto. l. lex quæ tutores. in fin. & l. fin. in fine.

Quãuis incrementũ conductioni factæ publici prædij a videatur offerri, nõ tñ additamẽti ſpecie b oportet fidem locationis infringi: præſertim cum tantum iam tẽporis c ex contractu deceſſiſſe proponas.

Immobilia ciuitatis, & mobilia quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, pro vtilitate ciuitatis permittuntur alienari auctoritate principis in vtraque Roma, in alijs vrbibus auctoritate præſidis, & conſenſu cuiuslibet poſſeſſoris. Bartolus.

III. Imp Leo A.

Si q̃ hæreditatis, vel legati, ſeu fideicõmiſſi, aut donationis titulo dom⁹, aut annonę ciuiles, aut q̃libet ędificia vel mãcipia ad ius inclytę vrbis vel alterius cuiuſlibet ciuitatis peruenerint: d ſuper his licebit ciuitatib. venditionis pro ſuo cõmodo inire pactum: vt ſumma precij exinde collecta, ad renouãda ſiue reſtauranda publica e mœnia diſpenſata proficiat. Indefeſſa vero cura proſpicientes, ne quis aduerſus ciuitatũ cõmoda quicquã moliri poſſit incommodi, ſed ſine vlla fraude, ſeu nũdinatiõe, vel colludio, ſeu cõniuẽtia huiuſmõi venditiones procedant: hoc etia in poſterum obſeruandum eſſe cenſemus, vt ſi quidẽ ad hãc inclytam f vrbẽ domũ vel ciuiles annonas, aut alia quælibet ędificia vel mãcipia pertinentia cõtigerit venundari: non aliter niſi imperiali auctoritate vendantur: in prouincijs verò præſentibus omnib. ſeu plurima parte g tam curialiũ q̃ honoratorũ & poſſeſſorũ ciuitatis ad quã res prædictæ pertinent, propoſitis ſacroſanctis ſcripturis h ſigillatim vnumquẽq; i † eorũ qui cõuenerint, iubemus ſententiã k quam putet vtilem patrię ſuæ deſignare, vt ita demum decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniente, emptor competẽtem poſſit habere cautelam. Hos aũt venditionũ contractus, l ſiue iam completi fuerint, ſiue poſtea ineundi fuerint, ſtabiles m eſſe cenſemus.

TITVLVS XXXII.

DE DEBITORIBVS ciuitatum.

Debitores ciuitatum non poſſunt in eis habere honorem niſi primo debitum ſoluant. Bartol.

I. Imp. Antoninus A.

NOn prius debitorem reipublicæ n honorẽ i republica ſubire, quàm id quod debere cõſliterit, couentus exoluerit: o tã meis q̃ diuorum principum cõſtitutionibus declaratur.

e Publica. quod poteſt fieri, vt ff. de re. di. l. ſacra. §. finali.

f Inclytam. Conſtantinopolim.

g Parte. ad hoc. ff. ad muni. l. quod maior. & ſ. de leg. l. ſi quod. & de prædijs cur. l. 2.

h Scripturis. non tactis. ſic ſupra de epiſco. & cler. authẽ. ſed iudex eſſet enim difficile pro re minima tot iurare. Item quis in princip. iurauit fideliter cõſulere: & ſatis eſt ſi nunc ad memoriam reducatur per præſentem ſcripturam. ſic ſupra de iud. l. rem non nouam. Item ſic in authen. vt litte. mat. & auiæ. §. quod autem. colla. viij. Alij dicunt quòd etiam corporaliter iurant, quaſi hæc verba cum effectu intelligantur: vt in multis iuris articulis de corporali dicitur.

i Vnumquemque. ſic in authen. vt iudi. non expec. ſac. iuſ. §. fi. col. v.

† Cõcontext. in e. tua nup cũ gl. ſup verbo, tractatu. extra de his q̃ fi. à pl. ſine conſenſu &c.

k Sententiam. ideſt conſilium: ſic. ff. de ſena. l. fi.

l Contractus. ſcilicet cum prædicta ſolennitate factus.

m Stabiles. ſine timore adiectionis. vt ſupra l. 1. & 2. & niſi cum hac ſolennitate fiat, reuocatur cũ fructibus: ſed venditor non ciuitas tenetur de euictione. vt ſupra de ſacroſan. eccle. l. qui res, & infra agric. & cen. l. quemadmodum. Item adde quòd precium probari debet verſum in vtilitatem ciuitatis: vt in authen. hoc ius porrectum, ſupra de ſacroſan. eccle.

DE DEBITOribus ciuitatum.

n NOn pri. Reipublicæ. cuiuſque ciuitatis vt ex rubri patet, ex continuatione ſuperiorum titu.

o Exoluerit. ſolenniter: vt ſupra de prædi. cur. l. ſecunda. Item ſi fideiuſſor rem vel pignus dederit. & dic debitorem expelli vel ratione vectigalis, vel ex qualibet alia adminiſtratione, non aliunde, vt ff. de mune. & hono. l. reſcripto. §. 1. & facit ff. de pu. l. licitatio §. debitores. & de leg. 1. l. ſciendum. in princip.

II. Imp. Conſtantin. A. Verino S.

APud eos quos ſuperſtites [a] integris facultatib. eſſe peruideris, [b] vel quorũ hæredes incolumia retinent [c] patrimonia, ſortes reipublicæ perſeuerare debebũt: ita tñ, vt annuas vſuras ſuis quibuſq; tpib. exoluant, cùm ſimul & reipublicę vtile ſit retinere idoneos debitores: & ipſis ſit commodũ cumulũ debiti minimè nutriri. Et quia nefas eſt, obnoxiis [d] corporib. alienatis, circũſcribi ciuitates: placuit, ſiqs debitor reipublicę ciuitatis quippiam ex eo patrimonio quod habuit cùm pecuniam reipublicę ſumeret, donauerit, vel diſtraxerit, vel qualibet in alium rõne ꝯtulerit: qualitate rei alienatæ peripecta, atq; omnib. debitoris facultatibus conſideratis quas habuit cum ei pecunia crederetur, ꝑ rata ab eo qui ex debitoris facultatib. aliquid detinet, ex ſorte atq; vſuris poſtulari. Itaque quoties minus idoneum deprehenditur eius patrimonium, cuius nomen ciuitati alicui inuenitur obnoxiũ: iudex omni diligentia & ſolicitudine debebit inquirere ad quos ex qualibet conditione tranſierint debitoris facultates: vt ſinguli æqua æſtimatione habita, pro rata [e] rerũ quas poſſident, conueniãtur, [f] perſonalẽ actionẽ [g] contra eum habituri debitorem, qui ipſis ſoluentibus liberatur [h] Ab eo aũt, à quo conſtat fortunarũ ſuarum partẽ maximam receſſiſſe, etiam reliquã portionem quæ apud eum reſederit, trãſferri [i] ad idoneũ oportebit. Quod quiſpiã debitor reipublicę ciuitatis, fiſco noſtro locum [k] fecerit: ẽptores qui à fiſco noſtro cõparauerint manifeſtum eſt, ſecundũ ius vetus [l] & reſcripta diuorum principum, cõſtitutioneſq; noſtras nullam debere moleſtiã [m] ſuſtinere. Quòd ſiquis debitor nõ comparauerit, vel certè omnia ſua ita conſumpſerit, vt nemo [n] aliquam rem ex eius bonis poſſideat: [o] id debitum conuenit ad diſpẽdium reipublicæ [p] pertinere: ideoque cura patris [q] ciuitatis apud idoneos, vel dominos ruſticorum prædiorum pecunia collocanda eſt.

TITVLVS XXXIII.

DE PERICVLO nominatorum. [r]

a Apud ſuperſtites. ideſt viuos.

b Peruideris. loquitur Verino curatori ciuitatis.

c Retinent. ideſt retenturi ſunt. & facit ff. de vſur. l. ſi bene.

d Obnoxijs. ideſt obligatis expreſſa conuentione, vel ex priuilegio tacitè: non aliàs: vt ſ. de in. reipu. l. 2. & ſecundum hoc agitur hypothecaria. vel veriꝰ dic nec expſſè nec tacite erant obligati, ſed dicuntur obnoxij eo ꝗ ipſe debitor eſt obnoxius, & ſm hoc agitur cõdictione ex lege. ſi enim eſſet hypothecaria indiuidua inſolidum eſſet: vt ſ. ſi vnus ex pluri. hæred. dabito. vel cre. l. 2. niſi eum legataria agit hypo. pro rata, ſicut perſonali contra hæredem legantis, vt ſ. cõ. de le. l. 1. in fin. Item & quando duobus obligan. tur: ſimul vterque egit ſecundum quantitatem debiti, vt ff. de pigno. l. ſi fundus §. ſi duo. Item & cũ duo cauſa damni infecti, mittuntur in poſſ. contrahitur. hypo. vt ff. de dam. in fect. l. ſi finita, §. cum autem. in bonis aũt adminiſtrantis habet fortè tacitam hypo. ciuitas. arg. ſ. de adminiſt. tuto. l. pro officio. Sed qualiſcunque l. iſtam expo nas ſ. vel hypo. vel condict. ex l. contradicit. ſ. de in. reipub. l. 2. ſed hic ſola. ibi cum alijs: quia quò ad alios creditores ẽ ai ſimilis: vel non aſt diſſimilis quo ad perſonales actiones ea ꝯcta: ſed quo ad condictionem ex lege ſic. vt hic.

e Pro rata. ſic ff. ſi quid in fra. pa. l. 3 §. ſi pluſib. & ſ. de pd. & alijs rebus mi. l. 11. & j. de omni agro deſer. l. tertię. & ff. de cenſi. l. cum poſſeſſor.

f Conueniantur. hypothecaria, ſecundum quoſdam. tu dic perſonali condi. ex hac lege, prius tamen debitore excuſſo: vt ſ. de conue. fiſci deb. l. 1. & ff. de iure fiſ. l. Moſchis. maximè hodie: vt in authen. de fideiuſſ. §. ſed neque. Item eſt ſpeciale vt emptor perſonaliter poſſit conueniri: aliàs non, niſi in fraudem aſſer facta venditio: quod hic non erat: vt ſ. de his quæ in fra. cre. l. ſi ſucceſſores.

g Actionem. neg. geſt. ſecundùm Py.

h Liberatur. vt ſ. de euic. l. ſi ob cãm. & ff. de ſol. l. ſi ſi. chẽ. §. dolo. & de fideiuſ. l. tutor. & de euic. l. ſi plus. §. 1. & de diſtra. pig. l. reſcriptum. §. 1. & ſi. Acc.

i Transferri. cogitur ergo ed totũ, qui partẽ maximã diſtrahit. & dic ti. venditionis, nõ gratis: qui ſoluet tantũ quantũ eſt tangit ꝑ rata rerum.

k Locũ. i. fiſcus ei ſucceſſit in totũ, vel in rem aliquam.

l Ius vetus. ſi fiſcus vẽdit iura ſuo. idem ſi credens ſuã, per l. Zenonis. vt ſ. ſi aduer. fiſ. l. fina. & j. de fun. pa. l. 1. & de quadri. præſcri. l. 11. & ſi. in fin & Inſti. de vſu cap. in ſi. & ſ. de cap. pi. l. 1. Sed arg. ꝯ ff. de pet. hær. l. nec vllam. §. item ſi quis à fiſco. ſed vſq; ad quadriẽnium agit ciuitas ꝯ ærarium: vt l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcrip.

m Moleſtiam. priuilegiatior ergo eſt fiſcꝰ ꝗ ciuitas. ad qđ ff. ad mu. l. ſimile.

n Nemo. niſi fiſcus. vel dic nemo olno

o Ex eius bonis poſſideat & fecerat debitor locum fiſcò: vt prædixi. Acc.

p Reipublicæ. ideſt fiſci. Hoc forte intra quadriennium: vt ſ. de quadrien. pſcri. l. 1. Vel dic. i. ciuitatis.

q Patris. ideſt curatoris vel defenſoris ad quod in auth. iuſiuran. quod præ. §. 1. colla. 11. Et no in debitore ciuitatis v. ſpecialia. Primum. ſ. eo. l. 1. Secundum, ꝗ cõparãtes ab eo quãuis bona fide à tepe. conueniuntur. Tertium, ꝗ perſonaliter conuenitur, quamuis in rem ſucceſſerit. Quartum, quòd totum compellunt debitores patrimonium vendere, qui partem maximã vendiderant, vt hac l. Quintum, vt ff. de vſur. l. etiam.

Priuilegiatior ẽ fiſcus quã ciuitas.

v. in debitore ciuitatis notatur.

r DE PERICVLO NOMINATORVM.

Electores officialiũ tenentur: vt hic. Item fideiuſſores: vt j. tit. 3. l. 1. Item ipſemet: vt j tit. 2 & dicat nominatoꝛ magiſtratus teneti nõ ꝓſides, ꝗ ſunt quaſi cõfirmatores, vt ſ. de ſuſ. l. exactores & Inſt. de ſatiſ. tu. §. ſi. & ff. de mag. conue. l. 1. §. 1. & exactio. quę in eos datur, competit etiam in hęredes: vt in d. §.

Ij qui

Electores officialium publicorũ non tenentur pro electis, licet fideiuſſores non receperint, ſi tempore depoſitæ adminiſtrationis ſoluẽdo fuerint. B.

I. Imp. Gordianus. A. †

HI q à te col legaque tuo magiſtratus creati ſunt: ẽt ſi maximè [a] fideiuſſores nõ exegiſtis, [b] tñ ſi p id tp̃s quo magiſtratus honor deponebat, ſoluẽdo fuerũt: periculo vos creatiõis nõ fecerũt obnoxios ex eo ꝙ caſu aliquo patrimoniũ eorũ mutilatũ [c] ſit: [d] cũ ceſſationi ſuę id debeant imputare, damnaq; [e] rei publicæ, ſi qua ob culpã eorum paſſa eſt, ſarcire: qui cum nomine publico eos ꝯuenire potuiſſẽt, id facere ſuperſederunt.

Nominator tenetur pro nominato officiali, inquãtum ipſe conuenitur ex perſona ſua: non in eo ad quod conuenitur ex perſona alterius ab eo nominati. Bartolus.

II. Imp. † Philippus A. & Philippus Cæſ.

SI ſucceſſoris [f] tui ſucceſſor non idoneũ loco ſui magiſtratum denominauerit: [g] adminiſtrationis eius periculum ad tuam perſonam ſpectare nequaquam põt. etenim nominati, [h] ſucceſſoris duntaxat quiſq; periculũ ſuſcipere compellitur: nec ad nominatoris nominatorem [i] manus iure porrigi poſſunt.

TITVLVS XXXIIII.

DE PERICVLO eorum [k] qui pro magiſtratibus interuenerunt.

Fideiuſſores tenentur reipublicæ ad intereſſe non ad pœnam in quam magiſtratus delinquendo incurrunt. Bart.

I. Imp. Ant. A. Luciano.

FIdeiuſſores magiſtratuum in his quę ad reipublicæ adminiſtrationem pertinent, [l] teneri, nõ i his quæ ob culpam vel delictum eis pęnæ nomine irrogẽtur, [m] tam mihi quàm diuo Seuero pr̃i meo placuit.

TITVLVS XXXV.

QVO QVISQVE ordine conueniatur.

I. Imp. Antoninus A.

ETſi duobus [n] ſimul [o] cura pecuniæ ciuitatis, non tamen ſeparatis [p] portionibus mandetur: ſinguli nõ pro virili portiõe, ſed in ſolidum [q] reipublicæ obligantur. cum autem de indẽnitate ciuitatis eius [r] quęritur: prius eius bona, qui adminiſtrauit, [ſ]

[a] HI qui. Si maximè. l. quia maximè: quod conira vos eſt, ſed nõ nocet hoc caſu. ſecus in nominatoribus tutorum ſm̃ P. qui tenentur ex eo ſolo ꝙ non curauerunt caueri, vt ĩ. de ma. con. l. 3. ſed non placet: imo idẽ quod in his: vt ff. de mag. con. l. 3. & l. 5. §. ſi magiſtrat⁹. i fi.

[b] Exegiſtis. quòd facere debuiſtis, vt ff. de ad. re. ad ci. perti. l. fina. §. 3. & infra ti tu. primo.

[c] Mutilatum. ſiue ergo fideiuſſores idoneos accepiſtis, ſiue non: ſi ſi fuerunt ſoluẽdo finito officio, nõ tenemini vt hic. & d. §. ſi magiſtrat⁹. niſi poſt finem euefugio ideſt incontinenti deſi i eſſe ſoluendo: vt ff. de neg. geſt. l. diuortio. Item hic quòd fuerunt ſoluendo, vos probaſtis, vt dicto §. ſi magiſtratus. & ĩ. de probat. l. ex perſona. & fa. ĩ. de di. tut. l. j. & ff. ad mun. l. imperator. §. 1. & l ordine. §. 1. & de admi. re. ad ciu. per. leg. 3. §. ſi eo. & ſupra de ſuſce. l. 2.

[d] Sit. poſt finitum officium.

[e] Damnaque. ſortis, non viurarum, non pœnarum, vt ff. ad mun. l. Lucius. §. Paulus. & l. libertus. §. 1 & ĩ. ti. t. l. 1.

[f] SI ſucceſſoris. ſ Papi. nominauit Vlpi. vel Afric. Pompo. male gerentem. Non Papi. nec etiam Vlpia. ſed Afr. tenetur. & fa. ĩ. tit. 2. l. ſi ita. & ſupra de ſuſcept. l. ſecunda. & de conne. fiſ. debi. l. quoniam. Sed at contra. ff. quod vi aut clam. l. ſi ego. Acc.

[g] Denominauerit. ergo ad magiſtratus ꝑtinet nomiate ſucceſſorem, ſecundùm P. ſic viij. q. 1. c. 1 §. 1. & §. his omnibus ſed non eligit. vt in authent. de defen. ciui. §. fina. collatione ſecunda. at cæteri officiales per decuriones, vel ab eis ad hoc electos, vt ſupra, de decurio. l. ſecunda. & de ſuſce. l. exactores. & quod cuiuſq. vni. l. item. §. primò.

[h] Nominati intranſitiue. Et no argu. contra. ff. de hæred. inſtit. l. ſi. vbi hæres hæredis &c. ſed non obſ. illi enim ſucceſſores iuris ſunt.

[i] Nominatorem. nec ad fideiuſſorem nominantis: vt ff. ad mu. l. libertus. §. pen. ſed ad patrem nominantis ſic, vt eo. ti. l. 2. §. 1 Sed non tenentur hi omnes, ſ. nominator, pater, fideiuſſor in pœnis vel vſuris. vt ĩ. l. proxi. nec extraneo, ſed reip. vt ff. ad mu. l. 2. §. 1. in fi. & de pecul. l. licet. §. fi.

[k] DE PERICVlo eorum &c.

Not. hos conueniri poſt excuſſos reos: quod dic, vt ff. de ad min. re. ad ciu. perti. l. prior. §. fin. Acc.

[l] FIdeiuſſores. Pertinent. qualia ſũt ff. ad mun. l. 2. §. geſtũ. ſed videtur ĩ in eod. titu. l. libertus §. pen. Sol. nominare ſucceſſorem nõ eſt omnino in repu. gerere. Item dic, pertinẽt, principaliter: vt non ob. ff. de pec. l licet. in fin. & ff. ad mun. l. 2. §. penul. & facit. ff. de fideiuſſ. l. fi. & de procur. l. qui proprio. §. vt in cæteris.

[m] Irrogetur. quia deliquit in officio: & eſt ſic in patre & nominatore, vt ſupra titu. 1. not. adeo quod ſi pignora his dedit, in id teneantur & tunc in quo & quã ipſe poteſt conueniri, vt ff. de admin. re. ad ci. pertu. l. prior. §. fina.

QVO QVISque ordine conueniatur.

[n] ETſi duobus. & maſſarijs.

[o] Simul. ideſt ſimpliciter.

[p] Separatis. aliàs tenetur quilibet pro ſua parte, vt ĩ. l. proxi. §. 1. & ibi no.

[q] Inſolidum. hoc ipſo ꝙ ſimpliciter, vt infra l. proxi. & dic quòd ſimul geſſerunt: vt ĩ. l. proxi. in princip. vel diuiſerunt inter ſe, & tunc inſolidum ſecundum ordinem qui eſt ff. ad mun l. Lucius. §. 1. & l. imperator. Item poteſt loqui quando nullus geſſerit, vt ff. ad mu. l. Lucius. in prin.

[r] Eius. reipubl. de qua dixi. & dicas quòd vnus tantum.

[ſ] Adminiſtrauit. ſub. fideiuſſorum & nominatorũ, vt ff. ad mu. l quid ergo. in princi.

[margin] Al. Gradianus.

[margin] Hic videtur de ſoſ. de Pia. meli⁹ poneniẽ caſum huius l.

[margin] † In veteri ſcrip. Idem Rufino.

a Onerari. nempe vt ad hęredes non tranſit officiū: ſ vt C. de nego. geſt. l. curatores. ita nec periculum, niſi ipſe hæres admin. qui de dolo & lata culpa ꝓpria te netur: vt d. leg. curatoris & ff. de fideiuſſ. & no. l. eã oſtendimus. & de magiſt. con. leg. non ſimiliter. & facit. ff. de admini-ſtra. tut. l. tutores. in princip.

b Quoties. Vnuſquiſque dicũt q. dam ¹ hoc expreſſo, non aliter: vt hic, & per auth. de duobus reis. Sed hic hoc videtur etiã iure non expreſſo, & videt ſemper agi eo ipſo q̀ nõ ſeparatur. vt ſupra proxi. & ff. ad mu. l. imperator. Sed hodie forte contra per d. authen. & dicat quòd hic ambo geſſerunt: t aliàs ſeruatur ordo qui eſt in d. leg. imperator.

¹ Vide hic Io. de Pla. poſt Bar. qui bene hanc glo. diſcutit.

t Al. Gratianus.

c Adminiſtrauerint. Vel etiam ipſi inter ſe diuerſerunt, quo caſu ſecus eſt in tutoribus: t vt ff. de adminiſt. tuto. l. Lucius. §. t. in fin. & ſupra de diui. tute l. 2. in fin. & adde diſtinctionem, quæ eſt. ff. ad municip. l. imperator.

d Creatorem. Ideſt nominatorem.

e Participem. qui ſeparatum habuit ab illo adminiſtrationem: & hoc ſi collega tempore depoſiti officij non fuit ſoluendo: t vt ſupra de proba. leg ex perſona. & ff. ad muni. leg. imperator. Item hoc etiam ſi pactum ſit in contrarium: t vt ff. de admi. re ad ci. perti. leg. 2. §. ius reipu. & facit ſupra de fab. l. ture. & de conueni. fiſc. de l. quoniam. & de ſuſce. le. ij. & ff. de admini. re. l. curatores. Item ſi collega ſoluit, agit contra collegam, niſi pro dolo fuit conuentus: vt ff. de tute. & rat. diſt. l. t. §. nunc tractemus. ſed nominator non agit contra collegam nominatum à ſe: quia ſui debiti nomine conuenitur: vt ff. ad muni. l. & ei

ac mox ſi ſatisfieri nõ poterit, collegæ cõueniunt. vos tñ q̀ hæredes vnius ex curatoribus extitiſtis, dãno, ſi quod poſt mortem eius dolo vel culpa collegarum acceſſit, onerari, ᵃ non eſt rationis.

Duobus ſi cõmittitur pro indiuiſo adminiſtratio quilibet ante nominatorum primum conuenitur: ſecus ſi ſeparatis portionibus. Bartol.

II. Imp. Gordianus. † A.

Quoties duob⁹ nõ ſeparatim, ſed pro indiuiſo mun⁹ iniungitẽ, & ita vt vnuſquiſq; ᵇ eorũ piculo ſoliditatis videat obſtrictus: man⁹ ad noĩatorẽ priuſqͣ̃ vtrique qui id munus adminiſtrauerũt, ſolenniter fuerint excuſſi, nulla ratione porrigi poſſunt. ſi vero ſeparatis portionibus ad mun⁹ nominati ſunt prius pro portione conueniãtur q̀ id mun⁹ adminiſtrauerit ᶜ item fideiuſſores eorũ Si nec ab his quidẽ indẽnitas fuerit ſeruata, tunc demum creatorẽ: ᵈ at ſi nec is quidẽ ſufficiat, nouiſſimẽ participem ᵉ muneris conueniri debere præſes non ignorat.

III. Imppp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA Theodol.

SI ita ᶠ duumuiri creati eſtis hoc expreſſo vt mutuo periculo teneamini: ᵍ in dubiũ non venit, vicarijs ʰ dãnis vos eſſe obſtrictos cũ i magiſtratib⁹ pri⁹ noĩatores ⁱ ꝯueniẽdos eẽ (hoc qđ i pſona nr̃a cuſtodiri cõſideraſtis ᵏ) conſtitutum eſt.

f SI ita in prima parte nõ fuit diuiſa adminiſtratio: vt ſupra. l. quoties in princip. in ſecũda ſic. Vel dic in vtroque fuit diuiſa. & quod dicit, vicarijs ſcilicet ordine qui ſequit. Vel ſecundum quoſdam prima in duumuiris, ſecunda in magiſtratibus, ſecũdum quos duumuiri non ſunt magiſtratus: vt hic colligitur, & C. de emancip. lib. l. t. Sed contra C. de iudi. d. l. fi.

Si adminiſtratione diuiſa vnus collegarum pecuniam collocauerit, quam reſpub. conſequi non põt: eo mortuo hæres eius conueniendus eſt primo: ſecũdo poſſeſſor: tertio nominator: quartò collega. Bar.

IIII. Impp. Diocletianus, & Maximianus AA.

CVm te & collegam tuũ magſratus vr̃i tpe publicũ fœnus collocaſſe ꝓponas, nec potuiſſe debitum à quibuſdam reipublicę reſtitui: cũ paratus ſis pro te id quod ſolus geſſiſti, ˡ reipublicæ ſatisfacere. cõſequens eſt rempublicam, ſi ſeparati actus veſtri cõtract. fuerint, ſucceſſores collegæ tui vel rerum eius poſſeſſores prius ob perſonam eius congredi: & ſi ſolida idemnitas reipublicę ſeruata nõ fuerit, nominatores ei⁹ interpellare: ac poſtremo loco ſi qđ ex nomine collegę tui defuerit ob culpæ ᵐ nexũ te interpellare. priores ⁿ enim nominatores veluti fideiuſſores placuit obſtrigi.

TITVLVS XXXVI.

NE QVIS LIBER ° inuitus actum reipublicæ gerere cogatur.

I. Imp. Alexander A. Vrbico.

SI vt proponis, decreto ᵖ ordinis ad libertatem ductus es: non debere te inuitum, actum ᑫ reip. adminiſtrare, curator reipub. nõ ignorat præſertim cum ſerui huiuſmodo officia adminiſtrare debeant.

g Teneamini. quod eſt eo ipſo quòd non eſt contrarium dictum, vt ſupra eo. le. quoties.

h Vicarijs. ideſt alter pro altero prius conuenіatur, quàm nominator.

i Nominatores. quàm collegas.

k Conſideraſtis. & bene ſecundum duos primos intellectus: ſed ſecundum alterum fruſtra, cum duumuiris ſemper loquatur.

l CVm te. Geſſiſti. ſeparatim ergo geſſiſti. item dic vt noc. ſupra. leg quoties.

m Ob culpæ. quia eum non remouit: t vt ff. de admi. re. ad ci. per. l fin. § antepe. & facit ff. de admin. tu. l. iij. § t. ff. ad muni. leg. imperator. in fin.

n Priores ideſt prius. non autem dicas priores, ideſt qui nominauerunt nominantem hunc malè gerentem: t vt C. titu. 2. l. fina.

o NE QVIS liber inuitus &c.

Quidam habens curam reipubli. nam ſolt curiales perſonalia munera pub. ſubeunt & honores: vt ff. de dec. l. & honores. §. 2. quod non placet, vt j. l. proxi. in fi. Sed dic vt j. l. 3.

p Decreto, vt proponis. decreto. ſic n. facere debet vt C. de ſeruis reipub. ma. l. t. & 2.

q Actum ſeruilem. quem ſerui tantum ciuitatis faciebant. quod

quod patet, quia dicit actum: quod ſeruis conuenit ſ vt ff. de neg geſt l. cum actum. liberis vero procuratio: officia vero publ. liberis conueniunt tantũ: vt ĩ. de tabu. l. generali. & ĩ. ſi ſeruus aut li. l. 1. & 2. ſecundum alios dic, actum, id eſt tabularium, ad quũ ſerui publici, l. notarij tantum coguntur: vt ĩ. de ſer reipubl. ma. l. ſin. & ſm hoc non ob. ĩ. de lib. l. 1. it. 2. quæ eſt contra. & facit ĩ. de ope. lib. l. qui manumittitur. Acc.

nnn. Inquiſiuit diligenter dominos prædiorũ: aliàs nec de ſorte tenet: vt ĩ. de debi. ciui. l. ſi. in ſi. & ff. de nego geſt. l. liris. §. ſi pecuniæ Item ſi lata, teneris & ad vſuras, vt ff de admi. tut. l. ſi tutor conſtitutus. & l. tutor qui repertorium, §. vſuræ. & ſic accipe ff de admi. re ad ci. perti. l. ſi. ſi. j. Reſp. Accur.

II. Impp. Diocle. & Maximianus. AA.

SI cũ ingenuus eſſes, ad actum [a] gerendũ à republica compelleris: auxilium præſidis, & iuris præſidia, prout vſus exigebat, implorare potuiſti.

TITVLVS XXXVII.

SVMPTVS INIVNcti muneris ad omnes collegas pertinere.

I. Imp. Maximianus A.

CVm ad munus exhibẽdarum angariarũ [b] cum alijs creatus, à cõſortibus muneris ſollicitudine deſerta, ſolum te functũ eſſe proponas: ſumptuũ detrimẽta [c] ſi qua acciderit, collatione eorũ quos munus oportuerat participare, prouiſione pſidis diuidenẽ q ſi ẽt à te, obſequium derelictũ eſſe cognouerit: [d] qd cenſurę publicę cõgruit, nõ ignorabit.

TITVLVS XXXVIII.

DE HIS QVI EX officio quod adminiſtrarunt, conueniuntur.

Si pecunia minuetur per adminiſtratorem reipublicæ, ad ipſum damnum ſortis pertinet, non vſurarum. Bar.

I. Imp. M. Antoninus. A.

HOenoris [e] reipublicæ, qđ non tua culpa [f] perditum eſſe apparuerit: ſufficit ſortis [g] damnum non etiã vſurarum eius ſuſtinere.

TITVLVS XXXIX.

DE SOLVTIONIbus & liberationibus debitorũ ciuitatis.

I. Imp. Alexand. A. Quatuoruiris & decurionibus Fabretanorũ.

CAutiones [h] ſeruorũ [i] publicorũ ita demum firmam ſecuritatem [k] debitoribus præſtant, ſi curatorum adſignantium, [l] vel eorum, quibus exigendi ius eſt, auctoritate ſubnixæ ſunt. Cum autem is qui exoluiſſe dr̃, ſolam ſcripturam actoris [m] ſuſcipiẽtis pecuniam promat: [n] ea tantum defenſio conſueuit admitti, ſi quod exolutum eſt, rationi reipublicæ profeciſſe doceatur. [o] Sanè curator veſter, ſi fraude ſerui cõſtiterit effectum vt interciperentur à curatore [p] illatæ à debitorib. quãtitates: de peculio ei', qđ eo modo deeſt, reſtituet.

[a] SI cum. Ad actũ. dic, vt ĩ. l. proxi.

SVMPTVS INiuncti muneris ad omnes collegas pertinere.

[b] CVm ad mun'. Angariarum. qđ eſt perſonale, cum geratur labore animi: vt ff de mu. & ho. l fin. in prin.

Angariarum munus eſt pſonale.

[c] Detrimenta. cum etiam omnibus datus eſt ſumptus, hic ſolus gerens de ſuo impendit, vel eſt obligatus: vt ſupra de leg l. 2. & ſm hoc q̃ritur. quare non repetit à repu & reſpubli. à non gerẽtibus? Reſpond propter vitandum circuitum. ſic ff. de ſtipul. ſer. l. penult & fauore reipubl. Sed qua actione? Reſpon vtili nego. geſt. vt ff. de nego. geſt l. ex facto. vel pro ſocio, vt argu. ff. pro ſoc. l. ſi quis ſocietatem: ſed videt l. contraria rub. quia ibi ad omnes, hic ad gerentes. Sed dic ad omnes: cum omnes gerunt. Vel dic omnes à princi. licet ex poſtfacto ſit ſecus. Vel dic ad omnes: quia omnes conferũt ad ſumptum factũ: vt ff. ad l. Rho. de iac. l. 1. & ſic conſonat. Poſſet hæc lex ſecundo intelligi & in munere mixto: qa d̃ ſuo etiãt facturi ſumpt'.

[d] Cognouerit. & ſic nullus geſſit. quo caſu omnes tenentur reip. vt ff. de admi. tut. l. tres tutores. §. nõ ſolum. & §. item in eo. & ſupra ſi tu. non geſ. l. ſi.

DE HIS QVI EX OFFICIO &c.

[e] HOenoris reipub. à te contracti. aliàs nec de ſorte tenetur, vt ff. de admi. re. ad ci per. l. ſi §. pen.

[f] Culpa. lata: leuis tamen interuenit: ga

[g] Sortis. ſic ff ad mu. l. Lucius. §. Paulus. & l. cõſtitutionibus. & ff. loca. l. quæro. circa prin & ff. de admi. re. ad ci. perti. l. ſi. in prin.

DE SOLVTIOnibus & lib. &c.

[h] CAutiones. id eſt apochæ.

[i] Seruorum. i. tabellionum. ſecundum quoſdã. vel dic de veris ſeruis publicis: quia ĩ. dicit, actoris. Item de peculio agi. Acc.

[k] Securitatem. l. vt nullo modo retractetur: vt ſupra de apo. pu. l. 1. & leg. ſemel.

[l] Adſignantium. ſeruus ad ſcribendum. vel dic pecunias: quia recipiũt & adſignant reponẽdo. ſunt enim duo neceſſaria: curatorẽ recipere, & cautionẽ fieri, cui ſubſcribat curator: vt ĩ. de cõne. ſiſ. debi. l. 2. ſed tu tutori p ſolui ſine ſeri ptura: vt ĩ. de pact. l. pactum. & procuratori: vt ff. de ſol. l. vero.

[m] Actoris. i. ſerui pdicti ſic ĩ. quod cum eo. l. ſi.

Tutori ſine ſcriptura ſolui poteſt.

[n] Promat. Id eſt oſtẽdat.

[o] Doceatur. non ergo trahit occaſionem iuris ad iniquum cõpendium: vt ĩ. pro empto. l. ſin & ff de re. cor l. pen & facit. ff. ſi cer. pet. l. ciuitas & authẽ hoc ius porrectum. ibi, & hic creditor &c.

[p] A curatore. loquitur minoribus. Et dic quòd curator reſtituet de peculio: exiget enim à reipub. & deinde ſoluet, vel compenſabit: vt ff de compen. l. debitor. vel, dic loquitur de decurionibus ciuitatis cuiuſdam: vt ex ſuperſcriptione patet. curator ergo ciuitatis tenetur de peculio ſerui prædicti, vt recepit inde fiat ſolutio, cum eo enim ſeruo videtur cõtractum, vel quaſi. poſtea ſoluens etiam cum curatore agere ex bono & æquo, argu. ff. ſi cert. pet. l. ſi & me

TITVLVS XL.
DE SPECTACVLIS, & ſcenicis, & lenonibus. [a]

I. Impp. Valens, Gratia. & Valen. AAA. ad Heſperium procóſulē Africę. †

NOn inuidem[c], ſed potius cohortamur amplectenda felicis populi ſtudia, gymnici [b] † vt agonis ſpectacula[c] reformentẽ. Verũtñ cum primates viri, populi ſtudijs ac voluptatibus grati [d] eſſe cupiant, prōptius permittimus. vt integra voluntas ſit, quę volentiũ celebratẽ impenſis. D. vj. Id. Mar. Tre. Va. V. & Valentini. AA. Coſſ.

Deſeruientes ſacris ludis, nullo afficiuntur ſupplicio. Bart.

II. Imppp. Gratia. Valentin. & Theodo. AAA. ad Valerianum P.V. †

EOs q [e] agitãdi[e] munus exercẽt: illuſtris auctoritas tua nullis p̃ter circẽſe certũ adfici nouerit oportere ſupplicijs. [f] D. viij. Idus Maij, Eucherio & Syagrio Cos.

III. Iidę AAA. ad Vale. †

QVilq̃s equos quos vel ſerenitas nr̃a, vel ordinarij ꝯſules [g] tribuũt voluptatib⁹, ad cõmodũ cõpẽdiũq̃; priuatũ obduxerit: vnius libræ auri cõdẽnatiõe mulctetur. [h] D. viij. C. Maij. Tri. Eucherio & Syagrio Co.

In loco in quo principis imagines conſecrantur, non debent fieri ſpectacula, nec hiſtriones, vel viles pictura introduci. B.

IIII. Imppp. Theod. Arcadius & Hon. AAA. Rufino. P. P. †

SI qua [i] ſ publicis porticib⁹, vel in his ciuitatũ locis in quib. nr̃ę ſolẽt imagines conſecrari, pictura [k] pantomimum [l] veſte humili, & rugoſis ſinibus [m] agitatorem, aut vilẽ offerat hiſtrionẽ: ilico repellatẽ, neq̃; vnquã poſthac liceat in loco honeſto inhoneſtas adnotare pſonas: in aditu verò circi, [n] vel ĩ theatri pſcenijs [o] vt collocentẽ, ſi vetamus. Dat. iij. Calẽ. Iul. Heraclæo Arcad. A. iij. & Honor. A. ij. Coſſ.

V. Impp. Hono. & Theo. AA. Anthemio P.P. †

NEmo [p] iudicũ ex q̃cũq̃; ciuitate ĩ aliđ oppidũ vel ex ꝓuincię ſolo equos curules, [q] aurigas, beſtias, [r] hiſtriões, ciues tẽtet traducere. [s] ne dũ popularib. plauſib⁹ intẽperãter ſeruiũt: & publicarũ rerũ ſtatũ ſangẽt, & feſtiuitatẽ impediant in cũctis oppidis celebrãdã ita vt ſiq̃s hãc violauerit iuſſionẽ, pœna teneatur ea q̃ legũ violatores pſequitur. [t] Dat. viij. Id. Augu. Conſtannnop. Hono. viij. & Theod iij. AA. Co.

Patres vel domini ſi filiabus aut ancillis peccandi prabent neceſſitatem, earum perdunt poteſtatem: qui ſi in id inſiſtant, pœna huius legis puniuntur. Bar.

VI. Impp. Theodoſi. & Valent. AA. Florentio. P. P. †

LEnones patres & dominos, qui ſuis filiabus vel ancillis peccandi neceſſitatem imponunt: nec iure frui dominij, nec tanti criminis patimur libertate [u] gaudere. Igiẽ tali placet eos indignatione ſubduci, ne poteſtatis iure frui valeant, neve quid eis ita

---

me pôi ẽt reſp habendo taiđ curatorẽ conuenire. ſed cur debitor nõ liberatẽ, cũ pecunia ad curatorẽ ꝑuenit? Rñ. quia non peruenit vt debuit.

[a] DE SPECTAculis &c. Publ. veſtitati etiã in his ꝓuidetẽ. & die teſeruãdis, vt hic: ſed lenonibus tollẽdis: vt ĩ l fi. & facit. ĩ. de Maiumis.

† Ex Co. Th. li. 15. titu 7. l. 3. Contius.

[b] NOn Inuidemus. Gymnici. nomen eſt ludorum populi.

† Vide ſ hunc locũ Alcia. hic nã q̃d ille gymnici legit, nos ita ĩ Vic. exem. repetimus.

[c] Spectacula. q̃ fiunt ĩ ſcena, i. in loco vbi ludebant tragœdi & comœdi, vt referunt grãmatici. & ĩ auth. de cõſulib. Vel ſcena ẽ loc⁹ &c. vt ff. de infa. l. 2. §. fi. approbantẽ ergo ſpectacula, eũ & ĩ hĩc cũm põt legaris vt ff. de leg. 1. ciuitatib. & de annu. leg. l. annua. & de polli. l. Septitia. licet ſit arg. ẽ. ff. de adm. re. ad ci. ꝑti. l. legatũ. § fi. Sed nõ ꝑmittũtur, ſi ſanguis effundatẽ in agone, vt ſunt torneamẽta, & ſimilia: quia ludus eſt noxius, vt ĩ. de gladiat. l. j. & ĩ his ludis ſenatores ꝑbebãt ſuũ officium: vt in auth. vt ord. p̃ſec.

Torneamẽta prohibẽtur.

† Co. Th. 15. 7. 7.

† Al. legitẽ poſt l. q. ſquis.

[d] Grati. cõſentientes talib⁹ vna cũ populo quo caſu prõptius ꝑmitttẽ. quã ſi ſol[e] populus. & ſm hoc dic volẽtiũ, i. oium, populi & primatũ, vel populi tñ & facit ꝓ primatib⁹. ff. ad mu. l. quod maior. & ſupra de aduo. di. iud. l. reſtituendum. ibi, nam in vniuerſis.

† Co. Th. 15. 6. 6.

[e] EOs q agitãdi. i. ſũt agitatores & deſeruiunt ſacris ludis: & nõ ſũt ſamoſi, vt ff. de infa. l. athletas in princ. & §. 1.

[f] Supplicijs. ꝑ hoc q̃ ſunt agitatores: cũ nõ ſit delictũ. & ideo nõ patiuntẽ aliam pœnã vel laborem: niſi hanc quam gerunt.

† Co. Th. 15. 7. 12.

[g] QVilquis cõſules. facit ĩ aut. de cõſulib. §. quãtum cũq̃. & § poſt illũ. & ff. de infa. l. athletas. in prin. & §. 1. ſed argu contra. ĩ. eo. t. l. 1.

[h] Mulctetur. vel illa quæ eſt &c. vt ĩ. l. nemo in fi.

[i] SI qua. ſi habeas ſi qua pictura ſ tantum dicit de vilibus perſonis pictis. ſi vero habeas, ſi quam picturam: ſemꝑ ſub. aliquis offeras, quod eſt ĩ. & hc de pictura & homine.

[k] Pictura. ſi habeas hic pictura. ſit punctum loco copulæ. Accurſius.

[l] Pãtomimum. ideſt ioculatorem, vt ff. de ope. libe. l. ſi libertus artem.

† Co. Th. 15. 5. 3.

[m] Sinibus. ideſt viliſſimis veſtibus ĩ pictura, vel ĩ homine. Nota ergo in talibus fieri deriſiones: vt ĩ. de ſacroſan. ecc. l 2.

[n] Circi. loca remota.

[o] Proſcenis. ſcenę locus: vt ĩ. de infa l. 2. §. ſi. ſcenica perſonæ vt in auth. ſcenicas non ſolum &c. proſcenicum, locus vbi ſcena ſit procul à prędictis locis in aliquo theatro.

[p] NEmo. etiam vt priuilegiũ nihil eis opituletur.

[q] Curules. qui ludunt currẽdo ad brauium, vel pallium, vt ff. de infam. l. athletas. § 1. Vel ducunt currum aureum ad pugnandum in ſacro certamine: quaſi carrotium: vt ĩ. de fer. l. fin. & auriga, qui ducit. vt ff. de vſu & ha. l. plenum. §. equitij.

[r] Beſtias. aliàs hiſtrias, aliàs beſtias, puta boues aptos ad illum currum.

[s] Traducere. ſic infra de erog. mili. an. l. pri̇ma.

[t] Perſequitur. vel illam quæ eſt ĩ. eod. l. quiſquis.

† Co. Th. 15. 8. 2. ſã ſemel poſita fuit hęc l. in l. 12. ĩ. de epiſc. aud.

[u] LEnones. Libertate. ideſt facilitate eas faciendi. Et ſic not. priuilegiũ amittit q eo abutitur.

Priuilegiũ amittit, q eo abutitur.

tur: vt ĩ. de iud. l. Iudæos. Itẽ quia expedit reip &c. vt Inſti. de his q̃ ſunt ſui vel alie. iu. § pe. & ſic not. ꝓ propter delictũ patris filius efficitus ſui iuris: vt in auth. de inceſt nup. in princ. item venditor pdit ius abducendi ſi conſentit proſtitutionis vt ĩ. ſi mã. ita ve. i. 1. Item pœna periurij in exigenté vetitũ: vt in auth. ſe nicas non ſolum &c. Item domũ pdis ad eum vſum accommo dãs: vt in authen. de leno.

a Si velint. non aliàs: vt ff de re. iu. l. inuito. Sed ar. ꝫ. ff. de lib. cau. l. 1.

b Conductiſve. fortè liberis, quæ ſui iuris erant, quæ ꝑpter paupertatem alicui lenoni in hoc ſe loca rẽt, vt in auth. de le no. & fa. ĩ. de epi. au. l. ſi lenones & dic vt ibi not. Vel dic hic loqui de mercenarijs, qui ꝯducti deſerviunt his proſtitutis. & fa. ff. de pigno. ac. l. eleganter. § ſi.

c Minor. No grauius eſſe peccare. q̃ ab inuito. grauiſſimã pœnam pati.

d Coitionis. alias cõionis i ſtupri, in quo eſt fœda cõio.

e DE EXPENSIS ludorum.

Quæ magnæ exigũtur in ꝑdictis ludis, vt ff. d̃ poll. Septitia.

f Vm ꝑſidẽ. Non reuocabit. ſic ĩ. de ad min. tu. l. ſancimus. Sed argu. j. titu. l. l. hac lege. & dic vt ff. de admi. re. ad ci. pert. l. 1. Item facit ff. de ope. pu. l. pecuniam. Item ꝫ. j. de excoctio. & tranſla. mi. an. l. 1.

g Agonis i. certaminis: inde agonotheta, qui pugnat, vt ff de mu. & ho. l fin. §. ſuaſtigophori. & agonotheta princeps talis ludi: vt ff. de pollicita. l. Septitia, in Græco ibi poſito.

h Cautionem. i. cautelam.

i DE AQVAEDVCTV.

Sicut ludi, ſic aquæductus populum delectant, de Conſtantinopoleo & Romæ & veteris æqueductibus dicis publicis, & ſic differt ab illo q̃d dicitur. ff. de ſer. ru. præd. l. 2 § aquæductus. Dic ergo, ꝙ quidã homines præficiunt ad cuſtodiã, quib. dat priuilegiũ: vt j. l. decernimus. §. vniuerſos. & his p quorũ fines trahit: vt l. 1. & certa pecunia ad hoc deputatur: vt infra de repara & l. hac lege. nec ex eo extrahitur aqua: vt j. l. 2 & l. decernimus. in fine: niſi per ſpeciale priui. vt j. l. ſi. & veteri conſuetudine: vt j. eo. l. vſum. & tunc nõ ex quolibet loco, vt j. eod. l. eos. ſed in caſu fallit, vbi priuilegium nihil operatur, vt j. eo l. omnes. ſed quando trahis, gratis habet j. eo. tit. l. ad reparationem. Acc.

poſſit acqri: ſed ancillis filiabusq; ſi velint, a conductiſve b ꝑ paupertate pſonis, quas ſors dãnauit humilior, epiſcoporũ liceat, iudicum ẽt, defenſorũq; implorato ſuffragio, omni miſeriarũ neceſſitate abſolui: ita vt ſi inſiſtendum eis lenones eſſe crediderint, vel peccãdi ingerant neceſſitatem inuitis, amittant nõ ſolũ eam quã habuerint pᵱtãtẽ, ſed pſcripti, pœna mancipẽtur exilij, metallis addicendi publicis: quæ minor c pœna, eſt quam ſi præcepto lenonis cogatur quiſpiam coitionis d ſordes ferre, quas, nolit. D. xj. Ca. Maij, Felice & Taure Coss.

e Deeſt conſtitutio Græca, ex prætermiſſis repetenda.

TITVLVS XLI.

DE EXPENSIS LVdorum publicorũ. e

Pecunia deputata ad ſpectacula, in refectionem murorum poteſt conuerti: & ipſis refectis cauſa priſtina firma permanet. Bart.

I. Impp. Diocleт. & Maximian. AA.

CVm præſidem prouinciæ impenſas quę in certaminis editione erogabantur, ad refectionẽ murorũ tranſtuliſſe dicas: & quod ſalubriter deriuatũ eſt, non reuocabitur: f & ſolenne certaminis ſpectaculum poſt reſtitutã murorũ fabricam, iuxta veteris cõſuetudinis legem celebrabitur. ita n. & tutelę ciuitatis inſtructæ murorum præſidio prouidebitur: & inſtaurandi agonis g voluptas confirmatis his q̃ ad ſecuritatis cautionem h ſpectant, inſecuti temporis circuitione repræſentabitur.

TITVLVS XLII.

DE AQVAEDVCTV. i

I. Imp. Conſtantin. A. ad Maximilianum Conſularem. †

AQuarum poſſeſſores, ꝑ quorũ fines k formarum † meatus tranſeunt, ab extraordinarijs oneribus l volumus eſſe immunes: vt eorum opera aquarum ductus ſordibus oppleti, m mundentur; nec ad aliud n. ſuperindictæ o rei onus iiſdem poſſeſſoribus attinendis: p ne circa res alia occupati, repurgium q formarum facere non curent. r quod ſi neglexerint, amiſſione poſſeſſionum multabuntur. nam fiſcus prædium eius obtinebit, cuius negligentia perniciẽ formæ congeſſerit. s Præterea ſcire eos oportet, per quorum prædia aquæductus commeat, vt dextra leuaque ex ipſis formis quindecim pedib. t intermiſſis arbores habeãt: obſeruante officio u iudicis, x vt ſi quo tempore pullulauerint, excidantur: ne earum radices fabricam formæ corrumpant. Dat. xv. Calen. Iun. Gallicano & Symmacho Coss.

k Quarũ. Fines. i. fundos.

l Oneri. b'. aliàs muneribus.

m Oppleti. ideſt impleti.

n Ad aliud. ſ. onus, quod eſt infra.

o Superindictæ. i. prædictæ rei nomine vt ſcilicet ſic tam ab extraordinario q̃ etiam ordinario nomine tamen eius rei ſint immunes.

p Attinendis i. detinendis. Acc.

q Repurgium. ideſt repurgationem, cum frequenter sepeliantur.

r Non curent. ideſt procurent.

s Congeſſerit. ideſt induxerit. aliàs concuſſerit.

t Pedibus. j. eod. l. omnes. §. ſuper his. contra. Sol. ibi ſpeciale in aquæductu ad palatium Hadriani. cui in alio fauet: vt ea. l vel hic p priuatum qui magnam immunitatẽ per hoc habet. ibi per publicum ſulcũ. & facit ĩ. de ędi. priua. l. ſi cui. & l. Mentana.

u Officio. ideſt officiali.

x Iudicis. ſic. ĩ. de interdic. l. 1.

Si quis

* Theo. Balſamõ numerat hunc tit. 41. huius libri, & primũ ca. huius. ti. tale ſecitur, argumentum ex libris Βασιλι-κῶν

* De ſeliquo certamina libere, peraguntor. Nemo inuitus certamina edito. voluntarios. n. ſumptus facere volo. Cont.

† Sic in meo manuſcri. Contius Cod. Th. 15. 2. 1.

† Forinarum, mallet hic Alci. Sed ſectelegit formarũ. idẽ adquę ductuũ: vt notaui in nouel. de mand. principũ Cõtius.

De publico aquæductu aquam ad ſuum prædiū derivare nō licet, et contrafacientes pœna publicationis illius prædij puniuntur. Bart.

II. Imppp. alen. Theoſ. & Arca. AAA. Pancratio. P.V.†

SI quis [a]decętero veſtiti furoris audacia floręntisſimæ [b]vrbis cōmoda voluerit mutilare, aquam ad ſuum fundum ex aquæductu [c]publico deriuando [d]ſciat eundem fundum fiſcalis tituli præſcriptione ſignatum cum priuatis rebus noſtris aggregandum. Dat. viij. [e] Conſtantin. Timaſio & Promoto Coſs.

Auertens aquam de publico aquæductu debet ipſam ducere per caſtellum vel aliud paruū foramen, ne matrices fiſtulæ corrumpantur: & contra faciens perdit beneficium, & punitur in corpore. Bart.

III. Iidem AAA. Albino. P. V. Romæ.†

EOs qui aquæ copiā vel olim vel nunc p noſtra indulta meruerūt: [d]vſum aut ex caſtellis, [e]aut ex ipſis formis iubemus elicere, neque earū fiſtularū, quas matrices vocant, curſum ac ſolidi tatem attentare, vel ab ipſo aquæductu trahere. [f] Quòd ſiquis aliter fecerit: non ſolum id quod prius iure beneficij fuerat conſecutus, amittet: [g] verum pro conditione quoq; perſonæ ſeuerisſima pęna plectetur. D.v. Cal. Sep:. Rom. Timaſin. & Promo. Coſs. & PP. iiij. Cal. Iun. Conſtantin. Olybrio & Probino Coſs.

Ius hauriendi aquam vel ea vtendi de publico aquæductu nō turbatur, ſi tanto tempore quis eſt vſus q̃ de eius contrario memoria hominis non exiſtit. Item irrigantes agros vel hortos furtiuo modo de aqua publica, aquæductu priuantur. B.

IIII. Impp. Arca. & Hono. AA. Aſterio co. Ori. †

VSum aquæ veterē, longoq; dominio cōſtitutum, [h]ſingulis ciuibus manere cēſemus, nec vlla nouatione turbari: ita tamē, vt quantitatem ſinguli quam veteri licentia [i] percipiūt, more vſque in præſentē diem perdurante percipiant: manſura pęna in eos qui ad irrigationes agrorum, vel hortorum delicias, furtiuis aquarum meatibus abutunt. Da. C. Nou. Cęſareo & Attico Coſs.

Qui beneficium ducendi aquam ex publico aquæductu impetrauit, debet illud intimare præfecto, et non alij, et iudex qui contra facit, quinquaginta libris auri punitur. Bart.

V. Impp. Theo. & Valenti. Cyro PP.

SI quis per diuinam liberalitatem [k] meruerit ius aquæ: non viris clarisſimis rectoribus prouinciarum, ſed tuæ præcellentisſimæ [l] ſedi cœleſtes apices intimare [m] debebit ođenatione ꝰ illum qui preces [n]moderatoribus [o] inſinuare conatur 50. lib. auri, & ꝰ vniuerſos adminiſtratores [p] qui reſcriptum per ſurreptionem elicitum [q]ſuſcipere moliuntur, ꝓponenda: apparitorib. nihilominus eorundē viuorū clariſſimorū prouinciæ moderatorū, animaduerſionib. ꝓ vigore tui culminis ſubiugādis: & ampliſſima tua [r] ſede diſpoſitura, quid in publicis thermis, [s] qd in nymphæis [t]pro abūdātia ciuiū [u]conueniat deputari: qd his pſonis, quib. nr̃a ſerenitas idulſit, ex aqua ſupflua debeat impartiri.

Seruitus aquæ ducendæ ad aliqua loca priuata ex aquæductu palatij Adriani, etiā per reſcriptum eſt prohibita: & contra faciens, in centum libris auri punitur, et debet eſſe latitudo aquæductus prædicti decem pedum munda omnibus arboribus. Bart.

Idem AA. Cyro PP.

OMnis ſeruitus aquarum [x] aquædu-

[a] SI quis. & dignitate pditus, vt 3. l. decernimus. in prin. niſi de licentia principis, vt ĩ eod. l. ſi. & l. proxi. & ff. de aqua quo. & æſti. l. 1. § pmittit. vł ſenatꝰ: vt ff. de flu. l. quominus. & de aq ua plu. arcē. l. qd principis.
[b] Florentisſimę. ſ. nouæ Romæ.
[c] Aquæductu. ed qđ 3. vt nemo priua. l. 1. & 3. de bon. vac. l. ſi quando.

[d] EOrq. Meruerūt. à principe: non ab alio, quæ valent: vt ĩ l ſi.
[e] Ex caſtellis. vbi cōgerit aqua, antequā intret p fiſtulas: vt ff. de aqua quotid. & æſt. l. 1 § caſtellū. & melius dī in pceden ti. & hoc interdictū neceſſario ppoſitum eſt &c. cuius ſimiles ſunt formæ, de quibus ſubijcit. Acc.
[f] Trahere. non ergo largè accipitur beneficiū. & ſic eſt ar. 3. 3. de bon. vacā. l. ſi qñ.
[g] Amittet ſic ſup de Iud. l. Iudæos. & de piꝰ pe l. 1 & ĩ. l. px.
[h] VSum conſtitutū à principe: vt 3. l. pxi. Vel veriꝰ cōſuetudine cuiꝰ nō ſit memoria: vt ff. de aqua quo l. hoc iure §. ductus aquæ & 3. de ſeru. l. ſi manifeſtè & ſic nō eſt ꝯ ĩ. a. l. diligēter. i ſi. vbi de longo dicit. Et ad de diſtinctionem, vt 3. de ſer. & aqua. l. 2.
[i] Licentia. principis vel cōſuetudinis. Ac.
[k] SI quis. Liberalitatem. quod licet, vt ĩ. l. ſi.
[l] Præcellentisſimæ. pfecto loquit, qui diſpenſat ſuper reſcripto vł priuilegio pſ cipis, vt ĩ hac l. in ſi. non præſes.
[m] Intimare. i. phtare
[n] Preces ſ. ipetratas.
[o] Moderatoribus. i. præſidibus, qđ non licet. vt 3. dixi.
[p] Adminiſtratores. i. præſides Acc.
[q] Elicitum, qđ præſumitur, cū ad præſidem non pfectū offeratur & facit. 3. de legi. & conſtit. l. 2 & ĩ. de diuer. of. l. nullus.
[r] Tua. o pfecte. Acc.
[s] Thermis. i. balneis.
[t] Nymphæis. aliàs lymphæis. i. lauatorijs.
[u] Ciuium. ſic ff. da. i. o dam. l. ſi. §. ſi plures & ſol. mat. l. 1. & ſm hoc. i. quia ciues ſūt multi, & iō multam aquam volunt habere. vel dic, vt habeant abundantiā: & tunc non faciunt dictæ concordantiæ.
[x] OMnis Aquarū. ſpecialia quædā ſeruantur in quodam aquæductu qui dicitur Adriani: forte ab eo factus, quòd principis palatio ſeruit; & quod ſup. eſt.

† Co. Th. l. 5. eo.
† Co. Th. e. ti. l. 3.
Co. Th. e. ti. l. 6.

ctus Hadriani, ſiue domorum, [a] ſiue poſſeſsionũ, ſiue ſuburbanorũ, ſiue balneorũ, vel p diuinos affatus intimatos in quolibet iudicio, vel per vſurpationẽ [b] ipertitos, penitus exprobetur. malumus etenim pdictũ aquęductũ nři palatij, publicarũ thermarũ ac nymphęorũ cõmoditatib. inſeruire, [c] & decernimus hanc diſpoſitionẽ modis oĩbus in poſterũ ſeruari: nemini licẽtia tribuẽda, ab eodẽ aquęductu pcibus oblatis vſum aq̃ petere, vel eũ audere pforare: ſciẽtib. his, q̃ qualibet rõne putauerit ad hmõi emolumentũ accedere, vel officio [d] (ſi auſus fuerit inſtruere [e]) vel min⁹ [f] inſtructis pcibus parere, cẽtena põdo auri multę noie fiſcalib. rõnib. ſe eſſe illaturos. Sup his ſancim⁹ ſulcũ publicũ aquarũ nullis intra decem pedes [g] arboribus coarctari: ſed ex vtroq; latere decempedale ſpatium integrũ illibatumq; ſeruari. [h] Pręterea de plumbeis fiſtulis ducentib⁹ ad thermas, q̃ Achilleæ [i] nuncupantur, quas prouidẽtiæ tuæ magnificentia [l] factas fuiſſe cognouimus eandẽ [k] formã ſeruari cẽſemus. etenim memoratas fiſtulas thermis tantũ & nymphæis q̃bus eminẽtia tua [l] deputauerit, volumus inſeruire: facultate pbenda tuę ſublimitatis apparitoribus, circumeundi ſine formidine dom⁹ ſuburbana balnea ad requirendũ, ne qua deceptio vel ſuppreſsio vel inſidiæ cõtra publicã vtilitatem [m] à quoquã penitus attententur.

Pecunia ex vectigalibus redacta, pro reparatione aquæductus debet expendi dando eam operarijs aquæductus: & habentes ius ducendi aquã ex publico aquæductu, nihil ſoluere tenentur fiſco ex ea. Bar.

VII. Iidẽ AA. Eutichiano præfecto præto.

AD reparationem aquęductuum huius almæ vrbis, omnia vectigalia quę colligi poſſunt ex vniuerſis ſcalis [n] huius inclytæ vrbis, & ex operarijs q Cyziceni [o] dicunt, ad refectionẽ eiuſdẽ aquęductus procedere, illo videlicet obſeruãdo, vt nemo eorum qui ius aquæ poſſident, [p] quamcunque deſcriptionem ſuſtineat. nam execrabile videtur domos huius almæ vrbis aquam habere venalem. [q]

Præfectus conuertens aurum aquæductui deputatum ad aliud opus, de ſuo reſarcire tenetur: & debet aurum prædictum in arca ſeparata ab alio deponi. Bar.

VIII. Imp. Zeno. A. ad Amantium. * P.V.

HAc lege ſancimus, vt ſiquis ampliſſimã præfecturam [r] gubernans, aurum aquęductui deputatum, ad alterum quodlibet opus non aquæductibus vel aquæ publicæ competens, extruendum vel curandum, putauerit conuertendum: de ſuis facultatibus eandem ſummam aquæductus titulo repenſare cogatur. [s] Separatus vero arcarius [t] aurũ aquæductus ſuſcipiat, glorioſiſſimorũ conſulum liberalitate, vel ex alijs titulis [u] ad aquas publicas pertinentibus collectum, vel poſtea colligendum.

* Al. Adamãtio PP.

Fons publicus ab initio vel ex poſt facto publicus effectus, vſui priuatorum non applicatur, etiam ex reſcripto ſuper hoc impetrato: & ſuper hoc non obſtat reipublica præſcriptio longi temporis. Bar.

IX. Idem A. Poratio.

DILIGENTER inueſtigari decernimus, qui publici ab initio fontes, vel cum eſſent ab initio fontes priuati, poſtquã publicè vſum præbuerunt, ad priuatorum vſum conuerſi ſunt, ſiue ſacris apicibus per ſurreptionem impetratis, [x] ac multo amplius ſi auctoritate illicita, nec appetito

pereſt. pub. thermis & nymphæis proficit, non priuatis hominibus & ex priuilegio, licet in alijs valeat priuilegium: vt ĩ. l. fin. quæ eſt ĩ. & vocat hic ſeruitutem, quã hoc licet principis priuilegio.
[a] Domorum. ſ. priuatorũ dr̃ ſeruitus: quia pro domo priuata ſit impetrata: q̃ impetratio non valet, vt hic. & ſic expone ſequentia.
[b] Per vſurpationẽ. i. ſine ex certa ſcientia principis, ſiue non: & hoc niſi diceret, non obſtante hac lege, vt ff de leg. j. l. ſi quis in princi. teſta. Accu.
[c] Inſeruire in eo qđ palatio ſupereſt.
[d] Vel officio. i. officiali aliquo. Acc.
[e] Inſtruere perſuadẽdo vel aliter concedendo aquam ſecundum te criptum.
[f] Vel minus. i. non inſtructis: vt debẽt quia pro hoc nõ fuerunt porrigendę preces.
[g] Intra decẽ pedes. ĩ e. l. t. §. fin. quæ eſt contra. Solo. vt ibi.
[h] Seruari. repete, ſancimus.
[i] Magnificentia ablatiuus: id eſt quia tu feciſti eas fiſtulas. Accurtius.
[k] Eandem. vt ex priuilegio principis nõ trahãtur aquæ. Alex.
[l] Eminentia tua. p̃ fecto loquitur.
[m] Contra publicam vtilitatẽ circa aquęductus. Acc.
[n] AD reparationẽ. Scalis. alias collibus. alias callibus, alias calculis ad qđ ĩ. de ope. pu. leg. ad portus. & ĩ l. prox.
[o] Qui Cyzi ceni i. q continuantur.
[p] Poſſident. ex præcepto principis, vel conſuetudine. alias enim non licet vt ĩ. l. vſum & l. ſi.
[q] Venalem. Arg contra ff de ali. leg. l. Meta. § quædam.
[r] HAc lege. Præfecturam. multo magis alius inferior.
[s] Cogatur. facit ĩ de ædi. priua. l. cum dubitatur. Sed arg. contra ĩ. de expen. lu. l. t. dic vt ibi.
[t] Arcarius. ab arca, in qua tale aurũ reponitur. dictus. & nõ ſeparatur. ad quod ĩ. de ſuſcep. l. duos.
[u] Titulis. vt ĩ l. pro xl. Et no. q̃ conſul cũ creabatur, dabat centum lib. au. in opus aquæductus, vt ĩ. de conſul. l. nemini. & l. pen.
[x] DIligenter. Per ſurreptionẽ. præſumptione huius legis.

* Vide Cuiaciũ hic.

Lon-

colore ſacri oraculi huiuſmodi aliquid pertẽtatũ fuiſſe dignoſcit: vt ius ſuum regię ciuitati reſtituat; & qđ publicũ fuit aliqñ, minimè ſit priuatum, ſed ad communes vſuš recurrat: ſacris oraculis vel pragmaticis ſanctionibus aduerſus commoditatem vrbis, quibuſdã impertitis, iure caſſandis, nec longi temporis [a] præſcriptione ad circunſcribẽda ciuitatis iura profutura.

X. Idem A. Pontio.

DEcernimus, ne qđ à quacunq; perſona qualibet [*] dignitate p̃dita[b] cõtra minuſcularios aquęduct⁹ [c] vel fontes publicos qui ad aquęductus confluunt, pertẽtetur. [d] Sed & ſi quis clã vel palã, auctoritate confiſus, de iiſdẽ paralogijs, [e] vel fontibus aquã traduxerit, vel clandeſtinis inſidijs fortè ſurripuerit, publicis aquæductib⁹ eã reſtituere compellatur. [f] Hoc ẽt præcipimus, ne in poſterum a quolibet iuxta eoſdẽ aquæductus plantari qualeſcunque arbores poſsint, [g] ne ex ſtirpibus labefactẽtur parietes aquęductuũ: [†] quod antiquis ẽt conſtitutionib⁹ [h] interdictũ eſſe dignoſcitur: ſcientibus [i] vniuerſis ꝙ in poſterum ſuper hmôi commiſſis, ſuburbanum, vel prædium, vel balneũ, vel aquæ mola, [k] vel hort⁹ ad cuius vſum aqua publica fuerit deriuata, vel ſi quid ex his iuxta aquęductum poſitum ad eũ pertinet qui plantauit arbores aquæductibus noxias, ad quemcunq; pertineat locũ, [l] vel hominem, [m] vel domũ proſcriptionis titulo ſubiacebit, & fiſci iuribus vindicetur, nulli ſup hmôi pœna nec per ſacras apices venia tribuenda. Vniuerſos aũt aquarios, vel aquarum cuſtodes, quos hydrophylacas [n] nominant, qui omnium aquęductuum huius regię vrbis cuſtodes deputati ſunt: ſingulis manibus [o] eorum felici nomine pietatis noſtræ impreſſo ſignari decernimus: [p] vt hmôi adnotatione manifeſti ſint omnibus. nec à procuratoribus domorum, vel quolibet alio ad vſus alios auellantur, vel angariarum [q] vel operarum nomine teneantur. [r] Quòd ſi quem ex hiſdem aquarijs mori contigerit, eũ nihilominus qui in locũ defuncti ſurrogatur, ſigno eodem notari præcipimus, vt militiæ quodammodo ſociati excubijs aquæ cuſtodiendæ inceſſanter inhæreant: nec muneribus. [s] alijs occupentur.

De fonte vel aquaductu publico non licet aquam deriuare, niſi per principis reſcriptũ concedatur: quod intimari debet præfecto pretorio & alijs iudicibus quorum intereſt: pœna contra facientibus imminente. Bart.

Imp. Anaſtaſius A. Seruo [*] pręfec. p̃to.

DIuinam diſpoſitionem ab inclytæ recordationis principe Theodoſio ſuper his qui aquam ſibi de publicis aquęductibus ſeu fontibus præberi deſiderant, promulgatam, [t] hac etiam lege in ſua firmitate durare ſancimus: quatenus nemo vel in hac ſacratisſima ciuitate, vel in prouincijs ſine diuinis apicibus de ſacro epiſtolarum ſcrinio more ſolito edendis, & iudicio tuæ celſitudinis, vel alijs, quorum intereſt, [u] intimatis vel intimandis, aquam de publico aquæductu ſeu fonte trahere permittatur: [x] his quicunque noſtra iuſſa violauerint, ſeu violate conceſſerint, denarum librarum

[a] Longi temporis. ꝟ. eo. l. vſum. quæ eſt ꝟ. Sol. hic longor ibi cuius non eſt memoria. Vel verius hic ipſum publicum, & in publico vſu ſtare ſolitum. ad quod ff. de vſuca. l. ſi. ꝟ. reſponſ. & ꝟ. de ope. publi. l. præſcriptio. ibi ex publico ad priuatum: quod licet, vt ibi. ad quod ff. comm. pręd. l. venditor. §. ſi conſtat. & facit. ff. ne qđ in loco pub. l. pen. & infra de fun. pa. l. pe. & ſupra de ſacroſan. eccl. l. vt inter diuinum. & ꝟ. de preci. imne. offer. l. nec dãnoſa.

[b] DEcernimus. Prædita. ſubaudi etiam.

[c] Aquæductus. ſ. riuulos parum aquæ ferentes, & ſubaudi, publicos.

[d] Pertentetur. ſine licentia principis: vt infra l. ſi.

[e] Paralogijs. quos ꝟ. vocauit minuſcularios, nũc paralogios vocat, quaſi parum lymphæ habentes.

[f] Compellatur. fundus etiam ad quem duxit, confiſcatur: vt ꝟ. eo l. 2. præſcriptione ſubnota contra hoc, vt ꝟ. de fun. reipub. l vſus.

[g] Poſſint. prope ad decem pedes: vt ꝟ. eo. l. omnis alij eſ. ꝟ. e. l. j. quod non placet.

[h] Conſtitutionibus. dictis legibus, vt ꝟ. eo. l. t & l. omnis.

[i] Scientibus. ad verũque ſuperius dictum ſe refert.

[k] Aquæ mola. i. molendinum.

[l] Locum. in lib. Mer. eſt cancellatum, locum & domũ. aliàs deeſt totum ab illo loco, qui plantauit &c. vſq; ibi, proſcriptionis titu. &c. Sed tu dic locum puta ciuitatis vel caſtri, domũ ẽt diuinam, vt ꝟ. de exac. tribu. l. ſi.

[m] Vel hominem. ſ. priuatum, vel dignitate præditum.

[n] Hydrophylacas ab hydria, quod eſt vas in quo ponimus aquas: vnde dicit hydropicus. Vel dic hydria aqua, phylatein i. cuſtodire vel ſeruare. inde hydrophylacas, i. cuſtodes aquarum vel conſeruatores. ſic gazophylaciũ dr locus vbi gazę cuſtodiuntur. ſecundũ Py. & facit ꝟ. de excu. mun. l hydraulæ. & ff. de mun. & hono. l. ſi. §. inter.

[o] Manibus. i. vtriq; manui, vel cuiuſlibet ſingula manui: & idem eſt in milite. vt hic in fin & ꝟ. de fabri. l. ſtigmata. non in fronte, vt ꝟ. de pœn. l. ſi quis.

[p] Decernimus. ſ. dictas manus.

[q] Angariarum. ideſt operarum.

[r] Teneantur. niſi in aduẽtu principis, vt de ſacroſan. ecc. l. neminem. Acc.

[s] Nec muneribus. p̃ſonalibus, vt ꝟ. de mu. patri. l. j.

[t] DIuinam. Promulgatam. q eſt ꝟ. eo. l. ſi quis.

[u] Intereſt. qui ſunt maiores rectoribus prouinciarum, vt ꝟ. eo. l. ſi quis.

[x] Permittatur. ſed cum licentia ſic, vt hic.

* Quamlibet dignitatem p̃tendat. Cuiac.

† Idem ſcribit Caſſiodorus lib. 5. c. 38. Cõc.

* Seruio.

hic.& no.Ṭ.eo.tit.l.2.& l.vſum.

a Condemnatione. & amiſſione fundi ad quem ducit, vt Ṭ.eodem titu.l.2. & aquam reddit: vt ſupra l. decernimus.

DE GLADIATORIBVS.

b Ruenta ſpecta-cula. in quibus vt cruor. l.ſiquis: vt in torneamẽtis. idẽ pōt dici & in pugna beſtiarũ, vt corrigant̃ Ṭ. de fer.l.fi.& ẽ hic arg. q duella nō admittūt̃ qđ dic vt ff.ad legem Aql. l.qua actione.§.ſi qs in colluctatiōe.

Duella phibētur.

c Ciuili: in quo ſumus, vt Ṭ. de cad.tol. in princ.& ſubaudi, et licet per hoc non fiat ſcandalum.

Sic vete. manuſc. De hoc titulo ſic Theodorus Balſamon ad Photij Nomaca nō ti. 13. ca.12. Titu. 45. tollit ſpectacula gladiatorum.

d Gladiatores. pdictos ſic pugnātes. nā ludus noxius &c. vt ff.ad legē Aql.l.nam ludus. alias ſpectacula approbant̃, vt Ṭ.de ſpectac.l.1.& đ fabricantib. & portātibus gladios hic nō dicit. ſed Ṭ. de fabricen.

DE VENATIONE ferarum.

e Ccidẽdorum leonũ. idẽ in manſuetis habitis p derelicto, vt ff pro derelict.l 4.

Vide Culaciũ hic.& Alcia.lib.2. parer. ca 45. & in biſto. tri par.li. 10. c. 1.& li. 3.cap.10.

f Beſtias. nociuas. ad quod.ff. de poſtu. l.1.§.beſtias.& ſi quadruples paup. feciſſe dicat̃.l.3.§.in beſtijs.

† Co.Th. lib.15. ti. 11.l.1.

g Præcipimus. quæ hac l.ſtatuūt̃, tria ſūt

h Eorũ. ſed nec in loco vbi dānũ poſſint dare. vt ff. de ędi.edi. l.qua vulgo.

† Co.Th. ibi.l. 2.§. ideoque.

DE MAIVMA.

Ludus qui fiebat in Maio & ſic à maio. vel ſub lętitia. vel ma iuma Grecè, Latine ingreſſus. ſ. æſtatis qñ herbæ frōdesq; viriles lętificāt prouinciales: vt in Bononia ſiūt reginæ.

i Hui' vocabuli interpretationē pete ex Suida. vide Alcia. hic.

k Lemẽtię Red iaſ p p̄cedẽtes impe ratores ablata pp clamnẽ prouincialium, redditur nunc per Ho.& Arcadium.& facit Ṭ.de Paga l. vt pfanos, & Ṭ. de ſpecta.l. 1.& l.nemo.

auri condemnatione, a aliaque grauiſſima indignatione feriendis.

TITVLVS XLIII.
DE GLADIATORIB. penitus tollendis.

I. Imp. Conſtantin. A. Maximo præſ.pręt.

CRuẽta ſpectacula b in otio ciuili c & domeſtica quiete ñ placẽt: quapropter oīno gladiatores d eſſe phibe mus. PP. Beryti, C.Octo. Paulino & Iuliano Coſ.

TITVLVS XLIIII.
DE VENATIONE ferarum.

I. Impp. Honō. & The. AA. Mauriano Com. Domeſtic.& vices agen. Magiſt. mili. †

OCcidendorum leonum e cunctis facimus ptātẽ, neq; aliquā finimus quẽquā calūniā formidare. Beſtias † f aūt quæ ad comitatū ab omnib. limitū ducib. trāſmittunt̃, nō plus q̄ ſeptẽ dieb' intra ſingulas ciuitates detineri præcipim': violatoribus g eorū h quinquas libras auri fiſci iuribus illaturis. D. xiij.C.Iun.Conſtantio & Cōſtãte VV.CC.Coſs.& D.V.C.Oct.Cōſtā.D.N. Honor.A. xi.& Conſtantio ij.V.C.Coſs

TITVLVS XLV.
DE MAIVMA. i

Solebant prouinciales de menſe in ingreſſu ciuitatis facere quendam ludum, quẽ fuerūt prohibiti facere à p̄cedẽtib. Imperatoribus, mō hic Imperator ẽt cōcedit, vt talis ludus fieri poſſit in prouincia, dūmō cū honeſtate. b.

I. Impp. Arcad. & Honōr. AA. Cæſario PP. †

CLementię noſtrę placuit, vt maiumæ prouincialib. lætitia reddat̃: k ita tñ, vt ſeruet̃ honeſtas, & verecundia caſtis morib. perſeueret. D.vij.C.Maij.Cōſtantinop.Arcad. iiij. & Honor.iij.AA. Coſs.

TITVLVS XLVI.
VT ARMORVM vſus inſcio principe interdictus ſit.

Nulli licet guerram mouere abſque principis iuſſu. Vel ſic. Nulli licet arma portare ſine principis licentia. Bartolus.

I. Impp. Valẽtin.& Valens AA. ad Bulephorū Conſ. Campaniæ. †

NVlli, prorſus l nobis inſcijs atque incōſultis quorū libet armorum mouendorum m copia tribuatur. D. iij. Non.Octo. Altini, diuo Iouiano & Varroniano Coſs.

TITVLVS XLVII.
DE AGRICOLIS ET cenſitis, & colonis. n

Tempore quo agricola inſiſtit ſationi, vel meſſi vel vindemiæ: non vocatur ad munera extraordinaria, ſed excuſatur. Bartolus.

VT ARMORVM VSVS &c.

l NVlli, prorſus non ergo ditiſſimis Burgēſibus: ſic Ṭ. nego. ne mili.l. 1.

m Mouendorū i. guerrā inchoare. aliàs incedit in legem Iul maieſt. vt i. 3. & eſt ſic ff.de cap. l. hoſtes. Vel dic mouendorum. & tunc eſt ſic in Authen. de armis. colla. vj. & Ṭ. de fabric. prout in rubri. ibi notaui. ſed fallit tunc in caſu, vt Ṭ. de prępo. ſacri cub. l. fina.

† Co.Th. 15.6.1.

n DE AGRICOLIS, & cenſitis & colonis.

Dixit de aquæductu: vbi agit̃ de onere rerũ: nunc de onere pſonarũ: qa nulli magis interdicit̃ vſũ armorũ q̄ colonis, q nec pūcto vno debẽt moueri: vt Ṭ.eo.l.colonos. iō đ his dicit. vel cũ dicendũ ſit de colonis fiſci pmittit titulũ gñalẽ, in quo explicat̃ priuatorum cōmodũ, & quod fiſcus habet in eiſdem: vt Ṭ eod.l. his tibus.§. hęc de reditibus. Vel dixit tit. primus de his quæ ad lætitiã & ſalutem ptinent noſtrã in ſcena & ludis, & aquæductu, & gladiatorib. tollendis, & nociuis beſtijs occidendis, atq; armis nō mouendis: inter q̄ oīa omniũ rerum ex quib. aliquid acquirit̃. nihil eſt agricultura melius: vt Tullius li. 1. officio. vel qa nulla res vtilior eſt fructib aridis, qui ſine colonorũ labore non proueniunt: ideo de his videndũ eſt. Et dic de agricolis in genere. & cenſitis & colonis in ſpeciali. nam agricola generaliter omnis colens agrum dicitur: de quibus omnibus hic præmittit. Vel dic agricolis reſtringi ad eos qui quoquo modo in adſcripti ſunt. ſic ponitur in authentico. de mandatis principum.§.ſed & ſuſcipiẽtes, collatio. iij. Et ſpecialiter ſupponit de cenſi, & colonis

† Co.Th. 15. 25.

Vel

Vel tertio nō habeat de cen.& co. ſi habeas de cen.& co. dicas. q aliud ſubſtantiuorū adiectiuē: & ſic ſit figura hendiadis,i de agri. cen. ſic & illud, pateris li babat.& auro &c.& tutela ē vis.& poteſtas &c.& ie- cundū hoc colonis, generaliter ponet. Itē dic, q octo ſunt gña colonorū.

nera vt j̄.tit.2. l.2.excepta capitatione.vt j̄.ne ruſti. ad vllum.l.1 nec.n item p valet argu à ɔtrio ſenſu.1ū illa l.omnes.tn nō agricolis dicit. vel ſpecialis in an nona.vt ī.vt ne.li.in emp.&c.l.3 ſed extraordinaria qſq; ſubitvt j̄.da priui.do.an. l.pe. & de co.fū.pa.l. 1. & ī. de qui.mu.ſ. l.1. & ſi. q lunt ɔ. itē

Cod. Th. 11.16 4.

Adſcriptitij,de qbus dic vt j̄.eo tit. l.cum ſcimus. item cenſiti, j̄.tit.2.l.3 Tertio per perni co quod dic vt ī.de mendi va Quar to cōditionales colo ni.vt dices.j̄.eo. l.cū ſatis.ſ.1. Alij inquilini.j̄ eo l definim⁹. Item originarij : qd̄ dic vt j̄.eo.l.cum ſa tis.ſ. ex hoc. & l. ne diutius.Item ſimplices coloni . & de his dī.j̄.eod l. per colonum.& l 3. Et ex ṗdi ctis quidam naſcuntur vt j̄.eo.l.ne diutius.Quidam fiunt, & horū alij ſtatim, vt cēſiti,alii per curſum tpis, vt coloni conditionales. Eſt & octauum vt liberi q ſtant rure vt j̄. ne ru ad vl.l.1.& in authen. nul. agri. &c.

Vid hic lo de P.a. q ſumma tas alia priuilegia agri o rarū. quæ multa ſūt,ut hic per eum: & vide ibi, qa via alibi ita collecta inuenies.

Coloni ſunt mul tiplices.

Co.Th. 13.10.1. Concor. cū hac l. c. 2. in fi. cū gl. fin. poſt prin. extra de Iudæ. & Sarrace.

I. Imp. Conſtantin. A. ad Aemilianum P.P.

NVnquā † ſatio nib. a vel col ligēdis frugib. b inſiſtētes c agricolæ ad extraordinaria onera d trahantur: e cū ṗuidētiæ f ſit, opportuno g tempore his necesſitatib⁹ h ſatisfacere. i

Non poteſt quis vendere prædium, & retinere agricolas in dicto prædio exiſtentes. Bartol.

II. Imp.Conſtant.A.ad Dulcitiū Cōſ. Aemiliæ.†

SI qs ṗdiū k† vēdere voluerit, vel donare: retinere ſibi transferendos l ad alia loca colonos m priuata n pactio ne non poſſit. Qui n. colonos vtiles o credunt: aut cum prædijs eos tenere debent, aut profuturos alijs derelinquere, ſi ipſi prædium ſibi prodeſſe deſperant. D.iij. Calē. Maij, Med. Cōſtantio A. ix.& IulianoC.II.Coſs.

Facta donatione ſeruorum fundi per principem, videtur facta donatio fundi: & ideo donatarius ad fundi tributa tenetur. & idem eſt, ſi aliquis occupauit ſeruos prædij deſerti domino patiente. Bartol.

III. Impp.Valenti.& Valēs AA.Fauētio Vic.Ital.

quid ſi ſponte qdam ſubit? Rñ. non præſu dicat in alijs ſciens, nec ignorans: vt ī.de his qui ſponte mu.l. pe. Acc.

a Trahantur.inuiti: vt patet ex vi vocabuli. ſpōte poteſt: vt in Auth. de colla. ſ. nulli vero penitus. ſolla ix item quæ eſt tō huius l.? Rñ priuilegiū ruſticitatis. arg ī. de teſta.l.ſi.im mo veri⁹ publica vtilitas: vt ff.de offi.pre fec. vrb.l.1.ſ cura.& de extraordi.cri.l.an nonam ne gens fame pereat. vt in Authen. de q̄ſtu in fin. collat. vi. Tertij dicunt, vt tributa commodius p̄ſtent dñis eorum, ad quod in ſra eo. tit.l.litibus ſ & hæc de redditibus.quod non placet: quia ſic in ṗuincia locum tantum haberet. item in adſcrip. vel quaſi eſt generalis quo ad locum & omnem agricolam Sed quid in colono ſeu conductore non agricola? Reſpon. non habet locum hæc l.dicit enim,inſiſtentes.& ad hoc j̄.de ſol fun.pa.l.3.

Cod.Theo. 11.1.12.

Sed videntur tria genera tantum eſſe,adſcriptitij,& coloni & inquilini vt j̄.eod l omnes omnino. vel duo,ſcilicet adſcrip.& co.ſo.vt j̄.eo.l.cum ſatis ſ.fi. vbi non licet recipere adſcrip.vel co alienos: ſed ponitur in vtraque large colonus, vt originarios comprehendat.nam & in rub.ſecundum vnum ſenſum ſic poſuit colonis Item an homines prædictorū generum ſint liberi,dic j̄.eo.l.ne diutius.Item no.q per miratim da cenſitis cum alijs tractat: ſed j̄.tit.2.ſpecialiter de cenſitis dicit quo ad aliquid.

a NVnquam ſationibus aliàs ſationibus, & tunc plana eſt. aliàs ſanctionibus, aliàs rationibus. & tunc præmitte vel adde, propria auctoritate. regulariter enim quilibet vocatur rationibus vel ſanctionibus,niſi immunitate gaudeat.vt ff.de vac. mun.l.hi qui muneris. & de mu.& hono.l.cui muner s. Alij dicunt vel pro ſaltem, quaſi dicat, non inſiſtentes.quod non placet: vt in fi.l. Accur.

Frugum appellatione vindemia cōtinetur.

b Frugibus large.vt etiam vindemiam comprehendat:vt ff. de verb. ſign.l.frugem.& ſic meſſem & vindemiam.vt ff de fer.l.j. & quod plus eſt,ſationis tēpus comprehendit.

c Inſiſtentes.ideſt qui habent Inſiſtere:& ſic nullo tempore ſecundum aliquos : quod non placet: vt in fi.l.non ergo alio tpe anni excuſant.itē nec eodem, ſi non inſiſtant: vt ī.de epiſ. & cle.l.generaliter & dic agricolam generaliter poni pro omni colente agrum,excepto principis colono.Accur.

d Onera.ad officia publica nec volens vocat.j̄.eo.l. colonos.ſed illa officia publ.propriè dicūtur munera,hæc autem onera ſed illa dicūtur propriè munera: vt ff de verb. ſig l munus Itē dic extraord.quæ non legs.non ſenatuſcon.non conſti prin. inducuntur: vt ſupra de vac pub mu.l.j.lib 2 Nunquid ord. ſubibit? Videt q ſic,a contrario ſ vt argu. ff.de teſt. l.ea eo.Item pro hoc ī. de anno & triti..omnes. Itē canonicā p̄ſtant,cum & clerici p̄ſtēt,vt ī.de ſa. ſanctecl.l. placet. ſed dico q nec illa ordinaria mu-

f Prouidentiæ.ſ.noſtræ: vel ſume quo ad publicam vti vel propter ē vel ideſt eſſe debeat.

g Oportuno.alijs temporibus anni.

h Neceſſitatibus. i.vitæ neceſſarijs . vel ideſt agriculturis,& hoc neceſſitatib.ſ.viādis.ad qđ ī.de fer. l. oēs dies. vel neceſſitatibus,i.muneribus.

i Satisfacere ne pereat : vt ſupra de fer. l.2 & facit j̄.de col.fun.pat l.1.& not. quòd hæc l in Italia non ſeruatur.Acc.

k SI quis prædium . In quo conſtituti ſunt coloni.

l Transferendos.ideſt transferant.

m Colonos. large pro adſcriptis ſolo: ſecus de alio ſimplici colono: vt ī.loc.l. emptorem.multi.n.modis dicitur: vt in rub.no.

n Priuata quia auct.iud. poteſt: vt venditio prędij minoris ſecundum quoſdam.Sed tn dic tunc nō valet contra publicam vtilit.vt ff de magi.cōue. l.j.ſ. ſi inter.& ī eō.vtuuſ.in.l. poſſeſſionem . Itē nunqd ſtipulatio vel iuramentum firmat? Reſpon non,vt ī.da le & con.l non dubium. nam ſtipulatio pactū eſt.vt ff.de pact l. 1.

o Vtiles.Quid ſi inutilis eſt ? Reſpon idem: vt j̄.l. quemadmodū.& l. ne diutius in fi ſed aut negligentia:& tunc poterit cogi operari à domino : vt ff. de vſufruct.l.idemq; ſ. & quoniā. & de vſu & ha.l.plenum.ſ.fi. ſi propter infirmitatē vel ſenectutē , alius ſubrogabitur arg j̄. de præpoſi agen. in re.l. agētes. & ī de offi præſ.prę.Ori.&illy l.ſi quos.de labore.n. terrę dominus percipit: vt j̄ eod.l. domini. econtra colonus poteſt diſcedere,ſi terra ſterilis fiet: vt j̄.de fun.pa.l.3.& l.ſiquis à priuatibus. Et adde,quod no. j̄.eo.l. quemadmodum.

Quiſquis.

[a] Quiſquis. prædium tributariū adſcripticios ſeruos habēs fuit à poſſeſſore deſertum. ſi ſerui adſcri. ad aliquē deueniant vel ex conceſſione principis, vel ſola patientia poſſeſſoris: cum onere tranſeunt prædij.

Quiſquis [a] ex deſertis [b] agris veluti [c] vagos ſeruos [d] liberalitate [e] noſtra fuerit cōſecutus: pro fiſcalib. pēſitationib. [f] ad integra terræ pfeſſionē, [g] ex qua [h] videlicet ſerui manare [i] videntur, [k] habeatur obnoxius. [l] id ēt circa eos obſeruari volumus, qui ex hmōi fundis [m] ſeruos ad poſſeſſiones ſuas tranſire permiſerint. [n]

Domini, non coloni vel cenſiti pro eorum prædijs ſoluere tributa tenentur: ipſi tamen coloni vel adſcriptitij fundi quos habent, tributa ſoluent. Ba.

III. Iidem AA. ad Modeſtinum.

Hi penes quos fundorum dominia ſunt, pro his colonis originalibusq; [o] quos in locis eiſdem cenſitos eſſe [p] conſtabit: vel per ſe, [q] vel per exactores [r] proprios recepta [s] cōpulſionis ſolicitudine, implenda munia functionis agnoſcant. [t] Sanè quib. terrarū erit quātulacunque poſſeſſio, [x] qui in ſuis [y] cōſcripti locis proprio noīe libris cēſualib. detinent: ab hmōi præcepti communione diſcernimus. [z] eos. n. conuenit propriæ commiſſos mediocritati, annonarias functiones ſub ſolito exactore agnoſcere.

Si pro certa annua præſtatione frumenti locatio facta eſt, tenetur colonus ad ipſam, non ad præſtationem pecuniæ: niſi conſuetudo ſit, vt nō obſtante pacto pecunia tribuatur.

[b] Deſertis. i. neglectis. nam ſi pro derelictis habiti ſunt, nunquam recuperaret dominus. quod eſt falſum: vt ſtatim dicam.

[c] Veluti. expreſſiuum veritatis, ſic quod etiā deſeruerunt ſerui, nō ſolū poſſeſſor. vel ſimilitudinatiè ponitur. nam inſiſtebant, licet dominus deſeruerat. & ſic reſpectu domini dicūtur vagi, non reſpectu fundi. Vel dic ſecundum M. quod ſuaſum fuit principi quaſi eſſent vagi, qui non erant: vt in decre. xij. quæſt. 2. capi. terrulas.

[d] Seruos. nō per omnia. quod dic vt ī. e. l. ne diutius. & ad hoc etiam poteſt referri veluti.

[e] Liberalitate. ſine petitione. vt ſ. de pe. bo. ſub. l. 1. ſecūdum H. item quo ad principem eſt liberalitas. accipienti enim quandoque cogitur: vt infra de omni agro deſer. l. quiſquis. & l. qui fundos.

C. Tho. 11. 1. 14.

[f] Penſitationibus. tributorum futurorum, non præteritorum, vt inf. de fun. reipu. l. 2. in fi. ſic ī. de omni agro deſer. l. quicunque deſertum. Ar. contra ff. de publ. l. imperatores.

[g] Profeſſionem alias penſionem. alias profeſſionē. ſic dicta, quia poſſeſſor profitetur, vt ff. de cenſi. l. forma.

[h] Ex qua. i. in qua.

[i] Manare. alias manere.

[k] Videntur. & maneant. vel reſpicit, ſerui.

[l] Obnoxius. hoc eſt ideo, quia fundus conceditur, cū à fundo non debeat ſeparari. vt ī eo. l. cū ſatis. in prin. licet ex voluntate & ex certa ſcientia Imperator concedat ſeruos abſq; terra. vt ff. de procu. l. ad rem. & l. ad legatum. & eſt prædio conceſſo à principe, & tales concedi videntur, vt argu. ſ. l. prox. & ad hoc ſ. de bo. vac. l. ſi quando. & ff. de conſtit. prin. l. beneficia. ſecus in conceſſione priuati coloni, vt infra eo. l. quemadmodum. & ſ. l. prox. item pro & ſ. ff. de ſer. ruſti. præd. l. 3. § 1. Vltimo dic, cum quis occupat prædium deſertum: aut ſua auctoritate. & tenetur dño vſq; ad biennium. aut pro æquatore. & tunc ad ſex menſes, vt ī. de omni agro. l. qui agros. & l. locorū. & de cen. l. ſi. aut à principe. & tunc ſtatim eſt ſecurus, vt ī. de quadr. præſcr. l. bene à Zenone. & cauet accipiens ſecundum qualitatem perſonæ, quod prædium non relinquet, vt ī. de fun. pa. l. quicunque. & de omni agro deſer. l. 3.

[m] Fundis. deſertis. alias maior pœna, vt ī. e. l. ſeruos.

[n] Permiſerint. ſic ī. eo. l. cū ſatis. in fi. & dic ſcilicet, ſerui ſi ignoraret. vt ſ. de tab. l. ſi fiſcali. nō ſi tenet retinere fundū, & ſoluere pro futuro, ſed pro tēpore quo tenuit. vt ī. eo. l. omnes profugi. & l. cū ſatis, in fi.

[o] Hi penes. Originalib. genus colonorum, vt in rub. no. & ē alias originalib. alias originarijs.

[p] Cenſitos. i. cōſtitutos vel deputatos, ſecundum quoſdam: imo vnum eſt genus colonorum, vt in rubri. no.

[q] Per ſe. agnoſcant munera &c. & ſic per ſe vel per alium ſubit, quod eſt in dando: alias ſecus: vt ſ. de decu. l. nullus.

[r] Exactores. i. procuratores cum mandato, vel ſine.

[s] Recepta. recipiet quilibet recipit. cogitur enim quilibet per exactores, vt ſup. de exac. trib. l. actores. & l. in fiſcalib. ſic ergo dominus pro ſe, & pro eo quod tenet ſuus adſcriptitius, agnoſcit munus: licet ſecus in fructuario. vt ff. de vſufruct. l. hactenus. & in emphyteuta, vt ſ. de iure emphy. l. 2. & hoc niſi habeat propriū adſcriptitium, vt ī. l. prox.

[t] Agnoſcant. ſed cū originarij, id eſt filij colonorum ſint liberi, ſicut ipſi coloni, vt ī. e ti. l. cum ſatis, §. j. quare non ipſi pro ſe? Reſp. quia prædium eſt domini. Alij dicunt originarij improprie poni pro adſcriptitijs, qui ſimiles ſunt ſeruis, vt ī. l. ne diutius. ſed tunc nil habent ad quid ergo aliquid pro eis præſtatur, vt ī ti. 2. l. 2 Reſp. nil hēt vt alienent: hēt tñ (vt dicunt alij) quod annonariam functionem præſtent domini pro eis, vt in princ. huius l. patet. ſed alias, ſ. capitis non, vt ī cum ſint liberi, vt dixi. & facit ſ. de anno & trib. l. obſiſtere & ī. de cenſi. l. peræquatores. & ff. de admi. tut. l. Lucius.

[u] Quibus. colonis adſcriptitijs.

[x] Poſſeſſio. i. proprietas, vt ff. de verbo. ſignifica. l. interdum.

[y] Suis. ſcilicet colonis. & not. ſm M. quod ſit adſcriptitius etiā in ſuo ſolo, vt hic: ſicut poteſt eſſe vnus adſcriptitius, & alius terræ dominus, vt ī eo. l. cum ſatis. § ſi. ſm H. vel dic, quod hic non eſt adſcriptitius, ſed exiſtens in ſuo ſolo promiſit mihi annuū quendam cenſum. & habeas, conſcripti, qui etiam ſunt cenſiti & conſcripti in libris cenſualibus pro ſua terra, vt ff. de cenſi. l. forma. vel dic vt primo & dic, quod in ſuis locis. id eſt pro ſuis locis detinentur hi cēſiti & conſcripti, id eſt adſcriptitij facti in ſolo domini, & ſic no. quod propria habent, non tñ vt alienent, vt ī. ti. 2. l. 2. & inf. eod. l. cum ſatis § caueant. item not. quòd domini tantum pro ſua terra, & coloni pro ſua præſtant, nō vnus pro alio, niſi pro eo ſe obliget, vt hic. & in Auth. de collato. § nullus. collat. nona. per quod apparet, quod de peculio dominus hoc nomine non tenetur.

[z] Diſcernimus. i. ſeparamus, vt domini pro eis functiones

ctiones non agnoſcant. Item no ꝙ quidam intelligunt §.ſane.in cenſu capitis, vt ʃ.l.cum antea. & ʃ.tit.e.l.e.ſed prin. in cenſu prædiorum.& facit ʃ.l.li tibus.& ĩ.de an.& trib.l.obſiſtere.

V. Iidẽ AA.ad Oricũ PP.

DOmini[a] ꝑdiorum, id qđ terra pſtat,accipiant:pecuniã nõ inqrãt,quã ruſtici optare nõ audent:[b] niſi cõſuetudo[c] prędij hoc exigat.

Adſcriptitius colonus vel inquilinus fugiens, non obſtante conditione ſexus,vel alia,redire cõpelletur ad prædium vnde fugit,per præſidẽ.Ba.

VI. Iidem AA. & Grat. A.ad Germanianum.

OMnes omnino fugitiuos adſcriptitios colonos[d] vel inqlinos,[e] ſine vllo ſex⁹,muneris,cõditionisq; diſcrimine,ad antiquos penates[f] vbi cẽſiti atq; educati[g] natiq; ſũt,ꝓuincijs pſidẽtes[h] redire compellant.

[a] DOmini. Dic,ꝙ ſi cõuentio fuit de reddituu, nõ pôt cogi ad pecuniam: quia vt creditor aliud pro alio &c. vt ff ſi cert. peta. l. 2. ſic eꝫ debitor, & hoc niſi conſue. &c. ad quod ff. cõia prędi l. vẽditor. §.ſi cõſtat. Itẽ pôt loq ſm quoſdã, qñ nil cõuenit de reddituu, vt poſſit cogi ad pſtandum redditum ſm qualitatẽ prædij. argu. ʃ.de fun. pa.l.ſi. nõ aũt pecuniã. Alij dicũt hoc caſu dñm ſibi imputare, & nil petere, ꝓ quibus eſt ʃ.titu.2.l 2.circa ſin ſed ibi ſuper exactiona dicit non de ordinaria exactione cõſtituenda. & ꝓ hoc ff. de act. emp.l.empto- ré.§. qui aũt. & ĩ de Lati. lib.tol.l.1.§.illud. Et tertij dicũt ẽt ſi ꝓmiſſa ẽ pecunia, non poſſe peti, per l. iſtã. & ſm iſtos non ſiet vlla locatio cum ruſticis, cum in pecunia tantũ debeat fieri,vt ff depoſi.l.1.§ ſi quis ſeruum. Sed dicimus, verum eſt cum talib.adſcriptitijs. & à talibus.Item ſecundum iſtos,ſi pecunia conuenta nõ petitur, nec aliud eſt conuentũ, ergo nil petitur. Sed dicunt vel dñm ſibi imputare.vel ut alij,cogitur colonus ad cõſtituendum redditũ in fructu. Sed his omiſſis, dic genere conuentionem.quod.n.facit cõſuetudo, hoc & pactum,vt ff. de aqua plu. arc. l.1.in prin & l.2. in ſi.cum ipſa ſit tacita conſenſus, vt ff de leg. & ſacon. l. de quibus. Quarti diſtinguunt,vt pecunia non poſſit promitti,ſed ſpecies, vt gallinæ, ſic.

Pactum facit qđ cõſuetudo facere poteſt.

[b] Non audẽt nõ iuris prohibitione, ſed timore ne dñs auferat, vel aliter perdat, vel non audent à gleba diſcedere.& ſic nec artem diſcere vnde quærant, ſm P.& ſic non eſt ꝫ.ff.de leg. 3.l.ſi chorus.§.1.

[c] Conſuetudo.ſupple.vel cõuentio ſiẽ ſupple, forte vel ꝓlationis in reddita conuẽte cẽſſatio. arg ĩ. de ope.libet.l.nec patronus. Sed quanto tpe hęc cõſuetudo inducit? Rñd.quanto nõ extat memoria:aliàs forte xxx.ann.vt ff.de aqua plu.arc.l.1.in ſi. & ĩ.de pſcr. 30.an.l.oẽs.& l.ſicut.non longo.cũ maiꝰ ſit cõſuetudo,vt in auth.ut nulli iudi.§ 1 colla 9.nec obſtat ʃ.eo l.ditibus. In prin. quia ibi quoad alia. nec ob.ĩ.de fideic.l.1.quia ibi duplex fauor,alimẽtorũ, & vltimæ voluntatis attendit. & facit ʃ.de co.Thracen.l.1.& caue tibi , quia de omni ruſtico loquit ꝓt.

[d] OMnes omnino. Colonos hic comprehẽdit omnes ſolo adſtrictos, vt in rub. Acc.

[e] Inquilinos.ſemper repete. fug ituos.& dic differentiam inter iſtos,vt in rub.

[f] Penates.i ad antiquam rem familiarem . ſic ʃ.de commeatu.l.fin.

[g] Educati. hoc ſolum non ſufficit,vt in rub.

[h] Præſidentes . ſiue in eadẽ prouincia profugerint, ſiue in aliã ad literas præſidis vnde aufugit. Et dic, confeſſos, ſiue cõuictos, vt in Auth.de man. prin.§.ſed et.col.3.aliàs puniunt pſides,vt in Auth. vt nulli iudicum.§.qm vero.& §.ſi quis vero co l.9 ſic ẽt incola reuocatur, vt ff.de mu.& hon.l.1. & 2.& ſi. & ff. ad muni.l.incola. & l. de iure. Sed qua actione? Dic vt ʃ.eo. l. ſi coloni. Item an ſuſcipiens puniat,& qualiter,dic vt ʃ eo. l.ſeruos & l.oẽs pfugi.& fa.ĩ.de ſer fu.l. ſi.& ĩ.de apetal. l.ſi. ʃ.de col. Illy.l.1.

Sicut coloni originarij abſq; terra nõ alienãtur, ita nec ẽt cenſiti: et nõ licet cũ minima parte fundi tenendo maiorẽ vẽdere dictos cenſitos.Itẽ vendens totum fundũ: omnes eius colonos trãsfert, qui ĩ ea parte ſteterũt:et ſi ſecus fuerit emptio vel vẽditio celebrata, ẽptor pretiũ pdit,et vẽditor rẽ poterit vendicare,et ẽt hæres eius.Itẽ quilibet intelligitur malæ fidei,qui cõtra legem mercatur. B.

VII. Iidem AAA. ad Maximum.

QVemadmodũ originarios[i] abſq; terra,ita ruſticos[k] cenſitosq; ſeruos[l] vendi[m] omnifariam non licebit. Neq; verò cõmentio frau

[i] QVemadmodũ originarios. ex colonia natos, vt ĩ.in rubri.

[k] Ruſticos.larga poſuit,vt verbum colonos,vt ã.l.2.

[l] Seruos.reſpectu aliquo, vt not. ʃ. l. nandinius.

[m] Vendi,ſed an permutare , vel in emphyt.dare?arg.ꝙ ſic: quia in vno ꝓhibitũ. in alio pmiſſum vr: vt ff.de iudi.l.cũ prætor. Itẽ oĩa ſunt reſtringenda vt ff.de lib. & poſth. l.cũ quidã. ſed certe imo eſt fauor,ſ. publica vtilitas, vt no.ĩ.l.1.vnde dic non liceri quia qđ in vno prohibet & in eius ſimili: vt ff ad l.Aqui.l.illud. itẽ appellatione venditionis oĩa talia cõtinent: vt ff de ſtatuli. l.ſtatuliberi à cæteris.§.ſi.Itẽ ratio eſt, ne deſerat cultura. non ergo alia via debet fieri ꝫ: vt in authen. de non alienan. § alienationis. Item an obligatur? Reſpon. non: vt arg.ĩ.de reb alia nõ alienan.l. ſi. & ff. q res pign.obl.poſſ.l.1.§.eã.& ĩ.q res pig.l. executores. arg.ꝫ. quia ꝓhibito maiori nõ prohibet minꝰ: vt ff.de ſer.expor.l.2.Item an per vltimã voluntatẽ? Videtur ꝙ ſic:vt ff.de ver.ſig.l.verba quędam. n.licent per vltimam voluntatem , quæ per pactum nõ licent:vt ff.de lega. 3.l.pater.§ fundum. & l Lucius. ʃ.Rñ.ſed ꝫ dicas, vt ff de lega.3.l. ſi quis inquilinos. Item quid ſi ſtipulatio,pœna, vel iuramentũ interueniat?Reſp.vt ĩ l.2. Item an pp famam?Rñ. ſic,ar. l.de pa. qui ſi.l.2. Item an transferre pôt de loco ad locũ? Reſp.ſic.ar.ʃ.eo.l.definimus. in ſi. & quia nõ prohibet,vt ff.de proba.l.ab ea parte. Sed arg. ꝫ. ʃ.de man.& co.pat.l.3.ſed aliud eſt ibi caſus. & cõ colonus inuito dño non transfert ſe, ar. ʃ. eo.l.colonos. Itẽ an clericus fieri poteſt? Vr quod ſic, vt in Auth. de ſan epiſ.§.adſcriptitios coll. 9. ſed ibi religionis habitus . Item quid ſi creditores accipiunt inſolutum, vt per titu. ĩ. ſi in cauſa iudi. per totum? Videtur tamen quòd liceat ſeparari propter neceſſitatem. vt ff de fun do.l.1.& ad Syl.l. ſi quis in gradu. §. hi quoq;. ſed dicas contra , ſcilicet iudicem pro eata da vitoqua dare debere. Item an poſſit eos liberare ſine ſolo, & à terra ſeparare ? Videtur quòd ſic propter communem conſuetudinem. Item pro hoc, ſupra de fun.pa.l.poſſeſſores. nam ſi illi emphyteutæ. multo magis veri domini poſſunt. Alij dicũt in adſer. ſpeciale.vt nõ poſſint, vt ʃ.de diuerſ. in ſi nõ ſi ſub mõ tranſactionis, vt ĩ.de tranſ.l.ſi.multo magis

&

dis id vſurpet legis illuſor, [a] quod in originarijs ſæpe eſt actitatum, [b] vt parua portione terræ emptori tradita, omnis integri fundi [c] cultura adimatur: ſed cum ſoliditas fundorum vel certa portio ad vnumquẽque perueniat, tanti [d] quoque ſerui & originarij transeat, [e] quanti [f] apud ſuperiores dominos & poſſeſſores vel in ſoliditate [g] vel in parte mãſerunt [h] & emptor [i] precium quod dederit, amiſſum exiſtimet: & nihilominus venditori ad repetendos ſeruos cum agnatione [k] eorum vindicatione conceſſa. & ſi aliqua denique ex cauſa diſſimulauerit [l] legis [m] vſurpare [n] beneficium atque ille ſub hac taciturnitate deceſſerit: & hæredibus eius, & contra heredes [o] emptoris vindicationem damus, longi [p] temporis præſcriptione ſubmota. malæ fidei [+] namque poſſeſſorem eſſe nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdictum

& ſuper alijs tranſigere licet. Tertij dicunt poſſe liberari, ſed nõ oẽs, ne terra deſtituat cultoribus. Quarti dicũt, q̃ ſoli adſcriptitij poſſũt, eo q̃ reputant̃ ſerui. Quinti dicunt, q̃ illi poſſunt liberari ſine ſolo, qui cum eſſent ſerui, fuerunt cõparati vt fundo imponerentur & tales dñr mancipia ruſtica, vt ff. de fun. inſtr. l. cum de lanionis. §. cui fundũ. & l. Seia. & l. q̃ſitũ. § quærit̃. & de verbo. ſigni. l. in lege. nec enim dicit hic ſimpliciter ruſticos ſed ſtatim reſtringit cenſitos. tutius ergo eſt cũ ſolo, vel parte ſoli competenti liberari. Item op. quaſi hæc l. malè dicat, cum ſint pars p̃dij, vt ff. de di. & tem po. pſc. l. lõgę ergo ſi cui partẽ fundi ſine alia, ſic hoc ſine ſolo ad qđ ĩ. de rei vi. l. q̃ de tota. Præterea nõ iuſtũ aſt cuiquam &c. vt ĩ. de Iudæis. leg. nemo. & ĩ. mau. l. in re. Rñ. hic ſpeciale propter pu. vti. eſt: vt no. ĩ. l. e. vel ergo vtrumque, vel neutrum, vt ff. de admi. tuto. l. cum quę ritur, & de proc. l. in cauſæ. Item no. aliquid in totum licere quod in parte non licet. ſic ff. de acq. hęr. l. qui ex duobus. in ſi. & pro derelicto. l. 3 & de legi. & con. l. 3. in ſi. Item an præſcribi ſine ſolo poſſunt? Reſpon. ſic xx. an. vt in hac l. argum. contra. ff. de di. præſcrip. l. longæ. & ibi not. & ſupra de ſer. fugi. l. 1. nam ſecundùm P. ibi. eſt alienatio legati.

non ſunt, vt ff. de act. emp. l. 3. Immo etiam q̃ dicta ſunt, vt non veniant, vt ff. de act. emp l. emptorẽ. §. ſi. item ſi vendo vilem fundum, an coloni ſequunt̃ ar. q̃ ſic ff de contrahen. emp. l. In modicę. & de acquiren. re. do. l. quidam. Alij q̃ fiat ſeparatio hoc caſu. ad quod. ff. de legat. ij. l. ſi Titio. Tertio q̃ ſi expreſſi, vtrunque valeat. ſi cũ ſeruis, ſic in nihilum. ar. ff. de do. inter vir. & vxo. l. ſi ſponſus. §. 1. Vel dic nihil valere & in fundo. nam prohibito aliquo, p̃hibetur & id per qđ peruenitur ad illud. vt ff. de ſpõ. l. oratio. item parte indiuidui irritata, totũ irritat̃, vt ff. de ædil. edi. l. plerunque.

[i] Et emptor. redit ad primum, quando aliquis emit ſeruũ ſine ſolo: & dic, ſciẽs factum & ius. & ſic concor. ĩ de præſcri. xxx. ann l 3. & de rei vindi. l ſi mancipiũ. & ſupra de prædi. entia. l. 1. & quæ in frau cre l. ſi debitor. aliàs ſecus, vt ff. de peu. hæred, l. ſed & ſi §. ſcire. ff. loca. l. ſi ignorant. & ĩ de tabel. l. generali. Item hoc niſi emptor ſibi pepigerit de precio, vt ſupra de euic. l. ſi fundum. quæ lex poteſt ſignari pro ↄtraria. & ſic põt loqui, j̃. de fun. li. l. ſi o. vel ibi ignorans fuit. item ar. contra. ĩ. communia de lega. l. ſi. §. fina. ſed ibi vnum pro alio, vt ibi notaui. itẽ contra j̃. non licere ba. me l. 1. Soln. ibi ruſticitati parcitur ementis, vt rehabeat precium. Sed an venditor hoc lucretur? Reſpon. non, imò fiſcus, vt ĩ. de iiti. l. ſi & ff. de iure fiſ. l. Lucius. & l. auſertur § 2 & de contrahen. emp. l. ſenatus. idem ſi non eſt ſolutum precium vt detur fiſco. Sed arg. ĩ. de ſacroſan. eccle. l. iubemus. vt eccleſiæ redditur. item an de euictione tenetur? Reſpon. non cum & odio emptoris hoc ſit ſtatutũ, vt patet: quia dicit amiſſum. itẽ de precio non agitur, minus debet agi ad plus, vt ff. de act. emp. l. emptorem. § ſi. Alij dicunt agi ſimpliciter: ſed dic q̃ non, niſi ſit ſtipulatio vel pactum, vt dixi.

[a] Illuſor i. aliquis illudere volens ei quod hęc l. ſtatuit, nõ vſurpet, i. inuadat ſtatutũ huius l. & no. hic punit̃ factũ in fraudẽ: vt ĩ. de legi. & cõſt. l. nõ dubiũ.

[b] Actitatũ aſt. i. factũ, quia ſunt ſine ſolo alienati.

[c] Fundi. apud venditorem remanentis.

[d] Tanti. ideſt tot.

[e] Tranſeant. tacitè. & hoc non dicto.

[f] Quanti. habita conſideratione ſuorum bonorum & agrorum.

[g] Soliditate. vt diuidatur agnatio: vt C. com. vtri. iudic. l. poſſeſſionum.

[h] Manſerunt. pro eo ſolo quod alienat̃. & ſic not q̃ aut alienatur colonus ſine ſolo, & non valet: vt ĩ. e. l. proxi ſed reuocat̃. vt j̃. ea. l. aut ſolum ſine colono, & tunc valet: & coloni ſequunt̃, vt hic. & hoc in quo hbet poſtulãte: licet quidam dicãt emptore, nõ aũt venditore petente, vt in venditione doloſa: vt ff. de dolo. l. & eleganter. circa prin. ſed an ſine addito p̃cio: quod q̃dam dicunt & ſputet ſibi vẽditor, q̃ ab initio non conſtituiſſe maius precium. Item quaſi acceſſoriũ non auget p̃cium, vt arg. ff. de cõtrah. empt. l ſi in emptione, in prin. ſed dic cõtra. vt ff. de tali. l. ſi q̃s ſepulcrũ. in prin. & de act. emp l. emptorẽ. § ſi. & ĩ. de Lat. li. tol. l. vnica §. illud. ne duplex damnũ vẽditor patiat̃, vt ff. ad l. Rho. de iac. l. nauis onuſtę. § cum autẽ iactus. Præterea ex hoc ſequit̃, q̃ inuitus vendit. ſic pro & cõtra no. ĩ. de contrahen emp. l. Inuitũ. Item quid ſi dicam, fundũ vendo detractis colonis? Rñdeo nõ valere: vt hic, & arg. ff. de act. & obl. l. obligationum. §. placet. ar. cõtra. ff. de cõtrahẽ. em. l. dolia. ſed qua actione petet colonos emptor fundi Rñ. condict. ex hac lege vt ĩ. l. 2 non obſtante pacto, vel actione ex empto: in qua veniũt etiam quę dicta

Vendera rem ſuã quis cogi tur.

[k] Agnatione. impropriè, ſed facit j̃. eo l. definimus. in ſi. & quod dicit, vindicatione, quia dominiũ nõ diſcedit iure prohibente propter pu. vti. ſecus ſi propter iuris impoſſibilitatem, vt ff. de ſer. ru. præd. l. per fundum. Sed nõne in pari ſunt delicto? ergo potior conditio poſſidentis? Rñ. vt fiſcus habeat, vt ĩ. de liti gioſis. leg. fina. & ff. de contrahen. emptio. l. ſenatus. Itẽ quid ſi reuocare non vult, an fiet ſeparatio offi. iudicis? Reſpon. non: ſed dic ſic, ne coloni vagẽtur. vt in authent. de quæſtoribus. ſic ff. de procuratoribus. l. filiusfamilias. §. veterani, nam & aliàs prædijs deſertis ſubijciuntur, vt j̃. de omni agro deſerto. per totum titulum. & ſupra eodem. lega, omnes omnino.

[l] Diſſimulauerit. ſcilicet venditor.

[m] Legis. ſcilicet huius.

[n] Vſurpare. ideſt vti. & ſic in bonam partem. ſic ff. de vſucap. l. 1.

[o] Contra hæredes. non vt hæredi, vel in hæredem. vt ff. ad exhib. l. de eo. § fina. Acc.

[p] Longi. ſed longiſſima locum habet. vt ĩ. de p̃ſcrip. xxx. anno. l. omnes. & l. ſicut. & de diuer præſcriptio.

[†] Cõcor. c. 2. cũ gl. 3. ſup ver. poſt mul. tũ. l ſi. extra de his q̃ ſi. à p̃la. ſine ↄſenſu ea. vbi hæc verba recitãtur.

Vſurpare in bonã & malam capitur partem.

l.iij.Sed contra ǰ.eo.l.cum ſatis. ſed iſtã intellige p illam,& l.cum ſcimus.Item cõtra ff.pro emp. l.2.§. ſi furioſo.Soln.hic ratione rei,ibi pſonę.vel ibi alie na.Item not. r quem venire contra factum ſuum ſic ſupra de ſac.ſan.eccl.l.iubemus,& de pa. q filios diſt.l.2 & de li. can. l.1.& de euict.l.ſi ti-bi. & C. de liti. l. 3. & ff. de dona. inter vi.& vxo.l.ſi ſpõſus. §.ſi. & l.ſeq. ſed arg. contra ff de ſer. ruſt. præd.l.per fundum.

a Mercatur ſciens. aliàs ſecus, vt ſupra not. & eſt pſumptio iur s, & de iure, ex quo eſt ſciens. argu. ff.man.l. ſi procuratorem.§.dolo.ſm H. vel dic etiã ignorans præſumitur ſciens quo ad præſcriptionem: vt ff.de vſuca. l. vbi lex. Item dic quod not. ǰ. eod.l.2. Accur.

b Omnes pfugi.i. lõge fugiẽtes.

c Latebras.i. ſe abſcondẽtes.ad qđ.ǰ.de decu.l.qđã.ignauiæ.

d Tributarijs. fiſco enim tributum, & dño cenſum dabant. vt ǰ. eo.l. ſeruos. vt puta pro ſua tertiula. vt ǰ.eo.l.hi. penes. §. ſi.Vel dic. vt ǰ.eod.l. litibus. §. hæc de ted ditibus.Acc.

e Tamen moderatione i. diſtinctione habita nam aliquã do ipſi aliunde detinentes tributa, et non dabant. vt ſubijcit.Acc.

f Reuocentur. qua actione l dic vt ǰ. l.ſi coloni.

g Vt ſi. ſic lege, vt ſi homines apud quos &c.

mercatur. a *Receptans colonũ tributariũ fiſci debẽtem domino cenſum annuũ ſciẽter reſtituere ipſum copellitur domino etiam cenſu non ſoluto, & etiam fiſco ſoluere tributa, ſi talis receptans vſus eſt operis dictorum colonorum gratis, alias contra ipſos fugientes habetur regreſſus, quibus exiſtẽtibus nõ ſoluendo, contra debitores ipſorũ recurritur. B.*

VIII. Iidem AA. ad Probum.

Omnes b profugi in alieno latebras c collocantes, cum emolumentis tributarijs, d ſalua tamẽ moderatione, e reuocentur: f ſcilicet vt ſi g hi homines apud quos reperiũtur, alienos eſſe nouerant fugitiuos, & profugis in lucrũ ſuũ vſi ſunt, hoc eſt, ſiue excoluerũt h agros fructibus dominis profuturos, ſiue aliqua ab ijſdem ſibi iniuncta nouerunt, i nec mercedẽ laboris debitã conſecuti ſunt: ab illis k tributa quæ publicis perierunt functionibus, exigantur. Cæterũ ſi occultato l eo profugi, q alieni eſſe viderent, quaſi ſui arbitrij ac liberi apud aliquẽ ſe collocauerunt, m aut excolẽtes terras, partẽ fructuũ pro ſolo debitã dñis prętiterũt, cętera proprio peculio reſeruãtes, vel qbuſcunq; operis impẽſis n mercedẽ placitã conſecuti: ab ipſis profugis o qcunq; debentur, exigent. nam manifeſtũ eſt priuatũ p iam eſſe contractum. Si q vero q inter agricolas r (vt aſſolet) ex quibuſcunq; commercij hmõi hominib s eſſe inueniuntur debitores: corã t partibus cõſtitutis iudex u ab obnoxijs qđ debet expoſcat. x

Immunitates iugationis abſque principis authoritate conceſſæ non valent ſed ad priſtinam conditionem reuocantur. Ba.

IX. Iidem AA. ad Populum. †

Immunitates ſpecialiter datæ, y & iugatio, & capitatio z libris publicis, a & ciuitatum aut prouinciarum vengantur.

a Impenſis. puta cuſtodiendo oues, vel quaſcunque alias operas.

o Profugis. non à terrarum dominis.ſic ergo ex hac l.diſtinguitur ſciens ab ignorante. Sed contra. infra eod l.ſeruos. vbi non diſtinguitur.Item & maior pœna ibi imponitur. Soln. tria præſtat ſuſcipiens damna: & in his diſtinguitur, vt hic. item pœnam fiſco: item pœnam domino, & in illis non, vt ibi. Alij dicunt, quòd illa in vere ſeruis. quod non placet. quia dicit ibi, inquilinis. Alij in ignorante diſtingunt, inquiſierunt diligenter, vt hic: an non. vt ibi. ad quod ǰ. de colo. illy.l.1. Alij. dicunt quòd hic contraxit cum ſuſcipiente locando ſe ſibi: ibi ſuſceptus eſt tantum ſine pacto. Alij dicũt quòd ibi faciebat ſe ſuum ſimulantem ſe liberum: hic non item opponitur, q quaſi ſemper videatur ſcire: cum omnes ſcire debeant, id quod ſuum non eſt &c. vt ǰ. vnde. vi.l.ſi. Sol, illud in re quæ ſemper eſt alicuius: at homo poteſt eſſe nullius: vt libet.

p Priuatum. ideſt non contingit publ. vti. vt ſi contra leg. propter ignorantiam. ad quod. ff. de pact. leg. ſi vnus. §. pacta.

q Si qui vero. dixi ab illis profugis exigi quæ debentur a his vero non ſoluendo conſtitutis, debitores eius exigantur.

h Excoluerunt. ſuſcipientes profugos, vel ipſi profugi quod eſt idem. Et dic, excoluerũt ſeminãdo, & ſic fructus de proximo domino prædij proficient.

i Nouerunt i agnouerunt, & fecerunt, ſeruitia puta in domo, & non habent mercedem à ſuſceptoribus. Vel dic nouerint, ideſt, nouale fecerint. ad quod. ff. de ter.mo.l.fin.& ſic non ita de proximo fructus dño proficient. Et quod ſubijcit, nec mercedem &c.expone, vt ſupra. Vel dic. conſecuti ſunt, ſcilicet domini, quia nec aduc ſatisfecerunt. prima placet.

k Ab illis apud quos latebras collocabant. & no. ex hac l.arg.à ſimili in parte iunis vnius eccleſię fugientis ad aliam eccleſiam, vt ſũ decimationibus teneantur, vt & inf. de col. illi.l.2.& in authen. de man. prin. §.ſed etiam col. 3.& ǰ co.l.cum ſatis. § ſi. & ff. ſi cer.pet.l.cum fundus.§. ſeruum.

l Occultato eo quod profugi &c.

m Collocauerunt.ſeruitutẽ in domo: vt ff. de verb. ſignific.l.in lege.

r Agricolar. ſolet enim agricola cum agricula magis contrahere: & ad ea quę frequentiũt contingũt, iura aptantur: vt ff. de leg.& ſenatuſconſul. l. nam ad ea.

s Hominibus ſcilicet profugijs.

t Coram.iudice ſubaudi.

u Iudex. procurator Cæſaris.

x Expoſcat.interponendo officium ſuum, vt C. quãdo ſi.vel priua.l.3.

y Immunitates. Datę in ſcriptis. Et iugatio. & pro.l. & dic iugatio, i quod pro iugero terrę pſtabatũ vt ǰ.de immu.ne.con.l.ſi. vel p iugo boum: vt in authen.de man.prin. §.coges.col.3.

z Capitatio. quod pro capite hominis præſtatur, vt infra l.prox.

a Publicis.ideſt de libris factæ cancellando: vel factæ libris, quia in eodem libro facta erat ſubſcripta immunitas.

Encauta-

Facit ad hoc gl.12. q.j.certe. de reb. ec cle. non alien. ca. ſi q̃s pſby terorũ.de elect. noſti. cũ ibi no.de qua te & quali.accepimus,de ſilijs pſby. ca.veniẽs. de re iudi. c. laſor.

De hoc vide hic Io.de Pla. diſtinguẽ tẽ. & aliẽ gentẽ ius cano.

Scire debent omnes quod ſuum nõ eſt.

† Co.Th. 13. 10. 6.

cautarijs a † ſine aliqua ꝓbatione factæ b penes fruentes c ereptæ d in functionem priſtinam redeant. D. iij. Non. Mar. Mediola. Merobaude ij. & Saturnino Coſs.

X. Iidē AA. Cynegio. PP.

Cum antea e ꝑ ſingulos viros, ꝑ binas vero mulieres, capitis norma ſit cēſa: nunc binis aeternis viris, mulieribus aūt quaternis, vni⁹ f pēdēdi capitis attributū eſt. g Quo circa g ſublimitas tua hmōi cenſus ꝑ Comanenſium † & Ariaratenſium & Armeniæ ſecūdæ, Amaſenorum, Helenoponti, & Diocæſarienſium Cappadociæ ſecundæ vrbes, ſalubris ac temperatæ peræquationis h modum monumētis publicis iubebit annecti.

Si originarius colonus culturam deſerat nulla dignitas vel auctoritas eum excuſare poteſt. B.

XI. Impp. Arcadius & Honorius AA.

Originarios i colonos nullis priuilegijs, k nulla dignitate, l nulla cenſus m auctoritate excuſari præcipimus: ſed amputatis oīb⁹ q̄ aliquoties per gratiam ſunt elicita, domino vel fundo eſſe reddendos. n

• *Adſcriptitij & cenſiti penes dominos debent remanere: & ipſos ignotos receptans etiam ignoranter, punitur in duodecim libris agēti. tenetur etiā receptans ipſum cū alio ſimilis æſtimationis reſtituere. Bartol.*

XII. Iidē AA. Florētino.

Seruos o vel tributarios, vel inquilinos p apud dños ſuos volum⁹ remanere. Nam cū metu damni q deterrit⁹ vnuſq̄ſque, eum quem incognitū habuerit, à ſe cœperit ꝓpulſare: r voluntas fugiēdi ſeruis nō erit. Nemo n. dominū ſuū deſerit, ſciēs nuſquā ſibi latēdi locū eſſe derelictū; s ſed aut cognitū ſibi ingenuū vnuſquiſq; ſuſcipiet; aut eū, q ſe liberū eſſe ſimulauerit, t à ſe ſubmouebit, metuēs, his q̄ ſtatuta ſunt, u obnoxius fieri. Si quis igitur ex memoratis x fugitiuis apud quē libet fuerit repertus, duodecim y libras argenti fiſco noſtro inferat detētator: ipſi aūt cuius fuerit præterea eūdē fugitiuū alterū z ēt eiuſdē æſtimationis inferre decernimus.

Liberi ſuſcepti ex vtroque vel altero parente cenſito paternam ſequuntur conditionem: & habens duo prædia poteſt transferre colonum de vno ad aliud. Bartolus.

xiij. Iidē AA. Vincē. P.P.

Definimus, † vt inter a inqui-

---

a Encautarijs. prędicti libri ſic dicuntur: quia ibi omnia cantè facta ſunt. Ac.

b Factæ. i. cōceſſæ, & dic ſine ꝓbatione l. ſine auctoritate principis. & cum cauſis iuſtis: vt ſ. de his qui à prin. va mu. l. 1. Item quia à lege datę, quia eo cauſa danſ. valent: vt ſ. de profeſſo. & medi. l. medicos & ff. de va. mu. per totum.

c Fruentes. ſcilicet cōſtitutæ. vel lege cū præcedentibus.

d Ereptæ. aliàs ereptæ. aliàs arreptę, & eſt illicita rapina: vt ſ. de paga. l. ſicut.

e Cum antea. olim quilibet homo maſculus pro capite dabat quolibet anno certum cenſum, ſcilicet bizantiū. & quælibet duæ mulieres tantundem. hæc præſtatio minuta eſt: quia duo vel tres viri præſtant qđ olim vnus: quatuor mulieres quod olim duæ. Vel ſic: quando maſculus naſcebatur, byzantium præſtabatur: quādo duæ fœminæ, tantundem & hęc cōſuetudo eſt hodie in Sardina: quia certū quid præſtatur cum naſcitur maſculus vel fœmina. ſed quocunque modo ponat, quid ad titulum? Reſpon. tributarij tantum præſtabant, & non ciues vt ſ. titu. 1. & ſ. ne ru ſti. ad vllū. quæ ſunt ſ. nec eccleſia Theſſalonicen. vt ſ. de an no l. fi. Ac.

f Attributum eſt. ſcilicet munus. Ac.

g Quocirca. propter quod. vel. i. ꝓpterea. & ſubin. tua iubebit annecti mo. pu modum peræquationis huius cenſus. & ſic cenſus eſt genitiui caſus, & ſubaudi ſecundùm Hugo. per homines harum infra ſcripturam terrarum. poteſt etiam dic. vt ſit caſus accuſatiui.

h Peræquationis aliàs peræquationes ſunt aliàs in l. M peræquationis.

i Originarios vel ꝓ eo. quia ab ipſa origine fuerunt coloni. vel pro diuerſis vt in rubr. no.

k Priuilegijs. nō ſic liber priuilegio. cum abſurbet ius alterius omnino: vt ſ. de preci. impe. offe. l. etiā ex certa ſcientia principis: cum iure gentium ſiue naturali talia competunt, vt ibi notaui.

l Dignitatē. ad hanc aſpirare non poſſunt: vt ſ. de agri. & mani. d. l. 2. & 3. & ſ. eo. l. colonos.

m Cenſus. nō ſoluti, vel minoris ſoluti, ad quod ſ. de fun. pa. l. fi. & ſ. de pſer. 30 an. l. cum perit. ſed ob delictum dñorum perduntur: vt ſ. de bon. proſcri. l. ſi quis intra.

n Reddendos. quantum ad vtilitatem. ſecundum Al. vel dic vt ſ. eo. l. ſi coloni.

o Seruos. i. adſcriptitios, vel cenſitos: & quod ſubijcit. vel tributarios. ſ. priuati. Vel dic veri⁹ ēt fiſco dabant tributum hi coloni priuatorū: vt ſ. l. liberos. §. hæc de redditibus. & ſic primum vel, ꝓ etiam: & iunge, ſeruos vel inquilinos. &c. Accur.

p Inquilinos. hoc expone vt ſ. l. proxi.

q Damni. quod hac lege infertur. Ac.

r Propulſare. non recipiēdo, ſed reijciendo.

s Derelictum. ſic. ff. de offi. pſi. l. cōgruit.

t Simulauerit. & ſic ignorans erat ſuſcipiens. ſed cōtra ſ. e. l. oēs. ſol. vt ibidem.

u Statuta ſunt. in hac lege.

x Memoratis. Nūt. memoratis: vt tollat contrarium.

y Duodecim. vel alia videt imponi pęna. vt ſ. e. l. oēs omnino. Sol. ibi de dāno, hic de pœna. Item ſ. ſ. de ſer. fug. l. ſi qs. Sol. ibi. l. ſeruo veteri hic non. Vel plene dic vt in l. quicūque no. eod. ti. Item contra ſ. de col. Illy. l. 1. Itē ſ. ſ. de col. Thra. Item contradicit. l. quicunque. omnes enim ſtatuūt aliam pęnam. Sed dic vt in l. quicunque. notaui. Item facit inf. eod. l. cum ſatis. in fi. & ſ. de metal. l. fi. Ac.

z Alterum. quem ſi non habet, æſtimationem dabit, vt ff. de leg. 1. l. ſi quis inquilinum. in prin. & ſ. de ſer. fugi. l. quicunque. & facit. ff. de ſer. cor. l. 1. §. quod autem. ibi. recipere eſt te ſu. &c. & de ſer. fugi. l. 1. Acc.

a Definimus. vt inter ſub. & quamuis inter inquilinos &c. tñ defi. vt ſuſcepti liberi &c. ne videantur negligi. vt ff. de iniu. l. item apud § hoc edi ctū. ſed tūc abūdat dictio quorū. tu ſic, defi. vt ſuccedi. inter inquilinos &c. ſuſcepti dico vel vtroq; &c.

† Sic in Cod. Th. Contins. auctoris. legit Alc.

• Iᵒ vni⁹.

† Comanenſiū & Amaſtrenſiū. Al. hic.

† Cōcor. cū hac lege c. s. iūcta gl. ſuper verb. liberi. extra de Iudæ. & Sarra.

Colonus & inquilinus quomodo differunt.

a Inquilinos. Inquilinus conſueuit dici in ciuitate, colon⁹ in villa, vt ff. de acquir. poſſ. l. pignoris. ſed hic pro eodem poteſt poni. nam nec inhabitare. ſuffi cit in fundo niſi colat, nec colere poteſt niſi habitet. & ſic vtrumq; poſitum perfectum colonũ ſignificat. Vel dic, ꝙ inquilini ſunt caſtellani, quia & ipſi poſſunt eſſe conditionibus alligati, licet non colant terram, vt arg. ff. de exeu. tut. l. non tantum. §. fina. & ſecundum hoc colonus aſt ſiue habitat in ipſo fundo, ſiue non, dummodo colat eum. Tertii dicũt ꝙ inquilinus eſt, qui alibi habitat, & alibi fundum colit: ſed qui in ipſo fundo habitat & colit, ipſe eſt colonus. & hoc placet Io. & Azo. & H. & ſecundum hoc intellige leges de inquilinis tractantes vt hic & ſupra eodem titu. l. omnes omnino. & l. ſeruos. & infra de fun. rei pri. l. eum. & ſupra communia vtri. iu. l. poſſeſſionum. & ff. de legat. primo. l. ſi quis inquilinos. & de cenſi. l. forma. §. ſi quis. & ſic magis adſtringitur colonus, cui alibi non licet inhabitare, ſed inquilino licet conducere domum alibi, horum enim filii originarii ſũt, vt j. eod. l. cum ſatis. §. cum autem. & hic. Alii vt Mer. coloni ſunt, qui domum iam ædificatam in tu te habitandam conducunt ſub certa mercede: ſed qui ædificandam, ſuperficiarii.

a Fundi. in quorum quilibet habet colonos: vt ſ. fami. arciſ. l. quoties. Acc.

Alteru tro.

linos a colonoſve (quorũ b quantũ ad originẽ ptinet vindicandã, indiſcreta eademq; ue penè vi detur eſſe conditio, licet ſit diſcrimen in noĩe:) c ſuſcepti liberi, vel vtroq; vel neutro d parente cenſito, ſtatum paternæ conditionis agnoſcãt. Illud etiam ſeruãdum eſt, vt ſi quando vtriuſq; fundi e idem dñs de poſſeſſione f referta cultorib. ad eam coloniã q̃ laborabat tenuitate, colonos trãſtulerit, ijdemq; fundi ad diuerſorum iura dñorũ qualibet ſorte g tranſierint: maneat quidem facta tranſlatio, h ſed ita, vt prædij eius dñs à quo i coloni probantur fuiſſe traducti, tranſlatorum agnationem reſtituat. k

Colon⁹ bona fide poſſeſſus fugiens apud alium, reſtituitur primo bonæ fidei poſſeſſori: & poſtea cauſa originis agitatur. Bart.

VIII. Iidẽ AA. Vincen. P.P. Galliarũ poſt alia †

SI coloni l quos bona fide m quiſq; poſſidet, ad alios fugæ vitio tranſeuntes, n neceſſitatem propriæ conditionis declinare tentauerint bonæ fidei poſſeſſori primum oportet celeri reformatione ſuccurri: o

Co. Th. 4. 2 1. 1.

f De poſſeſſione. alias poſſeſſionis refectę alias poſſeſſione refecta.

g Sorte. alias forte. & dic, quia conſtituit ſeruitutem vſusfruct. vel aliam, vel pignorauit. vel verius dic vendendo, vel alienando alio modo.

h Tranſlatio. non valet alienatio talium: vt ſ. eod. titu. l. quemadmodum. ſed tranſlatio ſic, vt hic. ſic in marmore: vt ſ. de ædif priua. l. 2.

i A quo. ſ. fundo. vel dic domino, qđ eſt verius.

k Reſtituat. conditione ex hac l. conueniens ab emptore vel filijs, non rei vend. & facis ſ. com. vtriuſ iud. poſſeſſionũ. & de lega. l. 1. ſi qs inquilinum, & ſ. l. 2. & l. quemadmodum. Vel dic eſt ſi. iud. vt nos. ſupra eo. l. quemadmodum.

b Quorum. ſcilicet colonorum & inquilinorum vindicandam &c. nam filii vtriuſque vindicantur: ſed alii vt inhabitent ſolum & colant, alii vt colãt tenentur. & ideo dicit plenè.

c Io nomine. coloni & inquilini.

d Vel neutro. aliàs vtroque id eſt altero puta patre: ſed matre libera, & dic cenſito, id eſt colono, vel inquilino, vt j tit. 2. l. 2. in prin. & ſecundum hoc ſequitur patrem. ſic ſupra, de mur leg. l. ſi. idẽ in eo q mater murilegula & pater curiali netue eſt, vt in authen. de na. li. in cu depu. § ſi. aliàs ſi non eſſet curialis, ſequeretur matrem, vt ſ. de muti. l. hi qui. Item ſic j. eod. l. ne diutius. & tõ eſt hoc caſu, ne decreſcat hoc genus hominum. Py. Item non obeſt. j. eod. l. ne diutius & l. ſi quis ibi in ſeruis & quaũ. at hic liberi vt j. eo. l. cum ſcis. §. 1. & ex liberis fœminis. Alii habent, vel vtroque vel neutro, & tũc dic, ſi vterq; eſt cenſitus, i. colonus, patrem: ſi neuter, tunc ſi eiuſdẽ conditionis pater & mater, vt ambo adſcriptitii & tũc idẽ, vt patrẽ, vt hic. Si aũt diuerſæ ↄdõnis ſunt pr & mr, vt pr cẽſitus, mr libera, ſerue, vel adſcriptitia ſequatur matrẽ. vt j. l. ne diutius. §. ſi. Alii dicunt ꝙ illa corrigit iſtã. Alii dicũt cenſito. i. adſcriptio. & ſm hoc ſi vterq; patrẽ, vt h e, ſi alter tantum, tunc matrem: vt j. l. ne diutius. ſi neuter cenſi. adſcri. tũc patrem, vt hic. & ſm hoc generalius loquitur tex iſte, quàm dixerim. vel vt de omni genere colonorum dicat. & quod dicit quorum. ſ. omnium colonorum & penè dicit: quia etiam in multis differunt aliqui ab aliquibus: maxime, quia colonus eius q̃, filius. pſcri.

Pari⁹ aliq̃ñ vẽriẽ nõ ſequatur.

l SI coloni. large ponit, & comprehendit oẽs ſolo adſtrictos, vt ſupra, eo. l. quemadmodum.

m Bona fide. dñs fuerit vel non arg. ſupra luca. l. ſi quis ↄductor. & j. l. pxi. Quid ſi mala fide? vr idẽ, vt ff. de vi & vi ar. l. 1. §. qui vi à me. iudiciũ. n. quo hic agitur, eſt poſſeſſorium ſicut vnde vi, vnde non debet quæri an iuſte vel iniuſte poſſideat, vt ff de acqr. poſſ. l. 3. §. ex ↄtrio & ad idẽ. ff. cõmo. l. ita & hic ſub audi, maxime ſed en onus pbandi in petitorio q̃tiẽ de bona fide, vt ſupra de probe. l. vis eius. ſed hac l. non niſi bonæ fidei conſulitur.

n Tranſeuntes. eſt enim vitium animi, & etiam rei inhærens, quod vſucapionẽ impedit. vt ſupra de ſeruis fugi. l. 1. & j. eo. l cum ſatis.

o Succurri. vt ei reſtituat poſſeſſio ſtatim, Sed qua actione? Rñ. ↄdictione ex lege, vel officio iudicis, vel act. in factũ ex æquitate huius l. & ſic intellige aliã l. huius tit. ſ eo. l. oẽs omnino & l. oes pfugi & alias & hæc inteniet coram iudice terræ in quam aufugit coram quo conuincatur. vt in auth. de man. princ. §. ſed et. & cauſa proprietatis coram iudice ieit; vñ aufugit, vt ſ. vbi cauſa ſta. l. 1. Itẽ no. primo poſſeſſoriũ q̃ petitoriũ intenteri, vt ſ de rei vind. l. ordinarij. cum concord. Item hæc reuocatio fit auctoritate domini propria, vt j. l. bna. ſed illud quãdo dñs adhuc poſſideret. & ille aliquid illicite agit. hic non poſſidet. vel ibi poterat de facto dominus, h e nõ cũ erat apud aliquem potentem. vel ipſe ſit potens, & tomni no nõ poſſit capi à dño. & p hoc ꝙ ſua auctoritate qñq; poteſt j. de col pa. l. 3. in ſi. item hoc etiã ſi ad eccleſiam hic confugit. vt ſupra de his qui ad eccleconfu l. præſenti. § h. item non obſt. prius. vi. ſ eo l. originarios. item reſtituit cum filiis & peculio. vi j. de col. Thraceñ. l. 1 & j. eo. l. cũ ſatis. in princi & hoc niſi ſit factus epiſcop⁹, vt in auth de ſan. epiſc. § ſed hæc quidem, vel clericus in poſſeſſione eadem, vt j. eod.

Poſſeſſoriũ ante petitoriũ intentari debet.

ī.eo. § adſcriptitios. vel niſi xxx. annis ſeruierit curiæ, vt ĩ. de fun. reip. l. cū qui. lıē cum fugitiui teritneam poſ. niſi ab alio poſſideatur. vel diu ſic ſtet. vt ff. de acq. poſſeſſio. l. 1. §. per eum. & l. 3. §. ſi ſeruus. quo reuocat quod habet ? Rſ. alterum illorū erat, dicit. n. ad alios te uocat quatenus non habet. ſed & vtrubi, & vti poſſidetis hēt locum forte quando poſſe. retinet. vt no. ī. vbi cau. ſta. l. 1.

a COlonos Debitorum à domino. & tunc eſt arg. ɔ̄ ī. l. oēs ꝓfugi. ſed hic domino erat ſolnēdo. vel dic ab ipſis colonis: quia non debēt niſi. ſ. pro terrula ſua vt ī. eo. l. hi penes. §. ſane.

b Puncto. hac de cauſa, & no ꝙ hyperbolice loquitur. & facit ī. de fer. l. omnes.

c Temporis. ſic ff. de nundi. l. 2. & ī. eo. l. 1. & in auth. de quæſtore. §. quoniam.

d MVlier. Originaria. quę ſit, dic vt ĩ. l. cum ſatis. §. & ex hoc.

e Docebitur. prima facie libera ꝑſumit, cū ſit in poſſe. libertatis libero nupta. argu. ff. de lib. cau. l. libertis. §. ſi.

f Conſortium. i. matrimoniū, qđ eſt inter tales hoc iure: vt ĩ. l. ſi. li·et in adſcriptitijs ɔ̄, vt ibi not. qñq. ponitur pro cōtubernio. vt ī. de ſer. fug. l. fin. Acc.

g Sobolem. de matre cōſtat, ꝙ debeat reuocari, vt ĩ. l. cum ſatis. & ī. l. ſi coloni. & ĩ de co'o. Thracē. l. ſi. & not in cæteris matrē ſequi liberos, ſed inquilinis & colonis patrem, vt ī. l. definimus & facit ĩ. eo. ti. l. ne diutius. & ĩ. de agri. & manci. l. 4. Acc.

h PEt colonum. late ponitur pro omni adſtricto ſolo. vel non vt ī. in rub. no. Acc.

i Non poſſe. immo ɔ̄ ff. de acqui. poſ. l. 3. §. ꝙ ſi ſeruus. & l peregre. §. quibus. & l. ſi de eo § 1. Solu. hic poſſeſſiōis. i. rei poſſeſſæ ſeu dominij. ſic ff. de ver. ſig. l. interdum. & facit ī. de acq. poſſ. l. eum nemo & ī. de procu. l. procuratorem. Vel aliter vt plene notaui ī. de acq. poſſ. l. ſi. & facit, vt nec obligare poſſit. vt ī. ſi res ali. pig. data ſit. l. ſi. & qđ cū eo. l. ſi ſeruus. ſane in ſeipſo ꝑiudicat dñm delinquēdo. vt ff. de vi & vi arm. l. 1. §. quod igitur.

k COlonos. Parte. quia denegam⁹ prædicta colonis. ad quod ĩ. de manda. & col. pa. l. fin. & de fu. col. l. 1. & in auth. de man. prin. §. ſed etiā. & ī. eo. ti. l. originarios. & l. oēs omnino & ĩ. de re mil. l. quicunq;. & no. colonos hic large dici ꝓ omni adſtricto ſolo, vt ī. eod. l. oēs omnino. & facit ĩ. de cohortali. in ſi. & ī. de ſpectaculis. l. ſi qua ibi, neque iam poſthac. Accur.

l LItibus. celeritatē. ſic ff. ſi cert. pet. l. quidam. & ſup. de indi. l. properandum. Acc.

m Conditionis. quæ ſunt plures, vt no. in rubri. & licet in alijs differant, in hoc tamen conueniunt, qđ hæc lex dicit.

n Necne. ſic ergo retinet poſ. & litigat colonus ſatiſdando, vt ſubijcit. & ſic eſt ɔ̄ ſup. loc. l. ſi quis cōductor. Solu. hic non erat conductio finita, ibi ſic. Vel dic ꝓteſtabat, ꝙ nolebat ſibi prodeſſe poſ. quo min⁹ probet ibi nō. Vel verius, vt ibi notaui. Acc.

o Poſſident. hic accipe talem, quod eſt ĩ. & quod eſt in medio, interpoſitio eſt.

p Eos. ſ. dominos.

q Colonorū. habeas colonorū. & ſic prodeſt dño præſtatio, diu-

& tūc cām originis & ꝓprietatis agitari. Dat. iiij. Id. Iu. Mediola. Stilichone & Anthemio Coss.

Coloni glebæ adſcripti cauſa dominorum non inquietantur. Bar.

XV. Impp. Honor & Theodo. AA.

COlonos, nunquā fiſcaliū nomine debitorum,[a] vllius exactoris pulſet intentio: quos ita glebis inhærere præcipimus, vt nec puncto[b] quidem temporis[c] debeant amoueri.

Mulier originaria copulans ſe cum alio in conſortium, cum ſua ſobole reuocatur. Bar.

XVI. Iide AA. Palladio.

MVlier, quæ fuiſſe originaria[d] docebitur,[e] ſi cuiuſcunq; liberi hominis ſecuta cōſortium,[f] in vrbibus, vel in quibuſcunq; locis victura conſtiterit: eius oēm ſobolē[g] ſ̄m vetera cōſtituta cōueniet reuocari.

Colonus contrahendo, domino circa dominiū non parit præiudiciū. B.

XVII. Iidem AA. Ioanni P. P.

PEr colonum[h] præiudiciū poſſeſſioni inuito vel inſcio domino imponi non poſſe,[i] & iure & legum auctoritate declaratur.

* Deeſt Conſtit. Græca. *

Coloni adſcriptitij ad nullum honorem etiam humilioris militiæ vocātur: nec etiam magiſteriæ poteſtatis apparitores conſtituuntur. Bar.

XVIII. Impp. Theodo. & Valen. AA. Probo P. P.

COlonos nulla ratione ad vllum quāuis humilioris militiæ locū ſinim⁹ admitti: ſed nec apparitores magiſteriæ poteſtatis, cenſibus adſcriptos probari concedimus: quia in hac parte[k] & dominorum iuri, & publicæ conſulimus honeſtati.

Si de terræ dominio inter dominum & colonū eſt diſceptatio, cum locatio negatur. ſatiſdare tenetur colonus conuentus de reſtituendo fructibus et redditus ſine procraſtinatione, ſi dominus obtinuerit in cauſa: quæ ſatiſdatio durabit triennio, & poſtea reuocatur, Si verò colonus hoc facere noluerit, vel non poterit: tunc redditus in agro cōſiſtentes deponūtur, Si cōſiſtunt in ſpeciebus indicis venduntur arbitrio; & pretium modo prædicto poſtea ſequeſtratur, publicas autem functiones ſoluet dominus, vel colonus ſecundum conſuetudinem antiquitus obſeruatam. Bar.

XIX. Imp. Iuſtinian. A. Demoſtheni præf. præto.

LItibus[†] imponētes celeritatem,[l] ſancimus, ſiquando coloni cuiuſcunq; conditionis[m] ꝓ dños terræ declamauerint, ſuper hoc ipſo dubitantes, vtrū is terrę dñs eſt, necne:[n] an ipſi coloni dominiū ſuæ terræ poſſident:[o] (eos[p] tñ dicimus, qui nō ex lōgo, ꝓlixoq; tēpore, vel longinqua & inueterata redditúū ſuſceptiōe ſufficientem hñt cautelā: in quibus caſibus ne cōtradicēdi quidem licentia colonis relinquitur, longi temporis præſcriptione, vel redditúū frequētiſſima conſequentia, colonorum[q] impetū

† Sup hac gl. vide in c. q̄relā. in ſi. ex̄ de elect. vbi vr dicere ɔ̄ hūc tex. & hāc gl. ſed ſolue hic ꝓ do. io. Pla.

† Pro pri cipio huius legis vide c. ꝑnenlt. in gl. 2. ex̄ de cenſibus.

excludente) talem eſſe ſuper redditũum, vel publicarũ functionũ p̃fatione formã cẽſemus, [a] vt ſi tales coloni quales p̃diximus, idoneũ fideiuſſorẽ totius ſummę q̃ ab his dependitur, [b] p̃ſtiterint, q̃ oẽs [c] redditus ſine vlla procraſtinatione, ſi melior cã dominorum iudicet, eis reſtituent, & talis fideiuſſor per trienniũ accipiatur; [d] eoq; impleto iterum renouetur: coloni in medio nullo mõ ſuper redditibus à dñis inquietentur. Si aũt hoc coloni minimè facere voluerint, vel potuerint: tũc ijdẽ redditus p officiũ iudicis annui exigãtur p ſolita tẽpora in quæ ẽt dominis depẽdebant, & deponanẽ [e] [f] in æde ſacra, vel in κειμηλιαρχείῳ ciuitatis ſub qua poſſeſſio ſita eſt: vel ſi localis eccleſiã ad ſuſceptionẽ pecuniarũ idonea nõ ſit ĩ metropolitana eccleſia remaneãt [g] cũ oĩ cautela: & poſt pleniſſimam definitionẽ vel dñis dẽtur, vel colonis reſtituantur. [h] Sin aũt reddit' nõ in auro, [i] ſed in ſpeciebus inferuntur, vel in totum, vel in partẽ: iterum per officium iudicis fructus vendantur, [k] & p̃cia eorum ſecundũ prædictum modum deponãtur. Hęc de redditib' definientes, ad publicas tranſeamus functiones. [l] Et ſi quidem coloni more ſolito eas dependebant, ipſi maneant in priſtina cõſuetudine, nullo p̃iudicio dñis generando, qui [m] etiam quieſcentibus colonis, & non contradicentibus, ad publicũ tributarias functiones minimè inferebant. Sin autem moris erat [n] dominos totam ſummam accipere, & ex ea partem quidẽ in publicas vertere functiones, partẽ autẽ in ſuos redditus habere: tunc ſi quidẽ fideiuſſor à colonis detẽ, eundẽ fideiuſſorẽ dñis ſine pręiudicio litis tantã ſummã; [o] quantam tributa publica faciunt, vt à dñis publicis rationibus perſoluatẽ: nullo ex hoc colonis pręiudicio generãdo. ſuper redditibus. n. domini fideiuſſione fiant contẽti. Sin autẽ fideiuſſione ceſſante ad ſequeſtrationem res veniant, & pecunię deponantur: ex earũ ſumma tantã iudices ſeparare quãta ad publicas ſufficiat functiones: & eã diſpoſitionẽ dñm accipere: quatenus ipſe eã perſoluens publicas accipiat ſecuritates: reliqua quãtitate, q̃ in redditus puros remanet, in tuto collocanda, & litis terminũ expectãte: nullo p̃iudicio ſiue colonis ſiue dñis ex hmõi fideiuſſione, vel ſequeſtratiõe, vel publicarum functionũ ſolutione generãdo: ſed omni cauſa in ſuſpenſo manente, donec iudicialis ſententia, quæ de toto negotio procedit, omnem rem aperiat, & oſtẽdat quis dominus terræ conſtitutus eſt, & ad quẽ publicarum functionum [p] ſecuritas debet in poſterum fieri, ſeu redditus peruenire, vel permanere. Recitata ſepties [*] in nouo conſiſtorio Palatij Iuſtiniani. D.XV.C.Oct. Chalce. Decio V.C.Coſ.

Natus ex adſcriptitio et ſerua, vel adſcriptitia, et ſeruo,

diuturna. ſic ff. de vſu. l. cum de in rem. & C. de fideicomm. l. 2. & ſ. de fundis patrimo. l. ius emphyteuſis. Sed contra. ff. de prob. l. cũ de indebito. §. 1. Solu. ibi ſemel & paruo tempore hic decem annis: quia dicit lõginquũ, ad quod inſtit. de vſucap. in prin arg. ff. ſi ſer. vin. l. ſi q̃s diuturno. & arg. ſ. eo. ti. l. cum ſtatut. §. 2 & ff. de aqua pluu. arcen. l. 1. in fi. Solu. ibi negligens: hic ſapiens. Item opp. quia ſi poſſeſſio coloni eſt, ergo locatio nulla: nec ẽt poſſidet dominus p colonum: vt ff. de vſucap. l. ei à quo. Sol. hic ſciens rem ſuam conduxit. Vel verius hic de dominio non erat quæſtio: ſed an hic locaſſet. ſed de dominio alium non ſe dominum dicebat, & ab eo conduxit. aliàs eſt dominorum, & tunc iunge præcedentibus. Accur.

a Cenſemus. abundat propter verbum ſancimus, quod eſt. ſup. vel ne propter prolixam interpoſitionem videatur oblitus. Accur.

b Dependitur. i. dependi poſtulatur. vel dic deprehenditur.

c Quod omnes. hic incipit forma cautionis. Acc.

d Accipiat. no. aliàs per duos menſes tenetur: vt argu ſupra de fideiuſſ. l. ſi fideiuſſo. ſed quare obligatio renouatur, cũ inſtantia ſit finita, vt ſupra de iudic. l. properandum l. Solu. illa corrigit iſtã. Vel in hoc caſu ſpeciale, vt ibi. Vel verius hic ante litem conteſta. fuit acceptus.

e Deponantur ſic ff. vt leg. no. cau. l. poſtquam. §. 1.

f In Keimelarchio. ad hoc ſ. de bo. auct. iudi poſſiden. l. fina. in fine. & de vſur. l. acceptam. Item not. fieri ſequeſtrationẽ, quod eſt ſpeciale. ſingulariter contra. q̃d dic. vt ſupra de prohi. ſeque l. 1. quę eſt contra.

g Remaneant. depoſiti dicti redditus.

h Reſtituantur. eſt ergo cauſa inter dominum & colonum: licet P. intellexerit hanc legem, quòd ſit cauſa inter vnum dominum & alterũ qui dicit ſe dominum. Item nota dici dominum, qui dominus non eſt, eo quòd domini [*] conſueuerunt locare, & talia poſtulare.

i Auro. vt ſup. proxi. reſpon.

k Vendantur. propter conſumationem fructuum. ad quod ff. de gian. leg. l. vnica.

l Functiones. ideſt tributa, quæ coloni pro tertula ſua, & dominus p ſua quã colonus tenet ſoluere debet, vt ſupra eod l. ſecunda. & in authenti. de colla. §. nullus. collat. vndecima. pro ea vero de qua litigatur, vel cuius occaſione: ſeruatur quod hic dicitur.

m Qui. ſcilicet domini.

n Moris erat. idem poſſumus dicere de decimis: vt ſi ruſtici conſueuerunt dare dominis, vt ipſi dent eas eccleſiis, ſeruetur conſuetudo: alias ipſi ruſtici eas præſtent, ſecundùm P. ad quod ff. de adminiſtrat. tuto. l. ſi ſine hærede. §. Lucius.

o Inferri. [*] hic primo conueniri fideiuſſor videtur, quam reus. Sed hodie contra per authent. de fideiuſſor. coll'anno. prima. niſi dicas hic impropriè fideiuſſorem, ideſt repromiſſorem, & ipſe colonus non obliget ſe.

p Functionum. hanc ſecuritatem fecit ſuſceptor, vt infra

[*] Hic caſum ſequeſtrationis ponit etiã glo. inter alios caſus ſpeciales in ca. 2. extra de ſeque. poſſ.

[*] Al. ſacroſancta.

[*] Pro vel in manuſcriptis legit. i. Con mus.

[*] Vide de materia huius gl. p Ioã. de Pla. hic in 4. col. poſt medium ibi, item tantam.

[*] Legẽdũ ſeptimi-liatio. in nouo &c. admonui in præfatione meacũ in Codice adnotationum. Contius.

ſ. de colo ſun. pa. l. placuit. quam ſi non reddat colonus domino per triennium, cadit à locatiõe ſicut emphyteuta ab emphyteuſi, vt ſ. de iure emphyteu. l. 2.
a NE diutius. Libero. aliàs deeſt, & libero vel adſcriptitia: & hæc eſt lex Iuſt. miſſa ad Senatũ.
b Legibus. quas non habemus, niſi in ſeruis vel ancillis, vt ſupra de rei vind. l. partum. & de lib. cau. l. finali. & in caſu ſpeciali: vt infra de agr. & man. l. tertia hodie autem aliter eſt, vt hic. & infra le. fina. & in authen. conſti. quæ ex adſcripti. in princip. colla. 5. Item facit ſ. eo. tit. l. mulier. & j. l. proxi.
c Ventrem. ſic ſ. l. proxi. cum concor. ſed fallit in libera, quæ fungitur tamiaco, vt j. de prædijs tamia. l. 1. item in muriſilegulorũ vt ſ. de murileg. l. fina. item & in filijs inquilinorum & colonorum natorũ ex libera: vt ſ. eod. l. definimus. nam hic in nato ex adſcriptitio & libera. item tallit in liberis curiæ, quos ſequuntur filij, vt in decre. 12. quæſt. 2. de libertis & in libertis eccl'eſiæ, ſicut alias in decre. 15. quæſtione vlti. cum multis. Itẽ in filijs Aldiorũ vt in Lombar. de cõdi. ſer. vel Aldi. l. 3. quæ oẽs ſunt contra. Item in honoribus ſequuntur patrem, vt ff. de ſtat. ho. l. cùm legitimæ & de ſena. l. filiam. Item ex delicto patris quandoque puniunt filij: vt ſ. ad l. Iul. maie. l. quiſquis. Item ſi pater ſeq́ git filium monaſter. o, obligat eũ: vt in decr. xx. q. 1. p totum. Item quando nondũ erant nati vel concepti, quũ pater decurionatum amiſit, non dicuntur filij decurionis, vt ff. de decurio. l. 2. §. in filij. Acc.
d Obſeruabat. indubitabiliter. ne cõtradicat ſ. proxi.
e Intelligatur. quaſi dicat nulla, in eo quod ſubijcit. & arg. ff. de lib. ho. exi. l. 2. In alijs autem differunt: quia hi liberi ſunt, vt j. de colo Thracẽ. l. 1. & j. le. cũ ſatis. § caueant. & p hoc aliqua poſſidere poſſunt: vt ſupra eo l. hi. & in authẽ. de col. §. nullus. colla. 9. qđ in ſeruo ſecus: vt ff. de acquir. poſ. l. cũ heredes. & hi et clerici poſſunt dominis etiã nolentibus in poſſeſſionibus in qbus ſunt adſcriptitij: ſeruus nõ: vt in authen. de ſan. epi. §. ſi ſeruus &. §. adſcriptitios. col. 9. Itẽ ſeruus ſi ſciẽtia dñõ fit clericus fit liber: adſcriptitius nõ: vt ex eiſdẽ §§. Item ſeruo poſſum auferre peculiũ: adſcriptitio non. Item etiam ſerui ſine peculio vendi poſſunt, ſed adſcriptitij non, vt hic in fin. & ſ. l. 2. & l. quemadmodum. Item iſte litigat cum domino quandoque: vt infra eo. l. cum ſatis § caueat & infra titulo ſecundo l. prima, quod ſeruo nõ licet. Item cum alijs litigat: vt ſupra e. l. omnes profugi. in fine. ſerui non: vt ſupra de iudi. l. ſeruus. Vel dic quo ad dominum ſeruos: vt not. ff. de ſtatu hom. l. 2. Item adde quod not. iuſt. de iu. perſo. Item ſi liber ſeruus. vel ancilla, ſi contrahit matrimonium cum libero vel libera, domino ſciente: ſed non adſcriptitius: vt in authent. de nup. §. ſi vero ab initio. colla. 4 & j. eod. l. fina. ſed an de peculio tenetur dominus pro adſcriptitio? Reſpond ſic: vt C. quod cum eo. l. dominos & argum. ſupra. de ſa. ſan. ecc. l. ſi quis presbyter.
f Cum peculio. & ſine eo: vt ſ. de pecu. eius qui lib. l. 1. Acc.

no, ventris ſequitur cõditionem, Item inter ſeruos & adſcriptitios modica differentia eſt. Bar.

XX. Idem A. ad Senatũ.

NE diutius dubitetur ſi quis ex adſcriptitia & libero, [a] vel ex adſcriptitia & ſeruo, vel adſcriptio & ancilla fuiſſet editus, cuius ſtatus ſit, vel quæ peior fortuna ſit, vtrumne adſcriptitia, an ſeruilis: ſancimus ea quidem quæ in anterioribus legibus [b] cauta ſunt pro tali progenie quæ ex mulieribus adſcriptitijs, & viris liberis progenita ſit, in ſuo ſtatu relinqui: & ſic ſit adſcriptitia proles ex tali copulatione procreata. Si quis autem vel ex ſeruo & adſcriptitia, vel ab ancilla & adſcriptio fuerit editus, matris ſuæ ventrem [c] ſequatur: & talis ſit conditionis qualis & genitrix fuit, ſiue ancilla, ſiue adſcriptitia: quod hactenus in liberis tantum & ſeruis obſeruabatur.[d] Quæ enim differentia inter ſeruos & adſcriptitios intelligatur, [e] cum vterque in domini ſui poteſtate ſit, & poſſit [f] ſeruum cum peculio manumittere, & adſcriptitium cum terra dominio ſuo expellere?

Sola confeſſio vel ſcriptura, in qua quis enunciatiuè ſe alterius adſcriptitium aſſeuerat, nõ præiudicat, nec ſtatum mutat, niſi ſit alijs adminiculis approbata ſ. ex diuturna præſtatione, quam faciunt alij adſcriptitij, aut, quia alia confeſſio emanauerit de eadẽ. B.

XXI. Idem A. Iuliano† præfecto prætorio.

CVm ſcimus noſtra iura nolle præiudicium generare cuiquam circa cõditionem, neque ex confeſſionibus, [g] neque ex ſcriptura, [h] niſi etiam ex alijs argumentis aliquod acceſſerit incrementum: [i] ſancimus ſolam confeſſionem vel aliam quancunque ſcripturã ad hoc minimè ſufficere: nec adſcriptitiam conditionem [k] cuiquã inferre, ſed debere huiuſmodi ſcripturæ aliquod aduenire adiutorium. [l]

g CVm ſcimus. Confeſſionibus. ſolis, in iure, vel extra: vt ſtatim dicet.
h Ex ſcriptura. ſcilicet ſola.
i Incrementum. quo accedente fit quandoque colonus. vt ſi poſt ſcripturam, qua ad habitandum ſe obligaſſet, triginta annos ſteterit: vt infra eodem titulo. l. cum ſatis. §. cura autem. ſi autem adiecit in ſcriptura quòd vt adſcriptitius ſtare volebat, & ſic ſtabat, tunc fiat adſcriptitius: vel ſi dicta inſcriptio vel alius ſimilis modus interuenerit, vt ſubijcit.
k Conditionem. aliàs conductionem: quia ſolum vt adſcriptitius conduxit ad quod ſupra de lib. cau. l. ad probationem. aliàs cõditionem. i. inſtrumentum conditionis adſcriptitiæ per ſe factum. vel aliam &c. quandoque per alium. vel dic. conditionem, i. inſtrumentum per conditionalem, id eſt notarium factum: vt ſupra qui po. in pig. l. ſcripturas. vel aliam &c vt per ſe, vel per alium. Ac.
l Adiutorium ſic in comparationibus literarũ: vt in authent. de ſi inſt. §. in his vero. & in quæſtionibus ſeruorum: vt ff. de quæſt. o. l. 1. in princip. hic & in authenti de nupt. §. quia vero & not quòd quæ nõ proſunt ſingula, multa iuuant: vt hic, & ſupra de teſta. l. ſancimus. & C. ad Vel e a. i. ſi mulier. & in authen. vt immo. ante dot. & ſupra qui po. in pigno. habean. tut. l. fina. authen. quo iure, in fine & infra, de tun. pa. l. finali. ſed argum contra ſupra, qui mit. le. 1. & ff. adminiſtratione tutorum. le. ita autem. §. geſſiſſe. ſed hoc hic facit rei in magnitudo, vbi dicit, melius eſt &c. Accur.

Punitur quãdoq; filius ex patris delicto.

Adſcriptitius & ſeruus in multis differunt.

† Al. Ioanni.

Adſcriptiong

quatenus vel ex publici cenſus adſcriptione, [a] vel aliis legitimis modis [b] talis ſcriptura [c] adiuuetur. melius etenim eſt in hmōi difficultatib. ex pluribus [d] capitulis conditiones oſtendi, & non ſolis cōfeſsionibus [e] neque ſcripturis homines forte liberos ad deteriorem detrahi fortunā. Sin autem eſt † ſcriptura, [f] & poſt ſcripturam confeſsio [g] ſeu depoſitio [h] (ſine vi [i] & neceſsitate tñ) interuenerit: (quid .n. [k] ſi conditionale [l] inſtrumentum, vel aliam chartulam, in qua ſubſcripſit, & intimauit & inter acta [m] depoſuit ſeſe colonum fuiſſe adſcriptitium?) tunc ex vtroque genere obligationis, ideſt tam ſcripturæ, quàm confeſsionis vel depoſitionis, talem eum eſſe credendum, qualem ſe & ſcripſit, & inter acta depoſuit. Illud quoq; [n] non ineleganter dubitabatur, ſi coloni filius per triginta annorum curricula, vel forſitan per quadraginta ſeu ampliora adhuc viuente patre, & agriculturam peragente, ipſe in libera conuerſatione [o] morabatur, & dominus terræ, quia per patrem ei ſatisfiebat, non etiam præſentiam eius exigebat: an poſt obitum patris, vel poſtquàm forte inutilis [p] is exiſtat, & ruri non idoneus, [q] poteſt excuſari filius longinqua libertate abutendo: & quod per multos annos neque agrum coluit, neque aliquid colonarij operis celebrauit, cum non poſſit dominus incuſari propter ſuam deſidiam, cui per patrem [r] eius omne quod voluerat accedebat. In omnibus itaque huiuſmodi ſpeciebus ſatis acerbum nobis videtur domino præiudicari colonorum [s] abſentia, qui ruri nati, [t] & poſtea abſētes, per ſuos vel patres, vel fratres, vel cognatos agriculturam peragebant. cum enim pars quodammodo corporis eius per cognationē in fundo remanebat, [u] non videtur neq; abeſſe, neque peregrinari, neque in libertate mo

a Adſcriptione. quia in cenſum velut ſuos adſcriptitios deduxit volentes: & quia ipſe quaſi adſcriptitiū in cenſum capitis ſe deduxit ſecundùm Al.

b Legitimis modis. puta per ſecundam ſcripturam: vt j. dicit: vel quia longo tempore ſic ſoluit, vt in ſcriptura confeſſionis adſcriptitiæ continetur: vt j. eo. l. liberis. in prin.

c Talis ſcriptura. qua adſcribit ſe terræ, confitendo ſe adſcriptitium, & talē ibi velle morari: & per conſequens nolle diſcedere. aliud ſi tātum profitebatur nolle diſcedere: vt in prin. dixi.

d Ex pluribus. ecce quæ nocent, & quæ non proſunt &c. & facit ff. de re iudi. l. quoties dubia. & C. de epiſcop. aud. l. nemo. Sed contra ſup. de tranſac. l. fi. Solu. ibi in tranſactione, & ad bonum non ad malum valet, vt ibi not.

e Cōfeſſionibus. extra in factis: vel etiā in iure, non in figura iudicij libera lis cauſæ: vt hic & j. de lib. cau. l. nec ſi volēs. & l. liberos. & l. interrogatam. & l. parentes. ſecus in figura iudicij: vt eod. ti. l. iubemus.

f Scriptura. prædicto modo facta.

g Confeſſio in ſcriptis vel ſine, coram iudice vel notario etiam extra ius.

h Depoſitio. coram iudice profeſſio dicitur depoſitio. & de hac interſerit cū dicit, quid enim &c. Accur.

i Sine vi. hoc innuit etiam extra ius: cum in iure non ſit veriſimile quem pati vim, vt ff. quod me. cau. l. non eſt veriſimile.

k Quid enim. interpoſitio eſt. Acc.

l Conditionale inſtrumentum, ideſt adſcriptitiæ conditionis. vel dic ideſt notarij, vt ſupra dixi. Accurſius.

m Et inter acta. vel etiam extra ius ſit confeſſus: vt ſ dixi regulariter enim tñ valet quod fit extra iur, quantum quod fit coram iudice: vt j. de pac. l pacta nouiſſima, & de tranſac. l. ſiue apud. & de lib. cau. l. interrogatam. Sed fallit: vt j. de confeſſ. & inſtit. de ado § fi. vbi nō. eū ſtare ſuę cōfeſſioni vel ſcripturę. ſic & aliàs etiā ſi nō ſit ibi facta ſolennitas, vt j. arbi. tu. l. fi. & j. de fabri. l ſi quis. itē & ille qui ſe exhæredauit: vt ff. de contra tab. l. nō putauit §. ſi quis ſua. ſic & j. de arb. l. in arbitris. in fi & de don. l ſi patron*, & j. de nō nu. pec l. generaliter. ſic ergo habes quali ter ſit adſcriptitius de nouo, ſ. cum ſcriptura, & cū alio adminiculo. vt in tab. præmiſ.

n Illud quoque. ſi filius coloni mei in libera conuerſatione moratus fuerit xxx. annos, vel al. vel longiori tempore: nihilominus tamē poſt patris mortem, vel poſtquam pr agriculturæ inutilis factus eſt, detineri valet ille in vinculis in agro: nec poteſt ſe excuſare ideo, quia liberè vixerit lōgiſſimo tempore. non enim videtur ſlibere vixiſſe, cū quodammodo pars corporis eius in fundo remanſerit, cum permanſerit aliqua vel aliquis de cognatione ſua, qui mihi præſtabat vel præſtiterunt quod volui. ideo cum ipſemet præſtitiſſe videatur, non poteſt ſe in libertatem defendere: vt dictum eſt. Accur.

o Conuerſatione. aliàs conditione. ideſt in libertatis poſſeſſione. Acc.

p Inutilis. clericus puta factus: vt in authenti. de ſanct. epiſcop. §. adſcriptitios. collatione nona.

q Idoneus. vel eſt ſenex.

r Per patrem. ſed non connectitur: immo, vt in fine huius. l. & fa. ſupra de ann. excep. l. prima. & l fina.

s Colonorum. ideſt filiorum coloni: nec tamen deterioris conditionis erūt, quàm pater, vt j. l. proxi. § primo.

t Nati. idem ſi aliubi. argumento infra l. proxi. licet quidam contra ſuban. ergo maxime.

u Remanebat. ſecus ergo ſi nullus remanſerat per quod collige quòd coloni non adſcriptitij ſit filius: quia in eo ſecus: vt infra l. proxi. Item not. quòd dicit cognatorum, ſcilicet fratres, vel ſimiles cum quibus patrimonium ſeruientis ſit commune: in aliis ſecus: vt ſupra de libe. cau. l. in ultis. item contra infra de fun. rei pri. l eum. Solu. ibi nemo remanſerat. Vel ibi ab alio detinebatur, hic à ſe & eodem modo ſolu. ff de diuer. præſcrip. l. longę. vel ibi cum ſolo. item facit, ſup. ad l. Iul. maie. l. quiſquis. item not. circa prædicamentum ſitum eſſe. item facit. ff. de vſufru. l. ſi cui. & quibus modis vſuſfructus amittatur. l. ſi cui. Item quid ſi eſſet natus antequam pater eſſet colonus? Reſp. vt inf. l. proxi. § primo. Item facit ſupra. de præſcript. xxx. annor. l. j.

Facit ad hunc tex. Fely. I c. ſi cautio. ex de fi. inſtr. I 4. col. poſt me. ve. ſi. fallit nono & in colū. 11. ver. fallit vltimo.

Depoſitio eſt coram iudice profeſſio.

Antiqui-

a Antiquitas. paterna.
b Poſteritas. filij. item nota q retinendo partem. vi deatur retinere totum, argu. ff. de ſer. ruſti præ. l. via. Accurſius.

Partē retinens, totū retinere videtur.

c Cum ſatis. ſicut curialis longo tempore nō poteſt in liberare à curiali condōne, ſic nec adſcriptitius: nec etiam ſoboles eius, ſiue nata ſit in eo fundo, ſiue alibi. nam ipſe & ſua ſoboles remanēt adſcriptitiæ conditionis, nec ſe ſeparando à ſolo liberantur à conditione adſcriptitia, vt dictum eſt. & hoc dictum eſt ad ſimilitudinem ſerui fugitiui, qui in fugam ſe conuertendo non præſcribit ſibi libertatem longo tempore: vt j. de ſer. fugi. l. 1.
d Colonos. ideſt adſcriptitios.
e Temporali curſu, etiam xl. an. vt ſupra de decur. l. ſi qs decurio. & de præſcrip. xxx. ann. l. præſcriptionem. ſed contra ſupra, quando & qui. quarta pars. l. fi. in fi. sol vt ibi.

† Al. Iuliano.

f Quacunque. niſi xl. ann. vt ſupra de præſcrip. xxx. an. l. omnes. quæ eſt contra, item quandoq; xxx. ann. vt quando alius præſcribit: vt j. de ſun. rei pri. l. cum & hoc niſi ſteterit, ideſt permanſerit ius adſcriptitij in agnatione: quia tunc nullo tempore: vt ſupra l. proxi. in ſimplici autem ſeruo dic vt ſupra de præſcriptio. long. temp quæ pro lib. l. 1. & 2. non ergo per omnia curiali comparatur.
g Negotiatione. quā alibi exercuit.

rari. Maneat itaq; dño ius inconcuſſum. & donec eius vel antiquitas a vel poſteritas b vel cognatio in agrum remanet, ipſe videatur ibi reſediſſe.

Adſcriptitius fugiens ſicut ſeruus ſui furtum facit, licet liber ſit, & ideo à tali fortuna non liberatur triginta annorum ſpacio, ſed cum ſua ſobole idem adſcriptitius remanet. Item nullus debet colonum vel adſcriptitium alienū occultare: & ſuſcipientes, etiam ignoranter, niſi reſtituant illum, pœnis his inſertis tenentur. Bartol.

XXII. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.

Cum ſatis c inhumanū eſt, terrā quę ab initio adſcriptitios habebat, ſuis quodāmodo mēbris defraudari: & colonos d in alijs terris demorantes, dominos terræ maximis damnis afficere, cenſemus, quemadmodum in curialium cōditiōe nemo ex tēporali curſu e liberatur: ita nec adſcriptitiæ ꝯdōni ſuppoſit⁹, ex annalib. curriculis quātacūq; emanauerit vt quacunq; f prolixa negotiatione g aliquis ſibi vindicet libertatem: ſed remaneat adſcriptitius, & inhæreat terræ, & ſi ſe celauerit, vel ſeparare ſe conatus fuerit, ſecūdū exemplū ſerui fugitiui ſeſe diutinis inſidijs furari intelligatur: h & ſit ſuppoſitus † vnà cum omni ſobole ſua i (& ſi in alia terra eam fecerit k) huiuſmodi fortunæ, & capitali illationi: nulla liberatione ei penitus competente. l Cum autem Anaſtaſiana lex homines q p triginta annos colonaria detenti m ſunt cō ditione, voluerit liberos n quidem permanere, o non autem habere facultatem terra derelicta in alia loca migrare: & ex hoc quærebatur, ſi etiam liberi p eorum cuiuſcunque ſexus, licet non p triginta annos fuerint in fundis vel vicis, deberent colonariæ eſſe conditionis, aut tantummodo genitor eorum, qui p triginta annos huiuſmodi conditioni illigatus eſſet: ſancimus liberos colonorum eſſe quidem in perpetuum ſecūdum præfatam legem liberos, & nulla deteriori conditione q prægrauaerant, nō inter extraneos.

h Intelligat. vt j. de ſer. fug. l. 1. ſed an xxx an. pſerl bient fugitiui uel Rñ. vt ibi. item an priuatus ea titu. poteſt præſcribere adſcriptitium alienum l. De. e vt ibi. ſic dicunt ſe furari colonus & inquilinus & ſimiles, eo quod omnes fugere dicuntur, & receptatores eorum puniunt. vt j. eo. l. omnes. & l. originarios & l. ſeruos. & l. ſi coloni.
i Sobole ſua ex fœmina adſcriptitia nō ſic ex libera nulli conditioni ſuppoſita: vt j. eo. l. ſi nā in adſcriptitijs tātū & colonis colonariæ ꝯdōnis dr q ex cur ſu temporis non liberanť omnes aūt alij coloni liberari poſſunt ex curſu tpis. eentiti & reliquis vt j. de ſun rei pri. l. cum. Vel dic in colonis idem quod in alijs: vt j. l. proxi. notatur. Acc.

k Fecerit. ideſt procurauerit. vulgariter enim loquitur Sed contra j l. proxi. § 1. & j. et l. nulla. Soln. ibi in colonis: hic in adſcriptitijs. vel verius ibi maxime ſubaudi.
l Competente. ſine voluntate dñi. vel nulla ſcilicet tali & facit j. eo. l. mulier & l. originarios & de metal. l. fi. & j. de cohor. l. ſi cohortalis Acc.

† Cōcor. c. 2. iſta gl. ſi extra de immunit. eccle.

m Detenti. nullo pacto vel ſcriptura præambula, ſecundum quoſdam, ad inſtar aliarum rerū: vt j. de præſcrip xxx. an l. ſicut & hoc ſoluendo penſionem vt colonus: vt hic dicit. Sed tu dic q pactio de illigando ſe ſolo, præceſſit in ſcriptura, vel ſine ſcriptura. & ſecuta præſcrip. xxx. ann. non enim ex vna cauſa tantum, ſed pluribus: vt j l. proxi. circa prin. nec eſt differentia inter hos quidem adſcriptitios: ſed certe immo differunt: vt j. de epiſ. and. l. nemini. Item colonus temporis cur ſu poteſt liberari: vt ſupra l. cum ſeruus. in fin. ſed adſcriptitij non: vt ſupra ea. l. in princi. Item iſtæ præſcriptiones non mutant conditioné: ſed liber remanet, vt hic: quod in eo, ſcilicet adſcriptitio, ſecus: vt arg. j. l. ne diutius.
n Liberos. ideſt adſcriptitios.
o Permanere. igitur poſſunt teſtari: ſed non alienare: vt j. titu. 2. l. 2. ſed ibi aliàs quàm per teſtamentum, vt inſtit. q manu. non poſ. §. pe. Vel dic, q teſtari poſſunt inter ſuos, q ab inteſtato ſucceſſuri erant, nō inter extraneos. ſic j. de bo. q lib. l. cū oportet. l prin. & de ince. nup l. ſi qs inceſti. Itē no. ſimul aliquē eſſe liberū, & nō liberū, vt ff de lib bo exhib. l. 2 & de teſta. l q teſtō. & j. de colo. Thra. l. 1. & ſm hoc ſunt liberi ſm quid. non ſimpliciter, & ſic in cęteris præterquā in adſcriptitijs, qui magis ſeruis cōparatur: vt ſupra eo. l. ne diutius, pręďicti aūt dicunt coloni inſpecto principio: ꝯdōnales inſpecto fine: quia ꝯditioni iam obligati ſunt: vt hic dicit & inter hūc & inquilinum non eſt differentia: vt j eo. l. definimus. Sed certe immò eſt, vt ibi no.
p Liberi eorum. quos ſi non habent, ſuccedit: vt j. de epiſ & cler. l ſi quis presbyter.
q Deteriori conditione. quàm pr. quod eſſet, ſi non eſſent

aſſent liberi, vt pater, & poſſunt hi dici originarij coloni: & poterunt ſecundum hoc teſtari. Acc.

a Inhæreant. ne puncto ſe ſeparent: vt ſ. eo. l. colonos & j. de co pa. l. 1. & j §. nulla. item facit ſ. de pꝛæſcri. lon. têp q̃ p li. l ſi. & j. de col. Illy. l. 1. & de fun. pa. l. ſi & ſ. de tabu. l. fina.

princ. agen. l. quicunque. & de cohor. l. ſi cohortalis. ſecus in eo qui ſe curiæ offert: in quo etiam indiſtin ctè filii remanet liberi: vt ſ. de his qui ſpon. l. ſi. ſic & filius naturalis curiæ datus, ſi poſt a filios ſuſcepe rit, & curiales erunt, & munera curialia ſubibunt,

ri: non autem habere licentiam relicto ſuo rure ad aliud migrare: ſed ſemper terræ inhæreant, a quam ſemel colendam patres eorum ſuſceperũt. b Caueant autem poſſeſſionum domini in quibus tales coloni c conſtituti ſunt, aliquam innouationem vel violentiam eis inferre. ſi enim hoc approbatum fuerit, & per iudicem d pronunciatum: ipſe prouinciæ moderator in qua aliqd tale fuerit perpetratum, omnino prouideat & læſionem (ſi qua ſubſecuta eſt) eis reſarcire, & ſic veterem conſuetudinẽ in redditibus præſtandis eis obſeruare: nulla e nec tunc licentia concedenda colonis fundum vbi commoratur, relinquere. & hoc tam in ipſis colonis, quàm in ſobole eorum, f qualiſcunque ſexus, vel ætatis ſit, ſancimus, vt & ipſa ſemel in fundo nata, remaneat in poſſeſſione ſub eiſdem modis eiſdemq; conditionibus ſub quibus etiam genitores ei⁹ manere in alienis fundis definiuimus.

Nullus debet colonum vel adſcriptitium alienũ occultare. Et ſuſcipientes etiam ignorantes, niſi reſtituant illum, pœnis hic inſertis tenentur. Bart.

Nemini g autem liceat vel adſcriptitium vel colonum alienum ſcienti prudentiq; in ſuum rus ſuſcipere. ſed & ſi bona fide h eum ſuſceperit: poſtea autẽ reperit eum alienum eſſe conſtitutum, admonente domino vel ipſius i adſcriptitij, vel terræ, & hoc faciente per ſe, vel per procuratorem k ſuum, hũc reſtituere eum cum omni peculio & ſobole ſua. & ſi hoc facere ſuperſederit, omnis quidem temporis, l quod apud eum remoratus eſt, publicas m functiones ſiue terrenas, ſiue annales n pro eo inferre compelletur: cura & prouiſione

b Suſceperunt. & poſtea longo ſiua longiſſimo têpore coluerunt.

c Tales coloni. q. d. ſecus in adſcriptitijs, quibus poteſt inferri vis ſecundum quoſdam: quod non placet.

d Per iudicem. ſcilicet ſimplicem ordinarium. & quod ſubdit, præſes prouinciæ prouideat, ſ. exequendo: cum ibi, iciſiat in exequendo, verti poſſet mixtum imparium: vt ff. de iuriſd. om. iu. l. iubere. quod præſides habent: vt ff. de offi. præſi. l. illicitas. §. qui vniuerſas. Vel dic pro eodem accipi iudicem & præſidem. Vel dic q; non iure actionis, ſed per officium iudicis hoc implorabit colonus: vt hic innuit, prouideat &c. & j. eo. l. 1. Sicque dicas ſecundum H. quòd in ſimplum nõ duplum fit condemnatio: licet rapina, vel vis, vel furtum ſit. arg. ff. de ſer. corru. l. ſi. & ff. rerum amo. l. 3. §. ſi quis etiam. Sed alii dicunt eſſe cum pœnis: vt ff. quod met. cau. l. extat. item quod ſubijcit de conſuetudine, eſt ſic ſ. de expen. lit. l. 1. & de ſeruit. l. 1. & l. ſi manifeſte & j. eo. l. domini. & l. iitibus. § hæc de redditibus Acc.

e Nulla. nec tunc quando violentias patiuntur. nam domino ſuo ſeruus ſtat aut cadit & facit ff. de ſtatu homi. l. ſeruus.

f In ſobole eorum. nata ex colonis fœminis cuiuſdam domini. xxx. an. daſenit cum viro ſecut ſi ex libera: qa tûc venit ẽ: vt j. eo. tit l. ſi. ſed dic, immo patrem colonum. idem in inquilino: vt ſ. eo. l. l. definimus. in adſcriptitio aũt & libera loquitur, vt j. l ſi. itẽ hoc cõſtat ſi poſt cõpletã pſcri. patris nata eſt qa tũc ex colono natã, verbo accepto cũ effectu: vt ff. neq; eũ q in ius. l. pen § docere. Sed qd in natio poſt inchoatã nõ cõpletã vel ↄceptu ante cumpletã, nato aũt poſt comp. etam? vr ſecus. quia nati poſt ingratitudinem patris reuocantur, non ante: vt ſ. de lib. & eorum li. l. 2. item quãdo de cõmodis partus q̃ritur, tempus ↄceptionis ſpectatẽ. vt ff. de ſta. homi. l. q in vtero ſieq; ſenator vel alius clariſſimus priuatus habet filios ante dignitatẽ editos: vt j. de dig l. ſi ſenator. Cohortalis quoque filium natum tpe ſui officij cohortali conditioni relinquit obnoxium: infra de

Cõceptionis tempus in partu conſideratur.

vt ſ. de na. li. l. communium. ſed econtra videtur valle hæc lex. dicit enim patrẽ præſcriptum teneri, & libros eorum: licet non. 30. ann. ſteterint &c. item quid dicis de natis ante inchoatam præſcriptionem, qui tantum cum patre ſteterint ſemper? Videtur quòd non teneantur, cum non contraxerint, nec mercedem vllam ſoluerint, nec poſtea nati ſunt, nec excolunt. Item quod ſubijcit, in fundo nata: ſecus ſi alibi, ſecundum quoſdam: vt ſupra eod. l. cum ſcimus. § fina. ſed vtrobique ſub. maxime. arg. ſupra ea. l. in princip. Item datetur occaſio colono tempore patiendi vt faceret alibi ire vagetem, vt dominum fraudaret. & via debet tolli malitijs. ſupra de Lati. lib. tol. l. vnica §. ſimili modo. item pudor, eſſet domino tempore illo ſtare cum vxore coloni, ſi vellet prouidere na alibi iret: & parcendum eſt pudori, vt ff. mã. l. Quintus Mutius. Item pro hoc quia ſ. dicit l fundis vel vicis. quaſi nõ ſit curãdũ, ſi aliquo tpe nõ fuerũt I fundo, vel tpe pariendi, vel alio &c. itẽ pro hoc quod dicit ſ. q; ſufficit ſi pater accepit terram ad colendum, & diu colit. item pro hoc ſ. eo. l. mulier.

Pudori parcendũ ait.

g Nemini. non debet quis in ſuum rus recipere adſcriptitium alienũ & ſi quis alienũ ſuſceperit ignorant, poſtea q̃ dominus adſcriptitii patefecerit p ſe vel per ſuum procuratorem, debet qui recepit reſtituere eum omni ſobole ſua. & ſi contrafecerit, tenebitur præſtare tributa quæ ſolui debent vel ſoluta ſunt à tempora profugi pro re illius cuius culturam deſeruit ille adſcriptitius: etiam pro animalibus deputatis ad culturam illius agri.

h Bona fide. ad quod exigitur quòd à princ. inquitat: vt j. de colo illiri. l. 1.

i Vel ipſius. põt ergo aliquis eſſe terræ dñs, & alius adſcriptitij. vt ſup. eo l. 3. item fa. ſup. de incel. nu l. qui ſ. & ff. de libe ho. exhi. l. 3. §. it qui. & depoſiti. l. ſi quis in ſi. & de trib. l. illud. §. minus

k Per ꝓcuratorẽ. vel ẽt in ſubſidiũ. p pſidẽ: vt j. l. ſi.

l Têporis. ẽt pteriti. quod dic vt ſup. eo. l. quiſquis.

m Publicas. dñi, vel fiſci: vt d. l. q'qs. & l. ocs ꝓfugi.

n Annales. alſ aĩales, i. de aĩalib⁹. alſ annales. & ſ in

hoc

hoc die terrenas, ſ. quinquennio in quinquēnium, vt ī. de ſuſce. l. fi. Vel de tertio in tertium annum.
a Inſertas. has pęnas dic: vt not ſupra de ſer. fugit. l. quicunque. & faci. in authen. de mād. prin. §. ſed ẽt. colla. 3. & ī eo. l omnes. & l. ſeruos. & de ope. lib. l. fi. & j̄. de colo. Thracen. l. 2. & de colo. Illy. l. 1.
b Si quis. Mente. ſcilicet credentes matrimonium forte valere &c.
c Vxores. de facto non de iure hodie, vt in authen. de nupti. §. adſcriptitios colla 3.
d Tam eas. ſed ſeruo coniuncta libera poſt annum fit ſerua domini ſerui ſecūdum legem Lombardam: vt in Lombarda. ſi ſeruus lib. mulie. l. fi. Itē quod hic ſubijcit, prolem liberam dicit A. & H. colonū ſi. vt à ſolo recedere non liceat vt ī eo. tit. l. cū ſatis. §. 1. ſed in alio caſu dicit. Itē adſcriptitios ī eo. l. definimus, ſed dic vt ibi. Item in nouel. de his qui ex li. ma. ſed certe ibi Pla. dicit contra, ſ. ingenuā. itē pro his ī de muliere l. fi. Sed ibi ſpeciale. Dic ergo ſecundum le. & ingenuam, vt hic & l. no vel. dicto titu ī eo. l. ne diutius. & ſupra de rei vin. ꝑ totū & de lib. cauſa. l. fi. Itē ī. ibi conditio decreſcat &c. ſic ergo ventrem ſequit̃ Sed fallit. vt no. ī. l. ne diutius. Item hæc lex in futuris tantum obtinet, vt in authenti. conſtitutio quæ ex adſcrip. &c. & nil aliud huic adijcit.
e Libertatem. vt & ſupra eod. l. ne diutius. vel dic, conditionem.
f Decreſcat. ac ſi dicat, natus ex ingenua non eſt adſcriptitius.
g Siue ꝑ ſe. ſi deeſt præſes. ſic ī de his q ad eccl. confugiunt. l. ſi ſeruus. & ſupra de dec. l. generali & j̄. de col. Thra. l. 1. & de agri. & man. l. 2.
h Neglexerit. ignorans ergo dominus

a Al. Hermogeni magiſtro officiorū.

† Iuſtinian. in Nouella 54. ait hæc verba callide à quibuſdam accepta, ideoque ea interpretat̃ in illa Nouella Cō-ſtitu.

tam eminentiſſimę pręfecturæ, quàm pręſidis ꝓuincię: coarceẽt etiam ſic ad reſtitutionē eius ſecūdū veteres cōſtitutiones & pęnas in eis īſertas. a

Mulieres libera cum adſcriptitys matrimonium cōtrahētes nō perdūt ipſa nec eorū poſteri libertatē: & natus ex adſcriptitio et libera muliere, conditionē vētris ſequitur. Itē dn̄i taliū adſcriptitiorū poſſunt eos extrahere à tali matrimonio authoritate propria, et etiam caſtigare, ſi iudicis copia deſit quod ſi non fecerint ad eorum damnum negligentia redundabit. B.

XXIII. Idem A. Ioāni a præfecto prætorio.

SI qui adſcriptitiæ conditionis cōſtituti mulieres liberas quacunq; mente b aut quacunq; machinatione, ſiue ſcientibus, ſiue ignorantibus dominis ſibi vxores c cōiunxerint: in ſua libertate permanere, iam eas, d quā prolē, quæ ex his cognoſcit̃ procreata, ſancim⁹ nullo ꝓculdubio obſeruando, vt ſi ex libero marito & adſcriptitia vxore partus fuerit edit⁹: is maternæ cōditionis maculā & non paternam ſequat̃ libertatē. e Sed ne adſcriptitij putent ſibi impunitum eſſe tale conamen, quod maximè verendū eſt, ne liberarum mulierum nuptijs ab his excogitatis, paulati huiuſmodi hominum cōditio decreſcat: f ſancimus, ſi quid tale fuerit ab adſcriptitio perpetratum, habere liberam poteſtatem dominū eius, ſiue per ſe, g ſiue per præſidem prouinciæ talem hominem moderata corrigere caſtigatione, & abſtrahere a tali muliere. qđ ſi neglexerit, h ſciat in ſuum dānum huiuſmodi i deſidiam k reuerſuram.

TITVLVS XLVIII.

DE CAPITATIONE ciuium † cenſibus eximenda.

Ciues vrbani ſeu Romani habitātes in vrbe, effugiunt onus capitationis. Bartol.

I. Imp. Cōſtantinus A. ad Euſebium. V. P. pręſidem Lyciæ & Pamphyliæ. †

PLebs vrbana a (ſicut i oriētalib. quoq; ꝓuincijs obſeruat̃) minimè in cēſib. pro capitatione ſua conueniat̃: ſed iuxta hāc iuſſionem noſtram immunis habeatur. Dat. Calen. Iun. Conſtantino. A. iij. & Licinio. iij. Coſſ.

TITVLVS XLIX.

IN QVIBVS CAVſis coloni cenſiti dominos accuſare poſſint.

Colonus exactus per dominum contra conſuetudinem præſtationis antiquam, accuſare poteſt eum: & ſi dominus conuincitur, punitur. Bart.

I. Imp. Conſtanti. A. ad Maximum vic. Orien.

QViſq; colon⁹ plus à dn̄o exigit, q̄ an̄ cōſueuerat, & q̄ in anteriorib⁹ temporibus exactum eſt: adeat m iudicem, cuius primum po

non perdit adſcriptitiū: ſed ſciens ſic, vt ſubijcit ſm P. & ſupra. ad ſenatuſcon. Claudi. l. 1. in fin. Itē ſecūdum P. in ſeruo non diſtinguit̃: ſciat dominus, vel ignoret: quia ſemper partus ſequit̃ ventrem. Sed cōtra ſupra. ad ſenatuſcō. Clau. l. 1. in fi. vbi in ſeruo dicit idē
i Damnum huiuſmodi. quia ſi liber adſcriptitius, ſecundùm Py. vel aliter vt no. ſupra ad ſenatuſcon. Claud. l. 1. in fi.
k Deſidiam. id eſt pigritiam.

DE CAPITAtione ciuium cenſibus eximenda

PLebs vrbana ſ. Romæ, per excellentiam Sicut in Orientalibus prouin. &c. pro quo eſt, inſti. de iure na. §. ſed ius. Item quia hæc lex mittitur ad Euſebiū præfectum vrbis. ſed extra muros vrbis poſita ſoluit capitationem: vt j̄. de ruſtic. &c. l. 1. exceptis Thracenſibus: vt j̄. de col. Thracen. l. 1. & excepta eccleſia Theſſalonicēſi: vt ī. de anno. l. fi. Vel poteſt hæc l. loqui in plebe cuiuſlibet vrbis, ꝑ hoc quod dicit quoque. Item pro hoc eſt j̄. de omni agro deſer. l. pen. per hoc quod dicit, pro gleba: & ſic non pro capite. Item pro hoc j̄. ne ruſtic. ad vllum obſ. l. 1. Itē pro hoc ſupra ſi tu. t. l. cum antea. Item quia hæc rubr. generalis eſt: vt ſupra ſi cer. peta. l. 2. Item ſupra de metal. l. per annos. contra. Solu. verbe.

IN QVIBVS cauſis coloni &c.

Qui hinc. dic vt j̄. l. 2. in princip. & dic quòd accuſant dominum quando vltra debitum exigit: vel. 2. Item quādo in publica accuſatione ꝓſequitur ſuā vel ſuorum iniuriam: vt infra l. 2. in fi.

m Quiſquis. Adeat ergo nō eſt ieiu⁹ ſecundùm Py.

Ventrem ſequitur proles.

a Scilicet Romanorum. Continua.

† Co. Th. t. 198.

Poterit

terit habere præſentiã, [a] & facinus comprobet: vt ille q conuincitur amplius poſtulare, quàm accipere cõſueuerat, hoc facere in poſterum prohibeat [b] prius reddito, qđ ſuper exactione perpetrata noſcitur extorſiſſe.

Coloni cenſiti licet reſpectu aliorum ſint liberi, tamen quo ad perſonas dominorum, quibus tributa præſtant, quadam ſeruitute tenentur adſtricti & ideo nos in iudiciũ vocare non poſſunt pro cauſis ciuilibus, niſi ratione ſuperexactionis: ſed, p publicis criminibus eos accuſant, ſi ſuã vel ſuorum iniuria proſequantur: eorũ tamẽ prædia vel peculia alienare nõ poſſunt ĩnuitis dominis inter viuos. B.

II. Impp. Arcad. & Ho. AA. Nebridio Com. Aſiæ.

Coloni cẽſibus duntaxat adſcripti, ſicuti ab his liberi ſunt, quibus eos tributa ſubiectos non faciũt: [c] ita his quibus annuis functionibus, & debito cõditionis obnoxij ſunt, pene eſt, vt quadam dediti ſeruitute videantur: quo minus [d] eſt ferendum, vt eos audeant lite pulſare, [e] à quibus ipſos, vt pote dominis vnà cum poſſeſſionibus diſtrahi poſſe non dubium [f] eſt, quam de cætero licentiam ſubmouemus: ne quis audeat domini nomen in iudicio laceſſere: & cuius ipſi ſunt, [g] eiuſdem omnia ſua eſſe cognoſcant. Cùm enim ſæpiſſime decretum ſit, ne quid de peculio ſuo cuiquam colonorum ignorante domino prędij aut vẽdere, aut alio modo alienare liceret: [h] quemadmodum contra eius perſonam æquo poterit iure conſiſtere, [i] quem nec propria [k] quæ leges ſui iuris habere voluerunt, & acquirendi tantùm, non etiam transferendi poteſtate p miſſa, domino & acquirere & habere voluerunt. Sed vt in cauſis ciuilibus huiuſmodi hominum generi aduerſus dominos vel patronos [l] aditũ intercludimus, & vocem negamus, (exceptis ſup exactionibus, in quibus retro principes facultatem ei ſuper hoc interpellandi præbuerunt [m]) ita in criminum accuſatione quæ publica eſt, nõ adimi eis pp ſuam ſuorumq; iniuria experiundi licẽtia. [n]

TITVLVS L.

DE COLONIS Paleſtinis.

Coloni Paleſtini non poſſunt à terra recedere ſicut alij: & eorum dominis datur reuocandi plena poteſtas. Bartol.

I. Impp. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. Cynegio [o] P.P.

---

a Poterit habere præſentiam. dummodo competens ſit, ſcilicet ordinarius reis vt ſupra, de iuriſdi. om. iudi. le. iuſſit.

b Prohibeatur. nec obeſt colono, q aliquando ſit p vim exactus: vt ff. de mu. & ho. l. cura. Et not. pronunciari de futuro, vt in negatoria: vt ff. ſi ſer. vẽ. l. egi. Item arg. cõtra. ff. de vſur. l. 1. §. 1. & facit ad hanc l. ĩ. ti. 2. l. cum ſatis. §. caueant. & l. volo nus. & l. 1. & ĩ. loc. l. legem. & de diſcu. l. 1. & in auth. de quæſtore. & ĩ. de agri. & man. l. dñicos. Accur.

Pronunciari de futuro poſſe.

c Coloni. Non faciunt. ſed domini præſtant pro eis: vt ĩ. tit. 2. l. iiij. & not. q in eorum cõſtitutione exigitur ſcriptura. vt hic dicit & ĩ. titu. 2. l. colonos. ſicut in adſcriptitio: vt ĩ. titu. 2. l. cum ſcimus: ſed differunt: quia hic aſt ex adſcriptitio natus ſecundum quoſdam. Vel cẽſitus eſt, qui certam annuam penſionẽ dño ſoluit, vt hac l. adſcriptitius qui incertam, vt dimidiam fructuum ſecundùm Ioan. Alij dicũt cenſitum, pro quo dñs præſtat cenſum, ſcribis in cenſum: vt cæteras res ſuas: vt in authen de col. §. 1. col. ix & ſupra titu. 2. l. 4. & ĩ. de epiſ. & cler. l. quiſquis. & ĩ. de re mil. leg. quicunque. Sed certe hoc debet facere de omnibus adſcriptitijs & colonis: vt ff. de cenſi. l. forma §. ſi quis inquilinum. Et nos. quòd quandoque large accipitur cenſitus: vt etiam adſcriptitium comprehendat: vt ĩ. titu. 2. l. definimus, quandoque ſtricte: vt hic dicitur.

Vt quadam debiti ſeruit. vld. adſtricti. Quo &c.

d Quominus. ſ. vt adſcriptitij &c. ſi habeas qđ. i. ppter qđ aliàs, quomodo eſt ergo ferendum &c.

e Lite pulſare. vt ĩ eo. l. 1 & ĩ. ea l. in ſi & ſupra tit. 2. l. definimus.

f Non dubium. vt ſupra titu. 2 l. quemadmodum eadem eſt conditio inquilinorum: vt ſupra titu. 2. l. definimus.

g Et cuius ipſi ſunt. Coloni. non ſerui, & ſic qua ad ſeruitiũ, nõ quo ad dominium. nam ſæpe vulgariter dicit amicus amico: totus in oſſibus ſũ, & me tuũ eſſe recognoſco. ſcdm l'y ſi. alias omnia principis eſſe intelliguntur. ſ. quo ad iuriſdictionẽ, nõ dominiũ vel vtilitatẽ: vt C. de quadr. præſcri. l. ſi. nec obeſt. q non poſſunt alienare, vt ſubijcit, nã nec maritus fundũ dotalem: vt inſtitu. qb alie. licet. in pri. nec hæres ſem legatam, licet ſub conditione: vt ſupra communia de leg. l. fina. §. ſed quia. & tamen ſunt domini. item pro hoc, q liberi & ſuarũ rerum dñi. ĩ. tit. 2 l. iiij. vbi dicit eos conſcriptos in proprijs prædijs. Sed an actio de peculio detur in dominum? Rñ. ſic vtilis: vt no. ĩ. titu. 2. l. ne diutius Acc.

Totus ſũ. dominiũ non importat.

h Alienare liceret. vt & ſupra de epiſc. & cle. l. ſi quis pbỹ. & l. iubemus. in pri. nec eccleſiam intrare: vt diſt. 54 c. ſi qs obligatus & 7. q. 2. ſi quis. An autem excitari? Quidam quod nõ, ar huius l. & ĩ de ſecundis nup. l. ſi qs prioris. §. illud. Item quia ſerui dñr: vt ĩ. titu. 2. l. ne diutius. & l. quemadmodũ. Sed dic, q poteſt inter ſuos de ſua familia, non inter alios, arg. ſupra, de hæret. l cognouimus. & de inceſ. nup. l. ſi quis inceſtas. item p hoc qa & liberi dñi: vt ĩ. tit. 2 l. cum ſatis. §. 1 & de hoc not. inſti. de inte pet. & ĩ. titu. 2. l. ne diutius. Acc.

i Conſiſtere. ſic ergo ſi de facto agas, non valet iudicium. nec ſententia: ſicut nec ſi ſeruus contra dominum, niſi in caſibus: vt ff. de iudi. l. vix.

k Nec propria. propria ſunt tamen domini: vt modo not.

l Vel patronos. eundem vocat patronũ, vel dic poſt manumiſſionem, ſed tunc poterit cum venia. vt libertus.

m Præbuerunt. vt ſupra. l. 1. & titu. 2. l. cum ſatis §. caueant.

n Licentia non aliter. ad quod. ĩ. qui acc. non poſ. l. ſi quis. & ff de in ſi. l. 1 2 §. imperator. & ſupra de dilat. l. ſi. & de quæſt. l. 1. & in aut. de quæſt.

a Cum per al. ꝑu. Lex. in ghe ponit lex. nā multæ leges hos dicunt, vt ſ. titu. j.l. oēs.& l. ſeruos. & l. colonos. & aliæ plures.

b Releuant.i. cultura pp. quam fructus quæritur, releuatur ab aliis oneribus extraordinariis, quib. tributa faciunt eos ſubiectos. vt ſ. tit.i. l.i.& ſ. ti.j.l.i. & l. colonos.

c Suffragetur qa eorum coloni recedebant à ſolo quaſi priuilegiati: quia nati in terra in qua Chriſtus natus eſt.

d Auctoritas. non ergo cadit à ſuo iure ſic reuocando. arg. j. de metal l.deuotum & ſ.qñ lic.vni. ſine iu. l.i.& in Auth vtiu. ſine quoquo ſuffr. §. neceſſitatem.colla.2. & j. tit. i.l.i.

DE COLONIS Thracenſibus.

e Per vniuerſã. Capitationis. pro capite non præſtãt. ſic ſ.ne.j.l.i.ſed ꝑ terra ſic, vt oēs alij: vt ſ. ſine cen.l.oēs.& eſt aliàs ſubiugatio, in lit tera: quia oneri homines ſubiugant ꝑ terra: vel quia ſub iugo terra colitur. aliàs iugatio. & tunc idẽ ſit ſenſus. & ad hoc in auth. de mã. prin. § coges.

f Abſolutis. quantũ ad capitationem.

g Videantur ingenui.no.non igit̃ ſerui. Acc.

h Nec recedendi. ſic ſ.de agri.& cen.l.ſeruos.& l colonos nũquam.& j. tit.proxi.

i Libras ſo. pœnam ſuſcipientis Thracenſem: ſed qui tributarium priuati, tunc dic. vt ſup.de agri. & cenſ l.ſeruos.idem ſi Paleſtinũ ſm Py. De Illyricanis dic, ut j. ti. i. ſi patrimoniale

Cum per alias prouincias quæ ſubiacent noſtræ ſerenitatis imperio, lex à[a] maioribus conſtituta, colonos quodam æternitatis iure detineat, ita vt illis non liceat ex his locis quorum fructu releuantur.[b] abſcedere, nec ea deſerere que ſemel colenda ſuſceperunt, neq; id Paleſtinæ prouinciæ poſſeſſoribus ſuffragetur:[c] ſancimus, vt etiam per Paleſtinam nullus omnino colonorum ſuo iure velut vagus ac liber exultet, ſed exemplo aliarum prouinciarum ita domino fundi teneatur, vt ſine pęna ſuſcipientis non poſſit abſcedere: addito eo, vt poſſeſſionis domino reuocandi eius plena tributur auctoritas.[d]

TITVLVS LI. DE COLONIS Thracenſibus.

Thracenſes capitationis tributa non preſtant, ſed tributa terræ: non tamen poſſunt à terra diſcedere, & occultans vel retinens colonum Thracenſem, ipſum reſtituet domino cum peculio, & cũ agnatione: & punitur in duabus libris auri. Bar.

I. Imppp. Theodo.& Valentinianus AA.

Per vniuerſam diœceſim Thraciarum ſublato in perpetuum humanæ capitationis[e] cenſu, iugatio tãtum terrena ſoluatur. Et ne fortè colonis tributariæ ſortis nexibus abſolutis,[f] vagandi,& quo libuerit recedẽdi facultas permiſſa videatur, ipſi quidem originario iure teneãtur: & licet conditione videãtur ingenui,[g] ſerui tñ terræ ipſius cui nati ſunt, exiſtimentur: nec recedẽdi[h] quo velint, aut permutandi loca habeant facultatem, ſed poſſeſſores eorum iure vtantur & patroni ſolicitudine, & domini poteſtate. Si quis vero alienum colonum ſuſcipiẽdum retinendumve crediderit: duas auri libras[i] ei cogatur exoluere, cuius agros tranſfuga cultore vacuauerit ita vt eundem cum omni peculio ſuo & agnatione reſtituat.

TITVLVS LII. DE COLONIS Illyricanis.[k]

Coloni Illyricani originꝫ, à terra ſe ſeparare nõ poſſunt: & contrafacientes reuocantur & reuocati ſubduntur in vinculis. item receptantes eos licet incognitos puniuntur. Bar.

I. Imppp. Valen. Theo. & Arca. AAA.

Colonos inquilinosq; per Illyricum, vicinasque regiones abeundi rure in quo eos originis agnationiſq; merito certum eſt immorari licentiam habere non poſſe cenſemus.[l] Inſeruiant terris non tributario[m] nexu, ſed nomine & titulo colonorum: ita vt ſi abſceſſerint,[n] & ad alium tranſierint: reuocati, vinculis pœniſque ſubdantur: maneatque in eos pœna, qui alienum & incognitum[o] recipiendum eſſe duxerint, tam in redhibitione operarum, & damni quod locis quæ deſeruerant, factum eſt: quàm mulctæ, cuius modum in auctoritate iudicis collocamus: ita vt etiam dominus fundi in quo alienus fuiſſe monſtrabitur, pro qualitate peccati coercitionem ſubire cogatur: nec ſit ignorantiæ locus, cum ad criminis rationem ſolum illud ſufficiat, quod incognitum

Imperatoris, dic vt j. de fu. co. l. 2. cætera dic ve ne ſ. de ſer. fugit. l. quicunq; & facit ſ. de agri. & cenſ. l. cum ſi[illegible] §. ſi & in Auth de[illegible] princ. §. ſed [illegible] & ſ. de ope. [illegible] & ſupra tit. 2. & infra tit. 1. & ſupra de agri.& cenſi.l. omnes.

k DE COLONIS Illyricanis.

Ideſt de Illyrico, id eſt Sclauonia.

l Colonos. Cenſemus. vt ſ.tit. 1. l.1. Acc.

m Non tributario. ideſt non tanquam tributarij: nam tunc poſſet recedere cum vellet. Acc.

n Abſceſſerint. aliàs acceſſerint. Ac.

o Incognitum. ſciebat eũ alienum: ne ſit ꝯ ſ. de ſer. fugit. l. quicunque in ſi.& ſ. de agr & cenſ.l. cum ſatis § fin aliàs eſſet iniquum. Adde quod no ſ. ti. 1. in ſi. ad qđ eſt ff. de fur. l. falſus. §. qui alienũ.& argu. ff. nau. cau ſta.l.1. §. ſeruorũ.& vnde vi l. cum quærebatur.

Quod

gnitum [a] ſibi tenuit. Seruum etiam in memoratis regionibus ſi quis receperit, ignorationis excuſatione ſublata, quadrupli pœna teneatur, operarum præterea compendijs, [b] damniſq; præſtitis. In libertis ēt quos pari vſurpatiõe ſuſceperit, is modus ſit quē circa liberos colonos [c] duximus retinendum.

TITVLVS LIII.

VT NEMO AD ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſticanos, vel vicos eorum.[d]

I. Impp. Leo. & Anthemius AA. Nicoſtrato P. P.

SI quis [e] poſt hãc noſtri numinis [f] ſãctionem in fraudem circumſcriptionemq; publicæ functionis, [c] ad patrocinium cuiuſcunq; conditionis confugerit: id quod huius rei grã geritur ſub prætextu donationis, vel vẽditionis, ſeu conductionis, aut cuiuſlibet alterius contractus, nullam habeat firmitatẽ: tabellionib' qui talia inſtrumenta cõſcribere auſi ſunt, bonorum proſcriptione plectendis, qui tñ ſcientes auſi fuerint [f] hmõi inſtrumenta conſcribere: vicis etiam vel poſſeſsionibus ad patrocinia confugientium, publicè vindicandis. Hæ autem perſonæ q̃ cõtra publicam vtilitatem in clientelam ſuam ſuſcepiſſe collatores detectæ fuerint: nobiliores quidem centum auri librarũ condemnationem ſubire cogentur: mediocris [g] verò fortunę facultatũ ſuarum amisſione plectẽtur: eadem pęna mulctandis etiam his qui intercedẽtes miniſterium [h] ſuum huiuſmodi nefarijs actibus improba mente præbuerint. Quam formam ex eo quidem tempore, quod ſacra conſtitutio à diuæ memoriæ Martiano promulgata cõtinet, id eſt in Thracia quidem diœceſi abhinc annis triginta, hoc eſt à conſulatu Aetij ſecundo, & Sigiſbuldi: [i] in Orientali verò, & Aegyptiaca, & Pontica, & Aſiana diœceſi, vigintiſex, hoc eſt à conſulatu Cyri valere, atque executioni mandari præcipimus. [k] D. Calen. Septemb. Anthemio A. ij. Conſule. Deeſt conſtitutio Græca, ex prætermisſis repetenda.

II. Imp. Iuſtinianus Aug.

SI cuiuſlibet tributarius iunxerit ſibi tributariam vxorem, vel ecõtrario, ſi cuiuſlibet ancilla ſeruo ſe iunxerit alieno: tam tributarij quàm ſerui filios, matrum ſequi conditionem, earumque more genitricum ſuarum dominis ſubditos eſſe cenſemus.

TITVLVS LIIII.

NE RVSTICANI AD VLLVM obſequium deuocentur.

I. Impp. Diocle. & Maxim. AA. & CC.

NE quis ex ruſticana plebe, quæ extra muros [l] [*] poſita capitationẽ ſuam detulit, & annonã cõgruam præſtat, ad vllum aliud obſequiũ [m] deuocetur, neq; à rationali noſtro mularum fiſcalium vel equorum miniſteriũ ſubire cogatur. Sine die & conſule. [*]

Impp. Valent. & Valens AA. ad Probum P. P. Illyrici. [†]

SI qui eorum qui prouinciarum rectoribus obſequuntur, quiq; in diuerſis agunt officijs principatus, & qui ſub quocunque prætextu publici muneris poſſunt eſſe terribiles, [n] ruſticano cuipiam neceſsitatẽ obſequij quaſi mancipio ſui iuris imponãt, aut ſeruũ eius, vel fortè bouem in vſus proprios neceſſitateſque conuerterint: ablatis omnibus facultatibus perpetuo ſubiugentur exilio: & nihilominus ruſticanũ, qui ſe in eiuſdem opera ſponte [o] propria detuliſſe deſpõ-

[a] Quod incognitũ. i. ſciens nõ eſſe ſuũ.
[b] Compendijs. not. lucrum. ſic ff. de eo. quod cer. lo. l. 2. & §. ſi. cum conc. ibidem poſitis.
[c] Libertos colonos. vt in prima parte huius legis. in liberto autem priuati dic, vt ſup. de ope. liber. l. fi.
[d] VT NEMO AD ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſticanos, vel vicos eorum.
Quidã per potẽtiã pollicetur tuitam te villã, vel caſtrũ, ſingularem hominẽ ruſticanum in p̃iudiciũ publicæ functionis. & faciunt ſimulatas emptiones, vel alios cõtus, quaſi bona ruſticorum ſint illius pot. ntisq; omnia caſſat lex hæc.
[e] SI quis. Functionis, vel ẽt priuati, vt i Auth. de man. prin. §. patrocinia. coll. 3. & arg. ſup. ne li. po. l. 1. & de his q̃ pot. no. ti. præ. & manda. l. p diuerſas. & ſup. de ſeditio. l. 1.
[f] Auſi fuerint. ſic ĩ. de enu. l. 2. & ſup. de ſac. ſan. eccl. l. iubemus. §. his tabellionibus. item facit ſupra de exa. tri. l. fi.
[g] Mediocris. plus ex eodẽ delicto inferior quã ſuperior punit. ſic ff. de incend. rui. nau. l. Pedius.
[h] Miniſteriũ. ſic ſup. de cap. vit. Acc.
[i] Sigisbuldi. proprium nomen conſulis.
[k] Præcipimus. præcipit pro retroactis ſeruari aliàs nõ eẽt: vt ſup. de legi. & cõſtitu. l. leges. Acc.
NE RVSTICANI. ad vllum &c.
[l] NE quis. Extra muros. non dicit Romæ. & ſic facit pœn. q̃d no. ſup. de cap. ci. cen. exi. l. 2. & maxima quia inferior lex ẽt de prouincijs dicit ſup. de agr. & cenſi. l. j & l. colonos. & ĩ. de pa. pu. l. fin. & de pri. do au. l. 1. & ſup. ne operæ à co. ex. l. 1.
[m] Ad vllum. aliud obſequiũ. hoc male ſecuãt ciuitates. Ac.
[n] SI quis eorum. terribiles. facit ſup. ſi rect. prouinciæ. l. 1. & ĩ. ne ope. a colla. exi. l. 1. & ĩ. de diuer. off. l. 1. & 2. & ff. quod met. cau. l. 3. & de off. præſi. l. illicitas. §. illicitas. & ne quid.
[o] Spõte. ſecus ſi inuitus, vt ſup. quod met. cau. l. ſi per impreſſionem.

Non

[*] Pars l. vlti. ĩ. de exactoribus tributorum.

[†] Nominis.

Punitur plus ignobilis pro eodem delicto.

[*] Id eſt extra metrocomias.

[*] Sic in manuſcr.

[†] Co. Th. 11. 11. 1.

a NON LICERE HABITATORIBVS Metrocom. loca ſua ad extraneum transferre.
Metron Græcè, Latinè menſura: come villa: inde metrocomia, i. villa menſurata, quę datur tranſlatis iuſſu principis: vt ī. de in. fiſ. l. certa. inde dī comœdia, i. villa, ſeu villana dictio.

b VT NVLLVS EX VICANEIS PRO alienis vicaneorum debitis teneatur.
Ideſt in villa ſeu vico habitantibus: vt ff. ad munic. p. l. qui ex vico. & ſic ſecundùm Py. loquitur in villanis & aliàs eſt vicarijs.

nā dia. i. dictio. alij. vt Py. dicit. i. parœchiæ, vel diœceſis, in illis ſ. terris, vel villis.

b In illis. Metrocomiæ. expone vt in rubri. & eſt ſic ī. de exa. tri. l. ſi.

c Vicarijs. aliàs vicarijs: aliàs vicaneis. & ſemp expone, i. habitatorib. illius loci, ſicut exponit ſ. tit. 1.

d Sui iuris. ſed fundos integros, qui habent certos cōfines, poſſunt vendere: ſed locus non eſt determinatus: vt ff. de verbo ſign. l. locus. in ſi. vnde poſſet oriri diſcordia, ſm Py. & H. ſed forte idem ſi totū: vt ī. ſubijcit, terrarū &c. & ī. de fun. lim. l. vnica, & ſic ſeruatur in villa Aitedi Bonon. diœceſ. & pro hoc in Lombar. de phi. alie. feud. vel al. l ſi. Item an hǣdē in ſtituere? Quod vī: vt ff. de alien. iudi. mutan. l. ex hoc. §. ſed bę redē itē ꝓ hoc. ff. de re mil. l. milites. l ſi. & de decu. l. decurio. itē ff. de acqr. rer. domi. l. q̄dā. ſed argu. ꝯ. ī. de ſecū. nup. l. ſiqs. j. §. certum. & de leg. ij. l. peto. §. fratre. primum vetius. arg. ff. de fun. dota. l. 1.

Quid ſit metrocomia pul chre Alcia. hic.

Pars. l. vlti. ī. de exac. trib.

e Non licere ei. ſic ī. ſi libe. imperia. ſoc. l. 1. arg. ꝯ ff. de contrahen empt. l. dudum.

f Contractus. impropriè: cum nullus ſit ipſo iure & quatenus de facto eſt, reſcindit: vt ī. de reſcin den. vendi. l. ſi dolo.

derit, par pœnæ ſeueritudo conſtringat. Da. Prid. C. Octob. Agrippinæ, Valentiniano & Valente. C.

TITVLVS LV.

NON LICERE HAbitatoribus metrocomiæ a loca ſua ad extraneum transferre. a

I. Impp. Leo & Anthemi. AA. Nicoſtrato P. P.

In illis b quæ metrocomię communi vocabulo nuncupantur, hoc adijciendum neceſſario noſtra putauit humanitas, vt nulli extraneo illic quoquo modo poſſidendi licentia tribuatur: ſed ſi quis ex hiſdem vicarijs c loca ſui iuris d alienare voluerit, non licere ei, e niſi ad habitatorem adſcriptum eiuſdem metrocomiæ, per qualemcunque cōtractum terrarum ſuarum dominium poſſeſſionemque transferre: ſciente perſona extranea quòd ſi contra vetitum ſe huic negotio immiſcere, vel illic poſſidere tentauerit: quicunque contractus f initus fuerit, carebit effectu: & contractu ſoluto, ſi quid præſtitum eſt, hoc tantum reddetur. g Dat. Calen. Septembr. Anthemio A. ij. Coss.

TITVLVS LVI.

VT NVLLVS EX vicaneis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. h

I. Imp. Zeno A.

Graue eſt non ſolum legibus, verum etiam æquitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios moleſtari. idcirco huiuſmodi iniquitates circa omnes vicaneos perpetrari i modis omnibus prohibemus.

TITVLVS LVII.

DE CENSIBVS k ET cenſitoribus, l & peræquatoribus, & inſpectoribus.

I. Imp. Conſtantinus A. ad populum. †

Quoniam tabularij m ciuitatum per colluſionē potentiorum ſarcinam ad inferiores n transferunt: iubemus, vt quiſquis ſe grauatum probauerit, ſuam tantum priſtinam profesſionem agnoſcat. o Dat. xv. Calen. Febr. Romæ, Conſtantino. A. iij. & Licinio Coſſ.

II. Imppp. Gratia. Valentin. & Theodoſ. AAA. Eutropio. P. P. †

i Graue. Vicaneos perpetrari. nedum ciuis pro conciue. ad quod eſt ī. de decur. l. prouidendum. & de exactor. trib. l. 1. & in Auth. vt non fiant pig. §. 1. colla. v. & ī. de omni agro deſer. l. hac definitione. & ī ne filius ꝓ pře. Sed fallit ī. d̄ ſab. Liure.

k DE CENSIBVS, & cenſitoribus, & peræquatoribus, & inſpectoribus.
Cenſus, & tributū & publica penſitatio ſunt idē: vt ī. in qb. cau pig taci. ꝯ. l. 1. & ī. ſi pp pu. pen. l. fin.

l Cenſitoribus. cenſitor, qui recipit profeſſiones collatorum & cenſum vel onus, & pignoris iure vendit prædium ſi cēſus non ſoluat: vt ff. de cenſi. l. forma §. illā. & l. cum poſſeſſor. §. ꝓ pecunia. Peræquator, qui homines & territoria peræquat, ideſt valde æquat. ad quod ff. de cenſi. l. forma. § . ſi vero qs agrum. & ī. l. 3. Vel qui prædium deſertū æqua penſione vt prius aſſignat nouo poſſeſſori: vt ī. de ſun. pat. l. fundi. & l. fundus & æquat ſterilia cum fertilibus: vt ī. eod. l. omne. Inſpector. q ad prædia prouincialium inſpicienda accedere habet, forte vt referat q̄ eſſent deſerta, vł non, le æquata. quod hodie tollit, vt ſ. de an. & tri. l. ſi u. & dic vt ibi. & in deſertis adhuc habet locum. & hic dicitur diſcuſſor vt infra eodem l. peræquatores.

† Co. Th. 13. 9. 7.

† Co. Th. 13. 14. c.

g Hoc tantum reddetur. forte neq; dupli ſtipulatione vel melioratione locum habente: vt ī. de leg. l. fin. §. ſi. & ſecundum hoc etiam ſciens agit. vel dic ꝯ fuit ignorans: vel ſi fuit ſciens, fuit ſtipulatus, licet vltra precium. nam aliàs ſciens etiā ad pcium nō agit: vt ī. de euic. l. ſi fundum. Sed argu ꝯ. ī. de agri. & cenſi. l. quemadmodum. & ī. de fun. rei pri. l. nemo. vbi etiam precium non repetit. Sed dices, ibi ſciens: hic ignorans. Acc.

m Quoniam tabularij. qui cum ſuſceptoribus ad prouincias deſtinantur, vt ſup. de ſuſcep. & ar. l. duos. Acc.

n Ad inferiores. ſcilicet vt quidam falſi notatij Bononienſes faciunt auferendo de æſtimatione vnius, pro addendo alteri.

o Agnoſcat. & punitur tabularius: vt ī. de apo pu. l. 3. §. hoc etiam. & de immu. nemi. ꝯce. l. 1. & ad id offi

Q Viſqs virē ſuccide-rit, aut feraciū[a] ramorū fœtus[b] vetauerit, rit,† quo declinet fidem cenſuū, & mētiaſ callidę paupertatis igeniū: mox detect⁹ cōpetēti indignationi ſubijciaſ: illo videlicet euitante calūniā,[c] q forte detegitur laboraſſe pro copia, ac pro reparādis agrorū fœtib. non ſterilitatem aut inopiā procuraſſe. Da. Pri. No. Iun. Conſtantinop. Eucherio & Syagr. Coſſ.

III. Iidem AAA. Cynegio P.P. †

S I peræquatore[d] miſſo aliquis aut procuratorem ſuum[e] retraxerit, aut colonū p cōtumaciā retractionis fugauerit: ad eū cēſuū modum, quē vel eo vel ꝓcuratore illius abſēte peræquator apposuerit,[f] nr̄æ ſanctionis auctoritate tenebiſ. D. vj. C. Apr. Cōſtan. Hono. N. P. & Euodio Coss.

IIII. Imppp. Theod. Arca. & Hon. AAA. Rufino P. P. †

O Mne territoriū[g] cēſeaſ quoties defectorū leuamē expoſciſ: vt ſterilia atq; erema[h] † his q̄ culta vel opima ſūt, cōpenſenſ.[i] Da. iij. No. Apr. Conſtant. Theod. A. III. & Abūdantio Coss.

Grauati à peræquatore habent facultatem conquerendi intra annum: quo elapſo nō audiuntur vlterius: exceptis minoribus & abſentibus reipublicæ cauſa: quibus non currit tempus donec habuerint experiendi facultatem. Bart.

V. Iidē AAA. Rufi. P. P. †

Q Vi grauatos ſe eē à peræquatoribus ꝯquerunſ, & iniuſto oneri impares eſſe ꝓclamāt, cōpetitiōis[k] habeant facultatē: vt qd remiſſum gr̄a, qdve interceptū fuerit fraude, ꝯuincāt, & ex eo leuamē accipiāt, qđ p deformia & criminoſa cōmercia ſibi īpoſitū eſſe deplorāt, vt alij demeretur:[l] qđ intra annū poſt codicū oblationē,[m] quo[n] videbiſ, de iniuſto onere ꝯqueraſ, & iniquitatē pæquatoris accuſet, ac pſtitā gr̄am habita cōpēſatione[o] conuincat: vt qd ei fuerat ſupfuſum,[p] ille cognoſcat, quē debitæ functiōi fraus clādeſtina ſubtraxerat. Emēſo autē eo tpe actio[q] denegabiſ, exceptis minoribus q fuerint indefenſi. his ēt q abſuerint reipublicæ cā: qui tñ ex eo tpe q̄ ſūt ſtatuta cuſtodiēt, ex quo ad agendum habuerint facultatem.[r] Da. iij. Calen. Decemb. Conſtantinopo. DN. Theo. A. iij. & Abundantiæ V.C. Coss.

VI. Impp. Arca. & Hon. AA. Euſebio P. P. †

P Eræquatores[s] ac diſcuſſores ſi icurrerint culpa negligētię, vel gratiæ,[t] non ſolum bonorum[v] iacturam, verumetiam annonarū in quadruplum[x] multam ſubire debebunt: ea verò,

---

ciam amodo nō vocaſ: vt j. de ſuſcep. & arc. l. ſi aliquid. & facit j. eo. l. q grauatos. & de poſtu. l. quidā. & j. ne fil. p pa. p totū & j. tit. j. l. j. Acc.

[a] Q Viſquis. Feracium. i. ferenſium.

[b] Fœtus. ideſt fructus. & facit ff. de cen. l. forma. §. ſi vites. & de fus. l. ſi ſeruus nauem. §. interdum. & j. l. proxi. ieſ ff. arb. fur. cæſa. l. 2.

[c] Calumniam. ideſt pœnam dictæ indignationis.

[d] S I peræquatore. hoc dic vt in rubr. & no. miſſo. ſic j. ſi. re. l. ſi quis. & ſic ſe eundē conſciam, ſ. iudicis, ſeu officialis.

[e] Suū. vt j. quod cū eo. l. 3. per cuius præſentiā pdidē erat melius: vt j. l. pxi. & ſic de colono ſeruo, vel adſcriptitio, p quem erat melius prædiū, & ēt p quo ſolui debebat, vt j. de agri. & cenſi. l. 3.

[f] Appoſuerit. non minus propter abſentiam: vt ff. de cenſi. l. forma. §. ſi vites. & de regu. iur. l. parem. & nihilominus puniſ: vt j. l. proxi. & ſa. j. de immu. nemi. conce. l. 1. Acc.

[g] O Mne territoriū. hoc expone, vt ff. de verb. ſign. l pupillos. §. territoriū. nā territoriū ſimul cū ciuitate ſoluebat: vt j. de nat. lib. l. 2. in pſin. cū ergo aliquorum prædia defecerūt vel chaſmate, vel alio modo: pcūt releuari, l alleuiari in tributis: vt ff. de cen. l. forma. §. illam. & j. de allu. l. 3. ſic & in hac ciuitate pp depauperatos olim de nouo ſit æſtimatio.

[h] Erema. vt derelicta.

[i] Compenſentur. i. æqualitar imponantur, ſecundum quod plus vel minus valēt conſiderādo. Vel dic compēſentur, vt quātum deminuit in deſertis, tantū addatur alijs, vt non minus tuſtas ſum territorio ſoluat, q̄ conſueuit, ar. in Authen de coll. §. & pro his. colla. y Vel dic p̄dijs valus ad eundem, non ad alterum: vt j. tit. 1. l. qui pes potentib. & l. hac definitione. ſic lucrum cū damno: vt Inſti. pro ſoc. §. adeo. aqua cum pinguedine: vt ff. de aqua plu. arc. l. 1. § ſi autem. ſic j. de in. amphyt. l. ſi. § ſi dnorū. ſic fructus cū quarta: vt ff. de inoff. teſta. l. Papinianus. § ſi qs quæri. n. debet. vt ff. eo. l. forma. §. pen. deſcribētus ergo ſingula in publicis tabulis ſm formam q̄ eſt ff. de cen. l. forma. Acc.

[k] Q Vi grauatos ſe. Competitio nis. i. ꝯquerendi pes appellationē. nam ciuiliter pōt appellate: vt in auth. de col. §. ſi vo aliqñ. col. 9 licē accuſare criminaliter, vt ſublicit.

[l] Demereſ. i. adimetatur, à demo, demis.

[m] Oblationē. i. poſtquā ſcinit iniquā impoſitionē per hoc q ſuis eiect⁹ codex vbi ipſe & alij collaterales erant ſcripti.

[n] Quo l. in quo anni tempore.

[o] Conuincant. pœnam peræquatoris, quod eſt j. l. proxi.

[p] Superfuſum. i. vltra modum impoſitum.

[q] Actio. l. adæquatio ſic ff. de ſepul. vio. l. l. 3. §. pe. at ciuilis appellatio ſeruatur ſecundum tpa fatalia. j. de tempo & re. l. 2. & auth. ei qui.

[r] Facultatem. cōſonat j. de pſcri. 30 an. l. ſicut. § pen. & de an. exc. l. 2. in ſi. & de tēp. in inte. reſti. l. ſi. & ea quib. cau. in integ. reſti. l. ſi. & ff. de mino l. interdū. noc. quòd ipſo iure non currit ann⁹, aliàs daretur reſtitutio: vt ff. de min. l. auxiliū. niſi ſ caſu. ff. ex quib. cau. ma. l. ſi qua. Acc.

[s] P Eræquatores. hoc expone vt in rubr. at diſcuſſor pōt dici, qui quærit dūos pro prædijs deſertis. & quærit quis ſit idoneus: & etiam fideiuſſor: vt j. de loca. fund. l. 1. Vel dic, vt ſupra in rub.

[t] Vel gratiæ. omittēdo. vel male adæquādo. & ſic eſt lata culpa, quæ dolo æquiparatur: vt de ſuſpe. tu. l. impuberibus. §. 2. & j. de colla. fun. pa. l. placitis. in fine.

[v] Bonorum. ſic j̄ de dign. l. iudices & l. quoties.

[x] In quadruplum. j. de exac. tri. l. 1. cōtra Sed hic duplum

Co. Th. hebetauerit. forte emputauerit.

Co. Th. eo. 2.

Co. Th. eo. 3.

Ieiuna, in C. Th.

Co. Th. eo. 4.

Aliās competitione.

Co. Th. eo. 5.

plum fiſcus accipiat de hoc quadruplo: vt ar. ſ. de adſeſ. l. 3. Vel dic de alio officio. Vel hic accepit vt ſibi demereretur, & alijs adderetur, vt ſupra lege, qui grauatos. & ſic ſoluatur illi ob cuius malum accepit, vt arg. ff. de calum. l. & generaliter §. fin. Item contra in auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. §. ſi igit. in fi. vbi maior imponitur pœna. ſed in alio officio hic dicit. & facit ſ. ad l. Iuliam repetũ. l. 1. ſic ſ. de pęn. l. ſancimus. & not. q̃ aut ab officiali hic accipit, & ſecurus ſit ſex menſibus, vt hic ſequit: & non p̃ſtat q̃c quam pro p̃terito tẽpore: vt hic. & ĩ. tit. 1. l. locorum. & ĩ. de fun. rei pri. l. ſi. in fi. & ſ. de fide inſtru. & iure haſtæ. fiſ. l. fina. aut ſua auctoritate accepit, & tunc bienno: vt ĩ. tit. e. l. qui agros contra. Et p̃ſtat pro præterito tpe. ſicut ſi acciperet à priuato: vt ſ. ſine cen. l. 2. & ff. de publica. l. imperatores. q̃ ſunt contra. Item fa. ſ. de inoffi. teſta. l. ſi quis in ſuo. Sed arg. contra ſ. de fab. l. iure. & de offi. proc. l. 3.

C. Th. e. l. penult.

a A Pud eum. Obligatam. Hic no. tolli hypothecariam ſex menſibus: vt & redhibitoria. alias centum annis: vt ſ. de ſacroſan. ecc. l. vt inter diuinum. aliàs aliter: vt not. ſ. de præſcrip. triginta anno. l. cum notiſſimi. in principio.

b Mora. Magna. Et not. fieri ſine mora, quod fit intra ſex menſes: aliàs intra quatuor menſes: vt ff. de iud. l. ſi debitori. Acc.

c Expenſis. per exceptionem. ad quod ſupra de euict. l. ſup. hoc eſt bonæ fidei poſſeſſor. vt ff. de acqui. poſſ. l. iuſtè.

d Donationes. l. donationes factæ in nouũ

q̃ in damnũ ꝓuincialiũ fuerint accepiſſe cõuicti, ĩ quadruplũ cogent exſoluere. Da. iiij. Calẽ. April. Med. Arcadio & Honorio iij. AA. Coſſ.

VII. Impp. Honorius, & Theodoſius AA. Sebaſtio Comi. primi ordinis. †

A Pud eum poſſeſſio firma ꝑmaneat, cui eam à pęquatore ſemel traditã fuiſſe cõſtiterit: reliqua verò tpis anteacti à nouo domino fiſcum poſtulare non patimur, ne alteri⁹ culpa alter incipiat ſubiacere diſpẽdio. Si qs verò priuatus aut obligatam [a] ſibi poſſeſſione q̃ deſerta vſq; nunc ꝑmanſit, aut ex aliquo titulo deberi ſibi iure confirmat: allegationes ſuas ſine mora [b] vel per ſe, vel ꝑ aliã ꝑſonã legibus ordinatã manifeſtare debebit: ita vt ſi æqtatis rõne ſuadẽte ad petitorem fuerit trãſlata poſſeſſio: is qui à ꝑæquatore eã ſuſceperit, rei melioratę ſuſceptis ſubleuet expenſis. [c] Verũ ne ſub ſpẽ litis donationes [d] ſemel conſtitutæ turbent, ſex menſiũ ſpaciũ cẽſem⁹ debere ſeruari: intra qđ is q̃ putat ſibi rẽ probabili rõne cõuetere, debitas exerceat actiones: Quòd ſi tẽpus adſcriptũ ſilentio fuerit interueniente tranſactũ: nullũ penit⁹ repetẽdi volum⁹ eẽ principiũ. Quòd ſi qs [e] ex eo tpe quo ꝑæquator ꝑdiũ alicui addicit, de ſuo iure vel per ſe vel per homines ſuos nõ crediderit actitãdum, ſex menſium curriculis euolutis, in perpetuũ cõquieſcat. Da. Pri. Id. Mar. Rauen. Honor. xj. & Conſtantio. ij. Coſſ.

TITVLVS LVIII.

DE OMNI AGRO deſerto, [f] & quando ſteriles [g] fertilibus imponuntur. [h]

Predia deſerta decurionibus loci, cui ſubſunt aſſignari debẽt cum immunitate triennij: & ſi inſufficientes ſunt ad dicta onera ſupportanda, debẽt diuidi, & poſſeſſionib. fertilibus aſſignari.

I. Imp. Cõſtantinus A.

C Vm diuus Aurelianus parẽs noſter ciuitatũ ordines [i] ꝑ deſertis poſeſſionibus iuſſerit conueniri, & [k] pro his fundis q̃ inueniré dominos non potuerunt, quos [l] præceperamus earundẽ poſſeſſionẽ triennij immunitate percepta de ſolennibus [m] ſatiſfacere: ſeruato hoc tenore [n] ꝑcipimus, vt ſi cõſtiterit ad ſuſcipiendas eaſdẽ poſſeſſiones ordines minus idoneos eſſe, eorundẽ agrorum onera poſſeſſiõibus [o] & territorijs diuidantur accepta.

Poſſidens fundos ſteriles & fertiles tributarios ſi alienat fertiles, & ob hoc efficitur non ſoluẽdo tenetur ad tributa fertiliũ & ſteriliũ emptor. B.

II. Idem A.

S I quis ab emphyteuticario, ſeu patrimoniali poſſeſſore priuati [p] iuris quidpiam comparauerit, cuius [q] ſubſtantia alias poſſeſſiones ſuſtentare conſueuerat, & ſuccisis quaſi quarundam virium neruis, reliqua [r] labuntur: earum poſſeſſionum onera ſubiturus eſt, quę penes diſtractorem † inopem inutiles permanebunt. Da viij. Id. decemb. Theſſal. Feliciano & Tit. Coſſ.

Accipientes prædia deſerta cũ immunitate triennij, debent cauere idoneè, q̃ dicta prædia non relinquant cum dãno reipublica. B.

domini. & facit ĩ. ti. j. l. locorum.

e Quod ſi quis. Ideſt quia. ne videatur replicari idem.

f DE OMNI agro deſerto, & q̃n ſteriles fertilibus imponuntur.

De cenſibus & ꝑſonis eorũ q̃ ꝑſunt cẽſui, dixit: nunc de ꝑdijs, ex q̃bus cenſus ꝑcipit. & dicit q̃ ager vel inquit ob ſterilitatẽ, & aliquãdo dat à peræquatore, vel cenſitore nouo poſſeſſori: vt ĩ. de fundis patri. l. ſi quis à prioribus. aliqñ nonnus poſſidet auctoritate ſua: vt ĩ. e. l. vij. & viij. aliquãdo tradit à principe: vt ĩ. eod. l. fina.

g Steriles. qñ ſteriles fundi ſuſcepti fertilibus compenſantur: vt ĩ. l. v.

h Imponuntur. i. adiunguntur.

i C Vm diuus. Ordines. i. decuriones, vtpote ditiores: qđ dic vt ĩ. eo. l. quiſquis.

k Et pro. l.

l Quos ordines.

m Solẽnib⁹. tributis

n Tenore. l. de immunitate triẽnij. Sed cõtra ĩ. eo. l. quicunq;. §. cæterum. & §. illos.

o Poſſeſſionibus. ab alijs qui nõ ſunt curiales.

p S I qs. Priuati. ſ. Cæſaris.

q Cuius. alienati.

r Reliqua. q̃ ei remanſerant, vtpote non ſufficientia pro expenſis. & facit ſ. de debi. ci. l. fina.

Cod. Th. e. t. 4.

† Deſertorem.

Quicun-

III. Impp. Valent. & Valens AA. ad Mamertiū P.P.

QVicunque deſerta prædia meruerint [a] ſub certa immunitate, ad poſſeſſionem imperatorum non prius ſinantur accedere, quàm vel fideiuſſoribus idoneis periculo curialium datis, vel fundis p̄rimonij ſui maximè vtilibus obligatis, [b] idonea cautione firmauerint ſuſceptam à ſe poſſeſſionē nullo detrimento publico relinquendam.

Scriptus hæres à tributario debitore etiam onus fundorū ſterilium agnoſcere cogitur, & ſi hæreditati renuntiat, cogitur recedere omnibus bonis, quæ ex aliquo titulo à debitore percepit. Bar.

IIII. Iidem AA. & Gratia. A. ad Creſcentium Vi. Afri.

HAEredes ſcripti ēt pro minus idoneis fundis fiſcale onus cogātur agnoſcere: [c] vel ſi renuntiandum hæreditati putent, cedant his omnibus rebus, quas ex hiſdem bonis quocunque titulo [d] & iure perceperint. Dat. iiij. Id. Iul. Concionaci. Gratia. A. II. & Probo Coss.

Poſſidens prædia ſterilia & fertilia non poteſt renunciare ſterilibus, & fertilia retinere, ſed omnibus debere cedere, vt pariter omnia curialibus deferantur. Bart.

V. Impp. Valentiñ. & Theodoſ. AA.

QVi vtilia reipublicæ loca poſſident, pmixtione facta ēt deſerta ſuſcipiant: [e] vt ſi earū partiū [f] grauent acceſſu, quas [g] antea p faſtidium reliquerūt, cedāt alijs [h] curialibus, q vtraq; hac cōditione retineant, vt p̄ſtatione ſalua cū deſertis & culta poſſideant, ſublata [i] à paucis, quos [k] iniquum eſt electa retinere: cum municipes grauatura ſit pars relicta.

Prædium ſterile deſertum iniungi debet poſſidenti fundum fertilem dominicum vel templorum: & ſi nullus reperitur volens dictum prædium poſſidere, antiquo poſſeſſori reſtituitur præſtita cautione tributa ſoluendi, & alias publicas functiones. Bar.

VI. Iidem AA.

QVisquis [l] conductor fuerit inuēt' poſſeſſor fundi fertilis, q ex publico vel templorū [n] iure deſcendit, huic ager iungatur inutilior. q ſi contra id reluctandum exiſtimauerit, alius poſſeſſor [o] ſub eadē præſtatione [p] q̄ratur: vel ſi voluntarius qui ſit cōductor nō inueniatur: tunc ad poſſeſſores antiquos, [q] .i. decuriones, vel quoſlibet alios loca iuris p̄dicti adiunctis inutilibus reuertantur, idoneis fideiuſſoribus præſtitis. Da. XV. Cal. Febr. C.P. Metrobaude. II. & Saturni. Coss.

VII. Iidem AA.

QVicunq; deſertū fundū patrimonialiū [r] exercuerit, & fertilem idoneumq; p̄ſtiterit ſaluo patrimoniali canone, pperuo ac priuato [s] iure defendat, & velut domeſticū, & auita ſucceſſione [t] quæſitū ſibi hēat, ſuisq; relinquat, neq; eū aut promulgatione reſcripti, aut reuerētia ſacræ adnotationis [u] quiſquā à fructu [x] impenſi operis excludat. Cæterū eos qui opimas ac fertiles poſſident terras, aut etiam nunc ſibi exiſtimant eligendas, [y] pro deſerta ſcilicet portione [z] ſummā debiti præſentis [a] iubemus implere. Illos etiam, qui emphyteuticario nomine nec ad plenū idoneos, nec omnibus modis vacuas [b] detineat, ſic ex illis quoque, qui præſidio indigent, iuſtam ac debitam quantitatem

---

[a] QVicunq;. Meruerint. l. vt mererent, impetrauerint.
[b] Idonea cautiōe. cū fideiuſſore, vl' pignore, vt hic, & ff. mā. l. ſi mandauero. §. ſi. & fa. ī. da loc. fū. ci. l. j. & ī fun. pa. l. q cūq. & ī. de muril. l. pen.
[c] HÆredes. Agnoſcere. i. exoluere. ſic ff. de legat. t. l. apud Iulianum.
[d] Titulo. & inter viuóst qd aliàs nō contingit. & facit C. de iu. del. l. quidā. & ff. de acq. hær. l. 2.
[e] QVi vtilia. Suſcipiant. i. retineant.
[f] Si earum partiū. vtilium. aliàs corū. l. locorum. Acc.
[g] Quas. partes inutiles.
[h] Alijs. non eſt adiectiuū ad dictionē curialib': ſed dic alijs. ſ. vtilibus locis curialibus: ſicut ſi dicerē, credo prędium tibi.
[i] Sublata. ſ. culta, i. ablata.
Co. Th. 11. t. 17
[k] Quos. ſ. paucos. nā pauci. ſunt q velint culta & bona deſerere.
[l] QVisquis. aliàs incipit, vt quiſquis.
[m] Conductor i curialis, vt dixi. vel etiā nō curialis, vt ī. l. t. & ī. l. proxi. & facit ī. de fun pa. l. fidos. & in auth. de col. §. ſi vero coll 9. & de mā da. pri. §. ſed & i. col. 3.
[n] Vel téplorū. ſimilià. n. ſunt. ſic ī. ne te. di. vel temp.
[o] Poſſeſſor. i conductor, q & n. butaria p̄ lia p. ſidet. vt l au then. de coll. §. ſi qū.
[p] Præſtatione. ſ. ea q̄ p̄ſtabat. antequam eſſet ſterilis, ſaluo tēmn. o' vt ī. eo. l 5. & ſic nō eſt ꝯ ī. de iu re ſiſ. l. 2 § diui frat.
Cod. The. 10. t. 4.
[q] Antiquos qui ſe liquat uos loca vtilia illorū qui vo'uerint ſuſcipere. lcē hæc nō vere inutilia i vt ī. l. proxi. dī. ſed locant hæredes. & facit inf. de fun. petrim. l. quæcunque.

[r] QVicunq;. Patrimonialem. i. pertinentē ad patrimoniū principis.
[s] Priuato. ſ. ſpeciali. & hoc quo ad fiſcum vel principē: vt infra de fun. patr. l. 3 in ſi. ſed alius hās l eo lus audit' vſq; ad ſex mēſes: vt ī. ti. t. l. ſi.
[t] Succeſſione. i. ſi per patris ſucceſſioē haberet, & fac. ī. de fun. pa. l. hl. & de fun. rei pri. l. 1. & inf. de diuer. præ. l. 4.
[u] Annotationis. proprio motu. & fac. ī. de reſcin. ven. l. 3 & de preci. impe offe. l. quoties.
[x] Fructu. l. velut.
[y] Eligendas. terras fertiles.
[z] Portione. ſ. deſerta, quæ ei detur: vt ī. l. proxi. Vel dic, q habet aliam ſterilē. vel partem ſterilis. nam vna ſupplet eliā: vel ſtatim: vel poſt biennium. vel poſt tēpora huius leg. ad qd' ī. eo. l hac definitione. & ſic non eſt contra ī. eo. l. 1.
[a] Præſentis. q. d. non præteriti temporis, vt ī. ti. 1. l. ſi Ac.
[b] Præſidio indigēt. i. deſer -

debere ſuſcipere, [a] vt indulto tẽporis ſpacio, poſt biennium decretum canonem ſoluẽdũ eſſe meminerint. Nemo tñ quælibet meriti & poteſtatis obiectione ſubmoueatur [b] quo minus ad diacatochię [c] * vicem defectas poſſeſſiones patrimonialis iuris accipiat, earũ tributa & canonem ſoluturus: [d] ſpeciali obſeruatione procurans, vt primò vicinas, & in eodem territorio ſortiat: dehinc ſi neq; finitimas, neq; in eiſdem locis repererit cõſtitutas, tunc demũ etiã longius poſitas, ſed inquantum fieri valet, pro interiecto ſpacio, ſibimet coherentes, pro modo & æquitate ſuſcipiat, vt id conſenſu omnium [e] † fiat, quod omnibus profuturum eſt.

Agrum ſterilem, & tributarium, & deſertum quilibet auctoritate propria poteſt inuadere, ſiue, inuadens ſit vicinus, ſiue non: ſed dominus deſerens intra biennium recuperare poteſt reſtitutis expenſis cultori: quo elapſo non auditur. Bar.

VIII. Imppp. Valentin. Theod & Arca. AAA.

QVi agros dño ceſſante deſertos, vel longè poſitos, vel in finitimis, ad priuatum pariter publicumq; compendium excolere feſtinat: voluntati ſuæ noſtrũ nouerit adeſſe rñſum: [f] ita tñ, vt ſi vacanti ac deſtituto ſolo nouus cultor inſederit, ac vetus dñs intra biennium eadẽ ad ſuum ius voluerit reuocare, reſtitutis primitus quæ expenſa conſtiterit, facultatẽ loci proprij cõſequat. Nam ſi biennij fuerit tẽpus emenſum omnis poſſeſſionis [g] & dominij carebit iure, qui ſiluit.

Fundos patrimoniales principis ille dicitur poſſidere iure priuati, qui ipſos ſteriles accepit, & ſua cultura fecit fertiles. Ba.

IX. Imppp. Theod. Arc. & Hono. Rufino P.P.

QVi fundos patrimoniales iure priuato [h] canone ſaluo ſuſceperint: hanc oẽs ſine vllius exceptione perſonę ꝓpoſitã ſibi intelligant optionem, vt aut ea loca quib. minor eſt ſoli fœcunditas, cum his ex quib. fructus vberes capiunt, ſuſcipere & tenere non abnuant: [i] aut ſi eorũ refugiunt ſterilitatem, opimioribus [k] cedant. Dat. viij. Id. Nouem. Tyro. Arcadio iij. & Honorio ij. AA. Coss.

Si fiſcus alicui ſucceſſit qui fundos ſteriles et fertiles poſſidebat, & aliquis per potẽtiam fertiles occupauit: cogitur ſteriles ex eadem ſubſtantia pro portione acceptare. Bart.

X. Impp Arcad. & Honor. AA. Eutychiano P.P.

QVi per potentiam fundos opimos ac fertiles occuparunt: cum quæſtuoſis [l] vberibusque pro rata portione ſuſcipiant infœcundos [m] ex eadem ſubſtantia.

XI. Iidem AA. Adriano P.P.

LOcorũ domini intra ſex menſes [n] edictis vocati, reuertantur. qui ſi adfuerint, [o] & propria [p] teneant, & ea quæ ex præterito contraxerint debita, redhibere cogantur. Sin verò ſe impares eſſe earum rerũ tributis propria confitentur [q] abſentia, nec adeſſe voluerint: [r] penes eos qui hæc ſuſceperint, & certum quem [s] tributorum canonem promittunt, proprietas poſſeſſionis intemerata permaneat: vt poſtquã ea exoluerint, ſciant ſibi inquietudinem ſubmouendã, nec ſubreptione cuiuſquam conceptionis [t] † loca quæ tenuerunt auferenda: quibus etiam illud indulſimus, vt ex eo tempore ex quo primum loca, de quibus agitur, cœperint [v] † poſſidere, tributa poſcantur.

deſertis, quæ eis dantur.

[a] Suſcipere. ſ. iubemus: repete, exactorem. Sed vi ȝ huic ſuperiori. proxi. reſpõ. ſ. eo. l. 2 Sol. ibi fiſcale, hic patrimoniale. Accur.

[b] Submoueatur. hoc onus, cũ habentẽ vtc fertilia. volebant n. ſe aliqui excuſare, & accipere ſterilia ad viſem cuiuſdã hoſpitalis. quod excuſatur, licet fertilem habeat.

[c] Diacatochiæ. hoſpitale. ad quod ſup de epiſ. & cle. l. omnia.

[d] Soluturus. pro futuro, nõ pro præterito, vt ī l. hac.

[e] Omnium. municipum, vel maioris partis. ſic ſ. de iuriſ. om. iud. l. 2 & no. ꝗ omnes &c. vt ſ. de auct. præſt. l. fi. & ff. de ædil. edi. l. quod ſi. §. ſi plures. & qui & à q. l. pen. §. 1. item facit. ff de tut. & cur. da. l. diui. & ſ. de exacto. trib. l. ꝑ locis. & ſ. de cenſi. l. fi. itẽ facit ꝙ hic ſua auctoritate inuaſit, ibi à peræquatore accepit.

[f] QVi agros dño. Rñſum. i. cõſenſum ſiue alia interꝑtatiõe.

[g] Poſſeſſionis. cõditio ergo ex lege cum quæ reoat hic ceſſat, quæ ad 30. ann. dat. Item nec ttt. nec forte bona fidea hic exigit. alias ſecus: vt ſ. de rei vindi. l. nullo. Sed hoc ſpeciale fano te tributorũ: vt ī. de in. dom. impe. l. fi. itẽ ſ ī. eo. l. locorum. Solu. ibi vocati fuerunt primi dñi. hic non.

[h] QVi fundos iure priuato. emphyteutico. Acc.

[i] Non abnuant. i. nõ recuſant. Acc.

[k] Opimioribus. idest fertilioribꝰ, ſic ergo ſa. ī. eo. l. hæredes. & ī. l. proxi. & ī. l. ir. 2. l. fin. & in auth. de col. §. ſi vero col. 9. & ff de admi. tu. l. cum quęritur, & ad exhibẽ. l. Celſus. §. 2. & ſ. de cad. tol. §. his ita. & de damno infec. l. prætor. §. fi.

[l] QVi per potentiam. Cum quæſtuoſis. ſa. ci. ſ. l. proxi. Acc.

[m] Infœcundos. idest ſteriles.

[n] LOcorum. Sex menſes. ſ. eo. l. qui agros. in fi. contra. Sol. vt ibi.

[o] Adfuerint. i. præſentes ſunt, & ſic venerunt.

[p] Propria. ſ. prædia: vocati prius.

[q] Cõſitentur. i. no. contumacem pro cõfeſſo. ſic in authẽ. de exhib. §. ſi vero. ſed aliàs contra. ff de cuſto reo. l. diuus. §. ſic & diuus.

[r] Voluerint. Intra ſex menſes vocati prius.

[s] Quem. i. aliquem.

[t] Competitionis. ī. de fun. patr. l. ſi quis. & ſup. eo l. quicunq; in prin. Acc.

[v] Cœperint. Non pro

Vide Alci. hic.

† Nã qđ oẽs tãgit ab oĩbus debet approbari. Sic archiepiſcopus dẽi ab epiſcopis ꝑuincialibus ordinari: vt extra de tẽp. ordi. c. ſi archiepiſcopus. iuncta gl. ſuꝑ verb. ab oĩbus.

† Vide ſu ꝑ hãc gl. Io. de Pl. hic & per can. & maxime per Abba. i c. 2. colũ. 7. ex de cõſ.

Co. T. 13. 11. 8.

† Cõpetitoris.

† Præſtẽtur.

pro anteriori tpe: vt ꝟ. tit. t. l. ſi. & ꝟ. eo. l. quicunq;. §. cæteri. Sed argu. ꝫ. ff. de iure fiſ. l. prędijs. & de pub. l. Imperatores. Sol. hic magis inuito dat: aliud in iſtis qui ſponte emunt arg. ꝟ. l. ꝑx & l. qui fundos. vel verius hic de ſterili, & ſua auctoritate accepit: vt ꝟ. eo. l. qui agros. publicatum non poteſt corrigi. ſic ſupra de liberali cauſa. l. cum precum. Sed argumen. contra eod. tit. l. interrogatam. Sed ibi ſpeciale, ne petat libertas. Item facit ad hanc legem. ꝟ. eodem. l. quicunque in princip & infra de fun. patri. l. quicunque. & ſup. de exact. tribu. l. ſi. & ꝟ. de cēſi. l. ſi peræquatorem.

Ad tributa prædii ſterilis nullus poſſidens fertilia cogitur, niſi poſtquam aſſecutus fuerit. hoc dicit. Bar.

XII. Impp. Ho & The. AA. Seleuco PP.

HAc definitione ſancimus nullum poſſeſſorē neq; munificū ꝑdiū [a] pro alienis debitis vel deſtitutionib. [b] eſſe retinēdum, neq; eorū ꝑdiorū deſpectione [c] ꝑgrauari, q̄ ex iiſdē bonis q̄ retinent, nequaquā eē monſtrant: ne vllis pręſtigijs [d] atque commentis exactio mutiletur. [e]

Domini prædiorū debent requiri, vt ſoluant debita contracta & ipſis ceſſantib aſſignantur, volentibus ſoluere. Bartol.

XIII. Idē AA. ad Probū.

OMniū ꝑdiorū actores ac dn̄i requirantur quorū ſi vitio ꝓbant debita fuiſſe ꝯcta, [g] in abſoluto eſt vt debeat dominium commutari.

Si curialibus patientibus, & apud acta fatentibus prædia eſſe alicuius et tributa quis ſoluerit, apud ſoluentes remanet perpetuo dominium prædiorum: & nulla repetendi datur licentia. Ba.

XIIII. Iidem AA. Aureliano P. P.

RVra [h] & poſſeſſiones† quas curiales quolibet pacto publicatis apud acta ꝓuincialia deſideriis ſuis vel reliq̄rūt, vel poſſidere alios ꝑmiſerūt: penes eos q̄ eas excoluerūt, & functiones publicas recognoſcūt, firmiter ꝑdurabūt, nullam habētibus curialibus copiam repetendi. [i]

XV. Iidem AA. Sebaſto com. primi ordinis.

SI quis deſerta ꝑdia q̄ naualem [k] ſuſtinēt functionem, & in deſertis nūc vſq; remanēt, ſuperæquationis [l] iure ꝑceperit: meliore ꝯdōne in omnib. titulis ꝯuenit ea [m] releuari: vt grauis ſors nauis † eſſe nō poſſit ꝑ ea q̄ reſederit portiūcula: [n] cū alijs fuerit [o] diſpendijs liberata.

Accipiens fundum patrimonialem ſterilē ſub certi canonis annua præſtatione, nō debet augeri canon ex melioratiōe. B.

XVI. Iidem AA. Hermocrati P. P.

SI quis auctoritate nr̄i numinis † de fundis patrimonialibus ſteriles ſub certi canonis pollicitatione ſuſceperit, firmiter [p] eū volum⁹ poſſidere: ſub eiuſdē tn̄ canonis ſolutione, quē noſtræ maieſtatis auctoritas ꝑ annos ſingulos ſoluēdū eſſe ꝑſcripſit, nullamq; eos [q] deſcriptiōē, ſiue adiectionē, aut innouationē [r] in poſterum ſuſtinere: quoniam nimis abſurdū eſt, eos qui nobis hortātibus fundos inopes atq; egenos, magno labore impēſo, aut exhauſto pr̄imonio vix ſorte meliorare potuerūt, vtpote decēptos, inopinatū onus ſuſcipere, illudq; velut quadā circūuētione depoſci, qđ ſi ſe daturos ꝑſciſsēt, fundos minimē ſuſcipere aut ēt colere paterēt.

XVII. Imp Theodo. A.

C. Th. 11. t. 1. [marginal note, beside gloss b]

[a] HAc definitione. Munificū prædium. ideſt muneri ſubditum.

[b] Deſtitutionibus. ſ. ſolutionib⁹ debitu. ſi autem ipſum prædium deteretur, tūc bene adſignabit alij eum onere: vt ꝟ. eo. l. quiſquis.

[c] Deſpectione. ſuperiori l. competitio, hic deſpectio. & aliàs eſt defunctione, aliàs detectione. Et ꝯn. q. ſi habeo fertile prædiū: nō ſoluo pro te, qui habes ſterile, vel deſertū. ſed ſi habeo ſterile & fertile, vnum ſoluit ꝓ alio: vt hic, & ꝟ. de cenſi. l. omne. adeo quòd poſtquam ſterile eſſet mihi datū à peræquatore non ſoluo pro præterito tempore: vt ꝟ eod. l. locorum. in fin. licet ſecus ſi ſponte acceperim: vt ff. de iur. fiſc. l. prædijs. & de pub. l. imperatores. quæ ſunt contra. & facit ſupra ne vxor pro mari. & in Authent. vt non ſi pig colla. §. & in Authent. vt nulli iudi. §. quia vero. collat. ix. & infra de executo. & exactor. l. nullam. & ꝟ. vt nullus ex vicarijs &c.

[d] Præſtigijs. expone, vt ff. de adul. l. ita.

[e] Mutiletur. ideſt tardetur.

† De hac materia Vide per Inn. in c. ꝑ in quiſitioné. extra de accu. & per Abbatē in c. olim, de reſcrip. & in c. at ſi clerici. de iudi. [marginal note, beside gloss f]

[f] OMnium prædiorum. tam ruſticorum, quàm vrbanorum.

[g] Contracta. ideſt detracta: vt quia ceſſauerunt in ſolutione tributorum: tunc enim poſſeſſores exceptis eccleſijs amittunt prædia: vt hic, & ꝟ. de epiſco & cler. l. de his. & de ſacroſan. eccle. l. placet. ibi, nulli &c.

[h] RVra. hac lege not. quòd deſiderium apud acta

[i] Repetendi. intra biennium, cum palam renunciauit: vt ſupra de pact. l. poſtquam.

[k] SI quis. Naualem. nauicularij alicuius fuerant, vel erant, vt ſupra de prædi. nau. l. 2. & 3. quibus tributa dabantur ex prædijs aliquorum. Acc.

† Al. nauális. [marginal note, beside gloss k]

[l] Superæquationis. vna dictio, ſuperæquationis. Accurſius.

[m] Ea. ſcilicet prædia, quaſi dicat, multa grauamina inerant in eis quæ releuantur ab alijs, vt naualis ſors integra ſaluatur. & ſecundū hoc ponitur hic tit. vt ꝟ. de cano. larg. titu & ſunt ſimilia, q̄ in vno releuetur, & in alio grauetur. ff. de inteiuran. l. eum qui & ſupra loc. l. licet. & ſupra eodem. l. quicunque. §. cæterum. & §. illos. & ff. de publica. l. eotem. § fina.

Grauatus in vno, in alio releuari debet. [marginal note, beside gloss m]

† Numinis. [marginal note]

[n] Portiuncula. ex dictis prædijs, quæ dicuntur deminuta eo quod macra & ſterilia ſunt facta.

[o] Fuerit. alias fuerit, ſcilicet portiuncula. aliàs fuerint, ſcilicet prædia.

[p] SI quis. Firmiter. ſic infra de loca. præd. ciui. l. fina. in princip. & l. quicunque. & ſupra eodem. l. quicunque. in princip.

[q] Nullamque eos. tranſit de ſingulari ad pluralem numerum. ſic contra ſupra de in ius vocan. l. fin.

[r] Innouationem. ſic ſupra de agric. & cenſi. l. cum ſatis. §. caueat. & ꝟ. in quib. cau. co. cenſi. l. t. & ꝟ. de allu. l. fin.

C. Th. 11. t. 1. 16. [marginal note, beside gloss r]

Iubemus.

Iubemus [a] neminem curialẽ pro alieni territorij [b] debitis detineri, ſed tantũ municipem ꝓ gleba propria cõueniri.

[c] TITVLVS LIX.

DE FVNDIS LImitrophis, [c] & terris, & paludib⁹, & paſcuis, & limitaneis, vel caſtellorum. [d]

Quidam prefectus, qui vocabatur Tyberianus, ſtatuit quaſdam poſſeſſiones, ex quibus militibus cuſtodiẽtibus limina imperij deferebantur frumenta. hoc ſtatutum hic confirmat hæc lex, & iubet in perpetuum obſeruari, mandans quòd reſcripta in cõtrarium impetrata, nullius ſint momenti. Bar.

I. Imppp. Valen. Valẽs, & Gratianus AAA ad Licinium. [e] P. P.

Tiberianus [e] ad poſſibilitatẽ [f] ſingulorũ quorunq; locorum intuẽs, ſtatuit certas poſſeſſiones, q̃ ad limitẽ [g] frumenta conueherent. Quocirca generali lege ſancimus, Tiberiani diſpoſitionem oportere obſeruari: amouentes quicquid vel potentia cuiuſcunq; elicuit, vel ſurtiua deprecatio: addentesque nihilominus, in futurum nulli licere aduerſus vtilem vetuſtatem & præſentem legem noſtrã importuna & reſpuenda [h] repoſcere.

In limite imperij nullus debet eſſe caſtelli detentor: niſi is ſolus, cui per principem detentio eſt commiſſa: cõtrafacientes pœna hic inſerta puniuntur. Bart.

II. Impp. Honor. & Theodo. AA.

Quicunque [i] caſtellorũ loca quocunque titulo poſſident, cedãt ac deferant: quia his tm̃ fas eſt poſſidere caſtellorũ territoria, [k] quibus adſcripta ſunt, [l] & de qbus iudicauit antiquitas. [m] q̃ ſi vlteri⁹ vel priuatę conditionis qſpiã in his locis vel nõ caſtellanus [n] miles fuerit detẽtator inuẽtus: capitali ſnia cum publicatione bonorum plectetur.

Agri limitanei donec per milites poſſidentur, ſunt à tributis immunes ſi tamẽ alienati fuerint lege prohibente, vendicãtur non obſtante temporis præſcriptione. Bar.

III. Impp. Theodoſ. & Valentinianus AA.

Agros limitaneos [o] vniuerſos cũ paludibus omniq; iure, quos ex priſca diſpoſitione limitanei milites ab omni munere [p] vacuos ipſi curare pro ſuo compẽdio, atque arare cõſueuerãt, & ſi in præſenti colunt, ab his firmiter, [q] ac ſine vllo concuſſionis grauamine detineri: & ſi ab aliis poſſidentur (cuiuſlibet ſpacij temporis præſcriptione ceſſante) [r] ab vniuerſis detentatoribus vindicandos, iiſdem militibus ſine vllo prorſus (ſicut antiquitus ſtatutum eſt) collationis onere volumus adſignari: in his etiam contra eos, qui præceptionibus noſtris obuiam

[a] Iubemus. Municipem. i. muneri ſubiectum, vt innuit ex eo quod ſequtur, & ff. ad mun. l. j. Ac. [b] Territorij. i. terræ: vt ſup. eo. l. hac. & ſic aliter quã ff. de ver. ſig. l. pupillus. §. territoriũ. vel dic, q̃ licet alij qſq; cogãtur extra territoriũ accipere decreta ꝑdia: vt s. e. t. quicunque. § fi. curia tñ nõ: vt ar. s. de decu. l. curiales. & s. de act. & obli. l. ob cauſas. & i. rura. & illa q̃ dixi. s. e. l. hac diffinitiõe. A.

Co. Th. 12. t. 186.

[c] DE FVNDIS limitrophis &c.

Quidam habent, li mitrophis, à trophos deſcriptio. & limite, i. deſcriptis ad vſũ militum: q̃ milites imperiũ cuſtodiũt: vt j. l. 1. & fi. & in q̃bus ceſſat alluuio: vt ff. de acq. rer. do. l. in agris. aliàs eſt limitroſis. hæc ſiue de noſtris, ſiue de exteris fundis erant.

Limitrophis, Cuiacius.

[d] Caſtellorum. ſ. fundis, vt j. l. 2.

[e] Tiberianus. vel Imperator, vel. quia in eorũ chronicis nõ inuenitur. ꝑfect⁹ fuit. q̃ legẽ facere poteſt: vt s. de off. p̄fe. p̄r. to. Ori. l. formam.

Al. ad Latinum, in meo manuſer.

Legem facere pôt p̄fectus.

[f] Poſſibilitatem. qd̃ facere debuit: vt s. de ann. & tribu. leg. pro locis.

[g] Limitem. aliàs limitum. itẽ aliàs conuenirent: aliàs conuerterent: aliàs conueherent.

In ſcriptis ad limitem frumenta cõuenirent.

[h] Reſpuenda. reſcripta ſic & j. ti. 2. l. pe. & l. omnis.

[i] Quicunq. priuati, vel milites nõ caſtellani, ſm̃ P. vt in fine huius legit.

[k] Territoria. i. caſtrũ cũ territorio. i. iuriſdictiõe, vt ff. de ver. ſig. l. pupillus § territorium. Vel ẽt ipſum caſtrum, & terram in qua reſidet.

[l] Adſcripta ſunt. ab his qui primi agros conſtituerunt: vt ar. ff. de aqua plu. l. qd̃ principis. Vel dic adſcripta, per exemplũ ſeu ſcripturã principis, quod olim dabatur magiſtris militũ cuſtodientibus limina. quod exemplum ſequebãtur magiſtri militum, qui etiam ſtatuebant numerum militũ limitaneorum, vt s. de off. p̄fe. præto. Afri. l. in nomine domini. § quod autem.

[m] Antiquitas. i. antiqui: vt p̄dixi. vel. i. vetuſtas, q̃ ꝓ lege habet, vt ff. de aq. plu. arc. l. 2. in prin. & ſic no. nõ licere cuilibet habere caſtrũ. quod itellige in limite imperij, & ſic caſtellũ dr̃ limitis caſtrũ, vt d. l. in nomine dñi. & hic dicit, his locis. at alibi quilibet pôt facere: vt C. de ædi. pri. l. per ꝓuincias. niſi ſiat ad æmulationẽ, vel ſcãdalũ inde oriret, vt ibi no. nam nec priuato debet cõmitti cuſtodia limitis, vt ff. de ope. publ. l. legatum. ſic nec vlli licet extraneo metrocomiam emere, vt ſup. nõ licere ha. metro. l. 1. & hæc caſtra ſi ſunt nimię magnitudinis ꝑ magiſtrũ militũ p̃nt ad modum reuocari, vt s. de off. præf. prę. Afr. l. in nomine dñi. circa fi.

Caſtrum cuilibet habere non permittitur.

[n] Non caſtellanus. idest talis miles, cui non ſit adſcriptum militis caſtrum: nec ſit à magiſtro militũ inter limitaneos deputatus. ex militib⁹ enim conſtituebant milites limitanei, q̃ erãt ſub ducibus, vt ſupradicta l. in nomine dñi. & de off. ma. mi. l. fi. Acc.

[o] Agros limitaneos. i. militibus cuſtodiẽtibus limina imperij aſſignatos, vt j. titu. 2. l. omnes. & s. l. 1. Acc.

[p] Munere. ergo tributorũ. ſed pro non limitaneis ẽt milites tributa pręſtant: vt s. de off. pręſe. Augu. l. 1. & ff. de mune. & hono. l. fi. §. ad hmõi.

[q] Firmiter. ſic s. ti. j. l. fin.

[r] Ceſſante. ceſſat hic præſcriptio. ſic s. de p̄ſcrip. longi temp. quæ pro. li. l. fi. & de p̄ſcr. xxx. an. l. cõpetit. &

venire tentauerint, proſcriptionis [a] pœna ualitura. Nam ſiquis forte (quod minimè audere debuerat) emptionis titulo, memorati iuris poſſidet prædia: competẽs ei actio [b] contra venditorem intacta ſeruabitur.

TITVLVS LX.

DE PASCVIS PVblicis & priuatis. [c]

Antiquam penſio pro paſcuis ſaltuum antiquitus conſtituta inconſulto principe augeri non debet. Angel.

I. Impp. Valent. Theo. & Arcad. AAA. P. P.

Cum nulla [†] ratio ſit, cur in paſcuis ſaltibus q̃ [d] rei priuatæ [e] penſio debeat ampliari: nequaquam pro libidine ordinum augmenta facienda ſunt. Etenim idcirco grauiorem penſionem imponi ab ordinib. accepimus, vt animalia ex rebus priuatis noſtris à locorum paſtibus arceantur: [f] quod fieri nõ oportere diuæ memoriæ Iulianus prorogata iuſſione conſtituit. Quare excellens auctoritas tua [g] conuentis prouinciarum rectoribus, non eam licitationis neceſſitatem patiatur inferri, quam repentinam faciunt ciuitates: ſed eam manere decernet, quam ſtatuit antiquitas. [h]

II. Impp. Arcadi. & Honorius AA. ad Simplicium magiſt. milit.

Inſignis auctoritas tua [i] hac conditione [k] à publicis [l] pratis ac amœnis [†] paſcuis animalia militum prohiberi præcipiat, vt vniuerſi cognoſcant, de emolumentis eorum, cuiuſque officij facultatibus, duodecim libras auri fiſci commodis exhibendas, ſi quiſquam poſthac memorata prata mutilare tentauerit: non minore decernenda pœna, ſi etiam prata priuatorum Antiochenorũ fuerint deuaſtata: ita tamen, vt ſine læſione prouincialium prouideant curiales, quo pacto animaliũ militarum [m] paſtui [n] conſulatur.

Prata prouincialium non debent fatigari moleſtia militum principis. Bartol.

III. Impp. Honorius, & Theodoſius AA.

Prata prouincialium noſtrorum, & præcipuè rei priuatæ noſtræ, perniciosum vel periculoſum [†] eſt militum moleſtia fatigari: ideoque lege [n] ad ampliſſimam præfecturam promulgata, cenſemus, ne hoc deinceps vſurpetur: ſuper qua re vniuerſos quorum intereſt cõuenire tua magnificentia non moretur: neque permittat poſſeſſores, vel colonos præctorũ gratia qualibet importunitate vexari.

TITVLVS LXI.

DE FVNDIS PAtrimonialibus, [o] & ſaltuenſibus, [p] & emphyteuticis, [q] eorum conductoribus. [r]

Accipiens fundum fiſcalem in emphyteuſim perpetuam, ipſum donat etiam irrequiſito fiſco. B.

I. Imp. Conſtantinus A.

Siqs [s] [†] fundos [t] emphyteutici iuris ſalua lege [u] fi-

& de decu. l. ſi quis decurio. & de meta. l. finali. & de tab. l. iiij. & ſ. ne rei do. l. i. & de agri. & cen. l. cum ſatis. & de vſu. l. neque. & j. de cohort. l. ordinariorũ. & de fun. rei priua. l. vſus, & ff. de fal. l. qui falſam. hæc ſpecialia ſunt, regulariter cõtra, vt ſ. de præſcrip. xxx. ann. l. oẽs.

[a] Proſcriptionis. ſ. bonorum. Ac.

[b] Actio. ſ. pro euictione, quia ſibi fuerit ſtipulatus: vel q̃a bona fide emit: licet in quibuſdam caſibus emptor de precio non agat, vt j. de fun. rei pri. l. nemo & ſ. de prædi. curia. l. i. & de agri. & cen. le. quemadmodum.

[c] DE PASCVIS publicis & priuatis.

Prouidit fundis limitum, nunc paſcuis.

[d] Cum nulla Saltibus. facit hic vim in verbo ſaltibus. nõ dicas pratis, vnde fructus colligit aliter q̃ paſtio. e, vt ſ. l. prox. & fin. & quod dicit priuatæ, ſ. principis. nam in ſaltu priuati hominis non intromittit ſe ordo, ſed dño committitur, vt ſ. de iu. l. nemo.

[e] Priuatæ. ſcilicet principis.

[f] Arceantur, quaſi dicat, ideo poſſeſſor ſeu conductor ſaltus principis prius dat ordini, & ſic ordo accipit, vt animalia militum arceantur, vt ſua cõductoris liberius paſcantur, & quæ vult inducit. & facit ſ. noua ve. l. i. ij. & iij. & facit ſ. de cano. fru. vt Ro. l. nemini. & de pri. vt. Conſtã. l. nulli. & ff. de dec. ab or. fa. l. 2.

[g] Tua. loquitur pręfecto prætorio.

[h] Antiquitas. ſic ſ. titu. l. i. Ac.

[i] Inſignis. Tua. magiſtro militum loquitur.

[k] Hac conditione. id eſt in tantum.

[l] Publicis. fiſci vel principis. Idem in priuatis cuiuslibet, vt in hac l. & j. l. p.

[m] Militarium. in duobus conſuluit p hunc tit. animalibus militum. primo, vt hic. ſecundo, vt penſio nõ augeatur conductoribus priuatis, vt ſ. l. prox. §. pe.

[n] Prata. Lege. iſta quã dirigit ad præfect. & facit infra de priu. do. augu. l. ij.

[o] DE FVNDIS patrimonialib. &c.

Tam de proprijs quàm de fiſcalibus dicitur, cum omnes ſint principis quaſi proprij & patrimoniales. vt argu. j. eo. l. j. & ff. ne q̃d in lo. pu. l. ij. §. t. ſm quoſdem. ſed alij de patrimonialibus tantũ dicunt, vt ff ne quid in lo. publi. l. ij §. p. & not. q̃ quidam ex his non poſſunt locari. vt cõſtitutu per Meſopotamiam. q̃d miri. quia ſunt militibus adſignati vt j. eo l. omnes. & l. nulli. Accur.

[p] Et ſaltuenſibus. de his dicit l. fin.

[q] Emphyteuticis. ad quam amphyteuſim nõ permittit̃ accedere niſi dato fideiuſſore eiũ ſi deſertum accipitur: vt j. eod. l. quicunque. & ſ. de omni agro deſer. l. 3.

[r] Conductoribus. ſ. perſonalibus, qui but ſpeciale ius conceditur tam pro e. s, quam ſ. eos: vt j. l. 3. & not. q̃ ſi perpetuo accipiũt, dñi ſunt: & ideo donãt: vt l. i. & ſ. de omni agro deſer. l. qui agros. nec imperator poteſt eis auferre: vt j. de loc. prædi. ci. l. ſi. Ac.

[s] Si quis. Emphyteuta Fundos. ad ſiſci pertinantes.

[u] Salua lege. i. ſaluo canone.

Ad Rufinum.

[†] Cõcor. cum hac l. c. p̃hibemur. iuncta gl. ∾ extra de cẽ. vbi p̃hibent nõ ui cenſũ imponi.

[†] Pro incluſis legit Cuia. Apamenis. i. Syriæ locis de q̃bus. Strabo. li. 16.

[n] Paſtui.

[†] Al. deeſt vel periculoſum.

[†] Cõcor. cũ hac. l. c. vi. cum glo. ſuper verb vendet. extra de loca. & con.

uo cañone, vt ĩ eo. l. vniuerſi. & l. fundi. & l. fundos. & nota pęnas deſerti officij. ſic ff. de off præ. l. diuus. idem per omnia in eccleſia & pręlato: vt in auth de nõ alie. §. finim^v. col. 2 & ĩ de ann. & tri. l. obſiſtere.

[a] Firmæ ſint. vt Inſtit. loca. §. adeo. Sed ea vendere l vt idem: vt ff de reg. iur l. cuius eſt. ſed in alio emphyteuta ſecus: vt ĩ. de iure emphy. l. ſi. circa princ.

[b] Cogatur. non donator, ſed donatarius. ſic nec venditor pacto ei interueniẽte: vt ĩ. ſine cẽſu vel re. l. ſi. & facit ĩ. de epiſc & cler. l ſi quis presby. & de hę re. decu. l. ñ.

[c] PAtrimonialis. Tempus xxx. dierum: vt ff. de publica. l Imperatores.

[d] Nocere. imò vt ꝫ: ſed reſtituitur: vt ff. de mi l ſi ex cauſa. §. ſi in cõ miſſum. ſed ibi in fiſcali, hic in patrimoniali. Itẽ ad huc plus quia vt nec reſtitui. & ſibi ꝑ vẽdicare. vt ĩ de ſi inſtr. & iure haſt. fiſc l. quicunque. Sed ibi in fiſcali & vltra etiã ꝑceſſum: quia ſolenniter venditũ. & eodẽ modo ſolue ĩ. de admini. tut. l. ſi tutoris. Item nec ſibi negat reſtitutionẽ. Itẽ hodie vt corrigi qđ de xxx diebus dr. vt ipſo iure nõ curiãt: vt ſup. in quib. cau. in integ. reſti. ſi. Vel dic ꝙ illud qñ currebat tempus, & reſtitueretur: et qñ non reſtituebatur, ẽt hodie currit, & nõ reſtituitur, vt dixi quando vendidit fiſcale: aliàs corrigitur.

[e] Ad fraudem. i. dãnum ſic ff. de ædili. ed. c. l cũ anté. § excl p. ſ. q. d euadere non adferi damnum.

[f] Accedere. aliàs euadere. Acc.

[g] Paulo l perum inferetur & e. i. nun to ſum quod debet, vel dic ad fraudem. i. occaſionem iuris & e ꝙ eſſet fraus cum euadere. & facit ſup. de vſuca. pro emptore. l. fina.

[h] Pœnas. quia forte ſoluit ẽſtimatione in penſionis quam minor ſoluere debuiſſet. arg. ſup, vnde vi. l. meminerint. & ff. de act. emp. l. Iulian. §. ſed cũ in facto tributa tamen minor ſoluit, cum in hoc locupletior eſt: vt d. §.

Tributa ſoluit minor.

ſci citra iudicis auctoritatem donauerit, donationes firmę ſint, [a] dummodo ſuis quibuſque temporibus ea quæ fiſco penſitanda ſunt, repręſentare cogatur. [b]

Si pro re emphyteuticaria patrimoniali tempore debito ſoluta penſio non probetur, minori ipſo iure nõ infertur damnum vel pœna, ſed tutori & curatori in ſolutione ceſſantibus. Bar.

II. Idem Auguſtus, ad Dracontium.

PAtrimonialis fundi penſitationẽ ſeu aurariã ſeu frumentariam intra tempus [c] omiſſam minorum dominio non nocere [d] præcipimus, nec ad fraudem [e] iuris eorum accedere, [f] ſi quod ſolẽniter debetur, paulo [g] ſerius inferatur: ita tñ, vt permanente ſubſtantia paruulorum, iudex tutorem vel curatorem per quem differtur illatio, negligentiæ ſuæ & deſerti officij pœnas [h] exigat, & damna deplorare [i] compellat.

Emphyteuta ob ſterilitatem non petat remiſſionem, & reſcriptum in cõtrarium impetratũ per obreptionem non tenet. Item fundus fiſcalis conceſſus in emphyteuſim perpetuam ab emphyteuta non poteſt auelli, licet alius offerat meliorem cõditionem. Bart.

III. Impp. Valentinia. & Valens AA.

QVicunque poſſeſſiones [k] ex emphyteutico iure ſuſceperint, ea ad refundẽdum [l] vti occaſione non pñt, quaſi aſſerant deſertas [m] eſſe cępiſſe, tametſi reſcripta ꝑ obreptionem meruerint: ſed nec auelli eas ab his poſſe, nec ſi licitatio [n] ab alio fuerit promiſſa: ſed eas in perpetuũ apud eos qui eas ſuſceperint, & eorum poſteritatem remanere, nec ſi ſuper hoc reſcriptum fuerit aduerſus eos impetratum.

Suſcipiens à perequatore fundum deſertum, ipſum perpetuo poſſidebit. Bart.

IIII. Imppp. Valẽs, Gratianus, & Valen. AAA. ad Florentinum.

FVndi patrimoniales, & qui ex emphyteutico iure ad domum noſtram [o] diuerſis generib. deuoluti ſunt, ſic eis qui eos popoſcerint, [p] cedũt, vt cõmiſſi metus eſſe nõ poſſit. Neq; n. magis cõmodamus [q] nña quam tradimus ea iure dominij: ita tamẽ, vt ea quæ in noſtra poſſeſſione [r] poſiti pręſtiterint, & in poſterum ſoluant. [s]

Donatarius principis rem ſibi donatam poſſidet inconcuſſam, & eam in alium poteſt transferre. Bartol.

V. Impp. Gra. & Val. AA.

SI qui à prioribus colonis vel emphyteuticariis deſtitutum pᷓtrimonialem fundũ à peræquatore vel cẽſitore ſuſceperint: perpetuo [t] eundem atq; inconcuſſo iure poſſideant, nec quiſquam ſecundus petitor accedat.

VI. Impp. Gra. Valen. & Theodoſi. AAA.

[i] Deplorare. i. emendare. Accur.

[k] QVicunque poſſeſſiones. ſ. patrimoniales.

[l] Ad refundendum, ſ. ad remittẽdum canonem.

[m] Deſertas. i. ſteriles, per quod excuſabat ſe, vt non perdiderit, licet non ſoluerit penſionem Sed arg. cõtra ff. de allu. l. 2. ſed ibi per principem fuit deminutum. Acc.

[n] Licitatio. In locationibus. n. & venditionib. prædiorum ſi fiscaliũ non patrimonialiũ eſt locus adiectionibus: niſi cũ locatio patrimonialis fuit temporalis. ſed nec ad venditiones pertinet ciuitatũ adiectio, vt ĩ. de vend. re. ciui. l. 1. & ĩ de loca. præ. ciui. l. ñ. & not. hec. l. vnum ꝫ conductorem, aliud pro eo. Item facit ĩ. de omni agro deſer. l. quicunque. & de allu. l. 3. & de vend. re. ciui. l 2. & ff. de publicanis. l. licitatio.

[o] FVndi. Noſtrã. Cæſaris: cum antea eſſent emphyteuticarij alicuius priuati, vel eccleſię, vel fiſci.

[p] Popoſcerint. titulo emptionis, vel alio perpetuo titulo.

[q] Commodamus. i. ad commodum percipiendum damus. vel hoc dicitur quãtum ad tranſlationẽ poſſeſſionis.

[r] Poſſeſſione. fundi dati i emphyteuſim.

[s] Diſſoluant. aliàs poteſt eſſe metus cõmiſſi.

[t] SI qui perpetuo. niſi intra ſex menſes ex die conceſſionis veniat: vt ff. de cenſi. l fin & facit ſupra, de omni agro deſer. lega. locorum. & ſup. eod. l. quicunq.

Hi

HI quibus p̄rimoniales poſſeſsiones p Aſianā & Ponticā dię ceſim, vel à nobis, vel à diuis parentibus nr̄a ſacra largitate donatæ ſunt, in concuſſe [a] poſsideant, atq; ad ſuos poſteros trāſmittant: qđ quidē nō ſolū in hæredibus, ſed ēt in cōtractib. [b] omnis generis volumus cuſtodiri.

Accipiens in emphyteuſim à fiſco debet cauere de non deſerendo ſub hypotheca ſuorum bonorū: alias ſatisdare tenetur: quā ſatisdationē ſi magiſtratus omiſerit, ad ſuū redundat periculū. Bar.

VII. Iidē AAA. Cy. P.P.

QVicunque ad emphyteuſim fundorum patrimonialiū vel reipub. iuſſu noſtri numinis venerit, is ſi redundātia fortunarū idone⁹ fuerit ad reſtituenda q̄ deſertis [c] fortè poſſeſsionib. requirenē, patrimoniū ſuū publicis īplicet nexib⁹. Si verò minor facultatib. probabiē, datis fideiuſſorib. idoneis, ad emphyteuſim accedat. ſciētib. his quos taliū rerū cura ſolicitat, in ſe negligētię dāna, ſi hmōi cautio defuerit, eē vertēda.

Fundi limitrophi militibus aſſignati per reſcriptū principis, vel annotationem, in emphyteuſim vel iure dominij in aliū transferri non poſſunt: et tranſlati reuocātur. Ba.

VIII. Iidem AAA. Nedearcho.

OMnes fundi [†] p̄rimoniales p Meſopotamiā: & Oſdrochenā [¶] prouincias, quos ɔſtat diuorū retrò principum ſanctionib. limiti [d] deputatos, ad ius priſtinū ſine vllius adſertionis reuocētur obſtaculo, [e] pręb itu ri oia q̄ antea impendenda neceſsitatibus limitis p̄beri conſueuerant: ita vt nulli penitus audiant qui aut reſcripto aut adnotatione dominiū vel emphyteuſim vel condictionem quolibet genere largitatis de noſtra liberalitate meruerint.

IX. Impp. Arcadius, & Honorius AA.

VNiuerſi cognoſcāt nihil priuato iure [f] ſaluo canone fundis emptis cū p̄rimonialib⁹ eſſe cōe: ita vt ad eos [g] nunquā p̄rimonialiū fundorū peræquator accedat: graui multa feriendo eo, qui ſtatuta nrę clemētię aus⁹ fuerit temerare.

Si fundi patrimoniales fertiles aliquibus ſunt cōceſſi, et ſteriles nō, peræquator debet ſterilia fertilibus aggregare: vt ſic omnium p̄ſio præſtetur, et diuiſio fiat ſterilium æqualance et fertiliū. B.

X. Iide AA. Euticia. P.P.

FVndos patrimoniales eos dūtaxat q ſaluo canone [h] iure priuato nr̄a liberalitate cōceſſi ſunt, [i] cū his patrimonialibus q in conditione propria cōſtituti ſunt, [k] illuſtris auctoritas tua iubeat exæquari: ita vt releuato onere rei qđ imminet fatigatis, tranſlatio in eos q integris viribus florēt, & adſcriptitio tributorū ęqua lāce diuidanē.

Penſio prædij emphyteutici à fiſco defenditur per emptorem: non obſtante pacto ꝙ venditor ſoluere debeat: niſi principis iudicio fuerit firmatū. B.

XI. Impp. Honor. & Theodo. AA.

IVs [l] emphyteutici prędij, [m] quod ſine ob-

[a] HI quibus in concuſſe. ſic ſ. eo l. fundi. & ſ. de loca. præ. ci. l. ſi. & ſ. de ceoſi. l. ſi. & de oī agro deſer. l. quicunque. & de quadrien. præſcri. l. bene à Zenone.

[b] Contractib. ſ. vt vēdant: vel alio titulo poſſit alienare.

[c] QVicunq. Deſertis. i. ſi ſūt ſteriles, vt accedat ſ. de oī agro deſer. l. quicunque. & facit ſ. de mutilegu. l. pen. & inf. de loca. præ. ciui. l. 1. & ff. de publica. l. licitatio. ſ pe n. & ſup. de vſur. l. ſi bene & inſtit. de ſatiſd. iut ſ peoulti. Acc.

[d] OMnes fundi. Limiti. i. ad vſum militum qui ſtāt in limitibus imperij: & ideo etiam Imperator alienare non poteſt: vt hic dicit.

Imperator q̄dam alienare non pōt.

[e] Obſtaculo. ſi alios poſſideat. & facit ſupra de fun. limi. l. ſ. & l. fin. & 16. quæſt. 3. c. inter.

[f] VNiuerſi Priuato iure facit differentiam inter prædia patrimonialia & tributaria q̄ emit priuatus à priuato, ſaluo tamē canone. quia aliter emere non licet: vt ſ. de fun. rei pri. l. nemo. & illa patrimonialia quæ quis accepit directè à principe in emphyteuſim: ſ eum his ſecundis poteſt dari aliud deſertū. ſi prius data ſunt florida: & hoc per peræquatoré: quod in primis ſecus eſt & ſecundum hoc priuato dic. l. quia priuatus à priuato emit. Alij dicunt, l. ſpeciali iure.

† Hic oo. ſ illos q dicūt Romanū Imperiū nō fuiſſe extēſum vltra Euphratem.

[g] Ad eos. emptos. & facit infra de metal. l. deuotum. & l. proxi.

[h] FVndos Cano ne. i. tributa ordinaria, quæ prædia: vt ſup. de exac. trib. l. ſi nā & eccleſia: vt ſup. de ſa. ſan. eccle. l. placet.

¶ Oſdroenam, Alc. hic.

[i] Conceſſi ſuor. In emphyteuſim, vel locationem.

[k] Conſtituti ſuor. deſerti puta: & ita apud nos ſont nemi ni conceſſi, qui concedūtur haberi alia, vt illa deſerta, vt omnia alicui dari poſſint: vt ſup. de omni agro deſer. l. qui vtilia. ſeu in emptis à priuato, vt ſup. l. proxi. Accur.

[l] IVs. i. penſio emphyteutici prædij: quæ penſio nſo iudicio. l. permiſſione ola ſpecialiter eſt retenta apud venditorem, vt ipſe eam præſtet, non emptor ſine vinculo obligationis. ineſficax enim pactio eſt ſeu obligatio vt eam alius quā q poſſidet p̄ſtaret, vt ſupra ſine cen. vel reli. l. fina. niſi ſit facta noſtro iudicio: ſicut & ipſius prædij patrimonialis ineſficax eſt alienatio facta à p̄curatore p̄rimonij niſi iuſſu principis: vt ff. de leg. 1. l. apud Iulianum. ſ ſi. itaq; illud ius noſtro iudicio retentum immutabile perſeueret, ſicut eſt ab emptore poſſeſſum, vt venditor non ipſe emptor p̄ſtet. Py. & ſm hoc verba iudicio nſo, terminant retentatum. Vel dic iudiciū eſt ī hoc, vbi ſine obligatione eſt conuentio & ſic ſoluat emptor, quia non valet conuentio ī præiudicium fiſci: valet tamen inter cōtrahentes: vt ff de pac. l. inter debitorem. & ſic ſoluat emptor. Vel dic quòd legātor cū inferiori litera iudicio noſtro. & eſt ſenſus idem, qui proximus.

[m] Prædij. patrimonialis.

Poſſeſ-

obligationis vinculo retẽtatum eſt iudicio noſtro, immutabile pdurare pcipimus, poſſeſſionẽ a autem, quæ ſine obligatione ſpeciali fuerit vitioſa, vetuſtate temporis nolumus adiuuari.

Emphyteuta fundos patrimoniales emere nõ coguntur: dominiũ vero vtile habeant, ſicut ſi à principe, vel alio ex quocunque titulo acquiſiſſent. B.

XII. Impp. Theodoſius & Valentinianus AA.

POſſeſſores vel b emphyteuticarij patrimoniales, qui fundos minimè nunc vſq; cõparauerunt, c eodem largitatis modo d nequaquã ad eorũ cõparationẽ vrgeantur: ſed tanquã pcijs depenſis, ſic eis noſtri numinis beneficio potiantur vt quod iuris alter inferẽdo precium conſecutus eſt, hoc noſtra liberalitate prædictus emphyteuticari[9] habeat. Illud quoq; ius, in quibus coluit prædijs, quod aut ex ſucceſſione, e aut ex comparatione priuata, f aut noſtri numinis liberalitate, aut quocũq; modo g poſſedit, ſciat h illibatũ intemeratumq; ſeruari: licentia eis ꝯcedẽda etiã libertates i mancipijs ex fundis patrimonialibus atque emphyteuticarijs, cum fundorum ſint domini, præſtare.

Prædia patrimonialia hic nominata nõ poſſunt alienari in alium, pœna contra facientibus imminente. Bartol.

XIII. Iidem AA. ad Florentium.

NVlli iã in poſterũ licere pcipim[9] patrimoniales ſeu limitrophos vel ſaltuenſes k fundos qui per tractum Orientis l poſiti ſunt, ad ius transferre priuatum: ſiue dempto, ſiue ſaluo canone iuris fundorum immutatio poſtuletur: legis temeratores quinquaginta librarum auri pœna coercentes: tam videlicet petitorem, quàm officium m quod petitionem concedit admitti: licet adnotatio noſtra vel diuina pragmatica contra vetitum proferatur.

Qui per xl. ann. fundum patrimonialem vel templorum poſſederit, vel alterius iuris cum titulo vel ſine: nulli ĩ pro ipſo moleſtiam, vl q̃õnem pati põt: ſed ſoluet debitũ canonẽ ſi verò ab initio probet titulũ poſſeſſor adem pto canone a principe prædium ſibi fuiſſe conceſſum, à canonis præſtatione ſecurus eſt. Bartolus.

XIIII. Imp. Anaſtaſ. A.

IVbemus omnes qui in quacunq; diœceſi, aut quacunq; prouincia vel quolibet ſaltu vel ciuitate fundos patrimoniales vel templorũ, aut agonothetici, n ſeu releuatorũ iugorum, o vel cuiuſcũque iuris per quadraginta iugiter annos (poſſeſſione. ſ. nõ ſolũ eorũ qui

a Poſſeſſionem. ideſt ſi ſine noſtro iudicio emptor vetuſto tempo. retinuerit ſic poſſeſſionem, quod venditor præſtiterit, non ipſe: nolumus eam adiuuari ex vetuſtate temporis, quo minus poſt præſtet ipſe emptor. ſ. ſcd̃m quoſdam. & verbũ, vitioſa, põt legi, ſ. obligatione, vt ſ. vel vetuſtate. nam tricennalis vel xl. anno. præſcriptio ex vitioſa poſſeſſione oritur, vt ff. de acquiren. poſſeſſio. l. Pomponius. §. fina. & vetuſtas dicitur xl. ann. vt argu. infra de fun. rei priua. l. nemo. Vel dic quæ poſſeſſio, ſ. vitioſa, & ſecundum hoc dic quod vitioſè cœpit poſſidere poſſeſſor ſine titu. & tamen præſcribit xl. ann. ſed canonem ſoluet, per l. fina. infra eo. vel dic ſecundùm Azo. ius emphyteuticum habebas in fundo Titij: illud prædium poſſedit Seius xxx. annis nullo modo ſibi obligatum ab emphyteuticario: nunc emphyteuta vindicat à Seio vtili in rem. Seius obijcit præſcriptionem. phibet hæc conſtitutio præſcriptionem. & eſt ſpeciale iuri emphyteutico non obijci præſcriptionem, ſecundùm Azo. Sed ego credo melius dici ſi dicamus eum habuiſſe ius emphyteuticum in prædio patrimoniali: nam & titu. de patrimonialibus loquitur, & ſic hic ſpeciale in patrimonialibus emphyteuticis ſecũdùm M. & ſecundũ hoc adimatur poſſeſſio. ideſt dictum, vt non præſcribatur a. a. annis ſed xl. vt infra eod. l. fina. & fa. ſupra de præſcript. xxx ann. l. cum notiſſimi. §. fin.

b POſſeſſores, vel. vel, pro ideſt.

c Comparauerũt. à me, vel à priuato, ſed in emphyteuſim habent à me.

d Modo. ideſt beneficio, quaſi dicat, ſicut eis largimur in emphyteuſim, ita largimur hoc, vt non habeant neceſſe ea emere, & tamen habeant tantũ ius ac ſi emiſſent, excepto quod dr̃. ſ. eo. l. vniuerſi. Acc.

e Succeſſione. vt quia acceperant deſertum, per quod videntur ſuccedere deſerenti: quo caſu biennio vel ſex menſibus ſit tutus. vt ſ. de omni agro deſer. l. qui agros & l. locorum.

f Priuata. facta à nobis, vt ſubijcit.

g Quocunque modo. quia ius in re temporis diuturnitate q̃ſiuit, vt ſ. eo. l. ius.

h Sciat emphyteuta tantum.

Temporis diuturnitate ius acquiritur.

i Libertates. infra tit. r. l. 2. §. Sol. habẽt hic quidam liberalitates: ſecus in libertate dicunt. vel illud in colono ſimplici vel alio: hoc in emphyteuticatio, vel ſimili, qui ſunt domini ſaltem vtiliter. argu. in Authent. de nõ alie. §. alienationis. colla. 2. & facit quod dixit ſ. de agr. & cenſi. l. quemadmodum. Accur.

k NVIII. Saltuenſes. i. ſaltus in quibus ſunt paſcua. Accur.

l Orientis. localis eſt hæc lex, nam aliæ dominicæ poſſeſſiones ſaluo canone alienari poſſunt: vt j. de fun. rei pri. l. fi. & j. l. proxi. & eſt ſimilis phibitio quodãmodo in prædijs redactis ſub forma patrimonij ff. de lega. 1. l. apud Iulianũ. §. fina.

m Officium. i. officiales. & facit. ſ. de aquedu. l. diligentat. & de fun. limi. l. fin. & de petit. bo. ſubla. l. 2.

n IVbem[9] Agonothetici. ſ. nominis fundos vel notarios releuatorum, vel alio ſimili: vt ſ. de colla. do. vel tel. l. 1. & dicunt agonothetici ſcd̃m M. fundi qui dabantur certantib. in agone. vel. i. rutiſtes pducti ad fertilitatẽ agone. i. labore nã primo erant ſterilia. agõ n. Græcè, labor Latinè: q a q laborat, agit. vñ Chriſta in agone fuit. Et releuata dicunt, q cum erant paluſtria, facta ſunt terrena: de qb. & loquit dicta lex de colla. do. Ac.

o Iugorum ideſt terræ quæ modò iugo arat olim ſterilis: vt in authen. de man. prin. §. tuges. Item cuiuſcunque

nunc detinent, verũ etiã eorũ qui antea poſſederant, cõputanda) ex quocũque titulo, vel ẽt ſine titulo hactenus poſſederũt, vel poſtea per memoratum quadraginta annorum ſpaciũ poſſederint, nullam penitus ſuper dominio memoratorũ omnium fundorum vel locorũ, vel domorum, à publico actionem vel moleſtiam, aut quãlibet inquietudinem formidare, ſed impoſitum canoné pro qualitate iuris cui[a] pdia ſunt vel loca, per ſingulos annos ſoluẽtes, p certo habeant ſuum eſſe [a] quod poſſident, vel poſtea poſſederint: ita vt oĩbus ad excludendam omnem quolibet modo ex publico mouendã [b] q̃ſtionem, nuda ex quocunque titulo vel ẽt ſine titulo corporalis quadraginta annorũ iugis [c] poſſeſſionis exceptio poſſit ſufficere: hoc ẽt adijciẽdo, vt illi quoque qui adẽpto canone [d] hmõi fundos ab initio [e] principali iuſſione datos ſibi fuiſſe cõfirmant: ſi per quadraginta annos ademptí canonis beneficium iugiter poſſederunt: nec canoné cuius ademptionem quadraginta (ſicut dictũ eſt) annorũ poſſeſſio teſtatẽ, poſſint penitus profligari: eo q̃ noſtræ pietati placuit in vtroq; caſu, i. tam ſaluo, q̃ adempto canone poſſeſſorum noſtro: ũ iura in eo ſtatu in quo p quadraginta annos (ſicut dictum eſt) iugiter manſerunt, abſque vlla innouatione durare.

TITVLVS LXII.

DE MANCIPIIS & colonis patrimonialium, ſaltuenſium, & emphyteuticorum fundorum.

Si villa locata in emphyteuſim conceditur, non poſſunt coloni vſurpare totum territorium eiuſdem, & vniuerſas aquas & fontes eiuſdem ſed fructum debent percipere de his in quibus cultura requiritur, & vti aqua quatenus eſt ad culturam neceſſaria: reliquum vero cedit emphyteutis. Bartol.

I. Imp. Conſtantinus A.

EMphyteuticarios [f] grauãt coloni, [g] agros prẽter conſuetudinem vſurpantes, [h] quos nullis culturis erudierunt: cũ ſolennitas [i] id eos attrectare [k] permittat, quod eorum labore vel oliuetis eſt inſitum [l] vel vinetis. Sed irriguas fontium aquas vſurpare conantur, quarum fructus ſolis emphyteuticarijs debentur. Ideoque placuit, vt deinceps aquarum iura poteſtateſque penes emphyteuticarios permaneat: tantumque ex eis colonis impertiatur, quantum culturis eorum agrorum ſufficere manifeſtum eſt, quos ipſi colunt: pro modo irrigationis.

lo ſeruu que iuris, l. nominis à lure impoſiti, vt antracium: vt ſ. eo. l. 1. & de col. do. l. 1. & no. ſm M. hic loquit de prædijs deſertis q̃ poſſidenť ab aliquo nulla intercedente auctoritate eius, qui eã interponere potuit. & ideo hic per al. an præſcribit, vel alius q̃ à talis poſſeſſore titulo intercedente accepit. ſm M. & Ir. quicũq; ergo talia prædia per contractum emphyteu. vel per cõductionem perpetuam præceptione Imperatoris vel auctoritate comitis priuati ærarij ſuſceperit. dominiũ eum poſſeſſione conſequitur, quam alienare. & quo voluerit modo transferre poterit. quod ergo præcepto vel auctoritas lacit, hoc facit hic præſcriptio. Accurſius.

[a] Suum eſſe. quia capitis cenſura ſublata, iugatio terrena remanſit, & omnes p his agris quos poſſident, publicas præſtationes debent. tũ videbatur publico eſſe quæſitum, quod fuerat præſcriptum: quia fiſcus ſolus penſioné receperat, ſed non eſt niſi ei q poſſedit. M.

[b] Mouendam. anniuerſariæ ſolutiones per tõnalem rei priuatę exigebantur: qui aliàs vocatur procurator fiſci: vt ſupra de mo. mul. l. 2. & 3. & ſic à publico mouebatur actio, vt ĩ de fun. rei. pri. l. vniuerſi.

[c] Quadraginta an. iugis, vt ſ. de præſcri. xxx. an. l. comperit. & ĩ. de fun. rei pri. l. fi. nec obſt. ſ. ne rei domi. vel templ. quia ibi da longo tpe dſ. Item nec ſ. de omni agro deſer. l. q agros. & l. iocoml. quia ibi contra priuatos, hic contra fiſcum. Item quid ſi erat priuati prædium. Rñ. multo magis ſecundùm P. ſecus autem ſi nihil eſt ſolutum: quia fiſco non præſcribetur in canone priuato, vt amodo non teneatur ſoluere, vt ſupra de præſcriptio. xxx. anno. l. comperit. quod tamen dic, ut ſupra de præſcr. xxx. anno. l. malè.

[d] Adempto canone impetrauit à Principe prædium, vt ſine canone libere haberem. Sed contra ĩ de fun. rei pri. l. fin. Sol. ibi in dominico, hic non. imò hic à Principe: ibi ab alio accepit eo pacto. Et no. duo neceſſaria, quorum vnum nõ ſufficit ſic ff. de adopt. l. poſt mortem. Alij dicunt, q hic erat dubium de canone. ſi autem eſſet certum: etiam à principe ſufficeret. Item contra. ſupra de præſcr. xxx. an. l. cum notiſſimi, in fi. Sol. hic iuſſio, vel conceſſio principis fuit: ibi non.

[e] Ab initio innuit q, ſi primo cœperit poſſidere poſtea beneficium dempti canonis impetrauerit nihil egit: vt ſupra de anno. & tri. l. in fraudem. & de immu. ne. con l. 1. M. & facit ſupra de profeſ. & me. l. fi.

DE MANCIPIJS & colonis patrimonialium, ſaltuenſium, & emphyteuticorum fundorum.

[f] EMphyteuticarios. eſt ſic ſinguła prędia cuiuſdã villę locaſſet diuerſis certa mercede i nũmis cõſtituta: poſtea dederat alij villam illam in emphyteuſim: coloni ſic omnia volũt vſurpare, vt in emphyteuta nil remaneat: quod non poſſunt ad quod facit ĩ. eo. l. 3.

[g] Coloni. quibus locatio prima facta eſt ad nummos.

[h] Vſurpantes. ſcilicet eos quos &c. & eſt argu. contra Prudenſem ſcriptorem, qui facit per ſuos diſcipulos ſcribi: & contra magiſtrum q facit ſcholarem pro ſe legere. — Doctor ant lector non põt legere per ſubſtitutum.

[i] Solennitas. quæ à lure eſt inuenta circa emphyteuticos fundos.

[k] Attrectare. ideſt ad vſum proprium trahere.

[l] Inſitum. quaſi inſertum: & venit ab inſero, inſeris, inſeui, ideſt inſerere.

autẽ ſuperfluæ irrogationis, [g] quam vltra culturas ſuas vſurparint, emphyteuticarijs poſſeſſoribus penſiones acceſsioneſque præbeant.

Manumiſſio facta de mancipio fundi patrimonialis à non domino, reſcinditur per procuratorem Cæſaris. Bar.

II. Impp. Valens, Grat. & Valentinianus AAA.

Libertates quas mancipijs ex fundis patrimonialibus atq; emphyteuticis, qui fundorũ nõ ſunt dñi, [b] præſtiterint, rationales [c] huius præcepti auctoritate reſcindãt.

Emptor fundi patrimonialis tenetur dare colono: quem ſi expulerit, poſſeſſione priuatur. Bartol.

III. Impp. Grat. Valent. & Theodoſ. AAA.

Cognouimus à nonnullis qui patrimoniales fundos meruerũt, [d] colonos antiquisſimos perturbari, atq; in eorũ locũ vel ſeruos ꝓprios, vel alios colonos ſurrogari. Edicti itaque huius auctoritate ſancim⁹, eos qui deinceps aliquid huiuſmodi crediderint attẽtandum, hiſdem poſſeſſionibus eſſe priuandos.

Coloni ad aliquam militiam conuolantes reuocantur ad antiquam culturam. Item milites veterani ad quietem donati, rei ruſticæ operam non debent dare. Bar.

IIII. Iidem AAA. Cynegio præfe. præto.

Super patrimonialiũ [e] refectione fundorũ dudũ iuris eſt legibus cõſtitutũ, vt hi q eos colentes ſolũ eorũ verterãt, [f] nũc ad alia ſe loca dirigẽtes, [g] nunc ad militiã [h] cõuolãtes, ad auitas conditiones, & propria iura reuocent. Ceterum [i] eos qui caſtrenſibus ſtipẽdijs otia quieta meruerũt, [i] veterani cõſtituti, nequaquam placet tela [k] in vſum vomeris [l] ligoniſq; conuertere.

TITVLVS LXIII.

DE FVGITIVIS colonis patrimonialibus, ſaltuenſibus, & emphyteuticis.

Coloni patrimoniales vel ſaltuenſes, non obſtantib. aliquibus ſtipendijs quæ promeruerunt, reuocantur ad pruinanam culturam agrorum. Bartolus.

I. Imppp. Valent. Theo. & Arcadius AAA.

Quicunq; paruuli [m] ex municipibus vel colonis patrimonialibus vel ſaltuenſibus, quorum tamen aui ac patres implicati huiuſmodi functionibus fuerint, conniuentia militaris officij ad ſtipendium caſtrenſe vel officia diuerſa trãſierint: ad munera patriæ, vel ad agrorum cultus cõuentis ducibus, tribunis, ac præpoſitis reuocentur, neque his ſtipendia [n] data proſint.

Suſcipiens vel occultans colonum patrimonialem, pœna hic inſerta punitur. Bart.

II. Iidem AAA. Cynegio præfe. præto.

Quiſquis colonũ patrimonialẽ [o] aut ſollicitatione ſuſceperit, aut occultatione celauerit, non ſolum ipſum reſtituere, ſed etiam libram auri pœnę nomine inferre cogatur. PP. viij. Cal. Nouemb. Conſtantin. Honor. N.P. & Euodio Coss.

Omnes adſcriptitij ad agriculturam prædiorum patrimonialium, ſi ad aliquam militiam conuolauerint, reuocantur. Bar.

III. Impp. Honor. & Theod. AA.

Cuiuſcunq; [p] adnotationis, vel oraculi dudum impetrati, vel poſtea eliciendi authoritate ſubmota: omnes quos patrimonialium agrorum vinculis fortuna tenet adſcriptos, ſub quibuſlibet gradibus militãtes, ad prouinciæ moderatoris iudiciũ ilico ſub idonea interceſsione mittentur.

TITVLVS LXIIII.

DE COLLATIONE fundorum patrimonialium, & emphyteuticariorum. [q]

[a] Irrigationis. facit ꝟ. de ſerui. & aqua. l. præſes.

[b] Libertates Dñi. vt coloni. & ſic nõ eſt ꝟ. ꝟ. ti. 1. l. poſſeſſores. & facit ſup. de his qui à non do. l. ſi nõ do. l. ſi ſi proprietatẽ.

[c] Rationales .i. procuratores Cæſaris: vt ꝟ. de modo mu. l. 2.

[d] Cognouimus. meruerunt. in emphyteuſim, & nota ſpeciale, vt teneat colono ſtare fauore fiſci, ne fiſcus teneatur ei: vt hic. & ff. de iu. fiſ. l. ſi. §. patron⁹. aliàs regulariter ꝟ. vt ꝟ. loca l. emptorẽ. & ff. loc. l. ſi merces. §. j. & de vſufr. l. arboribus. § 1. quæ ſunt ꝟ.

[e] Super. Fundorũ. ſ. deſertorum.

[f] Verterant. arando.

[g] Dirigentes. ſ. ſe.

[h] Ad militiam. i. reuocantur de militia: vt ꝟ ti. 1. l. 1. & ſi & inſ. de agric. & man. do. l. j & ꝟ. qui mili. non poſ. l. cura & ꝟ. de colo. pa. l. 1. & de agri & cenſ. l. colonos nulla, & l. cum ſatis. §. caueant. & ne rei dom. vel temp. l. j & ꝟ de ep. mu. mil. l. probari. niſi iam facti veterani, vt ſubijcit. Et no. quod nõ loquit de ſimplici colono, ſed adſcriptitio, qd patet, quia dicit auitas conditiões. Item ꝟ de veter. l. pe. contra.

[i] Meruerunt. vt qui honeſte miſſi ſunt de militia.

[k] Tela. quæ in militia habuerunt. Acc.

[l] Vomeris. iſta ſunt nomina inſtrumẽtorũ, q ſunt in aratro.

DE FVGITIVIS colonis pa. &c.

[m] Quicunq; paruuli. frequenter cum ſunt pueri ſeparantur à ſolo per patrem ponentem eũ cũ aliquo milite. idem eſt ſi magnus ceſſauit ſe i ſolo, vt ꝟ. de tu. 1. l ſi. cũ ſuis concor. & ff. de dec. l. honores. §. pen.

[n] Stipendia data. vel ſtatuta. ad quod ff. de decu. l. Herenn.

[o] Quiſquis. Patrimonialẽ. idẽ forte i colono crederem. argu. ꝟ. de fun. pat. l. fin. in prin. & facit qđ not. ꝟ. de ſer fug l. quicũque. in ſi. Acc.

[p] Cuiuſcunque. facit ꝟ. eo. l. 1. & ꝟ. tit. 1. l. ſi. cum ſuis conco. & ꝟ de decu. l. generali. & de agr. & cenſ. l. ſeruos.

[q] DE COLLATIOne fundorum patrimonialiũ & emphyteuticariorum.

Ad quas collationes teneãtur iſti fundi, dicere vult.

Emphy-

[†] Vide ad hoc lo. đ Pla. hic & l prog. inſtitu. & qs doctor debet ꝓcedere: vide pulchre ꝑ Abbatẽ in c. clerici, ex. de iud.

[†] Ex fine hui⁹ tex. no. ꝑm lo. de Pla. q licet quis probet ſe datũ eſſe emiſſe, & ſolutiões datiorum recepiſſe: nõ ꝓpter hoc ꝓbat ſe conductorẽ datij eſſe, niſi ꝓbet legitimẽ datium habuiſſe cũ ſolẽnitatibus requiſitis: q bus in le. tẽpora. ꝟ. de ſi. liur. & iut ſiſc. ſiſ.

[†] Co. Th. 5. 9. 2.

Emphyteuta fundi patrimonialis debet pro parte, qua fundos poſſidet, munera agnoſcere. Bart.

I. Imp. Conſtantinus A.

Emphyteuticarij poſſeſſores qui manſuetudinis noſtræ beneficio ad extraordinaria minimè deuocantur munera: [a] ſicut cæteri prouinciales, obſequiũ ſuum itineribus muniendis impendant. [b] Nulla .n. ratione debent ad hoc quod in cõe oĩbus profuturum eſt, [c] ſeiungi.

II. Iidem A. ad Ouiniu.

Patrimoniales fundos extraordinarijs oneribus, vel mediæ aut tertiæ portionis [d] obſequijs fatigari non conuenit: cùm eoſdem & auri [e] ſpeciem, & frumenti plurimum modum conſtet perſoluere: ita vt q violare ſtatuta tentauerit, puniatur.

III. Imp. Iulianus A. †

Omnes qui patrimoniales fundos ſiue communiter ſiue ex aſſe retinent, pro his conueniendi ſunt ad vniuerſorum munerũ ad eoſdem fundos pertinẽtium pro rata [g] portione vel in ſolidum [h] functiões, ſicut vnumquẽq; priuatorũ [i] neceſſitas publicæ penſitationis adſtringit. D. v. Calen. Apri. Mamer. & Neuitta Coſſ.

IIII. Imp. Valentinia. & Valens AA.

Placuit vt emphyteuticorum fundorum patrimonialiumq; poſſeſſores, [k] quo voluerit tẽpe & quantum habuerint [l] penſionis paratũ, dummodo nõ amplius, quam in tribus per ſingulos annos vicibus, officio rationalis adſignẽt: ac de ſuſcepto ab eodem ſecuritatem eodem die pro more percipiãt: modo vt intra Ianuarium [m] Iduum [n] diem oĩs ſumma ratiocinijs publicis inferatur: grauiſſimæ pœnæ ſubdendo officio, ſi cuiquam quolibet anni tẽpore (dummodo nequaquam numerũ ternę illationis excedat) ſolutionem facere geſtienti negauerit ſuſceptiõis officium: vel ſi morã fecerit in chirographo ſecuritatis [o] edendo: ſuper quo poſſeſſores, aut procuratores, vel magiſtratus, aut quicunq; in locis fuerint qui conficiendorum actorum habeãt poteſtatem, conueniat conteſtari: vt & de officij inſolentia conſtet, in quo [p] exercẽda vindicta eſt: & his poſſit eſſe cõſultũ.

V. Impp. Arc. & Ho. AA.

Per oẽs prouincias patrimonialiũ fundorum ab ordinarijs [q] iudicibus canon exigat: & quicquid exactũ fuerit dirigatur. [r] Sciant vero memorati iudices nihil ſibi ex priuatæ rei canone, vt ex eo quod ex hiſdem titulis contigerit, ad neceſſitates alias transferendum: niſi maluerint grauiſſima ſeueritate eorum licentiam coerceri.

TITVLVS LXV.

DE FVNDIS REI PRIVATAE, [s] & ſaltibus diuinæ domus.

Fiſco alienante rem non poteſt res auocari, ſed perpetuò penes ipſum vel eius ſucceſſores debet res permanere. Bal.

I. Imp. † Conſtantinus A.

Vniuerſi cognoſcant has poſſeſſiones, quas de fiſco noſtro comparauerunt, ſeu comparant, nullo à nobis iure retralu, [t] ſed propria firmitate poſſeſſas, etiam ad poſteros ſuos domini perpetui durabilitate dimitti.

† Co.Th. 11.19.2.

† Imp. Cõſtantini edictũ ad Cõſtantinopolitanos ita ſcriptum reperi in vno manuſcripto. Cõ.

[a] Emphytheuticarij. Munera non ſuo fauore, ſed fiſci, vel pricipis, vt ff. de iu. immu. l. ſemp. §. conductores. & facit C. de agr. & cenſ. l. 1.
[b] Impendant. facit C. de ſac. ſan. ecc. l. ad inſtructionem. & de mu. pa. l. 2. & ĩ. de pri. do. Aug. l. abſit.
[c] Profuturum eſt. aliàs prodeſt. ſic in auth de non alie. §. quia veriſimile. J fi.
[d] Patrimoniales. Tertiæ portionis. q d. ſoluat tertiã eius de collatiõe fundorũ patrimonialiũ & emphyteuticariorũ, qd̃ ſoluerũt alij. ſed certe aut totum, aut nihil. vt C. de ann. & trib. l. j. & certe nihil: vt hic dicit.
[e] Auri. vt C. de mu. pa. l. 3. Acc.
[*] Puniatur. pœna eſt C. de excu. mu. l. euidenter.
[f] Omnes. Pro rata cum communiter poſſidet.
[h] In ſolidum. quando ex aſſe Et no. pertinentium: nam nõ extra ordinẽ vocantur, ſed ordine, vt C. l. proxi & C de excu. mu l. euidenter.
[i] Priuatorum. facit C. de mu. pa l. 2. & de ann. & tri. l. oẽs. & l. fi. & de allu. l. 2 & C. ſine can. vel tel. l. fi. & ĩ. de col. fũ. pa. l. fi.
[k] Placuit. Poſſeſſores l. qui habent l. emphyteuſim ꝓdia principis, vel à principe habebat ab alio l. emphyteuſim, vt C. de ſun pa. l fundi.
[l] Habuerint. contra ff. de viu. l. tutor. §. Lucius. ſed dic, vt ff. ſi cert. pet. l. quidam.
[m] Ianuarium. eſt dies hic circa mediũ Ianuarij.
[n] Iduum. genitiuus pluralis numeri, & ſubſtantiuum.
[o] Securitatis q comprehendas inferentis nomen, diem, & conſulẽ, menſem, cauſam, & ſummã, vt C. de apo. pu. l. 1. & ſi fundus aſſer priuati, hanc apocham debet emphyteuta dare dño, vt C. de iu. emphyt. l 2.
[p] Quo. facit ff. de ſo. l. qui decem. & l. ſi debitor. & C. de ſuſc. l. 1. & ff. de act. & oblig. l. quod quis.
[q] Per omnes. Ab ordinarijs. præſidibus, vt C. de mo. mul l. eos.
[r] Dirigatur, vt C. de fru vr. conſ. l. fi. & C. de his quę ex pu. col. illata ſunt. l. fi. & de his qui ex pu. ra. l. 1. & 2 & de exact. trib. l. in fiſcalibus.

DE FVNDIS rei priuatæ &c.

Ideſt fiſcalis, quę ꝓpriæ & priuatæ principis dicuntur, vt ff. ne quid in loco pub. l. 2 § item hoc.
[t] Vniuerſi Retrahi. niſi aliud adijciat precio, vt ſup. de vendi. rer. ci. l. fi. & facit ad legem iſtã ĩ. de diue. præ. l. 4 & C. de ſun. pa. l. his & de debi. ci. l. fi. in fi. & C. ne ſiſ rẽ quam ven. euin. l. 1. & 2 & de quadr. pręſcri. l pe. & fi.

Hi

a H Si quos. Solicitat. quia videt eis expedire habere l emphyteuſim prædia principis.

b Tuæ dignationis. aliàs dicationis. & præſidi loquitur.

c Villa. eſt in emphyteuſim danda, ſic dicta ſecundùm M. à continuatione limitis.

d Non patiatur. ſic ℥. de prædi. na. l. 2. & de alin. l. fin.

e Debitum. ſcilicet penſionis.

f Acceperat. l. prædictam emphyteuſim.

g Sancimus. hac l. ſcilicet, ſine diminutione veteris mercedis.

h Onerabitur. ideſt non grauabitur nouus emphyteuta reliquis non ſolutis à primo qui fuit decoctor. l. deminutor penſionis. decoctio enim deminuit. & facit ℥. de cenſi l. fin. in princ. eſt ſi. Sed §. ff. de pub. l. Imperatores. Solu. ibi in conductione vectigalis: hic in alie. vel illa ſe eundum hanc intelligitur. vel ibi conce dit ab eo qui conduxit hic ab eo q auferendi & dandi ptãtẽ habeat. Vel hic auctoritate principis, ibi vero non. & facit ℥. de fun. pa. l. fundi. & l. hi. Acc.

† Secus eſſet, ſi cū Dei gui- ſione: vt l e quanto. idda glo. fi. eā de cenſib. vbi d hoc.

i Q Vicunq;. Suo noie. poſſidẽdam, ſibi q habendam.

k Perpetuo. i. emphyteutico.

l Conductionis. ſ. temporalis.

m Obnoxius. ſic ℥. de prædi. naui. l. ſi. & in Authen. de man. prin. §. non permittas. colla. 3. & ff. de pact. l. inter.

n V Niuerſi. quidam habent hic rubricam ſuperiorem. Acc.

o Rationalium. i. procuratorum Cæſaris: vt ℥. de modo mul. l 2.

† Imo ſi ſci, ingẽ Alci. hic.

p Poſtulatis. vel dicit de his quæ de-

II. Impp. Valenti & Valens AA.

HI quos commoditas priuatæ rei prædiorum ad ea poſtulanda ſolicitat, a adeant tuę dignationis b officium, & modũ ſuę deliberationis indicent per libellos: certumque habeant, ꝙ vnaquæque villa c cum eo onere vel forma cui nunc habetur obnoxia, ad noui domini iura migrabit: vt ſi quid adiecerit ſumptus cura vel ſolertia, qcquid mãcipiorum vel pecoris accreuerit, capitationis aut canonis augmenta non patiatur, d † ſed ſolis dominis hæredibusq́ue dominorum ſit ceſſura felicitas. Si quis autem in annis ſingulis non ſoluerit debitum e ex re ipſius: quod in reliqs remanſiſſe claruerit, ſine aliquib. dependere cogetur inducijs Sanè ſi quem poſtea minus idoneum factum eſſe conſtet, nec ita vt expedit, rationem reddere penſionis: res quas ex noſtris reb. acceperat, f ad alium idoneum iure quo ſancimus g trãsferentur: nec tamen decoctoris cuiuſque reliquis qui nouus accedit, onerabitur. h

III. Impp. Grat & Valentinianus AA.

QVicunq; poſſeſſionẽ rei priuatę noſtræ acceptã ſuo noie, i vel iure perpetuo k vel titulo conductionis l ei crediderit eſſe tradendã, qui penſare vtilitatẽ patrimonij noſtri ſoluẽdo non valeat: is pro eo quẽ ſuccedaneũ ſurrogauit, ꝑpetuæ ſolutioni ſtatuatur obnoxius. m

IIII Iidem ad Orebiũ.

VNiuerſi n fundi tẽplorũ, ad rõnaliũ o rei priuatæ ſolicitudinẽ curamq́; pertineant: atq; ab his anniuerſarijs ſolutionibus poſtulatis, p peculiari q (vt ſemper fuit) ſtudio defendantur.

V. Iidem ad Nebridiũ.

VSus aquæ, quæ fundorum noſtrorum vtilitatib. ſeruiebat, plurimorum dicit vſurpatione ſublatus: idq́; procuratorum conniuentia vel diſſimulatione perfectũ, r vt agrorũ fertilitas deſtituta, nullos fruct[9] cultorib. præſtet. Quia igitur ſatis iniuſtum eſt ſtatum florẽtis ante patrimonij, aride ſitis moleſtia fatigari: ad meat[9] priſtinos s vniuerſum aquæ motum tpis ꝑſcriptione ſubmota, præcipimus reuocari.

VI. Imp. Arcad

EVm q collegio, vel t curiæ, vel burgis, cæteriſq; corporibus ꝑ 30. ann. ſine interpellatione ſeruierit, res dominica vel intẽtio priuata non ingetabit, ſi colonat[9] vel inquilinatus qõnem mouere † tẽtauerit: ſed in curia vel in corpore, in quo ſeruierit, remaneat.

VII. Impp. Theo. & Valen. AA. ad Eudoctium.

NEmo dempto canone u ad cõparationẽ dominicæ x poſſeſſionis accedat. Quod ſi quis in poſterũ ad interdictũ contractum acceſſerit, eum volumus precia y perdere perpetuo: nec expenſarum vel melioratæ rei fructuum z exactioni compenſationem opponere: nec temporis ſibimet contra noſtra cõmoda præſcriptione (ex-

bentur ex prædijs templorum principi vel fiſco. ad quod in Auth. de eccle. ti. §. ad hęc. colla. ix. vel quæ penſio debetur templo.

q Peculiari. ideſt præcipuo, & facit xj. quæ lib. o. 1. c. ſi tributa Acc.

r V Sus. Perfectum. tepere dicitur. Vt, &c. conſecutiue. ſic & ſupra de obſe. l. ſi manumiſſori.

s Priſtinos. facit ſupra de ſerui. & aqua. l. ſi manifeſte. & l. præſes & de aquæductu. l. diligenter.

t E Vm qui. Priuata. quia ſit priuati colonus. & facit ſupra de agrico. & cenſi. l. cum ſatis. §. primo. & de decu. l. eum. Sed contrà ſupra de agrico. & cenſi. l. cum ſeimus. § illud. Solu. ibi per agnatos ſeruiunt. Item contra ſupra ne rei do. vel tempo. l. 1. Sed ibi de longo tempore, vel hic ſpeciale.

u N Emo dempto canone. ideſt hoc pacto vt nõ teneatur emptor ſoluere canonem. & no. ꝙ hic tangit vltimam partem rubricę ſecundùm M.

x Dominicæ. & Imperatoris ex qua ipſe Imperator ſoluebat alij canonem, vel penſionem: vt ſupra de fun. pat. l. fundi. & ſui officiales vendunt dicto pacto. & excipe poſſeſſiones poſitas per Orientem &c. quæ nec ſaluo nec dempto canone poſſunt alienari: vt ℥. de fun. patr. l. pen.

† Aliàs opponere.

y Precia. niſi fuerit ſtipulatus: vt ſupra commu. de lega. l. ſi §. ſi. Item contra ſupra ne li. ha. ma. l. prima. & fina. in fin. Solu. vt ibi. Accurſius.

z Fructuum. ſi habes fructuum. planum eſt: quia procu.

Cæſa-

Cæſaris rem cum fructibus vindicat: vt ff. de ſi inſti. & iu. ha. fiſc. l. 1. Si habeat fructuum die, id eſt melioratio rei nõ inducit compenſationem exactionis. ſ. fundi. & improprie dr̃ cõpenſatio ſ. canonis. & ſic ſtabitur cõtus voiẽte decepto: vt ff. de tranſac. item cõ ſ. de di. præ l. pen. in prin. ſo lu. vt ibi.

a Vetuſtatis. ſ. xl. ann opponenda tam petitioni rei, quàm canonis: quia hic non agitur de canone tributorum: ſed de canone fundorũ rei priuatæ principis. & ſic non ob. ff. de p̃ſcrip. xxx. anno. l. cõpetit.

b Celebratus. per id officium.

c Valitura. facit ff. de preci. impe. offe. l. nec damnoſa. & ſi cõtra vel vtili. publi. l. fin. & de cano. frumen. vt Ro. l. 2. & ſ. tit. 1. l. 2. Item facit ad l. ff. ne rei do. vel tem. l. 2 & ſ. de prædijs tamia. l. 2. & ff. de fun. pa. l. fin.

a Tamia ex. l meo manuſcri pto eſt dominicæ.

DE FVNDIS ET ſaltib. rei dominicæ.

d SI gg. Greges. quot animalia gregẽ faciant, ff. de abigeis. l. oues.

e Alienus. id eſt extraneus.

f Vendicentur. ſcilicet greges.

g Conniuentia. id eſt conſenſus.

h Eos procuratores. & facit ff. de paſ. pub. l. 2.

a Fal. dominium. C. Th. 10. 8. 15. Hæc lex iã ſemel fuis poſita ſub tit. de rei dominicæ vel tẽploſum.

i SI qua Occupauerit. alio emphyteuta eruente. Accurſius.

k Iura i. ad primũ emphyteutã, & cõſuetũ cenſum. Acc.

l Longi tpis. ſ. xl. an. p̃ſcriptio noceret, q̃a hic non agitur de canone rei iſtius, qui tollit p̃ſcriptione, vt ff. tit. 1. l. ſi canõ. n. tributorum nulla tollit preſcriptione, niſi

cepto vetuſtatis a. auxilio) blãdiri: palatinũ etiã officiũ quoquo mõ p̃ct' eiuſmodi fuerit celebratus, b vel ſi talẽ petitionem inſtruxerit, quinquaginta põdo auri pœnę nomine inferre priuato noſtræ manſuetudinis ærario: nulla liberalitate noſtræ clemẽtiæ, nulla ſanctione cõtra tanta rei priuatæ commoda valitura, c licet adnotatio, vel diuina pragmatica ſit, quæ contra vetita canonem vendere concedat, vel pœnam palatino remittat officio.

TITVLVS LXVI.

DE FVNDIS ET SALtibus, rei dominicæ. a

Immitens animalia in paſcua principis animalia perdit: procuratorque fiſci qui hoc conſentit grauiſſime punitur. Angel.

I. Imppp. Valent. Theo. & Arcadius AAA.

SI quis ouium, vel equarum greges d in ſaltus rei dominicæ alienus e immiſerit, fiſco illico vindicentur. f Quòd ſi venalis procuratorum cõniuentia g vt id deinceps tentetur admiſerit: eos h grauiſſimo iubemus ſupplicio ſubiacere.

II. Impp. Arcad. & Honor. AA. ad Paulum comitem dominicæ rei. a

SI qua loca ad ſacrum dominium pertinentia cuiuſlibet temeritas occupauerit, i ſecundum veteris cenſus fidem in ſua iura k retrahantur: reſcriptis per obreptionem impetratis, & præſcriptione longi temporis, l & noui cenſus præiudicijs, m in hac cauſa ſubmouendis. Neque enim aut precatio colorata, aut incubatio diuturna, aut nouella profeſſio n proprietatis noſtræ priuilegium o abolere poterunt.

TITVLVS LXVII.

DE AGRICOLIS & mancipijs dominicis, vel fiſcalibus † rei publicæ vel priuatæ.

I. Imp. Conſtantinus A.

NVllus oĩno originalis colonus rei priuatæ p noſtræ ad aliquos honores, vel quęlibet alia ciuitatis munera deuocetur. Non enim ciuitatũ ordinibus, & cæteris, ex quib. pro multitudine fieri nominationes oportet, per omnia florentibus q hæc ſuprema præſidia iniurioſa nominatione r deſcendendum eſt.

II. Idẽ A. Ianuario PP.

COlonos noſtros, qui priuati s ſunt vel ad ratiocinia gerenda, t vel ad colendos agros idonei, retrahi u iubemus, ac tantum colendis x noſtris rebus addici: quinetiam in poſterum obſeruari y ne quis eorum rem priuatam cuiuſquam gerendam, aut aliquid adminiſtrandum ſuſcipiat.

III. Idem A. ad Equitũ magiſtrũ eq̃tũ & peditũ.

SErui atq; coloni, & eorum filij vel nepotes, vel quicunque de fundis ac poſſeſſionibus noſtris clanculo ad officia cõuolauerint diuerſa: reddantur, etiã ſi armatæ habuerint ſacramenta militiæ, z Nos enim etiam eos

in caſu: vt ff. de præſcript. xxx. an. l. competit. & de fun. pa. l. fi. §. fi. M.

m Præiudicijs. id eſt vt noui non præiudicent veteribus.

n Profeſſio. argu. cõ eos qui occupanerũt terras comitis Hugonis. & impetrauerũt reſcripta per obreptionem.

o Priuilegium. maioris cẽſus & facit ff. ne rei do. vł tẽp l. fi. & ff. tit. 1. l. 5. & l. fi. & l. vſus & ff. d aquæ du. l. diligenter. & dic priuilegium abolere poterunt.

† In ſeriptis aliis exem. legit, fiſcalibus, ſiue rei priuatæ, ſic in meo, recte. Cõt'.

DE AGRICOLIS & mancipijs &c.

p NVlli'. priuatæ. q eadem eſt, quæ & fiſcalis M. ar. ff. de offi. co. rei priu. l. 1. & ff. de fun. rei priua. no. in rubr. & ff. ne quid in lo pub. l. 2. §. hoc interdictũ. Item idẽ de colono priuati: vt ſupra de agr. & cenſi. l. originarios. facit ſupra de mã. & co. l. fi.

q Florentibus. in nuis quòd ſi alicubi ſit copia, ad hos deſcendendum eſt. Idẽ videtur de minorib. xxv. an. vt ſupra qui ætat. l. 2. & de decu. l. eos qui. & de mu. & ho. l. vt gradatim. §. 1. & 2. & l. honor. §. fi. Acc.

r Nominatione. aliàs nominatione: & aliàs denominatione.

s COlonos priuati. ſ. patrimonij noſtri.

t Gerenda. intra domum.

u Retrahi. ſi ad aliorum vſum iuerunt.

x Colendis. i. adminiſtrandis in agro vel alibi.

y Obſeruari. iubemus, repete. & facit ſupra de man. & colonis. l. fi.

z SErui. Militiæ. niſi peractis ſtipen-

ſtipendijs meruerit otia veteranorum. vt ſupra de man. & col. l. hoa.

Aliàs ... AA. ad Florentinum.

a Diſcingi. No diſcingi. nā cingitur cū ſit miles: vt ff. d mil. teſt. l pen. & facit. ſ. ne rei do. vel temp. l. 1. & 3. & de ſer. fugi. l. fin. & de colo. fugit. l. 1. & 3 & de colla. fund. pat. l. 1. & 2.

b E X ingenuo. Deputari. excepto eo quod dicitur de colono qui fugitur tamiacæ: vt infra titu. 1. l. 1. M. & facit ſup. de decu l. nati. & de agric. & cen. l. mulier. & l. ne diutius. & l. fin. & ſupra de muriieg. l. bl. qui

c D Ominicos. Deſcriptionem. ſpecies illationis: vt ſ. de impo. lu. deſcri. l. ij.

d Extraordinarias. vt ſ. de col. fun. pa. l. 1. & ſ. de priuile. do. Aug. l. 1.

e Q Voties. Colonorum. noſtrorum.

f Origine. non admittitur quilibet ad emendum. ſic ſ. non lice. habt. me. l. 1. & in Auth. de col. §. fin vero. Sed arg. contra ſupra de contrahen. empt. l. dudum.

De tamiacis prædijs pulchre Alc. hic, & Pyrrhus. ſ. ad ti. de fun. rei priua.

g DE PRÆDIIS tamiacis &c.

Quidā dicunt debere ſcribi de prædijs dominicis nō tamiacis, in hac rub. & hoc ex eo probatur, quod ſubijcit: & de his qui &c. ergo in l. 1. dicatur dominico, vel dominicæ, non tamiaco vel tamiacæ, & in vlti fundos dominici iuris, non tamiaci, ſecundùm P. quod nihil eſt. Vel dic ſecundùm Io. tamiacis. ſ. prædijs in quibus ſunt cellulæ. Vnde tamiacus, id eſt cellarius: aliàs cellulatius. tamion enim Græcè, Latinè dicitur cellarium. Vel aliter prædia empta erant, vt canonem redderent inter cellulas ſecundùm Ioan & eorum colo-

Pro iocluſo, meus liber habet ꝓpoſito ſacri. forte deeſt verbū patrimonij. Conus.

diſcingi a iubemus, ac reddi, qui protectorū fuerint nomen adepti.

IIII. Imppp. Gratia. Valent. & Theo. AAA. ad Florum.

E X ingenuo & colonis ancillisq; noſtris natos natasve origini, ex qua matres eorum ſunt, facies deputari. b

V. Imppp. Val. Theo. & Arcad. AAA.

D Ominicos colonos neq; ad deſcriptione c patimur deuocari, neq; extraordinarias d pati functiones: maximè cum aduerſus cōſuetudinem memoratis onera dicantur inferri.

VI. Impp. Theodoſius & Valen. AA.

Q Voties alicui colonorū e agrū priuati patrimonij noſtri placuerit venūdari: nō vnus tātū, q forte cōſortib. ſuis grauis ac moleſt⁹ exiſtat, ſed alij quoq; duo vel plures ex ſimili origine f ac iure veniētes, in ſupradicta emptione ſocientur.

TITVLVS LXVIII.

DE PRAEDIIS TAMIACIS, g & de his qui ex colonis dominicis alijsq; liberæ conditionis procreantur.

Natus ex vno parente tamiaco, & altero libero, tamiacus eſt: natus autem ex adſcriptitio, vel ex ſeruo alieno, & ancilla dominica, vel adſcriptitia vel ex ſerua priuati, & ex colono vel ſeruo dominico, ſemper ſequitur conditionem parentis liberi. Bartol.

I. Imp. Zeno. A. Chiſeroti PP.

S I liber h colon⁹ vel colona libera tamiaco vel tamiacę matrimonij iure copuletur: filij vel filiæ ex huiuſmodi cōtubernio procreati vel procreatæ colonis dñicis annectenī. ſi aūt adſcriptitius vel ſeruus alienus colonā vel ancillā dñicam i ducat in vxorē, vel adſcriptitia vel ancilla colono vel ſeruo nubat dñico, i & ex hmōi cōiūctionib. nati ſunt liberi: veterū legū ius tenere ſancimus. k

II. Idē Sebaſtiano P. P.

M Eminim⁹ pragmaticā ſanctione iuſſiſſe l fundos tamiaci m iuris in ꝓuincijs poſitos, necnō et poſſeſſionē Gomatici n ſaltus ſub certa forma (ſaluo. ſ. canone o & tributarijs collationib. hiſdē ꝓdijs impoſitis) volentib. diſtrahi, p quatenus qcquid ex precijs memoratorū fundorum poſſit reſtitui, publico inferaī. Sed licet p eādem ſanctionē hmōi venditionum ɔ̄ctib. plenisſima delata ſit cautio, attamen perpetuæ emptionis ſecuritati conſulētes, huius etiam perpetuæ cōſtitutiōis auctoritate muniri eoſdē emptores præcipimus.

TITVLVS LXIX.

DE DIVERSIS PRAEdijs vrbanis & ruſticis templorum & ciuitatū & omni redditu ciuili.

Aedificans in ſolo publico debet ſoluere debitam penſionem pro ædificio, ſi expediat reipublicæ, alias ipſum ſolū cum ædificio vindicatur. Bar.

I. Imp. Iulianus A. Attico.

P Ro ædibus, quas nōnul-

Codex.

ni dicuntur tamiaci, id eſt dominici coloni: quia dicta prędia erant imperatoris.

h S I liber. aliud in ſeruo, vel adſcriptitio: vt ſ. in l. fin Acc.

Tamiacę, & ſic deinceps.

i Dñico. per hoc ꝓbatur nō debere ſcribi tamiacum ſecundùm P. & nor. prout accidit colono, eſt ſpeciale: vt ſupra de ſer. fugi. l. fi. Accur.

k Sancimus. vt ſequatur matris cōditionem. vt & ſ. titu. 1. l. ex ingenuo. cum ſuis concor. quod in caſu primo huius l. non contingit. item eſt argu. ɔ̄. ſ. de ſer. fugiti. l. fi. Solu. ibi in liberis. Accur.

l M Emiuimus. Iuſſiſſe. qd̄ habemus.

m Tamiaci. expone vt in rubri.

n Gomatici. l. ſaltus laboribus ad fertilitatem deducti. gomos enim Græcè, Latinè labor. Alij habent canonici, id eſt præſtantis ordinariū canonem. canon. n. Græcè. Latinè ordo. vnde canonicis quia ex ordine nomina eorum ibi ſunt poſiti ſecundùm M.

Gunathetici ſeu ſgonothetici mallet Alci. hic. Pyrrhus gomaticij vſ aſſerere. ſ. ad titu. de fun. rei priua. vide Cuiacium hic.

o Canone. de hoc canone fit mentio ſupra de colla. do. & ſ. de ſacroſan. eccle. l. placet.

p Diſtrahi. ſibi ſubaudi. hoc fallit in his patrimonialibus qui per Orientem ſunt: vt ſupra de fund. pa. l. pen. & facit infra ti. 1. l. 2. & l. eos. & l. ſi quis & ſ. titu. 2. l. fina. & ſupra de fun. rei priua. l. 1. & l. fina. Accur.

DE DIVERSIS prædijs vrba. & ruſticis templorum & ciuitatum & omni reditu ciuili.

P Ro ædib.

li in ſolo reipublicæ extruxerunt: placitā præſtare penſionem cogant. a

II. Idem A. Secūdo P.P.

PAmphyliæ b & ciuitates, & quæcunque aliæ, c quicquid ſibi acquirant, d id firmiter habeant.

Tertia pars canonis, qui redigitur ex fundis vel locis reipublicæ, ſufficit ad reſtaurationem murorum. Bar.

III. Impp. Arcadius & Honorius AA.

REſtaurationi mœnium e publicorū tertiam portionem eius canonis f qui ex locis fundisve reipublicæ annua præſtatione confertur, certum eſt ſatis poſſe ſufficere.

Emptor reipublicæ vel templorum ipſam perpetuò poſſidebit: nec ab eo poteſt auelli, licet alius offerat meliorem conditionem. Bart.

IIII. Iidem AA.

EOs qui auctione g prima fundorum iuris patrimonialis, ſiue templorum poſſeſſores effecti ſunt, vel fuerint, firmum h dominium tenere decernimus, ne vlterius vacillet vniuſcuiuſque poſſeſſio, ſed teneat quiſq; ius proprium qđ dato precio roboratum eſt, vel fuerit.

Emptio rei emphyteuticæ fiſcalis facta à priuato, vel etiam à ciuitate ſub pacto ne teneatur ad canonem, tenet: ſed pactum eſt irritum. Barto.

V. Imp. Valentin. A.

SI qui i ex titulo donationis vel emptionis, ſiue ex alio quolibet titulo poſſeſſiones, vel domus, vel ergaſteria k iuris duntaxat ciuilis, q huius iuris eſſe verè probantur, cuiuſlibet ciuitatis, & præcipuè huius k æternæ vrbis cui maiorem debemus fauorem, tam ciuilis, l (vt dictum eſt) iuris, quàm etiam agonotheticas m poſſeſſiones, à conſulatu Auſonij & Olybrij, dempto ciuili canone acceperunt: eos impoſitum eis n canonem iuxta fidem publicorum monumentorum ciuitatis, ad quam eædem res pertinuerunt, præbere iubemus. Nam ſi priuati iuris debita o non patimur denegari, multo magis præbēda ſunt ciuitatibus quæ iure debentur, cum ſufficiat poſſeſſoribus, q apud eos dominium p in perpetuum ex noſtra liberalitate permaneat. Si quæ tamen poſſeſſiones iuris ciuilis canonē priuatis largitionibus q in præſenti præbent, vel nunquam ademptum, r vel poſtea impoſitum: s ad hanc iuſſionē non pertinebunt, ſed priuato ærario canonem quem nunc agnoſcunt, inferre ex more debebunt, dominio firmiter apud eos ſucceſſoreſq; eorum & detentatores pari modo permanente.

VI. Imp. Zeno A.

HAnc in perpetuum t valitura lege ſancimus Nicenſium u ciuitati, * ſeu habitatoribus eius tam ius exactionis quadraginta * ſolidorum annui canonis ciuilis redditus ad ſuam patriam pertinentis, & poſſeſſoribus, ideſt Callimacho & Eliburno, necnon Emptorio & Veratorio cum Epotio * eorum x ſub territorio Apamenæ ciuitatis conſtitutis, ex nuper lapſa tertia indictione y cum ipſa z reſtitui: quam a ſi quid ex quo ſanctio Martiniani diuę me-

a Cogitur. ſi hoc publicè expediat. aliàs vindicentur iu publicū p præſidē: vt ff. de ope. pub. l. ſi legatū. §. fi. & facit. ff. ne qd in loco publi. l. 2. §. ſi quis nemiuem ↄ.

b PAmphyliæ. alās Pamphylæ. & eſt nomē prouinciæ: aliàs incipit. etiam ciuitates.

c Aliæ. ſ. ciuitates. vł dic aliæ. ſ. villę vel perſonæ. Acc.

d Acquirant. iuſtè tamen. & facit ꝟ. de hæ re. inſti. l. hæreditas. & de leg. 1. l. ciuitatibus. & ꝟ. de fun. rei priua. l. 1. & ff. ad Trebel. l. omnibus.

e REſtaurationi mœnium. ciuitatum vel caſtellorum: quod fieri debet cōſulto principe: vt ff. de re. diui. l. antepen. §. muros.

f Canonis. i. annui tributi fiſco præſtandi: vt ꝟ. de ope. pu. l. ne ſplendidiſſimæ & de vecti. l. fi. & in authen. de col. §. iubemus nullam. coll. 9.

g EOs qui auctione. i. acceptione per emptionem: vt j. l. fi. & ſic ꝓ actu non pro iure ponit nomen auctionis. ſic in auth. hoc ius porrectum. ꝟ. de ſac. ſan. eccle.

h Firmum: quia non eſt locus adiectioni in patrimonia lib. ſeu templorū poſſeſſionib. ſed ſolū in cauſis fiſcalibus: vt inf. de vend. re. ci. l. j. vel poteſt dici, vt in patrimonialibus ſit locus adiectioni ſed nō niſi ſemel: & hoc colligitur in eo, qđ dicit prima auctiōe. ad quod facit. ſup. de fun. rei priua. l. 1. Accur.

Quod gl. hic dicit. ſ. q nō eſt locus auctioni ſ vēditione reiū tēplorū. eſt correctū per auth. hoc ius porrectum ꝟ. de ſac. ſa. ecc. ſm lo. de Pla. hic.

i SI qui. Ergaſteria. acceperit, quod eſt j. ſ. ab alio priuato.

Sumpta ex Nouella Martiani de prædijs ciuitatū omniū. q hodie extat i breuiatio Alaridi.

k Huius. ſ. Conſtantionpolis.

l Ciuilis. ex qua redditus præſtari debet.

m Agonotheticas. expone: vt ꝟ. de fun. rei pri. l. ſi.

n Eis. poſſeſſoribus.

o Debita. i. quod debetur priuato.

p Dominium in perpetuum. Contra ꝟ de fund. rei priua. l. fin. vbi aufertur poſſeſſio ſed ibi in pdio Cæſaris: hic ciuitatis.

q Largitionibus. i. cameræ principis.

r Ademptum. canonem dico nunquam ademptum per pactū ab emptore: quia nō poſſet: vt ꝟ. de fun. rei priua. l. fi.

s Impoſitū. poſtquā nouus poſſeſſor accepit, facit j. de lo prædi. ci. l. fin. & de fun. rei priua. l. 2.

t HAnc in perpetuum. Martianus conceſſit ciuitati Nicenſium, & quibuſdam nobilib. de territorio Apamenæ ciuitatis, vt à red ditu ſeu ratione, qđ ſoluere debebant, dicta ciuitas exigeret ſibi certam ſummam: q priuilegiū à certo tempore malè obſeruatū eis reparat Zeno per l. iſtam ↄ.

u Nicenſium. ciuitas eſt in prouincia Syriæ ſecundùm P.

x Eorum. forte nepote ↄ.

y Tertia indictione. ex qua tempore non fuerit eis obſeruatū.

z Cum ipſa. ſ. Apamena ciuitate, quæ erat ſubdita Nicen. vel dic eum exactione ↄ.

a Quam. hoc reſpicit ſuperius. Acc.

Cuius

* De Nicæa intellige, metropoli videlicet Bythyniæ, ſub qua fuit Apemæa.

* Aliàs quadringentorū.

* Forte equitio, vel enthecio. Cuiacius hic.

a Ciuitatis Nicen. Accur.
b Ciuitatibus. prædictis duabus, quibus & alia priuilegia data fuerant à Martiano, Et eſt hæc l. arg. pro priuilegijs renouandis: vt in authē. de hære. & fal. §. 1.

Priuilegia vetera renouari debent.

DE LOCATIONE prædiorum &c.
c Ciuilium. ſ. cuiuſlibet ciuitatis: vt ſ. eo. t. l. 1. Acc.
d Fiſcalium. hæc nō debent locari minoribus. Itē cōductor nihil debet exinde exportare, vt ff. de iur fiſ. l. in fraudem. §. fi. & §. penu. Accur.
e Templorum. ex hoc titu. & eius legibus videt poſſe colligi, quod ſicut prædia rei publi. ſeu dñicæ poſſunt locari in perpetuū, ideſt dari in emphyteuſim: ſic templorum. quod noua conſtitutione prohibitum eſt: vt in authent. de alie. & emphyt. §. locationes. colla. ix. vbi non vltra xxx. an & in alijs venerabilibus domibus. ſed dic quod poteſt etiam in perpetuum: vt not. in authen. de non alie. §. necnon & ind. col. 2.
f Diui. Per petuarijs. ſ. colōnis. g Officiorum. officiorum colonorum &c. Accur.
h Si apparitione. ſ. iudice cum ſuis apparitoribus: qui & diſcuſſor dicitur.
i Fideiuſſione ſi tamen habent ſufficiētia prædia: vt ſ. de omn. ag. deſer. l. quicunque. & de fun. pa. l. quicunque. Acc.
k Seruetur. facit ſ. de fun. rei priua. l. quicunque &c.
l Fundi. Conductionis. ſimplicis temporalis. nam inno poſſet auferri primo, alio plus offerente: vt infra. l. ſi §. ſi vero pro tali. quod hic non licet poſt contractum vt hic, & infra l. fin. ſed nec

moriæ lata eſt; ad eiuſdē ciuitatis a præiudicium geſtū eſt, infirmari, & quod ex eadē, puiſione ciuitatibus delatū, interea qualibet occaſione minutū ē, ex auctoritate conſtitutionis nr̄æ ſerenitatis eiſdē ciuitatibus b redhiberi ita vt nec iudicaria auctoritas, nec imperiale reſcriptū, quacunque videlicet adiectione munitū, ſepe dictæ generalis legis vires poſſit infringere. Quod ſi quis aliter fecerit, pœna graui plectetur.

TITVLVS LXX.

DE LOCATIONE prædiorum ciuilium, c vel fiſcalium, d ſiue templorum, e ſiue rei priuatæ, vel dominicæ.

Prædia principis, quæ in perpetuum locātur, ſunt locāda diuitibus, & alijs cū fideiuſſoribus idoneis & officialis prædicta negligens, de ſuo reſarcit omne detrimentum. Bal.

I. Imp. Grat. Theodo. & Arcadius AAA.

Diui patris nr̄i aperta præceptione cauetur, fūdos ex re priuata noſtra ita tradi perpetuarijs, f vt periculo collocantium officiorūque g tradantur. Neque enim quicquā poteſt ex deuotionis plenitudine vacillare, ſi apparitione h iudicaria & fundi idoneis attributi ſunt, & inde fiſcalis indemnitas idonea fideiusſione i eſt munita: quorum ſi alterū, vel vtrūque neglectū eſt: quæ ex hoc titulo pēſitatio canonica deſideratur, ex officiorum facultatibus ſeruetur. k

A colonis perpetuis fundorū publicorū nō auferuntur fūdi, licet alius meliorē offerat conditionē. Ba.

II. Idem AAA. Nibrio.*

Fundi reipublicæ ab his qui nec titulo cōductionis l eos detinent, quiq; meliores cultu patrocinante reddiderint; nec noſtrarū quidē ſanctionum m (ſi fortè quiſpiam per ſurreptionē meruerit) nutibus auferanē iuxta legem veterem: n ſemel tantum licentia faciēdæ adiectiōis indulta.

Subhaſtatio locatione perpetua fundorū publicorū ita vendicat ſibi locum ſicut in venditione. Bart.

IIII. Impp. Honorius & Theodoſius AA.

Loca omnia fundive reipublicæ, propoſitis prius licēter edictis, o de hinc vbi in eum canonis modum, contendentium augmento ſuccreuerint, vt extendi vltra, aut ſuperari alterius oblatiōe nō poſſint: perpetuariis conductoribus p locentur.

Si finita locatione conductor primus offert tātum quantum nouus, in locatione præfertur. Bar.

IIII. Idē AA. Mineruio.

Congruit æquitati, vt veteres poſſeſſores q fundorū publicorū nouis conductoribus præferantē: ſi facta per alios augmenta ſuſcipiant.

Prædia domus Auguſtalis in perpetuum locata, ad alium non poſſunt transferri ſub aliquo prætextu, quandiu penſio ſoluitur: & comes rerum priuatarum contrafaciens punitur. Item prædium Auguſtale princeps poteſt donare ei cui locauerat in perpetuum vel ad tempus. Item primus conductione finita, ſi offert tantum, alius præfertur: ſi vero rem conduxerit in perpetuum, omni tempore eſt ſecurus. Bar.

V. Impp. Theodoſius, & Valentinia. AA.

Prædia ‡ domus noſtræ ſi ſemel iure perpetuo, r vel noſtra præceptione, vel

locabitur ſed tempore contractus ſic. vt in ſi. huius. l. & infra l. prox. tenebatur ergo in emphyteuſim. & facit ff. de iure fi. l. 3. §. diui fratres.
m Sanctionum. ſ. priuilegiorum, quæ ſanctiones perſonales dicuntur, vt inſt. de iur. na. §. planè.
n Veterem. quam non habemus. ſed permittebat alium plus offerre tempore contractus, non poſt: vt in princ. l. dixi. Et no. quod ſufficit ſemel. ſic ſ. de iure deli. l. fina § ſed quia. Item facit ſ. de ven. re. ciui. l. 1. & de fide inſtru. & iur. haſtæ fiſc. l. ſi tempore. & l qui cunque. & ff. ad muni. l. Lucius. § fin & ſupra de mune. pa. l. 2. & 3.
o Loca. Edictis. ſ. forte xx. dierū ſm formam, quæ eſt ſupra de ſacroſanc. ecc. authent. hoc ius porrectum. & ſupra l. proxi. cum ſuis ſimilibus. Acc.
p Conductoribus. ſ. emphyteuticaris.
q Congruit. Poſſeſſores. ſ. detentatores. nam duo conductore temporali dicit, non perpetuo emphyteuta: vt ſ. l. fin. §. ſed nunc. & §. ſi vero. & facit. ſupra de in diem adds. l. licet. & l. neceſſe &c.
r Prædia. Perpetuo, ideſt in em-

*Al. Nebrido. comi. R. P. recte, l meo manuſcr. Co.

Priuilegia, perſonales ſanctiones dicuntur.

‡ Quærit hic lo. du Pl. an Imperator poſſit donare res imobiles Iperij. & arg. quod ſic per multa iura & rōnes, demū concludit quod nō pluribus rōnibus & iuribus. vide eum hic pulchre & hoc diſputantē.

auctoritate illuſtris viri comitis ærarij priuati, apud aliquem fuerint, vel iamdudũ ſint collata, ad aliũ transferri ꝑpetuariũ non oportet. [a] Apertè.n. definimus hoc edicto, vt à perpetuario nunquam poſſeſſio transferatur: ẽt ſi alteri eam Imperator vel exoratus, vel ſponte donauerit, ſiue adnotatione, ſiue pragmatica: cui ſi fortè cõtra ꝑpetuarium vir illuſtris comes priuatarũ rerum dum allegabit, acquieſcet: & de proprio ipſe centũ libras auri, & alias centũ fiſci iuribus palatinũ inferre cogatur officium. nec tñ [b] poſt allegationẽ habebit hmõi iuſſio firmitatem, ſed nec locabit [c] alteri, licet igẽti ſuperari videat augmẽto poſſeſſio. Iure igitur perpetuo publici contractus firmitata ꝑpetuarius ſecurus ſit: & intelligat neque à ſe neque à poſteris ſuis, vel his ad quos ea res vel ſucceſſione, vel donatione ſiue vẽditione, vel quolibet titulo peruenerit, eſſe retrahendã. [d] Sanè quia non ex omni parte excludenda eſt largitas principalis, rẽ diuinæ domus ſuæ Imperator, ſi velit, donabit ei, [e] qui eã poſſidet, iure perpetuo: ſiue ipſe iã meruerit, ſiue cuiuslibet tituli iure ſucceſſerit. videtur.n. ſuam concedere penſionẽ, nõ alteri nocere liberalitas, q̃ poſſidentẽ iure ꝑpetuo dominum vult vocari. Sanè ſi quis non perpetuo iure, ſed ad tempus locatam, ab illuſtri viro comite rerum priuatarum poſſeſſionem vr̃ adeptus: non erit obſtaculo principali largitati, ſi voluerit in alterum donationem [f] transferre, quod ad definitum tempus alter fortè conduxit. Si vero pro tali prædio ab altero conductore offeratur [g] augmentum, ſit in arbitrio [h] conductoris prioris, cui res ad tempus locata eſt, vt ipſe, qđ alter adiecit, obtulerit, maneat [i] penes eum tẽporalis illa cõductio. Si vero idem [k] hanc ipſam rem aliquando meruerit iure perpetuo poſſidere: habebit & ipſe ſuperius [l] expreſſam perpetuam firmitatem.

TITVLVS LXXI.

DE CONDVCTORIBVS & procuratoribus ſiue actoribus prædiorum fiſcalium domus Auguſtæ. [m]

Conductores fundorum domus Auguſtalis, & alij homines dictæ domus cũ agere volunt, vel excipere, vel experiri, debent ordinario iure hoc facere, et nulli eorum patrociniũ præſtare debet, aut executionis miniſterium: & contrafacientib pœna imponitur: nec eſt pœnitentiæ locus.

I. Imp. Theod & Valen. AA. Baſſo P.P. †

CONDVCTORES hominesve Auguſtiſſimæ [n] domus noſtræ, quoties de cauſa ad domum regiam pertinente aliquid

in emphyteuſim. quod ideo ſic dicit, quia quandiu &c. vt inſti. loca. §. adeo. & ff. ſi ag. vecti. vel emphy. l. j. vel etiam locatio ſimplex & in perpetuum. vnde eſt ſimile contractui emphyteutico.

[a] Nõ oportet. nec extraordinarijs nec ſordidis muneribus grauatur hęc res, vt ī. de exeu. mu. l. priuatæ. & l. enidẽter.

[b] Nec tamen. punitur factum etiam ſi non tenuit: vt ff. ad Syll. l. j. §. ſi quis eo. & ſup. de leg. & con. l. 2. & de fun. rei priua. l. ſi. & ff. de iniur. l. item apud. §. t. & ȷ̄. de cohor. l. ſi & ī. de pe. bon. ſub. l. t. Sed argu. contra. ff. quod quiſq. iur. l. 1. in ſi.

[c] Sed nec locabitur. non ſolum non donabitur, ſed &c. vt primo auferatur: nec tamen iniuriarum &c. vt ſupra, vnde v i. l. meminerint. ſed ius quod habet poteſt vendere alij: quia & priuatus poſſet.

[d] Retrahendam. Not. res in perpetuum locatas poſſe vendi & alienari ab eo cui locatæ ſunt. Item not. quod res ſic locata videtur dari in emphyteuſim. ad quod facit, inſtit. loca. §. adeo. nec de nouo poteſt ei addiſci: vt no. ſup. eo. l. 2. Accur.

[e] Donabit ei. & ſic mutabitur ei cauſa poſſeſſionis: qđ hoc caſu licet: vt hic. & ff. de acquir. poſſeſ. l. 4. §. illud. & not. ſupra. de acqui. poſſeſ. l. cum nemo. quod non fieret ſi extraneo donaret quod perpetuario (aliàs perpetuũ) in aliquo ius ſuum mutaretur. Sed videtur quod etiam extraneo: vt ff. de publi. l. cotem. §. 1. contra. Sol. hic dederat princeps, vel comes rerum priuatarum, q à principe hoc ius habet. ibi actor poſſeſſionis. vel ſubaudi ibi, maxime. vel verius ibi de agris publicis, hic de priuatis, ſm P. Acc.

[f] Donationem l. dationem etiam intra tempora primi: aliàs nullum ſpeciale eſſet.

[g] Offeratur. etiã durante locatione prima temporali. & ſecundum hoc eſt contra. ff de pub. l. ſi vectigalia. §. ad conducẽndũ. ibi, finito &c. Sol. ibi in locatione vectigaliũ, hic in alijs, vel in alia trahit ad hanc ſm quoſdam.

[h] In arbitrio. ſi non ſoluerit penſionem ꝑteritam: vt ī. de publ. l. licitatio. § ad conducẽdũ. in ultus ergo non cogitur: vt hic, & ibi. ſed hoc verum, niſi maximos fructus conſecutus ſit, & poſtea tanti locari non põt: vt ff. de pub. l. cotem. contra. Solu. illa corrigitur per l. ff. de iure fiſ. l. 3. §. cum quinquenniũ. Et no. q locatio talis in quinquennium ſit, vt d. §. cũ quinquenniũ. vel ad min' in triẽnium, vt ī. de vectig. l. penes. Acc.

[i] Maneat. not. ſic ī. eo. l. congruit. Sed ȷ̄ ī. loca. l. ne cui. Solu. hoc ſpeciale, ſicut in ſcholaribus. vt extra de loca. & condu. ca. ex reſcripto.

[k] Idem. temporalis conductor. Acc.

[l] Superi'. hac l vſq. ad § ſane quia & facit ad l. ī. loca l. emptorem. & l. viam & & ī. de omni ag. deſer. l. ſi.

DE CONDVctoribus & procuratoribus ſiue &c.

[m] Auguſtæ adiectiuum, nã de ſuis hominibus non vxoris dicit, vt ȷ̄. in finali. l. vel dicit vxoris, q a eius res viri dicũtur, vt ſupra de pact. con. l. hac leg.

[n] COnductores, Auguſtiſſimę adiectiuum, vt in rub. Accur.

Vxoris bona ſtes res viri annumerantur.

Tene-

quæſtionis emerſerit, nõ aliter q̃ ex legũ [l] ordinẽ (quib. ſimiliter omne hominum genus tenet,) [a] vel excipiant [b] vel inferant actiones: nec aliorũ litigatorũ negotio intercedãt: [c] nec ſñia [d] iudicantiũ aut illicito patrocinij ſui fomite iura [e] cõturbent: nulli ve executionis ſuæ turbulentũ miniſteriũ audeant cõmodare: nõ priuatis ſe negotijs nõ publicis miſceant: nec quieſcentem domũ delatio [f] vlla ſolicitet: ne eos incõſultæ pertinaciæ ſerò pœniteat. [g] Grauior [h] enim pœna cõſtituenda eſt in hos qui noſtri iuris ſunt, & noſtra [i] debent cuſtodire mãdata. D. Pri. Non. Mar. Rauen. Theo. xij. & Volen. ij. AA. Coſſ.

TITVLVS LXXII.

QVIBVS AD CONductionem [k] prædiorum fiſcalium accedere non licet.

Palatini milites prohibentur à locatione fundorum principis. Bartolus.

I. Impp. Arcadius & Honorius AA.

NVllus [a] palatinorum q i officio rei noſtræ priuatæ militant, conductionis nomine vel per ſe vel per quãlibet perſonam poſſeſſionum huiuſmodi conducẽdarũ heãt facultatẽ: cũ neq; militi, neque curiali hoc faciẽdũ pmittimus. [l]

TITVLVS LXXIII.

DE COLLATIONE fundorum fiſcaliũ vel rei priuatæ vel dñicæ vel ciuitatis vel templi.

Præſes prouinciæ, & ſui officiales poſſunt exigere conductores dominicos, & impetiti fauorem curialibus Cæſaris volentibus facere dictam exactionem.

I. Impp. Arcadius & Honorius AA.

ORdinariorum iudicum offi[m]cijs, nec non ipſis recto[n]ribus prouinciarum, auctores ſiue conductores dominicos conueniẽdi [o] licentiã damus: ita tamen, vt rationalib. priuatæ rei ad exigenda fiſcalia debita immineant. [p]

Palatini trãſmiſſi per comitem rerum priuatarũ ad præſidem cum literis vt ſint ſoliciti circa exactionem penſionum ſiſcalium, non debẽt inferre antiquam concuſſionem. Bartol.

II. Idem AA. Meſſalæ.

PAlatinos qui à viro illuſtri comite rerum priuatarum cum publicis literis [q] deſtinantur ad commonitionem iudicis: quo facilius ex pdijs rei nræ conferanť debitæ penſiones, cum ſumma degere præcipimus diſciplina: de quorum nominib. ſi temerè verſati [q] fuerint, ad ſublimitatem tuã referri per ordinarios iudices oportebit, vt i eos ſeueriſſimè vindicetur.

Prædia ex quacunque cauſa ad fiſcum pertinentia, à tranſuectione publicarum ſpecierum non habent immunitatem. Bartol.

II. Iidem AA. & Theo. A. Petronio [*] PP.

OMnia prædia tam ea quæ in re priuata olim detinentur, quam illa, quæ ex proſcriptorum bonis ad fiſcum ſunt deuoluta: eatenus ab huiuſmodi priuilegijs & excuſationibus ſubmoueantur, vt omnes ſpecies annonarias, curſitationes etiam debitas, atque integram opinionem [r] ſciant eſſe ſoluendam.

---

[a] Tenetur. not. ſic ſ. de legi. & conſti. l. leges. & de Iudæ. l. Iudæi.

[b] Excipiant. apud rationalem ſummæ rei ſuni conueniendi, vt ſ. vbi cauſæ fiſc. l. colonis. vel apud cubiculi ſacri præpoſitum, vt ſ. eo. titu l. ſi. vel apud præſidem prouinciæ, vt ſ. eo. l. vniuerſis.

[b] Excipiant. ſ. quando conueniuntur.

[a] Intercedant. vt ſ. de agri. & manci. l. 2. & arg. ſ. ne lic. po. l. I. Accur.

[d] Sententia. qua eis conceditur accedere ad prædicta. Vel dic, ſnſa quam cito obtinetent p eo cui patrocinareiur, pp ſui magnitudinem.

[e] Iura. aliorum. Accurſius.

[f] Delatio. l. non deferent aliquem in fiſcum fouendo delatorem. & dic domũ, ideſt aliquẽ de domo priuari. ſic. ff. ſi cer. pe. l. lecta. vel dic q non faciant prædicta, ne aliquis nobis deſerat, qui quieſcere volumus. & ſic domum, i. me de domo.

[g] Pœniteat. l. non delinquat vt pœniteat: quia ſerò pœniteret. nam non habet locum pœnitentia.

[h] Grauior. q̃ i alijs. ſic ſ. de epiſ. & cle. & ſ. vnde vi. l. meminerit. & eſt ar. ad id qđ no. de te. diui. l. fina.

[i] Et noſtra. expone vt in rub.

[k] QVIBVS AD conductionem &c.

[l] NVllus. Permittimus. ſi tamẽ hæredes exiterint cõductorũ, remanebunt in eadẽ cõductione: vt ff. de decu. l. decurio. & de re mili. l. milites. §. ſi. & facit ff. de cõtr. empt. l. qui officiũ. & l. non licet. & ſ. quod met. cau. l. ſi per impreſſionẽ. & ſ. loc. l. milites. & l. curiales. & l. ſi. & ff. de admini. re. ad ciui. perti. l. 2. §. 1. & pro empto. l. 2. §. tutor. & ſ de decu. l. ſi quis procurationem. & ſ. de agri. & man. l. 2. & ſi.

DE COLLATIONE fundorum fiſcalium vel &c.

[m] ORdinariorum iudicũ officijs ideſt officialibus.

[n] Prouinciarum. qui ſunt ordinarij vt ſupra de modo mul. l. eos.

[o] Conueniendi. ideſt cogendi vt ſoluãt penſionem.

[p] Immineant. dicti ordinarij. quaſi dicat, tam ipſi exigentes quàm procu. Cæſa. reddent ſolicitum vel dic, immineant exigendi, ſcilicet ad periculum, niſi exigant. & facit. ſupra de exac. tribu. l. exactores. & de fun. rei priua. l. vniuerſi. & vbi cauſæ fiſ. l. eſt aliquid. & ff. de iure immuni. l. ſemper. §. conductores.

[q] PAlatinos. Verſati. quia concuſſerunt poſſeſſores: quod facere nõ debent vt ſ. de off. re. prouin. l. nullum. Ac.

[r] OMnia. Opinionem expone vt ſupra de prædi. naui. l. ſi. & facit ſupra de exac. tribu. l. vlti. & de fun. pa. l. 3.

De

---

[*] Cõſor. ad hoc in noc. in c. ad noſtrã. z. extra ď iureiurã.

Pœnitẽtia poſt factũ nõ habet locum.

[*] Co. Th. to. 3. 6. par. l. vl. ſupra de tele. vend.

[q] No. hic lo. de Pla. p hõc tex. q ambaſiatori nõ credit ſine literis ſuæ ambaſiæ: niſi ſit vir nobiliſſim. & notus. itẽ q nũcio nõ credit ſine literis ſuæ cõmiſſionis, niſi ſit nũcius publicus, iurat. & notus. vide hic p eum.

[*] Al. Centronio in mea. Con tius.

TITVLVS LXXIIII.
DE PRIVILEGIIS
a domus Auguſtæ vel rei priuatæ, & quarum collationum excuſationem habent.

Ad extraordinaria munera vel ſuperindicta etiam fiſcalis poſſeſſor non cogitur.

I. Imp. Conſtantin. A.

PRiuatas † poſſeſſiones noſtras ab vniuerſis muneribus ſordidis placet immunes eſſe, neque earũ conductores, b neq; colonos ad extraordinaria munera, vel ſuperindictiones aliquas conueniri.

Prædia principis à tranſvectione publicarum ſpecierum nullatenus hodie excuſantur, ſicuti nec prædia priuatorum, licet aliquando excuſata fuerint, quia vltra ſolitum locum tales ſpecies portabantur. quod hodie nõ permittitur. Bartolus.

II. Imp. Valent. A.

REm priuatam noſtram, c leuandorum d prouincialiũ e cã canonicas neceſſitates ea ꝯdõne qua cũctos volumus ſuſtinere. ſed exceſſit occaſio iuſſionẽ: f quã quidem non locis ſolitis frumenta q̃ ſunt ex diuerſis ſaltibus conuehenda, trahantur, ſed eouſque portent, quò graue atque dãnoſum eſt prouehere. Proinde ſpectabilis ſynceritas tua remanẽtes g* in iiſdem locis implere faciat proprias functiones, quibus antea frumẽta præbebant.

III. Impp. Honorius & Theodoſius AA.

PRo tyronib. h† in corporib. i postulatis precia k cõferri ex fundis perpetuarijs noſtræ rei priuatæ præcipimus.

Inſtructio viæ publicæ, & pontium, & ſtratarum, inter ſordida munera nõ numeratur: & nemo excuſatur ab ea. Bartolus.

IIII. Iidem AA. Aſclepiodo. præfecto prætorio.

ABſit * vt nos inſtructiones viæ publicæ, & pontiũ, ſtratarũq; opera, titulis l maiorũ principũ dedicata, inter ſordida munera numeremus. m Igitũ ad inſtructiones reparationesque itinerum pontiumq; nullum genus n hominũ, nulliusq; dignitatis ac venerationis meritis ceſſare oportet. Domos etiã diuinas o tam laudabili titulo libenter adſcribimus.

Nullus à ſuperindicto excuſatur, excepta principis poſſeſſione. Bartol.

V. Impp. Theodo. & Valen. AA.

EXcepto pãtrimonio p pietatis noſtræ, cui* quidẽ reddit* neceſſitatibus q publicis frequẽtiſſimè deputamus: vniuerſos poſſeſſores functiões in ſupindictis titu. abſq; vllius beneficij exceptione agnoſcere oportere cenſemus.

TITVLVS LXXV.
DE GREGE dominico. r

Subtrahens equum de grege dominico, ipſum reſtituit: et in vna libra punitur. ſubtrahens autem de grege priuato punitur in media libra: à qua pœna releuatur ſi obtulerit ſponte. Bartol.

I. Impp. Arc. & Hon. AA. Cæſ. pf. pt.

PRopoſitis s edictis ſublimis magnificentiæ tuæ, t minimis maximique

---

a DE PRIVILEgijs domus Auguſtæ vel rei &c. Hoc expone adiectiue: vt ſ. tit. 2. l rub. quia idẽ priuilegium quod habet Cæſar, vel fiſcus, habet & Auguſta: vt ff. de iu. fiſ. l. fiſcus. §. j. & fin.

b PRiuatas. Conductores. facit ſ. de paſcuis pu. l. fina. & de ag. & ma. l. dñicos. & de co. l fun. pa. l. 1. & 3. & de agr & cenſi. l. 2. & l. colonos. & ſ. ne ruſti. ad vilum. l. 1. & de excu. mu. l. euidenter. & l. maximarum. Sed ꝯ. ſ. ti. 1. l. fi. Solu. ibi de ordinario: vt. ꝯ. l. pa. Ac.

c REm priuatam. id eſt poſſeſſionem principis. Accu.

d Leuandorũ quod à pluribus portat. leuius portat. ſic in authen. de immen. do. & ſ. de exact. trib. l. exactores.

e Prouincialium. Indicat hæc conſtitutio, q̃ ſoli prouinciales præſtabant canones tributorũ: quorum leuandorũ cauſa iſtud adiecit.

f Iuſſionem, i. quaſi hoc non eſt obſeruatum occaſione tali, quia frumenti reddi tus ex eis prædijs portabat vltra ſolitũ, & ideo id remouet, vt vltra ſolitum locum non portetur.

g Remanentẽ. aliàs remanentem. & facit ſ. de fun. lim. l. 3 & ſ. de fun. pat. l. 5. & ſ. titu. 1. l. 1 & de indic. l. 1. & de an. & tri. l. pro locis. & l. mediterraneæ.

h PRo tyronibus. id eſt pro eorum ſtipendijs & neceſſarijs.

i In corporibus. aliculus militiæ. Acc.

k Precia. id eſt penſiones, vel quidam redditus qui vocabantur precium. vt ſupra de excu. mu l. euidenter. nõ enim aliud extraordinariorum precium exigitur: vt ſupra de excu. mu l. priuata. & ſupra de lo. fund ci. l. 2. & l. fin.

l ABſit. Titulis. nominabatur opus à principe qui fieri faciebat.

m Numeremus. ſed conſtruere publicas vel ſacras ædes, ſeu reparare, inter ſordida munera erat: vt ſupra de excu. mu. l. maximarum. §. publicis.

n Genus. niſi alicuius ſpecialiter ſit vacatio publici muneris: vt ff. de mune. & hono. l. cui. in fine.

o Diuinas. ſicut ea quæ nauiculario nomini ſunt obnoxia: vt ſupra de præ. na. l. j. & ſic etiam nõ excuſatur vtraque domus à comparatione ſpecierum: vt ſupra ne li. in empti. ſpe. l. 1. & facit ſupra de ſacroſan. ec. l. ad inſtructionẽ. & de ope. pu. l. ad portus. & de col. fun. pat. l. 1. in fin. & ſupra de exact. trib. l. fin. & ſi. da priui. vetera. l pen.

p EXcepto patrimonio. quod neque recipit ſuperindictum, nec ſordidis oneratur muneribus: vt ſupra de excuſat. mu. l. penul. & l. priuatæ. & ſupra eo l. 1 & de col. fun. pat. l. 2 &. facit ſupra ſine cen. vel reli. l. fi. & de exact. tri. l. 2. in fin. Acc.

q Neceſſitatibus. ſcilicet ordinarijs.

r DE GREGE dominico. Id eſt, principis.

s PRopoſitis. Tuæ. præfecto loquitur.

t Maximi

Margin notes:

† Co. Th. 11. 16. 5.

Leuius portat. quod à pluribus cõportatur.

* Legẽ dõni eandẽ. hoc eſt priuatã.

* aliàs proportioni-b* l corp. &c.

* Co. Th. 15. 3. 6. pars huius legis.

C. Th. 11. t. 36.

* Co. Th. 10. 6. 1 lõgeri. de equis. curulib. in C. Th. 15. 10. 1.

que [a] moneantur, vt ſciant ſingulas [b] libras auri ex propriis facultatibus eruendas pro ſingulis equis vel equabus, ſiue Hermogenianis [c] ſiue Palmatis: niſi ſponte eos [d] obtulerint. [e] in his verò quos ex aliis gregibus occupatos eſſe cõſtiterit, ſex auri vncias fiſci iuribus inferendas. D. Pri. Cal. Dec. Conſtãti. Olybrio & Probino Coſ.

TITVLVS LXXVI.

DE PALATIIS ET Domibus dominicis,

I. Impp. The. & Valent. AA. Ioanni Comiti rerum priuatarum.

Conſecratas nobis ædes, i. inclyta palatia, ab omni priuatorum vſu & communi habitatione excipim⁹. [f]

TITVLVS LXXVIII.

DE CVPRESSIS [g] ex luco Daphnenſi vel Perſeidis per Aegyptũ non excidendis vel vendendis.

Ementes, & vendentes arbores cupreſſi in locis hic nominatis puniuntur. Bart.

I. Imp. Arcad. & Honor. AA.

Si quis Daphnẽſis luci in Syria, vel Parſeidis [h] in Aegypto arbores comparauerit, quinq; libris auri nouerit ſe eſſe multandum: non minore diſpendio illo feriendo, qui vendere arbores auſus fuerit, quas non licet emptoribus comparare.

Auctoritate propria nullus poteſt in luco Daphnes incidere cupreſſos, nec etiam eas collapſas aliò transportare. Item plantans cupreſſum non poteſt ob hoc aliam incidere: ſed pro tali plantatione à fiſco vnã libram auri conſequetur. Bart.

II. Impp. Theo. & Valen. AA. Eudoxio P. P.

Omnes iudices cuiuſcunque dignitatis ſciant poſthac abſque permiſſu magnitudinis tuæ arborem ex Daphnẽſi luco Antiochenæ ciuitatis præcidendi, vel quolibet modo lapſas transferendi, licẽtiam ſibimet denegãdam. Sed nec alytarcha [l] vnã cupreſſum, alijs plantatis, excidere ſibi licere cõtendat. At ne ſolatio [i] antiquitus ei conceſſo priuari per omnia videatur: pro eo ꝙ ei cupreſſum excidere denegatur, vnam libram auri eum de priuatis noſtris largitionibus accipere decernimus: quinquaginta [k] librarum auri condẽnatione huius legis temeratore plectendo.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI ſacratiſſimi principis ex repetita prælectione Lib. XII.

TITVLVS I.

DE DIGNITATIBVS. [l]

Mulier patris conditionem & aui illuſtris retinet: dum tamen nubat clariſſimis. Bartol.

I. Imp. Alexander A. Seuerinę. [*]

Si, vt proponitis, [m] & auum conſularem, & patrem prętorium virum habuiſtis, & non priuatæ [n] conditionis hominibus, ſed clariſſimis nupſiſtis, claritatem generis retinetis.

a Maximiſque homines.

b Singulas. i. vnam li. auri pro quolibet equo. Et dic, ꝙ nuc. differentiã, ſubtrahi de grege principis equos, an ipſos ea alije legibus

c Hermogenianis. ſiue ſint nati ex illa terra, ſiue non.

d Niſi eos. equos, vel equas.

e Obtulerint. no. ſic ff. de alie. iudi. l. 3. in fine.

f DE PALATIIS & domibus dominicis. Conſecratas. Excipimus Excipe iudices q reddũt ius, vs ī. de off. rec prouin l. nulli. & facit ī. de ope. pu. l. qcũq;. & de Iud. l. in ſynagoga. Ac.

g DE CVPRESſis ex luco &c. Aliàs cypreſſis aliàs cupiſis, aliàs Perſeis, aliàs Perſeidis, & ſic nota arborũ. vel Perſeis nomen loci vbi naſcit cupreſſus & ali tõ, quia conſinẽs eggeres ſeuẽſes aquã Nili: q opportunis tẽporibus ſpargit p agros, cum in Ægypto nõ pluit. vt ī. de Nili agge. l. 1.

h Si quis. Perſeidis. nomen loci. ſicut Daphneſ & eſt genitiuus Perſeidis.

i Omnes. Solatio. olim. n licebat vnã incidere, q aliam plantabat: qd hic remouet: ſed aliud à fiſco habet.

k Quinquaginta. inciſor plus punitur quam emptor: vt ī. l. prox.

l DE DIGNItatibus. Dictum eſt ſupra de iure publi. Sed quia ius publicum nõ põt expediri niſi per eos qui in dignitatibus eriguntur: vt ff. de ori. iur. l. 2 § poſt originem. ideo de dignitatibus dicit, i. q ad eas admittantur, & reijciãtur: & quæ priuilegia eis competant, & quanto tempore durent. Accur.

m Si, vt proponitis. Duabus ſororibus ſupplicantibus reſpõdet. & quod dicit auum; ſ. paternum. nam à ſuperioribus agnatis non cognatis, venit dignitas, honor. & familia: vt not. ff. de ſta. ho. l. cũ legitimè. Item quod dicis conſularem, i. conſulem vel de genere conſulum. & ſic expone prætorium. ad quod ff. de ſena. l. 1. Et no. ꝙ hmõi honor, vel nobilitas q venit per accidens, i. per dignitatem, nõ vltra extendi vltra pronepotes: vt ī. de qõ. l. diuo. Item quidam hic habent virum, i. hominem: non autẽ pro marito ponitur. Item not. ſecundũ B. ꝙ conſules clariſſimatus dignitate perfruuntur: vt ī. de dome & prote. l. 2. & 3. ſed certè imò illuſtres ſunt, vt ī. vbi ſe. vel cla. l. quoties. Accur.

n Priuatæ. hic dicit differentiam inter patrem & virum, vt ff de ſena, leg. fœminæ.

Neque

† Dicit Io. de Pla. ꝙ eſt ſpecialis in eqs, nam hęc pęna nõ habet locum in cæteris animalib.

† Hic locus eſt in ſuburbiis Antiochiæ Syriæ, ſiue Theopoleos, omnium qui ſub cœlo ſunt amœniſſimus: de quo vide apud Nicephorũ Caliſtũ li. 10. eccleſiaſticæ hiſtoriæ ca 28. Contius.

† Alytarcho, qd & notauit Azo in cõmẽtarijs ad hũc titulũ, qui ſunt integri penes me in oẽs libros eo dicis. alytarcha. n. erat ſacerdos Antiochiæ ſ Syriæ, qui præerat τοῖς ἀλυταῖς. i. maſtigophoris in ludis deorũ, vt recte ex Phauorino docuit Iac. Cuiacius lib. 2 obſeruatio. c. 13. hui⁹ autẽ Alytarchę mẽtio fit in C. T. l. 10. ti. 1. l. 12. q lex hic abrogat. Contius.

* Seuerianæ i meo manuſcr. Perperam ali⁹ legit Seuerino, cũ ad fœminã reſcriptum dirigi ſuce clarius ſit.

a NEque famoſis. Videtur quinquies idem per idem repetere. ſed dic, famoſis infamia iuris & per ſniam: vt in actione furti, tutelæ, & ſimi. & pro eis ponit notatis: vnde quidā habēt iudicatis: & de his habes ff. de his qui no. infa. l. 1. §. q. i iudicio. Vel dic, notantur infamia ſ. facti. ſ. p ſniam definitiuā vel interlocutoriā: vt ff. de ob-ſeq. l. honori. & l. parens. & l. licet. & T. de his qui no. infa. l. verbum. & l. interlocutio. itē quod ſubijcit ſcelus. vt ipſo facto infamis: vt miſſus ob exercitu cū ignominia, & ſimiles, vt ff. de his qui no. infa. l. 1. Item qd ſubijcit, turpitudo vitæ, vt qui malè viuūt obligādo rē duobus, vt ff. de pign. act. l. ſi quis in pignore. § ſiue vel alia crimina cōmittendo quæ ipſo facto non inferunt infamiā iuris: vt T. de reis poſtu. l. j. & hoc eſt valde notabile, q. iſamia facti, ſine p ſniam, ſiue aliàs illata repellit à dignitate. ſic & T. de inoff. teſt. l. fratres. itē qd ſubijcit, & quos infamia ſ. prædicta. Nam nō participant infames pdicti circa dignitates cū hominibus integræ famæ: vt hic & T. de decu. l. neq. s. & de infa. l. 1. lib. x. & ff. de iud. l. eum pine. § non aūt. & ff. ad leg. iul. de vi priua. l. 1. nec ēt in aduocando: vt ff. de poſtu. l. 1. §. ait prætor. nec in adſidēdo: vt ff. de adſeſ. l. 2. ſed procuratores pñt eſſe. quia onus eſt: vt inſti. de excep. § ſi. item arbitri: vt ff. de arbi. l. Pedius. itē ſegregatur, vt nō habitēt Romę, vel alibi, vbi Imperator ſit: vt T. de temu. l. 3. & ff. de his q no. iſa. l. 2. §. ignominia.

b MAior. Facere quo minus retineat priuilegium prioris dignitatis. pone exemplū, vt T. de excu. mun. l eos. & T. de primice. l. s. & T. de primice. l. r. & T. de ſilen. l. decurionib. in prin. & T. de proxi. ſac. ſcri. l. 3. Et no de minori dignitate ad maiorem eligi: vt ff. de mun. & hon. l. vt gradatim. & l. honor. §. gerendorum. non aūt econuerſo: vt T. quemadmo. ci. mu. l. maioribus. Accur.

a al. Idē Pruſiano PP. al. Rufiniano.

b Iſta lex ſm Bart. & Ioā. de Plat. facit ad quōnē agitatā inter plātos & regem quæ plati immunitatē conceſſam rebus eccleſiaſticis volebant extēdere ad vaſallos eccleſiæ p hāc l. & ſimiles. d quā quōne vide per eundē Ioā. de Pla. in l. q immunitatē. T. de mune. patri.

c al. ſordes.

Notati infamia iuris & facti, vel inquinati ſcelere aut turpitudine vitæ ad dignitates non aſcendunt. Bartol.

II. Imp. Conſtantin. A. Voluſiano P.P.

NEq; famoſis a & notatis, & quos ſcelus aut vitæ turpitudo ignat, & quos infamia ab honeſtorū cętu ſegregat, dignitatis portæ patebunt.

III. Idem ad Numphidium. P.P.

MAior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis ſeu militiæ priuilegia pdiciū facere. b

Subſtantiæ ſenatorum habent immunitatem à muneribus ſordidis, & etiā extraordinarijs. Ba.

IIII. Impp. Conſtant. & Conſtans Philippo.

SEnatorū ſubſtātias, quas in diuerſis locis & puincijs poſſident, & homines eorū, tā à temonarijs c oneribus cōferendis, q̄ à cęteris pſtationibus, quas iudices deſcribunt, necnō d ēt ab oib. ſordidis munerib. extraordinariisq;, & viliorib. e liberos eſſe pcipimus, nullaq; ſorte f conſtringi functionis indignæ.

Præfectus non poteſt ſenatoribus abſq; principis cōſcientia aliquod munus indicere. Bar.

V. Idem ad Clearchū.

NEmo præfectus vrbis citra pceptionē, vel ſciam nřam vlli muneri ſubiuget ſenatorēs g nemo curiā h nřam īmani i pulſet iniuria. Si qd. n. ſenatoria pditis dignitate fuerit forte mandandū: noſtro id iudicio reſeruādū eſt. fit j namq; dignitas, quę nobis iubētibus ſuſtinetur. k

Negotiantes artes viliſſimas ad dignitates nō aſpirent: & aſpirantes expelluntur ab eis. Bar.

VI. Idem Orphito.

NEquis ex vltimis negotiatoribus, l vel monetarijs, m abiectiſq; officijs, n vel deformib. miniſterijs, vel ſtationarijs, o omniq; p officiorū fece, diuerſiſq; paſtis turpibus lucris, aliqua frui dignitate pertentet. ſed & ſi quis meruerit, repellatur: repulſos aūt etiā proprijs q reddi conſortijs oportebit.

Iudex volens ædificia in vrbe conſtruere, ſenatorum ſubſtantias non lædat. Bar.

VII. Idem ad Senatum.

QVoniā diuerſi iudices nonnulla opera in quibuſdā exiſtimāt vrbibus extruenda, r ad huiuſmodi neceſſitatem ſenatorum ſubſtantia nō vocetur.

Senatores, in quorum numero eſt Imperator, ſunt defendendi ab omni iniuria. Barto.

VIII. Imp. Iulianus A. Saluſtio. P.P.

IVS ſenatorum, & auctoritatem eius ordinis, (in quo nos quoq;

c SEnatorum. Temonarijs. forte à temone, i. plauſtro ſic dictis: aliàs temerarijs: quia ad tempus debebantur. Accurſ.

d Necnon. inculcatio. Accur.

e Viliorib. i. vilibus & minoribus. & facit ſupra de excu. mune. l. maximarum. & infra l. proxi.

f NEmo. Senatorem. vt ſup. l. proxi. & T. eo. l. pręcipimus.

g Curiam, ergo nec ſenatores, qui pars noſtri corporis ſunt: vt ſupra ad legem Iuliam maieſta. l. quiſquis.

h Immani. aliàs, immanis: aliàs, inani: aliàs, in manipulis) ſcilicet iniuria, ideſt malis miniſtris ſubinget, repete: vt ſup. ad l. iul. repe. l. 6.

i Fit. ſcilicet munus illud. vel ſub. nihilominus.

k Suſtinetur. aliquod munus in ſenatore.

l NE quis. Negotiatoribus. T. negotiatores ne militent.

m Monetarijs. ſupra de muriilegu. l. 2. lib. 11.

n Officijs. ideſt officialibus: vt piſtor. vt ſup. de piſto. l. 1. lib. 11.

o Stationarija. quia cuſtodiunt portam in caſtro limitis, vel quia tenent ſtationem de vili merce, vt oleo, ſale, & cepa.

p Omnique. totum quod ſequitur, ponitur pro vno, & dic q fuit ſaltuarius, vel cuſtos porcorum. vel paſcuorum militū, vel priuatorum. ad quod ſup. de paſ. pu. l. vlti.

q Proprijs. i. primis conſortiis. ad quod T. de paſ. l. vlti. ſup. de profeſ. l. redditur. & de tab. l. ſi.

r QVoniam. Extruenda. quod de nouo non licet ſine auctoritate principis, ſed vetera reparare ſic, vt ſupra de ope. publ. l. intra. & l nemo. & ſic intelligo. l. omnes. in eod. titu. & facit ſupra de excu mun. l. maximarum. §. publicis.

ſ IVs ſenatorum. Ordinis. qui centum erāt, vt T. de

f Co Th. §. s. al. P. V.

de peti. hæredi. l. vlti.
a Numeremus. not. ſic ī. ad l. Iul. maie. l. quiſquis. & ī de milit. teſta. l. i. §. 1.
b Iniuriae. quod dic vt ſupra eo. l. nemo.
c Libertorum. Nō prohibemus. quia ingenui adſit vt inſtitu. de inge. in prin. in libertinis autem ſecus: vt ī. ad leg. Iul. Viſel. l. 1. & ī. ſi ſeruus vel liber l. 1. ſed hodie idē eſt in eis. vt in auth. vt liber. decæ. §. 1. co. 4. & facit ī. de poſtu. l. 2. & ff. de adſeſ. l. 2 & ī. de liber. & eorū lib. l. ſi.
d Summouemus. Submouemus, niſi in crimine læſæ maieſtatis. vt ī. ad le. Iul. maie. l. nullus. & facit ī. de qſtio. l. diuo. & l. decuriones.
e Senator vel. Priuatos. hic reſp. Sed ꝯ ī. in ſi. l. vbi dicit eos clariſſimos. Solut. hic ſunt priuati, i. nō illuſtres, clariſſimi tñ, ſicut ibi. & ſubaudi ibi, tñ, ſic con cor. ff de ſena. l. ſenatoris filiū. l ſi. vel dic l ſi. huius legis ſuſceptū, ſubaudi, tñ l. poſt dignitatem ſuſcepiā. & ſm hoc refert, an vel poſt fuerint nati. & ſic eſt ꝯ dictam. l. ſenatoris. in ſi. & ſolues ſm hanc lec. q hic ante fuit conceptus vel natus, & ſic eſt priuatus: ibi. & ante cōceptus, ſed poſtea natus. Itē arg. ꝯ ſupra de aduo. diuer. iudi. l. eum aduocatio. vbi ex electione & cohortali conditione ad dignitatem filij ante vel poſt nati cū patre eximuntur. Vel dic ſecus vt ī. de decu. l. ſi & de aduo. diuer. iudi. leg. eum aduocatio. ſit ſpeciale in aduocatis illis. Vel dic ibi quādoq; dum tñ poſtea. Item aliud ſeruaſ in filijs eorū qui ſpōte ſe curiæ cuiuſq; ciuitatis dederint. Nā nati poſt talem conditionem paternæ non erunt ſuccedanei functionis: vt ſupra de his qui ſponte mu. ſub. l. fnali, circa principium.
f Honores. pater honorem habens non inuidet filio, quia filium ſecū participem admittat.
g Clariſſimo. tantum ſcdm primam lecturam.
h Suſceptum. vel dic etiam ante dignitatē. vel dic tñ poſt. vt in principio huius legis notaſ. & facit ī. de liber. & eorū libe. l. ſi manumiſſus.
i Iudices. codicillorū. i. dignitatū quę p codicillos cōferunſ: vt inſtit. quib. mo. ius pa po. ſolu. §. filiusfamilias. & facit in authē. de ſan. epiſc. §. reuerendiſſimis. & § pſby. col. ix. & ī. de dec. l infamia. & ī. de pa. ſe lar. l 2. & ī de offi. pf. prtorio. l. ſi quos. & ī. de ſuſ. & arca. l. ſi aliquid.
k Indignos. not. q priuilegiū meteſ & c. vt ſup de Iude. l Iudæos. & ff. de pecu. l. libera
l Mulieres Nobilitamus. ī authē. de conſu. §. ſineutē. colla 4 & ī. de nupr. l. ſi. Sed nōne ē ſuperflua per l. ī. de inco. l. fin. Rñ. vitiū ſcriptoris eſt, ſic ī. de diſtr. pign. l arbiter. Vel dic ī. de veter. iur. enucl. leg. 2. §. ſi quid ante.
m Statuimus. vt ff. de iur. om. iu. l. pe. & de indi. l. exigere. & ff ad municip l ſi. §. item reſcripierunt.
n Priuatæ. nā quæ priorū eſt oblita, tn ſus a priorib' nō adiuuabiſ: vt authē. de nupt. § qui tñ, niſi à principe impetret: vt ff de ſena. l. ſi. & facit ī. l. fœminæ. & ī. de nup. l. cum te.
o Præcipim'. facit ī. e. l nemo.
p Clariſſimis. Facultatem. facit ſupra de ope. li.

ipſos numeram' a) neceſſe ē ab oī iniuria b defendere. D. No. Febr. Cōſtāt. Mamer. & Neuitta Coſſ.

IX. Idem Iulianus.

Libertorum filios adipiſci clariſſimam dignitatē nō ꝓhibemus. c

X. Impp. Valens, Grat. & Valentinianus AAA. ad Gracchum P.P. †

Seuerā indagationem p tormēta q̄rēdi, à clariſſimo hoīe ſummouemus. d D. Prid. No. Ian. Treuir. Gratiano A. iij. & Merobaude Coſſ.

Natus ex eo, qui poſt natiuitatem adeptus eſt dignitatem ſenatoriam, non conſequitur dignitatem paternam: ſi verò natus ſit dignitate ſenatoria durante, licet fuerit antè conceptus, eius ſequitur dignitatem. Bartol.

XI. Iidē AAA. ad Proco.

Senator e vel alius clariſſim' priuatos e habeat filios, editos qppe antequā ſuſciperet dignitatē. qđ non ſolū circa maſculos dignoſcit conſtitutū, verū ēt circa filias ſimili conditione ſeruādū. Cum aūt paternos honores f inuidere filijs non oporteat: à ſenatoꝛ, vel ſolo clariſſimo g ſuſceptū, h ī clariſſimatus ſciēdū eſt dignitate maniurum.

Iudices in officio furta vel ſcelera committentes pœnis hic inſertis puniuntur. Bartol.

XII. Imppp. Grat. Valentinianus, & Theodoſius AAA. Neotherio P. P. †

Iudices, qui ſe furtis & ſceleribus fuerint maculaſſe conuicti, ablatis codicillorū i īſignib', & honore exuti, inter peſſimos quoſque & plebeios habeant: nec ſibi poſthac de eo honore blandianſ, quo ſeipſos indignos k iudicauerūt. D. xviij. Calen. Febr. Theſſal. Gratiano. V. & Theod. I. AA. Coſſ.

Vxores durante matrimonio viri genere nobilitantur, & eorum forum ſequuntur, & eorum domicilia. Bartol.

XIII. Valent. Theodo. & Arcadius AAA. Martiano comiti Orientis. †

Mulieres † honore maritorū erigim' genere nobilitam': l & forū ex eorū pſona ſtatuim': m & domicilia mutam'. Si aūt minoris ordinis virum poſtea ſortitæ fuerint priore dignitate priuatæ, n poſterioris mariti ſequentur conditionē. Da. iiij. Cal Febr. Conſtantinopoli. Arcadio A. ij. & Rufino Coſſ.

Senatores in quacunque prouincia ſint, à muneribus publicis ſunt immunes. Bartol.

XIIII. Imp. Theodo. A.

Præcipimus, o vt ſenatori in qualibet ꝓuincia conſtituto, nullam habeant iudices iniungē di aliquid forte publici muneris poteſtatem.

Clariſſimi et ſpectabiles pñt ꝓficiſci ſine licētia quo volūt. Ba.

Iidē AA. ad Euſtac. *

Clariſſimis vel ſpectabilib. vniuerſis ad genitale ſolum, vel quolibet alio, & ſine commeatu proficiſcendi, & vbi voluerint cōmorandi habitandive pmittimus facultatē. p

Illuſtres de criminibus grauioribus impetiti, in carcerem non detruduntur: ſed cuſtodiuntur cuſtodia militari: & per aliquem iudicem non puniuntur, ſed de commiſſis per eos relatio fit principi. conſtituti verò

Co. Th. 9. 35. 3.

Al. inci pit. Si ſenator.

Co. Th. 9. 27. 1

Co. Th. 2. 1. 7.

Facit ad hāc l. c. de vxore, iūcta gl. 1. extra de ſepu.

Hęc lex eadem ſemel ſcripta fuerat ī. li. 10. ti. 29. l. vlti.

*Ad Euſtachiū P. P. l meu. Locius.

rò in dignitate minori, per præfectum prætorio puniuntur. Bart.

XVI. Iidem AA. & Arcadius A. Apollonio.

SI grauius vllum facinus admittatur, nocẽte perſona extra carceralem cuſtodiã ſub fideiuſſione [a] habita, ſuper illuſtribus quidẽ nobis ſuggeri iubemus: ſup cæteris vero quadam minori dignitate decoratis, ad tui referri culminis notionẽ: vt ita demum quid de admiſſo crimine cõſtitui oporteat, iudicet. [b]

Illuſtres conuenti ciuiliter vel criminaliter, ad ſatiſdationẽ iudiciariam non coguntur: ſed eorum committitur iuratoriæ cautioni: qua cõpleta per eos, vel eorum procuratores, fit miſſio in eorum bona in ciuili: in criminali verò tanquã periuri dignitate priuãtur: & abſque relatione puniuntur per iudicem. Item dicti illuſtres criminaliter vel ciuiliter non poſſunt conueniri ſine ſcriptura. Bart.

XVII. Impp. Honor. & The. AA. Arcadio. P. P.

QVoties ex priuata [c] cuiuſlibet interpellatione ciuili vel criminali viri illuſtres conueniendi ſunt, nulla dandæ fideiuſſionis [d] cõcuſſione vexent: ſed per ſpeciale priuilegium ſuę cõmitti fidei conſequãtur, iuratoria ab his cautiõe tantũmodo exponenda. quã ſi neglexerint, & cõtra inſertum cautioni ſacramẽtũ ipſi, vel eorum procuratores abfuerint: [e] in pecuniarijs quidẽ cauſis in poſſeſſione rerũ ad eos pertinentiũ iudex competens, quod ẽt iuris auctoritas & rei qualitas ſuggeſſerit, ordinabit. [f] In criminalibus vero negotijs dignitate quoque, qua ſe per ſuũ videlicet periurium indignos eſſe probauerint, ſpolientur: [g] vt in eos, vtpote illuſtri dignitate per ſuum facinus priuatos, [h] inconſulta [i] etiã noſtra pietate, iudicib. legum ſeueritatem liceat exercere. [k] quibus illuſtrium dignitatum priuilegijs [l] hoc ẽt adijciendum eſſe cenſuimus, vt hmõi perſonę nullam ex cuiuſlibet iudicis ſine ſcriptis habita ſententia, [m] conuentionẽ [n] neq; in ciuili, neque in criminali cauſa ſuſtineant.

Vocati per principem ad aliquã maiorem dignitatem, vel minorem, poſſunt de vrbe & de prouincijs abſq; licẽtia principis comitatũ adire. B.

XVIII. Imp. Anaſtaſius.

IVbemus, ſaluo honore, [o] qui per reuocationem ſacræ reuocatoriæ defertur, durãte, licere cunctis tã minoribus quã maioribus poteſtatem gerentibus, [p] necnon etiam honorarijs [q] illuſtribus, ſiue ex hac regia vrbe, principali videlicet præcedente cõſenſu, [r] profecti fuerint, ſiue in prouincijs habitantes ſacratiſſimum (ſuis ſcilicet poſcentibus negotijs) pete

liber. l. fi. & ĩ. de præpo. ſac. cubi. l. fi. & de cõſu. l. ſancimus. & ad municip. l. filij. §. pen.

[a] SI grauius. Sub fideiuſſiõe. alias ſubſtitutũ. alias ſub fideiuſſione. i. ſub cuſtodia militari, vel executorum: vt ff. de cuſto. rço. l. i. & ſic adiunge, nobis ſuggeri iubemus, & hoc ſuper illuſtribus. i. dominis: i. ſi quis illuſtris commiſerit dictũ facinus: ſuper cæteris aũ: &c. & facit ĩ. de prox. ſa. ſcri. l. in ſacris. circa prin. & ff. de pœn. l. diui fratres. §. ſi & ſupra vbi tena. l. quoties. Sed quæritur, an hoc ſit innouatum per authen. vt iudic. non expec. ſac. iuſſ. §. i. colla. 9. Reſp. non: quia ſpeciale eſt in iſtis, vt ff. de offi. p̃c. cõ. l. ſi quid. & diſtinxi ſupra de leg. & cõſtitu. l. 2.

[b] Iudicetur. per te p̃fecto prætorio. ſed hæc lex fallit in caſu ĩ. proxi. §. inter eos. Accur.

[c] QVoties ex priuata. priuat. accuſat. vel conuenit illuſtres.

[d] Fideiuſſionis. i. iudicio ſiſti, licet immobilia non poſſideat, ſic ĩ. de princi. agen. in rebus l. multis. & inſti. de ſatiſd. § ſed hodie. & ĩ. de pri. ſcho. l. fina. circa fi. & ĩ. de epiſc. & clericis. l. cum clericis. §. i. Sed ibi nec iurat regulariter contra: vt ff. qui ſatiſd. cogan. l. ſciendum.

[e] Abfuerint. per d. l. alibi: ſed per h. planum eſt, ſup. de epiſ. aud. l. ſi quis ex conſenſu.

[f] Ordinabit. mittendo in poſſ. rei petitę, vel omnium bonorum olim, vel pro menſura debiti hodie: vt ff. qui. ex cau. in poſſ. eat. l. i. & in auth. de exhi. §. ſi vero quidam. Vel ſi detur definitiua contra eum abſentem contumacem, fit miſſio per i. properandũ §. ſin autem. nam & lite conteſtata poteſt abeſſe, & non ſiſti iuri.

[g] Spolientur. ipſo iure vt ſubijcit.

[h] Priuatos ipſo iure. Nam eſt infamis, quia contra promiſſionem & contra ſacramentum venit: vt ĩ. de tranſa. l. ſi quis maior. ergo ipſo iure definit: vt ĩ. de decu. l. infamia & ĩ. eo. l. 2. ſecus vbi contra iuramentum tantum: vt ff de infa. l. Lucius.

[i] Inconſulta. hoc eſt ſpeciale contra ſuperiorem l. proximam, vbi principi refertur ſententia. ſed hoc propter periurium. & facit infra de ſacri. ad l. i. & de curioſis. l. pen.

[k] Exercere. quæ ſeueritas eſt lite non conteſtata, vt bona adnotentur. vt ſup. de requir. reis. & lite conteſta. pecuniaria pœna. vel quæ a ſtimationem contingit, infligi poteſt: vt ff. de pę. l. abſentem. §. i.

[l] Priuilegijs. de ſat. vitanda.

[m] Sentẽtia. commonitoria. ſic ĩ. de epiſcop. & cleri. l. cum clericis.

[n] Conuentionem. regulariter iure iſto poteſt fieri conuentio in ſcriptis: & ſine ſcriptis: vt ff. de eden. l. ſecunda § primo. niſi in hoc caſu vbi libellus in ſcriptis eſt dandus, vt hic. hodie regulariter idem: vt ſupra de litis conteſta. authenti. offeratur. Sententiam autem olim & hodie in ſcriptis ferenda erat, niſi in caſibus, vt ſupra de ſentan. ex libel. reci. l. 2. & in auth. niſi. & facit inf. de proxi. ſa. ſcri. l. pen. & de proxi. ſa. ſcri. l. pen. & de prin. agen. in re. l. ſi. & ſup de man. prin. ci. l. i. Acc.

[o] IVbemus Honore. honor eſt ille, quem princeps vocat vel reuocat. & facit ſupra, vbi de crimi. agi oportet. authen. qua in prouincia. in fi.

[p] Gerentibus. qui dignitatem cum adminiſtratione habent.

[q] Honorarijs. ſine adminiſtratione.

[r] Conſenſu. vel ẽt ſine conſenſu, vt ĩ. e. l. clariſſimis. quæ eſt contra. Vel dic aliud con-

Al. Zen. Constit.

Infamis eſt q ſponſioni ſuæ cõtrauenit.

Sententia i ſcriptis eſt ferenda.

ſonſenſum: quia ad petitionẽ volẽtis ite. aliud commeatus.
a Comitatũ. noſtrũ.
b Sine ſacra, ſed cũ venerit, non recedat abſq; licentia: vt ſ. de decu. l. ſiqs decurio. lib. ʒ. ſ. de offi. re. prin. l. nulli. So. hoc in ppetuit. argu. ff. ſi cer. petat. l. præſidis. Item facit j. de alea. l. j. Ac.

c DE PRÆTO ribus &c. Aliàs præturæ, aliàs præfecturæ, aliàs prætoriæ: vt ptn eo dem ponat.

d Et collatione ſcilicet ſublata. Et not. quòd qdam ſpectales functiones erant, quas hic remouet.

e Nemo. Ad præfecturã. i. ptn rũ. nã tã tũ de vrbe debet eligi, vt ſ. de offi. præto. l. tres

f Tutus. not. ſic ff. de in ius voc. l. plerique & de leg. t. l. nemo & de iniu. r. l. qui domum. Ac.

g Glebam. aliàs deeſt glebam vel follẽ: & incipit. ſiue &c.

h Huiuſmodi collationem. ſ. aliam à cenſura capitis, & lugatione terrarum, vt ſ. de colo. Tracen. l. i. in prin. & ſ. ſine cẽ. l. vlti. & de allu. l. hi qui. & facit ſ. de ca. ci. cen. exi. l. i. Sed ʒ. ſ. de meta. l. per ſingulos, Sol. vt ibi.

i DE CONSVLIBVS &c. Antiquitus. Honoratos. ſcilicet cõſules. Et no. q̃ trabea eſt veſtis cõſularis. qua & Imperator vtebatur & ideo ſe conſulem vocabat ſecundùm Al. vt in Authent. de con ſul. in fine titu. colla quarta. ibi, aduenit, aut cum ipſe annuerit trabea &c.

k Anteire. in eundo, loquendo, decernendo. vt infra titu. r l. r. & ʒ. & de pro-

* Al. & collatione glebæ.

† Martia nº l meo lib. Conſ. Pars. l. a. ſ. de offi. præt.

* præturã

† Sic Azo notat ſeri pſũ fuiſſe in li. Martial. vulgo aũt legebatur, ijdẽ AA. Conſ. Pholim forte, in quæ Alc. hic, ſimul & locum hunc in eum pulcherrime explicat. tu illum videto.

re maluerint comitatũ: a ſiue ſacra b quoq; reuocatoria ad hanc regiam vrbem peruenire.

TITVLVS II.

DE †PRÆTORIBVS & honore c præturæ, & collatione, d * & gleba, & folli, & ſeptẽ ſolidorum functione ſublata.

Ad dignitatem prætoriam non poteſt eligi aliquis in clariſſima dignitate conſtitutus in prouincijs manens. Bar.

I. Impp. † Arcad. & Honor. AA. Tatiano P.P.

Nemo ex clariſſimis & ſpectabilibus qui in prouincijs degunt, ad præfecturam e * poſtea deuocetur, ſed maneat vnuſquiſque domi ſuæ tutus f atque ſecurus, & ſua dignitate lætetur.

Iſta tres functiones publicæ, quæ olim praſtabãtur, ſcilicet gleba, follis, & vij. ſolidorum, tolluntur, vt nullatenus praſtẽtur. Bartol.

II. Idem A. ad Senatũ. †

Glebam, g vel follem, ſiue vij. ſolidorum functionem, ſiue quãlibet huiuſmodi collationem h tam circa perſonas, quàm circa res ac prædia funditus iubemus aboleri: vt omnis huiuſmodi ſopita perpetuo cõquieſcat exactio.

TITVLVS III.

DE CONSVLIBVS, & non ſpargendis ab his pecunijs, & de præfectis & magiſtris militum, & patricijs.

Inter habentes eandem dignitatem ille prius debet antecedere, qui prius eſt adeptus dignitatem etiam ſi poſterior tandem fuerit conſecutus plures: ſi tamẽ prior in conſulatu patriciatus honorem fuerit conſecutus poſt eum, qui eſt in conſulatu poſterior, & in patriciatu prior hoc caſu præfertur. Bartol.

I. Impp. Theodo. & Valentinia. AA. ad ſenatum vrbis Cõſtãtinopolitanę.

Antiquitus ſtatutum eſt, conſularibus viris cæteros quidem honoratos i ipſius trabeæ ſummitate, pares vero infulis, conſideratione tantùm temporis anteire. k Quis enim in vno eodemque genere dignitatis prior eſſe debuerat, niſi qui prior meruit dignitatem? cum poſterior etiam ſi eiuſdem honoris prætendat auſpicia, l cedere tamen illius temporis conſuli debeat, quo ipſe non fuerit: hoc obſeruando & ſi iterata vice faſtigia conſulatus aliquis aſcenderit. Repetiti m etenim faſces, virtutes ſæpe meriti comprobant, non augent, quia nihil eſt altius n dignitate. Quod ſi quis prior conſul poſteriori conſuli eidemque patricio poſthabitus, o patriciatum poſtea conſequatur: vinci eum oportet, qui prior meruerit patriciatum, poſtquam iſte honore patriciæ dignitatis decoratus eſt.

Conſules hodie prohibentur per vrbem ſpargere pecuniam: ne cupiditate lucri populus eos ſequatur, ſed eorum meritis: & quod pecunia, quæ per eos iactabatur, expendatur in opus aquæductus; & quilibet conſul expẽdere debet centum pondo auri. Bartol.

II. Impp. Valen. & Martia. AA. † Aporatio Dom. vel com. & conſul.

Ordinem conſulatus ad antiquam reduximus ſanctionem, vt ſellam p noſtri honoris merito, non rapiendi ſtudio populorum agmina ſectentur: ac lucrandi cupiditate depoſita, venerabilem parentum q habitũ,

ximi. ſacri. ſcrinio. l. vnicuique. & infra de primi. l. vltim. & ff. de albo ſcr. l. r. §. & inter Ac.

l Auſpicia. ab initio poſt tamen adepta.

m Repetiti. i. ſæpe meruerit dignitatem cõſulatus. & facit ſ. de ad aſſeſ. l. liceat.

n Altius. hyperbolice: quia deus eſt altior. vel ſubaudi, in conſulatu. Acc.

o Poſthabitus. poſt ponitus enim prior conſul, quando ſequens fit patricius, cum maior ſit conſule. vt j. eod l. nemini. ſed ſi tunc prius fuit & ipſe patricius, recuperat prioritatem ex tunc. & hoc dicit. Alij dicunt præferri eum qui primo patriciatum, licet poſtea conſulatum meruit. & ſubaudiunt, oportet, ſcilicet ab eo qui prior &c. ſed ſecundum eos male ad uerſiterus, quis &c. item hic verſus, poſt quam iſte &c. male ſtaret.

p Ordinem. Sellam. idest ſedem conſulis, quæ eſt noſtra: quia ei damus. ſic ff. de poſtulan. l. r. §. refert. Acc.

q Parentum. ideſt conſulum.

† Vide Symachum lib. i. epi- 7. Conti.

† Sic in manuſcripto Cõti. Vide nouellã conſtitutionem, de conſulib. §. ſpargere autem. col. a

& feliciſſima antiquitatis ornamenta conſpiciãt. [a] Hoc ergo exẽplo ẽt cæteros [b] procedere conſules volumus: nec expendere eos ſine effectu patimur. [c] Ceſſante ergo iſta ſpargendi vilitate, ampliſſimi conſules procedẽtes deinceps abſtineant hoc errore perdendi: † optimoq; conſilio operi neceſſario ꝑficiat, quod erat incompetenter proiiciendum. Ad reſtaurationem itaq; aquæductus huius ampliſſimæ vrbis centena [d] pondo auri præſtentur ꝑ ſingulos conſulatus: vt & conſul patriæ [e] ſe dediſſe nouerit, & data notum ſit mãſura eſſe perpetuò.

Nullus eligi poteſt patricius, niſi primo alteram dignitatum hic inſertarum fuerit adeptus. Item habens dignitatem conſularem abſq; adminiſtratione, in opus aquæductus expendere debet centum pondo auri. Bar.

III. Imp. Zeno A.

Nemini ab ſublimẽ patriciatus honorẽ (qui cæteris oĩbus anteponitur [f]) aſcendere liceat, niſi prius aut conſulat⁹ honore potiatur, aut præfecturæ prætorio, vel Illyrici: vel vrbis adminiſtrationem, aut magiſtri militum, aut magiſtri officiorũ in actu [g] videlicet poſitus geſſiſſe noſcatur: vt hmõi tñ perſonis, ſiue adhuc adminiſtrationem gerẽdo, ſeu poſtea, liceat, qñ hoc nr̃æ ſederit maieſtati, patriciã cõſequi dignitatem. [h] Qñ vero glorioſiſſimæ huic vrbi, q̃ caput orbis [i] terrarum eſt, omnifariã credimus conſulendum: vniuerſos qui poſthac honorarij conſulatus inſignib. principali munificentia decorantur, centum lib. auri ad reficiendũ aquæductum publicum miniſtrare cenſemus: [k] ad ſimilitudinem eorum qui per annale [l] tempus cõſularium editione munerum gloriantur. Nam ipſis quoque expedit vt florentiſſima ciuitas cẽtum auri librarũ munificẽtia ſuſtẽtata, honorariũ quoque ſentiat [m] conſulatũ.

Si cui conceditur adminiſtratio dignitatis diu antè conceſſæ, nõ videtur de nouo dignitas cõcedi: imo illis potietur honoribus, qui potiretur ſi eidẽ ab initio adminiſtratio conceſſa fuiſſet: nec ſoluet centum lib. auri in opus aquæductus, ſi tẽpore dignitatis cõceſſæ ſoluit. B.

IIII. Imp. Zeno & Sebaſtiano P.P.

Sancimus viris excellentiſſimis conſularibus omnibus qui iã facti ſunt vel poſtea fuerint, procedendi [n] quoq; & re ipſa [o] per annum gerendi conſulatus, impetrato videlicet principali iudicio, legitimam tribui facultatem: ita vt peracta quam meruerint ꝓceſſione, non nouum aliquid, vel quod nondum habeant, adipiſci: ſed conſulatus ius, quod ſemel eis conſularis detulerat proceſſio, [p] iteraſſe [q] beneficio videantur: & in adoranda noſtra [r] purpura, vel in conſequẽdis cunctis conſulum honoribus & priuilegijs ex anteriore tempore prouectionis ordinem ſibimet nouerint vindicandum. Hoc ẽt obſeruando, vt hmõi conſul nec centum lib. auri aquæductibus huius inclytæ ciuitatis ꝓ tenore ſacræ cõſtitutionis [s] prębendas, quas cum eſſet conſularis prębiterat, cõſul poſtea creatus perſoluere denuo [t] compellatur.

Filiusfamilias electus in Patricium à patria poteſtate liberatur. Bar.

V. Imp. Iuſtinia. A. Ioanni P. P.

Sancimus, viros excelſos patricios, quos in huiuſmodi dignitatis apicem Auguſta maieſtas retulerit, illico ab imperialibus codicillis præſtitis [u] patresfamilias

conſulũ, qui patres debent eſſe deuoti. vt in auth. in ſuran. quod præſta. coll. 2.

[a] Conſpiciant. agmina populorum.

[b] Cæteros. futuros.

[c] Patimur. corrigitur hic qđ eſt Inſtit. de re. diui. §. hoc amplius. ſed etiã hoc hodie corrigitur: & in voluntate eorum ponit ſpargere vel nõ ſpargere aurum, quod ſoli principi licet ſpargere, vt in Auth. de cõſul. §. ſpargere. coll. 4.

[d] Centena. facit inf. eo. l. nemini. & l. ſancimus.

[e] Patriæ. vrbem vocat patriam. Accur.

[f] Nemini. Anteponitur. immo præfe. vrb. anteponitur, vt ĩ. de offi. pręfe. vrbi. l. pręfectura. & ĩ. de pfect. vrb. l. 1. quæ ſunt ꝯ. Sol. ꝑfect⁹ anteponitur dignitatibus de vrbe tãtũ, ſed patriciatus & extra vrbem habet locum.

[g] Actu. vt ĩ. vt dign. ordo ſerue. l. 2.

[h] Dignitatem. ſed illuſtribus viris ꝑmittebaṫ patriciatus codicillos accipere: quãuis hmõi dignitatib. nõ fuerint primò decorati: vt in nouel. de ordi. ſe. vbi etiam dicit præfectum vrbis præeſſe patricio.

[i] Orbis terrarum. ff. de leg. & ſen. l. de q̃bus. & ĩ. de vete. iur. enu. l. 1. §. ſed & ſi quis. & Inſtitu. de ſatiſda. in fi.

[k] Cenſemus. ĩ. l. ꝑxi. & ĩ. l. proxi. & ſeparatus arcarius debet eligi, qui hoc cuſtodiat: vt ĩ. de aquæduct. l. hac lege.

[l] Annale. ſicut præſtat centũ lib. auri, q ꝑ annũ impetrat vt ſit cõſul in actu: vt ĩ. l. ꝑxi. ſic qui fit conſularis, i. vt dignitatem habeat ſine adminiſtratione.

[m] Sentiat. ſcilicet ciuitas.

[n] Sancimus. Procedendi. vt impetret per annum ẽi adminiſtrationem.

[o] Et re ipſa. i. etiam ipſo actu.

[p] Proceſſio. ſ. per annum & aliàs eſt proceſſio.

[q] Iteraſſe. primo cõſularis factus conſul in actu, non eſt plus q̃ cõſul & facit ĩ. l. 1.

[r] Noſtra. i. nos purpura veſtitos: & dicitur adorari, cũ ſalutatur: vt ĩ. de fabricen. l. 2. li. quo ẽ ordo &c.

[s] Sacrę conſtitutionis. ĩ. l. proxi. ſed ſi ante nõ fuiſſet conſularis, & ſic nõ ſoluiſſet tunc impetrans conſulatum per annum ſolueret: vt ĩ. l. prox. in fi.

[t] Denuo. ſic ff. de regu. iur. l. bona.

[u] Sancimus. Præſtitis. i. præſentatis ſibi literis electionis ad patriciatum: vt hic, & Inſtit. quib. modis ius pat. pot. ſol. §. filiusfamilias. ſic eſt & in quibuſdã alijs. qđ dic. vt ĩ. đ dec. l. ſi. & ſauth. conſti.

[1]. Ex his habetur. Io. de Pla. q̃ dare ignoranti eſt ꝑdere. Aurũ ſpargere & tõ tenere ſolus princeps põt.

[2] Prætoriorũ Orientis, vel Illy. &c.

effici, ac poteſtate liberari paternæ ne videant, q à nobis loco patris honorant, alieno iuri eſſe ſubiecti: (quis. n. patiatur patrem quidem poſſe per emancipationis modum ſuis nexibus filium relaxare: imperatoriam autẽ celſitudinẽ nõ valere eũ quẽ ſibi patrem elegerit, ab aliena eximere poteſtate?) ne ſi p̃rium approbetur p quãcunq; machinationẽ, imperialis maieſtas minui[a] videatur. Et hoc quidem raro contingere ſatis[b] certum eſt: nemo. n. facilè reſpexit filiũ familias i patriciatus honorẽ prouectũ, quẽadmodũ in conſulibus hæc res vſitata eſt: ſed nequid in parte temporis tale eueniat, & ſine legibus inueniatur, ideo hęc nobis viſa ſunt ſancienda.

TITVLVS IIII.

DE PRAEFECTIS prætorio, ſiue vrbi, & magiſtris militum in dignitatibus exæquãdis.[c]

Præfectus vrbi, & præfectus prætorio, & magiſter peditũ vel militum licet habeant dignitates diſtinctas: tamen omnes ſunt paris gradus: & ille præfertur, qui primò fuit in dignitate electus. Bar.

I. Imppp. Valen. Valens, & Gratian. AAA. ad Ampelium PP.

PRæfectũ vrbi, & præfectũ p̃torio, & magiſtros equitum ac peditum, indiſcretæ[d] ducimus dignitatis: vſq; adeo[e] videlicet, vt cũ ad priuatam[f] receſſerint vitam eum locum[a] velimus eſſe potiorem, qui alios promotionis tẽpore, & codicillorum adeptione præceſſerit.[a]

Dignitate depoſita per plures in pari gradu dignitatis exiſtẽtes, ille eſt potior, qui prior fuit in dignitate electus. Barto.

II. Imppp. Gratia. & Valentinian. & Theodo. AAA. Reſtituto. P.V.

QVisquis magiſteriũ equitum peditumque ſuſceperit & geſſerit[g] ante captam à quoquã præfecturam: is cum priuatus erit, & honorem depoſuerit ex præfectis,[h] qui prouecti fuerint, præferatur. Sit igitur ſedes prior ante prouectis, locus conſpectior, decernendi loquẽdique facultas antiquior, cui eſt ſplẽdor adepti magiſtratus vetuſtior. Dat. viij. Calẽ. Iul. Theſſal. Gratiano V. & Theodo. AA. Coſſ.

TITVLVS V.

DE PRAEPOSITIS SAcri cubiculi, & de omnibus cubicularijs, & priuilegijs eorum.

Cuſtodientes cubiculum principis vel Auguſtæ eandem dignitatem habent, quam præfectus vrbi, & præfectus prætorio, & magiſter militum: & hac dignitate depoſita nulla eſt inter eos diſcretio, ſeruata tamen reuerentia temporis. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Florentio P.V.

SAcri cubiculi præpoſiti ea dignitate fungantur, qua ſunt præditi, qui eminẽtiſſimam prætorianam vel vrbanam meruerint præfecturam, aut certè militarem magiſteriam poteſtatem: ita vt ſit inter eos poſt depoſitas adminiſtrationes nulla diſcretio,[i] ſiue noſtræ ſerenitatis adoraturi admittantur imperium, ſiue pro ſuo arbitrio ſolennes feſtiuitates[k] & cœtus vel ſalutationes,[l] vel quælibet alia officia frequentent: vt in ſedibus[m] & in conſeſſu[n] eis ordo ſeruetur, quem ordo prouectionis oſtenderit, ſub habitu videlicet ipſis cõſueto: cum manifeſtè decretum[o] ſit, eum eſſe potiorem, qui præceſſerit, vel illum ſubſequi, quem recentius probauerit examen. D. viij. Id. Nou. C.P. Honorio xij. & Theodo. X. AA. Coſſ.

---

conſti. q̃ de digni. §. generaliter. colla. ſ.

[a] Minui. qa quodã modo eſſemus in poteſtate patricij pſis, quaſi aui.

[b] Satis. ſicq̃, parum læduntur patres: qḋ ſecus eſſet in conſule: vt ff. de vſuc. l. inſto. & tñ i ↄſule ẽ idẽ hodie, vt in d. auth.

[c] DE PRÆFECtis prętorio &c.

[d] PRæfectũ vrbi. In diſcretæ. i. nõ diſcretæ, ſeu ſeparatæ, ſed æqualis dignitatis.

[e] Vſq; adeo. id hoc eſt verum.

[f] Ad priuatam aliàs à priuata: & eſt plana, aliàs, ad priuatã: & ſic dic, q̃ retineat aliquẽ effectũ dignitatis: vt j. l. proxi & facit ſ. ti. t. l. r. & ſn. qnt po. in pig. ha. i. ſi fundum. & de loca. præ. ci. l. congruit.

[g] QVisquis Geſſerit. i. geſtionem compleuerit. Idem ſi nõ compleuit, antequã alius præfectus eligeretur. ſic æquiparant magiſtrum iſtũ præfecto, vt q prior fuerit, præferatur i hoc n. eſt ſimilitudo.

[h] Ex pfectis. i. his q̃ poſt magiſtratũ fuerint electi & deſierũt præferatur magiſter in his q̃ ſequuntur. Et no. eos retinere effectum dignitatis. ſic ſ. de aduo. di. iudi. l. petitionem. §. egredientem & j. tit. i l. l. 1. & ſ. de exeu. mu. l. eam. & l. maximatum. in fi. & j. de primi. eo. qui in ſac. pa. l. 2. in fi. & l. fina. Dic ergo, q̃ hic fuerunt prouecti, ſed deſierunt: aliàs ſecus, vt j. de primi. l. 2 in fi. & facit ſup. l. prox. cũ ſuis concord. Alij dicunt de nouo: vt ſ. ti. j. l. j. ſed & habẽt neceſſe dicere, q̃ de ſieri p l. j. vt digni. ord. ſerue. l. 2. ſed adminiſtratores.

† Suidas ait eũ appellatum fuiſſe patrẽ cõmunẽ reipu. idem & Caſſiodorus in formula patriciatus.

[a] Puto legẽdũ loco ex manuſcrip.

° Dat iij. Non. Iul. Naſona -

DE PRÆPOSItis ſacri cubiculi, & de omnibus &c.

[i] SAcri. Diſcretio. i. dña. ſ. ti. j. l. j. & 2. & ſ. ti. 2. l. 1. & l. pen. & j. de fil. l. vlti. Sed arg. contra. ff. de indi. l. 2. §. plane. Acc.

[k] Feſtiuitates. i. feſti cõuẽtus, q̃ fiebãt in Maio, & dicebantur cõniuias vt ſ. de pag. & ſa. l. vt profanos. vel in Maiuma: vt ſ. de maiu. l. vnica. lib. 11. Acc.

[l] Salutationes. iudicũ forte: vt j. de proxi. ſac. ſcri. l. 2. & ſ. de off. diuer. iudi. l. vlti. Accur.

[m] Sedibus. ſic ſup. de ſacroſan. ecc. l. decernimus.

[n] Conſeſſu. vt ff. de albo ſcri. l. 1.

[o] Decretũ. ciuium, vel ſenatorũ, vel curiæ.

Has

el. Accep. lit. Non. Sept. Modeſto & Arintheo Coſſ.

Cubicularij principis et antequam ad dictum officium obligentur, gaudent immunitate munerum extraordinariorũ, & finita dignitate nõ recipiunt hoſpitem inuiti: & præſides cõtrarium facientes, pœna hac lege inſerta puniuntur. Bar.

II. Iidem Theo. & Valē. AA. Proculo PP.

HAc noſtræ manſuetudinis æterna lege ſancimus, vt oẽs cubicularij qui de noſtro cubiculo exeunt, [a] antequã [b] primũ locũ [c] obtineant (excepto [d] caſtrenſi & comite domorũ) his priuilegiis perfruanẽ, i. vt neque poſſeſſiones eorum angarias, [e] ſiue parangarias, vel etiã parauerédos in poſterũ diſpoſitione tui culminis vel alicuius calumnia dare cogãtur, ne ſordidis adſtricti muneribus, decus miniſterij, qđ militando videbanẽ adepti, otij tempore & quietis amittãt. domos quoq; eorũ vel in hac ſacratiſſima vrbe, vel ĩ qualibet alia poſitas ciuitate ab oĩ hoſpitũ cuiuſlibet dignitatis ingetudine viudicamus: [f] prouinciarũ rectoribus, eorumq; apparitoribus denarũ librar. auri diſpẽdio feriendis, ſi manſuetudinis noſtræ ſtatuta diſſimulare, & ex aliqua parte violare tentauerint.

Cubicularij principis et Auguſtæ non cogantur reſpondere niſi coram officiorum magiſtro. Bart.

III. Impp. Leo & Anthemius AA. Ioanni comiti & magiſtro officiorum.

CVbicularios tã ſacri cubiculi mei, q̃ venerabilis Auguſtę, quos vtroſq; certũ eſt obſeqis occupatos, & aulę penetralibus [g] inhęrentes diuerſa iudicia obire [h] nõ poſſe, ab obſeruatione aliorũ tribunaliũ liberamus, vt in ſublimitatis ſolummodo tuæ iudicio propoſitas aduerſus ſe excipiant actiones.

Si dominus principi ſeruum ſuum cubiculariũ obtulit: illico talis ſeruus libertatẽ adipiſcitur, & ea vtitur inter viuos, & in vltima voluntate: & eidem ab inteſtato ſuccedıtur per agnatos & cognatos: quibus deficientibus fiſcus eius bona occupat tãquam vacantia. ſi autem domino ignorante vel inuito cubicularius factus ſit, intra quinquennium cum peculio vendicatur, & prædicta etiam ad cubicularias extenduntur. Bart.

IIII. Imp. Leo A. Puſeo PP.

IVbem⁹ [i] oẽs, q vel iã in ſacrũ cubiculũ cuiuſpiam [k] liberalitate donaui, aliove titulo dati vel dãdi principalib. obſeqis ĩhęrere vel añ meruerũt, vel poſtea meruerint, licet nulla interueniẽte ſcriptura, nulla ꝯfectione geſtorũ, poſtquã deuotiſſimis cubicularijs fuerint ſociati: ad condõnẽ libertatis ingenuitatiſq; rapianẽ, [l] raptiq; videanẽ. hoc nõ ſolũ circa ſupſtites, ſed ẽt circa mortuos [m] volumus cuſtodiri. Nã cũ hoc priuilegiũ videaẽ pricipalis eẽ ꝓpriũ maieſtatis, vt nõ famulorũ, ſicut priuatæ cõdõnis hoĩes, ſed liberorũ honeſtis vtaẽ obſequijs: ꝑ iniquũ eſt eos dũtaxat [n] pati fortunę deterioris incõmoda: ſed teſtamẽta qđẽ ad ſimilitudinẽ aliorũ q ingenuitatis infulis decoranẽ, ꝓ ſua liceat eis ꝯdere volũtate: inteſtatorũ verò nemo dubitet facultates, vtpote ſine legitimis [o] ſucceſſoribus defunctorũ, fiſci iuribus vindicari. Et hęc oĩa tũc diligẽti obſeruatione volumus cuſtodiri, cũ ſpõte, ſuaq; voluntate qs dederit [p] eunuchũ ſacri cubiculi miniſterijs adhęſurũ. Si verò cuidã fuerit violẽter extort⁹, aut ĩuito dño vel ignaro itra ſacrũ auſus ſit militare cubiculũ: liceat dño deſtinatũ ſacra ex lege cubicubularijs interpellare iudiciũ. [q] & eũ, [r] quẽ ꝓbauerit nolẽte ſe vel inſcio ſacrũ penetraſſe cubiculũ, vt ſuũ famulũ cũ peculio cõſequatur. Sed & ſicut læſis implorãdi ꝑſidijs facultatẽ denegari cõ conuenit: ita nec calũniãdi [s] viam

Priuilegiũ officialiũ dignitate finita non perditur.

[a] HAc noſtrę. Exeunt. qa finiẽtũ officiũ. & tñ retinent priuilegiũ quãdiu viuũt: vt hic, & ĩ. de excu. mu. l. eos. & l. maximarũ. in fi.
[b] Antequã. ſubaudi, etiam.
[c] Locum ſ. cubicularij, ad qđ poſſet recligi: vt ĩ. de ꝓſu. l. j.
[d] Excepto. excipit duos palatinos, qui nõ hñt immunitatẽ ĩ. ſcriptã. q̃ nimmo nullus habet, niſi q lege aliqua ſe habere oſtendat: vt ſup. de excu. mu. l. maximarum. in prin.
[e] Angarias. i. munua ſordidum.
[f] Vindicamus. i. excipimus. & facit inf. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. ff. de mu. & bo no. l. vlti. §. patrimoniorum.
[g] CVbicularios. Penetralibus. hic merito dicunẽ penetralia, qa nullus audet penetrare. P.
[h] Obire. i. ſubire. & loqĩt magiſtro officiorũ, cui hæc cõſtitutio mittitur. & fa. ĩ. de ſilen. l. ne aduerſa. & de caſtrẽſianis. l. j. & ĩ. vbi ſe. vł cla. l. quoties. & ĩ. de priuile. ſcho. l. 2. nec ob. ĩ. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouin. Ibi, nullo priuilegio &c. quia nõ erat ibi tolerctũ in iatis corpore.
[i] IVbemus. ſubaudi, vt omnes &c.
[k] Cuiuſpiam. ſ. domini ſerui.
[l] Rapiantur. ex hac l. vt in auth. de mona. §. 2. col. 1.
[m] Mortuos. i. moriẽtes. vel propter: ſ. valeans eorũ teſtamenta. Et nota. hic argu. ad id quod habetur inſti. de leg. Fu. Ca. toll.
[n] Duntaxat. ſ. morientes.
[o] Sine legitimis vt ĩ. de bon. va. l. vacan.
[p] Dederit. ſ. dñs.
[q] Iudicium. vt magiſtri officiorum, vt ĩ. l. proxi.
[r] Eum. repete, interpellare & no. probauerit: quia probat ignorantiam. & ſic eſt contra. ff. de proba. l. verius. Sed dic q probat eo ipſo q non probatur cõtrarium. ſic ĩ. qui mili. non poſſunt. l. ſuper ſeruis. & ĩ. de peri. tut. l. ſi tutor. ſed vbi ſcit, præſumitur, q voluerit eum fieri liberum, vt ĩ. de epiſ. & cleri authen. ſi ſeruus. & de probat. l. cum precibus.
[s] Calumniãdi ar. ff. de accu. l. alij.

a De-

viam patimur diutius eē patefactam. Ideoque tēpus quinquēnij p̄finimus intra quod ꝓ eū ſuas dobeant exercere q̄ones: vt ſi medio tpe mouere diſtulerint, vlterius eis tanquam in ſuum famulatū vindicādi, vel eius vt ſerui peculio, vel bona quaſi liberti, copia denegetur.[a] Hęc oia q̄ ſup deuotiſſimis cubicularijs ſancimus, ēt ad cubicularias, q̄ à dn̄is in ſacrum cubiculū datæ vel dandæ ſūt, ſuperſtites atq; mortuas extendi propagariq; decernimus.

Cubicularij etiam dignitate depoſita cum vadunt extra vrbem, poterunt vti cingulo dignitatis. Bar.

V. Imp. Anaſta. A. Euſebio magiſtro officiorum.

IVbemus duobus viris illuſtribus p̄poſitis vtriuſq; ſacri cubiculi, tā noſtrę pietatis, q̄ ſereniſſimę noſtræ coniugis,[b] qui poſt finitā miliuā ſenatorio fuerint conſortio ſociati[c] licere quoties ad aſpiciēdos agros ſuos, vel ob aliā cām ꝓficiſci voluerint, cingulo[d] vti: cū hoc ad implēdū eorū deſideriū, & ad nullius læſionē reſpicere videatur.[e]

TITVLVS VI.

DE QVAESTORIBVS & magiſtris officiorū, & comitibus ſacrarum largitionum, & rei priuatæ.[f]

Qui in adminiſtratione publicorum officiorum ſe bene geſſerunt, debent clamoroſis vocibus populi commendari. Bartolus.

I. Imppp. Gratia. Valen. & Theo. AAA. Reſtituto P. V.

QVi ex quæſturę[g] honore aut officiali magiſterio, aut comitiua vtriuſque[h] ærarij noſtri, attonito[i] ſplendore viguerunt:[k] acclamatione[l] excipiant̄[m] ſolita, nec prætereantur vt incogniti.

TITVLVS VII.

DE PRIMICERIO[n] & ſecundicerio, & notarijs.

Notarij principis licet ſenectute depoſuerint officium, aut maiorem dignitatem fuerint adepti, non ob hoc notariorū nomē perdūt: ſed notariorū & dignitatis ſecundæ retinent priuilegia: nec poſſunt eſſe diſcuſſores, aut peræquatores, aut ſimilem dignitatem cum adminiſtratione habere. B.

I. Iidem Impp. Eutropio P. P.

PRęcipua eſt noſtræ pietatis intentio circa notariorū nomen: atq; ideo ſi vnquam huius ordinis viri laborem quiete[o] mutauerint vel abiecerint, vel ſenectute poſuerint,[p] ſeu cum alia dignitate poſt hac qualibet vſi ſunt,[q] non omittant prioris vocabulū militiæ, ſed cōpēdium[r] ſequentis honoris adſumant: & ſi quis ex officio vel[s] præcipuæ ſublimitatis tuæ temerario adſenſu in diſcuſſiones, perę quationes, aliam deniq; vllam rem inquietator extiterit: officium ſuū nouerit vel leuis[t] culpæ offenſione detecta, grauis multæ diſcrimine fatigandum: & numerariorum corpus[u] extincto[†] iniuriæ auctore minuēdū.

Primicerij vltra biennium in officio militare non coguntur: & ſi à palatio per annū

ſe ab-

a Denegetur. ſic ſ. ne de ſtatu defun. p toti. & ſ. de tabel. l. 2.

b IVbemus. Cōiugis. vnus vni, alter alteri cubiculo præerat: ſuper quib⁹ alij plures erat, vt ſ. l. ꝓtoxi. in prin.

c Sociati. per electionem, cum cenſum erant numero, vt ſ. de peti. hæred. l. fi. Vel dic eo ipſo ꝙ illuſtres erant. & ſic largius dicuntur ſenatores, vt ff. de ſen. l. fin. § fi.

d Cingulo enſe forte. ſic eſt ſpeciale. regulariter contra, vt ſ. vt armorum vſus. l. 1. & in auth. de armis. Vel dic cingulo, id eſt cartuca, vt ſ. de do. ve. l. 1. & facit ſ. de digni. l. clariſſima.

e Videatur. ſic ſupra de pet. impe uſſe. l. reſcripta. & ff. de ſena. l. vlti. in prin.

f DE QVAESTORIBVS & magiſtris officiorum, & comitibus ſacrarum largitionum, & rei priuatæ.

Officia iſtorum ſunt, vt ſupra de offi. quæſto. cum tribus ſequen tit.

g QVi ex quæſturæ. duę ſunt partes. Vtriuſq; fiſci, & rei priuatæ.

i Attonito. id eſt terribili.

k Viguerunt. Id eſt ſe bene geſſerunt, vt tanquam tunc ab omnibus commendentur. Acc.

l Acclamatione. vtuntur talis: vt faciunt Romani de Papa: & etiam preconum: vt ſ. de offi. rec. prouin. l. 3 & in Authen. vt or. piæ §. 1. colla. v. Alij dicunt, ꝙ iſti excipiuntur ab alijs q̄ commēdant̄, ſi aliàs tacita reuerentia p̄beatur eis: vt ſubijcit, quod non placet.

m Excipiantur. id eſt recipiantur cum laudibus populi.

n DE PRIMICERIO & ſecun. &c.

Id eſt de eo qui primus ſcriptus eſt in matricula notariorum, & qui primum locum obtinet. M. ſecundicerius, qui ſecundum: ad quod ſ. de dome. l. vl. & notarijs, id eſt exteris poſtea ſcriptis. Alij dicunt &, pro id eſt. nam idem eſt ſecundicerius quod primicerius, ſecundū eos. Vel dicitur primicerius, qui primus portabat cereum in aliquo feſto, & erat in dignitate: quia ſpectabilis: vt ſ. l. proxi.

Primicerius & ſecundicerius qui ſint.

o PRęcipua eſt Quiete, id eſt ſ. gerē. ad quod ſupra de epi. & cler. l. decernimus.

p Poſuerint. Id eſt depoſuerint.

q Vſi ſunt de facto.

r Compendiū. quaſi non honorē: vt ſ. de dec. l. j. & facit ſupra de dig. l. 3. cū concor.

ſ Vel pro etiam. dic ſi quis aſſenſus temerarius extiterit: & ſub imponendo diſcuſſi &c. q. d. ſi notarius receperit dignitatem, & ſic inquietauit legē iſtam. Accu.

t Leuis. etiam ſi in leui ſe exerceat officium, punit̄ arbitrio iudicis: vt hic & ff. de pę. l. ſanctio. & deponit, vt ſubijcit. & no. ꝙ p paruo delicto pœna magna imponitur. ſic ſupra de lib. & co. l. 1. l. 2. & de hære. l. 2. Acc.

Pœna grauis pro delicto paruo imponitur.

u Corpus. Id eſt, corpus officialium inter quos iſte cęperat numerari. minuit̄ iſto extincto. i. depoſito. vel habeas minuetur ſcilicet p electionem alterius iſto relicto. Et

† No. hic Io. de Pla. ꝙ dī iſte extinctus & mortuus, qui ab aliqua dignitate vel officio eſt de decore remotus eſt & eſt arg. ſm And. ꝙ index recuſatus loco mortui habeat̄.

Et dic. quia iſti ſunt notarij, qui dignitates non poſſunt habere: vt not. ſupra in rubri. de tabu. item hoc durante officio: aliàs ſecus: vt infra l. proxi. in fi.

a PRæclaram. Militiā. ſcilicet.

b Tribunorum. i. primiceriorum ſic dicti quia tribunum ſuffragio eligebantur. qui. ſ. tribuni: vel qui, ſcilicet notarij.

c Nonnihil. i. multum. vt ff. de verb. ſigni. l. duobus.

d Beneficiorū. quatuor. n. priuilegia dat eis plane l. i. vt primicerius eorū tantum duobus annis teneatur ſtare in officio: ſecundo quòd à quibuſdam muneribus eos excuſat: tertio, quia præfert eos alijs poſterioribus: quarto, quia in fine officij habēt aliā dignitatē.

Primicerius quatuor priuilegijs donatus.

e Statuendas. vt & ſ. de of. pfe. vrb. l. primicerius. Sed ꝯ. ī. de nume. l. 2. & l. fina. Sol. ibi l. notarijs: hic in primicerijs trib°.

f Hos autem. hic magis pœnam q̄ premium eis donat.

g Cōmeatus facit. ī. de commea. l. 2. & fi. & ī. de dome. l. j.

h Vnius gradus. ſcilicet volumus ſubire iacturam: quod eſt ī. & ſic ſuban. in ſequentibus.

i Poſtponēdis. aliàs, dis: aliàs, di. & dictio dis, datiui caſus eſt. nā poſtponit iſte ſequētib. in his quibus anteponeretur, niſi abfuiſſet. ad quod ſ. de of. pfect. prætorio. l. 2. in fi. Et dic, inferioris gradus ſm prædictā proportionalitatem. Item nota. geminatio delicti geminat pœnam, ſic ſ. de epi. au. l. nemo. in fin.

Geminiatio criminis pœnā multiplicat.

k Diſcuſſionis. hæc munera ſunt ſupra de cen.

l Surripere. No. ſic infra de pri. agē. in reb. l. j & ſ. de conſul. l. 1. & ī. de ꝓxi. ſa. ſcri. l. vnicuique & de re. mili. l. § publicam & de tyronibus. l. fi. & ſupra de offi. ma. offi. l. nemo & ī. de dom. l. iij.

ſe abſentauerint, vnum gradum militiæ perdunt ſi per biennium, duos, ſi per triennium, tres: ſi per quadriennium, quatuor ſi per quinquenniū, quinque: ſed non vtuntur ordine: & licet ob abſentiā quinquennij ab officio ſint remoti, tamen ordine diſcuſſorum & peræquatorum non grauantur: & inter eos prærogatiua tēporis eſt habēda, qua nulla ratione poteſt celari: et hoc officio finito ad officium magiſtri officiorū ſunt aſſumendi. Bartol.

II. Imp. Zeno. A. * magiſtro officiorum.

PRæclaram nobilemque militiā a ſpectabiliū tribunorū b notariorum, qui glorioſis obſequijs nonnihil c reipublicæ cōmoditatis afferunt & decoris, diuerſis beneficiorū d titulis muniendam credimus & augendā. nam biēnales metas viro ſpectabili ꝓ tpe primicerio agēdis numeris duximus ſtatuendas. e Hos aūt f tribunos, qui ſui negotijs occupati, minimè ſacrum palatium curauerint frequentandum: niſi intra annale ſpacium reuertantur, quamuis commeatus g iura prætendant, pro abſentia quidem vnius anni, vnius gradus: h ſi vero duob. annis abſuerint duorum: ſi trib. trium: ſi quatuor, ſimiliter quatuor graduum ſubire iacturam: his, qui inferiores eis fuerint, poſtponendis. i Qui vero per quinquennium integrum ſe præſentare ceſſauerint: exemptos matricula, tantum nomine tribunorū, non verò ordine perpotiri: his in hunc modum diſpoſitis, vacationem cēſus, diſcuſſionis, k peræquationis, & cuiuſlibet alterius rei habituros. Illud præcipuè ꝓuiſionem noſtram flagitare perſpeximus, ne per ambitionē, vel gratiam, aut cuiuſlibet occaſionis obtentu, vel laborum ſeu ſolicitudinum ſpecie, publicorū cuiquam liceat aliquando graduum feriem conturbare, & temporum ratione calcata, dudum militantibus anteferri: & quæ longis prolixisq; ſtipendijs defenſa * iam pollicetur ſenectus, gratioſa feſtinatione ſurripere: l hoc etiam adijciendo, vt primicerius poſt depoſitam publicā numerorum ſolicitudinem, acſi ipſam geſſiſſet adminiſtrationem, cuius conſequitur dignitatem, magiſtri officiorum pro antiqua conſuetudine infulas m ſortiatur, omnibus vacantibus, quā uis tempore præcedentibus, præponendis. n

Defeſſa ſibi iam.

TITVLVS VIII.

VT DIGNITATum ordo ſeruetur.

Vſurpans ſcienter honorem ſibi indebitum, crimine ſacrilegij punitur. Bartolus.

I. Imppp. Gratian. Valentin. & Theod. AAA. ad Prætextatum P.V. †

Al. P.P.

SI quis indebitū o ſibi locum vſurpauerit, nulla ſe ignorantia, p defendat: ſitque planè ſacrilegij reus qui diuina q præcepta neglexerit. Dat. xii. Calen. Iun. Mediolani. Richumere & Clearcho Coſs.

Habentes dignitatem cum adminiſtratione præferuntur habentibus eandem ſine adminiſtratione. poſtea, qui dignita-

m Infulas. i. dignitates. Et nota, q. loquitur, quando per quinquennium abfuit: vt ſ. §. hos autē. & ſic ex delicto habet præmium. ſed certe non ex delicto: ſed quia meruit dignitatem, gerat eam, vel non: vt hic dicit. vel dic q. perinde acquirit infulas per legem iſtam ac ſi per electionem habuiſſet & geſſiſſet illas infulas.

n Præponendis. præponitur vacantibus primis: quia habet nouā dignitatem, vt vt infra titu. i. l. 2. §. ſed adminiſtratores. vel priuilegio prioris dignitatis, obtentu cuius prefertur alijs qui aliquando habuerūt dignitates ſed habere deſierunt. & ſic eſt ſpeciale contra id quod habes ſ. de præfect. prętor. l. 2. aliàs proponendis.

VT DIGNITATum ordo ſeruetur.

o SI quis indebitū. alij tamen debitū. vt ī. l. prox. vel pone vt j. de priuile. eo. qui in ſacro pala. l. 2. vel vt ff. de mune. & hono. l. vt gradatim. Accus.

p Ignorantię iuris, vel facti, ad quod ſ. q pe. tut. pos. l. fin. & de cri. ſacri. l. i. & ſupra vnde vi. l. ſi quis & l. fin.

q Diuina. huius l. occupando ſcilicet alterius locum, ad quod ī. de erog. mili. l. lege. & de priuile.

tem ſolum cum adminiſtratione depoſuerunt: & hi habere dicuntur dignitatem vacantem. poſtea illi quibus dignitas cum adminiſtratione committitur. quarto illi, quibus dignitas à principe conceditur in præſentia ſine adminiſtratione: & hi honorarij appellantur. quinto illi, quibus illuſtris dignitas ſine adminiſtratione committitur. Item adminiſtrationem habentes præferuntur vacantibus. Item vacantes præferuntur honorarijs in ſimili dignitate conſtitutis, non in diſpari: vt præfectus vacans præfertur præfecto honorario. Item nõ debet appellari vacans, ſi habet dignitatẽ, cui poſtea conceditur adminiſtratio. B.

II. Impp. Theod. & Valent. AA. Cyro P.P.

Omnes priuilegia dignitatũ hoc ordine ſeruanda cognoſcant, vt primo loco habeant hi q in actu poſiti illuſtres peregerint a adminiſtrationes: ſecundo veniant vacantes, b qui præſentes in comitatu illuſtris dignitatis cingulũ meruerint: tertiũ verò ordinem eorũ ꝓſpicimus, quib. abſentib. cingulum c illuſtris mittitur dignitatis: quartum honorariorũ, q præſentes à noſtro numine ſine cingulo codicillos tantùm honorariæ dignitatis adepti ſunt: quintum eorum quib. abſentibus † ſimiliter ſine cingulo d mittuntur illuſtris inſignia dignitatis. Sed adminiſtratores quidem etiam, comites rei priuatæ vacantib. e omnib. honorarijs anteponi cenſemus. Vacantes autẽ poſt adminiſtratores venientes, non omnes iam omnib. honorarijs credimus proponendos: ſed eos vacantes illis honorarijs, qui ſimilem adepti ſunt dignitatem vt præfectorius f quæſtorio, non quæſtorius g præfectorio præponatur: parique modo quæſtorius quæſtorio: non vacans comes theſaurorum, vel comes rei h priuatæ honorario quæſtorio, vel magiſtro i † officiorum præferatur. Et inter adminiſtratores illos etiam numerari decernimus, qb. illuſtris in ſacro noſtro conſiſtorio cinctis k aliquid ordinariæ dignitatis vel ante commiſimus, vel poſtea cõmittemus peragendum: verbi gratia ſi vacanti l magiſtro militum belli cura committatur. Cur. n. aut vir magnificus Germanus magiſter militum vacans appelletur, cui bellum contra hoſtes mandauimus? aut cur excellentisſimus Propentadius m non egiſſe dicatur præfecturam, cuius illuſtribus, cunctis diſpoſitionibus uice prætorianæ præfecturæ miles n in expeditione copia commeatum o abundauit.

TITVLVS IX.

DE MAGISTRIS SAcrorum ſcriniorum.

Magiſtri notariorum magnæ curiæ, etiam dignitate finita una cum eorum filijs à grauamine priuato & publico ſunt immunes: & pœna grauanti hic imponitur, & durat priuilegium. Bartol.

I. Impp. Theodo. & Valentinia. AA. Zoilo P.P. Orientis.

Viris ſpectabilibus magiſtris omniũ ſacrorum ſcriniorum, noſtræ beneuolentiæ liberalitatis tribuenda eſt qui noſtræ quodammodo adſidere maieſtati videntur: ideoque poſt depoſitum p etiam officium ab omni indictionis onere ſeu ciuilium ſeu militarium iudicum prorſus immunes eſſe præcipimus: vt nec

---

Ille eo. qui in ſa. pa. l. ſi. & ĩ. de diuer. reſcri. l. ſacrilegij. & de exi. ſacri. l. 2. Ac.

a Omnes Peregerint. & adhuc peragũt, vt ex ſequentib. patet. & nota q hæc prælatio valet ad ea quæ dicuntur ĩ. de offi. præfec. præto. Afr. l. 2. in ſi. cum concor.

b Vacantes. i. q habuerunt dignitatem cũ adminiſtratione, ſed adminiſtrationẽ depoſuerũ, vt ĩ §. vacãtes. & ĩ de fabr. l. eos. in ſi. Ac.

c Abſentibus cingulũ in ſignũ illuſtratus ad qd in Auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffra § ſi. col. 2. & in Auth. vt or. ꝓ. §. 1. col. v. & dic hic, mittit cũ adminiſtratione, vt differat à ſequẽti. Itẽ dic q fuit depoſita adminiſtratio: ne ſit ſ ĩ. §. ſed adminiſtratores. ſi n. nõ eſſet depoſita, deficit ille caſus. Sed ſoluitur per dictam §. ſed adminiſtratores. Ac.

d Sine cingulo. i. ſine adminiſtratione: & ſic expone in ſequẽtib. & no. ſm M. q criminales cauſæ ſ iſtos moſ non poſſunt terminari ſentẽtia ɔdẽnatoria niſi p pricipẽ: ſed abſolutoria ẽt p vicariũ, vt ĩ. vbi ſen. vel cla. l. quoties. §. 1 & §. veros. Ac.

e Vacantibus. ſic ergo tria gña no. ſ. vacantes, q deſierunt. Itẽ honorarios, qui nunc adminiſtrationẽ habuerunt. Itẽ illos q cũ actu omnibus pferunt alijs, vt ſ. u. j. l. fin. & facit ĩ. de conſu. l. nemini. in ſi lib x.

† Hic eſt arg. quod beneficium pôt ɔferri abſenti. & hoc eſt caſus in ea. accedens. extra de præbẽ. & dignita.

f Præfectorius. ſ. vacans præfectorio, ſcilicet honorario.

g Quæſtorius. vacãs quæſtorio honorario.

h Vel comes rei. ſ. vacans.

i Magiſtrũ honorario. eſt ergo nomen dignitatis, vt ſupra de aduoc. diuer. iud. l. petitionem. §. egredientem.

k Cinctis. aliàs ductis: & aliàs cunctis.

l Si vacanti. magiſter enim militum vacantium erat, & ſic ipſe erat vacans. ſed ſi de nouo iniungit ei cura belli non erit habendus vacant.

m Propentadius. proprium nomen. i. cuius cum eſſet vacans iniunctum fuit ut faceret quod præfectus facere conſueuerat.

† In ſcriptis olbus extẽ. legit ex magiſtro officiorũ iniuncti. ſ. quẽadmodũ ex conſul dicit.

n Miles. i. militaris copiam annonæ habuit.

o Commeatum. à tempore commeatus ſupererat de annona.

DE MAGISTRIS ſacrorum ſcriniorum.

Viris. De poſitũ. ad qd ſup. de excuſa. mu. in eam & de fabricen. l. eos. & de adno diuer. iudi. l. non minus. & ſupra de ꝓpo. ſac. cub. l. a p quæ habes priuilegium durare etiam finita dignitate.

Ad pro-

Priuilegiū durat et finita dignitate.

a Ad primos. vt j. de pr. ſac. ſcri. l. iiij.
b Ex primis. ſ. natis, vt j. de pri. ſac. ſcri. l. in ſacris. l pri. ſed ꝯ eo. ti. l. iubem⁹. Sol. vt ibi. ad quod j. de agē. in re. l. ſi. & j. de priuile. eo. qui in ſac. pala. l. 2.

DE COMITIBVS conſiſtorianis.

Os. Aequari. ergo eſt ſpectabilis, vt in auth. de app. & litera quæ temp. §. illud colla. 9.
d Viros vtuntur. vt j. de prin. ei. ageo. in re. l. ſi. & facit j. de priuileg. ſcho. l. 3. & de pri. ſac. ſcri. l. in ſacris. & j. de pfeſ. & me. l. ſi.

DE COMITIBVS & tribunis &c.

Aliàs de comitib. & tribunis. aliàs de præpoſitis & tribu.

Præpoſitos. eo mitib⁹. Scholarum. i. eorum qui obediunt ei in officio.
g Epulis, eſt. n. quædā inquietatio cogitare de epulis: vt ff. p ſocio. l. cum ſocietas.
h Adorandi. i. ſalutandi.
i Inter quos. ſ. ppoſitos & tribunos.
k Numerantur. nā & hæc prouocat ad officiū prædictorū. Vel dic q alij præerant, qui ſimiles erant prædictis. Accur.
l Præpoſitura. ſ. cū adminiſtratione.
m Meruerint à principe pp bonū ſeruitium, vt j. de ſilen. l. 1. & dic q eſt multiplex comitiua, i. multi gradus ſunt comitis.
n Caſu. Nō de caſu eſt dignitas. ſ. vt ſupra de leg. & conſtitu. l. digna.
o Depoſito ſacramento. idest finito officio comitiuæ: vel verius tribuni & ppoſiti.
p Par. Ponticæ. & Aegypti par eſt dignitas & facit j. de pala. l. vlt.
q Alios qui. aliàs q quod eſt melius.
r Honore, quia dignitatem ſine ppoſitura, idest adminiſtratione meruit.
s Militia. ſcilicet præpoſiti, vel tribuni. Acc.

ab ampliſſima quidē ſede tui culminis eis vlla moleſtia ſup ſuſcipiendo quolibet grauamine priuato vel publico penitus infligat. Hoc beneficium ad primos [a] ēt ſacrorū ſcriniorū, & ex primis, [b] volum⁹ ppagari: quinquaginta librarū auri officio tui culminis ꝯdēnatione multādo, ſi qd aduerſus ſtatuta clemētiæ nr̄æ innouari ꝯceſſerit. D. V. Ca. Mar. Theodoſi. A. xviij. & Albino Coſs.

TITVLVS X.
DE COMITIBVS conſiſtorianis.

Comites conſiſtoriani ſunt illi qui ſteterunt in principis conſiſtorio, & proconſulibus adequantur. Bartol.

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Seuerino. P. V.

Os qui tranquilitatis noſtræ conſiſtorij dici comites meruerunt, ſpectabilibus, pcōſulib. æquari [c] gn̄aliter decernimus.

Comites conſiſtoriani tam in agendo, quàm in excipiendo, vtuntur priuilegijs competentib. principib. ſcholæ agentium in rebus. Bartol.

II. Imp. Anaſta. A. Euſebio magiſtro officiorum.

Viros ſpectabiles comites ꝯſiſtorianos, & ꝯiuges & liberos, quinetiā ſeruos eorū atq; colonos ijsdē priuilegijs, tā intētiones ab alijs pponēdas excipiēdo, q̄ ſuas ꝯ alios exercēdo, ptrui, qbus viri clariſſimi principes ſcholæ agētiū in reb. p ſacrā pragmaticā ſanctionem diuinæ memoriæ Zenonis vtuntur.

TITVLVS XI.
DE COMITIBVS ET tribunis ſcholarum.

Præpoſiti ſcholarum et illorum, qui ſunt per principem ad aliquod officium deputati, principem adorare poſſunt: inter quos etiam palatini numerantur, ſi eis data ſit primi ordinis comitiua cum adminiſtratione: & officio depoſito ſi non aſpirauerint ad maiorē dignitatem, pares ſunt comitib. Aegypti diœce. & Ponticæ. alij vero militia ſoluta numerantur inter eos, qui fuerint prouinciarum duces. Bart.

I. Impp. Hono. & Theodo. AA. Priſciano P. V.

Præpoſitos [†e] ac tribunos [f] ſcholarum, qui inquietudinis [†] epulis [g] adhibentur & adorādi [h] principis facultatem antiquitus meruerunt (inter quos [i] comites etiam ſacri ſtabuli, & cura palatii numerātur) [k] ſi primi ordinis comitiuā cū ppoſitura [l] meruerūt, [m] & caſu [n] ad altiora nō peruenerint depoſito ſacramēto [o] inter eos qui comites Aegypti vel Ponticæ diœceſos fuerint (quorū par [p] dignitas eſt) haberi pcipimus alios. [q] qui honore [r] comitiuæ regimen fuerint nacti, abſolutos militia, [s] inter eos q duces fuerint, puinciarū, numerari iubemus.

TITVLVS XII.
DE COMITIBVS REI MILITARIS.

Miſſus ob ſuam probitatem ad partes tranſmarinas cuſtodiendas, illis dignitatum inſignibus adornatur, quibus proconſules. Bar.

I. Imppp. Valenti. Valens, & Grati. AAA. Ampelio P. V.

Vi contēplatione meritorū, [t] ducto [u] intra prouincias tranſmarinas ſtrenuiſſimo militiæ, primi ordinis comitiuam fuerint conſecuti [x] ea reuerentia altiſſimarum dignitatum viris ſubiugantur, [y] vt his locum præſtent, qui proconſulatus inſignibus adornantur.

DE COMITIBVS rei militaris.

Vi contemplatione meritorum. oſ pbi ad talia eliguntur.
t Ducto. idest ductus militibus. ſic ff. de verbo. ſignifi. l. in y ſu.
x Conſecuti. dic vt j. ti. 1. l. 1.
y Subiugantur. i. ſubijciuntur, ſiue adhibentur. & dic dignitatem prædictorum comitum, vt his ſcilicet comitibus locum præſtent illi qui &c. & eſt aliàs adornatus: & tunc habeas præſtet, aliàs nominantur.

Eos

† lege. l. vlti. j. de comitib. rei militaris.

† Pyrrh⁹ j. ad titu. de pr. ſua ſcri. inquiētedis epulis. putat legendū. Cuiacius legit. q & diuinus. ep.

Miſſus principaliter ad defendendam aliquã prouinciam citra mare, ſimilis eſt Duci adminiſtranti aliquam prouinciam, excepto Duce Pontica & Aegypti. Barto.

II. Impp. Hon. & Theo. AA. Priſciano P.V.

EOs, a qui ſub comitiua primi ordinis dignitate peculiariter a ad quamlibet prouinciã, vel prouincias defendendas milite b credito auctoritate noſtri numinis deſtinant, & eos qui vicẽ illuſtriũ virorũ magiſtrorũ militũ ſuſceperint ꝑagendam, c ducib.q; ꝑter Aegyptũ d & Ponticam in alijs prouincijs adminiſtrauerint, adęquamus.

TITVLVS XIII.

DE COMITIBVS & archiatris † ſacri Palatij.

Archiatri ſi primi gradus militiã obtinuerint, eã dignitatem adipiſcuntur, quam duces & vicarij principis, qui militiã adminiſtrauerunt, & etiam comites primi ordinis. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Priſciano P.V.

ARchiatros e intra palatiũ militantes, f ſi comitiuę primi ordinis g nobilitauerint gradus: inter vicarios taxari pręcipimus, ſiue iam pridem depoſuerunt militiam, ſiue poſtea depoſuerint: ita vt inter vicarios g & duces, qui adminiſtrauerint, & eos qui comitiuã primi ordinis meruerint, h nihil interſit niſi tempus, quo quis adminiſtrauerit, vel comitiuæ adeptus eſt inſignia.

TITVLVS XIIII.

DE COMITIBVS qui prouincias regunt.

Comites qui gubernauerunt prouinciam, depoſito officio priuilegiis dignitatis vicariæ funguntur. Bartolus.

I. Impp. Hon. & Theod. AA. Priſciano P.V.

EOs, i qui administratiõe ciuili, ac prouinciæ gubernaculis ſub iuriſdictionis licẽtia comites i quoq; primi ordinis eẽ meruerint, vicariæ dignitatis poſt depoſitam adminiſtrationẽ priuilegijs frui oportet.

TITVLVS XV.

DE PROFESSORIBUS, qui in vrbe Conſtantinopolitana docentes, ex lege meruerunt comitiuam.

Grammatici & ſophiſtæ et iuriſperiti, qui per xx. annos ſcientiam docuerunt in Conſtantinopolit. ciuitate, per illius ciuitatis cœtum in arte docendi digni æſtimati, ſunt digni ea dignitate, qua funguntur vicarij principis. Bartolus.

I. Impp. Theodoſ. A. & Valentin. Cæſ. Theophilo P.V.

GRammaticos, k tam Græcos, q̃ Latinos, Sophiſtas, l & iuriſperitos in hac regia m vrbe profeſſionẽ ſuã exercentes, & inter ſtatutos n cõnumeratos, ſi laudabilẽ in ſe probis morib. vitã o eſſe probauerint, ſi docẽdi peritiã, p facundiã docendi, interpretãdi q ſubtilitate, ſi copiãq; differẽdi r ſe habere patefecerint, & cœtu ampliſſimo s iudicante digni fuerint æſtimati: cũm ad xx. annos obſeruatione iugi, ac ſedulo docendi labore ꝑuenerint, placuit honorari, & his qui ſunt ex vicaria t dignitate connumerari.

a EOs. Peculiariter. i. ſpecialiter & intima de his confidendo.

b Milite. i. militibus eis datis à nobis: vt ſ. l. proxi. quæ vltra mare, hic citra mare dicit miſſos.

c Peragendam. vt ſ. vt dig. ordo. l. fin. in fi. & fa. j. de princip. agen. in re. l. eos.

d Preter Aegyptum. illi forte ſunt maiores.

DE COMITIBVS & archiatr. ſacri Palatij.

Ideſt ſummis medicis, ab archos, quod eſt princeps.

e ARchiatros, Milites. inermi militia vt in rub.

f Ordinis. dic, vt ſ. de co. & tri. l. 1. Acc.

g Vicarios. quæ eſt quædam dignitas: vt ſ. de off. vic. l. 1.

h Meruerint. Nota. æquari tres dignitates: quod valet ad id quod dr ſ. de præfe. pręto l. 2. in fi. facit j. de pri. ſac. ſcri. l. 1. & ſ. de conſu. l. 1. & de præpo. ſacri cub. l. 1. & de primice. l. fi. in fi.

DE COMITIBVS qui prouin. &c.

Vt Toloſanus: & eſt ſpecialis: vt in authen. de app. §. illud. col. 8. Sed quidã ſunt illuſtres: vt j. de ero. mili. anno. l. prouincialium.

i EOs. Comites. hoc ex pona, vt ſ de co. & tri. l. 1. & facit j. de prin. agen. in re l. 1. & ſ. de excu. mun. l. eos.

DE PROFESSORIBUS qui &c.

Vt ſunt comites quod textus non bene apetit.

k GRammaticos. q. Grammaticam docent.

l Sophiſtas. qui dialecticam docent.

m Hac regia. Conſtãtinopolitana. Et nota in regijs vrbibus tãtum doceri, vt not. ſ. de ſtudi. lib. vrb. Romæ. in rub.

n Statutos. qui debent eſſe duo, qui leges pandant, vt ſ. de ſtud. libe. l. 1. in fi.

o Vitam. Per mores, vt ſ. de profeſ. l. magiſtros. vbi de facũdia dicit.

p Peritiam. vt recte ſentiat mentem legis, vt inſtit. in proœ. §. cumque.

q Interpretãdi. i. exponendi, vt ff. ſi cer. pet. l. 1.

r Differendi. i. in dicendo copioſus. arg. ſ. de teſta. l. teſtamentum.

s Ampliſſimo. ſ. ſenatorum, vel dic, vt in d. l. magiſtros. Acc.

t Ex vicaria. ſed vicarius æquiparatur comiti & duci. ergo eſt comes & dux, vt ſ. de comi. & archia. l. 1. & q̃ rub. ipſa hoc dicit. Et not. q̃ noue debent adeſſe, vt hic dicit. & facit ff. de excuſa. tut. l. ſi duas. §. 1. & l. ſed reprobari. §. fi. & ff. de mili. teſta. l. antepen. & ſ. de muñ. l. ſi quis. & de profeſſ. l. 2. Et not. q̃ hic dicit de magiſtro Ioan. Gramm. & Accurſio iuriſperito. Item facit j. de proxi. ſacro. ſcri. l. 3. & ff. de verbo. ſign. l. quibus.

Idge eſt l. 1. ſ. tit. proxi.

Medicos principis hic accipe archiatros.

Doceri debet publicè tñ in regijs vrbibus.

Idge eſt l. 1. ſ. de comitib. rei milit.

Vicarius comiti & duci æquiparatur.

Al. pro incluſ. AA. Videt' eſſe pars. l. j. ſ. de ſtudijs liberalib' vrbis Romæ.

De ſi-

TITVLVS XVI. DE SILENTIARIIS & decurionibus eorum.†

Poſt depoſitum decurionatus officiũ decurio poteſt eligere, vtrum velit eſſe magiſter officiorũ domeſticorum, vel comes: & poteſtatem habet adorandi principem, & ſalutandi adminiſtratorem ipſius. Bar.

I. Impp. Hono. & Theo. AA. Vrio P.V. & Aemiliano comi. ordina. Pr. & Strategio PP. Illyrici.

Decuriones noſtri palatij poſt emenſum[a] fideliter obſequiũ, poſtq; depoſita ſacramenta militię,[b] electionẽ habeat, ſiue ex magiſtro officiorum, velut agentes,[c] dignitatẽ conſequi à nr̃a maieſtate maluerint: ſiue inter viros illuſtres comites domeſticorũ, videlicet inter agẽtes taxari:[d] vt tã in adoranda[e] nr̃a ſerenitate, quã in ſalutandis adminiſtratoribus, & reliquis p̃dicti honoris priuilegijs, necnon in noſtro conſiſtorio his honor omnifariam obſeruetur.

Decurio & ſilentiarius à tyronum equorumq́; præſtatione habetur immunis, nec præſtare cogitur præſtationes extraordinarias, quæ neceſſario imponuntur. Bartol.

II. Iidem AA. Veuantio. PP.

Vnuſquiſq; decurio vel ſilẽtiarius a tyronũ equorũq; p̃ſtationibus[f] habeatur immunis: nullam collationẽ, quæ plerunque poſcitur, ſoluat: nihil his vlla poteſtas iniungat, aut neceſſitas imponat.

Priuilegia data decurionibus & ſilentiarijs per hanc l. confirmãtur, & eis conſeruantur, licet ad maiorem aſcenderint dignitatem: nec eis præiudicatur in hoc per aliquod generale vel ſpeciale reſcriptũ diſponens contrarium. Bart.

III. Impp. Theo. & Valentin. AA. Fauiano PP.

Decurionibus & ſilentiarijs etiã ſi ad ſuperiorem gradum ſucceſſu meliore tranſcendunt: omnia priuilegia quę iamdudum diuorũ principũ iudicio meruerunt, legis iſtius præceptione nouerint eſſe firmata, non pręiudicatura quacunque generalitate pragmatica:[g] nec angarias,[h] vel parangarias, ſiue paraueredos vlla eis ampliſſimę præceptionis imponat auctoritas. ſordidis quoq; muneribus excoctione calcis, & ſuperindicti[i] grauamine eos liberamus. Domos quoq; eorum, non tm̃ in hac ſacratiſſima vrbe, ſed in qualibet alia poſita ciuitate, immunes ab oĩ hoſpitũ cuiuſlibet dignitatis inquietudine vindicamus:[k] permiſſa eis veniendi ad comitatũ[l] licẽtia, pręter[m] euocatorię ſecuritatem;† multa decem libr. auri iudicibus prouinciarũ, eorũq; officijs[n] infligenda, ſi ſtatuta nominis† nr̃i crediderint eſſe contemnenda. His addimus, vt cum optatam quietem acceperint,[o] & inter viuos illuſtres[p] ſenatores cœperint numerari: honore curiæ ſine aliqua functione[q]. lætentur, immunitatiſque gaudio plena dignitatis lætitia potiantur: vt dignitatem ſolam[r] habeant ex ſenatu, ſub hac videlicet definitione, vt triginta tantummodo numero ea priuilegia[s] conſequantur. decuriones quoque tres: ſed eos tunc demũ perpotiri decernimus beneficiis ſupraſcriptis, cum per† continuos tredecim annos inculpatas excubias[t] peregerint.

Silentiarij & eorum vxores ciuiliter & criminaliter ſunt conueniendi coram officiorum magiſtro. Bar.

IIII. Imp. Zeno A. Coſmæ p̃p̃oſi. ſac. cubi.

DE SILENTIARIIS, & decurionibus eorum.

Silentiarij ſunt xxx. decuriones tres, vt j. l. 3. in fi. & dicunt cõſiliarij, vt ff. de min. l. verum. §. ex facto.

† In quibuſdã nõ eſt vxor, eorum.

a Decuriones noſtri. Emẽſũ. i. finitũ: qđ eſt ex voluntate principũ. nã non eligitur niſi in certum tempus, vt ff. de exc. tu. l. iuriſperitos.

b Militiæ. prædictæ inermis. Acc.

c Agentes. i. habeant dignitatem ſine adminiſtratiõe. quã habet magiſter officiorũ cũ adminiſtratione, qui eſt illuſtris, vt j. de off. mag. off. vbi ponit̃ inter illuſtres: licet P. magiſtrũ officiorum dicat ſpectabilem. Ac.

d Taxari. i. numerari. Et not. q̃ agẽtes in rebus, & comites domeſticorũ idẽ ſunt.

Princeps adorati dr̃, alij ſalutari.

e Adoranda. adorat̃ princeps: ſalutantur alij. ad qđ j e. t. l. 1. & de proxi. ſacr. ſcri. l. 2. & l. 5. & j. de co. & tribu. l. 1.

f Vnuſquiſq;. Pręſtationib⁹. dic q̃ ſũt p̃ſonalia munera. vt ff. de mun. & hon. l. vlt. §. 2. vel ve nius patrimonij: ſicut hic, & j. de mun. pa. l. 1. nã & hic dic̃ t pręſtationibus. & facit j. de prox. ſacr. ſcr. l. 4 & j. l. proxi.

g Decurionibus, & ſilẽtiarijs. Pragmatica ẽt ſi generale ſtatutum fiat cõtrariũ non videñ iſti cõprehendi, arg. ff. de ſena. l. Caſſius. Vel d e ẽt ſpeciale reſcriptũ cõtrariũ: vel generaliter dici. & facit j. de dig. l. 3. cum concor.

† al. Valentin.

h Nec angarias. genera ſordidorum munerum. quæ expone vt j. de excu. mu. l. ma. ximarũ. & de epiſ. & cle. l. 2. & de ſac. ſcri. eccl. l. nemini. & l. de præpo. ſac. cubi. l. 2. Acc.

i Superindicti genus munerum, vt j. de ſuperindicto. l. 1.

k Vindicamus. i. liberamus.

l Ad comitatum. ſ. noſtrum.

m Præter. etiã ſi nõ mittamus pro eis, vt j. de dign. l. fi. & j. de proxi. ſacro. ſcri. l. 2. Acc.

n Officijs. i. officialibus.

o Acceperint. i. depoſuerint officium. Ac.

p Illuſtres. no. ſenatores illuſtres, vt j. de ſena. l. fi.

q Functione. i. munerum exhibitione.

r Solam. nam ſenator quis eſſe põt, & tñ honores nõ petere vt ff. de interd. & releg. l. relegatorum. §. ſolet. i. dignitatẽ habet ſine adminiſtratione.

s Ea priuilegia. ſupra dicta.

t Excubias. i. officium ſuum, quod cum vigilijs fit.

Ne

† Seueritatem, in exemp. Vi ctor.

† Numinis.

† No. fin. huius le. ſm lo. de Pla. ad limitatione omniũ legũ diſponẽtiũ priuilegia & dignitatẽ remanere finito officio. & ibi vide late per eum.

† al. xxx.

N E ad diuerſa tracti viri deuoti ſilentiarij iudicia, ſacris abſtrahi videantur obſequijs: iubemus eos qui quemlibet deuotiſſimorum ſilentiariorum ſcholæ, [a] vel eius vxorem ciuiliter vel etiã criminaliter pulſare maluerint: minimè cum ex cuiuſlibet alterius iudicio, niſi ex iudicio tantummodo viri excellentiſſimi magiſtri officiorum conueniri.

Silentiarij in poteſtate poſiti quicquid acquirunt, retinẽt tanquam caſtrenſe peculium: nec alias eis per parentes auferri poteſt: nec poſt parentis obitum fratribus conferre tenentur: nec etiam conferre tenentur dictis fratribus illud quod parentes vel alij eis donauerũt ratione militiæ ſupradictæ. Item excuſantur à tutelis & curis: & filij ipſorum ad præturam inuiti non vocantur: & per hãc legem non derogatur priuilegijs eis datis. Bartol.

X. Impp. Anaſta. A. Antiocho * præpoſito ſacri cubiculi.

I Vbemus clariſſimorũ [b] ſilentiariorum præditos militia, etſi genitorum ſuorum in poteſtate ſint conſtituti: quæcunq; ſolatiorũ, ſeu emolumentorum, vel donationum, ſeu hæreditatum nomine per militiam vel quamlibet eiuſmodi cauſam [c] his acquiſita ſunt, vel fuerint, iure caſtrenſis peculij poſſidere, [d] nec ea poſſe vel parentes ſuperſtites ſibi vindicare, vel auferre; vel etiam poſt eorum obitum fratres, vel alios eorum hæredes quaſi ad defunctorũ dominium pertinentia, in diuiſionẽ deducere. nec enim oportet labores eorum alijs fructum [e] vel lucrum adferre. Hac namque rõne [f] ſimul & cõtẽplatiõe, nec ipſam militiam [g] vel ſuffragium quodcunq; p ea, vel ab eiſdẽ viris deuotiſſimis ſilentiarijs, vel à parentibus eorum, vel a quolibet alio datũ eſt vel fuerit, ab his patimur in ſucceſſionem defunctorum parentum conferri: ſeu nomine collationis in medium eaſdem offerri pecunias, vel his imputari. [h] Ad hoc de tutelis & curationib. eos excuſari ſancimus: ne alienarũ rerũ adminiſtrationem ſubire compellãtur, [i] qui pp noſtra miniſteria nec ſuis curã ſeu prouiſionẽ diligenter deferre poſſunt. inſuper eorum liberos, q dignitate virorũ ſpectabilium comitum ſeu tribunorum decorati ſunt, vel fuerint, nullatenus nolentes [k] adminiſtrationem præfecturæ ſuſcipere ſeu peragere: omnib. videlicet antelatis priuilegijs in perſona non tantũ in præſenti militantium ſed etiam poſtea eidem conſortio inferendorũ, tã tpe militiæ q̃ poſt eã depoſitã obſeruãdis. [l]

TITVLVS XVII.

DE DOMESTICIS † & protectoribus. [m]

Domeſtici & protectores principis ſalutantes vicarios & præfectum, ipſos oſculari poſſunt: ac eis omnes debent reuerentiam exhibere. Bartolus.

I. Impp. Valen. & Valens AA. Euſignio P.P.

D Omeſtici [n] ac protectores, oſculandi, [o] cũ ſalutauerint vicarios, tui culminis habeant poteſtatem Pęna enim ſacrilegij [p] ſimilis erit ſi his honorificentia non deferatur, qui contingere noſtram purpuram digni ſunt

[a] NE ad diuerſa tra. Silentiariorum ſcholæ. id eſt ſocietatis. & facit T. de fabri. l. eos. & j. de pxi. ſac. ſcri. l. in ſacris & j. de deca. l. 2. & j de priuileg. ſcholæ. l. 1. & j. de agen. in reb. l. 2 eo. & j. de palat. l. viros. & T de iu. om. iu. l. ſi & T de p feſ. & medi. l. ſi.

[b] IVbemus clariſſimorum. i. clariſſimarũ perſonarũ ſunt. n. ſpectabiles : T. de inof teſt. l. omnimodo §. ſi. & j. de caſtren. pec l. 1.

[c] Eiuſmodi cauſam. i. militiæ, vt à ſocijs vt ff de caſt. pec. l. caſtrẽ. & l. ſi forte. Acc.

[d] Poſſidere. ſic aduocati: vt T. de adun. diuar. iudi. l. 4. & adſeſſores. vt ſupra de adſeſ. l. velut.

[e] Fructũ. ad hoc T. de bon. quæ libe. l. cum oportet. §. 1. & ff. de coll. bon. l. 1. §. nec caſtrenſa. & T. de inoff. teſt. l. omnimodo. §. fin. & l. ſi. & j. de caſtren pec. l. 1

[f] Ratione. qua mouemur ad prædicta.

[g] Militiam. ſcilicet ipſam, vel quod inde percipitur, vel eius æſtimationẽ. itẽ ſuffragium, i. preciũ pro ea emendo: & eſt datum à ſe filio, vel à patre, vel ab alio: & non confertur.

[h] Imputari vt prædictis primis legibus ſecus in alijs dignitatib9: vt d. l. omnimodo. & T. de co l. illud.

[i] Compellantur. vt T. de excu. tut. l fin. et ſi iã erat inchoata tutela. vt ff de mi. l. varũ. §. ex facto. & ff. de excuſ. tuto. l. iuriſperitos.

[k] Nolentes. volentes ergo pñt, aliàs gratialiter inuitus quis cogitur ad magiſtratum: vt ff. de mune. & hon. l. ſi qs magiſtratũ. Item nota priuilegium tranſire ad filios in aliquo. ſic j. de proxi. ſac. ſcrin. l. in ſacris.

[l] Obſeruandis. ſic T de excu. mu. l. eam. & j. de agen in reb. l. ſi. & j. de prox. ſacr. ſcr. l. 2.

[m] DE DOMESTICIS & protectoribus

Domeſtici. i. ſilentiarij: ſm quoſdã: quod non placet: vt T. eo. t. l. 1. vel domeſtici, i. ſerui. & liberti. & ſimiles: vt T. de his qui ad ec. ↄfu. l. ſi. § ſane. quod non placet, quia ingenui ſeruiunt principi: vt T. de præpo. ſa. cubi. l. iubemus. §. hoc non ſolum. Tu dic de domeſticis vt accipitur T. de adſeſſ. l. domeſticus. vt ſunt Templarij. & quidã fratres ad Papã. ſed hic lacti ac milites fortes: vt j. l fin. Protector vero eſt, qui ſtat armatus coram Principe. Vnde Obius & Beliſarius fuerunt domeſtici & protectores Iuſtiniani. & iam primi q̃ ſecundi erant plures. & habebãt ꝓpoſitos, qui primicerij dicunt: vt j. l. 2.

[n] DOmeſtici capone vt in rubr.

[o] Oſculãd. dãdo pacẽ cũ vicarijs p̃fectis: nõ dicit præfecti. ſed Papam oſculamur in pede.

[p] Sacrilegij. facit ſupra, vt dig or. ſer. l. 1. cum concor.

[q] Honorificentia. maxima ſupradicta. Exiſti-

* Anaſtaſius, rectè vt apparet ex l. 30. T. de inoffi. teſta. Contius.

* Polycarpo. PP.

Priuilegium in quibuſdã ad filios tranſit.

Papa in pede oſculari dẽt.

† Domeſticos accipe arcanorum principis conſcios. Alc. hic.

existimati. a

Primicerius domeſticorum & protectorum fungitur dignitate ſpectabili, ſubſequentes poſt eum in gradu vſque ad numerum decem inter clariſſimos nominantur: ita tamen, quod qui prior eſt in loco, prior ſit in ordine. Bartolus.

III. Impp. Theo. & Valent. AA. Heliodo. P.V. †

PRimicerius quidem domeſticorum, & ꝓtectorum vtriuſq; ſcholę b poſt adeptum tribunatũ, c inter eos ſpectabili dignitate ꝑfruat, q ducatum d gerere meruerint: alii verò qui decurſis ſtipendijs ab eodem decẽ vſq; numero ſubſequunt, e ꝯſulari, i. clariſſimatus dignitate perfruant cum ipſa loci decem primorũ acceſſiõe.

Domeſticus vel protector qui ſine licentia principis ſe abſentauit à curia, nõ ex cauſa reipublicæ, ſi per biennium abſens fuerit, debet poni poſt quintum in ordine ipſorum: ſi triẽnio, in decimo gradu ponitur: ſi quadriennio, loco nouiſſimo erit habendus: ſi quinquennio, erit ſpoliandus cingulo. Bartol.

III. Iidem AAA. Sporatio comiti domeſticorum † peditum.

SI qs domeſticorũ nulla negotij publici abſtrahẽte ſolicitudine, nec ei ꝑ cõmeatũ ſolenniter vt abeſſet facultate conceſſa, per biennium obſequijs ſerenitatis noſtræ defuerit, is retrorſum in ordinem tractus inferiorem, quinque ſequentib. poſtponat. Si verò trienniũ eius abſentia continuaſſe mõſtret, vſque ad decimũ locum ꝓculdubio regredietur. Quod ſi quadriennio tenus abfuerit, nouiſſimus f collocetur: quinquennium autem ſi fuerit diuagatus: ipſo iam cingulo ſpoliandus g eſt. indignũ quippe eſt, deſides a ꝓprijs tã diu munijs aberrantes h (quos eſſe conuenit adſiduos) numerari. i

Si domeſticus vel protector ante finitum officiũ deceſſerit, hæres eius ſalarium totius anni ac etiam ſubſequenti percipiet. Bar.

IIII. Imp. Iuſtinian. A. Vigili conſulari & Patricio. *

LEge pragmatica ſine fine victura k ꝓfiniẽdũ ac cõſtituendũ credimus, vt ſi quis virorum fortiũ ꝓſẽtialiũ l domeſticorũ in equitũ m ſchola ſecundicerij n locũ adeptus, diẽ interea ſupmũ clauſerit: hæredes eiꝰ nõ reliq tãtũ tpis quod eidẽ gradui ſupeſſe monſtrat, o verũ etiã inſequẽtis anni, p hoc eſt primiceriatus ſolatijs ac emolumẽtis fruant oibꝰ: vt quod ad q̃ſtũ & cõpẽdiũ militiæ fructum ꝓlixẽ q pertinet, ſimilis r habeatur, ac ſi ſuperſtes permanſiſſet ad finem vſq; ſupremũ.

TITVLVS XVIII.

DE PRAEPOSITIS laborum. s *

Præpoſiti laborum durante officio ſunt clariſſimi: eo finito inter conſulares habentur. Bartol.

L. Impp. Hon. & Theodo. AA.

a Exiſtimati. quem princeps honorat, ab omnib. eſt honorandus. vt ſ. tit. 1. l. 1. & ſ. de eccl. ſa. l. 2. & de aduo. di. in. l. reſtituendæ. in fi. & ff. de re ind. l. q̃dã. & ſ. ti. 1. l. 1. & ff. de al. ſcri. l. 1. & facit ſ. ti. 2. l. 2. & ſ. de offic. di. indi l. fi. Acc.

b PRimiceriꝰ quidem. Scholæ. Ideſt ſocietatis.

c Tribunatum. i. primiceriatum. vt ſ. de primi. l. præclarã. in princ.

d Ducatum. i. primiceriatũ prædictũ &c. & habeas meruit in ſingulari, aliàs erã ſit de ſingulari ad pluralem.

e Subſequent. ordine. n. erant poſiti: & ſic vſque ad decem poſt primiceriũ ſunt clariſſimi, dum tamen inter eos ſit ordo temporis, prout fuerunt, in eo officio electi: vt dicit in fine vt ſecundum ordinẽ ſeruentur, quæ dixi ſ. de offic. præfe. præto. l. 2. in fi. & dic decurſis. l. currentibus. non. n. erat finitum officiũ licet quidam ſ. tẽ & alijs vltra decẽ non datur priuilegium per legem iſtã.

f SI quis. Nouiſſimus. i. vltimus adde q no. ſ. de offi. præfe. pro. l. 2. in fin.

g Spoliandus. Not. vagabundũ ꝑde re priuilegium, ſic ſ. de epiſc. & cler. l. generaliter. alia forma ſeruatur. ſ. de primicerio, l. 2. & ſ. de commeatu. l. quicunq; & l. fi.

h Aberrãtes. ſcilicet eſſe. quod ſequitur.

i Numerari. ideſt, inueniri vt numerentur, vt facit Poteſtas de his qui debent habere equos pro communi: & de illis de conſilio.

k LEge pragmaticæ. Victura. ideſt duratura.

l Præſentialiũ quia pſentes. ſtare debent in curia: vt ſ. l. prox.

m Equitum. i. in ſocietate domeſticorũ qui ſunt milites.

n Secundi abijcias ſecundi, & eſt planũ. Alij habent ſyncerij & dicunt eſſe idem quod primicerij: r Alij habent ſecundicerij: & alij ſcd'm locũ primicerij: & ſemper ſubaudi: etiã, nã multo magis in primiceri. Vel dic ſemp poni ꝓ primicerio: vt ſ. dicit primiceriatus, vel reſpectu principis, qui eſt ibi primus. arg. ff. de offic. ꝓcon. & le. l. ſi in aliquam. in fi. ſed primus erat reſpectu ſequẽtiũ. & ſic dicit ſ primiceriatꝰ.

o Monſtratur. ad annum erat electus: non ergo tantum illius anni hæres habet ſalarium, de quo conſtat: vt ſ. tit. 2. l. ſi quis. & ſ. de aduo. di. iud. l. poſt duos. §. fi. & ſ. de primipi. l. 2. & ſ. de agen. in re. l. 3. ſed etiam alterius anni: quod eſt mirum, quia ſic hæres habet plus quàm defunctus. ſic ff. de magi. conue. l. non ſimiliter. & de peri. hær. l. nec vllũ. §. vlt.

p Anni. ſcilicet tempore. Acc.

q Prolixe. l. longè vltra quã vixerat. Ac.

r Similis. quo ad eum annum, ſed diſſimilis quo ad ſequentem: niſi dicas ipſum habere ſalarium duorum annorum pro vno.

s DE PRÆPOSITIS laborum. Quidam habent, laborum, in textu & rubr. nec dicunt cui labori ſunt præpoſiti. alij laborum, a labijs. forte corrigebãt eos qui male loquebantur de principe. Vel dicit hoc labarũ ſignũ bellicum ex auro & lapidibus precioſis, qd' fecit fieri Conſtantinus precioſius inter alia ſigna bellica, ſecundũ Hugonem. & ſecundum hoc ponitur pro genitiuo plurali, vt ſcilicet Deum pro Deorum: & aduicarium pro aduicariorum.

r Sic etiã hr in glo. 2. in c. nã ſe. extra de æta. & qualit.

† Al. P.P.

Vagabũdus priuilegiũ perdit.

† Al. comiti domorum, ſed rectiꝰ domeſticorum.

* Pro incluſis legitur in meo Vigilario comiti domeſticorum cõſulari ac patricio. Cõtius.

* Sic in exẽp. quodam noſtro ſcriptũ pro legitur recte. Contius.

* Labarorum. nam & Tertul. in apologet. ca. 16. Sypara illa vexillorum, in quis, & labarorum &c. Vide Cuiaciũ hic.

riorum: vt ℥.tit.pro. l.fi.& deriuatur a labor. qui ergo talibus ſignis faciendis ꝓponebatur, dicebatur præpoſitus laborū.

a Vi prępoſiti. Promouētur. ideſt facti ſunt.

b Habeantur. etiam finito officio: vt ℥.titu.j.l.3.

c Immunitate. perſonalium munerū, non patrimonialiū: vt ff.de exc.mu.l.tractatis.

d DE PROXIMIS ſacrorum ſcri. &c. Quidam habent. præpoſitus: alij. proximis: quod idē eſt, ſic dicti, quia magis ſunt principi proximi, quàm alij qui ſub eis ſunt: & qui ſunt plures, vt ℥.eo.l. hac parte. Et not. ꝙ tria ſunt ſcrinia, ſeu cameræ: de quibus dicitur ℥. eo. l. epiſtolarum, quæ principi, vel ab eo mittebantur, vt fit Bononiæ. Item libellorum cōuentionalium, & cognitionum, vt ℥. eo. l. vlti. Item diſpoſitionum, vt eſt regiſtrum: vt ℥.de agen. in reb. l. 3.in fi.

Scriniorū tria ſunt genera.

e Roximos. Expone vt in rubrica, & dic ſecundùm Pla. hi ſunt quibus arcana principis committūtur, vt infra eo l.proximos. eſt etiam dignitas quæ dicitur proximatus: vt ℥.eod. l.ſi quis. Item & alij qui dicuntur melloproximi: vt ℥.eod.leg. peculiari.

f Eos vicarios. Acc.

g Merito. nomē eſt.

h Qui.ſ vicarij.

i Diœceſes.ideſt terras vel prouincias cōmiſſas ab his quondā ſuis vicarij.

k Temperarunt. i. adminiſtrarunt.

l Indepti.i. adepti.

m Inſequentibus. i.finito officio. qđ ſi poſt annū: vt ℥. eo.l. pro biēnio vicarijs adminiſtrantes præferuntur his vacantibus: ℥.vt dig.or. ſer. l.1.§.ſed adminiſtratores.

n Perhorreſcant. vt infra l.4.

o IN ſacris. In prouincijs. ſi forte princeps quandoque illuc ibat. Et not. ꝙ ex alijs ordinarijs eligebatur præpoſitus: vt ſi epiſcopus fuerit auditor ꝯdictoriarū.

p Ad ſalutationē. qa Principē & alios ſalutant: vt & ſupra de ſilē.l.j.& de dome.l.j.

q Cōſeſſū.i. conſiliū iudicum. Et ſic no.ꝙ qs inuitus ſ tenet conſulere, ſicut iudicare: vt ſupra de adno.diuerſo iud.l.ſancim⁹ & dic vt ibi dicim⁹ & ex de off.delega.ca paſtoralis. in prin. non autem recipere compromiſſum, vt ibi Accur.

r Corniculario.l.apparitore præfe. ꝑtor.

ſ Delata. ſic ℥.eo. l. peculiari.& ℥.de off. diuer.iudi.l.vlt.

t IN ſcrinijs palat. Poſt xx. annos. De alijs inferioribus dicit, non de præpoſito qui non niſi per annū: vt ℥.eod.le. ꝓ biennio.& facit ℥.de profeſſ.qui in vr.l.j.

u Electos.i. honore ꝯſulis, qui dicuntur honorarij: vt ℥. vt dig. ord.ſer. Et not. ꝙ iſte honorē,& honores illi habent & tenent.

x Exconſularibus. vna pars. & facit ℥. de dome l. 1.& de ſilen.l.1.& ℥.titu.1.& de præpo.ſac.cubi. l. 2.& ℥.eo. l.in ſacris. in fi.& l.proix.

y Eos. vt ℥. eod. l. pro

Qvi prępoſiti laborum noſtro iudicio promouentur, a clariſſimi ſint īter allectos, ita vt ex conſularibus habeant. b Nā & īmunitate c digni ſūt, quos nři laterís comitatus illuſtrat.

TITVLVS XIX.

DE PROXIMIS ſacrorum d ſcriniorū, cęteriſq; qui in ſacris ſcrinijs militant.

Proximi ſacrorum ſcriniorum ea dignitate funguntur, qua vicarij principis: & officio depoſito ſunt præponendi vicarijs qui primò vicariatus officium ſunt adepti: & eorum officium eſt finitum. Itē onus deſcriptionis nullo modo ſubire coguntur. Bartolus.

I. Imppp.Grat. Valenti. & Theodoſius AAA.

PRoximos e memoriæ, epiſtolarum, ac libellorū atq; diſpoſitionū, ita vicariorū honore cumulam⁹: vt inter eos f merito g dignitatis habeant, qui h pro ꝑfectis diœceſes i ſibi creditas tēperarunt, k ex eo tēpore, ex quo eos ſplēdor idepti l proximatus oſtēdat: in ſequentibus m ꝓponēdi, qui vicarias poſtea adminiſtrauerint: & nullam iniuriā deſcriptionis perhorreſcant. n

Militantes in ſacris ſcrinijs ordinarios vel ſpectabiles iudices in prouincia exiſtentes ſalutare non compelluntur, nec etiam accedere ad conſilium: & eis non debet denegari acceſſus ad principem: & eis debet in ſalutatione reuerentia exhiberi, & etiam dari poteſtas ſedendi cum iudice: primates & apparitores ſi contra fecerint, ternas libras auri nomine pœnæ ſoluant. Bartol.

II. Impp. Valenti. Theodoſius, & Arcadius AAA.

IN † ſacris ſcrinijs noſtris militantes, in prouincijs o ordinarij vel ſpectabilis iudicis ad ſalutationem p nō arceantur, & inuiti in conſeſſum q accipiantur: ſcituris vel principe vel corniculario, r vel capitibus officij, ternas libras auri ex ſuis facultatibus eruēdas, ſi cōſiſtorium noſtrū, ſæpe ingredientibus, ſecretarij iudicum non patuerit ingreſſus, aut reuerētia nō fuerit in ſalutatione delata, ſ aut ſedendi cū iudice ſocietas denegata.

Qui militauerunt in ſacris ſcrinijs per xx annos ſi quieti poſtea fuerint per principem deſtinati conſularem retinent honorem: nec poſſunt quoquo modo impertito otio ſeparari. Bartol.

III. Impp. Arca. & Hon. AA. Claudio P.V.

IN ſcriniis palatii militantes, ideſt memoriæ, epiſtolarum, libellorumque ac diſpoſitionum, poſt viginti annos t tranſactæ militiæ ſi diſcedēdū ſibi eſſe decreuerint: conſulari honore fulti, inter electos u habeant; hūcque honorē dignitatis teneāt, q exconſularibus x deferri conſueuit: nec eos y quiſquā iniungendo aliquid vel iubendo poſſit ab impertito otio ſeparare.

Poſſeſſio militantium in ſacris ſcrinijs ſolum tributum canonicæ indictionis præſtat: à cæteris vero muneribus non vexatur: & ſi ad maiorem aſcenderit dignitatem, non perdit ob hoc priuilegia ſcriniorum. Bartolus.

† Pars. l. j.℥.de of. diuerſ.iudic.

ſ Ex hoc infert hic Io.de Pla. quod Poteſtas pōt cōpellere iuriſperitos & aduocatos, vt dēt ſibi cōſilium in cauſis etiā criminalibus, per l. cuſtodiam. ff. de cuſto.reo.

IIII. Iidem AA. & Theo. A. Epiphanio P. V.

IVbemus, vt primum omnium ſit eorum, q in ſacris ſcrinijs noſtris. ſ. memoriæ, epiſtolarum, libellorum, & diſpoſitionũ referuntur, ſecura poſſeſſio, ab oibus ſordidis [a] muneribus excuſata i ſuperindictum non timeãt, venalitiũ [b] nõ petat: ſolumq; canonicæ [c] indictionis pſtent tributũ: vt labore dignitas cõquiſita extraordinarium munus ignoret; nec vllam temonũ [d] patiaẽ iniuriã; equorũ [e] tyronumq; præſtationẽ nullus agnoſcat, q vel adhuc in ſcrinijs militat, vel honorem proximi, & comitiuam primi diſpoſitionum, longi temporis ſudore quæſiuit. Et hęc quidem patrimonijs cenſuimus deferẽda. Qđ aũt † oĩbus [f] conſtat deferri, adiectu alterius dignitatis perire non patimur: vt etiã ſi pro ſuperioris fortunæ iudicio ad honoris [g] ornamenta proceſſerint, vetera tamẽ eis ſcrinijs labore priuilegia quæſita ſeruentur. [h]

Omnis militans in ſacris ſcrinijs cuiuſcunque ſit gradus, ad principem habet acceſſum. ſiue ſit inter clariſſimos ratione ſui gradus, ſiue inter ſpectabiles. Bartol.

V. Impp. Hon. & Theo. AAA. Fauſtino PP.

PEculiari [i] pceptionis noſtræ fauore pręſtamus, vt in ſcrinijs [k] memoriæ, [l] epiſtolarũ libellorũq;, ab exceptoribus vſq; † ad mellopro ximos, [m] dignitatẽ clariſſimorum honoremq; pcipiant: & ſicut reliqui qui in ijſdem ſcrinijs militant, liberũ cum ordinarijs iudicibus ingreſſum ſecretarij, cõceſſumq; habere legibus meruerunt: ita hi quoq; in quos hanc ſtipendiorum meritis clariſſimatus conferimus dignitatẽ, cũ ſpectabilibus ẽt habere ſeſe reuerentiã recognoſcant, vt conſedẽdi, ingrediendive ſecretarium ſibi ſciant à nobis licentiam contributam. [n]

Officiorum militantis in ſacris ſcrinijs, olim durabat biennio: hodie ad vnum annum reſtringitur. Bartol.

VI. Iidẽ AA. & Valẽ. A.

PRo biennio annũ ſolum agere [o] deinceps decernimus eos qui in tribus ſcrinijs, memoriæ, [p] epiſtolarum, libellorũq; ordine ac merito ſtipẽdiorũ ad gradũ puenerint proximorum. [q]

Militantes in ſcrinio vltra numerum, loco deficientium ſuccedunt ſecundum ordinem gradus ſui: niſi qui poſterior eorum eſt, laborum comparatione ſuperet antiquiorẽ in ordine: quia tunc ſuccedit in locum defuncti excluſo priore in ordine: niſi defunctus teneatur illi qui eſt in ordine prior: quia tunc poſterior, licet melior, in locum defuncti non ſuccedit, ſed qui primus eſt in ordine. Bartolus.

VII. Impp. Theodoſi. † & Valentinianus, Nomo magiſtro officiorum.

VNICVIQVE, qui in ſacris ſcrinijs militat, ſui loci [r] merita ſeruari oportere conſtituimus: & vniuerſos, qui vltra numerum ſtatutorum in ijſdem ſcriniis militant, ſui gradus reſpectu, per ordinem, [s] quem ſortiti ſunt, in deficientium ſtatutorum locum (vt tamen vltimis ſocientur) ſubire decernimus, ſcilicet vt nemini [t] penitus liceat, cum ſit poſterior tempore, locum præcedentis ambire: niſi forte ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione ſuperetur: [u] vt quindecim primatum eiuſdem ſcrinii teſtimonio cum ſacramenti religione ſubnixus præcedentibus dignior iudicetur. Hanc quoque obſeruationem

proxima.

[a] IVbemus. Sordidis. quæ ſint ſordida, dic vt ꝫ. de excu. mu. l. maximarũ

[b] Venalitium. munus ſordidũ: puta vt quilibet vẽdat corbẽ vini pro vbertate ↄ.

[c] Canonicæ. immo vẽ nec hic aliàs ꝧ. vt ꝫ. de magi. ſcri. l. 2. Sol illa ſm iſtã. & facit ĩ. de pala ſa. larg. l. 1. & l. palatinos. & ꝫ de ſa ſã. ec. l placet.

[d] Temonũ i. plauſtrorum, à temone. Accu.

[e] Equorum. vt ſu. de ſilen. l. 2 & ĩ. eo. le. in ſacris. & ſupra de ſilen. l. 5.

[f] Omnibus. ſ. prædictis militãtibus in ſacris ſcrinijs.

[g] Honoris. alterius dignitatis.

[h] Seruentur. facit ꝫ. de ſilen. leg. 1. & de dign. l. 3. & de excu. mu. l eos. & ĩ. de pala. ſacr. lar. l. vlti. & ꝫ. de primice. l. 1.

[i] PEculiari. i. ſpeciali. ſic ꝫ. de fũ. rei pri. l. vniuerſi.

[k] In ſcrinijs. ſubaudi militantes.

[l] Memoriæ. i. diſpoſitionum & militantes ſubaudi.

[m] Melloproximos. vna dictio, & ſunt nõia graduũ militantiũ in ſacris ſcrinijs: q gradus multi ſunt vt infra l. vnicuique.

[n] Cõtributã. facit ꝫ. e. l. 2. in fin. cũ concor.

[o] PRo biennio. Agere i. adminiſtrare. ſic ĩ. de Pala. ſac. lar. l. Palatinos. & ꝫ. de ſuſcep. l. neminem. & de conſu. l. pen. & viii.

[p] Memoriæ. ſubaudi, diſpoſitionum ↄ.

[q] Proximorũ. nunc dicit de cæteris inferioribus militantib° qui maiori tempore ſtabant. vt infra eo. l. prox. & ꝫ. eo. l. in ſcri n 32.

[r] VNicuique Sui loci, ſtatum. Accurſius.

[s] Ordinẽ. ſunt. n. plures ordines: vt ĩ hac l. Inter oẽs iſti certi erãt numero: vt ĩ. l. hac parte, Item alij erãt vltra numerum & illi ſucceſſiuẽ alecti: qui primas vacãtes habebãt hoc ordine. vt primo primus. & ſic p ordinem vocentſ: nec tamen in locum vacãtis: ſed alij ſtatuti poſt vacantẽ aſcendẽt, vt vltimus vacet: & eum locum accipit qui vocatus: & facit ſupra leg. pro al. & ff. de mu. & ho. l vt gradatim. & ꝫ. vt di. ot. ſer. l. 1. & 2. Ac.

[t] Nemini. qui eſt vltra numerum, non præcedet conſocios. Item nec præcedet ſtatutos, vt dixi.

[u] Superetur. Not. non ſufficit diu ſtuduiſſe, ſed bene: nec Hieroſolymis fuiſſe & c. Et no. a v. teſtibus hoc probari. q vltimus vel poſterior ſit melior, primo, q ſupra ordinem vult admitti. regulariter ſufficiũt duo. ad quod dic, vt ff. de teſ. l. vbi. Extra ehid. in c. ſi gratioſe de reſc. in 6. vide plene per Io. An. in c. 1. extra de or. ab epi. q re. epiſcopatui.

† Contrarium facit l. c. de mul. ea. extra de pben. & dig.

† Qualiter hæc dictio vſque ponaẽ, excluſiue, vide hic per Io. de Pla. & per Ac-

† Sic ait legẽdum Taurell. lib. da mihi huius ex ca ſu arg le. xj. ĩ. eo. ti. Conius.

uationem extra filios [a] proximorũ volumus cuſtodiri. etenim vnicuique proximo vnum de ſuis filiis, qui temporis duntaxat ſuffragio nititur, (licet parum obſeruaſſe [b] militiam cognoſcatur) inſequentibus [c] tpe, q laborum meritis muniãtur, anteferri poſſe decernimus. Illum [d] tñ, qui locum ſtatuti meretur, ꝓximo [e] quidem ducentos quinquaginta ſolidos, melloproximo [f] verò vel adiutori pro conſuetudine vniuſcuiuſq; ſcrinii xx. aut xxv. ſolidos offerre præcipimus. Quòd [f] ſiquis de ſupernumerariis, qui in ſtatuti locũ ſubire debuerat, ne pecuniã offerat, ſtatuti etiã gradum recuſare voluerit: ſequenti tam offerendæ quantitatis prædictæ, quàm ſurrogandi licentia permittatur: ita videlicet, vt ſi ſecundus vel ẽt tertius vel alterius cuiuſlibet numeri, in eadem excuſationis volũtate durauerit, accedenti ſemp eadem copia, quã præcedẽs recuſauerit, tribuatũ. Hos autem qui ad ſtatutorum ordinem progredi noluerint, nec de ſuo gradu volumus remoueri, & cùm vacauerit ſtatuti locus, cõditionem quã antea repudiauerant, i. & offerẽdæ pecuniæ, & adipiſcendi ſtatuti locum, liberam habere, præcipimus facultatem.

Qui longo tempore probè militauerunt in ſacris ſcriniis, finito officio cingulo comitiuæ ſacri palatij dum viuunt potiuntur, & nihilominus omnia priuilegia eis data ſalua manent. Bar.

VIII. Iidem AA. Nomo magiſtro officiorũ.

PRoximos ſacrorum ſcriniorũ, quos fides ac diuturnę obſeruatiõis induſtria, literataque militia: [g] comitẽ [h] quinetiã diſpoſitionum, quẽ ꝓbitas ac ſtrenuitas meritò cõmendant, cõpleto tpe ſuæ militiæ comitiuę ſacri noſtri cõſiſtorii cingulo in diem vitæ potiri (manentibus videlicet iam dudum præſtitis ſaluis [i] priuilegiis ꝓpriis) decernimus. Quibus.n. pietatis noſtrę arcana meritò committuntur: his pietas noſtra vitam cingulo ſupradictæ comitiuæ ornandam decorandamque decreuit.

Militantes in ſacris ſcriniis qui antequam cõuenirentur in iudicio, cõmeatu accepto ſe abſentant, durante tempore commeatus prædicti conueniri non poſſunt: & ab indictionibus munerum publicorum officio depoſito ſunt immunes: & domus, quas in prouincia poſſident, ab onere metatorum non vexantur. Bar.

IX. Imp. Leo A. Patritio magiſtro officiorũ.

IN ſacris [k] noſtris ſcriniis militantes, p cõmeatum non continuatim prẹſtitum ante conuentionẽ [l] profecti, intra indultũ [m] temporis ſpatium erunt cũ ſuis coniugalibus & liberis à conuentione ſecuri: ab indictionib. ẽt publicorum & ciuilium munerum & poſt [n] completam militiam excuſatione [o] potiantur: ſuper domibus quoq; quas in prouinciis poſſident metatorum [p] moleſtia liberẽtur.

Militantes in ſcriniis principis debent eſſe lxij ſuper epiſtolis verò xxxiiij. ſuper libellis conuentionalibus xxxiiij & quatuor, qui ſunt omnibus prædictis ſeniores: nec duplici officio fungi poſſunt. Bar.

X. Idem A. Hiliriano comiti mag. offic.

HAc parte [q] ſtatutos memoriales præcipimus eſſe in ſcrinio quidem memoriæ ſexagintaduos, epiſtolarum verò triginta quatuor, libellorum quoque 34. antiqua-

[a] Extra filios. hæc ẽ exceptio exceptionis. nam licet poſterior mel or admittatur: verum eſt, niſi prior eſſet fili⁹ vnius de ſtatutis. Et ſic no. priuilegium patris filio prodeſſe. ſic ſupra de aduo. di. iudi. l. petitionem § filij & de aduo. diuer. iudi. l. iubemus. §. & filios. & l. petitiones. §. & filios.

[b] Parum obſeruaſſe. ſed parum profecit: & ſic qui parum ſtudet, parum proficit.

[c] Inſequẽtibus. vna dictio.

[d] Illum. extra numerum ſtatutum habentes conſiſtentium.

[e] Proximo. hic eſt primus ordo. ſ. proximus, mellopromus ſecũdus, adiutor tertius, vel potius ſecundi. Nam diuerſi ſunt gradus militantium, vt in princip. huius legis & facit in auth. de ſanctiſ. epiſ. §. pro conſuetudine. colla. 9 & in auth. ſcriptum exemplar. ſed hodie hoc datur aliis, vt ĩ. eo. l. ſi quis.

[f] Quòd ſi quis. ſ. de his qui ſunt vltra ſtatutum numerum. & facit ĩ de condi. inſer. l. penul. arg. contra. ff quis ord. in ho no. poſſ. l. 4 Item facit in decret. 7. q6. 1. c. eos ſacerdotes. Item argu. contra ĩ. de numera l. null. Item facit ĩ. de pala l. 6 & de agen. in re l. 1. & ſup. de potio. ad munera. l. 1. & de contu. ī. l. 1. & inf. de eroga. mili. anno. l. iubemus.

[g] PRoximos. Literataque militia. militant namq; patroni cauſarũ &c. vt ſup. de aduo. di. iudicio l aduocati.

[h] Comitem. hic comites erat proximus ſcrinij diſpoſitionũ. nam proximus erat & comes.

[i] Saluis. ſic ĩ. l. iiij. & l. iubemus in ſi & ĩ. tt. 1. l. t. & ĩ. de pri. eo. qui in ſac eu. mil. l. 1. & 2. & ſup. de ꝑpo. ſac. cubi. l 2 & de ſilen l. 3

[k] IN ſacris. militantes in ſacris, habita licentia ad tẽpus, non continua. i. perpetua. interim cõuenietur coram communi iudice, ſed poſt profectionẽ ante reuerſionem excuſat: ſed ſuus iudex eſt ĩ. eo. l. in ſacris. item & à muneribus.

[l] Ante conuentionem. i. antequam citetur. Acc.

[m] Indultum. i. ante commeatum. ff. de in di. l 2. § in omnibus. & facit ĩ. de comi. cõſiſto l. 2. & de ſilen. l. ne ad diuerſa. Acc.

[n] Poſt. nõ ſolum eo durante.

[o] Excuſatione. dictorum munerum. & facit ĩ. de ꝑpo. ſac. cu. l. 2.

[p] Metatorũ. de hoc habes ĩ. de metatis.

[q] HAc parte. i. inter militantes in ſacris ſcriniis principis. Nam ſecus in militantib⁹ in ſcriniis inferiorũ, vbi pauciores admũt, ĩ. eod. l. comperimus.

Melloproxim⁹ (teſte Alci. hic) dicitur q ſe cum ꝓximo ſacri ſcrinij exercet, inferior tñ illo gradu dignitatis. in illũ videto.

Militãtiũ diuerſi ſunt gradus.

rios [a] † verò, q̃ hñt in ſcrinijs memoriæ, nũquã minus eſſe q̃ quatuor. ſupraſcripti aũt memoriales nullo mõ duplici [b] fungant̃ officio, nec geminis [c] chartis irrepſerit: vt nõ occupent̃ [d] plura i vnũ ſe ꝯmoda collaturi, nihilq́; reliqs relicturi.

Si militans in ſacris ſcrinijs deceſſerit, et ĩ eius locũ fuerit alius ſurrogatus: ſalariũ et debitũ inter creditores diuiditur hæreditate nondũ adita, ſalua tamen priuilegiorũ prærogatiua. ea verò adita ſalariũ hæredib. debetur pro præterito tẽpore, et ẽt reſidui tẽporis. B.

XI. Imp. Anaſtã. A. Euſebio magiſtro officiorum.

SI quis in ſacris nr̃is ſcrinijs, i. memoriæ, diſpoſitionũ, epiſtolarũ, & libellorũ, ſtatutis iam cõnumeratus, ab hac luce fuerit ſubtractus: ab eo quicũq;, vtpote vacãte loco, de ſubſtitutis in ſtatutorũ cõſortio fuerit vltimus ſubrogatus, [e] ꝓ ſolatio vel ſuffragio ꝓximi defunctã, ſacręq; cõſtitutioni diuæ memoriæ Theodoſij & Valentiniani † principũ inſertã quãtitatẽ defuncti hr̃des & ſucceſſores, vel liberi ei⁹ ſeu creditores, qui fęnus cũ mortuo pro ſtatuti loco ei acquirẽdo ꝯxerint, cõſequatur: [f] ita. ſ. vt ſi hr̃ditas vel ſucceſſio defuncti minimè fuerit ſuſcepta vel adita, tales pſonę, i. creditores quidẽ ꝯ cæteros [g] ꝓrogatiua ſibi ſeruata: liberi autẽ vel agnati ſeu cognati, nõ hęreditatis, ſed priuilegij nomine ſimili mõ hmõi ſummam percipiãt: ſibiq́ue petere ac vindicare permittantur: nullius machinatione hmõi noſtra diſpoſitione retractanda ſeu violanda: maximè cũ [h] viros ẽt pro tẽpore ſpectabiles eorundem proximos ſcriniorũ, ſiquis eorum ante completũ proximatus actum morte ꝑuentus ſit, ad hr̃des ſucceſſoresq́; ſuos reſidui tẽporis proximatus ſolatia ſine quadã imminutione tranſmittere nõ dubitet.

Militantes in ſacris ſcrinijs, & eorum parentes, vxores, liberi, coloni, adſcriptitij, & ſerui eorum ciuiliter & criminaliter coram officiorum magiſtro ſunt conueniendi: & ſi in prouincia conueniuntur, ſatiſdare non coguntur de iudicio ſiſti, licet immobilia non poſſideant, ſed eorum iuratoriæ cautioni committitur: & nomine ſportularum nihil ſoluent. nam executoribus agentium in rebus vnum ſolidum præſtabunt: & cum ingrediuntur iudicium dicti magiſtri ſoluent ſolidos duos: & pro editione actorum notarijs dimidium ſolidum: & ſi litigant coram delegato vel arbitro, eiſdem nomine ſportularum vnum ſolidum tantum præſtabunt: pro omnibus vero alijs in iudicio agitandis tertium ſolidum tantum: & ſi non coram magiſtro, ſed coram alijs iudicibus maioribus ſuper annonis ciuilibus, tutela vel curatione, vel nunciatione noui operis conueniantur, illos ſumptus facient in tali iudicio quos facere tenebantur coram officiorum magiſtro. ſi vero conueniantur coram præfecto, vel fiſci patrono, aut vrbis tantum præfecto, vel apud architectos: illos ſumptus præſtabunt nomine ſportularum, quos coram arbitris præſtare tenentur, & non vltra. & habent locum prædicta ſiue per ſe, ſiue per procuratorem litigent: & ad prædictas ſportulas tenentur, cum proceſſus agitatur in ſcriptis: ſecus ſi extraordinariè.

Item dictis militantibus donec militant, & etiam depoſito officio priuilegia data ſunt ſalua: & ob æqualitatem in iudicijs obſeruandam priuilegia eis competentia circa præſtationem ſportularum ad aduerſarios porriguntur.

Item mutatione loci priuilegia eis conceſſa non perduntur. Bartolus.

[a] Antiquarios. forte ſenes. Acc.

[b] Duplici. Nota duo officia nõ debere haberi. ſic ſ. de aſſeſ. l. ſi. na & ff. de off. aſſeſ. l. pe. & ad mu. liberrus. §. præſcriptio. & in auth. vt iudi ſine quoquo ſuff. §. illud. & ĩ. de agen. in reb. l. pen § iiij. & q̃ milita. poſ. l. eos. Acc.

[c] Geminis. faciendo ſe ſcribi in diuerſis officijs. Acc.

[d] Occupent̃. aliàs aucupentur i. non debent aucupari plura cõmoda, quod eſſet per hoc q̃ hñt plura officia illi q̃ ſunt collaturi in vnũ, ſ. officiũ, & nihil reliquis &c. i. ille qui dẽrũ vni intẽdere, nõ q̃rat plura. alias eſt, occupent̃ à ſe. ſ. in diuerſa officia collaturi &c. & idẽ eſt ſenſus.

[e] SI quis. Subrogatus, quod dic, vt no. ĩ. eo. l. vnicuique. circa prin.

[f] Conſequantur. quod ergo olim per l. ĩ. vnicuiq. §. illũ. dabatur diuerſis gradibus, hoc hodie datur certis perſonis, vt hic. Vel dic q̃ illa ſecundũ hanc loquebatur. & no. pro ſolatio ſic inſti. ad Tert. §. i. item no. acquirẽdo ſic ĩ. de pig. l. vlt. & auth. ibi poſita.

[g] Contra cæteros. ſ. filios, non hæredes. & no. ordinem hunc ſeruari, ſicut diximus. ff. de leg. 2. l. cum pater. §. à te. Vel dic cæteros, ſ. etiam cũctos alios creditores, quãuis tẽpore priores: vt ſup. de pign. l. viti & qui pot. i p g. l. diuerſi. Sed hodie ita demũ, ſi ad hoc eſt munitata: aliàs non præferrur alijs: vt in authen. da æqua. du. §. q̃a vero. coll. 7 & de exhi. §. optimũ. col. 5.

[h] Maximè cum acci pe finem, non dubitetur viros &c. ſi ergo dat̃ hæredib. ſalarium, ergo & hoc lucrum: ad quod ſup. de domeſti. l. ſi. & ĩ. ei. i. l. 3. & de primipil. l. 1. & ſup. de inoff. teſta. l. omnimodo. & de adno. diuer. iudi. l. poſt duos § j. & in auth. de exhib. §. optimũ. & de var. & extraor. cog. l. i. §. pen. & ĩ. de ero. mil. an. l. per hanc. Item no. quòd aliquid habent filij non vt hæredes patris. ſed vt liberi. ſic ſupra de La. li. liber. tollen. §. ſed & ſi ſub conditione.

IN

† Antiquarios (inquit Alc. hic) ens intellige qui antiquarũ rerum memoriã principi ſuggerũt. Officia duo non debet quis haberet.

† Intelligit l. 7. ĩ. eo. q̃ vt ille adnotauimus, aſt Theodoſij & Valentiniani. cõtius.

XII.

XII. Idem Auguſt. Celeri magiſtro offic.

IN ſacris ſcrinijs ^a militantes, & parentes ^b atq; vxores eorũ, necnon liberos, ex ſnia tantummodo tuæ celſitudinis ^c criminales & ciuiles intentiones agentium excipere iubemus: inſuper ẽt colonos ſeu adſcriptitios, & ſeruos ^d eorũ in hac regia vrbe degentes, eodẽ beneficio potiri: fidei p ro tempore adiutoris viri ſpectabilis proximi, vel vnius ex ſtatutis, committendos: ^e ita vt ſi in prouincia quicunq; memorialis repertus fuerit, iuratoriæ cautioni cõmittatur: vt etſi ^f nõ poſſideat immobilem ſubſtãtiam, ſerui nihilominus, & coloni ad eum pertinentes, fidei ^g eius ^h tradantur. Modũ inſuper ſportularũ ad mediocrẽ deduci quantitatem: ^i & executoribus de ſchola agentium in rebus attribuendis, ^k vnũ ſolidum ſingulos ^l vſq; ad finẽ negocij: proq; ingreſſu in iudicio tuę magnitudinis quolibet modo faciẽdo, duos ſolidos: ^m & p editione geſtorũ ^n exceptoribus dimidiam ſolidi partẽ: & ſi apud arbitrũ ^o negotium ventilari cõtigerit, ipſi quidem arbitro vnum ſolidum, & nihil amplius: exceptorib^9 ^p autem eum ^q obſeruantibus, tam pro ipſo miniſterio, q̃ pro editione geſtorum ſeu relationis vel definitionis, tertiam partem ſolidi pręberi ſancimus: nec pro tempore virum ſpectabilem fiſci patronum, vel executores ^r quibus imminendi † litibus ſolicitudo iniuncta eſt, quicquã ab eis exigere ſeu profligare † concedi: dimidia ^s ſcilicet expenſarum quas in iudicio tui culminis à memoratis perſonis pręberi ſtatuimus, portione in iudicijs prouincialibus ab his agnoſcẽda: ita vt ſi de ciuilibus ^t annonis, vel tutela, ſeu curatione, vel noui operis nunciatione litem eos ^u ſubire cõtingat: in maiore ^x qnidem iudicio ad ſimilitudinem ſumptuum quos in iudicio eminentiæ tuæ dependere præcepti ſunt, apud virum clariſſimum præfectum annonæ, ſeu fiſci patronum ^y vrbicariæ magnificæ præfecturæ, vel architectos, ^z pro modo eorum quæ ſuper arbitris, & litibus apud eos exercendis ſuperius ſtatuta ſunt, ſoluẽtes expenſas, nihil amplius agnoſcere, ſeu dependere cogantur. Quæ omnia cuſtodiri iubemus, ſiue per ſe, ſiue per procuratores, aut etiam defenſores ^a lites exercere maluerint. Hoc ſi prolata ſcriptis ſententia ^b moniti ſunt. Si verò ex de-

^a IN ſacris ſcrinijs. ſ. principis: quæ ſunt tria: vt in rubrica notaui. Accur.

^b Parentes. tranſit ad ſuperiores priuileg. ſic j. ti. t. l. fi. & j. de caſt. l. fi §. hoc autem. Sed contra. ff. de ſena. l. t. in fi. Sol. vt ibi. Accur.

^c Tuæ celſitudinis. magiſtro officiorũ loquitur, vt j. de ſilen. l. pen. & dic, ſententia, citatoria. ſic j. de epi. & cle. l. cum clericis. & de arbi. l. qualem. & dic, ſtatuus, vt j. eo. l. vnicuiq;.

^d Seruos. in his ſpeciale, vt i ſeruia principis, vt j. vbi cauſæ fiſ. l. fi.

^e Committendos. dictos militantes, & eorũ familiã: & hoc in vrbe: ſed in prouincia intabũt: vt ſubijcit. Acc.

^f Etſi. i. quãuis. aliàs j. ff. qui ſat. cogan. l. ſciendum. & de hoc loquitur Inſti. de ſatiſda. §. ſed hodie. & facit j. de prin. agen. in reb. l. fi & de priui. ſcho. l. fi.

^g Fidei. ſ. cautioni iudicio ſiſti. Acc.

^h Eius. memorialis in prouincia: & conuenientur ibi coram delegato à magiſtro officiorum, vel pręſide prouinciæ: argumentum ſupra de epiſco. & cleri. l. omnes qui. t. & 2. reſpõ. & inf. §. dimidiam. & facit ſup. de dignita. l. quoties. & infra de agen. in reb. l. fi. Acc.

^i Quantitatem. Repete, iubemus: vt ecce, & executione &c.

^k Attribuendis. magiſtro officiorũ, qui aſſumebatur de ſchola alia: vt defenſor ciuitatis de ſchola præſidis: vt in Authent. de defen. ciui. §. ex prouinciali. collatio 2. Item dicitur executor hic, qui facit partes in iudicio comparere: vel aliter & propriè, vt ſupra de execution. rei iudicatæ. l. executorem.

^l Singulos. ſcilicet proximos conuentos.

^m Duos ſolidos. non aperit cui dentur. quidam dicunt oſtiarijs. Vel dic, ipſi præfecto. argumen. in authen. de iudi. §. ne autem. & infra proxi. & l. fi ad arbitrum. & dic ſollidum, idest aureum: vt Inſtitu. de pœ. te. li. §. fi.

^n Geſtorum. Idest eorum quæ eguntur in iudicio. Accurſius.

^o Arbitrum. idest delegatum. vel propriè, vt in Authent. de iudi. § appellationes. collat. 6.

^p Exceptoribus. i. notarijs.

^q Eum. conuentum coram arbitro.

^r Executores. ſcilicet aliquos ab his coram arbitro conuentis.

^s Dimidia. Nota minus præſtatur ſi conuenitur in prouincia, quàm ſi Romæ. ſic ſupra de epi. & cler. l. omnes. §. 2. & 3.

^t De ciuilibus. & de his habes ſupra de diuerſis præſcriptio.

^u Eos. militantes in ſacris ſcrinijs: aliàs eorum familia. ſed quomodo hoc, cum coram magiſtro officiorum tantum debeant conueniri, vt in princi. huius l. Reſpon. ſponte. vel ſpeciale in talibus, vt certos habeant iudices: vt infra de pala i. viros. Accur.

^x Maiore. ſcilicet illuſtrium vel ſpectabilium: quia ſeparat ſpectabiles, cum dicit &c. Accurſius.

^y Patronum. ex curia præfecti erat electus patronus fiſci, qui audiebat de his cauſis, vt iudex. Accur.

^z Architectos. iudices de tectis cognoſcentes: vt ſuper nunciatione noui operis. aliàs ſummi magiſtri tectorum vocabantur, vt conſulerent. ſic in Authenti. de non alienan. §. quod autem. Al.

^a Defenſores. procurator actoris, defenſor rei: vel procurator cum mandato, rei vel actoris: defenſor, ſcilicet rei ſine mandato: & hoc in ciuili, non in criminali: vt ff. de publi. iudi. l. pen. §. ad crimen.

^b Sententia. citatoria: vt puta per album vel ſcripturam

Filijs aliquid non tanquam hęredibus, ſed vt filijs cõpetit.

† Al. minuendi.

† Profligitare.

piutam miſſam ſibi vt veniat.

a Ex depoſitione. quia actor dicit, qđ petit. & notarius ſcribit: vel tantum verbis dicit: & ſic extra ordinariè & tunc nihil debetur. & hic eſt arg. ꝙ iudex medius nihil accipiat de decimis, qđ ẽ contra. agit.

b Adiutoris. de curia magiſtri officiorum erat.

c Omnibus antelatis. ante hãc legẽ per alias leges huius tit.

d Poſtea .i. poſtquam fuerint conceſſa.

e Militant de his q tempore priuilegij militant: vel poſtea cœperunt. Vel dic, ſunt, i. erunt.

f Vacante. aliàs gradu vacante: aliàs genere vacante perfruã tur. ſic ſ. de ſilen. l. fi. in fi. cum concur.

g Cuſtodiri. & ideo eorũ aduerſarij non damnificantur. ideſt eo habeant agendo, vel defendẽdo & no. æqualitatem in iudicijs ſeruandam. ſic ſ. de fruct. & lit. expenſis. l. fi. & de poſtulan. l. prouidẽdũ. & ſ. de re milit. l fi. §. ita videlicet. & ff. de re iudic. l. non tantũ. & ſup. comm. diuid. l. pen. & in arbitrijs, vt ff. de arbit. l. ſi cũ dies. §. pen. & in pactis, vt ff. pro ſoc. l. ſi ſocius pen ſilia. argu. contra ff. de act. emp. l. Iulianus. §. pen.

h Solito. aliàs ſoluto. & facit ad princi. l. ſ de comi. conſil. l. 2. & de ſilentiarijs. l. pen. & ſ. vt omnes iam ciuil. c. & in Authen. de litigãſis. §. ad excludendas. colla. 7. & ſ. de caſtrenſia. l. fin. & ſ. de prin. agen in rebus. l. fin. item ad ſi. ſ. de priu. ſchol. l. 2. Acc.

i Domicilium. Ex differentia n. locorum &c. vt ſ. de tempo. in integ. reſti. l. fi. Accu.

k Præſtita. in l. quã non habemus.

l COmperimus. diſpoſitum. in l. quam non habemus.

m Tuæ. quæſtori loquitur, vt ſ. l. fi. Acc.

n Duodecim. ſ. eod. l. hac parte cõtra. Sol. vt ibi. Alij quia ibi ſ memorialibus, hic in adiutoribus. Acc.

o Numerum. Not. duas ſcholas ſeu numeros memorialiũ adiutorum.

p Longum. ideſt longe. cum memoriales debeant eſſe plures.

q Numerus. ſic in Authen. de referen. colla. 1 & de menſu. ordinan. clericorum. & vt determinatus ſit numerus cler. in prin. col. 1. & ſup de ſac. ſanct. eccle. l non plures.

r Laterculenſis. gradus quidam in ſcrinio memoriæ diſpoſitionum principis. Accur.

Alij.

† Vocante.

† Cõcur. e. in iudicijs. cum ſua gl. circa medi. extra de reg. iur. & in ca. per tuas. iuncta gl. ſup ver. uo. ca eccleſiaſticis. extra de ſimo.

poſitione a ſeu aliter qs eorũ cõuentus fuerit, nihil eum vel ſcrinio viri clariſſimi adiutoris, b vel cuilibet alij nomine ſportularum offerre cõpelli: oĩbus antelatis c priuilegiis, quibus poſtea d per anteriores duorũ principũ ſanctiones defenduntur, in perſona tã eorum qui adhuc militant, e & qui poſtea eã dẽ militiam ſortiti ſunt: ꝙ eorum qui prędictam militiam gradu vacãte f † iani depoſuerunt, vel poſtea depoſuerint, ſeruandis: vt eorum cõmodo ipſi quoq; vnà cũ vxoribus & liberis, colonis prçterea & ſeruis, ꝑpriis, perfruant. Et qm̃ in cõtrouerſiis quas i iudicijs moueri contigerit, æqualitatẽ litigatoribus volumus ſeruari, volumus & aduerſariis eorum: pro ſumptibus & expenſis ſimilem antelatorum beneficiorum prærogatiuã cuſtodiri. g propter hanc etenim cauſam, & viros deuotos memoriales nõ tantum agendo in quolibet iudicio, ſed ẽt actiones ab aliis ingerendas excipiendo, priuilegiis à nobis indultis potiri decernimus: his videlicet qui militiam virorũ deuotiſſimorum memorialium gradu ſolito h depoſuerunt, ſeu depoſuerint, etſi quietis amore per prouincias domicilium i fouere maluerint, omnib. nihilominus priuilegiis, quæ hmõi ꝑſonis per ſacratiſſimam legem nuper promulgatam à noſtra liberalitate præſtita k ſunt, muniendis, & eorum cõmodis atque auxilio potituris.

Numerus adiutorum primo determinatus, & poſtea per ambitionẽ amplatus, eſt ad primum ampliatũ numerum poſt præſentes adiutores reducendus. Et ſi vnus ex dictis adiutoribus fuerit ĩcorporatus inter ſcriniarios memoriales libellorum vel epiſtolarum, poteſt aliũ coadiutorem loco ſui ſurrogare, dummodo quæſtori in ſcriptis vel per libellum notificet nomen, tempus, et meritum ſurrogati, & quæſtorum ſubſcriptio apponatur: & adiutor talis ſurrogatus remanebit in ordine, qualis tempore dati libelli fuerat. quod etiam in dignitatibus obſeruatur. & hoc dicit tota l. ſecundum lo de Ila.

Imp. Iuſtin. A. Proculo quæſtori ſacri Palat.

COmperimus diuinitus quidem pridem fuiſſe diſpoſitum, l viros deuotos adiutores tuæ m magnitudinis, certos eſſe in numero, nec ad huiuſmodi nomen vel operam plures licitum eſſe adſpirare, quàm in ſcrinio quidem ſacræ memoriæ duodecim n tantum, ſeptenos verò in duobus reliquis ſcriniis, ideſt, ſacrarum epiſtolarum, ſacrorumque libellorum: ſed poſterioris licentiam temporis ſupra modum indulgendo ambitionibus, diſturbaſſe rei merita, ac multitudine diuulgaſſe: vt inter memorialium & adiutorum numerum o non longum p penè interſit. Sancimus itaque reduci eis, ac renouari ſtatutum ordinis terminum: non vt eximantur adiutoribus hi qui præter prædictam diſpoſitionem in præſenti exuberant: ſed vt interea omnibus aliis interdicatur ab adfectando hoc nomen, donec exeuntibus ſingulis ac recedentibus decreſcere poſſit vetita conglomeratio, legitimuſque iam reſideat numerus: q non prohibendis viris deuotis adiutoribus deſiſtentibus ab eodem officio, cum vel ad laterculenſis r gradum in ſcrinio ſacræ memoriæ prouecti fuerint: vel ſecundum locum obtinuerint in duobus

aliis [a] ſcriniis, poſtquã proximi [b] creabuntur, licet nondum redacta ſit quantitas priſtina, tamen alios pro ſe quos elegerint ſurrogandos adiutores petere: qui poſteriores erunt cæteris. Illud etiã diſponendum duximus, utpote nonnullis anterioribus exemplis ſubnixũ, necnon iuſtitię congruũ; ut ab his quibus conceſſum eſt adiutorum agmini pro ſe ſociare: libellus offeratur viro illuſtri pro tempore quæſtori, petendaq; eius ſubſcriptio, tẽpus atque hominem, nec non etiam rem ipſam cõtinens. i. quod inter [c] adiutores ei quem pro ſe ſurrogat, mereri permiſſum eſt: ordinandis videlicet hiſdem adiutoribus pro ratione temporum [d] quibus libelli porrecti ſunt: ut etiam ſi in memorialium matriculam inferiore loco ſit, q prior in adiutoribus meruit: [e] adiutor quidẽ habeatur ſuperior: memorialis vero poſterior pro utriuſq; ordinis modo vel diſcrimine: quod etiam in aliis quoq; pene omnibus officiis [f] obſeruari dignoſcitur.

Adiutores cùm conueniuntur ſine reſcriptis, eorum nomen voce ſola ſufficit demõſtrari: aliàs, tam in ſcriptis, tam in cã quam in actis eſt demonſtrandum. Item ſi adiutores commeatu accepto ſe abſentauerunt, durante tempore abſentiæ integrũ debent habere ſalarium acſi præſentes eſſent. Bar.

XIIII. Idem A. Tatiano magiſtro officiorum.

HAc lege ſancimus, ſi qñ adiutores viri magnifici tẽpore quæſtoris ſacri noſtri palatii, in accuſationẽ ciuilis cauſę vel criminalis deducti fuerint: ſtrictum iuris & integritatis cõgruum ordinem conſeruari: ut ſi ſine ſcriptis conueniendi ſint, nomen eius præcipientis [g] ore deſignatum eſſe ſufficiat. Sin autem ſcriptis in querimonia unus adiutorum aut plures forte ferendi ſint: monumenta [h] ſententiarum in perſona tantummodo conueniendi adiutoris præcedentium æquum & iuſtum initium futuro præſtent certamini. Et quoniam probationibus [i] & exemplis potius quàm indecoræ conſuetudini deceat indulgeri: quod in uniuerſo deuotiſſimorum ſcrinio libellenſium euiciſſe mõſtratur, id in adiutores ſacræ memoriæ, ſacrarum etiam epiſtolarum transferendum cenſemus: ut qui liberam proficiſcendi licentiam pronuntiatione commeatus indepti fuerint, ſine qualibet ſtipendiorum aut emolumentorum deductione [k] peregre degant. etenim pro tempore viris clariſſimis proximis & melloproximis, aut eorum adiutoribus, abſentiæ cauſa vel offerre de ſuo proprio, aut ex annonis ſeu ſtipendiis quicquam relinquere cogendis: quamuis Ianuarias Calendas indultum excedat ſpacium, & intra ſe feſtum diem contineat. Ad hoc illud obſeruari ſancimus, nec alius adiutor propter quamcunq; ambitionem his qui in præſenti ſunt, vel poſt eorum deminutionem addatur, licet in veterem numerum redacti fuerint. [l]

Adiutores ſacrorum ſcriniorum etiam ſupernumerarii poſſunt alios ſubrogare loco ipſorum, ut ipſi aſſumantur inter ſcriniarios collegiatos: non autem propter morbum vel ſenium, vel aliam neceſſariam cauſam, conſtitutione hoc permittente hac in parte correcta. Bartolus.

Idem A. eidem.

CErtæ quidem ſunt diſpoſitiones noſtri numinis, quas ſuper adiutoribus viri illuſtris pro tempore quæſtoris noſtri palatii, quorum obſequio res agitur quæſtoria, dedimus: quarum prima [m] quidem ad ſupplicationem eorundem adiutorũ [n] emiſſa, numero eorum, qui erant illo tempore, quo preces nobis obtulerũt, neque aliquem exemit, neque addi præcepit, præterquam ſi

[a] Aliis. ſ. libellorũ, vel epiſtolarum: qđ dic ut in rub.

[b] Proximi. i. diſtis gradibus fuerũt incorporati.

[c] Inter. hoc cõtinet ſubſcriptionem, q inter adiutores et quẽ pro ſe ſurrogat.

[d] Temporũ. ſic j. de priuile. eo. qui in ſa. pa. l. ſi. Acc.

[e] Meruit. l. qui diceſſit ab adiutorib', inter quos erat prior & nunc eſt ultimus inter memoriales: ſed ſurrogatus ab eo inter adiutores erit primus inter eos, ſi modò ordo temporis libellorũ et dederit, quia pcedentes enim ſunt minimi: ne obſtet ſ. eo. ibi, qui poſteriores erant cæteris. Vel dic q in memorialib' ultimus ſit adiutor: & poterit eſſe prim'. idẽ ſi deſinãt pcedentes, arg. j. leg. proxi & ſic duo habent officia quod j. dicit. ſ. l. hac parte. niſi dicas, q hic quaſi unũ reputatur, cũ ſint circa idem.

Officia duo regulariter qs habere non pot.

[f] Officiis. puta i ſcriniis principum. Vel dic etiã in ſcriniis aliorum magiſtratuum. nam & alii habent: ut j. l. proxi.

[g] HAc lege. præcipientis. i. agẽtis, vel accuſantis.

[h] Monumenta. ideſt ſcripturæ ſententiarũ præcedentium, ſ. cõuentionalium. & facit ſ. l. in ſacris. §. hoc ſi prolata. & de digni. l. quoties.

[i] Probationib'. aliàs pcurationib': aliàs prouocationibus. i. prouocationibus q̃ tur homines vocantur ad ius. & ſic ſunt duæ partes. Acc.

[k] Deductione. videtur adeſſe, qui abeſt licito cõmeatu quo ad pbendã & ſic facit pro clericis abſentibus. item quò ad priuilegium. ut ſ. e. l. in ſacris. aliàs ſec', ut ſup. de domeſticis l. 3. & de epiſc. & cle. l. ſi qua per calumniam.

[l] Fuerint. facit. ſ. l. proxi. & j. l. proxi. §. illo.

[m] CErtæ. Prima. hæc eſt ſ. eo. l. comperimus.

[n] Adiutorium. ideſt adminiſtrorum ſymoo pa. ſic ſ. de pcpo. pa. ſic j. de præpo. laborum. & ſic in hac l. frequenter ponitur. Accur.

Abſens cũ ſtudii cõmeatũ hẽat dẽ.

a Laterculenſis. Hæc omnia expone vt in d.l. competimus.
b Habeant ſurrogates: non autē dicas quod vnus habeat duo officia, vt l. eo. l. hac parte, vel dic, vt no. in d.l. competimus.
c Altera. hoc eſt Græca. Acc.
d Diminutionem, nam cum multi eſſent ſupra numerū, non poterant minui ſed liceat cuilibet ſeni, vel morboſo. Acc.
e Venditionis quia ſingens vel non ſingens ægritudinē vendebat locum ſurrogato.
f Adepti fuerint. vt l. competimus.
g Secunda. ſ. Græca, quam nō habemus.
h Illō. facit. l. pro. xi. §. finali.
i Addatur. vt ſit vltra numerum.
k Sanctionis. ſ. Græcæ. Sed arg. contra. ſ. tit. 1. l. pe. Idē facit in authē. de defen. ci. §. nulle. coll. 3. & vt iudi. ſine quo. ſuffi. §. nulli. collat. 2. & de man. prin. §. eos eu tem. colla. 3. & ſupra de adſeſſ. l. nullus.

quis eorum, vel ad laterculēſis a gradum in ſcrinio ſacræ memoriæ, vel ad ſecundū locū in duobus alijs ſcrinijs, i. ſacrarū epiſtolarum, ſacrorūque libellorum & cognitionū, prouectus fuerit. nam his licere deſiſtentibus ab adiutoris officio, alios pro ſe quos voluerint adiutores ſurrogare, vltimū locum in hiſdem adiutoribus obtenturos: licet ſuperiorem in memorialibus habeāt. b Altera c vero p ſacrā Pragmaticā eſt, p quā excelſę memoriæ viro Proculo ſuggerente pcipimus illos ēt adiutores poſſe in ſuū locum alios inducere, qui per aliquē fortuitum caſum minus implere ſuum officiū valeant, veluti ſeniū vel morbū, vel aliā neceſſariā cām. quod ex ipſorū adiutorū petitione idē magnificæ memoriæ Proculus ad nos retulit. Sed in præſenti ab alijs memorialibus tam in ſcrinio ſacræ memoriæ, quàm in cæteris duobus ſacrarū epiſtolarum, ſacrorumq́; libellorum & cognitionū relatis, adijci cœpimus, deminutionē d earundē adiutorum impediri per memoratam pragmaticā ſanctionē, & inſuper venditionis e quodammodo memorati officij locum introductū eſſe: quod ne decætero fiat, præſentē ſanctionem ad tuam magnitudinem mittimus: p quam iubemus illis tantum permiſſum eſſe ſecū dum prius noſtræ ſereni tatis reſcriptum alios in ſuū locū ſurrogare, qui vel laterculenſis gradum in ſcrinio memoriæ, vel ſecūdum locum in alijs duobus ſcrinijs adepti fuerint: f ſecunda g noſtra ſanctione ſup hoc capitulo decætero ceſſante: nulli danda licentia eorundem adiutorum, præter quā ſi ad memoratos gradus aſcenderit, alium pro ſe eiſdem adiutoribus ex quocunque fortuito caſu connumerare: vt eo modo ad veterem numerum iidem adiutores redeant: & xij. quidem in ſcrinio ſacræ memoriæ, ſeptem vero in alijs duobus ſint, i. ſacrarum epiſtolarum, ſacrorumque libellorum & cognitionum. Illo h videlicet obſeruando, ne alius adiutor per quamcunque ambitionem his qui in pſenti ſunt, vel poſt eorum deminutionem (licet in veterem numerum redacti fuerint) addatur. i nam ſi per mutationē, licet fortuiti caſus inciderint, prohiberi diſpoſuimus: multo magis prioribus manentibus alios introduci vetamus: cæteris ſcilicet anterioris ſanctionis k capitulis in ſuo robore permanſuris.

ſ. de caſtrē. l. 1. & in auth. de mona. §. ordinatione. col. 1. & ſ. de off. ma. offi. l. 1. ac mo. & de aduo. di. in di. l. petitione. §. ſi autē. & de aduo. di. iu. l. ſi in prin. & ſ. de tyro. l. ſi. & ſ. de matri. l. ſi quis. & ſupra de profeſ. l. magiſtros & ſ. de ſtu. li. vr. Ro. l. j. & ſup. de offi. re. pro. l. ſi quis. & ſ. de diuer. of. l. 1. & ſ. de offi. præfect. vrb. l. ſi.

p N Vll. ſ. iudici.
q Diſcingendi, id eſt deponendi. ſic ſup. de agri. & man. l. j. Acc.

TITVLVS XX.

DE AGENTIBVS in rebus. 1

1 Qui nā hi ſint, vide apud Pyrrhū ſ hunc titulam.

Nullus de numero agentium in rebus locum mortui per pecuniam debet inuadere: ſed in locum eius ille debet ſuccedere, qui in gradu poſt eum erat proximus, & dignus labore. Bar.

I. Imppp. Arca. & Honor. & Theod. AAA. Anthemio magiſtro officiorum.

Hi ſunt quibus electionum cura mandatur: vt ſ. de decur. l. vlti. & erant plures diuiſi p diuerſos numeros: vt ſ. l. 2. & quilibet numerus habebat præpoſitum: vt ſ. de off. ma. offi. l. 1. & dicebantur principes: vt ſ. tit. 1. per totum, nam de illis ibi dicit. Acc.

m Nullus. ſ. alter q̄ ille de quo dicit.
n De ſchola. neq; de extraneis: adeo q̄ ſi militauerit in officijs ſpectabilium nō accipiet hic locum: vt ſ. de off. mil. iu. l. pen.
o Obiectione: aliâs obiectione: aliâs obreptione, & facit ſupra de proxim. ſacr. ſcri. l. vniuſque. &

NVllus m de ſchola n agentum in rebus decætero locum mortui conetur inuadere: ſed is qui ſtipendiorum, & laborū merito ad gradum militiæ ſequebatur, ſtatim atque illum fata ſubduxerint, in eius præmia percipienda ſuccedat, omni obiectione o ceſſante.

Agens in rebus deponendus, vel eximendus de libro agentium non eſt per aliquem iudicem, ad cuius officium non ſpectat cognitio contra eos. Bar.

II. Impp. Honor. & Theodo. AA. Helioni * magiſtro officiorum.

* Al. Heliodoro.

NVlli p poſthac ſine noſtræ maieſtatis auctoritate diſcingendi q agentem

in reb[a], nulli eximēdi pateat copia. niſi ꝓbata ſchola, & animaduerſione veteris iudicis, [b] & nullā timere debet contumeliam vilitatis. [c]

Matricula agentium in reb. non debet eſſe niſi xlviij. quorum quelibet praeſt ducentis. circitores verò debent eſſe trecenti: & equites quadringenti quinquaginta. Bartolus.

III. Imp. Leo A. Patricio magiſtro officiorum.

MAtriculā [d] † agentiū in reb. à tua [e] celſitudine cōfectam admittētes, iubemus ne ducenarii pluſquā quadragintaocto in cingulis [f] habeant in poſterū: & numerū cētenariorū ducēti viri, quos vacāte tēpe gradus competētes admiſerint: [g] pariq; mō biarchorū nomē meritumq; ccl. viri duntaxat: ꝓterea circitorū [h] ccc. & equitū cccc l. impleant. Sit in æternū illa quoq; fixa ſtabiliſque tuæ ſublimitatis diſpoſitio: vt ſi quis de numero ducenariorū, quos xlviii. quotānis [i] eſſe cēſuimus, forſitan de luce migrauerit: laborum eius fructuum ſucceſſores ab inteſtato vel ex teſtamento venientes, & lucrum diſpenſet, [k] & ita omnib. inter cæteros ſuperſtites potiantur ſolatijs: tāquam ſi viuus, qui hæc eadem diu ſperauerat, ſibimet vindicaſſet: qua de cauſa locum etiam eius ſucceſſorū intuitu vacare [l] ꝯueniet. Nemo aūt ſine diuali ꝓbatoria, quā codices in ſacro nr̄o ſcrinio memoriæ poſiti debeant inferendam accipere [m] militarib. eiuſdem deuotiſſimæ ſcholæ ſtipēdiis vel priuilegijs potiat.

Nullus de numero centenariorum vel ducenariorum in rebus agentium moram contrahens in ciuitate Conſtantinopolitana, conueniri poteſt coram alio, quàm coram officiorum magiſtro in cauſa ciuili vel criminali: quo priuilegio non vtitur, ſi extra ciuitatem illam degat, vel depoſito officio. Bartol.

IIII. Idem A. Patricio magiſtro officiorum.

EX eo [n] quo primū ducenæ vel centenariorum gradum [o] in ſchola agentium in rebus militantes meruerint, deſinant [p] in ſacratiſſima videlicet ciuitate conſtituti alterius iudicis cuiuſlibet auctoritate pulſari vel in alio quolibet examine præterquam viri magnifici magiſtri officiorum & cui forſitan ipſe conceſſerit, actionibus ſui quiſque aduerſarii reſpondere: quod multo magis in criminalibus cauſis obſeruari decernimus. abſurdum [q] eſt enim, vt in eius ſalutem vel exiſtimationem valeat quiſquam proferre ſententiam, cuius de nulla re poſſit pecuniaria iudicare. Huius autem beneficii prærogatiuam ſubadiuis [r] * etiam qui ſingulis inueniuntur temporibus, deferri iubemus: licet hanc in eorum perſona more quoque veteri ſeruari cognouerimus: vt tamen poſt depoſitum [s] officium memoratum, ſi non inter centenarios numeretur, cōmuni iam lege reſpondere non ambigant. Prædictas autem omnes centenariorum perſonas in prouinciis repertas, conceſſa nunc ſpeciali fori prærogatiua, (niſi publicæ executionis [t] ſolicitudo his iniuncta ſit) vti prohibemus: eoſque ordinariorum [u] etiā iudicum pro veteri iure ſententiis obedire præcipimus.

TITVLVS XXI.

DE PRAEPOSITIS † AGENTIUM IN REBUS.

I. Imp. Leo A. Patricio magiſtro officiorum.

[a] Eximendi. à matricula ſeu libro in quo nomina eorum erant ſcripta: ſed ipſa l. eximit quēq; ꝓꝑ delictum eius: vt j. de commea. l. ſi. & er. ſ. de primic. l. ſi. & facit ſ. de dec. l. nemo.

[b] Iudicis. alicuius.

[c] Vilitatis. viles vocat alios iudices: vel reſpectu eius agens dicit: quaſi vile ſit timere: vt ff de reg. iu. l. vani.

* Multa l hanc legē Alci. hic & Pyrrh.

[d] MAtriculam. i. librum, vbi nomina inſta ſcriptorum erant deſcripta per ordinem, & ſuerent vocati. Acc.

[e] A tua. magiſtro officiorū loquitur, vt patet ſupra de offic. magiſt. offi. l. i.

[f] In cingulis. hi quadragintaocto erant Principes dicti: vt hac d. l. j. & quilibet præerat forte ducentis. Ac.

[g] Admiſerint. accipe impleant, quod eſt j. & hi ducenti ſuum Principem habent, qui cēteuerius dicitur, & ſic ſequentes numeri quilibet ſuum, vt d. l. i.

[h] Circitorum. circitores dicuntur quibus veſtiarij vel linteari dant veſtē cir cunferendam & diſtrahendam, vt ff. de inſtitu. l. cuicunque. § i. & d. e g. oīs ſunt nomina numerorū militantium inter agentes in rebus.

Circitores qui ſint.

[i] Quotannis. id eſt ſingulis annis.

[k] Lucrum diſpenſent, ſic ſupra de proxi. ſacro. ſcri. l. ſi quis in ſacris. & de aduoc. diuer. iudic. l. poſt du os. § i. ſ. de domeſtic. & protect. l. ſi.

[l] Vacare. vſque dum debebat durare defunctus ſi vixiſſet: ne duob ſalarijs grauaretur reſpub. Accur.

[m] Accipere. hoc eſt quaſi regiſtrum. ſic infra de diuer. offic. l. probatorias.

[n] EX eo. ſ. tēpe.

[o] Gradum. Ad quē nō ſuffragio, ſed labore qs peruenit: vt ſ. de offi. ma. offi. l. i. & 2. & ſ. eod. l. i.

[p] Deſināt alias deſtituent: & alias deſināt: & alias deſerāt.

[q] Abſurdum ſic ff. de pœ l. capitalium. §. & vt generaliter. & de ſena. l. qui indignus. Sed arg. ꝯ. ff. de iudi. l. ſolemus. § latrūculator. & facit. ſ. de appar. p. ꝑ. ꝓto. l. ſi & de palati. l. viros. & de caſtren. l. ſin. & de vetera. l. ſin. & de diuer. offi. l. viros. & de priuil. ſchola l. 2. & ſ. de ſilent. l. pe. Acc.

[r] Subadiuis. nomina appellatiua quorundam militantiū inter agentes: vt j. l. proxi.

[s] Poſt depoſitum ſ. tit. i. l. principes ꝯ & j. eo. l. ſi. ſolu. vt ibi.

[t] Executionis. alias executoris.

[u] Ordinariorum. ſ. præſidum: vt ſ. de mo. mul. l. eos. Ac.

DE PRAEPOSITIS agentium in rebus.

Agentes.

* Prærogatiuā hīc ēt q ſub alijs cingulis inueniūtur ꝓ tēporibus def. &c.

† Principibus, in manuſcriꝑ. alias nō eſt nota rubeica. Cont.

AGentes in reb. qui per ordinẽ [a] conſequi ſolent principatus [b] inſignia, in vnoquoque ſcrinio fabricarum, & barbarorum [c] quaternos ſubadiuuarũ ſolicitudinem per annum duntaxat integrum procedentes gradatim ſubire hac in æternum valitura lege decernimus: exceptis videlicet vniuerſis negotiatorib. quibuſlibet mercimonium per ſe gerentib. interpoſitaſve perſonas. cum eis ante ſacratiſſimis cõſtitutionib. interdictum ſit militare: [d] exceptis nihilominus his qui poſſeſſionum alienarum ſolicitudinẽ procurationemve ſuſceperint. eos.n. ad hæc officia volumus adſpirare, quorum labores ſcholæ agẽtium in rebus teſtimonio comprobantur. Illi quoque ſunt ab hac liberalitate noſtræ manſuetudinis excludẽdi, qui cum ſcholæ eidem ſocientur, in ſacris ſcrinijs quib. vir ſpectabilis primicerius & tertiocerius præſunt, adiuuantes eos publicarum chartarum tractatib. occupantur: & duobus officijs [e] operam ſuam adhibere non poſſunt, nam præter emolumenta quæ de prædictis ſcrinijs conſequuntur: principatus etiam ſolatio debẽt eſſe cõtenti. Quod ſi morbo vel ætatis ſenio capti, & imperiti huiuſmodi rerum, vel quocunque alio vitio præpediti, per ſe memorati officij curam ſubire nequiuerint: confiderati præcedentib. eorum laboribus, [f] per ſubſtitutum [g] chartularium eiuſdem ſcrinij cui præfuturus eſt ipſe, idoneũ, & tam morib. optimis præditum, quàm ſcientiam peritiamque rerum habẽtem, electione ſua ſuarũque periculo facultatum præfatum munus eos implere præcipimus.

Agentes in rebus, & eorum ſerui, vxores & liberi, ſiue agãt per ſe ſiue per procuratores eorum, ſiue conueniantur, habẽt circa ſoluendas ſportulas priuilegium quod habent in ſacris ſcrinijs militantes: nec coguntur dare fideiuſſores extraneos de iudicio ſiſti: ſed ſufficit fideiuſſor de ſuo numero in rebus agentium & per hoc priuilegium non derogatur alijs priuilegijs eis conceſſis. hoc dicit. Io. de Plat.

II. Imp. Anaſta. Celeri magiſtro officiorum.

HAc ſaluberima ſanctione decernimus, agentes in rebus pro conuentionibus, & modo ſportularum executoribus præbendarũ, pro quantitate ſumptuum, quæ circa litigia ſibimet ab aliis inferenda, vel à ſe contra alios per ſemetipſos, ſeu per ordinandos à ſe procuratores [h] exercenda, conuenit ab his agnoſci: beneficiis quæ in ſacro noſtro militantibus miniſterio iam pridem per diuinas ſanctiones indulta [i] ſunt, perpotiri: & fideiuſſorem idoneum de eadem ſchola, [k] non autem extraneum offerre compelli: ita tamen vt priuilegia quæcunque centenariis ſeu ducenarijs, vel chartularijs, ſeu viris clariſſimis principibus poſt depoſitam quoque militiam iam per diſpoſitiones principales impertita, [l] & nunc vſque obſeruata eſſe noſcuntur, intacta inuiolataque cuſtodiantur: cum perabſurdum perque temerarium ſit, hanc noſtræ liberalitatem pietatis quenquam aſtuta interpretatione non ad augmentum anteriorum priuilegiorum, ſed deminutionem conuertere [m] concedi, ſimili videlicet forma pro matribus [n] & vxoribus eorum, necnon etiam liberis ſub eorum poteſtate conſtitutis, nec aliã ſortitis vel

[a] Gentes. Per ordinem. matricula decurrentes vt ĩ. de off. ma. offi. l. 1. M.

[b] Princi patus. Vt fiat princeps agẽtiũ. vt d. l. 1. & ĩ. ti. 1. l. 2.

Aliàs barbaricorum, aliàs barbariorum.

[c] Subadiuuarum, qui præponebãt cæteris agentibus: minores tñ erant principibus: vt hic colligitur: quales erant antiquarij scriniis memoriæ. vt ĩ. titu. 2. l. hac parte & hæc. ſunt nomina quorũdam numerorum in rebus agentium.

Negotiatores militare nõ debent.

[d] Militare. Not. negotiatores nõ militare: vt infra neg. ne mi. & ſupra de digni. l. nequis item conductores & procuratores: vt & ſupra loca. l. fin.

[e] Duobus officijs. Not hic ĩ. tit. 2. l. hac parte. con concor. Accurſius.

[f] Laboribus. prodeſt hactenus fuiſſe bonum. ſic ff. de re mili. l. 3. §. is qui. & l. non omnes. §. à barbaris.

[g] Per ſubſtitutum. hic ĩ. titu. 2. l. 4. Sed contra ĩ. titu 2. l. fin. §. penul. Solu. ibi in alio officiali quàm hic. Item facit quis, quod per ſubſtitutum facit, & ſuo periculo: vt hic. & ſupra de epiſcopis & cler. l. quiſquis. & l. ad ſimilitudinem & de admini. tuto. l. decreto & ad muni. l. quid ergo. & de pol. l. de pollicitationib. & ĩ. de peri. nomina. l. fin. & quo quis or. l. fin. & de decurio. l. nullus. & ff. de conſtit. pecu. l. quod autem. §. ſed & ſi quis. Accur.

[h] HAc. Procuratores. quoſlibet, niſi ſint illuſtres: vt ĩ. in Authẽ. vt illuſtres §. 1. co. 1a. v. & ĩ. de procurat. l. penul.

[i] Indulta. vt ĩ. tit. 4. l. in ſacris.

[k] De eadem ſchola ſic ĩ. titu. 2. l. in ſacris. § 1.

[l] Impertita. per leges quas non habemus. nam leges quæ ſunt ſupra, non dicunt de priuil. competentibus poſt depoſitum officium. & facit ĩ. tit. 1. l. ex agentibus. ſed contra ſupra titu 1. l. ex eo. ibi vt tamen &c. & verbum ibi poſitum, ſi non inter &c. vbi ſubaudi, vel ſimiles principes: ſoluit contrarium. Ac.

[m] Conuertere. priuilegia extẽduntur vt ff. de conſtit. prin. l. vlti. item not. cum datur priuilegium priuilegiato, nõ ideo aufertur primũ priuilegium. ſic & ĩ. de dig. l. 3. & arg. ff de actio. & obli. l. Lucio.

Primum priuilegium per ſuperuenientes nõ tollitur.

[n] Pro matribus. de matribus & de ſeruis, dic vt not. ſupra titu. 2. l. in ſacris. in prin.

Quan-

a Quâtitatis facit d. l. in facie. & ĩ. eo. ti. l. fi. & de priui. ſcho. l. quoties. & ĩ. de ſi-len. l. pen. & de excu. mu. l. eam. & ĩ. qui mil. non poſ. l. eie. & de priui. eo. q. l ſacro. l. 2. & ĩ. de mu. l. ſerinarios. & ĩ. de caſtr. l. ſ. & i. fi. & ff. de lib. ag. l. ſi qs à liberis. §. fi. & de fabri. l. eos q. & ĩ. de priuil. ſchol. l. hac lege.

b Denarũ. i. decẽ, vt ff. de lega. 1. l. ſi quis teſtõ & fa. ĩ. de legib. & cõſti. l. 2. in fi.

c DE PRINCIbus agentium in rebus.

Dic, vt ſup. titu. 2. in rubr.

d AGentes. Et hoc expone vt in rubri. ĩ. ti. 1. & dic palmã, i. victoriã, & finẽ laboris. ſic aduocatus hẽt palmam, cũ vincit cãm: vt ff. de var. cog. l. 1. §. & ſi palmarij.

Aduocat^o cũ vincit in cã palmam hẽt.

e Principat^o. i. vt ſit princeps agẽtium in reb. quod ht p laborẽ, non ſuffragio decurrẽte matricula: vt ĩ. de off. mag. off. l. 1.

f A principe. i. ab imperatore, vt nõ cõueniat niſi corã Imperatore dictus princeps. Vel dic à principe p̃dicto: & dic ad citandũ, vel exigendũ aliquid ab eo qui eſt de ſua militia: vt inf. l. proxi.

g Perſonarũ. vel dic dictorũ principũ, vt ſine ipſo. ſ. imperatore. Vel dic pſonarũ, ſ. militãtiũ ſub principe. nã nõ vexabunt ab alio iudice, niſi à dicto principe. & qđ ſubijcit, & ſi interceſſio. i. p̃ceptio fuerit impertita offi. in loco degentis, i. citati vel cõuenti coram Imperatore ſm primum, vel corã principe ſecundum aliũ intellectũ. videbatur .n. tuoc ĩ. quaſi non trahatur extra locũ ſuum, arg. ĩ. de epiſ. & cle. l. omnes qui.

h Conuentos, i. ad-

ſortituris militiã, necnon & ſeruis ad eos ptinẽtib. ſeruanda: ita vt in puinciis quoq; ſupradictæ pſonæ degentes ſimili beneficio pfruant: ſportulas tñ & litium expenſas p tertia ſuperius enarratę quãtitatis [a] parte ſoluturæ, denarũ [b] librarum auri cõdẽnatione aliaq; grauisſima indignatione his feriendis, quicũq; noſtra iuſſa quolibet modo ſeu tempore violauerint, ſeu violari conſenſerint.

TITVLVS XXII.

DE PRINCIPIBVS agentium in rebus. [c]

Finito labore agentiũ in rebus, agens princeps agentium creandus eſt: nec poteſt ad aliquas publicas vel priuatas functiones vocari niſi de prĩcipis conſcientia: nec vexari poteſt coram aliquo iudice niſi coram principe: nec patronus cauſarum poteſt ignorãte principe contra eum aliquid poſtulare: & contrafaciens pœna x. lib. auri punitur. Bart.

I. Imppp. Grat. Valẽt. & The. AAA. Cynegio PP.

AGentes [d] in reb^o poſt palmã laboris emeriti, principatus [e] honore remuneram^o: atq; ideo officialis rã ad neceſſitates publicas q̃ priuatas non niſi à principe [f] mittat auctore: nullarumq; ſine ipſo cuiquã mandet exhibitio perſonarũ: [g] & ſi interceſſio in locis degentis officij fuerit impertita. Cauſarũ & pronos ita volumus eẽ cõuentos, [h] ne ignorãte principe vllã poſtulationẽ introducãt, [i] neve ſub vnius pſona ſuſcepti, fraude quadã aliena [k] negocia inferenda eſſe pertentent. q̃ ſi fuerit definitio [l] cõtẽpta, decem libras auri fiſco noſtro ab officio tuo iubemus inferri.

Omnes agentes in rebus ſunt ſub eorum principe conueniendi, etiam ſi ſenatoria dignitas praefulgeat in eis: actus vero ſoliti expediri per cœtũ ſenatus, expediuntur per ipſum, aliquo reſcripto ſubuentionum nõ obſtante. Bart.

II. Impp. Arca. & Hon. AA. Theodoro P.V.

OMnia citatoria, [m] oium. ſ. cauſarũ atque pſonarum, licet ſint ſenatorię dignitatis, [n] ad principes [o] ſpecialiter reuocari præcipimus: actus verò cæteros quia ſacratisſimo cœtu ſenatus tractari conſueuerũt, cenſualium [p] ſolicitudine celebrari; nec aliquid præiudicium [q] ex ſurreptitio reſcripto ſupplicibus inferri.

Principis agentium in rebus decorantur dignitate proconſulari. B.

III. Imp. Hono. A.

PRoconſularis apicis dignitatis adiectione principis agentiũ in reb. præcipimus decorari. [r]

Principes agentes in rebus poſſunt habere domeſticos, quorum induſtriam & fidem putant eſſe comprobatã, licet illi domeſtici eodem officio ſæpe functi fuerint: & ſi in dicto officio per xxv. ann. ſeruire non poſſint corporis valetudine impediti, & ob hoc ad honorariam dignitatem principis beneficio transmigrauerint: iiſdem priuilegijs & beneficijs potientur, quibus potitur factus princeps agentium. Bartolus.

IIII. Impp. Theodo. & Valent. Valerio magiſt. offic.

moniros.

i Introducant. ĩ pdictos in præmiſſo examine vocatos ſecundum vtrunq; caſum. vel nec pro eo, nec ĩ qa in vetito examine vocatur ſm vtrũque caſum.

k Aliena. ſ. dicti vocati principis ſecundum primũ caſum, vel ſub eo militantis ſecundum alium.

l Definitio. ſ. huius legis. & facit ĩ. de re mili. l. nemo. & ĩ. ti. ſ. l. in ſacrie. Acc.

m OMnia citatoria. quæ hĩc fieri coram principe agentium in rebus, vt de his qui militãt ſub ſe. vt ĩ. l. proxi.

n Dignitatis. ſ. qui ſub eo militant: & ſic ex cõſenſu Imperatoris, qui fecit legem iſtam. hoc permittitur: ne ſit ĩ ĩ. de dignitatib. l. nemo. vel dic hic honorem ſe naturæ tantum ibi habet & actum.

o Ad principes. ſ. agẽtium in rebus.

p Cenſualiũ. i. coram magiſtro cẽſus, cum dicat actus, ſ. legitimos, ſ. inſinuatio, & ſimiles, vel ſubaudi coram alio, cuius ſit iuriſdictio.

q Præiudicium. i. q̃ preiudicet predictis. aliàs male videntur ſonare leges.

r PRoconſularis. Decorari. ergo eſt ſpectabilis, vt in Auth. de non alie. §. ſi. col. 2. nec ob. ĩ. e. l. vlt. in prin. vt ibi no.

Ex

EX agentibus in reb. principib⁹ domeſticos in ſuis actibus habere liceat [a] eos quorũ fidem induſtriamque probatam ſibi exiſtimãt, etſi ſæpe eodem officio fuerint [b] ante perfuncti. Et ſi quis agens in reb. poſt xxv. annor. curricula, ob aduerſam corporis [c] valetudinem, militiæ finẽ valuerit expectare, ſed honorariam ex principe dignitatem teſtimonio [d] ſcholæ proſiluerit, iiſdẽ eum priuilegiis muniri cenſemus, quibus hi qui ad principatus actũ progreſſi ſunt, potiunt. Sed in ſalutationibus iudicũ ſeſſibusq; priores eos q̃ p lõgæ militiæ metas ad principatus actũ peruenerint, etſi actus tp̃e poſteriores [e] ſint, eſſe pcipimus: nihil cenſualibus vel apparitoribus aduerſus priuilegia eorũ excogitantibus, tanquam [f] in actu principatus fuerint verſati vicenarum librarum auri condemnatione contra eos propoſita.

Vicarianæ dignitatis titulis honorãtur, qui princeps agentium, aut magiſter officiorum eſt effectus. Bar.

V. Iidem AA. Cyro P.P.

EOs qui ordine [g] trãſ curſa militia poſt ducenam [h] ad deſideratum principis [i] peruenerint gradum, aut adiutores viri illuſtris magiſtri officiorum extiterint: [k] cũ inter honoratos cœperint numerari, [l] vicarianæ [m] dignitatis titulis decorari cenſemus.

Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur. Bartolus.

VI. Iidem AA. Nomo mag. offic.

PRincipes agentiũ in rebus quos ſæpe ſæua pericula, vitæq; interdũ renunciatio [n] ad memoratũ gradũ adduxit: cõpleto tp̃e militiæ ſuæ, comitiuę [o] primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentib. videlicet dudum præſtitis ſaluis [p] priuilegijs) decernimus.

Militans in ſchola agẽtium ſi fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agẽtium factus ſit, filium curia obligatũ relinquit: ſed ſi ipſum ſuſceperit poſtquam princeps factus fuerit, liber erit à curia. Bar.

VII. Imp. Leo A. Nicoſtorio P.P.

QVicunq; ex corpore cohortaliũ militans in ſchola agentium in reb. filium procreauerit: antequã ad metas militiæ ſuæ perueniat principatus [q] honore decoretur: & licet ipſe poſt finitam militiam vtpote liber, nulla debeat hmõi cõuentione pulſari: [r] filiũ tñ cohortali cõdõni relinquat obnoxium. Si vero poſtquam adeptus fuerit principatum, ediderit filiũ: is qui natus eſt, ẽt ſi in ſchola deuotiſſimorũ agẽtium in rebus militiam ſortitus nõ fuerit, ita liber ſit ac ſecur⁹, vt nec vllis cohortalis officij nexibus obligetur, quaſi iam ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

VIII. Imp. Zeno A. †

MVLTIS deuotiſſimæ ſcholæ agentium in rebus aditionibus permoti, viros clariſſimos [s] eiuſdem ſcholæ principes, qui finitis militiæ ſtipendijs exeunt. quoties ex maioris iudicibus ſententijs [t] ipſi, vel eorum coniuges, aut liberi, vel ſer-

[a] EX agentibus. Liceat. quod non licet. ſ. hẽre domeſticũ rectori pꝛouinciæ. vt ʒ. de adſeſſ. l. nullus.

[b] Fuerint. ſic ʒ. de adſeſſ l. liceat.

[c] Corporis. facit ʒ. titu. 1. l. agentes. §. q̃ ſi morbo. Et nota. q̃ non dicit hic q̃ eligat. & alium ſubſtituat: & ſic nõ ẽ ɔ̃ ʒ. ti. 2. l. ſi. Sed illa. l. agẽtes, dicit ſibi ſolui.

[d] Teſtimonio. fortius. & ſic non iurãt ſed verbotenus bonũ de eo dicunt. ſic in Auth. de mona. §. cogitandum. coll. 1. vel dic q̃ iurent xv. ar. ʒ ti. 1. l. vnicuiq;. ſecus ergo ſi miles ſe geſſiſſet prius, vt j̃. de re milit l. miles. & ff. de infa. l. 2. § ignomi nia. & ff de re. milit. l. milites. § 1. & 2.

[e] Poſteriores. facit ʒ. de conſul. l. 1. in fi. Sed ɔ̃ ʒ. de ꝑpo. ſac. cubi. l. 1. & de ſilen. l. 1. vbi vr̃ pferre eũ qui eſt tm̃ honorarius. Sed dic illas intelligi ſm̃ iſtam. vt qui eſt in actu, ſemper præferatur honorarijs eiuſdẽ vel alterius dignitatis: vt ʒ. vt digni. or. ſerue. l. 2. §. ſed adminiſtratores.

[f] Tanquam. verè nihil, quia habent gradus ac ſi fuiſsẽt i actu, & compleuiſſent militiam: quia oẽs pcedentes eum deceſſiſſent. & ſic iſte fuiſſet princeps. & facit ad l. iſtam. j̃. de pala. l. palatinos. & ʒ. titu. 2. l. 2.

[g] EOs qui ordine. quod eſt faciendum: vt ĩ. de offi. mag. offi. l. 1.

[h] Ducenam. dignitas eſt, vt d. l.

[i] Principis. ſ. agentium in rebus.

[k] Extiterint. quia certe debet fieri princeps, cum ſteterit in ducena per annũ, vt ʒ. tit. 1. l. matriculã ſ aſſumptus in adiutore fuit magiſtro officiorum, quia ſuper omnes iſtos pnceps erat. nã ipſe faciebat matriculam, vt ſup. ti. 2. l. matriculam.

[l] Numerari. hoc ipſo.

[m] Vicarianę qui eſt ſpectabilis, vt proconſul. quod patet, quia inter ſpectabiles ponitur, vt ʒ. de off. vica. cui proconſul ęquparauit ʒ. eod. l. proconſulatis. & facit j̃. l. proxi.

[n] PRincipes. Renunciatio. renunciat qui ſe ſupponit periculo. & facit. ff. pro ſoc. l ſi nõ fuerint. §. 1. in fi. & j̃. tit. 1. l vlti.

[o] Comitiuæ & hoc cingulum comitiuæ eſt ſpectabile. vt no. ʒ. de off. eius qui ꝓxi. l. 2 & concordant cum ſuperioribus & duabus proximis. Accurſius.

[p] Saluis. facit j̃. de priul. eo. qui in ſac. l. de cubiculis. & ʒ. de ſilen. l. ſi.

[q] QVicunque. Principatus. ſubaudi & prine &c. quod fit matricula decurrẽte.

[r] Pulſari. vt ʒ. de decu. l. ſi. §. viri quoq;. & facit in eadẽ. l. §. necnon magiſtri. & ʒ. de digni. l. ſenatores. & ff. de ſenato. l. emancipatum. & ff. de decu. l. 2. §. 1.

[s] MVltis. Clariſſimos, i. claræ dignitatis: ſpectabiles tamen ſunt, vt ʒ. eo. l. procõſulatis, & ſub. iubemus.

[t] Sententijs. citatoriis. Acc.

Vel

Renunciat q̃ ſe periculo ſupponit.

† Sic legẽdũ Zeno, non Anaſtaſi⁹. nã hæc lex citat. ʒ. i l. 2. de comitib. conſiſtorianis.

Contin.

a Vel ſerui. de ije dic ꝶ. tit. 3. l. in ſacris. in princi. qui cogent arbitrum procedere. vt d. l. in ſacris.
b Procuratores. de hoc ꝶ. tit. 1. l. fi.
c Sportularum. in fiſcum dandarum. Ideo in ſporta ponitur: vt ſeruiamus verbis: vt inſti. de donatio. §. eſt & aliud.

p Notarius. arbitri.
q Tertiam. partem ſolidi.
r Dictum eſt. in executoria expreſſa, & in alijs ſenſit idem.

ui,[a] aut coloni, ſiue per ſe, ſiue per procuratores [b] conueniantur, nõ amplius quàm vnũ ſolidum executoribus ſportularũ [c] nomine præbere compelli: apparitoribus vicariani ſeu præſidalis iudicij non niſi tertia parte ſolidi tantum præſtanda:[d] nullasque iiſdem cõcuſſiones aut vexationes in præbendis fideiuſſoribus ingeri, ſed eos fideiuſſores quos locorum defenſor exiſtimauerit,[e] dare: ita videlicet, vt pro tenore generalium edictorũ hi qui vel in ſacratiſſima vrbe, vel in prouincijs immobiles poſſident facultates, adiuratoriæ cautioni,[f] & ſubſtãtiæ ſuę credant. Hoc etiam adijciẽdo, vt nunquam niſi ex ſentẽtia[g] in ſcriptis prolata penitus moueantur. Ad ſimilitudinem inſuper aliorũ[h] officiorũ, quoties ciuiles vel criminales ꝙ eoſdẽ cognitiones mouent, executorem quidem negotij vſq; ad finẽ litis ciuilis ſeu criminalis, vnius eſſe ſolidi præſtatione contentũ:[i] & ꝓ inſinuandis[k] nr̃ę ſerenitatis apicibus, vel ſimplici contra obnoxios eorũ poſtulatione deponenda, binos ſolidos ab his vel coniugibus eorum præberi: & quotieſcunq; exẽplaria[l] poſtulantur, hi quorum intereſt, accepto ſolido, quod petiẽ, ꝓbere non differant. Pro implendis vero monumentis[m] vnde conueniendi tribuitur executoribus facultas; non vltra quàm tres ſolidos quibus competit impertiri ꝑcipimus, arbitro[n] verò non amplius quàm ſolidum: & fiſci patronis[o] dimidiam ſolidi partem: notarijs[p] vero tertiam[q] vſque ad finem (ſicut dictum eſt[r]) cauſæ præſtare: ſuper editione[s] quoque chartularum ſolidi partem dimidiam præbere. Quòd ſi non apud arbitrum, ſed in competentibus iudicijs maioribus cognitio celebretur: inducendi quidem negotij gratia non niſi quatuor ſolidos eoſdem viros clariſſimos erogare:[t] geſtorũ[u] verò excipiendorũ cauſa duos tãtummodo ſolidos dare: & nullius vltra ſupraſcriptas quantitates cuilibet alteri præſtandi ſumptus exactione vexari: his omnibus locum habentibus ſiue ipſi alijs litem ingerant, ſiue ab alijs pulſenẽ.

TITVLVS XXII.
DE CVRIOSIS, † & ſtationarijs.[x]

Denuntians maleficium punitur, ſi non probat: & ideo alium pro delicto non incarcerat. Bartol.

I. Imp. Conſtanti. A. ad Lollianum P. P.

Curioſi & ſtationarij,[y] vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicib. nũcianda meminerit, & ſibi neceſſitatẽ ꝓbationis[z] incũbere: nec citra ꝑiculũ ſui, ſi inſontibus eos calumnias nexuiſſe cõſtiterit. ceſſet ergo praua con

d Præſtanda. nomine ſportularum pro fiſco. nam pro ſe ꝗ. accipient.
e Exiſtimauerit. de ſuo forte numero: vt argu. ꝶ. titu. 3. l. in ſacris. §. fidei. & ſup. ti. 1. l. fin. §. fideiuſſorẽ. Accurſius.
f Adiuratorię cautioni. ex quo collige generaliter oẽs poſſeſſores immobiliũ rerum debere iurare iudicio ſiſti, quanquam non ſatiſdent. M. vt no. ff. qui ſatiſ. cog. l. ſciendum. Itẽ quid ſi non poſſidet? Reſpon. idem, vt iuramento ſtetur: vt ꝶ. titu. 3. leg. in ſacris. ibi, ita vt ſi &c. nunc iniat ſatiſdare non poſſe: licet hoc alij faciant: vt ꝶ. de epiſco. & cle. authen. generaliter. Vel potes hic dicere ſecus quã in proximo ſac. ſcri. l. ſ. ſatiſdet, ſi non habet immobilia: vt ſup. proxi. nullaſque &c. Item not. ꝙ hic innuit, ꝙ ſi poſſidet Romæ, cuitet in prouincia: & econtra, quod non puto: cum loco ſatiſdationis ſit poſſeſſio.
g Sententia. i. epiſtola citatoria.
h Aliorum. vt ſup. eiſ. 3. in ſacris. & ſupra de dig. l. quoties.
i Contentum. hoc pro ſe accipit.
k Inſinuãdis. i. ſcribendo reſcripto principis, vel ſimplici petitiõe actoris in libro iudicis. Ac.
l Exemplaria. hic illa eadem exemplificantur: & ſic aliud pro ſcribendo, & aliud precium pro exẽplaria datur. Ac.
m Monumentis. i. pro ſcribenda epiſtola citatoria. vt ſupra eo. l. omnia.
n Arbitro. i. delegato. vel propriæ, vt not. ſupra titu. 3. l. in ſacris.
o Fiſci patronis.

s Editione. i. probandis exemplis geſtorũ ſed ꝶ. proxi. pro ſcribendo in quaterno iudicis.
t Erogare. hoc habebunt iudices: vt in auth. de iud. §. ne autem inter hæc. coll. vj. ſed ſupra in prin. l. fiſcus.
u Geſtorum. hic de nomine aliorum iudicum & non arbitri de quorum nomina ſupra proxi. dixi. & not. quod hæc omnia priuilegia habet comes conſiſtorij. vt ꝶ. de comi. cõſi. l. 1. & 2. & facit ꝗ. de prim. ſcho. l. hac lege & ꝶ. de agri. & cen. l. oẽs. de ſpor. l. 2. & Inſti. de ſatiſ. §. ſed hodie. & in authen. de nup. §. 1. col. 4. & ꝗ. de caſtren. & miniſt. l. ante oia. Item non turbetis ſi in aliquo differat lex iſta ab illa l. in ſacris. Ac.

x DE CVRIOSIS & ſtationarijs.
Dictum eſt in genere de agentibus in rebus & eorũ principibus: nunc de duabus ſpeciebus. Primo de curioſis, quorũ officiũ erat nunciare crimina, & remittere criminoſos, vt ꝗ. l. fi. Item ſecundo de quibuſdam qui præerãt euectionibus, vt in tribus ſequentibus legibus.
y Curioſi & ſtationarij ꝓ eodem curioſi & ſtationarij, forte qa ſtabãt certo loco vnde conſueuerãt fugere delinquentes. idẽ dr̃ irenarcha: vt ff. de cuſt. reo l. diu⁹.
z Probationis. not. ergo non credi officiali niſi & probet. quod dici vt ꝶ. de accuſ. l. ea quidẽ. & facit l. ſinguli. & de cuſto. reo. l. 1. Sed ar. cõtra. ff. de offic. ꝑfect. vib. l.

† Curioſus exiſtimat Ale. hic dici, nõ ꝙ vbi delicta fierent denunciabãt, vt ſẽtit Accu. ſed tantũ ꝙ cõmiſſa ſcuria principis, vel i comitatu ꝓſidũ per oẽs ꝓuincias referrent ad ꝓfectũ. Stationarij aũt (inqt ille) ꝓbis accipiẽdis iũt, ꝙ ſtationariorũ militũ (hoc eſt eorũ ꝙ ad aliquẽ locũ tuẽdũ deputati ſunt) delicta deferrẽt. Nihil tñ horum ex legibus huiuſtitu li deprehendas. al. Iulianus A. in meo manuſcript.

EX agentibus in reb. principib[s] domeſticos in ſuis actibus habere liceat [a] eos quorũ fidem induſtriamque probatam ſibi exiſtimãt, etſi ſæpe eodem officio fuerint [b] ante perfuncti. Et ſi quis agens in reb. poſt xxv. annor. curricula, ob aduerſam corporis [c] valetudinem, militiæ finẽ valuerit expectare, ſed honorariam ex principe dignitatem teſtimonio [d] ſcholæ proſiluerit, iiſdẽ eum priuilegiis muniri cenſemus, quibus hi qui ad principatus actũ progreſſi ſunt, potiunt. Sed in ſalutationibus iudicũ ſeſſibusq; priores eos q̃ p lõgæ militiæ metas ad principatus actũ peruenerint, etſi actus tpe poſteriores [e] ſint, eſſe pcipimus: nihil cenſualibus vel apparitoribus aduerſus priuilegia eorũ excogitantibus, tanquam [f] in actu principatus fuerint verſati: vicenarum librarum auri condemnatione contra eos propoſita.

Vicarianæ dignitatis titulis honorãtur, qui princeps agentium, aut magiſter officiorum eſt effectus. Bar.

V. Iidem AA. Cyro P.P.

EOs qui ordine [g] trãſ curſa militia poſt ducenam: [h] ad deſideratum principis [i] peruenerint gradum, aut adiutores viri illuſtris magiſtri officiorum extiterint: [k] cũ inter honoratos cœperint numerari, [l] vicarianæ [m] dignitatis titulis decorari cenſemus.

Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur. Bartolus.

VI. Iidem AA. Nomo mag. offic.

PRincipes agentiũ in rebus quos ſæpe ſæua pericula, vitæq; intermedũ renunciatio [n] ad memoratũ gradũ adduxit: cõpleto tpe militiæ ſuæ, comitiuę [o] primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentib. videlicet dudum præſtitis ſaluis [p] priuilegijs) decernimus.

Militans in ſchola agẽtium ſi fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agẽtium factus ſit, filium curia obligatũ relinquit: ſed ſi ipſum ſuſceperit poſtquam princeps factus fuerit, liber erit à curia. Bar.

VII. Imp. Leo A. Nicoſtorio P.P.

QVicunq; ex corpore cohortaliũ militans in ſchola agentium in reb. filium procreauerit: antequã ad metas militiæ ſuæ perueniat principatus [q] honore decoretur: & licet ipſe poſt finitam militiam vtpote liber, nulla debeat hmõi cõuentione pulſari: [r] filiũ tñ cohortali cõdõni relinquat obnoxium. Si vero poſtquam adeptus fuerit principatum, ediderit filiũ: is qui natus eſt, ẽt ſi in ſchola deuotiſſimorũ agẽtium in rebus militiam ſortitus nõ fuerit, ita liber ſit ac ſecur[9], vt nec vllis cohortalis officij nexibus obligetur, quaſi iam ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

VIII. Imp. Zeno A. †

MVLTIS deuotiſſimæ ſcholæ agentium in rebus aditionibus permoti, viros clariſſimos [a] eiuſdem ſcholæ principes, qui finitis militiæ ſtipendijs exeunt. quoties ex maioris iudicibus ſententijs [r] ipſi, vel eorum coniuges, aut liberi, vel ſer-

[a] EX agentibus. Liceat. quod non licet, ſ. hẽre domeſticũ rectori puinciæ, vt ſ. de adſeſſ. l. nullus.

[b] Fuerint. ſic ſ. de adſeſſ l. liceat.

[c] Corporis. facit ſ. eo tit. s. l. agentes. §. q ſi morbo. Et nota. q non dicit hic q eligat, & alium ſubſtituat: & ſic nõ ẽ ꝯ ſ. ti. 2. l. fi. Sed illa l. agẽtes, dicit ſibi ſolui.

[d] Teſtimonio. fortius & ſic non iuratu ſed verbotenus bonũ de eo dicunt. ſic in Auth. de mona. §. cogitandum. coll. 1. vel dic q iurent xv. ar. ſ eo ti. s. l. vniciuiq;. ſecus ergo ſi miles ſe eſſet prius, vt j. de re mili. l. miles. & ff. de infa. l. 2. § ignominia. & ff de re. milit. l. milites. § 1. & 2.

[e] Poſteriores. facit ſ. de conſul. l. 1. in fi. Sed ꝯ ſ. de ppo. ſac. cubi. l. 1. & de ſilen. l. 1. vbi vr̃ pferre eũ qui eſt tñ honorarius. Sed dic illas intelligi ſm iſtam. vt qui eſt in actu, ſemper præferatur honorarijs eiuſdẽ vel alterius dignitatis: vt ſ. vt digni. or. ſerue. l. 2. §. ſed adminiſtratores.

[f] Tanquam. verè nihil, quia habent pinde ac ſi fuiſſẽt i actu, & compleuiſſent militiam: quia oẽs præcedentes eum deceſſiſſent. & ſic iſte fuiſſet princeps. & facit ad l. iſtam. j. de pala. l. palatinos. & ſ. titu. 2. l. 2.

[g] EOs qui ordine. quod eſt faciendum: vt ſ. de offi. mag. offi. l. 3.

[h] Ducenam. dignitas eſt, vt d. l.

[i] Principis. ſ. agentium in rebus.

[k] Extiterint. quia tunc debet fieri princeps, cum ſteterit in ducena per annũ, vt ſ. tit. 1. l. matriculã ſ aſſumptus. n. adiutor fuit magiſtro officiorum, quia ſuper omnes iſtos princeps erat. nã ipſa faciebat matriculam, vt ſup. ti. 2. l. matriculam. ꝯ.

[l] Numerari. hoc ipſo.

[m] Vicarianę qui eſt ſpectabilis, vt procõſul. quod patet, quia inter ſpectabiles ponitur, vt ſ. de off. vica. cui proconſul ęq̃parauit ſ. eod. l. proconſularis. & facit j. l. proxi.

[n] PRincipes. Renunciatio. renunciat qui ſe ſupponit periculo. & facit. ff. pro ſoc. l ſi nõ fuerint. §. 1. in fi. & j. tit. 1. l vlti.

[o] Comitiuæ. & hoc cingulum comitiuæ eſt ſpectabile. vt no. ſ. de off. eius qui p̃ xi. l. 2 & concordant cum ſuperioribus & duabus proximis. Accurſius.

[p] Saluis. facit j. de priul. eo. qui in ſac. l de cubiculis. & ſ. de ſilen. l. fi.

[q] QVicunque. ꝯ. Principatus. ſubaudi & princ &c. quod fit matricula decurrẽte.

[r] Pulſari. vt ſ de decu. l. fi. §. viri quoq;. & facit in eadẽ. l. §. necnon magiſtri. & ſ. de digni. l. ſenatores. & ff. de ſenato. l. emancipatum. & ff. de decu. l. 2. §. 2.

[a] MVltis. Clariſſimos, i. claræ dignitatis: ſpectabiles tamen ſunt, vt ſ. eo. l. procõſularis, & ſub. iubemus.

[r] Sententijs. citatoriis. Acc.

Vel

Renunciat q̃ ſe periculo ſupponit.

[a] Sic legẽ dũ Zeno. non Anaſtaſi[9]. nã hæc lex citat. ſ. 1 l. 2. de comitib. ꝯſiſtorianis.

Contingo.

a Vel ſerui. de ijs dic ℑ. tit. 3. l. in ſacris. in princi. b Procuratores. de hoc ℑ. tit. c. l. fi. c Sportularum. in fiſcum dandarum. ideo in ſportã ponitur: vt ſeruiamus verbis: vt inſti. de donatio. §. eſt & aliud.

qui cogunt arbitrum procedere. vt d. l. in ſacris. p Notarius. arbitri. q Tertiam. partem ſolidi. r Dictum eſt. in executore expreſſe, & in alijs ſenſit idem.

ui, [a] aut coloni, ſiue per ſe, ſiue per procuratores [b] conueniantur, nõ amplius quàm vnũ ſolidum executoribus ſportularũ [c] nomine præbere compelli: apparitoribus vicariani ſeu præſidalis iudicij non niſi tertia parte ſolidi tantum præſtanda: [d] nullaſque iiſdem cõcuſſiones aut vexationes in præbendis fideiuſſoribus ingeri, ſed eos fideiuſſores quos locorum defenſor exiſtimauerit, [e] dare: ita videlicet, vt pro tenore generalium edictorũ hi qui vel in ſacratiſſima vrbe, vel in prouincijs immobiles poſſident facultates, adiuratoriæ cautioni, [f] & ſubſtãtiæ ſuę credant. Hoc etiam adijciẽdo, vt nunquam niſi ex ſententia [g] in ſcriptis prolata penitus moueantur. Ad ſimiliudinem inſuper aliorũ [h] officiorũ, quoties ciuiles vel criminales ꝗ eoſdẽ cognitiones mouent, executorem quidem negotij vſq; ad finẽ litis ciuilis ſeu criminalis, vnius eſſe ſolidi præſtatione contentũ: [i] & pro inſinuandis [k] nrę ſerenitatis apicibus, vel ſimplici contra obnoxios eorũ poſtulatione deponenda, binos ſolidos ab his vel coniugibus eorum præberi: & quotieſcunq; exẽplaria [l] poſtulantur, hi quorum intereſt, accepto ſolido, quod petit, præbere non differant. Pro implendis vero monumentis [m] vnde conueniendi tribuitur executoribus facultas; non vltra quàm tres ſolidos quibus competit impertiri præcipimus, arbitro [n] verò non amplius quàm ſolidum: & fiſci patronis [o] dimidiam ſolidi partem: notarijs [p] vero tertiam [q] vſque ad finem (ſicut dictum eſt [r]) cauſæ præſtare: ſuper editione [s] quoque chartularum ſolidi partem dimidiam præbere. Quòd ſi non apud arbitrum, ſed in competentibus iudicijs maioribus cognitio celebretur: inducendi quidem negotij gratia non niſi quatuor ſolidos eoſdem viros clariſſimos erogare: [t] geſtorũ [u] verò excipiendorũ cauſa duos tãtummodo ſolidos dare: & nullius vltra ſupraſcriptas quantitates cuilibet alteri præſtandi ſumptus exactione vexari: his omnibus locum habentibus ſiue ipſi alijs litem ingerant, ſiue ab alijs pulſent.

TITVLVS XXII.
DE CVRIOSIS, † & ſtationarijs. [x]

Denuntians maleficium punitur, ſi non probat: & ideo alium pro delicto non incarcerat. Bartol.

I. Imp. Conſtanti. A. ad Lollianum P. P.

CVrioſi & ſtationarij, [y] vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicib. nũcianda meminerit, & ſibi neceſſitatẽ probationis [z] incũbere: nec citra periculũ ſui, ſi inſontibus eos calumnias nexuiſſe cõſtiterit. ceſſet ergo praua con

d Præſtanda. nomine ſportularum pro fiſco. nam pro ſe ℑ. accipient.

e Exiſtimauerit. de ſuo forte numero: vt argu. ℑ. titu. 3. l. in ſacris. §. fidei. & ſup. ti. 2. l. fin. §. fideiuſſorẽ. Accurſius.

f Adiuratoriç cautioni. ex quo collige generaliter oẽs poſſeſſores immobiliũ rerum debere iuratæ iudicio ſiſti, quanquam non ſatiſdent. M. vt no. ff. qui ſatiſ. cog. l. ſciendum. Ité quid ſi non poſſidet? Reſpon. idem, vt iuramento ſtetur: vt ℑ. titu. 3. leg. in ſacris. ibi, ita vt ſi &c. nuoe iurat ſatiſdare non poſſet licet hoc alij faciant: vt ℑ. de epiſco. & cle. authen. generaliter. Vel potes hic dicere ſecus quã in proximo ſae. ſcri. vt. ſ. ſatiſdet, ſi non habet immobilia: vt ſup. proxi. nullaſque &c. Item not. ꝙ hic innuit, ꝙ ſi poſſidet Romæ, eritet in prouincia & econtra. quod non puto: eum loco ſatiſdationis ſit poſſeſſio.

g Sententia. ſ. epiſtola citatoria.

h Aliorum. vt ſup. titu. 3. in ſacris. & ſupra de dig. l. quoties.

i Contentum. hoc pro ſe accipit.

k Inſinuãdis. ſ. ſcribendo reſcripto principis, vel ſimplici petitiõe actoris in libro iudicis. Ac.

l Exemplaria. hic illa eadem exemplificantur: & ſic aliud pro ſcribendo, & aliud precium pro exẽplaris datur. Ac.

m Monumentis. ſ. pro ſcribenda epiſtola citatoria. vt ſupra eo. l. omnia.

n Arbitrio ſ. delegato. vel propriæ, vt not. ſupra titu. 3. l. in ſacris.

o Fiſci patronis.

s Editione. ſ. probandis exemplis geſtorũ ſed ℑ. proxi. pro ſcribendo in quaterno iudicis.

t Erogare. hoc habebunt iudices: vt in auth de iud. §. ne autem inter hæc. coll. vj. ſed ſupra in princi. l. fiſcus.

u Geſtorum. hic de nomine aliorum iudicum & non arbitri de quorum nomine ſupra proxi. dixi. & not. quod hæc omnia priuilegia habet comes conſiſtorij. vt ℑ. de comi. cõſi. l. 1. & 2. & facit ℑ. de priuat. ſcho. l. hac lege & ℑ. de agri. & cen. l. oẽs. de ſpor. l. 2. & inſti. de ſatiſ. §. ſed hodie. & in authen. de ſanc. §. 1. col. 4. & ℑ. de caſtren. & miniſte l. ante oia. Item non turberis ſi in aliquo differat lex iſta ab illa l. in ſacris. Ac.

x DE CVRIOSIS & ſtationarijs. Dictum eſt in genere de agentibus in rebus & eorũ principibus: nunc de duabus ſpeciebus. Primo de curioſis, quorũ officiũ erat nunciare crimina, & remittere criminoſos. vt ℑ. l. fi. Item ſecundo de quibuſdam qui præerãt euectionibus, vt in tribus ſequentibus legibus.

y CVrioſi & ſtationatij, per eodem curioſi & ſtationatij, forte qa ſtabãt certo loco vnde conſueuerãt fugere delinquentes. idẽ dr irenarcha: vt ff. de cuſt. reo l. diu.

z Probationis. not. ergo non credi officiali niſi & probet. quod dic: vt ℑ. de ac cuſ. l. ea qui. de. & facit l. ſinguli. & de cuſto. reo. l. 1. Sed ar. cõtra. ff. de offic. præfect.

† Curioſus exiſtimat Ale. hic dici, nõ ꝙ vbi delicta fierent denunciabãt, vt ſẽtit Accu. ſed tanẽ ꝙ cõmiſſa ſcutia principis, vel ſ comitatu pſidũ per oẽs prouincias referrent ad præfectũ. Stationarij autẽ (inquit ille) probe accipiẽdi ſũt, ꝙ ſtationarioũ militũ (hoc eſt eorũ ꝙ ad aliquẽ locũ tuẽdũ deputati ſunt) delicta deferrẽt. Nihil tñ horum ex legibus huiuſmodi depre-hendas. al. Iulianus A. in meo manuſcript.

ſuetudo per quam carcé ri aliquos immittebãt. [a]

Officium agentium in rebus eſt curam habere ſuper euectionibus curſus publici portando pecuniã publicam per prouincias & conducendo naues & animalia ad deferendũ annonas: & alius officialis ſub pœna ſe intromittere nõ debet: & recipiẽs pecuniam pro animali in curſum publicum nõ edicto, pœna quadrupli punitur. Ioannes de Platea.

II. Idem A. Iulianus Cæſar. ad Taurum P.P.

AGentes in rebus, in curis agendis, & euectionibus publici curſus [b] inſpiciẽdis, noſtrorũ memores pceptorum, credimus [c] in oĩbus velle profutura reipublicæ: ideoq; ſolos agẽtes in rebus in hoc genere iuſſimus obſequiũ adhibere: & nõ ab alio penitus officio. [d] Hi vero peruigili diligentia puidebunt, ne quis contra euectiõis authoritatem moueat curſum [e] vel amplius poſtulet quàm cõceſſit euectio. [f] Quiſquis igitur aliqd tale perpetrare tentauerit, improbi cœpti priuet effectu. Demonſtret etiam iudicibus vel curioſis euectio, etiam ſi quis nobis iubentibus feſtinare memoret in obſequiũ neceſſarium, nec pualeat contumacia vel dignitas. Ergo nummũ iam vetamus expoſci pro animalibus [g] in curſu minimè conſtitutis. Quod ſi fortè aliquis exiſtimauerint pꝑetrandum: eius quadruplum, quod accepit, inferre cogatur. [h]

Condemnatio præfecti facta de agente in rebus eſt nulla: niſi talis agens aliquid contra honorem honeſtatem, & decus ſui officij commiſerit: quia tunc grauius punitur. B.

III. Idẽ A. ad agẽt. i reb.

PEr id tẽpus quo curſus tuendi ſolicitudinem ſuſtinetis, [i] condẽnationes præfectorũ circa eos ſolos irritæ ſunt futuræ, qui ſeruauerint honeſtatẽ: erga eos verò qui inhoneſtè, & contra decus ſeculi vel honorem militiæ verſabuntur, non ſolum condemnatio mãſura eſt, verumetiam grauior pœna eſt ſtatuẽda. [k]

Agẽtes in rebus ſingularibus per ſingulas prouincias ſunt mittendi, qui in euectionibus inſpiciendis curam tantum habebunt cum alijs iudicibus vel prouincialib. & alios illicitè non vexabunt de cauſis nõ cognoſcẽt: & nõ detrudẽt in carcerem. B.

IIII. Impp. Arc. & Hon. AA. Marcello mag. off.

AGẽtes in reb[9] ſingulos p ſingulas puincias mittẽdos eẽ cẽſem[9]: [l] quibus inſpiciendarũ euectionũ tãtum debeat cura mandari: vt nihil prorſus cõmune [m] aut cũ iudicibus, aut cũ prouincialibus habeant: nec naues debebũt illicita ꝯcuſſione vexare: nec libellos aut atteſtatiões vel ꝯteſtatiões litis gratia ſuſcipere: [n] aut in carcerem quẽquam trudere, [o] ſed curſui ſolùm vacare.

TITVLVS XXIIII.

DE PALATINIS SACRARVM largitionum, & rerum priuatarum. [p]

Palatini pro capitibus eorum & iugis tantum penſitationem fiſco ſoluent, ab alijs verò muneribus ſordidis vacant. Bartol.

I. Imp. Conſtantinus A.

PAlatini [q] pro capitibus [r] ſeu iugis [s] uis ĩm penſitationẽ atq; obſequia recognoſcent, extraordinarijs & ſordidis muneribus & ſuſceptionibus, [t] & temonarijs [u] oneríb[9] liberati. Cod. T. c. 11. 16. 6

vrbi. l. 1. §. fi.

a Immittebant. vt ĩ. de cohor. l. 1. Item quòd cõſuetudo praua reijcitur, facit in authen. vt nul. iu. §. 2. col. ix.

b AGentes. Publici curſus. officium huius erat portare pecuniam publicam per prouincias, & ꝯducere naues & animalia ad ferendã annonã reipublic. & tempore cõpetẽte facere ſcripi iter vel curſum. & prouidere ne qd ſubtrahat. vt hic. & infra leg. fina. & infra de cur. pub. le. 3. & l. fin.

c Credimus. ſic de præfecto credit princeps: vt ff. de offic. pfec. præto. l. 1.

d Officio. l. alius nõ ĩtromittat ſe. vel dic ꝙ iſte nõ intromittat ſe de alio officio. ad qd ĩ. de agẽ. in re. l. pe. & vlt. 1. placet.

e Curſũ arripiẽdo iter ante alios: vel alias faciendo contra præceptum iſtius.

f Euectio. i. ꝙ vehit vel, id eſt vſi l et atripiat. dicat nunc. alias ẽ. aduocatio. hic dicta euectio, qa animaliã vocantur ad publicum curſum.

g Pro animalibus. mulis puta, vel pro equis, q̃q; accipiat p ea. cũ nõ heat niſi. 8.

h Cogatur. ad hoc ĩ. de ero. mil. an. l. excellentiæ. & ĩ. de exeu. mu. l. placet.

i PEr id. Suſtinetis. loquitur agentib. in rebus. A.

k Statuẽda no. nõ iuuat officio vel dignitate, qui malè eã ſeruat. hc ĩ. de digni. l. iudices, & l. quoties. & ĩ. de cur. publ. l. 1. itẽ facit ff. de in ius voc. l. 2 & de mino. l. auxiliũ. in fi. & ĩ. de epiſco & cl. gñaliter.

l AGentes. Cenſemus. ad quã curã & euectiõis ex ſchola agentiũ debẽt exire quos ordo militiæ vocat. & laborũ adiutor: vt ĩ. de offi. ma. offi. l. 1. plures ergo & alij agẽtes erãt in rebus: vt d. l. & ĩ. de agen. in re. matriculam. Et not. huius officium, vt ĩ. eo. l. 2.

m Commune ſic ĩ. eis. 1. l. nihil.

n Suſcipere. ad audiendum. Ac.

o Tẽdere. vt ĩ. e. l. 1. in fi. ſed ſi inueniat fugitiuos, in cuſtodia detinere poſſit, vt ff. de fugi. l. fin. in princi. cum iſti dicãtur ſtationarij. vt ĩ. in l. j. in princ.

p DE PALATINIS ſacra. &c.

Scilicet principis. nam vtriſque priuilegium idem datur. vt ĩ. eod. l. fi.

q PAlatini alias vicarij palatini. qa quodã mõ gerũt vicẽ principis. & ſic pro eodẽ. aliàs deeſt vicarij.

r Pro capitibus. no. ſic ĩ. de agr. & cen. l. cum antea. & ne ruſti. ad vllum &c. l. 1. Sed contra ĩ. de ca. ci. cen. ex i. leg. 1 & de colo Thracen. ſed & illa ſpecialia.

s Iugis. ſ. bonum. vt in auth de man. pri. §. coges, col. 3. Ac.

t Suſceptionibus. hoſpitum, vt de. electis dicit ĩ. de epiſ. & cle. l. 1.

u Temonarijs aliàs temerarijs: aliàs temona.

Officium aut dignitatẽ male ſeruãs, eis modo iuuatur.

† Palatini (inquit Alci. hic) dñt oẽs i palatio habitãtes, alij quidẽ ſemp in domo Augusti pſeuerantes, q comitatẽſes dicũtur. Comitatũ autẽ locum appellabãt i quo vitã ducebat Imperator. q vero in puincias mittebantur, dicebant mittẽdarij, à nũciomittendo.

Theſaurarius, vel comes theſaurariorum repertus ſemel culpabilis in officio, iterato ad eandem militiam non adſpirabit: nec etiam aliam acquirere poteſt. Bartol.

II. Imp. Gratianus A.

NVllus theſaurieſis, vel officialis comitis theſaurorũ ſemel deprehẽſus euerſor,[a] quocunq; pacto[b] aut repetat militiã ſuã, aut aliam ſibi requirat per ambitũ dignitatẽ, vel ſeſe transferat ad aliam quancunque militiam.

Singulis annis vnus ex palatinis mitti debet ad regendum principatum comitis domorum Cappadocia. Bartol.

III. Imppp. Gra. Valẽt. & Theod. AAA. Pancratio comiti R.P.

PRiſco[c] iam nunc ordine reuocato,[d] de palatino potius officio ad regendum principatum officij comitis domorum per Cappadociã mittantur, quales comes etiam domorum ſi inhoneſtum aliquid geſſerit, vereatur. Idoneos itaque ſingulis annis è numero mittendariorum[e] ad hoc eligere debebis &[f] mittere.

Palatini nihil habent commune cum alijs iudicib. prouinciarum: ſed excepta reuerentia quæ eis debetur, non ſolum per iudices minores, verum etiam per maiores quilibet iudex debet in ſuo officio deſeruire. Ba.

IIII. Iidem AAA.

NIhil omnino vllis iudicibus[g] cũ palatinis noſtrę clemẽtię, qui cunque à comitib. dirigũtur, ſit cõe atque coniunctũ:[h] ſed excepta reuerentia q̃ non ſolũ ab inferioribus,[i] ſed etiam à maioribus, & in prouincia degentibus rectoribus ꝓuinciarũ debetur, atq; deſertur, ſuis quiſq; neceſſitatib. obſecundet.

Effectus princeps palatinorũ, ad aliã dignitatem conſolare non poteſt Bartolus.

V. Iidem AAA.

QVidam poſt impletũ ordinẽ militię palatinæ quam geſſerãt, honoremque tranſactum, ad exceptorum[k] ſcrinia tranſire nituntur. Hac igitur lege ſancimus, vt nulli, prorſus dehinc iſta audendi relinquatur occaſio: ſed vnuſquiſq; eius ſcrinij, quem primum militando[l] elegit ordinem perſequatur: nec in alterius loco finem militiæ requirat, qui iam proprij ordinis tranſegerit principatum.

Præſes palatinus iniungere non poteſt ſordidum munus. Bartol.

VI. Iidem AAA. ad Probum P.P.

AB officijs palatinorum excellentia tua ſciat ita penitus eſſe recedendum, vt neque ipſa[m] poſtmodùm[n] licitum ſibi credat ijſdem aliquid iniungere: & præterea prouinciarum rectores prohibeat quicquam vlterius tale conari.

Hac lex eſt hodie modicæ vtilitatis, ideo non eſt circa eam inſiſtendum vide eam per teipſum, quia circa eam laborare eſſet litus arare. Bartol.

VII. Iidem AAA. Trifolio Com. S. Lar.

SCrinijs[o]* omnibus largitionum comitatenſium infraſcriptas decernimus dignitates: vt his contenti, ambiendi ſibi aditum interclusum eſſe cognoſcant, etiam ſi ſpeciale beneficium emendicato ſuffragio[p] quiſquam voluerit impetrare. Annonas etiã iuxta definitum dignitatum modùm volumus præſtari: nec amplius quicquã præſumi. Breuis, quas dignitates per ſingula ſcrinia officium ſacrarum largitionũ habere ſtatuimus. Scrinij exceptorum perfectiſſimus ordinis ſecundi numero vnus, i. primicerius exceptorũ vnus: ducenarij duo, ideſt tertiocerius, & quartocerius: centenarius vnus, ideſt primicerius inſtrumentorum: epiſtolares numero

remonarijs. & facit ỹ. de priuil. ſo. qui ſac. pal. l. 1. Ac.

[a] NVllus. Euerſor. qa malè geſſit.

[b] Pacto. l. mõ. & ff. ỹ. de ſuſcep. l. ſi aliqd & ỹ. de dig. l. iudices. & ff. de ſuſpe. tu. l. 3. §. & qui in ſi. §. & de acc. l. ſi cui. §. iiſdem. & ỹ. de cohor. l. ſi cohortalis. & ỹ. ad legẽ Iul. de ambi. l. 1.

[c] PRiſco. principatus Cappadocię ſpecialiter deputatus ꝑ ſuis ſtipẽdijs comiti domorũ ad quẽ regendũ mitteba de palatinis: quẽ ẽt verebit comes malè aliquid per ſe vel per alium gerens.

[d] Reuocato. antea ſic fuerat: ſed in deſuetudinem habitum. reuocat.

[e] Mittendariorũ. i. palatinorũ, qui ſunt habiles ad mittẽdũ.

[f] Debebit. comiti domorũ loquit vt ỹ. l. ꝑxi. & no. hic arg. q malus plat⁹ timet bonum ſubditum.

[g] NIhil. iudicib. aliàs militibus: & aliàs comitib. ſcilicet ꝓuinciarũ.

[h] Coniunctum. dũ palatini gerant ſuũ officiũ, & ſic nõ obſtat ỹ. de agen. in reb. l. ex eo. in ſi. & l. ſi. §. ita. q ſunt ỹ. & facit. ỹ. tit. s. l. ſi.

[i] Ab inferioribus. no reuerentiam maiori à minore deberi. & eſt ſic ỹ. de offic. re. pro. l. potiores. & de offi. diuer. iudi. l. 2. Item no. q archiepiſcopus in hac terra honorare dẽt epiſcopũ: vt hic nec ſuã iuriſdictionẽ per illius præſentiã pdit. vt in Auth. de defen. ciuit. §. nolis. col. 2.

[k] QVidã. Ad exceptorum. i. ad aliam dignitatem. Ac.

[l] Militando ſubaudi, eligit. & facit. ỹ. vt dign. or. ſer. l. j. & de pxi. ſac. ſcrin. l. vnicuique.

[m] AB officijs. Neque ipſa. i. excellentia tua. Ac.

[n] Poſtmodum. ideſt poſt legem iſtam, vel die poſt finitum officium: & dicit in ſordidis & ſimilib⁹. ne ſit ỹ. eod. l. 1.

[o] SCrinijs. hac l. nominant offi ciales q ſubſunt comitibus domorum: & hi ſoli habebãt ſtipendia: & eſt falſa hæc l in omnibus ferè libris circa litera.

[p] Suffragio. ſic. ỹ. de prin. agen. in reb. l. omnia.

Placuit

Prælatus malus bonũ ſubditũ timet.

Reuerentiã debet minor maiori impẽdere, & contra.

* Nos hic Cuiacium ſecuti ſumus.

duo: formæ primæ numero trigintaſex: formæ ſecundæ numero quatuor: formæ tertiæ numero tres. Scrinij numerorum perfectiſ. ordinis tertij nume. vnus: ducenarius nume. vnus: centenarij numero duo: epiſtolares numero duo: formæ primę numero tres: formæ ſecũdæ numero vnus: formæ tertiæ numero duo. Sacri ſcrinij tabellariorũ perfectiſ. ordinis tertij numero vnus: ducenarius numero vnus: centenarius numeru vnus: epiſtolaris numero vnus: formæ primæ numero tres: formæ ſecundæ numero quinq;. Scrinij canonũ perfectisſimus ordinis tertij numero vnus: ducenarius numero vnus: centenarius numero vnus, epiſtolares numero duo: formæ primæ numero quatuor: formæ ſecundæ numero quatuor. Scrinij mittendariorum ducenarius numero vnus: centenarij numero duo, epiſtolares nnmero octo: formæ primæ nume. vij. formæ ſecundæ numero trigintatres. Scrinij aureæ maſſæ perfectisſimi ordinis tertij nume. vnus: ideſt primicerius ſacræ maſſæ numero vnus: item ſecundocerius numero vnus: ducenarij numero duo, ideſt tertiocerius & quartocerius: centenarij numero ſex: epiſtolares numero quatuor. Aurifices ſpecierũ perfectiſſimus numero vnus: ducenarij numero quatuor: centenarij numero ſex: epiſtolares nu. viij. formæ primæ nume. xvij. formæ ſecundæ num. iiij. Aurifices ſolidorum ducenarij numero vnus, centenarij numero octo. epiſtolares numero ſex: formæ primæ numero nouem: formæ ſecundæ nu. xxx. Sculptores & cæteri aurifices centenarij numero vnus: epiſtolares num. v. formæ primæ numero ſex: formæ ſecundæ nume. xviij. Scrinij auri ad reſpõſum perfectiſ. ordinis primi numero vnus: perfectisſimi ordinis ſecundi num. ij. ducenarius numero vnus: centenarij nume. ij. epiſtolares nume. iij. formæ primæ nume. iiij. formæ ſecundæ nume. ij. formæ tertiæ nume. vnus. Scrinii à miliarenſibus perfectisſimus ordi. primi numero vnus: ducenarius nume. vnus formæ primæ nume. vnus: formæ ſecundæ nume. duo: formæ tertiæ nu. iij. Scrinij veſtis perfectiſ. ord. iij. nu. j. perfecti. ord. ij. num. vnus: ducenarij nu. j. centenarij nu. j. epiſtolares num. ij. formæ primæ nu. xij. formæ. ij. nume. x. formæ iij. nume. iiij. Officialium ſacrarum veſtium ducenarij nume. iij. centenarij nu. iij. epiſtolares numero ij. formæ primæ nu. xij. formæ ſecundæ numero x. formæ tertiæ numero octo. Deputati ſacræ veſtis perfectiſ. ſecundi ordi. nume. ij. ducenarij nume. ij. centenarij nume. ij. epiſtolares nume. ij. formæ primæ nume. iij. Scrinij ab argento perfectiſ. ordi. ſecundi numero j. epiſt. nume. i. formæ primæ num. vj. formæ ſecundæ num. iij. formæ tertiæ nume. j Scrinij à pecunijs perfect. ordi. ſecundi nume. j. formæ primæ nume. j. formæ ſecundæ nume. ij. formæ tertiæ nume. quinque. Argentarij comitatenſes ducenarij nume. j. centenarij numero ij. epiſtolares numero iij. formę primæ nume. octo, formæ ſecundæ numero vigintiquinque: Barbaricarij centenarij numero duo: epiſtolares numero quinque: formæ primæ numero octo: formæ ſecundæ numero vnus.

Palatini tranſmiſſi per prouincias, anno elapſo cingulo liberantur. Bar.

VIII. Idem AA.

PLacuit iuſtè omnibus mittendariis & palatinis [a] officiis profutura ſuggeſtio quam inſinuaſti, vt ex iiſdem [b] annis ſingulis ex ducenariis terni, [c] ex centenariis habito prouiſionis [d] intuitu, cingulo liberentur.

Nullus officium ſacrarum vel priuatarum largitionum adſumere poteſt, niſi mediante principis auctoritate. Bart.

IX. Impp. Theod. & Arcad. AA.

NOn aliter quilibet in officio ſacrarum largitionum, vel priuatarum rerum cingulum militiæ ſibi ſumendum exiſtimet, niſi noſtræ manſuetudinis adnotationem [e] meruerit.

Palatini adiutores & primicerij finito officio ſicut agentes in rebus à præbitione tyronum cæteriſque muneribus ſordidis ſunt immunes. Bart.

X. Imp. Honor. A.

PAlatinos qui ſacrarum remunerationum rationem tractantes inculpantur, ad calcem [f] terminumq; militiæ peruenientes, necnõ & adiutores & primicerios diuerſorũ officiorum præcipimus habere priuilegia,

[a] Placuit. Et palatinis & pro ideſt.
[b] Ex ijſdem. ſ. palatinis. Acc.
[c] Terni. aliàs tamen. aliàs tñ, aliàs terni. & qui ſint centenarij, & ducenarij, & certi numeri, habes. ſ. l. proxi. de quibus ſingulis annis aliquot geſcũt, vt hic.
[d] Prouiſionis. ſ. tuæ. & præfecto loquitur.
[e] NOn aliter. Ad notationem, ideſt priuilegiũ noſtrum motu, ſed eum conſilio procerum, eſt pragmatica ſanctio, & facit ſup. de agen. in re. l. matricu lam. in fi. & ĩ. de re milita. l. neminem.
[f] PAlatinos. Ad calcem, ideſt finem. nam calx, calcis, pars pedis extrema.

quæ nuper agentium in rebus ſcholæ noſtra ſunt manſuetudine contributa: ſ. vt à tyronum [a] præbitione memorati reddãtur exortes, cęteraq; onera non agnoſcant.

XI. Idem A.

AD ſimilitudinem [b] ſanctiõis quam de proximus ſacrorum promulgauimus ſcriniorũ, ẽt in officio ſacrarũ largitionũ atq; priuatarum rerũ pro biennio annum ſub ꝑpetua obſeruatione ꝑcipimus cuſtodiri: ita vt & priuilegia q̃ huiõi officiis uel primiceriis ſacris legibus deferuntur, integra illibataq; ſeruentur.

In ciuitate Conſtantinopoli palatinus apud ꝑfectum vrbis nõ compellitur litigare, niſi pro ſeruitutibus, domibus, vel annonis q̃ſtio moueatur: in prouincia verò cognoſcit præſes contra palatinum: ſed in cauſa criminali contra eum non fert ſententiam, niſi ex ſuggeſtione principis ſub quo militat palatinus. B.

XII. Imp. Theodo. A.

VIros deuotos palatinos nõ oportet i hac regia urbe apud uirũ illuſtrem pręfectũ urbi litigare cõpelli, niſi de ędificatione domorũ & ſeruitutibus & annonis orta uideatur cã: [c] in aliis uerò cauſis tã pecuniariis quàm criminalibus apud uiros illuſtres tãtũmodo comites ſuos reſpondere. [d] rectoribus autẽ prouinciarum intra adminiſtrationis ſuę fines inter pręſentes palatinos nec cauſis publicis occupatos cognoſcere tam pro ciuili q̃ pro criminali cã permittimus: ſic tamen, ut nõ aliter criminalis ſententia aduerſus eos proferatur, niſi ex ſuggeſtione prouincialis iudicii uir illuſtris comes ſub quo militat, certioratus hoc ei permiſerit. [e]

Palatini primicerij, et tres ſcriniorum primicerij, & tribuni prætoriani militari dignitate funguntur: & nulla poteſt eis iniungi neceſſitas publica vel priuata. Bartol.

XIII. Idem A. & Valent. Cęſ.

INter alias prerogatiuas quas antea meruerant ſcholę ſocietatis ſacrarum largitionum, primicerius, & tres [f] primicerii ſcriniorum tribuni [g] prętoriani, militari dignitate fruantur: nulla eis ex cuiuſlibet iudicis præceptione iniungenda publica uel priuata neceſſitate. [h]

Palatini principis eiſdem priuilegijs funguntur, quibus palatini ſacrarum largitionum: & ideo primicerij & primates ſcriniorũ principis finito officio inter militares tribunos numerantur: & nulla ſolicitudine negotij publici vel priuati poſſunt vrgeri. Ba.

XIIII. Idem Auguſt. Florentio P. P.

IVbemus uiros deuotos palatinos rei noſtri numinis priuatæ, eiſdẽ priuilegiis decorari, quibus etiam palatini qui in ſacris largitionibus deferuntur. Cùm enim par [i] ſimiliſque militia ſit, iuſtum [k] & competens uidetur iiſdem utrumque officium priuilegiis gloriari. Primicerios itaque officii, treſque primates ſcriniorum rerum priuatarum, finito tempore militię, inter tribunos militares pretorianos, ſaluis iiſdem præſtitis priuilegiis ſacris conſtitutionibus, noſtram clementiam adorare decernimus: ita tamen, ut nullam iniunctionem, nullam ſolicitudinem priuati uel publici negotii quolibet iudiciario pręcepto ſuſtinere poſſint: [l] ſed excepta omni neceſſitate omniſque fatigatione, adeptę dignitatis honore potiantur.

TITVLVS XXV.

DE [a] STRATORIBVS. [m]

I. Impp. Valentin. & Valens AA. ad Zoſimam pręſidem nouę Epiri.

PEr omnes prouincias edictum generale miſimus, ut ſtratoribus unus tantùm ſolidus probæ [a] nomine poſceretur, [n] & in offerendis

---

trema, vt vbi eſt iunctura tibiæ & pedis. ſubcel eſt pedis concauum: inde ſubcellaris, ſm P.

[a] A tyronum. ab his excuſantur ptin. agẽ. in re. vt ſ. de pri. agẽ. in re. l. ex agentibus. & facit ſ. de pri. ſac. ſcri. l. 1. in fi.

[b] AD ſimilitudi nem. ibi. ad ſimilitudinem. incipit lex, vt ſ. de pri. ſac. ſcri. l. p biennio.

[c] VIros. Videatur cauſa. ſic ſ. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. §. ita.

[d] Reſpondere. ſic ſ. de ſilẽ. l. pe. & de agẽ. in re. l. ex eo. & l. fi. §. ita. & facit ſ. de offi. præ. vr. l. 1. & de off. comi. re. priua. l. pen.

[e] Permiſerit. ſic ſup. vbi ſena. vel clariſ. l. fi. & in auth. vt cler. apud propri. epiſc. §. pen. col. 6.

[f] INter. Tres. aliàs res: aliàs tres.

[g] Tribuni. infra l. proxima.

[h] Neceſſitate. niſi ordinaria: vt ſ. eo. l. fi.

Principis ſunt oia. [i] IVbemus. Par. nã omnia ſunt principis: vt ſ. de quadri. præſcri. l. fi.

[k] Iuſtum. vbi eadẽ ratio, idẽ ius. ſic ſ. ad le. Fal. l. fi. & ff. ad l. Aquil. l. aliud. cum ſeq.

[l] Poſſint. vt ſ. l. pro xi. & ſ. eo. l. 1. & ſ. de proxi. ſac. ſcri. l. iubemus. & 12. q. v. c. itẽ apud.

[m] DE STRAtoribus.

Gen. 31. c. Hinc ſtratorium. i. ſtabulum. vnde in geneſi: Rachel hoc videns poſuit idola patris ſui in ſtratorio cameli: & ſedit ſuper ipſum, vnde ſtratores dicuntur q ꝑſunt ſtabulis, ſeu eqs ſtaub. l ſtabulo.

[n] PEr omnes Poſceret. ff. de offi. procõſ. l. 3. §. nemo ẽ. Sol. hic in cognitione cauſarum, & definitione præſidentes non debent eis vti, ſed circa equos ſic. Vel aliud in proconſula, & aliud in præſide: vt hic. immò ibi aliter accipitur. i. viridarius: hic qui præeſt equis ferrandis, & ſellis & frenis præſidis. vñ verſus: Sternitur æquinocẽ mare, lectus, aſellus, & hoſtis. Aureum hic habes

[a] In manuſcriptis legit. & de ſtratorib9. vt & in Pandectis Florenti. l. 3. ff. de offi. proconſ. Contius. Al. ſtatoribus mavult.

[a] Probæ. l. probationis. Cuia. hic.

Magis Latine (inquit Alc. hic) diceretur, de caſtrenſib' miniſtris eu illum video.

habet pro ſuo ſtipendio ſingulis diebus. Item & quando præſes, vel rex, vel comes donat equũ, hēt à donatario ſoliũ quātitatē: puta aliũ aureũ. ſic.n. faciūt reges Hiſpaniæ. nā in p̄ſidib. prouinciarũ loquit̃, & eorũ ſtatoribus.

a Cognoſcant. illi donatarij & ſic nota q̃ donās punit̃ ſicut ſimoniacus quaſi corrumpens eũ, vt equũ donandũ vituperet principi, ſic ſupra de epiſc. & cler. l. ſi quēquam. Item facit ĩ. de metatis. le. deuotum. ĩ. ne ru. ad vliũ obſequi. l. l. 2.

b Quos prouinciales, idest donatores. Ac.

c DE CASTRENſianis & miniſterianis.

In libro II. de conſiſtorianis, aut caſtrēſianis, qui forte præerant caſtris principis ordinād. s. & erāt plures: & eligebant decanis vt ĩ. titu. 1. & menſores q menſurabant quantũ menia iuxta caſtiũ, vel ſimilia, vt infra titu. 1 & 2 Ac.

d IN officio. Marito. ſic ĩ. de agen. in re. l. 1. & ĩ. de tyrannibus l. ſi. item facit ĩ. ad legem Iuliam de ambi. l. 1. & ĩ. ti. 1 l. 1.

e Si quis cœlitus. idest diuinitus vel a principe.

f Vltimus. tertia forma erat maior alijs: vt innuit, & patet ĩ. tit. 1. l. ſcrinijs vbi pauciores ſemp ponuntur in tertia forma.

g HI qui. Examine. facit ĩ. e. l. ſin. & ĩ. de agen. in re. l. ſin.

h ANte omnia. Breuis. hunc breuem non habes.

i Conueniri. ſubaudi iubemus: vt nulli pulſantiũ &c qd eſt ĩ.

k Sine ſcriptura. ſic ĩ. de dign. l. quoties & ĩ de prox. ſacr. ſcr. l. in ſacris. & qd ſubijcit. vel pro etiam.

l Nō edita. i. ſcripta.

m Actuarium. ĩ. de proxi. ſac. ſcri. leg. in ſacris. §. fidei.

n Conuentionis. ſ. ſpor-

rēdis equis certam formam, ſtaturā & ætatem prouinciales noſtri cuſtodiendā eſſe cognoſcāt. a quos b hēt fiſco certo mō ſolidorum obnoxios fecimus, ſi quod ſtratores petere interdictũ eſt, illi dare ſtratorib' nō timerēt. officiũ quoque grauitatis tuæ centum argēti libris multabit, ſi ſciens p̄dictā rem geſtā fuiſſe, nō illico eam ſeueritati iudiciariæ prodiderit.

TITVLVS XXVI.

DE CASTRENSIAnis c & miniſterianis,

Caſtrenſiani & miniſteriani officio finito per lapſum biennij, alius ſubrogatur: ipſe verò ad idē officium nullatenus eligetur. Bartol.

I. Imp. Hono. & Theod. AA. Narſi V. ſpecta. comiti & caſtrenſi. S. P.

dIN officio ſpectabilitatis tuæ ſecundum formā diualiũ reſponſorũ poſt cōpletũ tēpus p̄finitum, idest biennium, prioribus decedētibus inſequētes ad locum pro merito laborũ ſtipendiorumq; ſuccedant: nec vlla licentia tribuat̃ his qui impletum depoſuerint officiũ, denuo ad eandem militiam vel ſollicitudinem remeandi.

Si vltimus inter miniſterianos gradum primæ, ſecundæ, vel tertiæ formæ inter caſtrenſianos fuerit adeptus, ſcribendus eſt in matricula tertia formæ. Bartol.

II. Idem AA.

SI quis primæ vel ſecūdæ vel tertiæ formæ ſpecialiter inter ſtatutos gradum cœlitus e valuerit impetrare, f ſupernumerarius vltimis formę tertię in matriculis habeatur.

Militantes in hac militia, & eorum matres, & vxores non poſſunt conueniri in cauſa ciuili vel criminali, niſi ſub comite caſtrenſianorum. Bart.

III. Impp. Leo. & Anthemio AA. Ioanni comiti magiſtro officiorum.

gHI qui in ſchola veſtis ſacrę militant, vel matres eorum vel vxores, criminalem vel ciuilem litem contra ſe commouendam in nullo alio niſi in ſublimitatis tuę ſuſcipiāt examine.

Caſtrenſiani & miniſteriani eorumque matres, vxores & filij, ſolùm coram magiſtro officiorum ſunt conueniendi, niſi pro tributis & muneribus ſuſcipiendis, & delictis commiſſis: pro quibus poſſunt coram iudicibus locorum cōueniri, habent etiam priuilegium circa minores ſportulas ſecundum modum hic deſcriptum ſoluendas, ac etiam circa fideiuſſorem iudicio ſiſti praſtandum: vt vnum ex contuntlis vel de ſuo numero praſtare poſſint.

IIII. Impp. Leo & Zeno Mariano com. & magiſtro officiorum.

hANte omnia nullius penitus alterius iudicis minoris vel maioris ſacro miniſterio noſtro deputatos (quorum officia ſingillatim breuis h ſubter annexus continet) niſi à tuę dumtaxat magnitudinis ſententijs conueniri, i vt in nullo penitus alterius iudicis foro pulſantium, niſi in tuę tantúmodo amplitudinis examine prębeant aliquando reſponſum. Sed ne in hoc ipſo iudicio enormibus moleſtentur diſpendijs, vel ex nudis conueniantur facilè iudicis cuiuſcunque mandatis: ipſis quoque ſportulis, & fideiusſionibus modum conſtituimus obſeruandum: ante oīa decernentes, ne quando ſine ſcriptura k vel interpellatione depoſita, ac ſententia pro rogata tuę magnitudinis, eademque non edita l conueniri poſſint: conuentos verò non alium fideiuſſorem niſi actuarium, m vel vnum ex primatibus ſuę ſcholę executoribus pro reſponſione ſuę perſonę ſine ſcripto pręſtare: ſiue per ſeipſos ſiue per procuratorem datum in iudicio reſponſuri ſunt: ſiue in cauſis ciuilibus appetantur, ſiue in criminalibus accuſent, nec vltra conuentionis n nomine ſportularum, quàm vnum aureũ executoribus vſque ad finem litis præſtent, quemcunque contigerit conueniri. Inducen-

dorum [a]ſane nomine, & cognitionum exercenda rum pſtandęque perſonę gratia, ex ſimplici [b] po ſtulatione contra eos habita, ſiue ex appellatione ſubſecuta, vel alio quolibet modo [c] in iudicio de ponat::ribus tantùmmodo ſolidis vſq; ad terminum negotij eos qui accepturi ſunt, præcipimus ſemper eſſe contentos: in cognitionalibus verò geſtis edē dis, duos tantummodo præſtari ſolidos. [d] Hęc autem priuilegia non in eorum tantummodo, ſed in matrum [e] quoque & vxorũ [f] pſonis valere, & ad integrum permanere: filijs [g] quoque & mariti eiuſdem fideiusſionis nomine ſi necesſitas interpellationis exegerit, tradi, nec alios vades [h] exigi: ipſosq; [i] dum militant, & poſt emēſam [k] militiam, cum his qui ex tempore prioris præſtitæ ſibi pragmaticæ ſanctionis eiuſdem militiæ ſtipē dia impleſſe noſcuntur, omnibus priuilegijs perfrui (cunctis nihilominus capitulis, ſacris affati bus diuæ recordationis Martiani, quos ſe meruiſſe adſerunt, valituris: excepto hoc qr in diuerſis iudicijs tũc reſpondere ꝓ cepti ſunt) hac ſanctione decernimus: aduocato quoq; fiſci, exceptoribus etiam qui apud arbitros hoc vtuntur officio, ab exordio incipiēdo, vſque ad terminum finemq; negotij tertiam duntaxat ſolidi partē præbituros. In huiuſmodi aũt arbitrorũ geſtis edendis non vltra præſtare, quàm dimidiā ſolidi partem: & cum per prouincias cōſtitutus, ſideiuſſoribus conuentus caruerit, adiuratoriæ tãtũ modo cautioni [l] cōmittĩ: nec vllo tempore niſi ex tuæ duntaxat magnitudinis ſententia conueniri: exceptis tributarijs & munerum functionibus, & criminibus quæ in locis inquiri, flagitari, & vindicari generalia legum præcepta [m] conſtituunt, præſenti ſanctione decernimus: viro clarisſimo adiutore ſublimitatis tuæ in ſpeculis [n] conſtituto, ne quid ex his quæ ſtatuimus, aliqua ſubreptione violetur.

TITVLVS XXVII.

DE DECANIS. †

Quatuor ex decanis, qui primum locum in ordine tenuerunt per biennium, ad primiceriatus officium aſſumuntur: & alij in locum eorum debent ſubrogari tranſacto biennio. Bartolus.

I. Impp. Honor. & Theodo. AA. Helioni Com. & magiſtro officiorum.

QVatuor [a] qui ex corpore decanorum ad primum militiæ gradum peruenerint, bienniJ ſpatio primiceriatus [p] gerant officium: neque vlterius cuiquam liceat in hoc immorari vt omni gratia & ambitione ceſſante, poſt duorum annorum curricula ſuccedant prioribus ſubſequentes.

Decani adhærentes famulatoribus principis, coram illuſtri magiſtro officiorum ſunt conueniendi. Bartol.

II. Impp. Theo. & Valentinia. AA. Nomo magiſtro officiorum.

NOſtræ pietatis famulationibus adhærentes decanos non oportet pro deſiderio pulſantium ad alia pertrahi iudicia: ſed viri illuſtris tantum magiſtri officiorum obſeruare examen. Hoc nanque modo neque manſuetudinis noſtræ obſequia decipiuntur & agentibus aduerſus eos iure adhibetur reſponſum: [q] Ad exemplum itaque deuotiſſimorum ſcholarium [r] nulli licere memoratos ad aliud iudicium trahere, & pulſatos [s] priorum fidei ſcholę permitti pręcipimus.

TITVLVS XXVIII.

DE MENSORIBVS. [t] †

ſportulis. quæ dantur à conuentis.

[a] Inducendorum. i. executorum qui in ducunt partem in iudicio quandocunq; eſt opus.

[b] Simplici. in cauſa principali.

[c] Alio modo. puta extraordinarie.

[d] Præſtari ſolidos ſ. exceptoribus.

[e] Matrum. tranſit ad ſuperiores ꝑ priuilegium. quod dic vt no. ꝟ. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. circa princ.

[f] Vxorem. ſic ſup. de dig. l. mulieres.

[g] Filijs. ſic ꝟ q ſatiſda. cog. l. 2. §. 2. & ꝟ. de prox. ſac. ſcri. l. in ſacris. 3. vt §. ita.

[h] Vades. i. fideiuſſores. inde vadium, vel vadimonium, i. pignus.

[i] Ipſosq;. i. C. deputatos nřo miniſterio.

[k] Emenſam. i. finitam. ſic ꝟ. de ſilen. l. 5. in fin.

[l] Adiutatoriæ tãtũ modo cautioni. ſic ꝟ de adſe. l 1. §. ſuper & in authen. vt nulli iudi. §. neceſſariũ. col. ix & ꝟ. de proxi. ſa. ſcri. l. in ſacris. § vt ita. &c. cum ſuis concor.

[m] Legum præcepta vt ꝟ. vbi de cri. agi opor l. 1. & in authē. qua in prouincia. & ꟿ. vt om. tam ciui. quàm milit. l. 1. in princ. & ꟿ. de priui. ſcho. l. 2. &c.

[n] In ſpeculis ſic ꝟ. de pri cat le. 1. & fa. ad l. ꝟ. de agen. in re. l. ex co. & l fin & ꝟ. de co. conſi. l 2 & ꟿ. de priu. ſcho. l. quo ties. &c.

[o] DE DECANIS.

Decanus. i. decem virorũ ſocietas ſm H. vel qui præeſt decem: vnde decaniſſa: id eſt. vxor decani. & dic: vt ꝟ. tit. e. in ru.

QVatuor. Primi ceriatu[v]. facit ꟿ. tit. 1. l. 1. & ſupra titul. 1. l. 1.

[q] NOſtrę. Reſponſum. ſic ꝟ. tit. 1 l. fi. & de prępo. ſac. cu l. 7. & de ſilen. l. pe. & de agen. in reb. ex co. & l fin.

[r] Scholarum. vt ꟿ. ti. 3. l. 2.

[s] Pulſator. vt ꝟ. tit. 1. l. fina.

[t] DE MENSORibus.

Columnarũ. vel ſignorũ vel hominum à metior meciris ſm H. & dic vt in rubr. ꝟ. de caſtren. vel dic menſores frumentarios, vt ff. de in. im. l. fi. vel illos q metiebantur hoſpitia militum: vt ꟿ de meta. l 2. vel etiam hæc omnia officia habebant.

Primi

Decani dicebant q decem militibus pꝛrant. q nũc caput contubernij vocantur. Alc. hic.

[a] Aliàs incipit. Qui ex corpore.

Menſores ſunt, qui in caſtria ad podiſmũ, dimetiuntur loca in qbus tētoria milites figāt, vel q hoſpitia in ciuitatib. præſtant.

II. Imp. Hon. & Theod. AA. Aemiliano mag. off.

PRimicerius [a] menſorũ biennio expleto agentis in rebus militis militiã ſortiatur.

TITVLVS XXIX.

DE PRIVILEGIIS eorũ qui in ſacro palatio militant.[b]

Palatini à cunctis muneribus ſordidis ſunt immunes, & eorum filij & nepotes: & ipſis & eorũ mancipiis nulla iniuria debet inferri. & contrafaciens punitur. Bartol.

I. Imp. Conſtan. A. palatinis bene meritis.

A Palatinis tã his qui obſequiis noſtris inculpata officia ꝓbuerunt, quã illis qui in ſcriniis noſtris, i. memoriæ, epiſtolarum, libellorumque verſati ſunt: procul vniuerſas calũnias [c] ſiue noiationes [d] iuberhus eē ſubmotas: idq; beneficiũ ad filios eorũ atq; nepotes ipſo ordine sãguinis [e] peruenire, atq; immunes eos à cunctis muneribus ſordidis & ꝑſonalib9 ꝑmaneř, cũ vniuerſis mobilibus & mãcipiis vrbanis: nec iniurias eis ab ali quib. inferri: ita qui hoc cõtempſerit, indiſcreta [f] dignitate pœnas debitas exoluat.

Cubicularij principis, quibus vacatio eſt cõceſſa, & memoriales ſcriniorum & libellorum et epiſtolarum, & ẽt palatini: & agentes in rebus, & filij & nepotes eorum ad honores & munera non vocãtur inuiti: & à perſonalibus et corporalibus munerib. ſunt imunes. B.

II. Idẽ A. ad Ruſinũ PP.

DE cubiculis [g] nřis vacatiõe donatos, vel diuerſis obſequiis palatinis, memoriales [h] ẽt qui in ſcriniis memoriæ, epiſtolarum, libellorum, ſacrarumq; diſpoſitionũ referuntur: necnon & ſi qui in vtroq; officio palatinorũ comitatẽſium, ſingularumve vrbiũ & officio admiſſionũ, & caſtrẽſis ſacri palatij militant: priuilegia volumus habere, vt nec ipſi nec filij nec nepos eorum ad honores vel munera municipalia deuocẽtur: quibus oĩbus condonamus, ne exactorum vel turmariorum * (quos capitularios vocant) curã ſubeant: vel obſequiũ temonariorũ, † vel pentaprotię, [i] aut ẽt tyronis pręſentationẽ agnoſcãt. Nã beneficiis noſtris ita digni ſunt, vt ẽt cenſualibus vel perſonalibus vel corporalibus muneribus liberentur, & habeant caſtrẽſe [k] peculium, ſiue adhuc palatium obſeruent, ſiue optata quiete donati ſunt. [l] Quibus omnibus priuilegiis coniungimus agentes in rebus, licet militaribus [m] videantur eſſe ſubnixi.

Diſcedentes ab aliquo officio in palatio principis, licet ſint idonei & experti, tamen ab omnibus oneribus iiſdem iniunctis ſunt immunes. Bar.

III. Imp. Gra. Val. & The. AAA. Eutrop. PP.

EX aula nřa diſcedentes [n] viri ab oĩbus iniunctis [o] habeanť immunes: numerariorumq; faſtus, [p] vel rapaces quęſtus, tanquã experientes [q] & idonei non patiãtur.

Qui miſſionem meruit ab officio, quod in palatio principis exercebat, anteferri debet omnibus alijs qui poſt ad regendas dignitates vel prouincias ſunt aſſumpti. Bartolus.

IIII. Iidem Valent. Theodo. & Arca. AAA. Piniano P. V.

OMnes q̃ ĩ palatio militãdo diuerſis actibus paruerint, volumus in tm̃ eius dignitatis cuius meruerint miſſionẽ, obtinere inſignia, vt his oĩb. ꝓferanť in ordine atq; cõſeſſu, qui poſteriori tẽpore regẽdas prouincias dignitateſq; ſuſceperint palatinas. Si qs aũt temeraria vſurpatione ſtatuta violare tẽtauerit, ſacrilegij [s] pœnam ſuſtineat.

TITVLVS XXX.

DE PRIVILEGIIS ſcholarum. [t] †

[a] PRimicerius. ſacit. ſ. titu. 1. l. prima.

[b] DE PRIVILEgiis eorum &c. Quocunq; officio. vt ĩ. l. 1.

[c] Palatinis. Calũnias. id eſt munera patrimonialia. eſſet. n. calũnia ſi ab eis exigerentur.

[d] Nominationes. ſ. ad pſonalia: vt ĩ. hac l. & ĩ. l. proxi.

[e] Ordine ſanguinis. no. argu. cõtra ff. de leg. 2. l. cum pater. §. à te. & facit ſ. de p̃xi. ſacro. ſcri. l. 3. & l. in ſacris.

[f] Indiſcreta. i. nõ attenta nec cõſiderata.

[g] DE cubiculis. ſ. de præpo. ſac. cu. l. 1.

[h] Memoriales. ſ. de proxi. ſac. ſcri. l. 3. & l. in ſacris.

[i] Pentaprotiæ. nomen Græcũ eſt: & dr̃ à pẽte, quod eſt quinque. & propria quod eſt decima, i. munus quintæ partis decimarũ: [1] ſic dr̃ munus decaprotiæ. ſ. à decẽ: & eſt mun9 patrimoniale: vt ſ. de mune. pa. l. nec protoſtaſiæ: & ff. de mune. & ho. l. ſi. §. mixta. & l. 3. §. decaprotos. & ibi no.

[k] Caſtrenſe. vt ĩ de caſtren. om. pala. pecu. l. 1.

[l] Donati ſũt. ad hoc ſ. de adſeſſ. l. non putũ. & de agen. in re. l. ſi. Sed arg. ĩ. ſup. de teſta. mi. l. pe & de re ſti. milli. l. vlti.

[m] Militaribus: i. licet ſuam miliam cõplere debeant, quæ eſt ſup. de decurio. l. 1 & ſi. & facit ſup. de agen. in re. l. ſi. & ĩ. l. proxi.

[n] EX aula noſtra diſcedẽtes. ab aliquo nřo. aulæ: vt ĩ. l. proxi. § habeant.

[o] Iniunctis. i. ab his quæ iniungerentur.

[p] Faſtus. i. qui ſunt numerarij.

[q] Experientes. i. experti: licet ſint idonei, non vocentur.

[r] OMnes. Poſteriori tempore. ſic ſ. de off. præ. l. 1. & 2. & vt di. or. ſer. l. ſi. & de conſu. & non ſpar. l. 1. & ff. de alb. ſcrib. l. 1. & 2.

[s] Sacrilegij. ſic ſ. vt di. or. ſer. l. 1. & ĩ. de ero. mil. anno. l lege.

[t] DE PRIVILEgiis ſcholarum. In

[1] Imò q̃n que primorũ munus eſt, quos alibi ſacræ cõſtitutiones qnq; ſummates vocãt. Alc. hic.

* Summariorũ.

† Telonariorũ, forte. vide Aiciatum hic.

† Scholares hic itellige milites in ſacro palatio. Alc. hic.

Magiſtri militū ſenatores milites ſuos ſcholares verberare vel degradare nō poſſunt: ſed iſtud ſpectat ad officiorum magiſtrum. Item magiſter militum ſuos domeſticos ſenatores ducenarios, vel centenarios facere non poteſt. Bart.

I. Impp. Theo. Arca. & Hono. AAA. Pletrio. Com. & mag. offi.

VIris ſpectabilibus comitibus [a] ſcholarum verberandi degradādive ſenatores [b] ac ducenarios licentiā denegamus. ea nanq; q̄ tali cōmotione digna ſunt, ad tuæ [c] ſublimitatis volumus referri notitiā. Inſuper ēt domeſticos eorū, nō ſenatores, vel ducenarios centenariosve fieri decernimus: pęna v. libr. auri plectendo quiſquis hanc diuinā iuſſionem exceſſerit: ſcrinio vero barbarorum, [d] † ſi tale quid vel attētari paſſum fuerit, vel attentatū ꝯ leges nō ſuggeſſerit, x. libr. auri condemnatione plectendo. Illud ēt obſeruari nō ſine rōne cōuenit, ne is cui domeſtici officiū per militiæ gradum vel quinquennij ipſ interdici cenſuimus, familiaritate comitis ſimulata, rem prohibitam alio nomine valeat vſurpare. [e]

Militans in aliqua militia, qui ſtipendijs decurſis primicerius factus eſt, omnibus priuilegijs ſibi competentib. perfruatur: et etiam in cauſis ciuilibus corā officiorum magiſtro tātum cogitur reſpondere. in criminalibus vero cauſis hoc priuilegiū non ſortitur. Ba.

II. Impp. Leo & Zeno AA. Euſebio mag. offic.

HAc lege decernimꝰ, vt qui in ſingulis ſcholis [f] militant, qq; poſt emenſa ſtipendiorū curricula ad primiceriorū gradū perueniunt, & adorata noſtræ diuinitatis purpura virorū clariſſimorū comitū meruerint dignitatem: tam cingulo q̄ priuilegiis omnibus ſibimet competentibus perfruantur: ac deinceps vſq; ad finem vitæ foro tuæ celſitudinis [g] tantummodo ſubiaceāt: nec ex alterius cuiuſlibet ſnia ciuile ſubire litigium compellantur. In criminalibus ſanè controuerſijs, & in publicis tributis ita ēt aduerſus tales viros prouincias moderantium congruam iuriſdictionē volumus obſeruari, [h] ne ſub prętextu conceſſi priuilegij, vel flagitiorum creſcat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas.

Imperator in hac lege concedit ſcholis, id eſt ſocietatibus militum priuilegia, quæ conceſſit magiſtris ſacrorum ſcriniorū & agentium in rebus, & eorum principibus & conſiſtorianis: de quibus in l. fin. ſupra de conſiſto. ſcilicet circa forum, circa fideiuſſorem, ſ. de iudicio ſiſti, circa ſolutionem ſportularum, et ſimilia, tam in vrbe, quàm in prouincia. Et hoc ſit pro ſummario.

III. Imp. Zeno A. [*] magiſtro officiorum.

QVoties ſuper cauſa ciuili, vel etiam criminali, ex ſententia [i] videlicet iudicij tui culminis [k] ſcholares, [l] vel eorum coniuges (ſiue adhuc viuerent earum mariti, ſiue poſt mortem eorum in viduitate conſtitutæ [m] ſunt) matresve eorum in viduitate permanentes, aut liberi qui non ſpecialiter alterius iudicis iuriſdictioni ſubiectam conditionem ſortiti ſunt, & ſerui [n] ad eos pertinētes conueniuntur, minimē eos easve extranei fideiuſſoris exactione vexari: ſed pro cōſuetudine [o] vetuſtiſſima & iugiter obſeruata, numerarium ſuæ ſcholę, [p] fideiuſſorē prębere iubemus: hoc videlicet obſeruādo, vt in criminalibus cauſis quinq; alios primates ex triginta viris à primicerio vſq; ad xxx. retro numerandis, vnà cū numerario volēte ſ. & nō recuſante, ꝓbeant fideiuſſores: aut recuſan-

In quibus tyrones militiam addiſcunt idest ſocietatem militum. nam ſ̄. l. vlti. vocat fortiſſimos.

[a] Viris. Comitibꝰ. aliàs comitibꝰ. aliàs militibus: qa forte sūt magiſtri militū.

[b] Senatores. i. nobiles qui erant ſcholares, i. de ſocietate militum, ſic & ff. de iudi. l. ſi longius. §. fin. Itē no. aliquē degradari. ſic ff. de his qui no. infam. l. 2. §. ignominiæ. & ſ̄. de agr. & man. l. 2. & 3.

Degradatᵗ ge dū dignitate ſpoliatᵗ.

[c] Ad tuæ. magiſtro officiorum loquitur, vt & ſ̄. de offic. ma. offi. l. ſcholarium.

[d] Barbarorum. ſ̄. de agen. in re. l. agentes. in prin. & ſ̄. de commer. & mer. l. 2.

[e] Valeat vſurpare. no. ꝯ eos qui dicunt dnm Ottonē Poteſtatem in fraudē vocari defenſorem. ſic ſ̄. de nat. li. l. 1. in fi. & ff. de tut. & cura. dat. ab his. l. ſcire oportet. §. 1. & de trāſac. l. cū his. §. ſi cū his. Acc.

† Aliàs, Barbaricorum, aliàs Barbariorū.

[f] HAc lege. Scholis. i. ſocietatibꝰ militū armatorū.

[g] Tuæ celſitudinis. magiſtro officiorum loquitur. ſic ſ̄. de decu. l. 2. in fi.

[h] Obſeruari. ſic ſup. de caſt. l. vlt. in fi. & eſt id in vtroque vt ſubiicit. & fac. in authē. vt iud. ſine quoquo ſuf. § qđ ai. coll. 2. & vt r. ô haut pig. circa prin. & vt neq; mil. neq; fœ. circa fi. & ff. de off. pſi. l. 3. & ſ̄. vbi ſe. vel ci. a. l. quicunq; in fi. & in qb. cau. mi. fo. præ. l. 1. Sed ꝯ ſ̄. de agē. in re. l. ea eo. §. qđ multo magis &c. & ff. đ re. iu. l. ſi dēt cui qđ plꝰ ē & c. ſ; illa ea eo, erat ī vrbe: hic ī ꝓuincia.

[i] QVoties. Sententia. monitoria.

[k] Tui culminis. loquitur magiſtro officiorū: vt no. ſ̄. l. pri.

[l] Scholares. expone: vt in rubri.

[m] Conſtitutæ. hoc dic. vt ſ̄. de dig. l. mulieres. & ff. ad muni. l. fi. §. viduam. & in auth de nup. §. nō tamen. coll. 4. & ad id qđ de matribus dicit, facit ſ̄. de quæſtio. l. 2. Sed ꝯ. ff. de ſena. l. 1. Solut. vt ſ̄. de proxi. ſacro. ſcri. l. in ſacris. circa prin.

[n] Serui. hoc dic, vt đ l. in ſacris.

[o] Conſuetudine. ſic ſ̄. de diuer. offi. l. viros.

[p] Suæ ſcholæ. officialis quidam erat. & facit l. prædicta, in ſacris. §. fi.

Arbitro.

cuſantibus quinq; (ſicut dictũ eſt) viris extraneis, in criminibus tãtummodo publicis fideiuſſor vnà cum numerario pbeatur: ita vt executoribus nõ amplius ab his q̃ vnᵘ ſolidus, ſiue per ſe, ſiue p procuratorem rñdere maluerint, prębeant. In ſubeundis aũt cognitionalib. certaminibus, quoties cã fuerit arbitro a delegata: p cõteſtatione litis vnum ſolidum, & pro definitione ab arbitro recitanda, alterum vnũ, & nihil amplius dari decernimus. Quòd ſi cauſa in iudicio tui culminis ab ipſa conteſtatione litis, vel relatione iudicis, aut appellatione interpoſita ventilatur: pro inducenda cognitione non amplius quàm tres ſolidos, & chartarum, vel recitandorum in cognitionibus inſtrumentorum nomine editionis, quineuã geſtorum, duos tantummodo ſolidos dabunt. Quoties ſane apud viros clariſſimos prouinciarum moderatores, ex delegatione. ſ. ſniæ tuæ magnitudinis contra viros fortiſſimos b ſcholares, vel eorum coniuges, vel liberos, vel ſeruos cognitio celebretur: non amplius q̃ dimidiam partem conſuetorum ſumptuum pberi decernimus: hoc ẽt adijciendo, vt qui acceptis commeatibus ad prouincias profecti fuerint, vſq; ad quinq; menſium ſpaciũ, intra quod ipſis erit remeandi c licentia nullam penitus actionẽ ſuper ciuili videlicet negotio (exceptis criminibᵘ d & tributarijs functionibus) ſuſtineant. Ne tamen ibi quoque, e poſt quintum. ſ. commeatus menſem, ex ſententia iudicij tuæ magnitudinis conuenti, in exigendis fideiuſſoribus aliqđ ſentiant detrimentum: adiutatorię f eos cautioni iubemus committi. Quoties autem ex verbis, & ſine vlla ſcriptis prolata ſententia, g iidem fortiſſimi ſcholares, vel eorum matres ſeu cõiuges (vt dictum eſt) aut liberi aut ſerui moueantur, nihil pro ipſa executione ſportularum nomine penitus eos, vel eorum matres ſeu coniuges aut liberos (ſecundum ſuperius datam diſtinctionem) vel ſeruos præbere decernimus. Sed ſi talis ſit negotii vilitas, vt etiam ſine ſcriptis, conſentientibus h videlicet partibus, ſuper eo poſſit cognoſci: expectato ſine ſcriptis (ſicut dictum eſt) habendæ cognitionis euentu, ſi deteriorem calculum reportauerint, ſportularum nomine vnum tantummodo ſolidum executori præſtabunt. Si verò cauſæ qualitas habendam in ſcriptis cognitionem flagitauerunt: in hoc neceſſe eſt caſu, interlocutione in ſcriptis proferenda, ea quæ ſuperius de quantitate ſportularum decidendarumque cognitionum diſpoſita ſunt obſeruari.

TITVLVS XXXI.

DE CASTRENSI OMNIVM palatinorum peculio. i

Palatini habentes aliquod priuilegium quicquid quæſierint in officio morantes ex donis principis, aut eorum induſtria principe conſcio, retinent tanquam caſtrenſe peculium: & a labore caſtrorum non ſunt immunes. Bar.

I. Imp. Conſtanti. A. ad Seuerum P.V.

OMnes palatinos quos edicti noſtri iam dudum certa priuilegia ſuperfundunt, k rem ſi quam l dum in palatio noſtro morantur, vel parſimonia m propria quæſierint, vel donis noſtris fuerint conſecuti: vt caſtrẽſe peculium habere præcipimus. n Quid.n. tam ex caſtris eſt, q̃ quod nobis conſcijs ac propè ſub aſpectibus noſtris acquiritur? Sed nec alieni ſunt à puluere & labore caſtrorũ, qui ſigna noſtra o comitãtur: qui preſto ſunt ſemper actibus: quos intẽtos & eruditos ſtudiis,

a Arbitro. i. iudici delegato, ſic ff. de appella. l. ex ↄſenſu. &c.
b Fortiſſimos. p hoc no. q de militib. armatis loquitur.
c Remeandi. ad militiam.
d Exceptis criminibus. propriè excipit à functionibus: impropriè à tributis. & facit C. de caſtr. l. fin. § fina.
e Ibi quoq;. ſ. in prouincia. nõ poterit cõueniri poſt quinque mẽſes, ſed certo mõ, vt dicit. ad qđ eſt dictus §. & facit ſup. vt mi. fori præfecti. non vtantur. l. 1.
f Adiutatoriæ. ſic C. de caſtren l. fi. §. fi. & de pxi. ſac. ſcri. l. in ſacris.
Citari nõ debet qs ſine ſcriptis.
g Sententia. ſ. citatoria: & dic de facto. nam de iure in ſcriptis ſunt conueniendi: niſi ſit cauſa vilis, & partium conſenſus, vt ſubijcit.
h Conſentientibus. nota. conſenſu partiũ ſententiari poſſe ſine ſcriptura. ſic C. de ep. & cle. l. generaliter. in fi. ſed hodie ẽt ſine ↄſenſu partiũ: vt C. de ſen. ex libel. re. auth. niſi. & fa. ad le. C. de dig. l. quoties. & idem in ſimi. ibi no. in l. quoties. & C. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. & de prin. agen. in reb. l. fi.

i DE CASTRENſi omnium pala. &c. Id eſt de militibus palatij, qui principem ſequuntur: vt C. tit. ſuperiori: ſed hic circa peculium.

k OMnes. Superfundũt. id eſt locupletãt. R. & dic edicti, de legib. q tñt C. ti. 1. l. 1. & 2. q ſunt Cõſtantini. vt ſtla. Vel dic, quod non habemus.
l Si quã. aliàs ſi qñ. aliàs ſi quam dõ &c.
m Parſimonia. abũdat ſi. Et no. parſimonia, ſic & ſup. de epiſco & cle. l. 2 & ff. de pecu l peculiũ ex eo.
n Præcipimus. vt C. de bon. quæ lib. l. pe. & fa. C. de adſeſ. l. veſtuc. & de adu. diuer. iud l. fori & de inoff. teſta l. fi. & de ſilen. l. fi & de epi. & cle. l. cũ lex. & l. ſacroſanctæ & C. ti. r. l. 2. l fi. & de bo. poſ ex teſt. mil l 1 & fami erci. l. ſi filius. & ff. de col. bo. l. fi. §. nec caſtrẽſe.
o Signa noſtra. quia ſtent nobiſcũ, & ſequuntur.

itinerum prolixitas, & expeditionũ difficultas exercet. Ideoq; Palatini noſtri, qui priuilegijs edicti vti potuerũt, peculia ſua ꝓcipua retineant, q̃ dũ in palatio nr̃o cõſtituti ſunt, aut labore (vt dictũ eſt) proprio, aut donatione noſtra quæſierint

TITVLVS XXXII.

DE EQVESTRI dignitate. [a]

I. Imp. Valẽtinianus A. ad Mamertinum PP.

EQuites Romanos [b] ſecundum gradum poſt clariſſimatus [c] dignitatem obtinere iubemus.

TITVLVS XXXIII.

DE PERFECTISſimatus dignitate. [d]

I. Imp. Iuſtinianus A. ad Paternum Valerianum.

COdicillis perfectiſſimatus fruentur, qui impetrauerunt, ſi abhorreant à conditione ſeruili, vel fiſco aut curię obnoxij nõ ſint, vel ſi piſtores nõ fuerint, vel non in aliquo negotio [e] conſtiterint, nec ſibi honorẽ [f] venali ſuffragio emerint, nec rem alicuius [g] adminiſtrauerint.

TITVLVS XXXIIII.

QVI MILITARE [h] poſſunt, vel nõ poſſunt: & de ſeruis [i] ad militiã vel dignitatem adſpirantibus: & vt nemo [k] duplici militia, vel dignitate & militia ſimul vtatur.

Volentes militare, ſe debent etiam offerre ei qui habet ius probandi: ſcilicet officiorum magiſtro. Item nullus cauſa litis vitandæ militare poteſt. Bartol.

I. Impp. Seuerus, & Antoninus AA. Antonio.

SI militię nomẽ dare vultis: offerte vos his [l] qui probandi ius habent. [m] Non aũt ignoratis eos, qui litis [n] cauſa militiã appetierint, poſtulãtibus aduerſarijs ſolui ſacramento ſolere.

In fraudem ciuilium munerum nullus armatæ militia nomen poteſt aſſumere. Bartol.

II. Impp. Diocletianus, & Maximianus AA.

NOn tãtum decurionum filijs, ſed oĩbus in fraudẽ ciuilium munerũ nomina armatæ militiæ dantibus, fraudem ꝓdeſſe diſplicuit. [o]

Coloni, vel ſaltuenſes ad militiam armatam volentes vel inuiti non ſunt admittendi. Bartol.

III. Impp. Arca. & Hon. AA. [*] ma. vtriuſq; militiæ.

CVra peruigili obſeruare debebit ſublimitas tua, ne coloni, vel ſaltuẽſes, [p] aut vltro ſe offerentes, ad militiam ſuſcipiantur armatã aut cogantur inuiti.

Curialis vel cohortalis conditionis exiſtens, ad armatam militiam non adſumitur. Bartolus.

IIII. Imperator Leo A. Dioſcoro.

OMnes omnino curialis vel cohortalis conditionis conſtituti, nullam armatam militiam in poſterum arripiant. [q]

Duas militias diuerſi generis, aut dignitatem & militiam eodem tempore quis habere non poteſt: ſecus ſi ad idem tendant. Ba.

V. Imp. Iuſtinianus A. [*] magiſt. officiorum:

HIs quidem, [r] quibus indultum hactenus demonſtratur, quo binis, aut trinis pluribusve mereantur † ſingulis, non coniunctis ex priſca conſuetudine, ſed abiectis, [a] atq; diſcrepantibus, detur electio quẽ retinendum ſibi potius cenſeant, quẽ deferendũ

quamuis noc. licet non ſint in caſtris q̃ facit fieri alicui per aliquem ducem belli: vt ĩ. de re. mi. l. nemo miles. Item not. de puluere.

a DE EQVEſtri dignitate.

Conuenit præ: dentibus.

b EQuites Romanos. q. Romã cuſtodiunt. nã & illi habentur pro abſentibus reipublicę cauſę vt ff. ex quib. ca. ma. l. milites & dic quod aliqui ꝓuidẽtes aliter eſſent non. .i. ſimplex militia eſt dignitas: vt ĩ. tit. ſ. l. ſi. in princ. Acc.

c Clariſſimatus. i. conſulatus: vt ĩ. de dome. & prote. l. 2.

d DE PERFEctiſſimatus dignitate.

Dignitas erat forte, vt eſſet dictus perfectiſſimus miles.

e COdicil. lis. Negotio. vili.

f Honorẽ .i. iſtũ, probitate ergo datur non precio. ſic ĩ. de epiſco & cleri. leg. ſi quenquam.

g Alicuius priuati ſine aliquo vili officio: vt ĩ. de dign. l. nequis. & fa ĩ. de egen. in re. Lagenies. §. t.

h De armata militia loquitur: & de hac prima parte loquit ĩ. eo. l. 2. 3 & 4.

i Et de ſeruis. de hoc ĩ. eo. l. pe. & vlti.

k Et vt nemo. de hoc ĩ. eo. l. hic.

l SI militiæ. His .ſ. magiſtro militũ, & ducibus. vt ĩ. tit. 2. l. pen.

m Habent. .ſ. debitis. vel habeas offerre. nec tamen ſine ꝓbatoria principis aggregantur, vt ĩ. titu. 2. l. neminem. aliàs non militet: vt in authen. de man. princip. §. fin. coll. 3 & facit ĩ. de fabricen. l 4.

n Litis. .ſ. vitandæ. vt ff. de re mil. le. 3. §. nõ omnie. & l. ſi. & fa. ĩ. ſi propter pub. l. 3. & de tab le. 1 & de dec. l. qui dereliẽta. & l. ne quis. & l. omnes. & ĩ. de procur. l. maritus. §. 1 &. ĩ. le. proxi.

o NOn tantum. diſplicuit vt ff. de mu & ho. l. 3. §. fin. & facit ĩ. l. proxi. cum ſuis concor.

p CVra Saltuenſes. prædiorũ conductores. coloni pratorum ſaltuenſes dicũtur: vt ĩ. de fun. pa. l. ſi. in prin. & fa. ĩ. de agrico. & cẽſi. l. colonos & de fu. cõ. l. 1. & ſi. & de mãci. leg 3.

q OMnes. Arripiant. facit ĩ. vbi curi. vel cohor. l. 1. & 2 & ĩ. de tab. ſeri l. 1 & ĩ. eo. ti. l. 3. cum ſuis conco. Acc.

r HIs qdẽ. aliàs eis. aliàs his.

ſ Abſe lis. i. ſeparatis. ſed valeret hoc ſi ſeparatim poſſet vti. vt ĩ. l. ſi. Ac.

Ordinis.

Militia ſimplex ſi eſt dignitas.

† Mereãt forte. aut certe vtãtur.

cognoſcant: vt in eo, quod opta uerint, ſi inter maneant: eo quod deſpexerint, ſine dubitatione repellantur.[i] In poſterum verò nemini prorſus facultas pateat eodem tempore, pluſquam vnius ordinis [a] nomẽ affectare: interdicendis in cõmune cũctis (vt dictum eſt) binis pluribusve militijs,[b] nec dignitates coniũgere cuilibet alij cingulo cõcedendas: [c] vt & q ſupplicandũ de re vetita nobis exiſtimauerint, pœna decẽ librarũ auri pro temeritate quãuis inſtructuoſa, [c] plectanť: & q ſuſceperint [d] iuſſionẽ Auguſtã per ſubreptionẽ elicitã (quod nonnunquã cõtingit) decem librarũ auri mulcta feriantur: ſcrinijs etiam, necnon officijs quorum hoc intererit, ſi non reſtiterint, [e] & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarũ auri diſpẽdio puniendis. Si quid autem contra hoc perpetretur: ſciant oẽs, quod extra conceſſum admiſſum eſt, aut actum fuerit, vel notis conſcriptum publicis, ſimile habeatur, ac ſi nec impetratũ, nec pronũciatũ omnino, nec inſertũ eſſet vllis matriculis: ſciturũs ẽt oĩbus qui merentes in ordinibus armatis, ſiue ciuilibus adminiſtrandas prouincias, ſeu gerendos quoſlibet numeros, vel iam ſunt ſeu decætero fuerint iuſſione noſtra ſortiti, & vt ſerueť eis gradus, [f] auguſta promeriti ſanctione, parẽ [g] indulgendã ſibi licentiam poſtquam depoſuerint ſolicitudinem, aut in priori cingulo protinus perſiſtendi, nullo vindicando titulo dignitatis, quã ſolicitudo media præſtiterit: aut retinẽdi ſplendorẽ, verũ [h] acqſierint adminiſtrationis obtentu, verũ [i] priore cingulo deſiſtendi. Monẽte [k] tamẽ innata nobis clementia, liberum eſſe cũctis perſpeximus, ſi militia qua decedendũ eſt, intereas habeatur, quas volentibus licet diſtrahere: & in alios eam conferendi, [l] & precia cõſequendi:[m] prout in iiſdẽ agminibus cõſueuerit hactenus: excipiendis videlicet, nec deducẽdis in hãc perpetuo conſeruandam legẽ pragmaticã, his qui binas militias ſimul compoſitas, & ſociali nexas cõſortio fuerint adſecuti vt in viris deuotiſſimis ſcholaribus atque candidatis fieri moris ẽ, nec nõ in viris deuotis laterculẽſibus & pragmaticarijs, vel à ſecretis [n] cõtingit quos [o] memorialiũ, aut etiã agentiũ in rebus adornat cingulum: & ſi qui ſimili ſtipendiorum iunguntur [p] copula.

Dominus patiens ſeruum militare, dominio priuabitur, & iure patronatus: ſed ſi eo ignorante ſeruus militiam fuerit adeptus, tunc intra triginta dies tantum ex quo ſciuerit, datur ſibi eum vindicandi poteſtas. Bar.

VI. Imp. Iuſtinianus A. Mennæ P.P.

SVPER ſeruis qui poſtea ad quandam militiam adſpirare tentauerint, vel ſcientibus, vel ignorantibus dominis præcipimus, ſi quidem ignorantibus his eam meruerint, [q] licere dominis adire competentem iudicem, & ſuam ignorantiam, [r] (eo quòd contrarium minimè [l] probatur) oſtendere, [f] eoque modo ſpoliatos eos militia in ſuum dominium trahere. Sin vero ſcientibus his ſerui militauerint: [a] cadere quidem eos non tantum dominio eorum, ſed et

a Ordinis. ſ. militiæ armatæ, vel inermis, vt ſubijcit.
b Militijs. Not. ĩ. de adſeſ. l. fina. & de poſtu. l. quiſquis. & ĩ. de proxi. ſac. ſcri. l. hac parte. cum ſuis concor. & ff. de col. illi. l. 1 §. 2.
c Inf. uſtuoſa. not. puniri affectum. & ſi non ſequať effectus. ſic ĩ. de legi. & conſt. l. 2. in fin. & in Lombar. de conſil. mor. l. ſi quis. & ne ad regẽ. ne. in fi. l. 3. arg. contra. ff. quod quiſque iur. l 1. §. fin.
d Suſceperint iudicet ad quos deuenerunt: vt ĩ de preci. Impera. offeren. l. reſcripta. facit. ĩ. ſi nu. ex reſcri. pe. l. 1. in fi. & in auth. vt omnes obe iud. col. 2
e Reſtiterint. Not. hic ĩ. de decu. le omnes & de appe l. qũ.
f Gradus. ideſt ordo, quem percipient ante ſuſceptam adminiſtratiunẽ M. & xepere, fuerit ſortiti
g Parem. ſ. qualem dixit ſupra ead. l. in princi. ibi, detur electio & c.
h Quem. ſ. titulum.
i Verum. pro ſed. & aliàs deſiſtente. & aliàs deſiſtendo. & aliàs di. & idem eſt ſenſus.
k Monente. aliàs monente. aliàs moderante.
l Conferendi. l. conferre ad quod ĩ. de inoffic. teſt. l. omnimodo. §. fi. & de pig. l. vlti. & in authẽt. ibi poſita. & ĩ. de proxi. ſa. ſcri. l. vnicuique. & l. in ſacris.
m Conſequendi. l. conſequi.
n A ſecretis. nomẽ officij.
o Quas. ſ. prædictos omnes.
p Iunguntur. ſ. per legem ſcriptam, non per priuilegium principis viuentis. & not. per hanc legem non licere habere duas præbendas.
q SVper ſeruis. Meruerint nota, quòd lex facit liberum. ſic in authen. de ſan. epiſco. §. ſeruus. coll. ix. & de nup. §. ſi vero ab eod. coll. 4. & de mona. §. 1. coll. j. & de bo. li. l. fi. l. fi. & ĩ. de ppo. ſa. cubi. le. iubemus. in princi. Sed contra. ff. de re mili. l. aliend. vbi non fit liber. Solu. hic corrigit: vel hic erat electus: ibi ſua auctoritate vſurpauit. Item contra. ĩ. de tabu. l. generali. Solu. vt ĩ. ſ. proxi.
r Oſtendere. nota probari ignorantiam eo ipſo q̃ contrariũ non probatur. ſic & ff. de acc. l. ſi cui. §. t. quilibet enim ignorans præſumitur: vt ff. de proba. le. verius. & inſtitu. de le. § quod autem. & ff. de admin. tuto. l. hos autem. & ĩ. de prępo. ſa. cub. l. iubemus in fine. & ĩ. de pet. hęre. l. qui ſe. Item quod dicitur probatur. quomodo probat reus? Reſpond. quia excipit adſerendo. ff. de probat l. in exceptionibus Item eſt et mos gerendus, vt ff. de proba. leg circa. & fac. ĩ. de lib. cau. leg. non mutat.
ſ Militauerint tempore huius. l. & facit ad legem in authen. ut conſtitu. quæ de digni.

† Facit ad hoc ca. de multa ex tra de p̃bẽ. lib. 6. vbi dicit q̃ nullus p̃ot retine re duas dignitates.

Cõcedi.

Duas præbẽdas habere non licet.

Ignorãtia pbaľ eo quòd contrariũ nõ probatur.

Innocẽtiũ. Cuiacius.

† Cõco. c. t. cũ gl. ſu p vero moti a. e tra de bis q̃ vi met' ve cau. & unt.

digni. §. 1. & ʒ. ne rei domi. vel templo. l. 1. & ĩ. l. proxi.

a SI quis. Dñio serui hæc lex facit liberũ. vt ʒ. l. px. cũ simi. Sed ꝯ ʒ. de tabu. l. gñali. So. illa trahi ſad iſtã: immò ibi manet, hic dignitas.

b Accipientes. nã donamus noſtris militib⁹ ſtipẽdia & alia: vt ʒ. de caſtr. om pa. pecu. l. 1. & ĩ. ti. 2. l. j.

c Imperfectum. ad hoc ʒ ad Sil. l. fi.

d Præterita. vt ʒ. l. proxi.

e Notum. not. sic ff. qñ app. sit. l. 1. §. fi. & l. fi. & ff de ca. l. annus. & de exeu. tut. l. quinquaginta. Accu.

f Spoliari. armata vel inermi militia: vt ĩ. ti. 1. l. 1.

NEGOTIATORES ne militent.

g EOs. Ergaſterio. i. ſtationi, quæ negotiationi.

h Prohibemus. hoc nõ nobilitatis defectu. nam & libertus militat. vt ff de teſt. mil. l. ſi duob. & de bon. lib. l. ſi filius. §. Papinianus. & ʒ. tit. 1. l. pen. ſed quaſi ex vili officio non debeant adſumi: vt ʒ. de dign. l. neq;. & de perfectiſſima dignitate. l. 1 & ĩ. de cohortal. l. antepe. & per id qđ ſubijcit, argentarijs, quaſi nõ ſit hoc vile officium: vt ʒ. tit. 1. l oẽs. quia ſemper ibi aurũ habẽt, erg. ʒ. loc. l milites. Sed ꝯ ʒ. de iur. omn. iud. l. vlt. vbi negotiatores militant. Solu. hoc nouum: illud vetus nã hic dicit decætero. Vel ſol. vt ibi.

i Hos. n. vt ſunt cæteri pter argẽtarios. Nam. ante hanc legem.

l Extructionẽ. quia arma faciunt: vel facta vlui coaptant. & facit ad l. ſup. de adno. diuer. iud. l. ne quis. & ʒ. de pig. l. fi. & ʒ. de prim. agen. in re. l. agentes. §. exceptis. & ʒ. in quibus cau. mi. ſo ptæ. l j & ʒ. de fa. l. j. & quod nos ʒ. quib. ex cau. maio. l. vlti.

DE RE MIlitari.

Stipen-

omni patronat⁹ iure: illos verò igenuos effectos, ſi qdẽ vtiles ad militiã eis datã viſi fuerint, in ea durare: ſin verò minimè idonei ſint, ea priuari. Sup illis aũt ſeruis, q iã militauerunt, & adhuc in eadẽ militia perſeuerant, licẽtiam damus dominis intra 30. dierum ſpaciũ ab eo tpe connnmerãdorũ, quo pſens ſanctio diuulgata fuerit, vel noſtrã adire clementiã, vel cõpetẽtes iudices, & ſuam ignorantiã cõmendare, eosq; in ſuũ dominiũ recipere: quo tpe tranſacto, ſimili modo tam dominio, quã omni patronatus iure cadere eos neceſſe eſt.

Dominus patiens ſeruum in dignitate eſſe, priuabitur dominio, et iure patronatus. ſed ſi eo ignorante ſeruus ipſam fuerit adeptus, tunc intra xxx. dies tantum ex quo ſciuerit, datur ſibi vindicãdi poteſtas. Bar.

VII. Idẽ A. Ioanni, P.P.

SI quis ſeruũ ſuum dignitatẽ habere, quẽadmodũ militiã, fuerit paſſus: ſpolietur & dñio ſerui, a & iure quod ptinet ad patronos. Cui. n. ferendũ eſt, homines a noſtra manu donationes accipientes, b adhuc inter ſeruos haberi, & fortè cũ ſuis dñis noſtrã purpurã adorantes? In his itaque caſibus in qb. nõ militia, ſed dignitas volentibus dñis ſeruis acquiritur, eadem iura ſeruentur, quæ antea poſita ſunt: ne videatur noſtra ſanctio aliqd habere imperfectũ. c Sciant autẽ dñi ad exemplum præteritæ d nr̃æ conſtitutionis, quę de huiuſmodi ſeruis loquitur, ꝙ niſi hoc intra xxx. dies ex quo eis hoc fuerit notũ, e manifeſtauerint, & competentẽ iudicem adierint, & ſpoliare eos dignitatibus curauerint: dñium eorũ & ius patronatus amittant: nobis deliberantibus: poſtquã dominio ſerui fuerint liberati, & inter ingenuos connumerati, ſi oporteat eos habere dignitatem vel ea quaſi indignos ſpoliari. f

* Deſideratur conſtitutio Græca, ex prætermiſſis repetenda. *

TITVLVS XXXV.

NEGOTIATORES NE MILITENT.

Negotiatoribus eſt omnis militaris dignitas interdicta, exceptis argenti diſtractorib. qui nõ ad armatam militiam, ſed ad aliam quamcunque accedere poſſunt. Qui verò ante hanc legem aſſumpſerunt illam, retinere poſſunt, dum tamen a negotiatione ſe abſtineant: aliàs militia priuarentur. armorum tamen conſtructores militiam obtinere, & ſuam negotiationem retinere valent. Ioan. de Plat.

I. Imp. Iuſtinianus A. Mennæ P. P.

EOs qui vel in hac alma vrbe, vel in prouincijs cuidam ergaſterio g præſunt, militare decætero ꝓhibemus, h exceptis argenti diſtractoribus qui in hac alma vrbe negotiantur. Hos enim, i vtpote vtiles omnibus cõtractibus, armata quidem militia penitus abſtinere ſancimus: aliam verò quamcunque ſine metu præſentis ſanctionis poſſe ſibi acquirere. Si qui verò negotiatores, quos omni militia prohibuimus, iam k militarunt: eis licentiam damus negotiationem quidem relinquere, militiam verò retinere: ſcientibus, quòd ſi poſtea negotiantes appareant, militia priuabuntur. Quod & in argenti diſtractoribus huius almæ vrbis, ſi armatam militiam iam ſortiti ſunt, tenere volumus: vt relicta negotiatione liceat eis in eadem militia durare. Negotiantes etenim poſt hanc ſanctionem, huiuſmodi militia priuabuntur: illis qui ad armorum extructionem l ſuam profeſſionem contulerint, minimè prohibendis ad competentem ſuæ profeſſionis venire militiam, & huiuſmodi negotiationem nihilominus retinere.

TITVLVS XXXVI.

DE RE MILITARI

Miles ceptus ab hoſtibus dum ibi eſt, ſtipendium vel donarium habere non poteſt. Bartolus.

I. Imp. Antoninus A. Annæ militi.

STipendia & donatiua [a] ipſis quo apud hoſtes fuiſſe te dicis: reſtitui tibi poſt liminio regreſſo reſtitutoq́ue, non iure [b] deſideras.

II. Idem A. militib. cohortis primæ.

VIginti [c] ſtipendia ſi impleſtis, ſordida [d] munera militiæ vobis non indicentur.

Miſſus à militia ignominia cauſa eſt infamis: & dignitatem conſequi nõ poteſt, morari tamen poteſt vbique, præterquam in interdictis locis. Bart.

III. Idem A. Iuliano.

MIlites ignominia miſſi: [e] cũ infamia notent, nullis honorib. q integrę dignitatis hominib. deferri ſolẽt, vti poſſunt. [f] hẽant aũt morãdi vbi velint, ptãtem, pręter quã in eis locis in quib. ſpecialiter arguentur. [g]

Bona militis deſerentis in deſertione defuncti confiſcantur. Bar.

IIII. Imp. Alexan. A.

DEfunctorũ in deſertione bona ↄfiſcari diu[9] Marcus & Antonin[9] pater meus conſtituit. [h]

Deſertor indulgentia principis reſtitutus non habens pro tempore quo deſeruit, perinde ac ſi militaſſet in caſtris: & ideo pro illo tempore ſtipendium non petit. Bartol.

V. Imp. Gordianus A. Valẽtino, & alijs militib.

CVm allegatis ſeptẽ annos in deſertione egiſſe maritũ ſororis veſtræ, & indulgẽtia nr̃a eẽ reſtitutũ: nõ rectè deſideratis, vt id tp̃s, ac ſi in caſtris fuerit hẽat. [i] Proinde excepto eo tpe qđ ad deſertos ptinet, reſtitutus ex idulgẽtia nr̃a, reſiduo militare debebit: ideoq́ nec ſtipendia temporis quo in deſertione fuerit, exigere poterit. [k]

Miſſus à militia ex cauſa ægritudinis, factus ſanus, inſtaurãdus non eſt: tamen mitti non debet niſi medicis hoc denuntiantibus, & iudice hoc inquirente. Bar.

VI. Idem A. [o]

SEmel cauſaria miſſis militib. inſtauratio nõ ſolet ↄcedi [l] obtẽtu recuperatæ valetudinis melioris: qñ [m] nõ temerè dimittant, niſi quos ↄſtet medicis [n] denũciãtib. & iudice cõpetẽte diligẽter examinãte, vitiũ [o] ↄxiſſe.

Dannatus de crimine militari miles exiſtens, non infamatur, etiam factus veterannus Bartol.

VII. Idem A.

FRuſtra [p] vereris, ne nota [q] q̃ pp delictũ militare interceſſit, exiſtimationẽ [r] tuã [s] iã veterani [t] læſiſſe videaẽ: maximè cũ nec ex eo delicto qđ in paganorũ põ: cadere pſonam, notatos milites poſt miſſionem placuerit eſſe famoſos.

VIII. Imp. Philip. A

CAuſaria miſſus, nulla exiſtimationis macula adſpergitur. [v]

Dans operam vt barbari Romanos deprædentur vel prædam factam cum eis diuidens, viuus comburitur. Bartol.

IX. Imp. Conſtantinus A. & Cæſar. [a]

SI qs. [†] barbaris ſcelerata factione facultatẽ deprędatiõis in Romanos dederit, [x] vel

---

[a] STipẽdia & donatiua. Ponit pro eodem vel qa qñq; vltra ſtipẽdia ↄtulit p̃ſẽtib[9].

[b] Non iure: qa cũ fa ctũ non ↄtinet poſtliminio. vt ff. quibus ex cauſis main. l. denique Sed ſ. ff eo. l. 3. §. is q ad hoſtes. in fi. §. & l. non omnes. §. pen. & l. pe. Solu hic fuit captus in pſidio ibi ex improuiſo. dũ iter facit. aut epiſtolã fert. vel ibi ex ſpãli indulgẽtia Principis non cõſ iure, vt dr in deſertore: vt ſ. eo. l. cum allegatis. & ff. eod. l. qui excubias. & fac. ſup. de dome. l. vlti.

[c] VIginti. ſcilicet annorum.

[d] Sordida. ſ. patrimonialia: ſed honeſta ſubditis, vt ff de priuile. vetera. l. 2. §. fi. ſed à pſonalib excuſant: vt ſ. de his q ſi imple. ſti. l. pen.

[e] MIlites. Miſſi cum. coniunctio cauſalis.

[f] Vti poſſunt. vt ſ. de his q non imple. ſti. l. 1. & de infa. l. 1. lib. x & de dign. l. neque. & l. indices. & de adſeſſ. l. liberti. & de iudic l. cum præ tor. §. nõ oẽs. & ff. de his qui no. infa. l. 2. §. ignominia. Accur.

[g] Arguent. ſ. Rnm ę & ẽt alibi, vbi fit imperator, nõ ſtabũt: vt ff. de his q not. infa. l. 2. §. ignominia. & de excuſa tutor l. ſed & ignominia. & ff. eo. l. milites. §. miſſionum. Acc.

[h] DEfunctorũ. Cõſtituit. ſed & vindẽ deſertori pœna imponit: qđ dic vt ff. eo. l. 3 §. q militię & l. nõ oẽs. p in. ſ & l. pen. & ſ. qn lice. vni. ſi. iudi. ſe vindi. l. 2 & ſ. l. proxi.

[i] CVm allegatis. Habeat. vt ff. eo l. 3. § q militiæ & l. pen. Sed at. ſ. ff. de alt. & ciba. lega. l. is, cui. sol. ibi ſpeciale in alimentis: vt ff. de his q̃ pro non ſcrip. habẽ. l. ſi in metallũ.

[k] Poterit. ſ. eo. l. 1. & ſ. de decur. l. nam quis. in fi.

[l] SEmel Concedi. ſine Auguſti affatibus: vt ſ. de diuer offic. l. 2. & at. ſ. de cohor. l. ſi quis.

[m] Quando. p quia

[n] Medicis. non. conſulendos qui ſciunt. ſic & in Auth. de nõ alie. § quod autem.

[o] Vitium. animi. vel corporis: vt ff. e. l. milites. §. miſſionum licet vitiũ non ſit pprie corporis: ſed vnum pro altero ponitur: vt ff. de ędi. edic. l. 1. § ſciendum.

[p] FRuſtra. miles damnatus crimine militari vel cõmuni, non fit infamis, nec dum militat. i. dũ militia durat. nam ſtatim vt infamis eſt, miles eſſe deſinit: quia iam non poſſet ſtare vbi princeps: vt ſ. eod. l. milites. in fin. nec factus veteran[9], vt hic. & ſic mitius agitur cum milite, q̃ cum alio infami. ſecus in pœna debita quãdoque: vt ff. de pœ. l. quædam, quæ eſt ſ. & eſt ratio, vt dixi. ſunt aũt crimina militaria, vt ff eod. per totum. communia patent.

[q] Nota. i. Infamia.

[r] Exiſtimationem. i. deſt famam.

[s] Tuam. i. tui.

[t] Veterani. ſ. facti.

[v] CAuſaria. Adſpergitur. vt ff. eo. l. milites. §. miſſionum. & ff. de his qui not. infa. l. 2. §. miſſionum.

[x] SI quis. Dederit. vt Poteſtas Caſtrifranci permiſit venire Mutinenſes corruptus ab eis, vel forte diuiſit cum eis prædam, quam fecerant

---

Arcent. ſala.

Alimentorũ cauſa priuilegiata eſt.

Infamis factus dignitate ꝑdit.

† C. T. li. 7. ti. 1. l. 1.

ſiquis alio modo factam [a] diuiſerit, [b] viuus comburat. D. IIII. Cal. Maij, Seuero & Rufino Coſſ.

Miles qui à principe meruit ſuam familiam ad ſe venire, coniugem ſuam poteſt facere venire. Bartol.

X. Idem A.

Qvicunque militum ex noſtra auctoritate familias ſuas ad ſe venire meruerint, non amplius, quã cõiuges, [c] liberos, ſeruos etiam de peculio caſtrenſi emptos, [d] neq; adſcriptos cẽſibus, ad eoſdem excellentia tua dirigi faciat.

Tribuni vel milites in loco deputato ſtare debent: nec poſſunt vagari. Bartolus.

XI. Imppp. Grat. Val. & The. AAA. Cynegio P. P.

T[e]Ribuni vel milites nullam euagandi ꝑ poſſeſſiones habeant facultatem: ſed cum ſignis ꝓprijs in mãſionibus ſolitis ac publicis maneant. [f] at ſi qs tam neceſſaria ſciat contempſerit: de eo, [g] ac tribuno eius ad noſtram ſcientiam, rectorũ ac defenſorum relationibus ꝓtinus referatur, quatenus ſeueriſſimè in eos animaduertatur.

Præſentibus militibus quis ſe balneare non præſumat, aut equos lauare niſi ſecretè. Bartol.

XII. Iidem AAA. Richomeri Comi i & magiſtro vtriuſque militiæ.

CVm ſupra virentes fluminũ ripas oĩs legionum multitudo conſiſtit: ideo ꝓuida auctoritate decernimus, vt nullus oĩno imundo fimo ſordidatis fluentis [g] cõmune poculum polluat: neve abluẽdo equorũ ſudores [h] deproperãs publicos oculos nudatus infeſtet, ſed procul à cunctorum obtutibus in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipſum faciat.

XIII. Impp. Arc. & Honor. AA. Romuliano P. V.

NEmo miles ex his, q[i] ꝑſentes diuino obſequio noſtræ clementiæ deputati ſunt, [k] & qui in hac alma vrbe [k] ꝑſenti [l] comitatui conceſſi ſunt, quive de alijs numeris, vel legionibus ſunt: [l] vel ſibi vacet, [m] vel alienа obſeq̃a ſine nutu principali ꝑagere audeat. qui aũt in hmõi facinore fuerint cõuicti militia exuti pœna conſentanea luere compellant, hi verò q in priuato obſequio militem retinere fuerint reꝑti, qnq; libris auri [n] multę nomine feriantur. Si vero quiſquã miſſus à numero, vel à tribuno ad comitatum ſerenitatis noſtrę peruenerit (aliter enim eos hoc facere vetamus) illo ſe viris illuſtribus comilitibus, ſub quorum regimine cõſtituti ſunt, offere feſtinet: & cauſas profectionis exponat: vt & reſponſum cœleſte mereatur: & citam [o] remeandi accipiat facultatem. Si quos autem milites per prouincias relictis proprijs numeris paſſim vagari [p] prę́ſides earum cognouerint, correctos faciant cuſtodiri, donec de his clementiæ noſtræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat decernamus.

Miles de vno numero ad alium ſe transferre non debet: niſi vtilitatis publicæ cauſa princeps conſenſerit. Bar.

XIIII. Iidem AA. Stiliconi magiſtro militum.

CONTRA publicam † vtilitatem [q] nolumus à numeris ad alios numeros milites noſtros transferri. Sciant igitur comites [r] vel duces, quibus regendę militiæ cura commiſſa [s] eſt, non ſolum à comitatenſibus [t] ac palatinis numeris ad alios numeros milites trãsferri nõ licere: ſed ne ipſis [u] qdem, [x] ſeu de comitatẽſibus legionib.

fecerant ſine eius cõ ſcientia. Acc.

[a] Facta deꝑdatiuné.

[b] Diuiſerit. cum eis, vel dic inter eos. & no. ſimilia pœne. ꝫ. vbi cau. ſiſ. le. vniuerſi. Acc.

[c] Qvicunq;. Cõiuges aliàs ꝯiugia. Et no. vxoré domeſticã ſeu familiarem: vt no. ꝫ. de his qui ad eccl. cõfu. l. vlti. §. ſene. & facit ad le. ff. de offi. procon. l. 4. §. 2. & ꝫ. de vxor. mili. l. 1. & ff. de pact. do. l. inter. §. conuenit.

[d] Emptos. hi n. nec aſcripto &c. vt ꝫ. de agr. & cenſi. l. colonos.

[e] TRiboni. Menebit. i. manere debeant. Et no. q hæc verba. cum ſignis proprijs poſſunt legi cũ præcedenti & ſubſequẽti litera. & facit ꝭ. de commee. l. 1. Acc.

[f] De eo ſ. milite, q contempſit. Acc.

[g] CVm ꝫ. Fluentis. hoc fluentum, huius fluentiſ.

[h] Sudores. i. equos ipſos ſudãtes. nã ſpoliat ſe ſeutiſet l aque Et not. curialẽ legẽ ꝯ eos q more beſtiarũ ſe inuerecundè balneant in nauigio. & facit ad le. ff. de eque plu. arcen leg. apud Trebatium.

[i] NEmo. Deputeti ſunt. qui dicũtur palatini, & ad eius menſam ſunt.

[k] Vrbe. Conſtantinopolitana: nec tamẽ ad menſam eios.

[l] Legionibus ſunt. ſcilicet in elijs locis.

[m] Vacet. i. nec propria nec aliena faciat vt ꝫ. de procu. l. militẽ & arg. ꝫ. de aduoc. diuer. iud. l. 1. & de princi. agen. In re. l. 1. Sed contra ꝫ. de proc. l qui ſtipendia. Solu. ibi non offendit diſciplinæ: hic ſic vt ꝭ eo. l. militet. Vel ibi pmiſſu principis. Vel dic vacabat. i. ocioſus ſtabat.

[n] Quinq; libris auri. ſic ꝫ. de ſer. fugi. l. quicunque.

[o] Citam. i. velocem.

& facit in auth. quo. opoe. epiſ. §. non aliter. col. 1.

[p] Vagari. facit ꝫ. de aduoc. diuer. iudi. le. 2. & qñ liceat vni. l. 2. & ſup. de primi. l. j.

[q] COntra publicã vtilitatem, qđ ſemper præſumitur, niſi principis adſit auctoritas: vt ꝭ. patet.

[r] Comites. q dicant comites rei militaris dic vt ꝫ. de de comi. rei mili. l. 1. & 2.

[s] Cõmiſſa. immediete in eiſqua ꝓuincia.

[t] Comitatenſibus. qui ſunt in vrbe, nõ ad menſam: ſed palatini ad menſam: vt ꝫ. le. proxi. Ac.

[u] Ipſius ſ. comitibus vel ducibus. Ac.

[x] Legionibus. ſ. militiæ, quod eſt. ꝭ. & nominat quaſdã militias, de quibus non itabitur, vt & elias ponit. & caue, qa abũdat, ipſis quidem, vel quod eſt ꝭ. cuiquam corũ. ſed oblitus dixit, cuiquam corũ. Vtilitatis.

Vxor inter domeſticos & familiares numeratur.

Aliàs ꝑſentes eſſe comitatui.

† Facit ad hãc l. qđ dr in c. ad apoſtolicam. cum gl. ſup verbo, phibendum. extra. de regule.

[q] Pro lu cluſ. leg. ꝑſendoco mitatẽſi. legionib. ſeu de caſtri cipatenſibus caſtrenſianis. ſic Cuia. lib. 1. obſerua. c. 25. Contius.

† Sudore.

ſeu de caſtris riparẽſibus † caſtrenſianis ceteriſq; cuiquam eorum transferendi militem copiam attributã: niſi hoc Auguſta maieſtas publicæ vtilitatis a gratia fieri iuſſerit: quia honoris b augmentum non ambitione, ſed labore ad vnumquenque conuenit deuenire: quòd ſi quis contrafecerit, per ſingulos milites ſingulas auri libras à ſenouerit exigendas.

Miles armata militia agrorum cultui, cuſtodia animalium, mercimoniorum quæſtui nõ eſt deputandus. Bar.

XV. Impe. Leo A. Aſpari magiſt. militum.

Milites qui à republica armantur & aluntur, ſolis debent vtilitatibus publicis occupari: nec agrorum cultui, c & cuſtodiæ animalium, vel mercimoniorum q̃ſtui, ſed propriæ munijs inſudare militiæ. nullũ ꝑterea ex militibus poſthac ꝑdictis obſequijs vacare magnitudo tua patiat: ſed frequentes in numero ſuo eſſe iubeat: vt armorũ quotidiano exercitio d ad bella ſe pręparent. Quòd ſi quis ex militaribus iudicibus vllos militũ tam diuinis e quã regijs, f vel priuatis domibus ac poſſeſsionibus, diuerſiſq; alijs obſequijs g contra interdictum ſerenitatis nr̃æ crediderit deputandos: ſciat ſe h ab eo qui contra vetitum fecerit, & ab eo qui auſus accipere militem fuerit, per ſingulos milites ſingulas libras auri protinus exigendas.

Milites ciuilium curam nõ debent aſſumere.

XVI. Idem A. Dioſcoro.

Militares viros ciuiles curas i arripere prohibemus: aut ſi aliquam huiuſmodi ſolicitudinem fortè ſuſceperint, & militia ſtatim & priuilegijs omnibus denudari decernimus, formidantibus his motum noſtræ ſerenitatis, qui temeritate k ſaluberrimis ſtatutis obuiam ire tentauerint.

Nullus aliquo numero militum poteſt militare ſine licentia principis: ſi tamen aliquis de numero deficiat, magiſter militum & dux belli in illius locum alium ſubrogabit, facta prius declaratione principi. Bartolus.

XVII. Imp. Zeno. A. magiſt. militum.

Neminem in vllo numero equitum vel peditum, vel in quolibet limite l ſine noſtri numinis ſacra probatoria in poſterum ſociari concedimus, conſuetudine quæ hactenus tenuit antiquata, quæ magiſteriæ poteſtati vel ducibus probatorias m militum facere, vel militibus adiungere licentiam tribuebat: vt hi tantum in numeris vel militibus militent, qui à noſtra diuinitate probatorias conſequuntur. viros autem eminentiſsimos pro tempore magiſtros militũ, necnon & viros ſpectabiles duces, ſi ſupplere numeros pro his qui fatalibus ſortibus decreſcent, neceſſarium eſſe putauerint, veritate diſcuſſa, per ſuggeſtionem ſuam noſtræ manſuetudini declarare, qui & quanti & in quo numero vel limite debeant ſurrogari: vt ita demum, prout noſtræ ſederit maieſtati, diuina ſubnotatione ſubnixi militiam ſortiantur: n officio quod ſuæ ſublimitatis actibus obſecundat, centum librarum auri diſpendio feriendo: ſi ex aliqua parte, quæ ſtatuit noſtra ſerenitas, fuerint violata.

Milites in partibus Orientalibus morantes obedire debent iuſſibus ducum eorum in caſibus occurrentibus pro communi vtilitate prouidendis: & in cauſis ciuilibus & criminalibus, non coram magiſtris militum, ſed coram præfecto prætorio Orientis, vel coram ducibus eorum reſpondere debent. hoc dicit vſque ad verſi. eo ſcilicet obſeruando.

XVIII Imp. Anaſtaſius A. Ioanne magiſtro militum præſentalium.

Tam collatores & prouinciales, quam fortiſsimos milites, prout oportet, gubernari, minimeque læſionem aliquam ſeu diſpendium perpeti, properantes, eſſe neceſſarium proſpeximus, dicatiſsimos o milites, qui de diuerſis præſentalibus numeris per Orientis partes noſcuntur cõſiſtere, viro

---

Riparẽſes milites exiſtimat hic eos dici Alcia. qui ſtipẽdij ſi mitib. excubabant pro repu. aduerſus barbaros.

Cõc. gl. 3. ſ. ſi l. c. officij tui extra de elec. vbi recitant hęc verba & gl. pe. in c. cum poſt. ꝑpe fi. eo. ti. & c. ꝑ nſat. iuncta gl. 1. in fi. de iure patro.

a Vtilitatis. & cum ſolennitate, quæ eſt ſ. de offi. ma. milit. l. milites. & facis in authen. vt om. obe. iud. prouinc. §. arripiat. colla. 3. Et not. q̃ interim dum extrahitur ab vna, & mittendus eſt in aliam, teſtatur iure militum: vt ff. de bo. poſ. ex teſt. mili. l. 1. s. in fi. Acc.

b Quia honoris. ſic ĩ. de diuer. offic. l. 1. ſ. de offi. magi. offi. l. 1. & 2. & ĩ. de tyro. l. fi. Acc.

c Milites. Cultui ſic ſupra eo. l. nemo miles. & ſup. loca. l. milites. 1. & l. vlti. & ſup negot. nemil. l. 3. & in authen. neq; miles neq; ſq. & ſ. de procu. l. militẽ.

d Exercitio. quo ſciẽtia creſcit: vt ff. de leg. 3. l. legatis. §. ornatricibus.

e Diuinis. ideſt fiſcalibus.

f Regijs. i. patrimonialibus, vt differãt.

g Obſequijs. ſcilicet fiſcalibus.

h Sciat ſe. aliàs ſe. & tunc dic magnitudo ſua. aliàs, à te: & tunc dic, iudex qui conceſſit milites accipere in locis priuatis, ſupra eo. leg. nemo. miles.

i Militares. Curas. vt munera perſonalia: vt ſ. q pet. tut. l. armatæ. & facit ſ. log proxim. §. quod ſi quis. cũ ſuis concor.

k Temeritate. ſ. ſua vel aliena.

l Neminem. Limite. cuſtodiendo. ſ. ſtẽt milites, vel pedites.

m Probatorias. ſic ſ. eo. l. contra publicam. & inf. de diuer. offi. l. probatoria. & ſ. de cohor. l. 2. & ſ. de pal. ſac. largiti. le. non aliter. Accur.

n Sortiantur. ſic ſ. de offi. mag. mili. le. milites.

o Tam collatores. Dicatiſſimos. i. ditiſſimos à ditio ditas. i. diuitem facere. vel, l. ſacratos: inde dedico.

Remo-

a Remedium. facit ℸ. de off. præfe pro. Afri. l. 1 nomine dñi.
b Agen tibus. ſ. cōtra milites: vel his agen tibus.
c Magnificam. hoc nō vt detrahatur ho nori magiſtri mili tū, cū & duces ſint ſub eo, vt ℸ. eod. l. fi.
d Inhæſurus. aliàs in menſuris: & aliàs inhæſurus.
e Curaturus. aliàs cu raturos: aliàs cura turis.
f Spontanea. ſic ℸ. de ſalgamn. l. 2. & ℸ. de ra. vit. l. j. circa fi.
g Ordinandis. vt ff. quod cuiuſq. vniuer. no. l. nulli. & l. ſeq.
h Forma. quia æqua litas debet eſſe in iu diciis. vt ℸ. de proxi. ſac. ſerin. l. in ſacris. §. & quoniam. Accu. Arbi-

Aequalitas iudicis eſſe debet.

rum ſpectabilium ducū iuſſionibus obedire: vt quicquid emerſerit quod pro communi ſecuritate curandum eſt, hoc proti nus, vtpote militari pręſi dio in proximis locis cō ſtituto, competens poſſit mereri remediū: a ita videlicet, vt etiam agentibus b cauſas tam criminaliter, q̄ ciuiliter, p̄ſati milites iam non apud magnificam c magiſteriam per Orientem poteſtatem, vel ex ſententiis vel pręceptionibus eius, ſed p̄ interlocutiones ſeu diſpoſitiones tam excelſę tuæ ſedis, ſub cuius iuriſdictione cōſiſtunt, quàm eorundem ducū obediāt.

Ad reſponſum, qui prius à præfecto mittebatur ad magiſteriam poteſtatem, debet poſt hanc l. mitti ducibus belli. Item licet etiam duci facere ſuam ſolicitudinem, & executionem ad reſponſum procedens ab officio alicuius magiſtri militum in locis, in quibus non extant apparitores præfecti.

Eo ſcilicet obſeruando, vt ad reſponſum, quem de officio tuæ ſublimitatis hucuſque ad prædictam magiſteriam per Orientem poteſtatem moris erat deſtinari, viris ſpectabilibus ducibus inhæſurus d mittatur, tam per ſe, quàm per adiutores ſuos eoſdem iudices obſeruare, & iusſiones eorum implere curaturus: e licentia ei non deneganda, & ad reſponſum qui de officio alterius viri excelſi magiſtri militum præſentalium pro hac noſtra diſpoſitione deſtinatur, in locis in quibus apparitionis tuæ ſublimitatis ad reſponſum non contigerit reperiri, ſuam ſolicitudinē pro emergentibus maximè cauſis peragere: cuius etiam illi qui de altero officio mittendus eſt, præbemus facultatem, vt non tantum per adiutores ſuos ad reſponſum, ſed etiā inuicem ſe adiuuando, nec publicis nec priuatis cauſis vel executionibus abeſſe videantur: ad ſingulos etenim duces ad reſponſum de apparitoribus noſtris non perſpeximus oportere deſtinari: ne per multitudinē eorum qualibet machinatione damna contra milites noſtros augeri contingat.

Milites conuenti coram iudicibus ſoluunt vnum ſolidum pro ſportulis, & duos ſolidos, cùm vnus numerus ſeu vniuerſitas militum conuenitur: ex quibus ſolidus vnus tantùm pro expenſis ingreſſus litis ſoluitur: quod etiam in perſona aduerſarij ſeruatur. Et pro vniuerſitate duo tantùm primates ſeu principaliores ipſius vniuerſitatis, & ſyndicus conſtitutus conueniri debet.

Vt autem omnifariam tam publicæ commoditati, quàm fortisſimis proſpiciatur militibus, ſportularum nihilominus exactionē merito cēſuimus moderandam: & iubemus nec ipſis ad reſponſum, nec adiutoribus eorum pro criminalibus ſeu ciuilibus cauſis, etiam ſi ex publicis cauſis deſcendere, vel ad publicam cauſam pertinere dicantur, licere aliquid plus quàm vnum ſolidum à ſingulis vel nolentibus vel ſpontanea f voluntate offerentibus ſuſcipere militibus: ita vt ſi vniuerſitas numeri ſeu principiorum monenda ſit, duplicata quantitate tantummodo ſportulas accipiant. in his etenim cauſis nec plures quàm duos primates, quorū nomina ſemel ac primum geſtis interuenientibus fuerit publicata, patimur conueniri: ſyndico videlicet, prout conſuetudo depoſcit, legibuſque cautum eſt, ordinando. g Hoc quoque adiecto, vt pro omnibus quibuſlibet expenſis faciendis ingreſſus in iudicio duciano vnum tantummodo ſolidum, nihilq; amplius milites vel ſyndici litigantes dependere compellantur: vt huiuſmodi ſolatium ad commodum & ad reſponſum, & eius adiutorum & exceptorum proficiat: nihil ſibi vſurpare, vel ſuo nomine poſcere, vel uiris deuotis principibus qui ducianum obſeruāt iudicium, vel ducianam apparitionem, de præfatis litibus concedendis: ita uidelicet, ut ſuper litis expenſis, in perſonis etiam eorum quicunque milites pulſare maluerint, eadem forma h ſeruetur.

Duces poſſunt cauſas militares per ſe cognoſcere, ac ſi eſſent principalibus delegatæ. Item ad curam ducum ſpectat, quando conuocat ad ſe milites de vno loco ad alium, quòd collatores nullis grauentur expenſis: nulla neceſſitate cogente milites accedant. ſi autem exigente neceſſitate, tunc intra triginta dies milites debent ſibi expenſas miniſtrare: poſt triginta verò dies tenentur collatores prouinciales expenſas itineris exhibere. Bartol.

Erit autem arbitrij atque æſtimationis virorum ſpectabilium ducum, pro qualitate negotiorum, vel quantitate, quæ deuotisſi-

a Arbitris.l. delegatis priuatis hominibus. ſic ff.qui ſati.co. l.arbitro.
b Vlterioris tẽporis. facit constitutio Friderici.de feud.
c Sententias. qđ eſt abſurdum: vt ff.de lib.cauſa.l. ſi pariter. & facit. ff. de in ius vo.l.3.& 4.in prin.& de iud.l.2. §. legatis.
d Antelatas.ſ.i principio huius l. & facit ad legem in auth. de quæſto §.ſi vero aliquis.coll.6.
e DE CASTRENſi peculio &c. De hoc non dicit̃ in tex.ſic ff. de relig. in rubri.
f Si in poteſtate. Nõ dubitat̃. vt ſup. ſi quis alteri vel ſibi. l.2.& inſti. de inuti. ſtip.§. ei qui & ff. de bon.proſcri.l. ſi quis poſt hanc.§.2.
g Mobiles. non immobi-

mis militibus ab aduerſarijs eorum ingeritur, vel ſuam audientiam interponere litigiis, vel eorũ diſcuſſione dicatisſimis principiis ſeu arbitris a in locis degentibus committere, quibus viris ſpectabilibus ducib[us] & eos obſeruantibus ad reſpõſum, ſeu adiutoribus eorum curę ſit, ſi qñ ad eoſdem duces milites accerſiti fuerint, vel de locis, in quibus conſtituti ſunt, moueri pręcepti, ne quolibet modo curiales ſeu collatores quibuſdã afficiantur diſpendiis: ita .ſ. vt pro militibus inſpiciendis qñcunq; voluerint viri ſpectabiles duces ẽt præſentales deuotisſimos milites adhibere, nõ immodicã multitudinem eorũ tẽpore pacis cõuocare procurent. Sin verò etiã necesſitate poſcente milites ad alia perueniant loca, læſionibus contra curiales ſeu collatores nihilominus modis omnibus abſtineant: & ſi tam in eundo q̃ redeundo triginta tantum dies oporteat eos proficiſci, ipſi ſuas expenſas ſibi præbendas (collatorib. ſeu curialibus minimè prægrauandis) ſuſcipere non eſſent. Sin autem vlteriore tempore in alijs locis neceſſe ſit eos cõmorari: expenſas eis vlterioris b (vt dictum eſt) temporis ad quæ peruenerint loca miniſtrari.

Iudicium ciuile vel criminale intentatũ contra militem coram vno iudice, nõ poteſt intentari criminaliter coram alio, niſi primo peracto: & idem econuerſo: & contrafaciens punitur. Item per hanc iuriſdictionem conceſſam ducibus non derogatur iuriſdictioni magiſtrorum, ſub quibus ſunt ipſi duces. h. d. vſque ad ſi l.

Quoniam verò comperimus quaſdam temerario animo atque iniquo propoſito, anteriore tempore certos de memoratis militibus tam in iudicio ſublimitatis tuæ, quam apud excelſam magiſteriam per Orientem poteſtatem, in accuſationẽ deduxiſſe, & eoſdem eodẽ t[em]pe ad diuerſa quoq; protraxiſſe iudicia: diuerſaſque ſuper iiſdem perſonis iiſdemque cauſis & negotiis prolatas fuiſſe ſententias: c ne poſtea nihilominus tantæ [contra] milites noſtros inſidiæ, tantaque confuſio querelis quas eis ingeri contigerit, generentur: nemini liceat apud ſedem magnitudinis tuæ accuſatione contra militem ſeu milites præſentales depoſita, conuentioneq; oblata eundem vel eoſdem criminaliter vel ciuiliter per iusſionem virorum ſpectabilium iudicum vel ducum inquietare antequam negotium ex priori actione prioreque conuentione finem legitimum ſortiatur. Idemq; verſa vice obſeruari, vt ſi quidem miles ſeu milites pręſentales prouiſione viri ſpectabilis ducis incuſati ac admoniti fuerint: incuſatori licentia denegetur agenti poſtulationem ſeu accuſationem in iudicio tuæ ſublimitatis cõtra eundem militem vel eoſdem milites deponere: nec ſi eundem vel eoſdem tam criminaliter q̃ ciuiliter obnoxios eſſe firmauerit, facultatem eidem agenti ſupereſſe, & ſeparatis intentionibus ſuis pro criminalibus quidem tuæ celſitudinis iudicium, pro ciuilibus autem viri ſpectabilis ducis ſublimitatem, ſeu verſa vice occupare. Si quis verò ad hmõi tam audacisſimum tamq; æquitati cõtrarium canonem proſiluerit: cum pro pecuniarijs quidẽ negotiis iactura litis, & damnorum quę vitio eius contigerunt, ſolutione percellit: pro criminalibus autem quaſi calũniatorem conuictum, legum aculeos ſentire. Diſpoſitiones autem antelatas, d non ad imminuendam poteſtatem magiſteriæ per Orientem adminiſtrationis, ſed pro tuitione locorum, ac ſecuritate publica noſcimur p[ro]tuliſſe: cùm non dubium ſit ipſos etiam duces quibus fortisſimi præſentales milites parere præcepti ſunt, ſub eadem excelſa poteſtate eſſe conſtitutos.

TITVLVS XXXVII.

DE CASTRENSI PECVLIO militum & præfectianorum. * e

* Hi erãt appatitores pfecti pt[or]io, vt ſcripſit Cuiacius. Contius.

Filius in poteſtate militans, quæ ob eam cauſam accepit ex domo à patre, matre, vel alijs propinquis, vel amicis, & quæ ei occaſione militia ſunt quæſita, in caſtrẽſi peculio numerantur: non autem matris hæreditas. prædium verò donatum in caſtrenſi peculio nõ eſt: ſed ſi ſit emptum ex caſtrenſi peculio, efficitur caſtrenſe. Bar.

I. Imp. Alexander A. Priſciano.

Sf I in poteſtate tua filius tuus fuit eo t[em]pe, quo q̃dã nõie eius emiſti: ea tua eſſe nõ dubitat̃. g Peculio aũt caſtrẽſi cedũt res mobiles q̃ eun-

ti in militiã, à patre, vel à matre alijsve propinquis vel amicis donatæ ſunt item q̃ in caſtris p occaſioné militiæ q̃runt: in q̄bus ſunt etiã hæreditates eorum qui non aliàs noti eſſe potuerũt, niſi p militiæ occaſionem, etiã ſi res immobiles in his erunt. Mr̃is aũt hæreditas quãuis in militia delata ſit, ad peculium caſtrẽſe nõ ptinet. In caſtrenſi vero peculio prædium donatum [a] nõ eſſe ↄſtat: quã uis empta ex caſtrenſi peculio prædia, eius cõditionis [b] efficiantur.

II. Idem A. Felici.

Filiusfamilias [c] alienationem nullius rei ſine voluntate patris habet, niſi caſtrenſe peculium habeat.

Licet quis militet, non propterea liberatur à patria poteſtate. Bartolus.

III. Idem A. Feliciano.

Errat qui tibi perſuaſit, quod nexu paternæ poteſtatis, iure ſacramenti [d] ſolutus es. Manent. n. nihilominus milites in poteſtate parentum: ſed peculium caſtrenſe proprium habẽt: nec in eo vllum ius patris eſt. [e]

Hæreditas fratris quæſita militanti in caſtris, in caſtrenſi peculio numeratur. Bartol.

IIII. Imp. Gordian⁹. A. [f]

Cum allegas te à fratre tuo eodemque commilitone in eiſdem [f] caſtris inſtitutum hæredem: ſucceſſioné eius potius in caſtrenſi peculio tuo, quàm patri tuo cuius in poteſtate es, per te quæſitam videri, rationis eſt. Etenim peregrinationis laboré [g] ſociatum commilitij eius, & obeundorum munerum conſortium, affectioni fraternæ nonnihil [g] addidiſſe, quinimo vice mutua chariores inuicem ſibi rediddiſſe credendũ eſt.

V. Impp. Diocletianus & Maximianus AA.

Intelligis, filio qui militauit, defuncto, peculiũ eius penes patrẽ remãſiſſe: non hæreditatem patri quæſitam. [h]

Milites ſcriniarij & exceptores, & cæteri militantes habent caſtrenſe peculium. Bartol.

VI. Impp. Theod. & Valent. AA. Zoilo. P. P.

Ius caſtrẽſis peculij tã ſcriniarios, q̃ exceptores cęterosq; qui in officio tui culminis merẽdi licentiam habere noſcũtur, ac ſi in legione prima adiutrice nr̃æ [i] reipublicæ militent, inuiolatũ habere præcipimus.

TITVLVS XXXVIII.

DE EROGATIONE militaris annonę. [k]

I. Imp. Conſtantin. A. & Iulianus Cæſ. Helpidio.

Repetita [l] conſuetudo monſtrauit expeditionis tempore buccellatum [m] ac panem [n] vinum quoque atque acetum, ſed & lardum, & carnem etiam veruecinam milites noſtros ita ſoluere percipere: in duobus [o] diebus buccellatum, [†] in tertio die panem: vno die vinum, alio die acetum: [p] vno die lardum, [q] biduo carnẽ veruecinam.

II. Imp. Iouian. A. Secundo P. P.

Vicesimo nõ ampli[r] lapide milites ſibi iubem⁹ paleas ↄuectare.

Codex.

mobiles [f] vt hic, & ſ. famil. erciſcun. l. ſi filius. & fa. ff. eod. l. 4. & v. & l. ſi forte. & l. caſtrenſe. & l. pen. & ff. de ſal. ſi pater.

[a] Donatum. niſi notitia caſtrenſi: vt ſ. proxi.

[b] Conditionis. vt ſunt caſtrenſia. & ſic not. q̃ res ſuccedit loco precij fauore militum. ſic ſ. de rei vin. l. ſi vt proponis. aliàs contra. vt eo. tit. l. ſi ex ea.

Res q̃ſq; precij loco ſuccedit.

[c] Filiusfamilias. facit ff. de contrahen. empt. l. inter pares. & de dn. l. filiusfami. in fin. & ſ. de pa. po. l. 3. in pen. etiam iure nouo, quo habet proprietatem aduentitiorum: vt ſ. de bo. quæ li. l. vlti. § filius autem. fa. ff. quæ res pign. obli. poſ. l. 1.

[d] Errat. Sacramenti. militiæ vt inſtit. quib. modis ius pat. pote. ſolui. §. filiusfamilias.

[e] Patris eſt. vt ff. eod. l. ex nota. & l. miles præcipua. § 1. & ſ. de bo. quæ lib. l. cũ oportet. §. exceptis. Accur.

[f] Cum allegas. In eiſdem. ſic ff. eo. l. miles filiusfamilias. ſecus ſi in alijs, & numquam ſecum in eadem prouincia militaſſet: vt ff. eo. l. dotem. §. fi.

[g] Nonnihil. ideſt non parum. Et not. quòd cõſuetudo auget affectionem parẽtelæ. vt ff. eod. l. pen. in prin.

Conſuetudo affectũ parentelę auget.

[h] Intelligis. Quæſitam. vt ff. eod. l. 1 & 2. ad leg. Falci. l. filiusfamilias. & ſ. de bon. quæ. lib. l. 1. Sed hodie contra: vt in Auth. de hære. ab inteſt. §. 2. col. ix.

[i] Ius caſtrẽſis Adiutricis noſtræ. vel adiutrices noſtrę. Sed vt ſ. ſ. de teſtam. mili. l. pen. Solu. hic ſcriniarius erat miles. ibi non. vel hic in ruſtico: ibi nõ: vt in eo. tit. l. fin. & ff. de bon. poſſ. ex teſta. mili. l. 1. Vel hic habet ius caſtrenſe: non tamen dicit, q̃ iure militari teſtetur. & facit ſ. de appari. mag. mi. l. 2.

Alias, labor ſociatus cõmilitij eius. & ſ. credẽdus.

[k] DE EROGAtione militaris annonæ.

Ideſt quid, & vnde habeant milites ſtipendia.

[l] Repetita. quia fuerat prima conſuetudo ſed deſijt: & deinde rediijt.

[m] Buccellatũ. i. buccellas panis aliquas ſiue al quid, ſicut habent fratres. vel ſcd P. dic vt ſ. titu. 1. l. 2. aliàs aliter ponit buccellatus ſ. ad le. Iul. de vi publ. l. omnib.

[n] Panem integrum.

[o] In duob. alias biduo & alias duobus diebus.

[p] Acetum. cum lacticit agreſtibus. imò ad bibendũ: q̃ a ẽt de vino dicit. & ſic faciunt Florantini, qui acetũ in exercitu portant, & taciunt hoc vt reſpub. non grauetur. argu. ſ. eod. l. iubemus. Item vt aſſueſcant ad malum: vt ff. de mili. teſta. l. 1. Item quia non ſiũt ebrij ſicut ſi quoudie vinum & carnes haberent. ſed an de ſuo hoc poſſent facere? Forte ſic. & facit ſ. de ſal. hoſ. non pręſtan. l. 1. & ſupra de fru. vt. Conſtan. l. 1.

[q] Lardum. ad condimentum.

[r] Vicesimo. Lapide. i. miliario vt inſti. de excu. tut. § quod aũt. & eſt tamen ſecundũm Pla. vt facilius de proximo poſſint vocati, & vt paleas in area dimittant. & facit ſ. cod. l. prouincialium.

Conuectare. aliàs conuelare.

[p] Tenuit hui⁹ l. exercitat gl. ſi ca. quãto. ſuper verbo, pgranaris. circa. medi. extra de cenſibus.

Id ẽ frumentũ ad vſus diuturnitatẽ coctũ: gallica lingua vocamus biſcuit.

Ammianus Marcelli. lib. 18. extremo. Cõt.

Al. ſic, ſ duos dies buccellatũ, in tres panem.

Milites, vt aliquid in cœna habeant, à prouincialibus nihil poſſunt accipere. Bartol.

III. Impp. Val. & Valẽs AA. ad Victorẽ magi. mi.

COenaticorũ [a] noĩe milites, & eorũ ſupinſtãtes [b] nihil penitus à prouincialibus accipere audeãt. Sciant etenim milites ꝙ oportet eos commoda ſua q̃ in annonarũ perceptione adipiſcuntur, accipientes, extrinſecus detrimentis prouinciales non adficere.

Annonariæ ſpecies ꝓuinciales tribuendæ ſunt militibus exiſtentibus in caſtris vicinioribus: et milites cõſtituti in caſtris veteranis duas partes tantum annonæ ibidem retinere debent, tertiam verò partẽ extrahere. Bar.

IIII. Iidem AA. ad Auxonium P. P.

SIcut fieri ꝑ oẽs limites [c] ſaluori proſpectione ꝑcipimus, ſpecies annonarias vicinioribus limitibus à ꝓuincialibus ordinabis [d] ad caſtra cõferri: ſed in veteranis [e] caſtris conſtituti milites duas alimoniarũ pres ibidẽ de ꝯdiius [f] ſumãt: nec amplius, q̃ tertiam partem ipſi vehere cogant.

Cõſtituti ad deferendũ, ſeu deſcribẽdũ militares annonas, ſi intra 30. dies annonã recept. ẽ, & militibus aſſignatã non oſtenderint per publicũ inſtrumentum, tam reipublicæ quam militibus de ſuo inferre coguntur. Bartol.

V. Imppp. Valẽ. Valẽs & Gra. AAA. ad Probũ. PP.

ACtuarij, niſi expleto xxx. dierum ſpatio, pittacia [g] authentica confeſtim tradiderint: ſpecies quas ex fiſcalib⁹ conditis diſſimulauerint excludere, vel numero cuius ratiocinia pertractant, ſuperſederint erogare: de proprijs facultatibus, vel militibus ipſis, vel fiſcalibus horreis addicantur [h] inferre.

Militibus præſtanda eſt annona ſingulis diebus: & ante lapſum anni. et ſi eam noluerint recipere, fiſci commodis applicatur. Ba.

VI. Iidem AAA. ad Modeſtum P. P.

FOrtiſſimi ac deuotiſſimi milites annonas & capita [i] ſingulis diebus, aut certè competenti tempore, ideſt priuſquam annus elabatur, de horreis conſequantur, aut ſi perceptionem ſuam ac ſi † debitam, ſtudio voluerint protelare, id quod competenti tempore minimè perceperint, fiſci noſtri commodis vindicetur. † Ac ſibi debitam.

Qui tempore fertilitatis annonam neglexerit recipere de publico, tempore cariſtiæ pretium ipſius, aut annonam non petet. Bar.

VII. Imppp. Val. The. & Arc. AAA. Ru. P. P.

NVlli militariũ pro his annonis quę in prouinciis delegantur, [k] repudiata ad tempus ſpecierum copia, & inopiæ occaſione captata, precia liceat poſtulare, ita vt ſi quis propter anni abundantiam ſuſcipere oblata neglexerit, ac poſtea impoſitus pro neceſſitate rerum preciis, repudiata taxauerit: neque id quod contra hanc legem expetit, [l] ſinatur exigere: neque id quod accipere diſſimulauerit, conſequatur.

Fœnum militibus & vexilliferis opportunum, ac etiam ſcholarum tribunis & comitibus illuſtribus ad domum eorum habitationis apportatur. Barto.

VIII. Impp. Arca. & Ho. AA. Hilario PP.

PRouincialiũ cõmodis modis nos ꝯuenit ſubuenire. Ad oĩum itaq; numerorũ ſiue vexillationũ aut ẽt ſcholarũ tribunos, vel viros illuſtres comites [m] ſublimitas tua faciat ꝑuenire, [n] vt meminerint fœnũ militibus in ſtis apicibus ꝓ̃ſtandũ iuxta legem [o] Valentiniani: nec tamen ad oppidum deferendum.

Omnis erogatio annonarum per ſuſceptores facta in ſcriptis eſt redigenda, & ẽt quantitas ipſius annonæ ſuſceptæ. quam debent principi declarare, & ſi quid vltra acceperint quã ſcripſerint, in duplum tenentur. Bartolus.

IX. Iidem AA. [*] P. P.

EXcellentia tua [p] erogationis per ſuſceptores [q] factæ modum quantitate

* Sic in vete. ſed iidẽ & opinio. ores dicunt l. 7 ĩ de exactorib⁹. ut Cont.

---

[a] COenaticorũ. vt aliquid forte in cœna habeant.

[b] Supinſtantes. puta forte pœtatores, q̃ ſtabãt annonas colligere & accipe, ſm Al. ſed Bononiæ dicunt q̃ ꝑſunt captis Murinenſibus. & facit. ĩ. de ſalgamo. l. c. & de metatis. l. deuotum. & l. ſeq. & ĩ e. l ſepiẽ.

[c] SIcut. Limites. aliàs limites; & aliàs milites. ad quod ĩ. de anno. & trib. l. ꝓ locis. cum ſuis ꝯcor.

[d] Ordinabis. loquitur præfecto prætorio.

[e] In veteranis. i. antiquis, vbi horrea publica. & annonæ publicæ ſunt repoſitæ. ſed ĩ. proximo caſu vel non erat caſtrũ: vel erat ſine annona.

[f] Cõdiis. i. de annona publica ibi repoſita. ad qđ ĩ de cõd. in publicis horreis, per totum. Acc.

[g] ACtuarij. Pittacia. i. ſcripturæ breues ſm H. q̃ cõtinẽt quãtũ ex publicis cõditis receperũt, vt militibus darent. ſed ad diſtribuẽdum aliud tempus datur. dic vt ĩ. eo. l. per hãc. §. hoc videlicet.

[h] Addicantur. i. cogantur.

[i] FOrtiſſimi. Capita. i. qđ ꝑ cuiuſlibet militis pſona ꝓ̃ſtabatur. Et not. hic honorẽ in recipere nolẽtẽ. ſic ff. de act. emp. l. cõ § ſi ꝑ vend. tuẽ.

Honor nolenti affertur.

[k] NVlli. Delegantur hodie nõ delegantur: vt ĩ. eo. l. annonas quæ eſt ꝯ.

[l] Expetit. puta ꝓciũ. Et no ꝯ Alber. Calui. in eo ꝙ ſic faciebat ꝯ ruſticos. Item fa ĩ de condi. inſer. l ſi. & ff. de ſtatulib. l. 1 § Stichus. Accur.

[m] PRouincialiũ. Comites. Nota illuſtres comites. Arg. contra ſup. de comiti. qui pro rep l. r.

[n] Peruenire. f. in notitiam.

[o] Iuxta legem. l ã vigeſimo lapide. & nõ amplius: vt ĩ eo. l. 2. vel ad caſtra iĩn: vt ĩ. eo. l. ſicut. aliàs vbi

illæ ſunt valent.

[p] EXcellẽtia tua. loquitur præfec. prætorio.

[q] Per ſuſceptores. ſcilicet qui ſuſcipiebant

breuium conſerri perſiciat, ita vt quo die numeris datum ſit, diligentius exploretur: ac ſi quid amplius actuarios vel optiones [a] accepiſſe conſtiterit, quam breuium datorũ [b] ſcrinijs noſtris veritas cõtinet, memorati in duplum reddere cõpellãtur: ſuſceptoribus ea ſumma imputanda, quã ſemel flagitantibus eoſdem erogaſſe monſtrauerint, nam ad illuſtres quoque viros magiſtros vtriuſq; militiæ ſacri apices cucurrerunt, quibus prouida ſanctione decreuimus, vt breues ante indictionis [c] principiũ ſumma fide ac veritate confecti, ad noſtra ſcrinia dirigantur, ſecundum quos a ſuſceptoribus erogatio celebretur.

Poſt calendas Nouembris militibus vinum nouum, non vetus tribuitur. Bartol.

X. Iide AA. Eutychia. P P.

IVbemus per oẽs prouincias cunctis numeris ac militibus à Nouembri menſe de nouello vino [d] annonã dari: quoniam veteris diſpendioſa videtur erogatio.

Exactor militaris annonæ cũ prouincialibus nullum debet habere commercium ad hoc, vt communem ſummam intra annum poſſit conferre. Bartolus.

XI. Iidem AA. prouincialibus proconſularis.

OPinatoribus, ideſt exactoribus militaris annonæ, nullum ſit cũ ꝓuincialib⁹ cõmerciũ: [e] ita vt à ducibus vel officio ꝓuinciali oĩs ſumma debiti poſtuletur, intra anni ſpatium conferenda.

Septem diebus fori militibus non venduntur res precio viliori. Bartol.

XII. Iide AA. & Theo. A. Anthemio P P.

SEptẽ dieb. [f] ꝑ quos tribuni p̃toriani emolumẽti grã ſolẽniter ſtellaturę [g] [i] noĩe ſpecies cõſequuntur: ſpecies reſiſtẽtes non aliter adærentur, [h] niſi vt in foro rerum uenaliũ diſtrahunt.

Miles impediens exactionem annonæ, vel conſuetam erogationem, pœna hic inſerta punitur. Bartol.

XIII. Impp. Ho. & The. AA. Anthemio P P.

LEge repetita cenſemus, vt ſi quis militum interclusã ſpecierum exactionem refricare tentauerit, [i] vel adærationes ſtatutas auſus fuerit immutare: tã vir ſpectabilis dux [k] centum librarum auri, quam eius etiam officium pari condemnationis ſumma quatiatur, adiecta ſacrilegij pœna, quæ diualium ſcitorum violatores palam inſequitur.

Exactor militaris annonæ ſcholari ad numerum cogendum deputato vnum ſolidum præſtabit: deputato verò ad onus præſtandi equis annonam, ſalarium debitum dabitur vnà cum annona etiam ſuis heredibus ipſo defuncto. Bartol.

XIIII. Iidem AA. Conſtãtio mag. militum.

HIs ſcholaribus, quibus laborum intuitu regendos numeros dedimus, de ærarijs annonis ſingulos ſolidos ꝑ opinatores, [l] caballationis quoq; rõnẽ pro adminiſtrato tẽpore debitã q̃n militibus erogat, ſine mora p̃beri oportet: vel ſi qs eorũ antequã accipiat, in fata conceſſerit, quod ex vtraque cauſa ei debebatur hæredibus [m] eius reſtitui.

Annonæ debitæ in publico vniuerſis officijs et ſacri palatij miniſterijs, ſacriſque ſcrinijs & cæteris adminiculis dignitatum, præberi eis debent in precio taxato. Barto.

XV. Iidem AA. Aſclepidoto P. P.

ANnonas omnes quæ vniuerſis officijs atque ſacri palatij miniſterijs, & ſacris ſcrinijs cæteriſque cunctarũ adminiculis dignitatũ adſolent delegari, quaſque hi qui ad earũ exactionẽ mittunt, pro cupiditate & libidine ſua grauiter ex prouincialium viſceribus eruebant: ad ſimilitudinem militum quibus ærariæ [n] præbentur annonæ, adærari præcipimus, vt oĩbus ſupra deſignatis emolumẽta debita in ꝓcijs diſpoſitio tui [o] culminis pro publica vtilitate taxatis p̃cipiat erogari.

[Gloss, left margin]

…piebant à prouincialibus & dabant militibus.

[a] Optiones. i. exactores: vt ĩ eo. l. opinatoribus.

[b] Datorum. ſunt. n. dandi nobis: vt ĩ. eo. l. vlti.

[c] Iudictionis principium. vt in authẽ. de colla. in princip. colla. ix. & ĩ eo. l. opinatoribus. & ſup. de apo. l. i.

[d] IVbemus: vino. nota vinum annonam dici &c.

[e] OPinatoribus. Commerciũ. vt ĩ. de ſuſcep. l. i. & ii. & ĩ. de offi. rect. ꝓuin. l. nullum. Item facit ĩ. de exacto tri. l. miſſi & ĩ. de exec. & exac. l. ſiue. &c.

[f] SEptem diebus. habeat inſtantes. quod eſt ĩ. aliàs dierum. & dic ſpecies ſeptem dierum &c. ſed ſuperfluit reſiſtẽtes. & dicas quod pro minori precio q̃ eis dabatur his: vt puta plauſtrum lignorum nomine. &c.

[g] Stellaturæ q̃ remouet. Et not. inuenaliũ. ſic ĩ de cohor. l. ſpecieb⁹. & ad l. Aquiliã. l. ſi ſeruũ.

[h] Adærentur. in ærarium deferantur per hoc quod dat̃ prædictis, aliàs adhibeatur aliàs aduehentur.

[i] LEge Tentauerit. impediendo exactores exigere quòd debet ſolui.

[k] Dux. ſi ipſe hoc fecerit. vel eius officialis. Vel dic niſi puniret faciẽtẽ. & ſm hoc facit in auth. de depo. & deuin. §. i.

[l] HIs ſcholaribus Per opinatores. & expone vt ſupra.

[m] Hæredibus facit ĩ. e. l. p hanc. in fi. & ĩ. de aduoca. diuer. iudi. l. poſt duos. §. i & de proxi. ſac. ſcri. l. ſi. gs. & de domeſti. l. ſi. & ĩ. de an. ciui. l. i. & ĩ. de primipila. l. i.

[n] ANnonas. Aerariæ. i. ad ærarium pertinere. & de grarus ſolui. vide-

[Gloss, upper right]

tur ergo contrarium ĩ. eod. l. nulli. dic vt ibi. Vel hic non prohibet accipi ſpecies. ſed debet accipere à fiſco taxato precio, quod ibi nolebant facere milites, ſed tantum precium.

[o] Tui culminis. p̃fecto prætorio loquitur. &c.

Iubemus

[Gloss, right margin]

[f] Stellaturã interp̃tat̃ hic & in l. p̃ter. i. Alcia. eſſe priuilegiũ quoddã militũ, quo viliori p̃cio annonã cõſequuntur, qualequid eſt altijs teſſera frumẽtaria.

[e] Erogationes.

Erogator iurare debet ſe officium legaliter et ſecundum iuſtitiam peracturum, et ſua manu numerare debet militibus annonam eis debitã. B.

XVI. Imp. Anaſta. A. Longino magiſtro equitũ ac perditum.

IVbemus per hãc diuinam diſpoſitionẽ, eos quibus ex officio tuæ ſublimitatis a militariũ meritorũ ſeu cuiuſlibet p̃ſtationis cõmittit erogatio, in primis iurare pro iuſtitiæ b rõne iniũctã ſibi ſolicitudinẽ peracturos: & ſm p̃ñtem ſaluberrimæ noſtrę diſpoſitiõis obſeruationẽ ſolatiũ (ſicut dictũ eſt) publicũ erogator manu ſua ſine vllo dolo & fraude ſingulis militibus enumeret: quatenus vnuſqſq; miles accepto p ſuã manũ ſolatio ipſe cũ actuario de negociatione c actuariis p̃miſſa ſm rationẽ agat iuſtitię: hoc videlicet obſeruãdo, vt pro ſingulis ſolidis actuario, ſiue ſtatim, ſiue poſt vnũ duosve, ſeu amplius annos reſtitutũ fuerit debitũ, d minus quidẽ vno tremiſſe, p tp̃s, ſ. breuitate paciſci liceat: amplius autẽ q̃ vnũ tremiſſem nullus actuarius pro quoquo tempore ſeu annórum ſpatio paciſci penitus permittatur: nec vlla poſſit actuarius machinatione pro temporis p̃lixitate vnius quantitatem tremiſſis excedere.

Si tempore erogationis ſtipendiorũ oriatur quæſtio inter militẽ præſentem, et actuarium de lucro ex pactione actuarij debito: pecunia deponitur apud principes militũ, donec per eos principes propoſitis ei ſacroſanctis Euangelijs cauſa interim fuerit terminata. Si verò erogationis tẽpore miles fuerit abſens ex legitimo commeatu intra taxatum numerũ: ſequeſtratur pecunia in inſtrumẽto contenta apud dictos principes donec poſt reuerſionẽ militis fuerit cauſa determinata inter militem et actuariũ per ipſos principes. Bar.

Si qua tamen inter actuarium & militem ſuper pactione, vel negotiatione tempore erogationis emerſerit dubitatio: iubemus eidem militi dandas pecunias, ab erogatione principis dari, & ſecundum hactenus obſeruatam conſuetudinem e eaſdem pecunias vel ab erogatore principis, vel ab actuario retineri: f quatenus cauſa apud deuotiſſima principia, propoſitis g ſacroſanctis ſcripturis inter actuarium & militẽ tractetur: vt ex omni parte miles nullum damnum ſub quacunque occaſione (præterquã id quod eum ex iuſta & permiſſa actuariis negotiatione h debere conſtiterit) patiatur. Super his verò quos datis fortè commeatibus abeſſe contigerit, hoc volumus obſeruari, vt pecuniæ quæ erogandæ ſunt, vſque ad triginta milites, quos tantummodo datis commeatibus dimitti ſacra conſtitutio i continet, apud deuotiſſima principia ſequeſtrentur: k illorum ſcilicet tantummodo militum, quorum intra triginta commeatales viros conſtitutorum actuarius tempore erogationis pyctacia, l vtpote habita ſuper pactione, protulerit, quatenus cum ijdem redierint milites, cauſa apud deuotiſsima principia ſecundum præfatum modum tractata, vtriuſque partis indemnitati ſimiliter conſulatur.

Tribunus triginta militibus tantùm poteſt dare licentiam commeandi: & ſi pluribus dederit, illi plures non habebunt ſtipendiũ, ſed erogator rationi publicæ reportabit: ipſe tamen tribunus eis de ſuo proprio ſatisfaciet. Bartolus.

Non danda pro tempore tribuno licentia triginta viris amplius ſub commeatus occaſione dimittere. Sin vero ſaluberrimam conſtitutionem offendendo, amplius, quàm triginta viros datis cõmeatibus tribunus dimittere auſus fuerit: pecunias quidem quæ poſt præfatorum triginta virorũ numerum per commeatus dimiſſis militibus erogandæ fuerant, publicæ rationi erogator non dubitet reportandas. Sciat verò tribunus præter iam conſtitutas ſuper huiuſmodi facinore interminationes, ſeſe de proprijs facultatibus ſingulis militibus quibus vltra numerum triginta virorum ſub nomine commeatum eos dimittendo cauſa non conſequendi publica ſolatia dederit: quicquid ob iniquam dimiſſionem amiſerint, ſoluturum. Nec prius idem tribunus ab eodem decedat numero, niſi omnes huiuſmodi milites, id eſt quos

a IVbemus p hanc. Sublimitatis. loquit magiſtro eqtũ.

b Pro iuſtitiæ. ſic ſ. de iudi. l. rẽ non nouam. in priu. & §. patroni, & i auth. vt hi q obli. §. 2 col. 6.

c De negotiatione. nam aliquid paciſcebat, ſibi reſtitui actuarius, vt ſubijcit.

d Debitum. videt q mutuabat militibus: & dicit tremis ſm H. i. tertiam fortè ſolidi ad plus, ſed pleruq; minus. vel à triente. ſic j. de mili. veſte. l. 3. Accur.

e Conſuetudinẽ. ſic j. de diuer. off.

f Retineri. videt ex eo retineri, q nõ dantur militi, ſicut mulier videtur ſtare in primo matrimonio, eo q non nubit ſecũdo. vt in auth. de nupt. §. ſoluto. coll. 4. nã ſtat apud ſuperſtitẽ in ſequeſtro, vt dicit.

g Propoſitis. non tactis. ſic ſ. de epiſc. & cle. authen. ſed & iudex. & de iudi. l. rem non nouam.

h Negotiatione. ſ. decreuiſſe.

i Conſtitutio. ſ. iſta. vt j. §. proxi.

k Sequeſtrent. ſic ſ. de prohi. ſequeſt. pe. l. 1 & Sol. hic ſpeciales vt & ſ. de agri & cẽſ. l litibus.

l Pyctacia. i. ſcripturam breuẽ, ſm Hug.

Decem

quos poſt permiſſam triginta virorum quantitatem, commeatus nomine dimiſerit, indemnes in hac parte atque illęſos reddiderit. Hoc etiam adijciendo, vt ſub geſtorũ teſtificatione tam decem ex deuotiſſimis [a] principijs primates eorũ videlicet, quàm vnuſquiſque caput ſcholæ iuratus deponat ſub p̃ſentia ſua rem, ſicut ſuperius diſpoſitum eſt, fuiſſe ſubſecutam, & ſub obtutibus ſuis vnumquemque militem ſolatium ſuum manu ſua ab erogatoris dextera ſuſcepiſſe: & huiuſmodi geſta, relatione à viro clariſſimo tribuno, vel deuotiſſimis principijs intra tres menſes mittenda, ex quo profectus fuerit numerandos, ad noſtram referat pietatem. Hoc videlicet ante omnia curando, vt pro tempore erogator, poſtquam datæ fuerint ex publico pecuniæ, intra duos vel tres menſes ſeu quatuor, pro qualitate ſcilicet ſpaciorum, commiſſam ſibi ſollicitudinem erogationis non dubitet faciendam: vel ſi vlterius apud ſe pecunias publicas, differendo erogationem, auſus fuerit retinere, ſciat ſe modis omnibus damnum, quod ex negotiatione [b] miles ſuſtinuerit, ex proprijs facultatibus militibus ſoluturum. Scientibus his qui præfatæ diſpoſitionis obſeruantiam ſiue in differenda vltra ſigillatim definitum temporis ſpacium erogatione, ſiue in qualibet alia parte fuerint egreſſi, non ſolum ſeſe militiæ cinguli amiſſionem, verum etiam facultatum quoque ſuarum publicationem pro tanto ſubituros flagitio: & inſuper erogationum quoque ſolicitudinem ab officio tuæ celſitudinis ſi imperatoria fuerit violata diſpoſitio ad alios transferendam. Si verò idem officium ſimul atque [c] huiuſmodi fuerit à quolibet facinus perpetratum, ad notitiam noſtræ manſuetudinis, vel certe ad ſcientiam illuſtriſſimæ magiſteriæ referre curauerit poteſtatis, vt eiuſdem apparitionis † periculo tale flagitium principales minimè poſſit aures latere: quatenus ex omni parte eodem delicto reuelato, quicunque ſaluberrimas noſtræ conſtitutionis vel pietatis ordinationes auſus fuerit violare, interminatas minimè poſſit pœnas euadere: ita vt ſingulis militibus, qui non obſeruato in eorum perſona tenore dictæ diſpoſitionis læſi fuerint, liceat ſacratiſſimum noſtrum per vnum fortè, vel etiam binos milites pro omnibus verba facturos petere commeatum: & porrectis precibus, quod contra noſtram diſpoſitionem paſſi ſunt, approbare: eoque facto, ſtatutis violator imperatoriæ diſpoſitionis ſupplicijs percellatur. Illud præterea omnibus modis obſeruari decernimus, vt erogator omnes pecunias quæ mortuis militibus vſque ad diem mortis eorum debitæ fuerant ſecundum iam datam diualem diſpoſitionem vxoribus vel liberis eorum non dubitet adminiſtrandas. [d]

† Apparitoris.

Milites deputati ad cuſtodiam alicuius perſonæ, vel loci, annonam de publico non percipiunt: ſed à conſtituta perſona ſalarium habebunt de publico. Item milites non debent ad cuſtodiam alicuius deputari ſine principis licentia obtenta in ſcriptis. Bartol.

XVII. Imp. Iuſtinianus A. [*] PP.

CVm ſæpe contingat propter quaſdam maximas & inexcuſabiles rationes, [e] quibuſdam ad cuſtodiam vel ob aliam huiuſmodi cauſam [f] milites deputari, vel etiã iam deputatos eſſe, & non conueniat hoc modo publicum aliquod damnum ſeu diſpendium ſuſtinere: iubemus, ſi qui fortiſſimi milites ex quocunque numero, curijs, vel quibuſdam corporibus, vel ſacroſanctis eccleſijs, vel alijs perſonis pro cuſtodia (vt dictum eſt) vel tali alia cauſa à noſtro nomine deputati ſunt, vel fuerint, ne per eorum tranſlationes, circa annonarum vel capitum † eis præbendorum erogationem publicis rationibus quædam læſio ingeratur. [g] eandem rem de proprio perſonam ſeu etiam perſonas, cui vel quibus deputati ſunt, vel fuerint, hæc modis omnibus agnoſcere, [h] hoc tantummodo de publico pro iiſdem annonis & capite præbendo & imputando, [i] quod in locis ex quibus præfati milites perueniunt, ſeu peruenerint, imputabatur: vel ſi antelatam præſtationem ſupradictæ p̃ſonæ recuſauerint, eoſdẽ milites non recedere de

† Capituũ. & ĩ capitu. p̃bendo.

[a] Decem ex deuotiſſimis. Nor. decem teſtes neceſſarios ſicut & alias quindecim, vt ĩ. de proxi. ſacro. ſcri. l. vnicuique. regulariter contra. ff. de teſti. l. vbi. Itẽ no. ſub præſentia. ſic ff. de teſti. l. teſtium. & in authen. de hęre. & Fal. §. hinc.

[b] Negotiatione. qa forte in ea eſt erogator.

[c] Simul. atque. i. poſtquam.

[d] Miniſtrandas. facit ſupra eod. leg. his ſcholaribus.

[e] CVm ſæpe. Rationes. ꝓpter timorem forté galdanæ.

[f] Cauſam. ſ. fortè propter ductum perſonarum vel rerum.

[g] Ingeratur pro ſtipendio puta talium militum.

[h] Agnoſcere. videt̃ ꝙ cuſtoditus à nuncio cõis debeat ſoluere nũcio non cõi, per l. iſtam. ſed certè in. ò ille qui facit cuſtodiri: vt patet ĩ. ibi, vel ſi antelatam &c.

[i] Imputando. ſ. ꝙ ſoliti erant antea de publico habere pro ſalario, hoc habeant, non autem plus à publico, ſed ab eo cuius ſtant ſeruitio.

Iuſſio

a Iuſſione. ſic T. de manda. prin. l. 1.
b Tuæ celſitudinis loquitur præfecto.

c DE EXCOCtione &c.

Expone vt patebit J. eod.

d OPinatores idest exactores militaris annonę. vt T. titu. 1. opinatores. aliàs optiones.
e Delegētur vt ibi exigant. & militibus dent. qui ibi ſunt p republica.

Conſuetudo regionum attēditur.

f A nullis. i. non petant ab illis familijs excoctionem panis, quas conſuetudo excuſat. & ſic not. pro cōſuetudine prouincialium. ſic ff. de of. procon. l. obſeruare. §. obſeruare & l. ſi in aliquam §. & ferias. & T. de teſta. l. teſtamenta & ff. de aqua plu. ar. l. ſi prius. & de dec. l. non enim. §. vlti & T. de capen. ludo. l. 1. & J. de diuer. offi. l. viros. ſed ab alijs omnib⁹ quos conſuetudo non excuſat, efflagitent, vt J. l. proxi.
g Tua magiſtro militum loquitur. Ac.
h IN excoctione buccellati. i. panis azymi: qui ideo buccellatus dicitur, quia facile per buccellas. i. per parua & minima fruſta diuiditur. P.
i In tranſlatione. i. in deferendo ad milites qui ibi prope in limitibus ſunt.
k Nullius. niſi conſuetudo excuſet, vt T. l. proxi. & ad idem. ff de mune. & hono. l. 3. §. eod.
l Domus. ſi quam in ea prouincia habemus: ad quod T. vt in emptione ſpecierum l. 1. & J de cur. p'b. l. nullus. & T. de prior. do. Aug. l 4.
m In procuratoré. cum dominus abeſt. ad quod T. vnde vi l. meminerint. & de fal. mo. l. 1. §. actore.
n Poſthabita. ideſt ſine dilatione.

ſuis locis, vel eos qui receſſerint, ſine quadā mora ad ea redire hoc omnifariam cuſtodiēdo, vt nemo deuotisſimorum militum cuicūque perſonæ ſeu corpori ſine ſpeciali nrę ſerenitatis iuſſione a ſcriptis deferenda deputet: officio tuæ celſitudinis, b ſi hanc nr̄æ māſuetudinis formam, quoties ſuper his litibus quibuſdā deputandis aliquid ſtatutum fuerit, geſtis inſinuare, & quid eos qbus dari ſunt, ꝑut nobis placuit, agnoſcere oportet, itidē publicare minimè curauerit, tā diſpēdiū quodcunq; publicum hac ex cā ſuſtinuerit, ei de proprio reſarcire, quàm triginta librarum auri multā propter deſidiam ſuā, immo magis cōniuētiā, dependere cogendo: rectoribus nihilominus ꝓuinciarum, & apparitoribus eorum, ſi ſtatuta nr̄a violauerint, ſeu violari conceſſerint, eiuſdem cō demnationis ſolutione percellendis.

* Deſiderantur hic duæ Cōſtitutiones Grçcæ, ex ꝑmiſſis repetendę. *

TITVLVS XXXIX.

DE EXCOCTIONE & tranſlatione militarium annorum.[c]

Opinatores delegati, vt militibus annonam exigant & eis ſoluant, a prouincialibus non petant panis excoctionē, niſi ſit inter eos conſuetudo contraria. Bart.

III. Imp. Arca. & Hono. AA. Stiliconi Com. & magi. vtriuſque militiæ.

OPinatores d qbus ſpecies ī diuerſis ꝓuincijs delegantẽ, cōtra oēm conſuetudinē à nullis f conſiſtentibus familijs excoctionē panis efflagitēt. Illuſtris igitur auctoritas tua g nouā vſurpationem congrua auctoritate repellat: vt cum opinatores in prouincias delegantur, vetus conſuetudo ſeruetur.

Ab excoctione panis nulla domus etiam principis excuſatur: & ſi procurator domini cui panis coquendus mandatur, contumaciter facere neglexerit, punitur ipſe & dominus, ſi fuerit cōſcius. B.

II. Iidē AA. Adriano PP.

IN excoctione buccellati h quod deuotisſimis militibus conuenit ꝑparari, in tranſlatione i etiam annonæ, nullius k excipiatur perſona: videlicet vt nec noſtra quidē domus l ab his habeat immunis. Et ſi quiſquā (quod non opinamur) implere quæ ſunt præcepta neglexerit: in procuratorē m eius ſeueriſſimè vindicet: ita vt ſi huiuſmodi cōtumaciæ dominum † conſcium eſſe conſtiterit quadruplum id quod pro eis capitatione poſcitur, poſthabita n † dilatione ſoluatur.

TITVLVS XL.

DE MILITARI VESTE.

Canonem veſtium à calendis Septembris vſque ad calendas Aprilis reſpublica ſoluet. Bartolus.

I. Impp. Valēt. & Valens AA. Auxonio PP.

OMnem canonem veſtium o ex Calendis Sep:embris ad Calendas Aprilis p noſtris largitionibus tradi præcipimus: propoſita pœna rectori prouinciæ, vel eius officio condemnationis, quæ tuæ q iuſtitiæ videbitur.

II. Imppp. Valēs, Gratia. & Valentinianus AAA. Modeſto P. P.

PRouinciæ Thraciarū per xx. * iuga ſeu capita conferāt veſtem. Scythia & Myſia. in xx. r iugis ſeu capitibus interim annua ſolutione dependant ꝑ Aegyptū & Orientis partes in * trecenis ternis s iugis: ꝑ Aſianā verò & Ponticam diœceſim ad eundē numerū in capitibus ſeu iugis annuę veſtis collatio.

DE MILITARI veſte.

o OMnem. Veſtiū militū. vt ex rubrica patet.
p Aprilis. Not. in Calendis Aprilis veſtiendum pro æſtate: ſed & tunc nauigiū incipit, vt T. de naufrag. l. quoties. in fin.
q Tuæ. loquitur ꝑfecto prætio. Ac.
r PRouinciæ. In tricenis. forte pro ſingulis tricenis iugis vnum aureum dabit aliquis. Item pro tot. capitibus alium aureum ad veſtes militum.
s Ternis. ideſt triginta quatuor, ſecundùm Hug.

Compa-

† Concecum hac l. e. t. l gl. ſuper ver. curatoris. extra. vt lit. nō con teſt. circa med. glo. ibi & dolus procuratoria.

† De hoc verbo qd ſignificet & qualiter exponatur, vide gl. ſup ver. habita, in ca. inter monaſterū. extra de te iud.

Al. tricena. al. quagena: vt notat Azo hic. Concius.

* In xxx. terrena iugis.

depēdatur: ita vt ꝑ Oriētem prouinciæ in titulo auri comparatitij quod ꝑ iugationē redditur, cōpēſationis gratia perfruātur: exceptis Oſroena, & Iſauria. nam eas demum conſtat aurū cōparatiuū [a] minimè debere. [b]

Ad veſtem militis nō præſtabūtur bini tremiſſes, ſed vnus ſolidus. Bar.

III. Imp. Arc. & Hono. AA. Marciano Com. S. L.

Fortiſſimis militib[c] noſtris per Illyricū non binos tremiſſes [c] pro ſingulis chlamydib. [d] ſed ſingulos ſolidos dari præcipimus.

Quinque partes precij veſtis militaris in pecunia debent dari fortiſſimis militibus: debilibus vero ſexta pars in panno. Bartol.

IIII. Impp. Hon. & Th. AA. Aſcepiodoro P. P.

Militaris adæratio [e] veſtis à collatoribus exigat, ſacratisſimis videlicet largitionib. inferenda: ita vt quinq; eius partes fortisſimis militibus erogenť in precio: ſexta verò portio à gynæciarijs [f] clementiæ noſtræ abſq; vlla vel ipſorū vel publica incommoditate, pro eadē contextiōe ſuſcepta, minorib. † gregariiſq; [g] militibus in ipſa quam maximè eos deſiderare cōſtiterit, ſpecie præbeatur.

TITVLVS XLI.
DE METATIS ET epidemeticis. [h]

Menſor deputatus ad hoſpitia menſuranda per epidemeticos, & militibus danda, ſeu aſſignanda, ſi in hoſpitis domo ſcripſerit nomen militis, cui ſit hoſpitium aſſignatū, & poſtea deleuerit, punitur pœna falſi. Bar.

I. Imppp. Val. Th. & Ar. AAA. Theod. mag. offic.

Si quis [i] metatorum [k] noſtrorum manum qua deputatas ſingulis quibusque domus denotant, & poſtibus [l] hoſpitaturi [m] nomen adſcribunt, delere non dubitauerit, ad inſtar falſi [n] reus, conſtituti huius auctoritate teneatur.

II. Impp. Arc. & Hon. AA. Oſio magiſt. officio.

In qualibet vel nos ipſi vrbe fuerimus, vel in qua hi qui nobis militāt, commorentur, omnium tam metatorum, [o] quā etiam hoſpitum iniquitate ſummota, duas dominus propriæ domus, tertia hoſpiti deputata, eatenus intrepidus ac ſecurus poſſideat portiones, vt ī tres domo diuiſa partes, primam eligendi dominus habeat facultatē: ſecundam hoſpes quam voluerit exequatur: tertia domino relinquenda. Plenum enim æquitate atque iuſtitia eſt, vt qui aut ſucceſſione fruitur, aut emptione vel extructione gaudet, electam præcipuè iudicio ſuam partem teneat & relictam. [p] Ergaſteria [q] verò quæ mercimonijs deputantur, ad prædictam diuiſionis iniuriam non vocentur, ſed quieta ſint & libera: & ab omni hoſpitum iniuria defenſata, ſolis dominis conductoribusque deſeruiant. Sanè ſi ſtabulum (vt adſolet) militari viro in tertia domus parte defuerit: ex ergaſterijs (niſi id dominus qualibet occaſione prouiderit) pro animalium numero, vel domus qualitate deputabitur. Illuſtribus ſanè viris non tertiam partem domus, ſed dimidiam hoſpitalitatis gratia deputari decernimus: ea dumtaxat conditione obſeruata, vt alter ex his (ſi liber, [r] atque maluerit) diuiſionem arbitraria æquitate faciat, & alter [s] eligendi habeat optionem, & firmisſimum perpetuò, quod iuſſimus, perſeueret. ita vt triginta librarum auri,

---

a Comparatitium. i. quod comparabant, ſi non habent.

b Debet re. ſed ſi mer ex forte dabunt æquiualens.

c Fortiſſimis militibus. Tremiſſes. ſ. quia in trientes remittuntur. P. & de his mentio ī. de eroga. milit. anno. l. per hanc §. hoc videlicet.

† Redhibere. Epidemetici q dicantur.

d Chlamydibus. forte ꝑ furrura, vel fibulis. nam pro toto parum eſſet.

e Militaris adæratio. i. quæ fit ꝑ gregatio certo tempore, vt ī. eo. l. 1.

f Agynæciarijs. hoc expone. vt ī. de murileg. in rub.

g Gregarijs. i. vilib' puta de plebeijs natis: ſicut grex eſt inferiorum pecorum. ſ. ouium, maiorum aūt dr armentū ſm Hug. Not. ergo. q fortiſſimis quinq. danť partes in pecunia: inferioribus daľ ſexta in panno: quod valunt eligere.

h DE METATIS, & epidemeticis.

Metati q dicantur. Exo. 13. d

Metati dicunť milites i terminis caſtrorum qui caſtra vallo vndiq; circūdabant. vnde in Exo. Caſtra metati ſūt filij Iſrael. ſic ponitur ī. de epi. & cler. l. omnia. Sed epidemetici dicūtur qui ī. milites ſunt cōſtituti, metiētes ſiue demetientes militib.

† al. iunioribus.

hoſpitia [i] ab epi, quod eſt ī. & metis, i. metatur. i. de his q ī. milites demetiuntur, i. diuerſit diuerſa adſignāt hoſpitia.

i Gallice appellanť fourrters.

i Si quis. Videť dicere. q epidemetici habebant ſub ſe mēſores, qui quidē mēſuabāt hoſpitia, accipientes tertiam, vt ī. l. proxi. & in eminenti loco ſcribebant nomē ei' qui ibi debebat hoſpitari: quibus non licet delere, nec variare poſtquā ſcripſerint, quaſi ſuo officio functi: vt ff. de re iudi. l. iu-dex. & ī. de of. procu. Cæſ. l. ſi.

k Metatorum. dicti menſores: de quibus habes ī. de mēſorib'.

l Poſtib' i. oſtijs. ſic ff. de inſtitu. l. ſed & ſi pupillus. § de quo.

m Hoſpitaturi. ſ. militis. Acc.

n Falſi quia delet verū: vt ff. de fal. l. 1. §. qui in rationibus.

o In qualibet. Metatorum. expone. ī. l. proxi.

p Et relictam. pręfertur q maiorē habet partem de re: vt ī de do. l. ſancimus. §. 1 & facit ī. de his qui ſe defe. l. 1 circa princi. Arg ꝯ ī. quan. & qui. quar. pars debe. l. 2. circa princ. Sed quis diuidet? Rń mēſor: vt ī. hac leg. innuitur & ī. l. proxi.

q Ergaſter.a. q ſunt in plateis, vel angiportis: vt ī. l. vlti.

r Si liber. ſi habes q liber. vī abundare ꝑpter verbum, alter. ſi habes quibeſlibet. ſ. de prædictis illuſtribus.

s Et alter. puta hoſpes. nam & ī. prius eligit hoſpes. Accur.

Cum-

ri, qui illuſtriſsima ſunt pręditi dignitate, fiſco no ſtro ſe pœnam illaturos eſſe cognoſcant: cęteri verò militia ſciāt ſe eſſe priuandos, ſi generale præceptū amplius vſurpando quàm iuſsimus, reprehenſibili temeritate violauerint.

Præſentibus iudicibus qui de cauſa cognoſcendi poteſtatem habent, nō debent eorum prætores adiri. Bart.

III. Idē AA. Vincē. P.P.

CVnctos iudices ſcire volumus, à prætorijs ordinariorū iudicū his a pñtibus abſtinēdū.

Domus fabricenſium ad hoſpites recipiendos non grauantur. Bart.

IIII. Idem AA. Aemiliano magiſt. offic.

FAbricēſium [b] domibus vbicunq; conſtitutis omnem moleſtiam hoſpitum præcipimus amoueri: q & Antiochenſibus & cęterarum ciuitatum fabricis ſimilis domorū excuſatio præbeatur, abſente ſcilicet ſacro comitatu. [c]

V. Impp. Hon & Theo. AA. Ioanni P.P.

DEuotū [d] poſſeſſorem ab omni inqetudine liberamus. Primo igitur omnium ad nullū prędium [e] publicum vel priuatū domus nřæ, vel cuiuſcūq; iuris vllus metator [f] accedat, ſi à quoquā fuerit deſtinatus. Licentiam.n. dño, actori, [g] ipſiq; plebi ſerenitas nřa cōmiſit, vt eū qui pparandi grã ad poſſeſſionē venerit, expellendi habeat facultatē, nec crimē [h] tali quod pertimeſcat: cū ſibi arbitriū vltionis ſuę ſciat eſſe cōceſſum: hrectéq; ſacrilegū prior arceat, q primus inuenit. Adminiſtrante verò, eiusq; officij proceres, quorū pceptio inhibitā perſonā ad agrū aliquē deſtinauerit, in tēpus proſcribi debere cenſuimus. Solā ſanè hoſpitalitatem [i] ſub hac obſeruatione cōcedim⁹, vt nihil ab hoſpite quod vel hominum vel aialiū paſcuis neceſſariū creditur, poſtuletur: oīumque ſit acceleratū iter atq; cōtinuū, nec vlli liceat reſidere: ne diuturnitas commanentium vlla ex parte prędium vexet. Decem et librarum auri multa feriatur quiſquis adminiſtrator, rogator, apparitor ve vllus, militans. ſ. vel iter agens, vllo in loco aliquid ab hoſpite poſtulauerit. [k] Intantum.n. inhiberi ſcelcratum morē iubemus, vt ipſis quoq; præbentibus impunitum eſſe non patiamur, ſi quid ſponte [l] contra præceptum noſtrū probati fuerint obtuliſſe.

VI. Iidem AA. Adriano procur. Africæ.

HOc proſpectum eſt, vt infauſta [m] hoſpitalitatis præbitio tolleretur, nec balneum [n] quiſquam à domino ædium poſtulet.

VII. Iidem AA. Euſtathio P. P.

DEuotiſsimos milites ex procinctu redeuntes, vel proficiſcentes ad bella, muri [o] ſacratisſimæ vrbis ſingulæ turres in pedeplanis [p] ſuis ſuſcipiant.

Medici ſacri palatij, & vrbis Romæ magiſtri liberalium artium, & pictores ingenui, quoad viuunt, ſunt immunes ab onere hoſpitandi. Bart.

VIII. Impp. Theodo. & Valent. AA. Helioni magiſt. offic.

ARchiatros [q] noſtri palatij, necnon vrbis Romæ, & magiſtros literarum, [r] pro neceſſarijs artibus, uel liberalibus diſciplinis, necnon picturæ profeſſores (ſi modo ingenui ſunt) hoſpitali moleſtia quo ad viuent liberari præcipimus.

Hoſpitantes milites in domibus habitationum ipſorum, nullam aliam diſcuſſionē, vel pœnam debent ſubire. Item nullus debet impetrare vt à munere hoſpitandi milites

Legati Apoſtolici nō debēt in epiſcoporū domibus hoſpitari.

[a] CVnctos. His ordinarijs iudicibus. Et not. q̃ ligatos curiæ Romanæ, qui hoſpitantur in domibus plátorū eis pſentibus, & facit in authen. de defen. ciui. §. nulla. vbi defenſor nō perdit iuriſdictionem pp præſentiam præſidis.

[b] FAbricēſium. hi ſunt qui faciūt publica arma: vt no. ĩ. de fabr. in rub.

[c] Comitatu. aliàs comitatu: aliàs cōmeatu.

[d] DEuotū. quales debēt eſſe omnes prouinciales.

[e] Prædiū quia ſecus in domo: vt ĩ. ea. l. §. ſolam.

[f] Metator. l. miles: vt ĩ. in rub. no.

[g] Actori. ſ. caſtaldioni dñi eo abſente.

[h] Conceſſum. No. ſic & ĩ. de in. ſil. l. prohitum. & eſt argu. ad id qđ no ff. de iuſti. & iu. l. vt vim. Item facit ĩ. qñ lic. vnicui. ſine iu. ſe vin. l. 1. & 2. & de iu. emphyt. l. 2. & de adulte. l. Gracchus & ff de adul. l. mariti & ad l. Aquil. l. ſed & quia nq;. & l. quēadmodū. § t & in auth. vt liec. mat. & auiæ. § his & ĩ. de decu. l. cos. & l. ghaliter. Item no. q hic permittit vltionē, nō ſolū defenſionem. ſic ff. de bo. lib. l. qui cū maior. §. ſi libertus. in fi. ſed hic p defenſione ponit, & d. l. q cū maior. per iudiciū vindicat: vt no. ff. ad leg. Aquil. l. ſcien. ſiam. §. qui cum aliter. in fi.

[i] Hoſpitalitatem. i. recipiendo hoſpitē l tertia. l dimidia par ſe dom⁹: vt ĩ. l. 2. Ac.

[k] Poſtulauerit. ſic ĩ. ne ruſti. ad vllū. l. 2. & de ero. mil. an. l. ſ.

[l] Sponte. ſic & ĩ. ne ruſticani ad vllū. l. 2. in fi & ĩ ti. 2 l 2. Ac.

[m] HOc pſpectū. Infauſta. i. horrenda ſm Hug. aliàs pro malo homine: vt ĩ. de repu l. cōſenſu. circa prin. Acc.

Hęc verba reſtituūtur in gl. ſup verbo, expelli. l. prin. c. vlti. ex-

[n] Nec balneū. ſ. nec comitibus lauacra.

[o] DEuotiſsimos. Muri. genitiui caſus eſt. Acc.

[p] Pedeplanis. i. in pedib. turri. ū & murorū vrbis, q ipſiſ ſũt, poterunt milites deſcendere, vt ſe ibi pparent alijs veſtibus. ad eundū & redeundū. & vt vna dictio in pedeplanis.

[q] ARchiatros. i. principes medicorū, ſeu maiores medicorū. & facit. ĩ. de noſſ teſta. l fi. & de pfeſ. & med l. medico. & l. fi. Acc.

[r] Literarū nō prima rū: vt ff. de mn. & ho. l. vt gradatim. §. fi.

Omnes.

tra q̃ loc. & pdu. & per bone text. vult ibi d glo. dicere. q dñs pōt p pria auctoritate expellere emphyteutam ſi nō ſoluat ei canonē. Conſa lic th illa gl. q dñs expellas emphyteutā iudicis auctoritate, g l. ſ. C. de pignoribus.

ſit immunis, & vicini domus grauetur. Bart.

IX. Iidem AA. Nomo magiſt. offic.

OMnes qui metata[a] in ſuis domibus pręſtant, ſiue hoſpitia præbuerint metatoribus,[b] ſiue quolibet pacto ſatis eis fecerint, nullam vel pẽſionis, vel diſcuſsionis domus gratia moleſtiam ſuſtinere cogantur. Deinde neminẽ volumus cuiuſlibet loci vel ordinis ĩ hac florẽtisſima vrbe domum propriam excuſantem, metatum ſibi in alienis ædibus priuilegio militiæ vindicare.[c] quod & in prouinciis obſeruari oportet, cęteris verò q̃bus illuſtris dignitas ſub cingulo vel citra cingulum[d] pro ſuo ſolo honore delata eſt, excuſandarum ædium licentiam penitus denegamus. Hoc iuris etiam in his præcipimus obſeruari, quos ipſa quidem adminiſtrationis conditio ſpectabiles nouit: honor tñ additus à nr̃a liberalitate reddit illuſtres. Sciturus omnib. ꝙ ſi quis cum cingulo perfruatur, & excuſationem ita propriæ domus impetrauerit, vt à penſione ẽt portionis tertiæ[e] ſit immunis, & militiæ cã metatũ in alienis domibus ſibi crediderit vindicandum: ſi quidem honore præditus excuſationis ius habeat, carebit legum priuilegiis,[f] quas fraudare conatus eſt. Si vero inter eos, quib. nulla ſuffragatur dignitas, numeretur, centum libr. auri ſacratisſimis largitionibus pendendarum illatione multabitur.

Quidam in hac lege nominati dum viuunt, & poſt mortem eorum hæredes filij, parentes, nepotes, frater, ſoror, vxor, & eorum tres domus à moleſtia recipiendi milites habent immunitatem: quidam duas: quidam vnam tantum, quidam dimidiam tantum. Bartolus.

X. Impp. Valent. & Martian. AA.[*]

HAc lege ſancimus, vt ſi quis conſularẽ ac patriciam meruerit dignitatem,[g] tres domos proprias dum ſupereſt, habeat hoſpitum immunitate ſecuras: hæredes verò eius filij, aut pater, aut mater, nepotes, aut frater, aut ſoror, aut vxor duarum[h] domorum ſuarum excuſatione potiantur. Si quis verò cõſulatu tantummodo gloriatur, duas ſemis[i] domos ſuas immunes habeat: poſt fata verò eius memorati hæredes vnam ſemis domum ſuam habeant nullis hoſpitiis prægrauatam. Pari priuilegio perfruatur cũ memoratis hęredibus, qui ſolius patriciæ dignitatis ſine conſulatu decoratur inſignibus. Præfectorii vero, necnon & magiſtri militũ duas domos ſuas habeat, quoad vixerint, hoſpitibus liberatas. Hæredes vero eorũ memorati vnã defendant domũ ſuã ſimili excuſatione munitam. Magiſtri verò officiorũ, vel quæſtores vnam ſemis domum ſuã, quoad vixerint, habeant hoſpitum onere liberatã. Hęredes verò eorum prædicti vnam ab hoſpitibus iure defendant. Comites autem domeſticorum, & protectorum, & ſacrarũ largitionum, & rerũ priuatarum, & vir ſpectabilis primicerius notariorũ, ſingulas domos ſuas ab hoſpitum grauamine, dum viuunt, gaudeant eſſe ſecuras. Memorati verò hæredes eorum mediam partem vnius domus ſuæ ſciant excuſatione muniri: reſiduæ verò partis dimidiæ tertiam portionẽ hoſpitibus deputandam eſſe cognoſcant. Si qui illuſtres honorarias dignitates qualcunque ſine actu cælitus[k] impetrauerunt, æquo animo ſuas domos hoſpitibus poſt hãc legem pandant pro tertia quæ legibus præfinita eſt portione: exceptis videlicet ergaſteriis[l] quę in plateis,[m] vel angiportis eſſe noſcũtur: quod in omnibus domibus quæ hoſpitales ſunt obſeruari iubemus: ita vt nemo vel ex ſacro reſcripto vel ex diuina annotatione, ſeu pragmatica ſanctione cõtra hanc legem vti posſit excuſationis auxilio:[n] his omnibus quæ per hanc legem conſtituimus, in hac æterna vrbe obſeruandis.

Tribuni ex primicerio immunitatem habent ab hoſpite recipiendo in domibus, quas tenent in vrbe Conſtantinopolitana. Barto.

[a] OMnes. Metata. i. caſtra vel hoſpitia, vt poſtea expo nit.

[b] Metatoribus. id eſt militibus.

[c] Vindicare. ſic ff. q̃d quiſque iu. l. 1.

[d] Cingulum. ad qđ ſ. vt dig. ordo ſe. l. 2. & I auth. vt ord. ſpd. col. 5. Item & facit ſ. l. prox. §. ſi qui.

[e] Tertiæ. ſ. eod. l. 2.

[f] Priuilegiis. Not. eũ carere priuilegiis legum, qui eas fraudare conatur. ſic ſ. de Iudæ. l. Iudæi. & ff. de mino. l. auxilium. in fi. & facit. ff. de pœnis. l. quædam. & ſupra de epiſ. & cler. l. presbyteros. Sed arg. contra ff. de iud. l. ꝓperãdum. vbi etiam contumaci ſeruatur ius.

[g] HAc lege. Dignitatem & ſic habet duas. Acc.

[h] Duarum. minus habet hæres q̃ defunctus. & ſic eſt argu. contra ff. de reg. iur. l. hæredem. Item no. priuilegium tranſit ad ſuperſtites. quod dic, vt ſ. de pxl. ſac. ſcri. l. 1 ſacris. vel nõ ſunt ſuperſtites. cum defuncti non ſint.

[i] Semis. i. medietas. vt inſtit. de hære. in ſti. §. hæreditas. Alij etgo ſemiſſes pro tertiis præſtabant hoſpitium: vt ſ. eo. §. comites.

[k] Cælitus. i. à principe: ad qđ ſ. i. ꝑxi.

[l] Ergaſteriis. i. ſtationibus: vt ſup. eo. l. 2. §. ergaſteria.

[m] Plateis. nam quaſi omnia ſunt in plateis, vel angiportis: quod expone, vt ff. de ver. ſign. l. potius. in fi.

[n] Auxilio. ſic ſup. de pet. bon. ſub. l. 1. & 2. aliud ſi per leg. ſcriptam in corpore iuris vt ſup. hac l. proxi.

Decem.

IX. Imp. Zeno A.

IEcem [a] poſt primiceriū tribunos in domibus quas in hac regia vrbe poſſident, me tatorum iuſſimus vacationem mereri.

[*] Deeſt conſtitutio Græca, ex prætermiſſis repetenda. [*]

TITVLVS XLII.

DE SALGAMO [b] hoſpitibus nō præſtando. †

I. Imp. Conſtantinus A.

NE quis comitum, vel tribunorū aut ꝓpoſitorū, aut militum nomine, ſalgami gratia culcitras, lignum, oleum a ſuis extorqueat hoſpitibus, ſed nec volētibus hoſpitibus in prædictis ſpeciebus aliquid auferat: [c] ſed ſint prouinciales noſtri ab hac præbitione ſecuri: comitibus, tribunis, vel certè præpoſitis, militibuſque graui vexationi ſubiacentibus.

TITVLVS XLIII.

DE COMMEATV.

Tempore expeditionis nullus militibus commeatum dare poteſt: contra faciens capite punitur. Bart.

I. Imp. Conſtan. & Conſtans AA. Leontio PP.

NE cui liceat præpoſitorū vel tribunorum [d] cohortum vicariorum & familiarium eorum tempore expeditionis quocunque genere cuiquam de militibus à caſtris atque ſignis, vel his etiā locis in quibus pendant, diſcedendi commeatum dare. [e] Si quis vero cōtra hanc legem facere auſus fuerit, capite [f] vindicetur.

II. Impp. Gra. & Valen. & Theod. AAA. Syagrio mag. offic.

QVicunque de ſcriniis, aut agentibus in rebus, vel etiam ex officiis palatinis, his videlicet qui ſacrarum [g] & priuatarum [h] remunerationum comitibus obſecundant, ſex menſium ſpacium ſupra diem cōmeatus, autiusſionē eue ctionis abſfuerit: is in inferiorem locum, quinque antelatis poſterioribus, deuoluatur. Is verò qui anni vacationem arbitratu proprio, iudiciarij præcepti obligatus aſſumpſerit, à decem poſt ſe militantibus transferatur: ac deinde cum iam aliquibus deſidia quadriennio officium proprium adire neglexerit, quadraginta de ſequentibus poſtferatur. Qui vero nec poſt quadriennij quidem tempus, [i] † militantium non immerito matriculis auferatur. † Aliàs nec poſt quadri. quidē tēpus militauerit, & &c.

Qui ſine commeatu biennio, aut triennio, vel quadriennio vacauerit, modo hic inſcripto punitur. Bart.

III. Impp. Hono. & Theod. AA. Haiſoni comiti & magiſtro militum.

SI quis [k] ſine commeatu aliquo annū penatibus [l] propriis, vel in quibuſlibet locis deſidioſa quiete tranſegerit, decem ſequentibus poſtponatur. in quo vero biennalis culpa deprehenditur, viginti ſibi antepoſitos congemiſcat: tertius autem annus triginta prælatos iure deflebit: ita, vt quartus exempto [m] matriculæ nullam veniam derelinquat.

TITVLVS XLIIII.

DE TYRONIBVS. [a]

I. Impp. Valentinian. & Theod. AA. Modeſto P.P.

---

[a] DEcem. ſupra l. proxi.

[b] DE SALGAMO. Hoc expone, vt ī. le. 2. ſed P. dixit, nomine ſalgami & oleum intelligas. gamos, i. mulier. ſed ſēm Hug. ſalgamū, i. culcitra: compoſitū à gamos & ſalica, vel ſaluo & gamos nuptiæ, vel mulier: quia maxime ꝑ talia fiunt cul citræ. & eſt neutri generis.

† ꝓhibēdo.

[c] NE quis. Auferat, i. accipiat: & hoc ad officium præſidis pertinet: vt ff. de offi præſi. l. illicitas. Et no. ēt à volēte: quia ſemper præſumitur concuſſio. ſic ī. tit. i. l. denotum. in fi. & ī. de re mili. l. fi. §. vt aūt. & de offi. procon. l. obſeruate & ī. ne ruſti. ad vllum. l. 2 & ne quid à col. ext. l. j. & de rap. vir. l. 1. & ī. de ero. mili. an. l. 1 & 3. Item ſicuti ſalgamum hoc comprehēdis: ſic penus omne id quod eſui & potui eſt deſtinatum: vt ff. de penu leg. l. 3. in princip.

DE COMMEATV.

[d] NE cui. Tribunorū. niſi vſque ad triginta milites: vt ſup. de erog. milit an. l. per hanc. §. vt autem. Vel hic barbati erāt ꝓprie, vt ſubijcit: ibi non.

[e] D. te. facit. ī. de teſta. mili. l. tribuni. & l. milites. & l. fina. in prin.

[f] Capite. ſed qui in pace deſerit militiā, perdit eam: vt ff. de re milit. l. non omnes §. 1. Et no. puniri licentiantem & licētiatum.

[g] QVicunque. Sacrarum. ſ. fiſcalium.

Licētians & licētiatus æque puniuntur.

[h] Priuatarum. principis.

[i] Tempus. ſubaudi et rauerit ad ſuum officium redire & habens, militantiū non immerito &c. habet tamen ratio temporis, & valetudinis: vt ff. de re mili. l. qui cō meatus. & facit ī. le. proxi. cum ſuis cōco.

[k] SI quis, differt à præcedenti: quia hic ſine commeatu. ibi ſic.

[l] In penatibus. i. domibus propriis: vt ī. de exhib. l. 2. Acc.

[m] Exempto. aliàs exemplo, & augetur pœna, quia aſſueſcis delictum. ſic ī. de domeſti. l. 3. lib. 12 & de primicerio. l. fi. & de adno. diuer. iu. l. fina. & de ſuperexa. tri. l. 1. & ī. l. proxi. Sed arg. contra. ff. de pœ. l. ſi diuturno. & ff. de ritu nu. l. qui in prouincia. §. fi. ſed vtrobique patet ratio.

Conſuetudo in delinquēdo aggrauat pœnam.

[a] DE TYRONIBVS. Ideſt nouis militibus. quia adhuc non erāt ſcripti inter milites fortiſſimos: vt ff. de milit. teſtam. l. ex eo.

Nullus

Scholaris vagus nō debet magiſter fieri.

a Nullus. Vagus. quia firmiter debent ſtare lo militie: vt ſupra de re milit. l. milites. Et ſic eſt argumen. ꝙ vagus ſcholaris non fiat magiſter.

† Similis eſt cōſtitutio li. 5. C. The. titu. 9. l. 2.

b Veteranus. vel propter debilitatem vel quia diu laborauit. vt ꝟ. de his qui non imple. ſti. le. 1. & 2. Acc.

c Aut cenſibus. ꝟ. qui mili. non poſ. l. j. & ij.

d Quiſquis. ignorauerit. facit ꝟ. q mili. non poſſ. l. pe. & fi. & ꝟ. de tab. l. generali. & ff. de pub. l. cotē §. dominus. & ꝟ. l. proxi. in fin. Acc.

e Tyrones. i ſcholis. & nō dicas vbi addiſcunt: quia ibi omnes ſunt tyrones: vnde non eſſet poſt quos ponerentur. Sed dic ꝙ tyro electus inter milites ſtet loco poſteriori in ſcholis, id eſt in ſocietatibus militū, ſeu in matricula: vt ff. de teſta. mill. l. ex eo. & ꝟ. tit. i. l. pe. & l. vlt. & ſic bene ſequitur, nec enim &c. & ꝟ. de offic. mg. offi. le. 1. & 2. & de proxi. ſac. ſcri. l. vnicuique. & de agen. in re. l. vnicuiq. & fa. ꝟ. de di. off. & ap. l. 1. & ꝟ. de of. co. rei mi. l. 1. & de p teſſ. l. magiſtros. & ꝟ. de el. ſcri. l. vna. Sed ar. contra. ꝟ. de offi. rect. prouinci. leg. potioris.

DE LITTORVM &c.

f Saluberrima. Illicitæ. vt victualia & arma. alias pœna capitis cum amiſſione bonorū imponitur: vt ꝟ. q res ex port. non de. le. 1. & 2. & ff. de pub. l. cotem. in princip.

g Suſtineant. ſic ꝟ. de naucle. l. 1.

h DE DESERTORIBUS &c.

Nullus tyro vagus,[a] aut veteranus,[b] aut cēſibus[c] obnoxius, ad militiā accedat.

II. Impp. Grat. Valenti. & Teodoſius AAA.

Quiſquis † alieni iuris mancipium in tyrocinio militiæ ſcribi curauerit: conuictus ac ꝓditus auri libram ærario noſtro cogatur inferre, mancipio ſcilicet domino (ſi factum ignorauerit[d]) reddendo.

III. Imp. Honorius A.

Tyrones in ſcholis[e] loco ſemper poſteriore ponantur, nec enim patimur quenquam celſiorē gradum obtinere, niſi cui & laborum adſiduitas, & ſtipendiorum prolixitas ſuffragantur.

TITVLVS XLV.

DE LITTORVM & itinerum cuſtodia.

I. Imp. Hono & Theod AA. Euſtathio P.P.

Saluberrima ſanctione cēſemus, ne merces illicitæ[f] ad nationes Barbaras deferant: & quęcunque naues ex quolibet portu ſeu littore dimittuntur, nullam cōcuſſionem vel damna ſuſtineant:[g] ita tamen vt earum naucleri deponāt in quā ꝓuinciā ituri ſunt: vt hoc manifeſtato, nulla cōtra eos poſtea indignatio ſeu cōcuſſio quoquo modo procedat.

TITVLVS XLVI.

DE DESERTORIbus & occultatoribus[h] eorum.

Recipiens ſcienter deſertorem in agro, vel in domo, ſi eſt actor vel procurator, capite punitur: ſed domus vel prædium confiſcatur: ſi ipſius eſt dominus. Item manifeſtans deſertorem præmiatur. Item deſertor eſt, qui tempore belli ſe abſentauit à ſignis. Item ſi ſeipſum prodiderit veniam meretur. Punitur verò deſertor à pœna legibus ſtatuta: quam ſi iudex diſſimulauerit, vel gratia diſtulerit ipſe punitur. Bartol.

I. Imp. Gratia. Valentin. & Theodoſius AAA. Syagrio P.P.

Si quis fortè deſertorem agro tectoue ſuſceperit, atque apud ſe diu paſſus fuerit deliteſcere: actor quidem vel procurator loci qui hoc ſciens prudensque commiſerit, capitali ſupplicio ſubiugetur: dominus verò, ſi huius rei conſcius fuerit: prędij, in quo latuerit deſertor, amiſſione[i] puniatur. Si quis autem deſertorem prodiderit,[k] mediocri[l] loci ingenu' imunitate[m] potiat. Neq; ſolū de his loquimur qui proxime ſignis felicibus applicati, militiæ rudimenta timuerunt: verumetiam qui ſtipendijs militaribus[n] degenerem latebram præbuiſſe monſtrantur. Deſertor autem habebitur, quiſquis belli tempore aberit à ſignis.[o] Horum ſponte proceſſerit:[p] peccati anterioris ſupplicium non timebit. Sin verò flagitioſa ignauia deliteſcat per eum in cuius domo fuerit, inuigilantibus extrinſecus quoque officijs publicis, vbicunque correptus, ſeueritati iudicis offeratur degeneris mortis gladium ſubiturus. Sin autē rector prouinciæ propoſitam ſeueritatem vel gratia vel diſſimulatione diſtulerit, patrimonij atque exiſtimationis damno ſubijciatur: & in officij primores[q] capitaliter vindicetur.

Deſertores milites, occultatores priuatos vocat.

i Si quis. Amiſſione. ſic ꝟ. d fa. mo. l. j. & de his qui latro. vel ali. l. 2. & de ca. & poſtli. re. l. fin. & de inceſt. nupt. l. 3.

k Prodiderit. Id eſt manifeſtauerit. Acc.

l Mediocris. Id eſt homo pauper, ſic cōtrario honeſti loci dicens: vt ff. de tranſact. leg. cum hi. §. ſi in annos.

m Immunitate. munerum forte. ſeruus vero fit liber: vt ꝟ. p qui. cau. ſer pro præ. ac. lib. l. fi. & facit in authen. de non alie. §. fi. & ꝟ. de epiſco. & cler. l. nulli. in fi. & ꝟ. loc. & condu l. fi.

n Militaribus. licet non ſint proxime applicati.

o A ſignis. alibi largius vt ff. de re milita. l. 3 §. emanſor.

p Proceſſerit. id eſt qui ſe prodiderit, antequam ab alio manifeſtetur. ſic ſup. de pœ. iu. qui ma. iud. in auth. nouo iure.

q In officij primores. id eſt in officiales præſidis. Et no. contra præſidem, & officiales, qui pœnas legibus impoſitas, vel gratia vel diſſimulatione

Pœnæ legū diſſerri nō debet.

Deſertor inuitus reſiſtens, vt rebellis opprimitur. Item diligens debet eſſe iudex, ne ſub praetextu alicuius licentiae deſertor poſſit euadere, hoc dicit. Bartol.

II. Imp. pp. Arc. Theo. & Hon. AAA. Adriano PP.

SI deſertores inuenti, reſiſtendum, atque armis oppugnandum putauerint: tanquam rebelles ĩ ipſis temeritatis ſuae conatibus opprimantur: a ita tamen vt ꝓuinciarum iudices ſollicita cautione diſquirant, ne ſub falſarũ tractoriarũ b nomine deſertionis ſuae crimen defendere moliãtur: ne ſuppoſitis & commentitijs epiſtolis euãdẽdi habeãt facultatem.

III. Iidem AA. Longino PP.

QVi relictis militaribus caſtris, ſe ad depraedationem vel latrocinium contulerit, ſeueritatẽ iudicis non euadant.

TITVLVS XLVII.

DE VETERANIS.

Veteranis gaudent priuilegijs hic inſertis. Bar.

I. Imp. Conſtantinus A.

CVm † introiſſent c principia, & ſalutatus d eſſet à pfectis & tribunis, & viris eminentiſſimis, acclamatum eſt: Auguſte Conſtantine, Deus te nobis ſeruet, vr̃a ſalus, nr̃a ſalus. vere dicim^9, iurati dicim^9. Adunati veterani exclamauerũt. Cõſtantine Auguſte, quo nos veterãos factos, ſi nullã indulgentiam habemus? Conſtantinus Auguſtus dixit: Magis magiſque conueteranis meis beatitudinem augere debeo quàm minuere. Victorinus veteranus dixit: Muneribus & oneribus vniuerſis locis conueniri non ſinamur. Conſtantinus Auguſtus dixit: Apertius indica quae ſunt e maxima munera quae vos contumaciter grauant. Vniuerſi veterani dixerũt: Ipſe perſpicis: Conſtantinus Auguſtus dixit: Iam nunc magnificentia f mea omnibus veteranis id eſſe conceſſum perſpicuum ſit, ne quis eorum in vllo munere ciuili, g nec in operibus publicis conueniatur, nec vlla collatione. h nec à magiſtratibus, nec vectigalibus, in quibuſcunque nundinis interfuerint, vllam ob venditionem i proponendã dare debebunt. Publicani quoque (vt adſolent agentibus ſupplere) ab eiſdem veteranis amoueantur: quiete poſt labores ſuos perenniter perfruantur. Fiſco quoque noſtro eadẽ epiſtola interdicimus, vt nullum omnino ex his inquietet: ſed liceat eis emere & vendere, optimis negotijs pecuniam tractare, & mercimonia agitare: nec ſolum integra beneficia eorum ſub ſaeculi noſtri otio, & pace perfruantur, ſed etiam nullo munere ciuili. i. corporali ſeu perſonali vel deportatorio k onere eos affici concedimus. Dat. Calend. Mart. ciuitate Belouocorum. Conſtantino A. vi. & Conſtantio Caeſ. Coſſ.

Veteranus factus protector nullis iniurijs eſt pulſandus: contrafaciens eſt ſecundum qualitatem facti puniendus per rectorem prouincia. Bartol.

II. Idem A. Maximo.

PRouidendum eſt, ne veterani qui protectoria dignitate cumulari, l aut honores varios pro meritis ſuis conſecuti ſunt, incongruis pulſentur iniurijs. quòd ſi quis in hoc crimine fuerit deprahenſus: rectores ꝓuinciarum ꝓ iuriſdictione ſua examinantes factum, pro ſui qualitate eos coerceant.

Veteranus, qui ſe latrocinio dedit, priuilegijs nudatus, competentibus poenis a rectore prouinciae punitur. Bart.

III. Idem A. Euagrio P.V.

VEterani: qui ex negligentia vitae nec rus colunt, m nec aliquid honeſtum peragunt, ſed latrocinijs ſeſe dederunt: omnibus veteranorum priuilegijs exuti, n poenis competentibus à prouinciarum rectoribus ſubijciantur.

Veteranus effectus, inuitus vel nolens non militat: & ſententia contra eum lata tali ordine non ſeruato non valet: niſi dum ipſe militabat, quaeſtio in cognitione eſſet deducta: quia tunc ibi finitur licet ve-

ſimulatione diffetũt, ſecundùm Al.

a SI deſertores opprimantur. vt ĩ. quando li. vnicul. ſi. in. ſe vin l. t. §. t.

b Tractoriarum. i. abſentiarum, vel licentiationum. ad qđ ĩ. de tract. l. 1.

DE VETERANIS.

c CVm introiſſet principia. ſcilicet numerorum.

d Salutatus. Nota q̃ non licet cuilibet ſalutare principem, vt ĩ. de ſilen. l. 1. & facit ſupra de ſenten. paſ. l. t.

e Indica quae ſunt. Not. benignam reſpõſionem. ſic ĩ de tranſac. l. vt reſponſum.

f Magnificentia. ab latius calus.

g Ciuili ſ. perſonali, vt ĩ. in fi. ſed patrimoniale ordinarium ſubeunt. ſic ff de priuil. vete. l. 3 & 4.

h Collatione extra ordinaria. in ordinarijs n. ſecus, vt dixi.

i Ob venditionem. hoc eſt vt aliquid detur pro loco, vbi tenent pergulã. ad qđ eſt ĩ. de nundi. l. 1.

k Deportatorio. deportatorium dr̃ onus qđ redẽptor ponit à tranſeũtibus pro onere vehẽdo exigebat vt innuit. ff. loca. l. cũ plures. §. vehiculum. & de ver. ſig. l. in lege. Acc.

l PRouidendum. Cumulati. qa facti ſunt protectores. ad quod ĩ. de dome & prote. l. 1.

m VEterani. Nec rus colunt. Not. milites veteranos rus colere. Sed cõtra ſupra de man. & col. pe. l. fina. Sed ibi nõ colunt, vt ſint adſcripticij.

n Exuti vt ſupra da dig. l. iudices. & facit. ĩ. de circen. l. 3. & de epiſ. & cle l. qualiter magis. n. poena ſunt digni. &c. vt ſupra de epiſ. & cler. l. preſbyteri. Acc.

Nullus

Salutare principẽ cuiq; non licet.

† In nonnullis codic. ſic incipit haec l. Imper. Cõſtanti. cũ introiſſet principia, & ſalutatus eſſet a pfectis & tribunis, & a viris eminentiſſimis acclamatum eſſet Auguſte &c. recte. Contius.

[a] NVllus. Cœpta. vt ff. de iur. om. iudi. l. cũ qdã. & de iudi. l. ſi qs poſtea & l. vbi. & ĩ. vbi de ea. con. l. ſi.

[b] DE FILIIS offi. mili. &c.

Quæ officia multa ſunt: vt ex ſuperioribus ti. patet.

[c] SI q offi ciorũ mi litariũ, vt ex cu br. patet.

[d] Sic. oẽ filij vocenẽ. q. d. nõ in aliã militiã ad quod concor. ĩ. de tab. l. ſi. & ĩ. l. pxi. nõ. n. debẽt diuidi familiæ. vt ĩ. com. vtri. iu di. l. poſſeſſionũ. ſed vbi eſt emolumẽtũ, ꝑ feſt filius oĩbus alijs vt ĩ. de ꝓxi. ſacro. ſcri. l. vnicuique. §. 1.

[e] FIlios. ĩ. l. proxi. cum ſuis concordan.

DE OBLATIOne votorum.

[f] QVando. votis. i. voluntaria donãda princi pib' ann' aperit. Ac.

[g] In vna libra auri. donũ erat in libris au ri ꝑ obulos puri auri qd vocaṫ obryzatũ, vt ĩ de vec. nu. po. l. 1. & ſin. Et not. q qui donat, de melioribus. rebus debet dare.

DE NVMERAriis, act &c.

[h] VOrax ſic. ĩ. ne li ce. po l. 2. Sancim' in quadam. q̃ tm nõ habemus. & facit. ĩ. de decurio. le. quilibet.

[k] QVi numerarij. Vocabunṫ. No. mutari nomẽ. ſic in auth. vt iudi ſine quoquo ſuf § illud.

[l] Teſtificatione. ſic ĩ. de app. l. pcipimus §. in his autẽ omnib'.

[m] Perſoluta prædictorum deſidia. quaſi litem ſuam quodammodo facit vt vt iudex: vt inſtitu. de oblig. quæ ex qua. de li. in prin.

† Al. de obſeruatiõe votorũ, aliàs de obligatione.

Mutatio nois eſt ꝑ miſſa.

teranus ſit effectus, niſi ſpeciali priuilegio ſit indultum ſibi contrarium. Ba.

IIII. Impp. Honorius, & Theodoſius AA.

NVllus eorum qui ſacramentis inhęrere deſierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur, ſeu ſtare iudicũ ſententijs: q̃ non his obſeruatis latæ fuerint, nullã firmitatẽ habentib. niſi forte reperiatur ibi tẽpore militiæ cœpta [a] cognitio. tunc. n. velut nec dũ cingulo depoſito, ſub militari iudice rem tractari finirique præcipimus, niſi principali beneficio ſpecialiter indulto quã ex his ſeſe defendãt.

TITVLVS XLVIII.
DE FILIIS OFFIcialium militarium qui in bello moriuntur. [b]

I. Imp. Cõſt. A. Euagrio.

SI qui ex officialibusquorumcunque officiorũ [c] geniti ſunt, ſiue eorundem parentes adhuc ſacramento tenentur, ſiue iam dimiſſi ſunt, [d] in parentum militiam vocentur.

II. Impp. Grat. Valẽtin. & Theodoſius AAA.

FIlios [e] primipilariorum paternam ſequi conditionem oportet. [f] Deeſt cõſtitutio Græca, ex ꝑtermiſſis inſerẽda.

TITVLVS XLIX.
DE OBLATIONE votorum. †

I. Impp. Arca. & Hono. AA. Baſilio P. V.

QVando votis [f] cõmunibus felix annus aperitur, in vna libra auri, [g] & ſolidis obrizatis principibus offerẽdi deuotionẽ animo libenti ſuſcipiamus: ſtatuentes, vt deinceps ſequentibus annis vniuſcuiuſque ſedulitas principib. ſuis talia ĩferat ſemꝑ & deferat.

TITVLVS L.
DE NVMERARIIS, ACTVArijs, & chartularijs, & adiutoribus, ſcriniarijs & exceptoribus ſedis excelſę, † cęterorumque iudicum tam militarium, quàm ciuiliũ.

Numerarij ſeruientes rectoribus in diuerſis obſequijs, tormentis & lacerationibus puniuntur.

I. Imp. Cõſtã. A. ad Veronicianũ Vic. Aſiæ.

VOrax [h] & fraudulentum numerariorum propoſitum, qui diuerſis obſequijs rectoribus obſequuntur, ita inhibẽdum eſt, vt antea ſanciuimus, & nunc itidem ſancimus [i] conditioni eos ſubdi tormentorum, & eculeis atque lacerationibus ſubiacere.

Numerarij conſularium, qui hodie tabularij appellantur, tormentis ſubijciuntur, niſi iudicibus, vel alijs ad prouinciam per principem deſtinatis nomen debitorum ſub actorum teſtificatione monſtrauerint, vt eis indicantibus omnes fiſci debitores ad ſolutionem compellantur, tempusq́; tabulariorum triennio concluditur.

II. Impp. Valent. & Valens AA. Clearcho.

QVi numerarij appellari conſueuerant conſularium atque ꝑſidum, dumtaxat tabularij poſt hanc nr̃am ſanctionem vocabuntur, [k] ſcientes ſe tormentis eſſe ſubiectos, niſi iudicibus, vel his qui prouecti noſtro iudicio ad prouincias venerint, vel exactoribus debitorum aut reliquorum nomen & modum frequenter ingeſſerint ſub actorum teſtificatione: [l] quos ſcire oportet, cũ his qui debitores ſunt, ſeſe ad ſolutionem eſſe retinendos, niſi omnia debita ipſis fuerint indicantibus perſoluta. [m] triẽnij [n] tñ ſpacio tabulariorum decet tẽpus omne cõcludi.

Tabularius præfecti prætorio cingulum & ordinem militiæ retinet. Bartol.

III. Iidem AA. Rufino PP.

NVmerarius [o] ampliſſimæ tuæ ſedis cingulum habere, & militiæ ordinem tenere iubemus.

In omni prouincia duo numerarij & tabularij collocantur, vnus ad ratiocinium arcæ fiſcalis, alius ſuper titulis largitionalibus, nulluſque alterius officio ſe immiſceat. Bartolus.

[n] Triennij. Not. officium tabularij trieñio durare.

[o] NVmerarios ampliſſimę tuæ ſedis. præfecto prætorio loquitur. In pro

† Excelſę. i. prætorianæ.

IIII. Imppp. Grat. Valent. & Theo. AAA. oibus rectoribus prouinciarũ.

IN prouincijs ſingulis duo numerarij, qui & tabularij, [a] collocent. [b] quò ad [c] vnum fiſcalis [d] arcæ rõciniũ, ad alterũ largitiõales [e] ptineре tituli iubeant: hoc ſciturі, ꝙ ſi ex alteri' ꝗcquã actibus ad alteram partẽ illicita fuerit vſurpatione tranſlatum: [f] is qui culpam iudicis diſſimulatione texerit, grauiſſimo ſit ſupplicio ſubiugandus.

Licet ſcriptor alicui iudici obſequens efficiatur decurio nõ deſinit eſſe ſcriptor: & agnoſcere debet munera ciuitatis, & peracto officio ad propriam curiam redit. Bartol.

V. Iidem AAA. Principio P.P.

EXceptores [g] omnes iudicibus prouincialibus obſequẽtes, qui nec cohortalẽ militiam ſuſtinere vident, neq; à fiſco vllas conſequuntur annonas, abſq; metu dare corporis operam, etiam ſi decuriones ſint, minimè ꝓhibemus: [h] dũmodo munera [i] propriæ ciuitatis agnoſcant, & peracto ſecũdum morem exceptionis officio, ad propriam ſibi curiam [k] redeundum eſſe non neſciant.

Numerarij à communione actuariorum abſtinere debent. Bartol.

VI. Impp. Arcad. & Honorius AA. Seuero P. V.

NE diutius ad cunctorum perniciẽ actuarij [l] numerariorũ conſortijs adiuuentur, illuſtris auctoritas tua [m] cunctos ex numerarijs actuariorũ ſocietate præcipiat abſtinere, atque ab eorum cõmunione diſcedere, ꝙ ſi hoc moniti [n] cuſtodire neglexerint, hiſdem pœnis ſe quibus actuarios, nõ ambigãt ſubiacere. [o]

Actuarij ſecundum cõſuetudinem antiquam ſunt ordinandi: & ſi aliter factum fuerit, factum ab eis non valet: & ipſe faciens punitur.

VII. Impp. Theo. & Valentinia. AA. Hierio P. V.

ACtuarios [p] tã claſſium vrbis Conſtãtinopolitanę, quàm Thymelæ, [q] equorumq; curialium ciuitatum diuerſarum, [r] non aliter niſi [s] (vt cõſueuerãt) manus ſanxerit principalis, ſublimitas tua [t] pręcipiat ordinari. quod ſi quis talis ſub tua fuerit iudicatiõe conuictus: profecto irritis his quæ vetita contrectauerit, [u] etiã congruã indignationem incurrat.

Scriniarij vel numerarij non poſſunt à præfecto prætorio pecuniam ſumere mutuò: vel aliquid pro expenſis publicis alicui promittere. Bartolus.

VIII. Iidem AA. Protogeni. PP.

SCriniarios vel numerarios officij magnitudinis [x] tuæ iubemus nullatenus in poſterum aut mutuam pecuniam ſumere, [y] aut polliceri cuiquam pro publicis expenſis cogi: [z] quos nullam poſt depoſitam militiam inquietudinem ſuſtinere volumus. [a]

Nullus in numero militum numeratus actuarius fieri poteſt, nec actuarius officio depoſito ad aliquam militiam aſpirare poteſt. Bartolus.

IX. Imp. Leo. Iun. & Zeno. AA.

NEmini [b] licere deinceps iubemus in quacũq; militia cõnumerato, ſolicitudinem actuarij ſubire: vel poſt depoſitã eandẽ curã ad militiã adſpirare: quaten' inter priuatos agẽs omniq; militari priuilegio denudat'.

[a] IN prouincijs: Tabularij. ſ. vocantur, vt ĩ. eod. l. 2.
[b] Collocentur. vt ĩ. de ſuſcep. l. duos.
[c] Quo ad. aliàs quo pro vt, aliàs quò pro quia.
[d] Fiſcalis. fiſcalis autem arca dicitur, quia à principio conſuetudo fuit populi Romani, vt pecuniã quam ex tributis ꝑcipiebant, in marſupium ab initio reponerent: ſed ſi marſupium non ſufficeret, ad fiſcum, id eſt ad ſaccum deuenirent. Hoc idem in principe fuit, vt primo in burſa, deinde ad fiſcum deuenirent, i. ad ſaccum. & ſic quãdoque ratio fiſcalis dicitur ratio Imperatoris. poſtea cũ nec fiſcus ſufficeret, ad domum deuentum eſt, quæ vocatur ærarium, eo quòd æs ibi ſeponebat. Aeris vero appellatiõe forte tũc temporis omnis pecunia continebatur: & ſic populus Romanus auctus eſt.

Aeris appellatione omnis pecunia continet.

[e] Largitionales: i. qui ipſi principi largiuntur, ſeu dantur: vt ĩ. de cano. lar. tit. l. 1 & l. 2.
[f] Tranſlatum. ſic ĩ. de compen. 1 & de exact. l. 2. Et not. inferiorem debere accuſare ſuperiorem. Acc.

Superiorẽ debet accuſare inferior.

[g] EXceptores. i. ſcriptores. H. vt ff. loc. l. ſed addes. §. fina.
[h] Prohibemus. ſi qs ex ſcriptore ſit decurio. remanet ſcriptor: idem in notario, vt ĩ. de fal. l. ſi quis decurio. ſed non de nouo. vt ĩ. de dec. l. vniuerſos.
[i] Munera. quæ decurionibus imminent.
[k] Curiam. i. officiũ decurionum. & facit ĩ. de adſeſ. l. vlt. & C. de aduoc. diuer. iud. leg. 2.
[l] NE diuti'. Actuarij. qui recipiunt pecunias publicas: vt ĩ de er. mili. an. l. actuarij. numerarij. i. ſcientes de arbaco, docerent facere Trebellianum: vnde non debeorei ſociari. vt ĩ. eo. l. nulli. & ĩ. de diuer. offi. le. in his. & facit ſupra de paganis. l. 1.
[m] Auctoritas tua. loquitur præfe. vrb. Accurſius.
[n] Moniti. numerarij.
[o] Subiacere. forte extra ordinem: vt d. l. in his.
[p] ACtuarios. expone vt ſup. leg. prox.
[q] Thymelæ. i. ſcenę vbi hiſtriones ludũt.
[r] Diuerſarum. ſ. actuarios.
[s] Niſi. accipe manus &c. Acc.
[t] Sublimitas, tua. loquitur ꝑfecto prætorio.
[u] Cõtrectauerit. No. non valere quę ſunt à nõ iure, electo, arg. contra ff. de offic. ꝑto. leg. Barbatius.
[x] SCriniarios. Tuę magnitudinis. loquit ꝑfecto ꝑtorio.
[y] Sumere. ſic ĩ. ſi certum pet. l. eos. & ff. ſi certum pet. leg. præſidit.
[z] Cogi. ſ. ſcriniarios. Accur.
[a] Volumus. ſic. ĩ. de admi. tut. l. cum quædam.
[b] NEmini. ſic ſupra de epiſc. & cler. l. officiales. & arg. ĩ. de ageo in re. l. n. §. fideiuſſores.

Nulli.

nihil nundinationis vel fraudis circa cómendanda ratiocinia, quib. obnoxius eſt, attentare valeat.

Scriniarij adiutores non debent ſociari numerarijs & chartularijs, niſi ſecundum modum hic declaratum. Item numerarijs in prouincijs hic deſcriptis adiungūtur ſcriniarij adiutores ordine hic declarato. Item adiutoribus & tractatoribus incumbit neceſſitas ſcribendi præcepta & cómonitiones et euectiones, quæ fiunt prouincialibus: & ſcriptura ſine forma prædicta facta præſumuntur falſæ & contra facientes pœnis hic declaratis puniuntur. Bar.

X. Imp. Zeno A.[a] PP.

NVlli ſcriniario liceat pro tempore numerarios plus quàm quaternis vicib[9], nec his tamen continuandis, adiuuare. [a] Idemq; hoc ſuper chartularijs [b] in prębēda pro tempore numerarijs opera obſeruari decernimus, ita vt adiutorum [c] quidem biennij, chartulariorum verò vnius anni interuallo continuatio interrumpatur: nulla [d] adiutorib[9] ad chartulariorum ſolicitudinem quam ſemel dedignati ſunt, deſcendendi danda licentia: ita vt Orientalis quidem tractus tēpore numerarijs non niſi ab his ſcrinijs qui intra triginta viros a numerario retro numerandos, Aſianæ verò diœceſeos numerariis nō niſi ab his qui intra qnquaginta á numerario ſimiliter retro numerādos inueniuntur, Ponticæ vero & Thraciæ diœceſeos pasſim, & pro ſuo libito ex omni multitudine eligēdorum adiutorum tribuatur facultas. Omnia ſanè commonitoria, vel præceptiones, aut euectiones, ſeu quælibet publica inſtrumenta non ſolum adiutoribus, verumetiam prouinciæ illius de qua diſponitur tractatori inſpiciendi, itidemque ſubſcribendi, aliorum quoque qui vnà cum eo tractant, in eadem ſubſcriptione mentione habenda, neceſſitatem incumbere. Si quid autem ſine hac obſeruatione ex Orientali, vel Aſiano, vel Thraciano ſcrinio fuerit emiſſum, falſi ſuſpicione non careat: exceptis publicis inſtrumentis, quæ à ſcrinio Ponticæ diœceſeos emittuntur, quòd in iiſdem inſtrumentis ſolum numerariū eiuſdem diœceſeos eiuſque adiutorem & chartularium ſubſcribere magnitudo tua diſpoſuit: ita vt ſi quid huius legis fuerit violatum, numerarij quidem tam gradus ſui quàm ſolennitatum ſeu ſolatiorum vniuerſi vnius anni iacturam: adiutores verò quinquaginta librarum auri, & chartularij quindecim itidem librarum auri pœnam ſubeant.

Officium actuarij, quod olim durabat biennio, hodie concluditur anno. Bar.

XI. Iidem A. Cotoni magiſtro militum.

OFficio tuæ magnitudinis [e] datis precibus, [f] poſtulante, vt numerariorū actus non in biennium, ſed in vnum annum ſtatuatur: [g] noſtra pietas huiuſmodi petitionibus annuens, [h] diſpoſitionem quę ſuper biennio promulgata [i] fuerat, ſuper vno tantummodo anno reuocauit. [k]

Officiales præfecti prætorio Illyricano, ſi dignitatem comitiuam adipiſcuntur, profertur ſententia interlocutoria ſeu decretum electionis. Et illud eis dari debet, quod ante hanc legem dabatur, cum officio prædicto depoſito eligebantur prætoriani tribuni. Bartolus.

XII. Imp. Anaſtaſius A.[a] P.P. Illyrici.

PER hanc diuinam pragmaticam ſanctionem decernimus, quod antea tribunis prætorianis, dum dignitas eis qui in ſcriniis ſeu gradibus officij tuæ celſitudinis [l] deponunt militiam, præbebatur, & cuſtoditum fuiſſe dignoſcitur, hoc ſuper honore quoque comitiuæ dignitatis

[a] NVlli. Adiuuare. propter cómotem rationis corrumpendæ, & corrupubiliter notandæ.
[b] Chartulariis. chartularij ſunt ſcriptores qui nō ſunt ſcriniarij, id eſt notarii, vel id eſt, qui non p̄ſunt ſcriniis.
[c] Adiutorum. id eſt ſcriniariorum.
[d] Nulla. No aſcendendum ad dignitates per gradus, non deſcendendum, vt §. quemadmo. ciui. mu. iudi. le. maioribus. & ff. de mun. & hon. l. vt gradatim.
[e] OFficio tuæ magnitudinis. loquitur magiſtro militum officiorum.
[f] Precib. ſcilicet porrectis.
[g] Statuatur. i. ſtatueremus, quod & fecimus tunc.
[h] Annuens, ſ. tunc.
[i] Promulgata. ad poſtulationem tui officij.
[k] Reuocauit. ſ. tunc, vel poſtea. & ſic nunc reuocamus quod nunc conceſſimus ad petitionem officij tui. ſed quanto tempore durabunt? Reſp. triennio forte, vt §. eo. l. 2. l ſi. Vel aliter expone legem: quia ſtatuerat, vt per biēniū duraret, nunc remouet quod eſt vltra annum ad petitionem tui officij. ad quod ſup. de proxi. ſacro. ſcri. leg. pro biennio.
[l] PEr hanc. Tuæ celſitudinis. loquitur præfecto prætorio Illyrici. nā eius officiales deponebāt officium, & fiebant tribuni prætoriani aſcendendo ad maiorem dignitatem, vt §. l. nulli. & tunc p̄ferebatur quædā interlocutoria, ſeu decretum electionis, & aliquid ei dabatur. hic ergo ſtatuit idē ſeruari in illis qui eliguntur ad comitiuam de dictis officialibus.

De

eis impertiri: vt ſententia pro fine eorum militiæ proferenda, dignitatis ẽt mentionem contineat. Hoc quoq; tãtummodo, & ſine ſpeciali codicillorum vel diuinorum apicum ſanctione ad eandẽ dignitatem adipiſcendã, & priuilegia eam ſequẽtia ſufficiat: ita tamẽ vt primi ordinis comitiuam per interlocutionẽ eiuſdem poteſtatis mereantur hi, ideſt cornicularius, & chartularius, & primiſcrini[a], & numerarius ſcrinij Macedoniæ, & ſcrinij Daciæ, & ſcrinij operum, & ſcrinij auri. Hoc eodem in his ẽt qui poſt nouellam diſpoſitionem diuæ memoriæ Zenonis quæ de eidem pœnis loquitur, & de eiſdẽ pſonis, q̃ depoſuerunt militiam, obtinẽte.

TITVLVS LI.

DE CVRSV ᵃ PVblico, & angariis, & parangariis.

I. Imp. Conſt. A. Titiano.

E Quos qui publico curſui deputati ſunt, non lignis vel fuſtibus, ſed flagellis tantummodo agitari decernimus: [b] pœna nõ defutura contra eum qui aliter fecerit.

Præſides & rationales, quibus per rempublicã annonæ ſubminiſtrantur pro pecoribus gubernandis, vſurpare non poſſunt bubulcos. Item nullus cum annona aliam viã debet tenere, niſi per curſum publicum. quo proficiſcendi licentia eſt conceſſa. Bar.

II. Iidẽ A. Acyndino P. P.

PRæſidibus, & rationalibus, cæteriſq;, quibus propterea reſpublica & annonas & alimenta pecoribus [c] ſubminiſtrat. vſurpandi parauerедi [d] licentia derogetur. [e] Sed nec per aliam viã eundi quiſquam habeat facultatem, niſi per quam curſus publicus ſtare dignoſcitur: [f] excepta videlicet tua [g] ſublimiſſima ſede, cui curſus publicus, & proficiſcendi per eum licentia, & vbi ratio exegerit præeſt. [h]

Nullus iudex, vel cuſtos publici curſus pati debet per publicum curſum aliquem ire: niſi vadens primò ſeriem ſuæ euectionis oſtendat, et volens reſiſtere, aut vltra tẽpus vehere ſi repertus fuerit, retinebitur. B.

III. Imp. Conſtantinus A. Tauro P. P.

EVectiones ab omnibus [i] poſtulentur, & tam iudices quàm cuſtodes [k] publici curſus minimè tranſire patiãtur, antequã ſeriem euectionis aſpexerint. Quòd ſi quis putauerit reſiſtendum, & ſine euectione iter facere detegitur, vel vltra tempus quod euectioni inſertum [l] eſt, publico curſu vti conatus ſit: vbi repertus [m] fuerit, ibidem iubemus retineri: & ſi quidem dignitate præditus ſit, de eius nomine ad prouidentiam tuam, [n] & ad illuſtrem virum comitem, & magiſtrum officiorum referri: aduerſus verò cæteros prouinus [o] indignatio competens exercenda eſt, quos ſinceritas tua pro loco graduque militiæ [p] ibidem coerceri poſſe crediderit.

Parhippus appellatur: qui licentiam habens de duobus vehendis, tertium vehit, aut euectionem extra ordinem facit. Si autem ſecundum licentiam ſibi datam quis vehit, non debet delictum reputari, ſiue euectionem faciat euectioni præpoſitus, ſiue mulio. Bart.

IIII. Imp. Iulianus A.

PArhippum[p] eum videri, & habendum eſſe, qui vſurpato vno vel duobus veredis, [q] quos ſolos euectio continebat, alterum tertiumve [r] extra ordinem commoueat. Nihil autem intereſſe debet, nec ad crimen vocari, vtrum agens in rebus ſuo itineri, an [s] mulionis ſubiugando modo euectionis datæ formæ licentiam non excedat.

a DE CVRSV publico &c. Quandoque ponitur curſus pro officio curendi: quandoq; pro loco per quem curritur. ſecundum H. vt infra l. 2. erant enim quidã officiales qui præerant officio, vt facerent cõduci militibus annonã & arma in plauſtris quæ ducebant cũ equis, vel in ipſis equis infra eo l. curſum. & infra de fabri. l. ſi §. quoties.

b Quos. Decernimus. ſic ff. ad Sil la. l. 1. §. impuberi.

c PRæſidib. Pecoribus ſub. pro.

d Vſurpandi parauеredi, i. quadrigarij. & dicitur à para, quod eſt iuxta, veredo, i. equo ducẽte rhedã. à veho & rheda. ſecundum A. & ſic bubulci vel aurigæ dicuntur. Acc.

e Derogetur. i. denegetur.

f Dignoſcitur: vt infra eo. l. ſi quis. & ff. de re. di. l. fi.

g Tua. loquitur præfecto prætorio.

h Præeſt. i. cõceſſa eſt, vel præſtita: vt infra eo l. iudicibus & loquitur præfecto prætorio. vel eſt aduerbiũ tẽporis: i. præſentaliter conceſſa.

i EVectiões ab omnibus. ſ. prouincialibus niſi ſpeciali l. excuſentur, vt infra e. l. curſum.

k Cuſtodes. Vt ſunt agentes in rebus; vt infra de decur. l. 2. & l. fi.

l Inſertum. ſic ff ex qui. cau. mai. l. ſi cui. §. fin.

m Vbi repertus aliàs repetit. ac ff. de offi. præſi. l. 3.

n Prouidẽtiam tuã. loquitur præfe. præt.

o Prouinus. facit ſ. de deſerto. l. 1.

p Militiæ. ſic ff. de off. præſi. l. 3.

q PArhippum. Veredis expone, vt ſ. l. 2. vel ſecundum P. veredus dicitur currus, à veho & rheda. inde dicitur veredus. i. vehens rhedam.

r Tertiumve. aliàs tertiumve: aliàs tertium vel &c. & dicas agẽs in rebus qui præeſt euectionibus, vt infra eo l. euectiones.

s An. aliàs necne, aliàs an necne.

Parauеredus quid ſit.

¶ De curſu publico multa Alcia. hic nõ aſpernẽda. Itidẽ & Budeus in anno. poſte. ad Pandectas.

¶ Vide Caſſiodorũ li. 4. & 5. Variar. epiſtol. 4.

V. Imp. Val. & Valẽs AA.

SI quis per publicum curſum [a] iter faciẽs, cuiuſcũq; dignitatis, vel militiæ, ab itinere recto diuerterit, pęna in eũ cõpetens [b] proferatur.

Senatus habet poteſtatem euectionis, cum ad principem vadit: vehens verò contra publicũ curſum, pœna hic inſerta punitur. Bart.

VI. Iidem AA. Grat. A.

EVectionum copiam ſenatui [c] cum proficiſcendi ad nos neceſſitas fuerit, ſerenitas noſtra largita eſt: ita tñ, cũ aut à nobis euocatur, aut á clementiæ noſtræ veneratiõe diſcedit. [d] Si quis ergo poſthac ꝯ vetitum [e] ſibi curſum publicũ illicita temeritate pręſumpſerit, motum in ſe nr̃æ manſuetudinis excitabit.

Stabula prouincialiũ non debent fieri ſumptu publico: ſed expenſis prouincialium: pro quibus habebunt animaliũ ſtercus. Barto.

VII. Iidem AAA.

IN oibus prouinciis veredorũ quarta pars [f] reparetˀ. ſtabula autẽ vt ĩpenſis publicis [g] extruãtur, ꝯ rationẽ eſt: cũ prouincialiũ ſumptu, in quorũ locis ſtabula cõſtituta ſunt, ciũˀ arbitremur apparãda, & vtiliˀ ſit tã publico, quã his, quos ſtercus animalium pro ſuo ſolatio [h] hẽre cõcedimˀ.

Viij. Imppp. Val. Gra. & valẽs AAA. Floro C. R. P.

VT agẽdi itineris poſſit eſſe moderatio, deni veredi [i] per dies ſingulos [k] ex vtraq; parte [l] dimittantˀ: [m] pœna quinque librarum auri minimè defutura ꝯ eos, q ſtatuta noſtra neglexerint.

Faciendæ euectionis copia omnibus iudicibus denegetur, excepto præfecto prætorio, & officiorũ magiſtro, niſi ad trãſmittendas publicas functiones euectionem faciant. Bartolus.

IX. Imppp. Grat. Valen. & Theo. AAA. [*]PP.

IVdicibus [n] faciendæ euectionis copiã denegamus: cũ id tm̃ noſtro numini, & tuæ ſedi, necnon viro illuſtri magiſtro officiorum ſit reſeruandum: [o] cum neque pręfecto vrbi, nec ducib. nec vicarijs, nec cuiquam alij præter memoratas duas poteſtatas à nobis hoc conceſſum ſit. His enim tantum ambulandi facultatem iudices [p] ex ſuo arbitrio præbituri ſunt quos in tranſmiſſionem publicarum functionum perſecutores viderint conſtitutos: [q] ſcituri, ſi definitionem noſtram exceſſerint, ſe quidem vigintiquinque auri libris, officia verò quinquaginta eſſe multandos.

Super animalibus publicis ad euectionem curſus publici deputatis, nullus contractus locationis etiam ad vecturam emptionis tenet. Bartolus.

X. Iidem AAA. Philagio.

GRauiſſimæ pœnæ acerbitate propoſita euectionem contractus, [r] animalium quoque publicorum merces, [s] & ementis & diſtrahentis coercitione prohibemus.

XI. Iidem AAA. Cynegio.

NVllus euectione vtatur priuatus, [t] tametſi valuerit impetrare.

XII. Imppp. Valentinian. Theodoſius, & Arcadius AAA. Cynegio.

QVoniam veredorum [u] quoque cura pari ratione tractanda eſt: ſexaginta libras auri ſella cum frenis, ſexaginta itidẽ auerta [x] non tranſeat: [y] ea conditione, vt ſi quis præſcripta moderaminis imperatorij libramenta tranſcenderit, eius ſella in fruſta cædatur: auerta verò fiſci iuribus deputetur, exceptis auri centenariis, [z] † quæ neceſſarium eſt ab hippocomis in ſolitis ſacculis [a] reportari.

† Ornamẽta erãt veredorũ auertis applicata.

[a] SI quis per publicum curſum. expone vt in rub. & facit ſ. eo l. 2. & ſ. ſ. ſ. t. & eſt ratio vt tollaˀ copia ſe futandi.
[b] Competens. i. arbitraria. ff. de pœ. l. ſancitio.
[c] EVectionum copiam ſenatui. quia parificaˀ principi.
[d] Diſcedit. ſic ſ. de decu. l. ſi quis decurio.
[e] Vetitum. oibus eſt vetitum, niſi certis: vt j. eo. l. iudicibus.
[f] IN oibus. Quarta pars. nõ non oẽs ſimul, ſed ſeparatĩ. & expone veredorũ: vt ſ. l. parhippũ.
[g] Publicis. ſic ſ. de oper. pu. l. turres.
[h] Solatio. i. ſtallatico.
[i] VT agendi. Deni veredi. l. xx. vt de leg. 1. l. ſi quis teſtamento.
[k] Per ſingulos dies. vt non ſeſe inuicem impediant.
[l] Ex vtraque parte. ſcilicet mittẽtium, & remittentium. ad quod j. eo l. ſi.
[m] Dimittantur. i. mittantur & remittantur.
[n] IVdicibus. i. alij magiſtratus quã inferiores nõ debẽt de publico habere euectiones, ſed accipiant ad vecturam.
[o] Reſeruandum. & ſenatui: vt ſ. eod. l. euectionum.
[p] Iudices. qui præſunt mittendis, & agentes in rebus: vt ſ. eo. l. 3.
[q] Conſtitutos. i. deputatos ſ quarta veredorum: vt ſ. l. in omnibus. non autẽ alium pro alio: quia tunc eſſet parhippũ.
[r] GRatiſſimæ. Cõtractus. i. rerũ quæ vehuntur, qđ dic, vt ſ. de nauicu. l. peu & quæ res vẽ. non poſ. l. 3.
[s] Merces. quia locãt alicui ad vecturã animalia publico curſui deputata.
[t] NVllus. Priuatus. quinimo nec magiſtratˀ, niſi duo: vt ſ. e. l. iudicib.
[u] QVoniã. Veredorũ expone, vt ſ. e. l. 2.
[x] Auerta. i. pectorale equorum.
[y] Non tranſeat. ſ. ſella & auerta.
[z] Auri centenarijs. aliàs aurigenarijs & aliàs auricẽtenarijs.
[a] Sacculis. ſiue ſella aliqua forte. & qđ dicit hippocomos, expone, vt j. l. pxi.
Non

Non debent ruſtici, qui hippocomi appellantur, perducendo equos per publicum curſum indigna ſpoliatione vexari. Bart.

XIII. Iidē AAA. Floro.

NOn patimur hippocomos a † p eos q veredis vtent, idigna ſpoliatione vexari. ſiquidem nonnulli veredarij b ſaga eorum c dicuntur auferre, vel pręcidere. quo circa per omnes iudices & curioſos miſerabilis remoueatur iniuria: ſciētibus cunctis φ ſi obſeruata nō fuerit noſtra ſanctio, non ſolum damna reſarcire, verum etiā notā, d & multam, qui neglexerit, ſubire cogetur.

Exhibitio curſus publici ſecundū conſuetudinem locorum committitur, vt plauſtra faciant onerari. Bart.

XIIII. Iidē AAA. Pota.

PVblici e curſus exhibitio ſcdm locorum conſuetudinē vel curialibus vel cohortalibus debet cōmitti, f vel his qui ſuo periculo ab eminētiſſima pfectura ſub cōpetenti cautela excipiūt. g

Mittēs equū in curſum publicū nō mittēdū, quadruplū precy dicti equi fiſco reſtituat. Bartol.

XV. Impp. Ar. & Ho. AA.

SI quis h vel pro vna mutatione i veredū ſuperducendum eſſe crediderit, i quadruplū ſupductorū animalium preciū fiſci iurib. inferat.

Legati gentium principi non ſubditarum curſu publico poſſunt vti. B.

XVI. Iidem AA. Remistheo duci.

HIs tantūmodo k vtēdi curſus publici facultas cōceſſa eſt, q legati de diuerſis gentibus ad noſtram clementiam properare feſtinant.

Subtrahens mulionem euectioni deputatū, decem libras argenti fiſco perſoluat. Bart.

XVII. Iidē AA. Lucētio.

NEmo mulionē mutationib. l deputatū, vel per ſollicitudinē, vel p receptionē m ſubtrahere audeat, x. libr. argenti poenæ nomine inferre reformidans.

Curari debet, ne equorum curſu publico deputatorum pabula, i. prabenda carieri precio vendantur, et etiā vt non teneantur prouinciales viliori precio vendere. Bartolus.

XVIII. Iidem AA. Meſſalæ P. P.

ANimalium publica dum longe maiore ac periniquo precio pabula æſtimant, per mancipes n atque apparitores o aperte vexantur: ne id p contingat ſublimitas tua q diſponat, vt nec pabula mutationibus r deſint, nec prouinciales vltra quàm iuſtitiæ ſinit ratio, prægrauentur. ſ

Prouinciales & curiales ad praſtandum animalia indebita ad curſum publicum nō grauantur: quia ſatis eſt, ſi conferunt in pabulis et pecunijs equorum deputatorum curſui publico. Bart.

XIX. Iidē Aug. & The. A. Septimio Proc. Af.

COmperimus prouinciales & pabula & pecuniam pro curſu equorum curſualium ſolenni ratione conferre, & extrinſecus etiam parauerdorum t onere prægrauari. Prouinciarum igitur rectores procurent, ne vnquam curſus publicus veniat in querelā, & occaſio deceptionis curiales vel prouinciales aīalia indebita pſtare cōpellat.

Nullus dux poſteaquam ducatum ſuum intrauit, vti debet curſu publico, ſed tamen ex proprijs: quod etiam obſeruatur in officialibus cohortalibus: pœna contrafacientibus imminente. Bar.

XX. Iidem AA. Anthemio.

NEMO ducum ingreſſus ſemel prouinciam v ſuam, poſtmodum in itineribus faciendis curſu atque angarijs ipſe ſine ſuo vtatur officio, ſed expeditionem militarem iumentis proprijs x exſequatur. De cohortalinis etiam officiis eadem lege ſancimus, ne quis ex his per prouinciam ſuam diſcurrens, veredo y vti conetur in

¶ Hippocomi dicunt ſtabularij, ſeu æquorū curatores.

a NOn patimur. hippocomos. hippocomus, equiſo ſeu equorū curator: à græco verbo hippocomeo, i. equos curo.
b Veredarij. i. ducentes equos. alibi pro ipſis equis: vt not. ī. eod. l. 2.
c Saga eorū. hoc ſagū ſagi. veſtis tenuis & abraſa ſm Hug.
d Notam. i. infamiā, vt ſup. de dig. l. 2. vel ſm P. i. bulli ſingulis manib. eorū impreſſam. vt ī. da aquæd. l. decernimus. & da fabric. l. ſtigmata.
e PVblici. No. conſuetudinem ſ. eo l. curſum. & ff. de teſti. l. 3 ſ. ſi.
f Committi. vt faciāt onerari plauſtra.
g Excipiunt. i. accipiunt.
h SI quis. ſ. officialis. Acc.
i Mutatione. Mittit equos nō mittēdos. & valeat mittēdos: ad qd ī. e. l. parippā.
k HIs tantū. ſ. legatis. q & c. & dic gētib. nō ſubditis ſed de ſubditis ſec°, vt ſ. e. l. curſum. ibi. quā et legatorū &c. & facit ī. e. l. iudicib.
l NEmo. Mutationib° i. euectionib° q̄ ſūt p mutationes pſonarum & equorum, vt ī. eo. l. in omnibus. Accur.
m ANimalia idest equos ducentes veredos.
n Per mancipes. qui manu capiunt.
o Apparitores. i. publicanos, vt ī. de vecti. l. ſi quis. P. nam cū mancipes ea reuēdūt, parū dāt eis, & ſic laborē pferre nequeunt. Et ita not. φ equus male pabulatus, male vadit. Acc.

Equus male pabulatus male vadit.

p Ne id. ſub. vnde ne & c. Acc.
q Sublimitas tua. loquitur præfe. pto. Ac.
r Mutationibus i. e. quis q p mutationes vehunt, vt ī. l. proxi.
ſ Pręgrauentur. quia ſic dāt minus vel vi pretio vēdere. Ac.
t COmperimus. Parauerednū.

expone, vt ī. eod. l. 2. & facit ſ. de ine. aduo. l. 2. & ī. de vecti: l. vſurpationē. & ff. de off. pręſ. l. illicitas.
v NEmo. Prouinciā. i. ducatum.
y Proprijs. facit ſup. da ſtatu. & imagi. l. & victorum. & in authen. de man. prin. ſ. illud.
v Veredo. expone, vt ī. eod. l. 2.

Nullus.

aliàs ob reptionē.

poſterum, cum ſacra prohibitum ſanctione cognoſcat. Quòd ſi quis ducum vel apparitorum, vel cohortalium officiorum temerario animo ea quæ decernimus, contemnenda putauerit, per ſingula animalia quibus vſus fuerit, ſingularum librarum auri illatione multabitur.

Etiam eccleſia tempore expeditionis non excuſatur ab angarijs, vel parangarijs. Bartol.

XXI. Impp. Theod. & Valen AA.

Nullus penitus cuiuſlibet ordinis ſeu dignitatis, vel ſacroſancta eccleſia, vel domus regia tempore expeditionis excuſationẽ angariarũ ſeu parangariarũ habeat. [a]

XXII. Imp. Leo. A. P.P.

Curſum ambularẽ [a] ab omni Orientali tractu, necnon ab his ciuitatibus aliarum regionũ, quarum inſtructio tui culminis [b] meminit, tolli amputarique decernimus: ita tamen, vt in tranſitu fortiſſimorum militum quando noſtra ſerenitas diſpoſuerit ex alijs ad alia eos loca deduci, euectionesque animaliũ ſcdm conſuetudinem [c] à noſtra fuerint ſerenitate cõſecuti, & in armorũ tam confectione quàm tranſlatione [d] ſeruata cõſuetudine, in profectione quinetiam legatorum, [e] animalium dominis, qui ea ſolẽt accepta mercede locare, præbenda penſio, arcæ tui culminis imputetur. tractorias [f] videlicet animalium ſupermemoratis cauſis nulli alij iudici, cuiuſcunque ſit dignitatis, niſi tuo tantũmodo culmini, faciendi licẽtiam patere decernimus.

XXIII. Imp. Anaſta. A.

Iubemus nemini licere cuiuſcunque ſcholæ, vel officij, vel militiæ ſeu conditionis per totius Orientalis tractus partes, ob quamcunque cauſam proficiſcenti ſeu redeunti, ſupra vnum veredum [g] vnumque paraueredum, cum euectione tamen iudiciali [h] mouere: niſi ſpecialis eis præſtita ſit noſtræ ſerenitatis quantitatem animalium continẽs euectio: exceptis proculdubio his qui pecunias publicas deuehunt: cum in hac parte ſine noſtra quoque ſpeciali auctoritate tanta conueniat animalia moueri, quanta tranſuehendæ pecuniæ ſumma & eius tuitio depoſcit: quinquagita librarum auri his feriendis condemnatione, quicunque noſtra quolibet modo ſeu tempore violauerint, ſeu violare conceſſerint.

TITVLVS LII.
DE TRACTATORIIS [a] & ſtatiuis. [i]

Licentia data pro animalibus ad vehendum & arripiendum iter, debet biduum continere: ad moram verò trahendam quinque dies: & nulli debet dari pro ſe & neceſſarijs ſibi perſonis, niſi illis tantum qui animalia vſui publico deputata proſequuntur. Bartol.

I. Imppp. Theodo. Arcad. & Hono. AAA.

Tractoriæ [k] cum ſtatiuis ſolitis tantummodo biduum tempus accipiant: [l] nulli verò penitus cum neceſſarijs ſibi perſonis præbeantur, niſi his tantummodo, qui animalia atque equos ſacro vſui neceſſarios proſequuntur: [m] ita tamen, vt his dimiſſis in tractoriarum corpore, [n] quinque dierum numerus adſcribatur: vt nullus vltra hoc temporis ſpacium ad reſiſtendum in quo libitum fuerit loco, copiam nanciſcatur.

TITVLVS LIII.
DE APPARITORIBVS præfectorũ prætorio, & priuilegijs eorum.

Corniculario præfectorum completo munere principis purpuram adorent: & cum ſint otio donati, ad aliud officium non deuocantur. Barto.

I. Impp. Valentinianus, & Valens AA. Mamertino PP.

Prouincia pro ducatu capitur.

[a] Nullus. Habeas ſic ſup. de ſac. ſan. eccl. l. neminem. & de execu. mu. l. maximarum. & T. de quibus. mu. vel præ. l. ij.

[b] Curſum. Tui culminis. loquitur præfecto prætorio.

[c] Conſuetudinem. T. eo. l. publici.

[d] Tranſlatione. T. de fabri. leg. fina. §. quotiens.

[e] Legatorum. T. eo. l. his tantummodo. contra, ſola. ibi.

[f] Tractorias. id eſt literas datæ licentiæ vehendi animalia. & adde vt ſupra tit. r. in rubr.

[g] Iubemus. Veredum, hoc expone, vt T. eo. l. 2. Accus.

[h] Iudiciali. præfecti, non alterius: vt l. proxi. in fi.

[i] DE TRACTAtorijs, & ſtatiuis.

Forte declinatur hic & hæc tractatoria: & erant viri qui tractabant & contrectabant animalia publica, & equos ſacro vſui deputatos. Vel forte tractatoriæ dicuntur literæ datæ licentiæ vehendi animalia. vt T. titu. c. l. curſum. in fin. vel vt liceret ad tractandũ, i. ad apprehendendum criminoſos impetrare: vt T. de deſer. leg. t. §. t. imò & eius erat licentia militi data forte falſa.

Quidã legũt clabularẽ. & ſũt clabula vehiculi genus. Vide Cuiaciũ hic.

[k] Tractoriæ. expone vt in rub.

[l] Accipiãt vt iter arripiant.

[m] Perſequuntur. qui deputati ſunt ad hoc, vt T. titu. t. i. iudicibus. §. his enim.

[n] Corpore. ſcribebatur dies datarum in quodam libro, vbi omnes ſcribebantur & biduũ ad inchoandum iter, & quinque dies alij quibus poſſit ſtare in itinere vbi velit, non plures aliàs capitur vbi inuenitur: vt T. titu. r. l. 3. Et not. quod ſic biduum datur his qui recipiunt literas ad tranſeundum per eaſtum Francum.

DE APPARItoribus præfectorum prætorio.

Præfectu-

* Tractoriæ duplomata ſũt quæ dantur miſſis vel euocatis à principe curſu publico vtentib., adſcriptis & ſtatiuis id eſt diuerſorijs & mãſionibus, quibus alant ſumptu publico. Cuiacius hic.

PRæfecturæ [a] cornicularios, qui annis ſingulis exeunt, poſt tranſactos corniculos noſtrā adorare purpurā volum⁹: quo honore pfunctis, cū iā miſſionē tenuerint, liberū otiū dam⁹, vt ad ſuſceptionem [b] vel cuiuſlibet neceſſitatis officiū minimè deuocētur.

Præfectiarij exactiones prouincialium facere nō debent nec etiam habere cuſtodiam horreorum. Bartol.

II. Iidem AA. Zoſimo præſidi Epiri nouæ.

PRæfectianos [c] ad pnicē. [d] puincialium exactionibus in puincijs vel potius lucris & quęſtibus ſuis [e] ſeſe immiſcere vetam⁹: pterea vel horreorū [f] gerere cuſtodiā vel curiarū [g] ius atq; arbitriū ſibi pſumere his denegamus. Horum ſi quis pręſentis legis temerator exſtitat, volumus eum cō petenti motu & indignatione percelli. D. iiij. Cal. Decē. Mediola. Valētiniano & Valēte. iiij. AA. Co.

Cornicularij primi ſcrinij, & numerarij præfecti prætorio ſortita laborum requie priuilegijs hic inſertis gaudent. Bartolus.

III. Imp. Theo. & Valent. AA. Zoilo PP.

COrnicularij [h] & primi ſcrinij, numerarij, inſu p q officio tuę ſublimitatis per ordinē obſequijs militiæ terminatis, deſideratam laborum requiem ſortiunt: pro multis erga rēpublicā ſudoribus, ab oībus indictionibus tam militariū quàm ciuiliū [i] iudicum ſemp [k] habeant immunes, & ciuilium tantùm iudicū, non etiā militarium iuriſdictioni ſubiaceant. Huic ſanctioni addendū eſſe cēſemus, vt ſi quis pfectianus dū militat vel poſt depoſitū cingulū, ſine teſtō, qd legib. cōprobat, nulliſq; ab īteſtato ſucceſſorib. derelictis fati mun⁹ ipleuerit: oēs eius patrimonij facultates, puiſiōe magnificæ tuæ ſedis nō fiſci iuribus, [l] ſed arcæ tui culminis rōnib⁹ vindicent. Scriniarijs aūt & exceptorib. cęteriſque q in officio tui culminis merēt: cū in legione prima [m] adiutrice nr̄a militāt, audientiā tantummodo in cauſis in quibus pulſantur, tuæ celſitudini deputamus. In prouincijs vero cō morantes, rectoribus earum eos reſpondere iubemus, [n] niſi publicum officium aliquod eis iniunctum ſit.

TITVLVS LIIII.
DE APPARITORIBVS præfecti vrbis.

Qui adminiſtrauerunt officia, officio finito principis purpuram non adorant Item apparitor ſedis vrbanæ illuſtris de concuſſo piſtore conuictus punitur. h. d. cum lege ſequenti.

I. Imppp. Gra. Valen. & Th. AAA. Princi. PP.

PRæter eos qui de officio eminentium poteſtatum, [o] numero ſtipēdiorū & curriculis euolutis, vrbiſq; pfecturę, ſerenitatis nr̄æ [p] annis ſingulis attingere purpuram venerarique pręcepti ſunt: [q] nulli prorſus eorum qui prouincialia officia peregerint tranquillitatis noſtræ muricem [r] adorare ſit liberum, omnium ſuffragiorum obreptione ceſſante.

II. Impp. Hono. & Theod. A. Palladio. PP.

QVicunque illuſtris vrbanæ ſedis apparitor clandeſtina fraude piſtorem concuſſerit, accuſatus atque conuictus, perpetui panificij [s] nexibus addicetur.

TITVLVS LV.
DE APPARITORIBVS magiſtrorum militum, & priuilegij eorum.

I. Impp. Valen. & Valens AA. ad Artemium correctorem.

QVi ſeſe [t] in officijs magiſtrorū eqtū ac peditū militare mō-

[a] PRæfecturæ. l. pretorię. vt in rubric. & cornicularij erant q contra ſonabant quādo milites ibant ad bellum ſecundum H. de quibus ſ. l. 3. & ſupra de offic. di. iudi. leg. ſciant & faciat ad hanc l. ſ. titu. 1. & ſ. de pala. ſac. lar. l. 1. & de dome. & protect. leg. 1.

[b] Suſceptionem. i. officium ſuſceptoris, de quibus habes ſ. de ſuſce. l. 1.

[c] PRæfectianos. idest officiales præfecti.

C. Th. 12. 10. 1.

[d] Perniciem. l. quod eſſet pernicies prouincialium.

[e] Suis. ſic ff. de nego. geſto. l. ſi pupilli. §. ſed & ſi quis.

[f] Horreorum. publicorum. Aldri.

[g] Curiarum. ſ. vt agentes in rebus: vt ſ. de curioſis l. 2.

[h] COrnicularij. Expone vt ſ. l. 1. omnes iſti erant officiales pfecti pto.

[i] Ciuilium. ſic ſ. de agen. in re. l. ex eo. §. vt autem non.

[k] Immunes. vt ſup. leg. 1.

[l] Fiſci iuribus. ſic ff. de iniuſto rup. teſta. l. ſi quis exhęredatus. §. eius. ibi, q ſi tædio &c.

[m] Prima. multæ enim erant. ſic ſ. de caſtren. pecu. l. fina.

[n] Iubemus. ſic ſ. de offi. recto. prouin. l. in officiales. & ſ. de agen. in rebus. leg. ex eo. in fine.

DE APPARItoribus præfecti vrbi.

[o] PRæter eos qui poteſtatum. vt ſunt pręfecti præto.

[p] Serenitatis nr̄æ. hic pone ſuperiorem verſum, numero ſtipen &c.

[q] Præcepti ſunt. vt ſ. titu. 1.

[r] Muricem. l. nos muricem colore veſtitos: vt ſ. de veſt. olob. l. 2. libro xj.

[s] QVicunq;. Panificij. ſi habes beneficij. habeas abdicetur. ſi panificij, habeas tunc addicetur. & tunc eſt contra. ſ. de pœnis l. nequis. Sol. hic ſpeciale. nam & alibi toleratur talis ſententia. licet ſit inciuilis vt ff. de pœ l. moris. §. ſed damnatos.

DE APPARItoribus ma. &c.

[t] QVi ſeſe. ſupra. titulo. j. leg. 1. & 3.

Qui

ſtrauerint, ab omni nomi natiõis iniuria excuſenẽ.

II. Iidem AA. Marcelliano P.P.

QVi in officio magiſtrorum equitũ ac peditũ militiã ſortiti ſunt ordinis ſint militaris.[a]

III. Impp. Theod. & Valentin. AA. Baſſo P.P.

PRobari apparitores magiſterię poteſtatis neque curiales in aliquo officio, neque cohortales neque cenſibus adſcriptos volumus.[b]

Numerarij illuſtrium cõpleta militia & principatus munere functi gaudent priuilegijs hic inſertis. Item qui ſunt de numero militantium gaudẽt priuilegijs eorum, qui verò ſunt ultra numerũ, nõ. h. d. cum ſequenti. Ba.

IIII. Idẽ AA. Apollonio.

NVmerarios virorũ illuſtrium magiſtrorũ militiũ tã pſentaliũ[d] quàm Orientaliũ, q ordine & ſtipẽdijs militię fuerint decorati, exeuntes,[e] tribunis prorianis partis militaris, ſudoribus eorũ beneficiũ deferentes,[f] ſociari pcipimus: ita videlicet, vt poſt cõpletã militiam, ab oĩbus indictionibus tam militarium quã ciuilium iudicum ſemp habeantur immunes.[g] principatus[h] verò munere functos, tribunis vigilum[i] militaribus aggregari volumus.

V. Imp. Anaſtaſius A. magiſtro militum.

EOs qui in officijs veſtris[k] merentes, ſtatutorũ[l] tantũmodo numero inſerti ſunt, fori pſcriptione muniri:[m] cęteros vero, q ſupra huiuſmodi numerum militare noſcuntur, quaſi nec militantes, & apud illuſtriſſimas præfecturas, & apud clariſſimos prouinciarũ rectores de quolibet pulſari & conueniri, & ſine cinguli pręſcriptione reſpõdere negotio ſancim⁹.

TITVLVS LVI.

DE APPARITORIBUS Proconſulis & Legati.

Obſecundas proconſuli vel legato, non debet eſſe curialis, vel adſtrictus alicui corpori: & ſi adſtrictus eſt, debet reſtitui, & apparitores legatorum debent eſſe quadringenti. Bartol.

I. Imppp. Valẽt. Theo. & Arcad. AAA. ad Flauianũ Proconſulem Africæ.

OFficio,[n] quod tuis meritis obſecũdat, nõ curialem quemquam, nec ex cęteris corporibus volumus aggregari: at ſi qui erunt inter apparitores huiuſmodi, reſtitui eos munijs debitis mox iubemus.

II. Impp. Ar. & Ho. AA. Domitiatori Proconſuli Africę.

APparitioni tuę[o] & legatorum quadringentos cenſuimus deputandos de his duntaxat, quos eſſe ſibi detractos reipublicæ membra[p] non queruntur.

III. Impp. Arcadius, & Honorius AA.

IN proconſulari prouincia[q] officium pconſulare poſſidet quod exhibere conſueuit, nec alienũ ſe parub. ipudẽter[r] inſerat.

TITVLVS LVII.

DE APPARITORIBVS comitis Orientis.

I. Impp. Theodoſius, & Arcadius AA.

IN officio[s] comitis Oriẽtis nõ amplius q̃ ſexcenti apparitores habeãtur, quos quidẽ publicis neceſſitatibus nouimus abũdè ſuppetere.[t]

[a] QVi in officio. Ordinis ſint militaris. ſ. eius militiæ in qua ſunt pota numerarij & ſimiles: vt ĩ. l. numerarios. non tamen modo militari poſſunt teſtari: vt ĩ. de teſta. l. ſcriniarios. q aſt contra. Vel dic vt not. ĩ. de caſtren. pecu. l. ſi. Acc.

[b] PRobari. volumus. vt & ſupra. de agric. & cenſi. leg. colonos. & facit ſupra. qui mili. non poſſ l. 3. & 4. & ĩ. tit. a. l. 1.

[c] NVmerarios. De his habes ĩ. de numera.

[d] Præſentalium. ſ. eorum qui præſentialiter nobiſcũ ſunt vt ĩ. de re milita. l. nemo miles.

[e] Exeuntes. de officio numerarij.

[f] Deferentes. ſ. numerarios beneficium partis militum. quaſi dicas, licet finitatus militia prima, deferunt tamen ſecum partam beneficij ſeu honoris: quia ſociantur tribunis, vt habeant eam dignitatẽ ſiue adminiſtrationem quam habent tribuni. ad quod ĩ. de ſilen. l. ſi. in fin. Accur.

[g] Immune. ſic ſup. de adſeſ. l. nõ parum Accur.

[h] Principatus. & hi principes erant quidam officiales magiſtri militum maiores alijs, quaſi prima capientes ſecundùm Hugo. & facit ĩ. de cohort. l. 1.

[i] Tribunis vigilum non loquitur de illis qui ſunt ĩ. de offi. præfect. vigi. ie. 1. ſed de his qui ſunt. ĩ. de cohor. l. 1.

[k] EOs. Veſtris. loquitur magiſtro officiorum.

[l] Statutorum. taxatus erat eorum numerus. & facit ĩ. de ſacroſanct. eccleſi. le. non plures. & ĩ. de offi. magi. mili. leg. 2. & 3.

[m] Muniri. nam ſub ſe non ſub alio conueniuntur. & in ciuilibus & in criminalibus cauſis.

DE APPARITORIBUS Proconſulis & Legati.

[n] OFficio. Loquitur. Proconſule Africæ. & facit. ĩ. titulo. 1. l. 2.

[o] APparitioni tuę Proconſuli Africæ loquitur. ĩ. tit. 1. l. 1.

[p] Membra. vt enim homo habet multa membra, ſic reſpublica habet diuerſa officia. quod patet per hunc librum & tractatũ de officijs. & Inſt. in proœ. in fi. nõ ergo alterius curiæ adſtrictum accipiat.

[q] IN proconſulari prouincia. ſ. in ea quam proconſul regit. nam aliqua reguntur per alios. ſ. comites, præfectos.

[r] Impudenter. ſic ff. de offic. proc. l. quæ omnia. § 1.

DE APPARITORIBUS comitis Orientis.

[s] IN officio. ſup. titul. 1. leg. 2. Accurſius. De co-

[t] Sufficere.

TITVLVS LVIII.
DE COHORTALIBUS, [a]† principibus, [b] cornicularijs, ac primipilarijs.

Stationarij, qui irenarchæ appellantur, non debẽt facere exactiões, nec aliquem in carcerẽ mittere, etiam ſi crimen ſit manifeſtum. Barto.

I. Imp. Conſtantinus A. edicto ſuo ad Afros.

OMnes ſtationarij [c] neq; ſup exactionẽ audeant, [c] neq; carcerem habeãt, neve quis pſonam, licet pmanifeſto crimine, apud ſe habeat in cuſtodia, [d] ſciẽs ꝙ ſi tale fuerit cõmiſſum capite puniendus eſt.

Nullus iudex volentẽ militare approbare debet ſine ſacra approbatoria, nec permittere etiam vehere, exceptis prouinciæ officialibus, qui curſus publici ſolicitudinem ſuſtinent. Bartol.

II. Impp. Conſtantinus & Cõſtãs AA. Tauro P.P.

NVllus iudicũ quenquam ſine ſacra pbatoria pbare [e] audeat vel prouehere. Excipim⁹ tñ officia puincialia curſus publici ſolicitudinẽ ſuſtinentia. [f] nec enim tanto muneri [g] adminiculum [h] denegari publica permittit vtilitas.

Priuilegia ſolita conceſſa per dominum Diocletianum principem cõfirmantur, & etiam extenduntur. prout infra deſcribitur. Bartol.

III. Imppp. Valẽ. & Valens & Gratianus AAA. Feſto conſulari Syriæ.

SOlita [i] cohortalibus Syriç priuilegia, q̃ à diuo Diocletiano porrecta ſunt atque conceſſa, nos quoq; porreximus: ac iubemus eos nõ ad ſolicitudinem baſtagæ, [k] † nõ ad functionem nauiculariam deuocandos, non inuitos curialibus cœtibus adſcribẽdos: verum peracto labore militiæ, paſt⁹ primipili [l] cõpetenti [m] ſedulitate functione tranſacta, prærogatiuã his recuſationis [n] offerimus.

IIII. Iidem AA. & Gra. A. Probo PP.

OFficia rectorũ, puinciarũ tuæ magnificẽtiæ literis volumus admoneri, vt ſuſceptos ĩ officio pprio, [o] vel probatos, cohortium nomine, vel legionum priuilegijs exiſtiment inferẽdos.

Habens plures filios debet cohorti ſiue collegio cui eſt adſtrictus, vnum ad ſeruiendum deputare. alterum ſuæ patriæ. Si vero habeat vnum tantum potius curiæ ſuæ patriæ, quam collegio eum deputare debet.

V. Iidem AA. Modeſto PP.

QVicunque per Oſdroenam primipilarius maiore letatur numero filiorum vnum loco ſuo veluti hæreditario iure ſubſtituat [p] alterũ pro amore patriæ, Aedeſenæ † curiæ tradat obſequijs: cæteris qua voluerit militia prouiſurus. Si autem duos tñ pcreauerit: cohorti ſatisfacere cogatur, & curiæ. Quòd ſi vnum procreauerit, eundem ordini patriç reſtituat, nullo cõtra hanc formã beneficio valituro. Damus ſanẽ licentiam tam patribus eorum qui ipſis qui huius legis auctoritate ciuitatũ obſequio aggregant, vt ſi quos curiales patrocinio principalium inuenerint excuſari, in mediũ proferant: vt & ipſi ſimilibus officijs deputati pareant impetratis. [q]

Apparitor criminoſus fugiens citandus eſt. quòd niſi intra talem diem venerit, contra eum profertur ſententia condemnatoria, & ipſo non comparente condemnabitur. Barto.

VI. Imppp. Gra. Val. & The. AAA. [illegible] PP.

SI apparitor defugerit criminoſus, edictum quo reuocare poſſit, adiecta conditione [r] legibus ſubſequatur: cui niſi fuerit

---

[a] DE COHORtalibus &c. Qui officio curiæ erant coarctati. Ac.

[b] Principibus hoc die vt ſ. titu. 3. l. numerarios. in fin. not. ſed quidam habent ſubr. j. l. pſi nullus.

[c] OMnes ſtationarij. q ſtabãt in confinibus: q & dicunt limenarchę & irenarchæ: vt ff. de cu. re. l. diuus. Acc.

[d] In cuſtodia. vt & ſ. de curio. le. 1. in fi. & l. fin. & de pri. car. l. 1. & de accuſa. leg. ſi quis.

[e] NVllus. Probare l. approbare in officium, vel prouehere, ideſt promouere ſine litera principis, quæ eum approbet: vt hic, & j. de diue. offi. l. in his. & l. pen & fi. & ſ. de re mili. l. neminem.

[f] Suſtinentia. vt ſ. de agen. in re. & non alij. vt ſ. de decu. l. 1. & fi. in fi.

[g] Muneri. l. gerenti bus tantum munus.

[h] Adminiculum. quod eſt per officiales, quos ſibi eligit.

[i] SOlita. aliàs incipit, ſolita cohortalibus Syriæ priuilegia & c. aliàs incipit, priuilegia. & cætera deſunt.

[k] Baſtagę baſtaga ſeu vaſtaga vtrũq; . n. dr officium publicũ, eſt (vel militia) qđ gerẽtes baſtagarij dicebãtur: qui ruſticos ad quintam beſtiã principi dãdam cogebant vt ſ. de mutile. l. 3 & l. æternam.

[l] Primipili. qa fuerat primipilarius. & no. quòd quidam habent paſtus primipili: & leges, tranſacta functione paſtus primipili compe. ſe. &c. & dr paſtus per ſimilitudinem: quia ſicut homo primo comedit, ſecundò digerit: ſic iſte primò gerit officiũ, ſecundò rõnem reddit, & ita digerit quodãmodo: vt j. eo. l. ordinariorũ. & aliàs faſtus. & eodem modo legitur. vel careas vtroque. & puncta poſt dictionem primipili. Acc.

[m] Recuſationis. à prædictis ſolicitudinibus baſtagiæ & nauiculariorum.

[n] OFficia. Officio proprio. ſ. ſuo & vel. pro etiam.

[o] QVicunq;. Subſtituat. vt ſ. de offic. militarium. l. 2.

[p] Oſroenæ. i. prouinciæ prædictę. & ſic habeas Oſroenę. aliàs eſt Ædeſenæ: & bene ſtat.

[q] Impetratis. per quam curiam euitabant: vt & ſ. de decu. l. euacuatis.

[r] SI apparitor. Cõdictione. niſi ad talem diem venerit, proferet ſuſam cõdẽnatoriam. ſic n perẽptorium mittit vt ff. de iudi. l. ad peremptoriũ. nam hic quodammodo eſt peremptorium, poteſt enim dãnari, licet abſens officialis, vt & ſupra de pœ. leg. diuus

---

† Malo inquit Alci. hic cohortalib⁹ legere potius, quã cohartalib⁹, q̃ domeſtica militia alicuius cohortis eſſent: id genus milites. & ita in exẽpli. Vide. 1. huius tit. legib. legis.

† Aliàs habeant.

Baſtagarij qui dicuntur.

† Baſtagæ munus erat ferẽdi res neceſſarias ad exercitum. Al.

† Et hæc lectio Pyrrho hic placet, vt intelligas honorem ac officiũ primipili.

† Aliàs Oſrhẽnæ aliàs Oſdroenæ.

fuerit ſatisfactum, merito in latitantem à iudice pro qualitate peccati ſententia proferetur. Veniā .n. talibus non permittimus, nec indulgētiis crimina ſubleuamus. [a]

Apparitores quorūcunque iudicum nō poſſunt ſcribi in numero aliquorum militū, aut contemplatione alicuius ſtipendij relaxari prius, quā primipili rationem reddiderint, nec ēt petere, vt quieti donentur. Item ſolutus militia ob delictū non ob hoc quietem accipiet, & bona talis delinquentis illi militiæ relinquuntur. Bartol.

VII. Imppp. Val. The. & Arca. AAA. Tatiano PP.

Crdinariorum iudicum apparitores, q [b] vel ſpeculatorum vel ordinariorū [c] attigerit gradum, nullo annorum numero, nulla ſtipendiorū contēplatione laxentur priuſquā primipili paſtum [d] digeſta rōne compleuerint. Quòd ſi ante debitum [e] locum, qui huic functioni habetur obnoxius, vel ægri corporis labē, vel defeſſę ſenectutis extrema ad impetrandā quietem crediderit p̄tendēda, nō prius otio condonetur, q̄ omne, quod primipilo debetur, expenderit. Eos etiā qui pro ſceleribus ſuis ſoluto militiæ cingulo addicuntur infamiæ: ne integro peculio [f] ſub hac occaſione lętent, ita condignę vltioni eos volum' ſubiacere, vt functioni quoq; quę extremę [g] militię debet, nihil ex eorū facultatibus ſubtrahat.

VIII. [illegible] Arc. & Ho. [illegible] Aſiæ.

Species primipilaribus adærandis [h] eadē pretiorū taxatio ſeruet, quæ in venalibus publicis poterit reperiri.

In Illyrico centum apparitores ſingulis iudicibus obſecundent, et non vltra, ad quæ obſequia non deputantur iniqui, ſed illi, qui tantum ſolicitudines debitas exequuntur. Bartolus.

IX. Iidem AA.

Per Illyricum (in quo plurima ac maxima neceſſitatum publicarum emolumenta officijs conſtat præſidalibus expediri) centeni [i] numero ſingulis iudicibus obſecundent: nec vltra hunc modum vel ad militiam vllus adſpiret, vel conniuentia iudicū perſeueret. Adhibendi autem ſunt ad huiuſmodi miniſteriorum obſequia, non illi qui vano militiæ nomine immania [k] lucra ſectentur, ſed qui neceſſitatem officii ſolicitudinibus debitis exequantur.

Nemo poteſt ad officium cohortalium accedere, niſi prius in matricula cohortalium receptus & deſcriptus fuerit: pœna contra facientibus imminente. Bart.

X. Iidem AA. & Theodo. A. Anthemio P. P.

Qvicunque chartas, vel tabulas, [l] vel quodcunque aliud miniſterium cohortalis optauerit: non antè accedere permittatur, niſi eius nomen matriculis receptum primitus fuerit: [m] pœna propoſita his qui contra ſtatuta cęleſtia crediderint ſuſcipiendos aliquos, aut quodlibet eis officium iniungendum.

Exemptus de grege cohortalium propter crimen, ſi voluerit ad idem ſacramentum repedare, allegare debet, & oſtendere principis oraculum ex certa forma conceſſum. Ba.

XI. Impp. Ho. & The. AA. Anthemio P.P.

Si quis ex grege [n] cohortalinorum, vrgente criminis infectatione ſtipēdiis fuerit exemptus, aut otio traditus quietis artib. immoretur, aut ſi ad priſtina ſacramenta precum miſeratione maluerit repedare: indultum noſtræ maieſtatis oraculum ampliſſimę tuæ ſedi offerat allegandum. [o]

Si cohortalis apparitor, vel coherti obnoxius hoc officio derelicto ad aliam aſpirauerit dignitatem: tam ipſe, quam liberi eius tali dignitate, & militia ſpoliati, ad priſtinam conditionem retrahuntur, nulla triginta annorum præſcriptione obſtante.

XII. Impp. Theo. & Valen. AA. Iſidoro P.P.

ſed aliàs regulariter ʒ.3.de acc.l.abſentē.

[a] Subleuamus. ſic ʒ.de apoſta. leg. 3.& ff.de ædil. edi.l.quis ſit fugitiuus.

[b] Ordinariorum. Qui.ſ.iudices. Speculatorū, quales ſunt p̄ſides, vt ſup. de priua.carce.l.1.

[c] Ordinariorū ſ.aliorū. nam & præſides ordinarij ſunt, vt ʒ. de mo. multa. l eos.

[d] Paſtum. expone, vt ʒ.eo.l. ſolita.

[e] Ante debitū. p̄poſitio.& dic locū, i.tp̄s, ſicut in vulgari dicimus, nō eſt adhuc locus i.tp̄s. vel dic ante, aduerbiū tēporis. vel dic, q̄ locū adducebat ad impetrandā excuſationē: quia ſ. diu in eo loco, i. officio ſteterat, vel in infirmitate, vel in ſenectute. Acc.

[f] Peculio.i. ſalario, quod peribit: vt ʒ e. l. q ſquis ſ. dehinc.

[g] Extremæ.i.ſi ēt in minima militia erat obnoxius, omnia ſua bona ei relinquit.

[h] Speciebus. Adærādis. aliàs adhærēdis, aliàs adærādis, i.ad p̄tiū deducendis pro dando primipilaribus. & facit ʒ. de ero mi.an.l. ſepiē.

[i] Per illyricum. Centeni, ſic ʒ. de appari. procon. l.2.

[k] Immania.i.crudelia & iniqua. aliàs inania. & ſic idem.

[l] Qvicunq.. Tabulas. officiū emendi chartas & parandi, & ſic de tabulis. i.pugillaribus dicas, vbi acta vel memoriæ publicę ſcribebātur.

[m] Fuerit. ſic ſup. de fabr.l.ſi quis.

[n] Si quis ex grege. pp vilitatē dicit gregē ſic ʒ. de mili. veſte.l ſi.in ſi.

[o] Allegandū. ſic ʒ.de diuer. offic.l.3 Sed ʒ ʒ.de ſuſc. l. ſi aliqd. Sol. hic aliàs, non in officio deliquit. Vel hoc ex certa ſcia: vt ibi paret. Item ʒ tit. 2. l. quicunque. ſ Solu.ibi. item facit ʒ.de digni.l.iudices.

SI cohortalis † apparitor, aut obnoxius cohorti, ad vllam adſpirauerit dignitatem: ſpoliatus oībus impetrati honoris inſignibus, ad ſtatum priſtinum reuocet: [a] liberis ēt in tali eius cōditione ſuſceptis, fortunæ patriæ [b] mancipandis. Quod ſi qs ex his auſus fuerit vllā affectare militiam, nulla præſcriptione temporis muniatur, præter eam. ſ. quæ ex triginta annis [c] colligitur: ſed ad conditionē propriam retrahatur: nec ipſe, vel liberi eius poſt tale ipſius ſtatū procreati, quod cohorti debet, valeāt declinare. Sed nec ad aliam cohortalinus vel cohortalini filius audeat adſpirare fortunam cui maiorum ſuorū exēpla [d] ꝓiudicant. Sed ēt cunctos [e] qui diuerſarū rerū negotiationibus detinentur, trapezitas, ſ. vel gemmarū argentiq; veſtiumve venditores, apothecarios ēt, cęterosq; inſtitores aliarū merciū, quibuſcunq; ergaſteriis adhærentes, iubemus à ꝓuincialibus officiis remoueri: vt oīs honor atque militia à contagione huiuſmodi ſegregetur. Dat. iij. Nonas Apri. Conſtantinopoli, Iſidoro & Senatore Coſſ.

Nullus primipilaris & cohortalis ad aliam militiā aſpirabit, etiam ex aduocatione principis: & ſtatim reſtituendus eſt curiæ ciuitatis vnde oriundus eſt. Bart.

XIII. Iidē AA. Flor. P.P.

NVllū ex primipilaribus, nullū ex principe [f] cohortalis officij, vel ad aliā poſſe militiā adſpirare, vel miniſteriis ſibi cōtra publicā vtilitatē blandiri, [g] vel ad quālibet aliam dignitatē ad pręiudicium prętériti ſtatus accedere ꝯcedimus. [h] Quòd ſi contra hanc tam ſaluberrimam formam, vel reſponſa [i] cœleſtia, quædam militia aut dignitas audacter eliciatur: pro ingeſtis habeat: etiam ſi ſpeciali adnotatione noſtræ indulgentiæ eam obtinuiſſe videatur: nec adſertionem ei quoquo modo patere, qui ſe memoratis artibus publicæ ſtudet commoditati ſubtrahere: ſed ſtatim ciuitatis, vnde oriundus eſt, curiæ tradi præcipimus.

Obligatus cohorti, etiam ex priuilegio principis conceſſo motu proprio ad dignitatē aliam non aſpirabit, & carebit effectu priuilegij: & commodum cohortalis militia non habebit. Bart.

XIIII. Imp. Leo A. Conſtantino. PP.

QVisquis cohortalibus adhuc obſequiis obligatus, vel regimen prouincię vel cingulum cuiuſlibet militiæ vel dignitatis quoquo modo meruerit: ante omnia contra licitum vſurpatis impetratisve careat, [k] ēt ſi vltronea noſtra liberalitate ius gerendæ prouinciæ, vel militiæ ſeu dignitatis cuiuſpiam ſibi iactauerit fuiſſe delatum. dehinc vniuerſis ſolatiis conditionis quam ſpreuerat defraudatus, ne quid eorum omnino per ſe vel interpoſitam perſonam [l] poſſit acquirere, primipili tantum munus implere cogatur: mox curialibus ciuitatis, in qua natus eſt, in diem vitæ ſuæ functionibus inhæſurus: ita ſcilicet, vt etiam hi qui poſt impletam talem militiam quodlibet militiæ dignitatisve genus affectauerint, curiæ patriæ ſuæ reſtituantur.

TITVLVS XLI.

DE APPARITORIBVS PRAEfecti annonæ.

I. Impp. Valēs, Grat. & Valent. AAA.

APparitores vrbanæ pręfecturę, [m] annonario officio ſeſe non inſerāt: ſed apparitorum ęmulatione ſecreta, [n] miniſterio ſuo annonæ pręfecturę fungantur. [o]

III. Impp. Arcad. & Honor. AA.

PRæfectus annonę canonem qui ad officium ſuum pertinet, per cōpulſores [p] ſuos exigat: & cū officio [q] ſuo retineat obno-

† Co. Th. 42. 1. 148.

† Legēdū al. vel co dice Theodoſiano & meo vetere manuſcripto contrius.

[a] SI cohortalis. Reuocet. ſic ℥. vbi decu. vel cohort. l. 1. & ℥. qui mil. nō poſ. l. 3.

[b] Patriæ. patrem filius ſequitur. ſic ℥. de murile. l. fi. lib. 11 & de fabricen. l. 3. & de tabu. l. 1. & fin. & §. ſed nec.

[c] Annis 30. ſic ℥. de præſc. 30 ann. l. pţæ ſcriptione. ℥ vbi dicit xi Sol. hic pp dignitatem in qua ſtetit, arg. ℥. de fun. reipu. l. cum. ſed ibi nō fuit in dignitate.

[d] Exempla maiorū. quos ſequitur: vt ℥. ea l. §. liberis & facit ℥. de emen. propinquo. l. 1.

[e] Cunctos. non ſolū viles cohortales repelluntur à dignitatibus. ſed ēt oēs artifices vt ſubijcit. & ℥. de digni. l. ne quis. & neg. ne mili. l. 1.

[f] NVllū. Ex principe. hoc expone, vt ℥. de ap. ma. mili. l. numerarios. in fi.

[g] Blādiri. quaſi poſſit deſerere ſuum officium.

[h] Concedimus. ℥. l. proxi. in princi. cum concor.

[i] Reſponſa. reperie ℥.

[k] QVisquis. Careat: vt ℥. de offi. rec. pro. l. ſi quis. & fac. ℥. l. proxi. & l. ſi cohortalis. in princip. cum concor.

[l] Interpoſitam perſonam. quod nō poteſt per ſe, nec per alium, vt ff. de admi. re. ad ci. per. l. 2. §. 1.

DE APPARITOribus præfecti annonæ.

[m] APparitores. Præfectura. i. pſecti vrbis. nam vni commiſſum alter facere non debet: vt ℥. de teſta. l. hac conſultiſſima. & ℥. de offic. præfec. vrb. l. ſtudentibus. & arg. ℥. de excu. l. 2.

[n] Secreta. i. ſeparata remota, vel diuiſa.

[o] Fungantur. cum ſub appaitoribus: vt ℥. l. proxi.

[p] PRæfectus. Compulſores. i. apparitores.

[q] Officio. i. cum officialibus.

Obno-

a Obnoxius. ſ. præfectus ennonæ.

DE DIVERSIS officijs &c.

b SI quando. Militiæ, ſ. prepoſitarum.

c Deuocatur .i. reuocatur : vt ℥. titu. 2. l. ſi cohortalis.

d Inſignia. ſic ℥. de ag. in re. l. 1. & de tyro. l. ſi. cũ ſuis conco.

e NVllus. Aſſatibus. ſic ℥. de cohor. l. ſi qs ex. Sed § ℥ ed l. iul. ma. l. 1. Sol. hic ex certa ſcia: ibi non. arg. ℥. de ſuſcep. ſi aliquid. ad idẽ facit quod in l. contraria no. Item facit ℥. de re mili. l. ſemel.

f NVllus. Tuæ. loquitur præfe. præto.

g Larem. & ita eũ mo conſtituit ibi domicilium : vt ℥. de inco. l. cines.

h Commoretus. licet nõ habeat ibi domicilium : vt ℥. l. p̄xi. cum concord.

i Vel. pro etiam.

k Larem. ſubaudi, vel ibi iã fecit idem officiũ, vt prædixit. & facit ℥. de cri. ſacr. l. ſi. & de adſeſ. l. in cõſiſtetiis. & ff. quib. ex cau. ma. l. hi qui. & l. fina.

l QVi vel. Non vetentur. ſic in ſti. de ſuſp. tu. l. fin.

m QVicunq;. Diſcincti. aliàs adſtricti. i. obligari: puta qe iũt ab demnati. alias diſcincti ab officio, iudicato. i. ſnia ſeperati ed quod eſt ℥. de aſſ pſ. p.o. l. ſi quos.

n Nec ex reſcripto. vt ℥. ti. 2. l. ſi quis cõtra. Solu. hic in officio deliquit: ibi nõ, vt ibi no.

o IN his officijs. l. officialibus iſtorum qui ſequuntur. & facit ℥. eo. l. probatorias & l. ſi. & ℥. de cohor. l. 2. & ℥. de nu me. l. curialis.

p Sub tua. loquitur præfecto præto.

Ad

...xius, c qui ad implendum canonem deuotionis ſuæ exactionem non oſtenderit.

TITVLVS LX.

DE DIVERSIS OFficiis & apparitoribus iudicum, & probatorijs eorum.

Adſcriptus chartarum officio, vel publicis ratiociniis, ſi ad militiam conuolauit, ad primum officium reuocatur, & in locum talis reiecti ſubſtituitur alius. quem merita dignum faciunt. Bar.

I. Imppp. Val. & Valens, Gratianus AAA. Seuero magiſtrorum militum.

SI q̃n præfectus p̃torio, vel vicarius, aut rector prouinciæ ſignificauerit eum q char tis ac ratiociniis publicis inuenitur obnoxius ad p̃poſitum caſtri ac militũ b tranſiſſe: retractus illi adſignetur officio, à quo ad neceſſitatẽ p̃ſtandi ratiocinij deuocatur: c in reiecti verò locum is potiſſimum deſtinetur, cui meritorum adſtipulãtur inſignia. d

Reſolutus à militia, ad eandẽ non aſpirabit ſine licentia principis: & impetrans contrarium per obreptionem, punitur pœna quinq; librarum auri. Barto.

II. Impp. Gra. Valen. & Theo. & Arca. AAAA. Eugen. P. P.

NVllus ex his quos e claruerit militare ſolutos, indebita denuo ſacramenta ſine Auguſti aſtatibus e ſuſcipiat. Si quis autem id per obreptionem fortè meruerit, quinq; librarũ auri mulctetur incommodo. f

III. Iidem AAAA. Eusignio PP.

NVllus apparitor amplitudinis tuæ, f vel de officijs palatinis ad eam prouinciam ex qua oriundus eſt, vel in qua collocauerit larem, g vel qui iam in huiuſmodi officio fuerit commoratus, h obtentu publicæ neceſſitatis, vel executor priuati negotij dirigatur. Etenim officij tuę celſitudinis primiſcrinius tres libras auri fiſci vtilitatibus ſine dilatione perſoluet, ſi ſtatuta fuerint temerata. Apparitor vero qui huic ſe muneri paſſus eſt deputari, militia ſpoliabitur. Hæc vero pœna etiam cęteris irrogata eſt, vt ſi domeſticus, aut protector, aut ſtator, vel i agẽs in rebus, vel palatinus vtriuſque officij, vel ad eandem prouinciam in qua natus eſt, vel ad eam in qua collocauerit larem, k cum huiuſmodi vſurpatione perrexit: matriculis quidem exemptus ipſe, qui ſe voluerit mitti, auri libram vnam fiſci iuribus inferre cogatur: adiutores vero officiorum, & palatinorum, ac numerarij comitum illuſtrium virorum, ſiue actuarij, libram auri fiſci iuribus ſoluant, niſi ſtatuta fuerint cuſtodita.

IIII. Imppp. Theodo. Arcad. & Honor. AAA.

QVi vel exiguam rei familiaris ſubſtantiam habent, militare in apparitorũ numero non vetentur. l

Apparitor ob culpam, vel negligentiam amotus officio per ſententiam, ad nullam militiam aſpirabit. Bar.

V. Impp. Hon. & The. AA. Graccho P. V.

QVicunque apparitores ob culpam vel negligentiam fuerint iudicato diſcincti, m iam ad nullam militiam habeant facultatem adſpirandi: nec ex reſcripto n his vllus aditus referetur, quos congruit pœnæ grauiſſimę ſubiugari, ſi contra inhibita quoque ſacratiſſimis conſtitutis adſpirare contempſerint. a

Nullus debet fieri proconſul Aſiæ, comes a Orientis, præfectus Auguſtalis, vel eorum vicarius, niſi ſacri ſcrinij probatoria conſecretur. Bar.

a Præſſpſerint.

VI. Impp. Theod. & Valent. AA. Hierio P. P.

IN his officijs, o idest virorum ſpectabilium proconſulis Aſiæ, comitis Orientis, præfecti Auguſtalis, & vicariorum, quos etiam monuimus ſub triginta interminatione librarum auri, nemo aliter admittatur niſi cum emiſſa ſacri ſcrinij probatoria conſecrauerit. Quòd ſi quis talis ſub tuæ p fuerit abdicatione a conuictus: profecto irritis his a

a Iudicatione.

quæ vetita contrectauerit, etiam congruam indignationem incurret.

VII. Iidem AA. Anatolio militi:

AD ſplendidioris [a] priuilegia militiæ, poſteaquam priorem cōtinuo labore cōpleuerit, eos veniētes admittem[a], qui ea voto adipiſcendi honoris crediderint expetenda: nō eos qui ſtudio exercendæ cupiditatis [b] ambierint, vt velut [c] in meliori fortuna poſiti, antea ſcelera q̄ prius commiſiſſe doceantur, occultēt, aut alia deinceps poſſint impune cōmittere.

Duces & apparitores, et limitanei caſtrorum ſub officiorum magiſtro conueniuntur: non tamen per hoc derogatur iuriſdictioni magiſtri militū Thraciæ & Illyrici qui ex conſuetudine contra eos iuriſdictionē habent. Bartolus.

VIII. Impp. Leo & Zeno AA. Ioan. magiſ. offic.

VIros ſpectabiles duces, eorumq́; apparitores, necnon limitaneos, [d] caſtrorumq́; prępoſitos, immodo ex ſublimis tui iudicij [e] ſnīa cōueniri, nec ſubiacere iudicibus p̄cipimus illuſtribus. ſ. ac magnificis viris magiſtris militū cōſuetudine ac poteſtate, ſi qua ad limites aliquos Oriētis, Thraciarum, & Illyrici, ex lōgo tp̄e hactenus obtinuit, [f] reſeruata.

Memoriales et agentes in rebus & apparitores præfecti prætorio Oriētis non ſortiūtur præmia militiæ, niſi ſecundum conſuetudinem ſint eorū electiões manu principis approbatæ, non per literarum exempla: et debent dicti officiales eſſe fideles Chriſtiani. Bartolus.

IX. Idē AA. Hila. ma. of.

PRobatorias memorialiū [g] & agentiū in reb. cęterorūq́; nihilominus apparitorū prætorianæ per Oriētem ampliſſimæ præfecturæ, eorum etiam qui in diuerſorum iudicū officijs numerantur, ex ſacris probatorijs ſolito more militię ſacramēta ſortiri decernim[h]: [h] non paſsim, nec licenter, ſolis auctoritatibus, vel ſacrarū militariū literarū exemplaribus, ſed ex authēticis [i] tm̄ ſacris probatoriis manu noſtra ſubſcriptis & noſtro arbitrio p̄ſtādis: ita vt nullus his dolus [k] aut fraus poſſit annecti. de his ēt qui ſunt veræ & Catholicę fidei, [l] iubemus admitti. Aliter vero militantes, niſi ex his ſint quos ſolis auctoribus [m] apparitiōi aggregari vetuſta cōſuetudo [n] perdocuit, detecta fraude cuiuſcunq; accuſandi ſtudio, non ſolum mendaci carere militia, ſed & proſcriptionis ſtylum ſubire decernimus, & bonorum omnium amiſſione multamus.

Approbatio facta per principem militis militare volentis habens ſubſcriptionem principis & adminiſtrantium, ſub quibus ipſe debet militare, ipſi traditur: exinde verò eorundem iudicum ſubſcriptionem habens, apud officium dimittitur. Barto.

X. Iidem AA. Erithrio P. P.

HAc ſanctione decernimus, vt in poſterum nemini licentia ſit edendi exemplaria his qui ſociandi ſunt cuicunque militiæ, quam ſine diuinis probatoriis adipiſci non p̄nt: ſed periculo primatū vniuſcuiuſq; officij ipſas authenticas [o] ſacras, quę diuinā noſtrę pietatis continēt adnotationem cum ſubſcriptione adminiſtrantium, ſub quorum iuriſdictione conſiſtunt, his qui militare

---

a AD ſplendidioris. i. maioris.

b Cupiditatis. ſic & ī. tit. 2. l. per illyricū. & de re mili. l. cōtra publicā. Item no. q; aſcendere licet, nō deſcendere: vt ī. de numera. l. nulli. §. nulla Acc.

Aſcēdere nō deſcēdere licitum eſt.

c Velut. cum proxima litera legitur. Itē not. delicta magnorum celari, & non puniri: qđ ſæpe contingit: licet iuſtitiæ claues errent.

Maiorum delicta celantur.

d Viros limitaneos. à limitibus Imperij ſic dictos. vnde & agri militum limitanei dicuntur: vt ī. de fun. limi. l. fi.

e Tui iudicij. loquit magiſtro officiorū.

f Obtinuit. circa iuriſdictionem. & ſic not. q; cōſuetudo dat iuriſdictionem. ſic ī. de eman. libe. l. j & fin. & ff. ad muni. l. magiſtratus. & l fi. & in electionib[v] vales: vt ff. quod cui. vniu. l. nulli. & l. itē. §. ſed hodie. & in alijs: vt ſup. de ero. mili. anno. l. per hanc. §. ſi qua. & ff. de leg. & ſenatuſcon. l. ſed ea. & ī. de exac. l. 2. & de priut. ſcho. l. 3. & l. probatorias in fi. & ī. de aquæductu. l. viſum.

Cōſuetudo dat iuriſdictionem.

g PRobatorias memorialium. literæ quibus approbantur memoriales per principem, & ſic de alijs.

h Decernimus. ſ. vt aliter non teneat de eis facta electio, niſi principis ſit ſubſecuta approbatio: vt hic & ſupra de agen. in re. leg. vlti. & 4 in fi. & de cohor. l. null[o]. & de re milita. l. neminē. & caue: quia nō omnes officiales debent habere probatorias: vt ī. l. proxi. §. quamuis.

i Authenticis. not. authenticū nō exemplum probare. ſic in auth. vt ſpon. lar. § & hæc inſuper. & ī. de diuer. re. l. ſanci mus. & ī. de edeu. l. procurator. ſed quid ſi hoc exemplum auctoritate ordinarij ſit publicatū? Vī valere: vt in authē. vt fra fil. §. 2. ſed hic puto ſecus: quia dicit, manu noſtra ſubſcriptis. Acc.

Exēplum nō p̄bat, ſed authēticū ſic.

k Dolus. no. nullus dolus poteſt committi cum principe, nec ambitio: vt ff. ad l. Iul. de ambi. l. 2. nec deficere ſolennitas: vt ff. de teſt. l. ōium.

Dolus cū principe cōmitti non pōt.

l Catholicæ fidei. Hæc lex Leonis eſt: qui catholicus multum auxit ſtatum eccle. vt in auth. de nō alie. in prin. col. 2 & facit ī. de poſtu l. fi. & de epiſ. audiē. l. iubemus.

m Auctoribus. nobis. Acc.

n Conſuetudo. not. ſic ī. l. proxi. in fi. cū concor. Acc.

o HAc lege. Authenticas. ex quibus ſolis probat: vt ī. l. proxi. & no. q; mittebatur probatoria ad eum ſub quo erat futurus officialis, vel ipſo probato portante, vel aliquo q ſubſcribebat & exemp. abat, & authenticum dabat approbato. Accur.

Cætero

volunt, præſtari; exemplaribus videlicet eorum cũ ſubſcriptione eorundem iudicũ apud ſingula quoque officia prout conuenit reſeruandis. Quamuis autẽ manifeſtũ ſit de huiuſmodi ꝓbatoriarũ obſeruatione excepta eſſe cęterorum [a] iudicum officia: tamẽ ne vlla ei ignorantiæ relinquatur occaſio, omnium officiorũ, q̃bus neceſſe eſt per ſacras ꝓbatorias militiæ ſociari notitiam [b] in ſacris apicibus ſubdendam eſſe cẽſuimus. Sub hac igitur obſeruatione omnes qui ſiue in hoc ſacro palatio noſtro, ſiue in alijs q̃buſcunque officijs deinceps militare cupiunt: qui tñ (vt dictum eſt) non poſſunt pro tenore ſacrarum cõſtitutionum, vel veteri cõſuetudine, niſi p̃cedentibus ſacris ꝓbatorijs militiæ ſociari, ſicut ſubiecta notitia demonſtrat, adipiſci p̃cipimus: ſcientibus his qui ex aliqua parte p̃ſentis noſtræ ſerenitatis legis formam conuiuentia vel negligentia quadã colludere tentauerint: nõ tãtum amiſſione bonorũ oĩum, ſed etiam capitis [c] periculo, vtpote crimini falſitatis obnoxius, ſemet ipſos eſſe plectendos. Et eſt notitia [d] hæc. Scrinij [e] memoriæ probatoriæ agentium in rebus palatinorum ſacrarum largitionum, rerum priuatarum partis Auguſtæ. Item ſcrinij ſacrarum epiſtolarum ſic: in officijs virorum illuſtrium præfectorum prætorijs Orientis & Illyrici, & vrbi, officii proconſulis. Aſię, & Achaiæ, officij comitis Orientis, officij præfecti Auguſtalis, officij comitis diuinarum domorum, officij vicariorum Thraciæ, Ponti, & Aſiæ, & Macedoniæ, & Theſaurenſium clariſſis. Item ſcrinij ſacrorum libellorũ ſic: officij virorum magiſtrorum militum vtriuſque præfecti Orientis & Illyrici: inuitatorũ, admiſſionalium, memorialium, omniumq; pædagogorũ, cellariorum, menſorum, lampadariorum, eorum qui in ſacris ſcrinijs deputati ſunt, decanorum partis Auguſti, & curſorum partis Auguſtæ: officij virorum ſpectabilium ducum Palæſtinæ & Meſopotamiæ: nobilis comitis Phœniceſeos Corſenæ, [f] Syriæ, & Auguſtæ Euphratenſis, Arabiæ & Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, vtriuſque Armeniæ, vtriuſque Ponti, Scythiæ, Myſiæ primæ ſecundę, Dacię, Pannonię, officij virorum ſpectabilium comitis Aegypti, Pamphyliæ, Iſaurię, Lycaonię, & Piſidiæ.

[f] Phœnices Oſroenæ legit Alci. hic.

TITVLVS XLI.

DE EXSECVTORIBVS & exactoribus.

Ne apparitores vel palatini exactores per prouinciam vagando inferant prouincialibus moleſtiam, periculum geſtorum, per eos pertinent ad eos, quorum ſunt apparitores & exactores. Bartol.

I. Imp. Arca. & Honorius AA. ad prouinciale. & ad proconſules.

NE per diuerſas [g] prouinciarũ partes aut palatin' exactor accederet, aut illuſtriũ virorũ apparitor vagaret, vel militaris error inferret formidinem: hac lege ſancimus, vt oẽs memorati intẽti ſint ad ꝓuincię rectorẽ, & cũ eo agant illo inſiſtente, diſponẽte, & agnoſcẽte, & ſuo p̃iculo rem peragant, & impleant vniuerſa.

Deputatus ad vnum officium, ſe non intromittat de officio ſui collega. Bart.

II. Iidem AA. Andromacho P.V.

QVicunque ex palatio [h] noſtro cuiuſlibet tituli [i] ad ꝓuincias cõmeauerit, cõpulſor, exactor, admonitor, portitorve præcepti, agẽs in rebus, vel palatinus, vel apparitor illuſtrium poteſtatũ: hoc tñ poteſtatis arripiat quod mãdatũ curię ſuæ ſpecialiter approbat [k] nec quod iniunctum alteri fuerit, collegij iure [l] præſumat: nedum hoc ſibi inuicem mutui officij licentia partiuntur, agant cuncti quod ſingulis credebatur.

Exactor intra annum debet oſtendere, quid exegit: & ſi non exegit, cauſam denotare, cur non exegit, aliàs puniuntur.

III. Impp. Hono. & The. AA. Palladio PP.

---

[a] Cęterorum. aliàs cęterorum. & dic nūc præter nominatos in l. ſ. pxi. & in eius concor. aliàs certorum. & tunc dic, q̃ officialia iudicia ous ſus publice ſolicitudinem ſuſtinentia, ſecundùm Al.

[b] Notitiam. quæ eſt infra. ibi, & eſt notitia.

[c] Capitis, nam hæc eſt pœna falſi; vt ſ. de falſis. l. vbi.

Pœna falſi eſt pœna capitis.

[d] Et eſt notitia. Quidam habent rubricam. Et notitia ſcrinij memoriæ probatoriæ: & incipit l. agentium &c ſed melius eſt vt totũ ſit de lege p̃cedenti. & dic q̃ notat officia quorũ officiales eſſe non poſſunt, niſi approbẽtur per principem: vt ſ. l. iſta promiſit.

[e] Scrinij. ſubaudi, & eſt notitia &c. Acc.

[f] Officij proconſulis. item eſt notitia: & ſic in ſequentibus.

DE EXSECVTORIBVS, & exactoribus.

[g] NE per diuerſas. Hanc legem intellige p id quod habet ſ. de ex. lat. titu. l. 2. & in authen. de col. §. eos autem. & de exacto. trib. leg. miſſi.

[h] QVicunq;. palatin. ſubaudi de, vel a.

[i] Tituli. ſunt enim multa officia in palatio quibus prouinciales reſpondent p̃ principes.

[k] Approbetur. in ſcriptis, nõ aliter: vt ſ. de iur. fiſ. l. prohibitum. in fi. & de man. princ. le. 1.

[l] Iure. nota vnum non debere tangere de officio alterius. ſ. de mune. l. in prouincijs, & de teſta. l. conſulta. & eſt ratio, ne rationes fiſcales per hoc turbentur: vt ſ. de compenſa. l. 1. Accur.

Sine.

SIue ex prætoriano officio, ſiue illuſtris comitiuæ ſacrarum largitionum, necnon & rei priuatæ noſtræ militiæ, vel ex quacunque apparitione ad quancunque neceſſitatem profligãdam quis fuerit deſtinatus: ſciat ſe intra anni metas debere collectis ratiocinijs ad proprium iudicẽ remeare, [a] eique ſuam efficaciam oſtendere, & quid in eius inſtantia exactum fuerit, quidue in debitis habeatur, & penes quos reſederit, vel cuius culpa, aut qua cauſa in eadẽ prouincia fuerit derelictum. Quòd ſi exacto ſpacio anni in eius regionis viſceribus prædator inſidians † deprehẽſus fuerit remorari: tunc abſolutus cingulo, militia abijcietur. primoribus eius militiæ decem librarum auri multa propoſita, ſi rem dire diſſimulet: & per vices [b] officiorum ligatus ferreis nexibus cura prouincialis officij ad debitum mittatur examen: [c] nec ei liberum ſit, vt hoc ſe priuilegio aut occaſione defendat, q ſibi aliud negotium, vel aliam neceſſitatem poſt iniunctã eſſe cauſetur: cum hĩdẽ licentiam auferamus [d] in eadem prouincia cõtinuare exactionem.

IIII. Iidem AA. Ioanni PP.

NVllam poſſeſſionẽ alterius pro alienis debitis publicis vel priuatis præcipimus conueniri. [e]

Facienti exactionem contra modum, poteſt licitè reſiſti, & ſi probatur criminoſus, poteſt puniri. Bartol.

V. Impp. Hono & Theo do. AA. Voluſiano PP.

CONTRA noſtra pręcepta ſi quiſquam vetito ac temerario auſu exercere exactionem audebit: [f] licebit prouincię moderatori eũdem correptum ad ſublimitatis tuæ [g] iudicium ſub proſecutione [h] dirigere: & licebit prouinciali, [i] ſi probetur [k] ob noxius exſecutor [l] contra vetitum exactionem ſibi vindicans, temeritatẽ legitime repellere.

Exactor præfecti prætorio antequam exactionem publicarum pecuniarum ſuſceptam impleat, aliam ſuſcipere non poteſt, ſi tamen fuerit neceſſitas, duas exactiones ſimul in eadem prouincia faciendas ſuſcipere poteſt, ſed non tres. Bartol.

VI. Imp. Zeno Arcadio PP.

SAncimus, [m] vt eum cui ex iudicio tui culminis quocunque modo, ſiue ſtudio [n] numerariorum aut tractatorum, vel ipſorum iuſſu, qui pro tempore ampliſſimæ tuæ ſedis adminiſtrationem ſuſcipiunt, exactio publicarum pecuniarum iniungatur, minimè prius liceat aliam ſollicitudinem gerendam ſuſcipere, quàm reuerſus iniunctæ ſibi cauſæ reſponſum præbuerit. Si tamen ita ſors tulerit, vt in ea prouincia ad quam exſequendi cauſa publici negotij aliquis proficiſcitur, alia quoque cauſa ſit exſequenda: non prohiberi vnum eundemque exſecutorem ab hac vrbe regia proficiſcentem, duorum ſimul, non plurium negotiorũ exſecutionem ſuſcipere, dum ipſi quoq; tertij negotij nõ ſit iniungendi [o] licentia, antequam de ſuperioribus reſponſum [p] portauerit. Exſecutoribus his qui ſecundam, [q] ſiue ſimul duas, vel etiam tertiam cauſam paſſi fuerint exſequendam ſuſcipere: non ſolum cinguli & bonorum ſuorum amiſſionem, verumetiam perpetui exilij ſupplicium ſubituris. Eandem hãc pœnam numerarium [r] quoque, & eius adiutores, ad quorum curam quod violatum eſt pertinet, formidare.

[s] Deeſt conſtitutio Græca, ex prætermiſſis repetenda. [a]

---

[a] SIue Remeare. vt ℥. de exac. tribu. leg. penult. & de erog. milit. anno. leg. opinatoribus.

[b] Per vices. aliàs vicarios: aliàs vices, ideſt vicarios. Acc.

[c] Examen. ad eum à quo fuit miſſus. & eſt ſimilis reductio de præſide qui aufugit ante rationẽ reddidam: vt ſupra, vt omnes tam ciui. quã mili. l. 1. & alibi. vt ℥. ad leg. iul. repe. l. 1.

[d] Auferamus. nam nullam aliam debet recipere. vt ĩ. eod. l. ſancimus.

[e] NVllam. Conueniri: vt & ℥. vt nullus ex vicanijs leg. prior a, & de omni agro deſerto. leg. hac definitione. & ar. in authen vt non fiant pi & ℥. ne vxor pro ma. l. 1. ſed arg. contra ℥. de fabri. leg. titi.

Inſidiãs.

[f] COntra. Audebit. quia poſſeſſorem prouincialem exigit aliter quã præſes velit. vel contra, cum nihil niſi voluntate præſidis facere debeat, vt ℥. e. l. 1. Acc.

[g] Tuæ. loquitur præfecto prætorio.

[h] Sub proſecutione. ideſt ſub fida cuſtodia, forte etiam in catenis, vt ſupra eo. l. ſiue. in fine.

[i] Prouinciali. poſſeſſori & uo dari licẽtiã reſiſtendi officiali excedendi modum, vt & ſup. de iure fiſc. l. prohibitum. & ℥. de n. cia. l. deuotum.

[k] Probet ipſo facto.

[l] Obnoxius exſecutor. repellitur executor temere vindicãs ſibi exactionem contra vetitum.

Officiali modũ excedenti reſiſti poteſt.

[m] SAncimus. Sic conſtitue: Sancimus vt minime liceat & c. liceat dico. ſ. eum cui ex iudicio tu. culminis, & loquitur præfe præt.

[n] Siue ſtudio. q a numerarius procurauit, vt mitteretur, vel alius officialis: vt in ſ. illius. l. vel ille ma

ſit, q loco præfecti quãque eſt, vt ei⁹ vicari⁹.

[o] Iniungendi. ſubaudi licentia. aliàs eſt in textu.

[p] Reſponſum portauerit. qui binos lepores &c. ſic ℥. de ad ſeſſ. l. ſi. & ℥. qui mili. non poſ. l eis. §. 1.

[q] Secundã. in alia prouincia, vt nõ contradicat ſuperiori reſpõſo. Vel tertiam in eadem, vel in alia.

[r] Numerariũ. non punitur quia imponit vel facit imponi illicitam ambaſiatam. Dñ

Ambaſiatã illicitã ꝑſe aut ꝑ aliũ imponẽs punitur.

a DE LVCRIS ADVOCATORVM, EX concuſſionibus officiorum, ſeu apparitorum. Scilicet prauis: vt ĩ.l.1.& 2. de lucris, dic vt ĩ. de ſuſ.l. vnica, no. licet quidam dicant de hoc non dici in hoc tit. ſed de aduocatis. l. ordinariorum. & ĩ. de epiſcop. & cle. l. officiales. alias pro his qui primipilum ſecuns, ſecundùm H. poteſt accipi his vtroque modo. Vel dic primipilum portantem aliqua occaſione ſui officij adminiſtrare, & ſic vtrunque continet.

b SI quis à ducenarijs. q. ſperant ducétis, qđ dic, vt ĩ. de agé. in l matriculam. & facit ĩ. vbi cauſæ fiſ. l. vniuerſi. & de ſuper exac l. 1. & ĩ. l. proxi.

c PRæter. Canonicas.i. regulares, ſic ĩ. de ſac. ſan. eccl. l. placet.

d Et. ponitur & pro idest. Acc.

e Scholaſticis.i. ab his qui ſunt ſcholis, vel eius ſocietatibus. ſic enim accipitur ĩ. de priui. ſcho.

f Ciuitatibus. l. in ciuitatibus vel in villis. vel.i. faciunt deferri ad ciuitates, vel etiam ad domos eorum mittunt.

† Pars. l. 3. ĩ. de exactionib. lib. x. tit. 19 & l. 3. ĩ. de aduoc. fiſci. Contius.

g Eorundem. ſ. officialium. ad quod ĩ. de cur. pu. l. competimus. & l. animalia & ſupra l. proxi. cum concord.

h Prouinciales. accuſatiui caſus eſt. Accurſ.

i QVotiens. Pœnam. omnem honorem excludit reatus, vt ſupra vbi ſena. vel clariſ. l. prima. in fi. & facit ſup. de offic. præfe. præt. l. ſi quos.

k CVrialibus. Corporibus, ſimilibus publicæ vtilitati incédentibus. Acc.

l Liceat. accipere ab incorporatis prædictis corporib᷒, quòd licet ab alijs: ſed eſſet præda accipere ab iſtis. ad quod ſupra de ſilen. i. decurionibus §. 1. & 2 & iij. ſi autem diceres non accipi ab iſtis, quod nec ab alijs: in nullo videtur eis ſubuenire.

m DE PRImipilo. Primipilarij dicũtur adminiſtratores. & ſic accipitur. ſupra de ſchol. l. ſolita. & ſupra de re iudica. l. commodis.

n COmmoda. i. ſalaria ſic accipit. ff. de re iudica. l. commodis.

o Poſt adminiſtrationem. ſcilicet finitam. & hoc innuit ſequens litera, & ſic not. argu. quòd in fine anni ſit ſoluenda penſio. quod dic vt not. ſupra locati. l. tertia & quarta. Accurſius.

Pẽſio eſt ĩ fine anni ſoluenda.

p Hæredibus. Not. hæredibus dari ſalarium, ſic ſupra. de proſ. l. ſacroſctam. l. ſi quis, & de domeſti. & proxi. l. fin. & de aduo. diu. iudi. l. poſt duos. & ff. de offic. adſeſ. l. diem. & ſupra de erog. mili. anno. l. penult. in fi. ar. contra. ĩ. de leg. l. 2.

q OBtentu. Ciuiles actiones, quibus tenetur primipilarius alteri priuato, qui non ſub procuratore Cæſaris, vbi conuenit eum fiſcus, ſed coram competenti iudice agens: vt ſupra de iuriſdictione omnium iud. l. iuris. & l. in criminali. Vel dicas quòd debitorem debitoris primipili conueniat fiſcus coram ſuo iudice. & ſic loquitur ſupra de con. ea leg. l. prima, vt cum grauetur quòd conueniatur in iudicem, non grauetur eum nec cũ fiſco contraxerit. argu. ff. de iureiuran. l. eum qui.

r VTilitas. Præferenda. vt & ff. pro ſoc. l. actione. §. Labeo. & ĩ. de cadu. tollen. §. pen.

s Satisfactum. aliter non, vt ſup. quibus cauſis pigno. ta. contra. l. 4. & facit ſupra de dona. inter virum, & vxor. l. ſi non verum.

TITVLVS LXII.

DE LVCRIS ADVOCATORUM, & cõcuſſionibus officiorũ, ſeu apparitorum [a]

Cognoſcere ſe læſum à ducenarijs, centenarijs, vel aduocatis pandat iniuriam, vt dicti officiales conuicti puniantur. Bartolus.

I. Imp. Conſtantinus A. ad Aelianum proconſulẽ Africæ.

SI quis † à ducenarijs, [b] vel centenarijs, vel fiſci aduocatis læſum ſe eſſe cognoſcit adire iudicia, & probare iniuriam non moretur: vt in eum q cõ uictus fuerit, cõpetenti ſe ueritate vindicetur. Dat. Cal. Nouẽ. Treu. Conſtã. A. iiij. & Licinio iiij. Coſ.

II. Idem A. Eubulidæ Vica. Africæ.

PRæter ſolennes & canonicas [c] penſitationes, multa à prouincialibus indigniſſime poſtulantur ab officialibus & [d] ſcholaſticis, [e] nõ modo in ciuitatibus [f] ſingulis, ſed etiam manſionibus, dum ipſis & animalibus eorundem [g] alimoniæ ſine pretio miniſtrentur. Prouinciales [h] itaq; cuncti iudices tueantur, nec iniurias inultas tranſire permittãt.

III. Impp. Arca. & Hono. AA. Pompeiano Proc. Africæ.

QVotiẽs compulſor arguitur in depdatione pußictus, ẽt non conſulta clemẽtia noſtra pœnam [i] ſubeat legibus competentem.

IIII. Impp. Honor. & Theodoſius AA. Adriano P. P.

CVrialibus & nauicularijs, omnibuſque corporibus [k] ita ſubueniri volumus, vt nihil apparitoribus vniuerſorum iudicum liceat, [l] quod ad prædam prouincialium pertinet.

TITVLVS LXII.

DE PRIMIPILO. [m]

I. Impp. Valer. & Gallienus AA. Domitio.

COmmoda [n] primipilatus poſt adminiſtrationem [o] incipiunt deberi: & ſi is qui ea percipere debuit, prius rebus humanis eximatur, hæredibus [p] petitio ſalua ſit.

II. Impp. Diocletian. & Maxim. AA. Alexãdro.

OBtẽtu nominis primipili, ciuiles actiones [q] ad alios iudices trãſferendæ nõ ſunt.

III. Iidem AA. Domnę.

VTilitas publica pferenda [r] eſt priuatorum contractibus: & ideo ſi conſtiterit fiſco ſatisfactum [s] eſſe ob cauſam primipili, poteris obligatam tibi poſſeſſionem dotis titulo petere, vt ſatis doti fieri poſſit.

Solum ex cauſa primipili filius non exiſtens hæres patris poteſt conueniri per patre: in alijs vero ſecus.

IIII. Iidem AA. Dionyſio.

Cvm ex ſola primipili cauſa liberos, et ſi patribus hæredes non exiſtant, teneri diuus Aurelianus [a] ſanxerit: neq; ſucceſſiſtis patri veſtro, nec quicquam ex bonis eius tenetis: conſequens eſt à paternis creditorib. vos non conueniri. [a]

TITVLVS LXIIII.

PVBLICAE LAEtitiæ [b] vel conſulũ nunciatores, vel inſinuatores conſtitutionum, & aliarum ſacrarum vel iudicialium literarum, ex deſcriptione, vel ab inuitis ne quid accipiant immodicum. [c]

I. Imppp. Gratia. Valen. & The. AAA. Floro P. P.

Qvicquid noſtrorũ vnquã nunciari cœperit proſperorum, vt bella ſi deſinunt, [d] ſi oriuntur victoriç faſtus [e] ſi honor datus fuerit regalium, [f] vel cõſulũ, vel trabearum, [g] cõpoſitæve pacis erit offerẽda [h] tranquillitas, ſi ſacros vultus [i] inhiantibus forte populis inferimus: hoc ſine immodico ꝓcio nunciari excipiq; ſancimus: actum eẽ iubemus caſtiſſimum: indigentib. non numerarijs [k] eſſe ꝓbendũ: iudices [l] ſtatuim' eẽ ſollicitos ne turpi colludio quæratur ex miſeris [m] preciũ gaudiorũ. Quòd ſi id ſacrilega fuerit diſſimulatione violatũ: & accipientẽ [n] pudoris fortunarumq; manebit excipiũ: & cogentẽ par pœna multabit: & officiũ [o] triginta librarũ auri vexatione quatietur. Dat. iiij. Non. Feb. C. P. Merobaude ij. & Saturnino Coss.

Deeſt conſtitutio Grçca, ex prætermiſſis repetenda.

[a] Cvm ex ſola. Conueniri. no. non conueniri vt hæredem eum, qui heres non eſt: vt T. arb. tutel. l. eum. & de repu. hæred. l. 1. & 2. & T. de reuocã. ijs, quæ in frau. cred. l. 2. & 3. ſed hoc fallit, vt hic. Item quandoque aliter quàm pro hæreditaria parte: vt ff. de pol. l. ex pollicitatione.

[b] PVBLICÆ lætitiæ vel conſu.

Lætitiæ, ſ. nunciatores: & dic, vel quia principi aliquod felix nuntiabatur à fidelibus: vel quia cõſul eligebatur: vel quia princeps etiam mittebat eis aliquã conſtitutionem, & nuntius dabat, & ſubſcribebat ſe dediſſe.

[c] Immodicum. ideſt magnum, licet parũ accipiant ab ijs, quibus hanc lætitiam portant.

[d] Vtrq. Si deſinunt. Hæc eſt lætitia, cum bellum perditionem animæ & corporis & ſubſtantiæ inducat, vt in auth. de armis in princip. Accur.

[e] Faſtus [†] quia homo ſi faſtuoſus, ideſt ſublimis, & etiam ſuperbus, propter triumphum.

[f] Regalium. quia fit Imperator Rex Hieroſolymitanus, vel conſul Romanus. nam accipiebant conſulatum quandoque. vnde noſter Iuſtinianus ter fuit conſul. vt in procœmin. ff. in fi.

[g] Trabearum. trabea veſtis regalis de purpura, ſecundũ H. quia conſules veſtiebantur. & nunc Imperator, vt conſul.

[h] Offerenda. populis à nobis per noſtrum nuntium. Accurſius.

[i] Sacros vultus quia tenemus publicam curiam, vel oſtendimus nos aliàs, & nũtius vadit & dicit populo, vt veniat videre. Acc.

[k] Numerarijs. ideſt nuntijs noſtris nam tales mittuntur. Et non indigentibus potius dandum. ſic T. de epi & cle. l. ſi quis ad declinandam. §. penult.

[l] Iudices terrarum, vbi hi nũtij mittuntur.

[m] Ex miſeris pauperibus.

[n] Accipientem. à ſponte dantibus. & nõ cogentem & ſpõte accipientem pari pœna adſtringi. ſic ſupra de re milit. l. fi. §. ſi autem.

[o] Officium. ideſt dicti iudices cum ſuis officialibus. Acc.

[b] Al. Trabanus.

f.

Bellũ animæ & corporis ꝑditionẽ inducit.

[†] Imo faſtus hic librũ ſignificat in

quo leges & cõſules ſcribunt, Alci. hic, quãquam Pyrrhus Accurſio hic tuetur.

Cuiacius multo aliter reponit. tu illum, ſi libet, videto.

Indigentibus dandum eſt.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI Principis ex repetita prælectione.

FINIS.

Deo Optimo Maximo Laus & Gloria.

ILLVSTRI VIRO, AC IVRECONSVLTO PRÆSTANTISS.

Optimoque viro Domino Nicolao Boerio Burdegalenſi, In Senatu præſidi meritisſimo, Petrus Rebuffus.

S. P. D.

COGITANS *ego æquiſſime præſes, quanta ſit authoritatis tuæ amplitudo, quàm ingens, & ſonorum famæ tuæ nomen, quod olim Pythagoræ illi Samio, id hodie tibi contigiſſe video. Siquidem poſtquam ſeiunxit ſe ab humanis vir ille grauiſſimus, eius dicta vt à vero minimè aliena pro oraculo quodam Apollinis apud eos, qui illum quondam audiuerant, anxie ac religioſè ſuſcipiebantur, ita vt nihil eſſe verius illis putaretur. De te verò qualem vbique gentium induerint opinionem vtriuſque iuris Sacerdotes, ſatis oſtendit iſta (ad quam te non diuitiarum vis, atque copia, non aulicum artificium, non palpans & blandula adulatio, ſed tua eximia virtus & incredibilis in legibus interpretandis æquitas euexit) ſenatoria dignitas. Certè quoties in auguſto illo Aquitaniæ ſenatu, imò in quolibet totius Galliæ iudiciali foro dubia incidit aliqua & reciprocans quæſtio, ad te, velut olim ad Oedipodem, vel tua opera concurritur, adeo vt mirandum ſit in vno homine tantam iuriſprudentiæ (vt interim varia, quibus ornatus es, ſcientiarum genera omittam) notionem exiſtere. Itaque cùm non ſim neſcius Peſſulanenſes pro communi vtilitate vigilias non ſpernere, vt licet videre de Azone, qui in tres nouiſſimos libros Iuſtiniani Codicis commentaria, ſeu Summam appoſitè in Monte Peſſulano digeſſit. Item teſtatur & Ioannes Berberius, cuius extat opus illud lucubratiſſimum, cui Viatorium iuris nomen impoſitum eſt. prætereo Bertrandum de monte Fauentino, qui l. diem functo, in eodem caſtro repetiit: & expoſt in Cardinalem ob eius præclaram ſcientiam creatus extitit. Quantum verò adiumenti, vt domeſtica etiam exempla adducam, attulerit noſtri ordinis hominibus Iacobus ille Rebuffus, mihi patruus magnus, ſatis oſtendunt præclaræ eius inuentiones, & ſcripturæ. Ego quoque horum exemplo accenſus, hoc qualequale eſt tranſpoſui potius, quàm compilaui: tibique (cui omnia debeo) dedicandum duxi, ex cuius fontibus potiorem præſentis munuſculi partem hauſiſſe (ſi nullo eſt veritas contaminanda mendacio) fatear, eſt neceſſe. Illud ergo iucundo ſuſcipies animo vir humaniſſime, atque ſub vmbra tui nominis à latrantium canum baubatibus proteges, quod ſi feceris, incredibiles, mihi crede, ad literarum laborem fortiter ſubeundum ſtimulos ciuibus tuis concitabis.* Vale tui Rebuffi memor.

Feudorum typus

Feudorum diuiſio vigecuplex.

I.	1	*Eccleſiaſticum quod*	*ab eccleſia datur,* / *ab eccleſia ſuſcipitur* / *(ab eccleſia. datur, vel ſuſcipitur à clerico non tanquã*
	2	*Seculare.*	
II.	3	*Regale*	
	4	*Non regale.*	
III.	5	*Nobile.*	
	6	*Minus nobile*	
	7	*Aliqualiter nobile*	
	8	*Ignobile.*	
IIII.	9	*Paternum, ſeu antiquum*	
	10	*Nouum.*	
V.	11	*Paternum*	
	12	*Maternum.*	
VI.	13	*Maſculinum*	
	14	*Fœmineum*	
VII.	15	*Habens propriam naturam*	
	16	*Habens impropriam.*	
VIII.	17	*Reale*	
	18	*Perſonale*	
	19	*Perſonaliſſimum.*	
IX.	20	*Iurabile*	
	21	*Non iurabile*	
X.	22	*Ligium.*	
	23	*Non ligium.*	
XI.	24	*Annale*	
	25	*Perpetuum.*	
XII.	26	*Diuiſibile*	
	27	*Indiuiſibile*	
XIII.	28	*Purum, ſiue ſimplex*	
	29	*Non rectum*	
XIIII.	30	*Francum*	
	31	*Non francum*	
XV.	32	*Ad omnes hæredes tranſitorium*	
	33	*Non tranſitorium ad omnes hæredes.*	
XVI.	34	*Corporale*	
	35	*Incorporale*	
XVII.	36	*De camera*	
	37	*De cauena.*	
XVIII.	38	*Guardiæ*	
	39	*Caſtaldiæ*	
	40	*Quod pro mercede datur.*	
XIX.	41	*In curte domini*	
XX.	42	*Extra curtem*	
	43	*Aduocatiæ*	
	44	*De tabula*	

SEQVITVR NOVA ARBOR FEVDORVM CVM EIVS SOLENNI declaratione, in qua multæ ponuntur correctiones, quę contraria conſuetudine inualuerunt, maximè in hoc Chriſtianiſſimo Franciæ Regno,

Compilata per ſpectabilem ac egrgium virum Dominum Petrum Rebuffum de Monte Peſſulano, Iuris Vtriuſque Doctorem Bituris Regentem.

QVANQVAM multa in hac materia Feudorũ ſcripta reperiãtur hinc inde diſperſa: tñ quia variantibus tẽporibus iura & conſuetudines variãtur. in c. 1. de conſanguinit. & affini. ita quòd vix in iſta materia põt certa dari doctrina, vel regula in hoc regno, ſed ſecundum cõſuetudines locorum, & tituc, variatur vſus, vt aſſerit conterraneus meus Ioan Berbert. in viator. iuris, in ti. de feu. in penul. q. 16 breuiter putaui diuiſiones colligere quaſdã, & conſuetudines, ꝙ conſuetudines feudorũ ſcriptas, nunc in viridi obſeruãtia in hoc regno exiſtentes, iuxta. l. Arriani C. de hæret. & cum conſuetudines feudorũ fuerint vſu hominũ introductę, ꝙ tio vſu poſſunt tolli. §. ex nõ ſcripto. inſt. de iur. natu. & ibi doct. & Io Fab. in §. 1. in b. inſt. de his ꝑ quos agere poſſumus. Bal. in l. 2. ꝑ illũ tex. ff de vulg. Dec. cõſ. 269. cõſuluit, in col. 4. nu. 8. & conſ. 390. qm ex facto. col 6. verſ. 5. qa ius, nu. 12. c. vno. §. filij. in pri. ſi de feudo contentio ſit inter domi. & agn. vaſal. Et maxime dominatur in feudalibus conſuetudo. c. Obertus de feu. cogni. glo. l. de quibus ff de legibus. Guido Pa pę ſingu. 594. Et etiam cum ſint conſuetudines locales, non habent nos in hoc aſtringere regno, inquit Petrus Iac. in ſua pract. in rub. de ſucceſſio feu. & doctiſſimus ille D. meus & conciuis D. Boer. in lib. conſuetu. Bitur. in §. 2. de conſue. feud. & cenſua. quod eſt verum in caſibus, in quibus reperitur contraria conſuetudo: alias ſeruabuntur conſuetudines Feudorum tanquam ius ſcriptum, vt concluditur cõmuniter docto. in ꝑludijs Feud. ꝗ quia hæc materia eſt fructuoſior, & frequentior in Francia, & alijs regnis, quàm in Lombardia, quæ caret rege. ideo ſemper in paſſione, & anxietate erit, ſecundũ Petrum de Ferra. in ſua pract. in forma libelli quo agit̃ ad reuocationem Feudi, in prin. ſed dicit verũ de facto: ſed de iure Chriſtianiſſimus rex noſter Franciæ eſt rex & dux illorum: ſed vhe illis, cum eũ nõ admittant, ſed quotidie rebellent. Sũt etiam cauſæ Feudorum graues & magni ponderis, magnosq́ue ſolent præſtare prouentus, vt aſſerit modernorum facile princeps Iaſo. in proœ feu. in princ. & eſt hodie practicabilis, ex cuius ſcientia oriunt̃ nummi, & transeunt in burſas aduocatorum feudiſtarũ, ſecundũ do Io Sanson in rõine. Turo in ti. (cõment hõmage ſe doit offrir a ſon ſeigneur.) in prin. eſtq; lucroſa materia, vt verbis vtar. D. Io Pyrrh in cõſuet Aurelia. ti. de feud. c. 3. & quãdoq; vnus caſus eſt ſufficiẽs ad ditandũ hoĩe, ſi in hac materia accidat per vitã. Videndũ eſt ergo q̃d ſit feudũ, vnde dicatur, quę ſit eius natura, & deinũ ad diuiſiones & arboris declarationẽ veniemus. Primo quæro q̃d ſit Feudum? & dñ. ꝙ eſt beneuola actio tribuẽs gaudiũ capiẽtibus capiẽtique tribuẽdo, in id qd̃ facit prona & ſponte ſua parata c. vno. ver. beneficium, in quibus cau. feud. amitta. & hãc definitionem poſuerunt cõiter ſummiſtæ, quã ſequitur Socin conſ. 167. nõ inutilis, in prin. in 2. vol. & cõſ. 66. viſa donatione, in 3. volu. aliam definitionẽ citat Io. Rey. in compreh. Feude. in prin. videlicet, Feudũ eſt beneuola & libera rei immobilis, vel ęquipollentis conceſſio, cũ tranſlatione vtilis dominij, proprietate retenta, ſub fidelitate & exhibitione ſeruitiorũ honeſtorũ, & bene dicit honeſtorũ, quia ſi Feudum ꝯcederet̃ ad ſeruitiũ inhoneſtũ, nõ teneret Feudi ꝯceſſio, ar. tex. in l. ſi remunerãdi. §. ſi rei turpis, & l. ſi mandauero. §. q ꝛdẽ. ff mãda. & inſt. c. §. illud. Panor. in c. bonę, in 2 nu. 14 de poſtul pręla. nã generaliter nouimus turpes ſtipulatiões & cõceſſiones nullius eſſe momẽti. l. generaliter ff. de verb. ob. Petrus de Bellaperticain ſuo tract. de Feu. in 1. par q 6. Sequit̃ Fran. Curt. in ſuo tract de feu. in 1. par. q 6. vbi dicit ſepiẽ eſſe reqſita, q̃ latius extẽdit vir magni conſilij D. Io. Lecirier in tract. de iure primogenituræ q 4. lit. 2. in ver. poſſeſſio. col. 2. nec vaſallus in factis turpib tenet̃ dño obedire. ar. l. bę demũ, & l. ei⁹. ff. de ope. li. c. dño guerrã. ibi, iuſte. in prin. hic finit̃ lex & eidem tenet. Pet de Ferra. in ſua pract. in forma libelli quo agitur ad reuocationẽ feu in princ. ponẽs ibi aliã definitionẽ. & Barb. aliã in ti. de Feu. col. 3. & Pet. de Bellapertica in d. trac. de Feu. in prin ponit tres Sed Benedic. in repe. c. Raynutius, in ver. & vxorẽ, in 3. deciſio. nu. 524 ex de teſta. ſequitur definitionẽ Io. Rain. licet Io. de ſelua, in ſuo tract. de bñficio, in 1 q. 1. partis alias definitiões ponat. tñ la. in ꝑludijs Feu. & nouiſſime. D Barr de Chaſſa in ꝯſue Bur. in ti. (des fiedz) ſequitur definitionem D. Ray. & Io. Sanxon vbi ſ in prin. dicit eſſe veram in genere, ſed nõ in ſpecie ꝓ Feudo nouo vel antiquo, late tradit cũ cenſura doctiſſimus vir. D. Clau. Aquen. in Specu. feu. ti. de definitione & inuentione feudi. vbi ſic definit, Feudũ eſt conceſſio rei habilis pro fidelitate. qa periculoſa eſt oĩs definitio. l. oĩs ff de reg. iur. ad alia tranſeo. Et hoc Feudum vocat̃ benefic d. in §. beneficiũ, ſi de feu. defuncti cõten. ſit inter do. & agna vaſal. ca. vno, de feudo fœminæ, & de benefic. tra cũ ſimilibus. ſequit̃ Curtius in d. tract. de feu. in 1. parte, q. 11. Et ſic infertur quòd archiepiſcopi, epiſcopi, & alij prælati pro eorũ beneficijs poſſunt nominari vaſalli Papæ, nã ſuos epiſcopatus à Papa quaſi in feudũ habent, & eidem iurant fidelitatẽ. in capit. ego N. de iureiuran. Aluar. in præl. feudorum in 19. diuiſion. hodie etiam iurãt epiſcopi fidelitatem regi Franciæ, qui in ꝑdictis epiſcopatib. & ꝑlaturis, & dignitatibus electiuis hñt nominationẽ in d. regno, vt habet̃ in cõcordato, in tit. de ele & maxime ſi epiſcopatus ſit in partibus limitrophis, vt dico in d. auth habita. vel de regalibus in c. gñali, de elec. ponit Io. Ferault in tracta. de iurib. Frã cor. regis, in quinto priuilegio & decimo, vbi limitat rõne rerum temporalium & feudorũ habere verum: ſecus in alijs. itẽ feudũ poteſt grana appellari, vt no. Bal. in ꝑlu. & Cur. conſ. 94 n. 47. & 68. & hic

 con-

contractus feudalis quo ad nomẽ erat incognitus ante lib. feud. ſed per conſuetudines fuit baptizatus, vt ſentit Lucas de Pẽna in lege prima, col. 2. C. de per. bonor. ſubla. li. 10. Auge. in conſi. 110. incipien. ſanctiſſima. in prin. & Benedic. in d. ver. & vxorẽ. vbi ſupra. Clau. Aquen. in ſpec. feu. q. 3. Sed contrarium tenuit D. Vldaric. Zaſius in ſua ſolenni repe. l. 2. in ver. curias. ff. de origine iuris. Secundo quæritur vnde dicatur feudum? & reſpon. ſecundum communẽ opinionem docto. quòd à fide ſeu fidelitate. ca. vno. §. 2. per quos fiat inueſtit. vel dicitur à fidei datione, quia nõ debet aliqua inueſtitura fieri ei, q fidelitatẽ recuſat facere. c. 1. infra eodem: Pet. de Bellapertica. vbi ſupra in 2. quæſtio. Hoſt. in ſua ſumma, tit. de feu. §. vnde dicat. Bolog. in addi. ad Io. de Ana. in conſ. 7. incipiẽte, Viſis, Paor. conſi 82. quãquam in his. col. 2. in 1. vol. Corne. conſi. 16. aperta fronte. col. prima. volu. 2. Claud. Aquen. in ſpecu. feudo. in 2. q. do meus & cõ ciuis do. Boeri. in conſuet Bitur. in §. 3. de conſuetu. feu. Io. de Terra rubea in trac. contra rebelles regni, artic. 2. tertij tractatus (& iſta vocabula feudorũ inculta ſatis, ac barbara, reſtaurator linguæ Latinæ meritiſſimus do. Budæus in annot. in Pandec. in l. Herẽ. ff. de euictio. & ſequutus eſt Io. Pyrrhus in cõſue. Aurelia. ti. de feu. §. 1. nec omiſit admodũ ſubtilis vir D. Vldari. Zaſius in repetit l. ſecũdæ, in ver. curias. ff. de origine iuris. limita niſi feudũ eſſet eo modo acquiſitum, vt nulla fidelitas præſtetur, vt ibi tenet Ho. nã ex pacto poteſt contractus immutare naturã. l. naturalis. §. pe. ff. de præſcri. ver. l. contractus. ff. de reg. iu. ſic & feudũ. & licet in quolibet actu fides eſſe debeat qñ alienam fidem ſequimur. l. 1. ff. ſi cer. pet. in feu. tamen per excellentiam debet fides cõſiſtere, cum dominus ſuo vaſallo quodãmodo perſonã, honorẽ, & bona cõmittat. c. 1. de noua forma fidelita. Bal. Alua. & Iaſ. in præiu. feu. col. 3. & ibi Io. Rayn. in ſuo comprehen. 2. quæſt. Dec. conſi. 413. conſuluit. in princ. Ideo feudatarius à feudo dicitur, & vocatur fidelis & valuaſor, quaſi dignus ſtare ad valuas domini, & eas intrare propter beneficium quod à domino accepit, vt tenet Alua. in c. vno. §. 1. q. ſ dica. dux. d. Barth. de Chaſſa. in conſue. Burg. in tit. des conſtitutiones des baſtards. §. 5. nu. 66. in conſilio, & quomodo ſit præſtãda fidelitas, ponit gloſſ. in d. c. 1. in fin. p quos fiat inueſti. Pet. de Bellapertica vbi ſupra. q. 1. Specu. eo. tit. §. quoniam. verſi. 1. & verſic. in pleriſque. ſequit Curtius in d. ſuo. tracta. feu. q. 7. primæ partis. & D. Boeri. in conſuet. Bitur. in d. §. 3. vbi in ea præſtanda ponit differentiam inter nobilem & ignobilẽ, quia ignobilis in fidelitate non admittitur ad oſculũ pacis a domino, ſed nobilis ſic etiam ſi à rege inueſtituram accipiat, idem Ioan. Saonon in cõſue. Turo. in ti. (commẽt. hommage ſe doibt offrir.) in principio, & Bonus de Corn. in tract. nobilita. in 5. par. in 47. nobilium priuilegio, Corſe. in repeti. c. grãdi. in nu. in verbo, fidelitatem, num. 68 & ſequẽ de ſuppl. negli. ſlat. D. de Chaſſa. in cõſue. Burgun. in ti. (des fiefs.) §. 2. gloſ. (faire recognoiſſance.) & in magno conſuetu. tit. (du ſermẽt de fidelité). Eſt etiam differẽtia inter clericos & laicos, qa laici tenẽt manus inter manus regis quando iurant fidelitatẽ, vel inter manus cancellarij: epiſcopi vero iurãt ſtola poſita ad collũ & manibus ad pectus, vt tenet Ioan. Ferault in tract. de iuribus Frãco. regis in decimo lib. Et hæc fidelitas in decem cõſiſtit, quæ ponuntur in c. ego N. de iureiur. c. 1. de noua forma fidelita. ca. de forma 22 quæ. 5. late explicat Ioan. de Terra rubea in ſuo tract contra rebelles regum, artic. 3. tertij. tract. verſicu. pro declaratione. Notandum eſt tamen, quòd iſtud iuramentum fidelitatis eſt quadruplex. Primum fit ratione feudi, de quo per totum librum feudorum. Secundum præſtatur ratione familiaritatis, ſeu officij. vt ſi aliqs ſit magiſter hoſpitij, vel camerarius, aut aliud habeat officium: vigore officij tria iurare tenet. primum quòd iuxta poſſe ſaluabit vitam, membrũ, & rectum domini honorẽ & eius mentem, id eſt, ſecretum nõ reuelabit c. vno. §. ſi vero domeſticus, qualiter iura. debeat vaſal. do. fidelita. Tertium iuramẽtũ præſtat ratione habitationis, eo quòd Hiſpanus vel alius exterus habitãs in Frãcia tenetur chriſtianiſſimo regi noſtro Franciæ præſtare fidelitatem, poſtquam rex illum permittit terram ſuã habitare, not. Lucas de Penna in l. deuotum, co 1. C. de meta. li. 12. Alber. Brunus in conſilio 35. in cauſa. co. 2. & col. 4. Et hæc fidelitas eſt hodie in vſu, vt dicit ſe practicaſſe Guido Papæ in ſuis deciſio quæſt. 307. & forma iuramenti ponitur in magno conſuetudina. lib. 3. tub. (du ſermẽt des aulbains.) Nam Albini dicunt quaſi alibi quã in regno nati. Inde ius Albinagij in Frãcia eſt illud ius, quod rex habet ad omnia bona in d. regno acquiſita, capiendum per d. exterum. de quo gl. in verbo. liberius. de collation. in pragma. ſanctio. vide gloſſ. in proœ. in verbo, exterorum & Benedic. in d. verbo, & vxorem, numero 1041. & D. Boer in §. fi. de teſtament. in conſuet. Bitur. D. Barth. de Chaſſa. in d. conſuetu. in rub. (des confiſcations.) §. 1 nu. 37. Et non ſolum exterus debet fidelitatem præſtare, imò etiam quilibet ſubditus regni. capit. 1 qualiter iura. debeat vaſal. fidelita & in extrau. ad reprimendum. & reuerentiam. cap. regum. in fin. 21. q. 5 & primæ Petri. 2. ca. Regem honorificare. ſequitur Ioan. de Terra rubea in tract contra rebelles regũ. artic. 1. tertij tracta. & Ioan. Pyrrhus in gl. ad cõſueto. Aurelia. rubri. de ſucceſſio. ca. 14. Quartum iuramentum eſt, quod tenentur præſtare illi qui tenẽt & poſſident prędia in territorio ſeu iuriſdictione alicuius domini: & vocatur iuramentum fidelitatis & aſſecurationis ca. 1. qualiter iura. debeat vaſal. fidelita. & vbi dicunt doct. quo ad hoc iuramentum, conſuetudini ſtandum eſſe. ita tenet Iacob. de ſancto Georgio in tract. de feudis in verb. qui quidem inueſt. vbi latius ponit. vide. Et iſta fidelitas quatuor perſonis eſt ſeruanda, videlicet Imperatori cœleſti, id eſt, Deo: ſecundo Imperatori terreſtri in ſuo imperio, & regi Franciæ in hoc regno, tertio domino ſeculari, quarto proximo ſuo. ita not. Petrus de Ferra. in ſua pract. in forma libel. quo agitur ad reuocatio. feudi. in princ. itẽ alia eſt fidelitas quæ debetur à cõiuge. c. debitum. de biga. alia quæ debetur à quolibet amico ad amicum Io. de Terra rubea vbi ſupra arti. 2. tertij tractatus. Notandum eſt tamen, quòd hoc iuramentũ fidelitatis non præſtatur per procuratorem. caſus ſing. in c. vno §. verum de ſta. regu lib. 6 ſecundũ Roma. ſingu. 193. quia hoc iuramentum debet præſtari per verbũ, ego talis N. c. 1. de noua forma fidelita & verbũ ego. importat induſtriã perſonæ 22. q. 5. ca. de forma & habetur Iob. ca. 19 quem viſurus ſum ego. ſequitur Bal. in lege prima. ff. de re. diuiſio. limita n. ſi dominus conſentiat. d. §. verum, quia tunc reuerẽtia & præſentialiter & perſonaliter debet exhiberi. l. ſi nõ ſortem. §. libertus ff. de condi. indebi ſiet p nuncium. Secundo limita quando fidelitas eſſet præſtanda p vniuerſitatem, quia tunc per ſyndicum poteſt præſtari, vt tenet Bal. & alij in lege 2. §. ex his. ff. de verborum obligationi. Tertio fallit in epiſcopis, capitu. vno. §. verum, de ſtatu regular. ſupra allegat. idem tenet Stepha. Maleretus in tract. de electio. fo. 48. vbi plene. Quis poſſit infeudare, ſeu in feudum concedere? & dic quòd omnis qui non prohibetur iure. Pet. de Bellapertica in d. tract. quæſt. tertia. & Hoſt. eo in ſumma de feudo. §. qui poſſit. quod intellige, ſi habeas liberam bonorũm adminiſtrationẽ vt no. in capitu primo. §. noui. per quos fiat inueſtitura. ſequitur D. Io. Saonon vbi ſ. ideo vaſallus non poteſt in re feudali imponere cenſum, ſeu annuã præſtationem, vel aliã ſeruitutem ſine domini cõſenſu.

alia

alioqui dominus feudum poterit reuocare. vaſallo etiam contradicente. Io. Maſuer. in ti. feu. verſic. itē vaſallus in re feudali. Per q̄ iura debeat terminari quæſtio feuda'is? & reſp. quòd ſi in inueſtitura iuramentū eſt interpoſitū, debet deciſionibus iuris canonici decidi, vt tenet Bald in cap. imperialē. §. ſi. col. 3. de prohi. feud. alie. per Frideric. & hoc ſi ius ciuile & cannonicū inuicem contradicant ſecundum eū. & Alexan. conſi. 5. ſi vera ſunt. col. 3. in 5. volu. argu. c. nouit de iudi. Si iuramentum non erit interpoſitū, per iura ciuilia & conſuetudines feudorum decidit. ſecundum Bal. in l. liberti in vi. col. C. de oper. liberto. & in conſ. 183. factum ſic ſe habet. in 2. vo. & 188. factum tale e. lib. & refert Cauellia. Cota in ſecunda parte memorialium. in ver. feudi quæſt. & cōfert ad deciſionem multarum quæſtionum, ſecundū Curt. in ſuo tract. feu. in 1. parte. q. vlt. Se quis ſit iudex in feudis, ponunt docto. in c. cæterum. de iud. Hoſtien. in ſumma huius tit §. apud quem. docto. in c. vno. a pud quē uel quos cōtrouer. feudi terminari debeat Io. Rainaud. de prohibi. feu. alie. in § præterea ſi inter duos. num. 5. & ſeq. & ibi alij doct. Nicolaus de Milis in repertorio in verbo, feudū, quæſtione ſexta, & ibi in additio. & Curtius vbi ſupra in ſeptima parte. plene Socī. in cap. ex tranſmiſſa de foro competenti. Tertio quæro quæ ſit natura feudi? reſpon. quia dominus qui concedit, retinet ſibi directum dominium. in cap. vno de natura feu. & in cap. 1 in fine. quibus modis feu. amittatur. ſequitur plene Curtius in d. tracta. in. 2. parte. q. 6 colla. 2 Secundū vtile dominium in vaſallū tranſit: quia poteſt vendicare rē feudalē §. 1. d̄ inue. de re aliena facta. & ſic eſt quaſi dñs, aliàs non vendicaret. l. Quintus. § argento ff de auro & argen. lega Iaſ. notat in § ſed iſtę. nume 58. inſti. de actioni. glo in ca. vno in ver. de iuis. p quos fiat inueſti. idem tenet Io. Berberi. in viato. iuris. in 10. q. huius tit Bald in Marga. in verſicu. feudū, in 2. q. cap 1. § præterea, & cap. Corrad in quibus cauſ. feud. amittatur. Panor. in c. ſi diligēti in. 3. no. de præſcrip Pet. Iac. in ſua practi. in libello de rei vendi. q̄ cōpetit ratione vt̄ lis dominij. in quinta poſitione. Feli. n. in c quæ in eccleſiarum. nume. 69. de conſtit. Deci. conſi. 192 & pro tenui. & 269 conſulius ab illuſtri. nu. 7 & 389. viſa longa ſerie col. 3. numero 6. Curtius vbi ſupra, col. 3 primæ partis. D. Io. Sanxon vbi ſupra, art. 1. Io. Pyrrhus in conſue. Aurelia. e r de feudis. Quod intellige ſi fiat inueſtitura realis. ideſt, traditio: ſecus ſi verbalis, quæ alias vocatur abuſiue. ſ c. 1. & ibi doc. qd ſit inueſtitura. ſequitur Guido Papæ in deciſio Delphinat. q. 307. & Do. Ioan. Sanxon in d conſu. in ti. (de pie de fied) articu. quin. fo. 73. & Albet. Brun. conſi. 2. & 2 colum. 4. Tertio ſi vaſallus ſeruitium conſtitutum domino nō exolueris cadit à feudo. c. 1. quibus modis feudum amittat. intellige tamen ſi fuerit requiſitus: nā domino offerre ſe non tenetur. niſi illi magnum periculū videat immiuere. § & ſi vaſallus. & §. licet. ſi de feudo defuncti conten. ſit inter dūni & agna. vaſalli Petrus Iacob. in titu. quibus cauſis feudū amittatur. col. 2. verſicu. decimo ſi non ſeruiat. & §. illud da prohibita feu. aliena. Per Frideri. idem ſi vaſallus inimicos domini recipiat, dando eis tranſitū per terras ſuas, quando poterat reſiſtere & victualia. nam feudo priuatur q̄ notat. in cap de forma. in verſic. munitionibus 21 quæſtiu. 5. ſequitur Ioan. de Ana. conſilio 7. viſis & ponderatis: columna 3. & ſequen. Cauſas obquas quis feudo priuatur, vide per Petr. de Bellapertica in d. ſuo tractat. de feud. quæſtio 82. tradit Ioan. Raynaud. in comprehenſ. feuda in §. fina. capi. imperialem. de prohibita feud. aliena. per Fridericum. Petrus de Ferra. in ſua pract. in foma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in verſic. nec ſuperſtitionis. Iacobus de ſancto Georgio in ſuo tra-

cta. de feud. in verſic. dictiq̄ue vaſalli. D. Boeri. in §. 15. de conſuetudi. feu. & cenſua. in conſuetudi. Bitur. & late Curtius in quarta parte tractat. de feud. vbi cumulat quadraginta cauſas priuationis feud. Quinto feudum ſine domini voluntate alienari nō pōt in ca. imperialem in princip. de prohibitione feu. aliena. per Fridericū, quia ſeruitia poſſent ſubtrahi, vt ibi dicitur, & in capit. quæ in eccleſiarum, de conſt. imò ſi alienet, perdit illud, vt ibi. & notat Aretinus cōſi. 14 incipiente. viſo, &c. pleniſſime Albertus Brunus conſi. 111. incipiente. magnifice domine &c. intellige alienātē priuari feudo, ſi dominus voluerit: alias ſecus. Alexander cōſi. clxxiij. viſo themate in ſecundo volumine. Decius conſi. clxxxv. vlterius. 2 dubio & cxxxeiij. & diligenter. vide textum bene facientem. in l. 1. §. ſed & quoties ibi, ſi eelit alius fideicōmiſſ. ff ad Trebel. l cogi §. Martianus illo titulo. lege 2. columna. 2. C. de iure emphyteuti, & ibi Iaſon. Sed puto in hac materia quatuor tempora conſideranda antiquius, antiquum, nouū & nouiſſimum de iure antiquiori poterat mediam partē vaſallus alienare. §. cur in liuellario & ſequen. & §. fin. quibus modis feud amittat. & § 1. de alien. feudi. iure antiquo nō poterat alienare, niſi per viā libelli vſque ad medietatem, vt de aliena. feud. in prin ſed iure nouo eſt prohibitio alienationis indiſtinctè, vt d. §. 1. de prohibita feud aliena. per Fridericum. Iure tamen nouiſſimo, ſiue conſuetudinario, hæ conſuetudines feudorum in regno Franciæ non ſunt allegandæ, cum cōtrarium obſeruet Petrus Iacobi in ſua pract. rubr. de ſucceſſio. feu. col 22 verſiculo, modo in ſumma. & ſic vaſalli licite in hoc regno Franciæ alienāt feuda conſuetudine dictante, & approbante, ſecundum eum in rub. de condic. ex lege imperialem. §. callidis. col. 2 & habetur in magno conſuetud rub. (des couſtumes des fiedz) verſiculo, de iure feud. Guido Papæ in deciſio. Delphinat quæſtio. lix. & quæſtio. cccxcvij. & hæc cōſuetudo eſt hodie vniuerſalis in regno, vt aſſerit. D. meus & conciuis D Boer. in §. 2. & §. 25. de conſuetudi. feud. & cenſua. & Benedic. in repe. ca Raynutius in verb. & vxorem num. 163. de teſta Dom. Ioan. Sanxon in conſuetudi Turo. titulo (comment hommage ſe doibt offrir a ſon ſeigneur) in 36. conclu. & in titulo (de pied à fied. articulo ſecundo, & quod talis conſuetudo valeat. tenet Baldus conſilio 185 libro primo plene & conſilio 317. quidam. libro ſecundo. Dec. conſilio 269. conſultus. numero 8. & conſilio 208. ad clariorem. numero nono. Et non ſolum vaſallus priuati poteſt feudum alienare, ſed etiam eccleſiæ vaſallus. dummodo eccleſia non ſentiat damnum ex illa alienatione, vel lucrum non amittat, puta laudimium, aut aliud commodum ſecundùm Ioan. Fab. in § 1. inſtitu. de rerū diuiſio. & in §. 5. inſtitutio. de emp. D. Boer. in d §. 2. etiam domino inuito vel eccleſia. Ioannes Raynaud. in comprehenſor feuda. in capi. imperialem. §. 1. numero 28 Ioannes Berberi. in viatoris iuris quæſtio 11. de feudis verſiculo hodie tamē in iſta &c Petrus Iacob. in ſua practi rubric. quibus modis feud. amitta. imo tenet idem Petrus Iaco in forma libelli pro re feudali, in ſecūda forma, colum. ſecūda, fol. 17 dominum poſſe cogi, ſi requiratur ad cōſentiēdum directe alienationi, & ſequitur Do. Barro. de Chaſſa. in conſue. ud. Burgundiæ in rub. (des fiedz) § octauo habebit tamē ius prælationis ſeu retentionis dñs. §. porro, qualiter olim feud. poterat aliena. l. 3. C. de iure emphyteuti. & ibi nota. & Petrus de Bellapertica in ſuo tract de feud. quæſti. octaua, ſequitur Dominus Boer. in §. 1. de conſuetudi. retentio. rerum feuda in gloſ. ad conſuetudi. Bitur. Eccleſia verò nō habet retentionem ſecūdū eum: quod eſt bene notādum, & ſæpius fui interrogatus. intellige tamen ſupradicta procedere, quando ille in quē

fiat alienatio, vellet ſubire omne ius feudi, alias ſecus. Bar. in l. mancipia. C. de seruis fugitiuis, libro vndecimo. Feli. in cap. quæ in eccleſiarum. de conſti. Item requiritur quod ille in quem alienatur, ſit eiuſdem conditionis, ſicut primus vaſallus alienans, qui ſi eſt nobilis, non poteſt alienare in plebeium. l. neutris. C. de commiſſo. ſtipu. l. 2. de fun. limitro. libro 11. §. ſimiliter. de cap. Corrad. Io. Manſue. in tit. de feu. verſiculo, item dominus. maxime feudum ſuperius videlicet feudum comitatus ſecundum Albertũ Brunum conſi. 60. dilecte nepos. hodie de generali conſuetudine regni Franciæ alienantur feuda habentibus pecunias: ſiue ſit nobilis, ſiue villanus: vt aſſerit D. meus dicto §. 2. ĩ allegato & occulata fide videmus, ideo non eſt opus probatione. Quod eſt verum, ſi ſit feudum inferius, ſecus ſi ſuperius, vt feudum marchiæ, vel aliud ſimile: quia non poſſet in ruſticum ſine domini ſuperioris conſenſu alienari. Albe. conſ. 60. Sextò debet vaſallus intra annum petere inueſtituram à domino, etiã ſi fuerit miles: quia habet & menſem. c. vno. quo tempore miles inueſti. pete. de bene. & ibi Bal. & alij. c. vno. quæ fuit prima cauſa beneſi. amitten. & ſi intra illud tempus non petierit, feudum perdit. c. imperialem. §. præterea in primo de prohibita feu. aliena. per Frideri. c. vno in prin. de capi. Contra. Calderi. conſ. 6 & 7. de feu. Cardinalis conſilio 128. Deci. conſil. 341. in fine. incipiente. viſo. Guido Papæ quæſtio. 144. cum ſequen. in ſuis deciſio. quem vide quæſtio 444. ponentem quatuor requiſita ad hoc, vt poſſit agi ad commiſſum. vide Albertum Brunum in conſi. ijs tactis in materia feudali, conſilio 42. incipiente, cum quæritur &c. hodie eſt conſuetudo generalis fere in toto regno, per quam nullus vaſallus ob inueſtituram non petitam feudo priuatur: ſed poteſt dominus ad manum ſuã ponere feudum, & fructus leuare, ac ſuos facere quouſque vaſallus præſtiterit fidelitatem. iſtius conſuetudinis non fuit neſcius Do. Boer. in titulo de conſue. feud. §. vj. & xv. quem ſequitur dominus Ioan. Sanzon in conſuetudi. Turon. in titul. (comment hommage ſe doibt offrir a ſon ſegneur.) in principio, & articulo tertio. & Dominus de Chaſſa. in titu. (des fiedz) in prin. & gl. (dedans lan.) nu. duodecimo, ante tamen quadraginta dies non poterit dominus leuare fructus, vel ante proclamata facta, ſecundum varias conſuetudines. nam Pictauis requiritur proclama, ſtatuens tempus vaſallis ad inueſtituram faciendam. ita vidi in conſuetu. picta. rubri. (De la diſtinction des iuriſdictions) articulo 90 in alijs locis communiter ſtatuuntur 40. dies, vel plus, vel minus, ſecundum varias conſuetudines, vt Ioan. Manſuet. dicit eſſe in Aluernia, in titulo, de feudis. in verſiculo item dominus feud. & Parihijs, vt continetur in magno conſuetu. rubrica. (de ſayſine eo fied) verſiculo. nota. folio. 59 Bitur. in §. vj. de conſuetudi. feu. Burgundiæ in §. 1. in gl. (dedans lan.) & ita fuit prolatum arreſtum Tholoſæ, vt in eius ſtylo patet, in 4. parte. arreſtu 73 & idem Parrhiſijs, vt continetur in quæſtio. per arreſta quæſtio. 118 arreſto primo. quod eſt notandum. inoleuit præterea conſuetudo in hoc regno, vt recognitiones fiãt tam in re feudali, quam in re emphyteuticaria in decennium. quod dicũt de decennio in decenniũ, vt aſſerit contemporaneus meus Ioannes Berberi. in viato. tit. in dicto titulo, de feu. quæſtione duodecima. verſiculo, & nota verbum &c. Septimò fœmina in feudo non ſuccedit ex conſuetudine libri feudorũ capitulo vno. §. filia de ſucceſſione feudi, capi. vno, an mutus vel alias imperfectus, in fine, late Roma. conſilio 1. & ibi aſſignat multas rationes. & Baldus in l. quoties. C. de ſuis, & legiti. dicit eſſe rationem præcipuam: quia fœmina nõ ita bene poteſt defendere dominũ in bello, vel alias ſeruire, ſicut vir, ergo nec feudum habebit, cum detur ob

ſeruitium. capitulo vno. quibus modis feudum amittat. hanc rationem citat Benedict. in repetitio. capituli Raynutius. in verſiculo, duas habens, numero quarto & decimoquinto. de teſtament. ſequitur Dominus de Cheſſa. in conſuetudinibus Burgundiæ in § quinto numero 27. & ſequitur Socin. conſ. 19 pro deciſione. columna prima. libro primo. & conſilio 207. viſis inueſti. uræ. in ſecundo volumine. Corne. conſilio 17. aperta. in primo volumine. idem tenet Decius in regula fœminæ in 39. ſpeciali ff. de regulis iuris. Iacobus de Sancto Georgio in tracta. de feudis in verſiculo & fœminis. Curtius in dicto tract. in tertia parte quæſtionis primæ. Angel. de Claua. in ſua ſumma, in verbo, feudum. in primo nu. ſeptimo, & Decius conſilio 52. & pro tenui. & 85 & diligenter & 159. & diligenter, & 208. ad clariorem, & conſilio 390. quoniam. Albertus Brunus conſilio quarto. reſeruationum in fine 8. circa princi. columna tertia. & eſt conſilium Iaſonis. Hodie ex conſuetudine generali huius regni ſicut maſculi ſuccedunt anthore Petro Iacob. in ſua pract. titulo de ſucceſſione feu. columna tertia. verſiculo, in illis enim locis. & verſiculo ſequenti. idem tenet Bernardus de Buſtis in ſuo mariali in 12. parte, ſermone primo, in principio. magnus ille ſcientiæ & conſuetudinis theſaurus Dominus Boer. in §. ſecundo, de conſuetudin. feu. & §. ſeptimo. ſequitur Dominus Ioannes Sanzon in conſuetudin. Turonen. in titulo, (des ſucceſſions des fiedz) articulo 14. & rubrica (comment hommage.) articulo primo. conclu. vltim. & in poſſeſſione feudi per iudices ſunt manutenẽdæ, vt pulchre ſcribit Albertus Brunus conſilio primo. & Dominus de Ripa in libro primo reſpon. de legibus capi. primo. numero · o. & idem in collateralibus cenſeram reges conſuetudinarius Dominus Boer. d. §. vj & Benedictus vbi ſupra, in verſiculo & vxorem, numero 563. & 616. quia in d. regno feuda ſunt redacta in ſtar patrimoniorum ſecundum prædictos. & Ioannes Fabri in authentica, ingreſſi. C. de ſacroſanctis eccleſijs Guido Papæ conſilio decimoſeptimo. ſuper caſu. & conſilio 214 circa materiam. Ioannes Raynaud. in ſexta diuiſio. in loco ſæpe allega. Ioannes Sanzon in titulo. (de pied de fied.) articulo ſecundo, & 11 & Ioan. le. Citier. in tractatu de iure primogeni turæ. libro ſecundo quæſtione quarta. in verſiculo poſſeſſio columna ſecunda. & ſupra dixi. imo hodie contractus feudales ſunt redacti inſtar omnium aliorũ cõtractuum, teſte Ioanne Berber. in d. titulo de feu. tertia quæſtio. imo etiam ſuccedũnt ex mulieribus deſcẽdẽtes. Guido Papæ deciſione Delphinatus parlamenti quæſtio 59 & quæſtio. 297. ſequitur Benedictus in d. repet. capituli Raynutius, in verſiculo, & vxorẽ, licet in aliquibus partibus, vt vidi, nõ ſuccedant fœminæ exiſtẽtibus maſculis, ſed quod ſupra dixi, eſt communius, vide tñ vnum caſum in quo de conſuetudine feudorũ mulier ſuccedit. p Roma. ſingu. 1·7. & ſeptem caſus vide per eum conſilio 367. circa principium. & octo per Iacobum in dicto verſiculo, & fœminis & doctor. in d. § filia. quinquaginta quæſtiones in hac materia vide per Baldũ in l. 1. ff. de rerum diuiſione, & Curtium in tertia parte quæſtio. prima. Vltimò vaſallus tenet̃ ſeruire quando eſt à domino requiſitus, alias non, & ideo fiunt hodie proclamata, ſiue (cries aus ban) & fundatur in capitulo vno. §. finali. an ille qui interfec. fratrem dom. ſui feudum amittat. ſequitur Dominus Ioannes Sanzon in conſuetudin. Turonen. in rub. (comment hommage &c) articu. primo. conclu. 18. fol. 63. Et quando fiunt aſſentiones, quas vulgari ſermone (monſtres) appellamus, ſi vaſalli & milites nõ recipiunt ſolutionem, quia recuſant, nõ poterũt poſtea petere, ſecundum Bartol. & patruum meum Reb. in lege, fortiſſimi per illum text. C. de erogat. milita.

anno

anno.arg.l.nulli.illo titu.D.Barto.de Chaſſ. in conſuetud.Burgun.in §.4.gl.(nouelle cheualerie) in nouis additio. ideo cómuniter ſolutiones fiunt in aſtēſionibus pro tribus menſibus, niſi fraudentur per theſaurarios, vt vidimus ſæpius fieri : quare multæ domus nobilium ſunt fere deſtructæ. & theſaurarij mali budre ad furcas patētiad quas oſtēdones pōt cōpellere ſuos milites,& armigeros capitane' teſte Luca de Penna in l.ſi.col.8.C.de re milita.lib.12. vide Iaſ. in l.prætor.§.ſi aliquando ff de noui oper.nunciā. Notandum eſt tamen quod hodie vaſalli non tenentur ad aliquid dandum vel faciendum dño ſuo, niſi ad expreſſa in ſacramento fidelitatis, quæ ſunt ſeptem in c.de forma.22.q.5.c.ego. N.de iuia.ca vno de forma fideli.& pulchre declarat D da Chaſſ. in §.4.in gl.1.sub.(des fieda)& Pet.Iac.in ſua prac.ti de feud.ſucceſſio colum. 9. verſi. dico ergo quod vaſallus. Alia quæ ſunt de natura feudi ponit text. & ibi doct.in c.vno.de natu.feud.& Silueſter de Prierio in ſua ſumma in verſi.Feudum.in 1.q. & in hac materia vide 35 regulas per Ioan.Bapt. in rape.capitu.1.col.9.cum ſequen.de feu.cognit. & ibi poſuit caſus in quibus feudum ab emphyteuſi differat & concordet vltra Iaſo.in l.1.C.de iure empby.& 37. concluſiones citat D.Io.Sanaon vbi ſupra, in rubr.(commens hommagel arttcnlo.1.vide Benedi. in repe.capituli.Raynut.in verb.& vxorem. in quarta deciſi. nume 446 cum ſequen.de teſta. Non omittas videre quæ cumulate licet quandoque remiſſiue ponit D. meus in glo.ad conſue.Bitur.in tr.de conſue. feud. & rub.ſequen. Nunc ſe offert vltimū videlicet quotuplex ſit feudum.quòd ſit tantum duplex.ca dicto Pbtio.complectitur,dicentis ꝙ quælibet diuiſio debet eſſe bimembris, vel ad bimembrem reducibilis. citat Petr.de Beſutio,& Iaſ.in repe l.re coniuncti.ff. de leg.3.& Lancelo.Polit.In trac.ſubſti. in prin.ideo Curtius hoc perpendens in ſuo tract.feudorum. qō. 8.primæ partis,duplex dicit eſſe feudum, videlicet proprium & improprium. ſed vt iuuenes clarius intelligans, procedo per diuiſiones, inſequendo doctrinam iuriſcon.in l.1.ff.de doli excep.Bald. & aliorū. Ideo prima diuiſio eſt, quia feudum quoddam eſt eccleſiaſticum.aliud ſeculare. hāc diuiſionem ponit Rayn.& Aluar.in proœ.feud. & Petrus Iac.in rubr. in cauſis ex quibus domi. debet amittere proprieta. in prima diuiſio.Petrus de Ferra.in ſua pract.in forma libelli quo agitur ad feudi reuocatio. in verſic. ue nomine recti &c.

b Eccleſiaſticum eſt triplex, quod ab eccleſia datur, quod ab eccleſia ſuſcipitur, aliud quod datur vel ſuſcipitur à clerico, non tanquam ab eccleſia, & de hoc loquitur tex.in c.vno de clerico qui inueſti.accepit. § fi.de capi.Corra.c.1.qui feudum dare poſſunt. Berber.in 1.q Alua.in 5.diuiſi.& Iaſ.in 1.1.in præludiis feudorum.

c Seculare eſt, quod à ſeculari principe, vel domino recipitur §.marchio.qui feudum dare poſſunt. vt ſi Chriſtianiſſimus Rex Francorum inueſtiat aliquem de marchia vel comitatu : & de hoc feudo maior pars libri feudorum loquitur, & pluſquam de eccleſiaſtico, & hæc probantur in prælud feud in vltima diuiſio per Baldum.Sed quia nobiliora ſunt præmittenda.§.bna.inſtitutio.de iure perſona cap.ſedes,& ibi doct.de reſcrip.Decl.in ca.auaritiæ. de præbend. ideo præmiſi hāc diuiſionem, ſicut facit Obertus de Orto.c.vno.qui feudum dare poſſunt.& quia eccleſiaſticum eſt nobilius.argum.cap.ſolitæ.de maiorit. & obedient.

d Secunda diuiſio, quoddam eſt regale, aliud non regale eſt, quod à Rege vel Imperatore recognoſcitur immediate, vt eſt feudum marchiæ, ducatus, comitatus, vel alterius dignitatis regalis: ideo vicecomes Turenę vel comes Fuxi poſt dici hēre feudū regale. C. vno. quis dic. dux, marc.vel comes.vel poteſt imperiale dici, vt not.Io. Berber. in d.ca.2.q. de feudis,& duobus concurrentibus vocatur regale primo quod ſit dignitas.puta regnū, marchie, comitatus, vel ducatus. ſecundo quod ab imperatore vel rege nſo concedatur, vel alio non recognoſcente ſuperiorē, vt tenet Curt.in tract de feu. in prima.parte. q.8.col.2. Occaſione præmiſſorum quæro de quæſtiōe.an Rex Franciæ poſſit alienare ea quæ ſunt regni & Bal. in proœ.C.& in prima conſtit concludit, ꝙ non. abdicando à ſe omnem iuriſdictionem, dignitatem, dominiū, & nihil ſibi retinendo: quia eſſet principatū ſeu regnum deformare: quod non poteſt rex facere: imo ſi retineret ſibi directum dominium, adhuc nō valeret, ſi in regni detrimentum vel incommodū tēderet.argu.l.in ſumma.ff.de pecul.Corſe.in c grādi. de ſupplen.negl.præla.li 6.Panor.in c.intellecto. de iureiuran & in c Abbate ſanè.de re iudi.lib 6 Ioan. Saxon in conſue.Turon.in rub.(de pied de hed.) artic.2 & in rub.(des danaiſons entre gent nobles.)arti 6 D Boer in additio. ab Bened.Plumb. in l.inuitus.ff.de fideic.liber.etiam cum iuramento, per text. in d.c intellecto & ſucceſſor poſſet reuocare. Bar.in l. ꝓhibere §.planè.ff.quòd vi aut clām. Bal.in c.licet col.7.de probat.Felyn in cap.ad audientiam. col.2. de præſcri.Deci.in ca.1.col 4. de prob. Imo fortius, rex non poteſt inuitis ciuibus ſuis alienare vnā de ciuitatib. ſui regni.Hoſt.in c dilecti filii de maio & obe.& ibi.Innocen.& Felin.Oldrad.conſilio 331.vt eius Alexan in addi.ad Bar.in d.§.planè. Bal.in ca. ſimiles.quo tempore miles inueſtitu petere debeat. c.vno § in generali ſi de feudo defuncti conten. ſit inter do & agua. vaſ.Ioan.de Pla. in l fi C. de loca. præd.ciui. lib.xj Panormit.conſil.3.colum.18.in 2. volu.Guido Papæ in deciſio. Delphina.quæſti. 239. Auſie in deciſi capel Tholoſa. qō. 485. Iaſon in §. item Seruiana.col.18 inſtitu.de actio.num. 105.l. ſi non fortem §.libertus.ff.de cōdi.inde.l.debitorum. C.de pactis.& in ꝓœ feudo.in prima diuiſio.Barba. & Fely.in c.1.de proba.vide D.de Ripa in conſil. 25. de reſcrip.in lib.reſpon & lib.1.de legib.conſ 1.nu. 52.Bal. conſ.314 quæritur.volum.2 Barto de Chaſſa.in conſuet.Burgun.in rub.(des fieda.)§. 8.in verſicu.(en alienation)in ſi Curt in tracta.Feudo.in 6. parte q.1.Socy.conſi 40.quæſtio.col.1.nume 7.in 2. volum Ioan.Lupus in repe c.per veſtras fo.81.col. 4.de donatio.inter vir & vxo Gomeſ. in §.item Seruiana.nume 41.cum ſeq.vbi 6 modis limitat. inſti. de actio.& in Spec.princ.tit.8 fol.15 cum ſeq.& nouiſſimè conterraneus meus. D.Iac.Bonaudi. in addi. ad Ioan.de terra Rubea.tracta.primo conclu.12.Alber Brun. conſi.12.in ſecunda ratione.& hoc maximè quando metu alienaret. nā quòd metus cauſa geſtum eſt, ratum non habebo.lege 1.& per totum.ff. quod met. cau. & quando alienaret voluntariè,hoc non eſſet ſine peccato, tenet Lucas de Penna in lege prima.C. de capita.ciuium cenſib. eximen. lib.x.& eſt notandum.

e Non regale.eſt quod ab inferioribus à principe Imperatore, vel rege recognoſcitur, vel à principe ſed nō cōſiſtit in dignitate. ſed princeps de aliqua plebe inueſtit.c.capit. vno.qui feudum dare poſſunt. & titu. quis dicatur dux, comes, vel marchio ſi verò aliquis inueſtitur à domino de Claromonte, feudum diceretur non regale. ponit Bald. & alii in proœmio Feudorum primo, & ſequitur Iaſon in prima diuiſione.

f Tertia diuiſio Feudum quoddam eſt nobile.aliud minus nobile.aliud aliqualiter nobile, & ignobile. Nobile eſt, quod poſſeſſorem nobilitat, vt quando à Rege Franciæ eſt conceſſum, vel Imperatore, vel Papa, vt ſi ꝯcederent ducatum, vel marchiā c.j.quis dicatur dux vel marchio.Berber.in 2.q.Bald.& Iaſon.

in a. diuiſione. & Alua. in ſecunda. Bonus de Curtili in tract. nobilita. in 3 parte. col. 34. nu. 201. Alex. conſil 30 quoniam, col. pen. 1. parte.

g Minus nobile eſt quando dux marchio, vel comes alteri concedit in feudum: & ille propterea dicitur valuaſor, ſiue vaſallus, vt nu. 10. And. in add. ad Specul. in titu. de præſcripti. & Bonus de Curtili in trac. nobilita. in iij. parte, nu. 201. & iſtud de conſuetudine libri feudorum non poterat alienari in nõ nobilem, ſed in regno Franciæ poteſt vendi, & in feudũ dari ſed non ſuper eo redditũ accipere. D. Boe. in cõſuetu Bituri. §. 2. de conſuetu. feu. & cenſue. vt ſupra latiur dixi.

h Aliqualiter nobile ſiue mediocriter eſt, quãdo habentes à duce, marchione vel comite alijs infeudãt & recipientes vocantur minores valuaſores. Aluar. in ſecunda diuiſio infra, & ibi communiter doct.

i Ignobile eſt quando à minoribus valuaſoribus cõceditur & minimis. c. vno, qui feudũ dare poſſunt & ibi Baldus. in §. marchio. dixit, ruſticos poſſe in feudum concedere, dummodo ſuarum rerũ adminiſtrationem habeant. §. noui. per quos fiat inueſtitura ſequitur Iacob. in ſuo tractatu. de feudo verſicu in feudum in octaua diuiſione. Ioãnes Rayna. in ſeptima. Pat. Iaco in titu. de cauſis 10 quibus do. debet &c in quinta diuiſio Petrus de Ferra. in octaua diuiſiona, vbi ſupra latius in a. Curtius ſecunda parte. q. quarta ſecundæ partis.

k Quarta diuiſio. Feudum aliud eſt paternum, quoddam antiquum, aliud nouum. Paternum dicitur quod per patrem eſt acquiſitum, vel ab aliquo aſcendente communis agnationis vſque ad quartum gradũ. tex. in c. vno, de ſucce. fra. & gradib. ſucce. in feu. qui eſt melior de iure ſecundùm Alex. conſi. 30. quoniã in 1. vol. In hoc quod declarat feudum paternum quid ſit, vide tex in titu. de natura ſucceſſionis feu. & Alexan conſ. 55. proſpectis. in quarto volu & conſi. 22. ponderatis, in v. vol. & Curt conſi. 49. nume 3. Petr. Iaco. in ſua practica de cauſis ex quibus do. dẽt amittere proprieta. in ſecũda diuiſione Alua. in ſex. Deci. conſ. 240. ad clariorem, nume. v. Alber. Brun. conſil. 72 tota virtus. colum. prima Socin conſ. 67. viſis col. v. in fi. & cõu. 155. viſis inueſtituris col. vj. j. & 2. vo. & conſ 66. viſa donatione. in 2. volum. Bolog. conſi. primo Bal. conſ. 337. in primis. in primo volu. col. penul. & conſi 351. in litteris, 20. volum. & conſi. ſeq. quo probetur. & quæ perſonæ contineantur in hoc feudo, declarat Bald. in §. hoc quoq;, de ſucceſſio. ſed q proprie continentur hæ perſonæ ſupra patrẽ, videlicet auus, proauus, abauus, & atauus: & abinde vero ſupra perdit nomen paterni, & antiquum appellatur. ex quo ſingulariter infert quòd ſi cuidam concedatur feudum paternum, non extenderetur vltra quartã generationem. & ſic cum miniſterio ponuntur illa verba in inueſtituris concedimus in feudum paternũ, & antiquum. ſequitur Io Raynau. in cõpreh. feuda. in prima diuiſione, quod eſt perpetuo notandũ ſecũdum eos. Hodie notarij ponunt omnia verba hæc & multo plura, & ideo extẽditur vſque ad infinitũ, & attam tantum conſuetudinis de qua ſupra.

l Nouum vero eſt. quando fuit de nouo acquiſitum & habet initiũ in perſona ipſius inueſtiti, nec prouenit a ſucceſſione progenitorũ. c. 1. quot teſtes ſunt neceſſa. ad probandum no. inueſtitu. Oldr. conſ. 178 factum tale. Alber. in dictio. in verſi nouũ. Iac. de ſancto Georgio in tractatu de feudis. in verſ. in feudum, in ſexta diuiſione Curtius cõſ. 50. in tertio dubio & conſi. ſeq. Ioan. Raynaud. in prima diuiſio Socin. conſ. 252. viſis. in 2. volum Deci. conſi. 53 placet mihi. & conſilio cccc. quoniam ex. numero 4. Albert. Brunus conſ. lxviij. ſi intiſtamus. Tres effectus ponit Curtius in ſuo tract. in prima parte, quæſt. 8 col. 2 & ſeq. Iaſ. in l. 2, colum. fin. C. de iure emphyteu. & iſtud regulariter non nobilitat, niſi vt ſupra dictũ eſt in præcedenti diuiſione, quia nobilitas non naſcitur in ictu oculi ſecundum Bal in 10. diuiſio. infra, per textũ in l, ſtemmata. ff de gradi. Pet. de Ferra. i ſua practica, in forma libelli quo agitur ad reuocationẽ feudi in verbo, ac nomina. in ſecunda diuiſio. & in hoc nõ ſuccedunt aſcendentes, nec collaterales. de conſu. feu c. 1. de inueſti. noua. & c. vno. de ſucc. fra. ſed hodie cõtrarium obſeruatur in regno Franciæ, vt no. Bene. vbi ſupra in ver & vxorem, nu. 554. & Do. de Chaſſa. in d. §. v. nume. 7. in ti. (des ſucceſſions) in gloſſ. (& des enfans) §. vj & ſupra latius extitit diſcuſſũ, & ponit Alua. in 6. diuiſio & Iaſ in 3. Alber. in l. 1 §. ſi quis ædificium. ff. de noui operis nuncia. Imol in ca. vlt. de feu Oldra. conſ. 178. factum tale.

m Quinta diuiſio. Feudum quoddam eſt paternum, aliud maternum. paternum in proxima cellula fuit declaratum.

n Maternum eſt quod primo per fœminã eſt acquiſitum. capi. vno. de feudo fœminæ & ſicut large omne feudum quod fuit ex ſuperioribus agnationis cõmunis acquiſitum, paternum dicitur: ita qđ ea quacunque fœmina ex ſuperioribus, quæ fuerit ex communi cognationa, fuit acquiſitum, maternum dicitur, vt habetur in titulo de feudo fœminæ & Bal. in quinta diuiſio. Alua. in ſeptima. Natura feudi paterni eſt vt tantum deſcendentes maſculos reſpiciat in §. profecto ff. de lege Corra natura feudi materni vt primo maſculos reſpiciat, ſecundo fœminas d. titu. de feu. fœminæ. & pulchrè not. Curtius in d. tracta. feudo. in tertia parte q. 1. in 2. limitatione.

o Sexta diuiſio Feudum quoddam eſt maſculinum, quoddam fœmininũ. Maſculinũ eſt quod ad maſculos tranſit, & non ad fœminas §. hoc autẽ qui feudũ dare poſſunt. imo fœminæ non ſuccedunt, etiã ſi de eis ſit facta mẽtio, niſi maſculis deficientibus. §. quintatiam epiſcop vel abbat. cap. vno de feodo fœminæ. Iaſ. in ver & fœminis. Pet. de Ferrari s vbi ſ. in tertia diuiſio. niſi vt fuit dictum ſ. in natura feu. vide.

p Fœmininum ſeu fœmineum dicitur quod ad fœminas tráſit, ſicut ſupra de materno diximus. c. 1. quamadmodum feudum ad filiam pertineat. Iaco. in tractatu de feu. in verſi. in feudũ in quinta diuiſio. licet Io. Raynau. duas diuiſiones miſceat. Itẽ ſi aliqs recepit feudum pro ſe & hæredibus tam maſculis q̃ fœminis: extantibus maſculis fœminæ excludẽtur c. 1. §. 1 epiſco. vel abbatem, Alexan conſi 12. in quinto volumine. Alber Brunus conſ. 65. ſuper caſu ſed hodie in regno tene quod ſupra dixi in natura feudorũ in verſ. v13. vide tamen D. 10 le. cirier 10 d. tractatu de iure primogenituræ lib. 1. quæſtio 19.

q Septima diuiſio. Feudum aliud habet propriã naturam, aliud impropriam. Habens propriã eſt feudũ ſimplex, rectum, purũ, liberum. nã naturæ feudi eſt quædã qualitas innata à principio generationis feudi ſiue tempore inueſtituræ, ex qua vitius cõtractus perficitur, & ſemper videtur ineſſe: niſi per pactũ improprietur, vt eſt tex in tit de feudo non habente propriam naturam, & § præterea qd ſit inueſtitura. & ſupra late dictum eſt in tertia quæſt. principali, ſequitur Hoſtien in ſumma huius tituli de feu §. qualiter feudum, & Iaſ. in quarta diuiſio & iſta inueſtitura ſeu eius tenor ſemper debet attendi, ca. 1. in fi. de duobus fratri. & ibi Bald. c. accepimus. de priuile. Io. de Ana. conſi. ſeptimo, viſis &c. columna 2. & conſi. 37. Barba. conſilio 17. præclare. column tertia in primo volumi. Deci. conſilio. 263. in cõtractu. in prin. & conſilio 309. quoniam num. 3. & cõſ. 415. in cauſa. numero 5. conſilio 33. viſo inueſtituræ. in fine. Alber. Brunus conſilio 18. colum 4 & conſilio ſequen. & conſilio 39. columna ſecunda. & conſ. 41. colum. 2.

r Non habens propriam naturam, vel habens impropriam

proprium, eſt feudum conditionatum: vt ad certũ ſeruitium vel conditionem ex pacto ꝯceſſum. §. ſi quid ſi: inueſtitura & de capitta qui curiam vendi. vt eſt feudum guardiæ & caſtaldiæ, & quod pro mercede datur, de feudo guardiæ. c. 1. item feudum cameræ vel canenæ cap. ſi. de feu. cog. & ĩ dicã. Io Raynaud. in comprehenſo feuda. in quarta diuiſi. Alua in tertia. Iacob. in ſuo tracta de feu. in verbo, in feudum. in quarta diuiſio Bal in quarta. de Fert. in ſeptima. Et impropie dicitur feudum quando pactum apponitur contra alterum ea requiſitus in feudo, vt latè concludit Curtius in d. ſuo tract. feu. in 1. parte. q6. 6. cum ſequen.

f Octaua diuiſio ſequitur. Quoddam feudum eſt reale, perſonale, perſonaliſſimum. Reale eſt quod ad hæredes tranſit tam ex parte dantis quam recipientis. §. cum vero Corra. qui feudum dare poſſunt. c. vno, de duob. fratribus quia vnuſquiſque in hoc ſibi præſumitur voluiſſe prouidere & hæredibus. l. ſi pactũ. ff. de proba. d. c. 1. de duobus fratribus. ſequitur Alexan. conſi. 204. conſideratis, in 2. volu. illum tex. dicens ſingularem col. 2 in prin.

t Perſonale eſt, quod ad vitam alienius conceditur, & non tranſit ad hæredes recipientis, ſed bñ dãtis, vt feudum guardiæ & caſtaldiæ. c. 2. de feu. guar. Iaſ. declarat in 6. diui. vt quando feudum habitationis concederetur quod morte finitur. Alua. in a. diui.

u Perſonaliſſimum eſt, quod neque ex parte dantis, neque ex parte recipientis tranſit ad hæredes. c. 1. quis dicatur dux exemplum ponunt doctores in ſoldata: vt ſi detur nobili in paupertatem redacto annua ꝓuiſio: tunc ſoldata vocatur, de qua in dicto tit. & ibi per Alua & l. ſtipulatio iſta. § ſi quis ita. ff. de verb. obli. l. vt pomum. ff. de ſeruitu. Bal. in ſexta diuiſio. & Alua. in 10. & non cenſetur proprie feudum, vt tamen Io. Berber. in d. viator. tit. de feu. q. 2. Iaſ. in præludiis, col. pen. & ab initio feudum erat perſonaliſſimum, quia ad nullum tráſmiſſibile. l. 1. §. ſi impuberi. ff. de collat. bon. & militia vocabatur. l. omnimodo. § impuberi. C. de inoffi. teſtamen. Hodie vero factum eſt feudum realiſſimum & ad quemlibet ſucceſſorem tranſitorium etiam patrimoniale, ita q̃d poteſt donari, vendi, & alio modo alienari, ſicut alia bona patrimonialia & hoc in iſto regno: vt ſupra clare dixi & tenet Bene. in repe. c. Raynut. in verſ. & vxorem. tertia deciſio nume. 525 & ſeq. & in quinta deciſio. de teſta.

x Nona diuiſio feudorum eſt quia quoddam eſt iurabile, aliud non. Iurabile eſt pro quo domino fidelitas iuratur, vt fit regulariter pro omni feudo, vt in c. vno de noua forma fidel. ta & iſtud expreſſe ponit Pet. Iaco. in ſua practica in nona diu. Pet. de Ferr. vbi ſupra in quarta diuiſione. Et ſi plures in domini locum ſuccedunt, vni iurãdum erit nomine omnium dominorum. Petr. Iacob. vbi ſupra, & Guido Papæ conſi. 207. dominus & Bald. ſibi contrarius in c. imperialem. §. præterea ducatus, colum. vltima. de prohibita feud. aliena. per Frider. dicens antiquiori præſtandum eſſe iuramentum, argum. l. procurator. C. de eden. Iaco. plenè diſtinguit in dicto tract. de feudis. in verſicu. qui quidem inueſti. præſt. tenent. columna 8. Aret. in l. 8. § ex his, & ibi doct. & ff. de ver. obligat. late Iaſ. in l. de pupillo. §. ſi pluribus. ff. de oper. no nun. & hæc eſt communis & in practica ſequẽda ſm̃ D. de Chaſſa. in conſuetu. Burgun. in titu. (ſes hedz) § 7 in prin. in tex. in §. omnes ſi de feu. defuncti conten. ſit inter do. & agna. vaſal. D. Ioann. Sanaon articulo octauo, titu. (des ſucceſſions des hedz) Alber. Brunus conſi. 107. quatuor rationibus. vbi vide latius, & per D. Iuã. le cir. et in ſuo pulchro tractatu de iure primogenituræ. quæſtione 2. libro 3. in 16 prærogatiua.

y Non iurabile eſt, quando illo pacto conceditur, vt non iuretur fidelitas. in §. nullæ. per quos fiat inueſti. c. vno in prin. de ea Conradi. quod eſt ſing. ſecundum Ro. ſing. 166. ſequitur Alua. in aa diuiſione in præludiis feudorum. Notandum eſt tamen quod licet feudum reperiatur ſine iuramento: non tamen erit ſine fidelitate. ita Ioan. Raynau. in 8. diuiſione feudo. Ioan. Berber. in 1. quæſt. titu. de feu. & Iaſ. in proœm. feud. nu. 122.

z Decima diuiſio. Feudũ quoddam eſt ligium, quoddam non ligium. Ligium eſt quando iuratur fidelitas contra omnem hominem mundi nullo excepto, & iſtud non recipitur, niſi à principe non recognoſcente aliquem in ſuperiorem: vt eſt imperator, & Rex Franciæ. c. per venerabilem, qui filij ſint legiti. ideo Dux Sabaudiæ poteſt dici homo ligius Regis Franciæ, vicecomes Turenæ, & alii magni feudatarii regni. Et dicitur homo ligius, quaſi illi ligatus & ſubditus. & legalitatem prædicto regi debens, gloſ. ſing. in cle. paſtoralis. & ibi Cardi. de re iud. Spec. in tit. de feu. in § quoniam, verſi. 1. Io. Manſuet. eo. tit. verſi. fin. Ioan. Berber. vbi ſup. q. 2. Bal. conſil. 191. ad euidentiam. in 2 lib. Guido Papæ conſ. 111. & in ſuis deciſi. q. 109. & idem tenet Alex. conſi. 10. quoniam. col. 2. in 1. volumi. & conſi. 8. in prin. in 5. vol. Pan. in c. ex diligentia. de ſimo. Io. de Ana in conſ. 7. viſis & ponderatis. col. 3. D. de Chaſſa. in conſuet. Burgun. in eodem titu. § 3 in glo. (& hommage.) & ista ſequuntur poſtea per Curt. in ſuo tractatu feu. in prima parte quæſt. 8. colum. 7. Quatuor effectus ponit Iaſ. in ſeptima diuiſione feudo. ſequitur D. Ioan. Sarzon in conſuetu. Turon. in ti. (comment hommage) & c. artic. 1. in 11 conclu. Catellia. Cotta. in 2. parte memoria. in verſi. feudum.

Non ligium eſt, quando in iuramento fidelitatis prior dominus excipitur. vt in ti. hic finitur lex. in ſi. & §. ſi de proh. feu. alien. ꝑ Frid. ideo quãdo vaſalli D. de Turena iurant ei fidelitatem, debent iurare aduerſus omnem hominem excepto Rege Franciæ, qui ſuper omnes reges eſt, & tanquam quidam corporalis Deus in ſuo regno. ita Bal. in d. §. ſi & in 7. diuiſi. Pet. Iac. in nona, Bened. in repe. c. Rayn. in verſ. & vxorem. nu. 130. de teſt. quod notes.

A Vndecima diuiſio Feudum aliud annale, aliud ꝑpetuum. Annale eſt, ſiue temporale quod poſt annũ ſtatim auferri poteſt, vt eſt feudum guardiæ & caſtaldiæ: & quod pro mercede alicuius rei datur. capit. 1. de feu. guardiæ. Iſte tamen annus per pactum poteſt prolongari, & tunc potentior eſt ꝯuentionalis prouiſio quàm legalis, qua ceſſante ſibi locum vendicat legalis. l. quod ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædi. edi. Bal. in proœmio feu. in 9 diuiſio. plus dicens poſſe paciſci, vt nullo tempore poſſit auferri. ſequitur Iaco. de Sancto Georgio in tracta de feu. in verſi. in feudum. in nona diui. & Petr. Iac. in quarta. Hoſt. in ſumma. de feu. §. qualiter feudum. verſicu. perpetuum feudum. Ioann. Berber in viato. iuris in tit. de feu. in q. 3. Sed hodie hoc in regno ſunt perpetua ac officia, & quaſi pro patrimonio habẽtur, vt no. Bene. in verb. & vxo. nu. 564. cum ſeq. de teſta. & ſupra latius dictum eſt, ideo vide ſi libet.

B Perpetuum erat regulariter omne feudum eo modo datum. § cum vero Corrad. qui feu. da. poſſ. & ibi doct. & illud quod eſt ſimplex, eſt perpetuum. c. 1. in ſi. in quibus cau. feu. amit. ita tenet Pet. de Fer. in formula libelli quo agitur ad reuocationem feudi. in verſi. ac nomine rec. in 6. diuiſi.

C Duodecima diuiſio feudorum eſt quia quoddam eſt diuiſibile, aliud indiuiſibile. Et quodlibet feudũ regulariter eſt diuiſibile, quibuſdam exceptis, videlicet regno, marchia, ducatu, & comitatu, ita atteſtat Alua. in nona diuiſi. in proœmi. per tex. in § omnes. ſi de feudo defunc. contro. ſit inter do. & agna. vaſal. capi. imperialem. §. præterea ducatus. de prohib. feu.

feu.alic.per Frid.Berber.vbi ſupra in d.q.2.Iacob.in
ver.in feu.in 11 diuiſio.Bar.in l.inter tutores.ff.de
adminiſtr.tu.& l & ideo ff de conditio.futu.Bal.
in l.1.de offi.conſul.Panormi.in cap prudentiam.
in principio.col 4.de offi dele.& ibi hoc tenent alij
poſt eum.Curtius in tracta.feudorum in quarta par
te q.30.Alber.Brunus Aſten.in conſilio 60.incip.
& iſta.ideo diuidi non poſſunt.quia ab vno ſolo ta
guntur melius quàm à pluribus ar l.3.§.apparet.ff.de
adminiſtr.tut l.2.§ nouiſſime ff de origine iuris,ca
pitulo gaudemus.de diuor § qa vero 94.diſtinctio.
nem Politie vnius optime eſt.paucorum etiã bona:
ſed plurimorũ eſt difficilis.vt bona ſit:eũ plures ad
virtutis meritũ peruenire difficile ſit.Ariſtot.in po-
litic.& Lucas de Penna in l.v.108.col.2.C de diuerſ.
offi.lib.12 & Philo 2 metaphiſi,ait,non capit regnũ
duos:quia multitudo principũ eſt onerosa,cũ in api
bus vnus ſit princeps,capitulo in apibus 7.q.1.tenẽ
D.Iacob.Bonaud.in additio.ad Ioã.de terra rubea in
tracta cõtra rebelles regum.articulo 2.tracta.primi
& articulo.3.tracta tertij conclu.2.Feli.in capitulo.
quę in eccleſiarum.col.antepe.de conſt.& Iaſ.in 12.
diuiſio.Ange.conſ.287.incipiẽ.pro e nſori.Curtius
conſi 69.Panormi.conſi 82.in primo volu.Berba.
conſil 14.clementiſſimi colum.3 & conſilio.40 cle
mentiſſimum.colum.9 4 volu.Chaſſa.in vit.parte.
Catel in 55.conſidera & Albert Brunus tractat.de
augmen.conclu.10.Hippol,ſingu.9.ſequitur Ioã.le
Cirier in ſuo tracta.de iure primogenituræ.quæſt.7.
primi li.vbi pulchra verba ponit.vide D.Bitiho.da
Chelle.in conſuetudi Burgun.in titul.(des beda) §.
vj Alexã.conſ 60 viſis dubitationibus.in tertio vo
lumine,& conſil 35.& ſequen.incipien.attentis.in
quinto vol.Pet.de Ferra.in 9 diuiſio.& ideo in iſtis
indiuiſibilibus primogenitus ſuccedit c.licet & ibi
doct de voto.gl.in c.ſi hæredes.de teſtament.Alb.in
proœmio.ff.§.diſcipuli.late Dec.conſ.389 viſa lon
ga.nu.6.& alijs filijs debet apenagium,ideſt legi-
tima non per modum diuiſionis ſed per modũ pro-
uiſionis,ſecundum Io.de Monteferrato in tracta de
ſucceſſione regũ.in primo dubio & ſecũdo & D.Ste
phe Butnerdus in repe l.quiſquis.col.16 C.ad le.Iul.
maieſt.& D Boer.in tract.de cuſtodia cla.porta.ciu.
fo.15.col 4.nec aliqua iniuria fit vltimo genitis,
nec conqueri poſſunt,vt expreſſe dixit conterraneus
meus D.Io.de terra rubea in tract contra rebelles re
gum.arti primo tract primi.cõcl.11.& ſeq.imo hoc
cõuenit legi diuinæ ſecũdum eum in prima cõc.hoc
latius deducentem,quem licet videre.Intellige ſũ
ſupra deducte,videlicet feudũ non poſſe diuidi eſſe
verũ quo ad dignitatem:ſecus quo ad adminiſtratio
nem,vt vnus frater regat vnam ciuitatem,alius aliã
Benedic.in repet.ca.Reynutius,in verbo.in eodẽ te-
ſtamen.in 1 num.185 de teſta & etiã bona mobilia
vel immobilia pertinẽtia ad dignitatẽ bene diuidun
tur teſte Albe in diſtiu.in ver.feudum.verſi.alia ẽt
pulchra ibi,item quæro pulchrem,& in additio ad
Petr.Ia.in tit.de cauſis ex quibus do.debet amitte-
re proprieta.in ſexta diuiſio ſed poteſt fieri cõcordie
reſpectu exercitij,vt vnus vno anno regat,alter al-
tero anno.ar.l.Lucio & ibi Bar.ff.de aqua quotid &
æſtiua.& pulchre Pyrrus in continet Aurelianen.tit.
de feu.c.primo,& D.Vldaric.Zaſius in repe.l.ſecũdę.
in verbo non perinde.ff.de origine iuris.

L Hodie ex conſuetudine regni Franciæ omnia feu
da poſſunt diuidi præter regnũ,vt atteſtatur Fabia.
de Giocbis in repetitio authenticæ,nouiſſime.col fi.
C.de inoſ.teſt.q.ſi.o Raynaud.in cõprehenſorio feu
da.in prælvdijs ad c.imperialẽ.in quinta diuiſione,&
D.Boer in cõſi e.B turi.in §.2 de conſuetu.feu.& ibi
in additio & in § 2.de teſt & in trac.de cuſto.clau.
fol 15.col 4 ſed conſuetudo eſt in d regno,quòd li-
cet diuidatur feudũ,primogenitus inter nobiles ha-
bet præcipuum manerium(vt verbo doctorũ vtar)
ſiue habitationem cũ galli vel caponis volatu.iſtius
conſuetudinis meminit Benedic.vbi ſ.Guido Papę
in deciſio.Delphina.q.476.Io.Sanſon in conſue.
Turo.in tit.(des ſucceſſions de fiedz)arti.12.& late
D.Ioan.le Cirier,in tracta.ſuo ſolenni de iure primo
genituræ.lib 2.quæſtione quarta vbi late refert cõ-
ſuetudines.vide ibi & lib.1.q 11.conclu.ſecunda &
ſequen & an ɔſuetudo diuidendi feuda valeat,vide
tur tex.in d.§.præterea.qui conſuetudinẽ reprobat:
ergo non videtur valere:ſed contrarium credo,& ita
tenet Oldra.conſ.317.prælectis.in fin.pen.colum.
Bal.Alua & alij in d.§.præterea.Cardina.& alij tne.
licet de nore & non obſtat ille.§.reprobans conſuetu
dinẽ.quia debet intelligi,ſi nõ fuerit inducta & ſerua-
ta ſciente ſuperiore:ſed in hoc regno patiẽte ſuperio
re & ſciẽte fuit inducta & ſeruata:ergo ſequitur quod
valebit,hoc tenet Ioan And in additio.Ad Specul.in
ti.de feu.in verſi non omittã & Alber.Brunus conſ.
66.ex themate quod &c.late D.Ioan.le Cirier,in ſuo
tractatu de iure primogenituræ.quæſtione.11.primi li
bri in 3.concluſio.& hæc conſuetudo eſt in Italia,
teſte Alexan.conſi 18.viſis.in 2.volumine,Decius cõ-
ſil.389,Soci.conſ.68.in primo vol & conſi.155.vi-
ſis.col.2.in 7.vol.Cur.conſi.67.ſapienter.nume.32.
& conſ.69.D.Ioannes.

L Decimatertia diuiſio feudorum eſt:quia aliud eſt
feudum purũ ſiue ſimplex,aliud vero conditionatũ
ſeu non rectum.Purum ſiue rectũ dicitur,quod non
habet ſeruitia determinata.§.pe & vl.qd ſit inueſti
tura.ſequitur Petrus Ia.o.in ſua practica ti.de cauſis
ex quib.domi debeat amittere proprieta.in ſeptima
diuiſione.Hoſti.in ſumma huius tituli.§.qualiter
feudum diſtinguatur.Alijs etiam modis dicitur rectũ,
vt habetur in ti.de conſuetu recti feudi per docto.&
Curt.in ſuo tract.feudo.in prima parte quæſtio.8.
col.6.Imol.in c ſi.col.antepenul.de feu.

L Non rectum ſiue conditionatũ eſt,qđ in cõceſſio-
ne eſt certũ ſeruitiũ determinatũ,puta de aſſociãdo
vxorem domini,vel de filia maritãda,aut de ſeruiẽ-
do domino in menſa,vel aliud ſimile § hu de capi.
ta.qui curiã vendid.c.primo.de noui feu & ibi not.
& hoc caſu ad alia nõ aſſignata nec expreſſa ſeruitia
nõ tenetur vaſallus,l.prima.§.ſi conueniet ff.depo
ſi.l.legẽ.C.de pac.Ioan.Raynau.vbi ſupra in § ſimi
ter.col.22.Iacob.vbi ſ.in ſecunda diuiſione.Rectũ
vero poteſt dici quando de domini voluntate & licẽ
tia adipiſcitur poſſeſſionẽ præſente curia vaſallus:nõ
perinde eſt ac ſi inueſtiture eſſet facta & eſt hoc feu-
dũ trãſmiſſibile.c.1 vno,de cõſuetu.recti feu.ſecus
ſi data eſſet licentia ſine curia.nã tunc nõ rectũ dice
retur.c.1 qb mod.feu.cõſti.poteſt,vel dicitur rectum.i.
perpetuum.Alua in 12 diuiſione.Bal.& Iaſ.in 2.

L Decimaquarta diuiſio eſt:feudorum aliud eſt fran-
cum,aliud non francum.Francũ eſt,qđ vaſallus à ſer
uitijs eſt immunis & nullũ ſeruitium debet:ſed non
eſt francum à maleficijs ɔſiſtentibus in tacẽdo frau
dẽ,vt quia non denunciauit inſidias dño quas con-
tra eũ ſciret parari:ſiue in faciendo,vt ſi cõmitteret felo
niã contra dñm,priuatur feudo.c.vno quib.mo.feu.
amit.Feli.late in ca cæterum.col.3.numero 6.de iu
dic.alioqui eſſet quædam donatio,& non ſit feudũ
conceſſio,vt declarat Imol in c.ad noſtra.col.5 en.de
rebus eccle non alienan.imo tale feudũ cõtineret re
pugnãtiã,videlicet quod ſit feudũ & prorſus liberũ
ab omni fidelitate,q in iure nõ eſt admittẽda.i.vbi
ff.de leg tut l.Titiæ.ff.de conditio & demõſtra.c.ſo
licitudinem.de appell.Alua in ſecunda diuiſio.Bal.
in octaue.Berben.in d.utero.in tit de feudis.in ſecũ
de quæſt Benedic.in repe.c.Raynutius.in ver.& vxo
rem.numero 444 cum ſequen.de teſt.Fel.latè in ca.
quæ in eccleſiarum.numero 72.de conſtitutio.
Decius conſilio 192.& pro tenui.numero 4.Cur-
tius

dus in prima parte in q.8. columna nona. Alexander conſilio 3. colum.pen. in primo vol. & tres effectus huius feudi licet videre p Iaſ.in octaua diuiſione ſit ideò ſi in inueſtitura hoc modo dicat, Titius conceſſit tale caſtrum in feudum liberũ & francum: hæc conceſſio importat feudum omni libertate liberum exceptis duobus ſupradictis, & etiam importat omni ſeruitio francum, vt no. Ioannes Andr. in addit.ad ſpecu.in titu de præſcrip. & Iaco.in d.ſuo tractat. de feu.in verbo in feudum.in octaua diuiſione. Baldus in l.ſi plures. C.de conditio.inſert. c. vno de capit.qui curiam vēd. illa tamen conceſſio non importat quòd faciat rem allodialem, quæ tunc dicit quãdo e nemine tenetur nec recognoſcitur, niſi à ſolo Deo.& hęc dicit franca, q̃a ſunt iuris & nulli ſubiacens ſeruituti.nullum onus poteſt imponi ſine cõſenſu poſſeſſoris c.1.de allod.& ibi doctor.Guido pe pæ ſingu. 350. & Benedictus nu.254 cum ſeq.de teſt.. & in iſtis bonis allodialibus non habet rex vel alius dominus niſi protectionẽ, vt tenet Benedictus, vt ſ. & in hoc regno pauca ſunt quæ no ſint feudalia vel emphyteuticaria ſecundum eum, nu. 565. cum ſeq.. vide Corne.conſi.16.aperta.col pen.in 1.volu. & an domini temporales habeant de iure communi intẽtionem fundat. m,quod non,excepto rege D. Boer. in §.pen.de conſuetu,feudi in lib.conſuetud.Bitur. & Io.Sanonn.in 2.articulo tertio in conſuet, Turon.eos vide ſi libet.

H Aliud eſt non francum, & eſt quando in conceſſione dominus retinet aliquod ſeruitium, prout fit regulariter.vt habetur in libro feu. & not. Andr. de Iſer.in titu.in quibus cauſis feu.amitt. & Baldus in octaua diuiſione. Notandũ tñ eſt tamẽ, quod res quo ad propoſitũ poteſt duobus modis franca & libera vocari.primo quando e nemine tenetur, imo poſſidens habet directum & vtile dominium, & dicit allodiũ.& nõ loquimur hic:ſed loquitur titulus de allodijs. ſecundo dr franca, vt hic, q ad aliud ſeruitium non expreſſum non tenetur vaſallus: dabit tamẽ laudimiũ dño directo pro inueſtitura, vt tenet Ioannes Raynaud.in d.compræhenſio.in c. imperialem.§.præterea in primo quæſtio.20 numero 16.ſupra allega.& hoc quando alienatur,non verò quãdo renouat inſtar emphyteuſis.l.ſi C.de iure emphyte. & dominus habebit ius retentionis in feudo ſicut in emphyteuſi,Iaco.in tracta. feu. in verſi.qui quidem inueſtitu.col.66.pro quo facit text.in capitu.vno,in fine ibi.aliquid propter feudum receperint.qui feudare poſſunt.in c.primo §.Titius.ſi de feudo defuncti contentio ſit inter dom & agna. vaſalli. doct. in cap.ad noſtram de rebus eccle.non alienan.D. Boer. in §.6.de conſuetu.ſeris ſemper transit contra morem ſuum,l ominus de Challa in conſuetu.Burgun. in titulo.(des iuſtices.)§.decimo glo.prima,numero 7 in additio.nouis. Quare Galli vocentur Franci, à Francione capitaneo, vel quia liberi, ſatis explicat Gaguinus in princip.ſui libri,& Benedictus in repetit.c.Raynutius.in verſi ab que. in 2.numero 19. & ſeq.de teſt.& D de Challa.in conſuet. Burgu. in tit. (des meins mortes.)§.5.in prin.vbi vide,& per Pau. Aemilium in princip.ſui libri & hiſtoriæ Gallorum.

I Decimaquinta diuiſio. Feudum quoddam ad hæredes omnes eſt tranſitorium.aliud non. Tranſitoriũ ad omnes hæredes eſt regulariter quodlibet feudum, nam æqualiter ad omnes deſcẽdẽtes trãſit c.1. §.1.ibi.quod hodie q feu.da.poſſunt.& iſtud declarat Iaſ.in præludiis feu.col.ſi.nu.128.

K Aliud eſt non tranſitorium ad omnes, ſed ſolum ad primogenitum, vt eſt regnum hoc Franciæ, quod ſolum primogenito maſculo defertur, & nõ alijs eo ſuperſtite, & idem in Anglia & Sicilia. text.in capit. licet.de voto.& ibi plene docto.Bart.in l.1. colum. 16.verſi.ſed poſſet dubitari.C. de de ſumma trinit. Baldus in cap. 1. in princi. ſi de feud.controuer.fuerit inter dom.& agna. vaſalli. & l.cũ antiquioribus. C. de iure deliberan.& Petrus Iacob. in ſua pract.in tit. de ſucceſſio.regni Franciæ col. 5. Io. de terra Rubea in trac.contra rebelles regũ.& ibi D Bonaudi in additio.in tract primo conclu.8. art. primo. Iac. in ſuo tracta. de feudis, in verſi feu.in feudum. in 12.diui.& Alua in 10 & c.vno,de ſucc feud. Petrus de Fer. vbi ſupra in vlti.diuiſione. Dominus Ioãnes Sanaon in conſuetud Turon.in ti. (des ſucceſſions des fiedz.) articulo 3. & ſi adamuſſim velis videre de hac materia primogenituræ, vide in d.tract de iure primogenituræ per Domi. Ioan.le cirier. Vel quoddam eſt familiare:aliud eſt hæreditarium, vt not Bal.in lege,cum virum, C.de fideicom Familiare eſt qđ pro ſe & familia recipitur, & in reſtitutiona fideicõmiſſi non venit: niſi fideicommiſſarius ſit de familia.L. quia poterat ff.ad Treb.Hęreditarium eſt quod quis habet pro ſe,& hæredibus quibuſcunque.& ad omnes hæredes extenditur, ſiue ſunt de familia ſiue nõ, & Deci.conſi 390.quoniam ex.nu.5 & 595.in cauſa: ſecus ſi pro ſe & liberis. And.de Iſe.in §.hoc quoque de ſuc.feud. Alexan.conſi. 19. ſuper eo.in 5.vo. Deci. conſi.185.in cauſa & Curt. in ſuo tracta. de feud. in 1.pár quæſt 8.

L Decimaſexta diuiſio feedorum eſt: nam aliud eſt corporale.aliud incorporale. Corporale eſt quod in immobilibus conſiſtit, caſtro, manſo, & ſimilibus rebus tãgibilibus.§.item & ſeq.& §.ſi quis de mãſo. ſi de inueſt.feu. controuer. fuerit. & Petrus Iacob. in forma libelli pro re emphyteuticaria,§ ſi. Iac. Alua. in præludi.feud.in 23.diuiſio.& in c.vno.col.4 in quibus cauſis feud.amit. Curtius in ſuo tract.feu. in ſexta quæſt.in quarto requiſito, declarant doc.inſti.de rebus corporalibus.

M Incorporale eſt quod conſiſtit in iuribus decimalibus, vel iuriſdictionalibus & ſimilibus, vt feudum guardiæ, & caſtaldiæ ,capitu.vno.§ fin.de feu.cogn. ſequit ſiluester de prierio in ſua ſumma . in verbo, feudum.in prin.in ſecunda quæſtio.Alua.in vltima diuiſione.in proœmio feudorum. Iaſon.in 2013). diuiſio ideò laici poſſidentes decimas (quas ante concilium Lateranen.à Papa cauſa defenſionis eccleſiæ habuerũt) iuſtè nunc eas detinent, vt vult Panor.in capitulo, cum apoſtolica.de iis quæ fiunt à prælatis ſine conſen.c.illas tamen non poſſent alteri laico in feudum dare, niſi loco religioſo, v no.doct.in c. prohibemus de deci.ſequit Pet.de Bellepertica in 5.q. trac. de feud.& hoc cum conſenſu capituli, ſecundũ eos. & Berbet.in victor.intra.in ti.de feud q.4.& an ſine conſenſu, ponit Iaſ.in c.1.q feudũ dare poſſunt.col. pe.& vlti.cano.Cardi.& And.& Imo.in cap.ſecundo de feu.vbi plenè eos vide ſi libet,& leuè ponit D Boer.in conſue. Bituri.in §.23 de conſue.præ. Cum conſenſu tamẽ epiſcopi poterit dari in feudum decimæ alteri laico conſuetud:ne dictante:licet cõtraria opinio ſit cõmunior , vt atteſtatur Stephanus maleret. in tractatu de elect.fol.26.col. 1.

N Decimaſeptima diuiſio. Feudum quoddam eſt de cámera, aliud de cauena.probat hæc diuiſio in capitulo vno, in ſi.de feudi cognitio Feudum de camera eſt, quando princeps cuidam nobili cõcedit decẽ recipienda de camera cõmeni, vbi theſaurus reponitur: hoc debet recipi ſingulis annis.& exemplum ponit Aluar. in d.c.primo, in ciuitate Paduæ, vbi eſt locus qui appellatur camera ad quã eſt deputatus officialis, q camerarius appellatur:cuius officiũ eſt colligere & diſtribuere oẽs introitus ciuitatis & de hoc videt no.in §.præcepta. in auth.de defen.ciui.col. 3. & tali vaſallo non debet fieri ſolutio de tali camera, vel cauena, niſi ibi ſit, vnde ſolui poſſit. nam ſi euacuata ſit ſine domini culpa, debet vaſallus expectare donec ſolui poſſit.Solui autem poſſe intelligit

de tecto

deducto ære alieno, vt in titulo, de nouis feu. in prin. & Alua. in d. § ſi. de feudi cognitio. colum. 2 & iſtud tranſit ad hæredes, & eſt feudum propriè §. ſi verò vaſallus. quid ſit inueſti. declaret Iaſ. in præiud. feudorum. col. pen.

O Feudum de canena eſt, quando princeps concedit vt decem ſextaris frumenti vel vini ex canena recipiantur: quæ dicitur locus in quo frumentum, vinũ & huiuſmodi introitus colliguntur, conſeruantur & diſtribuuntur. declarat Alu. ponendo exemplum in eccleſia ſuæ ciuitatis, in qua eſt locus qui vocatur Canipa, ad quam eſt officialis cõſtitutus, qui habet colligere, conſeruare, & diſtribuere tales introitus, & ille feudatarius nomine regio colliget & recipiat quicquam in vino pro ſe. ſicut in ciuitate Burdegalenſi aduocatus regius & procurator, & vide Alua. in proœ. feudo. in 17. diui & Bal. in c. vno. de nouis feu. & c. vno. §. ſi verò vaſallus. quid ſit inueſtitu re. & Alua. vbi ſ.

P Decimaoctaua diuiſio feudorum eſt. nam quoddam dicitur feudũ guardiæ, aliud caſtaldiæ. & aliud qđ pro mercede datur. Feudũ guardiæ eſt qđ pro cuſtodia detur, vt quando princeps deputat alicui caſtro guardiatorem ſiue cuſtodem: nam propter cuſtodiam deſignatur tale feudum: vel guardia habet feudũ annexũ, vt declarent doct. in c. vno de feudo guardiæ. & põt poni exemplũ in capitaneo aquarũ mortuarum, cui cuſtodia ciuitatis datur in feudũ, & vocatur capitaneus aquarum mortuarum, & habet magnam turrim, in ſummitate cuius ſingulis noctibus ponit lumen vt reducat nauigãtes ad portum, vt ſæpius vidiſti, inſtar ciuitatis Ianuæ de qua meminit Io. de Platea in l. pen. C. de naufr. lib. 11 & hoc feudũ anno ſinito põt reuocari, niſi ad certũ tẽpus fuerit conſtitutũ c. vno de feudo guardiæ. Quia & officia olim non durabant niſi anno. l. præſi. cum ſimi. ff. ſi cer. pe. & hoc officio finitũ erat feudum: quia ceſſante cauſa &c c. cum ceſſante. de ap. l. adigare ff. de in. pat. l. qđ dictum. de pac. & de iſto cuſtode ponit latè D. Boer. in ſuo eleganti tracta. de cuſt. clauium porta. ciu. per totũ, maximè ſo 6. vbi pulchrè. Sed hodie cõiter feuda & officia ſunt in hoc regno perpetua, id eſt, ad vitam recipiẽtiũ duratura. & hoc qñ emanant à rege vel ab iis, qui ſunt ex eius ſanguine & hoc ex conſuetudine generali regni, vt ſæpius vidi obſeruari. & audiui. & ponit Bened. in repeti. ca. Raynut. in verſi. duas. nume. 44. cum ſeq. de teſta. ſecus ab aliis dominis: quia ad nutum durant dominorum. Notandum eſt ib. ꝙ habens caſtri cuſtodiam vel ciuitatis, ſi eam amiſerit, præſumitur culpa amiſiſſe. l. cum ita. §. ſpecies ff de lega. 2 & glo. refert Barba. in add. ad Bal. in c. vno. de feu. guardię. quod eſt menti tenendum contra cuſtodes fortalitiorum: qui in hoc regno cuſtodias caſtrorum relinquunt, vt nuper vidimus de ciuitate Rhodiorum, & aliis multis caſtris, & pro hoc poteſt allegari text. in l. quicunq. C de fund. limitro. lib. 11. vbi nullus priuatus põt cuſtodiem caſtri recipere in limitibus regni exiſtentis, niſi ex conceſſione principis, & ꝯtrafaciens capite plectitur: & hoc propter regni pericula diatim con ingentia. nec aliquis in prædicto regno poteſt epiſcopatũ obtinere ſine regis nominatione & conſenſu, vt habetur in tit. de elec. in ꝯcordato in § 1. late ponit Bene. vbi ſ. nu 405. cum ſeq. de teſta. & in ord. reg. in tit (du droit da regale.)

Q Feudum caſtaldię eſt, quod datur pp procurationem: nam caſtaldus dicitur is, cui res domini gubernanda mandatur, gl. in c. vno de feudo guardiæ. & in l. ſi. C. quod cum eo.

R Feudum, quod datur pro mercede, dicitur illud, qđ eſt alicui conceſſum pp laborẽ, & pro mercede: Alua. ita tenet d. ca vno de feudo guardiæ. & ibi Barba. in addit. ad Bal. dicit, ꝙ communiter datur pro mercede alicuius vilis officij, vt pro officio coqui. l. legatis ſeruis. §. ſi ex officio. ff. de leg. 3. & coqu⁹ principis dicitur habere dignitatem. ſecundum eum niſi allegat, ſed adduco ita in l. nemo. ibi, nobis iubentibus ſuſtineatur C. de dignit. lib. 12 quem clamat ſingn. Rom. ſing 805. dicẽs officium quantumcunque vile mandante principe effici nobile. ſequit̃ Fely. in c. fraternitatis de hær. doc. in l. 3. C. de man. prin. Iaſ. in l. omnium in 1. no C. de teſt. idem dicit Are. de ſecretariis principis in § ſi. col. 1. inſti. de exce. ſequitur Bonus de Curti. in tract nobilit. in 3. par. nu. 156.

S Decimanona diuiſio feudorum eſt: Aliud eſt in curte domini, quoddam extra curtem. hæc diuiſio elicitur ex c. vno de capita qui curiã vendit. vbi ſic dr̃ feudum in curte. qñ dñs habet dñium poſſeſſionũ & feudorũ totius villæ, ita ꝙ omnes ruſtici & coloni dictæ villæ recolligunt oẽs fructus & redituſ dñi, & portant illos ad domum dominicalẽ. i. ipſius dñi exiſtentem in dicta villa: & illa domus appellatur curia ſeu curtis domini, ideò ſi dñs concederet in feudum vnum manſum de dicta villa, vel alij, vt vaſallus haberet annuatim certum reditum de dicta curte. & omnes fructus eſſent dñi: tunc ille vaſallus dicitur in curte, & iſt feudum in curte ponit idem Alua in proœm feu in 14 diſt.

T Feudum extra curtem eſt, qñ dñs non habet dominiũ totius villæ: ſed poſſeſſiones pro maiori parte ſunt ruſt corum vel aliorum: & dñs modicum habet, puta duas vel tres poſſeſſiones: & non eſt neceſſe quòd teneat ibi domum dominicalem. nam ſi dictas poſſeſſiões infeudaret, diceretur habere vaſallum extrà curtem. c. vno. §. pen. & ſi. quibus modis feudum amitt.

V Vigeſima diuiſio feudorum eſt. quia feudũ aliud eſt aduocatiæ, aliud de tabula ſeu quaternata. Feudũ aduocatiæ appellatur, qñ eſt aliquis aduocatus fortè fiſci: & illi aduocatiæ eſt feudum annexum pro ſuis ſtipendiis exoluendis: & idem in iudicatura vel procuratia, notariu, vel alio officio cui feudũ ſit annexum. probantur prædicta in cap. vno §. quicunque aduocatiam. de pace ten. & eius violat & idẽ puto in feudo ſcutiferorum ſecundùm Alua. in proœ. feudor. in 18. diuiſi. & in tit de feudo guardiæ. & Iaſ. in col. pen. in prælu. feu.

X Feudum de tabula, ſeu quaternata eſt, qñ ſpectat ad collationem regis vel domini, & illa ſunt inſcripta in quaternis cameræ, ſicut in camera cõputorũ Pariſiis. declarat And. de Iſer. in c. 1. de contro. inueſti. apud pares terminan. Alua. in 21. diuiſi. ſequitur Lucas de Pen. in l. 1. col. 2. C. de ven. rerum ſi. c. li. 11. & l. quicunq. col. 3. de omni agro deſer. lib. eo. & l. 1. col 8 de imponenda lucr. deſcriptio lib. 10. videto ſi libet. Aliud eſt feudum emptitium ſeu mercenarium: & id eſt qđ pecunia acquiritur. l. Titius ff. de obſeq. Cur. cõſi. 50. col. 1. Aliud eſt feudũ edictale, qđ qs habet ſtatim ꝙ eſt hæres vaſalli, cuius pſonã repræſentet, & onus hommagij vf ſubiiſſe. no. Spec. in titu. de feu. in §. qm. verſi. 27. & hoc habet ex edicto prætoris moriui, vt ibi no. Aliud decretale quaſi dño decretum. Nam mortuo vaſallo hæres ſiue filius tenetur à domino petere inueſtituram, & dominum agnoſcere, & iuramentum fidelitatis præſtare, & idem dominus tenetur eundem recipere vaſallum, & recipiendo videtur ſibi decernere ius in feu. ideo decretale feudũ vocatur, vt declarat Iaſ. in præludiis feudorum in ſi. & D. Boer. in §. ſexto, de confue. feu. in conſuetu. Biturig. ſicut dicitur de bonorũ poſſeſſione. nam quædam eſt edictalis, quædam decretalis, de qua vltima eſt tex. in l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſo. edic. de vtraque loquitur gloſ. in l. 3. § à municipibus. de bo. poſſ. doc. in l. ſi. C qui admit. declarat muſticè cõſocius ac cõtemporaneus meus D. de Cõtadis in ſuo tract. de bo. poſſeſ. fol. 7. & ſeq. vbi

potes

potes videre: Aliud eſt feudũ quod ipſo iure amitti-tur. aliud per ſententiam. ipſo iure tunc amittiť, quã do vaſallus iure prohibente ſine domini pmiſſione alienat: nam licet in alium transferat feudũ nõ poſ ſit tamen illud vere amittit de ꝯſuetu. libri feudorũ c. 1. da lege Corra. gl. in c. 1. quib mo. feu. amit. c. im-perialẽ. §. callidis. iuncta gl. & §. ſeq. de prohib feu. aliena. per Fride. ibi lata Ioan. Raynau. & Pet. Iaco. in ſua practica, in forma libelli pro re feuda. in 2 & tit. de feudo aperto. c. vno. §. qui clarieut, ſi de feu. da fun. contan. ſit inter domi. & agna. vaſa Baiba. conſ. 1 1. illud afferũ. col. 8. in 2 vol. D Barth. de Chaſſa. in conſue. Burgun. in ti. (des fieda) §. 8. gl. (cõmiſe nha-point da lieu.) & D. Ioan. Sanſon in conſuetu. Turõ. in tit. (commẽt hommag. ſe dobit offrir) arti. 1. in 1. concluſio. & vndecim caſus in quibus ipſo iure pdi tur feudum, ponit Franciſ. Curt. in ſuo tract. feudal. in quarta parte. ver. teſtat &c. & quod remediũ poſ. ſit dominus intẽtata, ponit Iaſ. in l. vna. col. 5 & ſeq. poſt alios ff. de condi. ex lege. & in proœmio feudo. Hodia alienať nec perditur, vt ſupra dixi in 3. quęſt. verſic. ſextò &c. Per ſententiã feudum vaſallus amit tit, quando requiritur ſententia priuatiua, & lex nõ priuat. c. 1. de feu. ſine culpa nõ amit. §. 1. quo tẽpore miles inueſtitu. pete. debeat. & iurib. ſupra adductis. in dubio tamen, quãdo vaſallus amittit feudũ debet intelligi per ſententiam, non ipſo iure. Petr. Iaco. in ſua dicta practi. in forma libelli da cõdict. ex lege nõ ſcripta col. 1 & Curtius vbi ſ. Quęro nũc finaliter quæ ſit vtilitas, quãdo ipſo iure amittatur. & an ſit maior quam per ſententiam? & videtur quòd nulla, quia licet ſit priuatio ipſo iure ſiua per ſententiã ſem per requiritur ſententia ſaltem declaratoria. c. cũ ſe cũdum leges. & ibi doct. de hæreti. li. 6. Felin. lata in c. Rodulphus. de reſcrip. & in c. cum non ab homi-ne. de iudi. Reſpon. tres eſſe vtilitates pręcipuas quã do ipſo iure amittitur. Prima eſt, qa quãdo quis eſt ipſo iure priuatur, tenetur ad reſtitutionẽ fructuũ, quos recepit à die quo fuit priuatus, licet ex poſt in-teruenerit ſentẽtia declaratoria. ita tenet gl. mirabi-lis & ſing. in auth. de inceſt. nupt. in verb. imminere. colla. ſecunda, ſecundũ Bal. in mat. in verb. priuatio, & Ange. in tracta. in gl. & eius bona. verſicul. quæro licet accuſatio, & Iaco. in tract. ſæpe allegato de feu. in verbo. dictiq; vaſalli. colum. 15. probatur argu. l. eum qui in prin. ff. de ijs qb. vt indig. text & ibi gl. in ver. prouentibus. in c. de multa. de præbend. imo fructus recipiendo poſt priuationem, ipſo iure quis committit furtum, & atteſtať Bal. in §. iniuria. col. 3 de pace tenen. & iur firman. ſequitur Iaſ. in l. ſecũ da. col. 5. nume. 17. C. de iure emphyten. plus dicens, q; ſi emphyteuta ſit priuatus non ſoluendo canonẽ per triennĩũ, ſi tamen perſeuerauerit in poſſeſſione recipiẽdo fructus, ad reſtitutionem teneť. allegat An ge. in §. ſi verò. in auth. de non alie. col. 2. Secũda vti-litas eſt propter rei alienationem: quia ipſo iure pri natus nõ alienat. l. Manichæos. C. de hæret. l. fi. ff. ad l. Iul. maieſt. & ibi latius doctores. Tertia eſt vtilitas & vltima pro nunc propter. modum agendi. nã alio modo agitur poſt priuationẽ ipſo iure ante ſenten-tiam declaratoriam. & alio quãdo quis debet priua-ri per ſententiam, vt tenet Io Rayn. in ſuo compra-henſo. feuda. in §. pœna. nume. 14. de prohi. feu alie. per Frid. declarant doctores in d. c. cum ſecundum le ges. Fely. in c. Rodulphus. de reſcrip. & c. cum non ab homine, de iudic. & hoc facit contra beneficiatos hæ reticos, ſiue Lutheranos, vel ſimoniacos. alias vtilita tes vide per Iaco. de Belloviſu in ſua practica. tit. de quæſtio. fo 82. nume. 111. vbi ponit quinque. mul-taſq́; alias feudorũ diuiſiones curioſus reperiet. quia tot ſunt fauda ſeu ſpecies feudorũ, quot ſunt quali-tates perſonarum & modi dãdi, vt no. Io. Berber. in d. viatorio iuris, ti. de feud. His tamen intellectis ar-bitror alias diuiſiones feudorũ recte intelligi. in q-bus omnibus ſubmitto ma correctioni charitati-uæ cuiuſlibet melius ſentiẽtis, iuxta text. in l. Clau-dius Felix, in fine. ff. qui potio. in pigno habe. gra-tias Deo, Virginique Mariæ, ac toti cœleſti curiæ agendo.

FINIS.

Spes mea Chriſtus.

INCIPIVNT CONSVETVDINES FEVDORVM. †

TITVLVS I.

DE IIS, QVI FEVDUM dare poſſunt, [a] & qui non: & qualiter acquiratur, & retineatur.

Feudum dare poſſunt prelati eccleſiarum, ſi eccleſie eſt conſuetudo: & nobiles ſeculares, & qui ab eis feudũ capiũt. Bal.

QVIA de feudis [b] tractaturi ſumus, videamus, videamus primũ qui feudum dare pñt. Feudũ autẽ dare poſſunt [c] archiepſ, epſ, abbas, abbatiſſa, præpoſitus, ſi antiquitus [d] cõſuetudo eorũ fuerit feudũ dare. [e] Marchio [f] & comes ſimiliter feudũ dare pñt, qui propriè regni, vel regis capitanei dicunt. Sunt & alij, qui ab iſtis feuda accipiunt, [g] qui propriè regis, vel regni valuaſores dicuntur: ſed hodie capitanei dicũtur, ſeu appellant, q & ipſi feuda dare pñt. Ipſi verò, qui ab eis accipiunt feudum minores valuaſores dicuntur.

Vaſallus ipſo viuo nõ priuatur feudo, ipſo verò mortuo, ad filios æqualiter pertinet feudũ, & ſi filij nõ ſint, ad nepotẽ et ad fratres, eis non extantibus, ſi feudum eſt paternum vel nouum: & per pactũ eſt actũ. Filiæ verò in feudũ non ſuccedunt: nouiſſimo aũt tẽpore collaterales vſq; ad ſeptimũ gradũ deſcendentes maſculi in infinitum ſuccedunt. h. d. vſque ad § notandum. Bald.

Et quia vidimus de perſonis, videamus qualia prius habuerũt initia. Antiquiſſimo. n. tempore ſic erat i dominorũ poteſtate connexũ, vt qñ vellẽt, poſſent auferre [h] rẽ in feudum à ſe datã: poſtea verò eo ventũ eſt, vt per annum tñ firmitatem haberent: deinde ſtatutum eſt, vt vſq; ad vitam [i] fidelis pduceretur. ſed cũ hoc iure ſucceſſionis ad filios non pertineret: ſic progreſſum eſt, vt ad filios deueniret, in quem, ſ. dñs hoc vellet bñficiũ confirmare, qđ hodie ita ſtabilitũ eſt, vt ad oẽs æqualiter † filios † pertineat. Cũ verò [k] Corradꝰ Romã pficiſceretur, petitũ eſt à fidelibus, q in eiꝰ erant ſeruitio, vt lege ab eo promulgata hoc ẽt ad nepotes ex filio producere dignaret: [l] & vt frater[m] fratri ſine legitimo hẽde defuncto, vel filius in

[a] *Quidam habent aliter titulum: ita. ſ. quibus mo ſeu acquiratur & retineatur: noſter aũt apparatus incipit hoc titulo ab illo verbo primo in antea. ſ. de iis, qui feudum dare poſſunt, vterque tamen ſatis poteſt ſuſtineri. Ac. Item nota q hic titulus habet duas partes, prima eſt, qui feu. dare poſ. & hoc expeditur ſtatim vſque ad §. et quia vidimus. Secunda eſt qualiter acquiratur. et hoc expeditur ab illo §. & quia, vſque in finẽ.*

[b] QVIA de feudis. quid autẽ ſit feudũ, & vnde dicatur, in ſumma dictũ eſt p id qđ legitur. ĩ. in qui. cau. feu. amit. circa princ. a col. & ĩ. p quos fiat inueſ. & per quos re. c. nulla. Qualiter autẽ debeat diſtingui, dic vt in ſumma plenè nota.

[c] Dare poſſunt. quod de regalib. eſt intelligendũ. ſ. vt ſi habeãt beneficia aliqua regalia, quod valeãt ea in feudũ dare: in du vſitatũ eſt & eos feudum dare poſſe et de aliis, quàm de regalibus.

[d] Si antiquitus. vt nõ ſtet memoria temporis; aliter præſcripſiſſe: vel per 40. anno. & retro hoc conſueuerat facere. Nam conſuetudo multũ operat. l. iuriſdictione, vt C. de emanc. l. b. l. 1. & l. fin.

[e] Feudũ dare. qđ hic dĩ de clericis, intelligas [4] ſecundũ id quod dĩ ĩ. de ele. qui inod. fac. c. clerico. & ita vĩ ſecundum q hic dĩ, q clerici non poſſunt feudum dare, niſi eorum antiquitus fuerit conſuetudo, quod forte ſic eſt intelligẽdum. ſ. de rebus ipſius eccleſiæ, quæ videlicet ei ſubiectæ ſunt, vt ĩ. epiſcopum vel ab. vel abbatiſ. &c. §. item ſi epſ. ſed alia dare, quæ data non inuenerunt tempore ſui ingreſſus, prohibentur: & hoc eſt quod ibi dĩ, quæ videlicet ei ſubiectæ ſunt &c.

[f] Marchio, qui autem dicantur marchiones, comites, duces, capitanei, valuaſores maiores, vel minores, & etiam minimi, dicitur ĩ. quis dicatur marchio, dux, vel comes, c. qui à principe. Acc.

[g] Feuda accipiunt. Et iſta feuda ſuperiora propriè iure feudi olim concedebãtur: alia vero feuda, quæ à maioribus aliis concedebantur, iure feudi non iudicabãtur, vt ĩ. eo. §. notandum eſt autem. hodie autem idem obſeruatur in minoribus & minimis qđ etiã in maioribus, vt infra, de nat. feu. c. 1 & 2.

[h] Auferre. quod adhuc obtinet in feodo guardiæ & caſtaldiæ. quod datur pro mercede alicuius rei. ſ. quòd poſt annum poteſt auferri etiam precio pro eo dato nõ reſtituto, niſi ad certum tempus ſit, vt ĩ. de feud guar. c. itẽ illud datur. & ĩ. de contro. inter do. & vaſa. de inue. feu. § inſuper ſciendum eſt. niſi forte velit dicere, quod illa capitula loquantur ſecũdum antiqua tempora, ſecundum q hic generaliter dicitur. contrarium tamẽ videtur dicendum, [5] ideo quia illa duo capitula poſita ſunt poſt iſtud.

[i] Vſque ad vitam. vltra nõ. & hoc adhuc obtinet ſecundũ rigorem conſuetudinis I feudo marchię, ducatus, & comitatus, vel alterius regalis dignitatis ab Imperatore data, qñ illud feudũ finitur cũ perſona accipientis, quia hæres in eo nõ ſuccedit. niſi iterum ab Imperatore inueſtiatur, vt ĩ. de feudo march. c. 1. licet illud videatur hodie vſurpari [6] vt ĩ. de alien. feud. §. in feudo comitatus.

[k] Cũ verò. hic inuenitur in quibuſdã libris, ſed male, tu tñ habeas. § inſuper inuenis gl. talem, vacat hoc c pp inferius c. ſi duo. i. ĩ. de feu. mar. du. & com.

[l] Producere dignaretur. ſubaudi, quod d guarus eſt facere, promulgauit enim legem, in qua hæc continentur, quæ hic dicuntur, & quædam alia cap. vt in Lombarda de bene. & terris tribu. l. fi.

[m] Frater. ſic ergo frater fratri ſuccedit in feudo paterno. ſ. cum ſine legitimo deceſſit hẽde. Sed pone fratrẽ deceſſiſſe, qui extraneum hæredẽ inſtituit, nunquid

[1] Eſt aũt iſte liber feudorũ approbatus, vt tradit do. Io. An. in ca. 2. de feodis, vbi ponit elegantiſſimas rationes, q liber feodorũ eſt approbatus.

Io. has feodorũ conſuetudines alegãter & copioſe ſcripſit Eguinarius Baro qui & libros eiuſdem argumenti reliqt.

[1] Eſt aũt feudũ alicuius rei inueſtitura interueniente ſic cõceſſæ ſeu datæ alij, vt dominiũ penes cõcedẽtem remaneat vt habet in Hoſtiẽ. & Azo. ſumma, eo. ti.

[2] Ideſt illis rebus, quæ tranſlatæ ſunt in eccleſiã ex beneficio regum vel principũ ſm Albe. ...

[3] Hæc opinio pcedit, qñ infeudatio ẽ manifeſte dãnoſa noſa eccleſiæ. Ba. & Alber.

[4] Totam iſtam gl. approbãt Bal. & Al.

[5] Idẽ B. & Aluar.

[6] Facit hic Bald. ſuper verbo æqualiter in 2. col. ſed q ro d vno. vbi late tractat hanc materiam.

Per cõſuetudinẽ vt etiã in talibꝰ feudis habeat locũ ſucceſſio, & nõ extinguat cũ vita vaſalli, vt c. 1. in ti. de alien. feu. ſm Bald. & Alua.

beneficio, quod eorum patris fuit, ſuccedat. Sin autem vnus ex fratribus à domino feudum acceperit: eo defuncto ſine legitimo hærede, frater eius in feudum non ſuccedit. Quod & ſi communiter acceperint, vnus alteri non ſuccedit niſi hoc nominatim [a] dictum ſit, ſcilicet, vt vno defuncto ſine legitimo hærede, alter ſuccedat: hærede vero relicto, alter frater remouebitur. Hoc autem notandum eſt, quòd licet filiæ, vt maſculi patribus ſuccedant: legibus [b] tamen à ſucceſſione [c] feudi remouentur, ſimiliter & earum filij: niſi ſpecialiter dictũ fuerit, vt ad eas pertineat. Hoc quoque ſciendum eſt, ꝙ beneficiũ hoc ad venientes ex latere vltra fratres patrueles [d] nõ progreditur

quid ob hoc priuabitur frater illius, enim ille heres inſtitutus per ola legitimus reperiatur. ff. de ver. ſig. l. lege. Reſp. nequaquã priuabit: quia iſtud eſt intelligendũ de eo legitimo hęrede, cui l. deferebatur ab inteſtato hęreditas & nõ ſic de illegitimo, vnde eo quod de iure inſtitui nõ valet, ſed ideo cõtingit hoc, quia poſt principali prouidentia, quã eius iudicio hoc feudũ ad fratrẽ perueniret: & ideo in extraneũ transferre nõ valet. arg. ff. de adop. l. ſi arrogator. §. 1. nam & à maioribus potius hoc intelligitur habere quam à fratre. vnde intelligo fratrem fratri debere ſuccedere, ex quacunque cauſa feudum amittat, dum tamen culpari non poſſit is qui ſuccedere intendit. arg. ff. de inter. & re. l. §. ita tamen ſuccedit, vt ſi dominum in aliquo offendit, ei ſatisfaciat. alioqui tali beneficio indignus videtur, vt ex conſtitutione Imperatoris Corradi manifeſte colligitur, quæ in Lombar. in ti. de ben. & ter. tit. l. vlt. Sic ergo legitimus velut proximior fratrem excludit. hoc autem ita intelligitur, ſi fuerit maſculus. fœmina enim non ſuccedit in feu. niſi ex pacto. vt j. de ſucc. feu. §. filia vero & j. eo. §. hoc autem notandum. niſi ſecundum quoſdam ſi fuerit feudum maternum, vt j. de ea. ſuc. feu. c. 1. licet videatur contradicere j. de feu. fœ. c. 1. Item hoc ſic intelligatur. ſi ſi non felonia prædeceſſor feudum amiſerit. nã tũc proximior expellitur, & vlterior admittitur niſi domino gratificatus proximiori fuerit, & ei feudum conceſſerit, vt j. quemadm ad filiam feu. perti. ca. ſi quis ſine filio maſculo & j. ſi vaſal feu. pri. cui defe. tatur. c. vaſalli feu. ꝙ vero dixi fœminam non poſſe ſuccedere. ſic verum eſt niſi feudum à domino redemerit: vel niſi dominus propter ſeruitium patris id ei dederit. tunc enim ob aliquo ex parẽtibus ſuis non eſt inquietanda. vt j. quemad. feu. ad filiam p. ti. c. ſi quis ſine filio maſculo.

[a] Nominatim. ſic ergo expreſſim per pactũ licet, quod alias non liceret, vt & aliud eſt ar. C. de pig. l. 5. & arg. ff. de cõtr. emp. l. labeo. ſecundum ꝙ de hac materia & pro, & cõ ſatis poteſt colligere in libello diſputationum Domi. Py. 2. char. tit. licitum eſt tacite &c. cum duobus ſequẽtib. titulis. Iſtud autem quod dicitur hic, ſic eſt intelligendum, niſi emptum fuerit de cõmunibus bonis, cum inſimul ſtarent, & domino ſciẽte: [b] vt j. de bene fra & qualiter fra. ſuc. in feu c. ſi quis acquiſierit bene nec obſt. quod legitur in illo ti. de duob. fratrib. de nouo bene. inueſti. c. ſi duo fratres in cõmuni cauſa: quia ibi loquitur, quando domino feudi ignorante de communi pecunia emebat et hoc eſt quod dicitur ibi, ne forte luatur dñs &c. ſic argo, cuius fuerit pecunia, de qua feudum emitur, multum intereſt. arg. tamen cõ eſt aliud quia nõ intereſt, de cuius pecunia emitur, ſed cuius noſe emitur, niſi caſualia notentur, vt C. de rei ven. l. ſi ex ea pecunia, & C. cõia vtriuſq. iudi. l. ſi patruus. & C. de proba. l. ad probationem. Caſualia autẽ his trib. carminibus cõprehenduntur: Fit res dotalis nõmine dotalibus empta: Fitq; pupillaris [illegible] nõmine: res empta pupilli. Sed ne cõuertas idẽ de milite credas, vt ff. de iu. do. l. cũ vir. §. vlt. alias eſt ibi. l. res q. & ff. ſo. ma. l. ſi cum dotem, in fin. & C. de rei ven. l. ſi vt proponis.

ſed quod in verſic. r contineture, falſum puto [e] vt C. de iudi. l. ex pecunia.

[b] Legibus. quod verũ eſt; ſed alio modo ſuccedunt iure Romano: alio modo iure Lombar. iure. n. Romano ſuccedunt tam maſculi quàm fœminæ, & per ſe & cũ maſculis æqualiter: quia ſublata eſt differentia ſexus, vt C. de ſuis & leg. hæ. auth. in ſucceſſione. Nec n. debent pp hoc ſolum puniri ꝙ fœminæ natæ ſunt, C. de l. bæt. l. pe. quid .n. peccauit natura, ꝙ maſculus nõ procreauerit. C. de lib. præte. vel exhæ. l. vlt. extantibus ergo filiabus legitimis tanquã legitimis ſucceſſoribus, naturales filij omnino excluduntur. vt C. de nat. lib. quaſi per totum. & in authen. ibi ſignata. præterea ſi pater dotauerit filiã, nihilominus veniet ad ſucceſſionem patris, etiam ſi pacta fuerit cum patre ſe nullum regreſſum habituram ad bona paterna, vt C. de coll. l. pactum. & C. de pac. l. pactum. filij enim meritis parentis magis ſunt ad obſequia paterna prouocandi, quam pactionibus aſtringendi, vt C. de inoffi. teſta. l. ſi quando. §. 1. Iure autem Lombardo non ſuccedunt ita fœminæ ſicut maſculi: quamuis iure Lombardo filia legitima, ſi ſola remaneat, totam patris hæreditatem habere debeat. vt in Lomb. de ſuc. ſi quis Lombardus & de ho. li. l. ſi quis Lombardus tamen ſi remanſerit vna cum filio legitimo maſculo, ipſa habebit tantum tertiam partẽ hæreditatis, & maſculus duas, vt in Lomb. de ſucc. l. 2. & l. 6. præterea iure Lomb. legitima filia non excludit naturales: imò habet tantum tertiam, & naturalis vnus vel plures aliam tertiam: & curia regia, vel alij parentes aliam tertiam vt in Lomba. de ſuc. ſi quis dereliquerit filiam. legitimus vero filius haberet duas partes, & naturalis tertiam, vt in prædict. tit. li. 2. lib. ſi pater dotauit filiam, non veniet amplius filia ad eius ſucceſſionem, vt in Lomb. præd. tit. ſi pater filiã ſuam, aut frater. Item iure Lombard. filius legitimus natus poſt donationem, quam pater fecit omnium bonorum ſuorum, reuocat eam totam poſt mortem patris: filia vero tantum tertiã partem. vt in Lombar. præd. tit. ſi quis ſe deſperauerit. & præterea filia iure Lomb. non recipit compoſitionẽ patris occiſi, ſed maſculus tñ, vel alij parentes: ideo quia faidã leuare nõ põt, vt in Lõb. de hn. lib. ſi quis longo. de aũs faida. l. ſi inimicitia, vt in Lomb. de pla. lib. ho. l. in omnibus. & ti. de ſuc. ſi fuerint filij. Acc.

[c] A ſucceſſione feudi. hic ergo aliud ſtatuit quam in legibus obſeruatur: nimirũ legum Romanorũ nõ vilis eſt authoritas: nõ tñ vſq; adeo vim ſuã extẽdunt, vt cõſuetudinẽ vincant, aut mores. vt j. de cog. feu. c. 1. in fi. §. notare licet deteriores eſſe cõditiones mulierũ quàm virorũ: & hoc eſt quod dicitur. ff. de ſta. ho. l. in multis iuris. ſed quare hoc cõtingat quæro? Reſ. quia dñm iuuare non põt, nec pugnam facere, quibus iuſto: quia fruit earum põr, tñ remouentur tenendum quod hic dicitur, eſt argo pro ratione volũtas.

[d] Patrueles. patrueles fratres dicuntur, qui ex duob. fratribus nati ſunt: nam qui ex ſororibus naſcuntur ipſi cõſobrini propria appellantur quaſi cõſororini: ſed tamen vulgus oẽs cõſobrinos appellet, vt inſtit. de gra. cog. §. quarto, & ff. de gra. l. 1. §. quarto gradu.

Gradum

[f] Idem tenet hic Bal. in 4. col. verſi. quærit gl. pone ꝙ frater & Alu. Frater fratri filius non extãtibus ſuccedit in feudo.

[g] Quod in contractu feudali accidentale eſt. habet .n. cõtractus feudalis vt alia & naturalia quę ſunt ad naturã & ſtatũ recti feudi ptinẽtia. vt quod ſeruitiũ inſit vaſallo, in maſculis ſucceſſio, & ſubſtãtialem, vt ꝙ dñium directum dñs feudi retineat, vt hic poſt Cla. de Seiſſelt. tradit Zaſi. & fidelitas pſta tur. ac demũq; accidẽtalia quę ſũt pacta cõtractui feudorũ extrinſecus appoſita, vt hic vides gl.

[r] Iſtud dictũ gl. approbant Bal. & Alua.

[t] Idẽ hic in filio prodigo p l. 3. in gl. C.

de cu. fu. & in ẽo cleſia per gl. in l. ſi ꝓponis, hic allegata, & in l. vxor marito. ff. de do. inter virũ & vxorem. Bal. & Al.

[u] Tu dic ꝙ, imo res efficiatur dotalis in ſubſidium. l. Proculus. ff. de iure do. Bal. & Alua.

Leges Romanorũ conſuetudinẽ non vincunt.

[y] Sequitur eam Bal. & Alua.

ſucceſsiõe ſecũdũ vſum ab antiquis ſapientibus conſtitutũ, licet moderno tempore vſq; ad ſeptimũ gradum [a] ſit vſurpatũ: quod in maſculis deſcendẽtibus hodie nouo iure vſque in infinitum [b] extenditur.

Feudum quod datur à capitaneis regis, vel valuaſoribus, propriam habet naturam, quod verò à minoribus datur, propriam naturam non habet, duobus caſibus exceptis, qui in litera continentur. Bald.

Notandũ eſt aũt, ꝙ illud beneficiũ, qđ à regis capitaneis, atq; regis vel regni Valuaſorib. [†] alijs impendit, propriè iure feudi cenſet. Illud verò, qđ a minoribus in alios trãsfert, nõ iure feudi iudicat, licet aliter ĩ curia Mediolanẽſi obſeruet: [c] ſed qñ voluerint, rectè auferre queunt, niſi Romam cũ illis in exercitu pertexerint: quo caſu iure feudi tranſit, & adiudicatur: vel niſi aliquid ꝓpter feudũ acceperint. Tunc .n. niſi reſtituto p̃tio auferre non poſſunt.

TITVLVS II.

DE FEVDO guardiæ & caſtaldiæ.

Feudum guardiæ & caſtaldiæ, & illud quod pro mercede alicuius rei datur, elapſo anno reuocari poteſt, niſi ad certũ tempus detur. ſed ſi caſtaldi nomine proprij feudi dicant ſe poſſidere, non defendunt ſibi poſſeſſionem, niſi de ſuo iure probent. Baldus.

ITem illud, [d] qđ datur noĩe caſtaldiæ vel guardiæ, & ꝑ mercede alicuiꝰ rei, trãſacto anno ꝑ iure auferri ẽt pretio pro eo dato non reſtituto: niſi ad certum tps datũ fuerit. Si verò caſtaldi [e] aliqd noĩe ꝓprij feudi poſſederint, non valebunt ꝓpterea poſſeſſionẽ ſibi defendere: [f] niſi per pares curiæ, vel breue teſtatũ [g] potuerint probare ſe ante, quam caſtaldi eſſent, vel poſtquã deſierunt eſſe, inueſtituram accepiſſe.

TITVLVS III.

QVI SVCCESSORES feudum dare tenentur.

Succeſſor prælati non cogitur inueſtiturã à prædeceſſore factam & non expletam de feudo, quod alius tenet, ratam habere, niſi eo cõſentiente, qui feudum tenet, ſit alius inueſtitus. inueſtiens autem cogitur eam adimplere feudo ſibi aperto, ſed laici ſucceſſor cogitur indiſtinctè adimplere inueſtituram à prædeceſſore factam. Bal.

SI verò [h] archiepiſcopus, [i] vel abbas, vel abbatiſſa inueſtituram eius feudi, qđ alius detinebat, eo tenore alicui dederit, vt poſt deceſſum eius, qui poſſidet, habeat: & ante deceſſerit archiepiſcopus, quàm ille, qui feudum poſſidebat, ſucceſſores eorum non coguntur eam inueſtituram facere, vel

[a] Gradum. aliàs gradum. alias geniculum. gradum plus eſt aſſuetum, quam geniculum. ſed ſunt æquipollentia in ſignificato. & quidam non habent verba ſequentia, vſq. in infinitũ. quod autem dicit gradũ, ſic intelligas: vt ſi contentio inter eos collaterales & curiã regiã fuerit de feudo, debent iurare cũ legitimis ſacramẽtalibus ſuis: & feudũ paternũ eſſe, & ſeruitus qui acquiſierunt, propinquiores eſſe & in ſeptimo geniculo eis pertinere vt in Lombar. de ſucceſ. l. 1.

[b] Vſq; in infinitũ. hic ergo colligitur, ꝙ infinitas res licitũ vel illicitũ, nec iuuat, nec excludit. ar. ff. de leg. præſt. ſ. tab. l. 1. licet ſ aliàs dicatur, ſ. ꝙ infinitas eſt vitioſa: vt ff. de dam. infe. l. q bona. ſ. vlt. & de teſtib. l. 1 & nota. de hac materia plenè in libello diſp. ry. 4 char. vt. ꝙ illicitum eſt &c.

[c] Obſeruetur. quia vſum æqualis eſt cõditio. Sed qñ hoc refertur ad verſ. illud, non ad ver. aliter in curia, recte hoc intelligo ſecundũ ſua tẽpora. olim. n. licebat minoribus valuaſoribus deueſtire vaſallos ſuos qñcunq; volebãt: & principi, vel maioribus valuaſorib. nõ erat permiſſum: & ſic concedebatur minori, qđ maiorib. denegabat, argu. ad hoc ff. de ri. nup. l ob ſeruandum. argu. ff. de offi. præto. l. Barbarius. hoc tñ hodie mutaſ: q̃a idẽ eſt in minori, qd in maiore dicebatſ: vt ſ de na tu. feu. in fi. & ſ. de feud. dato minimis val. c. ſi minores. ſed non ſimo iure feu. ſine certa & conuicta culpa auferri non debet: vt in Lombar. de benef. & terris tributariis. l. vlt. & ſ. de feudo ſine culpa non amit. c. 1. & ti. quo tẽpore miles inueſtit. petere debeat. c. 3.

[d] ITem illud. Aliàs item illud: aliàs itẽ aliud. alias illud aũt. alias c. & alias ſ. ſed c. debet eſſe, non ſ. quia habet titulum, vel habere debet vt hic, quia vtimur in noſtro apparatu.

[e] Si vero caſtaldi. dicitur caſtaldus ſiue actor, cui res dñi cõmittuntur gubernandæ: vt C. de ſac. ſanc. ecc. l. iubemus, circa prin. & in Lombar. de æquali. act. re. l. ſ. vt alias dr œconomus, cui gubernanda res eccleſiæ mandaſ: vt C. de ſac. ſan. eccl. l. iubemus, circa prin. villicus aũt dr, qui ad fructus percipiendos præponitur, vt ff de inſti. ac. l. ſi cum villico.

[f] Sibi defendere. ignoranter accipiendo, qđ erat propriũ feu. implea pro caſtaldia, alioqui præiudicium fieret ſibi. C de ſer. emp. & vendi. l. ſi ſeruum.

[g] Teſtatum. hæc tamen adiectio pleriſque non placet.

QVI SVCCESSORES &c.

[h] SI verò. aliàs c. & alias ſ. ſine tit. quę hic ẽ vel debet eſſe ſecundũ quoſdã, quia hic in apparatu nřo vtimur. aliàs habeſ hic gl talis: vacat hoc c. ꝑꝑ inferius, ſi qs inueſtitus. & hic põt eſſe titu. qui ſuc. ten.

[i] Archiepiſcopus. pñt ergo huiuſmodi clerici feudũ conſtituere ſed hoc eſt intelligẽdũ, vt no. in ſumma. cõſtituebat olim &c. ſed licet feudum dare poſſint, non tñ cogebantur C. de ſac. ſa. ec. l. iubemus, & in auth. ibi poſita, quibuſcunq; modis. hic eſt notandum, ꝙ ſi perſona eccleſiaſtica facit inueſtituram de feudo, quod ab alio detinetur, an teſequam

[†] Hi ſunt Al. ſunt duces, comites, vel marchiones.

[†] Facit ad hoc gl. pe. ext. pri. in ca. q in eccleſiarũ ex de offi.

[1] Secũdũ And. de Iſer. hodie tales dicũtur caſtellani caſtroni. & huiuſmodi nomina ſtel liguntſ ex cõſuetudine viẽtiũ, & vſu loquẽdi: vt ff. de ſup. lega. l. Labeo.

quam ſibi aperiatur, quod nõ tenetur ſucceſſor eius, & ſi pure aliquem inueſtierit, quod exinaniuit feudū, quod ſi ſub conditione fecit, induxit inueſtituram, & ecõuerſo præcedente vaſallo inueſtituram, recuſare nõ valet: ſecus autem eſt in perſona priuati: quia tunc vtriuſque ſucceſſor obligatur, & hic poteſt eſſe tit. qui ſuc. feu. ca. ſi quis inueſtitus fuerit, & ĩ. ſi de feu. contr. fue. c. motibus. Et eſt quoque not. quòd in clericorum inueſtitura pariter admittuntur teſtes pares & extranei, vt ĩ. ſi de inueſt. inter do. & vaſ. lis oriatur, c. t. §. ſi autem ſe venturum, & hoc cum de rebus eccleſię faciunt inueſtiturā, quia ſecus eſt cum de iuis proprijs, vt ĩ. q teſt. ſunt neceſ. ad nouam inueſtit. probā. ca. primo, circa prin. Accurſi.

a Pares eius curiæ. vt breue teſtatum. aut alijs euidentiſſimis probationibus. Accur.

b Ratam habere. hic poteſt no. quod ratione adiuncti præſumitur quid adimpletum, niſi probetur conceſſum, vt argu. ff. de poſtu. l. 2. §. itē ſenatus: & ff. de in fa. l. furti. & C. de infa. l. decreto. arg. contra. ff. de do. inter virum & vxo. l. ſi ſponſus. § , & de ma. te. l. ſi quis liber, ſecundū etiam quòd de hoc not. pro & contra in libello Py. ebarr. 2. titu. licitum eſt quid ratione adiuncti. & ti. contra. ſequē. Sed huic §. eſt contra. ĩ. ſi de inueſt. inter do. & va. lis ori. §. ſi autem aliquis Sed illud intelligo quā do in poſſeſſione fuit caſtaldus. hic igitur non præſumitur fuiſſe datum, niſi probetur contra: ſicut & peculium illius, qui manumittitur in teſtamento vel in vltima voluntate. vt C. de pecu. eius qui libertatem meruit. l. vnica. Acc.

c Compellantur. Et eſt ratio: qa ſucceſſor prędictorum nihil habet a prædeceſſore: vnde eius factū nõ tenet habere ratū: ſed in hærede ſecus. Arg. qa ex qua perſona quis lucrum capit, eius quoque factū probare tenetur, etiam ſi quandoq; tuīc factū non eſſet, vt ff de reg. iu. l. ex q ua. & C. de li. ca. l. ſi ab eo.

confirmare, etiam ſi pares eius curiæ [a] adſint teſtes, vel breue teſtatum † inde ſit, niſi ille, qui inueſtituram acceperit, nomine eius feudi in poſſeſſionem miſſus ſit eo conſentiente, qui detinet. Sed ſi ille, qui feudū poſſidet, prius deceſſerit, quam ille, qui inueſtituram fecit, iure cogitur eam ratā habere. [b] Laici verò iiſdem modis omnibus: quibus ſupra diximus, ſi alijs inueſtituram dederint, hæredes eorū, ſi rationib. claruerint, omnimodo eam adimplere compelluntur. [c]

TITVLVS IIII.

SI DE INVESTITVRA FEVDI CONTROVERSIA FVERIT.

Si inueſtitura ſit facta coram paribus, vel per breue teſtatum, dominus tenetur inueſtitum mittere in poſſeſſionem: ſi vero in poſſeſſione fuerit, & lis ei moueatur à domino; ſibi datur defenſio per iuramentum, niſi in caſu, vt quando vaſallus eſt de alio feudo infeudatus: quia tunc domino remittetur ſacramentum. Iacobus de Bel.

SI autem [d] cõtrouerſia inter dñm & fidelē de feudi inueſtitura fuerit, quid iuris ſit videamus. Et ſi inueſtitura facta fuerit corā paribus [e] curiæ, aut in breui teſtato: [f] rectè eum qui inueſtitus eſt, cogitur dominus mittere in feudi poſſeſſionem. [g] Si verò fuerit in poſſeſſione, [h] & mota fuerit ei controuerſia à domino: ei defenſio detur propter poſſeſſionem. Si autem non fuerit in poſſeſſione, [i] nec ſupradictis modis poterit probare: tunc illius erit defenſio, qui inueſtituram dicitur feciſſe. Si vero feudum aliquis habuerit, de quo nulla controuerſia eſt, & dixerit ſe inueſtituram alterius feudi accepiſſe ab eodem domino, nec in poſſeſſione fuerit, nec prædictis rationibus probare poterit: licet domini eſſet defenſio [k] ex ordine tamen, quia inter dominum

SI DE INVESTITVRA FEV. &c.

d SI autem. quidā habent hic talem ti. ſi controuer. fuerit de inueſt. feu. quē non vidimus in nõ apparatu, & qdā habēt gloſſā ſed, vacat hoc. pp infertur ca. de cõtrouerſia feudi apud pares curiæ terminanda, ca. ſi

e Coram paribus. ſ. quia debent eſſe nouæ inueſtituræ, ſi tamen pares habet dominus: ſi autē non habet tunc ſufficient [3] extranei. ĩ. qui teſtes ſunt ne. ad proban. nouam inueſtituram. c. t. Acc.

f Breui teſtato. & à paribus confirmato ſaltē duobus [4] vel tribus, vt ĩ. quid ſit inueſt. §. ſi enim ſecundū Mediolanē. aliud obſeruatur, vt ĩ. qui teſt ſunt ne. ad proban nouam inueſtitu. c. t.

g Poſſeſſionem. ſ. vacuam, quòd ſi differat, omnem vtilitatem ei præſtabit, [5] vt de no. for. fid. c. inueſtituram. nec liberabitur dominus ſoluendo intereſſe, ſi eū pœniteat inueſtituram feciſſe, vt ĩ. ſi de feu. controu. fue. c. ſi facta inueſtitura.

h In poſſeſſione. in qua ſtetit ad minus per annum & domino ſciente & non cõtradicente, ne alias iuſta ignorantia vel parui temporis negligētia cum iniquæ poſſeſſionis periatio quandoque domino poſſet damnum afferre, vt ĩ. ſi de feu. defun conten. ſi. inter do. & agna. vaſ. §. ſi facta de feudo.

i In poſſeſſione. hic datur defenſiu poſſeſſori propter poſſeſſionem. Eſt enim magnum commodum poſſidere, vt ff. de rei vind. l. is qui deſtinatur, quod puto intelligēdum de iuſta poſſeſſione: [6] quoniā ſi dolo quis poſſeſſor inuentus fuerit, non debet talis poſſeſſio ſibi patrocinari, vt C. de lib. cau. l. eū nec. n. dolus proprius aliquē releuare debet, vt ff pro ſocio. l. verū. §. ſēpar. Quid ergo erit ſi neuter poſſideat. Reſp. ei qui cõuenitur, dabitur defenſio: quia fauorabiliores ſunt rei quā actores, [7] vt ff. de regulis iuris. l. fauorabiliores, & promptiores ſumus ad abſoluēdū, quā ad condemnandum, vt ff. de act. & oblig. l. Arrianus & hoc vbi per oīa paris conditionis ſunt actor & reus: alioqui honeſtiori deferendū eſt ſacramentū ſecundum quod no. C. de iureiuran. l. in bonæ fidei, & ĩ. de con re. feu. ca. ſacramētū nõ ſemp eſt dādū &c. vñ quę dñt hic de ſacramento dādo poſſidenti. & in ſe. c. & in oībus, in quibus hoc dicitur, debent intelligi cum determinatione prædicti e. ſacramentum.

k Eſſet defenſio, ho. ſic intelligo. ſ. vt habeat ratio perſonæ & feudi qđ petitur, verū honeſta ſit: an eſt perſona, quæ facile iuret: & an ſit magnū an paruū feudum, quod à vaſallo expoſcit, & an diu dominus ſine

1 Dñr Al. ſ. ti. j. ſ. r. ſug tez. dicit breue teſtatū eē publicum inſtrumētum.

2 Nã hæreditaria ſucceſſio ſ eccleſia locum nõ habet: vt c. t. de p̃ben. ca. apoſtolica. ſ. q. t. ca. ex tranſmiſa. de fil. presb. Alua.

1 Sequētur hanc. gloſ. Bal. & Al.

3 Idē Bal. & Alua.

4 Approbatur per Bal. & Alua.

5 Iſtā gl. approbas Alu. Bal. & Prapo.

6 Idem tenet hic Bald. in quantū dīcit hoc eē intelligēdū niſi eā ſtaret de nō inueſt. nā idc talis abuſiua poſſeſſio nihil patrocinatuſ, & vide iura p eū hic alleg.

7 Idē Al. hic.

482

aliunde vaſallus eſt, remittitur [a] domino ex æquitate defenſio.

Si vaſallus legitimè probauerit ſe ſouere ius ĩ parte feudi paterni per ipſũ poſſeſſi, retinere debet etiam in alia parte: de qua verſatur quæſtio inter ipſum et dominum .h. d. ſecundùm Aluar.

Cùm aũt quis dixerit feudum ad ſe per ſucceſſionem pertinere, aſſerẽdo illud eſſe paternum: ſi fuerit in poſſesſiõe me dietatis, vel alicuius partis, [b] vel cambiũ ꝓprietatis [c] noĩe illius feudi habuerit, vel aliis iuſtis rõnib. [d] illud eſſe paternũ probare [e] potuerit: iure [f] obtinebit. Si verò probare non potuerit p̃dicto modo, dabitur ei defenſio cum duodecim ſacramentalibus.

Si vaſallus poſſidet caſtrum nomine recti feudi, dominus autem dicat eum nomine guardiæ poſſidere: domino incũbit probatio, et ſi probauerit, vaſallus condemnabitur, niſi vaſallus probet ſe legitimè inueſtitum à domino, poſtquã in guardiam ab eo acceperit, domino vero in probatione deficiente, vaſallo datur defenſio. Bald.

Item ſi vaſallus poſſederit caſtrũ, qđ dixerit ſe ꝓ feudo tenere, & eĩ dñs ꝑ guardiã dixerit ſe ei dediſſe: dñi eſt probatio: & ſi poterit probare, tunc ille qui tenet, dño debet reſtituere, vel probare ꝑ pares [g] curtis, vel ꝑ breue teſtatũ, poſtquam in guardiã ſuſcepiſſet, ſe à dño pro feudo inueſtituram recepiſſe. dño verò ĩ ꝓbatione deficiẽte, tũc illi erit defẽſio, q poſſidet.

Si creditor emit pignus, deſinit eſſe pignus, niſi eſſet emptio ſimulata, & de ſimulatione conſtaret per certa indicia. Bald.

Similiter ſi aliqs poſſederit caſtrũ vel aliã rem, & dñs dixerit ſe ꝓ pignore ei dediſſe, cõtrario ille dixerit, ſe accepiſſe ꝓ feudo: ſi potuerit dñs ꝓbare, ꝙ ei ꝓ pignore dediſſet: tũc ille, q tenet, dño reſtituet: vel ꝓbet ſupradicto modo ſe poſtquã à dño pro pignore accepit, feudi nomine accepiſſe. & ſi dñs non poterit probare ſe nomine pignoris dediſſe erit defenſio illius, qui poſſidet. Si quis de manſo [h] vno feudi noĩe inueſtituram acceperit, & dixerit, ꝙ omne incrementũ pertineat ad eum ꝑ inueſtiturã, ſi dñs reſeruauerit [i] ſibi aliquid in ipſa curte, tũc oportebit fidelẽ incremẽti inueſtiturã ꝑ pares curtis, vel ꝑ breue teſtatũ probare. [k] Sed ſi dñs in ipſa curte, nil ſibi retinuit, tunc omne incrementũ iure feudi fidelis obtinebit. Si verò fidelis ĩ poſſeſſione ĩcremẽti fuerit, nõ oportebit eum inueſtituram probare, ſed iurare.

Si ſecundus vaſallus accipiat inueſtituram de feudo à primo vaſallo cum eius incremento, & aliquid accedat huic feudo viuente primo vaſallo, totum incrementum eſt ipſius vaſalli ſecundi: ſi verò poſt mortem primi vaſalli decedentis ſine liberis, &

ſine aliqua contradictione ſciente vaſallo poſſederit, hæc omnia curiæ cum alterius iudicis arbitrio relinquuntur examinanda.

[a] Remittitur. i. auferetur.

[b] Partis. hic dicitur, ꝙ obtinere debeat vaſallus. ſi de aliqua parte poſſeſſor inueniatur: qđ puto intelligendum ſecundum ſuperius dicta, vt ſ. proxi. poſtea deſ ſine defẽſio.

[c] Proprietatis. ſed vtrum eadẽ ſit diſtinctio hic, quẽadmodũ, ſ. eo. §. proa. ſ. vtrum fuerit ei datum cambium corã paribus, vel in breui teſtato, vel alias l Rñ. vtiq;, & intelligo quod alleg. vaſ. ſe habere puſe nomine proprietatis pro parte illius feudi, quod feudum pro parte petit, ſ. pro illa parte pro qua dicit ſe nõ habere cambium: nam alioqui ſi haberet cambium totius feudi nomine proprietatis, fruſtra experiret pro feudo.

[d] Iuſtis rationibus. hoc eſt, ꝙ inueſtitura fuerit facta corã paribus curiæ: vel ꝙ habuit breue teſtatũ. Alij n. & ſi idonei ſunt, non admittuntur, vt ĩ. de cõt. inter do. & vaſ. de inueſt. feu. c. ſi fuerit cõtẽtio.

[e] Probare. ſed & ſi nõ probauerit, ẽt electio iuriſiurãdi ei datur. ſi vero probare nõ potuerit prędicto modo, dabitur ei defenſio cũ xij. ſacramẽtalibus, ẽt ſi nõ poſſideat totum feudum vel partem, vel pro eo aliquid. Acc.

[f] Iure. adeo ut eum ſolũ iurare ſufficiat ſine teſtibus, quando poſſidet, vt ĩ. ſi de inue. inter do. & vaſ. lis orta. §. ſi quis ſe, vel parem, & §. ſi autem. nec eſt cõ p̃dictũ ca. ſi fuerit controu. inter do. & vaſ c. ſi iſt contentio, quia illa determinaſ per iſtã, vt diſtinguatur, ſit dñs an fidelis. vel ibi cõſtat feudũ: ſed dubitatur eſſe paternum, an collaterale. in ca. ſi fuerit, nõ conſtabat, quod vnquã fuerit feudum.

[g] Per pares curtis. in hoc & in ſe. §. ſit opponiſ: aut inficiaſ ſe hẽre noĩe guardię: aut nõ inficiaſ, ſi non inficiaſ ad qđ probat dñs? tũ ſi inficiatus fuerit, ad qđ poſtea audiſ, cũ illi denegetur audientia, qui ꝓpriã ſcripturã negauerit, vt C. de nõ nu. pec. auth. ſ. qui propriã l Item quæriſ in iſto. §. & ſeq. ad quid deferaſ iuſiurandũ vaſallo; ſi dñs in probatione deficiat, cum actore non probante reus, & ſi nihil pręſtiterit obtinebit: vt C. de edẽ. i. q ſeculare? Rñ. ad cautelã hoc facit iudex, ſicut & in C. de iur. l. in bonę fidei. & ff. de iureiu. l. admonendi. non eſt cõtra, ſ. de feu. guardiæ. vt ibi no.

[h] De manſo. in iſto § talis notaſ diſtinctio: aut dñs aliqđ ſibi reſeruauit, aut non ſibi reſeruauit aliquid. aut eſt vaſ. in poſſ. aut non. In primo caſu tenetur probare vaſ. inueſtituram, & hoc facit retentio dominij. In ſecundo verò qñ nihil ſibi reſeruauit, ſi nõ eſt in poſſeſſiõe, idẽ eſt. ſi verò poſſideat. non probabit inueſtitu. ſed ita eſſe iurabit.

[i] Reſeruauerit. pſumiſ n. ꝙ dñs incrementũ retinuit eo, ꝙ aliqd ſibi in curia reſeruauit, vñ vaſallus obtinere debet, & de incremẽto ſpecialiter inue. factã eẽ ꝓbare habet neceſſe. Vel dicas reſerre, vtrũ ſit diſcretũ, vel latẽs incremẽtũ, vt ſi ſit diſcretũ, ſicut ĩ inſula, pertineat ad dñm. ſi latent, ad vaſallũ, vt ff. de vſuf. l. itẽ ſi fundi. §. j. & 2.

[k] Probare. qualiſqualis ergo retẽtio dño ꝓdeſt, vt hic & ĩ. ti. 1. item ſi qr ſe. petti-

[a] Hic reſpõſione hic refellit Ia. Beluiſianus.

a Pertinebit. In iſto §. not. quod reſoluto iure datoris, & eius acceptoris reſoluitur. ſimile ī. tit. 1. §. rurſus, & C. ſi pign. dat. fu. l. 1. Sed quæro nunquid iſte q. ſe cũdo loco poſſidet iure feudi, ſi velit priori domino ſeruire, an ſit expellendus? Reſ. nõ ſecundum iura iſta: vt ī. qua. olim. po. feu. ali. ca. 1. verũ hodie forte poterit. ſed vtrum poterit, vel nõ poterit. infra plenius determinabitur.

QVIBVS MOdis feudũ amittatur.

b QVia ſupr. feudũ amittere debet. Nũquid est hoc intelligẽdũ, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè dominus prælietur? Reſp. hoc determinabitur ī. titu. 1. hic finitur lex, deinde conſuetu. re. incipiunt. c. 1. Sed quæro hic, ſi ſciat dominũ iniuſtè prælirari, cũ non adiuuare nõ tenetur, ſi eum adiuuare incipiat, & eum poſtea vt hic deſerat: an feudo priuetur? Reſpon. hæc vberius ī. notabuntur. argum. tamen eſt ad hoc quod non: vt ſ. C. de neg. geſt. l. tutori. ſufficit enim ſi eal vel in paucis &c. vt ibi dicitur. ſed illud quod in hoc c. dicitur, intelligo cum poterat dominũ adiuuare, & eum dimiſit. Quid autẽ ſi brachijs abſciſſis aufugit, vt ſo. è omnino inutilis ad domini defenſionem? Reſpon. non priuatur feudo. arg. ī. de feud. ſine culpa non amitten. §. 2. in ſi nihil enim intererat domini vaſallum ibi ſteriſſe. argo ſeu non priuabitur: cũ vtraque morietur et erat: vt arg. ff. de condi. ob cauſ. l. pecunia. §. vlt. & C. depo. l. ſi plures. Sed conſueuit quæri quod auxilium domino vaſallus præſtare teneatur: nunquid ſalutem ſuam debebit præponere ſaluti domini ſui, an non, arg. eſt quod poſtponere debeat. ff. ad ſenatuſc. Sylla. l. 1. §. hic aũt quæritur. ver. ſerui. Sed puto contra 1 forte contrarium, quia non tãn habet ius dominus in vaſallo, vt in ſeruo, licet dicatur contrarium ī. de ali. feu. pa. c. ſi a morte, ſ. quod debeat dominum à morte liberare ſi poteſt. Accur.

c Cucurbitauerit. 4 quod dicit cucurbitauerit, verbum eſt: inde cucurbita nomẽ verbale alias dicitur arga. vt in Lombard. de conottijs. l. 1. ſed in hoc loco quidam 5 habent gl. vacat iſtæ cauſæ amittẽdi feu. propter inferiores. §. hoius tit.

d Cõcubuerit. vel cũ inimicis dñi amicitias copulauerit, vel aliter contra dñm ſe habuerit, vt magis proſonæ inimicus, quã amicus: vt ar. C. de inof. te. l. liberi, & ff. de off. præfe. vrbis l. 1. §. cũ patronis. ſed ſi dñs nõ placitauerit vaſ. de culpis cõmiſſis in vita ſua nec hæs dñi placitare: vt C. de ino. te. l. omnimodo, & C. de reuo. don. l. 1. & ff. de probat. l. Proculus. Acc.

e Exercuerit. hoc ideo, quia in maleficijs potius voluntas, quã effectus inſpicitur: vt ff. ad l. Cor. de ſic. l. diuus. & hoc intelligo niſi propter pœnitẽtiã deſtiterit: vt ff. ad leg. Cor. de fal. l. qui falſam. ſi verò propter impoſſibilitatem deſtitit, affectus eſt puniendus: vt no. in diſt. Py cum quis habet voluntatem delinquendi &c.

f Luſerit. 5 puta forte manus ad pectus eius ponendo, vel et turpius aduerſus dñm luſit: vt in Lombar. qua. quis ſe defen. de. ſijs amodo. ludus enim ſiue luſus noxius in culpa eſt: vt ff. ad legem Aquil. l. nam ludus. Quis n. eos ludos ſpelleret, ex quibus crimina oriuntur. vt in conſti. Frid. Imp. circa ſi. conſtitutionis.

g Concubuerit. quidam habent hic in text. poſt illa verba ſtatim hæc alia. hæc ita obtinẽt, ſi in domo dñi maneat. quidam non habẽt: ſed credimus illa eſſe ſuperflua.

h Amittere cẽſetur. ſed nũquid hoc i. & illud eſt correctum, vt non poſſit auferri ſine certa & conuicta culpa? Reſpon. nequaquam. quod enim ſpecialiter non remouetur, quare ſtare prohibetur: vt C. de teſt. l. ſancimus? quicquid. n. noua lege nõ inuenitur expreſſum, illud in conſtitutionibus veterum conſtat eſſe relictũ: vt C. de ap. l. præcipimus. in ſi. l. ſatis tñ puto 7 poſſe dici contrarium: vt in Lõbar. de bene. & rebus ... l. vlt. & ī. de feu. ſine culpa nõ amit. c. 1. & tit. quo tpe miles inueſt. pe. dab. c. 3.

i Scient. ita tñ. quod craſſa & ſupina ignorantia eum non excuſet: vt ff. de contrah. empt. l. & ſi. §. ignorãtia, & de ior. & fa. igu. l. nec ſupina. imò. vt verius loquar, 8 ſubaudiendum eſt, maximè: quoniã contra ſacramentum facit. Sed tu inſtabis, nũquid de feudo priuatur vaſ. quia ſacramentũ fidelitatis deſerit? Reſpo. nequaquã: vt ī. quæ fu. pri. ca. bene amit. §. illud enim. Sed ibi loquitur qui deſerit ſe ſubtrahẽdo. hic, aũt delinquendo. ſi ergo ſciat vel ignoret dñm ibi eſſe, feudo priuatur. itẽ ſiue ibi fuerit, ſiue nõ fuerit, licet videatur obuiare ī. q. fu. pri. c. bene. amit. §. porrò. nã ibi loquitur de alieno loco, quẽ ſciẽs ibi dñm eſſe, feudo priuatur. ſic ergo tõne loci intuitum deprehenditur quod alias non liceret: licet alibi ſit contra: vt. C. de ſep. in integ. reſt. l. vl. & hoc ita tñ variè: quoniã maiorẽ iniuriã putauit legiſlator in eius domo fieri, quã alibi: vt. ff. ad legẽ Iul. de adulte. l. quod ait.

k Ibi eſſe. alias intus, & alias ibi, ſed melior. litera eſt, intus.

l Fratrem ſuum occiderit. Hic quæritur, cui referatur illud

ſic aperientis feudum domino, tunc totum incrementum ſpectat ad dominum. Bald.

Rurſus, ſi aliquis acceperit inueſtituram feudi cum omni incremento, quod ei obueniret, & aliquid accreuerit viuente eo, à quo acceperit: ipſius erit. & ſi ille, qui inueſtituram fecit, ſine hærede deceſſerit, & feudũ reuerſum fuerit ad eũ, à quo ipſe tenuerit, vel ad aliũ: quicquid poſt mortem eius, qui dedit, accreuerit: ad eum pertinebit, a ad quẽ regreſſum fuerit.

TITVLVS V.
QVIBVS MODIS feudum amittatur.

Caſus primus feudi amittendi eſt, ſi dominus prælium campeſtre habuerit & vaſallus eum morantem in prælio dimiſerit non mortuũ, nec ad mortem vulneratum. Bald.

QVia ſupradictũ eſt, quibus modis feudũ acquiritur, & retinetur: nũc videamus, qualiter amittatur. Si n. dñs prælium cãpeſtre habuerit, & vaſallus eũ morãtem in ipſo prælio dimiſerit non mortuũ, nec ad mortem vulneratum: feudũ amittere debet. b Itẽ ſi fidelis cucurbitauerit c dñm, i. cum vxore eius cõcubuerit, d vel concũbere ſe exercuerit, e aut cum ea turpiter luſerit: f vel ſi cum filia, aut cũ nepte ex filio, aut cum nupta filio, aut cũ ſorore domini concubuerit. g (hæc ita obtinent, ſi in domo domini maneat) iure feudum amittere cenſetur. h Similiter ſi dominum aſſalierit, vel caſtrũ domini, ſciens i dominũ vel dominã ibi eſſe. k Item ſi fratrem ſuũ occiderit, l vel nepotẽ, idẽ

1 De hac q̃ône vide hic per dominũ Al. in 4. colũ. eum ſeq. vbi ponit pulchras q̃ſ. qualiter vaſall' tenetur ſeruire dño in bello.

2 Niſi eſſet cauſa, quod alter ſi iuit. quia liatirutur erat ad inuandũ dominũ: qa tunc vaſallus tenet dño. ar. l. in cõmodato. §. ſicut. ff. cõ mod. Bal. & Alua.

3 Idem Bar. Alua. & Przpo.

4 De hoc vide p. do. Ale. & Pa. de Caſtr. in l. ſororẽ. C. quib. vt indignis.

5 Reprobatur per ſcribentes hic.

6 Quid ſi vaſall' turpiter & inhoneſtã locutus eſt cum vxore domini ſui, nõ tñ tetigit eã perſonã: an priuetur? dodic. ſecundum Bal. And. de Iſer. & Alexã. quod non: quia nõ tñ turpe eſt colloquium, quã tact' vt hic per eoſdem.

7 Approbatur per Bal. Alua. & Przpo.

8 Idem Bal. Alua. & Przpo.

9 Locus illãcitum facit licitũ.

filium fratris. Aut ſi in libellario noie amplius medietate in feudũ dederit: aut ꝓ pignore plꝰ medietate obligauerit, ita vt tranſactum ꝑmittat, vel dolo hoc egerit, amiſſione feudi mulctabiẽ. a His oĩbus caſibus feudum ad dominũ reuertiẽ. b Rurſus ſi fidelis minus medietate libellario nomine feudũ dederit, & ſine hærede deceſſerit, & feudum ad dñm c redierit vel poſtquã ad libellũ d dederit, vel pignori obligauerit, & domino reſutauerit: tunc ille, qui ab eo acceperit, nullo iure aduerſus dominum ſe-tueri poterit.

Qui, conſentit, iura ſua perdit, & aliena fortificat. Bald.

Præterea † ſi ille, ad quẽ feudũ ꝑ ſucceſſionẽ iure obuenire debet, conſenſerit eos inueſtire, ad quos ſecundum rectum morẽ nõ pertinet: nullo modo ad eũ repetẽdum regreſſum e habet. Itẽ ſi fuerint duo fratres, & vnus iueſtiturã feudi acceperit, ſi poſtea feudum cũ fratre diuiſerit, & ille q feudi partem accepit, poſtea plꝰ medietate vendiderit, & ſine hærede legitimo deceſſerit: feudũ ad dominũ reuertitur. f Item ſi quis feudum habuerit in curte domini ſui, nõ poterit ipſum feudũ in aliqua parte libellario nomine alicui ſine cõſenſu dñi ſui dare, vel pignori obligare. Similiter ſi extra curtẽ g detinuerit, & dominus diſtrictũ habuerit, vel aliũ honorem, ſi alienauerit ſine domini voluntate, iure ad dominum reuertitur.

TITVLVS VI.

EPISCOPVM, VEL abbatem, vel abbatiſſam, h vel dominum plebis feudum dare non poſſe.

Epiſcopus, abbas, vel abbatiſſa, vel dominus plebis non poſſunt de cætero infeudare res eccleſiarũ ſibi ſubiectarum, quæ vocantur tituli. Bald.

ITem ſi epiſco. vel abbas, vel abbatiſſa, vel dominus plebis feudum dederit de rebus eccleſiarum, quæ eis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur: nullum habet vigorẽ, i ſecũdum hoc

Iſtud ſuum, nunquid ad dñm vel vaſallum? Reſp. ad vtrunq; põt referri, nõ tñ indiſtinctè, nã nimirũ ſi fratrem dñi ſui vaſallus occiderit, nõ tñ ideo feu. amit. ſed iſtud intelligo, niſi in tradendo ꝑ, prodẽdo hoc fecerit. nã ex tunc ſi extraneus eſſet priuaretur feudo. multo ergo fortius ſi dñi fratrem ita occiderit. & in hoc caſu feu. ad dñm reuertetur. ſi vaſallus ſui ꝓ ſuum fratrem interfeciat ad hoc forte, vt totã hæreditatẽ habeat: vel ſimilẽ feloniã fecit. puta hoiem occidẽdo, vt amplius in curia ſtare nõ poſſit, feu. amittat verũ quia in dñm non deliquit, ad proximum agnatum pertinebit: vt ĩ. an. ille qui interfecerit fratrem domini ſui, feu amit. c. ſi quis in erfecerit.

a Mulctabitur. nunquid toto priuabitur rõne partis alienatæ? Reſp. imò in quo deliquit: vt ĩ. de va. q contra conſti. Lotha. benefi. ali. c. 1. hodie nõ põt aliquã partẽ alienare ſine dñi voluntate: vt ĩ. de prohib. feud. ali. per Fri. Imperialẽ, quicquid hic dicatur.

b Reuertitur. poſt hoc verbum reuertitur, & ante. §. rurſus, inueni gl. talẽ: derogatur hoc noſtro tẽpore in curia Mediol.

c Ad dñm. hic nota et pñt, quæ notauimus. ſ. ti. 1. §. rurſus. & ĩ. ti. alio qua. olim po. feu. ali. et. prin. Sed quæritur, nũqd hic ſecundus vaſ. valeat contra hæredem ipſius experiri, cum deceſſerit ſine hærede. ſ. in feud. ſed cum hærede in aliis bonis? Rñ. hæc qõ potius facti eſt q̃ iuris: & põt determinari ſm q legis ĩ. de inue. de re alt. c. cũ de re al te. Sed nunquid eodẽ mõ reſoluitur ius acceptionis ſi culpa ſua dñs. i. primꝰ vaſ. feu. amittit? Rñ. veiq; nã ſi ꝑ inimicitias id accidit ſine alio mõ ꝑꝑ culpã ſuã ipſe tenebit, vt ar. ff. ſol. ma. l. pe. in prin. & ff. loc. & cõdu. l. ſi merces. § cõductor. & ar. C. de condi. ob ca. l. ſi militem.

d Ad libellũ. alias ad libellũ, alias ad libellariũ. Ac.

e Regreſſum. Sed nunquid hoc intelliges quocunq; modo cõſentiat. ſ. ſiue tacite, ſiue expꝛeſſim? Rñ vtique vt ar. C. de remiſ pig. l. 2. & l. ſi hypothecas, & ff de re iud l. creditor, & ſi. niſi dũ tacite ꝯſentit, intelligas iꝰ ſuum vbiq; durare, vt ff. quib mo. pig. vel hyp. ſol. l. ſicut § nõ videẽ. Itẽ iſtud intelligo, qñ ex certa ſcientia conſenſit. nam alias potius intelliguntur errare quam iam cõſentire, vt ff. de iud. l. 2. & de iuriſ. om. iud. l. ſi per errorem, & ĩ. ſi de feu. contro. ſeu. c. ſi vaſallus. Item cõſentire hic intelligitur, qui præſens eſt nec cõtradicit, vt ar. ff. de decu. l. decuriones §. vlti. & ff. ad mu. l. 2 & C. de ſiliis fa. l. 1. li. 2. in ſũma aũt hic notãdũ ẽ. q q alii ꝯſentit, ipſe ſua iura ꝑdit, vt C. de adm. tu. l. cum quidam. Acc.

f Reuertitur. hoc intelligo quando cõmuniter feudum acceperunt, & nominatum dictũ fuit, vt alter alteri ſuccederet: nam alioqui nullum ẽẽ dubium, & nihil operaretur talis prohibitus cõtractus: quia alias frater fratri non ſuccederet in feudo, vt ſ. qui feud. da. poſ. §. 2. ſed tu iſtabis, quoniam, ſi non delinquat vaſ. in dominũ ad proximiorem agnatum, & non ad dñm feudum reuertitur. vt ĩ. in qb. cau. feu. amit. §. vlti. ibi quoque & in dominũ delinquere intelliguntur quorum cõtemnere videtur, vt ibidem oſtẽditur. ſic ergo alterius delictũ ſiue factum alteri obeſſe videtur. ſed hoc plenius notabitur, ĩ. quæ fuit prima cau. benefi. ami. §. vl. & ĩ. ſi vaſ feu. pri. cui deſe c. vaſalli. Accur.

g Curtem. ſ. quod vulgo de cauena dicitur: ſic ergo ſecundũ intra iſta ertas habet vaſallus feudum in curte domini ſui, àlias extra & ſi extra, vel dominus habet diſtrictum ſ. iuriſdictionem, vel non: in primis duobus caſibus non poteſt aliquam partẽ ſine domini voluntate libellario nomine daret ſed in vltimo vſq; ad medietatẽ põt, vt ſ. prope & ſ. in pluribus caſibus vel locis, veruntamen hodie in nullo iſtorum caſuum poteſt vaſallus ſine domini voluntate id alteri concedere. vt in conſti. Frider. imperialẽ, decet ſolertiam &c. ſic itaque qualiſqualis tenen tio domino prodeſt, vt hic, & ſ. ti. 1. §. ſi qs de manſo vno. Accur.

h EPISCOPVM VEL ABBATEM &c. *Alias nõ ẽ hic ti. nec litera capitalis ſed ſolus § et male.*

i ITẽ ſi epiſ. Nullũ hẽt vigorẽ, hoc qualiter ſit intelligẽdũ, ſ. ſũma expoſuimꝰ, vñ iſtud notãdũ eſt: qa qđ ꝯſtituit Papa Vrbanus, in futurũ duntaxat hẽt locũ. & meritor qa nihil pecauit antiquitas, cum huius decreti foret inſcia, vt C. de teſtamen. l. iubemus, in fine, & ff. de iure immu l. 1.

Cõcor. cum hoc §. e. ij. in glo. 2. ex. tra ꝺ feu.

Iſtã gl. in fin. ſequuntur Bald. & Alua.

Cõcor. cum hoc §. ea quæ dicũtur in c. 2. cũ gl. ſuper ver. conſortẽ, extra, de feud.

Approbatur per Bal. Alua. & Præpo.

Idẽ Bal. & Alua.

Exponit hic d. Alu. i. plebanus, & interdũ ꝑpoſitus, nam vidi cit, idem importat & vid hin pi ſa tum do. Alua. tractãtem de ordinibus & dignitatib. eccleſiaſti cis valde diffuſe in 1. col. ante finem ver. quoniam alibi.

quod conſtitutũ eſt à Papa Vrbano in ſancta ſynodo: hoc eſt illud, quod poſt eius decretũ fuerit datum: quod autem ante datũ fuerit, firmiter permanere debet. Idẽ iuris eſt, ſi ſit ꝑpoſitus, vel abbatiſſa, vel alia eccleſiaſtica ꝑſona, q̃ antiquitus non ſit ſolita in feudũ dare: ſcilicet, vt quod dederit, de iure non valeat.

Fœmina poſita in copula cum maſculo non ſuccedit ſimul cum eo: ſed ita demum ſi maſculus non eſt. Bald.

Quinetiã ſi quis eo tempore feudũ acceperit, vt eius deſcendẽtes maſculi & fœminæ illud habere poſſint: relicto maſculo, vlterius fœminæ nõ admittuntur. [a] Mutus feudũ retinere nõ poteſt, [b] ſcilicet, q nullo modo loquit: ſed ſi feudum fuerit magnum, quo ei ablato, ſe exhibere nõ valeat: tãtum ei relinq debet, vnde ſe ſuſtinere poſſit. Et his omnibus caſibus feudum amittitur, & ad dominum reuertitur.

TITVLVS VII.

DE NATVRA feudi. [c]

Non poteſt de comitatu, marchia, vel baronia inueſtitus per principem de his pro libito deueſtiri, et quod de principe dicitur, idem de maximis & maioribus valuaſoribus. Bald.

Natura feudi hęc eſt, vt ſi princeps inueſtierit capitaneos ſuos de aliquo feudo, nõ poteſt eos deueſtire ſine culpa, [d] . ideſt marchiones & comites, & ipſos, q proprie hodie appellãtur capitanei. Idẽ eſt, ſi inueſtitura ſit facta à capitaneis & maiorib' valuaſoribus, q propriè hodie capitanei appellant. Si verò facta fuerit à minoribus vel minimis valuaſorib. aliud eſt. Tunc .n. pñt deueſtiri non habita rõne culpæ niſi fecerint hoſtẽ Romæ. Tũc enim idẽ eſt in minimis quod maioribus valuaſoribus: vel niſi emerint feudum, tunc enim pretium [e] reſtituendũ eſt ſecundum antiquam & rationabilẽ vſum. Moderni autẽ non ita ſubtiliter cernentes dicunt idẽ obſeruandũ in minimis, qđ dictum eſt in maioribus valuaſoribus.

TITVLVS VIII.

DE SVCCESſione † feudi.

---

a Non admittuntur) Sed quid ſi maſculũ relinquit & fœminam: nunquid & fœmina in feudũ ſuccedit? Reſp. nõ, vt ĩ. titu. e. §. 2. niſi forte maſculus ſubito poſt mortem patris mortuus ſit, quaſi nõ videatur extitiſſe, cum non perſeuerauerit, vt ff. de inиu. ru. teſt. l. poſthumus. nec enim prius locus fœminæ in feudi ſucceſſione, donec maſculus ſupereſt ex eo, q primus de eo feudo fuerit inueſtitus, ĩ. de eo, qui ſibi vel ſu. hære. maſcu. & fœmi. inueſtit. ac. c. qui ſibi.

b Feudum retinere non poteſt, quod hic dicitur, pleriſq; non placet, vt in Lõbar. de bene. & ter. tri. ſi quis tertam. Sed de quo muto ſit intelligendum, quæſo mihi dicas, aut enim de muto à natura, aut de muto alias. ſ. ſuperueniente caſu, ſicut diſtinguitur, C. qui teſt. fa. poſ. l. diſcretis. de muto à natura non poteſt intelligi: quoniã ſi potuit acquirere, multo fortius debet retinere. ſi de alio intelligatur, ſic opponitur, quilibet in vltimo articulo vitæ mutus efficitur. Res petitur, amice, ſummam ſubtilitatem ſecutus es: igitur inqua la tua à iudicibus nõ eſt admittenda. vt ff. quib. mo. pi. vel hyp. ſol. l. ſicut. §. ſi debitori, imo potius eſt reſpuenda, vt C. ad Tre. l. pe. & C. vt ac. ab hær. & contra hære inci. l. 1. & hoc qđ alibi dicitur, ſimplicitas eſt amica legibus, vt inſtit. ſideic. hæ. §. ſed quia. & inſtit. de leg. ag. ſuc. §. ſed ſimplicitatem. ſic ergo legitimum factum propter ſuperuenientem turbatur, vt ff. vnde vi. l. vltima, & in authen. de teſt. & ea quę pa §. fin. & C. de ſec. nup. l. 1. vel intelligitur hic de feudo petendo: quod ſecundum quoſdam mutus, ſurdus cæcus, claudus, vel aliter imperfectus non ta tenebit: quia feudo ſeruire non valent. vt ĩ. ti. ru. an mutus, vel aliter imperfect. feu. ren. e mutus. Vel intelligas ſecundum q de hac materia in ſumma not. in tit. quibus modis feu. amit. § propter caſum. Acc.

c DE NATVRA FEVDI.

Aliàs hic inueni notabile in glo. vacat hoc ca. pp inferius ca. mutus, ſed Iaco. Gaufredi aliàs Columna

d hanc glo. non habet.

Natura. Sine culpa, ſimile. ĩ. de feu. ſine cul. nõ ami. c. 1. & ti. quo tẽp. mi. inue. pe de. c. 5. & in Lombar. de bene. & ter. tri. l. vl. ex iſto loco colligitur argu. ſecundum veteres, q ex perſonarũ qualitate & differentia licitum deprehenditur, quod alias eſſet illicitum, argu. ff. de probat. l. cum de indebito. & inſti. ad l. Aquil. §. 2. & C. de procu. l. miliuem. de hoc plenius inuenietur in libello Py. ebrr. 2. in tit. ex perſonarum qualitate &c. ſecundum modernos vero inter maiores & minores non habetur differentia. Item colligitur adhuc, quòd id, quod ab initio eſt voluntarium, ex poſtfacto neceſſarium efficitur, vt nota. ff. de rẽ. vnt. & oblig. act. l. ſicut. cum ſuis concord. Item colligitur quòd licitum eſt ante, quòd poſtea non licebit, vt ff. de offic. præ. le. ſenatuſconſul. & ff. de ſet. l. 1. & ff. de procu. l. ſed etiam. & de iudic. ſed & ſi. §. 1. & de infami. l. ſolet. & l. 1. §. 1. ff. de ritu nuptiarum, l. ſi quis officio. argumen. contra, ff de iudic. l. 2. §. pœnultimo. & ff. de ritu nuptiarum, le. ſi quis tutor. §. quamuis. Accurſius.

e Pretium, hic colligitur, quòd non debet quis duplici damno affici. ſimile. ff. de condict. ob turpem cau. l. ſi pecuniam §. penultimo. & ff. ad legem Rhodiam de iactu. l. nauis, in hoc, & ff. de actio. empti † & vendit. l. ex empto §. vltimo, & ff. de iu. dotium. l. iure ſuccurſum, & ff. de pœnis. l. ſanctio. Sed contra, ff. de tranſactio. l. qui ſide. & C. de tranſactio. l. cum proponas, & lege ſi quis maior. & C. de ſecundis nuptijs. l. 1. Item innuitur hic, quod feudũ emi valeat, vt ĩ. de feud. da. minimis val. l. ſi minimi, & de ben. tranſit. c. 1. & ĩ. quemadmodum ad ſi. feud. pet. c. ſi quis ſine filio ma ſeulo Sed contra ĩ. de feu da in vicem l. cum. c. 1. ſed dominum dante tibi vberius exponetur, & in ſumma etiam expoſitum eſt.

DE SVCCESSIONE FEV

Sequi-

Eſſe nõ videtur qđ parũ durat.

Legitimũ factũ p ſuperuenientia turbatur.

Licet antea, quod poſtea nõ licet.

† Facit ad tertiam ill.[9] ti. In no. in c 2. extra de cõlue. &c. uante, ex ita de his q̃ ſi à maio. par. c. 1. & p Din. in c. bene ſicium, de re. iur. li. vj.

Feudum emi põt.

Si habens feudum decedat maſculis & filiabus relictis ſolis maſculis ſuccedunt in feudum, non filiæ ſeu fœminæ. Bald.

Sequitur de ſucceſſione feudi videre. Siqs igitur deceſſerit filiis, & filiab. ſuꝑſtitib⁹; ſuccedunt tm̃ filij æqualiter, [a] vel nepotes ex filio, loco ſui patris, nulla ordinatiõe defuncti i feudo manẽte, vel valente.

Feudo paterno alienato, vel de quo eſt filia inueſtita, ſuccedit maſculus ſuperſtes.

Hoc quoq; [b] obſeruat̃, vt ſi frater me⁹ alienauerit partẽ ſuã [c] feudi, vel fecerit iueſtiri [d] filiã ſuã: ſi moriat̃ [e] ſine hærede maſculo, [f] nihilomin⁹ reuertitur ad me. & olim obſeruabat̃ vſq; ad quartũ gradũ tm̃ ẽm quoſdã: hoc iõ quia poſtea nõ vocatur feudũ paternũ. Alij aũt dicunt vſq; ad ſeptimum [g] gradum.

Filia non ſuccedit in feudo, licet vaſallus deceſſerit ſine hærede maſculo, niſi inueſtitura facta fuerit in patrem, vt filij & filiæ ſuccedant in feudum. Bald.

Filia verò non ſucce-

Maſculi melior ẽ cõditio, quam fœminæ.

[a] Sequit̃. Aequaliter, hic colligitur in primis, ꝙ melior eſt maſculorũ conditio quã mulierũ, ſicut & in multis no. vt ff de ſta. ho. l. in multis, & no ſ. q feu. da. poſ. §. hoc aũt notandũ eſt. quædam poſſunt hic notari, quæ notata ſunt alibi, vt in ſumma, de ſucc. ab inteſt. eſt diſputatum. inferius autem de ſucc. tractatu pleni⁹ exponemus, q pñt ſubtiliter indagari. Py. & ſecundum ꝙ de hac materia in ſumma not.

[b] Hoc quoq;. ſuper illud hic gloſſam non inueni, vacat hoc propter inferius ca. per ſucceſſionem.

[c] Partem ſuam. l. ed libellum cõceſſerit: qđ quidẽ facere potuit ſine domini voluntate, vt ĩ. de feu. alie. c. i. & hoc cõtingit ea rõne: q̃a pars tm̃ feudi eſt alienata, cum vnũ erat feudũ tm̃, quod ad alios fratres ꝑuenerat ex ſucceſſione patris ſeu aui, & iõ donec vixerit alienator, frater eius non poterit petere partẽ illam alienatam, ſecundum ꝙ hic, ĩ. ſequit̃, ſi moriatur ſine hærede maſculo. nihilominus reuertitur ad me &c. q̃d ante mortem eius nõ põt reuerti: imo nec dñs poterit illud recuperare, niſi demũ alienatore mortuo ſine hẽde maſculo, ſubaudias & ſine fratre, vt ĩ. de feu. ali. §. ſi clientulus fecerit libellum &c. Vel ſi vis intelligere, ꝙ hic loquatur ẽt de alienatione ſ. venditionis facta dicas, ꝙ hic loquitur ſecundũ ſua tempora. olim. n. poterat vaſallus neceſſitate ſuadente vſq; ad medietatẽ ſine ꝯſenſu dñi feudũ vẽdere, vt ĩ. qua. olim po. feu. ali. c. i. § i. & ẽm hoc habẽt locũ notula Py. quã hic no q̃ ſic incipit. Hic colligitur fratrẽ ad partẽ eius q̃ alienauit &c. nã & tũc q̃n vaſallus vendebat partẽ ſine ꝯſenſu dñi, nõ irritabatur vẽditio, niſi demũ mortuo alienatore ſine hẽde maſculo. veruntamẽ ſi dñs volebat eã redimere ꝓ æquali ꝑtio, poterat hoc facere, ſed agnatus ꝑferebat̃ ei & in prohibendo & in redimendo, vt ĩ. quæ olim po. feu. ali. c. eſt aũt. §. porro ſiue de bona. hodie vero inhibita eſt oĩs feudi alienatio tã particularis, quam totalis ꝑ leges Lo. & Fr. ĩ poſitas. q ſi fiat, hodie ipſo iure non tenet. & ad dñm libere reuertitur. vt dicit d. l. Fri. imperialem. qđ intelligo verũ eſſe q̃n feudũ erat nouũ ſeu tale paternũ, ad qđ nõ veniebat aliquis poſt alienatorẽ, cũ nõ hẽbat agnatos ſeu deſcendentes, & non erat paternũ ad qđ agnati venditoris venire debebant poſt mortẽ eius ſine filiis maſculis: q̃m tũc ipſius agnati pferuntur dño, ſicut olim ꝑferebãtur ei in redimẽdo partẽ ſ. feudi alienatã, vt ſ. no. eſt, ſicut & alias dr̃, ꝙ ſi vaſallus culpã cõmittat ꝓp quã feudum amittere debeat, neq; filius neq; eius deſcendentes ad id feudũ vocabunt̃: ſed agnati admittent̃, vt ĩ. ſi de feu. contr. fue. c. ſi vaſ. & ĩ. ſi vaſ. feu. pri. c. ſi vaſallus. ſicut ergo olim ꝑferebant̃ agnati domino: ita & hodie ꝑferentur: cũ hoc non ſit mutatum quia quod ſpecialiter non mutatur, quare ſtatre prohibet̃, vt C. de teſ. l. ſancimus, ge q d. n. l. noua non videtur expreſſum, id veter. legi debet intelligi relictũ, vt C. de ap. l. ꝑcipimus, in fi. Dices ergo, ꝙ hic loquitur de alienatione q̃ fiebat olim ante conſtitutionẽ Lotharij & Friderici. olim. n. ſi vaſallus alienabat feudũ, & poſtea ipſum recuperabat, ipſum tanquã feudũ retinebat. Hodie vero ſec⁹, cũ ſtatim poſt alienationẽ illicitã ſit hoc dño apertũ, vt ĩ. quid iuris ſi vaſ. poſt alie. feu. ipſum recupe. c. i. Sed videt̃ ꝙ dñs omnino debeat agnatis præferri, q̃n vaſallus feudũ vendidit, q̃a tunc vr̃ dominũ cõtemnere, vt ĩ. in qui. cau. feu. ami. §. denique. in fi. cũ vaſallus ita i dñm peccet, ꝙ feudũ amittere debeat: nõ ad proximos, ſed ad dñm beneficium reuerti debet, vt dñs hãc ſnę iniuriæ vltionem habeat, vt in d. §. circa prin. Sed dicas, ꝙ ibi loquit̃ de feudo nouo, vel de tali paterno ad quod non veniunt agnati ex latere venientes. cum nõ ſuperſint: ſed tantũ deſcendentes ab eo qui illud acquiſiuit & ad hoc vr̃ facere litera ibi poſita, non ad proximos, & non dicit agnatos: quaſi voluerit intelligere de deſcendentibus tantum, ar. ad hoc. ĩ. ſi de feu. con. fu. c. ſi vaſallus culpã cõmiſerit &c. eo modo põt intelligi quod legitur. ĩ. an ille qui in. ſta do ſui c ſi quis interfecerit, licet alibi dicatur, ꝙ ille proximus eſt, quem nemo ſequitur, vt ff. de verb. ſig. l. proximus.

Culpa vaſalli ſuis hæredib. nocet.

Proxim⁹ eſt quem nemo ſequitur.

[d] Inueſtiri. quid ergo erit, ſi frater cõſenciat fratri ſic facienti, nunquid ſibi præiudiciũ facit? & certe vr̃, ꝙ non, vt C. de li. & eo li. l. 2. at. ff. de ado. l. ſi arrogator. & ff de ſen. l. emancipatum, ſed q̃ñ, cum teneatur affirmare qđ defunctus voluit: nec debeat hæredi licere, quod defuncto nõ licebat, & maxime cum non poſſit filius feu. habere, & hæreditatẽ repudiare, vt ĩ. an agn. vel filius defun. poſ. feu. reti. c. ſi contigerit. & ĩ de cap qui cu. ven. c. filius non poteſt. & C. de li. cauſa. l. ſi ob eo. & ff. pro ſoc. l. hæres, & de diuer. & temp. præ. l. cum hæres. ẽm ꝙ de hac materia potes inuenire in libello diſp. Py. 2. char. & pro & ꝯ in rub. non eſt licitum hæredi &c. & in ſuperioribus rubicellis. Reſpon. quæ oppoſita ſunt, loquuntur in feudo paterno, & hoc non eſt paternũ, ſed ab anteceſſoribus acquiſitũ: igitur nõ iure paterno hoc habet nepos, ar. ff. de ado. l. ſi arrogator. § pe.

[e] Si moriatur. ſine filio maſculo, vt infr. de alie. feu. §. inde poteſt præſumi. Acc.

[f] Maſculo. hic colligitur fratrẽ ad partem eius, qui neceſſitate ſuadente alienauit, vel alio mõ à iure ſuo cecidit, non admitti, donec ſuperſit alienator. nã & ſi hæres ſcriptus rogatus eſſet alicui poſt mortẽ ſuã reſtituere hæreditatẽ ſuã, & condẽnet̃, & bona eius occupentur à fiſco: interim veniens fideicõmiſſarius hæreditatẽ petens repellitur. expectãda n. eſt mors ſcripti, vt ff de tu ſi l. Statius Florus, §. h. & de leg. 2. l. cum pater. § hæreditatem. & §. ab inſtituto & arg. ĩ. de lege Cur. §. profecto Acc.

[g] Vſque ad ſeptimum. ſed hodie obtinet vſque in infinitum, vt ſupra, qui feu. da. poſ. §. hoc quoque ſciendum eſt.

dit [a] in feudo, niſi inueſtitura fuerit facta in patre, vt filij & filiæ ſuccedant [b] in feudum (tunc enim ſuccedit filia filijs non extãtibus [c]) vel niſi inueſtitæ fuerint de hoc feudo paterno. In alio verò feudo, quod habuit initium tantùm à fratribus, nõ ſuccedit vnus alteri, ſiue vna inueſtitura, [d] ſiue duab. niſi hoc fuerit dictum expreſſim, vt alter alteri ſuccedat.

TITVLVS IX.

QVI SVCCESSORES teneantur. [e]

Inueſtitura Papa potẽtior eſt q̃ iuſiurandum. Item facta inueſtitura à laico de alieno feudo in diem vel ſub conditione ſortitur effectum vaſallo mortuo ſine ſucceſſore, ſiue p̃moriatur inueſtitor, ſiue inueſtitus, ſiue tenens feudum: ſed purè facta inueſtitura non valet. facta verò inueſtitura ab eccleſiaſtica perſona mõ prædictõ non ſortitur effectũ, ſi p̃moriatur inueſtitor antequã feudũ tenens, vel ſi ſub conditione, vel tempore, antequam conditio vel tempus exiſtat. Bal.

SI quis inueſtitus fuerit de alieno feudo poſt mortẽ eius: vel ſi q̃s fuerit inueſtitus ſub cõdĩone aliqua vel tempore, quo nullus erat inueſtitus: ſiue p̃moriatur tenens feudũ, ſiue inueſtitor ſiue inueſtitus inueſtitor & inueſtitoris [f] hæredes tenentur inueſtito, vel hæredi eius veniente tempore vel conditione: licet alij dicant, ſi moriatur inueſtitus, antequam tenens feudum, vel ante conditionem exiſtentem, vel ante tempus quòd hæredes eius non debeant inueſtiri. [g] Nã ſi quis fuerit inueſtit' purè de alieno feudo, non valet habita inueſtitura. [h] hoc ita eſt, niſi fuerit facta ab aliqua eccleſiaſtica perſona. tunc enim ſi præmoriatur inueſtitor ante, quàm feudum tenens, vel conditio, vel tempus exiſtat: non obligatur ſucceſſor illius. & hoc probatur per legem Lotharij [i] de precarijs & hoc intelligendum eſt in vaſallis, qui feudi ſucceſſionem non habent.

TITVLVS X.

DE CONTENTIONE inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi.

Orta contentio inter dominum & fidelem de inueſtitura, decidi debet vel per pares curiæ teſtimonium perhibẽtes, vel per iuramentum poſſeſſoris iurantis cum duodecim ſacramẽtalibus. Ba.

SI contentio fuerit inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi, per pares [k] curiæ dirimatur. alij enim teſtes

---

Fœminæ ad feudũ aſpirare non poſſunt.

Expreſſè licent, quæ tacitè non.

Hæredi non licet quod defuncto nõ licuit.

[a] Non ſuccedit. nec eius filij. proles. n. fœminini ſexus vel ex fœmineo ſexu deſcendens aſpirare nõ poteſt ad feudũ, niſi ex pacto: vt hic, & j. de gra. ſuc. in feu. c. 1. licet enim filiæ vt maſculi ſuccedãt patri, legibus tñ à ſucceſſione feudi remouentur, & eorũ filij: vt ſupra qui feu. da. poſ. §. hoc autem notandum eſt.

[b] Succedant. hic poteſt notari illud generale, quòd licitum eſt expreſsè, quod tacitè non licet: vt C. de pig. l. 3. & ff. de cõtrah. empt. l. Labeo. & C. de do. inter vir. & vxo. l. donationes, cum omnibus concord. ſeq. l. rubricella illa, imo expreſſim & per pactum licet qđ eſt in li. D. Py. char. a licet cõtrariæ ſint rubricellæ illæ ibidẽ præcedentes. notatũ hic põt, quod illud locum habet in feudo maſculorum: quia filia rectè ſuccedit matri in feudo ſecundũ quoſdam: vt j. de na. feu. c. 1. licet videatur contra j. de bene. feu ca. 1. & ſup. illud. ſuccedat. inueni glo. talem in quibuſdam lib. ſic dicentem, vacat hoc c. propter inferius, ſi dux. j. de feud. marchio.

[c] Non extantibus. vel extantibus & ſubito mortuis, quaſi non videantur extitiſſe: vt no. ſ. epiſcopum vel abb. &c. §. quinetiam ſi quis.

[d] Inueſtitura. hoc eſt dicere, ſiue vnus ſolo fuerit inueſtitus ſiue ambo fuerint inueſtiti, non ſuccedet vnus alteri, niſi hoc dictũ fuerit expreſſim, & alter decedat ſine legitimo hærede: & ſic quod hic dr. vt ſ. qui feu. da. poſ. § cum verò Conradus, & j. de feu. mar. & ſi duo fratres.

[e] QVI SVCCESSORES teneantur. Hic poteſt eſſe titu. qui ſuc. tenean. titulus talis eſt qđ iuris ſi quis fuerit inueſtitus de alieno feudo hoc autem non vdimus in noſtro apparatu.

[f] SI quis inueſtitus Inueſtitoris. nimirũ ex qua perſona q̃s lucrum capit, eius quoque factum præſtare tenetur, & ſi q̃s iure factum non eſſet: vt ff. de regu. iur. l. ex qua perſona, & C. de lib. cauſ. l. ſi ab eo Accurſius.

[g] Inueſtiri. & meritò: quia per patrem vel teſtatorẽ ſibi deferebatur. at in ipſius perſona locum non habuit: igitur nec hæreditas competit, nimirum nec debet permitti hæredi quod defuncto non fuit licitum: vt ff. de diuer. & tempo præſcrip. l. cum hæres, & ff. quod quiſque iu. l. 3 & ff. de verb. obl. l. 2. & quarum rerum actio non da. l. e. 1 & de condit. & demõ. l. cui, & de edend. l. quædam, & in ſumma in titulo illo, nõ eſt licitum hæredi, &c. vt not. ſupra. tit. 1. §. hoc quoq; ie, ſuper verbo illo, inueſtire filium &c. & ſunt hæc omnia intelligenda quãdo nõ fuerat in poſſeſſionem miſſus hic ſecundus vaſallus: vt ſupra titulo qui ſucceſſores teneantur. ca. ſi quis inueſtitus. & hoc eſt quod alibi dicit, poſſeſſionis maximum commodum eſſe: vt. ff. de rei vend. l. is qui deſtinauit. Sed opponitur: quomodo potuit hic ſecundus vaſallus in poſſeſſionẽ mitti, cum alter poſſidebat? Reſpon. benè: quia potuit aliqua cauſa interueniente feudo priuari: & ſic etiam ante tempus ipſi reo potuit fieri. traditio.

[h] Habita inueſtitura, ſcilicet quòd hæredes inueſtitoris tenentur præmortuo inueſtitore antequã tenens feudum, vel conditio, vel tempus exiſtat: vel ſi fuerit.

[i] Per legem Lotharij quæ eſt in Lombard. tit. quando liceat rectoribus ie. 2. & titulo, de precarijs.

DE CONTENTIONE inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi.

[k] SI contentio fuerit. Per pares. Iſtud plenius notabitur in tit. quid ſit inueſtitura. capit. 1. §. primo, in diſtinctione, quæ ibi fit & infra tit. ſi de inue. inter dominum & vaſallum lis orta.

Inopia.

a Inopia. hic notandũ eſt, quòd inopia probationũ emergente conuolandum eſt ad auxiliũ, quod alias eſſet reſpuendum: ſicut etiam no. in C. de hære. & ma. l. quoniam. & ff. de te. l. ſerui, & C. de tepu. l. conſenſu Accurſius.

b Hoc ita. vt deferat ſacramentum vaſallo. nam verum eſt quod ei datur, niſi ſit caſtaldus qui poſſidet. tunc enim tantum ſuæ, ideſt domini religioni ſtabitur: alioqui non, niſi forte veniat caſtaldus qui poſſidet. tũc enim non poſſidenti domino ſacramentum defertur: & hoc eſt quod dicit, nam malignando, &c. Py. melius tamen puto. ſ. quòd iſtud hoc ita, refertur ad proxi. dictum, vt ita exponas. hoc ita. vt. ſ. per ſacramentum. i. per iuſiurandum domini poſſidentis cũ duodecim ſacramentalibus dirimatur, niſi clientulus ſit caſtaldus &c. tunc. n. ſuæ, ideſt domini religioni ſtatur, ita quod ſolus iurabit & non habebit neceſſe iurare cum ss. ſacra. ſed alibi eſt in tex. non ſtabitur: & ſecundum hoc non debet eſſe in text. verbum illud. i. domini. ſed debebit referri illud verbum ſuæ. tantum ad cliẽtulum, & non ad dominum: ita dicas tantum ſuæ, i. clientuli religioni nõ ſtabitur. niſi habeat teſtes &c & ſecundum hoc magis congruit literæ prior expoſitio.

† Secundum Aln. & And. de Iſer. non debet hic eſſe ti. ſed ſ. qui continuat ad ſuperior. & hoc ſatis patet p dictionẽ, ſimiliter quę eſt dictio continuatiua.

& ſi idonei ſint, admittendi non ſunt. inopia a tamẽ probationum dirimatur per religionẽ clientuli poſſeſſoris feudi, vel cum duodecim ſacramẽtalibus ſecundum quoſdam. Ceterùm ſi dominus poſſideat, etiam per ſuum iuſiurandum cum duodecim ſacramentalibus d[i]rimatur. hoc ita. b niſi cliẽtulus c ſit caſtaldus vel actor domini: tũc enim tantum ſuæ, ideſt, domini religioni ſtatur: niſi habeat teſtes pares idoneos. nam aliquando malignãdo d multa bona auferuntur domino hoc modo, & hoc colligitur per legem, quæ eſt in titulo de acquiſitione actorum regis in Lombarda. Idem dicendum eſt de guardia.

TITVLVS XI.

DE PIGNORI dato feudo, quid iuris ſit. †

Similiter ſi qs voluerit dicere de pignore e ſibi dato ſe inueſtitũ eſſe: nõ credatur ſuo iuramẽto, ſed teſtibus idoneis paribus domus, vel curiæ. Inſuper ſciendum eſt feudum guardiæ, & caſtaldiæ, quacunque hora vult, auferri poſſe à domino, ſ. poſt annum. f

TITVLVS XII.

DE CONTENtione inter me & dominum de portione feudi fratris mei defuncti. g

Fratri ſuperſtiti defertur iuſiurandum, ſi partem habeat in feudo, de quo eſt contentio inter eũ & dominum, ſed ſi nullam habet partem, datur domino. Bal.

Si contentio h fuerit inter me & dominum de portione i feudi fratris mei defuncti, dicendo paternum eſſe, & ſic me debere ſuccedere: ille vero minimè, tanquam habuerim partem meam: ſiue poſſideo, ſiue alienaui k dabitur mihi iuſiurandum ſcilicet patrem meum iure inueſtitum fuiſſe, licet non poſſideam portionem.

c Clientulus huic ſimile eſt. C. de re. cre. & iureiur. l. in bonę fidei. merito nota, quòd poſſeſſori defertur iuſiur. tum poſſeſſionis fauore, tum quia reus eſt: nimirum (vt ſupra dictum eſt) maximum eſt poſſeſſionis commodum, quoniam melior eſt poſſidentis conditio quam petentis: vt hic. & ff. de ſal. inter. l. i. & ff de pi. l. ſi debitor. nam & actore non probãte, & ſi nihil præſtiterit reus, obtinere debet: vt C. de eden. l. q accuſare. & fauorabiliores ſunt rei quam actores: vt ff. de re iu. l. fauorabiliores: & promptiores ſumus ad abſoluendum quam ad condemnandum. ff. de ac. & ob. l. Arrianus.

d Malignando. alias malitiando: & alias, aliquando multa bona.

DE PIGNORI DATO FEVDO &c.

a Similiter. De pignore hoc intelligo locum habere, quando de pignore conſtabat: alioqui probatio incumbit domino. quod ſi probare non potuit ſe pignori dediſſe, reſtituere debet eum domino, vel probare per pares curtis vel breue teſtatum, quod ſibi de feudo dederit, poſtquam per pignus accepit: vt ſupra, ſi de inueſt. feu. c. ſimiliter aliquis. Huic obuiare videtur. C. qui pot. in pignor. ha. l. ſi generaliter, authen. item poſſeſſor. Reſpond. illud locum habet quando inficiabitur rem fuiſſe illius: ſed hic bene confitebatur rem domini fuiſſe: licet diceret ſibi obligatã pro pignore non eſſe. Vel aliter dicimus: quia poteſt intelligi iſte. ſ. ſi. quando dominus in probatione defecerit: & ſic datur defenſio vaſallo: nec ſufficit iuſiurandum, niſi & teſtes adſint: alioqui crederetur ſuo ſacramento cum duodecim ſacramentalibus: vt ſupra proxi. ſ.

f Poſt annum. niſi ad certum tẽpus datum ſit: tunc enim nõ poſſet auferri ante tempus. illud autem intelligas & de eo qđ datum eſt pro mercede alicuius rei: vt ſupra de feudo guar. ca. i. qui autem dicatur caſtaldus, dic vt ibi nota.

g DE CONtentione &c.

Quidam non habent hic aliquem titulum, & male.

h Si contentio. alias inuenitur in gl. vacat hoc ca. pp ſuperius ca. ſtẽ illud. de feud. guar. & caſtal.

i De portione. i. medietate. nam appellatione partis dimidia cont. nec: vt. ff. de vſuf. l. ẽt, & ff de ver. ſign. l. nomen filiarũ. ſ. portionis. vel intelligas de portione. i. ſiue de medietate, ſiue de aliqua parte intelligendo de maiori vel minori: vt ſ. ſi de inueſt. ſ. cũm autem quis dixerit.

Patris appellatione dimidia continetur.

k Alienaui. intelligo ſic, ideſt, ſiue poſſideo per me, ſiue per alium. nam qui meo nomine poſſidet, ipſe non poſſidet. ſed ego ipſe poſſideo ff. de acquiren. poſſeſſ. l. quod meo nomine. impropriè ergo ponitur alienaui. Vel forte idem refertur ad vaſallum iuſiurandum & ſi non poſſideat: quia feudi non eſt contentio, ſed de feudi qualitate hæreditario, ideſt, vtrum fuerit paternum, vel non: vel ratione alterius partis, quam poſſidet. illud intelligo, ſi enim nihil poſſideat de feudo, & nec dominus, vel forte dominus: aliud eſt.

De alie-

nem fratris mei. Si verò nullā partē habuero illi⁹ feudi, nec mihi nec dño dabitur iuſiurādū, niſi ꝓpter ſupradictā rationē: dño non, vt ego pp hoc aliud meum feudū amittam. Si tñ vaſallus poterit probare paternum fuiſſe, ſiue poſſideat, ſiue nō: obtinebit: alioqui niſi probet paternū fuiſſe, vel niſi poſſideat, dominus obtinebit.

TITVLVS XIII.

DE ALIENAtione feudi.

Vaſallus hoc iure poteſt etiam ſine voluntate domini feudum alienare ad libellū vſq; ad medietatē, et non in plus. & nō per alium contractū, & nō eccleſiis in perpetuū, ſed priuato ſic, et tunc reſoluto iure datoris reſoluitur ius accipientis, ſed voluntate domini facta alienatio vel proximo agnato, manet ſtabilis omni tēpore. In feudo autem marchiæ & comitatus non eſt ſucceſſio. Bal.

SI clientulus voluerit partē ſuā feudi alienare idest mediū ſine dñi voluntate, poterit hoc facere: vlterius [a] progredi nō pōt ſecundū iuſtū & verū vſum: alioq & feudū amittit: & nō valebit, quod factum eſt. Quod dictum eſt alienare, intelligas de libello.[b] Huic conſuetudini derogatum eſt [c] per legē Lotharij. Mediolanenſes verò irrationabiliter conſiderantes dicunt clientulū etiā alienare poſſe in totum, & ſine domini voluntate. Inde [d] pōt præſumi, ſi clientulus fecerit libellum in perpetuū de feudo ſuo alicui eccleſiæ non valet: ideo ſcilicet, quia nunquam reuerſurum ſit ad dominum, cum eccleſia non deſinat eſſe hæres. quod obſeruandum eſt & in priuato ex natura perpetui libelli. Sed diuerſum obſeruatur in eccleſia, quā in priuato. [e] Eccleſia [f] enim cultrix & auctrix iuſtitiæ non patitur contra iuſtitiam aliquid fieri in ſe, vel in alterum: priuatus verò ſæpe obuiat iuſtitiæ. Et ſi clientulus fecerit libellū vel aliud de medietate feudi ſine dñi voluntate, eo mortuo ſine legitimo hęrede maſculo (qđ verbū ita intelligēdū eſt in feudo, i. ſine filio maſculo [g]) reuertitur feudū ad dñm. [h] Si verò cū dñi voluntate totū, vel mediū alienauerit, ſtabilis pmaneat alienatio: fratri verò, vel ne-

[a] DE ALIENATIONE FEVDI. Si clientulus. Vlterius ergo pro parte licet, quod inſolidum non liceret, vt ff. de contrah. emp. & ven. l. ſi quis donationis & de uſ. ei cui man. eſt in. l. 1. & de in ius voc. l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur, & C. de don. & de l. cum ite, ſimilia ſtudioſus inquirat.

[b] De libello. ſic ergo videtur, quod aliàs non ſit alienatio permiſſa præter quā libelli conceſſio. nam cū de pluribus vnū conceditur, ſequens intellectus patēt eſt, quod de aliis remouetur: ſicut econtra, vt ff. de condi. & demon. l. cum ita. & de iudi. l. cum prætor. Sed cū alienationis appellatione pignoris obligatio contineatur: nunquid pignoris obligare poterit? Et vſ quod non: vt C. de re alie. nō alie. l. ſi nimirum cui nō in genere licet, nec in ſpecie licebit. ff. de eu. ceu. ſtab. l. 1. in prin. & de ope. pu. l. 3. & de rei ven. l. officium, & inſtit. de auth. tut. & inſtit. qđ cum eo. §. fi. videtur & iſtud confirmari per l. Fride. imperialem &c quicquid te re eo dictum, obtinet. & verum eſt, quod vſque ad medietatē valet pignoris obligatio, ſicut & olim poterat, vt ſ. quibus modis feud. ami. §. vlterius nec obſt. conſtitutio: quia loquitur de fraudulenta alienatione: vel qñ totum alienare volebat. vel pignorare eo dē caſu loquitur. C. de reb. alie. non alien. l. vlt. nam vt dicimus, licitum eſt pro parte, quod in totū non licet: ſed huic quomodo reſpōdebimus? quod dictum eſt alienare, intelliges de libello, ſubaudi & pignore: & ita videtur Py. ſibiipſi contradicere: cum alias in ſumma ꝯtium notarit in rubricella illa, quid hodie obtin. de feu. alien. §. ſed an hodie &c. ſed de hac materia die vt ibidem notaui.

[c] Derogatum eſt ego nō puto, quod debeat eſſe in tex. ſed potius in glo. & dices verum eſſe ſcilicet, quod ei derogatum erit per d. l. Lothar. quæ eſt inſ. de prohib. feud. alie. per Lothar. imperialis beneuolentiæ. imo dicas, quod ſimiliter derogatum ſit ei per d. Frideri. Imperialem.

[d] Inde. quæritur vnde procedat illud, Inde? Reſp. quia dictum eſt ſolam alienationem quæ fit in conceſſione libelli permiſſam eſſe: inde præſumi pōt &c. per hoc datur intelligi, quòd nulli ſit permiſſa alienatio præter iſtā, ſ. per libellū ad aliquē conceditur: nec ꝯdicit, qđ de pignoris obligatione dicitur: quia licet pignoris obligatio contineatur alienationis appellatione, non tñ eſt alienatio. nimirum pignus in bonis debitoris permanet. Ideoq. ipſi perire in dubiū nō venit, vt C. de pi. actio. l. pignus.

[e] In priuato. eſt ergo deterioris conditionis eccleſia, quā priuatus, cum eccleſia in perpetuum per libellum habere rem non poſſit, ſed priuatus valet. eſt ꝯ. ve no. C. de ſac. ſan. ecc. l. vt inter diuinum. Accurtius.

[f] Eccleſia. cultrix. Iſtud verbū ſatis notabile eſt nam ſacerdotis eſt omnibus prodeſſe velle, & nemini lædere, licet ſolui poſſit, ſi diuer ſit: vt in decretis, cauſa 14. quæſtio 5. denique. Accur.

[g] Sine filio maſculo, in hoc ce nnotare licet: quia hæredis appellatione continetur filius tñ maſculus: ſed alibi ponitur pro liberis: vt ff. ad Trebellianum, l. ex facto. §. vlti. & ſi vis ſcire quātum extendatur nomen hæredis, decurre in lib. diſpu. ſyluæ char. 6. rubr. ſed quæritur, quatenus hęredis appellatio extendatur ex cæteris. in qua dicitur, quòd hæredis appellatio in perpetuum ſignificat ſuccedentes: vt ff. de verborum ſignifica. l. hæredis, & ff. de iure immunita. l. quæria. & ff. de verborum obligationib. l. ſtipulatio iſta, cum aliis concordant ibi ſequentibus, licet contrarius titulus ſequens ibi dicat, quòd ſignificat proximum hæredem duntaxat, vt ff. de verborum ſignificatio. l. ſecundum. & ff. de oper liberti. lege. cum patronus. §. primo & ff de minor. lege, in cauſa. §. 1. cum aliis concor ibi ſequen.

[h] Reuertitur feudum ad dominum. hic ergo dicitur, quod vaſallus licite poſſit vſque ad medieta-

Cōcor. cū hoc c. ex de feu. c. 2. & gl. 3. q. i eccleſiaſt, in prin. ex. de conſti.

Alienationis appellatione pignus cōtinetur.

Facit ad hoc C. de fun. patri. l. 2 q. bus. li xj. & Bald. ea. l. ver. cōſuetudo, q feu. da. poſ. ſ vſib. feu.

Recta lectio ſic eſt ex cauſa. Sacerdotis eſt omnibus prodeſſe velle, & nulli nocere. Poſſe aūt ſolius eſt Dei. Pet. Ven.

Hæredis appellatione cōtinetur tñ filius maſcul⁹.

poti per libellũ facta [a] alienatio, etiam ſine voluntate dñi. Item in feudo comitatus, vel marchiæ vel aliarum dignitatũ nõ eſt ſucceſſio ſm rõnabilem vſum: ſed hodie hoc eſt vſurpatum. [b]

TITVLVS XIIII.

DE FEVDO marchiæ, vel ducatus, vel comitatus. [c]

In feudis dignitatum non ſuccedit hæres, niſi ſit inueſtitus. Item in alijs feudis ſuccedunt filij & nepotes, & filijs vel nepotibus defunctis ſine deſcẽdentibus ſuccedunt eis fratres & nepotes, quinimo & conſobrini. Bald.

De marchia, vel ducatu, vel comitatu, vel aliqua regali dignitate ſi quis inueſtitus fuerit per beneficium ab Imperatore: [d] ille tantum debet habere. hrs. n. nõ ſuccedit [e] vllo modo, [f] niſi ab imperatore p inueſtituram acquiſierit. Si capitanei, [†] vel valuaſores maiores, vel minores inueſtiti fuerint de beneficio: filij vel nepotes ex parte filiorum ſuccedunt. Si verò vnus ex his filijs, vel nepotibus ſine deſcendentibus maſculini ſexus hæredibus mortuus fuerit, prædicti fratres, vel nepotes per inueſtituram patris & aui [g] in beneficium ſuccedunt. Et ſimiliter intelligendum eſt in conſobrinis. [h] Si duo fratres ſimul inueſtiti [i] fuerint de beneficio nouo, & nõ de paterno: ſi vnus eorũ ſine deſcendentib. maſculini ſexus mortuus fuerit, dominus ſuccedit, non frater, niſi pactum fuerit in inueſtitura q frater fratri ſuccedat. Per pactum .n. frater ſuccedit, non dominus. Et quod diximus de fratribus, vt vnus alij ſuccedat per pactum idem dicendum eſt de filiabus, ſi hoc pactum cõcilìet, & ſic per pactum filiæ ſuccedunt. [k]

TITVLVS XV.

AN MARITVS ſuccedat vxori in beneficio. [l]

alienationem feudi in libello dare ſine permiſſu domini: quod ſi fecerit, & ſine filio maſculo deceſſerit: tunc ad dominum feudum reuertitur. ſed op. vaſ. licite fecit: ergo pœnam non meret. C. de l. Iul. de adulc. l. Gracchus. Rñ. hic punitur nõ q alienauit, ſed quia ſine maſculo deceſſit: ſicut de minore dicitur, quod reſtituitur, non quia fecit, ſed quia ſic fecit, vt ff. de minor. xxv. anno. l. ſi ex cau. § & nunc, alias hic non puniretur quia iſtud intelligitur de recto feudo, in quo fœminæ non ſuccedunt: Sed inſtabis: nonne nepotes hic excluduntur? Reſpond. non, quoniam filiorũ appellatione etiam nepotes continentur. nec enim dulciori vocabulo poſſunt nominari. ff. de ver. ſig. l. liberorum, & in lombar. de beneficio l. fin. Accur.

[a] Per libellum facta. ſubaudi etiam ſine domini voluntate, quaſi non videatur alienatio, ſcilicet cum feudum erat paternum. Item & in alia alienatione ei facta. licet enim alias prohibeatur alienatio feudi paterni: inter agnatos tñ conceditur, vt j. de ali. feu. paterni. c. 1. & j. per quos fi. inueſtit. & per quos reci. §. ſed & res, & ff. de leg. 3. l. patet, §. quidecim. Vel & dicas, q hoc referturi ad proximum dictum: & ita continuabit. ſtabilis pmaneat alienatio fratri vero vel nepoti &c. dum tñ ſit facta fratri vel nepoti, & ita ſm hoc nihil vſ operari conſenſus ſiue voluntas dñi: quia tunc ſi eius voluntate eſſet facta qualitercunque, valeret. & non poſſet irritari ſm quod videntur velle conſtitutiones Lotha. & Friderici. vel etiam dicat, quòd nihil ſubauditur, & ita continua cũ ſequenti litera: fratri vero vel nepoti. i. alienatio libelli facta in feudo comitatus vel marchiæ &c. ſecundum hoc dicet. q non debet eſſe. §. Prior tamen expoſitio verior eſſe videtur.

[b] Vſurpatum. in feudo ergo non eſt ſeruandum, nimirum quia male inuenta & prauæ conſuetudines tractu temporis non confirmantur, vt in auth. vt nulli iudi. §. nulli. collatio. noua. licet contrarium dicatur j. de cog. feu. in principio.

[c] DE FEVDO MARCHIÆ &c. *Alias eſt titulus talis, qualiter vſus beneficij ſit retinendus, quo non vtimur in noſtro apparatu.*

[d] De marchia. Ab Imperatore. In primis illud no. ſ. q ex rei qualitate & differentia licitum deprehenditur quod alias non liceret. ſimile C. fami. er. l. ſi filius, & ff. de procur. l procurator totum, & de minor. l. ait prætor. §. quæſitum, & ff de admi. tut. l. qui ſine hærede, & C. ſi adue. do. l. 2 & in ſum. vt in lib. diſpu. Py. char. 2. rub. ea rerum de quibus agit, qualitate &c. licet contra ſit arg. ff. vſufr. quemadm. caue. l. 1. & 2. & C. de contra. iud. l. vbi ité hic no. quòd licitum eſt minori qđ maiori nõ licet, vt C. de arbi. l. ſ & C. ſi de momen. poſ. app. fue. le. 1. & C. ad l. Iul. de adu. l. ſi adulterium. & C. de proc. l. militem. & ff. de rit. nup. l. obſeruandum, licet argu. ſit contra, C. de decu. l. ſi. & ff. de reg. iur. l. nõ debet actori. imo & alias dicitur, quòd ſi licitum eſt minori multo fortius & maiori ff. de offi. præto. l. Barbarius, & C. de poſt. le. 1. & C. de peda. iudi. l. 2. Item hic nõ licet hæredi quod defuncto licebat, vt & alias, C. de feudo. l. 1. & fi. & ff. de do. inter vi. & vxo. l. cum hic, & ff. de pet. hær. l. nec ulli, & in ſumma, vt in li. Pychar. vj. rubri. contra non licet hæredi, quod defuncto licebat, licet ſit contra ibi et ſuperior. vnde hic ſolet aſſignari contra, vt ff. de proba. le. ſi pactum. ſed ibi plerunque eſt, propter quod ſolutus contra.

[e] Succedit. licet hoc hodie ſi vſurpatum, vt j. §. proxi. in fi.

[f] Vllo modo & alias vllo mortuo: ſed, vllo modo, credo literam veriorem &c.

[g] Patris & aui. bona dicit patris & aui: quoniam hoc obſeruatur in feudo ab anteceſſoribus quæſito, non ſi per ſe quæſiuiſſet quia tunc frater fratri non ſuccedit, vt ſ. dictum eſt, & j. proxi. dicetur, niſi ex pacto, vt ibi dicitur.

[h] In conſobrinis. hoc olim vſque ad ſeptimum gradum, ſed hodie in infinitũ: & intellige hic proprie accipi conſobrinos, alioqui de ſuperfluo diceretur, vt inſti. de gradi. cog. §. 4.

[i] Si duo fratres inueſtiti. iſtud, expoſitum eſt ſ. de ſuc. feu §. filia vero, & ſ. qui feu. da poſ. §. cum vero Corradus. ſed eſt ſciẽdum, quod induxit arg. à ſimili, ſimilia ſtudioſus inquirat.

[k] Succedunt. vt ſupra, qui feud. da. poſ. §. hoc autẽ notandum. & ſupra, de ſuc. feu. §. filia vero, & j. de gradi. ſuc. in feud. c. 1.

[l] AN MARITVS SVCCEDAT &c.

Filiorũ appellatione nepotes veniunt.

[†] Iaco. de Belui. ſuper hũc text. facit etiã biocar. allegãdo iura ad hoc facientia, & ibi diffuſe tractat iſtam materiã.

Conſuetudines malæ tractu temporis nõ confirmantur.

Alias eſt titu. quo ordine ſuccedant filij in beneficium matris: quo non vtimur in noſtro apparatu.

a S I fœmina. Succedit. quia l alij bonis iure Lõb. ſuccedat: vt l Lõb. ď ſucc. l. ſi ſimile ĩ. de inue. q̃ Titi accepit à Sẽpronio. c. j.

b Aequitaté hic rigori iuris præfertur æquitas, vt & alibi & in ſum. vt in lib. Py. c. quaternos z. char. vbi. ſemper. n. æquitas pfertur rigori. vt C. ſi res ali. l. cũ res ali. & C. de iu. l. placuit & ff. ad ſenatuſ. Vell l. ſi creditor. §. j.

Aequitas iuris præfertur rigori.

a Hoc dicimus. qd̃ dictum eſt. ĩ. de natu. feu. in princ. ſ q ſine cauſa deueſtiri non poſſit. Accur.

Not. q feudũ in dnũem dari nõ pôt. Facit ſpe. in ti. de lo ca. §. nũc auté. ver. 22. & in c. 1. §. donare. qua. olim feu. po. alien. per Fride. Bald. & Imn. in l. vſuſ. ſolu. mat. imo. in c. 2. de feu. & in c. placuit. 4. q. de loca.

d Valuaſoribus. quidam habent hic in tex. ſtatim poſt valuaſoribus, gloſſatũ ſeu interlineatum. i. de his qui beneficiũ tenent à minoribus valuaſoribus. poſt ſequitur, ſic vt ſeruetur &c.

a Seruetur. ſicut continetur in ſeq. c. proxi. licet illud hodie corrigatur, vt ibi no.

DE FEVDIS datis &c.

Alias non erat titu. neque cap. ſed § ſi minores. Acc.

t S I minores. iſtũ totum eſt correctum vt ĩ. de na. fe. in ſi.

A minoribus valuaſorio. legẽdũ conſeq̃ui ua ſtus Bato.

h QVIBVS MOdis &c.

Alias eſt tit. de amiſſione feu. quo non vtimur.

i S I capitanei. Dimiſerint. iſtũ expoſitum eſt ĩ. in prin. illus ti. quib. mod. feu. amit.

k Scienter. nũquid iſta duo ſunt neceſſaria, i. q manifeſte. & quod ad eius damnũ hoc faciat Reſp. vtique qa pœnæ potius ſunt molliendæ quã exaſperãdę. ff. de pœ. l. pẽ. ſi ergo credentiã

Pœnæ legum ſunt molliẽdę.

dñi manifeſtauerit alias, nõ damnificandi animo, licet dñs dãnificetur: ſi non priuabitur feudo, ſicut licet dic de liberto, qui conſpiratioẽ fecit cum inimicis dñi ſui, ſi non contra dñm conſpirauerit, non reuocabitur in ſeruitutem, vt ff. de c ſñi præfe. vrbis. l. 1 § cum patronus, licet videatur arg. cõ in decretis. 3. queſ. v. accuſatoribus.

l Adulterauerint. illud intelligo, qñ ſcienter vaſallus cognouerit ipſam. quid. n. ſi in lectum ſuũ ſua vxore abſente vaſallus dominam ſuam inuenerit, & ſic putans vxorem ſuã eſſe, eam cognouerit, nunquid p p hoc feudo priuabitur? Certè non. vere enim ipſe adulteriũ non commiſit, vt in decret. 34. q 2 c. in lectum. idem intelligo ſi cõcubine ſe exercuerit, vt ĩ. quib. mo feud. amit. § item ſi fidelis. idem dĩ de eo, q ſacratiſſimas virgines ſolicitauerit. C. de epiſ. & cle. l ſi quis non dicam. & in auth. de ſan. epiſc. §. p. n. col. 9.

Maritus vxori nõ ſuccedit in feudo etiam fœmineo, niſi ſpecialiter ſit inueſtitus, filij etiam nõ ſuccedunt matri in eodem feudo de rigore, niſi ſpecialiter ſit dictum, vel fuerint inueſtiti, ſed de æquitate bene ſuccedũt. Hoc obtinet in capitaneis, & maioribus valuaſoribus. Bald.

S I fœmina[t] hñs beneficium & maritum moriatur: nullo modo ſuccedit [a] in beneficium maritus, niſi ſpecialiter inueſtitus fuerit. & ſi ipſa fœmina filios dimiſerit; dicunt q̃dam filios non debere ſuccedere in beneficiũ matris: niſi ſpecialiter ſit dictum, vel inueſtiti fuerint: quia ſecundum vſum regni, ad beneficiũ vocantur paternũ, & nõ maternũ. Sed ſecundum æquitaté [b] dicamus filios debere ſuccedere. Hoc dicimus [c] de capitaneis, & de maioribus valuaſoribus, [d] & de minoribus: de minimis aũt & de iis, qui beneficium tenent [f] à maioribus valuaſoribus, ſic ſeruetur, [e] ſicut inferius dicemus.

TITVLVS XVI.

DE FEVDIS DAtis minimis valuaſoribus, [f] quid iuris ſit.

Minores valuaſoribus minimis feudum auferre poſſunt quandocunq; pretio tamen reſtituto, ſi quod acceperint. Bald.

S I minores [g] valuaſores beneficium tollere voluerint minimis valuaſoribus, licet eis facere: excepto ſi beneficium vẽdiderint eis. Si verò pretium de beneficio acceperint, tunc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant.

TITVLVS XVII.

QVIBVS MODIS feudum amittatur. [h]

S I capitanei, vel maiores valuaſores, qui hodie vocantur capitanei (licet impropriè dicantur minores) ſeniores in bello dimiſerint: [i] vel ſi credentiam ad eorum damnũ ſcienter [k] manifeſtauerint: ſi valuaſores ſeniorũ vxores adulterauerint: [l] ſi ſciẽter ſeniores aſſalierint, vel ſimiles culpas commiſerint, beneficio carere debent.

TITVLVS XVIII.

APVD QVEM vel quos controuerſia feudi definiatur.

S I contentio fuerit de beneficio inter capitaneos, coram Imperatore [m] definiri debet. Si verò fuerit contentio inter minores valuaſores, & maiores de bñficio, in iudicio parium definiatẽ, vel per iudicẽ curtis. Si ali-

APVD QVEM, vel quos controuerſia feudi definiatur.

Alias non eſt hic aliquis titulus.

m S I cõtentio. Coram imperatore. Iſtud hodie corrigitur: quia hodie inter maiores nulla eſt differentia: vt ĩ. de nat. feu. in ſi: ſic ergo pares curiis cognoſcere poterunt etiam inter capitaneos, & maxime hodie p cõſtitutionem Friderici, imperialẽ. §. præterea ſi interim. Vel dicas quia hic loquitur, qñ controuerſia erat inter capitaneos de feudo. q quilibet eorum dicebat ſe tenere ab Imperatore, & ab eo ſe eſſe inueſtitum. vñ ſe non eſt mirum, ſi imperator tanquã dominus debet

bet cognoſcere inter eos: ſed quod dicitur in prædi-
cta conſtitutione Friderici, Imperialem. §. præterea
.ſ. quod ſi controuerſia eſt de feudo inter duos va-
ſallos, q domini eſt cognitio.

a Si aliquis. ſuper hoc ca. quædam exemplaria hñt titu. talem, qualiter alienationes militum euocari debeant, quod non vidimus.

b Siue totum. iſtud intelligo, quando licite alienauit: & ponitur hic vel, correctiue: quoniam non totum poterat alienari alioqui ex ſola alienatione non inſpecta morte hæredis ad dominum reuertitur: vt ſ. de feu. alie. in prin. expoſitum eſt. Vel ſi vis intelligere, quãdo alienauerit ꝯ prohibitionem, intelligas, q ita de facto euenerat, & erat ſolũmodo dubitatio, vtrum à bonæ fidei emptore poſſet reuocari male fide traditum, & not. hic idem qđ ſup quib. mod. feu. ami. § curſus.

c Sine hærede i. ſine filio maſculo: vt ſ. de alie feu. circa fi.

d Reuocari debet. Hic notandum eſt verbum neceſſitatis pro poſſibilitate poni & pro conſilio: ſicut & alibi: vt ff. de pig. l. creditor, & C ed leg. Fla. de plag. l. ſi fratrem. ſicut eſt verbum conſilii, ſæpiſſime ponitur pro neceſſitate: vt C. de reſcin. ven. l. non idcirco, & ff. de edmi. tu. l. tutores. §. 2.

Conſilij, verbum quandoque pro neceſſitate ponit.

quis a de capitaneis, vel de maioribus valuaſoribus, vel de minorib. ſuum beneficium ſiue totũ b ſiue partem alienauerit, & ipſe vel hæs eius ſine hærede deceſſerit: quia beneficiũ ſenioribus aperitur, totum qđ fecit reuocari debet. d

TITVLVS XIX.

CONSTITVtiones feudales domini Lotharij Imperatoris, quas ante ianuam Beati Petri in ciuitate Romana condidit obſeruandas.

Præcipit Imperator conſtitutionem editam ſuper beneficijs militum, & ſucceſſione, & culpa, cum cõſilio virorum prudentum ab omnibus obſeruari. Bal.

SI qs ex militum ordine deceſſerit, qui de feudo inueſtitus fuerit, vt conſtitutũ habemus, obſeruetur de beneficio, & ſucceſſiõe, & culpis Si vnus inculpatus fuerit vna de his nominatis culpis, vt habemus inſertum, obſeruet per conſtitutionẽ dñi Lotharij e Imperatoris, q̃ eſt conſtituta tpe Eugenij Papæ ante ianuã beatiſſimi Petri Apoſtoli in ciuitate Romana ꝑ laudamentum ſapientũ Papiæ atque Mediolani, Mantuę, Veronę, † quę Brenus (aliàs Hybern*) vocatur, & Parmę, Lucę, & Piſæ, & Sipõti, & marchionum atque ducum, vel capitaneorum atque valuaſorum maiorum.

Decedente milite vaſallo ſuccedit ſibi filius & nepos ex eo, & frater: quinimo & patruus, ſi feudum ſit auitum. Bal.

Imperator Lotharius f Eugenio Papæ, & vniuerſo populo.

SI quis miles mortuꝰ fuerit ſine filio maſculo, & nepotem reliquerit: g in beneficiũ aui i patris vicẽ ſuccedit. Et ſi hæredem & fratrem reliquerit, in beneficium patris ipſe ſuccedit. Et ſi filius fratris mortuus fuerit, frater patris in beneficium aui defuncti ſuccedat.

TITVLVS XX.

DE BENEFICIO fratris, & qualiter frater in beneficium fratris ſuccedat. h

Frater fratri defuncto ſine filio non ſuccedit in feudo nouo.

† Eguſana. Baro legit. quę Brennona vocatur.

CONSTITVtiones feudales domini Lotharij Imperatoris quas ante &c.

e SI quis ex Lotharij, hanc conſtitutionem non memini me legiſſe, niſi fuerit illa quę ſic incipit, Imperialis beneuolentiæ &c. Et ego enim puto quod iſta quæ ſequitur, ſit illa quæ ſic incipit. Si quis miles mortuus fuerit, & debet habere ſuperſcriptionem talem, Imperator Lothar. Eugen. Papæ & vniuerſo populo, & in quibuſdam conſuetudinibus ita habetur ſupraſcriptũ. & intelligo, quòd teneat hæc conſtitutio vſque ad illud, c. ſi quis ſine filio maſculo: nam in prædictis ca. omnibus, quæ ſunt vſq; ad dictum c. ſi quis &c. loquuntur de beneficiis militum & de ſucceſſione, & de culpis, ſi quis ea capitula recte inſpexerit: & hæc eſt de qua dicitur hic, obſeruetur de beneficio, & ſucceſſione, & de culpis &c. ad hoc faciunt plura capitula, quæ ſic incipiunt, ſancimus &c. quod verbum notat eſſe. l. Imperatoris. illa enim conſtitutio Imperialis beneuolentiæ, non loquitur niſi de vna culpa. ſ. de alienatione feudi: per quod videtur, q hic non loquitur de illa conſtitutione: niſi forte diceres, quòd illa conſtitutio in fine, & iſtæ quæ ſunt hic, ſint vel debeant eſſe tantum vna conſtitutio.

f Imperator Lotharius. quidam non habent hanc ſuperſcriptionẽ, nec aliquã: puto tamen, quod ſatis poſſit admitti talis ſuperſcriptio: quia credo hanc fore illã conſtitutionem de qua feci mentionem ſupra prox. & credo, quod duret hæc conſtitutio vſque ad illud c. ſi quis ſine filio maſculo, licet diſtincta per plura capitula.

g SI quis miles. Reliquerit. in ſucceſſione militis notabis, quod licet inferiores non relinquant, tamen fratres ex tranſuerſo admittuntur & domino ꝓponuntur, licet in feudo aliorum fratrum fratres nõ ſuccedãt, niſi fuerit ſpecialiter dictum, vt ſ. proxi. & ſ. de feo. mar. cap. ſi duo. Vel quod eſt verius, idẽ in filiorum ſucceſſione: quia in feudo ea de qua loquitur. & hoc eſt quod dicit, in beneficio patris ipſe ſuccedit &c.

Quid ergo erit, ſi duo fratres inter ſe bona fratris diuidãt & vni ſoli feudum eueniat, quod erat antiquum: nunquid ſine hærede mortuo fratre ad quem deuenit, defertur fratri vel domino? Reſpon. aut refutauit, aut non: ſi refutauit, vel ad hoc refutauit, vt dominus eum de eo inueſtiret. & recte ad ipſum dominum reuertitur: alioqui fratri: vt infra. de natu. ſuc. feu. capi. 1 & de eo qui ſin. feu agn. de feu. pa. cepit. tres ntes agnati, & infra, ſi de feu. contr. ſuc. ca. Titius cum Sempronio.

h DE BENEFICIO FRAT. &c.

Aliàs non eſt Titulus.

Si quis

Fallit regula, ſi tempore inueſtiture per pactum aliud conuenit. Item ſi de communibus bonis eſt emptum. Itẽ ſi frater eſt inueſtitus vtriuſq; nomine domino ſciente. Item ſi frater acquiſiuit in hoſtem regis. Bal.

SI quis acquiſierit beneficiũ, & ſine filio maſculo mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater nõ ſuccedat fratri, ſed dñs habeat: niſi ꝑ inueſtituram à dño ordinatũ fuerit, vt frater ſuccedat fratri, ſi mortuus ſuerit ſine hr̃de maſculo: ſuccedat frater fratri morienti ſine filio: vel niſi beneficiũ de cõibus bonis fuerit emptum: [a] vel vtriuſq; noĩe dño ſciẽte, [b] ſi inſimul ſteterint, vel in hoſtẽ regis acqſierint.

TITVLVS XXI.

DE FEVDO SINE culpa non amittendo. [c]

SAncimus, vt nemo miles [d] ſine cognita culpa bñficiũ ſuum amittat: ſi ex culpis iis vel cauſis cõuictus nõ fuerit, quas milites vſi ſunt nominare, qñ fidelitatẽ faciunt dñis ſuis, vel ꝑ laudamentum parium ſuorũ: vel ſi dñis ſuis deſeruire noluerint, tũc codictio cã data proponitur ad repetendũ feudũ, ex quo non ſeruit domino. Nam ſi ſteterit viginti annis & vltra, ꝙ nõ ſeruierit domino: niſi neceſſe fuerit domino, feudũ non amittit. †

Vaſallus feudo priuatur alienando, cum vxore domini concumbendo. et in pugna cùm poſſet eum iuuare, dimittendo. Bald.

SI quis [e] miles beneficium ſuum vendiderit totum ſine voluntate vel iuſſu [f] dñi ſui, vt proprium beneficium amittat, decernimus: dominus verò habeat, vel ſi cõcubuerit [g] cũ vxore dñi ſui dño viuẽte: vel ſi in pugna ſuum dñm dimiſerit, † & cũ eo [h] nõ laborauerit, ſi potuerit.

TITVLVS XXII.

QVO TEMPORE miles inueſtituram petere debeat. [i]

Si miles intra annum & menſem poſt mortem domini non petat inueſtituram ab eius herede, vel poſt mortem patris à domino, perdit feudum. fallit in caſibus hic inſertis. Bald.

SAncimus, vt nemo miles [k]

[a] SI quis acquiſierit. Emptum. ſic ergo feudũ emitur & acquiritur pretio: vt hic, & I. de na. fe. ꝫ. eſt euidẽter ꝩ. de feu. dato in vicem l. commi. vbi dr, ꝙ nõ ſub pretextu pecuniæ, ſed amore dñi feudũ acquiritur. Rñ iſtud intelligo, qñ à vaſallo emitur dño ſciente. illud vero locum habet, qñ à dño emit: quod fieri prohibet. Sed opponitur, ꝩ. tit. quemadm. feu. ad fil. perti. c. ſi quis ſine filio, ex eo verbo, niſi à domino redemerit per quod innuitur, quod à domino emi valeat. So. illud intelligendum eſt, quando redemit ſine pretio alias bene ſeruiẽdo domino & optime ſe habendo erga dominum & ponitur ibi redemit extra propriam ſignificationem, ſimilia ſtudioſus inquirat. hic autem notabis iſtud generale. Licitum eſt ſine pretio, quod cũ pretio non liceret, vt arg ff. de infa. l. furti & argu. C. de prædiis cur. l. fin. & C. mand. l. fin. & de fun. patr. l. 1. argum. contra eſt alias. l. quia non eſt licitum gratis quod pretio non liceret, vt ff. de ritu nupt. l. palam. argu. contra ad hoc ff. de regu. iur. l. cui ius eſt donandi. licet alias dicatur, quod licitum eſt pretio, quod gratis non liceret, vt ff. quibus mod. pign. vel hypo. ſolut. l. ſicut. §. ſed ſi. & C. de contra. iu. l. vna. & ff. de contrahen. emp. l. 1. & C. de adminiſtrat. tuto. l. nõ omni. & ff. de ꝓcurato. l. procurator cui. ff de pact. l contra. § vlti. ff. de don. l. filius. & C. ſi maior factus. l fin. & iſta generaliter ſunt in li. Py. quod autem hic dicitur, ſi inſimul, ſteterint, intelligo maxime, quia idem intelligo, & ſi non inſimul, dum tamen de communi pecunia & domino ſciente fuerit emptum, & ita multum intereſt, cuius pecunia feu. ematur. vnde hic poterit repetere, quod notauimus I. qui feu. da. poſſ. c. cum verò Corradus.

[b] Domino ſciente hoc aũt dictũ eſt, ne alias inuitus dominus alium, quam quem vellit, acquirat vaſ. vt ꝩ. de fratribus de no. bene. inueſt. ca. ſi duo fratres.

& in communi cauſa hic colligitur, quòd ex certa ſcientia ſine contradictione præſumitur dominus conſenſiſſe, ſicut & alias, vt ff. de euict. l. quidã. & C. de nup. l. ſi vt ꝓponis & ff. de re. iu. l. qui tacet. & in ſumma vt in lib. diſp. Py ſecundo quaterno 2 char. tu. ex ſcientia ſine contradictione eiuſque contrario: licet ꝫtia ſit ſequens rubricella per id quod legit. ff. qui. mo. pig. vel hypo ſol. ſicut. §. nõ videtur. ff. de proc. l. filius. §. inuitus, cum concor. ibi. ſeq. quod aũt dicitur in ſi. vel in hoſtem regis, dicitur per l. quæ eſt in Lomb. de ſucc. ſi fratres poſt mortẽ &c.

[c] DE FEVDO ſine culpe &c. Quidam nõ habent hic aliquem titulũ, ſed nos hoc vtimur.

[d] SAncimus vt nemo miles: quod diximus da milita, idem in aliis hodie, vt ſup. de na. feu. in fi. ſimile legitur. C. ꝗ ac. non poſſ. l. 2. & ff. quod met. cau. non eſt veriſimile. & metuo idẽ in illis aliis vaſal. quia eadem eſt hinc inde ratio & æquitas, vnde idẽ ius conſtituendũ eſt, vt ff. ad l. Aqui. l. illud. & ff. de legi & ſenat. ꝗ. non poſſunt. & C. de li. præte. vel exhe. l. 1. Acc.

[e] SI quis. hoic ca. quidam habẽt tit. de ſucc. quo non vtimur.

[f] Iuſſu. hic iuſſus ꝓ conſenſu ponitur, i. ſine conſenſu & voluntate domini, & notãdum eſt in aliis idem quod in milite, vt in conſti. Frid. imperialem. & idem de parte, quod hic dicitur de toto. ſ. vt partem tantum alienatam amittat. vt ꝩ. de vaſ. qui contra conſti Lotha. bene. alie. c. 1.

[g] Concubuerit. iſtud ca. expoſitum eſt I. quib. mo. feud. amit. in prin. §. 2.

[h] Et cum eo. No. verbum iſtud, & ſoluit quæſtionẽ quam fecimus, ſup. qui. mod feu. amit. in prin.

[i] QVO TEMPORE MILES &c. Quidam non habent hic aliquem titu.

[k] SAncimus vt nemo miles. in quibuſdam conſtitutionibus nõ eſt ſancimus: ſed ita cõtinuat cũ ſuperiori

† Hæc regula ẽ vera in omnib. vt I. de nat. fe. de his ꝗ feu. dare poſſ. §. fin. & quib° mo. feud. amitt. in prin.

† Facit ad hoc Ang. in l. 2. §. occiſori. l fin. ff. ad Syl. quod eſt verũ, ſi dñi cõqueſtus fuerit de eo, alias ſecus.

periori ca. & cũ eo nõ laborauerit, ſi potuerit: ſed vltra annũ & mẽſem vadat vt inueſtiturã &c. & ita ſecũdũ hoc nõ dẽr eẽ hic inceptio. c. nec ti. qđ ẽ falſũ.

Tempus poſt ſciẽtiã currit

vltra annum a & menſem b vadat, vt inueſtiturã beneficij ſui à filio, vel ſucceſſore dñi ſui petat, vel poſt mortem dñi ſui, vel patris ſui, vel alterius, cui ſuccedere debet: niſi iuſta cauſa interuenerit, quare non petierit, veluti mortis, c vel capitalis inimicitię, vel infantia, d vel iuſta abſentia: e & ſi (vt ſuprà dictum eſt) non petierit, damnetur. f

SI quis fecerit inueſtiturã vel cambium g de beneficio ſui militis, ſine illius conſenſu, cuius eſt beneficium, pro non facto h habeatur,

Miles non poteſt deueſtiri à domino ſine culpa & cauſa cognita, & conuicta per laudamenta parium. Bal.

SAncim⁹, vt nemo miles adimatur de poſſeſſione ſui beneficij, niſi conuicta culpa, quę ſit laudanda per iudiciũ pariũ ſuorum, ſicut ſupra diximus. Si autem dixerit miles, quòd ſui pares inique iudicaſſent, miles in poſſeſſione maneat i per ſex k hebdomadas: & ad noſtrã veniat præſentiam cũ illis, qui laudamentum atq; iudiciũ fecerint: & ante nos definiemus.

a Vltra annũ. hoc demũ tps poſt ſciam currit: dum th craſſa & ſupina ignorantia non ſit excuſata: puta ſi ignorauerit, qđ oẽs de ciuitate ſciũt. ff. de iur. & fac. igno. l. i. & l. nec, & l. regula, & ff. de cal. l. ann⁹ & no. de tali tempore expreſſius in C. de re mili. l. i.

b Et menſem. ſic argu vñ. ꝙ per annum & menſem poſſit miles differre petitiõẽ inueſtituræ quod in aliis non obſeruat: imo & anno & die elapſo excluduntur alij: dum tñ ſint puberes, vt in conſtitu. Fride. imperialem. §. præterea. & hoc erit caſuale in militie, ſicut & alia caſualia notantur circa militem. q̃ hic enumerare eſſet ſuperfluum. Vel forte corrigitur illud per conſti. Fri. & idem erit in militie, qđ in aliis, velut ergo contumax feudo priuatur vaſallus poſt ſpatium tanti temporis, ſic & alibi punitur cõtumax, vt C. quorum app. non re. l. i. & de iud. l. properandum. §. cum autem. Sed pone, ꝙ poſt annum & menſem ſecundum vſum conſuetum dñs vaſ. recepit, nũquid huic talem quaſi ingratitudinem vt remittere? Et certe videtur ꝙ ſic ff. de l. commi. l. poſt diẽ & de eo quod cer. lo. l. ii.

c Veluti mortis. Nunquid ſi moriatur, antequã peteret cum ſupereſſent tñtum duo vel tres dies de anno & menſe vel die, dabitur hæredi ſuo tantum tẽpus duntaxat, quantum defuncto ſupererat: aut dabitur iterum menſis & annus? Reſp. ne tu lector piger efficiatis, quæras diligenter q̃ notantur in C. de temp. in integ. reſti. l. antepe. quæ incipit, ea quæ, & omnia poteris inuenire, licet videatur, quòd illud tantum, quod ſupererat defuncto, dari debeat, vt C. de in. l. properandum. §. ſin autem. & ff. de iudi. l. l. ſi iudex.

d Infantia. ſi habes in litera infantia, tunc ceſſabũt contra. vel anfractus, vt patet in conſtitu. Frider. infra ſi de feu. contro. fue. c. ſi minor. ſi habes infamiat tunc quæritur de cuius infamia ſit intelligendum: nunquid de infamia vaſal. an de infamia do. ſi dicatur de infamia vaſal. tũc videtur abſurdum, ꝙ propter iſtam infamiam debeat iſtud habere priuilegiũ: cum potius debeat ei nocere delictum ſuum quã ꝓdeſſe. nimirum dolus proprius non debet aliquẽ releuare, neque propria temeritas alicui lucratiua cõcedi. ff. pro ſoc. l. verum. § tempus. & de dolo. l. i. & l. Neratius. & C. de epiſ & cler. l. omnes. in ſi. ne igitur ex delicto ſuo fructum conſequatur, de vaſalli infamia non loquitur, de domini autẽ infamia ſic ...

Excõmunicati vaſallus à ſidelitatis facto eſt abſolut⁹.

pnia quia dominus excommunicatus eſt. & ideo cũ domino vaſallus non habet loquelam, in quo caſu & à ſacramento fidelitatis eſt abſolutus, vt in decr. cauſa xv. q. vi. alius & c. ſi. & j̃ tit. hic finitur lex, deinde con. ſuetudines regni incipiunt. capitu i. vel ita intelligas infamia, id eſt, mala fama habita de domini morte. pone dominum vltra mare mortuum: nec ſit fama de eius morte poſt annum & menſem, certè iſtud vaſallo non valat imputari, vnde apparet, ꝙ hoc tempus ei à tpe ſciæ cedat. & ſm hoc erit vtile & nõ cõtinuũ hoc erit ei vtile & non continuũ hoc tps. ſed nũquid hodie p legẽ Friderici corrigitur? Reſp. ibi determinabitur.

e Abſentia. puta cũ cauſa reipublicæ ſit abſens. nunquid ergo abſenti cauſa reipublicæ non currit tẽpus, maxime ſi potuit per procuratorẽ adire dominum, & non fecit? & vtique currit ei: nec puto ei ſuccurrẽdum hoc caſu. ff. de mi. l. Papin. exuli. ſed vbi nõ potuit per procuratorẽ, ſecus eſt, vt ibi nota. Vel forte ibi iuſta de cauſa abſens eſt: nec per procuratorẽ adire tenetur: quia nõ intelligitur abſens, qui legitimum procuratorẽ relinquit, vt in pluribus ſtudio ſus indagator poteſt inuenire.

f Damnetur. diſtinguitur tamen, ſi fuerit cõtumax vel non: vt ſi contumax fuerit inuentus: quia noluit ſeruire: merito amittat feudum. ſed ſi dñs recepit eius ſeruitium poſt annum: videtur renunciaſſe iuri ſuo, & hoc propter multas leges, vt arg. ff. de rece. l. Celſus & C. de vſu. l. quãuis. & C. de pac. inter emp. & ven. l. commiſſoriæ. & de iure do. imp l. 2 & ff. de va. & ex. l. pen.

g SI quis fecerit. Cambium. licet non poſſit alienare, nunquid locare? itẽ nunquid in feudũ dare? item nunquid pignori obligare? Hæc in conſti. Frid. notabuntur annuente dño: & hoc intelligas verum eſſe niſi totam curiam alienauerit, vt ff. de fun. do. l. i. in Lomb. de be. l. ſi. & j̃. de leg. Cor. §. ex eadem lege.

h Pro non facto hoc intelligo dum ſupererit vaſallus: veruntamen eo decedente cogitur dñs adimpleta promiſſum, & tunc demum incipit inueſtitura effectum habere: quod intelligo tantum de eo milite, qui ſucceſſionem feudi non habet: alioqui pro non facta habetur inueſtitura, vt j̃. ſi de feu. cõ. fue. ca. moribus. & de feud. da. in vicem leg. commiſſoriæ, ſi quia inueſtierit, ſed ibi aliud notabitur: vt in Lombarda de bene. l. fin.

i SAncimus. Maneat. & merito: quia debent in ſuo ſtatu omnia permanere poſt ap. C. de app. l. 4 ꝙ intelligo, niſi fuerit res mobilis, & perſona poſſidens ſuſpecta ſit, nec ſatiſdat: vel etiam ſi res à poſſidente poſtularetur: argu. C. quo. ap. non reci. l. ab executore & ff de app. l. imperator. §. fina. & qui ſatiſd. cogan. l. ſi fideiuſſor. §. bna quod autem dicitur in fine capit. ſcilicet, ante nos definiemus: ſic intelligitur, ſcilicet, ſi ambo ſint vaſalli principis curiæ. alioqui ille ad quem appellauerint, cauſam appellationis ſine debito terminabit, & alias in tex. eſt, definietur.

k Per ſex. Sed nunquid cõtinuum, vel vtile eſt hoc tẽpus? intelligo ꝙ vtile ſit iſtud, quale eſt illud qđ indulgetur appellanti. Et no. quòd detrahitur huic l. per

l. per conſuetudinem: quia generaliter appellanti indulgetur annus: vt ſ. auth. de his qui ingre. ad ap. col. §. Vel ēt dic, q̀ hic nō negat illud: ſed dr, q̀ intra ſex hebdomadas ſe debet repræſentare, imo hoc ſpatium habet, antequā iter arripiat, & hoc intelligendū eſt de maioribus valuaſoribus, vt in Lombar. de ben. l. ſi.

DE CONTEN. &c.

a Si q̀s miles. Alias inuenitur tale gl. loco iſto, vacat iſtud c. ꝓpter inferius c. ſi inter dominum.

b In poſſeſſione. q̀d in iſto c. cōtinetur. ſ. poſſeſſorē debere iurare, non eſt indiſtincte ſic intelligendū: ſed ſicut diſtinguit ĵ. de conſue. re. feu. c. ſacramentū nō ſemper, & notabitur ĵ. ſi. de inue. inter do. & vaſ. lis ori. c. i. q̀d autem in ſi. dr, nō eſt relinquendū. ſ. quia nō eſt bonū, vt veritas denegetur: ſimile l. C. de ap. l. eos q. §. i.

QVEMADMODVM feu. &c.

c Si q̀s ſine filio. Beneficiū pris, intelligo niſi pactū interuenerit: vt & filiæ ſuccedant: vt ĵ. de ſucc. feu. §. filia vero non ſuccedit.

QVIBVS MOdis feudum &c.

d Sciendū eſt. Hoc iure. aliter hoc iure & aliter, hac in re nullo &c.

e Succedente in hoc c. videtur abſurdū. ſ. q̀ hæres excludatur qñ dñs poſſeſſionem in vaſallum tranſtulit. igitur inueſtiuit ſecifſe vr, quia ꝓprie inueſtitura poſſeſſio appellat. argu. ĵ. eo. quid ſit inueſtitura c. 2. nam vnuſquiſq; ſibi & ſuis hæredibus proſpexiſſe vr: vt ĵ. de duob. fra. à ca. inueſt. e duo fratres & hoc verū eſt, ſi hæredis mentio habita non eſt: vt ff. de probat. l. ſi pactum. & aperte ʒdicitur ĵ.

TITVLVS XXIII.

DE CONTENtione inter dominum & vaſallum de inueſtitura feudi.

Si inter militem vaſallum et dominum contentio ſit de inueſtitura: domino deficiente in probatione vaſallo poſſidenti defertur iuſiurandum. domino autem poſſidente, militi vaſallo incumbit probatio: eo autem in probatione deficiente, domino dabitur iuſiurandum. Bald.

SI quis miles in poſſeſſione [b] ſui beneficij fuerit, & dñs inueſtituram negauerit: miles affirmet per iuſiurandum, ſi potuerit, q̀ ſuum ſit beneficium per inueſtituram dñi ſui. & ſi dominus poſſederit, & miles ſic dixerit, q̀ inueſtitus fuerit à domino ſuo, & dñs negauerit, adhibeantur pares illius, & per ipſos inueniatur veritas. & ſi pares non fuerint, veritas inueniatur ꝑ dominum: quia non eſt bonum, vt veritas denegetur.

TITVLVS XXIIII.

QVEMADMOdum feudum ad filiam pertineat.

Vaſallo defuncto ſine liberis, filia non ſuccedit in beneficio patris: fallit hoc in duobus caſibus. Bald.

SI quis ſine filio maſculo mortuus fuerit, & reliquerit filiam, filia non habeat beneficium patris: [c] niſi à dño redemerit. Si autē dominus ei dare voluerit propter ſeruitium & amorem patris, non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis, neq; damnet.

TITVLVS XXV.

QVIBVS MOdis feudum conſtitui poteſt.

Feudum ſine inueſtitura conſtitui non poteſt. Bal.

SCiendum eſt feudum ſine inueſtitura nullo modo conſtitui poſſe, etiam ſi domino iubente quis alicuius rei nomine feudi poſſeſſionē nanciſcatur, & teneat: liceat tamen poſſeſſionē taliter adeptam, dū vixerit, quaſi feudi nomine retinere: hærede eius in hoc iure [d] nullo mō ei ſuccedente. [e] Si dominus qui inueſtiuit, forte ſit clericus, [f] & contigerit, vt ante moriatur, quam vaſallus poſſeſſionem feudi nanciſceretur, exinanitur feudum: quod generaliter in omnibus clericis, qui feudū dat, obſeruatur.

de conſue. re. feu. c. ſciendum. Py. tamen de hoc diſputat: vt in ſumma nota.

f Forte ſi clericus, iſtud ſatis expoſitum eſt ĵ. tit. qui ſucc. teneantur, & in alio tit. hic poteſt eſſe tit. qui ſucc. teneantur. & infra dicetur.

g SI DE INueſtitura &c. Alias titu. qualiter iudicium feudi ſit examinandum, quo non vtimur.

h Si inter dominū. Orta contētione inter do. & vaſ. deficiente probatione, poſſeſſoris ſacramento cā definietur: ſed ſi teſtes interfuerint, debet fieri per teſtes ꝓbatio: qui ſi veritatē dicere recuſant, debent cogi à comite, vel à populo, vel ab Imperatore, ad quē accedere debet vaſallus cū iuſſu domini: ſed interim quieta poſſidet vſque ad annum. ſed ſi interim non iuerit per ſe, vel per alium, dñi ſacramento cauſa decidetur. in clericorū autem inueſtitura omnes teſtes pariter admittuntur. h. d. Bal.

i Inueſtituram. Sed de qua inueſtitura intelligitur q̀ hic dicitur: quæro vtrum de noua, an de veteri? Reſp. de veteri: quia de noua non audiunt teſtes niſi ſint de paribus: imo debet per breue teſtatū probari, in quo etiā caſu ſecundum quoſdam non valet inueſtitura: quia de ſolemnitate deeſt in cō. re. feu. vt ĵ. qui teſt. ſunt ne. ad proban. no inueſt. c. i. vel ēt pōt intelligi illud, qñ præſentes ſunt pares tempore inueſtitu-

TITVLVS XXVI.

SI DE INVESTITVRA inter dominum & vaſallum lis oriatur. [g]

SI inter dominum [h] & vaſallum lis oriatur de inueſtitura feudi, domino ſcilicet inueſtituram [i] ſe feciſſe negante: ſi teſtibus res probari non poterit, poſſeſſoris ſacramento res decidatur. Idem

& in eorũ ſucceſſorib. obſeruat. Si verò teſtes interfuerint, & eos vaſall⁹ ad teſtimoniũ vocauerit: eorum teſtimonio cũ ſacramento credatur. Teſtes verò ſint pares eius & qui ab eodẽ dño feudũ teneant, qui ſi tẽpore inueſtitionis abſuerint, ẽt extranei ſunt recipiendi: qui ẽt ſi veritatem celare voluerint, fortè amore, vel pretio, vel aliã qualibet ex cã, à comite [a] vel à populo iurare compellantur, ꝙ ex ea cã falſitatem nõ dicant, nec vera ſcientes tacebunt. His.n. non cogentibus eos vaſallus cum ipſo domino ad imperatorẽ [b] ire feſtinet, eiq; cãm intimet: & quod imperator inter eos iudicauerit, obſeruetur. [c] Si aũt ſe venturũ, vel nuncium miſſurum vaſallus promittat: ex quo promiſerit, vſque ad annum [d] quietè poſſideat. Si verò ad regẽ non venerit, vel non miſerit intra annum: [e] domini ſacramẽto cauſa finiatur. Et ſi teſtes ſacramento [f] iã dicto præſtito ſe non interfuiſſe dixerint: dñi ſacro quõ terminetur. Hæc oĩa ẽt in clericorũ [g] pſonis locũ hñt, pterquam ꝙ de pſonis teſtiũ dictũ ẽ. In clericorũ feudo pariter accipiunt pares & extranei: hoc iõ, qa cũ clerici quoſdã de feudo inueſtiunt, ſępe abſcõſè & ſine pñia ſuorũ cõfratrũ hoc facere ſtudẽt.

Orta contẽtione inter dominũ et vaſallũ, ſi vaſallus dicit ſe, vel patrẽ ſuũ inueſtitũ, debet probare per teſtes ſaltẽ duos ſuã intentionẽ. & eo in probatione deficiente, defertur ſacramentũ domino poſſidẽti, qui iurabit cũ duodecim ſacramẽtalib. & eo nolẽte iurare defertur actori, qui iurabit ẽt cũ xij ſacramẽtalibus. vtroque aũt nolẽte iurare dominus poſſeſſor abſoluit: vaſallo aũt poſſidente ſi poſſidet p annũ ſciẽte domino & nõ contradicente, ſolus debet iurare ſine alijs: alius autẽ non. Bal.

Si qs [h] ſe vel patrẽ ſuũ ab aliquo defuncto, vel patre eius de feudis inueſtitũ eẽ cõtẽderit: niſi per duos pares [i] de domo ipſi⁹ dñi pbauerit, qđ intẽdit, vel ẽt cum pares abſunt, per alios [k] idoneos duos teſtes: [l] tunc in electione domini eſt, vtrum

ſtituræ. nam ſi tunc abeſſent, tunc etiã extranei poſſunt recipi ſecundum quod hic videtur dici in verbo illo, qui ſi tempore inueſtitionis abſuerint &c. quod falſum eſt: quoniã ſi abſunt, expectandi ſunt vt ſ. de cõſue. re. feu. c. ſciendũ, qđ autẽ hic dr, intelligo qñ dominus pares non habet. vt colligitur in prędi. cap. ſciendum. vñ qđ hic dr, qui ſi tẽpore inueſtiturę abſuerint, intelligas, i. ſi tẽpora inueſtitionis pares dñs habuerit. nã ſi pares non habuerit, ẽt extranei &c. & qđ ibi ſequitur. veritatẽ celare voluerint eſt notabile verbum, nimirum qui veritatẽ dicere non vult, nocere deſierit, vt in decre. ca. 11. q. vlti. cap. quiſquis.

Veritatẽ celans nocere deſiderat.

[a] Qualibet ex cauſa. à comite. ſed iſtud notandum eſt, quòd gradatim facienda eſt poſtulatio. ſ. de minore iudice ad maiorem iudicem.

[b] Ad imperatorem. nam primo inuocatur curia: poſtea comes, deinde popul⁹, poſtea imperator, ſic etiam procedit appellatio in auth. de appel. col. 4. §. vlt. licet videatur contra, ff. de conſti. prin. l. 1. & inſtit. de iu. na. gent. & ciui. §. ſed & quod princ. nam ibi innuitur, ꝙ maior ſit populus imperatore, cũ eũ eo poſſit degradari. licet in contrariũ Barbarius Philippus dicat, ſ. pl⁹ poſſe imperatorẽ, vt ff. de off. præto. l. Barbarius Philippus. Accur.

[c] Obſeruetur. & merito, quia quod principi placuit, legis habet vigorem, vt inſtitu. de iure natu. §. ſed & quod principi. & ff. de conſtitut. princip. l. prima. & inuenitur errorem principis ius fecere, vt ff. de ali. & cib. lega. l. 3. in fine. ſed & quod comes vtpote loco præſidis ſtatuit, ex neceſſitate ſeruendum eſt, vt C. vbi pu. edu. de. l. 1.

[d] Vſque ad annum. & eſt illud mirabile, ꝙ annua vaſ. indulgetur ad præſentandum ſe, cum iñ 6. hebdomedæ concedantur ſuperioribus appellationib. vt ĩ. quo tẽ. mi. inue. pe. de. c. 3. §. ſi aũt dixerit, & in Lomb. de be. l. vl. Sed iſtud cur contingat, is inquirat quem labor⁹ mundi exagitat, cum maxime ſpatium nouem menſium ſeptẽtrionalibus hominib. ad ſe repræſentandũ iudici legumlatoribus vĩ ſufficiens, vt in auth. vt om. ob. iud. §. ſi igitur, col. 5.

[e] Intra annum. & ſic per totum annum quiete debet poſſidere vaſallus, licet intra annũ, ſe debeat repræſentare, & eſt no. hic, ꝙ poſſeſſori probatio incumbit, ſed intelligo, ꝙ aliud pro domino faciebat, vt ĩ. dicitur, ꝙ ſi teſtes ſe non interfuiſſe dixerint ꝙ ſacramento domini cauſa finitur. & intelligo ꝙ hoc ſacramentum ad cautelã domino detur, cum in probatione deficiet, qui probare tenetur, ſicut no. in C. de reb. cre. & iureiu. l. in bonę. & hoc conſonat ei, quod legitur, ut infra de conſue re. feu. c. ſacramentum.

[f] Sacramento. ſi habes non, tunc ſimiliter debes habere ſ. litera domini ſacramento, alioqui non.

[g] In clericorum. Hic colligitur, quòd ex perſonarum qualitate, & differentia licitum deprehenditur, quod aliàs non liceret, vt no. ĩ. de na. fe. circa prin. quòd autem dicitur hic da clericis, ſcilicet ꝙ feud. da. poſſunt, cognati tamen excipiũtur, quibus dare prohibentur, vt C de ſacroſan. eccle. l. iubemus, authen quibuſcunque. licet potius hodie agnatis, quam extraneis huiuſmodi beneficia à clericis concedentur, nec ſibi poſſunt acquirere dum adminiſtrãt, ff. de contrahen. emptio. l. non licet, & ff. proconſ. l. de offic. ſolent, §. vltimo. Item in iſto. §. notare licet, & notabitur in inferiore proxi. §. quod inopia probationum emergente licitum deprehenditur, quod aliàs eſſet illicitum, ut no. ſupra de conten. inter domi. & vaſall. de inueſt feu. circa princi.

Licitũ facit ex illicito pſonarũ qualitas & dĩa.

[h] Si quis. quidem in hoc c. habent gl. talem, vacat hoc c. propter inferius, ſi duo.

[i] Pares. hic no. duos teſtes ſufficere ad inueſtiturã probandam, & merito, quia ibi numerus teſtiũ non exigitur, duo ſufficiunt. pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt, vt ff. de teſti. l. vbi, vnde dominus in euang. in ore duorum vel trium teſtiũ ſtat omne verbum, & extra de teſta. relatum.

[k] Per alios. ecce quod plena notauimus, vel inopia probationum emergente.

[l] Duos teſtes. idoneos cũ pares abſunt, ut ſup. eod. ca. 1. & de hoc dic, ut ibi notauimus, quòd autem

veli iurare [a] cũ duodecim ſacramẽtalibus, illũ qui feudũ quærit, per ſe vel patrẽ eius, ſi de hoc quæratur, de ipſo feudo inueſtitum non fuiſſe, Quòd ſi iurare noluerit: actor iuret cũ duodecim ſacramẽtalibus ſe vel patrẽ ſuũ inueſtitum fuiſſe. Quòd ſi iurare [b] noluerit, qui cõuenitur, eſt abſoluendus. [c] Secundũ enim morem Mediolanẽſium hæc ſacramẽta præſtanda [d] ſunt tã à filijs actoris vel rei, quã ab ipſis principalibus pſonis. Si autem aliquis in poſſeſſione feudi ſit, de quo dñs dicit eũ inueſtitũ nõ fuiſſe: tũc ſine pbatione vlla teſtiũ debet ſolus [e] iurare ſe, vel patrẽ ſuum fuiſſe inueſtitũ. Hæc aũt ſunt ita tenenda, ſi per vnum annum ſciente [f] domino & non contradicente in poſeſſione feudi pmanſit: alioqui iuſta ignorãtia vel parui temporis negligẽtia cum ini quæ poſſeſſionis piurio quãdoq; domino in poſſeſſione damnũ afferat.

TITVLVS XXVII.

DE FEVDO DATO INVICẼ LEGIS COMMISSORIÆ REPROBANDO.

Feudum non poteſt cõſtitui ſub pacto legis cõmiſſoriæ, quia non prætextu pecuniæ, ſed amore domini dandum eſt. Bald.

SI quis obligauerit aliquam rem pignori eo pacto, [g] vt ſi ſtatuto tempore pecunia ſoluta non fuiſſet, res eſſet creditoris, & eã pro feudo habeat: pt debitor

---

de domo ideſt de curia intelligo, ne forte domeſticis teſtibus fides improberetur: vt C. de teſt. l. parentes & l. aduerſus, & l. etiam. quandoq; tamen & domeſtici admittuntur, vt C. de repu. l. conſenſu. §. ſi. & hoc eſt quòd dicit, niſi per duos pares. Acc.

a Iurare. ecce quod prope. not. inopia pbationum emergente. &c.

b Quod ſi iurare. Quid ergo ſi nec iurat, nec ſe velle iurare recuſat? Reſpon. intelligo, quòd iudex debet ſtatuere tempus intra quod iuret, ſi vult dominus: quo tranſacto in vaſallum transferatur electio: licet an tequem iuret, etiam die tranſacto poſſit adhuc iurare dominus: vt arg. ff. de le. i. l. cum res, & C. commu. de le. l. ſi duobus §. ſed ſi quis, & ff. de op. lega. l. mancipiorum.

c Abſoluendus. ſ. nimirum actore non probante, vel queſi probante abſoluitur reus, & ſi nihil præſtiterit, obtinere debet: vt C. de eden. l. qui accuſare: quaſi probante ideo dixi: quia iuſiurandum loco probationis cedit, imo quaſi probatio dicitur. C. de re. cre. l. actori. & ff de iureiu. l. non erit. §. dato. & l. ſed & ſi. §. ſi. & l. tutor.

[illegible] iuſiurandum quaſi probatio dicit.

d Præſtanda tam à filijs. & merito: quoniam perſona patris & filij vna eſſe intelligitur. C. de impub. & al. ſub. l. vl. & inſt. de inuti. ſtip. §. ei qui ino. & vnũ eſt ſacramentum teſtatoris & hæredis: vt in authẽ. de iureiu. à mo præſt. in prin. licet alibi dicat, quòd multum diſcrepet iuſiurand. hæreditarium à principali ſacramento. C. de re cre. & iureiu. l. generaliter. in prin.

e Debet ſolus. intelligo ſecũdum diſtinctionem quæ ſit. j. da conine re. feu. ca. ſacramentum.

f Scientie. hic innuit, q patientia ſine contradictione habeatur pro expreſſo [a] conſenſu. ſimile eſt qd dicitur de cohæredibus, qui præſentes paſſi ſunt vnum cohæredem totam hæreditatem vendere, & pretium acceperunt nam & ipſi videnť ſuas partes vẽdidiſſe: vt ff. de euict. l. quidam, idẽ quoq; dicitur de liberto qui paſſus eſt dominum rem vendere cũ pro ipſa parte pretium ſoluiſſet. ff. man. l. ſi vero. §. inde Papinianus. nem pater videtur approbaſſe matrimoniũ filij ſui, cum ipſum contrahentem nõ prohibuit ſciẽs: vt C. de nup. l. ſi vt proponis. idem dicas de contractu filij: vt ff. ad ma. l. ſi filius. ſed vt magiſter nauis vẽ illum naui præpoſuiſſe, quem miniſterio fungi voluit, nec cõtradixit, vt ff. de exerci. l. i. §. magiſter idẽ quoq; de eo dicitur, q miſit ſtillicidium ſuũ in alienis ædibus ſciente eo & non contradicente: cũ emeret ad hoc: vt ff. ſi ſerui. vendi. l. ſi à re. ſed & ſi paſſus fuero te in meo ſepulchro ædificare. & me ſciẽte mortuum tuum intuleris: alium poſtea te inferente prohibere non potero: vt ff. de mor. inſe. l. ſi proprius. §. ſi. nam & ſi ego dominus horreorũ propoſitũ habeo aurum & argentum, & margaritas meo nomine & periculo non recipere, & me ſciente has res in horreis induxeris: videor à propoſito receſſiſſe, vt ff. loca. & condu. l. eam in plures §. locator. ſed & licet in inſtrumento non contineatur, poſſeſſionem fuiſſe traditam: ſi tamen domino ſciente in emptor poſſediſti diutius, eam tradidiſſe intelligitur. C. de acqui. poſ. l. i. & 2. nam ſi dominus ſciat ſeruum ſuum militare vel aliquam dignitatem habere, & ipſam non reuocet: videtur conſentire, & ingenuus efficitur. C. qui mil non poſ. l. penul. & vlt. item ſi non contradixerit ſeruum ordinari clericum, cum ſciebat: vt in authen. da ſan. apiſco. §. ſi ſeruus, colla. ix. hic ergo ſcientia ſine patientia ſine contradictione pro conſenſu accipitur: ſed intelligo ſicut expoſitum eſt. ſ. qui. mod. fed. amit. §. præterea.

[a] Vide tamen hic loco qd tradit Bar. in l. qui do. ff. ſol. ma. in le. quo anim. rẽ mat. hab. & adde quæ not. in ca. nõna. per canoniſt. de pſum. & Di. in regu. iur. qui tacet. lib. 6.

Patientia pro obſenſu habetur.

DE FEVDO dato &c.

g Si quis. Pacto. hoc. §. dicitur expreſſe, quòd non poteſt feudum acquiri ſecũdum pactum. i. commiſſoriæ occaſione pigneris & eſt ratio: quia in pignoribus omnibus reprobata eſt lex com. C. de pa. pi. & de le. com. l. i. & 2. Sed quid erit de tali pacto: puta vendo tibi domum pro centũ aureis: & niſi ſolueris integrum pretiũ, retinebo poſtea in feudum, & ſoluis medietatẽ plus minusve: quid iuris erit? nunquid licitum eſt pactum? Reſpon. videtur q hoc pactum ſit licitum, quia in traditionibus rerũ ſuarum quodcunq; pactum apponatur, valere debet ff. de pact. l. in traditionibus, nam & ſi non expediat domino talem vaſ habere, tamen poteſt pactũ valere ff. de ſerui. l. ei fundo. maxime cũ iſtud pactũ nullam contineat turpitudinem, idcirco videtur valere. Sed contra eſt, quod ſequitur ſtatim, ſcilicet, feudũ enim non ſub prætextu pecuniæ, ſed amore & honore domini acquiritur: vt no. ſ. poteſt ergo diſtingui, vtrũ voluerit dominus totam domũ pro feudo teneri: an pro ea tãtum parte pro qua pretiũ nõ eſt ſolutum: vt in primo caſu non valeat: ſecundo teneat p parte illa: licet hodie ſub pretextu pecuniæ multa feuda acquirantur. Sed quid erit ſi debitor cũ ſuo fideiuſſore pactum fecerit, q niſi ſolueris creditori ſuo & niſi eam liberauerit vſq; ad certum tempus: & ſi fideiuſſor ſoluerit pro eo poſtea, q habeat ipſum pignus pro feudo: nunquid valet pactum? Et videtur [a] quòd ſic. ff. de contrahen. emptio l. ſi. licet prima ratio videatur refragari.

[a] Tu dicito, qd licet exemplo teneat vt l. ſi. hic alleg. feudum tamen nõ cõſtituitur vt hic.

Quando

quandocunq; a pecuniã ſoluendo, pacto non obſtante b pignus recuperare. Feudum.n. non ſub prętextu pecunię, ſed amore & honore domini acquirendum eſt.

SI quis inueſtierit aliquẽ de feudo ſui militis: viri Placentini prorſus aſſerunt hanc inueſtituram non aliter valere, niſi eo conſentiente, c cuius erat feudum. Mediolanenſes, & Cremonenſes nihil diſtare aſſeuerant, verũ eo ſciẽte vel ignorãte: dũmodo eo viuẽte nullum detrimentũ de feudo ſuo ſibi contingat. Hoc aũt dicendũ eſt de eo milite q feudi ſucceſſores d non habet.

TITVLVS XXVIII.

DE VSV MEDIOLANENſIUM ſECUNDŨ QUOſDAM.

Filio militis dicenti patrem inueſtitum de pignore, & xxx ann. nomine feudi poſſediſſe, defertur iuſiurandum, vt iuraret cum duodecim ſacramentalibus forma hic tradita: ſed eo nolente iurare defertur filio domini, qui ſi iurare recuſet, cogitur filiũ militis inueſtire. h. d. Iac. de Bel.

QVidam obligauerat e terram quãdã ſuo militi: deinde cũ filius ſui domini longũ poſt tempus f pecuniã offerendo pignus liberare voluiſſet, filius militis contendebat patrem ſuum à domino ſuo defuncto de prędicto pignore inueſtitionẽ feudi accepiſſe: vnde viri prudẽtes Mediolanenſes interrogati laudauerũt, in electione filij militis eſſe cũ duodecim ſacramentalibus iurare patrem ſuũ, g vel ſe à domino ſuo per inueſtituram prædictam terram tenuiſſe: † ita, vt per xxx. annos h conteſtatio pignoris à parte domini aduerſus ipſum, vel patrem ſuum facta non fuiſſet. Si autẽ ipſe iurare noluerit, filius defuncti dñi neceſſe habet iurare cũ duodecim ſacramentalibus defunctum militẽ inde p feudum inueſtitum nõ fuiſſe. Quòd ſi ita iurare recuſet: inueſtire ipſum filium militis domini filius de iam dicta terra p feudum debet.

Finitur Liber Primus.

a Quandocunq; &c. iſtud quandocunq;, ſic intelligo.i. niſi creditor aliquo iure velit ſe tueri: puta præſcriptionẽ xxx. ann allegando: quod quidem facere põt ſecundum quoſdam, maxime poſt interuerſam poſſeſſionẽ, vt no. C. de pi. act. l. nec creditores: vel & ſi ius dominij impetrauit, & poſt biennium ſoluere voluerit debitor: tunc nõ cogitur ſolutionẽ recipere creditor, vt C. de iu. do. im l. vlt. in med. l. ſed ſi receptas pecuniã, pignus reſtituere cogitur, vt C. de iu. do. imp. l. 2.

b Non obſtãte. hoc vetum eſt, ſi conuentio inter dominum & vaſal. eſt: alioqui ſi inter extraneos, valet pactũ: vt in Lõbar. de deb. & guar. l. ſi quis fideiuſſorẽ.

c SI quis. Conſentiente. intelligo iſtud ſm Py. cum de futura ſucceſſione tractatur: quia 3 bonos mores tale pactum factum improbatur, & ideo eſt inualidũ: vt C. de pactis. l. ſi. & C de inut. ſtip. l. ex eo, vnde nõ ob. mulieri, quę nullũ regreſſum ad bona paterna ſe habitura pacta fuit. C. de coll. l. 3. vel etiam ſi de futura ſucceſſione nõ tractatur, ſed ſi ignarus forte vaſallus de alieno feudo inueſtituram accepit: vel eiũ ſciens & nominatim de euictione cautionem habuerit vel acceperit, cur non valeat, nõ video: nimirum qñ vendere rẽ alienam poſſe nulla eſt dubitatio. ff. de contrah. emp. l. rem alienã. Vel intelligitur quo ad pręiudicium vaſalli, ſicut Mediola. faciunt, vt not. & j. ſi de feu. defun. contro. fu. cap. motibus. & inf. de inue. rei al. c. cum de re alie. hæc ita dicta ſunt ſecundũ Py. ſed ſecundũ Medio. non. nam quod ipſi dicũt. dummodo de feudo viuente illo nullum detrimentum patiatur: iſtud conſonat legibus. ſ. no. & eſt arg. ff. de ſer. ruſt. præ. l. per quem, & ff. de aque plu. arc. l. in concedendo, licet videatur argu. contra ff de aqua quo. & æſti. l. Lucio.

Sed huic Bald. non ad ſtipulatur.

d Succeſſores. Sed cur in eo qui habet ſucceſſores, idem iuris non eſt: cum nullum præiudicium ipſi hæredibusve ſuis fieri debeat? Reſpon. huic ſtudioſus reſpon. Non omnium quæ à maioribus tradita ſunt, ratio reddi poteſt. ff. de legibus, & conſtitu. l. non omnium.

e Videtur obligauerat. forte hoc ca. pauci habent: qui autem habent, tale conſueuerunt habere, de vſu Mediol. quo non vtimur.

f Longum tempus. hic habetur, quod ſupra proxi. not. eſt ca. ſi quis obligauerit. ſ. quia ius offerendi non tollitur longo tempore, vt C. de pi. act. l. nec creditores.

g Suum poſt iſta verba ſecundum quædam exemplaria in tex habentur hęc adiecta, à dño ſuo poſt inueſtituram prędictã defuncto: poſtea continuantur ſubſequen. ſ. per inueſtituram prædictam, & cętera quæ ſequuntur.

h Per triginta ann. Hic no. præſcri. xxx. ann. l feudo locũ habere, vnde ſi aliquis per xxx. an. feudum poſſedit, & ſeruitiũ domino exhibuerit: quamuis de ea re nũquam inueſtitus fuerit, tamen præſcriptionem acquiſiuit, ita quod ſe tueri poterit: vt j. ſi de feu. con. fue. c. ſi quis per xxx. ann. Quid ergo ſi à poſſeſſionem ceciderit iſte qui præſcriptione ſe tueri poteſt, nunquid vendicare poterit? Reſ. vtique adhibita diſtinctione, quę fit in C. de præſcript. xxx. vel xl. ann. l. ſi quis emptionis. &c. ſed quod dicitur. j. eod. videtur mirũ quòd filius iurare debet poſt inueſtiturã patrem ſuum mortuũ fuiſſe & ſe per feudum quoque rem tenuiſſe: ita vt per 30. ann. conteſtatio pignoris facta non ſit: ſed domino defertur de incerto, ſcilicet defunctum militem per feudum inueſtitum non fuiſſe. Sed cur non ſufficit ipſum probare conteſtationem pignoris factam: vbi tantum alter p̃ſcriptione feudi ſe tuetur? Reſpon. hoc non negatur hic: ſed hic filius volebat ſe tueri dicens patrem ſuum inueſtitum. Vnde puto quòd ſi tantum præſcriptionem feudi alleget filius defuncti: quòd filius domini non aliud teneatur probare, niſi patrem ſuum pignoraſſe, & conteſtationem factã fuiſſe ante ſpatium triginta annorum, eſt enim legitima interruptio, ſi per executorem conſecuta ſit conuentio, vt C. de præſcriptione triginta annorum l. ſicut, argumentum ad hoc. C. de pigno. actio. l. neque.

† Eguinã Baro legit, aut per triginta &c.

INCIPIT LIBER Secundus.

TITVLVS I. DE FEVDI COgnitione. [a]

Cauſæ generaliter aut deciduntur iure Romano, aut legibus Longobardorum, aut conſuetudine, ſed cauſæ feudales deciduntur cōſuetudine, quæ vincit legem in hac parte licet contrarium dici ſoleat: conſuetudine autem deficiente decidi poſſunt etiam lege ſcripta. Bald.

Obertus de Orto, Anſelmo filio ſuo dilecto ſalutem. Cauſarū, quartum cognitio frequēter nobis committiť, aliæ dirimuntur iure Romano, aliæ verò legibus Longobardorū, aliȩ autē ſm regni cōſuetudinē, q̄ quāquā ſint variæ, & quamquam ſecundum diuerſorum locorum, aut curiarū mores ſint diuerſȩ, nec breuiter poſſint dici, nec hoc libello facile cōprehendi: vſum tñ feudi, qui in noſtris partibus obtinet, prout poſſibile eſt, exponere tibi neceſſariū duxi. In iudicio etenim quod de feudis agitur, illud legibus noſtris contrarium dici ſolet. Legū autem Romanarum non eſt vilis authoritas, ſed non adeò vim ſuam extendunt, [b] vt vſum vincant, aut mores. Strenuus autem legiſperitus ſicubi caſus emerſerit, qui cō ſuetudine feudi nō ſit cōprehenſus, [c] abſque calūnia vti poterit lege ſcripta. Sciendum eſt autem feudum ſiue beneficium, non niſi in rebus ſoli aut ſolo cohærentibus, [d] aut in ijs, quæ inter immobiliā [e] connumerantur (veluti cū de camera, aut de cauena [f] feudum datur) poſſe conſiſtere: ac feudū neminem poſſe acquirere, niſi inueſtitura, [g] aut ſucceſſione. [h]

TITVLVS II. QVID SIT INueſtitura. [i]

Inueſtitura alia propria, vt poſſeſſio: alia abuſiua, vt quādo haſta, vel aliud corporeum porrigitur vaſallo à domino pro inueſtitura. Bal.

Inueſtitura quidem propriè dicitur poſſeſſio: abuſiuo autē modo dicitur inueſtitura, quando haſta, vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino feudiſe inueſtiturā facere dicente: quæ ſi quidē ab illo fiat, qui alios habet vaſallos: [k] ſaltē corā duo

a DE FEVDI COGNITIONE. Quidam non habent de feudi cognitione.

b Obertus de orto. Vim ſuam extendunt. ac ſi aperte dicat, conſuetudo in feudis vincit leges, licet cōtra dicatur. C. q̄ ſit lon. con ſue. le. conſuetudinis, ſed hoc itelligo de ęqua non de iniqua conſuetudine, ibi nimirum male inuenta, & malæ conſuetudines non confirmantur etiam longo tempore, vt in authen. vt nul. iudi. §. nulli vero, collat. 9. & in decre. diſt 8. ca. male conſuetudo, & c. conſuetudo.

Conſuetudo in feudis leges vincit.

c Comprehenſus. ac ſi aperte dicat: argumentis non eſt credendum, niſi in conſuetudinib. feudi, licet in legibus reperiatur contra ff de re mil. l. non omnes §. à barbaris. Sed nunquid de ſimilibus ad ſimilie eſt procedendum? & vtique vt opinor, vt in legibus, ff. de leg. & conſtitu. l. non poſſunt. Quid eſt ergo quod dictum eſt in feudo, quòd argumentis non eſt credendum? Reſpon. intelligas: quando ſimile non apparet, & lex quid fieri debeat, indicat, nam tunc ſequenda eſt. l. & arg. ſuperflua non conceduntur. ergo hic primo conſideratur conſuetudo: ſecundo ſimilia. vel lex. Nam lex conſuetudini nō poteſt obuiare quod eſt intelligendum, vt ſupra. ſimile legitur in decretis, nam nec decretis poſſunt obuiare leges. vt in decre x diſt lege.

Decretis leges obuiare nō poſſunt.

d Cohærentibus. veluti in rebus immobilibus, & quod ſequitur, aut ſolo cohærentibus, vt puta in fructibus qui pendent in fundo, qui vt pote fundi pars, ipſi fundo cohærere dicunt: nam fructus pendentes fundi pars eſſe videntur, vt vt ff. de rei ven. l. fructus.

Debitorū nomine inter immobilia numerantur.

e Immobilia. vt ſunt panes ciuiles, vt C. de iure do. l. fin. §. præterea. Sed nūquid debitorum nomina inter immobilia computantur? Reſpond. hoc ab antiquo quæſitum eſt, & alibi ſatis diſputatum, & ideo omittimus.

f De cauena. melius dixiſſet iudicio meo veluti fe. &c. vt ſic intelligatur, q̇ nō ſit expoſitiuū illius verbi, aut in his quæ inter immobilia cōputātur, & ſic feudum cameræ aut cauenæ cōputabimus in rebus immobilibus, vel etiam ſolo cohærentibus, vt ff. vnde vi. l. 1. §. 5. Acc.

g Niſi inueſtitura. intelligo etiā eo, quod habetur ꝑ inueſtitura, vt puta cum iuſſerit dominus aliquem ire in poſſeſſionem, licet enim poſſeſſionem non tradiderit, pro eodem tamen habetur, vt ꝟ. de conſue. re. feud. c. ſciendum. licet illud feudum ad hæredes non tranſeat. vt ꝟ. quib. mod. feu. po. conſti. c. ſciēdum, & ideo ſimile eſt huic. quod dicitur actore non probante, reus, & ſi nil præſtiterit, obtinebit, vt gloſſator. C. de eden. l. qui accuſare. nam licet hic deficiat inueſtitura, ſufficit tamen quaſi inueſtitura: ſicut & ibi licet deficiet probatio: ſufficit tamen quaſi probatio: quia intelligitur iuſiurandum delatum & præſtitum: ſuccedit enim loco probationis iuſiurandum, & quaſi probatio appellatur, ff. de iureiur. l. non erit. §. dato, & l. ſed & ſi §. an. & l. ſi tutor. Acc.

Iuſiurandum loco probationis ſuccedit.

h Aut ſucceſſione, illud poteſt habere locum in cohæredibus, ſed non in filio, cum patri ſuccedat: nimirum quia etiam viuente patre dominus intelligitur, vt inſt. de hære. qua. & diff. §. ſui. & alibi dicit, quod pene ad ꝓpria bona venire intelligit. vt ff. de ſucc. edi. l. 2 § largius, vnde nihil ei deeſt præter adminiſtrationē, vt ff. de lib. & poſth. l. in ſuis. Ex his ergo colligitur. quòd filii non acquirunt patri ſuccedendo, ſed acquiſitum capiunt. Acc.

i QVID SIT INVESTITVRA. Quidam non habent hic titu. & malè.

k Inueſtitura. Vaſallus. circa hūc articulū teiis eſt facienda diſtinctio: aut agit de noua inueſtitura, aut de veteri: aut dñs habet pares, aut non. Item aut va. poteſt probare per breue teſtatū: aut non aliās

bus ex illis ſolenniter fieri debet, alioq licet alij interſint teſtes: inueſtitura minimè valeat. Si.n.domino adhuc in poſſeſſione conſtituto, an facta ſit inueſtitura, quæratur: nõ debet probare, niſi per pares curtis illius dom', vel per publicum inſtrumentum à tribus vel à duobus paribus confirmatum. Nam ſi inſtr̃m defecerit, vel quia factũ non fuerit, vel quia amiſſum ſit: tunc qui probare deſiderat, pares curiæ illius qui interfuerint, offerat: qui ſi denegauerint, fortè corrupti odio, vel gratia, ſeu p̃tio, & dicant ſe non interfuiſſe, cũ inueſtitura facta fuerat, vel non reminiſci: tunc dño cogente [a] iurent tactis ſacroſanctis ſcripturis, ꝙ huius rei veritatẽ neſciant: & tunc actor aut alios p̃ducat pares, aut iuriſiurãdi dño def. electio vt proinde iuret inueſtiturã factam nõ eſſe, aut ſacramẽtũ vaſallo referat, & ille aut iuret aut acquieſcat. Quòd ſi iurate pares aliqua ex cauſa recuſauerint, nec dñs eos iurare cõpellat: [b] liceat vaſallo & p extraneos p̃bare inueſtiturã. Teſtib. verò deficientibus, iuriſiurãdi electio domino def.

Vaſallo poſſidente feudum cauena non opus eſt probatione: ſed aut iuret, aut deferat. ſi de inueſtitura inter ſe & dominũ lis orta fuerit. Bald.

Si verò vaſallus quidẽ poſſideat, [c] vel ſi feudum [d] cameræ aut cauenæ in duabus ſeu tribus acceptionib. quietis quaſi poſſideat: dñs autẽ feudum negans eſſe, rem ſuam petat: vel quod de camera, vel de cauena bis vel ter (ſicut diximus) iã ſolutũ eſt, deinceps ſoluere renuat: tunc non eſt

alias poſſidet dñs, alias non. Item aut eſt dñs clericus, aut laicus. alias compellit pares, aut non vult compellere. Item alias habet vaſ. feudũ, alias nihil habet. ſi quidẽ agit de noua inueſtitura, & dñs habet pares, & eſt in poſſeſſione feudi: tunc debet probare vaſ. inueſtiturã per pares, vel etiam per breue teſtatum: & ab ipſis paribus confirmatum, vt ĩ. §. proxi. ſed ſecundũ Mediola. etiam ſi ab alio eſt confirmatũ, ſufficiẽs eſt, vt ĩ. qui teſtes ſint neceſſa. ad proban. nouam inueſtitu. ca. ſiue clericus §. ſed ſciendum eſt, & hoc vbi dominus compellit pares iurare. ſi autem pares aliqua ex cauſa noluerint iurare, nec dominus cõpellit eos: tunc licebit etiam p extraneos inueſtituram probare, vt inf. prox. §. & ſi extranei noluerint iurare: tũc à comite vel à populo debent compelli iurare, quòd ſi noluerint eos compellere, tũc vaſallus cum miſſo domini ad imperatorẽ ibit: & qđ imperator iudicauerit, ſeruabitur, vt ſ. ſi de inuaſ. inter do. & vaſal. lis ori. c. 1. & hæc vera ſunt, cum dñs habet pares, ſi autem dñs non habet pares: tũc ſufficient & teſtes extranei ad probandam nouam inueſtiturã, vt ĩ. eo. §. ſi verò. Nec dicat quis inueſtituram valere, cũ ſine paribus facta eſt, qñ pares haberẽt: qm̃ ſi abſint, expectãdi ſunt, vt ĩ. de conſu. re. feu. c. ſciendum. hæc vera ſunt, cum vaſ. probare põt per teſtes. ſi verò p̃bare nõ põt per teſtes, nec per publicum inſtr̃m, ſiue per breue teſtatum: tunc dño dabitur ſacr̃m, vt aut iuret, aut referat vaſ. vt ĩ. § prox & §. ſi verò inueſtitura qđ quidẽ verum eſt, ſ. ꝙ dñs debebit iurare, ſi vaſ. aliunde non habet feudũ ab ipſo dño, alias .n. de æquitate remittitur dño iuſiurandũ, vt ſ. de cõtrou. inue. §. ſi verò feudum, & hæc vera ſunt, cũ de noua inueſtitura agitur. ſi aũt agatur de veteri: tũc & extranei teſtes recipiuntur vt ĩ. de conſu. re. feu. c. ſciendum. in fi. Et hæc vera ſunt in laico dño: in clerico aũt dño indiſtincte admittũtur pares & extranei, vt ſ. ſi de inueſt. inter do & vaſ. lis oriatur. §. ſi autẽ ſe venturũ. qđ verũ eſt, cum de rebus eccleſię facit inueſtituram: ſi aũt de ſuis proprijs. tũc idem dicendũ eſt, & obſeruandũ in clerico, quod obſeruatur in laico, vt ĩ. qui teſt. ſunt neceſ. ad proban. no. inue. c. 1 & hæc vera ſunt, qñ dñs eſt in poſſeſſione. Si aũt vaſallus eſt in poſſeſſione: tũc ſi ſteterit in poſſeſſione per annũ & dño ſciente & non cõdicente. ſine aliqua probatione teſtiũ ſolus iurabit vaſallus ſe vel patrẽ ſuũ inueſtitũ fuiſſe: ne alias iuſta ignorantia, vel parui tẽporis negligentia cũ iniq̃ue poſ-

ſeſſionis periurio quandoq; dño poſſeſſionis dãnũ afferat, vt ſ. ſi de inueſt. inter do. & vaſ. lis oria. c. ſi autem aliquis. quæ autẽ dicta ſunt de ſacramẽto p̃ſtando intelligenda ſunt cum determinatione eius qđ legitur. ĩ. de conſue. re. feu. c. ſacramentum §. item ſi inter dominum. Acc.

[a] Domino cogente. hnic videtur obuiare. C. de teſti. l. nimis graue. & iſtud accidit propter iuriſdictionẽ quam habet dominus. Eſt.n. iſtorũ iudex: & ideo ab eo compellendi ſunt veritatem reuelare: vt in Lombar. de off. iud vt iudex. Quę autem dicta ſunt de p̃batione nouæ inueſtituræ, intelligenda ſunt de eo, qui aliud feudum non habebat: vt ĩ. de controu. inueſti. § 2. Sed forte vbi habet breue teſtatum vaſallus: hic facienda eſt ſubdiuiſio, ſcilicet vtrum poſſideat dominus an ipſe vaſallus, vt in primo caſu non ſit ſufficiens corroboratio p extraneos vt hic. In ſecundo ſic ſit extranei: vt ĩ. qui teſtes ſunt ne. ad proban. nouam inueſti. c. ſiue clericus.

[b] Compellat. hanc pœnam patitur dominus, ſi non cõpellat. ſ. ꝙ extranei & q alias repellerentur, admittantur: qui extranei à populo vel comite compellentur: vt ſ. ſi inter do. & vaſ. lis oria. c. 1. Sed quæro, ſi vaſallus per alios teſtes non poſſit probare, niſi per pares, & dñs eos teſtimonium dicere renuentes non compellit: quid iuris ſit? Reſpõ. intelligo, ꝙ poſſit à comite vel à populo poſtulare vt cõpellantur, qui ſi ceſſauerint, imperatorem adire debet: & quod inde ſtatuerit, obſeruare: ſicut de extraneis dictum eſt ſ. præcedi. ca. nam quod dicitur, ſ. licere alios probare: fauore vaſalli dicitur. vnde non debet ad eius læſionem retorqueri: quod eſſet: ſi parium productio denegaretur per extraneos, cũ extranei abfuerunt: nã & alibi dr̃ fauore pupilli ne tutor poſſit hæreditatem delatam pupillo ſine eius voluntate vel actu acquirere. C. de iu. delib. l. potuit quod ſcilicet intelligendum eſt, vt in eius perniciem non reuertatur: quod fieret ſi adhuc fari non poſſet, vel ſenſu careret: vt puta, quia eſt furioſus C. ad Trebel. l. pen. ſic ergo ita eſt interpretatio faciẽda, vt in vaſalli perniciem non retorqueatur, quod in eius priuilegium fuerat conceſſum. Similia ſtudioſus inquirat. Sed dici põt, ꝙ proprietate priuetur dñs hoc ipſo, ſicut no. ĩ. in quib. cau. feu. amit. §. illud te nõ lateat. alias. §. item qui domino ſuo.

[c] Poſſideat. Intelligo de ea re, q̃ vere poſſideri poteſt.

[d] Vel ſi feudũ. Iſtud vel. ideo dixit: quia huiuſmodi annuę præſtationes loco vſusfructus habẽtur. vt po-

e C 5 te ſetut

opus probatione: ſed poſſidenti data electiõe, aut iuret ſuum eẽ feudum [e] rectum, aut domino referatur iuſiurandum: Si autẽ inueſtitura ab eo, qui vaſallos non habebat, dicatur facta: tũc per quoſlibet idoneos teſtes aut ꝑ publicũ inſtrumentũ ꝓbari poteſt: aut inopia ꝓbationis emergẽte, res decidat per iuſiurandum.

Contentione orta inter dominum & vaſallum de pactis appoſitis inter eos præter conditionem feudi vel naturam: vel quia dominus allegat pactum in ſui fauorem: vel dicit feudum datum ſub tali conditione, vt vaſallus aſſociet vxorem ſuam ad eccleſiã feſtiuis diebus: domino quidem incumbit probatio: eo autem in probatione deficiente, vaſallo defertur iuſiurandum. Bal.

Præterea ſi aliquis tenor pręter communem feudi rationem in inueſtitura à domino dicatur interueniſſe: vel ſi dicatur feudũ ſub tali conditione dediſſe, vt vaſallus in feſtiuis diebus vadat cum vxore ſua ad eccleſiam: omni facultate probandi domino adempta, [b] habeat vaſallus poteſtatẽ defendẽdi ſe per ſacramentũ. Item ſi vaſallus per pactum ſpeciale cõtra feudi conſuetudinẽ allegat, veluti de filiarum ſucceſſione: liceat ei tenorem, ſi põt, ſicut inueſtiturã ꝓbare. q̃ ſi in ꝓbatione defecerit, vel ceſſauerit: cõcedat domino hoc denegare iureiurando præſtito.

TITVLVS III.

PER QVOS FIAT inueſtitura, & per quos recipiat.

Vetus inueſtitura fieri poteſt etiam a minore vel à quocunque, noua autẽ non poteſt fieri ab alio, q̃ ab eo qui habet legitimã bonorum adminiſtrationem. qui enim alienare prohibetur ſua bona, nec in feudũ dare poteſt. Bal.

INueſtitura autẽ aut fit de veteri beneficio, aut de nouo. [c] quæ de veteri fit, etiam à minori [d] poteſt fieri. Siue autem à minore, ſiue à maiore fiat: non de omni poſſeſſione vaſalli, ſed de iuſta [e] [f] tantum facta intelligitur: niſi aliud nominatim dicatur. Noui verò inueſtitura feudi non ab alio rectè fit, niſi ab eo, qui legitimè ſuorum bonorũ [f] adminiſtrationem habet. Qui enim qualibet ratione aliquid de ſuis rebus [g] impeditur alienare, is nec per feudum po-

te ſeruitutes verè nõ poſſunt poſſideri, ſed quaſi: vt ff. de vſuf. l. ſi quis ita. & de an. le. l. in ſingulos. & de vſuc. l. ſequitur. & de ſeruit. l. quoties. nũ ergo in talibus vere poſſeſſio eſt, ſed quaſi. vnde nec vere traditio. ff. de act. emp. l. ratio. § ſi iter. & hoc eſt quod dicit, duabus ſeu tribus exceptionib⁹ quaſi &c. huic ſimile eſt quod de fideicom. dicitur. C. de fideicom. l. 1. argumen ff. de vſur. l. cum de in rem verſo, licet contra videatur. C. de pact. l. ſi certis.

[a] Suum eſſe feudũ. quod intelligendum eſt ſecundum diſtinctionem illius cap. 1. de con. re. feu. ca. ſacramentum.

[b] Adempta. hoc ſic intellige, id eſt domino in probatione deficiente: & præſtatur poſtea iuſiurandum ad cautelam ab ipſo vaſallo, ſicut & ſ. notatum eſt. nam ſi aliter intelligatur, abſurdum videtur: vt quod vaſallo in eodẽ caſu conceditur probare, denegetur domino: vt infra §. proxi. dicitur, liceat ei tenorem &c. vel ſi vis intelligere, quòd dominus non admittatur ad probationem, intelligas iſtud quando violenta præſumptio & talis, quæ non recipit probationem in contrarium, erat pro vaſallo. & de hac præſumptione tractatur in princ. lib. diſpu. hic ergo & in §. ſe. no. ſic ſemper aliquid fore conceſſum: vt conſuetudo confirmet interpretandum & præſumendum, ſicut Imperator priuilegium alicui concedendo non intelligitur contra conſuetum ordinem conceſſiſſe: vt C. de inoffic. teſtamen. l. ſi quando.

Violenta præſumptio an ꝓbationẽ recipiat.

PER QVOS FIAT INVESTItura, & per quos recipiatur.

[c] INueſtitura autem. De nouo. quæ fit noua inueſtitura, tractatur. ĩ qui teſt. ſunt neceſſarij ad probandum no. inueſt. cap. 1.

[d] A minore. & merito, quoniam non alienat ſed alienatum inuenit. & maiorum ſuorũ factũ cõfirmat vnde dicit, q̃ ſi pignus incipit à maiore, & ſecundũ conuentionẽ creditor diſtraxerit illud, q̃ minor reſtitui poſtulans non audit. vt C. ſi ad. uẽ. pi. l. 1. & 2.

[e] Sed de iuſta. ſimile reperitur in tranſactione facta nõ enim rebus ſemper legitime poſſeſſis nõ furtiuis obſtat pactum. ff. de pact. l. tres fratres. & C. de excep. l. aduerſus. itẽ ſi debitori meo liberationẽ relinquo, quoniam tantũm de his videor liberationẽ reliquiſſe q̃ iuſte, id eſt ſine dolo vel fraude mihi tenebat. vnde de rebus furtiuis ab hærede ſe tueri non poterit. ff. de li. le. l. non ſolum. §. ſi hæres. nam econtra ſi hæres poſſeſſionem tradere iuſſus, vitioſam tradat poſſeſſionem, non videtur ita dediſſe: vt ff. de lega. 3. l. qui concubinam. §. ſed ſi hæres. & ff. de acquir. poſ. l. non videtur. & de act. em. & ven. l. datio.

[f] Suorum bonorum. hic videtur quòd de bonis non alienat, qui veterem facit inueſtituram: & merito. quia in bonis ius feu. computatur, vt ar. ff. de ver. ſig. l. bonorũ ſi ager vectigalis, in bonis conductoris eſt quanto fortius feudum in bonis vaſalli eſt. vt ibi.

[f] Notat hic Bald. ſuper his verbis. q̃ facta generali cõfirmatione priuilegiorũ non intelligunt͂ cõfirmata niſi iuſta priuilegia & adducit iura ꝓ q̃ hoc ꝓbat. deinde ſũpta occaſione ſubiũgit quãdã q̃ſtionẽ ſatis vtilẽ, vt ibi videra poteris.

[g] De ſuis rebus. Huic inſtat ſolicitus ſi prohibitus ſit hæres vendere feudum ſibi legatum, vt ſæpiſſime accidit, nunquid in feu. dare poterit aliquid de bonis ſuis, cum ſit verum, aliquid de bonis ſuis alienare prohibitum? Rñ. iſtud eſt dictum tñ de re prohibita. id ergo quod non poteſt vendere, nec poterit poſtea alienare, ſcilicet in feudum concedendo, quoniam alienationis verbo etiã pignoris obligatio, q̃ minus eſſe videt͂ continetur. C. de reb. alie. non alie. l. ſi. ſed adhuc inſtat prædictus: alienatione cõmuni omnis actus continetur per quem dominium transfertur. C. de fun. do. le. 1. ſed iſte non transfert dominium, qui in feudum concedit. non debet ergo alienationis prohibitione in feudum dare prohiberi, quòd alienare prohibetur. Reſpond. ſalſum eſt, imo dominium alienat. ſ. vtile, retinet tamen directum: vnde vtilis & non directa vendicatio datur: vt ĩ. de inue. rei. alie. § rei autem &c. item obijcitur: quia reperitur, quòd aliquis poteſt alienare rem ſibi prohibitam alienari: dum tamẽ per alium modum

Dñiũ nõ trãſfert, q̃ in feudu concedit.

modũ alienetur: ſicut res litigioſa prohibita eſt alienari: & quæ iudicij mutandi cauſa transfertur, ſimiliter inhibetur. ff. de alie. iu. mu. cau. fa. l. ex hoc. §. alienare & C. de liti. l. 3. & auth. eo. Reſp. illæ loquuntur in his, quibus alienatio generalis nõ eſt ꝓhibita, hic aũt ꝯ. nam

Generis appellatione quælibet eius ſpecies cõtinetur.

appellatiõe generis quælibet ſpecies cõtinet: vt in l. ꝓdicta de re eli. nõ elie. ſed appellatione ſpeciei non cõtinet genus: niſi in vnico caſu, qđ meminerim. vt ff. de ſtatulib. l. ſtatuliberi à ceteris, & partis appellatione quãq; totũ continetur, ar. ff. de lega. 3. l. vxoris, & C. de hære. inſti. l. 2. & ff. de hære. inſti. l. ſi quis ita.

a Proximiori. & vere: q̃ non intelligit alienatio: vt ff. de lega. 3. l. pater §. quindecim. hic ergo ꝯcedi tur agnatis qđ alijs denegatur, nã & alibi ſimile inuenire potes, vt ff. de pact. l. imperator, & de ꝯhẽ. emp. l. qui officij, & de min. xxv. anno. ſi emptioné, & de edmi. cu. l. lex quæ. alibi aũt conceditur extraneis, quod agnatis denegatur, vt C. vbi pu. edu. de. l. fin. hic ergo dicitus, q̃ agnati præferuntur, ſi tantũ dare volunt quantũ alij extranei, & ſi ꝯtum factũ ſit, q̃

terit inueſtiturã facere.

Res, cuius alienatio prohibetur, in feudũ dari nõ poteſt, fallit in duobus caſib. hic poſitis. Bal.

Sed ẽt res, cuius alienatio prohibetur, nec per beneficium dari cõceditur, niſi in caſibus: vt ecce, ſi quis ex agnatis tuis rem, quæ à communi parente per ſucceſſioné ad eum peruenerit, alienare voluerit: nõ permittitur ei etiam ſecundum antiquam conſuetudiné alij eam vendere: niſi tibi, vel alij proximiori [a] ꝓ æquali pretio accipere volenti: per feudum tamé cuilibet dari poteſt, niſi fiat in fraudem [b] noſtræ cõſuetudinis, vel legis nouæ bonæ memoriæ Lotharij, vel Friderici imperatoris. Túc enim reſciſſa inueſtitura, reddito à te vel ab alio proximiori [c] videlicet ſecũdum

pretium emptori offerendo emptor rem vendicare poteſt: intelligo iſtud de emptore bonæ fidei: quia malæ fidei emptori non eſt pretium reſtituendum, vt C. de præſcr. xxx. ann. l. 1. & C. de euict. l. ſi fundũ, licet ſit ar. contra. C. com. de le. l. vlt. ſed de hac materia recurras ad diſtinctionem Py. cũ quæritur, an malæ fi. emptori ſit pretiũ reſtituendum &c. Itẽ intelligo hoc, qñ ꝯ conſtitutiones fiebat alienatio, q̃ ipſo iure nulla ſit, & quod dicit reſciſſa, intelligas de facto, & nõ de iure, ſicut no in C. de reſcin. ven. l. 1. & quod dr ſecundum antiquã conſuetudiné, nũquid hodie iſtud eſt immutatũ? & certè puto q̃ nõ, cũ nõ inuenio correctũ, & qđ nõ eſt immutatũ quare ſtare ꝓhibet. C. de teſt. l. ſancimus? cohæres ergo ſuo cohæredi ré vẽdere & locare põt ſecundũ hanc rõné, vt hic & ĩ. de alie. feu. pa. c. 1 Sed nunquid illud obtinet ſiue pro diuiſo, ſiue pro indiuiſo poſſideat cohæres? dic q̃ ſic. arg ĩ. ſi de feu. fue ꝯtrouer. l. oés. Itẽ nunquid ſiue inueſtiturã accepit & fidelitatẽ præſtiterit, ſiue non præſtiterit? Reſp. hæc ĩ. plenius & vberius notabuntur. Acc.

b In fraudem. in fraudem conſuetudinis facere videtur forte, qui caſte [†] natus eſt, vel ita ad eam ætatem peruenit, vt filios habere non poſſit: vel ſi ideo facit vt eum priuet, qui in ea ſuccedere debet ſua ſucceſſione, vt habes de eo qui alienat in fraudem creditorum.

† Caſtratus, forſã legẽdum. Pet. Ven.

c Proximiori. nam & alias volentibus emere præ-

dia ſuorum maiorum ius fauorabile inuenitur, vt ff. de contrah. emp. l. qui officij, & de mino. xv. ann. l. ſi in emptione. Acc.

d Reſtituere. hoc ita verũ eſt, vt reddat proprium pretiũ vaſallo inueſtito, niſi ei ſuccedet in proprietate & in alijs ẽt præter feudum, alioqui & ſine pretio recuperabit nulla obſtante ꝓſcriptione, vt C. de bo. ma. l. 2. & 3. Acc.

antiquam conſuetudiné pretio, ſi quod dederitis, qui inueſtituram accepit, compellatur rem tibi reſtituere. [d] Perſonam verò inueſtiturã accipientis non diſtinguimus. [e] nam etiam ſeruus inueſtiri poterit, niſi ignorantia [f] prætendatur. Sed vtrũ ipſe vel alius pro te inueſtiturã faciat, vel ſuſcipiat: niſi intereſſe putamus. [g] Põt. n. hoc negotium & per ꝓcuratorem ab vtraq; parte expediri. Fœminam [h] quoque etiam noui feudi inueſtituram facere poſſe plerique conſentiunt. Nulla autem inueſtitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recuſat: [i] cùm à fidelitate [k] feudum dicatur, vel à fide, niſi eo pacto acquiſitum ſit ei feudum, vt ſine iuramento fidelitatis habeatur.

e Diſtinguimus. hic ratione perſonæ recipientis inueſtiturã nihil intereſt. nã & alibi no. q̃ nihil intereſt è quo qđ fiat ꝯ vel & ĩ. hoc eo. lib.

f Ignorantia. nam ſi dominus putet liberum, qui poſtea ſeruus apparet, merito non valet inueſtitura: nimirum incidẽte errore etiam matrimonium nõ tenet vt in decre. cã. 28. & 29. per totum. & in auth. de nup. § ſi vero, col. 8 arg. ff. ſolu. ma. l. ſi cum. §. ſi pa ter. ergo ſerui & liberi poſſunt inueſtiri ſicut hæredes inſti tui, vt ff. de hæred. inſti. l. non minus.

g Putamus. Hic no. q̃ licitum eſt p aliũ, quod p ſeipſum non licebat, vt & alias, C. de ſo. l. nihil, & ff. de ſo. n. l. ſoluendo, & l. Stichum. §. vſuſfructus, & C. de epiſ. & cler. l. quiſquis ad

Licet per alium qđ per ſe nõ licet.

ſimili. & inſti de re diui. §. nihil autem. & in ſum. vt in li. Py 3. char. ru. imo licet per alium &c. licet contra ſit ſuperior tit. proxi.

h Fœminam quoque. ergo in ratione non ſucceſſione ſimilis eſt fœmina maſculo, vt ſ. dictum eſt, & adhuc ĩ. notabitur.

i Recuſat. hoc videlicet ſic intelligo, ſi penitus domino fidelitatem ſe facturum negat, non q̃ inueſtitura non debeat fidelitatem præcedere, vt infra. ꝓ pe. nec enim eſt ei fides præſtanda, qui vult ꝯ fidem verſari, vt alibi notaui ſolicitus. C. de pact. l. cum proponas.

k A fidelitate. Not. hic arg. ad nominis interpretationem. ſic alias inſtit. de tu. in prin & ff. de ver. ſig. l. bonorum, & l. malum, §. pe. Sed quæro, in quẽ modum ſit inueſtitura facienda vel petenda, & fidelitas præſtanda, & quando? Et vtique dominum honorifice adire debet vaſ. & præſentibus curiæ paribus vel alijs ſecundum diſtinctioné, quam fecimus ſ. quid ſit inueſti. non quòd inueſtitura non valeat ſine teſtibus facta, ſed ideo dicitur, ne veritas occultetur, vt ĩ. qui teſt. ſunt ne ad prob. no. inne. c. ſi clericus. & non ſolum adire ſed inueſti. petere, & fidelitatem polliceri debet, vt ĩ. in qui. cau feu. amit. c. prima aũt. & ĩ. de ca. Cor. ca. 1. v g. Dñe mi, talis rei inueſtiturã, puta fundi Corneliani, quem à te poſſideo vel poſſidere debeo, poſtulo: & fidelitatem tibi ꝯ omnem hominem, exceptis anterioribus meis

 domi-

dominis, & imperatore, volo, & paratus ſum face-
re: ſufficit etiam, ſi dicat tantum, poſtulo inueſtitu-
Fidelitatis forma. ram mei tacti feudi. quo facto dominus ſtatim de-
bet inueſtituram facere, & ſacramentum ſuſcipere
ſi ſibi placuerit, ſin autem poterit differre, & erit hic
talis adhibenda diſtinctio, ſ. an velit domini incontinenti facere inueſtiturã & ſuſcipere fidelitatem: an velit differre. Quid ergo ſi dominus non faciat ſtatim, quod facere debet? Item ſi vltra diẽ & annum ſteterit, quòd inueſtituram non fecerit, cum intra annum fuerit petita? Reſpon. hoc non debebit obeſſe vaſallo, ſufficit enim ſi inueſtituram petit, ſecũdum quod debuit: cum aliud non dicatur in l. Friderici imperialem, ipſum facere debere, nec cap. Contra. imo forte hoc ipſo proprietate dominus debebit priuari. nam ſicut vaſ. priuaretur feudo ſi inueſtituram non peteret intra annum & diem ita & dominus debet proprietate priuari, ſi nõ poſtquam fuerit ab eo petita, ſi ut debuerit, ipſum vaſ. intra id tempus inueſtierit. ¶. qualiter do. propria. pri. ca. ex facto, & ¶. ſi de feu. contro fue. ca do mino committeate. fidelitas vero talis facienda eſt, vt ſequitur ſtatim. c. qualiter autem debeat &c. & in ti. de forma fidelitatis & in alio tit. de no forma fide & in decre. cauſa 22. q. 5. de forma, & diſt. 63.
Fidelitas cum fama extinguitur. ca. tibi domino. Ergo notabis, quòd fidelitas cum fama domini finitur, cum dominus excõmunicatur, & pariter cum fama reſtituitur, vt infra hic finitur lex. c dño guerram, & in decre. 15. q. 6. c. alius, & c. ſi.

TITVLVS IIII.

QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN INUESTITURA, VEL FIDELITAS.

Fidelitatem præcedere debet inueſtitura. Bald.

VTrum autẽ præcedere debeat fidelitas inueſtiturã, an inueſtitura fidelitatem, quæſitum ſcio, & ſæpe reſpõſum eſt, inueſtituram debere præcedere fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus iuſiurãdũ, qđ à vaſallo præſtat domino.

TITVLVS V.

QVALITER IURARE DEBEAT VASALLUS DÑO FIDELITATEM.

Vaſallus domino iurare debet, quòd ſibi erit fidelis: & quòd credentiam ſibi commiſſam non manifeſtabit, domeſticus autem & ſubditus addere debet nominatim ſeruare vitam, membrum, mẽtem, & eius rectum honorem. Bald.

QValiter autem debeat iurare vaſallus fidelitatem videamus. Iurare. ſ. ſic debet.

Ego iuro ad hæc ſctã Dei euãgelia, ꝙ amodo in antea ero fidelis huic, ſicut debet eſſe vaſallus dño: nec id, qđ mihi ſub noĩe fidelitatis cõmiſerit dominus, pandam alij ad eius detrimẽtum, a me ſciente. Si vero domeſticus, b ideſt, familiaris eius ſit cui iurat, aut ſi iõ iurat fidelitatẽ, nõ ꝙ habeat feudũ, ſed quia ſub iuriſdictione ſit eius cui iurat: noĩatim vitã, membrũ, mẽtẽ, & eiꝰ rectũ honorem cuſtodire iurabit.

TITVLVS VI.

DE FORMA FIDELITATIS. c

Vaſallus & dominus ſibi inuicem auxilium & conſilium præſtare debẽt.

IN epiſtola Philiberti d epiſcopi in decretis xxij. cauſa, de forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus: hæc vobis, quæ ſequuntur, breuiter ex librorum authoritate notaui. Qui domino ſuo fidelitatẽ iurat, iſta ſex in memoria ſẽper hẽre dẽt, incolume, tutũ, honeſtum, vtile, fa-

hic poteſt eſſe titul. quib. mod. feu. ami. capit. primo, & in hoc ſacramento contineri videtur quòd ipſum vt dominum ſuum totum exaltabit. in quantum poterit. & nunquam vitam aut membrum neque honorem quem habet, ſua voluntate aut conſilio aut exhortatione perdet: in his omnibus adiutor erit eius ſecundum ſuum poſſe: vt habetur in iuramento quod fecit rex Otto Papæ Ioanni.

b Si vero domeſticus. Hic not. differentiam inter ſacramentum domeſticæ perſonæ, & aliarum. ſed cur nominatim dicitur in perſona domeſtici, & ſufficit ſi in genere dicatur in extraneo? Reſpon quia citius ſtaus præſumitur in perſona domeſtici ad quem forte domini hæditas ſpectare videtur poſt mortem, vt C. de nu. l. vidue. & C. vbi pup. edu l. fina. & quia plus ſolet timari quod ſpecialiter pollicetur, quam quod generali ſponſione concluditur: idcirco ſpecialiter in domeſticorum perſonis facienda eſt promiſſio: vt in decret. 22. di. ca. quanquam. Sed quæritur. quæ ſint domeſticæ perſonæ? Reſpõ. omnes quos leges domeſticos appellant, vt C. de teſtibus l. et ſura eiuſi. & inſti. de teſta. or §. in teſt. bus & C. de quæſt. l. placuit, & C. de iſt. qui ad eccla. confu l. fin. §. penul. not. & omnes ad quos domini ſucceſſio eſt peruentura in feudo ꝑpter prædictam rationẽ.

QVID PRAECEDERE DEBEAT AN INUESTIT. VEL FIDELITAS.

Quidam hic non habent ti. ſed nequa ca. imo. §. tantum: ſed male.

QVALITER IVRARE DEBEAT VASALLUS DOMINO FIDELITATEM.

QValiter autem. Detrimentum. iſte enim poteſt hic vaſallus iurare, cum alias dicatur. quòd amittit feudum, ſi credentiam domini ſcienter ad eius detrimentum manifeſtauerit: vt ſupra

c DE FORMA FIDELITATIS.

Quidam non habent hunc titulum ſed male.

d IN epiſto'a Philiberti. De forma quæ in iſto c. exprimitur, notabilia ſunt oia: ſed id præcipue nõ eſt omittẽdũ, quod dicitur in fine. ſ. quòd dominus in his oibus fideli ſuo vicem reddere debet, qđ ſi non fecerit, merito cẽſebitur maleſidus ſicut & ca. Sed nunquid aliã pœnã patiatur? Reſpon. vtique talem qualem vaſallus: id eſt, ſi vaſallus priuatur feudo, dñs proprietate, vt legitur. ¶. qua. do propria pri. ca. ex fact & hoc eſt ſimile quod de patrono dicitur & liberto nam liberti non alẽdo patronos ſuos in paupertate poſitos puniuntur à patronis, & in poteſtatẽ eorum rediguntur: verſa vice patroni non præſtantes alimẽta libertis carebunt operis impoſitis cauſa libertatis, & ab eorũ hæreditate excluduntur, vbi hæredes

cile, poſſibile. Incolume: ne ſit in damno domino ſuo de corpore ſuo. Tutum: ne ſit ei in damno de ſecreto † ſuo, vel de munitionibus ſuis, per quas eſſe tutus pôt. Honeſtum ne ſit ei in damno de ſua iuſtitia, vel de alijs cauſis, quæ ad honeſtatem eius pertinere videntur. Vtile: ne ſit ei in damno de ſuis poſſeſſionibus. Facile vel poſſibile: ne id bonum, quod dominus ſuus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: neve id, quod poſſibile ei erat, faciat impoſſibile, vt fidelis hæc documenta caueat, iuſtum eſt. Sed quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat quod bonum eſt: reſtat, vt in ſex prædictis conſilium & auxilium domino præſtet, ſi beneficio vult dignus videri, & de fidelitate eſſe ſaluus. Dominus quoque in his omnibus vicem fideli ſuo reddere debet, quod ſi non fecerit, meritò cenſebitur malefidus, ſicut ille, qui in eorum præuaricatione vel faciendo, vel conſentiendo deprehenſus fuerit, perfidus & periurus.

TITVLVS VII. DE NOVA forma fidelitatis. a

Traditur hic noua forma iuriſiurandi fidelitatis, quod præſtat vaſallus domino. Bald.

Est & alia de nouo b ſuper fidelitatis iuramento forma inuenta, & ſ[e]ntentium approbata conſuetudine quæ hodie ferè in omni curia videtur obtinere, hæc ſcilicet, Ego Titius iuro ſuper hæc ſancta Dei euangelia, quod ab hac hora in antea vſque ad vltimum diẽ vitæ meę ero fidelis tibi Caio domino meo contra omnem hoiem c excepto Imperatore, vel Rege. Quod verbum, ſi rectè intelligatur, nulla quidẽ indiget adiectione, ſed integram & perfectã in ſe continet d fidelitatẽ: ſed pp ſimplices, & nominis ſignificatiõis ignaros, ad illius verbi interpretationem hoc adijci ſolet, i. Ego iuro, ꝙ nunquam ſcienter ero in cõſilio, vel auxilio, vel in facto, quod tu amittas vitam, vel membrum aliquod: vel quod tu recipias in perſonam aliquã læſionem, vel iniuriam vel contumeliã: vel ꝙ tu amittas aliquẽ honorem quem nunc habes, vel in antea habebis, & ſi ſciuero, vel audiuero de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra te facere: pro poſſe meo, vt non fiat, impedimentum præſtabo. Et ſi impedimentum ꝑſtare nequiuero: quàm citò potero, tibi nunciabo, e & contra eum prout potero, f auxilium meum tibi præſtabo, & ſi contigerit te rem aliquam quã habes, vel habebis, iniuſtè vel fortuito caſu amitere, eam recuperare iuuabo, & recuperatam omni tempore retinere. Et ſi ſciuero te velle iuſte aliquem offendere g & inde generaliter, vel ſpecialiter fuero requiſitus: h meum tibi, ſicut potero, præſtabo auxilium. Et ſi aliquid mihi de ſecreto manifeſtaueris, illud ſine tua licentia

---

tedes inſtituti fuerint: & ius patronatus amittunt. vt ff. de li[t]igno l. aliter en ta & de iu. pa. l. diu[us] Claudius. & de bo. libert. l. ſi patronus. & hic eſt argumen. ad mutuam præſtationem.

Facit ad hoc gl. 13. diſt. nerui. & etiã hoc probatur c. ſi ſacerdos, extra de off. iud. idẽ tenet An. de Iſern. hic.

a DE NOVA forma fidelitatis.

Quidam non habent hic titulum, & male.

b Est & alia de nouo. iſtud c. in paucis conſuetudinibus inuenitur, quia nouiter eſt inuentum, vt in pri. ipſius capitu poteſt perpendi.

c Contra omnem hominem. & meritò debet ita iurare, quoniam vaſ. contra omnes debet dominum adiuuare etiam contra fratrem & filium, niſi contra alium dominum antiquiorem. hic enim cæteris eſt præferendus. vt ĩ. hic finitur lex. §. contra omnes vnde ſi antiquor dominus in ſacramento ſimiliter excipiatur, non erit abſonum. quòd autem perſona imperatoris nominatim debet excipi de omni ſacramento fidelitatis, expreſſim dicitur infra de prohi. feu. alie per Frid. l. imperialem. §. illud quoque præcipimus.

Vaſallus cõtra oẽs auxilium domino præſtat.

d In ſe continet. & vere continet, cum ille qui fidelitatem iurat, ea ſemper debet habere in memoria & facere, quæ continentur ſupra, titulo proximo de forma fidelitatis.

e Nunciabo. quod ſemper vaſ. facere tenetur: vt proinde ſciens prudenſque, periculum valeat declinare, alioqui ſi vaſallus ſuper hoc negligens fuerit in ſcientia aut doloſus, beneficium amitteret vt infra, in quibus cauſis feud. amit. §. præterea ſi vaſallus.

f Prout potero. nam ſi non poſſet vaſallus dominum adiuuare non amitteret ob hoc feudum, vt infra, in quibus cauſis feud. amit. §. idem, licet quidam non habeat illud in textu.

g Iuſte offendere. bene iuſte dicit: quia non tenetur vaſallus dominum adiuuare, ſi iniuſte vellet aliquem offendere: niſi ad domini defenſionem: vel niſi dubitetur, vtrum iuſte, an iniuſte velit eum offendere, ſiue guerram facere. Tunc enim tenetur eum adiuuare: licet quidã dixerint, quòd indiſtincte teneatur eum adiuuare. vt infra, hic finitur lex, capit. primo. & hæc vera ſunt, quòd tenetur dominum adiuuare ſicut ſupradictum eſt niſi dominus ſit excommunicatus, vel à rege bannitus: quoniam tunc interim vaſallus eſt à ſacramento fidelitatis ſolutus, vt ibidem dicitur.

h Requiſitus. iſtud verbum non ponitur hic ſine cauſa. nec enim vaſallus tenetur officium offerre domino: quandocunque enim tempore ſteterit, dñ domino non ſeruierit, ob hoc non amittit feudum dum tamen domino petenti ſeruire paratus ſit. ſi tamẽ ſciuerit domino magnum periculum imminere, puta mortem, vel captionem, vel quid ſimile: tunc vltro ſe ei offerre debet: vt ĩ. hic finitur lex. §. ad hoc. & ĩ ſi de feu. cõtrouer. fue. capi licet vaſallus & ĩ titulo. an ille, qui interfe. fra. do

nemini pandã, [a] vel p quod pandať, faciã, & ſi cõſiliũ mihi ſup aliquo facto poſtulaueris: illud tibi dabo cõſiliũ, qđ mihi videbiť magis expedire [b] tibi: & nunquã ex perſona [c] mea aliquid faciam ſcienter, quod ptineat ad tuam, vel tuorũ iniuriã, vel contumeliã. Inueſtitura verò facta, & fidelitate ſubſecuta, omnimodo cogatur dñs inueſtitum in vacuam [d] poſſeſſionem mittere, ꝙ ſi differat omnem vtilitatem [e] ei præſtabit. [f]

TITVLVS VIII.
DE INVESTITVRA de re aliena facta. [g]

Miles ignorans à comite de aliena re, aut impignorata inueſtitus habet contra dominũ actionem pro euictione: ſciens autem, non niſi ſtipulatio aut pactũ interuenerit. B.

CVm de re aliena vel alij obligata inueſtitura fiat, illud diſtinguitur, vtrum ſcienti an ignorãti facta ſit. Qui .n. alienæ rei ſciens inueſtituram accepit: niſi pacto ſpeciali ſibi proſpexerit, de euictione [†] agere nõ poterit. [h] ignorãs verò rectè aget, vt aliud eiuſdẽ bonitatis ſeu quãtitatis ei præſtetur. Sed in eo nulla eſt dña qui inueſtiturã fecit, vtrum ſciuerit, vel ignorauerit. [i] Rei autẽ per beneficium rectè inueſtitæ vaſallus hanc habet poteſtatem, vt tãquam dominus poſſit à quolibet poſſidente ſibi quaſi vendicare: [k] & ſi ab alio eius rei noĩe conueniatur, defenſionẽ opponere. nam & ſeruitutẽ eidem rei debitã petere poteſt & retinere. Quid ergo ſi pretio vel dolo, aut incuria ſeruitutem rei beneficiariæ imponi patiatur, & ad dñm ex qualibet cã poſtea beneficiũ reuertatur, an ex eo præiudiciũ dño generetur, quæſitũ fuit, & reſpõſum eſt, vt vaſallo quidẽ, donec feudũ tenet, poſſit obeſſe, domino autẽ & ſi per longa tempora [l] perſeuerauerit ſeruitus, minimè noceat.

Vaſallus poteſt feudi conditionem facere meliorem non deteriorem in alterius præiudiciũ. Ba.

E cõtrario aũt ſi quid feudo à vaſallo additum ſit, ſi quidẽ tale adiectiũ ſit, qđ p ſe ſubſiſtere poſſit, ideſt, vt per ſe cenſeatur, vt prædiũ, id non accreſcit feudo. Si verò p ſe nõ poſſit ſubſiſtere, [m] vt

fra. domini ſui feu. amit. c. non cogitur.

a Pandam. ſ. ſcienter ad damnũ eiuſ m. vt ĩ. qualiter iura. debeat vaſal. fide. circa prin. vnde ſi ſ poſtea fecerit vaſallus, feudũ, vt ĩ amittet, hic poteſt eſſe ti. qui. mo feu. amit. c. ſi capitanei.

b Expedire. quod vaſallus tenetᷣ facere, ſi beneficio vult dignᵘ videri, & fidelitate eẽ ſaluus, vt ĩ. ti. pro xi. circa ſi.

c Ex perſona. & merito, cum .n. vaſallus teneatur dominum adiuuare cõtra alios & ab alijs eũ defendere, ne prædicta ei eueniant, multo fortius in ſua perſona hoc attendere debet. vt arg. ff. de condict. ind. l. frater à fratre. § porro & C. de euic. l. fine.

d In vacuam. ſic. ff. de act. emp. l. ratio.

e Vtilitatem. quę ſit circa rem. neque .n. ſi potuit ex vino & ex reditu negotiari, & lucrum capere, id æſtimabitur: vt ff de actio empt. l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. Item ſi dominus ei fidem non ſeruauerit: aut ſi feudum promiſſum ſibi non dederit: non tenetur ſeruare iuramentum fidelitatis: quia ſemper inhæret conditio. ſi fidem ſeruauerit dominᵘ, aut ſi feudum promiſſũ præſtiterit, & quia fidem ſeruare ei qui cõtra fidem nititur, graue eſt & iniquum. C. de tranſact. l. ſi diuerſa. & in decreta. can. xxvij. quæſtio. 2. Agathoſa, & xxij. quæſt. 2. ne quis, & ca. quare. 1. & C. de pac. l. cum proponas. & ff. de mi xxv. ann. l. auxilium, in fine. l. & C. de non numera. pecun. l. fina. & ff. ad leg. Iul. de adult. l. ſi vxor. & ff locat. l. quæro. §. inter locatorem. & de legat. 2. cum pater. §. libertis.

f Præſtabit. nec liberabitur dñs volens ei ſoluere intereſſe, ſi eum pœniteat inueſtituram feciſſe, vt ĩ. ſi de feu. contro. fue e. ſi facta.

g DE INVESTITVRA de re aliena facta.

Quidam hic non habent titulum, nec etiam capitulum, & male.

h CVm de re. Agere non poterit. huic ſimile eſt C. de euict. l. ſi fundum, & ff. de doli exce. l. apud §. item Labeo.

i Ignorauerit. verũ eſt quia ſcire debuit, vt ff. de ędi. edi. l. 1. §. cauſa. & ff loc. l. ſed addes § 1. & cõ. vtriuſq. iudi. l. ſi fratres. & ff. de pigno. actio. l. tutor. §. primo & ff de contrah. emp. l. ſi in emptione. § 1. & l. domũ. & C. cõ. de leg l. vlt. §. vlt.

k Vendicare. nec mittetur quis, cum ei cõpetat rei ven. vtilis, qui perpetuo vel ad nõ modicũ tẽpus fundum cõduxit, dũ tamen tẽpus non ſit finitũ. ff. ſi ager vect. l. 1. §. ſi. Item & ſi ſuperficiario datur. ff. de rei ven. l. ſuperficiario. & ff de pig act. l. ſi tutor § ſi & ſuperficiarium tuetur prætor iterdicto vti poſſidetis, ſecundũ conuentionem ſuam, vt ff vti poſ. l ſi duo. §. Labeo, cum ergo vtilis vendicatio ſupradictis concedit, multo fortius feudatario concedi ſolet. & conceditur, vt ĩ. de controuerſio. inter vaſallũ & alium, ca. ſi cauſa inter vaſallum. quidam autem habent hic quæſ. Hic autem potes facere illam quæſtionẽ, quam in ſumma fecimus ſ. vtrum vaſallus habeat aliquod dominium feudi? & de hoc dicas, vt in ſumma diximus. Accur.

l Per longa tempora. idem intelligendum eſt de tempore longiſſimo, [†] maxime hodie: qa alienatio videtur prohibita, & hic eſt vnus alienationis modus: vnde nulla obſtabit præſcriptio. & puto hoc intelligẽdum in poſſidente vaſallo, & maxime ignorante domino. alioqui, ſi dominus poſſidebat, bene poteſt ſeruitus longo tempore acquiri. multo fortius longiſſimo. ar. C. de ſeruit. l. 1. & 2 & ff. de ſeru. vrb. præd. l. foramen. habita tamen diſtinctione inter ſeruitutem & ſeruientem, ſecundum quod ibi no.

m Subſiſtere. nam ſi per ſe ſubſiſtat, obſeruabitur quod legitur ĩ hic finitur lex. § ſi vaſallus. in feudo igitur ratione rei indiuiſibilis licitum deprehenditur, quod alias non liceret: ſicut alias licite petitur inſolidum, quod alias pro parte peti non poſſet, quer

* Sed qđ ſi dñs vaſallo ĩ antem dixerit ſe velle Titiũ interimere: an id nõ dẽat ponderare? vide hic An dr. de Iſe.

† Quærit hic dñs Alu. an pẽdente cã euictiõis teneať vaſallus ad ſeruitia? & reſpõ. ſecundũ Bal. ꝙ ſic ea ratiõe qa interim recipit cõmodum.

† Cõtrariũ tenet hic do. Aluar. vide eundẽ hic in 1. colũ. vec. quæro oĩ gl.

res eſt indiuiſibilis, vt ff. de ſer. leg. l. ſi. & ff. ſi q̃s in frau. pat. l. 1. §. quemuis. & de regu. iu. l. ea quæ & in ſumma vt in lib. Py. tit. ſicitum eſt in ſolidũ, quod pro parte non liceret: licet contrarij ſint alij titu. ſequentes. Acc. re: non poſſit vltra tertiam partem relinquere ſibi ad vſufructuandum. & vide in Lomber. de his quæ à viro in vxorem den. l. fin.

d Nec pignus. in hoc. §. quid de pignore obſeruetur, nihil ſtatuemus: quia in cõſtitutione determinabit.

a Meliorem. & in hoc ſimilis eſt fructuario: vt ff. de vſufruct. l. ſed & ſi quid. §. proprietatis. idem dicitur de filio vel de ſeruo C. de pa. leg. filius & C. de rebus credit. & iureiurando l. nec filius.

b Quartæ. de hac quarta iure Romano reperitur, quòd ſi maritus ſine dote vxorem acceperit. & præmoriatur maritus, vxor quæ ſuperſtes inopie laborabat, quartam partem ſuorum bonorũ, ſi tres liberos, vel pauciores vndecunque habuerint, reſeruare compellitur: alioqui ſi plures, in viril ẽ portionem cum ipſis ſuccedit: ita que computabuntur eſſe ſibi relicta à viro: vt C. vnde vir & vxor. in authent. ibi poſita & in authent. de exhiben. & intro. re. §. fina. colla. 5. & hæc quarta non debet excedere ſummã 100. li. auri: vt in authen. vt liceat ma. & auiæ. §. quia vero, colla. 8. proſpexit Iuſtinian⁹ ad maximam datis quantitatem, cum de tali quarta aliquid ordinauerit. hanc etiam quartam cogitur maritus vxori relinquere iure Lõgobar. vt in Lombar. de ijs quæ à viro in vxo leg. prime. §. ſi ita ſunt quoque mu ta aliæ quartæ vtrũque iura inuentæ. ſed de alijs nihil ad rhombum.

c Siue tertiæ. de hac tertia reperitur iura Longobardo, quoniam ſi Longobardus voluerit relinquere in vltima voluntate vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis vltra id qđ debet ſibi pro morgincap. & metha. & habuit vnum filium aut duos ex alia vxo-

† Conſuetudo inquentũ p hibitoria: quia cũ feudũ cõcedatur ob ſingularem induſtriã & fidẽ vaſalli, non debebat eũ poſſe in alium transferre. arg. ff. de of. præfec. præt. l. 1. & ff. de offic. eius cui mãd. eſt iuriſd. l. 1. § pri. ſecũdùm Alexan. & Bartol.

ſeruitus: pleriſque placet feudo accedere, & ſicut partem feudi diſponendam eſſe. Meliorem [a] nanq; conditionem feudi facere poteſt, deteriorem verò ſine domini voluntate, vel eorum agnatorum, ad quos per ſucceſſionem pertinet, facere non poteſt.

Feudum alienari non poteſt in alium, quinimo nec pignori obligari. Bal.

Quamuis enim poſſeſſio per beneficium ad eũ pertineat, tamen proprietas ad alium ſpectat: & ideo quartæ [b] ſiue tertiæ [c] ratione, quę à Longobardis ſeu à Romanis viris vxoribus fieri ſolet, poſt mortem viri ad mulierem nihil pertinet. nam nec pignus, [d] quod conſultum dicitur, fieri poteſt ex feudo.

TITVLVS IX.

QVALITER olim poterat feudum alienari.

Olim regulariter venditio feudi pro parte dimidia permittebatur, altera parte retenta. Bal.

EST autem optima † conſuetudine [e] interdicta feudi alienatio: ſuper qua multæ & diuerſæ ſententiæ dabantur in ſingulis ciuitatibus ſeu curijs: donec imperator diuæ memoriæ Lotharius tertius promulgauit ſuper hoc nouam cõſtitutionem, quę poſita eſt in titulo de beneficijs. Neceſsitate namque ſuadente poterat olim vaſallus domino inſcio, vel inuito feudi partem vendere: retenta videlicet alia parte. Si verò vel totum, vel partem volebat per feudum aliquẽ inueſtire: hoc licebat ei ſine fraude facere. Si autem diſſentiente domino vendebat, ſiue per feudum inueſtiebat (quod & ipſum ſyncere hodie & ſine fraude licet ei facere) ſi tamen ſine hærede maſculo deſcendente decedebat, vel feudum in manu domini refutabat, aut alia forte ratione intercedente culpa amittebat: tunc omnis feudi alienatio ad irritũ reuocabatur: eo excepto, quòd ille, qui ſecundo loco beneficium acceperat, non amittebat, ſi priori domino ſeruire, & ab eo feudum recognoſcere volebat.

Caſus enumerat, in quibus etiam de iure antiquo alienatio fuerat prohibita. Bald.

Donare [f] autem aut iudicare pro anima, vel in dotem pro filia [g] dare, nullius curiæ poterat conſuetudine: licet poſſet locare: niſi locatio eſſet fraudulenta alienatio ſicut eſt per libellum, vt dicatur venditio. Quis enim dubitat, quod libellario nomine ſub viliſsima [h] duorum denariorum penſione perpetuò concedatur vtẽdum, alienatum in fraudem eſſe? Porrò ſiue de bona conſuetudine, ſiue de praua quæramus: conceſſa erat domino, p æquali p̃tio [i]

QVALITER olim poterat feudum alienari.

e St autẽ. optima conſuetudine. Ita dicitur de optima conſuetudine: alibi vero da beata. nam vt maiores q̃ſtiones ad apoſtolicã referantur, & ſancta ſynodus & beata conſuetudo confirmet: vt in decre. xvj. q. 1. ca. multis.

f Donare in hoc variatur vaſallus ab emphyteuticario. qui tenet rem in emphyteuſim à fiſco, quoniam ipſa poteſt rem emphyteuticariã donare: ſalua tamen ratione penſionis fiſci. C. de fund. patri. le. 1.

g Vel in dotem pro filia. in hoc variatur à liberto vaſallus: quoniã poteſt libertus dotare filiam ſuã & ſi non ſufficiat reliquum ad legitimã patroni: vt ff. quæ in fraud. pat. l. 1. §. ſed ſi libertus. nam & res, quæ ſubiacet reſtitutioni, diminui dotis cauſa licite poteſt: vt C. ad Trebel. le. iubemus. authen. contra. & C. communia de lega. authen. res quæ.

h Sub viliſsima ſimile eſt quod dicitur. ff. loc. l. ſi quis vno nummo conduxerit, licet videatur contra. ff. de iur. do. l. ſi vſufru.

i Aequali pretio. Sed nunquid hodie præfertur dominus volens pro æquali pretio redimere, maxima in ciuitatibus, in quibus vaſallorum feuda ſunt, quæ pro ipſorum debitis creditoribus ſuis venduntur? Et vtique, vt opinor. nam cum noua lex omittat. & vetus

vetus conſuetudo in alienatione obſeruetur: meritò veteri nõ eſt detrahẽdum: maxime cum illud ſpecialiter non ſit correctũ, & ideo ſtare nõ prohibetur, ut C. de teſta. l. ſancimus.

a Per refutationem. intelligas, i. ius ſuũ refutando. eſt n iuris antiqui regula. omnes habere licentiam his, quæ pro ſe introducta ſunt renũciare, vt C. de pac. l. ſi quis in conſcribendo. Et no. ꝙ antiquitas videtur conſonare cum ſtatuto ciuitatis Vincentiæ: quod tale eſt: ſi per annum & diem diſtulerit creditor ſecundus ius ſuum exequi vel allegare à tẽpore venditionis factæ: poſtea non auditur, niſi interruptionem inſtrumento confecto per manum tabellionis bonæ opinionis oſtenderit: licet quibuſdam videatur iniquum, & non ex codicis ratione ſcriptum. h e ergo de annali exceptiõe habetur, de eadem habetur. C. qui admit. ad bo. poſ. l. emancipati. Et eſt notandũ, quòd huiuſmodi tẽpus à tempore ſcientiæ demum currere debet hic. ſic et & alibi: vt ff quis ordo in bo. poſ. ſeruetur. l. 2. & de hac annali exceptione legitur. ff. de ſucceſſo edi. lege 1 §. largius. Accu.

Tempus poſt ſcientiam currit.

b Triginta annorũ. hoc intelligo de illis fuiſſe dictum quibus poteſt de iure talis præſcriptio currere: vt C. de præſcrip. xxx. anno. l. 2. Sed nunqd hæc antiquitas corrigitur? Reſpõ. hoc in conſtitutione Fr. determinabitur do mino fauente. illud tamen quod ſequitur, non eſt omittendũ, ſcilicet ꝙ proximior agnatus redimendo, vel prohibendo dominum excludit: vt de apparet quod ne

Alias, qꝛ tenet quod eſt iuxta mare, cũ plerunq; iuxta mare ſit poſita.

redẽptio: niſi hoc beneficium amiſerit dominus per refutationem, a vel annali ſilẽtio. ex quo ſciuerit, computando. Præſcriptione autem xxx. anno. b ſubmouebatur tã ſciens, q̃ ignorans: in ꝓhibendo autem vel redimendo potior erat proximi agnati, q̃ domini cõditio, ſi tamen feudum erat paternum. De illa verò feudi alienatione, quæ à domino fit, ſi dubitetur, lex imperatoris c Corradi conſulatur, quę poſita eſt in iam dicto titulo d de beneficiis.

TITVLVS X.

QVIS DICATVR dux, Marchio, comes, capitaneus, vel valuaſor.

Primò ponit quæ perſonæ nobilitentur per feudũ: & declarat gradus nobilitatis feudi: Secundo quæ ſunt perſonæ, quæ non nobilitantur. Bald.

QVi à principe de ducatu aliquo inueſtitus eſt, dux ſolito more vocatur. Qui verò de marchia, marchio e dr̃. Dicitur aũt marchia, quia marcha & vt plurimum iuxta mare ſit poſita. Qui verò de aliquo comitatu inueſtitus eſt, comes appellatur. Qui verò à principe, vel ab aliqua poteſtate de plebe aliqua vel plebis parte per feudũ eſt inueſtit', is capitaneus f appellatur: qui propriè valuaſores maiores olim appellabantur. Qui verò à capitaneis antiquitus beneficiũ tenent, valuaſores ſunt Qui autem à valuaſoribus feudum, quod à capitaneis habebatur, ſimiliter acceperint. valuaſini g idest, minores valuaſores appellantur, qui antiquo quidem vſu cõſuetudinem feudi nullam habebant. Valuaſore autem ſine filio mortuo, feudum, quod valuaſori minori dederat, ad capitaneũ reuertebatur. Sed hodie eodem iure vtuntur in curia Mediolanenſi, quo & valuaſores. Cęteri verò qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet nouiter à capitaneis ſeu à valuaſorib. acqſierint, plebeij nihilominus ſunt. Nã illi, qui ſoldatã habuerũt, vel acceperũt vel habent. p eã nullũ pedagium, ſed nec feudi vſum acquirunt. Soldata autem eſt præſtatio quędam annua gratuita, quę à neutra parte tranſit in hæredem. Morte. n. dantis, vel accipientis interueniente finitur. Soldata verò dicitur, quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona conſiſtit.

TITVLVS XI.

DE SVCCESſione fratrum, vel gradibus ſuccedentium in feudo.

Feudum acquiritur inueſtitura & ſucceſſione. Nam vaſallo mortuo prima cauſa eſt liberorum maſculorum, filiorum, nepotum, et aliorũ deſcendentium: ſed filiæ, neptes et pronepteſ nõ ſuccedũt ipſa nec nati ex eis, niſi feudũ ſit fœmineũ, vel eo pacto acquiſitũ: nõ extantib aũt liberis ſuccedũt fratres primo, et filij fratrũ, demũ agnati vlteriores, ſi feudũ ſit paternũ. Ba.

PER ſucceſſionem h quoque ſicut per inueſtituram beneficium ad nos pertinet. Mortuo enim eo,

ceſſariarũ perſonarũ ratio habetur, ut ī. notatum eſt.

c Lex imperatoris. & alia lex imperatoris Friderici, imperialẽ decet ſolertiam &c. § præterea ducatus, & ī. de l. Corrad. § ex ea lege.

d Titulo. ſ. in Lombarda. Acc.

QVIS DICAtur dux &c.

QVi à principe. Marchio & comes propriè dicuntur capitanei regis, vel regni. Alij vero, qui ab ipſis feudum accipiunt, dicũtur propriè valuaſores regis: ſed hodie capitanei appellanť: vt ī. qui feu. da poſ. in prin.

f Capitaneus. ſimiliter & ille, qui feudũ accipit à marchione vel comite capitane' hodie proprie dicič, vt ī. proxi. notatum eſt.

g Valuaſini. ſed illi, qui à minoribus feudum accipiũt, dicuntur minimi valuaſores: vt ī. tit. maritus ſuccedat vxori in benefi. c. ſi fœmina, & ca. ſeq. Acc.

DE SVCCESſione fratrum, vel gra. &c.

h PEr ſucceſſionem. Hic nota, quòd

quod feudi ſucceſſio ſic defertur ad hæredes deſcēdētes, ſicut hæreditatis ſucceſſio iure nouiſſimo: vt hic, & ĩ.de ſucceſſ. feud. in prin.& in authen. de hære. q ab inteſt.def.in princ.& §. 1.col.ix.& ȷ̃.de na.ſucceſ. feu in prin.deſcendentes autem ideo dixi quia ad lineas ex tranſuerſo non porrigitur, niſi antiquum & deſcendentibus deficientibus: vt hic, & ĩ de ſucceſ.feud. & infra, de na ſucceſ. feud. Accurſius.

a Fœminini ſexus, licet fœminæ vt maſculi ſuccedant, legibus tamen à ſucceſſione feudi fœminæ remouentur, & earum filij: vt ſupra de iis, qui feud. da. poſ.§.hoc autem notandum. Accur.

b Qui nouum ſicut hæredi incumbit probatio ſi aliquod nouum in teſtamento teſtatorem aſſerat addidiſſe.vt ff. de probatio.l.cum tacitum & illud intelligu.quando neuter poſſidebat quia poſſeſſori non ſolebat onus probationis incumbere:vt C.de probatio l. 2. & l.actor.niſi forte poſt fundatam actoris intentionem. tunc enim & reus probare deberet. C. de proba. l. ſiue poſſidetis. Acc.

c Pronunciatum. quod forte ideo factum fuit, quia maior erat pro actore præſumptio, & ideo dicitur, quòd non datur ſemper poſſidenti iuſiurandum.vt infra de conſue.re. feu. c.ſacramentum. huic ſimile eſt. C. de iuſiuran.l.in bonæ fidei. Iudici autem merito indagandum cōmittitur, cui ſit potius iuſiurandum deferendum: quia æquitatem ante oculos habere debet. ff. de eo quod cer. lo.l. quod ſi Ephesi §. vlti. licet dicatur aliter actore non probante &c.vt ĩ.notatum eſt.& nūc ȷ̃.& ff. de iud.l 2.& C.de eden l.qui accuſare. huic autem conſonare videtur quod legitur in crimine falſi.C.ad legem Cor de fal.& vbi huius quæſtionis dominus iudex eſt, vt ȷ̃. de vaſ dec:e.quidam.

† Oppo. Ia.de Bel. q in bñficio ſuccedant agnati & deſcendētes per lineā tranſuerſalem. vt ĩ. pri. §.& infra d na.iue. feu.c.1 & de ſucce. feud.in princ.

qui beneficium tenebat, prima cauſa liberorum eſt, filijs,enim exiſtentibus maſculis, vel ex filio nepotibus vel deinceps per maſculinum ſexum deſcendentibus, cæteri remouētur agnati. Ad filias vero ſeu neptes vel proneptes,vel ex filia nepotes ſeu pronepotes ſucceſſio feudi nō ptinet. Proles.n.fœminini ſexus, a vel ex fœmineo ſexu deſcēdēs, ad hmōi ſucceſſionē aſpirare non poteſt: niſi eius conditionis ſit feudum, vel eo pacto acquiſitum. His verò deficientibus, vocantur primò fratres cum fratrum præmortuorum filijs, deinde agnati vlteriores: Quod ita intelligendum eſt, ſi feudum ſit paternum, hoc eſt, ſi fuit illius parentis, qui eius fuit agnationis cōis. Si enim † Titij auus de nouo beneficio fuerit inueſtitus, Titio ſine legitimo hærede maſculo defuncto, eius feudi ſucceſſio non pertinet ad eiuſdem Titij patruum magnum,nec ad prolem ex eo deſcendentem:imò reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium non pertinet neque beneficij ſucceſſio. Si vero dominus, vel alius beneficium defuncti nouū eſſe dicat:agnatus autem illius proximus paternum eſſe contendat:tunc onus probationis incumbit illi, qui nouum b dicit. Sed ſcio aliter pronuntiatum c eſſe. Bonus enim iudex cauſa cognita diligenter intuebitur, cuius potius iureiurando dirimenda ſit hæc quæſtio, vtroq; ſ. in probatione deficiente.

TITVLVS XII.

DE FRATRIBVS de nouo beneficio inueſtitis.

In feudo non habet locum ius accreſcendi inter eos, qui prætendunt primam ſeu primordialem inueſtituram. Bald.

SI duo fratres de nouo beneficio & non de paterno ſimul inueſtiti fuerint: vno ſine hærede defuncto, ad alterum nō pertinet eius beneficij portio: d niſi facta fuerit eo pacto inueſtitura. Si duo fratres in cā † cōi poſt mortē patris remāſerint, i. habitauerint ſimul, & vnus eorū feudū acquiſierit: e pleriq; dicunt ad alium non pertinere, ſed ad dominum, niſi per pactum ſed neque viuente eo, q acquiſierit, neque poſt

d SI duo fratres. Portio. quid ergo ſi portio fieri non valet, cum forte res ſit indiuiſibilis? Reſp. ne tu leuis efficiaris, hoc tibi ſolicito.ſ. tibi ſtudioſo qui ſolicitus eſſe debes, ad indagandū relinquo. Py. poſſes forte dicere tunc ad vaſallum totū pertinere: maxime alterius partis ratione quam poſſidet, vt ſupra de cō.inueſti.§ cum autem quis dixerit, imo & ratione poſſeſſionis quā in totum habet, & maxime cum ſit reus qui fauorabilior eſſe debet: vt ff. de regul. iu.fauorabiliores, & promptiores ſumus ad abſoluendum quā ad condemnandum: vt ff.de actio. & obliga. l. Arrianus. nec mirum cum ratione rei indiuiſibilis quid permittitur qđ alias non permitteretur: ar.ĩ.de inueſt.rei ali. §.ex cōtrario. contra videtur, quòd dominus totum debeat habere. ſ. eadem ratione, quia res eſt indiuiſibilis: & maxime cum dominus debeat eſſe maioris authoritatis, quam vaſallus, nimirū alias ſcilicet peti in ſolidum quod pro parte non peteret: vt ff.de ſer.l. vlt. ff.de regu. iur. l. ea quæ. Item ſi dominus agit vt res liberetur, & maxime quando eſt ſeruitus: merito debet eſſe potior vaſallo. argum. C.de communi ſer. ma. l. prime, & maxime ſi dominus emat aliam portionem à vaſallo, vt ibidem eſt argumen Sed dicet ſaltem interſere pacto exemplum rerum indiuiſibilium? Reſpon. ſeruitus & ſtatua dicitur indiuiſibilis, ar. ff.de leg. 3. l. 11. §.penul.& ſi quā alia iūr & ita decurre, ut ȷ̃. eod. feudum enim &c. ſimile eſt huic ff. de contrahē.emptio. l.pacta. ff.de pac.l. iurigentium. Not. enim hic expreſſum, quòd per pactum licet qđ alias non liceret, vt notauimus ĩ.de ſucceſ.feud.

† Alibi Caſa legitur. Pet. Vēd.

Pactum licitum facit quod aliàs non liceret.

e Acquiſierit intelligas. ſ.ſuo nomine tantum: licet de pecunia communi fuerit, nimirum de communi pecunia quid ematur, nihil intereſt, ſed cuius nomine id fiat, inſpiciendum eſt. vt C.ſi quis alteri vel ſibi.l qui alienam. & C.de proba.l.ad probationem, & C.de rei vxo.l.ſi ex eo.generaliter enim pecuniæ origo non inquiritur, vt C.ſi cer. pe.l. vnde, & l. quamuis. ſed caſualiter quædam notantur quæ ſatis ſupra qui feud.dara poſſunt, notata videntur.

Fructus.

mortẽ eius: fructus a tamen erunt cões, donec ſimul habitauerit. Quòd ſi cum equis & armis cõmunibus, vel pecunia cõmuni ſit acqſitũ: adhuc idẽ dicunt: b ne fortè inuitus dominus alium, q̃ quem voluerit, ſibi acquirat vaſallum: dum iſi meminerimus id, quod de cõi expenſum eſt, alteri pro parte competenti eſſe reſtituendum. c

TITVLVS XIII.

DE INVESTITVRA quam Titius accipit à Sempronio. d

Maritus non ſuccedit vxori in beneficio, ea mortua ſine hærede. Bal.

Titius à Sempronio e talẽ inueſtiturã accepit feudi, vt haberet ipſe & hæredes ſui legitimi maſculi: & iis omnibus deficientibus, fœminæ. Porrò Titius ſuperſtite tãtùm filia deceſſit. Ipſa à domino inueſtita fuit, & feudum in dotem dedit: maritoque ſuperſtite ſine liberis deceſſit. Quærebatur, ſi ad maritum ſucceſſio feudi pertineat? Reſponſum f eſt, non pertinere.

TITVLVS XIIII.

DE VASALLO decrepitæ ætatis, qui feudum refutauit, vt filij inueſtirentur. g

Si vaſallus decrepita ætatu feudũ refutauit, vt filij inueſtiãtur, et inueſtiti ſunt: poſtea decedẽte altero filiorum poſt inueſtituram fratre ſuperſtite, & ſine hærede, frater ſibi ſuccedit, & non reuertitur ad dominum: quia feudum adhuc paternum dicitur, & non nouum. Bal.

Qvidam vaſallus cum decrepitæ ætatis eſſet, feudũ ſuũ in manu dñi ad hoc refutauit, vt Seium & Sempronium filios ſuos de eodem beneficio inueſtiret. Vaſallo mortuo, Sẽpronius ſine legitimo hęrede, Seio adhuc ſuperſtite deceſſit. Lis eſt inter dominum, tanquam nouum feudum ſibi delatum eſſe dicentem, & Seium, paternum eſſe h contendentem. Vnde eorũ ſententia præualuit, qui dixerunt hoc feudum quamuis refutatum, nihilominus eſſe paternum.

TITVLVS XV.

DE INVESTITVRA in maritum facta. i

Si contentio eſt inter maritum filiæ vaſalli & agnatum de beneficio, an ſit paternum vel nouum, quæſtio dirimi debet coram iudice ordinario vel arbitro, non coram domino, vel eius curia. Bal.

Vaſallus ſuperſtite tantum vna filia deceſſit: illa verò maritum accepit, cui dominus accepta pecunia feudi, quod pater puellæ habebat, retenta ſibi parte altera, dedit. Nunc quidam agnatus defuncti cum marito agit, dicens totum hoc feudum eſſe paternum: & ideo omnimodo eſſe ad ſe deuolutum. Econtra maritus contendit hanc partem, quam ipſe habet, nouum feudum eſſe: & ideo domino apertum. quæritur igitur, vtrum apud dñm eundem, k & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrum vtriuſque conſenſu electum hoc eſſe debeat? mihi & aliis placet potius apud iudicem ordinarium vel arbitrum, q̃ apud eundem dñm hoc litigiũ fore determinandum. Item placet, agnatum non ſemper cogendum probare feudum hoc eſſe paternum, ſed ab aduerſa parte nouũ eſſe probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (vt dictũ eſt) cauſa cognita detur electio, quatenus vel iuret eſſe paternũ, vel alteri parti referat l iuſiurandũ: & ille aut iuret, aut taceat. Illud tamen ſciendum

a Fructus. intelligo maxime cum de cõi fuerit acquiſitum: licet in ſuperiori nihil inſerſit: & hoc ad ſimilitudinẽ quaſi caſtrenſis peculij vſ ſtatutũ. vt C. de adno. diuer. iudi. l. fori.

b Dicunt. hoc intelligo qñ dño ignorante fuit acquiſitũ de pecunia cõi. ſecus ſi eo ſciente. tunc enim frater ſuccederet in eo, & ei pro parte acquireretur: vt ſupra de benefi. fra. c. 1.

c Reſtituendum. & hoc veniet in iudicio cõi diuiduodo. vel fam. erci. vt C. commu. vtriuſ. iu. l. ſi pactuus. Accur.

d DE INVESTITVRA quam Titius accipit à Sempronio.

e Titius à Sempronio. aliàs nõ erat hic titu. ſed ca. tm. & quia hic eſt parua dubitatio, eadẽ erit expoſitio, vel nulla.

f Reſponſum. ſimile ẽ ne maritus ſuccedat vxori in beneficio. c. ſi fœmina.

g DE VASALLO decrep. &c.

Alias non erat hic titu. ſed c. tantum. Qvidam. Paternũ eſſe. qđ hic dicitur nihil dominus eſſe paternũ. intelligo niſi ad hoc refutauit omnino quaſi de nouo beneficio ipſos inueſtiret, ſed intelligo conſentib' his, ad quos p ſucceſſionẽ eſt venturum: vt j. de eo qui ſid. fe. ag. de feud. pater. cap. tres erant agnati. Et not. eſt ẽ quib. mod. feu. amit. §. præterea. huic ſimile eſt, quod de ſolutiõe dr. nã ſicut hic non tenet pactio vel refutatio ita facta vt reinueſtiatur: ita nulla eſt ſolutio, quæ ſic fit, vt nummi reddantur. nam q ſoluit vt repetat, nihil agit, vt ff. de ſolo. l. qui ſic. Accur.

Facit ad hoc quod no. ẽ. Impe. Lotha. Euge. Papæ. c. 1. & arg. ff. de vſu. l. ſi ſtipulat', & eſt hoc arg. ad q. q̃ not. ff. de pec. l. peculiũ. §. ſi cre. & de impe. in re. do. fac. l. qđ dicitur.

i DE INVESTITVRA &c.

Alias non eſt hic ti. ſed §. tantum.

k Vaſallus. Dominũ eundem. nec mirum vt cum vterque dñi ſe vaſallum aſſerat: licet vnus de nouo, & alius de veteri contendat, cur ipſe iudex non eſt. Acc.

l Referat. hoc ideo, quia

quia manifeſte turpitudinis eſt nec velle iurare, nec ſacramentum referre: vt ff. de iureiu. l. manifeſtæ.

a Ad dominum. & iſtud eſt intelligendum propter feudi incertitudinē. ſecus. n. foret, ſi inter duos vaſ. contro. eſſet. Sed quid eſt, quod. ī. dicit, ſcilicet q. nemini licet curiæ examen declinare? ſic intelligo non licet, id eſt, indecens eſt ei. non autem quòd non poſſit examen eius declinare. ſimilia ſtudioſus inquirat. Sed quid ſi alter vaſallus vocatus venire ad dominum vel eius curiam contempſerit? Reſpō. ſine pœna abibit. ſed tu inſtabis. non ne debet venire allegaturus ſaltem priuilegium ſuum? vt ff. de iudi. le. ſi quis ex aliena? Reſpon. illud loquitur in iudice ordinario generali. at hic licet ſit ordinarius inter aliquos & paucos: non tamen in alienam meſſem manū importabit. ſed corrigitur infra, an apud iudi. vel curiam domini quæſtio feodi terminari debet. c. ex eo &c.

non liceret: vt C. de epiſc. & cler. authen. generaliter, in ſi & arg. C. de tranſact. l. ſi diuerſa. maxime cū hoc ſit litigantium fauore inuentum. vnde apparet, q. licite poſſunt renunciare: vt C. de pact. l. ſi quis in cō ſcribēdo. & ff. de mino. l. ſi iudex. & in ſumma ſi vis caſus, in quibus de iure poſſunt relaxari vtroque conſentiente, inquiras C. de epiſc & clerie authē. generaliter, in ſi. & ff. de fer l. 1. § 1. & l. ſi feriatis. & de in ius voca. l. quamuis, & de re iud. l. ſi conuenerit. & ad ſenatuſcon. Turpi. l. vi. in fin. licet videatur contra. ff. de poſtu. l. quos prohibet. & C. de iuriſ. omnium iud. le. priuatorum. & de iureiur. pro. cal. dan. le. 2 §. ſed quia. Illud autem notabiliter eſt notandum, q. ille non eſt eligendus pro pari domino vel vaſallo diſſentiente, qui fidelitatem non iurauit. ſed cum ille ſolus excipiatur, in differentes alij eligūtur: vt ff. de iu. l. enim prætor. ſed intelligo dū tamē idonei ſint ad iudicandū. Hic quæri conſueuit: ſi conuentus velit actorem * reconuenire forte de alia cauſa, vtrum poſſit curiæ examen actor declinare, quaſi curia non poſſit extra cauſam feudi aliquid inter ipſos iudicare? Reſpon. non poterit: imo ſi agat de omnibus etiam cauſis apud eādem curiam ſe debet defendere. argu. C. de ſen & interlo. om. iu. l. vltim. & authen. ibi poſita, & conſequenter &c. & ff. de iudi. le. 2. §. omnes. & l. qui nō cogitur. nam ibi non diſtinguitur: quare nec nos diſtinguere debemus. decurras in theſauris tuis.

* in hoc dicito, q. aut reconuentio cōtinet q̄ppiā à feudo dependēs, & tūc ad eūdem iudicē remittendū eſſe, vt ff. de q. b. re. ad eū. iu. eaſ. leg. 1. aut aliqd omnino extraneū: tamq; ad eundē iudicē remiſſionē non fieri: ex e. tit. de q. b. re. ad eun. iu. Sed, ex natura cōuentionis iure anti- quo pmiſſa erat recōuentionē corā partiū iudice dūtaxat q. iuriſdictionē aliquā haberet. Sed nō tā. ſi inquit Bal. aſcenſiue vel deſcē ſiue: vt ff. de iuriſd. omniū iu. l. ſi idē cū eo. §. ſed ſi mulier. at ſuē nouiſſ. nō ampliatū eē ait idem Bald. vt etiā corā iudice delegato ad vna cum locum habeat, ex. de reſcri. ca. diſpēdia. §. reus lib. vj.

eſt, quòd ſi inter duos, q dixerint ſe eſſe vaſallo de feudo fuerit dubitatio alter alterum inuitū trahere non poteſt ad dominum a vel eius curiæ iudicium. Si vero cū ſua curia dominus vocauerit eos, nemini eorum licet illius domini, vel eius curiæ examen declinare.

TITVLVS XVI. DE CONTROuerſia feudi apud pares terminanda. b

SI inter dominum & vaſallum c de feudo orta fuerit contentio: per pares illius domus, ſicut lex Corradi dicit, dirimatur: ſi tamen pares habeat. Et ſi quidem dominus & vaſallus conſenſerint in eligendis paribus: nulla dubitatio eſt. Si verò diſſentiant, tunc quid faciendum d ſit, quæritur. ſed præualuit eorum ſententia, qui dixerunt dominū debere eligere prius quem: aut quos voluerit: & vaſallus ſimiliter hoc faciat ſecundum numerum à domino comprobatum. Ille tamen vaſallus, qui fidelitatem domino non iurauit, domino vel vaſallo diſſentiente, pro pari non eſt eligendus.

TITVLVS XVII. DE EO, QVI SIBI vel hæredib. ſuis maſculis & fœminis; inueſtituram accepit. e

Si vaſallus pro ſe & hæredibus ſuis maſculis et his deficientibus, fœminis inueſtiturā accepit fœmina non ſuccedit in beneficio, quādiu maſculus ſupeſt quinimo nec debet vaſallus, qui feudum à vaſallo recepit: per fœminam recognoſcere. ſi maſculus ſupereſt. Bald.

QVi ſibi vel hæ̃dibus ſuis maſculis, vel his deficientibus fœminis per beneficium inueſtituram feudi accepit: vna tantum filia ſuperſtite, nullo alio deſcendente relicto deceſſit. hæc marito paternū feudum in dotem dedit, & deceſſit duobus filijs ex eo procreatis: quorum vnus duas filias reliquit alter verò vno filio maſculo relicto deceſſit. de p̄dicto itaq; feudo vrgentē vidim⁹ q̄ſtionē, maſculo quidē hoc feudū totū ſibi, quia ſolus eius, qui primo inueſtituram accepit hæres maſculus ſit vendicante. fœminis vero totam ſui patris partem ſibi defendentibus, quia ex illo nullus extitit maſculus. Cumque inter ſapientes ſæpe ſuper hac quæſtione ſit diſputatum; tandem pro maſculo f pronunciatum eſt: Non enim patet locus fœminæ in feudi ſucceſſione, donec maſculus ſupereſt ex eo, qui primus

b DE CONTROuerſia feudi apud pares terminanda.

Alias non erat hic ti. ſed malè.

c SI foret dominū & vaſallū. hunc e. gloſſellam inueni talem. vacat iſtud capi. propter inferius ca. expoſitum ī. de contro. inter vaſal. & epiſcopum.

d Faciendum quod dicitur in iſto capi. mirum videtur, ſcilicet quòd poſſunt eligere quos volunt ad iudicandum inter ipſos: cum alibi dicatur, eum iudicem non eſſe præſtandum quem poſtulauerit aduerſarius: vt ff. de iudic. leg. obſeruandum? Rñ. illud loquitur, quando altera pars ignorabat poſtulationem ipſius: hic autem vterque ſciebat, & conſentiebat, & licitum eſt ex conſenſu, quod alias

e DE EO QVI ſibi, vel hæredibus ſuis maſculis &c.

Alias non erat hic ti. ſed ca. tantum.

f QVs. Pro maſculo. Iſtud capitulum ſæpiſſime poteſt accidere. & ideo valde eſt notandum.

de hoc feudo fuerit inueſtitus. Nã & illud iudicatum ſcio, ſi ille qui proprium feudum ſuum militi pro beneficio dedit, duobus filiis relictis deceſſerit, quorum vnus filia tm̃ relicta obiit, alter verò filio maſculo relicto ſupſtite defunctus ẽ: ꝙ miles non debet feudũ ſuum per fœminã recognoſcere, donec ſupereſt maſculus ex eo, q primã inueſtiturã fecit. Alij dicunt per filiam debere recognoſcere, cũ de paterno allodio eſſet hoc feudum. alioqui ſi aliũde eſſet, verũ eſſet, quod dicitur, per fœminam non debere recognoſcere.

TITVLVS XVIII.

DE DVOBVS fratribus à capitaneo inueſtitis. [a]

Si duo fratres ſimul de nouo beneficio à capitaneis fuerint inueſtiti: vt quandiu ipſi vel eorũ hæredes maſculi viuerẽt et maſculis deficientibus fœmina feudum haberent: decedente poſtea vaſallo altero: ſi maſculus vel fœmina ex eo ſupereſt, fratri non ſuccedit: aliàs ſuccedit. Bal.

Duo fratres. ſ. Titius & Seius, à quodã capitaneo de nouo beneficio ſimul inueſtiti ſunt: eo videlicet tenore, vt quandiu ipſi vel eorũ hr̃des maſculi viuerent, & maſculis deficiẽtibus fœminæ, ſi ſupereſſent, feudum haberent. Ex fratribus his vnus vna filia relicta, altero adhuc viuente deceſſit. Quęritur, cui portio defuncti deferatur, vtrũ filiæ, an fratri? Rñdetur, filię. Vnuſquiſque. n. ſibi ſuiſq; hæredibus vr̃ proſpexiſſe: [b] ſi tñ is, qui filiã reliquit, ſine hr̃de deceſſiſſet: propter tenorẽ inueſtituræ inſertũ, eius pars fratri, non dño eſt quæſita.

TITVLVS XIX.

AN REMOVERI debeant teſtes, qui pares eſſe deſierunt. [c]

Si inter dominum & vaſallum contentio eſt de inueſtitura, illi, qui pares fuerunt tempore inueſtituræ, non remouentur poſtea à teſtimonio: licet deſierint eſſe pares. Bal.

Ex facto quæſitum ſcio: ſi inter dominũ & fidelem de inueſtitura feudi cõtentio emerſerit, quia factam eã dominus neget: ſi vaſallus offerat eos teſtes, qui tempore inueſtituræ pares erant, ſed poſtea quaлibet ex cauſa [d] pares eſſe deſierunt: an ideo ſint remouendi, quia nũc nõ ſunt pares? Sed quamuis alij aliter ſentiant, tamẽ mihi & quibuſdam aliis videtur ſufficere eos tẽpore inueſtituræ ſaltem pares [e] fuiſſe. Quid enim peccauit, qui inueſtituram accepit, ſi illi, quos eo tempore, vtpote idoneos, adhibuit: poſtea pares eſſe deſierunt?

TITVLVS XX.

DE CONTROVERSIA inter epiſcopum & vaſallum. [f]

Si inter epiſcopum & vaſallum eſt contentio de inueſtitura ab eius prædeceſſore facta, pares curiæ cognoſcunt: prius tamen debet inueſtiri de ſuo proprio & recto feudo, quam principalis quæſtio dirimatur. Bald.

Ex eo, quod ſcriptum eſt, ſi inter dominum & vaſallum de feudo naſcatur quęſtio, ꝙ per pares eiuſdẽ curiæ dirimenda ſit: quæſitum eſt: ſi quis dixerit ſe à quodam epõ [g] for-

---

tandum. Et no. in eo potiſſimè, quanto ſit potior maſculorum quam fœminarũ conditio. ſed mirum eſt, quod dicitur hic, ſcilicet ꝙ maſculus excludit germanã ſuã, cũ iam ad fœminam tranſitũ fecerit feudum. Nũquid. n. hic maſculus excludit amitam ſuã viuẽtem? Et vtiq; eadem ęquitate durãte: alias nõ licebit hęredi qđ defuncto licebat, & erit ꝫ ff de reg. iu. l. hęrede & l. qui in ius. & ff. de bo. lib. ſi ex. & no. ſ. de feu. mar. c. i. Hic & not. ꝙ ex rerũ qualitate & differentia litium deprehẽditur, quod alias nõ liceret, vt ſ. prędicto ti. & ca. notatur.

a DE DVOBVS fratribus à capita. &c.

Alias non erat hic tit. ſed ca. tantum.

b Duo fratres. Proſpexiſſe. Illud habetur. ff. de probat. l. ſi pactum. Quod autem in fine dicitur, ſcilicet ꝙ à fratre dominus excluditur, accipit propter pactũ, qđ dictũ fuit expreſſe. alioqui frater excluditur à domino, vt ſ. notatum eſt. Ac.

c AN REMOVERI &c.

Alias non erat hic titulus. ſed c. tantum.

d Ex facto quæſitum. Qualibet ex cauſa. Huic c. inueni gl. talem, vacat hoc ca. propter inferius ꝑxi. ex eo. & propter ſuperius, ſi inter dominum.

e Pares. hoc idem in teſtamentis ſeruat, nam ſi facti teſtamẽti tempore fuerit qs idoneus, licet poſtea fiat minus idoneus, nihilominus tñ tenet teſtamentum. ff. de teſta. l. ad teſtiũ. §. i. & idem intelligo ſi non erat idoneus, ſed communi opinione putabatur idoneus. C. de teſt. ordin. l. i. & inſti de teſta. ordi. §. teſtes. Sed ſi quis cognatis ſuis aliquid relinquat, & tempore teſtamenti cognati erant, licet cognati eẽ deſinant, nihilominus legatũ habebũt, vt ff. de reb. dub. l. ſi cognatis. Quod autẽ in fi. dicitur, quid n. peccauit &c. hæc nõ videtur ratio ſufficiens? nimirum & ſi propter iuſtam culpam de paribus eſſe deſierit aliquis, nihilominus tamẽ teſtis eẽ poterit. hic enim nõ eſt modus interdicendi teſtimoniũ.

Téporis tractu inualida quãdam validantur.

f DE CONTROVERSIA &c.

Alias non erat hic titulus, ſed capitulum tantum.

g Ex eo. Quodã epiſcopo. vel alio de beneficio, ſi de aliis dixerit, quòd in

taſis iã defunctō de annua præſtatione, aut qualibet alia re per feudum inueſtiturã accepiſſe: & cũ ſucceſſore eius agat, & ille reſpondẽdo neget hunc eſſe vaſallum: vtrũ per pares eiuſdem curiæ ſit iudicãdum ſuper hac quæſtione? Opponit enim vaſallus, quòd dominus eum negat eſſe vaſallum, & ideo in ea curia pares non habet. Item dicit vaſallus quòd prius de ſuo recto [a] feudo debet inueſtiri, quàm à nemine iudicari: domino reſpondẽte, quòd quicquid inter eos, ſiue de inueſtitura, ſiue de fidelitate, ſiue de principali cauſa agẽdum eſt, per ſuam curiam eſt expediendum. Sed laudatum ſæpe ſcio, pares illius curiæ ſecundum præfatũ modũ [b] eſſe eligendos prius: ad quorũ ſpectat officiũ, vt illũ prius de ſuo recto feudo [c] inueſtiri faciant: ſed fidelitatis iuſiurandum differatur, donec de principali cauſa cognoſcatur. ex illo enim apparebit, vtrũ iurare debeat, an non. quod totũ expeditæ quæſtionis eſt. Sed ſi conſtiterit vaſallũ aliqd aliud [d] præter id de quo quæritur, ab eodẽ domino tenere pro feudo: tũc quin debeat de ſuo recto feudo inueſtituram accipere, & fidelitatem iurare, & ſic ad principalẽ cauſam accedere: [e] nõ eſt dubitandum.

TITVLVS XXI.

DE VASALLO milite, qui arma bellica depoſuit. [f]

Miles ſeculi, qui factus eſt miles Dei, ex eo quod venerabilem domum intrauit, & feudo renunciauit, feudum amittit. Bald.

Miles qui beneficium tenebat, cum eſſet ſine liberis, venerabilem domum intrauit, & ſeculo renunciãdo. arma bellica depoſuit, habitumq; religionis aſſumpſit, & ſic cõuerſus fact' eſt [g] hic donec vixerit feudum retinere conatur qđ dñs vel agnatus ſibi pertinere contendit. Sed iudicatum eſt, domini [h] vel agnati conditionem eſſe potiorẽ, eo quòd deſijt eſſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti: nec bñficiũ pertinet ad eum, qui non debet gerere officium. †

TITVLVS XXII.

DE MILITE VASALLO, qui contumax eſt. [i]

Primò dicit, qualiter procedatur contra vaſallum domino querimoniã exponente de eo, qui incidit in culpam. Secundò qualiter procedatur contra dominum vaſallo dicente ſe ab eo ſpoliatũ feudi poſſeſſione. Secũda ibi, Si vero vaſallus. Bal.

Domin' vocat militẽ, q ab eo feudum poſſidebat, dicẽdo eum in culpã incidiſſe, per quam feudũ amittere debeat. hic non reſpondet. Quæritur, qđ faciendum ſit domino? Reſpondeo, eũ ad curiam vocare debere: & ſi non venerit, iterum eum debere vocare vſq; in ſpatio tertio ſeptem vel decẽ dierũ [k] & arbitrio eiuſdem curiæ terminando. Quòd ſi neque venerit ad tertiam vocationem, [l] hoc ipſo feudum

in alijs nõ poſſit haberi locum exemplũ de annua præſtatione, niſi quis diceret aliud vſq in feudo cameræ ſeu cauenæ. illa enim ab hæredibus ſiue ſucceſſoribus clericorum non præſtantur: vt ꝫ. dictum eſt de feu. cameræ. vel poteſt etiam exemplificari in clerico. nam licet iniuſte agat vaſallus, nihilominus tamen ei facienda eſt.

a De ſuo recto. Nota. quòd hic ante petit inueſtituram recti feudi: ſecus eſſet, ſi ſpecialiter peteret inueſtituram alicuius rei: vt ꝫ. in diſt. quam fecimus.

b Secundum præfatum modum. ſcilicet qui eſt. ꝫ. de controuer. feud. apud pares terminanda. c. ſi inter dominum.

c Suo recto feudo. ſed hoc forte in eo caſu dictum eſt exaudiendum, quando & de hoc erat controuerſia, an illud teneret pro feudo.

d Aliquid aliud. hic poteſt not. quòd ratione adiuncti licitum deprehenditur, quod alias eſſet illicitũ, vt alibi notauit iuriſprudentia. Acc.

e Accedere. ſed nunquid debebit epiſcopus condemnari poſtea ad illam annuã præſtationem, ſi probatum fuerit illum inueſtitum fuiſſe à prædeceſſore ſuo de illa? Reſpond. forte non: imo abſolui debet, q̃a forte morte damnis fuit finita, vt ꝫ. quis dicat' dux vel mar. capit. qui à principe. niſi forte dicat, quòd aliud ſit in ſoldata. quæ non præſtat' nomine feudi vt ibi dicitur. Accur.

f DE VASALLO milite qui arma &c.

Alias non erat hic titulus. ſed capitulum tantum.

g Miles qui factus eſt & cætera. idẽ ſi eſſet factus clericus: vt ꝫ. titu. an mutus vel aliter imperfectus c. mutus, in fi. nec prodeſt ſi hunc habitũ poſtpoſuerit vt ꝫ. ſi de feud. ꝯtrouerſ. fue. c. qui clericus, & ꝫ. de bene. feu. in fi.

h Vel agnatus domini. intellige quando ſucceſſorem non habet: & merito eſt potior cauſa domini vel agnati. quia enim monaſterium ingrediunt, rerum ſuarum dominus eſſe deſinit vt pote ergo non dominus, nec teſtari poterit: vt C de ſacroſa. eccl. authen. ingreſſi. Accur.

Ingreſſus monaſterium rerũ ſuarũ dominus eſſe deſinit.

i DE MILITE vaſallo, qui cõtumax eſt.

Alias non erat hic tit. ſed ca. tantum.

k Domin'. 7. vel x. dierum. ſed hodie hæc ſolennitas non ſeruatur in 7. vel 10. dies: ſed plus patet largentię officium vt ſuo arbitrio terminum conſtituat: quod quotidie vſitatur: ſed iure Romano alia ſolẽnitas in citando obſeruatur. Acc.

† Facit ad hunc tex. ſecũdum Bal. l. Lucius. ff. de fideicom. li. & ff. de pac. l. tale pactũ. §. ſi na.

l Tertiam vocationem. hoc merito accidit: quia cõtumax eſt, qui trinis edictis citatus iudici ſe non præſentat. & litis dãno contumacia eorũ qui iudici non obtẽperant, coercetur: vt ff. de re iudi. l. contumacia. Idem eſt ſi vnum duntaxat edictũ mittat' pro omnibus: vt C. quomodo &

1 Iſtud ultimū dictum glo. ſequitur Baldus & Alua.

do & quando iudex.l.cōſentaneum.Sed illud in feudo 1 nō obſeruatur, ſcilicet quòd pro omnibus edictis vnum duntaxat proponatur.

a Amittat.& merito.hoc enim ipſo, quòd non vult iuſtitiam facere domino ſuo,feudum perdit: vt ꝭ. in qui.cau. feu. amitta.ca.item qui domino ſuo. alias ca.illud te non lateat.

2 Reprobatur ſecundū Alua. & Bal. niſi loquatur in vero contumace.

b Sed.alias ſed ſi, alias ſecus: & vtraque litera bona eſt.& correctiue ponit ad antecedētia verba: q̄a ſufficit ante litem cōteſtatā,ſi dñs in poſſeſſionē mittat. & bene ſequitur,ſi intra annū veniat, ꝙ poſſeſſionē valeat recuperare.

amittat: a & ideo debet curia dominum mittere in poſſeſſionē. Sed b ſi intra annum venerit, reſtituitur ei poſſeſſio: alioqui & beneficium & poſſeſſionem amittit: vt in Lombarda de ijs, qui ad palatium venire contempſerint.l. ſi cuiuſcunque.

nam legit idē in C.de præſcri.30.an.l.ſi qs emptionis.§.ſed ſi qs.Sed dicit ſtudioſus: q̄ro a te iuriſprudentia,qualiter ſm ius tuum ſit citatio facīēda: & hoc percepto,ſi cōſuetudo deficiat, ſaltē iure tuo in cauſa procedere valeam: ſicut expoſitum eſt, ꝭ. de feu.cogni.c.1. & ſi. iuriſprudentia reſpondit: quia tu & me & alios frequēter interrogaſti,quatenus de citatione quid ſentirem, oſtenderem: ideo maxime tuis motus precibus de ea quid ſentiā ,paucis explicabo.qui habet aures audiendi , audiat. modo cū de citatione quia pleniſſime deſiderat ſcire, hęc ingrat ſcilicet qui iudices poſſunt citare,& qui non: & q citati poſſunt.& quando: etiam quot ſufficiāt citationes: & quod interualium debeat eſſe inter vnā citationem & aliam: quid olim,quid hodie de hoc interualio obſeruetur: & quis ſit citationis effectus. Et citare poſſunt iudices ordinarij, 3 delegati autē nequaquam,ſiue pedanei, ſicut nec ſententiā poſſunt executioni mandare. vt ff.de re iud.l.à diuo Pio. in prin.& C.de iu.l.ſancimus.& intelligo ſi non ſit delegatus à principe iure nouo, nec atiā nouiſſimo iure à principe delegatus recte citabit, vt C.quomodo & q̄n iudex.auth.qui ſemel. & ſupradicti licet citare non pñt,inquirere tamē valēt: vt C. de iudi. l.ſancimus Dictum eſt ergo à quibus citatio poſſit fieri: nunc dicendum eſt qui citari valeant: & vtique poſſunt citari tam actor quam reus reſtat igitur videre quando: & vtique ante litem cōteſtatam reus valet citari: quo caſu & ab eo rite citatur, qui in eū nullā habet iuriſdictionem: nimirum venire debet allegaturus priuilegium ſuum ſaltem,ſi quod habet: vt ff. ſi quis in ius vo.l.2.& de iud.l. ſi quis ex aliena.ſed poſt litem conteſtatā citari poteſt: & debet actor,ſed non ante: quia agere vel accuſare inuitus non compellitur, vt C.vt nemo inuitus , &c. niſi ſecundū q in prædicta authen continetur & in authen.vt omnes obe.iudi.col.5.§.ſi vero.Nunc videndum 4 eſt, quot ſufficiant citationes,& certe niſi ad ſolēnitates referas,tres ſufficiūt, vt in hoc ca.C.de iudi.l.properandum.§ & ſi quidē & ff.de re iudi.l.cōtumacia. & ff.de iure fiſci.l.ſenatus §.ſenatus,& de ſolennitatibus ideo dixit,quoniam ſecundū eas citatio eſt facienda. Primo enim vnum ponitur edictum ,mox aliud,deinde tertium, poſtea verò ſequitur perēptorium,ſed poſt peremptoriū ſemel debet citata iudex inquā,ſi voluerit, nec enim infert neceſſitatē iſtud debet,ſed vrbanitatem inducit ſimile.C.de mino. l. 5.& C.ad leg. Fla. de plagia. l.ſi fratrem,& ff.de mino.l.2.§. ſed vtrum. nimirum & hoc totum iudicis arbitrio committitur, vt ff.de iudi.l. nonnunquā, & quòd talis ſit ſeruanda ſolennitas,dicit. ff. de iud.l. ad peremptorium,& l.tertium, & l & poſt.ſed quia de pluribus edictis mentionem fecimus, & vnū duntaxat nomen apponit: an alia propria nomina poſſint habere, quærit ſolicitus. ad qd̄ iuriſprudētia reſpondet,vtique. Primum ergo vocatur admonitoriū ſecundum citatorium, tertium cōuentionale: vt iſtorum tria nomina procedant à bono ingenio: quartū autē vocat peremptorium & à l. deſcēdit. hoc dicit iuriſprudētia.Sed ſtudioſus ait, vt ꝙ nomen ſecundi vltimo edicto cui nomē non aſſignas, potius conueniat: cum maioris ſit authoritatis ſuperiore: nimirum citatoria olim cauſarum ſolus princeps pōt reuocare, vt C.de prin. agen.in rebus l.2. 5 Quod ergo erit nomen ſecundi, quòd ſcilicet nomē vltimi vſurpauit: nondum ſatiſfactum eſt ſtudioſo. illud autem aſſidue nota , quòd vnū edictum pro omnibus iudex mittere poteſt. C.quomodo & quando iud. l. conſentaneum.& ff.de iudi.l.nonnunquam. Reſtat ergo 6 videre, quod interuallū eſſe debeat inter vnam citationem & aliam iure antiquo & nouiſſimo certe ſecundum veteres leges non minus decem dierum ſpatio, vt ff.de iudi.l.per interualla.& C.de iudi.l.properandum.§.& ſi quidem ſed hodie per authen. non minus 30. vt in authen.de litig.§.omnem vero.col.8.Quidam tamen dicunt auth. loqui quando actor citatur antiquæ verò leges quando reus,& ideo dicunt veteres leges non corrigi: quod ego non approbo.ne permittatur actori,quod reo denegatur ff.de re.iur.l.non debet. igit verius eſt leges veteres poſteritati relinquendas fore & hæc vera ſunt ſecundum iura fori: & non ſecundū iura poli. Iure enim poli primo perſonaliter vocatur, & per ſeptem dies expectatur: poſtea his diebus tranſactis alij ſeptem dies adijciuntur, quibus ab ingreſſu eccleſiæ & diuinis officijs interdictus eſt. poſtea adijciunt duo dies quibus pace & communione ſanctæ eccleſiæ ſuſpenſus eſt. deinde alij duo dies adijciuntur ſub eadem expectatione, quibus vno ſuperaddito die, omni expectatione veluti deſperata, reus mox feriat anathematis gladio, vt in decret. 5.q 2.præſenti.ſed intelligitur, quando eccleſiaſtica & criminalis cauſa agitatur Sequitur nunc 7 de citationis effectu: quòd ſuerit abſens reus, & legitime citatus nō venit ante lit. conteſt.ſi conueniatur per actionem in rem , mittit actor in poſſeſſionem petitæ rei duntaxat: intelligo niſi abſens latitauerit. nam tunc ſi etiam in rē agatur. in omnibus bonis facienda eſt miſſio: vt not.ff. quib.ex cau.in poſ.ea.l. Fulcinius.§.item videamus, & §.Celſus.alias eſt lex ſi fundum. & C. de præſcri. 10.ann.l.ſi quis emptionis §.ſed quis. Notabis ergo differentiam inter abſentē & latitantem: vt ibi nota niſi forte petatur hæreditas ſecundum quoſdā: tunc enim nulla erit differentia ſi latitauerit, vel nō.ſed Py. non placet: quod nec idem Celſus videtur comprobare, niſi dolo forte fecit, quo minus poſſideret. nam tunc in omnibus bonis abſentis faciēda eſt miſſio, vt in §.Celſus.in fine. Et in caſu iſto dicunt quidam actorem poſſidere : quod ego non approbo. Nam tunc cauſa rei ſeruandæ mittitur in poſſeſſionem, ergo non poſſidet: vt ff.de acquirenda poſſeſſione.l.poſſideri.§.vltimo.& ff. vti poſſidetis, lege. ſi duo.§.creditor. Hoc tamen caſu ſecundum priores intra annum reuerſus poſſeſſionem recuperat reus, & iudicium adhuc patiturdum tamen actorem indemnem ſeruet, alias enim non auditur, vt C.de iudicijs, lege, ſancimus, & in hoc caſu poteſt habere & lucrum

Citatiōis multa ſingularia.

3 Hoc verum quādo delegatus nō citat,p edicta: ſed p ſe vel per nuncium vel per literas ſuas bene pōt per gl. in l.ſancimus C. de iud. ſecūdùm Aluar. & Bart. in l. 1.ff.de iu. om.iu.

4 Iſtam quartam partem & tertiā ſupra ibi dictū ē, &c. ſequitur Alua. hic.

Edicta ſūt multiplicia.

Si verò vaſallus conqueritur de domino, forſan quia feudum malo ordine intrauit: domino perperam reſpondente: quid vaſallo faciendum ſit, quæritur? Reſpond. eum curiam debere vocare, & in eadē curia de domino conqueri. curia

5 Iſta argumentatio nō valet: q̄a illa lex 2.loquitur in caſu ſpeciali ſecūdùm Alu.

6 Iſtam ſextā partem gl. ſequit Aluar.

7 Iſtam etiam tenet & ſequitur Aluar.

locant quod hic dicitur. poſt annum verò reuerſus partibus actoris fungitur & actor quaſi ex ſecundò decreto conſtituitur poſſeſſor: hic ſm noſtram ſententiam ante annum non eſt poſſeſſor, ſed poſtea ſit, & hæc vera ſunt, cum agitur actione in rem. ſi verò perſonali agat,

autem debet adire dominum: eumq; ſalua reuerentia [a] cōpetenter cogere: vt vel poſſeſſionē reſtituat & acqeſcat, vel iudicio curiæ ſe committat. Quòd ſi ter admonitus facere diſtulerit: tūc licet vaſallo ad aliā maiorem [b] poteſtatem ire, & ſibi conſulere: & ſi dominus ei iuſtitiam facere noluerit: poterit eum deprædari. [c]

TITVLVS XXIII.

IN QVIBVS † cauſis feudum amittat.

mittitur actor in poſſeſſionem: ſed poſſeſſio generalis erit: quia pro modica ſumma mittitur in vniuerſorum bonorū poſſeſſionem: & hoc niſi agat de damno infecto, vt caueatur: tunc enim rei tantum, de qua timetur damnum, fit miſſio, vt ff. quibus ex cau. in poſſ. ea. l. t. ſed quia hoc videbatur abſurdum, à Iuſtiniano medicina pſtatur. mittitur ergo in poſſ. ſecundū menſuram debiti declarati, ſic. n. febribus pſtatur medicina, & intelligo declarari ſorra per ſniam. & erit caſus, vbi ante lit. conte. definitiue pronunciat, vt in auth. da exhi. & intro. reis §. ſi vero. col. 5 & in auth. de liti. §. ſi verò, col. 8. & hęc vera ſunt de reo. actor verò ante lit. conte. non poteſt citari, niſi ſecūdum qđ ſ. expoſitū eſt, imò vt verius loquar, poſt lit. conte. non poterat olim citari actor: quia eo abſente non ʒhebatur olim eremodicium, præter quā in cauſa libertatis & ingenuitatis, vt ff. de confeſſ. l. certum, §. ſi quis abſente. & ff. de lib. cau. l. diui. & C. de lib. cau. l. ſi is quem, & C. de inge. ma. l. diffamati. ſed hodie ſecus, vt C. de iud. l. properandum, §. 2. ſi verò actor abſit, & poſt litem conteſta. (ſicut ſupra dictum eſt) citatus non venit: cum non ſit ſufficienter aliquid agitatum: non ſolum pro obſeruatione iudicij abſoluetur reus, verumetiam expenſis circa litem rei ſacramento declaratis actor condemnabitur, vt C. de iud. l. properandum, §. 1. licet alibi dicatur, quod litis damno abſentis contumacia punitur, vt ff. de re iud. l. contumacia. & in auth. vt om. obed. indi. §. ſi vero neq;. coll. 5. & hoc intelligo etiam ante litis conteſtationē, & poſt litem tamen motam, quando nihil actitatum eſt. ſi vero abfuerit legitime citatus, tunc omnino abſoluit reus, vel condemnatur, vt C. de iu. l. properandum, §. ſin autem ex geſtis, ſed in hoc caſu ſi reus condemnatur, expenſæ deducuntur de condemnatione, quę facienda eſt pro abſente actore, vt ibidem. Quod autē dictum eſt de lite conteſtata, idem intelligendū eſt in quaſi conteſtata, vt C. vbi in rem act. exer. debe. l. pen. & C. quo. & quan. index. l. conſentaneum. Sed ſciendum eſt, [1] quod ſi actor in rem agat & mittatur actor in poſſeſſionem poſt litem conteſtatam, ſtatim fit poſſeſſor. hæc eſt differentia inter miſſionem, quæ fit ante lit. conte. & poſt: quia ante non poſſidet, ſed poſtea ſic. ſi verò perſonali agatur, idē eſt per omnia, vt ſ. dictum eſt, ſecundùm P.

Lite non conteſtata quandoque definitiue pronunciatur.

[1]. Hic debet eē tertius liber ſecundū oēs doct.

[1]. Totam iſtam gl. ſequit Alua. & Præpo.

[a] Salua reuerentia. Ecce quòd liberto æquiparatur vaſallus: nam libertus ſalua reuerentia cū patrono experitur, vt C. de lib. cau. l. cū affirmes. ſicut & ſeruus paciſcendo cum domino ſuo de ſe liberando, ſi aliquid pp hoc de peculio dedit domino: licet cū domino nullam poſſit habere actionem: aditus tn præſes prouinciæ ſalua reuerentia hortabitur dominum ſtare placito ſuo, vt C. de condi. ob cau. l. ſi liber. Sed quid eſt, quod dicit ſalua reuerentia: numquid non poterit vaſallus dominum ſuū in ius vocare ſine pœna veniæ non petitæ, ſicut de liberto dicitur. ff. & C. de in ius vocan. Reſpon. non puto, [2] quia in his ambagibus ſit locus conſuetudini. Sed dic ſalua reuerentia &c. ſ. quantum ad actionem famoſam: quę. ſ. verbis eſt temperāda, vt legitur alias de liberto ff. de do. excep. l. 1 & C. de obſ. pa. pręſ. l. 4.

[2] Approbatur hic per Alua. Bald. & Præpo.

Primò pater ſcribit filio præmittens excuſationē ſui, dicens quod cauſæ quibus feudum amittitur, nō poſſunt ſub regula definiri, & addit qualiter vaſallus contra dominum ſe debeat habere. poſtea definit beneficium dupliciter. Bald.

OBertus [d] de Orto Anſelmo filio ſuo ſalutem. Cogis me, & ſuper hoc ſępe ſcribēdo multum vrges,

[b] Maiorem. ſed cur hoc dicunt? nonne curia inter ipſos more iudicis ordinarij iudicabit? Reſp. vtique, vt ſupra §. prox. ſed hoc in fauorem vaſalli dicitur, ſ. vt valeat iudicium curiæ declinare, quod puto intelligendum quando curia in dominum poteſtatem habere non poteſt, & maxime propter ſui potentiam: nihilominus tamen iudicabit curia ſi vaſallus voluerit, & erit hic caſus, in quo frangitur lex illa. ff. de iudi. vbi, ſicut & alibi notatur. Accur.

[c] Deprædari intelligo [3] illud, quaſi ſuis bannitus propter contumaciam ſui, nam tūc licitum eſt [4] cuiqua cum deprædare, nedum vaſallo, qui iniuſtitiam patitur. alioqui, ſ. dum iudicis copiam habet, timeo ſi ſibi ius dicat, ne iure ſuo priuetur, vt ff. quod me. cau. l. extat. & hoc caſu amittat dñs proprietatem, [5] quia & vaſallus feu. vt j. ti. proxi. item qui dño. alias, illud te. & j. ti. qua, dominus proprie. pri. c. ex facto, & j. ſi de feu. pro. fuer. ca. dño cōmittente. Ac.

[3] Iſte intellectus, reprobatur cōiter perſcribētes hic.

[4] Iſtud dictum glo. ſequitur Iaſ. [in] l. 1. C. de hęr. Inſti.

[5] Idē Alua. & Pręp.

IN QVIBVS CAVSIS feudum amittatur.

[d] OBertus. Quidam habent hic poſt illud c. dñs vocat militem, plura c. quæ omnia vacant in hoc loco, quia ſunt ſ. de feu. mar. c. qui de marchia vel comitatu, & c. ſi capitanei, & c. ſi duo fratres. hæc. n. oīa ſunt ſ. prædicto ti. Poſtea habent quidā aliud ca. quod non eſt ibi. ſ. poſt illud. c. ſi duo fratres. quod ſic dicit. In his oībus primum videndum puto quid actum ſit. inueſtitura. n. quæ fit ante tres liberos hoīes ſeruari debet niſi iuri ꝯtra ſit, ſi ergo dño & fideli placuit vt paciſcantur de filiabus, quatenus ipſæ ſuccedant, hoc quoq; ſeruandū eſt. Quod autem dr in prædicto c. in his primo videndum eſt, quid actum ſit: generaliter quod in oībus obſeruatur. ſ. vt primo quid ſit actum inſpiciatur, vt ff. de tranſa. l. qui cū tutoribus. Quod aūt dicit ante tres liberos hoīes, intelligo cum diſtinctione, ſ. ſi de noua vel veteri inueſtitura quæratur, r. vt tunc hominum & liberorum habeatur diſtinctio. Sed qđ dicit ante tres liberos homines &c. nunquid ſine in iure, ſine extra ius? v g. confitetur. ſ. vaſallus feudum ſuum fore conditionale coram tribus liberis hominibus, nunquid ei præiudicabit? Reſp. illud diſputabitur in libello diſputatorio Pylei. poſtea quidam habent illud c. quod dictum eſt, qualiter per beneficium &c. quod ſimiliter vacat: quia expoſitum eſt ſ. hic pōt eſſe tit. qui. mo. feu. amit. c. 1. & c. ſeq. vſq; ad illud c. ſi quis ex ordine militum &c.

vt cauſas quibus beneficium amittatur, enumeratas tibi ſignificarem. Quod ideo diſtuli, quia ſæpius circa noſtræ reipublicæ curam occupatus, & multis priuatorũ cauſis, aliiſque rerũ innumerabilium impedimentis detentus, onus illud ſubire non valebam. At ne videar preces tuas paruipendere, & ſtudiũ diſcendi tibi nunc imminens negligere: quid mihi ſuper hoc videatur, paucis explicabo: dũmodo memineris cauſas illas ſub aliqua certa regula aut definitione rotunda non poſſe comprehẽdi. Nam ſicut [a] de probationibus in Digeſtis ſcriptum reperimus: ſic & de his cauſis ſine calumnia dicere poſſumus. Si quis enim dixerit, q̃ cauſæ quemadmodũ alicui domino ad ingratitudinem alicuius vaſalli probandam poſsint ſufficere, nullo certo mõ poſſe definiri: nihil errauerit. De illa tamen ingratitudine loquor, per quam beneficium amittatur. non enim ad hoc ſufficit occaſio, [b] per quã fidelis accepti beneficij videtur ingratus: ſed ſunt quædam (vt ita dixerim) egregiæ ingratitudinis cauſæ, quibus beneficiũ ſecundum mores curiarum ſolet adimi. Quomõ enim vaſallus, quàm humiliter, quàm deuotè, quàm benignè, quàm fideliter erga dñm ſuum debeat ſe habere: potius ex naturalibus & bonis curiarum conſuetudinibus poteſt percipi, quàm lege aut ſcripto aliquo poſsit comprehendi. [c]

In primis te illud ſcire oportet beneficij illius quod eſt genus, talem eſſe definitionem. Beneficium nihil aliud eſt q̃ beneuola actio tribuens gaudium capientibus, [d] capienſq; tribuendo: in [e] id quod facit prona, & ſponte ſua parata: [f] vt ait Seneca. † Huius autem generis ſpecies quædam eſt beneficiũ illud, quod ex beneuolentia ita datur alicui, vt proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: vſusfructus verò illius rei ita ad accipientem tranſeat, vt ad eum hæredeſq; ſuos maſculos ſiue fœminas (ſi de his nominatim dictum ſit) in perpetuum pertineat: ad hoc vt ille & ſui hæredes fideliter domino ſeruiant: ſiue ſeruitium illud nominatim quale eſſe debeat, ſit expreſſum, ſiue indeterminatè ſit promiſſum.

† Lib. de beneficiis primo.

TITVLVS XXIIII.

QVAE FVIT PRIMA cauſa beneficij amittendi.

Si vaſallus ab herede domini, vel heres vaſalli à domino non petijt inueſtituram intra annum et diem, amittit beneficium. Bal.

PRima aũt cauſa beneficij amittendi [g] hæc fuit, & adhuc eſt in pleriſque curijs: ſed in noſtra curia Mediolanenſi non obtinet: q̃ ſi vaſallus per annũ & diem [h] domino ſuo mortuo ſteterit, quòd hæredem domini ſui, inueſtituram petendo, [i] fidelitatem pollicendo, [k] non adierit: tanquam ingratus exiſtens beneficium amittit. & econuerſo ſi domino ſuperſtite vaſallus deceſſerit, & filius eius per iam dictum tempus neglexerit petere inueſtituram, beneficio carebit.

Si dominus à vaſallo petierit fidelitatem inueſtituram pollicendo, nec legitimè requiſitus eam præſtare voluerit: cum beneficium tale ſit, vnde fidelitas fieri debeat: tanquam ingratus feudum amittit. Bald.

Eſt & alia ingratitudo notanda, ſi dñs inueſtiturã pollicendo, vaſalli fidelitatẽ petierit, & illo non præſtante, dñs tribus vicibus conuenienti [l] tẽpore interpoſito, fortè ſeptem dierum ſpatio, ad curiã ſuã ſuper hoc reclamauerit, & vaſallus tribus vicibus citatus à ſuis paribus iurare noluerit: ſi tñ beneficium

[a] Nam ſicut. de probationib. & teſtes faciendis, vt ff. de teſti. l. teſtiũ. 1. col. ibi, quę argumenta &c.

[b] Omnis occaſio. ſicut nõ ſufficit quilibet met⁹ ad ea, q̃ terminata ſunt reuocãda, vt C. de tranſ. l. interpoſitas. idẽ eſt circa legatũ, vt C. de reuocan. don. l. ſi.

[c] Cõprehendi. alias deficis epiſtola hæc, Obert⁹ &c. vſq; huc, & hic eſt poſtmodũ c. aſſignatũ per literã capitalẽ incipiens, In primis te illud.

[d] Capientibus. alias non eſt capientibus.

[e] In id. alias non eſt id.

[f] Parata. alias pacta. poſtea quidã habent, vt ait Seneca &c.

QVAE FVIT prima cauſa &c.

[g] PRima autem cauſa beneficij amittendi Hoc tit. ſatis vtimur: quia ſub ſuperiori continetur.

[h] Diem. loquitur ſecundum modernos, .i. ſẽm ius nouiſſimũ, ideſt ſecundum conſtitutionem Friderici, imperialem, vel ſecundum c. Corra. vt ĩ. de ea Corra. cap 1. Vel de aliis loquitur [i] non de milite, ſicut ſatis eſt expoſitũ ĩ. quo temp. mi. inueſt. pe. de. c. 1.

[k] Petendo. niſi & fidelitatem polliceatus, vt ĩ. legitur de cap. Corra. c. 1. & notauimus ĩ qualiter vaſall⁹ iurare debet fidelitatem. Quod autem dicitur in iſto c. intelligatur de pubere, ſicut dicitur in conſtitutione Friderici imperialem. Idẽ intelligatur ſecundum quod dicitur ſupra, quo tempo. miles inueſtit. petere deb. cap. 1.

[l] Pollicendo. iſtud ergo quod dicitur, habet locum in eo qui nondum inueſtitus eſt, & ideo dicit pollicendo &c. nam ſi foret inueſtitus; ad quid deberet inueſtituram polliceri, non video.

[l] Conuenienti. ſed quod erit iſtud tempus? Reſpõ. arbitrio curię determinandũ erit: ſicut & ĩ. titu. 2. capitu. dominus vocat militem &c. intel-

[i] Illã ſequit Alu. & pro ea facit glo. ſing. in l. decuri. C. de ſilen. lib. 12.

intelligo de vaſallo, qui contumax eſt. Sed quid erit de eo qui inueſtitus eſt, & dño poſtulante fidelitatem, ipſam facere contemnit? Reſp. 1 hoc obſeruabitur in Lomb. ſ. q. dominus præparat. libellum. n. & fidelitatem à vaſallo ſibi fieri poſtulat. quod ſi facere recuſat iuxta annũ & dië, nihilominus quiete poſſideat poſtea vero omnino priuatur beneficio. & ſic erit dña inter eũ, qui inueſtituram accepit. & aliũm. nã plus iuris debet habere inueſtitus: quã nõ inueſtitus, ergo ſ. iſto cap. maxima eſt dña à ſuperiori, cũ ſuperiori quiete poſſidere poſſit vſq; ad annũ, & dië vaſallus t ſed dño pollicendo inueſtiturã & petendo fidelitatem nihil debebit expectare, ſed vicibus trinis tãtũ vaſallus citari, ſi voluerit curia, & poſtea poterit pronunciari: q totum intra annum peti põt Qd' adſ ſpatiũ eẽ debeat inter citationẽ, ſatis eſt not. de vaſal. qui contumax eſt.

1 Contra iſtam gl. tenẽt Bal. & Alu. & Præpo. dicentes, q dñs nõ habet expectare annũ & diẽ, qa aliter eſſet deterioris cõditionis, quã magis liberalis extitit.

tudinem quam pater commiſit? Videtur q non eo mortuo, licet eo viuo: vt ff. de in ius vocan. l. adoptinum. §. patronum, & ff de iu. patr. l. diui fratres. & de bo. lib. l. quæritur. cõſuetudo tñ videtur repugnare: 4 vt ſ. ſi vaſal. feud. pri. cui de. capi. vaſalis.

4 Idẽ Alu.

tale ſit, vt pro eo iuſiurãdum fidelitatis fieri debeat. Sunt. n. quædã feuda ita data, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda. *Vaſallus amittit feudũ, ſi cũ domino non iuit in prælium dũ potuit. Itẽ ſi dominum nõ certiorauit ſciens ſibi magnũ periculũ imminere, cui obuiare poſſet. Itẽ ſi concubuit cũ filia, nuru, vel ſorore domini manẽte in capillo: et in multis alijs caſib. in ſeq. tex. inſertis. Bald.*

Item qui dominum a ſuum cum quo ad prælium iuerit, in acie periclitantem dimiſerit: beneficio indignum ſe iudicauit. Præterea ſi vaſallus reſcierit aliquem cõtra dominum ſuum aſſaltũ, vel mortẽ, vel captionẽ, aut patrimonij grandem b iacturam facere molientem, debet dominum ſuper hoc quàm citius poteſt, certiorare: c vt proinde dominus ſciens prudensq; periculum valeat declinare. Quod ſi nõ fecerit, doloq; vel negligẽtia d ſua, vel fraude celauerit: beneficio ſe cariturum agnoſcat. Rurſus e ſi dñi, vel dñæ filiæ, vel nurui, aut ſorori in domo adhuc manẽti, quæ in capillo dicitur, ſe immiſcuerit: feudo, quo ſe mõſtrauerit indignũ, carere debet. Porrò ſi dominum aſſalierit, f vel vicum, in quo eſt, per vim aggreſſus fuerit, vel impias manus in perſonam dñi vbicunq; ingeſſerit, vel alias graues, vel inhoneſtas iniurias intulerit, vel morti g eius veneno, vel gladio, vel aliter inſidiatus h fuerit, beneficium amittit. Illud tamẽ non lateat, q ſi quis ſuo domino i iuſtitiã k facere noluerit: feu-

a Item qui dñm. in alio loco dicit 2 ſi. n. prælium campeſtre habuerit, & vaſallus eũ morantẽ in ipſo prælio dimiſit nõ mortuũ, nec ad mortem vulneratũ, feudum amittere debet· vt ſ. quib. mod. feu. amit. in prin. vnde 2 per omnia iſtud etiam intelligendum eſt: vt ibi notatum eſt.

2 Approbatur per Aluar.

b Aut grandem. forte ſecus de leui. ſic. C. de reuoc. don. l. ſi. Accur.

c Certiorare. quid ergo ſi nullo modo eum certiorare potuerit? Certẽ impunis habebitur: niſi forte reſiſtere potuerit & non fecit, vt ff. locat. & condu. l. item quæritur. §. exercitu. nimirum negligere videtur cum potuit perturbare peruerſos: quod nihil aliud eſt, quam fauere, nec caret ſcrupulo occultæ conſenſionis, qui manifeſto facinori deſinit obuiare t vt in decret. diſtinct. 86. capitu. quarto. huic conſonat. ff. de regu. iur. l. ſemper qui non prohibet. nam index, qui facinus compertum non vindicat, tegere vt conſcius crimina feſtinat. 3 vt C. de commerc. & mercat. l. ſecunda. Accurſ.

3 Sequũtur hanc gl. Bal. Al ua. & Præ.

c Certiorare. hanc ſecundam glo inueni ſuper hoc eodem tex. quæ glo ponitur in hunc modum. Quidam habent certiorare. quidam denunciare. ſed qui habent denunciare, debent habere domino, & non dominum: aliàs falſum eſſet Latinum. cæterum ſi denunciare nõ potuit, non debet amittere feudum: vt ff. loca. & condu. l. item quæritur. §. exercitu. ſed aliter eſt, ſi potuit denunciare, & non fecit: quia tũc amittit feudum, arg. ff man. l. ſi fideiuſſor. §. 1. & in auth. vt lice. ma. & auiæ §. ijs quoq; & §. ab ea. coll. 8. Sed nũquid filius priuabit feudo propter ingrati-

d Vel negligẽtia. hic nota. q ex ſola negligentia priuatur quis feudo t vt in auth. vt cum de app. cog. §. ſi vnum. col. 8.

e Rurſus. iſtud expoſitum eſt ſ. in æquipollenti.

f Aſſalierit. iſtud expoſitum eſt ſ. ſed quia de inſidijs, & perſecutionibus hic loquitur, videamus quid iuris ſit, ſi vaſallus cum inimicis domini amicitias copulauerit: & vtique feudo priuari poteſt, vt C de inoffi. teſt. l. liberi. & ff. de off. p. ſec. vrb. l. 1. §. cũ patronus nam & accuſatores, qui cũ inimicis morantur, vt ſuſpecti ab accuſatione reprobantur, vt Symmachus teſtatur l. de cre. 5 q 5 accuſatoribus nam & in fine loquitur, 5 qñ libertus conſpirauit cum inimicis dñi, & ſ do minũ. & huic præbet ſalæ adminiculũ qd dictũ eſt ſ. hic põt eẽ ti. qui. mo. fen. amit. c. ſi capitanei. Iſtud autem ne tradas obliuioni: quia ex oib' ſ. & j. ſcriptis cauſis licet peccauerit vaſallus, ſi tñ toto tpe vitæ dñi adhuc ipſe pp hoc dñs vaſallum non inquietauit, hæres eius nomine eius delicti ante mortẽ commiſſi è vaſal. ipſum inquietare nõ poterit: 6 vt C. de reuo do. l. vlt. & de inof. teſt. l. omnimodo. & ff. de proba. l. Procula, in prin. & ff. de bono poſ. contratabu. l. non tantum. § ſi emancipatus filius vxore‿.

5 Hæc vera q vaſallus nõ pdit feudum, ſi copulauerit amicitiã cũ inimicis dñi, niſi hoc faceret in odium, & vna cũ inimicis conſpiraret ꝯ oñm ſm Al. & Pię.

6 Hoc verũ niſi dominus ex leritate mortis p̃uẽtus vel iuſta ignorantia nõ vidicauit: quia tunc tranſmittit ad hæredes, ſm Bal. & Præpo.

g Vel morti. excepto eo quòd aliter non poteſt euitare periculum, quam ſi ſe defendat. tunc enim non tenetur, quia quod quis ob tutelam ſui corporis fecit &c. 7 vt ff. de iuſtit. & iure. l. vt vim‿.

7 Iſtã limitationem gl. ſequitur hic Alua.

h Inſidiatus. aliud e dicit. ſi voluerit vaſa. dominũ offendere, & non laborauerit. vaſa feudum nõ amittit, 8 vt j. de vaſal qui cur. ven. ca. ſi voluerit vaſal. dominum offendere &c.

8 Approbatur per Al. & Præpo.

i Domino. alias item qui domino ſuo & alias. illud non lateat qui dño &c vtraque litera bona eſt: quia per talem variatatem nec vis, nec poteſtas, nec ſignificatio variatur, nec confunditur.

k Iuſtitiam. Sed de qua iuſtitia intelligitur iſtud c. nunquid poterit vaſallus feudo priuari ſi propter qualemqualem cem conuentus à domino curiæ, vel iudici ſe non præſentat: & ideo ſui iuſtitiam domino denegat? Reſpon. non intelligo: 9 niſi cum de feudo agitur. ne res in vno iudicio agitata, alteri rei præiudiciũ faciat. argumenta tuæ diſcretioni inueſtigan-

9 Iſtã doctrinã gl. ſequunt Andr. de Iſer. Bart. Aluar. & Præpo.

ſtiganda relinquo. Iſtud ergo valde notandum eſt [1] quod ſicut priuatur vaſallus feudo propter hãc culpam, ita quoque debet priuari dominus proprietate propter eandem culpam: vt ĩ. qualiter dominus ꝓprie. priue. cap. ex facto. Si ergo dominus noluerit iuſtitiam facere vaſallo, proprietate priuabitur. vnde hic expeditum eſt quod not. ſupra tit. quid ſit inueſtitura. §. ſi enim domino, ſuper verbo illo, eos iurare compellat &c. Acc.

[1] Idem Baldus & Præpo.

a Feudum perdet. ideſt, perdere poteſt, vel debet. vel eo ſpoliandus eſt.

b Recuſauerit. ſimile eſt quod de conductore dicitur. nam pactum factum à locatore conductori, ita demum obſeruatur, ſi quod promiſit obſeruet, ideſt ſi penſionem ſoluit, quamuis in promiſſione de colono vel conductore de domo repellendo non fuerit adiectum: vt ff. loca. & conduc. le. quæro. §. inter. nam donatarius qui legi dictæ non paruit, dominum à ſe vendicari ſaltem vtiliter cognoſcit, vt ff. de condi. ob cau. l. 2. ſed in l. ſecunda diligẽtius quæ poſſunt hic opponi. no. & habes in C. de dona. quæ ſub modo l. ſi doceas. Acc.

dum quod tenebat, perdet [a], ſicut in alio libello tibi ſcripſiſſe hoc credo.

Sed non eſt alia iuſtior cauſa beneficij auferẽdi quam ſi id, propter quod beneficium datũ fuerit, hoc ſeruitium facere recuſauerit: [b] quia beneficium amittit. Aliud eſt ſi fortè ideo non ſeruierit, quia nõ potuerit: tunc enim feudum nõ amittit. Itẽ ſi delator domini ſui extiterit, & per ſuam delationẽ graue diſpendiũ eum ſuſtinere fecerit. vel ſi cognouerit dominum incluſum: & eũ, cùm potuerit, non liberauit: feudum perdit. [c]

Prædictis modis beneficiũ debere amitti, tam naturalis, quàm ciuilis ratio ſuadet: quæ poteſt colligi, ſi quis nouam cõſtitutionem iuſtas exhæredationis cauſas enumerantem, & alias conſtitutiones veteres iuſtas ingratitudinis, & repudij cauſas, quibus matrimonia rectè contracta ſoluũtur, & donationes iure perfectæ reuocantur, ſubtiliter ſeruatus fuerit.

Sed quia natura † nouas deproperat edere formas: poteſt multis modis contingere, vt aliæ emergant cauſæ quibus videatur iuſtè adimi poſſe feudum. ideoq; iudex ſolers & diſcretus, & æquitati obſecundare ſolicitus, cuncta ſubtiliter diſpenſans, prouideat, ſi qua fuerit antiquioribus cauſis ſimilis ſeu maior, vt proinde ſciat, vtrum beneficiũ ſit amittendum, an nihilominus retinendum.

Illud enim eſt certum

[2] Iſtũ intellectum gl. ſequũtur Bald. Alu. Præpoſ.

c Perdit. alias amittit, aliàs indignationem domini non euitabit. i. feu. priuari poteſt, ſicut hæres hæreditate, & patronus bonorum poſſeſſione contra tabu. liberti, vt in auth. vt cum de appel. cog. §. cauſas, & ff. de bo. libe. l. qui cum. Idem intelligo [3] ſi pro delatore fideiuſſit, vel ipſum ſubmiſerit, vel etiam ſuo teſtimonio delatorem adiuuit, vt ff. prædi. titul. l. q. cum. §. t. & de ijs qui. vt indi. l. poſt legatum. §. qui accuſauerit. Sed licet dominũ [4] vaſallus accuſauit pro principe vel repu. non tamen feudo priuabit: quia nec filius exhæredatur, vt in authen. eod. tit. & eo. §. in prin. Item licet accuſauerit, non tamen criminaliter accuſatur, vt ff. de bo. liber. l. qui cũ. in §. 2. excuſatur etiam vaſallus, ſi ſuam ſuorumque iniuriam proſequatur, vt ff. eo. l. qui cum. §. ſi patris mortem. ſed & ſi crimen quod intẽdit [4] probauerit, excuſationem meretur, vt ff. de iniu. l. eum qui nocentem, & ff. de bo. lib. l. qui cum. §. vlt. ſed & ſi leuis cauſa delator vel accuſator extiterit, de qua ſine pœna poterat dominum accuſare, licet iudex pœnam exacerbauerit, nihilominus feudũ retinebit vaſal. quoniam iniuria iudicis non debebit vaſallo nocere, vt ff. de euictio. l. ſi per imprudentiam. & de bo. lib. l. qui cum. §. t. ſed ſi ſe defendendo vel vlciſcendo fecerit, excuſatur: vt ff. eod. tit. & ea. l. 2. Quod autem dictum eſt de eo qui teſtimoniũ dicit in cauſa patroni vel domini, intelligitur quando nõ coactus id fecit: alias enim ſi vigente neceſſitate id fecerit. excuſandus erit. vt no. ff. ſi quis cau. l. 2. §. 1. & ar. ff. de ijs quib. vt indig. l. poſt legatũ. §. an libertas. Quid ergo ſi aduocatus contra dominũ ſuum extiterit? Reſpo. & vtiq; ob hoc feudo priuabitur, vt ff. de inoffi. te. l. vlt. Vt igitur nulla ſit hæſitatio diſtinguas, vt ĩ. ſcilicet, quia aut præſtat aduocationẽ [5] coactus, aut voluntarie in primo caſu excuſatur, vt inſti. de inoffi. teſt. § an tepenul. & ff. de bo. libe. l. qui cum. §. penulti. ſecundo non, vt ff. de inoffic. teſta. l. vlt. Quod autem ad uocati cogantur, legitur C. de poſtul. l. prouidendum, & ff. de officio. procon. l. nec quicquam. §. obſeruare. & ff. de poſtul. 1. §. ait prætor. Quid ergo, ſi vaſallus iuſta pœnitentia ductus ante ſententiam deſiſtere voluerit, nũ quid poterit feudo priuari vaſallus? Et vtique, [6] vt opinor, ſi perfecit delictum, ideſt, ſi dominum reum detulit: & ideo deſtitit: quia probare non potuit ff. quod quiſque iur. l. tertia, in prine. & de calumnia. l. & generaliter. & de poſtula. l. 1. §. & qui operas. alioqui ſecus eſt, ne iuſtæ pœnitudinis humanitas amputet, vt ff. de in ius vocan. l. quãuis & C. de appel. l. ſi quis. ff. ad le. Corne. de fal. l. q. falſam, & de bo. lib. l. q. cũ § accuſare. & not. in ff. quod quiſque iur. l. 3. Sed quid erit, ſi vaſallus in cauſa dñi contra dominũ pronunciauit, à cuius ſententia appellauerit dominus & obtinuerit: nũqd feudo priuabit? Reſpon. videtur quod ſic [7] vt ff. de iis, quibus, vt indig. l. poſt legatum § qui accuſauerit, hoc intelligo in eo caſu, quando in cauſa appellationis nihil additum fuit: maxime ſi bene iudicatum fuit à iudice appellationis. ſed adhuc excuſatur vaſallus, ſi cauſa venerandæ Reipubli. iniuriarum agat: ſed conuicij incertæ perſonæ facti nulla eſt executio, vt ff. de iniu. le. item apud. §. cui. ſi tamen curauerit facere conuitium, & factum non eſt, non tenetur, vt ff. eod. titu. & ead. le. item apud Labeonem. §. ſi curauerit. & ff quod quiſque iur. l. 1. in fine. intelligo, quãdo ſua voluntate deſiſtit, & nõ per impoſſibilitatem, vt notatum eſt ſupra q b. mod. feu. amit. in princip. & not. in diſt. Py. cum quis habeat voluntatem delinquendi & c. item adhuc excuſatur [8] vaſallus, ſi gratia ſui iuris conſeruãdi in aliquam prædictarum cauſarum inducatur, vt ar. ff. de bo. libe. l. ſi quis. & ff. de iureiur. l. ſi quis, nam & ſi iuſta ignorantia ductus in ſeruitutem dominum petierit, & obtinuerit, & poſtea veritate reuelata liber apparuerit, & ita pro libero dimittatur: ab ipſo tamen nihilominus in feudum retinebit, vt ff. de bon. liber. le. in ſeruitutem. §. ſi petierit. adhuc ingratitudinem [9] egregiam vaſallus committit, ſi domini ſui vxorem adulterandam conatus fuerit tradere: quia pp hoc vxor à marito diuertit: vt C.

[3] Iſtã limitationem cum ſequẽti ſequuntur ſcribẽtes hic.

[4] No. hãc limitationẽ, quia mirabilis ẽ & ſing. ſecũdùm Præpo.

[5] Idem Aluar. & Præpo. Aduocatus ꝯtra dominum cũ agens an feudo priuetur.

† Cõcor. cum hoc tex. l. pœnuit clemen. poſt prin. ibi. quia nul. in &c.

[6] Iſtã doctrinã gl. ſequũtur Aluar. & Præpo.

[7] Tu dic alleet, ꝙ ſi vaſallus perperam & malo animo iudicat, priuatur: ſi vero per imperitiam condẽnat ponitur ſi non cõſulit peritiores, aliàs poſſit. Andr. Baldus, & Præpo.

[8] Iſtam partem & præcedentẽ ſequuntur Alua. & Præpo.

[9] Hoc verum ſi viceverſa colloquium ꝑnẽtum eſt ad aliquẽ actum inhoneſtũ ſecundùm An. Alua. & Præpo.

vt C. de repu. euth. ſed nouo iure.

a Ex omni cauſa. ſicut non ſufficit ois occaſio ad feudum amittendum, per quam fideiis accepti beneficij igratus videatur, vt uo. ſ. eod. circa prin.

b Retinet. ſ. illud qđ non alienauit: q̄m aliud qđ alienauit, amittit, j. de vaſall. qui ꝯ conſti. Loth. ſi autem totum alienaret, totū emitteret. & quia dominū contemnere videtur, ad eum redibit, vt ſ. e. §. proxi. in ſi.

Ingratitudine amittit qs feudū: & redit in ſeruitutem.

c Ratione. ideſt naturali æquitate, vel dicas ratione. ſ. iure Romano, ſicut dicitur de donatario, q propter ingratitudinem amittit donationem, & à donatore reuocet, vt C. de reuoca. donat. l. t. ſicut etiam dicitur de liberto, qui propter ingratitudinem reuocatur à domino in ſeruitutem. vt C. de lib. & eorum lib. l. 2.

d Ad proximos. Intellexerunt quidam ſcilicet quando feudum non erat paternum, quod non puto verum. quare enim diſtingueret, verum in dominum peccauerit, vel in alium? Item nulla eſſet dubitatio ſi paternum non eſſet, quia ad dominū deberet redire: niſi forte velles intelligere quod hic dicitur proximos, ideſt, deſcendentes, ſcilicet vt illi ſoli excludātur, vt videtur dici, imo dicitur, j. ſi vaſ. feu. pri. cui deferatur, c. vaſ. & ita habes hic, ꝙ delictum alterius alteri nocet. ſic j. p dict. tit. & cap. quod contingit pp enormitatem criminis, ſicut & alias, vt C. ad leg. Iul. maieſta. l. quiſquis, & de bon. proſcrip. l. penult. & ff. de rit. nupt. l. Iul. alias non debet alterius delictum alteri

Iſta eſt vera & cōmunis ſecundum Alua.

quòd non ex omni cauſa a ex qua opinio vaſalli grauat beneficiū amittitur. Nam & ſæpe deierat, & beneficium nihilominus retinet: vt puta q beneficij portione alienat abſq; dn̄i ſcientia, beneficiū quidem retinet, b ſed fidem promiſſam ſeruare non videtur.

Vbicunq; dominus principaliter offenditur per reatū vaſalli, ibi ad dominum feudum reuertitur: vt hāc habeat ſaltē ſuæ iniuriæ vltionē. Bal.

Deniq; ſæpe quæſitū eſt, vaſallo pp iuſtam culpā à feudo cadente vtrū ad dn̄m, an ad ſucceſſorem vaſalli beneficium pertineat? ſed hæc diſtinctio tam ratione, c quā moribus cōprobata eſt, vt ſi quidem vaſallus ita in dominum peccauerit, vt feudū amittere debeat: nō ad proximos, d ſed ad dn̄m beneficium reuertatur: vt hanc ſaltem habeat ſuæ iniuriæ vltionē. e Si verò non in dominū, ſed alias grauiter deliquerit, vel graue qd commiſerit, ſicut ille, q fratrē ſuum f interfecit: vel aliud graue crimen (quod parricidij appellatione continet) cōmiſerit, feudum amittit: & non ad dominum, ſed ad proximos g pertinet: ſi tn̄ beneficium fuerit paternum, ſic enim ſæpe pronunciatum ſcio. Si vaſallus ꝯ conſtitutionem bonæ memoriæ Lotharij imperatoris beneficium alienauerit: quia dominum contemnere videtur, ad dominū beneficiū pertineat, ſcriptū h eſt enim, vt pretio ſe cariturum agnoſcat. i

TITVLVS XXV.

SI DE FEVDO vaſallus ab aliquo interpellatus fuerit, & dominus eum defendere noluerit.

Dominus vaſallo cum extraneo litem habenti de feudo, de euictione tenetur, ſi monitus eum nō defenderit. Bald.

NEgotium tale eſt: Quidā vaſallus à domino tenebat feudum de quo ab aliquo interpellatus fuit: & ſic vaſallus dominum vocauit, vt eum defenderet, domino renuente ad iudicem venire, vaſallus amiſit cauſam per ſententiam. nunc vero vaſallus cambium feudi à domino petit: ad quem dominus reſpondens ait, illum nunquam ab eo feudum tenuiſſe, nec ab eo inueſtituram accepiſſe, contra quē vaſallus dicit ſe hoc feudū ab eo tenuiſſe, & inueſtituram recepiſſe, & ab eo petiuiſſe, vt eum in iudicio defenderet, nec tunc temporis inficiabatur illius eſſe: quod idoneis totum teſtibus probat vaſallus. Reſpond. Super negotio iſto, quod literis inſinuaſti nobis, tale eſt ſapientum noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti de Orto, & Gerardi Capagiſti: vt ſi vaſallus cum de feudo interpellabatur, auctorem ſuum, ideſt, dominū, vt eū defenderet, vocauit k & hoc probare poſſit: ſi in eo iudicio vaſallus l fuerit victus de re aliena inueſtitum fuiſſe: vt dominus vaſallus eiuſdem

nocere. i vt not. in prædict. tit. ſi vaſall. feud. pri. cui deferatur.

a Vltionem. ſicut & alias dicitur, quod virgo Deo dicata habet ſolatium de rebus raptoris, qui eā rapuit, vt C. de epiſ. & cleri. l. raptores. ſicut etiam redditur dos patri loco ſolatij filiæ in matrimonio defunctæ, ne dānum pecuniæ ſentiat & filiæ amiſſæ, vt ff. de iure do. l. iure ſuccurſum eſt.

f Qui fratrem ſuū. Intelligas etiam ſi tradendo interfecit vt totam habeat hæreditatem. nam & licet in curia amplius ſtare non poſſit, ad dominum non reuertitur, vt j. tit. an ille qui interfecit fratrē domini ſui, feudum amittat, cap. ſi quis interfecerit. Quòd autē dicitur in fine: ſi contra cōſtitutionē bonæ memoriæ &c. determinabitur. j. de vaſall. qui contra conſtitu. Loth. feu. amit. c. 1.

g Ad proximos. & non ad filium vaſalli, vt j. ſi. vaſ. feud. pri. cui. defer. c. 1.

h Scriptum. totum, ſi totum alienauerit: ſi autem tantum partem alienauerit, tunc illa tn̄ redibit ad dominum.

i Agnoſcat. vt j. de prohi. feu. alienati. per Lotharium l. t. circa ſi.

i De hoc vide per Dy. in cap. nō debet, eā de re. iur. lib. 6. Item vide hic 18. cōcluſiones quas ponit hic d. Alua. ſup intellectū iſtius gl. & lepide dictæ concluſio. in 4. co. poſt medium, i verb. quo pro intellectu iſtius gl.

SI DE FEVDO vaſallus ab aliquo interpellatus fuerit &c.

k NEgotiū. Vocauit. cæterum ſi non vocauit, vt eum defenderet, nullum regreſſum habet. i vt ff. de euic. l. ſi fundo. §. vlti.

l Vaſallus. quod di-

Hoc verum niſi ipſa denūciatio fuiſſet remiſſa per pactū: vt le. Herēnius. ff. de euic. ſecūdum Aluarū.

æſtimationis, quod erat tempore rei iudicatæ feudum reſtituat, vel nummos in feudũ dandos a numeret, & hoc cum certum eſt vaſallum de feudo victũ fore. Sed ſi dominus neget hoc feudũ nunquã ab eo tenuiſſe, nec ab eo domino ipſum vaſallũ, vel eius anteceſſores vnquã inueſtiturã accepiſſe, & hoc vel per inſtrumentũ publice confectũ: b vel per pares c curtis vaſallus poterit ꝓbare, dominus ad reſtitutionẽ feudi tenebitur: alioqui dñs ſacramentum ſubire cogetur, d iſtũ, qui eſt in cauſa, vel eius anteceſſores à ſe, vel à ſuis anteceſſoribus nunquã hoc feudũ tenuiſſe, vel iueſtiturã accepiſſe, quo facto dñs abſoluendus erit.

TITVLVS XXVI.

SI DE FEVDO DEfuncti contentio ſit inter dñm & agnatos vaſalli.

Si contentio eſt inter dominũ & agnatos defuncti, agnati interim ante litem finitam conſtituendi ſunt in poſſeſſionem: vtroque autem in probatione deficiente, agnato defertur iuſiurandum. Bald.

SI de feudo defuncti militis ſit contentio inter dominũ & agnatos defuncti; domino nouum feudum, agnatis verò paternum eſſe contendentibus, agnati in poſſeſſionẽ feudi, de quo quæritur, conſtituendi ſunt. Eo facto, ſuper principali quæſtione cognoſcendum eſt: vtroque autem deficiente in probatione, electio iuriſiurandi e agnatis danda eſt.

Si contentio eſt inter filiã & agnatum de beneficio filia interim debet eſſe in poſſeſſione: vtroque autẽ deficiente in probatione, agnatis defertur iuſiurãdum. Bald.

Inter filiam defuncti & agnatos eius de quodam ꝑdio mota eſt q̃ſtio, agnatis feudũ, filia verò allodium ſiue libellariũ eſſe aſſerentibus, ſuper poſſeſſione, apud quẽ manere debeat, quærebatur? Reſponſum eſt, apud filiam poſſeſſionem interim f eſſe collocandam, deficientibus vero hincinde probationibus, per iuſiurandũ cauſa cognita res

dicitur dominum teneri, intelligo ſecundum diſtinctionem quæ fit ſ. de inoeſti. rei ali. cap. 1. Itẽ hoc intelligo, 1 quando denũciatũ eſt domino vel eius procuratori, maxime domino ſciente. Item & quãdo non per iudicis iniuriam ſiue per imprudentiã iudicis ſententia lata eſt. Item & quando non ex compromiſſo ſententia lata eſt. Item & quando contra ꝓſentem pronunciatum eſt. ſed & ſi non denunciauit quia dominus vbi eſſet, ſcire non potuit: nihilominus recte aget, & veniet etiam in actione melioratiõis ratio, & hæc omnia his legibus colliguntur, vt ff. de euic. l. ſi ꝑ imprudentiam, & l. ſi fundo, & l. ſi ideo & l. ſi dictum, §. 1. & §. ſi præſentem, & C. de euic. l. emptor fundi, & l. ſi controuerſia, & in ſum. ſi res euicta ſit culpa ſua, dominus non tenetur, vt ff. de euictio. l. ſi dictum. §. ſi eum poſſet. Acc.

a In feudum dandos. i. in terram, ſiue aliquam rem immobilem, quam teneat ab eo in feudũ ſicut priorẽ tenebat. alias enim aliter intelligeretur, id eſt, quod deberet tenere nummos in feudum, hoc ſtare non poſſet: quoniam feudum ſiue beneficium non poteſt conſiſtere, niſi in rebus ſoli, aut ſolo cohærentibus: aut in iis, quæ inter immobilia computantur, vel nisi cum de camera aut de canoena datur feudum, vt ſupra de feu. cog. cap. ſciendum. Sed ſi quis 2 ſimplex conſuetudinem pecuniam in feudum dedit, pro cuius datione fidelitatem quoque recepit: quid erit? nunquid amittet pecuniã? & qui iurauerit fidelitatem abibit iuramento ſolutus ita quòd vaſallus non erit.

b Publice confectum. & à duobus vel à tribus paribus confirmatum, ſi de noua inueſtitura agitur, vt ſupra quid ſit inueſti. c. ſi eum. ſed ſecundũ Mediolanenſes ſufficit, ſi etiam ab extraneis ſit confirmatum, vt ff. qui teſtes ſunt neceſſ. ad probãd. nouam inueſtitu. c. ſi clericus.

c Per pares. hoc intelligo ſecũdum diſtinctionem prædictam: ſcilicet ſi agatur de noua inueſtitura, an de veteri.

d Subire cogetur. 3 Sed cur debet dominus cogi iurare, cum etiam ſi nihil præſtiterit, debet obtinere vt C. de eden. l. qui accuſare? Itẽ nunquid hoc eſt intelligendũ in caſu propoſito, ſcilicet quando dominus ante ſententiam nõ inficiabatur feudũ eſſe, & à ſe detineri: an vtroque caſu intelligis dominũ debere iurare? Reſpon. ad cautelã domino defertur in primo caſu, ſcilicet quando non inficiabatur: ſicut alibi ſtudioſus inueniet. Py. & hoc forte ideo: quia præſumptio erat pro vaſallo, ſcilicet q̃ñ dominus nõ erat inficiatus illud feudũ, ſcilicet q̃ñ fuit denunciatum ei: aliàs. n. abſolueretur nullo ei dato ſacramento, & ſic intelligas hoc, & ſi tunc nõ confitebatur, nõ tñ diffitebatur: alioqui ꝯ propriã ſcripturã audiret. Audiretur. n. contra propriam ſcripturam, ſi deferretur ſibi iuramẽtum eo caſu q̃ñ ab initio, cum fuit ei facta denunciatio, confeſſus fuit feudum eſſe, & à ſe detineri, quod eſſe non debet, vt quis contra propriam ſcripturam & confeſſionem audiatur, vt C. de non numer. pecu. l. generaliter. Acc.

SI DE FEVDO defuncti contentio ſit inter dominum &c.

e SI de feudo. Iuriſiurandi. Videtur mirum, quod hic dicit agnatos poſſe reuocare iurando, cum quodãmodo anceps periurium ſubire cogi videantur? Reſpõ. quod non coguntur. 4 ſed volentes admittuntur, vt ff de dam. infect. l. qui bona, & de in lit. iur. l. videamus, præterea 5 hoc intelligo ſecundum diſtinctionem quæ fit j. de conſuet. rec. feu. c. ſacramentũ non ſemper &c. Item 6 q̃ dicit agnatos in poſ. feu conſtituendos, eſt ſimile quod dicitur de interdicto quorũ bonorũ, vt C. quorum bo. l. fi. Sed quid ſi ſtatim mouebatur q̃ſtio, nunquid interim poſſideat vaſallus vel dominus? Reſp. videtur quòd dominus, 7 vt C. de car. edi. l. 1. & ff. de Carbo. edi. l. Carbonianum. §. penul. & C. de ord. cog. l. 2. licet in edicto diui Adriani videatur contra, vt C. de edic. diui Adria. to. l. 2.

f Interim. hic dicitur, quod interim filia poſſidere debet, iſtud merito accidit 8 quia iã facile fundata erat intentio eius, vt C. de proba. l. ſiue. Sed quid eſt quòd dicit vtroq; in probatione deficiente, ſcilicet quòd agnatis defertur ſacramentum: cum actore nõ proban-

1 Iſtam limitatiõẽ ſequũtur hic Alua. & Præpo.

2 Vide q. glo. nõ ſoluit: ſed vide hic per do. An. de Iſer. q. hoc late declarat.

3 Totã iſtam gloſ. ſequũtur. ſcrib. hic.

Auditur quis quandoque cõtra ꝓpriã ſcripturã.

4 Iſtã approbant Bal. Alua. & Præpoſit.

5 Iſtud dictũ ſequitur Præp. hic.

6 Iſtud dictũ gl. reprobatur per Præpo. hic.

Iſta eſt vera. ſi de ſeruitute prouocat in libertatem: ſecus econuerſo, ſm Bald. Alua. & Præpo.

7 Iſta approbatur cõmuniter p oẽs ſcrib. hic.

probante, & ſi nihil præſtiteris reus obtinere debet, vt C. de eden. l. qui accuſare? Reſpon. illud eſt intelligendum ſecundum diſtinctioné Py. Actore non probante &c. ſicut diſtinguitur. ỹ. de conſue. rec. feu. c. ſe ere mentum. huic c. præbet adminiculum quod legitur. C. de iureiur. in bonæ fidei. huic ca. obuiata vñ, qđ legit in proximo notabili ſeq. nã hic dr̃, quod dat agnatis electio: licet ibi dicatur, quod datur filiæ: ergo vel erunt contraria vel rõnem diuerſitatis aſſignabis. Reſp. ſi ea quæ dicta ſunt ſuperius, diligenter attendas, à ſuperioribus non diſcrepabit, referas aũt ad diſtinctionem ſupradictam.

a Danda eſt. occurrit contradictio ſupradicto prox. cap. So lu. hic pro filia faciebat præſumptio, ibi pro agnatis. Acc.

Pactũ de futura feudi ſucceſſione an valeat.

b Moribus. hic vr̃ quod pactum de futura ſucceſſione feudi valeat & teneat, & ſine conſenſu illius, de cuius hæreditate quæritur, vt alibi tenet venditio, vt ff. de actio. emp. & vendi l. ſi quis alienã, & de hære. vel actio. vendi. l. 2. & 3. & arg. C. de pactis. l. t. Argum. contra. C. de pact. s. l. vltim. & ff. de acqui. hære. l. qui ſuperſtitis, & C. de inut. ſtip. l. ex eo, & C. de coll. pacti quod dotali. Sed ad hoc vt valeat potentiſſimum eſt argumen. C. de done. l. [illegible] De hac materia ſatis tractatum eſt ſ. titu. qui ſuc. tene. ca. ſi vero archiepiſcopus, & de feu. da. in uicem legis commiſ. ca. ſi quis inueſtierit &c. Acc.

c Scientia. quod dicit de ſcientia, intelligo, ſic, vt craſſa & ſupina ignorantia non ſit excuſata, vt ſupra. not. eſt quod legitur. ff. de iu. & fac. igno. l. nec ſupina, & l. regule, & quod poſtea dicit expoliabitur, intelligo pro ea parte, quam inficiatus eſt, vt dicitur de alienatione feudi infra de vaſ. l. qui con. conſti. Lotha. bene. alt. cap. t. nec enim debet vltra procedere pœna quam reperitur delictum, vt C. de pœnis. l. ſancimus, & ff. de vulg. & pupil. ſubſti. l. ex facto. §. iulianus. & not. hic de pœna inficiationis: quæ quanquam varia ſit, in fine

Iſtud dictum glo. ſequunt communiter ſcrib. hic.

Idẽ Alua. & Præpoſi.

decidetur, electione danda agnatis. Defuncto milite, inter dominum & filiam illius ſuper quodã feudo quærebatur: domino feudũ, filia allodium ſiue libellarium eſſe allegante? Reſpondi, filiam in poſſesſione feudi manere debere, donec de eo iudicetur: probatione verò hincinde ceſſante, electio iuriſiurandi filiæ danda eſt. a

Inueſtitura ſumit effectum cùm feudum ſibi, vel hæredi ſuo fuerit apertũ: ſed inueſtitura facta à prælato eodem modo nõ capit effectum, niſi ſibi aperiatur, & in tali inueſtitura non exigitur cõnſenſus eius, de cuius feudo procedit. Bald.

Moribus b receptum eſt, dñm de feudo militis ſui, quod poſt mortem ipſius ad dominum reuerti ſperabatur, in alium militem inueſtituram facere poſſe: quæ inueſtitura tunc demum capiet effectum, cum feudum domino, aut hæredi ſuo fuerit apertum. Secus eſt in eccleſiaſticis perſonis nam ſi eccleſiaſtica perſona talem faciat inueſtituram: non aliter valebit, niſi ſibi, non etiam ſucceſſori ſuo feudum aperiatur, & in tali inueſtitura conſenſus, eius de cuius feudo ſit, exquiri non oportet.

Si vaſallus domino inficietur feudum, vel feudi partem, aut eius conditionem: conuictus poſtea de mendacio perdit feudũ, & eius conditionẽ. Bald.

Vaſallus ſi feudum, vel feudi partem, aut feudi conditionẽ ex certa ſcientia c inficiatur, & inde conuictus fuerit eò, quod abnegauit feudum eius, vel conditionem, expoliabitur. Alius autem vaſallus, quamuis hoc ſciens nõ patefaciat, feudum tñ retinet: aut ſi aliã rem dñi celauerit d vaſallus, feudum tamen non amittit.

Qui per triginta annos rem alicuius, tanquam in feudum poſſedit, & pro ea ſeruitium præſtitit domino, præſcribit in feudum. Bald.

Si quis per triginta annos e rem aliquam vt feudum poſſedit, & ſeruitium domino exhibuerit; quamuis de ea re non ſit inueſtitus, præſcriptione tamen triginta annorum ſe tueri poteſt. Qui clericus efficitur; aut votum religionis aſſumit: hoc ipſo feudum amittit. f Et ſi vaſallus g omni anno domino ſe non repræſentat: feudum tamen non amittit. Omnes filij eius, h qui feudum acquiſierit, fidelitatem fa-

libelli diſpu. ſatis poteſt à diligenti competenter indagari.

d Celauerit, non per dolum. reliqui per hoc, quod celat per dolum dominum contra abnegantẽ ſciens patefaciendo non adiuuat, vtile, vel facile nõ habet in memoria. quod habere debet, vt ĩ. de for. fide. in epiſtola, ergo quia detectat, non immerito feudo caret, vt infra hic ſinitur lea deinde con ſue. reg. ca. ſi inter dominum & vaſallum.

Sequitur eam Alu. hic.

e Trigintæ annos. illud merito accidit: quia tanto tempore actio omnis tollitur, vt C. de præſcrip. 30. e non. l. omnis. & de præſcript. long. tẽpo. l. malę fidei. Sed nunquid iſtud locum habet ſiue bona, ſiue mala fi. poſſederis? Item nunquid iſtud locum habet ſiue cũ titulo, ſiue ſine titulo? Item ſi à poſſeſſione ceciderit, nunquid vendicare poterit, & ſi ad vendicationem admittatur: nunqđ præfertur dominus vendicando, an ipſe? Reſp hæc omnia inuenies notata in C. de præſcrip. triginta. anno. l. ſi quis emptionis.

Actio omnis xxx. ann. ſpatio tollitur.

f Amittit. hoc ideo accidit: quia ex quo incipit eſſe miles Dei definit eſſe miles ſeculi, nec debet beneficium pertinere ad eum, qui non debet gerere officium, vt ſupra, de eo qui ac. belli. depo. Sed nunquid per alium poteſt feudo ſeruire clericus? Rñ. hæc quæſtio eſt ſcholaſtica & ideo omittimus eã quia in brocardis diſputatur à iuris prudentia.

g Et ſi vaſallus. Iſtud plenius dicitur infra. eodem. capit. licet.

h Omnes filij eius. merito dicit omnes filios fidelitatem iurare, quia cum plures perſonæ in locum vnius perſonæ ſuccedant, omnes pro ſingulari pſona ſunt accipiendi, vt ff. de cond. & demon. l. cum fundus, & C. de ſecun. nup. l. ſi quis, & intelligo quod iſtud, maxime, expoſitiuè ponatur. nam ſi pro diuiſo poſſiderent, is ſolus, qui poſſidet vaſallus eſt cẽſendus. huic ca. obuiat. ff. cõmoda. l. 5. §. hæres, & ff. de vi & vi arma. l. ſi plures. ſed quæritur, an vaſallus teneatur iurare & fide-

cere debent: maximè ſi indiuiſum habent. quòd ſi feudũ ex diuiſione ad vnum tm̃ peruenerit: ille tm̃ faciet fidelitatem. Adoptiuus filius in feudũ non ſuccedit. [a] Mulier habens feudum, relictis filijs ex duob[us] matrimonijs deceſſit: inter quos feudi quæſtio aliarumq; rerum maternarum vertebatur. obtinuit filios prioris matrimonij tam in feudo, quam in cæteris poriores eſſe. [b] Naturales filij, licet poſtea fiant legitimi, [c] ad ſucceſſionẽ feudi nec ſoli, nec cum alijs admittuntur. Si minori [d] datũ fuerit feudum, fidelitatẽ facere nõ cogat, donec venerit in maiorem ætatẽ, in qua doli capax ſit: feudum tamen retinet.

Si filius impubes ſucceſſit vaſallo, nõ cogitur facere fidelitatem, nec ſeruitium perſonale poteſt preſtare: tamen ſi alius pro eo ſponte facit, admittitur. Bald.

Si quis deceſſerit filio impubere [e] relicto, fidelitatem neç ipſe, nec alius pro eo facere cogitur. Idẽ de ſeruitio pſonali:

& fidelitatem facere omnibus hæredibus dñi: an ſufficiat, ſi paratus eſt iurare vni? quòd ſufficiat vni iurare, videtur probari poſſe: quia in principio, quando recepit feudum, non fuit expreſſum, quòd omnibus iurare debet, ergo non eſt verbum protogandum: quia à tenore verborum in contractu appoſitorum non recedendum, niſi euidenter illud appareat, vt ff. de lega. 3. l. non aliter. Item quia in hoc caſu poſſet deueniri ad infinitatem, & infinitas eſt euitanda, vt ff. de dam. infect. l. qui bona. §. vlti. & de re iud. l. à diuo Pio. §. ſed ſi emptor. & l. t. §. ſi cui. ff. vt lega. no. cauea. & de lega. 1. l. fideic. §. ſi quis decem, & de ver. ſign. l. boues, § hoc ſermone, & de verb. obli. l. eum qui calendis. itẽ quia fauorabiliores sũt rei, q̃ actores, vt ff. de ac. & obl. leg. Arrianus. Item quia iſti hĩdec non eſſent contrium poſtulatuti eius, quod petũt: ergo non ſunt audiendi, vt ff. de dam. infect. l. qui bona, §. ſi quis. & C. de ſol. l. pen. Item quia obligatio non debet mutari ex perſona ſucceſſorum, vt ff. de verb. obli. l. 2. §. ex his. & de præto. ſtip. l. a. §. 1. & de dam. infe. l. damni. §. ſi quis, & de diuer. & temp. præſcri. l. eum hæres. Item quia ſpecialis eſt obligatio, non debet in alios extendi, ar. ff. de act. empt. & vendi. l. qui ab eo. Item quia cum vno contraxit, non debet in plures aduerſarios diſtingui, vt ff. de exer. ac. l. 1. §. vlt. & l. 2. Ex his itaque patet, quod vni iurando, liberatur, vt ff de iis. qui deie. vel effu. l. 1. §. vlt. & l. 3. Cõ prima ratio põt in caput vaſalli retorqueri: iurauit n. ſibi & ſuis hæredibus, & ſi non fuerit dictũ ſuis hæredibus, ſed ſibi, cum non fuerit additũ ſibi tantum, & hæredibus iuraſſe intelligitur: quia pactum non fuit perſonale, licet in eo perſona fuerit inſerta. ergo tranſit ad hæredes, vt ff. de pact. l. iuriſgentium, §. vtrum, & l. tale pactum, & de pig. act. l. ſi neceſſarias. §. de vendendo, & de prob. l. ſi pactũ, ſi tranſit ad hæredes, ergo ad omnes, vt argu. ff. de ſerui. vrb. prę. l. ſi ſeruitus, ſecundo reſp. Item illa rõ: quia obligatio nõ debet mutari ex perſona ſuc. poteſt retorqueri in vaſallum: & illa, quia non eſſet poſtulaturus contrarium, quia omnes aliæ. Sol. iurare debet omnibus: quia vaſallorum eſt ius indiuiduũ, vel eſſe debet, ad inſtar libertorum, quorum eſt ius indiuiduum, vt ff. de iu. pat. l. Carmelia Pia, & ea q̃ indiuidua ſunt, debentur hæredibus inſolidum, vt ff. de ſer. ruſt. præ. l. ſi vnus ex. & de condi. & dem. l. ſi cui fundus. nec. n. incurritur infinitas, cum effectus ſit idem, tantum enim faciet omnibus hæredibus inſolidum, quantũ faciebat ſoli defuncto, quare vni pro omnibus iurando poterit liberari, vt arte ff. de iis. qui deie. vel effud. l. 1. à cõtrio ſenſu illius l. vt ſit cõtriorum eadem ratio, vel ſi grauari ſentit, relinquat feudum ſm Py. ſed quicquid dicat Py. hoc tamen videtur expreſſum dictum in conſtitutiona Friderici, imperialem. §. præterea ducatus, ſcilicet, vt nõ teneatur fidelitatem facere vaſallus, niſi vult dicendo. quòd pro vno feudo plures dominos habere non compellatur.

Indiuidua hĩdibus inſolidum debentur.

[a] Succedit. licet in quartam omnimodo patri adoptiuo ſuccedat, vt C. de adop. l. 2. & inſtit. de adop. §. cum autem. & ff. de adoptio. l. ſi arrogator, nec ſibi putet aliquem iniuriam fieri, cum patris naturalis omnia iura perſiſtant, vt C. de adopt. l. cum in adoptiuis. circa mediũ primæ columnæ.

[b] Cæteris poriores eſſe. Iſtud quod hic dicitur expreſſim legibus contradicit, & iniquitatem continet maximam, vt C. de legi. hære. l. vlti. & C. ad ſenatuſcõ. Orfic. l. penul. vel forte hic loquitur de iis filijs ſecundi matrimonij: quę dicuntur ĩ. proxi. c. filij nati.

[c] Legitimi. hic notabis illud generale, quod ab initio non valet, nec ex poſtfacto conualeſcit, ſecũdum quod plenius nota in conſtitutione Friderici imperialem, circa fin. 1. reſpon. ſic etiam dicunt & de clerico, qui beneficium amiſerit: nam licet poſtea deſinat eſſe clericus, non tamen feudum poſſidebit, vt ĩ. de feud. fœm. §. ex hoc illud. hoc autem quod de naturalibus dicitur, ita intelligo: niſi fiant ita legitimi, vt in feudo ſuccedant, & hoc ſit nominatim dictum ab Imperatore, & ſic ex reſcripto licebit, quod alias non liceret, vt C. de preci. imp. of. l. quoties, & ita accidit Mutinæ in cauſa cuiuſdam Hug. cõtra Paſſapontes, vt ferebatur.

Inualidũ ab initio, ex poſtfacto nõ cõualeſcit.

[d] Si minori. ſed de quo minore intelligendum eſt hic? Reſp. [e] de impubere tantũ. nam ſi fuerit puber & per annum & diem diſſerat, feudo priuatur, vt in conſtitutione Friderici, imperialẽ § præterea. iſtud autẽ fauore minoris dicitur: quia generaliter nulle eſt inueſtitura faciẽda ei, q fidelitatẽ recuſat. vt ĩ. p quos fiat inueſtitura, & p quos reci. c. nulla.

[e] Iſta gl. in oib. ſequit & tenet hic Alua.

[e] Filio impubere. Iſte caſus valde notabilis eſt: [f] quia ſi filios habet alienator, q. & eo viuente reuocatur alienatio: ſed ſi non habet, demũ eo mortuo, q. quare contingat, is inquirat cui alia inquirenda relinquimus. Et no. q. qui elij conſentit, ſua iura pdit. [g] vt ĩ. denotatũ eſt in pluribus locis, & ĩ. quibus modis feudũ amitt. §. præterea, & ĩ. ſi de inueſtim. inter do. & vaſal. lis oria. §. ſi autem aliquis alibi. ad hoc, vt proximior agnatus ſuccedat, alienatoris mors inſpicitur, vt ĩ. de ſuc. feu. c. 2. §. 1. Sed quid eſt quod dr ĩ. quibus cau. feu. amit. §. deniq; in ſi. l. q. ſi vaſallus alienauerit feudum illicite, quia vl dñm contemnere, ad ipſum omnimodo pertine bit: nunquid pp patris alienationẽ excluduntur filij? Item ſi excluduntur, cur ad agnatos potius, q̃ ad ipſos pertinet, maxime cum fuerit auitum & proauitum? Reſp determinabitur. ĩ. tt. ſi vaſallus feud. priue. cui defe. c. vaſallis feudum &c.

[f] Iſta gl. ſequunt Bal. & Alua.

[g] Et hoc ſiue ex pſſe, ſiue tacite conſentit ſm Alua.

[h] Cogit. no. hic. q. impubes nõ cogit fidelitatẽ facere, [i] nec ſeruitiũ vel p ſe, vl p aliũ, ſi tñ fecerit. vel facerẽ voluerit, admittit & audit. iſtud ãt potiſſime notabis, [k] q. alius p alio feudo ſeruita valeat huic præbet adminiculum. C. de epiſc & cler. l. quiſquis, & l. ad ſimilitudinem. & ff. de admini. tuto. l. ita in prin.

[i] Idẽ Alunar.

[k] Placet Bal. & Alnar.

De hoc vide per do. Alna. hic in 2. col. in verſic. quarto cum dicta glo.

prin. & C. de cad. tol. l. vnica. §. ne autem, & de natu. libe. l. 3. & de præpoſi. agen. in re. l. agentes. libro. 12. & in ſum, 3. in prin. his autē arbitrio minoris. & impuberis relinquitur. hodie vero per maiorem partē curiarū neceſſitati ſubijcitur. a nam hodie cum dominus inueſtit impuberem: alium pro eo donec pubes fiat, poſtulat vaſallum: quem impubes nulla adhibita excuſatione præſtat: ſed tamē non puto præiudicium ei fieri, ſi id nō faciat: vt hic dicitur & notabile, quòd ad id, ad quod aliquis non compellitur, volens tamen admittitur. ſimilia ſtudioſus inquirat.

ſi vaſallus non compelletur intereſſe recipere. ſi nollet. Sed quid ſi alium inueſtiuit poſtea quam iſtū inueſtiuerat, & ei poſſeſſionem tradidit antequam iſti nunquid tunc liberatur ſoluendo intereſſe? & quare non? ſicut ſi vendidiſſet duobus, vt tunc habeat locū ſi res vendita non traditur & cæt. vt ff. de actio. emp. & vendit. l. 1 Acc.

alius tamē pro eo faciēs ſeruitium admittetur. Titius filios maſculos non habens partē ſuam feudi Seio, partē eiuſdē feudi poſſidenti agnato ſuo conceſſit. Sēpronius, pximior agnatus mortuo demū Titio partē illius feudi nullo dato pretio recuperare pōt. qꝫ ſi Titius filios, pprios haberet, pretio reddito ēt viuo Titio, quòd ſi conſenſit [a] alienationi, vel per annū, [b] ex quo ſciuit, tacuit: omnino remouebitur.

Facta à domino de feudo abuſiua inueſtitura, cogitur dominus vaſallum mittere in poſſeſſionem, nec liberatur intereſſe præſtando. Bal.

Si facta de feudo inueſtitura pœniteat dominum, antequam poſſeſſionem trāſferat: an præſtando intereſſe vaſallo liberetur, quæſitum fuit? Reſponſum eſt prætermiſſa illa condemnatione dominum poſſeſſionem feudi, [c] de quo inueſtiturā fecit, tradere [d] compellendum. Filij nati [e] ex ea vxore, cū qua matrimonium tali conditione contractum eſt, ne filij ex ea nati patri ab inteſtato ſuccedāt: in feudo ſuccedunt. Nam quāuis ratione improbetur talis conditio, ex vſu tamen admittitur.

Ei qui non vult aliquid conſequi ſed ius quæſitū conſeruare, non imminet ius offerendi, niſi dies fuerit appoſita. Bald.

Licet vaſallus dño ſeruitium non offerat, quantocunque tempore ſteterit (dummodo domino petēti ſeruire paratus ſit) beneficium non amittit, ſi tamen ſciat ei magnū periculum [f] imminere: vltro adiutorium ſuū ei debet præbere. Inde quæſitum eſt, ſi dominus in piurium incidat, quia dare non valeat, qđ dare iurauerat: & vaſallus eum liberare poſſit ſuā pecuniam dādo, & non facit, an beneficium amittat? & reſponſum eſt, non amittere. [g]

Si vaſallus culpam cō mittit, [h] propter quam feudum amittere debeat, neque filius, neq; eius deſcendentes ad id feudum reuocabūtur, [i] ſed agnati, qui quarto gradu ſunt,

[a] Conſenſit. ſiue tacite, ſiue expreſſe, vt nota, ſupra quibus modis feud. amitt. capi. præterea.

[b] Per annum. remouebitur ergo iſte proximior agnatus à petitione illius partis feudi, quæ tanquam proximiori debebat ad eum peruenire, ta ei taciturnitate illius anni à tempore ſcientiæ computandi: qđ ideo forte contingit: quia ille erat de agnatis, ad quem feudum ſpectaret: niſi ipſe præcederet in gradu vno forte, vel pluribus, non curo, & hoc facit ſcientia & anni tranſcurſio, & agnatio illius qui poſſidet quaſi videatur conſentire alienationi factæ agnato ſuo. ſecus forte eſſet, ſi extraneo alienaſſet, quoniam tunc non noceret ei annalis tranſcurſio: niſi forte eſſet tanta, per quam ius ſuum tolleretur: puta 30. anno. vt C. de præſcrip. 30 anno. l. ſicut. & in authen. malæ fidei de hac annali præſcriptione habes ſupra, ſi de inueſtitu. inter dom. & vaſal. lis oriatur, ca. ſi autem aliquis.

[c] Dominum poſſeſſionem feudi, ſcilicet vacuam poſſeſſionem ſtatim ſcilicet poſtquam fecit inueſtiturā & fidelitatem recepit, ſi per pactum non remiſit fidelitatem: imo ſi differat eam tradere, omnē vtilitatem præſtabit ei: vt 3. de noua forma fidelit. a. inueſtitura, & intelligas, quòd hic loquitur de ea inueſtitura ſcilicet verbali, quæ abuſiuo modo dicitur, & non de ea quæ proprie dicitur inueſtitura, ſecundū quod de vtraque dicitur 3. quid ſit inueſtitura. c. 1. alias. n. ſi de propria inueſtitura loqueretur, nulla eſſet dubitatio. ad quid enim teneretur dominus tradere poſſeſſionem, cum iam tradita eſſet? & ſic nō eſſet mirum

[d] Tradere. ſicut aliàs dicitur de donatore, qui omnino compellitur rem ſimpliciter inter viuos donatā tradere: nec temere poterit eam reuocare, vt inſtit. de dona. §. 2. aliud eſt ſecundum vnam ſententiam in re vendita, à cuius traditione liberatur venditor præſtando intereſſe, vt ff. de actio. emptio. & vendit. l. 1. veruntamen ſuper ea variatur.

[e] Filij nati. iſti filij, qui lege Salica dicuntur nati ſiue pditi, in feudum non ſuccedunt: ſed nec in proprietate prioribus extantibus. ſi enim priores non extarent, tunc in proprietate ſuccederent, & non in feudo, prioribus verò fratribus ſine filijs decedentibus ſuccedunt: & dicitur tale matrimonium Mediolani accipere vxorem ad morganaticam, aliàs lege Salica, vt 3. de filijs natis de matrimo. ad morganaticam contracto, ca. quidam habens filium, & de his forte filijs loquitur. 3. eo. l. mulier.

[f] Periculum, puta quia dominus obſidebatur, vel alias ei mors imminebat, tūc enim vltro (vt dixi) debet ei ſuum adiutorium præbere & ſine nuncio, & cum potuerit: alias enim feudum perdit, vt 3. his finitur lex. §. ad hue.

[g] Non amittere. non enim ſufficit quælibet occaſio per quam fidelis accepti beneficij videatur ingratus ad feudum amittendo, vt 3. quib. cauſ. feu. amitt. circa principium. ſicut non amittitur ex omni cauſa. ex qua opinio vaſalli grauatur, vt 3. prædicto ti. §. illud enim certum eſt.

Filius nō amittit feudū ab auo acquiſitum propter patris delictum.

[h] Culpam committat. arg. contra huius cap. & C. de decu. l. 2. §. pen. & de inter. & re. l. 3. & de in ius voc. l. adoptiuum. in fi.

[i] Reuocabūtur. notant hic quidam, niſi ſit feudum ab auo acquiſitum quia filius propter delictū patris non debet amittere feudum acquiſitū ab auo. vt ar. ff. de pena. l. emancipati. §. ſi quis. & C. vnde li. l. vl.

quod

dũmodo ad eos ptineat. In generali alienatione [a] vaſalli non continetur feudum; niſi nominatim dictum ſit.

Si vaſallus feudũ ignorans alienauit, feudum non amittit, et ſibi reſtituendũ eſt, non domino: tenebitur tamẽ ad intereſſe emptori ignorãti. B.

Si vaſallus [b] feudũ alienauit ignorans: non dño, ſed ipſi vaſallo feudũ reſtituendũ eſt: ad intereſſe vero emptori ignoranti condẽnãdus eſt vaſallus. Vaſallus feudũ qđ ſciẽs abnegauit, [c] amittit: ignoranti verò ſubuenit. Quòd ſi dubitet: dubitanter reſpondere debet. beneficiũ à vaſallo in feudũ ſi nihil in fraudem legis fiat, rectè dari poteſt: dũ tamen militi detur. [d] Si vaſallus de beneficio ſuo [e] agat vel cõueniat: ſiue obtineat, ſiue nõ (licet ignorante dño fiat) omni tpe firmum erit illud iudicium. Nam & tranſigere rectè poterit: nec qđ accepit trãſactionis noie, feudũ [f] erit.

Si dominus commiſit feloniam, per quam, ſi eã committeret vaſallus in dominum, amitteret feudum: dominus etiã perdere debet feudi proprietatem. Bald.

Domino committente feloniam [g] (vt ita dicã) per quam vaſallus amitteret feudum, ſi eam cõmitteret: quid obtinere debeat de conſuetudine, quæritur? & rñdetur, ꝓprietatem feudi ad vaſallum pertinere; ſiue peccauerit in vaſallum, ſiue in alium. Feudum ea lege datum, vt ipſe & hæredes ſui maſculi & fœminæ & cui dederit, habeant: iiſdem culpis amittitur, [h] quibus & aliud feudum. Quòd ſi vaſallus alienauit: feudũ eſſe deſinit apud emptorem. Titius cum Sempronio [i] fratre ſuo feudum paternum poſſidẽte pactũ fecit de eo feudo non petendo à Sempronio hæredibuſve ſuis. Sempronio ſine hærede maſculo defuncto, inter Titium & Seium fratrẽ ſuum de eo feudo quæſtio orta eſt: quid inde fieri debeat, quæritur? Reſponſum eſt, pactum nõ obſtare Titio.

TITVLVS XXVII.

DE PACE TENENDA, & eius violatoribus.

Imperator adulatur omnibus ſuadens, quòd debeant ſeruare pacem: & ſtatuit pœnam contra non ſeruantes. Bald.

FRidericus Dei gratia Romanus Imperat. ſemper Augu. epiſ, ducibus, comitibus, marchionibus & oibus, ad quos literæ iſtæ [k] puenerint, gratiam ſuam, & pacem, & dilectionẽ. Qm diuina præordinante clementia, ſolium regiæ maieſtatis conſcendimus: dignũ eſt, vt cuius ꝓcellimus munere, illi oino pareamus in ope-

quod forte falſum puto: quia ſi non debet amittere feudum ab eo acquiſitum: ergo multo minus, ſi à proauo vel etiam à ſuperioribus, vel etiam eadem æquitate ſiue ratione non debet amittere. quomodo enim poſſent eſſe iſti agnati, de quibus dicitur, in quarto gradu, niſi ab auo, vel proauo ad minus eſſet acquiſitum? Dicas ergo, quod nullo modo debeat admitti filius ad eius portionem, niſi per gratiam ſolam à domino acquirentis: & agnati non extant. quibus expectatur, quod vſque ad quartũ gradum admittuntur, vt hic dicitur: imo vſque in infinitum: vt infra ſi vaſal. feu. pri. cui defe. capit. 1. imo, quod plus eſt, puto quod etiam agnati remoueantur à petitione illius: ſi talis ſit felonia, quæ dominum * reſpiciet: vt dominus habeat hanc ſuæ iniuriæ vltionem: vt ſupra quib. cau. feu. amit. §. denique. licet quidam forte intelligant illud habere locum in feudo nouo, ſecundum quod ibi not.

* At qđ ſi p̄ſlaiæ meie. etiã admiſſi, an filius ob id ſ... Vide Cat. Zebac. in cle. peſto. in 7. q. de ...

a In generali alienatione. quod hic dicitur, expoſitum eſt ĩ. de cap. qui cu. ven. c. quidã capitaneus. & quæ ibi notãtur, hic ſimiliter notari poſſunt.

b Si vaſallus. huic accedit. ſ. de cule. l. ſ. §. vlti. & ĩ. de controuer. inter domin. & empto. feu. ea. domino cum emptore & quę ibi notaui, hic repetas.

c Sciens abnegauit. hoc ſatis expoſitum eſt ĩ de lege Corrad. c. ſi fuerit inter dominum &c.

d Dum tamen militi detur. ſi tamen dãt fuerit miles. ſufficit enim ſi ſibi æqualis detur. Item nõ debebit dari alia lege, niſi quam ipſe habet: vt infra de leg. Corr. §. ex eadẽ lege. præterea non debebit pretiũ accipere de eo ſub colore inueſtituræ eũ vẽdẽdo, vt in cõſtitutione Friderici. §. callidis. & hoc eſt etiam quod hic dicitur. nihil in fraudem legis fiat &c. in fraudem .n. tunc intelligitur facere, ſi vltra pretium mediocritatis acciperet pro toto. & hoc ita à multis intelligitur. & accedit huic qđ legitur. ĩ. qualiter olim poterat feudũ alienari, circa prin. & quæcunque de hac materia notant ĩ. de ea. Cor. cap. 1. etiam hic poſſunt locari.

e Si vaſallus de beneficio ſuo. iſtud c. determinetur per id quod notatur ĩ. de controuer. inter vaſ. & alium, cap. ſi controuerſia.

f Feudum. niſi ſit tale, quod per ſe eſſe non poteſt: vt ĩ. de inueſtit. de re aliena, cap. 1.

g Domino committente feloniã. iſtud melius exponitur ĩ. qualiter dominus proprie. pri. capit. ex facto.

h Amittitur. licet .n. non habeat propriã feudi naturam, tum tamen feudum cenſetur. poterit .n. vendere & donare: vel aliter ſi ſibi placuit alienare etiam ſine domini voluntate: & hoc facit verbum illud, cui dederit & cætera. aliud tamen eſſet, ſi dixiſſet, & cui in feudum dederit: quoniam tunc haberet propriã feudi naturam: vt ĩ. de feu. nõ habẽte ꝓpriã feudi naturam, c. ſi quis ea lege &c.

i Titius cum Sempronio. hoc cap. exponitur ĩ. de eo, qui finem fecit agnato de feudo paterno. c. tres erant agnati. &c.

DE PACE TENENDA, & eius violatoribus.

k FRiderici. Literæ iſtæ. videtur ergo, quod voluerit imperator iſtã cõdere legem, cum dixerit: ad quos literæ iſtæ peruenerint. ſed dic tu ſuper hoc ſecundum quod notat. ĩ. de

Inde eſt, q̄ noſtam diuinas, q̄ humanas leges a in ſuo vigore manere cupientes, & eccleſias ſiue eccleſiaſticas perſonas ſublimare, & ab incurſu & inuaſione quorumlibet defenſare intendẽtes: quibuſcunque perſonis ius ſuum conſeruare volumus: & pacem diu deſideratam, & antea toti terrę neceſſariã, per vniuerſas regni partes habẽdã regia authoritate indicimus. Qualiter autẽ eadẽ pax tenenda ſit, & ſeruanda, in ſubſequẽtibus declarabitur euidenter. Si quis hominem intra pacem conſtitutum occiderit: capitalem b ſubeat ſententiam: niſi per duellum c hoc probare poſſit: quod vitam ſuam defendendo illum occidit. Si aũt oĩbus manifeſtum ſit, q̄ nõ neceſſariò, ſed voluntariè illũ occiderit: tunc neq; per duellum, neq; quolibet alio modo excuſabitur, quin capitali damnetur ſnia. Si verò violator pacis à facie iudicis fugerit: res eius mobiles a iudice in populũ publicentur, & diſpenſentur: hæredes aũt ſui hęreditatem, quam ipſe tenebat, recipiant tali conditione interpoſita, vt iureiurando ſpondeãt, q̄ ille violator pacis nunquã decætero ipſorum voluntate, aut conſenſu aliquod emolumentũ inde percipiat. Quòd ſi hæredes neglectu poſtmodũ iuris rigore, hæreditatem ei dimiſerint: comes eandẽ hæreditatem regiæ ditioni aſſignet: & a regio iure † beneficiũ ſuſcipiant. Si quis alium intra pacis edictum vulnerauerit: niſi q̄ in duello, & vitã ſuam defendendo d hoc fecerit, probauerit: manus ei amputetur: & ſicut ſuperius dictũ eſt, iudicetur, & iudex in cã ipſum & res eius ſecundum rigorem iuſtitię ſtrictius conſequatur. Si q̄s aliquẽ ceperit, & abſq; ſanguinis effuſione fuſtibus percuſſerit, vel crines eius aut barbam expilauerit: decem lib. ei, cui iniuria illata eſſe videtur, per compoſitionem impendat: & iudici viginti libras perſoluat. Si verò temerarius abſq; percusſione eũ inuadat: eò,† quòd vulgò dicitur ciſteros, & calida manu ac verberibus contumeliiſq; male tractauerit: quinq; libras ꝑ tali exceſſu ponat, & iudici pro tali exceſſu decem libras perſoluat. Quicunq; iudici ſuo pro exceſſu viginti lib. inuadiauerit, prædium ſuum pro pignore illi tradat, & ĩ.ra quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniã perſoluat. Quod ſi intra e quatuor ſeptimanas prædiũ ſuum ſoluere neglexerit: hęredes ſui ſi voluerint, hæreditatẽ recipiãt, & comiti intra ſex ſeptimanas viginti lib. perſoluant. Si autẽ comes eandem hæreditatem regiæ poteſtati conſignet, proclamatori ẽt damnũ reſtituat, & prædiũ a rege beneficiali iure obtineat.

Clericus, qui pacem violauit, vel pacis violatorem receptauit: ſi quidem compareat in iudicio, pœna pecuniaria punitur. Si verò eſt inobediens, pœna maiori puniendus eſt. Bal.

Si clericus de pace violata pulſatus fuerit, i. notatus & proſcriptus fuerit: aut pacis vio-

de pace iura. firman. hac edictali. §. iniuria ſeu furtum.

a Humanas leges. hoc non ſeruauit imperator iſte in furto, ſcilicet q̄ leges in eo remanerent in ſuo ſtatu, cum dicat, quòd pro furto valenti ẽtiã quinque ſolidos, debet fur laqueo ſuſpendi, vt infra eo. §. ſi quis quinque ſolidos valens. & alias lex dicit, quòd pro furto nõ debeat mori ſed aliter caſtigari, vt C. de fur. auth. ſed hodie pro furto.

b Capitalem. eodem modo punitur miles, qui pacẽ perturbauit, vt ff. de re milit. l. viii. & ita habes hic, quòd capite puniri debet ille, qui hominem occiderit intra pacem conſtitutum. ſed alias per Henricum Imperatorẽ dicitur, q̄ manus ei debeat amputari, vt in Lombar. de ho. li. ho. l. qui vero intra treugã. Sed dic, q̄ hic cõſtabat homicidiũ perpetratum ab iſto, qui ita punitur: ibi vero non conſtabat, niſi per pugnam, in qua ſuccubuit, vnde non eſt mirum, ſi minus puniatur: quoniam incerti ſumus de iudicio Dei: & multi per pugnã cauſam ſuam perdunt ſine iuſta cauſa, vt in Lombar. prædicto titu. recolimus.

c Per duellum. Not. hic caſum, in quo pugna fit. ſ. qñ conſtabat eum feciſſe homicidium, de quo dicit hic. fit ẽt pugna, qñ non occidit ſed vulnerauit tantum: & de hoc conſtabat, dicebat tñ illud feciſſe ſe defendẽdo: ſicut in ſuperiori caſu, & ĩ. ea. l. §. ſi quis aliũ: ſi autẽ conſtaret de homicidio: ſed nõ q̄ ille iſtud feciſſet, tunc poſſet illud per pugnam probari: ſiue poſt treugam factam, ſiue poſt pacem dicatur eum feciſſe homicidium illud: vt in Lombar. de ho. lib. ho. qui vero intra treugã. Poteris ergo addere iſtos duos caſus, qui ſunt ſ. l. iſta. in quibus fit pugna, aliis caſibus, qui notãtur in Lombar. in ſumma Friderici. Notabis etiã hic duos caſus ſupradictos, in quibus ex neceſſitate cauſatiua cogitur reus pugnã imponere, ſcilicet ſi nõ vult puniri. Sunt autẽ & alij duo caſus in Lombar. in quib⁹ ſimiliter cogitur, puta ĩ crimine læſæ maieſt. l. ĩ. vbi quis aliũ vocauerit argitam, i. cucurbitam, vt in Lombar. de pur. l. vlti. & de cõuictis. l. i. quod erit ſpeciale in prędictis quatuor caſibus: cum alias regulariter pugna fit ſemper in electione actoris, vt in Lombar. qualiter quis ſe defendere debet, ſi quis amodo, & l. de prædiis. & l. ſi quis alium acto, licet omnes videantur dicere, quod reus teneatur ſe vel per pugnã defendere, vel iurare, vt in Lombar. præ dicto tit. c. ſi q̄s poſt. q᷑ ita intelligitur, ſcilicet ſi actor voluerit per prædictas leges.

d Vitam ſuã defendẽdo. quod quidem iure facere poteſt. qđ enim quis ob tutelam ſui corporis facit, iure feciſſe exiſtimatur. vt ff. de iuſti. & iu. l. vt vim, dũ tñ cum moderamine inculpatæ tutelę hoc faciat, vt C. vnde vi. l. i. idem puto ſi non voluntariè, ſed ex improuiſo eũ occidit: quoniam crimen tunc non contraxit. ea enim quæ

Duellum qñq; permittitur.

† A rege iure beneficij ſuſcipiant.

† Quidã legunt q̄ vulgò dicit Zitter hand, Calida manu, & eſt regionis idioma. Pro eo, puto legẽdũ. Pet. Ven.

Quãdo ſit i actoris electione, & itẽ qñ reus indicere duellũ cogat, quot ve ſũt caſus ꝑpter quos duellũ permittat, vide hic p Bal. & Mat. ab Afflic. led fuſiſſime per Goff. in tra. de duello.

De inculpatæ tutelę moderamine & quatenus id ſumendũ ſit, vide p Abb. in c. ſignificaſti. de homic.

latorem in contubernio ſuo habuerit, & de iis in p̃ſentia ſui epiſcopi ſufficienti teſtimonio conuictus fuerit: comiti, in cuius comitatu idẽ cleric⁹ hoc perpetrauerit xx. lib. perſoluat, & de tãto exceſſu ſecundũ ſtatuta canonũ ep̃o ſatisfaciat. Si aũt idem clericus inobediens extiterit: non ſolum officio & beneficio eccleſiaſtico priuetur: verum etiam tanquam proſcriptus habeatur.

Dominus caſtri, ſi violatorẽ pacis receptauit, aut eum repræſentet cũ omnibus bonis ſuis mobilibus, vel ſub iuramento eum adduci permittat: aut ſi hoc non faciat, punietur. Bald.

Si iudex populi clamore aliquem pacis violatorem ad caſtrum alicuius domini ſecutus fuerit: dominus, cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur, ad faciendam iuſtitiam illũ producat. Qui ſi de ſua fuerit diffiſus innocentia, & ante conſpectum iudicis venire formidauerit: ſi manſionem in caſtro habet, domin⁹ eius omnia bona mobilia ſub ſacramento iudici repræſentet, & eum decætero in domo ſua tanquam proſcriptum non recipiat. Si verò mãſionem in caſtro non habuerit, dominus eius ſecurè eum adducere faciat, & poſtmodũ iudex cum populo eum tãquã pacis violatorem perſequi nõ deſiſtat. [a] Si duo [b] homines pro vno beneficio contendunt: & vnus [c] ſuper eodem beneficio inueſtitorem p̃ducit: illius teſtimoniũ, [d] cum inueſtitor donũ inueſtituræ cognoſcit, comes primò recipiat, & ſi idem probare poterit idoneis teſtibus: quòd abſque rapina hoc idem beneficium habuit: remota controuerſiæ materia, id obtineat. Quòd ſi de rapina præſente iudice cõuictus fuerit: rapinam dupliciter ſoluat, [e] beneficio verò careat, niſi iuſtitia & iudicio dictãte illud in poſterum requirat. Si tres vel plures cõtendunt de eodem beneficio producentes vtrinq; diuerſos [f] inueſtitores: iudex in cuius præſentia cã ventilatur, à duobus requirat [g] boni teſtimonij ho

quæ ex improuiſo caſu potiùs, quam fraude accidunt, fato, non noxæ imputantur, vt C. ad l. Cor. de ſica. l. 1. Idem etiam puto, ſi hoc fecit ob tutelam filiorum ſuorum, vel vxoris, vel alterius perſonæ coniunctæ, vt arg. C. de epiſ. & cle. l. raptores. j. reſpon. & ff. quod met. cau. l. iſti quidem. §. vlti. & ff. ad ſenatuſconſ. Syl. l. 1. §. ſi. cum idẽ forte eſſet, ſi ob tutelam rerum ſuarum, vt arg. C. vnde vi, l. 1. & ff. ad legem Corn. de ſica. l. furem, & in auth. vt nulli iudi. §. vlti. & in Lombard. de iis, qui ad palatium ire contendunt, ſi cuiuſque.

[a] Perſequi non deſiſtat armis. l. legibus, quibus imperatorũ &c. vt in proœmio inſtit. in prin. ergo & cõſequenter iudicem de quo hic dicitur, & quidẽ nõ aliter iudex iudicare debet quam quod ex legibus, & conſtitutionibus, & moribus proditum eſt, vt inſti. de offic. iud. in prin.

[b] Si duo homines. ideſt quãdo inueſtitor dicit ſe illum inueſtiuiſſe de illo beneficio, quã inueſtiturã fecit dono, nullo pretio excepto, & hoc eſt quod dicit, donum inueſtituræ recognoſcit &c.

[c] Et vnus. nã ſi ambo producunt eundem inueſtitorem, ide ille eſſet potior, cui dñs ſine fraude guarentizaret: niſi aliud probaretur ab alio. vt j. de le. Corra. §. ſi autem inter pares duos.

[d] Teſtimonium. ſcilicet eius, qui produxit inueſtitorẽ: quia debebat probare ſe inueſtitum eſſe, vt j. ſequitur, & ſi idem probare poterit &c. vel dicas illius teſtimonium &c. ideſt, eius inueſtitoris: quia comes debebit primo audire eius teſtimonium: ideſt, ſimplex dictum ſine iuramento, vel cum iuramento ſi voluerit, & ſi dixerit ſe inueſtituram in illum, qui eum produxit, feciſſe: tunc ille qui per eum produxit inueſtitorem, debebit probare idoneis teſtibus &c. prior tamen intellectus magis conſonat literæ: nihilominus tamen comes audiet dictum inueſtitoris, & hoc eſt quod dicit, inueſtitoris donum &c. & intelligas, quòd iſte qui produxit inueſtitorem, non poſſidebat. aliter enim non habet neceſſe probare, cum actore non probante &c. vt C. de eden. l. qui accuſare. niſi forte aliud eſſet, quod pro aduerſario faceret.

Sed quare dicitur, quòd debet probare ſe illud beneficium abſque rapina habuiſſe, nonne ſufficit ſi probet ſe inueſtitum, & illud habuiſſe? Reſpon. ſatis intelligitur probare hoc ipſo, quòd contrarium non probatur: dum tamen probet ſe inueſtitum ſaltem per dictum illius inueſtitoris, quẽ produxit. argu. ff. de iure dot. l. doti quæ. & C. qui milit. non poſſunt, ſuper ſeruis, & hoc etiam videtur dici j. proxi. §. quòd ſi de rapina &c. vel dicas, quod ideo probare debet illud: vt remoueantur poſtea omnis cõtrouerſiæ de eo, & hoc eſt quod ſequitur, remota controuerſiæ materia &c. Accur.

[e] Soluat. ſcilicet ei, qui per rapinam abſtulit, & intelligas hic rapinam non in propria ſignificatione, cum res immobilia dicatur propria inuadi, & res mobilis rapi, vt inſtitu. vi bonorum rapto. §. quod non ſolum, ſub § quia tamẽ. & ita habes hic, quòd debet ſoluere duplum rapinæ illius. Sed nunquid erit totum pœna: an in ipſo duplo res continebitur? Reſpon. in ipſo duplo res continebitur: ne alias contradicat conſtitutioni, ſi quis in tantam C. vnde vi. vel aliis, quæ dicunt rem in duplo contineri. Vel dicas, quod totum erit pœna. & propterea beneficium debebit amittere, & hoc eſt quod ſequitur, beneficio verò careat &c. & propter prædictam pœnam reſeruatur ei hoc ius: ſcilicet, vt poſſit illud beneficium in poſterum requirere de iure: cum forte res bene eſſet illius, qui eum inueſtiuit. Veruntamen alius poſſidebat: quem poſſeſſionem iſte inuaſit, & hoc eſt quod ſequitur, niſi iuſtitia &c.

[f] Diuerſos inueſtitores. ſi autem vnum producerent inueſtitorem: tunc ſi poſſidenti dominus guarentare voluerit ſine fraude, ille obtinebit, niſi aduerſarius contra induxit, vt infra de l. Corr. §. ſi autem inter pares duos.

[g] Requiret. quid ergo erit, ſi nullum inueniet, qui hoc dicat? Reſponde. beatus qui tenebit: niſi forte alter eorum probauerit de iure ſuo. in §. ergo iſto, & ſuperiori videtur dici, quòd iudex ſiue comes

minibus in prouincia eo rundem litigatorum cōmorantibus per ſacramētum, quod iurauerint:qs illorum abſq; rapina eius bñficij poſſeſſor extiterit: & cognita ex ipſorū teſtimonio rei veritate, poſſeſſor beneficiū ſuū quietè obtineat:niſi iudicio & iuſtitia dictante alter de manu ſua illud eripiat.

Miles à ruſtico de pace violata pulſat[b]*, militari manu ſe purgabit. Quòd ſi ruſtico p militē obyciatur: diuino ruſticus aut humano iudicio ſuā monſtrabit innocētiam. Bal.*

Si ruſticus militem de uiolata pace pulſans manu ſua iurauerit, ꝙ nō de voluntate [a] ſua ſeu de neceſſitate hoc fecit:manu militari ſe miles expurgabit. Si miles ruſticū de violata pace pullauerit, [b] & manu ſua iurauerit ꝙ nō voluntate, ſe neceſſitate hoc [c] fecit, de duobus vnū ruſtic' eligat, an diuino [d] an humano iudicio innocentiā ſuā oſtēdat:aut ſeptē teſtibus idoneis, quos iudex elegerit, ſe purget. Si miles aduerſus militem pro pace violata : aut aliqua capitali cā [e] duellū cōmittere voluerit: facultas pugnādi ei nō ꝯcedat, niſi ꝓbare poſſit, ꝙ antiquitus ipſe cū parētib. ſuis natione legitim[e] miles exiſtat.

Imperator præcipit ciuitatibus, ꝙ poſt Natalem S. Mariæ prouideant, ꝙ ſit rerum vbertas:& ſtatuitur pœna non ſeruantibus eorum deliberationem & ſtatuta. Bald.

Poſt Natalem S. Mariæ vnuſquiſq; comes ſeptē boni teſtimonij viros ſibi eligat, & de qualibet prouincia cū ipſis ſagaciter diſponat: & quāto pretio ſm qualitatem tēporis ſit annona vendēda, vtiliter ꝓuideat. Quicunque verò contra deliberationē ipſius intra anni terminū altius modiū & carius vēdere præſumpſerit, tāquā violator pacis habeatur: & totidē xx. lib. comiti exſoluat, quanti modios ſiue maldios altius vendidiſſe conuictus fuerit.

Ruſticus arma non portet, nec mercator, qui negotiandi cauſa per prouinciam tranſit, nec miles ad palatium comitis. Item nullus laqueos ſeu retia tendat ad capiēdas venationes, niſi aduerſus apros & lupos. Bald.

comes debet cognoſcere inter duos vel tres pares de controuerſia feudi quæ eſt contra illam conſtitutionem eiuſdem Friderici, imperialem decet ſolertiam & cætera. §. præterea ſi inter. vbi dicitur, quòd dominus debet cognoſcere. ſed dicas de hoc ſecūdū quod ibi notaui in ſumma, tit. apud quem, vel quos iudi. cau. feu. deb. agitari.

[a] De voluntate. qđ alias dicitur in Lombard. aſto animo. & in multis legibus, & maximè in titul qua quis ſe def. deb. ſi qs alium aſto animo appellauerit. & in multis alijs legibus, qđ verbum exponitur, ideſt, voluntarie: ſecundum quod hic eſt ſimpliciter poſitum, vt in Lombard. de ho. lib. ho. l. ſi quis puellam. in fin. titu. & de incen. & damno, & inu. l. 3. i prin. inter autem Romano dicitur calumnia. Accurſius.

[b] Pulſauerit, ſcilicet deferens vel accuſans:& accuſando citans.

[a] Hoc ſcilicet iuramentum tala præfata pulſationis. Accu.

[d] An diuino. ideſt per iudicium candentis ferri ſiue igniti: ſicut hodie eſt conſuetudo in multis locis portari: vel forte accedet ad nouem vomeres ignitos: quorum quilibet calidus ſiue ignitus in terra ponetur vnus ante alium, & ipſe portabit vnum ex eis, donec fuerit ad nouum: ſicut ille, qui paricidium commiſit, timens per eum ſe caſurum in ſeruitutem: cum ille forte eſſet ſeruus quem occidit. & hoc negauerit vt in Lombard. de parricidijs lege 3. vel etiam per iudicium feruentis aquæ: ſicut dicitur de ſeruo, qui dicitur homicidium abſconſe perpetraſſe, vt in Lombard. de homicid. lib. ho. lege. vltima, quod autem ſequitur an humano iudicio:ſic intelligas, ideſt, per pugnam. Sed quæro cum quo debebit pugnare iſte ruſticus. nunquid pugnabit cum milite, an cum campione ei dato à milite? Reſpond. niſi cum milite non debebit pugnare: quoniam principales perſonæ debent per ſe pugnare, niſi iuuenilis ætas, aut decrepita, aut infirmitas eos pugnare prohibeat: & in alijs quibuſdam caſibus, vt in Lombard. qualiter quis ſe defendere debe. quicunque. & l. fin. & l. ſi ſeruus propter appetitum, & tit. de homicid. lib. ho. l. qui vero. Vel dicas (& hoc forte verius eſt) quod non pugnabit cum milite. ſed cum campione ſibi æquali dato à milite. quoniam per conſimiles aduocatores fieri debet pugna, vt in Lombard. qualiter quis ſe defen. debe. l. vltima. nec enim poteſt quis contra militem nolenti pugnam imponere, niſi ꝓbauerit, quòd antiquitus ipſe cum parentibus ſuis natione miles exiſtat legitimus, vt ſequitur infra proxime. niſi forte velles dicere, quòd aliud ſit quando miles imponit pugnam contra ruſticum, & tunc per ſeipſum pugnabit: & aliud quando ruſticus vult pugnam imponere militi, & tunc non poſſet eam imponere, vt infra §. proximo dicitur, quia tunc miles debet ſe purgare ſacramento ſuo. & ita erit deterioris conditionis ruſticus, quam miles. nec mirum, cum in multis caſibus priuilegium habeat miles, quod non habēt alij quos hic enumerare eſſet prolixum, ultimi rum, quia magis debet puniri corporaliter ruſticus, quā miles, vt argumen. C. de ſumma Trinitate. lege. nemo clericus, licet pecuniariter ſecus, vt C. de epiſcopis & clericis. l. preſbyteri.

[e] Capitali cauſa. Sic ergo videtur, quòd de quolibet capitali crimine pugna hodie poſſit imponi: quod eſt contra ius Lombardorum, quo videtur ꝓhiberi pugnam fieri:niſi in caſibus à lege dictis, vt notatur in Lōbarda, qualiter quis ſe defendere debet, quicunque, & titu. de homine ad iudicium non mittendo. l. vnica. Pugna enim eſt odioſa, & legi diſplicet, vt in Lombarda de homi. lib. ho. recolimus enim, & odia ſunt magis reſtringenda, quam amplianda, vt ff de lib. & poſthum. lege, cum quidam. vel dicas etiam quòd nihil innouetur per id, quod dicitur. & intelligas quod hic dicitur, aut aliqua capitali cauſa: ſcilicet per quam pugna oriatur. & hic forte eſt verior intellectus, qui poteſt colligi ex eo quòd dixi aliqua, & non dixi qualibet, ſicut & alias ſecundum quoſdam intelligitur, quod legitur in Lombar. qualiter quis ſe defen. debet. l. de furtis. vel de minoribus cauſis: quia quod vbi dicitur

Ruſticus deterioris eſt ꝯditionis quam miles.

Si quis rusticus arma, ᵃ vel lanceam portauerit, vel gladium: iudex, in cuius potestate repertᵘ fuerit, vel arma tollat, vel viginti ſolidos pro ipſis recipiat à ruſtico. Mercator negotiandi cauſa per prouinciam pertranſiens gladium ſuum ſuæ ſellæ alliget, vel ſuper vehiculum ſuum ponat: non vt quem lædat ᵇ innocentem, ſed vt à prædone ſe defendat. Nemo retia ſua aut laqueos, aut alia quæ libet inſtrumenta ad capiendas venationes tendat, niſi ad vrſos, apros, vel lupos capiendos. Ad palatium comitis nullus miles ferat arma, niſi rogatus à comite.

Publici latrones antiqua dãnantur ſententia & iis non prodeſt appellatio vel reclamatio, ſicut nec cæteris, qui appellare non poſſunt. Bald.

Publici latrones & cõuicti antiqua damnẽtur ſententia: Quicunque ad uocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficiũ in ornatè tractauerit, & à domino ſuo admonitus nõ reſipuerit: & ĩ ſua perdurans inſolentia ordine iudiciario tam aduocatia, quã beneficio exutus fuerit: ſi poſtmodũ auſu temerario aduocatiam, vel beneficium inuaſerit pro uiolatore habeatur.

Si furatus eſt aliquis valorem quinque ſolidorũ vel amplius, laqueo ſuſpendatur: ſi vero minus ſcopis & forpice excorietur, & tundatur. Bald.

Si quis quinque ſolidos valens aut plus fuerit furatus, laqueo ſuſpendatᵘ: ſi minᵘ, ſcopis & forpice excorietur, & tundatur. Si miniſteriales alicuius domini inter ſe guerram habuerint: comes ſiue iudex, in cuiᵘ regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex ratione proſequatur. Quicũque per terram tranſiens equum ſuum pabulare voluerit, quantum propinquius ſecundum viam ſtans in loco amplecti poterit ad refectionem & reparationem equi ſui, impune ipſi equo porrigat. Licitum ſit etiam ipſi vti herba & viridi ſylua: & ſine vaſtatione aliqua quilibet vtatur pro ſua commoditate, & vſu neceſſario.

TITVLVS XXVIII.

HIC FINIT VR lex, deinde conſuetudines regni incipiunt. ᶜ

Vaſallus dominum ſuũ non adiuuans in prælio iuſto, feudum perdit: in bello autem iniuſto ad defendendum eum iuuare tenetur: ad offendendum verò poteſt ſi vult, ſed nõ cogitur: nec feudum perdit. Bald.

DOmino guerram faciente alicui ſi ſciatur quòd iuſtè, aut cùm dubitatᵘ, vaſallus eũ adiuuare tenetᵘ. Sed cùm palã eſt, quòd irrationabiliter eam facit: adiuuet eum ad eius defenſionem: ad offendendum verò alium non adiuuet, ſi vult. Sed ſi eum adiuuare voluerit: non tamen feudum amittet, ſecundum Obertum de Orto, & Gerardum Capagiſtum. Alij verò ſine diſtinctione dicunt ſemper debere eum adiuuare. Sed Obertus & Gerardus vtuntur eo argumento: quòd quemadmodum dominum excommunicatum vel à rege bannitum non eſt obligatus vaſallus ad adiuuandum vel ſeruitium ei præſtandum, imò ſolutus eſt ᵈ interim

---

dicitur de minoribus cauſis, intelligũt ipſi & de his cauſis, in quibus nõ poteſt fieri pugne gratia rei quia eſt infra quantitatem, de qua alias fieret pugna, puta quia eſt furtum infra ſex ſolidos, aut depoſitum negatum infra viginti ſolidos non de alijs de quibus alias non poſſet imponi pugna, licet quidam iſtud aliter intelligant: vt ibidẽ notatur. ſic etiam aliqui intelligunt legem, ſi quis alium aſto eſo &c. ſcilicet verbum illud, an vnde ipſa appellatio agatur: id eſt de cauſa, de qua pugna oritur. In hoc tamen arctabitur forte ius Lõbardo, per hoc quod hic dicitur, ſcilicet quòd contra militẽ non poteſt hodie pugna imponi, niſi à milite ſecundum quod ſequitur in hoc. §. niſi probare poſſit &c.

Arma portare & pecunià oſtare nõ audeant ruſtici.

ᵃ Si quis ruſticus arma, & ita habes, quòd ruſtici nõ audẽt portare arma: ſicut alias dicitur, quòd ruſtici non audent oſtare pecuniam: vt C. de agri. & cenſit. l. domini prædiorum. & intelligas, quòd forte tollere debebit ei et arma: quando non poterit ei auferre pecuniam: cum talis erit qui non audeat eam oſtare, vt dixi, quia forte non poterat ſeparari à ſolo: de quibus forte loquitur hæc lex prædicta: alijs vero ruſticis auferet viginti ſolidos, ſi habuerint. & hoc eſt quod dicit lex viginti ſolidos &c. Vel dicas, quòd tollet vtrunque, ſcilicet arma & pecuniam, ſi habuerit: & exponas vel, pro &.

ᵇ Non, vt quem lædat, id eſt, non eo animo, vt quẽ &c. ecce vt hic palà dicit Imperator miſſennium animum habere arma deferentem.

ᶜ HIC FINIT: &c. Quidam aliter habent. ſcilicet vt ab hic incipit lex conſuetudinum regni. meliorem tamen puto hũc titulum, quia verũ eſt, quòd lex hic finitur, ſcilicet ſuperior lex de pace tenenda, ſcilicet Fridericus, & quod ſequitur, non eſt lex, ſed conſuetudines ſunt potius.

ᵗ Tõdeatur.

ᵈ DOmino. Solutus eſt. Nũquid vaſallus interim poterit vendere ſine conſenſu ipſius domini ſui banniti, ita quòd teneat venditio: & quòd dominus non poſſit eã venditionem reſcindere, poſtquã fuerit reſtitutus? Et videtᵘ quòd ſic, ad exemplũ filij eius, qui deportatus eſt: nã ea quæ geſta ſunt per ipſum filium tunc, quando pater eius eſt deportatus, rata debent haberi. nec infirmantur patre reſtituto: C. de ſentent. paſ. l. vlti. circa princi. & merito, nam & interim dum eſt bannitus, poſſet damnum impune in bonis eiᵘ dare: eum alias nihil videtur ei nocere bãnum. Item tunc non dicitur feudum vendi: quia tunc non videtur feudum eſſe, cum interim vaſallus eſt ſolutus à ſacramento fidelitatis, à qua fidelitate feudum

Bannitus nõ habet ſub ſe vaſallos ſicut nec excommunicatus.

feudum dicitur, vt ſ. per quos fiat inueſtit. & ꝑ quos reci. c. nulla. Sed dicas & forte melius, quòd non poſſit interim vendere: licet interim non poſſit venditio retractari. Nec enim dominus emiſit dominium directum, quod retinuerat tempore inueſtituræ propter bannum, niſi forte bona eius eſſent expreſſim publicata, eum etiam tunc forte eo reſtituto: & bona eius intelligerentur reſtituta, vt C. præd. titu. le. 1. & vlti. circa finem. & maxime ſi dominus habet filios, interim feudum ad eos pertinet, cum hodie bona deportati non publicentur, vt C. de bon. proſcrip. ſeu dam. l. cum ratio. Sed quid ſi dominus bannitus eſt ab aliqua poteſtate alicuius ciuitatis ſub cuius iuriſdictione eſt & dominus & vaſallus, nunquid interim vaſallus ſacramento fidelitatis abſolutus eſt, ita quòd non ſit obligatus ad eum adiuuandum, vel ei ſeruitium præſtandum? Reſpond. forte ſic. eadem ratione, vt in bannito à rege: cum ratio diuerſitatis reddi non poſſit. argu. C. de conſti. pecu. l. vlt. niſi forte diceres contrariũ ea ratione, quòd maior ſit ea aliqua poteſtate.

e Secundum vſum Mediolanen. imo ſecundum communẽ vſum. licet enim vaſallus ſeruitium domino non offerat: tamen non ob hoc feudum amittit: dum tamen domino petenti ſeruire paratus ſit. veruntamen ſi ſciuerit dominum magnum periculum imminere: vltro adiutorium ſuum debet domino præbere: alioqui feudum perderet, vt ſ. ſi de feu. contro. fu. ca. licet & hoc eſt quod dicitur infra, proxi. tu tamen ſcias &c. hæc tamen vertentur in cauſæ cognitione ſecundum quod hic dicitur, bonus tamen iudex &c.

h Et promptiores. hoc eſt quod alibi dicitur. ff. de actio. & oblig. l. Arrianus. & fauorabiliores ſunt rei, quã actores, vt ff. de regulis iuris. l. fauorabiliores. & hoc eſt verum: niſi pro libertate & pro re priuilegiata pronunciari poſſit, tunc enim magis condemnare, quam abſoluere debemus, vt ff. de re iudica. l. inter

Abſolui- mus potius quã condemnamus.

ſacro fidelitatis, niſi ab eccleſia, vel à rege fuerit reſtitut[a]: ita nec iſtũ iniuſtè guerram alicui facientẽ. *Vaſallus non cogitur domino offerre ſeruitium, & quantocunque tempore ſteterit, quòd ſeruitiũ non præſtiterit, feudum non amittit. Fallit in tribus caſibus hic inſertis. Iacob. de Bel.*

Ad hoc quantocunque tempore ſteterit vaſallus quòd domino non ſeruierit: ſecundum vſum Mediolanen. [a]beneficium non amittit: niſi ſeruitiũ facere renuerit: vel niſi à domino ei denunciatum fuerit, & ille cùm potuerit, diu ſteterit, quòd ſeruitium nullũ ei fecerit. Bonus tamẽ iudex variè ex perſonis cauſiſq; definiet: & finget vaſallũ remotũ eſſe vel ꝓpinquũ: paratum eſſe, vel non: dominum guerram habere vel non: verũ ẽt magnã, vel paruam: & annunciauit ei dominus, vel non. hæc omnia vertuntur in cognitione cauſæ, & prõptiores. [b]ſumus ad abſoluẽdum, quã ad condemnandum. Tu tamen ſcias, ꝙ ſi vaſallus ſciat dominũ obſideri, vel aliter ei mortem imminere: & cùm poterit, ei nõ nunciauerit, vel etiam ſine nuncio eum non adiuuerit: feudo priuabitur. Si vaſallus in feudo aliquod ædificium fecerit, [c] vel ipſum ſua pecunia meliorauerit, & contigerit poſtea, vt vaſallus ſine filio maſculo decedat, dominus aut patiatur ædificiũ auferri, aut ſoluat pretium: [d]meliorationis. Idem dico, ſi pretio ſeruitutem fundo acquirat. Quidam alij dicunt omnino ad dñm pertinere. *Si vaſallus nullo herede relicto ante Martium deceſſerit, fructus domino pertinent, ad quem deuoluitur feudum: ſecus ſi poſt Auguſtum decedat: quia tunc eius heredes erunt. Bal.*

His conſequẽter dicitꝰ, quòd ſi vaſallus decedat ſine hærede maſculo, & ꝯtingat feudũ ad dñm reuerti: ſic diſtinguitꝰ, quòd ſi ante Martiũ: [e]oẽs fructus illius anni ex feudo ꝓuenientes ad dñm pertinebunt. [f]Si verò poſt calendas Martij vſq; ad Auguſtum: oẽs fructus, q interim percipiunt, ad hæredes vaſalli pertineãt. Si verò poſt Auguſtum: omnes fructus anni percipiet dominus. quidam tamẽ dicunt, quocunque tẽpore anni decedat, omnes pendẽtes fructus ad dominum pertinere. Cõtra omnes [g] debet va-

parere. Accurſius.

c Aliquod ædificium fecerit. cum fortaſſis facere nõ debeat, niſi hoc in fundo colligendorum fructuum cauſa faciat. Sed ſi quid ædificauerit: forſitan nec tollere, nec reficere ſine quæſtione poteſt: rem tamen ſuam poterit vendicare, argumen. ff. de vſufru. l. ſed ſi quid inædificauerit. in principio. Acc.

d Soluat pretium. alias enim ſubmouetur exceptione doli mali, niſi pretium exſolueret, vt ff. de actio. empt. & vendi. l. Iulianus. § primo. & inſtitu. de rerum diuiſione. §. certe illud. & ff. de vſufru. l. ſed & ſi quid & de rei vendicat. l. ſi fundi. poſſ. & lege, in fundo. & ff. de pignorati. actio. l. 2. & l. eleganter. §. vltimo. & l. ſi ſeruus pigno. & l. ſi neceſſarias. & ff. de contra. tu. tut. le. prima, §. finito. & ff. ad Trebel. l. hæres eum de. & l. ſi patroni filiꝰ. §. vlti. & ff. loca. & conduct. le. dominus. §. primo. & le. penultima. & qđ dicit poſtea idem dico, ſi pretio ſeruitutem fundo acquiſiuit: iſtud dico quia per ſe non poteſt ſubſiſtere: vt notatum eſt ſupra. Illi verò qui dicunt omnino ad dominum pertinere: ſine dubio inepte locuti ſunt, vt mihi videtur. Acc.

e Ante Martium. Quod hic dicitur de fructibus, diſtinguitur, vt alias in hærede fructuarij obſeruetur: vt ff. de vſufru. le. defuncta. ſed inter vxorem & maritum aliter fit fructuum diuiſio, vt ff. ſoluto matrimonio. l. diuortio. qualiter autem diſtinguatur, diligenter eſt attendendum: quia de facto ſæpiſſime accidit. quod vltimi dicũt, iniquitatem continet: & ideo male dicitur, ſicut ſuperius in alio cepi.

f Pertinebunt. quod iſti bene dicant, probatur argu. ff. de vſur. l. Herennius. & inſti. de rerũ diui. §. is verò ad quem vſusfructus.

g Contra omnes. ſed nunquid contra ſe debet dominum adiuuare? Reſpon. videtur quod ſic: quoniam generaliter iurauit ei vaſallus fidelitatem cõtra om-

Facit ad hoc c. ſi ꝑpter tua. de reſeri. lib. 6.

c E nes

ſallus dominū adiuuare & ꝯ fratrē, [a] & filiū, & patrē: niſi ꝯ aliū dñm antiquiorem. [b] hic enim cæteris eſt præferendus.

TITVLVS XXIX.

DE FILIIS NAtis ex matrimonio ad morganaticam contracto.

Qvidam habēs filium ex nobili cōiuge, poſt mortem eius non valens continere, aliam minus nobilē duxit: qui nolens exiſtere in peccato, eam deſponſauit ea lege, vt nec ipſa, nec filij eius [c] amplius habeant de bonis patris, quam dixerit tēpore ſpōſaliorum: v.g. decem libras vel quantū voluerit dare, qñ eam deſpōſauit: quod Mediolanen. dicūt accipere vxorē ad morganaticā, alibi lege Salica. hic filius ex ea ſuſceptis decesſit. Illi in proprietatem non ſuccedūt, aliis extantibus: ſed nec in feudo, etiam aliis non exiſtentibus: qui licet legitimi ſint, tamen in beneficio minimè ſuccedunt. In proprietate verò ſuccedunt patri, prioribus non exiſtentibus: ſuccedunt etiam fratrib. ſine legitima prole decedentibus ſecundū vſum Mediolanenſium.

TITVLVS XXX.

DE FEVDO fœminæ.

Filiæ matri in feudo fœmineo ſuccedunt, maſculis non extantibus ſecundum Obertum, & Gerardum: ſed ſecundum alios non ſuccedunt, niſi per pactum ſit actum. Bal.

SI fœmina habēs feudū deceſſerit: quia fœmineū eſt feudum, & ſine pacto ſpeciali, deficientibus filiis maſculis [d] ad filias pertinebit. Obert⁹ & Gerardus. Alij verò dicunt, niſi per pactum ſpeciale ad eas nō pertinere, ſicut ſi datū eſſet filio maſculo, quia ſi ideo, quod eſt fœmineum, ſine pacto tranſit in fœminas: eadem ratione quia eſt fœmineum, tranſit in fœmineam prolem, etiam

nes homines: vnde generaliter facienda eſt interpretatio, vt arg. ff. de lib. leg. l. ſi quis rationes. & C. de fideic. l. cum virum. vnde cum fecerit diuiſionē perſonarum vniuerſos comprehendere intelligitur. argumen. C. de donat. l. data. & maxim eum teneatur contra filium eum adiuuare, vt ſtatim ſequitur: cum eadē quaſi intelligitur patris perſona cum perſona filij: arg. inſtitu. de inuti. ſtipul. §. ſi quis. ſicut aliàs nō intereſt, vtrum veritus ſit in ſe pater an in filiis: vt ff. quod met. cau. l. iſti quidē. §. vlti. ſi enim vaſallus tenetur dominū adiuuare contra filios, & ab illis eum defendere: ergo multo fortius contra ſe, & à ſe. argu. ff de condi. indeb. l. frater. & C. de enic. l. ſiue. contra vſ. q nō debeat contra ſe dominum adiuuare. Nec enim ſemper eſt facienda interpretatio generaliter generalis ſermonis, argumen ff. de mi. l. illud, in fine. & de procurator. l. mandato. imo de generalibus eſt facienda tacite exceptio, vt ff. de ſerui. l. ſi cui: non enim eſt credēdum, quòd intellexiſſet iurare contra ſe: cum ſpecialiter contra ſe nō fuiſſet iuraturus: vt argumen. ff. de pecu. l. qui peculij. In generali enim iſto iuramento videtur iſ de extraneis cogitaſſe ſiue dixiſſe. arg. ff. loca. & conduct. l. qui inſulam. §. vltimo. & ff. commuo. prædiorum. l. quicquid. Item facit contra eum: quia contra ſtipulatorem debet fieri interpretatio, ff. de verborum oblig. l. ſtipulatio iſta. §. 2. pro domino vero adhuc videtur facere litera ſequens, ſ. niſi ꝯ alium antiquiorem dominū &c. cum ergo vnum excipiat, merito omnes alios vſ comprehendere, argu. ff. de iu dt. l. ſolemus. quid ergo dicemus? Reſpon. q non teneatur contra ſe dominum adiuuare: qm in iſto generali ſacramento vſ tantum de extraneis cogitaſſe: vt argum. ff. com. præd. l. quicquid. Item alia ratione: aut. n. dominus iuſte habet guerram cū eo, aut iniuſte: non propter aliud de cauſa leui, niſi propter aliquam culpam ipſius vaſalli, vnde eo ipſo forte poterit feudum ei auferri. ad quid ergo teneretur eum adiuuare contra ſe: cum nihil aliud pateretur: ſi etiam contra alios eum non adiuuaret, niſi quia feudum amitteret? ſi adſ iniuſte: adhuc idem quia hoc ipſo deberet dominus amittere proprietatem feudi: ſicut vaſallus caderet à feudo: ſi contra dñm hoc faceret, vt ℥. ſi de feu. controu. fuerit. e. domino committente. & infra qualiter dominus à propriet. e. ex facto, & arg ℥. de for. fide. in fi.

Vaſallus contra ſe dñm iuuare nō tenetur.

[a] fratrem. ſed nunquid dominus eodem modo debet vaſallum adiuuare contra omnes homines, & contra fratrem & filium? Reſpon. vtique, cum in his omnibus debeat dominus vaſallo vicem reddere, quæ vaſallus tenetur præſtare domino, vt ſupra prædicto titu. de forma fidelita. in fi. cum etiā dominus amittere proprietatem per eandem feloniam, per quam vaſallus amittit feudum: vt ſupra, ſi de feu. controuer fue. e. domino committente, & ℥. qualiter dominus propri. e. ex facto.

[b] Dominum antiquiorem ſ. à quo ante feudum tenebat. vnde recte facit, ſi nominatim excipiat eum, quando iurat fidelitatem, ſicut nominatim debet excipere perſonam imperatoris, vt in conſtitutione Friderici, imperialē. §. illud quoque præcipimus; & merito, quoniā qui prior eſt tempore, potior debet eſſe iure. ff. qui potio. in pigno. hab. l. potior.

DE FILIIS NAtis, ex matrimonio &c.

[a] QVidam. Nec filij eius. De talibus filijs intelligo loqui. ℥. ſi de feu. controuer fue. e. mulier & c. filij nati. vt antiquitas ſecundum leges. habeat authoritatem, & vocatur hæc lex Salica.

DE FEVDO FOEMINÆ.

[a] SI fœmina. Maſculis. hic no. quòd filij non ſuccedunt matri in feudo, licet à matre ſumpſerint initium, & hoc ſecūdum iſtos: licet aliis aliter videatur, vt ℥. dicitur proxi. c. §. i. ſ. de na. fue. feu. & merito non ſuccedunt ſine pacto ſpeciali, nam ſecundum rigorem cōſuetudinis filij maſculi non ſuccedunt matri in feudo, cum ſecundum vſum regni dicatur feodum paternum, & non maternum, ſed de æquitate admittuntur. vt ℥. titu. an maritus ſucce. vxo. in bene. c. ſi fœmina.

Succe-

a Succedere. niſi forte paratus ſit ſeruire ꝑ ſubſtitutum domino, arg. C. de epiſc. & cle. l. quiſquis, & l. ad ſimilitudinem. & ff. de arbi. l. ſi arbiter. in fi. l.

b Poſtpoſuerit. ſtatim enim cū fuit factus clericus vel conuerſus, fuit domino feudū apertū, ſicut & de eo qui feudū illicite alienauit non volun tate domini. licet enim recuperauerit ab emptore non tñ penes ſe retinebit: cū domino erat apertū per alienationem vt infra, quid iur. ſi poſt ali. feud. va. recup. e. præterea. hic ergo colligitur manifeſte, quòd non reſtituuntur amiſſa: licet in priſtinum ſtatum ſit redierit, vt ar. inſtitu. de ca. di. §. quod autem. & ff. de adop. l. qui libertus. argu. contra, C de ſen. paſ. & reſtitut. l. 1. & vlti. & ff de in ius vocan. l. ſed & ſi. & argum. contra. ſ. titu. hic finitur lex. ca. 1. & in ſumma, vt in libel. diſt. Py. dr. nec enim ſura reſtaurantur, alias reſtituantur.

c Succedunt. etiam ſi eum forte acquiſiuit: forte cum eſſet clericus: quoniā ſcriptum eſt. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus, vt in decret. 16. diſt apoſtolorum. & capit. placuit, ſicut ſupra dictum eſt. qa qui factus eſt miles Dei, deſinit eſſe miles ſeculi, vt ſ. de eo qui ar. bel. dep. l. r.

maſculis extātibus, quod falſum ē. Ex hoc illud deſcēdit, quod dicitur, clericum nullo modo in beneficium paternum debere ſuccedere, a etiā ſi poſt ea quàm habitū religionis aſſūpſerit, poſtpoſuerit. b Idem in oibus qui habitum religionis aſſumunt, vt ꝯuerſi, hi. n. nec poſtea in feudo ſuccedūt c et ſi qđ habent ꝑdunt.

TITVLVS XXXI.

SI VASALLVS feudo priuetur, cui deferatur.

Filius non ſuccedit patri in feudo, nec agnati vſq; ad tertium gradum: quādoque nec deſcendentes in infinitum, ſi vaſallus feudo priuetur propter ſuum delictum: niſi filius conquirat domino gratiam ſibi faciente, nō extantibus agnatis. Ba.

VAſalli feudū delinquentis licet ad agnatos quādoque d ꝑtineat: filius tñ e ad id nullatenus aſpirabit, niſi id iterū à dño licitè acquirat ſibi gratiā f faciente: v.g. ſi non ſunt alij ex latere, qbus g aperiat ad eius petitionē admittuntur, q quarto gradu ſunt remoti ab eo, q id acquiſiuit, & ēt vſque ad infinitum: dū tñ hos conſtet ab eo per maſculos deſcendiſſe.

SI VASALLVS feudo priuetur, cui deferatur.

Vaſalli. Quandoque. puta qñ beneficium non eſt nouum: quoniam aliàs non pertineret ad agnatos ſed ad dominum: & ita intelligunt quidā qđ legiſ. ſ. in quibus cau. feu. ami. §. vlt. ſcilicet vt ibi loquat de nouo beneficio. tamen puto quòd hic loquatur de paterno, & quod hic dī, licet quandoque. intelliges. ſ. quando vaſallus non deliquiſſet in dominum ſed in alium: quoniam tunc pertinet ad agnatos & non ad dominum ſecundum quod ibi dicitur. ſi autem in dominum deliquiſſet, tunc ſecus eſt, & hoc eſt quod ibi dicitur, vt dominus habeat hanc ſuæ iniuriæ vltionē, licet videatur forte ꝗquior ſententia prior: ne ex delicto alterius alius damnum patiatur.

e Tamen. ſic ergo eſt deterioris conditionis filius quàm alius, & patris delictum nocet filio. alterius ergo delictum alteri nocet, quod ſit plerunque propter delicti magnitudinem, vt C. ad leg. Iul. maieſt. l. quiſquis. aliquando propter nimiam perſonarū coniunctionem ff ſi quis alt. teſt. prohi. l. 1. licet alibi dicatur, quia delictū patris filio nocere non debet, vt ff. de ſena. l. emancipata & de bono. poſ. contra. tabu. l. 2. & 3 & de pœn. l. mortis, §. penul. & in ſumma. vt not. in libel. Py. diſpu, cap. pleniſſime, ſupra' dictū eſt, qualiter quis ex ſuo facto &c & ti. ſequen. aliquando etiā filij delictum nocet patri in feudo quod pater habebat, vt in conſti. Frid. imperialem. §. inſup ſi filius vaſalli.

f Gratiam. hoc tale eſt ac ſi dicat, tunc non poteſt dominus filio gratiam facere.

g Quibus. & ita videtur, quòd ex latere venientes excludant non ſolum filium in caſu iſto: ſed omnes etiam deſcendentes: quod forte, eſt verum, imo ſine forte, vt ſupra, ſi de feu. contrhouer fu. e. ſi vaſallus culpam.

TITVLVS XXXII.

QVI TESTES ſunt neceſſarij ad nouam inueſtituram probandam.

Noua inueſtitura probatur per teſtes pares curtis aut per breue teſtatum à paribus confirmatum, ſiue dominus ſit laicus, ſiue clericus, nec aliter facta valet etiam, ſi dominus confiteatur factam, & alij contra teſtātur. Vetus autem inueſtitura probari poteſt teſtibus quibuſcunq; paribus vel nō paribus: maſculis tamē, nō fœminis. Bal.

SIue clericus ſiue laicus ſit dñs, ad probandā nouam inueſtiturā h ſemper pares curiæ ſunt neceſſarij. & ſi ſine eis facta ſit inueſtitura, ēt ſi dominus confiteatur factam: quia tamen ſine hac ſolennitate facta eſt, non valet, etiam ſi probari poſſit per bre-

QVI TESTES ſunt neceſſarij ad nouam inueſtituram probandam.

h SIue clericus. Ad probādam nouam inueſtiturā. Hic manifeſte corrigitur, quod dictum eſt ſupra, quid ſit inueſt. in princ. Vel dicas, quòd iſtorum ſententia corrigitur per alios, qui melius dicere videntur, & merito eorum ſententia prævalet. nam & hæres decurrens ad ſolennitates tutis eum ab eo legatum vel fideicommiſſum petatur, ſoluere detrectans non auditur, vt C. de fideicommiſſ. lege, quæſtionem. & inſtitut. dē fideicommiſſ. hæredita. §. vltimo. ſed occurret inſtantia Nam reperitur, quòd pater dicit emancipationem à ſe factam: ſed decurrens ad iuris ſolennitatem filium reduxit in poteſtatem ſuam, vt C. ſi aduer. rem iudic. lege, ſi cum. Solu. ibi reuocat: quia de ſubſtantia emancipationis aliquid defuerat: puta quia non fuerat authore prætore facta, ſed hic non eſt ita: quoniam teſtes non ſunt de ſubſtantia inueſtituræ, vt ita diximus. argument. ff. de adoptio. l. poſt mortem. qui autem teſtes in vtraque inueſtitura ſint neceſſarij ad ipſam probandam, notatum eſt ſupra, quid ſit inueſtitu. ca. 1. §. ſi enim. hic ergo ſecundum meliorē ſentē iam nō nocet, & ſi du

a Gloſſator hiu non recte tradit qm̄ hoc qđ dicit teſtes nō eē de ſubſtātia: qn imo eos de inueſtituræ ſubſtātia eſſe cōſtat. ſupra quib. mod. feu. cōſti. poſ. c. 1. & ſi de inuu. ſti. inter dominū & vaſ. lis oriat. c. 1. & ſup. qđ ſi inueſti. c. 1. ſecundū Pigpo. vñ merito hic refellitur, à Iaco. Bel. Odofre. & Bald.

ſolennitate aliquid deeſt, quibus ſubueniri poteſt, inf. 3. char. Accur.

DE CONSVETVDINE
recti feudi.

a Sciendum. Inueſtitura. & per eam ſolã pôt conſtitui, vt ſ. quib. mo feu. conſti. poteſt c. ſciendum &c. iſtis autem duob⁹ modis poteſt acquiri, vt hic, & ſ. de feu. cog. ſciendũ: imo & tertio modo, vt hic, & quarto ſimiliter. vt notatur in ſumma qualiter feu. conſti. & acquiratur.

b Paribus curiæ. ſi autem non dixit coram curiæ paribus, tunc forte ſecus eet: qm̃ tunc nõ propria feudũ, ſed quaſi feudum cenſabitur, donec vixerit ille, qui ita nactus fuerit, & nullũ in eo habebit ſucceſſorem, vt ſup. quib. mo feudũ conſti. poteſt c. ſciendũ. vnde talis erit differentia inter hunc caſum & illũ, quoniã hic dixit corã curia, ibi verò nõ, vel etiã intellige hũc caſum ſm̃ illum. Acc.

c Feudi no. quod ex eo ſolo vaſallus poſſeſſor efficitur: quia animo ſolo non acquiritur poſſeſſio. vt ff. de acqui. poſſeſſ. l. poſſideri. in princ. licet videatur obuiare. ff. de prædicto tit. l. 1. §. fin. & qualiter intelligatur, ibi exponitur. Hic no. per patientiam poſſeſſionẽ transferri. ſimile. ff. de don. l. qui ſaxum. & de acqui. re. dom. l. qua ratione. alias transfertur poſſeſſio per retentionẽ vſuſfructus C. de dona. l. quiſquis. & l. ſi quis argentum. §. ſed & ſi. quis. alias deſignatione, vt ff. de peric. & com. rei vend. l. quod ſi. alias oculorum ſubiectione dñ. tamen effectus interueniat, vt ff. de acquir. poſ. l. 1. §. ſi iuſſerim. & l. qđ meo. §. ſi venditorem. alias alterius rei traditione, puta clauium horrei, vel cellæ uinariæ. ff. prædicto ti. l. 1. §. ſi iuſſerim, & de contrah. emp. l. clauibus, alias cõductione, & oẽs iſti quinq; caſus transferendi poſſeſſionẽ his verſib. declarant, Viſu, ſiue rei mutuatæ uanditione. Si conductorẽ iuſſi deponere: terũ Clauib. & Chartis rmea ti conduco ſcienter. Quamuis non aliter detur, poſſeſſio tranſit.

Poſſeſſionem tranſferendi quinque ſunt caſus.

ue teſtatũ. Sed ſi alij contra teſtantur, & ſi dominus confiteatur factam, decurrens poſtea ad ſolẽnitatem conſuetudinis, non audiatur: ſed tale habeatur, ac ſi pares affuiſſent: ſed alij, etiam ſi probari poſſit per breue teſtatum: vt Obertus & Gerardus: niſi à paribus curiæ fuerit confirmatum. Conſules tamen Mediolanẽſes nuper in quibuſdam omnia ꝯ reſcripſerunt: in quo ferè omnes Mediolanenſes conſentiunt & conſentiunt, vt breue teſtatum non à paribus, ſed ab aliis confirmatum ſufficiat ad probandam nouam inueſtituram. Nouam inueſtituram dico, quando feudũ primò quæritur. De veteri autem beneficio inueſtituræ, quæ fit à domini ſucceſſore, vel vaſallo ſucceſſori: etiam extranei recipiuntur ad teſtimonium, præter fœminas ſecundum vſum Mediolanen. Iſtæ enim nec in cauſis feudi, nec aliorum recipiuntur ad teſtimonium, cæteri autem recipiuntur in omnibus, quæ ad cauſas feudi pertinẽt, preterquam de noua inueſtitura.

TITVLVS XXXIII.

DE CONSVETVdine recti feudi.

Primò ponit, quibus modis acquiritur feudum. Secundò qualiter probetur noua inueſtitura, ſecunda ibi. Quod tamen dictum. Baldus.

Sciendum eſt itaq; feudũ acquiri inueſtitura, a ſucceſſione, vel eo, quod habeat pro inueſtitura. vt ecce, ſi dominus alicui coram paribus curiæ b dixerit. Vade in poſſeſſionem illius fundi, c & teneas illum pro feudo. Licet enim non interceſſiſſet inueſtitura: tamen tale eſt, ac ſi interceſſiſſet: qa ille eius voluntate poſſeſſionem fundi nactus eſt feudi nomine. Inde etiã dicitur, quod ſi alius probauerit ſe aliquid nomine beneficii aliquo tempore d tenuiſſe domino præſente, & non contradicente, e & ſeruitium eius quaſi à vaſallo recipiente, licet nõ probet f inueſtiturã, verumtamen obtinebit p̃ſtito iuramẽto: niſi aliud contra inducatur. Quòd autem dictum eſt, vt per pares probetur inueſtitura, intelligendum eſt de domino, qui alios habet vaſallos. cæterum ſufficiunt extranei. Nec dicatur inueſtituram, vbi ſine paribus facta eſt, valere, quoniam tunc temporis aberant pares: quia etiã ſi abſint, tamen expectandi ſunt. g Sacramẽtum non ſemper eſt dandum poſſidenti, ſed quãdoque poſſidenti, quandoque petenti, quãdoq; neutri datur: & cùm alicui horum datur, ita demum datur, ſi aliquid ꝓ eo ſit, quod iudicem mo

d Aliquo tempore. ſed de quo tempore intelligitur? Reſpõ. ut ſi d. a anno. vt ſupra. ſi de feud. controuer. c. ſi quis per xxx. annos, vel intelligat etiam de tempore vnius anni, per quod ſteterit in poſſeſſione ſciente dño ipſo hoc non ignorante cum delatione iurisiurandi, vt ĩ ſequitur, præſtito &c. & ſup. ſi de inueſtit. inter dñm, & vaſal. lis oria. §. ſi autẽ aliquis. & non intelligas de dicto tempore xxx. anno. quia tunc puto ſine delatione ſacramenti debere abſolui.

e Et non contradicente. valde notabile hoc verbum eſt. nam propter hoc videtur conſentire, & ſibi præiudicium facere. & oia notantur de hac materia, ſup. ſi de inueſtitu. inter dñm & vaſa lis oritur §. ſi autem aliquis.

f Non probet. & merito: quia contra dominum præſumitur, eum præſens fit. vt notatur ſupra de inueſtitu. inter dominum & vaſall. lis oritur §. ſi autem aliquis. Item ſupplet vel quaſi probet, puta iurando, vt ſequitur ſtatim præſtito iuramento &c & infra en l. §. Item ſi inter dominum, iuſiurandum enim eſt loco probationis: vt inuenies notatum ſupra ſi de inueſt. inter dnm & vaſ. lis oriatur. §. ſi quis ſo vel patrem &c.

g Expectãdi ſunt &c. quod i diſtinctione notauimus: quod ſi abſint pares, expectari debent, aliàs n. non valeret noua inue-

Inueſtitura, vt hic dicitur. poteſt & hic notari argu. ad quæſtionē illam, in qua dr̃ de eo qui ſibi ius dixit propter inopiam magiſtratus. nã & ibi dicitur, q̃ ſi aberat: debuit tamen expectari.

cum iuſiur. defert liberto, non tenetur de calumnia iurare, vt ff. de iureiu. l. iuſiurandũ. §. qui iuſiurau.

h A parte domini. non eſt enim defendendum amplius ab aduerſarijs ſuis quærere concedi, quam ab alijs pulſati facere patiantur: vt C. de fru. & lit. expen. l. vlt. Acc.

ueat. a vbi nihil eſt, qđ faciat pro aliquo eorum præter poſſeſſionē ſolã: tunc ſecundum q̃ iudici melius viſum fuerit, aut poſſidenti dabitur ſacramentũ: aut actore nihil probante, qui conuenitur, ẽt ſi nihil præſtiterit reus, tñ abſoluitur, vel obtinet. Et cũ datur, aut datur à iudice, aut à parte. ſi à parte: aut ſubeat cũ duodecim ſacramentalibus ſm inferiorẽ diſtinctionẽ, aut referat b pars, cui delatum eſt. Si à iudice, iuret ille, cui delatũ eſt cum duodecim vaſallis, cũ ſex parentibus, c cęteros ſi vult habeat extraneos. dñs verò, ſi vult, d cũ parentib. aut cum vaſallis ſolis, aut cũ parentib. vaſalli, vel cum extraneis miſtis parẽtib9: vel vaſallis: & iurabit vaſallus ſine mentione conſcientiæ. a Dñs quoq; de ſuo facto ſimiliter. De facto verò patris, vel aui, aut alteri9 aſcẽdẽtis, iuramento conſcientia præponetur. Quidam tamen dicunt non † quidem conſcientiam eſſe præponendam.

Vaſallus à domino non poterit exigere iuramentũ calumniæ: ſed nec dominus exigere põt à vaſallo: alioqui ſi exegerit, et ipſe cogetur iurare. B.

In quibus f ẽt cauſis ſacramentũ calumniæ à dño non exigetur: quod nuper Rex Fridericus in Romandiola conſtituit: vt vaſallus calumniæ ſacramentum à dño g nõ exigat: quod etiam à parte domini h intelligendum eſt: vt quod quiſq; i iuris in alium ſtatuit, ipſe eodem iure vtatur. Similiter vaſallus dominum accuſare, k vel teſtimonium contra eum reddere non debet in ciuili cauſa modica aut criminali. Quidam tamen dicunt in criminali non licere, in ciuili licere. in quibus ſi contra fecerit, l feudo priuabitur.

Si contentio eſt de beneficio inter dominum et vaſallum: domino poſſidente, vaſallo autem in probatione deficiẽte, abſolui

Præſumptionem inducit unius depoſitio.

a Iudicem moueat. Sed nunquid propter vnum teſtem ſe mouebit iudex? Rñ. vtique: inducit enim præſumptionem vox vnius, argu. ff. de iureiur. l. ſi duo patroni. § prin ci. & de lib. agno. l. 1. § fi. & C. de aduo. diuer. iud. l. nemini. & C. de decur. l. ſi quis decurio. & ff. quemadmo. teſt. aper. l. 1. & 2. in fi. & de dote præle. l. Theopompus. licet contra ſit in au then. de inſtru. caut. & fide. §. ſi vero moriãtur omnes. col. 6. vbi dicit, & omnino ſe putauerit. & arg. cõtra. ff. de quęſ. l. maritus, ſed ideo ibi fuit remota quęſtio ancillæ: quia nõ debuit in dominum ſuum torqueri. C. de quæſtion. l. 1. item licet contra eodem iure: vt no. contra. C. de teſti. l. iuſiurãdi. ſi ergo vis circa hũc articulum diſtingue latius: & recurre ad diſtinctionem Pyl. actore non probante &c. ſic ergo ſecundũ determinationẽ iſti9 capi. eſt intelligendũ quod dicitur, ī. ſi de feud. contro. fue. cap. inter filiam, & ſuſia de controuer. inter maſc. & fœmi. de benefi. cap. item ſciendum.

† Alias, nunquã con. aliàs non ſemper conſcien.

b Referat. nimirum nec velle iurare, nec iuſiurandum referre, manifeſtæ turpitudinis eſt. ff. de iureiur. l. manifeſtæ. Accur.

a Parentibus. hic potius parentibus creditur, quàm extraneis, cum ex neceſſitate ſex debeant adeſſe: de reliquis eius arbitrio relinquitur: licet contrarium ſit in vltimo. Accur.

d Si vult. hic melioris conditionis eſt dominus. q̃ vaſallus. Sed quæro, ſi vaſallus propinquos non habeat, quid iuris ſit? Reſpon. tunc alij admittuntur in defectum. nimirum & alibi inopia emergẽte probationis admittuntur ij, qui alias repellerentur. C. de hær. & Ma. l. quoniam. in fi. & ff. de teſti. l. ſerul. Reſpõ. vt in ſumma.

Periuriũ anceps ſubire quis nõ debet.

a Conſciẽtiæ. ſic ergo de incerto iurat: ſicut & aliàs in Lomb qua. quis le. defende. de ſi contigerit. & l. ſi quis poſt mortẽ. Sed opponitur, quòd anceps periurium ſubire vr̃. ff. de in lit. iuran. l. videamus.

f In quibus. In quibus etiam iurat vaſallus de calũnia, ſi ſacramentum de feudo non fecit. Acc.

A domino. in hoc ſimilis eſt dominus patrono: q̃

i Quòd quiſque. ſed quomodo hoc eẽ potuit. non video, dicit ſolicitus. aut. n. Imperator per impetrationem iniquum ius ſtatuit, aut ſine impetratione. in primo caſu ille ſolus q̃ impetrauit, eſt puniendus, cum alterius factum alteri imputari non valeat, vt 2. quæſtio. §. capitu. primo. in princi. vel cap. interrogatũ. Item res inter alios acta nõ debet alijs obeſſe nec prodeſſe, vt C. res inter alios acta. l. vltima. C. de pac. debitorum. licet pro & cõtra aliquando reperiatur, vt in illo generali: res inter alios acta &c. in ſecundo caſu vbi ſine impetratione datum eſt tale ius, nullus eſt puniendus, vt C. quod quiſque iur. l. tertia. nimirum licet offeratur quod exigi prohibetur: vt in authen. de ſan. epiſc. § ſi quis autem. collat. nona. & ff. quod quiſque iur. l. tertia. & ff. quę in frau. cre. l. pupilli9. & C. de cri. ſacri. l. ſi & C. de pe. bo. ſub. l. 2 & ff. qui & à qui. ma. l. vlti. & ff. de var. & extraor. co. l. 1. & C. de offi pręfe prętto. l. 2 quid ergo eſt, qđ generaliter hic dicitur? Rñ. per impetrationem ſtatuit hoc Imperator, verum voluit hoc generale eſſe, & quod dixit ff. quod quiſq. iur. &c. dixit contemplando perſonas, quæ huic edicto cauſam præſtiterunt.

Et adde ſecundum Bal. quòd quiſq. iur. locũ non habeat per extenſionẽ nõ autẽ per inuẽtionẽ, ad qđ inducit. l. ſi quis mihi bo. §. ſi quis.

k Accuſare. hoc ẽt dicitur de patrono & filio patroni, qui prohibẽtur libertũ accuſare in cauſa capitis, vel teſtimonium contra eum reddere. & ſi contra fecerint, ab omni bonorum poſſeſſione contra tabulas remouentur. ff. de bon. lib. l. qui cum. liberti quoque aduerſus patronos reddentes teſtimonium puniuntur, vt C. de teſtibus. l. aduerſus. is etiam qui ſub teſtimonio ſuo intentionem accuſatoris adiuuat, uel actoris fideiuſſor extiterit: à relictis in teſtamẽto priuatur: & libertas data ſeruo, qui teſtm̃ teſtimonio ſuo infringere uoluit, aufertur. ff. de iis quib. ut indi. l. poſt. §. ætati. & § an libertas.

l Priuabitur. iſtud intelligitur, quando nulla neceſſitate cogẽte uaſallus teſtimonium dixit, alioqui excuſabitur, vt no. ff. ſi quis cau. l. 2. §. 1. & argum.

tur dominus ſine iuramẽto, ſed vaſallo poſſidente, & domino in probatione deficiente, ſi longa eſt poſſeſſio vaſalli: ſibi defertur ſacramentum: ſi noua, defertur domino, niſi præſumptio ſit pro vaſallo. Bal.

Item ſi inter dñm & vaſallum cõtrouerſia ſit de beneficio: poſſidente dño, & vaſallo in probatione deficiente: qui conuenit, nullo pſtito ſacramento abſoluatur. vaſallo vero poſſidẽte, & actore in pbatione deficiẽte: ſi longa ſit[a] vaſalli poſſeſſio, eius iuramento cã finiaẽ. vbi verò noua eſt poſſeſſio: ſacramentũ ei non præſtabitur, ſed domino deferẽ: niſi aliud faciat pro poſſidente.

TITVLVS XXXIIII.
DE LEGE Conradi.

Si inter capitaneos regis eſt contentio: coram rege debet definiri per l. Cõradi. ſi vero inter valuaſores, coram paribus curiæ. Bal.

Ex Conradi de beneficio: quæ dicit. Si inter capitaneos cõtrouerſia ſit, coram rege finiatur: ſi inter valuaſores: coram paribus curiæ: Mediolani non tenetur: † Sed talis diſtinctio ibi obſeruatur, quia ſi inter duos, quicunque fuerint, de beneficio regali controuerſia fuerit, quorum vterque à rege ſe dicit inueſtitum fuiſſe: tunc cauſa coram eo decidatur. cæteræ verò cauſæ apud pares curiæ. Si aũt inter pares[b] duos de aliquo beneficio controuerſia ſit, quorum vterq; ſuum feudum propriũ eſſe dicat: ſiue aſſerant eundem inueſtitorem ſiue diuerſos: coram iudice vel arbitro finiatur.

Sed cùm vnum producunt inueſtitorẽ: ſi poſſidenti dñs guarentizare voluerit: ſine fraude ipſe obtinebit: niſi aduerſarius ꝯ aliquid induxerit.

Dominus ſine vaſalli voluntate feudum alienare nõ poteſt: ſed hoc nõ ſeruatur Mediolani. Bald.

Ex eadem lege deſcẽdit, ꝙ dñs ſine voluntate vaſalli feudum alienare[c] non pôt. quod Mediolani non obtinet. ibi. n. ſine curia etiam beneficiũ totum[d] rectè alienaẽ: dum tamen aut æquali[e] domino aut maiori vendatur. Inferiori verò ſine vaſalli voluntate non licet partem alienare, ẽt maiori, retẽta parte alia feudi. v. g. eſt vaſallus, qui ab eodem domino in pluribus locis feudum tenet: ſi partem feudi in vno loco vendat, in alio ſibi teneat. iſte non debet emptori ſeruire, ſed per priorem dominum totum beneficium recognoſcere. cum curia verò cuicunque beneficium etiã ruſtico & ſine vaſalli voluntate poteſt, dum tamen non totum alienetur. Obert. Quidam autem dicunt, & Gerard. non valere, ſi fiat inferiori.

Non poteſt regulariter vaſallus feudum ſine voluntate domini alienare: niſi det alij in feudum, & perſonæ ſibi æquali. Bal.

Similiter nec vaſallus feudum ſine voluntate domini alienabit: in feudum tamen rectè dabit, ſi ſecunda perſona ſit talis, quæ feudo ſeruire poſſit: vt ſi dñs miles eſt: & ille: qui accepit feudum, inueniatur miles, adhoc, vt feudum ſi contigerit, domino ſimiliter ſeruire[f] vt & prior poſſit: & hoc vt dare liceat in infinitum.[g]

In quibuſdam tamen curiis vltra tertiam perſonam[h] feudi conceſſio non extendi

ff. de his qui. vt indi. l. poſt. §. en libertas. Item quia officium proprium nõ debet ei eſſe damnoſum.

[a] Si longa ſit. iſtud ſ. expoſitum eſt, & intelligẽdum eſt, ſicut ſupra dictũ eſt.

DE LEGE Conradi.

[b] Ex conradi. Si inter duos pares. Quod in iſto c. dicit, obſeruatur, quicqd ſ. ſit expoſitum.

[c] Feudum alienare. quicquid de aliená do feudo obſeruandum ſit, hic ſubtiliter diſtinguitur: ſed qualiter ſit intelligendũ, in cõſtitutione Frid. determinabitur. Not. tamẽ eſt, ꝙ licite cum vniuerſitate tranſit quod per ſe tranſire non poteſt. ff. de fun. do. l. 1. & ff. de acq. re. l. quidam. nam licitũ eſt in ſolidũ quod pro parte nõ liceret. no. in li. diſ. Py. 6 char. tit. licitum eſt inſolidum qđ pro parte nõ liceret: licet contra notetur in ſeq. duobus vtu.

Feudũ cũ vniuerſitate tranſit.

[d] Totum. ſ. quod in curia habetur. quare quædam per ſe non tranſeunt quæ cum vniuerſitate tráſeũt ar. ff. de ſhen. em. & ven. l. in modicis, & de act. emp. & ven. l. ſi mercedem. §. ſi cũ. & de acq. re do. l. quidam. & de fun. do. l. 1. & no in li. diſ. Py. 3. char. ti. licite cum vniuerſitate tráſeũt, q alias tranſire non poſſunt, licet contra in ti. ibidem ſeq.

Licet in ſolidũ qđ pro parte nõ liceat.

[e] Aut æquali. hic ergo nota, ꝙ licitum eſt mihi per alium quod per meipſum licebat: dũtamẽ ſit par æque bonum illud, ſicut & aliud vnum eiuſdem generis & bonitatis recte ſoluitur, vt no. ff. ſi cer. pet. l. ol quid. & hoc no. ſ in conſuetudinẽ Medio. pro qua argu. pl's reperiti in.

[f] Poſt ad hoc inſtitut. de iu. nat. gẽ. & ciu. § ſed & qđ pſl.

Py. quæſt. in qua quæritur, vtrum vaſallus poſſit per alium feudo ſeruire.

[f] Similiter ſeruire. videtur ꝙ ſecunda pſona feudo debeat ſeruire. ſed non debet, vt arg. ff. vſufru. quemadmodum caue. l. ſi vſufr. leg. & ſ. ſi de feu. ctrouer. fuerit. c. beneficium. Accur.

[g] In infinitum. nota hic, ꝙ infinitas licitum vel illicitum non vitiat, nec excuſat, vt ff. de annuis le. l. annua. § annua.

Infinitas licitũ eua illicitum nõ vitiat.

[h] Tertiam perſonã. & hoc pp infinitatẽ euitandam, vt ff. de dam. infec. l. qui bona. ſed hic quæritur, à quo dño vendiceẽ, cũ in quartã perſonã peruenerit l vtique à primo, vt opinor. Sed nũquid tertius de euictione tenetur? vtiq; niſi fallor, ac ſi de re aliena feciſſet inueſtiturã, vt ſ. de inueſtitu. rei alienæ. §. cum de re aliena. cum diſtinctione tamen, quæ eſt

tur: vt cùm feudum peruenit in quartam perſonam, ei auferre dominus poſſit. Profectò ille, qui ſuum beneficium alij dat in feudum: nō debet alia lege dare, niſi qua ipſe habeat: vt ſi habeat ſibi ſuiſque hæredibus (quod itelligi debet de ſolis maſculis) [a] non debet alij dare, vt habeat ipſe & ſui hæredes maſculi & fœminæ. Vnde quibuſdam placet, quòd qui taliter dedit, eo ipſo beneficiū amittit. Gerardus & alij dicunt, quòd qui dedit, & cui datum eſt, beneficiū perdit. Secundū alios verò tunc dño aperitur, cum maſculi defecerint.

Si contentio eſt inter dominum & vaſallum, aut vaſallus feudum inficiatur, & dominus contra eū probat, & tunc amittis feudum: aut dubitanter reſpondet, & nō amittit. Bald.

Si fuerit inter dominum & vaſallum de beneficio controuerſia, domino dicente, hoc quod tenes in feudum à me habes: ille verò negauerit prorſus: ſi quidem probatum fuerit: ipſum ab eo [b] auferatur. Sed cū dubitanter reſponſum fuerit, neſcio: minimè, ſecundum quoſdam: ſed ſecundum alios tunc demum priuabit, ſi fraudulenter i. ſciēs hoc negauerit. [c]

TITVLVS XXXV.

DE CLERICO qui inueſtituram facit.

Primò tractat de inueſtitura facta à clerico de rebus proprijs. Secundò de rebus eccleſiæ quas tenet inueſtitor. Tertiò de rebus eccleſiæ, quas tenet alius in feudum. Quartò de inueſtitura facta ab archiepiſcopo vel epiſcopo & alijs clericis de rebus eccleſiæ, quæ à nemine detinentur. Bald.

Clerico inueſtituram faciente de ſuis bonis [d] eius ſucceſſor omnifariā [e] cogitur eam adimplere. cumque de bonis eccleſiæ eā fecerit, ſi poſſeſſio rei pro beneficio inueſtituræ penes eum fuerit: ipſe & eius ſucceſſor ipſam adimpleant, quod et in laicis contingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inueſtituram, ſi quidem purè, non valeat: ſed ſi ſub tēpe vel conditione, quo feudum ſibi aperiatur, valebit inueſtitura ēt ſine volūtate vaſalli facta. Si tamē antè deceſſerit inueſtitor, ꝗ̄ feudum ad eum reuertatur: ſucceſſor non cogitur eam habere ratam: aut cùm ſe viuente feudum apertum fuerit poſſeſſionē tradat, & inueſtituram adimpleat. & ideo ſciendum eſt, archiepiſcopum Mediolanenſem nō poſſe dare in feudum quod tēpe introitus ſui in dominico inuenerit: ſed ſi poſtea feudū aperiat: ipſum rectè dabit. Profectò alij epiſcopi & clerici ea, quæ ī dominico habent, & feuda his aperta olim dederāt, & hodie dant.

TITVLVS XXXVI.

AN MVTVS, VEL ALIAS imperfectus feudum retineat.

Succedit militi patri mutus aut aliter imperfectus in feudo. Bald.

MVtus & ſurdꝰ, cæcus, claudꝰ, vel aliter impfectus ēt ſi ſic natꝰ fuerit, totū feudū paternū [f] retinebit. Obertꝰ & Gerardꝰ & multi alij. Quidā dī

eſt ibi, ſciens aut ignorans receperit alienum, & eſt ratio quia primus dominus admittitur ad vendicandum, & nō ſecundus, quoniam ea ratione, qua non poteſt dominus primus tertium conuenire: ex eadem ſecundus non poterit conuenire quartum. Sed pone in quintam perſonam tranſitum feciſſe: quis tunc præfertur? Reſpond. ad hoc primus: quia primo ſibi fuit apertum, nec renunciauit iuri ſuo, vt ff. de ſeruis export. l. Titius. Sed opponitur quòd ſecundus vaſallus vel primus habet vtile dominium, at dominus directū, vnde videtur quod vaſallus qui habet vtile, præferatur: ſicut dicitur de actione vtili & directa: quia directa poſtponitur, vt ff. de ſuperfi. l. 1. §. 3. huic ſtudioſus reſpondeat. Acc.

[a] Maſculis. hic ergo appellatione hæredis ſolus maſculus continetur. ſed ſupra etiam aliter notatur de feu. alie. §. inde poteſt præſumi. Item hic notatur, ꝙ non poteſt quis plus iuris in alium tranſferre quam ipſe habeat, vt ff. de regul. iur. l. nemo.

Item hic notatur ſecundum ſententiam poſteriorum mortem alienatoria ſpectandam eſſe, ſicut notatur ſ. de ſucceſ. feu. in prin.

[b] Ab eo auferatur. iſtud contingit propter inficiationis pœnam: quanquam varia in ſin. libelli diſpu Py. repeniatur, & hoc ſi non negauerit aliud ſi dixerit ſe neſcire vel ignorare. quod intelligendum eſt ſecundum ſententiam inferiorem, ſcilicet vbi ſciebat & ex certa ſcientia dixit ſe ignorare. ꝙ priuetur tunc. argu. ff. de inge. ma. l. penultima.

Iuris non transfert quis plus in alium, quam habeat.

[c] Sciens hoc negauerit. iſtud videtur verum quando propter ignorantiā doli præſumptio repellitur ff de liber. ho. exhib. l. 3. §. ſi quis. & ff. de reg. iur. l. non poteſt.

DE CLERICO qui inue. &c.

[d] Clerico. De ſuis bonis. Cū clericus dat in feudum de ſuis rebus, ſimilis eſt laico, ſed cum de rebus eccleſiæ, non ſic, vt hic dicitur, quòd autem hic dicitur de feudo, quòd aperiatur & non de alio, male hodie obſeruatur. vnde aliud capi. quidam habent in quo contrarium dicitur. & legitur, & incipit, archiepiſcopo &c.

[e] Omnifariam. nam quod à defuncto inchoatum eſt, per hæredem explicari debet. ff. de fideiuſſo. & nominato. & hæredibus tu. & cura. lege 1.

AN MVTVS, vel alias imperfectus feudū retineat.

[f] Mutus. Feudum paternū. nonum verò feudum non: verumtamen ſi feudum fuerit ita magnum, quod eo ſibi ablato ſe exhibere non valeat: tunc debet ei tātum de feudo relinqui, vnde ſe ſuſtinere poſſit, vt ſupra. epiſcop. vel ab. feud. da nō poſ. §. mutus. Acc.

Non poſ-

dicũt, eũ, q talis natus eſt, feudũ retinere nõ poſſe: ^a^ qa ipſũ ſeruire nõ valet ^b^ Sic dicim' ĩ clerico, & ĩ fęmina, & in ſimilibus. ^c^

TITVLVS XXXVII.

AN ILLE, QVI INterfecit fratrem domini ſui feudũ amittat.

Vaſallus ſi fratrem domini ſui interfecit, non amittit feudũ, ſed ſi fratrem ſuum occiderit proditionaliter, vel aliam feloniam commiſit, vt ſine verecundia in curia eſſe non poſſit, feudum amittit & tranſit ad agnatos ſi autem peccauit in dominum, reuertitur ad dominum. Bald.

SI qs interfecerit fratrem dñi ſui, nõ iõ beneficium amittit: ſed ſi fratrẽ ſuũ interfecerit ad hoc, vt totã hereditatẽ habeat, vel aliã feloniam commiſerit, v. g. hominem tradendo, vt in curia amplius ſtare non poſſit: ^d^ priuabitur beneficio. Quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feudum pertinebit, ſi paternum fuerit eodem prorſus obſeruando quãtum ad ordinem gradus, qui cõtinetur in legibus. Cùm autem ad dominũ reſpicit felonia feudũ tunc domino aperitur. Non cogitur ^e^ vaſallus omnino ſecundum vſum Mediolanenſem dominum adire, & ſeruitiũ ei offerre: ^f^ ſed cũ nunciatum ei fuerit, tunc domino, ſi poteſt, ſeruiat.

TITVLVS XXXVIII.

DE VASALLO, qui contra conſtitutionem Lotharij regis beneficium alienauit.

Vaſallus in quantum beneficium alienauit inſcio aut nolente domino in hoc grauatur, quia alienatum ad dominum redit. Bald.

SI vaſallus contra cõſtitutionẽ Lotharij regis beneficium alienauerit: ſi totum: perdat totum: ſi partem, ^g^ partem perdat, & ad dominũ reuertatur. Et ideo ſi contra vnum dominorum, quorum cõmunis vaſallus erat, fecerit feloniam, eum fortè cucurbitando: eius ſolius parte priuabitur: & ſi voluerit vnius ſolius partem refutare, ^h^ alijs ſibi reſeruatis: hoc facere poterit: quia vaſallus etiam ſine domini voluntate rectè feudum refutare poteſt: poſt refutationem tamen ad ſeruiendum non tenetur: ^i^ ſed eũ quidẽ tunc offendere non debet. ^k^

a Non poſſe. & hoc forte ſecundum iſtos poteſt eodẽ modo intelligi, vt de nouo feudo proxime diximus. b Non valet. Sed nunquid hic ſi velit per ſubſtitutum ſeruire, poſſeſſionem retinebit ^a^ inne.

c In ſimilibus. vt ſupra, de eo qui arma bellica depoſuit capit. 1. & titul. ſi de feud. controuerſia fuerit. c. qui clericus. & titu. ſi de feu. fœm. cap. 1. §. ex hoc. & ita videtur hic aſſignari ratio, quare fœmina non poteſt retinere feud. ſ. quia ei ſeruire non poteſt ſicut & aliàs dicitur, quod filia non recipit compoſitionem patris ſui occiſi: quia faidam leuare non poteſt, vt in Lombar. de ho. li ho. §. ſi quis longo.

a Gloſſat. hic monet qñ cui nõ ſatisfacit, tu in hoc dicito vt p ia. Bel. hic.

Fęmina quare feudum retinere non poteſt.

AN ILLE, QVI interf. &c.

d SI quis. Nõ poſſit. ac ſi apertè dicat, ſi talem cõmiſerit feloniam q in curia morari non põt. debeat feudo priuari: morari dico ſine verecundia, nã q ſine verecũdia non poteſt conſiſtere, non intelligit exiſtere. poſſe: ſicut non poteſt exigi, qđ ſine verecundia non põt poſtulari. vt ff. de vſur. l. 3. in fin. Vnde denegatur doli exceptio cõtra patrem qa pudorẽ apud bonos & graues ſugillat, vt ff. de do. exce. l. apud Celſum. §. aduerſus, & ff. de obſe. à li. pa. præſtan. l. licet. vnde etiam ſi aliquis ſine dedecore ſuo in publico non poteſt apparere, non poſſe intellige, niſi propter ſuum delictum teſtificatur. ff. ex quibus cau ma. l. in eadem. ſed & ſi arbiter in aliquo loco inhoneſto litigatorem adeſſe, iuſſerit, parere non tenetur, vt ff. de arbi. l. ſi eum dies. §. pen. ſed propter hoc verbum dicunt, quòd portæ dignitatum infamibus claudantur, vt C. de dign. l. neque famoſi. vel intelligas, vt in curia amplius &c. & ad hoc vt in curia propria amplius eſſe non poſſit, à feudo priuatur. Sed prima verior eſt, in hac ſignificatione ponit. vt qñ dr, agi et dãnũ ꝯſequat, vt ff. de aqua plu. arcen. l. ſi Titius. § j.

e Non cogitur. hic poſſunt notari multa ſimilia. nã ſi vendidi tibi meam rem ea cõditione, vt intra 30. dies promitterem tibi de duplo: poſtea nequiui ꝓſtare intra 30. dies, & hoc non deſideraſti, tibi non teneor. ff. de act. emp. l. emptorem. §. deniq. Item ſi denuncio tibi nouum opus, non iurabo de calumnia: niſi iuſiurandum exigat ff. de oper. nou. nunc. lege de pupillo. §. qui nũciat. ſane argumen. ſunt in contrarium. C. de contrahend. & com. ſtipu. lege, magnam. & de iure emphy. l. 2.

f Offerre. niſi ſciat magnum periculum imminere, vt ĩ hic ſ nitur lex. §. ad hoc & §. ſi de feu. contro. fue. licet vaſallus.

DE VASALLO, qui contra conſtitutionem &c.

g SI vaſallus. Partem. hic manifeſte colligitur, q non eſt vltra puniẽdus quis quàm deliquerit, & merito: qa nõ debet vltra progredi pœna, quàm reperiatur delictum. C. de pœn. lege, ſancimus & ff ad Trebel. lege. Paulus reſpon. & ff. de ijs q. vt indign. lege. hæreſnam & cum inoffi: io ſe teſtator teſtatur: ſi in ſola inſtitutione delinquens conuincitur. in ea ſola punitur: quia ipſa infringitur: cætera verò manent. vt in authen. vt cũ de app. cogno. col. 8 Argu contra. ff de incend rui. nau fra. lege. 2 §. fin. & in ſumma quoque vij. lib. diſtin. quod autẽ dicitur ad dominum reuertetur, qualiter hoc ſit intelligendũ, in conſti Feud. determinabitur. Item qđ dicit eius ſolius &c. per hoc ſumit, quòd hæc non eſt talis felonia, quòd in curia apparere non poſſit. nam ſi eſſet talis, tũc à toto priuaretur, vt ſ. prox. c. ſi quis interfecerit.

Puniri nõ debet quis vltra quàm deliquit.

h Refutare. hoc non eſt omittendum ^a^ quia ſæpiſſime quæritur, nunquid idẽ eſt in libellario. & in conductore? ad quod ſũ. non eſſe idẽ, ſed q igitur, quæ ſit ratio diuerſitatis? Reſpon. hoc in ^a^ theſauris determinabimus.

a Glo hic p theſaurum intelligit libe. Pyl. Nota ſñ huius gl. deciſio ne quęq bona eſt, & idem cũ ea tenet Spec ti. de loc. in §. nunc aliqua, verſ. 128. & probatur p l. quicunq. C. de fun. patr. li. 11. & in aut. de alienatio. & emphy. §. ſi vero q.

i Non tenetur. argumen. C. de nat. libe. l. ſi quis in fin j. reſpon.

k Non debet. Hoc dictum eſt in memoriam fidelitatis &c.

dis & iuſiurandi ſiue prioris amicitiæ, ſicut de decurione dicitur. nam ipſo damnato nõ tamen quæſtioni ſubijcitur. itẽ & ſi deſierit eſſe decurio, & poſtea dãnatur: non eſt tamen torquendus, ſcilicet propter memoriam prioris dignitatis. vt ff. de decu. l. ſi. & ſimile eſt etiam quod dicitur de ſeruo, qui in metallum damnatus & poſt reſtitut. eſt: quia licet domino non reddatur, tamen ei iniurioſus eſſe non debet: vt C. de ſen. paſ. l. fruſtra. Py. videntur enim durare reliquiæ prioris ſi delicatis & amicitiæ. argu. ff. communi diuidun. l. in hoc iudicio. §. pen. nec videt omnino falſum, quod inuatur in primordio veritatis. ff. de leg. 2. l. cum filius. § hæres. Sed quid ſi eum offendat? Reſpon. punietur ſecundum qualitatem delicti: inſpecta etiam perſona domini: & eius etiã inſpecta priori amicitia. & cuius culpa accidit.

TITVLVS XXXIX.

DE ALIENATIONE paterni feudi.[a]

Vaſallus feudum paternum et domini voluntate alienare non põt, non conſentientibus agnatis: nec et poteſt vaſallus filiã ſuam inueſtiri facere à domino agnatis non conſentientibus, nec ratũ habẽtibus: ſed agnatis licet alienare, & ad libellũ dare, nec dicitur libellus, ſed quaſi refutatio erit. Bal.

ALienatio feudi paterni[b] non valet etiam domini voluntate niſi agnatis cõſentiẽtib.

[a] DE ALIENATIONE paterni feudi.

Alienationis verbo intelligo de omnibus alienationibus, ſiue fuerit pignori obligatum, ſiue venditum ſiue vſusfru. in eo cõſtitutus fuerit. ſiue ſeruitus impoſita. C. de re. alie. non alienan. leg. vlt. & in cõſtitutione Frid. imperialem &c. & bene dicit de ſeruitute quòd non poterit vaſallus eam imponere feudo: ſeruitutem autem bene poterit acquirere, quoniã meliorem conditionem fundi facere poteſt: deteriorẽ verò non ſiue domini voluntate, vel eius agnatorũ per quos peruenire ad ſucceſſionẽ poteſt, vt ĩ. de inueſtit. rei alie. §. rei autẽ. Sed nunquid intelliges hoc, quòd alienationis verbo intelligat & feudi datio, vt hodie nõ poſſit feudum dari ſine permiſſu domini per hoc quod hic dicit. & in cõſtitutione Frid. imperialem? Reſpon. vt quòd ſic debeat intelligi, quoniã verbo alienationis omnis actus continetur, per quẽ dominium trãsfertur. C. de fun. dota. l. 1. at in vaſallum transfertur ſaltem vtile dominium à domino, quando inueſtitur. ſic ergo habet vtile dominiũ dando feudum. ſimiliter illud transfert ſaltẽ vtile, & ſi transfert, ergo alienat. ſic ergo cui ꝓhibita eſt alienatio, prohibita eſt feudi datio. quod autem transferat in vaſallum vtile dominiũ, probatur: quia datur ei vtilis actio pro feudo ipſo, vt ĩ. de cõtro. inter vaſal. & alium. ca. ſi cõtrouerſia inter vaſ. imo tãquam dominus poteſt illud quaſi vẽdicare à quolibet poſſidẽte. ĩ. ſi de inueſt. rei alie. §. rei autem. ſicut alias dicitur de ſuperficiario. ſ. quòd habet vtile dominiũ, eo ꝙ dat ei vtilis actio. vt ff. de rei vẽ. l. ſuperficiario. & de pig. act. l. tutor. §. ſi. idem etiam dicitur de emphyteuticatio. & de eo qui nõ ad modicum tempus fundum conduxit, & tempus nõ eſt finitũ: quibus ſimiliter vtilis datur, vt ff. ſi ager vect. vel emphy. pe. l. 1. §. ſi. & l. vlt. item alia ratione. nã (vt dictũ eſt) verbo alienationis continetur vſusfru. datio, vt dictũ eſt ꝑ legem vlt. C. de reb. alie. non ali. at cum res in feudũ datur, proprietas quidem retinetur penes dãtẽ, vſusfructus autem ipſa in accipientem transfertur, vt ipſe & ſui hæredes (quod plus eſt) in perpetuũ habeãt ſupra in quib. cau. feu. amit. circa prin. ergo per conſequentiam alienat. ita, quòd ſine conſenſu domini hoc facere nõ debeat. nã & aliàs dicitur, quod vſusfructus in multis caſib. eſt dominij pars, vt ff. de vſufru. l. 4. vnde etiam iure conſuetudinario videt hoc confirmari. ſ. quod hodie nõ poſſit in feudũ dari ſine conſenſu domini: ex quo dicit quòd res, cuius alienatio prohibetur, non poteſt infeudari, vt ſupra, per quos fiat inueſti. & ꝑ quos reti. § ſed & res. ſed interdicta eſt alienatio feudi per cõſtitutionem Frider. imperialem. & per hoc quod hic dr. ergo infeudatio eſt interdicta. E contra videtur, quod hodie poſſit in feudum dari. ſicut olim poterat. cum nõ prohibeatur expreſſim, quod enim non mutatur, quare ſtare ꝓhibetur? vt C. ad teſt. l. ſancimus, & C. de app. l. præcipimus. nam quicquid noua lege non videtur expreſſum ſpecialiter id videtur derelictum regulis veterũ legum & conſti. vt C. de app. l. præcipimus in fin. ſicut ergo olim poterat, ſic hodie poteſt, dum tamen fiat ſine fraude, vt ſupra, qua. po. olim feu. ali. circa prin. imo per legem Corradi videtur permiſſum, vt ſupra de le. Corrad. §. ſimiliter nec vaſal. vnde videtur dicendum, ꝙ hic & in prædict. conſtitu. Lotha. loquatur tantum de fraudulenta alienatione, & non de datione in feudum, niſi fiat in fraudem: puta forte pretium verũ rei accipiendo ſub colore inueſtituræ: quod per dictam conſtitutionẽ prohibetur. §. callidis inſuper &c. & ita non obſtat quod dicitur, res cuius alienatio prohibetur &c. quoniam ibi loquit de prohibitione rei ſpecialis: puta quando prohibita eſt à teſtatore ſecundũ quod ibi videtur dici. Vnde nec forte tutum eſt dicere, quòd vtile dominium in vaſallum transferatur, nec etiã aliquod. nã licet dicatur, quod vtilem habeat actionem: per hoc tamen nõ dicitur, quòd habet dominium aliquod. licet enim per beneficiũ res ſibi in feudum data ad eũ ſpectet: proprietas tamẽ penes aliũ remanet; ĩ. de inue. rei alie. §. rei aũt. alias aũt vtilis dat rei vẽdicatio ei qui non eſt dominus directo nec vtiliter, ſicuti & cui datur pub. vt inſti. de actio. §. ecce plerunque, & per totum tit. de pub. ergo ſi non habet dominium non videtur dando in feu. alienare. Quid ergo dicemus? Reſpond. ſine præiudicio melioris ſententiæ: puto quòd hodie recte poſſit in feudum dari, dũ tamen ſincere, & ſine fraude fiat; ſecũdum quod ĩ. dicit, qua. olim po. feu. alie. circa prin. quod etiã poteſt perpẽdi ex prædi. §. callidis, & ex alio §. eiuſdem cõſti. illud quoque prædi. vt ſi vaſ. de feudo ſuo alium vaſ. habuerit &c. quaſi videat permittere quod poſſit infeudare, dum tamen ſine fraude fiat; vt dixi, puta quia ſecũ. ſui vaſ eodẽ modo poſſit feudo ſeruire ſicut prius. itẽ qa nõ dat in feud. alia lege, niſi qua ipſe habet. nam contra hoc nõ poteſt facere; vt ĩ. de lege Corra. §. ex ea lege. item quia non vendidit feudum accipiendo pretium ſub colore inueſti. quod ꝓhibetur per prædictum § callidis. & hoc videt hodie per totum obtinere. & ita prædi. l. eſt interpretanda ergo non eſt hæc interpretatio immutãda, minime enim mutanda ſunt, quæ interpretationem certam habent, vt ff. de leg. l. minimè. eſt enim optima legũ interpres conſuetudo, vt prædi. tit. l. ſi de interpretatione, recte enim poteſt dici non alienato: cum nihilominus remaneat domini vaſal.

Alienatio nis verbo oĩs actus p quem transfert dñiũ continetur.

Mutari non debent quæ interpretationem certã habent.

[b] ALienatio feudi paterni. quod autem eſt feudum paternum, dicitur infra, de natu. ſucceſſio. feudi. capitu. 1. 10. fin. & ſupra, de gradib. ſucceſſio. in feudo. capit. primo.

Conſentientibus. tunc enim bene valeret, nec ab ipſis poſſet poſtea reuocari. vt ĩ. qui. mod. feu. amit. §. præterea.

Nec ini

a Nec in filiam verumtamen ſi confirmauerit in ſiliam, filia ipſum retinebit, donec ſ[illegible] vixerit: ſicut dominus, ſi ſibi refutatum fuerit: licet agnati nõ cõſenſerint, vt ſ. de ſuc. feu. circa princ.

b Non habentibus. nimirum ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, vt ff. de ſo. l. non licet. & C. ad Mace. l. fina. licet ſit arg. contra. ff. de offi. procon. l. obſeruare in fin.

c Concederetur. & merito: quia tunc nõ dicitur alienatio, ſed quaſi refutatio, vt in ſ. dictum, & quæcunque not. ſupra per quos fiat inueſti. & per quos recipia. §. ſed & tes. hic potes repetere.

d Longobardorum. vt in Lombar. qua. quis ſe defen. de. quibuſcunque. aliàs de quibuſcunque, & ita poteſt hic notari, quod de infidelitate poteſt fieri pugna ſecundum quod dicit lex Lombard. puta quando dicit dominus vaſ. feloniam cõmiſiſſe, ſiue infidelẽ er exitiſſe, & ita qđ feudum amittere debeat: & ſi hoc non poterit probare per teſtes, nunquid dominus tunc debeat per ſe pugnam facere cum vaſ. ſi tunc ſenilis vel decrepita ætas vel infirmitas eum pugnare non prohibeat? Reſpon. forte non: imo pro ſe dabit campionem ſi voluerit, qui pugnabit cum vaſ. ſicut alias dicitur de domino, qui dare poteſt campionem contra ſeruum ſuum qui propter appetitum libertatis ſe libertum appellauit, vt in Lombar. qua. qs ſe defen. de. ſi ſeruus. Sed dicas, quod per ſe pugnabit, niſi prohibeatur per ætatem vel infirmitatem, cum ſemper principales perſonæ per ſe debeãt pugnam facere, exceptis quibuſdam caſibus, vt in Lombar. prædi. titu. l. fina. ſic autem hæc pugna militaribus armis, & ita intelligitur quod prædi. l. q buſcunque. dicit in Lombar. non cum fuſtibus ſecundũ quod alias fieri debet, vt in Lombar. de teſtib. ſi aliqui cum altero, & tit. qua. quis ſe defen. de. mancio. eodem modo puto vaſal. poſſe pugnam imponere cõtra dominum de infidelitate, cum eodem modo poſſit dominus committere feloniam cõtra vaſ. & eſſe infidelis ei, propter quã cadat à proprietate feudi, vt ſupra. ſi de feu. contro. fu. domino committẽte feloniam, & infra, qua. do à propric. ca. c. ex facto. nimi

Quali- ter illic. §. faciat ad hũc tit. vt depet do. Aluar. in 4. col. in verſi ſ[illegible] extra.

ad quos beneficium quãdoq; ſit reuerſurũ nec in filiã a vaſallus feudũ poterit confirmare agnatis non conſentientibus, vel poſtea ratum non habentibus. b & licet prohibeatur beneficij alienatio inter agnatos: tamen ſi paternum fuit, cõcederetur: c & ſi bellũ vnus alteri fecerit de feudo paterno, non eſt libellus, ſed quaſi refutatio. Si inter † dominum & vaſallum de beneficio fuerit controueſia: coram paribus finiatur. Vbi autem dicit vaſallus prius de ſuo recto feudo debere ſe à domino inueſtiri: ſi quidem ſine controuerſia de alio ſit vaſallus, indubitanter primò inueſtiendus eſt: & poſtea cognoſcẽdũ eſt, quod ſit ſuum rectum feudũ, aut quod non. Sed ſi nihil aliud ab eo tenet pro beneficio, niſi de quos controuerſia eſt, tunc tota cauſa prius ventilanda eſt, & ſic videndum, verum poſtea inueſtiendus ſit.

De felonia, aut de infidelitate ſecundum cõſuetudinem Mediolanen. non ſit pugna: ſed ſecundum legem Lomb. Bald.

eſt dominus tenetur reddere vicem fideli ſuo de iis quæ fidelis tenetur præſtare domino, vt ſupra de forma fide. in ſi. pro primo dicto ſeq. dominus non tenetur pugnã per ſe facere, eſt ar. ſ. de pace te. §. ſi miles aduerſus. & ita potes hic notare caſũ, in quo pugna fieri poteſt. Sunt & alij duo caſus ſupra de pace tenen. §. 1. & 2. alij poſſunt hic notari, qui in ſum. Goffre notantur.

Non eſt conſuetudo Mediolani, vt de felonia aut de infidelitate pugna fiat, licet contrarium ſit, quod præcipit lex Longobardorum, d vt de infidelitate pugna fiat. Si morte vaſallus dominum liberare poterit, e & non fecerit, beneficio carebit: ſed licet potuerit facere, ne dominus in peccatum præcipitaretur, veluti periurium, f non tamen feudo priuandus erit.

TITVLVS XL.

DE CAPITVLIS Conradi.

Si vaſallus, vel eius heres intra annum & diem veterem nõ petierit inueſtituram à domino vel hærede eius, feudum amittit: ſed Mediolani non ſeruatur. Bald.

HAec ſunt capitula, quæ rex Conradus fecit in Romandiola de beneficijs. Conſtituit enim, vt ſi poſt mortem domini vaſallus, vel poſt mortem vaſalli heredes eius per annũ & diẽ ſteterint, g quòd dominũ vel heredem eius non adierint, fidelitatem pol-

e Potuerit. puta nũtiando domino, quod ab aliquo volebat occidi, & non nunciauit cum potuit: quod facere debuit ſtatim cũ ſciuit. vt ſup. in quibus cau. feud. amit. § præterea. maxime cum non potuerit prohibere per ſe, ne occideretur: vel cum erat forte ſecum non liberauit eum à morte quãdo occidebatur, cum poterat eum liberare bene eum adiuuando forte, & intelligas, quod hic dicitur liberare potuerit, ſcilicet commode, & non poſtponendo mortem ſuã morti domini, nec enim intelligitur fieri poſſe, quod commode fieri non poteſt, vt ff. de verbo. ſignifi. l. Nepos Proculo, & argum. ff de iu. dot. l. auns, in fin. licet aliàs dicitur de ſeruo, quòd debet ſalutem domini præferre propriæ ſaluti vt ff ad Sylla. ſenatuſcon. l. 1. §. hoc autem. quoniam aliud eſt in ſeruo, in quo dominus habet maius ius, quàm in vaſallo. Accur.

Fieri non poſſe dicitur, quod cõmode non ſit.

f Periurium. puta quod dominus forte nõ poterat ſoluere debitum qđ iurauerat ſoluere, & vaſallus poterat eum liberare ſoluẽdo pecuniã ſuam pro domino quod quidem nõ tenetur facere: nec ob hoc amittit feudum, vt ſupra ſi de feu. contro. fue. cap. licet vaſallus. nec enim ſufficit ad beneficium amittẽdum omnis occaſio, per quam fidelis accepti beneficij videatur ingratus, vt ſ. in quibus cau. feu. amit. circa princip. ſicut etiam non amittitur beneficium ex ea cauſa, ex qua opinio vaſalli grauatur, vt ſ. prædicto tit. § illud enim certum.

DE CAPITVLIS CONRADI.

g HAec ſunt. Steterint. per ann. & diem niſi fuerit miles, qui poteſt ſtare per ann. & menſem ſupra, quo temp. miles inue. pete. debeat, capi. primo. vt ſit ſpeciale in milite: cum multa de eo

licẽdo, & inueſtiturã petendo: ſi tale ſit [a] beneficiũ, vt fidelitas ſit pręſtãda, ipſum perdat: ſicut & antiquus cõſuetudo fuit: ſed non Mediolani. Præterea vt liceat dominis oẽs alienationes feudi factas, [b] nulla obſtante pſcriptione [c] reuocare. [d] Similiter in petendis hoſtenditiis (hoſtẽditiæ dicunt adiutoriũ, qđ faciũt Dñis Romani cũ rege i hoſtem pergentibus) vaſalli qui cum eis non vadunt, v. g. in Lombardia de modio duodecim denarios, in Theutonica terra tertiam partẽ fructuũ [e] facta cõputatione fructuũ ſolũmodo eius anni, quo hoſtem faciunt.

Ob prelati delictum eccleſia ad tempus feudo priuatur. Bal.

Itẽ ſi clericus, veluti eps, abbas, beneficiũ habẽs à rege datũ non ſolũ modo pſonæ, ſed eccleſiæ, ipſum pp ſuam culpã perdat, eo viuente, & eccleſiaſticum beneficiũ vel honorẽ habẽte, ad regẽ pertineat: [f] poſt mortem verò eius ad ſucceſſorem eius reuertatur.

TITVLVS XLI.

DE CONTROVERSIA INTER MASCULŨ & FOEMINÃ DE BENEFICIO.

Primò tractat qualiter decidatur cõtentio orta inter agnatũ et fœminã de beneficio. Secũdo qualiter decidatur cõtentio orta inter dominũ et fœminã. In tertio qualiter inter dominũ & emptorem. Secunda incipit in §. ſed ſi inter dominum. Tertia in §. itẽ ſi ſit. Bal.

Item ſciendum eſt, [g] q ſi inter maſculum & fœminam controuerſia fuerit, maſculo dicente, hoc eſt feudum: fœmina negante: niſi apertis probationib. fœmina oſtenderit non eſſe feudum, credit maſculo cũ ſuo iuramento affirmanti cũ duodecim

---

de eo fiat ſpecialis. nam & alia habet, q̃ ſ eam non poteſt imponi pugne niſi à milite, vt ſ. de pace ten. §. ſi miles aduerſus. Vel dicas. q idẽ hodie in milite quod in aliis per conſtitutionem Frid. imperialem. & hoc idẽ dicitur. ſ. in quib. cau. feu. amit. c. i. vnde q̃ ibi notata ſunt cir ca hunc articulũ, & ſ. quo tempo. miles inue. pet. de. & hic notare poteris.

[a] Si tale ſit. quod eſſe ſemper intelligi debet. ſ. vt debeat de eo fidelitas fieri: niſi eo pacto ſit acquiſitũ feudũ, vt de eo ſacramentũ fidelitatis fieri non debeat, vt ſ. in quibus cau. feu. amit. §. eſt & alia ingratitudo. in fi. nec .n. debet inueſtitura fieri ei, qui fidelitatẽ facere recuſat: cũ à fidelitate feudum dicat, vt ſ. per quos fiat inue. & per quos re. ca. nulla.

Feudum à fidelitate dicit.

[b] Feudi factas. ſine cõſenſu dominorum, vt ſ. de prohi. feu. alie. per Lotha. l. i. & in cõſti. Frid. imperialem.

[*] At qd eum vbi alienans addidit. cum hac clauſula, ſaluo domini directi iure? video Bal. in cõ ſi. 318. inci. factum tale eſt. li. 2.

[c] Præſcriptione ſed de qua præſcriptione intelliges, an de præſcri. 30. anno vel 40. Reſpõ. intelligas de præſcriptione q detur ei. habentib. ſ. 10 ann. inter præſentes, vel 20. inter abſentes: ſecundum q de hac dicitur. C. de præſcri lon. temp. x. vel xx ann. quæ mentio hic dicimus nõ obſtare, cum alienatio ipſo iure nulla fuit. quod enim ab initio non tenet: tractu temporis non poteſt conualeſcere, vt in conſtitutione Frid. imperialem. nã intelligo de præſcriptione xxx. vel al. ann. per quos omnis actio tollitur. C. de præſcrip. xxx. ann. ſicut. contra deſides enim & ſui iuris contemptores introductæ ſunt huiuſmodi præſcriptiones odioſæ: cum differentia debeat eſſe inter deſides & vigilantes, vt C. de anna. excep. l. vt perfectius, & l. ſi. vigilantibus autem iura ſubueniunt, vt ff. de his, quæ in frau. cre. l. pupillus, in fi. nec enim credendum eſt Romanum principem, qui iura tuetur, huiuſmodi verbo totam obſeruationem de præſcrip. longo tempo. multis vigiliis excogitatam atque inuentam velle euertere. vt. argu. C. de inoff. teſtam. l. ſi quando. i. reſpon. etiam. dicas quòd loquitur de omni præſcriptione, cum indiſtincte loquatur: prior tamen intellectus videtur verior, vt puto.

[d] Reuocare. hoc intelligas verum eſſe, niſi vaſallus poterit iurare q ignorans illud feudum vendidit, tunc enim eſt electio emptoris, verũ velit illud feudum cedere dño, vel vaſallo reſtituere: poſtquã ita iurauerit, & poſtquam ita fuerit reſtitutum, vaſallus ipſum retinebit, non obſtante venditione, vt ſ. proxi. c. domino cum emptore. Acc.

[e] Tertiam partem fructuum hodie vero per conſti. Frid. debet eſſe medietas tam in Lombardia quam in Alemania, vt in conſtitut. Frid. imperialem. §. ſi miter. niſi vaſallus mittat alium pro ſe domino acceptabilem, vt ibi.

[f] Ad regẽ pertineat. & ita hic habes caſum in quo caſu eccleſia petitur dãnũ pp culpã prælati: & hoc cõtingit rõne regis ſiue eius priuilegio, ſicut & alias rõne publicæ vtilitatis publicatur res eccleſiaſtica pp culpam prælati. C. de ſec. ſa. ecc. l. iubemus, nullam nauem. in fi. Itẽ hoc contingit ppter natiuam feudi, quia propter ingratitudinem amittitur. alias enim nũquam amitteretur feudum eccleſiæ datum, & forte loquitur de culpe, quæ reſpiciebat dominum: quo caſu ſi dominus poteſt feudum recuperare, non eſt abſonum, vt. dominus habeat hãc ſuæ iniuriæ vltionẽ, vt ſupra, quibus cauſis feud. amit. §. denique. veruntamen propter priuilegium eccleſiæ reuertitur ad ſucceſſionem illius primi prælati poſt mortem illius. Sed quid ſi ab alio non [*] rege beneficium habuerit? Item quid in alio prælato, qui non ſit epiſcopus vel abbas? Item quid in eo ſucceſſore, qui ante ſuæ prælaturæ promotionem tale delictum in regem commiſiſſet propter quod ſi in prælatura tunc fuiſſet, à feudo eccleſia fuiſſet priuata? Item quid erit tenendum in dalicto prælati, qui rebus eccleſiæ in feudum iuſta datis ſubſequenter tale in vaſallum commiſit, quòd ſi laicus eſſet vel clericus & de patrimonio proprio dediſſet, cecidiſſet à proprietate? Accur.

Eccleſia qñq; dãnũ patit pp prælati culpã.

[*] Doctores pene omnes in hoc cõſentiũt vt idẽ ſit, ac ſi an tege tenentes.

DE CONTROVERSIA INTER MAſculum & fœminam de beneficio.

[g] Item ſciendum eſt. Poteſt hic poni caſus in duobus filiis defuncti. ſcilicet maſculo & fœmina, qui cum vellent hæreditatem diuidere, maſculus dicebat quoddam prædium hæreditarium feudum fore: quod fœmina negabat. poteſt & poni in agnato & filia defuncti: à qua filia petebat agnatus id prædiũ, dicens feudum eſſe, illa autẽ negabat: vel agnatus poſſidebat, & filia petebat: vel etiam

etiam vacabat adhuc poſſeſſio forte illius prędij, nō curo: quia in vtroq; caſu filia primo debet poni in poſſeſſione, & poſtea agnatus debet petere, vt ſupra, ſi de feudo controuerſia fuerit inter filiam &c.

ſacramentalibus. [a] Sed ſi inter dominū & fœminam domino dicēte feudū, fęmina negante: probationibus deficientibus detur fęminæ ſacramentū. Itē ſi ſit inter dñm & emptorem feudi: ſi emptor dicat nō eſſe feudū, dño in probatione deficiente, ſacramento emptoris finiatur. Quidam tñ diſtinguunt: vt ſi magna [b] eorū pars, q̄ vaſallus ibi tenebat, feudū ſit: detur dño ſacramētum, alibi fœminæ.

TITVLVS XLII.

DE CONTROuerſia inter dominum & emptorem, feudi.

Primò ponitur dictū: ſecundò declaratio. Secunda incipit in verſic. quo reſtituto. Bald.

[a] Duodecim ſacramentalibus. qui cū eo iurabunt illud feudum eſſe. & ita intelligēdum eſt quod dicit. ī. de cap. qui curi. ven. c. ſi contentio fuerit. & ī. ſi de feu. contro. fue. c. inter filiā. & hæc vera ſunt, q̄ ita debet dari ſacramētū agnato ſiue maſculo: ſi aliquid ſit p eo qđ iudicem moueat: aliàs ꝯ. ī. de conſue. re. feu. cap. ſacramētum. vnde quæcunque dicūtur in iſto cap. de iu. præſtan. Intelligēda ſunt cum determinatione prædicti capituli, ſacramentum. [b] Magna. quaſi velit præſumere aliud feudum eſſe ex eo, quòd magna pars eorum, quæ vaſallus ibi habebat, erat feudū. adhuc vt detur ſacramētum dño: ſicut & aliàs quidē præſumitur ex diuturna præſtatione, vt ff. de vſu. l. eū de in rem verſo. & C. de fideic. l. 1. ſicut & alias datur ſacramentum ratione partis, quam poſſidet quis, vt ī. de contro. inueſt. §. cum autem quis. Sed nunquid ſecundum iſtos eadem diſtinctio eſt inter matrem & fœminā facienda, vel inter dominum & emptorem? & quare non? eadem æquitate qua ipſi mouentur. arg. C. de conſti. pecu. l. ſi.

DE CONTROVERSIA INTER dominum & emptorem feudi.

Domino. Agente. ſ. rei vēdicatione, ſi crediderit ſe probare dñm: vel forte condictione ex moribus, vel forte condictione ex illa. l. imperialem &c. cum enim ibi non caueatur quo genere actionis agatur, merito condictione ex illa. l. agendum erit, vt ff. de condi. ex leg. l. 1. & intelligas, quod condices eā reſpectu poſſeſſionis: & nō reſpectu proprietatis: cū nemo poſſit condicere rē ſuā, niſi à fure, vt ff. vſufr. quemadmo. cau. l. vlt. in ſi. vel dicas, quod condicere poſſes condic. ex illa l. ex libris Sabiniani, cum ab eo habeat emptor, qui pro domino poſſidebat, vt C. de acq. poſſ. l. ex ſibus.

Rē ſuam quis niſi à fura cōdicere pt.

[d] Iurare poterit. bene dixit poterit, ſ. q̄ſi verè ignorabat: & non dixit, voluerit: quia forte vaſallus libenter vellet iurare, etiam ſi ſciret illud feudū eſſe, quia ignorans vendidiſſet. & hoc dixit nolens aperire viam periurijs, cum ſcias inhumanum eſſe videatur per leges quæ periuria puniunt, viam periurijs aperiri, vt C. de indi. vidu. l. 2. in ſi.

[e] Ignorans. dū tamen eius ignorantia non ſit craſſa & ſupina: puta ignorauit, quod omnes de ciuitate ſciebant, vt ff. de iur. & fa. ign. l. 1. & 2. & l. regula. & argu. ff. de calum. l. annus. Item intelligas verum eſſe, quando ignorabat factum alienum: puta à prędeceſſore illud habuerat: & in alieni facti ignorātia tolerabilis eſt error, vt ff. pro ſuo. l. ſi. & ff. de iur. & fac. ign l. plurimum: & l. error. ſec' in ſuo, puta cum ipſe acquiſiuit, vt ff. ad Vellei. l. quāquā. & ff. loca. & condu. l. ſed addes. §. 1. & de ędi. edi. l. 1. §. 1. & §. cauſa. & C. de reſcin. vendi. l. quiſquis. & hæc vera ſunt q̄ñ errauit in facto putans illud feudum eſſe. Sed quid ſi ignorabat ius puta quia ignorabat legē prohibere feudi alienationem? Reſpon. forte non [a] proderit ei talis ignorātia. vt ff. ad Macedo. l. ſi quis patrem. & C. vn de vi. ſi quis in tantam. & C. de Interdi. ma. l. 1. & 2. & C. de præſcript. xxx. anno. l. ſicut. in fine. & C. de præſcr. longi temp. l. vlt. leges enim ſacratiſſimæ, quæ conſtringunt hominum vites, ab omnibus ſciri debent, vt C. de legi & conſtitu. l. leges. & hæc forte vere ſunt, niſi fuerit talis cui permiſſum ſit ius ignorare: puta minor, miles. & mulier aliquando, vt ff. de iuri. & fac. ignoran. l. regula. in principio. & C. ſi aduer ſol. l. ſi. & de iure deliber. l. fina: & de iur & fac. ignor. l. 1. vnde hic circa hunc artic. potes diſtinguere ſecundum quod diſtinguitur de ignorantia iuris & facti.

[a] Et rectè ſm Alua. hic quem tu videto.

Domino cum emptore feudi agente, [c] ſi vaſallus iurare poterit [d] quòd ignorans [e] eſſe beneficium vendidiſſet, credens proprium: electionē [f] emptoris committitur, verum domino velit ipſum cedere, an vaſallo reſtituere, Obertus dicit, omnia vaſallo reſtituenda. Quo reſtituto, id beneficium vaſallus retinebit, non nocente nec obſtante venditione, eò quod ignorans alienauit. Et quod dicitur alienatione feudum aperiri domino, intelligendum eſt, cum à ſcientibus alienatur beneficium. Et quod dicitur de venditione, idem eſt in omnibus alienationibus.

[f] Electioni. & ita datur electio hic emptori, verum velit cedere domino, an velit reſtituere vaſallo. vnde ſecundū determinationem iſtius c. potes intelligere, quod dicitur ī. ſi feu. contro. fue. c. ſi vaſallus, in quo indiſtincte dicitur, q̄ vaſallo debebit reſtitui. & non domino Vel dicas, & forte melius, quòd iſtud intelligi debeat cum determinatione illius & quod dicitur, q̄ committitur electioni emptoris, verum eſt: ſed illa electio non habebit effectum, ſi vaſallus voluerit, vt ei reſtituatur, & poſtquā ei fuerit reſtitutū, tenebitur ad intereſſe emptori ignoranti ſecundum quod ibi dř. ſi autem ꝯ voluntatem vaſalli dño ceſſerit: tunc forte non tenebitur ei ad intereſſe, cum ipſi vaſallo debeat reſtituere. & ita culpa eius amiſit, quæ non debet venditori nocere, vt ff. de euict. l. ſi dictum. §. 2. Sed quid ſi emptor domino ceſſerit, nunquid vaſallus qui ignorās vendidit, poterit hoc recuperare à domino, non obſtante venditione, quam de eo fecerit? Reſpon. forte ſic, cum per illam venditionem non fuerit dño apertum, ſm q̄ ꝯ. ſequitur hoc eo. c. ibi, quod dř alienatione feudū dño aperiri &c. imo q̄ plus eſt forte ab ipſo emptore poſſet ipſum vaſallus recuperare ſtatim poſt venditionē, poſtquā ſciuerit feudū fuiſſe, cū vēditio nō tenuerit ipſo iure, vt dicit conſtit. Frid. imperialem.

vt ar. C. de agr. & cenſi. l. quemadmodum. lib. 11. Sed quo iure ageret contra quemlibet? valde ergo eſt notabile. c. iſtud. quoniam multoties poſſet accidere de facto. Nam & ſecundum iſtud c. & illud qd eſt ſ. ſi de feud. contro. fue. c. ſi vaſ. feudo credo conſtitutionem Frider. intelligendam.

DE CONTROuerſia &c.

Si controuerſia. a Dño abſente. idem puto & ſi dñs fuerit præſent, & hoc eſt, quod dicit domino abſente, ſtatim cùm vaſall' eſt inueſtit' de aliqua re, recte hanc habet poteſtatẽ, & tanquam dominus poterit à quo liber poſſidente quaſi vẽdicare, & defenſionem opponere, vt ſup de inueſ. rei alie. § rei autem. verumtamen ſi voluerit habere regreſſum aduerſus dominum de euictione, debebit dño denunciare, vt ſ. ſi de feu. vaſ. interpel. fue. c. negotiũ quod quidem intellige ſecundum quod dicitur in gl. quæ ibi eſt quæ ſic incipit, hoc intelligas ſecundum diſtinctionem &c.

b Ipſe enim ſolus vtiliter. & ita videtur quod hẽat vtile dominium: quod verũ puto: ſicut dicitur de ſuperficiario & emphyteuticario, & de eo qui ad non modicum tempus feudũ conduxit, quibus datur vtilis actio, vt no. ſ. de ca Cor § 1. vnde hic poteris repetere, quod de hac materia not. in ſumma.

TITVLVS XLIII.

DE CONTROuerſia inter vaſallum & alium de beneficio.

Vaſallus agere et conueniri pōt pro feudo et pro parte feudi etiam domino abſente, & quaſi pro re propria: & tranſigere poteſt bona fide: & ſi contra eum iudicatum eſt, vel ab eo tranſactum, dominus cogitur poſtea ratum habere etiam feudo ſibi aperto. Bald.

Si controuerſia inter vaſallum & alium de beneficio fuerit, aduerſario proprietatẽ totius, vel parẽ, vel aliud aliquod ius ſibi vendicãte: cauſa per vaſallum ẽt dño abſente a quaſi propria ad finẽ perducatur. ipſe e.n. ſolus vtiliter b agendi & excipiendi habet poteſtatem. & ſi pro eo, aut ꝯ eũ iudicatũ fuerit, vel cũ aduerſario trãſegerit, dummodo fraudulenter actũ nõ ſit, ẽt ſi poſt bñficiũ dño aperiatur, tale erit, ac ſi eo cãm agẽte iudicatũ fuiſſet, & iõ ab eo ratũ hẽri oportet.

a Ratum habeti. ita quod tenebitur vaſallus reſtituere intereſſe ſecundum ſ. no. nec id quod nomine tranſactionis accepit, feudum erit, vt ſ. ſi de feu. contro. fue. c. ſi vaſ. de feu. ſuo.

ſolutum tamen ſi poſtea fuerit dñs reſtitutus, redibit res ad priorẽ ſtatũ. vt ibi dicitur. hic ergo colligitur manifeſte quod non reſtitutio nem iura amiſſa, licet res in priſtinũ ſtatum redierit, arg. ad hoc. C. de ſen. paſ. & re. l. inſulam. & ff. vnde cogn. l. ſi q alienam. & ff. de vſufr. ac. l. quid ſi, §. 1 & §. pe. arg. contra hoc ff. de bono. poſſ. contra tab. l. 1. § 1 & fi. & de iure patron. l. ſiue. & C. de adopt. l. cum in adopt. C. de ſent. paſ. & re l. 1. & vlti. & ff. de alie. iud. mu. cau. fac. l. ex hoc. §. ſi quis.

TITVLVS XLIIII.

QVID IVRIS, SI poſt alienationem feudi, vaſallus id recuperauerit.

Culpa, quæ non tranſiuit in perpetuam priuationem, non pōt purgari. B.

Præterea a ſi vaſallus ante cõſtitutionẽ Lotharij Regis feudum alienauerit: qd in quibuſdam curijs pro parte, in quibuſdam pro toto olim licebat: & ipſum poſtea recuperabat: pro feudo ſibi retinebat: hoc eſt in cauſam feudi recadebat. hodie autem ſi ipſum alienauerit: ſi quidem illicite, licẽt poſtea recuperauerit: tamẽ penes eum non remanebit: d vtpote domino, ad quemcunque peruenerit, apertum. Profectò; ſi domini voluntate e vendiderit, vel per libellum, vel aliter alienauerit: ſi idem poſtea recuperauerit feudum, penes eũ remanebit, nõ iure beneficij, f ſed aut iure proprio, aut iure libelli; aut aliter, ſcdm qđ idem

e Profectò. ſi domini voluntate. forte loquitur ſecundum noua iura. per quæ vaſallos prohibetur feudum alienare ſine domini voluntate, vt in conſtit. Frider. & Lothar. olim tamen vaſallus, ſine domini uoluntate feudum uſq; ad medietatem recte uendere. & libellario nomine dare, ut ſupra de feud alien. capit. 1. & ſup. qualiter olim pot feudũ alie. c. 1. circa prin. & hæc vera ſunt ſecundum ius antiquum, quando vaſallus non habebat id feudum in curte domini. nam ſi habeat in curte, vel ſi habeat extra curtem. & dominus habeat diſtrictum? vel alium honorem, tunc ſecus: quoniam ſi aliquam partem alienabat ſine domini uoluntate, à feudo cadebat, ut ſ. quibus mod. feud. amit. c. item ſi quis. imo & ſi fiebat alienatio ſicut fieri non debebat, habebat locum præſcriptio triginta annorum. & obſtabat tam ſcienti, quam ignoranti, ut ſup. qualiter olim feudum poterat alienari. §. præſcriptione quæ præſcriptio forte locum habebit hodie contra ſcientes, ut no. ſ. de capi. Corra. c. 1. dum tamen ſint tales perſonæ, quibus hodie currat præſcriptio talis, ut C. de præſcri. xxx. ann l 2.

Nota hic text. ſatis elegantẽ. Quærit hic do. Al. ua de ſall. qõne quã ponit Bal. in l. 2. C. de epiſco. audi. Si ex forma ſtatuti datet certa ſolẽnitat in vẽditiõe rei feudalis vel emphyteuticæ, ſi ne qua vitiatur vẽditio, an tñc ſi contra fiat, cadat qs ppea à iure ſuo? & thdeo, ſm Bald. q nõ: quia verbũ venditiõis abſolute plaũ. nõ cõprehendit venditionẽ quæ nulla eſt ex defectu ſolennitatis p leg. 4. §. condẽnatũ ff. de re iud. facit. l. alienationis. ff. de ver. ſign.

f Beneficij: puta quando uendiderat? cum idẽ eſt, quando ad libellum dederat, & eum recuperauit ſimiliter ad libellum, & hoc eſt, quod ſequitur, aut pro proprio, aut pro libello &c. & hoc uerum eſt, quod non remanebit penes eum iure beneficij, ſcilicet illud ius quod per libellum tranſiuit, & poſtea recuperauit, rem tamen ipſam nihilominus retinebit in feudum, ſicut ab initio habuerat, & hoc datur intelligi per id quod infra ſequitur, ſi ild uerò ius &c. & quod in fine dicitur, ſi feudum domino refutauerit &c.

QVID IVRIS, SI POST alienationem feud. &c.

a Præterea. Remanebit. ſimile habuimus de eo, qui factus eſt clericus, vel conuerſus, qui licet habitum depoſuerit, feudum tñ à quo priuatus eſt, pp id non recuperabit, vt ſup. de feudo fœ. §. ex hoc illud. arg. contra ſ. ti. hic finitur lex Corra. ca. 1. licet enim uaſallus interim, dum eſt dñs excõicatus, vel à rege bannitus, ſit à facto fidelitatis

Singu-

recuperauerit: dũmodo ſcias, quòd ſi ad libellum domini voluntate id dederit, ſi quidem pro libello ei datur ſingulis fortè annis, a & hoc iure feudi cenſebitur. Illud verò ius qđ per libellum tranſtulerit, & poſtea recuperauerit, ꝑ beneficio non tenebit, ſed velut alterius rei b datæ per libellũ. Et enim ſi feudũ dño refutauerit: libellũ retinebit.

TITVLVS XLV.

AN AGNATVS, vel filius defuncti poſſit retinere feudum repudiata hæreditate.

Primò tractat, an agnatus poſſit hæreditatẽ agnati repudiare, & feudum retinere. Secundò an filius vaſalli poſſit hæreditatem repudiare, & feudum retinere. Secũdum in verſic. ſi verò.

SI contigerit † vaſallũ ſine oĩ ꝓle decedere, c agnatus ad quẽ vniuerſa hæreditas ꝑtinet repudiata hæreditate, feudũ ſi paternũ fuerit, retinere poterit: d nec de debito hæreditario aliqđ feudi nomine ſoluere cogitur, ſed in fructibus ſi quos reliquit, vt de eis debitũ ſoluatur, quo ꝓpe deceſſerit (ſecundũ quod ſuprà diximus) e conſiderabitẽ. Vbi verò filium reliquit, ipſe non poteſt hæreditatem ſine beneficio repudiare: f ſed aut vtrunque g retineat, aut vtrunque repudiet, quo repudiato, ad agnatos, ſi paternum ſit, pertinebit. & licet alterum ſine altero retinere nõ poſſit, agnatis tamen conſentientibus h poterit dñs eum, ſi voluerit, quaſi de nouo beneficio i inueſtire, quo facto licebit ei repudiata hæreditate feudum tenere, nullo onere ei hæreditario imminente.

TITVLVS XLVI.

AN APVD IVDICem, vel curiam domini quæſtio feudi debeat termi nari.

Primò ponitur thema. Secundo quæſtio. Tertiò reſponſio. Secunda in verſic. eſt igitur quæſitum. Tertia in verſic. & reſponſum.

EX eo qđ ſuprà diximus k vt ſi inter duos de beneficio fuerit cõtrouerſia, corã iudice, vel arbitro finiaẽ, talis hic fit qſtio, quodã ſine filio decedente, alius credens beneficium, quod ipſe tenebat, apertum domino eſſe, ab eo inueſtitus eſt eius beneficij nomine, econtra apparent agnati, qui feudum ſibi ven-

a Singulis forte annis. ſcilicet quod datur ei pro libello ſingulis annis ſui reditus. Vel itelligas hoc ſcilicet, quod ad libellum domini voluntate dedit, vt referatur ad ſuperius dictum. & non ad proximum. Sed prior expoſitio verior videtur.

b Alterius rei. i. tanquam alia res eſſet ſibi data ad libellum ſcilicet ab illa quam tenebat in feudum.

AN AGNATVS, vel filius defuncti poſſit &c.

SI contigerit. Feudum ſcilicet paternum. ſecus ſi fuerit nouum: quoniã tunc nec cum hæreditate, nec ſine hæreditate retinere poſſet: niſi eo pacto eſſet acquiſitum, vt ſupra dictũ eſt pluries.

d Retinere poterit. hoc ideo contingit. qa potius principali prouidentia quàm ex iudicio ſiue ex ſucceſſione defuncti ad eum peruenit, vt argum. ff. de ado. l. ſi arrogator. à maioribus enim potiꝰ hoc intelligitur, quàm ab iſto.

e Supra diximus. vt ſupra hic habetur iet. §. his conſequenter. conſiderabitur enim verum deceſſerit ante Calen. Martij vel poſt: & hoc ideo quia fructus illius temporis pertinent ad hæredem defuncti: & non ad dominum ſecũdum qđ ibidem dicitur.

f Repudiare hoc etiam verum eſt, ſiue feudum fuerit nouũ ſiue paternũ, & hoc datur intelligi per id quod infra ſequitur, ad agnatos ſi paternum fuerit &c. Et ita not. ꝗ deterior cõditio eſt filiorũ, ꝗ agnatorum, ſic ſupra ti vaſ. feud. petu. c. 2. quod videtur mirũ, maxime cum fuerat paternũ, qđ potius principali ꝓuidẽtia vſ ad eũ ꝑtinere debere, quã iudicio defuncti, vt ſ. notatum eſt.

g Aut vtrunque. Not. ergo hic, quòd filius vaſalli non poteſt retinere feudum repudiata hęreditate paterna ad hoc, vt nõ teneatur ſatisfacere creditoribus hæreditarijs. & eſt pro hoc ar. ff. de ver. ſig. l. bonorũ. §. 1. & ff. vt i poſſ. leg. l. is cui. §. bonorũ. & de bo. poſſ. l. ſed & eum, §. bonorũ, & ff. de acquir. re. do. l. rem in bonis. & ff. de ver. obl. l. ſtipulatio iſta. & ff. ad Treb. l. cogi. §. ſed & ar. cõtra. C. de co fun. pa. l. 2. & C. de fun. pa. l. fundi. & l. poſſeſſores, & C. de col. fun. pa. l. pe. & ff. de bo. li. l. ſi patronus, § fi. Sed nũqd idẽ erit in filio emphyteuticarij? ac hic quod fit, & prædicta pro & contra potes in eo notare.

h Conſentientibus. vel etiam poſtea ratum habentibus. vt ſupra de alie. feu. pa. cap. 1. cum ratihabitio retrotrahatur, & mandato æquiparetur: vt ibi notatur. nam & ſi ad iſtum non debet deuenire per ſucceſſionem, tamen ſi conſenſu eorum fuerit inueſtitꝰ ad eum repetendum nullo modo regreſſum haberent. vt ſupra quibus mo. feu. amit. §. præterea. & hęc vera ſunt, ſiue cõſenſerunt tacite vel expreſſe, vt ibidem notatum eſt.

i De nouo beneficio. ſed nũqd in iſto caſu poſt mortem filij eius ſi deceſſerit ſine filijs, pertinebit illud feudum tanquam paternũ adhuc ad eoſdem agnatos, ita quòd præteratur domino? Reſpon. forte non, ſcđm quod videtur dici in illo. §. præterea nã conſentiẽdo eũ inueſtiri quaſi de nouo beneficio, videtur iuri ſuo renũtiare, quia qui alij cõſenſit, iura ſua ꝑdit, vt C. de admini. tuto. l. cum quidam, & ſic ad hoc eſt arg. ĩ ꝓxi. c. tres erãt agnati in fin. Sed quid ſi ſine eorum conſenſu dominus eum quaſi de nouo beneficio inueſtiuit, nunquid ſtatim poterunt illud petere ab eo? Reſpon. forte non, ſi filius eũ non repudiauerat, cum & aliàs forte dominus poſſet ei facere gratiam inueſtiendo eum propter ſeruitium & amorem patris, ſicut dicitur de filia, vt ſupra quemadmo. ad fi. feu. peti. c. ſi quis ſine filio.

AN APVD IVDICEM VEL curiam domini quæſtio &c.

EX eo. Diximus. vt ſ. de lege Corr. c. ſi inter duos pares.

*Bal. pro ſequitur hãc materiã 56. col. p pe. fi. e. ti.

Deterior eſt quandoque filiorũ conditio, quã agnatorũ.

Hęc gl. non ſatiſfacit quęſtion. mo tę, proinde tu vide to Andreã ab Iſernia q conſtituiſſime decidit idē eſſe.

dicant quaſi paternũ. Eſt igitur quęſitum, an apud curiam domini, vel iudicẽ ſit hæc quæſtio terminãda? Et reſpõſum ſcio: quia ad dominũ quodã modo cã ſpectare videtur, ad quẽ inueſtitus habebit regreſſũ de euictione: vt corã parib.[a] finiat curtis. & licet alter p ſe nõ poſſit alterũ trahere ad curiæ iudiciũ: generaliter tñ ẽt ſi inter duos cauſa fuerit de bñficio, eos curia vocãte, non licebit eorũ alicui eius curiæ iudicium declinare.

TITVLVS XLVII.

QVALITER DOminus proprietate feudi priuetur.

Dominus propter feloniam commiſſam in vaſallum, feudi proprietate priuatur: ſicut econtra vaſallus feudo. Bal.

EX facto quæſitũ ſcio, & ego à pluribus quæſiui, ſi dominus contra vaſallum apertã feloniã fecerit: an ſicut vaſallus feudum debet amittere, ita dominus proprietate priuetur? Et quidã dicunt, ex omni felonia, qua vaſallus feudo priuatur, & dñs proprietate priuetur. Alij nõ, niſi ex magna felonia, alij ex nulla. Sed prior ſnĩa mihi placet:[b] nõ habita diſtinctione,[c] qualis vaſallus ſit, verũ per ſacramentum, vel non.

TITVLVS XLVIII.

DE FEVDO NON habente propriam feudi naturam.

Si miles accepit caſtrum in feudum à duce, vt ipſe & ſui heredes quibus dederit, id habeant: non habet hoc feudũ propriã feudi naturã: quia alienare poteſt feudum vaſallus indiſtinctè: & ille in quem alienauerit, non retinebit pro feudo. Baldus.

SI quis ea lege alicui feudũ dederit, vt ipſe & ſui hrdes & cui ipſe dederit habeant? Reſp. ille, qui ſic accepit, poterit id vendere, vel donare, vel aliter, ſi ſibi placuerit, ẽt ſine voluntate domini alienare: & ille etiam, cui datum fuerit, non habebit ipſum pro feudo, niſi ſicut ei datum eſt. Sed qualitercunq; ei datum fuerit, ſiue ad proprium, ſiue ab libellum: licet propriam feudi naturã non habeat, iure tamen feudi cenſebitur: vt ex his cauſis ipſum amittat, quibus[d] & verum feudum. Vbi ergo ſic datum eſt feudum, & cui in feudum dederis, aliud eſt: & ꝓpriam feudi naturam habet.

TITVLVS XLIX.

DE EO, QVI finem fecit agnato de feudo paterno.

TRes erant agnati, vel plures, vnus eorum habebat feudum quod erat paternum: ſed alter eorum finem & refutationem ei, ſuiſque hæredibus, & cui ipſe dederit, fecit: deceſſit iſte ſine filio maſculo. Alter, qui non refutauit, vendicat ſibi totum. Alter verò, qui refutationem fecit,

---

[a] Corã paribus. hoc ideo contingit: quia hic conſtabat illud feudũ pertinere ad illum dominũ: ſed in ſuperiori capitu. ſi autẽ inter duos pares, nõ ꝯſtabat. & ita habes hic, ꝙ pares de bñ cognoſcere, ſi volunt, qñ quæſtio de feudo eſt inter duos: quòd videtur contra illud quod dicitur in conſtitu. Frideri. imperialem. §. præterea ſi inter, ſcilicet ꝙ dominus cognoſcere debet. Sed dicas, quòd illa loquitur de iis, qui aliàs erant vaſalli: & non tantum de eo, ſuper quo erat quęſtio. hic autẽ ille. qui fuerat inueſtitus de eo, ſuper quo litigabatur, non erat alias vaſallus. Vel intelligas, quod hic dicitur coram paribus curię ſi niatur: ſi pares. ſ. voluerint. & hoc ẽt eſt quod ſequitur, & licet alter per ſe non poſſit &c. & quod dicit in ſi. non licebit alicui eorum, intelligas, i. non debebit. poterunt tamẽ ſi voluerint. vel dicas, ꝙ dominus vna cũ curia cognoſcet, vt ſup. de inue. in ma facta. §. illud & tamen ſecũdum eſt. vt hoc c. intelligatur ſecundum illud, & econtra. Et ſecũdum hoc dicas, ꝙ hoc cap. & etiam illud, ſi inter pares duos, loquantur ſecũdum iura vetera: hodie autem debebit dñs cognoſcere. vt in conſti. Frid. imperialẽ. §. præterea, & poteris hic notare quæ notantur ſuper prędicto. c. illud tñ.

QVALITER domi. &c.

[b] EX facto. Mihi placet. & verius eſt, vt puto. & ſic ad vaſal. peruenitat proprietas, non habita diſtinctione peccat dominus in vaſallum vel in alium: vt ſup. ſi de feud. contro. uer. fue. c. domino committente. & non eſt mirum, ſi[1] proprietatem amittat, cum ipſe dominus teneatur vicem reddere vaſallo de iis, in quibus vaſallus ei tenetur, vt j. de forma fidelitatis. in fine.

[1] Vide de hoc ꝑ do. Aluar. hic in t. co. in ſi. verſi. ... ro cũ glo. ſ.

[c] Habita diſtinctione. hoc verum eſt, quantum ad id, de quo quæritur hic: quãtum vero ad hoc vt pro pari poſſit eligi ad cognoſcendum inter dñm & vaſallũ inuito dño & vaſallo, diſtinguendũ eſt: quia ille nõ eſt eligendus ꝑ pari, qui fidelitatẽ nõ iurauit inuita altera parte, vt j. de controuer. feudi apud pares termi. c. ſi inter dominum.

DE FEVDO non ha. &c.

[d] SI quis ea. ipſũ amittat quibus. ſ. ille qui habuit à vaſallo. Quid ergo ei ꝓderit, ſi per proprium emit, ſi ex his culpis debeat ipſum amittere? Reſp. non ꝓderit ei: ſed ei nocebit ad hoc, vt ipſũ amittat: ideo ꝙ ꝓprium, vel quia ad libellum ſine voluntate dñi ipſum acquiſiuit. Vel dic & forte melius ſ. quòd illud verbũ amittat, nõ referatur ad emptorẽ, vel libellariũ: ſed vaſallum. Vel dicas, ꝙ vaſallus iiſdem cauſis ipſum amittat. & ad hoc facit, quod legitur ſup. ſi de feud. ꝯtro fu. c. feudum. Sed nũquid emptor poterit ipſum præſcribere, ſi ignorans eum feudum eſſe ipſum per proprium emit? Item nunquid habet iſte emptor omnem proprietatẽ & poſſeſſionem. ꝗ.

DE EO qui finem fecit &c.

TRES erant: nam

a Non obſtante. hoc ideo, quia pactum fuerat perſonale ſ. quantum ad ipſum qui refutauit, & eius hæredes. & cui datur vnde non eſt mirum, ſi alij non profit, vt ff. de pac. l. idē in duobus. §. 1. ſecus ſi eſſet reale: vt ſtatim ſequitur: niſi feudum omnino &c. in rē enim pacta perſæque omnibus proſunt, vt ff. de pac. l. & hæredi. §. 1.

b Quaſi nouum ſit. ſcilicet quantum ad eū qui refutauit: nō quantum ad alium, qui nō refutauit: niſi eius conſenſu hoc fieret, tunc enim & ipſi forte noceret: vt I. quibus modis feu. amit. §. præterea.

vult ad ſucceſſionē venire, pacto nō obſtante. a

Sapientes quidam Mediolanen. interrogati reſponderunt non obſtare illud pactum, niſi feudū omnino refutauerit: vel niſi ad hoc refutauerit, vt dominus eum quaſi denouo beneficio inueſtiret. Tunc enim ſecuta inueſtitura noua, quaſi nouum ſit b feudum, non ſuccedit.

TITVLVS L.

DE NATVRA ſucceſsionis feudi.

Primò determinatur clare, quæ perſonæ ſuccedere debeant in feudo. Secundo ſubditur quædam quæſtio dubitabilis circa ius ſuccedendi in feudo, ſecunda in ver. dummodo ſcias. Baldus.

DE NATV. ra ſucceſſionis &c.

Vcceſſionis. pater filio hoc eſt contra Ius Romanum, quo pater ſuccedit filio: & etiā mater, vt C. ad ſenatuſc. Tertul. authen. defuncto. Sed hoc contingit propter naturam feudi. & ita in iſto caſu cōſuetudo feu. vincit legē, nimirum legum Romanorum nō eſt vilis authoritas: ſed non adeo ſui valitura momēto, vt vſum vincat aut mores: vt I. de con feu. c. 1.

Vcceſsionis † feudi talis eſt natura, quod aſcendentes non ſuccedūt, verbigratia pater filio. c inferius verò filius patri ſuccedit. d & nō filia, e niſi ex pacto, f vel niſi ſit fœmineū. Tūc enim ſuccedit filia matri, g & patri ſecundū quoſdam: h ſuccedit nepos ex filio i ſolus: k & ſic vſque in infinitum: ex latere omnes per maſculos deſcendentes, vſque in infinitum, l ſi feudum ſit paternum. Paternum; m aūt voco quicunque ex ſuperiorib. id acquiſiuit, dummodo ſcias, quod ſi quis habens beneficiū quatuor ſuperſtitibus filijs decedat, & feudū ad

d Succedit. hoc verum eſt. niſi tale fuerit feudū, in quo nullus ſuccedat: puta in feudo marchiæ, ducat⁹ vel comitatus: vel alterius regalis dignitatis, de quo ab imperatore fit inueſtitura, in ipſo .n. nullus ſuccedit. ſed morte accipientis ſoluitur: niſi iterū ab imperatore inueſtiatur, vt I. de feu. mar. c. 1. licet hoc hodie ſit vſurpatum, vt ibi & ſuperiori. c. prox. in ſi. itē niſi fuerit feudū de quo ſi fuit facta inueſtitura: ſed ita intrauit in poſ. quis voluntate domini. in eo. n. nullus ſuccedit: vt I. qui. mod. feu. conſti po. c. 1. itē niſi filius ſucceſſionem feudi amiſit propter culpam ſuam offendēdo dominū in vita patris & de illa offenſa domino non ſatisfecerit, vt in cōſti. Frid. imperialem §. inſuper. item vbi pater deliquit, propter qd delictum amiſit feudum: quoniā & tunc filius ab eo priuat. vt I. ſi vaſ. feu. pri. cui defe. c. 1. & I. ſi de feu. controuer. ſue. c. ſi vaſ. culpam. itē verū eſt, quòd ſuccedit filius patri in feudo, ſi legitim⁹ ſit ab initio, ſi adoptiuus, neq; naturalis. Item naturalis etiā ſi poſtea efficiat legitimus: nec ſolus, nec cū alijs ad ſucceſſionem feudi vocatur, vt I. ſi de feu. cōtrouer. ſue. c. adoptiuus, & c. naturalis. Item verū eſt, niſi fuerit natus ſurdus vel mutus, vel cæcus, vel claud⁹, vel aliter imperfectus, vt feudo ſeruire non poſſit. tunc. n. ſecundum quoſdam non ſuccedit. vt I. ti. an mutus, vel aliàs imperfectus in feu. ſuc. c. mutus. Acc.

e Non filia. licet enim filiæ vt maſculi ſuccedant, legibus tamen ad huiuſmodi ſucceſſionem aſpirare nō poſſunt: nec earū filij, vt I. qui feu. da. poſ. §. hoc autem notādum. & hoc verū eſt, quoniam prole fœminini ſexus, & ex fœminino ſexu deſcēdēs in feudo nō ſuccedit, niſi ex pacto, vt hic, & I. de gra. ſuc. in. feu. c. 1.

f Niſi ex pacto. & tunc demum ſuccedet cū maſculi non extiterint, vt I. titu. epiſcopū vel abba. &c. c. item ſi epiſcopus vel abbas. in ſi. & I. de ſuc. feu. c. filia vero. nec enim patet loc⁹ fœminæ in feudi ſucceſ. donec maſculus ſupereſt ex eo qui primus fuerit inueſtitus de eo, vt ſupra. de eo qui ſibi vel hæ re. ſu. maſc. & fœmi. feud. accepit. c. qui ſibi. Arc.

g Filia matri. vel niſi poſt mortem patris feudum à domino redemerit, vel niſi à domino fuerit inueſtita de beneficio patris propter ſeruitium & amorem patris. tunc enim nō poterit ab aliquo reuocari ex parentibus ſuis, vt I. quemadm. ad ſi. feu. pecri. c. 1.

g Filia. hoc poteſt referri ad illud verbum, niſi ex pacto. poteſt etiam referri ad illud, vel niſi ſit fœmininum: & tunc intelliges, quòd ille pater deſcendit ex fœmina quæ acquiſierat: feudum illud. quidam tamen non habent in textu hoc verbum patri &c.

h Secundum quoſdam. diſſentiunt tamē quidam contra, vt I de benefi. feud. c. 1. imo etiā fuerunt, qui dixerunt, quod & maſculi non ſuccedant in feu. fœminino, i. per fœminam acquiſito: cum ſecundum rigorem cōſuetudinis feudum dici debeat paternum. & non maternum, vt I. tit. an. mari. ſuc. vaſ. in bene. ca. ſi fœmina.

i Nepos ex filio. & non ex filia. proles enim fœminini ſexus &c. vt I. de gra. ſuc in feu. c. 1.

k Solus. dicit quātum ad collaterales: quoniam donec deſcendentes ſuperſunt nō admittuntur collaterales agnati, vt ſupra de gra. ſuc. in feu. c. per ſucceſſionem. Sed nunquid vna cum patruo admittetur ad ſucceſſionem aui in feud. in locum ſui patris? Reſp. ſic, cum iure iſto conſuetudinario non ſit prohibitū imo potius admiſſum: cum dicit, quod prima cauſa ſit liberorū in ſuc. feu. & inter liberos videātur poſtea nepotes connumerari: vt ſupra. pdi. tit. & ca. in prin. nimirum quoniam appellatione liberorū, vel filiorum nepos continetur: nec etiā poterit eos dulciori vocabulo nominare, vt ff. de verbo. ſig. l. liberorum. & le. iuſta, cum etiam Romano iure filius vna cum nepote ex filio mortuo ſuccedit. C. de ſuis & legi. hære. l. 3.

Filiorum appellatione nepos continetur.

l Infinitū. hic poteſt notari, quod infinitas rei licitum vel illicitū non vitiat, nec excludit. & eſt cōtra illud generale, infinitas eſt euitanda. ſecundū quod no. I. qui feu. da. poſ. §. hoc quoque ſciendum eſt.

m Paternum. Sed quare dicit, ſi feudum ſit paternum? nonne dr̄ feudum paternum, poſtquam peruenerit ad nepotes? & denique paternū feudum dicitur, dum à quocunque de ſuperioribus ſit acquiſitum, vt ſtatim ſequitur, paternū voco &c. hoc eſt ab

† Bal. ſuper hoc c. pont pul ch. quæ ſti. & ei vide. col.

eo patre. & fuit agnationis communis, vt ſ. de gra. ſuc. in feu. c. 1. circa prin. & ſi. nõ ideo dixit paternũ, quòd illud nõ dicat paternũ, quod iã peruenit ad nepotes: quia de eo paterno non loquitur, ſed dixit paternum eo reſpectu, vt agnati remoueantur ſuc. feu. donec nepos ſupereſt, ſcilicet quando ad auum illius nepotis iam peruenerat feudum paternum, quod debebat ad agnatos deuenire, ſi nepos nõ præcederet eos in gradu, ſiue gradibus, & de eo paterno loquitur: & hoc eſt quòd dixit ſolus.

vnũ ſolum ex diuiſione deueniat, & iſte ſuperſtitibus filiis duobus vel tribus decedat, qui patrueles a dicuntur, & ad vnũ eorum beneficiũ feudi ex diuiſione perueniat & ſimiliter iſte ſuperſtitibus filijs decedat, qui patrueles dicuntur, ad quorum vnũ feudum ſimiliter perueniat, ſicut etiã ex alijs ſuperioribus vel primis fratribus ſuperſũt maſculi: ſi ille, qui feudũ habet, deceſſerit nullo filio relicto: an ad omnes, vel ad quos perueniat, quæritur? Reſpondeo, ad ſolos & ad omnes, qui ex illa linea ſunt, ex qua iſte fuit. Et hoc eſt, quod dicitur, ad proximiores pertinere. b Iſti verò proximiores eſſe dicuntur reſpectu aliarum linearum, ſed omnibus ex hac linea deficientibus omnes aliæ lineæ æqualiter vocantur.

a Patrueles. ſed videtur falſum. ſ. quod dicantur patrueles: cum ſint nati ex eodem patre: vnde potius dicuntur conſanguinei, cum ex eodem ſanguine nati ſint: de quibus habes titulũ ſpecialem in auth. de conſang. & vteri. fratri. col. v. patrueles autem dicuntur nati ex duobus fratribus, vt inſti. de gra. cog. §. quarta & ff. de grad. affi. l. 1. § 4. ſed dicas, quòd hi non dicuntur patrueles ex eo, quòd nati ſint ex eodem patre: ſed dicuntur patrueles cum filijs aliorum fratrum, licet de illis non eſſet adhuc locutus, ſed in ſequentibus loquetur, ſcilicet vbi dicit, ſic & in alijs ſuperioribus &c.

b Pertinere. filijs ſolum exiſtentibus maſculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per maſculinũ ſexum deſcendentibus, cæteri remouentur agnati, vt ſ. de gradi. ſuc.

TITVLVS LI.

DE CAPITANEO, qui curiam vendidit an intelligatur beneficium vendidiſſe.

Qvidam capitaneus † in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit nõ habita mentione beneficij. Controuerſia eſt inter capitaneum & emptorem: dicente emptore ſe curiam cũ beneficio emiſſe: domino verò contradicẽte ad eũ beneficiũ non pertinere. Reſpondetur, illud beneficium in venditione non contineri, c niſi expreſsè de eo actum ſit. d Quæſitũ eſſe apud me ſcio: ſi filius e viuẽte patre dominum offenderit, ita q feudum amitteret, ſi pater deceſſiſſet, vtrum feudum amittat, f vel nõ ſecundum iſtos ſic, ſecundum Gerardum non, & Obertum ſimiliter.

Diſpoſitio ſolius animi ad delictum non perficit delictum: ſed inſidiæ habentur pro delicto contra dominũ conſumato. Bal.

Si voluerit vaſallus dominum offendere, ſed nõ laborauerit, feudum non

DE CAPITANEO, QVI &c.

Qvidam. Non contineri. licet fuerit vſus verbo generali, vel ſimplici: id tamen debet intelligi tantũ venditum de quo actum fuerit inter cõtrahentes, vt ar. C. de tranſa. l. ſi de certa re, & C. ad velleia. l. iubemus. nec et fuit cogitatũ de beneficio vẽdẽdo. ar. ff. de trãſac. l. cũ Aquiliana & l. qui cum tutoribus. §. 1. vnde id tñ videtur vẽditũ, quod verbis fuit nominatũ. ff. de euic. l. qui libertatis, & de fun. inſtr. & inſtru. leg. l. cũ de lanionis, & l. prædia nec enim à ver. ſig. recedendum eſt &c. vt ff. de leg. 3. l. non aliter. Item nonne poteſt haberi curia ſine beneficio, & econtra: ergo vendendo vnum, non ſequitur vẽditio alterius. ar. C. de proba. l. neq; natales, & l. ad probationem ſeruitutis. imò ad venditionẽ vnius ſequit exceptio alterius, ar. C. de pac. conuen. tam ſuper do. l. ſi. & ff. de compen. l. Labeo. econtra c curia vẽdita & beneficium venditum videtur, cum ad curiã pertineant: arg. ff. ſi ſer. ven. l. penul. §. 1. de act. emp. & ven. l. creditor. §. fi. in vendẽdo enim fuit vſus verbo generali vel ſimplici, ergo videtur omnia vendidiſſe, quæ non excepit. argumen. ff. de accep. l. pluribus, & ff. quæ in frau. cre. l. 1. §. 1. Item annonæ beneficium cohæret curiæ, ergo eum datione curiæ tranſit, argu. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſd. l. fi. & de inſtitoria. l. cuicunque §. penu. præterea beneficium ineſt curiæ tanquam pars in toto, ergo tradita curia, & ipſum beneficium traditum intelligitur. alioqui non intelligeretur curia tradita parte ſubtracta, argu. ff. de verbo. oblig. l. qui vſumfruct. in prin. & l. in executione § penul. & ff. de exceptio. rei iudic. l. ſi quis cum totum, & pro accipiente contra dantem debemus interpretari ff. de contrahend. emptio. l. Labeo. & de verbo. obl. l. ſtipulatio iſta. §. in ſtip. hoc etiam multum videtur facere pro emptore, ſcilicet quia non erat forte aliàs empturus, niſi beneficium haberet, vt ff. de minoribus. xxv. anno l. tutor vrgentibus §. fina. & de in diem addi. quòd ſi. & de ſo. l. ſi quis aliam. qua enim ratione vult venditor emptori ſubtrahere beneficium, ſcilicet, quia ſpecialiter non dedit, eadẽ ratione poteſt ei ſubtrahere domos, vineas, & terras & ita redigitur ad nihilum venditio. vt ergo videatur aliquid dediſſe, videretur interpretandum & beneficium datum eſſe, ar. ff. ad municip. l. 1. & de le. 1. l. ſi quando.

d De eo actum ſit. in generali enim alienatione vaſalli non cõtinetur, niſi de eis nominatim fuerit dictum, vt ſ. ſi de feu. contro. fue. ca. in generali.

e Si filius. Quicquid in iſto ca. quæratur & reſpondeatur hoc plenè determinatur in conſti. Frider. imperialẽ §. in ſuper hoc idem determinatur ibidẽ de vaſallo vaſalli, qui dominum domini ſui offẽderit & ideo non eſt hic multum inſiſtendum.

f Feudum amittat. hoc ideo, quia cogitationis pœnam nemo meret. vt ff. de pœnis. l. cogitationis, nec enim puniri dẽt affectus, niſi ſecutus fuerit effectus. ff. quod quiſq; iuris. l. 1. §. fin. & de furt. l. 1. § 1. & l. ſi quis vxori. §. neq; verbo & l. infitiando, & ff. ad leg.

a Ad hãc glo. vide Iaco. Bel. hic, q faci le ac pauter diſputationem explicat ac dirimit.

† Dominus Bald. & Aluar. format ſuper hoc capitulum pulchras & vtiles quæſtiones: ad quos propter lõgã diſputationem te remitto.

amittit. [a] † Gerardus & Obertus. ſimiliter etiã ſi laborauerit, non amittit feudum: niſi inſidiatus [b] ei fuerit, & hoc probatum fuerit. [c]

Feudum non tranſit ad fœminam, licet per pactum ſit actum, ſi vaſallus ſupereſt. Bal.

Similiter ſi quis inueſtitus fuerit de feudo ita vt ad fœminas tranſiret, & duas filias tñ reliquerit, quarum vna filium habeat, & altera filiã: verũ poſt mortẽ illarum maſculus [d] tantũm feudum habere debeat ?ſecundũ Gerardum maſculus tantũ: Ober. cõtra, & econtra ſi filios [e] ille habuerit. Filius [f] nõ poteſt recuſare hæreditatẽ patris abſq; feudo, propinquus autem poteſt.

Si contentio eſt inter vaſallum & emptorem de feudo, vaſallo deficiente in probatione, electio iuriſiurandi datur emptori. Bald.

Si contentio fuerit inter filiã & propinquum de hæreditate & de feudo, cum filia feudum habere non poterat: quia dicat ipſa, hoc ẽ de mea hęreditate, & ille dicat, imò de feudo, electio propinqui erit diſcernere veritatem iureiurando. [g] Gerardus & Obertus. [h] Et ſimiliter ſi contentio fuerit inter aliquem, qui emiſſet à ſeniore, & vaſallum: quia dicat vaſallus, hoc ẽ de feudo meo, ille autem neget: electio emptoris eſt, veritatem iureiurando diſcernere, [i] cum pares curiis veritatem non teſtantur. Gerardus & Obertus.

Feudum nõ põt conſtitui ſub pacto legis cõmiſſoriæ.

Similiter feudum lege commiſſoria datum non valet, ideſt, ſi ad certũ tẽpus pecunia nõ ſoluatur creditori, vt habeat i feudum. Gerar. & ſecũdum Obertum valet. Similiter poteſt feudũ dari ad certum ſeruitium. [k] Gerardus & Obertus.

Coe. de fal. l. qui falſam, niſi aliud reperiatur caſualiter dictum propter enormitatem criminis, vt C. de epi & cle. l. ſi quis non dicam, & C. ſi quacunq. prædi. po l. t. & C. ad leg. Iul. ma. l. quiſquis & ff de extor di. cog. l. j. non ob. quod alias diuiditur, quod in maleficiis voluntas inſpicitur, non exitus. ff. ad leg. Cor. de ſica. l. diuus. §. s. quia illud eſt verũ iu maleficio perpetrato, ſ. vt in eo nõ inſpiciatur, quod perpetratũ eſt: ſed debet inſpici, ſi ille qui commiſit, habuit voluntatẽ delinquendi, & tunc punıatur. ſi aũt non habuit voluntatẽ, tunc ſecus, vt C. ad le. Corne. de ſica. l. 1.

Voluntas in maleficijs non exitus inſpicitur.

Quia cogitationis pœnã nemo meretur, vt ff. de pœnis. l cogitationis. Bal. q lex ſ. cogitationis, recitatur de pę. diſt. 1. cogitationis.

[a] Non amittit. quia fortè pœnituit, vnde venia dignus eſt, vt ff ad leg. Cor. de fal. l. qui falſam.

[b] Inſidiatus ſicut alias dicitur, qui inſidiatus fuit morti ſui domini veneno vel gladio, amittit feudum, vt ĩ. in qb. cau. feu. amit. §. porrò ſi dominum.

[c] Et hoc probatum fuerit per teſtes non minus quinq;, ſummæ & integræ opinionis: ſecundum quod dici videtur j. in quadam conſtitutione Imperatoris Henrici, vt j. quot teſtes ſunt neceſ. ad probãd. ingra. cap. ſi vaſallus. quam conſtitutionem pauci habent, neſcio tamen vtrum debeat eſſe conſtitutio. vel non. vel ſi non eſt conſtitutio, dices quòd ſufficiant duo. vbi enim numerus teſtium non adijcitur, duo ſufficiũt, vt ff. de teſtib. l. vbi numerus.

Taſtiũ numero nõ edicto, duo ſufficiunt.

[d] Maſculus. hæc videtur melior ſententia, cum nõ debeant ſuccedere fęminæ in feudo donec maſculus ſupereſt, vt ĩ. epiſcopum vel abba. &c. in fi. & ĩ. de ſuc. feu § filia verò. nec enim patet locus fœminæ in feu. ſuc. donec maſculus ſupereſt ex eo q primo fuit inueſtitus, vt ſup. de eo qui ſibi vel hæred. ſuis. ca. qui ſibi. Accur.

[e] Si filios. ſcilicet duos, quorum vnus habuerit filium maſculum, alter habuerit filiã, & referas iſtud ille, ad illũ qui fuerit inueſtitus: & ſecundũ hoc dices, q filius maſculus tantũ debet habere feudum totum. Sed dicas, q hoc vltimum dictum ſit Gerardi, cui dicto Ober. non contradicit. alias enim ꝯdiceret toti naturæ ſuc. feu. cum maſculi debeant præferri fœminis in ſuc. feu. vt ĩ. no. eſt. Vel ſi vis referre illud ille, ad filium, quem vna ex filiabus habuerat, referas, veruntamen ſecundum hoc benè diceretur, & è contra &c. cum in conuerſo caſu nihil dixerat de illo filio, vnde prior intellectus melior videtur.

[f] Filios. hoc idem dicitur ĩ. tit. an agnatus vel filios defuncti. c. & ſi contigerit. vnde quæ ibi notata ſunt. hic poteris repetere. Accur.

[g] iureiurando. filia in probatione deficiente, vt ĩ. ſi de feud. contro. fue. c. 2. & intelligas, quòd iurabit cum xij. ſacramentalibus, vt ĩ. de contr. inter maſculũ & fœminam. c. item ſciendum. & quęcũq; ibi notaui de hac materia, hic repetas.

[h] Gerard. & Obert. Pro ſententia Gerardi eſt quod dicitur. ĩ. de feud. dato in vicem leg. cõmiſſo. c. ſi quis obligauerit, vbi dicitur, quòd feudũ non ſub prætextu pecuniæ, ſed amore & honore domini debet acquiri: & ideo melior videtur eius ſententia. vnde quæ ibi notaui, & hic poteris notare. Acc.

[i] Diſcernere. & idem eſt ſi inter dominum & emptorem fuerit contentio, vt ſup de con. inter m. & fœ. c. item ſciendum, circa fin. Item intelligas, quòd iurabit ſi videbitur iudici, q aliquid faciat pro eo vel contra eum, quare debeat ei dare iniurandum. nec enim ſemper debet dari poſſidenti: ſed quandoque vni datur, quandoque alteri, quandoque neutri, vt actore non probãte &c. vt ĩ de cõſue. rec. feu. cap. ſacramẽtum. Accur.

[k] Ad certum ſeruitiũ. puta ad aliquid certum faciendum quolibet anno pro ipſo feudo, & tunc non tenebitur aliud facere domino, niſi fuerit dictum. Sed nunquid poterit vaſallus tale feudum refutare, quandocunque voluerit inuito domino? Reſpon. quod ſic: quia indiſtinctè dicitur aliàs, quod vaſallus poſſit feudum refutare quandocunque voluerit: nec poſtquam refutauerit, tenetur domino ſeruire, vt inp. de vaſ. qui contra conſtitut. Lotha. ſeu alien. cap. 1. & 2. & cum ibi non diſtinguatur, nec nos debemus diſtinguere, ar. ff de offic. præ. l. 3. & ff. de public l. de pretio. è contra videtur quòd non poſſit refutare ſine voluntate domini: quoniam ab initio liberam habuit poteſtatem ſe non obligandi ad illud ſeruitium faciendum & feudum accipiendum. ergo non poteſt illi contractui ſiue obligationi ſine voluntate domini renunciare: ſicut enim in initio libera poteſtas &c. vt C. de actio. & obliga. l. ſicut, cum omnibus concor. ſuis & eſt argu. ad hoc ff. de vſufruct. l. ſed cum fructuarium. nec obſtat, quòd prædictum cap. indiſtinctè loquitur: quoniam licet ibi non diſtinguatur, nos tamen debemus diſtinguere. quod enim omittitur

omittitur à lege, non debet omitti religione iudicis, ff. de teſt. l. quæſitum, & de ſponſa. l. orano. & eſt forte ratio: quia a feudũ datum ad certum ſeruitiũ faciendum, nõ poteſt refutari ſine voluntate domini aliàs verò quod eſt indeterminatè datũ, poteſt refutari: quoniam vaſallus qui habet feudum conditionale, eſt obligatus domino ad illud ſeruitiũ vel per ſtipulationem, vel ſaltem per pactum in iſto contractu infeudationis appoſitum, & ita veſtitum, vnde certa actione ad id faciendum poſſet à domino conueniri: puta vel ex ſtipulatu, vbi ad factũ eſt obligatus per ſtipulationem, vel certi cõdictione, vbi certum quid promiſerit, vel præſcriptis verbis, vbi ſtipulatio non interuenit, vel etiam condi. ex maioribus informata per pactum, quod eſſet ineptum dicere, vt per eius refutationem actio domino competens tolleretur. at cum liberè feudum recipit, non appoſita aliqua conditione, ſed ſimpliciter fuerit de eo inueſtitus, nihil eſt præter ſacramentũ, de quo Deum habeat vltorem. ſi contra fecerit, ſi fidelitatem iurauerit: quia & feudum amittit, ſi culpã cõmittit per quã amittere debeat. ad nihilum enim obligatus eſt, niſi ex natura feudi, niſi quia ſi domino non ſeruierit ſecundũ quod ex natura feudi debuerit, ipſum feudum amittit. ſicut .n. iure cõſuetudinatio ſeu permittitur vaſallo feudũ refutare: ita eodẽ iure liberatus eſt poſtq̃ refutauit, ab illa obligatione naturali, qua tenebatur dño ſeruire. & hoc eſt, quod ibi dr, ad ſeruiendum, poſtquam refutauit, non tenetur.

a Gloſſ. hîc tenet & approbat Ioan. ab Imo. i ca. ad audientiam, de reb. ec. nõ alien. in ca. j. de feu. & in ca. potuit 64. col. de Ioe. & ad de hue, q̃ hic tradit Præpoſi.

† Rõchalia hic locum ſignificant, in quo Imperator ſcire ſcitare ſolet ad in. in cauſis arduis pertibus tedendum cum proceribus vniuerſaliq; curia ſua.

rò aliter ſtatutum eſt. ſcilicet quòd ſi non iuerit ſecũ in prædicta expeditione, vel alium pro ſe domino acceptabilem non miſerit, debebit tam in Lombardia, quam in Alemania ſubminiſtrare domino dimidiũ reditus feudi vnius anni. & ſi alterum iſtorum à domino admonitus ſiue vocatus ſpacio cõpetenti non fecit, feudum amittit, vt in conſtitutio. Frideric. Imperialem, §. firmiter. & hoc debebit ꝓbari, ſcilicet quod vocatus fuerit à domino per compares ipſius vaſal. argum. infra, de allo. §. vt autem æquitas.

TITVLVS LII.

DE PROHIBITA feudi alienatione per Lotharium.

Feudum vaſalli non alienent ſine voluntate dominorum ſuorum, & ſi vaſallus cõtrafecerit, prætio & beneficio carebit: notarius verò qui ſcripſit inſtrumentum, officio ſuo priuabitur: & ſit infamis. Bald.

Lotharius diuina fauente clementia .iij. Imperator Romanorum, pius, Felix, inclytus, ac triumphator ſemper Auguſtus vniuerſo populo.

IMperialis bñuolentiæ proprium eſſe iudicamus, cõmoda ſubiectorũ inueſtigare & eorũ calamitatibus diligẽti cura mederi: ſimiliter reip. bonũ ſtatum, ac dignitatẽ imperij omnibus priuatis cõmodis ꝓponere. Quocirca omnium fideliũ nrõrũ, tã futurorũ, q̃ pñtium nouerit vniuerſitas, qualiter dum apud † Rõchalias ſecundũ antiquorũ Imperatorum conſuetudinem pro iuſtitia ac pace regni cõponenda conſideremus: omnia, quæ ad honorem imperij Romani ſpectare videntur, ſolicitè indagantes, pernicioſiſſimam peſtem, & reipublicæ non mediocre detrimentum inferentem reſecare propoſuimus. Per multas enim interpellationes ad nos factas comperimus milites ſua beneficia paſſim diſtrahere: ac ita oĩbus exhauſtis, ſuorũ ſeniorũ ſeruitia ſubterfugere, ꝑ quod vires imperij maximè attenuatas cognouimus: dum ꝓceres noſtri milites ſuos omnibus bñficijs ſuis exutos, ad feliciſſimã noſtri numinis expeditionẽ nullo modo trãſducere a valeant. Hortatu itaque & conſilio b archiepiſcoporum, epiſcoporũ, ducũ, comitum, marchionum, palatinorũ, cæterorumq; nobilium, ſimiliter etiam iudicum hac edictali lege c in omne æuum Deo proprio valitura decernimus, nemini licere bñficia, quæ à ſuis ſenioribus hñt, ſine ipſorũ permiſſione d diſtrahere, vel aliquod commercium e aduerſus tenorem noſtræ cõſtitutionis

DE PROHIBITA FEVDI alienatione &c.

a IMperialis. Trãſducere. cum ipſi milites q̃ bñficia habẽt à dñis ſuis, debeãt ire cũ eis, q̃n vadũt Romã cũ rege in hoſtẽ. i. in exercitu. illi aũt vaſalli, qui cũ eis nõ vadunt, debent præſtari eis hoſtenditias, olim. ſ. in Lom. xij. denarios de modio, in Theutonia tertiam partem fructuũ facta computatione fructuũ ſolummodo eius anni. in quo hoſtem faciunt, vt ſupra, de capi. Cor. §. ſimiliter in hoſtenditijs. hodie verò

b Conſilio. ſecutus fuit imperator iſte modum Iuſtiniani in cõdenda lege, ſcilicet eam faciendo conſilio procerum ſuorum, vt C. de legi. & conſti. l. humanum.

c Hæc edictali lege vnde habeat vim generalis legis hoc ipſo, quòd in ea ponitur verbum iſtud hac edictali, l. quod ſolum ſufficeret. etiam ſequens verbum, ſcilicet in omne æuum &c. ad hoc vt haberet vim generalis legis, vt C. de legi. lege, leges vt generales. &c.

d Permiſſione. aliàs enim ſi eorum conſenſu venditio fieret, bene valeret. & hoc verum eſt, ſiue dominus conſentiat tacitè ipſi venditioni, ſiue expreſſim, vt argum. C. de remiſſio. pignor. lege, ſi hypothecas, & ff. de re iudi. lege. creditor. qui enim alij conſentit, ſua iura perdit: vt C. de adminiſtratione tutorum, lege cum quidam. Sed quid ſi eo ſciente & non contradicente vendatur? Reſpon. & tunc forte benè valeret venditio: vt argum. ſupra, ſi de inueſt. inter do. & vaſ. lis oriatur, §. ſi autem aliquis. patientia enim ſine contradictione habetur pro conſenſu expreſſo, vt argumen. ff. de euict. lege quidam, & ff. mand. l. ſi verò, §. idem Papinianus, & C. de nupt. l. ſi vt proponis. Itẽ intelligitur conſentire. ſi præſens fuit & non cõtradixit. ar. ff. de dec. lege, honores, §. vltimo. niſi fortè ſciat vbique ius ſuum durare, dum tacitè cõſentit, vt arg. ff. quibus modis pignus vel hypoth. ſolui. l. ſicut §. non videtur & hæc vera ſunt, quãdo ex certa ſcientia conſentit. alias enim potius videretur errare, vt de iudi. lege 2.

e Commercium. puta fortè pretiũ ipſum accipiẽdo

 ſub

ſub colore inueſtituræ: vel etiam pignori obligãdo, vel aliter alienando: quod quidem facere nõ poteſt: vt ĩ. in conſti. Frid. Imperialem, §. callidia. vel forte infeudando aliis, qui non poſſunt feudum ſeruare, ſicut ipſe non põt, cum non ſit forte miles, ſicut ipſe eſt, vel etiã dãdo alia lege, quam ipſe hẽt, quod ſimpliciter ꝓhibetur facere: vt ĩ. de l. Corradi. §. ea eadem lege.

a Excogitare. nõ intelligas ſm literam ꝙ ex ſola cogitatione patiatur pœnã ſequentẽ: ſed intelligas de ea quæ iã ꝓceſſerat ad actum, & factum compleuit: cum ex ſola cogitatione nõ minuatur vtilitas imperij vel dominorum. & hoc eſt quod ſequitur, per quod imperij, vel dominorum minuatur vtilitas &c. cum nemo debeat pœnam pati cogitationis, vt notatum eſt ſupra, tit. pro: i. ca. ſi voluerit. & ad hunc intellectum facit etiam quod ſupra dicit, pretio ac beneficio ſe cariturum &c. per qđ videtur, quòd completa debeat eſſe venditio. Vel dicas, quod bene debet pati vaſallus pœnam interiorem ex ſola cogitatione, ſcilicet quia beneficio debet carere: vt hic ſit vnus caſus in quo patiatur quis pœnam cogitationis & tentationis. hoc eſt quod infra dicit, in fraudem legis machinari tentauerit &c. & intelligas quod hic dicitur, minuatur, id eſt minui poſſit. & quod infra ſequitur, pretio, ſcilicet quando completa erat venditio: ac beneficio quando ſcilicet ſolummodo cogitauerat vel tentauerat. priorem tamen intellectum puto meliorem.

[1] Vide hęc p Bartol. in 2. colũ. poſt princi. in verſi. no. ꝗ pũnic.

† Côcor. C. de ſer. fug auth. nouo iur. & hoc verum ſm Bal. hic ſi notarius erat legitimę ętatis, ſ. 25. ann. completo: vt C. de ijs qui ve. ętã. impetra l. 2. alias non amputat' ei man': quia iſtru mẽtũ iſtđ ęe vera ſi ẽ falſum ſed temeritas ẽ. Bal.

excogitare, [a] per quod Imperij, uel dominorum minuatur utilitas. [b] Si quis uerò contra hęc noſtræ legis ſaluberrimæ pręcepta ad huiuſmodi illicitum commercium acceſſerit, uel aliqd in fraudem huius legis machinari tentauerit: pretio [c] ac bñficio [d] ſe cariturũ agnoſcat. Notariũ uero, qui ſup hoc tali cõtractu libellũ, [e] uel aliud inſtrumentũ cõſcripſerit: poſt amiſſionẽ officij, ipſum infamiæ [f] periculum† ſuſtinere ſancimus. Datum vij. die menſis Nouembris, M. cxxxvj.

Primo thema. Secundò quæſtio. Tertiò reſponſio. Secũda ibi, defuncto. Tertia in verſic. quas amputantes. Bal.

Imp. Lotharius Auguſt. vniuerſo populo.

SAtis bene diſpoſitum ad vtilitatẽ regni & ad pernicioſam peſtem deſtruendam, in ſcriptis inſerere curauimus. Quidam miles bina beneficia à duobus dominis, prout ſolitum eſt, acquiſiuit, qui decedens duos reliquit filios, qui paterna beneficia inter ſe diuidentes, alter eorum domino ſuo pro beneficio quod ad eum peruenit, fidelitatẽ nullo ante poſito, ſicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater pro ſuo beneficio alteri domino ſuo ſimiliter, quia nullum alium dominum habere videbatur: nullo antepoſito fidelitatem fecit. Defuncto poſteriore fratre ſine filiis, vtriq; feudum in querimoniã venit: † vt prius perſonã, & ſic dominus poſterior talem fidelitatem quęrit, qualẽ eius frater fecerat. Quas amputantes altercationes ſancimus, quod frater fecit (ſcilicet in dãdo ſimpliciter) nil ſuperſtiti obeſſe: licet in ſecundam & tertiam generationem & vſque in infinitum peruenit, ſi hoc actum erit.

Si vaſallus intra annum & diem doloſè non petierint inueſtituram, amittit feudum. Si verò iuſta cã ĩpeditus nõ fecerit: nõ perdit feudũ. Bal.

Imp. Lotharius Aug. &c. Eugenio Papæ & vniuerſo populo.

QVoniam [g] inter dominum & vaſallum nulla fraus, nec vllum malum ingenium debet interuenire, idcirco per hanc præſentem legem ſancimus, ſi vaſallus non doloſè per annũ & diem ſteterit, quod à domino ſui beneficij in-

b Vtilitas in hoc minueretur vtilitas imperij, ſi beneficia ita alienarentur: quia milites, qui beneficia venderent, non irent amplius in expeditionem cũ dominis eorum, quod facere debẽt: vt ſupra no. eſt. & ita vires imperij attenuarentur, ſecundum qđ ſ. dixit, p quod vires imperij attenuatas &c. dominorum autem vtilitas in hoc minueretur: quoniã non poſſent amplius hẽre ab eis hoſtenditias ſupius nominatas, vel ẽt alia ſeruitia, ꝗ vaſalli dñis pſtare tenent. & hoc eſt, qđ dixit in ſuperiori parte iſtius legis vbi dicit, ſuorum ſeniorũ ſeruitia ſubterfugere.

c Pretio. quod pretium reſtitueretur bonæ fidei emptori: vt in conſti. Frid. Imperialem, circa ſi j. reſpõ. Sed quid ſi eẽt malę fidei emptor, puta quia ſciebat feudum eſſe, quod emit? Reſp. tunc non repetet, ſecũdum quod hic vł dici: vel aliud ſi in fraudem, l. machinari tẽtauerit &c. quaſi videatur dicere tam de emptore, quam de venditore. & ita ſecundum hoc poteris referre iſtud, cariturum agnoſcat, tam ad emptorem quam venditorem. de hac materia dices ſecundũ quod plenius no. in d. conſti. Frid. imperialem.

d Ac beneficio. quod beneficium dominus recuperabit nulla pſcriptione obſtante: quia quod ab initio non valuit tractu tẽporis confirmari nõ põt, vt ſ. de ca. Corr. c. 1. & in conſtit. Friderici, imperialem.

e Libellum. forte qa imbreuiabit tantum cõtractum ipſum ſuper aliqua ſchedulas vel forte ſcripſit ſuper aliqua chartula, qualiter debeat contractus celebrari, quẽ dedit vni ex contrahentibus vel ambobus: & nihil vltra fecit.

f Infamiæ. & ita nõ patietur aliam pœnam notarius per cor ?? turionem iſtã: niſi quia officium tabellionatus amittet, & infamis efficietur. per conſtitutionem autem Friderici imperialem decca ſolertiam, debet ſimiliter manum amittere, in §. illo, callidis. Sed nũquid verum erit, ſi ſciens ſiue ignorãs feudum eſſe, inde inſtrumentum fecit? non puto, quod ignorans puniatur: nam nec vaſallus alienans per ignorantiam punitur, vt ĩ. de controuer. inter do. & empt. §. 1.

† Eguinarius Baro bene locũ mẽdoſum putat, quẽ hic reponit, vt prior, ſic dominus poſterior talem fidelitatẽ &c.

g QVoniam inter. Et not. quòd lex iſta tantum locum habet in futurum: ſecundum quod dicitur in prædicta conſtitutione Friderici, imperialem, circa principium: vbi dicitur. vnde imperator &c. nimirum cum in hac non dicatur aliud de præteritis contractibus. leges enim & conſtitutiones futuris certum eſt dare formam negotijs &c. vt C. de legi. & conſtitu. l. leges & conſtitutiones.

ueſtituram non petierit: feudũ non ob hoc amittat, dolus .n. abeſſe vr̃, ſi iuſta cauſa [a] impediente ſteterit. D. vj. Cal. Sept. anno à Natiuitate Domini 1127. Indict. V.

TITVLVS LIII.

DE PACE TEnenda inter ſubditos, & iuramento firmãda, & vindicanda: & de pœna iudicibus appoſita, qui eã vindicare, & iuſtitiã facere neglexerunt.

Primò præcipit Imperator pacem iuramento firmatam ab omnibus ſeruari. Secundo ſtatuit pœnam non ſeruantibus. Tertio prohibet conuenticula & illicitas exactiones. Quarto confirmat ſacramenta puberum licita, et caſſat illicita. Quintò redit ad materiã feudorum. Secunda ibi. Si quis verò auſu temerario. Tertia in §. conuenticula. Quarta in §. item ſacramenta puberum. Quinta in §. ad hoc qui allodium. Baldus.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſt. vniuerſis ſubiectis ſuo imperio ſalutem.

Hac edictali lege in perpetuum valitura iubemus, vt omnes noſtro ſubiecti imperio, [b] veram & perpetuam pacem inter ſe obſeruent: & vt inuiolata inter omnes perpetuò obſeruetur, duces, [c] marchiones, comites, capitanei, valuaſores, & omnium locorum rectores, cum omnibus locorum primatibus & plebeiis, à decimooctauo anno [d] vſque ad ſe-

[a] Si iuſta cauſa, qñ autem intelligatur iuſta cauſa impediri, dicitur ſ. quo tẽp. mi. inue. pa. c. 1. Et not. quod hæc lex & superior proxima inueniuntur in paucis cõſuetudinibus feudorũ. vnde quia dubito, vtrum ſint leges, vel non, circa eas non inſiſti.

DE PACE TEnenda inter ſub. &c.

[b] Hac edictali. Imperio. & ita vr̃, quod lex iſta non habet locũ, niſi inter illos qui ei ſubditi ſunt. Sed nunquid tenet Francigenas [f] & alios vltramontanos qui ei non ſunt ſubditi? vr̃ quod nõ ex eo quod hic dicit, noſtro ſubiecti imperio &c. Sed dicas, [a] quod eos ſimiliter tenet, quia licet ei non ſint ſacramento ſubditi, ſunt tamen ratione imperij Roma. ſub quo eſſe debent, cum ipſi fuerint de imperio Iuſtiniani, vt C. de off. præfe. præto. Aphricæ. l. vlt. 1. col.

[f] Vide hic Ia. de Belu. qui diffuſe tractat hãc materiã diſtinguẽdo circa ẽ pp effectus multiplices & allegãdo iura ad hoc facientia.

[a] Cõtrariũ eſt verũ p textũ in c. per venerabilẽ. q. fil. ſint leg. & gl. quã dicit Iaſ. eẽ ad hoc ſingulare in § 1. inſti. de pa. po. Alua. poſt Bar. in extraua. ad reprimẽ. ĩ. eo. col. 11.

[c] Duces. qui autem dicantur duces & alij ſequentes, dr̃. ſ. quis dicatur mar. dux. cõ. c. 1. Acc.

[d] A decimooctauo anno. Et ita habes hic, quod poſtquam quis eſt 18. ann. habet legitimam ætatem, quantum ad hoc vt teneatur iurare, quod pacem tenebit. Aliud tamen obſeruatur in contractibus iſtorum minorum quia tunc poſtquam factus eſt pubes, põt iurare in cõtractu ſuo, vt in ĩ. ea. l. §. item ſacram. pub. Sed quid ſi poſtquam factus eſt pubes, iurauerit ſe non venturum cõtra pacem, quã cũ aliquo inimico ſuo fecerit, & poſtea contra eã venerit rumpendo: nũquid punietur pœna huius legis? Reſp. [i] forte non ſecundum quod hic dr̃, vt aliud ſit in cõtractu. & aliud hic: quia cum pacẽ reddit: de eo, quod ſibi factum eſt, potius vr̃ diſtrahere quam cõtrahere, cum ille qui in eum maleficium commiſerit, erat ei obligatus: & non iſte ipſi. Si enim Imperator iſta vellet, quod pro illud factum teneretur, quare ſimiliter de eo non dicit ſicut dicit de maiore 18. an.? Vel dicas, quod bene teneretur pœna huius legis tunc: & aliud eſt in generali pace, de qua lex iſta loquitur, quam oẽs ſubditi imperio tenentur inter ſe ſeruare, & aliud eſt in ſpeciali pace, quã ſi minor promiſerit ſe firmã & ratã ſemper habiturũ & non cõuenturũ, & poſtea iurauerit ſponte, nõ poterit poſtea cõuenire: cũ loco maioris tunc habeatur. Tunc .n. contrahit promittẽdo ſuper facto ſuo: ſed in illa generali pace, de qua loquitur hic, nullus vr̃ contrahere, niſi quia iurat ad poſtulationem iudicis illius loci, nimirum aliquã eſt quid licitum in ſpecie, quod in genere non licet. vt argu. ff. quod cuiuſ. vni. no. l. itẽ §. ſi decuriones. & ff. de arb. l. itẽ ſi vnus. §. ſi in duos. & inſti. de leg. §. ſed ſi vxori. & ff. commu. præd. l. in tradendis. & ff. ſi quis caut. l. ſed & ſi. §. quæſitum. & ff. de condi. & dem. l. cum ita, & de acquir. hære. l. ſi quis mihi. §. verum. notabis ergo hic, quod ætas legitima dicitur 18. ann. ad pacem iurandam. Sic etiã iura Lombard. dicitur legitima ætas ſimiliter xviij. ann. ad contrahendum, vt in Lombard. de prohi. alie. mi. l. 1. Item eodem iure dicitur legitima ætas 14. ann. ad ſponſalia contrahenda, vt in Lomba. de prohi. nu. aduenientes nouiſſima. alias dicitur legitima ætas 12. ann. ad cõſentiendum patri volenti facere filios naturales ſibi ſimiles vel æquales, vt in Lombard. de ſuc. l. 3. Iure autem Roma. dicitur legitima ætas viginti quinque an. ad contrahendum, vt ff. de mi. l. 1. alias 18. ann quantum ad hoc, vt quis poſſit pro aliquo poſtulare, vt ff de poſt. l. prima §. 2. & inſti. quibus ex cau. man. licet vel non. in fi. aliãt dicitur legitima ætas pubertas, ſcilicet ad teſtamenta facienda, & ad nuptias cõtrahendas, & quãtum ad hoc, vt poſſit quis teſtimonium ferre: & ad contractus faciendos cum iuramento, vt inſti. prædi. ti. § cum ergo. & inſtit. de nup. in prin. & ff de teſti. l. teſtium. §. lege Iul. de vi. & infra ead. l. §. item ſacramenta. dicitur autem pubertas in maſculis xiiij ann. in fœminis 12. ann. quo tempore dicuntur viripotentes, inſtitu. quib. mod. teſta. infir. circa princ. aliter dicitur plena pubertas in maſculis 18. ann. in fœminis 14. ſcilicet quantum ad alimẽta vſque ad pubertatem relicta, vt ff. de ali. & cib. leg. l. Meia art. alias dicitur legitima ætas, ea quo quis exceſſit infantiam quantum ad hoc, vt poſſit emancipationi conſentire. vt C. de eman. l. penult. in fine. dicitur autem infans minor vij. annis, vt C. de iure deliber. l. ſi infanti. in princip. alias dicitur legitima ætas xxv. ann quantum ad hoc, vt non poſſit quis reſtitui aduerſus cõtractum, quem fecit in minori ætate, vt C. de tempor. in integ. reſtitut. l. vltima. ex hoc, quod dicitur hic, colligi poteſt, quod nullus minor xviij. ann. debeat compelli iurare de pace. vnde ex hac l. poteſt notari bonum arg. quod minor 18 ann. non tenetur per ſe pugnare, [4] cum non compellatur in pugna iurare. argumen. iſtius legis. Ille enim qui pugnam facit, debet iurare, quod nullam rem habet quæ ad maleficium pertineat, vt in Lombar. qualiter quis ſe def. deb. nullus campio. debet etiam iurare de aſtu. vt in præd. ti. l. ſi quis alium aſtu. & maxime cum iuuenilis ætas excuſet eum à pugna per ſe facienda, vt in prædi. titu. l. antepen. nec iure Lombar. inuenitur de alijs legitimis ætatibus, niſi quas

[f] Idẽ Ia. de Bel. & Alua. hic.

Quippe ſpecie licitũ, quod in genere nõ licet.

Pubertas eſt in maſculis et in fœmellis quã dicatur.

[4] Si tamen ſe ponit in neceſſitate ſibi imputet: quia non reſtituitur. Bal. & Alua. p. l. auxilio. ff. de mi.

ſuperius nominauimus. Accur.

a Vſque ad ſeptuageſimum annum. poſt illud verò tempus non debet conſtringi iurare: ſicut nec teſtimonium dicere compelluntur huiuſmodi ſenes maiores 70. ann. vt ff. de teſtibus. l. inuiti. & de iure im muni. l. 3. Acc.

b Quinquennij. hoc forte debet fieri propter illos, qui iam peruenerunt ad 18. ann. qui nondum iurauerant propter minorem ætatem, & propter illos qui iã exceſſerunt 70. etiam vt magis reminiſcãtur qualiter pacem debeant ſeruare, nihilominus tenentur eam ſeruare propter prius iuramentum: ipſi non iurent ad tẽpus. perpetuo enim eam debent ſeruare, vt in prin huius l. dicitur. hodie autem non ſeruatur huiuſmodi renouatio, imo potius ſit contra. renouatur enim ſacramentũ ſocietatum & coniurationum, quæ prohibitæ ſunt per hanc legẽ, in §. conuenticula.

ptuageſimum a obſtringantur iuramento, vt pacem teneant, & rectores locorum adiuuent in pace tenenda atque vindicanda, & in fine vniuſcuiuſq; quinquennij b de prædicta pace tenenda c omniũ ſacramenta renouentur. Si quis verò aliquod ius de quacũq; re, d vel facto e contra aliquem ſe habere putauerit, iudicialem adeat poteſtatem, f & per eam ius ſibi competens exequatur. g Si quis verò auſu temerario prędictã pacem violare h præſumpſerit, ſi ciuitas eſt, pœna centum libr. auri i cameræ noſtræ inferẽda puniatur: oppidũ verò xxx. libris au. mulctetur. duces autem, marchiones, & comites quinquaginta auri libras præſtẽt. capitanei quoq; & maiores valuaſores viginti auri libris puniantur, minores verò valuaſores, & omnes alij prædictæ pacis violatores tres libras auri inferre cogantur, & damnum paſſo ſecundũ leges reſarciãt. Iniuria k

a Pace tenenda. ſubaudi & de adiuuandis locorum rectoribus in pace tuẽda atque vindicanda, & hoc eſt quod ſuperius dixit. vt pacem teneãt, & rectores locorũ adiuuent &c. vel dicas, 1 non renouabuntur ſacramenta, niſi de pace tenenda, & intelligas, quod ibi non dicitur, quod debeant iurare de adiuuandis rectoribus: ſed dicitur, quod poſtquam iurauerint pacem tenere, debeant adiuuare rectores in pace tuenda atque vindicanda: & ita conſtruas, vt pacem teneant, ſ. iureiurau. adſtringãtur, & facies punctum, & volumus ſubaudi ſiue iubemus, quod adiuuẽt locorum rectores, primum tamen intellectum puto veriorem.

1 Iſtã gl. ſequunt Iac. de Bel uiſ. An. de Iſer. & IA uar.

d De quacunque re. quam forte aliquis ſibi debet ex contractu, vel quaſi, vel ex maleficio, vel quaſi.

e Vel facto. quod forte ſibi facere tenetur ex pacto, vel forte ſibi fecit: puta iniuriam, vel quid ſimile. Accurſius.

f Poteſtatem. Sed quid ſi non habeat iudicialẽ poteſtatem, & debitor ſuus fugit, nunquid ſua authoritate poterit rẽ ab eo auferre, ita vt nõ incidat in cõſtitutionẽ illã. l. ſi quis in tãtã. C. vnde vi. vel ius crediti amittat per legem illam, extat edictum diui Marci. vel debebit ne iudicẽ expectare? Reſp. dixerunt 2 quidam quod tunc etiam non expectata iudicis authoritate poterit ei rem ſua authoritate auferre, vt arg. C. de iud. & cæli. l. nullus. C. de decu. l. generali. lib. 10. quod non credo verum eſſe. verum eſt enim, ſi ipſe fugeret, quod poſſet eum detinere donec ad iudicem poſſet eum perducere, vt ff. quæ in fraud. cred. l. ait prætor. §. ſi debitorẽ. non tñ poterit ei per violentiam rem auferre ſecũdum quod ſatis dr̃ in prædicta l. generali. & no ff. quod met. cau. ſuper illa l. prędicta, extat edictum. Sed quid ſi non fugit? Reſpon. nec tunc ſua authoritate debebit auferre: veruntamen ſi timet rem ſuam vſucapi vel præſcribi, vel timet aliter actionẽ ſuam tempore perituram, actionem forte iniuriarum, vel aliam, debebit proteſtari publice in ſcriptis cum ſubſcriptione tabellionũ: vel ſi nõ poterit eos habere, ſubſcriptione teſtiũ teſtium, quod vult agere contra eum, & per eũ non ſtat, ſed per iudicem, qui abſens eſt: & hoc faciat, vbi aduerſarius habet domicilium: & ita interrumpet tempus: vt C. de ann. excep. l. vt perfectius.

2 Et bene ſi res ſit ex pientis. Andr. de Iſer. Aln. & Bal. ſecus ſi eſt ſibi debita obligatione pſonali. vt ſequen. opi.

g Exequatur & non ſua authoritate. alias enim incidaret in edictum diui Marci, vel in cõſtitutionem illam, ſi quis in tãtam: vel in alias contra quas faceret. idcirco enim vigor iudiciorum & iuris publici tutela eſt in medio conſtituta, ne quiſquã ſibi ipſi permittere valeat vltionem: vt C. de iud. & cæl. l. nullus. ſed ſi iudex noluerit ei facere iuſtitiam, ipſe iudex tenebitur ſibi reſarcire damnũ, vt j. ea. l. §. iudices verò. Si verò maior iudex fuerit, punietur in 10. libris auri. ſi minor, in tribus: vt ibidem ſequitur, ſi quis verò temerario.

h Pacem violare q.d. nos volumus, quod omnes ita ſtent in pace, quam iurauerint: vt ſi aliquis paſſus fuerit iniuriam ab aliquo forte ante pacem iuratam vel etiã forte poſt: vel aliquid ei debeant: quòd adeat iudicem, & per eum ius ſuum proſequatur, & non per ſe ſumat vindictam vel ius: alioqui tanquam pacis violator punietur. & hoc eſt quod ſequitur, ſi quis verò temerario auſu.

i Centum librarum auri. & ita debent iſti puniri in 100. lib. au. & alij iudices minori pœna, ſecundũ quod ſequitur, & ita puniuntur maiori pœna maiores quam minores. & hoc etiam verum pecuniariter ſecundum quod hic dicitur, multo magis enim pœna ſunt digni &c. vt C. de epiſc. & cle. l. presbyteri. in fi. hoc enim quod ſunt marchiones vel duces, vel comites, habent à principe. vt ſupra, quis dica. dux, cap. 1. corporaliter autem maiori pœna debent puniri minores, vt C. de ſumma trin. l. nemo clericus. & hæc vera ſunt, quod præſtabunt dictam pœnam, & prætérea punientur ſecundum qualitatẽ criminis: & hoc eſt quod ſequitur, homicidium quoque &c. prætérea reſarcient damnum ei, contra quem pacem ruperint. vt hic ſtatim ſequitur, & damnum paſſo &c.

Iniuriã augent locus & pſona.

k Iniuria. quæ quidem iniuria inſpici à iudice debebit, ſi fuerit atrox vel non. inſpicere etiam debebit in quem, & à quo facta fuerit iniuria, & quo loco, vt maior æſtimetur ex pſona vel loco: ſecundũ quod hæc omnia dicuntur inſti. de iniur. §. atrox. vt ſecũdum qualitatem iniuriæ debeat puniri. Idẽ inſpicere debebit, ſi deſcendit iniuria ex l. Cor. puta eum dicat ſe pulſatum vel verberatum, vel domũ ſuam per vim ingreſſam, an deſcendat ex iuriſdictione prætoris ſicut alia eſt præter prædictam, vt illa quæ deſcendit à lege, puniatur arbitrio iudicis, ſ. in vtraque pœna corporali & pecuniaria propter contumeliam: vt ff. de iniur. l. conſtitutionibus. In prætoria 3 verò iniuriam paſſus æſtimabit ſuam contumeliã, & iudex pœnã corporalẽ, vt inſti. de iniu. §. pœna. & hoc inſpiciet, an agatur ciuiliter, an criminaliter, quod fieri põt: vt in primo caſu pœna imponatur ſecũdũ quod ſuperius dictũ eſt, ſi criminaliter, extraordinaria pœna

3 Idẽ in ciuili deſcẽdẽti ex lege Cornel. ſed in vtraq; iudex taxabit. Iac. Alua. & An. de Iſer.

ᵃ ſeu furtũ ᵃ legitimè puniatur. ᵇ Homici-

pœna officio iudicis punietur, vt inſtit. prædi. tit §. in ſumma verum autẽ poſſit agi vna, ſi actũ fuerit à-lia, variatur, dixerunt enim quidã, ¹ quod ſi agat quis pro iniuria ſibi facta ciuiliter, nõ poterit poſtea agere criminaliter, vel econtra: poteſt enim vtraque agi, vt ff. de iniur. l. prætor. §. t. ſed ſi agit ciuiliter pro eo quod ſeruus ſuus ſit dolo malo interfectus, nihilominus poterit poſtea agere criminaliter, & cõ. vt C. qñ ciui. ac. præ. cri. l. t. & hoc dixerunt tali rõne: quia qñ ali cui fit iniuria, non habet̃ æſtimatio rei familiaris. i. dãni dati: ſed tantum contumeliæ M. verò nõ cõſen-tit cum eis in priori caſu: ſed in poſteriori ſic, & hoc tali ratione. ſ. quia in eo caſu quo quis habet ciuilẽ, iudicis eſt æſtimare vtrunque. ſ. contumeliam factã, & pœnam corporalem. Is verò qui iniuriã paſſus eſt, neutrum æſtimabit, in eo vero caſu, in quo qs prętoriam habet, ipſe æſtimabit contumeliam ſuã tantũ iudex vero pœnam corporalẽ tãtum: & ideo in hoc caſu ſi egerit ciuiliter, poterit poſtea agere criminaliter, vt C. quando ci. ac. præiu. cri l. t. & intelligas. qđ hic loquitur de ea iniuria, quæ ſpecialiter dicit̃ contumelia. quæ à contemnendo dicta eſt: licet generaliter dicatur iniuria, quicquid non iure factũ eſt, vt inſtit. de iniur. in princ. Acc.

ᵃ Seu furtum. quid ſit furtum, & vnde dicat̃, habes inſtit. de obli. quæ ex deli. naſ. §. 1. & 2. & §. furtũ autem fit, & ff de fur. l. 1. §. furtum. Fures enim ſunt, q occulte & ſine armis furtũ committunt, vt in auth. vt nulli iud. §. quia vero nos. colla. 9 quod furtũ poterit puniri ciuiliter & criminaliter. ciuiliter punit̃ furtum manifeſtum in quadruplum, non manifeſtũ in duplũ. vt inſti. de obli. quæ ex delic. § penul. & §. vlt. & de act. § ex maleficijs. & §. dupli. §. & quadrupli. & totum erit pœna ſiue quadruplum, ſiue duplũ res enim ipſa furtiua ꝯdici per ſe poterit, vt inſti. de act §. ex maleficijs. & de obli. quæ ex deli. §. vlt. pro pœna vero dabitur furti actio. quæ actio quando datur ad quadruplum, eſt prętoria. vt inſti. de perpe. & tempo act. § furti quoque quando vero datur ad duplum. eſt ciuilis, vt inſti. de nox. ac circa prin. & ita dominus to. B. eas ſignauit in arbore actionũ. quod autem eſt furtum manifeſtum, & quod non manifeſtum. dicitur inſtit. de obl. quæ ex deli. naſ. §. manifeſtum & § nec manifeſtum. criminaliter põt puniri furtum, puta quia fur corporaliter punitur: ita tamẽ quod nec moriatur, nec aliquid ei abſcindat̃, ſed aliter caſtigari debet, vt in auth. vt nulli iud. §. qa vero col. 9. dum tamen in facie eius nihil inſcribat̃, ne facies quæ ad ſimilitudinẽ pulchritudinis cæleſtis eſt figurata, maculetur, vt C. de pęnis. l. ſi quis in metallum. iure autem Longobardorum contrariũ fit, quoniam pro primo furto debet ei oculus erui, pro ſecũdo naſus ſcarpelari, pro tertio vero debet mori, vt in Lombar. de fur & ſer. fug. l. ſi quis latro. & hoc eſt verum, quando criminaliter punitur. ſi autẽ ciuiliter punitur, tunc ſi maſculus fuerit & liber. & furtũ fuerit manifeſtum, ſibi nonũ reddet, & pro culpa ſoluet 70 ſoli ſi furtum fuerit vſq; ad 10. ſiliquas ſiue ſolidos, & ſi nõ poterit ſoluere, debet mori. ſi aũt fuerit nec manifeſtus, tunc tãtum nonum reddet. ſi autem fuerit ſeruus, eo modo punit̃, excepto ꝙ pro culpa ſoluet tãtum 40. ſoli. vt in Lombar. prædi. tit. l. 1. 2. 3 & 4 & hæc vera ſunt in maſculo. ſi autẽ fuerit mulier libera, tunc pro manifeſto tantum nonũ reddet alia enim culpa ab ea non debet requiri pro eo, qđ paſſa fuerit iniuriam, cũ deprehenſa fuerit in furto, vt in Lombar. prædi. tit. ſi mulier libera eodẽ modo punitur pro non manifeſto: vt puto, ex eo qđ dicit̃ in l. 4 eo. tit eodem etiam modo punietur furtũ ab ancilla factum, vt in Lombar præd. ti. ſi ancilla. per l. autem iſtius imperatoris Frid. alias corporaliter punitur, ſcilicet quia ſi furtum fuerit valens v. ſoli. vel ſ. laqueo debet ſuſpendi, ſi minus, ſcopis & forcipe debet excoriari & tundi, vt ſ. de pace tenen. §. ſi quis v. ſoli. valens.

ᵇ Legitime puniatur. ſecundum leges, ſed quęro ſecundum quas leges debet puniri iniuria ſeu furtum: nũquid ſm leges antiquas Romanas & nouas? an ſm leges Longob punietur iniuria ſm ꝙ dicitur in Longo. de cõtumelijs & in ti. de pla. ſeu fur, ſeruorum & aliorũ, & furtum ſimiliter ſecundũ quod ſuperius not. eſt an dices prædictam debere puniri ſecundũ l. prædictam de pace te §. ſi quis aliũ & ſequenti, & §. ſi q. s. v. ſol. valẽs &c. ? Reſpon. ſecundum legem Lombar. nõ punietur, cum iſte fuerit Romanorũ impe. vnde intellexit ſm de legibus Romanis. nã ille qui Romana lege viuit ei ſubiacere debet, vt in Lombar. vt Rom. po. inter quales viuere velit. l. 1. Sed tamẽ inſtabit, nõne & Carolus fuit imperator. qui illã. l ſi quis latro. cõdidit, q̃ eſt in Lombar. de fur. & ſer. fugi.? Reſp. licet fuerit imperator, non tñ fuit Romanus. Vel dicas ꝙ nõ fuit Imperator. imo vt̃. ꝙ tantũ fuit rex Franc & Lombardorũ. vt in Lõbar. qua. di. lege ho. ſuas res ſer. de. l. t. in ſi. nec inuenit̃ in illo libro. ꝙ fuiſſet impe. niſi ꝑ ſubſcriptiones ſuper legib. eius factas ab ijs. q cõpilauerunt Lombar ſub titulis cõpetentibus: imo per illam legem quã fecit. ſ. primam, appellatur tñ rex, vt in Lombar. de epiſ & ele. l. t. vel dicas, ꝙ fecit rex per multos annos Franciæ & Lombar. antequam Roma. imperium haberet, & tunc fecit. l. predictam vt apparet per capitulare ſuum, ſi quis per ordinẽ inſpraciat in Lombar. confuſa. nõ intitulata: nec. n. inuenitur niſi nouem leges feciſſe poſtquã fuit imperator, ſiue x. vt in vlt. charta capitularis ſui reperit̃, nõ enim ille fuit Carolus, qui dr̃ filius fuiſſe Pipini, ſed fuit ille, qui fuit pater Pipini, vt in ꝑdic c. inuenit̃. char. vlt. & in Lombar. de epiſ. & ele. l. & hoc ſtatuimus. & ita dices ſecũdũ quod ſuperius dictũ eſt quod non punientur per legem Lom imo nec per leges prædi. ſ. de pace tenen. cũ forte ipſa, nõ eſt lex, ᵃ nec pro lege debet ſeruari, maxime in iſto caſu. nec imperator iſte voluit eam legem eſſe, niſi vt ſeruaretur id quod eſt in ea: donec conderet legem de pace tenen & ſuper ijs quæ in iſta cõtinent̃. vnde poſtea hanc legem fecit generalem, quam voluit ꝑpetuo debere obſeruari, ſecundum quod in prin. legis dicit̃ in perpetuum valitura &c. quod illa nõ ſit lex, probat̃ ex eo quod in ea dicit̃ in prin ſ. & omnibus ad quos literæ iſtæ peruenerint. per quod videt̃, ꝙ non eſt lex, ſed fuerũt literæ, quas mittebat ꝑ ſubditos ſuos, non faciẽdo mentionẽ de oĩbus ſubditis ſuis, ſed de his tantũ, ad quos peruenerint: cũ forte nõ peruenerint, niſi ad paucos & eas forte miſit. ſtatim, cũ receperat coronã, ſicut faciũt oẽs Imperatores. nec n. ſeruauit in ea ſtylum condendæ legis quem ipſemet ſeruauit in iſta dicens, hac edictali. l. & alijs quas fecit & qualẽ debebat ſeruare. & ẽt ſeruauit Iuſtinianus ſecundum quod dr̃ C. de leg. & conſti. l. vt gñales. & l. humanum. quã ẽt ſeruauit Lotharius in ſua. l ſuperiori, remanet ergo, quod ꝑ illas leges Romanas debeat puniri: & punient̃ ſecundũ quod ſuperius no. eſt. Nec n. voluit imperator iſte derogare alijs legibꝰ per ꝑdictã legẽ. ſ. de pa. te. ſi lex eſt, imo voluit ꝙ in ſuo vigore deberent ẽt ꝑmanere. & hoc ꝓbat̃ ex eo. ꝙ in eadẽ dr̃ circa prin. vbi dr̃: inde ẽ ꝙ nos tã diuinas quã humanas leges i ſuo vigore manere cuplẽtes &c. & hoc ẽt qđ hic ꝓxime dixit. ſ & dãnũ paſſo ſcđm leg. &c. & non dixit ſcđm leges. qđ eodẽ modo debet hic intelligi legitime puniant̃. i. ſecũdũ legẽ, ſicut in prin. huius gl. expoſitũ eſt. nec voluit tãtũ recepilogare verbum illud ſm leges, ei pulchrioris dictatus, vel dicas, & hoc verũ puto ³ ꝙ ꝑdicta lex bene eſt lex

Margin (left): ¹ Verius eſt, quod quãdo vtraque tẽdit ad vindictã, vna ꝑ alterã tollitur: ſecus ſi vna ad vindictam & altera ad rẽ familiarẽ. An. de Iſer. & Aluaro.

² No. hic ſa. de Bel ni ſi. iniu. riã puniri ciuiliter & criminaliter, vt ff. de priua. delic l ſi. & inſt de iniu. §. in ſumma. Fures qui ſint. Furtũ pœna: & qui ſint fures & quotuplices.

Margin (right): ᵃ Contrariũ eſt verum per text. ibi ſ verbo edi ctũ. Aluar.

Legis forma quæ ſit.

³ Idẽ An. Bal. & Aluar.

ſ ſ 4 & pro

dium a quoque, & membrorum diminutio, b vel aliud quodlibet delictũ legaliter vindicetur. Iudices † verò, & locorũ defenſores, vel quicunque magiſtratus ab Imperatore, vel eius voluntate cõſtituti c ſeu cõfirmati, qui iuſtitiam facere neglexerint, d & pacẽ violatam vindicare legitimè ſuperſederint: damnum omne iniuriam paſſo reſarcire compellantur: & inſuper ſi maior iudex eſt, ſacro ærario pœnam decem librarum auri præſtet: minor autem pœna trium librarum auri mulctetur. Qui vero ad prædictam pœnam e perſoluendam inopia dignoſcitur laborare: corporis ſui correctionem cum verberi-

& pro lege debet ſeruari. nam quod principi placuit legis habet vigorem, quęcunque enim per epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuit, vel edicto præcepit, legem eſſe cõſtat, vt ff. de cõſti. prin. l. 1. ſecus enim in ea cõtinet vocabulũ edicti, ſm quod in §. illo. §. ſi qs aliũ dr, cum ibi dicatur, ſi quis aliũ &c. quaſi fuerit illud pacis edictũ quod fecit de pace tenẽda, imò videtur iuſſiſſe, quod per omnes partes regni deberet ſeruari, hoc quod ibi dicitur circa princi. per vniuerſas regni partes &c. quod ſufficit ad hoc vt vim obtineat edicti, vt C. de legi. & cõſti. l. 3. Et ſecundum hoc dices, quod iniuria puniri debeat ſecundum quod dicitur in illa l. in caſibus, in quibus loquitur ſ. qñ fit poſt pacem. veruntamen ſi iudex videbit magis 1 puniendum inſpecta atrocitate iniurię. & inſpectis pſonis iniuriã patiẽtis & faciẽtis, & loco, magis puniet, vel etiam minus puniet, ſi viderit minus puniendum prædictis inſpectis ſecundũ quod dicitur inſti. de iniu. & ff. de iniu. cum per illam l. id nõ prohibeatur. quod enim non mutatur &c. vt C. de teſt. l. ſancimus. quicquid enim noua l. nõ eſt ſpecialiter expreſſum, id ex veteribus ll. videtur relictum, vt C. de ap. l. præcipimus. in fi. hoc idẽ intelligas de pœna furti: niſi forte quantum ad pœnam corporalẽ, quæ debebit forte fieri ſecundum quod dicitur in p̃dicta l. 1. §. ſi quis quinque ſolidos valẽs. &c. in fi. licet enim videatur perquã durum, lex tamen ita ſcripta eſt, & ſeruanda, vt ff. qui & a quibus ma. li. fiãt vel nõ l. proſpexit legiſlator. niſi quia forte hodie derogatum eſt ei per contrariam conſuetudinem.

a Homicidium. ille enim qui homicidium fecit, capite puniri debet, vt i. de pace tenen. §. 1. in fi. tenet enim l. Corne. de ſica cuius pœna talis eſt, vt inſti. de pub. iudi. §. item lex Corne. de ſica. eodem etiam modo punitur, ſi cauſa hominis occidẽdi cum telo ambulauerit, vt ibidem dicitur. & C. ad l. Cor. de ſica. l. is qui cum telo, imo & ſi cauſa furti faciẽdi cum telo ambulatat, eadem lege teneretur, vt ff. ad l. Cor. de ſica. l. 1. & hoc verũ eſt, quod ita punietur homicida, niſi per pugnam vel aliter probauerit, quod ad ſui defenſionem illud fecit, vt i. de pace tenen. §. 1. is enim qui aggreſſorem vel alium in dubio vitæ diſcrimine cõſtitutus occiderit, nullam calumniã ob id factum metuere debet, vt C. ad l. Corn. de ſic. l. 1. & 2. quod enim quis ob tutelã ſui corporis fecit, iure feciſſe exiſtimatur, vt ff. de iuſtit. & iure. l. vt vim. item hoc eſt verum, ſi habuit voluntatem occidendi. ſi enim nõ voluntate, ſed forte caſu eum occidatit, impunis erit quoniam crimen non contrahitur, niſi voluntas nocẽdi intercedat. ea enim quæ improuiſo caſu potius quam fraude accidunt, fato nõ noxię plerunque imputantur, vt C. ad l. Corn. de ſica. l. 1. & l. 4. in maleficijs enim voluntas non exitus ſpectatur, vt ff. ad l. Cor. de ſic. l. diuus. item hoc verũ eſt, quod ita debebit puniri, vt dictum eſt, & prætetea bona eius fiſco applicabũtur, ſi non reliquerit aſcendẽtes, vel deſcendentes vſque ad tertiũ gradũ: quo caſu eis cõcedentur: excepto crimine lęſę maieſtatis, ſalua tñ dote vxoris vt C. de bonis damna. auth. bona damnatorum. & C. ad l. Iuliam maie. l. quiſquis. Si autẽ homicida à facie iudicis fugerit: tunc res eius mobiles publicatæ de-

g Facit ad hoc auth. vt iu. ſine quoquo ſuffr. circa prĩ. & ff. ad l. Iul. l. 1. ſ. la co. de Bel.

1 Hoc totum ẽ in eius arbitrio, ſecũdùm Bal. & Aluar.

Homicida capite punitur.

bẽt in populo, & diſpenſari, alia vero immobilia dabuntur hæredibus ſuis iurantibus & obſeruãtibus ſm quod continetur. i. de pace tenẽ. §. ſi verò pacis violator. & hæc vera ſunt in violatore pacis, in alio verò puto ſeruãdũ, quod in prædicta auth. dicitur, niſi forte diceres, vt maleficiũ nõ remaneat impunitũ: quod ſaltem legitima tantũ aſcendentibus & deſcendentibus vſque ad tertium gradum relinquatur. intereſt enim reipublicæ, ne maleficia remaneant impunita, vt ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. patricidium autem punitur ſecũdum quod dicitur. ff. & C. ad l. Pompeiam de parri. & inſti. de pub. iudi.

b Diminutio. pro quo delicto forte manus delinquentis amputabitur, cũ pro ſolo vulnere manus eius amputaretur, ſi pacem violauerit, vt i. de pace tenẽ. §. ſi qs aliũ. imo (vt puto) in plus puniatur, ſi iudici viſum fuerit ſecũdũ qualitatẽ criminis imo & capite punietur, ſi animo occidendi eũ percuſſit, vt s. notatũ eſt. & hoc ſimiliter intelligas ſecũdum determinationẽ ſuperius notatã, ſ. ſe defendendo, aut non: aut voluntarie, vel non hoc fecerit.

c Conſtituti. & ita not. hic, quod ab Imperatore debent iudices, & locorum defenſores, & alij magiſtratus, vel eius voluntate conſtituti, & hoc verũ eſt excepto in Lõbardia, q̃ priuilegiũ hẽt ab eo, vt Lõbardi p ſe iudices faciant, dum tñ ab eo confirmentur: qđ male ſeruatur, ſecundum quod continetur in pace, quã Imperator Conſtãtiæ fecit cũ ipſis, q̃ ſcripta eſt i. inferius in quaterno ſignato bH. in fi. & hoc eſt ẽt quod dixit, ſeu cõfirmati, qđ forte dicit, pp p̃dictã pacem, & hoc verum eſt, quod debent iudices in ciuitatibus cõſtitui, ſ. qui iura reddere poſſint. Parum eſt enim ius eſſe in ciuitate: niſi ſint, q iura reddere vel regere poſſint, vt ff. de orig. iur. l. 2. §. poſt originem.

d Iuſtitiam facere neglexerint. ita quod eam nullo modo fecerint: idem puto & ſi cõtra ius litigatoris fecerint, puta ſoluendo contra quẽ non debebant. forte corrupti pretio aut gratia: qm̃ tunc nõ patietur ſolũ pœnam æſtimationis diſpendij, ſed etiã ipſius litis, cũ ea ſuã fecerit, vt C. de pœna iudi. q male iud. l. vlt. Debet. n. tunc cõdẽnari ad verã litis æſtimationẽ, 2 niſi foret filiusfamilias, q cõdemnatur quatenus peculiũ patitur, vt ff. de iu. l. filiusfa. hęc vera ſunt, qñ dolo malo ita iudicauerit, ſi aũt nõ dolo, ſed per imprudẽtiã male iudicauerit, tũc cõdẽnari debebit, quãtum æquum viſum fuerit iudicanti, vt inſti. de obli. q ex quaſi deli. naſ. cat. princ. & ff. de ue. & extra. cog. l. fin.

e Ad prædictã pœnã. hoc refertur ad primũ dictũ ſ. ad iudices qui prædicta facere neglexerint. ſ. vt puniantur vt i. ſequitur, ſi prædictã pœnã nõ potuerint ſoluere. Sed nunquid ad violatores pacis poſſet referri. ſ. qui propter inopiam non poſſunt ſoluere pœnam cõtra eos ſtatutam ſuperius, ſcilicet, vt eodẽ modo debuerint cũ verberibus procul ab eo loco, in quo habitãt abijci? & quare non? vt dicas q referatur ad ſuperius dictũ, & ad proximũ, & maxime cum violator pacis non cõmiſit homicidium, vel aliud delictum pp̃ter qđ debet capite puniri in ipſa violatione pacis, imo multo fortius deberet referri ad ad eos, cum ſit talis delictũ pp qđ etiam deberẽt capite puniri nam miles turbator pacis capite punitur, vt ff. de re mili. l. fin.

Quan-

2 Et etiã corporaliter poteſt puniri ſecundũ Ia. de Belui. Bal. & Aluar.

3 Imo totum iuſtum eſſe ſecundùm Alu. per l. hic alleg.

bus a patiatur: & procul ab eo loco, quem inhabitat, quinquaginta miliaria per quinquennium vitam agat.

Domus vbi conuenticula, aut conſpirationes fiunt confiſcatur: & receptans violatorē legis pari cũ eo pœna punietur. Bal.

Cōuenticula b quoque in ciuitatibus omneſque coniurationes, c & extra, ēt occaſiōe parentelæ, & inter ciuitatē & ciuitatē, & inter perſonam & pſonā, ſiue inter ciuitatem & perſonā, modis omnibus fieri phibemus: & in præteritū factas caſſamus, ſingulis cōiuratorū pœna vnius libræ auri puniendis. Epiſcopos verò locorum eccleſiaſtica cenſura violatores huius ſanctionis, donec ad ſatiſfactionem veniant, volumus coercere. Receptatoribus d etiam maleficiorum, qui prædictā pacē violauerint, & prædā emētibus, noſtrā indignationē ſubituris, & eiſdem pœnis feriendis; e præterea bona eius publicētur, & dom⁹ eius deſtruatur. f Qui pacē iurare & tenere noluerit, beneficio & lege pacis nō fruatur. g Illicitas h etiam exactiōes maximè ab eccleſiis i (quarum abuſus iam per longa tempora inoleuit) per ciuitates & caſtella omnino condemnamus, & prohibemus: & ſi factæ fuerint, in duplum k reddantur.

Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum inuiolabiliter obſeruentur: iuramenta verò per vim & metum extorta etiā à maioribus: maximè ne querimoniam faciāt maleficiorum commiſſorum nullius ſint momenti. Iac. de Bel.

Itē ſacramēta puberū l in fine.

Inopia pœnam non inficit ſed auget.

a Cum verberibus. No ergo, quod non liberatur quis à pœna propter inopiam. imo meiorem pœnam ſuſtinet: cũ corporaliter verberibus debeat puniri, & præterea à loco ſuo expelli longe per l. miliaria. ictus enim fuſtium maior pœna eſt qualibet pœne pecuniaria, vt ff. de pœnis. l. in ſeruorum. in fin. cum aliàs dicatur, quod ſaltem minorere poteſt propter inopiam, vt C. de mo. mulct. l. cũs. in fi. ſed hoc quod hic dicitur cōiungit propter enormitatem criminis.

Facit ad hoc C. de epiſco. & cle. l. conuenticula & de his qui ad eccle. cōfu. l. denũciamus. & de monopo. l. 1.

b Conuenticula. ſic & alias prohibentur cōuenticula fieri collecta multitudine in quelibet parte ciuitatis, vel vici, vel cuiuſcunque loci, vt C. de his qui ad eccle. confu. l. denũciamus. & de epiſc. & cle. l. cōuenticula.

Cōcor. 11. q. 1. c. coniurationũ. & ca. ſi quis clericorũ.

c Coniurationes. qualitercunque ergo fiant coniurationes, prohibētur per l. iſtã & ceſſant, quod male hodie obſeruatur: imo totum cōtrarium faciunt ciuitates, maxime Lombardiæ per partes. quæ ſunt in ciuitatibus & compagine, vt ita loquar. ſic etiam alias prohibentur coniurationes negotiatorum ſ. vt ſpecies diuerſorũ corporum negotiationis non minoris, quã inter ſe ſtatuerint, vendantur: vt C. de monopoliis. l. 1. Accur.

Receptatores qui ſint & eorũ pœna.

d Receptatoribus. peſſimũ eſt genus receptatorum, ſine quibus latere nemo diu poteſt: & perinde debēt puniri ſicut latrones ff. de recep. l. 1. & de off. pſi. l. congruit. Idē forte eſſet ſi eos nō receperint: ſed cũ eos poſſunt apprehendere, accepta pecunie vel per ſubreptionẽ eos dimiſerint. cũ in pari cauſa videatur cũ eis erg. ff. præ. u. l. 1. in fi. imo iure Lombar. ſi poſtquam deprehenderint eos, dimiſerint, pro quo deprehenſi fuerint tenentur emendare, vt in Lombar. de fur. & ſer. fug. l. ſi quis furem.

e Feriendis. puta cum in pari facinore ſint cũ ipſis violatoribus quaſi cōſentiendo. quos enim par facinus coinquinat & æquat, vtroſq. ſimilis pœna comitatur, vt C. de epiſ. & cle. l. ſi quēquã. in fi. facientes enim & cōſentientes pari pœne cōſtringuntur. vt C. de ſacroſan. eccl. l. iubemus. § œconomus. hoc eſt verum. a niſi forte ille qui recipit, ſit eius affinis vel cognatus: quia tunc debebit abſolui, nec forte ſeuerè cōdēnari. nō eſt n. par eius delictũ. & eius qui nihil ad ſe pertinentes malefactores recepit. vt ff. de rece. l. fin. iure eũr Longobar. non inſpicitur ſit affinis vel cognatus: imo etiam ſi pater filio vel propinquo latronis manſionem poſt miſſam ſancti Ioannis baptiſtæ dederit: quaſi latro & infidelis dēs iudicari. vnde qui illum ſuſcipit, ſimilis eſt illi, niſi iurauerit cũ x. ſtãcis (ſi Francus eſt) quod neſciuit eũ latronem fuiſſe, vt in Lombar. de fur. & ſerui. fugi. l. quicunque poſt miſſam.

a Approbatur cōmuniter p ſcribē. hic.

f Deſtruetur. hic non inſpexit Imperator iſte deformitatem vrbis propter deſtructionem domnũ, quã alia lex inſpicit: quoniam intereſt reipublicæ, ne vrbes deformentur ruinis, vt ff. ne quid in loco pub. l. fi.

g Non fruatur. cum in eã committat nolendo iurare pacem. nec eam tenere. fruſtra enim legis auxilium inuocat, qui in eam committit, vt ff. de mi. l. auxilium. in fin.

h Illicitas. quas præſes prouinciæ prohibere debet. vt ff de off. præſ. l. illicitas.

i Ab eccleſijs. nec enim debet extraordinarium aut ſuperindictum ab eccleſijs efflagitari, vt C. de ſacroſan. eccl. l. placet. à quibus autem exactionibus debeant eſſe immunes eccleſię, & à quibus non, dicitur & notatur in prædicto tit. & in prædicta lege & l. ad inſtructionem pontium.

k In duplum. imo forte ſi ab eccleſia facta fuerit illicita exactio, pœnam perpetuæ deportationis poſt excommunicationem, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, patietur exactor, vt C. de ſacroſan. eccle. l. placet. in fine.

l Item ſacramenta puberum, id eſt iuramenta ſuper ſacroſan. corporaliter præſtita. propterea enim dicuntur ſacramenta, cum quis fidē ſuam vel mentē ſuper ſacro iuramẽto aſtringit, vt puta ſuper altare vel libro continente ſacroſancta Euangelia. quid ergo ſi ſuper libro alio iurauerit, vel forte ſuper aliquo ligno, vel lapide? Rñ. nihilominus valere: quia ad cor reſpicit dominus. vnde non minus peierat qui contra facit. Nã tactus libri cuiuſcunque nō id operatur, ſed ſola voluntas & abnegatio nominis Dei omnipotētis, vt C. de tranſa. l. ſi quis maior. in prin. hodie tamē nō videtur valere iuſiurandũ per nomen domini, vel caput, vel capillos, vt in auth. vt nō lux. cōtra nat. col. 6. licet ſæpe Romani contrariũ faciant. hodie tamē, vt de cōſuetudine eſt obtentũ: iuratur per ſacroſancte Dei euangelia. vt in auth. iusiurandum quod præ. ab his. in prin. col. 2. quod cõſtat eſſe ſeruandũ: quia diuturni mores &c. vt inſt. de iu. na. §. ex nō ſcripto. Quid ſi iurauit verbotenus, vt quia dixit, per Deum non veniam contra? Reſpon. non valet. a plus enim operatur tactus libri ratione maioris ſolennitatis, quod etiam probari poteſt, vt C. ſi mi. ſe ma. di. l. ſi alterius. §. vltimo in princ. p. licet ſit argu. contra. C. de epiſc. & cle. auth. ſed & iudex. & de iu. l. rem non nouam. ſed ſpeciale ibi. Quid ſi nō ipſe, ſed alius pro ipſo & ſuper animam ſua iurauerit, vt fit interdũ? Reſp.

iurare quis dicatur.

a Secus de iure can. quia ibi ex ſimplici loquela & iuramẽtum deus non facit differētiã, vt 22. q. 5. c. quemque & 22. q. 5. c. iuramēti. tamē ex ca. ſi vero eliq. contra de iureiurand.

Rñ. idem eſt ac ipſe iurauerit: ſi tamen iuratũ fuerit eo mandante, vt arg. ff. de admi. tu. l. ita autẽ. §. geſſiſſe. & ff. quod eo. vni. no. l. item eorum. §. 1. 1. iſi. at. contra. C. de ijs qui ve. ætã impe. l. 1. in prin. & de in. emphy. l. vl. §. pe. 1 Quid ſi impubes iurauerit: nun quid tenebit eius ſacramentum, vt contractus cum eo habitus valeat? Arg. quòd ſic ff. de iureiur. qui iuraſſe. 2. reſpon ſed ꝯ puto: quia illud verum eſt in iuramento in iuramento ſuo & aduerſarij præiudicium, vt ibidẽ probaẽ, quinimo impubes prohibetur iurare, cum ẽt de eius vtilitate tractaẽ, vt ff. de in litem iurau. l. videamus. in prin. in caſu th: puta cum iurauerit ſe daturũ patrono operas, & miniculator eſt vel hiſtrio: obligaẽ vt ff. de li cau. l. vlti. propterea cũ lex iſta loquaẽ tñ de pubere, nihil noui videtur ſtatuendũ p hoc in impubere: quia quod nõ mutaẽ &c & C. de te. l. ſancimus. Puberem • autem accipimus maſculum maiorem 14. ann. fœminam autem maiorem 12. vt inſti. qui. mo. tu. fin. in prin. item puberem accipias ſanæ mentis. nã ſi furioſus ſit, nec iurein. ſe obligat. quia ſimilis eſt pupillo infanti: adeo quod nullum negotium recte gerit, vt inſt. de inut. ſti. §. furioſus & § ſed qđ diximus, ipſe enim habeẽ loco dormientis & abſentis, 2 vt ff. de tu. co. l. 2. § furioſus. & ff. de acqr. poſ. l. 1. §. 1. Quæro, nunquid ſit intelligendum hoc de pubere patreſa? Reſpon. idem in filiofa. pubere, tũ quia lex non diſtinguit, tum quia ipſe ex omnibus cauſis obligatur qbus pateſa excepta cauſa mutui, vt ff. de a ti & obli. l. filiufa ſed nunquid tantum in pubere libero? Reſpon. 3 & idem in ſeruo quãtum ad hoc vt naturaliter cum effectu obligetur. nam qui eſt ſeruus naturaliter obligẽ, vt ff. de condi. inde. l. naturaliter. vt nec contra illam naturalem poſſet reſtitui. item quãtum ad hoc, vt dominũ obliget de peculio: vt ff de pecu. l. ſi quis. §. eiũ vbi nec ipſe dñs reſtitui poſſit: quod tamẽ et ſine iuramento cõtingeret, vt ff. de mi. l. 3 § ſeruus. Sed quid de impubere libero, qui credebat ſe ſeruum? Rñ. 4 idẽ quod in vero opinato libero: quia pleruq; extra id quod agiẽ, tacita obligatio naſcitur, vt ff. cõmo. l. ſi is qui. §. ſi libero. & ff. de acqui. re do. l. libe. homo. itẽ quæro, an ſit hoc intelligendum in pubere curatorẽ habẽte, ſi ſine curatoris authoritate cõtrahẽdo iurauit? Rñ. vtique ſecundum eos qui dicũt, quod ſacramentũ repræſentat eũ maiorem. nam ſi maior eſſet, nõ reſtitueretẽ. Sed contra videẽ, eũ pupillo ſimilis habeaẽ, vt C. de in inte. reſti. mi. l. ſi curatorẽ habens. in quẽ nõ cadit pñs cõſilium, vt ſ. notauimus: ergo poteſt intelligi lex iſta in pubere habente curatorẽ, & cõtrahẽte eius authoritate: & in pubere non habente curatorẽ cõtrahẽte per ſe ſolũ. Sed inſtabit quis dicẽs, lex iſta non diſtinguit in pubere habente, vel nõ habente curatorẽ: ergo nec tu diſtinguere debes? Reſp. imo. q̃uis lex iſta non diſtinguat, à religione iudicantis omitti nõ debet, vt ff de veti. l. quũ. vel dic quod licet hæc lex nõ diſtinguat, debet tamen diſtingui per alias vt ar. C. de ap. l. vlt. §. fi. & in auth. de admi. offi. §. fi. nã & poſteriores leges interdũ trahendæ ſunt ad priores, vt ſ. de le. & ſenatuſcon. l. ſed poſteriores. ſed licet ita videatur poſſe dici & diſtingui: 5 tñ verius 5 videẽ vt ſiue curatorẽ habeat, ſiue non, teneat contractus, nec poſſit reſcindi: quanquam ſecundũ leges ſit ipſo iure nullus. nam & ſecundum leges veteres vẽdita re ſine decreto, ipſo iure nulla eſt vẽditio, vt C. de præ. & alijs re min. l. 2. & 3. C. de admi. tu. l. lex quæ tutores. § vlt. & tamen, ſi corroboretur iuramẽto, valida ſit. & tenet per hanc legem.

¹ Ibi loquitur in ꝓcuratore generali ſecūdũ Bal. ibid.

• Pubes qualiter accipiaẽ.

2 Approbatur per oẽs ſcribẽ. h. c.

3 Iſta ẽt approbatur p omnes.

4 Idem Aluar.

5 Approbatur per oẽ. ſcribẽs.

ſponte facta a **ſuper contractibus.** b

a Sponte facta. quia ſecus ſi per vim vel metũ, vt j. eo. §. per vim autẽ. Sed quid ſi dolo fuit inductus minor, vt interdum faciunt tutores ſinita tutela, q eos blãditijs vel adulationib. ad talia inducunt? Reſ. nõ videtur tunc ſpontanea volũtas, vt ar. C. de rap. vir. l. 1 cir. fi. Quid ergo? Rñ. ſi maior eſſet, haberet actionem de dolo, cum res proceſſit ad traditionẽ: ſed qa minor eſt, videẽ quod ceſſat reſtitutio in ſuperſtites vt ff. de dolo. l. 1. §. idem Pomponius, reſt titutionẽ autem tollit iuramentum interpoſitũ: qa repræſentat eũ maiorem, vt hic. ſed iuſ:m ſiue eius effectũ tollit interpoſitus dolus, qa non debet ex eo incrariꝫ vt ff. de dolo. l. ne ex dolo quid ergo? nunquid res erit in circulo, vt ff qui po. in pi. ha. l. Claudius Felix? Reſp. non. ſed minor 6 poſtulabit reſtõnem exſtante actione de dolo, q̃ non põt habere locum, & ſi opponaẽ de iure replicabitur de dolo: quia dolo induxit eũ ad id, vt arg. C. de tranſac. l. ſub prætextu & l. ſi ex falſis. & ar. ff. de iudi. l. ſi prætor §. Marcellus & hoc cũ ꝯſtat adhibitum dolũ, forte perſuadẽte ei, qui in nullo ei tenebatur, & quòd ipſe longè pluris erat ei obligatus. vel ſimili modo. Quid ſi alias ſuis blanditijs minorẽ induxit ad hoc, forte dicendo ꝙ ex fide fecerat, quã quã in aliquo minus bene ſenſiſſet ei, & talia: vel qa valde pro bono haberet, ſi ſic cum eo cõtraheret: nũ quid tenebit ſi iurauerit, quãquã in aliquo læſus ſit, vt nec reſtituatur? Reſp. vtiq; 7 quia nõ alicui interdicendũ, ſi aliquid ex ſua induſtria ꝯſequi poſſit, vt C. arbi. tut. l. ſi defunctus. & C. ſi quis ali. teſt. prohi. l. fin. ff. de leg. 2. l. Lucius §. Sempronia. & ff. ſi qa ali. te. pro. l. fi. item quod dicit ſpõte, nõ dicit ad differẽtiam eius quod interdum ex iuris neceſſitate fit: vt cum cedit vni actionem contra alium, vt C. de di. ui. tu. l. s. §. vlt & idem in ſimilibus.

b Super contractib. iſte quæro, an ſit intelligendum de quocunq; contractu ẽt legib. interdicto? Reſp. nõ nam iuramentum interpoſitũ cõtra leges ipſo iure non valet, nec confirmat contractum contra leges initum, vt C. de legi. & conſti. l. non dubium in fi. & ff. de pa. l. iuriſgen. §. & generaliter. & de leg. j. l. ſi qa inquilinos. §. vl. & in auth ſacramenta nõ ſolum, col. 5. §. fi. & ff de obſeq. li. l. pe. nec ob. ſi dicatur quod peierat: quia nõ videtur peieraſſe. vt ff qui ſatiſ. cog. l. vlt. ſed in iſto nonne contractus alienationis rei immobilis ſine decreto eſt contra legem, vt C. de admi. tu. l. lex quæ tutores. in fi. & de prædi. mi. fere per totum. ergo ſacramentum nullius debet eſſe momẽti? reſpon: 8 non eſt contra legem cum hac. l. Fri. ſit approbatum, hæc. ſ. ſacramenta puberũ &c. vel illud in contractib. interdictis iure communi. Itẽ quæro qd ſi minor vẽdiderit & iurauerit, & deceptus ſit vltra medietatem iuſti pretij: an poſſit venire cõtra? Reſp. P. vtique, quia agit vel vt iuſtũ pretium ſuppleat, vel vt reſcindaẽ contractus, vt C. de reſcin. vẽ. l. 2. ſed Io. & B idẽ ſed alia ratione, dicẽdo quod ſacramentum nihil aliud operatur, niſi quòd repſentat eũ maiorẽ vnde eſt ꝙ ipſe ſicut qs maior poterit poſtulare, vel pretiũ ſuppleri, vel contractũ reſcindi, data electione emptori, vt in prædi. l. ſacramentum. n. interpoſitũ priuat eũ à priuilegio ſuo. ſ. reſtitutionis quod ei propter ætatẽ cõpetit. nõ aũt à iure cõi: quia hoc nõ põt facere, vt C. de tranſ. l. ſi ex falſis & C. de nõ nu. pec. l. vlt nec mirũ. ꝙ difficilius tolliẽ ius cõe, q̃ priuilegiũ: cũ ẽt difficilius inducaẽ, vt l auth. de re ec. nõ alie. §. ſed qa veriſimile in fi. Quid de maiore iurãte ſe deceptũ vltra dimidiũ? Reſp. forte idẽ cũ nõ ſuperſit ei niſi ius cõe, dño tñ P. viſum fuit ꝯi vt nihilominus contrauenire poſſit prædicto mõ: quia nõ agit ꝑ ſe, vt reſcindaẽ cõtractus, ſed vt iuſtũ pretium reſtituaẽ & ſuppleaẽ, vel cõtractus reſcindaẽ. & facit pro hoc: qa ſacramentũ ius cõe non tollit, vt ſ. nu. & probaẽ. ff. de ac. pnſ l. ſi quis extraneus. 1. reſpon & l. ſi ſeruum quis. § vl. ſed domino meo viſum eſt cõtra 9 vt no. in ſumma de reſc. ven. quia vẽditor ſic agẽdo altera tõne vrget emptorẽ reſcindere cõtractũ, vt ff. de cõti. iuſti.

6 Approbatur per oẽs ſcriben. hic.

7 Idẽ Io. de Beluiſ. & Aluar.

8 Iſta eſt vera de. 8 re canon. p ca. cum cõtingat. de iureiu.

Sacramẽtum repſentat iurantẽ maiorem.

9 Et bene ſecũdùm Aluar. & Egl. ſimilis & ibi Bart. Bal. Paulus & Sall. in l. 2. hic all.

inſti.l.quæ ſub cōditione. §. ſed ſi ſub iuſiiurādū. ꝯ hoc th̄ eſt ar.ff.de iu.pa.l. adigere.§.i.Sed quæro, an hoc ſit intelligendū in venditione facta cū interpoſitione decreti: an idē & ſi decretum nō interuenerit? Rñ.vtroq; in omni venditione: quia aliter inutiliter videret adiacta: cū hoc ēi lex.C. 1 aduer. vē. inducat, & maxime cum hoc indiſtinctè hic dicat, res ēt in dubio ſit potius interpretanda, vt valeat quā pereat vt.ff.de lega.i.l. ſi qñ.& ad mu.l. 1. Item quæro, ſi iurauerit aliquis in genere ſeruaturum ſa oēs ꝯctus, quos fecerit tpe minoris ætatis. & poſtea vendat & non iuret: an teneatur? Rñ.vr q nō: qa ex confeſſione non ſolet quis abſenti obligari, vt ff. de confeſſ.l.certū.§.ſi quis.Item quia res inter alios acta &c.& ad hoc facit.C.ſi aduer. ven l.i. vbi dicit emptori iurandū eſſe.Itē eſt ar.ad hoc.ff. qđ cuiuſq; vni.l.item eorū.§.ſed ſi ita. Itē pro hoc eſt præſens litera ſuper ꝯctibus.vnde ſi aliter fiat,nō valet, vt ar. C.de ſent.& inter.l.prolatā Ex aduerſo vr ꝯ hac rōne: quia conſtat eandem rationē ſubeſſe et cū alias iurauit. & quia nihilominus faciens contēnit religionē diuinā,& delinquit: & nihilominus propriā turpitudinē allegat, vnde cum eadē ſubeſt rō, idem debet ſubeſſe ius.vt arg. ff.ad l.Aqui.l.illud.ſufficit .n.quia deierat: ideoq, ferēdus nō eſt, vt C.de indi. vi.l. 2.in fi. Itē quia ꝯ factū proprium venit,vt ff de adop.l.poſt mortem.& in hac q̄ōne ſatis puto, q ſi prius ita iurauerit,& poſtea in ꝯctu dixit ſe velle teneri illo iuramento,q teneat,& ita videmus de cōſuetudine obſeruari. Item quæro,ſi minor vendidit & iurauit,& antequā traderet,cecidit à poſſeſſione: poſtea ad eā rediit aliquo caſu:an ſi nō p̄ſtet, vel nō reſtituat eā emptori agēti poſtea, videatur facere ꝯ ſacramentū? Rñ. vtiq;,cū nondū tradiderat: ſed ſi iā tradiderat,tunc ſecus erit:cū iam videatur liberatus ſolutione eius, vt no.C.de tranſa.l.ſi quis maior. ſ.n Azo. vel dic 2 idem in vtroq; caſu: quia agere vr: & controuerſiam facit ēt reus excipiendo & ꝯdicendo, vt arg ff.de procu.l.non ſolū §. ſi ſtatuc.& ſi pars hæc.per a.permittendum.Sed quid ſi primo vēdidit nec iurauerit: ſed poſtea ex interuallo iurauit ſe ratum habiturum, & non ꝯuenturum: nunquid confirmabitur, vt teneat præcedens ꝯctus,quāquā à principio nullus fuerit ipſo iure? Rñ. vtique: 3 ar. ff.de iud.l licet ar.ꝯ.inſti.de anth.tuto.§.vlti. Item quia maior factus ratum habens, ēt ſine iuramento confirmat eandem venditionem quāuis ipſo iure nulla fuerit, vt C.ſi maior fa.ra.ha. vel nō.l.i. & 2.at.ff.quorū lega.l.i.§. pdeſt.Itē quæro, an lex iſta locū habeat in ſtipulatione vel in renunciatione? Videtur q non: quia ꝯctus proprie is eſt,qui vltro citroq; dantem & accipientem obligat,vt ff.de ver. ſig l.Labeo 2 minor aūt qui promittit: non ſe alij, ſed alium ſibi obligat. Item minor qui renunciat, non ꝯhit, ſed potius diſtrahit, vt alibi dr in ſolutiā debitū,vt inſti qui.mo.re cōtrah. ob.§. is quoq;.in fi. Sed ꝯ puto 4 .ſ.vt hoc nomen ꝯctus accipiatur p omni obligatione, ad exemplū eius quod dr in edicto prætoris. vt ff.de minn.l.ait prætor.in prin. & argu.ff.de iis quę in frau.cre.l.i.§.ait.& ff.de in.l.omnē.& ff.qui.ea cau.in poſſ.ea. l. vlti.Quid ſi iurauit ſe non venturum ꝯ ſniam, vel ꝯ confeſſionē vel arbitriu? Reſp. 5 vtiq;, & tunc tenetur nā in iudicio quaſi ꝯhitur,vt ff.de pecu.l 3.§.idē ſcribit.& maior ēt ſi tale pactum feciſſet, nō venire ꝯ appellando, vt ff.qui.app.lic vel non l.2 imo ꝯ puto, q tamen appellare poſſit: quia non eſt de iure cōi: nam iurando ſolum perdit priuilegium ætatis , vt ſ.diſt. Sed nunquid & tunc in aliquo tenebit ſnia, cum iurator ibi non affuerit? Reſp. idem, vt no.ſ. in 8. qō. Quid ſi iurauerit quis ſe non venturum ꝯ teſtm̄? diſtingue verum proprium,an alienum. ſi ꝯ propriū, non tenet: quia teſtamenti factio iuris publici eſt,

1 Approbatur per oēs ſcrib. hic.

2 Tu dicas formā iuramēti eē cōſiderandam. An & Aluar.

Bene loquitur & probat in l.fin.C.ad Mace. Aluar.

4 Idē la. de Bel. & Alua.

5 Approbat p oēs ſcrib.hic.

vt ff de teſt.l.3. quod aūt iuris publici eſt,pactis priuatorum non pōt tolli. vt ff.de pac.l. ius publicū. nec ēt per pactum pōt aliquis maior libertatem teſtamenti faciendi ſibi auferre, vt C. de pac.l pactū quod dotale.& ff.pro ſoc.l.cum duobus.§. idem reſpon ſi autem ꝯ alienū: diſtingue, vtrum potuit renere pactum de iure cōi ſecundum diſtinctionem no.C.de pac.l.vlti.quo caſu præiudicatur ei: nā teſtamentum connumeratur inter ꝯctus,vt ff de dno. re.l. eadem.an non: in quo caſu ꝯuenit de iure cōi, vt alias ſ.no.in i. q Quid ſi filiuſfa. minor renunciauit Macedoniano & iurauit? Rñ.non tenetur 6 quia nec maior renunciare potuiſſet: cum nō ſit fauore eius inductū,ſed odio creditorum vt ff de cō n di.indebi.l. qui exceptionem ſic.n.daretur materia peccandi. quod eſt ꝯ publicam vtilitatem , vt ff. ad Maced l 1 in prin. & inſtit.quod cum eo in princi. quid ſi mulier minor renunciauit Velleia. & iurauerit? Reſp.tenet. 7 nam ſi maior renunciaſſet, cum ſit eius fauore inductum,teneret.vt in prædicta l.qui exceptionem.& ff.ad Velleia l.vlti. §.pen. & C ad mul.iur.eſt.fun.l vlti. Quid ſi minor ſit cōfeſſus ſe pecuniam accepiſſe mutuo, & renunciauerit exceptioni non nume. pecu. & iurauerit ſe non venturum ꝯ? Reſp non poterit aliquo modo venire ꝯ. ſecundum eos qui dicunt maiorem renunciantem nullo modo debere admitti contra. Vel ſecundum nos dabitur exceptio doli: & ita in hoc grauabitur, vt ipſe probet non numeratam pecuniam. ſicut alias diximus in maiore renunciāte, vt in ſum. de non nu.pec. Quid ſi minor donauerit cauſa mortis,& iurauerit ſe nullo tempore reuocaturum? Reſpon.tenet, nec reuocat: nam minor etiam de iure communi pōt donare: quia & teſtari poteſt, ff.da do cau.mor.l.tam is.& inſti.qui.ea cau.ma. nō lic. §.pen.: nā & maior potuiſſet renunciare iuri reuocādæ donationis: cū hoc ſit eius fauore inductū,vt cēſeatur priuati iuris: licet aliud ſit in teſtamenti factiōe, vt ſ.no vnde & filiuſfa donare pōt cā mortis patre cōſentiente, ſed teſtari non pōt, vt in præd.l. tam is.C.de teſt l. nemo.Quid ſi donauerit ſimpliciter & iurauerit? videtur forte q nō teneat: quia etiam decreti authoritate facta ipſo iure non valet, vt C.ſi ma.fa.ra.ha.l.vlt.§.fi. Sed ꝯ puto: 8 cū repræſentatur maior p p iuramentum, vt ſ.no.nā ſi maior factus donaſſet, nō repeteret. nec ob. q hoc non pōt facere decreti interpoſitio: quia illa non tollit reſtitutionem, vt C.de præ mi.l.ſi quidē.iuramentum th̄ tollit, vt hic. Quid ſi minor iurauerit tranſactionē, venditionem vel aliū ꝯctū ſimilem firmū habere.nunquid ſi de facto ꝯuenit & peierat,infamabitur , & alias pœnas ſubibit: quæ continent C.de tranſa.l ſi quis maior? Rñ. non infamabitur, & ſi pœnas alias ſubeat,vt ar.ff.de iis qui no.infa.l. vlt. Quinimò vr, q nec alias ſubeat pœnas, niſi quas ſubiret maior, qui nō iuraſſet:cū ſacramētū nihil aliud operet,niſi vt maiorē rū repreſentet . Vel qđ verius eſt,dic q oēs pœnas prædictas ſubire cogetur : quia conſtat ꝯctū tenere . vñ ſi ꝯ faciat punitur ſicut quiuis maior, qui iurauerit: cū in delictis nullo ætatis auxilio debeat ei ſuccurri , vt C.ſi aduer delī.l.i.& ff.de mi.l.auxiliū.§.in delictis.Quid ſi filiuſfa. minor iurauit patri ꝯhēdo ſecū cū eo, cū renūciauerit bonis maternis, ſicut pleriq; faciūt? Rñ.nō valet: 9 nā ſtipulatio inter maiores ꝯcta cū parētib. in quorū ptāte ſunt,inutilis eſt,vt inſti.de inut.ſti.§.itē inutilis. Quid ſi pr̄ minor diuiſit bona ſua inter filios emancipatos: & iurauerit:nunqd poterit venire ꝯ? Rñd. vtiq;: 10 tū qa nulla fuit ꝯcta obligatio,nec fuiſſet ēt ſi maior eſſet: tū qa liberū debuit eē cōmutādi arbitriū, quāquā hoc fallat in caſu fauore matrimonij: qa dotē quā dedit p filia ſua primo viro nō pōt diminuere, niſi poſtea tradē aliq̄ ſuperueniēte, vt C. de

6 Approbat p oēs ſcrib. hic.

7 Cū iſta glo.tranſeūt oēs doct. hic.

8 Approbat p oēs ſcrib.hic.

9 Imo ſecūdū la. de Bel. & Alua.

10 Hæc opinio p cedit qñ diuiſio hēs vim teſtamenti aliàs ſecus, vt hic in ſi.l. la. & Aluar.

de tal vxo. act. auth. ſed quamuis. ſed ꝫ. vt cum talis diuiſio fiat inter filios animo donandi: & donatio inter eos uitatur vitibus, vt C. de inoffi. do. l. 2.

[a] Rerum. ſ. corporalium & incorporalium: itē mobilium & immobiliū. rei enim appellatio generalis eſt, vt ff ſi cer. pe l. 1. & de ver. ſig l. rei appellatio. & inſtit. de re corpo & incorporali per totum. Acc.

rerum [a] ſuarum [b] nō re tractandis, inuiolabiliter [c] cuſtodiantur. Per vim autem & iuſtum metum [d] etiam à maioribus [e] (maxime ne querimoniā [f] maleficiorum cōmiſſorum faciant) extorta, [g] nullius eſſe momenti iubemus.

TITVLVS LIIII. DE ALLODIIS.

AD hoc, qui allodiū[†] ſuū vēdiderit: diſtrictū & iuriſdictionē Imperatoris vendere non præſumat: & ſi fiat, nō valeat. Si verò cōtigerit allodium aliquod ēt infeudatum conferri eccleſiæ vel pro oblatione fidelium, vel per emptionis & venditionis alteriusve hmōi contractum infeudatus: niſi per gratiam eccleſiæ tanquā de nouo reciperet, feudū qđ habebat, retinere nō poterit. [h] Vt autē æquitas, quę in paribus cauſis paria iura deſiderat, [i] per vniuerſitatem totius imperij ſeruetur: firmiter ſtatuimus tam in Italia, quam in Alemania, vt quicunque indicta publica expeditione Romā ad ſuſcipiendam imperii coronam, regem aut ſub rege dominum ſuū non adiuuauerit aut eundo cum ipſo, [k] aut pro quantitate feudi ſtipendia [l] militiæ perſoluendo (ſi de vocatione

[b] Suarum. i. propriatum. Sed quid ſi cōmunium? Rñ idem: quia verbum, ſuum ad vtrunque pertinet, vt ff. de ver. ſigni. l. pupillus. §. verbum ſuum. & de lega. 3. l. ſi quis ſeruos ſuos. Quid ſi ſuper rebus alienis contraxit: puta quia rem alienam vendidit, & iurauit? Reſpon conſtitutionem præſentem ad id non reſpicere, cum hic tātum de rebus ſuis loquatur. quid ergo? ſtabo legi veteri. vt dicam ipſo iure non valere, vt ff. de re. eo. qui ſub tut. l. magis. §. 1. vel dic quod teneat ſicut à quouis maiore alias facta, vt ff. de contrab. empt. l rem alienam. & qđ dicit rerum ſuarum, large accipiatur, quaſi dicat ſuper contractibus ſuis.

† hac. da Belut exponit hic allodiū. i. illū qđ eſt eius ꝓprium & à nemine alio recognoſcitur niſi à ſolo Deo & facit ĩ. ꝓxi § & ſ. ſi de feu. con. ca. 1. & 1. & de allodiis lĩ. fic. ff. de reli. l. at ſi qs. §. ſi ꝑ terdū. & C. de in gē & manu. l. pe.

[c] Inuiolabiliter. i. incorruptibiliter, l. ſine violatione vel corruptione aliqua, & quantum ad agēdum, & quantum ad excipiendum, & quantum ad dominium transferendum & accipiēdum. arg ff de acq. re do. ſtatuat. & fam ercis. l. inter cohæredes. §. 1.

[d] Iuſtum metum. Quia ſi vanus fuiſſet timor, cōtra eſſet, vt ff. qđ met. cau. l. metum. & l. metū autē §. 1.

[e] A maioribus. maxime ſi maiores, i. potentiores vim vel metum intulerant, ne maleficiorum commiſſorum extorta &c. Vel poteſt legi ſecūdum aliā literam aliter: per vim autem & iuſtum metum ēt à maioribus maxime, ne querimonia maleficiorum commiſſorum fieret.

[e] Et melius. And. de Iſer. & Aluar.

[f] Querimoniam. ēt ſi nulla facta vel depoſita fuerit querimonia de maleficio cōmiſſo, nullius momenti ſit. i. ipſo iure nō valeat. Sed in iſto nunqd p hoc dicet, q edictū quod metus cauſa, ſublatū ſit & quo ad actionē, & quo ad exceptionem ex eo inductā, vt ff. qđ met. cau. l. metū § ſed quod. & §. Iulianus & §. volenti. & §. ex hoc edicto. cum videatur p. l. iſtam quod cōtractus per metum initus ipſo iure ſit nullus, quem conſtat p leges veteres tenere, vt ff quod met. cā. l. ſi mulier. l. pe. & antepe. & C. de inuti ſti. l. do'o? Rñ. minime. na qđ dicit nullius eſſe momēti, ſubaudi quantū ad effectū. ſic & alias accipiūtur hæc verba. ff. qđ me. cā. l qui in carcerē. Sed hæc reſponſio non placet p p verba præcedētia, ne querimoniā maleficiorum committeator &c. & q hęc verba ſiut poſita propter. hoc ſignificaur, ut quod fit, ipſo iure ſit nullū, vt ff. de uer. ob. l generaliter & C. de leg. & conſt. l. nō dubiū. in fi. Dic ergo hoc eſſe referendū ad ſacramenta tm̄ per vim extorta: de quibus. ſ. dixerat: quod probat etiā uerbum aduerſatiue poſitū p p præcedens verbum ſponte. Sed in iſto quare magis ſoluuntur iuſm ipſo iure, quam ꝯctus? Rñ. quia effectus iuramēti debilior eſt. Ex eo enim nulla inducitur obligatio: ſed robur quoddam quod præſtat ꝯctui cui accedit. ſ. q poſſit efficaciter obueniri. qui alias non poterat auxilio reſtitutionis obſtante, ſi ſpōte interponatur. hic ergo effectus [a] quaſi debilior tollitur vi vel metu illato: quod non eſt in effectu, qui ex ꝯctu inducitur quaſi fortior: quia ex eo inducitur vltro citroque obligatio: vt ff. de verb. ſign. l. Labeo & ſupradictam lecturam lego ſecundum literam talem, quam habebam: per vim autem & metum iuſtum, ſubaudi ſacramenta interpoſita, ſ. à puberibus, de quibus dictum eſt.

[a] Idē Iaſ. & Aluar. & haue multum commendat Marc. Anton. in trac. de effectib. iuramenti, effectu. 56.

[g] Extorta. hoc eſt dicere, hoc quod dictum eſt ſupra verū eſt in iuramentis à puberibus ſpōte extortis. nam iuramēta extorta per vim vel metum nedum ab eis, ſed etiam à maioribus 25 ann. nullius momenti ſunt ipſo iure: maxime ſi fuerint ſuper eo expoſita, nec depoſita ſit querimonia maleficiorum commiſſorum. & merito dicit maxime: quia reipublicæ intereſt, ne maleficia remaneant impunita: vt ff ad leg Aqui. l. ita vulneratus, cum concor. ibi poſitis.

DE ALLODIIS.

[h] AD hoc. [i] Nō poterit. Et no. hic caſum quem in ſumma no. ſ. quod vaſallus amittit feudum ſine culpa ſua: ſicut & alias quis amittit feudum non ſua culpa, ſed p p culpam alterius, vt ſ. in qbus cauſis feud amit §. deniq; & ſ. ſi vaſallus feudo priuetur, cui defe. c. 1. Sed nunquid in iſto caſu tenebitur ei ad intereſſe dominus, ſ. vt vel ei præſtet æſtimationem, vel aliud ſibi det feudum eiuſdem quantitatis & bonitatis? Rñ. puto quod ſic. tanquā ſi eū inueſtiuiſſet de re alie. vt ſ ſi de feu. vaſal. ſin teip. fue. c. negotiū. & ſ. de inue. re. alie. c. cū de re. cū .n imperator per hanc legē illud beneficium ei nō abſtulit: merito veteri conſuetudini relictum intelligitur. arg C. de app l præcipimus. in h.

[i] Aliās, ad hæc.

Alterius culpa quęque nocet.

[i] Deſiderat. ſicut alias dicitur. quod ratio æquitatis diuerſas ſpecies actionum non excludit, ex quo ex ſimilibus negotiis deſcendunt. C. de conſtitu. pecu. l. vlt.

[k] Cum ipſo. vel alium pro eo domino acceptabilē mittendo, vt ĩ. l. proxi §. firmiter etiam ſtatuimus.

[l] ſtipendia. quæ aliàs dicuntur hoſtenditiæ in Lombar. ſ. 12. denarios de modio. in Alemania tertiā partem fructuum feudi eiuſdem anni à quo expeditio indicta eſt, ſiue quo ſit exercitus: & hoc ſm Corradū, vt ſ. de ca. Cor. §. ſimiliter in hoſtendiciis. ſm vero Fride. Imperator. dimidium reditus feudi vnius anni, tam in Alemania quam in Lomb. vt ĩ. l. proxi. §.

xi. §. ſimiliter etiam ſtatuimus.

a Legitima. i. per ſe vel per procuratorem ſuum facta præſentibus alijs paribus, forte duob. vel tribus. debebit enim dominus eũ in propria perſona vocare, vel mittere procuratorem ſuum ad eum & debet habere ſecum duos vel tres de paribus ꝑ teſtibus, vt veniant ſecum in expeditione Romana cũ imperatore ſiue Rege, & tunc erit legitima vocatio. & hoc eſt quod ſequitur, conuinci per compares ſuos &c. & ita notabis hic ſecundum hoc, quòd iſta vocatio debet fieri coram paribus ad hoc vt legitima ſit ſicut alias debet fieri noua inueſtitura coram paribus ad hoc vt legitime fiat vt ꝫ. qui teſtes ſunt neceſſarij ad probandum nouam inueſti. ca. i. & cap. ſequen. vel intelligas hãc legitimam eſſe vocationẽ, ſi dominus eam rite fecerit (vt dixit) coram paribus, ſpatio competenti inter vnam vocationem, & aliam, forte ſeptem, vel decem dierum, interpoſito: ſicut alias fieri debet citatio, quando dominus vult controuerſiam facere vaſallo vel econtra. vt ꝫ. de milite vaſallo q contumax eſt. c. dominus vocat militem. Vel etiam dicas, ꝙ tunc erit legitima, ſi dominus eum vocauerit per cõpares ipſius vaſalli: puta quia dominus mitteret ad eum duos vel tres de vaſallis ſuis, qui dicuntur compares vaſallo, quem vocat, quaſi ſimul pares. ſ. vt debeat ire cum eo dño in expeditione regis: & ſecundum hoc ita conſtrue: ſi de vocatione ſua legitima per compares ſuos, ſubaudi facta, à domino ſuo conuinci &c. & ſecundum hunc intellectum dices, quod ſufficit, ſi probet etiam per alios ita factã fuiſſe vocationem. prima tamen expoſitio, vel etiam ſecunda melior videtur.

Qualiter antẽ fieri habeat, vide hic plene p Matth. ab Afflict. & Bal.

legitima a à dño ſuo conuinci per compares ſuos b poterit) feudum perdat: c & dñs in ſuos vſus illud habeat redigẽdi liberam facultatem. d

TITVLVS LV.

DE PROHIBITA feudi alienatione ꝑ Fridericum.

Omnis alienatio feudi cõtra hanc legem facta ẽt antiqua quantumcunque caſſatur, & bonæ fidei emptori pretium reſtituitur: & tabellio, qui inſtrumentum tale ſcribet, cum infamia priuabitur officio, & manum amittet. Bald.

Frid. Dei gratia Ro. Impera. ſemper Auguſt.

IMperialẽ decet ſolertiam ita reipu. curã gerere, & ſubiectorum commoda inueſtigare, vt regni vtilitas incorrupta perſiſtat, & ſingulorum ſtatus iugiter ſeruet illæſus. Quapropter dũ ex prædeceſſorum noſtrorũ more vniuerſalis curię Ronchaliæ pro tribunali ſederemus, à principibus Italicis, tam rectoribus eccleſiarum, quàm alijs fidelibus regni, non modicas accepimus querelas, ꝙ beneficia eorum & feuda, quæ vaſalli ab eis retinebant, ſine dominorum licentia pignori obligauerant, & quadam colluſione nomine libelli vendiderant: vnde debita ſeruitia amittebant, & honor imperij, & noſtræ felicis expeditionis complemẽtum minuebatur. Habito ergo conſilio epiſcoporum, ducum, marchionum, & comitum, ſimul etiam & palatinorũ iudicum, & aliorũ procerum, hac edictali Deo propitio perpetuò valitura lege ſancimus, vt nulli liceat feudũ totum, vel partem aliquã vendere, vel pignorare, e vel

Probatio nõ inopia teſtes extranei admittũtur.

b Per compares ſuos. ſed quid ſi non habuerit compares? Reſp. forte tunc ſufficiet, ſi ẽt per extraneos tunc probetur: ſicut etiam alias dicitur de noua inueſtitura. quæ poteſt fieri coram extraneis teſtibus ſi dominus non habet pares: vt ſup. qui teſtes ſunt neceſſarij ad probandum no. inue c. i. & c. ſeq ſicut & alias propter inopiam probationum tales admittuntur, qui alias repellerentur. vt C. de hære. & ma. lege. quoniam. & de repu. l. conſenſu. & ff. de teſtib. l. ieius reſponſo.

c Perdat. & ita not. hic aliam ingratitudinem per quam vaſallus feudum amittit, & ad dominum libere reuertitur. hoc idem habes ĩ. t. proxi. § firmiter etiam ſtatuimus. & ſecundũ quod has & alias ingratitudines plene not. in ſumma

d Facultatem. ſed nũquid hic intelligitur, ſiue fuerit paternum feudum, ſiue nouum ita vt non ſolũ filius. ſed etiam agnati excludantur à domino? Rñ. forte ſic: cum indiſtinctè hoc dicatur. Cum. n. lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus: vt ff. de offi. præ. l. 3. & de publ. l. de pretio. Item e nonne hic talis eſt iniuria, ꝗ reſpicit dominum, cum eũ contemnit, ꝙ ſecum nõ vadit ſicut debet? ergo debet omnino ad eum pertinere feudum, vt hanc habeat ſuæ iniuriæ vltionẽ: vt ſupra, in quibus cau. feud. amit. §. denique. imo, qđ plus eſt, reſpicit ipſũ imperatorem, cum eũ teneatur adiuuare ĩ dicta expeditione: vel dominum ſuum, & hoc eſt quod ſupra dicit. regem aut ſub rege &c. cum ẽt per hoc, quòd non vadit in ipſa expeditione, vel alium non mittit, vt dictũ eſt, vel ſtipendium militiæ non ſoluit: minuatur vtilitas imperij. & vires eius attenuentur: & hoc eſt de quo Lotharius in l. ſua cõqueritur. ſupra l. proxi. imperialis, quaſi circa medium & circa finem. Vel dicas, quòd hic loquitur tãtum de nouo feudo, vel etiam de veteri, ad quod non veniunt agnati, cum eos non habeat vaſallus, licet enim hic non diſtinguatur, nos tamen in iſto caſu debemus diſtinguere, & ſecundũ determinationem veteris conſuetudinis intelligere, ſcilicet vt vaſallus delinquat in iſto caſu: & ſi ad filiũ non veniat, ad agnatos tamen, ſi habet, perueniet. & hoc eſt quod dicitur ſupra. ſi vaſ. feu. pri. cui defe. c. i. ibi, licet ad agnatũ quandoque pertineat &c. & ita intelligi debet quod legitur. ĩ. in quib. cau. feu. amit. §. denique. ſcilicet vt ibi loquatur de nouo feudo. licet enim ſit hic à lege omiſſum, tamẽ non debet omitti à religione iudicantis: vt ff. de teſta. l. quæſitum & de ſpon. l. oratio. quod enim hac lege noua non eſt ſpecialiter dictum, hoc veteri conſuetudini relictum intelligi debet, vt arg. C. de app. l. præcipimus, in fine. Prior tamẽ intellectus verior videtur per rationem, quæ aſſignatur ſupra, in quibus cauſis feudum amittatur, §. denique, cum ibi videatur etiam de paterno feudo loqui.

e Video in hũc locum Mat. ab Afflic. quã gloſſ. hæc ipſã nõ admodũ placet tẽcũ ĩ eã propendeant Iaco. Bel. & Bal.

DE PROHIBITA feudi &c.

a IMperialẽ. Vel pignorare. Prohibet ergo hic expreſſim pignoris obligatio de feudo in totũ vel ĩ partẽ aliquã, ſicut præ dicit totum vel partem aliquam &c. qđ eſt ꝫ. ſy. qui

contra

ontrariũ notauit, ſ. de ali. feud. c. 1. Sed nunquid po teri t dominus proprietatem feudi obligare ſine con ſenſu vaſalli? Reſp. lex Corra. non dicit, quòd poſſit obligare vel nõ: ſed dicit, quod dominus non poteſt inde facere cambium vel precarium ſiue libellũ, vt in Lombar. de bene. & tit. l. vlt. §. fi. & ſ. de ſuc. feu. i. mulier, at tamen eſt, q; poſſit obligare, vt C. de vſuf. l. 2. & ff. de pign. act. l. minor. in fi.

quocunq; modo diſtrahere ſeu alienare, a vel pro anima iudicare ſine pmiſſione b illius domini, ad quem feudũ ſpectare dignoſcitur. Vnde Imperator Lotharius tantùm in futurum præcauẽs ne fieret, legem promulgauit. Nos autem ad plenioré regni vtilitatem prouidentes, non ſolùm in poſterum, ſed etiam huiuſmodi alienationes illicitas hacten' perpetratas, hac præſenti sãctione caſſamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præſcriptione c impediente: quia quod ab initio de iure non valuit tractu temporis conualeſcere. d nõ debet. Item emptori bonæ fidei ex empto actione e de pretio contra vẽditorem competente. Callidis inſuper machinationibus quorundam obuiantes, qui pretio accepto quaſi ſub colore inueſtituræ, quam ſibi licere f dicunt, feudũ vẽdunt, & i alios trãſferunt: ne tale figmentũ, vel aliud vlterius in fraudem huius noſtræ conſtitutionis excogitetur, modis omnibus ꝓhibemus, pęna authoritate noſtra imminente, vt venditor & emptor, qui tam illicitas alienationes reperti fuerint contraxiſſe, feudum amittant: g & ad dominum liberè reuertatur. h Scriba vero, qui

a Seu alienare. ſi autem alienauerit, deinde redimit, argu. eſt quod non amittat. ff. de alien. iudic. mut. cau. fact. l. ex hoc, §. ſi quis, & ff. quib. mod. pign. vel hyp. ſol. l. ſicut. §. ſuperuacuam. argum. contra. ff. depo. l. 4. §. ſi rem: imo caſus expreſſus eſt ſ. titu. quid iuris ſit, ſi vaſallus poſt alienationem feudi illud recuperet, cap. præterea. Quid ſi vaſallus legauerit feudum extraneo prorſus, vel extraneum de feudo hæredem inſtituit, nullis agnatis, vel deſcendentibus relictis? Rñ. non videtur alienatum, vt ſic dominus eum inueſtire cogatur. vt arg. ff. de alie. iudi. mut. l. ex hoc §. ſed hęredem, & de lega. 3. l. pater. §. iulianus, ſed quæſtioni huic accedit & illa, an per alium liceat feudo ſeruire? mihi ſi vr, quod nullo mõ cogi debeat dominus eũ inueſtire: q̃a non tenuit legatum vel hæredis inſtitutio in feudo facta. Nec. n. valet ordinatio defuncti in feudo facta, vt ſ. de ſuc. feu. in princ. & ſ qualiter olim po. feu. alienari. §. donare: ſed nonne vaſallus põt feu. in dotẽ dare pro filia? arg. eſt q; poſſit. C. de natu. lib. l. 3. in fi. & ff ſi q̃d in frau. pat. l. 1. § ſed & ſi. & ff. quib. mod. pig. vel hy. ſol. l. ſicut. §. ſed & ſi pmiſerit, verſi q; ſi in dotẽ: caſus tñ eſt expreſſus q; nõ põt, vt ſ qualiter olim poterat feudum alienari. §. donare. Sed nunq̃d poterit in emphyteuſim perpetuam dare? Reſpon. fortè non cum emphyteuſis perpetua non procul ab alienatione diſtet, vt in authen de non alie. aut pmut. eccle. rebus. § alienationis. coll. 2. & § nos igitur.

† Facit ad hoc C. de pactis. l. ſi cer. an. & ff. de reg. iur. l. e q̃d ab initio, & l. omnia, & inſti. de lega. §. an ſeruo, & ff. de leg. 1. l. cætera. & de feu. l. filia tac. de Bel uiſ.

b Sine permiſſione. Quid ſi dominus permiſit vendere amico, & uaſallus poſtea vendidit alij. argu eſt quòd non poſſit. ff. quib. mod. pignus vel hypo. ſol. l. ſicut re corporali §. illud.

c Præſcriptione quicquid ſuper facto præſcriptionis notatum eſt ſupra de capi. Cor. capitulo primo, hic repetas.

Inualidũ temporis diuturnitate non conualeſcit.

d Conualeſcere. Not. ergo quòd ex temporis diuturnitate non conualeſcit quod ab initio inualidũ fuit ſicut aliàs in auth. vt nulli iudi. §. nulli. & C. de pact. l. ſi certis. & ff. fami. ercis. l. quædam ar. contraria ſunt. C. de poſtu. l. 3 & C. de contra. iu l. 1 & C. ſi maior fa. ta. hab. l. 1 & 2. & in ſum. vt in lib. fy. tertio quaterno, vl. charta. quoniam. ſ. diximus quod ab initio validum &c. & in tit. contrario ſequenti.

e Ex empto actione quaſi dicat, ſi fuerit malæ fidei emptor, nõ poſſit pretium repetere: & hoc ideo, quia ſciẽt rem alienam emit, vt C. de euic. l. ſi fundũ. q̃d verum puto: quia cum lex bonę fidei emptori permiſit pretiũ repetere, malæ fid. emptori videtur prohibuiſſe, argu. ad hoc, C. de pact. conuen. tam ſuper do. l. vlt. & ff. de compen. l. quod Labeo: imo nec venditor illud retinebit, ſed eo carebit, vt ſ. in conſtitu. Lotha. circa fi. & applicabitur fiſco, qui ſucceſſor eſt malè acquiſitorum, vt ff. de iure fiſci. l. Lucius. nec puto quòd emptori malæ fidei detur repetitio pretij, etiam ſi cautum ſit ei de euictione, cum contra. l. iſtam ſciẽs fecerit. vt aliud ſit in re ſimpliciter alienata: ſecundum quod dicitur in dicta l. ſi fundum, de euic. & com. vtri. iu. l. ſi fratres rem enim alienam quem vendere poſſe nulla dubitatio eſt, vt ff. de contrahend. empt. & venditio. l. rem alienam. & hoc fortè ideo, vt aliquam pœnam ſuſtineat de tali illicito contractu ab eo ſcienter facto: ſicut & notarius, qui in pœnis punitur, cũ officium & manum amittat cum infamia, vt ĩ. ſequitur. §. ſcriba verò &c. ſic ergo emptor bonæ fidei repetet pretium, & hoc verum eſt, etiam ſi factum fuerit inter eos, ne aliquid euictionis nomine præſtaretur, vt ff. de act. empt. & vendi. l. ex empto. §. fina. Sed nunquid ad intereſſe poſſet agere, ſi vellet pretium dimittere? & quare non? cum hoc non prohibeatur, vt C. de euict. l. emp. & agri actione ex empto. vt ibidẽ dicitur, & ff. de euictio. l. vẽditor hominis. niſi fortè velles dicere contrarium, quod venditio nulla ſit.

Fiſcus eſt ſucceſſor male acquiſitorum.

f Sibi licere. quæ vtiq; licebit ſi non vendant: ſed verè in feudum dando inueſtiturã faciant, vt ĩ. e. ti. §. illud quoque. arg C. man. l. per diuerſas. §. fi. & l. vlt. vel forſan; quia prohibuit alienari, per hoc & in feudum dari ar. C. de re. alie non alie. l. fi. de hac autem materia dices ſm q̃d notaui ſupra de capi. Cor. c. 1.

g Amittãt. in totum ſi totum alienauerint: alioqui pro ea parte duntaxat, pro qua alienatũ fuit, vt ſ. de va. qui cõtra conſtit. Lothar. ben. alie. capi. 1. Sed nunquid aliàs poterit vaſallus domino inuito renũtiare feudo? videtur quòd ſic. argu ff. de ope. lib. l. interdũ. E contra, videtur, quòd non poſſit. ſicut nec eo inuito dominus auferre poteſt. nam vtriuſque gratia datur ſcilicet domini, vt ſeruitium vaſalli habeat. item vaſalli, vt fructũ feudi habeat. non poteſt altero inuito tali pacto renuntiare, argum. C. de actio & oblig. l. ſicut. & ff de vſufruct. l. ſed cũ fructuarius, in princ. & l. prædicta interdum Reſpon quod non ſola renũtiatio, ſed cauſa eum ſoluit. ſed dicitur expreſſim de cõſuetudine, quòd poteſt, vt ſupra, de vaſ. qui contra conſt. Lotha bene. alie. c. 1.

h Reuertatur. ipſo iure, vt puta quantum ad vaſallũ, qui id alienauit & tradidit, cũ alienatione facta ſtatim ſit domino apertum, vt ſupra, titulo q̃d iuris ſit, ſi poſt alienationem feu. ua. id. re. c. præterea. in fi.

quantum

hoc inſtrumentum ſciēs conſcripſerit, poſt amiſſionem officij cum infamiæ periculo manum amittat. [a] Pręterea ſi quis infeudatus maior quatuordecim annis [b] ſua incuria, vel negligentia [c] per annum & diem ſteterit, q̄ feudi inueſtiturā à proprio dño non petierit: [d] trāſacto hoc ſpatio feudum amittat, & feudum ad dominū redeat.

Si vaſallus legitimæ ætatis non iuerit cum domino in expeditione, vel ſibi non miſerit alium pro ſe domino acceptabilem. vel non ſoluerit domino dimidiam partem reditus feudi vnius anni, feudum amittit. Bal.

Firmitur etiam ſtatuimus tam in Italia, quàm in Alemania, vt quicunque indicta publica expeditione vocatus à domino ſuo, in eadem expeditione ſpatio cōpetenti [e] temere venite ſuperſederit, vel aliū pro ſe [f] domino acceptabilē mittere cōtempſerit, vel dimidiū [g] reditus feudi vnius anni dño non ſubminiſtrauerit: feudum, quod ab epo, vel alio dño habuit, amittat, & dñs feudi in vſus ſuos illud redigēdi modis oībus habeat facultatē. Pręterea ducat⁹, marchia, comitatus, de cętero non diuidaẽ. aliud autem feudū, ſi cōſortes voluerint, diuidatur: ita vt omnes, qui partem feudi habent iam diuiſi vel diuidendi, fidelitatem faciant: ita tamen vt vaſallus pro vno feudo plures dominos [h] habere nō cōpellaẽ: [i] nec dñs feudū ſine voluntate vaſalli ad alium transferat. [k]

Si filius vaſalli offendit dominum patris ſui, tunc aut pater à domino requiſitus debet eum ducere ad ſatisfaciendū domino, aut filiū à ſe ſeparare, alioq̄ priuabitur feudo, ſi aūt pater vult eum ducere, filius aūt contemnit: patre poſtea mortuo filius nō ſuccedit ī feudo, niſi pri⁹ dño ſatisfecerit. B.

Inſuper ſi filius vaſalli dominum offenderit, [l] pater à domino requiſitus deducat filium ad ſatisfaciendum domino: vel à ſe filium ſeparet: alioqui feudo priuet. [m]

---

quantum verò ad emptorē nō puto niſi per ſolam, cum alias non poſſet agere de euictione [a] ſ. venditorem, cū ſit bonæ fidei emptor, vt ff. de euictio. l. ſi & C. de euictio. l. ſi fundum. Idem etiā intellige de vaſallo, ſi committat feloniam, per quam feudum amittere debeat: cū adhuc habeat, ſ. vt ſtatum ipſum per ſentētentiam amittere debeat. nec n. debet vaſallus feudum amittere ſine certa & cognita culpa laudanda per iudicium parium ſuorum, vt in Lombard de bene. & tet tri l. fina. & ſ. de feu. ſine culpa non amitten. ca. t. & ſup. quo tempore miles inue. petere debe. cap. 1.

Ad hæc materiam vide hic p Mat. ub Aff. egregiam quę. de eo qui vendit, vt nō teneatur, niſi de facto ſuo. Et idē an ſit exprimēda de non reſtituendo ꝑ ſuo clauſula.

[a] Manum amittat, nam & aliàs punitur pœna irreuocabilis exilij, vt C. de ſacroſan. eccle. l. iubemus. §. penul. in fi.

[b] Quatuordecim annis. [t] qui fortè reſtituerit in integrū, ſi fuerit minor xxv. annor. cum hoc ipſo læſus ſit. quod intra id tempus non petiit.

Facit ad hoc ſ. ſi de feud. fue. cōtr. c. ſi minori. & ca. ſi qs deceſſerit.

[c] Negligentia. niſi iuſta de cauſa ſtaret. tunc enim ſecus eſſet. quæ autem ſit iuſta cauſa propter quam poſſet ſtare. dicitur ſupra, quo tempore miles inueſtit. petere debeat, capitu. primo. & quæ ibi notantur, hic repetat.

[d] Petierit. pollicendo fidelitatem, vt ſupra, de cap. Cor. ca. t. & ſup. in quib. cau. feud. amitta. capit. t. t. & quæ ibi notantur, hic repetas.

[e] Competenti. puta fortè, quia dinumerabuntur ei vicena millia paſſuū per ſingulos dies, donec fuerit in exercitu, pręter eum diem quo vocatus fuit vt iter, & præter eum diem, quo ſe debet repræſentare: & hoc ad exemplum eius, qui promiſit ſe ſtatutum in iudicio, vt ff. ſi quis cau. l. t.

Seruire vaſallus feudu ꝑ ſubſtitutū poteſt.

[f] Alium pro ſe. Nota ꝗ potes hic argu. quòd vaſallus poteſt feudo ſeruire per ſubſtitutam perſonam: dum tamen ſit domino acceptabilis, ſecundum quod hic dicitur. hoc idem not. ſup. ſi de feu. controuer. fue. cap. ſi quis deceſſerit. & puto quòd acceptabilis debet eſſe domino, ſi peræque bonum vt ipſe eſt vaſal. ei mittit. argu. ſup. de le. Corr. e ex eadem lege, & ſup. tit. ſi de feud. cōtrouer. fua ſi quis deceſſerit.

[g] Dimidium. aliter obſeruatur per Corradum in Lombardia, & aliter in Alemania, vt de cap. Corr. c. ſimiliter in hoſtenditiis. Acc.

[h] Plures dominos ar. contra. ff. de vſufr. l. ſi cuius; quia ibi pluribus dominis fructuarius ſatiſdare debet, vt C. de ſer. & aqua.

[i] Compellatur. Sed cui dabitur electio, vtrum ipſis dominis, an vaſallo? Rñ. videtur quòd vaſallo debeat dari, ſ. vt eligat quem voluerit ex dominis, arg. ff. de iure do. l. plerunq; §. vlt.

[k] Ad alium transferat. ſ. iure conſuetudinario ad minorem dominum, ſed ad maiorem poteſt: quia tunc non læditur vaſallus, niſi ſit priuatus forte, vt ar. C. de fun. limitro. l. 2. lib. 12. Vel dicas, quod ad minorem dñm nō poteſt transferre, nō ad maiorem, arg. ff. de ali. iud. mu. l. t. & 3. & C. ne liceat po. l. 2. vel dicas quod ad omnes tranſire poteſt, arg. C. de contrahend. empt. & vendi. l. dudum, & ff. ſi quis à paren. ma. fue. l. 2. & vlt. & hic ſubaudis ius vaſal. vel non poteſt transferre omnino, ſed retinendo directum dominiū poteſt. argum. ff. de offic. præſi. l. penult. Vel localis eſt, quod non placet. C. de no. codi. compe. l. t. in fine. ſecundæ conſti. Vel dic referre, vtrū totam curiam vendat, vel tantum feudum vnius vaſalli. In primo caſu poteſt, quia quædam per ſe non tranſeunt, quæ cū vniuerſitate tranſeunt. ff. de acq. rer. domi. l. quædam, & argu. ff. de contrahē. emp. l. in modicis. vn tamen hoc ſatis videtur determinari. ſup. de le. Corr. §. ex eadem l. quid ſi vaſallus deceſſerit relictis duobus filiis quorum vnus vtilis eſt ad ſeruiendum, alter inutilis, nunquid tantum vtilis ſuccedet, cum & dominus in hoc conſentiat? Reſp. hæc quæſtio eſt diſputabilis ſecundùm Corr. quidam tamen dixerunt. quòd ſuccedat: & quidam non. vt ſ. ti. an mu. & alias imperfe. e nullus.

[l] Dominum offenderit. Quid ſi vaſallus feloniam commiſit ante inueſtituram vel poſt. ſed eū inficiatur eam feloniam vel pater vel hæredes eius, nunquid obſtat delictum? Reſp. non, arg. ff. de don. l. & eleganter. §. penult. Item etiam ſi confiteatur, quod deueſtiri non poteſt niſi prius inueſtiatur eo quod non habet, arg. ff de ædil. edic. l. bouem. §. ſi ſub conditione. ſm Corradum.

[m] Priuetur. nunquid propter factum patris filius amittit feudū aui? Rñ. quidam, ita: quia & auitū hære-

hęreditatem, ar. ff. ad legem Corne. de fal. l. ſi quis pa ſtris ſui. Sed arg. contra. ff. de ſenat. l. emancipatū. in ſi., ſecundū Cor. ſed dicas, quòd amittit, vt ī. ſi vaſ. ſeu. pri. cut defer. ca. 1. Quid ſi vaſ. habēs autem feudum commiſit delictum contra dominū, ex quo poterit ei feudum auferre, ſed dominus remiſit delictum vaſallo, deinde deceſſit ſine liberis vaſallus: nunquid repelluntur agnati, vt eſt conſuetum, cum eſt feudum ab eo acquiſitum? Reſpō. imo agnati vt in feudo paterno ſuccedunt nō vt in nouo, arg. ff. de pec. l. peculium. §. ſi ab ęre alieno.

verum tamē ſi cauſa eum nō cauerit ter. tunc nō poterit eius cauſā declinare, vt ī. ti. 20 apud iudicē vel cauſā domini quęſtio feudi terminari debeat. c. 1. ex eo qd ī. dicimus, & ī. de inueſt. in mar. facta. §. illud. & ſm hoc. §. iſte non contradicit prædictis ca. ſed potius diuerſa ſunt, quam aduerſa. & de hoc dices ſecundum quòd in ſumma oo. Sed quid ſi dominus non vult cognoſcere? Reſpon. tunc poterit vaſallus eū facere compelli à maiori iudice, ſub quo erit, arg. de arbi. l. t. & 3. §. s. vel ēt actor poterit alterū conuenire ſub iudice rei. Sed nunqd ab initio potuerūt ipſi litigātes ire ſub alio iudice. & nō ſub dño, ſaltē in concordia, ita quod ſnīa ab alio iudice lata teneat? Vel nunqd tenebit ſnīa tāquam à ſuo iudice lata? ſic. forſitan nō tenebit: quoniam imperator noluit, q̄ domini eſſet cognitio & determinatio iſtius cauſæ. ergo aliis iudicibus vł prohibuiſſe cognitionē. & vaſallis, ne ad alios iudices irēt, arg. ff. de condi. & demon. l. cum ita. Sed eſt arg. contra. ff. de iudi. l. cum prætor. * & ar. C. de pac. conuen. tam ſuper do. l. fin. & ff. de compen. l. quòd labeo. ſi ergo contra fecerint contra legem fecerunt, vnde nō debet tenere, qd̄ factū eſt. ipſo iure, vt C. de leg. l. nō dubium. nam qui non facit quod debet, cōtra ius facere intelligitur. ff. de re iu. l. qui non facit. & ar. C. de iudæ. & cæli. l. cælicolarū. in ſi. dominus in Euangelio, Qui nō eſt mecum, cōtra me eſt. & alibi, q̄ nō ſeminat mecum, diſpergit. vel dicas tenere, vnd per errorem iuerunt ad alium iudicē, ao ſententiæ. in primo caſu nō tenet, in ſecundo ſic, prorogando eius iuriſdictionē, vt ff. de iu. l. 1 & 2. & C. de iu. om. iu. l. 2.

Si aūt pater vult eum deducere, vt ſatisfaciat & filius cōtēnit: patre mortuo in feudum nō ſuccedit, [a] niſi prius ſatisfecerit domino. pariq; modo vaſallus pro omnib. ſuis domeſticis [b] faciat. Illud quoque p̄cipimus, vt ſi vaſallus de feudo ſuo alium vaſallum [c] habuerit: & vaſallus vaſalli dominum domini ſui offenderit: niſi pro ſeruitio alterius domini ſui hoc fecerit, quē ſine fraude ante habuerit, feudo ſuo priuet, [d] & ad dominū ſuū, à quo ipſe tenebat, reuertatur: niſi requiſitus [e] ab eo paratus fuerit ſatisfacere maiori domino, quē offenderit. & niſi vaſallus idemque dominus à domino ſuo requiſitus eum, qui maiorē dominum offenderit, requirat, ut ſatisfaciat, ſuū feudum amittit.

Preterea ſi inter duos [f] vaſallos de feudo ſit cōtrouerſia, domini ſit cognitio, [g] & per eum cōtrouerſia terminetur. ſi verò inter dominum & vaſallum lis oriatur, per pares curiæ [h] à domino ſub fidelitatis debito con

[a] Non. ſuccedit. Quid ſi vaſ. contra dominum offenſam contraxit, nec dominus in vita ſua aliqd dixit: nunquid poſt mortem dñi à vaſallo poteſt auferri feudū? Reſpondeo, non poteſt: quia non debet hæres mouere quod defunctus tacuit. C. de inoffi. teſta. l. omnimodo. §. 1. & de reuo. do. l. vlt.

[b] Domeſticis. qui dicātur domeſtici habes. ff. de iu. om. iud. l. q. iuris. & de pę. l. reſpiciēdū. & C. de iis q. ad eccl. confu. l. p̄ſenti. §. ſanè & de q̄ſtio. l. pridem.

[c] Alium vaſallum. No. ergo hic, q̄ vaſallus poteſt habere alium vaſallū de feudo ſuo. nuo ergo intellexit imperator iſte verbo alienationis p̄hibere donationem in feudum: & hoc verum eſt: dum tamen ſyncerè & ſine fraude hoc fiat. vt ſup qualiter olim. po. ſeu alie. ca. neceſſitate. niſi forte velis intelligere ſecundum eos, qui contrarium dicunt, quòd hic tolerabitur ſecundum voluntatem domini.

Hęres mouere non debet qd̄ defunct⁹ tacuit.

[d] Priuetur. ſed quare, cum non ſit eius vaſallus? arg. ff. pro ſocio l. non ſocij. & ar. ff. de verb. ſig. l. Modeſtinus, & de libe agno. l. ſi quis ab. §. ſi quis à liberti liberto, ſecundùm Cor.

[e] Niſi requiſitus. quid ſi vaſallus meus aliū fecerit de eodem feudo. & vltimus vaſallus feudū alienauerit? arg. eſt quòd primo domino. ſ. mihi committat. ff. de ſer. expor. l. pe. & ff. de acqu. poſ. l. qui vniuerſas §. ſi. & l. ſi colonus, & l. quāuis. §. 1. & l. ſi id qd̄. & ita primus habebit laudemium, quod iniquum nō videtur propter timorem futuræ amiſſionis. Sed ar. cōtra eſt hic ſecundùm Corradum. Sed nunquid vaſallum dominus cogere poteſt, vt ei feudum oſtendat? ar. eſt quòd ſic poſſit ff. de act. emp. & vend. l. Titius hęres. Sed nunquid vaſallus dominum, qui ei feudū de camera debet, poteſt cogere, vt ei poſſeſſiones ex quib. feudum percipere debeat, præſtet? arg. eſt, quod poſſit. C. de dona. l. ſi quis argentum. §. 1.

[f] Duos. ſ. qui alias ſunt vaſalli eiuſdem domini de aliis feudis, & feu de quo eſt quæſtio inter eos, pertinet ad eundem dominum. & vterq; cōtendit ſuū feudum eſſe: alioqui ſi non eſſent alias vaſalli, ſed vterq; diceret ſe eſſe vaſallū ipſius de eo feudo, vel ēt diuerſos inueſtitores diceret ſe habere de eo: tunc corā iudice vel arbitro cauſa terminari debebit, vt ī. de pace te. §. ſi duo, & §. ſeq. & ī. de l. Cor. ſi aūs inter pares nec vnus alterum poterit inuitū trahere ad iudiciū curiæ, vel dominū, cum vnū producunt inueſtitorē

* Aliūs eſt de iuriſd. om. iudi. prætor.

[g] Cognitio. ſed in quo loco ſtabit ad cognoſcēdum? Rñ. vbi ipſe ſtatuere voluerit ſalua honeſtate ſua. & vbi maiorū eius mos fuit cognoſcere inter pares ſuos, ſi eos habuerit ar. ad hoc ff de iuſti. & iure. l. pe in ſi.

[h] Per pares curiæ, qui in cōcordia domini & vaſalli eligentur: ſed ſi diſſenſerit in eis eligendis, tūc dominus primus eliget quem vel quos voluerit: & poſtea vaſallus ſimiliter faciet ſecundum numerum à domino comprobatum: ita tamē, quòd ille vaſallus non eligatur pro pari inuito domino vel vaſallo, q. fidelitatem domino non iurauit. vt ī. de cōtro. feu. apud pares termi. c. ſi inter dom. & hoc forte ea ratione, quoniā debent ſub debito fidelitatis coniurari à domino, ſecundū quod hic ſtatim ſequit. & hæc vera, ſi dominus habet pares, ſecundum quod dicit ī. præd. c. ſi inter dominum. Si autem non habet pares tunc iudicis illius, q. cōuenitur. vel eius in cuius foro res eſt, erit cognitio, cum actor debeat ſequi forū rei. C. de iu. om. iudi. l. 2. & C. vbi in rem actio. ea. debet l. ſi. Sed quid ſi dominus non vult ſedere, cū conuenit à vaſallo, vel vaſallus à domino? Rñ. tunc procedendum eſt ſecundū quòd dicit ī de mil. vaſal. q. contu. eſt c. dominus vocat militem. Cōſueuit quæri, in quo loco debeāt ſtare pares ad cognoſcendū inter dominū & vaſallū? Ad quod ita reſponderi pōt, vt in eo loco

iuratos terminetur. a Illud quoque ſancimus, vt in omni ſacramento b fidelitatis imperator nominatim excipiatur. c

TITVLVS LVI.

QVAE SINT regaliæ.

Regaliæ, d armandiæ, vix publicæ, flumina nauigabilia, & ex quibus fiũt nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, quæ vulgò dicuntur telonia, monetæ, mulctarum pœnarumq; compendia, bona vacantia, & quæ vt ab indignis legibus auferunt, niſi quæ ſpecialiter quibuſdam conceduntur, & bona contrahentium inceſtas nuptias, condemnatorum, & proſcriptorum, ſecundum quod in nouis cõſtitutionibus cauetur: angariarum, e parangariarum, & plauſtrorum, & nauium præſtationes, & extraordinaria collatio ad feliciſſimam regalis numinis expeditionem, poteſtas conſtituendorũ magiſtratuum ad iuſtitiã expediẽdam, argentariæ & pedagia in ciuitatibus conſuetis, piſcationum reditus & ſalinarum, & bona committentium crimen maieſtatis, & dimidium theſauri in loco Cæſaris inuenti non data opera, vel loco religioſo: ſi data opera, totum ad eum pertineat.

TITVLVS LVII.

QVOT TESTES ſunt neceſſarij ad probandum feudi ingratitudinem.

Ad probandum ingratitudinẽ delicti, quinque teſtes requiruntur idonei: opinionis integræ, & manifeſtè probantes. Bartolus.

I. Impe. Henricus Aug. vniuerſo populo.

Si vaſallus f in honeſtis factis atque indecentibus machinationibus dominũ ſuũ offenderit, inſidijsque eum clandeſtinis vel manifeſtis appetiuerit, vel inimicis eius ſuas amicitias copulauerit, atque in alijs ſic verſatus eſt, vt potius inimicus, quam fidelis eſſe credatur, vel ſi eum cucurbitauerit, ſeu in cãpeſtri bello ſuũ dominum reliquerit: feudo priuabitur. Quod nõ obtinere ſancimus, niſi quinque teſtibus ſummæ atque integræ opinionis probatum fuerit manifeſtè. Datum viij. Idus Auguſti feliciter.

TITVLVS LVIII.

DE NOTIS feudorum.

---

in loco ſtare debeant, de quo actũ fuerit inter dominum & vaſallum, ſi autem nõ appareat, de quo actũ ſit, tunc ſtabunt in loco, in quo factum fuit compromiſſum è partibus, & tũc poterunt pares iubere partibus, vt debeant venire coram eis in quacunq; parte voluerint illius loci, dum tamen facilè partes in eum locum venire poſſint. nec ſit locus inhoneſtus, puta popina, vel lupanar. & hoc ad exemplũ arbitri., vt ff. de arbi. l. ſi arbiter. ſed ſi pares non poſſent concordare de loco, tunc forte dominus poterit iubere eos adeſſe, vbi voluerit, ſalua honeſtate ſua, vt ſupra, not. eſt. & hoc ideo quia maior inidea eſt inter eos, cum ab initio debeat eos conuocare ſub debito fidelitatis, vt dictum eſt. ſi autem non eſt locus comprehenſus, in quo iurare debeant, tunc videatur ille locus cõprehenſus, quo ſolet iudicari ſine incommodo litigantium. argum. ad hoc ff. de iud. l. ſi locus. Vel forte poſſet dici, quòd ſemper eſt domini electio, vbi voluerit cãm ventilari. ſicut & aliàs habet primò electionẽ parium, vt dictum eſt, & ad hoc eſt arg. ſupra de mil. vaſ. qui contu. eſt. cũ ibi dicatur, quod pares debeant dominum adire, & eum ſalua reuerentia competenter cogere &c. Vel dicas, quod dominus primo eliget vnum locum, in quo primo cauſa incipiatur, vaſallus eliget alium ſi voluerit, in quo viciſſim ventilabitur cauſa per terminos ſtatutos per ordinem, ſcilicet ſemel in vno & poſt in alio: ſicut aliàs dominus habet primo electionem parium, vt dictum eſt, poſtea vaſallus vt cauſa æqua lance terminetur. nec mirum, cum dominus debeat reddere vicem vaſal. de his q̃ vaſ. tenet domino præſtare, vt l. de forma fidelitatis. in fi.

a Terminetur & hæc vera ſunt, quæ dicuntur in §. iſto, qñ quæſtio eſt de feudo inter domi. & vaſal. vel inter duos vaſallos. Quid ergo ſi inter dominũ, & alium qui non ſit vaſal. de feu quæſtio eſt, vel inter vaſal. & alium? Reſpond. tunc ab alio iudice, ſub cuius iuriſdictione erunt, vel ſaltem ter terminari debebit, vt ſupra, de pace te. §. ſi duo. & §. fina & §. primo, & ſupra, de leg. Conta. c. ſi inter pares. cum enim iſte caſus non ſit conſuetudinibus comprehẽſus, meritò lege ſcripta vti ſine calumnia poſſumus, vt ſupra, de cognitio. feud. cap. 1. vnde dicendum eſt, quod actor ſequatur forũ rei.

b Sacramento. iurat ergo vaſallus domino fidelitatem, & econuerſo ita dominus vaſall. vicem reddere debet, vt in decret. xxij. quæſtio. vltima. de forma fide. in fine. & 21. quæſtio quinta, prodeſt. in medio. vbi dicitur ſicut dilectionem iuſſi ſunt terrentibus debere q̃ timent &c. Accurſius.

c Excipiatur. nunquid ſeipſum debebit excipere eum iurat fidelitatem contra omnem hominem? Reſpon. non. quia non eſt in illa vniuerſitate. nam in generali ſermone non intelligitur perſona loquentis. argument. ff. com. munia prædior. l. quicquid.

Generalis locutio perſonam in quẽtis nõ cõprehendit.

f Bal. Archimãdriæ legit. quæ vox gabellæ nomẽ illi dicit nihil aliud afferenti Al. vero ait forte eſſe quod ex armentis præſtatur. Quod certe ad naturam Græcæ vocis. Archimãdia accedere vſ q̃ gregis principẽ, ſeu agminis ſignificat, vt dicas ius eſſe principipala ex armẽtis aialiumq; capitib⁹ principi ipſi p̃ſtari debens. At de regalib. quæ ſint, & itẽ quot upplicia, vide hic Zaſ. Bal in tit. & egregiũ Matt. ab Afflict. diſceptatiunculam.

QVAE SINT regaliæ.

Regaliæ. ſubaudi ſunt armandiæ.

e Angariarum. angariæ ſunt perſonales præſtationes: parangariæ ex quibus præſtantur pecuniæ & operæ, & colligitur obſcure. ff. de muneri. & honori. l. munerum, §. patrimoniorum.

QVOT TESTES SVNT neceſſarij ad probandum feudi ingratitudinem.

Si vaſallus. Hæc lex in paucis conſuetudinibus inuenitur, & ideo ſuper eam dubito, ſit lex vel non, vnde circa eã non inſiſto.

DE NOTIS FEVDORVM.

Notandum. Hic intitulatur de notis feudorũ, quia potius puto fore notas, ſiue notulas ſuper feudis factas quã debeant eſſe de textu conſuetudinũ, & hoc videtur probare ex eo, quaſi omnes approbantur per leges Romanas & Lomb. vnde quaſi gloſſulas eas reputo vſque ad fi.

Notandum quod moris eſt in fin. libri ſupponere regulas & aliquas cõcluſiones: idcirco author huius operis quaſdam notulas & regulas elicit concludendo per eas terminans opus ſuum. vide ſecundùm Bald. concluſiones in qualibet materia feudorum. Bald.

Notandum eſt in feudo, quod de cauena ſeu camera dicitur, non debere dari: niſi cùm ſit in camera vel cauena, vnde ſolui poſſit: vel ſi ita euacuata ſit cauena ſine culpa promiſſoris, expectandum eſt, donec interim de cauena vel de de camera dari poſſit. Dominum autem feudi dare poſſe intelligitur, omni ære alieno deducto. Non enim æquum eſt quẽ videre egẽtem, quam prius habuit in coniugẽ vel amicum. Quòd autem pares tantum debeant intereſſe inueſtituræ feudi, & non alij: hoc tunc verum eſt, cum dominus vaſallo alios habuerit. Alioqui adhibeat dominus, quos meliores poterit, liberos tamen: argumentatione legis de vltimis voluntatibus in Lombarda, ſ. illa quæ dicit. Si quis donationem facere voluerit de ſuis rebus alicui vel inueſtituram: adhibeat ſibi de parentibus ſuis (& per eandem legem iurant) duos teſtes idoneos, vel tres, vel plures. pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. Item ſciendum eſt, nõ eſſe impedimentum inueſtituræ, & ſi inueſtituram faciat de re, quam communem dominus habeat cum aliquo, quia ſi ſponte diuidere noluerit ille, cum quo habet rem communem, qui inueſtiuit: poteſt cogere per iudicẽ ille, qui inueſtitus eſt, vt diuidat. Item hæredes eius neceſſe habent tenere firmam inueſtituram, quam pater fecit. Item eadem lege & eodem iure debet habere rem iſte, qui inueſtitus eſt, quam haberet, qui eum inueſtiuit cum cohærede ſuo, ſcilicet vt adequatio percurrat vſque ad quadraginta annos. Item inueſtitura per ſe, vel per ſuum nuncium dari & accipi poteſt. quæ omnia ſupradicta colligi poſſunt per ſupradictas leges Longobar. titulo de vltimis voluntatibus. l. ſi quis, & C. com. diuid. l. 1. & 2. Idcirco pares neceſſarij ſunt in inſtrumento inueſtituræ, & non alij: nequid excogitetur falſitatis in perniciẽ domini, alijs teſtibus inductis, corruptis fortè pecunia, vel odio, vel gratia, quæ non ſunt ſuſpicanda in paribus. Si inſtrumentum diceretur falſum à domino, daretur defenſio vaſallo, qui inſtrumentum ad ſe deferre: vt in Lombard. qualiter quis ſe defende. l. de chartis, & auferetur domino, qui veritatẽm nouerit, & iniquum erit, ſi aliquis ex dono ſuo conuenia tur. Domini eſt defenſio ex ordine, cum vaſallus non poſſideat. Notãdum eſt, q̃ de omni controuerſia, quæ inter dominum & vaſallum oritur, ſi pares veritatem nouerint, omnino cogi debere à domino & parib. dicere veritatem. qui ſi dicant ſe neſcire, cum ſciant & vaſallus poſtulet: dominus eos coget iurare, & veritatem dicere: vt C. de teſt. l. ſi quando, & in Lombar. vt iudex vnus &c. in tit. qualiter quis ſe defen. de. l. ſi qualiſcunque cauſa. & titu. de teſti. vt quicunque, & l. vlt. Cùm datur domino defenſio de inueſtitura, quæ dicitur eſſe facta: iurare debet ſe inueſtiturã non feciſſe. Cùm verò datur ſucceſſori eius, iurare debet ſe non credere inueſtituram factam eſſe ab anteceſſore ſuo. Si qua inueſtitura facta eſſe dicetur, ſemper debet nominare dominum, à quo inueſtitura facta dicitur: cùm multùm diſcrepet ſacramentum hæreditarium à principali ſacramento. C. de re. cre. & iureiur. l. 3. & l. generaliter. & vt habes de tutore, qui iurat quod credit, & exiſtimat, vt C. de iura. ca. l. 2. De conſcientia enim ſua iurare debet, & non de alieno facto, cùm iniquum ſit aliquem iurare de alieno facto, hæres vel ſucceſſor, nec etiam filius, vt ff. rerum amot. l. Marcellus. ſed contrarium reperitur in Lombard. quia licet filius minorem virtutem habeat, quàm pater: tamen debet præciſe iurare patrem ſuum non fuiſſe debitorem: vt in Lombard. qualiter quis ſe defendere debet. l. ſi contigerit.

FINIS.

CONSTITVTIONES FRIDERICI SECVNDI IMPERATORIS INCIPIVNT.

TITVLVS I.

DE STATVTIS ET CONſuetudinibus contra libertatem eccleſię editis, & immunitate locorum religioſorum vbique morantium, & fori priuilegio, & Gazaris, & Patarenis, & alijs hæreticis, eorumque ſucceſſoribus, & nauigijs, peregrinis, & aduenis quocunque locorum hoſpitalibus, eorumque ſucceſſoribus, & de agricolarum ſecuritatibus.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſt. marchionibus, comitibus, cunctiſq; populis, quos clementiæ noſtræ regit Imperium, Salutem & gratiam.

IN die, qua de manu ſacratiſſimi patris noſtri Summi Pontificis recepimus Imperij diadema, curauimus ad Dei & eccleſiæ ſuæ honorẽ edere quaſdam leges, quas in præſenti pagina iuſſimus annotari, per totum noſtrum imperium publicandas. Per imperialia vobis ſcripta pręcipiendo mandamus, quatenus eas quiſque literas in ſuo diſtrictu irrefragabiliter & inconcuſſe ſeruet, & ſunt hæ leges.

AD decus & honorem Imperij, & laudem Romani principis nihil omnino magis videtur accedere, quam vt expurgatis quibuſdam erroribus, & iniquis quorundam ſtatutis penitus deſtitutis, de cætero eccleſia Dei plena quiete vigeat, & ſecura gaudeat libertate. Sanè adeo infidelium quorundam & iniuſtorum iniquitas abundauit, vt non dubitent contra apoſtolicam diſciplinam & ſacros canones ſtatuta ſua configere contra eccleſiaſticas perſonas & eccleſiæ libertatem. † Cum ergo diſpoſitione diuina fauente nihil velit eccleſia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concurſu & eadem non placeat voluntate.

† Facit ad hoc Bar. dicẽs qđ vbũ, libera facultas, plene importat vt quis ſit liber ab o[m]ibus regulis iuris ciuilis, vt in l. alio. ff. de ali. leg. dicit idẽ alibi ꝙ verba ꝑdicta importãt qđ quis non teneť ſeq. arbitriũ legis omni iuri. & in l. fideicõmiſſa. § ſi. ſuper verbo. quẽquã, de leg. j.

NOs Fridericus Romanorum Imperator ſemper Auguſt. hac edictali lege irritamus & irrita nunciamus omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ & ciuitates, vel loca, poteſtates, conſules, vel quæcunq; aliæ perſonę contra libertatem eccleſię vel eccleſiaſticas perſonas edere, vel ſeruare aduerſus canonicas, vel imperiales ſanctiones præſumpſerint, & ea de capitularibus ſuis mandamus intra duos menſes poſt huius publicationem edicti penitus aboleri. & ſi de cætero ſimilia attentauerint, ipſo iure decernimus eſſe nulla, & eos ſua iuriſdictione priuatos, ſuperiori protinus applicanda: necnõ locum, vbi deinceps talia præſumpta fuerint, banno mille marcharum præcipimus ſubiacere: poteſtates verò, conſules, rectores, ſtatutarij, & ſcriptores dictorum ſtatutorum, necnon & conſiliarij locorum ipſorũ, qui ſm ſtatuta, vel conſuetudines memoratas iudicauerunt, ſunt extunc ipſo iure infames, quorum ſententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quòd ſi per annum huius noſtræ conſtitutionis inuenti fuerint contemptores, bona eorum per totum noſtrum imperium mandamus impunè ab omnibus occupari: ſaluis nihilominus alijs pœnis contra tales in generali in cõcilio promulgatis. Itẽ nulla poteſtas vel perſona publica vel priuata collectas ſiue exactiones, angarias vel parangarias eccleſijs, vel alijs piis locis, aut eccleſiaſticis ꝑſonis imponere, aut inuadere bona eccleſiaſtica præſumant, quod ſi fecerint, & requiſiti ab eccleſia vel ab imperio emendare contempſerint, triplum refundant, & nihilominus banno imperiali ſubiaceant, quod abſq; ſatisfactione debita nullatenus remittatur. Itẽ quęcunq; communitas, vel perſona per annum in excommunicatione facta ꝑꝑ libertatem eccleſiæ perſtiterit, ipſo iure imperiali banno ſubiaceat: à quo nullatenus extrahatur, niſi prius ab eccleſia abſolutus fuerit. Itẽ ſtatuimus, vt nullus eccleſiaſticã perſonã in criminali quæſtione vel ciuili trahere ad iudicium ſeculare præſumat ꝯ conſtitutiones imperiales & canonicas ſanctiones: quod ſi fecerit, actor à iure ſuo cadat, & iudicatum non teneat, & iudex ſit extunc iudicandi poteſtate priuatus. Statuimus.n. vt ſi quis clericis, vel perſonis eccleſiaſticis iuſtitiam denegare pręſumpſerit, tertiò requiſitus, ſuam iuriſdictionem amittat. Gazaros, Patarenos, Leoniſtas, Speroniſtas, Arnaldiſtas, Circunciſos, & omnes hęreticos vtriuſq; ſexus, quocunq; nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, præcipientes, vt bona talium confiſcentur, nec ad eos vlterius reuertantur, ita ꝙ filij ad ſucceſſiones eorum peruenire non poſſint, cùm longe grauius ſit æternã, q̃ temporalẽ offen-

offendere maieſtatem. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad mãdatum eccleſiæ, iuxta conſiderationem ſuſpicionis, ac qualitatem perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quòd ſi ſic per annum manſerint, ex tunc eos ſicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt poteſtates, conſules, ſeu rectores quibuſcunque fungantur officijs, pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quòd de terris ſuę iuriſdictioni ſubiectis vniuerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita ꝙ amodo quandocunque fuerit quis in poteſtatem, ſiue perpetuam, vel tẽporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. alioqui nec pro poteſtatibus, nec pro conſulibus habeantur: & eorum ſententias irritas ex tunc decernimus, & inanes. Si verò dominus temporalis requiſitus & admonitus ab eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hæretica prauitate: poſt annum à tempore admonitionis elapſum, terram illius ipſis exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis, abſque vlla contradictione poſſideant, & in fidei pietate conſeruent, ſaluo iure domini principalis: dummodo ſuper hoc nullũ præſtet obſtaculum, nec aliquod aliud impedimentum opponat. eadem nihilominus lege ſeruata contra eos, qui non habent dominos principales. Credentes prętere a receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum bannimus: firmiter ſtatuentes, vt ſi poſtquam quilibet talium fuerit ab eccleſia excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit intra annum, extunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu concilia vel ad eligendum aliquos ad huiuſmodi, neque ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ei ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alijs reſpondere cogatur. Quòd ſi fortè iudex extiterit, eius ſententia nullam habeat firmitatem: nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta per eum confecta nullius penitus ſint momenti. Nauigia quocunque locorum peruenerint, ſi quo caſu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram peruenerint, tam nauigia ipſa, quàm nauigantium bona illis integra reſeruentur, ad quos ſpectabant ante, quàm nauigium illud periculum incurriſſet, ſublata omnium locorum penitus conſuetudine, quæ huic aduerſatur ſanctioni: niſi talia ſint nauigia, quæ piraticam exerceant prauitatem, aut ſint nobis vel Chriſtiano nomini inimica. Tranſgreſſores verò huius noſtræ conſtitutionis bonorum ſuorum publicatione mulctentur: & ſi res exegerit, eorum audacia iuxta mãdatum noſtrum modis aliis compeſcatur. Omnes peregrini & aduenæ liberè hoſpitentur, vbi voluerint, & hoſpitati, ſi teſtari voluerint, de rebus ſuis ordinandi liberam habeant facultatem: quorum ordinatio inconcuſſa ſeruetur. Si qui verò inteſtati deceſſerint, ad hoſpitem nil perueniat, ſed bona ipſorum per manus epiſcopi loci tradantur hæredibus, ſi fieri poteſt: vel in pias cauſas erogetur. Hoſpes verò ſi aliquid de bonis talium contra hanc cõſtitutionem noſtram habuerit, triplum epiſcopo reſtituat, cui viſum fuerit aſſignandum: non obſtante ſtatuto aliquo ſeu conſuetudine ſeu priuilegiis, quæ hactenus contrarium inducebant. Si qui autem contra ꝓſumpſerint, eis de rebus ſuis teſtandi interdicimus facultatem: vt in eo puniãtur, in quo deliquerint: aliàs prout culpæ qualitas exegerit puniendi. Agricultores & circa ruſticitatem occupati, dum villis inſident, dum agros colunt, ſecuri ſint quacunque parte terrarum, ita, vt nullus inueniatur tã audax, qui perſonas vel boues, agrorum inſtrumenta, aut ſi quid aliud ſit, quod ad operam ruſticalem pertinet, inuadere, capere, aut violenter auferre præſumat. Si quis autem huiuſmodi ſtatutum auſu temerario violare præſumpſerit, in quadruplum ablata reſtituat, infamiam ipſo iure incurrat, imperiali animaduerſione nihilominus puniendus. Nos verò Honorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei has leges à Friderico Romanorum Imperatore filio noſtro chariſſimo pro vtilitate omnium Chriſtianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus tanquam in æuum valituras: & ſi quis auſu temerario, inimico humani generis ſuadente, quocunque modo has infringere tentauerit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ſe nouerit incurſurum.

FINIS.

a QVOMODO IN LÆSÆ MAIESTA-
tis crimine procedatur.

Iſte titulus eſt magiſtraliter poſitus cauſa cõmodioris allegationis, & aduertendum eſt, q liber autheoticorum diuiſus eſt in nouem collationes, poſtea ſuperuenit liber feudorum: quem x. collationem vocamos. postea ſuperuenerunt iſtæ conſtitutiones, quas vndecimam collationem appello & ipſaſque gloſſare volui ego Barto. de Saxoferrato ciuis Peruſi⁹. vt multa vtilia, quæ in ais ſunt, omnib⁹ innoteſcerent. & etiam ad laudem diuiuæ recordationis domini Henrici Imperatoris, imperialium conſtitutionum auctoris aui Illuſtriſſimi Domini, Domini Caroli Quarti, Romanorum Imperatoris nunc regnantis, cui debito fidelitatis aſtringor: quia me ſuorum conſiliariorum & domeſticorum numero aggregauit, & me, meosq́; poſteros quos legũ doctores eſſe contigerit, legitimationis & conceſſionis venię ætatis, aliiſque priuilegiis & gratiis decorauit. In nomine igitur Dei omnipotentis ad laudem & reuerentiam præfati dñi Imperatoris ſuique aui & ſtudentium vtilitatem gloſſaui ea ordine infraſcripto, ſupponens quicquid per me dicetur correctioni cuiuſlibet melius ſentientis. & quia text. eſt breuis, nullus me de gloſſarum longitudine inculpet. ſunt. n. multæ gloſſæ ex quibus hęc collatio multo vtilior redditur.

In hoc tñ eſt ſtãdũ cũ denominationi vtẽtiũ. Alua. in prælu. feu. in 3. colla.

Ideſt multũ familiari⁹. Io. de Pla. l. ti. de domo. & p. ſect. li. 12.

EXTRAVAGANtes cum apparatu ſiue gloſſis Domi. Bart. quas nonnulli xi. collationẽ appellãt, feliciter incipiũt.

TITVLVS I.

QVOMODO IN læſæ maieſtatis crimine procedatur. a

Henricus VII. Diuina fauente gratia Rom. Imperator ſemper Auguſt

AD reprimendũ b multorum c facinora, qui rupis d totius debitæ e fidelitatis f habenis, g aduerſus Romanum imperium, in cuius tranquillitate h totius orbis i regularitas requieſcit ...

b AD reprimendũ. Primò ponit cãm legis condendę. Secundò ſtatuit generale in ordine procedendi in crimine læſæ maieſtatis. Tertiò ſtatuit ſpeciale in modo procedendi ꝯ cõtumaces. Quartò ponit clauſulã derogatoriã. Quintò declarat, ad quos caſus extendatur. Sexto quo tempore firmat vigorẽ.

c Multorũ. ſed cũ multis graſſantibus iudici à lege antiqua concedatur arbitrium, vt poſſit pœnas augere, vt ff de pœ. l. aut facta. §. fi. & no. ff. de iuſa. l. quid ergo. §. pęna grauior. ideo hoc caſu hęc l. neceſſaria non vĩ. Solut. antiqua iura dabant arbitrium iudici imponendi pœnam maiorem maleficio liquidato: hæc de nouo ſtatuit circa modum liquidandi dans poteſtatem. & hæc, ſcilicet conſuetudo delinquendi eſt cauſa finalis legis condendæ, vt ĩ. dicam.

d Rupis. determinat verbum conantur, quod eſt ĩ. nec reſoluitur in cõditionem: quia determinat verbum præſentis, vel præteriti temporis, ſecus ſi eſſet verbum futuri temporis, vel reſpiceret futurũ tempus, vt l. è teſtatore. ff. de condit. & dem. & de vſu. l. euictis. quod tractaui. ff. de condi. & dem. l. 1.

Fidelitas triplex.

e Debitæ. iure diuino & humano. vt ĩ. dicetur.

f Fidelitatis. Quædam eſt fidelitas, quæ debetur ꝓximo. ſ. nõ offendere eum, nec ei inſidiari. ff. de iuſ. & iur. l. vt vim. non autem tenetur eum defendere. vt no. ff. de reg. iu. l. culpa caret. Alia eſt fidelitas q̃ debetur patri, quem quis ẽ tenetur defendere verbo: quia debet patri indicare, quæ cognoſcit ꝯ eum, vt ff ad l. Pomp. de parric. l. 1. in fi & l. ſeq. debet ẽt ei reuerentiam, vt in titu. de obſequiis. non autem reperio, q quis teneatur patrẽ defendere facto. ſ. opponẽdo ſe, vel ſimili mõ. Tertia eſt fidelitas maior qua quis tenetur dño ſuo quem non ſolum tenetur non offendere, ſed indicare verbo, & defendere facto, vt in. co. de for. fide. c. 1. & de no. fi. for. c. 1. Iſta debet quis principi. ſ. nõ offendere. & ſi ſciuerit, indicare. qđ patet: qa conſcii ẽt tenent̃, vt C ad l. Iul. maie. l. quiſquis. § fi. tenet̃ defendere eum ff. de re. mili. l. omne delictum §. fi. verè ergo hic dicitur toti⁹: quia tota fidelitas debetur principi. Eſt. n. Deus in terris. C. de ſa. ſan. ecc. l. iubem⁹ nullã nauem. & ibi no & de eo ſcriptum eſt, Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.

g Habenis. ſicut. n. per habenas equus rectè ducitur, ita per fidelitatem, ducitur ſubditus à domino: quæ fidelitas habet duas habenas. ſ. in faciendo quæ fieri debent, & non faciendo quæ fieri non debent: vt modo dixi, q̃ duo præcepta ſunt duæ habenæ per quas homo ſubditus ita ducitur ſicut equus, & alia animalia ducuntur per habenas: & ita per iſta duo præcepta homo ducit̃ & pacificus fit, ſicut equus per habenas, quas timet. & fuerunt hæc duo pręcepta facta primis duobus parentibus: ſuper quibus pendent leges & prophetæ: & ſuper quibus totum vetuſ. iur. corpus fundatum eſt, vt no. ff. de iuſt. & iu. l. 1. & ideo bene dicit. habenis.

Quæ fidelitas, & qualiter debeat haberi & percipe, vide plene iaſ. in l. 1. ff. de pa.

h Tranquillitate hoc patet: nam cum Imperiũ fuit in ſtatu & tranquillitate, totus mundus fuit in pace & tranquillitate: vt tempore Octauiani Auguſti: cum autem imperium fuit proſtratum: inſurrexit dira tyrannis, & hæc fuit huius opuſculi cauſa fi.

i Totus orbis. ꝯ quia maior pars mundi non obedit principi. Sol. illud de facto, ſed de iure ſecus 4 ſimile habem⁹ de Daniele. 9. c. vbi de Nabuchodonoſor, qui erat vniuerſalis Imperator, ſic ait. Tu rex regum es: Deus cęli regnũ, fortitudinẽ, gloriã, & imperium dedit tibi, & oĩa, in quibus habitãt filij hominũ, beſtias agri & volucres cœli dedit in manu tua, & ſub ditione tua vniuerſa conſtituit. & intelligendũ eſt de iure: quia de facto non obedierunt ibi o. a: vt legitur in chronicis, vt in d. c. per gl. Item ꝯ, quia in terris eccleſiæ nullam habet iuriſdictionem, vt in c. paſtoralis. ex̃ de re iu. in cle. Sol. eccleſia habet ea donatione principis ẽt eius, qui hanc legem ꝯdidit, vt in c. 1. extra de iureiu. in cle. vnde ipſe princeps habere vĩ, vt in l. 1. §. oĩa n. C. de vete. iu. enu. vel licet 5 aliénius particulæ dominiũ nõ ſit ſuũ: tñ verum eſt, qđ hic dĩ. ſicut dĩ dñs gregis ẽt ſi vnũ pecus nõ ſit ſuũ. vt ff. de rei ven. l. a & 3. & per hoc patet, q imperator rectè dĩ dñe mũdi ſ. vniuerſalis: licet ſinguiares ſint dñi prędiorũ ſuorum: vnde à poſſeſſore ipſe poſſet vẽdicare mundũ, vt l. bene à Zenone. C. de quadri. præſc. & ff. ad leg. Rho de iac. l. deprecatio nec opus eſt, q dicam⁹, q omnia ſunt ſua quo ad protectionẽ &c. vt no in cõſtitutione ff. in prin. quia imo verà oĩa ſunt ipſius, ſi vniuerſaliter conſideretur. Vel tertiò 6 inhærẽdo opinioni ſanctę eccleſię: primo fuit Imperiũ Babylonis, ſecũdo fuit imperiũ Perſarũ & Medorũ. tertio fuit imperiũ Græcorum. quarto fuit imperium Roma. vltimo adueniẽte Chriſto iſtud Romanorum Imperium cœpit eſſe Chriſti imperium, & ideo apud Chriſti vicarium eſt

4 Vide gl. i pragma. ſanctio. § proœm. in verbo dei & iaſ. l. l. cũctos populos. C. de ſum. tri. & fide catho.

5 Iſtã ſolutionem ſequit̃ Ia. l. l. cũctos pop. C. de ſum trin. & fi. cath.

6 Iſtã ſequuntur Ia. & Alu. in c. 1. qs dicat̃ Dux Marchio.

ſcit: hoſtili animo [a] armati conantur nedum humana, verum etiam diuina pcepta, quibus iubetur, quòd omnis anima Romanorum principi ſit ſubiecta, [b] ſceleratiſsimis facinoribus [c] & aſsiduis rebellionib9 [d] demoliri: ne ex eorum abſentia, [e] in deteſtãdo læſæ maieſtatis crimine

vterque gladius.ſ.ſpiritualis & temporalis.Chriſtus enim eſt lapis abſciſſus ſine manibus: cuius regnum non diſſipabitur: de quo prophetauit Daniel. in d.c. 9.vbi hæc omnia imperia deſcribuntur expreſſè.dic ergo, q ante Chriſtũ imperium Romanum dependebat à Deo ſolo: & Imperator rectè dicebat q dominus mundi eſt: & q ſic eius ſunt poſt Chriſtum verò omne imperium eſt apud Chriſtũ & eius vicariũ & transfertur per Papã in Principẽ ſecularem, vt ex de el.c. venerabilẽ.vnde ſi dicimus, oĩa ſunt imperij Romani. qa tunc Chriſti verũ eſt, ſi referam9 ad pſonã Chriſti. ſi verò referamus ad perſonã Imperatoris ſecularis: nõ propriè dicit omnia ſunt ſua vel ſub ſua iuriſdictione: qa nõ terræ eccleſiæ. illas.n.ſibi reſeruet Papa: in quo principaliter eſt imperiũ. in hac ergo ↄſtitutione ſi ſe retulit ad imperiũ. vel ſi ſe retulit ad pſonam ſuam locutus eſt caute: nõ enim dicit, q totius orbis iuriſdictio ſit ſua: ſed q totius orbis regularitas in eo requieſcit. nã & terras eccleſiæ ipſe habet certo modo regulare ſ.defendẽdo eas, & ſeruãdo in deuotione eccleſiæ, vt iurauit in c. ex de iureiu.in cle. & hoc pro nũc tranſitoriè dico, quo niã opus per ſe requirit quæ dico, quare ſic credo tenere eccleſiã: ſic credo imperatorem ſentire: & ſi malè hoc vel aliud intelligerem, ſum paratus corrigere

[a] Hoſtili animo i. nil debentis ſubiectionis & reuerentiæ ſecundùm Hug.

[b] Subiectas. ad Romanos. 12 c. ſed ibi non dicit Romanorum principi, ſed poteſtatibus ſublimioribus Sed de illa intelligendu eſt ſub qua Chriſtus voluit naſci & crucifigi, tunc imperiũ eccleſia approbat. &c.

[c] Facinoribus. i. conſpirationibus in malã partem. vt not. ff. de publ. l. quæſ. & fam. C. ad legẽ. Iu. maieſta. l quiſquis. in princip.

[d] Rebellionibus quid ſit, dicitur. ʒ. ¦ proxi.

[e] Abſentia. hucuſque poſuit cauſam impulſiuam. l. vnam cauſam finalem ſeu rationem legis condẽdæ. nunc ponit aliam: hoc modo. Primo quomodo tempore factæ legis multi conabantur contra imperatorem. & hæc fuit cauſa impulſiua legis, nõ finalis, qđ patet. quia cum lex iſta ſit vniuerſalis & ppetua, cũ & futura facta reſpiciat: illa facta præſentia vel futura non ſunt eius cauſa finalis: tendit enim ad aliũ finem, ſic ff. de poſt. l. 1. §. ſexnam. & in auth. de nõ alie. in prin. col. 2. & in omnibus legib9 relatis ad ſingulas perſonas, quæ tamen vniuerſaliter intelliguntur, vt in 1. conſt. C in ſi. & ff. de leg. l. nõ ſingulis & ideo ſi iſta cauſa ceſſaret, quia non eſſent multi, ſed pauci ſic delinquentes, non ceſſarent leges. vt in d. §. ſexnam & patet ex hac lege, quæ loquitur etiam quando contra vnum procedit, & quocunq; caſu ſub crimine læſæ maieſtatis. & ſi in aliqua lege vniuerſali, vel cõmuni vel municipali poneretur aliqua cauſa impulſiua, nõ poſſet oppon. q illa cauſa nõ ſit vera quia non nocet, vt C. de fal. cau. adiec. l. 1. de ↄdic & dem. l. cũ tale. § falſam. & patet ex pdictis, iecus ſi princeps aliqđ particulariter reſcriberet, quia tunc factũ vnicũ ſub quo ſcribit, poſſet eẽ cã finalis reſcri pti vt C ſi ʒ ius vel vtil. pu. l. pſcriptione. & de diuer. reſcr. per tot. idẽ ſi ciuitas. vel ordo decurionũ aliqđ ſpecialiter ordinaret ſuper quo iã facto nõ vero, eſſet.n. decretũ ambitioſum, vt ff. de decr. ab or. fa. l. ambitioſa. Poſuit enim vnã cauſam finalẽ imperator ſeu rationẽ legis cõdẽdæ, dũ dixit, ad reprimẽdũ multorum facinora. iſta enim nota vniuerſalis ppetua & futura reſp.cit. & eſt finis ad quẽ tẽdit imperator: & hoc apparet ex natura gerundij: quæ eſt, vt cũ ponitur in accuſatiuo, ſignificet cauſam finalẽ ff. de dolo. l. 1. §. 1. in definitione doli, & de tut. l. 1. in definitione tutel & ff ad exhib. l. 3. § 1. licet quãq; ſignificet modum. l. quibus diebus. §. 1. ff. de cond. & demõ. ſed certè ille modus non eſt cã finalis ibi, ſed modus appellat, qñ cõtinet onus explicãdũ ob eo ed quẽ refert, vt ibi dixi. Idem ſi ponet in genitiuo caſu cũ hac dictione cã, vel cũ hac dictione ato, vt ff. ad leg. Corn. de ſic. l. 1. i prin. & l §. 3. & 2. & C. e. l. ie qui cũ telo. nũc autẽ Imperator ponit alias duas cauſas finales. ſ. ne proceſſus vel ſententia retardetur. Itẽ ne talia maleficia remaneãt impunita. Sed cũ in l. ſunt plures cauſæ finales, an requirat, q omnes cõcurrãt gl. ex de reſcr. c. c. cut qlibet cauſa per ſe eſt ſufficiẽs ad producendũ effectũ. & ſufficeret vna: & tunc ↄiũ ctã ponit pro diſiuncta, vt l. ſæpe. ff. de ver. ſig. alias requiritur concurſus omnium: quod verũ eſt, qñ in l. ponunt plures cauſæ, hoc eſt plura facta, ex qbus debet ſequi iuris effectus. Tunc enim de facili cognoſcitur, an quodlibet factũ de per ſe ſit ſufficiẽs ad productionem effectus iuris: cum ius certum ſit vt l. 2. ff. de iur. & facti ignor. Sed quandocunque in l. ponuntur plures cauſæ, hoc eſt plures finales effectus, q ex lege ſequi ſperatur, vt in l iſta. & tunc an omnes requirãtur, eſt dubiũ, ſed qñ illi effectus ſunt ſeparati & diſtincti. ſufficit alterã ex illis cauſis adeſſe, vt in ſti. de nup §. affinitatis. & no. ff. de lib. q no. infam. l. liberorũ. §. 1. & de pri. cre. l. ſi ventri. §. in bonis. Sed ſi illæ plures cauſæ & plures effectus tendũt ad idẽ: & tunc ſi vna cauſa ponit vt ratio, alia vt ratio rationis. vel vna ponit tanquã maior, altera vt minor ad probandum idẽ: tunc vtraq; requiritur ff. ſol. mat. l. 1 & de peti. hære. l ſed ſi lege. §. item ſi rem. & hoc apparet hic. nã prima ratio ſeu cauſa finalis eſt maior propoſitio: aliæ duæ quælibet per ſe facit minorẽ hoc modo dicit imperator, Nos intendimus ad reprimẽdum multorum facinora &c. ſed iſta reprimũtur, ſi ſententiæ & proceſſus nõ retardẽtur. ideo ſtatuit, q procedi poſſit contra abſentes. Alio modo coniungit & cũ ſecunda cauſa. Tertia eſt, ſi cõiungitur cum prima. intẽdimus ad reprimendũ talia facinora. Sed iſta reprimentur, ſi non remanebũt impunita: ideo ſtatuit, q poſſit procedi ſummariè & de plano. vt eſt videbit: & ſic facilius inueniat. prima ergo cauſa generalis eſt. & reſpicit vnum effectum cũ qualibet earum, & illæ reſpiciunt ſeparatos effectus: vna ne retardetur, alia ne punitio extinguatur: & habet locũ ſiue procedatur contra abſentẽ, ſiue contra præſentẽ vt ʒ. patebit. & nõ extenditur hæc lex ad aliũ caſum ex identitate rationis, quia contra ius cõmune eſt, vt l. qđ ʒ ff. de legi. vnde non tollitur niſi quatenus exprimit C. de appel. l. præcipimus. in ſi. regulariter enim omnis cauſa requirit plenã cognitionẽ, vt C. de iudic. l. iudices & regulariter in cauſis capitalib9 non poteſt abſens cõdemnari. colligitur etiã ratio legis diuerſimodè, nã quædam ſunt leges declaratiuæ & ratio illarũ eſt regula iuris præcedentis, vt patet ferè per omnes leges iuriſcõſultorũ: maximè in d. §. item ſi ſt. & ff de verb. obli. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & quaſi per omnes, & illa propriè dicitur ratio. Quædam ſunt leges merè poſitiuæ: quia ad illud nulla ratio iuris antiqui vrgebat, & tunc ratio ex ipſa l. ſumitur, vel eius præfatione, ſi in ipſa exprimat, vt hic & ff. de hære inſti l. ſin. & ad Macedo. l. 1. & iſta proprius appellatur cauſa finalis, quàm ratio legis, vt l. cũ pater §. dulciſſimis. ff. de leg 2. & de cond. & demon. l. illas libertas & de iur. pat. l. adigere. §. quàuis,

ſina-

[c] De electione & coronatione Imper. vide plen. Albert. ſ dic. cap. 1. q ſ dicatur dux &c.

Cauſam finalẽ denotat gerũdiũ poſitũ cũ accuſatiuo.

finalis ergo intétio legis eſt róq; qua ceſſáte ceſſat lex vt d. l. ij. vbi vero ratio nó apparet, debemus proprię ſignificationi verborum ſtare, vt ff. de exer. l. 1. §. ſi q̃ nauem. cum ſimilibus. Accur.

a Retardentur. ſic C. de pœnis. l. ne diu. & l. correis. Et ſubaudi, ne. & ſic ſunt duæ rationes.

b Impunita, vt ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. cum ſimi.

c Hac edict. Hic incipit ſecūda pars in qua ponit ſtatutū generale. & in eo ponit ordinem procedendi tam contra præſentes, quàm contra contumaces ex eo, quod dicit edictali, apparet quòd eſt generalis, vt l. tertia. C. de legib. & infra dicit generalius.

proceſſus & ſententia retardentur, a & tanti ſceleris nefanda temeritas remaneat impunita: b hac edictali c Deo propitio perpetuò valitura lege ſancimus, vt in quocunq; d læſę maieſtatis crimine, & maximè e ubi contra Romanorum imperatores, f uel reges g aliquid, quod dictum tangat, h aſſeratur i commiſſum, poſſit k procedi per accuſationé, l inquiſitioné, m

Proprie tamé dicitur committi crimen læſæ ma. quando aliqđ ſit contra perſonā principis, vel cōtra eos q ad eius latus aſſiſtunt, vel cōtra rempubl. ſecundū Io. de Pla. in §. 1. inſti. de pu. iudi.

d In quocunque. cum. n. lex Iul. maieſtatis, e habeat multa capita, vt ff. eo. l. 1. 2. 3. & 4. In quocunq; crimine, cui competit aliquod dictorum capitum, habet locum hæc ex.

e Et maxime. hic pręcedit genus f .ſ. omne crimen quod incidit in l. Iul. maie. additur ſpecies quādo cō mittitur in Imperatoré vel regem: & ideo nō ponitur implicatiue, cum totū ſit expreſſum: ſed ſignificat rationem in expreſſis legibus fortius vigere. ſic C. ne ſi. pro pa. auth. habita. ſed ſi genus nō pcederet, tunc aut per conditionem maximè additur conditio, & tunc inquit idem eſſe in caſu contrario .ſ. ɔditione non exiſtéte: niſi ratione contrarietatis euitãdæ oporteat dici, quod dictio maximè abūdet, vt C. de ma. teſta. l. ſi. & ibi no. in gl. ſuper verbo maximè ſed ſi per hanc dictionem adijciatur ratio, tunc indicat illam eſſe potiſſimam rationem, licet alia ſit ratio, vt l. & ſi maximè. ff. de ſerui. leg.

f Imperatores. poſt coronationem &c.

g Reges ante coronationem, vt extra de ele. venerabilem. & no. diligenter, q; ante coronationé habetur vt generalis dñs. ſi enim eſſet priuata perſona, cōtra eum facientes non inciderét in l. Iul. maie. vt hic patet: & ſic põt adminiſtrare & dare priuilegia, vt ex de priui. c. ſuper quibuſdam. in cle. & de iureiur. c. 1. & ibi gl. & ſic ceſſat diſputatio Iac. de Are. quam ponit Cy. in l. bene a Zenone. C. de quadri. pręſcr. poteſt etiā facere cōdénationes, vt patet ex literis domini Caroli Imperatoris cōceſſis cōmuni Peruſij: cum ego tūc apud ipſum legatióe fungerer: vbi inter cętera habet: omnes & ſingulas ſententias, proceſſus & condemnationes, multas & ordinationes per quoſcūq; diuos Romanorū Imperatores & Reges prædeceſſores noſtros contra vos & ſingulas ciuitates cōmunis & Peruſij pſonas latas ſeu promulgatas tollimus & relaxamus. Poteſt etiam ante coronationem conceſſiones aliorū Imperatorū tollere & reuocare. qđ patet ex alijs literis eiuſdé Imperatoris: vbi inter cętera conceſſit quædam & adiecit tandiu, quandiu per ſucceſſorem noſtrum Regem Romanorum ſeu Imperatorem non fuerit reuocatū: quę literæ ſunt Peruſij ſub bulla aurea. & prædicta vera poſtquam perſona eſt electa in Romanorum Regem, & per ſedem Apoſtolicam fuerit approbata. antè autē videtur tenere glo. in d. c. 1. de iureiu. in cle. quod etiā electi in diſcordia poſſunt adminiſtrare.

Iſtā gl. reputat nota. & eā ſequit Ia. in l. q̃ ſe. patris. in 8. colum. C. vnde libe.

h Tangat. q. d. non ſolum ſi ipſum crimé cōmittitur ſed ſi aliud quod ipſum tangat: hoc aūt cōtingit quãque per modū antecedentis, vt mandatū, conſiliū, perſuaſio: de q̃b. plenè i dixi in l. nō ſolū. §. mādato. ff. de iureiu. qñq; per modū inhęrétis tépore quo delinquitur, vt auxiliū & operam dare. de quo dixi in l. fur. tu. §. ope. ff. de fur. qñq; per modū cōſequentis, vt in his qui præſtant conſiliū ad euadédū, vt in l. 1. C. de rapto. virgi. & dixi in d. §. ope. vel receptatore, vt C. de his q̃ la. l. 1. & ff. de recep. l. 1. facit ad pdicta. ff. ad Turpil. l. 1. §. incidit. & C. de hæ. auth. credétes. quandoq; p modū alterius actionis, vt ſi q̃s nollet venire ad perhibendū teſtimonium contra reū de hoc crimine, facit aliq̃d qđ tangit hoc crimé. & hic hét locū hæc. l. idé ſi faceret, vt reus captus euaderet, vt ff. ad l. Iul. maie. l. ſi cuius §. idé q; ɔfeſſum. & facit ex. de off. & po. iu. del. c. 1. ſimile per Inno. & eſt ſimile verbum ex. de hære. c. vt inquiſitionis officium. lib. 6.

Vide latius per Bar. Are. & Iaſ. l. 1. C. de ſer. fug.

Vide tres pulchraſſimas limitationes ad iſtā dictum per Iaſo. in §. pœnales. in 18. col. inſti. de act.

i Aſſeratur. quandoque per gloſſatoré additur, et verū ſit, vt ff. ſi qua pau. fe. di. l. 2. in prin. & vi bo. rap. l. 2. ait prætor. in prin. alibi dicit gl. etiā ſi verū nō ſit, vt ff. de do. l. 1. in gl. ſuper verbo, diceretur. & iſtud placet in his, quæ reſpiciunt modū procedēdi, vt hic ſed in his quæ reſpicerent ſententiam & executioné aliæ glo. procedant. probatur. ff. de procu. l. qui omnia. verſ. planè.

Idē tenet Bart. & Bal. in l. 1. ff. de do.

k Poſſit. non ergo imponitur neceſſitas. & in cauſis ſummarijs licet non ſeruetur ordo. & procedatur ſolenniter, nō vitiatur proceſſus, vt extra de verb. ſig. c. ſæpe. in cle.

l Per accuſationé. hoc ius cōe eſt. ſed in hoc ſpeciale eſt, quòd ad accuſandum admittunt infames. ſerui, milites, mulieres. ff. ad l. Iul. maieſt. l. famoſi. & in l. in q̃ſtionibus. & accuſatio eſt nomen iuris. ſicut enim actio eſt ius perſequendi in iudicio, qđ ſibi debet. inſt. de act. in prin. ſic & accuſatio eſt ius perſequēdi vindictā pub. vt inſt. de pub. iu. in prin. & ius ex quo ſumit vindicta, eſt duplex .ſ. accuſatio, & officiū iudicis. hoc autem officiū exercetur quãdo p inquiſitioné ad alterius denunciationé proceditur. Nā ſuper denuntiatione inquirit, vt de cuſt. re. l. diuus. & ſ. dicam. quandoque per inquiſitioné factā proprio motu iudicis. poteſt etiā ſumi accuſatio pro libello accuſatorio, vt de accuſa. l. ſi cui. in princ. & ad Turpil. l. 1. §. accuſationé. & illo modo ſumit hic. Sed q̃ro, quid ſi accuſatio eſt ineptè formata: an valeat beneficio huius l. in hoc crimine: quod videtur: q; cū non ſit neceſſaria figura iudicij ergo nec libellus, q eſt de ordine & figura: & hoc videtur expreſſum ex de verb. ſig. c. ſæpe. in cle. In contrarium facit: q; hic permittitur procedi altero de tribus modis .ſ. p accuſationé, denunciationé, & inquiſitioné: & ſup quolibet iſtorū permittitur procedi ſummariè & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij. vbi ergo per accuſationé proceditur: oportet accuſationé eſſe factā ritè vt l. non putauit. §. non quæuis. ff. de cōtra tab. aliàs ſi non eſt rite facta, non eſt accuſatio: nec per eam delictum in iudiciū deducitur, vt ff. de adul. l. accuſatorus. & ad Turpil. l. 1. § accuſationé. ibi, nulla erit &c. licet ille. §. faciat cōtra, quia eſt neceſſaria abolitio, vt ibi, & de accu. l. libellorum. §. quod ſi libelli. ergo videt accuſatio aliqua. Sol. licet accuſatio ſit nulla: tamen qualiſqualis eſt, facit de facto & ideo eſt neceſſaria abolitio, vt ibi patet. ſed hic requiritur, q; accuſatio ſit rite facta in forma ſua, vt ſuper ea poſſit procedi ſecundum formam huius. l. facit quod not. ff. de fur. l. ſi quis. §. 1. Bart. de Saxoferrato.

Infames & ſerui quādoq; ad accuſandū admittunt. ius ex quo vindicta ſumitur duplex eſt.

No. hic inquiſitionem accipi p inueſtigatione facti: vt no. An. de cohab. cleri. & mulie. ca. ueſtra, verſ. not. quod verbū extra.

m Inquiſitionem. hoc ius eſt nouum. nā de iure cōmuni non poteſt procedi per inquiſitioné. niſi in certis caſibus no. in l. 2. § ſi publice. ff. de adul. & ibi dixi. q; quatuor ſunt regulæ, in q̃bus poteſt proced. Prima p officiales denūciationū. l. diuus. ff. de cuſt. re.

& C.de acc.l.ea quidem.& de decu.l.1.lib.12.Secunda regula eſt propter incidentem cognitionē iuris. nā vbicunque iudex cognoſcendo principaliter reperit incidenter delictum eſſe cōmiſſum, poteſt de illo cognoſcere. vt hic eſt caſus,& in d.§.ſi publico. & C.ſi aduer. lib. l. pe.& de condictio ob turpem cauſam. l.eniū-

ſeu denunciationem a

di.& de calū.l.pen.Tertia regula propter pcedentem ghalem inquiſitionē. nam vbicunque iudex inquirendo ghaliter de maleſactoribus reperit aliquē deliquiſſe,poteſt ad inquiſitione n ſpecialē deſcēdere, vt l.congruit ff.de offi. præſi & ad l.Iul pec.l.4.& auth de co.§.iubemus col. 9. Quarta regula eſt pp magnam offenſionem. vbicunq; .n. crimē cōmittit corā iudice, iudex poteſt ſuper illo per inquiſitionē procedere, vt C.de calum.l.1.& de teſt.l.nullū.& de prob.l.pe & idem eadē ratione in omnibus delictis quæ committerentur coram iudice,aliàs non poteſt procedi per inquiſitionem de iure commu.l. reſcripto.§ ſi quis accuſatorē.ff de muo.& ho. Sed ſpeciale eſt hic, vt nulla ex pdictis regulis accedēte poſſit procedi,vt hic.de iure canonico poteſt procedi p inquiſitionem præcedente fama,vt ex de acc.c.qualiter & qñ.& de ſimo.licet Hely.Sed tunc hoc eſt ſpeciale:quia procedi poſſet etiam fama non pcedente vt hic patet:quia ſufficit quocunque modo dicat:& probatur j.l.pænal.ibi, publicè vel occultè. ſed cum in accuſatione requirant ſolēnia accuſationis, vt ſ. dixi,quare non requiruntur ſolennia inquiſitionis Reſpon.ſolennia accuſationis intelligo circa formā ipſius,vt dixi.quod autem in inquiſitione præcedat aliquod pdictorū:nō eſt de forma inquiſitionis:ſed eſt vt aliquod antecedēs & proceſſus valeat. ſi nō opponatur.extra.de accu.c.1.lib 6 ſicut teſtamentū eſt teſtamentum ſm ſui formam, licet teſtator dicatur filiusfa.vel ſeruus, vel quid ſimile.vt C.de edict.diui Adria tol.l.1.ſecus ſi in ipſo deficeret hæredis inſtitutio.Sed an forma iquiſitionis ſit ſicut forma accuſationis?gl.inſti.de pub.iud.in princ dicit quod nō Inno.idē extra de pur.ca c.ſi.ia.de Bu:.inſti de act. in princ.dicit quod eadem forma & eadē ſolennitas requiritur præterquam in inſcriptione ad pænā talionis:quia cum locū accuſatoris ſubeat iudex. & inquiſitio loco accuſationis,eiuſdē debet eſſe naturæ. vt l.1 §.hæc actio.ſi qs teſt.lib eſſe iuſ ſu & hoc placet quantum ad hoc, vt ioſetar locus & ſe npus eodē modo:quia non debet in tāto crimine vagari, vt ff.de iniuc.l.prætor edixit in prin & de doin. l.idē exigit.facit:quia ſi idem delictum opponitur p modū exceptionis l.2.§.1. ff.de doli except. & extra.de elect.c.vt circa lib 6.dixi plenè ff.de exce.l.1.nec ob ſtat extra de proru.c.ſi.& quod ibi per inno. qa ibi ſit inquiſitio cōtra certam perſonam, tamē generaliter quo ad delicta ſecus ſi fieret de ſpeciali delicto. Itē accuſatio dēt i ſcriptis offerri, vt l libellorū ď ac. & C.de lt ptet.auth offerat.ſed cū inquiſitio nō offeratur iudici,ſed ipſe ingrat. nō eſt neceſſe, q prius formetur in ſcriptis. & poſtea: redigat in actis. ea quæ ſequitur,quod ſi in proceſſu nō apparet, quādo fuerit exhibita accuſatio. nō valet:cū ſit de ſubſtātialibus, vt d.l.libellorū.q no.C.de acc l.in cauſis. Sed ſi nō apparet dies inquiſitionis formatæ,nō vitiatur proceſſus: qa dies quo qs citat ſup inquiſitione, vel dies quo rñdit ille,poterit dici dies formatę inquiſitionis cū iudex ſemp inquirat: ſed nō pōt dici dies exhibitæ accuſationis,cū hoc nō pertineat ad iudicē. multa alia dixi circa materiā inquiſitionis in d §. ſi de pub.

a Denunciationem. de iure antiquo non admittit denūciatio,niſi per officialē vt l.diuus. de cuſt.reo. & C.de accu.l.ea quidem.& ff da offi pfect.vrb.l. 1. §.ſanè.de iure canonico admittitur denunciatio precedente charitatiua monitione,vt extra de iudic. c. nouit.& ex de ſimo. c. licet Hely. hæc ergo lex introducit 1 nouū in hoc crimine:quia p denunciationē factam à quocunq; poſſet procedi. de officialis denūciatione,& de iſta materia plenè dixi in d. l. diuus. ſed de iſto denunciatore priuato dico 2 q hēt vim cuiuſdam mādatoris ſeu inſtigatoris, ideò deſiſtēdo incidit in Turpil.vt ff. ad Turpil. l.1 §.incidit & l. ab accuſatore §.denunciationes.c ti.& ſi deſiſtat denunciator,impunè iudex ex illa cauſa dimittit pceſſum, ſicut delator mādatore ſubtracto, vt ff.de iur. ſi ſci.l.rei quæ. §.ſi.quod eſt verū ſi in procedēdo ſuit nominat⁹ denūciator,aliàs ſecus.ff de iu.fiſ.l de eo. ergo hic pōt procedi ad denunciationem alterius denunciante non nominato.vt d.l.de eo. quia ex mero officio iudicis proceditur. Item eum in caſu illius l.iſti tres modi procedēdi ſunt æquè auxilia ordinaria, puta quod ſi pendente inquiſitione ex officio, vel per denunciationem ſuperueniat accuſator, non debet recedi ab inquiſitione: cum n ceſſet ratio, quam ponit Din.in regula. actus legitimi. de regu. iur.lib 6 Et quid ſi ea forma ſtatuti cōceditur, quod iudex generaliter poſſit inquirere de crimine? de hoc dixi in l.ſi maritus § ſi. ff.de adu.& hoc de denunciatione quæ fit ad vindictam publicam ad priuatam verò quādoque denunciationem iudex procedit in his,qui agere non poſſunt de iure, vt cum ſerui à dominis opprimuntur. ff.de ijs qui ſunt ſui vel alieni iur.lege ſecunda.& de offic præfect vrb.l. 1 § quod autem. Item ad denunciatione n patris vel patroni conquerentis de filio vel de liberto, vt d. l. 1. § cum patronus. & de offic.procon.& leg.l.nec quicquā §. de plano Item quando homines humiles opprimuntur à poteſtate 3 vel eis aliquid aufert.vel ab eis promiſſio vel cautio exigitur.vt ff.de offic.præſi.l. illicitas in princip. & quaſi per totam legē: & hoc ſentit Spec in ti. de denun §.quis denunciare.& Io.Andr. in c.nouit.ex de iud.vbi dictas leges ſic intelligunt: quod eſt notandum: quia ad boni iudicis officium pertinet facta ei querela de prædictis ex officio eius procedere: cum tales per ſeipſos agere non poſſunt, vel nō audent:quod placet:quia interpretatione adiuuandum eſt quod reipublicę vtilitatem continet. Eſt & alia denunciatio priuata,quæ locum habet in foro eccleſiaſtico, inducta per legem Euāgelicam:vt d.c nouit de iud quæ quotidiana eſt & per eā multa q iur iuris ciuilis remedio deſtituta, reparari poſſunt:ideo ea proſequor declarando qdam ab authoribus iuris tacto intacta in hac enim requiritur, q quis primo moneat 4 aduerſariū ſuū, qui peccat in eum, inter ſe & ipſum ſolum,dicendo,quod cum in eū peccet retinendo rem ad eum pertinētem, vel nō ſoluendo ei tantā quātitatem ſibi debitam, quòd ea cat de peccato quod ſi nō faciat. iterū dicat idē adhibito vno teſte vel duobus teſtibus,quod ſi non faciat tunc dicat eccle.& ſic ad forum eccleſiaſticum recurrat, petēs quod cum peccet talis in eū & de tali cauſa requiſitus & monitus & prima requiſitione & ſecunda ſecundum doctrinam & regulam Euangelicā emendare neglexerit,& exire de peccato in periculū animæ ſuæ,& etiam contra conſcientiam:imploras eius officium, vt eum ad pœnitētiā cogat, vt in d.c. nouit ſuper hac denūciatione offert libellus? 5 lis nō.conteſtatur,& ſententia in ſcriptis fertur ſecūdū Ho. & Io.An.in c.nouit licet in dicta decre. dicatur, q pceda.ur de plano.quod quid importet,infra dicā, & contra perſonas ſic denunciātes non poteſt opponi, quod ſit infamis,ſi tamē ſit correctus de crimine, poteſt,ſecūdum Inno & omnes poteſt autē opponi q eſt criminoſus,ſeu in peccato mortali.qualiter n. mouetur bono zelo ad correctionē alterius, qui non eſt ipſe correctus?ſm Ber.& Inn.Sed Io.And.dicit, 6 q in hoc genere denūciationis, vbi proſequit quis proprium intereſſe, admittit etiā criminoſus,ſed et ob. excom-

Iudex per Iquiſitionem procedens eſt loco accuſatoris.

1 Idē tenet Pan.ſ ca. nouit in 14.col. in verſic. nunc condeſcendo de iudic.

2 Idem tenet Panormi.vbi ſ. dictū eſt.

3 Et idē ſi monachi vel cōuerſi opprimerentur ab eorum prælatis.Pan. vbi ſup.

4 Niſi iuſt⁹ timor īpediret monitionē: quia tunc poteſt ſine ea pcedi. Ant. de But. & Panor. in d.c.nouit

5 Idem tenet Pan. in d.c.nouit.

6 Iſta opinio placet Panor. in d.c.nouit ſed An.ibi tenet opinionē In nocen.

excommunicatio vel alia expoliatio vel deprędatio: vt in c.cum dilectus.& c.ſi.de ord.cog vel alię p̄iudicialis exceptio,q̄d dic. vt in c.nouit.ſuper vlt gl. per eá.Cōtra ipſam denunciationē opponit q̄ p̄oſſit haberi ſup eo regreſſus ad iudicē ſecularē.nā nō dēt iudex eccleſiaſticus eum indiſtincte admittere. q̄a non niſi in defectū iuſtitiæ,vel crimē ſui natura ſit eccleſiaſticū, vel rōne pacis vel iuramenti, vel quādo crimen eſt notorium,vel q̄ñ non audit in iudicio ſeculari,vel q̄a eſt obligatio naturalis tm̄,vel q̄ñ hanc p̄ponit miſerabilis pſona & depreſſa:vt in d.c.nouit.de iu.& de pact.qualiter 77.diſtinctio per totum & de foro compe.c.licet.vide ad hoc not. per Bern in c.ex tenore.per totum.aliàs ſi indiſtincte admitteret, periret tēporalis gladij iuriſdictio.& omnis cauſa p̄ hanc viam deferetur ad eccleſiam.& ita tenet Ioann. An.in d.c.nouit. 1 & hoc quod dixi de obligatione naturali,tenuit Inn.in d.c nouit.ſed cum illud, q̄d deducit pro Fal.vel Trebellianicā.ſit naturale debitum:vt no.C.de iur.& facti ignor.l.cum quis.& ff.de condi.inde.l.1 & de reg.iur.l.cuius per errorē. ergo ille qui retinet,peccat mortaliter,& contra eum poſſet procedi per formā huius denunciationis. ſed hoc videtur contra ca.Raynutius.& ca.Raynaldus.extra de teſtam. vbi Papa pronūciauit has quartas poſſe retineri. Sed dico, 2 quod ea quæ dicta ſunt de obligatione naturali,intelligunt de naturali,qua q̄s tenetur ex ipſo quod quis locupletat cum aliene iactura quia quod alienū eſt,peruenit ad eū, vt l.nā hoc natura.ff de cōdi.indeb.vel de ea naturali quę originem habet ex conſenſu:vt ex pacto nudo vel iureiu. interpoſito ab alio q̄ à libero,vt l.iureiur.in princ. ff.de ope.li & de fideiuſ.l.ſi quis pro eo. in prin.Idē puto de eo,qui permittit ei q̄ ſtipulat alteri,vt l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff de verb.obl.& quod ibi no.ſecus de ea naturali, q̄ è conſenſu non habet originē, vt in eo.qui ex maleficio obligatur ad pœnā:vt l.nō ſolum.§.1.ff de iniur.In propoſito hæres dicitur teneri naturaliter. hoc eſt,habito reſpectu ad principia iuriſgentiū:quo iure dicta quartæ deductio non erat inuenta non ad ex cōſenſu:q̄ teſtator nunquā cōſenſit,quòd ipſe obligatetur:nec etiā hæres adeundo hæreditatem.quia habuit vel habuiſſe præſumit animum quòd voluit vti beneficio legis,i.ē nihil habet de alieno quia legatarij & fideicōmiſſarij certāt de lucro. non aūt petit, quod ſuum eſt,vel fuit. Vel dic, 3 quod naturalis obligatio nō ſubeſt in eo q̄d per Falcidiam venit deducendum,ſecundùm P.vt refert Cyn.in d.l.cum quis.de iur & facti ignor.quod non placet:vt plene dixi in l.1.ff de cōdi.inde. Sed quid de obligatione,quæ tollit præſcriptione?Reſp. 4 tunc auctor audiretur à iudice eccleſiaſtico p̄ modum huius denunciationis:quia ei denegatur audiētia in foro ſeculari.Sed tu dices,præſcriptione tollit naturalis 5 & omnis eius effectus,vt l.fin.in prin. & per Dy.ff rem ra.hab.& per Cyn in d l.cum quis? Reſpon.tollitur omnis effectus eius ciuilis:nō autē poteſt tollere naturalem obligationem,quam retinē do incidit in peccatū mortale,ſed eo caſu quo p̄ſcriptio tolleret naturalem ſecundū ea,quæ dici in d.l.ſi.in prin.ff.rē ra.ha.tunc ceſſaret hæc denunciatio. Quid de filiofa.iuin exceptiōe Macedoniani:an poſſit cōueniri hac denunciatione, cum naturaliter & ciuiliter teneatur, licet obſtet exceptio? puto q̄ nō 6 quia hæc exceptio deſcendit ex delicto creditoris circa illud cōmiſſo,vt ff.ad Maced.l.1. vnde poteſt opponi.etiam denunciāti: vt ſupra dictum eſt per Io.An.dum dicit,vel alię præiudicialis exceptio. Idē puto in qualibet alia exceptione p̄p odium vel delictum creditoris cōpetente, vel doli,vel ſimilis facit de cōdi.inde l.qui exceptione Sed ſi creditor nō deliquiſſet,tunc ei iure cōmuni ſubuentretur:vt ff.ad Mace.l.ſi q̄s patrē.Quid de muliere tuta Velleiano? dico eam non poſſe cōueniri hac denūciatione:cum etiam ſoluens repetat,ſecundum cano extra de ſol. c.ſi.& ibi no. licet enim teneatur naturaliter, tamē datur ei exceptio æquitate prædicta naturali p̄pter ſuam imbecillitatem & fragilitatem:vnde illa naturalis non habet efficaciam. Idem puto in pupillo eo caſu quo obligat naturaliter tantū, vt non poſſit cōueniri per viam huius denunciationis, cū illa naturalis non ſic efficax,quod petat:q̄a quoties ille læderet,& ſi ſoluiſſet,reſtituit ex edicto de minori. naturali æquitate inducto: vt C.ſi aduer.ſol.l.ſin.& ff. de cōdi.inde l. interdum & de in integ.reſtitu.l.1 & Idem dico in quocunq; caſu,ſi aduerſus ciuilē vel naturā è obligationē datur reſtitutio,obliga io.n.naturalis elidit per exceptionē deſcendentē ex illa æquitate naturali,vt l.ſi vnus. §. pactus ne peteret ff. de pac.& ideo validior eſt obligatio naturalis ſola cui nulla obſtat exceptio,quàm ciuilis & naturalis, cui obſtat exceptio,vt no.ff.de cōpen.l.quicunq;.nā per exceptionē etiā eliditur naturalis obligatio. Quid de iuro ei ca rei iu.quam glo. dicunt inductā magis ad rigorē iuris obſeruandū,q̄ ex æquitate: vt nota ff de cōd.inde.l.qui exceptione.& l.Iul.& C.de iur.& fac. ign.l.cū quis? vr q̄ cū ceſſet æquitas,& ſic naturalis elidat,vt d.l.Iul.poſſit cōueniri per viam huius denūciationis 1 quia peccat mortaliter. cōtra,imo non eſt locus huic denunciationi 7 q̄ licet peccet mortaliter,non tamen poteſt cognoſci per ſententiam,cum ſemel ſit cognitum; vt l.ſi quis cū totum § plane. ff.de except.rei iudica.& §.ſi ancillam.& de iud.l. poſt rem.ſimile de eo q̄d eſt deciſum per iuriurandū vt d.l.poſt rem.§.1.& de iureiuran l.nam & poſtea §.1.pro quo facit: nam in certis caſibus tantum permittitur,vt propter inſtrumenta de nouo reperta de iur teſtituno:vt ff.de re iu.l.Imperatores.Modus p̄bandi hanc denunciationē hic ſit,vt prima denunciatio probetur per ſeipſam:cum dicat corripe eū inter te & ipſum ſolum.Sed an denunciatus poterit p̄bare cōtrarium? quod videtur de facili: quia poſſet probare rex Franciæ,quòd rex Angliæ,nunquam fuerat ei locutus,ſed cōtrarium puto.cum prima denunciatio dicatur fieri per ſeipſum etiam ſi heret interueniēte organo ſ.epiſtola vel ſecreto nuncio,vt ff.de conſti.pecu.l.qui autem.§ fin & l.ſeq huius contrarij quodāmodo impoſſibilis eſt probatio. Secūda denūciatio eſt approbanda per ſe & vnum aliū legitime deponentem,vel per ſe & duos alios,cum dicatur adhibe tecum vnum vel duos: eum in ore duorū vel trium ſtet omne verbum. Tertia denunciatio quę ſit eccleſiæ, probatur per ipſum libellū denunciatorū datū ipſi iudici eccleſiaſtico. Quarta. ſ. quòd peccet in eum:probatur probando quod detinet rem ſuam vel quod eſt ſuus debitor,hæc autē eliditur hoc modo, dicit denunciatus, nō pertinet ad te cognoſcere iuſte vel iniuſte detineam:hoc autem ſcio, q̄ teneo non contra conſcientiam,& hoc ſufficit,vt vltra eccleſia non procedat.licet enim probet quòd res fuit ſua,vel ſibi debita,potuit detinere,& ſic non ſequit, quod contra conſcientiam non teneat.licet quando ordinarie agitur:ſufficit probare ſuū,vel ſibi debitū n.ſi aduerſarius probet cōtrarium.Sed in hac denunciatione ſatis eſt,ſi denūciatus aliquam iuſtam cauſam allegat,quare contra cōſcientiam non teneat:licet cauſam nō probet, creditur enim ſibi ad purgandum cōſcientiam ſuam, niſi ſcandalum vel publicū peccatum & manifeſtū ſit.tunc enim debet de ſatiſfactione conſtare,ſecundùm Inn. Sed Ho.cōtra 1 quia ſi ſemel fuerit meum,vel mihi debitum,adhuc præſumitur.niſi probetur cōtrarium, vt C.de probat.l.iuſte poſſidens Io.An.videtur ſtare dictis Inno Tu dic, 8 ſi denunciatus dicit ſe non tenere cōtra cōſcientiam ſuā,& nullā cauſam allegat,nō ſufficit,vt l.qui inter rogatus.de pecu.hæ re. idē ſi allegat cauſam iniuſtam

vt l.

1 Et etiā vult Pan.

2 Idem tenet Bald. in authē. ad hæc.& Are.in d.c.nouit ſ pen.col. de iudic.

3 Contrariū tenēt Bart. Ale. & Ia.in l.1.ff.de cōdi.indeb.

4 Idē tenet Bald. in authē. ad hęc C. de vſu.& in c.ſi q̄s per triginta.ſ.ſi de feud.fue. cōntro.

5 Idē tenet Pan. & Feli.in c ad aures.extra de pręſcriptio.

6 Idē Panormi.in d.ca.nouit.

7 Iſtā opinionē ſequit Bal. in authē.clerici.C.de epiſ.& cle Aud. & Ber. in c.nouit extra.de iu.ſed cōtra eū quod imo in iſto caſu habeat locū denunciatio,tenēt Hoſt. Panor.& Feli in d c.nouit.

8 Iſta opi. Placet Panor.in d.cto.ca.nouit.& ita eam dicit eē de mēte Ant de Butri.

vt l. nec vllam. §. 1. eo. ti. Sed ſi alleget cām iuſtā: iſte ſi quidē cauſa eſt dependens ex eo facto, quia dicit ſe ſolniſſe, ſi negat poſitiones denūciatibūs, videlicet q́ eſſet ſuum vel ſibi debitū, & probatū eſt ꝯ eum: non debet poſtea credi aſſertioni ſuæ, vt ff de prob. l. cū de indebito & ex̄ de ſol. c. ſi. & C. de nō nu. pec. auth. ꝯ qui propriā. cum ſim. Conſcientia. n. alterius non debet probari, niſi ex indicijs. vt C. de dolo. l. dolū, ſed iſtud eſt indicium legitimū & l. probatū. Si vero confeſſus eſt intentionē actoris. i. fuiſſe ſuum, vel ſibi debitū, dicit tñ ſe emiſſe vel ſoluiſſe, vel q̄d ſimile: tunc ſi denuncians nō probet intentionem ſuā aliter, q̄ tali cōfeſſione, debet ſtari dicto eius ad excuſationē conſcientiæ ſuæ, vt C. de teſti. l. ſi quis teſtibus & de ſen. & inter l. cum Papinianus & de iureiu. l. eum qui. in prin. Si aūt denunciator pōt & vult aliter probare q̄ ex confeſſione denunciati, tūc ceſſat talis præſumptio, quia forte ideo ꝯfeſſus eſt, quia ſciebat poſſe probari. hoc probatur in glo. in d. l. eum qui. in prin. igitur tunc erit recurrendum ad coniecturas, ſ. cuius vitæ, cuius conditionis eſt iſte denunciatus: vtrū eius aſſertioni debeat credi, vt l. nō oēs. §. à Barbaris. de re mil. hoc ēt pendet ex quātitate rei petitæ, vtrū ſit magna vel parua, arg eius quod no. in l. admonendi ff. de iureiur. Sed ſi cām quā allegat, eſt talis, q̄ ab eius facto nō pendeat, & ſic dicit ſe habere ab alijs: an debeat ei credi? videndū eſt, qui ſunt illi à q̄bus habuit, & cuius opinionis, & vtrum hoc dixerit ante litem motā, vel poſt. arg. extra de teſt. c. licet. ex quibus ēt puto, q́ ſi hoc habuit à procuratore ſuo cui hoc mādauerat, ſatis ſit, vt & ff. pro empto. l. quod vulgo. idem ſi defunctus ſcriptū reliquit, recte ei credit hæres ad excuſationē ſuæ cōſcientiæ, vt l. qui cū maior. §. pe. ff. de bo libe. idē ſi aliqua indicia legitima appareant, ex quibus pars poſſit informare conſcientiā ſuā, vt l. mariti. §. lenocinū. in prin ff de adul. Si vero informaret conſcientiā ſuā ex præſumptionib. nō legitimis, nō excuſatur: licet. n. non teneatur ꝯ ꝯſcientiā ſuā, habet tñ ſm cōſcientiā erroneā, & ſic peccat, niſi cōſcientiam erroneā deponat, & deponere cogetur, vt ex̄ de ſan. excō. c. inq̄ſitionis, vbi probaſ hęc diſtin. Sed tu dices, nō per hoc probatur denunciatio, q̄ dicit, q́ peccat in me, tenuendo meū vel mihi debitū. nā apparet, quod non peccat detinendo, ſed erroneā conſcientiā habēdo. ſed certe finaliter in hoc peccat hēs q̄ retinet, & ſic vr̄ probata denūciatio, ſed qualiter peccat hæres in eo. q̄d defunctus tenebat ꝯ conſciētiam? Reſp. forte ipſe hæres ſciit & ſic ꝯ conſcientiā retinet, ſi vero ignorat, tunc prius hæredi notificandum eſt, & taliter quod in eius cadat notitiam vel cadere debeat, vt ff. ſi cer. pe. l. q̄d te. & ff. depoſi. l. ſi quis inficiatus. & poſtquam notificatū fuerit, debēt fieri denunciationes: nam textus dicit quod ſi peccauerit in te frater tuus &c. prius ergo debet præcedere peccatum, q̄ fiat denunciatio. Sed ſi hæres non patiatur ſe certificari, certe in hoc peccat, & perinde eſſet, ſi certificatus eſſet, ar. ff. quod vi aut clam. l. 1. §. Ariſt. ſnia autem ſuper hac denunciatione fertur? q́ ſi reperitur denunciatus peccare, in denunciatione præcipitur ei. q́ exeat de peccato. & ad hoc per ſnīam excommunicationis compellitur, vt d. c. nouit. & no. q́ ſolum in his tribus modis procedendi loquitur hæc conſtitutio, ſ. per accuſationem, inquiſitionem & denunciationem. in alijs vero modis procedendi, vel per exceptionem nil immutatur, de quo dic, vt dixi. ti. de adul. l. 2. §. ſi publico. & iſtis tribus modis procedendi attribuuntur iſtæ tres qualitates, quæ ſequuntur.

Idē Panor. in d. c. nouit.

Summarie. ſumma. i. breuis vel ſumma. i. prima, vt no. ff de ſta hom. l. ſumma. & ſic ſummarie. i. ſummatim vel breuiter vel primarie. vt oſtēdā. hæc materia tangiſ per gl. in l. 2. §. ſciendū. ff. ad exhi. &

Idē tenēt Pet. de Anch. Io. de imo & Geor. Nat. in cle. ſæpe de ver. ſign.

in Spe. de off. iud. §. poſtremo. vbi ponit tractatum Io. Saxioli de Piſis, ſed ad maiorē declarationē dic q́ hoc vt. ſ. ſummarie cognoſcatur, q̄ñq; adijcit totū cauſæ. q̄ñq; vni articulo, de primo intelligere debemus circa ordinē procedendi ſummarie. i. breuiter. Et hoc q̄d dico breuiter, nō intelligitur diminutiue, ſed ita q́ totā ſubſtantiā comprehendat, vt l. 1. ff de reg. iur. & ideo qui aliquid dicit in ſumma, oīa membra principaliter ponit, vt ff. de condi. inde. l. in ſumma. vbi proceditur ſummarie, tunc conteſtatur lis: ſubaudi forte ſi ſnīa tribuit ius finale: alias ſecus ea hoc dico, quod in proceſſu nil debet de ſubſtantialibus omitti, & ideo libellus debet eſſe ita plene formatus, ſicut & q̄ñ ordinarie proceditur. ff. ad exhi. l. 3. in prin. itē cōteſtatur lis. l. ſi qui §. ſi quis non poſſideat. & §. idē ſcribit. & l. Iulianus. § proin de. ff. ad exhi. Item ſnīa diffinitiua datur, vt l. 3. §. pręterea. ff. ad exhi. & de in lit. iur. l. in actionib. in prin. & ff. de lib. agn. l. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. licet quidā dicāt, q́ illa eſt ſnīa interlocutoria, vt ibi tangiſ ſm Gul. ſed gl. C. cōmi. vel epi. l. 1. innuit, q́ in his ſummarijs non requiratur ordo, q̄d non placet, per d. l. Expeditus, aūt iſte proceſſus breuiter: quia licet alias non poſſint dilationes breuiari niſi cā cognita, tñ hic abbreuiādi illa ſola eſt cauſa ſufficiens, q́ cā debet agitari ſummariē. vt ff. de re iu. l. 2. in ſi. non tñ ita pōt abbreuiari. vt probationes legitimæ pereant. hoc. n. impediret cauſæ cognitionē, q̄d nō pōt: quia cāę cognitio eſt de ſubſtantia iudicij, vt C. cōmi. vel epi. l. iudex. & l. ſi. & no. C. de ſent. l. prolatā. ſed ea quę ſunt de ſubſtantia, nō pñt omitti per hoc q̄d dixit ſummarie, vt dictū eſt, ergo &c. probatur ex̄ de ver. ſign. c. ſæpe. in cle. In hoc proceſſu ſi exceptiones opponanſ, q̄ requirāt altiorē indaginē, ſi quidē pñt per aliū iudicē examinari, per iudicē non admittenſ. ſed in aliud iudiciū ſeruabuntur, vt l. ille à quo. §. ſi de teſtō. ff. ad Treb. & l. 3. §. ibidem. ff. ad exhib. Si vero in alio iudicio examinari non pñt, ēt in illo examinantur, vt in d. § ibidem. in ſi. & ita intelligit gl. dum dicit, de exce. quæſitis pro poſſeſſione retinenda, ſed poſſe reſpuere illa, quæ non pñt alibi examinari, auferſ ius partis, & ēt cognitio tolleretſ. q̄d nō pōt. vt dictū eſt. Illa aūt non dr̄ habere altiorē indaginē, q̄ pōt examinari intra tm̄ tēps intra quantum principalis proceſſus expeditur ēt ſi hoc nō opponeretur, l. ſi is à quo in prin. ff. vt in poſ. leg. Item ſicut in his caſibus, in quib. ordinarie agiſ, quis citaſ peremptorie, ita & in iſtis caſibus vbi agitur ſummarie, quod patet in interpoſitione primi decreti & ſecundi, quod ſummaria ſit, & oportet q́ p̄cedat perēptoriū, vt C. de ijs, qui ad eccl. cōfu. l. ſi. alijs pñt. §. ſed ſi hoc tacere, & C. q̄do & q̄ñ in. l. 1. cōſentaneū. & Cy. no ff. de dam. in fe. l. ſi finita. §. iulianus. Tēpore aūt feriatū non pōt procedi, niſi in caſib. ff. de fer. l. 1. & 2. & q̄ pluribus alijs legibus. non ob. p̄dictis ex̄ de ver. ſign. c. ſæpe. quia tota hęc gl. p̄cedit, q̄ñ ſummarie tm̄ debet procedere, ibi q̄ū oīa illa verba iunguntur ſimul. de quo ĩ. dicā. Circa modū p̄bandi in hac ſummaria cognitione ſciendū eſt, q́ plena probatio eſt facere iudici plenā fidē, vt C. de eden. l. procurator. & de cōdi. ob tur. cau. l. 1. ff de prob. l. quinquagīta. habet aūt hęc plena fides ſuos gradus. q̄ñq; quis incipit ſuſpicari. hoc eſt à leui argumēto in vnā partē inclinare. q̄ñq; quis incipit opinari animū ſuū aliqua rōne ſatis forti, nō tñ q́ credat non poſſe eſſe contrarium. q̄ñque procedit vltra, & incipit credere ita forti ratione, q́ firmiter inhęret vni parti, nec de contrario aliquo modo dubitat, & ita eſt plena probatio & plena fides. & hæc naturalis dr̄, & probatur. ff. de quæſtio. l. 1. in prin vbi ad tormenta ſeruorum. ita demum venire oportet, cum ſuſpectus eſt reus, & alijs argumentis ita probationi admouetur

Iſtā doctri. Bart. da verbo, ad verbū ſequūtur Ioann. de Imo. Pet. de Anch. Ge. & Na. in loco p̄alleg.

Et male ſm Barto. vbi planius vide in l. ſi q̄s à liberis. §. ſi q̄s ex his. ff. de lib. agno.

5 Idē tenēt Imo. Pet. & Geor. vbi ſ.

Idē tenent prædicti ſcriben. in d. cle. ſæpe.

7 Dic melius, q́ illud tēpus relinquiſ arbitrio iudicis ſm Geor. I d. cle. ſæpe.

8 Idē tenēt Bart. & Franci. Cur. & ibi latius loquiſ in l. admonendi. ff. de iureiu.

uetur, vt ſola confeſſio ſeruorum deeſſe videatur, qđ enim dicit, cum ſuſpectus eſt reus, denotat primū gradum, quo quis incipit peruenire ad fidē. ſ. iuſpitionem, quod verò ſubdit, & aliis argumentis, denotat ſecundum gradum, quo incipit opinari, qđ verò ſubdit de confeſſione ſeruorū, denotat vltimum gradū. ſ. q̃ plena fides habetur, & dr plena probatio. hoc ē probatur. ff. de teſt. l. 3. §. eiuſdem. in fin. quicquid aūt credas aut patum probatum oplnatis. &c & hoc plenius dixi in repetitione legis admonendi. ff. de iureiu. vbi de ſemiplena probatione tractaui. Nunc adū ad propoſitum dico, q̃ q̃dam ſunt cauſæ ſummariæ modici & quaſi nullius præiudicij, & in his ſufficit probatio per iuramentū, vt ff. ad exhib. l. theſaurus. nam n. nocet dñm, ſi patitur me cauentē de damno infecto quærere theſaurum meū in fundo ſuo. idem vbicunq; petitur exhibitio ſi[b] la: ſecus ſi in actione [b] ad exhib. veniret poſſeſſionis tranſlatio, vt l. Celſus. §. iulianus. ff. ad exhiben. Vel ſi aliter per exhibitionem damnificaretur reus, tunc non ſufficeret probatio per iurm. ſed requireretur alia, vt ſtatim dicā. in his n. vbi ita modicum præiudiciū vertitur, ex ſolo iuro iudex ad ſuſpitionē ſeu opinionē inducitur. Quædā ſunt, in q̃bus aliquale præiudiciū fit reo, tñ pōt reparari per aliud iudicium, & tūc alia probatio requiritur, q̃ per iuramentum. ſ. per vnū teſtē: vel aliqua indicia & veriſimilia: ita q̃ in ſuſpitionem vel opinionē iudex adducetur, vt ff ad leg. Aqui. l. in lege Aquil. ſi deletum. ibi, ad ſuſpitionem iudicem adducam. & de Car. edict. l. 3. §. cauſæ. ibi, modicū pro puero facientem, & de ven. in poſ. mit. l. 1. §. ſi ea. & illa probatio dr facta ſummarie, hoc eſt primarie. quaſi ad primum gradum probationis peruenerit. ſ. ad ſuſpitionem vel opinionem. & iſtud eſt quod dicimus, prima facie vr̃ q̃ ſic, vel prima fronte, vt C. de edic. diui Adr. tol. l. fi. vel ēt pōt dici ſummariè. i. breuiter. Nam ad plenā probationē ſecundū conſuetudinem hodie approbatā per decretales requiritur q̃ fiant articuli, & ſingulariter & diſtincte probent. hic vero ſufficit, q̃ ſummatim negotium probetur, vt d. l. in l. Aqui. ibi ſummatim negocio ex poſito. & hoc intelligo in cauſis ſummariis. valde fauorabilibus, ſ. ne pp probationes deficiant, vt alimentorum, & ventris. Si verò nō ita fauorabiles eſſent, licet poſſint per aliud iudicium reparari, tunc quantumcunque ſint ſummariæ, in eis plena probatio requiritur [a] ex parte agentis. dr adū ſummarie reſpectu defendentis: quia ſi accuſator diceretur per calūniā poſtulare, vel aliquā exceptionē opponere, q̃ requireret altiorem indaginē: differretur exceptionis probatio, ne impediretur actoris intentio. ff. vt in po. legat. l. is à quo. §. 1 & de præto. ſtip. l. 1. §. pe & ff. ad Treb. l. ille à quo. §. ſi de teſta. & idem dico [b] de omnibus poſſeſſoriis iudiciis, q̃ dico ſummarie examinari: vt C. vnde vi. l. momentaneę & no. C. quorū leg. l. 1. in gl. & pñt per iudicium petitoriū reparari, nā in eis dico, q̃ requiritur ex parte agentis probatio, vt d. l. 1. C. quorum bon vbi expreſſe dicitur. Circa vero exceptionē aduerſarij & circa dilationes poteſt verſari dicta ſummaria cognitio, & ſummaria dr hoc caſu quaſi prima facie hoc videatur, cum iura partis non perfecte diſcutiantur. Quædam ſunt, in quibus partibus verſatur præiudiciū, nō poſſunt in aliud iudicium reparari, niſi per appellationē, vel aliis modis legitimis, & in his ſi dicatur procedendum ſummarie, intelligitur ſolū quo ad ordinem, ſed ab vtraq; parte probationes & defenſiones audiuntur, vt C. de naufra. l. de ſubmerſis. licet ibi ſit pluſquam ſummarie agendū, vt extra de ver. ſign. c. ſæpe. in cle. in his n. cauſis debet intelligi ſi alia cōſtitutio: & ſic requiritur hic. Si. n. in cauſis vbi ponantur oia alia vocabula. ſ. ſummarie & de plano &c.

[b] Vide plene per Aug. Arer. in §. p̄terea. l. 3. col. inſtit. de actio.

[a] Idē Io. de Imola. Per. de Ancha. Ge. & Nath. in d. cl. ſæpe. de ver. ſi.

[b] Sequūtur Bar. & Sal. in l. 1. C. quorū bon.

ſi hoc eſt in d. cle. ſæpe. multò minus hoc eſt, vbi dr ſummarie iūt procedi. & prædicta vera vbi ꝯ p̄ſentem proceditur. proceſſus autem qui fieret ꝯ abſentem, ea quo poſſet ꝯ eum aliquod decretū interponi, vel diffinitiua ſnia ferri: ſemper debet dici ſummarie agitari. nam cum merita cauſarum partium aſſertione pandantur. vt l. fin. C. ſi per vim vel alio modo. ſi fit parte abſente, non poteſt dici, q̃ plene liqueat iudici. forte. n. ſi pars fuiſſet p̄ſens, aliquid oſtendiſſet, & ideo totū quod probatur, dr cōſtare ſummarie, hoc eſt primarie, i. prima facie, & iō geſta parte abſente non ita porrigunt effectus ſuos ad extraneos: [a] vt l. qui repudiantis. & l. Papinianus. §. meminiſſe. ff de inoff. teſta. cū ſi. & ſic ſummatim cognoſcitur, vt dicit gl C. de bo. auth. iud. poſ. l. cum proponas. & in auth. ibi poſita. & ff. ex quib. cau. in poſſ. ea l. Fulcinius. § 1. & ibi gl. dicit, quòd ſecundum decretum non præcedit ſummaria cognitio, & q̃ in eo requiritur probatio per inſtrumentum vel per idoneos teſtes, vt l ſi. C. de bo. auth. iud. poſſ. ſed in primo decreto quia ibi generatur modicum præiudicium, quod poteſt de facili reparari, ſufficit probatio per iuramētum. vt probatur in auth. de exhi. re. §. ſuſcepto alias. §. ſi verò quidem iurent. quod autem ſit dictum ſummatim, ſenſit Specu. in d. §. poſtremo. circa ſi. Et ſi quæratur quæ ſint cauſæ ſummariæ. gl. dicit, q̃ regulariter omnis cauſa requirit plenam cognitionem, vt l. iudices. C. de iudi. fallit in caſibus, quos numerat. ff. ad exhib. l. 3. §. ſciendū. Specu. idem dicit. & cæteros caſus enumerat. ſed Dyn. ff. de præto. ſtipu. l. 1. §. pen. dat regulas ſic. vbicunque agitur cauſa in qua ſententia lata tribuit ius finale, & aufert plenum ius & tribuit alteri. ibi deſideratur cauſæ cognitio plena. vbi vero econtra non deſideratur plena, ſufficit ſemiplena, vt ff. q̃s or. in bon. poſſeſ. ſerue. l. 2. & de bonorum poſſeſ. l. 3. 3. §. ſi cauſa cognita. ſed certe illæ leges hoc nō probant. Nam diſtinguūt vtrum detur de plano, an iudice ſedente pro tribunali. nam aliud eſt dicere de plano, & aliud eſt dicere ſummarie. vt infra dicam in ſequen. gloſ. nam bonorum poſſeſſio quæ tribuit ius, datur iudice ſedente pro tribunali, & tamen non datur in forma iudicij, vt not in d. §. ſi cauſa cognita: ſuæ tamen regulæ mihi placent [b] vt dicamus ſic, vbicunque ſentētia lata tribuit ius finale, nec pōt per aliud iudicium reparari, nec per appellationem vel aliud remedium, tunc requiritur cauſæ plenaria cognitio regulariter, vt in d. l. iudices. C. de iud. fallit in caſu dictę l. de ſubmerſis. C. de naufra. item in caſu huius ꝯſtitutionis. Item in caſibus, qui ponitur in c. diſpendioſam. extra de iud in cle. Item in caſibus, in quibus ſententia poteſt ferri ꝯ abſentem. & negotium liquidari, vt C. quomodo & quan. iu. authent. qui ſemel & C. vbi de crimi. agi oportet. authen. qua in prouincia. Item vbi peruenitur ad ſecundum decretum, vt dictum eſt. Secunda regula eſt quod vbi cauſa agitur ſuper qua ſententia lata non parit magnum præiudicium, vel parit tale quod per aliud iudiciū poteſt reparari abſq; alia appellatione vel reſtitutione, vel ſimili remedio: tunc procedendum eſt ſummarie. iſtud probatur in omnibus exemplis poſitis in dicto. §. ſciendum. in gl. & in eo quod ſupra dixi de iudicijs poſſeſſoriis. Sed hoc quod dico ſummarie, diuerſimode accipitur, vt ſup. oſtēſum eſt. Sed ſi dicas in nulla l. vnquam reperitur, q̃ agatur ſummarie. nam in d. l. 3. §. ſciendum. ff. ad exhibendum dicitur, q̃ ſummatim debet cognoſci, an actoris interſit, & ſic illum articulum tantum dicit examinandum, non totam cauſam. Similiter in cauſa alimentorum & Carboniano ſummatim examinatur an ſit filius, & ſic vnus articulus, vt ff. de agnoſcen. l. ſi quis a liberis. §. ſi vel parens. & C. de Carbonia. edic. l. 3. §. cæ.

& idem

[a] Et idē dicēdum eſt regulariter de ſnia lata in rē ſummaria, q̃a regulariter ſi porrigit ſuū effectū ad alias pſonas, nec facit p̄iudiciū i cā plenaria. Bal. in l. ſi itā. ff. de iis q̃ ſui, vel alieni iur. ſunt.

[b] Iſtā doctrinā ſequit̃ Geor. gl. i d. cle. ſæpe.

& idē in ſimili. ſed vbi aliquid, quod eſt principalis eſt intentionis, venit examinandum ſummariè modo tota cā dr ſummaria, de ſecundo videlicet qñ hoc, ſ. q cognoſcatur ſummatim, additur vni articulo, qualiter intelligatur. Ad quod dico. q ſi cā principalis eſt ſummaria, & oēs articuli ſunt ſummarij eadem ratione, vt dictū eſt. Si vero cā principalis requirit plenā cognitionē cauſæ, tunc de emergentib. & incidētibus videamus. Dico, q quędā ſunt emergentes, in quibus, ſiue quis vincat, ſiue vincatur, cā principalis pp hoc nō perditur & in his ſemper dico ſummariè cognoſcendum, exemplum. ff de peti. hæ. l. ſi quis libertatem. in fi. de intere. act. l. defenſor. §. illud nec dico hic, vel in alijs emergentibus, vel incidētibus agi ſummariè reſpectu ordinis, quia in his ordo attenditur reſpectu ipſius cauſæ principalis. Sed dico ſummatim cognoſci reſpectu probationum: quia cū res ſit modici præiudicij, ſufficit, q oſtendatur iudici ſic eſſe prima facie, vt dictis legibus. Quædam ſunt emergentes, in quibus ille, qui illas emergentes pponit, ſi vincit, pp hoc non vincit cām principalē, ſed remanet in dubio ſed ſi perdit in illa emergenti, perdit cām: vt cū actor in prima dilatione nil probauit vel reus intentione actoris fundata in prima dilatione nil probauit, petit ſecūdā. ſi obtinet, nō vincit cām, ſed remanet in dubio probationis. ſi vero perdit in illa emergēti, abſq; dubio pdit cām. In iſtis. ſi quidē loquimur de probatione impedimenti fienda ab eo, qui petit ſecūdā dilationem dico q ſufficit ſummaria & ſemiplena probatio: qđ patet, quia ſufficit probari p iuſm, vt extra de excep. c. paſtoralis & ff. de excuſ. tut. l. ſciendum oportet. §. ſufficit. in fi. & ita determinauit Papa, vt retulit Spe. in tit. de app. § nunc verò. ver. quid ergo quod tenet Gull. in l. 2. §. ſi quis ff ſi quis cau. & huius caſus eſt ratio, quia conſequitur modicum commodū, vt dixi. Sed qñ de probatione impedimēti tractaretur, tunc illud non aſſero probari ex ſolo iuramento, & per ſolum iuramētum: ſed conſidero iſtā emergentem ex parte reſiſtentis: quia ex denegatione huius dilationis conſequitur magnum commodum: & ſi vult impedire, requiritur cauſæ plena cognitio, vt eſt tex. C. de dilatio. l. à procedente. vbi expreſſè dr, q ideo cauſæ plena cognitio tunc requiritur: quia ſi denegaretur, ſniaretur ſuper princ. pali qōne: ſi igitur de dilatione: quia aliquo caſu requiritur plena cognitio, ſ. quando denegatur: igitur in dubio dicitur plenā cauſæ cognitionē requiri, arg. ff. de condi. indeb. l. ſufficit. Quædā ſunt emergentes, q hñt ſe eō ad prædicta, q ex parte eius qui emergentem proponit, ſi vinceret. totum ibi vinceat ſed ſi perderat, non per hoc perdit totū, nec aduerſarius vincit. exemplum in exceptione rei iudicatæ, iuriſiurandi, & tranſactio. quæ opponūtur à reo ante litem conteſtatam ad impediandū proceſſum, ſi enim opponens vincit, totum vincit: ſi perdit, remanet lis. hoc enim ex parte opponētis requirit plenam probationem, vt vincat: poteſt tñ hæc cognitio dici ſummaria propter breuitatem dilationis: quia ſi requireret altiorem indaginē differretur illa exceptio quantum ad impediendum proceſſum, & cōteſtabitur lis, poſtea opponetur in vim perēptoriæ, vt l. nam & poſtea, in prin. ff. de iureiu. in tex. & in glo. & ex hoc dico, q ſi opponens in illa exceptione ſuccumberet, nec plenè ante litem conteſtatā probauit, poſito quod ſuper hoc examinati ſint teſtes, & poſt litē conteſtatam iterum poterit opponi: & teſtes iterum examinari ſuper eodem, & iterum publicari. nam primo fuerunt examinati ſummariè, ergo non impedit examinationē, quæ fit poſt litem conteſtatā, vbi fit plenariè, arg. l. pen. ff. de is, qui ſunt ſui. vel alien. iur. & in l. à diuo Pio. §. ſuper rebus. ff. de re iudi. Item quia teſtes examinati ſuper vna inſtantia ad vnum finem, nō impediunt examinationem fieri in alia ad alium finem, arg. ff. de eden. l. argentarius. §. penul. ff. de ſuc. l. qui tabulas. §. ſi. ſed hic ante litē conteſtatam producuntur ad vnum finē, ſ. ne procedatur: poſtea vero producuntur ad aliū finem, ſ. vt diffinitiuà abſoluatur. & cum inſtantia incipiat à conteſtatione, non poteſt dici q producātur in eadem inſtantia: vt hic eſt caſus, & extra de teſtibus. c. veniēs. Quædam ſunt emergentes vel verius incidentes, vt quando producuntur aliquæ peremptoriæ. & iſtarum quædam ſunt, quæ à principali intentione nō poſſunt ſeparari, vt omnis exceptio intentionis. ſi enim dico, teſtamentum nullum eſſe, quia ruptum agnatione poſthumi, vel ſi dicam actori non competere ius agendi, quia meus ſeruus eſt, vel eum qui petit hæreditatem, non eſſe hæredem, quia ego ſum hęres & ſimilia. non enim pōt pronunciari de vno quin pronuncietur de altero: tunc de hoc incidenti cognoſcendum eſt plenè. quod patet, quia ſententia lata ſuper principali parit exceptionem rei iudicatæ ſuper incidenti, vt l. 3. C. de ord. cogn. l. 2. & de exceptio. rei iudi. l. ſi inter me & te. quod intellige ſi principalis cauſa requirebat plenam cauſæ cognitionem, vt d. legibus: ſecus ſi ſummariam, vt ff de ijs, qui ſunt ſui vel alie. iu. l. pen & de liberis agn. l. ſi quis à liberis §. vel ſi parens. Quædam aliæ ſunt incidentes peremptoriæ, q poſſunt ſeparari à principali, vt quæ verè eſt exceptionis exceptio, ſ. actionis excluſio. nam vtrunque eſſe non poteſt: & poteſt de vno cognoſci, & aliud omitti. Et iſtarum quædam ſunt, quæ principaliter non poſſunt per ſe in alio iudicio agitari, vt exceptio pacti: & ſi quæ ſunt aliæ meræ exceptiones: & de illis ſine dubio debet plenius cognoſci, cum ex vtraque parte debeant plenius diſcuti: vt in d. l. iudices. C. de iud & hoc facit, quia parit plenum præiudicium ab vtraque parte. Quædam ſunt exceptiones, quæ poſſunt per ſe examinari in alio iudicio: non tamen ad eundem finem, ad quem proponuntur in primo: exemplum in l. vendicantem & l. ſeq. ff. de euic. tunc debet etiam plene probari eadem ratione: tamen licet quis ſuccumbat per modum exceptionis, poteſt illud poſtea deducere in iudicium per modum actionis, vt d. l. vendicantem. in fi. & l. ſeq. ratio eſt. quia ad diuerſum finē agitur & ſic non videtur eadem res, vt l. cum quæritur. ff. de exce. rei iudi, ita no. Cy. C. ſenten. reſcinden non poſſe. l. peremptorias. dixi plene quantum ad hoc in l. qui Romę. §. duo fratres. ff. de verbor oblig. Quædam ſunt exceptiones, quæ poſſunt per ſe examinari in alio iudicio ad eundem finem per modum agēdi, vt exceptio compenſationis. ſicut enim cum opponitur, tendit ad hunc finem, vt mihi ſatiſfiat compenſando: ita cum ago, tendit ad hunc finem, vt mihi ſatiſfiat ſoluendo, & iſta cum poſſit in alio iudicio reparari, habet in ſe aliquid ſummariæ cognitionis: quia ſi habet altiorem indaginē, iudex nō debet eā admittere. C. de compenſa. l. fi. & idem ſi opponeretur compenſatio debiti naturalis, quod non pōt deduci in alio iudicio agendo, hoc non haberet locū, ſed deberet plenè examinari ſicut aliæ exceptiones, vt dictū eſt. Sed ſi admittitur ad hoc, vt opponens vincat, vel vt reprobetur compenſatio, requiritur plena cauſę cognitio, cum plenum etiam faciat pīudicium. vt l q in diem. §. ſi rationem. ff de compenſa. & ff. de neg. geſt. l. ſi autem. § ſi. ſed ſi iudex eam dimitteret non reprobando, tunc non faceret præiudicium, vt ibi. Et prædicta de his, quæ emergunt ante ſententiam. ſed poſt ſniam quandoque occurrūt aliquæ emergentes vel incidentes: & ideo dic, q poſt ſententiam aliquando opponuntur aliquæ exceptiones ad merita cauſæ, non ad ſententiam, vt in caſu. l. 3. C. de iur. & fac. igno. & tunc idem dic quod

ſupra

ſupra. Quædam ſunt quę opponuntur contra ipſam executionem: vt quia dicit, quod nõ debet fieri executio: quia ſententia nulla, vel lata prætextu falſorum inſtrumentorũ, vel alia ſimilia: & iſta requirũt ſummariã cognitionẽ quo ad breuitatẽ dilationis: quia ſi requirunt altiorẽ idaginẽ, nõ impediret executio, ſed

ſummariè & de plano [a]

exceptio reſeruaretur præſtita cautione de reddẽdo, qđ exigitur. C. de fal. l. 2. & C. de preci. impe. off. auth. q̃ ſupplicatio. & extra de in integ. reſti. c. ſuſcitata. ſed ſi probationes debẽt eſſe in promptu: vt C. ſi ex fal. inſt. l. fi. ibi, manifeſtę probationes &c. idẽ puto qñ opponit exceptio, q̃ nõ debet mãdari executioni in totũ: ſed quatenus quis facere põt, vel alia ſimilia: vt ff. ſol. ma. l. ſi ex diuerſo. §. ſi. cũ ſi. Quædã exceptiones opponuntur nun contra executionẽ ſimpliciter, ſed contra rem, in qua fit executio. iſtæ ſimpliciter requirunt ſummariam cognitionẽ quo ad breuitatẽ, & quo ad ſemiplenam probationẽ, vt l. a diuo Pio. § ſi ſuper rebus. ff. de re iud. ratio: quia ibi vertitur modicũ præiudicium: quia ſi non mandatur executioni ſuper illa re, mandabitur ſuper alia. Itẽ de illa quæſtione poterit cognoſci in ordinario iudicio: vt ibi dicitur. Sed qñ contenditur, vtrum ſnĩa ſit executioni mandanda vel non. & ſic de viribus ſniæ: tũc eſt res magni præiudicij. Sed quid ſi in cauſa ſummaria iudex in ſnĩa dixerit ſe habuiſſe plenã cauſæ cognitionem: an per hoc faciet præiudicium in alia cauſa? Reſpon. non, quia debet intelligi ſe habuiſſe plenã ſecundum quod natura cauſæ exigit: vt l. ſi vnum, in prin. ff. loc. & de vſur. l. ſi ſtipulatus. & de dam. infec. l. dam. infect. §. quędã. & quia cognoſcere ſummarie non eſt ſolũ in iudice, ſed etiam in parte, quæ forte nõ curat producere probationes ideo: quia ſcit eam poſſe reparari in alio iudicio, & hoc maxime verum eſt. ſi pars contra dicit ſniæ: vt in ca. ſæpe. in ſi. extra de ver. ſig. in cle. Sed illud c. loquitur in cauſis, quæ pariunt plenũ præiudicium, quocunq; modo agatur, ſed ſi in cã in qua requiritur plena probatio, diceret ſe habuiſſe cognitionẽ ſummariam. puto ſniam nõ valere: quia plenaria cauſæ cognitio eſt de ſubſtantialibus: vt C. de ſen. l. ex ſtipulatione. & C. com. vel epi. l. iudex. ideo ſi omittitur, vitiat ſententiam: vt no. C. de ſen. l. prolatã. Item quod ſ dixi de hac dictione ſummaria idem intellige ſi diceretur, quod cã deberet recte examinari ſimpliciter. de quo verbo fit mentio in d. cap. ſæpe. quia debet intelligi hoc ſimpliciter ſine plica, i. diſtinctione & inuolutione, vt ff. pro ſoc. l. coiri. & de vulg. & pup. ſub. ſtit. l. 1. & de verborum obliga. l. 3. §. ſi quis ſimpliciter.

[a] De plano. [a] planum eſt oppoſitum alto. Item altum dicitur ratione loci vel ſtyli. dicimus enim quem vti alto ſtylo. Item de plano fieri oppoſitum eſt ei, quod fit valociter. quælibet iſtarum ſignificationum poteſt habere locum hic: vt ſtatim patebit. videamus ergo, quæ cauſæ debeant agitari de plano. & quid importet: & dico ſi quidem cauſa eſt vilis, vel de vili materia, vel vilium perſonarũ: tunc hic agitur de plano. vt C. de ſenten. auth. niſi breuiores. ff. de off. procon. & l. nec quicquam. §. de plano. & de acc. l. lenia. & tunc de plano importat, quod iudice non ſedente pro tribunali, & ſic non in loco alto. Item quando non ſeruatur ſtylus aliorum iudiciorum: ſed ſine libello, vel aliis ſolennitatibus cognoſcimus veritatem: vt no. in d. §. de plano. in glo. & Gul. de Cun. in l. leuia. ſecundum vnã opinionem veram. Si vero eſt cauſa ponderis grauioris tunc regula eſt, quod cauſa debet agitari plene & ſolenniter cognoſci: vt l. iudices. C. de iudic. fallit in quibuſdam cauſis, quæ agitantur de plano. vt ff. de quæſtio. l. vnius. §. ſi. & extra de iud. ca. nouit. in ſi. & extra de accu. c. olim. & in his non intelligitur exceſſus ordo iudiciarius: vt dict. c. olim. & ibi no. per Ion. & ratio: quia in cauſis maiorũ procedere ita tepẽtine ſine ſolennitate, eſt ſtylus altus nimis. ſolum. n. reges & principes hoc faciunt. Sed procedere ordinarie eſt in his de plano procedere. hoc eſt nõ frequenter. nec ſtylo alio. Vides ergo, q̃ ex diuerſitate cauſæ ſtylus dicitur altus diuerſimode: & in his ſemp puto, quod non eſt neceſſe iudicẽ ſedere in alto tribunali, ſed in camera poterit fieri & hoc ſi de tota rã agitanda de plano q̃rit. Si vero quæritur de aliquo articulo totius cauſæ, quæ debet agitari ordinarie, an articulus aliquis poterit agitari de plano? Dic quod qđã facit quis in iudicio coram iudice, vbi ſufficit præſentia iudicis. vt producere libellum coram iudice. & iſtud ſemper poteſt fieri de plano, hoc eſt iudice non ſedente pro tribunali, & die feriata ob neceſſitatem hominum: vt l. miles. §. ſexaginta. ff. de adul. Idem in appellatione, quæ ſolum coram iudice interponitur, vt C. de fer. l. 1. per hoc dico, quod relationes nunciorum quæ fiunt iudici, poſſunt fieri de plano & ſi aliqua habet terminum ad producendum aliquid coram iudice, idẽ: quia de plano poterit fieri, per dictas leges: ſecus ſi habuit terminum ad probandum: quia per hoc ſolum, quod exhiberet coram iudice, non fieret pbatio. niſi parti detur copia & terminus ad opponendum. & ſic quod productum eſt, approbabitur vel reprobabitur: hoc eſt, ei imponetur fides vel non. vt C. de fi. inſtrum. l. fin. Quidam ſunt articuli, in quibus opus eſt iudicem aliquid facere. & tunc ſi quidem illud eſt modici præiudicij, ita q̃ ſummariam cognitionem requirat: ſecundum qđ dicitur. C. de defen. eius. l. iubemus. §. illud, & dixi in præcedenti gl. & tunc poterit de plano examinari: hoc eſt iudice non ſedente pro tribunali, & die feriato ob neceſſitatem hominum, vt ff. de interr. act. volunt. § ſi. Si vero illud poteſt eſſe ab aliqua parte magni præiudicij: tunc non debet agitari de plano, ſed plene cauſa cognita & iudice ſedente p tribunali: vt C. de dila. l. à procedente. & p̃dicta vera in cauſis, in quibus venit ferenda ſnĩa diffinitiua. Sed contingit aliquando, q̃ coram iudice agitantur quædam cauſæ & non ſpectatur ſnĩa, ſed aliquod decretum iudicis & in his dic, quod quando decretum tale interponitur in his, quæ ſunt meræ voluntariæ iuriſdictionis & nulla alia cauſa requiritur niſi partium voluntas. & iſta de plano interponitur, id eſt iudice non ſedente pro tribunali: vt inſti. de li. bet. § ſerui. & ff. de manu. vin. l. non eſt omnino. Quædam ſunt, q̃ requirunt cauſæ cognitionem: & tunc ſi quidẽ eſt cognitio leuis ſeu ſummaria: vt in tutore ſeu curatore, qui datur ſine inquiſitione: & iſta põt ſimiliter agitari de plano, vt ff. de tute. l. qui habet. § quoli. et loco. & in bon. poſſ. quæ non tribuit ius. vt ff. quis or. in bo. poſſ. ſer. l. 2. §. dies. & de bo. poſſ. l. 3. §. ſi cauſa cognita. Quædã ſunt, quæ requirunt veram & plenam cauſæ cognitionem: vt datio tutorum ex inquiſitione, & bonorum poſſeſſio. quę tribuit ius: & tunc non poteſt fieri de plano, ſed iudice ſedente pro tribunali, vt ff. de confir. tut. l. naturale. § ſi. & de bono. poſſ. l. 3. §. ſi cauſa cognita. & d. l. 3. §. dies. ff. quis ordo in bonor. poſſeſſio. ſerue. ſed aduerte. quia in iſtis caſibus licet requiratur plena probatio, non tamen eſt cauſa ordinaria: imo non ſit in forma iudicij, imo nulla parte citata, vt nota. in dicto §. ſi cauſa cognita & dicto §. dies. Et illo reſpectu poteſt dici non plenaria, & per ea, quæ dixi in præceden. glo. & ſic patet, quod illæ leges quæ dicunt de plano cognoſci, longe differunt ab his, quæ dicunt cauſam ſummarie agitari. vnde ex d. l. tertia. §. ſi cauſa cognita. & d. l. 2. §. dies, non debuit Dyn. ſumere regulas in materia ſummariæ cognitionis, vt dixi in prædi. gloſ.

Sine

[a] Facit ad hoc ca. ... ſtra ex de coha. cle. vbi dſ, q̃ iudex põt pcedere ſine figura iudicij ſe informãdo de fama, de notorio, & de legitimatiõe: nec reqrit quod pro tribunali ſedeat nec qđ citet g:es. Ant.

Regum & principũ eſt de cauſis atq; de his ſummarie cognoſcere.

Quõ intelligit, vide Old. ſ cõſ. 115. inci. in iudicio eſt cõſiderare. & Car. i cle. 2. q. 43. de iudi. vbi latè tractat hanc materiam.

a ſine ſtrepitu. Sic ex. de ee. c. olim. & de ſta. mo. c. ea q. & de elect. c. indemni. §. ſi verò. li. 6. & de hæte. c. ſi. in prin. li. 6. & de iudi. c. diſpendioſam. & de ver. ſig. c. ſæpe. in cle. & ſtrepitũ. quidã dicũt eſſe omnẽ iudicij ſolẽnitatẽ, q̃ magis ſpectet ad ordinẽ, quã ad inuentionẽ veritatis. quorũ opinionẽ refert Inn. in d. c.

ſine ſtrepitu[a] & figura[b]

olim. de accu. ſed non tenet eã, bene dic ergo, quod ſtrepitus idem eſt quod rumor. & deſcẽdit à ſtrepo ſtrepis, qđ idem eſt, qđ rumorẽ facere ſm Hug. ſicut n. per verbũ de plano, remouetur altitudo loci vel ſtyli, vt dictum eſt: ita per hoc verbũ ſtrepitus remouet altitudo vocũ & declamatio, ideo addit quoq;, abſq; aduocatorũ & iudiciorũ ſtrepitu & figura: vt d. c. ſi. in prin. de hæte lib. 6. & per hoc dico, quod in cauſis, in quibus debet procedi ſine ſtrepitu, ſi pars diceret iudici, quod approximaret ſe ei, & quod volebat ei dicere aliquid in occulto, quod iudex debet hoc facere: aliàs grauaret eum: prædicta tamen iura non haberent locũ in hac conſtitutione: quia hic dr. quod iudex poteſt. non autem imponitur ei neceſſitas. In alijs autem cauſis iudex non cogitur eum audire, niſi palã ante tribunal, vt C. de epiſ. & cle. l. iubemus. in ſi. item licet aliàs detur dilatio parti ad quærẽdũ aduocatos: vt ff. quib. ex cau. maiores. l. ab hoſtibus vocatos. in ſi. & l. ait prætor. in ſi. § ſin. tamen iſto caſu non erit danda: quia ex ea eſt remotus ſtrepitus aduocatorum: puto tamen, quòd hoc verbum ad maiorem expreſſionem apponatur. nam per hoc, quod dicit de plano, ſatis poteſt intelligi reſpectu loci ſtyli, & vocis.

Dilatio dat parti ad quærẽdum ad.

Figura qđ ſit.

b Et figura. Figura cuiuſlibet rei eſt apparens forma ipſius. vel facies, in qua rei ſubſtãtia figuratur: vt ff. de act. & obl. l. non figura. & ita dicit Io. An. in c. ſæpe. extra de ver. ſig. in gl. ſuper verbo, non exigatur. quod eſt verum in figura rei corporalis, vt C. de edi. diui Adr. tol. l. ſi. & ff. de vet. ſign. l. quoties aliquid. vbi hoc melius probatur quam alibi. rei verò incorporalis figura dicitur eius natura. vñ rectè dicimus figurã actionis eſſe ipſius actionis naturam: vt C. de rei vxo. ac. l. 1. §. cum aũt, ibi, eadẽ figura &c. Quædam ſunt facta prout conſiderantur in fieri ſeu in actu faciendi: & ipſorũ figura eſt ipſe ordo faciẽdi. vñ in grãmatica dicimus figuræ ſimplicis, quia ſimpliciter proferuntur, quia igitur actus proferendi eſt ſimplex, ideo dr figuræ ſimplicis. hic aũt loquimur de figura iudicij: & iudiciũ licet habeat multas ſignificationes: hic tñ accipitur pro actu examinationis & deciſionis cauſæ. Figura ergo iudicij eſt, quod partes iudicij ſint factæ ſecundum ordinem debitũ, & debitã probationem ſeu propoſitionẽ: & ex iſta, figura iudiciũ accipit ſuum eſſe & ſuã ſubſtantiam qđ patet: quia ſi ordo non ſeruatur, iudiciũ eſt nullũ: vt C. de ſen. l. prolatam. vnde per hoc qđ dicit ſine figura, tolluntur ſubſtãtialia iudiciorũ, vt ipſum verbũ importat: vt no. Io. An. in d. c. ſæpe in gl. ſuper verbo, figure. Sed contra hoc oppo. quia ſublatis ſubſtantialibus nullo modo erit iudicium, cum res non ſit perpetua ſine eius ſubſtantia: vt l. obligationũ ſubſtantia. ff. de act. & obl. Sed hic in veritate eſt iudicium, licet extraordinarium. Sol. tolluntur ſubſtãtialia iudicij iure ciuili introducta: non aũt ea q̃ ſunt naturalia iure naturali ſeu gentium inducta naturali ratione, vt infra in multis oſtendam. Item aduertẽdũ eſt, quod Io. An. in d. c. ſæpe in gl. ſuper verbo, nõ exigit, dicit, quod iudex non aſtringitur hoc caſu ad aliquas formas, regulas, vel figuras iudiciorum: niſi in quantũ in d. c. exprimitur. & illa expreſſa magis reſpiciunt figurã facti negotij vel cauſæ, quàm iudicij. ſm eũ. Tu dic quod iudex per hęc verba releuatur ab omni forma & figura iudicij inductã à iure ciuili: & tenetur obſeruare omnem figuram & formã iudicij inductam de iure gentium, vel naturali ratione: & de his loquitur vt plurimũ illud ca. licet aliqualiter egeat declaratione: vt infra declarabo. Animaduertendũ eſt, quod dicit Io. And. quod ſi omnia dicta verba. ſ. ſummarie ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, non proponerentur: nõ haberet locũ quod dr in d. c. ſæpe. vt ibi no. in gl. ſuper verbo, in figura. qđ eſt verũ, ſi à primis incipias, & iſtud vltimum omittas Sed ſi proponeretur iſtud vltimum. ſ. ſine figura iudicij, licet omnia verba præmiſſa eſſent omiſſa: idem importaret, cum oĩa ſubſtantialia eſſent ſublata. Quod igitur de ſignificatione huius verbi dicũ, intellige idem ſi omnia coniungerentur. quid ergo hæc verba importẽt per oẽs ſingulas partes iudicij, proſequamur latius q̃ in d. c. ſæpe, declaratur. Quæro igitur, vtrũ ſit neceſſe quod pars citetur? Reſpõ. ſic, vt in hac l. innuitur. item quia hoc eſt de iure naturali. nam primum hominem delinquentem citauit Deus dicens: Adam vbi es? hoc enim probatur de re iudi. c. paſtoralis. in cle. vbi ſententia Domi. imperatoris Henrici, qui fecit hãc l. & poſtea damnauit Robertum Regem Hieruſalem & Siciliæ, caſſa fuit ex eo, quod citatio facta legitimè non fuit. & probatur in d. c. ſæpe. Item an eſt neceſſe, quod perſonæ legitimentur? Reſpon. ſic, vt in hac conſti. ibi, vel aliàs legitimè &c. aliàs ſequeretur abſurdum ſ. quod alter nõ habens mandatum à me poſſet mihi præiudicare: qđ repugnat iuri naturali: vt C. de inoff. teſta. l. ſi quis in ſuo. ff de re iud. l. factũ cuique ſuum. & extra de reg. iur. c. non debet aliquis. lib. 6. & hoc tangitur in d. c. ſæpe. Itẽ an requiratur petitio? Rñ. in caſibus huius legis oportet, quod præcedat accuſatio, inquiſitio, vel denunciatio, vt dictũ eſt. aliàs vbi cã deberet agitari ſine figura iudicij, dr in d. c. ſæpe quod non eſt neceſſe, quod libellus detur in ſcriptis, ſed iniatæ petitionis formã pronunciatio ſequi debet pro parte agẽtis vel rei, ſi quid petere voluerit. & in ipſo litis exordio faciẽda eſt petitio ſiue in ſcriptis, ſiue verbo: in actis tñ inſerenda, vt ibi dr, & iuſtũ eſt: quia naturale eſt, quod agẽs petitionẽ ſuã proponat. nã corã Salomone mulier ita dicit: filius meus viuit: filius iſtius mulieris mortuus eſt. vt not. C de ſen. ex bre. recitã. l. 2. & extra. de præſum. c. afferte mihi. & habet in 4. lib. Reg. 3. c. vbi illa petitio latius ponit. Et aduertendũ quod illa petitio cõtinet ſolũ facti narrationem. & nõ concluſionẽ. ex quo infero quod licet illa petitio non habeat oĩa ſolennia, q̃ de iure requirunt, vt not. ff. de eden. l. 1. in prin. tñ ſufficit ſi eſt generalis: vt eſt ar. C. de anna. exce. l. ſi. in prin. idẽ ſi concluſio nõ eſt legitimè facta: vt l. j. ff. ſi men. fal. mo. di. vel ſi nõ petetur eũ cõdẽnari, ſed petit eũ cogi: qđ fieri nõ dẽt: vt C. de exec. rei iud. l. j. tñ in hoc caſu qñ ſine figura iudicij proceditur valebit iudiciũ. Si. n. procedit vbi ſola facti narratio eſt abſq; cõditione vlla: multo magis ſi concluſio nõ erit bene facta. ſi tñ ex narratiõe poſſit cõprehendi, quid actor velit, ar. C. de rei vxo. act. l. 1. §. j. & hoc eſt quod volunt dicere verba d. ca. ſæpe, dum dicit, iniatæ petitionis formam. q. d. licet nõ pronuncietur in eo quod eſt petitum, ſufficit ſi pronuncietur iuxta id, qđ eſt petitũ. Aliud eſt. n. iuxta petitũ, & aliud petitũ iudicare ff. de iudi. ſolu. l. tam tñ. §. in hac. ver. quid tñ ſemper tñ intellige, quod non ſit tanta incertitudo, quod auferat defenſionem reo, vt infra dicam. item an poterit opponi exceptio. rei iudi. vel finitæ ad impediendum proceſſum? Reſp. ſic: quia de iure naturali eſt ne bis iudicetur in idipſum: exceptiones verò quæ magis differunt, & fruſtrantur cauſæ veritatem, q̃ ipſam reſpiciũt, poſt iudex repellere: vt d. c. ſæpe, illa. n. de iure naturali nõ ſũt, imo contrariantur. Item an procedi poſſit tempore feriato? in d. c. dicitur, quod ſic, ſi ſunt feriæ indictæ ob neceſſitatem hominũ: ſecus ſi ob honorẽ Dei. ratio: quia de natura iudicij ſunt feriæ indictæ in honorem

Feriato die an iudex procedere poſſit.

rem dei. præcepit enim deus coli ſabbata & quaſdã feſtiuitates. An ſit conteſtanda lis? Reſpon. nõ: nã dicitur ibi, lite conteſtata nõ poſtules, ratio quia eſt ſolennitas iuris ciuilis. eo tamẽ caſu, quo merita cauſarum tractari incipiunt, vt quia legitimatis perſonis proponuntur exceptiones, vel fiunt poſitiones & articuli,

Vide de hoc Bald. & Ale. in l. 3. C. qui admi. & ibi Salice. Bal. in l. ne quis quã verſi. de plano, de offi. pro cõſul.

iudicii, prout illi qui iuriſdictioni præeſt,

habent vim litis conteſtationis ad faciendũ procuratorẽ dominum litis, Item quo ad certos effectus conteſ. lit. vt C. de procu. l. nulla ibi. poſt cauſam in iudicio agitatam. & ibi poſt inchoatam cauſam, non dicit lite conteſtata. Sufficit ergo quòd quocunque modo cauſa incipiat agitari. hoc no. in l. ... Itẽ an de caluniã ſit iurandũ: in d. c. dicitur quod ſic: ne veritas occultetur. In contrarium facit: quia hæc ſolennitas videtur inducta à iure ciuili. vt de iuramẽto calum. l. 3. ſed dic primum verum quod iuramentum deferẽ in tota cauſa ẽt de iure naturali & diuino, hoc enim tẽpore Moyſi inductum eſt propter incredulitatẽ, vt aliquis deberet iurare: vt extra de iureiu. c. & ſi Chriſtus. & Exo. 22. capi. ſi igitur iuretur ſuper quolibet articulo, vt fiebat olim: vt C. de iura. calum. l. 2. ſatis putarẽ ſufficere: maximè cum tale iuramentũ poſſit omitti: vt d. l. 2. §. ſed quia veremus. Item an debeant dari dilationes? videtur quòd ſic. nam in d. c. ſæpe. dicitur amputandum dilationum materiam: & litem quantũ poterit facit breuiorem: non tamen ſic litem iudex abbreuiet, quin probationes veræ & defenſiones legitimę admittãtur, & ita dicitur ibi: quod inſit naturali rationi congruit. Cum enim probationes ſunt faciẽdæ, oportet quòd fiant in termino: & puto quòd valeant, ſi fiant ſine dilatione: vt l. vnius. in §. cognituri. ff. de quæſtio. & ff. de adul. l. in crimina. & ibi dixi non æquum eſſe dilationem certam dari cauſa breuiandæ litis. & quod dicit, quod nõ ſint nimis breues congruit naturali ęquitati, nã auferetur parti actoris ius ſuum, reo vero auferetur defenſio. quod ex æquitate naturali eſt: vt l. vt vim. ff. de iuſti. & iu. & eſt expreſſum in clemẽ. paſtoralis. de re iudi. Sed ad quid dabitur iſta dilatio? in d. decre. dicitur, quòd primo datur terminus ad faciẽdum poſitiones, & articulos ſimul, poſtea verò datur terminus ad producendum omnia, quæ partes voluerint. Sed certè illud eſt expreſsè ſtatutum illius decr. quæ vult in hoc ſeruari verum, hoc tamen non eſt de iure naturali nec ciuili: cum ſufficiat dari in cauſa ad probandum vnã dilationẽ; vt ff de fer. l. ſi. vnde in hoc in foro ciuili non eſt ſeruãnda iſta decr. Item an in dictis cauſis in quibus proceditur ſine figura iudicij, teſtes debeãt iurare? hoc enim non reperitur de iure digeſtorũ. niſi in l. Theopompus ff. de do præle. ſed videtur mera conſtitutio Imperatoris; vt C. de teſt. l. iureiur. puto tñ quod iurare debeant: per ea quę dicta ſunt de iura cal. Sed an præſente parte? puto quod ſic: alias auferetur ei defenſiõis copia, quod repugnat æquitati naturali: vt dictũ ẽ circa verò dicta teſtiũ puto, quod debeant eſſe talia, quę concludant, ſicut in cauſis ordinarijs, ar eius quod dr in Daniele de Suſanna, & quod no. C de teſt. l. teſtium. Sed an requiratur publicatio teſtium: glo in l. ſi quis C. de teſtib. dicit quod per Danielẽ inductũ eſt quod examinatio fiat ſecretè: vt legitur in lib. Danielis ca. c. hoc eſt igitur de iure naturali ſeu diuino: & ex hoc ſequitur quod debeat publicatio fieri: aliàs auferretur parti ius defenſionis. Si enim non publicarentur, nõ poſſent impugnari teſtes & eorũ dicta: ſed auferre defẽſionẽ, repugnat iuri naturali, vt dictũ eſt. Sed an in hac cauſa poſt dicta teſtificata poterũt teſtes produci? Rñ. nõ. cũ ſit prohibitum propter timorũ ſubornationis, & ſic ex quadã naturali ęquitate, quod eſt, ne alter alteri inſidietur: vt ff. de iuſt & iur. l. vt vim. hoc eſt introductũ & poſitum inter alia ciuilia præcepta. Itẽ an in hac cauſa poterit petere quis, vt ſibi edantur inſtrumenta?

Et adde an publicatio proceſſus ſit de ſubſtãtia iudicij ordinis, vt per doct. in c. cũ I. & A. de re iu. & eundem Bar. in l. prolatã. de ſen. & Iaſo. & glo. in c. ſtatuti de hę. li. 6. Io. An. d. ca. cum Io & An. Publicatio teſtiũ an requiratur.

Reſpon. quod non. & hoc eſt prohibitum non ſolũ iure ciuili, ſed etiam naturali æquitate: vt C. de eden. l. qui accuſare. vbi hoc prohibetur expreſſè. Item an requiratur concluſio in cauſa? Reſp. non: vt d. c. ſæpe. dicitur. hæc eſt enim ſolẽnitas mere ciuilis. ſtatim enim cum liquet iudici de cauſa, ſine aliqua alia concluſione põt ſententiare de iure naturali: vt patet in illa ſñia lata per Salomonem. 3. Reg. cap. 3. & eo exemplo puto quod non ſit neceſſaria datio termini ad allegandũ, facit quod dixi in præcedenti gloſſ. Item an debeant partes citari ad audiendum ſententiã? in d. c. ſæpe. dicitur quod ſic. quod intelligitur vt infra dicam in gl. ſuper verbo, prædicto crimine. item an hoc caſu cũ proceditur ſine figura iudicij requirantur illæ ſolẽnitates, quę à iure poſitę ſunt circa ſententiam? Reſ. non eſt neceſſe, quod feratur iudice ſedẽte pro tribunali, vt d. c. dicitur. hæc enim eſt ſolẽnitas ciuilis. ſed debet ferri in ſcriptis, vt ibidẽ dicitur. certè hoc quod feratur in ſcriptis, eſt ſolennitas ciuilis quæ eſt de eſſe ſententiæ. quod ſit deliberata & nõ ſubita l. 2. C. de ſent. ex breuic. reci. tamẽ dicta decretalis ſtatuit, quod feratur in ſcriptis In foro autẽ ciuili nõ arbitror illud neceſſe iſto caſu, vt patet in prædicto exẽplo Salomonis, & in dicto c. in gl. dr, quòd de iure antiquo nõ eſt neceſſe ſentẽtiã proferri in ſcriptis: ſed in ſcripturã redigatur, vt poſſit probari, vt dictũ eſt de petitione. nam ſoli aſſertioni iudicis non creditur, niſi ſit Papa, vel Imperator, vt extra de probatio cap. quoniam contra falſam. & eodem ti. c. 1. in cle. Sed ſi in ſententiãdo non ſeruaretur forma l. 1. C. de ſent. & inter. omn. iud. valeret: vt ſi procurator eſſet pręſens, & condemnaretur dominus: quia hæc ſolennitas eſt iuris ciuilis, non naturalis ſeu gẽtium, quod patet quia licet alteri abſenti quis non poſſit ſtipulari de iure ciuili: tamẽ alteri oritur obligatio naturalis, vt ff. de verborum obligationibus l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & ibi nota. & idem puto, ſi iudex fert ſententiam in abſentem non citatum, quòd valeret hoc caſu eadem ratione, aliàs ſecus, vt lege, furioſo. ff de iudic. & ibi nota. & C. quomodo & quando iudex. lege. ea quæ, in gloſſa, idem puto, ſi præcedenti cognitione, quæ requiritur ſecundũ ea, quæ dicta ſunt, ſi iudex nulla alia data ſentẽtia iuberet reũ capi vel diſtrahi pro debito, valeret. licet enim magis illa ſit naturæ executionis, quam cõdemnationis, & ſic nõ valeret aliàs. vt C. de execu. rei iudic. l. 1. tamen in hoc caſu valeret, exemplo dictæ ſententiæ Salomonis. illa verò fuit natura executionis. hoc etiam patet, quia talia ante ius ciuile manu regia expediebantur. ff. de orig. iur. l. 2.

Iudicis aſſertioni non creditur.

Prout. Poſuit plures modos procedendi, & plures formas. & in his dedit iudici poteſtatem eligẽdi aliquam prędictarũ vel ordinariè procedendi, ſi ſibi videbitur Sed huic ob. d. c. ſæpe. vbi dicitur, & iudex non poteſt ordinariè procedere, niſi de partium conſenſu Sol. ibi cauſa ſit cognoſcenda committitur, ſi ſine figura iudicij, hic verò fuit dictum, vt poſſit procedere hoc modo: & ſic non fuit poſitum ſub neceſſitate l. non quicquid. ff. de iudi & C. quomodo & quando iudex. l. 1 Sed dices tu. ad quid ergo fuit appoſita hæc clauſula. prout illi iudici videbitur expedire & c. Reſp. ſecundum hoc potuit eligere quam viam volebat: ſed vna electa dubium eſt, an poſſit ad aliam poſtea redire ſicut dicimus de eo qui aſſumptus eſt vt arbiter & arbitrator, vt no. in Spec. in tit. de arb. §. ſequitur. verſi. quid ſi cõpromiſſum. & dixi. ff de fur. l. ſi dominũ quod dubiũ hic tollitur. poteſt enim ex hoc procedere modis prædictis, prout ſibi videbitur: hoc eſt illo tempore, illa qualitate, vel ſpecie procedendi quæ ſibi videbitur. Ad cuius intelligentiam ſciendũ eſt de ſignificatione huius verbi prout. quandoque enim

enim aliquid adijcit per hanc dictionem prout, quod ſit diuerſum ab eo quod primo poſitum erat: & tunc ponitur ſimilitudinariè, vt ff. de ſolutio. l. prout quiſque. ſimilitudo .n. eſt circa diuerſa, vt no. ff. depo. l. quod Nerua: quandoque reſpicit idem, & tunc ſi per hanc dictionem adijcitur aliquid præteritum, & de illo conſtat

videbitur [n] expedire.

tunc intelligitur limitatiue: vt C. de eden. l. edita. ibi, prout edicti perpetui monet authoritas. Si vero de illo præterito non conſtat: tunc in dubio intelligitur poni cautaliter. vt ſic, concedo tibi, vt poſſis colligere vectigalia certæ quantitatis, prout eſt hactenus conſuetum. i. quia ſic conſuetum eſt. vt ex de ver. ſig. c. abbate ſané. licet ibi loquatur de dictione: ſecundum quod, vel iuxta quod, ſed eadem eſt ratio. ſic loquitur, quod no. per Cy. C. de con. & com. ſtip. l. ſecundum reſponſum & hoc in legibus, priuilegijs, & ſtatutis, quia illa fiunt animo aliquid diſponendi. Item in ſententijs, quæ cauſa cognita proferuntur: ſecus in confirmatione, quæ fieret ſine cauſæ cognitione: quia tunc intelligitur conditionaliter: vt extra de confir. vti. vel inuti. c. 2. & quod ibi no. & extra de off. del. ca. quoniam abbas. Si verò per hanc dictionem [a] prout, adijcitur aliquid de futuro, tunc ponitur limitatiuè, vt d. l. edit. prout dicit, ius dicentis decernit æquitas. nam illa licentia mutandi & emendandi limitatur ſecundum modum de præterito, ſcilicet prout edicti monet authoritas, & ſecundum aliud de futuro, ſcilicet prout dicentis decernit æquitas. iſtud reſpicit omne tempus futurum, & iſta limitatio eſt circa tempus & quantitatem, vt no. gl. in d. l. edita. & ſic iudex hic omni tempore quo vult, poteſt procedere cum figura iudicij. & ſine. & ſic poteſt eligere vno tempore vnam viam, & alio aliam. Item ex eo quod dixi, quòd ſolum in tempore & qualitate facit limitationem & ſic non in ſubſtantia diſpoſitionis apparet, quòd ſi illa qualitas vel tempus non limitaretur, non vitiaretur diſpoſitio. exemplum non poteſt de hac lege poni: quia iudice procedente apparet qualiter ſibi videtur procedendum. pone ergo quod Titius legauit mihi centum, prout per eum declarabitur. certè ipſo non declarante valebit. ff. de hær. inſt. l. 2. & l. cum pater. §. fin. ff. de leg. 2. & C. de inſt. & ſubſt. l. pen.

[a] De qua vide gloſ. in l. edita C. de eden do. in ver. l. o. prout & ibidem per eundem Bartol. ac Cyn. ſed Ioann. & Bal. & adde no. per Angel. in conſil. 11.

[n] Videbitur. Hoc verbum videbitur. denotat arbitrium boni viri. ff. de verb. obl. l. continuus. §. cum ita & de fideicom. lib. l. fideicommiſſaria libertas: & ita poteſt quilibet dictorum modorum eſſe iuſtus & approbatus, & poteſt iudex eligere quemadmodum vult. puto etiam hoc caſu, quod ſi hæc conſtitutio diceret prout iudex voluerit, quod nec plus nec minus poſſet. et pro hac declaratione videamus differentiam inter liberam voluntatem, & arbitrium boni viri, enim etiam voluntatem includat. & quidem de voluntate eſſe eſt quod ſit libera, nec poſſit cogi neceſſitate præciſa. vt C. de hær. inſt. l. cum proponas. Sed cogitur quadam neceſſitate conſequentiæ, vt ſi quis vult effugere tormenta, hoc vult libere, & poteſt nolle, ſed ſi hoc voluerit in conſequentiam, vult illud ſine quo tormenta effugere non poteſt, & iſta eſt neceſſitas conſequentiæ. Nam dicitur verè, coacta voluntas, voluntas eſt, vt ff. quod metus cauſ. l. ſi mulier. §. quod ſi metu. voluntas enim eſt, quod libere vult antecedens. & ex illa deducitur ad volendum conſequens. Item ſciendum eſt ſecundum theologos & philoſophos, quod voluntas nunquam appetit niſi bonum exiſtens vel apparens licet quandoque velit aliquid quod cognoſcit eſſe malum, illud vult ſub ratione alicuius boni delectabilis ſeu apparentis ipſi voluntati. In propoſito voluntas alicuius poteſt conſiderari reſpectu eius quod ipſe vult tanquam delectabile ratione regulata, vel non, & illa dicitur voluntas libera. Alio modo prout ipſe vult recta, & regulata ratione, & iſtud dicitur arbitrium boni viri. quia bonus vir hoc arbitraretur, vt ff. iud. ſol. l. vir bonus & ff. pro ſocio. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. cum ſimilib. & verba quæ important liberam voluntatem, ſunt verbum volo, vt l. cum quidam. de leg. 2. & d. l. fideicommiſſaria libertas. de fideicomm. lib. Item verbum libet, ſeu libuerit: vt ibidem. idem enim eſt dicere quod libuerit, id eſt quod liberè voluerit. Item vbicunque verbum arbitrium, & ſimilia ponuntur cum hac dictione plenum ſiue liberum, vt l. fideicommiſſ. §. quanquam. de leg. 3. Item hoc verbum iudicio tuo importat liberam voluntatem, vt ff. de fideicom. liber. l. Thais §. Lucius ſecundum glo. ibi poſitam. Sed licet alias tranſierim ſecundum illam glo. videtur mihi ratione quod directe etiam ibi dicat contrarium, ſcilicet quod importet arbitrium boni viri: quod plus placet. Quid enim eſt dicere iudicio tuo, niſi facta diſputatione intra temetipſum poſtea iudices? quod ad boni viri arbitrium ſine dubio refertur. Concludo igitur quod exceptis prædictis omnia importent arbitrium boni viri, vt videbitur, approbauerit, comprobauerit, & ſimilia, vt d. l. fideicommiſſa. vel placebit, vt d. l. Thais §. ſororem. & multa alia quæ ponuntur ff. de le. 3. l. ſi ſic quæ hic non repeto. quia dico eſſe regulam de omnibus exceptis prædictis. vt dictum eſt. nec obſt. ff. de fideiuſſo. l. græcè in prin. vbi æquiparat verbum volo, & verbum cupio. & ſimilia: quia vt dixi, vtrunque continet voluntatem: ſed vnum liberam, & aliud regulatam, vt ex prædictis colligitur. verbi gratia, quandoque committitur facultas contrahendi, quandoque facultas largiendi ex cauſa lucratiua quandoque facultas iudicandi. Primo caſu quando committitur facultas contrahendi per verba ſignificantia arbitrium boni viri circa contractum: tunc ſine dubio debet arbitrari ſuo arbitrio regulato ratione: prout bonus vir & diligens paterfam. facturus fuiſſet, vt l. hæc venditio. ff. de contrahen. empt. & ff. pro ſocio. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. & de oper. lib. l. ſi libertus. ſed ſi hæc facultas concederetur per verba ſignificantia liberam voluntatem, tunc omnia poteſt, duobus exceptis. Primo quòd non donet. hoc enim non venit in conceſſione voluntatis liberæ, vt l. filius. §. 1. ff. de do. Secundo quod dolus abſit: & omnia alia quæ dolo carent, facere poteſt, vt ff. man. l. creditor. §. Lucius. hoc enim non repugnat regulis iuriſgentium, ſecundum quas licet contrahentibus ſe decipere. vt ff. de min. l. in cauſæ §. Idem Pomponius. vnde videtur quod quantumcunque committatur in voluntatem liberam: intelligitur voluntas libera à regulis iuris ciuilis. ſed ſemper remanet limitata à regulis iuriſgentium, vt etiam in ſequentibus not. Secundo caſu principali, videlicet quando conceditur facultas largiendi ex cauſa lucratiua: tunc ſi per verba ſignificantia arbitrium boni viri, debet eligere, vt bonus vir. l. cum quidam, ff. de leg. 2. & l. ſi ſic. i. reſpon. & de le. 3. l. fideicom. §. quanquam. & de fideicom. lib. l. fideicommiſſaria libertas. Si vero per verba ſignificantia liberam voluntatem, tunc poteſt facere omnia contra regulas iuris, ſeruatis regulis iuriſgentium, vt ff. de mili. te. l. 1. vbi permittitur teſtari militi, quomodo vult. & per hoc poteſt relinquere deportato, cuius ſtatus nullus eſt de iure ciuili, non autem damnato in metallum, qui eſt ſeruus pœnæ: vel ſeruo proprio, cum ſeruitus ſit conſtituta à iuregentium, vt l. eius. §. ſi deportati. & §. ſeruum pœnæ. & §. ſeruum proprium ff. de mi. teſt. & hoc vult dicere. l. cum quidam. ff. de legat. 2. Nam ei qui eſt indignus propter offenſam, non donatur ſed donatum reuocatur, vt l. ſi. C. de reuo. do. ideo bonus vir. hoc eſt iudex ſecundum regulas iuris ciuilis non arbitraretur ei largiendum, ſed ſecundum naturalem æquitatem declaratam per ius diuinum maioris perfectionis eſt retribuere ei qui offendit, quam alteri nam ille in cuius libera voluntate committitur, poteſt eligere indignum. Tertio caſu principali ſcilicet quando committitur facultas iudicandi, ſi quidem per verba im

Idem tenent Bar. & Alex. in l. ſi ſic. ff. de le. 2.

Voluntas coacta voluntas eſt.

Verba liberam voluntatem importantia.

Deceptio de iure gentium permittitur.

ta importantia arbitriū boni viri, debet ſequi omnes regulas iuris ciuilis: vt l. 1. ff. de arbi. Si vero per verba ſignificātia liberā voluntatē: tūc ē liber a regulis ciuilibus: debet tamē ſeruare regulas iuri ſgentiū ſeu naturalis æquitatis, qđ idē eſt p dicta iura & eſt caſus extra de re iud. ca. paſtoralis § ele. Nā imperator ſolutus eſt legibus, & ex vigore ſuæ poteſtatis tulit ſententiam. tñ qa in quibuſdam fecit ibi ꝯ naturalē æquitatē: iō ſnīa caſſatur. & ex hoc apparet, ꝙ in caſu noſtræ legis vbi ꝓcedit abſque figura iudicij: qa non cōmittit iudiciū p verba ſignificantia arbitriū boni uiri, debet ſeruare regulas iuriſgentium ſeu naturalē æquitatē: cum verbū ſine figura, importat, quaſi cōmittat p verba ſignificantia liberam voluntatē. & per hoc apparet ſoluta quæſtio, quando poteſtati datur arbitrium liberum an poſſit per hoc partē facere iniuſtitiā? certè nō quia hoc eſt contra naturalem æquitatem: ſed pōt omittere ſolennitatē iuris ciuilis, de hoc per gl. in d. c. ſæpe in glo. ſuper verbo, defenſiones, dici ff. de do. l. filiusfamilias. Sed quid ſi apponūtur verba ſignificantia vtrumque, & prout arbitratus fuerit & voluerit? Reſpon. vt dixi, quòd vnum prædictorum ineſt alteri: quia non eſt arbitrium ſine volūtate, & regula eſt, quando duo ponuntur copulatiuè, quorum vnum de neceſſitate alteri ineſt: vnum reſoluitur in adiectiuū, vt ff. de pact. l. 1. ibi. in idem placitum & conſenſus, ideſt placitus conſenſus. ita in propoſito exponatur. i. voluntarie arbitratus ſit, & ſic arbitriū boni viri importabit, facit. ff. pro ſoc. l. nec adiecit, & ſi dictum ſit liberè, vt dictum eſt. Quid ſi dicatur in ſtatuto, ꝙ in tali negotio procedatur de facto? Certè intelligo a eodē modo. i. manu regia. vt l. 2. in prin. ff. de off. iu. cum ſit omiſſa omnis ſolennitas ciuilis non aūt quòd iura alterius ullo modo tollant, nec lædantur contra naturalem æquitatem. idē per quęcunque verba concipiantur. non enim quis poteſt eſſe ſolutus magis legibus quā imperator, & tamē ſua libertas ad hoc non extenditur: ergo &c. Quæro an dictis caſibus iudex poſſit reijcere exceptionem præſcriptionis, vel aliā procedentē ex mero rigore iuris ciuilis? ſi. in his quæ ipſe iudex habet facere, non tenetur ſequi regulas iuris ciuilis, ſed in his, quę iā à iure facta ſunt: ita quòd ſi ex hoc ius alteri quęſitū ſit vel ablatum, iudex nō habebit immunitate: ſed tenetur illud ſequi. Caſus eſt ff. depoſi. l. bona fides: aliàs eſſet auferre ius alterius, quod eſt contra naturalem æquitatem.

a Idē tenet la. ſi in l. certi cō dictio. §. ſi nūmos. ff. ſi cer. pe.

x Cōmunitas habitare dicit in loco vbi habitāt eius ꝑſidentes, ſeu ſ quo loco populꝰ cōgregari cōſueuit in palatio Bal. in aut. ſed cum teſta cor. 2. col. in prin. in verſic. item habitare dicit C. ad l. fal cid.

ꝫ Sequuntur Bar. & Bal. in l. ſi cui. §. t. ff. qđ cuiuſ. vni.

Ad hoc a ſi qua cōitas, b corpus, c vel collegiū, vel alia quęuis pſona cuiuſcunq; ſtatus d dignitatis e vel cōditionis f exiſtat, ſup dicto crimine g

a Ad hoc. i. iuxta hoc, aliter ſecundum hoc, vt C. de iudi. authen. ad hoc, &c. hic incipit tertia pars, in qua ponitur ſtatutum ſpeciale in modo procedendi contra contumaces.

b Commonitas. x nomen generale eſt ad vniuerſitatem ciuitatis, caſtri, vel villę cuiuslibet municipij quod ab ipſa hominum communitate principaliter regitur. ſic C. de epiſc. & cle. auth. item nulla cōmunitas. & co. collat. de ſta. contra liber. eccle. edi. §. item nulla communitas.

c Corpus. generale nomen eſt ad omnes ſimul cohabitantes, vel non. & quod ſequitur collegiū, eſt quādo ſimul cohabitant. ꝫ & ſimul colligunt ff. quod cuiuſq; vni. l. 1. in prin. & eſt caſus expreſſus hic, ꝙ vniuerſitas poteſt delinquere, & contra eam poteſt procedi, & puniri, licet quidam cōtra, vt plenè dixi in l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis.

d Status. ſiue liber, ſiue ſeruus, ſiue ingenuus, ſiue libertinus, vt ff. de ſta. ho. l 4. cum ſeq. item ſiue ſit in regis ſtatus, ſiue diminuti, vt ff de uar. & extraor. co. l. cognitio. §. 1. viles ergo homines hac lege tenentur licet alias nō tenerētur, ſi de imperatore ſolo verbo maledixerint, vt C. ſi quis impera. l. 1.

e Dignitatis per hoc patet, ꝙ in hoc crimine ceſſat priuilegium conceſſum eis qui habēt dignitatem cū adminiſtratione, vt ea durāte nō conueniātur, vt ff. de iudic. l. pars literarum, & qđ ibi no. ceſſat ēt priuilegiū conceſſum quibuſdam in dignitate exiſtētibus, vt C. vbi ſena. vel clariſ. l. fin. prout ibi tangitur de modo procedēdi & ſententiandi: priuilegiū tamen iudicis remanet. & qa vt dixi, hic ſunt legitimandæ perſonæ. Barto.

f Conditionis. maſculus vel fœmina. minor vel maior: tamen tali ætate quòd in eum cadat delictū ſui iuris vel alterius, vt ff. de excep. l. 1. in prin. conditio §. parui. item ſiue ſit laicus, ſiue clericus, ex vi verborum tamen contra clericū non poteſt procedere laicus: niſi ratione feudi, 4 vt extra de fo. com. c. verū & C. de epiſ. & cleri. auth. ſtatuimus. & iſte imperator Henricus quoſdam epiſcopos propter rebellionem ſuis feudis priuari fecit. Bar.

4 Idē Panor. in c. cæterū, de iudicijs. quamuis Barba. ibi contra.

g Super dicto crimine. citata vel citatum per nuntium, vt eſt j. Videtur ergo, ꝙ in hoc caſu non ſit neceſſe in citatione exprimi factum limitatum loco & tempore. ſed ſufficit, quòd citetur ſuper crimine læſæ maieſtatis, vt hic apertè dr. Sed quid vbi alias ſuper dicto crimine debet ꝓcedi ordinariè? Rñ. idē, vt C. de exhi. re. l. 1. in fin. vbi dicitur, quòd poſtquam citatus venit ad iudicem, debet explorare. i. dicere quare fuit vocatus & ſic patet, quòd in citatorio hoc non fuit expreſſum & quia in criminalibus debent fieri citationes, ſicut in ciuilibus. ff. de pœ. l. abſentē. & ibi no. ff. de re iudic. l. 1. & ibi no. Sed in ciuilibus debet citari reus, vt veniat. & ſui præſentiam faciat, vt C. quomodo & quando iudex. l. conſentaneum, & no in auth. qui ſemel. co. tit. in glo. ſuper verbo, vocetur. Contrarium not extra de dilat. cap. 1. per Bar. & allegat 3 quæſtio. 2. cap. ſi primates. Sed ibi ſpeciale eſt, cum ad ſynodum vocatur epiſcopus fauore dignitatis epiſcopalis. Sunt & alia multa, quæ fauore hominum, qui in dignitate ſunt, ſtatuuntur, vt C. vbi ſena. vel clariſ. per totum. ſed in caſu præſentis conſtitutionis ceſſaret dictus fauor pro eo quòd dictum eſt ſ. cuiuſcunque dignitatis &c. Sed contra in d. ca. ſæpe. de verbo. ſignifi. quia quādo fertur ſententia, debet citari ad hoc. & ſic videtur, quòd in citatione debet inſeri ad quid ſpecialiter citatur, etiā cum ſine figura iudicij procedatur. Et hic dicitur, quod vigore huius citationis generaliter factę, ꝙ veniat reſponſurus ſuper crimine tali, poſſit ad ſententiam procedi. Solu. ſi citatus in prima citatione non comparet, procedet, quod hic dicitur: ſed ſi cōparuit, & ſtetit ad proceſſum vſque ad finem. ſi tempore ſententię nō adeſt, debet citari ſpecialiter ad hoc, vt ibi ſit. ſi enim primæ citationi veniendo ſatisfecit, ſi poſtea ſe abſentat, citari iterum debet. C. de bon. autho. iudi. poſ. authent. et qui. Sed tunc vbi debeat citari, vel ad domum ſuæ habitationis, quę forte eſt in prouincia, vel in curia, dicam. j. in glo. ſuper verbo, edictum. Et eſt aduertendum, quod licet hoc caſu quando ſine figura iudicij proceditur, terminus peremptorius non ſit neceſſarius, vt dicam in gloſ. ſuper verbo, in termino. tamen vbi quis citatur illa citatione generali, ad hoc vt eius vigore poſſit procedi ad vlteriora, requiritur, quòd fiat citatio peremptoria, vel tres, quæ habent vim peremptoriæ, vt d. l. cōſentaneum. & hoc ſiue fiat ante litis conteſtationem ſiue poſt, vt ibi not. item dicta citatio ſpecialis ad ſententiam audiendam ſimiliter debet eſſe peremptoria, vt l. ad peremptorium. ff. de iudicijs. Aliæ verò citationes, quæ fiunt in medio ad certū actū, ad videndum iurare teſtes, & ſimilia, ſemper intelligunt

Citatio debet habere cauſam quare ie' citetur.

 peremptoriæ

peremptoriæ, vt extra de excep. ca. paſtoralis. & ibi da hoc per Ioan. And. facit. C. qui accu. non poſſ. l. ſi ea, vbi terminus ille intelligitur peremptorius. quod patet: quia vlterius non auditur. Dilationes verò, quæ dantur ad probandum, intelliguntur peremptoriæ, cum nō dantur plures quam vna, niſi cū cognitio. vt ff. de fer. l. ſi. item ex eo quòd dicitur ſimpliciter ſuper dicto crimine, patet quod loquitur hæc conſtitutio etiam ex parte accuſatoris. ſi citetur quòd veniat ad producendū, vel ſi inquiratur da imponendo pœna talionis. iſta. n. ſunt de tangentibus iſtud crimen, ergo &c. patet in texto.

per nunciū,[a] vel p literas,[b] ſeu ēt per edictū[c]

a. Per nuncium. nuntium cōſtituit ipſemet iudex, vt C. de ſpor. l. 2. & ibi no. & in Auth. de iudi. §. neceſſarias. colla. 6. & puto quòd poſſet conſtitui etiā infamis, licet ſit officium publicum. nam viliſſimis perſonis congruit ſecundum mores noſtros: ergo ab hac infamia non repellitur, vt C. de infam. l. 1. lib. 10. pro hac. l. nec infames. C. de decu. lib. 10. ſed ſecundum leges deberent eligi perſonæ diuites & approbatæ, vt in auth. de iudi. § his autem. coll. 6. facit quia infamis poteſt eſſe pcurator. inſti. de exce. §. ſi. & arbiter, vt ff. de arb. l. Pedius. alias incipit, parui. & ff. de poſtu. l. 1. §. ſed eſt æquiſſimum. Et ſi dicas, quo modo creditur ei, cum infamis nō poſſit eſſe teſtis, ſtatim dicam. item debet iurare ſe facturum officium legaliter. argu. de fide inſtru. l. comparationes. & C. de ſec. nup. l. hac edictali. §. his illud. & arg. in authen. iuſiurandum quod præſtatur ab his. §. 1. colla. 2. puto etiam ſi non iuret, poſſe eum exercere officium, vt C. de arbit. authen. decernimus. aligitur enim periculo iudicis eligentis, vt d. auth. iud. § hoc autem. & ideo videtur quòd ſi non apparet, quòd aliquis ſit electus nuncius, quòd non eſt curandum, ſtatim eo, quòd ſibi ſit commiſſio de citando, in ipſa commiſſione eligitur, ſed ſi ex lege municipali electio nuntiorum deberet fiari à conſilio, & non à iudicibus, tunc deberet conſtare de ea, vel ſufficeret quòd eſſet in poſſeſſione exercendi illud officium. l. Barbarius. ff. de officio præto. & C. de teſt. l. 1. nec poteſt nūtius aliquem citare, niſi fiat ei commiſſio. C. de exhib. re. l. neminem. Sed an citatus debeat credere eum eſſe nuntium? Reſpond. vt dicitur in authen. de colla. § eos. colla 9 quod exactores qui mittuntur in prouinciæ, antequam inchoent, debent ſuas literas inſinuare iudici prouinciæ, ex quo colligitur, quòd ex eo quod in curia ipſius iudicis apparet, quòd talis eſt nuntius, quòd poſſunt citari per eum omnes ſubditi eius in eius territorio & in eadē prouincia, nec eis alter fides fieri debet. & ſic credere debent, licet in multis partibus obſeruetur. quòd tales nuntij habent aliqua ſigna, quibus cognoſcuntur, in quo conſuetudo loci eſt ſeruanda. Sed ſi citaret extra prouinciam, non eſſet credendum ei ſine literis, vt d. §. eos. facit. C. da manda. prin. l. 1. & hoc in iudicib. ordinarijs. ſed nuntio delegatorum videtur credendum ſine literis, extra de offi. delega. cap. prudentiam. facit quod no. in titu. de citatione. §. 1. p Specula. Sed an arbiter, vel iudex inferior poterit vti nuntijs ſuperiorum? Reſp. ſic, vt in auth. de defen. ciui. §. deinde eos. coll. 2. ibi, prouinciali officio &c. Sed an eidem nuntio deferenti debeat iudex credere, cū ſit vnus? Quidam dicunt quòd nō, vt l. iuſiurandū. C. de teſt. contrarium eſt verum, vt hic, cum in ſingulari dicat nuntium. facit. C. de epiſ. & cle. omnes. §. ſi verò apparitor, & ita viuimus, & creditur eis in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, & ea eorum officio dependant: vt ſe citaſſe, & ſimilia. facit. C. ad leg. Corn. de falſis. l. ſi quis decurio. quia ſimiliter etiam ſecus de facto proprio interrogatur. l. interrogata. C. de quæſtio. multo magis infamis. ſi verò ei committeret aliquid vt referret, quod alios feciſſe vidiſſet: tunc in modicis creditur ſibi, in magnis non catenus, vt iudex poſſit procedere, vt ff. da rebus eorum. l. magis puto. § na tantum, & C. de accuſationibus. l. ea quidem. facit ff. de cuſto. reo. l. diuus, & quod dixi in gloſſ. ſuper verbo nuntiationem &c.

b. Per literas. Sigillatas ſigillo proprio vel publico, vt l. ſi publicanus. §. 1. da pub. & C. de epiſ. & cle. l. ſi qua per calumniā, & ibi no. & extra de probat. c. poſt ceſſionem. Poteſt etiam ſigillare alieno annulo, dummodo faciat de hoc mentionem, vt ff. de teſtamen. l. ad teſtium. §. 2. de hoc in Specu. de cita. §. iam de citatione. verſi. literas. Igitur puto tutius eſſe, quòd tales literæ publicentur manu notarij, & ita multi obſeruant. licet autem fiant literæ, tamen non eſt neceſſarius nuntius, qui portet. ſed in hoc differt: quia quando ſolus nuntius mittitur, debet talis eſſe, quòd citatus debet credere ipſum eſſe nuntium, vt in præcedenti gl. hic autem ſatis eſt, vt credat vel credere debeat literas eſſe alicuius iudicis. Sed dices, quid ſi negare voluerit literas ſibi fuiſſe portatas? Reſpon. iudex ſtabit in hoc relationi ſui nuntij. certa enim ſa citatum cognoſcit à iudice per literas. an autem fuerit nuntius, ipſius iudicis eſt cognitio: nam & portare ipſas literas eſt ſignum euidēs, quòd ſic nuntius. argu. ff. de lega. 1. l. ſeruum filij. §. eum qui chirographum. & C. de dona. l. 1. Sed an actor ipſe poterit portare literas citatorias? videtur expreſſum, quòd ſic ff. de fur. l. eum qui. §. ſi epiſtola. verſi. ſed ſi intereſſuit. vbi quis pro ſeipſo portat epiſtolam, ſi pars negarat eam ſibi præſentatam fuiſſe. eſſet graue. quòd ipſi actori crederetur: niſi forte literarum præſentationem probaret per alios, & ideo ſi præſentaret coram teſtibus & notario, qui inde conficeret inſtrumentum, putarem ſufficere.

c. Per edictum. Iſte modus citandi conuenit ordinarijs & delegatis à principe, & non alijs. vt C. quomodo & quando iudex, authen. qui ſemel. Item non ſolū in his caſibus, ſed in alijs omnibus, vt ibi patet. ſed de iure canonico non poteſt fieri niſi de ſola cōmiſſione, & tunc ſolum contra eos, qui procurāt ne ad eos citatio perueniat: vel ad quorum loca nō poteſt tute accedi, vt extra de iudi. capitu. 2. in clemen. quæ limitatio ſecūda fuit multum æqua, vt ibi patet. ſic puto iudices in foro noſtro debere practicare. Nam iſti tres modi citandi permittuntur alternatiue: & ſic iudicis arbitrio. ſed in his debet ſeruare æquitatem: vt in auth. iuſiurandum quod præſta. ab his. §. primo. & per Inno. extra de conſti. ca. 1. gl. notabili. & Archidia. de conſtitu. lib. 6. Si ergo poteſt per nuntium citare. vel epiſtolam, vel literas: non eſt æquum, quòd citet per edicta, & ſi faceret, grauaret partem, & ideo per iudicem appellationis poſſet infringi proceſſus. hoc autem. ſ. quem impedire, ne ad eum citatio perueniat, vel non poſſit accedi tuta. ſæpe accidit. ſ. quando citatur aliqua ciuitas. vel dominus, aut multi ciues vnius ciuitatis. Argu. extra de reſer. c. ſtatutum. §. cum verò eiuſdem. lib. 6. item ſi locus in quo perſona eſt citanda, eſt rebellis: non enim tute mittitur nūtius ad locum inimicorum, vt l. ſciendum. § ſi accuſatio. ff de le. & l. de ætate ad Trebell. & l. 4. ff. ex quib. cau. maio. §. ſi accu. puto tamen tū recte fieri, antequam hæc citatio fiat, quòd ſuper hoc ad iudicis informationē aliquid cognoſcatur: vt d. l. de ætate. Sed quis terminus in tali edicto ponetur? Reſp. congruus, vt poſſit venire in notitiam citati. vt poſſit poſteà ad locum citatorium comparere in ciuilibus, vt d. c. 1. de iud. in cle. ne alias edictū contineat impoſſibile, vt ff. de eo qd cer. lo. l. 4. §. ſi quis ita, In criminalibus verò datur dilatio longior ſecundū formā. l. 2. C. de exhi. re. quæ tū dilatio non videtur

Infamis pcurator eē pōt, nō aūt teſtis.

Nūtium quē eē an credat ſine literis.

Literæ qñ pbāt. no. Bar. in l. nō epiſ. C. de pb.

videtur neceſſaria in hac lege: cū abſque figura iudicij procedat: cum illa ſit ſolẽnitas iuris ciuilis, vt ſ. no. in gl. ſuper verbo, figura. Sed qualiter ſciat iudex moderare terminum, cum ignoret vbi reus moretur? Rñ. text. eſt C. quomodo & quando iudex. authent. qui ſemel. vbi dicitur, quòd iudex præſens debet examinare vbi ſit reus. ſed hoc videtur impoſſibile, quia taſtes examinati corā iudice hoc dicant. l. aliquem modo eſſe ſ. oręciæ. vnde debet ſic intelligi, vt dicit tex. in auth. de exhiben. re §. ſi illud vero. col. v. vbi dicitur, quod iudex examinet inquantum poſſit in quā terrā abijſſe dicitur. ex eo ergo quod dicit abijſſe: apparet quòd ſufficit ſola fama vel vulgi opinio, quod in certum locum dicat abijſſe quod ergo in dicta authen. dicitur, vbi ſit, id eſt, vbi eſſe dicit [1], & ex eo quod dicitur, examinat, poterit intelligi ſummatim ad ſui informationem etiam parte nō citata. & ibi no. hæc eſt practica vera & pulchra, & eſt notabilis. Quid ſi hanc examinationē nō fecerit? Certe aliquid de ſubſtantialibus [2] videtur omiſſum. vſus tamē & cōmunis practica hoc non patit, ſed ſatis eſt aſſignare terminum congruentem per diſtantiā loci vbi eſt. vel vbi habitare cōſueuit, vbi citare ſufficit, vt l. i. §. 1. ff. de libe. agno. l. 3. §. domum, aliàs ꝓpter. ff. de dā. infec. Quid ſi intra terminū cōparet aliquis & dicit citatū abeſſe, petēs ſibi terminum prorogari, vt citatum inueniat, & ei denūtiet, an ſit audiendus? Rñ. [3] iſte videtur excuſator veniēs ad allegandum cauſas abſentiæ. ideo audiēdus eſt faciendo ndē da abſentia. quo facto ſi petet terminum, vt eum inueniat & ei denūtiet, audiedus eſt. C. vbi de cri. agi. opor. auth. qua in prouincia. Sed quid ſi talis teneriēs dicit ſe alium diligenter inquiſiuiſſe, & nō potuiſſe inuenire, vbi eſſet. Reſpon. quòd procedat iudex tanquam contra contumacem, nam poſt illam dilationē auditur ille ſi veniat vel mittat legitime: alias ſecus, vt d. authē. qua in prouincia. hic autem neutrū facit. Sed an prædictis modis poteſt quis citari, vbicunque ſit extra territorium ciuitatis? quod videt. C. de epiſ. & cler. l. omnes §. executoribus. verſi. verum ſi apparitor, & de officio præfe. vrb. l. 2. vbi ſubditum ſuum quis citat etiā extra territorium exiſtentem. In contrariū eſt caſus extra de re iudic. c. paſtoralis, vbi declaratur, quod Imperator p ſe nō poteſt citare eū, qui eſt in terris eccleſiæ, ſed debet ſuperiori denunciare, vt ei denunciat. Cy. in quadā diſputatione dicit, quòd illud fuit cōpoſitum per errorem canoniſtarū ſed cum illa decretalis fuerit facta in generali cōcilio vbi eſt copia magna intelligentium, nō eſt veriſimile quod in illo capitulo fuerit erratū. vnde temeraria eſt dicta intentio vnde dicit [4] Paulus de Leaz. in d. ca quod ille quod eſt iudex alienius ratione domicilij, poteſt citare illum extra territorium quacunque citatiōne: cū talis abſens alium ꝗ̃ſi ſuperiorem non habeat per quē citari poſſit, & ita loquuntur iura prædicta. ſi vero loquimur de ſubiecto ratione delicti vel contractus, & ſic per accidens: tunc talis iudex non citat extra territorium, vt d. cap. paſtoralis, & hoc quo ad executionē faciendam in rebus, quę alias non ſunt in territorio citantis, vt extra de foro comp. c. Romana. §. contrahentes. lib. 6. Sed certa primum membrū ratione domicilij placet, ſed ſecundū diſplicet. primo p dictū § cōtrahentes, vbi ſit citatio extra territorium etiā quo ad pronunciationē de mittēdo in bonis quæ non ſunt in territorio citantis. Secūdo quia directo eſt cōtra caſum huius conſtitutionis & quòd ſic intellexeris Imperator patet: quia citationem factam de rege Roberto exiſtente extra territorium, aſſerit legitimam factam. & loquitur hic de citatione facta à quocūq, qui præeſt iuriſdictioni. Idem in cauſa capitali. & ſi dicas, hoc imperator nō potuit. concedo in terris eccleſiæ. Dic ergo, quòd Papa poteſt citare quelibet vbicunque exiſtentē. quia ipſe eſt vicarius Chriſti, cuius eſt terra & plenitudo eius orbis &c. vt ex̃ de iudic. c. 1. in cle. Item p vniuerſum imperium officialis qui præeſt vni prouinciæ, poteſt citare homines exiſtētes in qualibet prouincia imperij: quia hoc facit authoritate imperatoris, vt d. l. omnes §. executo. verſ. verū ſi apparitor, & d. l. 2. de officio pfect. vrb. & hic ſed imperator vel alius princeps ſecularis nō pōt citare quē in terris eccleſiæ: quia ē illas terras ſibi liberè reſeruauit, vt dicto capit. paſtoralis, debet ergo ſcribere ſuperiori illius loci, vbi pſona citāda moratur, vt notificet ſibi, vt ibi & ff. de requren. re. l. i. §. Sed quid ſi ille iudex reſcribat, quod non vult ei notificare? Videtur quod non imputet hoc reo quia per eum non eſt factū, vt ſt. qd vi aut clam l. 1. ſed ſm hoc iudex non pōt expedire proceſſum, ergo dic quod habebitur tanquā legitime citatus, licet enim ipſe da ſe non impedierit citationem fieri, impediuit tñ defenſor eius ſcilicet ſuus ſuperior: quod ſufficit, extra de electio. cap. cauſam, in clementi ibi, verum ſi per appellati, aut ſuo tum &c. Vel dic, quod propter eius negligentiam poterit ipſe iudex citare per edicta vel nuntiū: ſicut ſi eſſet in eius territorio argu. C. vbi in rem actio. l. 2. & de iudic. l. nulli, & quod ibi no. & hoc plus placet mihi. Quid ſi in primo termino citatus comparet, & poſtea ſe abſentauit, qualiter citabitur? Reſpond. [5] aut prima citatio fuit facta ſimpliciter, quod comparet ſuper tali negotio reſponſurus: & tunc veniēdo ſatiſfecit primo termino: & eadem ſolennitate eſt citandus hac ſecunda citatione ſicut in prima, vt dictum eſt ſupra, in gl'o ſuper verbo, ſuper dicto crimine. Aut prima citatio facta fuit magis extenſe: dicendo quod veniat reſponſurus ſuper tali negotio, & ad procedendum in cauſa prædicta, vt iuris fuerit vſque ad finem: & tunc veniendo non ſatisfecit termino, niſi ſtet vſque ad finem: quia tunc eſt intelligendū, vt ſtet in ꝯſpectu iudicis: ideo tunc ſufficit citatio p preconem ipſum citando per ciuitatē, quod talis iudex facit citare talem. tunc. n. ſi non comparet procedet in cauſa. Aut enim erat præſens in ciuitate & non comparet: & talis proclamatio arctat eum. l. ſi eo tēpore. C. de remiſ. pignon. Aut non erat præſens, & ex eo quod ſe abſentauit à ciuitate, erat contumax ex virtute primæ citationis, & ex hoc quia morari debet in ciuitate, vbi eſt curia: licet in quo loco ſit, incertum ſit. Sic etiam admittitur citatio per preconem, quā eſt incerta perſona, quæ citatur: vt dicam infra nec obſt. prædictis. C. de bon. author. iudic. poſſ. l. eadem, & authen. ei qui, & in corpore vnde ſumitur: quia ibi promiſit & iurauit de iudicio ſiſti, magis reſpectu partis, vt ei committatur obligatio ad intereſſe, vt ſt. ſi quis cau. l. ſecunda in fine, quàm reſpectu iudicis, vt dicatur contumax ſi ibi non eſt: ideo dēt ſolenniter citari facta inquiſitione, vbi eſſe dicitur. Conſulo tamen ad fugiendum prædicta, quod reo comparente in primo termino in cauſis, in quibus non eſt locus detentioni, vt ei dicatur à iudice, vt certum locum in ciuitate eligat, vbi ſit citandus. Sicut enim poteſt eligere domicilium, vt ff. ad municip. lege, domicilium, & lege, nihil. ita poteſt eligere quo ad certum actum. Quidā aūt præcipiunt tali ſic cōparenti quia eſt ex longinquo, vt ſingulis diebus & horis, quibus redditur ius, compareat coram eo. Et quia de citatione quæ fit per præconem, facta eſt mentio: quæro quando licet per preconem citare? Quidam dicūt quod citare licet reum, nō actorem. vt C. quomodo & quando iudex, authen. qui ſemel. & ita videtur tenere Specul. in titu. de cita. §. ſequitur. circa principium. Sed certa ratio poſita in authenti. qui ſemel, ſcilicet, quod vox præconis pauciſ innoteſcit, eſt communis ad actorem & reum. vnde dictum Specu poteſt eſſe verum in eo caſu, quo reus poteſt eſſe in loco vt dixi. dic ergo, aut eſt citanda perſona certa, quia conſtat de eius intereſſe tamen ignoratur quis ſit ille,

[1] Idē Bal. in aut. qui ſemel. in gl. alleg.

[2] Imo nō eſt da ſubſtantialibus ſecundū Bal. l. d. auth.

[3] Sequitur Cyn. Sal. & Ba. in d. Aut. qua ī prouincia. infra alleg.

[4] Et idem Zabarel. ibidem.

[5] Idem Bartol. & Alsañ. in l. 4. de dā. infec.

cuius intereſt. primo caſu ipſa perſona citanda eſt nominatim. ff. de ve. inſpi. l. 1. §. pe. Sed qualiter? Aut eſt certũ, vbi ſit, nec alibi ex virtute citationis, & nõ poteſt citari per preconem. i. vocem preconis: vt dicta auth. qui ſemel. aut debet eſſe in aliquo loco virtute citationis, ſed ignoratur locus: qu neſcitur, in qua parte ſit ciuitatis: & tũc ſufficit citatio per preconem, vt ſ. oſtenſum eſt, vt l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pig. cum iſta citatio non præiudicet, niſi præſentibus, vt ibi patet. facit quod no. per Innoc. extra de maior. & obed. cap. fin. & hoc niſi citanda eſſet aliqua multitudo. C. de decur. l. 2. lib. 10. & not. per Inno. in d. c. ſi. extra de maio. & obe. ſi vero ignoraretur, quæ ſit perſona, cuius intereſt citari: tunc ſufficit citari per preconem, vt l. ſi vacantia. C. de bon. vac. lib. 10. & d. l. ſi eo tempore.

publicè [a] propoſitũ citata, [b] vel citatum [c] neglexerit [d] i termino [e] perſonaliter [f] vel legitimè [g]

[a] Publice. ſolam propoſitionem requirit: ſed de iure cano. debet prius verbo literas legendo in aliquo publico loco citari: poſtea literæ debent affigi publice, ſ. in foribus maioris eccleſiæ, vt c. 1. extra de iudi. in cle. hic. n. circa locum loquitur large, q ſufficit publice proponi in loco, vbi ius redditur vel in foro nundinarum vel alibi, vbi moris eſt publice fieri preconia, vt in l. conſtitu. C. certe ſi. ibi, edictis ex more propoſitis quãto tempore edictum ſtet etiam, ibi non exprimitur: vnde erit in arbitrio iudicis, vt ff. de iu. delib. l. 1. Sufficit autem in actis ſcriptum eſſe q edictum fuit publice propoſitum in tali loco nec eſt neceſſe ſcribi, quod tanto tempore ſtetit: nec ẽt præſumitur inde ſublatum, cum hoc facere ſit delictum, vt l. ſi quis id quod ff. de iur. om. iud. cautius tamen eſſet, ſi quis de hoc faceret fieri ſcripturam. Preconia etiam debent fieri in locis publicis & conſuetis, vt d. conſtit. C. certe ſi & ſufficit, quod preco referat ſe preconizaſſe per ciuitatem in locis publicis & conſuetis, ẽt ſi non exprimantur loc. nam talia loca conſueuerũt eſſe notoria, & ſic expreſſio nõ eſt neceſſaria, ff. de contrah. emp. l. cum ſeruo. §. fin. & ſic obſeruat conſuetudo &c.

Preconi credit̃ dicẽti aliqd ſe preconizaſſe.

[b] Citata. perſona vel ciuitas.

[c] Citatum. corpus vel collegium. ſed qualiter hoc fiat in citatione, quę ſit per edictum, clarũ eſt: cũ ibi ſufficiat propoſitio in loco publico, vt in præcedẽti gl. ſed cũ fit per nuncium vel per epiſtolã: quem citabit nuncius eius, vel cui literas pſentabit? Io. An. extra de conceſſ. præb. c. ſi capitulum. lib. 6. dicit quod requirat eum, qui habet conuocare tale collegium, q illud congreget more ſolito. quod ſi ſe includeret, vel impediret ne fieret propoſitio vel pſentatio, perinde eſt, ac ſi eſſet facta. qd ſatis placet. Poteſt ẽt dici, quod ſicut vnum hominẽ ſingularem quis põt citare, licet ſolum caput eius reſpiciat, & non aliud corpus. ff. de in ius voc. l. ſatis. & arg. l. cum in diuerſis, ff. de reli. & ſum. fu. ſic etiam quis vniuerſitatem põt citare citando caput eius: hoc eſt illos, qui præſunt vniuerſitati, ciuitati, comitatui, vel collegio, vt l. municipibus. ff. de condi. & dem. Põt ẽt dici, quod ſi tutor poteſt citari in cã pupilli, ita hoc modo rectores in cauſa vniuerſitatis. Arg. ff. de pact. l. itẽ magiſter. & l. ſeq. & de admi. tuto. l. 1. §. ſufficit. Sed tu dices: illud verum eſt, qñ commiſſio fieret de citando tutorem: ſed ſi fieret de citando pupillum, an ſufficiat citare tutorem: poſſet dubitari: & ideo cõſiliũ eſt, q fiat cõmiſſio de citando tutorem, & pupillum, & de citando rectores, adminiſtratores, & vniuerſitatem: tunc ſine dubio ſufficit citare rectores. Põt ẽt dici, quod ſufficiat, q nuncius per terrã clamet, quod ipſe ex parte talis iudicis citat talem vniuerſitatem. cum. n. talis citatio fiat de multitudine, ſufficit fieri per preconem, vt dictũ eſt ſ. in gl. ſuper verbo, edictum. Per citationes autem iſtas, quæ fiũt de rectoribus vniuerſitatis, vniuerſitas cõſtituitur cõtumax ficte, non alii dicitur vere contumax quaſi doloſe occultãs ſe. ff. de reg. iu. l. nõ põt dolo carere.

[d] Neglexerint. [e] vere, ficte, ſeu pſumptiue. hęc. n. conſtitutio non requirit, q quis ſit vere contumax, qd patet ex modo citandi per edicta. de qua citatione non conſtat, quod ad notitiam citati perueniat. & hoc niſi iudici conſtet hoc ad citatum nõ perueniſſe, vel ipſum fuiſſe legitime impeditũ: quo minus veniat, & tunc ſi vltra proceditur, ipſo iure nullũ eſſet, quia deeſt ſubſtantiale, nã non vere nec ficte negligit: qđ requirit hęc lex. & no. p gl. de re iud. l. quęſitũ. & fuit opi. Pla. in l. cõtumaria. §. fi. eo. titu. Sed quid ſi in termino citationis compareat aliquis excuſator dicens citatum fore abſentẽ, & ita quod non poteſt in eius notitiam peruenire vel quia eſt legitime impeditus: & iudex vltra procedit, an valeat? Dic q ſi excuſator obtulit ſe probaturũ, & iudex contempſit, quod proceſſus eſt nullus quaſi p iudicem ſteterit quo minus fiat: aliàs ſecus, facit extra de app. ca. interpoſita. ſaluum tamen eſt ius parti petendæ reſtitutionis ex cauſe iuſtæ abſentiæ. C. quom. & quan. iud. l. ab eo. & ff. de in integ. reſtit. l. ſi & quod ibi no. An autem ſit neceſſe, q in termino quis ꝯ citatum ſe præſentet, vt neglexiſſe dicatur? Reſp. non: cum proceditur per inquiſitionẽ factã ex officio, vel per denunciationẽ. cum iudex ſedens ſemper ſit pręſto, ſed cũ per accuſationẽ proceditur: ſecus vt ad ſimilitudinem cauſarum ciuiliũ, vt C. de iud. l. properandũ. §. 1. ſed in criminalibus hoc eſt diuerſum: quia accuſatore deſiſtẽte vel defuncto, põt iudex procedere, vt C. de aboli. l. 2. & ff. de pub. iud. l. pe. in prin. nam ſi cõſtaret, quod iudex vellet ibi ſupplere defectum partis ſufficeret. & ideo quidam in partibus italiæ faciunt ſibi concedi licentiam ab accuſatore, vt eo abſente poſſint expedire pceſſum, & tunc conſtat, q partis ſupplet iudex defectũ, in caſu tamen huius conſtitutionis ꝯſtat, q hoc non requiritur: cum poſſit ſine figura iudicij procedi.

[e] Not. ex hac gl. q quis negligẽs eẽ nõ debet, ſed vigilans. ſm Spe. de poſitio. §. 7. verſi. 16. q a negligẽtia eſt eruditionis nouerca. 8. §. diſti. nihil. Cardi. in cle. 2. §. 1. de ſepu.

Accuſatore deſiſtẽte vel defuncto põt iudex pcedere.

[e] In termino. ex hoc q in ſingulari numero loquitur, patet q vnus tantũ terminus fuit aſſignatus. ex quo patet, q in his, in quibus poteſt procedi ſine figura iudicij. terminus intelligitur peremptorius, ẽt ſi non exprimatur. facit extra de ver. ſig. c. ſæpe. Itẽ ſi iudex iua voce admoneret eos, vel aliquem ad audiendum ſniam, intelligitur peremptorie. C. quom. & quan. iud. in l. 2. & ibi no. aliàs peremptoria dici debet. vt dixi ſ. in gl. ſupra verbo, dicto crimine. itẽ admonitiones & proteſtationes quæ fiunt extra iudicium, intelliguntur peremptoriæ. cum ſemel ſufficiat fieri. l. Titia. §. Imperator ff. de leg. 2.

[f] Perſonaliter. hoc eſt verum in crimine. vbi eſt pęna inffligenda in corpus.

[g] Legitime. vt per procuratorẽ vel ſyndicum, & ſic videtur caſus, q in cauſis capitalibus in quibus poteſt ferri ſententia in abſentia: admittitur procurator. quod tenet Di. in §. ad crimen. per regulam poſitã in l. ſeruũ quoq. §. publice. ff. de procu. & dicebat quod vbi per ſtatutũ in cauſis capitalibus poteſt dãnari abſens, põt interuenire procurator. quod non placet. nam ẽt de iure antiquo reperiunt in caſibus, q abſens poteſt de capitali crimine damnari in caſibus ſpecialibus. C. de pœn. l. ne diu. & ff. ad leg. Corne. de ſica. l. lege Cornelia. verſi. & qui hoc crimen. ſecundum vnum intellectum. Item in cauſa appellationis altero abſente lite non conteſtata põt deueniri ad diffinitiuam. C. de temp. appe. l. ſi § illud. & tamen tunc nõ admittitur procurator. vt ff. an per aliũ cauſa app. l. 3. itẽ procurator rei debet ſatiſdare

iudi-

iudicatũ ſolui: niſi à dicta ſatiſdatione à domino fuerit releuat⁹, vt inſt. de ſatiſda. §. ſi verò dominus. ſed dic, ꝙ procurator non pôt ſatiſdare. nec dñs à ſatiſdando releuare eum poteſt. Item ꝙ Di. dicit de ſtatuto, eſt aduertendũ: quia ſtatuta Italiæ communiter permittunt damnari abſentem propter cõtumaciam tantum. ſed ſi admitteretur procurator, iam non eſſet contumax. non obſtat. §. publicè. nã vbicunque poſſet damnari abſens, de iure cõmuni iudex debet ex officio perquirere veritatem pro vtraq; parte, vt C. quomodo & quãdo iud. auth. qui ſemel. & de ap. l. ampliorem §. 1. & dicã ſtatim in gl. ſuper verbo receptionem. aliàs examinationem. merito q; liber accuſans innocentiã auditur: non vt procurator, ſed vt quilibet. & hoc quòd dicit ibi rec. quãuis verba, facient⁹ &c. ac eo quòd dicit quamuis, apparet, quòd nõ requirit̃, quòd ſit procurator. & hoc dixi in § ad crimen. in l. pen. ff. de publ. iudic. non obſtat hæc litera: quia expona quòd intelligit̃ eo caſu quo pœna a relegatione infra venit imponẽda, & intelligitur legitimè: ſcilicet p procuratorem eo caſu, quo venit imponẽda pœna a relegatione ſ. quod potest eſſe in his, quæ ipſum crimen quoquo modo tãgunt, vt ſ. dixi in glo. ſuper verbo tangunt. licẽ ad ipſum crimen poteſt referri. & dic perſonaliter. i. quãdo aliqua perſona citata eſt legitimè: vel quãdo procedit contra aliquam communitatẽ, vel corpus, vel collegium. & ſic no. caſum, quòd etiã vniuerſitas in capitalibus reſpondet per ſyndicũ, vt C. de ca mil. l. tam collatores. lib. 12. & no. per Cyn. C. qui ac. non poſſ. l. 2. & eodem modo eſt caſus: ſi per vniuerſitatẽ fieret accuſatio, poſſet proſequi per ſyndicum, cũ hic loquat̃ generaliter ex parte rei & actoris. vt dixi ſ. in fin. gl. ſuper verbo dicto crimine. licet Din. & Cy. cõmuniter dicant cõtra in d. l. 2 & 3. ff. de accuſ. § ſi.

Vniuerſitas in capitalibus per ſyndicũ reſpondet.

comparere: cõtra ipſam vel ipſum perinde, a ac ſi præſentialiter omnibus intereſſet: vel lis foret legitimè conteſtata; b tam ad receptionẽ c teſtium & eorum publicationem d & ſequẽtia, e quàm ad definitiuam f ſententiam, & eius executionem g procedatur: h legibus i & conſuetudi

a Perinde. non tamen per omnia & ſic gratia contrarietatis tollendæ. non enim ſic poteſt fieri executio in abſentem ſicut in præſentem. de qua executione hic dicitur, vt ĩ. dicetur. & idẽ in omnibus, quæ in abſentẽ nõ cadũt, ſicut in præſentẽ, & de hoc mẽtionem no. gl. ad leg. iul. pecul. l. ſacrilegij. vbi autem cõtrarietas non reſultaret, perinde eſſet quo ad omnia ſcilicet quo ad tempus, quo ad modum, & quo ad cęteras qualitates. & idẽ in cæteris aduerbijs & nominibus ſignificantibus ſimilitudinẽ, vt ff. de alı. & cibar. lega. l. à filio §. teſtator.

b Conteſtata. cõtumacia, de qua dicit, ex vna parte æquiparat̃ perſonali præſentiæ, & litis conteſtat. ex alia parte, nec. n. ſufficeret quẽ eſſe præſentẽ. niſi lis eſſet conteſtata, quia ordinariè procedit̃. nec ſufficeret litis conteſt. niſi quis eſſet præſens. l. abſentẽ ff. de pœn. & hoc in capitalibus, in alijs ſecus, vt no. in d. l. abſentẽ. & ibi dixi. Et no. diligenter, ꝙ vbicũq; abſens pôt damnari, peruenit̃ ad diffinitiuã ante lit. conteſt. quia illa contumacia habet vim conteſtationis, vt C. vbi in rẽ actio. l. 2. & ſic puto actionem perpetuari etiam pro actore, ſi ipſe eſſet contumax ſeruatis omnibus conditionibus, quæ ponuntur in authent. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex, cum talis contumacia habeat vim conteſt. litis pro vtraq; parte, quod patet: quia pro vtraque parte iudex examinat cauſam.

c Receptionem. hoc facit pro vtraq; parte. nã iudex debet perquirere veritatẽ ꝓ vtraq; parte. vt in auth. qui ſemel. C. quomo. & quã. iudex. ibi, perquiſita veritate &c. poteſt eũ abſentẽ abſoluere. C. de iud. l. properãdũ. §. ſin autem ex geſtis. maximè in cauſis capitalibus. vbi etiã ſi poſt ſentẽtiam apparet de innocẽtia, debet iudex Principi ſcribere ff. de quæſtio. l. 1. § ſi quis vltrò. Item ex hoc apparet, ꝙ ex ſola contumacia de iure cõmuni quis non habetur pro confeſſo, vt dixi in l. lex Cornelia. §. ſi. ff. ad Syllanianum.

Confeſſionem non inducit de iure communi ſola contumacia.

d Publicationẽ. Not. in caſibus, in qbus pôt ꝓcedi ſine figura iudicij requiri publicationem: itam no. in criminibus publicationẽ fieri. Itẽ no. procedi ad receptionem teſtium lite non conteſtata ẽt ꝯ eum, qui nõ eſt vera contumax: quod eſt ꝯ ea, quæ not. Dyn. ff. de damno infec. l. 4. §. quoties. & ſic faciũt pro no. & his quæ ibi diximus.

e Sequentia. vt probationes teſtiũ, productiones inſtrumẽtorum, & allegationes, vt C. de iud. auth. iubemus, & ad interrogationes teſtium pro declarãdis dictis eorum, ſi quæ eſſent obſcura. concluſionẽ in criminalibus non puto fiendam, imo quandocunque quis ſe vellet defendere, debet audiri, vt l. vnius. §. cognitutum: ff. de quæſtio. & argu. l. 1. de quæſt. in fi. Intelligo tñ actori dandas duas dilationes, reo tres cum aliqua cauſæ cognitione. l. fi. ff. de fer. aliàs dilationes dabit iudex cum maiori cauſæ cognitiõe, hãc tamen puto ſufficere, ꝙ videat iudex dilationem poſtulari pro veritate, nõ cauſa differendę litis. & hoc modo debet intelligi §. cognitutum. De effectu autẽ publicationis dixi plenè in repetitione quã feci de authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex.

f Definitiuã. Vides ergo caſum, in quo abſente reo pôt negotium liquidari, & definitiuè pronũciari in criminalibus. ſimile. C. de pœn. l. ne diu. & ff. ad leg. Cor. de ſic. l. lex Cornelia. ver. & hoc etiam ſecundũ vnam lect. in capitalibus hoc erat de iure antiquo, vt ff. de pœn. l. abſentem. in ciuilibus verò quid iuris ſit actore abſente vel reo, dic vt C. quo. & quan. iudex, in ib. qui ſemel. & C. de iud. l. properandum. §. 1. cum ſequen.

g Executionem. g hic eſt caſus, ꝙ pars non eſt iterum citanda tempore executionis: quod eſt verũ, ſi per ſententiam liqueat executionem ſic eſſe faciẽdam, vt ſi condemnatio facta ſit in rẽ, vt ipſa res capiatur & vendatur, vel ſi eſt facta condemnatio in perſonam: vt perſona capiatur & puniat̃. ſolũ enim hic eſt neceſſe ſciri, quòd ſit illa perſona condemnata: & ideo exigitur ab eo quædã confeſſio ſuper hoc, & procedit̃ ad executionem, alias ſecus ſicut erat cũ capiebatur aliquis aduocatus, vt ff. de cu. reo. l. diu⁹. ver. & ſi diuus pius. & ibi dixi. Si autem condemnatio eſſet facta in pecunia, & pro ea caperentur & vẽderentur res. & vna res pro alia: tunc debet pars citari, quia in hoc certę cauſę cognitio requiritur, vt l. à diuo Pio. §. ſi in venditione. ff. de re iud. & ibi dixi.

g No. hic quod executio largę ſententię ſuper attentatis dẽt fieri, antequam cognoſcat̃ de principali. Ro. cõſil. 211. & conſil. 2cia. & ſi eſt lata ſuper poſſeſſione, debet fieri executio antequã de petitorio cognoſcatur, vt no. idem Ro. cõſil. 113.

h Procedatur. Innuit, ꝙ iudex habebat neceſſe facere hoc. in contrarium videtur. l. non quicquid ff. de iudi. & C. quo. & quan. iudex. l. 2. Sol. inſtantia cauſæ criminalis eſt biennium, vt C. vt intra cert. tempus crim. quæſtio termi. l. 1. vnde non cogitur ſententiare niſi prope finem biennij, vt C. de iudic. l. properandum. §. huiuſmodi. & no. C. quomodo & quando iudex. l. 1. Et ſic not. pro aſſeſſoribus quibus limitatur certum tempus ad finiendum proceſſum: quòd non poſſunt ante expedire: niſi prope fin. termini. & hoc vt non cogantur ante ſententiare. ea autem lata, executionem coguntur facere ſecundum formam. l. ſi quis intra C. de bo. dam. & etiam in perſonam ſi haberi poteſt. l. cũ reis. & l. ſi vindicari. C. de pœnis.

i Legibus, hæc eſt quarta pars, in qua ponitur clauſula derogatoria.

nibus non obſtantibus a quibuſcunque. Hanc au-

a Non obſtantibus. Clauſula hæc, non obſtantibus, quid importet dicendum eſt: nam quandoq; refert ad iura municipalia ciuitatis: quo caſu aut præcedunt iura derogatoria: & eſt neceſſaria clauſula, nõ obſtantibus, vt C. de preci. impe. offer. l. quoties, & ibi no. & ſi. contra ius vel vtilitatem public. l. fin. & ibi not. & ff. de conſtit. princ. l. 1 in fi & ibi no. Sed an neceſſe ſit, q dicatur nominatim nõ obſtante tali lege, gloſ. in dictis legibus dubitant. ſed gloſ. in authen hoc inter liberos. C. de teſt. vr tenere, q ſit neceſſe exprimi. Item no. ff. de leg. j. l. ſi quis in princi. Alij q nullo modo requiratur, vt ff. de excuſat. tutor. l. idẽ Vlpianus. §. 1. ſed ibi tutela eſt onus temporale, & ideo de facili põt remitti: nec habet præcedentẽ legem derogatoriam, vt C. de prec. impe. off. l. quoties. alias eſt neceſſe, quòd dicatur nõ obſtante tali lege. Sed puto r q ſufficiat, ſi dicatur non obſtante aliqua lege derogatoria, vel quæ hoc fieri prohibeat, & ſimilia. Hoc enim eſt expreſſè mentionẽ facere de certa ſpecie legum. non. n. eſt neceſſe, quòd nominetur lex. hoc. n. eſſet nominatim & ſingulariter mentionem facere, & hoc non requiritur, vt dicta l. ſi quis in princi. & ibi declaraui, & hoc cum Imperator reſcribit ad priuatã vtilitatẽ alicuius. ſed ſi ipſe reſcriberet ad vtilitatem publicam, videtur contra omnem legem contrariam diſpenſare, vt ff. de erudi. l. quidam conſulebat in fi. ratio: quia tunc nulla præcedit clauſula derogatoria. nã l. reſcripta. & l. nec dãnoſa. C. de preci. impe. offer. habent in ſe clauſulam derogatoriam ſolum ad reſcripta ad vtilitatem partium conceſſa, & ideo ſi Imperator aliquid ſtatuit, ius commune corrigendo, non eſt neceſſaria clauſula illa, non obſtante aliqua lege: quia eo ipſo q poſteriores condit cõtrarias, priores videtur tollere. vt l. non eſt nouum. & l. ſed & poſteriores. ff. de legi. & extra de cõſti. c. 1. lib. 6. hic ergo iſta clauſula non fuit neceſſaria. nec eſt dubiũ, quin poſſit tollere ius cõe etiam ſi præcedit aliqua clauſula derogatoria. nec obſt. C. de leg. l. humanum & qđ ibi not. Quid ergo dices in ſtatuto, ſi præcedit aliud ſtatutum habens clauſulam derogatoriã: an ſit neceſſe, q fiat ſpecialis mentio de primo? Puto q ſic s arg. d. l. ſi quis in prin. & dixi in repe. l. oẽs populi. ff. de iuſt. & iu. & pro hoc facit: quia quicquid iuris ſit in priuato, aliqualis rõ eſt in populorũ ſicut priuatus præmittit illã clauſulã timens ne inſtigatu, vel deceptione aliquorũ ad aliud inducatur, ita populus vel vniuerſitas videt̃ timere. cum æquiparetur priuato: quæ rõ ceſſat in principe ius condente. Sed ſi ſtatutum præcedens non habet clauſulam derogatoriam, eodem modo p ſequẽs ſtatutum contrarium primo primum videtur ſublatũ eadẽ ratione, & hæc vera ſi præcedẽtia iura ſunt omnino contraria. ſi autem per aliquã limitationẽ, vel diſtinctionem adiuuari poſſunt, non tollent̃, vt d. l. ſed & poſteriores nam auth. offeratur. de lit. conteſt. quæ dicit ſpecialiter ſatiſdandum, reſtringitur ad eũ qui non poſſidet immobilia, vt l. ſciendum ff. qui ſatiſd. cog. Sed quæro ſi in leg. noua eſt dictum non obſtante aliqua lege, an per hoc tollatur, ne per priores limitet̃ & diſtinguatur? Rñ. non ſed intelligitur non obſtante lege aliqua, ſcilicet contraria quæ nõ poſſit cum hac ſuſt. neri, vt in auth. de hære. ab inteſt. circa prin. in glo. ſuper verbo. vacantibus. pro hoc facit C. cõ. mu. de ſuc. auth. itaq; in eo qđ ibi diſputat̃, an ſit correcta. l. de emanc. & ex hoc patet, q modus procedendi in hac conſtitutione inductus non habet locũ in caſu l. j. C. ſi quis imper. maled. nã cũ ibi ſit ſpecialiter prouiſum per hãc l. loquentẽ generaliter de crimine læſæ maieſtatis. & eã tangentibus, non videtur propter hoc ei derogatum. pro hoc facit in auth hæc cõſtitutio &c. col. 8. nam per illam intelligitur ſublata. l. ſi. C. de ſacroſan. ecc. quæ generaliter loquit̃, nõ autem conſtitutio ſpecialis quæ eſt in auth. vt eccle. Romana. colla. 2. & probat̃. C. de ſacroſanc. ecc. auth. quas actiões, licet gl. in illo variet, ſed ſi l lege noua diceret̃, t nõ obſtante aliqua lege, quæ generaliter vel ſpecialiter in contrariũ loquat̃: tũc d. leges nõ diſtinguerẽt nec limitarent legem nouam: nec haberet locũ l. ſed & poſteriores. ff. de legi. & hæc videnẽt vera & vtilis. Sed cum in hac conſtitutione ſit data iudici licentia procedẽdi ſine figura iudicij: quibuſdam autẽ in ijs qui in ſacris ſcrinijs militãt, eſt cõceſſum, vt in modo procedendi prærogatiua gauderent, vt C. de proxi. ſacr. ſcri. l. in ſacris. an eis in caſibus in hac conſtitutione comprehenſis, hæc priuilegia conſeruabuntur? Videtur quod nõ, ex eo quòd ſic dixit, cuiuſcunque ſtatus vel dignitatis &c. Sed hoc non facit. quia hic de ſtatu & de dignitate generaliter ſit mẽtio: ibi cuidã dignitati vel ordini ſpecialiter indulgent̃ aliqua priuilegia: & ſic illa tanquam ſpecialia magis debent limitare hanc poſteriorem, vt ſ. dictum eſt. eõtra videtur. nam illa loquitur in omnibus cauſis criminalibus & ciuilibus generaliter, hęc ſpecialiter in crimine læſæ maieſtatis, & id tangẽtibus, & ſic videtur, q hæc vt ſpecialis limitet & reſtringat illã; quid dicemus? Dubium eſt in hoc, quòd prima magis ſpecialis eſt quo ad quid, ſcilicet quo ad perſonas, & eſt magis generalis quo ad quid, ſcilicet quo ad cauſas. hæc econtra eſt magis generalis quo ad perſonas, & magis ſpecialis quo ad cauſas, an ſecunda limitet̃ p primam an prima per ſecundã? Hęc ambiguitas quodammodo perplexitas eſt: cum in neutra iſtarum diſpoſitionum poſſit genus à ſpecie ſeparari ex virtute proprietatis ſermonis: & ideo ad mẽtem legũ recurrẽdum eſt. Dic igitur, quòd ius ſingulare ſemper eſt introductum propter aliquam vtilitatem, vt ff. de legib. l. ius ſingulare. cum ergo tam. l. 1. quàm 2. ius ſingulare & ſpeciale cõtineat, hoc eſt propter aliquam vtilitatem. Debemus 4 ergo illud ſpeciale conſeruare in quo euidentior & maior vtilitas reperitur. Iſta enim eſt benignior interpretatio, vt ff. de leg. l. benignius. & quia cauſa magis priuilegiata præfertur, vt no. C. de pri. do. l. 2. & ff. de pri. cre. l. priuilegia. vnde in propoſito cum ſpecialitas huius cõſtitutionis ſic propter vtilitatem vrgentiſſimã, vt ſ. in prin. huius legis. dico hanc legem reſtringere illam l. in ſacris. q in priuilegiũ perſonale & dignitatis eſt introducta. & etiam in fauorem minorum videmus, q lex inducta eſt, vt contra eos nulla curtat præſcriptio, vt l. fi. C. in quib. cau. in integ. reſti. non eſt neceſ. & hæc prouiſio eſt generalis quo ad cauſas, & ſpecialis quo ad perſonas minorum. Et eſt alia conſtitutio quæ limitat tempus inſtãtiæ, & hoc fauore publicæ vtilitatis, ne lites fierent immortales, vt l. properandũ. C. de iudi. & hæc generalis eſt quo ad perſonas omnes litigantium: & ſpecialis quo ad cauſas, ſcilicet quo ad præſcriptionem inſtantiæ, & per hãc l. properandum. licet ſit antiquior in temporibus inſtãtię de iure antiquo. limitat̃ illa l. fi. licet ſit poſterior, vt no. in l. 1. C. ſi aduer. rem iu. ſed ſi in leg. antiqua haberet cauſam ſpecialiter maiorẽ & fauorabiliorẽ, tũc limitaretur. l. noua eadẽ ratione. Si verò nõ eſſet ratio ſpẽlitatis, vt ſit fauorabilior vna quàm altera, tũc putarẽ. l. nouã præualere. iſta ſæpe occurrũt in iſta ciuitate. Secũdo verò caſu principali, quãdo hęc clauſula refert̃ ad priuilegiũ, ſciẽdũ 5 ẽ, q ſi qua l. ſimpliciter emanat, nõ vr̃ tolli per eã aliquod priuilegiũ alteri cõceſſum, vt in 2. conſti. C. §. ſi quæ verò. & intelligo priuilegiũ qđ fauorẽ alicuius cõtinet: ſecus ſi imperator ad aliquã ſingularẽ q. reſcripſit ſpecialiter, ita q faceret ius cõmune, vt C. de legib. l. 2. tunc per aliã. l. contrariam vr̃ tolli, vt in d. conſt. 2. §. ſi q verò. ibi. ſi

verò

s Iſtud ẽ de mente Feli. in c. nõnulli. extra, de reſcri.

a Idem tenent Bar. & Iaſ. in l. omnes populi ff. de iuſti. & iure.

3 Iſta gl. ẽ ſingularis pro limitatiõe l. ſed & poſteriores. hic alleg. in gl. ſecũdùm Iaſ. in l. 1. ff. qui ſatiſ. cog.

4 Idẽ tenet Iaſ. in l. j. §. 1. ff. de no. op. nuntia.

5 Idem tenet Phili. in c. nonnulli, de reſcri. ex.

vero pro certis capitulis. Si verò in l. dicitur, nõ obſtantibus priuilegijs, intelligit in corpore iuris nõ incluſis. nam illud quod in corpore iuris clauditur, per hoc tolli non vr, 1 prout. C. vbi de crim. agi. opor. auth. qua in prouin. & ibi no. ff. de tu. l. hæres abſens. in prin. & ibi not. & ſic oo. de priui. extra corpus iuris poſitis ſufficere clauſulã derogatoriã ſeu reuocatoriã generalẽ. facit extra de ſepult. c. 2. in cle. Not. ẽt priuilegia in corpore iuris inſerta nõ reuocari: niſi ſpãliter diceretur ad illa trahi, vel niſi eſſet aliqua lex ſpecialis ſequẽs, q̃ haberet magis fauorabilẽ rõnẽ ſpecialitatis, vt dictũ eſt. & eadẽ rõ eſt in priuilegio vni ↄceſſo per principem, ſi alia priuilegia ſuſpenderent. & eodẽ mõ intelligas in inferiore à principe. qui per aliã diſpoſitionẽ vult tollere priuilegia à ſe cõceſſa alijs. Tertio caſu qñ hæc clauſula refertur ad ſtatutũ vel conſuetudinẽ: tunc ſi de hoc in l. noua vel priuilegio nil diceret, non vr reuocata, quia legiſlator põt eam probabiliter ignorare, vt extra de ↄſti. lib. 6. licet in ↄtrium faciat. ff. de ſep. viol. l. 3. §. diuus. de quo dic vt ibi. & tangitur. C. de teſta. l. 1. & hoc prout loquimur de legiſlatore vniuerſali. Nã legiſlator particularis ſtatuta, & ↄſuetudines ſuas ita debet ſcire, ſicut legiſlator vniuerſalis legẽ vniuerſalẽ. Si vero in priuilegio de prædictis ſtatutis vel de cõſuetudinibus fit mentio, ponẽdo clauſulã illã, non obſtãte, tũc illa ſunt ſublata, quatenus alteri legi ↄdicunt. et ſi non fiat de his ſpecialis mentio. auth. caſſa. C. de ſac. ſan. eccl. & de fur. auth. nauigia. & C. communia de ſuc. authen. omnes peregrini. & ſic in pręſenti conſtitutione, qa dr. legibus vel cõſuetudinibus non obſtantib. quibuſcunq;, expone legibus, quæ cum hac l. ſuſtineri non pñt, & cum dicit conſuetudinibus quibuſcunque, dic ſiue generaliter ſiue ſpecialiter ſint approbatę. Nam per illas hæc lex nullam limitationẽ recipit. de hac clauſula, non obſtante, multa dicit Io. And. extra de conceſ. præb. c. 1. lib 6. quæ videre potes per iura canonica, quæ ipſe allegat, ſi expeditis in difficultates tñ prædictas non intrat.

1 Sequũtur Bart. & Pau. in auth. qua in prouincia. hic in glo. alleg. Priuilegia i corpore iuris inſerta non reuocatur niſi ſpecialiter fiat de his men-

tem [a] generalem legem noſtram extẽdi iubemus ad præterita, [b] præſentia, & futura: quam [c] legem exnunc [d] abſq; alterius temporis expectatione tranſcurſus ſuum integrum vigorẽ decernimus obtinere.

TITVLVS II.

QVI SINT REBELLES. [e]

a Hanc autem. hęc eſt quinta pars, in qua ponitur ad quot caſus extendatur hæc conſtitutio.

b Ad præterita. hoc non erat neceſſe dicere: quia cũ tota iſta lex litis ordinationem reſpiciat, ſine dubio porrigitur ad lites futuras, licet ſuper facto pterito. l. 2. §. pe. C. de iur. cal. & hunc paſſum plene examinaui in repe. l. omnes populi. ff. de iuſt. & iu. in illa q̃ō. a quo tempore ſtatuta ligent. dic vt ibi dixi.

c Quam. hęc eſt ſexta pars, in qua ponitur a quo tempore hæc conſtitutio ſumat vigorem &c.

d Ex nunc. ſi hoc nõ fuiſſet dictum, poſt duos menſes hæc conſtitutio ſumeret effectũ, vt in auth. vt factæ nouæ conſtitutiones. de quo plene in proę. cle. cir. ſi. & ego plene dixi ẽt de ſtatutis in d. l. oẽs populi. in d. q. à quo tempore &c. dic vt ibi dixi.

EXPLICIT CONSTITVTIO *inclyti Imperatoris Henrici gloſſata per Bar. de Saxoferrato, legum doctorem, & ciuem Peruſinum.*

e QVI SINT REBELLES. Hic titu. eſt magiſtraliter poſitus: quia ſupra dixit de modo procedendi, vt imponatur pœna per ſententiam: hic qui ſint rebelles, quibus imponitur pęna ipſo iure.

Idem ad perpetuam rei memoriam.

QVONIAM [f] nuper eſt ad auditum noſtrum deductum, quòd inter nonnullos [g] fideles [h] & ſubditos [i] noſtros prouincię Lombardię, [k] aliorumq; locorum Ita-

f QVoniã. Primo ponit dubiũ. Secundo rõnes quę mouẽt principẽ ad deciſionẽ. Tertio deciſionẽ. Quarto ponitur impugnatio cõſtitutionis. partes patent.

g Nonnullos. i. aliquos. nam negatio p̃poſita facit æquipollere ſuo cõtradictorio: 2 vt hic & ff. de condi. & dem. l. nonnunquam. & de col. bon. l. nonnunquam. poſtpoſita verò facit æquipollere ſuo contrario. l. legitimos. §. ad ergo. ff. de le. tu. & l. obligari. ff. de auth. tuto. in prin. & de captiuis. l. in bello. §. 1. niſi in ↄtrium pateat de mente loquentis, vt l. ſi ſeruum. §. plurimũ. ff. ſi quis cau. ſed prępoſita & poſtpoſita æquipollet ſubalternæ, vt l. vnica. C. de cad. tol. in prin.

2 Idẽ tenet Bar. i l. ſi pluribus. ff. de leg. 2.

h Fideles. quæ fidelitas principi debetur, vt ↄ. proxi. circa prin.

i Subditos. quia ſunt ſub Repu. Roman. vt in auth. de her. & Fal. in prin. coll. 1. iſtis prouidet, vt iud. ſine quoquo ſuf. in prin. qui autem ſint ſubditi, dixi ↄ. l. proxi. in gl. ſuper verbo, totius.

k Lombardiæ. Hic vr caſus eius opinionis quam refert Cy. C. de præſcri. 10. ann. l. ſi. ſ. q̃ prouinciæ appellatio intelligitur ſm communem & vulgarẽ modum loquendi, ſ. Tuſcia, Lombardia &c. licet ſm Cano. Lombardia non ſit vna prouincia. nam Cremona non eſt de vna prouincia: quia eſt de archiepiſcopatu Mediolan. & Rhegium eſt de alia, ſ. de archiepiſcopatu Rauen. vt no. Bern. extra de elec. cap. coñ. idem no. extra de off. vica. c. ſententiam. Sed pro huius declaratione ſciendum eſt, quòd diuiſio orbis terrarum de iure gent. eſt, vt ff. de iuſt. & iu. l. ex hoc iure. 3. & hæc diuiſio fit vel eorum, qui inhabitãt ſimul, ideſt ædificijs in vnum collatis. & ſic communiter habem⁹ tria nomina ſ. ciuitas, caſtrum & villa, vt d. l. ex hoc. & ibi no. in gl. parua ſuper verbo, collata. Quædam eſt diuiſio eorum, qui non habitant ſimul ſed ædificijs ſeparatis. & hæc appellatur prouincia vel regnum. vel ſunt alia nomina vniuerſalia ſignificantia ſeparationem linguarum, vt Italia. Alemania, Francia, Græcia, & ſimilia, vt d. l. ex hoc. & C. de offi. rec. prouin. & ff. de off. præſi. per totum. de quorũ quolibet videamus. Villa in Francia idem eſt quod ciuitas. nos autem dicimus villas ędificia ſine muris vel foſſatis: quæ villa ſeu vici nullã habent iuriſdictionẽ de iure communi, ſed ſubſunt alicui ciuitati, vt C. de epiſ. & cle. l. nonnulli. §. ſi. & ff. de natu. lib. l. 2. & ff. ad munici. l. 1. §. qui ex vico. pro quo facit extra de ſent. excom. §. ſi ciuitas. lib. 6. & quod ibi no. per Inno. & Ioan And. Caſtrum dicitur quaſi caſa alta ſeu fortis, & munita muris ſeu vallo, vt l. quicunque caſtellorum, aliàs ſedorum. de fun. li. libro vndecimo, & ff. ad leg. Iul. maieſta. l. 2. & in dicto cap. ſi ciuitas & iſta ſimiliter nõ conſueuerũt habere iuriſdictionem de iure communi, ſed ſunt ſicut vici, vt dictis iuribus eſt expreſſum, & C. de teſtamen. l. fin. habet tamen quoſdam magiſtratus, qui ibi ponũtur à ciuitatibus, quibus ſubſunt, vt C. de magiſtra. municipali. & ibi not. per Azo.

3 Iſtã gl. ſequũtur ibi Bart. Bal. Pau. & Iaſon.

Prouinciæ appellatiõe qd veniat.

in ſumma. Ciuitas vero ſecũdum vſum noſtrum appellatur illa, quæ habet ep̃m. antea tñ quã eſſent epi. erant ciuitates. & ciuitati cõpetit poteſtas aligendi ſibi de iure cõi defenſores, qui habeãt iuriſdictionẽ: non aũt merũ imperiũ, vel mixtũ, vt in auth. de defen ciui. §. iuſiurandũ. Fallit in vrbe Romana, vt l. j §. cũ vrbẽ. ff. de off præf. vrb. & in alijs q̃ hñt ex priuilegio vel ex conſuetudine, vt d. §. iuſiurandum. & quia ſ'm canones epiſcopi debent ordinari in dictis locis, vbi ſunt dicti officiales, vt 86. diſt c. 1. 2 & 3. ſi inſurrexit conſuetudo, quòd locus habẽs epiſcopum, ſit ciuitas: tamen vere ſine epiſcopo dicitur ciuitas, eo q̃ habet officiales prædictos & iuriſdictionẽ, & ſic patet, q̃ licet ex cauſa ciuitas priuetur epiſcopo, non tamen per hoc deſinit eſſe ciuitas. Sed quid dices tu de caſtris, quæ ſunt per Italiã, & habent dictas iuriſdictiones, an dicemus quòd ſint ciuitates? Reſpon. ſi conſtat, quod antiquitus fuerit ciuitas: licet poſtea epiſcopatum perdiderit, ciuitas eſt propria, vt patet ex prædictis. Si hoc nõ conſtat, tunc aut talis iuriſdictio fuit illi loco conceſſa vt ciuitati, aut ſimpliciter dicẽdo, tali terræ, vel tali communitati. Primo caſu erit ciuitas: nam ciuitatẽ facit princeps eo ipſo, quod ſibi ſcribit vt ciuitati, vt not per Ion. extra de offi. ord. c. cum ab eccleſiarum. nã dicendo quòd ſit ciuitas videtur ſibi concedere omnia priuilegia ciuitatis. Ar. ff. de re iu. l. quidam cõſulebat. Secundo caſu non erit ciuitas, ſed caſtrum habẽs priuilegium ciuitatis, vt dicitur. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſd. l. 1. §. 1. Tertio caſu erit ciuitas, quia larga interpretatio eſt facienda in cõceſſione huius beneficij. vt l. fi. de cõſti. tu. prin. Prouincia vero ſecũdum cano. diſtinguitur per archiepiſcopatus, vt dictum eſt. quod qualiter de iure cõmuni ſeu ciuili intelligatur & procedat, dic quòd quædam ciuitates ſunt minores, vt communiter omnes, quæ habent iuriſdictionem prædictã abſque mero vel mixto imperio. Aliquę ſunt ciuitates, quę habent mixtum imperium. Aliquæ ſunt maximæ, quæ habent merum & mixtũ, vt ciuitas metropolitana. nec dico pp epiſcopatũ: quia forũ eãrum eſt magnum, cui ſubeſſẽt multæ aliæ ciuitates, vt ff. de excu. tut. l. ſi duas §. ſi adũ, & § ſeq. iſta autẽ ciuitas metropolitana dicitur caput Prouinciæ. C. de metropo. l. 1. lib. 11 vnde merito olim totum qđ ſubarat metropolitano, dicebatur prouincia: ſicut etiã hoc faciunt canoniſtæ, vt dictũ eſt in prin gl. & eodem modo vnus præſidatus dr̃ prouincia: nam ei ſubſunt pluũ ciuitates, vt in omnibus legibus, quę mentionẽ faciunt de præſide prouinciæ. verũ quia aliter factæ fuerunt diuiſiones in temporalibus, & aliter in ſpiritualibus, reperitur q̃ in eadẽ prouincia ſunt terræ diuerſorum epiſcoporum ſeu epiſcopatuum, vt d. c. coram. & ibi no. Cum ergo à principe vel à iure ſit appellatio prouinciarum, qualiter intelligatur vel accipiatur? Dic, quia qñq. ſit appellatio prouinciæ eo reſpectu, q̃ ſit ſub vna iuriſdictione, & tunc contingit, quòd quælibet ciuitas habeat ſeparatam iuriſdictionem: oportet vnus præſes, qui ſuſſiat & ſic quælibet ciuitas habetur pro prouincia, vt C. de præſcr. lon. temp. l. fi. & ibi no Quandoque appellatio prouinciæ ſit eo reſpectu, q̃ maior eſt inſtantia quando extra prouinciam, quàm quando in prouincia: & tunc ſerua quod no. in d. c. coram. extra de elect. vbi exiſtens in dicta prouincia ſi eſt multũ à remotis, hẽ perinde, ac ſi eſſet ex̃, & eodẽ mõ exiſtens extra ſi eſt multũ de ꝓpinquo, habeẽ perinde ac ſi eſſet intra. ſic intelligitur. C. de dila. l. e. & ſic ſenet Io. An. extra de teſti. c. vltra tertiam. Quandoque appellatio prouinciæ ſit alio reſpectu: vt quia legatus mittitur in talẽ prouinciam, vel aliquid ꝯcedatur hominibus talis prouinciæ: & tñ talis appellatio debet intelligi ſ'm vulgarẽ & cõem appellationẽ prouinciæ, vt in Lõbardia, Tuſcia, Marchia, & ſimilib. caſus eſt hic, & ita tenet Odof in l. fi. & Cy. ibidẽ, & Hoſt. & Io. An. in d. c. vltra tertiam. De diuiſione & vnione ciuitatis & prouinciæ dixi in d. l. 1. C. de metropo lib. 11. Itẽ an homines alicuius prouinciæ dicanẽ ex origine, ſicut ꝯtingit in ciuitate, tangitẽ. ff de ver. ſig. l. ſi prouinciales. & ibi dixi: & plenius in libello repræſaliarũ. Regnorũ vero diuiſionẽ aliarum partiũ, per quas ſit diſtinctio linguarũ, per ſe patet &c.

Cioitas ſine epiſcopo eſſe pt.

Ciuitates in multiplici ſunt differẽtia.

Prouinciæ appellatione q̃d contineatur.

liæ [a] diſceptationes [b] & dubia [c] ſæpius oriuntur, an infidelis & rebellis [d] imperij quiſquã reputari debeat: niſi prius ꝑ noſtræ maieſtatis ſen-

[a] Italiæ. Eſt nomen ſignificans totam linguam Latinam, quæ diſtinguitur in multas prouincias, vt hic patet: licet Italia quandoque dicatur prouincia. vt C. ſine cenſu vel reli. l. fi. & de ſacroſan. eccle. auth. caſſa.

Italiæ appellatione omnis lingua latina continetur.

[b] Diſceptationes. Inter plures ad inuicem.

[c] Dubia. aliquando inter ſeipſos vel ad inuicem, vt ceſſet inculcatio verborum.

[d] Rebellis. [1] ideſt infidelis ex infidelitate generali quæ inducit rebellionem. nã ſciendum eſt. quod hęc dictio infidelis, generalis eſt vt cõprehendat ẽt eũ, q modicæ rei principi furtũ fecerit: de qua infidelitate nõ loquitẽ hic: vt ſicut enim principi debetur omnis fidelitas, vt ĩ. l. proxi. in prin. ita ois declinatio à fidelitate eſt infidelitas. facit in. coll de ſtat contra lib. eccle. in prin. Quędam eſt infidelitas vera animo quæ cadit in modũ proditionis: & iſtud eſt nomen generale comprehẽdens omnes, qui ſtãt ſicut ſubditi & inter ſubditos corpore, mente tñ cum hoſtibus & inimicis, nunciando eis ſecreta & ſimilia, vt ff. de re mil. l. omne delictum. §. exploratores, & l. proditores. comprehendit ẽt eos, qui cũ eſſent ſubditi, expreſsè rebellant principi tranſfugiẽdo ad hoſtes, & cõuertẽdo ſe in hoſtes: vt dicta l. proditores. & ibi no. & de e. d. l. amiſſione §. qui deficiunt. & hoc mõ ſumpto vocabulo vocanẽ rebelles: quo vocabulo antiqui legũ ꝯditores nõ vtebanẽ. & ideò facta eſt hæc cõſtitutio ad hoc declarandum. itẽ no. [2] q̃ proditorẽ dr̃ aliquid fieri, qñ habeo me amicum tuum, & tracto te tanquam inimicum. & ſic vnum oſtendo corpore, aliud iam animo, vt ff. de iis. qui notant. infa. l. athletas. §. penul. & de præuari. l. 1. tunc tamẽ incidit [3] in crimen proditionis, qñ ſit contra principem, vel cõtra rempublicam, vt d. §. exploratores. & lege, proditores. & ff. de pœn. l. ſi quis aliquid §. primo. Sed quando committitur contra priuatum, non dicitur proditor principaliter & per ſe, ſed crimen aliud factum proditoriè: vt homicidium factum proditoriè vel ſimul. vt d. l. athletas. § primo. de ijs, qui no. infa. & l. 1. de præuaricatore. item nota, quòd aliud eſt eſſe rebellem imperij: & aliud eſt eſſe in banno imperij. primum ſcilicet rebellio eſt mortale, vt hac. l. nec poteſt remitti, niſi ex mera gratia. Secundum ſcilicet bannum eſt medicinale: quia remittitur purgata contumacia, ſeu facta ſatiſfactione. C. de epis & cler. auth. item nulla. & authe. item q̃ iæcunque, & ſic videtur. quod quatenus excommunicatio remouet quem ab officijs eccleſię, catenus bannum à beneficijs imperij. vt dictis iuribus, & tangitur per Guli. in d. authen. item quęcunque. fac. extra de ſen. excom. c. cum medicinalis. lib. 6 facit ff. de requi re l. 1. vbi gl. illam annotationẽ appellat bannum, & eſt medicinale: quia cum venit infra annum, recuperat ſtatum. ſecundum verò ſtatuta & conſuetudines locorum quenquam eſſe bannitum habet diuerſos effectus: de quo aliquid ꝓdicam. in gl. magna.

[1] Rebellis prouocat in ſe irã & vindictã, vt dicit Bal. I [illegible] l. 1. 6. col. ver. 5. oppo[illegible]. C. de ſer fug. fug.

[2] Idẽ Bal. [illegible] c. 1. qui mo. feud. amitt. & Bar. in l. 1. ff. ad leg. Iul. maie.

[3] Idem Bar. in l. j. ff. de præuari.

Condem-

ſententiam condemnatus [a] appareat: & nos [b] attẽdẽtes, ꝙ acta praua malorum potius, [c] quã verba ſententiarum ipſos faciunt pœna condignos: & eo ipſo, quòd quis peccat, correctionem meretur: [d] & quãto plus differtur punitio, tantò amplius culpa creſcit, [e] & gentibus pernicioſius in exemplum tranſit: [f] Tenore [g] præſentiũ declaramus, [h] decernim⁹, [i] & pronunciamus, [k] ꝙ illi omnes [l] & ſinguli ſunt rebelles & infideles noſtri Imperij, [m] qui quomodocunq; publicè vel

a Condemnatus. hic nullum fuit dubium: nam per ſentẽtiam tranſit in notorium iure: quod pro veritate habetur, vt l. res iudicata. ff. de re iudi. Idem ſi Imperator aliquibus indiceret bellum, vt l. hoſtes. ff. de capt. & de capi. dim. l. amiſſione § qui deficiũt.

b Et nos. hæc eſt ſecunda pars huius ſecundæ conſtitutionis.

a Potius, electiue accipit: quia ſolum propter actum efficitur quis pœna dignus: per ſententiã nullo modo, ſed factus declaratur, vt l. 1. C. ad Turp. facit ꝓ Mett. in eo quod no. ff. de infam. l. furti. & ff. eo. l. athletas §. fin. nam ex eo quod condemnatus eſt, habetur pro veritate, quia ita ſit: nec poteſt dici de cætero ſic non eſſe, vt ibi nota.

d Meretur. nõ dicit obligatur. nam iſtæ pœnæ, quæ vindictam publicam imponunt, non iure obligationis, ſed officio iudicis imponuntur. vt inſti. de iniur. § pen. Item non per actionem, ſed per accuſationem imponuntur, vt inſti. de pub. iud. in prin.

e Creſcit. ſic extra de conſuetudine. c. cũ tanto. Sed § ff. de pœ. l. diuino. Solu. intrinſecus culpa creſcit, & maiorem pœnam quo ad Deum meretur, vt d. c. cum tanto. ſed in foro ciuili, ſi quidem actus extrinſecus delicti habet cauſam continuam, vt eſt in rebellione, ſemper creſcit culpa, vt hic: ſic in fugitiuo & deſertore, vt no. in l. contraria. licet autem culpa creſcat in caſu huius l. non poteſt creſcere pœna tẽporalis, quia pro primo actu debetur tã magna, ꝙ nulla maior eſſe põt, vt ĩ dicetur. facit quod no. ff. de fur. l. vulgaris in prin. & ibi dixi. ſi vero actus extrinſecus criminis reiterationem non recipit, vt homicidium: tunc ex diuturnitate temporis pœne minoratur, vt d. l. ſi diuino. [1]

[1] Sequitur Bar. & Bal.

f Tranſit. ſic maleficia fieri, malum eſt propter exemplum aliorum, vt hic, & ff. de ſica. l. 3. § ſed & ſenatuſconſultum. & de pœn. l. ſi quis aliquid §. qui abortionis aut &c. cum ſuis concor. Item pœnas inferri bonum eſt propter exemplum: vt vnius pœne ſit exemplum ſeu metus multorum: vt ff. de pœ. l. aut facta. § fi. & ad l. Iul. repe. l. 1. & de preci. impe. offe. l. 1. & licet iſtæ rationes cõcludant in omni delicto: tñ iſta lex non eſt extendenda niſi ad iſtud crimẽ rebellionis. Non enim corrigũtur leges antiquæ, quæ requirunt ſententiam ex identitate rationis, niſi quatenus in ille noua exprimitur: vt C. de epp. l. ꝓcipimus. in ſi. facit quod no. C. de ſa. ſan. eccl. auth. quas actiones, & quod not. ff. de donat. cau. mort. l. cum is. § 1.

g Tenore. tertia pars, in qua ponit ſtatutum. ad cuius intelligentiam ſciendũ eſt, ꝙ rebellare idem eſt quod reſiſtere ſm Hug. C. de deſertori. l. x lib. 12 & hoc reſiſtere poteſt fieri faciendo aliquid cõtra, vel non faciendo, & non obediendo, vel vtranque vocabuli ſignificationem continet: vt extra de offic. deleg. c. ſane. licet hoc nomine rebellis iura antiqua non vtantur. Sed ſi aliquis rebellet mutando locũ, hoc eſt recedẽdo de terris ſubiectis, & eundo ad hoſtes: talis vocatur transfuga, vt ff de pę. l. ſi q. ali qd. § trãsfugę. & de cap. & poſtli. re. l. poſt liminiũ §. transfugæ, & § filius, & de re mili. l. proditores. cũ ſimi. Quandoque rebellat retinendo locum in quo ſtabant ſub principis obedientia. & iſti de iure ciuili antiquo non habebant ſpeciale nomen, ſed vocabantur illi qui deficiũt: vt l. amiſſione. §. quid deficiũt. de capi. di. & iſti ſi quidem rebellabant faciẽdo bellum principi, tanquam hoſtes ipſo iure puniebantur, & perdebant ea, quæ iuris ciuilis ſunt, vt ibi. Sed quia hoc rebellare põt publice fieri & occulte, & ibi nõ declaratur: ideo hęc lex declarat, & hoc in principio capitis huius leg. dum dicit de iis, qui infidelitatis & rebellionis opera faciunt & ſic faciendo delinquunt. Sed ſi aliquis ſolum rebellaſſet nõ obediendo principi, vel nõ recipiẽdo gentẽ ſuã: non puniebãt ipſo iure: nec perdebat ea, q̃ iuris ciuilis erant, niſi princeps vel ſenat⁹ indiceret: vt d. l. amiſſione, & in hoc ſuppletur [2] per hanc leg. nam quocunque modo machinatur aliquis contra principis honorem rebellando, eſt rebellis. & hoc in ſecundo capite huius legis ibi, in noſtram vel imperij &c. Item poſſet dubitari, ſi aliquis fateretur ſe ſubditum imperio, ſed rebellat odio perſonæ Imperatoris, an dicatur rebellis imperij, & hoc declaratur in l. amiſſione & declaratur hic quod ſic, & hoc eſt cõmune ad primum & ſecũdum caput. declaratur etiam hoc in ſecundo capite huius legis de his, qui rebellant ꝯ officiales po eſt ẽt dici, ꝙ totum ſit vnum capitulum continens omnia prædicta, & idem eſt ſenſus, & ſic hæc l. directo tendit ad declarandum l. amiſſionem. § qui deficiunt. de cap. dim. & hoc nomẽ rebellare, in hoc ſignificato in diuina ſcriptura ſumit' in multis locis. 3. Reg. 16 & 4. Reg 17. c. 18. & 19. & ſic per hanc legem nouam habemus quinq; nominis impoſitiones: quia tales vocantur rebelles ſecundum declarationem eius quod dixit publice vel occulte. tertiam quandam prouiſionem nouam. ſ. vt dicantur rebelles, & ſi opera hoſtilia non faciant, ſed ſolum ſi non obediens. quartam declarationem facit contra perſonam principis tantum. quintam declarationem facit contra officiales eius. Sed quæro, in quo differt hoc nomen rebellionis ab eo, quod antẽ qui dicebant perduelles, quos nos vocamus hoſtes: vt leg. quos nos. de verb. ſign. Reſpon. illud nomen quo ad quid generalius eſt: nam competit etiam his, qui non conſueuerunt eſſe ſub obedientia, qui indixerunt nobis bellum, vel nos eis: vt ff. de cap. l. hoſtes. ſed hoc nomen rebellionis proprie conuenit his, qui defecerunt, cum eſſent ſubditi: vt l. amiſſione. §. qui defi ciunt. & not. in gloſ. parua ſuper verbo hoſtes.

[2] Idem Bar. & Ange. in l. hoſtes. ff. de verb. ſig.

h Declaramus. refert ſe ad tria, de quibus poterat dubitari. ſ. an occulte, an contra perſonam tantum, an contra officiales tantum.

i Decernimus ad id quod de nouo induxit, refertur, ſcilicet de non obedientibus: ſed opera hoſtilia non faciunt.

k Pronunciamus. ad id quod de nouo induxit, refertur. ſ. de iis, qui opera hoſtilia faciunt.

l Omnes collectiuum eſt: vt ff de arbi. l. non diſtinguemus § cum in plures. & nota. de lega. 2. l. ſi pluribus. ſed in ſingulari eſt nomen diſtributiuũ. vt not. in l. 3 ff. de ſtatu homi. hic ergo quia collectiue ponitur, comprehendit ciuitates, collegia, & vniuerſitates. & in hoc incidenter facit lex proxima. comprehendit etiam ſingulares res & perſonas per hoc quod dicit, & ſinguli.

m Noſtri imperij. non põt ergo dicere quis, ꝙ eſt rebellis imperij & non imperatoris, vel ẽ, & hoc patet, quia hæc rebellio morte principis nõ finitur.

Occulte

occulte [a] cõtra noſtrũ honorẽ [b] & fidelitatem rebellionis opera faciunt, [c] & [d] cõtra noſtri [e] imperij [f] proſperitatem aliquid machinẽtur, [g] cõtra nos ſeu officiales noſtros, in iis, quæ ad cõmiſſum eis officiũ pertinent, rebellando. [h]

a Occulte. [a] vt ſi aliqua ciuitas Tuſciæ principe incipiente intrare Lombardiam mittit ſtipendiarios ad aliquam terram vel dominũ rebellẽ & fingit eos nõ eſſe ſuos ſtipendiarios caſſando eos ficte, vel mittit gentem alicui, vt ipſe poſſit contra principem hoſtiliter mittere gentem ſuam: vel faciũt ligam, vel ſocietatẽ inuicem ad eorum defenſionem, vt conſueuerunt facere iſti Peruſini, Florentini: & etiam tyranni Lõbardiæ, & hoc exprimunt, & aliud in veritate agunt. [b] Sed ſciendũ eſt quod tales colligationes ciuitatum inuicem ſeu cum dominis prohibitæ, ſunt ipſo iure nullæ vt x. col. de pace ſir. §. conuenticule. quod intelligo principe exiſtẽte in partibus, vel eo exiſtente ad eorũ defenſionem: ſed Principe abſente non puto prohibitas tales ſocietates ſeu colligationes ad defendendũ ſe ab oppreſſionibus tyrannorum vel malarũ ſocietatũ quę ſæpe inſurgunt in Italia ad deprædandum alios: fit enim ad iuſtitiam ſeruandam: ergo debet valere, vt not. ff. quod cuiuſque vni. le. prima, in principio.

b Noſtrum honorem. ſcilicet perſonæ, vel imperij: vt infra patet.

c Faciunt. loquitur ergo de ea rebellione, quæ in faciendo conſiſtit: vt in conferendo ſe in numerum hoſtium, inſequendo Principem & gentem eius.

d Et. incipit ſecundum capitulum.

e Noſtri. i. propriæ perſonæ Imperatoris.

f Imperij. & ſic dignitas &c.

g Machinantur. i. aliquid doloſe ordinant: cum machinatio propriè conſiſtat in arte verborum, vt ff. de dol. l. 1. §. 1. & ibi not. vt faciẽdo inter ſe ligã & ſocietates prohibitas ſub aliquo colore licito: vt ff. de extraord cri. l. 2. Vel pone quod adueniẽte Imperatore vel eius nuntio volente ingredi ciuitatẽ pro recuperandis iuribus imperij tam ibi quã alibi, aliqui reſpondent, quòd intromittere eum vel gentẽ eius eſt periculoſum ſtatui eorũ, & ſic tenẽt eum in verbis, & ſic labitur tẽpus quo multa poſſet facere pro imperij proſperitate. Iſtæ ſunt machinationes quędam licet ad actus bellicos nõ deueniant iſta machinatio ſecuta inobedientia, facit eos rebelles.

h Rebellando. [i] reſiſtẽdo vel non obediẽdo: licet ipſi guerram non inferant, vt dictum eſt. Et aduertẽdum eſt, quòd in illo qui rebellat contra principem hæc conſtitutio loquitur ſimpliciter, quaſi cõtra eũ non poſſit eſſe aliqua iuſta cauſa reſiſtẽdi: quod intellige de ſubditis imperij, nõ de iis qui ſunt de terris eccleſiæ. In eo vero, quod loquitur in eo q rebellat contra officiales ſuos, loquitur limitatiue. ſ. in his q̃ ad commiſſum eis officium pertinent, & hoc quia ſi vl tra tacerẽt, poſſet eis legitime reſiſti: vt C. de iure fiſ. l. prohibitum. lib. 10 & de meta. l. deuotũ. lib. 11. & intellige, quando rebellat pro his, quæ petunt pro ſtatu imperij: ſecus ſi aliqua ſingularis perſona conueniretur coram Principe vel eius iudice aliqua cauſa ciuili vel criminali ad petitionem alterius vel eſſet contumax, aut alio modo reſiſteret: tunc n. licet largo modo dicatur rebellis: vt d. c. ſane. de offi. dele. tamẽ propter hoc nõ dicitur rebellis imperij, nec incidit in hanc conſtitutionem: quia nõ rebellat contra proſperitatem imperatoris vel imperij principaliter: quod in hac conſtitutione requiritur vt patet in tex. ſed in damnum aduerſarij cum quo litigat. quod patet: quia contra talem contumacem non proceditur, niſi petente petente: vt ff. de iud. l. ad peremptoriũ C. de iud. l. properãdũ, C. quãn & quan. index auth. qui ſemel. Sed an hæc cõſtitutio habet locũ cõtra eũ q rebellat contra aliquem regem vel Principem: vel cõtra aliquã prouincem ciuitatem? quod videtur: quia hic dicitur contra officiales noſtros. Sed omnes prædicti poſſunt dici officiales imperatoris: quia vel ab eo habent iuriſdictionem ex conſtitutione, vel conceſſione, vel longa conſuetudine quę vim conſtitutionis habet: vt ff de aqua plu. arcen. l. 1. §. fi. & ff. de aqua quo ti. & æſti. l. hoc iur. §. ductus aquæ. Contrarium dicen: nam tunc non fit contra proſperitatem Principis vel imperij principaliter: licet ex iſtis defenſionibus & rebellionibus reſpub. lædatur, caſus. eſt ff. de cap. l. ſi quis ingenuũ. §. in ciuilibus. Et quod hic dicitur de officialibus Imperatoris, intelligitur de his qui principaliter ac directo pro eo ſunt legati & vicarij imperatoris: vt C. de eo qui vicẽ alterius gerit. l. 2. & ff. de leg. 3. l. 1. §. de portatus. & §. ſequen. reges vero & ciuitates eſto quod habeant iuriſdictionẽ à Principe: ſed eã exercent principaliter pro ſe non pro principem, & ſic ceſſat hæc conſtitutio quæ ſpecialiter loquitur in his qui machinantur cõtra perſonam principis, vel eius officiales vel imperij vtilitatem: ſed habet locum ius antiquũ ſcilicet l. amiſſione §. q deficiunt. ff. de capi. di quę generaliter loquitur de iis, q deficiunt à iuriſdictione eorum, ſub quorum imperio ſunt: & dicã in tractatu de bannitis noſtri temporis. [k] Sed quid ſi aliquis rebellat contra rectores per Romanam eccleſiã poſitos in partibus Italiæ? puto huic cõſtitutioni locum fore. Cum enim imperium ſit eccleſiæ: vt ſ. dixi in l. prox. circa prin. apparet. quòd rebellat cõtra proſperitatem imperij: pro quo facit, quòd Canoniſtę in talibus imitantur leges: vt extra de ope. no. nunc. c. 1. Quid ſi aliquis homo de terris eccleſiæ aliquid faciat contra Principem de his quæ ad rebellionẽ pertinent, an rebellis eſt & in crimẽ læſæ maieſtatis incidat? Henri. Imp. huius l. author determinauit q ſic, cõdẽnando de hoc Robertũ regẽ: vt ex. de re iudi. c. paſtoralis. in cle. ſed Papa ibi in §. rurſus, determinauit contrariũ, dicẽs eũ q eſt de terris eccleſiæ rõe originis & domicilij: nõ poſſe dictũ crimẽ cõmittere in imperatorẽ. & propter hoc caſſauit imperatoris ſniam cõtra regẽ Robertũ latã. mihi vtriuſque ſnia vr̃ eſſe vera. nã dicta verba cõmiſit crimẽ læſæ maieſtatis in eũ, poſſunt intelligi ſic, i. eũ. i. in ipſius principis maieſtatẽ. & tũc eſt vera ſnia Papæ. nã cũ nõ ſit ſubditus maieſtati imperiali, ſi debebat ſibi illas fidelitates q̃ dñr ſ. l. proxi. circa prin. nec eũ tenetur venerari. ſed quo ad eũ liber ẽ, & nõ dr̃ directo in eius maieſtatẽ cõmittere: vt ibi. facit. ff. de capt. l. nõ dubito. Sed ꝓpo poſſunt intelligi dicta verba q cõmiſit crimẽ læſę maieſtatis. ſ. Papæ, illi cui ſubditus eſt, & hoc crimen cõmittit in eũ. ſ. principẽ: vt ſic nõ directo, ſed per quandã cõſequentiã læſerit maieſtatẽ papæ: & tunc vera eſt ſnia imperatoris. Nã imperator eſt fidelis & fidatur à Papa, & ab eo coronatur. ſi ergo offendit cõfidatũ à principe, incidit in crimẽ læſę maieſtatis Principis, vt ff. ad le. Iul. maie. l. 1. in prin. [l] Sed quia hoc Imperator in ſua ſnia nõ expreſſit, & ſic nõ fuit expreſſa maieſtas, quę læſa fuerat: fuit intelligendũ de maie. Imperatoris, vnde fuit caſſa ſnia ſua, vnde Papa multũ ponderat illa verba læſæ maieſtatis in ipſo. q. d. ſuã non dr̃ lædere, ſed alterius maieſtatẽ nõ negat & hoc de crimine læſæ maieſtatis. An autẽ ſit rebellis? Videtur, q nõ: quia nõ eſt ſubditus, vt dixi. in contrariũ vr̃ in d. clemen. paſtoralis. in prin. vbi imperator appellat regem Robertum hoſtẽ, & rebellẽ: q ſubditus eſt rõne comitatus prouincię quẽ tenebat ab imperio, & nuper Aloiſius rex dicti regis Roberti ſucceſſor per ſuos legitimos nũtios dño imperatori noſtro pro dicto comitatu fidelitatẽ iurauit in ciuitate Piſarũ me præſente. Sed an cõtra boſem de tertia

Occultum dicitur quod nõ pt videri. facit ad hoc cap. vt noſtrũ vt eccl. bene. in ſpe. de nom. cl. m. § 6. Itẽ occultũ dicitur ſecretum 32. diſtin. erubeſcãt de ſimo. tua nos.

[a] Iſtud ẽ ſignũ proditionis. Bal. in c. 1. q b. mo. feu. ami. in vſi. feu.

[i] De hac materia vide per Bal. in l. nihil. C. de manu miſ. vindicta. circa fi. ſ ver hn. & no. ex hac l.

Conſuetudo longa vim cõſtitutionis habet.

[k] Idẽ Sali. in l. 1. C. ad leg. Iu. maieſta.

Imperator ẽ fidelis & fidatus Papæ.

[l] Iſtã gl. ſequuntur Bald. Cy. & Sal.

terris eccleſię ſic delinquentem poſſit Imperator vel hñs authoritatem ab eo procedere? q̃d vr̃ quia homines eccleſię ſunt imperij fœderati, ergo apud eos poſſunt fieri rei, & in eos animaduerti. l. nõ dubito. in fi. ff. de ca. maximè cum corã eo forum ſortiãtur ratione delicti commiſſi in mittendo gentes ꝯ principem ad terras imperij, & ſic imperator fecit ꝯ dictũ Regem Robertũ, ſed Papa determinauit ꝯtrium, niſi ſit inuentus, vel ad eũ ea more remiſſus: vt dicta cle paſtoralis. §. nos quoq;. ibi, ſed ſi punitio. Sed certè verũ eſt, q̧ de iſto crimine q̃d eſt capitale, non poſſet de iure cõi puniri, niſi pſens eſſet, & illud ꝯſiderauit ille decreta. nec ob. ꝗ. l. proei. quia iſte fuit facta poſt coronationẽ imperatoris prędicti: vnde ecclesie non admittit illã legẽ in pͥiudiciũ ſubditorũ ſuorũ, & ſic vr̃ iuiiſſe fœdus cũ eo, q̧ ꝯ hoĩes eccleſię leges grauiores nõ imponat: vnde rõ illius capituli nõ habet locum in hominibus Imperij vel alterius regni, ſed ſolũ in hominibus eccleſiæ. Quod no. pro ciuitatibus q̃ inuicem confœderantur æquali vel inæquali fœdere, vt l. non dubito. de cap. nã ſi ectũ eſt vt inuicẽ ſe tractent vt ciues in ciuilibus & criminalibus, intelligitur vt vnus ꝯ alios grauiores leges non ferret: quia tunc errant, quia in ſocietate inſpicitur cõditio ſociorũ tpe ꝯtꝰ ſocietatis, vt inſti. de ſo. §. fi. & ff. pro ſoc. l. ſocius ſocio. & ſe. ercil. l. hæres. § non tñ. & ibi no. De pœna verò rebellium,

Rebelliũ pœna.

dic q̧ quædam infligitur ipſo iure: quia perdũt omnis, quæ iuris ciuilis ſunt, vt d. l. amiſſione. de ca. dimi. Aliæ pœnæ põt infligi eit à quolibet hoĩe. nã põt impunè occidi, vt ff. ed l. Cor. de ſica. l. 3. § fi. & de re mili. l. proditores. & poſſunt captiui detineri vt ſeruiant. ff. de ecqui. re. do. l. transfuga. Tertia pœna imponitur: quia põt talem damnare, vt capite puniatur, vt ff de pœn. l. ſi quis aliquid. §. transfugæ quod intelligitur: vt ibi no. circa prin. quia cum talem pœnam ipſo iure incurrant, peti poſſit pronunciari talem eſſe rebellem puto. q̧ ſic. arg ff. de iudi. l. qui ſe dicit. & eſt expreſſum in d. c. paſtoralis. vbi imperator pronunciauit Regẽ Robertum eſſe rebellẽ, & eo modo qui ſe putaret eſſe de tali crimine infamatũ, poſſet petere ſe pronunciari nõ eſſe reũ, ar. C. de inge. ma. l. diffamari facit q̃d dicimus, q̧ principaliter põt peti vt de ætate pronunciet, vt ff. de mi. l. de ætate. ſm vnã lecturã & de fer l. 2. & ibi no. vt ætates probent. C de proba. l. eũ re. item hoc poſſet fieri ciuiliter agendo: nã ſicut ciuitas poſſet vẽdicare ſuũ ciuẽ, eadem rõne ciuis põt dicere ſe ciuem ciuitatis illius, & ſic per ꝯñs non rebellẽ, vt ff. ed mun. l. de iure. & no. de rei ven l. 1 § . per hanc. item quęro q̃d de dominio bonorum? Reſp. illud ſi eſt directum, eſt de iu gen ergo retinet, ſed ſi haberet vtile dominium, illud non retineret ſub iſto nomine: qm̃ puto hoc à iure ciuili inductũ. ſed quia hoc idẽ ſonet, q̃d effectus dominij, vt no. C. de bo. ma. anth. iõ. nec puto q̧ hic retineat ſicut directũ: quia hic effectus dominij eſt de iu. gẽ. ar. inſt de vſu & ha § fi. vbi dr̃ vſum & ſimilia q̃ ſunt de effectu dñij, eſſe de iu. gẽ. ſed licet retineantur, nec publica efficientur, tñ occupanti concedantur. Caſus eſt in l. transfuga. de eq. rer. do. ſi. n poteſt occidi perſona, & capi & haberi vt ſeruus: multò magis res ſed puto, q̧ ſi ſequeretur cõdemnatio per iudicem, & ſic condemnaret

Regñ & iuriſdictionis, origo eſt de iu. gen ſium.

crimine lęſę maieſtatis: quia tunc omnia publicarentur hodie per l. pe & fi C. ed leg. iul. maieſt. item quid de iuriſdictionibꝰ, quas haberet talis rebellis? Rñ. [1] iuriſdictio eſt iuris ciuilis: quia de iure publico introducta eſt, vt no. ff. de iur. om. iud. l. 1. facit de ori iu. l. 2 §. pe. origo. n fuit de iu. gen. quo ẽt fuerunt reges, vt l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu . ſed quia circa iuriſdictionem multa ſunt addita: ideo dr̃ de iure ciuili, vt l. ius ciuile ff de iuſtit & iu. & licet in eum qui eſt rebellis, non cadat iuriſdictio tanquam

[1] Idem Bal. Pau. & Iaſ. i l. ex hoc iure in glo. alleg.

ſit quoddam à iure ciuili inductum, remanet tñ tñquem q̃ã poteſtas regia de iure gentium & tñ Imperator (vt in illo c. paſtoralis) priuauit Regẽ Robertum iuriſdictione & dignitatibus, quaſi non eſſet ipſo iure priuatus, vel quia licet, ſit ẽt ipſo iure priuatus: tñ donec toleretur, valent geſta per eum, vt l. Barbarius. ff de offi. præſi. & C. de ſent. l. ſi arbiter. & ideo imperator in dicta ſnia expreſſè priuauit: nec dicit ipſo iure priuet & tacitè vult hoc fieri expreſſè. per id quod dr̃. ff. ſi pen. epp. mors interue. l. 1. vbi bona fuerunt publicata expreſsè, tamen vbi tacitè inerat. Vel dic quòd Imperator Regem ideo expreſsè priuauit: quia tales iuriſdictiones habebat in terris eccleſiæ, & ab eccleſia nõ erat ipſo iure priuatus, priuauit eũ ẽ eã per ſniam ſed eccleſia iſtud non admiſit, vt ſtatim dicam, licet ẽt præcedentia vera ſint. item quid de obligationibus & promiſſionibus factis his rebellibus? Rñ, ſi quidem ſunt iuris ciuilis, ipſo iure perdunt, ſi iur. gentiũ tunc ea non perdunt, vt dictum eſt, ſed in aliquibus promittens ipſo iure non tenetur, vt ſi eſſet debitor fidelitatis. Nam tunc cum eſſet rebellis, ei obedire non tenet. non tanquã liberatus per rebellionẽ, ſed tanquã ab ipſo initio in ipſa promiſſione conuẽtionata ſit conditio, vt non ſit rebellis ſuperiori, & ita intelligo x. col. hic finitur lex. c. 1. & quod ibi no. facit ff. de leg. 2. l. quid ergo § ſi hæres, & de verb. obl. l. qui ſeruũ, ſed dñs Imperator ꝯ dictum Robertum Regem expreſſe priuationis ſniam promulgauit, vt d. c. paſtoralis. §. iubendo ẽt. ſed hoc facit, vel quia prædicta erãt in terris eccleſiæ. vel in alijs cauſis p̃allegatis. Sed tñ perdent ea q̃ ſunt iuris ciuilis, quid de his, q̃ hñt à iure canonico ſeu à ſummo Pontifice? Reſp. [2] quoddã ius eſt ſuper ius ciuile, quoddam ꝯ. ius ciuile quoddam æquale tñ. primo caſu per ſolã rebellionẽ non perditur, vt ius naturale vel gent. ea. n. retinet, vt d. l. amiſſione. ff. de cap. dimi. ſed per ſniam poteſt quis priuari eo, vt patet in damnato ad mortem: quia ipſa ſnia priuatur ciuitate & libertate: quæ eſt naturalis facultas, vt ff. de ſta. homi. l. libertas, & eodem modo dico de his, quæ quis habet à ſummo Pontifice. Nam ea ſola rebellione non perdit: nam eius authoritas ſuper ius ciuile eſt, ſed p̃ ſniam legitimè latam poſſet quis illo iure priuari ẽt à iudice ſeculari, de laicis verò loquor: vnde ſi Imperator protuliſſet ſniam ꝯ dictum regem præſentem, valuiſſet, vt dicto cap. paſtoralis. ibi, quod ſi punitio &c. tamen quia in abſentem [3] protulit, non valuit, vt dictum eſt. De eo verò iure quod eſt infra ius ciuile, vt ſunt propria ciuitatum & aliorum dominorum ſub imperio conſtitutorum: ille ſine dubio perdit. Illa enim iura cũ authoritate principis ſint facta, ipſius iura eſſe videntur, vt C. de vete. iu. enucle. l. 1. §. omnia. & eſt expreſſum. x. colla. hic finitur lex Corra. dic. cap. 1. De eo verò iure, quod eſt æquale iuri noſtro ciuili. exemplum poni nõ poteſt de iure: cum Imperatoris omnia ſint, exceptis his, quæ habet eccleſia, vt dictum eſt ſ. ti. prox. circa princi. Sed præſuppono prout de facto obſeruatur, q̧ aliqui reges, vel populi non recognoſcunt Imperatorem in dñm: tñ dicendum eſt, q̧ ille iura non perdit rebellis ex ſua rebellione: nam ea hoc perdunt iura ciuilia ſcilicet ciuium Romanorum: vt inſtit. quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluitur. §. cum autem iure ciuilia extraneorum. Ex prædictis patet determinatio quæſtionis de exbannitis noſtri temporis. dico enim, q̧ illi, qui ex forma ſtatuti poſſunt impunè offendi, dicuntur hoſtes rebelles ciuitatis quod patet, quando per legem ciuitatis contra eos indictum eſt bellum, vt d l. amiſſione, in glo. ſuper verbo. relegati. & ideo perdunt iura ciuilia illius ciuitatis non iure ciuilia Romano. quæ ſunt ſ. iura aliarum ciuitatũ, quæ ſunt æqualia, ſicut exbanniti

&

[2] Idem Bald. in l. fi. C. ſi cõt. ius vel vti. pub. & l. 1. de iu. annul. au reo. iuriũ multiplicitas. ius naturale vel gẽtiũ nõ niſi p̃ ſententiã amittuntur.

[3] Vide de hac materia Rap. ſ ti. C. quo. & qñ iudex. p gl. in l. properandum. §. ſin autẽ alterutra. de iud.

& cōdēnati ab Imperatore non perdunt ea, quæ ſunt iuris ciuilis Papalis. & ſic eſt caſus in d.c. paſtoralis. Sed dices tu, illud verum eſt in terris eccleſiæ, ſed in terris imperij videtur hic caſus in contrarium. Nam Imperator credit illum regē poſſe priuari illo iure, quod habebat à ſuperiore: ergo idem ſentit ab eo, qui eſt inferior eo. Sed ꝯdico: nā Imperator cognoſcēs ꝙ eo ip.o. ꝙ rebellis & hoſtis, ſuꝰ nō pdit ea, q̃ habet à ſuperiore, & nō expreſſe ſententiam priuationis protulit: ſic patet, ꝙ eo ipſo, ꝙ exbānitus & hoſtis vnius ciuitatis eſt, nō perdit ea quę ſunt in ciuitate Romana. caſus eſt ff. de c. & poſtlimi. reuer. l. ſi qs ingenuā §. in ciuilibus. Sed ſi ciuitas vellet hoc expreſſe facere per ſuam legem, vt ſuū effectum porrigat ad ea q̃ ſunt extra territoriū: dixi plenè in repetitione l. cunctos populos. C. de ſum. trinit. & fid. catho. & hāc materiā plene tractaui in quęſtione, quā de hoc diſputaui: quæ incipit. Lucanę ciuitatis ſtatuto &c. Circa ſecundum ſcilicet de pœna, quæ poteſt infligi à quolibet homine, quæritur, an eū qui eſt rebellis occultè, liceat [a] occidere? Et dic quod ſic nā ipſo facto hanc pœnam incurrit, vt hic. & in iudicio quo proceditur de homicidio, liquidabit̃, an fuerit rebellis. ar. ff. de oper. no. nunti. l. de pupillo. §. ſi qs rinos. vet. tortes. Item an iſtæ pœnæ cadant in rebellem ciuitatem? Reſpon. quædā ſunt ciuitates, quę p vim occupātur ab aliquo tyranno hoſte imperij: & iſtę propriè non dicuntur rebelles, ſed dicunt̃ ciuitates [1] captiuæ: quæ ſi recuperantur, dicunt̃ redditæ ad priſtinam libertatem. vt C. de offic. præfe. p̄to. Aphri. l. 1. in prin. quædam proprio motu ciuiū, vel maioris partis rebellāt: & iſtę ſunt propriè rebelles: in quibus quantum ad amiſſionem iurium & iuriſdictionis dicendum eſt idem, quod in priuato. Quātū ad pœnam inferendam per hominem priuatum, dicendum eſt, quòd quilibet poteſt in eius ciuitate & territorio capere, prędari, & comburere, & ſimilia facere, quæ conſueuerunt fieri his, contra quos bellū habemus, vt l. j. in fin. ff. de acquirē. rer. domi. Sed ſi capiat̃ vna ciuitas, cuius populus ſit rebellis: an populus efficiet̃ ſeruus, ſicut vnus priuatus captus? Reſpond. non, imò libertatem recipiunt. in authen. de hær. & falc. in prin. & ibi no. in gloſſ. ſuper verbo, antiqua & ibi per Iacob. de Bel. Item an iuriſdictio erit priuati capientis? Reſpon. [2] nō: cum iure antiquo illam ante iā perdidit: & ſic eſt principis. & ſic tunc cum occupat̃, non habet iuriſdictionem item eū priuatus qui capit ciuitatem poterit eam deſtruere, vel homines inde expellere, patebit ſtatim. De pœna verò inferenda per ſententiam iudicis dico, quod nullus poteſt condemnare ciuitatem ſubijciēdam aratro, niſi ſolus princeps. Nā licet domus particulares ſint priuatorū, ipſa ciuitas vniuerſaliter ꝯſiderata eſt principis. ſimiliter & palatia pulchra ciuitatum ſo cuila. quæ ſunt regalie. capi. 1. nō poterit ergo deſtrui ciuitas, quę principis eſt, abſque eius voluntate. Itē ſi nō licet deſtruere ciuitatē, nec eſt edificare p quę vrbs deformatur ruinis ff de lega. 1. l. cætera §. hoc ſenatꝰ. & C. de ædific. priuat. l. 2. multò minus nec tota ciuitas. Item ſi nō licet contra decuriones ciuitatis ferre ſententiā mortis: principe inconſulto, vt ff. de pęn. l. moris. §. ille ferè multo minus licebit ꝯtra ciuitatem, ſicut Troia & Carthago paſſæ ſunt exitium ex præcepto eius, qui tenebat imperium. vt ff. qbus mod. vſuſfru. amittat. l. ſi vſuſfructus ciuitati. Dico etiam, quod poteſt cogere homines ciuitatis captę il-

Rebellem an occulte occidere liceat.

[a] In hāc q̄ōnem vide Ale. in conſ. 102. inci. videtur prima conſideratione.

[1] Idē Ba. in leg. tutelas ff. de capit. dimin.

[2] Idē Pel. & Pau. in d §. in ciuilibus 7. in glo. al- leg.

Nulli [a] ergo omnino hominum liceat hanc paginam declarationis & pronūciationis infringere, [b] vel auſu temerario [c] cōtraire. [d] Si quis aūt hoc attētare [e] præſumpſerit, indignationē [f] noſtram & pœnam mille [g] librarum noſtræ cameræ ſoluendarum ſe nouerit incurſurum. Data [h] Piſis iiij. Nonas Aprilis, regni noſtri anno v. Mcccxij.

lam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliā ſe transferre. quod ſolus princeps poteſt. argum. C. de iure fiſci. l. certa forma. lib. 10. ſed relegare ex cauſa pōt preſes vel alius prætor vel rector. vt ff. de offi. præfe. vrbis. l. 1. §. fin.

[a] Nulli. Quarta pars in qua punit impugnantes conſtitutionem. & quod dicit nulli, intellige priuato, vel in quauis dignitate poſito, etiam ſi vicarius fuerit Imperatoris, niſi hoc habuerit expreſsè in mandatis. hoc enim innuit dictio omnino, quæ ſequitur. q.d. ſine diſtinctione perſonarū, vel ff quod met. cau. l. ſi cum exceptione §. quatenus. in glo ſuper verbo, omnino, & de fideiuſſ. l. Græce. §. illud. & ibi per Din. & de dictione penitus, vide quod ponitur. C de vſur. rei iudi. l. fi. & ibi pon.

[b] Infringere. ideſt retractare directo: vel per malitioſam interpretationem facere, vt C. de leg. l. 2.

[c] Temerario. ex hoc patet, ꝙ ſi ex facilitate abſque dolo hoc fecerit, nō incidit in hanc pęnam [a] vt ff. ad Turpil. l. 1. §. quæri poteſt.

[d] Contraire. vel contra diſſimulando vel audiendo allegationes contra hanc legem: vt C. de lega. l. 2. & de ſacroſan eccl. l. 1.

[e] Attentare. & ſic non requiritur, quòd ad effectū pduxerit. quod plenè dic, vt C. de epiſco. & cler. l. ſi quis non dicam rapere &c.

[f] Indignationem huius verbi nullum effectū innenio, niſi quatenus verbū ſonat: quia imperator indignatus ex hoc facto non exhibebit ſe gratioſum.

[g] Mille librarum, alias punitur alia pœna. C. de leg. l. 2. in fi. & de ſacroſan eccle. l. placet. & dic vt ibi per doct. Et ſic no. pro ciuitatibus quæ quandoq; faciūt ſtatuta. & pœnam imponunt iudici contra iudicāti, & aduerſario & aduocato contra allegantē nā valet talis adiectio pęnę. ſi ſtatutum illud validum ſit vt hic, cum ſi. ſed ſi eſſet inualidum, nō valeret adiectio pœnæ, ſicut nec principale, vt C. de legi. l. nō dubium. & C. de pactis l pacta quę cōtra. Sed aliquādo ciuitates volētes vt ipſa ſtatuta licet inualida obſeruent, auferūt iuriſdictionē ſuis iudicibꝰ: vt ſi aliqd contra illud ſtatutum diceretur, vel allegaret̃: ſuper eo quod contra illud ſtatutum allegatur, iuriſdictionem non habeat. quod an valeat. dic ꝙ quandoq; p illud ſtatutum inualidū nitit̃ auferre alicui ius agēdi: & tunc talis clauſula p quam aufert̃ iuriſdictio iudici qui eam habet ab ipſa ciuitate, valet: vt ff. de iudic. l. iudicium ſoluitur. tamē poterit agi corā ſuperiore, ſicut etiā, cum proceditur per viā euangelicæ denuntiationis, vt diximus ſ. proxi. in glo. ſuper verbo denuntiationis. Si verò aufert̃ ius excipiendi ſeu defendendi, tunc talis clauſula per quā aufertur iuriſdictio ſuper defenſione, non valet: q̄a defenſio eſt de iure naturali & ſic non poteſt auferri, nec impediri, q̄n iudex audiet, alias idē importaret, ſi ſtatueret, quod iudex faciat iniuſtitiam propter hoc, extra de re iudi. ca. paſtoralis. in clementi. & quod dixi ſ. l. proxi. in glo. ſuper verbo figura. item aufertur ius replicandi: quia ſicut exceptio eſt defenſio contra actionem, ita replicatio cōtra exceptionē, [3] vt ff. de excep l. 2. & hoc quando talis eſt exceptio ſeu defenſio, quæ per ſtatutū non pōt tolli. alias ſicut poſſet ipſa exceptio tolli, ita & iuriſdictio auferri.

[h] Data. iſtud eſt vtile & neceſſarium in legibus, quę de nouo emanāt: ſed in codicibus & legibus antiqs diu obſeruatis, ſeu i volumine legū redactis, licet data non repetiatur, nihilominus ſuū vigorē obtinent

[a] Aduerte tñ, ꝙ quāquam ſi liceat allegare aduerſus ſtatutū, non tñ tenet̃ apud iudicē aduocatus ipſū ſtatutū allegare Neque ob id quod allegarū non fuerit omittet iudex iudicarē ſcd̄m ipſum. Quod dānoſū eſt in ꝯſuetudina, quæ allegāda eſt, & probāda: quoniam nō ſolat conſuetudo iura noſcere, vt ſtatutū qd̄ iudex ſe ſeruaturum ſtatuat, ſecundum Bal. in l. j. C. q̃ deſunt adu. iu. ſuppl.

[3] Vide ca. 1. & 2. de litis cō te. lib. 6.

vt in prima cōſtitutione Codicis ibi, ſi qua eorū &c. vnde & conſtitutio poſtquā cœpit per ſtudia diuulgari & frequentari, valetet: licet data non reperiretur & hoc eſt ratio propter quaſdam ciuitates. q̄ habent ſua columina ſtatutorū non publicata manu notariorū: ſed ſunt diutius obſeruata. & hęc data eſt communia ad hanc conſtitutionem & præcedētem.

SEQVITVR liber de pace Conſtantiæ.

a In nomine ſanctæ & indiuiduę trinitatis. Imperator Fridericus pacē ſuā laudabilē ſūmę attribuit trinitati, vt facit alibi Iuſtinianus. C. de of. præfec. præto. Aphr. l. in nomine. & in auth. de q̄ſto. in prin. & in auth. de armis in princ. Ex quo ſequitur bonū principiū, melius mediū, & finis deo acceptabilis. l auth. quomodo oportet epiſco. in prin. nō ergo tanq̄ ipſe, ſed tanq̄ deus vſ fecere, vt ff. de acq. r. poſ. l. q̄d meo. & non ſua vice, ſed delegāt s. ſ. dei cuius vice fungit. Nā priceps ē ordinarius omniū, & legatus ſiua proconſul dei, vt ff. de of. eius aul manda. eſt iuriſd. le. 1. In fin. & in authē. de fide inſtr. § quia ergo imperiū ſecūdū Acc. qui ita eleganter not. in authe. de hære & Fal. in prin. colla. 1. Sed quare iſte ſtylus nō ſeruatur in literis apoſtolicis? Rñ. quia hoc facit ſtylus literarū Papalium, vbi non ſit alia expreſſio, vt no. in c. abbate in fin. de re iudi. lib. 6. in nouel. Adde quòd conſuetudo formalis debet ſeruari, aliàs inſtrumentū nō valet. vt no. in auth. vt præponatur nomen imperatoris §. nos enim. col. 6 in gloſſ. pura &c. Baldus.

b Imperialis. Imperator debet eſſe clemēs & māſuetus, vt hic, & C. de off. comitis rerū priua. l. vlti. Quæ quidē manſuetudo ex humanitate deſcēdit, & merito Principi ineſt. cū nihil ſit peculiare ſic imperialis maieſtatis quā humanitas, vt. C. de done. inter virū & vxo. l. fi. in fi. & C. de teſt. l. fi. ibi, ad humanitatem dei reſpicientes. ſic & princeps ſeruus inſcribitur. C. de of præfec. ſa larg. l. exemplar. Item magnanimus & benignus. l. 1. C de theſau. lib. 10.

c Eam ſemper. Imperator pacem, & clementiam, & manſuetudinem. & diſpenſationē, & fauores, & gratias ſolum ſubditis ſuis & deuotis pollicetur, nō his quos vt hoſtes, & barbaros iure proſequit̄ quos potius conuenit ſeuere punire & per hoc imperator in iuſtitiæ terminos nō excedit. ſed potius iuſtitia mediāte procedit, vt ī. hic finit̄ lex, deinde cōſue. regni incipiunt. c. domino guerram. col. 10. Ideoq; ſubtilis ingenio eſt ab eis velut à barbaris pecunia extorquēda vt egeſtate laborent ff. depo. l. bone fidei. nimirū igitur ſi contra rebelles ſeueritas exercetur, cū peccēt, eo quòd contra dominum ſuū bella exerceant. C. de

LIBER DE PACE Conſtantię compoſita inter Imperatorem Fridericum & filiū eius Henricum & quoſdam nobiles Alemaniæ ex vna parte, & ciuitates Lombardiæ, Marchiæ, & Romandiolæ ex altera, cum commento Domini Baldi de Vbaldis de Peruſio viriuſque iuris doctoris illuſtriſſimi.

In nomine [a] ſanctę & indiuiduæ Trinitatis, Fridericus diuina fauente clementia Romanorū Imperator ſemp Auguſtus & filius eius Henricus ſextus Romanorum Rex Auguſtus. Imperialis [b] clemētiæ immēſa ſerenitas māſueta eam ſemper [c] in ſubditis ſuis diſpenſationem [d] fauoris & gratiæ habere conſueuit, vt quamuis diſtricta ſeueritate exceſſuum delicta [e] debeat, & poſſit corrigere: magis tamen ſtudeat propitia tranquilitate pacis & piis affectibus [f] miſericordiæ Romanum imperium regere, & rebellium inſolentiam ad debitam fidem, [g] & debitæ deuotionis [h] obſequium reuocare. Ea propter cognoſcat vniuerſitas [i] fideliū imperii tam præſentis ætatis, quàm ſucceſſiuæ poſteritatis, quòd nos ſolita benignitatis noſtrę gratia ad fidem & deuotionem Lombardorum, qui aliquādo nos & imperium noſtrum offenderant, vi-

cōmer. & merca. l. 2. C. loc. l. fina. & diſt. quo iure. præſertim ſi Papę contra hæreticos, qui non poſſunt ſ. ſcribere contra confiſcationem bonorū. vt no. in c. 1. de præſcript. lib. 6. in nouella, & eſt expreſſum. C. de apoſta. l. apoſtatarum. hoſtes fidei nō protegi, ſed exterminari oportet vt C. de ſum. trini. l. nullos hæreticos? ſicut etiam deportatus vllo tēpore nō p̄ſcribit: qe à iure ciuili eſt penitus alienus ff. de le. 3. l. 1. §. 2. quibus. qa deportatus p̄ mortuo habetur, vt ff. de ḡ. ta. l. 1. & no. in l. 1. C. hær. inſtit & ff. de lib. & poſth. l. Gallus. §. & quid ſi tātū & fortè ciuiliter poſſidere non poteſt. & ſic in tali exilio incepta vſucapio interrumperetur.

d Diſpenſationem. diſpenſatio dicitur ſeueritatis & exceſſuum mitigatio, vel remiſſio. fac. extra de iudi. cap. ſi clerici. In iſta tamē ciuilia raro diſpenſationes permittunt, quia non debent indulgentia criminis ſubleuari, vt C. de cohor. l. ſi appatitor. lib. 12. & cōtra rebelles & proditores nunquam: ſed debent ipſi temeritatis ſuæ conatibus opprimi, vt C. de ſenato l. 1 & 2. libro 12. & C. de dela l. fin lib decimo Iram hoc ipſo, quòd quis percat malo intelligitur nocere bono. in aut. de mend. princi. §. homicidia. & eis ſolus princeps ſecuritatē dare poteſt, niſi ex cauſa iure expreſſa. eod. tit. §. ſed neque hoc. & no. ff. de po. iu. l. is qui reus.

e Delicte. i. delinquenter. ſic C. de teſt. l. iubemus, in prin. Oportet dicere illud vulgare, cū filius facit offenſam patri, & pater verberibus eum caſtigat. dicit enim pater filio: non verbero te, ſed fatuitatem tuā: vt C. de emē. propin. l. 1. ſecundūm Odo. & alibi. Nō punio ego te: ſed mores tui accuſant & puniūt te. l. palā de ri. nu. ff. de proba l. cum proba. per Acc.

f Affectibus piis. imperator pietate mouetur ad aliquid concedendum. vt & aliás. C. de off. procō. & le. l. 2. ibi dū dicit, cuius allegationes humanæ pium principē cōmouerunt, vt C. de apoſta. l. quì ſanctā.

g Debitam fidē. omnes tenemur principi: quia vt Deus eſt princeps in cœlis, ſic Imperatorē vicarium ſuum & dominatorem in fide ac veritate & iuſtitia conſtituit in terris. C. de ve. iu. enu. l. 2. §. ſi quid igitur, & in auth. de conſulibus. in fi. Præterea diuina pagina dicit, omnis anima ſubdita ſit Principi, & Ducibus ab eo miſſis. et extra de cen. c. oīs anima.

h Deuotionis. ſubditi debent eſſe deuoti. et C. de vecti. & commi. l. elegantem. & ī. qui. cau. feu. amit. ca. Obertus. §. 1. col. 10.

i Vniuerſitas. de illa magna vniuerſitate, quæ omnes fideles imperii in ſe complectitur tam præſentis ætatis, quàm ſucceſſiuæ poſteritatis. hinc colligit̄, quòd lex ſemper loquitur, vt C. de hær. l. Arriani.

Innatæ

ſcera nobis innatæ [a] pietatis aperiẽtes, eos & ſocietatẽ [b] ac fautores eorum in plenitudinem [c] gratiæ noſtræ recipimus, offenſas omnes & culpas quibus nos ad indignationem [d] prouocauerant clementer eis remittentes: eosq́; propter fidelia deuotę ſynceritatis ſeruitia, quæ nos ab eis credimus certiſſimè recepturos, [e] in numero dilectorum noſtrorum fidelium computandos cenſemus. Pacem itaque noſtram, quã eis clementer indultã conceſſimus pręſenti pagina iuſſimus ſubſcribi, & authoritatis nrę ſigillo cõiri [f] cuius eſt hic tenor & ſeries.

Nos Romanorum [g] Imperator Fridericus & filius noſter Henricus Romanorum Rex, cõcedimus vobis ciuitatibus, locis & perſonis ſocietatis regalia & conſuetudines noſtras tam in ciuitate, quã extra ciuitatem, videlicet Veronæ & caſtro eius, ſuburbijs ẽt, & aliis ciuitatibus & ſuburbiis, locis, & perſonis ſocietatis in ꝑpetuũ, videlicet, vt in ipſa ciuitate oĩa habeatis,

a Innatę pietatis. pietas decet Principem. per quam ſola Dei ſeruatur imitatio, vt C. de nu. l. imperialis.

b Eos & ſocietatem. i. ligam ſiue confœderationem. tam factã. quàm fiendam inter eoſdem, vt j. eo. §. itẽ ſocietatem. In hac autem ſocietate nõ continetur Ferraria, quia non fuit in concordia cũ Lombardis ſecũdùm Od. c In plenitudinẽ. ille intelligit̃ receptus ad plenitudinem gratię cui remittunt̃ culpę, & recipit̃ ad fauorem. d Ad indignationẽ. Iniuriæ Principes & dominos prouocant ad indignationẽ. fa. ff. de mano. teſ. l. Centurio. Item no quod inter offendẽtem & offenſum præſumit̃ animi indignatio, & eſt præſumptio naturæ vulneratæ propter offenſam. ff. de arb. l. licet ff. de adimen leg. l. 3. in fin. C. fa. erc. l. in ipſius. e Recepturos. quãdo princeps indulget beneficia. ſperat recipere grata ſeruitia, aliàs non factures. & idẽ nõ mirũ ſi ingrati perdũt gratias, nam oppoſitum diſſoluit propoſitũ.

f Sigillo communiri. dicit Odofr. quòd in l. facienda. non eſt opus ſigillo Principis. Adde, dicũt doct. quòd contractus probatur per ſigilla, vbi deficit tabel. vt not in c. 1. de io. competen in nouel. lib 6. fa C. q te ſta. fac poſ. l. hac conſultiſſima. §. fi. de teſt. l ſi vnus. Sigillum habet vim conſenſus & confirmationis, vt no C. de reb. ali. non alie. l. 2. per Accur. de fide. l. Lucius. de teſt mil. l. tribunus. §. vlti. ſine literis tñ mutus & incertus teſtis eſt ſigillũ, & ideò per ſolius ſigilli præſentationem non probatur commiſſio, præſertim ſpecialis, vt no. in c quamuis. de pac. lib. 6. in noue. quia ſigillum eſt res inanimata. & vide qđ no. de his quæ fiunt a prælat. capitu. quanto. in nou. Sed aliud eſt ſigillum alterius fidei committere, aliud chartis imponere.

g Nos Romanorum Imperator. vult iſtam pacem eſſe perpetuam. i. quandiu fides ſeruet̃, vt C. lo. l. quę ro. §. inter locatorem. inſti. eod. § adeò. vel per præſentẽ mundi ætatem & futuram & ſine præfinitione temporis: quia Imperator facit hanc pacem nomine ſedis. non nomine proprio tantum: & imperium nõ moritur, vt ff. de leg. 2. l. quod prin. & in authen quomodo oportet epi. c. 1. in fi. & no. per Cy. C. qui teſt. fa. poſ. l. ſi quis Imperatorũ. & in c. ſi gratioſè, de reſcrip. lib 6 & hoc ex parte imperij. Sed ex parte ciuitatis exponitur perpetuum. i. vſq; ad vitã ciuitatis. nam mori poteſt. ſi authoritate ſuperioris damnetur ad aratrum, vt no. Inno. extra de oper. noui nun. c. cum ex iniuncto Item ſi pereat alluuione vel chaſmate, vt ff quib mo. vſuſf. amit. l. ſi ciuitati. & C. de le. l. cum ſer. § fi. & qđ no. in c. nõ poteſt. de præb. lib. 6. in nouel Item ſi fuerit poſita ciuitas in banno æternali Imperatoris. vel in banno dñi Papæ ſecũdũ Hug & Odof nã eũ perdat ea, quę ſunt iuris ciuilis, ęq pater deportato: quinimo eſq; condẽnatus eſt ad vltimũ ſupplicium qui efficit̃ ſeru⁹ pęnę & inſula ſtatim trahit ſeruũ ad executionẽ intellectualẽ, vt ff de pœ. l. q vlt. & no. in l. vl. C. ſi à ſi cõp. in. Sed hic dubitat̃, an dãnata ciuitate ad aratrũ intelligant̃ eius caſtra dãnata? & dicẽdũ q, nõ iuxta no. in c. fœlicis. extra de pœ. in nouel & in c. ſi ciuitas. de ſen. exc. lib. 6 item deſtruitur ciuitas, ſi homines inde eo propoſito decedãt ne eo amplius reuertantur. vt ff de colle. ill. l. pe. t. reſpon. & ar. ff. de le 2. l. pater. §. Tuſculanos. Item ſi incendio deuſta ſit, vel aliquo caſu in totum corruerit ſine ſpe reparationis. arg. ff de ope. no. nũ. l. t. § ſi qs ædificiũ. & ff. de iti. actu. priua. l. 3. § refi cere. ff. de ver. ob. l. inter. ſti. § ſacrã. ff de ſol. q res. §. areã. Sed ſi cũ ſpe reparationis, diruat ciuitas babitur. ſed nõ actu. arg. eorũ quę no ff. qđ cuiuſq; vni no. l. ſicut. § ſi. & ff. de pi. l. Paulus. §. donis. & in c pleriſq; ex de ele. in ele. His itaque caſibus priuilegia aut delent̃, aut in ſuſpenſo remanent nã ſi eſt ꝑpetuò deſolata ciuitas, priuilegia ei⁹ remouent̃ qa ſublata perſona, & re cui tributum eſt beneficiũ, delerur priuilegium eius, ar. l. poſtquã. in prin. vt leg. no. ca. ff. de cond. & de. l. intercidit. de iure codi. l. quidam. at verò ſi ſpes eſt reparationis, beneficium non deletur, & ſi de facto nõ exercitaretur ad actum ſuum vt no. ff. de verb. obl. l. 2. & l. inter ſtipulantem, §. ſacram. nam ſæpè priuilegiũ ſuſpendit̃ & nõ annihilat̃, vt no. in c. 1. de ele. cõiu. li. 6. in nouel. Quid ergo ſi huiuſmodi ciuitas ita diruta reædificetur: an his priuilegijs quibus prius potiebat̃, modo potiat̃? & q non, quaſi ſit alia ciuitas, & nõ ea quæ prius erat. et. ff. de vſufr. l. qui vſumf. & habes ar. ff. qui. mo vſuf. ami. l. quid tñ. §. pe. Sed ego contra puto. ſm Odofre. quia eſtiãs propter vtilitatem cẽſetur idem, quod nõ eſt idẽ ff de ſerui. ru. præd. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatũ. & nemo dubitet hãc publicã eſſe vtilitatẽ, ſi talis ciuitas pacificè his priuilegijs potiatur: cũ pax ſit vtilitas publica, vt ff. de pact. l. conuentionem. & hic eſt quidam fauor: noo poti ri verò eſt quoddam odium & fauores ſunt ampliandi, & odia ſunt reſtringẽda argu. § eod in prin. ibi magis tamen ſtudeat &c. & ff. de lib. & poſthu. l. cum quidam. & hęc vera ſunt, ſi idem populus. non tamen nũc denatus à Principe ciuitatem reædificet. Quid aũt ſi quondã ciuitas, quę tempore huius pacis pro ciuitate non habebat̃, ſed pro loco. villa vel caſtro reædificetur, & ciuitas fiat an huiuſmodi priuilegijs potietur? Reſpon. non tanquam ciuitas, ſed tanquã caſtrum eius ciuitatis ſub qua erat: cum de ea tãquam de ciuitate mẽtio facta nõ fuerit, & ideò omiſſa intelligatur. et. ff. ſolu mat. l. ſi cum dotem. & in c. literas de reſtit. ſpo. in ele. Idem crederem. ſi de nouo territorio alicuius iſtarũ ciuitatum ciuitas aliqua inſtitueretur. quia nouũ corp⁹ & noua vniuerſitas eſt, & eſt ſimilis poſthumo præterito, vt ff. de ten. do l. ſi vnquam. & ceſui improuiſo, vt. ff de mi. teſt. l militis codicillis. §. miles. & rei quę nunc primum appaper in rerum natura, vt ff. de conſtitu. em. l Rutilia, & l. in lege. & in c. vl. de reſcrip. in gloſſ. ſed videtur contra ff. ſi ſer. ven. l. fina. ſed ibi

a Adde, ciuitatẽ cũ dicit ad aratrum damnari, cum ita condẽnat̃, vt ſic deleat̃ atque euertatur. vt aratrum inductũ omnia ſolo æquare poſſit. de quo vide gl. 1. q. 1. c. iudices, & ad q. Bal. vide Ioã. Andre. de pœn. c. felicis, li. 6. Quib⁹ autẽ modis ciuitas deſinat ciuitas eſſe. vide p Bart. in l. vſuſfr. ff. qui. mo. vſuſfru. amit.

ſicut hactenus habuiſtis, vel habetis. Extra verò oẽs conſuetudines ſine cõtradictione noſtra exerceatis, quas ab antiquo exercuiſtis, vel exercetis tam in foro, vel in nemoribus, & paſcuis, & pontibus, aquis, & molendinis, ſicut ab antiquo [a] habere conſueuiſtis, vel habetis, ĩ exercitu, in munitionibus ciuitatũ, [b] in iuriſdictione [c] tã in cau-

ſed ibi fuit facta mentio de futuris. Pone quãdã ciuitas ſubmerſa eſt in mari: Papa hoc ignorans, fecit quendã epiſcopum illius ciuitatis. Quæritur, an erit epiſcopus ſaltem ratione diœceſ. & videtur ꝙ non, ar. extra de reſcri. c. Rodulphus. & quia illa diœceſis eſt acephala: quia caput non habet. ar. ff. de leg. 3. l. 1. §. his q. bus. item, quia non videtur epũs eſſe poſſe ſine ciuitate: vt no ta. in decr. 99. diſtin. prouinciæ nam & ſine pſide proprio põt eſſe ciuitas, nõ tñ ſine epõ, quo caſu epũs erit dñs non ſolũ ſpiritualis, ſed & temporalis, vt in auth. vt diffe. iud. §. 1. Contrarium credo: quia ſi nõ valet in totum, debet valere pro ea parte, pro qua valere poteſt. arg. ff. de ſer. l. ſi tam anguſti. portò quandoque pars ponitur pro toto, vt ff. de leg. 3. vxori ſuæ. Quæro, nunquid ciuitas durans in nouis ciuibus non naturalibus, ſed aduentitiis, dicatur eadem ciuitas? Reſp. ſic. nam hoc idem eſt in capitibus ſubrogatis in locum mortuorum ff. de leg. 1. l. grege. & l. ſi grege. & patriæ priuilegium videtur ipſis ciuibus eſſe conceſſum, vt C. de teſt. l. ſi non ſpeciali, & de foro compe. c. dilecti. item quia quod vniuerſale eſt, non poteſt mutre perire, ſicut homo in genere nõ moritur: vt ff. ad leg. Falc. l. in ratione §. incertæ. Item lex dicit, ciuitas noſtra populoſa eſt, quæ meritò & aduenas comprehendit, vt in auth. de quæſtore. poſt prin. col. 6. nam ciuitas vice perſonæ fungitur, cum talis eſt vniuerſitas, quæ vice vnius perſonæ fungatur, omnia tranſeunt cum ipſa. de fideiuſ. l mutuo. Quæro. Quid ſi ex pluribus caſtris vnius ciuitatis, puta Bononiæ, fiat vna congregatio, quæ velit ſe inſurgere nomine ciuitatis? Reſpon hoc non poteſt fieri ſine conſenſu ſuperioris. i. rectoris illius ciuitatis, in cuius territorio ædificatur. vt ff. de colleg. illi. l. 1. & ar. ff. de rer. diui. l. autep. §. pen. ſecũdùm Odof. & C. de fun. ſtati. l. quocunque caſtrorum, & in auth. quib. mo. na. eff. ſui. §. ſi quis igitur ex quolibet. ibi. vel ab hiis. præſentes ergo & præteritas iſti hic conſuetudines concedit. Quid ergo de futuris? Reſp. illæ nõ conceduntur per conſtitutionem iſtam. Odofr. arg. ff. de legi. l. cum lex. & ſic eſt arg. ꝙ noua ſtatuta nõ poſſunt fieri ſine ſcientia principis. argu. à contrario ſenſu illius literæ dic vt in l. omnes populi. pce doc. imò ſi pertinent ad bonum regimen, per ea, quæ ſequuntur, ſtandum eſt antiquitati.

a Sicut ab antiquo arg. quod antiquæ cõſuetudines ſunt ſeruandæ. vnde dicit lex, ne quid ꝫ longam cõſuetudinem fiat, ad ſolicitudinem ſuam reuocabis præſes prouinciæ. C. quæ ſit long. ↄſue. l. 1. ſimile habes. C. de aſſi rec. prouin l. nullũ & C. de ſer. & aqua. l. ſi manifeſtè, & ff de off. procon. l. ſi in aliquam. ſic no. h e expreſſum quod in paſcuis, pontibus aquis & molendinis, ac etiam in ipſis commoditatibus aquarum ſtandum eſt antiquitati. Verbum. n. habuiſtis habetis, ſignat retro ſubſiſtentiam iure conſuetudinario: & quia illud erat amiſſum per rebellionem, hic recuperatur per gratiã & reconciliationem. C de ſen paſ. l. ſi. ſicut ſi poſt' minio ciuitas reuerſa eſſet ff de inſtu. teſta. l. ſi q ſi 10 § ſi. Et ſcias, ꝙ in præſcribenda ↄſuetudine nõ eſt neceſſe allegare titulũ vt no. in c. 1. de reſcr lib 6. in nouel & ſacit ad ↄſuetudinẽ obſeruandã C. de age. & cen. l. dñi prædiorũ. Item not. ꝙ interdum fit aquæ diſtributio arbitrio boni viri ff. de vac. & extraor. cogn. l. de viu. & not. I Spe de cau. poſ. vbi vide. Imperator vult hic, ꝙ aqua perpetua & curſus eius & cõmoditas perpetuò non tollatur, nec alteretur. ſa. C. de aquæduct. l. ſi diligenter li. 11. & loquitur tam de aqua publica, quàm de aqua quæ ſeruit commoditatibus priuatorũ, vt hic in verbo perſonæ. & eſt expreſſum. C. de aquæduct. l. vſus aquæ. lib 11. & extra de off. dele. cum olim.

[a] Et adde quod no. de præſc. c. cum olim. & plenè in c. ſi de cõſue. li. 6. g do.

b Munitionibus ciuitatũ. Licet n. Lombardis ciuitatem munire. vt hic & ſup. e. §. ciuitates. Adde ꝙ non ſolum Lombardis, ſed etiam alijs. C. de ſacroſan. eccl. l. ad inſtructionẽ. Nunquid ergo eccleſiæ tenentur ad talẽ munitionem conferre? dic ꝙ aut ſit ad ornatum, & non debent conferre. aut ſit ad neceſſitatem, & debent conferre. quia eſt eadem ratio, quæ in via & pontibus: nam refectionẽ itineris & pontium agnoſcit eccleſia propter cõmunẽ reip. neceſſitatem, in qua & eccleſiæ continentur. Idem & in gabella plauſtrorum quę ſoluitur ad portam: quia illud ſoluitur, quia plauſtra deſtruunt ciuitatem & vias: & oportet, ꝙ quotidie reficiantur viæ ex illa pecunia, & ideo ſicut ad refectionem viæ tenentur, ita ad ſolutionem illius gabellę ex qua reficitur via. Ad expenſas ergo ſuperuacuas vel honoris cauſa ſicut eſſet ſalicare plateam, non tenentur eccleſiæ, ſed ad alias neceſſarias expenſas pontium, viarum, murorum tenẽtur, ſecundùm Iac. But. in d. l. ad inſtructionem. niſi fortè ſint eccleſiæ mendicãtium: quia nulla bona in ciuitate habent: ſicut dicimus in ſimili de ca. di. ll. tutelas. §. ſi libertate. & ff. de vul. ſubſ. l. lex Cornelia. nã pauperes ad huiuſmodi ſumptus burſales conferre non tenent. vt legitur & no. C. de anno. & trib. l. indictiones l 12. Quid de collectis, quæ pro alijs neceſſitatibus imponuntur? dic ꝙ ſi poſſeſſio per eccleſiam acquiſita, erat adſcripta dare pro ſolido & libra ad collectas quia quandoque patrimonialia munera poſſeſſionibus indicũtur: vt ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. vlti. & l. munerũ §. patrimoniorum. & tunc res illa eſt onerata, & cũ illo onere tranſit: quare clericus ad quem peruenit, pro illa ſoluere tenetur. ff. de act. emp. & ven. l. alienatio. ff. de aeq. re do l. traditum. C. ſine cen. vel reli. l. oẽs. nã pro talibus collectis bona ſunt hypothecata: imo ſunt quodammodo ſuppoſita ſeruituti cuidam, & ideo ad quemcunque tranſeunt, tranſeunt cũ onere ſuo ff de act. emp. l. in venditione. & hoc verum, ſi talis deſcriptio quæ ſit pro ſolido & libra, ſit perpetua & certa. Secus ſi pp varietatem negotiorum imminentiũ immutetur: nã ſucreſcẽ obligationi hypotheca accedere non põt, & ideo non vr̃ hmõi onus durare. poſtquã peruenit ad perſonam priuilegiatam, vt in c. vnico. de iuee pats lib. 6. & ita tenet Archi. in c. 1. de immu. ecc. lib 6. & idẽ ibi lo. And. in nou. Ex his apparet, ꝙ collecta eſt munus merè patrimoniale, vt quando eſt perpetua, certa & ordinaria: quandoque eſt munus mixtum, vt quando non eſt ordinaria, ſed ſecundum emergentes caſus imponitur perſonis pro rebus: quo caſu non tenetur eccleſia: quia nõ eſt ſubiecta cum manſtationis vel dominis temporalibus, ſicut non tenetur ad ſuperindictum: vt C. de ſac. ſan. ecc l. placet. ad quæ etiam non tenetur clericus ad titulum ſui patrimonij perpetuò ordinatus, vt no. in c epiſcop. de præbendis per Ber.

c In iuriſdictione. tam in criminalibus cauſis q̃ in ciuilib. hic apertè apparet, ꝙ merum imperiũ. & mixtum dicitur iuriſdictio cum dicat in criminalibus, & pecuniarijs. ſic ff. de off. eius cui man. eſt iuriſ. l. 1. §. 1. & no ff. de iur. om. iud. l. imperium.

Crimi-

ſis criminalibus, ª quàm in cauſis pecuniariis in-

ª Criminalibus ſed an & ſine hac prouiſione haberent iuriſdictionem in criminalibus, vidi ſæpius quæri. lo. & Azo dicunt q ſic. ff. de off. præſi. l. illicitas. §. qui vniuerſas. & arg. ff. qd' quiſ. iu. l. 1. §. t. & ff. q b. ex can. ma. l ſed & ſi per prætorē. §. 1. Alij dicunt ſoli principi merū imperium cōpetere: nā populus ex l. Hortenſia ei & in eum omne imperium & oēm iuriſdictionem tranſtulit, vt inſtitu. de iur. na §. ſed quod. & ff. de conſti. prin. l. 1. in prin arg. validum. ff. de off. præfect. præto. l. vnica ibi. regimentis. & arg. C. de vetet in. enucle. l. 1. §. ſed hoc ſtudioſum. Item dicit expreſsè lex iſtius Imperatoris omnis iuriſdictio & omnis diſtrictus apud principem eſt. vt ſupra q ſint regaliæ. l. omnis iuriſdictio. Item & ſolus princeps poteſt ſtatuere generalem æquitatem, vt C. de legib. & conſti. prin l. 1. & ad hoc vt facere definitio iuriſdictionis. Eſt enim iuriſdictio poteſtas de publico introducta cum neceſſitate iuriſdictionis & æquitatis ſtatuendæ. vt no do. Azo. in ſumma. C. de iuriſ. om. iud. circa prin. & nemini ſani capitis dubitat merum imperium iuriſdictionem eſſe, vt ff. de offi. eius cui man eſt iuriſ. l. 1. ibi & ideo & l. 2. in prin. Non obſtant leges in contrarium allegatæ: quia exercentur authoritate principis, vt C. de legi. & conſtitu. l. fi. & ſupra. quæ ſint regaliæ. l omnis iuriſdictio. Ille tñ non eſt, qui neget magiſtratus municipales non habere merum imperium, vt ff. de iu. om. iud l. magiſtratib. Sed certè ego puto poteſtates qui hodie eligūtur eſſe municipales magiſtratus. vt C. de mu. aug. l. 1. vel defenſores ciuitatum, vt in auth. de defen §. nos igitur col. 3. qui non habent merum ª imperium, vt C de defen. ciui. l. defenſores. Ita & l. defenſores ciuitatis oblatos. & in auth. iuſiurandum quod præſta. ab his qui admi. ſuſc. § & æquus. col. 2. he non habebant ante hàc pacē iuriſdictionē in criminalibus: ſed hoc conceditur eis. Prçtereà ſi & ſine hac conceſſione haberent. ad quid ergo in modū priuilegij hoc eis concederetur, cum fruſtra precib. imploretur, quod iure communi conceditur, vt C. de theſau. l. vna. lib. 10 Odofr. idem tenet Spec. dicens, quòd poteſtates terrarum non habent merum imperium, & ideo nedum ad vltimū ſuppliciū nequeunt condemnare, ſed ēt forbannire non valent, nimirū, quia non reperitur hoc eis eſſe conceſſum ſpecialiter huiuſmodi n iuriſdictiones nominatim lege vel Senatusconſulto vel conſtitutione principum conſtituūtur, vt ff. de eo cui man. eſt iuriſ. l. 1. Vnde cū magiſtratibus municipalibus non videatur hoc attributum, tacitè videtur denegatū, vt C. de ſentē. & interlo. om. iudi. l. nulli. Prçtereà merum imperium competit in prouincia ſoli pręſidi prouinciæ, vt ff. de offi. præſi. l. præſes. & l. illicitas. §. qui vniuerſae. Sed poteſt dici ſm Acc. quod hoc iure cauetur, ſed conſuetudine non habent in ciuitatibus, quæ populariter reguntur. nam poteſtas eligitur ab eis de conſuetudine inueſtiturae, & alium præſidem non habent, vnde merū & mixtum imperiū & omnimoda iuriſdictio apud eum eſt, quia loco præſidis habetur reſpectu illius ciuitatis. vt no. in auth. de defen. ciui. l. nulla. in gl quę incipit, ſ. maiori. in fi. & C. de præſct. longi temporis l. fi. item in caſtris ſeu territ, quæ alterius iuriſdictioni non ſubſunt, ſicut in inſulis multa ſunt, facit qd' no. in c. 1. de re iudi. lib. 6. in nouel. C. de teſt. l. fi. An ergo damnati ad mortē à talib. poteſtatibus terrarum efficiātur ſerui pœnę? Reſp quod ſic, ſi ponatur eos habere merū imperiū, adeo vt nec poſſint eis reſeruare teſtamenti factionē ēt cauſa cognita, quia teſtamēti factio publici iuris eſt. & in ſeruum non cadit, vt no C. de teſta. mili. l. militibus noſtris. ēt ſi faciant teſtm ad pias cauſas, bene tamen poteſt ſe obligare inter viuos, antequam ſit condemnatus ad reſtitutionem malè ablatorū, vt no. in c. quanquam, de vſur. lib. 6. in nouel. Poſt ſententiam verò ſi bona ſint confiſcata, nil ſtatuere pōt. arg. in l. ſi pariē. §. fi. ff. quēad. ſer. amit. & ff. de noua. l. quoties. §. fi. hic n. nulla bona in ciuitate reliquit: vt ff. de vulg. ſubſti. l. lex Corne. & ff de his q pro non ſcri ha l ſi is qui in metallum. Sed hic dubitatur, an ſi quis pro furto vel alio priuato delicto cōdemnetus ſit ad furcas, nunquid bona ſint tacitè cōfiſcata, & gl ſentit quod non, in l. 2. C. quemad. teſt. aper. item & ſi pœna ſit furcarum, tñ crimen eſt priuatum, vt no. ff. de condi ob. can. l. ſi ſeruus tuus. de quo crimine. an poſſit inquiri. no. in c. fœlicis. de pęnis. in nouel. & melius & latius in l. 2 §. ſi publico. de adul. & per me. C. de proba l. iubemus. Deinde quęro, pone, q princeps cōceſſit ciuitati facere ſtatuta, vigore cuius ɔceſſionis ciuitas fecit ſtatuta ſua, quęro nunquid poterit reuocare? & vr q non, quia intelligitur de primo actu: vt ff de ver. ſign. l. boues. §. hoc ſermone. Contrarium eſt verum. arg. C. de teſta. l. omnium. & quod no. in c. non poteſt. de præben. lib. 6. in nouel. Et ex his apparet, q ſtatuta potius accedunt vltimę voluntati quàm contractui. de hoc no. ca. quia cunctis de conceſſ præben in 6. & no. ff. de leg l. ſed & poſteriores. & no per Pe & Cy. C. cōmunia de leg. l. ſi §. 1. Quæro vtrum ſtatutum iniquum teneat? Reſpondeo ſic: ſi ſit ſolenniter factū, donec corrigatur per ſuperiorem: ſecus ſi ſit impoſſibile, vt no. in c. fin. de appell. lib. 6 in nouel. Et in cæteris quæ ad commoditatem ſpectant ciuitatum, hic conceditur ciuitatibus quod olim erat commiſſum præſidibus: vt in auth. de manda. prin. §. deinde competent. ibi, & quid omnino &c. Et colligit, q malefactores punire ſpectat ad commoditatem ciuitatum, vt hic, & ff. de off præſid. l. congruit. & ad ſalutem omnium, vt C. de ferijs. l. prouinciarū. Expedit enim reipublicæ vt maleficia puniātur, vt ff ad legem Aquil. l. ita vulneratus. ne ad ea committenda temere quiſquam proſiliat, vt C. de pœn l. ſi operis. Ex hoc ergo § nos Romanorum, habet quędam vtilia & neceſſaria ciuitatibus, quæ ſunt conceſſa indulta & confirmata per hunc Imperatorem Fridericum certis ciuitatibus Lombardiæ, non enim eſt cōceſſio generalis, ita quod ex vi ipſius conceſſionis extendatur ad alias ciuitates, imo eſt localis iſtarum ciuitatum inferius ſpecificatarum, licet quo ad ipſas ciuitates faciat ius commune, vt patet ſtatim in §. volumus. ſecundùm Odofr. Porrò etiam locales conſuetudines quo ad locum ipſum dicūtur ius cōmune. vt in c. cum veniſſet. de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruan & eſt ratio quia iure cōmuni confirmatur, vt ff. de iuſti & iu. l. omnes populi. Porrò ɔſuetudines ɔfirmatæ ſub certo modo & forma non valent, niſi ſub illo modo & forma. C. de teſta. l. ſina. quas princeps tacitè confirmare videtur eo ipſo, q ſunt tolerabiles. C. de re militari. l. tam collatores. lib. 12. C. de agrico. & cenſi. l. domini prædiorū. C. de fundis limitrophis. l. 3 & l. quicunque & l. fi. C. de iure fiſci. l. ſuper creandis. & C. de vendendis rebus ciui. l. 2. Contrariæ conſuetudines tanquam abortiua ſtatuta non conualeſcunt tempore, vt in authen. vt nulli iudi. §. nulli verò. Vnde dicit imperator ɔſuetudines tunc tenent cum noſtris non repugnant legibus in auth de vſur. nauti. §. fin. & ibi no. Et ideo ɔ concilia generalia, quæ ſeruanda ſunt vt euangelia non tenet conſuetudo, vel ɔtraria conſtitutio, vt no. in cap. cum laicis. de reb. eccleſi. non alie. in nouellis. & cap. nulli, eo. titu. in nouel. Vnde non valet ſtatutū vel conſuetudo de præſtandis vſuris, quia eſt contra concilium, vt no. C. de vſu. auth. ad hæc. Sed nunquid valet ſententia lata cōtra conſuetudi-

ª Ad hoc Bar. in l. 1. ff. de dā. infe. Et ad de inn. de e. mo. c. dilectus. in gl. poſſeſſorum.

tus & extrà a & in cæteris, quæ ad commoditatem ſpectant ciuitatū. Volumus vt regalia, b quæ vobis non conceſſimus, in hunc modum cognoſcantur per epiſcopum loci: & homines tā de epiſcopatu, quàm de ciuitate eligantur viri bonæ opinionis, & qui ad hoc idonei eſſe credantur c, tales qui nec contra ciuitatem, d nec noſtrā maieſtatem priuato vel ſpeciali odio teneantur: qui iurent, ꝙ bona fide & ſine fraude perquirent: & inquiſita conſignabunt ea quæ ſpecialiter ad noſtram e excellentiam ſpectant. Si autē huic inquiſitioni ſuperſedendum eſſe putauerint: cēſum duorum milium marcharum argenti per ſingulos annos petimus. Attamen competēti moderatione moderabimur etiam quantitatem iſtā, ſi enormis viſa fuerit. Si quis autem ſuper ijs, quę vobis conceſſimus vel permiſimus, ſiue in ciuitate, vel extra ciuitatem, querimoniā apud maieſtatem ipſam depoſuerit, eius querimoniam nō admittemus, f & ſilentium ei imponemus. hoc qđ nos, g vel noſter anteceſſor rex, h vel imperator epiſcopis, eccleſijs, i vel ciuitati-

ſuetudinem? videtur quod ſic. quaſi cōtra factum lata nam conſuetudines facti ſunt, tamē poteſt appellari. Iſte videtur caſus no. in d. c. cum veniſſet. nam cū de ea non conſtet ſine probationibus: merito dicitur in facto conſiſtere. articuli vero iuris dicuntur illi, ſuper quibus ſine probationib⁹ facti, itaum poteſt pronuntiari, vt not. capit. ad decimas, de reſtitut. ſpoliato. in nouella. ſed ſuper facto non poteſt pronuntiari, niſi examinetur factum, vt C. de veterani. l. prouidendum, & C. de hæred. inſtitu. l. cum proponas.

a Intus & extra. Nota tam eandem quàm aliam eſſe poſſe conſuetudinem intra ciuitatem & extra, id eſt in vrbe & in comitatu, vt hic & C. de teſt. l. fina. ibi, in priuilegio, id eſt in conſuetudine priuilegiata. Conſuetudo priuilegiat aliquem, ſicut principis priuilegium. Nam conſuetudo vice principis fungitur de verborum ſignificatio. capitulo ſuper quibuſdam. §. præterea. Et colliget hic quòd ſicut per rebellionē contra principem perduntur priuilegia. ita conſuetudines priuilegiatæ, quod iene menti.

b Volumus vt regalia. Iſtud verbum volumus, oſtendit hanc legem eſſe: quia quicquid principi placet, legis habet vigorem, vt C. de conſtitu. princip. l. prima. in princip. & inſtitu. de iure natur. § ſed & quod principi. & ff. de origi. iur. l. ſecunda. § nouiſſime. & ſic contractus principis tranſit ad ſtatutum legis, vt ff. de public. l. Cæſar. item probatur ex eo, quòd Imperator vult eam per vniuerſos populos diuulgari, vt ſupra eod. circa princi. ibi, ea propter &c. quod quidem indicat vt ſit lex. vt C. de legib. & conſtitut. princip. l. leges ſacratiſſimæ. quæ nobis conceſſa non ſunt? quia non omnia regalia fuerant conceſſa. ſed demum ea, quæ longa conſuetudine erant poſſeſſa: & illa non in proprietate, ſed in fidelitate. Nota ergo, quòd ſi eſt quæſtio, quæ ſint conceſſa, & quæ remaneant conceſſori, debent eligi boni viri bonæ opinionis ad hoc idonei, non ſuſpecti, qui iurent, quòd bona fide, ſine fraude perquirent. & conſignabunt cuique, quod ſe contingit: qui tex. eſt valde no. De iuramento facit quod no. C. ſec. nup. l. hac edictali. §. is illud. Et ad ſaluandum illos iurantes de periurio. ſcias quòd in omni iuramento ſufficit verum dicere ſecundum conſcientiam, vt no. in c. præſentium. de teſti. in nouel. Nota quòd ſuper controuerſia inter principem & ſubditos. eliguntur arbitri & hoc per iſtam pacem: alias poteſt princeps vbique citare ſubditum, & ipſe cognoſcere, vt l. proxi. ff. de ijs, quæ in teſtam. delentur. & C. ne quis in ſua. l. i. per Cy. ff. de hær. inſtitu. l. l. hæc Tyberius. per Cy.

c Idonei credantur. quo caſu etiam ſi malè fuerint verſati, non eſt quod imputetur eis, qui elegerunt, vt ff. commoda. l. argentum, & ff. de rei ven. l. ſi à bonæ fidei, Odofr. Ex hoc ſume argu. quòd iudex non facit litem ſuam ex eo, quod arbitri à ſe electi malè pronun-

ciauerint: quia quod bona fide fit, bene fieri cenſetur, arg. ff. de condi. & demon. l. quamuis, & quod not. ff. de iureiur. l. eum qui. §. in popularibus. arg. contra. ff. man. l. idemque. §. ſi procurator. Sed ibi mandatori non imminebat explicatio negotii: hic ſola electio perſonarum: quia nō nihil faciebant nomine eligentis, ſed nomine dominorum. & ſic nō obſtat.

d Contra ciuitatem. Nota arg. ꝙ bonus ciuis eſt, qui patriæ iura tuetur: & ille eſt ad regimen eligendus. non autem qui eſt cōtra patriam. Odofr.

e Ad noſtram. ſiue ratione imperii, ſiue ratione patrimonij, cum omnia principis eſſe intelligātur, ſiue fiſcalia, ſiue patrimonialia ſint, vt C. de quad. præſcrip. l. bene a Zenone. Odofr. quod dic. vt in prin. Digeſtorum. l. omnem.

f Non admittemus. Nota. ꝙ nō debet quis audiri contra illud qđ facit princeps ex certa ſcientia: imo debet repelli, & imponi ei perpetuum ſilentium. Nā dicit lex. quis tantæ ſuperbiæ faſtidio. tumidus eſt. vt regalem ſenſum negat? vt C. de legi. & conſtit. l. fina. & l. 2. C. de cri. ſacri. Et no. hic de ſilentio imponendo etiam lite non conteſtata. ſ. non audito petitore. ff. de alea. l. 1. §. quod autem. Si ſtatutum dicit, talis non audiatur, an valeat ſententia pro eo lata? dicit Iac. de Are. quòd non. quod verum eſt, ſi eſt talis, quòd habeatur pro mortuo vt bannitus, vel iudex dolo procedit. vt d. l. 1. §. quòd autem. de alea. quia ille qui procedit in contemptum legum, videtur procedere errore iuris expreſſo. & vide l. 1. C. de hær. inſtit. per Cy. Sed qualiter poteſt imponi ſilentium ei, qui non audiuit? Reſpon. quòd non auditur pro ſe, ſed contra ſe ff. de poſtu. l. quos prohibet. ff. de procura. l. filius. §. veterani. & vide quod no. de off. dele. cum ſuper abbatia. in nouellis.

g Hoc quod nos. Hic dicit, quòd conceſſa priuilegia eccleſiis, epiſcopis, ciuitatibus vel alijs quibuſcunque perſonis clericis vel laicis per anteceſſores ſuos, vel ſe, vel Henricum filium ſuum, & Regem Romanorum, firma & rata permaneant. Acc.

h Rex. ſ. Henricus filius iſtius Friderici, ſecundùm Odof. Hic ergo eſt expreſſum, quòd Rex Romanorum etiam ante coronationem poteſt cōcedere priuilegia. Iſte enim Henricus non erat coronatus Imperator; quia pater viuebat pro hoc not. C. de quadri. præſcri. l. bene à Zenone, & ibi per Cy. dicit Hoſti. quod vidit in Alemania per principes iudicari & teneri, ꝙ Rex Romanorum poſt electionem concordem habeat omnem poteſtatem, quam imperator: nec vnctio aliquid addat, licet Hoſt. ſit in contraria opinione, vt not. extra de ver. ſign. ſuper quibuſdam. in nouella. ſed quicquid dicat Hoſtien. prima opin. ſeruatur. & eſt ipſa veritas. Opinio autem Hoſtien. poſſet habere locum, quando eſſet electus in diſcordia.

i Eccleſiis vel epiſcopis. Ex iſta alternatiua videtur probari, quòd id, quod conceditur epiſcopis, ſit eo-

bus vel alijs quibuſcunque perſonis, clericis, [a] vel laicis ante tempus guerræ dedit, vel quolibet conceſſionis titulo conceſſit, firmum & ratum habemus: ſaluis ſuperioribus conceſſionibus, vt ꝑ eo ſolita nobis ſeruitia exhibeantur: ſed cenſus nõ pſtetur. Commoditates, quas ꝑ bono pacis [a] ciuitatibus conceſſimus in ciuitatibus vel extra: illorum regalium nomine non intelligimus, pro quibus cenſus debeat præſtare.

PRiuilegia omnia, [b] & data, & conceſſiones, quæ in priuilegium, vel damnum ciuitatum, vel locorũ, vel perſonarum ſocietatis occaſione guerræ in alicuius iniuriã [c] prædictorum à nobis vel nũciis noſtris indulta ſunt, caſſent, [d] & i irritũ deducant. [e] In ciuitate [f] illa, i qua epiſcopus ꝑ priuilegium Imperatoris, vel regis comitatum habet, ſi conſules [g] per ipſum epiſcopũ conſulatum recipere ſolent ab ipſo recipiãt, ſicut cõſueuerunt recipere: alio qui vnaquæque ciuitas à nobis conſulatum recipiat. Cõſequenter vero in ſingulis ciuitatibus conſules conſtituentur à nuncio noſtro, qui ſit in ciuitate vel epiſcopatu: & inueſtiturã recipiẽt: & hoc vſque ad quinquenniũ, finito [h] quinquennio vnaquæque ciuitas à nobis recipiat, & intra quinquénnium à nuncio noſtro, ſicut dictum eſt, niſi in Lombardia fueri-

rum proprium, quod etiã innuit verbũ dedit: q̃d eſt ꝟ. per quod patet dominium eſſe tranſlatũ in epiſcopum, eum dare, ſit accipientis facere, vt in inſtit. de actio. §. ſic itaque. dummodo eis contemplatione eccleſiæ non detur, nam tunc eccleſiæ videtur eſſe conceſſum, vt ff. de dote præle. l. cum quis, ver. nam & ſi quis.

ADDITIO.

De hoc habes tex. notabilem in capi. fin. de capitul. Conradi. collat. decima. vbi omnino vide: & adde quod no. Inn. extra de feſt. ca. cum in officijs. & hoc ſi talis eſt epiſcopus, qui poſſit habere propriũ aliàs de neceſſitate acquiritur epiſcopatui 18. quæſtione ſecunda. Ita ſutum.

[a] Pro bono pacis. Nota id quod factum eſt pro bono pacis, ratum debet haberi, vt ff. manda. leg. creditor. §. primo. Ita tamen, quòd non ſit contrarium iuri diuino, vel impoſſibile de iure: vt extra de præben. ca. niſi eſſent. & ibi dicit tex. quòd laudo arbitratoram propter bonum pacis tenetur æquitas naturalis. Etiam not. quòd in arbitris, & in arbitramentis bona conſuetudo eſt ſeruanda. extra de cauſa poſſ. cũ veniſſet.

[b] PRiuilegia omnia: Nota ex iſto texto. q̃ ſi bona rebellum tempore rebellionis alijs ſunt conceſſa perſonis, facta pace ſunt reddenda primis dominis. textus eſt hic valde notabilis: ita quòd ipſa pax non habet vim ſimplicis indulgentiæ, ſed reſtitutionis in integrum. quod tene menti.

[c] Iniuriam. Sed quomodo poteſt princeps concedere aliquid in iniuriam alterius, vt C. de prec. Impata. offe. l. 2. & l. reſcripta, & le. nec damnoſa: & ff. de iuſtitia & iure. l. iuſtitia, in princ. & §. iuris præcepta & C. ſi contra ius vel vti. publ. l. fi. & C. de operibus publicis. l. præſcriptioni? Sol. hæc cauſa guerre fuerunt conceſſa, & contra rebelles imperij: nec eſt hoc nouum ſecundùm Odofre. Ex quo nota quòd rebelles ſunt extra legis protectionem. vide. C. de natura. lib. l. i. per Cyn.

[d] Caſſentur. Nota, quòd ſublata guerra tollitur omnis eius effectus ſecutus propter guerram. hic ꝟ. eod. §. finem quoque. Odofre.

[e] Et in irritum deducantur, quòd dicit caſſentur, intelligas ipſo iure: quod autem ſequitur. in irritum. intelligas ipſo facto. Odofr. Et ſic no. quòd verbum caſſantur, iunctum cum verbo irritentur, ſignat ipſo iure, non enim requiritur alia alia ſententia, licet tex. vtatur verbo futuri temporis: quod eſt notabile.

[f] In ciuitate. hic dicit, quòd ſi epiſcopus per priuilegium Imperatoris vel regis eſt comes alicuius ciuitatis quòd cõſules ſiue decuriones debẽt inueſtiri de ipſo cõſulatu per ipſum epiſcopum, ſicut fuit hactenus obſeruatum. aliàs in qualibet ciuitate conſulatus reci-

pitur authoritate Imperatoris, & inueſtitur conſul ꝑ nuncium ipſius Imperatoris. Item dicit, q̃ de quinquennio in quinquenniũ quælibet ciuitas mittat ad Imperatorem pro inueſtitura iuriſdictionũ renouanda ac priuilegij eligendi ſibi conſules: q̃ iurabũt ipſi Imperiali nuncio, & per ipſum ingredientur officium. & idem dicit in ſucceſſoribus ſuis obſeruandum. Not. quòd multi ſunt epiſcopi qui habent ciuitatem, & iuriſdictionem temporalem ab Imperatore vel Rege. Quæro igitur, vtrũ iſti epiſcopi teneantur coram Imperatore vel rege comparere non ſolum quo ad conſilium, ſed etiam quo ad auxilium, ſi ſint conuocati? Reſpond. ſic non tamen poſſunt perſonaliter diſtringi, vt not. in cap. i de cle. coniuga in nouel. Bal.

[g] Conſules. de iuramento conſulum dicitur extra de iureiur. cap. venientes. & no. in Specu. da iureiuran. vbi etiam not. de multiplicibus iuramentis.

[h] Finito hoc hodie non ſeruatur: imo totum contrarium fit. ſed non eſt vis: cum ex priori inueſtitura perpetuo inueſtiti intelligantur, & nõ ad tẽpus, vt ꝟ. e. ti. §. nos Romanorum, in prin. in verbo, in perpetuum. Odofr. Mittit. ſ. nuncium. hic dicitur ſimplex nuncius, quem vulgo Italici appellant ſyndicum. & habent concipere verba hoc modo. Peto domine Friderice Romanorum Imperator à vobis inueſtituram fieri communi Bono. & mihi recipienti nomine & vice communis Bon. lege teſtante. ff. de conſti. pe. l. qui autem. §. fin. & l. licet, & per hunc ſyndicum acquiritur ius inueſtituræ communi Bon. vt ff. de conſti. pe. l. eum qui §. ſi actori municipum. Vniuerſis enim redditur, quod pro voto omnium primatib. indulgetur, vt C. de adu. diuer. iu. l. reſtituendæ. Odof. Dicitur autem ſyndicus ſecundum gl. quaſi ſingulorum cauſas vno complexu no nomine dicens. Vel ſecũdùm Nicolaum furioſum qui fuit diſcipulus Ioannis, dicitus ſyndicus qua ſi plurium ſimul cauſam dicens, & ſi plures ſunt creati ſyndi ab vniuerſitate, gerunt publicam perſonam & videtur quòd habeant mandatum inſolidum, arg. ff. de admi. tu. l. decreto, etiam in ijs, quæ requirunt ſpeciale mandatum, vt ff. de iureiur. l. iuſiurãdũ & ad pecunias. §. defenſor. & per Iaco. de Are. C. etiam per procuratorem cauſam in integ. reſt. agi poſſe. Sed tutius eſt dicere, quòd in requirentib. ſpeciale mandatũ debeat ſyndicus ſpeciale mandatũ habere, vel generale cum libera, vt not. in cap. præſentium de teſt. lib. 6. in nouella. Illud eſt no dignum, quòd q̃ mittit nũcium vult obligari per ſeipſum, non per aliũ, & ideo poteſt reuocare mandatum clam, ſed ille qui procuratorem mittit, vult obligari per alium, & non per ſeipſum, vt legitur & nota. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. multum. itaque transferet conſenſum ſuum in procuratorem.

[Marginal notes:]

Recta videtur actio. Laudum arbitrorum ꝑꝑ bonũ pacis tenet æquitate naturali. Pet. Vẽd.

Caſſari verbũ iunctũ verbo irritari quid importet.

Syndicus, vox Græca cõmunẽ defenſorẽ ſignificans à verbo Græco σύνδικος, qđ eſt adeſſe, patrocinari ac defendere & in cõi cauſa patrocinũ ſuis afferre. quo hic vt σύν, δίκη ſimul iudex, qui que eãdẽ cauſã defendit, dicatur. Nã vt ait Bu. qui ex ſingulis v. bibus eligũtur patroni ad vnius prouinciæ cauſã iuſdam, ſyndici dicũtur.

ratorem: nec valet reuocatio, niſi in notitiam deducatur, vt nota. in cap. iu. vltimo de procura. libro ſexto, in nouel.

a A nobis. & non à nuncio & hoc, ſi principi placuerit, vt j. eod § & ſi qua. Odofre.

mus: tunc enim à nobis [a] recipiet. Eadem obſeruẽtur [b] i ſucceſſore noſtro. Et oẽs inueſtituræ gratis fiant. Cũ aũt nos Imperator diuina vocatione [c] deceſſerimus, vel regnũ filio nr̃o cõceſſerimus [d] ſimili modo à filio noſtro vel eius ſucceſſo-

b Eadem obſeruentur. hoc vult dicere litera iſta, quòd idem ſeruetur in perſonam ſucceſſoris noſtri, quod in noſtram perſonam ordinamus ſic. C. de quadrien. præſcriptio. lege bene à Zenone ibi, ſiue ab alijs qui poſtea &c. & hæc forma datur ſubditis erga ſucceſſorem, ſalua ſemper authoritate ſucceſſoris, cui non poteſt anteceſſor imponere legem, vt C. de legibus, lege, digna uox.

c Diuina vocatione. Deus enim in hora mortis nos vocat de temporali ſeculo ad perpetuum. Odof. etiam ſi quis ſua morte moriatur, ſed gladio dicitur mors Dei iudicio prouenire, vt nota inſtitu. de cap. dimin. poſt princ. & in Euangelio, Sciens quæ ventura erant ſuper eum.

d Conceſſerimus. hic primo attende, vtrũ Imperium iure hæreditario transferatur, vel nõ. Secũdo quis eligat principem, & quis poſſit eligi princeps & ex quibus debeat eligi. Circa primum pro & contra allegabimus: deinde quod verius viſum fuerit nobis, eligemus. Videtur quidem primo imperium ſucceſſione deferri, hoc autem litera iſta manifeſtè innuit. Nam iſte Frideri. qui nunc viuit, Henrici filius fuit, de quo Henrico hic loquitur, qui quidẽ imperator fuit. ar. de hoc C. de ſun. patri. l. hi quibus, & inſti. de dona. §. ſed primus quidem. & in authent. vt defun. ſeu funera. §. ſi verò etiam moriente. & eſt argumen. ad hoc quod hic dicitur, in decretis 53. diſt. ca. in ſynodo congregata, & 23. diſtin. in nomine domini. vbi dicitur, quòd princeps potuit ſibi eligere ſucceſſorem, vt & hic videtur. Contra autem videtur, quòd ex electione non ex ſucceſſione imperium deferatur his rationibus. Primo, quia imperium habere, in fortuna eſt, vt C. de vete. iur. enu. l. 2. §. ſed quia diuinæ. & in auth. de conſu. in fin. Vnde dicitur, Si fortuna volet, fies de rhetore conſul. Si volet, hæc eadem, fies de conſule rhetor. & à Deo hominibus datur, vt C. de offic. præfec. prætor. Afr. l. in nomine domini, in prin. & in authent. quomodo oporteat epiſcopos, in prin. C. de quadri. præſcrip. l. fin. in fin. & in authent. vt in medio lit. nõ fiant. §. ſi. C de offi. ma. mi. l. vl. in prin. & in auth. de fide inſtru. §. 1. C. de vete. iure enu. l. 1. in prin. & in auth. de conſul. in fi. & in Lombar. de prohibitis nup. l. quoniam nobis, in prin. & ſupra de priui. eccl. l. fi. in prin & quia epiſcopus eligitur, vt in authen. de ſan. epiſc. §. 1 & 2 & 3. C. de epiſco. & cle. l. ſi quenquam, & omnis dignitas & omne officium. vt ff. de decre. ab ord. fa. l. 1. Item & aduocatio ſucceſſione non defertur, ſed electione, vt Lombar. de aduo. & vice dominis. l. ſingulis. Et memoratis omnibus iur. ambagibus, ego puto imperium electione deferri, & non ſucceſſione, extra de elect. c. venerabilem. §. inſuper ſi prædictus rex. extra de pact. cap. accepimus. Non obſt. quod hic dicitur, nã ſi quis rectè inſpicias, nuſquam hic dicitur ſucceſſione deferri, ſed dicit poſſe concedi. & ſic concordat in decretis. 23. diſt. in nomine domini, & 63. diſt. in ſynodo congregata. Sed illi qui ita eligunt, authoritatem eligendi ab apoſtolica ſede acceperunt. examinatio tamen, promotio, vnctio, conſecratio, coronatio, manus impoſitio ad dominum Papam ſpectãt, vt d. c. extra de ele. venerabilem. §. 1. & 2. Vnde dominus Papa ex cauſa poterit principem deponere, vt in decr. 15. q. 6. c. alius item Romanus Pontifex &c. & in authen. de defen. ciui. §. nõ habente, & in authen. de colla. §. & hoc cuſtodiri, & argu. ff. de regu. iur. l. eius eſt nolle, & argumen. C. de offi præfec. prætor. l. ſi quos. & in authen de manda. princip. §. feſtinabit, & in Lombar. de offic. vica. l. fina. cum imperator iuret ei fidelitatem, vt in decre. 63. diſtin. c. tibi domino. & quod non tranſmittat ad poſteros, habes validum argumen. C. de aduoca. diuer. iudic. leg. petitionem. Quis autem eligat principem, poſſet quæri. ad quod dic, eliget ſenatus. C. de offic. præf. l. 2. & ex ſenatoribus, cum in numero eorum connumeretur, vt C. de digni. l. 1. ue ſenatorũ, lib. 12. cũ ſenatores ſint pars corporis principis, vt C. ad legem Iul. maie. l. quiſquis. quare & legẽ facere poſſunt, vt & princeps, vt ff de le. lege non ambigitur. & quia proceſſes creatur ab ordine & in eorũ ordine remanet, vt ff. quando appellan. ſit l. 1. §. ſolent. Vel dic, quod à principibus populi ſuffragio, vt inſtitu. de iure naturali §. ſed & quod principi. & argum. de offi quæſto. l. 2. in princip. vel ab eis ſine populi ſuffragio, authoritate tamen apoſtolica electione eis cõceſſa, vt ſupra notatum eſt. Vel dic quod eligitur ab eis, qui ſoliti ſunt eligere. Sunt enim certi nobiles qui authoritatem & priuilegium ab apoſtolica ſede habent principem eligendi, & illi eligent, & nullus alius debet electioni intereſſe, vt in Lombard. de Pontificibus l. 3. Poſſet autem dici, quòd quilibet poſſet in principem eligi in quẽ eligentes conſenſerunt, ſed tamen prius videndum eſt, vtrum electus imperio ſit dignus, vt C. de quadrien. præſcrip. l. bene à Zenone. ibi ſiue ab alijs &c. Qui enim indignus eſt inferiori ordine, indignior eſt ſuperiori, vt ff. de ſenatoribus lege, qui indignus. Vnde de dignioribus eſt eligendus. nec dedignentur alij milites, & barones, qui non ſedent in tam alto cubiculo, quoniam potentioribus pares eſſe non poſſunt, vt ff. de alie. iu. mu. cauſa fa. lege 2. circa princip. Vnum tamen non omitto, quòd imperium ſemper eſt, licet deſit eſſe eius gubernator, vt in authentic. quomodo oporteat epiſcopos & cæteros §. quæ igitur. C. de officio eius qui vicẽ alteri. ger. l. 2. Odofred. Dicit Iac. de domino Ardizo. Veroñ. in ſumma ſub tit. de ſucceſ. Imperij, quòd olim principes poterant ſibi eligere ſucceſſores: vt in decretis. 63. diſt. in ſynodo congregata, & 23. di. in nomine domini in medio. Sed hodie quidam principes eligunt imperatorem, qui poteſtatem eligendi ab apoſtolica ſede acceperunt: ſed examinatio, promotio, vnctio, coronatio, & manus impoſitio ad dominum Papam ſpectant, vt extra de elect. c. venerabilis §. 1. & 2. & dominus Papa ex cauſa ipſum poterit deponere, vt in authentic. de defen. ciui. §. non habente. & de forma fide. c. alius. & de regu. iur. lege. eius eſt nolle. ar. C de offi. præfe præto. l. ſi quis, in authentic. de col. §. ſed hoc cuſtodiri, & in authentic. de man. pri. §. feſtinabit & in Lombar. de offic. iudi. l. fina. quòd ſucceſſione deferatur, eſt argu. C. de ſun. patri. l. hi quibus, & inſti. de dona. §. ſed primus quidem. & in auth. vt defuncti ſeu funera §. ſi verò etiam. Nam & imperator Carolus fuit pater Pipini: & imperator Pipinus fuit pater alterius Caroli imperatoris: & iſte Carolus fuit pater Ludouici Imperatoris: & Ludouicus fuit pater Lotharij Imperatoris, vt in Lombard. de furt. lege, cuiuslibet. de epiſcopis, & clericis. vbi pro tempore. & de capitulis per legem tenendis, lege prima. Nam & Imperator Fridericus videtur innuere in pace Conſtantiæ in. §. in ciuitate illa, in fin. quòd poteſt concedere regnum eius filio Henrico, & quòd eius filius ei in regno ſuccedat, ſicut de facto fuit, & iſte nũc Fridericus Rogerius imperator fuit filius Hẽrici

a Tu vide in c. venerabilē, de elect. &c. ad Apoſtolicæ, de re. iudi. li. vj.

Sed tu dicas, ꝙ hoc contingit potius electione principum: quam ſucceſſione. Iſta ſunt formaliter verba Iaco. de domino Ardizo. & hoc vltimum verbum ſuũ eſt ipſa veritas. & ita ſeruatur & de facto de rege Vuanzeſlao filio Caroli Imperatoris. Nomina electorum.

re inueſtituram recipietis. [a]

IN cauſis [b] appellationum ſi quantitas viginti quinque librarum imperialium ſummam excelſerit, appellatio ad nos fiat: ſaluo iure & moribus Brix. eccleſię in appellationibus: ita tamen vt non cogantur in Alemaniã ire: ſed nos habebimus proprium nunciũ in ciuitatibus vel epiſcopatu, qui de ipſa appellatione cognoſcat: & iuret, quòd bona fide & ſine fraude cauſas exa-

Et nunquid principes ſeculares, ad quos pertinet electio, poſſet Papa priuare poteſtate eligendi: & an propter eorum negligentiam Papa ſolus poſſet eligere Imperatorem? dic vt not. de re iudic. c. apoſtolicæ. lib. vj. & quod not. ff. de leg. l. non ambigitur, per gl. & Cyn.

[a] Inueſtituram recipietis. Certũ eſt. quòd regnum Siciliæ eſt eccleſiæ Romanæ. Pone ergo quòd regno vacante Papa contulit plures comitatus regni pluribus cõitibus in feudum: deinde creauit ibi regẽ: quæritur, an illi comites teneant̃ regi facere fidelitatẽ tanquam ipſius vaſalli? & dicit Odof. quòd eſt hic caſus quòd ſic. verba Odof hæc ſunt, hic habet expreſſe, quod in generali feudi alienatione, quum facit princeps, continent̃ vaſalli, quod eſt contra id quod legit̃, ſi de feu. va. fuerit interpellatus c. in generali. Sol. verũ eſt, niſi dicat̃ expreſſim: & hic ſatis expreſſe dicit̃. Vel ſolue, quòd nõ habet ſucceſſor iura iſtorum vaſal. ex cõceſſione iſta, ſed ideo quia princeps. & ſa. ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſicut. §. illud & ius iſtorum vaſallo cum acquiſitũ eſt imperio, & ea quæ fiſcalia ſunt principis eſſe intelliguntur, vt C. de quadr. præſcr. l. bene à Zenone & ſic nõ ob dictum. c. in generali. Odofr. ex hoc infero. quòd cũ dicti comitatus ſint de territorio regni, quòd videtur iuraſſe fidelitatem Papæ tanquã regi: & iõ regno tranſlato regẽ ſequũtur: ſicut mẽbra ſequũtur caput ſuum, à quo diſcedere nefas eſt. Item intentio particularium ſumitur pro vniuerſo.

[b] IN cauſis. no hic quod appellans Italicus nõ tenetur ire in Alemaniã ſecundũ iſtã pacem, ſed imperator debet habere iudicem appellationũ in Lombardia à 25. lib. imperialium ſ. qui cognoſcat & definiat: & iſte iudex debet præſtare iuramentum, ꝙ bona fide cauſas examinabit, & definiet ſecundũ mores & leges illius ciuitatis intra duos menſes à conteſt. litis, vel à tempore appellationis receptæ: niſi iuſto impedimẽto vel cõſenſu vtriuſque partis remanſerit. hęc ſunt verba literæ multum notabilia. Et primo, quod vbi maior eſt quantitas, Imperialis debet ſtatuere authoritas, vt C. de ope pub. l. ſi quando, & dicitur hic maior quantitas à 25 libris imperialium ſupra: ſed de iure communi aliter taxatur, vt C. de ap. l. in offerendis & l. præcipimus. Secundo no de iuramento qd̃ debet præſtare iudex appellationũ. Tertio not. quod iudex debet iurare quòd feret ſententiã ſecundum leges & conſuetudines illius ciuitatis. & aliàs dicit lex: iudex ſententiam proferat legibus & moribus cõſonantem. in auth. vt cum de ap. cog. §. 1. C. de ædifi. priua. l. ſi la. C. quæ ſit longa conſue. l. 1. C. de ſen. & interlo. om. iu. l. nemo. Poriò ſi eſt quæſtio de proceſſu, ſeruabitur conſuetudo primi fori. ſi de re vel cauſa, ſeruabit̃ per iudicem appellationis illud ius, quod primus iudex debebat ſeruare: quia id quod debebat ſecundũ iuſtitiam cauſæ & fori facere primus iudex, debet facere iudex ap. quia ei ſuccedit vt confirmator vel reformator & ideo quia non eſt iniquũ, ſed æquũ iudici à quo, non grauat partem, & ſic à non grauamine iniuſte appellaretur, vt in dicto authen. vt cũ de ap. cog. in princip. ſaluo quod ex nouis actis nouam poteſt ferre ſententiam, & etiam veterem cuſtodire. ff. quod cum eo. l. Titianus. Quarto no. quòd hic ſtatuitur tempus duorum menſium ad cauſam appellationis decidendam: ſed de iure communi ſtatuitur annus, vt C. de tempo. appell. auth. ei qui. Sed quæro, nunquid elapſis duobus menſibus appellatio ſit deſerta? & videtur quòd non: quia mera duorum menſiũ videtur præfixa cognitori, non perſecutori, quia verba diriguntur iudici, & non appellatori: iuxta nota. C. de iudi. l. properandum, in prin. in contrarium dico: quia iſti duo mẽſes ſuccedunt loco anni. Nam quia conſtitutio duorum menſium facit mentionem, tacite videtur prohibere, ne vltra tempus fiat. argu. ff. de lega. 2. l. ſtatuliberum. §. ſtichũ. Itẽ tacite hoc colligitur ex litera. vbi cõſidera ꝙ aut tempus apponitur iudici cum pœna & tunc debemus eſſe contenti pœna: aut ſine pœna: & tũc vt aliquid operetur temporis appoſitio, videtur appoſitũ ipſi liti & cauſæ. Præterea qd̃ dicerat litera. niſi iuſto impedimento vel conſenſu &c. ſi duraret ipſa appellatio & eius vigor etiam poſt duos menſes? item ex eo quod dicitur de prorogatione tẽporis per conſenſum partium, apparet manifeſtè, quod ſine prorogatione deſerta eſt appellatio, & hoc tenet Odofr. Sed quæro, quare litera dicit, à conteſtatione litis vel tempore appellationis receptæ? Reſpon. vult dicere, quòd ſi appellatus vel appellans nolit litem cõteſtari, iudex poteſt habere litem pro conte. vt C. de temp. ap. l. ſi. §. illud. & ex tunc currẽt tempora duorum menſium. de iure autem communi, quando incipiunt currere tempora appellationis proſequendæ, dic vt in auth. de iudicibus. §. appellationes. Quinto nota, quòd tempora aſſignata per ſtatutum poſſunt prorogari per litigantes, & hoc quando tempus eſt breue: quia præſumitur appoſitum fauore litigantium & etiam fauore ſententiæ. & ideo poſt terminum legis vel prorogatum, ſententia eſt rata, & appellatio eſt deſerta: quã eſt no. & idem in tempore ſtatuto ſuper reductione arbitramenti. Nã intelligunt ſtatutum fauore arbitramentalis ſententiæ latæ: ſed in lege properandum, non eſt ita: quia ibi nulla procedit ſententia, cuius fauore videatur ſtatutum. Idem quod in ſentẽtia ſeruabo in inſtrumentis guarentigiæ habentibus vim ſententiæ per ſtatuta Tuſciæ. Bal. In tex. ibi, vel à tempore. hic alternatiue loquitur, nã in cauſa appel. iudex poteſt ferre ſententiã & ante litem conteſt. ſi vult, vt C. de temp. ap. l. ſi. §. illud. & no. quod quicquid iudicis poteſtati permittitur, id iuris neceſſitati nõ ſubijcitur, vt ff. de iud. l. nõ quicquid. ibi, impedimento. & hoc probatũ fuerit, vt C. de temp. ap. l. ſin. illud. Quid ergo ſi nõ iudicet intra tempus ſtatutum, an poterit poſtea iudicare? Rñd. non, & ſi iudex tulit poſtea ſententiam, ſententia nõ valet. & ex ea ſolutum repetitur: nam expirat iudicij inſtantia, vt C. de iud. l. properãdum. §. ſin autem, & §. ſi. vbi de hoc plenè aduerte tamen, tota dia clamant quidã, perierũt acta, & expirauit iudicij inſtantia, vt C. de iud. l. properandum. Sed certe qui ita d. & ſic allegat, idiota eſt, nam non omnia acta pereũt. dic ergo lapſu temporis ea acta perire, in quibus non imminet magnum periculum: ſicut eſt de libelli oblatione. fortè enim vel ſine forte melius formabit̃ nunc quã primo fuerit formatus, vel ſaltem ita bene. Itẽ denuo lis debebit conteſtari, & in hoc etiam nõ vertitur magnum periculum. Item petit ſacramentum calumniæ, vnde iterũ iurabitur de calumnia. acta autẽ in quibus vertitur magnum periculum, vt ſunt confeſſiones. & te-

ſtium

ſtium atteſtationes nõ pereunt, nõ enim pereunt cõfeſſiones: quia poteſt eſſe, q̃ cõfeſſus eſt litigator in prima inſtantia iudicij aliqua, quæ ſunt cõtra eum & nunc pœnitet, modo in alio iudicio nõ confiteretur, q̃ ea confeſſio agnita ſibi præiudiciũ generaret. Item atteſtationes non pereunt, quia poteſt eſſe, quod teſtis non ita recordatur modo ſicut & tunc, cum memoria hominum labilis ſit, vt ff. de proba. l. ſi arbiter. & ff. ad Carbon. l. 3. §. dum. Vnde quia in his magnum eſt periculum: ideo dicendum eſt, quòd non pereunt. nam probationib' pinguius eſt ſubueniẽdum: vnde facultas probationũ non eſt anguſtanda: vt C. de hære. & Manichæis. l. quoniam in fi. cum occaſione defectus, probationũ ius reddi non valeat: vt ff. de teſt. tut. l. duo ſunt Titij, & quia acta vnius cauſę in alia valẽt. vt C. de arb. l. pe. in fi. & C. da ta in. l. fi. & de liber. c. l. iubemus. de teſti. l. fi. Odof. De citatione an pereat? & videt' q̃ non, quia tràxit executionem præſcriptionem interrumpentem. vt C. de præſcrip. 30. an. l. ſicut. & l. ſi & malam fidem in poſſeſſore inducẽdo, vt ff. de peti. hære. l. itẽ veniunt. §. petitã enim. n. mala fides ſit facti. non põt pro infecto haberi. vt ff. de cap. l. in bello. §. factæ. in ↄ̃trium eſt glo. ordi. C. de iuſt. & lit. expe. l. litigator. Diſtingue ergo, aut citatio induxit ſuum effectum reſpectu actionis præſcriptionem interrumpẽdo & talis effectus durat aut reſpectu officij mercenarij iudicis. & tunc in alia inſtantia non durat quo ad acceſſiones quæ officio mercenario veniunt in iudicio. & ita loquit' gloſſ. in d. l. litigator. val dic vt ibi dixi. Quid autem de vitio litigioſi, an duret: dic vt no. in l. 1. C. de præſcrip. long. temp. & l. cum lite mortua ff. iud. ſol. Quod dictum eſt de atteſtationibus, intellige publicatis: ſecus ſi nõ eſſent publicatæ: quia nõ habent publicam authoritatem antequam publicentur: vt no. ff. quæ in fraud. cred. l. 1. 3. §. geſta. Sed hoc videt' contra rationem ſ. aſſignatam per dominũ Odofre. nam ex quo teſtes ſolenniter depoſuerunt in iudicio, illud quod eſt omiſſum de publicatione in primo iudicio, æquum eſt ſuppleri in ſecundo iudicio, ſicut teſtes qui non eſſent publicati in cauſa prima poſſent publicari in cauſa appellationis. Ad hoc facit extra vt lite non conte. c. quoniam frequentes. Sed qui tenent primam opi. hac vtũtur ratione, quia publicatio teſtium fit officio iudicis mercenario, quod perit perempta inſtantia, quo ad ea quæ non ſunt executa, ſed exequenda, vt d. l. cũ lite mortua. & ideo publicatio impoſſibilis videtur.

a Secundum mores & leges illius ciuitatis. Nota ex eo q̃ dicit mores, q̃ licitũ eſt cuilibet ciuitati habere cõſuetudines proprias. Et ex eo q̃ dicit leges. no q̃ licitum eſt ciuitati habere ꝓpria ſtatuta cõfirmata per præſidẽ prouinciæ. Sed ſi ciuitas ſit ſibi ipſi preſes, ſufficit q̃ poteſtas ciuitatis cũ decurionib. faciat ſtatuta, vel ciues eius accedẽte authoritate ſuperioris. nã cũ facere ſtatuta ſit iuriſdictionis & illa quantũ ad actum exercitij ſit in magiſtratibus, vt ff. de orig. iu. l. 2. § poſt originẽ. merito requirit' magiſtratus, niſi alia eſſet cõſuetudo loci quę põt dare iuriſdictionem ipſis decurionibus ſine magiſtratu, vt C. de diuer. offi. l. viros lib. 12. vel ſi ciuitas illa pro tempore illo caret magiſtratu, vt ff. de tut. & cur. da. ab his. l. vbi abſunt. ita intelligit' qd̃ not. in d. l. 1. §. ſi quis apud eũ. ff. qd̃ quiſq; iur. & ibi omnino vide Iac. Bu. Bart. & me. Aduerte tñ quòd ſi ſtatuta tangerẽt iuriſdictionem principis, vt in cauſis appellationum, talia ſtatuta non valerent, vt hic, & extra de iureiur. c. venientes. Et eſt notã. q̃ in cauſa appellationis ideo non habet locũ prorogatio iuriſdictionis: quia cauſæ appellationem ſunt meræ imperij & pertinent ad authoritatem ſuperioris: vnde & vtraque parte conſentiente non poſſunt ventilari apud iudices incompetentes: vt C. de iud. authen. ad hæc. Sed nunquid tabellio de cõſenſu partium ſine præſentia iudicis poſſit recipere teſtiũ iuramenta & dicta nulla ſibi facta per iudicem commiſſione? Reſpon. non: quia non reperitur. q̃ tabelliones poſſunt recipere talia iuramenta: vt not. C de teſta. l. hac conſultiſſima. §. pe. quod tene menti.

b Conſenſu. No. conſenſu partium prorogari tempora appellationis. ad qd̃ fa. C. de tẽ. ap. l. vlt. Odof. Et ſi cauſa appellationis ventilatur per priuilegiũ vel ſpeciale ſtatutũ principis vt hic, quod eſt notabile. Bal.

c Conſules. Conſules nõ poſſunt ingredi conſulatũ niſi iurauerint vel iurẽt fidelitatẽ, antequã cõſulatũ recipiant. hoc dicit. adde de cõd & demõ. l. Publius.

d Vaſalli noſtri Recipiunt ergo hi inueſtiturã tanq̃ vaſalli, & iurabunt tanquã vaſalli: & tale quidẽ erit eorum iuramentũ vt cauetur. ſ. de forma fidelitatis. c. 1. de noua forma fidel. ca. 1. Cæteri autem iurabũt tanq̃ ciues, vt habet in d. c. 1. de for. fi. & ĩ. a. c. in nomine cui quidẽ ſacro adijcere debẽt qd̃ dr̃ ĩ. eo. §. oẽs. Sed an q̃ iurant tanq̃ vaſalli iurare dñt tanq̃ ciues? vr̃ q̃ non: quia hic dicit excluſiue cæteri tanq̃ ciues iurent per qd̃ vr̃ innui q̃ ſolũ qui non ſunt vaſalli Principis, iurent tanq̃ ciues. Sed hoc non innuitur, imo diuerſum. ſ. q̃ qui vaſalli non ſunt, iurent tanquam ciues, & non tanquam vaſalli. Vnde põt dici, q̃ vaſalli teneantur iurare & vt vaſalli & vt ciues, cum ſeparata ſint facta, vt ff. de cal. l. fina. & C. de do. inter vir. & vxo. l. ſi maritus. Sed tamen vno ſacramento quis iurabit & vt vaſallus & vt ciuis, arg. ff. de auth. tu. l. accipientis. Odofre. No. quòd qui iurat ſimpliciter, videtur iurare in omnẽ cauſam ex qua iurare tenetur. ff. de fideiu. l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos. Sed hic quæro nũ de periurio poſſit cognoſcere iudex laicus? & dico q̃ ſic, vt not. in c. licet. de iureiu. can. in nouel lib. 6. nam iſtud eſt crimen cõe vtriuſque fori, vt in authen. de man. princ. §. ſi vero canonicum. Quæro, quid ſi iſti conſules intrauerint conſulatum prætermiſſo iuramento? Reſpond. quia malo ordine intrauerũt, ſunt extra mittendi, & etiam puniendi, vt in l. 1. § neceſſario ff. ſi mulier. ven. no. & ſ. de mil. vaſ. qui contumax eſt, ca. 1. §. ſi vero, vbi dicitur, q̃ malo ordine actum debet reformari, certe nec in canonica poſſeſſione conſulatus põt eſſe, nã in poſſeſſione canonica cõcurrere debet iuris adminiculũ vt no. in c. ad decimas. de reſti. ſpo. lib. 6 in no. & plene not per Acc. in l. 1. in princip. ff de acq. poſ. in dubio tamen ex quo ſunt publice in poſſeſſione conſulatus præſumatur rite initum ingreſſum & oĩa ſolenniter acta ff. de officio prætoris l. Barbarius.

e Sicut. Iſta dictio quandoque eſt aduerbiũ ſimilitudinis, quandoq; aduerbium qualitatis, vt quãdo ponitur

minabit, & definet ſecundum leges & mores ipſius ciuitatis [a] intra duos menſes à conteſtatione litis, vel à tempore appellationis receptæ, niſi iuſto impedimento vel conſenſu [b] vtriuſque partis remanſerit. Conſules, [c] qui in ciuitatibus conſtituentur, tales ſint, qui fidelitatem fecerint nobis, vel faciant ante, quàm conſulatum recipiant.

Vaſalli tanquam vaſalli, & cæteri omnes tanquam ſubditi iurare debẽt fidelitatẽ principi: niſi ſint tales perſonæ, quibus iuramẽtũ remittatur. B.

Vaſalli noſtri [d] à nobis inueſtituram recipiant, & fidelitatem faciant, ſicut vaſalli. cęteri omnes ſicut ciues à ſex

decim annis vſque ad ſeptuaginta: niſi tales perſonæ ſint, quibus debeāt & poſſint ſine fraude ſacramenta remitti. Vaſalli, qui tempore [a] guerræ vel treugæ non poſtulauerint inueſtituram, vel debita ſeruitia nobis non exhibuerint: hac occaſione feudum non amittāt [b] Libellariæ [c] & precariæ

nitur pro tanquā, vt hic, & ff. de ecce. l. ſi petet. §. q̃ à domino. & C. de hære. inſti. l. i. no. ergo de tāquam ſed nunquid rogatus tanquam tabellio videtur etiā rogatus tāquam teſtis? videtur q̀ ſic. ff. de teſt. l. Domitius. nam nomē teſtis eſt generale, & dic q̀ reſpectu ſuæ ſcripturæ eſt tanquā tabellio, ſed ſi ſcriptura nō eſt ſolennis, poterit recipi ad probationē negotii per teſte, nō ad ſupplectionē ſui inſtrumēti ſed ad viuā vocē, tanquā teſtis vnius vicē gerēs: vt C. q. teſt. fa. po. l. hac cōſultiſſima. §. ſi. per Acc. Cy. Iac. But. & alios ibi videas. In tex. ibi. 70 hi qui ſupra hanc ætatē ſunt merentur excuſationē à tutel. vt C. qui æta. l. vnica. vel à præſtatione munerū perſonaliū. vt C. qui ætа. l. ſi. lib. 10. Quibus autē perſonis debeat remitti iuſiurandum, quæris? videtur quòd ſolis ſeruis. cum illi ſoli excipi videantur, vt ſ. e. c. in nomine air. ſi. Sed certe & furioſi excipiuntur cum pupillis ſimiles habeantur, vt ff. de acq. hær. l. pupillus. & eſt ad hoc q̃ alias dicit, furioſus [a] loco quieſcentes & dormientis habet, vt ff. de iure co. l. 2. § furioſus. & C. ad Tre. l. ſi. & ff. de tutelis. l. vbi non. §. furioſus. Sed nunquid fœminæ intrabunt? reſp. nō vt ſ. e. c. in nomine circa fin. Itē nunquid vnus tantum pro domo? Reſpon. imo omnes qui intra hanc ætatē ſunt, vt ſ. eo. c. in nomine cir. ſi. Item excipiuntur clerici, vt C. de epi. & cle. l. cum cleri. & in Lombar. de aduo. & vicedo. l. quicunque. & l. quoniam. Sed tu dic, q̀ imo iurabunt clerici: vt extra de iureiur. c. ſi. Monachi autē & talium ordines non iurent, cū hoc ad eos nō ſpectet. vt C. de epi. & cle. l. decernimus. ar. l. omnes & l. generaliter. Item quia pro mortuis reputant, vt C. eo l. ſi. & in auth de nu. § diſtrahūtur. & in auth de mona § illud. Odofr. Extra quæro, nūquid ille q. eſt in articulo mortis, poſſit tanquā teſtis examinari? & videtur quòd nō q. a mēs mortis cogitatione turbata nō ita bene memorari poteſt, vt C. q. teſt. fa. l. hac conſultiſſima. §. et cum humana. & in teſte eſt opus ſciētia & memoria, vt ff. de fur. l. quidam tabularum. Contrarium dico. nam cum poſſet facere teſtamētū: vt ff. de leg. 3. l. Pamphilo § propoſitū. ergo & eſſe teſtis, nam non minus eſt teſtari. quā teſtificari, vt ff. de te. l. eum lex. & etiā nos videmus, quòd ſi lingua ſit ingroſſata propter infirmitatem, nō tamē omnino præpedita. poteſt quia fecerat teſtamentum. vt C. de teſt. l. quoniā indignū. in verbo, ſeminecis, & no. e. ti. l. iubemus. & puto quòd interrogatoria debent breuiari, vt nō interrogetur niſi de ſubſtantialibus, & de his de quibus lex iubet expreſſe teſtē interrogari puta an ſit odioſus, nam odioſo nō creditur quantūcunque in infirmitate acceperit corpus Chriſti. et. ff. ad ſyl. l. ſi quis in graui. dictum etiā ipſius poterit te.. ari de falſo. quia nō omnis qui moritur, eſt Ioānes Euangel. vt C. de teſt. l. verba teſtamenti. De eo q. moriens confeſſus fuit ſe mutuum, vel dotē recepiſſe, verum hæres eius poterit opponere exceptionem non nu. pecu. dicit gloſſa quòd nō: q. a nequaquā moriens expectabat futuram numerationē. Iſta eſt gl. ſingularis in l. 1. C. de fal. cauſa adiect. legato.

[a] Furioſus loco quieſcentis & dormientis habetur.

Non omnis q. moritur, Ioānes eſt euāgeliſta.

[a] Vaſalli q. tempore Hic dicit quòd vaſalli q. tēpore guerræ non poſtulant inueſtituram à domino. & non exhibēt ſeruitia, eo q. ciuitas eorū eſt in guerra cum illo domino: q. nō propterea perdunt feudum. q̃ eſt no dignū. Et nota quòd treuga magis accedit guerræ quàm paci: & quod de guerra & treuga idem eſt iudicium. Item nota quòd tempore treugæ non eſt tutus acceſſus. facit. c. paſtoralis. de re iudic. in cle. & ſ. eod. §. ſententiæ quoque.

[b] Non amittant. dicit Cato, Pugna pro patria. ſic C. de abolitionibus. l. fallacitat. & ff. de inſti. & iu. l. ue. luti. Iuſta enim ſunt bella, quæ ſiūt pro patria defendenda, vt in decret. 23. q. 7. ca ſi nulla. Odofre. Sed an guerræ connumerentur inter caſus fortuitos? Reſp. ſic, niſi tempore contractus potuerit prouidere, quia tūc culpæ cōnumeratur, vt ff. loc. l. ex conducto §. ſi vis tēpeſtatis. per Cy. q. allegat eo. tit. l. habitatores. §. vlt. & ff. de damno inf. l. q. bona. §. de illo quod tene menti: verba Cyn. hæc ſunt in d. §. ſi vis tēpeſtatis, in verbo, incurſus hoſtiū. Hic quærit de quæſtione facti quidā cōduxerāt à cōi Piſtorij certas poſſeſſiones per certū tēpus, puta quinq; annorū: exactor pro cōi petit penſionem: conductores dicūt ſe non debere teneri, quia non potuerunt colligere vel colligi facere prædictas penſiones propter incurſus hoſtium, q. morant in caſtro Sancti Lucæ. quæritur quid iuris ſit? Ego diſtinguo: aut ſuperuenit guerra & incurſus prædictorum hoſtium poſt contractū locationis: & tūc remittit penſio, vt hic dicitur, aut ante erat guerra. & tunc imputandū eſt eis qui ſciuerunt conditionē & ſtatum rei & non præuiderunt: vnde nō excuſantur à pēſione. ar. ſ. de dam. infe. l. qui bona. § de illo. & eius quod no. d. l. habitatores. §. vlt. Cy. Sed q. d. ecce materia erat præparata ad guerram: tamē nondū erat mota guerra inter duos principes. fecerūt iter ſe treugam ſeu ſufferentiā duorum annorum. Quæro. verum elapſo tempore ſit neceſſaria diffidatio [a] ad hoc, vt ille qui aggreditur territoriū alterius non dicatur eſſe latrunculator? & videt quod nō ſit neceſſaria diffidatio. ar. ff. de l. 2. l. ſtatu liberum. §. ſtichū. Sed contrarium eſt verum: quia vbi non procedit diſpoſitio, ibi lapſus temporis pro ſe nō habet diſpoſitionem inducere. Itē verba quæ ſunt ordinata ad negandum vel prorogandum, non diſponūt, vt ff. de anuui. teſt. l. Titia. § ſi. & ff. de hæredi. inſt. l. ex facto etiam agitatum. Sed ſi guerra præceſſiſſet, ex priuato tempora ſufferentiæ, ipſo facto remanerēt in guerra nec eſſet noua diffidatione op⁹, vt ff. de pac. l. ſi vnus §. ſi cum reo. & vide nota. in c. pro humani. de ho lib. 6. in nouel. &c.

[a] Tu vero quid diffidatio operetur & quis diffidar⁹ dicatur, vide Io. An. in ca. pro hum. de homi. lib. 6. & Hoſ. in ca. felicis. de pœnis. co. ſi.

[c] Libellariæ. Dicit quòd libellariæ & precariæ de feudi factæ per vaſallos, in ſuo ſtatu permanent. i. in eodem habitu, vt ff. de condi ob cauſam. l. q̃ Seruius. ſecūdum cōſuetudinē vniuſcuiuſq; ciuitatis. ſ. de ſocietate Lombardiæ non obſtante lege quæ diceret cōtrarium: & eſt Imperatoris Friderici. Extra no. quòd libellariæ eccleſiarum & emphyteuſis poſſunt per emphyteutā donari & legari ſaluo iure eccleſiæ, vt no. extra de loca. ca. potuit. in nouella. Sed Bar cōſuluit cōtrarium per l. vniuerſas. C. ne rei dominicæ vel tēplorū. Sed ibi loquitur, quādo reſpectu proprietatis & non vtilis dominij contractus in fraudē celebratur. & ſic non ob. & fa. C. de hære. inſti. l. hæreditas. in verbo, ennonę ciuiles ibi, non obſtant, quę eſt da prohi. fen alie. per Frid. & ſic collige ar. quod imperator dum concedit aliquod reſcriptū quod ſit, contra legē aliquam, debet ſpecificare legem, dicens nō obſtante tali lege: & tunc valet, vt hic. alias non videt valere, vt arg. ff. de le. 3. l. ſi q. s in princ. & ff. de adop. l. nam ita. Quid ergo ſi dicat generaliter non obſtante. l. aliqua vel reſcripto ſup hoc indulto, an teneat hoc. quod quidam dicunt. Alij dicunt, refert vtrum Imperator reſcribat contra legem, an contra reſcriptum. Si contra legem, tunc dicit tali lege nō obſtante. Si contra reſcriptum, tunc generaliter ſufficit dicere non obſtante aliquo reſcripto. & ita tenetur.

Ratio

in ſuo ſtatu permaneant ſecundum conſuetudinem vniuſcuiuſq; ciuitatis, non obſtante lege noſtra, quæ dicat, Imperatoris Friderici dãna a omnia & ablata, etiam iniurias, quas nos per nos & per noſtros ab vniuerſitate b ſocietatis, vel ab aliquo de ſocietate, vel coadiutoribus ſocietatis ſuſtinuimus, per nos cum noſtra parte remittimus gratis, & plenitudinem noſtræ gratiæ eis damus. Moram ſuperfluam c in ciuitate vel epiſcopatu pro damno ciuitatis non faciemus. Ciuitates d mutare, e vel extra munitiones facere eis licet. Item ſocietatem, f quam nunc habent, tenere, & quoties voluerint

Ratio eſt illa, quia facilius tolluntur iura poſitiua ſiua priuilegia quam iura communia: vt in auth. da non alie. aut perm. §. illud. Sed quid ſi ita dicat Imperator, concedo tibi priuilegium hoc non obſtante lege aliqua: & non obſtantib. illis legib. quę dicunt generaliter dictum non valere, niſi in caſibus ſpecialiter nominatis. & hoc dico per l. ſed & ſi quis §. quæſitum. ff. ſi quis caut. & C. ad Vellei. l. iubemus? Reſp. credo, quod teneat. arg. ff. de lega. 3. l. ſi quis in princip. & C. de teſta. authen. hoc inter liberos. C. de iu. codic. l. diuus. §. licet. Odofr. Illud aſt conſideratione dignum, quod licet princeps reſcribat contra proprium ſtatutum, & ſic ex certa ſciantia, tñ cum approbat factum dãnatũ, requiritur clauſula non obſtante. Idem ſi factum non aſt damnatum, ſed eſt data ei forma, vt requiratur hæc clauſula. C. da teſt. auth. hoc inter liberos. & ibi no. & eo. ti. l. ſi nõ ſpecial. De clauſula ſuppletiua de plenitudine poteſtatis ſcias, ꝙ P. Roma antequam transferrat imperium ad Cæſarem, hac clauſula nunquã fuit vſus, nec in iure ciuili inuenitur hæc forma, niſi dicat̃, & bene, quod includitur ſub illis verbis quicquid principi placet legis habet vigorem. ff. de conſti. prin. l. 1. & C. da legi. l. vlt. & ad de quod Specu. dicit, quod contractus feudalis, amphyteuticarius ſiue libellariæ conditionis eiuſdem naturę ſunt, vt ipſe notat in Specu. de feu. § qſn. ver. 40. circa ſi. & ſic in ſolo nomine eſt diſcrimen: vt & alias dicit lex. C. de agri. & cen. l. definimus. Sed Spec non dicit verum, niſi forte loquamur in feudo quarundam eccleſiarum Lombardiæ pro quo præſtatur ſeruitium, ſeu cenſus pecuniarius ad inſtar ficti, puta certa quantitas pecuniæ vel frumenti, vel aliud ſimile, vt vna ſpalla porci, vel vnum par caponum quolibet anno, quia eccleſia Lombardiæ non curat de ſeruitijs armorũ: ſed de reditibus burſatũ. & iõ in talibus feudis puto, ꝙ ſuccederet mutus & ſurdus etiam à natiuitate, & quilibet hæres, vt C. loca. l. viam veritatis. niſi tenor inueſtituræ repugnaret, conſuetudine etiam eccleſiæ ſemper ſalua Bal.

a Damna. Hic imperator remittit omnia data in rebus, omnia ablata facta de rebus, & omnes iniurias factas in perſonis ab vniuerſitate ſocietatis, vel ab aliquo de ſocietate, vel coadiutoribus. Et hic nota, quod imperatori ſit iniuria. non ſolum per ſe, ſed per ſuos. facit ff. de relig. l. oſſa. in ſi. & qd̃ no. Bar. ff. de cap. l. hoſtes. & Inn. extra de app. ca. dilectis. Item no. quod Imperator remittit omnia illa, licet non appareat de alio mandato. Et adde quod habet extra de iniur. & dam. da. ca. in noſtra. Item not. quod ligæ & confœderationes faciunt vniuerſitatem.

b Ab vniuerſitate. Hic habes, quod vniuerſitas dãnum dare dicitur. & ſic per conſequens dolum committere: vt ff. de dolo l. ſed ſi ex dolo. § 1. licet illa videat̃ dicere contrarium. Metum dicitur inferre, vt ff. quod me. cau. l. metũ. §. animaduertẽdũ. qđ. n. maior pars facit, tota vniuerſitas feciſſe videtur. vt ff. de reg. iu. l. aliud. §. refertur. & ad mun. l. qđ maior. Item & ſi poteſtas, cõſiliarij & anciani hoc faciũt, tota vniuerſitas feciſſe vr̃. arg. ff. de vi & vi ar. l. ſiue à me. Et iõ nos videmus, ꝙ vniuerſitas accuſat̃, & ſi ſedet per ſyndicum habentẽ ſpeciale mandatũ à ciui-

buerit: vt C. de re milit. l. tam collatores. lib. 12. nec refert qui tunc quod illę ſingulares perſonæ quæ deliquerũt, nominentur in ſyndicatu, quia nõ cõſtituitur ſyndicus nomine ipſorũ, ſed nomine totius vniuerſitatis: vt l. tutãnũ. §. vniuerſitatis ff. de rer. diu. Et no. ꝙ facilius ſit inquiſitio ↄ̃ vniuerſitatem, q̃ ↄ̃ ſingulos: quia delictũ magnæ vniuerſitatis non poteſt eſſe niſi notoriũ & famoſum. Vnde quãuis fama quæ ſemper apud acta eſt præſens, & clamoſa vox populi magis clamet in rebus notorijs, aſt verum, quod in notorio actus tranſeuntis requiruntur poſtea probationes plures, vt ff. de off. rec. proui. l. iuſtiſſimos. & ordo iudiciarius, ar. extra de in. e exhibita. ſaluo eo qđ no. inſti. de pub. iud. in prin. & no. in e ſi. de fo. compe. in nouel. lib. 6. Si autem index vult inquirere ↄ̃ ſingulares perſonas, oportet ꝙ fama ſpecialiter ſit contra eos. & nõ admittuntur per procuratorẽ ſi cã caſigat detentionẽ ſeu carcerem perſonæ, vt in c. eos qui. de ſent. excom. lib. 6. Et aliqñ iſta detentio eſt arbitraria, aliqñ neceſſaria, ſi qualitas pœnę ſit perſonalis. Sed nũ qđ fidaiuſſores poſſit ſe obligare ad pœnã corporalẽ? Et quid de obſidibus? dic vt no. axiij. quæſt. v. cum homo. & dic quod non de iure, ſed de conſuetudine in quibuſdam locis ſeruatur contrarium, ꝗ conſuetudo habet poteſtatem in ſanguine hominis. ff. de excuſat. tu. l. ſæcularij §. ſunt quædam. Bal.

c Moram ſuperfluam. Hic dicitur, quod Imperator in ciuitate vel epiſcopatu nõ debet facere ſuperfluã morã in damnum ciuitatis vel epiſcopatus ſeu territorij, per quæ tranſit. Et eſt ratio, quia fere impoſſibile eſt, quin exercitus eius dãna non inferat. vt ff. loca. l. ex conducto §. ſed ſi habes ver. idemque.

c Superfluam. arg. C. de meta. l. deuotum & in auth. de quæſtore §. ſi vero forſan. Sed quãdo dicatur mora ſuperflua? Reſpon. iudicio eccleſiæ, populi, vel ſi ibi moretur vltra ſex menſes, ar. C. de cenſi. l. ſi. Odofra. val arbi. boni viri. vt ff. de ver. ob. l. continuus 2 §. cum ita. & ff. ad Tertul. l. 2. §. ſi mater. & l. 1. ff. de ſuperficiebus. Bal.

d Ciuitates. Hic dicitur, quod licitum eſt vniuerſitati ſocietatis ſeu ipſis ſocietatibus ciuitates mutare, & extra ciuitatem munitiones & fortilitia facere.

e Mutare. Hic eſt triplex litera alias mutare, vel munire, vel mittare, & quęlibet bona eſt. & eſt ſimile ff. de operibus publicis. l. de operibus. C. de ędif. priua. l. per prouincias. ff. rerum di. l. facta. §. pe. in authen. quomodo oportet epiſcopos. §. ſi quis apparuerit. l. ſi. alias autem, niſi iuſſum haberent à principe, hoc facere non poſſunt, argumen. C. de ope. pub. l. ſi qñ. & l. nemini iudicum. & facit ad id quod no. 3. eod. §. nos Romanorum Imperator &c. in ſi. illius gl. 1. ſine præfinitione temporis &c. Odofr. C. de ſac. ſanc. eccl. l. ad inſtructionem. Bal.

f Item ſocietatem. Dicit quod ciuitates, quæ veniſſent in iſta pace poſſunt fœdus & ſocietatem, quã inter ſe habent, manutenere & etiã renouare toties quoties eis placuerit, & eis videbitur expedire. Conuenticula hic conceduntur: de iure autem cõmuni prohibẽtur: vt ſup. de pace tenen. §. conuenticula. C. de epiſc. & cler. l. conuenticula. C. de ijs, qui ad eccleſ. confu. l. denunciamus. de pa. & fact. l. 1. & in auth.

de interdic.col.hæc.ſiera prin.C.de ſum.trin.& fi.cath.l.2.& de hære.l.cuncti. & hæc ſocietas à principe approbata eſt hic. Ideo quod licitum eſt eis ſocietatē ſeu cōuenticulā tenere: & quoties voluerint renouare: vt hic,& ar.C.de Iudæis.l.2. Sed nunquid aliā ſocietatē poterunt cōtrahere cum alijs ciuitatibus, cum quibus nullam ſocietatem habebant? Reſpond non: cum dicat iſte text. quam nunc habent &c. & facit infra eo. §. pacta inter ciuitates. Odofred. Quæro: facta eſt liga inter duas ciuitates per quinquennium duratura: vtrū ſi poſt quinquennium præſtant ſibi mutuos fauores: intelligatur liga tacite renouata? videtur quod ſic, ſicut dicimus in contractibus rerum: vt ff.loca.l. Item quæritur. §. qui impleto. Contrarium dico, niſi renouetur expreſſe: vt hic.& eſt ar.C.loca.l.ſi cum Hermes.præſertim ſi fuit contracta prius per ſtipulationem: quia ſtipulationes verba deſiderant. Similiter in contractibus in quibus requiritur ſcriptura, non fit tacita renouatio, vt in d.§.qui impleto. Itē no.quod iſte tex.loquitur de renouatione voluntaria: ſed aliquando fit renouatio neceſſaria. vt in cōtractibus emphyteoticis * & feudalibus: vt notat Cyn. C.de ſacroſanct. eccle.authent.& quæ.

* Intelliges tamē in libellarijs à vaſallo, vel emphyteuta iuris quoniam in emphyteuſi neceſſaria ſit eſt: vt per Ludo.Ro. in conſi. 46.incipi. viſo proceſ.

remouere, eis liceat. Pactiones [a] timore noſtro. vel per impreſſionē nunciorū factæ caſſentur, [b] & pro infectis [c] habeātur nec pro eis aliquid exigatur. Pacta [d] Placētinorum ſcilicet pactum pontis Padi, & fictum eiuſdem pontis, & regalium, & datium, & pactū, quod epiſcopus Hugo fecit de caſtro arquato, & ſi aliqua facta ſunt ſimilia ab ipſo epiſcopo vel à communi, [e] vel ab alijs de ſocietate nobiſcum, vel noſtro nūcio, ipſo ponte remanente cū omnibus ſuis vtilitatibus Placentinis: ita tamen [f] quòd teneantur perſoluere fictum [g] abbatiſſæ ſanctæ Iuliæ de Brixia, & & ſi ſuæ ſunt ſimiles.

Dicit, quòd ſententia per Imperatorem lata contra rebelles occaſione rebellionis & partialitatis, reſcinditur facta pace: ſecus ſi nō occaſione rebellionis ſi alias iuſtè ſūt latæ, puta ex cā mutui vel depoſiti.

Sententiæ quoque, [h] quæ de iure & ſecundū leges, & conſuetudi-

[a] Pactiones. hic dicitur, quod pacta inita timore imperatoris, vel per impreſſionem nunciorum ſuorum ſunt irrita & caſſanda: ergo Imperator non poteſt inferre metum ſicut nec quælibet priuata perſona. itē no. quod illud quod fit per metum Principū, nō valet. Dicit Spe. quod indici nō debet nouitas in homagijs vel in actis fidelitatis: vt in. Spe. de feu. §. quoniam verſ. ego talis iura. dicit Ioan. An. quod indebita ſeruitia præſumuntur à dominis per metū extorta. in cap. 1. de præſcrip. lib. 6 in nou. Et contra poteſtates præſumitur. C. de iuſta l. nolumus. C. de fundis lim. l. 1. lib. 11. & C. de omni agro deſer. l. qui p puteum. & præſertim erga ruſticos. C. ne. ruſti. ad vllum officiū deuo. l. 2. not. tamen, quod niſi voluntas condeſcendat cōpulſioni, non poteſt cogi. C. de hære. inſti. l. 3.

[b] Caſſentur. Sed an ipſo iure, vel demum oppoſita exceptione? Reſpon. ipſo iure. vt ff. quod met. cauſa. l. ſi mulier. §. ſi dos. & dic vt not. I. de pace iura. fir. §. item ſacramenta.

[c] Pro infectis. facta enim fuerunt cōtra legē: & quæ contra leges fiunt, pro infectis habētur: vt C. de leg. l. nō dubium. & C. de ſacroſan. eccl. iubemus. §. ſane. Odofr. Sed an contractus principis habeat vim legis. vt ff. de pub. l. Cæſar? Reſpon. ſic quando caret vitio: ſed hic nō caret vitio, quia eſt cōtra ius naturale, vel ſaltem contra bonos mores. Et no hunc. §. valde ad contractus, qui tota die fiunt cū dñis terrarū. Sed nū quid debet proponi actio, quod metus cauſa ad reſcindendum? Reſp. non: quia non eſt coram quo agatur. Item quia metus Principis eſt quodammodo vis ipſa, quæ omnino tollit conſenſum. & adde quod not. Inno. extra de rena. c. ſuper hoc. & ibi ponitur quod qui habebat probare in huiuſmodi iudicijs. licet enim dixerim, quod non eſt corā quo agatur de facto: tamen de iure ſi imperator facit iniuſtitiam, poteſt adiri Papa per ſupplicationem vel denūciationem: vt extra de proba. c. j.

[d] Pacta. Dicit hic, quod ex ſpeciali clauſula præmiſſa ſubijcitur generalis. ſic. ff. ad legem Aqui. l. j. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ſic contra. C. de ſacroſan. eccle. l. generali. & l. illud. & l. ſancim⁹. & d. l. ſi ſeruus ſeruum. §. rupiſſe. Odofre. & ff. de poſtul. l. j. §. hoc edicto.

[e] Communi. i. tota vniuerſitate: quia tota vniuerſitas commune appellatur. quod autem dicit ab alijs. ſcilicet ſingularibus perſonis pro priuato facto ſuo. Odofre.

[f] Ita tamen. Iſta dictio habet determinare præcedentia. Odof. ff ad Trebellia. leg. Lucius. §. quæ habebat.

[g] Perſoluere fictum. Differentia eſt inter fictum & ſeruitium ſicut inter pecuniā & cenſum & operā: & aliquando fictus appellatur cenſus C. de dona. l. cenſualis. de acquirē. re. do. l. quæ quiq; C. ſine cenſu, vel reliquis. l. omnes. Et an quicunq; nō ſoluēs cenſum tempore à iure ſtatuto perdat rei dominiū? Dicendū eſt quod ſic. ſi ille cui debet cenſus ſolui, habet directū dominiū rei: vt C. de ſacroſan. ecc. authentica, q. rem huiuſmodi. ſecus ſi præſtatur in ſignū alterius ſubiectionis de re propria: vt not. Innoc. de relig. domi. c. cōſtitutus. & facit optime. C. de fund. patri. l. fundi poſſeſſionem tamen nullus perdit, donec eijciatur foras: vt no. ff. pro ſocio. l. cum duobus. § idē reſpondit. Et qui nō reuocat ab eccleſia, videtur iuri ſuo renunciare vt no. c. 2. de preca. in nouel. & infra eo. ca. ego intro. ſcilicet, quando venit ex neceſſaria conſequentia præcedentis contractus.

[h] Sententiæ quoque. Iſte § eſt valde no. ad extrinſecos terrarū: vt ſciamus qui proceſſus facti contra eos reſcindātur, eis ad ciuitatem reuerſis. & qui nō. Adde quod not. in c. 1 de cle. nō reſi. lib 6. in nouel. & in c. ſtatutum. de reſcri. eo. lib. tangitur de iſtis extrinſecis. & ſi quidem licet non per ſe, tamen per procuratorem potuerunt comparere: citatio arctat eos. ſecus ſi nec per ſe, nec per procuratorem: quia nullus audebat tanquam procurator cōparere: vt ff. ad Trebelli. de ætate. & in ca. paſtoralis. de re iudica. in clementi. & in capitu. bonæ de electio & ſi erant banniti omnibus bonis eis ademptis. iudicia non tenent: vt lege. ſi conſtante. §. finali. ff. ſol. matrimo quia nudi exularunt: vt ff. de cap. de. l. tutelas. §. ſi libertate. & compromiſſa ſoluuntur. ff. de noua. l. quoties. §. fin quia habentur pro mortuis. C. de hæredi. inſtitu. l. 2. & facit quod not. in l. ad cognitionem. ff. qui b. ex cau. in poſ. ea. in glo quæ dicit not. hic pro bannito. Quid de ſententijs latis ex compromiſſo facto inter extrinſecos & intrinſecos? Reſpon. tales ſententiæ valent pro rebus compromiſſis ſed extra compromiſſum non valent, etiam ſi poſt compromiſſum nominatim homologetur laudū. Nā expreſſe dicit decretalis, quod nō poteſt homologari laudū ſuper quo nō procedit compromiſſum, extra de cōſtit. ſu. vel inutu. c. examinata

ad quod

ad quod facit. ff de pœn. l. 3. §. ſi ſeruus, & qđ ibi no. per Gul. de Cu. & eſt ratio: quia eſt ordo ſubſtantialis peruerſus. nam vbi nō procedit notio, ibi ſententia non procedit, nec valet authoritate patrium ordine prætermiſſo, vt C. de ſen. & inter. om. iu. l. prolatam

a Secundum leges & cōſuetudines. Not. arg. quòd ſi cauſa eſt commiſſa ſecundum leges & conſuetudines terrarum terminanda quòd potius debet terminari ſecundum bonas conſuetudines quàm ſecundum leges. Et dictio, &, ſignificat bonitatem arbitrij & non merum ius commune, vt extra de eo qui mitt. in poſ. cauſ. rei ſer. cum vaniſſet. & vide Cyn. C. de teſtam. milit. l. captatorias. Cyn.

b In irritum. ſic ſ eod. §. priuilegia. cauſa enim harum ſententiarum ſeu diſcordia ſublata, ceſſare debet earum effectus. ſic. C. de epiſc. & cle. l. generaliter ff. de excuſa. tuto. l. cum ex oratione ff pro ſo. l. exactiōne. §. alicuius. debent enim omnia pacis tempore in priſtinum ſtatū reſtitui, arg eius quod de redhibitiona dicitur. ff. de ædil. edi. l. redhibere. & l. facta. & de alie. iud. mu. ca. fac. l. quia. Odofre.

pe §. fin. & arg. fami. erci. l. in hoc iudicio. Odofred. Et no. q in iſtis reſtitutionibus, quæ fiunt vigore capitulorū pacis, obſtat exceptio doio facis: qđ eſt no. dignum. Sed quid ſi quis neſciat dicere confines ſuorum poſſeſſionum? Reſ. ſibi imputet, quia nemo ſibi incertus eſſe debet quantum poſſideat, vt ff. de ver. ſig. l. ſubſignatum. §. fin. Acc.

nes a contra aliquē, vel aliquos de ſocietate latæ ſunt, teneant, ſicut de iure contra eos tenerent: ſi gratiam noſtram non habuiſſent. Quæ verò contra aliquem vel aliquos de ſocietate latæ ſunt occaſiōe guerræ, ſeu diſcordiæ, in irritū b deducantur. Poſſeſſiones c omnes, quas quiſq; de ſocietate tempore guerræ tenebat iuſtè, ſi per vim ablatæ ſint ab eis, qui de ſocietate non ſint, cum fructib. & ſine damno d reſtituantur, e vel ſi eas recuperauerit, f quietè poſſideat: niſi per electos arbitros ad cognitionem g regalium nobis aſſignentur. Opizoni marchioni omnem offenſam, quam nobis, vel alicui partis noſtræ fecerit, poſtquā i ſocietate fuerit, vel per ſe, vel per aliquam perſonam cū ſocietate, vel defendendo aliquem de ſocietate, imperiali clementia per nos & noſtram partem remittimus, & in plenitudinem noſtræ gratiæ eum recipimus, nec per nos, nec p interpoſitam perſonam pro præteritis offenſis ſibi, vel parti ipſius aliquam inferemus iniuriam, læſionem, vel coerctionem. h Amplius eam iuriſdictio-

f Recuperauerit. quoquo modo. Odofredus. Et ſic nota quòd tempore guerræ licitum eſt recuperata qualitercunque. Et quid ſi vnus recuperat alij ablata? dic vt ff. de ca. l. ſi quis in bello. Siquis perdidit bona culpa ſua damnabili, vt ſi miles perdidit arma, non recuperat, ſed ſi latrocinio, vel virtuoſa pugnando, tunc recuperat à quolibet recuperante, ſalua conſuetudine amotum. eod. titu. l. 1. per Di. ſed qualiter probabitur poſſeſſio? Reſpond. probata detentiona corporali. nam qui detinet, præſumitur poſſidere, vt no. in c. cum olim. de priuile. per Inno. vij. q. 1. pontifices. per Archi. & in capi. vt lite pen. in nouel. niſi conſtet alium poſſidere (cuiuſque perſonam, vt apparet in prædictis legibus & capitulis.) Vnde non fruſtra hoc in modum priuilegij huic conceditur. ſed attēde, quòd ſi rectè inſpicias, nō dicitur remittere niſi offenſas, quas fecit poſtquam fuit ſocietate. Et ſic puto. quod ſi feudum haberet à principe, & antequam eſſet in ſocietate culpam aliquam cōmiſiſſet, propter quam amittitur feudū, q benè amiſerit feudū, & culpa illa nō videatur remiſſa per hanc pacē, licet videatur cōtra id qđ dicā. ſ. proxi. ibi. pro præteritis, &c. quaſi videatur remiſſæ omnes culpæ & offenſæ factæ, ſiue ante quā eſſet in ſocietate, ſiue poſt eſſent cōmiſſæ. Sed certa nō eſt verum. nam nō ſic intelligitur in præteritis. nam idem vult dicere: ac ſi dixiſſet prædictis. Hoc & indicat, qđ ibi ſtatim ſequitur, vel parti eius &c. Odo. Nec eſt nouum maleficium per perſeuerantiā delicti tempore guerra commiſſum facinus videri, nam inſpicitur tēpus quo delictū naſcitur. ff. de iureiurā. l. qui iuraſſe. §. ſi pater, & l. eum qui. §. in popularibus, de furt. l. inficiando. §. infans. C. de teſt. l. cū antiquas. in prin. & arg. in c. 1. ſ. de feu. guar. Quæro, quid ſi teſtis dixit. q fuit ante guerram, verum probet. q fuit ante originem gueræ & videtur q nō, quia æquiuocus eſt ſermo iſte: cum poſſit intelligi ante guerrā. ſ. finitam. l. 2. ſi certum petatur. per Bartol. Truffa eſt. omnis intellectus eſt extraneus, qui non ſonat in curibus vulgi, vt extra de ſpōſa. c. ex literis. & ideo intelligitur ante originem guerræ.

c Poſſeſſiones. poſſeſſiones amiſſæ tempore guerræ quæ ante tempus guerræ poſſidebantur, debent reſtitui poſſeſſoribus, & ſi eas recuperaſſent, debēt eis defendi. niſi eſſent poſſeſſiones, quæ pertinerent ad imperium, de quibus debet ſtari dicto arbitrorū electorum. Et no. q non dicit hic de eligendis arbitratoribus: quia nemo tranſigere vel amicabiliter componere compellitur: quādoq; tamen in arbitratorē poteſt compromitti, & nō in arbitrum, vt ſuper * decimis & alijs ſpiritualibus, vt no. in c. ſi pater. de reiū pmu. in nouell. Not. q tempore guerræ licitū eſt recuperare per vim ablata No. de cōſeruatorio poſſeſſionis, facit. C. de Cath. edic. l. 1. Not. q arbitri eligūtur in cauſa imperatoris, qui habent cognoſcere de regalibus. Nota de verbo aſſignentur, quod ſignificat, ideſt declarentur pertinere, & de facto ponatur in poſſeſſione, ſi non eſt.

* ſup q̄bus poſſit tranſigi, vi de Pan. in cl. 2. đ de. & tex. no. tit. in c. ex multiplici. Cęterū quibus ca ſib. tranſigere liceat & qbus non vide. integrè p no 2. q6. 3. §. notā. & c. di. c. ſciendū. & 27. q6. 4. cap. ſi illi.

d Cum fructibus & ſine damno. Nota, q fructus & damna ponūtur vt diuerſa, & ſic nō dicit damnū dare, q tāquā poſſeſſor percipit fructus. qđ tene menti.

e Reſtituantur. hoc niſi ablator iura ſe poſſet tueri in cauſa proprietatis. tunc enim reſtitutio impedit. vt ſ. eo. §. ſi qui. Et caue, q hic dicit de ablatoribus ſeu ſuaſoribus: qui non ſunt de ſocietate. Sed ego idē puto & de ijs, qui ſunt de ſocietate, cum in d. §. ſi q. generaliter loquatur, & nō ſpecificat, an de ſocietate ſit vel non. ſic ergo generaliter & indiſtinctè debent intelligi vt ff. de public. l. de pretio. & intelligendū eſt Imperatorē in hoc caſu idem ſtatuiſſe in ſuis, qđ in alijs. & idē in alijs quod in ſuis, cauſa æqualitatis hincinde ſeruandæ, vt arg. ff. de arb. l. ſi cū dies. §. fi. C. de fruc. & lit. expen. l. fin. C. de prox. ſacr. ſcri. lib. 12. ff. man. l. 3. in fin. & C. commun. diui. l.

g Ad cognitionē. no. q arbitri electi ad cognitionē videntur electi ad decidendū & ad ſignandu: vt hic. & ff de pro. l. qui procuratorē dat. ſecus in electis ad cognoſcendum & referendum, quia nō poſſunt cauſam decidere. vt C. de off. præte. Augu. l. ordinatorū.

h Correctionem. vel coactionem, vel coerctionem Odof. ista ſunt quaſi ſynonima.

nem, quã Mediolanenſes exercere conſueuerũt [a] in comitatibus Seprij, Martexanæ & Burgariæ & in alijs comitatibus, exceptis locis, quæ Pergamenſes nomine noſtro tenent inter Alduam & Oleum, excepto Romano vetere & Bariano, & eam quam modo exercent, liberè & quietè habeant, & posſideãt [b] ſine contradictione noſtra & ſucceſſorum noſtrorum, [c] ſaluis pactis & datis & conceſsionibus in ſuo robore durantibus, quæ Mediolanen. per cõmune fecerunt ciuitatibus Pergamo, Nouariæ, & Laudo: nec per hanc conceſsionem lædendis. nec vllum præiudicium fiat iuri, aut conſuetudini alicuius ciuitatis & ſocietatis præter dictas conceſsiones. Pacta inter ciuitates & ſocietates quondam facta, nihilominus firma & illibata permaneant: nec aliquid intelligatur acquiſitum Mediolanenſibus in epiſcopatu Laudenſi præter dictas conceſsiones: ſaluo [d] iure aquæ Lambri Mediolanenſibus, [e] ſi qđ habẽt, vel in pedagio. Omnes [f] de ſocietate, qui fidelitatem nobis iurabunt, in ſacramẽto fidelitatis adjicient, ꝙ poſſesſiones & iura, quæ nos habemus in Lombardia, & poſſidemus extra ſocietatem, iurabunt bona fide nos manutenere, ſi opus fuerit, & cùm ſuper hoc per nos, vel per certum nuncium noſtrum fuerint requiſiti: & ſi amiſerimus, recuperare: ita videlicet, quòd finitimæ [g] ciuitates obnoxiæ ſint principaliter ad hoc faciendam & ſi opus fuerit, aliæ teneantur [h] ad competens auxilium præſtandum. Ciuitates quæ ſunt extra Lombardiam, in ſuo confinio ſimiliter teneantur [i] facere. Si qua uero [k] ciuitatũ ea quæ in cõuentione pacis ex parte noſtra ſtatuta ſunt, nõ obſeruauerint, cætere ciuitates eam ad id obſeruandum bona fide com-

a Amplius conſueuerunt. ſume illud quod eſt longe infra & eam quam modo exercent.

b Poſſideãt. No. iuriſdictionem poſſideri. i. quaſi poſſideri. vt ĵ. eo. §. omnis. & non vitiat verbum improprie poſitum, vt ff. de iniuria. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſed ſi ream. quod debet intelligi ſecundum ſanum intellectum, & probatur poſſeſſio iuriſdictionis per exercitia, quibus quis eſt vſus liberè & quietè. text. eſt hic notabilis.

c Succeſſurum noſtrorum. dicunt quidam hic videtur Imperator iniungere ſucceſſori ſuo, vt hoc idem faciat, quod quidem eſſe non poteſt, vt ff. ad ad Treb. l. ille à quo. §. tempeſtiuum. & ff. de manu. l. apud eum. Sed certè non eſt verum, ſed ita debet intelligere literam iſtam, quòd habeat ſine contradictione ſucceſſorũ noſtrorum. Si enim ſucceſſores noſtri contradicant, non habebunt. vel dic ſimpliciter. vt iacet. arg. C. de ſent. & inter lo. om. iud. l. poſt ſententiam & leu. reſcin. non poſſ. l. 1. prima placet, cum Imperator prædeceſſoris ſui factum abrogare poſſit, vt C. de veteri iur. enuc. l. 2. circa. princ. Odofredus. & per hoc determinatur quæſtio quam format Cy. C. de legi. l. digna vox. & ſic nec per contractum a nec alio modo princeps poteſt regalia concedere in præiudicium ſucceſſorum: quia fiſcus nõ poteſt iura eorũ ſubuertere, ita nec minuere, vt ff. qui & à q. l. ſi optio. Nõ n. debet vni in alteri' damnũ ſuccurri, vt ff. de mino. l. in cauſæ, la prima, in prin e. t. l. auxilium § prin. Odof. Nec a eſt boni principis vnũ altare coopertire, & aliud diſcoopirire, vt C. qui pot in pi. ha. i. aſſidius §. exceptis. nec priuilegia vni conceſſa alteri dare, vt C. de ſilentiarijs. l. decurionibus lib. 12. Et ſi princeps conceſſit alicui beneficium: prior tempore potior eſt in iure, ar. ff. de aqua plu. arcen. l. in concedẽdo & ĵ. qui ſue. tene. e. i. col. 10. Et hæc faciũt ad conceſſiones. quas faciunt principes de aquis publicis. quòd ſemper videantur reſeruata iura & commoditates eius, cui prima conceſſio facta eſt.

a Principis boni nõ eſt altare vnũ detegere. vt alterũ adoptiat.

d Saluo ff. fami. erciſ. l. item Labeo. §. 1.

e Aquæ Lambri Mediolanen. pone. inter duo caſtra erat quæſtio de ductu aquę publicę, & fuit inter ſe lata ſententia, demum imperator conceſſit mihi vnũ de illis caſtris, nũquid teneor ſeruare illã ſententiam? Et videtur ꝙ ſic, quia caſtrũ trãſit in me cum ſuis vitijs ſuaq; cauſa, præſertim cũ ſit vniuerſitas quædam ff. de act. empt. l. in venditione. ff. de ſer. ruſti. prædio. l. Lucius à cõtrario ſenſu. ff. de cõdi. & demon. l. ſi quis legata §. fi. de contrahen. emp. l. ſi aquæductus. Et quia imperator non videtur velle præiudicare tranſactionibus & & ſententijs, ſed tacitè reſeruare, arg. huius literæ. in contractum videtur, quia ſicut princeps poſſet, vt ſupra in cap. 1. quæ ſint regalia. ita & ego, qui vice Principis fungor. item pacta priuatorum non præiudicant fiſco: nec tenetur fiſcus de illis pactis facere mentionem. ff. de pac. l. ius publicum. & l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & l. inter. C. ſine cenſu vel reliquis. l. omnis. dum tamen boni viri fungar officio, ſicut ipſe princeps iudicaſſet. ſi certioratus fuiſſet. ff. de pa. l. tale pactum. §. finali quod maximè eſt ſi alium non lędo, vt l. 2. §. item Varus. de aqua plu. arcen. ff. de ſolu. l. 2. & extra de re iudi. c. ſuboria. in fin. Non obſt. iſta litera, quia hoc ius aquæ competit ex conſuetudine, quę futuri eſt quam pactum priuatorum & c Baldus.

f Omnes. hic dicitur, quòd illi de ſocietate debent iuuare Imperatorem ad manutenendum iura ſua. & etiam conſeruandum, ſcilicet pro poſſe, & præſertim ciuitates finitimæ, & quæ ſunt magis propriè iura, vt ſunt incorporales res, quæ non dicuntur poſſideri. ſed quaſi poſſideri, vt ff. de acqui. rerum dom. l. ſeruus §. incorporales. ff. de ſerui. vrb. prædi. l. ſi ædes. ſi. ff. act. emp. l. dauu. §. ſi iter. & hoc eſt quod iurant ciues, vt ciues Odof.

g Finitimæ. i. confines ſeu propinquæ illis locis. in quibus ſunt poſſeſſiones, quæ ceptæ ſunt turbari.

h Teneantur. ſubaudi, ſi poſt opus erit. quod dic, vt C. de ſacroſan. eccl. l. neminem.

i Teneantur. ſubaudi ſi opus fuerit. Odof. No. bonã gloſſellam Bal.

k Si qua vero. Hic dicitur, quòd ſi aliqua ciuitas de dicta ſocietate Lombardiæ non ſeruat ſtatuta pacis, cæteræ ciuitates de ſocietate compellent illam ad obſeruandam bonã fidẽ. in tex. ibi. bona fide no. ꝙ bona fides debet ſeruari: et interdum non cõgruit de iuris apicibus diſputare, vt ff. manda. l ſi fideiuſſor. §. quædam. Et eſt ar. quòd omnes cõtractus qui fide

cum

* An añt ꝓ lege ſeruati dēat, vide per Cy. no. in l. pen. C. de donat. inter vi ſum. Nec det princeps ꝫtᵉ hmôi infringere, quinimo ad eorum obſeruantiam adſtringeť, vt nn. in c. 1. de ꝓ ba. & l. ut gna vox. C. de leg. & ibi per eundem Cyn.

pellant, [a] pace nihilominus in ſuo robore permanente. Nobis autem intrantibus [b] Lombardiã fodrium conſuetũ & regale, quæ ſolent & debẽt præſtabunt, & vias & põtes [c] bona fide, & ſine fraude, & ſufficienter reficiẽt: in eundo & redeũdo mercatum ſufficiens [d] nobis & noſtris euntibus & redeuntibus bona fide & ſine fraude præſtabunt: in omni decimo anno [e] fidelitates renouabũt [f] in ijs, qui eas nobis non fecerũt, cùm nos petierimus vel ꝑ nos, vel ꝑ nr̃m nũciũ. Si q ex parte nr̃a [g] de ſuis iuſtis [h] poſſeſſionib. expulſi ſũt, reſtituant ſine fructibus & damno, niſi in cã principali ſuę ꝓprietatis iure poſſit ſe tueri poſſeſſor, ſaluis priorib. conceſſionibus: & oẽs offenſæ eis remittantur. eodem iure ſeruãdo ijs, q ſũt ex parte nr̃a circa reſtõnem, niſi ciuitas aſtringatur iuramento [i] vt non reſtituat; quo caſu arbitrium boni viri volumus ꝓ reſtõne ſuccedere. [k] & ſi

cum principe, habeant naturam bonæ fidei * contractuum.

[a] Compellent. Sed quomodo? faciendo guerram, vel obſidendo ciuitatem, vel dando repræſal. aut Reſpond. forte ſic. Sed contra per hunc tex. nam hic dicit bona fide compellant. hac bona fide non videtur cõpellere aliquo prædictorum modorum: nam bona fides eſt contraria dolo & fraudi, vt ff. pro ſocio. l. 3. in fi. & in prędictis plerunque hęc verſantur, & quia diſcordiæ ſunt ſedandæ, & remouendæ, vt ff. de leg. 2. l. cum pater. §. dulciſſimis, & quia omne beneficium decet eſſe perpetuum, vt C. de excuſa. mun. l. antepen. & quia per pacem diſcordiæ ſopiuntur, vt C. de cadu. tollen. §. ita, in principio. etiam ex pace videtur naſci diſcordia, quod eſſe non debet. vt C. vnde vi. l. meminerint. Sed forte his non obſtãtibus poſſit prædictis modis compellere. nec enim videntur dolũ facere, cum alterius fraudem excludant, vt ff. de lega. 2. l. cum pater. §. Titio: & quia pac rogatur ei non concessa, qui aduerſus pacis ſtatuta venire non timuit, arg. ff. de mino. l. auxilium, in prin. Vel forte poſſet dici, quòd recipiantur hoc caſu obſides, et arg. ff. de iu. fiſ. l. diuus. ff. de quibus cau. maio. l. nec non. § 1. de teſta. l. obſides. Odof. Dic quòd procedant illis vijs & modis, quibus videtur expedire. argu. extra, vt lite non conteſta. quoniam frequenter. §. fina. adhiberi enim debent illa remedia, quæ magis timeantur, adhibito tamen diſcretionis moderamine.

[b] Nobis intrantibus. Hic dicitur, quòd quando imperator intrat Lombardiam, debetur ei fodrium regale & conſuetum & viæ & pontes aptari, & opitatæ ſufficienter in eundo, & redeundo, & quod debet habere mercatum ſufficiens pro ſe & ſuis: & hic determinatur quæſtio de gualdana formata per gl. C. de ſa. ſan. eccl. l. neminem. nam gualdana imperatoris non debet auferre res aliorum, ſed debet emere, niſi forte deficeret ibi pecunia, vt l. 2. ff. ad leg. Rhod. de iac. vel niſi ruſtici adeo forent tenaces, quod nollent eis vendere victualia, vt ibi.

[c] Vias & pontes. & ab horum refectionis onere nemo excuſatur: quod dic, vt C. de ſac. ſan. eccle. l. ad inſtructionem.

[d] Sufficiens. non dicit ſufficientiſſimum. ſic ergo ſufficit aliquid ſufficienter præſtare, licet non ſufficientiſſimè, præſtet, ſic ff. de ædil. edic. l. ſi quid venditor. & l. ſecũdum. §. illud Odof. Reſtituant. hoc niſi in cã principali iure ſe tueri poſſit poſſeſſor: nã tũc impeditur reſtitutio, vt ſequitur quod quidẽ eſt ꝫ alia iura. nam & ſi quod ius haberet, per ingreſſum violentũ amiſiſſet, attamen reſtituere tenetur ei, cui ꝑ vim abſtuliſſet, vel occupaſſet, vt C. vnde vi. l. ſi quis in tantã & in Lombar. de inuaſionib. l. fi. Et quod inuaſionis reſtitutio non ſit impedienda, probatur in Lõbar. de off. iud. l. legato. Sol. hoc eſt ꝫ cõmunia iura, & ſpecialia eſt cũ in modũ priuilegij cõcediť. hoc tñ hodie nõ ſeruať. Vel dic, aut inuaſor inuadit ſua authoritate aut cũ iudicis authoritate. Primo caſu locũ vendicant ſibi ꝫria iura. Secundo caſu ſecus, quod hic dicitur, & hoc tantũ caſu loqui poteſt hæc lex ſiue præcedens. Odofr. Adde, quòd ſpoliatus ſi contra ius petit ſe reſtitui, ita quòd exceptio obſtet ipſi poſſeſſorio, non eſt ſienda reſtitutio, vt hic, & in ca. conſtitutus. de filijs presbyte. per Inn. nam qui expreſsè iniuſtum petit, inepte agit, vt no. in ca. primo. de offic. vicarij. per Innocen. Si verò non apparet de iniuſtitia petitoris, ſiquidem excipitur eſt per iudicem, & partem admiſſus ad excipiendum, videtur per conſequens admiſſus ad probandum, vt not. Innoc. in cap. cum veniſſet. de teſtibus. Si autem non eſt admiſſus, tũc refert, aut allegatur ſpoliatio, aut dolus ſine ſpoliatione. Primo caſu non admittitur exceptio doloſacis. Secundo ſic. C. vnde vi. in l. cum quærebatur. & ita intelligitur quod no. ff. de iudi. l. ſi de vi. & C. de agri. & cenſi. l. ſi coloni. lib. 11. & extra de reſtit. ſpolia c. 1.

[e] In omni decimo anno. in omni decimo anno fidelitates ſunt renouandæ.

[f] Renouabunt. hoc fit propter iuuenes, qui propter ætatem non debent iurare, & modo peruenerunt aliqui ex eis ad eam ætatem, qua iurare tenentur, & propter ſenes etiam qui iurauerunt pro tempore, & modo ratione ætatis iurare non debent: ſic ſop. de pac. tut. ſit circa prin. Sed hodie hoc non ſeruatur. Odof. Nota ergo, quod propter mutationem ætatum fit renouatio fidelitatis: quia ætas naturaliter variať, vt no. C. de in integ. reſt. mino. l. minorum ta & extra de proba. in præſentia. vnde ex præterita minori ætate non præſumitur in præſenti: quia non eſt quid ſtabile, vt ff. ad leg. Fal. l. hęreditatum. niſi tempus pſens eſt coniunctũ præterito, arg. huius literæ.

[g] Si qui ex parte noſtra nã quod expulſi ſunt reſtituendi ad ſuas iuſtas poſſeſſiones.

[h] De iuſtis. ſecus ergo. ſi iniuſtis. Odofre. hic cadit gl. ſignata ſupra. in § ſufficiens, quæ debet ſcribi ſuper verbo, reſtituant.

[i] Iuramento. No. quod per iuramentum proceditur diſpenſatiue. Sed an hoc iuramentum teneat? puto quod non, cũ ſit ꝫ diuinam & humanam legem. Vnde diuina pagina dicit: Non concupiſces rem proximi tui. ad quod eſt ff. de iuſti. & iure. l. iuſtitia. & iuramentum ꝫ leg. factum nullius eſt momenti, vt ff. de pac. iuriſgentium §. generaliter. C. de leg. & cõſti. l. non dubium. in fi. C. de nup. auth. quod eis. & extra de iureiur. c. intelleximus. ff. de leg. 1. l. ſi quis inquilinos § ſi Odofr.

[k] Succedere. vt inluatur ei æſtimatio. Odofr. quod eſt ꝫ ius commune, quod inuaſor dño nolente liberetur rei æſtimationem ſoluendo ff. de rei vendi. l. nec quaſi. Et no. pulchra verba. arbitrium boni viri pro reſtitutione ſuccedere. i. vt ſatisfeciſſe videať ille, qui ſoluit æſtimationem arbitrio boni viri taxatam. Et no. quòd in tota iſta pace non reſtituuntur fructus. quod intellige, niſi eſſent extantes in fundo, quia tunc nõ reſti-

qua cõtrouerſia [a] fuerit orta de feudo inter nos & aliũ q ſit de ſocietata, p pares illius ciuitatis, vel epiſcopatus, in quo deſcendit, agetur, & ſm cõſuetudinem [b] illius ciuitatis in eodem epiſcopatu terminetur, niſi nos in Lombardia fuerimus. Tunc enim in audientia noſtra, ſi nobis placuerit agitabitur. Item volentibus [c] venire contra pacta non per violentiam facta & iuramento firmata inter ciuitates & ciuitates, ſocietates & ſocietates, vel ciuitatem & alias perſonas, nos audiẽtiam denegabimus. Item nos reſtituimus ſtratã [d] Veronenſibus, & nominatim recipimus Ozolinum in plenitudinẽ gratiæ noſtrę & omnem offenſam ei remittimus.

Hanc igitur ſecundum formã pręſcriptam & vt per mediatores pacis, videlicet Gulielmum epiſcopum Dilcẽſem, Hericum Marchionem Sarnenſem, fratrem Fridericum de ſylua benedicta, & Rodulphum camerarium noſtrum vna cum his bona fide intelleximus, & ſecũdum tenorem, quo eandem pacem & concordiam iurari fecimus, & ſecúdum quod Lombardi eam bona fide intellexerunt: in perpetuum ratam haberi & conſeruari ſtatuimus, & vt firma permaneat, & inconcuſſa, præſentem paginam noſtri impresſione ſigilli fecimus communiri. [e]

Nomina verò ciuitatum, quibus ſic gratiam noſtrã reddidimus, & præſcriptam fecimus conceſſionem ſeu promiſſionem, hęc ſunt: Vercellæ, Nouaria, Mediolanum, Laude, Pergamũ, Brixia, Mantua, Verona, Vincentia, Padua, Teruiſium, Bononia, Fauentia, Mutina, Rhegium, Parma, Placentia. Iſtis autem ciuitatibus & locis pacem ſeruari volumus, & gratiam noſtram reddimus. Pręſcriptam autem [f] conceſſionem ſeu promisſionem

reſtituuntur tanquam acceſſiones, ſed tanquam ipſum corpus fundi, vt l. ſi §. pe. ff quæ in frau. cre. dicit Acc. q nunquam quis lucratur fructus: niſi rem habere videatur. ff. de reg. iu. l. qui actionẽ. Item ait quod iuxta tẽpus reſtituendi, l. qſi quis petit, quod non eſt, nec fuit ſuũ. ff. de leg. 1. ſi qs bono rũ. ff. ſol. ma. l. ſi mora. Debitor lucret fructus niſi tempus ſit appoſitũ cã cuſtodię. ff. de reg. iu. l. cum tẽpus. dicit Acc. q ſpeciale eſt in imperatore quod poſſit auferre rem alterius. ff. de reg. iur. l. id quod noſtrum. Niſi ciuitas adſtringatur iuramẽto. No. quòd ciuitas põt obligari per iuſiurandum, & ſub iureiurando paciſci, licet non habeat animam, vnde hoc iuramentum referẽdum eſt ad animã ciuiũ, per ea quæ no. Inno. extra. de ſen. excommu. c. grauem.

[a] Si que controuerſia. Dicitur hic, q controuerſia feudi inter Imperatorem & alios de ſocietate debet dirimi per pares illius ciuitatis, vel per epiſcopum illius ciuitatis, in qua diſcordia vertitur, & ſecundum conſuetudinem illius terræ. Et ſic not. quòd in feudis attenditur cõſuetudo loci vbi res eſt. Not. quòd ſi imperator conceſſit mihi Tuſco feudum cuiuſdam caſtri Alemaniæ, videtur mihi cõceſſum ſecundum cõſuetudinem Alemaniæ. & ſi Alemanico concedit in Tuſcia, videtur conceſſum ſecundum conſuetudinem Tuſciæ, vt hic dicitur: & eſt ratio, quia conſuetudo præſtationis, & rei præſtandæ intelligitur ſecundum locum illum, vbi debet fieri traditio & ſolutio corporalis, vt l. ſemper in ſtipulationibus, de regu. iur. quod eſt nota & facit quod no. extra de teſt. c. Raynu. ſuper glo. fortè in nouella.

[b] Conſuetudinem. Inſpicitur enim regionis cõſuetudo: vt ff. de fund. inſtr. l. cum de lanionis. §. aſinã. & eſt ſic ĩ eo. §. in cauſis. vincit enim de iure Romanoẽ in eo loco in quo eſt. vt ff de legi. l. de quibus, licet contrariũ ſit de iure Lombar vt in Lomb. qualiter in iudi. l. placuit. Odof. Et no hic cuius loci pares dabẽt cognoſcere de feudo: quia pares illius epiſcopatus vel terrę, vbi lis agitatur. debet cauſẽ agitari in terra vel loco. vbi feudũ exiſtit, quia ibi ſeu iudiciũ eſt, vel quia iſte locus eſt cõmodior. & melius ſcit ibi veritas, arg ff. de flumi. l. 1. §. 1. & C. de appella eum poſt & in c. 1. de reſcri. in clem. Et ſi quæras quæ intelligatur cauſa feudalis? Reſpon. ſi criminaliter agitur vel vltra leges feudorum, non eſt cauſa feudalis. ſed ſi de inueſtitura facta vel ſienda vel de poſſeſſione ablata vel turbata per dominum vaſallo, vel per vaſallum vaſello. de mil. vaſal. qui contu. eſt. cap. 1. & vbicunq; ſit commemoratio feudi ad intentionem fundandam, eo adiuuendam vel repellendam. Secus ſi non agatur vel excipiatur ex hoc capite: vt extra de foro compe. c. verum. per Inno. & dixi in c. 1. § præterea. de prohi. feud alien. per Frideri. & hæc vera in petitorio & poſſeſſorio. Et vnum ſcias, quòd ille, qui non vult inueſtire vaſallum de recto feudo, de alio feudo cognoſcere non poteſt, quia iniuſtus in vno præſumitur iniuſtus, & ſuſpectus in alio. de contro. inter vaſall. & epiſc. capit. primo. text. eſt notabilis.

[c] Item volentibus. Hic dicit, quòd volens venire contra pacta non auditur: ergo ſi audientia denegatur, exceptio pacta impedit litis conteſtationem. qd verum eſt. ſi pactum eſt iuramento firmatum, vt hic. ſecus ſi non ſit iuramẽto firmatum, ſed ſit factum lite pendente, argu. ff de pact. l. tale pactum. §. qui prouocauit. & C. de pac. l. poſtquam liti. & C. de fide inſtrumento. l. tertia. nam cum ſit renunciatum liti, non poteſt denuo reſuſcitari, vt no. in cap. 1. de lit. conteſ. lib. 6. in nouel. Deinde no. hic, quòd ille qui per metum vult nihil vult. quod dic vt notat. ff. de regu. iur. l. velle non creditur.

[d] Stratam nota de verbo ſtratam. Ozolinus nobilis quidam de Roma fuit, ex quo geniti fuerũt duo peſſimi tyranni. alter quorum eodem nomine poticus eſt, alter verò Albericus fuit nominatus. Odofredus.

[e] Hanc igitur. Communiri. ſic ĩ. eo. §. pacem itaque. & dic ut ibi. Odofr.

[f] Nomine verò ciuitatum. Præſcriptam autem conceſſionem. vt hic patet, & ſup. eodem, in prin. §. nos Romanorum Imperator &c. & ſupra, proximo. §. nomina verò &c. certis tantum ciuitatibus hæc priuilegia conceduntur. Quid ergo ſi aliquis in aliqua harum ciuitatum habitet, & negetur

eſſe

his nō facimus, videlicet Imelæ, Caſtro Sācti Caſſiani, Bobio, Eleti de Guarbadona, Ferotræ, Belutiæ, Tenetę. Ferrarię autem gratiam noſtram reddimus, & præſcriptā conceſsionem facimus ſeu promiſsionem, ſi intra duos menſes poſt reditum Lombardorum à curia noſtra de pace præſcripta fuerint. Hāc itaq; pacem a concordiam, ſicut præſcriptum eſt, tam nos, q̄ filius noſter Henricus Romanorum Rex per camerarium noſtrū Rodulphum iurari fecimus in animam noſtrā, b Hi autē c ſunt principes & nobiles curiæ, qui præſcriptam pacem & cōcordiam per ſe firmam tenere iurauerunt. Hermanus Monaſter Epiſcopus, Henricus Cirnenſis electus, Citalinus Curienſis Abbas, Gotifredus imperialis aulę cācellarius. Otto dux Bauariæ. Fridericus dux Sunormæ, filius noſter. Bertoldus dux Zaermonę. Bertoldus Marchio Hiſtriæ. Hermānus Marchio Vero. Comes Henricus dux Spleteſi. Comes Theupobus de Lexcomiende. Comes Ludouicus, frater cācellarij de Olſeſtre. Rodulphus camerarius. Guarnerius de Lōbardia. Cauo de Minabere. Corradus pincerna.

Hi ſunt nuncij, qui ex parte Longobardorum pacem præſcriptam & concordiam receperunt, & in præſentia noſtra iuramento confirmauerunt. De Mediolano Guido de Landriano, Pinamonte de Vicomercato. Adobatus Bultraſſus, Guilielmus Burrus, Guerrius de Buxola, Alderieus de Bonate, Rogerius Marcellinus, Loterius medicus de Brixia, Obrandus de Martinengo, Gozed de Lurbiado, Deſiderius iudex, Rodulphus de Concipio, Boccatius de Manerbio, Albericus de Caprino. De Placentia, Girardus de Artizone, Iacobus ſtrictus, Hermanus de Carnocampo iudex. De Pergamo Albertus. de Mappello Attoficianus, Ioannes de Piterigo, Lanfrancus de Monacha, Albertus Attonis, Albertus Albertonis. De Verona Corus iudex, Vbertinus de carcere, Valerianus de Caſtello, Martius de Caſtello, Theobaldinus de Nicaudo, Theobaldinus de Naſcenguerra. De Vincentia Pileus iudex, Vbertinus de fonte viuo, Cardenarius Marchus de Pauliana. De Padua Ianxuſellinus iudex, Bugeleſcus de fonte Glina, De Teruiſio Florius iudex Gumbertinus. De Mantua Alexandrinus Iacobus de Amica, Angolus iudex, Henricus de Angelo. De Fauētia Bernard' iudex, Hugolinus de Azo. De Bononia Antonius poteſtas, Rolandus Guarini. Matthæus Rodulphi. De Mutina Arlotus iudex, Reinerius de Buca Cabata. De Rhegio Albertus Cābiator, Rolandus de Charitate. De Parma Iacobus Petri braui, Mallobatus iudex, Vetulus iudex, Corradus Banzoni. De Laude Vincentius de Siſiraga, Anſelmus de ſumma ripa. De No-

eſſa de natione eius ciuitatis vnius alterius quæ in hac pace comprehenſæ ſunt? Reſpon. probare debet ſe habuiſſe originem in aliqua harum ciuitatum: vt ff. de p bo.l.1. ſecundum vnā lect. quam ibi dicit. Odof. ſecundum hoc nomen & beneficiū ciuitatis forenſibus & extraneis nō prodeſt C. de teſtam.l.ſi non ſpeciali. quod tene menti, niſi eſſent recepti in numerum ciuium, vt ff. de in ſiſt. l ſed ſi excepta. nam alteri paciſci nemo poteſt: enim ab eo mandatum non habeat. loata illud, nihil ad nos, de ijs qui forte ſunt.

a Pacem. concorda. ff. de pact. l. 1. in principio. & inſti. de iniur. § fina.

b In animam noſtram. not. qualiter quis iurat pro alio in animam domini 63. diſtinct. capit. tibi domino. Odofred. pone conſtitui procuratorem ad iurandum de calumnia in animam meam: aduerſarius dicit, quòd ego compaream, quia melius noui factū? Reſpon. in iuramento calumnię non debet hoc venti lari: vt no. in capitu. vltimo de iuramen. calumn. libro 6. in nouella. Nunquid ille qui habet poteſtatem faciēdi quicquid viderit expedire, dicitur habere arbitrium voluntatis? videtur quod ſic. ff. man.'. creditor. §. Lucius. & no ta. in capitu. 2 de iuramen. calum. lib. 6. in nouel.

c Hi autem. primo nominat principes, duces, comites, & barones, qui ex vnà parte principis vna cum iuramento pacem iurauerunt. Secundo nominat nuncios Lombardo. & aliarum ciuitatum ſocietatis eorum qui ex aduerſa parte iuramento ſuo pacem roborauerunt. Tertio nominat ciuitates quæ pacem ex parte principis vna cum principe cum Lombardis pacem habuerunt. Quarto nominat nūcios Lombardorum quibus iuneſtimeram conſulatus dedis. Quinto impreſsioni ſigilli ſui pacē princeps corroborat. Sexto appoſitur tempus & anni domini, & indictio, & anni imperij. & locus vt appareat vbi & quando data fuit hæc lex, & hæc vſque ad legem illam in Chriſti. Odofred. & ſ[...]acit. C. de teſta. l. omnium. ibi, dum dicitur, inter tot nobiles probataſque perſonas.

Acta. hic habes argu. quod enni domini, dies, menſis & conſul, & alia quæ in inſtrumentis apponuntur, debebt poni in fine inſtrumentorum. aliàs habes contrarium; vt ſupra. de iure emphyteut. in princip. quod credo verius: vt in authentic. vt præp. nomen impe. in princip. & §. 1. & 2. in Lombard. de epiſcopis. l. prima. Sed nunquid inſtrumentum vitiatur, ſi in fine hæc apponantur? dico quòd non. Nam in inſtrumentis non apponuntur hæc, niſi vt conſtet de tempora contractus. Sed ſiue in principio. ſiue in ſine ponantur, nihilominus cum conſtat de tempore ex quo appoſita ſunt, de iuris ordine non curatur. ff. de ſol. l. nec enim. Odofr. Sed nunquid viciatur inſtrumentum, ſi nomen Imperatorum præpoſitum non fuit, vel non intercessit tabellionis ſubſcriptio, vel contrahētis, vel aliquid defuit ex his, quæ debent interuenire? Reſpond. vi-

que

uaria Opizo de Briona, Tedixius Cabalacius, Girardus de Bomprando. De Vercellis Meardus & Vercellinus.

HAE autem ſunt ciuitates & loca, quę pacem præſcriptam ſub iuramento Lombardorum nobiſcum receperunt, & eandem per ſe iurauerunt: Papia, Cremona, Communiterdona, Aſta, Cæſarea, Ianua, Alba, & aliæ ciuitates & loca & perſonæ, quæ ſunt, & quæ fuerunt in pace noſtra.

HAEc autẽ ſunt nomina nunciorum, qui inueſtituram conſulatus à nobis nomine ciuitatum receeperunt. De Mediolano Adobratus. De Placentia Gaardus Attizonus. De Laude Vincentius Corno. De Vincentia Pileus. De Padua Ianſus. De Teruiſio Florius. De Mantua Alexandrinus. De Fauentia Bernardus. De Bononia Antonius. De Mutina Arlotus. De Rhegio Rólandus. De Parma Iacobus Pertibraui. De Nouaria Opizo. De Vercellis Meardus. De Pergamo Artoficiarius.

SIgnum domini Friderici Romanorum inclytiſsimi Imperatoris. Ego Gotifredus imperialis aulæ cancellarius vice Chriſtiani Maguntinę ſedis archiepiſcopi & Germaniæ archicancellarij recognoui.

ACta ſunt hęc anno incarnationis 683. indictione prima, regnante Domino Friderico Romano Imperatore glorioſiſsimo, anno regni eius lxxxij. Imperij verò xxxix. Dat. Apud Conſtantiam in ſolenni curia vij. Calend. Iulij.

IN Chriſti nomine. iuro ego quòd amodo ero fidelis Domino Imperatori Friderico, & ei' filio Regi Henrico: non ero in conſilio vel facto, quòd ipſi perdant vitam vel membrum [a] aut mentem ſeu coronam [b] Imperij vel regni vel caput, & ſi ſciuero aliquem feciſſe vel facere volentem: per me vel alium Domino Imperatori vel Regi, vel nuncio eius, ſine fraude manifeſtabo eis, & adiuuabo honorem coronę tenere: & ſi perdiderit, recuperare bona fide in exercitu & comitatu adiuuabo. Inſuper pacem Domini Imperatoris Friderici, & filii eius Regis Henrici, & ſuę partis factam cum ſocietate Lombardiæ, & eius ſocietatis ſicut ſcriptum eſt inde, ſine fraude intra quindecim dies poſt iurata bono intellectu, & ſigillo Impera-

quæ arg in auth. vt præpo. nomen impe. argu. C de ſ. iuſte. l. contractus. C. de conue fiſ. deb. l. fiſco. ff. de teſt. ad teſtium. §. ſi quis. ff. de tranſac. l. cum hi. §. ſi prætor, de coll. bo. l. 2 arg l. optimum. ff. de in inte. reſti. l. diuus. C. qui. teſta fac poſ. l. furioſum. in fi. Si enim quæ ad rei ſubſtantiam, modum, ordinem vel ſolennitatem pertinent, omittantur, quicquid geſtum fuerit, vitiatur. arg. C. de contrahen. emptio. l. emptio. & l. pretium. ff. de contrahen emptio. l. nec emptio: & l. ſi res. & ff. de act. & oblig l. in omnibus ff. loc l. qui ad certum. & l. ſi tibi decem. & ff. de verb. oblig l. 1. in princip. ff. ſi cert. petat. l. rogaſti. C. de non nume. pecu l. cum vlita. C. de iure emphyt. l. 2. C de fabric. l. ſi quis, inſtitu de inutil. ſtipu §. ſi quis aliam. & §. ſi quis alij. C. C. de ſent. & interloc omn. iud. l. prolatam. & C. de exec. rei iudi. l 1. C. de app. l. nominationes. Et quia quoties plura interuenire debent, vnum interueniſſe non ſufficit: vt ff. de diuor. l. fi. cum ſim. Vnde eſt arg contra, quod valeat inſtrumentum ita confectum. ff. de mann. vin. l. antepen. ff. de appell. l. ſcio. ſed primum verius. Odofre. Sed quid ſi apponuntur ſolennitates, tamen erratur in vna: verum tabellio poteſt propria authoritate emendare exemplum, ſi errauit in die, vel in appoſitione loci? Reſpondeo, ſi eſt quæſtio ſuper die vel loco, non poteſt emendare: nã raſuræ caderet in loco ſuſpecto. ſi autem aliàs, & vbi non pendet quęſtio: tunc emendare poteſt, & radere verbum erroneum, & ponere verbum verum. & not. C. de teſta. l. ſi vnus. Si enim non errauit in ſolennitate inſtrumenti, ſed in qualitate facti, tunc poſtquam inſtrumentum eſt redactum in mundum & publicatum, nihil ſua authoritate emendare poteſt, ſed debet facere ex noię comperto de mandato iudicis ſecundùm Cyn. qui ita no. ff. de ſta. ho. l. Imperator. Vel dic ſi eſt talis error, qui noceat, non poteſt emendare ſine iuſſu iudicis: ſecus ſi non officit parti: quia parui nõ intereſt cum & ſine tali emendatione valeat inſtrumentum. vt C. de teſt. l. ambiguitates. & l. præpoſteri & l. errore. & ff. de reg. iu. l. ſi librarius. illud conſtat, quod aliæ ſunt ſolennitates inſtrumenti, & aliæ negotij: vt not. ff. de ede. l. 2. §. editiones. in fi. glo.

[a] IN Chriſti nomine. Membrum. Ad hoc eſt ſupra, de forme fi. c. 1. Odof.

[b] Coronam. Poteſt ergo princeps deponi, vt hic: quod dic vt ſupra nota. in §. cum autem. de forma fide. capit. alius. Odofred. Sed ſi Papa deponit Imperatorem dolo vel ambitione ſine legitima & ardua cauſa: depoſitio ipſo iure eſt nulla. Nam ad eſſe exercitij huius iuriſdictionis ſupremę circa ſtatum temporalium Papa debet procedere tanquam Deus qui eſt veritas: vnde requiritur cauſa: ergo non ſubſiſtente cauſa, ceſſat iuriſdictio. tenet conſequentia per doctrinam Innocentij, qui dicit, quod quando cauſa requiritur tanquam fundamentum iuriſdictionis; oportet cauſam eſſe veram, & diſcuſſam: aliàs iudicium eſt ipſo iure nullum: vt ipſe notat extra de foro competen. in nouella, capitu. cum ſit. & de reſcript. capitu. ſuper litteris. per Innocent. de officio delegat. capitu. cum ſuper abbatia per Innocent. Eſt & alia ratio: quia eccleſia debet vaſallo vicem: & de ſuo Imperio nõ poteſt eum lædere: imò Papa ſe facit alienum à poteſtate, ſi talem iuſtitiam non reddit Imperatori qui iurauit fidelitatem, vt in capit primo. de forma fide. colla. 2 & Imperator poteſt defendere cum exercitu ſuo. de milit. vaſal. qui contu. eſt. ca. primo. § vlterius. Vnde cum Papa Io. vigeſimus ſecundus minaretur regi Roberto de faciendo mirabilia: Rex Robertus rñdit, vos facie-

ſacietis,& nos faciemus,& me iuuabo. hoc eſt quod iurantes in ſacramẽto fidelitatis debent adijcere: vt ſupra, in pace. §. omnes Odofre.

& potentior in liga. ille intelligitur ſuperior ad conuocandum alios. argumento. ff. de fide inſtrumẽto. lege fin. in capi. primo, de maioritate & obedientia. per innocentium.

toris ſigillata obſeruabo bona fide, [a] & ſine fraude, & hoc iurare faciam oẽs maſculos [b] mecum habitantes à ſexdecim annis ſupra vſq; ad ſeptuaginta intra quindecim dies poſtquam iuratum habuero, exceptis ſeruis. Et qui per me iurare noluerint, intra tertiã diem Imperatori, vel Regi, vel ſuis nuncijs manifeſtabo per breue. Mclxxxiij. Indictione prima.

Ego iuro [c] omnibus ciuitatibus ſocietatis Lombardiæ, Marchiæ & Romaniæ & locis & domino Opizoni, Marchioni Malaſpinæ, & omnibus perſonis prædictæ ſocietatis conceſſiones & permiſſiones atque pacta, ſicut in ſcripto [e] pacis inter nuncios domini Imperatoris & rectores, & nuncios ciuitatum ſocietatis Lombardiæ facto continetur firmans tenore; nec ero in conſilio vel facto, vbi aliqđ prædictorum minuatur alicui de ſocietate, & ſi qua perſona, aut ciuitas, vel locus alicui ciuitati, vel loco, aut perſonæ prædictæ ſocietatis, aut iã dicto Marchioni auferre vel diminuere voluerit: eos vel eas manu tenere, & defendere bona fide, ſine fraude contra omnes adiuuabo: & omnia præcepta, [a] quę rectores concorditer omnes vel maior pars [f] mihi fecerint ſine fraude obſeruabo, & omnia ſupradicta attendam à Calend. Maij vſq; ad triginta annos, [g] & in capite vniuſcuiuſque quinquennij, ſcilicet ſi per maiorem partem rectorum requiſitus fuero, renouabo. & hoc totum ſine fraude iurare omnes homines meæ ciuitatis à decimooctauo anno vſque ad ſeptuageſimum faciam. & hæc omnia faciam iurare conſules vel poteſtates meæ ciuitatis & credentias vſque [h] ad illum terminum, qui mihi conſtitutus fuerit per rectores Lombardiæ, & Marchiæ, & Romaniæ in hoc eloquio.

[a] Bona fide. hoc ſufficiebat dixiſſe: & licet nõ dixiſſet ſine fraude. bona enim fides cõtraria eſt dolo & fraudi: vt ff. pro ſocio. l. tertia in fine. Odofr. ff. de pactis. l. iuregen. §. ſed ſi fraudandi. ibi, bono intellectu. Nota, quod contractus debet intelligi ad bonum, & ſanum intellectum: quod tene menti.

[b] Maſculos. excludit ergo ſexum fœmineum: certis tamen ciuitatibus hoc remittitur: quòd ſuæ ciuitatis homines iurare non faciant: vt infra eod. cap. §. hæc ſunt nomina.

[c] Ego iuro. Hic Imperator. idem iurat: & ipſe in animam ſuam hic iurara facit: vt hic & ſ. in pace. §. hic ita que. ſimile ſ. de forma fidel. cap. tibi domino. Vel dic non iurat idem, ſed alius in animam eius, vt d. §. hanc itaque. & hoc innuit. l. proxi. ibi inter nuncios. Vel dic, quòd hoc eſt ſacramentum. quod fit per rectores ciuitatum, qui fuerant in parte principis, argum. ſupra. eodem. §. hæ autem. ſunt ciuitates & loca ſuperius notata. eſt iuramentum quod fit per omnes ciuitatum ſocietatis Lombardiæ: ſequentia verò ſunt ſacramenta rectorum ciuitatis Lombardiæ ſeu ſocietatis eorum.

[e] Scripto. Secundum hoc habes etiam hic argumẽtum, quod hæc lex eſt ſcripta: quod dic vt ſupradiximus. Odofr.

[a] Præcepta. Sed quomodo poſſunt pcepta iniungere principi, cum maior ſit: & minor in maiorem nõ habet imperium? Reſpondeo vt nota. ff. de iuriſdict. omnium iudi. lege eſt recepta. ſic Imperator poteſt per actum obligatorium cunſerta iuriſdictionem cõtra ſeipſum ꝓ bono pacis. vel dic verius vt modo dixi. Odofredus.

[f] Maior pars. quod enim maior pars facit, tota vniuerſitas feciſſe videt vt ff. ad municipa l. quod maior. Odofredus. Nota ergo, quod illud quod facit maior pars collegiatorum ſeu confœderatorum minori parte contradicente, ratum quo ad omnes dẽt haberi, q omnes collegiati rediguntur ad inſtar vnius corporis, quod eſt notãdum ex his ſcilicet quę pertinent ad totum corpus ligæ, & illa quæ eſt nobilior

[g] Triginta annos. Quid ergo erit finitis triginta annis. Reſpond. de neceſſitate ex integro eſt iurandum: licet hoc hodie non ſeruatur. Non enim dicas tempore hoc elapſo pacem amplius non durare, cum perpetuò, non ad tempus hæc pax concedatur: vt ſupra, eodem §. hanc ergo pacem, vſque ad finem & §. nos Romanorum Imperator. Odofredus. In & ex hoc colligitur apertè pacem hanc temporalem fuiſſe. nam perpetuum eſt quod triginta annis durat. vt inſtitutionibus de perpetuis & temporalibus actionibus. Odofred. imò prima verior, vt ſupra eodem §. In omni decimo anno. nam hæc dictio, in omni, perpetuitatem temporis demonſtrat. Vel dic, quod tempus adijcitur his iuramento imperatoris, non conceſſionibus & alijs capitulis pacis, & hoc teneas. tempus enim adiectum alicui determinabili determinat ſolum illud, & non aliud, ad cuius determinationem non eſt appoſitum, vt ff. de contrahenda emptione l. qui fundum. C. quando dies. l. ce. ſ. ex his verbis.

[h] Credentias vſq; ad illum terminum. Nota hic, ſi tenes, q hic ſit iuramẽtum Imperatoris, q Imperator iurat credentias Lombardorum & ſocietates eorũ & quod eas non pandent ad eorum detrimentũ. Idẽ puto in Lõbardis & eorũ fautoribus, quòd hoc idẽ principi iurent, cũ magna ſecreta ab vniuerſis Imperio debeantur: vt C. de oper. public. l. quicunque locatur. & ſecreta regis abſcondere bonum eſt: vt in Lõbarda de his qui ſecreta regis fraudulenter inquirunt. in fine. Secreta enim domini ſubditis merito committuntur: vt argum. C. de proxim. ſacro. ſcri. l. proximos. & quod iurant, habes argumen. extra de iureiuran. ego N. epiſcopus. & ſupra de noua forma fideli. circa fin. Sed quæ dicuntur ſecreta ſiue credẽtiæ? Reſpõdeo, ea quæ vulgus ignorat, vt argumen. de ijs qui deiec. vel effu. l. 1. §. ſumma cũ vtilitate. & amodo ſi contra fecerint, videntur venire contra pacem & iuramentum ſuũ: & ita pace caſſa debẽt, vt

& alias

& alias de vaſallo dixi qui amittit feudũ, ſi credentiam domini manifeſtauerit, vt ſup. hic poteſt eſſe titulus, quibus modis feu. amitti. c. 1. & fruſtra implorat legis auxilium, qui in eã committit: vt ff. de minorib. l. auxilium. Odof. Ex prædictis apparet, quod ſi anciani alicuius ciuitatis iurauerunt tenere aliquam credentiam, & aliqs eorum reuelat eam in damnum communitatis, quòd debet ab officio remoueri. Et not. hic, q̄ quandocunque imponitur hæc pœna remotionis, durante officio, poteſt cognoſci de crimine. Nam ſi ſpectamus finem officij, fruſtra fieret amotio, vt C. ad leg. Iul. rep. l. iubemus.

a Sed & alibi, qui alicui' ſe creditũ pandit, capite plectit. ff. de re milit. l. oẽ delictum §. 3. & l. 4. C. de commer. & merc. l. r. §. ſi qs tabulas ff. depoſ 22. queſ 5. c. de forma. Cõtra ff. de origi. iur. l. 2. §. poſtea principem.

Die Lunæ 11. Ca. Ianuarij a in Placẽtia in eccleſia Sanctæ Brigidæ in præſentia Mirabelli, Gulielmi, Garoni notarij, ibique in eorum præſentia b rectores Lõbardiæ, Marchiæ & Romaniæ, fecerunt prædictum ſacramentum: nomina quorum ſunt hæc: de Brixia Aldericus de Salla. de Verona Vozo iudex. de Bononia Prendeparte poteſtas. de Padua Bazotus. de Nouaria Rogerius Marcellinus poteſtas. de Teruiſio Oldericus de Montello, de Mãtua Gulielmus de Azo. & de Placentia Bonizo iudex. de Pergamo Albertus de Oſſa poteſtas. de plebe de Granatina Petres Collus iudex. de Fauentia Gulielmus Butinus poteſtas. de Mediolano Petrus Vicecomes.

Hæc ſunt nomina eorũ c qui iurauerunt, vt ſuperius legitur. & dicti rectores iurauerunt: eo excepto, q̄ non fuerunt diſtricti facere iurare homines ſuæ ciui-

a Die Lunæ 11. Calend. Ianuarij. Nota, quòd olim notarij ita ſcribebant ratione maioris certitudinis, quia ſi adijcitur intrante, vel exeunte, dubium eſt, quia quod pluribus modis exponi poteſt, eſt æquiuocum, vt no. ff. de verb. obli. l. quoties in ſtipulatione ambigua. Quid ergo ſi inſtrũm dicit, actum vndecima die Ianuarij. & non dicit intrante, vel exeunte menſe? Reſpon. ſi quidem apponitur proprium nomen diei, puta actum die lunæ vndecima Ianuarij, ſatis apparet ex ipſa ſcriptura, vt hic. Si autem non apponit nomen proprium, poteſt dubitari. Pone enim, quod teſtes dicunt, vndecima die intrante menſe Ianuarij partes fuerunt alibi. Ex aduerſo reſpondetur, quòd iſta probatio non concludit de neceſſitate. Quæritur ergo, vtrum dicti teſtes reprobent inſtrumentum? Et videtur quod non: quia ſicut debemus ſaluare teſtes, ne in falſum incidant: ita & inſtrumentum & teſtes: vt extra de teſtib. cum ita ſit. Item dicta teſtium debent interpretari in meliorem partem: vt no. inno. in ca. dudum 2. extra. de elect. Item cum teſtes ſunt inducti ad probandum, & non probant: de neceſſitate debent interpretari contra producentem: vt extra de probatio. cap. in præſentia: & cap. cum cauſam. de reſcript. & in cap. viri. de conditio. appoſit. per Ber. niſi in cauſa fauorabili: vt ff. de manu. l. ante pe. & in cap ex literis. de probat. & de regu. iuris. l. in ambiguis. cum ſimilibus. In contrarium videtur: quia illud inſtrumentum ſecundum communem vſum tabellionum probat de vndecima die intrante menſe. Cum ergo probatio reprobatur, ergo probatum eſt inſtrumentum. Non enim iſta eſt præſumptio, ſed communis intellectus vulgi. & ideo non obſtat quod nota. ff. de pact. l. iuriſgentium. §. quod ferè & quod notat Innocentius in cap. innotuit de eo qui fur. ordi. recep. non enim dicitur incertum quod certam interpretationem ſemper habet. Argumen. ff. de fundo inſtructo. l. cum de lanionis §. aſinam. Et eſt notandum, quod ad hoc vt iſta æquiuocatio ceſſet, in literis apoſtolicis apponũt nonas, idus, & Calendas, vbi talis dubitatio incidere non poteſt: vt infra eodem. §. ſi.

b In eorum præſentia. hic habes argumentum expreſſum, quod teſtes debent ſcribi & imponi in prima parte inſtrumẽti. & hoc hodie ſeruant tabelliones noſtri temporis. Alij, quod in fine: vt videantur interfuiſſe contractui eis, Odofr. Tu dic, quod ſi debent ſe ſubſcribere, debent eorum nomina & ſubſcriptiones poni in fine: vt C. qui teſta. fa. poſſ. l. hac conſultiſſima. §. pe. ibi dum dicit, & in fine &c. Et hoc patet ex ipſo vocabulo: quia dicit ſubſcriptio ſic & tabellio debet ſe ſubſcribere in fine, licet ſignum ſuum poſſit apponere tã in principio quàm in fi. illud certum eſt, quod inſtrumenta debent habere ſuas proprietates. Et per hoc dicunt quidam, quod imbreuiatura d nõ probat: quia non eſt ibi ſubſcriptio, & ſignum, vt nota. Iacob. de Are. de fide inſtrument. l. contractus. per Bart. ff. de teſt. l. ad teſtium. §. ſi quis. & dic vt extra de fide inſtru. cap. cum per tabellionem & in authen. vt præponatur nomen Imperatoris § primo & C. de tabul. l. generali. libro decimo. Et ſi inueniatur imbreuiatura, an præſumatur imbreuiatura teſtibus lecta, nota. ff. de lega. 3. l. fideicommiſſa §. 1. & facit. ff. de milit. teſtam. l. Lucius. Illud eſt certum, quod vna ſcriptura iuuat & interpretatur aliam: vt ff. de eden. l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium tabularum. & de petitione hæred. l. vtrum.

d An adi probet fidemq; faciat. Itẽq; quid ſit imbreuiatura & an notarius ſuas imbreuiaturas reficere. & imbreuiaturæ errarum corriget. & an etiã cãcellaria poſſit vbi publicũ iſtrũ reddit parti. vide eundẽ Bal. C. de fid. inſtru. ſup. ti. & Bar. in l. Librarius ff. de ver. ſign.

c Hæc ſunt nomina eorum. Dicit, quod nõ ſunt diſtricti facere iurare homines. Iſte tex. facit ad quæſtionem, vtrum comes, qui habet caſtrum quoddam in feudũ, alij teneatur facere ſuos homines iurare? Nam aliqñ feudum ſic datur, vt iurent ipſi, & faciant iurare ſuos nobiles & vaſallos: aliquãdo de ſuis nobilibus non fit mentio. & eſt hic argumẽ. quod non teneantur ad hoc: niſi expreſſè caueatur in pactis, quia hõ vaſalli mei non eſt propterea homo meus, etſi aliàs habeã iuriſdictionem generalẽ. & hoc nota. in ſpec. de feudo § quoniam. verſic. 141 quæritur. & verſiculo ſequen. idem ſacramentum facit. vt prædicti rectores fecerũt per iſtum tex. probatur apertè, quod ſi tabellio ſcripſit primo dicta vnius teſtis, & poſtea dixit idem per omnia dixit vt alius teſtis: ſiue ſub eadẽ die ſiue ſub alia: non eſt vis, quod talis ſcriptura probat teſtes in vnã conſonantiam concordaſſe: licet aliqui dicant, q̄ iſta ſcriptura non valeat propter incertitudinem. Alij dicunt quod non valet: quia protulerunt vnũ & eundem præmeditatum ſermonem. Sed nec prima ratio valet: quia totum videtur repetitum, nec ſecunda, quia quod dic. ſe de eodẽ meditato ſermone, habet locum quando teſtes ſunt ſuſpecti: ſecus ſi ſunt bonæ famę. Vnde ſequitur, quod per dictos teſtes fit probatio: vt no. extra de verbor. ſignificat. nihil obſtat. in nouellis: In huius fœderis fine ſeu circa fœderis obſeruationem notandum eſt: quia, vt dixi, iſta eſt lex: vt dixi ſupra, in §. volumus. & lex eſt commune præceptum &c. vt ff. de legib. l. prima. & in legibus duabus Græcis, eodem titulo, & inſtit. de iu. naturali. §. lex. Vel lex eſt ſermo determinatus ſecundum communem concordiam ciuitatis, admonens quomodo oporteat agere ſingula, ſm Ariſto.

Vel